No. ★★ Q.401.25
The Public Library of the City of Boston.

Michaelis [illegible]

CAIVS PLYNIVS MARCO SVO SALVTEM.

PErgratum eſt mihi:ꝙ tam diligenter libros auunculi mei lectitas: ut hr̃e õnes uelis: quæraſq; qui ſint omnes. Fungar indicis partibus. Atq; etiam quo ſint ordine ſcripti:notum tibi faciam. Eſt enim hæc quoq; ſtudioſis non iniucũda cognitio. De iaculatione equeſtri unus. Hunc cum præfectus alæ militaret:pari ingenio curaq; cõpoſuit. De uita Pomponii ſecundi duo:a quo ſingulariter amatus hoc memoriæ amici quaſi debitum munus exoluit. Bellorum germaniæ.xx. quibus omnia quæ cum germanis geſſimus:bella collegit. Inchoauit cum in germania militaret:ſomnio monitus. Aſtitit enim ei quieſcẽti Druſi Neronis effigies: q germaniæ latiſſime uictor ibi periit. Commendabat memoriam ſuam:orabatq; ut ſe ab iniuria obliuionis aſſereret. Studioſi tres quos ĩ ſex uolumina propter amplitudinẽ diuiſit: quibus oratorem ab incunabulis inſtituit & perficit. Dubii ſermõis octo ſcripſit ſub Nerone nouiſſimis annis:cum omne genus ſtudiorum paulo liberius et erectius periculoſum ſeruitus feciſſet. A fine Aufidi Baſſi.xxxi. Naturæ hiſtoriarũ.xxxvii. opus diffuſum:eruditum:nec minus uariũ q̃ ipſa natura. Mirans ꝙ tot uolumĩa multaq; in iis tam ſcrupuloſa homo occupatus abſoluerit. Magis miraberis:ſi ſciens illum aliq̃diu cauſas actitaſſe. Deceſſiſſe anno ſexto & quinquageſimo. Medium tempus diſtentum impeditumque qua officiis maximis qua amicicia principum egiſſe. Sed erãt acre ingenium:incredibile ſtudium:ſumma uigilãtia. Lucubrare a uulcanalibus incipiebãt:non auſpicandi cauſa ſed ſtudendi ſtatim a nocte multa. Hyeme uero ab hora ſeptima:uel cũ tardiſſime octaua ſæpe ſexta. Erat ſane ſomni parciſſimi. Nonnunq̃ etiam inter ipſa ſtudia inſtantis & differentis:ante lucem ibat ad Veſpaſianũ imperatorem:nã ille quoq; noctibus utebaẽ. Inde ad delegatum ſibi officiũ. Reuerſus domũ quod reliquum temporis:ſtudiis reddebat. Poſt cibum ſæpe: quẽ interdiu leuem & facilem ueterꝫ more ſumebat:æſtate ſiquid ocii iacebat ĩ ſole. Liber legebaẽ: ãnotabat:excerpebatq;. Nihil enĩ unq̃ legit:quod nõ excerperet. Dicere etiã ſolebat: nullum eſſe librum tam malum:ut non aliqua parte prodeſſet. Poſt ſolem plerunq; frigida aqua lauabatur. Deĩde guſtabat:dormiebatq; minimum. Mox quaſi alio die ſtudebat in cœnæ tempus. Super hanc liber legebatur:annotabatur:& quidẽ curſim. Memini quendam ex amicis cum lector quædam pronuntiaſſet perperã:reuocaſſe:& repeti coegiſſe. Huic auunculum meũ dixiſſe:intellexeras? Nẽpe cum ille annuiſſet: Cur ergo reuocabas? Decem amplius uerſus hac tua interpellatiõe perdidimus. Tãta erat parſimonia temporis. Surgebat æſtate a luce. Cœna hyeme intra primã noctis: & tiq̃ aliqua lege cogente. Hæc inter medios labores urbiſq; fremitũ. In ſeceſſu ſolũ balinei tempus ſtudiis eximebatur. Cum dico balinei:de interioribus loquor. Nam dum diſtringitur:tergiturq;:audiebat aliquid:aut dictabat. In itinere quaſi ſolutus cæteris curis:huic uni uacabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus:cuius manus hyeme manicis muniebantur:ut ne cæli quidem aſperitas ullum ſtudiis tempus eriperet. Qua ex cauſa romæ quoq; ſella uehebatur. Repeto me correptum ab eo cũ ambularem:Poteras ĩquit has horas nõ perdere. Nam perire omne tẽpus arbitrabaẽ: quod ſtudiis non impartiretur. Hac intentione tot iſta uolumina peregit:electorũq; cõmentarios centum ſexaginta mihi reliquit. Opiſtographos quidem minutiſſimis ſcriptos. Qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe:potuiſſe ſe:cũ procuraret:uendere in hiſpania hos commentarios Lartio Licinio.cccc.milibus nummũ. & tunc aliquanto pauciores erant. Nonne uidetur tibi recordanti quantum legerit: quantum ſcripſerit:nec in officiis ullis nec in amicicia principum fuiſſe? Rurſus cum audis:quid officiorũ ſtudiis laboris impenderit:nec ſcripſiſſe ſatis:nec legiſſe? Quid eſt enim quod non ille aut occupatiões impedire:aut hæc inſtantia nõ poſſit efficere? Itaq; ſoleo ridere:cũ me qdã ſtudioſũ uocant.qui ſi cõparer illi:ſim deſidioſiſſimus.

Naturæ hiſtoriarum opus nec minus uarium q ipsa natura

[illegible] Jan 6-1953
012
**Q 401 25

Ego autem tantum:quem partim publica partim officia amicorū diſtringunt. Quis ex iſtis qui tota uita litteris aſſident:collatus illi non quaſi ſomno et inertiæ deditus erubeſcat? Extendi epiſtolā:cū hoc ſolū:quod requirebas:ſcribere deſtinaſſem:quos ſcilicet libros reliquiſſet. Confido hæc tamen quoq; tibi non minus grata q̄ ipſos libros futura.quæ te non tantum ad legendos eos:uerum etiam ad ſimile aliquid elaborandum poſſunt æmulationis ſtimulis excitare. Vale.

SVETONII TRANQVILLI IN LIBRO DE VIRIS ILLVSTRIBVS.

Plynius Secundus Nouocomēſis equeſtribus militiis īduſtrie functus:procurationes quoq; ſplendidiſſimas atq; cōtinuas ſūma integritate adminiſtrauit. Et tamen liberalibus ſtudiis tantam operam dedit:ut non temere quis plura in ocio ſcripſerit. Itaq; bella omnia quæ unq̄ cum germanis geſta ſunt.xx.uoluminibus comprehendit. Item naturalis hiſtoriæ.xxxvii.libros abſoluit. Periit gades campaniæ. Nā cum miſſenenſi claſſi præeſſet:& flagrante ueſuuio ad explorandas ꝓpius cauſas lyburnicas prætendiſſet:neque aduerſantibus uētis remeare poſſet:ui pulueris ac fauillæ oppreſſus eſt. Vel ut quidam exiſtimant:a ſeruo ſuo occiſus:quem deficiens æſtu:ut necem ſibi maturaret:orauerat. Hic ī his libris uigīti milia rerum dignarum ex lectione uoluminum circiter duum milium complexus eſt. Primus autem liber quaſi index.xxxvi.librorum ſequentium:conſumationem totius operis & ſpecies continet titulorum.

CAIVS PLYNIVS TACITO SVO SALVTEM.

Petis ut tibi auunculi mei exitum ſcribam:quo uerius tradere poſteris poſſis. Gratias ago. Nam uideo morti eius:ſi celebretur a te:immortalem gloriā eſſe propoſitam. Quāuis enim pulcherrimarum clade terrarum ut populi ut urbes memorabili caſu quaſi ſemper uicturus occiderit:q̄uis ipſe plurima ſcripſerit: plura tamen perpetuitati eius ſcriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto:quibus deorum munere datū eſt:aut facere ſcribenda:aut ſcribere legēda. Beatiſſimos uero quibus utrunq;. Horū in numero auunculus meus & ſuis libris & tuis erit.Quo libentius ſuſcipio. Depoſco etiam quod iniungis. Erat miſſeni.claſſemq; īperio præſens regebat. Viiii.kal.hora fere ſeptīa mater mea indicat ei apparere nubē inuſitata & magnitudine & ſpecie. Vſus ille ſole:mox frigida:guſtauerat iacens:ſtudebatq;.Popoſcit ſoleas.Aſcenditq; locum:ex quo maxime miraculum illud conſpici poterat.Nubes et incertū procul & intuētibus ex quo monte:ueſuuium poſtea fuiſſe cognitum eſt:oriebatur.cuius ſimilitudinem & formā non alia res magis q̄ pinus expreſſerit.nam longiſſimo uelut trunco flata in altum quibuſdam ramis diffundebatˀ. Credo & recenti ſpiritu euecta:dein ſeneſcente eo deſtituta:ut etiam pōdere ſuo uicta in altitudinem uaneſcebat:candida interdum:interdum ſordida:& maculoſa:prout terram cineremue ſuſtulerat. Magnum id propiuſq; noſcendum ut eruditiſſīo uiro uiſum. Iubet liburnicam aptari. Mihi ſi uenire una uellem:facit copiam. Reſpondi ſtudere me malle. Et forte ipſe quod ſcriberem:dederat. Egrediebatur domo.Accepit codicillos.Retinere claſſiani imminente periculo exterriti. Nauicula eius ſubiacebat. Nec ulla niſi nauibus fuga:ut ſe tanto diſcrimini eriperent:orabat. Vertit ille cōſiliū. & quod ſtudioſo animo inchoauerat:obit maximo. Deducit quadriremes. Aſcendit ipſe. Non retinet modum. Sed multis:erat enim frequens amenitas:orat. Laturus auxilium properat. Alii territi fugiunt. Rectum ipſe curſum rectaq; gubernacula in periculum tenet. Adeo ſolutus metu:ut omnes illius mali motus omnis figuras ut deprehenderat oculis:dictaret:enotaretq;. Iam nauibus cinis incidetat: quo propius

Eqdem beatos puto: quibus deorum munere datum est: aut facere sribenda: aut scribere legenda beatissimos vero quibus utrumq:

accederet:calidior & denſior. Iam pumices etiam nigri ambuſtique & fracti igne lapides. iam uadum ſubitum ruinaque montis. littora obſtantia. Cunctanti paulum an retro flecteret: mox gubernatori: ut ita faceret: monenti: fortes inquit fortuna iuuat. Pomponianũ pete: ſtabit: erat: diuiſit ſine medio. Nam ſenſim circũactis turbanſq; littoribus maxima re infunditur. Ibi q̃q̃ nondum periculo appropinquante: cõſpicuo tamen: & cum creſceret proximo ſarcinas contulerat in nauis artus fugæ ſi cõtrarius uentus reſediſſet. Quo tunc auunculus meus ſecundiſſimo inuectus complectitur trepidantem: conſolatur: hortatur: utq; timorem eius ſua ſecuritate leniret. deferri in balneum iubet. lotus accubat: cœnat. atque hylaris: aut quod eſt æque magnũ ſimilis hilari. Interim e ueſuuio monte pluribus locis latiſſime flammæ atq; incendia relucebant. quorum fulgur & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agreſtium trepidatiõe ignis relictos deſertaſq; uillas per ſolitudinẽ ardere in remedium formidinis dictabat. Tum ſe quieti dedit: & quieuit ueriſſimo equidem ſomno. Nam meatus animæ qui illi propter amplitudinem corporis grauior & ſonantior erat: ab iis qui limini obuerſabantur: audiebatur. Sed area ex qua zeta adibatur: ita iã cinere mixtiſq; pumicibus oppleta ſurrexerat: ut ſi longior in cubiculo mora eſſet: exitus negaret̃. Excitatus pcedit. Seq; Pomponiano cæteriſq; qui peruigilarant: reddit. In commune conſultant: intra tecta ne ſubſiſtant: an in aperto uagentur. Nã crebris uaſtiſq; tremoribus tecta nutabant. & quaſi emota ſedibus ſuis nunc huc nunc illuc abire aut referri uidebãt̃. Sub dio rurſus q̃q̃ leuium exeſorũq; pumicum caſus metuebatur. quod tamẽ malorũ collatio elegit. Et apud illum quidem ratio rationẽ: apud alios timorem timor uicit. Ceruicalia capitibus ĩpoſita linteis cõſtringuntur. Id munimentũ aduerſus ĩcidentia fuit. Iam dies alibi: illic nox õibus noctibus nigrior: denſiorq;: quã tamen faces multæ uariaq; lumina ſoluebant. Placuit egredi in littus & ex proximo aſpicere ecquid iã mare admitteret: quod adhuc uaſtum & aduerſum permanebat. Ibi ſuper abiectum linteum recubãs: ſemel atq; iterum frigidam aquã popoſcit: hauſitq;. Deinde flãmæ flammarumque prænuntius odor ſulphuris alios in fugam uertunt: excitant illum. Innixus ſeruis duobus aſſurrexit & ſtatim concidit: ut ego coniecto: craſſiore caligine ſpiritu obſtructo: clauſoq; ſtomacho qui illi natura ĩualidus & anguſtus & frequẽter interæſtuans erat. Vbi dies redditus is ab eo quem nouiſſime uiderat: tertius corpus inuentum integrum: illæſum: opertũq;: ut fuerat indutus. Habitus corporis qeſcenti ſimilior q̃ defuncto. Interim miſſeni ego & mater. Sed nihil ad hiſtoriam: nec tu aliud q̃ de exitu eius ſcire uoluiſti. Finem ergo faciam. Vnum adiiciam: omnia ea qbus ĩterfuerat: quæq; ſtatim cũ maxĩe uera memorãt̃: audierat: uera pſecutũ: tu potiſſĩũ excerpes. Aliud eſt.n. epiſtolã: aliud hiſtoriã: aliud amico: aliud õibus ſcribere. Vale.

ITEM TERTVLLIANI IN APOLOGETICO.

Plynius Secundus cum quandam prouinciam gereret: & in magiſtratu plurimos chriſtianorum interficeret: multitudine eorum perterritus quæſiuit de Traiano quid facto opus eſſet: nuntians præter obſtinationem ſacrificandi & antelucanos cœtus ad canendum cuidam Chriſto ut deo: nihil apud eos reperiri. Præterea ad cõfœderãdam diſciplinam uetari ab iis homicidia: furta: adulteria: latrocinia: & his ſimilia. Ad quæ commotus Traianus reſcribit: Hos quidẽ ĩquirendos non eſſe: oblatos uero puniri oportere.

ITEM EX LIBRIS DE TEMPORIBVS EVSEBII CAESARIENSIS.

Plynius Secundus Nouocomenſis orator & hiſtoricus inſignis habetur: cuius plurima ingenii opera extant. Periit dum inuiſit Veſuuium.

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Boston Public Library

https://archive.org/details/caiiplyniisecund00plin

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .I.

CAIVS PLYNIVS SECVNDVS NOVOCOMENSIS DOMITIANO SVO SALVTEM. PRAEFATIO.

LIBROS NATVRALIS HISTORIAE NOuitium camœnis quintium tuotum opus natum apud me proxima fœtura licentiore epiſtola narrare conſtitui nbi iucundiſſime imperator. Sit.n. hæc tui præfatio uenſſima:dum maxi͂o cõſeneſcit in patre. Nãq; tu ſolebas putare eſſe aliqd meas nugas:ut obiicere moliar Catullum conterraneũ meum. Agnoſcis & hoc caſtrẽſe uerbum. Ille enĩ ut ſcis:permutatis prionbus ſyllabis dunuſculũ ſe fecit:q̃ uolebat exiſtiman a uernaculis tuis:& famulis. Simul ut hac mea petulãtia fiat:quod proxime nõ fien queſtus es:ĩ alia procaci epiſtola noſtra:ut in quædam acta exeãt. Sciantq; omnes:q̃ ex æquo tecum uiuat impium. Triumphalis & cenſonus tu ſextumque conſul ac tribuniciæ poteſtatis particeps. Et quod iis nobilius feciſti:dũ illud patn panter & equeſtri ordini præſtas præfectus prætorii eius:omniaq; hæc reipub. Er nobis quidem qualis in caſtrẽſi contubernio? Nec quicq̃ mutauit in te fortunæ amplitudo in us:niſi ut prodeſſe tantundem poſſes: & uelles. Itaq; cum cætens in ueneratione tui pateant omnia illa:nobis ad colendum te familianus audacia ſola ſupereſt. Hanc igitur tibi imputabis:& in noſtra culpa tibi ignoſces. Perfncui faciem:nec tamen profeci. Quando alia uia occurris ingens. Et longius etiam ſubmoues ingenii facibus. Fulgurat in nullo unq̃ uenus dicta uis eloquentiæ. Tibi tribunitiæ poteſtatis facũdia. Quãto tu ore patris laudes tonas? Quãto fratris amas? Quantus in poetica es? O magna fœcunditas animi. Queãdmodũ fratrem quoq; imitateris:excogitaſti. Sed hæc quis poſſet intrepidus æſtimare?ſubiturus ingenii tui iudicium:præſertim laceſſitum? Neque enim ſimilis eſt conditio publicantium:& nominatim tibi dicantium. Tum poſſem dicere:quid iſta legis imperator? Humili uulgo ſcripta ſunt: agricolarum: opificum turbæ: deniq; ſtudiorũ ocioſis. Quid te iudicem facis? Cum hanc operam condicerem:non eras in hoc albo. Maiorem te ſciebam:q̃ ut deſcenſurum huc putarem. Præterea eſt quædam publica etiam eruditorum reiectio. Vtitur illa &.M. Tullius extra omnem ingenii aleam poſitus. Et quod miremur:per aduocatum defẽditur. Hæc doctiſſimum omniũ Perſiũ legere nolo. Lælium Decimum uolo. Quod ſi hoc Lucillius qui primus cõdidit ſtili naſum:dicẽdum ſibi purauit. Si Cicero mutuandũ:præſertim cum de repub.ſcribe ret:quanto nos cauſatius ab aliquo iudice diffidimus? Sed hæc ego mihi nunc patrocinia ademi nuncupatione. Quãplunmũ refert:ſortiatur ne aliquis indicẽ:an eligat. Multumque apparatus intereſt apud inuitatum hoſpitem & oblatum. Cum apud Catonem illum ambitus hoſtem:& repulſis tanquam hononbus ineptis gaudentem: flagrantibus comitiis pecunias deponerent candidati:hoc ſe facere: pro ĩnocẽtia:quod in rebus humanis ſummũ eſſet:profitebãt̃. Inde illa nobilis.M.Ciceronis ſuſpiratio. O te fœlicem. M.Porti a quo rem improbam petere nemo audet. Cum tribunos appellaret.L.Scipio Aſiaticus:ĩter quos erat Gracchus:hoc atteſtabat̃:uel inimico iudici ſe approbare poſſe. Adeo ſummum quiſq; cauſæ ſuæ iudicem facit:quẽcunq; eligit: Vnde prouocatio appellatur. Te quidem in excelſiſſimo humani generis faſtigio poſitum ſumma eloquentia ſumma eruditione præditum religioſe adiri etiam a ſalutãtibus ſcio. Et ideo immenſa præter cæteras ſubit cura ut quæ tibi dicãtur:cum digna

ſint. Verum & diis lacte ruſtici multæq; gentes ſupplicant. Et mola tãtũ ſalſa litant:
qui non habent thura. Nec ulli fuit uitio: deos colere quoquo modo poſſet. Meæ
quidem temeritati acceſſit hoc quoque: ꝙ leuioris operæ hos tibi dedicaui libellos.
Nam nec ingenii ſunt capaces: quod alioquin nobis perq̃mediocre erat. Neque ad-
mittunt exceſſus aut orationes: ſermoneſue: aut caſus miſerabiles: uel euentus uarios
non alia iucunda dictu ac legentibus blanda. Sterili materia rerum natura: hoc eſt
uita narratur. Et hæc ſordidiſſima ſui parte: ut plurimarum rerum: aut ruſticis uo-
cabulis: aut externis: immo barbaris: cum honoris præfatione ponendis. Præterea in-
tereſt nõ trita auctoribus uia: nec qua peregrinari animus expectet. Nemo apud nos
quidem qui attentauerit: nemo apud græcos qui unus omnia ea tractauerit: inuenit.
Magna pars ſtudiorum amœnitates quærimus. Quæ uero tractata ab aliis dicuntur:
immenſæ ſubtilitatis obſcuris reꝶ tenebris premunt. Iã omnia attingenda quæ græci
taſidiopædias uocant: & tamen ignota aut incerta ingeniis facta. Alia uero ita multis
prodita: ut in faſtidium ſint adducta. Res ardua: uetuſtis nouitatem dare: nouis au-
ctoritatem: obſoletis nitorem: obſcuris lucem: faſtiditis gratiam: dubiis fidem: om-
nibus uero naturam: & naturæ ſuæ omnia. Itaque etiam non aſſecutis: uoluiſſe
abunde pulchrum atq; magnificum eſt. Equidem ita ſẽtio: peculiarẽ in ſtudiis cauſã
eorum eſſe: qui difficultatibus uicti: utilitatem iuuandi prætulerunt gratiæ placendi.
Idq; & in aliis operibus ipſe feci. Et profiteor me mirari Liuiũ auctorem celeberrimũ:
in hiſtoriarum ſuarum: quas repetit ab origine urbis: quodam uolumine ſic orſum.
Iam ſibi ſatis gloriæ quæſitum: & potuiſſe ſe deſinere: ni animus inquies paſceretur
opere. Profecto enim populi gentium uictoris & romani nominis gloriæ: non ſibi cõ-
poſuiſſe illa decuit. Maius meritum eſſet: operis amore: non animi cauſa pſeueraſſe.
Et hoc populo romano præſtitiſſe: non ſibi. Viginti milia reꝶ dignatũ cura: quoniã
ut ait Domitius Piſo: Theſauros oportet eſſe non libros: lectiõe uoluminum circiter
duum milium: quorum pauca admodum ſtudioſi attingũt propter ſecretũ materiæ:
ex exquiſitis auctoribus centum incluſimus. xxxvi. uoluminibus: adiectis rebus pluri-
mis quas aut ignorauerãt priores: aut poſtea inuenerat uita. Nec dubitamus multa
eſſe: quæ & nos præterierint. Homines enim ſumus: & occupati officiis. Subſiciuiſq;
qeris temporibus iſta curamus: id eſt nocturnis. Nequid noſtris putes ceſſatũ horis.
Dies uobis impendimus. Cum ſomno ualitudinem cõputamus: uel hoc ſolo premio
contenti: ꝙ dum iſta (ut ait. M. Varro) muſſitamus: pluribus horis uiuimus. Pro-
fecto enim uita uigilia eſt. Quibus de cauſis atque difficultatibus nihil auſo ꝓmitte-
re. Hoc ipſum tu præſtas quod ad te ſcribimus. Nec fiducia operis hæc eſt: ſed indi-
catura. Multa ualde precioſa ideo uidentur: quia ſunt templis dicata. Nos quidem
omnes patrem te: fratremq; diximus: opere iuſto temporum noſtrorum hiſtoriã orſi
a fine Aufidi Baſſi. Vbi ſit ea quæres. Iampridem per acta ſancit̃. Et alioqn ſtaturum
erat hæredi mandare: nequid ambitioni dediſſe uita iudicatetur. Proinde uero occu-
pantibus locum faueo ego & poſteris: quos ſcio nobiſcum decertaturos: ſicut ipſi fe-
cimus cum prioribus. Argumentum huius ſtomachi mei habebis: ꝙ in his uolumi-
nibus auctorum nomina prætexui. Eſt enim benignum (ut arbitor) & plenũ ingenui
pudoris: fateri per quos profeceris. Non ut plerıq; ex iis: quos attici fecerunt. Scito
enim conferentem me auctores deprehendiſſe a iuratiſſimis & proximis ueteres tran-
ſcriptos ad uerbum: neque nominatos. Non illa uirgiliana uirtute ut certarent. Non
ciceroniana ſimplicitate qui in libris de republica Platonis ſe comitem profitetur. In
conſolatione filiæ Crantorem inquit ſequor. Item Panætium de officiis. Quæ uolu-
mina eius ediſcenda nõ modo in manibus habẽda quotidie noſti. Obnoxii profecto
animi & infœlicis ingenii eſt: deprehendi in furto malle: q̃ mutuũ reddere: cũ præſertĩ
ſors fiat ex uſura. Inſcriptionis apud græcos mira fœlicitas. Cærion ĩſcripſere: quod
uolebãt ĩtelligi fauũ. Alii cæras amaltheas: quod copiæ cornu: uelut lactis gallinacei

ſperare poſſis in uolumíe hauſtum. Iam iam mos pandectæ Enchyndiaſmon Pinaxchidion inſcriptiones: propter quas uadimonium deſeri poſſit. At cum intraueris: dii deæq; q̄ nihil in medio inuenies. Noſtri craſſiores ātiquitatum exéploꝝ artiumque. Quā facetiſſimi lucubrationem dico: qui ait: Bibaculus erā & uocabar Pantomimus. Aſſerit Vatro ī ſatyris ſuis ſuſtulit & flexibula. Apud græcos deſiit nugari Diodorus. Et bibliothecis hiſtoriam ſuam inſcripſit. Appion quidam grāmaticus hic quem Tyberius Cæſar cymbalū mundi uocabat: quoniā publicæ famæ tympanū potius uideri poſſet: immortalitate donari a ſe ſcripſit: ad quos aliqua componebar. Me uero non pœnitet: nullum feſtiuiorem excogitaſſe titulum. Et ne in totum uidear græcos īſectari: ex illis nos uelī intelligi: pingiq; conditoribus: quos in libellis his īuenies abſoluta opera: & illa quoq; quæ mirando non ſatiamur: pendenti titulo inſcripſiſſe. ut Apelles faciebat: aut Polycletus: tanq̄ īchoata ſemper arte: & imperfecta: ut cōtra iudiciorū uarietates ſupereſſet artifici regreſſus ad ueniam: uelut emédaturo qcqd deſideraret: ſi non eſſet interceptus. Quare plenum uerecundiæ illud eſt: ꝙ omnia opera tanquā nouiſſima inſcripſere: & tanq̄ aliquid ſigulis fato ſit ademptum. Tria non amplius ut opinor: abſolute quæ traduntur inſcripta: ille fecit: quæ ſuis locis reddam. quo apparuit ſummam artis ſecuritatem auctori placuiſſe. Et ob id magna īuidia fuere oīa ea. Ego plane meis adiici poſſe multa confiteor. Nec his ſolis: ſed & omnibus quæ edidi. Vt obiter caueam iſtos hometomaſticas. Ita enim uerius dixerim: quoniā audio & ſtoicos & dialecticos & epicureos quoq;. Nam de grammaticis ſemp expectaui parturiri aduerſus libellos quos de grammatica edidi. Et ſubinde abortus fecere iam decem annis: cum celerius etiam elephanti pariant. C. Tubetōis etiā aduerſus Theophraſtum hominem in eloquentia tātum: ut nomen diuinū inde inuenerit: ſcripſiſſe etiam fœminam: & prouerbium inde natū ſuſpendio arborem eligendam. Nō queo mihi temperare: quominus ad hoc pertinentia ipſa cenſorii Catonis uerba ponam. Vt inde appareat: etiam Catoni de militari diſciplina commentanti: qui ſub Africano immo uero ſub Annibale didiciſſet militare. Et ne Africanū quidem ferre potuiſſet: qui imperator triumphum reportaſſet: paratos fuiſſe iſtos: qui obtrectatione alienæ ſcientiæ famam ſibi aucupantur. Quid enim ad te in meo uolumine? Scio ego quæ ſcripta ſunt. Hæc ſi palam proferātur: multos fore qui inuiti legent. Sed ii potiſſimum qui ueræ laudis expertes ſunt. Eorum ego orationes ſino præterfluete. Nec Plancus illepide: qui cum diceretur Aſinius Pollio oranōes in eū parare: quæ ab ipſo aut liberis poſt mortem Planci ederentur: ne reſpondere poſſet: Cum mortuis nō niſi laruas luctari. Quo dicto ſic repercuſſit illas: ut apud eruditos nihil impudentius iudicetur. Ergo ſecuri etiam contra uitilitigatores quos Cato elegāter ex uitiis & litigatoribus compoſuit. Quid enim illi aliud q̄ litigant: aut litem quærunt? Exequemur reliqua propoſiti. Quia ueto occupationibus tuis publico bono parcendum erat: qd ſingulis cōtineatur libris: huic epiſtolæ ſubiunxi. Summaq; cura ne perlegendos eos haberes: operam dedi. Tu pet hoc & aliis præſtabis: ne perlegant. Sed ut quiſq; deſiderauerit aliquid id tantum quærat. & ſciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in litteris noſtris Valerius Soranus in libris quos epoptedon ſcripſit. Vale.

SVMMATIM HAEC INSVNT LIBRIS SINGVLIS.

PRimo præfatio operis ad Domitianum impetatorem. Item auctoꝝ nomina ex qbus deſūpſit ea quæ pſeqt̄ libris ſex & triginta: capita rerum ſingulatum attingens.	Libros
Secundo de mundo elementis & ſyderibus.	Mundum.
Tertio primus & ſecundus europæ ſinus.	Hactenus.
Quatto tettius europæ ſinus.	Tertius.

Quinto deſcribitur africa.	Africam.
Sexto aſiæ deſcriptio continet.	Aſia.
Septimo de homine & rebus ab homine inuentis.	Mundus.
Octauo terreſtrium animalium genera.	Ad reliqua.
Nono aquatilia.	Animalium.
Decimo uolucrum genera.	Sequitur.
Vndecimo inſecta animalia.	Reſtant.
Duodecimo plantæ odoratorum.	Animalium.
Tertiodecimo plantæ arborum peregrinarum.	Hactenus.
Quartodecimo plantæ uitium.	Externæ.
Quintodecimo plantæ arborum frugiferarum.	Oleam.
Sextodecimo planræ arborum ſilueſtrium.	Pomiferas.
Septimodecimo plantæ ſatiuarum.	Natura.
Octauodecĩo narura frugũ & cerealiũ ac ſtudia agriculatoris.	Sequitur.
Nonodecimo linum ſparrũ & hortenſia.	Syderum.
Viceſimo quæ cibis & medicinæ ĩ plãtis ſatiuis conueniãt.	Maximum.
Viceſimoprimo flores & coronamenta.	In hortis.
Viceſimoſecundo coronæ & medicinæ ex herbis.	Compleſſe.
Viceſimotertio medicinæ ex uino & arboribus urbanis.	Peracta.
Viceſimoquarto medicinæ ex arboribus ſilueſtribus.	Ne ſiluæ.
Viceſimoquinto medicinæ herbarum ſponte naſcentium.	Ipſa quæ.
Viceſĩoſexro noui morbi & medicĩæ q̃rũdã herbaꝝ p morbos.	Senſit.
Viceſimoſeprimo herbæ aliæ quædam & medicinæ.	Creſcit.
Viceſimooctauo medicinæ ex homine & animalibus magnis:	Dicta etat.
Viceſĩonono de medicĩæ auctoribus: & medicĩæ ex reliqs aĩalibus.	Natura.
Triceſimo magia & medicinæ quædam per mẽbra.	Magicas.
Triceſimoprimo medicinæ ex aquatilibus.	Aquatilium.
Triceſimoſecundo reliqua ex aquatilibus.	Ventum.
Triceſimotertio metalla auri & argenti.	Metalla.
Triceſimoquarto metalla æris: & plũbi: & artifices ærarii.	Proxime.
Triceſimoquinro pictura coloreſq; & pictores.	Metallorum.
Triceſimoſexto marmora & lapides.	Lapidum.
Triceſimoſeptimo gemmæ.	Vt nihil.

LIBRO SECVNDO CONtinet de mũdo: & cæleſtibus: & terreſtribus: & aeriis.

An finitus ſit mundus: et an unus.	Ca. i.
De forma eius.	Ca. ii.
De motu eius.	Ca. iii.
Cur mundus dicatur.	Ca. iiii.
De q̃truor elementis.	Ca. v.
De ſeptem planetis.	Ca. vi.
De deo.	Ca. vii.
De natã ſydeꝝ errãtiũ.	Ca. viii.
De lunæ natura.	Ca. viiii.
De defectu ſolis & lunæ et de nocte.	Ca. x.
De ſydeꝝ magnitudĩe.	Ca. xi.
Quæ qs inuenerit in obſeruatione cæleſti.	Ca. xii.
De defectibus.	Ca. xiii.
De lunæ motu.	Ca. xiiii.
Errantium motus: & luminum canonica.	Ca. xv.
Quare eadem alias altiora: alias inferiora uideantur.	Ca. xvi.
Catholica ſyderum errãtium.	Ca. xvii.
Quæ ratio colores eorũ mutet.	Ca. xviii.
Solis motus & dierum	

inæqualitatis ratio. Ca. xviiii.
Quare Ioui fulmina
aſſignentur. Ca. xx.
Interualla ſyderum. Ca. xxi.
De ſyderum muſica. Ca. xxii.
De mundi geometria. Ca. xxiii.
De repentinis ſyderibus. Ca. xxiiii.
De cometis:& cæleſtibus prodigiis:na
tura:& ſitu:& gn̄ibus eoꝝ. Ca. xxv.
Hipparchus de ſyderibus per exempla
hiſtorica:faces:lampades:trabes:boli
des:& chaſma cæli. Ca. xxvi.
De cæli coloribus. Ca. xxvii.
De flamma cæli. Ca. xxviii.
De coronis cæleſtibus. Ca. xxix.
De circulis repentinis. Ca. xxx.
Plures ſoles. Ca. xxxi.
Plures lunæ. Ca. xxxii.
Dierum lux nocte. Ca. xxxiii.
Clypei ardentes. Ca. xxxiiii
Oſtentum cæli. Ca. xxxv.
De diſcurſu ſtellaꝝ. Ca. xxxvi.
De ſtellis caſtoribus. Ca. xxxvii
De aere. Ca. xxxviii
De æſtatis tēpeſtatibus. Ca. xxxviiii
De caniculæ exortu. Ca. xl.
Vis temporꝝ āni ſtatuta. Ca. xli.
De incertis tēpeſtatibus. Ca. xlii.
De hymbribus. Ca. xliii.
Quare lapides pluant. Ca. xliiii.
De tonitruis & fulguribus Ca. xlv.
Qua ratiōe echo reddat. Ca. xlvi.
De uentis. Ca. xlvii.
Naturæ & obſeruationes
uentorum. Ca. xlviii.
Ventorum genera. Ca. xlviiii
De repentinis flatibus. Ca. l.
Alia prodigioſa genera.
tempeſtatum. Ca. li.
Quibus in terris ful
mina non cadant. Ca. lii.
Fulguꝝ gn̄a & miracula. Ca. liii.
De obſeruationibus. Ca. liiii.
De fulmībus euocādis. Ca. lv.
Catholica fulgurum. Ca. lvi.
Quæ non feriāt fulmīe. Ca. lvii.
De ꝓdigioſis pluuiis lac
te:ſanguine:carne:ferro:
lana:lateribus coctis. Ca. lviii.
De crepitu armorum & tubarum
de cælo audito. Ca. lviiii.
De lapidibus e cælo
cadentibus. Ca. lx.
De arcu cæleſti. Ca. lxi.
De grandine:niue:pruina:
nebula:rore. Ca. lxii.
De nubium imaginibus. Ca. lxiii.
De proprietatibus
cæli in locis. Ca. lxiiii.
De natura terræ. Ca. lxv.
De forma terræ. Ca. lxvi.
De antipodibus an ſint. Ca. lxvii.
Quomō aq̄ ſit terræ īnexa. Ca. lxviii.
De nauigatione maris:
& fluminum. Ca. lxix.
Quæ portio terræ hītet. Ca. lxx.
Media eſſe mundi terrā. Ca. lxxi.
De ſyderꝝ īæq̄litate:& de
eclipſi:& ubi:& quare. Ca. lxxii.
Quæ ratio diurnæ
lucis in terris. Ca. lxxiii.
Gnomica de eadem re &
horologio primo. Ca. lxxiiii.
Vbi & q̄ndo nullæ ūbræ. Ca. lxxv.
Vbi bis anno umbræ:&
ubi in contrarium. Ca. lxxvi.
Vbi longiſſimus dies:&
ubi breuiſſimus. Ca. lxxvii.
Item de horologio. Ca. lxxviii
Quomō dies obſeruent. Ca. lxxviiii
Differētiæ gētiū & ratio. Ca. lxxx.
De motu terræ. Ca. lxxxi.
De terræ hiatibus. Ca. lxxxii.
Signa motus futuri. Ca. lxxxiii
Auxilia cōtra motus
futuros. Ca. lxxxiiii
Portēta terraꝝ ſemel uiſa. Ca. lxxxv.
Miracula terræmotus. Ca. lxxxvi
Quibus locis maria
receſſerint. Ca. lxxxvii
Ratio inſulaꝝ enaſcētiū. Ca. lxxxviii
Quæ & quibus tempo
ribus enatæ ſunt. Ca. lxxxix
Quas terras interru
perint maria. Ca. lxxxx.
Quæ inſulæ continenti
adiunctæ. Ca. xci.
Quæ terræ ī totū mari
permutatæ. Ca. xcii.
Quæ terræ ipſæ ſe

ſorbuerunt. Ca. xciii.
Quæ urbes hauſtæ ſint a mari. Ca. xciiii.
De piaculis. Ca. xcv.
De terris ſēp tremētibus. Ca. xcvi.
De īſulis ſēp fluctuātibus. Ca. xcvii.
Quibus in terris non pluat: & aceruata terrarū miracula: & cæteroꝝ elementoꝝ. Ca. xcviii.
Qua ratione æſtus maris accedant & recedant. Ca. xcix.
Vbi æſtus extra rationem. Ca. c.
Miracula maris. Ca. ci.
Quæ poteſtas lunæ & terrena & marina. Ca. cii.
Quæ ſolis & quare ſalſum mare. Ca. ciii.
Item de natura lunæ. Ca. ciiii.
Vbi altiſſimum mare. Ca. cv.
Miracula aquarum: fontium: & fluminū. Ca. cvi.
Ignium & aquarū iūcta miracula & de maltha. Ca. cvii.
De naptha. Ca. cviii.
De ſēp ardentibus locis. Ca. cviiii.
Igniū per ſe miracula. Ca. cx.
Terræ uniuerſæ menſura longitudo & latitudo. Ca. cxi.
Harmonica mūdi ratio. Ca. cxii.
Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes.cccc.xvii.

EX AVCTORIBVS.

M.Varrone: Sulpitio Gallo: Tyberio Cæſare imperatore. Q.Tuberōe: Tul. Cicerone. L.Piſone. T.Liuio: Cor.Nepote: Statio Seboſo: Cœlio Antipatro: Fabiāo: Antiate: Mutiano: Cecina qui de etruſca diſciplina ſcripſit. Tarquitio. L.Iulio: Aquilaq;: Itē Sergio.

EXTERNIS.

Platōe: Hipparcho: Timarcho: Petoſiri: Neocepſo: Pythagoricis: Poſidonio Caſimandro: Epigene Gnomonico: Euclide: Cerano phō: Eudoxo: Democrito: Critodemo: Thraſillo: Serapione: Dicearcho: Archimede: Oneſicrito: Eratoſthene: Pythea: Herodoto: Ariſtotele: Cteſia: Artemidoro: Epheſio: Iſidoro caracino: Theopompo.

LIBRO TERTIO CONTINENTUR ſitus: gentes: maria: oppida: portus: mōtes: flumina: menſuræ: populi qui ſunt aut fuerunt.

De europa. Ca. i.
Bethycæ longitudo & latitudo. Ca. ii.
Hiſpania citerior. Ca. iii.
Narbonenſis prouincia. Ca. iiii.
Italia: tyberis: roma: campania. Ca. v.
Corſica. Ca. vi.
Sardinia. Ca. vii.
Sicilia. Ca. viii.
De lipara. Ca. viiii.
De locris italiæ fronte. Ca. x.
Secundus europæ ſinus. Ca. xi.
Regio italiæ quarta. Ca. xii.
Quinta regio. Ca. xiii.
Sexta regio. Ca. xiiii.
Octaua regio. Ca. xv.
De pado flumine. Ca. xvi.
De italia tranſpadana regio nona. Ca. xvii.
Venetia decima regio. Ca. xviii.
De iſtria. Ca. xviiii.
De alpibus & gentibus alpinis. Ca. xx.
Illyricum. Ca. xxi.
Liburnia. Ca. xxii.
Macedonia. Ca. xxiii.
Norici. Ca. xxiiii.
Pannonia. Ca. xxv.
Dalmatia. Ca. xxvi.
Meſia. Ca. xxvii.
Inſularum ionii & hadriatici ſumma. Oppida gētes.xxvi. Summa flumina clara. Summi montes præclari. Summæ inſulæ. Summa ea quæ intercidere oppida & gentes. Summa res & hiſtoriæ: & obſeruationes.ccc.xxvi.

EX AVCTORIBVS.

Turranio Gracculo: Cor. Nepote. T. Liuio: Catōe Cēſorio. M.Agrippa. M. Varrōe: Diuo Auguſto: Varrōe Atracino: Antiate: Rigino. L.Vetere: Pomponio Mela: Curione prē: Cœlio: Aruntio: Seboſo: Licinio Mutiano: Fabritio Thuſco. L.Ateio Capitōe: Verrio Flacco. L.Piſone. C.Eliano: Valeriano.

EXTERNIS.

Artemidoro: Alexandro Polyhiſtore: Thucydide: Theophraſto: Iſidoro: Theopōpo: Metrodoro Scepſio: Callicrate: Xenophonte Lāpſaceno: Dioдoro ſyracuſano: Nymphodero. Calliphane: Timagene.

LIBRO QVARTO CONtinentur ſitus: gētes: maria: oppida: portus: mōtes: flumina mēſuræ: populi qui ſunt aut fuerunt.

Epirus.	Ca. i.
Aetolia.	Ca. ii.
Locri.	Ca. iii.
Peloponneſus.	Ca. iiii.
Achaia.	Ca. v.
De arcadia.	Ca. vi.
Græcia & attica.	Ca. vii.
Theſſalia.	Ca. viii.
Magneſia.	Ca. ix.
Macedonia.	Ca. x.
Thracia.	Ca. xi.
Inſulæ inter eas terras inter quas creta: euboia: cyclades: ſporades: mæotis: hellespontus: ponti: mæotidis: daciæ: ſarmatiæ: ſcythiæ.	Ca. xii.
Inſulæ ponti.	Ca. xiii.
Germaniæ.	Ca. xiiii.
Inſulæ in gallico oceano.	Ca. xv.
Britannia hibernia.	Ca. xvi.
Gallia.	Ca. xvii.
Lugdunenſis gallia.	Ca. xviii.
Aquitania.	Ca. xix.
Citerior hiſpania.	Ca. xx.
Luſitania.	Ca. xxi.
Inſulæ in oceano.	Ca. xxii.
Vniuerſæ europæ mēſura.	Ca. xxiii.

Summa oppida & gentes. Sūma flumina clara. Summa montium clara. Sūma inſulæ quæ intercidere oppida & gentes. Sūma res hiſtoriæ & obſeruationes.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Catone cenſorio. M. Agrippa: diuo Auguſto: Vatrone Atracino: Cor. Nepote: Higino. L. Vetere: Pōponio: Mela: Licinio: Mutiano: Fabritio Thuſco: Ateio Capitone: Athetophilologo.

EXTERNIS.

Polybio: Hecateo: Hellanico Damaſceno: Eudoxo: Dicearcho: Timoſthene: Ephoro: Cratete grammatico: Serapione antiochenſe: Callimacho ſiculo muſico: Alexandro Polyhiſtore: Thucidide: Doſiade: Anaximandro: Philiſtide Malore: Dionyſio: Ariſtide: Callidemo: Menechino: Eratoſthene: Anticlide: Heralide: Philemone: Aieneponte: Pythea: Iſidoro: Philenide: Xenagora Aſtynomio: Staphylo: Agoraſtocrito: Metrodoro: Cleobulo: Poſidonio.

LIBRO QVINTO CONtinentur ſitus: gētes: maria: oppida: portus: montes: flumina: mēſuræ: populi qui ſunt aut fuerunt.

De mauritania.	Ca. i.
Tingitania prouincia.	Ca. ii.
Numidia.	Ca. iii.
Africa.	Ca. iiii.
Cyrene.	Ca. v.
Libya mareotis.	Ca. vi.
Inſulæ circa africam: & aduerſarum africæ.	Ca. vii.
Aethiopes.	Ca. viii.
De aſia.	Ca. ix.
Alexandria.	Ca. x.
Arabia.	Ca. xi.
Syria palæſtina phœnicis.	Ca. xii.
Idumæa ſyria: palæſtina: ſamaria: aſcalum: azotus: cæſarea.	Ca. xiii.
Iudæa: galilea: hiericho: emmaus: lydda: iope.	Ca. xiiii.
Iordanis.	Ca. xv.
Aſphaltides.	Ca. xvi.
Gens heſſenorum.	Ca. xvii.
Decapolis.	Ca. xviii.
Tyrus & ſidon.	Ca. xix.
Mons libanus.	Ca. xx.
Syria anthiochia.	Ca. xxi.
Caſſius mons.	Ca. xxii.
Cœle ſyria.	Ca. xxiii.
Euphrates.	Ca. xxiiii.
Palmira.	Ca. xxv.
Hierapolis.	Ca. xxvi.

Cilicia et adiunctæ gentes pamphilia: iſauria: homanadū: piſſidia: lycaonia:

taurus mons:lycia. Ca. xxvii.
Indus fluuius. Ca. xxviii.
Laodicea:apamea:ionia. Ca. xxix.
Epheſus æolis troas
pergamus. Ca. xxx.
Inſulæ ãre aſiam:pamphilium mare: rhodus:ſamus:chius. Ca. xxxi.
Helleſpontus miſia phrygia galacia nicea bithynia boſphorus. Ca. xxxii.
Summa oppida & gentes. Sũma flumina clara. Summa montium clara. Summa inſulæ.cxviii. Summa quæ intercidere oppida. Summa res hiſtoriæ & obſeruationes.

EX AVCTORIBVS.

Agrippa:Suetonio Paulino: Varrone Atracino: Cornelio Nepote: Higino: L. Verere:Mela:Domitio Corbulone: Licinio Mutiano: Claudio Cæſare: Aruntio:Liuio filio:Seboſo in actis triumphorum.

EXTERNIS.

Iuba rege:Hecateo:Hellanico damaſceno: Dicearcho: Bione:Timoſthene: Philenide:Xenagora:Aſtynomio:Staphylo:Dionyſio:Ariſtotele: Ariſtocrito:Ephoro: Eratoſthene: Hipparcho: Panetio: Serapione Antiocheno: Callimacho:Agathocle: Polybio:Timeo: Machania:Herodoto:Myrſilo Alexãdro Polyhiſtore: Metrodoro: Poſidonio: qui peri pluton:id eſt de diuitiis: periegeſeos:id eſt de terræ ambitu. Sotade: Periandro: Arctare Sicyonio: Eudoxo: Antigene: Callicrate: Xenophonre Lampſaceno: Diodoro ſyracuſano: Hannone: Himilame:Nymphodoro: Calliphone: Artemidoro: Megaſthene:Iſidoro: Eubolo: Ariſtocreonte.

LIBRO SEXTO CONTInentur ſitus: gentes:maria: oppida: portus: flumina: menſuræ: populi qui ſunt aut fuerunt.

Ponti mariandinorum. Ca. i.
Gens paphlagonum:
& cappadocum. Ca. ii.
Cappadocia. Ca. iii.
Themiſtidæ regiõis gẽtes. Ca. iiii.
Regio colchica:anchei:&
cæteri eodem tractu. Ca. v.
Boſphorus cimmericus
mæotis. Ca. vi.
Gentes circa mæotim. Ca. vii.
Armeniæ duæ. Ca. viii.
Armenia maior. Ca. ix.
Albania hiberia. Ca. x.
Portæ caucaſiæ. Ca. xi.
Inſulæ in ponto. Ca. xii.
Gentes in ſcythico oceano. Ca. xiii.
Media:caſpiæ portæ:
caucaſiæ. Ca. xiiii.
Gẽtes circa hyrcanũ mare. Ca. xv.
Item gentes. Ca. xvi.
Scythanum gentes. Ca. xvii.
Fluuius ganges. Ca. xviii.
Ganges indiæ. Ca. xix.
Indus fluuius. Ca. xx.
Arii & iunctæ gentes. Ca. xxi.
Taprobanæ inſula. Ca. xxii.
Capiſſenæ dantis carmãia. Ca. xxiii.
Sinus perſicus & arabicus. Ca. xxiiii.
Caſcandrus inſula:
parthorum regna. Ca. xxv.
Media:meſpotamia:
babylon:ſeleucia. Ca. xxvi.
Flumen tigris. Ca. xxvii.
Arabia:nomades:nabathæi:omani:
tilos:et ogyris inſulæ. Ca. xxviii.
Sinus maris rubri troglodytici
& æthiopici. Ca. xxix.
Multiformes & miræ
hominum effigies. Ca. xxx.
Inſulæ æthiopici maris. Ca. xxxi.
De fortunatis inſulis. Ca. xxxii.
Terræ per menſuras
computatæ digeſtio. Ca. xxxiii.
Digeſtio terrarum in parallelos
& umbras pares. Ca. xxxiiii.
Summa oppida.c.lxxxxv.Sũma gentes.d.lxvi. Summa fluminum clara .c.lxxxx. Summa mõtes clari.xxxviii. Summa inſulæ.cviii.Summa quæ intercidere oppida aut gentes.lxxxxv. Summa res & hiſtoriæ & obſeruatiões duo milia.cc.xiiii.

EX AVCTORIBVS.

M. Agrippa: Varrone Atracino: Cor. Nepote: Higino. L. Vetere: Mela:

Pomponio:Domitio Corbulone:Licinio Mutiano: Claudio Cæſare: Aruntio: Seboſo: Fabricio Thuſco. T.Liuio: Seneca:Higidio.

EXTERNIS.

Iuba rege:Hecateo:Hellanico damaſceno: Eudoxo: Dicearcho: Beronio: Timoſthene:Patrocle:Demodemāte: Clitarcho:Eratoſthene:Alexādro Magno:Ephodoro:Hipparcho: Panetio: Callimacho:Artemidoro:Apollodoro Agathocle: Polybio: Vinaco Siculo: Alexandro Polyhiſtore: Iſidoro: Hāmometo:Metrodoro:Poſidonio:Oneſicrito: Nearcho Megaſthene: Diogenete:Ariſtocreonte. Bione: Dialdone: Simonide minore:Baſile:Xenophonte Lampſaceno.

LIBRO SEPTIMO CONtinent' gentiū mirabiles figuræ.

Gentiū mirabiles figuræ. Ca. i.
De ſcythis:& aliarum diuerſitate gentium. Ca. ii.
De prodigioſis partubus. Ca. iii.
De mutatione ſexus:& geminis partubus. Ca. iiii.
De hoīe gñando:& panēdi tēpora per illuſtria exēpla menſibus ſeptē ad.xi. Ca. v.
De conceptibus & ſigna ſexus in grauidis pertinentia āte ptū. Ca. vi.
De conceptu hominum & generatione. Ca. vii.
De agrippis. Ca. viii.
Mōſtroſi ptus exciſi utero Ca. ix.
Qui ſint uopiſci. Ca. x.
Exēpla numeroſæ ſobolis. Ca. xi.
Exempla ſimilitudinum. Ca. xii.
Quæ ſit generādi ratio. Ca. xiii.
Itē de eodē multiplicius. Ca. xiiii.
De menſtruis mulierum. Ca. xv.
Item de ratione partuū. Ca. xvi.
Inſignia corporum. Ca. xvii.
Exempla uariaꝝ figuraꝝ. Ca. xviii.
Diuerſoꝝ moꝝ exēpla. Ca. xix.
De fortitudīe & uelocitate Ca. xx.
De uiſu. Ca. xxi.
De auditu. Ca. xxii.
Exempla patientiæ. Ca. xxiii.
Memoriæ exempla. Ca. xxiiii.
Laus.C.Iulii Cæſaris. Ca. xxv.
Laus Pompeii Magni. Ca. xxvi.
Laus Catonis primi. Ca. xxvii.
Item de fortitudine. Ca. xxviii.
Diuerſæ laudes plurimoꝝ.Ca. xxix.
De Platone: Ennio: Virgilio. M.Varrone:&.M.Cicerone. Ca. xxx.
De morum honeſtate. Ca. xxxi.
De auctoritate. Ca. xxxii.
De diuinitate. Ca. xxxiii.
De Naſica. Ca. xxxiiii.
De pudicitia. Ca. xxxv.
De pietate. Ca. xxxvi.
De artiū plurimarū excellētia aſtrologia:grāmatica:geometria. Ca. xxxvii.
Item mira opera artificis. Ca. xxxviii.
De ſeruitiis. Ca. xxxix.
De præſtantia gentium. Ca. xl.
De fœlicitate fœminæ. Ca. xli.
Varia exempla fortunæ. Ca. xlii.
De bis proſcriptis.L.Sylla: Q.Metello. Ca. xliii.
De altero Metello. Ca. xliiii.
De diuo Auguſto. Ca. xlv.
Quos beatiſſimos dii iudicauerunt. Ca. xlvi.
Quem uiuentem ut deū coli iuſſerunt. Ca. xlvii.
De ſpatiis uitæ lōgiſſimis. Ca. xlviii.
De uarietate naſcendi. Ca. xlix.
In morbis uaria exempla. Ca. l.
De ſignis mortis. Ca. li.
De his qui elati reuixerūt. Ca. lii.
De mortibus repentinis. Ca. liii.
De ſepultura. Ca. liiii.
De anima:uel de manibus:uel de reſurrectione uerba gentilium inania. Ca. lv.
Quæ qs īuenerit in uita. Ca. lvi.
In quo primus gentium conſenſus. Ca. lvii.
De litteris antiquis. Ca. lviii.
Quando primum tonſores romæ. Ca. lix.
Quādo primū horologia. Ca. lx.

Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes.dcc.xlvii.

EX AVCTORIBVS.

Verrio Flacco:Cn. Gelio: Licinio

Mutiano: Mutio: Maſurio: Sabino: Agrippino: Claudio Cæſare. M. Cicerone: Aſinio Pollione: Meſſalla: Ruffo: Nepote Cornelio: Virgilio. L. Cordo Meliſſo: Seboſo: Cor. Celſo: Maximo Valerio: Trogo: Nigidio Figulo: Pomponio Attico: Pediano Aſconio: Sabino: Catone cenſorio: Fabio Veſtale.

EXTERNIS.

Herodoto: Ariſtea: Betone: Sigono Cratere: Agatharcide: Calliphane: Ariſtotele: Nymphodoro: Apollodoro: Philarcho: Damone: Megaſthene: Cteſia: Taurone: Eudoxo: Oneſicrito: Clitarcho: Duride: Artemidoro: Hippocrate medico: Aſclepiade medico: Heſiodo: Anacreonte: Theopompo: Hellanico damaſceno: Ephodoro: Epigene: Beroſo: Petoſiri: Neocepſo: Alexandro: Polyhiſtore: Oneſicrito: Xenophonte: Callimacho: Democrito: Diulio: Polyhiſtore hiſtorico: Stratone qui contra Ephori theoremata ſcripſit. Heraclide Pontico: Aſclepiade qui Tragodumena philoſopho: Srephano: Egeſia: Archimacho: Thucydide: Mneſtygitione: Xenagora: Metrodoro Scepſcio: Anticlide: Critodemo

LIBRO OCTAVO CONTInentur animalium terreſtrium naturæ peditantum.
De aīalibus terreſtribus: elephātorum cōmēdatio: & de ſēſu eoꝝ. Ca. i.
Quando primū iuncti. Ca. ii.
De docilitate eoꝝ. Ca. iii.
De clæmētia eoꝝ: & ꝗ picula ſua ītelligāt: & de tigridis truculētia Ca. iiii.
De intellectu & memoria eorum. Ca. v.
Quando primū in italia. Ca. vi.
Pugnæ eorum. Ca. vii.
Quomodo capiantᷣ. Ca. viii.
Quomodo domantᷣ. Ca. ix.
De partu eorum & reliqua natura. Ca. x.
Vbi naſcantur: & de diſcordia eorum & draconum. Ca. xi.
De ſolertia animalium. Ca. xii.
De draconibus. Ca. xiii.
De ſerpētibus maxīs & bois Ca. xiiii.
De ſcythicis animalibus: & ſeptentrionalibus. Ca. xv.
De leonibus. Ca. xvi.
De pantheris. Ca. xvii.
De tigridis natura & camelis: & camelopardali: & quādo primū uiſa romæ Ca. xviii.
De chao: & cepho. Ca. xix.
De rhinocerote. Ca. xx.
De lyncibus & ſpingibus: & crocutis: cercopithecis: indicis bubus: leucrocutis: eale: tauris æthiopiæ: manticora: monocerote: catoblepa: baſiliſco. Ca. xxi.
De lupis. Ca. xxii.
De ſerpentibus. Ca. xxiii.
De ichneumone. Ca. xxiiii.
De crocodilo & hippopotamo. Ca. xxv.
Quis primus romæ hippopotamum & crocodilos oſtendit: & medicinæ ab animalibus repertæ. Ca. xxvi.
Quæ animalia q̄s herbas oſtenderunt cerui: lacerti: hirundines: teſtudines: muſtela: ciconia: aper: anguis: draco: panthera: elephas: urſi: cerui: palūbes: colūbæ: grues: coruus. Ca. xxvii.
Prognoſtica animaliū. Ca. xxviii.
Ciuitates & gentes a minutis animalibus deletæ. Ca. xxix.
De hyena & crocuta & manticora & fibris & lutris. Ca. xxx.
De ranis: & uitulis marinis: & ſtellionibus. Ca. xxxi.
De ceruis. Ca. xxxii.
De tragelapho & chameleōte & reliqs colorem mutantibus. Ca. xxxiii.
De tarando & lycaone: & thoe. Ca. xxxiiii
De hyſtrice. Ca. xxxv.
De urſis & fœtibus eoꝝ. Ca. xxxvi.
De muribus ponticis & alpinis: & herinaciis. Ca. xxxvii
De leontophono: lynce: melibus: & ſciuris. Ca. xxxviii
De uipa: cocleis: & lacertis. Ca. xxxix.
De canibus. Ca. xl.
Ad canis rabidi morſum. Ca. xli.
De natura equorum. Ca. xlii.

De aſinis et mulis. Ca. xliii.
De bubus. Ca. xliiii.
De api boue. Ca. xlv.
De natũa pecoꝝ et pecudũ. Ca. xlvi.
De gñibus lanaꝝ et ueſtiũ Ca. xlvii.
De muſmono. Ca. xlviii.
De capris & gñatiõe eaꝝ. Ca. xlix.
De ſuibus & natũa eaꝝ. Ca. l.
De uiuariis beſtiarum. Ca. li.
De ſemiferis aĩalibus. Ca. lii.
De ſimiis. Ca. liii.
De leporibus. Ca. liiii
De dammis. Ca. lv.
De muribus & gliribus. Ca. lvi.
Quæ animalia quibus locis non ſint. Ca. lvii.
Quæ aduenis noceant. Ca. lviii.
Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes. dcc.lxxxviii.

EX AVCTORIBVS.

Mutiano: Iulio: Verrio Flacco. L. Piſone: Cornelio: Valeriano: Catone cẽſorio: Feneſtella: Trogo: Actio: Columella: Virgilio. Varrone. L. Metello: Scipione: Cornelio Celſo: Nigidio: Trebio Nigro: Põponio Mela: Manilio Sura.

EXTERNIS.

Iuba rege: Polybio: Oneſicrito: Iſidoro: Antipatro: Ariſtotele: Demetrio Phyſico: Democrito: Theophraſto: Euante: Apocha qui olympionica: Hierone rege: Attalo rege: Philometore rege: Cteſia: Duride: Philiſto Archita: Philarcho: Amphiloco: Ateneo: Anaxipoli Thaſio: Apollodoro Lẽnio: Ariſtophane Mileſio: Antigono Cineo: Agathocle Chio: Apollonio Pergameno: Ariſtandro Ateneo: Bacchio Mileſio: Bione: Solenſe: Cherea Ateneo: Diodoro Prienneo: Dione Colophonio: Epigene Rhodio: Euagone Thaſio: Euphronio Ateneo: Hegeſia Maroneo: Menandro Priennio: Heracleote: Menecrate poeta: Androtione qui de agricultura ſcripſit: Eſcrione qui item Dionyſio qui Magonem tranſtulit. Diophane qui ex Dionyſio Epitoma fecit. Archelao rege Nicandro.

LIBRO NONO CONTINENTUR animalium aquaticorũ hiſtoriæ et naturæ.

De aquatilium natura. Ca. i.
Quare maxima in mari animalia. Ca. ii.
De indici maris beluis. Ca. iii.
Quæ in oceano quoq; maxima. Ca. iiii.
De tritonum nereidum & elephãtorũ marinorum figuris. Ca. v.
De balenis & orcis. Ca. vi.
An ſpirent piſces? an dormiant? Ca. vii.
De delphinis & eorum natura mirabili. Ca. viii.
De torſionibus. Ca. viiii.
De teſtudibus q̃uo capiãt. Ca. x.
Quis primus teſtudines ſecare instituerit. Ca. xi.
Tegmenta aquatilium. Ca. xii.
De uitulo marino. Ca. xiii.
De piſcibus pilo carentibus: et q̃uo pariant: et quot eoꝝ gñа. Ca. xiiii.
De nominibus & naturis multorum piſcium. Ca. xv.
De auguriis & diuerſitate piſcium. Ca. xvi.
De mugili et aliis piſcibus. Et ꝙ non eidẽ ubiq; placeant. Ca. xvii.
De mullo: coracino: ſalpa: & ſalmone. Ca. xviii.
De exocœto: & muribus: polypis: & murenis. Ca. xix.
Digeſtio piſcium in figuras corporum. Ca. xx.
De anguillis. Ca. xxi.
De captura earum in lacu benaco. Ca. xxii.
De murenæ natura. Ca. xxiii.
De planis piſcibus. Ca. xxiiii.
De echino piſce: eiuſq; natura mirabili. Ca. xxv.
De uarietate natũæ piſciũ. Ca. xxvi.
De miluo piſce & dracone marino. Ca. xxvii.
De piſcibus ſanguine carentibus. Ca. xxviii.
De lolligine & ſepiis et polypis: et nauplus. Ca. xxix.

De origena locuſtis &
cācris cocleis & cōchis. Ca. xxx.
De cancris. Ca. xxxi.
De cocleis. Ca. xxxii.
De pectinibus. Ca. xxxiii.
De diuitiis marinis. Ca. xxxiiii
Quomodo naſcantur:& ubi. Et qūo
inueniunt margaritæ. Ca. xxxv.
De natura purpuræ &
muricis. Ca. xxxvi.
Quot ſunt genera. Ca. xxxvii
Quo capiantur tēpore. Ca. xxxviii
Romæ quādo uſus
purpuræ. Ca. xxxix.
De precio earum. Ca. xl.
De tingendo amethyſtio:
& cocco byſſino. Ca. xli.
De pinna & pinnotere:&
aquatilium ſenſu. Ca. xlii.
De ſcolopendris uulpibus
& glanis. Ca. xliii.
De ariete piſce. Ca. xliiii.
De his quæ tertiam naturam habent
non animalium:neq; fruticum:& de
urticis & ſpongiis. Ca. xlv.
De caniculis marinis. Ca. xlvi.
De animantibus quæ ſilicea teſta:&
quæ ſine uillo includuntur:& reliquis
ſordidis animalibus. Ca. xlvii.
De uenenatis marinis. Ca. xlviii.
De morbis piſcium. Ca. xlix.
De gñatione eorum mira. Ca. l.
Item de generatione:& qui piſces oua
pariant. Ca. li.
De uuluis piſcium. Ca. lii.
De longiſſīa uita piſciū. Ca. liii.
De uiuariis oſtrearum:&
qs ea primus inuenerit. Ca. liiii.
Quis primus murenarum
uiuaria fecerit. Ca. lv.
De coclearum uiuariis:&
quis primus inſtituit. Ca. lvi.
De piſcibus terrenis. Ca. lvii.
De muribus nili. Ca. lviii.
De anthia piſce:& quo
modo capiatur. Ca. lix.
De ſtellis marinis. Ca. lx.
De dactylis eorumque
miraculis. Ca. lxi.
De inimicitiis & amicitiis inter ſe
aquatilium. Ca. lxii.

Summa res & hiſtoriæ & obſeruatio-
nes.dc.l.

EX AVCTORIBVS.

Turranio: Gracchulo: Trogo:Mœce-
nate:Albo Flauo:Cor.Nepote:Vale-
rio Mimographo: Fabiano:Feneſtella
Mutiano : Helio Scilone: Statio Se-
boſo:Meliſſo:Seneca: Cicerone: Ma-
cro:Aemilio: Meſſalla Coruino: Tre-
bonio Nigro:Nigidio.

EXTERNIS.

Ariſtotele:Archelao rege:Callimacho:
Democrito: Theophraſto: Thraſillo:
Hegeſidemo:Cudnio:Alexandro Po-
lyhiſtore.

LIBRO DECIMO CONTI-
nētur naturæ & hiſtoriæ anima-
lium uolatilium.

De natura auium. Ca. i.
De phœnice. Ca. ii.
De aquilis. Ca. iii.
Quando legionum ſigna
eſſe cœperint. Ca. iiii.
Mirum de aquila. Ca. v.
De uulturibus. Ca. vi.
De ſanquale. Ca. vii.
De accipitribus. Ca. viii.
De cocyce quæ a ſuo genere
interimitur. Ca. viiii.
De miluis. Ca. x.
Digeſtio auium p gña. Ca. xi.
De inauſpicatis auibus
cornice:coruis:bubone. Ca. xii.
De incendiaria. Ca. xiii.
De cliuina. Ca. xiiii.
De auibus incognitis. Ca. xv.
De auibus nocturnis. Ca. xvi.
De noctuis. Ca. xvii.
De pico martio. Ca. xviii.
De uncos ungues hñtibus
& digitos. Ca. xix.
De pauonibus:& quis eos
primus comederit. Ca. xx.
De gallis & qūo caſtrent̄:
& gallinaceo locuto. Ca. xxi.
De anſeribus:& quis primus iecur an-
ſerinum comederit:& de adipe anſeri-
no comageno. Ca. xxii.

De gruibus:ciconiis:oloribus:&
peregrinis auibus:&
coturnicibus:de glotte. Ca. xxiii.
De hirūdinibus:merulis:
turdis:& ſturnis:
turturibus & palūbis Ca. xxiiii.
Quæ auiū pennes:quæ
ſemeſtres:quæ trimeſtres. Ca. xxv.
De auibus mira. Ca. xxvi.
De auibus ſeleucidibus. Ca. xxvii.
De ibi. Ca. xxviii.
Quæ aues in qbus locis nō
ſunt:& quæ mutāt colorē
& uocē:& de luſciniis. Ca. xxix.
De merulis. Ca. xxx.
Tempus auiū genituræ. Ca. xxxi.
De halcyonibus & de diebus earum
nauigabilibus:& gauie:&
reliquo aqticaꝶ gñe. Ca. xxxii.
De diuerſitate nidificātiū auiū agathi-
lis cīnamulgis & pdicibus. Ca. xxxiii.
De columbis. Ca. xxxiiii
De palūbibus & differētia
columbarum. Ca. xxxv.
De paſſeribus. Ca. xxxvi.
De nnungulo. Ca. xxxvii
De uolatu & īceſſu auiū. Ca. xxxviii
De apodibus. Ca. xxxix.
De caprimulgis & plateis. Ca. xl.
De ingeniis auium. Ca. xli.
De carduele & pſytaco &
auibus quæ loquunť. Ca. xlii.
De coruoꝶ intelligentia. Ca. xliii.
De diomedeis auibus. Ca. xliiii.
Quæ aīalia nihil diſcant. Ca. xlv.
De potu auium. Ca. xlvi.
De ematopodi:onocrotali:
& de peregrinis auibus. Ca. xlvii.
De multarum auium
nominibus & natura. Ca. xlviii.
De nouis auibus
& fabuloſis. Ca. xlix.
Quis gallinas farcire īſtituerit:
de auiariis:& qs ea primus
inſtituerit. Ca. l.
De eſopi patina: Ca. li.
De gñatione auiū:& præter aues quæ
q̄drupedes oua pariant. Ca. lii.
De tēpore & gñatione
incubatus auiū et coitu. Ca. liii.
De uitiis et remediis
incubantium. Ca. liiii.
De auguriis ouorum. Ca. lv.
Quæ gallinæ optimæ. Ca. lvi.
De morbis earꝶ et remediis Ca. lvii.
De cōceptu et numero
fœtus auium. Ca. lviii.
De pauone et anſeribus. Ca. lix.
De ardeolis et quomodo
ſeruentur optime oua. Ca. lx.
Quæ uolucrum ſola aīal
pariat et lacte nutriat. Ca. lxi.
De cōceptu uipæ et ptu et
quæ terreſtriū oua pariāt. Ca. lxii.
De generatiōe terreſtriū. Ca. lxiii.
De uaria gñatione auiū. Ca. lxiiii.
De murium fœtu. Ca. lxv.
De ſpina hoīs āguē naſci. Ca. lxvi.
De ſalamandra. Ca. lxvii.
De iis quæ naſcūť ex nō genitis:
& quæ nata nihil gignūt. Ca. lxviii.
De ſenſibus animalium. Ca. lxix.
Auditum et olfactum
eſſe piſcibus. Ca. lxx.
Tactum communem
eſſe omnibus. Ca. lxxi.
Quæ uenenis uiuant:
et quæ terra. Ca. lxxii.
De cibo et potu quotidiā. Ca. lxxiii.
Quæ inter ſe diſſideāt:et
quæ inter ſe conueniant. Ca. lxxiiii.
De ſomno animalium. Ca. lxxv.
Summa res et hiſtoriæ et obſeruatio-
nes.dcc.xxiiii.

EX AVCTORIBVS.

Manlio:Cornelio:Valeriano:Actio:
Vmbricio meliore:Maſſurio Sabino:
Antiſtio Labeone:Trogo:Cremutio:
M. Varrone:Macro Aemilio: Emiſ-
ſio:Mutiano Nepote:Fabio pictore:
T.Lucretio:Cor.Celſo:Orano Delu-
ſone: Higino:Saſernis:Nigidio:Ma-
nilio Sura.

EXTERNIS.

Homero:Phœmonoe: Philemone:
Boeto qui ornytogonia illa quæ de
auguriis. Ariſtotele: Theophraſto:
Callimacho:Eſchylo:Hierone rege:
Philometere rege:Archyta: Amphilo-
cho athenienſe: Anaxipoli Thaſio:

Apollodoro Lénio Ariſtophane Mileſio Antigono Cymeo: Agathocle Chio: Apollōio pergaméo: Ariſtādro. Athēeo Bacchio: Mileſio: Bione Soléſe: Cherea athenienſe. Diodoro Prienio: Dione Colophonio: Democrito: Diophane nicenſe: Epigene Rhodio: Euagora Thaſio: Euphrōio: Atheneo Iuba Androtione qui de agricultura. Aſcrione qui item. Dionyſio qui Magonem tranſtulit. Dyophane qui ex Dyoniſio epitoma fecit. Nicandro Oneſicrito: Philarcho: Heſiodo.

LIBRO VNDECIMO CONtinentur hiſtoriæ & naturæ paruorum animalium & reptilium.

De inſectorum genere. Ca. i.
De ſubtilitate natūæ ī his. Ca. ii.
Vtrum ſpirēt an habeant ſanguinem. Ca. iii.
De corpore eorum. Ca. iiii.
De apibus. Ca. v.
Qui ordo natūæ in eis. Ca. vi.
De uocabulis operis Ca. vii.
Ex quibus floribus opera fiant. Ca. viii.
De amatoribus earū. Ca. ix.
Ratio operis. Ca. x.
De fucis. Ca. xi.
Quæ natūa mellis. Ca. xii.
Quæ optima mella. Ca. xiii.
Quæ genera mellis in ſingulis. Ca. xiiii.
Quomodo probētur mella. Ca. xv.
De tertio genere mellis: & quomodo apes probētur. Ca. xvi.
Quæ regiminis ratio. Ca. xvii.
De genere apum & quæ inimica apibus. Ca. xviii.
De morbis apum. Ca. xix.
De continendis apibus: & quomodo reparentur. Ca. xx.
De ueſpis & crabronibus Ca. xxi.
De bombicibus: & bombyli: & necydalo: & quis primus bombicinā ueſtem inuenerit. Ca. xxii.
De bombice coa. Ca. xxiii.
De araneis: & generatione eorum. Ca. xxiiii.
De ſcorpionibus. Ca. xxv.
De ſtellionibus. Ca. xxvi.
De cicadis. Ca. xxvii.
De pēnis inſectorum: & ſcarabeis & reliqs ſcarabeorum generibus. Ca. xxviii.
De locuſtis. Ca. xxix.
De formicis noſtratibus. Ca. xxx.
De indicis. Ca. xxxi.
De diuerſitate inſectorū. Ca. xxxii.
De animalibus ī ligno & ex ligno naſcentibus. Ca. xxxiii.
De animali cui cibi exitus non eſt. Ca. xxxiiii.
De tineis: & culicibus: & diuerſitate earum. Ca. xxxv.
De pyrali ſiue pyrauſta. Ca. xxxvi.
Hiſtoria naturæ aīalium per ſingula membra. Ca. xxxvii.
De ſanguine: & quorum celerrime ſiccetur: quorum nō coeat: quorum grauiſſimus: uel tenerrimus: quorum nullus. Ca. xxxviii.
An in ſanguine principatus & tergore: & pilis: & mammis: & ueſtitu. Ca. xxxix.
Notabilia animalia quæ mammis. Ca. xl.
De lacte & unde caſeus non fiat. Ca. xli.
De diuerſitate caſeorum. Ca. xlii.
Differentia membrorum hominis a cæteris aīalibus. Ca. xliii.
De ſimiarū̄ ſimilitudine. Ca. xliiii.
De unguibus. Ca. xlv.
De ungulis. Ca. xlvi.
De pedibus auium & unguibus. Ca. xlvii.
De pedibus īſectorū̄ a duobus ad centum. Ca. xlviii.
De pomilionibus: & genitalibus. Ca. xlviiii.
De caudis. Ca. l.
De uocibus. Ca. li.
De agnaſcentibus mēbris: & dicta Ariſtotelis de uita hominis. Ca. lii.
De anima & de habitu animalium

et quæ guſtata interimant:& de uictu hominis: & quibus de cauſis non coquatur. Ca. liii.

Dæ corpulentia augenda uel minuēda: & quæ guſtu famem ac ſitim ſedent. Ca. liiii.

Sūma res & hiſtoriæ & obſeruatiōes .u.m.cc.lxx.

EX AVCTORIBVS.

Marco Varrone. Higino : Scropha : Saſerna:Celſo Cornelio: Emilio Macro: Virgilio:Columella : Iulio Aqlio qui de thuſca diſciplina ſcripſit. Tarquinio qui item. Vmbricio qui item. Catone Cenſorio:Domitio Caluino: Trogo: Meliſſo: Dabiano Mutiano : Nigidio Manilio:Opio.

EXTERNIS.

Ariſtotele : Democrito : Neoptolemo qui mella ſcripſit. Ariſtomacho qui item. Philiſto qui item. Nicandro: Menecrate:Dionyſio qui Magonem tranſtulit. Empedocle : Callimacho: Attalo rege:Apollodoro qui de beſtiis uenēatis. Hippocrate: Enphilo:Eraſyſtrato:Aſclepio:Themiſōe : Poſidōio Stoico: Menandro Pricnnēſe : Heraclide:Euphronio:Ateneo: Theophraſto:Heſiodo: Philometere rege.

LIBRO .XII. CONTINEtur de arboribus.

De arborū honore:& qn̄ platanus primū ī italia:& de nat̄a earū. Ca. i.

De chameplatano: & quis totondent uiridaria. Ca. ii.

De peregrinis arboribus: & malo aſſyrio. Ca. iii.

De indiæ arboribus uel qn̄ romæ hebenus primum. Ca. iiii.

De ſpina & ficu indicis. Ca. v.

De arbore pala & arboribus indicis ſine nōminibus & laniferis Ca. vi.

De piperis arboribus:& gariophylo:& aliis pluribus. Ca. vii.

De machir & arboribus gentis arianæ. Ca. viii.

De bdellio & arboribus perſici maris. Ca. ix.

De arboribus perſicæ īſulæ:& lanigeris arboribus. Ca. x.

De goſſampino & arboribus ex quibus ueſtes fiunt:& quibus modis cōſtent arborū fructus. Ca. xi.

De coſto:& nardo:& differentiis nardi. Ca. xii.

De aſſaro amomo:& amomi:& de cardamomo. Ca. xiii.

De thure & arboribus thuris. Ca. xiiii.

De nat̄a thuris & gn̄ibus. Ca. xv.

De myrrha: et arboribus myrrhæ. Ca. xvi.

De generibus myrrhæ: et nat̄a: et precio eius. Ca. xvii.

De maſtice:ladano:et bruta:enhemo: et ſtrobo:et de ſtyrace. Ca. xviii.

De felicitate arabiæ. Ca. xix.

De cinnamomo:et xilocinnamomo: et caſia. Ca. xx.

De iſocīnamo:et cācamo: ac taro. Ca. xxi.

De ſerichato et gabalio: de myrobalano. Ca. xxii.

De phoenicobalano et calamo odorato. Ca. xxiii.

De hāmōiaco: et ſpagno. Ca. xxiiii.

De cypero:et ſpalathro: et maro. Ca. xxv.

De balſamo: et opobalſamo:et xylobalſamo: et ſtyrace: et galbana. Ca. xxvi.

De panace:et ſpōdylio:et malobathro. Ca. xxvii.

De oleo omphacio. Ca. xxviii.

De bryo: et oenanthe: et de elate arbore:et cinnamo comaco. Ca. xxix.

Summa res hiſtoriæ:et obſeruationes .cccc.lxviii.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrōe:Mutiano:Virgilio Fabiano:Seboſo: Pomponio Mela:Flauio Proculo:Trogo:Higino:Claudio Cæſare: Cor. Nepote: Sex. Nigro: qui græce de medicina ſcripſit. Caſſio Hemina. L. Piſone: Tuditano: Antiate.

EXTERNIS.

Teophraſto:Herodoto:Calliſtēe: Iſigono : Clitarcho : Anaximene: Duride: Nearcho: Oneſicrito: Polycrito:

Olympiodoro: Diogeneto: Nigibulo: Anticlide: Carete Cydōeo: Mēechino: Dorotheo: Xeniade Eolico: Anteo: Epipodo: Cherea: Dēocle: Prolemæo lago: Marſya macedone: Zoillo: Item Democrito: Amphilocho: Ariſtōacho: Alexādro Polyhiſtore: Iuba: Apollodoro q de odoribus ſcripſit. Heraclide medico: Archidemo: Item Dionyſio: Item Democle: Item Euphrone: Item Opſenide: Itē Diagora: Item Iolla: Item Heraclide tarētino: Zenocrate epheſio.

LIBRO TERTIODECIMO cōtiet̃ de ūguētis & arboribus maritīs.

De ūguētis & q̄n p̄riū ſūt cognita nobis & de cōpoſitiōe. Ca. i.
Quod unguentum regale uocetur: & quæ diapaſmata: & q̄liter ſeruentur. Ca. ii.
Quāta ī ūguentis luxuria: & quando primū romanis ī uſu. Ca. iii.
De palmis & natura earū & generibus. Ca. iiii.
De ſyriæ arboribus. Ca. v.
De terebintho. Ca. vi.
De ficu ægyptia: & cypria. Ca. vii.
De ceraunia: & ſiliqua. Ca. viii.
De perſico ægypti: & ſpina ægyptia. Ca. viiii.
De pruno & arboribus circa memphim. Ca. x.
De gummi generibus: & papyro. Ca. xi.
De generibus chartarū: & quomodo chartæ fiāt: & de chartarū probatione & uitiis: & glutino earū. Ca. xii.
De libris Numæ. Ca. xiii.
De arboribus æthiopiæ. Ca. xiiii.
De atlantis arboribus: & citreis: & quæ in his laudētur: & quæ uitupentur. Ca. xv.
De arbore trogete. Ca. xvi.
De arbore loto. Ca. xvii.
De ſcapo ipſo: & radice loti. Ca. xviii.
De paliuro: & punico malo: et de flor̃ punici mali. Ca. xix.
De aſiæ: et græciæ fructibus. Ca. xx.
De timelea ſiue chamelea: et tragacāthe: et de trago ſiue ſcorpione: et myrice: et bria: et galla. Ca. xxi.
De enonymo: et andrachna congrygia: et thapſia. Ca. xxii.
De cappari ſiue cynoſbato aut epheoſtaphyle: et de ſaripha. Ca. xxiii.
De ſpina babylonis regia: et de cyriſo. Ca. xxiiii.
De fruticibus: et arboribus noſtri maris atq; rubri: et indici. Ca. xxv.
Summa res et hiſtoriæ et obſeruationes. cccc. lxviii.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Mutiano: Virgilio: Fabiano: Seboſo: Pomponio Mela: Fabio: Higīo: Trogo: Proculo: Claudio Cæſare: Cornelio Nepote: Sex. Nigro q græce de medicīa ſcripſit. Caſſio Hemina. L. Piſone: Tuditano Antiate.

EXTERNIS.

Theophraſto: Herodoto: Calliſthene: Iſidoro: Clitarcho: Anaximene; Duride: Nearcho: Oneſicrito: Olympiodoro: Diogēeto: Cleobolo: Anticlide: Crate Mitilēeo: Menetimodoro thebano: Dorotheo athenienſe: Lyco: Anteo: Epippo: Dione: Adimantho: Prolomæo lago: Marſya macedone: Zoilo: Item Demochrito: Amphilocho: Ariſtomacho: Alexandro Polyhiſtore: Iuba rege: Apollodoro: qui de odoribus ſcripſit. Heraclide medico: Bœone medico: Archidemo: Item Dionyſio: Item Democlide: Item Euphrone. Item Mneſicle: Itē Diagora: Item Iolla: Item Heraclide tarentino: Xenocrate epheſio.

LIBRO QVARTODECIMO continet̃ de uitibus et uineis.

De arboribus fructiferis. Ca. i.
De uitium natura: et quibus modis ferant. Ca. ii.
De generibus uitium. Ca. iii.
Item de uitium generibus. Ca. iiii.
Inſignia culturæ uineaꝝ. Ca. v.
De natura uini. Ca. vi.

Vina generoſa . Ca. vii.
Vina tranſmarina. Ca. viii.
De uino quod uocatur bion genera ſeptem . Ca. ix.
De dulciū generibus.xiiii.Ca. x.
De deuteriis: et ſecundariis uini genera tria . Ca. xi.
Quæ nuper in italia generoſa uina eſſe cœperint. Ca. xii.
De uini obſeruatione Romulo rege poſita . Ca. xiii.
Qui uini uſus antiquis: et de uinis antiquorum . Ca. xiiii.
De apothecis:et de uino opimiano . Ca. xv.
De liberalitate Cæſaris in uino : & qn̄ primū genera uini fictici. Ca. xvi.
De uinis fictitiis. Ca. xvii.
De hydrōelle:& oxymelle. Ca. xviii.
Prodigioſa genera uini. Ca. xix.
Quibus uinis ad ſacra uti fas non ſit: & qbus generibus muſta condiantur. Ca. xx.
De picis generibus:& reſinis:& muſtis cōdiēdis & de aceto & fæce Ca. xxi.
De cellis uinariis. Ca. xxii.
De uitanda ebrietate . Ca. xxiii.
Summa res : hiſtoriæ:& obſeruationes.d.x.

EX AVCTORIBVS.

Cornelio: Valeriano: Virgilio: Celſo: Catone Cenſorio : Saſernis patre : & filio: Scropha.M. Varrone.D.Syllano:Fabio pictore:Trogo:Higīo: Flacco:Verrio:Grecino:Iulio Attico: Columella:Maſſurio Sabīo:Feneſtella : Tergilla:Mactio Plāco: Flauio dorſinio:Sceuola: Helio:Attheio Capitōe: Cotta Meſſallino .L. Piſone : Pōpeio Leneo:Fabiano : Seſtio Nigro: Bibio Ruffo.

EXTERNIS.

Heſiodo : Theophraſto : Ariſtotele : Democrito : Attalo rege:Philometere rege:Archyta: Xenophōte: Amphilocho Ateneo:Anaxipoli Thaſio: Apollodoro Lemnio:Ariſtophāe Mileſio : Antigono Cymeo: Agathōe: Apollonio Pergameno:Ariſtādro Aneo : Botryete: Item Bacchio Mileſio : Bione Solenſe:Cherea athenienſe:Cheriſto: Item Diodoro Prienneo: Dione Colophonio:Epigene Rhodio: Euagora Thaſio:Euphrone Ateneo:Andronōe qui de agricultura ſcripſit.Eſchyrione qui:item . Lyſimaco q item . Dionyſio q Magonem tranſtulit . Dyophāe qui ex Dionyſio epitoma fecit: Aſclepiade medico:Oneſicrito : Eraſiſtrato qui item. Iuba rege .

LIBRO QVINTODECIMO continet de natura frugiferarū arborum:& cultarum .

Nat̄æ frugiferarū arborū Ca. i.
De oleo. Ca. ii.
De natura oliuæ:& oleæ incipientis . Ca. iii.
De natura olei . Ca. iiii.
De cultura oliuarum. Ca. v.
De ſeruandis oliuis: & quomodo faciendum oleum. Ca. vi.
De oleo fictitio. Ca. vii.
De amurca. Ca. viii.
Pomorum omnium genera : & naturæ. Ca. ix.
Nucum pinearum genera quattuor . Ca. x.
De malo cotoneo . Ca. xi.
De perſico genera q̄tuor. Ca. xii.
De pruno genera.xi. Ca. xiii.
De diuerſis generibus malorum genera .xxix . Ca. xiiii.
De pyris:& inſitorum uarietate . Ca. xv.
De pomis ſeruādis & uuis Ca. xvi.
De cotoneis piris & ſorbis Ca. xvii.
De ficis genera.xxix. Ca. xviii.
De caprifico : & caprificatione . Ca. xix.
De meſpilis:& eorum generibus tribus . Ca. xx.
De ſorbis genera q̄ttuor Ca. xxi.
De nuce iuglande . Ca. xxii.
De caſtaneis genera octo Ca. xxiii.
De ſiliquis:& carnoſis pomis : & moris:& de acinis:& baccis . Ca. xxiiii.
De ceraſis genera octo . Ca. xxv.
De corno:& lentiſco . Ca. xxvi.
De generibus ſuccorum : & de

odore. Ca. xxvii.
De ſuccis fructuum: & arborum: e coloribus: & odoribus: et nata pomorũ: & de cõmẽdatiõe fructuũ Ca. xxviii.
De myrto genera eius. Ca. xxix.
De lauro gñá .xiii. Ca. xxx.
Summa res: & historiæ: & obſeruationes. d.xx.
EX AVCTORIBVS.
Feneſtella: Fabião: Virgilio: Cornelio Valeriano: Celſo: Catone Cenſorio: Saſernis patre et filio: Scropha. M. Varrõe: Diſymmacho: Fabio pictore: Trogo: Higino: Flacco Verrio: Græcio Attico: Iulio Sabio: Tergilla: Cotta Meſſallino: Columella. L. Piſone: Pompeio leneo: Mactio Planco: Flauio Dorſene: Sceuola: Helio: Atreio Capitone: Seſtio Nigro: Mumio Ruffino.
EXTERNIS:
Heſiodo: Ariſtotele: Democrito: Ierõe rege: Archyta: Phylometere rege: Attalo rege: Xenophonte: Amphylocho Ateneo: Anaxipoli Thaſio: Apollodoro Lemnio: Ariſtophane Mileſio: Antigone Cymeo: Agathocle Chio: Apollodoro Pergameno: Ariſtandro Ateneo: Bacchio Mileſio: Bione Solenſe: Cherea Ateneo: Cheriſto: Item Dioro Prienneo: Dione Colophonio: Epigene Rhodio: Euagora Thaſio: Euphronio Ateneo: Androtione qui de agricultura ſcripſit. Eſchynone qui item. Dionyſio qui magonem trãſtulit. Diophane q ex Dionyſio epitoma fecit. Aſclepiade medico: Eraſiſtrato item: Comiade qui de conditura uini. Ariſtomacho qui item. Hyceſio qui item. Themiſone medico: Oneſicrito: Iuba rege.

LIBRO SEXTODECIMO continentur ſilueſtrium arborum naturæ. Ca. i.
Gentes ſine arbore & miracula ĩ ſeptentrionalis regionis arboribus. Ca. ii.
De hyrciniæ ſiluæ magnitudine. Ca. iii.
De glandiferis. Ca. iiii.
De ciuica corona: & qui frondea corona donati. Ca. v.
De glande: genera. xiii. Ca. vi.
De fagina glande: & reliquis glãdibus: & carbone: & paſtu porcorum. Ca. vii.
De glande: & q̃ multa præter glãdem eædem ferãt arbores. Ca. viii.
De canchrye: & cocco grano: & agarico & ſubere. Ca. ix.
Quarũ ſit in uſu cortices. Ca. x.
De ſcãdulis: & pinu: pinaſtro: abiete: piceaq;: lance: tæda: taxo. Ca. xi.
Quibus mõis fiãt genera picis: et quõ fiat cædrum: & de ſpiſſa pice quomodo fiat: & quibus modis reſina coquatur. Ca. xii.
De zoſippa: & ſapio: & quarũ arborũ materia in precio. Ca. xiii.
De fraxino gñá eius q̃tuor Ca. xiiii.
De tilia genera duo. Ca. xv.
De aceris generibus decẽ. Ca. xvi.
De bruſco molluſco et ſtaphilodẽdro & buxo: genera tria. Ca. xvii.
De ulmo genera q̃tuor. Ca. xviii.
De arboꝝ natá p ſitus. Ca. xix.
Diuiſio generum. Ca. xx.
Quibus folia non decidant: & de rhododendro. Ca. xxi.
Item quibus folia non decidunt: & quibus non oĩa folia cadant: & qbus locis nullæ arborum. Ca. xxii.
De natura foliorum cadentium: & quibus foliorũ uarii colores. Ca. xxiii.
De populo tria genera: et quorum foliorum figura muretur. Ca. xxiiii.
Quæ folia uerſentur omnibus annis: quæ folioꝝ eius palmis cura et uſus: et foliorũ mirabilia. Ca. xxv.
De ordine naturæ in ſatis: et de flore arborum: et conceptu: et germinatione et partu: et quo ordine floreant. Ca. xxvi.
De corno et quo tẽpore quæq; ferãt: et quæ fructũ nõ ferãt: et quæ ĩfelices exiſtimãt: et quæ facillĩe fructũ perdunt: et quibus fructus ante q̃ foliũ naſcatur. Ca. xxvii.
De biferis & triferis: & quæ celerrime

ſéeſcát: & de ætatibus earũ Ca. xxviii.
De moro. Ca. xxix.
De ſilueſtribus. Ca. xxx.
De buxo: & faba græca ſiue loto. Ca. xxxi.
De ramis cortice: & radicibus arborum. Ca. xxxii.
De prodigioſis arboribus et quibus modis ſponte naſcuntur: & ꝙ non oĩa ubiq; naſcunť: & quæ nõ alibi naſcantur arbores. Ca. xxxiii.
De cypreſſo et ꝙ ex terra noua aliqua ſæpe naſcanť: quæ ĩ ea ãte nõ fuerũt. Ca. xxxiiii.
De hedera. Ca. xxxv.
De hedera quæ uocatur ſimilax. Ca. xxxvi.
De aquaticis calamis: et fruticibus. Ca. xxxvii.
De ſalice genera eius octo: & quæ præter ſalicẽ ſint utilia ligatis & de rubis. Ca. xxxviii.
De ſuccis arborum: & natura materiarum: & de cædendis arboribus. Ca. xxxix.
De teredinibus larice. Ca. xxxx.
De materiis: de magnitudine arborũ: & quæ cariẽ: & ruinam nõ ſentiũt: & de ꝑpetuitate materiarũ. Ca. xxxxi.
De teredinibus. Ca. xlii.
De materiis architecti: & quæ materies ad quid utilis: & quæ firmior materia in rectum. Ca. xliii.
De glutinanda materia: & lignis ſectilibus. Ca. xliiii.
De arboꝝ ætate: & quæ genera arboꝝ minime durant. Ca. xlv.
Summa res: & hiſtoriæ: ac obſeruationes. c. xxxxv.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Feciale: Nigidio: Cor. Nepote: Higino: Maſſurio: Catone: Muriano. L. Piſõe: Trogo: Calfurnio: Baſſo: Cremutio: Seſtio Nigro: Cornelio: Boccho: Vitruuio: Græcino.

EXTERNIS.

Alexãdro Polyhiſtore: Heſiodo: Theophraſto: Democrito: Homero: Timeo mathematico.

LIBRO SEPTIMODECIMO continẽtur ſatiuarum: & cultarum arborum naturæ.

Arborũ precia mirabilia. Ca. i.
De natura cæli ad arbores: & quam partẽ cæli ſpectare debeãt Ca. ii.
De ſocietate cæli: & terræ ad arbores. Ca. iii.
De qualitate regionum. Ca. iiii.
Genera terrarum. Ca. v.
De terra quã britãnia: & gallia amat. Ca. vi.
De græcorum doctrina. Ca. vii.
De terrarum generibus. Ca. viii.
De cineris uſu: & de fimo: et quæ ſata uberiorem terram faciãt: et quæ urant. Ca. ix.
De ſatione arborũ: et ꝙ auulſione naſcũť arbores Ca. x.
De trãſferẽdis ſeĩariis: et ulmis ſerẽdis: et ſcrobibus Ca. xi.
De interuallis plantandarum arborũ: et umbris: et ſtillicidiis: et ubi plantari debeant. Ca. xii.
Quæ arbores tarde creſcant: et quæ celeriter: et de ſabina. Ca. xiii.
De ſatiõe arboꝝ: et ĩſitiõe: et quõ ĩuẽta ſit tenera ĩſerendi emplaſtratio. Ca. xiiii.
De uite inſerenda. Ca. xv.
De emplaſtratione. Ca. xvi.
Exemplum huius rei. Ca. xvii.
De cultura talearum: et quibus temporibus inſitio fiat. Ca. xviii.
Quæ arbores ſocietate gaudeant: et de diſciplina ablaqueandi: et aculeandi. Ca. xviiii.
De ſalicto et harundineto: et cæteris cæduis ad pticas: palos. Ca. xx.
De culturis: et diſciplina excolendaꝝ uinearum. Ca. xxi.
De ſulco: et uinearum putatione. Ca. xxii.
Ratio arbuſtorum. Ca. xxiii.
De ſeruandis uuis: et morbis arborum. Ca. xxiiii.
De prodigiis: ex mutatione: et de remediis ex arboribus et quæ irrigatiõe proficiant: et qualiter rigandũ: et mirabilia de riguis. Ca. xxv.

De téediis morboꝝ arboꝝ Ca. xxvi.
De caprificatione: et ſtercoratione. Ca. xxvii.
De diuerſis medicamentis arborum cõtra uenenata aĩalia: et cõtra formi/cas: et cõtra noxia aĩalia. Ca. xxviii.
Summa res: et hiſtoriæ: et obſeruatio/nes. d. lxxxi.

EX AVCTORIBVS.

Cor. Nepote: Catone Cenſorio .M. Varrone: Celſo: Virgilio: Higino: Saſernis patre et filio: Scropha: Cal/furnio Baſſo: Trogo: Emilio: Macro: Grecino: Columella: Attico: Iulio: Fa/biano: Sura: Mãlio: Decio: Mundo. .C. Epidico. L. Piſone.

EXTERNIS.

Iſidoro: Theophraſto: Ariſtotele: De/mocrito: Theopompo: Hierone re/ge: Attalo rege: Archyta: Xenophõte: Amphilocho Athenienſe: Anaxipoli Thaſio: Apollodoto Lemnio: Ariſto/phane Mileſio: Antigono Cimeo: A/gatocle Chio: Apollonio Pergameno: Bacchio Mileſio: Bione: Cherea Athe/niẽſe: Cherecto: Itẽ Diodoto Priẽneo: Dione Colophonio: Epigene Rho/dio: Euagene Thaſio: Euphronio: Ateneo: Androtone qui de agricultu/ra ſcripſit. Aſchryone qui itẽ. Lyſym/macho qui item. Dionyſio qui Ma/gonem tranſtulit. Diophane qui ex Dionyſio epitoma fecit. Ariſtandro qui de portentis.

LIBRO OCTAVODECIMO continetur de agricultura.

Quod antiquis maximum ſtudiũ agriculturæ fuit. Ca. i.
Quæ corona prio romæ. Ca. ii.
De iugere: & actu: & legibus circa pe/cora: & quotiens: & quibus tempori/bus fiunt: ſumma utilitas annonæ: & q agricultura illuſtres. Ca. iii.
Ratio de agricultura. Ca. iiii.
Laus agricolarũ: & quæ ob/ſeruãda ĩ agro parando. Ca. v.
De uillarũ poſitione: & præcepta an/tiquorũ de agro colendo. Ca. vi.
De frugum generibus: & natura. Ca. vii.
Nõ oĩa frumẽti gñа ubiq; naſci: & de reliqs ĩ oriente generibus: Ca. viii.
De piſtoriis: & molitura: & farina. Ca. viiii.
De ſimilagine: ſiligine: & de aliis gene/ribus: & de piſtura. Ca. x.
De fermentis: & panis faciendi ratio & genera: & quando primum piſtores romæ: & de cribris: & alica Ca. xi.
De leguminibus. Ca. xii.
De rapis: & napis amiterniis. Ca. xiii.
De lupino. Ca. xiiii.
De uitia: & eruo. Ca. xv.
De fœno: & farragine: & de ocimo: & medica: & cytiſo. Ca. xvi.
De uitiis frugum: & remediis: et quid in quoq; terræ genere debeat ſeri. Ca. xvii.
De prodigiis frugum: et arandi diſci/plina: et uomeꝝ gñibus. Ca. xviii.
De temporibus arandi: et iunctione boum. Ca. xix.
De occando: et quodam arationis genere: et de iteratione: et refectione. Ca. xx.
De cultura terræ. Ca. xxi.
Exempla diuerſaꝝ terraꝝ: et de ſũma fertilitate: et bifera uite: et aquarum differentia. Ca. xxii.
De qualitate terræ: et ſtercoratione. Ca. xxiii.
De bonitate ſeminum: et diſciplina ſeminandi: et quantum ex quoq; gñe frumenti in iugero ſerendum: et tem/poribus ſerendi. Ca. xxiiii.
Digeſtio ſyderũ in noctes: et dies. Ca. xxv.
Replicatio totius culturæ: et qd quoq; mẽſe ĩ agro fieri oporteat. Ca. xxvi.
Ne agricolæ aſpiciant ſtellas: ſed ma/gis tempora ſerendæ frugis: et ortus occaſuſq; ſyderis ĩ qbuſdã herbis: et de ſtellaꝝ ortu et occaſu. Ca. xxvii.
De pratis: et reparatione prati: et coti/bus: et falcibus: et deſcriptio frugum et ſyderum. Ca. xxviii.
De tẽpeſtatibus utriuſq; temporis: &

remediis ſterilitatum. Ca. xxix.
De meſſe: et tritico: et palea: et frumēto ſeruādo. Ca. xxx.
De uindemia: et autumni temporibus. Ca. xxxi.
De lunari ratione. Ca. xxxii.
De uentorum ratione. Ca. xxxiii.
De limitatione agrorū. Ca. xxxiiii.
Prognoſtica tempeſtatū. Ca. xxxv.
Sūma res: et hiſtoriæ: et obſeruatiões. .ii.M.lx.

EX AVCTORIBVS.

Maſſurio Sabino: Caſſio Hemina: Verrio Flacco. L. Piſone: Cor. Celſo: Thuranio Gracchulo. D. Syllāo. M. Varrone: Catone cenſorio: Scropha: Saſernis patre et filio: Domitio Caluino: Higino: Virgilio: Trogo: Ouidio: Græcino: Columella: Tuberone. L. Aruntio qui græce de aſtris ſcripſit. Cæſare dictatore qui item. Sergio Paulo: Sabino: Fabiano. M. Cicerone: Calfurnio Baſſo: Atteio Capitone: Heſiodo: Theophraſto: Ariſtotele: Democrito: Hierone Rege: Philometere Rege: Attalo Rege: Archelao rege: Archyta: Xenophonte: Amphilocho Ateneo: Anaxipoli Thaſio: Ariſtophane Mileſio: Apollodoro Lemnio: Antigene Miceneo: Agathocle Chio: Apollonio Pergameno: Ariſtandro Ateneo: Bacchio Mileſio: Bione ſolenſe: Cherea athenienſe: Chereſto: Item Diodoro Prienneo: Dione Colophonio: Epigene rhodio: Euagora Thaſio: Euphronio Ateneo: Androtione qui de agricultura ſcripſit. Eſchryone qui itē. Lyſimacho qui item. Dionyſio qui Magonem tranſtulit. Diophane qui ex Dionyſio epitoma fecit. Palete: Eudoxo: Philippo: Callippo: Doſitheo: Parmeniſco: Melitone: Critone: Oenopide: Zenone: Eutemone: Harpalo: Hecateo: Anaximandro: Soſigene: Hipparcho Arato: Zoroaſtre: Archibio.

LIBRO NONODECIMO continēt lini natā: & mirabilia.

De lini ſatione: & generibus eius: & quomodo perficiatur: & de mappis: & lino non ardente: & quando primum in theatris uela. Ca. i.
De ſparti natura: & quando primum uſus eius: & qūo pficiat: & quæ ſine radice naſcāt: & uiuāt. Ca. ii.
De myſi: & tuberibus: de fungis pernicis: laſerpitio: & magyderi: & rubia: & radicula. Ca. iii.
De hortorum cura: & digeſtio terræ naſcentiū præter fruges: & frutices. Ca. iiii.
Natura: & gñā: & hiſtoria naſcētium ī hortis rerū. Ca. v.
De hortēſiū herbarū radicibus foliis floribus coloribus. Ca. vi.
Quoto die quæq; herbæ naſcuntur ſatæ: & quomodo quæq; formāt uel digerantur: & quorum ſingula genera ſunt: & quorum plura. Ca. vii.
Natā: et gñā: et hiſtoriæ ad cōdimēda ī horto ſatarū rerū. xxxvi. Ca. viii.
De fœniculo: et canabi. Ca. viiii.
De morbis hortorū: et rēedia circa formicas: et erucas: et culices Ca. x.
Quæ magis ſint fortia uel mīus: et q̄bus ſalſæ aquæ proſint. Ca. xi.
Ratio rigandorum hortorum: et quæ tranſlata meliora fiant: et de ſuccis hortenſiorū: et ſaporibus. Ca. xii.
Summa res: et hiſtoriæ: et obſeruationes. M.c.xliiii.

EX AVCTORIBVS.

.M. Actio Planco .M. Varrone. D. Syllano: Catone Cenſorio: Higino: Virgilio: Mutiano: Celſo: Columella: Calfurnio: Baſſo: Manilio Sura: Sabino: Tyrōe: Licinio macro. Q. Hirtio: Bibio ruffino: Ceſenneo qui cepurica ſcripſit. Caſtritio: item Firmio: itē Petrio.

EXTERNIS.

Herodoto: Theophraſto: Democrito: Ariſtomacho: Menandro qui biochrea ſcripſit. Anaxilao.

LIBRO VICESIMO CONtiēt medicinæ ex iis quæ ī hortis ſeruntur.

De cucumere ſilueſtri:& elaterio. Ca. i.
De anguino cucumere: ſiue erratico:& de ſatiuo: & de pepone. Ca. ii.
De cucurbita ſiluẽ: & rapo Ca. iii.
De naporũ dñis: & raphano ſiluẽ: & de raphano ſatiuo:& paſtinaca. Ca. iiii.
De ſtaphylino ſiue paſtinaca: & gigidio:& ſiſere:& ſeſeli:& inula: & de cepe ſilueſtri. Ca. v.
De porro ſectiuo:& capitato:& de allio. Ca. vi.
De lactuca ſiluatica ſiue caprina:& eſopo:et iſati: & lactuca ſilueſtri. Ca. vii.
De gñibus betæ:& ĩtubis: & cichorio:& ſeri gña duo. Ca. viii.
De braſſica:& lapſana:de braſſica marina:& ſcylla: & de bulbis:& bulbine. Ca. ix.
De aſparagis: & corruda: et libyco: et horminio. Ca. x.
De apio:& apiaſtro:et helioſelino: et oreoſelĩo. Ca. xi
De petroſelino:et ocĩo. Ca. xii.
De ſilueſtri ocĩo:et eruca: et naſturtio:et ruta. Ca. xiii.
De mẽtaſtro:et mẽta:et pulegio:et nepeta:et de cumino. Ca. xiiii.
De poſca quæ urinã ſtrĩgit:et de cappari:et de liguſtico ſiue panace:et cunila bubula. Ca. xv.
Item de cunila gallinacea:ſiue origão: et cunilagone:et cunila ſatiua & cunila mõtana. Ca. xvi.
De piperiti: et origano: et othimine praſſio:et tragorigano:et heraclio: et lepido: et de gith ſiue melanthio: et aniſo. Ca. xvii.
De aneto:et ſagapenio:et de papauer albo:et nigro:et qũo ſuccus herbarũ colligẽdus eſt:et de opio. Ca. xviii.
De empractico:et erratico: et glaucio ſiue paralio:et heraclio ſiue aphro: et de diacodio. Ca. xix.
De tichymalo:et archalio: et porculaca ſiue peplio: et coriãdro:et de atriplici. Ca. xx.
De malua malope:et althea: et lapatio oxylapato: hydrolapato: et hypolapato:et bubalapato. Ca. xxi.
De ſinapis tribus generibus:et marrubio: et ſerpillo: et ſiſymbrio: ſiue thymbræo:et de lini ſẽie: et blito. Ca. xxii.
De meu: et fœniculo: et hippomarathro uel myrſeneo: et canabi: et de ferula:et carduis. Ca. xxiii.
Cõfectio tyriacæ cõpoſitio medicaminis Antiochi. Ca. xxiiii.
Summa medicinæ:et hiſtoriæ: et obſeruationes.M.dc.vii.

EX AVCTORIBVS.

Catone Cenſorio. M. Varrone: Põpeio Leneo: Gallione: Higino: Seſtio Nigro qui græce ſcripſit. Iulio Baſſo qui item. Celſo: Antonio Caſtore.

EXTERNIS.

Democrito: Theophraſto: Orpheo: Menãdro qui biocrea ſcripſit. Pythagora: Nicandro.

MEDICIS.

Nicandro: Hippocrate: Chryſippo: Diocle: Ophione: Heraclide: Hyſeri: Dionyſio: Apollodoro: Tarentino: Apollodoro Citiẽſe: Praxagora: Phiſtonico Medio: Dieuce: Cleopante: Philiſtione: Aſclepiade: Cratecia: Petronio: Diodoro: Iolla: Eraſiſtrato: Diagora: Andrea: Mneſicle: Epicarmo: Damione: Dalione: Soſimene: Hylepolemo: Metrodoro: Solõe Lycio: Olympiade thebana: Thilino: Perridio: Mictione: Claudio: Xenocrate.

LIBRO VICESIMO PRIMO continentur florum:et coronamentorum naturæ.

De mira floꝝ uarietate. Ca. i.
De ſtrophiolo ſerto: et qui primum flores miſcere cœperint: et quando primum corolla inuẽta: uel appellata et quare. Ca. ii.
Quis primum coronam foliis aureis: et argenteis dedit:et de honore coronarum apud ãtiquos: et de Scipionis honore: et de pactilibus coronis: et

Cleopatræ reginæ facta. Ca. iii.
De roſa in coronis: et de
gn̄ibus eius: & ubi ſerať. Ca. iiii.
De lilio tria genera: et
ratione ea inſerendi. Ca. v.
De uiolis: et de calta: et
baccare: et combreto. Ca. vi.
De floribus antiquis: et de
odoramētoꝝ diuerſitate:
et ſaliunca: et polino. Ca. vii.
De ueſtiū æmulatione cū
floribus: & amarāto: et chry-
ſocome ſiue chryſiti. Ca. viii.
De honore coronarum: et
cyclamino: & melotro: et tri-
folio tria genera eius. Ca. ix.
De origano: et thymo et melle attico:
et coniza: et iouis flore: et helenio: et
ambrotono: & leucātemo. Ca. x.
De amaraco uel ſanſuco: et nyctegre-
to: et meliloto: et uiola alba: et codia-
mino: et de ſilueſtribus bulbis: et he-
lichryſo: et lychnis: et de herbis citra
mare. Ca. xi.
De cura apū: pabulo: et
morbis eaꝝ: & remediis. Ca. xii.
De uenenato melle: et de
remediis mellis uenenati:
et mellis inſani. Ca. xiii.
De melle quod muſcæ non attingūt:
et aluearis: et cura eorū ſi famem ſēti-
ūt apes: et qūo cæra fiat. Ca. xiiii.
De herbis ſponte naſcētibus:
et aculeatis. Ca. xv.
De carduo: et helxine: et
tribulo: et anchuſa. Ca. xvi.
De dr̄a herbaꝝ p folia: & quæ her-
bæ toto āno floreant: et haſtula regia:
et piſtana: & de gladiola. Ca. xvii.
De iunco genera ſex: et de cypero: et
de medicamentis earū: et de cypiro: et
odorato iunco. Ca. xviii.
Ex roſa medicinæ: et de lilio: et de nar-
ciſſo: et ex uiola: et de bacchare: et cō-
breto: et aſaro. Ca. xix.
De nardo gallico: et de croco medicīæ:
et croco mago: et ex ſiri: et ſaliunca: &
holochryſo: & chryſocome:
et meliloto. Ca. xx.
De trifolio: & thymo: &
hometocalle: et de helenio
& ambrotono. Ca. xxi.
Ex leucanthemo: et ſan-
ſuco medicinæ. Ca. xxii.
Ex anemona medicinæ. Ca. xxiii.
Ex oenanthe medicinæ. Ca. xxiiii.
Ex heliochryſo medicīæ. Ca. xxv.
Ex hiacyntho medicinæ. Ca. xxvi.
Ex uīcaperuinca medicīæ. Ca. xxvii.
Ex colocaſia medicinæ. Ca. xxviii.
Ex anthalio medicinæ. Ca. xxix.
De parthenio medicinæ. Ca. xxx.
De ſtrychne medicinæ. Ca. xxxi.
De corcoro. Ca. xxxii.
De perſoluta. Ca. xxxiii.
De mēſuris: et pōderibus. Ca. xxxiiii.
Summa medicinæ: hiſtoriæ: & obſer-
uationes. dcc. xxx.

EX AVCTORIBVS.

Catone Cenſorio. M. Varrone: Maſ-
ſurio: Antiate. C. Helio Veſtino: Vl-
pio Ruffino: Hegino: Pō. Mela: Pō-
peio Lenate: Cor. Celſo: Calfurnio:
Baſſo. P. Largio: Licinio Macro: Se-
ſtio qui græce ſcripſit. Iulio Baſſo
qui item. Antonio Caſtore.

EXTERNIS.

Theophraſto: Democrito: Orpheo:
Pythagora: Magone: Menandro qui
biocrea ſcripſit. Nicandro: Homero:
Heſiodo: Muſeo: Sophocle:
Anaxilao.

MEDICIS.

Mneſteo qui de coronis. Callimacho
qui item. Phania Phyſico: Simo Ti-
mātho: Hippocrate: Chriſippo: Dio-
cle: Opione: Heraclide: Hiceſio: Dio-
nyſio: Apollodoro Citienſe: Apollo-
doro Tarentino: Protagora: Pliſtoni-
co: Medo: Euche: Chleophanto: Phy-
liſtine: Aſchlepiade: Cartecia: Petro-
nio: Diodoro: Iolla: Eraſiſtrato: Dia-
gora: Andrea: Mneſicle: Epicharmo:
Damione: Dalione: Soſimene: Theo-
polemo: Metrodoro: Solone Lycio:
Olympiade Thebana: Phillino: Pe-
treo: Mycthione: Claudia: Xenocrate.

LIBRO VICESIMO SECVN-
do cōtineť de autoritate herbaꝝ.

De gentibus herbis formæ grãa utentibus. Ca. i.
Quod herbis ueſtes inficiantur Ca. ii.
De corona graminea. Ca. iii.
De raritate eius. Ca. iiii.
Qui ſoli corõa ea donati. Ca. v.
Qui ſolus centurio coronatus. Ca. vi.
Medicinæ ex reliqs ornamentis: et erynge. Ca. vii.
De herba quam centum capita uocant. Ca. viii.
De achano: et glycyrrhiza: & ſtomachice. Ca. ix.
De tribulo: & generibus eius et medicinis. Ca. x.
De ſtœbe: & medicĩs eius. Ca. xi.
De hippophye: & medicinis eius. Ca. xii.
De urtica: & medicĩs eius Ca. xiii.
De lamio: et medicĩs eius. Ca. xiiii.
De ſcorpione gñibuſq; ac medicinis eius. Ca. xv.
De leucacãtha: ſiue phinio: ſiue iſchada: & medicinis eius. Ca. xvi.
De helxine perdicio parthenio ſyderite: & medicinis eius. Ca. xvii.
De chamæleõte gñibuſq;: & medicinis eius. Ca. xviii.
De coronopo: et medcĩs eius. Ca. xviiii.
De ãchuſa: & pſeudãchuſa: & medicinis earum. Ca. xx.
De onichylo: ãthemi: loto: & lotometra: heliotropio: tricocco: & callitricho. Ca. xxi.
De picride: theſio: & aſphodelo: halimo: & acantho: et bupreſti: elaphoboſco ſandice: & laſina: et de caucalide: ſio: ſyllibo: ſcolymo ſiue limonio: et ſoncho condrilo: ſiue condrilis et boletis. Ca. xxii.
De fungis: & ſilphio: & de laſere mede. Ca. xxiii.
De natura mellis: & aqua mulſa: et quare genere ciborum mores immutẽt: et de melitide: et cæra. Ca. xxiiii.
Contra cõpoſitiones medicoꝝ medicinæ ex frugibus. Ca. xxv.
Summa medicinæ: & hiſtoriæ: & obſeruationes. dcccc. vi.

EX AVCTORIBVS.

Iiſdem quibus priore libro: & præter eos: Chryſermo: Eratoſthene: Alceo.

LIBRO VICESIMO TERTIo continetur de cultis arboribus.

De medicinis uuarum recentium: & ſarmentis uuarum: & uinaceis: & de uua theriace: & de uua paſſa: & aſtaphide: et aſtaphiſagria: pituitaria: & labruſca: & de uite alba: & nigra: & de muſtis: & uini gñibus. Ca. i.
De acero ſcyllino: et oxymelle: et ſapa: et fæce uini: acen: et ſapæ. Ca. ii.
De oleis: et foliis oleæ: flore: et ciere: et de oliua alba: et nigra: et de amurca. Ca. iii.
De foliis oleaſtri: et œnantino oleo: & coccino: et amygdalino: et laurino: et myrteo: chamemyrſino: et cupreſſino: cytreo: et caryino. Ca. iiii.
De myrobalano palma: et de palma elata. Ca. v.
Medicinæ ex ſingulorum generum flore: foliis: fructu: ramis: cortice ligno ſucco radice: cinere. Ca. vi.
De piris: & eorum obſeruationibus: & de ficorum obſeruatione: & caprifico: & hermea: & aliorũ generibus medicinæ. Ca. vii.
De pineis: & amygdalis: & nuce auellana: & de nuce iuglande: & piſtaciis: & caſtaneis: & ſiliquis: & cornu: unedine: & lauro. Ca. viii.
De myrto ſatiua: & myrtidano: & de myrto ſiluẽ. Ca. ix.
Summa medicinæ: & hiſtoriæ: et obſeruationes. M. cccc. xix.

EX AVCTORIBVS

C. Valgio: Pompeio Leneo: Seſtio nigro qui græce ſcripſit. Tul. Baſſo qui item. Antonio Caſtore. M. Varrone: Cor. Celſo: Fabiano.

EXTERNIS.

Theophraſto: Democrito: Orpheo: Pythagora: Magone: Menandro qui biocrea ſcripſit. Nicandro: Homero:

Heſiodo:Muſeo: Sophocle: Ana-
xilao. MEDICIS.
Mneſteo:Callimacho: Phania phyſi-
co: Simo: Timariſto: Hippocrate:
Chryſippo:Diocle: Opione: Heracli-
de: Hideſio: Dionyſio: Apollodoro
Citiẽſe: Apollodoro Tarentino: Pra-
xagora: Pliſtonico Medo: Dieu che:
Chleophanto: Philiſtione: Aſclepia-
de: Crateua: Petronio: Diodoro: Iol-
la: Eraſiſtrato: Diagora: Andrea: O-
riorca Mneſicle: Epicharmo: Demio-
rie: Datione: Soſimene: Milepoléo:
Metrodoro: Solone Lycio: Olympia-
de Thebana: Phyllino: Petrino:
Myctione: Galaucia: Xenocrate.

LIBRO VICESIMO QVAR-
to cõtinẽtur medicinæ ex arbo-
ribus ſilueſtribus.

Lotos. Ca. i.
Glans. Ca. ii.
De coco ilicis:et galla:et
uiſco pilulis glãde:de cer-
ri radice:et ſubere. Ca. iii.
De fago:et cupreſſo:et cædro magnas
de cædride galbano. Ca. iiii.
De hãmoniaco:et ſtyrace: et ſpondy-
lio: et ſphano: et terebintho:et cha-
mepite: et picio:er reſinis:et picea: et
lentiſco. Ca. v.
De pice ſpiſſa:et liqda:& palimpiſſa:
& piſſaſphalros: & zopiſſa: & tæda:
& lentiſco. Ca. vi.
De platano:& fraxino: & acere: & al-
ba populo:& ulmo:& tilia:& ſambu-
co: et iunipero. Ca. vii.
De ſalice:& amerina: &
uitilibus: et eriſtro. Ca. viii.
De uirga ſanguinea: & ſilere: et ligu-
ſtro: et alno:et edera:et cyſtho:et ciſ-
ſo: et erythrano:et chameciſſo: et mi-
lace:et de clematida. Ca. ix.
De arundine:et papyro:et hebeno: et
rhododendro:de rhuſen: et hydro: et
cãchrye:et ſabina:et ſelagine:er ſamu-
lo:et gummi medicinæ. Ca. x.
De ſpina ægyptia:et ſpina alba: et a-
cantho:et acatia. Ca. xi.
De uulgari ſpina:et ſilueſtri:et de ſy-
riſceptro:et de appẽdice ſpina: et py-
rachanto:et paliuro: aquifolia: et ta-
xo:et rubis medicinæ. Ca. xii.
De cynobato:er idæo rubo:
et rhãno:et lytio:ſarcocolla:
et oporice medicinæ. Ca. xiii.
De chamedrye: et chamedaphne: et
chamelea:et chameſice:er chameciſſo:
et chameleuce: et camecypariſſo: et
ampelopraſo:et ſtachye: et chlinopo-
dio: er cẽtunculo:et clematide: ægyp-
tia medicinæ. Ca. xiiii.
De aron:et dracunculo: et dracontio:
et eri: et millefolio: et herba eiuſdem
nomĩs:et pſeudouunio: et myrrhi:et
onobryche medicinæ. Ca. xv.
De conaceſia:et callicia: et menaicle:
et aliis .xxiii. et medicinis earum: q̃s
quidam magicas eſſe dicunt: et de
conſidia:et de aproxi:et
recidiuis morborum. Ca. xvi.
De enphia:et lanaria:et
ſtratioti medicinæ. Ca. xvii.
De herba quæ naſcitur in capite ſta-
tuæ: et de herba de fluminibus: et
herba lingua: et cnbro: et fimetis: et
rhodo: et impia: et uenens pectine:
et nodia: et philanthropo: et canaria
lappa:et tordyle:et de graíe: et dacty-
lo: er fænogræco medicĩæ Ca. xviii.
Summa medicinæ:et hiſtoriæ: et ob-
ſeruationes. M.cccc.xviiii.

EX AVCTORIBVS.

C. Valgio: Pompeio Leneo: Seſtio
Nigro qui græce ſcripſit. Iulio Baſſo
qui item. Antonio Caſtore. M. Var-
rone: Cor. Celſo: Fabiano.

EXTERNIS.

Theophraſto:Apollodoro: Democri-
to:Orpheo:Pythagora:Magone:Me-
nandro qui biocrea ſcripſit. Nicãdro:
Hõero:Heſiodo Muſeo: Sophocle:
Anaxilao.

MEDICIS.

Mneſteo:Callĩacho:Phania phyſico:
Simo:Timariſto:Hippocrate:Criſip-
po:Diocle:Opiõe: Heraclide: Hiceſi-
o: Dionyſio: Apollodoro Citienſe:
Apollodoro Tarantino: Praxagora:
Plyſtõico medico:Diocle: Cleopatra:

Philiſtione: Aſclepiade: Crateua: Petronico: Diodoro: Iolla: Eraſiſtrato: Diagora: Andrea: Enotta: Matconeſide: Epicarmo: Demione: Soſimene: Thopolemo: Solone: Lycro: Metrodoro: Olympiade Thebana: Phyllio: Petneo: Michõe: Glaucia: Xenoctate.

LIBRO VICESIMO QVINTO cõtinẽť naturæ herbarũ ſpõte naſcentium: auctontas herbarum: & de origine uſus earum.

Qui latine uſus herbatum ſcripſeriť: & quando ad romanos noticia earum peruenent: & qui primi græcorum de his compoſuerint: & de herbarum inuentione: & antiqua medicina: & quare minus exerceant earũ remedia: & de cynorhodo: & de dracunculo medicinæ. Ca. i.

De quodam peſtifero fonte germaniæ: & de bntannica: & maximis morborum doloribus. Ca. ii.

De moly: et dodocatheo: & pæonia uel pentorobo: uel glycyſide: & panace uel aſclepio: & heracleo panace chironio: & panace centaureo: uel pharnaceo: & heracleo ſydeno: & hyoſcyamo uel apollinari ſiue altercangeno. Ca. iii.

De linozoſte: parthenio: hermipora ſiue potius mercuriali: & achillea: & panace heraclea ſidenti millefolio: & de ſcoparegia: & hermineo teucrio ſplenio: de melampodio ſiue helleboro: quot ue eorum genera: & de nigro helleboro: & albo medicinæ: & quãdo detur: et quomodo ſumendum: & qbus non dandum: & ꝙ mures necat. Ca. iiii.

De mithridatia: & ſcordoti ſiue ſcordio: & polemonia uel philæteria uel chiliodynama: et eupatoria: et centaurea ſiue chyronia: & de lecto cẽtauteo libadio felle terræ: et tnotche medicinæ. Ca. v.

De clymeno: et gentiana: & lyſimachia: et parthẽide: et arteĩſia: et ãbroſia et nymphea et heracleo ſiue rhopalo et euphorbia: medicĩæ. Ca. vi.

De plantagine: & bugloſſo: & cynogloſſo: et buphthalmo: et ſcythica: et de ſpattania: et hippice: et eſchæmõe: & de betonica: et cantabrica: et conſiligine: et hibenda: et chelidonia: & canaria: et elaphoboſco: et dictamno & ariſtolochia: & ꝙ eius delectatione inuoluant piſces: & ſtatim capiantur: & medicinæ contra ſerpentiũ ictus ex herbis q̃s ſupius noĩauit. Ca. vii.

De argemonia: et agarico: & echyo: & hyoſciamo: & tetrabotane: et blattana: & lemonea: & quĩquefolio: et dauco: perſolata: & arctio: et cyclamino: et peucedano. Ca. viii.

De rhyſellio: & cẽtaurea: et chelidõia: et panace: & hyoſcyamo: & euphorbio. Ca. ix.

De anagallide ſiue acoro: et mandragora: ſiue circelo: et cicuta: et cremno agrio: et molibdena: et iride: et capno: et alice et acoro cotyledo et aizoo: et andrachne: et engero: et de ophemoro: et de labro ueneris: et de ramunculo medicinæ: et de oris uitus. Ca. x.

Summa medicinæ: et hiſtoriæ: et obſeruationes. M.cclxxxxii.

EX AVCTORIBVS

Sex. Gallico: Pompeio Leneo: Seſtio Nigro qui græce ſcripſit. Iulio Baſſo qui itẽ. Antonio Caſtore: Cor. Celſo.

EXTERNIS.

Theophraſto: Appollodoro: Democrito: Iuba: Orpheo: Pythagora: Magone: Menãdro q biocrea ſcripſit. Nicandro: Homero: Heſiodo: Muſeo: Sophocle: Xantho: Anaxilao.

MEDICIS.

Mneſteo: Callimacho: Phania phyſico: Timariſto: Simo: Hippocrate: Chriſippo: Diocle: Ophyone: Heraclide: Hiceſio: Dionyſio: Apollodoro Citiẽſe: Apollodoro Tarentino: Praxagora: Pliſtonico medico: Dieuche: Theophanto Philiſtione: Aſclepiade: Crateua: Iolla: Eraſiſtrato: Diagora: Andrea: Mneſicle: Epicharmo: Demione: Soſimene: Theopolemo: Metroppto: Solone Lytio: Olympiade

Thebana:Phillino:Pettieo:Myctióe : Glaucia: Xenocrate.

LIBRO VICESIMOSEXTO cōtinēt reliquæ per morborum genera medicīæ: & de nouis morbis: et de lichene quid ſit: et qñ primum in italia cœperint: et de carbunculo : elephantiaſi:& colo. Ca. i.
Laus Hippocratis. Ca. ii.
De noua medicina:& Aſclepiade medico:et qua ratione ueteré medicinam mutauerit. Ca. iii.
Irriſio magicæ artis:et de lichene: & tapſia. Ca. iiii.
Ad ſtrūas:et ad digitos : et ad pectus : et ad tuſſim medicinæ. Ca. v.
De uerbaſco: et chameleuce:uel tuſſilagine:et bechio:et aquilea:et ſaluia. Ca. vi.
Ad lateris dolores : et pectoris:et ad hortopnoeas : ad iocinens doloré cordis dolori pulmoni urinæ tuſſi pectori ulceribus pulmoni renibus epaticis : ad uomitioné ad ſigultus pleureticis lateri. Ca. vii.
De oībus uitiis uentris : & remediis eorum quæ circa:uel intra ſunt : et de aluo ſiſtéda:uel ſolueda. Ca. viii.
De puleo:et argemone. Ca. ix.
De nymphea:& abſtinétia: & appetétia ueneris:et de ſatyrio erythrococco: & crategi:et ſideriti. Ca. x.
Medicinæ gñales de pedibus: talis:articulis neruis:et remedia contra morbos:q totum corpus occupant : et de myrtido : et uigiliis: et paralyſi:et de febribus frigidis:et febre iumentorū : et frenetycis: et chameacte: et aizoo : & igne ſacro. Ca. xi.
Ad eluxata mēbra : & contra morbū regium:et contra furunculos:& fiſtulas:et inflationes:et ambuſtionem: & contra alios morbos:ad neruos:& ſanguinem. Ca. xii.
De herba eqſeto : & ſtephanomeli: et eriſitale:et cōtra uermes. Ca. xiii.
De ulceribus:et ad plagas: et de polycnemo. Ca. xiiii.
De plurimis experimētis ad īficiédos capillos:et partus eiiciendos:et continendos:et alio᷑ remedia. Ca. xv.
Sūma medicinæ:et hiſtoriæ: & obſeruationes. M.cc.lxxxxii.

EX AVCTORIBVS.

.M. Varrone.C.Valgio : Pōpeio Leneo:Seſtio Nigro qui græce ſcripſit. Iulio Baſſo qui item. Antonio Caſtore: Cornelio Celſo.

EXTERNIS.

Theophraſto:Apollodoro: Democrito:Iuba: Orpheo: Pythagora:Magone:Menādro q biocrea ſcripſit. Nicādro: Homero: Heſiodo: Muſeo:Sophocle: Xantho: Anaxilao.

MEDICIS.

Mneſteo : Callimacho : Phania phyſico: Cimarcho: Simo : Hippocrate : Chriſippo:Diocle:Opiōe:Heraclide: Hiceſio:Dionyſio:Apollodoro Citiéſe: Apollodoro Tarétino:Praxagora: Pliſtonico medico : Dieuche : Cheophāto:Philiſtione:Aſclepiade: Cratena:Iolla:Eraſiſtrato:Diagora:Andrea:Mneſicle:Epicarmo:Demi ōe:Theopolēo : Metrodoro : Solone Lycio : Thebana Olympiade:Phylino:Petrieo:Myctione:Glaucia:Xenocrate.

LIBRO VICESIMOSEPTIMO cōtinēt reliq herba᷑ gña.
De aconito:et panthere quæ extinguitur aconito. Ca. i.
Quod omnium creaturarū conditor ſit deus. Ca. ii.
De æthiopide: et amaranto : et aloe : et alcea : et alipho : et alſima : et androſace:et ādroſēo: et ābroſia: et aconi:et anagyro:et āonymo. Ca. iii.
De aparine : et arctio : et aſpleno: et aſclepiade : et oſtere uel bubonio : et aſcyro uel aſcyroide: et aphace : et de alcibio:et alectorolopho. Ca. iiii.
De alo. Ca. v.
De alga:et actea: et de āpeloſagria: et abſinthio. Ca. vi.
De abſinthio:et ballote:et botrye fruticoſa:et brauylla:et brio:et bupleuri: et catanante:& calli: & circæa: et circeſio:et trategōo:theligōo:et crocodilio

& cynoſorchy:et chryſolachano:et cuculo:et conferua. Ca. vii.
De cocco gnidio:& drიopteris: et dryphono:et elatine:et empetro ſiue calcifraga: & epicacti: uel hellebonne:& epimedio:et enneaphyllo:& filice pteri:& de femore bubulo. Ca ix.
De glaucio:& glycyſide: & glaphalio ſiue chamezelo: et galedrago: et holco:et hyoſiri:& holoſteo:& hypopeſto. Ca. x.
De hypogloſſa: & tremulis hydropicis: cõtra imagíes otthopnoeas: paralyſis incipientes. Ca. xi.
De medio: et myoſota: et myagro: & natrice:& othone:& onoſma: & onopordo:et oſiri:et oxye: & batrachio:& polygono: & leucãthemo:et plythéa: & phyllo:& phellandrio: et phaleri:et polyrrhizo:& ꝓſerpinaca: & de rhecoma:de reſeda:& ſtoechade Ca. xii.
De ſolano:et ſmyrnio:et telephio: et trichomane:et thalietro: et thlaſpe: et thragõia: & tragonι:& trago:& tragologo:et ſpondile: et ꝙ quidã morbi in qbuſdã nõ ſũt gẽtibus. Ca. xiii.
Summa medicinæ: & hiſtoriæ: et obſeruationes.dc.ii.

EX AVCTORIBVS.

Pompeio Leneo: Seſtio Nigro qui græce ſcripſit. Iulio Baſſo qui item. Antonio Caſtore: Cor.Celſo.

EXTERNIS.

Theophraſto: Apollodoro: qui item: Democrito: Ariſtogitone: Orpheo: Pythagora: Magone: Menandro qui biocrea ſcripſit. Nicandro.

MEDICIS.

Mneſteo: Callimacho: Timariſto: Simo: Hippocrate: Chryſippo: Diocle: Apiõe: Heraclide: Hiceſio: Dyonιſio: Apollodoro Citienſe: Apollodoro tarentino: Praxagora: Pliſtonide medico Dieuche: Cleophãto: Philiſtione: Aſclepiade: Crateua: Iolla: Eraſiſtrato: Diagora: Andrea: Mneſicle: Epicarmo: Demione: Soſimene: Theopoléo: Metrodoro: Solone lycio: Olympiade Thebana: Phylino: Petrieo: Myctione: Glaucia: Xenocrate.

LIBRO VICESIMO OCTAuo cõtiẽt medicĩæ ex aĩalibus.

An ſit ĩ medendo aliqua uis uerborũ: & ſanari:et depelli. Ca. i.
Remedia ex homine contra magos. Ca. ii.
De qbuſdã ſortilegiis:et Ca. iii.
ſaliua hoĩs ieiuni. Ca. iii.
Ad lippitudines oculorũ. Ca. iiii.
De ſternutamento:& uenere:& cæteris remediis. Ca. v.
De remediis muliebribus. Ca. vi.
Medicĩæ ex aĩalibus peregrinis: de elephanto:& leone:de camelo: & hyena: & crocodilo: & chameleõte:& ſtico:& hippopotão:& lyncibus. Ca. vii.
Medicinæ cõmunes ex feris aĩalibus: aut eiuſdem gñis placidis. lactis uſus: & obſeruationes. & caſeis butyro:& adipe. Ca. viii.
Medicinæ de apro:& capris: & eqs feris: et remedia de beſtiis contra omnes morbos. Ca. ix.
Mira de animalibus. Ca. x.
Sũma medicinæ: et hiſtoriæ:et obſeruationes.dc.lxxxv.

EX AVCTORIBVS.

.M.Varrone L.Piſõe: Fabiano Verte: Antiate: Verrio Flacco: Catone Cenſorio: Sergio: Sulpirio: Licinio Macro: Celſo: Maſſurio: Seſtio Nigro q græce ſcripſit. Bytho dirrhaceno: Ophilio medico: Granio medicis.

EXTERNIS.

Democrito: Apollonio qui et mirſin. Mileto: Artemõe: Sextilio: Homero: Theophraſto: Lyſimacho: Attalo: Xenocrate: Orpheo qui diophios. Archelao qui itẽ. Demetrio: Sotira: Laide: Elephãtide: Salpe: Olympiade Thebana: Diotĩo: Iolla: Myctione: Smyrneo: Eſine medico: Hippocrate: Ariſtotele: Metrodoro: Icacida medico: Heſiodo: Dialcone: Cecilio: Bione qui peri dinameon. Anaxilao: Iuba rege.

LIBRO VICESIMO NONO cõtinẽt medicĩæ ex animalibus.

De origene medicinæ: et qñ primum clinice:et quãdo primum iatralipticeſ

et de Chryſippo : et Eraſiſtrato : et empirice:et Erophilo:et reliqs illuſtribus medicis.et quotiens ratio medicinæ mutata ſit : et qui primus romæ medicus:et quando:et quid de medicis antiqui romani iudicauerint:et uitia medicinæ. Ca. i.
De medicinis lanarum. Ca. ii.
De ouorum natura. Ca. iii.
Remedia de cane : et ex aĩalibus quæ placida non ſunt ſed fera. et ex uolucribus:et contra morſus phalangiorum. Ca. iiii.
De ſeuo camelino : et cane rabido : et lacerta:et anſeribus:et colũbis: et muſtelis remedia. Ca. v.
Ad alopecias tollẽdas: et ad pilos redẽdos: & ad lẽdes tollendas & ad palpebras & ad glaucõata: & ad oculos : & ad parotidas remedia. Ca. vi.
Sũma medicĩæ:& obſeruatiões.d.xxi.

EX AVCTORIBVS.

.M. Varrone.L. Piſone: Verno Flacco:Anniate:Nigidio: Caſſio Hemina: Cicerone:Plauto:Celſo:Seſtio Nigro q græce ſcripſit. Cecilio medico: Metello: Scipione; Ouidio Poeta : Licinio Macro.

EXTERNIS.

Philopatore:Homero:Ariſtotele:Orpheo:Democrito:Anaxilao.

MEDICIS.

Botrieſe:Apollodoro:Orchidemo:Anaxilao:Ariſtone:Xenocrate : Democrate:Diodoro:Criſippo philoſopho: On: Nicandro:Apollonio: Tyaneo.

LIBRO TRICESIMO CONtinentur medicinæ ex animalibus reliquæ prioris libri.
De origine magicæ artis:qñ et a qbus cœpent:& a quibus celebrata fuerit. Ca. i.
Vitupatio Nerõis Cæſaris Ca. ii.
De talpis:& reliquæ medicinæ p morbos digeſtæ in animalibus quorũ gñia placida ſunt aut fera. Ca. iii.
Ad muliebria mala medenda: et conceptus maturandos. Ca. iiii.
Promiſcuæ medicinæ. Ca. v.
De miraculis q̃rũdã beſtiarũ Ca. vi.
Sũma mediæ et obſeruatões dccc.liiii.

EX AVCTORIBVS.

.M. Varrõe:Nigidio.M.Cicerõe:Seſtio nigro q græce ſcripſit.Licio macro.

EXTERNIS.

Herodoto : Ariſtotele : Hermippo : Homero:Appiõe: Horpheo: Democrito: Anaxilao.

MEDICIS.

Botrio:Apollodoto:Meãdro: Archĩede:Ariſtõe:Xeocrate:Diodoro: Chryſippo:Ori:Nicãdro: Apollõio tyãeo.

LIBRO TRICESIMO PRImo cõtinent̃ medicinæ ex aq̃tilibus: & aquarũ mirabilia.
Aquarum mirabilia. Ca. i.
De differentia aquarum medicinis:& obſeruationibus .cc.lxvi. Ca .ii.
De qualitate aquarum inſalubritate: uel cõmoditate earum. Ca. iii.
Aquarũ ſubito naſcentiũ aut deſinẽtiũ ratio. Ca. iiii.
Obſeruatio hiſtorica. Ca. v.
Ratio aquæ ducẽdæ:& quomodo medicatis utẽdũ:et qd proſit nauigatio: & medicĩæ aquæ mariæ. Ca. vi.
De gñibus ſalis: & cõfecturis: & medicĩs:et obſeruatioĩbus. Ca. vii.
De ſcombro piſce:& muria: et alece. Ca. viii.
De natura ſalis:et eius medicinis. Ca. ix.
De nitri gñibus: et confecturis:& medicĩs: et obſeruatioĩbus. Ca. x.
De ſpongiarum natã. Ca. xi.
Summa medicinæ: & hiſtoriæ: et obſeruationes .dcccc.xxiii.

EX AVCTORIBVS.

.M.Varrone: Caſſio Parmenſe:Cicerone : Mutio : Cornelio Celſo: Trogo:Ouidio:Polybio: Sorono.

EXTERNIS.

Callimacho : Cecilio: Cteſia Lyndo : Teophraſto: Eudoxo:Theopompo : Polyclito:Iuba : Lyco:Appione: Epigene : Pelope : Apelle : Democrito : Traſillo:Nicãdro: Menãdro cõœdo: Attalo : Saluſtio: Dionyſio: Andrea:

Nicecratro: Hippocrate : Anaxilao.

LIBRO TRICESIMOSEcundo continentur reliquæ medicinæ ex aquatilibus.

De echeneide piſce:& mirabili eius ꝓprietate:de torpedīe:et mario lepore:& mirabilia rubri maris. Ca. i.

De ingeniis:& manſuetudīe quorūdā piſcium:et ubi ex manu edant: et ubi reſpōſa dātˀ ex piſcibus. Ca. ii.

De his quibus in terris et in aqs uictus eſt:et de caſtoreis medicinæ:et obſeruationes. Ca. iii.

De teſtudine:et multorū piſciū medicinæ:et obſeruationes. Ca. iiii.

Promiſcuæ medicinæ. Ca. v.

Ad febres omnium generum:& cōtra diuerſas īfirmitates. Ca. vi.

Animalium omnium in mari uiuētiū .clxvi. genera eſſe. Ca. vii.

Summa medicinæ:& hiſtoriæ: & obſeruationes .d.cccc.xxviii.

EX AVCTORIBVS.

Licinio Macro: Trebonio Nigro: Sextio Nigro:qui græce ſcripſit. Ouidio Poeta:Caſſio Heīa:Mecēate.L.Ateio.

EXTERNIS.

Iuba:Andrea:Salpe:Appiōe:Pelope:Apelle:Taſio:Traſillo:Nicandro.

LIBRO TRICESIMOTERtio cōtinētur naturæ metallorū.

Quæ prima cōmendatio metallorum auri:& de origene annulorū aureorū: et modo auri apud āntiquos: et equeſtri ordine:& de iure annulorum aureorum. Ca. i.

De decuriis iudicum:et quotiens nomina equeſtris ordinis immutata: & donis militaribus: et quādo primum corona aurea. Ca. ii.

De reliquo uſu auri in uiris:et mulieribus:& de nummo aureo: & quando primum ſignatum eſt æs:argentum: & aurum. & ante q̄ ſignaretur qui mos in ære: & quæ maxima pecunia primo cenſu: & quotiens: & quibus tēporibus auctoritas auri Ca. iii.

Ratio naturalis auri inueniēdi: & qn̄ primū aurea ſtatua:& medicinæ ex auro. Ca. iiii.

De chryſocolla:& mædicinæ ex chriſocolla.vi.& mirabilia natāˀ de glutinādis inter ſe perficiendiſq; metallis. Ca. v.

De argento:& argento uiuo: & ſtibia ſiue alabaſtro:& ſcona argenti: & de ſpuma argenti. Ca. vi.

De minio quantæ auctoritatis fuerit apud romanos:& origine ac īuentiōe eius:& cinnabaris ratione in picturis:& medicinæ de generibus minii: & ratione eius in picturis. Ca. vii.

De hydrargyro:de argento inaurādo: de coticulis in argenti generibus: & experimentis. Ca. viii.

De ſpeculis:& ægyptio argento. Ca. viiii.

De immodica pecunia: & quorum maxīe opes fuerint:& quando primū po.ro.ſtipem ſparſerit. Ca. x.

De luxuria:& frugalitate in uaſis: & lectis argenteis:et quando lāces īmodicæ factæ. Ca. xi.

De ſtatuis argenteis: & cælatura argēti:& cæteris quibuſdā. Ca. xii.

De ſile:et cæruleo: et chryſocolla: & neſtoriano:et cilono: et ꝙ non omni anno æqualiter ſpecies uendantur. Ca. xiii.

Sūma medicinæ: & hiſtoriæ:& obſeruationes M.cc.xv.

EX AVCTORIBVS.

L.Piſōe:Antiate:Varrio.M.Varrōe:Cor.Nepote: Meſſalla Ruffo:Marſo Poeta:Butho:Iulio Baſſo q de medicis græce ſcripſit.Seſtio Nigro q item. Fabio Veſtale.

EXTERNIS.

Democrito:Metrodoro ſcepſio: Menæchmo qui de toreutice ſcripſit. Xenocrate qui item.Antigono qui item. Heliodoro qui de athenienſium anathematis. Paxitele q admirabilia opa ſcripſit.Nymphodoro:Iolla:Apollodoro: Andrea: Heraclide: Diagora: Botrienſe:Archimede: Dionyſio:Ariſtogene: Dēocrito: Mneſicle:Attalo medico: Xenocrate:Zenōe:Téneſto.

LIBRO TRICESIMO QVARto continentur æris metalla: & ferri: et plũbi: et ſtagni. Ca. i.
Genus æris: quæ corinthia: quæ deliaca: quæ æginetica. Ca. ii.
De candelabris: et tẽplorum ornamentis. Ca. iii.
Quando primum ſimulacrum romæ factum: et de origine ſtatuarum: et honore ſtatuarum: et generibus: et figuris. Ca. iiii.
De ſtatuis togatis: et quibuſdã aliis: et quibus primum in columna: et qñ roſtra: et quando primum publice: et quæ primũ ſtatuæ romæ. Ca. v.
De ſtatuis ſine tunicis: et quibuſdam aliis: et quæ prima romæ ſtatua equeſtris: et quãdo omnes ſtatuæ priuatæ et publice ſublatæ: et quibus romæ mulieribus: et quæ primæ ab exteris publice poſitæ. Ca. vi.
De antiqs ſtatuariis: et preciis ſignoꝝ immodicis: et coloſſis in urbe celeberrimis. Ca. vii.
Nobilitates ex ære operũ et artificum. cclxvi. Ca. viii.
Differẽtiæ æris: et mixturæ: et de ſeruando ære. Ca. ix.
De cadmia medicinæ. Ca. x.
De ſcorea: et flore: et ſq̃ma æris: et ſtomiace: et erugĩe: et hyeratio Ca. xi.
De ſcolecia: et calcitit: et pſoro: et chalcanto. Ca. xii.
De pompholige: et ſpondio: et antiſpondio: & diphryge: et triente ſeruilio. Ca. xiii.
De ferro: et ferreis metallis: et differentiæ ferri. Ca. xiiii.
De tẽpatura ferri: & medicĩæ ex ferro: et ex erugine: et rubigine: et ſquama ferri: et hygremplaſtro. Ca. xv.
De plumbi metallis: et albo plumbo: et nigro. Ca. xvi.
De ſtagno: et plumbo argentario: et quibuſdam aliis. Ca. xvii.
Medicinæ de plumbo: et ſcoria plũbi de molibdena ſiue galena: de pſymithio: et ſandaraca. Ca. xviii.
Sũma res: et hiſtoriæ: et obſeruationes. dccc. xv.

EX AVCTORIBVS.
L. Piſone: Antiate: Verrio. M. Varrõe Meſſalla: Ruffo: Marſo Poeta: Becho: Iulio Baſſo qui de medicĩa græce ſcripſit. Seſtio Nigro. Item Furio Veſtale.

EXTERNIS.
Democrito: Metrodoto ſceptio: Menechino qui de toreutice ſcripſit. Xenocrate qui item. Antigono qui item. Duride qui item. Heliodoro qui de atheniensium anathemate ſcripſit. Nymphodoro: Andrea: Heraclide: Diagora: Botriẽſe: Iolla: Apollodoro: Archiede: Dionyſio: Ariſtogene: Diomede: Mneſicle: Xenocrate: Zenone: Theomneſto.

LIBRO TRICESIMO QVInto continetur honos picturæ.
Honos picturæ. Ca. i.
Honos imaginum. Ca. ii.
Quando primum clipei imaginum publice: quando in domibus poſiti: et de picturæ initiis: et monochromatõ: et primis pictoribus: et antiquitate picturarum in italia. Ca. iii.
De pictoribus romanis: et quãdo primum dignitas picturæ: et qui uictorias ſuas pictura propoſuerunt: et quando externis picturis dignitas romæ. Ca. iiii.
Ratio pĩgẽdi de pigmẽtis. Ca. v.
De coloribus natiuis: et facticiis. Ca. vi.
Qui colores udo non inducantur: et quibus coloribus antiqui pinxerunt: et quando primum gladiatorum pugnæ propoſitæ ſunt. Ca. vii.
De ætate picturæ operum: & artificũ iudicatã nobilitates. ccc v. Ca. viii.
Primum picturæ certamẽ: et qui primi penicillo pinxerunt. Ca. ix.
De auibus per picturã deceptis: et qd difficillimum ĩ pictura. Ca. x.
De auium cantu compeſcendo: et qui encauſto: et penicillo primus lacunaria: et cameras pinxerit ſparſimq; precia mirabilia picturaꝝ. Ca. xi.
Plaſtices primi ĩuẽtores de ſimulacris.

et uaſis fictilibus:
& precio eorum. Ca. xii.
Terræ uarietates: et de puluere puteolano: & aliis terræ generibus quæ ĩ lapidem uertuntur. Ca. xiii.
De parietibus fornaceis & lateritiis: & eorum ratione. Ca. xiiii.
De ſulphure: & alumine: et generibus eorum: & medicinæ. Ca. xv.
De terra ſamia: et eretria: & chia: & ſibaniſia: & phiniti: et apelliti medicinæ. Ca. xvi.
Cretæ genera ad ueſtiũ uſus cimolia: ſarda: umbrica: ſaxũ: argentaria. Ca. xvii.
Qui: & quorum liberti præpoſiti. Ca. xviii.
Terra excalata: et terra clupea: terra baleanca: terra ebuſitana. Ca. xix.
Summa medicinæ: & hiſtoriæ: & obſeruationes. d. cccc. lvi.

EX AVCTORIBVS.

Meſſalla oratore: Meſſalla ſene: Feneſtella attico: Verrio. M. Varrone: Cor. Nepote: Decio Eculeone: Muciano: Meliſſo: Vitruuio: Caſſio Seuero: Longulano: Fabio Veſtale qui de pictura ſcripſit.

EXTERNIS.

Praſitele: Apelle: Melantio: Aſclepiodoro: Euphranore: Parrhaſio: Heliodoro qui anatemata ſcripſit athenis. Metrodoro qui de architectonice ſcripſit. Democrito: Theophraſto: Appione grãmatico qui de metallica medicina ſcripſit. Nymphodoro: Andrea: Heraclide: Iolla: Apollodoro: Diagora: Butrienſe: Archydemo: Dionyſio: Ariſtogene: Demade: Mneſicle Xenocrate Zenonis: Theomneſto.

LIBRO TRICESIMO SEXTO cõtinẽtur natæ lapidũ: et luxutiæ marmorum.

Quis primus ĩ publicis operibus oſtenderit. Ca. i.
Quis primus peregrino marmore columnas habuerit romæ. Ca. ii.
Qui primum laudati in marmore ſcalpendo: et quibus temporibus. Ca. iii.
Nobilitates operum: & artificum in marmore cxxvi. de marmore pario: & mauſoleo. Ca. iiii.
Quando primum marmorum in ædificiis uſus: & qs primus romæ cruſtauerit parietes: & quibus ætatibus quæq; marmora in uſum uenerint romæ: & quis primus marmora ſecuerit: & ratio ſecandi de arena. Ca. v.
De naxio: & harmonio: & de generibus marmorũ. Ca. vi.
De alabaſtrite: & tigdino alabandico. Ca. vii.
Ob obeliſco thebaico: alexandrino: & de illo q eſt in cyrco magno. Ca. viii.
De illo qui eſt in campo martio pro gnomone. Ca. ix.
De tertio obeliſco romæ in uaticano. Ca. x.
De pyramidibus ægyptiis & ſphynge. Ca. xi.
De labyrintis ægyptio: lemnio: italico. Ca. xii.
De pẽſili: horto: & oppido: & tẽplo Dianæ epheſiæ. Ca: xiii.
De delubro cyzici: & lapide fugitiuo: & de echo ſepties reſonante: & ædificio ſine clauo & mirabilia ædificiorum romæ. Ca. xiiii.
De magnetis generibus: & medicinis. Ca. xv.
De lapidibus: qui cito abſumunt corpora in eis condita: & de his qui diu ſeruãt: & de thaſio lapide & medicinis eius. Ca. xvi.
De ebore foſſili: & lapidibus oſſeis: & palmatis: &

aliorum generibus. Ca. xvii.
Da corallio: uel pyrrite:
& medicinis eius: & oſtra/
cyte: de amantho lapide
& medicinis eius: de mi/
litino lapide & uiribus
eius: de gagate lapide &
medicīs eius: de ſpōgiis
& phrygio lapide & na/
tura eius. Ca. xviii.
De ematide: & quīq; ge/
neribus eius: & ſchiſto. Ca. xix.
De quattuor generibus
aetidis: & calamo: & ſamio
& arabo: et pumicibus. Ca. xx.
De lapidibus mortariorꝫ
medicinalium: et molli/
bus lapidibus: et ſpeculari
lapide: et ſilicibus: et phē/
gite: & cotibus: & reliquis
ad ſtructuram lapidibus
igni & tempeſtatibus re/
ſiſtentibus. Ca. xxi.
De ciſternis: & calce: et
harenæ generibus: et
mixtūa calcis: & harēæ: et
uitiis ſtructuræ: et cocta/
nis: et columnis. Ca. xxii.
De medicinis calcis: et
malta: et gypſo. Ca. xxiii.
De pauimentis: et quādo
primum romæ: et ſubdi/
ualibus pauimentis: et
græcanicis: et quando pri/
mum cameræ. Ca. xxiiii.
De origine uitri: et ratiōe
faciendi: et de obſiano ui/
tro: et generibus multifor/
mibus uitri. Ca. xxv.
Ignium miracula: et me/
dicinæ: prodigia. Ca. xxvi.
Summa medicinæ: et hiſtoriæ: et ob/
ſeruationes .d.xxiiii.

EX AVCTORIBVS.

M. Varrone: Celio: Galba. C. Ictio: Mutiano: Nepote Cornelio. L. Piſōe: Tuberōe: Seneca: Fabio ueſtale: Am/mo fæciale: Fabiano: Catone Cēſorio: Vitruuio.

EXTERNIS.

Theophraſto: Paxitele: Iuba rege: Nicādro: Sotaco: Sudine: Alexādro Polyhiſtore: Apione: Pliſtonico: Du/ride: Herodoto: Euemero: Ariſtago/ra: Dionyſio: Archemidoro: Bucori/da: Antiſthene: Democrito: Demo/tele: Lycea.

LIBRO TRICESIMO SEP/timo continetur origo gemma/rum.

De gemma Polycratis ty/
rāni: et Pyrrhi regis: et qui
ſculptores optimi: et nobi/
litates artificum: et quis
primus dactylothecam ro/
mæ habuit. Ca. i.
De gemmis tranſlatis in
triumpho Pompeii: et na/
tura criſtalli: et medicinis:
et luxuria circa eā: et quā/
do primum inuenta mir/
rhina: et luxuria circa eā:
et narura myrrhinorū: et
quæ mētiti ſūt auctores
de ſuccino. Ca. ii.
De ortu: et medicinis: et
generibus: et luxuria ſucci/
norum: et lyncurio: et
medicinæ. Ca. iii
De adamātis gn̄ibus: et
medicinis: et margaritis. Ca. iiii.
De ſmaragdi gn̄ibus: et
gemmis uiridibus tranſ/
lucidis. Ca. v.
De opali generibus: et ui/
tiis: & experimentis: et
uariis gemmis. Ca. vi.
De generibus carbūculo/
rū: et uitiis: et expimētis:
et gemmis ardentibus. Ca. vii.
De generibus topatii: et
callaite: et de gemmis ui/
ridibus nō trāſlucētibus. Ca. viii.
De iaſpidum gn̄ibus. Ca. ix.

De quibuſdam gemmis per alphabeti ordinem. Ca. x.
De gẽmis quæ a mẽbris hominũ cognominant͛: et quæ ab animalibus: et de his quæ cæteris rebus. Ca. xi.
De gemmis naſcẽtibus: & facticiis: & figuris gẽmarum. Ca. xii.
De ratione probandarũ gemmarum. Ca. xiii.
Sũma res: & hiſtotiæ: & obſeruationes .M.ccc.

EX AVCTORIBVS.

.M. Varrone: Actis triumphi: Mecenate: Iaccho: Cornelio: Boccho.

EXTERNIS.

Iuba rege: Xenocrate Zenonis: Sudine: Eſchylo: Phyloxene: Euripide: Nicandro: Satyro: Theophraſto: Carete: Phylomene: Democrate: Xenotĩo: Metrodoro: Sotaco: Pythea: Timeo Siculo: Nicea: Theocreſto: Aſaruba: Mnaſea: Theomene: Cteſia: Mithridate: Sophocle: Archelao rege: Calliſtato: Democrito: Iſmenio: Olympico: Alexandro Polyhiſtore: Appione: Ori: Zoroaſtre: Zactalia.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .II.

AN Finitus ſit mundus: & an unus. Ca.i.

MVNDVM ET HOC: QVOD NOMINE alio cælū appellari libuit: cuius circūflexu tegūtᷣ cuncta: numen eſſe credi par eſt æternū: īmēſū: neq; genitum: neq; īteriturū unq̄. Huius extera indagare nec intereſt hominū: nec capit hūanæ coniectura mentis. Sacer eſt: æternus: īmenſus: totus in toto: immo uero ipſe totū: infinitus: ac finito ſilis. Omniū rerū certus & ſimilis īcerto. Extra intra cūcta cōplexus in ſe: idēq; rerū natᷣæ opus: & rerū ipſa natura. Furor eſt menſurā eius animo quoſdā agitaſſe: atq; ꝓdere auſos. Alios rurſus occaſione hinc ſūpta: aut his data īnumerabiles tradidiſſe mūdos: ut totidē rerꝝ naturas credi oporteret. Aut ſi una ōes īcubarēt: totidē tamen ſoles: totidēq; lunas: & cætera etiā in uno & immenſa & innumerabilia ſydera: quaſi nō eadē quæſtiōe ſemp in termino cogitatiōis occurſura deſyderio finis alicuius. Aut ſi hæc infinitas naturæ oīū artifici poſſit aſſignari: nō illud idē in uno facilius ſit ītelligi tāto præſertī ope. Furor eſt ꝓfecto furor egredi ex eo: & tāq̄ īterna eius cūcta plane iam ſit nota: ita ſcrutari extera: quaſi uero menſurā ullius rei poſſit agere: qui ſui neſciat: aut mens hominis uidere quæ mundus ipſe nō capiat.

DE Forma eius. Cap.ii.

FOrmā eius in ſpeciē orbis abſoluti globatā eſſe nomen in primis & conſenſus in eo mortaliū orbē appellantiū. Sed & argumenta rerꝝ docent: non ſolū quia talis figura ōibus ſui partibus uergit in ſeſe: ac ſibi ipſa toleranda eſt: ſeq; includit & continet nullarꝝ egens cōpaginū: nec finē aut initiū ullis ſui partibus ſentiens: nec quia ad motum quo ſubinde uerti debeat: ut mox apparebit: talis aptiſſima eſt: Sed oculorꝝ quoq; ꝓbatiōe: ꝙ conuexus mediuſq; quacunq; cernatᷣ: cum id accidere ī alia non poſſit figura.

DE Motu eius. Cap.iii.

HAnc ergo formam eius æterno & irrequieto ābitu inenarrabili celeritate .xxiiii. horarꝝ ſpatio circūagi ſolis exortus & occaſus haud dubiū reliquere: an ſit īmēſus: & ideo ſenſum aurū facile excedens tantæ molis rotatæ uertigine aſſidua ſōitus non equidē facile dixerī: nō hercle magis q̄ circūactorꝝ ſimul tinnitus ſyderꝝ ſuoſque uoluentium orbes. An dulcis quidē & incredibili ſuauitate concentus nobis qui ītus agimur iuxta diebus noctibuſq; tacitus labitᷣ mundus: eſſe innūeras ei effigies aīaliū rerꝝq; cunctarꝝ īpreſſas. Nec ut in uolucrum notamus ouis leuitate continua lubricū corpus: quod clariſſimi auctores dixere tenerꝝ argumētis īdicatᷣ: quoniā inde deciduis rerꝝ oīū ſeminibus innūeræ in mari præcipue: ac plerꝝq; cōfuſis mōſtrificæ digenerātᷣ effigies. Præterea uiſus probatiōe alibi plauſtra: alibi urſi: tauri alibi: alibi lr̄æ figura cādidiore medio ſup uerticē circulo.

Cur Mundus dicatᷣ. Cap.iiii.

EQuidem & conſenſu gentium moueor. Nā quē κόσμον coſmon græci noīe ornamēti appellauerūt: eum & nos a perfecta abſolutaq; elegantia mundum. Cælum quidem haud dubie cælati argumento diximus: ut interpretatur. M. Varro. Adiuuat rerꝝ ordo deſcripto circulo: qui ſignifer uocatᷣ: in .xii. aīaliū effigies: & p illas ſolis curſu cōgruens tot ſæculis ratio.

DE Quattuor elementis. Cap.v.

NEc de elemētis uideo dubitari quattuor eſſe ea. Ignitū ſummo: īde tot ſtellarꝝ collucētium illos oculos. Proximū ſpiritus: quē græci nr̄iq; eodē uocabulo aera appellāt. Vitalē hunc: & ꝑ cuncta rerꝝ meabilē totoq; conſertum: cuius ui ſuſpenſam

cũ quarto aquaꝝ elemẽto librari medio ſpacii tellurẽ:ita mutuo cõplexu diuerſitatis effici nexũ:& leuia ponderibus inhiberi quominus euolent. Contraq; grauia ne ruãt ſuſpendi leuibus in ſublime tendentibus. Sic pari in diuerſa niſu ui ſua quæque conſiſtere irrequieto mundi ipſius conſtricta circuitu:quo ſemper in ſe currente imã atque mediam in toto terrã:eandemq; uniuerſo cardine ſtare pendentem librantem per quæ pendeat: ita ſolam immobilem circa eam uolubili uniuerſitate:eãdemq; ex õibus necti:eidemq; omnia inniti.

DE Septem planetis. Cap. vi.

INter hanc cælumq; eodẽ ſpiritu pendent certis diſcreta ſpatiis. vii. ſydera:quæ ab inceſſu uocamus errantia:cum errent nulla minus illis. quorum medius ſol fert ãpliſſima magnitudine ac poteſtate:nec temporum modo terrarũq;: ſed ſyderũ etiã ipſoꝝ cæliq; rector. hũc eſſe mundi totius animũ:ac planius mẽtẽ:hũc prĩcipale naturæ regimẽ ac numen credere decet opa eius extimantes. hic lucẽ rebus miniſtrat: auferta; tenebras. hic reliqua ſydera occultat. hic uices temporum annumq; ſemper renaſcentem ex uſu naturæ temperat. hic cæli triſtitiã diſcutit:atq; etiã nubila hũani animi ſerenat. hic ſuũ lumen cæteris quoq; ſyderibus fœnerat præclarus eximius oĩa intuẽs:oĩa etiã exaudiens:ut principi lr̃aꝝ Homero placuiſſe in uno eo uideo.

DE Deo. Cap. vii.

QVapropter effigiem dei formamq; quærere ĩbecillitatis humanæ reor:quiſquis eſt deus ſi modo eſt alius:& quacunq; in parte totus eſt ſenſus:totus eſt uiſus: totus auditus:totus animæ:totus animi:totus ſui. innumeros quidẽ credere atq; etiã ex uirtutibus uitiiſq; hominum ut pudicitiam: cõcordiã:mentem: ſpem:honorem: clæmentiam:fidem: aut(ut Democrito placuit)duos omnino pœnam & beneficium maiorẽ ad ſocordiã accedit. fragilis & laborioſa mortalitas in partes iſta digeſſit ĩfir- mitatis ſuæ mẽor:ut portionibus coleret quiſq; quo maxĩe indigeret. Itaq; noĩa alia aliis gentibus:& numina in iiſdem innumerabilia repimus. Inferis quoq; in genera deſcriptis morbiſq;:& multis etiam peſtibus dũ eſſe placata trepido metu cupimus. Ideoq; etiã publice febri fanũ in palatio dicatũ eſt: orbonæ ad ædẽ lariũ ara: & malæ fortunæ eſq̃lis. Quãobrẽ maior cælitũ populus etiam q̃ hominũ intelligi põt:cum ſinguli quoq; ex ſemetipſis totidẽ deos faciant:Iunones genioſque adoptando ſibi. Gẽtes uero quædam animalia & aliqua etiã obſcena pro diis habent:ac multa dictu magis pudenda per fœtidos cibos & alia ſimilia iurantes. Matrimonia quidem inter deos credi tantoque æuo ex his nemĩnẽ naſci:& alios eſſe grãdæuos ſemperq; canos: alios iuuenes:atq; pueros atri coloris aligeros:claudos:ouo editos: & alternis diebus uiuentes:morienteſq; puerliũ ꝓpe deliramentoꝝ eſt. Sed ſuper omnẽ ĩpudentiam adulteria inter ipſos fingi:mox iurgia:& odia:atq; etiã furtoꝝ eſſe:& ſceleꝝ numina. Deus ẽ mortali iuuare mortalẽ. & hæc ad æternam gloriã uia. hac ꝓceres iere romãi. hac nunc cæleſti paſſu cũ liberis ſuis uadit maximus omnis æui rector Veſpaſianus Auguſtus feſſis rebus ſubueniens. hic ẽ uetuſtiſſimus referẽdi benemerentibus grãm mos:ut tales numinibus aſcribant. Quippe & omniũ alioꝝ noĩa deoꝝ: & quæ ſupra ſydeꝝ rettuli ex hominum nata ſunt meritis. Iouẽ quidẽ aut Mercuriũ:aliterue alios inter ſe uocari:& eſſe cæleſtis nomẽculaturæ quis non interpretatione naturæ fateat? Irridendum uero agere curã reꝝ hũanaꝝ illud quicquid ẽ ſummũ. An ne tam triſti atq; multiplici miniſterio nõ pollui credamus dubitemuſue? Vix prope eſt iudicare utrum magis conducat generi humano quando aliis nullus eſt deorum reſpectus: aliis pudendus:externis famulant̃ ſacris:ac digitis deos geſtant:& monſtra quoque: quæ colunt damnãt:& excogitant cibos: imperia dira in ipſos ne ſomno quidẽ qeto irrogãt. Non matrimonia non liberos:non deniq; quicq̃ aliud niſi iubentibus ſacris diligunt. Alii in ipſo capitolio fallunt:ac fulminantem peierant Iouem. & hos iuuãt ſcelera:illos ſacra ſua pœnis agunt. Inuenit tamen inter has utraſq; ſentẽtias mediũ ſibi ipſa mortalitas numen:quominus etiã plana de deo cõiectatio eſſet. Toto ꝗppe

mundo & locis omnibus : omnibusq; horis: omnium uocibus fortuna ſola inuocatᷣ. & una nominatur. una accuſatᷣ. una agitur rea. una cogitatᷣ. Sola laudatᷣ: ſola arguitᷣ: & cum conuitiis colitur. uolubiliſq; a pleriſq; uero & cæca etiam exiſtimata : uaga: inconſtans: incerta: uaria: indignorumq; fautrix. huic omnia expenſa: huic oĩa feruntᷣ accepta. & in tota ratione mortalium ſola utranq; paginam facit. Adeoq; obnoxiæ ſumus ſortis: ut ſors ipſa pro deo ſit: qua deus probatur incertus. Pars alia & hanc pellit: aſtroq; ſuo euẽtus aſſignat: & naſcendi legibus: ſemelq; in omnes futuros unq̃ deo decretum. In reliquum uero ocium datur. Sedere cœpit ſententia hæc: pariterq; & eruditum uulgus & rude in eam curſu uadit. Ecce fulgurum monitus: oraculorum præſcita: aruſpicum prædicta: atq; etiam parua dictu in auguriis ſternutamenta : & offenſiões pedum. Diuus Auguſtus læuum prodidit ſibi calceum præpoſtere ĩdutũ: quo die ſeditione militari prope afflictus eſt. Quæ ſingula improuidam mortalitatẽ inuoluunt: ſolum ut inter iſta uel certum ſit nihil eſſe certi: nec miſerius quicq̃ hoĩe: aut ſuperbius. Cæteris quippe animantium ſola uictus cura eſt. In quo ſpõte naturæ benignitas ſufficit: uno quidem uel præferenda cunctis bonis: ꝙ de gloria de pecunia ambitione ſuperq; de morte non cogitant. Verum in his deos agere curã reꝝ hũanaꝝ credi ex uſu uitæ eſt: pœnaſq; maleficiis aliquando ſeras occupato deo in tanta mole: nũq̃ autem irritas eſſe. Nec ideo proximum illi genitum hominem ut uilitate iuxta bæluas eſſet. Imperfectæ uero in hominem naturæ præcipua ſolatia ne deum quidẽ poſſe omnia. Nanque nec ſibi põt mortem conſciſcere: ſi uelit: quod homini dedit optimum in tãtis uitæ pœnis: nec mortales æternitate donare: aut reuocare defũctos: nec facere ut qui uixit: non uixerit: qui honores geſſit: non geſſerit. Nullumq; habere ĩ præterita ius præterq̃ obliuionis. Atque (ut facetis quoque argumentis ſocietas hæc cum deo copuletur) ut bis dena uiginti nõ ſint. ac multa ſimiliter efficere non poſſe: per quæ declaratur haud dubiæ naturæ potẽtia. Id quoque eſſe quod deũ uocamus. In hæc diuertiſſe non fuerit alienum propter uulgatam aſſidue quæſtionẽ de deo.

DE Natura ſyderum errantium. Cap. viii.

HInc redeamus ad reliqua naturæ ſydera: quæ affixa diximus mundo: non illa ut exiſtimat uulgus ſingulis attributa nobis & clara diuitibus: mĩora pauperibus: obſcura defectis: & pro ſorte cuiuſq; lucentia ad munera mortalibus. Quia nec cum ſuo quæq; homine orta moriuntur: nec aliquem extingui decidua ſignificant. Non tanta cælo ſocietas nobiſcum eſt: ut noſtro fato mortalis ſit ille quoq; ſydeꝝ fulgor. Illa nimio alimento tracti humoris igneam uim abundantia reddunt: cum decidere creduntur: ut apud nos quoq; id luminibus accenſis liquore olei notamus accidere. Cæterum æterna eſt cæleſtibus natura intexentibus mundum intextuque concretis. potentia autem ad terrã magnopere eorũ pertinens: quæ propter effectus claritatẽq; & magnitudinẽ in tanta ſubtilitate noſci potuerunt: ſicut ſuo demõſtrabimus loco. Circulorum quoq; cæli ratio in terræ mẽtione aptius dicetur: quando ad eã pertinet tota ſigniferi modulatio inuentionibus non dilatis. Obliquitatem eius intellexiſſe: hoc eſt reꝝ fores aperuiſſe Anaximander mileſius traditur primus olympiade . lviii. Signa deinde in eo Cleoſtratus: & primum arietis ac ſagittarii. Sphæram ipſam ante multo Atlas. Nunc relicto ipſius mũdi corpore reliqua inter cælum terraſq; tractẽtᷣ. Summũ eſſe quod uocant Saturni ſydus: ideoq; minimũ uideri & maximo ambire circulo: ac. xxx. anno ad breuiſſima ſedis ſuæ principia regredi certum eſt. Omnium aũt errantium ſyderũ meatus: interq; ea ſolis & lunæ cõtrarium mundo agere curſũ: ideſt læuũ: ſẽp illa in dextram præcipiti : & quanuis aſſidua conuerſione immenſæ celeritatis attollantur ab eo: rapianturq; in occaſum: aduerſo tamen ire motu: p ſuos quæq; paſſus ita ferri ne conuolutus aer eandem in partem æterna mundi uertigine ignauo globo torpeat : ſed findatur aduerſo ſyderum uerbere diſcretus & digeſtus. Saturni autem ſydus gelidæ ac rigentis eſſe naturæ: multoque ex eo ĩferiorem Iouis

circulū:& ideo motu celeriore duodenis circūagi annis. Tertiū Martis:quod quidam Herculis uocant:ignea ardētis ſolis uicinitate binis fere annis conuerti. ideoq; huius ardore nimio & rigore Saturni interiectū ambobus ex utroq; téperari Iouē:ſalutaréq; fieri deum. Inde ſolis meatū eſſe partiū quidem trecentarum .lx. Sed ut obſeruatio ūbraꝝ eius redeat ad notas quinos annis dies adiici:ſuperq; quartam partē diei. Quā ob cām quīto āno unus ītercalaris dies addit̄:ut tpr̄m rō facilius ſolis itieri cōgruat. Infra ſolem ambit ingens ſydus appellatū Veneris:alterno meatu uagum: ipſiſque cognominibus æmulum ſolis & lunæ. præueniens quippe & ante matutinū exoriés: luciferi nomen accipit:ut ſol alter: diemque maturans . Contra ab occaſu refulgens nuncupat̄ ueſper:ut prorogans lucem:uicemue lunæ reddens . Quam naturam eius Pythagoras ſamius primus deprehēdit olympiade circiter .xxxii. qui fuit urbis romæ annus .c.xlii. Largiori magnitudine extra cuncta alia ſydera eſt claritatis quidē tantæ: ut unius huius ſtellæ radiis ūbræ reddant̄. Itaq; & in magno nominū ābitu eſt . Alii enim Iunonis:alii Iſidis:alii matris deum appellauere. Huius natura cūcta generāt̄ ī terris. Nāq; in alterutro exortu genitali rore cōſpergens nō terræ mō cōceptus īplet: ueꝝ animātiū quoq; omniū ſtimulat . Signiferi aūt ambitū peragit tricenis & duo-dequinquagenis diebus:ab ſole nunq̄ abſiſtens partibus ſex atq; quadragīta lōgius: ut Timæo placet. Simili rōne : ſed nequaq̄ magnitudine ſcilicet:aut ui proximū illi Mercurii ſydus a quibuſdam appellatum Apollinis inferiore circulo fert̄ .ix. diebus ociore ābitu mō ante ſolis exortum:mō poſt occaſū ſplendés. nunq̄ ab eo .xxii. ptibus remotior:ut Cteſias & Soſigenes docent. Ideo & peculiaris hoꝝ ſydeꝝ ſtatio eſt:neq; cōmunis cū ſupradictis. nāq; ea & quarta parte cæli a ſole ab eſſe & tertia : & aduerſa ſoli ſæpe cernunt̄ . maioreſq; aliis habent cuncta plenæ cōuerſionis ābitus in magni anni rōne dicendos . DE Lunæ natura. Cap. viiii.

SEd omnium admirationē uincit nouiſſimum ſydus terriſq; familiariſſimum: & in tenebraꝝ remediū ab natura repertum lunæ. Multiformi hæc ābage torſit ingenia contéplantiū:& ꝓximū ignorati ſydus maxīe indignātiū:creſcés ſemper:aut ſeneſcens. Et modo curuata in cornua:mō æqua ꝓportiōe diuiſa:mō ſinuata ī orbé. maculoſa:eadéq; ſubito prænitens. imméſa orbe pleno: ac repente nulla. alias pnox: alias ſera. & parte diei ſolis lucem adiuuans . deficiens & ī defectu tamen conſpicua. Quæ menſis exitu latet cū laborare non credit̄. Iā uero hūilis & excelſa:& ne id qdē uno mō:ſed alias admota cælo:alias contigua montibus:nunc in aquilonē elata:nūc in auſtros deiecta. Quæ ſingula in eā deprehendit hominū primus Endymion:& ob id amore eius captus fama traditus. Non ſumus profecto ingrati erga eos:qui labore curaq; lucē nobis apeuere. In hac luce mira quoq; hūani ingenii peſte ſanguinem:& cædes condere ānalibus iuuat:ut ſcelera hoīum noſcant̄ mundi ipſius ignaris. Proxīa ergo cardini:ideoq; minimo ābitu uicenis diebus ſepteniſq; & tertia diei parte pagit ſpatia eadem:quæ Saturni ſydus altiſſimū .xxx. ut dictum eſt annis. dein remorata in coitu ſolis biduo cū tardiſſime a triceſima luce rurſus ad eaſdē uices exit . Haud ſcio an ōiū quæ in cælo prænoſci potuerūt magiſtra in .xii. ſpatia menſium oportere diuidi annū:quādo ipſū totiés ſolē tedeūdo ad principia cōſequit̄. Solis fulgore eam ut reliqua ſydera tegi: ſiquidē ī totū mutuata ab eo luce fulgere:qualē in repercuſſu aquæ uolitare conſpicimus. Ideo molliore & īperfecta ui ſoluere tantū humorē: atq; etiā augere:quē ſolis radii abſumāt. ideo & inæquali lumine aſpici : quia ex aduerſo demū plena reliqs diebus tantū ex ſe terris oſtendat:quantū ex ſole ipſa cōcipiat. In coitu quidē nō cerni : quoniā hauſtū ōem lucis aduerſa illo tegerat:unde acceperit. Sydera uero haud dubie hūore terreno paſci : quia orbe dimidio nonnūq̄ maculoſa cernantur:ſcilicet nondum ſuppetente ad hauriendum ultra iuſta ui. maculas enim nō aliud eſſe q̄ terræ raptas cum humore ſordes.

DE Defectu ſolis & lunæ:& de nocte. Cap. x.

DEfectus autem ſuos & ſolis rem in tota contēplatione naturæ maxime mirā & oſtēto ſimilem eoꝝ magnitudinū umbræq; indices exſtitere. Quippe māifeſtū eſt ſolem interuentu lunæ occultari: lunāq; terræ obiectu: ac uices reddi. eoſdē ſolis radios luna interpoſitu ſuo auferente terræ: terraq; lunæ. hac uero ſubeūte repētinas obduci tenebras: rurſūq; illius umbra ſydus hebetari. Neq; aliud eſſe noctem q̄ terræ ūbrā. Figurā aūt umbræ ſimilē metæ ac turbini inuerſo: quando mucrōe tātū īgruat: neq; lunæ excedat latitudinē: quoniā nullū aliud ſydus eodē modo obſcuret: & talis figura ſemper in mucronē deficiat. Spatio quidem conſumi umbras indicio ſunt uolucrum præalti uolatus: ergo confinium illis eſt aeris terminus initiumq; ætheris. Supra lunā pura omnia ac diuturnæ lucis plena. A nobis aūt ꝑ noctē cernūt ſydera: ut reliqua lumina e tenebris. & propter has cās nocturno tp̄e deficit luna. Stati aūt atq; menſtrui nō ſūt utriq; defectus propter obliq̄tatē ſigniferi: lunæq; multiuagos: (ut dictum eſt) flexus: non ſemper in ſcrupulis partiū congruente ſydeꝝ motu.

DE Syderum magnitudine. Cap. xi.

HAec ratio mortales animos ſubducit in cælū: ac uelut inde cōtēplantibus trium maximaꝝ reꝝ naturæ partiū magnitudinē detegit. Non poſſet q̄ppe totus ſol adimi terris intercedente luna: ſi terra maior eſſet q̄ luna. Tertio ex utraque uaſtitas ſolis aperitur: ut non ſit neceſſe amplitudinem eius oculorum argumentis atque cōiectura animi ſcrutari. Immenſum eſſe conſtat: quia arboꝝ ī limitibus porrectarū in quotlibet paſſuū milia umbras paribus iaciat īteruallis: tanq̄ toto ſpatio medius. & quia per æq̄noctiū omnibus in meridiana plaga habitantibus ſimul fiat a uertice. Itē quia circa ſolſtitialem circulū habitantiū meridie ad ſeptētrionē umbræ cadant: ortu uero ad occaſū. quæ fieri nullo mō poſſent: niſi multo eſſet maior q̄ terra. nec ꝙ montē idam exoriens latitudine exuperat dextra leuaq; large amplectens: præſertī diſcretus tāto īteruallo. Defectus lunæ magnitudinē eius haud dubia rōne declarat: ſicut terræ paruitatē ipſa deficiens. Nāq; cū ſint tres umbraꝝ figuræ: conſtetq;: ſi par lumini ſit materia: quæ iactat umbrā: colūnæ effigie iaci nec hr̄e finē. Si uero maior materia q̄ lumen: turbinis recti: ut ſit imū eius anguſtiſſimū: & ſimili modo infinita longitudo. Si minor materia q̄ lux: metæ exiſtere effigiē in cacuminis fine deſinentē. taleq; cerni umbrā deficiente luna palam fit: ut nulla amplius relinquatur dubitatio ſuperari magnitudine terram. Id q̄dē & tacitis ipſius naturæ indiciis. Cur .n. partitis uicibus anni brumalis abſcedit: ut noctium opacitate terras reficiat: exuſturus haud dubie: & ſic quoq; exurens quadā in p̄te: tanta magnitudo eius eſt.

Quæ quis inuenerit in obſeruatione cæleſti. Cap. xii.

ET rōnē q̄dē defectus utriuſq; primus romāi generis ī uulgus extulit Sulpitius Gallus: q̄ cōſ. cū. M. Marcello fuit. ſed tū tribunus militū ſollicitudīe exercitu liberato: pridie q̄ Perſes rex ſuperatus a Paulo eſt: in concionē ab īperatore ꝑductus ad præcinendā eclipſī: mox & compoſito uolumine. Apud græcos autem īueſtigauit primus omnium Thales mileſius olympiadis .xlviii. anno quarto: prædicto ſolis defectu: q̄ ſub Halyatte rege factus eſt urbis conditæ anno .c.lxx. Poſt eos utriuſque ſyderi curſum in ſexcentos annos præcinuit Hipparchus menſes gentium dieſque & horas: ac ſitus locoꝝ: & uicos populoꝝ complexus æuo teſte haud alio mō: q̄ cōſilioꝝ naturæ particeps. Viri ingentes ſupraq; mortalium naturam tantoꝝ numinum lege deprehenſa: & miſera hominū mēte abſoluta in defectibus ſtellaꝝ ſcelera: aut mortē aliquam ſydeꝝ pauentes. quo in metu fuiſſe Steſichori & Pindari uatum ſublimia ora palā eſt deliquio ſolis. & in luna ueneficia arguente mortalitate: & ob id crepitu diſſono auxiliāte. Quo pauore ignarus cauſæ Nicias atheniēſiū īpator ueritus claſſē portu educere: opes eoꝝ afflixit. Macti ingenio & cæli interpretes reꝝq; natūæ capaces argumēti reptores quo deos homineſq; uiciſtis. Quis .n. hæc cernēs: & ſtatos ſydeꝝ (quoniam ita placuit appellare) labores nō ſuæ neceſſitati mortalis genitus ignoſcat;

Nunc confeſſa de iiſdem breuiter atq; capitulatī attingam: rōne admodū neceſſariis locis ſtrictiq; reddita. Nam neq; īſtituti operis talis argumentatio eſt: neq; omnium rerꝝ afferri poſſe cās minus mirꝝ eſt: q̄ conſtare in aliquibus.

DE Defectibus. Cap.xiii.

DEfectus.cc.xxiii.mēſibus redire ī ſuos orbes certum eſt. Soliſq; defectum non niſi nouiſſima primaue fieri luna: quod uocant coitum. Lunæ autem non niſi plena: ſemperq; citra q̄ proxime fuerit. Omnibus autem annis fieri utriuſq; ſyderis defectus ſtatis diebus horiſq; ſub terra. Nec tamen cum fiant ſuperne ubique cerni: aliquando propter nubila: ſæpius globo terræ obſtante conuexitatibus mundi. Intra ducentos annos Hipparchi ſagacitate comptum eſt & lunæ defectum aliquādo q̇nto menſe a priore fieri: ſolis uero ſeptimo. Eandem bis in triginta diebus ſupra terras occultari: ſed ab aliis atq; aliis hoc cerni. quæq; ſunt in hoc miraculo maxime mira cum conueniat umbra terræ lunam hebetari: nunc ab occaſus parte hoc ei accidere: nūc ab exortus. Et quanā rōne cū ſolis exortu ūbra illa hebetatrix ſub terra eſſe debeat ſemel iā acciderit: ut in occaſu luna deficeret utroq; ſuper terrā conſpicuo ſydere. Nā ut in duodecī diebus utrunq; ſydus quæreret̃: & nr̄o æuo accidit: imperatoribus Veſpaſianis patre.iii.filio iterum conſſ.

DE Lunæ motu. Cap.xiiii.

LVnā ſēp auerſis a ſole cornibus ſi creſcat: ortus ſpectare: Si minuat̃: occaſus: haud dubiū eſt. Lucere dodrantis ſemuncias horarꝝ ab ſecunda adiicientē uſq; ad plenū orbē: detrahentēq; in diminutionē. intra.xiiii. aūt partes ſolis ſemp occultā eſſe. Quo argumento āplior errantiū ſtellarꝝ q̄ lunæ magnitudo colligit̃: quādo illæ & a ſeptenis īterdū partibus emergāt. Sed altitudo cogit minores uideri: ſicut affixas cælo ſolis fulgore interdiu non cerni: cū æque die ac noctu luceant. idq; manifeſtum fiat defectibus ſolis: & præaltis puteis.

Errātiū motus: & luminū canonica. Cap.xv.

ERrantiū autem tres: quas ſupra ſolē diximus ſitas: occultant̃ meantes cum eo. Exoriunt̃ uero matutino diſcedentes partibus nunq̄ āplius undenis. Poſtea radiorꝝ eius contractu tegunt̃. & ī triquetro a partibus.c.xx. ſtatiōes matutīas faciūt: quæ & primæ uocant̃. mox in aduerſo a partibus.c.lxxx. exortus ueſptinos. Iterumq; in.c.xx. ab alio latere appropinquante ſtationes ueſptinas: quas & ſecundas uocant: donec aſſecutus in partibus duodenis occultet illas: q ueſpertini occaſus appellātur. Martis ſtella ut ꝓpior etiam ex quadrato ſentit radios ab.lxxx. partibus: ūde & nomē accepit is motus primus & ſecundus nonagenarius dictus ab utroq; exortu. Eadem ſtationalis ſenis mēſibus cōmorat̃ inſignis: alioqn bimeſtris: cū cætere utraq; ſtatiōe quaternos menſes non īpleant. Inferiores aūt duæ occultant̃ in coitu ueſptino ſimili modo: relictoq; ſole totidē in partibus faciunt exortus matutinos. atq; a longiſſimis diſtantiæ ſuæ metis ſolē inſequunt̃. adeptæq; occaſū matutino condūt̃ ac prætereūt. mox eodē interuallo ueſperi exoriūt̃: uſq; ad quos diximus termīos. Ab his retrogradiunt̃ ad ſolē: & occaſu ueſptino deliteſcūt. Veneris ſtella & ſtatiōes duas matutinā ueſptināq; ab utroq; exortu facit: a lōgiſſimis diſtātiæ ſuæ finibus. Mercurii ſtatiōes breuiore momento: q̄ ut deprehendi poſſint. Hæc eſt luminū occultationumq; ratio perplexiore motu: multiſque inuoluta miraculis. Siquidem magnitudines ſuas & colores mutant. & eædem ad ſeptentrionē accedunt: abeuntq; ad auſtrum. terriſque ꝓpiores: aut cælo repente cernunt̃. In q̇bus aliter multa q̄ priores tradituri fatemur ea quoq; illorꝝ eſſe muneris: q primi quærendi uias demonſtrauerunt: modo ne quis deſperet ſæcula ꝑficere ſemp. Pluribus de cauſis hæc oīa accidūt. Prīa circulorum eſt quos græci abſidas in ſtellis uocant. etenī græcis utendū erit uocabulis. Sunt autē hi ſui cuiq; earꝝ: aliiq; q̄ mundo: quoniā terra a uerticibus duobus: quos appellauerunt polos: centrum cæli eſt: non ſigniferi oblique inter eos ſiti. Omnia aūt hæc conſtant rōne circini ſemp indubitata. Ergo ab alio cuiq; centro abſides ſuæ exurgunt. Ideoq;

diuerſos hñt orbes motuſq; diſſiles:quoniã ĩteriores abſidas neceſſe ẽ breuiores eſſe.

Quare eadem alias altiora:alias inferiora uideantur. Cap.xvi.

IGitur a terræ centro abſides altiſſimæ ſũt. Saturno ĩ ſcorpione. Ioui ĩ uirgĩe. Marti in leone. Soli in geminis. Veneri in ſagittario. Mercurio in capricorno. Mediis omnium partibus. Et econtrario ad terræ centrũ humillimæ atq; proximæ. Sic fit ut tardius moueri uideanť: cũ altiſſimo ambitu ferunť: non quia accelerent: tardent ue naturales motus:qui certi ac ſinguli ſunt illis:ſed quia deductas ab ſũma abſide lineas coartari ad centrum neceſſe eſt:ſicut in totis radios.idemq; motus alias minor centri propinqtate ſentiť.Altera ſublimitatum cã:quoniã a ſuo cẽtro abſidas altiſſimas habent in aliis ſignis.Saturnus in libræ parte uiceſima. Iupiter cãcri.xv. Mars capricorni.xxviii.Sol arietis.xxix. Venus piſcium.xvi. Mercurius uirginis.xv. Luna tauri.iiii. Tertia altitudinum rõ cæli menſura non circuli intelligiť:ſubire eas: aut deſcẽdere p ꝓfũdũ aeris oculis æſtimantibus. Huic connexa latitudinũ ſigniferi obliqtatiſq; cã eſt. Per hunc ſtellæ:quas diximus errãtes:feruntť. Nec aliud habitatur in terris:q̃ quod illi ſubiacet.Reliqua a polis ſqualẽt. Veneris tantũ ſtella excedit eũ binis ptibus. Quæ cã intelligiť efficere:ut quædã aĩalia & in deſertis mũdi naſcãtur. Luna quoq; p totã latitudinẽ eius uagať:ſed õino nõ excedens eum. Ab iis Mercurii ſtella laxiſſĩe: ut tamen e duodenis ptibus(tot.n.ſũt latitudines)non ãplius octonas perret:neq; has æqualiter.Sed duas medio eius:& ſupra.iiii. infra duas. Sol deinde medio ferť ĩtet duas ptes flexuoſo draconũ meatu inæqualis. Martis ſtella quattuor medias.Iouis mediã & ſup eam duas. Saturni duas:ut ſol.Hæc erit latitudinum tõ ad auſtrũ deſcendentiũ:aut aqlonẽ ſubeũtiũ.Hac conſtare & tertiã illam a terra ſubeuntiũ in cælum. Et pariter ſcandi eam quoq; exiſtimauere plerique falſo. Qui ut coarguanť:aperienda eſt ſubtilitas immenſa:& omnis eas cõplexa cãs.Cõueĩt ſtellas in occaſu ueſptino ꝓximas eſſe terræ:& latitudĩe & altitudĩe:exortuſq; matutinos in initio cuiuſq; fieri.Stationes in mediis latitudinũ articulis:quæ uocãt ecleptica.pide confeſſũ ẽ motũ augeri q̃diu in uicino ſint terræ: cũ abſcedant in altitudinẽ:minui. quæ ratio lunæ ſublimitatibus maxime apptobať.Aeq; non eſt dubium in exortibus matutinis etiã numeꝝ augeri:atq; a ſtationibus primis tres ſupiores diminui uſque ad ſtationes ſecundas.Quæ cũ ita ſint:manifeſtũ erit ab exortu matutino latitudĩes ſcandi.quoniam in eo primũ habitu incipiant pcius adiici motus.In ſtatiõibus uero primis & altitudine ſubire:quoniam tũ primũ incipiant detrahi numeri: ſtellæque retroire. Cuius rei rõ priuatĩ reddenda eſt.Percuſſæ in qua diximus pte & triangulo ſolis radio inhibenť rectũ agere curſũ:& ignea ui leuanť ĩ ſublime. Hoc nõ ꝓtinus intelligi põt uiſu nr̃o.ideoq; exiſtimanť ſtare:unde & nomẽ accepit ſtatio.Progrediť deinde eiuſdem radii uiolentia:& retroire cogit uapor repcuſſas. Multo id magis in ueſptino eaꝝ exortu toto ſole aduerſo:cũ in ſũmas abſidas expellũtur: minimeque cernũtur:quoniam altiſſime abſunt:& minimo feruntur motu. tanto minores cum hoc ĩ altiſſimis abſidũ euenit ſignis.Ab exortu ueſptino latitudo deſcẽditur: parcius iam ſe minuente motu:non tamen ante ſtationes ſecundas augente cum & altitudo deſcenditur ſupueniẽte ab alio latete radio:eademq; ui rurſus ad terras deprimente: quæ ſuſtulerit ĩ cælũ ex priore triquetto.tantũ ĩtereſt:ſubeãt ne radii:an ſupueniãt. multoq; eadẽ magis ĩ ueſpertino occaſu accidũt.Hæc ẽ ſupioꝝ ſtellaꝝ rõ. Difficilior reliquaꝝ:& a nullo ante nos reddita.

Catholica ſydeꝝ errantiũ. Cap.xvii.

PRimũ igitur dicatur cũ ſint diuerſæ ſtellæ:cur Veneris ſtella nũq̃ longius.xlvi. partibus:Mercurius.xx.a ſole abſcedant. Sæpe citra eas ad ſolem reciprocent. Conuerſas habent utræq; abſidas:ut infra ſolem ſitæ: tãtũq; circulis eaꝝ ſub terra ẽ: q̃tũ ſuperne prædictarum.& ideo non poſſunt abeſſe amplius: quoniam curuatura abſidũ ibi non habet longitudinẽ maiorẽ.Ergo utræq; ſimili rõne admodũ ſtatuunt abſidũ ſuaꝝ margines.ac ſpatia longitudinis latitudinũ euagatione penſant. At enĩ

cur nō ſemꝑ ad.xlvi. & ad ptes.xx.perueniunt:īmo uero. Sed rō canonica fallit.nāq; apparet abſidas quoq; eaꝝ moueri:ꝗ nunq̄ tranſeant ſolē.itaq; cū in partem ipſam eius incidere margines altetutro latere:tū & ſtellæ ad longiſſima ſua ītetualla ꝑueīre intelligunt:cū citra fuere margines totidē ꝑtibus.& ipſæ ocius redire credunt:cum ſit illa ſēp utriq; extremitas ſūma. Hinc & rō motuū conuerſa intelligit. Superiores.n. celerrime ferunt in occaſu ueſpertino:hæ tardiſſime. Illæ a terra altiſſime abſunt:cū tardiſſime mouent:hæ cū ociſſime. Quia ſicut in illis ꝓpinqtas centri accelerat:ita ī iis extremitas circuli. Illæ ab exortu matutino minuere celeritatē incipiunt: hæ uero augere. Illæ retro curſum agunt a ſtatione matutina uſq; ad ueſpertinam. Veneris a ueſꝑtina uſq; ad matutinā. Incipit aūt ab exortu matutīo latitudinē ſcādere. Altitudinē uero ac ſolē inſeq a ſtatione matutina ociſſima in occaſu matutino & altiſſima. Digredi aūt latitudine motūq; minuere ab exortu matutino retro qdē ire: ſimulque altitudīe digredi ab ſtatiōe ueſpertina. Mercurii turſus ſtella utroq; modo ſcādere ab exortu matutino:digredi uero latitudine a ueſpertino.conſecutoq; ſole ad.xv.ꝑtium intetuallum conſiſtit quatriduo ꝓpe īmobilis. Mox ab altitudine deſcēdit:retroque gradit ab occaſu ueſpettino uſq; ad exortū matutinū. Tātumque hæc & luna totidē diebus quot ſubiere:deſcendūt. Veneris quīdecies & pluribus ſubit. Rurſus Saturni & Iouis duplicato digrediunt. Martis etiā quadruplicato. Tanta eſt naturæ uarietas. Sed rō euidēs. Nā quæ in uaporē ſolis nitunt:etiā deſcendūt ægre. Multa ꝑmi āplius circa hæc poſſūt ſecreta naturæ legeſq;: qbus ipſa ſeruiat exēpli gr̄a. In Martis ſydere cuius eſt maxīe inobſetuabilis curſus:nunq̄ id ſtationē facere. Iouis ſydere triquetro raro admodū ſexaginta ꝑtibus diſcreto. Qui nūerus ſexangulas mūdi efficit formas. Nec exortus:niſi in duobus ſignis tantū cancri:& leonis ſimul edete. Mercurii uero ſydus in piſcibus exortus ueſpertinos raro facere:creberrime in uirgine. In libra matutinos. Itē matutinos in aquario: rariſſimos in leone. Retrogradum in tauro & in geminis non fieri. In cancro uero nō citra.xxv.ꝑtē. Lunā bis coitū cū ſole ī nullo alio ſigno facere q̄ geminis. Non coire aliquando in ſagitrario tantū. Nouiſſimam ueto primamq; eadē die uel nocte nullo alio in ſigno q̄ ariete conſpici. Id quoque paucis mortaliū contigit. Et inde fabula cernendi Lynceo. Non compatere in cælo Saturni ſydus & Martis cū plurimū diebus.c.lxx. Iouis.xxxvi. Aut cū minimū denis detractis diebus. Veneris.lxix. Aut cum minimum.lii. Mercurii.xiii. Aut cum plurimū.xvii.

Quæ rō colores eoꝝ mutet. Cap.xviii.

COlores rō altitudinū tēperat.ſiqdē eaꝝ ſimilitudinē trahunt: in quatum aera uenere ſubeundo. Tingitq; appropīquantes utralibet alieni meatus circulus. Frigidior in pallorē. Ardentior in ruborē. Vētoſus in horrotē. Sol atque commiſſuræ abſidum:extremæq; orbitæ a terra ī obſcuritatē. Suus qdē cuique color eſt. Saturno candidus:Ioui clarus:Marti igneus:Lucifero candens: Veſperi tefulgens: Mercurio radians:Lunæ blandus:Soli:cum oritur:ardens: poſtea radians. His cauſis connexo uiſu:& earum quæ cælo continentur. Nanq; mō multitudo conferta īeſt circa dīdios orbes lunæ:placida nocte leniter illuſtrante eas. Modo raritas ut fugiſſe miremur plenilunio abſcondente:aut cum ſolis ſuprauedictaꝝ radii uiſus ꝑſtrinxere noſtros. Et ipſa autē luna ingruentium ſolis radioꝝ haud dubie differentias ſentit.hebetāte cætera inflexos mundi conuexitate eos:præterq̄ ubi recti anguloꝝ competunt ictus. Itaq; in quadrato ſolis diuidua eſt:in triquetro ſemi ambitur orbe. Implet autem in aduerſo. Rurſuſq; minuens eaſdē effigies paribus edit intetuallis: ſimili ratione qua ſupra ſolem tria ſydera.

Solis motus & dierum inæqualitatis rō. Cap.xviiii.

SOl aūt ipſe q̄ttuor differētias habet bis æquata nocte diei: uerno & autumno: in centrum incidens terræ octauis in partibus arietis ac libræ. Bis permutatis ſpatiis in auctum diei bruma octaua in parte capricorni. Noctis uero ſolſtitio totidē

in partibus cancri. Inæqualitatis cã obliquitas eſt ſigniferi: cum pars æqua mundi ſupet ſubterq; terras oĩbus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu ſuo conſurgunt ſigna: longiore tractu tenent lucẽ. Quæ uero obliqua ociore tranſeunt ſpatio.

Quare Ioui fulmina aſſignent̃. Cap. xx.

LAtet pleroſq; magna cæli affectatione compertum a pĩcipibus doctrinæ uiris ſupernoꝵ trium ſydeꝵ ignes eſſe: q decidui ad terras fulminum nomẽ habeãt. ſed maxĩe ex iis medio loco ſiti. fortaſſis quoniã contagiũ nimii hũoris ex ſuperiore circulo: atq; ardoris ex ſubiecto per hunc modũ egerat. Ideoq; dictũ Iouem fulmina iaculari. Ergo ut e flagrante ligno carbo cũ crepitu: ſic a ſydere cæleſtis ignis expuitur præſcita ſecũ afferens: ne abdicata qdem ſui parte in diuinis ceſſante operibus. idque maxĩe turbato fit aere: qa collectus humor habundantiã ſtimulat: aut quia turbatur quodã ceu grauidi ſyderis partu.

Interualla ſydeꝵ. Cap. xxi.

INterualla quoq; ſydeꝵ a terra multi indagare tentauerũt. Et ſolẽ abeſſe a luna undeuiginti ptes: q̃tũ lunã ipſã a terra ꝓdiderunt. Pythagoras uero uir ſagacis animi a terra ad lunã. c. xxv. milia ſtadioꝵ eſſe collegit. Ab ea uſq; ad ſolẽ: duplum. Inde ad duodecĩ ſigna triplicatũ. In qua ſententia & Gallus Sulpitius noſter fuit.

DE Sydeꝵ muſica. Cap. xxii.

SEd Pythagoras interdũ ex muſica rõne appellat tonũ: q̃tũ abſit a terra luna. Ab ea ad Mercurium ſpatii eius dimidiũ. Et ab eo ad Venerẽ. A qua ad ſolem ſeſcuplũ. A ſole ad Martẽ tonũ id eſt quantũ ad lunã a terra. Ab eo ad Iouẽ dimidiũ. Et ab eo ad Saturnũ dimidiũ. Et inde ſeſcuplũ ad ſigniferũ. Ita. vii. tonos effici. quã diapaſon harmoniã uocãt: hoc ẽ uniuerſitatẽ concentus. In ea Saturnum Dorio moueri. Mercuriũ Phthongo. Iouẽ Phrygio. & in reliquis ſilia: iucunda magis q̃ neceſſaria ſubtilitate.

DE Mũdi geometria. Cap. xxiii.

STadiũ. c. xxv. noſtros efficit paſſus. hoc eſt pedes ſexcentos. xxv. Poſidonius non minus. xl. ſtadioꝵ a terra altitudinem eſſe: in qua nubila ac uenti nubeſq; ꝓueniant. Inde puꝵ liquidũq; & imperturbatæ lucis aerem. Sed a turbido ad lunam uicies centũ ſtadioꝵ. Inde ad ſolẽ qnquies milies. Eo ſpatio fieri ut tã immenſa eius magnitudo non exurat terras. Plures autem nongentis ſtadiis in altitudinem ſubire ꝓdiderũt. Incõpta hæc & inextricabilia: ſed tam ꝓdenda: q̃ ſunt ꝓdita. In quis tamen una rõ geometricæ collectionis nunq̃ fallacis poſſit non repudiari: ſi cui libeat altius iſta ꝓſequi. Nec ut menſura (id. n. uelle pene dementis ocii eſt) ſed ut tãtũ cõiectãti animo cõſtet extimatio. Nã cũ trecentis. lx. & fere. vi. partibus orbis ſolis ex circuitu eius patere appareat circulum: per quem meat: ſemperq; dimetiens tertiam partem ambitus: & tertiæ paulominus ſeptimam colligat: appareat dempta eius dimidia: quoniã terra centralis interueniat. ſextã uero partẽ huius immenſi ſpatii: quod circa terram circuli ſolaris animo cõprehẽdit̃: ineſſe altitudinis ſpatio. Lunæ uero duodecimã: quoniam tanto breuiore q̃ ſol ãbitu currit. ita ferri eã in medio ſolis ac terræ. Miꝵ quo ꝓcedat improbitas cordis hũani paruulo aliquo inuitata ſucceſſu: ſicut in ſupradictis occaſionem impudentiæ rõ largit̃: auſiq; diuinare ſolis ad terram ſpatia. Eadẽ ad cælũ agunt: quoniam ſit medius ſol ut ꝓtinus mundi quoq; ipſius mẽſura ueniat ad digitos: quantas enĩ dimetientes habeat ſeptimas tantas habere circulum duo & uiceſimas: tanq̃ plane a ꝑpendiculo menſura cæli conſtet. Aegyptia rõ quam Petoſiris & Necepſos oſtẽdere: ſingulas partes in lunari articulo (ut dictũ ẽ) minimo. xxxiii. ſtadiis paulo ãplius patere colligit. in Saturni ãpliſſĩo duplũ. in ſolis quem mediũ eſſe diximus utriuſq; mẽſuræ didiũ. Quæ cõputatio plurimũ habet pudoris: quoniã ad Saturni circulũ addito ſigniferi ipſius interuallo nec numerabilis multiplicatio efficit̃.

DE Repentinis ſyderibus. Cap. xxiiii.

REſtant pauca de mundo. nãq; & in ipſo cælo ſtellæ repente naſcunt̃. Plura earũ genera.

DE Cometis & cæleſtibus ꝓdigiis: natura: & ſitu: & generibus

eorum. Cap. uigeſimumquintum.

C Ometas græci uocant: noſtri crinitas: horrentes crine ſanguineo: & comarũ mõ in uertice hiſpidas. Iidẽ pogonias: quibus inferiore ex pte in ſpeciẽ barbæ longæ pmittit̃ iuba. Acontiæ iaculi mõ uibrant̃ ociſſimo ſignificatu. Hæc fuit: de qua qnto conſulatu ſuo Tiberius ĩpator Cæſar præclaro carmine pſcripſit ad hunc diẽ nouiſſĩe uiſam. Eaſdẽ breuiores & in mucronẽ faſtigiatas xiphias uocauere: quæ ſunt omniũ pallidiſſunæ: & quodã gladii nitore: ac ſine ullis radiis: quos Chryſeus auro nomine ſimilis: colore aũt electro raros e margine emittit. Pithetes doliorꝵ cernitur figura in cõcauo fumidæ lucis. Ceratias cornus ſpẽm habet: qualis fuit: cũ græcia apud ſalamĩa depugnauit. Lãpades ardentes imitant̃ faces. Hippeus eqnas iubas celerrimi motus: atq; in orbẽ circa ſe euntis. Fit & candidus cometes argenteo crine ita refulgens: ut uix contueri liceat: ſpecieq; hũana dei effigiem in ſe oſtendens. Fiunt & hirti uillorum ſpecie: & iuba aliqua circundati. Semel adhuc iubæ effigies mutata in haſta ẽ olympiade centeſima octaua: urbis anno. ccc. lxxxxviii. Breuiſſimum quo cernerent̃ ſpatiũ ſeptem dierum annotatum eſt. Longiſſimum octoginta. Mouentur autem alii errantium modo. alii immobiles hærent. omnes ferme ſub ipſo ſeptentrione aliqua eius parte non certa: ſed maxime in candida: quæ lactei circuli nomen accepit. Ariſtoteles tradit & ſimul plures cerni nemini compertũ alteri: quod equidem ſciã. Vẽtos autẽ ab iis graues: æſtuſq; ſignificari. Fiunt & hybemis menſibus & in auſtrino polo: ſed ibi citra ullum iubar. Diraq; comperta æthiopum & ægypti populis: cui nomen æui eius rex dedit Typon: ignea ſpecie: ac ſpiræ modo interta: uiſu quoq; toruo nec ſtella uerius: q̃ quidam igneus nodus. Sparguntur aliquando & errantibus ſtellis cæteriſq; crines. Sed cometes nunq̃ in occaſura parte cæli eſt. Terrificũ magna ex pte ſydus atq; non leuiter piatũ ut ciuili motu Octauio conſule. Iterumque Pompeii & Cæſaris bello. In noſtro uero æuo circa ueneficiũ quo Claudius Cæſar imperiũ reliqt Domitio Neroni: ac deinde principatu eius aſſiduum prope ac ſæuum. Referre arbitrantur: in quas partes ſeſe iaculet̃: aut cuius ſtellæ uires accipiat: quaſq; ſimilitudĩes reddat: & qbus in locis emicet. Tibiarum ſpecie arti muſicæ portendere. Obſcenis aũt moribus: in uerendis ptibus. Signorum ingenii & eruditionis triquetram figuram quadratamue paribus angulis ad aliquos perennium ſtellarum ſitus edunt. Venena fundere in capite ſeptentrionalis: auſtrinæue ſerpentis. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo romæ admodum fauſtus Diuo Auguſto iudicatus ab ipſo: q incipiente eo apparuit ludis: quos faciebat Veneris genitricis: non multo poſt obitũ patris Cæſaris in collegio ab eo ĩſtituto. Nãq; his uerbis id gaudium ꝓdidit. Iis ipſis ludorum meorum diebus ſydus crinitum per ſeptem dies in regione cæli ſub ſeptentrionibus eſt conſpectum. id oriebatur circa undecimam horam diei. clarũq; & õibus terris cõſpicuum fuit. Eo ſigno ſignificari uulgus credidit Cæſaris animã ĩter deorũ immortalium numina receptam. quo nomine id ĩſigne ſimulacro capitis eius: quod mox ĩ foro conſecrauimus: adiectum eſt. Hæc ille ĩ publicum: interiore gaudio ſibi illum natum ſeſeq; ĩ eo naſci ĩterpretatus eſt. & ut uerum fateamur: ſalutare id terris fuit. Sunt q & hæc ſydera perpetua eſſe credant: ſuoq; ambitu ire. ſed nõ niſi relicta ab ſole cerni. Alii uero q naſci humore fortuito & ignea ui: ideoq; ſolui.

Hipparchus de ſyderibus per exempla hiſtorica: faces: lampades: trabes: bolides: & chaſma cæli. Cap. uigeſimumſextum.

i I Dem Hipparchus nunquam ſatis laudatus: ut quo nemo magis approbauerit cognationem cum homine ſyderum: aĩaſq; nr̃as partem eſſe cæli nouam ſtellã & aliam in æuo ſuo genitam deprehendit. eiuſq; motu qua die fulſit: ad dubitationẽ eſt adductus: an ne hoc ſæpius fieret: moueréturq; & eæ: quas putamus affixas. Idẽq; auſus rem etiam deo ĩprobam annumerare poſteris ſtellas: ac ſydera ad nomen expãgere organis excogitatis: per quæ ſingularũ loca atq; magnitudĩes ſignaret: ut facile

diſcerni poſſet ex eo:non mō an obirent:naſcerenturq;:ſed an omnino aliq̄ trāſirēt: mouerētur ue. Irē an creſcerent:minuerentq; cælo ī hæreditate cunctis relicto:ſi qſq̄ q rōnē eā caperet:inuentus eſſet. Emicant & faces non:niſi cū decidunt:uiſæ. qualis Germāico Cæſare gladiatoꝝ ſpectaculū edēte:præter ora populi meridiāo trāſcurrit. Duo genera earum. Lāpades uocāt plane faces. Alterum bolidas:quale mutinēſibus malis uiſum ē. Diſtant ꝙ faces ueſtigia longa faciunt priore ardente pte. Bolis uero ꝑpetua ardens longiorē trahit limitē. Emicāt & trabes ſimili mō: quas docos uocāt. quales cū lacedæmonii claſſe uicti īperiū græciæ amiſere. Fit & cæli ipſius hiatus:quē uocant chaſma.

DE Cæli coloribus. Cap.xxvii.

FIt & ſanguinea ſpecie:quo nihil terribilius mortalium timori eſt. Incendium ad terras cadens inde. Sicut olympiadis centeſimæſeptimæ anno tertio cū rex Philippus græciā quateret. Atq; hæc ego ratis tpībus natæ:ut cætera arbitror exiſtere: non ut pleriq; uariis de cauſis:quas ingenioꝝ acumen excogitat. Quippe ingentium malorum fuere prænuntia. Sed ea accidiſſe non quia hæc facta ſunt arbitror:ueꝝ hæc ideo facta qa incuſſura erant illa raritate timorem. occultā aūt eoꝝ eſſe rōnē. Ideoq; non ſicut exortus ſupradictos defectuſq; & multa alia noſci.

DE Flamma cæli. Cap.xxviii.

CErnunt̄ & ſtellæ cū ſole totis diebus pleꝝq;. & circa ſolis orbē ceu ſpecie coronæ & uerſicoloris circuli:qualiter Auguſto Cæſare in pria iuuenta urbem intrante poſt obitū patris ad nomē ingēs capeſſēdū.

DE Coronis cæleſtibus. Ca.xxviiii.

EXiſtunt eædē coronæ circa lunam & circa nobilia aſtra cælo quoq; inhærentia. Circa ſolē arcus apparuit. L. Opimio. iii. Q. Fabio. ii. cōſſ. Orbis. L. Portio. M. Acilio.

DE Circulis repentinis. Cap.xxx.

CIrculus rubri coloris. L. Iulio. P. Rutilio conſſ. Fiūt ꝓdigioſi & longiores ſolis defectus:qualis occiſo dictarore Cæſare & Antoniano bello totius pene anni pallore continuo.

Plures Soles; Cap.xxxi.

ET rurſus ſoles plures cernunt̄:nec ſupra ipſū:nec infra ſe: ſed ex obliquo:nūq̄ iuxta:nec contra terrā:nec noctu: ſed aut oriēte aut occidēte. Semel & meridie conſpecti ī boſphoro ꝓdunt̄: q ab matutino tpē durauerunt in occaſū. Trinos ſoles antiqui ſæpius uidere. Sicut SP. Poſtumio. Q. Minutio. Q. Martio. M. Portio. M. Antonio. P. Dolobella:&. M. Lepido. L. Plāco conſſ. Et nr̄a ætas uidit Diuo Claudio principe conſulatu eius Cornelio Orfito collega. Plures ſimul q̄ tres uiſi ad hoc æui nunq̄ ꝓdunt̄.

Plures Lunæ. Cap.xxxii.

LVnæ quoq; trinæ:ut Cn. Domitio. C. F. L. Annio cōſſ. apparuere:quos pleriq; appellauerūt ſoles nocturnos:

Dieꝝ lux nocte. Cap.xxxiii.

LVmen de cælo noctu uiſū ē. C. Cecilio Cn. Papyrio cōſſ. Et ſæpe alias ut diei ſpēs noctu luceret.

Clypei ardentes. Cap.xxxiiii.

CLypeus ardens ab occaſu ad ortū ſcintillans tranſcurrit ſolis occaſū. L. Valerio Cn. Mario cōſſ.

Oſtentum cæli. Cap.xxxv.

SCītillā e ſtella cadere & augeri terræ appropīq̄ntē:ac poſtq̄ ī lunæ magnitudinē facta ſit:illuxiſſe ceu nubilo die. dein cū in cælū ſe reciperet: lāpadem factam ſemel unq̄ ꝓdit̄ Cn. Octauio. C. Scribonio cōſſ. Vidit hoc Licinius Syllanus ꝓcōſul cū comitatu ſuo.

DE Diſcurſu ſtellarum. Cap.xxxvi.

FIeri uidetur & diſcurſus ſtellarum nunq̄ temere:ut non ex ea parte truces uenti cooriāt̄:& ex iis tūc ꝓcellæ in mari terriſq;.

DE Stellis caſtoribus. Cap.xxxvii.

VIdi in nocturnis militum uigiliis inhærere pilis ꝓ uallo fulgurum effigies. Eæ & antennis nauigātiū :aliiſq; nauiū partibus ceu uocali quodā ſono īſiſtūt:ut uolucres ſedē ex ſede mutātes. Graues cū ſolitariæ uenere:mergenteſq; nauigia. & ſi in carinæ ima deciderīt exurentes. Gemmæ aūt ſalutares:& ꝓſperi curſus prænūtiæ.

quaꝝ aduentu fugari dirā illā ac minacē:appellatāq; Helenā ferunt . & ob id Poluci & Caſtori id numen aſſignant:eoſq; in mari deos inuocant.Hominū quoque capita ueſprinis horis magno præſagio circūfulgent.Oīa īcerta rōne:& in naturæ maieſtate abdita.

DE Aere. Cap.xxxviii.

HActenus de mundo ipſo ſyderibuſq; . Nunc reliqua cæli mēorabilia.Nanq; & hoc cælum appellauere maiores:quod alio nomine aera:ōe quod inani ſimile: uitalē hunc ſpiritū fundit.Infra lunam hæc ſedes:multoq; inferior. Vt animaduerto ꝓpe modū conſtare:infinitū ex ſupiore natura aeris & terreni halitus miſcens utraq; ſorte confundit᷑.Hinc nubila:tonitrua:& alia fulmina . Hinc grandines & pruinæ: hymbres:ꝓcellæ: turbines. Hīc plurima mortaliū mala:& reꝝ naturæ pugna ſecum. Terrena in cælum tendentia deprimit ſydeꝝ uis.Eademq;:quæ ſponte non ſubeant: ad ſe trahunt.Decidunt hymbres.Nebulæ ſubeūt. Siccantur amnes.Ruūt grādines. Torrent radii.Et terram in medium undiq; īpellunt . Iidē infracti reſiliunt . et quæ potuere:auferunt ſecū.Vapor ex alto cadit . rurſūq; in altum redit.Venti ingruunt inanes.Iidēq; cū rapina remeant.Tot aīaliū hauſtus ſpiritū e ſublimi trahit . At ille contra nitit᷑. Telluſq; ut inani cælo ſpiritum infundit.Sic ultro citro cōmeāte nat᷑a: ut tormento aliquo mundi celeritate diſcordia accendat᷑. Nec ſtare pugnæ licet : ſed aſſidue rapta conuoluit᷑.Et circa terrā īmenſo reꝝ cās globo tendit : ſubinde ꝑ nubes cælum aliud obtexens. Ventorum hoc regnum.Itaq; præcipua eorum natura ibi : & ferme reliquas complexa cās:quoniam & tonitruum & fulminū iactus hoꝝ uiolētiæ pleriq; aſſignant.Quin & ideo lapidibus pluere interim:ꝙ uento ſint rapti:& multa ſimiliter.Quamobrem plura ſimul dicenda ſunt.

DE Aeſtatis tempeſtatibus. Cap.xxxviiii.

TEmpeſtatū reꝝq; quaſdā ſtatas eſſe cās:quaſdā uero fortuitas:aut adhuc rōnis incōptæ manifeſtū eſt. Quis enī æſtates & hyemes quæq; in tp̄ribus ānua uice intelligunt᷑:ſydeꝝ motu fieri dubitet᷑ ergo ut ſolis natura temperando ītelligit᷑ āno. ſic reliquoꝝ quoq; ſydeꝝ ꝓpria ē qbuſq; uis:& ad ſuā cuiq; naturā fertilis.Alia ſunt ī liquorē ſoluti hūoris fœcūda.Alia concreti ī pruinas: aut coacti ī niues:aut glaciati in grandines.Alia flatus teporis. Alia uaporis.Alia roris . Alia rigoris.Nec uero hæc tanta debent exiſtimari:quāta cernunt᷑: cū eſſe eoꝝ nullū minus luna tam immenſæ altitudinis rō declaret. Igit᷑ ī ſuo quæq; motu naturam ſuam exercēt:quod māifeſtū Saturni maxīe tranſitus hymbribus faciunt.Nec meantium mō ſydeꝝ hæc uis ē: ſed multorum etiam adhærentiū cælo quotiēs errantium acceſſu impulſa aut coniectu radioꝝ extimulta ſunt. Qualiter ī ſuculis ſentimus accidere:quas græci ob id pluuio nomine hyadas appellāt.Quin & ſua ſpōte quædam ſtatiſq; temporibus ut hædorū exortus.Arcturi uero ſydus nō ferme ſine ꝓcelloſa grandine emergit.

DE Caniculæ exortu. Cap.xl.

NAm caniculæ exortu accendi ſolis uapores quis ignorat᷑ Cuius ſyderis effectus ampliſſimi in terra ſentiunt᷑. Feruent maria exoriente eo . Fluctuant in cellis uina.Mouentur ſtagna.Origē appellat ægyptus ferā:quā in exortu eius contraſtare: & contueri tradit:ac uelut adorare cū ſternuerit.Canes quidē toto eo ſpatio maxime in rabiē agi non ē dubiū.

Vis temporū anni ſtatuta. Cap.xli.

QVin in partibus quoq; ſignoꝝ quoꝝdā ſua uis īeſt:ut autumnali æquinoctio: brumaq; cum tempeſtatibus confici ſydus intelligimus.

DE Incertis tempeſtatibus. Cap.xlii.

HEc hymbribus tantum tempeſtatibuſq; : ſed multis & corporum & ruris experimentis. Afflant᷑ alii ſydere.Alii commouēt᷑ ſtatis temporibus: aluo:neruis capite:mente . Olea & populus alba & ſalices folia ſolſtitio circunagunt. Floret ipſo brūali die ſuſpenſa ī tectis arentis herba pulegii.Rumpunt᷑ intentæ ſpiritu mēbranæ. Miretur hoc:qui non obſeruet quotidiano experimento herbam unam:quæ uocatur

heliotropiū: abeūtē ſolē ītueri ſemp oībuſq; horis cū eo uerti uel nubilo obūbrante. Iam quidē lunari poteſtate oſtrearū conchyliorūq;:& conchaꝝ oīū corpora augeri:ac rurſus minui. Quin & ſoricū fibras reſpondere numero lunæ exqſiuere diligētiores. Minimumq; aīal formicam ſentire uires ſyderis interlunio ſemper ceſſantem. Quo turpior homini inſcitia eſt: fatenti præcipue iumentoꝝ quorūdam in oculis morbos cū luna increſcere ac minui. Patrocinat̄ uaſtitas cæli īmenſa diſcreta altitudīe in duo atq; ſeptuaginta ſigna. Hæ ſūt reꝝ aut animantiū effigies: in quas digeſſere cælum periti. In his qdā mille ſexcentas ānotauere ſtellas inſignes uidelicet effectu uiſu ue. Exēpli grā in cauda tauri ſeptē: quas appellauere uergilias. In fronte ſuculas. Booten quæ ſeqtur ſeptētriones.

DE Hymbribus. Cap. xliii.

EXtra has cauſas nō negaueri exiſtere hymbres uentoſq;. Quoniam humidam a terra alias uero ꝓpter uapores fumidam exhalare caliginē certū ē. Nubeſque liquote egreſſo in ſublime: aut ex aere coacto in liquorē egreſſo ī ſublime: aut ex aere coacto in liquorē gigni. Denſitas eaꝝ corpuſq; haud dubio coniectat̄ argumento: cū ſolē obumbrent. Perſpicuū alias etiam urinantibus in quanlibet ꝓfundam aquarū altitudinē.

Quare lapides pluanr. Cap. xliiii.

IGit̄ nō eam inficias: poſſe in has & ignes ſupne ſtellaꝝ decidere: quales ſereno ſæpe cernimus. quoꝝ ictu cōcuti aera uerꝝ ē: quando & tela uibrata ſtridūt. Cū uero ī nubē ꝑuenerint: uaporē diſſonū gigni: ut candente ferro in aquā demerſo. Et fumidū uorticē uolui. Hīc naſci ꝓcellas.

DE Tonitruis & Fulguribus. Ca. xlv.

ET ſi in nube luctet̄ flatus aut uapor tonitrua edi. Si erumpat ardens: fulmina. Si longiore tractu nitat̄: fulgetra. His findi nubē. illis ꝓrumpi. Et eſſe tonitrua īpactoꝝ igniū plagas. Ideoq; ꝓtinus coruſcare igneas nubiū rimas. Poſſe & repulſu ſydeꝝ depreſſū: q a terra meauerit: ſpiritū nube cohibitū tonare: natura ſtrangulante ſonitū: dū rixet̄: edito fragore cū erumpat: ut in membrana ſpiritu intenta. Poſſe & attritu dū in præceps ferat̄ illū: qſquis eſt: ſpiritū accendi. Poſſe & afflictu nubium elidi: ut duoꝝ lapidū ſcintillantibus fulgetris. Sed hæc oīa eſſe fortuita: Hinc bruta fulmina & uana: ut quæ nulla ueniant rōne naturæ. Iis percuti mōtes: iis maria: oēſq; alios irritos iactus. Illa uero fatidica ex alto: ſtatiſq; de cauſis: & ex ſuis uenire ſyderibus. Simili mō uentos uel potius flatus poſſe & arido ſiccoq; anhelitu terræ gigni non negaueri. Poſſe & aquis aera expirantibus q neq; in nebulā denſet̄: nec craſſeſcat in nubes. Poſſe & ſolis īpulſu agi: quoniā uentus nō aliud intelligat̄ q̄ fluctus aeris. Pluribuſq; etiam modis. Nāq; & fluminibus & niuibus & e mari uidemus equidem tranquillo: & alios: quos uocant altanos: e terra conſurgere. Qui quidē: cum e mari redeunt: tropei uocant̄. Si ꝓgunt apogei.

Qua rōne Echo reddat̄. Ca. xlvi.

MOntiū uero flexus crebriq; uertices: & conflexa ſubito aut confracta ī humeros iuga: concaui ualliū ſinus ſcindunt ī æqualiter inde reſultantē aera: quæ cauſa etiā uoces multis in locis reciprocas facit.

DE Ventis. Cap. xlvii.

SIne fine uentos generāt iā qdā etiā ſpecus: q̄lis ī dalmatiæ ora uaſto ī præceps hiatu. In quē deiecto leui pondere: q̄uis tranquillo die turbini ſimilis emicat ꝓcella. nomen loco ē ſentaquin. Et in cyrenaica ꝓuincia rupes quædā auſtro traditur ſacra: quam profanū ſit attrectari hominis manu: confeſtī auſtro inuoluente arenas. In domibus etiā multis manufacta incluſa opacitate conceptacula auras ſuas habēt. adeo cā non deeſt. Sed plurimum intereſt flatus ſit an uentus: illos ſtatus atq; perſpirantes: quos non tractus aliquis: uerum terræ ſentiunt: qui non aura: nō procella maris: ſed appellatione quoq; ipſa uēti ſunt. Qui ſiue aſſiduo mūdi īcitu & cōtrario ſyderum occurſu naſcuntur: ſiue hic eſt ille generabilis rerum naturæ ſpiritus huc illucq; tanq̄ in utero aliquo uagus: ſiue diſparili errantium ſyderum ictu: radiorūq; multiformi iactu flagellatus aer: ſiue a ſuis ſyderibus exeunt his propioribus: ſiue ab illis cælo affixis cadunt: palam eſt illos quoq; legē hr̄e naturæ non ignotā: etiā ſi non

dũ percognitã. Naturæ & obſeruatiões uentorũ. Cap.xlviii.

VIginti & ãplius auctores græci ueteres ꝓdidere de iis obſeruationes. quo magis miror orbe tam diſcordi: & in regna: hoc ẽ ĩ membra diuiſo tot uiris curæ fuiſſe tam ardua inuentu perquirere: inter bella præſertĩ & infida hoſpitia. Piratis etiã õiũ mortaliũ hoſtibus: tranſitus fame tenentibus: ut hodie quædam in ſuo qſq; tractu ex eorum cõmentariis: qui nunq̃ eo acceſſere: uerius noſcant q̃ indigenaꝝ ſcientia. Nunc uero pace tam feſta: tã gaudente prouentu reꝝ: artiũq; principe: omnino nihil addiſci noua inquiſitiõe. immo ne ueteꝝ qdẽ inuenta pdiſci. Non erant maiora premia in multos diſpſa fortunæ magnitudĩe. & iſta plures ſine premio alio q̃ poſteros iuuandi eruetũt. Nanque mores hominũ ſenuere non fructus. Et ĩmenſa multitudo apertũ quocũq; eſt mare hoſpitaliq; littoꝝ õiũ appulſu nauigat. ſed lucri nõ ſciẽtiæ gr̃a. Nec reputat cæca mens & iam tantum auariciæ intenta: id ipſum ſcientia poſſe tutius fieri. Quapropter ſcrupuloſius: q̃ inſtituto fortaſſis conueniat opi: tractabo uentos: tot milia nauigantiũ cernens. Ventoꝝ genera. Cap.xlviiii.

VEteres quattuor õino ſeruauere p totidem mũdi ptes. Ideo nec Hõerus plures nominat. Heberi mox iudicatu ſecuta ætas octo addidit: rõne nimis ſubtili & conſciſſa. Proximis ĩter utraq; media placuit ad breuẽ numeꝝ additis quattuor. Sũt ergo bini in quattuor cæli ptibus. Ab oriente æqnoctiali ſubſolanus. Ab oriẽte brũali uulturnus. Illũ apelioten. Hunc græci eutũ appellant. A meridie auſter. Et ab occaſu brũali africus: noton & liba nominant. Ab occaſu æquinoctiali fauonius. Ab occaſu ſolſtitiali corus: Zephyron & argeſten uocant. A ſeptẽtrionibus ſeptẽtrio. Interq; eũ & exortum ſolſtitialem aquilo: Aparctias dicti & boreas. Numeroſior rõ quattuor iis interiecerat traſceam media regione inter ſeptentrionem & occaſum ſolſtitialem. Itẽq; cætiam media inter aquilonem et exortum æquinoctialem. Ab ortu ſolſtitiali phœnica media regione inter ortum brumalem & meridiem. Item inter liba & noton compoſitum ex utroq; medium. inter meridiem & hybernum occidentem libanotõ. Nec finis. Alii quippe meſen nomine etiãnum addidere inter boream & cæciã. & ĩter eurum & noton euronoton. Sũt etiam quidam peculiares qbuſq; gentibus uenti: nõ ultra certum ꝓcedentes tractum: ut athenienſibus ſcyron: paulo ab argeſte deflexus: reliquæ græciæ ignotus. Aliubi elatior idem olympias uocat᷑. Conſuetudo his õibus nominibus argeſten intelligit & cætiã. Aliqui uocant helleſpontion: & eoſdem alibi aliter. Itẽ in narbonenſi prouincia clariſſimus uentorum eſt circius: nec ulli uiolẽtia inferior. Oſtiam pleꝝq; recto liguſtico mari perferens. Idem non modo in reliquis partibus cæli ignotus eſt: ſed ne uiennam quidẽ eiuſdem prouinciæ urbem attingẽs: paucis ante limitibus iugi modici occurſu tantus ille uentoꝝ eſt coercitus. Et auſtros in ægyptum penetrare negat Fabianus. Quo fit manifeſta lex naturæ uentis etiam & tẽpore & fine dicto. Ver ergo aperit nauigantibus maria. Cuius in prĩcipio fauonii hybernum molliunt cælum: ſole aquarii. xxv. optinente partem. Is dies ſextus ẽ ante februarias idus. Competit ferme & hoc omnibus: quos deinde ponam per ſingulas intercalationes: uno die anticipantibus rurſũq; luſtra ſequenti ordine ſeruantibus. Fauonium quidam ad .viii. cal. martii chelidoniam uocant: ab hirundinis uiſu: nõnulli uero orithyiam uno & ſeptuageſimo die poſt brumam ab aduentu auiũ flantẽ per dies nouem. Fauonio contrarius eſt: quem ſubſolanum appellauimus. Datus eſt autem huic exortus uergiliarũ in totidem ptibus tauri ſex diebus ante maias idus. quod tempus auſtrinum eſt huic uento ſeptẽtrione contrario. Ardentiſſimo autem æſtatis tempore exorit᷑ caniculæ ſydus ſole primam partẽ leonis ĩgrediente. Qui dies .xv. ante auguſti calend. eſt. Huius exortum diebus octo ferme aquilones antecedũt: quos prodomos appellant. Poſt biduũ aũt exortus iidẽ aquilones conſtantius pflant diebus .xl. quos eteſias uocant. Mollire eos creditur ſolis uapor geminatus ardore ſyderis. Nec ulli uentorum magis ſtati ſũt. Poſt eos rurſus auſtri frequentes uſq; ad

ſydus arcturi:quod exorit᷑.xi.diebus ante æqnoctiũ autumni.Cum hoc corus icipit. corus autumnat.Huic ẽ contrarius uulturnus.Poſt id æquinoctiũ diebus fere q̃ttuor & .xl. uergiliaꝝ occaſus hyemẽ inchoat. quod tẽpus in tertio idus nouẽbris incidere cõſueuit:hoc eſt aquilonis hyberni.multumq; æſtiuo illi diſſimilis cuius ex aduerſo ẽ africus.Ante brumã aũt ſeptẽ diebus totidẽq; poſtea ſternit᷑ mare halcyonũ fœturæ. & inde nomẽ ii dies traxere. Reliquũ tẽpus hyemat.Nec tamẽ ſæuitia tempeſtatum concludit mare.Piratæ primũ coegere mortis piculo in mortẽ tuere:& hybema expiri maria.Nunc idẽ auaricia cogit. Vẽtorum etiam frigidiſſimi ſunt:quos a ſeptẽtrione diximus ſpirare. Vicinus his corus.Ii & reliquos cõpeſcunt:& nubes abigũt.Humidi auſter africus:& præcipue auſter italiæ.Narrant & in ponto cæcian ĩ ſe trahere nubes. Sicci corus & uulturnus præterq̃ deſinentes.Niuales aquilo & ſeptentrio.Grandines ſeptẽtrio importat & corus.Aeſtuoſus auſter. Tepidi uulturnus & fauonius. Iidem ſubſolano ſicciores.& in totum ões a ſeptentrione & occidente ſicciores: q̃ meridie & oriente.Saluberrimus aũt õium aquilo.Noxius auſter & magis ſiccus:fortaſſis quia humidus frigidior eſt.Minus eſurire eo ſpirante creduntur animantes.Eteſiæ noctu deſinũt flare:& a tertia diei hora oriunt᷑.In hiſpania & aſia ab oriente flatus eſt eoꝝ. In ponto ab aquilone.Reliqs in ptibus a meridie. Spirant aũt & a bruma:qui uocãt᷑ ornithiæ:ſed leniores:& paucis diebus.Permutãt & duo naturã cũ ſitu.Auſter africæ ſerenus.Aquilo nubilus.Omnes uenti uicibus ſuis ſpirant maiore ex parte. Aut ut contrarius deſinẽti ĩcipiat cũ proxĩe cadẽtibus.Surgunt a leuo latere in dextrum:Vt ſol ambiunt.De rõne eorum menſtrua quarta maxime luna decernit.Iiſdẽ autẽ uẽtis in contrarium nauigat᷑ ꝑlatis pedibus:ut noctu plerunque aduerſa uela concurrant. Auſtro maiores fluctus edunt᷑ q̃ aquilone:quoniam ille ĩfernus ex imo maris ſpirat: hic ſũmo.Ideoq; poſt auſtros noxii præcipue terræmotus.Noctu auſter:ĩterdiu aqlo uehementior.Et ab ortu flantes diuturniores ſunt ab occaſu flantibus.Septentriones impari fere deſinunt numero.Quæ obſeruatio etiam in aliis multis reꝝ natæ ptibus ualet. Mares itaq; exiſtimantur impares numeri. Sol & auget & comprimit flatus. Auget exoriens occidenſq;. Comprimit meridianus æſtiuis temporibus.Itaq; medio diei aut noctis plerũq; ſopiũt᷑:quia aut nimio frigore aut æſtu ſoluũt᷑.Et hymbribus uenti ſopiuntur.Expectantur autem maxime unde nubes diſcuſſæ adaperuere cælũ. Omnium quidem ſi libeat obſeruare minimos ambitus redire eaſdẽ uices q̃driẽnio exacto Eudoxus putat:non uentoꝝ mõ:uerum & reliquarum tempeſtatũ magna ex parte.Et eſt principium luſtri eius ſemp intercalari anno caniculæ ortu.De gñalibus uentis hæc.

DE Repentinis flatibus. Cap.L.

NVnc de repentinis flatibus: q exhalant e terra ut dictũ ẽ coorti rurſuſq; deiecti interĩ obducta nubiũ cute:multiformes exiſtũt. Vagi qppe & ruentes torrẽtiũ mõ ut aliquibus placere oſtendimus: tonitrua & fulgura edunt. Maiore uero illati pondere ĩcurſuq; ſi late ſiccam ruperint nubẽ:ꝓcellã gignunt:quæ uocatur a græcis ecnephias. Sin uero depreſſo ſinu arctius rotati effregerint ſine igne: hoc eſt ſine fulmine uorticẽ faciunt:qui typhon uocat᷑:id eſt uibratus.Ecnephias differt.Hic ſecũ aliquid abreptum e nube gelida conuoluens uerſanſq; & ruinam ſuam illo pondere aggrauans: & locum ex loco mutans rapida uertigine:præcipua nauigantium peſtis: non antennas mõ: ueꝝ ipſa nauigia contorta frangens: tenui remedio aceti ĩ aduenientẽ effuſi cui frigidiſſĩa eſt natura. Idẽ illiſu ipſo repcuſſus correpta ſecũ in cælũ refert:ſorbetq; ĩ excelſum.Quod ſi maiore depreſſæ nubis eruperit ſpecu:ſed minus lato q̃ ꝓcella:nec ſine fragore: turbinem uocant:proxima quæq; proſternentẽ. Idem ardentior:accenſuſq; dũ fuerit: preſter uocatur amburens cõtacta pariter & ꝓterẽs.

Alia prodigioſa genera tẽpeſtatũ. Cap.Li.

NOn fit aũt aquilonius typhon nec niualis:aut niue iacẽte ecnephias. Quod ſi ſimul rupit nubem exarſitq;:& ignem habuit:aut poſtea concepit: fulmen eſt.

Diſtat a preſtere:quo flāma ab igne . Hic late funditᷣ flatu. Illud conglobatᷣ impetu. Vortex aūt hic remeando diſtat a turbine quo ſtridor a fragore. Procella latitudīe ab utroq; diſiecta nube uerius q̄ rupta. Fit & caligo belluæ ſilis nube dira nauigantibus. Vocatᷣ & colūna:cū ſpiſſatus humor rigenſq; ipſe ſe ſuſtinet. Ex eodē genere & ī lōgā ueluti fiſtulam nubes aquam trahit.

Quibus in terris fulmina non cadant. Cap. Lii.

HYeme & æſtate rara fulmina contrariis de cauſis:quoniam hyeme denſatus aer nubiū craſſiore corio ſpiſſatᷣ.omniſq; terraꝶ exhalatio rigens ac gelida qcquid accipit ignei uaporis extinguit. Quæ rō īmunē ſcythiā & circa rigēria a fulminū caſu præſtat:& e diuerſo nimius ardor ægyptum . ſiqdem calidi ſicciq; halitus terræ raras admodū:tenueſq; & infirmas denſantᷣ in nubes. Vere aūt & autumno crebriora fulmina:corruptis in utroq; tpr̄e æſtatis hyemiſq; cāis. Qua rōne crebra in italia fulmīa quia mobilior aer miriore hyeme & æſtate nimboſa:ſemp quodammodo uernat uel autumnat. Italiæ quoq; ptibus iis:quæ a ſeptentriōe deſcendunt ad teporē:qualis eſt urbis cāpaniæ tractus:iuxta hyeme & æſtate fulgurat:quod nō in alio ſitu.

Fulgurū genera & miracula. Ca. Liii.

FVlminum ipſorum plura genera traduntᷣ. Quæ ſicca ueniunt non adurunt : ſed diſſipant. Quæ hūida:non urunt:ſed infuſcāt . Tertiū ē quod claꝶ uocāt: mirificæ maxime naturæ:quo dolia exhauriuntᷣ in tactis operimentis:nulloque alio ueſtigio relicto. Aurum & æs & argentum liquatᷣ ītus ſacculis ipſis nullo mō ābuſtis: ac ne cōfuſo quidē ſigno ceræ. Martia princeps romanaꝶ icta grauida partu exaīato ipſa citra ullum aliud incommodum uixit. In catilinianis prodigiis pompeiano ex municipio. M. Herennius decurio ſereno die fulmine ictus eſt.

DE Obſeruationibusᷣ. Cap. Liiii.

THuſcorum litteræ nouem deos emittere fulmina exiſtimant.eaq; eſſe undecim generum. Iouē.n. trina iaculari. Romani duo tantum ex iis ſeruauere . Diurna attribuentes Ioui. Nocturna Summano. Rariora ſane eadē de cauſa frigidioris cæli. Hetruria rumpere a terra quoq; arbitratᷣ:quæ infera appellat brumali tempore facta ſæua maxime & execrabilia:cū ſint omnia quæ terrena exiſtimant non illa generalia: nec a ſyderibus uenientia: ſed ex proxima atq; turbidiore natura. Argumentū euidēs eſt:ꝙ oīa a ſuperiore cælo decidentia obliquos habeant ictus. Hæc aūt quæ uocantur terrena rectos. Sed quia ex ꝓpiore materia cadunt:ideo creduntᷣ e terra exire: quoniā ex repulſu nulla ueſtigia edant:cū ſit illa rō non inferni ictus : ſed aduerſi . Saturni ea a ſydere ꝓficiſci ſubtiliter iſta confectati putāt: ſicut cremantia a Martis. Qualiter cum uulſinii oppidum thuſcorū opulentiſſimū totū concrematū ē fulmine. Vocant & familiaria in totam uitā fatidica:quæ prima fiunt familiam ſuam cuiq; indepto. Cæterū exiſtimant non ultra decem annos portendere priuata:præterq̄ hæc quæ matrimonio primo facta aut natali die. Publica nō ultra triceſimū ānū:præterq̄ ī deductiōe oppidorū.

DE Fulminibus euocandis. Cap. Lv.

EXtat ānaliū mēoria ſacris qbuſdā & precatiōibus uel cogi fulmīa uel īpetrari. Vetus fama ē hetruriæ īpetratū uulſiniis & urbe & agris depopulatis : ſubeūte mōſtro: quod uocauere oltā:euocatum & a Porſenna ſuo rege.& ante eum a Numa ſæpius hoc factitatū:in primo annaliū ſuoꝶ tradidit . L. Piſo grauis auctor . Quod imitatū parum rite Tullū Hoſtiliū ictū fulmine. Lucoſq; & aras & ſacra habemus: inter quæ ſtatores & tonantes et feretrios eliciū quoq; accepimus Iouē. Varia in hoc uitæ ſētentia:& pro cuiuſlibet animo. Imperari naturæ audacis ē credere. Nec minus hebetis beneficiis abrogare uires:quādo in fulguꝶ quoq; interpretatione eo profecit ſcientia:ut uentura alio finito die præcinat:& an pemptura ſint fatum: aut apertura potius alia fata quæ lateant:innumerabilibus ī utroq; publicis priuatiſq; expimētis. Quamobrem ſint iſta(ut reꝶ naturæ libuit) aliis certa:aliis dubia:aliis probata:aliis

dānāda. Nos cætera: quæ ſūt in his memorabilia: non omittemus.

Catholica fulguꝝ. Cap. Lvi.

FVlgetrū prius cerni q̄ tonitrum audiri cū ſimul fiāt: certū ē. Nec miꝝ quoniā lux ſonitu uelocior. Ictū aūt & ſonitū cōgruere ita modulāte natūa. Sed ſonitū profecti eſſe fulminis: non illati: etiamnum ſpiritum ociorem fulmine. Ideo quati prius omne & afflari: q̄ pcuti. Nec queq̄ tangi qui prior uiderit fulmen: aut tonitrua audierit. Leua proſpa exiſtimāt: quoniā leua pte mundi ortus eſt. Nec tā aduentus ſpectatur q̄ reditus: ſiue ab ictu reſiliat ignis: ſiue opere confecto aut igne cōſumpto ſpiritus remeet. In. xvi. ptes cælū in eo reſpectu diuiſere thuſci. Prīa ē a ſeptētriōibus ad æqnoctialem exortū. Secunda ad meridiē. Tertia ad æqnoctialē occaſum. Quarta optinet quod reliquū eſt ab occaſu ad ſeptentriones. Has in quaternas iteꝝ diuiſere ptes: ex quibus octo ab exortu ſiniſtras: totidē e contrario appellauere dextras. Ex iis maxime diræ quæ per ſeptētriones occaſū attingunt. Itaq; perplurimū refert unde uenerint fulmina: & quo conceſſerint. Optimū ē in exortiuas redire ptes. Ideo cum a prima cæli pte uenerint: & in eandē cōceſſerint: ſūma fœlicitas portendit: quale Syllæ dictatori oſtentū datū accepimus. Cætera ipſius mundi portione minus ꝓſpera aut dira. Quædam fulgura enuntiare non putant fas. nec audire: præterq̄ ſi hoſpiti īdicēt aut parenti. Magna obſeruationis huius uanitas: tacta Iunonis æde romæ deprehēſa ē: Scauro cōſ. q mox princeps fuit. Noctu magis q̄ interdiu ſine tonitribus fulgurat. Vnū aīal hominem nō ſemp extinguit: cætera illico: hunc uidelicet natura tribuente honorē: cū tot belluæ uiribus præſtēt. Oīa cōtrarias īcubant ptes: homo niſi cōuertat ui pcuſſus non expirat. Supne icti conſidunt. Vigilans ictus contuentibus oculis: dormiens patentibus repent. Hominē ita exaīatū cremari fas non ē. cōdi terra religio tradidit. Nullum aīal niſi exanimatum fulmine accenditur. Vulnera fulminatorum frigidiora reliquo corpore ſunt.

Quæ nō feriant fulmine. Cap. Lvii.

EX iis quæ terra gignunt: lauri fruticē non icit. Nec unq̄ altius quinq; pedibus deſcendit in terram. Ideo pauidi altiores ſpecus tutiſſimos putant. Aut tabernacula pellibus belluarum: quas uitulos marinos appellant: quoniā hoc ſolū animal ex marinis nō pcuciat: ſicut nec e uolucribus aquilam: quæ ob hoc armiger huius teli fingit. In italia inter terracinā & ædē Feroniæ turres bellicis tpībus deſiere fieri: quia nonnullæ eaꝝ ſunt fulmine dirutæ.

DE Prodigioſis pluuiis lacte: & ſāguīe: carne: ferro: lana: lateribus coctis. Cap. Lviii.

PRæter hæc inferiore cælo relatū in monumenta eſt lacte & ſanguine pluiſſe. M. Acilio. C. Portio cōſſ. Et ſæpe alias carne ſicut. L. Volumnio: Ser. Sulpitio cōſſ. Exq; ea non pputruiſſe: quod non diripuiſſent aues. Itē ferro in lucanis anno anteq̄ . M. Craſſus a parthis interemptus eſt: ōeſq; cū eo lucani milites: quorum magnus numerus in exercitu erat. Effigies quæ pluerat ſpongiaꝝ fere ſimilis fuit. Aruſpices cauenda præmonuerunt ſupna uulnera. L. aūt Paulo. C. Marcello conſſ. lana pluit circa caſtellum cariſſanum: iuxta quod poſt annum. T. Annius Milo occiſus ē. Eodē cām dicente lateribus coctis pluiſſe in eius anni acta relatū eſt.

DE Crepitu armoꝝ & tubaꝝ de cælo audito. Cap. Lviiii.

aARmorum crepitus & tubæ ſonitus auditus e cælo cimbricis bellis accepimus: crebroque & prius & poſtea. Tertio uero conſolatu Marii a mamertinis & tudertibus ſpectata arma cæleſtia ab ortu occaſuq; inter ſe concurrentia: pulſis quæ ab occaſu erāt. Ipſū ardere cælū minime miꝝ ē. Et ſæpius uiſū maiore ui ignis nubibus correptis.

DE Lapidibus e cælo cadentibus. Cap. Lx.

cCElebrant græci Anaxagoram clazomenium olympiadis ſeptuageſimæ octauæ ſecundo anno prædixiſſe cæleſtium litterarum ſcientia: quibus diebus ſaxum caſurū eſſet e ſole. Idq; factū interdiu in thraciæ pte ad egos flumen. qui etiam lapis nunc oſtenditur magnitudīe uehiculi colore aduſto: comete quoque illis noctibus

flagrante. Quod ſi quis prædictum credat: ſimul fateatur neceſſe ẽ maioris miraculi diuinitatẽ fuiſſe Anaxagoræ: ſoluiq; rerum naturæ intellectũ: & confundi oĩa: ſi aut ipſe ſol lapis eſſe: aut unq̃ lapidẽ in eo fuiſſe credat. decidere tamen crebro non erit dubium. In abidi gymnaſio ex ea cã colitur hodieq; modicus qdã: ſed quẽ in media terra℞ caſurum idẽ Anaxagoras prædixiſſe narrat. Colitur & Caſãdriæ: quæ Potidea uocitata ẽ: ob id deducta. Ego ipſe uidi in uocontio℞ agro paulo ante delatũ.

DE Arcu cæleſti. Cap. Lxi.

ARcus uocamus extra miraculũ frequentes: & extra oſtentum. nam nec pluuios quidẽ aut ſerenos dies cũ fide portendunt. manifeſtũ ẽ radiũ ſolis ĩmiſſũ cauæ nubi repulſa acie in ſolẽ refringi colo℞q; uarietatẽ mixtura nubiũ aeris igniũq; fieri. certe niſi ſole aduerſo non fiunt: nec unq̃ niſi dimidia circuli forma nec noctu : q̃uis Ariſtoteles ꝓdat aliquando uiſũ: quod tamen fatetur idẽ nõ niſi triceſĩa luna poſſe. Fiunt aũt hyeme maxĩe ab æqnoctio autumnali die decreſcente. Quo rurſus creſcẽte ab æquinoctio uerno non exiſtunt: nec circa ſolſtitiũ lõgiſſimis diebus. Bruma uero hoc ẽ breuiſſimis diebus frequenter. Idẽ ſublimes humili ſole: humileſque ſublimi: & minores occidente uel oriente: ſed in latitudinẽ diffuſi: meridie exiles : ue℞ ãbitus maioris. Aeſtate uero per meridiem non cernunt. Poſt autumni æqnoctiũ quacunq; hora. Nec unq̃ plures ſimul q̃ duo. Cætera eiuſdẽ natæ non multis dubia eſſe uideo.

DE Grandine: niue: pruina: nebula: rore. Cap. Lxii.

GRandinẽ conglaciato hymbre gigni & niuẽ eodẽ hũore mollius coacto. Pruinã aũt ex rore gelido. Per hyemẽ niues cadere: non grandines. Ipſaſque grandines interdiu ſæpius q̃ noctu: & multo celerius reſolui: q̃ niues. Nebulam nec æſtate : nec maximo frigore exiſtere. Rores neq; gelu neq; ardoribus neque uentis nec niſi ſerena nocte. Gelando liquorem minui: ſolutaq; glacie non eundem inueniri modũ.

DE Nubium imaginibus. Cap. Lxiii.

VArietates colorum figurarumque ĩ nubibus cerni: prout admixtus ignis ſupet: aut uincat.

DE Proprietatibus cæli in locis. Cap. Lxiiii.

PRæterea quaſdam ꝓprietates cæli quibuſdam locis eſſe. Roſcidas æſtate africæ noctes. In italia locris & lacu uelino nullo non die apparere arquus . Rhodi & ſyracuſis nunq̃ tanta nubila obduci: ut non aliqua hora ſol cernat: qualia aptius ſuis referent ĩ locis. Hæc ſint dicta de aere.

DE Natura terræ. Cap. Lxv.

SEquit terra cui uni re℞ naturæ ptiũ eximia ꝓpter merita cognomen ĩdidimus maternæ uenerationis. Sic hominũ illa: ut cælũ dei. quæ nos naſcentes excipit: natos alit. ſemelq; editos ſuſtinet ſemp. nouiſſĩe complexa gremio: iã a reliq̃ natura abdicatos: tũ maxime ut mater operiens. nullo magis ſacramẽto: q̃ quo nos quoque ſacros facit: etiã monumenta ac titulos gerens: nomenq; ꝓrogãs noſtrum : & mẽoriã extendẽs cõtra breuitatẽ æui. cuius numẽ ultimũ iã nõnullis ĩprecamur iraſci graue: tanq̃ neſciamus hanc eſſe ſolã: quæ nũq̃ iraſcat homini. Aquæ ſubeunt in hymbres. rigeſcunt in grandines. tumeſcunt in fluctus. præcipitant in torrentes. Aer denſatur nubibus. furit procellis. At hæc benigna: mitis: indulgens: uſuſq; mortalium ſemper ancilla: quæ coacta generat? quæ ſponte fundit? quos odores ſaporeſq;? quos ſuccos? quos tactus? quos colores? q̃ bona fide creditũ reddit fœnus ? quæ noſtri cauſa alit? Peſtifera. n. animantia uitali ſpiritu habente culpã neceſſe ẽ illi ſeminata excipere: & genita ſuſtinere. Sed in malis generantiũ noxa ẽ. Illa ſerpentẽ homine percuſſo non recipit ãplius: pœnaſq; etiã inertiũ nomine exigit. Illa medicas fundit herbas: & ſẽp homini parturit. Quin & uenena noſtri miſerta ĩſtituiſſe credi poteſt: ne ĩ tedio uitæ diræ famis mors terræ meritis alieniſſima lenta nos cõſumeret tabe : ne lace℞ corpus abrupta diſpergerẽt: ne laquei torqueret pœna præpoſtera: ĩcluſo ſpiritu cui quæreret exitus: ne in ꝓfũdo quæſita morte ſepultura pabulo fieret: ne ferri cruciatus ſcĩderet corpus. Ita eſt: miſerta genuit id: cuius facillimo hauſtu illibato corpore & cum toto

ſanguine extinguerem̄ur nullo labore ſitiētibus ſimiles. Quo taliter defunctos non uolucres nō feræ attīgerent: terræq; ſeruaret̃ q ſibi ipſe periſſet. Et ut uerꝶ fateamur: terra nobis maloꝶ remediū genuit: nos illud uitæ fecimus uenenum. nos. n. & ferro: quo carere non poſſumus: ſimili mō utimur. Nec tamen quæreremur merito: etiā ſi maleficii cā tuliſſet. Aduerſus unā quippe naturæ pté ingrati ſumus: quaſi quæ non ad delicias quaſque: non ad contumelias ſeruiat homini. In maria iacitur: ut freta amittamus. erudit̃ aqs: ferro: ligno: igne: lapide: fruge. Oībus cruciat̃ horis: multoq; plus ut deliciis: q̃ ut alimentis noſtris famulet̃. Illa tamen quæ ſūma patiatur atque extrema cute tolerabilia uideant̃. Penetramus in uiſcera: auri argentiq; uenas & æris ac plūbi metalla fodiētes. gēmas etiā & quoſdā paruulos quærimus lapides ſcrobibus in profundum actis. Viſcera eius extrahimus: ut digito geſtet̃ gemma: quā petimus. Quot manus atterunt̃: ut unus niteat articulus. Si ulli eſſent inferi: iā profecto illos auariciæ atq; luxuriæ cuniculi refodiſſent. Et miramur ſi eadē ad noxa genuit aliqua. Feræ. n. credo cuſtodiūt illā: arcentq; ſacrilegas manus. Nōne īter ſerpētes fodimus? Et uenas auri tractamus cū ueneni radicibus? Placatiore tamen dea utimur ob hoc: ꝙ ōes hi opulentiæ exitus ad ſcelera cædeſq; & bella tēdūt: quæq; ſāguīe nr̄o rigamus: inſepultis oſſibus regimus. Quibus tamen uelut exprobrato furore tandem ipſa ſe obducit: & ſcelera quoq; mortalium occultat. Inter crimīa īgrati animi & hoc dixerī: ꝙ naturā eius ignoramus.

DE Forma terræ. Cap. Lxvi.

EST aūt figura prima de qua cōſenſus iudicat. Orbē certe dicimus terræ globū: quē uerticibus includi fatemur. Neq;. n. abſoluti orbis eſt forma ī tāta mōtiū excelſitate: tanta cāpoꝶ planitie: ſed cuius āplexus: ſi cuncta linearum comprehēdāt̃ ambitu: figurā abſoluti orbis efficiat. id quod ipſa reꝶ naturæ cogit rō: nō eiſdē cauſis quas attulimus ī cælo. Nāq; in illo caua in ſe conuexitas uergit. & cardini ſuo hoc eſt terræ ūdiq; incūbit. Hæc ut ſolida atq; cōferta aſſurgit intumeſcenti ſimilis: extraque portendit̃. Mundus in centrum uergit. At terra exit a centro: immenſū eius globum in formā orbis aſſidua circa eā mundi uolubilitate cogente.

DE Antipodibus an ſint. Cap. Lxvii.

INGēs hic pugna lr̄arū cōtraq; uulgi opinionē circunfundi terræ homines ūdiq; conuerſiſq; inter ſe pedibus ſtare: & cunctis ſimilē eſſe cæli uerticē: ac ſili modo ex quacunq; parte mediā calcari. illo quærente cur non decidant contra ſiti: tanq̃ nō & rō præſto ſit: ut nos non decidere miret̃ illi. Interuenit ſententia quanuis indocili ꝓbabilis turbæ inæquali globo. etſi ſit figura pineæ nucis nihilominus terram ūdiq; incoli. Sed quid hoc refert? alio miraculo exoriente: pendere ipſos ac non cadere nobiſcum ceu ſpiritus uis mundo præſertim incluſi dubiū ſit: an poſſit cadere: natā repugnante: & quo cadat negante. Nam ſicut ignium ſedes non eſt niſi in ignibus: aquarum niſi in aquis: ſpiritus niſi ī ſpiritu: ita terræ arcentibus cūctis niſi ī ſe locus non eſt. Globum tamen effici mirum eſt in tanta planicie maris cāpoꝶq;: cui ſētētiæ adeſt Dicæarchus uir in primis eruditus regum cura pmenſus montes: ex qbus altiſſimum prodidit pelion. M. cc. l. paſſuum rōne ppendiculi nullam eſſe eam portionē uniuerſæ rotundis colligens. Mihi incerta hæc coniectatio uider̃ haud ignaro quoſdā alpium uertices longo tractu nec breuiore quinquaginta milibus paſſuū aſſurgere. Sed multo maxīe hæc pugna eſt: ſi coactā in uerticē aquaꝶ quoq; figuram credere cogatur. Atq non aliud in reꝶ naturæ aſpectu manifeſtius. Nanq; dependētes ubiq; guttæ paruis globant̃ orbibus. Et pulueri illatæ frondiūq; lanugini īpoſitæ abſoluta rotūditate cernūt̃. Et in poculis repletis media maxīe tumēt. Quapropter ſubtilitate humoris molliciaq; in ſe reſidente rōne facilius: q̃ uiſu deprehendūr̃. Idq; etiā magis mirum in poculis repletis addito humore minimo circunfluere quod ſuperſit. cōtra euenire pōderibus additis ad uicenos ſæpe denarios. Scilicet qa intus recepta liquorē ī uerticē attollant: ut cumulo eminēte īfuſa dilabār̃. Eadē ē cā propter quā e nauibus

terra nõ cernat:e nauiũ malis cõſpicua. At ꝑcul recedẽte nauigio ſiqd quod fulgeat: religetur in mali cacumine: paulatĩ deſcendere uideat: & poſtremo occultet̃. Denique oceanus: quẽ fatemur ultimũ: qua nã alia figura cohæreret: atq; non decideret nullo ultra margine includente? Ipſũ id ad miraculũ redit: quonam modo etiam ſi globet̃ extremũ non decidat mare? contra quod ut ſint plana maria: & qua uidentur figura: non poſſe id accidere magno ſui gaudio magnaque gloria inuentores græci docent ſubtilitate geometrica. Nãq; cum e ſublimi in inferiora aquæ ferant̃: & ſi hæc natura earũ confeſſa: nec quiſq̃ dubitet: in littore ullo acceſſiſſe eas: q̃ longiſſimæ deuexitas paſſa ſit: procul dubio apparere quo qd humilius ſit propius a cẽtro eſſe terræ: õeſq; lineas quæ emittant̃ ex eo ad ꝓximas aquas breuiores fieri: q̃ quæ ad extremum mare a primis aquis. ergo totas: omniq; ex pte aquas uergere ĩ cẽtrum: ideoq; nõ decidere: quoniã in interiora nitantur. Quod quidẽ & ita formaſſe artifex natura credi debet: ut cũ terra arida & ſicca conſtare p ſe ac ſine hũore non poſſet: nec rurſus ſtare aqua niſi ſubſtinẽte terra: mutuo amplexu iungerent̃. hac ſinus pãdente: illa uero pmeãte totã: intra: extra: ſupra: uenis ut uĩculis diſcurrẽtibus: atq; etiã ĩ ſũmis iugis erũpẽte. quo ſpiritu acta & terræ pondere expreſſa ſiphonũ modo emicat. tantũq; a periculo decidendi abeſt: ut in ſũma quæq; & altiſſĩa exiliat. Qua rõne mãifeſtum eſt: quare tot fluminum quotidiano acceſſu maria non creſcãt.

Quomodo aqua ſit terræ innexa. Cap. Lxviii.

EST igitur in toto ſuo globo tellus medio ambitu præcincta circũfluo mari. nec argumentis hoc ĩueſtigandũ: ſed iam expimentis cognitum.

DE Nauigatione maris & fluminũ. Cap. Lxix.

A Gadibus colũniſq; Herculis hiſpaniæ & galliarũ circuitu totus hodie nauigat̃ occidens. Septẽtrionalis uero oceanus maiore ex pte nauigatus ẽ auſpiciis diui Auguſti. Germaniam claſſe circũuecta ad cimbrorum promõtoriũ. & inde immenſo mari proſpecto aut fama cognito: ad ſcythicam plagam & humore nimio rigentia. Propter quod minime uériſimile eſt illic maria deficere: ubi uis hũoris ſupet. Iuxta uero ab ortu ex indico mari ſub eodem ſydere pars tota uergens in caſpium mare pnauigata eſt macedonũ armis: Seleucho atq; Antiocho regnantibus. quæ ſeleuchida atq; antiochida ab ipſis appellari uoluere. Circa caſpium quoq; multa oceani littora explorata: paruoq; breuius q̃ totus hinc aut illinc ſeptentrio eremigatus. Vt tamen coniecturæ locum ſic quoq; non relinquã: ingens argumentũ paludis mæoticæ: ſiue ea illius oceani ſinus eſt ut multos aduerto credidiſſe: ſiue ãguſto ſinu diſcreti reſtagnatio. Alio latere gadiũ ab eodem occidente: magna pars meridiani ſinus ambitu mauritaniæ nauigatur hodie. Maiorem quidem eius partẽ & oriẽtis uictoriæ Magni Alexandri luſtrauere: uſq; in arabicũ ſinũ. In quo res gerente. C. Cæſare Auguſti filio ſigna nauiũ ex hiſpaniẽſibus naufragiis ferũt̃ agnita. Et Hanno carthaginis potẽtia florẽte circumuectus a gadibus ad finem arabiæ nauigationẽ eã prodidit ſcripto. Sicut ad extera europæ noſcẽda miſſus eodem tẽpore Himilco. Præterea Nepos Cornelius auctor eſt Eudoxum quemdam ſua ætate cum Lathyrum regem fugeret arabico ſinu egreſſum gades uſq; peruectum. Multoq; ante eum Cœlius Antipater uidiſſe ſe qui nauigaſſet ex hiſpania ĩ æthiopiam commercii gratia. Idem Nepos de ſeptentrionali circuitu tradit. Q. Metello Celeri. C. Afranii in conſulatu collegæ: ſed tum galliæ proconſuli: indos a rege ſueuorum dono datos: qui ex india commercii cã nauigãtes tempeſtatibus eſſent in germaniam abrepti. Sic maria circunfuſa undique diuiduo globo ptẽ orbis auferunt nobis: nec inde huc: nec hinc illo peruio tractu. Quæ contẽplatio apta detegendæ mortalium uanitati poſcere uidetur: ut totum hoc quicquid eſt in quo ſingulis nihil ſatis eſt: ceu ſubiectum oculis quantum ſit oſtendã.

Quæ portio terræ habitet̃. Cap. Lxx.

IAm primum in dimidio computari mihi uidet̃ tanq̃ nulla portio ipſi decedat

oceano : qui toto circundatus medio & omnes cæteras fundens recipienſque aquas: & quicquid exit in nubes ac ſydera ipſa tot & tantæ magnitudinis paſcés: quo tádem amplitudinis ſpatio terra creditur habitari? improba & infinita debet eſſe tam uaſtæ molis poſſeſſio. Adde ꝙ ex relicto ſpatio plus abſtulit cælum. Ná cũ ſint eius quinq; ptes: quas uocant zonas: infeſto rigore & æterno premit̃ gelu omne quicqd ẽ ſubiectũ duabus extremis utrinq; circa uertices: hũc q ſeptentrion uocatur: eũq; qui aduerſus illi auſtrinus appellat̃. Perpetua caligo utrobiq; : & aliena mollioꝝ ſyderum aſpectu maligna ac pruina tantũ albicans. Lux uero media terrarum qua ſolis orbita ẽ: exuſta flammis & cremata comminus uapore torret̃. Circa quam duæ tantũ inter exuſtam & rigentes temperant̃. Hæq; ipſæ inter ſe non peruiæ propter incendium ſyderis. Ita terræ tres ptes abſtulit cælum. Oceani rapina in incerto eſt. Sed & relicta nobis una portio haud ſcio an etiam in maiore dãno ſit. Idẽ ſiquidé oceanus ĩfuſus in multos: ut dicemus ſinus: adeo uicino acceſſu interna maria allatrat: ut centũ qndecĩ milibus paſſuũ arabicus ſinus diſtet ab ægyptio mari. Caſpius uero .ccc.lxxv. milibus a põtico. Idem interfuſus intrat per tot maria quibus africam europã aſiamq; diſptit. Quãtũ terrarum occupet computetur etiam nunc menſura tot fluminũ tantarum paludũ. Addantur & lacus & ſtagna. Iam elata in cælũ & ardua aſpectu quoq; iuga. Iã ſiluæ ualleſq; præruptæ & ſolitudines: & mille cauſis deſerta detrahant̃. Hæ tot portiones terræ: immo uero ut plures tradidere: mundi punctus: neq;.n.ẽ aliud terra uniuerſa: hæc ẽ materia gloriæ noſtræ. Hæc ſedes. Hic honores gerimus. Hic exercemus ĩperia. Hic opes cupimus. Hic tumultuat̃ hũanũ genus. Hic ĩſtauramus bella etiam ciuilia: mutuiſq; cædibus laxioré facimus terrã. Et ut publicos gẽtiũ furores tranſeam: hæc ĩ qua conterminos pellimus. furtoq; uicini ceſpité noſtro ſolo affodimus: ut q latiſſĩe rura metatus fuerit: ultraq; famã exegerit accolas quota terrarũ pte gaudeat. uel cũ ad menſurã auariciæ ſuæ propagauerit quã tandé portioné defũctus eius optineat.

Mediã eſſe mundi terram. Cap. Lxxi.

MEdiam eſſe mundi totius terram haud dubiis conſtat argumentis. Sed clariſſĩe æquinoctii paribus horis. Nam niſi in medio eſſet: æquales dies nocteſque hr̃e non poſſe deprehenderunt & Dioptræ: quæ uel maxĩe id confirmant: cũ æqnoctiali tempore ex eadem linea ortus occaſuſq; cernatur. Et ſolſtitialis exortus p ſuã lineam brumaliſq; occaſus. Quæ accidere nullo mõ poſſent: niſi ĩ centro ſita eſſet.

DE Sydeꝝ inæqualitate: & de eclipſi: & ubi: & quare. Cap. Lxxii.

TRes autem circuli ſupradictis zonis implexi inæqualitates tempoꝝ diſtĩguũt. Solſtitialis a parte ſigniferi excelſiſſĩa nobis ad ſeptentrionalem plagã uerſus. Contraq; ad aliũ polũ brumalis. Itẽ medio ambitu ſigniferi orbis ĩcedẽs æqnoctialis. Reliquorum quæ miramur cã in ipſius terræ figura eſt: quam globo ſimilem & cum ea aquas iiſdem intelligitur argumentis. Sic enĩ fit haud dubie: ut nobis ſeptẽtriõalis plagæ ſydera nunq̃ occidant: contra meridianæ nunq̃ oriant̃. Rurſuſq; hæc ab illis nõ cernantur attollente ſe contra medios uiſus terrarũ globo. Septentriones non cernit troglodytice: & confinis ægyptus. Nec canopũ italia: & quã uocant berenices crinem. Itẽ quã ſub diuo Auguſto cognominauere Cæſaris thronon: ĩſignis ibi ſtella. Adeoq; manifeſto aſſurgens faſtigio incuruatur: ut canopus quartam fere ptem ſigni unius ſupra terrã eminere alexandriæ intuentibus uideat̃. Eadẽ a rhodo terrã quodãmodo ipſam ſtringere. In ponto omnino non cernat̃: ubi maxĩe ſublimis ſeptentrio. Idem a rhodo abſconditur: magiſq; alexandriæ. In arabia nouembri menſe prima uigilia occultus: ſecunda ſe oſtendit. In meroe ſolſtitio ueſperi pauliſp apparet: pauciſq; ãte exortum arcturi diebus pariter cum die cernitur. Nauigantium hæc maxime curſus deprehẽdunt in alia aduerſo in alia prono mari: ſubitoq; conſpicuis: atque ut e freto emergentibus quæ in anfractu pilæ latuere ſyderibus. Neque enim (ut dixere aliqui) mundus hic polo excelſiore ſe attollit: ut undiq; non cernant̃ hæc ſydera. Verũ hæc

eadem quibuſq; proximis ſublimiora credunt: eadéq; demerſa longinquis. Vtq; nūc ſublimis in deiectu poſitis uidetur hic uertex: ſic ī illam terræ deuexitatē tranſgreſſis illa ſe attollunt: reſidentibus quæ hic excelſa fuerāt. quod niſi in figura pilæ accidere non poſſet. Ideoq; defectus ſolis ac lunæ ueſpertinos orientis incolæ nō ſentiūt : nec matutinos ad occaſum habitantes: meridianos uero ſæpius . Nobili apud arabiam Magni Alexandri uictoria luna defeciſſe noctis ſecunda hora eſt prodita. Eademq; ī ſicilia exoriens. Solis defectum Vipſano & Fonteio conſſ. qui fuere ante paucos ānos factum pridie calend. maias campania hora diei inter ſeptimam & octauam ſenſit . Corbulo dux in armenia: inter horam diei decimam & undecimam prodidit uiſū : circuitu globi alia aliis detegēte & occultante. Quod ſi plana eſſet terra ſimul omnia apparerent cunctis: noctesq; non fierent inæquales : neq; aliis q̄ in medio ſitis paria duodecim horarum īterualla cernerentur . quæ nunc non in omni parte ſimili modo cōgruūt.

Quæ rō diurnæ lucis in terris. Cap. Lxxiii.

IDeo nec nox dieſq; q̄uis eadem toto orbi ſimul eſt: oppoſitu globi noctē : aut ambitu diem afferente . Multis hoc cognitum experimentis . In africa hiſpaniaq; turrium Annibalis . In aſia uero ꝓpter piraticos terrores ſimili ſpecularum præſidio excitato: in quis prænuntiatos ignes ſexta hora diei accenſos ſæpe compertū eſt: tertia noctis a tergo ultimis uiſos. Eiuſdē Alexandri curſor Philonides ex ſicyone ad elin mille & ducenta ſtadia nouem diei confecit horis . Indeque quāuis decliui itinere tertia noctis hora remenſus eſt ſæpius. Cauſa ꝙ eūti cum ſole iter erat: eūdéq; remeans obuium contrario præuertebat occurſu. Qua de cauſa ad occaſū nauigātes : q̄uis breuiſſimo die uīcūt ſpatia nocturnæ nauigationis: ut ſolē ipſū comitātes.

Gnomica de eadē re & horologio primo. Cap. Lxxiiii.

VAſaq; horoſcopa non ubiq; eidē ſunt uſui: trecētis ſtadiis aut longiſſime etiā quingentis: mutantibus ſemet umbris. Solis itaq; umbilici quem gnomonem appellant umbra in ægypto meridiano tēpore æquinoctii die paulo plus q̄ dimidiam gnomonis mēſurā efficit. In urbe roma nona pars gnomonis deeſt umbræ. In oppido ancona ſupereſt quinta .xxx. In pte italiæ quæ uenetia appellat᷑ : eiſdē horis umbra gnomoni par fit.

Vbi & quādo nullæ umbræ. Cap. Lxxv.

SImili modo tradunt in ſyene oppido quod ē ſupra alexandriā quinq; milibus ſtadiorum ſolſtitii die medio nullam umbram iaci . Puteūq; eius experimenti gr̄a factū : totum illuminari. Ex quo apparere ſolē illi loco ſupra uerticē eſſe. Quod etiam in india ſupra flumen hypaſin fieri tēpore eodē Oneſicritus ſcripſit. Cōſtatq; in berenice urbe troglodytarum: & inde ſtadiis quattuor milibus octingentis .xx. eadē gente in ptolemaide oppido quod in margine rubri maris ad primos elephantorum uenatus conditum eſt: hoc idem ante ſolſtitium quadragenis quinis diebus totidéq; poſtea fieri: & poſt eos nonaginta dies in meridiem umbras iaci. Rurſus ī meroe īſula quæ eſt caput gentis æthiopum quinq; milibus ſtadiorum a ſyene ī āne nilo habitat᷑ bis anno abſumi umbras: ſole duodeuiceſimam tauri partem & quartādecimā leonis obtinente. In india gente oreum mons eſt maleus nomine: iuxta quē umbræ æſtate ī auſtrum: hyeme ad ſeptētrionem iaciuntur . Quindecim tantum noctibus ibi appet ſeptentrio. In eadē india patalis celeberrimo portu ſol dexter oritur. umbræ ī meridiē cadunt. Septentrionem ibi Alexandro morante annotatum prima tantum noctis pte aſpici: Oneſicritus dux eius ſcripſit. Quibus ī locis indiæ umbræ nō ſint: ſeptētrionē non conſpici: & ea loca appellari aſcia: nec horas dinumerari ibi.

Vbi bis anno umbræ: & ubi in contrariū. Cap. Lxxvi.

ET in tota troglodytice umbras bis .xlii. diebus in anno: Eratoſthenes ī cōtrariū cadere ꝓdidit.

Vbi longiſſimus dies: & ubi breuiſſimus. Ca. Lxxvii.

SIc fit ut uario lucis incremento in meroe longiſſimus dies duodecim horas æquinoctiales : & octo ptes unius horæ colligat . Alexandriæ uero .xiiii. horas.

In italia.xv. in britannia.xvii. Vbi æſtate lucidæ noctes haud dubie repromittunt id: quod cogit ratio credi: ſolſtitialibus diebus accedẽte ſole ꝓpius uerticẽ mũdi ãguſto lucis ambitu ſubiecto terræ continuos dies hr̃i ſenis menſibus.nocteſq; e diuerſo ad brumã remoto. Quod fieri ĩ ĩſula tile Pythias maſſiliẽſis ſcripſit:ſex dieꝵ nauigatiõe in ſeptentrionẽ a britannia diſtãte. Quidam uero in mona:quæ diſtat a camalduno britanniæ oppido circiter ducentis milibus affirmant.

Item de Horologio. Cap. Lxxviii.

VMbrarũ hanc rationẽ & quam uocãt gnomonicen ĩueĩt Anaximenes mileſius: Anaximandri de quo diximus:& Thaletis diſcipulus. Primuſque horologium:quod appellant ſcιotericon:lacedæmone oſtendit.

Quomodo dies obſeruentur. Cap. Lxxix.

IPſũ diẽ alii aliter obſeruauere. Babylõii ĩter duos ſolis exortus. Atheniẽſes ĩter duos occaſus. Vmbri a meridie ĩ meridiẽ. Vulgus õe a luce ad tenebras. Sacerdotes romãi & q diẽ defĩiere ciuilẽ: itẽ ægyptii & Hipparchus a media nocte ĩ mediã. Minora aũt interualla eſſe lucis inter ortus ſolis iuxta ſolſtitia q̃ æqnoctia apparet: qa poſitio ſigniferi circa media ſui obliqor ẽ:iuxta ſolſtitiũ uero rectior.

Differentiæ gentiũ & ratio. Cap. Lxxx.

COntexenda ſũt his cæleſtibus nexa cauſis. Nãq; æthiopas uicini ſyderis uapore torreri:aduſtiſq; ſimiles gigni:barba & capillo uibrato:non ẽ dubiũ. Et aduerſa plaga mundi atq; glaciali candida cute eſſe gentes flauis promiſſas crinibus. Truces uero ex cæli rigore has & illas mobilitates habentes. Ipſorumq; crinium argumento illis in ſupera ſuccum reuocari natura uaporis. His in inferas partes depelli humore deciduo. Hic graues feras. Illic uarias effigies animalium prouenire:& maxĩe alitum. Et in multas figuras gigni uolucres. Corporum autem proceritatem utrobique: illic ignium niſu: hic humoris alimento. Medio uero terræ ſalubris utrinque mixtura. Fertilis ad omnes tractus:modicus corporum habitus. Magna & in colore temperies: ritus molles:ſenſus liquidos:ingenia fœcunda:totiuſq; naturæ capacia. Iiſdẽ ĩperia quæ nunq̃ extimeſcentibus fuerint: ſicut ne ille quidem his paruerint auulſæ ac pro unitate naturæ urgẽtis illas ſolitarie.

DE Motu terræ. Cap. Lxxxi.

BAbyloniorum placita motus terræ hiatuſq; & cætera omnia ui ſydeꝵ exiſtimãt fieri. Sed illorum trium:quibus fulmina aſſignant. Fieri autem hæc meantiũ cum ſole aut congruentium & maxime circa quadrata mundi. Præclara quædã eſſe & immortalis ĩ eo (ſi credimus) diuinitas perhibetur Anaximandro mileſio phyſico: quem ferunt lacedæmoniis prædixiſſe:ut urbem ac tecta cuſtodirent:inſtare.n.motũ terræ. Et tum urbs tota eorum corruit. Et taygeti mõtis magna pars ad formã puppis eminens: abrupta cladem inſuper eam ruina preſſit. Perhibetur & Pherecydis Pythagoræ doctoris alia coniectatio:ſed & illa diuina. hauſtu aquæ e puteo præſenſiſſe ac prædixiſſe ibi terræmotum. Quæ ſi uera ſunt:q̃tum a deo tandem uideri poſſunt tales diſtare dum uiuant? Et hæc quidem arbitrio cuiuſq; exiſtimanda relinquãtur. Ventos ĩ cauſa eſſe non dubium reor. Neq; enim unq̃ intremiſcunt terræ niſi ſopito mari:cæloq; adeo tranquillo:ut uolatus auium nõ pendeant ſubtracto omni ſpiritu qui uehit. Nec unq̃ niſi poſt uentos conditos ſcilicet ĩ uenas & cauernas eius occulto afflatu. Neq; aliud eſt in terra tremor q̃ in nube tonitruum. Nec hiatus aliud q̃ cum fulmen erumpit incluſo ſpiritu luctante:& ad libertatem exire nitente.

Motus terre

DE Terræ hiatibus. Cap. Lxxxii.

VArie itaque quatit̃.& mira edũtur opera:alibi proſtratis mœnibus: alibi hiatu profundo hauſtis:alibi egeſtis molibus: alibi emiſſis amnibus: nonnũq̃ etiam ignibus calidiſue fontibus:alibi auerſo fluminum curſu. Præcedit uero comitaturq; terribilis ſonus:alias murmur ſimilius mugitibus aut clamori humano:armorumue pulſantium fragori: pro qualitate materiæ excipientis formaq; uel cauernarum uel

cuniculi per quem meat exilius graſſante in anguſto : eodem rauco . In recuruis reſultante : in duris feruente : in humidis fluctuante & ſtagnantibus. Item feruente contra ſolida. Itaq; & ſine motu ſæpe editur ſonus: nec ſimplici modo quatitur unq̃: ſed tremit: uibratq;. Hiatus uero alias remanet oſtendens quæ ſorbuit: alias occultat ore compreſſo: rurſuſq; ita inducto ſolo : ut nulla ueſtigia extent urbibus plerunque deuoratis agrorumq; tractu hauſto. Maritima autem maxime quatiunt̃. Nec mõtoſa tali modo carent. Exploratum eſt mihi alpes apenninas ſæpius tremuiſſe. Et autũno ac uere terræ crebrius mouentur. Sicut fiunt fulmina. Ideo galliæ & ægyptus minime quatiuntur: quoniã hic æſtatis cauſa obſtat: illic hyemis . Itẽ noctu ſæpius q̃ ĩterdiu. Maximi autem futuri ſigna motus exiſtunt hi matutini ueſpertiniq;: ſed propinqua luce crebri. Interdiu autem circa meridiem fiunt . Et ſolis lunæq; defectu : quoniam tẽpeſtates tunc ſopiuntur . Præcipue uero cum ſeq̃t̃ hymbrẽ æſtus : hymbreſue æſtũ.

Signa motus futuri. Cap. Lxxxiii.

NAuigantes uero ſentiunt non dubia coniectura ſiue flatu intumeſcente fluctu ſubito: aut q̃tiente icti. Intremunt uero & in nauibus poſita æque q̃ ĩ ædificiis: crepituq; prænuntiant. Quin & uolucres non impauidæ ſedent. Eſt & in cælo ſignum præceditq; motu futuro aut interdiu aut paulo poſt occaſum ſereno ceu tenuis lineæ nubis in longum porrectæ ſpatium . Eſt & in puteis turbidior aqua: nec ſine odoris tedio.

Auxilia contra motus futuros. Cap. Lxxxiiii.

SIcut & ĩ iiſdem eſt remedium: quale cloacæ & crebri ſpecus præbẽt. p̃cõceptũ enĩ ſpiritum exhalant: quod in certis notatur oppidis: quæ minus quatiuntur crebris ad purgandam eluuiem cuniculis cauata. Multoque ſunt tutiora ĩ iiſdem illis quæ pendent: ſicut neapoli ĩ italia ĩtelligitur : parte eius quæ ſolida eſt ad tales caſus obnoxia. Tutiſſimi ſunt ædificiorum fornices: anguli quoq; parietũ: poſteſq; alterno pulſu renitente. Et latere terreno facti parietes mĩore noxa quatiuntur. Magna differentia eſt & in ipſo genere motus. Pluribus ſiqdem modis quatitur. Tutiſſimum eſt cum uibrat criſpante ædificiorum crepitu . Et cum ĩtumeſcit aſſurgens : alternoque motu reſidet ĩnoxium. Et cum concurrentia tecta contrario ictu arietant : quoniam alter motus alteri renititur . Vndantis inclinatio & fluctus more quædam uolutatio infeſta eſt. Aut cum in unam partem totus ſe motus impellit . Deſinũt aũt tremores cum uentus emerſit. Sin uero durauere: non ante quadraginta dies ſiſtunt̃. Pleruncq; & tardius: utpote cum quidam annuo & biennii ſpatio durauerint.

Portenta terraꝝ ſemel uiſa. Cap. Lxxxv.

FActum eſt & hoc ſemel : quod equidem ĩ etruſcæ diſciplinæ uolumĩbus ĩueni: Ingens terrarum portentum. L. Martio. Sex. Iulio conſſ. in agro mutinẽſi. nãq; montes duo inter ſe cõcurrerunt crepitu maximo aſſultantes recedenteſq; : inter eos flamma fumoq; in cælum exeunte interdiu ſpectante e uia æmilia magna equitum romanorum familiariumq; & uiatorum multitudĩe. Eo concurſu uillæ omnes eliſæ. Animalia permulta : quæ ĩtra fuerant: exanimata ſunt: anno ante ſociale bellũ: quod haud ſcio an funeſtius ipſi terræ italiæ fuerit q̃ ciuile. Non minus mirum oſtentum & nr̃a cognouit ætas anno Neronis principis ſupremo: ſicut ĩ rebus eius expoſuimus pratis oleiſq; ĩtercedente uia publica in cõtrarias ſedes tranſgreſſis ĩ agro marrucino prædiis Vectii Marcelli equitis romani res Neronis procurantis.

Miracula terræmotus. Cap. Lxxxvi.

FIunt ſimul cum terræmotu & inundationes maris: eodẽ uidelicet ſpiritu ĩfuſi: aut reſidentis ſinu recepti. Maximus terræ memoria mortalium extitit motus Tiberii Cæſaris prĩcipatu. xii. urbibus aſiæ una nocte proſtratis. Creberrimus punico bello intra eundem annũ ſepties atq; q̃nquagies nũtiatus romam. Quo quidem ãno ad thraſimenũ lacũ dimicantes maximũ motũ neq; pœni ſenſere: nec romani . Nec uero ſimplex malũ aut in ipſo tantũ motu periculũ eſt: ſed par aut maius oſtentum.

Nunq̄ urbs roma tremuit:ut non futuri euentus alicuius id prænunciū eſſet.

Quibus locis maria receſſerint. Cap. Lxxxvii.

EAdem naſcentiū cauſa terraꝝ eſt:cū idem ille ſpiritus attollendo potens ſolo non ualet erumpere. Naſcūť enim:nec fluminū tantū inuectu ſicut echinades inſulæ ab acheloo amne conuectæ:maiorq; pars ægypti a nilo:in quā a pharo inſula noctis & diei curſū fuiſſe Homero credimus. Nec receſſu maris ſicut idem Circeus. Quod accidiſſe & in ambraciæ portu decemmiliū paſſuū interuallo: & athenienſiū quinq; miliū ad pyræeū: memorať. Et epheſi ubi quondam ædem Dianæ alluebat. Herodoto qdē ſi credimus mare fuit ſupra mēphin uſq; ad æthiopū mōtes. Itēq; a plāis arabiæ mare circa iliū & tota teuthraniæ:q̄q; cāpos intulerit mæander.

Ratio inſularū enaſcentiū. Cap. Lxxxviii.

NAſcūtur & alio modo terræ: ac repēte ī aliquo mari emergunt uelut paria ſecū faciēte natura: quæq; hauſerit hiatus alio loco reddente.

Quæ & q̄bus temporibus enatæ ſūt. Ca. Lxxxix.

CLaræ iam pridem īſulæ delos & rhodos memoriæ prodūť enatæ. Poſtea mīores ultra melo:anaphe. Inter lemnū & helleſpontum nea. Inter lebedum & theon alone. Inter cycladas olympiadis.c.xxxv.anno quarto thera & theraſia. Inter eaſdem poſt annos.c.xxx.hiera:eadēq; automate. Et ab ea duobus ſtadiis poſt annos .c.x. in noſtro æuo.M.Iunio Syllano:&.L.Balbo conſſ.ad.viii.idus iulii thia.

Quas terras interruperint maria. Cap. Lxxxx.

ANte nos & iuxta italiam inter æolias inſulas. Item iuxta cretam emerſit e mari mille quīgētum paſſuum una. Cum calidis fontibus altera: olympiadis.cxliii. anno tertio in thuſco ſinu flagrans hæc uiolento cū flatu. Proditur quoq; memoriæ: magnam circa illam multitudinem piſcium fluitantem confeſtim expiraſſe quibus ex iis cibus fuiſſet. Sic & pythecuſas in campano ſinu ferunt ortas. Mox in iis montē epopon cum repente flamma ex eo emicuiſſet campeſtri æquatum planitie. In eadē & oppidum hauſtum profundo. Alioq; motu terræ ſtagnum emerſiſſe. Et alio ꝓuolutis montibus inſulam extitiſſe prochytam. Nanq; & hoc modo inſulas reꝝ natura fecit. Auellit ſiciliam italiæ:cyprum ſyriæ:eubœam bœtiæ:eubœæ atlātem & macriā: belbicum bithyniæ: leucoſiam ſyrenum promontorio.

Quæ inſulæ continenti adiunctæ. Cap.xci.

RVrſus abſtulit inſulas mari:iūxitq; terris. Antiſſā leſbo: zephiriū halicarnaſo: ethuſam mindo:domiſton & pernem mileto:arthemiſiam parthenio promōtorio:hybanda quōdam inſula ioniæ .cc. nunc a mari abeſt ſtadiis. Syriten epheſus in mediterranea habet. Deraſidas & ſophoniam uicinam ei magneſia. Epidaurus & oricon inſulæ eſſe deſierūt.

Quæ terræmotu mari permutatæ. Ca.xcii.

IN totum abſtulit terras. Primum omnium ubi atlanticum mare eſt:ſi Platoni credimus:in medio ſpatio. Mox interno:quæ uidemus hodie merſā acarnaniā ambracio ſinu:achaiam corinthio: europam aſiamq; propontide & ponto. Ad hoc ꝓrupit mare leucada:anthirrhum:helleſpontum:boſphoros duos.

Quæ terræ ipſæ ſe ſorbuerint. Cap.xciii.

ATq; ut ſinus & ſtagna prætereā:ipſa ſe cōdēs terra deuorauit. Cybotū altiſſimū montem cū oppido curite: ſiphylum in magneſia. Et prius in eodē loco clariſſimam urbē quæ tantalis uocabatur. Galanis & calanies urbium in phœnice agros: et cū ipſis phegium æthiopiæ iugū excelſiſſimū:tanq̄ non īfida graſſarenť & littora.

Quæ urbes hauſtæ ſint a mari. Cap.xciiii.

PYrrhā & antiſtā circa mæotin pontus abſtulit. Elicen & burā ſinus corinthius: quarum in alto ueſtigia apparent. Ex inſula æra amplius.xxx. milia paſſuum abrupta ſubito cum plurimis mortaliū rapuit. Et ī ſicilia dimidiā tyndarida urbem: ac quicquid ab italia deeſt. Similiter in boetia & eleuſina.

DE Piaculis. Cap.xcv.

MOtus enimuero terræ ſileantur & quicquid eſt:ubi ſaltem buſta urbium extant. ſimul ut terræ miracula potius dicamus:q̄ ſcelera naturæ. Et hercule nō cæleſtia enarratu difficiliora fuerint. Metallorum opulentia tam uaria tam diues tā fœcūda tot ſæculis ſuboriens cum tantū quotidie orbe toto populētur ignes ruinæ naufragia bella fraudes: tantum uero luxuria & tot mortales conterant. Gemmarum pictura tā multiplex. Lapidū tam diſcolores maculæ. Interq; eos candor alicuius: præter lucem omnia excludens. Medicatorum fontium uis. Ignium tot locis emicantiū perpetua tot ſæculis incēdia. Spiritus letales alibi: aut ſcrobibus emiſſi: aut ipſo loci ſitu mortiferi. Alibi uolucribus tantum: ut ſoracte uicino urbi tractu. Alibi præter hominem cæteris animantibus. Nonnunq̄ & homini: ut in ſinueſſano agro & puteolano ſunt. quæ ſpiracula alii uocant: alii charoneas ſcrobes mortiferum ſpiritum exhalantes. Itē in hirpinis amſancti ac mephitis eundem locum: quem qui intrauere moriuntur. Simili modo hierapoli ī aſia matris magnæ tantum ſacerdoti innoxiū. Alibi fatidici ſpecus: quorum exhalatione temulēti futura præcinūt: ut delphis nobiliſſīo oraculo. Quibus in rebus quid poſſit aliud cauſæ afferre mortalium quiſpiam: q̄ diffuſæ p omne naturæ ſubinde aliter atq; aliter numen erumpens?

DE Terris ſemper trementibus. Cap.xcvi.

QVædam uero terræ ad ingreſſus tremunt: ſicut in gabinenſi agro non procul urbe roma iugera ferme ducenta equitantium curſu.

DE Inſulis ſemper fluctuantibus. Cap.xcvii.

SImiliter in reatino quædam inſulæ ſemper fluctuant: ſicut in agro cecubo. Et eodem reatino: mutinenſi: ſtationenſi: in uadimonis lacu. Et ad cutilias aquas opaca ſilua: quæ nunq̄ die ac noctu eodē loco uiſitur. In lydia aquæ uocāt calaminæ: non uentis ſolum: ſed etiam contis uel quolibet impulſu multorum ciuiū mithridatico bello ſalus. Sunt & in nympheo paruæ ſaltares dictæ: quoniam im ſymphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum mouentur. In tarquinenſi lacu magno italiæ duo nemora circunferuntur: nūc triquetram figuram edentes: nūc rotūdā complexu uentis impellentibus: quadratam nunq̄.

Quibus in terris nō pluat: & aceruata terra℞ miracula: & cæterorum elementorum. Cap.xcviii.

CElebre fanum habet Veneris paphos: in cuius quamdam aream non impluit. Item in nea oppido troadis circa ſimulacrum Mineruæ. In eodem relicta ſacrificia non putreſcunt. Iuxta narpaſa oppidum aſiæ cautes ſtat horrenda: uno digito mobilis. eadem ſi toto corpore impellatur: reſiſtens. In taurorum pœninſula ī ciuitate paraſino terra eſt: qua ſanantur omnia uulnera. At circa aſon troadis lapis naſcitur: quo conſumuntur omnia corpora. ſarcophagus uocatur. Duo ſunt montes iuxta flumen indum. Alteri natura eſt ut ferrū omne teneat. Alteri ut reſpuat. Itaq; ſi ſint claui in calciamento: ueſtigia auelli in altero non poſſe: in altero ſiſti. Locris & crotone peſtilentiam nunq̄ fuiſſe: nec ullo terræmotu laboratum: annotatum eſt. In lycia uero ſemper a terræmotu. xl. dies ſerenos eſſe. In agro harpauo frumentū ſatum non naſcitur. Ad aras mutias in ueiente & apud thuſculanum & in ſilua ciminia loca ſunt: in quibus in terram depacta non extrahuntur. In cruſtumino natum fœnum ibi noxium: extra ſalubre eſt. Et de aquarum natura complura dicta ſūt.

Qua ratione æſtus maris accedant & recedant. Cap.xcviiii.

SEd æſtus maris accedere & reciprocare maxime mirum eſt. pluribus qdē modis accidit. Verum cauſa in ſole lunaq;. Bis inter duos exortus lunæ affluunt. biſq; remeant: uicenis quaterniſq; ſemper horis. Et primum attollentes ſe cū ea & mundo ītumeſcentes. Mox a meridiano cæli faſtigio uergente in occaſū teſidentes. Rurſuſq; ab occaſu ſubter ad cæli ima & meridiano contraria accedente inundantes. Hīc donec iterū exoriantur: ſe ſorbentes. Nec unq̄ eodem tempore quo pridie refluit: ut ācillāte

ſydere trahēteq; ſecū auido hauſtu maria:& aſſidue aliunde q̄ pridie exoriēte paribus
tamen interuallis reciprocis. Seniſq; ſēper horis non cuiuſq; diei aut noctis aut loci:
ſed ab æquinoctialibus. ideoq; īæquales uulgariū horarū ſpatio ut cūq; plures in eas
aut diei aut noctis illarū menſuræ cadunt:& æquinoctio tātū pares ubique. Ingens
argumentum plerunq; lucis ac uicis etiā diurnæ hebetes eſſe qui negent ſubtermeare
ſydera:ac rurſus eadē reſurgere. ſimileq; terris: īmo uero uniuerſæ naturæ & īde faciē
in iiſdē ortus occaſuſq; operibus non aliter ſub terra manifeſto ſyderis curſu: alioue
effectu: q̄ cū præter oculos noſtros feratur. Multiplex etiānum lunaris differentia.
Primumq; ſeptenis diebus. Quippe modici noua ad diuiduā æſtus. Pleniores ab ea
exundāt. Plenaq; maxime feruent. Inde miteſcunt. Pares ad ſeptimā primis. Iterūq;
alio latere diuidua augentur. In coitu ſolis pares. Plane eadem aquilonia & a terris
lōgius recedente mitiores:q̄ cū in auſtros degreſſa propiore niſu uim ſuā exercet. Per
octonos quoq; annos ad principia motus & paria incrementa centeſio lunæ reuocāt
ābitu: augente ea cuncta ſolis annuis cauſis duobus æquinoctiis maxime tumentes.
& autumnali amplius q̄ uerno. Inanes uero bruma:& magis ſolſtitio. Nec tamen in
ipſis:quod dixi:temporum articulis:ſed paucis poſt diebus: ſicuti neq; in plena aut
nouiſſima ſed poſtea:nec ſtatim ut lunam mundus oſtendat: occultetue:aut media
plaga declinet:uerum fere duabus horis æquinoctialibus ſerius:tardiore ſēp ad terras
omnium:quæ geruntur in cælo:effectu cadente q̄ uiſu: ſicuti fulguris & tonitrui &
fulminum. Omnes enim æſtus in oceano maiora integunt ſpatia:inundantque q̄ in
reliquo mari: ſiue quia totum ī uniuerſitate animoſius eſt q̄ ī parte: ſiue qa magni-
tudo aperta ſyderis uim laxe graſſantis efficacius ſentit eādem anguſtiis arcentibus.
Qua decauſa nec lacus nec amnes ſimiliter mouentur. Octogenis cubitis ſupra bri-
tanniam intumeſcere æſtus Pytheas maſſilienſis auctor eſt. Interiora autem maria
clauduntur ut portu. Quibuſdam tamen ī locis ſpatioſior laxitas ditiōi paret:utpote
cum plura exempla ſunt in tranquillo mari nulloq; uelorum impulſu tertio die ex
italia peruectorum uticam æſtu feruente. Circa littora autem magis q̄ ī alto deprehē-
dunt hi motus:quoniā & in corpore extremo pulſū uenarum: id eſt ſpiritus magis
ſentiunt.

Vbi æſtus extra rationē. Cap. C.

IN pleriſq; tamen æſtuariis propter diſpares ſyderum in quoq; tractu exortus
diuerſi exiſtunt æſtus tempore non ratione diſcordes:ſicut in ſyrtibus. Et quo-
rundam tamen priuata natura eſt:uelut taurominitani euripi. Sæpius & in eubœa
ſepties die ac nocte reciprocantes. Aeſtus idem triduo in menſe cōſiſtit ſeptīa:octaua
nonaq; luna. Gadibus: qui eſt delubro Herculis proximus: fons incluſus ad putei
modum:alias ſimul cum oceano augetur:minuiturq;: alias uero utrunq; contrariis
temporibus. Eodem in loco alter oceani motibus conſentit. In ripa bethys oppidum
eſt:cuius putei creſcente æſtu minuuntur. augeſcunt decedente: mediis temporum
immobiles. Eadem natura in hiſpali oppido uni puteo:cæteris uulgaris. Et pōtus ſēp
extra meat in propontidem:introrſus in pontū nunq̄ refluo mari.

Miracula maris. Cap. Ci.

OMnia plenilunio maria purgant: quædam & ſtato tempore. Circa meſſanam
& milyas fimo ſimilia expuunt in littus purgamenta. Vnde fabula ſolis boues
ibi ſtabulari. His adde:ut nihil quod equidem noueri prætercam: Ariſtoteles nullū
aīal niſi æſtu recedente expirare affirmat. Obſeruatum id multum in gallico oceano:
& duntaxat in homine compertum.

Quæ poteſtas lunæ & terrena & marina. Cap. Cii.

QVo uera coniectatio exiſtit haud fruſtra ſpiritum ſydus lunæ exiſtimari. & hoc
eſſe quod terras ſaturet:accedenſq; corpora impleat:abſcedenſq; inaniat. Ideo
cum incremento eius augeri conchylia. Et maxime ſpiritum ſentire:quibus ſāguis nō
ſit. Sed & ſanguinem hominum etiam cum lumine eius augeri ac minui. Frondes

quoq; & pabula(ut ſuo loco dicet̃)ſentire:in omnia eadẽ penetrante ui.

Quæ ſolis & quare ſalſũ mare. Cap.Ciii.

ITaq; ſolis ardore ſiccat̃ liquor.& hoc eſſe maſculum ſydus accepimus torrens cũcta ſorbenſq; . Sic mari late patenti ſaporem incoqui ſalis:aut qa exhauſto inde dulci tenuiq; quod facillĩe trahat uis ignea:omne aſperius craſſiuſq; linquatur. ideo ſũmã æquorũ aquã dulciorem profunda.Hãc eſſe ueriorẽ cãm aſperi ſaporis:q̃ ꝙ mare terræ ſudor ſit æternus . Aut qa plurimũ ex arido miſceat̃ illi uapore.Aut qa terræ nat̃a medicatas aq̃s inficiat . Eſt in exemplis Dionyſio ſiciliæ tyrãno:cũ pulſus eſt ea potentia:accidiſſe prodigiũ:ut uno die ĩ portu dulceſceret mare.

Item de natura lunæ. Cap.Ciiii.

E Contrario ferũt lunæ fœmineũ ac molle ſydus . Atq; nocturnũ ſoluere hũorẽ. Et trahere:non auferre.Id manifeſtum eſt:ꝙ ferarũ occiſa corpora in tabẽ uiſu ſuo reſoluat.Somnoq; ſopitis torporem contractũ in caput reuocet.Glaciẽ refũdat. Cũctaq; humifico ſpiritu laxet.Ita pẽſari naturæ uices . Sẽperq; ſufficere:aliis ſyderꝝ elementa cogentibus:aliis uero fundentibus.Sed in dulcibus aquis lunæ alimentum eſſe:ſicut in marinis ſolis.

Vbi altiſſimũ mare. Cap.Cv.

ALtiſſimum mare .xv. ſtadiorum Fabianus tradit.Alii in ponto ex aduerſo coraxorum gentis:uocant bathea ponti:trecentis fere a continenti ſtadiis ĩmenſã altitudinem maris tradunt uadis nunquam repertis.

Miracula aquarum fontium & fluminũ. Ca.Cvi.

MIrabilius id faciũt aquæ dulces iuxta mare:ut fiſtulis emicantes. nã nec aquarꝫ natura a miraculis ceſſat.Dulces mari inuehuntur leuiores haud dubie.Ideo & marinæ:quarum natura grauior magis:inuecta ſuſtinẽt.Quædam uero & dulces ĩter ſe ſupermeant alias . Vt in fucino lacu inuectus amnis : in lario addua : in uerbano ticinus:in benaco mintius:in ſeuinno ollius: in lemanno rhodanus . Hi trans alpes ſuperiores in italiam multorum milium tranſitu hoſpitales : ſuas tãtũ nec largiores q̃ intulere aquas euehentes.Proditum hoc & in oronte amne ſyriæ : multiſque aliis. Quidam uero odio maris ipſa ſubeunt uada:ſicuti arethuſa fons ſyracuſanus: ĩ quo redduntur iacta in alpheum:qui per olympiam fluens peloponneſiaco littori ĩfũdit̃. Subeunt terras rurſuſque redduntur : lycus in aſia : eraſinus in agnolica : tigris in meſopotamia. Et quæ ĩ Aeſculapii fonte athenis merſa ſũt:in phalerico redduntur. Et in atinate campo fluuius merſus poſt .xx. milia paſſuum exit : et in aquileienſi timauus.Nihil ĩ aſphaltice iudææ lacu: qui bitumẽ gignit:mergi põt.Nec ĩ armeniæ maioris arithiſſo.is quidem nitroſus piſces alit. In ſalentino iuxta oppidũ mãduriã lacus ad margines plenus : neq; exhauſtis aquis minuitur : neq; infuſis augetur . In ciconum flumine & in piceno:lacu uelino lignum deiectum lapideo cortice obducit̃. Et in ſurio colchidis flumine adeo ut lapidem plerũq; durans adhuc integat cortex. Similiter in flumine ſilero ultra ſurrentum nõ uirgulta modo immerſa:uerꝫ & folia lapideſcunt:alias ſalubris potus eius aquæ.In exitu paludis reatinæ ſaxum creſcit. et in rubro mari oleæ uirenteſq; frutices enaſcũtur.Sed & fontium plurimorum natura mira eſt feruore.idq; etiam in iugis alpium:ipſoq; ĩ mari: & inter italiam & enariam ut in baiano ſinu:& in liri fluuio:multiſq; aliis.Nam dulcis hauſtus ĩ mari plurimis locis ut ad chelidonias inſulas & arabum:& in gaditano oceano.Patauinorum aquis calidis herbæ uirentes innaſcuntur:piſanorum ranæ. Ad uetulonios in hetruria non procul a mari piſces. In caſinate fluuius appellat̃ ſcatebra frigidus abũdãtior æſtate. In eo ut in arcadiæ ſtymphali enaſcuntur aquatiles muſculi . In dodone Iouis fons cum ſit gelidus:& immerſas faces extinguat:ſi extinctæ admoueãtur accendit . Idem meridie ſemper deficit:q̃ decauſa anapauomenon uocãt.Mox increſcens ad medium noctis exuberat.ab eo rurſus ſenſim deficit.In illyriis ſupra fontem frigidum expãſæ ueſtes accẽdũt̃. Iouis Hammonis fõs ĩterdiu frigidus:noctibus feruet.In troglodytis

fons ſolis appellat̃: dulcis & circa meridiem maxime frigidus. Mox paulatĩ tepeſcẽs: ad noctis media feruore & amaritudĩe infeſtat̃. Padi fons mediis diebus æſtiuis uelut interquieſcens ſemper aret. In tenedo inſula fons ſemper a tertia noctis hora ĩ ſextã ab æſtiuo ſolſtitio exundat. Et in delo inſula inopus fons eodem: quo nilus modo ac pariter cum eo decreſcit: augeturue. Contra timauũ amnẽ inſula parua in mari eſt cũ fontibus calidis: qui pariter cũ æſtu maris creſcunt: minuunturq;. In agro pitinate trans appenninum fluuius nouanus: omnibus ſolſtitiis torrens bruma ſiccatur. In faliſco clitumni amnis aqua potata cãdidos boues facit. In boetia amnis melas oues nigras. Cephiſus ex eodem lacu profluens: albas rurſus nigras penitus. Ruffaſq; iuxta iliũ xãthus: ũde & nomen amni. In ponto fluuius aſtaces irrigat cãpos: ĩ q̃bus paſtæ oues nigro lacte æque gentes alunt. In reatino fons neminia appellatus alio atque alio loco exoritur annonæ mutationem ſignificãs. Brondiſii in portu fõs ĩcorruptas præſtat aquas nauigãtibus. Lynceſtis aqua: quæ uocatur acidula: uini mõ temulẽtos facit: item in paphlagonia & in agro caleno. In andro inſula templo Liberi p̃ris fontẽ nonis ianuariis ſẽper uini ſapore fluere Mutianus ter conſ. credit. dioſtedoſia uocat̃. Iuxta nonacrinam arcadiæ ſtyx nec odore differens: nec colore epota illico necat. Item in beroſo taurorum colle tres fontes ſine remedio ſine dolore mortiferi. In carrinẽſi hiſpaniæ agro duo fontes iuxta fluunt: alter omnia reſpuens: alter abſorbens. In eadẽ gente alius aurei coloris omnes oſtendit piſces: nihil extra illam aquam cæteris differentes. In comẽſi iuxta lariũ lacum fons largus horis ſingulis ſemper ĩtumeſcit: ac reſidet. In cydonia ĩſula ante leſbum fõs calidus uere tantum fluit. Lacus ſannaus ĩ aſia circumnaſcente abſcinthio inficitur. Colophone ĩ Apollinis Clarii ſpecu lacuna eſt: cuius potu mira redduntur oracula bibentium breuiore uita. Amnes retrofluere & noſtra uidit ætas Neronis principis annis ſupremis: ſicut in rebus eius retulimus. Iam ões fontes æſtate q̃ hyeme gelidiores eſſe: quẽ fallit? Sicut illa permira naturæ opera æs & plumbum in maſſa mergi. Dilatata fluitare. Eiuſdẽq; põderis alia ſedere: alia inuehi. Onera in aqua facilius moueri. Thyreum lapidem q̃uis grãdem ĩnatare. eundemq; comminutum mergi. Recentia cadauera ad uadum labi. Intumeſcentia attolli. Inania uaſa haud facilius q̃ plena extrahi. Pluuia ſalinas aquas dulciores eſſe q̃ reliquas. Nec fieri ſalem: niſi admixtis dulcibus. Marĩas tardius gelare: et celerius accendi. Hyeme mare calidius eſſe: autumno ſalſius. Omne oleo tranquillari. Et ob id urinãtes ore ſpargere: quoniam mitiget naturam aſperam: lucẽq; deportet. Niues in alto mari non cadere. Cum omnis aqua deorſum feratur: exilire fontes. Atq; etiam in ætnæ radicibus flagrantis in tãtum ut quinquagena & centena milia paſſuum arenas flammarum globus eructet.

Ignium & aquarum iuncta miracula & de malrha. Cap. Cvii.

IAmq; & ignium: quod eſt naturæ quartum elementum: reddamus aliqua miracula. Sed primum ex aquis. In comagene urbe ſamoſata ſtagnum ẽ emittẽs limum: maltham uocant: flagrantem. Cum quid attingit ſolidi: adhæret. Præterea tactus ſequitur fugientes. Sic defendere muros oppugnãte Lucullo: flagrabatq; miles armis ſuis. Aquis etiam accenditur. Terra tantum reſtingui docuere experimẽta.

DE Naptha. Cap. Cviii.

SImilis eſt naturæ napthæ: ita appellatur circa babyloniam: & in auſtagenis parthiæ profluens bituminis liquidi mõ. Huic magna cognatio igniũ. Trãſiliũtq; protinus in eã undecunq; uiſã. Ita ferunt a Medea pelicem crematã: poſtq̃ ſacrificatã ad aras acceſſerat: corona igne rapta.

DE Semp ardentibus locis. Ca. Cviiii.

VErum in montium miraculis ardet ætna noctibus ſemper: tãtoq; æuo ignium materia ſufficit. Niualis hybernis tẽporibus: egeſtumq; cinerem pruinis opiẽs. Nec in illo tãtum natura ſæuit exuſtionem terris denunciãs. Flagrat in phaſe lyciæ mons chimæra: & quidem immortalis diebus ac noctibus flãma. Ignem eius accendi

aqua : extingui uero terra aut fœno Gnidius Cteſias tradit . Eadem in lycia epheſti montes tæda flãmãte tacti flagrant adeo: ut lapides quoq; riuorum & arenæ in ipſis aquis ardeãt.alitq; ignis ille pluuiis.Baculo ſi quis ex iis accẽſo traxerit ſulcos:riuos ignium ſequi narrãt . Flagrat in bactris cophanti noctibus uertex . Flagrat in medis & ceſtia gente confinio perſidis.Suſis quidem ad turrim albam.xv.caminis maximo eoꝝ.Et ĩterdiu campus babyloniæ flagrat quadam uelut piſcina iugeri magnitudĩe. Item æthiopum iuxta heſperum montem ſtellarum modo campi nocte nitẽt.Siliter in megalipolitanorum agro : tametſi internus ſit ille iucundus : frondemque denſi ſupra ſe nemoris non adurens : & iuxta gelidum fontem ſemper ardens . Nymphei crater dira apolloniatis ſuis portendit : ut Theopompus tradidit.Augetᷣ hymbribus egeritq; bitumen temperandum fonte illo inguſtabili:alias omni bitumine dilutius. Sed quis hæc miretur? In medio mari hiera inſula ardet.Aeolia inſula iuxta italiam cũ ipſo mari arſit per aliquot dies:ſotiali bello:& donec legatio ſẽatus piauit.Maxĩo tamen ardet incendio theonochema dictum æthiopum iugum . Torrenteſque ſolis ardoribus flammas egerit.Tot locis:tot incendiis rerum natᷓa terras cremat.

Ignium per ſe miracula. Cap.Cx.

PRæterea cũ ſit huius unius elemẽti ratio fœcunda:ſeq; ipſa pariat : & minimis creſcat ſcintillis:quid fore putandum eſt in tot rogis terræ? Quæ eſt illa natura quæ uoracitatem auidiſſimam in toto mundo ſine damno ſui paſcit ? Addantur iis ſydera innumera:ingẽſq; ſol.Addantur humani ignes: et lapidum quoq; ĩſiti natᷓæ: attrita inter ſe ligna: iam nubium & origines fulminum.Excedit profecto oĩa miracula:ullum diem fuiſſe:quo non cuncta cõflagrarent:cum ſpecula quoque concaua: aduerſa ſolis radiis facilius etiam accendãtur:q̃ ullus alius ignis.Quid ꝙ ĩnũerabiles partus:ſed naturales ſcatent?In nympheo exit e petra flamma:quæ pluuiis accendit'. Exit & ad aquas ſcancias.hæc quidem inualida cum tranſit:nec longe in alia durans materia.Viret ex æterno hunc fontem igneum contexens fraxinus . Exit in mutinẽſi agro ſtatis uulcano diebus . Reperitur apud auctores ſubiectis ariciæ aruis ſi carbo deciderit ardere terram.In agro ſabino & ſidicino unctum flagrare lapidẽ.In ſalẽtino oppido natiam impoſito ligno in ſaxum quoddam ibi ſacrum : protinus flammam exiſtere.In laciniæ Iunonis ara ſub diuo ſita: cinerem immobilem eſſe:perflantibus undiq; procellis.Quin & repentinos ignes exiſtere & in aquis.Et in corporibus etiam humanis emicuiſſe.Thraſimenum lacum arſiſſe totum.Seruio Tullio dormienti in pueritia ex capitẽ flammam emicuiſſe .L. Marcium in hiſpania interemptis Scipionibus concionantem:& milites ad ultionem exhortantem arſiſſe ſimili mõ Valerius Antias narrat.Plura mox & diſtinctius. Nunc enim quadã mixtura rerum omnium exhibentur miracula.Verum egreſſa mens interpretationem naturæ: feſtinat legẽtiũ animos per totum orbem ueluti manu ducere.

Terræ uniuerſæ menſura longitudo & latitudo. Cap.Cxi.

PArs nr̃a terrarum de qua memoro ambiente(ut dictum eſt)oceano:uelut ĩnatãs lõgiſſĩe ab ortu & ab occaſu patet:hoc eſt ab india ad Herculis colũnas gadibus ſacratas:octogĩta qnq; milia ſexagĩtaocto milia paſſuũ:ut Artemidoro placet auctori.Vt uero Iſidoro nõagĩtaocto milia decẽ & octo.Artemidorus adiicit ãplius a gadibus circuitu ſacri ꝓmõtorii ad promõtoriũ artabrũ: quo lõgiſſĩe frõs ꝓcurrit hiſpãiæ octingẽta milia nonagintaunũ.Id menſuræ duplici currit uia.A gange amne oſtioq; eius:quo ſe in eoum oceanũ effundit per indiã parthienenq; ad myriandrum urbem ſyriæ in iſſico ſinu poſitã quinquaginta quinq; milia paſſuũ decẽ & nouẽ.Inde ꝓxia nauigatione cyprũ inſulã patarã lyciæ rhodũ aſtypalæã in carpacio mari in inſulas laconicæ tænarum.Lylibæum ſiciliæ caralium ſardiniæ trigĩta quattuor.Deĩde gades duodecim milia quinquaginta.Quæ menſura uniuerſa ab eo mari efficit nonaginta octo milia paſſuum ſexaginta nouem . Alia uia quæ certior itinere terreno maxime

patet a gange ad euphratem amnẽ:quinquaginta milia paſſuũ.xxi.Inde cappadociæ in mazaca.cc. milia.xliiii. Inde pet phrygiam:cariam:epheſum : quadrĩgenta milia paſſuum.xcviii.Ab epheſo per ægæum pelagus delum ducenta milia.Iſthmũ ducẽta duodecim milia. Deinde terra & laconico mari & corinthiaco ſinu patrãs peloponeſi ducenta duo milia quingenti.Leucadem octingenta ſex milia quingenti . Corcyram totidem.Acroceraunia : centum trigĩtaduo milia quingenti.Brunduſiũ octogĩtaſex milia quingenti.Romam.ccc.milia ſexaginta. Ad alpes uſq; calcincomacum uicum quingenta decem & octo milia. Per galliam ad pyreneos montes illibriũ quingenta quinquagintaſex milia.Ad oceanum & hiſpaniæ oram trecenta triginta duo milia . Traiectu gadis ſeptem milia quingenti . Quæ menſura Artemidori rõne nonaginta efficit ſexagintanouem.Latitudo autem terræ a meridiano ſitu ad ſeptẽtrionẽ: dĩdio fere minor colligitur : quinquaginta quattuor milium ſexagintaduo . Quo palam fit q̃tum & hinc uapor abſtulerit & illĩc rigor. neq; enim deeſſe arbitror terris:aut nõ eſſe globi formam.Sed inhabitabilia utrinq; incomperta eſſe . Hæc menſura currit a littore æthiopici oceani qua modo habitatur:ad meroen quingenta quinquaginta milia.Inde alexãdriam duodecĩ milia qnquaginta. Rhodum quingẽta octogĩtatria. Gnidum octogintaquattuor milia quingenti.Coum.xxv.milia.Samũ cẽtum milia. Chium octogintaquattuor milia.Mytilenen ſexaginta quinq; milia.Tenedõ.xcviii. milia.Sigæum promontoriũ.xii.milia quingenti.Os ponti.ccc.duodecim milia .d. Carambin promontorium.ccc.l.Os mæotidis.ccc.xii.milia.d. Oſtium tanais .cclxv. milia.Qui curſus cõpẽdiis maris breuior fieri poteſt.lxxxix.M.Ab oſtio tanais nihil modicum diligẽtiſſimi auctores fecere. Artemidorus ulteriora incomperta exiſtĩauit: cum circa tanain ſarmatarũ gentes degere fateretur ad ſeptentriones uerſas. Iſidorus adiecit.xii.milia.l.uſq; ad tilen. quæ coniectura diuinationis eſt. Ego non minore q̃ proxĩe dicto ſpatio ſarmataꝝ fines noſci intelligo.Et alioqn quantũ eſſe debet quod innumerabiles gentes ſubinde ſedem mutantes capiat? Vnde ulteriorem menſuram inhabitabilis plagæ multo eſſe maiorẽ arbitror.Nã & a germania ĩmenſas inſulas nõ pridem compertas cognitũ habeo. De longitudine ac latitudine hæc ſunt: quæ digna mẽoratu putẽ.Vniuerſũ aũt hũc circuitũ Eratoſthenes ĩ õiũ qdẽ litteraꝝ ſubtilitate: & in hac utiq; præter cæteros ſollers quẽ a cunctis probari uideo ducẽtoꝝ qnquagĩta duorum miliũ ſtadiũ prodidit. Quæ menſura romana cõputatione efficit trecenties quindecies centena milia paſſuũ . Improbũ auſũ:uerum ita ſubtili argumentatione comprehenſum:ut pudeat non credere.Hipparchus & in coarguendo eo & ĩ reliqua omni diligentia mirus adiicit ſtadiorum paulominus.xxv.milia.

Harmonica mundi ratio. Cap.Cxii.

ALia Dionyſiodoro fides : neque enim ſubtraham exemplum uanitatis græcæ maximum . Melius hic fuit geometrica ſcientia nobilis.Senecta diem obiit in patria . Funus duxere ei ptopinquæ : ad quas pertinebat hæreditas . Eæ cum ſecutis diebus iuſta peragerent:inueniſſe dicuntur in ſepulchro epiſtolã Dionyſiodori noĩe ad ſuperos ſcriptam. Perueniſſe eum a ſepulchro ad ĩfimam terram:eſſeq; eo ſtadioꝝ quadragintaduo milia . Nec defuere geometræ:qui interpretatentur ſignificare epiſtolam a medio terrarum otbe miſſam quo deorſum ab ſummo longiſſimum eſſe ſpatium & idem pilæ medium. ex quo conſecuta computatio eſt: ut circuitu eſſe.cc. quinquagintaquinq; milia ſtadia pronũciarẽt.Harmonica rõ quæ cogit rerũ naturã ſibi ipſam congruere:addit huic mẽſuræ ſtadia ſeptẽ milia.terrãq; nonageſimãſextã milleſimã totius mundi pattem facit.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TERTIVS. PROOEMIVM.

HACTENVS DE SITV ET MIRACVLIS terræ:aquarũq; ac ſyderũ:& ratiõe uniuerſitatis atq; menſura. Nunc de partibus : quãq̃ infinitũ id quoq; exiſtimatur : nec temere ſine aliqua reprehenſione tractatum . Haud ullo in genere uenia iuſtior eſt:ſimodo minime miꝝ ẽ hominẽ genitũ nõ omnia humana nouiſſe. Quapropter auctorem neminem unum ſequar. Sed ut queq; ueriſſimum in quaq; parte arbitrabor:quoniam commune ferme omnibus fuit : ut eos quiſque diligẽtiſſime ſitus diſceret:in qbus ipſe ꝓdebat. Ideo nec culpabo:aut coarguã queq̃. Locoꝝ nuda nomina & quanta dabitur breuitate ponentur:claritate cauſiſq; dilatis ĩ ſuas partes. Nunc enim ſermo de toto eſt. Quare ſic accipi uelim:ut ſicut uidua fama ſua nomĩa qualia fuere primordio ãte ullas res geſtas nuncupẽtur ; & ſit quædã ĩ iis nomẽclatᷓa quidem:ſed mundi:rerumq; naturæ. Terrarum orbis uniuerſus ĩ tres diuiditur ptes: europam:aſiam:africam . Origo ab occaſu ſolis : & gaditano freto : qua irrumpens oceanus atlanticus in mariaᷓ interiora diffunditur . Hinc intranti dextra africa eſt . Leua europa. Inter has aſia eſt. Termini:amnes tanais & nilus .Xii.M. paſſuum in longitudinem quas diximus fauces oceani patent. quinque milium in latitudinem a uico mellaria hiſpãiæ ad promonrorium africæ album:auctore Turãnio Grachula iuxta genito. T. Liuius: ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt: ubi minus .vii. .M. paſſuum:ubi uero plurimũ .x.M. Tam modico ore tã immenſa æquoꝝ uaſtitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequẽtes qppe tæniæ cãdicãtis uadi carinas territãt. Qua de cauſa limen interni maris multi eum locũ appellauere: Proxima autem faucibus utrinque impoſiti montes coercent clauſtra : abila africæ: europæ calpe laborum Herculis metæ. Quam ob cauſam indigenæ columnas eius dei uocãt. credũtq; pfoſſas excluſa antea admiſiſſe maria:& reꝝ natᷓæ mutaſſe faciẽ.

DE Europa. Cap.i.

PRimum ergo de europa altrice uictoris omnium gentium populi : longeque terrarum pulcherrima:quam pleriq; merito non tertiam portionem fecere:ueꝝ æquam in duas partes ab amne tanai ad gaditanum fretum uniuerſo orbe diuiſo . Oceanus hoc:quod dictum eſt : ſpatio atlanticum mare infundens : & auido meatu terras quæcũq; uenientem expauere demergens: reſiſtentes quoq; flexuoſo littorum anfractu lambit: europam uel maxime receſſibus crebris excauans. Sed in quattuor præcipuos ſinus . Q uorum primus a calpe hiſpaniæ extimo (ut dictum eſt)monte : locrobrutinum uſq; promontorium immenſo ambitu flectitur. In eo prima hiſpãia terrarum eſt ulterior appellata. Eadem bethyca. Mox a fine tirgitano citerior : eadẽq; tarraconenſis ad pyrenea iuga. Vlterior in duas per longitudinem ꝓuĩcias diuidit᷑. Siquidem bethycæ latere ſeptentrionali prætenditur luſitania amne ana diſcreta . Ortus hic in aminitano agro citerioris hiſpaniæ:& modo ſe in ſtagna fundẽs : modo in anguſtias reſorbens : aut in totum cuniculis condens: & ſæpius naſci gaudens in atlanticum oceanum effunditur. Tarraconenſis autem hinc affixa pyreneo: totoque eius a latere decurrens & ſimul ad gallicũ oceanũ hibero mari tranſuerſa ſe pãdens ſolorio monre & oretanis iugis carpentaniſque & aſturũ a bethyca atque luſitania diſtinguit᷑. Bethyca a fiumine eam mediam ſecante cognominata:cũctas prouinciarũ diuiti cultu & quodã fertili ac peculiari nitore præcedit. Iuridici cõuẽtus ei quattuor.

Gaditanus:cordubenſis: aſtyſitanus:hiſpalenſis. Oppida omnia numero .clxxii. In
iis coloniæ ſepté.Municipia.xviii.Latio ātiquitus donata.xxix.Libertate.vi. Fœdere
.iii.Sripendiaria.c.xx.Ex his digna mēoratu aut latio ſermone dictu facilia.a flumīe
ana littore oceani oppidum oſſonoba aſturiæ cognominatū . interfluentes luxia &
urium arenæ montes.Bethys fluuius.Littus curſenſe inflexo ſinu . Cuius ex aduerſo
gadis īter īſulas dicendæ . Promontorium Iunonis . Portus ueſippo . Oppida belon
mellaria . Fretum ex atlātico mari.Cartheia:cartheſos a græcis dicta.Mōs calpe.dein
littore interno oppido berbeſula cū fluuio . Item ſalduba oppidū : uel malacha cum
fluuio fœderatorū.Dein menoba cū fluuio. Sexifirmum cognomīe iuliū.Sexabdeta
Murgis . Bethycæ finis.Orā eā uniuerſā originis pœnorū exiſtīauit.M. Agrippa.Ab
ana autem atlantico oceano obuerſa baſtulorum turdulorumque eſt.In uniuerſam
hiſpaniam.M.Varro perueniſſe iberas & pſas & phœnicas : celtaſq; & pœnos tradit.
Luſum enī Liberi patris ac Lyſam cū eo bacchantem nomē dediſſe luſitaniæ:& Pana
præfectum eius.Vuniuerſa autem quæ de Hercule ac Pyrene uel Saturno tradunt:
fabuloſa in primis ut atbitror . Bethys in tarraconenſi prouīcia:non ut aliqui dixere
menteſa oppido:ſed tygenſi exoriens ſaltu: iuxta quem tader fluuius q carthaginēſē
agrum rigat.ille ocior tefugit Scipionis rogū.uerſuſq; in occaſum oceanum atlātícū
prouīciam adoptans petit : modicus prīo:ſed multorum fluminum capax.quibus
ipſe famā aqſq; aufert.Bethycæ primū ab oſſigetania infuſus amœno blādus alueo.
crebris dextra leuaq; accolit oppidis.celeberrīa inter hūc & oceani orā ī mediterraneo
ſegeda:quæ augurina cognomīatur. Iulia quæ fidentia.Vrgao quæ alba.Ebura quæ
cerialis.Siliberi quod libetini.Libida quæ clauſa . Stici quod iulienſes.Veſci quod
fauētia:ſingilia:hegua:auia:ebdanum :agla minor:hebura.Caſtra uaria:epiſimbriū:
ipho noua : illyrico:oſca: eſcua : ſuccabon:uditanum.Tuati uetus obuia baſtetaniæ
uergentis ad mare . Conuentus uero cordubenſis circa flumen ipſum oſſigi: quod
cognominatur laconium.Iliturgi.quod forum iulium.Ipaſturgi:quod triumphale .
Sitia &.xiiii.M.p.remotum in mediterraneo.Obulco quod bontificenſe appellatur.
Mox ripepora fœderatorum . Sacimaritalium onuba.Et dextra corduba colonia pa-
triria cognominata.Inde primū nauigabili bethyæ.Oppida carbulo decumo.Fluuius
ſingilis eodem bethys latere incedens.Oppida hiſpalenſis conuentus: celriaca:uaca-
m ina:acria:ilipa:cognomīe ila italica. Et a leua hiſpali colonia cognoīe romuliēſis.
Ex aduerſo oppidum oſſet:quod cognominatur iulia conſtantia. Virgenrium:quod
Iulii gēitor.Hippo cauraſiarum.fluuius menoba & ipſe a dextro latere īfuſus.Ac īter
æſtuaria bethys oppidum nebriſſa cognomīe ueneria & colobona.Colonia aſta : quæ
regia dicitur.Et in mediterraneo aſida:quæ cæſariana.Singilis fluuius in bethyn quo
dictum eſt ordine irrumpēs aſtygitanam coloniam alluit cognomine auguſtā firmā.
ab ea nauigabilis.Huius conuentus ſunt reliquæ coloniæ immunes tucci quæ cogno-
minatur auguſta gemella.Ituci quæ uirtus iulia.Atubi quæ claritas iulia. Vrſo quæ
genua urbanorum.Inter quæ fuit munda cum Pompeii filio capta . Oppida libera
aſtygie uetus:oſtippo: ſtipēdiaria:callet: calucula:caſtragēina:ilipula mīor:merucra:
ſucrana:obulcula:onīgis.Ab ora uenti ꝑpe menobā amnē & ipſum nauigabilē haud
procul accolunt alontigi:celi:aloſtigi . Quæ autem regio a bethye ad fluuium anam
tendit : extra prædicta beturia appellatur in duas diuiſa partes: totidemque gentes .
celticos qui luſitaniam attingunt:& hiſpalenſis conuētus. Turdulos qui luſitaniam
& tarraconenſem accolunt.iura cordubā petunt. Celricos a celtiberis ex luſitania ad-
ueniſſe manifeſtū eſt ſacris lingua oppidorum uocabulis: ſacriſque cognominibus ī
berhyca diſtīguuntur . Serica quæ dicitur fama iulia . Vertobrige concordia iulia :
Segede:reſtiruta iulia:contribute iulia. Vcultuniacū quæ & turiga nūc ē.Lacimurge:
conſtantia iulia . Tereſibus fortunales : & callenſibus emanici.Præter hæc in celtica
acimbro:atūda:arūci:turobriga:laſtigi:alpeſa:ſepone:ſerippo . Altera beturia quam

diximus turdulorum: et conuentus cordubenſis habent oppida nō ignobilia: Arſam mellariā mirobicam regiones oſintiadis iſeponem. Gaditani conuentus ciuium romanorum. Regina latinorum. Regia. Cariſa cognomīe aurelia. Vrgia cognominata caſtꝶ iulium. Item Cæſaris ſalutarienſis. Stipendiaria baſaro: belippo: barbes: ulula: ciprobaſſis: progallet: cappagum: oleatro: icocio: brana: liſculaſa: guntiaſa: andorīſe. Porro longitudinem uniuerſam eius prodidit. M. Agrippa. cccc. lxv. M. p. Latitudinē .cc. lvii. M. Sed cum termini carthaginē uſq; procederent. Quæ cauſa magnos errores computatione menſuræ ſæpius parit. Et dum alibi mutato prouinciarū modo: alibi itinerū auctis aut diminutis paſſibus: incubuere maria tam longo æuo: alibi ꝓceſſere littora. Torſere ſe et fluminum aut correxere flexus. Præterea aliunde aliis exordiū menſuræ ē: et alia meatus. ita fit: ut nulli duo concinant.

Bethycæ longitudo & latitudo. Ca. ii.

BEthycæ lōgitudo nūc a caſtulonis oppidi fine gadis. cc. l. M. Et a murgi maritīa ora. xxii. M. p. āplior. Latitudo a carteiana ora. cc. xxxvi. M. Agrippā quidem ī tāta uiri diligētia: præterq; in hoc opere cura cū orbē terrarū urbi ſpectādū ꝓponeret: cæce erraſſe quis credat? & cū eo diuum Auguſtū? Is nāq; complexā eā porticum ex deſtinatione & commentariis. M. Agrippæ a ſorore eius inchoatā peregit.

Hiſpania citerior. Cap. iii.

CIterioris hiſpaniæ ſicut compluriū prouinciarū aliquātū uetus forma mutata eſt: utpote cum Pompeius magnus trophæis ſuis quæ ſtatuebat in pyreneo. d. ccc. xlvi. oppida ab alpibus ad fines hiſpaniæ ulterioris ī ditionē a ſe redacta teſtatus ſit. Nunc uniuerſa prouincia diuiditur in conuentus ſeptem. Carthaginenſē: tarraconenſem: cæſarauguſtanum: clunienſem: aſturum: lucenſem: bracarum. Accedunt inſulæ: quarum mentione ſepoſitæ ciuitates: prouincia ipſa præter contributas aliis .cc. xciii. continet oppida. In iis colonias. xii. Oppida ciuiū romanorum. xiii. Latinoꝝ ueterum. xviii. . Fœderatorum unum. Stipendiaria. cxxxii. Primi in ora baſtuli: poſt eos quo dicitur ordine intus recedentes menteſani: oretani: & ad tagum carpentani. iuxta eos uaccei: uectones: & celtiberi: atrebaci. oppida oræ proxima urci. Adſcriptūq; bethycæ barea regio mauritania: mox deitania. Dein cōteſtania: carthago noua: colonia: cuius a promontorio quod ſaturni uocatur: cæſaream mauritaniæ urbē. clxxxvii. .M. paſſuum traiectus. Reliqua in ora flumen tader: colonia immuni. Ilici unde ilicitanus ſinus. in eam contribuuntur icoſitania: mox latinorum lucentium: dianium: ſtipendiarium: ſucro fluuius: & quondam oppidum. Cōteſtaniæ finis regio idetania amœno prætendente ſe ſtagno ad celtiberos recedens. Valentia colonia. iii. M. p. a mari remota. Flumen turium: tātundem a mari ſagūtum ciuium romanoꝝ oppidū. uide nobile flumen idubeda: regio ilergaonum. Iberus amnis nauigabili commercio diues ortus in cantabris haud procul oppido iuliobrica. ccccl. M. p. fluens. nauium. p. .cclx. M. a uaria oppido capax: quem propter uniuerſā hiſpaniam græci appellauere iberiam. Regio ceſſetania: flumen ſubi: Colonia: Tarraco Scipionum opus: ſicut carthago pœnorum. Regio ilergetū: oppidum ſubur: flumē rubricatum: a quo laletani & indigetes. Poſt eos quo dicetur ordine ītus recedētes radice pyrenei: auſetani: itani: lacetani. Perq; pyreneum ceretani: dein uaſcones. In ora autē colonia barcine cognoīe fauentia. Oppida ciuium romanorum betulo illuro. Flumen larnum blande fluens alba. Emporia geminum hoc ueterum incolarum & græcorum: qui phocentium fuere ſoboles. Flumen ticher. ab eo pyrenea Venus in latere promontorii altero. xl. M. Nūc per ſingulos conuentus reddentur inſignia præter ſupradicta tarracone diſceptant populi. xliiii. quorum celeberrimi ciuium romanorum dertuſāī biſgargitani. Latiorū auſetani cæretani: qui iuliani cognoīant: & qui auguſtani: ſedetani: gerūdēſes: geſſorieſes teari: q iulienſes. Stipēdiarioꝝ aquicaldenſes: onenſes: betulonenſes. Cæſarauguſtana colonia immunis amne ibero affuſa: ubi oppidum antea uocabatur ſaldyba

regionis reditaniæ:recipit populos.lii. Ex iis ciuiũ romanorum bellitanos celſenſes. Ex colonia calaturiganos:qui naſici cognomiãtur. Ilerdenſes ſurdaonum gẽtis iuxta quos ſicoris fluuius : oſcenſes regionis ueſſetaniæ turiaſſonenſes. Latinorum ueterũ caſcantenenſes ergauicenſes gracchuritanos leonicenſes oſſigerdenſes . Fœderatos tarragenſes . Stipendiarios arcobrienſes andologenſes arocelitanos burſaonenſes calaguritanos : qui fibularenſes cognominantur . Complutenſes carenſes cincienſes cortoenſes damanitanos larnenſes lurſenſes ſpalenſes ilumberitanos lacetanos iubienſes pompolonenſes ſegiſenſes. Carthaginem conueniunt populi.lxii. exceptis inſularũ incolis. ex colonia accitania gemelleſenſes & libiſoſona cognomine foroauguſtana:quibus duabus ius italiæ datum. Ex colonia ſalarienſe oppidani latii ueteris caſtulonenſes:qui cæſariuenales appellantur. Setabitani qui auguſtani:ualerienſes . Stipendiariorum autem hi celeberrimi albanenſes baſtiani conſaburenſes dianenſes egeleſtani lorcitani laminitani menſani : qui & oritani . Menteſani: qui & baſtuli . Oretani:qui & germani cognominantur . caputq; celtiberiæ ſegobrigenſes carpẽtani & tolerani tago flumini impoſiti. dein uiccienſes uirgilienſes . In conuẽtũ cluniẽſem uarduli ducunt populos.xiiii. ex qbus labanenſes tãtũ nominare libeat. Turmodigi quattuor in quibus ſegiſamonenſes & ſegiſamaiulienſes. In eundẽ conuentũ carieres & uennenſes quinq; ciuitatibus uadunt. Quarum ſunt uelienſes:eodẽ pelleodecones celtiberorum .iiii. pupulis: quorum numantini fuere clari: ſicut in uacceorum.xviii. ciuitatibus intercatinienſes palarini locobrigenſes caucenſes . Nam in cantabris quattuor populis iuliobrica ſola memoratur. in autrigonum decẽ ciuitatibus tritiũ : & uirouefca. Areuacis nomen dedit fluuius areua. horum ſex oppida raguntia & ibixama: quæ nomina crebro aliis ĩ locis uſurpantur. Præterea ſegouia & noua auguſta termes: ipſaque clunia celtiberiæ finis . Ad oceanum reliqua uergunt uardulique ex prædictis & cantabri. Iunguntur iis aſturum.xii. populi diuiſi in auguſtanos aſturica urbe magnifica. In his ſũt girri peſici lacienſes zoelæ . Numerus omnis multitudinis ad.cc.lx.M. liberorum capitum. Lucenſis conuentus populorum eſt.xvi. præter celticos & leuanios ignominoſæ ac barbaræ appellationis . Sed liberorum capitum ferme .clxvi. Simili modo bracarũ .xxiiii. ciuitates.cc.lxxv. capitum . ex quibus præter ipſos bracaros iuballi celerni galleci equeſilici querquerni citra faſtidium nominentur . Longitudo citerioris hiſpaniæ eſt ad finem caſtulonis a pyreneo .d.c.vii. M.p.& ora paulo amplius. Latitudo a tarracone ad littus olarſonis .ccc.vii. E radicibus pyrenei ubi cuneatur anguſtiis inter duo maria paulatim:deinde ſe pandens : qua contingit ulteriorem hiſpaniam: tantundem & amplius latitudinem adiicit. Metallis: plumbi: ferri: æris: argenti: auri tota ferme hiſpania ſcatet. Citerior & ſpecularibus lapidibus. Betica & minio. Sunt & marmorum lapidicinæ uniuerſæ hiſpaniæ. Veſpaſianus imperator Auguſtus iactatus procellis reip. latii ius tribuit . Pyrenei montes hiſpanias galliaſq; diſterminant: promontoriis in duo diuerſa maria proiectis.

Narbonenſis prouincia. Cap.iiii.

NArbonenſis prouincia appellatur pars galliarum : quæ interno mari alluitur : bracchara ante dicta : amne uato ab italia diſcreta alpiumque ſaluberrimis romano imperio iugis . A reliqua uero gallia latere ſeptentrionali montibus gebenna & urbibus agrorum cultu uirorum moꝝq; dignatione amplitudine opum nulli prouinciarum poſtferenda: breuiterq; italia uerius q̃ prouincia. In ora regio ſardonum : ĩtuſq; conſuaranorum. Flumina technumner nodubrum. Oppida illiſeberæ magnæ quondam urbis tenue ueſtigium. Ruſcino latinorum: flumen atax e pyreneo rubrẽſẽ permeans lacum. Narbo martius decumanorum colonia .xii. M . paſſuum a mari diſtans. Flumina araris liria . Oppida de cætero rara præiacentibus ſtagnis agatha quondam maſſilienſium & regio uolcarum tectoſagum. atq; ubi rhoda rhodiorum fuit: unde dictus multo galliarũ fertiliſſimus rhodanus fluuius ex alpibus ſe rapiẽs

per lemãnum lacum:ſegnemq; deferens ararim : nec minus ſe ipſo torrentem iſaram & truentiam. Libyca appellantur duo eius ora modica . Ex iis alterum hiſpanienſe : alrerum merapinum:tertium idemq; ampliſſimum maſſalioticum. Sunt auctores & heracleam oppidum ĩ oſtio rhodani fuiſſe:ultra foſſam ex rhodano.c.paſſibus Marii opere & nomine inſigne ſtagnum. Aſtromela oppidum maritima auaricorũ ſuperq; campi lapidei Herculis prœliorum memoria. Regio anatiliorum & intus deſuuiatiũ cauaꝝq;.rurſus a mari tricoriũ & ĩtus tricolloꝝ. Voconrioꝝ:& ſegouellaunoꝝ : mox allobrogum ac in ora maſſilia græcorum phocenſium . Fœderata promontorium : zoachitariſta portuſregio clamatulicorum . Dein ſuelteri: ſupraq; uerucini . In ora autem hac athenopolis maſſiliẽſium forum Iuliioctauianorum colonia:quæ pacẽſis appellatur:& claſſica amnis ſiue argenteus. Regio oxibiorum ligaunorumque:ſuper quos ſuebri quariates adunicantes . At in ora oppidum latinum antipolis . Regio deciatium. Amnis uarus ex alpium mõte cemeno profuſus. In mediterraneo colonia arelate ſextanorum: beterræ ſeptumanorum:arauſio ſecundanorum. In agro cauarũ. ualentia: uiẽna: allobrogum. Oppida latina aquæſextiæ ſalubiorum:auenio cauarũ: aptaiulia uulgientium alebecerioꝝ apollinarium : alba heluoꝝ:auguſta tricaſtinoꝝ: Abatilia area bormannico macina bellio carcaſũ uulgarũ tectoſagũ ceſſero carbantorathe:me minorum:cenicenſes:cambolectri:qui atlantici cognominantur. Forum Voconi:glarum Liuii. Leuteuani: q et foroneroniẽſes. Nemauſũ aremicorũ. Piſcenæ ruteni ſannagenſes tolоſani tectoſagii aquitaniæ contermini ataſcodinitarii cononienſes umbranici. Voconriorum ciuitatis fœderatæ duo capita uaſgo & lucus auguſti. Oppida uero ignobilia.xix.ſicut .xxiiii.nemauſenſibus attributa . Adiecit formulæ Galba imperator ex inalpinis aganticos atq; bodiontios:quorum oppidum dina . Longitudinẽ prouinciæ narbonenſis .cccc.lxx.M. paſſuũ Agrippa tradit, Latitudinẽ .cc.lxviii.

Italia:Tyberis:Roma:Campania. Cap.v.

ITalia dehinc:primiq; eius ligures : mox hetruria:umbria:latium :ubi tyberina oſtia:& roma terrarum caput.xvi.M.p. interuallo a mari . Volſcorum poſtea littus:& campaniæ: picentium inde:ac lucanum brutiumq;.quo longiſſĩe in meridiẽ ab alpium pene lunatis iugis in maria excurrit italia. Ab eo græciæ ora. Mox ſalẽtini: peduculi:apuli:pelıgni:frẽtani:marrucini:ueſtini:ſabĩi : picẽtes:galli:ũbri:hetruſci: ueneti:carni:iapides:iſtri:liburni. Nec ignoro ĩgrati ac ſegnis animi exiſtimari poſſe merito : ſi breuiter atq; in tranſcurſu in hunc modum dicatur terra omnium terrarũ alumna . eadem & parens numine deum electa : quæ cælum ipſum clarius faceret : ſparſa congregaret ĩperia. rituſq; molliret:& tot populorum diſcordes feraſq; lĩguas ſermonis commercio contraheret ad colloquia:& humanitatem homini daret. breuiterq; una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Et quid agam: tãta nobilitas omnium locorum:quos quis attigerit? tãta rerum ſingularum populorumq; claritas tenet. Vrbs roma uel ſola in ea & digna etiam feſta ceruice facies quo tandem narrari debet opere? Et qualiter campaniæ ora per ſe felixq; illa ac beata amœnitas:ut palam ſit uno in loco gaudentis opus eſſe naturæ. Iam uero tota ea uitalis ac perennis ſalubritaris cæli temperies eſt:tam fertiles campi:tam aprici colles:tam innoxii ſaltus:tã opaca nemora:tam munifica ſiluarum genera:tot montium afflatus : tanta frugum & uitium olearumq; fertilitas:tam nobilia pecori uellera:tam opima tauris colla:tot lacus:tot amnium fonriumque ubertas : totam eam perfundens:tot maria:portus . Gremiumq; terrarum commercio patens undiq; . & tanq̃ ad iuuandos mortales ipſa auida in maria procurrens. Neq; ingenia rituſq; ac uiros & lingua manuq; ſuperatas commemoro gentes. Ipſi de ea iudicauere græci:genus ĩ gloriã ſui effuſiſſimũ quotã partem ex ea appellando græciam magnam . Nimirum id quod in mentione cæli fecimus:hac quoq; in parte faciendum eſt: ut quaſdam notas ac pauca ſydera attingamus . Legẽtes tantũ quæſo meminerint ad ſingula toto orbe ediſſerenda feſtinari.

Eſt ergo folio maxīe querno aſſīilata: multo proceritate āplior q̄ latitudine in leuo ſe
flectens cacumine: et amazonicæ figura deſinens parmæ. ubi a medio excurſu cynthos
uocatur per ſinus lunatos duo cornua emittens leucopetram dextra lacinium ſiniſtra.
Patet lōgitudine ab alpino fine prætoriæ auguſtæ per urbem capuam: eq; curſu meāte
rhegiū oppidum ī humero eius ſitū: a quo ueluti ceruicis īcipit flexus: decies centena
& uigīti milia paſſuum. multoque amplior menſura fieret lacinium uſque: ni talis
obliquitas in latus digredi uideretur. Latitudo eius uaria eſt. cccc. x. milium ītet duo
maria īferum & ſuperum: amneſq; uarum atq; arſiam mediam atq; ferme circa urbē
romam ab hoſtio aterni amnis in hadriaticum mare influentis ad tyberina hoſtia .c.
. xxx .vi. & paulominus a caſtronouo hadriatici maris alpium ad thuſcum æquor.
Haud ullo in loco .cc. in latitudinem excedens. Vniuerſæ autem ambitus a uaro ad
arſiam. xxx. M. paſſuum. lviii. efficit. Abeſt a circundatis terris hiſtria ac lyburnia: q/
buſdam locis. c. milia paſſuum. Ab epiro & illyrico .l. Ab africa minus .cc. ut auctor
affirmat Varro. Ab ſardinia. c. xx. milia. A ſicilia. M. d. A corſica minus. lxx. Ab iſſa. l.
Incedit per maria cæli regione ad meridiem quidem. Sed ſiquis diligenti ſubtilitate
id exigat: inter ſextam horam: primamq; brumalem. Nunc ambitum eius urbeſque
enumerabimus. qua in re præfari neceſſarium eſt auctorem nos diuum Auguſtum
ſecutores: deſcriptionemq; ab eo factam italiæ totius in regiones. xi. Sed ordine eo q̄
in littorum tractu fiet urbium quidem uicinitates oratione utiq; præpropera ſeruari
non poſſe. itaq; interiori in parte digeſtionem ī litteras eiuſdem nos ſecutos coloniaꝝ
mentione ſignata: quas ille in eo prodidit numero. Nec ſitus origineſq; pſeq facile
eſt. Ingaunis liguribus ut cæteri omittantur agro tricies dato. Igitur ab amne uaro
nicea oppidum a maſſilienſibus conditum. Fluuius pado: alpes populiq; in alpinis
multis nominibus: ſed maxime capillati oppido uediantiorum: ciuitatiſgemellio:
portus Herculis: menœchi: liguſtica ora. Ligurum celeberrimi ultra alpes ſaluidecea/
tes: moxubii: citrauenæ: meſturi: ſotibagieni: ſtati: ellibi: uelli: aielli: eubutiates: caſ/
monates: ueliates. & quorum oppida ī ora proxima dicemus. Flumē rutuba: oppidū,
albium: intemilium: flumē merula: oppidum albingaunum: portus uadū: ſabatiū:
flumen porcifera: oppidum genua: fluuius feritor: portus delphini. Tigulia ītus &
ſegeſta tigulliorum: flumen macra liguriæ finis. A tergo autem ſupradictorū omniū
apenninus mons italiæ ampliſſimus perpetuis iugis ab alpibus tendens ad ſiculum
fretum. Ab altero eius latere ad padum amnem italiæ ditiſſimum: omnia nobilibus
oppidis nitēt. Libarna dertona colonia: trira: barderatæ: īduſtria: polētia: carrea: quod
potentia cognominatur. Forofului quod ualentinum. Auguſta uaciennorum alba
pompeia aſta aquæ ſcatiellorum. Hæc regio ex deſcriptione Auguſti nona eſt. patet
ora liguriæ īter amnes uarum & macrā .cc. xi. M. p. Adnectitur ſeptimæ: ī q̄ hetruria
eſt ab amne macra: & ipſa mutatis ſæpe nominibus. Vmbros inde exegere antiqtus
pelaſgi. Hos lydi: a quorum rege tyrrheni: mox a ſacrificio ritu lingua græcorū thuſci
ſunt cognominati. Primum hetruriæ oppidum luna portu nobile. Colonia luca a
mari recedens. propiorq; piſa inter amnes auſerem & arnum orta a Pelope piſiſque.
ſiue a tenucanis græca gente. Vada uolaterrana: fluuius cecina populorum hetruſcoꝝ
quondam hoc tantum in littore. Hinc amnes prile: mox umbro nauigiorum capax
& ab eo tractus umbriæ portuſq; telamon: coſa uolgentium a populo ro. deducta.
grauiſce caſtrū nouū: pyrgi: cæretanus amnis: & ipſū cære. Intus mil. paſſibus q̄ttuor
agilla a pelaſgis cōditoribus dictū alſiū: phregne. Tyberis amnis a macra. cc. lxxxiiii.
. M. p. Intus colōiæ faliſca argis orta ut auctor ē Cato: quæ cognoīāt hetruſcorū lucus.
Colōiæ ruſellana: ſaniēſis: critona: de cætero arētini ueteres: arētini fidētiores: arētini:
iulienſes: amitinēſes: aquaſenſes cognomine taurini blerani cartonienſes: capinates.
Cluſini noui: cluſini ueteres. Fluētini præfluenti arno appoſiti: feſulæ: ferentinum ɛ
feſcennia: hortanum: herbanū: nepe. Nouem pagi præfectura claudiæ. Foro clodi:

piſtoriū:peruſia:ſuanenſes:ſatnini: qui āte aurinini uocabātur:ſubertani:ſcatones:
tarquinieſes:thuſcanienſes:uertulonienſes:uerentani:eſetini. Volaterrani cognomīe
hetruſci. Volſinienſes ī eadem parte:oppidorū ueterū nomina retinēt agri cruſtumi-
nus caletranus. Tyberis antea tybris appellatus:et prius albula e media fere lōgitudīe
apennini finibus aretinorū profluit:tenuis prīo nec niſi piſcinis corriuatus emiſſuſq;
nauigabilis:ſicuti tinna & glanis influentes in eum nouenorum ita conceptu dierum
ſi non adiuuēt hymbres:ſed tyberis propter aſpera & confragoſa. Ne ſic qdē præterq̄
trabibus uerius q̄ ratibus lōge meabilis. Fertur per.c.l.M.p. non procul tiferno puſia
& otriculo hetruriam ab umbris ac ſabinis:mox citra.xiii.M.p.urbis ueientē agrum a
cruſtumino:dein fidenate:latinumq; a uaticano dirimens. Sed ītra tinnā & glanim
duobus & .xl. fluuiis auctus:præcipuis autem nare & aniene. qui & ipſe nauigabilis.
Latium includit a tergo:nec minus tamen aquis ac tot fontibus in urbem perductis.
Et ideo quanlibet magnarum nauium ex italo mari capax rerum ī toto orbe naſcētiū
mercator placidiſſimus. Pluribus prope ſolus q̄ cæteri ī omnibus terris amnes accolit
aſpiciturq; uillis. Nulliq; fluuiorum minus licet incluſis utrinq; lateribus. nec tamen
ipſe pugnat quanq̄ creber ac ſubitis incrementis:& nuſq̄ magis aquis q̄ in ipſa urbe
ſtagnantibus. Quinimmo uates intelligit potius ac monitor auctu ſemper religioſus
uerius q̄ ſæuus. Latiū antiquum a tyberi circeios ſeruatū eſt. M. paſſuū .l. lōgitudīe:
tam tenues primordio imperii fuere radices. Colonis ſæpe mutatis tenuere alii aliis
tēporibus. Aborigines:pelaſgi:arcades:ſiculi: arunci:rutyli. Et ultra circeios: uolſci:
oſci:auſones unde nomen modo latii proceſſit ad lirin amnem. In principio eſt oſtia
colonia a romano rege deducta. oppidum laurentum locus ſolis indigetis: amnis
numicus. Ardea a Dane Perſei matre condita. Dein quondam aphrodiſium antium
colonia. Aſtura flumen & inſula:fluuius nympheus:cloſtra romana. Circeii quondā
inſula immenſo quidem mari circundata (ſi creditur Homero) & nunc plane. Mirum
ē: quod hac de re tradere hominū noticiæ poſſumus. Theophraſtus q prīo externorū
aliqua de romanis diligētius ſcripſit. Nam Theopompus: ante quē nemo mentionē
habuit:urbem duntaxat a gallis captam dixit. Clytarchus ab eo proximus legationē
tantum ad Alexandrum miſſam. hic iam plus q̄ & fama circeiorum inſulæ & mēſurā
poſuit ſtadia .lxxx. ī eo uolumine:quod ſcripſit Nicodoro atheniēſium magiſtratui:
qui fuit urbis noſtræ.cccc.lx.āno. Quicquid eſt ergo terrarum præter .x.M.p. prope
ambitus adnexum īſulæ. Poſt eum annum acceſſit italiæ aliud miraculum a circeiis.
Palus pontina eſt:quem locum.xxiiii. urbium fuiſſe Mutianus ter conſul prodidit.
dein flumen ufens ſupra quod tarracina oppidum līgua uolſcorum anxur dictum.
ibi fuere amyclæ a ſerpentibus deletæ. dein lacus fadanus:caieta portus. Oppidum
formiæ antiqua læſtrygonum ſedes. ultra fuit oppidum pyræ:colonia minturnæ lyri
amne diuiſa glanico appellaro. Sinueſſa extremum in abiecto latio:quā quidā dixere
ſinopem uocitaram. Hinc felix illa campania eſt. Ab hoc ſinu īcipiunt uitiferi colles:
& temulentia nobilis:ſucco per omnis terras īclyto. atq; (ut ueteres dixere) ſummum
Liberi patris cum Cerere certamen. Hīc ſetini & cecubi obtenduntur agri. Iis iungunt
falerni:caleni. Dein conſurgūt maſſici gaurani:ſurrentiniq; montes. ibi leborini cāpi
ſternuntur:& ī delicias alice epulantur menſis. Hæc littora fontibus calidis rigantur.
Prætereq; cætera ī toto mari conchylio piſce nobili annotantur. Nuſq̄ generoſior oleæ
liquor. Et hoc quoq; certamē hūanæ uoluptatis tenuere oſci:græci:ūbri:thuſci:cāpāi.
In ora ſauo fluuius. Vulturnum oppidum cum amne:liternum:cumæ chalcidēſiū:
miſenum: portus baiarū:bauli:lacus lucrinus & auernus: iuxta quē cimeriū oppidū
quondā. dein puteoli colonia dicæarchia dicti:poſtq; phlegræi cāpi. Acheruſia palus
cumis uicina. Littore aūt hoc neapolis chalcidenſium:& ipſa parthenope a tumulo
ſirenis appellata. Herculanium Pompeii:haud procul expectante monte ueſuuio.
Alluente uero ſarno amne ager nucerinus eſt. &. uiiii. M. paſſibus a mari ipſa nuceria

Surrentum cū ptomontorio Mineruæ ſirenum quondam ſede nauigatione a circeiis
duo de.lxxx.M.paſ. patet.Regio ea a tyberi prima italiæ ſeruatur ex deſcriptiōe Au-
guſti.Intus colōiæ capua a.xl.campo dicta:aquinum: ſueſſa:uenafrum:ſora:teanū:
ſidicinum cognomine nola. Oppida abellinum: aritia:alba longa:acerani: allifani:
atinates:aletrinates:anagnini:atellani:uefulani:arpinates:auxiniates:auxeliani: al-
faterni .Et qui ex agro latino: item hernico: item labicano cognominati.Bouelle:ca-
larie:caſinum:calenum:capitulum:hernetum:cernetani qui mariani cognominātur.
Corani a Dardano troiano orti.Cubulterini:caſtrimonienſes: cingulani:gabienſes.
ī monte albano foropopulienſes.Ex falerno:fruſinates: ferentinates:freginates: fra-
baterni ueteres: frabaterni noui.Ficolenſes fregellani:foroappi:forentani:gabini:in-
terānates: ſuccaſani qui et lirinates uocātur.Ilionenſes:lauini:norbani: nomētani.
Preneſtini urbe quōdam ſtephane dicta:priuernates:ſetini:ſignini:ſueſſulani:telini:
trebulani cognomine balimenſes.Trebani:thuſculani:uerulani:ueliterni:ulubrēſes:
uluarnates.ſuper quæ roma ipſa:cuius nomen alterum dicere arcanis cerimoniarum
nefas habetur: optimaq; et ſalutari fide abolitum annuntiauit Valerius ſoranus:lu-
itq; mox pœnas.Nō alienum uidetur inſerere hoc loco exemplum religionis ātiquæ
ob hoc maxime ſilētium inſtitutæ.Nāq; diua Angerona:cui ſacrificatur ad diem.xii.
kalēdas ianuarii:ore obligato obſignatoq; ſimulacrum habet.Vrbem tris portas ha-
bentem Romulus reliquit: aut ut plurimis tradētibus credamus:quattuor.Mœnia
eius colligere ābitu imperatoribus cēſoribuſq; Veſpaſianis: āno cōditæ.d.ccc.xxviii.
.M.paſſuum.xiii.M.cc.complexa montes.vii.Ipſa diuiditur in regiōes.xiiii.Cōpita
ſingularum.cc.lxv.p.eiuſdem ſpatii menſura currente a miliario in capite romani
fori ſtatuto ad ſingulas portas:quæ ſūt hodie numero.xxxiiii.ita ut.xii. portæ ſemel
numerentur prætereanturq; ex ueteribus ſeptem:quæ eſſe deſierunt. efficit paſſuum
per directum.xxx.M.d.v.lxii.ad extrema uero tectorum cū caſtris prætoriis ab eodē
miliario per uicos omnium uiarum menſura colligit paulo amplius.lxx.M. paſſuū.
Quod ſiquis altitudinem tectorum addat:dignam profecto æſtimationem cōcipiat.
fateaturq; nullius urbis magnitudinem ī toto orbe potuiſſe ei comparari.Clauditur
ab oriente aggere Tarquinii Superbi inter prima opere mirabili. Nanq; eum muris
æquauit:qua maxīe patebat aditu plano:cætero munita erat præcelſis muris aut ab-
ruptis montibus:niſi ꝙ expatiantia tecta multas addidere urbes:in prima regione.
Præterea fuere in latio clara oppida ſatricum: pometia: ſcaptia: pitulum: polito-
rium: tellene: tiſata:cecina: ficana:cruſtumium: meridia: medullum:corniculū:
ſaturnia ubi nunc roma eſt.Antipolis quod nunc ianiculum in parte romæ.antēna:
camerium:collatia: amitinū:norbe:fulmo.& cum iis carnem in monte albano ſoliti
accipere populi albenſes.Albani: eſolani:accienſes:abolani:nubetani: bolanirii:ſue-
tani:coriolani:fidenates:coretii:hortenſes:latinienſes: longani: manates: macrales:
muniēſes:olliculani:octulani:pedani:polletaurini:querquetulani:ſicanni:ſiſolēſes:
tolerienſes:tutienſes: uimiterali:uelienſes:uenetulani:uicellenſes. Ita ex antiquo la-
tio.liii. populi interiere ſine ueſtigiis.In cāpano autem agro ſtabie oppidum fuit
uſq; ad Cn.pōpeium &.L.Catonem cōſſ.a pridie kalend.maii.quo die Sylla legatus
bello ſociali id deleuit:quod nūc in uillas abiit.Intercidit ibi & taurania.Sunt & mo-
rientis ſcalini reliquiæ.Præterea auctor eſt Antias oppidum latinoꝝ apiolas captum
a.L.Tarquinio rege. ex cuius præda capitolium is ī fine inchoauerit.A ſurrentino ad
ſilaꝝ amnem.xxx.M.paſſus ager picentinus fuit thuſcoꝝ templo Iunonis argiæ ab
Iaſone cōdito inſignis.Intus oppidum ſalerni: picentia.A ſilaro regio tertia & ager
lucanus brutiuſq; incipit. Nec ibi rara incolarum mutatio.Tenuerūt eum pelaſgi:
& notri:itali:morgetes:ſiculi: græciæ maxīe populi: nouiſſime lucani a ſamnitibus
orti duce Lucio.Oppida peſtum a græcis poſidonia appellarum:ſinus peſtanus:op-
pidum elea:quæ nunc uelia promōtorium.Palinuꝝ a quo ſinu recedēte traiectus ad

coloniam regiam .c. M.paſſus. Proximum autem huic flumen melphes:oppidum buxentum græciæ prius magnæ:nunc lucaniæ. Laus amnis: fuit & oppidum eodem nomine. Ab eo brutium littus:oppidum blanda:flumē baletum:portus parthenius. & phocēſiū ſinus uibonēſis:locus clampeciæ. Oppidū tempſa a græcis remeſe dictū: & crotonienſium terina: ſinuſq; ingēs terinus. Oppidum conſentia. Intus ī penīſula fluuius acheron a quo oppidani acherontini. Hippo: quod nunc uibonem ualentiā appellamus. portus Herculis:metaurus amnis:tarentum oppidum:portus Oreſtis & meddua. Oppidum ſcylleū:cratis fluuius pater ut dixere Scyllæ. Dein colonia regia: ſiculum fretum:ac duo aduerſa promontoria ex italia cenis:e ſicilia pelorum.xii.ſtadiorum interuallo. Vnde rhegium.xliii.paſſuum. Inde apennini ſilua:ꝓmontorium leucopetra.xii.M.paſſibus ab ea locri cognomīati.li.a promontorio zephyrio abſūt: a ſilaro.ccc.iii.M. Et includitur europæ ſinus primus in eo quem maria nuncupant. unde irrumpit atlanticum ab aliis magnum:qua intrat porthmos a græcis: a nobis gaditanū fretum cum ītrauit. Hiſpanum quatenus hiſpanias abluit. Ab aliis ibericū aut balearicū. Mox gallicum ante narbonenſem prouinciam: hinc liguſticum. Ab eo ad ſiciliam inſulam thuſcum. quod ex græcis alii notium: alii tyrrhenum:e noſtris plurimi inferum uocant. Vltra ſiciliam quod eſt ad ſalentinos: auſonium Polybius appellat. Eratoſthenes autem īter oſtium oceani & ſardiniam quicquid eſt ſardoniū. Inde ad ſiciliam tyrrhenum:ab hac cretam uſq; ſiculum:ab ea creticum. Inſulæ p hæc maria primæ omnium pityuſæ a græcis dictæ a frutice pineo: nunc ebuſus uocatur: utraq; ciuitate fœderata:anguſto freto interfluente. patent.xlii.M.paſſibus. abſūt ab dianio.lxx.ſtad. totidem dianium per continentem a carthagine noua. tantundem a pityuſis in altum baleares duæ: et ſucronem uerſus colubraria. Baleares funda bellicoſas:græci gymnaſias dixere. Maior.c.M.p.eſt lōgitudine: circuitu uero .cccc.lxxx. .M.oppida habet ciuium romanorum palinam & polentiam latinorum ciuium.& tucini quod fœderatum bochorum fuit:ab ea .xxx.M.p.diſtat minor: longitudine .xl.M circuitu.c.l.M.paſſuū. Ciuitates habet labonem: ſaniſerā:magonē. a maiore .xii.paſſuum in altum abeſt capraria inſidioſa naufragiis:& e regione palinæ urbis meraria ac tiquadra patria Annibalis. Ebuſi terra ſerpentes fugat: colubrariæ parit. Ideo infeſta omnibus niſi ebuſitanam terram inferentibus. græci ophiuſam dixere. Cuniculos ebuſis gignit populantes balearium meſſes. Sunt aliæ.xx. ferme paruæ mari uadoſo. Galliæ autem hinc ora in rhodani oſtio metina: mox quæ blaſconus uocatur:& ſtechades a uicinis maſſilienſibus dictæ: propter ordinem quo ſitæ ſunt erunt nomina ſingulis protemeſe: quæ & pomponiana uocatur: tertia hype. Ab iis ſturium:phœnice:philarero:& lerina aduerſū antipolin:ī q̄ uergoani oppidi mēoria.

Corſica. Cap.vi.

IN liguſtico mari eſt corſica:quam græci cyrnon appellauere: ſed thuſco ꝓpiot a ſeptentrione in meridiem proiecta. longa paſſuum.cl.M.lata maiore ex parte .l. circuitu.ccc.xxii.M. Abeſt a uadis uolaterranis.lxii.M.p. Ciuitates habet .xxxiii.& colonias marianam a Mario deductam: aleriam a dictatore Sylla. Citra eſt oglaſa. Intra uero .lx. M. paſſibus a corſica:planaria a ſpecie dicta æqualis freto: ideoque nauigiis fallax:amplior gorgona & capraria: quam græci ægilon dixere. Item igiliū: & dianium quam artemiſiam:ambæ contra coſanum littus:& contra littus uaponæ: menaria:colūbaria: uenaria:ilua:cum ferri metallis circuitu.c.p.a populonio .x.M. A græcis ætalia dicta. ab ea planaſia .xxxviiii.M. Ab iis ultra tyberina oſtia ī antiano ſtura. mox palmaria ſinonia aduerſum formias pontiæ. In puteolano autem ſinu pandataria ꝓchyta nō ab Eca Aeneæ nutrice: ſed quia ꝓfuſa ab ænaria erat. Aenaria ipſa a ſtatiōe nauium Aeneæ Homero inarimæ dicta. græcis pythecuſa: nō aſymiarū multitudine: ut aliqui exiſtimauere: ſed a figulinis doliariorum. inter pauſilipum & neapolin megaris. mox a ſurrento.viii.M. paſſibus diſtantes Tyberii prīcipis arce

nobiles capreæ circuitu.xl.M.p.e.x.leucothea. Extra quẽ conſpectũ pelagus africam attingens. Sardinia minus.viiii.M. paſſibus a corſicæ extremis etiamnum anguſtias eas arcentibus inſulis paruis:quæ cuniculariæ appellantur. Itemque pinton & foſſæ: a quibus fretum ipſum taphros nominatur.

Sardinia. Cap.vii.

SArdinia ab oriente patens.c.lxxxviii.M.paſſuũ: ab occidente.c.lxxii.milia:a meridie.lxxiiii.milia: a ſeptẽtriõe.c.xxii. Circuitu.d.lxii.milia. Abeſt ab africa calaritano promontorio ducenta milia. a gadibus.xiii.l.habet & a garditano pmõtorio duas inſulas:quæ uocantur Herculis a ſulcherſi enoſin: a calaritano ficariam. Quidam haud procul ab ea etiam beleridas ponunt: & callodem:& quam uocant hieracam. Celeberrimi in ea populorum ilienſes: ſalari:corſi. oppidorum.xiiii. ſulchitani:ualentini: neapolitani:bocenſes:calaritani ciuium romanorum:& norenſes. Colonia autem una: quæ uocatur ad turrim libyſonis. Sardiniam ipſam Timæus ſandaliotin appellauit ab effigie ſoleæ. Myrſilus ichnuſam a ſimilitudine ueſtigii. Contra peſtanum ſinum leucaſia eſt a ſirene ibi ſepulta appellata. Contra ueliam pontia & iſacia: utræque uno nomine œnotrides:argumentum poſſeſſæ ab œnetriis italiæ:& contra uibonẽ paruæ quæ uocantur ithaceſiæ Vlyxis ſpecula.

DE Sicilia. Cap.viii.

VErum ãte omnes claritates ſicilia ſicania a Thucydide dicta. Trinacria a pluribus aut triquetra a triangula ſpecie:circuitu patens ut auctor eſt Agrippa.d.c.xviii.M.paſſibus: quondam brutio agro cohærens:mox interfuſo mari auulſa.xii.M.in longitudinem freto. In latitudinem autem.cxd. Iuxta coloniam regiã ab hoc dehiſcendi argumento:rhegium græci nomen dedere oppido in margine italiæ ſito. In eo freto eſt ſcopulus ſcylla:item carybdis. Mare uorticoſum: ambo clara ſæuitia. Ipſius triquetræ ut diximus promontorium pelorus uocatur: aduerſus ſcyllã uergẽs in italiam:pachynam in græciam.cxliiii.M. ab eo diſtante peloponneſo. Lilybeum in africam.c.lxxx.M. interuallo a Mercurii promontorio: & a calaritano ſardiniæ.c.uiginti.M. Inter ſe autem hæc promontoria late diſtant his ſpatiis. Terreno itinere a peloro pachinum.c.lxvi.M.paſſus. Inde lilybeum.cc.M. Inde pelorum.c.lxx.M. coloniæ ibi urbes ac ciuitates.lxxii. A peloro mare ioniũ ora ſpectãte oppidũ meſſana ciuium romanorum:qui mamertini uocantur. Promontorium drepanum: colonia taurominium:quæ antea naxos:flumen aſines: mons ætna nocturnis mirus ĩcẽdiis. Crater eius patet ambitu ſtadia.xx. fauilla taurominium & catinã uſque peruenit feruens. fragor uero ad maronem & gemellos colles. ſcopuli tres Cyclopum. Portus Vlyxis: colonia catina:flumina ſymethum terias. Intus leſtrigoni campi. Oppida leontini: megaris: amnis pantagies: colonia ſyracuſæ cum fonte arethuſa. Quãquam: & temenitis:& archidemiſa: & magea: & cyane: militiæ fontes in ſyracuſano potãtur agro. portus nauſtathmus: flumen florus: promontorium pachynũ: a qua fronte ſiciliæ flumen hirminium. oppidum camarina: fluuius celas: oppidum agragas: quod agrigentum noſtri dixere. thermæ colonia:amnes agathema therypſa celinus. Oppidũ lilybeũ.ab eo promontorium drepana:mox eryx. Oppida panormum: ſolinium: hymera cum fluuio cephaledi: ſeleuntinum: agathyrnum: tyndaris colonia:oppidum myle. Et unde cepimus pelorus. Intus latinæ condirionis centuripini: nepini: ſegeſtani. Stipendiarii: aſſorini: ætnẽſes:aggerini:aceſtei: acrenſes:bidini:citatiarini: drepanitani:argeſtini:aceſtiẽſes:erycini:entelletini: netini:edini:eguini:gelani:galatheni:haleſini:ennenſes:hybleenſes: hebrytenſes:herbẽſes:herbulenſes:halicẽſes:hadranitani: macarenſes:hypanẽſes:ietenſes:mutruſtani: magellini:murgentini:muticenſes:menanini:naxinonii:petini:paropini: teraphitienſes:ſemellitani:ſeſcherini:ſelinunti:ſimeti:hilarẽſes:tiſſinenſes: triocalini:triracienſes: zandei meſſeniorũ. Hoꝝ ĩ ſiculo freto ſũt inſulæ in africam uerſæ gaulos melita a camarina.lxxxiiii.M.paſſibus.a lilybeo.c.xiii. coſira: erõneſos:cereine:galatha:

lepaduſa: æthuſa quam alii æguſã ſcripſerunt. bucion ætnæ. Et a ſeleūte.lxxv.milia oſteades : cōtraq; paropinos uſerca. Citra uero ſiciliã ex aduerſo metauri amnis.xxii. ferme paſſuum ab italia .vii. æoliæ appellatæ. Eædem lipareorum & epheſtiades a græcis: a noſtris Vulcani. Aeoliæ q̃ Aeolus iliacis tp̃ribus ibi regnabat.

DE Lipara Cap.viii.

LIpara cũ ciuium romanorum oppido dicta a Liparo rege: qui ſucceſſit Aeolo: antea longinis uel meligonis uocitata. abeſt .xxii. M .p. ab italia ipſa circuitu paulo minori. Inter hanc & ſiciliam altera antea theraſia appellata : nunc hiera quia ſacra Vulcano eſt: colle in ea nocturnas euomente flammas. Tertia ſtrongyle a lipara mille paſſus ad exortum ſolis uergens : in qua regnauit Aeolus : quæ a lipara liquidiore flamma tantum differt. Cuius fumo qui nam flaturi ſint uenti in triduo prædiſcere incolæ traduntur : unde Aeolo uentos paruiſſe exiſtimatum. Quarta didyme minor q̃ lipara. Quinta eriphuſa. Sexta phœnicuſa pabulo proxĩarũ relicta. Nouiſſima eademq; minima euonymos. Hactenus de primo europæ ſinu.

DE Locris italiæ fronte. Cap.ix.

a A Locris italiæ frons incipit: magna græcia appellata in tres ſinus recedẽs auſonii maris: quoniã auſones tẽuere primi. patet.lxxxii.M.paſſuũ: ut auctor ẽ Varro. pleriq;.lxxii.M. fecere. in ea ora flumina innumera : ſed memoratu digna loconus ſagra: & ueſtigia oppidi caulonis: myſtia: conſilinum caſtrum : carcinum: quod eſſe longiſſimum italiæ promontorium aliqui exiſtimant. Dein ſcyllaceus: & ſcolagium ſcyllaceum: & ſcyletum athenienſibus cum conderent dictum. Quem locũ occurrens therineus ſinus peninſulam efficit. & in ea portus qui uocatur caſtra Annibalis: nuſq̃ anguſtiore italia.xl.M.paſſuum latitudo eſt. Itaq; Dionyſius maior interciſã eo loco adiicere ſiciliæ uoluit. Amnes ibi nauigabiles carcinas: crotalus: ſemyrus : arocha: targines. Oppidum intus petilia: mons clybanus: promontorium lacinium : cuius ante oram inſula .x. M .p. a terra dioſcoron. altera calypſus quam ogygiam appellaſſe Homerus exiſtimatur. Præterea tiriſeranus ameloeſſa. Ipſum a caulõe abeſſe .lxx.M. paſſibus ꝓdidit Agrippa.

Secundus Europæ ſinus. Cap.x.

a A Lacinio promontorio ſecundus europæ ſinus incipit: magno ambitu flexus. & acroceraunio epiri finitur promontorio. a quo abeſt.lxxv. M. paſſibus oppidũ Croto: amnis neethus. Oppidum thurium ĩter duos amnes cratin & ſybarin: ubi fuit urbs eodẽ noĩe. Sĩiliter eſt inter ſyrin & acrin heraclea aliq̃ndo ſyris uocitata. Fluĩa thalandrum: caſuentum. oppidum metapontum: quo tertia italia regio finitur. Mediterranei brutiorum apruſtani tantum. Lucanorum autem hinc atinates: buxẽtini: eburini: grumentini: potentini: ſontini: ſyrini: tergilani: urſentini : uolſẽtani: quibus numeſtrani iunguntur. Præterea ĩteriſſe thebas lucanas Cato auctor eſt. & mardoniã lucanorum urbem fuiſſe Theopompus: in qua Alexander epirotes occubuerit. Connectitur ſecunda regio amplexa hirpinos: calabriam: apuliã : ſalentinos.cc.l.M.ſinu qui tarentinus appellatur ab oppido laconum in receſſu hoc intimo ſito contributa eo maritima colonia: quæ ibi fuerat. Abeſt.cxxxvi.M.p. a lacinio promontorio : aduerſam ei calabriam in peninſulam emittens. Græci meſſapiam a duce appellauere : & ante peucetiam a Peucetio Oenotri fratre. In ſalentino agro ĩter promõtoria.c.M. paſſuum inter ſunt. Latitudo peniĩſulæ a tarento brunduſium terreno itinere .xxxii. .M.paſſibus patet: multoq; breuius a portu ſaſina. Oppida p continentem a tarento uaria cui cognomen apule: meſſapia: aletium. In ora uero ſenonum gallipolis : quæ nunc eſt anxa .lxii.M.paſſibus a tarento. Inde.xxxiii.M.ꝓmontorium quod acran iapygiam uocant : quo longiſſime in maria excurrit italia. Ab eo baſta oppidum & hydruntum.x.M.ac.viiii.M.paſſuum: ad diſcrimen ionii & hadriatici maris. qua in græciã breuiſſimus tranſitus. Ex aduerſo apollonia oppido latitudĩe ĩtercurrẽtis freti .l.non amplius paſſuum. Hoc interuallum pedeſtri continuare tranſitu pontibus

iactis primum Pyrrhus epiri rex cogitauit. Poſt eum. M. Varro cũ claſſibus Pompeii
pyratito bello præeſſet. Vtrunq; aliæ impediere curæ. Ab hydrũte ſoletum deſertum.
dein fratuertium: portus tarentinus: ſtatio militũ luſpia: baleſſum: celium. Brũduſiũ
.l.M. paſſuum ab hydrunte: in primis italiæ portu nobile ac uelut certiore tranſitu:
ſicuti longiore excipiente illyrica urbe dirrachio .cc.xxii. M. traiectu. Brũduſio conter/
minus pediculorum ager nouem adoleſcentes totidemque uirgines ab illyriis .xiii.
populos genuere. Pediculorum oppida rhudia: ſtegnatia: barion ante iapyx a Dedali
filio: a quo & iapygia. amita pactius: aufidus ex hirpinis mõtibus canuſiũ præflués.
Hinc apulia Dauniorum cognomine a duce Diomedis ſocero: in q̃ oppidum ſalapia
Annibalis meretricio amore inclytum. Sipontum: uria: amnis cerbalus Dauniorum
finis. portus aggaſus. Promontorium montis gargani a ſalentino ſiue iapygio. c.xxx.
.iiii. M. paſſibus ambitu. gargani portus garnæ: lacus pantanus: flumen portuoſum
fréto teanum apuloꝝ. Itemq; larinũ: diternia: tifernus amnis. Inde regio frétana. Ira
apulorum genera tria: teani a duce. Gares. Lucani qui ſubacti a Calchãte tenuere loca
quæ nunc tenent etinates. Dauniorum præter ſupradicta coloniæ luceria: uenuſia.
Oppida canuſium arpi aliquando hargos hippium Diomede condente. Mox argi/
rippa dictum. Diomedes ibi deleuit gentes monadotum: dardorumq; & urbes duas
quæ in ꝓuerbii ludicrum uertere apinam metaicram. Cætera ĩtus. In ſecunda regione
hirpinoꝝ colonia una beneuentũ auſpicacius mutato nomine: quæ quõdã appellata
maleuentũ. auſeculani: aquiloni: abellinates cognomine protropi: compſani: caudini
ligures: qui cognominantur cornelani: & qui bebiani: ueſcellani: deculani: aletrini:
abellinates cognomĩati marſi. atrani: ecani: alfellani: artinates: arpani: uorcani: colla/
tini: corinenſes. & nobiles clade romana cannenſes. dirini: forentani: genuſini: herdo/
nienſes: irini: larinaces: cognomine frentani: etinates. ex gargano mateolani: nerecini:
matini: rubuſtini: ſiluini: ſtrapellini: tmãtini: uibinates: uenuſini: ulurtini. Calabroꝝ
mediterranei egetini: butuntinenſes: deciani: brumbeſtini: narbonenſes: baltonenſes:
ſtulnini: tutini. Salentinoꝝ aletini: baſterbini: neretini: ulentini: ueretini.

Regio Italiæ quarta. Ca.xi.

SEquitur regio quarta gentium uel fortiſſimarum italiæ in ora frétanorum a
tiferno flumẽ triniũ portuoſum. oppida hiſtoniũ: buca: ortona. aternus amnis.
Intus anxani cognomine frentani: caretini ſupnates & infernates lanuenſes. marru/
cinorum teatini. pelignorum corfinienſes: ſupequani: ſulmonẽſes. marſoꝝ anxãtini:
atinates: ſucẽtes: lucentes: marruuii. Albenſium alba ad fucinum lacũ. Aeqculanorũ
cliternini: carſeolani. Veſtinorum angulani: pénienſes: peltuinates: quibus iungunt
aufinates: ciſmontani. Samnitium: quos ſabellos & græci ſaunitas dixere. Colonia
bouianum uetus: & alterum cognomĩe undecumanorum: aufidenates: eſernini fagi:
fugali ficolẽſes: ſepinates treuẽtiates. Sabĩorum amiternini: curẽſes: forum decii: foꝝ
nouum: fidenates: ĩteramnates: nurſini: nomẽtani: reatini: trebulani: q cognominãt
mutueſti: & qui ſuffenates: tyburtes: parinates. In hoc ſitu ex æqculis ĩteriete comini:
tadiates: acedici: alfaterni. Gelianus auctor ẽ lacu fucino hauſtum marſorũ oppidũ
archippe cõditum a Marſya duce lydorum. Item urticinorum ĩ piceno deletum a ro/
mãis Valeriãus. Sabini (ut quidam exiſtimauere) a religiõe & deorum cultu ſeuini
appellati uelinos accolũt lacus roſcidis collibus. Nar amnis exhautit illos ſulphureis
aquis. Tyberim ex his petẽs teplet e mõte fiſcello labẽs iuxta uacunæ nemora & reate
ĩ eoſdem cõditus. At ex alia parte anio ĩ mõte trebanorum ortus lacus tris amœnitate
nobiles qui nomẽ dedere ſublaqueo: defert ĩ tyberin. In agro reatino cutyliæ lacum: ĩ
quo fluctuet ĩſula: italiæ umbilicum eſſe. M. Varro tradit. Infra ſabinos latium eſt:
a latere picenum: a tergo umbriã apenninis iugis ſabinos utriq; uallãtibus.

Quinta regio. Ca.xii.

QVita regio piceni eſt quondam ubetrime multitudĩs .ccc.lx. milia picentium ĩ

fidem romāi populi uenere . Orti ſūt a ſabinis uoto uere ſacro . Tenuere ab aterno
amne:ubi nūc ager hadrianus & hadria colonia a mari.vii.milium paſſuum flumē
uomanum:ager prætutianus palmēſiſq;.Item caſtrumnouū:flumē batinū:truētum
cum amne quod ſolum liburnorum ī italia:reliquum eſt.flumīa albulates:ſuinum:
heluinum quo finitur prætuciana regio:& picētium īcipit.Cupra oppidum:caſtellū
firmāorum:& ſuper id colōia aſculū piceni nobiliſſima. Intus nobana:ī ora cluana:
potentia:numana a ſiculis cōdita : Ab iiſdem colōia ancon appoſita ꝓmontorio
cūero ī ipſo flectētis ſe ore cubito a gargāo.c.lxxxiii.M.paſſibus. Intus auſinates:ue/
regrani:cīgulāi:cuprēſes:cognomīe mōtani : falariēſes:pauſulāi:plyniēſes:ricinēſes:
ſeptempedani:tollentinates:triacenſes cum urbe ſaluia:polentini.

Sexta regio. Cap.xiii.

IVngitur hic ſexta regio umbriam complexa:agrumq; gallicum circa ariminū .
Ab ancone gallica ora īcipit:togata gallia cognomine.Siculi & liburni plurimi
eius tractu tenuere in primis palmenſem:prætutianum hadrianumq; agrum. Vmbri
eos expulere:hos hetruria:hanc galli . Vmbrorum gens antiquiſſima italiæ exiſtiat:
ut quos umbrios a græcis putēt dictos: ꝗ inundatione terraꝝ hymbribus ſupfuiſſēt.
Trecenta eorum oppida thuſci debellaſſe reperiuntur.Nunc in ora flumē eſis : ſene/
gallia:metaurus fluuius:colōia fanum fortunæ:piſauꝝ cum amne. Et ītus hiſpellū:
tuder.De cætero amerini:artidiates:aſirinates:amates:eſinates: camertes:caſuētini :
carſulani:doiates cognomine ſalentini:fulginates: foroflamminienſes: foroiuliēſes
cognominē concubienſes:forobremitiani:foroſempronienſes: inginini:interannates
cognomine nartes:meuanates:meuanionenſes:matilicates:narnienſes:quod oppidū
nequinum antea uocitatum eſt.nucerini cognomine fauonienſes:& camellani: otri/
culani:ortani: pitulani cognomine piſuertes:ætali : mergentini : peſtini: ſetinates :
ſarſinates : ſpoletini:ſuareani:ſeſtinates:ſuillates:adinates:trebiates:tuſſicani:tiber/
nates cognomine tyburini: & allimetaurenſes : ueſionicates : urbinates cognomine
metaurenſes:& allihortenſes:metionenſes:uindinates:uiuentani. In hoc ſitu īteriere
feliginates:& qui cluſiolū tēuere:ſupra ītetannani: & ſarranates cum oppidis acerris
quæ uafriæ cognominabantur. Turocelo : quod uettiolum.Item ſolinates:ſuriates :
fallienates.Apienates interiere & arienates cum crinouolo:& uſcidicani:& plāgenſes:
piſinates:cæleſtini.Ameriam ſuptaſcriptā Cato ante Perſei bellū cōditam ānis.dcccc/
.lxiiii.ꝓdidit.

Octaua Regio: Cap.xiiii.

OCtaua regio determinatur: arimino:pado:apēnino.In ora fluuius cruſtumiū:
ariminum colonia:cum amnibus arimino & apruſa.Fluuius hīc rubico quōdā
finis italiæ.Ab eo ſapis:& uitis : & anemo.Rauēna ſabinorum oppidum cum amne
bedeſe ab ancone.c.iii.M.paſſibus:nec procul a mari umbrorum butriū. Intus colōia
bononia felſina uocitata cū prīcipis hetruriæ eſſet.brixillū:mutina:parma:placētia.
Oppida ceſena:claterna:foroclodii:liuii.Populi truētinoꝝ:cornelii:licinii:fauētini :
fidētini:oteſini:padinates:regiēſes a Lepido.Solonates:ſaltes:q galliani cognomīat.
aquinates:tānitāi.Veliates cognomīe ueteti:regiates: urbinates.In hoc tractu īterie/
rūt boii: quoꝝ tribus.cxii.fuiſſe auctor eſt Cato.Item ſenones:q ceperāt romā.

DE Pado flumīe. Cap.xv.

PAdus e gremio ueſuli mōtis celſiſſimū ī cacumē elati finibus liguꝝ gabiēnotū
uiſēdo fōte profluēs cōdēſq; ſeſe cuniculo:& ī forouibiēſium agro iteꝝ exoriēs:
nulli amniū claritate īferior:a græcis dictus eridanus ac pœna Phæthōtis illuſtratus.
Augetur ad canis ortus liquatis niuibus: agris q̃ nauigiis torrētior:nil tamē ex rapto
ſibi uēdicās.Atq; ubi liqt agros:ubertate largior.ccc.M. paſſibus a fōte addēs meatu
duodenonagīta.Nec amnes tātum apēninos alpinoſq; nauigabiles capiēs : ſed lacus
quoq; immēſos ī eum ſeſe exonerātes omni numero.xxx.flumīa ī mare hadriaticum
defert.Celeberrima ex iis apēnini latere iactum:tanarum:trebiam placētinum:tarum

niciam:gabellum:ſcultetnam:renum. Alpium uero ſturam : morgum:durias:duas:ſeſſitem:ticinum:lambrum:adduam:ollium:mĩtium. Nec alius amnium tam breui ſpatio maioris ĩcrementi eſt. Vrgetur qppe aquarum mole : & ĩ profũdum agitur. grauis terræ quanquam deductus ĩ flumĩa & foſſas ĩter tauẽnam altinumq; paſſuũ .c.xx.M. tamẽ quia largius uomit : ſeptem maria dictus facere. Anguſta foſſa rauẽnã trahitur:ubi paduſa uocatur:quondã meſſanicius appellatus. Proximum ĩde oſtium magnitudinẽ portus habet: qui uatreni dicitur. quo Claudius Cæſar e britãnia triũphãs prægrãdi illa domo uerius q̃ naue ĩtrauit hadriam. Hoc ante eridanum oſtium dictum eſt:ab aliis ſpireticum ab urbe ſpira:quæ fuit iuxta : præualens ut delphicis creditum eſt theſauris cõdita a Diomede. Auget ibi padum uatrenus amnis:ex foro corneliēſi agro. Proximum inde oſtium capraſiæ:dein ſagis:dein uolane:quod ante alane uocabatur. Omnia ea foſſas fluminaq; primi aſagi fecere thuſci egeſto amnis impetu per trãſuerſum ĩ hatrianorũ paludes:quæ.vii.maria appellãtur:nobili portu oppidi thuſcorum hadriæ:a quo hadriaticum mare ante appellatum: quod nunc hadriaticum. Inde oſtia a plena carbonaria ac foſſiones philiſtinæ : quod alii tartarum uocant:omnia ex philiſtinæ foſſæ abũdatione naſcẽtia: accedẽtibus ateſi ex tridẽtinis alpibus & togiſono ex patauinorum agris. Pars eorum & proximum portum facit brũdulum:ſicut edtonem mediacidua ac foſſa clodia. His ſe padus miſcet:ac per hæc effunditur plerunq;:ut in ægypto nilus:quod uocant delta. triquetramque figuram ĩ alpes atq; oram maris facere proditur ſtad.ii.M.circuitu. Pudet a græcis italiæ rõnẽ mutuari. Metrodorus tamen Sceptius dicit : quoniam circa fontem arbor multa ſit picea:quæ pades gallice uocetur:padum hoc nomen accepiſſe. Ligurum quidẽ lingua amnem ipſum bodincum uocari : quod ſignificet fundo carentem. Cui argumento adeſt oppidum iuxta induſtria uetuſto nomine bodincomagum : ubi præcipua altitudo ĩcipit.

DE Italia tranſpadana:regio nona. Ca.xvi.

TRanſpadana appellatur ab eo : regio.ix.tota ĩ mediterraneo: cui maria cuncta fructuoſo alueo ĩportat. Oppida uibiforũ ſeguſio. Coloniæ ab alpiũ radicibus auguſta tautinorum antiqua ligurum ſtirpe:inde nauigabili pado. Dein ſalaſorum auguſta prætoria iuxta gemĩas alpium fauces graias atq; pœninas. His pœnos:graiis Herculem tranſiſſe memorant. Oppidum eporedia ſibyllinis libris a po. ro. condi iuſſum. Eporedicas enim galli bonos equorum domitores uocant. Vercellæ libitiorũ ex ſaluis ortæ : nouaria ex uertamacoris uocantiorum:hodieq; pagus. Non(ut Cato exiſtimat) ligurum ex quibus leui & marici condidere ticinum non procul a pado : ſicut boii tranſalpes profecti laudem pompeiam : inſubres mediolanũ : orobiorum ſtirpis eſſe comum atq; bergomum:& liciniforum:& aliquot circa populos auctor ẽ Cato:ſed originem gentis ignorare ſe fatetur:quam docet Cornelius Alexãder ortam a græcia:ĩtepretatione etiam nominis uitam ĩ mõtibus degentibus. In hoc ſitu ĩteriit oppidum orobiorum barra:unde bergomates Cato dixit ortos: etiamnum prodente ſe altius : q̃ fortunatius ſiri. Interiere & eaturi gens ĩſubrum exules:& ſpira ſupradicta. Item melpum opulentia præcipuum : quod ab ĩſubribus & boiis & ſenonibus deletum eſt eo die:quo Camillus ueios cepit:ut Nepos Cornelius tradit.

Venetia decima regio. Cap.xvii.

SEquitur decima tegio italiæ hadriatico mari appoſita : cuius uenetia fluuius ſilis ex montibus tauriſanis : oppidum altinum:flumen liquẽtia ex montibus opiterginis:& portus eodem nomine:colonia cõcordia: flumen & portus romatinũ : tiliauentũ maius minuſq; : anaſſum:quo uaramus defluit. alſa : natiſo cum turro præfluente aquileiam coloniam.xii.M.paſſibus a mari ſitam. Carnorum hæc regio iunctaq; regiõi iapidum:amnis timauus:caſtellum nobile uino pucinũ. Tergeſtinus ſinus:colonia tergeſte. xxx. M. iii. M. ab aquileia:ultra quam ſex milia paſſuum formio amnis.ab rauenna.c.lxxxix.paſſibus:antiquus auctæ italiæ terminus. Nunc

uero iſtriæ: quam cognominatā tradunt a flumīe iſtro in hadriam efflu ēte e danubio amne eodemq; iſtro ex aduerſo padi fauces: contrario eorum percuſſu: mari īteriecto dulceſcente. Pleriq; dixere falſo & Nepos Cornelius etiam padi accola. nullus enim ex danubio amni ī mare hadriaticum effūditur. Deceptos credo quoniam argo nauis flumine in mare hadriaticum deſcendit: nec procul tergeſte. Nec iam conſtat quo flumine. Humeris trauectam alpes diligentiores tradunt. ſubiiſſe autem iſtro: dein ſao: dein nauporto: cui nomen ex ea cauſa eſt inter hemonaim alpeſq; exorienti.

DE Iſtria. Cap. xviii.

IStria ut peninſula excurrit. Latitudinem eius. xl. M. paſſuum: circuitū uero. c. xxii. M. prodidere quidam. Item adhærentis liburniæ & panatici ſinus. Alii liburniæ. c. lxxx. M. nonnulli ī panaticum ſinum iapidiam promouere: a tergo iſtriæ. c. xxx. M. paſſuū. dein liburniam. c. l. M. fecere. Tudiranus: q domuit iſtros: ī ſtatua ſua ibi inſcripſit ab aquileia ad titium flumē ſtad. cc. M. Oppida iſtriæ ciuiū romāoꝝ agida: parentium. Colonia pola quæ nunc iuliapietas quondam a colchis condita. Abeſt a tergeſte. c. M. n. p. mox oppidum nexantium. & nunc finis italiæ fluuius arſia. Polā ab ancona traiectus. c. xx. M. paſſibus eſt. In medirerraneo regionis deciæ colonia: cremona: brixia cenomannorum agro. Venetorum autem natri Aceſtæ & oppida acelum: patauium: opitergium: belunium: uicentia: mantua thuſcorū trans padum ſola reliqua. Venetos troiana ſtirpe ortos auctor eſt Cato. Cenomānos iuxta maſſiliā habitaſſe. In uolſcis fertini: & tridētini: & beruenſes. Rhetica oppida rhetoꝝ & euganeorum Veronā: iuliēſes carnorum. Dein quos ſcrupuloſe dicere nō attīeat: alutraenſes: aſſeriates: flamonienſes: uanienſes tuli cognomine culici: foroiulienſes cognomine trāſpadani: fotetani: nedinates: quarqueni: tauriſani: cogiēſes: uaruani. In hoc ſitu interiere per oram iraminæ: pellaon: paſicium: ex uenetis: atina: & cælina: carnos ſegeſte: & ocra. Tauriſcis: noreia. Et ab aquileia ad duodecimum lapidē deletū oppidum etiam inuito ſenatu a. M. Claudio. L. Marcello. L. Piſo auctor eſt. In hac regione &. xi. lacus inclyti ſunt. amneſq; eorum partus aut alumni ſi modo acceptos reddunt: ut adduam larius: ticinum uerbanus: mintium benacus: ollium ſebinus: lambrum eupilis: omnes incolas padi. Alpes in longitudinem. x. M. paſſuum parere a ſupero mari ad inferum Cælius tradit. Timagenes. xxii. M. paſſuum deductis in in laritudinem. Cornelius aurem Nepos. c. M. T. Liuius tria milia ſtadiorum: uterq; diuerſis in locis. Nam & centum milia excedunt aliquando ubi germaniam ab italia ſubmouent. nec. lxx. M. explent. reliqua ſui parte gracilis ueluti naturæ prouidentia. Latitudo italiæ ſubter radices earum a uaro per uada ſabacia: taurinos: comū: brixiā: ueronam: uicentiam: opitergū: aqleiā: tergeſte: polā arſiā. dcc. xlii. M. p. colligit.

DE Alpibus & gentibus alpinis. Cap. xix.

INcolæ alpium multi populi: ſed illuſtres a pola ad tergeſtis regionē: ſecuſſes: ſubocrini: atali: menocaleni: iuxtaq; carnos quondam tauriſci appellati: nunc norici. His contermini rheti: & uindelici: omnes ī multas ciuitates diuiſi. Rhetos thuſcorum prolem arbitrantur a gallis pulſos duce Rheto. Verſo deinde italiā pectore alpium latini iuris euganeæ gentes: quarum oppida. xxxiiii. enumerat Cato. ex iis triumpilini uenalis cum agris ſuis populus. Dein canuni: compluresque ſiles finitīis attributi municipiis. Lepontios: & ſalaſos tauriſcæ gētis idem Cato arbitratur. Cæteri fere lepontios relictos ex comitatu Herculis interpretatione græci nominis credunt: præuſtis ītra ſinus alpium niue membris: eiuſdem & graios fuiſſe poſitos ī tranſitu. Graiatum alpium īſulas præſtāreſq; genere euganeos īde tracto nomine. Caput eoꝝ ſtheonos: rhetorū uennonenſes: ſarunetesq; ortus rheni amnis accolunt. Lepontiorū qui uiberi uocantur: fontem rhodani eodem alpium tractu. Sūt præterea latio dōati īcolæ: ut octodurenſes & finitimi centrones: cottianæ ciuitates: eruri e liguribus orti. uagienni ligures: & q montani uocātur. Capillatorumq; plura genera ad confinium

liguſtici maris.Nõ alienum uidetur hoc loco ſubiicere ĩſcriptionem e trophæo alpiũ quæ talis ẽ.Imperatori Cæſari diui filio Aug.pontifici maximo imp.xiiii. tribunitiæ poteſtatis:Senatus populuſq; romanus:ꝙ eius ductu auſpiciiſque gentes alpinæ ões quæ a mari ſupo ad inferum ptinebãt:ſub impium po.ro.ſunt redactæ.Gẽtes alpĩæ deuictæ: triumpilini:canuni:uẽnores:uenonetes:hiſarci:breuni:naunes : focunates. uindelicorum gẽtes quartuor:conſuanetes:uirucinates:licares:cattenates: ãbiſontes: ruguſci:ſuanetes:callucones: brixentes:lepontii:uiberi : nautuates:ſeduni : uaragri : ſalaſſi:acitauones:medulli:ucenni:caturiges:brigiani:ſõtiontii:brodiõtii:nemaloni: edemnates:eſubiani:ueamini:gallicæ:triulatti:ectini:uergunni:eguituri: nemeturi : oratelli:ueruſi:uelauni:ſuetri.Non ſũt adiectæ cottianæ ciuitates.xii. quæ nõ fuerãt hoſtiles:ſed item attributæ mũicipiis lege pompeia.Hæc eſt italia diis ſacra. hæ gẽtes eius.hæc oppida populorũ.Sup hæc italia quæ.L.Aemilio Paulo.C.Statilio Regulo conſulibus:nunciaro gallico tumultu ſola ſine externis ullis auxiliis:arq; etiam tunc ſine tranſpadanis equitum.lxxx.M.peditum.dcc.M.armauit . Metallorum omniũ fertilitate nullis cedit terris.Sed ĩterdictũ id uetere cõſultu patrũ italiæ parci iubẽtiũ.

Illyricum. Cap.xx.

ARſia gens liburnorum iũgitur uſq; ad flumen titium.Pars eius fuere mẽtores: hymani:encheleæ:dudini: & quos Callimachus peucecias appellat.Nũc totum uno nomine illyricum uocatur generatim:populorum pauca effatu digna aut fœlicia nomina.Conuentum ſcardonitanum petunt iapides : & liburnorum ciuitates .xiiii. e quibus lacinienſes:ſcultinos:burniſtas:olbonenſes nominare nõ pigeat. Ius italicũ habent eo cõuentu alutæ fanates:a quibus ſinus nominatur. Lopſi uarubarini ĩmuneſq; aſſeriates : & ex inſulis fertinates curittæ . Cæterum per oram oppida aneſactio aluona:flamona:tarſatica:ſema:lopſica:ortoplyma:regium:argiruntum:corinium : enona ciuitas:pauſinus:flumen telaulum:quo finitur iapidia . Inſulæ eius ſinus cũ oppidis præter ſupra ſignificata:abſyrtium: arba:tragurium:iſſa:pharos:paros ante. Rurſus in cõtinente:colonia iadera quæ a pola.c.lx.M.p.abeſt.inde.xxx.M.colentũ inſula.xviii.oſtium titii fluminis.

Liburnia. Ca.xxi.

LIburniæ finis & initium dalmatiæ ſcardona ĩ amne.ea.lxii.M.paſſuũ a mari : dein tariotarum antiqua regio & caſtellum tariona. Promontoriũ Diomedis : uel ut alii penĩſula Hillis circuitu.c.M.paſſuum tragurium ciuiũ romãoꝫ marmore notum ſiculi. In quem locum diuus Claudius ueteranos miſit . Salona colonia ab iadera.cc.xxii.M. paſſuum. Petunt in ea iura iuribus deſcriptis in decurias .ccc.lxii. dalmatæ.xxii.decuni.cc.xxxix.ditiones.lxix.mazei .lii. ſardiates . In hoc tractu ſunt burnum mandetrium:tribulium.nobilitata prœliis caſtella petunt & ex ĩſulis ſtati : colentini:ſepari:epetini.Ab his caſtella piguntiæ:rataneum:narona colonia . Tertii conuentus a ſalona.lxxii.M.paſſuum appoſita cognominis ſui fluuio a mari.xx.M. paſ.M.Varro .lxxxix. ciuitates eo uenditaſſe auctor eſt. Nunc prope ſoli noſcuntur cerauri decuriis.xxiiii.diuerſi.xvii.deſitiates.c.iii.docleates.xxxiii.deretini.xiiii.dere miſtæ.xxx.dindari .xxxiii. glĩditiones .xliiii.melcomani.xxiiii. nares.c.ii.ſcirtari.lx. .xii.ſiculotæ.xxiiii.Populatoreſq; quondam italiæ uardei nõ amplius q̃.xx.decuriis: Præter hos tenuere tractũ eũ œuei:partheni : hemaſi:marſthitæ: armiſthæ.A narone amne.c.M.paſſuum abeſt epidaurum colonia. Oppida ciuium romanorũ rhiziniũ: aſcriuium:butuanium:olchinium:quod ãtea colchiniũ dictum eſt a colchis cõditũ. amnis dirino:ſuperq; eum oppidum ciuiũ ro.ſcodra a mari.xix.M.paſſuũ.Præterea mulroꝫ græciæ oppidoꝫ deficiens memoria: necnon & ciuitatũ ualidarũ.Eo nanque tractu fuere labeates enederudini:faſſei:grabei:proprieq; dicti illyrii : & taulanti : & pyrei.Retinet nomen in ora nympheum promonrorium . Lyſſũ oppidũ ciuium ro. ab epidauro.c.M.paſſuum.

Macedonia Cap.xxii.

ALyſſo macedonia prouincia:gentes parthini &a tergo eorum diſſaretæ. mõtes

candauiæ a dirtachio.lxxix.M.paſſuum.In ora uero ciuium romanorum epidamnũ colonia propter inauſpicatum nomen a romanis dyrrachium appellata. Flumẽ aous a quibuſdam eas nominatum.Apollonia quondam corinthiorum colonia. iiii. M; paſſuum a mari recedens.Cuius in finibus celebre nympheũ accolunt barbari amãtes & belliones. At ĩ ora oppidum oricum a colchis conditum.Inde initium epiri.Mõtes acroceraunii:quibus hunc europæ determinauimus ſinum. Oricum a ſalẽtino italiæ promõtorio diſtat.lxxxv.M.paſſus:a tergo carnoꝝ & iapidũ q̃ ſe effert magnus iſter.

Norici. Cap.xxiii.

RHetis iũgũtur norici. Oppida eorum uirunum:celeia:taurnia:agũtũ:uiuana: momnia:claudia: flauium:ſoluenſe. Noricis iunguntur lacus peiſo: deſerta boiorum.Iam tamen colonia diui Claudii ſabaria:& oppida carambaria iulia.

Pannonia. Cap.xxiiii.

HAbitãtur inde glandifera pannoniæ: qua miteſcentia alpium iuga: ꝑ medium illyricũ a ſeptẽtriõe ad meridiẽ uerſa molli ĩ dextra ac leua deuexitate cõſidũt.

Dalmatia. Cap.xxv.

QVæ pars ad mare hadriaticum ſpectat:appellatur dalmatia & illyricum ſupradictum.Ad ſeptentriones pannonia uergit. finitur inde danubio.In ea colõiæ mona ſiſcia.Amnes clari & nauigabiles ĩ danubium fluũt drauus e noricis uiolẽtior. Sauus ex alpibus carnicis placidior.c.xv.M.p. interuallo. Drauus per ſerretes: ſerapillos:iaſos:ſandrizetes. Sauus per colapianos breucoſq;. Populorum hæc capita. Præterea ariuates:aſali:amantes:belgites:carthari:cornacates: erauiſci: hercuniates: latouici:oſeriates:uartiani:monſclaudius:cuius in fronte ſcordiſci:in tergo tauriſci. Inſula in ſauo metubarris amnicarum maxima.Præterea amnes memorandi:colapis in ſauum influens iuxta ſiſciam gemino alueo inſulam ibi efficiens: quæ ſegeſtica appellatur.Alter amnis bacuntius in ſaum ſirmio oppido ĩfluit: ubi ciuitas ſirmienſium & amantinorum. Inde.xlv. M. paſſuum taurunum ubi danubio miſcetur ſaus. Supra influunt ualdanus urpanus: & ipſi non ignobiles.

Meſia. Cap. uiceſimumſextũ.

PAnnoniæ iũgitur prouincia: quæ meſia appellatur ad põtũ uſq; cum danubio decurrens.Incipit a confluente ſupradicto.In ea dardani:celegeri: triballi: trimachi:mœſi:thraces:pontoq; contermini ſcythæ. Flumina clara dardanus: margis: pingius:timachus ex rhodope:oeſcus ex emo:utus:eſcamus:ieterus. Illyrici latitudo qua maxima eſt.ccc.xxv.M.p.colligit.Longitudo a flumine arſia ad flumẽ drinium .dccc.M.a drinio ad promontorium acroceraunium.c.lxxii.M.Agrippa ꝓdidit uniuerſum hunc ſinum italiæ & illyrici ambitus.xiiii.M.In eo duo maria quo diſtĩxĩus fine inferum ſiue ionium in prima parte.interius hadriaticum:quod ſuperũ uocãt. Inſulæ in auſonio mari prætet iam dictas memoratu dignæ nullæ. In ionio paucæ calabro littore ante brunduſium:quarum obiectu portus efficicitur. Contra apulum littus diomedea conſpicua monumento Diomedis.& altera eodem noĩe a quibuſdã teutria appellata.Illyrici ora mille amplius inſulis frequentatur natura uadoſi maris æſtuariiſque tenui alueo intercurſantibus.clare antea oſtia timaui calidorũ fõtium cum æſtu maris creſcentium iuxta iſtrorum agrum. Ciſſa pullariæ & abſyrtides graiis dictæ a fratre Medeæ ibi interfecto: nũc abſyrtium. iuxta eas electridas uocauere: in quibus proueniret ſucinum:quod illi electrum appellant uanitatis græcæ certiſſimum documentum.Adeo ut liſſa quas earum deſignent:haud unq̃ cõſtiterit. Contra iader eſt iſſa.Quæque appellatæ cõtra liburnos creteæ aliquot.Nec pauciores trucones liburnicæ.Celaduſe intra ſurium bubus & capris laudata battriaſa ciuium romanorum reliqua: & cum oppido pharia.ab his corcyra melena cognominata: cũ gnidiorum oppido diſtat uigintiduo milia paſſuum. Inter quam & illyricũ melita. Vnde catulos melitos appellari Callimachus auctor eſt.xxii. M.paſ.Ab ea.iii.M.

elaphites. In ionio autem mari ab arico. M. M. p. Saſonis piratica ſtatione nota.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .IIII.

Sinus claritatis lr̃aꝝ & omnis fabuloſitatis.

TERTIVS EVROPAE SINVS ACROCE-
rauniis incipit montibus. Finitur helleſponto.
Amplectitur præter minores ſinus .xix. xxii. M.
paſſuum. In eo epirus: acarnania: ætolia: phocis
locris: achaia: meſſenia: laconia: argolis: megaris:
attica boetia. Iterũq; ab alia mari eadem phocis:
& locris doris: phthiotis: theſſalia: magneſia:
macedonia: thracia. Omnis græciæ fabuloſitas:
ſicut & litterarum claritas ex hoc primum ſinu
effulſit. Quapropter in eo paululum cõmorabi-
mur. Epiros in uniuerſũ appellata: acroceraunijs
incipit montibus. In ea primi chaones: a quibus
chaonia. dein theſproti: antigonenſes: locus aornos: & peſtifera auibus exhalatio. Ce-
ſtrini: perrhebi: quorum mõs pindus caſſopei: driopes: ſellæ: pelopes: moloſſi. apud
quos dodonei Iouis templum oraculo illuſtre. Talarus mons centũ fõtibus circa ra-
dices Theopompo celebratus.

Epirus. Cap. i.

EPirus ipſa ad magneſiam macedoniamq; tendens a tergo ſuo daſſarethas
ſupradictos liberam gentem: mox ferã dardanos habet. Dardanis leuo triballi
prætenduntur latere. Et meſicæ gentes a fronte iunguntur: medi: ac denſelatæ quibus
thraces ad ponrum uſque pertingentes. Ita ſuccincta rhodopes: mox & emi uallatur
excelſitas. In epiri ora caſtellum in acroceraunijs chimera: ſub eo aquæ regiæ fons.
Oppida meandria. Ceſtriæ flumẽ theſprotia: uethimius: colonia butrotum: maxĩeq;
nobilitatus ambrocius ſinus faucibus ſpatioſum æquor accipiẽs. Longitudĩs trigĩta-
nouem milia paſſuum: latitudinis quĩdecim milia. In eum defertur amnis acheron
e lacu theſprotiæ acheruſia profluẽs trigintaſex milia paſſuum: inde & mille pedum
ponte mirabilis omnia ſua mirantibus. In ſinu oppidum ambracia. Moloſſorum
flumĩa: alphas: arathus. Ciuitas anactoria: lacus pãdoſia. Acarnania quæ ãtea curetis
uocabatur. Oppida heraclea chinus. Et in ore ipſo colonia Auguſti actiũ cum templo
Apollinis nobili ac ciuitate libera nicopolitana. Egreſſos ſinu ambracio in ionium:
excipit leucadium littus: promõtorium leucates. dein ſinus: ac leucadia ipſa penĩſula
quondam meritis appellata opere accolarum abſciſa a continenti ac reddita uentorũ
flatu congeriem arenæ accumulantium: qui locus uocatur diorectus ſtadiorũ longi-
tudine trium. Oppidum in ea leucas quondam neritum dictum. Deĩde acarnanum
urbes halyzia: aſtacus: argos amphilochicum cognomĩatum. Amnis achelous e pĩdo
fluens atq; acarnaniam ab ætolia dirimẽs: & artemicã inſulam aſſiduo terræ inuectu
continenti annectens.

Aetolia. Cap. ii.

AEtolorum populi athamanes: tymphei: epirimẽſes: petrhebi: dolopes: marages:
atraces a quibus atrax amnis ionio mari infunditur. Aetoliæ oppidum calidon
eſt ſeptem milium quingẽtorum paſſuum a mari iuxta euenum amnẽ. dein matina
molycria. cuius a tergo chalcis & mons eſt praſus. At in ora promontorium antiriũ:
ubi oſtium corinthiaci ſinus minus mille paſſuum latitudine influentis: ætoloſque
ditimentis a peloponneſo. Promontorium quod contra ꝓcedit: appellarur rhion:
ſed in corinthiaco ſinu. Oppida ætoliæ naupactum: eupalimna. Et in mediterraneo
pleuron: haliſorna. Montes clari: ĩ dodone tõmarus: in ambracia acranos: ĩ acarnania

aracynthus . In ætolia achaton : panetolium : madimium.

Locri. Capitulum.iii.

PRoximi ætolis locri : qui cognominātur ozolæ immunes . Oppidum eanthe : portus Apollinis pſeſtis:ſinus chryſeus. Intus oppida argon:eupolea:peſtum : calamiſus. Vltra cirrhei phocidis campi:oppidum cirrha:portus caleon. A quo ſeptē milia paſſuum introrſus liberum oppidum delphi ſub monte parnaſo:clariſſimi in terris oraculi Apollinis. Fōs caſtalius. Amnis cephiſus præfluēs delphos ortus in lilea quōdā urbe. Ptrætetea oppidū chryſa & cū ulēſibus : antycira:naulocū:pyrrha:āphiſa immunis: tricone:trycorimbus : myrenaque regio taulis appellata . Dein in intimo ſinu āgulus boetiæ alluit cū oppidis gymnis:thebis:quæ corſicæ cognoīatæ ſūt iuxta heliconē . Tertium ab hoc mari boetiæ oppidum page unde pelopōneſi ꝓſilit ceruix.

Peloponneſus. Cap.iiii.

PElopōneſus apie āte appellara:& pelaſgia peninſula haud ulli terræ nobilitate poſtferenda inter duo maria : ægæum & ionium platani folio ſimilis propter anguloſos receſſus:circuitu quingentorum ſexagīta trium milium paſſuum colligit auctore Iſidoro .Eadem pet ſinus pene tantundem adiicit. Anguſtiæ unde ptocedit : iſthmos appellatur. In eo loco irrumpētia e diuerſo quæ dicta ſūt maria a ſeptētriōe exortu eius:omnem ibi latitudinem uorando:donec cōtrario incurſu æquoꝝ tantoꝝ in quinq; milium paſſuum interuallo exeſis utrinq; lateribus anguſta ceruice peloponneſum contineat hellas. Corinthiacus hinc : illinc ſaronicus appellatus ſinus . Legeæ hinc cenchreæ:illinc anguſtiarum termini:longo & ancipiti nauium ambitu : quas magnitudo plauſtris tranſuehi ꝓhibet. Quam obcauſam pfodete nauigabili alueo anguſtias tentauere Demetrius rex:dictator Cæſar. C. prīceps:Domitius Neto: infauſto:ut omnium patuit exitu:īcepto. Medio hoc interuallo: quod iſthmi appellauimus:applicata colli habitatur colonia corinthus:antea ephyre dicta:ſexagenis ab utroq; littore ſtadiis e ſumma ſua arce:quæ uocatur acrocorinthus. in qua fōs pyrene diuerſa duo maria proſpectans . Octogintaſeptem milium paſſuum ad corinthiacū ſinum traiectus eſt patras a leucade. Patras colonia in longiſſimo ꝓmōtorio pelopōneſi condita ex aduerſo ætoliæ & fluminis eueni minus mille paſſuum:ut dictum eſt interuallo:in ipſis faucibus ſinum corinthiacum octogīta qnq; milium paſſuum in lōgitudinē uſq; ad iſthmon tramittūt.

Achaia. Cap.v.

a ACHaiæ nomem ꝓuinciæ ab iſthmo īcipit:antea egialos uocabatur ꝓpter urbes ī littore ꝑ ordinem diſpoſitas. Primæ ibi quas diximus:lecheæ corīthioꝝ portus. Mox olirus pelleneorum caſtellum. Oppida helice:bura:ī quæ refugere hauſtis prioribus ſyciō:egira:egiō:erineos. Intus cleone:hiſie:palinhormus portus. Demōſtratūq; iam rhium:a quo promōtorium quinq; milium paſſuum abſunt patræ: quas ſupta memorauimus. Locus pheræ in achaiam nouem montium ſcio eſſet. Notiſſimus fōs cymothoe. Vltra patras oppidum olenum: colonia dyme:loca bupraſum hormine : ꝓmontorium auraxus:cyllæ ſinus:ꝓmontorium chelonates. Inde cyllenen duorum milium paſſuum:caſtellum philium. Quæ regio ab Homero arethuſe dicta :poſtea aſophis : inde eliorum ager:qui antea epie uocabatur . Ipſa elis in mediterraneo : & apilo duodecim milibus paſſibus: intus delubrum olympii Iouis ludorum claritate faſtus græciæ complexum. Piſa eorum quondam oppidum præfluēte alpheo amne . At in ora promontoriū ichthis. Amnis alpheus nauigabilis prope ſex oppida. Aulon brepium:promontorium platanodes. Omnia hæc ad occaſum uerſa. Ad metidiē aūt cypariſſius ſinus cum urbe cypariſſa ſeptuaginta duorum milium paſſuum circuitu. Oppida pilos:metone:lucus elis ꝓmontoriū acritas:ſinus aſineus ab oppido aſinæ. coroneus a corona . Finiuntur tænaro ꝓmontorio . Ibi regio meſſenia duodeuiginti mōtium. Amnis pamiſus. Intus autem ipſa meſſene:ithome:œchalia:arene:ptœleō: thryron:doriō:zancle: uariis temporibus clara. Huius ſinus circuitus octoginta milia

paſſuum. Traiectus uero triginta milia. Dehinc a tænaro ager laconicus liberæ gētis. Et ſinus circuitu ducenta ſex milia: traiectu trigintanouem milia. Oppida tænarum amycle: pheræ: leutra. Et intus ſparta: therāne: atque ubi fuere cardami: lepitame: antiane: locuſtiree: egerania. Mōs taygetus: amnis eurotas: ſinus ægilodes. Oppidū pſammathus. Sinus cytheates ab oppido: ex quo ad cretam inſulā certiſſimus curſus. Omnia autem maleo ꝓmontorio includunť. Qui ſequitur ſinus ad ſcylleū argolicus appellatur: traiectu quīquaginta milia paſſuum. Idem ambitu centū ſeptuagītaduo milia. Oppida boea epidaurus limera cognomīe: zarax: ciphanis portus. Amnes inachus: eraſinus: inter quos argos hippium cognominatum. Supra lacū lemen a mari quadringentis milibus nouēq; additis milibus micenæ. Et ubi fuiſſe tyrintha tradūt: & locus mantinea: montes arthemius: apeſanthus: aſterion: parparus: aliiq; undecim numero. Fontes niobe: amymone: pſāmathe. A ſcylleo ad iſthmum cētum ſeptuagītaſeptem milia paſſibus oppida harmione: troezene coriphaſium appellatum: quæ alias inachium: alias dipſium argos. Portus chenitas: ſinus ſaronicus: olim quemo nemore redimitus: unde ei nomen: ita græcia antiqua appellante quercum. In eo epidaurum oppidum Aeſculapii delubro celebre. Pireū promōtoriū: portus antedus: & bucephalio: & quas ſupra dixeramus cenchreæ. Iſtmi pars altera cum delubro Neptunni quinquennalibus inclyto ludis. Tot ſinus peloponnēſem oram lancināt. tot maria allatrant. Siquidem a ſeptentrione ionium irrumpit. Ab occidente ſiculo pulſatur. A meridie cretico urgetur: ab oriente brumali ægæo: ab oriente ſolſtitiali myrtoo: quod a megarico incipiens ſinu: totam atticam alluit.

DE Arcadia. Capitulum. vi.

MEditerranea eius arcadia maxime tenet undiq; a mari remota: initio drymodis: mox pelaſgis appellata. Oppida eius prophis: mantinea: ſtymphalum: tegea: antigonea: orchomenum: phineum: pallārium: unde palatium romæ. Megalepolis: cartina: bocalium: crannō: parrhaſiæ: thelphuſa: mænala: here: phile: pallene: pīcina: ethelepre: arcalie: parthenium: elee: methydrium: eniſphe maciſtum: lampadia: clitorium: cleone. Inter quæ duo oppida regio nemea eſt thembinadia uocitata. Montes in arcadia phole cum oppido. Itē cyllene: lyceus: in quo lycei Iouis delubrū. menalus: arthemiſius: parthenius: lāpheus: nonacris. Præterq; ignobiles octo. Amnes ladon e paludibus. phineus & erimanthus e monte eiuſdem nominis: in alpheum defluens. Reliquæ ciuitates in achaia dicendæ: alithrei: ab ea tepurgenſes: pereate: paregenite: tortuni: tiphanai: triuſi: trirenſes. Vniuerſæ achaiæ libertatem Domitius Nero dedit. Peloponneſus in latitudine a ꝓmontorio maleæ ad oppidum rhegeum corinthiaci ſinus centum ſexaginta milibus paſſibus patet. At in tranſuerſū ab elide epidaurum centum uigītiquinq; milibus. Ab olympia argos p arcadiā ſexagītaocto milibus. Ab eodem loco ad phliunta dicta menſura eſt centum quinquaginta miliū paſſuū. Vniuerſa aūt uelut penſante æquorum īcurſus natura ī montes ſex atq; ſeptuaginta attollit.

Græcia & attica. Cap. vii.

AB iſthmi anguſtiis hellas incipit: a noſtris græcia appellata. In ea prima attica antiquitus atte uocata. attingit iſthmū pte ſui quæ appellať megaris a colonia megara e regiōe pagaꝝ. Duo hæc oppida excurrente pelopōneſo ſita ſūt utraq; ex pte uelut in humeris helladis pagei centum. c. lii. M. paſſibus: & amplius egoſthenenſes contributi megarēſibus. In ora autē hac portus ſchenos. Oppida duo cremion: ſcyronia ſaxa ſeptē milia lōgitudīe geranea: megara eleuſin. Fuere & enoa: & ꝓbalīthos: quæ nunc non ſunt. Ab iſthmo quinquagintaduorum milium paſſuum pyreus: & phalera portus duorum milium paſſuum muro recedentibus athenis iuncti. Libera hæc ciuitas: nec indiga ullius preconii amplius: tanta claritas ſupfluit. In attica fōtes cephiſia: larine: calliroe: nemee: crunos. Montes: brileſſus: ægialus: icarius: hymetus: lycabettus: lacus ſelinos. A pireo quadragītaduobus mil. paſſibus ſunium doriſcum

ꝓmõtorium.Polypoſtere:brauron:ion quõdam oppida.Rhamnos pagus . Marathõ campus.Triaſſus oppidum:miletum & otopus in confinio boetiæ.Cuius anthedon: oncheſthos:theſpiæ liberum oppidum lebedea . Nec cedentes athenis claritate : quæ cognominantur boetiæ thebæ duorum numinum Liberi atque Herculis(ut uolunt) patria.Et muſis natale in nemore helicone aſſignãt.Dat̃ & his thebis ſaltus citherõ : amnis iſmenius.Præterea fontes in boetia œdipodia pſammate dirce:epigranea:arethuſa:hippocrene:aganippe:gargaphie. Mõtes extra prædictos:micaleſus:adiliſius : acontius.Reliqua oppida inter megaram & thebas:leuthre:haliartus:platee:pheræ : aſpledon:hile:ethiſbe:erythre:gliſſa:cophe.Iuxta cephiſum amnem lamie:& anichie medion:phligone:grephis:corone:acharo.In ora autem infra thebas:ocale : etheon : iolcos:ſchenos:peteon: hyrie : mycaleſſus:hyreſeon : pteleon : olyros.Tanagra liber populus . Et in ipſis faucibus euripi quem facit obiectu inſulæ eubœæ aulis capaci nobilis portu boetos.Hyanias antiquitus dixere locri.Deinde pygmenidi cognoĩant̃: olim leleges appellati:per quos amnis cephiſus defertur in mare.Oppida opus:unde opontinus ſinus ginuſæ phocidis. In littore unum daphnus . Introrſus autẽ lariſſe : clatea.& in ripa cephiſi ut diximus:lilea delphoſq;:uerſenemis & hyampolis.Rurſus in locrorum ora:in qua larymna : tronium : iuxta quod boagrius amnis defertur in mare.Oppida naricum: alope:ſcarpia.Poſtea maliacus ſinus ab incolis dictus: ĩ quo oppida halcyone:econia:phalarna.Doris deinde in qua ſparchos:erineon:bolon: pĩdus cythinum . doridis a tergo mons eſt oetha . Sequitur mutatis ſæpe nominibus hemonia.Eadem pelaſgicum argos.Hellas eadẽ theſſalia & driopis ſemper a regibus cognominata. Ibi genitus rex noĩe Græcus a quo græcia.ibi Hellenes a quo hellenis. Hos eoſdem Homerus tribus noĩbus appellauit:myrmidonas: & hellenas & achæos. Ex iis phthiotæ nominãtur dorica accolentes . Eorum oppida echinus in faucibus ſperchii fluminis.Thermopylarum anguſtiæ: quo argumẽto quattuor milia paſſuũ in heraclea trechin dicta eſt:mõs ibi callidromus:oppida celebria hellas:halos:lamia: phthia:arne.

Theſſalia. Cap.viii.

IN theſſalia autem amnis orcomenus minilus antea dictus. Et oppidũ alimon ab aliis elmon:atrax : palamna : fons hiperia . Oppida theræ:quarum a tergo pierus ad macedoniam ꝓtenditur:lariſſa:gomphi:thebæ:theſſaliæ: nemus pteleon : ſinus pagaſicus:oppidum pagaſa . Idem poſtea demetrias dictum:tricea. Pharſalici campi cum ciuitate libera crannon iletia . Montes phiotidis nympheus quondam topiario naturæ opere ſpectabilis : buzigeus:donaceſa:bromius:daphus:achimaton: athamas:ſtephane. In theſſalia ſunt quattuor atq; trigĩta montes:quoꝝ nobiliſſimi cerceti:olympus:pieris : oſſa : cuius ex aduerſo pindus : & othris : laphytarum ſedes ad occaſum uergentes.Ad ortus pelios:omnes theatrali modo inflexi caueatis ãte eos ſeptuagĩtaquĩq; urbibus.Flumĩa theſſaliæ:apidanus phœnix:enipheus:onochonus: laminiſſus.Fons meſſeis: lacus bebeis.Et ante cunctos claritate peneus : ortus iuxta gomphos:interq; oſſam & olympum nemoroſa conualle defluẽs quingentis ſtadiis dimidio eius ſpatio nauigabilis.In eo curſu tempe uocantur quinq; milium paſſuũ longitudine: & ferme ſex latitudine ultra uiſũ hominis attollẽtibus ſe dextera leuaq; leniter conuexis iugis. intus ſua luce uiridãte allabit̃ peneus uiridis calculo amœnus circa ripas gramine:canorus auium concentu.Accipit amnem orcon.Nec recipit: ſed olei modo ſupernatantem (ut dictum eſt ab Homero) breui ſpatio portatum abdicat:pœnales aquas diriſque genitas argenteis ſuis miſceri recuſat.

Magneſia. Capitulũ.ix.

THeſſaliæ annexa magneſia eſt:cuius fons libetra.Oppida ormenium : pyrrhas meton:olizon.Promontorium ſepias.oppida caſiana:ſpalatra . ꝓmontorium eantium.oppida meliboea:rhybus:erimne:oſtium penei:oppidum omolium:orthei: theſie:pelin:nathocum:achie: cricon:crannon:acarne:dorion:melite:phila: ceponie.

Epiri:achaiæ:atticæ:theſſaliæ in porrectum longitudo quadringentorum octoginta milium paſſuum traditur:latitudo ducentoꝶ nonagintaſepté miliũ.

Macedonia. Cap.x.

MAcedonia poſtea.cl. populorum duobus inclyta regibus quondamque terrarũ imperio:emathia antea dicta. Hæc ad epiroticas gentes in ſolis occaſũ recedens poſt terga magneſiæ atq; theſſaliæ infeſtatur a dardanis. Partem eius ſeptentrionalé penia ac pelagonia protegunt a triballis. Oppida egle: in quo mos ſepelire reges. Beroa & in regione quæ pieria appellatur a nemore egidium. In ora heraclea: flumen apilas.oppida phina:oloros. Amnis haliacmõ. Intus haloritæ: uallei:philacei:cyrrheſtæ:thiriſſei. Pella colonia. Oppidum ſtobici ciuium romanorum. Mox antigone europus ad axium amnem:eodemq; noĩe amnis p quod rhedias fluit:ſcydra:phordea: emiora:gorgidone. Mox in ora ichne: fluuius axius. Ad hunc ſinem dardani:treres: pieres macedoniam accolũt. Ab hoc amne peoniæ gẽtes:parocei:heordẽſes:halmopi: pelagones:migdones. Montes rhodope:ſcopius: orobellus. Dein præiacente gremio terrarum arecuſi:antiochenſes:idomenenſes:doberienſes:trienſes: allatenſes: acclariſtenſes:morilli:garreti:lynceſtæ: enoriœni:& mãtini liberi:atq; oreſtæ colõia. bullidenſes:edienſes:xylopolitæ:cotiſei liberi:heraclea:ſcyntiga:thimphei:coronei. In ora ſinus macedonici oppidum calaſtia.& intus phileros:lethe. Medioque flexu littoris theſſalonice liberæ conditionis. Ad hanc a dirrachio centum quattuordecim milium paſſuum thermæ. In thermico ſinu oppida dicea:padina:dera:ſcione. Promontoriũ chanaſtreum. Oppida phalene phlegra. Qua in regione montes hypſizorus: epitus: alchione:leuomne. Oppida:niſſos:phryx: eleõ:mende & hippalenſis:iſthmo:quõdã potidea:nunc caſandria colonia:athemus olypixus ſinus:metiberna. Oppida iſcella: ampelos:torone:ſoggoſtedes:fretumq;. Mons athõ:quem Xerſes rex perſaꝶ cõtinẽti abſcidit: in longitudine paſſuum mille quingẽtorum. Mons ipſe a planicie excurrit in mare ſeptuagintaquinq; milia paſſuum. Ambitus radicis cẽtum quĩquagĩta milia colligit. Oppidũ in cacumine fuit acroton. Nunc ſunt uranopolis:paleotrũ:thyrſus: oleon:apollonia.cuius incolæ macrobii cognominantur. Oppidum caſſera: fauceſq; a latere iſthmi. Acanthus:iſtria:gyraſſitonia:heraclea. Regio mygdoniæ ſubiacens:in qua recedẽtes a mari apollonia arethuſa. In ora rurſus poſidium. Et ſinus cũ oppido cermoro:amphibolis. Libera gens byſalthæ.dein macedoniæ terminus. Amnis ſtrymõ ortus in emo. Memorandum in ſeptem lacus eum fundi priuſq̃ dirigat curſum. Hæc eſt macedonia terrarum imperio potita quondam. Hæc aſiam:armeniam: iberiam: albaniam:cappadociam:ſyriam:ægyptum:taurum: caucaſum tranſgreſſa. Hæc in bactris:medis: perſis dominata toto oriente poſſeſſo. Hæc etiam indiæ uictrix per ueſtigia Liberi patris atq; Herculis uagata. Hæc eadem eſt macedonia cuius uno die Paulus Aemilius imperator noſter ſeptuagintaduas urbes direptas uendidit. Tantam differentiã ſortis præſtitere duo homines.

Thracia. Cap.xi.

THracia ſequitur inter ualidiſſimas europæ gentes in ſtrategeas quinquaginta diuiſa. Populorum eius quos nominare nõ pigeat: amnem ſtrimoné accolũt dextero latere denſelethæ:& medi byſalthas uſq; ſupradictos. Leuo digerri. Beſſorũq; multa nomina ad neſtum amnem pangei montis ima ambientem:inter heletos:diobeſos:carbileſos:inde briſas:ſapheos. Adomantes odryſarum gens infundit hebrum accolentibus:carbiletis:pyrogeris:drugeris:ceniſtis:biſalthis:benis:corpillis: botieis: edonis. Eodem ſunt ĩ tractu ſyaletæ: priantæ:dobangæ:thynicæ:laletæ maiores emo: mĩores rhodopæ ſubditi. Inter quos hebrus amnis. Oppidũ ſub rhodope pẽcropolis antea:mox a cõditore philippopolis: nunc a ſitu termontium dicta. Emi excelſitas ſex mil.p.ſubitur. Auerſa eius & ĩ iſtrũ deuexa:meſi:getæ:aoti:gaugdæ clariæq;. Sub iis carrei ſarmatæ:quos areates uocant. Scythæque & circa ponti littora moriſenæ: ſcithoniæ:quæ Orphei uatis genitores optinent. Ita finit iſter a ſeptentrione. Ab ortu

põrus ac ꝓpontis. A meridie ægeũ mare: cuius in ora aſtrumone: apollonia: ceſimna: neapolis: batos. Intus Philippi colonia. Abſunt a dirrachio .ccc. uigintiquĩq; ſcotuſa dipytos ciuitas. Neſti amnis oſtium. Mõs pangeus: heraclea: olynthos. Abdera libera ciuitas. Stagnũ biſtonum & gens. Oppidum fuit tyrida Diomedis equorum ſtabulis dirum. Nũc ſunt diceæ: iſmaron: locus parthenion: phaleſina: maronea: prius orthagurea dicta. Mons ſerium & zonetum. Locus doriſcus centum uigĩti milia hominũ capax. Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitum. Os hebri. Portus tentoris. Oppidũ enos liberum cum Polydori tumulo. Ciconum quondam regio. A doriſco incuruatur ora ad macronticos centum uigintiduoꝝ milia paſſuum. Circa quem locum fluuius melas a quo ſinus appellatur. Oppida cipſelabis: ante macronticos dictum: qui a ptopontide ad meleam ſinum inter duo maria porrectis muris procurrenté excludit cheronneſum. nanq; thraciæ altero latere a pontico littore incipiens: ubi iſter amnis immergitur: uel pulcherrimas in ea parte urbes habet: iſtropolin: mileſiorum tomos. Scalatinq; quæ antea aceruetis uocabatur: heracliam habuit & bizonen terræ hiatu raptam. Nũc habet dionyſiopolin: crunon antea dictam. Alluit ziras amnis. Totum eum tractũ ſcythæ aroteres dicti tenuere. Eorum oppida aphrodiſias: libiſtos: zigere: brocobe: eumeneda: parthenopolis: gerania. Vbi pygmeorum gẽs fuiſſe prodit: quos gatizos barbari uocant. creduntq; a gruibus fugatos. In ora a dionyſiopoli eſt odeſſus mileſiorum. Flumen panuſus. Oppidum tretanarum locus. Mõs hemus uaſto iugo procumbens in pontum. Oppidum habuit ĩ uertice ariſteum. Nũc ĩ ora meſembriã: anchileum: ubi meſembria fuerat. Aſticæ regio habuit oppidum anthium: nunc eſt apollonia. Flumina paniſa: rira: ſtearus: orofines. Oppida tinnias: halmideſſos: deuelcon cum ſtagno: quod nunc deulrum uocãt: uteranorum: phynopolis: iuxta quã boſphorus. Ab iſtri oſtio ad os ponti paſſuum quingentoꝝ quinquagintaqnq; mil. alii fecere. Agrippa adiecit quadraginta. Inde ad murum ſupradictum centum quinquaginta. Ab eo ceron eſt centum uigintiſex mili. Sed a boſphoro ſinus caſthenes: Portus ſenum: & alter qui mulierum cognominatur. Promontorium chryſoceras: in quo oppidum byzantium liberæ conditionis: antea lygos dictum. Abeſt a dirrachio .dcc.xi.mil. paſſuum. Tantum patet longitudo terrarum inter hadriaticum mare & propontidem. Amnes bithynias: pidaras: ſiue tidas. Oppida ſelimbria perinthus latitudine ducentorum pedum continenti annexa. Intus bizia arx regum thraciæ a Terei nefaſto crimine inuiſa hirundinibus: regio celica: colonia flauiopolis: ubi antea zela oppidum uocabatur. & a bizie quinquaginta mil. paſſuum apros colonia: quæ a philippis abeſt centum. lxxxviii. mil. paſſ. At in ora amnis erginus. Oppidum ganos fuiſſe fertur & lyſimachia. Iam in cheronneſo. alius nanque ibi iſthmos anguſtias ſimiles eodem nomine & pari latitudine illuſtrant: duæ urbes utrinque littora haud diſſimili modo tenuere. Pactiæ a propontide: cardia a melane ſinu. Hæc ex facie loci nomine accepto utræq; comprehenſæ. Poſt hæc e lyſimachia quinq; milia paſſuum a longis muris. Cheronneſos a ptopõtide habuit tyriſtaſin: critoten: ſciſſam flumini ego appoſitam. Nunc haber a colonia a propontide. xxii. mili. ſeſton: et ex aduerſo coloniæ pharianæ. Et helleſpõtus ſepté ut diximus ſtadiis europam ab aſia diuidẽs: illic inter ſe contrarias urbes habet: in europa callipolin & ſeſton: in aſia lampſacum & abydon. Dein ꝓmontorium cheronneſi maſtuſia aduerſum ſigeaco: cuius in frõte obliqua cynoſſema: ita appellat Hecubæ tumulus. ſtatio acheroũ. Turris & delubrũ Proteſilai. Et in extrema cheronneſi fronte: quæ uocatur eleũ oppidum eleus Dein petenti melanem ſinum portus cœlos: & panormus: & ſupradicta cardia. Tertius europæ ſinus ad hunc modum clauditur. Montes extra prædictos thraciæ edomus: gygemoros: meritus: melampillus. Flumina in hebrum cadentia: bargus: ſuemus. Macedoniæ: thraciæ: helleſponti longitudo ſupradicta. Quidam. dcc.xx. M. faciunt. Latitudo. ccc.lxxxiiii. M. eſt. Egeo mari nomen dedit ſcopulus inter tenum: & chium

uerius q̄ inſula: ex eo noīe a ſpecie capræ: quæ ita a græcis appellatur: repente ī medio
mari exiliens. Cernunt eum a dextera pte andrum nauigantes ab achaia: dirum ac
peſtiferum. Aegei pars myroodatus appellatur ab īſula parua: quæ cernit̃ macedoniā
a gereſto petentibus haud ꝓcul eubœæ caryſto. Romani omnia hæc maria duobus
nominibus appellant. Macedonicum quodcunq; macedoniam aut thraciam attīgit.
Græcienſe qua græciam alluit. Nam græci & ionium diuidunt in ſiculum ac creticū
ab īſulis. Item icarium quod ē īter ſamum & myconen. Cætera nomina ſinus dedere
quos diximus. Et maria quidem gēteſq; ī tertio europæ ſinu ad hūc modū ſe habēt.

Inſulæ īter eas terras īter q̄s creta: euboia: cyclades: ſporades: mæotis: helleſpōtus:
ponti: mæotidis: daciæ: ſarmatiæ: ſcythiæ. Cap. xii.

INſulæ autem ex aduerſo theſprotiæ a butroto duodecim mil. paſſibus. eadem
ab acroceraunis quinquaginta mil. cum urbe eiuſdem nominis corcyra liberæ
ciuitatis & oppido caſſiope: temploq; caſſii Iouis: paſſuum nonagintaſeptem mil. in
longitudine patens: Homero dicta ſcheria & pheacia: Callimacho etiam drepane.
Circa eam aliquot. Sed ad italiam uergens thoronos: ad leucadiam paxoe duæ quīq;
mil. diſcretæ a corcyra nec procul ab iis. Ante corcyram ericuſa: marathe: elaphuſa:
maltace: trachie: pythionia: pthichia: taracie. Et a phalacrio corcyræ ꝓmōtorio ſcopu-
lus in quem mutatam Vlyxis nauem a ſimili ſpecie fabula eſt. Ante leucadiā ſibora.
Inter leucadiam autem & achaiā permultæ: quarum teleboides eædem quæ thaphiæ
ab incolis ante leucadiam appellantur: ſaphioſis: arnoxia: prineſſa. Et ante ætoliam
echinades: ægialia: cotonis: thyatira: geoaris: dionyſia: cirnus: chalcis: pinara: myſtus.
Ante eas in alto cephalania: zacinthus: utræq; liberæ. Ithacha: dulichium: ſamos: cro-
cilea: paxos. Cephalania quondam melena dicta undecim paſſuum abeſt: circuitu
patet quadragintaquattuor. M. Same diruta a romanis: adhuc tamen oppida tria
habet. Inter hanc & achaiam cum oppido magnifica & fertilitate præcipua zacynthus
aliquādo appellata hyrie cephalaniæ a meridiana parte. xxii. milia abeſt: mons elatus
ibi nobilis. Ipſa circuitu colligit trigintaſex mil. Ab ea ithaca duodecim mil. diſtat: in
qua mons neritus. Tota uero circuitu patet uigintiquinq; milia paſſuū. Ab eo araxū
peloponneſi ꝓmontorium duodecim mil. paſſ. Ante hanc in alto aſteris. Prothe ante
zacynthum trigintaquīq; milia paſſuum. In eurum uentum ſtrophades duæ: ab aliis
plotæ dictæ. Ante cephalaniā letoia. Ante pilum. iii. ſpageta: & totidem āte meſſenē
œnuſta. In ſinu aſineo threſthirides: in laconico teganiſa: cothon. Cythera cū oppido
antea porphyris appellata. Hæc ſita ē a maleæ ꝓmontorio quinque milia paſſuum
ancipiti ꝓpter anguſtias ibi nauium ambitu. In argolica pythiuſa: irine: ephire cōtra
hermonium agrum tiparenus epiropia colonis: ariſtera contra troezenum caulauria
quinquaginta mil. paſſuum diſtans a plateis: bellina: laſia: baucidias. Cōtra epidaurū
cethiphalos: ſytionneſos. vi. mil. paſſuum abeſt a continente. Ab hac egina liberæ cō-
ditionis. xvii. M. paſſuum: cuius uiginti. M. p. nauigatio ē. Eadem autem a pireo
athenienſium portu duodecim mil. paſſuum abeſt: ante enone uocitata. Spireo pro-
mōtorio obiacent eleuſa: dendros: graugiæ duæ: cetiæ duæ: ſelacoſa: dacéchris: ſaſpis:
ſeptem. Et in megario ſinu ethrurides quattuor. Egila autem. xv. paſſuum a cythara:
eademq; a cretæ phalaſarna oppido uigintiquinq; paſſuum. Ipſa creta altero latere
ad auſtrum altero ad ſeptentrionem uerſa inter ortum & occaſum: quæ porrigitur
centum urbium clara fama. Doſiades eam a creta nympha heſperidis filia: Anaximā-
der a rege curetum: Philiſtides: Moletes: Crates: primū aeriam dictam: deinde poſtea
curetim appellauere. Et macaron nonnulli a temperie cæli appellatam exiſtimauere.
Latitudine nuſq̄ quinquaginta milia paſſuum excedens: & circa mediam ſui partem
maxime patens. Longitudīe implet. cc. lxx. mil. paſſuum. Circuitu. d. lxxxix. flectēſq;
ſe in creticum pelagus ab ea dictum: qua longiſſima eſt ad orientem ſammonium
promōtoriū aduerſum rhodo. Ad occidentem criu metopon cyrenas uerſus expellit.

Oppida eius inſignia palaſerne:clea:cyſamon:pergamum:cidon:minoum: apteron: pantomatrium:amphimala: rhitimna : panormium: cyteum: apollonia: matium: heraclia:miletos:āpela: hierapicna:lebena: hierapolis . Et in mediterraneo cottyna : epheſtum:gnoſſum:polirenum:myrhina:lycaſtus:rhamnus:lyctus:dium:aſiū: phileros:rhition:clatos:ſphere:olypiſos:laſpha:eleuterne: rherapne : manathuſa:githiſos:& aliorum circiter.lx.oppidorum memoria extat.Montes cadiſchus:idæus:dictineus:crocus . Ipſa abeſt a promontorio ſuo quod uocatur criu metopon : ut prodit Agrippa a cytenarum promontorio phicunte.c.xxv.p.Item cadiſto a meleo pelopōneſi.lxxx.A carpato inſula:promontorio ſammonio.lx.M.in fauonium uentū.Hæc inter eam & rhodum interiacet : reliqua circa eam ante peloponneſum duæ coſicæ : totidem mylæ & a latere ſeptentrionali dextera cretam habent.Contra cydoniā:leuce & due budroe. Contra matium drya . Contta iranum promontorium oniſa leuce . Contra hierapycnam cryſa gaudos.Eodem tractu ophius ſabuto: aramnus circūuectiſq; criu metopon.ttes acauſagores appellatæ.Hæ ante ſammonium promōtorium phocæ:plachiæ:ſirnides:naulocos:armedō:zephyte. Ac ī hellade etiānū ī egeo lycades ſcarphia:coreſa :phocaſia . compluresque aliæ ex aduerſo atticæ ſine oppidis & ideo ignobiles.Sed contra eleuſina clara ſalanus ante eam pſ) talia . A ſunio uero helene .v.M.paſſuum diſtans.Dein coeos ab ea totidem:quam noſtri quidem dixere ceam. Græci & hydruſam auulſam eubœæ. Quingentis longa ſtadiis fuit quondam : mox quattuor fere pattibus quæ ad boetiam uergebant : eodem mari deuoratis . Oppida habet teliqua iulida:carthea.Intetcidere cereſſa:phœceſſa. Ex hac ꝓfectā delectation fœminis ueſtem auctot ē Varro. Eubœa & ipſa auulſa boetiæ & a modico īterfluēte euripo ut ponte iungatur ad meridiem promōtoriis duobus geraſto ad atticā uergēte & ad helleſpōtū caphareo inſignis a ſeptentrione ceneo.nuſꝗ latitudinē ultra.xl.M. paſſuū extēdit : nuſꝗ īfra.xx.M.cōttahit.Sed ī lōgitudinē uniuerſæ boetiæ ab attica theſſaliā uſq; prætētā ī.c.l.M.paſſuū.Circuitu uero .ccc.lxv. abeſt ab helleſpōto ꝑte capharei.cc.xxv.urbibus clara quondam pyrrha:portamo:neſſo:cerinrho:oteo: dio : edepſo:achalia: nunc chalcide:cuius ex aduerſo in continēti aulis eſt getaſto:eretria: caryſtos:oroſtane:oritano:arthemiſia: cum fonte arethuſa flumine lelanto : aquiſq; calidis : quæ elopiæ uocantur.Caryſtus nobilis:notiorq; tamē marmore caryſtio ante uocitata eſt chalcodotis:aut macris : ut Dionyſius:& Ephorus tradunt : ut Ariſtides macra:ut Challidemus chalcis:ære ibi primum reperto ut Menechinus abantias :ut poetæ uulgo aſopis.Extra eam in myrtoo multæ ſed maximæ illuſtres glauconneſos: & begilia: & a promontorio gereſto circa delum in orbem ſitæ:unde & nomē traxere cyclades.Prima earum andrus cum oppido:abeſt a gereſto.x.M.paſſuū:a ceo .xxxix. mil.Ipſam Myrſilus cauton: deinde antandron cognominatam tradit.Callimachus laſſiam.Alii nonagriam:hydruſā:epagrin. Patet circuitu.xc.iii.M.p. Ab eadē andro paſſus mille:& a delo.xvii. mil. Tenos cum oppido in quindecim milia paſſuū porrecta.Quam propter aquarum abundātiam Ariſtoteles hydruſam appellatam ait . aliqui ophiuſā.Cæteræ mycone cum monte dimaſto a delo .xvii.mil.paſſuū. Scytos ſiphnus āte eropia & acis appellata:circuitu uigintiocto milia paſſuum:ſeriphus.xii. præpeſinthus citanos.Ipſaq; longe clariſſima cycladum media a templo Apollinis & mercatu celebrata delos:quæ diu fluctuata(ut proditur)ſola motū terræ nō ſenſit ad .M.Varrōis ætatem . Mutianus prodidit bis cōcuſſam.Hāc Ariſtoteles ita appellatā ꝓdidit:quoniā repente apparuerit enata.Egloſthenes cynthiā: alii ortygiā : aſteriā: lagiā:cerhā:mydiā:cynethū:pyrpilen:igne ibi primū repto.Cīgit quīq; .M. paſſuū. aſſurgit cintho monte.Ptoxima ei rherene:quā Anticlides celaduſā uocat. Item arthemiten Helladius. Sytos: quā circuitu patete.xx.M. paſſuū ꝓdidere ueteres.Mutianus .clx. Olearus paros cum oppido ab delo trigintaocto mil. marmore nobilis quam primo plateam poſtea minoida uocarunt . Ab ea ſepties quingenta naxus a

delo.xviii.M. cum oppido:quã ſtrongylen : deinde dian:mox dionyſiada a uinearũ
fertilitate:alii ſiciliam minorem aut callipolin appellarunt. Patet circuitu ſeptuagin-
taquinq; milia paſſuum:dimidioq; maior eſt q̃ paros. Et hactenus quidem cycladas
ſeruant. Cæteras: quæ ſequũt̃: ſparodes. Sũt aũt hellene:phocuſa:hecaria:ſchinuſa:
polegrados. Et a naxó decem & ſeptem milia paſſuum icaros:quæ nomẽ mari dedit.
tantundem ipſa in longitudinem patens : cum oppidis duobus : tertio amiſſo ante
uocata doliche:& maris:& ichthiſuſa. Sita eſt ab exortu ſolſtitiali delo quinquaginta
milia paſſuum. Eademq; a ſamo trigintaquinq; milia:inter eubœam & andrũ decem
milia paſſuum freto. Ab ea gereſtum.c.xii.M.quinquaginta paſſuum . Nec deinde
ſeruari poteſt ordo. Aceruarim ergo ponentur reliquæ. Scyros a naxo quattuordecim
milia paſſuum Homeri ſepulchro uenetanda . Longitudinis uigintiquĩq; mil. antea
phœnice appellata. Odua letãdro gyaros cum oppido circuitu duodecim .M. paſſuũ
ꝓpe. Abeſt ab andro ſexagintaduoꝶ mil. paſſuũ. Ab ea ſyrnos octuagĩta mil. paſſuũ.
Cynethus atelos: ũguẽto nobilis a Callimacho agathuſa appellata. Donyſa pathmos
citcuitu trigĩta mil. paſſuum. Caruſa:lebĩthus:gyrus:cynara:ſycinus:quæ ãtea œnos.
cherania quæ onus. caſos quæ aſtragale . cimolus quæ echinuſa . Melos cum oppido
quam Ariſtides mimblida appellat:Ariſtoteles zephyriam:Callimachus mimallida:
Heraclides ſiphnum & aciriam. Hæc inſularum rotũdiſſima eſt. Poſt machia hypere
quondam patage:& ut alii platage:nunc amorgos polyegas. Philetera cum primum
emerſit caliſte dicta. Ex ea auulſa poſtea theraſia atque inter duas enata : mox auto-
mate. Eadem hiera enata . Diſtat ios a thera uigĩtiquinque mil. paſſuum. Sequũtur
lea:aſcania:canaphe:hippurus:hippurtuſa : aſtiphalea liberæ ciuitatis circuitu octo-
gĩtaocto.M. paſſ. Abeſt a cadiſto crete cẽtũ uigĩtiqnq; mil. ab ea platea ſexaginta mil.
unde caminia trigintaocto milia. Azibinta:laniſe: atragia : pharmacuſa : techedia :
chalcia:calymna.ĩ qua oppidum co. coreſia:olymnos . A qua carpatum:quæ nomen
carpatio mari dedit uigintiquinque mil. paſſuum . Inde rhodum africo uento .l.M.
paſſuum. A carpato ad caſſon.vii.mil. A caſſo ſammonium cretæ promontoriũ.xxx.
.M. In euripo aũt euboico primo fere introitu petaliæ.iiii. inſulæ & in exitu athlanre
cyclades:& ſporades: ab oriente littoribus icariis aſiæ: ab occidente myrtois atticæ :
a ſeptentrione ægeo mari: a meridie cretico & carpatio incluſæ.cc.M. paſſuum ĩ lon-
gitudinem:& per.cc.M. in latitudinem iacent . Pagaſicus ſinus ante ſe habet eutyciã
& cynetum:ſyrum ſupradictam. Sed cycladum & ſporadum extimam gerontiã:ſca-
diram:thermeuſim:irheſiam:ſolymniam:eudemiam:neam quæ Mineruæ ſacra eſt .
Athos ante ſe quattuor parethum cum oppido quondam euonum dictam nouem
mil. paſſuum:ſcyathum.xv.mil. imbrum cum oppido.lxxxviii.M. paſſuum. Eadem
abeſt a maſtuſia cherõneſi.lxxv.M. paſſuum. ipſa circuitu.lxii.M.p. Perfũdit̃ amne
illiſo. Ab ea lẽnos.xxii.M. quæ ab atho.lxxxvii.mil. Circuitu patet.xxii.mil.d.paſſ.
Oppida habet epheſtiam & myrinam:in cuius forum ſolſtitio athos eiaculat̃ umbrã.
Ab ea thaſos libera .vi.mil. paſſuũ:olim eria uel etria dicta. Inde abdera a continenti
.xxii.M. paſſuum:ad athos.lxii.mil. tantundem ad inſulam ſamothracẽ:quæ libera
ante hebrum ab imbto.xxxii.mil. a lemno.xxii.mil.d. attollitur monte ſaoce .x.mil.
paſſuum pottuoſiſſima omnium . Callimachus eam antiquo nomine dardaniam
nominat:inter cheronneſum & ſamothracen:utrinq; fere .xv.mil. Haloneſos ultra
gethone:lamponia:alopeconneſus haud procul a cælo . Cheronneſi portu & quædã
ignobiles:deſertis quoq; redduntur in hoc ſinu quarum.M. inueniri potuerũt noĩa.
Deſticos:ſarnos: cyſſiros:carbruſa:calathuſa:ſcylla:dialeon dicta melantia : dracha-
non:arroneſus:diethuſa:ſcapos:capheris:meſatea:eantiron:phateronneſos:pateria:
calethe:neriphus:polendos . Quartus e magnis europæ ſinus:ab helleſponto ĩcipiẽs
mæotis oſtio finitur. Sed totius ponti forma breuiter amplectenda ẽ:ut facilius ꝑtes
noſcant̃. Vaſtũ mare præiacens aſiæ & ab europa porrecto cheronneſi littore expulſũ

anguſto meatu irrumpit in terras ſeptem ſtad. ut dictum eſt : interuallo europam auferens aſiæ. Prias anguſtias helleſpōtū uocant. Hac Xerxes perſatū rex cōſtrato in nauibus ponte duxit exercitū. Porrigitur īde tenuis euripus .lxxxvi. M. paſ. ſpatio ad urbem priapum aſiæ: qua Magnus Alexander tranſcendit. Inde expatiatur æquor: rurſuſq; in arctum coit laxitas. Propontis appellat̃. Anguſtiæ thracius boſphorus latitudine .d. paſſuum: qua Darius pater Xerxis copias ponte tranſuexit. Tota ab helleſponto lōgitudo .cc. M. xxxix. M. paſſuum. Dein uaſtum mare. Pontus euxinus qui quondā axenus longe refugiētes occupat terras: magnoq; littorū flexu retro curuatus in cornua ab iis utrinque porrigitur: ut ſit plane arcus ſcythici forma. medio flexu iungit̃ oſtio mæotici lacus cīmerius boſphoros: idos uocat̃. ii. M. d. paſſuū latitudine. At īter duos boſphoros thracium & cimmerium directo curſu: ut auctor eſt Polybius .d. paſſus interſunt. Circuitu uero totius ponti uicies ſemel milia ut auctor eſt Varro: & fere ueteres. Nepos Cornelius .ccc. M. l. adiicit. Artemidorus uicies nouies decem nouem milia facit. Agrippa .xxiii. lx. M. Mutianus .xxviii. lxv. M. Simili mō europæ latere menſuram alii q̄ttuordecies .lxxviii. M. paſ. determinauere. alii ūdecies .lxx. M. M. Varro ad hunc modum metitur. Ab hoſtio ponti apolloniam .clxxxviii. M. d. paſ. Calatin tantundem. Ad oſtiū iſtri .cxxv. Ad boryſtenen .ccl. M. Cherōneſū heraclidarum oppidum .ccclxxv. M. paſ. Ad panticapeum: quod aliqui boſphorum uocant: extremum in europæ ora .cc. M. xxii. d. quæ ſumma efficit .xiii. mil. xxxvi. M. d. Agrippa a bizantio ad flumen iſtrum .dlx. Inde panticapeum .dcxxx. Inde lacus ipſe mæotis tanain amnem ex rhipheis montibus defluentem accipiens nouiſſimū inter europam aſiamq; finem .xiiii. M. vi. M. circuitu patere traditur. Ab aliis .xi. M. xxv. Ab oſtio eius ad tanais ortū directo curſu .ccclxxv. M. paſſus eſſe conſtat. Accolæ ſinus eius in mentione thraciæ dicti ſunt iſtropolin: inde oſtia iſtri. Ortus hic in germaniæ iugis montis arnobæ: ex aduerſo rautici galliæ oppidi: multis ultra alpes milibus: ac per innumeras lapſus gentes danubii nomine immenſo aquarum auctu: & unde primum illyricum alluit· iſter appellatur: ſexaginta amnibus receptis: medio ferme numero eorum nauigabili in pontum uaſtis ſex fluminibus euoluitur. Primū oſtium peuces. Mox ipſa peuce inſula: in qua proximus alueus appellatus .xix paſſ. magna palude ſorbetur. Ex eodē alueo & ſuper iſtropolin lacus gignit̃ .lxiii. M. paſ. ābitu: halmirin uocāt. Secūdū oſtiū naracuſtoma appellat̃. Tertiū caloſtoma iuxta īſulā ſarmaticā. Quartū pſeudoſtoma & inſula conopōdiabaſis: poſtea boryoſtoma & ſpireoſtoma. Singula autem ora tanta ſunt: ut prodatur in .xl. M. paſ. longitudīs uinci mare: dulcemq; intelligi hauſtum. Ab eo in plenum quidem omnes ſcytharum ſunt gentes uarie tamen littori appoſita tenuere alias gethæ: daci a romanis dicti: alias ſarmatæ: a græcis ſauromatæ: eorūq; hamoxobii aut corſi: alias ſcythæ degeneres & a ſeruis orti: aut troglodytæ: mox alani & toxalani. Superiora autem īter danubiū & hyrcinum ſaltum uſq; ad pannonica hyberna carnunti germanorumq; ibi cōfiniū. Campos & plana iagyges: ſarmatæ uero mōtes & ſaltus. pulſi ab his daci ad pathiſſū amnem amoros ſiue duria eſt a ſueuis: regnoq; uanniano dirimens eos. Ex aduerſo abſternæ tenent: haliq;. Inde germani. Agrippa totum eum tractum ab iſtro ad oceanum bis ad decies centum milia paſſus: in longitudine quattuor milibus q̄dringētis. In latitudine ad flumen uiſchiam a deſertis ſarmatiæ prodidit. Scytharum nomen uſq;quaq; tranſit in ſarmatas atq; germanos. Nec aliis priſca illa durauit appellatio: q̄ qui extremi gentium harum ignoti prope cæteris mortalibus degunt. Verū ab iſtro oppida crenne ſcepolium. Montes macrocrennius clarus. Amnis tyra oppido nomen imponens: ubi antea ophiuſa dicebatur. In eodem inſulam ſpatioſam incolunt tyragetæ. Abeſt ab pſeudoſtomo iſtri oſtio .cxxx. mil. Mox aſtacæ cognomines flumini: ultra quos etobizi: flumen rhode: ſinus ſaggaticus: portus ordeſus. Et a tyra .cxx. mil. paſſuum flumen boryſtenes: lacuſq; & gens eodē nomine & oppidum a mari recedēs

.xv.mil.paſ.Olbiopolis & miletopolis antiquis nominibus. Rurſus ĩ littore portus
achæotum. Inſula achillis tumulo eius uiri clara. Et ab ea centum uigintiquinque
milia paſſuum : peninſula ad formam gladii in tranſuerſum porrecta exercitatione
eiuſdem cognominata dromos achilleos. Cuius lõgitudinem octoginta milia paſſuũ
tradidit Agrippa. Totum enim tractum ſatdi ſcythæ & ſcyraci tenent. Inde ſilueſtris
regio: hyleum mare: quo alluitur cognominant. Enœcadloæ uocantur incolæ. Vltra
panticapes amnis: qui nomadas & georgos diſterminat: mox aceſinus. Quidã penti-
capem confluere intra olbiam cum boryſtene tradunt. Diligentiores hipanin tanto
errore eorum : qui illum ĩ aſiæ patte prodidere. Mare ſubit uaſto receſſu donec quĩq;
milibus paſſuum interuallo abſit a mæotide: uaſta ambiens ſpatia multaſq; gentes.
Sinus garcinites appellatur: flumen placyris. Oppida nauarum: gorcine. A tergo lacus
buges foſſa miſſus in mare. Ipſe buges a corero mæotis lacu ſinu petroſo diſcluditur
dorſo. Recipit amnes bugem gerrhum hypanin ex diuerſo uenientes tractu. Nam
gerrhus baſilidas & nomadas ſeparat. Hypanis per nomadas & hyleos fluit manu
facto alueo in bugem: naturali in coretum. Regio ſcythiæ ſendica nominatur. Sed a
carcinte taurica incipit quondam mari circufuſa & ipſa: quaque nunc iacent campi.
Deinde uaſtis attollitur iugis. Trigĩta ſunt eorum populi. Ex iis mediterranei.xxvii.
Sex oppida: orgocyni: caraſeni: aſſyrani: tractari: arciſſali: tecali: caliordi. Iugum ipſũ
ſcythotauri tenent. Clauduntur ab occidente cheronneſo : ab ortu ſcytiſſa taucis. In
ora a carcinite oppida tagræ in ipſis anguſtiis peninſulæ. Mox heraclea chetõneſus :
libertate a romanis donatum. Megarice uocabatur antea præripui nitoris in toto eo
tractu cuſtoditis græciæ moribus: quinque milibus paſſuum ambiente muro. Inde
parthenium promõtorium taurorum ciuitas placia. Symbolum portus. Ptomõtoriũ
criu metopon aduerſum carambico aſiæ promontorio: pet medium euxinum percur-
rens centum ſeptuaginta milia paſſuum interuallo: quæ maxime ratio ſcythici arcus
formam efficit. Ab eo taurorum portus multi: & lacus. Oppidum theodoſia a criu
metopo.cxxii.M.paſ.A cheronneſo.cxlv.M. Vltra fuere oppida cyte: zephiriũ: acre:
nympheum: dia. Reſtat longe ualidiſſimum in ipſo boſphori introitu panticapeum
mileſiorum a theodoſia mille trigintaquinque paſſuum : a cimmero uero oppido
trans fretum ſito mille .d. ut diximus ſpatium. Hæc ibi latitudo aſiam ab europa
ſeparat. eaq; ipſa pedibus plerunq; peruia glaciato frero boſphori cimmerii. Latitudo
duodecim.d.paſſuum. Oppida habet hermiſium: mirmetium: & intus ĩſulã alopecẽ.
Per mæotin autem ab extremo iſthmo: qui locus taphræ uocatur: ab ore boſphori du-
centa ſexaginta milia paſſuum longitudo colligitur. A taphris per cõtinẽtẽ introrſus
tenent auchetæ: apud quos hypanis oritur. Neuroæ: apud quos boryſthenes geloni :
tugaſetæ: budini: baſilidæ: & ceruleo capillo agarhyrſi. Super eos nomades. Deinde
anthropophagi. A bute ſup mæotin ſauromatæ: & heſſedones. At p oram ad tanain
uſq; mæotæ a quibus lacus nomen accepit. Vltimiq; a tergo eorum arimaſpi. Mox
rhiphei montes. Et aſſiduo niuis caſu pinnarum ſimilitudine pterophoros appellata
regio. pars mundi dãnata a natura rerum: & denſa merſa caligine: neq; ĩ alio q̄ rigoris
opere gelidiſq; aquilonis conceptaculis. Pone eos montes ultraque aquilonem gens
fœlix (ſi credĩus quos hyperboreos appellauere annoſo degit æuo: fabuloſis celebrata
miraculis. Ibi creduntur eſſe cardines mundi: extremiq; ſyderum ambitus : ſemeſtri
luce & una die ſolis auerſi: non ut imperiti dixere ab æquinoctio uerno in autumnũ.
Semel in anno ſolſtitio oriunt̃ iis ſoles: brumaq; ſemel occidunt. Regio aprica: fœlici
temperie: omni afflatu noxio carens. Domus iis nemora luciq; & deorũ cultus. Viritĩ
gregatĩq; diſcordia ignota & ægritudo omnis. Mors non niſi ſatietate uitæ epulatis :
delibutiſque ſenibus luxu ex quadam rupe in mare ſalientiũ. hoc genus ſepulturæ
beatiſſimum. Quidam eos in prima pte aſiæ littorum poſuere non in europa: q ſunt
ibi ſimilitudine & ſitu attacori nomine. Alii medios fecere eos inter utrumq; ſolem

antipodum occaſum exorientemq; noſtrum. quod fieri nullo mō poteſt cōſtare tam uaſto mari ītetueniente. Qui alibi q̄ in ſemeſtri luce cōſtituere eos:ſerere matutinis: meridie merere:occidente ſole fœtus arborum decerpe:noctibus in ſpecus cōdi tradiderunt. Nec libet dubitari de gente ea:cum tot auctores ꝓdāt:frugū primitias ſolitos delon mittere Apollini:quem præcipue colunt. Virgines ferebant eas hoſpitiis gētiū p annos aliquot uenerabiles:donec uiolata fide ī proximis accolarum finibus deponere ſacra ea īſtituere. Hiq; ad conterminos deferre:atq; ita delum uſq;. Mox & hoc ipſum exoleuit. Sarmatiæ:ſcythiæ:tauricæ:oīſq; a boryſtene amne tractus longitudo .d.cccc.lxxx.M. Latitudo.d.cc.xvii.M.a.M. Agrippa tradita ē. Ego īcertā ī hac terraꝝ pte mēſurā arbitror. Veꝝ īſtituto ordīe reliqua huius ſinus dicanť. Et maria qdē eius nūcupabimus.

Inſulæ ponti. Cap.xiii.

Helleſpontus inſulas non habet ī europa dicēdas. In ponto duæ .M.d. paſſibus ab europa.xiiii.milia ab hoſtio cyaneæ:ab aliis ſymplegades appellatæ:traditæq; fabulis inter ſe concurriſſe:quoniā paruo diſcretæ interuallo ex aduerſo ītrātibus geminæ cernebantur: paulumq; deflexa acie coeūtium ſpeciem præbebant. Citra iſtrū apolloniatarum una octoginta milia a boſphoro thracio. Ex qua.M. Lucullus Capitolinum Apollinem aduexit. Inter oſtia iſtri quæ eſſent diximus. Ante boryſthenem achillea eſt ſupradicta. Eadem leuce & macaron appellata. Hanc temporum horum demonſtratio a boryſtene centum quadraginta milia ponit: a tyra.cxx. M .a peuce inſula quinquaginta .M. Cingitur circiter.x. milia.paſſ. Reliquæ in carcinitis ſinu cephallones:rhoſphodus:amacra. Nō eſt omittenda multorum opinio priuſquam digrediamur a ponto:qui maria omnia interiora illo capite naſci non gaditano freto exiſtimauere:haud improbabili argumento:quoniam æſtus ſemper e ponto ꝓfluens nunquam reciprocetur ad eundem. Deinde eſt ut extera europæ dicātur: trāſgreſſiſq; in rhipheos montes littus oceani ſeptentrionalis in leua donec perueniatur gades legendum. Inſulæ complures ſine nominibus eo ſitu traduntur. ex quibus āte ſcythiā quæ appellatur bannonia: unam abeſſe a ſcythia diei curſu:in quam ueris tempene fluctibus electrum eiiciatur Timæus prodidit. Reliqua littora incerta ſignata fama. Septētrionalis oceanus amalchium eum Vecatæus appellat a paropaniſo amne qua ſcythiam alluit. quod nomen eius gentis lingua:ſignificat congelatum. Philemon morimaruſam a cimbris uocari.hoc eſt mortuum mare. Inde uſq; ad promontorium rubeas. Vltra deinde crenium. Xenophon lampſacenus a littore ſcytharum tridui nauigatione inſulam eſſe immenſæ magnitudinis baltiam tradit. Eandem Pythias baſiliam nominat. Feruntur & oonæ:in quibus ouis auium & auenis incolæ uiuant. Alii:in quibus equinis pedibus homines naſcantur:hippopodes appellati. Faneſiorū aliæ in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipſorum aures tota ītegāt. Incipit inde clarior aperiri fama ab gente ingeuonum:quæ eſt prima. Inde germaniæ ſeuo mons ibi immenſus:nec rhipheis iugis minor immanem ad cimbrorum uſq; promōtorium efficit ſinum:qui codanus uocatur refertus īſulis. quaꝝ clariſſīa ſcandinauia eſt:incompertæ magnitudinis.portionem tantum eius quod ſit notum: hilleuionū gente quingentis incolente pagis:quæ alterum orbem terratum eam appellat. Nec ē minor opinione eningia. Quidam hæc habitari ad uiſulam uſq; fluuium a ſarmatis benedis:ſcyris:hyrris tradunt. Sinum clylipenum uocari:& in oſtio eius īſulā latrin. Mox alterum ſinum lagnum conterminum cimbris. Promontorium cībroꝝ excurrēs in maria longe peninſulam efficit:quæ hauſtiſus appellatur: uigintitria milia paſſ. Inde inſulæ romanis armis cognitæ. Earum nobiliſſimæ burcana fabaria a nr̄is dicta a frugis ſimilitudine ſponte prouenientis. Item gleſſaria a ſucino militiæ appellata a barbaris auſterania.præterq; actania. Toto autem hoc mari ad ſcaldin uſq; fluuiū germaniæ accolunt gentes haud explicabili menſura: tam immodica prudentium diſcordia eſt. Cræci & qdā noſtri uigītiquīq; milia paſſuū orā germaniæ tradiderūt.

Agrippa cum rhetia & norico longitudinem.dc. milia octogintaſex milia paſſuum. Latitudinē ducenta quadragītaocto.M.

Germaniæ. Cap.xiiii.

RHetiæ prope unius maiore latitudīe: ſane circa exceſſū eius ſubactis: Nam germania multis poſtea annis nec tota percognita eſt. Si coniectare pmittitur haud multum ora deerit græcoꝝ opinioni:& longitudini ab Agrippa traditæ. Genera germanorū quinqȝ. Vindili:quorum pars burgundiones:uarinnæ:charini:guttones. Alterum genus īgeuones:quorum pars cimbri:teutoni a cauchorum gente. Proximi autem rheno iſteuones: quorum pars cimbri mediterranei: hermiones quorū ſueui hermūduri:chatri:cheruſi. Quīta pars peucini:baſternæ ſupradictis cōtermini dacis. Amnes clari ī oceanū defluūt:gutallus:uiſtilus ſiue iuſtilia:aluus:uiſurgis: ammiſſuis:rhenus : moſa. Introrſus uero nulla īferius nobilitate hercyniū iugū prætendit.

Inſulæ ī gallico oceano. Cap.xv.

i IN rheno autē ipſo prope centū milia paſſuū ī longitudinē nobiliſſīa batauorū īſula & cannenefatū:& aliæ friſiorū:caucoꝝ:friſiabonum:ſturioꝝ: morſatioꝝ: quæ ſternuntur inter helinum : ac fleuum . ita appellanrur oſtia in quæ effuſus rhenus ab ſeptentrione in lacus ab occidente in amnem moſam ſe ſpargit: medio inter hæc chore modicum nomini ſuo cuſtodiens alueum.

Britannia Hibernia. Cap.xvi.

EX aduerſo huius ſitus britannia īſula clara græcis noſtriſqȝ monumentis. Inter ſeptentrionem & occidentem iacet:germaniæ galliæ hiſpaniæ multo maximis europæ partibus magno interuallo aduerſa. Albion ipſi nomen fuit : cum britanniæ uocarentur omnes de quibus mox paulo dicemus. Hæc abeſt a geſoriaco morinorum gentis littore proximo traiecto quinquaginta milia milium . Circuitu uero patere trigintaocto milia paſſus.lxxv.M. Pythias & Iſidorus tradunt:triginta prope iā ānis noriciam eius romanis armis non ultra uicinitatem ſiluæ calidoniæ propagantibus. Agrippa longitudinem octingentorum milium paſſuum credit eſſe. Latitudinem tricentorum milium credit. Et eandem hiberniæ latitudinem. Sed longitudinem ducentorum .M.p.minorem. Super eam hæc ſita abeſt breuiſſimo tranſitu a ſilurum gente .xx.M. paſſuum. Reliquarum mella .cxxv.M. circuitu amplior proditur. Sunt autem hinc .xl.M. paſ. orcades:modicis īter ſe diſcretæ ſpatiis. Septē acmodæ:& triginta hebudes. Et inter hiberniam & britanniā mona:manapia:ricnea: uectis:ſilimnus:andros. Infra uero ſiambis:& axantos . Et ab aduerſo in germanicū mare ſparſæ gleſſariæ quas electridas græci recentiores appellauere : ꝙ ibi electrum naſceretur. Vltima omnium:quæ memoranrur:tyle. ī qua ſolſtitio nullas eſſe noctes indicauimus cancri ſignum ſole tranſeunte . Nulloſque contra per brumam dies. Hæc quidam ſenis menſibus continuis fieri arbitrātur. Timæus hiſtoricus a britānia introrſus ſex dierun nauigatione abeſſe dicit inſulam mitterin: in qua cādidū plūbū proueniat. Ad eam britannos uitilibus nauigiis corio circunſutis nauigare. Sunt & q alias prodāt ſcandiam: dumnam:bergos:maximamque omnium uerigon:ex qua in tylen nauigetur. A tyle unius diei nauigatione mare concretum a nonnullis cronium appellatur.

Gallia. Cap.xvii.

GAllia omnis comata unō nomine appellata in tria populorum genera diuidit̄ amnibus maxime diſtincta. A ſcalde ad ſequanam:belgica. Ab eo ad garūnam: celtica . Eademqȝ lugdunenſis. Inde ad pyrenei montis excurſū:aquitania aremorica ante dicta. Agrippa uniuerſarum galliarum īter rhenum & pyreneum atqȝ oceanum ac montes cebennam & iuram:quibus narbonēſem galliā excludit:longitudinē .cccc. .xx.M. paſſuum. Latitudinem.ccc.xiii.computauit. Aſcaldi īcolunt:exerni: texādri pluribus noībus. deīde menapii:morini:oromāſaci iūcti pago:qui cerſiacus uocatur. Britāni:ambiani:bellouaci:baſſi. Introrſus catoſlogi: attrebates: neruii liberi: ueromādui:ſueuconi:ſueſſiōes:ueruni liberi:ulmanetes liberi:tūgri:rinuci: friſi:auones:

betaſi:leuci liberi:treueri liberi antea:& lingones fœderati:rheni fœderati:mediomatrici:ſequani:rauraci:heluetii. Colonia equeſtris & rauriaca. Rhenum autē accolētes germaniæ gēntium ĩ eadem prouĩcia:nemetes:triboci: uangiones:ĩcubi:colōia agrippinēſis : gubemi : butani : & quos in ĩſulis diximus rheni.

Lugdunēſis gallia. Capitulū.xviii.

LVgdunēſis gallia habet lexouios:uellocaſſes:galletos:uenetos:abrĩcatuos:oſſiſinos: flumē clarum ligerĩ . Sed penĩſulā ſpectātiorem excurrētem ĩ oceanū a fīe oſſiſinoꝝ circuitu.dc.xxv.M.paſ.lōgitudīe. In latitudīe cētū.xxv.M. Vltra eā uānetes. Intus aūt hedui fœderati:carauteni fœderati:boii:ſenones. Aulerci q̨ cognoīāt eburones:& qui cenomani:meldi liberi:pariſii: trecaſſes:andegaui:ĩducaſſes:bodicaſſes:uenelli:carioſuelites:diablĩdi:rhedones:turones:iteſui:ſecuſii:albii liberi:ĩ quoꝝ agro colonia lugdunum.

Aquitania. Cap.xix:

AQuitanicæ ſūt:ābulatri:anagnutes:pictones:ſantones liberi:bituriges liberi: ſexignani cognomine ubiſci:aquitani unde nomen prouinciæ : ſediboniates . Mox in oppidum contributi conuenæ:begerbi: tarbelli quattuor:ſignani: cocoſates : ſexſignani:uenami:enobriſates:belendi : ſaltus pyreneus:infraq; meneoſi:oſqdates: montani:ſybillates:camponi:bercorcates:pimpedimui:ſaſſumini:uellates:tornates: conſoranni:auſci:eluſates:ſottiates:oſſidates:campeſtres:ſuccaſſes: latuſates : baſabocates:uaſſei:ſennates:cambolectri : ageſſinates pictonibus iuncti. Hinc bituriges liberi qui cubi appellātur. Dein lemouices:aruerni liberi:gabales. Ruſus narbonēſis prouinciæ contermini ruteni:cadurci:antobroges. Tarnæq; amne diſcreti a toloſanis petrogori. Maria circa oram ac rhenum ſeptentrionalis oceanus: inter rhenū & ſeq̄nā britannicus:inter rhenum & pyreneum gallicus. Inſulæ complures uenetorum & quæ uenetica appellantur : et inter aquitanicum ſinum .

Citerior hiſpania. Capitulum.xx.

APyrenei promontorio hiſpania incipit anguſtior non gallia modo: uerum etiā ſemetipſa:ut diximus:immenſum quantum hinc oceano:illinc hiberico mari comprimentibus . Ipſa pyrenei iuga ab exortu æquinoctiali in occaſum brumalem breuiores latere ſeptentrionali q̄ meridiano hiſpanias faciunt. Proxima ora citerioris eſt eiuſdem tarraconenſis ſitus a pyreneo per oceanum baſtonum ſaltus . Aolarſo: uaſdulotum oppida : moroſgi:menoſta: ueſperies:amanum portus : ubi nūc obrica flaui colonia ciuitatum nouem. Regio cantabrorum:flumen ſanga: portus uictoriæ iuliobricenſium. Ab eo loco fōtes hiberi quadragīta milia paſſuū. Portus biendium: origeni mixti cantabris. Portus eorum ueſei:ueca. Regio aſturum : noega oppidum in peninſula piſici. Et deinde conuentus lucenſis a flumine nauia. Albiones: cibarci: egouarri cognomīe namarini:iadoni:arrotebæ: promontorium celticum. Amnes florius:nelo:celtici cognomine neriæ: ſuperq; tamarci : quorum in peninſula treſaræ : ſeſtianæ Auguſto dicatæ:& Toporio oppidū noela. Celtici cognomine præſtamartii: cileni. Ex ĩſulis nominandæ:corticata:& aunios:acilenſis:conuentus brachatum : heleni:groni:caſtellum tide: græcorum ſobolis omnia. Inſulæ cycæ . Inſigne oppidum abobrica . Minius ānis quattuor. M.paſ.ore ſpatioſus. leuni:ſeurbi:bracharū oppidū auguſta quos ſuper gallecia. Flumē limia. Durius amnis e maximis hiſpaniæ ortus ĩ pelondonibus:& iuxta numātiam . Lapſus dein per areuacos uacceoſq; diſtermĩatis ab aſturia uectonibus:a luſitania gallecis . Ibi quoq; turdulos a bracharis arcēs:oīſq; dicta regio a pyreneo metallis referta auri argēti ferri plūbi nigri albiq;.

Luſitania. Capitulum.xxi.

ADurio luſitania incipit. Turduli ueteres : peſuri : flumen uagia : oppidū talabrica : oppidum & flumen eumenium : oppida conimbrica:colippo : euburo: britium. Excurrit deinde in aliud uaſto cornu promōtorium:quod alii artabrum appellauere:alii magnū:multi ulyſipponēſe ab oppido: terras maria cælū diſterminās:

Illo finit' hiſpaniæ latus. Et a circuitu eius ĩcipit frõs ſeptẽtrionis.

Inſulæ ĩ oceano Cap.xxii.

HInc oceanus q & gallicus occaſus: illinc oceanus atlanticus promõtorii excurſũ .xl.M.prodidere. Alii.xc.M.paſ.ad pyreneum. Inde non pauci duodecim qnq̃ginta milia.& ibi gẽtem artabrũ quæ nũq̃ fuit: manifeſto errore. Arrotebras enĩ quos ante celticum diximus promõtorium hoc ĩ loco poſuere litteris permutatis. Erratum & ĩ amnibus ĩclytis ab minio: quem ſupra diximus.cc.M.paſſuum ut auctor ẽ Varro: abeſt eminius: quem alibi quidam ĩtelligũt: & lineam uocãt: obliuiõis ãtiqs dictus: multumq; fabuloſus. Ab durio tagus.cc.milium paſſuum ĩteruenĩete mũda. Tagus auriferis harenis celebratur. Ab eo cẽtum ſexagĩta mil. paſſuũ promõtorium ſacrum e media prope hiſpãiæ frõte proſilit quattuordecĩ mili.paſſuum. Inde & pyreneum medium colligit ut Varro tradit. Ab ana uero: quo luſitaniam a betica diſcreuimus: cẽtum uigĩti ſex.M.paſſum: a gadibus cẽtum duo.M.paſ. additis gẽtes celticæ ĩduli: et circa tagũ uetones. Ab ana ad ſacrum luſitani. Oppida memorabilia a tago in ora: olyſippo equarũ e fauonio uento conceptu nobile: ſalatia cognominata. Vrbs imperatoria: merobrica promõtorium ſacrum: et alterum ceneus. Oppida oſſonobia balſa myrtili. Vniuerſa prouincia diuiditur in conuentus tres: emericenſem: pacenſem: ſcalabitanum. Tota populorum.xlvi. in quibus coloniæ ſunt quinq; municipiũ ciuium romanorum latii antiqui quattuor. Stipendiaria trigintaſex. Coloniæ auguſta emerita anæ fluuio appoſita: mertallinenſis: pacenſis: norbenſis cæſariana cognomine. Contributa ſunt in eam caſtra iulia: caſtra cecilia. Quinta eſt ſcalabis: quæ præſidiũ iulium uocatur. Mũicipium ciuium romãorum olyſippo: fœlicitas iulia cognoĩatũ. Oppida ueteris latii ebora: quod idem liberalitas iulia & myrtilis & ſalatia quæ diximus ſtipendiariorum: quos nominare non pigeat. Præter iam dictos in betica cognominibus: auguſtobrigenſes: emienſes: aranditani: taxabritenſes: blaxenſes: cæſarobricenſes: caperenſes: caurenſes: colarnici: bilitani: concordienſes: & bocori: interauſẽſes: latiẽſes: mirobrigenſes: qui celtici cognominantur: medubrigẽſes qui plumbarii: ocelenſes: lãciẽſes: turduli qui barduli & tapori. Luſitaniam cũ aſturia & gallecia patere longitudine.d.xl.paſ. latitudĩe.d.trigĩtaſex mil. Agrippa prodidit. Omnes autem hiſpaniæ a duobus pyrenei promotoriis per maria totius oræ circuitu trigĩtanouem .M.duodecim colligere exiſtimantur: ab aliis uigintiſex mili. Ex aduerſo celtiberiæ cõplures ſũt ĩſulæ caſſiterides dictæ a græcis a fertilitate plũbi & e regiõe arrotrebarũ promontorio deorũ ſex: quas aliqui fortunatas appellauere. In ipſo uero capite: mox beticæ ab oſtio freti paſſus ſeptuagĩtaquĩq; mil. gadis longa: &(ut Polybius ſcripſit) duodecim mil.lata.iii.mil. paſſuum abeſt a continente. Proxĩa parte minus pedes dcc. Reliqua plus ſeptem mil. ipſius ſpatium quindecim.M.paſſ.eſt. Habet oppidũ ciuium romãorum quod appellatur auguſtana urbs iulia. Gaditani ab eo latere quo hiſpaniam ſpectat: paſſibus fere centum. Altera ĩſula eſt ĩ longum ducentorũ miliũ paſſuum quadragĩta.M.lata. In qua prius oppidum gadium fuit. Vocat' ab Ephoro & Phyllide erithea: a Timæo & Sylæo aphrodiſias: ab indigenis Iunonis. Maiorem Timæus potinuſam a puteis uocitatam ait. noſtri tarteron appellant: quam pœni appellarunt gaditam. Pæonica diruta punica lingua ſeptem ſignificante. Erythea dicta eſt: quoniam tyrii ab origine eorum orti ab erythreo mari ferebantur. In hac Geriones habitaſſe a qbuſdam exiſtĩantur: quorum armẽta Hercules abduxerit. Sũt q aliã eſſe eã: & cõtra luſitaniã arbitrent': eodẽq; noĩe quondã ibi appellant.

Vniuerſæ europæ menſura. Cap.xxiii.

PEracto ambitu europæ: reddẽda cõſũmario eſt: ne qd ĩ expedito nõ ſit noſcere uolentibus. Longitudinem eius Artemidorus atq; Iſidorus a tanai uſque gades octogĩtaq̃ttuor mil.q̃ttuordecĩ paſſuũ ꝓdiderũt. Polybius latitudĩe europæ ab italia ad oceanum ſcribit.xi.M.quĩquagĩta eſſe etiam tum ĩcomperta magnitudĩe huius.

Eſt autem ipſius italiæ:ut diximus:duodeci.M.uiginti ad alpes. Vnde lugdunum ad portū morinoꝝ britannicū:qua uidetur menſuram agere Polybius.xiii.M.xviii.Sed certior mēſura ac lōgior ad occaſū ſolis æſtiui oſtiūq; rheni p caſtra legionū germāiæ ab iiſdem dirigitur alpibus duodecim mil.q̄dragintatriū paſſuū. Hinc deinde africa atq; aſia dicentur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .V.

Africæ deſcriptio.

AFRICAM GRAECI LIBYAM APPELLAuere:qua mare ante eam libycum īcipiēs ægypto finitur.Nec alia pars terrarum pauciores recipit ſinus:longe ab occidente littorū obliquo ſpatio. Populorum eius oppidorumq; noīa uel maxīe ſunt īeffabilia: præterq̄ ipſorum linguis : & alias caſtella ferme inhabitant.

Mauritania. Cap.primū.

PRincipio terrarum mauritaniæ appellant' uſq; ad Caium Cæſarē Germanici filium regna . Sæuitia eius ī duas diuiſa eſt prouīcias . Promontorium oceani extimū āpeluſia noīatur a græcis.Oppida fuere:liſſa:cottæ:ultra columnas Herculis. Nunc eſt tingi quondā ab Anteo conditum: poſtea a Claudio Cæſare cū coloniā faceret:appellatū traducta iulia.Abeſt a belone oppido beticæ proximo traiectu triginta mil.paſſuū.ab eo uigītiquinq; mil. in ora oceani colonia Auguſti:iulia conſtantia:zubil regū ditioni exēpta et iura ī beticam petere iuſſa:et ab eo.xxxii.M.paſſuū colonia a Claudio Cæſare facta lixos:uel fabuloſiſſime ab antiquis narrata.Ibi regia Antei certamenq; cū Hercule:et heſperidum horti. Affunditur autem huic æſtuarium e mari flexuoſo meatu:in quo draconis cuſtodiæ inſtar fuiſſe nunc interpretantur. Amplectitur intra ſe inſulā: quā ſolam e uicino tractu aliquāto excelſiores non tamen æſtus maris inundant. Extat in ea et ara Herculis:nec præter oleaſtros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portentoſa græciæ mendacia de iis et amne lixo prodita:qui cogitēt noſtros nup paulominus monſtrifica quædam de iiſdē tradidiſſe. Prævalidam hanc urbem maioremq; magna carthagine.Præterea ex aduerſo eius ſitā et prope immēſo tractu.Ab tingi quoq; aliā Cornelius Nepos audaciſſīe credit ab lixo quadragīta mil. paſſuum. In mediterraneo altera Auguſti colonia eſt babba:iulia cāpeſtris appellata. Et tertia banaſa.lxxv.mil.ualentia cognominata . Ab ea trigintaquinq; mil.paſſuū: uolubile oppidum:tantundem a mari utroq; diſtans:et in ora a lixo quinquaginta mil. amnis ſububus:præter banaſam coloniā defluens:et magnificus et nauigabilis Ab ea totidē milibus paſſuum oppidum ſala eiuſdē nominis fluuio impoſitum:iā ſolitudinibus uicinum elephantorumq; gregibus infeſtum.Multo tamē magis: autololum gentem per quā iter eſt ad montem africæ uel fabuloſiſſimum atlantem. E mediis hunc arenis ī cælum attolli prodiderunt: aſperum:ſqualentem:qua uergat ad littora oceani: cui cognomen impoſuit.Eundē opacum nemoroſumq; et ſcatebris fontium riguū qua ſpectat africam fructibus omniū generū ſpōte ita ſubnaſcētibus ut nunq̄ ſatietas uoluptatibus deſit. Incolarum neminem īterdiu cerni:ſilere omnia haud alio q̄ ſolitudinum horrore ſubire tacitam religionem animos propius accedentium:præterq; horrorem elati ſuper nubila atq; in uicinia lunaris circuli.Eundē noctibus micare crebris ignibus ægypanum ſatyrorumq; laſciuia. impleri tibiarū ac

fiſtulæ cantu tympanorumq; et cymbalotum ſonitu ſtrepere. Hæc celebrati auctores prodidere: præter Herculi et Perſeo laborata ibi. ſpatiū ad eum immenſum īcertūq;. Fuere et Hannonis carthaginenſium ducis commentarii punicis rebus florentiſſimis explorare ambitum africæ iuſſi: quē ſecuti pleriq; e græcis noſtriſq;. Et alia quædam fabuloſa & urbes multas ab eo conditas ibi prodidere: quarum nec memoria ulla nec ueſtigium extat. Scipione Aemiliano res ī africa gerente Polybius annaliū cōditor ab eo accepta claſſe ſcrutandi illius orbis gratia circunuectus prodidir a monre eo ad occaſū uerſus ſaltus plenos feris: quas generar africa: ad flumē anatin. cccc. octogīta quinq; mil. paſ. Ab eo lixū. ccv. M. paſ. Agrippa lixū a gadirano freto cētum. xii. mil. paſ. abeſſe. Inde ſinum qui uocetur ſaguti. Oppidum in promontorio mulelacha. Flumina ſububam et ſalat. Portum rutubis a lixo. cccxiii. mil. paſ. Inde promontoriū ſolis: portum riſardir. Gætulos: autoteles: fiumen coſenum: gentem ſelatitos: et maſatos: flumen maſathar: flumen darat: in quo crocodilos gigni. Deinde ſinum. dc. xvi. mil. paſ. Includi montes barce promontorio excurrente in occaſum: quod appellatur ſutrentium. Poſtea flumen palſum: ultra quod æthiopas peroros: quorum a tergo poruſios. Iis iungi mediterraneo gætulos daras. at in ora æthiopas daratitas. Flumen bamborhum crocodilis & hippopotamis refertum. Ab eo monres perpetuos uſque ad eum: quem eonochema dicemus. Inde ad promonrorium heſperum nauigatione dietum ac noctium decem. In medio eo ſpario atlantem locauit: a cæteris omnibus ī extremis mauritaniæ proditum. Romana arma primū Claudio prīcipe ī mauritania bellauere Prolemæū regem a Caio Cæſare interemptum: ulciſcente liberto Aedemōe: refugientibuſq; barbaris uentum conſtar ad montem arlantem. Nec ſolum cōſulatu perſunctis atq; e ſenatu ducibus qui tum res geſſere: ſed equitibus quoque romanis qui ex eo præfuere: ibi atlātem penetraſſe gloria fuit. Quinq; ſūt ut diximus romanæ coloniæ in ea prouīcia. peruiumq; famæ uideri poreſt. Sed id pletunque fallaciſſimo experimento deprehenditur: quia dignitate indagare uera pigeat: ignorātiæ pudore mentiri nō piget. haud alio fidei proniore lapſu: q̄ ubi falſæ rei grauis auctor exiſtit. Et equidem minus miror incomperta quædam eſſe equeſtris ordinis uiris. Iam uero & e ſenatu non aliunde intrantibus q̄ cauſa luxuriæ: cuius efficaciſſima uis ſentitur atq; maxima cum ebori: cædroq; ſiluæ exquirantur: omnes ſcopuli gætuli muricibus ac purpuris. Indigenæ tamen tradunt in ora abſala centum quīquagīta. M. paſſuum flumen aſanam marino hauſtu: ſed portu ſpectabile: mox amnem quem uocāt fuut. Ab eo ad dirin hoc enim atlanti nomen eſſe eorum lingua conuenit. cc. M. paſſuum interueniente flumine: cui nomen eſt uior. Ibi fama exiſtere circa ueſtigia habitati quondam ſoli uineatum palmetorumq; reliquias. Suetonius Paulinus: quē cōſulem uidimus: primus romanorum ducum tranſgreſſus quoq; atlantem aliquor milium ſpatio prodidit de excelſitate quidem eius quæ cæteri. Imas radices denſis altiſque repletas ſiluis: incogniro genere arborum: proceritatem ſpectabilem enodi nitore: frondes cupreſſis ſimiles: præter grauitatem odoris tenui eas obduci lanugine: qbus addita arte poſſe quales bombice ueſtes confici. Verticem altis etiam æſtate operiri niuibus. Decumis ſe eo petueniſſe caſtris: & ultra ad fluuium qui niger uocatur: per ſolitudines nigri pulueris eminentibus interdum uelut exuſtis cautibus loca īhabitabilia fetuore: quanq̄ hyberno rempore expertos. Qui proximos inhabitent ei ſaltus refertos elephantorum ferarumque & ſerpenrium omni genere canarios appellari. Quippe uictum eius animalis promiſcuum iis eſſe: & diuidua ferarum uiſcera. Iunctam æthiopū gentē quos perorros uocant ſatis conſtar. Iuba Ptolemæi pater: qui primus utriq; maurirauiæ imperauit: ſtudiotum claritate memorabilior etiā q̄ regno ſimilia prodidit de atlante; præterq; gigni ibi herbam euphorbiā noīe ab inuentore medico ſuo appellatā. Cuius lacteū ſuccū miris laudidus celebrat in claritate uiſus cōtraq; ſerpētes & uenena oīa: priuatī dictato uolumīe. Et ſatis ſuperq; de arlante.

Tingitania prouincia. Cap.ii.

T Ingitaniæ prouinciæ longitudo.clxx.M. paſſuum eſt : & gens in ea quondam
præcipua maurorũ:unde nomen prouinciæ:quos pleriq; maurusios dixerunt.
Attenuata bellis ad paucas reddit familias. Proxima illi maſſeſylorum fuerat:ſed ſili
modo extincta eſt. Getulæ nunc tenent gẽtes:bamuræ:multoſq; ualidiſſĩi autololes.
Et horũ pars quondam neſimi:qui auulſi iis propriã fecere gentem uerſi ad æthiopas.
Ipſa prouincia ab oriente montoſa fert elephantos. In abila quoque monte & quos
ſeptem fratres a ſimili altitudĩe appellant freto imminẽti iũcti abilæ.ab iis ora ĩtemi
matis. Flumen tamũda nauigabile quondam & oppidum . Flumẽ laud & ipſũ naui-
giorũ capax. Ruſaddir oppidũ et portus maluana. Fluuius nauigabilis ſiga. Oppidũ
ex aduerſo maluanæ in hiſpania ſitũ. Syphacis regia:alterius iam mauritaniæ. Nãq;
diu regũ nomina optinuere:ut bogudiana appellaretur extima. Itemque bocchi quæ
nũc cæſarieſes. Ab ea portus magnus harpatio appellatus ciuiũ romanorũ oppidum.
amnis mulucha Bocchi maſſeſylorũ q; finis . Quizacenitana peregrinorũ oppidum.
Arſennaria latinorũ tria mil. paſſuũ a mari. Carcenna colonia Auguſti:legio ſecũda.
Item colonia eiuſdem deducta cohorte prætoria gunugii. Promontoriũ Apollinis .
Oppidũq; ibi celeberrimũ cæſarea antea uocitatũ iol Iubæ regia a diuo Claudio colo-
niæ iure donata eiuſdẽ iuſſu deductis ueteranis. Oppidũ nouũ & latio datũ tipaſa .
Itemq; a Veſpaſiano imperatore eodẽ mũere donatũ icoſio. Colonia Auguſti ruſgu-
niæ. Ruſucuriũ ciuitate honoratũ a Clandio. Ruzaſus colonia Auguſti. Salde colonia
eiuſdẽ:gigili oppidũ. Tucca ĩpoſitũ mari & flumini ampſagæ. Intus colonia auguſta
quæ item ſucha:baritem:tubi:ſubtu. Ciuitates:tirmici:tigauæ. Flumina iſarges : gẽſ-
nabades:ſardana : lauerna:bargenſina:turebi: flumen uſariens nauigabile . flumen
ampſaga abeſt a cæſarea.cc.xxxiii.M.paſſuum. Vtriuſq; mauritaniæ lõgitudo .dccc.
.M.paſ.xxxix.M.Latitudo.cccl.xvii.M.p.

Numidia. Cap.iii.

A B ampſaga numidia eſt : Maſiniſſæ dara nomine : metagonitis terra a græcis
appellata. Numidæ uero nomades a permutandis papilionibus mapalia ſua:
hoc eſt domus plauſtris circunferentes. Oppida cullurus:ichadæ. Ab ea ad quadragin-
taocto.M.paſſuum in mediterraneo colonia cirtha ſitianorum cognomine . Et alia
intus ſicca. Liberumq; oppidum bulla regia. Et in ora tacatua hippo regius . Flumen
armua. Oppidum tachabracha ciuium romanorum . Tuſca fluuius:numidiæ finis .
Nec præter marmoris numidici ferarumq; prouentum aliud inſigne.

Africa. Cap.iiii.

A Tuſca zeugitana regio:& quæ ꝓprie uocet africa ẽ. Tria ꝓmõtoria:candidum.
mox Apollinis aduerſũ ſardiniæ. Mercurii aduerſũ ſiciliæ ĩ altũ ꝓcurrẽtia duos
efficiũt ſinus hiponẽſẽ ꝓximum ab oppido quod hipponẽ dirutũ uocant diarrhitũ a
græcis dictũ propter aquaꝝ irrigua. Cui finitimũ theudalis immune oppidũ longius
a littore. Dein promontorium Apollinis:& in altero ſinu utica ciuium romanorum
Cathonis morte nobilis . Flumen bagrada . Locus caſtra cornelia. Colonia carthago
magnæ ĩ ueſtigiis carthaginis:colonia maxulla. Oppida carpi: miſua. Et liberꝝ clupea
in ꝓmõtorio Mercurii. Itẽ libera curubiſne Apollinis. Mox africæ ipſius alia diſtĩctio.
libyphoenices uocantur qui bizanrium incolunt:ita appellatur regio.ccl.M.paſſuum
per circuitum fertilitatis eximiæ cum centeſima fruge agricolis fœnus reddente terra.
Hic oppida libera leptis adrumẽtum ruſpina thapſus. Inde thena aueſinacõ madeſta
chape:ſabrata contingens ſyrtin minorem.ad quam numidiæ et africæ ab ampſaga
longitudo.dlxxx.M.paſſuum. Laritudo qua cognitum eſt.cc.M.Ea pars quã africã
appellauimus diuiditur in duas prouincias:ueterem et nouam diſcretas foſſa. Inter
africanum ſequẽtem et reges thenas uſq; perducta:quod oppidum a chartagĩe abeſt
.cc.xvii.M.paſſus. Tertius ſinus diuiditur in geminos duarum ſyrtium uadoſo ac re-
ciproco mari. Diſrhoos:ad proximam quæ minor eſt a carthagine .ccc.M.paſſuũ ut

Polybius tradit. Ipſam centum. M. paſſ. aditu. ccc. M. ambitu. Et terra hæc aũt ſyderꝝ obſeruatione nobilis. Ad eam per deſerta harenis pq; ſerpẽtes iter eſt. Excipiũt ſaltus repleti ferarũ multitudine: & introrſus elephãtorum ſolitudines: mox deſerta uaſta. utrinq; garamãtes ab augylis dierum duodecim itinere diſtantes. Super illos fuere gens pſylli: ſup quos lacus Lycomedis deſertis circundatus. Augyle ipſi medio fere ſpatio locantur ab æthiopia: quæ ad occidentem uergit: & a regione quæ duas ſyrtes interiacet: pari utrinque interuallo: ſed littore inter duas ſyrtes ducentoꝝ qnq̃ginta milia paſſuũ. Ibi ciuitas oenſis. Cyniphos fluuius ac regio. Oppida neapolis: taphra habrothonum. Leptis altera: quæ cognominatur magna. Syrtis maior circuitu cẽtum uigintiquĩq;. M. paſſuũ. aditu aũt. ccc. xiii. M. Inde accolit gens ciſipadum. In ĩtimo ſinu fuit ora lotophagon: quos qdam alachroas dixere: ad philenorum aras. ex arena ſũt eæ. Ab iis non ꝓcul a continente palus uaſta ad amnem tritonem. Nomenq; ab eo accepit: palãtias appellata a Callimacho: et citra minorẽ ſyrtin eſſe dicta: a multis uero inter duas ſyrtes. Promontorium quod maiorem includit burion appellat̃: ultra cyrenaica prouincia. Ad hunc finem africa a fluuio Ampſaga populos uigintiſex habet: qui romano parent imperio. In iis colonias ſex præter iam ſupradictas uthinam tuburbin. Oppida ciuium romanorum quindecim ex quibus ĩ mediterraneo dicenda abſuritanum: abutucenſe: aboriente canophicum: chimanenſe: rhimituenſe: thunuſidienſe: tuburbienſe: tybidrumenſe: tibigenſe. Vcitana duo maius et minus. uagenſe. oppidum latinum unum uzzalitanum. Oppidum ſtipendiarium unum. Caſtris corneliis oppida libera triginta ex quidus dicenda intus acolitanum: acharitanum: auinenſe: abziritanum: canopitanum: melzitanum: mararenſe: ſalaphitanũ: tuſdritanum: diricenſe: thiphicẽſe: tuniſẽſe: ſchoedenſe: tagaſenſe: ſigenſe. uluſuburitanũ: uagienſe aliud: ſigenſe: zianiẽſe. Ex reliquo numero non ciuitates tantũ: ſed pleræq; etiã nationes iure dici poſſũt: ut nattabudes: capſitani: muſulani: ſabarbates: maſſyllini ciues uamacures: ethini: muſſini: marchubi: et tota gætulia ad flumen nigrum: q africam ab æthiopia dirimit.

Cyrene. Cap. v.

CYrenaica eadem pentapolitana regio illuſttatur Hãmonis oraculo: quod a cyrenis abeſt. cccc. M. paſſuum fonte ſolis: pentapolis urbibus maxime quinq; berenice: arſinoe: ptolemaide: apollonia: ipſaq; cyrene. Berenice in ſyrtis extimo cornu ẽ quondam uocata heſperidum ſupradictarum uagantibus græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluuius lethon: lucus ſacer: ubi heſperidum horti memorantur. Abeſt ab lepti. ccc. lxxxv. mil. paſ. ab ea arſinoe theutyra uocitata. xliii. M. paſ. Et deĩde ptolemais antiquo nomine barce. xxii. M. paſ. Mox. ccl. M. promontorium phycus per creticum mare excurrit diſtans. cccl. mil. paſ. a tænaro laconicæ promontorio: a creta uero ipſa. cxxv. mil. Poſt id cyrene a mari. xi. mil. paſ. A phicunte appolloniam. xxiiii. mil. paſ. ad cherronneſum. lxxxviii. mil. paſſuum. Vnde catabathmum. ccxvi. M. paſ. accolunt marmaridæ a pharedoni ferme regione ad ſyrtin uſq; maiorẽ porrecti. Poſt eos acraucæ leſatiani. In ora ſyrtis naſammones: quos antea meſammones græci appellauere ab argumento loci: medios inter arenas ſitos. Cyrenaicus ager quindecĩ. M. paſſuum latitudine a littore arboribus fertilis habetur. Intus eodem ſpatio frugibus tantũ. mox. xxx. M. paſſuum latitudine: et. ccl. M. paſ. longitudine laſeri modo. Poſt naſammonas haſbytæ et macæ uiuunt. Vltra eos Hammanientes. xi. dierum itinere a ſyrtibus maioribus ad occidentem: et ipſi quaquauerſus arenis circũdati: puteos tñ haud difficiles binum fere cubitorũ ĩueniũt altitudine: ibi reſtagnãtibus mauritaniæ aquis. Domos ſale e montibus ſuis exciſo ceu lapide conſtruunt. Ab iis ad troglodytas hyberni occaſus plaga dierum quattuor iter: cum quibus commertium gemmæ tantum: quam carbunculum uocamus: ex æthiopia uectæ. Interuenit ad ſolitudines africæ ſuper minorem ſyrtin dictas uerphazania: ubi gentem phazaniorum urbeſq; alelen et cillabam ſubegimus. Item cidamum e regione ſabrate. Ab his mons longo

ſpatio in occaſū ab ortu tēdit: ater a noſtris dictus a natura aduſto ſimilis: aut ſolis repercuſſu accenſo. Vltra eū deſerta. Matelgæ oppidum garamātum. Itemq; detris affuſo fonte a medio die ad mediā noctem aquis feruentibus: toridē horis ad mediū diem rigentibus. clariſſimumq; oppidum garadamum caput garadamanthum: oīa armis romāis ſuperata: et a Cornelio Balbo triumphata: unius omniū curru externo et quiririū iure donato. Quippe gadibus nato ciuitas romana cum Balbo maiore patruo data ē. Et hoc mirum ſupradicta oppida ab eo capta auctores noſtros ꝓdidiſſe. Ipſum in triūpho præter cydamum et garradamum omniū aliarū gentium urbiūq; numina ac ſimulacra duxiſſe: quæ fuere hoc ordine. Tabidium oppidum. Nireris nationis gligemela oppidum. Bubeium natio uel oppidū. Enipi natio. Thubē oppidū. Mons nomine niger: nitibrum rapſa oppida: diſcera natio: detri oppidum: flumen nathabur: tapſagum oppidum: nannagi natio: boin oppidum: pege oppidum: flumē daſibari. Mox oppida cōtinua baracū: buluba: alaſi: galſa: balla: maxalla: zizama. Mons gyri: in quo gemmas naſci titulus prodidit. Ad garamantas iter inexplicabile adhuc fuit latronibus gentis eius. puteos qui ſunt non alte fodiendi ſi locorū noticia aſſit: arenis operientibus. Proximo bello quod cū oenſibus romani geſſere auſpiciis Veſpaſiani imperatoris compendium uiæ quatriduo deprehenſū eſt. hoc iter uocat̄ præter caput ſaxi. finis cyrenaicus catabathmos appellatur oppidum et uallis repēte conuexa. Ad eum terminū cyrenaica africa a ſyrti minore decies ſexagīta. M. paſſuū in longitudinem patet. In latitudine qua cognitum eſt. d. ccc. paſſuum.

Libya mareotis. Cap. vi.

Ea quæ ſequitur regio mareotis libya appellatur ægypto cōtermina. Tenēt marmarides: adirmachidæ: deinde mareotæ. Mēſura a catabathmo ad paretoniū .lxxxvi. M. paſſuum. In eo tractu intus apis intereſt nobilis religiōe ægypti locus. Ab eo paretonium. lxii. M. paſ. Inde alexandriam. c. M. paſſuum. latitudo. clxix. eſt. Eratoſthenes a cyrenis alexandriam terreſtri itinere. d. xxv. M. prodidit. Agrippa totius africæ a mari atlantico cum inferiore ægypto. lxxxv. M. paſſuum longitudinē poſuit. Polybius et Eratoſthenes diligentiſſime exiſtimati ab oceano ad carthaginē magnā .lxvi. milia paſſuum. Ab ea canopum nili proximum oſtium. xvi. M. paſſuum. xxix. fecerunt. Iſidorus a tingi canopum. xxxv. xcix. M. paſſuum. Artemidorus. xl. minus q̄ Iſidorus.

Inſulæ circa africā: et aduerſaꝝ africæ. Cap. vii.

INſulas non ita multas complectuntur hæc maria. Clariſſima eſt menix lōgitudine. xxxv. paſ. latitudine. xxv. ab Eratoſthene lotophagites appellata. Oppida habet duo meningen ab africæ latere: et altero thoiar. Ipſa a dextro ſyrtis minoris ꝓmontorio paſſibus. cc. ſita. ab ea. c. p. contra leum cercina cum urbe eiuſdem nominis libera: longa. xxv. M. paſſuum: lata dimidium eius ubi plurimum. At in extremo non plus. v. M. paſſus. hinc perparua carthaginem uerſus cercinitis ponte iungitur. Ab iis .l. M. fere paſſuum lipaduſa longa. vi. M. p. Mox gauleegalata: cuius terra ſcorpionē dirū animal africæ necat. Dicuntur et in clupea emori. cuius ex aduerſo coſſyria cum oppido. ac contra carthaginis ſinū duæ e gremio æreæ aræ. Reuera autē ſcopuli uerius q̄ inſulæ: inter ſiciliam maxime et ſardiniā. Auctores ſunt et has quondam habitatas ſubſediſſe. Interiori autē ambitu africæ ad meridiē uerſus: ſupq; gætulos īteruenīētibus deſertis primi omniū libyi ægyptii: deinde leucæ æthiopes habitant.

Aethiopes. Cap. viii.

SVper eos æthiopū gētes nigritæ a quo dictū eſt flumine. Gymnetes pharuſi etiā oceanum attingētes: quos in mauritaniæ fine diximus: perorri. Ab iis omnibus uaſtæ ſolitudines orientem uerſus: uſq; garamātes: augilaſq; et troglodytas: ueriſſia opinione eoꝝ qui deſertis africæ duas æthiopias ſuperponunt: et āte omnes Homeri qui biptitos tradit æthiopas ad orienté occaſumq; uerſos. Nigri fluuio eadem natura quæ nilo: calamum et papyrum et eaſdem gignit animantes: iiſdemq; temporibus

augeſcit. Oritur īter tareleos æthiopas:& œcalicas. Horum oppidum mauin quidam ſolitudinibus interpoſuerunt. Atlātas iuxta eos:ægipanas ſemiferos:& blemmias : & gamphaſantas:& ſatyros:& himantopodas. Atlantes degeneres ſunt humani ritus ſi credimus. Nam neq; nominum ullorum inter eos appellatio eſt : & ſolem orientem occidentemq; dira imprecatione contuentur:ut exitialem ipſis agriſq;.neq; īſomnia uiſūt q̄lia reliq mortales. Troglodytæ ſpecus excauāt.hæ illis domus. uictus ſerpētiū carnes.ſtridorq; non uox:adeo ſermonis cōmercio carent. Garamantes matrimonioꝝ exortes:paſſim cum fœminis degunt. Augilæ tantum inferos colunt. Gamphaſantes nudi:prælioꝝq; expertes nulli externo congregantur. Blemmiis traduntur capita abeſſe:ore & oculis pectori affixis. Satyris præter figuram nihil moris humani. Aegipanis qualis uulgo pingitur forma. Himantopodes loripedes quidam:ꝗbus ſerpēdo ingredi natura eſt. Pharuſi quondam perſæ comites fuiſſe dicuntur Herculis ad heſperidas tendētis. Nec de africa plura:quæ memorentur:occurrunt.

DE Aſia. Cap.viiii.

a ADhæret aſia:quam patere a canopico oſtio ad pōti oſtium Timoſthenes .xxvi. .xxxviii.M.paſſuum tradidit . Ab ore autem ponti ad os mæotis Eratoſthenes .xv.xlv.M.paſſuum. Vniuerſam uero cū ægypto ad tanain Artemidorus & Iſidorus .lxxxviii.d.ccl.M. paſſus. Maria eius cōpluria ab accolis traxere nomina:quare ſimul indicabuntur. Proxima africæ incolitur ægyptus introrſus ad meridiem recedēs: dōec a tergo prætendātur æthiopes . Inferiorem eius partem nilus dextra leuaque diuiſus amplexu ſuo determinat canopico oſtio ab africa:ab aſia peluſiaco.clxx.M.paſſuum interuallo. Quam ob cauſam inter īſulas quidam ægyptum rettulere:ita ſe findente nilo:ut triquetram terræ figuram efficiat. Ideo multi græcæ litteræ uocabulo deltam appellauere ægyptum. Menſura ab unitate aluei:unde ſe primum findit in latera: ad canopicum oſtium.cxlvi.M.ad peluſiacum.cclvi . M . eſt. Summa pars contermina æthiopiæ thebais uocatur. Diuiditur in præfecturas oppidorum:quas nomos uocāt : ombiten:phanturiten:apollopoliten : hermotiten : tiniten:phantutiten: copititen : tentiriten:diopoliten: anteopoliten:aphrodipoliten:lycopoliten. Quæ iuxta peluſiū eſt regio nomos habet barbetiten:bubaſtiten: thyetroiten:taniten. Reliq̄ auté arabicū hammoniacum tēdentem ad Hammonis Iouis oraculum oſirintiten:leōtopoliten : atribiten : ſynopoliten:hermopoliten:xoiten: mendeſium : ſebenniten : ſabaſtiten : letapoliten:heliopoliten:proſobiten:cynopoliten:thermopoliten:bruſophiten : omphiten:ſaiten:ptenethum:pthemphū : naucratiten : ueratiten:meletiten:gymnopoliten:menelaiten. Alexandriæ regione. Item libyæ mareotis:heracleopolites ē ī inſula nili:longa paſſus.l.M.ī qua & oppidum Herculis appellatum. Arſinoitæ duo ſunt. hi & memphites uſq; ad ſummum delta ꝑueniunt . Cui ſunt contermini ex africa duo œaſitæ. Quidam ex iis aliqua nomina ꝑmutant:& ſubſtituunt alios nomos : ut heroopoliten:crocodilopoliten. Inter arſinoiten autē ac mēphiten lacus fuit circuitu .ccl.M.p.aut ut Mutianus tradit.cccel.M.& altitudinis.l.p.manufactus a rege qui fecerat Mœridis appellatus. Inde.lxxii.M.p.ꝓpe abeſt memphis quondā arx ægypti regum. Inde ad Hammonis oraculum.xii.dierum iter eſt. Ad ſciſſuram autem nili quod appellauimus delta.xv.M.p. Nilus īcertis ortus fōtibus:ut ꝑ deſerta & ardētia & immenſo longitudinis ſpatio ambulans famaq; tantum inermi quæſitu cognitus ſine bellis:quæ cæteras omnes terras inuenere:otiginem(ut Iuba rex potuit exquirere) in monte inferioris mauritaniæ non ꝓcul oceano habet:lacu ꝓtinus ſtagnante : quē uocāt hilidē. Ibi piſces repiūť alabetæ:coracini:ſiluti:crocodilus quoq;. Inde ob argumētū hoc cæſareæ ortus creditur:ī his quæ nili alueo ſpectantur:hocq; lacu educanť. in heſeo dicatus ab eo ſpectať hodie. Præterea obſeruatū eſt:ꝓut in mautitania niues hymbreſue ſatiauerint:ita nilum increſcere ex hoc lacu. Rurſus indignatur fluere ꝑ arenoſa & ſqualentia. Conditq; ſe aliquot dierum itinere . Mox alio lacu maiore in

cæſarienſis mauritaniæ gente maſeſylum erumpit.& hominum cœtus ueluti circun-
ſpicit iiſdem animalium argumentis. Iterũ arenis receptus conditur rurſus.xx. dierũ
deſertis ad ꝓxĩos æthiopas. Atq; ubi iteꝝ ſenſerit hominẽ ꝓſilit fonte(ut uериſimile ẽ)
illo quẽ nigrũ uocauere. ĩde africã ab æthiopia diſpeſcẽs etiã ſi nõ ꝓtinus populis feris
tamen & belluis frequens: ſiluarumque opifex: medios æthiopas ſecat cognominatus
aſtapus: quod illarum gentium lingua ſignificat aquam e tenebris ꝓfluentẽ. Inſulas
ita innumeras ſpargit: quaſdamque tam uaſtæ magnitudinis quãq̃ rapida celeritate
ut tamen dierum quinq; curſu non breuiore tranſuolet: circa clariſſimã eaꝝ meroen
aſtabores leuo alueo dictus: hoc eſt ramus aquæ uenientis e tenebris. Dextera uero
aſtuſapes: quod latentis ſignificationem adiicit. Nec ante nilus q̃ ſe totum aquis
concordibus rurſus iunxit. Sic quoq; etiamnum gyriſanres nominatus per aliquot
milia: & in totum Homero ægyptus: aliiſq; triton. Subinde inſulis impactus: totidẽ
incitatus iritamentis. Poſtremo incluſus montibus: nec alibi torrentior uectus aquis
properantibus ad locum æthiopum: qui catadupi uocatur: nouiſſimo cataracte inter
occurſantes ſcopulos non fluere immẽſo fragore credit̃ ſed ruere. Poſtea lenis & con-
fractis aquis: domitaq; uiolẽtia: alioquin & ſpatio feſſus multis quamuis faucibus in
ægyptium mare ſe euomit. Certis tamen diebus auctu magno per totam ſpatiatus
ægyptũ fœcundus innatat terræ. Cauſas huius incremẽti uarias prodidere: ſed maxĩe
probabiles eteſiarum eo tempore ex aduerſo flãtium repcuſſu ultro in ora acto mari.
Aut hymbres æthiopiæ æſtiuos iiſdem eteſiis nubila illo ferentibus e reliquo orbe.
Timæus mathematicus occultam protulit rationem. Phialam appellari fontem eius:
mergiq; in cuniculos ipſum amnem uapore anhelãtem fumibus cautibus ubi cõdit̃.
Verum ſole per eos dies comminus facto extrahi ardoris ui & ſuſpenſum abundare:
ac ne deuoretur abſcondi. Idq; euenire a canis ortu per introitum ſolis ĩ leonẽ: cõtra
perpendiculum fontis ſydere ſtante: cum in eo tractu abſumantur umbræ. Pleriſque
e diuerſo opinaris largiorem fluere ad ſeptentrionem ſole diſcedente: quod in cancro
& leone euenit. Ideoq; tunc minus ſiccari. Rurſus in capricornum & auſtrinũ polum
uerſo ſorberi: & ob id parcius fluere. Sed Timæo ſiqs extrahi poſſe credat: ũbraꝝ defe-
ctus iis diebus & locis ſine fĩe abeſt. Incipit creſcere luna noua quæcũq; poſt ſolſtitiũ
eſt ſenſim modiceq; cancrum ſole tranſeunte: abundantiſſime autem leonem. Et
reſidet in uirgine iiſdem quibus accreuit modis. In totum autem reuocatur ĩtra ripas
in libra: ut tradit Herodotus centeſimo die. Cum creſcit reges aut præfectos nauigare
eo nefas iudicatum eſt. Auctus eius per puteos menſuræ notis deprehendunt̃. Iuſtũ
incrementum eſt cubitorum ſedecim. Minores aquæ non omnia rigant. Ampliores
detinent: tardius recedendo. Hæ ſerendi tempora abſumunt ſolo madente. Illæ non
dant ſitiente. Vtrunq; reputat prouincia. In duodecim cubitis famem ſentit. In.xiii.
etiamnum eſurit. Xiiii. cubita hilaritatẽ afferunt. xv. ſecuritatẽ. xvi. delicias. Maximũ
incrementum ad hoc æui fuit cubitorũ. xviii. Claudio principe. Minimũq; pharſalico
bello: ueluti necem Magni prodigio quodam flumine auerſante. Cum ſtetere aquæ
apertis molibus admittunt̃. Vt quæq; liberata eſt terra: ſerit̃. Idem amnis unus omniũ
nullas expirat auras. Ditionis ægypti eſſe incipit a fine æthiopiæ ſyene: ita uocat̃ ĩſula
.c.M. paſſuum ambitu. In qua ceraſtæ ſunt latere arabiæ: & ex aduerſo inſulæ.iiii:
pile.dc.M.paſſ.& a nili fiſſura: unde appellari diximus deltam. Hoc ſpatium edidit
Artemidorus: & in eo.cc.l.oppida fuiſſe. Iuba.cccc.M.paſſus. Ariſtocreon ab elephã-
tide ad mare.d.ccl.M.paſſuum. Elephantis inſula infra nouiſſimum cataractẽ .cccc.
.M.paſſus: & ſupra ſyenem.xvi.M.habitat̃. Nauigationis ægyptiæ finis ab alexãdria
.dlxxxv.M.paſſuum: intantum errauere ſuptaſcripti. Ibi æthiopicæ cõueniũt naues.
Nanq; eas plicatiles humeris tranſferunt quotiẽs ad cataractas uentũ eſt. Aegyptus
ſuper cæteram antiquitatis gloriam.xx. urbium ibi Amaſe regnãte habitata præfert.
Nunc quoq; multis etiam ſi ĩgnobilibus frequẽs celebratur tamen Apollinis: mox

leucothoe:& diospolis magna. Eadé thebe:portarū.c. nobilis: fama copioſa īdicarū arabicarumq; mercium nilo proximum emporiū. Mox Veneris oppidum:& itetum Iouis actentiris:infra quod abydus Memnonis regia & Oſiris téplo īclytum.yii.dierū itinere ī lybiam remotum a flumine. Deīde ptolemais: & panopolis ac Veneris iteꝝ. & in libyco lycon ubi montes finiunt thebaidē. Ab iis oppida Mercurii: alabaſtrum canum:& ſupradictum Herculis. Deinde arſinoes:& iam dicta mēphis: inter quam & aſinoiten nemeon. In libyco turres quæ pyramides uocātur. Labyrinthus ī miridis lacu nullo addiro ligno exædificatus:& oppidū crialon. Vnū præterea intus & arabiæ cōterminū claritatis magnæ ſolis oppidū.

Alexandria. Cap.x.

SEd iure laudetur ī littore ægyptii maris alexandria: a magno Alexādro condita in africæ parte ab oſtio canopico.xii.milium paſſuum:iuxta mareotim lacum: qui lacus antea arapotes nominabatur. Metatus eſt eam Dinocrarhes archi-ector pluribus modis memorabili ingenio:quindecim milium paſſuum laxitare inſerta ad effigiem macedonicæ chlamydis orbe gyrato laciniosam dextra leuaque anguloſo procurſu:iam tum tamen quinta ſitus parte regi dicata. Mareotis lacus ad meridianā urbis partem euripo e canopico oſtio mittitur ex mediterraneo commercio. Inſulas quoq; plures amplexus.xxx.M.paſſ.traiectu.cd.ambitu: ut tradit Claudius Cæſar. Alii ſchœnos in latitudinem patere.xl.faciunt:ſchœnumq; ſtadia.xxx. Ita fieri lōgitudiuis.cl.M.paſſuum:tantundem & laritudinis. Sunt in honore & intra decurſus nili multa oppida:præcipue quæ nomina dedere oſtiis nō omnibus.xi.n.reperiūtur: ſuperq; quattuor quæ ipſi falſa ora appellant. Sed celeberrimi ſeptem:proximo alexandriæ canopico:deinde bolbitino:ſebenitico:phānitico:mendeſico:tanico: ultīoq; peluſiaco. Præterea buthos pharbœtos:leontopolis: atribis:Iſidis oppidum: buſiris: cynopolis: aphroditos:ſais:naucratis:unde oſtiū quidā naucraticū noīant:quod alii heracleoticum:canopico: cui.vi.M.paſſus proximum eſt:præferentes.

Arabia. Capitulū.xi.

VLtra peluſiacum arabia eſt ad rubrum mare pertingens & odoriferam illam ac diuitem & beatæ cognomine inclytam. Hecatabanum & eſbonitaꝝ & ſcenitaꝝ arabum uocarur ſterilis:præterq̄ ubi ſyriæ confinia attīgit:nec niſi caſio mōte nobilis. His arabes iunguntur:ab oriente canchleis:a meridie cedreis quidem:dein ābo nabatheis. Heroopoloticus uocatur:alterq; lelaniticus ſinus rubri maris ī ægyptū uergētis.cl.M.paſſuum interuallo. Inter duo oppida læana:& in noſtro mari gaza. Agrippa a peluſio arſinoen rubri maris oppidum per deſerta centum uigintiquīq;.M.paſſuū tradit. Tam paruo diſtat ibi tanta rerum naturæ diuerſitas.

Syria paleſtina phœnicis. Cap.xii.

IVxta ſyria littus occupat quondam terrarum maxima & pluribus diſtincta nominibus. Nanq; paleſtina uocabatur qua contingit arabas. & iudæa & cœle: dein phœnice & qua recedir intus damaſcena: ac magis etiam nunc meridiana babylonia. Et eadé meſopotamia inter euphraten & tigrin:quaq; tranſit taurū: rophœne. Citra uero etiam comagene. Et ultra armeniam adiabene: aſſyria ante dicta.& ubi ciliciam attingit antiochia. Longitudo eius inter ciliciam & arabiam.cccclxx.M.paſ. eſt. Latitudo a ſeleucia epieria ad oppidum in euphrate zeugmam.dxxv.M.p. Qui ſubtilius diuidunt:circum euphraten ſyriam phœnicem uolunr:& eſſe orā maritimā ſyriæ:cuius pars ſit idumæa & i-dæa:deinde phœnicé:deīde ſyriam. Id quod præiacet mare totum:phœnicum appellatur. Ipſa gens phœnicum in gloria magna litterarū inuentionis:& ſyderum naualiumq;:ac bellicarum artium. A peluſio capriæ caſtra: caſius mons: delubrum Iouis caſii:tumulus magni Pompeii tracine. Arabia finitur a peluſio lxv.M.paſſuum.

Idumɾa ſyria:paleſtina:ſamaria·aſcalū:azotus:cæſarea. Ca.xiii.

MOx idumæa incipir & paleſtina ab emerſu ſirbonis lacus:quem quidam.cl.M.

paſſ.circuitu tradidere. Herodotus caſio monti applicuit. Nunc eſt palus modica. Oppida rhino:colura.& intus raphace:gaza:& intus anthedon:mons angaris.Regio per oram ſamaria:oppidum aſcalo liberum: azotus:ſamnes duæ.Altera intus ioppe phœnicum antiquior terrarum inundatione ut ferunt. Inſidet colli præiacente ſaxo: in quo uinculorum Andromedæ ueſtigia oſtendunt.Colitur illic fabuloſa ceto. Inde apollonia: ſtratonis turris: eadem cæſarea ab Herode rege condita. Nunc colonia prima flauia a Veſpaſiano īperatore deducta.Finis palæſtines.clxxxix.M.paſſuum a confinio arabiæ.Deinde phœnices.Intus autem ſamaria.Oppida neapolis quod ātea mamortha dicebatur.Sebaſtæ in monte altiore gamala.Supra idumæā & ſamariam.

Iudæa:galilæa: hiericho:emmaus:lydda:ioppe. Cap.xiiii.

IVdæa longe lateq; funditur.Pars enim ſyriæ iuncta galilæa uocatur. Arabiæ uero & ægypto proxima parea aſperis diſperſa montibus: et a cæteris iudæis iordane amne diſcreta.Reliqua iudæa diuidit ī toparchias decē:quo dicemus ordine. Hierichontem palmetis conſitam fōtibus irriguā:emmaū: lyddam:iopicam:acrabathenam:et zophaniticam:thamiticam:betholē:et tephene:norine in qua fuere hieroſolyma longe clariſſima urbium orientis:nomen iudææ:modo herodiū cum oppido illuſtri eiuſdem nominis.

Iordanis. Cap.xv.

IOrdanis amnis oritur e fonte paneade: qui cognomē dedit cæſareæ de qua dicemus: amnis amœnus:& q̄tinus locoꝝ ſitus patit': ābitioſus: accoliſq; ſe præbens uelut īuitus:aſphaltiten lacū dirū natura petit:a quo poſtremo ebibit': aquaſq; laudatas perdit peſtilentibus mixtas.Ergo ubi prima cōuallium fuit occaſio: in lacū ſe fundit:quem plures geneſaram uocant.xvi.M. paſſuum longitudinis.vi.M.latitudinis:amœnis circunſeptus oppidis:ab oriente iuliade & hippo:a meridie tharicie: quo et nomine aliqui etiā lacū appellāt:ab occidēte tiberiade aquis calidis ſalubri.

Aſphaltides. Cap.xvi.

ASphaltides nihil præter bitumē gignit:unde et nomē.Nullū corpus aīaliū recipit:tauri cameliq; fluitant.Inde fama nihil ī eo mergi. Lōgitudine excedit cētū milia paſſuum:latitudine maxima uigintiquinq; implet:minima ſex.Proſpicit eum ab oriente arabia nomadum: a meridie acharon:ſecunda quondā arx iudææ ab hieroſolymis.Eodem latere eſt calidus fons medicæ ſalubritatis:callirhoe aquarū gloriā ipſo nomine præferens.

Gens heſſenorū. Cap.xvii.

AB occidentali littore heſſeni:quos fugitant uſq;q̄q; nocentes. Gēs ſola et ī toto orbe præter cæteras mira: ſine ulla fœmina ōi uenere abdicata ſine pecūia ſocia palmaꝝ.In diem ex æquo conuenarum turba renaſcitur.longe frequētantibus: quos uita feſſos ad mōtes eorū fortunæ fluctibus agitar.Ita per ſæculorū milia incredibile dictu:gens æterna eſt.in qua nemo naſcitur.Tā fœcunda illis aliorū uitæ pœnitentia eſt.Infra hos engadda oppidum fuit ſecundum ab hieroſolymis fertilitate palmetorumq; nemoribus:nunc alterū buſtum.Inde maſada caſtellum in rupe:& ipſū haud procul ab aſphaltite.Et hactenus iudæa eſt.

Decapolis. Cap.xviii.

IVngitur e latere ſyriæ decapolitana regio a numero oppidoꝝ: in qua nō omnes eadē obſeruant.Plurimi tamen damaſcum et opoton riguas amne chryſorhoa. fertilem philadelphiam:raphanam:omnia ī arabiam recedentia.Scythopolin antea niſā a Libero p̄re ſepulta nutrice ibi ſcythis deductis. Gaddara hieramiace præfluēte et iam dictum hippodion.Pellam aquis diuitem: galaſā canatā.Intercurrūt cīgūtq; has urbes tetrarchiæ:regnorum inſtar ſingulæ:& in regna contribuuntur: traconitis paneas.In qua cæſarea cum ſupradicto fonte abila:arca:ampelœſſa: gabe.

Tyrus & ſidon. Ca.xviiii.

HInc redeūdum eſt ad oram atq; phœnicem.Fuit oppidum crocodi'o. eſt flumē nemptoria urbi undoſum. Sigaminum promontorium: carmelumq;.Et in monte oppidum eodem nomine: quondam egabatana dictum.Iuxta getta gebba.

Riuus pagida ſiue belus: uitri fertiles arenas paruo littori miſcēs. Ipſe e palude cēdeuia a radicibus carmeli ꝓfluit. Iuxta colonia Claudii Cæſaris ptolemais: quæ quondā accē. Oppidum ecdippa: ptomontorium album. Tyrus quondā inſula prælto mari ſeptingentis paſſibus diuiſa. Nunc uero Alexādri oppugnātis opibus continens: olī partu clara urbibus genitis lepti: utica: & illa romāi imperii æmula terrarum orbis auida carthagine etiam gadibus extra orbem conditis. Nunc omnis eius nobilitas conchylio atque purpura conſtat. Circuitus decem nouem mil. paſſuum eſt. Intra paletyro incluſa. Oppidum ipſum uigintiduo ſtadia optinet. Inde ide ac ſarepta: & ornithon oppida. Et ſidon artifex uitri: thebarūq; boetiarum parens.

Mons libanus. Cap.xx.

A Tergo eius mons libanus orſus centum quinquaginta ſtadiis zymiram uſque porrigitur: quæ cœleſyria cognominatur. Huic par interiacente ualle mons aduerſus antelibanus obtenditur quondam muro comunctus. Poſt eum introrſus decapolitana regio eſt. Prædictæq; cum ea tetrarchiæ & palæſtines tota laxitas. At in ora nunc ſubiecta libano fluuius nagoras: beritus colonia: quæ fœlix iulia appellatur. Leontos oppidum: flumen lycos: palæbiblos: flumen adonis. Oppida biblos: botris: ſycarda: trieris: calamos: tripolis quondam. Tyrii et ſidonii et araradii optinent orthœleutheros flumen: oppida zymira: marathos: contraq; ararados ſeptem ſtadiorū oppidum. Et inſula ducentis paſſibus a continente diſtans. Regio in qua ſupradicti deſinunt montes. Et interiacentibus campis bargilus mons incipit. Hinc rurſus ſyria: deſinente phœnice. Oppida carnebala: neapaltos. Gabala promōtoriū ī quo laodicea libera: dipolis: heraclea: caradrus: poſidium.

Syria antiochia. Capitulum.xxi.

DEinde promontorium ſyriæ antiochenæ. Intus ipſa antiochia libera: epidaphnæis cognoīata oronte amne diuidiť. In ꝓmōtorio autem ſeleucia libera pieria appellata.

Caſius mons. Ca.xxii.

SVper eam mons eodem quo alius nomine caſius. cuius excelſa altitudo quarta uigilia orientem ꝑ tenebras ſolem aſpicit breui circumactu corporis diē noctēq; piter oſtendens. Ambitus ad cacumen.xix.M.p.eſt. altitudo ꝑ directū.iiii. At in ora amnis orontes natus īter libanum & antelibanum iuxta heliopolin. Oppidū rhoſos: & a tergo portæ quæ ſyriæ appellantur intetuallo rhoſiorum mōtium & tauri. In ora oppidum myriandros. Mons amanus: in quo oppidum bomite. Ipſe ab ſyris ciliciam ſeparat.

Cœle ſyria. Ca.xxiii.

NVnc interiora dicātur. Cœle habet apameam marſya amne diuiſā. Anazerinoꝝ tetrarchia bambicen: quæ alio nomīe hierapolis uocatur. Syris ueto magog ibi ꝓdigioſa. Atargatis græcis hoc decreto dicta colitur chalciden cognominata adira bellum: unde regio chalcidene fertiliſſīa ſyriæ. Et īde cyrreſtica: irneazates: gīdarenos: gabenos: tetrarchias duas quæ granii comatitæ uocāť. Hermiſenos: hylatas. Itureoꝝ gentem: & qui ex iis betemi uocantur. Mariaminitanos. Tetrarchiam quæ māmiſea appellatur. Paradiſum: pagnas: penelenitas: ſeleuciam: præter iam dictas duas: quæ ad euphraten: & quæ ad amellum uocantur. Tardicenſes. Reliqua autem ſyria habet: exceptis quæ cum euphrate dicentur arbethuſios: berœneſos: epiphanenſes. Ad oriētē laodicenos: qui ad libanum cognominantur: leucadios: lariſſæos: prætet tetrarchias in regna deſcriptas barbaris nominibus decem & ſeptem.

Euphrates. Cap.xxiiii.

ET de euphrate hoc ī loco dixiſſe aptiſſimū fuerit. Oritur ī præfectura armeniæ maioris caranitide. Vt prodidere ex iis ꝗ proxime uiderunt Domitius Corbulo in monte aga. Licinius Mutianus ſub radicibus mōtis: quem capoten appellāt: ſupra zimarā duodecim milia paſſuū initio pyxirates nominatus. Fluit derzenen primum: mox anetiā: armeniæ tegiones a cappadocia excludens. Daſcuſa abeſt a zimara.lxxxv.

mil.p.Inde nauigatur paſtonam quinq̄ginta mil.paſſus. Melitenen cappadociæ uigītiſeptem mil.paſſus.Elegeam armeniæ.x.mil.p. acceptis fluminibus lyco:arſania:arſano. Apud eligeā occurrit ei taurus mons.Nec reſiſtit: quāq̄ duodecim mil.paſſ. latitudine pforata præualens. omniam uocāt irrumpentem.Mox ubi cornu pfregit:euphraten.ultra quoque ſaxoſum ac uiolentum arabiā. Inde leua merorum dictam tegioné tricena menſura: dextraq; commagenem diſterminat.Pontis tamen:etiam ubi taurum expugnat:patiens. Apud claudiopolin cappadociæ curſum ad occaſum ſolis agit.Primo hunc illi impugnatus cutſum taurus aufert: uictuſque & abſciſſus ſibimet alio modo uincit:ac fractum expellit in meridiem. Ita naturæ dimicatio illa æquatur:hoc eunte quo uult:illo ꝓhibēte ire qua uelit. A cataractis iterum nauigat̄ q̄draginta mil.paſſus inde commagenes apud ſamoſata. Arabia præter ſupradicta habet oppida edeſſam: quæ quondam antiochia dicebatur. Callirhoen a fōte noīatā carthas clade Craſſi nobiles.Iungitur præfectura meſopotamiæ otiginé a ſyris trahēs ī qua ante muſia:& nicephorium oppida.Mox arabes q rhetaui uocātur. Hoꝝ caput ſyngara.A ſamoſatis autem latere ſytiæ:marſyas amnis influit. Gingla comagenem finit.Merorum ciuitas īcipit.Oppida alluūt̄:epiphania:& ātiochia:quæ ad euphraté uocantur.Item zeugma.lxxii.mil.paſſus a ſamoſatis tranſitu euphratis nobilis.Ex aduerſo apameam ſeleucus.Idem utriuſq; cōditor ponte iunxerat.Qui cohærent meſopotamiæ:rhoali uocantur.At in ſyria oppida europum:tapſacum quondam:nunc amphipolis. Arabes ſchœnitæ ita ferūtur uſq; uram locum:in quo conuerſus ad orientem relinquit ſyriæ palmirenas ſolitudines:quæ uſq; ad petram urbem & regioné arabiæ fœlicis appellatæ pertinent.

Palmiras. Cap.xxv.

PAlmira urbs nobilis ſitu diuitiis ſoli et aquis amœnis:uaſto undiq; ambitu arenis includit agros:ac uelut terris exempta a rerum natura priuata ſorte inter duo imperia ſumma:romanorum:parthorumq;.Et prima in diſcordia:cuius ſemper utrinq; cura abeſt a ſeleucia parthorum: quæ uocatur ad tigrin:quīgētis trigītaſepté mil.paſſibus.A proximo ueto ſyriæ littore ducentis quinquagintaduobus mil.et a damaſco uigintiſeptem mil.paſ.

Hierapolis Cap.xxvi.

PRropius infra palmiræ ſolitudines ſtellendena regio eſt:dictaq; iam Hierapolis ac berœa & chalcis.Vltra palmirā quoq; ex ſolitudinibus iis aliquid optinet hemeſatem elatium: dimidio propior petræ q̄ damaſcus.Arura huic proxima ē.Philiſcū oppidū parthorū ad euphraten:ab eo ſeleuciam dierum decē nauigatio totidéq; fere babyloné.Scinditur euphrates a zeugmate.lxxxiiii.mil.paſſibus circa uicū maſſicen.Et parte leua in meſopotamiā uadit per ipſam ſeleuciam:circaq; eā præfluēti īfuſus tigri.Dexteriote autem alueo babyloné quondam chaldææ caput petit:mediamq; permeans.Item quas otrim uocant:diſtrahitur in paludes.Increſcit autem et ipſe nili modo ſtatis diebus paulum differens:ac meſopotamiam inundat ſole optinente uiceſimam partem cācri. Minui incipit in uirgine et leone tranſgreſſo. In totū uero remeat in uiceſima nona parte uirginis.

Cilicia: et adiūctæ gentes:pamphilia:iſauria:homanadū:piſidia:lycaonia:taurus mons:lycia. Cap.xxvii.

SEd redeamus ad oram ſyriæ:cui proxima eſt cilicia.Flumen diaphanes:mōs crocodilus.pte amani mōtis.Flumina andracus:pynarus:lycus:ſynus iſſicus. Oppidum iſſos: idé alexandria:flumé chlorus:oppidū aege liberū:amnis pyramus: portæ ciliciæ:oppida mallos:magirſos:et intus tharſos.Campi alei: oppida caſſiponis. Mopſos liberū pyramo impoſitum.thynos:zephyrium:ſancile.Amnes ſaros:cydnus tharſum liberam urbé ꝓcul a mari ſecans.Regio celendiritis cum oppido.Locus nympheum ſoloe ciliciæ:nūc pompeiopolis. Adara:cybira:pynare:pedalie:hales:arſinoe:tabe:dorion.Iuxtaq; mare coriſos:eodem nomine oppidum & portus & ſpecus.Mox flumen callicadnus.Promontorium ſarpedon:horrida horme.Mili ꝓmontorium:et

oppidum Veneris:a quo ꝓxime cyprus inſula. Sed & in continente oppida myanda
anemurium:coraceſium:finiſq; antiquus ciliciæ:melas amnis. Intus autem dicendi
anazarbeni : qui nunc cæſarauguſtani : caſtabala : epiphania : quæ antea eniandos:
eleuſa:iconium.Seleucia ſupra amniem callicadnũ traceotis cognomĩe:a mari relata:
ubi uocabatur hormia. Prætetea intus flumina lipparis : bombos: paradiſus . Mons
imbarus. Ciliciæ pamphyliã omnes iunxere:neglecta gente iſaurica. Oppida eius ĩtus
iſauria:clybanus:lalaſis fluuius.decurrit hic autẽ ad mare a nemuriæ regione ſupra-
dicta. Simili modo omnibus:qui eadem cõpoſuere: ignorata eſt contermina illi gens
homanadum.quorũ intus oppidum homana. Cætera caſtella.xliiii.inter aſperas cõ-
ualles latent. Inſident uetticem piſidæ quondam ſolymi appellati:quorũ colonia cæ-
ſarea:eadem antiochia. Oppida oronda:agaleſos. Hos includit lycaonia in aſiaticam
iuriſdictionem uerſa: cũ qua cõueniũt philomeliſẽſes:tymbriani:leucolithi:pelteni:
tyrienſes. Datur & tetrarchia ex lycaonia:qua parte galatiæ contermina eſt:ciuitatum
quattuordecim urbe celeberrima iconio. Ipſius lycaoniæ celebrãtur thebaſa in tauro:
idæa in confinio galatiæ atq; cappadociæ. A latere autem eius ſuper pamphyliã uẽiũt
thtacum ſoboles nyliæ. Quorũ aricanda oppidum:pamphilia ante moſopia appella-
ta. Mare pamphilium cilicio iungitur. Oppida eius ſydæ:et in monte aſpendum plã-
taniſtum:perga. Promontorium leucolla:mons ſardemiſus. Amnis eurymedon iuxta
aſpẽdum fluẽs caractes:iuxta quẽ lymeſus & olbia. Vltimaq; eius oræ phaſelis: iũctũ
ei mare lycium eſt:genſq; lycia: unde uaſtus ſinus. Taurus mõs ab eois ueniens litto-
ribus chelidonio promontorio diſterminatur.immenſus ipſe:et innumeratum gen-
tium arbiter:dextro latere ſeptenttionalis:ubi primum ab indico mari exurgit: leuo
meridianus et ad occaſum tendens:mediamq; diſtrahens aſiam: niſi opprimẽti ter-
ras occurrerẽt maria. Reſilit ergo ad ſeptentriones. Flexuſq; ĩmenſum iter quærit:ue-
lut de induſtria rerum natura ſubinde æquora opponente:hinc phœnicum:hĩc põti-
cum:illinc caſpium et hyrcanium:contraq; mæotium lacum torquetur. Itaq; colliſus
inter hæc clauſtra:& tamen uictor flexuoſus euadit uſq; ad cognata riphæorum mõ-
tium iuga numeroſis nominibus:et nouis quocunq; incedit inſignis. Imaus prima
pte dictus:mox edigis:paropaniſus:circius:cambades: pharphariades: choattas: ore-
ges:oroãdes:nypetes:taurus. Atq; ubi ſe quoq; exuperat caucaſus:ubi brachia emittit
ſubinde tentanti maria ſimilis ſarpedon:coraceſius:gargus:iterumq; taurus etiã ubi
dehiſcit:ſeq; populis aperit:portarũ tamẽ nomine unitatem ſibi uẽdicans:quæ alibi
armeniæ:alibi caſpiæ:alibi ciliciæ uocantur. Quin etiam confractus effugiens quoq;
maria plurimis ſe gentium nominibus hinc & illinc implet. et a dextra hyrcanius caſ-
pius:a leua pariedtus moſchicus:amozonicus:coraxicus:ſcythicus appellatus. In uni-
uetſum uero græce ceraunius. In lycia igitur a promontorio eius oppidum ſemena:
mõs chimæra noctibus flagrans. Hepheſtium ciuitas:et ipſa ſæpe flagrantibus iugis.
Oppidum olympus ibi fuit:nunc ſunt montana gage corydalla: rhodiopolis. Iuxta
mare limira cum amne:in quem aricandus influit:et mons maſicitus:andria ciuitas
mira:oppida aperie & antipellos:quæ quondam habeſſus.atq; ĩ receſſu ꝑellus. Deĩde
phyrra. Itemq; xanthus a mari quindecim mil.paſſuum:flumenq; eodẽ nomine. De-
inde patara:quæ prius pataros.et in monte ſydinia. Promõtorium gragus. Vltra par
ſinus prioribus. Ibi pyrama:et in quæ lyciniã finit Telmeſus. Lycia quõdã ſeptuagĩta
oppida habuit : nunc trigintaſex habet . Ex iis celeberrima prætet ſupradicta canas:
cãdiina:ubi laudatur oeniũ nemus. Pedalia coma præfluẽte . Edeſa cyane:aſcãdialis:
amelas:noſcopium:troa:telendus. Comprehendit & in meditetraneis caballiã: cuius
tres urbes:oemanda:balbura:bubona:Telſmeſo. Aſiaticum mare ſiue carparium:&
quæ ꝓprie uocatur aſia: in duas eam ptes Agrippa diuiſit. Vnam incluſit ab oriente
phrygia & lycaonia : ab occidente ægæo mari: a meridie ægyptio:a ſeptentrione pa-
phlagonia. Huius longitudinem.cccc.lxx.M.p.latitudinem.ccc.xx.M.fecit. Alteram

determinauit ab oriente armenia minore: ab occidente phrygia lycaonia pāphylia: a ſeptentrione prouincia pontica: a meridie mari pamphylio. Longa .d.lxxv.M.p. lata trīgētorum uiginriquinq; mil. In proxima ora caria ē: mox ionia. Vltra eā æolis: media doride. Circunfūditur mari utroq; laterre ambiēte. In ea promōtoriū pedaliū. Amnis glaucus deferēs temedum. Oppidum dædala cyria fugiriuorum. flumē axon: oppidū calinda. Indus fluuius. Cap.xxviii.

Amnis indus in cybiratarum iugis ortus recipit ſexaginta perennes fluuios: torrentes uero amplius centum. Oppidum caunos liberum: dein pyrnos. Portus creſſa: a quo rhodus īſula paſſuū.xx.mil. Lacus lorima. Oppida thyſanuſa: paridion: larymna. Sinus tymnias. Promontorium aphrodiſias: oppidum hydas. Sinus ſchœnus. Regio bubaſſus. Oppidum fuit acanatus: alio nomīe dulopolis. Eſt ī ꝓmōtorio gnidos libera: triopia: deīde peguſa eſt ſtadia appellata. Ab ea doris incipit: ſed prius teſga. Et mediterraneas iuriſdictiones indicaſſe conueniat. Vna appellatur cybiratica. Ipſum oppidum phrygiæ eſt. Cōueniunt eo.xxv. ciuitates.

Laodicea: apamea: ionia. Cap.xxix.

Celeberrima urbs laodicea impoſita eſt lyco flumini latera alluentibus aſopo & capro: appellata primo dioſpolis: dein rhoas. Reliqui in eo conuentu: quos nominare non pigeat: hydrelitæ: timiſiones: hieropolitæ. Alter conuenrus a ſinnade accipit nomen. Cōueniūt lycaones: appiani: corpeni: dorilei: mudei: iulienſes: & reliq ignobiles populi.xv. Tertius apameam uadit: ante appellatam celenas: dein ciboton. Sita eſt in radice montis ſigniæ: circūfuſa marſya: obrima: orba fluminibus ī mæādrū cadentibus. Marſyas ibi redditur ortus: ac paulo mox conditus: ubi certauit tibiarum cantu cū Apolline. Aulocrenes ita uocarur conuallis.x.M. paſſus phrygiā ab apamea petentibus. Ex hoc conuētu deceat nominare metropolitas: dionyſiopolitas: euphorbenos: ac moneſos: peltenos: ſiluianos: reliqui ignobiles.ix. Doridis ſinu leucopolis: amaxitos: eleuſis: & eutene. Deinde cariæ oppida piacium: eutane: halycarnaſus. Sex oppida contributa ei ſunt a magno Alexandro thagele: aſideni: ednaſſa: uraniū: pedaſum: telmeſſum. Habitatur inter duos ſinus ceraunicum: & iaſium. Inde mindos: & ubi fuit palemindus: nariandus: neapolis: arianda: termera libera: bargilia: & a quo ſinus iaſius: oppidum iaſus. Caria interiorum nominum fama prænitet. Quippe ubi ſunt oppida mylaſa libera antiochia: ubi fuere ſeminethos & chranaos oppida. nunc eam circunfluunt mæander & moſſinus. Fuit in eo tractu & mæandropolis. Eſt eumenia cludro flumini appoſita. Glaucus amnis: lyſias oppidum: & othruſa: berecynthius tractus: niſa trallis. Eadem euantia & ſeleucia & antiochia dicta. Alluit eudone amne. Perfunditur thebaide. Quidam ibi pigmæos habitaſſe tradunt. Præterea ſunt thydonos pyrrha: eurome: heraclea: myſon: alabanda libera: quæ conuentum eum cognominauit. Stratonice: alibra libera: hynidos: ceramus: throcene: phorontis. Longīquiores eodem diſceptant foro orthronienſes: halydienſes ſeu hippini: xiſtrani: hydienſes: apolloniatæ: trapezopolitæ: aphrodienſes liberi. Præter hæc coſinus: harpaſa appoſita fluuio harpaſo quo & trallicon cum fuit alluebatur. Lydia autem perfuſa flexuoſi amnis mæandri recurſibus ſuper ioniam procedit: phrygiæ ab exortu ſolis uicina: ad ſeptentrionē myſiæ: meridiana parte carian amplectens: meonia ante appellata. Celebratur maxime ſardibus in latere tmoli montis: qui ante tymolus appellabatur uitibus conſitus: ex quo ꝓfluente pactolo: eodemq; chryſorhoa ac fōte tarne a meoniis ciuitas ipſa lyde myde uocitata eſt: clara ſtagno gygeo. Sardiana appellatur nunc ea iuriſdictio. Conueniuntq; in eā extra prædictos macedones cadueni: loreni: philadelpheni: & ipſi in radice tmoli cogamo flumini appoſiti. Meonii: tripolitani. Iidem & antoniopolitæ mæādro alluūtur. Apolloniheritæ: myſotmolitæ & alii ignobiles. Ionia ab iaſio ſinu incipiens: numeroſo ābitu littorum flectitur. In eā primus ſinus baſilicus. Poſſideum promontorinm & oppidum: oraculum brancidarum

appellatum:nunc didymei Apollinis a littote ſtadiis.xx.M.& īde .clxxx.M. miletus ioniæ caput.Lelegeis antea & phytiuſa & anactoria nominata.ſuper.lxxx. urbium p cuncta maria genitrix: nec fraudanda ciue Cadmo:qui primus ptoſaicam otationem condere inſtituit . Amnis mæander ortus eſt lacu in monte aulocrene : plurimiſque affuſus oppidis:& repletus fluminibus crebris ita ſinuoſus flexibus: ut ſæpe credatur reuerti.Apamenam primum peruagat᷑ tegionem:mox eumeneticam:ac dein hircalleticos campos:poſtremo catiam placidus:omneſq; eos agtos fertiliſſimo rigans limo. Ad decimũ a mileto ſtadiũ lenis illabitur mari.Inde mons latinus.Oppida heraclea . Montis eius cognominis cariæ minus:quod primo cõdidiſſe iones narrantur athenis profecti.naulocum:prienne.In ora quæ trogela appellatut:geſſus amnis.Regio õibus ionibus ſacra:& ideo panionia appellata.Iuxta fugitiuis conditum(uti nomẽ indicio eſt)phygela fuit:& marathesium oppidum.Supta hæc magneſia mæandri cognomĩe ĩſignis a theſſalica magneſia otta.Abeſt ab epheſo .xv.M.paſſus.Trallibus eo ãplius .ccc.M.antea theſſaloce & androlytia nominata & littoti appoſita.Deraſidas inſulas ſecum abſtulit mate.Intus & tyana alluitur : & lyco pelopea: aliquando & euhippia cognominata.In ota autem matium : epheſus amazonum opus multis ãte expetita nominibus:Alopes cum pugnatum apud troiam eſt:mox ortygia:& morges : uocata & ſmyrna eſt:cognomĩe thtacia:& hemonion:& ptele.Attollitur monte pione.alluit᷑ caſtro in cylbianis iugis orto: multoſq; amnes deferente & ſtagnum pegaſeum quod phyrites amnis expellit. Ab iis multitudo limi eſt:qua terras propagat.Mediiſq; iam campis ſyrien inſulam adiecit.Fons in urbe callippia templum Dianæ complexa . e diuerſis tegionibus duo ſelinuntes.Ab epheſo mathiũ aliud colophoniorũ. Et intus ipſa colophon haleſo affluente . Inde Apollinis clarii phanum lebedos fuit:& notiũ oppidum.Promontorium cyreneum:mons mimas.ccl.M.paſſus excurrens:atque in continentibus campis reſidens.Quo in loco Magnus Alexandet intercidi planiciẽ eã iuſſerat.vii.M.d.paſſuum longitudine:ut duos ſinus iũgeret : erythraſq; cũ mimãte circunfũderet.Iuxta eos fuetũt oppida pteleon:helos:doryõn:nunc eſt aleon.fluuius corineon.Mimantis promontoriũ:clazomene:patthenie:& epiothophoria appellatæ cum inſulæ eſſent.Alexander idem per duo ſtadia continenti adnexuit. Interiete ĩtus daphnus & hermeſia: & ſyphilum quod ante tanealis uocabatut caput meoniæ : ubi nunc eſt ſtagnum ſalocobite & tharceopolis ſubſtituta ſyphilo:& inde illicolpe & hĩc libade regredientibus.Inde abeſt.xii.M.ab amazone condita:reſtituta ab Alexandro. In ora ſmyrna amne melete gaudens non ꝓcul otto . Montes aſiæ nobiliſſimi in hoc tractu fere explicãt ſe: maſtuſia a tergo ſmyrnæ & thetmetis olympi tadicibus iũctus. Is in dracone deſinit:dtaco in tmolo:tmolus ĩ cadmo:ille in tauto.A ſmyrne hermus amnis campos facit:& nomini ſuo adoptat . Oritur iuxta adotilaũ phrygiæ ciuitatẽ: multoſq; colligit fluuios : inter quos phrygem : qui nomine gẽti dato: a caria eam diſterminat:hyllum & cryon:& ipſos phrygiæ:meſiæ:lydiæ amnibus repletos . Fuit ĩ ora eius oppidum temnos:nunc in extremo ſinu ſmyrne ceſſeopoli oppidum. Leuce dein ꝓmõtorium quod inſula fuit:finiſq; ioniæ.Smyrneum conuentum magna ps æoliæ:quæ mox dicet᷑:frequẽtat:præterq; macedones hyrcani cognoĩati:et magnetes. A ſyphilo uero epheſum alterum lumen aſiæ:temotiores cõueniũt cæſariẽſes:metropolitæ:cilbiani ĩferiotes et ſupiores myſii macedões: metautẽſes: bruilitæ:hibepeni : dioſieritæ.

Epheſus:æolis:troas:pergamus. Ca.xxx.

AEolis ꝓxima eſt quõdam myſia appellata:et quæ helleſpõto adiacet troas. Ab ea phoecea: aſcanius portus.dein fuetat lariſſa et cymemirina:quæ ſabaſtopolĩ ſe uocat.et intus ægea italiæ poſidea:neanticos:temnos.In ota autem titanus amnis: et ciuitas ab eo cognomĩata.Fuit et grinia:nũc tantum portus ſolis ĩſula apprehẽſa . Oppidũ elea:et ex myſia uẽiẽs caicus amnis:oppida pythane: canaius am.Intercidere canelyſi:macea:atarnea:carene:ciſtene:cylla:cocylle:thebæ:aſtyre:chryſa: palæcepſi

gergetha:noendros. Nūc eſt perperene ciuitas. Heracleotes tractus, Coriphas oppidū. Amnis grylioſolius. Regio aphrodiſias:quæ ante politiceorgas. Regio ſcepſis. Flumē euenum:cuius in ripis intercidere lyrneſſos et miletos. In hoc tractu ida mons. Et in ora quæ ſinum cognominauit et cōuentum adramiteos olim pedaſus dicta. Flumina aſtron:cormalos:cryanos:alabaſtros:hieros:exida. Intus mons gargara:eodēq; nomīe oppidum. Rurſus in littore antandros edonis prius uocata : deinde cymeriſſos: eadē apollonia. Fuit & palamedium oppidum. Promontorium lectum diſterminās æolida & troada. Fuit et polymedia ciuitas : et chryſſa et lariſſa alia : zmintium templum durat. Intus colonia intercidit deportans adramiteum negocia apolloniatæ arhīdaco amne eteſi milepolitæ pemanetii: macedones aſcylacæ polycnei:pionitæ:cilices:mandagandeni:myſani:abteteni:& helleſpontii appellati:& alii ignobiles. Troadis prius locus amaxicus:dein crebenia. Ipſaq; troas antigonia dicta:nunc alexandria colonia romana. Oppidum nee. Scamander amnis nauigabilis:& in promontorio quondam ſigæum oppidum. Dein portus achæorum: in quem īfluit xanthus ſimoenri iunctus ſtagnūq; prius faciens. Palæſcamāder. Cæteri Homero celebrati rheſus:heptaphorus: careſus:thodius ueſtigia non habēt. Granicus diuerſo tractu in proponrida fluit. Eſt tamen & nūc ſcamandria ciuitas parua. Ac mille quingentis paſſibus remotū a portu ilium immune:unde omnis rerum claritas. Extra ſinum ſunt rhetea littora rheteo & dardanio & ariſbe oppidis habitata. Fuit & achilleon oppidū iuxta tumulū Achillis conditum a mitylenæis:& mox athenienſibus:ubi claſſis eius ſteterat. In ſigæo fuit & æantion a rhodiis conditum:in alteto cornu Aiace ibi ſepulto. xxx. ſtadioꝝ interuallo a ſigæo & ipſo in ſtatione claſſis ſuæ. Supra æolida & partē. Troadis in mediterraneo eſt:quæ uocatur teutrania:quam myſi antiquitus tenuere. Ibi caicus amnis iā dictus oritur. Gēs ampla pet ſe:etiam cum totum myſia appellaretur. In ea epionie:andera: idale:ſtabulum: coniſium : tegium : balcetiare: teutranie:ſarnaca:halyſerne. Lycide parthenium:cambre:oxyopum:lygdanum : apollonia. Longeque clariſſimum aſiæ pergamum:quod intermeat ſilenus: præfluit titius profuſus pindaſo monte. Abeſt haud procul elea:quā in littote diximus. Pergamena uocatur eius tractus iuriſdictio. Ad eam conueniūt thiatereni: mygdones:moſſini:bregmēteni:hieroconitæ:ppereni: tyareni:hiropolienſes:hermacopolitæ:attalenſes:pantaenſes:appollodoniēſes:aliæq; in honore ciuitates. A rheteo dardanium oppidum paruum abeſt ſtadia.lxx.M. Inde .xviii. M. promontorium trapeze. Vnde primum concitat ſe helleſpontus. Ex aſia interiſſe gentes tradit Eratoſthenes:ſolymotum: lelegum:bebricum:colycantiorum : trepſedorum. Iſidorus arienos & capretas: ubi ſit apamea condita a Seleuco rege īter ciliciam : cappadociam: cataoniam : armeniam. Et quoniam ferociſſimas gentes domuiſſet:initio dameam uocatam.

Inſulæ ante aſiam:pamphilium mare:rhodus:ſamus:chius. Ca.xxxi.

INſularum āte aſiam prima eſt ī canopico oſtio nili a Canopo Menelai gubernatore(ut ferunt)dicta. Altera iūcta pōte alexandriæ colonia Cæſaris dictatoris pharus:quondā diei nauigatione diſtans ab ægypto: nunc e turri nocturnis ignibus curſum nauium regens. Nanq; fallacibus uadis alexandria tribus omnino adit͛ alueis maris. Tegamo:poſidonio:tauro. In phœniceo deinde mari ē ante ioppe paria. Tota oppidum in qua obiectam beluæ Andromedam ferūt : & iam dicta arados:inter quā & continentem. L. cubita alto mari: ut auctor eſt Mutianus:e fonte dulcis aqua tuba coriis facta uſq; ad uadū trahitur. Pāphyliū mare ignobiles īſulas habet. Cilicium ex quinq; maximis cyprum ad ortum occaſumq; ciliciæ ac ſyriæ obiectam : quōdā nouē regnorum ſedem. Huius circuitum Timoſthenes .cccc.xxix.M.d.prodidit. Iſidorus .cccl.xxv.M. Longitudinem inter duo promontoria dinareta & acamanta quod eſt ad occaſum. Artemidorus.c lxii.d. Timoſthenes.cc.uocatam antea acamantida. Philonides ceraſtin. Xenagoras et aſpeliam: et amathuſā et macarā. Aſtynomus cripton

et coliniam. Oppida ĩ ea. xv. paphos: palæpaphos: curias: cithium: corinæũ: ſalamina: amathus: lamphetos: ſoloe: amaſos: epidarum citri: arſinoe: carphaſium: colee. Fuere et ibi cynidia: maleum: idalium. Abeſt ab emurio calicie. L. p. Mare quod prætendit uocant aulona cilicium. In eodem ſitu eleuſa inſula eſt: & quattuor ãte ꝓmontoria. Ex aduerſo ſyriæ clydes. Rurſuſq; ab altero capite ſtiria. Contra neamphaum hierie & cephia. Contra ſalaminam ſalamine. In ſigæo autem mari illyris: telendos: attæ: leboſa. Cypriæ tres ſteriles: & dionyſia prius caretha dicta. Deinde contra tauri ꝓmõtorium peſtiferæ nauigantibus chelidoniæ totidem. Ab iis cũ oppido leucolla: pactia: eliſia: nymphalis: meris: megiſta cuius ciuitas interiit. Multæ deinde ignobiles. Sed contra chiemerã: dolichiſtæ: chirogylium: crambis: arogæ: enagora. viii. M. paſſus dædaleon duæ cypron tres ſtrogilæ: & contra ſidima antiochia claueumq; uerſus amnem lacuſa macris didyme: helbos cope: aſpis: & ĩ qua oppidum interiit telãdria. ꝓximaq; cunorodoſa. Sed pulcherrima & libera rhodos circuitu. c. xxv. M. paſſuum. Aut ſi potius Iſidoro credimus. c. iii. habitata urbibus: lyndo: camyro: zalyſo: nunc rhodo. Diſtat ab alexãdria ægypti. d. lxxviii. M. ut Iſidorus tradit. Vt Etaroſthenes. cccc. lxix. M. Vt Mutianus. d. a cypro. c. lxvi. Vocitata eſt ãtea ophiuſa: aſteria: edria: trinacria combira: petoeſſa: atabiria ab rege. Deinde macria & olœſſa. Rhodioꝝ ĩſulæ: carpatus quæ mari nomen dedit. Caros ac neelimnia ſcyros diſtans ab gnido. xii. M. d. Porphyris antea dicta. Et eodem tractu media inter rhodum gnidumq; ſime. Cingitur. xxxvii. M. d. Portus benigne præbet octo. Præter has citra rhodum cyclops tergamõ: cordylus: adiabethæ. iiii. Hymos: calche cum oppido ſeutluſa: narthecuſa: dymaſtos: Progne & a gnido ciſeruſa: therion: archia: galigne: cum tribus oppidis nououiſtyro: mendetero: & marconneſo. Oppidum cetanyus. In cariæ ora quæ uocantur argiæ numero. xx. ethecuſa: lepſia: hieros. Nobiliſſima uero in eo ſinu co ab halycarnaſo. xv. paſſuum diſtans circuitu. c. M. ut plures exiſtimãt merope uocata. Chea ut Staphylus: meropis ut Dionyſius: dein nymphea. Mons ibi prion et nyſiron. Abruptam illi putant quæ porphyris antea dicta eſt. hinc carianda cum oppido. Nec procul ab halicarnaſo pidoſus. In ceramico autem ſinu priapõneſos: hipponneſos: pſere: mya: lampſa: emindus: paſſala: cruſa: pyrrhe: ſephiuſa: melanum: palumque a continente diſtans: quæ uocata eſt cinædopolis: probroſis ibi relictis a rege Alexandro. Ioniæ ora egeas et corſeas habet: & icaron de qua dictum eſt. Ladem: quæ prius late uocabat̃: atq; inter ignobiles aliquot. Diſcumelitas: mileros: lucinas: mycalem: trogilias: treſpylion: argennon: ſcandalion: ſamon liberam circuitu. lxxxvii. M. d. Aut ut Iſidorus. c. Parthemiam primum appellatam: ut Ariſtoteles tradit: poſtea adriiſam: dein anthemuſam. Ariſtocritus adiicit melamphylum: dein cypariſiam. Ab parthenio aruſam: ſtephanẽ. Amnes in ea imbraſus: cheſius: ibetthes. Fontes eucarto: leutothea. Mons gergecius. Adiacẽt inſulæ rhipara: nymphea. Achillea par claritate ab ea diſtat. xciii. M. paſſus cũ oppido. Chios libera quã ethaliam Ephorus priſco noĩe appellat. Metrodorus & Cleobolus Chiã a Chiõe nympha: aliqui a niue. & macrin: & pythiuſã. Montem habet pillineum. Marmor chium circuitu. c. xxv. M. paſſus colligit: ut ueteres tradidere. Iſidorus. ix. M. adiicit. Poſita eſt inter ſamum & leſbum. Ex aduerſo maxime erythrarum. Finititimæ ſunt thelluſa: quam alii dapnuſam ſcribũt: oenus: elaphites: eurianaſſa: arginuſa: cum oppido. Iam hæ circa epheſum: & quæ Piſiſtrati uocãr atinæ. myõneſos: clareuſa. In utraq; oppida intercidere. Poroſelene cũ oppido. cercie: halene: commone: illetia: lepria: & rheſperia: ꝓcuſe: bolbule: pheate: priapos: ſyce: melane: enareſidus: apele: dremuſa: anhydros: ſtopelos: ſicuſa: marathuſa: phyle perhireauſa: multæq; ignobiles. Clara uero in alto theos cum oppido a chio. lxxi. M. d. Tãtundem ab erythris. Iuxta ſmyrneã ſunt periſterides. Cateria: alopece: eleuſa: bachina: pyſtira: comyonneſos: megale. Ante rtoada aſcaniæ: plateæ tres. Dein lamiæ plitaniæ duæ: platæ: ſcopelos: getone: artheidon celæ: laguſæ: didyme. Clariſſima aũt

leſbos a chio.lxv.M.p.Hermete:& laſia:pelaſgia:egira æthiopiæ macaria appellata. Fuit nouem oppidis inclyta. Ex iis pyrrha hauſta eſt mari. Ariſbe terrarum motu ſubuerſa. Antiſſam methymna traxit in ſeipſā octo urbibus aſiæ.xxxvii.M. paſſuū uicina. Et agamede obiit:& hiera. Reſtant ereſon:pyrrha:& libera mitylenæ amnibus .l.porens. Tota inſula circuitur: ut Iſidorus .clxviii.M. paſſibus. Vt ueteres.cxcv. M. Montes habet lepethymnum:ordimum:macyſtum:creonem:olympum. A ꝓxīa continēte abeſt.vii.M.d.paſſus. Inſulæ appoſitæ ſcandalion. Leucæ.v. Ex eis cydonea cum fōte calido. Argemmiſæ.iiii.paſſus diſtāt. Dein pheluſa pedna. Extra helleſpōtū aduerſa ſigæo littori adiacet tenedus:leucophris dicta & phœnice & lyrneſſos. Abeſt a leſbo.lvi.M.paſſus:a ſigæo.xii.M.d.

Helleſpontus:myſia:phrygia:galacia:nicea:bithynia:boſphorus. Ca.xxxii.

i IMpetum deinde ſumit helleſpontus:& mare īcumbit uorticibus:limitē fodiēs donec aſiam abrumpat europæ. Promōtorium id quod appellauimus trapezā ab eo.x.M.paſſuum ad abydum oppidum:ubi anguſtiæ ſeptem ſtadiorum. Deinde percote oppidum & lampſacum ātea pytiuſſa dictum. Paruum colonia quā Hōerus adraſtiam appellauit. Oppidum priapos:amnis abſepus:zelia:ꝓpontis:ita appellatˀ ubi ſe dilatat mare. Flumen granicum artage:portus ubi oppidum fuit ultra īſulam: quam continēti iunxit Alexander. In qua oppidum mileſiorum cyzicū ātea uocitatū archonneſus:& dolionis & didymis:cuius a uertice mōs didymis. Mox oppida placia ariacos cylace:quorū a tergo mons olympus myſus dictus. Ciuitas olympena. Amnes horiſius:& rhyndacus:ante lycus uocatus. Oritur in ſtagno arrinia iuxta miletopolī. Recipit mageſton & pleroſq; alios. Aſiam bithyniamq; diſterminans. Ea appellata ē cronia:dein theſſalis:deinde malianda: & ſtrymonis. Hos Homerus halizonas dixit: quando præcingitur gens mari. Vrbs fuit immenſa attuſa nomine. nunc ſūt.xv.ciuitates: inter quas gordiocone quæ iuliopolis uocatur:& in ora daſtylos. Deinde flumē gebes:& intus elgas oppidum:quæ germanicopolis:alio nomine booſcœte. ſicut apamea quæ nunc myria. Colophoniorum flumen ethelecanticus troadis finis: et myſiæ inirium. Poſtea finis in quo flumen aſcanium: oppidum brialion: amnes hylas: & chios cum oppido eiuſdem nominis:quod fuit emporium nō ꝓcul accolētis phrygiæ a mileſiis quidem conditū. In loco tamen qui aſcaniæ phrygiæ uocabatˀ. Quapropter non alibi aptius de ea dicitur. Phrygia troadi ſuperiecta populiſq; a ꝓmontorio lecto ad flumen celeum prædictis ſeptentrionali ſui parte galatiæ contermina. meridiana lycaoniæ:pyſidæ:mygdoniæ.ab oriente cappadociam attingit. Oppida ibi celeberrīa præter iā dicta:mangyra:andria:celene:coloſſe:carina:cotton:cerane:iconiū:mydiū. Sunt auctores tranſiſſe ex europa myſas & brygos & thynos:a quibus appellātˀ myſi phryges bithyni. Dicendum ſimul uidetur & de galatia quæ ſuppoſita agros maiori ex parte phrygiæ tenet. Caputq; quōdam eius gordium. Qui ptem eā īſedere galloꝝ toloſtobagi & uoturi & ambiari uocantur: qui meoniæ & paphlagoniæ regionem. Troginæ prætenditur cappadocia a ſeptentrione:& ſolis ortu. Cuius uberrimā ptem occupauere tectoſages:ac teutobodiaci. Et gentes quidem hæ. Populi uero ac tetrarchiæ omnes numero .cxcv. Oppida tectogaſum: anquira: troginorum: tauinum: toloſtobagorū:piſimius. Præter hos celebres attalenſes:alaſenſes:comēſes:didyenſes: hieronenſes:lyſtrene:neapolitani:œandenſes:ſeleucenſes:ſebaſteni: timoniacenſes: thebiſeni. Attingit galatiam & pambyliam gabaliam & mylias:qui circa barin ſunt & cyllanricum & oronricum pyſidiæ tractum. Item lycaoniæ ptem obigenen. Flumīa ſunt in ea præter iam dicta ſangarium:& gallus a quo nomen traxere matris deum ſacerdotes. Nunc reliqua in ora ario intus et bithynia bruſa ab Annibale ſub olympo condita. Inde nicea.xxv.M.paſſus interueniente aſcanio lacu. Deinde nicea ī ultimo aſcanio ſinu:quæ prius oluia et pruſias. Item altera ſub hippio monte. Fuere pythopolis:parthenopolis:gariphanta. Sunt in ora amnes eluis:bryazon:platancus: areus:

iſiros:gendos qui & chryſotboas.Promontorium in quo megarice oppidũ fuit. Inde
cruſpedites ſinus uocabatur:quoniam id oppidum uelut ĩ lacinia erat.Fuit &aſtacũ:
unde & ex eo aſtacenus idem ſinus.Fuit & libyſſa oppidum:ubi nunc Annibalis tãtũ
tumulus:& ĩ intimo ſinu nicomedia bithyniæ præclara.Leucatas promõtotium:quo
includitur aſtacenus ſinus a nycomedia.xlii.M.quingentis paſſibus. Rurſus coeũti-
bus terris anguſtiæ pertinentes uſq; ad boſphorum thracium.In iis galeadon libera a
nycomedia.lxxii.quingentorum proceraſtis ante dicta:deinde compuſa. Poſtea græ-
corum oppidum quod locum eligere neſciſſent : ſeptem ſtadiis diſtans a byzeantio
tanto fœliciore omnibus modis ſede . De cætero intus in bithynia colonia apamena:
agrippenſes: iuliopolitæ:bithyniotæ. Flumina ſyriũ:lapſias:pharmicas:alces:crynis:
lyleus:ſcopius:hieras qui bithyniam & galathiã diſtermĩat. Vltra calchadona:deĩde
chryſopolis fuit:deĩde nicopolis:a qua nomen etiamnũ ſinus retinet. In quo portus
amyci.deinde naulocium:promontorium eſtiæ:templum Neprunni.Boſphorus qn
gentorum paſſuum interuallo aſiam europæ iterum auferens.abeſt a calchadone.xii.
.M.d.paſſuum. Inde fauces primæ.viii.M.cc.l.paſſuũ:ubi ſpiropholis oppidũ fuit.
Tenent orã õem thyni:interiora bithyni.Finis aſiæ ẽ:populorũq;.cc lxxxii.M.q ad eũ
locum a fine lyciæ numerantur. Spatium helleſponti & propontidis ad boſphorum
thracium.c lxxxviii.M.p.diximus. A calchadone ſigæum.Iſidorus.ccc.xii.M.d.paſſ.
Inſulæ in propontide ante cyzicum elaphoneſus : unde cizicenum marmor : eadem
neuris & proconneſus dicta.Sequuntur ophiuſa : cania: plebe: zeopelos : porphyri-
one:halone cum oppido dephace:polydora: utarceon cum oppido. Eſt & contra ni-
comediam demonneſos . Item ultra heracleam aduerſa bithyniæ ethynias : quam
barbari bithyniã uocent. Eſt & antiochiæ & cõtra fauces rhyndaci beſbicos .xviii.M.
paſ.circuitu . Eſt & elea:& duæ rhodiæ: aſſoe:crebintos:magale:chalcitis:pythiodes.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .VI.

PRAEFATIO.

PONTVS EVXINVS ANTEA AB IN-
hoſpitali feritate axenos appellatus eſt:peculiari
ĩuidia naturæ fine ullo fine indulgentis auiditati
maris.Et ipſe in europã aſiamq; funditur. Non
fuerat ſatis oceano ambiſſe terras : et ꝑtem earũ
aucta inanitate abſtuliſſe. Non irrupiſſe fractis
montibus calpeque africæ auulſa multo maiora
abſorbuiſſe q̃ reliquerit ſpatia. Nõ ꝑ helleſpõtũ
ꝓpontida infudiſſe : iterum terris deuoratis . A
boſphoro quoque in aliã uaſtitatem pãdit̃ nulla
ſatietate:donec expatiãri lacus a mæori rapinam
ſibi iungant . Inuitis hoc accidiſſe terris indicio
ſũt tot ãguſtiæ: atq; tã parua naturæ repugnãtis interualla : ad helleſpõtũ octĩgẽtorũ
.xxv.M.p. ad boſphoros duos:uel bubus meabili tranſitu. Vnde nomen ambobus :
& tanquam in diſſotiatione germanitas concors.Alitum quippe cantus : canumque
latratus inuicem audiuntur. Vocis etiam humanæ commercia inter duos orbes ma-
nente colloquio:niſi cum id ipſum auferunt uenti. Menſuram ponti a boſphoro ad
mæotium lacum quidam fecere.xiiii.xxxviii.M.d.paſſuum .Eratoſthenes .c. mino-
rem. Agrippa a calchadone ad phaſin.x.M. Inde boſphorum cimerium .ccc.lx. M .
Nos interualla generatim ponimus comperta in noſtro æuo : quando etiam in ipſo
ore cimmerio pugnatum eſt.Ergo a faucibus boſphori eſt amnis rhebas : quem aliq

thesum dixerunt: deinde ſyris.Portus calpas.Sangaris fluuius ex inclytis. Oritur in phrygia.accipit uaſtos amnes:inter quos tembrogium & gallum. Et idem ſangarius a pleriſq; dictus coralius:a quo incipiunt mariandini ſinus:oppidumq; heraclea lyco flumini appoſitum. Abeſt a pōti ore miliaris ducentis portus aconæ ueneno aconito dirus.Specus acheruſia.Flumina pedopiles:callichorum ſonautes.Oppidum titium ab heraclea.xxxviii.M.paſſuum. Fluuius billis.

Gens paphlagonum:& cappadocum. Cap.ii.

VLtra quem gens eſt paphlagonia:quam philemeniam aliqui dixerunt:incluſā a tergo galatia.Oppidum maſtya mileſiorum:deīde cromna.quo loco henetos adiicit Nepos Cornelius:a quibus in italia ortos cognomines eorum uenetos credi poſtular.Seſamum oppidum quod nunc amaſtris.Mons ſcytorus a cio.lxiii.M.paſ. Oppida chimolis ſtebane.Amnis parthenius.Promotorium carambis uaſto excurſu abeſt a pōti oſtio.ccc.xv.M. paſſus: uel ut aliis placuit.ccc.l.M.Tātūdem a cīmerio: aut ut aliqui maluere .ccc.xii.M.d. Fuit & oppidum eodem nomine: et aliud inde armine: nunc eſt colonia ſinopecyteros. Aquitoro.clxiiii. flumen uaretum. Gens cappadocum.Oppidum caturia iacelum.Amnis halys a radicibus tauri per catoniam cappadociāq; decurrens.Oppida gange:caruſa:de.Amyſum liberum a ſinope.c.xxx. .M.paſſuum.Eiuſdemq; nominis ſinus tanti receſſus ut aſiam pene inſulam faciāt: ducentis milibus paſſuum aut amplius:per continentem ad iſſicum ciliciæ ſinū.quo in omni tractu proditur tres tantum gentes græcas iure dici doricam: ionicā:æolicā. Cæteras barbarorum eſſe. Amyſo iunctum fuit oppidum eupatoria a Mithridate cōditum.Victo eo pompeiopolis utrunq; appellatum eſt.

Cappadocia. Capitulū.iii.

CAppadocia intus habet coloniam Claudii Cæſaris archelaidem:quam præfluit hylas.Oppido camana:quod ſalius': neoceſſaream quod lycus:amaſiam quod iris.In regiōe hac cazacena in colopena a uero ſabaſtiam & ſabaſtopolin. Hæc parua: ſed paria ſupradictis.Reliqua ſui parte habet melitam a Semiramide conditā haud procul euphrate.Diocæſarieam:tiaram:caſtaliam:magnopolin:zelam.Et ſub monte atarga onyzacam quæ temiſcyra nunc cæſarea nominatur. Cappadociæ ps prætenta armeniæ maiori melitene uocatur:commagenæ cataonia:phrygiæ gauphauritis: ſargauraſene cammanene:galaciæ morimeni.ubi diſtermīat eos cappadox amnis a quo nomen traxere:antea leucoſyri dicti. A neocæſarea ſupradicta minorem armeniam lycus amnis diſterminat.Eſt et ceranus intus clarus.In ora autem ab amyſo oppidum & flumē ſcadiſia lycaſtum:a quo themiſyrena regio.Iris flumē deferens lycū. Ciuitas iela intus nobilis clade Triarii & uictoria.C.Cæſaris.In ora amnis thermodoon ortus ad caſtellum: quod uocant phanoriam:præterq; radices amazonii mōtis lapſus.Fuit oppidum eodem nomīe:& alia qnq; amazonicus:themyſira:ſotira:amaſia: comara.

Themiſtidæ regionis gentes. Cap.iiii.

NVnc matium. Gentes cenarum chalybum.Oppidum cotylorum. Gentes tybareni:maſini notis ſignantes corpora.gens macrocephali: oppidum ceraſus: portus cordulæ.Gētes bechyres buxeri: flumē melas. Gens macrones ſydoni flumēq; ſydenum:quo alluitur oppidum balemonium ab amyſo.c.xx.M.paſſus. Inde fluīa laſonium:melanthium & ab amyſo .lxxx.M.paſſ. Pharnace oppidum : tripolis caſtellum & fluuius.Item philocalia: et ſine fluuio liuiopolis.Et a pharnace .c.M.paſ. Trapezus liberum uaſto monte clauſum. Vltra quod gens armenocalybes:& maior armenia.xxx.M.paſſuum diſtans.In ora ante trapezunta flumen eſt pyſites. Vltra uero gēs annorumenicorum.Flumen abſarum cum caſtello cognomine in faucibus: a trapezunte .c.xl. M.p. eius loci a tergo montium hiberia eſt.In ora uero eniochi: ampreutelazi. Flumina acampſeonyſis : nogrus : bathis. Gentes colchorum. Oppidum matium.Flumen heracleum:& promōtorium eodem noīe. Clariſſimuſq;

ponti phaſis:oritur ĩ moſchis. Nauigatur quanlibet magnis nauigiis .xxxviii.M.d. paſſus. Inde mĩoribus lõgo ſpatio põtibus.c.xx. puius. Oppida ĩ ripis habuit cõplura. Celeberrima tyrida aceum cygnũ:& ĩ faucibus phaſin. Maxime autem inclaruit ea .xv.M.p.a mari: ubi hippos & cyanos uaſti amnes e diuerſo in eum confluunt. Nunc habet ſyrium tantũ:& ipſum ab amne influente ibi cognominatũ: uſq; quo magnaꝝ nauiũ capacẽ eſſe diximus. Et alios accipit fluuios magnitudine numeroq; mirabiles: inter quos glaucum. In ora eius ĩſulæ ſine nomine. Abeſt a ſarro.lxxv.M. Inde aliud flumen garien. Gens ſaltiæ in antiquis phthirophagi dicti & alaſanni. flumen cobũ e caucaſo p ſuanos fluens: dein rhoan. Regio agritite: amnes ſigania: terſos: atelpos: chryſorboas: gens abſylæ: caſtellum ſebaſtopolis. Aphaſide.c.M.p. gens ſanigarum: oppidum cygnus: flumen & oppidũ penius. Deinde multis noĩbus eniochoꝝ gentes.

Regio cholchica anchæi & cæteri eodẽ tractu. Cap.v.

SVbiicitur ponti regio colchica: in qua iuga caucaſi ad rhipheos mõtes torquẽt: ut dictũ ẽ: altero latere ĩ euxinũ & mæotin deuexa: altero in caſpiũ & hyrcaniũ mare. Reliq̃ littora fere naticnes tenent melacleni coraxi urbe colchorum dioſcuriade iuxta fluuium antemunta. Nũc deſerta: quondã adeo clara: ut Timoſthenes in eam .ccc. nationes: quæ diſſimilibus linguis uterentur: deſcendere prodiderit. Et poſtea a noſtris.c.xxx. interpretibus negocia ibi geſta. Sunt qui conditam eam ab Amphito & Telchio: Caſtoris ac Pollucis aurigis putãt: a quibus ortam eniochorũ gẽtem feram conſtat. A dioſcuriade oppidum heracleum diſtat a ſebaſtopoli. Octuaginta milia paſſuum anchei mardi cercete. Poſt eos ſerri cæphalotomi. In intimo eo tractu phytis oppidum opulentiſſimũ ab eniochis direptum eſt. A tergo eius epagerrite ſarmatarũ populus in caucaſi iugis: poſtq̃ ſaromatæ. Ad hos confugerat Mythridates Claudio principe. narrauitq; thalos iis eſſe cõfines qui ab oriente caſpii maris fauces attĩgerẽt. ſiccari eas æſtu recedente. In ora autem iuxta cercetas flumẽ icaruſa cũ oppido hiero: & flumine ab heracleo.c.xxxvi.M. Inde promontorium cronea quo ſupciliũ arduum tenrorete. Ciuitas ſindica ab hiero.lxvii.M.d.p. flumen ſceaceriges.

Boſphorus cimmericus: mæotis. Cap.vi.

i INde ad boſphori cimmerii ĩtroitũ.lxxxviii.M.d.p. Sed ipſius peninſulæ inter pontum & mœtium lacum excurrentis non amplior.lxxxvii.M.d.p. longitudo eſt. Latitudo nuſquam intra duo iugera: eonem uocant. Ora ipſa boſphori utrinq; ex aſia atq; europa curuatur in mœtin. Oppida in aditu boſphori primo hermonaſa. Dein cepe mileſiorum. Mox ſtratoclia: & phanagoria: & pene deſertũ apatos: ultĩoq; in oſtio cĩmeriũ: quod antea cerberion uocabatur.

Gentes circa mæotim. Cap.vii.

i INde mæotis lacus in europa dictus. A cimmerio accolunt meotici: hali: ſerni: ſerrei: ſcizi: gypſi. Dein tanain amnem gemino ore influentem incolũt ſarmatæ medorum (ut ferunt) ſoboles. Et ipſi in multa genera diuiſim. Primo ſauromatæ. gynei: gratumenæ: unde amazonum connubia. Dein euazæ: cottæ: cyzimeni: meſſeniani: chotobocci: choatæ: cyzæ: tindari: thuſſagetæ: thuracæ: uſque ad ſolitudĩes ſaxoſis conuallibus aſperas: ultra quas arymphei qui ad harriſeos pertinent mõtes. Tanain ipſum ſcythæ ſilin uocant. Mæotin temerinda quod ſignificãt matrem maris. Oppidum in tanais quoq; oſtio fuit. Tenuere finitima primi cares. Deinde cluzomeni: & macones. Poſtea panticapenſes. Sunt qui circa mæotin ad ceraunios mõtes altiores has tradunt gentes: a littore napras: ſupraq; eſſedonas: colchis iunctos: ac montium cacuminibus. Dein carmacas: oranos: nautagas: mazacas: aſcantios: acapeatas: agagamatas: phycers: rhimoſolos: aaſcomarcos. Et ad iuga caucaſi: icatalas: imaduchos: ranos: anclacas: rydios: caraſtaſcos: autiandas. Lagoũ amnem ex montibus catheis: in quẽ defluit opharus. Ibi gentes caucadas: ophari ras. Amnem menothaꝝ imituenis ex montibus ſciſſũ. Inter agdeos: carnapas: gardeos: acciſos: gabros: gregaros. Circaque

fonté imittiſi:imituos:& aparthenos. Alii influxiſſe eos euitas : anheetas:ſatameos : aſāpatas. Abis tanaitas:& napheonitas uiritim deleros. Aliqui flumen ochariū labip cantecos:& ſapeos tradunt. Tanaim uero tranſiſſe ſatareos:herticeos : ſpondolycos : ſynhietas:amaſſos:iſſos:catacetos:tagoros:caronos:netipos: agādeos : mādareos ſathurcheos: ſpaleos.

Armeniæ duæ. Cap.viii.

PEracta eſt interior ora:omneſq; accolæ. Nunc reddatur ingens ī mediterraneo ſinu. In quo multo aliter ac ueteres prodiderꝫ me nō eo inficias anxia perqſita cura rebus nuper in eo ſitu geſtis a Domitio Corbulone:regibuſq; inde miſſis ſupplicibus:aut regum liberis obſidibus. Ordiemur autem a cappadocum gente. Lōgiſſime hæc ponticarum omnium introrſus recedens minorem armeniam maioréq; & cōmagenem leuo ſuo latere tranſit. Dextra uero omnes in aſia dictas gentes plurimis ſupfuſa populis:magnoq; impetu ſcandens ad ortum ſolis & tauri iuga trāſit lycaoniā : pyſidiam:ciliciam. Vadit ſuper ātiochiæ tractum:& uſq; ad cyreſtricam eius regioné: pte ſua quæ uocatᷣ caraonia. Cōtédit itaq; ibi lōgitudo aſiæ.xii.l.M.p.efficit. Latitudo.d.c.M.xl.M.

Armenia maior. Cap.ix.

ARmenia autem maior incipit a pariedris montibus. Euphrate amne ut dictum eſt:aufertur cappadociæ: & qua diſcedit euphrates meſopotamiæ haud minus clara amne tigri. Vtrunq; fundit ipſa. Et initium meſopotamiæ facit inter duos āmes ituræ. Quod intereſt ibi tenent arabes orei. Sic finem uſq; ī adiabenem perfert. Ab ea trāſuerſis iugis incluſa. Latitudinem in leua pandit ad cyrum amnem tranſuerſa in araxem. Longitudinem uero ad minorem uſq; armeniam abſaro amne in pontum defluente & pariedris montibus:qui fundūt abſarum:diſcreta ab illacoriis. Oritur in enochis montibus quos alii coraxicos uocauere. Araxes eodem monte euphrates quo .vi.M.paſſuum interuallo auctuſq; amne muſi & ipſe (ut plures exiſtimauere)a cyro defertur in caſpium mare. Oppida celebrantur ī minore:cæſarea:zanicopolis. In maiore arſāmote euphrati proximum. Tigri argathiocerta. In excelſis aūt tigranocerta. Et in campis iuxta araxem artaxata. Vniuerſæ magnitudinem:Aufidus quinquagies centena milia prodidit. Claudius Cæſar longitudinem a daſcuſa ad confinium caſpii maris.xiii.M. paſſuum. Latitudinem dimidium eius. A tigranocerta ad hiberiam diuiditur:quod certum eſt: in præfecturas:quas.ii.ſtrategias uocant. Quaſdam ex iis uel ſingula regna quondam barbaris nominibus.c.xx. Claudūt eam ab oriēte mōtes: ſed non ſtatim ceraunii:nec adiabene regio. Quod intereſt ſpatiis cepreheni tenent. Ab iis iuga ceraunia. Vltra adiabeni tenent. Per conualles autem proximi armeniæ ſunt menobardi : & moſcheni. Adiabené tigris & montium ſinus munii cingunt. Ab leua eius regio medorum eſt: & proſpectus caſpii maris. Ex oceano hoc ut ſuo loco dicēus:fūditᷣ:totūq; caucaſi his mōtibus cīgitᷣ. Horꝫ īcolæ p cōfiniū armeniæ nūc dicentᷣ.

Albania:hiberia. Cap.x.

PLaniciem omnem a cyro uſq;:albanorum gens tenet. Mox hiberum diſcreta ab iis amne oeazane in cyro:e caucaſiis montibus defluente. Præualent oppida albaniæ cabalaca. Hiberiæ pharmaſus iuxta flumé neoris. Regio thaſiæ:& triare uſq; ad partedoros montes. Vltra ſunt colchicæ ſolitudines:quarum a latere ad ceraunios uerſo armenochalybes habitāt : & moſcorum tractus ad hiberum amnem in cyrum defluentem:& infra eos ſucaſani.& deinde macherones ad flumen abſarū. Sic plana ac deuexa optinentur. Rurſus ab albaniæ confinio tota montium fronte gentes ſiluorum fere:& infra lupeniorum:mox diduri: & ſodii.

Portæ caucaſiæ. Cap.xi.

AB his ſunt portæ caucaſiæ magno errore a multis caſpiæ dictæ : ingens naturæ opus & montibus interruptis repente ubi fores obditæ ferraris trabibus ſubter medias amne dyriodori fluente. Citraq; in rupe caſtello quod uocatur cumania : cōmunito ad arcendas tranſitu gentes innumeras. ubi loci terrarū orbe portis diſcluſo :

ex aduerſo maxime armaſtis oppidi hiberum a portis caucaſiis per montes gurduuos ualli. Suani indomitæ gentes auri tātum metalla fodiunt. Ab iis ad pontum uſque eniochorū plurima genera: mox acheorum. Ita ſe habet terrarum ſinus e clariſſimis. Aliqui inter pontum & caſpium mare. ccc. lxxv. M. paſſus non amplius intereſſe tradiderunt. Cornelius Nepos. c. l. M. tātis interim āguſtiis infeſtatur aſia. Claudius Cæſar a cimmerio boſphoro ad caſpium mare. c. l. M. prodidit. eaq; perfodere excogitaſſe Nicanorem Seleucum quo tēpore ab Ptolemæo Ceraunio ſit īterfectus. A portis caucaſiis ad pontum. cc. M. paſſus eſſe conſtar fere.

Inſulæ in ponto. Cap. xii.

INſulæ in ponto planiteæ ſiue cyaneæ: ſiue ſymplegades. Deinde apollonia tynnimas dicta: ut diſtingueretur ab ea: quæ eſt in europa. Diſtat a continente paſſibus mille. Cingitur. iii. M. & contra pharnaceā calcheritis: quā græci ariā dixerūt. ſacrāq; Marti. & in ea uolucres cum aduenis pugnaſſe pennaꝝ ictu.

Gentes in ſcythico oceano. Cap. xiii.

NVnc omnibus: quæ ſunt interiora aſiæ: dictis: rhiphæos montes tranſcendat animus. dextraq; littora oceani incedat. Tribus hic e partibus cæli alluēs aſiam ſcythicus a ſeptentrione: ab oriente eous: a meridie indicus uocatur. Varieq; per ſinus & incolas in complura nomina diuiditur. Verum aſiæ hæc quoq; magna portio appoſita ſeptentrioni iniuria ſyderis rigētis uaſtas ſolitudīes habet. Ab extremo aquilōe ad initium orientis æſtiui ſcythæ extra eos ſunt. Vltra aquilonis initia hyperboreos aliqui poſuere: pluribus in europa dictos. Primum inde noſcitur ꝓmontoriū celtice lytarmis. Fluuius carambucis ubi laſſata cum ſydeꝝ ui rhipheorum montiū deficiūt iuga. Ibiq; arimpheos quoſdam accepimus haud diſſimilem hyperboreis gentem. Sedes illis nemora. Alimēta baccæ. Capillus iuxta fœminis uiriſq; in probro exiſtiat̄. Ritus clæmentes. itaq; ſacros haberi narrant: inuiolatoſq; eſſe etiam feris accolarum populis. Nec ipſos modo: ſed illos etiam qui ad eos perfugerint. Vltra eos plane iam ſcythæ cimmerii: ciſianthi: georgi: & amazonum gens. Hæc uſq; ad caſpiū & hyrcaniū mare. Nanq; id erumpit ſythico oceano in aduerſa aſiæ pluribus nominibus accolaꝝ appellatum: celeberrimis duobus caſpio & hyrcano. Non minus hoc eſſe q̄ pontum euxinum Clytarchus putat. Eratoſthenes ponit & menſuram ab exortu ad meridiem per caduſiæ & albaniæ orā quinquies q̄draginta ſtadia. Inde per aratiaticos: amarbos: hyrcanos ad oſtium zoni fluminis quater octingenta ſtadia. Ab eo & oſtiū laxariſum mille quadraginta: quæ ſumma efficit quindecies. lxxv. M. paſſus. Artemidorus hinc detrahit. xxv. M. paſ. Agrippa caſpium mare gēteſq;: quæ circa ſunt & cū iis armeniā diſterminatas ab oriente oceano ſerico: & ab occidente caucaſi iugis: a meridie tauri: a ſeptentrione oceano ſcythico patere qua cognitum eſt. ccccxc. M. paſſus ī lōgitudīē. ccxc. M. in latitudinem prodidit. Non deſunt uero qui eius maris uniuerſū circuitū a freto. xxv. M. paſſuum tradunt. Irrumpit autem arctis faucibus in longitudinem ſpatioſis. At ubi cœpit in latitudinem pandi: lunatis obliquatur cornibus uelut ad mæotium lacum ab ore diſcedens ſcythici arcus: ut auctor eſt. M. Varro ſimilitudine. Primus ſinus appellatur ſcythicus: utrunq; enim accolunt ſcythæ. & per āguſtias inter ſe commeāt. Hinc nomades & ſauromatæ multis nominibus: illinc abzoæ non paucioribus. Ab introitu dextra mucronem ipſum faucium tenēt udini ſcythaꝝ populus. Deīde p orā albani (ut ferunt) ab Iaſone orti: ante quos mare quod eſt: albanū noīat̄. Hæc gēs ſuperfuſa mōtibus caucaſiis ad cyꝝ amnē armeniæ cōfiniū atq; hiberiæ deſcēdit: ut dictum eſt. Super maritima eius udinotumq; gente ſarmatæ: utidorſi: aroteres prætenduntur. Quorum a tergo īdicatæ iam amazones: & ſauromatides. Fluīa per albaniā decurrunt in mare caſos & albaneos. Deinde cambyſes: in caucaſiis ortus montibus: mox cyrus in coraxitis ut diximus. Oram omnēq caucaſo præaltis rupibus inacceſſo patere. cccc. xxv. paſſuum auctor eſt Agrippa. A cyro caſpium mare uocari

incipit.accolunt caſpii.Corrigendus eſt error in hoc loco multorum: & eorum etiã:q in armenia res proxime cum Corbulone geſſere. Nanq; ii caſpias appellauere portas hiberiæ:quas caucaſias diximus uocari.Situſq; depicti & ĩde miſſi hoc nomẽ ĩſcriptũ habent. Et Neronis principis comminatio ad caſpias portas tendere dicebatur:cum peteret illas:quæ per hiberiã in ſarmatas tendunt:uix ullo propter appoſitos montes aditu.Ad caſpium mare ſunt aliæ caſpiis gentibus iunctæ.quod dignoſci nõ poteſt: niſi ĩ comitatu rerum Alexandri Magni.Nanque perſaꝝ regna:quæ nunc parthorum ĩtelligimus: ĩter duo maria perſicũ & hyrcanum caucaſiis iugis attolluntur utrĩq; per deuexa laterum.Armeniæ maiori a frontis ꝑte:quæ uergit in commagenem:cephenia ut diximus copulatur:eiq; adiabene aſſyriorum initium.Cuius pars eſt arbelitis: ubi Dariũ Alexãder debellauit:proxĩa ſyriæ.Totã eã macedones mygdoniã cognoĩauerũt a ſimilitudine. Oppida alexandria item antiochia quam nyſibin uocant. Abeſt ab artaxatis.dcc.l.M.p. Fuit & ninus impoſita tigri ad ſolis occaſum ſpectans quõdam clariſſima. Reliqua uero fronte qua tendit ad caſpium mare atrapatenæ:ab armenia etene regione diſcreta araxe.Oppidum eius gazæ ab artaxatis q̄drĩgenta qnquaginta.M.p.Totidẽ ab ecbathanis medoꝝ:quoꝝ pars ſũt atrapateni.

Media:caſpiæ portæ:caucaſiæ. Cap.xiiii.

EChathana caput mediæ eſt. Seleucus rex condidit.A ſeleucia magna.dcc.l.M. paſſibus: a portis uero caſpiis.xx.M.Reliqua medorum oppida phiſagãzaga: apamea rhaphane cognominata. Cauſa portarum nominis eadem quæ ſupra:interruptis anguſto tranſitu iugis:ita ut uix ſingula meent plauſtra:longitudine.viii.M. paſſuum toto opere manufacto.Dextra leuaq; ambuſtis ſimiles impendent ſcopuli ſitiente tractu per.xxxviii.M. paſſus. Anguſtias impedit corriuatus ſalis e cautibus liquor:atq; eadẽ emiſſus.Præterea ſerpẽtiũ multitudo niſi hyeme trãſitum nõ ſinit.

Gentes circa hyrcanũ mare. Cap.xv.

ADiabenis connectuntur carduci quondam dicti: nunc corduerii: præfluente tigri.Iis ptatitæ patedoni appellati:q tenent caſpias portas.Iis a latere occurrũt altero deſerta parthiæ & cythenis iuga. Mox eiuſdem parthiæ amœniſſimus ſitus: q uocatur choara.Duæ urbes ibi parthorum appoſitæ quõdam medis: cauliope & alia in rupe iſſatis quondam. Ipſius uero parthiæ caput hecatompylos abeſt a portis.c. xxxiii.M.paſſuum.Ita parthorum quoq; regna foribus diſcludũtur. Egreſſos portis excipit ptorinus gens caſpica ad littora uſq;: quæ nomen portis & mari dedit. Leua montoſa. Ab ea gente retrorſus ad cyrum amnem produntur.cc.xx.M.paſſuum. Ab eodem amne ſi ſubeatur ad portas.dcc.M.p.Hunc enim deĩde cardinẽ Alexãdri Magni itinera facere. Ab iis portis ad indiæ principium ſtadia.xv.dc.lxxxx.M.procedendo ad bactra oppidum:quod appellant zariaſta:milies tria milia.dcc.M. Inde ad artaxaten amnem.v.M.

Itẽ gentes. Cap.xvi.

ACaſpiis ad orientem uerſus regio eſt apauortene dicta.& in ea fertilitatis ĩclytæ locus.Clareium mõs: gẽtes papyri:nariaci:ſtauri:hyrcani:a quorum littoribus idem mare hyrcanium uocari incipit a flumine ſideri.Citra id amnes maziris:ſtraor: omnia ex caucaſo.Sequit͛ regio margiane apricitatis inclytæ:ſola ĩ eo tractu uitifera. Vndiq; incluſa montibus amœnis: ambitu ſtadiorum mille quingentorũ: difficilis aditu propter arenoſas ſolitudines per.c.xx.M.paſſus.& ipſa contra parthiũ tractũ ſita:in qua Alexander alexandriam condiderat.qua diruta a barbaris Antiochus Seleuci filius eodem loco reſtituit ſeleuciam. Nam interfluente amargo qui corriuatur in zotale.Is maluerat illam antiochiam appellare. Vrbis amplitudo circuitum.lxx. ſtadiis.In hanc Orodes romanos craſſana clade captos deduxit. Ab huius excelſis per iuga caucaſi protenditur ad bactros uſq; gens mardorum fera ſui iuris.Ab eo tractu gentes oceani commori:berdrigei:harmatropi:cemari:commani:mirrhaſi:aremãdri: ianei.Flumina mãdrum: cridinum. Vltraq; coraſini:gaudari:araſini:patcani:atãgæ:

parthaſini:maratiani:naſotiani:arſilegi:quos græci caduſios appellauere:maticoni. Oppidum heraclea ab Alexādro conditum: quod deinde ſubuerſum ac reſtitutum Antiochus achaida appellauit. Dribices: quoꝝ medios fines ſecat oaxus amnis ortus ī lacu oaxo: ſyrmatæ:oxii: tagenioci: bateni: ſaraparæ: bactri quorum oppidū zariaſtes quod poſtea bactrum a flumine appellatū eſt. Gens hic optinet aduerſa montis paropanyſi:& aduerſus fontes indi. Includitur fluīe ocho. Vltra ſogdiani: oppidum pāda.& ī ultimis eorum finibus alexādria ab Alexādro Magno conditum oppidum. Aræ ibi ſunt ab Hercule & Libero patre cōſtitutæ: itē Cyro & Semiramide atq; Alexādro. Finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum: includente flumine laxere: quod ſcythæ ſylin uocant. Alexander militeſq; eius tanain putauere eſſe. Trāſcendit eū āne Dæmonas Seleuci & Antiochi regū dux: quē maxīe ſeqmur ī iis. araſq; Apollini dydimæo ſtatuit.

Scythaꝝ gentes. Cap. xvii.

VLtra ſunt ſcytharum populi. Perſæ illos ſagas uniuerſos appellauere a ꝑxima gente. Antiqui arameos. Scythæ ipſi perſas chorſaros: & caucaſum montem graucaſum: hoc eſt niue candidnm. Multitudo populorum innumera:& quæ cum parthis ex æquo degat. Celeberrimi eorum ſacæ:maſſagetæ:dahæ: eſſedones:aſtacæ: rhumnici:perſtithomototi:hiſti:edones:camæ:camacæ:euchatæ: cotieri: antariani: piicæ:arimaſpi antea cacidiri: aſſai: oetei. Ibi napei interiiſſe dicuntur & appellæi. Nobilia apud eos flumina mandragreum: & caſpaſum. Nec in alia parte maiorem auctorum inconſtantiam credo propter innumeras uagaſq; gentes. Hauſtum ipſius maris dulcem eſſe & Alexander Magnus prodidit:&. M. Varro talem perlatū Pōpeio iuxta res gerenti mithridatico bello:magnitudine haud dubie influentium amnium uicto ſale. Adiicit idem Pompeii ductu exploratum in bactros. vii. diebus ex india perueniri ad icarum flumen:quod in oxum influat. Et ex eo per caſpium in cyrum ſubuectos. Et quinq; non amplius diebus terreno itinere ad phaſin in pontū indicas poſſe deuehi merces. Inſulæ toto eo mari multæ. Vulgata una maxime tuzaga a caſpio mari ſcythicoq; oceano. In eam curſus inflectitur ad orientem conuerſa littorum fronte. Inhabitabilis eius prima pars a ſcythico promontorio ob niues. Proxía inculta ſæuitia gentium antropophagi ſcythæ inſident humanis corporibus ueſcētes. Ideoq; iuxta uaſtæ ſolitudines: ferarumq; multitudo haud diſſimilem hominū īmanitatem obſidens. Iterum deinde ſcythæ: iteꝝq; deſerta cum belluis uſq; ad iugum incumbens mari: quod uocant tabin. nec āte dimidiam ferme lōgitudinem eius oræ: quæ ſpectat æſtiuum orientem inhabitatur illa regio. Primi ſunt hominum qui noſcantur: ſeres lanitio ſiluarum nobiles:perfuſam aqua depectentes frondium caniciem. Vnde geminus fœminis noſtris labor redordiendi fila: rurſumq; texendi tā multiplici opere tam longinquo orbe petitur: ut in publico matrona tranſluceat. Seres mites quidem: ſed & ipſis feris perſimiles. Cœtum reliquorum mortalium fugiunt: cum commercia expetant. Primum eorum noſcitur flumen pſitaras: proximum carabi: tertiū lanos: a quo promontorium: chryſe ſinus: cyrnaba flumen: attanos ſinus. Et gēs hominum attacorū apricis ab omni noxio afflatu ſecluſa collibus: eadem qua hiperborei degūt temperie. De iis priuatim cōdidit uolumen Amometus: ſicut Ecatheus de hypboreis. Ab attacoris gentes thynni & phocari & iam indorum caſyri ītrorſus ad ſcythas uerſi humanis corporibus ueſcuntur. Nomades quoq; indiæ uagantur. Sunt q ab aquilōe contingi ab ipſis & cyconas dixere:& bryſanos. Sed īde (ut plane conſentiunt omnes) emodi montes aſſurgunt. Indorumq; gens incipit non eo tantum mari adiacēs: ueꝝ & a meridiano quod indicum appellauimus: quæq; pars orienti aduerſa recto prætēditur ſpatio ad flexum & initium indici maris. xviii. lxxv. M. p. colligit. Deinde qua flectit in meridiē. xxiiii. lxxv. M. paſſus: ut Eratoſthenes tradit uſq; ad īdū: qui eſt ab occidente finis indiæ. Cōplures autē totā ipſius longitudinem. xl. dierū noctiumque uelifico nauiū curſu determinauere. Et a ſeptentrione ad meridiē. xxviii. l. M. paſſus.

Agrippa longitudinis.xxxiii.M.latitudinis.xxiii.M.prodidit. Poſidonius ab æſtiuo ſolis ortu ad hybernũ exortũ metatus eſt:eã aduerſã galliæ ſtatuẽs: quam ab occidẽte æſtiuo ad occidentem hybernum metabatur totã a fauonio. Itaq; obuerſã eius uenti afflatu iuuari ĩdiã.ſalubrẽq; fieri haud dubia ratiõe docuit. Alia illius cæli facies. Alii ſyderum ortus.Binæ meſſes in anno.Binæ æſtates:media inter illas hyeme eteſiarum flatu. Noſtra uero brumali. Lenes ibi auræ. Mare nauigabile. Gentes & urbes ĩnũera-biles. Siquis omnes perſeq uelit. Etenĩ patefacta eſt non mõ Alexãdri Magni armis; regumq; qui ei ſucceſſere:circunuectis etiam in hyrcanium mare & caſpium Seleuco & Antiocho:præfectoq; claſſis eorum Patroclem. Verum & aliis auctoribus græcis:q cũ regibus ĩdicis morati ſunt:ſicut Megaſthenes & Dionyſius a Philadelpho miſſus ex ea cauſa uires quoque gentium prodidere. Non tamen deeſt diligentiæ locus:adeo diuerſa & ĩcredibilia tradũt. Alexãdri Magni comites ĩ eo tractu ĩdiæ quẽ ſubegerãt: ſcripſerũt.xv.M.oppidoꝝ fuiſſe. nullũ cõminus gẽtiũ.ix. Indiamq; tertiam partem eſſe terrarũ omniũ:multitudinem gẽtiũ innumerã probabili ſane ratione. Indi enim prope gentium ſoli:nunquam emigrauere finibus ſuis. Colliguntur a Libero patre ad Alexandrum Magnum reges eorum.cliii.annis.vi.M.cccc.ii. adiiciunt & menſes tres. Amnium mira uaſtitas. Proditur Alexandrum magnum nullo die minus ſtadia ſexcenta nauigaſſe in indo:nec potuiſſe ante menſes quĩq; enauigare adiectis paucis diebus: & tamen minorem gange eſſe conſtat. Seneca etiam apud nos. Megaſtenes tentata indiæ commentatione.lx.amnes eius prodidit. Gentes duodeuiginti centũq;. Par labor ſit montes enumerare. Iunguntur inter ſe hymaus:hemodus:paropanyſus; caucaſus.p.a.R.a.quibus tota decurrit in planiciem immenſam & ægypto ſimilem. Verum ut terrena demonſtratio intelligatur: Alexandri Magni ueſtigiis inſiſtamus. Diognetus & Betonis itinerum eius mẽſores ſcripſere a portis caſpiis hecatompylon parthorum quot diximus milia eſſe. Inde alexandriam arion:quam urbem is rex cõ-didit.d.lxxv.M. Inde ad prophitaſiam drangarum.cxcix.M. ad cricaſiorum oppidũ .d.d.lxv. Inde orthoſpanum.clxxv.M. Inde Alexãdri oppidum.l.M. In quibuſdam exemplaribus diuerſi numeri reperiuntur. Hanc urbem ſub ipſo caucaſo eſſe poſitã. Ab ea ad flumen chepta:& oppidum ĩdorum peucodatim.cc.xxvii.M. Inde ad flumẽ indum & oppidum taxilla.lx.M.ad hydaſpen fluuium clarum .c.xx.M.ad hyſpaſin non ignobiliorem .lxix.cccxc. M. qui fuit Alexandri itinerum terminus:exuperato tamen amne ariſq; ĩ aduerſa ripa dicatis. Epiſtolæ quoq; regis ipſius cõſentiunt his. Reliqua ĩde Seleuco Nicanori peragrata ſunt:ad heſidrum.c.lxix.M. Iomanẽ amnẽ tantundem. Exemplaria aliqua adiiciunt .v.M.paſſus. Inde ad gãgem.cxii.M. ad rhodaphã .clxix.M.alii.ccc.M.xxv.M. In hoc ſpatio produnt ad callinipaxa oppidũ .clxvii.d.alii.cclxv.M. Inde ad confluentem iomanis amnis & gangis .dc.xxv.M. Pleriq; adiiciunt.xiii.M. ad oppidumque polypodra.cccc.xxv. Ad oſtium gãgis .dc. .xxxviii.M.d.gẽtes quas memorare non pigeat:a mõtibus hemodis:quoꝝ ꝓmõtoriũ himaus uocatur: incolarum lingua niuoſum ſignificante: iſari:coſyri:izgi & ꝑ iuga chiſotoſagi:multaꝝq; gẽtiũ cognomen bracmanæ quorũ macco calingæ fluĩa pumas & cãnas: quod in gange influit ãbo nauigabilia. Gentes calingæ ꝓxĩæ mari & ſupra mandæi:malli:quoꝝ mons mallus tractuſq; eius finis ganges.

Fluuius ganges. Cap.xviii.

HVnc alii ĩcertis fontibus ut nilum tigantẽq; uicina eodem modo. Alii ĩ ſcythicis mõtibus naſci dixerunt. Influere in eũ.xix.amnes. Ex iis nauigabiles præter iã dictos crenacã:uamã:rhumuobã:caſphagũ ſonũ. Alii cũ magno fragore ipſius ſtatĩ fontis erũpere:deiectũq; ꝑ ſcopuloſa & abrupta ubi primũ molles planicies cõtigat ĩ quodã lacu hoſpitari. Inde lenẽ fluere: ubi minimum .viii.M.paſſuũ latitudine: ubi modicũ:ſtadioꝝ cẽtũ. Altitudine nuſq̃ minore paſſuũ.xx.M.

Ganges indiæ. Cap.xix.

NOuiſſiæ gẽtes gangaridũ:calignatũ.Regio pertalis uocat̃.Regi.lxx.M.peditũ: equites mille: elephanti .dcc.in procinctu bellorũ excubant. Nanq; uita miti- oribus populis ĩdorũ multipartita degitur. Alii tellurẽ exercent. Miliciã alii capeſſũr. Merces alii ſuas euehunt. Res externas inuehunr. Reſpublicas optimi ditiſſimique remperãr. Iudicia reddunt. Regibus aſſident. Quintũ genus celebratæ illic & prope ĩ religionẽ uerſæ ſapientiæ deditũ:uolũtaria ſẽper morte uitã accenſo prius rogo finit. Vnũ ſup hoc eſt ſemiferum : ac plenum laboris ĩmẽſi:a quo ſupradicta continentur uenandi elephantes domandiq;. Iis arant. Iis ĩuehunr. Hæc maxime nouere pecuaria. His dimicant:militantq; pro finibus. Delectũ ĩ bellua uires & ætas:atq; magnitudo faciunt. Inſula in gange ẽ magnæ amplitudinis gentẽ continens unam modogalincã noĩe. Vltra ſiti ſunt modubæ molindæ. Vbere cum oppido eiuſdẽ noĩs magnifico modroeſi:preti:caliſſæ:ſaſuri:ſaſſulæ:colubæ:orculæ:abali:taluctæ. Rex horũ peditũ .l.milia:eqtũ q̃ttuor milia:elephãtorũ.cccc.ĩ armis haber. Validior deĩde gẽs andaræ pluriſ uicis.xxx.oppidis:quæ muris t̃ribuſq; muniũr̃. Regi præbet peditũ cẽtũ milia: eqtũ duo milia:elephãtos mille. Ferrliſſĩ iũt auri dardæ:ſetæ uero argenti. Sed oĩũ in india prope:non modo in hoc tractu potentiam claritatemq; anrecedunr praſi ampliſſima urbe ditiſſimaq; palybotra:unde quidam ipſam gentẽ palybotros uocãt: immo uero tractum uniuerſum a gange. Rege eorum peditum ſexcenta milia:eqtũ .xxx.milia:elephantorum nouem milia per omnes dies ſtipendiãr̃. Vnde coniectatio ingens opum eſt. Ab iis in interiore ſitu monedes & ſuari:quorum mons malleus: in quo umbræ ad ſeptentrionem cadunt hyeme: æſtate in auſtrum:per ſenos menſes. Septenrriones eo in tractu ſemel in anno apparere:nec niſi.xv.diebus: Beton auctor eſt. Hoc idem pluribus locis indiæ fieri: Megaſthenes. Auſtrinum polum ĩdi dramaſa uocant. Amnis iomanes per gangem & palybothros decurrit:inter oppida methora & cyriſoborca. A gange uerſa ad meridiem plaga tinguntur ſole populi iam quidem infecti:nondum tamen æthiopum modo exuſti. quantum ad indum accedũt:tantũ colore præferunt ſydus. Indus ſtatim a praſiorum gente:quorũ in montanis pygmæi tradũt̃. Artemidorus inter duos amnes.xxi.milia paſſuũ:intereſſe tradit.

Indus fluuius. Cap.xx.

INdus ſandus ab incolĩs appellatus in iugo caucaſi montis:quod uocat̃ paro- panyſus aduerſus ſolis ortum effuſus:& ipſe undeuiginti recipit amnes. Sed clariſſimos hydaſpen quattuor alios afferentem:cantabram tres. Per ſe uero nauiga- biles aceſinum & hypaſin.quadam tamen aquarum modeſtia nuſquam latior quin- quaginra ſtadiis:aur altior.xv.paſſus: ampliſſimam inſulam efficiens:quæ praſiane nominatur:& aliam minorem quæ pacale. Ipſe per.xii.xl. paſſuum pauciſſimis auc- toribus nauigatus : & quodam ſolis comitatu in occaſum uerſus oceano ĩfunditur. Menſuram in ora ad eum ponam ut inuenio generatim : quanquam inter ſe nullæ congruant. Ab oſtio gangis ad promontoriũ galingon & oppidũ dandagula .dccxxv. milia paſſuum. Ad tropina.xii.M.xxv. Ad perimulæ promontoriũ:ubi ẽ celeberrimũ indiæ emporiũ.dccl.ad oppidum in inſula quam ſupradiximus patalam.dcxx.milia paſſuũ. Gentes montanæ inter eum & iomanem : ceſi : cetriboni ſilueſtres. Deinde megallæ:quorum regi quingenti elephanti: peditũ & eqtũ numerus ĩcertus. Chryſei paraſangæ:aſangi:tigri feras ſcatẽres. Armant peditũ.xxx.milia:elephãtos.ccc. eqtes .dccc. Hos includit indus montium corona circundatos : & ſolitudinibus.dcxxv. milia. Infra ſolitudines dari:ſuræ. Iterũque ſolitudines:per.clxxxvii. milia paſſuum: plerunq; harenis ambientibus haud alio modo q̃ inſulas mari. Infra deſerta hæc mal- tecoræ:ſingæ:marohæ:rarungæ : moruntes:& maſuæ:pangungæ:ialii. Hi montium qui perpetuo tractu oceani oram tenenr:incolæ liberi & regum exptes multis urbibus montanos optinent colles. Nareæ deinde quos claudit mons altiſſimus indicorum capitalia. Huius incolæ alio latere late auri & argẽti metalla fodiunt. Ab iis oraturæ.

Quorũ regi elephanti quidem.x.milia. Sed ãplæ uires peditum. Varetatæ qui ſub rege elephãtos nõ alũt fiducia equitũ peditũque. Odõboeræ:ſalabaſtræ:horatæ urbe pulchra foſſis paluſtribus munita:p quas crocodili humani corporis auidiſſimi aditũ niſi põte nõ dãt. Et aliud apud illos laudatur oppidum automela impoſitum littori quinq; amnium in unum cõfluẽte cõcurſu: emporio nobili. Regi eorum elephantos mille. dc. peditum.cl.equitum.v. Pauperior charmarũ rex:elephãtos.lx. paruaſque reliquas uires habet. Ab iis gẽs pande ſola ĩdorꝶ regnata fœminis. Vnã Herculi ſexus eius genitã ferunt:ob idq; gratiorem:regno donatam præcipuo. Ab ea deducẽtes originẽ ĩperitãt.ccc.oppidis:peditũ.cl.milia:elephantis quingentis. Poſt hanc trecẽtarꝶ urbium ſyrieni:derangæ:poſingæ:buzæ: gogiarei:umbræ:nereæ:brancoſi:nobundæ: cocondæ: neſæi:pedatritæ:ſalobriaſæ; oloſtræ patalam inſulam attĩgentes: a cuius extremo littore ad caſpias portas.xviii.xxv.milia produntur. Hunc deinde accolunt indum aduerſus eos euidenti demonſtratione amatæ:bolingæ: gallitalutæ:dimuri: megari:ordabæ:meſæ:abliiſuri:ſyleni. Mox deſerta ĩ.ccl.milia paſſuũ. Quibus exuperatis organagæ:abaortæ:ſibaræ: ſuertæ. & ab iis ſolitudines prioribus pares. Dein ſorophages:ſargæ:baragomatæ. Vmbrittæq;: quorum.xii.natiões:ſinguliſque binæ urbes. Aſeni trium urbium incolæ. Caput eorum bucephala Alexandri regis equo:cui fuerat hoc nomen ibi ſepulto cõditum. Mutani ſuper hos caucaſo ſubiecti. Soleadæ: ſondræ:tranſgreſſiſq; indum:& cum eo decurrentibus ſamarabriæ:ſambraceni:briſabritæ:orſiandi: xenitaxilæ cum urbe celebri. Iam ĩ plana demiſſo tractu cui uniuerſo nomen amandræ. Populi quattuor peucolitæ:arſagalitæ: geretæ:aſoi. Etenim pleriq; ab occidente non indo ãne determinant:ſed adiiciunt quattuor:ſatrapias:gedroſos: archaotas:arios: paropanyſdas:laſdas.

Arii & iunctæ gentes. Cap.xxi.

VLtimo fine cophetæ fluuio:quæ omnia ariorum eſſe aliis placet. Necnõ & nyſã urbem pleriq; indiæ adſcribunt:montemq; merum Libero patri ſacrum. Vnde origo fabulæ Iouis fœmine editum. Item aſpagonas gentem uitis & lauri & buxi: pomorumq; omnium in græcia naſcentium fertilem. Quæ memoranda & ꝓpe fabuloſa de fertilitate terræ ac genere frugum arborũq; aut ferarum ac uolucrũ & aliorum animalium traduntur: ſuis quæq; locis in reliqua parte operis commemorabuntur. Quattuor uero ſatrapiæ mox paulo ad taprobanam inſulam feſtinãte animo. Sed ante ſunt aliæ petalæ quã ſignificauimus in ipſis faucibus indi triquetra figura.ccxx.M.paſſuum latitudĩe. Extra oſtium indi chryſæ & argyræ fertiles metallis ut credo. Nam quod aliqui tradidere aureum argẽteumq; iis ſolum eſſe: haud facile crediderĩ. Ab iis.xx.M.paſſuum crocale. Ab ea.xii.M.paſſuũ bibaga oſtreis & cõchylis referta. Deĩde toralliba.ix.M.paſſuũ a ſupradicta:multæq; ignobiles.

Taprobanæ inſula. Cap.xxii.

TAprobanem alterum orbem terrarum eſſe diu exiſtimatum eſt antichthonum appellatione. Vt liqueret inſulam eſſe Alexandri Magni ætas reſq; præſtitere. Oneſicritus claſſis eius præfectus elephãtos ibi maiores bellicoſioreſq; q̃ ĩ india gigni ſcripſit. Megaſthenes flumine diuidi. Incolaſq; palæogones appellari auri margaritarumq; grandium fertiliores q̃ indos. Eratoſthenes & mẽſuram prodidit lõgitudinis.vii.milia ſtadiorum:latitudinis.v.milia.nec urbes eſſe:ſed uicos ſeptingẽtos. Incipit ab eoo mari inter ortum occaſumq; ſolis indiæ prætenta:& quõdam credita.xx.dierũ nauigatiõe a praſiana gente diſtare:mox quia papyraceis nauibus armamẽtiſque nili peteretur ad noſtrarum nauium curſus.vii. dierum interuallo taxato. Mare intereſt uadoſum: ſenis non amplius altitudinis paſſibus: ſed certis canalibus adeo ꝓfũdũ ut nullæ anchoræ ſidant. ob id nauibus utrinq; proræ ne per anguſtias aluei circũagi ſit neceſſe. Syderum in nauigando nulla obſeruatio. Septentrio non cernitur. Sed uolucres ſecum uehunt emitentes ſæpius.meatumq; earum terras petentiũ comitãt.

Nec pluſq̄ ternis menſibus in anno nauigant. Cauent a ſolſtitio maxime .c. dies tunc illo mari hyberno. Hactẽus a priſcis memorata. Nobis diligẽtior noticia Claudii principatu cõtigit. Legatis etiam ex inſula aduectis. Id accidit hoc modo. Annii Plocamii qui maris rubri uectigal a fiſco redemerat: libertus circa arabiam nauigans aqlõibus raptus præter carmaniam quintodecimo die hippuros portum eius ĩuectus hoſpitali regis clæmẽtia ſex mẽſiũ tẽpore imbutus alloq̄o pcontãti poſtea enarrauit romanos & Cæſarẽ miꝶ ĩ modũ inauditos iuſticia ille ſuſpexit: ꝙ pares pondere denarii eſſẽt in captiua pecunia: cum diuerſæ imagines indicarẽt a pluribus factos. Et hoc maxime ſollicitatus ad amicitiã: legatos quattuor miſit prĩcipe eorũ Rhachia. Ex iis cognitũ .d. eſſe oppida. Portum contra meridiẽ appoſitum oppido paleſimundo omniũ ibi clariſſĩo ac regia .cc. p. Lebis ſtagnũ intus megiſba .ccclxxv. M. paſſuũ ãbitu inſulas pabuli tantũ fertiles cõplexũ. Et ex eo duo ãnes erũpe paleſimundũ iuxta oppidum eiuſdem noĩs influentẽ in portũ tribus alueis .v. ſtadiorũ artiſſimo .xv. ãpliſſĩo. Alteꝶ ad ſeptentrionẽ indiãq; uerſus cydara noĩe. Proximũ eſſe indiæ promontoriũ: quod uocatur colaicum quatridui nauigatione: medio incurſu ſolis inſula incurrẽte. Mare id colore puiridi: præterea fruticoſum arboribus iubas eaꝶ gubernaculis deterẽtibus. Septentriones uergiliaſq; apud nos ueluti in nouo cælo mirabantur. Lunam quidem apud ipſos non niſi ab octaua ad .xv. ſupra terram aſpici fatentes. Canopum lucere noctibus ſydus ingens & clarum. Sed maxime mirum iis erat umbras ſuas in noſtrũ cælum cadere non in ſuum: ſolẽq; a leua oriri & in dextra occidere potiuſq̄ e diuerſo. Iidem narrauere latus inſulæ quod prætenderetur indiæ .x. M. ſtadiorum eſſe ab oriente hyberno ultra montes emodos. Saeras quoq; ab ipſis aſpici: notos etiã cõmercio patriæ mabaciæ commeaſſe eo aduẽis ibi feras occurſare. Ipſos uero excedere hominũ magnitudinem: rutilis comis: ceruleis oculis: oris ſono truci nulli commercio linguæ. Cætera eadẽ quæ noſtri negociatores. Fluminis ulteriore ripa merces poſitas iuxta uenalia tolli ab iis ſi placeat permutatio. non aliter odio triſtiore luxuriæ q̄ ſi perducta mens illuc uſq; cogitet quid & quod petatur: & quare. Sed ne taprobane quidẽ q̄uis extra orbem a natura relegata noſtris uitiis caret. Aurum argentumq; & ibi in precio. Marmor teſtudinis ſimile. Gẽmæ margaritæque in honore multo præſtantiores. Et totus luxuriæ noſtræ cumulus ipſorum opes maiores eſſe dicebant: ſed apud nos opulentiæ maiorem uſum. Seruum memini: non in diem aut interdiu ſõnũ. Edificia modice ab humo extantia. Annonam nunquam augeri. Nõ fora liteſue eſſe. Coli Herculem. Eligi regem a populo ſenecta clæmẽtiaq; liberos non habentem. Et ſi poſtea gignat abdicari: ne fiat hæreditarium regnum. Rectores ei a populo .xxx. dari. nec niſi plurium ſententia quenquam capite damnari. Sic quoq; appellationem eſſe ad populum. Lxx. iudices dari: ſi liberent ii reum: amplius .xxx. iis nullã eſſe dignationem: grauiſſimo probro. Regi cultum Liberi patris: cæteris arabum. Regem ſiquid delinquat: morte mulctari nullo interimente: ſed auerſantibus cunctis: & commercia etiam ſermonis negantibus. Feſta uenatione abſumi. Gratiſſimam eam tigribus elephantiſq; conſtare. Agros diligenter coli. Pomis abundare. Eſſe & in piſcatu uoluptatem: teſtudinum maxime. quarum ſuperficie familias habitantium contegi: tanta repiri magnitudine. Vitam hominum centum annis modicam. Hæc comperta de taprobane. Quattuor ſatrapiæ: quas ĩ hũc locũ diſtulimus ita ſe habẽt.

Capiſſenæ: danti: carmania. Cap. xxiii.

A Proximis indo gentibus montana capiſſenæ habent capiſſam urbẽ quã diruit Cyrus. Aracoſia cum oppido & flumĩe eiuſdem nominis: quod quidam cutim dixere a Semiramide conditum. Amnis hermandus perfluens per abeſten rhacoſiorum. Proximos iis meridie ad patrem arochatarum faciunt dexendruſos: a ſeptẽtriõe paropanyſidas. Cartana oppidum ſub caucaſo: quod poſtea cecrogonis dictum. Hæc regio eſt ex aduerſo bactrianorũ. Deinde eius oppidum alexandria a cõditore dictũ:

Syndraci:daugalæ:parapianæ:cãtaces:magi. Ad caucaſũ cadruſi oppidũ ab Alexãdro cõditum. Infra hæc omnia ora arabindo. Ariana regio ambuſta feruoribus deſertiſq; circundata. Multa tamen interfuſa opacitate cultores congregat circa duos maxime fluuios tõderon & aroſapen. Oppidũ artaco anarius amnis:ꝗ præfluit alexandriã ab Alexandto conditam. Patet oppidum ſtadia.xxx.multoq; pulchrius:ſicut Acticinius tradit artacabene. Item ab Antiocho munitum ſtadia.L.deinde doriſci gens. Amnes pharnacotis:oppradus:prothaſia. Oppidum zaraſpaꝝ:dtangæ:atgetæ:zarangæ: gedruſi. Oppida peucolis lymphorta:methoricum:deſerta. Amnis manain. Auguttiri gens. Flumen boru. Genſurbi flumen nauigabile ponamus pandoꝝ finibus. Item cabyrus ſuaroꝝ oſtio portuoſus. Oppidum condigramma. Flumen cophes. Influunt in eum nauigabilia ſaddarus:paroſpus:ſcdinus. Arianæ ptẽ eſſe daratim aliꝗ uolũt. menſuramq; ꝓdunt utriuſq; longitudine.xviiii.l.milium paſſuũ: latitudĩe dimidio minorem q̃ indiæ. Alii gedruſos & ſyros poſuere pet.c.xxxiiii.M.p.mox ichthiophagos. Oritas propria non indotum lingua loquentes per .cc.M. paſſus. Inde poſuere arbiorum gentem per.cc.M.paſſus. Ichthiophagos omnes Alexander uetuit piſcibus uiuere. Vltra deſerta. Deĩde carmania:ac perſis atq; arabia. Sed priuſq̃ hæc generatĩ perſequamur:indicare conuenit quæ prodit Oneſicritus claſſe Alexandri circũuectus in mediterranea perſidis & indiæ narrata ptoxime a Iuba. Deinde eam nauigationẽ quæ his annis comperta ſeruatur hodie. Oneſicriti & Nearchi nauigatio:nec nomĩa habet manſionum nec ſpatia. Primumq; xylenopolis ab Alexandto condita: unde cœperunt exordium. Iuxta quod flumen aut ubi fuerit:non ſatis explanatur. Hæc tamen digna memoratu produntur. Ab iis oppidum a Nearcho cõditũ in nauigatiõe ea. Flumen nabrum nauium capax contra inſulam diſtans .lxx. ſtadiis. Alexandria condita a Leonato iuſſu Alexandri in finibus gentis. Argenuus portu ſalubris. Flumẽ tumberum nauigabile. Circa quod pariræ. Deinde ichthiophagi tam longo tractu: ut .xx.dierum ſpatio prænauigauerint inſulam quæ ſolis appellatur: & eadem cubile nympharum rubens:in qua nullum non animal abſumitur incettis cauſis. Ori gens. Flumen carmaniæ hytanis portuoſum & auro fettile. Ab eo primum ſeptentriones apparuiſſe adnotauete. Arcturum nec omnibus cerni noctibus: nec totis unquam. Achemenides uſq; illo tenuiſſe. Aeris & fetri metalla & arſenici ac minii exerceri. Inde promontorium carmaniæ eſt. Ex quo in aduerſo ota ad gentem arabiæ macas traiectus diſtar.L.M.p. Inſulæ tres quarum orada tantum habitatur a coſa a continenti .xxv.M.p. Inſulæ quattuor intimo ĩ ſinu ante perida. Citca has hidri marini uicenũ cubitorum adnatantes terruere claſſem. Inſula acrotadus. Item gauratæ: in quibus chiana gens. Flumen hyperis in medio ſinu perſico onerariarũ nauium capax. Flumẽ ſiriogagus quo ſpaſargadas ſeptimo die nauigatur. Flumen nauigabile phirſtimus. Inſula ſine noĩe. Flumen granius modicaꝝ nauiũ capax p ſuſianẽ fluit. Dextera eius accolũt deximõtani:ꝗ bitumẽ pficiũt. Flumẽ zarotis oſtio difficili niſi peritis. Inſulæ duæ patuæ. Inde uadoſa nauigatio paluſtri ſimilis. Per euripos tamen quoſdã pagit. Oſtium euphtatis. Lacus quem faciunt euleus & tigris iuxta cariacen. Inde tigiſuſa. Feſtos dies ibi agentem Alexandrũ inuenerunt ſeptimo menſe poſtq̃ digreſſus ab iis fuerat patalis tertio nauigationis die. Sic Alexãdri claſſis nauigauit. Poſtea ab ſyagro arabiæ promontorio patalen fauonio quem hypalũ ibi uocant: peti certiſſimũ uidebatur.xiii.M.xxxii.paſſuũ æſtĩatione. Secuta uero ætas ꝓpiorem curſũ rutiotemque indicauit:ſi ab eodem ꝓmontorio zigerum amnẽ portũ ĩdiæ peteret. Diuq; ita nauigatum eſt:donec compendia inuenit metcator:luctoque india admota eſt. Quippe omnibus annis nauigatur ſagittariorum cohortibus impoſitis.etenĩ pyratæ maxime infeſtabãt. Nec pigebit totum curſũ ab ægypto exponere nunc primum certa noticia pateſcente. Digna res nullo anno minus hic quingenteſimis ĩperii noſtri exhauriente india & merces remittente:quæ apud nos centuplicato ueniant. Mille milibus paſſuũ

ab alexādria abeſt oppidū iuliopolis. Inde nauigāt nilo coptū.cccii.M.paſſuum.qui curſus etefiis flātibus peragitur.xv.diebus. A copto camelis itur aquationum ratione manſionibus diſpoſitis. Prima appellatur hydreum .xxxii. Secunda in monte diei itīere. Tertia ī altero hydremate a copto.xcv. Deīde ī mōte. Mox ad hydreū Apollinis a copto.c.lxxxiiii.M.paſſus. Rurſus ī monte. Mox ad nouum hydreum a copto.cc.xxxiii.p. Eſt & aliud hydreū uetus. Troglodyticum noīat᷑: ubi præſidium excubat diuerticulo duū miliū. Diſtat a nouo hydremate quattuor.M. paſſuū. Inde berenice oppidum: ubi portus rubri maris a copto.cc.lviii.p. Sed qa maior pars itineris cōficitur noctibus propter æſtus: & ſtatim die abſumuntur totum a copto berenicen iter duodecimo conficitur die. Nauigare incipiūt æſtate media ante canis ortū: aut ab exortu ꝑtinus. Veniūtq; circiter.xxx.die ocelin arabiæ: aut canen thuriferæ regiōis. Eſt & tertius portus: qui uocatur muza: quem indica nauigatio non petit: nec niſi thuris odorūq; arabicorumq; mercatores. Intus oppida regia eius: unū appellatur ſaphar: aliudque ſabe. Indos autem petentibus utiliſſimum eſt ab oceli egredi. Inde uento hipalo nauigant diebus.xl.ad primum emporium indiæ. Muzirum nō expetendum propter uicinos pyratas: qui optinent locum nomine hydras: neque eſt abundans mercibus. Præterea longe a terra abeſt nauium ſtatio. lintribuſq; efferūtur onera quæ geruntur. Regnabat ibi: cum proderem hæc: Celebothras. Alius utilior portus gentis necanidon: qui uocatur becare. Ibi regnat Paridion: longe ab emporio mediterraneo diſtāte oppido quod uocatur moduſa. Regio autem ex qua piper monoxylis lītribus becaren conuehunt: uocatur cōtionara: quæ omnia gētium portuumue aut oppidoꝝ nomina apud neminem priorum inueniuntur. quo apparet mutari locorum ſtatus. Ex india renauigant menſe ægyptio tybi incipiēte noſtro decembri: aut utiq; mechiris ægypti intra diem ſextum: quod fit intra idus iañ. noſtras. Ita euenit ut eodem anno remeent. Nauigant autem ex india uēto uulturno: & cum intrauere rubrum mare africo uel auſtro. Nūc reuertemur ad propoſitum. Carmaniæ oram patere duodecies .L.M.paſſuū Nearchus ſcripſir. Ab īitio eius ad flumē ſabin.c.M.p. Inde uineas coli & arua. flumē iananin.xxv.M.ſpatio. Regio uocat᷑ armixia. Oppida carmaniæ: zethis alexandria. Irrumpit deinde & in hac parte geminum mare in terras quod rubrum dixere noſtri: græcia erythreum a rege Erythra. Aut ut alii ſolis repercuſſu talem reddi colorē exiſtimantes. Alii ab arena terraq;. Alii tali aquæ ipſius natura.

Sinus perſicus & arabicus. Cap.xxiiii.

SEd in duos diuiditur ſinus. Is qui ab oriente eſt: perſicus appellatur.xxv.M. paſſuum circuitu: ut Eratoſthenes tradit. Ex aduerſo eſt arabia: cuius .xii.M. paſſuum longitudo. Rurſus altero ambitur ſinu arabico nominato oceanum q̄ īfluit azanium appellāt. Perſicum introitū.v.M. paſſuū latitudinis: alii quattuor fecerūt. Ab eo ad intimum ſinū recto curſu.xi.M.xxv.prope modum conſtat eſſe: & ſitū eius humani capitis effigie. Oneſicritus & Nearchus ab indo amne in ſinum perſicū arq; illinc babylonem ab Euphratis paludibus ſcripſerūt.xxv.M.paſſuum eſſe. In carmaniæ āgulo ſūt chelonophagi teſtudinū ſuperficie caſās tegētes: carne ueſcētes. A fluīe arabi ꝑmōtoriū ipſū īhabitāt: præter capita toto corpore hirti coriiſq; piſciū ueſtiti.

Caſcandrus inſula: parthorū regna. Cap.xxv.

AB horum tractu indiam uerſus caſcandrus deſerta inſula in oceano .M.paſſus traditur. Iuxta eam freto influente ſtoidis quæſtuoſa margaritis a promōtorio. Carmanis iūgūt᷑ armozei. Quidam interponūt arbios.cccc.xii.paſſus toto littore. Ibi portus macedonum & aræ Alexandri. In ꝑmontorio amnes ſiccanas: dein dratinus & ſalſus. Ab eo ꝑmontorium themiſteas. Inſula aphrodiſias habitatur. Inde perſidis initium ad flumen oratim: quo diuiditur ab elimaide. Contra perſidem inſulæ philos caſandra aracha cum monte præalto Neptunno ſacra. Ipſa perſis aduerſus occaſum ſita optinet littora.d.l.M. paſſus etiam ī luxum diues in parthoꝝ iam pridē trāſlata

nomen. Horū de imperio nūc paucis. Regna parthoꝝ duodeuiginti ſūt omnia. ita enim diuidūt ꝓuincias circa duo: ut diximus: maria rubꝝ a meridie: hyrcanū a ſeptētriōe. Ex iis. xii. quæ ſupiora dicunt᷑: incipiūt a confinio armeniæ caſpiiſq; litronbus. Pertinent ad ſcythas: cū ꝗbus ex æquo degunt. Reliqua. vii. regna inferioraa ppellāt᷑. Quod ad parthos attinet ſemp fuit parthia in radicibus montium ſæpius dictorum: q omnes eas gentes prætexūt. Habēt ab ortu arios: a meridie carmaniam & arianos: ab occaſu parthitas medos: a ſeptentriōe hyrcanos. Vndiq; deſertis cincta. Vlreriores parthi nomades appellātur. Citra deſerta. Ab occaſu urbes eoꝝ: quas diximus: iſſatis & calliope: ab oriente æſtiuo pyropum : ab hyberno mania. In medio necaton pylos. Arſace regio niſea parthienæ nobiles: ubi alexandropolis a cōditore.

Media: meſopotamia: babylon: ſeleucia. Cap. xxvi.

NEceſſariū eſt in hoc loco ſignare & medoꝝ ſitū: terraꝝq; faciem circūagere ad pſicū mare: quo facilius deinde reliqua noſcant᷑. Nanq; media ab occaſu rrāſuerſa oblique parthiæ occurrens: utraq; regna includit. Habet ipſa ab ortu caſpios & parthos: a meridie ſithacenem & ſuſianen & perſida : ab occaſu adiabenen : a ſeptentrione armeniam. Perſæ rubrum mare ſemp accoluere: propter quod is ſinus pſicus uocatur. Regio ibi maritima cyribolus. Quia uero ipſa ſubit ad medos elymas megala appellarur locus arduo montis aſcenſu per gradus introitu anguſto ad perſopolin caput regni dirutā ab Alexandro. Præterea haber in extremis finibus laodiceā ab Antiocho conditā. Inde ad orientem magi optinent fraſargida caſtellum: in quo Cyri ſepulchrum eſt. Er horum egbathana oppidum : tranſlarum ab Dario rege ad monres. Inter parthos & arianos excurrunt parathaceni. His gentibus & euphrate inferiora regna includūtur. Reliqua dicemus a meſopotamia excepro mucrone eius arabumq; populis in priore dictis uolumine. Meſopotamia tota aſſyrioꝝ fuit uicatī diſperſa: præter babylona & ninum. Macedones eam in urbes congregauere propter ubertarem ſoli. Oppida prærer iam dicta habet ſeleuciam: laodiceam: arthemirā. Itē in arabum gente qui arroei uocantur & mardani: anriochia: quæ a præfecto meſopotamiæ Nicanore condita: nicanoria uel arabes uocatur. Iungūtur iis arabes. Introrſus eldamarii. Super quos ad pellacontā flumē bura oppidum: ſalmani & maſei arabes. Gordiacis uero iuncti aloni : per quos zerbis fluuius in tigrin cadit : azones: ſilices: montani: & orontes. Quorum ad occidētem oppidum gauecamela. Itē ſue ī rupibus. Supra ſiciclaſſi. iii. M. p. per quos lycus ex armenia fert᷑. Abſirris ad hybernū exortū. Azochis oppidum. Mox in campeſtribus oppida dioſpage: polyreba: ſtraronigea: anthemus. In uicinia euphratis nicephorion: quod ut diximus Alexander iuſſit condi propter loci opportunitatem. Dicta eſt & in zeumate apamia: ex qua oriētem perētes excipit oppidum apprime munitum quondam ſtadiorum. lxx. amplitudine & ſatraparum regia appellatum: quo tributa conferebant᷑. Nunc in arcem redactum. Durant ut fuerant hebata. & ductu Pompeii Magni terminus romani imperii oruros. A zeumare. cc. l. M. p. Sunt qui tradunt euphratem Cobaris præfecti opere deductum: ubi eum diximus fidi : ne præcipiti curſu babyloniam īfeſtaret. Ab aſſyriis uero uniuerſis appellarum armalchar: quod ſignificat regium flumen. Qua deriuat᷑ oppidum fuit agrani e maximis: quod diruere perſæ. Babylon chaldaicaꝝ gētiū caput diu ſummā claritatem oprinuir in toto orbe : ꝓpter quam reliqua pars meſopotamiæ: aſſyriæq; babylonia appellata eſt. lx. M. paſſus āplexa muris ducenos pedes altis: qnquagenos latis. In ſigulos pedes ternis digitis mēſura āpliore ꝗ nr̄a: interfluo euphrate mirabili opere utroq;. Durat adhuc ibi Iouis beli templum. Inuentor hic fuit ſyderalis ſciētiæ. Cætero a circuiru ſolitudinē reddit exhauſta uicinitate ſeleuciæ ob id conditæ a Nicanore intra nonageſimum lapidem in confluentem euphratis foſſa pducti atq; tigris: quæ tamen babylonia cognominatur libera: hodie ac ſui iuris macedonumq; moris. Ferunt᷑ ei plebes urbanæ ſexcentæ eſſe. Situm uero mœnium aquilæ pandentis alas.

agrum rorius orientis fertiliſſimum. Inuicem ad hanc exhauriendam & theſiphontē iuxta tettium ab ea lapidem in callonitide cōdidere parthi: quod eſt nunc caput regni. Et poſtq̄ nihil ꝓficiebatur nup Vologeſus rex aliud oppidum uelogeſocertā ī uicino condidit. Sunt etiam nunc ī meſopotamia oppida hipparenum chaldæorū doctrina claꝝ. & hoc ſicut babylon iuxta flumen narragam qui dedit ciuitati nomen. Muros hipparenorum perſæ diruere. Orchani quoq; tertia chaldæorum doctrina in eodem ſitu locantut: ad metidiem uerſi. Ab iis notitæ & orthophanitæ & greciochantæ. Euphrate nauigari babylonem & perſico mari. cccc. xxii. M. p. tradūt Nearchus & Oneſicritus. Qui uero poſtea ſcripſere: a ſeleucia. ccccxc. M. Iuba a babylōe caracen. c. lxxv. M. d. Fuere aliqui ulrra babylonem continuo alueo priuſquam diſttahitur ī irrigua. lxxxvii. M. Vniuerſo autem curſu. xi. M. paſſuum. Inconſtantiā mēſuræ diuerſiras auctorum facit: cū perſæ quoq; ſchenos & paraſangas alia menſura determinent. Vbi deſinit alueo munire ad confinium caracis accedente tractu ſtatim infeſtāt attali latrones: arabum gēs. Vltra quos ſenitæ. Ambitu uero euphratis nomades arabiæ uſq; ad deſerta ſyriæ: unde in meridiem flecti eum diximus ſolitudines palmirenas relinquētē. Seleucia abeſt a capite meſopotamiæ euphraten nauigātibus undecies. xxv. M. paſſ. A mari rubro ſi tigri nauiget̃. ccc. xx. M. A zeumate. d. M. xxvii. Zeuma a ſeleucia ſyriæ ad noſtrum littus. c. xxxii. M. p. Hæc ē ibi laritudo terrarum īter duo maria. Parthici uero tegni. d. cccc. M. xliiii. p. Eſt etianū oppidum meſopotamiæ ī ripa tigris circa confluentes: quod uocant digbani.

Flumē tigris. Ca. xxvii.

SEd & de tigri ipſo dixiſſe couneniat. Oritur in regione armeniæ maioris: fonte cōſpicuo in planicie. Loco nomē elogoſine eſt. Ipſius qua tardior fluit: diglito. Vnde concitatur a celeritate rigris incipit uocari: ita appellant medi ſagittam. Influit in lacum arethiſſam omnia illata pondera ſuſtinentem & nitrum nebulis exhalantē. Vnum genus ei piſcium eſt. & hic aquæ tranſcutrentis non miſcetur alueo: ſicut nec e tigri piſces in lacum tranſnatant. Fertur autem & curſu & colore diſſimilis. Tranſuectuſq; occurtente tauro mōte ī ſpecu mergitur. Subterq; lapſus a latere altero eius erumpit. Locus uocatur zoroanda. Eūdem eſſe manifeſtū eſt quod demerſa perfert. Altetum deinde ttanſit lacum qui theſbitis appellatur: rurſuſq; in cuniculos mergit̃. & poſt. xxv. M. p. circa nympheum redditur tam uicinum arſaniæ. Fluere eū ī regionē atheni: Claudius Cæſar auctor eſt: ut & cum intumuere confluanr: nec tamē miſceat̃. Leuiorq; arſanias innatat. iiii. M. ferme ſpatio. Mox diuiſus in euphraten mergitur. Tigris autem ex armenia acceptis fluminibus claris partheni agnice pharione: arabas oreos adiabenoſq; diſterminans: & quam diximus meſopotamiam faciens luſtratis montibus choridiorum citca apameam meſenes oppidum citra ſeleuciam babyloniā. c. xxv. M. paſſuum diuiſus ī alueos duos. Alteto meridiē ac ſeleuciam petir meſenen perfūdens. Altero ad ſeptentrionem flexus eiuſdem gentis tetgocāpos cauchas ſecat. Vbi remiauere aquæ paſitigris appellatur. Poſtea recipit ex media hydaſpen: atq; ut diximus inter ſeleuciam & theſiſphontem uectus: in lacus chaldaicos ſe fundit. eoſq;. lxxv. M. paſſuum amplitudine implet. Mox uaſto alueo profuſus dextra caracis oppidi infert̃ mari perſico decimo ore. Inter duorum amnium oſtia. xxvi. M. paſſuum fuete. Aut ut alii tradunt ſeptem. M. utroq; nauigabili. Sed lōgo tempore euphraten præcluſere orcheni & accolæ agros rigantes: nec niſi poſt tigrin defertur ī mari. Proxīa tigri tegio paropotamia appellat̃. In ea dictum eſt de meſene. Oppidū eius dibitach. Iunguntut callonitis cum theſiphonte: non palmetis modo: uerum & olea pomiſq;: aliiſq; atbuſtis nobilis. Ad eam ꝑuenit iagrus mons ex armenia inter medos adiabenoſq; ueniens ſupra echatenen & petſidem. Callonitis abeſt a perſide. cccc. lxxx. M. paſſuum. Tantum a caſpio mari & aſſyria abeſſe compēdio itinerum aliqui tradunr. Inter has gētes atq; meſſenen ſytacene eſt: eadē arbelitis & paleſtinæ dicta. Oppidum eius ſytace græcorum ab ortu eſt & ſabdata. Ab occaſu autē antiochia ītet duo flumīa

tigrin & tornadotum. Itē apameæ cui nomē Antiochus matris ſuæ impoſuit: tigris circunfunditur. Hæc diuiditur archoo. Infra ē ſuſiane: ī qua uetus regia perſarum. Suſa a Dario Hiſtapis filio cōdita. Abeſt a ſeleucia babylonia.cccc.l.M.p. Tātūdē ab egbatanis medotum p montē charbantum ī ſeprētrionali. Tigris alueo oppidum ē barbethace. Abeſt a ſuſis.c.xxxv.M.p. Ibi mortaliū ſoli aurum in odio cōtrahūt. Id defodiunt ne quo cui ſit in uſu. Suſianis ad orientem uerſus iunguntur oxii latrões & mizeorū.xl.populi liberæ feritatis. Supra eos parent parthuſi mardi & ſaitæ hyi qui prætenduntur ſupra helimaida: quam perſidi in ora iunximus. Suſa a perſico mari abſunt.cc.l.M.paſſibus: q̄ ſubiit ad eam claſſis Alexandri paſitigri ītus ad lacū chaldaicum uocatur aphle. unde ſuſa nauigatione.lxv.M.d.p. abſunt. Suſianis ab oriente ſunt choſiei. ſupra choſieos ad ſeptentrionem meſabenæ ſub monte cābalido qui eſt caucaſi ramus. Inde molliſſimo tranſitu in bactros. Suſianen ab helemaide diſterminat amnis euleus ortus in medis: medioq; ſpatio cuniculo cōditus: ac rurſus exortus p meſobatenen lapſus circuit arcem ſuſa℞ ac Dianæ templum auguſtiſſimū: cum illis gentibus & ipſe in magna cerimonia ſit. Siquidem reges nō ex alio bibunt: & ob id in longinqua portant. Recipit amnes edippum præter aſilum a montibus perſarum ueniētem ad unum ex ſuſianis oppidum. Iuxta eum magoga a carace.xv. paſſuum. Quidam hoc in extrema ſuſiane ponunt ſolitudinibus proximum. Infra euleum elymas eſt in ora iūcta perſidi. a flumīe oratiad caracen.cc.xl.M.p. Oppida eius ſeleucia & ſoſirate appoſita monti caſyro. Oram quæ præiacet minorū ſyrtium uice diximus inacceſſam ceno plurimum limi deferentibus brixa & ortacea amnibus madente: & ipſa elymaide in tantum ut nullus ſit niſi circuitu eius a perſide aditus. Infeſtatur a ſerpentibus quos flumina deportant: pars eius maxime inuia characene uocar ab oppido arabiæ claudente regna: de quo dicemus expoſita prius. M. Agrippæ ſententia. Nanq; is mediā & parthiā & perſidem: ab oriente indo: ab occidente tigri: a ſeptentrione tauro caucaſo: a meridie rubro mari terminatas patere in longitudinē terdecies.xx.M.p. in latirudine.d.ccc.xl.prodidit. Præterea pet meſopotamiam ab oriente tigri: ab occaſu euphrate: a ſeptentrione tauro: a meridie mari perſico incluſā longitudine octingentorum.M.p.latitudine.ccc.lx. Charax oppidum perſici ſinus intimum: a quo arabia eudemon cognomīata excurrit: habitatur in colle manufacto inter confluentes dextra tigrin leua euleum.iii.M.p. laxitate conditum eſt. primum ab Alexādro Magno colonis ex urbe regia durine: quæ tum īterit: deductis militūq; inutilibus ibi relictis alexandriam appellari iuſſerat: pagumque pelleneum a patria ſua quē proprie macedonum fecerat. Flumina id oppidum expugnauere. Poſtea Antiochus reſtituit quintus regum: & ſuo nomine appellauit. Iterumq; infeſtatum Paſſiones Sogdonaci filius rex finitimorum arabum: quem Iuba ſatrapen Antiochi fuiſſe falſo tradit: oppoſitis molibus reſtituit: nomen ſuū dedit emunito ſitu iuxta in longirudinem.vi.M.p. laritudine paulominus. Primo fuit a littore ſtadiis.x. & maritimum etiam ipſanda porticus habet. Iuba uero prodente.L.M.paſſus. Nunc abeſſe a littore.c.xx.M. Legati arabū noſtriq; negociatores: qui īde uenere: affirmāt. Nec ī ulla parte plus aut celerius profecere terræ fluminibus inuectæ. Magis id mirū eſt æſtu longe ultra id accedente non repercuſſa. Hoc in loco genitum eſſe Dionyſiū terrarum orbis ſitus recentiſſimum auctorem conſtat: quem ad commentāda omnia in orientem præmiſit diuus Auguſtus ituro in armeniam ad parthicas arabicaſque res maiore filio. Non me præterit: uec ſum oblitus ſui quenq; ſitus diligentiſſimū auctorem uiſum nobis in introitu huius operis. In hac tamen parte arma romana ſequi placet nobis. Iubamq; regem ad eūdem Claudium Cæſarem ſcriptis uoluībus de eadem arabica expeditione.

Arabia: nomades: nabatæi: omani: tilos: & ogyris inſulæ. Cap.xxviii.

ARabia gentiū nullis poſtferenda āplitudine longiſſīa a monte amano a regiōe

ciliciæ cõmageniſque deſcẽdit ut diximus multis gẽtibus eoꝝ deductis illo a Tigrane magno: ſponte uero ad mare noſtrũ littuſque ægyptiacũ ut docuimus. nec non & in media ſyriæ ad libanũ montẽ penetrantibus nubeis quibus iunguntur ramiſi. deinde teranei. deinde patami. Ipſa uero peninſula arabia ĩter duo maria rubrũ perſicumq; ꝑcurrẽs quodã naturæ artificio ad ſimilitudinẽ atque magnitudinẽ itali maris etiam circũfuſa. In eandẽ etiã cæli partem nulla differentia ſpectat. Hæc quoq; ĩ illo ſitu. Fœlix eius populus. A noſtro mari uſq; ad palmirenæ ſolitudĩes diximus. Reliq̃ nũc inde peragemus. Nomades ĩfeſtatoreſq; chaldæorũ ſcenitæ ut diximus: claudunt. & ipſi uagi: ſed a tabernaculis cognominati: quæ ciliciis metãt᷑ ubi libuit. Deĩde nabathei oppidũ incolunt petram nomine ĩ conualle paulominus. ii. M. p. amplitudinis circundatũ montibus inacceſſis: amne interfluente. Abeſt a gaza oppido littoris nr̃i . dc. M. a ſinu perſico. c. xxii. M. Huc conuenit utrunq; biuium eorũ: q ſyriæ palmirã petiere: & eorum qui ab gaza uenerunt. A petra incoluerunt omani ad characen oppidis quondam claris ab Semiramide conditis abeſamide & ſoroactia. Nunc ſunt ſolitudĩes. Deĩde ẽ oppidũ quod characenoꝝ regi paret ĩ paſitigris ripa forath noĩe. In quo a petra cõueniũt characeni. Inde. xii. M. paſ. ſecũdo æſtu nauigãt. E parthico enim regno nauigantibus uicus theredon. Infra confluentem euphratis & tigris leua fluminis chaldæi optinẽt: dextra nomades ſcenitæ. Quidam & alia duo oppida lõgis interuallis tigris pernauigari tradunt barbarhiam: mox tumatham quod abeſt a petra decem dierum nauigatione. Noſtri negociatores dicunt characenorum regi parere & apameam ſitam ubi reſtagnatio euphratis cum tigri confluat. Itaq; molientes incurſionem parthos: operibus abiectis inundatione arceri. Nunc a charace dicemus oram Epiphanio primum exquiſitam: locus ubi euphratis oſtiũ fuit flumẽ ſalſũ. Promõtorium chaldone: uoragini ſimilius: q̃ mari per. L. paſſus ore: flumen achanũ: deſerta . c. M. paſſus uſq; ad ĩſulam barum. Sinus capeus quem accolũt gaulopes & chatei. Sinus gerraicus. Oppidum gerra . v. M. paſſuum amplitudine: turres habet ex ſalis quadratis molibus. A littore. L. M. p. regio attenæ. Ex aduerſo tilos inſula totidem milibus a littore. Plurima margaritis & celeberrima cum oppido eiuſdem nominis. Iuxtaq; altera in ora promontoria eius . xxii. d. paſſuum. Vltra magnas aſpici ĩſulas tradunt: ad quas non ſit peruentum. Fluuius ambitum. c. xii. M. d. paſſuum a ꝑſide longius abeſſe. adiri uno alueo anguſto. Inſula aſgilia. Gentes nocheti: zurachi: borgodi: cathatrei: nomades. Flumen cynos. Vltra nauigationem incompertam ab eo latere propter ſcopulos tradit Iuba. Prætermiſſa mentione oppidi omanoꝝ batraſaues & tomamem: quod priores celebrem portum carmaniæ fecere. Item omen & athane: quæ nunc oppida maxime celebrari a perſico mari noſtri negociatores dicũt a flumine canis: ut Iuba tradit mons aduſto ſimilis. Gentes epimaranitæ. Mox ichthiophagi. Inſula deſerta: gentes bathymi. Eblithei montes. Inſula omœmus portus machorbe. Inſula etaxalos. Onchobrice gens cadei. Inſulæ ſine nominibus multæ. Celebres uero iſura rhinnea & proxima ĩ qua ſcriptæ ſunt ſtellæ lapideæ lr̃is incognitis. Goboea portus: bragæ inſulæ deſertæ. Gens caludei: dabanegoris regio. Mons orſa cum portu. Sinus duatus. Inſulæ multæ. Mons tricoriphos. Regio cardalena. Inſulæ ſolanidæ: capina. Item ichthiophagorum. deinde glari. Littus hãmaeũ ubi auri metalla. Regio canauna. Gentes apitami: gaſani. Inſula deuuade. Fons goralus garpheti. Inſulæ alaea & amnamethus. Gens clare. Inſulæ chelonitis: ichtiophagon: multhe. Eodanda deſerta baſag. Multæ ſabæorum. Flumina thamar amnũ. Inſulæ dolicæ. Fontes daulotes dora. Inſula epteros: labanis: coboris: ſãbrachate: et oppidũ eodẽ nomine in cõtinenti. A meridie inſulæ multæ: maxĩa camari: flumen myſecros: portus leupas. Scenitæ ſabæi. Inſulæ multæ. Emporium eorũ acila: ex quo in indiã nauigatur. Regio amithoſcuta: damnia. Mizi maiores & minores: drimati: naumachæ. Horum promõtoriũ contra carmaniam eſt. diſtat. L.

.M.p. Mira res ibi tradit᷑. Numeniū ab Antiocho rege miſenæ præpoſitū ibi uiciſſe.
Eodem die claſſe æſtuq; reuerſo: iteꝝ eqtatu cōtra perſas dimicātē & gemina trophæa
eodē ī loco Ioui ac Neptūno ſtatuiſſe. Inſula ī alto ob id iacet ogyris: clara Rutha re/
ge ibi ſepulto. Diſtat a cōtinēte.c.xxv.M.paſſuum. Circuitu.c.xii.M.d. Nec minus
altera clara in azanio mari dioſcyrida diſtans a ſyagro extimo promontorio.cc.lxxx.
.M.p. Reliq ī continēte a noto etiānū autaride: in mōtes octo dierū tranſitus. Gētes
larēdani: gathaphani: cebranitæ pluribus oppidis: ſed maxīs nagia & thomna tēplorū
.lxv. Hæc eſt amplitudinis ſignificatio hoc promontoriū: a quo ad continētē troglo/
dytarum.L.M.paſſuū rhoani: acthei: catamoctitæ: tonabei: antidalei: lexianæ: agrei:
cerbani: ſabei arabū propter thura clariſſimi: ad utraq; maria porrectis gētibus. Op/
pida eorū ī rubro littore maerine: marma: corolia: ſabatra. Intus oppida naſcus: car/
daua: carnus. & quo merces odorū deferūt tomala. Pars eoꝝ aſcramitæ quoꝝ caput
ſabotale.lx.M. tēpla muris īcludens. Regia tamē ē omniū: mare libata. Sinū optinēt
.xciiii.M.paſſuū: refertū īſulis odoriferis. Atramitis ī mediterraneo iūgūtur. Minei
mare accolunt: & elamitæ. Oppidū eiuſdē nominis. Iis iūguntur cagulatæ. Oppidū
ſibi: quod græci appoten uocant arſicodani. Vadei oppido magno: baraſei: lechieni:
ſygaros inſula. quam canes non intrant: expoſitiq; circa littora errando moriuntur.
Sinus intimus in quo leanitæ q nomen ei dedere. Regia eorum agra: & ī ſinu leanar:
uel ut alii elana. nam & ipſum ſinum noſtri elaniticum ſcripſere: alii alaniticū: Arte/
midorus alanaticum: Iuba leniniticū. Circuitus arabiæ a caraceleana colligere ꝓdit᷑
quadragies octies.lxv. paſſuū. Iuba paulominus .xl.M. putat. Latiſſīa ē a ſeptētriōe
inter oppida horoeum & caracen. Nunc & reliqua mediterranea eius dicant᷑. Naba/
theis thimaneos iunxerunt uetetes. nūc ſūt taueni: ſuelleni: arraceni: arreni. Oppidū
ī quo omnis negociatio cōueīt. Hemuatæ: analitæ. Oppida domada: egrata: mudei.
Oppidum badanatha: charei. Oppidum chariati achoali. Oppidū phoda: ac minei a
rege cretæ Minoe (ut exiſtimār) originem trahentes. quorum charmei oppidum.xiiii.
.M.paſſuum maribba baramalacum: & ipſum non ſpernendum. Item carnon rham/
mei. & hoꝝ origo Rhadamanthus putatur frater Minois. Hemerite maſſala. Oppida:
hamirei: ſannei: chanrace bactias: harma: Oppidū gedranite: ampre: ilifanite: bachili/
te: ſammei: amathei. Cum oppidis neſſa & cenneſſeri. Zamareni cū oppidis ſaiace
ſcantate: bacaſchami. Rhiphearma oppidū quo uocabulo appellanr hordeū. Aurei
& rhaui gyrei & mathatei. Helmodenes cum oppido ebode. Agacturi in montibus
oppido.xxv.M.p. In quo fons emiſchabales: quod ſignificat camelorum oppidum.
Amy elomei colonia mileſiorum. Actrida oppidum calingii. quorum mariba oppidū
ſignificat dominos omnium. Oppida pallon murannimal. iuxta flumen per quod
euphraten emergere putant. Gentes agrei hammoni. Oppidum athene cauranani:
quod ſignificat ditiſſimos armento. Coranitæ: ceſani: choani. Fuerūt & græca oppida
arethuſa: lariſſa: chalcis deleta uariis bellis. Romana arma ſolus ī eam terram adhuc
intulit Aelius Gallus ex equeſtri ordine: Nam Caius Cæſar Auguſti filius profſpexit
tantum arabiam. Gallus oppida diruit nō nominata ab auctoribus q ante ſcripſerīt:
negran anneſtum: neſcam: maguſum: tammacum: labeciam: & ſupradictam maribā:
circuitu.vi.M.p. Item caripeta: quo longiſſime proceſſit. Cætera explorata rettulit.
Nomades lacte & ferina carne ueſci. Reliquos uinū ut īdos palmis exprimere. Oleū
ſeſamæ. Numeroſiſſimas eſſe homeritas minoas: fertiles agros palmetis arbuſtis. In
pecore diuites cembanos & areos: armis præſtare maxime chatamonitas. Carreis latiſ/
ſimos & fertiliſſimos agros. Sabeos ditiſſimos ſiluarū fertilitate odorifera: auri me/
tallis agrorū riguis mellis cæræq; prouentu. Deīde de odoribus ſuo dicemus uoluīe.
Arabes mitrati degūt: aut intonſo crine: barba abraditur: præterq̄ in ſuperiore labro.
Aliis & hæc intonſa. mirumq; dictu ex innumeris populis pars coæqua ī commerciis
aut latrociniis degit. In uniuerſū gentes ditiſſimæ: ut apud quas maxīe opes romāoꝝ

parthorumq; ſubſiſtant : uendentibus quæ e mari aut ſiluis capiant:nihilq; inuicem redimentibus. Nunc reliquam oram arabiæ contrariam perſequemur. Timoſthenes totum ſinum quatridui nauigatione in longitudinem taxauit:bidui latitudinem. Anguſtias.iiii.M.d. paſſus. Eratoſthenes ab oſtio.xiii.M. in quanq; partem. Artemidorus arabiæ latere.xiiii.l.M.

Sinus maris rubri troglodytici & æthiopici. Cap.xxix.

TRoglodytico uero ūdecies.lxxxiii.M.d.paſſus ptolemaida uſq;.Agrippa .xiiii. paſſus.xxxii.ſine differentia laterum. pleriq; latitudinem .cccc.lxii. prodiderēt faucis quæ hyberno orienti obuerſa alii quattuor.M.alii.vii.M.alii.xii.M. paſſuum patere. Situs autem ita ſe habet. A ſinu leantico aliter ſinus:quē arabes aeant uocāt: in quo oroon oppidū eſt.Fuit & cambyſo inter nelos & marchadas: deductis eo ægris exercitus.Gens tyra. Daneon portus:ex quo nauigabilem alueum perducere ī nilum qua parte ad delta dictum decurrit.Lxii.d.p. interuallo : quod inter flumen & rubrū mare ītereſt:primus omnium Seſoſtris ægypti rex cogitauit : mox Darius perſarum: deinde Ptolemæus ſequēs: qui & duxit foſſam latitudine pedum.c. altitudine.xxx. in longitudine.xxxvii.d.paſſuum uſq; ad fontes amaros.Vltra deterruit īundatiōis metus excelſiore tribus cubitis rubro mari comperto q̄ terra ægypti. Aliqui eam non afferunt cauſam:ſed ne īmiſſo mari corrumperetur aqua nili quæ ſola potus præbet. Nihilominus iter totum terendo frequentatur a mari ægyptio quod ē triplex. Vnū a peluſio per arenas in quo niſi calami defixi regant uia non reperitur: ſubinde aura ueſtigia operiente.Alterum uero duobus milibus paſſuum ultra caſpium montem: quod a.lx.M.p. redit in peluſiacam uiam. Accolunt arabes autei. Tertium a gerro quod adipſum uocant. Per eoſdem arabes.lx.p.propius aſperum montibus & inops aquarum. Eæ uiæ omnes arſinoen ducunt conditam ſororis nomine ī ſinu charādra a Ptolemæo Philadelpho : qui primus troglodyticen excuſſit amnem : qui arſinoen præfluit:ac ptolemæum appellauit. Mox oppidum paruum eſt aenum pro quo alii phileterias ſcribunt. Deinde ſunt azarei.ex troglodytarum connubiis arabes feri. Inſulæ ſapirene ſcitala mox deſerta admyos herino.ubi fons tadnos: mons eos : inſula lambe. Portus multi. Berenice oppidum : matris Philadelphi nomine.ad quod iter a copto diximus.Arabes autei & gnebadei troglodyrice quam priſci michoen alii midoen dixere.Mons pentedactylos.Inſulæ ſtenetyræ aliquothalonneſes nō pauciores: cardamin. Topazos quæ gēmæ nomen dedit.Sinus inſulis refertus ex iis;quæ maren uocatur:aquoſa quæ eratanos : ſinentes. Regum ii præfecti fuere. Introrſus candei quos ophiophagos uocant:ſerpentibus ueſci aſſueti : neq; alia regio fertilior earum. Iuba qui uidetur diligentiſſime proſecutus hæc:omiſit in hoc tractu niſi ſi exēplariū uitiū eſt:berenicen alterā quæ panchryſos cognoīata eſt. Tertiam quæ epidires īſignē loco. Eſt enim ſita in ceruice longe procurrente:ubi fauces rubri maris quattuor.M. .d.paſſus ab arabia diſtant. Inſulæ ibi cytis topazium ferens & ipſa ultra ſiluas ubi ptolemais a Philadelpho condita ad uenatus elephantorū:ob id epitherias cognoīata iuxta lacum monoleum. Hæc eſt regio ſecundo uolumine a nobis ſignificata.In qua .xl.diebus ante ſolſtitium totidemque poſtea hora ſexta conſumuntur umbræ:& in meridiem reliquis horis cadunt. Cæteris diebus in ſeptentrionem:cū in berenice quā primam poſuimus:ipſo die ſolſtitii ſexta hora umbræ in totum abſumāt̄. Nihilque adnotat̄ aliud noui. D.c.ii.M.p.interuallo a ptolemaide res ingentis exēpli:locuſq; ſubtilitatis immenſæ mundo ibi deprehenſo cum indubitata ratione umbrarum. Eratoſtheneſq; menſuram terræ prodere inde cœperit. Hinc aſaniū mare. Promontorium quod aliqui hyſpalum ſcripſere. Lacus mandalum. Inſula caſitis:& in alto multæ : in quibus teſtudo plurima. Oppidum ſace. Inſula dephindis. Oppidum aduliton.Aegyptiorum hoc ſerui a dominis profugi cōdidere. Maximū hic emporiū troglodytarum etiam æthiopum. Abeſt a ptolemiade.y.dierū nauigatione. Deferūt

plurimū ebur. Rhinocerotū cornua. Hippopotamorū coria:celtiū: teſtudinū ſpīgia: mācipia. Supra æthiopes arroteras īſulæ quæ alien uocāt. Itē bacchias: & ātibacchias: & ſtratioton. Hīc ī ora æthiopiæ ſinus īcognitus: quod admiremur cū ulteriora mercatores ſcrutentur. Promōtoriū in quo eſt fons curius expetitus nauigantibus. Vltra iſidis portus. x. dierum remigio ab oppido adulitarum diſtans. In eum a troglodytis myrrha confertur. Inſulæ ante portum duæ pſeudopylæ uocantur. interiores totidē pylæ. in altera ſtellæ lapideæ litteris incognitis. Vltra ſinus abalitus. Inſula diodori & aliæ deſertæ. Oppidum gaza. Promōtoriū & portus moſſilicus: quo cynnamomū deuehitur. Hucuſq; Seſoſtris exercitum duxit. Aliqui unum æthiopiæ oppidū ultra ponunt in littore baragaza. A moſelite promōtorio atlanticum mare incipere uult Iuba: præter mauritanias ſuas: gadis uſq; nauigandum choro. Cuius tota ſententia hoc in loco ſubtrahenda non eſt. A promontorio indorum quod uocatur leptecara: ab aliis drepanum: proponit recto curſu præter exuſta & malacho inſulam. xv. M. p. eſſe. Inde ad locum quem uocant ſceneos. cc. xxv. M. Inde ad inſulam ſadanum. c. l. M. p. Sic fieri adapertū mare. xviii. lxxxv. M. Reliqui omnes propter ſolis ardorem nauigare poſſe non putauerunt. Quin & commercia ipſa infēſtant ex inſulis arabes aſtytæ appellati: quoniam bubulos utres binos ſternentes ponte pyraticam exercent ſagittis uenenatis. Gentes troglodytatum Iuba tradit Herotoas a uenatu dictas mire uelocitatis ſicut ichthiophagos natātes ceu maris aīalia. Bargenos: zageras: chalybas: ſaxinas: ſyrecas: daremas: domazenes. Quin & accolas nili a ſyene non æthiopum populos: ſed arabum eſſe dicit uſq; meroen. Solis quoq; oppidum quod non procul memphi in ægypti ſitu diximus arabas conditores habere. Sunt & q ulteriorē ripam æthiopiæ auferant adnectantq; africæ. Ripas autem incolere propter aquam. Nos relicto cuiq; arbitrio intelligendi oppida quo traduntur ordīe: utrīq; ponemus: A ſyene & prius arabiæ latere gens catadupi. Deinde ſcyenitæ. Oppida tacómpſon quam quidam appellarunt thathicen: araman: ſeſamon: ſandura: naſaudum: anaudoma: cumara: beta: & bochiana: leuphitorga: tantarene: mecchindita: noa: gophoa: gyſtate: megeda: lea: rhēnia: nupſia: direa: pataga: bagada: dumana: rhadata. in quo felis aurea pro deo colebatur. Boron in mediterraneo mallo: proximum meroe. Sic prodidit Bion: Iuba aliter. Oppidum limum in monte megaticos inter ægyptum & æthiopiam: quod arabes myrſon uocauere. Deinde tacompſon: aranium: ſeſanium: pidne: mamuda: corambin. Iuxta eā bituminis fontem: hammodata: proſda: paréta: máma: teſſata: gallas: zoton: gaucomene: meumpidi: botas: endónda: cametas. Nomadas in tabernaculis uiuentes: cyſtæ pēmani: gadagaleni: paroi: ptīmi: nupſii: deſeleni: patini: grambreues: magaſne: ſegaſmala: crāda: denna: cadeumna: thena: batha: alana: macua: ſcāmos: goram. In inſula ab iis ab Alexandro callim: ſeren: mallos: agocen. Ex africæ latere tradita ſūt eodem nomine tacompſos altera ſiue pars prioris mogora: ſea: edoſa: pelenaria: epyndis: maguſa: bauma: linitima: ſpyntuma: ſydopta: genſoa: pindicitora: cugoa: orſima: ſuaſa: mauma: rhuma: urbuma: mulona: quod oppidum græci hypatiton uocarunt. Pagoargas: zamnes: unde elephanti incipiant. Mamblia: berreſa: cetuma. Fuit quondam & epis oppidum contra meroen anteq̄ Bion ſcriberet deletum. Hæc ſūt prodita uſq; meroen ex quibus hoc tempore nullū ꝓpe utroque latere extat. Cæteræ ſolitudines. Nuper renunciauere principi Neroni miſſi ab eo milites prætoriani cū tribuno ad explorādū: inter reliqua bella æthiopicū cogitanti. Intrauere autē & eo arma romana diui Auguſti temporibus duce. P. Petronio & ipſo equeſtris ordinis præfecto. Aegyptus oppida eorū expugnauit quæ ſola inuenerat quo dicemus ordine: ſplegin: primin: boccin: furumin: cambuſin: attenan: ſtadiſin: ubi nilus præcipitans ſe fragore auditum accolis aufert. Diripuit & nepata. Lōgiſſimi autē a ſyene progreſſus. dccc. lxx. M. p. nec tamē arma romana ſolitudinē ibi fecerunt. Aegyptiorum bellis attrita eſt æthiopia uiciſſim imperitando ſeruiēdoq;

data & potens etiam uſq; ad troiana bella Mēnone regnāte. Et ſyriæ imperitaſſe eam
noſtroq; littore ætate regis Cephei patet Andromedæ fabulis. Simili modo & de mē/
ſura eius uaria ꝓdidere. Primus Dalion ultra meroen lōge ſubuectus. Mox Ariſto/
creon & Bion & Baſilis Simonides minor etiā quinquennio in meroe moratus cum
de æthiopia ſcriberet. Nam & Timoſthenes claſſium Philadelphi præfectus ſine mē/
ſura dierū.lx.a ſyene meroen iter prodidit. Eratoſthenes.dc.M.xxv. Artemidorus.d.
.c.M. Seboſus ab ægypti extremis ſexdecies.lxxv.M.p. unde ꝓxime dicti.lxv. Verū
omnis hæc finita nuper diſputatio eſt: quoniam a ſyene.dcccc.lxii.M. Neronis ex/
ploratores renunciauere his modis. A ſyene hieraniſicamenon.liiii.M.paſſuū. Inde
tania.lxxv.M.p.regione enominiton. Aethiopum primi.c.xx.M. Acinam.lxiiii.M.
Pitatam.xxv. Tergedum.c.vi.M. Inſulam gagauden eſſe in medio eo tractu. Inde
primū uiſas aues pſitacos: & altera quæ uocatur artigula: animal ſpingion a tergēdo
cynocephalos. Inde nabatha.lxxx.M. Oppidum id paruum inter prædicta ſolū. Ab
eo ad inſulā meroen .ccc.lx.M. Herbas circa meroen demū uiridiores ſiluaꝝq; aliqd
apparuiſſe: rhynocerotum elephantorumque ueſtigia. Ipſum oppidum meroen
ab introitu inſulæ abeſſe.lxx.M.p. Iuxtaq; aliam inſulam tractu dextro ſubeuntibus
alueo quæ portum faceret: ædificia oppidi pauca. Regnare fœminā Candacem: quod
multis iam annis nomen ad reginas tranſit. Delubrum hammonis ē ibi religioſum
& toto tractu ſacella. Cæterum cum potirentur rerum æthiopes: inſula ea magnæ
claritatis fuit. Tradunt armatorū.cc.l.M.dare ſolitam: artificum.iiii.M.alere. Reges
æthiopum.xlv.& hodie traduntur.

Multiformes & miræ hominum effigies. Cap.xxx.

VNiuerſa uero gens etheria appellata eſt: deinde atlantia. mox a Vulcani filio
Aethiope æthiopia. Animalium hominumq; effigies monſtriferas circa extre/
mitates eius gigni minime mirum: artifici ad formanda corpora: effigieſque celandas
mobilitate ignea. Ferunt certe ab orientis parte intima gentes eſſe ſine naribus æq̄li
totius corporis planicie. Alias ſuperiore labro orbas: alias ſine linguis. Pars etiā ore
concreto & naribus carens: uno tantum foramine ſpirat. Potumque calamis auenæ
trahit & grana eiuſdem auenæ ſponte prouenientis ad ueſcendum. Quibuſdam pro
ſermone nutus motuſque membrorum eſſe. Quibuſdam ante Ptolemæum latirum
regem ægypti ignotus fuit uſus ignium. Quidam & pigmæorum gentem ꝓdiderūt
ante paludes: ex quibus nilus oriretur. In ora enim ubi deſiimus continui montes ar/
dentibus ſimiles rubent. Troglodytis & rubro mari a meroe tractus omnis q̄ ſuppōit̄
a napata tridui itīere ad rubrum littus aqua pluuia ad uſum cōpluribus locis ſeruat̄:
fertiliſſima regione quæ intereſt auri. Vlteriora atabuli æthiopum gens tenet. Deīde
cōtra meroen megabarri: quos aliq̄ adiabaras nominauere: oppidū habēt Apollinis.
Pars eorum nomades quæ elephantis ueſcitur. Et ex aduerſo ī africæ parte macrobii.
Rurſus a megabarris memnones: & danelli dierumq; uiginti interuallo critēſi. Vltra
eos dochi. Deinde gymnites ſēp nudi. Mox anderæ: mathitoe: meſagebes hiporeæ
atri coloris tota corpora rubrica illinūt. At ex africæ pte medimni. Deinde nomades
cynocephalorum lacte uiuentes: olabi: ſorbotæ: qui octonum cubitoꝝ eſſe dicuntur.
Ariſtocreon libyæ latere a meroe oppidum tolen dierum quinq; itinere tradit. Inde
dierum.xii. eſar ægyptiorum oppidum. quo pſammeti cum fugerent in eo ꝓduntur
annis.ccc.habitaſſe. Contra īn arabico latere diaron oppidum eſſe eorū. Bion autem
ſapen uocat quod ille eſar: & ipſo nomine aduenas ait ſignificari. Caput eorum in
inſula ſembobitin: & tertium in arabia ſai. Inter montes autem & nilum ſymbarri
ſunt phaliges. In ipſis uero montibus aſchae multis nationibus. Abeſſe a mari dicūt̄
dierum quinq; itinere. Viuunt elephantorum uenatu. Inſula in illo ſambritarum
regioni paret. Ab ea nubei æthiopes dierum octo itinere. Oppidū eorum nilo impo/
ſitum tenupſi ſambri: apud quos quadrupedes omnes ſine auribus etiam elephanti.

At ex africæ parte ptoembari tonemphoæ: qui canem pro rege habēt: motu eius īperia augurātes. Aruſbi oppido lōge a nilo ſito. Poſtea achiſarim phaliges marigerricaſa/ matri. Bion & alia oppida in inſulis tradit. Aſembobiti meroen uerſus dierum toto itinere.xx. Proximæ inſulæ oppidum ſebarritarū ſub regina. Et aliud aſara. Alterius oppidum danden. Tertiam medoen uocant: in qua oppidum aſel. Quartam eodem quo oppidum nomine garoden. Inde paropas oppidū. Nauos: modundæ: mādatini: ſecanduni: colligati: ſecandæ: nauectabæ: cumi: agropſi: ægyptani: candragori arabum ſummorum. Regio ſupra ſirbitum: ubi deſinūt montes: traditur a quibuſdā habere maritimos æthiopas niſicaſtes: niſitas quod ſignificat ternum & quaternū oculorum uiros: non quia ſic ſint: ſed quia ſagittis præcipua contēplatione utūtur. Ab ea uero parte nili quæ ſupra ſyrtes maiores oceanūq; meridianum protēditur: dalion uocatos eſſe dicit pluuia tantum aqua utētes: ciſoros lōgoporos. Ab eocalicibus dierū quinq; itinere uſibalcos: iſuelos: peruſios: ualios: ciſpios. Reliqua deſerta. Deinde fabuloſa ad occidētē uerſus nigroæ: quorum rex unum oculum habeat in frōte. Agriophagi: pantherarū & leonū carnibus maxime uiuētes. Pamphagi oīa mādētes. Anthropo/ phagi hūana carne ueſcētes. Cynamolgi caninis capitibus. Arthabathitæ q̄drupedū ferarum modo uagi. Deinde heſperiæ ſperorgi: quos in mauritaniæ confinio dixīus. Pars quædam æthiopum locuſtis tantum uiuit fumo & ſale duratis ī ānua alimenta. Ii quadrageſimum uitæ annum non excedunt. Aethiopum terram uniuerſam cum mari rubro patere in longitudinem ſemel & uicies.lxx.M. paſſus. In latitudinem cū ſupiore ægypto duodecies.xcvii.M. Agrippa exiſtīauit. Quidā lōgitudinē ita diuiſe/ rūt. A meroe ſirbitū.xv. dieꝝ nauigatione. Ab ea.xii. ad dabellos. Ab iis ad oceanū æthiopicū.vi. dieꝝ iter. In totū enī ab oceano ad meroen.dcc.M.xxv.M.p. eſſe inter auctores fere conuenit. Inde ſyenem quantum diximus. Sita eſt æthiopia ab oriente hyberno ad occidentem hybernum. Meridiano cardine ſiluæ hebeno maxime uirent meridiana eius parte imminens mari mons excelſus æternis ardet ignibus æonocau/ ma dictus a græcis: a quo nauigatio quatridui ad promontorium quod heſperion ceras uocatur confine africæ: iuxta æthiopas & heſperios. Quidam & in eo tractu modicos colles amœna opacitate ueſtitos ægipanū: ſatyrorūq; produnt.

Inſulæ æthiopici maris. Cap.xxxi.

i INſulas toto eo mari & Ephorus cōplures eſſe tradit & Eudoxus & Timoſthe/ nes. Clytarchus uero Alexandro regi renūciatam adeo diuitem: ut equos īcolæ talentis auri permutarent. Alteram ubi ſacer mons opacus ſilua reptus eſſet diſtillā/ tibus arboribus odore miræ ſuauitatis. Contra ſinum perſicum cernen noīat̄ inſula aduerſa æthiopiæ. Cuius neq; magnitudo neq; interuallum a continente cōſtat. Ae/ thiopas tārum populos habere traditur. Ephorus auctor eſt: a rubro mari nauigātes in eam non poſſe propter ardores ultra quaſdam columnas (ita appellantur paruæ īſulæ) prouehi. Polybius in extrema mauritania contra montē atlantē a terra ſtadia octo abeſſe prodidit cernen. Nepos Cornelius ex aduerſo maxime carthaginis a cōti/ nente.p. mille: non ampliorē circuitu.ii.M. Traditur & alia inſula contra montem atlantem & ipſa atlantis appellata. Ab ea quinq; dierum nauigatione ſolitudines ad æthiopas heſperios: & promontorium quod uocamus heſperionceras: inde primum circunagente ſe terrarum fronte in occaſum ac mare atlanticum. Contra hoc quoque promontorium gorgones inſulæ narrantur. Gorgonum quondam domus bidui na/ uigatione diſtantes a continente ut tradit Xenophon lampſacenus. Penetrauit ī eas Hanno pœnorum imperator. Prodiditq; hirta fœminarum corpora uiros pernicitate euaſiſſe. duarumq; gorgadum cutes argumēti & miraculi gratia in Iunonis templo poſuit: ſpectatas uſq; ad carthaginem captam. Vltra has etiamnum duæ heſperides īſulæ narrantur. Adeoq; omnia circa hæc incerta ſunt: ut Statius Seboſus a gorgonū inſulis prænauigatione atlantis dierum.xl. ad heſperidum inſulas curſū prodiderit.

ab iis ad heſperionceras unius. Nec mauritaniæ inſulatum certior fama eſt. Paucas modo cõſtat eſſe ex aduerſo autologũ a Iuba reptas: ĩ qbus gætulicã purpurã tĩguere ĩſtituerat.

DE Fortunatis ĩſulis. Cap.xxxii.

SVnt qui ultra eas fortunatas putãt eſſe:quaſdamq; alias:quatum numero idẽ Seboſus etiam ſpatia cõplexus. Iunoniam abeſſe a gadibus .dcc.l.M.p.tradit. Ab ea tantundem ad occaſum uerſus pluuialiam caprariamq;. In pluuialia non eſſe aquam niſi ex hymbribus.ab iis.cc.l.M.p. Fortunatas cõtra leuam mauritaniæ.viii.M.p. Oram ſolis uocari in conualle a conuexitate & planaſiam a ſpecie conuallis: circuitu.ccc.M.paſſuum. Arborum ibi proceritatem ad centum quadragintaq̄ttuor pedes adoleſcere. Iuba de fortunatis ita inquiſiuit: ut ſub meridiem poſitas eſſe ꝓpe occaſum a purpurariis .dcc.xxv.M. paſſuum : ſic ut.cc.l.ſupra occaſum nauigetur. Deinde per .ccc.lxxv.M.p. ortus petatur. Primam uocari ombrion nullis ædificiorũ ueſtigiis.habere in montibus ſtagnum.arbores ſimiles ferulæ.ex qbus aq̄ exprimatur ex nigris amara:ex candidioribus potui iucunda.Alteram ĩſulam iunoniã appellari. In ea ædiculam eſſe tãtum lapide extructam. Ab ea in uicino eodem noĩe minorem. Deinde caprariam:lacertis grandibus refertam. In cõſpectu earum eſſe ninguariam: quæ hoc nomen accepit a perpetua niue nebuloſa. Proximam ei canariam uocari a multitudine canum ingentis magnitudinis.ex quibus perducti ſũt a Iuba duo : qui caperent ibi faſtigia ædificiotum. Cum autem copia omnes pomorum & auium oĩs generis abundent : hanc & palmetis cariotas ferentibus ac nuce pinea abundare. Eſſe copiam quoq; mellis. Papyrum quoq; & ſiluros ĩ amnibus gigni. Infeſtari eas beluis quæ expellantur aſſidue putreſcẽtibus. At abunde orbe terrarum extra intra ĩdicato collecta in artum menſura æquior uidetur.

Terræ pet menſuras computatæ digeſtio. Cap.xxxiii.

POlybius a gaditano freto lõgitudine directo curſu ad os mæotis.xxxiiii.xxxvii.M.d.paſſuum prodidit. Ab eodẽ initio ad oriẽtẽ recto curſu ſiciliã:duodecies .lx.M.d.p. Cretam.ccc.lxxv.p. Rhodũ.c.lxxxvii.d.p. Cheledonias tantũdẽ. Cyprũ .cc.xxv.p. Inde ſyriæ ſeleuciam pieriam .c.xv. paſſ. Quæ computatio efficit uicies ter.xl.M.paſſus. Agrippa hoc idẽ interuallum a freto gaditano ad ſinũ perſicum per longitudinem directam .xxxiiii.xl.M. paſſuum taxat. In quo haud ſcio an ſit error numeri:quoniã idẽ a ſiculo freto alexandriam curſus.xii.l.M.p.tradidit. Vniuerſus autẽ circuitus p ſinus dictos ab eodẽ exordio colligit intra mæotin lacum.c.lvi.M.p. Artemidorus adiicit.dcc.lvi.M. Idẽ cum mæotide.c.lxxii.xc.paſſus eſſe tradit. Hæc eſt menſura inermium & pacata audacia fortunam prouocãtium hominum. Nunc ipſarum partium magnitudo comparabitur:utcunq; difficultatem afferet auctorum diuerſitas. Aptiſſime tamẽ ſpectabitur ad longitudinẽ latitudine addita. Eſt ergo ad hoc præſcriptum europæ magnitudo.lxxxi.xlviii.M.p. Africæ ut media ex omni uarietate prodẽtium ſumatur computatio: efficit longitudo.xxxvii.xlviii.M. Latitudo qua colitur nuſq̄m.cc.l.M.p.excedit. Sed quoniã a cyrenaica eius parte.d.cccc.x.M.p.eã fecit Agrippa : deſerta eius ad garamantas uſq; qua noſcebantur : complectẽs: uniuerſã mẽſuram quæ uẽit ĩ computationem.xlvi.viii.M.p.efficit. Aſiæ lõgitudo in confeſſo eſt .lxiii.M.dccc.l.M.p. Latirudo ſane computetur ab æthiopico mari alexandriam iuxta nilum ſitam: ut per meroen & ſyenem menſura currat.xviii.lxxv.M.paſſuum. Apparet ergo europam paulominus dimidia aſiæ parte maiorem eſſe q̄ aſiam. Eandem altero tanto & ſexta parte africæ ampliorem q̄ africam. Quod ſi miſceantˀ omnes ſũmæ:liquido patebit europam totius terræ tertiam eſſe partem & octauam paulo amplius. Aſiam uero quartam & quartamdecimam. Africam autẽ qntam & inſuper ſexageſimam. His addemus etiamnum unam græcæ inuentionis ſententiam uel exquiſitiſſimæ ſubtilitatis ut nihil deſit in ſpectando terrarum ſitu indicatiſq; regionibus noſcatˀ & quæ cuiq; earũ ſocietas ſit ſiue cognatio dierum ac

noctiũ.q̃buſq; ĩter ſe pares ũbræ & æqua mundi conuexitas. Ergo reddet̃ hoc etiam: terraq; uniuerſa in membra cæli digeret̃. Pluta ſunt aũt hæc ſegmenta mundi: quæ noſtri circulos appellauere: græci paralellos.

Digeſtio terrarũ in paralellos & umbras pares. Cap.xxxiiii.

PRincipiũ habet indiæ pars uerſa ad auſtrũ. Patet uſq; arabiam & rubri maris accolas. Cõtinent̃ gedroſi: perſæ: carmani: elimæi: parthienæ: aria: ſuſiane: meſopotamia ſeleucia cognominata. Babylonia arabia ad petras uſq;. Syria cele: peluſiũ ægypti. Inferiorq; ora quæ uocat̃ alexãdriæ africæ maritima. Cyrenaica oppida omnia. Tapſus: hadrumentũ: clupea: carthago. Vtica utraq; hippo. Numidia: mauritania utraq; : atlãticum mare: colũnæ Herculis. In hoc cæli circumplexu æqnoctii die media umbilicus: quem gnomonem uocãt: ſeptem pedes lõgus: umbrã nõ ãplius quattuor pedes longam reddit. Noctis uero dieique longiſſima ſpatia horas.xiiii. æquinoctiales habẽt. breuiſſia econtrario.x. Seques circulus incipit ab india uergẽte ad occaſum. Vadit per medos: parthos: perſepolin: citima perſidis: arabiã citeriorem: iudæã: libani mõtis accolas. Amplectitur babylonẽ: hydumæã: ſamariã: hieroſolymã: aſcalonem: ioppã: cæſaream: phœnicem: ptolemaidem: ſidonem: tyrũ: beritũ: botrin: tripolin: byblum: antiochiam: laodiceam: ſeleuciã: ciliciæ maritima: cyprũ: auſtrinã: cretam: lilybæum in ſicilia: ſeptẽtrionalia africæ: & numidiæ. Vmbilicus æquinoctio .xxxv. pedum: umbram.xxiiii. pedes longam facit. Dies autem noxq; maxima .xiiii. horarum æquinoctialium eſt: accedente iis quinta parte unius horæ. Tertius circulus ab indis timauo proximis oritur. Tendit per caſpias portas: mediæ proximas: cataoniam: cappadociam: taurum: amanum: iſſum: cilicias portas: ſolos: tharſũ: cyprum: piſidiam: pamphyliam: ſyden: lycaoniã: lyciam: patharam: xanthum: caunũ: rhodũ: coum: halycarnaſum: gnidum: doriadum: delum: cycladas medias: cithium: malean: argos: laconiam: elin: olympiam: meſſeniam: peloponneſum: ſyracuſas: catinã: ſiciliã mediam: ſardiniæ auſtrina: carteiam: gades. Gnomonis cunctæ umbram. lxxvii. unciarum faciunt. Longiſſimus dies eſt æquinoctialium horarum.xiiii. atq; dimidiæ cũ .xxx. parte unius horæ. Quarto ſubiacent circulo quæ ſunt ab altero latere timaui. Cappadociæ auſtrina: galatia: myſia: gardus: zmyrna: ſypolus: tmolus mons: lydia: caria: ionia: tralis: colophon: epheſus: miletos: ſamos: chios: icarium mare: cyclades ſeptentrionales: athenæ: megara: corinthus: ſicyon: achaia: patare: iſthmus: epirus: ſeptentrionalia ſiciliæ: narbonenſis galliæ exortiua: hiſpaniæ maritima a carthagine noua & inde ad occaſum. Gnomoni.xxi. pedũ: reſpondent umbræ.xvii. pedum. Lõgiſſimus dies habet æquinoctiales horas quattuordecim & duas tertias unius horæ. Quinto continentur ſegmento ab introitu caſpii maris bactria: hyberia: armenia: myſia: phrygia: helleſpontus: troas: tenedus: abidos: ſcepſis: iliũ: ida mons: cyzicum: lampſacũ: ſinope: amiſũ: heraclea in ponto: paphlagonia: lemnus: imbrus: thaſſus: caſãdria: theſſalia: macedonia: lariſſa: amphipolis: theſſalonice: pella: edeſus: beroea: pharſalia: cariſtũ: eubœa: boeotũ: chalcis: delphi: acarnania: ætolia: apollonia: brũduſiũ: tarẽtũ: thurii: locri: regiũ: lucani: neapolis: puteoli: thuſcũ mare: corſica: baleares: hiſpania media. Gnomonis ſeptẽ pedes: umbris ſex. Magnitudo diei ſũma horarũ æquinoctialium quindecim: Sexta cõprehenſio qua continetur urbs roma ãplectit̃ caſpias gentes: caucaſum: ſeptentrionalia armeniæ: apolloniam ſupra rhyndacum: nicomediã: niceã: chalcedonẽ: byzantiũ: lyſimachiã: cheronneſũ: melanẽ ſinũ: abderã: ſamothraciam: maroneã: oenũ: beſſicã: thraciam: medicã: pæoniã: illyrios: dyrrachiũ: canuſiũ: apuliæ extima: campaniam: & etruriam: piſas: lunam: lucam: genuã: liguriã: antipolin: maſſiliam: narbonẽ: tarraconẽ: hiſpaniam terraconenſẽ mediam: & inde p̃ luſitaniam. Gnomoni pedes nouẽ: umbræ octo. Longiſſima diei ſpatia horarum æquinoctialiũ quindecĩ addita nona parte unius horæ. Aut (ut Nigidio placuit) q̃nta. Septima diuiſio ab altera caſpii maris ora incipit. Caditq; ſupra callatin: boſporum:

boryſthenem:ſtomos: thraciæ auerſa : triballos: illyricī reliqua : hadriaticum mare: aquileiam:altinum:uenetiam:uincentiam:patauium:ueronam:cremonam:rauēnā: anconam:picenum:marſos:pelignos:ſabinos:umbriā:ariminum:bononiā:placētiā: mediolanū. Omniaq; ab apennino. Tranſq; alpes galliam:aquitaniā:uiennam:pireneum:celtiberiam. Vmbilico.xxxv.pedum:umbræ.xxxvi. Vt tamen in ptē uenétiæ exæquetur umbra gnomoni. Ampliſſima dies horarū æquinoctialiū.xv.& quītarum partium horarum trium. Hactenus antiquorum exacta celebrauimus. Sequētium diligentiſſimi quod ſupereſt terrarū tribus aſſignauere ſegmētis. A tanai per mæotin lacum & ſarmatas uſq; boryſthenem:atq; ita per dacos partemque germaniæ gallias oceani littora amplexi:quod eſſet horarum.xvi. Alterum per hyperboreos & britāniā horarum.xvii. Poſtremum ſcythicū a rhiphæis iugis ī thilem:in quo dies cōtinuarēt ut diximus:nocteſq; per uices. Iidem & ante principia quæ fecimus poſuere circulos duos. Primum per inſulam meroen & ptolemaidem in rubro mari ad elephantorū uenatus cōditā:ubi longiſſimus dies.xii.horaꝝ eſſet:dimidia hora amplior. Secūdū per ſyenē ægypti euntē qui eſſet horaꝝ .xiii. Idēq; ſīgulis dimidia horaꝝ ſpatia uſq; ad ultimum adiecere circulis. Et hactenus de terris.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .VII.
PROOEMIVM.

¶ DE Animalibus.

MVNDVS ET IN EO TERRAE GENTES maria·inſulæ inſignes urbes·ad hunc modum ſe habent. Animantiū in eodē natura nullius ꝓpe partis contēplatione minor eſt. Siquidē cū oīa exequi hūanus nequeat animus. Principiū iure tribuetur homini : cuius cauſa uidet̄ cuncta alia genuiſſe natura. magna & ſæua mercede contra tanta ſua munera:ut non ſit ſatis æſtīare:parens melior homini/an triſtior nouerca fuerit. Ante oīa unū animātium cūctorū aliena alienis uelat opibus. Cæteris uarie tegumenta tribuit:teſtas: cortices:coria:ſpinas:uillos:ſetas: pilos: plumā: pennas:ſquamas:uellera. Truncos etiā arboreſq; cortice īterdū gemino a frigoribus & calore tutata eſt. Hominē tātū nudū & ī nuda humo natali die abiicit ad uagitus ſtatī & ploratū.nullūq; tot aīaliū aliud ad lachrymas: & has protinus uitæ prīcipio. At hercule riſus præcox illi & celerrimus ante quadrageſimum diem nulli datur. Ab hoc lucis radimento:quod ne feras quidem inter nos genitas : uincula excipiunt. & omnium membroꝝ nexus atq; infœliciter natum iacet manibus pedibuſq; deuinctis flens:animal cæteris īperatuꝝ. & a ſuppliciis uitam auſpicatur:unam tantū ob culpā quia natum eſt. Heu dementia ab iis initiis exiſtimantium ad ſuperbiam ſe genitos. Prima roboris ſpes: primumq; tēporis munus quadrupedi ſimilē facit. Quādo hoīs inceſſus? quando uox? quando firmum cibis os? q̄diu palpitans uertex? Summæ īter cuncta aīalia ībecillitatis indicium. Iam morbi tot atque medicinæ tot contra mala excogitare:& hæ quoque ſubinde nouitatibus uictæ. Cætera ſentire naturam ſuam: Alia pernicitatē uſurpare: alia præpetes uolatus:alia uires : alia nare. Hominē ſcire nihil ſine doctrina:non fari:non ingredi : non ueſci:breuiterq; non aliud naťæ ſpōte q̄ flere. Itaq; multi extitere:qui non naſci optimum cenſerent:ut q̄ ociſſime aboleri. Vni animantium luctus eſt datus. Vni luxuria : & quidē innumerabilibus modis ac

per ſingula mēbra uni ambitio: Vni auaricia. Vni īmenſa uiuendi cupidō. Vni ſupſtitio. Vni ſepulturæ cura. Atq; etiam poſt ſe defutura. Nulli uita fragilior. Nulli reꝝ omniū libido maior. Nulli pauor cōfuſior. Nulli rabies acrior. Deniq; cætera aīantia in ſuo genere probe degunt. Congregari uidemus & ſtare contra diſſimilia. Leonum feritas inter ſe non dimicat. Serpentium morſus non petit ſerpentes. Ne maris qdē beluæ ac piſces niſi in diuerſa genera ſæuiūt. At hercule hōi pluria ex hoīe ſūt mala.

Gentium mirabiles figuræ. Cap. primum.

ET de uniuerſitate quidem generis humani magna ex parte in relatione gentiū diximus. Neq; enī ritus moreſq; nunc tractamus. Innumeri ſunt: totidem pene quot ſunt hominum cœtus. Quædam tamen non omittenda duco: maxīeque longius a mari degentium. in quibus prodigioſa aliqua & incredibilia multis uiſum iri haud dubito. Quis enī æthiopas anteq̄ cerneret credidit? aut cui non miraculo eſt cum primum in notitiā uenit? Quāmulta fieri non poſſe: priuſq̄ ſint facta: iudicāt. Naturæ uero reꝝ uis atq; maieſtas in ōibus momentis fide caret: ſiquis modo partes eius ac non totā cōplectatur animo. Ne pauones ac tigriū pantheraꝝque maculas & tot animalium picturas cōmemorē: paruū dictu: ſed īmenſū æſtimatione tot gentiū ſermones: tot linguæ: tanta loquendi uarietas ut externus alieno pene non ſit hoīs uice. Iā in facie uultuque noſtro cum ſint decē aut paulo plura mēbra nullas duas in tot milibus hominum indiſcretas effigies exiſtere. quod ars nulla in paucis numero præſtet affectādo. Nec tamē ego in pleriſq; eoꝝ obſtrīgā fidē meā. potiuſq; ad auctores relegabo: qui de dubiis rogentur omnibus. Modo ne ſit faſtidio græcos ſeq: tanto maiore eorum diligentia uel cura uetuſtiore.

DE Scythis: & aliarum diuerſitate gentium. Cap. ii.

ESſe ſcytharum genera & quidem plura: quæ corporibus humanis ueſcerentur: indicauimus. Id ipſum incredibile fortaſſe: ni cogitemus in medio orbe terraꝝ ac ſicilia & italia fuiſſe gentes huius monſtri cyclopas & leſtrigonas: & nuperrīe trans alpes hominem immolari gentium earum more ſolitum: quod paulo a mandendo abeſt. Sed & iuxta eos qui ſunt ad ſeptentrionem uerſi: haud procul ab ipſo aq̄lonis exortu ſpecuq; eius dicto: quē locum geſglithron appellant: produnt arimaſpi quos diximus uno oculo in fronte media īſignes: quibus aſſidue bellum eſſe circa metalla cum gryphis ferarum uolucri genere quale uulgo traditur: eruente ex cuniculis auꝝ mira cupiditate & feris cuſtodientibus & arimaſpis rapientibus: multi ſed maxime illuſtres Herodotus & Ariſteas proconneſius ſcribunt. Super alios aūt anthropophagos ſcythas in quadam conualle magna timaui montis regio eſt: quæ uocatur abarimon. in qua ſilueſtres uiuunt homines auerſis poſt crura plantis eximiæ uelocitatis: paſſim cum feris uagātes. Hos in alio nō ſpirare cælo. Ideoq; ad finitimos reges nō pertrahi. Neq; ad Alexandrum Magnum pertractos Beton itinerum eius menſor prodidit. Priores anthropophagos quos ad ſeptentrionem eſſe diximus decē dierum itinere ſupra boryſthenem amnem: oſſibus humanorum capitum bibere. Cutibuſq; cum capillo pro baltelibus ante pectora uti Iſigonus niceenſis. Idem in albania gigni quoſdam glauca oculorum acie a puericia ſtatim canos: qui noctu pluſq̄ interdiu cernant. Idem itinere dierum .x. ſupra boryſthenem ſauromatas tertio die cibū cape ſemper. Crates pergamenus in helleſpontum circa parium genus hominum fuiſſe tradit: quod ophiogenes uocat: ſerpentium ictus contactu leuare ſolitos. & manu impoſita uenena extrahere corpori. Varro etiam nunc eſſe paucos ibi: quorum ſaliuæ contra ictus ſerpētium medeantur. Similis & in africa gēs pſyllorum fuit ut Agatharchides ſcribit a Pſyllo rege dicta: cuius ſepulchrum in parte ſyrtium maiorum eſt. Horum corpori ingenitum fuit uirus exitiale ſerpentibus: ex cuius odore ſopirent eas. Mos uero liberos genitos protinus obiiciendi ſæuiſſimis earum. Eoque genere pudicitiā coniugū experiēdi: nō profugientibus adulterino ſāguine natos ſerpētibus.

Hæc gēs ipſa quidem prope internetione ſublata eſt a naſamonibus: qui nunc tenēt eas ſedes. Genus tamen hominum ex iis qui profugerant: aut cum pugnatum eſt abfuerant: hodieq; remanet ī paucis. Simile & in italia marſotum gente durat: quos a Cyrces filio ortos ferunt. & ideo ineſſe iis uim naturalem eam. Et tamen omnibus hominibus contra ſerpentes ineſt uenenum. Feruntq; ictas ſaliua ut feruentis aquæ contactu fugere. Quod ſi in fauces penetrauerit etiam mori. Idq; maxime humani ieiuni oris. Supra naſamonas confineſq; illis maclias androgynas eſſe utriuſq; natūæ inter ſe uicibus coeūtes Calliphanes tradit. Ariſtoteles adiicit dextram mammam iis uirilem: leuam muliebrem eſſe. In eadem africa familias quaſdam effaſcinantium Iſigonus & Memphodorus tradūt: quarum laudatione intereant probata: areſcāt arbores: emoriant̄ infantes. Eſſe eiuſdem generis in triballis & illyriis adiicit Iſigonus qui uiſu quoq; effaſcinent. interimantq; quos diutius ītueāt̄: iratis precipuæ oculis: quod eorū malū facilius ſentire puberes. Notabilius eſſe: ꝙ pupillas binas in oculis ſingulis habeant. Huius generis fœminas in ſcythia quæ uocant̄ uitiæ: prodit Apollonides. Philarchus & in ponto tibiotū genus: multoſq; alios eiuſdem natūæ: quoꝝ notas tradit in oculo altero geminam pupillam: in altero equi effigiem. Eoſdē præterea nō poſſe mergi nec ueſte ꝗdē degrauatos. Haud diſſimile his genus pharmacum ī æthiopia ꝓdidit Damon: quorum ſudor tabem contactis corporibus afferat. Fœminas quidem ōes ubiq; uiſu nocere quæ duplices pupillas habeant Cicero quoq; apud nos auctor eſt. Adeo naturæ: cum ferarum more ueſcendi humanis corporibus in homine rabiem genuiſſet: gignere in toto corpore & quorundam oculis quoque uenena placuit: ne quid uſquam mali eſſet: quod in homine non eſſet. Haud ꝓcul urbe roma in faliſcorum agro familiæ ſunt paucæ: quæ uocantur hirpiæ: quæ ſacrificio annuo: quod fit ad montem ſoractem Apollini: ſuꝑ ambuſtam ligni ſtruē ambulantes non adurunt̄. & ob id perpetuo ſenatuſconſulto militiæ omniumque alioꝝ muneꝝ uacationē habēt. Quorūdam corpori partes naſcūt̄ ad aliq̄ mirabiles: ſicut Pyrrho regi pollex in dextro pede: cuius tactu lyenoſis medebat̄. Hūc cremari cum reliquo corpore nō potuiſſe tradūt. Cōditūq; loculo in templo. Præcipue īdia æthiopumq; tractus miraculis ſcatent. Maxima in india gignūt̄ animalia. Indicio ſunt canes grandiores cæteris. Arbores quidem tātæ proceritatis tradūtur: ut ſagittis ſuperari nequeāt. Hæc facit ubertas ſoli: temperies cæli: aquaꝝ abundantia: ſi libeat credere: ut ſub una ficu turmæ condant̄ equitū. Arūdines uero tantæ proceritatis: ut ſingula internodia alueo nauigabili ternos interdum homines ferant. Multos ibi ꝗna cubita conſtat longitudine excedere. Non expuere: non capitis: non dentiū aut oculoꝝ ullo dolore affici. Raro aliaꝝ corporis partium: tam moderato ſolis uapore durari. Philoſophos eoꝝ: quos gymnoſophiſtas uocant: ab exortu ad occaſū perſtare contuentes ſolem immobilibus oculis. Feruentibus arenis toto die alternis pedibus inſiſtere. In mōte cui nomen eſt milo: homines eſſe auerſis plantis: octonos digitos in ſingulis pedibus habētes auctor eſt Megaſthenes. In multis autem montibus genus hoīum capitibus caninis: feraꝝ pellibus uelari: pro uoce latratum edere: ūguibus armatum uenatu & aucupio ueſci. Hoꝝ ſupra. cxx. M. fuiſſe prodūt̄. Cteſias ſcribit in ꝗdā gente indiæ fœminas ſemel in uita parere: genitoſq; confeſtim caneſcere. Itē hoīū genus ꝗ monoſceli uocarēt̄: ſingulis cruribus miræ ꝑnicitatis ad ſaltū. Eoſdēq; ſciopidas uocari: ꝗ ī maiore æſtu humi iacētes reſupini ūbra ſe pedū ꝓtegāt. Nō lōge eos a troglodytis abeſſe. Rurſuſque ab iis occidentem uerſus quoſdam ſine ceruice: oculos in humeris habētes. Sunt & ſatyri ſubſolanis indoꝝ montibus: catardulorū dicit̄ regio: ꝑniciſſimū animal tanq̄ quadrupedes tam recte currētes: humana effigie ut propter uelocitatem niſi ſenes aut ægri non capiant̄. Choromandarum gentem uocat Tauron ſilueſtrē ſine uoce ſtridoris horrendi hirtis corporibus: oculis glaucis: dētibus caninis. Eudoxus in meridianis indiæ uiris plantas eſſe cubitales. Fœminas

adeo patuas ut ſtruthopodes appellētur. Megaſthenes gentem inter nomadas indos nariū loco foramina tantū habētem anguium modo loripedem: uocari ſcyritas. Ad extremos fines indiæ ab oriente circa fontem gangis aſtomorum gentem ſine ore: corpore toto hirtam ueſtiri frōdium lanugine: halitu tantū uiuentem & odore quem naribus trahāt. Nullū illis cibū: nullūq; potum. Tātum radicū florūq; uarios odores ſilueſtrium malorū: quæ ſecum portant longiore itinere: ne deſit olfactus. Grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Super hos extrema in parte mōriū ſpithamæi pygmæiq; narrantur: ternas ſpithamas longitudine hoc eſt ternos dodrātes non excedentes. Salubri cælo: ſemperq; uernante: montibus ab aquilone oppoſitis: quos a gruibus infeſtari Homerus quoq; prodidit. Fama eſt inſidentes arietum caprarūq; dorſis armatos ſagittis ueris tempore uniuerſo agmine ad mare deſcendere: & oua pulloſq; earum alitum conſumere: ternis eam expeditionem menſibus cōfici: aliter futuris gregibus non reſiſti. Caſas eorum luto penniſque & ouorum putaminibus conſtrui. Ariſtoteles ī cauernis uiuere pygmæos tradit. Cætera de his ut reliq. Cyrnos indorum genus Iſigonus tradit annis centenis quadragenis uiuere. Item æthiopas macrobios & feras exiſtimant: & qui athon montem incolant. Hos q̄dē quia uipinis carnibus alantur: itaq; nec capiti nec ueſtibus eorum noxia corpori ineſſe animalia. Oneſicritus quibus in locis indiæ umbræ non ſint: corpora hominum cubitoꝶ qnū & binorum palmorum exiſtere. & uiuere annos. cxxx. nec ſeneſcere: ſed ut medio æuo mori. Crates pergamenus indos qui centenos annos excedant: gymneſtas appellat: non pauci macrobios. Cteſias gentem ex iis quæ appellatur pandoræ: in conuallibus ſitam: annos ducenos uiuere: in iuuenta candido capillo qui in ſenectute nigreſcat. Contra alios q̄dragenos nō excedere ānos iunctos macrobiis: quorum fœminæ ſemel pariant. Idq; & Agatharchides tradit. Præterea locuſtis eos ali: & eſſe pernices. Mandorum nomen iis dedit Clytarchus & Megaſthenes. tricentoſq; eoꝶ uicos annūerāt. Fœminas ſeptimo ætatis anno parere: ſenectam quadrageſimo anno accidere. Artemidorus in taprobana inſula longiſſimam uitam ſine ullo corporis langore traduci. Viros īdorum quoſdā cum feris coire: mixtoſq; & ſemiferos eſſe partus. In coliguis eiuſdem indiæ gente quinquennes concipere fœminas: octauum uitæ annum non excedere. Et alibi cauda uilloſa homīes naſci pnicitatis eximiæ. Alios auribus totos contegi. Soritas ab indis arabis fluuius diſterminat. Ii nullum alium cibum nouere q̄ piſcium: quos unguibus diſſectos ſole torreāt: atq; ita panem ex iis faciūt: ut refert Clytarchus. Troglodytas ſuper æthiopiam uelociores eſſe equis pergamenus Crates. Item æthiopas octona cubita longitudīe excedere: ſirbotas uocari gētem eā nomadū æthiopum ſecundum flumen aſtragum ad ſeptētrionē uergētem. Gēs meniſminoꝶ appellata abeſt ab oceano dierum itinere. xx. Animaliū quæ cynocephalos uocamus lacte uiuunt: quorum armenta paſcit maribus īteremptis præterq̄ ſobolis cauſa. In africæ ſolitudinibus hominum ſpecies obuiæ ſubinde fiūt: momentoq; euaneſcunt. Hæc atq; talia ex hominum genere ludibria ſibi: nobis miracula īgenioſa fecit natura. Et ſingula quidem quæ facit ī dies aut ꝓpe horas quis enumerare ualeat? Ad detegēdam eius potētiā ſatis ſit īter ꝓdigia poſuiſſe gētes. Hīc ad confeſſa ī homine pauca.

DE Prodigioſis partubus. Cap. iii.

TErgeminos naſci certum eſt Oratiorum Curatiorumque exemplo. Supra īter oſtēta adducitur: præterq̄ ī ægypto: ubi fœtifer potu nilus proxīe ſupremis diui Auguſti ānis Fauſta quædā e plebe oſtiæ duos mares: totidem fœminas enixa famē: quæ ſecuta eſt: portendit haud dubie. Reperitur & ī pelopōneſo binos quater enixa: maioremq; partē ex omni eius uixiſſe partu. Et ī ægypto ſeptenos utero ſimul gigni auctor eſt Trogus. Gignunt̄ & utriuſq; ſexus: quos hermaphroditas uocamus: olim androgynos uocatos & ī prodigiis habitos: nunc uero ī deliciis. Pompeius Magnus in ornamētis theatri mirabiles fama poſuit effigies: ob id diligētius magnoꝶ artificū

ĩgeniis elaboratas. Inter quas legitur Eutice a .xx. liberis rogo illata trallis enixa .xxx. partus. Alcippe elephantum quanq̃ id inter oſtenta eſt. Nãq; & ſerpentem peperit ĩter initia marſici belli Ancilla. Multiformes pluribus modis ĩter monſtra partus eduntur. Claudius Cæſar ſcribit hippocentaurꝝ ĩ theſſalia natum eodem die ĩteriiſſe. Et nos principatu eius allatum illi ex ægypto in melle uidimus. Eſt inter exempla in uterum protinus reuerſus infans ſagunti quo ãno ab Annibale deleta eſt.

DE Mutatione ſexus & geminis partubus. Cap. iiii.

EX fœminis mutari in mares: non eſt fabuloſũ. Inuenimus in ãnalibus Licinio Craſſo. C. Caſſio Longino conſſ. Caſini puerum factum ex uirgine ſub parentibus: iuſſuq; aruſpicum deportatum in inſulã deſertam. Licinius Mutianus ꝓdidit uiſum a ſe argis Ariſtontem cui nomen Areſtuſæ fuiſſe. nupſiſſe etiam. mox barbam & uirilitatem proueniſſe. uxorem duxiſſe. Eiuſdem ſortis & ſmyrnæ puerꝝ a ſe uiſũ. Ipſe in africa uidi mutatum ĩ marẽ nuptiarꝝ die. L. Coſſicium ciuẽ tiſdritanũ. Editis geminis rarꝝ eſſe aut puerperæ aut puerperio præterq̃ alteri uitã. Si uero utriuſque ſexus editi ſint gemini: rariorem utriq; ſalutẽ. Fœminas gigni celerius q̃ mares: ſicuti celerius ſeneſcere. Sæpius uero moueri mares in utero: & in dextra fere parte: in leua fœminas cõſtat.

DE hoĩe generãdo: & pariẽdi tp̃a ꝑ illuſtria exẽpla a mẽſibus ſeptẽ ad .xi. Ca. v.

CAeteris aĩantibus ſtatutum & pariendi & partus egerendi tempus eſt. Homo toto anno & incerto gignitur ſpatio. Alius ſeptimo menſe: alius octauo: & uſq; ad initia decimi undecimique. Ante ſeptimũ menſẽ haud unq̃ uitalis eſt. Septimo non niſi pridie poſteroue plenilunii die aut interlunio cõcepti naſcuntur. Tralaticiũ in ægypto eſt & octauo gigni. Iam quidem & in italia tales partus eſſe uitales. Cõtra priſcorum opiniones uariant hæc pluribus modis. Veſtilia .C. Herdicii ac poſtea Pomponii atq; Orfiti clariſſimorꝝ ciuium coniunx ex iis quartuor partus enixa ſẽper ſeptimo menſe: genuit Suillum Ruffum undecimo: Corbulonẽ ſeptimo: utrunque conſulẽ: & poſtea Ceſoniam Caii principis coniugẽ octauo. In quo menſiũ numero genitis intra quadrageſimum diem maximus labor grauidis. Quarto autem & octauo menſe letales in iis abortus. Maſurius auctor eſt .L. Papyrium prætorem ſecundo hærede lege agente bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe: cum mater partum .xiiii. menſibus diceret tuliſſe: quoniam nullũ certũ tpũs pariendi ſtatutum uideretur.

DE Conceptibus & ſigna ſexus ĩ grauidis pertinentia ante partũ. Cap. vi.

A Conceptu decimo die dolores capitis: oculorꝝ uertigines tenebræq;: faſtidium ĩ cibis: redundatio ſtomachi indices ſunt hominis inchoati. Melior color marẽ ferenti: & facilior partus. Motus in utero quadrageſimo die. Contraria oĩa in altero ſexu. Ingeſtabile onus. Crurum & inguinũ leuis tumor. Primus autem nonageſimo die motus. Sed plurimum langoris in utroq; ſexu capillum germinante partu: & in plenilunio. quod tempus editos quoq; infantes præcipue infeſtat. Adeoque inceſſus atq; oẽ qcqd dici põt: in grauida refert: ut ſalſioribus cibis uſæ carentem unguiculis partum edant. & ſi reſpirauere: difficilius enitãtur. Oſcitatio quidem in enixu letalis eſt: ſicut ſternuiſſe a coitu abortiuum.

DE Conceptu hominum & generatione. Cap. vii.

MIſeret atq; etiã pudet æſtimantẽ q̃ ſit friuola aĩaliũ ſupbiſſimi origo: cũ pleꝗꝝ; abortus cã fiat odor a lucernarꝝ extinctu. His principiis naſcuntur tyranni. Carnifex his animus. Tu qui corporis uiribus fidis: Tu q fortunæ munera ãplexaris: & te ne alumnum quidem eius exiſtimas: ſed partũ: Tu cuius ſemper ĩ uictoria mẽs: Tu qui te deũ credis aliquo ſucceſſu tumens: tanti tamen perire potuiſti. Atqui etiã hodie minoris potẽs quantulo ſerpentis ictus dente. Aut etiam ut Anacreon poeta acino uuæ paſſæ. ut Fabius ſenator prætor in lactis hauſtu uno pilo ſtrangulatus. Is

demũ ꝓfecto uitã æq̃ lance penſitabit:q ſemp fragilitatis hũanæ memor fuerit.

DE Agrippis. Cap.viii.

IN pedes ꝓcedere naſcentẽ contra naturã eſt.e quo argumento eos appellauere agrippas ut ægre partos.q̃liter. M.Agrippã ferunt genitũ unico ꝓpe fœlicitatis exemplo in omnibus ad hunc modũ genitis.quãq̃ is quoq; aduerſa pedũ ualitudĩe: miſera iuuẽta exercito æuo inter arma hoſteſq; & ad mortẽ obnoxio acceſſu: infœlici terris ſtirpe omni: ſed per utraſque Agrippinas maxime: quæ Caium & Domitium Neronem principes genuere: totidem faces generis humani. Præterea breuitate æui quinquageſimo uno raptus anno: in tormentis adulteriorum coniugis ſocerīq; præ/grauí ſeruitio luiſſe præpoſteri ortus augurium exiſtimatur. Neronẽ quoque paulo ante principem & toto principatu ſuo hoſtem generis humani pedibus genitũ parens eius ſcribit Agrippina. Ritu naturæ capite hominẽ gigni mos eſt:pedibus efferri.

Monſtruoſi partus exciſi utero. Cap.ix.

AVſpicatius enecta parẽte gignũtᷣ:ſicut Scipio Africanus prior natus: primuſq; Cæſar a cæſo matris utero dictus.qua de cauſa & Ceſones appellati. Simili mõ natus & Manilius:qui carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui ſint uopiſci. Cap.x.

VOpiſcũ appellabant unũ e geminis:qui retenti utero naſceretur altero ĩterẽpto abortu. Nanq; maxima & ſi rara circa hoc miracula exiſtunt.

Exempla numeroſæ ſobolis. Cap.xi.

PRæter mulierem pauca animalia coitũ nouere grauida. Vnũ q̃dẽ omnino aut alterum ſuperfœtat. Extat in monumentis etiã medicoꝝ & q̃bus talia cõſectari curæ fuit:uno abortu duo puerperia egeſta. Sed ubi paululum tp̃is ĩter duos con/ceptus interceſſit:uterq; eſt perfectus:ut in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit. Et in ea quæ gemino partu alteꝝ marito ſimilem:alteꝝ adultero genuit. Itẽ Procõneſia ancilla quæ eiuſdem diei coitu alteꝝ domino ſimilem: alteꝝ procuratori eius. Et in alia quæ unũ iuſto partu:quĩq; menſiũ alteꝝ edidit. Rurſus in alia quæ ſeptẽ mẽſiũ edito puerperio: inſecutis menſibus geminos enixa eſt. Iam illa uulgata eſt uarie. Ex integris trũcos gigni. Ex trũcis ĩtegros. Eademq; parte truncos. Signa quædam neuoſque & cicatrices etiam regenerari. Quarto partu dacorum originis nota ĩ bra/chio redditur.

Exẽpla ſimilitudinũ. Cap.xii.

IN Lepidoꝝ gente tres ĩtermiſſo ordĩe obducto mẽbrana oculo genitos accepi/mus. Sĩles q̃dẽ alios auo. Et ex geminis quoq; alteꝝ pr̃i: alteꝝ matri. Annoq; poſt genitũ maiori ſimilem fuiſſe ut geminum. Quaſdam ſibi ſimiles ſemp parere: quaſdã uiro:quaſdã nulli:quaſdã fœminã pr̃i: marem ſibi. Indubitatũ exemplũ eſt Nicei nobilis poetæ byzantii geniti: qui adulterio æthiopis nata matre nil a cæteris colore differente:ipſe in auũ degenerauit æthiopem. Similitudinum q̃dem ĩ mente reputatio eſt. & in qua credãtur multa fortuita pollere:uiſus:auditus:memoriaque. hauſtæ imagines ſub ipſo conceptu. Cogitatio etiã utriuſlibet aĩo ſubito trãſuolãs effingere ſimilitudinem aut miſcere exiſtimatur. Ideoq; plures in hoĩe q̃ in cæteris õibus aĩalibus differentiæ:quoniã uelocitas cogitationũ animiq; celeritas & ingenii uarietas multiformes notas ĩprimit:cũ cæteris aĩantibus immobiles ſĩt animi:& ſĩles õibus ſinguliſq; in ſuo cuiq; genere. Antiocho regi ſyriæ e plebe nomine Artẽo ĩtãtũ ſimilis fuit: ut Laodice coniunx regia necato iã Antiocho munus p eũ cõmẽdatiõis: regniq; ſucceſſionis peregerit. Magno Pompeio Vibius quidam e plebe:& Publicius etiã ſeruitute liberatus indiſcreta ꝓpe ſpecie fuere ſimiles: illud os ꝓbũ reddentes: ipſũq; honorem eximiæ frontis. Qualis cã pr̃i quoq; eius Menogenis coci ſui cogno/men impoſuit Strabonis a ſpecie oculoꝝ nomen habẽtis uitiũ imitata. Et Scipioni in ſeruo Serapione uictimarii negociatoris uili mancipio. Eiuſdem familiæ Scipioni poſt Cneum cognomẽ Saluntominus dedit. Sicut Spinter Secundanus Retiatiuſq;

Pamphylius collegio Lentuli & Metelli conſulum. In quo perq̃infortune fortuitũ hoc quoq; fuit: duoꝝ ſimul conſulũ in ſcæna imagines cerni. E diuerſo. L. Plancus orator hiſtrioni Rubrio cognomen impoſuit. Rurſus Curioni patri Burbuleius. Itẽq; Meſſallæ cenſorio Menogenes perinde hiſtriones. Suræ quidem proconſulis etiam rictum in loquendo contractionemq; linguæ & ſermonis tumultum: non imaginem modo piſcator quidam in ſicilia reddidit. Caſſio Seuero celebri oratori armentarii Myrmillonis obiecta ſimilitudo eſt. Toranius. M. Antonio iam triumuiro eximios forma pueros alterum in aſia genitum: alteꝝ tranſalpes ut geminos uendidit. Tanta unitas erat. Poſtq̃ deinde ſermone pueroꝝ detecta fraude a furente increpitus Antonio eſt inter alia magnitudinẽ precii requirente (nã ducentis erat mercatus ſeſtertiis) reſpondit uerſutus ingenii mango ob id ipſum ſe tanti uendidiſſe: quoniam non eſſet mira ſimilitudo ĩ ullis eodẽ utero editis. Diuerſaꝝ q̃dẽ gẽtiũ natales tã cõcordi figura reperiri: ſup õem eſſe taxationẽ. Adeoq; tẽpeſtiuã admirationẽ intulit: ut ille ꝓſcriptor animus mero & contumelia furẽs nõ aliud in cenſu magis & ĩ fortuna ſua duceret.

Quæ ſit generandi ratio. Cap. xiii.

EStquædã priuatim diſſotiatio corpoꝝ: & ĩter ſe ſterilis. At ubi cum aliis iũxere gignunt: ſicut Auguſtus & Liuia. Item alii aliæq; fœminas tantum generant: aut mares. Plerũq; alternant: ſicut Gracchorum mater duodecies: & Agrippina Germanici nouies. Aliis ſterilis eſt iuuẽta. Aliis ſemel in uita datur gignere. Quædã nõ perferunt partus. Quales ſiquando medicina & cura uicere: fœminam fere gignunt. Diuus Auguſtus in reliqua exemplorum raritate neptis ſuæ nepotem uidit genitum quo exceſſit anno. M. Syllanum: q cum aſiam optineret poſt conſulatum Neronis principis ſucceſſione ueneno eius interemptus eſt. Q. Metellus Macedonicus: cũ ſex liberos relinqueret: undecim nepotes reliquit. Nurus uero: generoſq; & omnes qui ſe patris appellatione ſalutarent. xxvii. In actis diui Auguſti tp̃rum ĩuenit̃. xii. cõſulatu eius quem. L. Sylla collega ad. iii. idus aprilis geſſit: Criſpinum Hylarium ex ĩgenua plebe feſulana cum liberis nouẽ: in quo numero filiæ duæ fuerunt: nepotibus. xxvii. ꝓnepotibus. xxix. neptibus nouem præalta põpa cũ õibus his in capitolio ĩmolaſſe.

Item de eodem multiplicius. Cap. xiiii.

MVlier poſt quinquageſimũ annũ non gignit. maiorq; pars quadrageſimo profluuiũ genitale ſiſtit. Nã in uiris Maſiniſſam regem poſt octogintaſex annos generaſſe filiũ: quẽ Metymathnum appellauerit: claꝝ eſt. Catonem cenſoriũ octogeſſio exacto e filia Salonii clientis ſui: q̃ de cauſa alioꝝ eius liberoꝝ ꝓpago Liciniani ſunt cognoĩati. hi Saloniani: ex quibus Vticenſis fuit. Nuper etiã. L. Voluſio Saturnino in urbis præfectura extĩcto: notũ ẽ Corneliã e Scipionũ gente Voluſiũ Sat̃ninũ q fuit conſul poſt. lxii. annũ genuiſſe. Et uſq; ad. lxxv. apud ignobiles uulgaris repit̃ gñatio.

Maſiniſſa rex poſt octuaginta se[x] annos filium genuit

DE Menſtruis mulieꝝ. Cap. xv.

SOlum autem aĩal menſtruale mulier eſt. Inde unius utero quas appellarunt molas. Ea eſt caro informis inanima ferri ictum & aciem reſpuens mouetur. Siſtitq; menſes & ut partus: alias letalis: alias una ſeneſcens: aliquanto aluo citatior extidens. Simile qddã & uiris in uentre gignitur: quod uocant ſcyron: ſicut Oppio Capitoni prætorio uiro. Sed nihil facile repetitur mulieꝝ ꝓfluuio magis mõſtrificũ. Aceſcunt ſuperuẽtu muſta. Sterileſcunt lacte fruges. Moriuntur inſita. Exuruntur hortorum germina. Et fructus arboꝝ q̃bus inſidere: decidunt. Speculorum fulgor aſpectu ipſo hebetatur. Acies ferri præſtringitur: eboriſq; nitor. Aluei apum emoriuntur. Aes etiam ac ferꝝ rubigo ꝓtinus corrumpit: odorque dirus aera. Et in rabiem aguntur guſtato eo canes. atq; inſanabili ueneno morſus infigitur. Quin & bituminum ſequax alioquin & lenta natura ĩ lacu iudææ qui uocatur aſphaltites: certo tp̃e anni ſupernatans nequit ſibi auelli ad õem contactum. adhærens præterq̃ filo quod tale uitus infecerit. Etiã formicis animali minimo ineſſe ſenſum eius ferunt: abiiciq;

geſtatas fruges:nec poſtea repeti. Et hoc tale tãtumq; oĩbus tricenis diebus malum ĩ muliere exiſtit:& trimeſtri ſpatio largius. Quibuſdã uero ſæpius mẽſe: ſicut aliqbus nunq̃.ſed tales non gignunt. Quando hæc eſt generando homini materia germinis e maribus coaguli modo hoc in ſeſe glomeranre . quod deinde tpr̃e ipſo animatur: corporatq;. Ergo cũ grauidis fluxit inualidi aut nõ uitales partus edunt̃ aut ſanioſi: ut auctor eſt Nigidius.

Item de rõne partuum. Cap.xvi.

IDem lac fœminæ non corrumpi alenti partum:ſi ex eodem uiro rurſus conceperit arbitratur. Incipiente autem hoc ſtatu atq; deſinente conceptus facillimi traduntur. Fœcunditatis in fœminis prærogatiuã accepimus inunctis medicamine oculis:ſaliuam infici. Cæteꝝ editis primores ſeptimo menſe gigni dentes:priuſq; in ſupera fere parte:haud dubium eſt. Septimo eoſdem decidere anno:alioſque ſuffici. Quoſdam & cum dentibus naſci:ſicut.M.Curium : qui ob id Dentatus cognoĩatus eſt:& Cn.Papyrium Carbonem præclaros uiros. In fœminis ea res ĩauſpicati fuit exempli regum tpr̃ibus:cũ ita nata eſſet Valeria exitio ciuitati in quã delata eſſet:futũ reſponſo aruſpicum uaticinãte. Seſſapiã etiã illa tempeſtate florẽtiſſimã deportata eſt ueridico exitio cõſecuto. Quaſdã cõcreto genitali gigni ĩfauſto omine. Cornelia Gracchorum marer indicio eſt. Aliqui uice dentium cõtinuo oſſe uno gignũt̃:ſicuti Pruſiæ regis bythyniorum filius ſupema parte oris. Dentes autem tantum ĩuicti ſũt ignibus. Nec cremantur cum reliquo corpore. Iidem flammis indomiti tabe cauant̃ pituitaue. Candorẽ trahũt quodã medicamine. Vſu atterunt̃. Multoq; primum in aliqbus deficiunt.Nec cibo tantum & alimentis neceſſarii. Quippe uocis ſermoniſq; regimen primores tenent concentu quodã excipientes ictũ linguæ: ſeriẽq; ſtructuræ: atq; magnitudine mutilantes molienteſue aut hebetantes uerba. Et cum defluxere explanationem omnem adimentes. Quin & augurium in hac eſſe creditur parte. Triceni bini uiris attribuunt̃:excepta turduloꝝ gente. Quibus plures fuere longiora promitti uitæ putant ſpatia. Fœminis minor nũerus. Quibus in dextra pte gemini ſuperne a canibus cognominati:fortunnæ blandimenta pollicentur. ſicut ĩ Agrippia Domitii Neronis marre contra in leua. Hominem priuſq̃ genito dente cremari mos gentium non eſt. Sed mox plura de hoc cum mẽbratĩ hiſtoria decurret. Riſiſſe eodẽ die quo genitus eſſet unũ accepimus hoĩem Zoroaſtren.Eidem cerebꝝ ita palpitaſſe ut impoſitam repelleret manum : futuræ præſagio ſcientiæ . In trimatu ſuo cuique dimidiam eſſe menſuram ſtaturæ certũ eſt . In plenũ aũt cuncto mortalium generi minorem in dies fieri ꝓpe modũ obſeruat̃. Raroſq; patribus proceriores conſumẽte ubertatem ſeminũ exuſtione in cuius uices nunc uergat æuum . In creta terræmotu rupto monte inuentum eſt corpus ſtans.xlvi.cubitoꝝ.quod alii Orionis:alii Etionis fuiſſe tradunr. Oreſtis corpus oraculi iuſſu refoſſũ ſeptẽ cubitoꝝ fuiſſe monimentis credit̃. Iã uero ante annos ꝓpe mille uates ille Homerus non ceſſauit mĩora corpora mortaliũ q̃ priſca conqueri. Neuii Pollionis ãplitudinẽ ãnales nõ tradũt. Sed quia populi cõcurſu pene interemptus eſſet:ꝓdigii uice habitũ. Proceriſſimũ hominem ætas noſtra diuo Claudio principe Gabbaram noĩe ex arabia aduectũ nouẽ pedum & totidẽ unciaꝝ uidit. Fuere ſub diuo Auguſto ſemipede addito . Quoꝝ corpora eius miraculi gr̃a in cõditorio ſaluſtianoꝝ aſſeruabãt̃ hortoꝝ. Puſioni & Secũdillæ erant noĩa. Eodẽ præſide minimus homo duos pedes & palmum Conopas noĩe in deliciis Iuliæ nepris eius fuit:& mulier Andromeda liberta Iuliæ Auguſtæ. Maniũ maximũ &.M.Tulliũ eqtes romanos binum cubitoꝝ fuiſſe auctor ẽ Varro. Et ipſi uidimus ĩ loculis aſſeruatos. Seſqpedales gigni quoſdam longiores in trimatu implentes uitæ curſũ: haud ignotũ eſt. Inuenimus ĩ monumentis ſalaminæ Eutimenis filiũ in tria cubita triẽnio adoleuiſſe ĩceſſu tardũ:ſẽſu hebetẽ: & iã puberẽ factũ uoce robuſta abſumptum contractione membroꝝ ſubita triennio circunacto. Ipſi non pridẽ uidĩus eadem ferme oĩa præter pubertatẽ ĩ filio Cornelii Taciti eqtis romani belgicæ galliæ

rōnes ꝑcurātis. Ectapelos græci uocāt eos. In latino non habent nomen.

Inſignia corporum. Cap.xvii.

QVod ſit homini ſpatium a ueſtigio ad uerticem: id eſſe ſparſis manibus inter longiſſimos digitos obſeruatum eſt. Sicuti uires quibuſdā dextera parte maiores. Quibuſdā æquas utraq;. Aliqbus leua manu præcipuas. Nec id ūq̄ ī fœminis. Mares præſtare pondere. Et defuncta uiuentibus corpora ōium aīaliū. Et dormiētia uigilātibus. Viroꝝ cadauera ſupina fluitare. Fœminaꝝ ꝓna: uelut pudori defunctaꝝ parcente naťa.

Exempla uariaꝝ figuraꝝ. Cap.xviii.

COnctetis quoſdam oſſibus ac ſine medullis uiuere accepimus. Signū eoꝝ eſſe nec ſitim ſentire: nec ſudorē emittere. Quāq̄ & uoluntate ſciamus ſitim uictā. Eqtēq; romanū Iuliū uiatorē e uocontioꝝ gēte fœderata in pupillaribus annis aquæ ſubter cutē fuſæ morbo ꝓhibitū humore a medicis: naturā feciſſe conſuetudine: atq; ſenecta caruiſſe potu. Nec non & alii multa ſibi imperauere.

Diuerſorum morum exempla. Cap.xix.

FErunt Craſſum auum Craſſi in parthis īterempti nunq̄ riſiſſe. Ob id Agelaſtū uocatum. Sicuti nec fleſſe multos. Socratem clarum ſapiētia eodē ſemp uiſū uultu: nec aut hylari magis aut turbato. Exit hic animi tenor aliquando in rigorem quendam toruitatemq; naturæ duram & inflexibilem. Affectuſq; humanos adimit: quales apathes græci uocant. Multos eius generis experti: quodq; miꝝ ſit: auctores maximæ ſapientiæ. Diogenem cynicū: Pyrrhonem: Heraclitum: Timonē. Hūc qdē etiam in totius odium generis humani euectum. Sed hæc parua naturæ inſignia in multis uaria cognoſcuntꝰ: ut ī Antonia Druſi nunq̄ expuiſſe. In Pōponio cōſulari poeta nunq̄ ructaſſe. Quibus naťa cōcreta ſūt oſſa: q ſūt rari admodū: cornei uocātꝰ.

DE Fortitudine & uelocitate. Cap.xx.

COrpore ueſcos eſſe: ſed eximiis uiribus Tritanum in gladiatorio ludo ſānitiū armatura celebrem: filiūq; eius militem magni Pompeii: & rectos & trāſuerſos cancellatim toto corpore habuiſſe neruos in brachiis etiam manibuſq; auctor ē Varro ꝓdigioſa uirium elatione. Atq; etiam hoſtem ab eo ex prouocatione dimicātē īermi dextra uno digito ſuperatum: & poſtremo correptum in caſtra tranſlatum. A Iunius Valens metuit in prætorio diui Auguſti centurio uehicula cum culeis onuſta donec exinanirentꝰ: ſuſtinere ſolitus. Carpenta cōprehenſa una manu retinere obnixius cōtranitentibus iumentis. Et alia mirifica facere: quæ īſculpta monumento eius ſpectantur. Ideo. M. Varro: Ruſticellus inquit Hercules appellatus: mulū ſuū tollebat. Fufius Saluius duo centenaria pondera pedibus: totidem manibus: & ducenaria duobus humeris contra ſcalas ferebat. Nos quoq; uidimus Athanatum noīe: prodigioſæ oſtentationis quinquagenario thorace plumbeo īdutum. Coťniſq; qngētorū pondo calciatum per ſcenam ingredi. C. Milonem athletam cum conſtitiſſet: nemo ueſtigio educebat. Malum tenenti nemo digitum corrigebat. Cucurriſſe mille centū .lx. ſtadia ab athenis lacedemonē biduo philippidē magnū erat: dōec Caniſtius curſor lacedæmonius & Philonides Alexandri Magni a ſytione helyn uno die .M.ccc.ii. ſtadia cucutrerunt. Nunc quidem in cyrco quoſdam. clx. paſſus tolerare non ignoramus. Nupetq; Fonteio & Vipſano conſſ. annos .viiii. genitum puerum a meridie ad ueſperum. lxxv. milia paſſuum cucurriſſe. Cuius rei admiratio ita demum ſolida ꝑueniet: ſiquis cogitet nocte ac die lōgiſſimum iter uehiculis tribus Tiberiū Netonē emenſū feſtināte ad Druſum fratrem ægrotātem in germania. In ea fuerūt ducenta milia paſſuum.

DE Viſu. Cap.xxi.

OCuloꝝ acies uel maxime fidem excedentia inuenit exempla. In nuce incluſam iliada Homeri carmen in membrana ſcriptum tradidit Cicero. Idem fuiſſe qui ꝑuideret. cxxxv. M. paſſuum. Huic & nomē. M. Varro reddidit: Strabonem uocatū. Solitum autem punico bello a lilybæo ſiciliæ promontorio exeunte claſſe carthaginis

portu etiam numeꝝ nauium dicere. Callicrates ex ebore formicas & alia tam parua
fecit aĩalia: ut ptes eaꝝ a cæteris cerni non poſſent. Mermecides quidã in eodem gñe
inclaruit. a quo quadrigã ex eadem materia quã muſca integeret alis fabricatam: &
nauem quam apicula pennis abſconderet. DE Auditu. Cap.xxii.

AVditus unum exemplum habet mirabile. Prœlium quo ſybaris deleta eſt: eo
die quo geſtum erat: auditum olympiæ. Nam cymbricæ uictoriæ Caſtoreſque
romani qui perſicam uictoriã ipſo die quo cõtigit nunciauere uiſus & auditus & nu-
minũ fuere præſagia. Exempla patiẽtiæ. Cap.xxiii.

PAtientia corporis ut eſt crebra ſors calamitatum: innumera documẽta peperit.
Clariſſimum in fœminis Leænæ meretricis exemplum: quæ torta non ĩdicauit
Harmodium & Ariſtogitonem tyrannicidas. In uiris Anaxarchides qui ſili de cauſa
cũ torqueret̃ præciſã e dentibus linguã: unãq; ſpẽ indicii ĩ tyrannos expuit.

Memoriæ exempla. Cap.xxiiii.

MEmoria neceſſarium maximæ uitæ bonũ cui præcipua fuerit: haud facile dictu
eſt: tam multis gloriam eius adeptis. Cyrus rex õibus in exercitu ſuo militibus
noĩa reddidit. L.Scipio populo romão. Cyneas Pyrrhi regis legatus ſenatui & equeſ-
tri ordini romæ poſtero die q̃ aduenerat. Mithridates duaꝝ & uiginti gentium rex:
totidem linguis iura dixit: pro contione ſingulas ſine interprete affatus. Carmadas
quidam in græcia quæ quis exegerit uoluĩa in bibliothecis legentis mõ repræſẽtauit.
Ars poſtremo eius rei facta & inuenta eſt a Simonide medico. Conſumata a Metro-
doro Sceptio: ut nihil nõ iiſdem uerbis redderetur auditũ. Nec aliud eſt æque fragile
in homine morborum & caſus iniurias atq; etiam metus ſentiens alias particulatim:
alias uniuerſa. Ictus lapide oblitus eſt lr̃as tantum. Ex præalto tecto lapſus: matris
& affinium propinquoꝝq; cepit obliuionem. Alius ægrotus: ſeruoꝝ etiã. Sui uero
noĩs oblitus Meſſalla Coruinus orator. Itaq; ſæpe deficere tẽtat & meditatur uel qeto
corpore & ualido. Somno quoq; ſerpente cõputat ut ĩanis mens quærat ubi ſit loci.

Laus.C.Iulii Cæſaris. Cap.xxv.

ANimi uigore præſtantiſſimum arbitor.C.Cæſarem dictatorem. Nec uirtutem
conſtantiamq; nunc commemoro: nec ſublimitatem omnium capacem quæ
cælo cõtinẽtur: ſed proprium uigorem celeritatemq; quodam igne uolucrẽ. Scribere
& legere ſimul dictare & audire ſolitum accepimus. Epiſtolas uero tantarum rerum
quaternas pariter librariis dictare: aut ſi nihil aliud ageret: ſeptẽis. Idẽ ſignis collatis
quinquagies dimicauit. Solus.M. Marcellum tranſgreſſus qui undequadragies di-
micauerat. Nam præter ciuiles uictorias undecies centum & nonagintaduo milia
hominum occiſa prœliis ab eo: non equidem in gloria poſuerim. Tantam etiã coactã
humani generis iniuriam: quod ita eſſe confeſſus eſt ipſe: bellorum ciuilium ſtragem
non prodendo. Vt iuſtius Pompeio Magno tribuatur: octingentas quadragintaſex
naues piratis ademiſſe. Cæſari propriũ & peculiare fuit præter iã ſupradicta clæmẽtiæ
inſigne: qua uſq; ad pœnitentiam omnes ſuperauit. Idem magnanimitatis phibuit
exemplum: cui comparari non poſſit aliud. Spectacula enim edita: effuſaſque opes
aut operum magnificentiam in hac parte enumerare: luxuriæ fauentis eſt. Illa fuit
uera & ĩcomparabilis inuicti animi ſublimitas: captis apud pharſaliã Põpeii Magni
ſcriniis epiſtolaꝝ: iteꝝq; apud tapſũ Scipionis ea optĩa cõcremaſſe fide: atque non
legiſſe. Laus Pompeii Magni. Cap.xxvi.

VEꝝ ad decus imperii romani non ſolum ad uiri unius pertinet uictoriã. Põpeii
Magni titulos omnes triumphoſq; hoc in loco nuncupare: æquato non modo
Alexandri Magni rerum fulgore: ſed etiam Herculis prope ac Liberi patris. Igit̃ ſicilia
recuperata: unde primum Syllanus in reipublicæ cauſa exoriens auſpicatus ẽ. Africa
uero tota ſubacta & in ditionem redacta: Magniq; noĩe ſpolium inde capto eques ro-
manus id quod antea nemo curru triũphali reuectus eſt. Et ſtatim od ſolis occaſum

tranſgreſſus excitatis in pyreneo trophæis: oppida octīgenta. lxxvi. ab alpibus ad fines hiſpaniæ ulterioris ī ditione redacta: uictoriæ ſuæ aſcripſit. Et maiore aīo Sertorium domuit. Belloq; ciuili quod omnia cõcutiebat externa extincto: iterum triumphales currus eques romanus induxit. Totiens imperator anteq̃ miles. Poſtea ad tota maria & deīde ſolis ortus miſſus hos rettulit patriæ titulos more ſacris certamībus uīcētiū. Neq; enī ipſi coronanť: ſed patrias ſuas coronant. Hos ergo honores urbi tribuit: in delubro Mineruæ quod ex manubiis dicabat. Cn. Pompeius Magnus īperator bello .xxx. ānoꝝ confecto fuſis fugatis occiſis ī deditionem acceptis hominū centies uicies ſemel octuagīta tribus milibus. Depreſſis aut captis nauibus .dccc.xlvi. Oppidis caſ⁄tellis mille qn̄gentis .xxxviii. ī fidem receptis: terris a mæotis lacu ad rubꝝ mare ſub⁄actis uotū merito Mineruæ. Hoc eſt breuiarium eius ab oriente. Triūphi uero quem duxit ad .iii. kalen: octob. M. Meſſalla. M. Piſone conſſ. præfatio hæc fuit. Cū oram maritimam a prædonibus liberaſſet: & imperiū maris populo romano reſtituiſſet: ex aſia: ponto: armenia: paphlagonia: cappadocia: cilicia: ſyria: ſcythis: iudæis: albanis: hiberia īſula: creta: baſternis: & ſuper hæc de regibus Mithridate atq; Tigrane trium⁄phauit. Sūma ſūmaꝝ in illo gloria fuit: ut ipſe in contione dixit: cum de rebus ſuis diſſereret. Aſiam ultimā ꝓuinciaꝝ accepiſſe: eādēq; mediā patriæ reddidiſſe. Siquis e contrario ſimili modo uelit ꝑcenſere Cæſaris res: q maior illo apparuit: totū ꝓfecto terraꝝ orbē enumeret: quod infinitum eſſe conueniet.

Laus Catonis primi. Cap. xxvii.

CAeteris uirtutū generibus uarie & multi fuere præſtantes. Cato primus portiæ gentis tres ſūmas in hoīe res præſtitiſſe exiſtimatus ē: optimus orator: optimus imperator: optimus ſenator. Quæ mihi oīa etiā ſi non prius attamen clarius fuiſſe ī Sripione Aemiliano uidentur. Dēpto præterea plurimoꝝ odio: quo Cato laborauit. Itaq; ſit ꝓprium Catonis quater & quadragies cām dixiſſe: nec quenq̃ ſæpius poſtu⁄latum: & ſēp abſolutū.

Itē de fortitudine. Cap. xxviii.

FOrtitudo in quo maxime extiterit: immenſæ quæſtionis eſt. Vtiq; ſi recipiatur poetica fabuloſitas. Q. Ennius. T. Cecilium Teucrū: fràtremque eius præcipue miratus ꝓpter eos ſextū ānalē adiecit. L. Sicinius Dentatus qui tribunus plebis fuit .Sp. Tarpeio. A. Thermo conſſ. haud multo poſt exactos reges innumeroſiſſima ſuf⁄fragia habet centies uicies prœliatus: octies ex ꝓuocatione uictor. xlv. cicatricibus ad⁄uerſo corpore inſignis nulla in tergo. Item ſpolia cepit .xxxiiii. Donatus haſtis puris duodeuiginti. Phaleris. xxv. Torquibus tribus &. lxxx. Armillis. dx. Coronis. xxxvi. Ciuicis. xiiii. Aureis. viii. Muralibus tribus. Obſidionali una. Fiſco æris. x. Captiuis .xx. milibus. Imperatores nouem ipſius maxime opera triūphātes ſecutus. Præterea quod optimum in operibus eius reor: uno ex ducibus. T. Romulo ex conſulatu ad populū cõuicto male acti imperii rei militaris. Haud minora forent Manlii Capito⁄lini decora: ni perdidiſſet illa exitu uitæ. ante. xvii. annos bina ceperat ſpolia. Primus oīū eques coronā muralem acceperat. vi. ciuicas. xxxvii. dona. xxxiii. cicatrices aduerſo corpore exceperat. P. Seruilium magiſtrum equitū ſeruauerat: ipſe uulneratus hūeꝝ ac femur. Sup omnia capitoliū ſūmāq; rem ī eo ſolus a gallis ſeruauerat: ſi nō regno ſuo ſeruaſſet. Veꝝ ſunt in his quidē uirtutis opera magna: ſed maiora fortunæ. M. Sergio ut equidē arbitror nemo queq̄ hominū iure prætulerit licet pronepos Catilina grām nomini derogarit. Secundo ſtipēdio dextram manū ꝑdidit. Stipēdiis duobus ter & uicies uulneratus eſt: ob id neutra manu neutro pede ſatis utilis. Vno tantum ſeruo plurimis poſtea ſtipendiis debilis miles. Bis ab Annibale captus. Neq; enim cū quolibet hoſte res fuit. bis uinculoꝝ eius profugus. xx. mēſibus nullo non die ī cathe⁄nis autcompedibus cuſtoditus. Siniſtra manu ſola quater pugnauit: duobus equis inſidente eo ſuffoſſis. Dextram ſibi fecit ferreā: eaq; religara prœliatus. Cremonam obſidiōe exemit. Placentiā tutatus eſt. Duodena caſtra hoſtiū nō gallia cepit. Quæ

oĩa ex orõne eius appatent habita cum ĩ prætorio ſacris acceretur a collegis ut debilis. Quos hic coronaꝝ aceruos conſtructurus hoſte mutato?etenim plurimũ referr ĩ quæ cuiuſq; uirtus tẽpora inciderit. Quas trebia ticinuſq; aut thraſimenus ciuicas coronas dedere? Quæ cannis corona merita ? unde fugiſſe uirtutis ſummum opus fuit. Cæteri profecto uictores hominum fuere. Sergius uicit etiam fortunam. Ingeniorũ gloriæ quis poſſit agere delectum p tot diſciplinaꝝ gña & tãtã reꝝ opeꝝq; uarietatẽ? niſi forte Homero uate græco:nullũ fœliciorẽ extitiſſe cõuenit:ſiue opis fortuna ſiue materia æſtimet. Diuerſæ laudes plurimoꝝ. Cap.xxix.

i ITaq; Alexander Magnus: etenim inſignibus iudiciis optime citraq; inuidiam tã ſupba cenſura paget. Inter ſpolia Darii perſaꝝ regis unguẽtoꝝ ſcrinio capto quod erat auro:gẽmiſq; ac margaritis precioſum:uarios eius uſus amicis demõſtrãtibus:quando tedebat unguenti bellatorẽ & militia ſordidũ:ĩmo hercule inqt: librorũ Homeri cuſtodiæ det:ur precioſiſſimum humani animi opus q̃ maxime diuiti opere ſeruaretur. Idem Pindari uatis familiæ penatibuſq; iuſſit parci: cum thebas raperet. Ariſtotelis philoſophi patriam cõdidit:tantæq; reꝝ claritati tam benignũ teſtimõiũ miſcuit. Archilochi poetæ interfectores Apollo arguit delphis . Sophoclem tragici cothurni principẽ defunctum ſepelire Liber pater iuſſit obſidentibus mœnia lacedæmonis Lyſandro eoꝝ rege in qete ſæpius admonito:ut pateret humari delicias ſuas. Requiſiuit rex qui ſupremum diem athenis obiſſet : nec difficulter ex iis quæ deus ſignificaſſet:intellexit.pacemq; funeri dedit.

DE Platone:Ennio:Virgilio.M.Varrone:&.M.Cicerone. Cap.xxx.

PLatoni ſapientiæ antiſtiti Dionyſius tyrannus alias ſæuitiæ ſuperbiæq; natus uittatam nauem miſit obuiam.Ipſe quadrigis albis egredientẽ ĩ litrore excepit. Viginti talentis unã orõnẽ Iſocrates uendidit. Aeſchines athenienſis ſummus orator cum accuſationem qua fuerat uſus:rhodi legiſſet:legit & defẽſionem Demoſthenis: ob quam in illud depulſus fuerat exilium. Mirãtibuſq;:tum magis fuiſſe miraturos dixit:ſi ipſũ orantem audiuiſſent:calamitati teſtis ingens factus inimici. Thucydidẽ imperatorem athenienſes in exilium egere:reꝝ conditorem reuocauere: eloquentiam mirati cuius uirtutem damnauerãt. Magnũ & Menandro in comico ſocco teſtimõiũ regum ægypti & macedoniæ contigit claſſe & per legatos petito. Maius ex ipſo: regiæ fortunæ prælata lraꝝ conſcientia. Perhibuere & romãi proceres etiã exteris teſtimõia. Cn.Pompeius confecto mithridatico bello intraturus Poſidonii ſapientiæ ꝓfeſſione claræ domum:fores percuti de more a lictore uetuit.& faſces lictorios ianuæ ſubmiſit is:cui ſe oriens occidenſq; ſummiſerat. Cato cenſorius in illa nobili trium ſapientiæ proceꝝ ab athenis legatione audito Carneade:q̃primũ legatos eos cẽſuit dimittẽdos: quoniã illo uiro argumẽtãte qd ueri eſſet haud facile diſcerni poſſet. Quanta morũ commutatio?Ille ſemper alioquĩ exitiali appellans nomine uniuerſos ex italia pellẽdos cenſuit græcos. At pronepos eius uticenſis Cato unum:ex tribunatu militũ philoſophum:alterum ex cypria legatiõe deportauit. Eandẽq; lĩguã ex duobus Catõibus in illo abieciſſe:in hoc ĩportaſſe memorabile eſt . Sed & nroꝝ gloriã percenſeamus. Prior Africanus.Q.Ennii ſtatuam ſepulchro ſuo imponi iuſſit : claꝝq; illud nomen ĩmo uero ſpolium ex terria orbis parte raptũ ĩ cinere ſupremo cum poetæ titulo legi. Diuus Auguſtus carmina Virgilii cremari contra teſtamenti eius uerecundiã uetuit. Maiuſq; ita uati teſtimonium cõtigit: q̃ ſi ipſe ſua carmina probauiſſet. M.Varrõis in bibliotheca:quæ prima in orbe ab Aſinio Pollione de manubiis publicata romæ & unius uiuẽtis poſita imago eſt : haud minore(ut equidem reor)gloria prĩcipe oratore & ciue ex illa ĩgenioꝝ quæ tunc fuit multitudĩe uni hanc coronam dante: q̃ cum eidẽ Magnus Pompeius pyratico ex bello naualem dedit. Innumerabilia deĩde ſũt exẽpla romana:ſi perſequi libeat:cũ plures una gens in quocunq; gñe eximios tulerit:q̃ cæteræ terræ. Sed quo &.T.M.Tulli piaculo taceam ? quoue maxime excellentẽ ĩſigni

prædicē? quo potius q̄ uniuerſi populi & illius gentis ampliſſimo teſtimonio: & tota uita tua ad conſulatum tantum operibus electus? Te dicente legem agrariam: hoc eſt alimenta ſua abdicarunt tribus. Te ſuadēte Roſcio theatralis ſeditionis auctori leges ignouerunt: notataſq; ſe ſedes ignominiæ diſcrimine æquo animo tulerunt. Te orāte proſcriptorꝶ liberos honores petere puduit. Tuū Catilina fugit ingeniū. Tu. M. Antoniū proſcripſiſti. Salue primus oīū parens pr̄iæ appellate. primus in toga triūphū linguæq; laureā merite: & facundiæ lr̄aꝶ latinaꝶ parens æque ut dictator Cæſar hoſtis quondā tuus de te ſcripſit: oīū triūphorum laureā adepte maiorem. Quāto plus eſt ingenii romani terminos intantum promouiſſe: q̄ imperii.

DE Morum honeſtate. Cap. xxxi.

RElíquis animi bonis præſtitere & apud cæteros mortales ſapientia: ob id Cati Corculi apud romanos cognomīati. Apud græcos Socrates oraculo Apollinis Phytii prælatus cunctis.

DE Auctoritate. Cap. xxxii.

RVrſus mortales oraculoꝶ ſocitatē dedere Chiloni lacedæmonio: tria præcepta eius delphis conſecrando aureis lr̄is: quæ ſunt hæc. Noſſe ſe quenque. Et nihil nimiū cupe. Comitēq; æris alieni atq; litis eſſe ſpōſionem. Quin & funus eius: cum uictote filio olympiæ expiraſſet: gaudio tota græcia ꝓſecuta eſt.

DE Diuinitate. Cap. xxxiii.

DIuinitas & quædā cælitum ſocietas nobiliſſīa ex fœminis ī ſibylla fuit: ex uiris ī Melāpode apud græcos: apud romāos ī Martio.

DE Naſica. Ca. xxxiiii.

VIr optimus ſemel a condito æuo iudicatus eſt Scipio Naſica a iurato ſenatu. Idē in toga candida bis repulſa notatus a populo. In ſumma ei in pr̄ia mori nō licuit. Nō hercule magis q̄ extra uīcula illi ſapiētiſſīo ab Apolline iudicato Socrati.

DE Pudicitia. Cap. xxxv.

PVdiciſſima fœmina ſemel matronaꝶ ſententia iudicata eſt Sulpitia Paterculi filia: uxor Fuluii Flacci electa ex centū præcipuis: quæ ſimulachrum Veneris ex ſibyllinis libris dedicaret. Iteꝶ religiōis expimēto a Claudia inducta romam deorum matre.

DE Pietate. Cap. xxxvi.

PIetatis exempla infinita quidem toto orbe extitere: ſed romæ unū cui cōparati cuncta non poſſint. Humilis in plebe & ideo ignobilis puerpera ſupplicii cā carcere incluſam matrem cum impetraſſet aditum a ianitore ſemper excuſſa ne quid inferret cibi: deprehenſa eſt uberibus ſuis alens eā. Quo miraculo matri ſalus donata filiæ pietate eſt. Ambæq; perpetuis alimentis. Et locus ille eidem conſecratus ē deæ. C. Quintio. M. Attilio conſulibus templo pietatis extructo: in illius carceris ſede: ubi nunc Marcelli theatrū eſt. Gracchorum pater anguibus apprehenſis in domo cū reſponderetur ipſum uicturum: alterius ſexu interempto: immo uero inquit meum necate. Cornelia enim iuuenis eſt: & parere adhuc poteſt: hoc erat uxori parcere: & rei publicæ cōſulere: idq; mox conſecutum eſt. M. Lepidus Apuleiæ uxoris caritate poſt repudium obiit. P. Rutilius morbo leui impeditus nuntiata fratris repulſa in conſulatus petitione ilico expirauit. Publius Catienus philotimus patronū adeo dilexit: ut hæres omnibus bonis inſtitutus in rogum eius ſe iaceret.

DE Artiū plurimaꝶ excellentia aſtrologia: grāmatica: geometria. Cap. xxxvii.

VAriaꝶ artiū ſcientia innumerabiles enituere: quos tamen attingi par ſit florem hominum libantibus. Aſtrologia Beroſus: cui ob diuinas prædictiones athenienſes publice in gymnaſio ſtatuam inaurata līgua ſtatuere. Grāmatica Apollodorus cui amphyctiones græciæ honorem habuere. Hippocrates medicina pollēs q ueniētē ab illyriis peſtilētiam prædixit: & diſcipulos ad auxiliandum circa urbes dimiſit. Cui ob meritum honores illos quos Herculi decreuit græcia. Eandem ſcientiam in Theombroto Ptolemæus rex megalenſibus ſacris donauit centum talentis ſeruato Antiocho rege. Magna & Critobulo fama eſt extracta Philippi regis oculo ſagitta: & citra

deformitatẽ oris curata orbitate luminis. Summa aũt Aſclepiades pruſienſis cõdita noua ſecta ſpretis legaris & pollicitationibus Mithridatis regis : reperta ratione qua uinum ægris medetur:relato e funere homine & conſeruato. Sed maxime ſponſione facta cum fortuna ne medicus crederetur: ſi unq̃ inualidus ullo modo fuiſſet ipſe. & uictor ſuprema in ſenecta lapſu ſcalarum exanimatus eſt. Grande & Archimedi geo-metricæ ac machinalis ſcientiæ teſtimonium .M. Marcelli contigit : interdicto cum ſyracuſæ caperentur:ne uiolaretur unus:niſi fefelliſſet imperiũ militaris imprudẽtia. Laudatus Cteſiphon Gnoſius æde epheſiæ Dianæ admirabiliter fabricata. Philona-thenis armamẽtario mille nauiũ. Chtheſibius pneumatica rõne & hydraulicis orgãis repertis. Dinocrates metatus Alexandro condente in ægypto alexandriam. Idem hic imperator edixit:ne quis ipſũ alius q̃ Apelles pingeret:q̃ Pyrgoteles ſculperet : q̃ Ly-ſippus ex ære duceret.quæ artes pluribus inclaruere exẽplis.

Itẽ mira opera artificis. Cap.xxxviii.

ARiſtidis thebani pictoris unam tabulã centum talentis rex Attalus licitatus ẽ. Octoginta emit duas Cæſar dictator Medeam & Aiacem Timomachi ĩ templo Veneris genitricis dicaturus. Candaules rex Bularchi picturã magnetum exitii haud mediocris pari rependit auro. Rhodum non incendit rex Demetrius expugnator co-gnoĩatus ne tabulam Protogenis cremaret a parte ea muri locatam. Praxiteles mar-more nobilitatus eſt: gnidiaque Venere præcipue:ueſano amore cuiuſdam iuuenis inſignis & Nicomedis æſtimarione regis grandi gnidiorum ære alieno ꝑmutare eam conati. Phidiæ Iupiter olympius cotidie teſtimõium ꝓhibet: Mentori capitolinus & Diana epheſia:quibus fuere conſecrata artis eius uaſa.

DE Seruitiis. Cap.xxxix.

PRecium hominis in ſeruitio geniti maximum ad hãc diem quod eq̃dẽ cõpereri fuit grãmaticæ artis Daphnidis Cn.piſaurenſe uendente: &.M.Scauro prĩcipe ciuitatis.iii.M.dcc.ſeſtertiis licente. Exceſſere hoc ĩ noſtro æuo nec modice hiſtriões. Sed libertatẽ ſuã mercati. Quippe cum iam apud maiores Roſcius hiſtrio .iii.M.d. Anniam mercaſſe prodat᷑: niſi ſiquis in hoc loco deſiderat armeniaci belli paulo ãte ꝓpter Tyridaten geſti diſpenſatorem quem Nero .iii. c .xxx. manumiſit. Sed hoc precium belli non hominis fuit. Tã hercule q̃ libidinis non formæ Paronetemi ſpa-donis Seiano.iii.M.d.mercante Sutorio Priſco. Quam quidem iniuriam lucriſecit ille mercatus ĩ luctu ciuitatis:quoniã arguere nulli uacabat.

DE Præſtantia gentium. Cap.xl.

GEntium in toto orbe præſtantiſſima una õi uirtute haud dubie romana extitit: Fœlicitas cui præcipua fuerit hõi non ẽ hũani iudicii: cũ proſperitatẽ ipſã alius alio mõ & ſuopte ingenio qſq; terminet. Si ueꝝ facere iudiciũ uolũus ac repudiata õi fortunæ ãbitione decernere:mortaliũ nemo eſt fœlix. Abũde igit᷑ atq; indulgenter fortũa decidit᷑ cũ eo:q iure dici nõ ĩfœlix põt. Quippe ut alia nõ ſit:certe ne laſſeſcat fortũa metus ẽ.Quo ſemel recepto ſolida fœlicitas nõ ẽ. Quid ꝙ nemo mortaliũ õi-bus horis ſapit:utinãq; falſũ hoc & nõ a uate dictũ q̃pluri iudicẽt. Vana mortalitas: & ad circunſcribẽdã ſeipſã ĩgenioſa:computat more thraciæ gẽtis:quæ calculos colore diſtinctos pro expimẽto cuiuſq; diei in urnã condit:ac ſupremo die ſepatos dinume-rat:atq; ita de unoquoq; pronunciat. Quid ꝙ iſte calculi candore illo laudatus dies originẽ mali habuit? Quã multos accepta afflixere ĩpia? Quã multos bona ꝑdidere & ulrĩs merſere ſuppliciis. Iſta nimiꝝ bona ſi cui ĩter illa hora ĩ gaudio fuit. Ita ẽ ꝑfecto alius de alio iudicat dies:& tamẽ ſupremus de õibus. Ideoq; nullis credẽdũ eſt. Quid ꝙ bona malis paria non ſunt etiam pari numero? Nec lęticia ullo minimo mœrore penſanda. Heu uana & ĩprudens diligẽtia.nũerus dieꝝ cõputat᷑ ubi quærit᷑ pondus:

DE Fœlicitate fœminæ. Cap.xli.

VNa fœminaꝝ in õi æuo Lãpido lacedæmonia refert᷑: quæ regis filia: regis uxor:

regis mater fuit. Vna Berenice quæ filia ſoror mater Olympionicarum. Vna familia Curionum: in qua tres continua ſerie oratores extiterunt. Vna Fabiorum: ī qua tres cōtinui principes ſenatus. M. Fabius Ambuſtus: Fabius Rutilanus filius. Q. Fabius Gurges nepos.

Varia exēpla fortunæ. Cap. xlii.

CAetera exēpla fortunæ uariantis īnumera ſunt. Etenī quæ facit magna gaudia niſi ex malis? Aut quæ mala īmenſa: niſi ex īgētibus gaudiis?

DE bis proſcriptis. L. Sylla. Q. Metello. Cap. xliii.

SEruauit proſcriptum a Sylla. M. Fiduſtium ſenatorem ānis. xxxvi. Sed iterum proſcriptus: ſuperſtes Syllæ uixit uſq; ad Antoniū. Conſtat nulla alia de cauſa ab eo proſcriptum: q̃ quia proſcriptus fuiſſet. Triūphare. P. Ventidium de parthis uoluit quidem ſolum: ſed eundem in triumpho aſculano Cn. Pompeii Strabonis duxit puerum. Quanq̃ Maſſurius auctor eſt bis in triumpho ductum. Cicero mulionem caſtrenſem ſuffaraneum fuiſſe. Plurimi iuuentam inopem in caliga militari toleraſſe. Fuit & Balbus Cornelius maior conſul. Sed accuſatus atq; de iure uirgarū ī eum iudicem ī exilium miſſus. Primus externorum atq; etiam in oceano genitorū uſus illo honore: quem maiores latio quoq; negauerunt. Eſt &. L. Fuluius īter īſignia exempla thuſculanorum rebellantium cōſul: eodem quoq; honore cum tranſiſſet exornatus confeſtim a populo romano: qui ſolus eodem anno quo fuerat hoſtis: romæ triumphauit ex iis: quorum conſul fuerat. Vnus hominum ad hoc æui fœlicis ſibi cognomen aſſeruauit. L. Sylla. Ciuili nempe ſanguine ac patriæ oppugnatione adoptatus: & quibuſdam fœlicitatis īductus argumentis: ꝙ proſcribere tot milia ciuiū ac trucidare potuiſſet. O praua interpretatio & futuro tempore infœlix. Nō melioris ſortis tunc fuere pereuntes: quorum miſeremur hodie: cum Syllam nemo nō oderit? Age non exitus uitæ eius omnium proſcriptorum ab illo calamitate crudelior fuit: erodente ſe ipſo corpore & ſupplicia ſibi gignente? quod ut diſſimulauerit: & ſuprēo ſomno eius ciui immortuus quodammodo eſt: credamus ab uno illo inuidiā gloria uictam. Hoc tamē nempe fœlicitati ſuæ defuiſſe confeſſus eſt: ꝙ capitolium non dedicauiſſet. Q. Metellus in ea oratione quam habuit in ſupremis laudibus patris ſui. L. Metelli pontificis: bis conſulis: dictatoris: magiſtriequitum. Quindeciuiri agris dandis. qui primus elephantos primo punico bello duxit in triūpho. ſcriptū reliquit. Decem maximas res optimaſq; in quibuſq; quærendis ſapientes ætatem exigerent: cōſummaſſe eum. Voluiſſe enim primarium bellatorem eſſe. Optimum oratorem. Fortiſſimum imperatorem. Auſpicio ſuo maximas res geri. Maximo honore uti. Summa ſapientia eſſe. Summum ſenatorem haberi. Pecuniam magnā bono modo inuenire. Multos liberos relinquere. Et clariſſimum in ciuitate eſſe. Hæc contigiſſe ei: nec ulli alii poſt romam conditam. Lōgum ē refellere & ſuperuacuum: abūde uno caſu refutante. Siquidem is Metellus orbam luminibus exegit ſenectam amiſſis incendio cum Palladium raperet ex æde Veſtæ: memorabili cauſa: ſed euentu miſero. Quo fit ut infœlix quidem dici non debeat: fœlix tamen eſſe non poſſit. Tribuit ei populus romanus quod nunq̃ ulli alii ab condito æuo: ut quotiens in ſenatum iret: curru ueheret̃ ad curiā: magnū & ſublime: ſed ꝓ oculis datum.

DE Altero Metello. Cap. xliiii.

HVius quoq;. Q. Metelli qui illa de patre dixerat filius inter rara fœlicitatis humanæ exempla numeratur. Nam præter honores ampliſſimos: cognomenque macedoniæ a quattuor filiis illatus eſt rogo: uno prætore: tribus coſularibus: duobus triumphalibus: uno cenſorio. quæ ſingula quoq; paucis contigere. In ipſo tamē flore dignitatis ſuæ ab Catinio Labeone: cui cognomen fuit Macerioni tribunoplebis quē e ſenatu cenſor eiecerat: reuertens e campo meridiano tempore uacuo foro & capitolio ad tarpeium raptus ut præcipitaretur: conuolante quidem tam numeroſa illa cohorte: quæ patrem eum appellabat. Sed ut neceſſe erat in ſubito tarde & tanq̃ in

exequias cum reſiſtendi ſacroq; ſanctum repellendi ius non eſſet: uirtutis ſuæ opera & cenſuta peritutus : ægre tribuno qui intercederet: recepto a limine ipſo mortis reuocatus alieno beneficio poſtea uixir. Bonis inde etiam conſecratis a damnatu ſuo tanq̄ parum eſſet faucium certe intortarum : expreſſiq; per aures ſanguinis pœnam exactam eſſe. Equidem & Africani Aemiliani inimicum fuiſſe inter calamitates duxerim: ipſo teſte Macedonico. Siquidem liberis dixit: Ite filii celebtate exequias: nunq̄ ciuis maioris funus uidebitis. Et hoc dicebat iā balearicis & creticis diadematis iam Macedonicus ipſe. Verum ut illa ſola iniuria æſtimetur : quis hunc iure fœlicē dixerit periclitatum ad libidinem inimici? nec Africano ſaltem perire. Quos hoſtes uiciſſe tanti fuir? Aut quos non honores curruſq; illa ſua uiolentia fortuna retroegit per mediam utbem cenſore ttacto? Erenim ſola hæc moriendi ratio fuerat: tracto in capitolium illo: in quod triumphās ipſe deotum exuuiis ne captiuos quidē ſic traxerat. Maius hoc ſcelus fœlicitare conſecuta factum eſt periclitato Macedonico : uel funus tantum ac tale perdere: in quo a triumphalibus liberis portaretur in rogū uelut exequiis quoq; triumphans. Nulla eſt profecto ſolida fœlicitas: quā contumelia ulla uitæ rūpit: ne dū tanta. Quod ſupereſt: neſcio maiot gloriæ an indignationi dolor accedat: inter tot Metellos tā ſceleratā Catinii audaciā ſemp fuiſſe īultā.

DE Diuo Auguſto. Cap.xlv.

IN diuo quoq; Auguſto: quem uniuerſa mortalitas in hac cenſura nuncupat: ſi diligenter æſtimentur cuncta : magna ſortis humanæ teperientur uolumina. Repulſa in magiſterio equitum apud auunculū: & contra uoluntatem eius prælatus Lepidus. Proſcriptionis inuidia in collegam. Collegium in triumuiratu peſſimorū ciuium: nec æqua ſaltē pottione: ſed prægraui Antonio. Philippenſi prœlio: morbo: fuga: & triduo in palude latebra ægroti. Et ur fatēt Agrippa & Mœcenas aqua ſubter cutem fuſa. Turgida latera. Naufragia ſicula. Et alia ibi quoq; in ſpelunca occultatio. Iam in nauali fuga urgente hoſtiū manu preces Proculeio mortis admotæ. Cura petuſinæ contentionis. Sollicitudo Mattis actiaci. Pannoniciq; belli. Ruinæ pōtis. Tor ſeditiones militum. Tot ancipites motbi cotpotis. Suſpecta Matcelli uota. Pudenda Agrippæ ablegatio. Totiens petira inſidiis uita. Incuſatæ liberorum mortes: luctuſq; non tantum orbitate triſtes. Adulterium filiæ. Et conſilia patricidæ palam facta. Contumelioſus priuigni Neronis ſeceſſus. Aliud neptis adulterium. Iuncta deinde tot mala. Inopia ſtipendii. Rebellio illyrici. Seruitioꝝ delectus. Iuuentutis penuria. Peſtilentia urbis. Fames ſitiſq; italiæ. Deſtinatio expirandi. Et quatridui inedia maiot pars mottis in corpus recepta. Iuxta hæc uariana clades : & maieſtatis eius fœda ſuggillatio. Abdicatio Poſthumi Agrippæ poſt adoptionem. Deſiderium poſt relegationem. Inde ſuſpicio in Fabium. Arcanoꝝq; proditionē. Hinc uxoris & Tyberii cogitatiōes ſuprema eius cura. In ſūma deus ille cælū q; neſcio adeptus magis an meritus hærede hoſtis ſuæ filio exceſſit.

Quos beatiſſimos dii iudicauerunt. Cap.xlvi.

SVbeunt in hac reputatione delphica oracula uelut ad caſtigandā hoīū uanitatē a deo emiſſa. duo ſūt hæc. Phedium fœliciſſimum qui pro patria proxīo occubuiſſet. Iteꝝ a Gyge rege tūc ampliſſimo terraꝝ cōſultum Aglaum Prophodium eſſe fœliciorem. Senior hic in anguſtiſſimo arcadiæ angulo paruū ſed annuis uictibus large ſufficiens prædium colebat: nunq̄ ex eo egreſſus. Atq; ut e uitæ gn̄e manifeſtū eſt: minima cupidine minimum in uita mali expertus.

Quem uiuentem ut deū coli iuſſerunt. Cap.xlvii.

COnſecratus eſt uiuus ſentienſq; oraculi eiuſdem iuſſu & Iouis deoꝝ ſūmi aſtipulatu Eutimus poeta ſemper olympiæ uictor & ſemel uictus. Patria ei locri ī italia: Ibi imaginem eius eſſe: & olympiæ alteram eadem die tactam fulmine. Callimachū ut nihil aliud miratū uideo: ad eūq; iuſſiſſe ſacrificari. quod & uiuo factitatū

& mortuo. nihilq; adeo mirꝫ aliud q̃ hoc placuiſſe diis.

DE Spatiis uitæ longiſſimis. Cap. xlviii.

DE ſpatio atq; longinquitate uitæ hominũ non locoꝝ mõ ſitus: ueꝝ exempla ac ſua cuiq; ſors naſcendi: incertũ fecere. Heſiodus q primus de hoc aliq̃ ꝓdidit: fabuloſe (ut reor) multa de hominum æuo referens cornici nouem noſtras attribuit ætates. Quadruplũ eius ceruis. Id triplicatũ coruis. Et reliq̃ fabuloſius: in phœnice ac nymphis. Anacreon poeta Argantonio tarteſiorum regi. cl. tribuit ãnos. Cynire cyprioꝝ decẽ ãnos ãplius. Aegimio ducentos. Thepompus Epimenidi Gnoſio. clvii. Hellãicus quoſdã ĩ ætolia epioꝝ gẽtis ducẽtos explere. Cui aſtipulat᷑ damiates mẽorãs Pictoreũ ex iis præcipuũ corpore uiribuſq; etiã trecẽtis uixiſſe. Ephodorus arcadũ reges trecẽtis ãnis. Alexãder & Cornelius Dãdonẽ quẽdã ĩ illyrico qngẽtis uixiſſe. Xenophon Impetrim pulutinioꝝ ĩſulæ regẽ ſexcẽtis. atq; ut parce mẽtitus ẽ filiũ eius octĩgentis. Quæ oĩa inſcitia temporum acciderunt. Annum enim alii æſtate unum determinabãt: & alterum hyeme. Alii quadripartitis temporibus ſicut arcades: quoꝝ anni trimeſtres fuere. Quidam lunæ ſenio: ut ægyptii. Itaq; apud eos aliq & ſingula milia annorum uixiſſe produntur. Sed ut ad confeſſa trãſeamus. Argantoniũ gaditanum octoginta annis regnaſſe prope certum eſt: putant quadrageſimo cœpiſſe. Maſiniſſã. xl. ãnis regnaſſe indubitatum eſt. Gorgiã ſiculum centum octo uixiſſe. Q. Fabius Maximus ſexaginta tribus annis augur fuit. M. Perpenna & nuper. L. Voluſius Saturninus omnium quos in conſulatu ſententiam rogauerãt: ſuperſtites fuere. Perpenna ſeptem reliquit ex iis quos cenſor legerat. Vixit ãnos nonagĩta octo. Qua ĩ re & illud adnotare ſuccurrit: unũ oĩno quinquẽniũ fuiſſe quo ſenator nullus moreretur cum Flaccus & Albinus cenſores luſtrũ condidere: uſq; ad proxĩos cẽſores ab anno urbis quingenteſimo ſeptuageſimonono. M. Valerius Coruinus cẽtũ ãnos impleuit. Cuius inter primum & ſextum conſulatum. xlvi. anni fuere. Idem ſella curruli ſemel ac uicies ſedit: quotiẽs nemo alius. Aequauit eius uitæ ſpatiũ Metellus põtifex. Et ex fœminis Liuia Rutilia nonaginta ſeptẽ annos exceſſit. Statilia Claudio principe ex nobili domo: nonaginta nouem. Terentia Ciceronis. cvii. Clodia Ofeli. cxv. Hæc quidem etiam enixa quĩdecies. Luceia mima centum annis in ſcæna pronunciauit. Galeria Copiola Emboliaria: reducta eſt in ſcænam Cn. Pompeio. Q. Sulpitio conſu. ludis pro ſalute diui Auguſti uotiuis: annum centeſimumquartum agens. Quæ producta fuerat tyrocinio a. M. Pompeio ædili plebis. C. Mario Cn. Carbone conſſ. ante ãnos nonagintaunum. Et a Magno Pompeio magni theatri dedicatione anus pro miraculo reducta. Sammullam quoq; centũ decem annis uixiſſe auctor eſt Aſconius Pedianus. Minus miror Stephanionem qui primus togatus ſaltare inſtituit: utriſq; ſaltaribus ludis ſaltaſſe: & diui Auguſti & quos Claudius Cæſar conſulatu ſuo quarto fecit quando ſexaginta tres non amplius anni interfuere: quãq̃ & poſtea diu uixerit. In tmoli mõtis cacumine quod uocant tẽpſin. cl. annis uiuere Mutianus auctor eſt. Totidẽ annos itẽ cenſũ Claudii Cæſaris cenſura. T. Fallonium bononienſem. idq; collatis cenſibus quos ante detulerat: uitæq; argumentis (etenim id curæ principi erat) ueꝝ apparuit.

DE Varietate naſcendi. Cap. xlix.

POſcere uidetur locus ipſe ſyderalis ſcientiæ ſententiam. Epigenes. cxxii. annos impleri negauit poſſe. Beroſus excedi centum ſeptemdecim. Durat & ea ratio quam Petoſyris ac Necepſos tradiderunt. & trimorion appellant a trium ſignoꝝ portione: qua poſſe in italia tractu. cxxvi. annos uitæ contingere apparet. Negauere illi quenq̃ nonaginta partium exortiuam menſuram quod anaphoras uocant trãſgredi: & has ipſas ĩcidi occurſu maleficorum ſyderum: aut etiam radiis eorũ ſoliſq;. Rurſus Aeſculãpii ſententiam ſecuti: qui ſtatuta uitæ ſpatia a ſtellis accipi dicit. Sed quantũ primum tribuat: incertum eſt. Rara autem eſſe dicunt longiora tempora quãdoqdẽ momentis horarum inſignibus lunæ dierumue ſeptem atq; . xxiiii. quæ nocte ac die

obſeruantur: ingens turba naſcatur:ſcanſili annorum lege occidua:quā climacteras appellant:non fere ita genitis quinquageſimumquartum annū excedētibus. Primū ergo artis ipſius incōſtātia declarat q̄ īcerta res ſit. Accedunt experimenta & exempla recentiſſimi cenſus quem intra quadriennium imperatores Cæſares Veſpaſiani pater filiuſq; cenſores egerunt. Nec ſunt oīa uaſaria excutienda. Mediæ tantū partis inter apenninum montem padumque ponemus exempla. Centum uiginti natos annos parmæ tres edidere. Brexilli unum.cxxv. Parmæ duos.c.xxx. Placentiæ annū.c.xxxi. Fauētiæ unam mulierem.cxxxii.Bononiæ.L.Terentium Marci filium. Arimini uero .M.Apomum.C.&.L.Tertullam.cxxxvii. Citra placentiam in collibus oppidum eſt uelleiacium:in quo.cc.x.natos ānos ſex detulere:quattuor centenos uicenos:unū.cl. .M.Mutius.M. filius Galrius Fœlix: ac ne pluribus moremur in re confeſſa: in regione italiæ octaua centenum annorum cenſi ſunt homines.liiii. Centenum denum hoīes.lvii.Centenum uicenum quinum hoīes duo. Centenū tricenum hoīes q̄ttuor. Centenum tricenum quinum aut ſeptenum totidem: Centenum quadragenū hoīes tres. Alia mortalitatis inconſtantia. Homerus eadem nocte natos Hectorē & Polydamanta tradit:tam diuerſæ ſortis uiros. C.Mario.C.Carbone.iii.conſſ.ad.v.kalen. iunias.M.Celius Ruffus & Cornelius Licinius Caluus:eadem die geniti ſūt:oratores quidem ambo:ſed tamen diſpari euentu. Hoc etiam iiſdem horis naſcentibus ī toto mūdo quotidie euenit.Pariterq; domini ac ſerui gignūt̄:reges & inopes.

In morbis uaria exempla. Cap.L.

P.Cornelius Ruffus qui conſul cum Manio Curio fuit:dormiēs oculorum uiſū amiſit: cum id ſibi accidere ſomniaret. E diuerſo Phalereus iam tū deploratus a medicis uomicæ morbo: cum mortem in acie quæreret uulnerato pectore medicinā inuenit ex hoſte. Q.Fabius Maximus conſul apud flumen iſaram prœlio commiſſo aduerſus allobrogum regem aruernotumq; gentes ad.vi.idus auguſtas.cxxx.pduellium cæſis:febri quartana liberatus eſt in acie. Incertum ac fragile nimirum eſt hoc munus naturæ quicquid datur nobis. Malignum uero & breue in iis etiam quibus largiſſime contingit: uniuerſum uniq; æui tempus intuentibus. Quid q̄ æſtiatione nocturnæ quietis dimidio quiſq; ſpatio uitæ ſuæ uiuit:pars æqua morti ſimilis exigitur:aut pœnæ niſi contigit quies. Nec reputantur infantiæ anni qui ſenſu carent. Nec ſenectæ ī pœnam uiuacis. Tot periculorū genera:tot morbi:tot metus:tot curæ: totiens inuocata morte ut nullum frequentius ſit uotum. Natura uero nihil hoībus breuitate uitæ præſtitit melius. Hebeſcunt ſenſus. Membra torquētur. Præmoritur uiſus: auditus: inceſſus: dentes etiam ac ciborum inſtrumenta. & tamen uitæ hoc tempus annumeratur. Ergo pro miraculo & id ſolitarium reperit̄ exēplū. Xenophilū muſicum ducentis & quīq; ānis uixiſſe ſine ullo corporis incōmodo. At hercule reliquis omnibus per ſingulas membrorum partes qualiter nullis aliis animalibus:certis peſtifer calor remeat horis:aut rigor:neq; horis modo:ſed & diebus noctibuſq; trinis quadriniſue etiam toto anno. atque etiam morbus eſt aliquis per ſapientiam mori. Morbis enim quoq; quaſdam leges natura impoſuit. Quadrini circuitus febrē: nūq̄ bruma nunq̄ hybernis menſibus incipere. Quoſdam poſt ſexageſimū uitæ ſpatium non accedere. Alios pubertate deponi: a fœminis præcipue. Senes minime ſentire peſtilētiam. Nanq; uniuerſis gētibus ingruunt morbi: & generatim modo ſeruitiis: modo procerum ordini: alioſq; per gradus. Qua in re obſeruatū ī meridianis ptibus ad occaſū ſolis peſtilentiā ſēp ire. Nec uq̄ fere aliter fieri niſi hyeme:nec ut ternos excedat menſes.

DE Signis mortis. Cap.Li.

IAm ſigna letalia ī furoris morbo riſum. Sapiētiæ uero ægritudīe fimbriaꝝ curā & ſtragulæ ueſtis plicaturas. A ſomno morientium neglectū pegrādis humoris e corpore effluuium:ī oculorum quidem & narium aſpectu īdubitata maxime:etiam ſupīo aſſidue cubitu. Venaꝝ īæquali aut formicāte pcuſſu. Et alia quoq; Hippocrati

prĩcipi medicĩæ obſeruata ſũt. Et cũ înũerabilia ſit mortis ſigna: ſalutis ſecuritatiſq; nulla ſũt. Quippe cum cenſorius Cato ad filium de ualitudinis quoq; obſeruatiõe ut ex oraculo aliquo prodiderit: ſenilẽ iuuẽtam præmaturæ mortis eſſe ſignũ. Mor-borum uero tam ĩfinita eſt multitudo: ut Pherecides ſyrius copia ſerpẽtiũ ex corpore eius erumpente expirauerit. Quibuſdam perpetua febris eſt ut. C. Mœcenati. Eidem triennio ſupremo nullo horæ momento cõtigit ſomnus. Antipater ſydonius poeta õibus bonis uno die natali tantum corripiebatur febre: & eo cõſũptus ẽ ſatis longa ſenecta. *Senilis iuuenta, Signum pmature mortis.*

DE his qui elati reuixerunt. Cap. Lii.

2 AViola cõſularis ĩ rogo reuixit. Et quoniam ſubueniri non potuerat præualente flamma: uiuus crematus eſt. Similis cã in. L. Lamia prætorio uiro tradit᷑. Nã Celium Tuberonem prætura functum a rogo relatum Meſſalla Ruffus & plerique tradunt. Hæc eſt conditio mortaliũ. Ad has & eiuſmodi occaſiones fortunæ gigni-mur: uti de homine ne forte morti quidem debeat credi. Reperimus inter exempla Hermotini clazomenii animam relicto corpore errare ſolitam: uagamq; e longinquo multa annunciare: quæ niſi a præſenti noſci non poſſent: corpore interim ſemia-nimi: donec cremato eo inimici qui Cantaridæ uocabantur remeanti animæ uelut uaginam ademerint. Ariſtei etiam uiſam euolantem ex ore in proconneſo corui ef-figie. Quæ magna queritur fabuloſitate quam equidem & in gnoſio Epimenide ſimili modo accipio. Puerum æſtu & itinere feſſum in ſpecus ſeptem & quinquagĩta dormiſſe annis: rerum faciem mutationemq; mirantem uelut poſtero experrectũ die. Hinc pari numero dierum ſenio ingruente: ut tamen in ſeptimum & quĩquageſimũ atq; centeſimum uitæ duraret annum. Fœminarum ſexus huic malo uidetur maxĩe opportunus conuerſione uuluæ: quæ ſi corrigatur: ſpiritus reſtituitur. Huc pertinet nobile illud apud græcos uolumen Heraclidis ſeptẽ diebus fœminæ exanimis ad uitã reuocatæ. Varro quoq; auctor eſt uiginti uiris agros diuidentibus capuæ quendam ꝗ efferretur feretro domum remeaſſe pedibus. Hoc idẽ aquini accidiſſe. Romæ quoq; Corfidium materteræ ſuæ maritum funere locato reuixiſſe: & locatorem funeris ab eo elatum. Adiecit miracula quæ tota indicaſſe conueniat. E duobus fratribus equeſtris ordinis Corfidio maiori accidiſſe: ut uideretur expiraſſe: apertoq; teſtamento recitatũ hæredẽ minorem funeri inſtitiſſe. Interim ei qui uidebatur extinctus plaudendo cõ-ciuiſſe myſteria: & narraſſe a fratre ſe ueniſſe. Commendatam ſibi filiam ab eo. De-monſtratum præterea: quo in loco defodiſſet aurum nullo conſcio: & rogaſſe: ut iis funeribus quæ comparaſſet: efferretur. Hoc eo narrãte fratris domeſtici ꝓpere annũ-ciauere exanimatum illum. Et aurum ubi dixerat: repertum eſt. Plena præterea uita eſt his uaticiniis: ſed non conferenda: cũ ſæpius falſa ſint. Sicut ingenti exemplo do-cebimus. Bello ſiculo Gabienus Cæſaris claſſium fortiſſimus captus a Sex. Pompeio iuſſu eius inciſa ceruice & uix cohærente: iacuit in littore tota die. Deĩde cũ adueſpe-rauiſſet: cum gemitu precibuſque congregata multitudine petiit: uti Pompeius ad ſe ueniret: aut aliquem ex caris mitteret. Se autem ab ĩferis remiſſum: habereque quod nunciaret. Miſit plures Põpeius ex amicis: quibus Gabienus dixit inferis diis placere Pompeii cauſas & partes pias. Proinde euentum futurum quem optaret: hoc ſe nun-ciare iuſſum. Argumentum fore ueritatis ꝙ peractis mandatis protinus expiraturus eſſet. Idq; ita euenit. Poſt ſepulturam quoq; uiſorum exempla ſunt: niſi ꝙ naturæ opera non prodigia cõſectamur.

DE Morbus repentinis. Cap. Liii.

1 IN primis aũt uiſa miraculo ſũt atq; frequẽtia mortis repẽtinæ. hæc ẽ ſũma uitæ fœlicitas: quam eſſe naturalẽ docebimus. Plurĩas prodidit Verrius. Nos cum delectu modum ſeruabimus. Gaudio obiere præter Chilonem de quo diximus: So-phocles & Dionyſius ſiciliæ tyrannus. uterque accepto tragicæ uictoriæ nũcio. Mater pugna illa cannẽſi filio incolumi uiſo contra falſum nuncium. Pudore Diodorus ſapientiæ dialecticæ profeſſor luſoria quæſtione non protinus ad interrogationes

Stilbonis diſſoluta. Nullis euidẽtibus cauſis obire dum calciantur matutino duo Cæſares. Prætor: & prætura populi romani functus dictatoris Cæſaris pater. Hic piſis exanimatus: ille romæ. Q. Fabius Maximus in conſulatu ſuo pridie kalend. ianu. in cuius locum. M. Orellius pauciſſimarum horarum conſulatum petiit. Item. C. Vulcatius Gurges ſenator: omnes adeo ſani atq; tempeſtiui: ut de progrediẽdo cogitarẽt. .Q. Emilius Lepidus iam egrediens incuſſo pollice limini cubiculi. C. Aufidius cum egreſſus in ſenatum iret offenſo pede in comitio. Legatus quoque qui rhodioꝝ cãm in ſenatu magna cum admiratione orauerat: in limine curiæ protinus expirauit progredi uolens. Cn. Bebius Pamphilus præfectura & ipſe functus: cũ a puero quæſiſſet horas. A Pompeius in capitolio cum deos ſalutaſſet. M. Iuuentius Thalna cõſul: cũ ſacrificaret. C. Seruilius Panſa: cum ſtaret in foro ad tabernam hora diei ſecunda ĩ. P. Panſam fratrem ĩnixus. Bebius iudex: dum uadimonium differri iubet. M. Terẽtius Corax: dum tabellas ſcribit in foro. Nec non & proximo anno: dum conſulari uiro in aurem dicit eques romanus ante Apollinem eboreum qui eſt in foro Auguſti. Super omnes. C. Iulius medicus: dum inungit ſpecillum per oculum trahens. A. Manlius Torquatus conſularis: cum in cœna placentam appeteret. L. Dutius medicus Valla: dum mulſi potionem haurit. Ap. Saufeius: cum a balneo reuerſus mulſum bibiſſet: ouumq; ſorberet. P. Quintius Scapula: cum apud Aquilum Gallum cœnaret. Decimus Saufeius ſcriba: cum domi ſuæ pranderet. Cornelius Gallus prætorius: &. Q. Heterius eques romanus in Venere obiere. Et quos noſtra annotauit ætas duo equeſtri ordĩs in eodem Pantomimo mythico tum forma præcellente. Operoſiſſĩa tamẽ ſecuritas mortis in. M. Ofilio Hylaro ab antiquis traditur. Comœdiarum hiſtrione: cum populo admodum placuiſſet natali die ſuo: cõuiuiũq; haberet edita cœna calidã potionem in pultario popoſcit: ſimulq; perſonam eius diei acceptam ĩtuẽs: coronam e capite ſuo in eam tranſtulit: tali habitu rigens nullo ſentiente: donec accubantium proximus tepeſcere potionem ammoneret. Hæc fœlicia exempla. At cõtra miſeriaꝝ innumera. L. Domitius clariſſimæ gentis apud maſſiliam uictus: corfini captus ab eodem Cæſare ueneno poto propter tediũ uitæ: poſtq̃ biberat: omni opere ut uiueret: annixus eſt. Inuenitur in actis Fœlicis Ruſſei aurigæ iam igne illato in rogum eius unum e fauentibus iecisse ſeſe friuolum dictu ne hoc gloriæ artificis daret᷑: aduerſis ſtudiis copia odorum corruptum criminantibus. Cum ante non multo. M. Lepidus nobiliſſimæ ſtirpis: quem euenri anxietati diximus mortuum: flãmæ ui e rogo eiectus recondi propter ardorem non potuiſſet: iuxta ſarmẽtis aliis nudus crematus ẽ.

DE Sepultura. Cap. Liiii.

i IPſum cremare apud romanos non fuit ueteris inſtituti. terra condebantur. At poſtq̃ longinquis bellis obrutos erui cognouere: tunc inſtitutum: & tamẽ multifarie priſcos ſeruauere ritus. Sicut in cornelia domo: nemo ante Syllam dictatorẽ traditur eſſe crematus. Idq; eum uoluiſſe: ueritum talionẽ eruto. C. Marii cadauere. Sepultus intelligit᷑ quoquomodo conditus. Humatus uero humo cõtectus.

DE Anima uel de manibus uel de reſurrectiõe uerba gẽtiliũ ĩania. Cap. Lv.

POſt ſepulturam aliæ atq; aliæ manium ambages. Omnibus a ſuprema die eadẽ quæ ante primũ. Nec magis a morte ſẽſus ullus aut corpori aut animæ q̃ ante natalem. Eadem enim uanitas in futuꝝ etiam ſe propagat: & in mortis quoq; tẽpora ipſa ſibi uita mentit᷑: alias immortalitatem animæ: alias tranſfigurationẽ: alias ſenſũ inferis dando & manes colendo: deumq; faciendo qui iam etiam homo eſſe deſierit. Ceu ullo modo ſpirando ratio homini a cæteris animalibus diſtet. Aut nõ diut᷑niora in uita multa reperiant᷑: quibus nemo ſimilem diuinat immortalitatẽ. Quod autem corpus animæ proſeq᷑ materiam? Vbi cogitatio illi? quomodo uiſus: audituſq;? aut q tangit? qui uſus eius? aut quod ſine his bonũ? Quæ deinde ſedes? quantaue multitudo tot ſæculis animaꝝ? uelut umbraꝝ? Puerilium iſta deliramentoꝝ. Auidæque

nūq̄ deſinere mortalitatis commenta ſūt. Similis & de aſſeruandis corporibus hoīū ac teuiuiſcendis promiſſa a Democrito uanitas qui non reuixit ipſe. malique ipſa demētia eſt: iterari uitam mortemq;. Quæ genitis quies ūq̄: ſi in ſublimi ſēſus animæ maner: inter īferos umbræ? Perdit profecto iſta dulcedo credulitaſq; præcipuū natæ bonū mortem. ac duplificat obitus ſi dolere etiam poſt futuri æſtimationem euenit. Etenim ſi dulce uiuete: cui poteſt eſſe: uixiſſe? At quāto facilius certiuſq; ſibi quenq; credere: ac ſpecimen ſecuritatis antegenitali ſumere expimēto.

Quæ quis inuenerit in uita. Cap. Lvi.

COnſētaneū uidet̄ priuſq̄ digrediamur a natā hominum: indicare quæ cuiuſque ſciētia a quocunque inuenta ſunt. Emere ac uēdere inſtituit Libetpater. Idem diadema regum inſigne & triumphum inuenit. Ceres frumenta cum antea glande ueſcerentur. Eadē molere & conficere: ī attica italia & ſicilia: ob id dea iudicata. Eadē prima leges dedit. Vt alii putauere Rhadamanthus. Litteras ſemper arbirror aſſyrias fuiſſe. Sed alii apud ægyptios a Metcurio: ut Gelius. Alii apud ſyros reptas uolunt. Vtiq; in græciam attuliſſe e phœnice Cadmum ſedecim riumero .A.B.C.D.E.G.I. .L.M.N.O.P.R.S.T.V. Quibus troiano bello Palamedem adiecīſſe quattuor hac figura .ξ.θ.φ.χ. Totidem poſt eum Simonidem medicum .υ.ζ.κ.ω. Quarum omnium uis in noſtris recognoſcitur. Ariſtoteles decemetocto priſcas fuiſſe .α.β.γ. .δ.ε.ζ.κ.λ.μ.ν.ο.ϖ.ξ.C.τ.υ.χ. Et duas ab Epicharmo additas ..θ.χ. q̄ a Palamede mauult. Anticlides in ægypto inueniſſe quēdam nomine Menona tradidit: quindecī annis ante Phoroneum antiquiſſimum græciæ regem. id monumentis approbare conatur. E diuerſo Epigenes apud babylonios ſeptingentorum uiginti ānoꝝ obſeruationes ſyderum coctilibus laterculis inſcriptas docet: grauis auctor in primis. Qui minimum Beroſus & Crirodemus q̄drīgentorum octoginta annoꝝ. ex quo apparet æternus litterarum uſus. In latium eas attulerunt pelaſgi. Laterarias ac domos conſtituerūt primi Eurialos & Hyperbios fratres athenis: antea ſpecus erant ꝓ domibus. Gelio Doxius Celii filius lutei ædificii inuentor placet: exemplo ſūpto ab hirūdinū nidis. Oppidum cecrops a ſe appellauit cecropiam: quæ nunc eſt arx athenis. Aliqui argos a Phoroneo rege ante conditum uolūt. Quidam & ſicyonem. Aegyptii multo ante apud ipſos dioſpholin. Tegulas inuenit Cinyra Agriopæ filius: & metalla æris: utrunq; in inſula cypro. Item forcipem: marculum: uectem: incudem. Puteos Danaus ex ægypto aduectus in græciā quæ uocabat̄ argidipſion. Lapidicinas Cadmus thebis. Archeophraſius ī phœnice. Traſon muros. Turres: ut Ariſtoteles: Cyclopes. Phœnices ut Theophraſtus. Aegyptii textilia. Infecere lanas ſordibus lydi. Fuſos in lanificio Cloſter filius Arachnæ. Linum & retia Arachnæ. Fulloniam artem Nitias megarēſis. Sutrinam Boetius. Medicinam ægyptii apud ipſos uolunt repertam. Alii per Arabum Babylonis & Apollinis filium. Herbariam & medicamētariā a Chirone Saturni & Phyllitæ filio. Aes cōflare & tēperare Ariſtoteles Lydum ſcyten mōſtraſſe. Thtophraſtus Delam phrygē putat. Aerariam fabricam alii Chalybas: alii Cyclopas. Ferrum Heſiodus in creta eos qui uocati ſunt dactyli idæi. Argentum inuenit Erichthonius athenienſis: ut alii Ceacus. Auri metalla & conflaturam Cadmus phœnix ad pangeum montē. Vt alii Thoas & Eaclis ī panchaia aut Sol Oceani filius: cui Gelius medicinæ quoq; inuētionem ex melle aſſignat. Plumbum ex caſſiteride īſula primus apportauit Midacritus. Fabricam ferream inuenere Cyclopes. Figulinas Chorebus athenienſis. In iis orbem Anacharſis ſcythes: ut alii Hyperbeos corinthius. Fabricam materiarum Dedalus: & in ea ſerram aſciam perpendiculum: terebtā: glutinū: lithocolliam. Normam fornicem autem & libellam & tornum & clauem Theodorus Samius. Menſuras & pōdera Phidon Argiuus. aut Palemedes ut maluit Gelius. Ignē e ſilice Pyrodes Cilicis filius. At eundem aſſeruare in ferula Prometheus. Vehiculum cum q̄ttuor rotis: phryges. Mercaturas pœni. Culturas uitium & arboꝝ Eumolphus

athenienſis. Vinũ aqua miſceri Staphilus Sitheni filius. Oleũ & trapetas Atiſteus athenienſis: idem mella. Bouem & aratrum Briges atheniẽſis: ut alii Triptolemus. Regiam ciuitatem ægyptii. Popularem attici. Poſt Theſeum tyrannus primus fuit Phalaris agrigenti. Seruitium inuenere lacedæmonii. Iudicium capitis in ateopago primum actum eſt. Prœlium afri contra ægyptios primi fecere fuſtibus quos uocant phalangas. Clipeos inuenetunt Proetus & Acritus intet ſe bellantes: ſiue Chalcus Athamantis filius. Loricam Mydias meſſenius. Galeam: gladium: haſtam lacedæmonii. Octeas & criſtas cares. Arcũ & ſagittam Scythem Iouis filium. Alii ſagittas Petſen Pereſei filium inueniſſe. Lanceas ætolas. Iaculum cum amento ferũt ĩuẽiſſe Aetolum Martis filium. Haſtas uelitares Tyrrhenum: pilumq;. Pẽtheſileã amazonẽ ſecurim. Piſeum uenabula. Et in tormentis ſcorpionem Cretas. Catapultam ſyros. Phœnicas baliſtam & fũdam. Aeneam tubam piſeum Tyrthenum. Teſtudines Artemonem clazomenium. Equum qui nunc aries appellatur: in muralibus machinis Aepium ad troiã. Equo uehi Bellerophõtẽ. Frenos & ſtrata equorum Pelettonium. Pugnare ex equo theſſalos qui centauri appellati ſunt: habitantes ſecundum pelium montẽ. Bigas primũ iũxit phrygũ natio. Quadrigas Erichtonius. Ordinẽ exercitus: ſigni dationem: theſſeras: uigilias inuenit Palamedes troiano bello. Specularẽ significationem eodẽ bello Sinon. Inducias Lycaon. Fœdera Theſius. Auguria ex auibus Caras a quo caria appellata. Adiecit ex cæteris aĩalibus Orpheus. Aruſpiciũ Delphus. Igniſpicia Amphiaraus. Auſpicia auium Tyreſias thebanus. Interpretationẽ oſtentoꝝ & ſomnioꝝ Amphictyon. Aſtrologiam Atlas Libyæ filius. Vt alii ægyptii. Vt alii aſſyrii. Sphæram in ea mileſius Anaximander. Ventoꝝ rõnẽ Aeolus Hellenis filius. Muſicam Amphion. Fiſtulam Pan. Monaulũ Mercurius. Obliquã tibiam Mydas in phrygia. Geminas tibias Marſyas. In eadem gente lydios modulos Amphion. Dorios Thamyras thrax. Phrygios marſyas phryx. Citharam Amphyon. Vt alii Orpheus. Vt alii Linus. Septem chordis additis Terpander. Octauam Symonides addidit: nonam Timotheus. Cithara ſine uoce cecinit Thamyras prius. Cum cantu Amphion. Vt alii Linus. Cithara edita carmina compoſuit Terpander. Cum tibiis canere uoce troezenius Dardanus inſtituit. Saltationem armatam curetes docuere. Pyrrhicen Pyrrhus: utranq; in creta. Verſũ heroicũ pythio oraculo debemus. De poematum origine magna quæſtio eſt. Ante troianũ bellum probantur fuiſſe. Proſam orationẽ condere Pherecydes ſyrius iſtituit tp̃e Cyri regis. Hiſtoriam Cadmus mileſius. Ludos gymnicos in arcadia Lycaon. Funebres Acaſtus in iolcho. Poſt eũ Theſeus in iſthmo. Hercules olympiæ athleticam. Pythus pilam luſoriã. Gyges Lydius picturam ĩ ægypto. In græcia uero Pyrrhus Dædali cognatus ut Ariſtoteli placet. Vt Theophraſto Polygnotus athenienſis. Nauẽ primus ĩ græciã ex ægypto Danaus aduexit: ante ratibus nauigabatur inuentis ĩ mari rubro ĩter ĩſulas a rege Erythra. Reperiuntur qui myſos & troianos priores excogitaſſe in helleſponto putent: cum tranſirent aduerſus thracas. Etiã nunc in britannico oceano utiles corio circũſutæ fiunt. In nylo ex papyro & ſcirpo & arundine. Longa naue Iaſonẽ primũ nauigaſſe Philoſtephanus auctor eſt. Egeſias Parrhalũ: Cteſias Samyrã. Saphanus Semyramin. Archimachus Aegæonem. Biremem Damaſthenes erythreos feciſſe. Triremem Thucydides Amoclen corĩthium. Quadriremẽ Ariſtoteles carthaginẽſes. Quinqueremem inſtituit Neſichthon ſalaminius. Sex ordinũ Zenagoras ſyracuſius. Ab ea ad decitemem Neſigiton. Alexandrum Magnum ferunt inſtituiſſe ad duodecim ordines. Philoſtephanus Ptolemæum Soterem ad quindecim. Demetrium antigoni ad.xxx. Ptolemæum philadelphum ad.xl. Ptolemæum philopatorẽ qui Tryphon cognoĩatus eſt ad.l. Onerariã Hippus tyrius inuenit. Lẽbũ cyrenenſes. Cymbam phœnices. Celocẽ rhodi. Cercirã cyprii. Sydeꝝ obſeruationẽ in nauigãdo phœnices. Remum copæ. Latitudinem eius platæ. Vela Icarus. Malũ & antemnam

Dædalus. Hippagū ſalaminii. Aut ut Pericles: atheniēſes. Tectas lōgas taſii. Antea ex ꝓta tātū & puppi pugnabat̃. Roſtra addidit Piſeus. Tyrrheni āchorā. Eupalamius eādē bidentē. Anacharſis harpagonas. Et manus Pericles atheniēſis. Amminicula gubernādi Typhis. Claſſe prīceps depugnauit Minos. Aīal occidit prīus Hyperbius Martis filius. Prometheus bouē. In quo primus gentium cōſenſus. Cap. Lvii.

GEntiū conſenſus tacitus primus oiū conſpirauit ut ionū lr̃is uterent̃.

DE Litteris antiquis. Cap. Lviii.

VEteres græcas fuiſſe eaſdem pene quæ nūc latiæ īdicio erit delphica tabula ātiq æris quæ eſt hodie in palatio dono principum Mineruæ dicata in bibliotheca cū inſcriptione tali. ναυσικράτησ τισαμένου ἀθηναῖοσ ἀνέθηκεν.

Quando primum tonſores romæ. Cap. Lix.

SEquēs geriū cōſēſus in tōſoribus fuit: ſed romāis tardior. In italiā ex ſicilia uenere: poſt romā conditā āno quadringenteſio quinq̄geſimoquarto: adducēte P. Ticinio Mena: ut auctor eſt Varro. ante ītonſi fuere. Primus oiū radi quotidie inſtituit Africanus. Sequens diuus Auguſtus cultris ſemper uſus eſt.

Quando primum horologia. Cap. Lx.

TErtius conſenſus fuit in horaꝝ obſeruatione iam hac rōne accedens. Quando & a quo in græcia repertæ diximus in ſecundo uolumine. Serius etiā hoc romæ contigit. Duodecim tabulis ortus tantum & occaſus nominatur. Poſt aliquot annos adiectus eſt & meridies accenſo conſulum id pronunciante cum Curio inter roſtra & argeorum theſin proſpexiſſet talem ſolem. A columna ænea ad carcerē inclinato ſydere ſupremam pronunciauit. Sed hoc ſerenis tantum diebus uſque ad primum punicum bellum. Princeps romanis ſolarium horologium ſtatuiſſe ante .xii. annos q̄ cum Pyrrho bellatum eſt ad ædem Quirini. L. Papyrius Curſor cum eadē dedicaret a patre ſuo uotam a Fabio Veſtali ꝓditur. Sed neq; facti horologii rōnē uel artificis ſignificat: nec unde tranſlatum eſt: aut apud quem ſcriptum id inuenerit. M. Varro primum ſtatutum in publico ſecundum roſtra ī columna tradit bello punico primo a. M. Valerio Meſſalla conſule catina capta ī ſicilia. Deportatum inde poſt. xxx. ānos q̄ de papyriano horologio tradit̃: anno urbis quadrīgēteſio ſeptuageſīoſeptīo. Nec cōgruebāt ad horas eius lineæ. Paruerūt camē ei ānis ūdecentū: dōec. Q. Martius Philippus q cū. L. Paulo fuit cenſor diligentius ordinatū iuxta poſuit. Idq; munus īter cenſoria opa gratiſſīe eſt acceptum. Etiamnum tamen nubilo īcertæ fuere horæ uſq; ad ꝓximū luſtrū. Tūc Scipio Naſica collega Lenati prīus aq̄ diuiſit horas æque noctiū ac dieꝝ. Idq; horologiū ſub tecto dicauit: āno urbis. d. lxxxxv. tā diu po. ro. indiſcreta lux fuit. Nūc reuertamur ad reliqua aīalia: primūq; terreſtria.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. VIII.

DE Aīalibus terreſtribus. Elephantoꝝ commendatio: & de ſenſu eorꝝ. Ca. i.

AD RELIQVA TRANSEAMVS ANIMALIA: & primum terreſtria. Maximum eſt elephas: proximūq; humanis ſēſibus. Quippe ītellectus illis ſermōis patrii. Et in primis obediētia. officioꝝq; quæ didicere: memoria. Amoris & gloriæ uoluptas. Immo uero quæ etiam in hoīe rara ꝓbitas: prudentia: æquitas. Religio quoq; ſyderū ſoliſq; ac lunæ ueneratio. Auctores ſunt: ī mauritaniæ ſaltibus ad quendam amnem cui nomen eſt anulo niteſcente luna noua greges eorū deſcēdere: ibique ſe purificantes ſolenniter aqua circunſpergi:

atque ita ſalutato ſydere in ſiluas reuerti uitulorum fatigatos præ ſe ferentes. Alienæ quoq; regionis intellectu creduntur maria tranſituri non ante naues conſcendere : q̃ inuitati rectoris iureiurando de reditu. Viſiq; ſunt feſſi ægritudine: quando & illas moles infeſtant morbi : per herbas ſupini in cælum iacentes : ueluti tellure precibus alligata. Nã quod ad docilitatẽ attinet. Regem adorant. Genua ſũmittũt. Coronas porrigunt. Indicis arabici minores:quos appellant nothos.

Quando primum iuncti. Cap.ii.

ROmæ iuncti primum ſubiere currum Pompeii Magni africo triumpho , quod prius india uicta triumphante Libero patre memoratur . Procilius negat potuiſſe Pompeii triũpho iunctos egredi porta. Germanici Cæſaris munere gladiatorio quoſdam inconditos motus edidere:ſaltantium modo. Vulgare erat per auras arma iacere:non auferentibus uentis:atq; inter ſe gladiatorios congreſſus edere : aut laſciuiente pernicitate colludere. Poſtea & per funes inceſſere. Lecticas etiam ferentes q̃terni ſingulas:puerperas imitãtes: pleniſq; hominum tricliniis accubitu:iere p lectos ita libratis ueſtigiis:ne quis potantium attingeretur.

DE Docilitate eorum. Cap.iii.

CErtum eſt unum tardioris ingenii in accipiendis quæ tradebantur:ſæpius caſtigatum uerberibus eadem illa meditantem noctu repertum. Mirum maxime & aduerſis quidẽ funibus ſubiere. Sed regredi magis utiq; pronis. Mutianus ter cõſul auctor eſt:aliquem ex iis & litterarum ductus græcarum didiciſſe:ſolitũq; perſcribere eius linguæ uerbis. Ipſe Egio hæc ſcripſi:& ſpolia celtica dicaui. Itemque ſe uidente puteolis cum aduecti de naue egredi cogerẽtur:territos ſpatio procul põtis a cõtinẽte porrecti:ut ſeſe longinquitatis æſtimatione fallerent:auerſos retrorſus iſſe. Prædam ipſi in ſe expetendam ſciunt ſolam eſſe in armis ſuis quæ Iuba cornua appellat: Herodotus tanto antiquior:& conſueto melius dentes. Quamobrem deciduos caſu aliquo uel ſenecta:defodiunt. Hoc ſolũ ebur eſt. Cæterum & in iis quoq; quod corpus intexit: uilitas oſſea.quanq̃ nuper oſſa etiam in laminas ſecari cœpere penuria. etenĩ rara amplitudo iam dentium præterq̃ ex india reperitur. Cæterꝝ in noſtro orbe ceſſere luxuriæ. Dentium candore ĩtelligitur iuuenta. Circa hos belli cura ſumma. Alterius mucroni parcunt:ne ſit prœliis hebes:alterius operario uſu fodiunt radices.Impellũt moles. Circũuentiq; a uenantibus primos conſtituunt. quibus ſunt munimini : ne tãti prœliũ putetur. Poſtea feſſi:ĩpactos arbori frangunt. Prædaq; ſe redimũt.

DE Clæmentia eoꝝ:& ꝙ picula ſua ĩtelligãt:& de tigridis truculẽtia. Cap.iiii.

MIrum in pleriſq; animalium ſcire quare petantur. Sed & per cuncta qd caueãt. Elephas homine obuio forte in ſolitudine & ſimpliciter oberrãte clæmens placiduſq; etiam demonſtrare uiam traditur. Idem ueſtigio hominis animaduerſo priuſq̃ homine:intremiſcere inſidiarum metu . Subſiſtere ab olfactu. Circunſpectare. Iras proflare. Nec calcare:ſed cretum proximo tradere. Illum ſequenti: nũcio ſimili uſq; ad extremum. Nunc agmen circumagi:& reuerti:aciemq; dirigi. Adeo omnium odori durare uirus illud maiore ex parte : ne nudorum quidem pedum. Sic & tigris etiam feris cæteris truculenta:atq; ipſa elephanti quoq; ſpnens ueſtigia:homine uiſo tranſferre dicitur protinus catulos. Quo nam modo agnito? ubi ante conſpecto illo quem timet?etenim tales ſiluas minime frequentari certum eſt. Sane mirantur ipſã ueſtigii raritatem. Sed unde ſciunt timendos eſſe? immo uero cur uel ipſius cõſpectũ paueant:tanto uiribus magnitudine uelocitate præſtantiores? Nimirum hæc eſt natura rerum:hæc potentia eius:ſæuiſſimas ferarum maximaſq; quæ nunq̃ uidiſſent: quod debeant timere:& ſtatĩ ĩtelligere cur ſit timendum.

DE Intellectu & memoria eoꝝ. Cap.v.

ELephanti gregatim ſemper ingrediuntur. Ducit agmen maximus natu. Cogit ætate proximus. Amnem tranſituri: minimos præmittunt.ne maioꝝ ingreſſu

atterente alueum creſcat gurgitis altitudo. Antipater auctor eſt duos Antiocho regi ĩ bellicis uſibus celebres etiam cognominibus fuiſſe: etenim nouere ea. Certe Cato cũ imperatorum nomina annalibus diſcriberet; eum qui fortiſſime prœliatus eſſet in punica acie ſutrum tradidit uocatum: altero dente mutilato. Antiocho uadum fluminis experienti: renuit aiax: alioquĩ dux agminis ſemper. Tum pronuntiatum eius fore principatum qui tranſiſſet: auſumque patroclum. ob id phaleris argenteis quo maxime gaudent: & reliquo omni primatu donauit. Ille qui notabatur inedia mortẽ ignominiæ prætulit. Mirus nanq; pudor eſt. Victuſq; uocem fugit uictoris. Terram ac uerbenas porrigit. Pudore nunq̃ niſi in abdito coeunt: mas quinquennis: fœmina decennis. Initur autem biennio: quinis ut ferũt cuiuſque anni diebus: nec amplius. Sexto pfunduntur amne: non ante reduces ad agmẽ. Nec adulteria nouere. Nullaue propter fœminas inter ſe prœlia: cæteris animalibus pernicialia. Nec quia deſit illis amoris uis. nanq; traditur unus amaſſe quandam in ægypto corollas uendentem. Ac nequis uulgariter electam putet: miretur gratam Ariſtophani celeberrimo in arte grammatica. Alius Menandrum ſyracuſanum incipientis iuuentæ in exercitu Prolemæi deſiderium eius quotiens non uideret: inedia teſtatus. Et unguentariã quãdam dilectam Iuba tradit. Omnium amoris fuere argumenta gaudium a conſpectu: blãdiciæq; incõditæ: ſtipes quas populus dediſſet ſeruatæ: & in ſinum effuſæ. Nec miꝝ eſſe amorem: quibus ſit memoria. Idem nanq; tradit agnitum ĩ ſenecta multos poſt annos qui rector in iuuenta fuiſſet. Idem diuinationẽ quãdam iuſtitiæ. Cũ Bocchus rex. xxx. elephantos totidem in quos ſæuire inſtituerat: ſtipitibus alligatos obieciſſet: ꝑcurſãtibus inter eos qui laceſſerent: nõ potuiſſe effici ut crudelitatis alienæ miſterio fungerent̃.

Quando primum in italia. Cap. vi.

Elephantes italia primum uidit Pyrrhi regis bello. & boues lucas appellauit in lucanis uiſos: anno urbis quadringenteſimo ſeptuageſimoſecundo. Roma autem ĩ triumpho ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quinquageſimoſecũdo uictoria. L. Metelli põtificis in ſicilia de pœnis captos. Cxlii. fuere trauecti ratibus: quas doliorũ conſertis ordinibus impoſuerant. Verrius eos pugnaſſe in cyrco interfectoſq; iaculis tradit penuria conſilii: quoniam neque ali placuiſſet neq; donari regibus. L. Piſo inductos dũtaxat in cyrcum: atq; ut contẽptus eoꝝ increſceret ab operariis haſtas præpilatas habentibus: per cyrcum totum actos. Nec qd dein de iis factum ſit: auctores explicant: q nõ putãt ĩterfectos.

Pugnæ eorum. Cap. vii.

Clara eſt unius e romanis dimicatio aduerſus elephantum: cum Annibal captiuos noſtros dimicare inter ſe coegiſſet. Nanq; unum qui ſuperat: obiecit elephanto & illum dimitti pactus ſi interemiſſet. Solus ergo ĩ harena cõgreſſus magno pœnorum doloꝛe confecit. Annibal cum famam eius dimicationis contemptum allaturam beluis intelligeret: equites miſit: qui abeuntem interficerent. Promuſcidem eorum facillime amputari Pyrrhi prœliorum experimentis patuit. Romæ pugnaſſe Feneſtella tradit primũ õium in cyrco Claudii pulchri ædilitate curruli. M. Antonio. A. Poſthumio conſſ. ãno urbis ſexcẽteſimo quĩquageſĩoquinto. Item poſt ãnos. xx. Lucullorum ædilitate curruli aduerſos tauros. Pompeii quoq; altero conſulatu dedicatione templi Veneris uictricis pugnauere in cyrco. xx. aut ut quidam tradunt. xvii. Gætulis ex aduerſo iaculantibus: mirabili unius dimicatione qui pedibus confoſſis repſit genibus in cateruas: arrepta ſcuta iacens ĩ ſublime: quæ decidentia uolubilitate ſpectantibus uoluptati erant in orbem circumacta: uelut arte nõ furore beluæ iacerẽt. Magnum & in altero miraculũ fuit uno ictu occiſo. Pilum ſub oculo adactũ ĩ uitalia capitis uenerat. Vniuerſi eruptionẽ tentauere non ſine uexatione populi circundatis clauſtris ferreis. Qua de cauſa Cæſar dictator poſtea ſimile ſpectaculum editurus

Eurippis arenam circundedit : quos Neto princeps ſuſtulit:equiti loca addens. Sed põpeiãi amiſſa fugæ ſpe miſencordiã uulgi ĩenarrabili habitu quærẽtes ſupplicauere quadã ſeſe lamentarione complorantes:ranto populi dolore: ut oblitus imperatoris ac munificentiæ honoriſue exquiſite flens uniuerſus cõſurgeret.diraſq; Pompeio:q̃s ille mox luit:pœnas ĩprecaretur. Pugnauere & Cæſari dictatori tertio conſulatu eius .xx.contra pedites quingentos. Iterumq; totidem turriri cum ſexagenis propugnatoribus:eodem quo priores numero peditum : & pari equitum e diuerſo dimicante. Poſtea ſingulis principibus Claudio & Neroni in conſummatione gladiatoꝝ. Ipſius animalis tanta narrat̃ clæmentia contra minus ualidas:ut in gtege pecudũ occurrẽtia manu dimoueat:nequid obtetat imprudens. Nec niſi laceſſiti noceãt:ideoq; gregatĩ ſemper ambulent. Minime ex omnibus ſoliuagi. Equitatu circumuecti ĩfirmos aut feſſos uulneratoſue ĩ medium agmen recipiunt:ac uelut imperio aut ratione pet uices ſubeunt. Capti celerrime mitificantur hordei ſucco.

Quomodo capiantur. Cap.viii.

CApiuntur autem in india unum ex domitis agente rectore : qui deprehenſum ſolitarium:abactũue a grege uetberat ferũ. Quo fatigato trãſcendit ĩ eum:nec ſecus ac priorem regit. Africa foueis capit:in quas deerrante aliquo : protinus cæteri congerunt ramos : moles deuoluunt : aggeres conſtruunt . Omnique ui conantur extrahere. Antea domitandi gratia regis equitatu cogebant in conuallem manufactã & longo tractu fallacem. Cuius incluſos ripis foſſiſq; fame domabãt. Argumentum erat ramus homine porrigente clæmenter acceptus. Nunc dentium cauſa. Pedes eoꝝ iaculantur alioquin molliſſimos. Troglodytæ contermini æthiopiæ qui hoc ſolo uenatu aluntur:arbores propinquas itineri eorum cõſcendunt. Inde totius agminis nouiſſimũ ſpeculati:extremas in clunes deſiliunt. Leua apprehenditur cauda. Pedes ſtipantur in ſiniſtro fœmine. Ita pendens:altetũ poplitem dextra cedit:ac præacuta bipenni hoc crure tardato profugiens:alterius poplitis neruos ferit: cuncta præceleri pernicitate peragens . Alii tutiore genete : ſed magis fallaci intentos ingentes arcus defigunt humi longius. Hos præcipui uiribus iuuenes continent. Alii connixi pari conatu tendunt:ac prætereuntibus ſagittarum uenabula infigunt. mox ſãguĩs ueſtigiis ſequũt̃. Elephantoꝝ generis fœminæ multo pauidiores.

Quomodo domantut. Cap.ix.

DOmantur autẽ rabidi fame & uerberibus:elephantis aliis admotis qui tumultuantem cathenis coetceant. Alias circa coitus maxime efferantur . & ſtabula indorum dentibus ſternunt. Quapropter arcent eos coitu .fœminarumque pecuaria ſeparant. quæ haud alio modo q̃ armentorum habenr. Domiti militãt:& turres armatorum in hoſtes ferunt : magnaq; ex parte orientis bella conficiunt. Proſternunt acies.ptoterunt armatos. Iidem minimo ſuis ſtridote terrentur. Vulneratique & tetriti retto ſemper cedunt:haud minore partium ſuarum pnicie. Indicũ afri pauẽt. nec contueri audent. Nam & maior indicis magnitudo eſt.

DE Pattu eoꝝ & reliqua natura. Cap.x.

DEcem annis geſtare in utero uulgus exiſtimat. Ariſtoteles biennio: nec amplius q̃ ſingulos ſemel gignere:pluresq; uiuere ducentis annis:& quoſdam trecentis. Iuuenta eorum ſexageſimo incipit. Gaudent amnibus maxime. Et circa fluuios uagantur:cum alioquĩ nare propter magnitudinem corporis non poſſint. Iidẽ frigoris impatientes. Maximum hoc malum:ĩflationemq; & profluuium alui:nec alia morborum genera ſentiunr. Olei potu tela quæ corpori eorum inhæſerãt:decidere ĩuẽio. A ſudore autem facilius adhæreſcere . Et terram ediſſe iis tabificum eſt : niſi ſæpius mandant. Deuorant autem & lapides. Truncos quidem gratiſſimo ĩ cibatu habent.

Palmas excelſiores fronte proſternunt. ac ita iacentium aſſumunt fructum. Mandũt ore. Spirant & bibunt: odoranturque haud improprie appellata manu. Animalium maxime odere murem. & ſi pabulum in præſepio poſitum attingi ab eo uidere: faſtidiunt. Cruciatum in potu maximũ ſentiunt hauſta hyrudine: quã ſanguiſugã uulgo cœpiſſe appellari aduerto. Hæc ubi in ipſo amne canali ſe uixit: intolerando afficit dolore. Duriſſimum dorſo tergus. Ventres molles. Setarum nullum tegumentum. Ne in cauda quidem præſidium abigendo tedio muſcarum. Nãq; id & tanta uaſtitas ſentit. Sed cancellata cutis & inuitans id genus animalium odore. Ergo cum extenti recepere examina: artatis in rugas repente cancellis comprehenſas enecant. Hoc iis p cauda pro iuba pro uillo eſt. Dentibus ingens precium: & deorum ſimulacris lautiſſima ex iis materia. Inuenit luxuria commendationem. & aliam expetit ĩ callo manus uim ſaporis. haud alia de cauſa credo q̃ quia ipſum ebur ſibi mãdere uidetur. Magnitudo dẽtium uidetur quidem ĩ templis præcipua. Sed tamẽ ĩ extremis africæ: qua cõfinis æthiopiæ eſt: poſtium uicem in domiciliis præbere. Sepeſq; ĩ iis & pecorũ ſtabulis palos elephantorũ dẽtibus fieri Polybius tradidit auctore Gauluſa Regulo.

Vbi naſcãtur & de diſcordia eorum & draconum. Cap. xi.

ELephantes fert africa ultra ſytticas ſolitudines: & ĩ mauritania. Ferũt æthiopes & troglodytæ ut dictum eſt. Sed maxĩos india. Bellanteſque cum iis perpetua diſcordia dracones tantæ magnitudinis ut & ipſos circunflexu facili ambiant: nexuq; nodi pſtringant. Commoritur ea dimicatio: uictuſq; corrués complexũ elidit põdere.

DE Solertia animalium. Cap. xii.

MIra animalium pro ſe cuiq; præcipua ſollertia eſt: ut iis una ſcandendi ĩ tãtam altitudinem difficultas. Draco itaq; iter ad pabula ſpeculatur. Ab excelſa ſe arbore inicit. Scit ille imparem ſibi luctatum contra nexus. Itaq; arborum aut rupiũ attritũ quærit. Cauent hoc dracones. obidq; greſſus primũ alligant cauda. Reſoluũt illi nodos manu. At hi in ipſa nare caput condunt. pariterq; ſpiritum præcludunt. & molliſſimas lancinant partes. Idem obuii deprehẽſi in aduerſos erigunt ſe: oculoſq; maxime petunt. Ita fit ut plerunq; cæci ac fame & mœroris tabe cõfecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ diſcordiæ cauſam attulerit: niſi naturæ ſpectaculum ſibi ac paria componentis. Eſt & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidiſſimum eſſe ſanguinem: ob id æſtu torrente præcipue a draconibus expeti. Quamobrẽ ĩ ãnes merſos inſidiari bibentibus artatiſq; illigata manu ĩ aurem morſum defigere: quoniã is tantum locus defendi non poſſit manu. Dracones eſſe tantos ut totum ſãguinem capiãt. Itaq; elephantos ab iis ebibi: ſiccatoſq; cõcidere & dracones ĩebriatos opprimi commoriq;.

DE Draconibus. Cap. xiii.

GEnerat dracones æthiopia indicis pares uicenum cubitorum. Id modo mirum unde criſtatos iuba crediderit. Aſachei uocantur æthiopes: apud quos maxime naſcant̃. Narrat̃ ĩ maritimis eorum quaternos quinoſq; inter ſe cratium mõ ĩplexos erectis capitibus uelificantes ad meliora pabula arabiæ uehi fluctibus.

DE Serpentibus maximis & bois. Ca. xiiii.

MEgaſthenes ſcribit in india ſerpentes in tantam magnitudinem adoleſcere: ut ſolidos hauriant ceruos: tauroſq;. Metrodorus circa rhindacum amnem ĩ põto ut ſuperuolantes q̃uis alte perniciterq; alites hauſtu raptas abſorbeant. Nota eſt in punicis bellis ad flumen bagradam a Regulo imperatore baliſtis tormentiſq; ut oppidum aliquod expugnata ſerpens centum uiginti pedum longitudinis. Pellis eius maxillæq; uſq; ad bellum numantinum durauere romæ in templo. Faciunt his fidẽ in italia appellatæ boæ ĩ tantam magnitudinem exeuntes: ut diuo Claudio principe occiſæ in uaticano ſolidus in aluo ſpectatus ſit infans. Aluntur primo bubuli lactis ſucco unde nomẽ traxere. Cæterorũ aĩaliũ quæ modo conuecta undiq; italiæ cõtigere

ſæpius:formas nihil attinet ſcrupuloſe referre.

DE Scythicis animalibus & ſeptentrionalibus. Cap.xv.

PAuciſſima ſcythia gignit inopia fructuum. Pauca contermina illi germania. Inſignia tamen boum ferarum genera:iubatos biſontes: excellentique & ui & uelocitate uros: quibus imperitum uulgus bubalorum nomen imponit: cum id gi/gnat africa uituli potius ceruice quadam ſimilitudine. Septentrio fert & equorum greges ferorum:ſicut aſinorum aſia & africa. Præterea alcen ni proceritas aurium & ceruicis diſtinguat:iumento ſimilem. Item natam in ſcadinauia inſula: nec ũq̃ uiſã in hoc orbe:multis tamẽ narratam machlin haud diſſimilem illis:& nullo ſuffraginũ flexu. Ideoq; non cubantem & accliuem arbori in ſomno. eaq; inciſa ad iſidias capi: Alias uelocitatis memoratæ. Labrũ ei ſuperius prægrãde. ob id retrogradit̃ ĩ paſcẽdo: ne in priora tendens inuoluatur. Tradunt in mœnia feram quæ bonaſus uocet̃ eqna iuba:cætera tauro ſimilẽ: cornibus ita in ſe inflexis:ut nõ ſint utilia pugnæ:q̃propter fuga ſibi auxiliari: reddentem ea fimum interdum & trium iugerum longitudine. cuius contactus ſequẽtes ut ignis aliquis comburat. Mirum pardos pãtheras leones: & ſimilia condito in corporis uaginas unguium mucrone ne refringant̃ hebetenturq; ingredi:auerſiſq; falculis currere.nec niſi appetendo prætendere.

DE Leonibus. Cap.xvi.

LEoni præcipua generoſitas tũc cum colla armoſq; ueſtiunt iubæ. id enim ætate contingit e leone conceptis. Quos uero pardi generauere: ſemper inſigni hoc carent. Simili modo fœminæ. Magna iis libido coitus:& ob hoc maribus ira. Africa hæc maxime ſpectat inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus ſe feris. Ideo multiformes ibi animalium partus:uarie fœminis cuiuſq; generis mares aut ui aut uoluptate miſcente. Vnde etiã uulgare græciæ dictum:Semper aliquid noui africam afferre. Odore pardi coitum ſentit in adultera leo.totaq; ui cõſurgit in pœnã.Idcirco aut culpa flumine abluitur:aut longius comitatur. Semel autem edi partũ lacerato unguium acie utero in enixu uulgum credidiſſe uideo. Ariſtoteles diuerſa tradit uir quem in his magna ſecuturus in parte præfandum reor. Alexandro Magno rege iſlã/mato cupidine animalium naturas noſcendi: delegataq; commentatione Ariſtoteli ſummo in omni ſcientia uiro aliquot milia hominum in totius aſiæ græciæq; tractu parere iuſſa omnium quos uenatus aucupia piſcatuſq; alebant. Quibuſque uiuaria: armenta:aluearia:piſcinæ auiaria ĩ cura erãt:nequid uſq̃ genitum ignoraretur ab eo. Quos percontando.L.ferme uolumina illa præclara de animalibus condidit. Quæ a me collecta in artum cum iis quæ ignorauerat:quæſo ut legentes boni conſulant: in uniuerſis rerum naturæ operibus: medioq; clariſſimi regum omnium deſiderio cura noſtra breuiter peregrinãtes. Is ergo tradit leænam primo fœtu parere qnq; catulos: ac per annos ſingulos uno minus: ab uno ſterileſcere. Informes minimaſque carnes magnitudine muſtelarum eſſe initio. Semeſtres uix ĩgredi poſſe: nec niſi bimeſtres moueri. In europa autem inter acheloum tantum & neſum amnes leones eſſe: ſed longe uiribus præſtantiores iis quos africa aut ſyria gignant. Leonum duo genera. Compactile & breue criſpioribus iubis.Hos pauidiores eſſe:q̃ longo ſimpliciq; uillo. eos contemptores uulnerum. Vrinam mares crure ſublato reddere: ut canes. Graue odorem:nec minus halitum. Raros in potu. Veſci alternis diebus. A ſaturitate ĩterũ triduo cibis carere. Quæ poſſint in mandendo ſolida deuorare:nec capiente aluo cõ/iectis in fauces unguibus extrahere:ut ſi fugiendum ſit:non in ſatietatem abeat. Vitã iis longam docet:argumento ꝙ pleriq; dentibus defecti reperiantur. Polybius Aemi/liani comes:in ſenecta hominem appeti ab iis refert. Quoniam ad perſequẽdas feras uires non ſuppetant. Tunc obſidere africæ urbes.eaq; de cauſa crucifixos uidiſſe ſe cũ

Scipione:quia cæteri metu pene ſimilis abſterrerentur eadem noxa. Leoni tãtum ex feris clæmentia ĩ ſupplices. Proſtratis parcit. Et ubi ſæuit:in uiros priuſq̃ in fœminas fremit. Infantes non niſi in magna fame. Credit libya intellectum prouenire ad eos precum. Captiuam certe GetulIæ reducem audiui multorum in ſiluis impetum a ſe mitigatum alloquio auſæ ſe dicere fœminam profugam infirmam ſupplicem aĩalis omnium generoſiſſimi: cæteriſq; impetrantis:indignam eius gloria prædam. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiuſq; uel caſu : mulceri alloquiis feras. Quippe iã ſerpentes extrahi cãtu: cogiq; ĩ pœnam. Verum falſumue ſit:uita decreuerit. Leonum animi index cauda:ſicut & equorum aures. Nãq; & has notas generoſiſſimo cuique natura tribuit. Immota ergo placido clæmens blandientiq; ſimilis. quod rarum eſt. crebrior enĩ iracundia eius. In principio terra uerberatur. Increméto terga ceu quodã incitaméto flagellantur. Vis ſumma in pectore. Ex omni uulnere ſiue ungue ĩpreſſo ſiue déte:ater profluit ſanguis. Iidem ſatiati innoxii ſunt. Generoſitas in periculis maxime deprehendirur: nõ ĩ illo tãtũmodo ꝙ ſpernés tela diu ſe terrore ſolo tuetur: ac uelut cogi teſtatur. Cogiturq; nõ tãq̃ periculo coactus:ſed tanq̃ améria iratus. Illa nobilior animi ſignificatio quãlibet magna canum & uenãtium urgéte ui:contéptim reſtitanſq; cedit in cãpis:& ubi uideri poteſt. Idem ubi uirgulta ſiluaſq; penetrauerit: acerrimo curſu fertur:uelut deputans abſconſiõe turpitudinem. Dum ſequit̃:inſilit ſaltu:quo in fuga nõ utitur. Vulneratus obſeruatione mira percuſſorem nouit:& in q̃talibet multitudine appetit. Eũ uero qui rela quidem miſerit:ſed tamẽ nõ uulnerauerit : correptum raptatumq; ſternit nec uulnerat. Cum pro catulis fœta dimicat: oculorum aciem tradirur defigere in terram:ne uenabula expaueſcat. Cæterum dolis carét & ſuſpicione. Nec limis ĩtuétur oculis:aſpiciq; ſimili modo nolunt. Creditũ eſt a moriente humum morderi:lachrymãq; leto dati. Atq; hoc tale tamq; ſæuũ animal rotarum orbes circũacti : curruſq; inanes:& gallinaceorum criſtæ cantuſq; etiã magis terrét. Sed maxĩe ignes. Aegritudĩem faſtidii tãtũ ſétit:ĩ qua medetur ei cõtumelia. ĩ rabiem agente ãnexarum laſciuia ſimiarum. Guſtarus deĩde ſanguis in remedio ẽ. Leonum ſimul pugnam pluriũ romæ princeps dedit. Q. Scæuola. P. Fabius ĩ curruli ædilitate. Centum autem iubatorum primus omnium. L. Sylla:qui poſtea dictator fuit in prætura. Poſt eum Pompeius Magnus in cyrco. dc. ac in iis iubatorum. ccc. xv. Cæſar dictator quadringentos. Capere eos ardui erat quondã operis:foueiſq; maxĩe. Principatu Claudii caſus rationẽ docuit pudẽdã pene talis feræ nomine:paſtoris gætuli ſago contra ingruentis impetum obiecto. Quod ſpectaculum in arenã protinus tranſlatum eſt:uix credibili modo torpeſcente tanta illa feritate:q̃uis leui ĩiectu opto capite:ita ut deuinciatur non repugnans. Videlicet omnis uis conſtat in oculis. Quo minus mirum ſit a Lyſymacho Alexandri iuſſu ſimul incluſo ſtrãgulatum leonem. Iugo ſubdidit eos. Primuſq; romæ ad currum iunxit. M. Antonius:& quidem ciuili bello:cum dimicatum eſſet in pharſalicis campis non ſine oſtento quodam tempore illo generoſos ſpiritus iugum ſubire prodigio ſignificante. Nam ꝙ ita uectus eſt cum Mima cytheride ſupra monſtra etiam illarum calamitatum fuit. Primus aũt hominum leonem manu tractare auſus & oſtendere manſuefactum Hanno e clariſſimis pœnoꝝ traditur. Damnatuſq; illo argumento quoniam nihil nõ perſuaſurus uir tam artificis ingenii uidebatur & male credi libertas ei:cui in tantum ceſſiſſet etiã feritas. Sunt uero & fortuita eorum quoq; clæmẽtiæ exempla. Mentor ſyracuſanus in ſyria leone obuio ſuppliciter uolutante attonitus pauore: cum refugienti undique fera opponeret ſeſe: & ueſtigia lamberet adulanti ſimilis : animaduertit in pede eius tumorem uulnuſq;:& extracto ſurculo liberauit cruciatu. Pictura caſũ hunc teſtatur ſyracuſis. Simili modo Helpis ſamius natione in africam delatus naue : iuxta littus conſpecto leone hiatu minaci arborem fuga petit Libero patre inuocato:quoniã tum præcipuus uotorũ locus eſt : cum ſpei nullus eſt. Sed neq; profugienti cũ potuiſſet:

fera īſtiterat:& procumbens ad arbotem hiatu quo terruerat: miſeratione quærebat. Os morſu auidiore adhæſerat dentibus: cruciabatq; inedia. Tum pœna in ipſis eius telis ſuſpectanrem ac uelut muris precibus orantem dum fortuitu fidens non ē cōtra feram. Multoq; diutius miraculo q̄ metu ceſſatum eſt. Digreſſus tādem euellit præ/benti:& q̄ maxime opus eſt accōmodanti. Traduntq; quādiu nauis ea ī littore ſtetit rettuliſſe gratiam uenatus aggerendo. Qua de cauſa Liberopatri templum in ſamo Helpis ſacrauit: quod ab eo factū græci σωτηρος νεως Διονυσον:id eſt ſaluatoris templum Dionyſii appellauere. Miremur poſtea ueſtigia hominum intelligi a feris cum etiam auxilia ab uno animalium ſperent. Cur enim non ad alia iere? aut unde medicas manus hominis ſciūt? Niſi forte uis malorum etiā feras omnia expiri cogit.

DE Pantheris. Cap.xvii.

AEque memotandum & de panthera tradit Demetrius phyſicus. Iacētē ī media uia hominis deſiderio repente apparuiſſe patri cuiuſdam Philinis affectatoris ſapientiæ: illum pauore cœpiſſe regredi. Feram uero circūuolutari nō dubie blādiētē ſeſe conflictantem mœrore: qui etiam in panthera intelligi poſſet. Fœta erat: catulis procul in foueam delapſis. Primum ergo mirationi fuit: non expaueſcere. proximū ei curam intendere. ſecutuſq; qua trahebat ueſtem unguium leni iniectu: ut cauſam doloris intellexit: ſimulq; ſalutis ſuæ mercedem: exemit catulos. eaq; cū iis ꝓſequēte uſq; extra ſolitudīes deductus læta atq; geſtiente: ut facile appareret gratiam referre: & nihil inuicem imputare. quod etiam in homine rarum eſt. Hæc fidem etiam De/mocrito afferunt qui Thoantem in arcadia ſeruatum a dracone narrat. Eū nutrierat puer dilectum admodum. pauenſq; ſerpentis naturam & magnitudinem metuens: in ſolitudines tulerat. In quibus circumuento latronum inſidiis agnitoq; uoce ſub/uenit. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis cum eſſēt expoſiti: produntur: ſicut de conditoribus noſtris a lupa: magnitudini fatorum accepta ferri æqus q̄ ferarꝫ naturæ arbitror. Pantheta & tigris macularum uarietate prope ſolæ beſtiarum ſpec/tantur. Cæteris unus: ac ſuus cuiuſq; generis color eſt. Leonum tātum ī ſyria niger. Pantheris in candido breues macularum oculi. Ferunt colore earum mire ſollicitari quadrupedes cunctas: ſed capitis toruitate terreri. Quamobrem occultato eo reliqua dulcedine inuitatas corripiunt. Sunt qui tradant in armo iis ſimilem lunæ eſſe maculam creſcentem ī orbes: & cauantem pari modo cornua. Nunc uarias & pardos qui mares ſunt: appellant in eo omni genere crebettimo in africa ſyriaq;. Quidam ab iis pantheras ſolo candore diſcernunt. nec ahuc aliam differentiam inueni. Senatuſ/conſulrum fuit uetus: ne liceret africanas in italiam aduehere. Contra hæc tulit ad populum Cn. Aufidius tribunuſplebis: permiſitque cyrcenſium gratia importare. Primus autem Scaurus ædilitate ſua uarias .cl. uniuerſas miſit. Deinde Pompeius Magnus quadringentas decem. Diuus Auguſtus quadringentas .xx. Idem. Q. Tu/berone Fabio Maximo conſſ. iiii. nonas maii theatri Marcelli dedicatione tigrin prius oīū tomæ oſtēdit in cauea māſuefactā. Diuus ueto Claudius ſimul quattuor.

DE Tigridis natura: & camelis: & camelopardali: & quādo primū uiſa romæ. Capittulū .xviii.

TIgrin hyrcani & indi ferunt animal uelocitatis tremēdæ: & maxime cognitæ dū capitur. Totus eius fœtus qui ſemper numeroſus eſt: ab inſidiante rapitᷣ equo q̄maxime pernici atq; ī recentem ſubinde tranſfertur. At ubi uacuum cubile reppetit fœta (maribus enim cura non eſt ſobolis) fertur præceps odore ueſtigans. Raptor ap/propinquante fremitu abiicit unum ex catulis. Tollit illa morſu & pondere etiam ocior acta remeat. iterumque conſequitur & ſubinde: donec in nauem regreſſo irrita feritas ſæuit in littore. Camelos inter armenta paſcit oriens: quorum duo genera

bactriæ & arabiæ: differũt: ꝙ illi bina habent tubera in dorſo: hi ſingula & in pectore alterum cui incumbant. Dentium ſuperiore ordine ut boues carent in utroq; genere. Omnes autem iumentorum ĩ iis terris dorſo fungũt̃: atq; etiam equitatu in prœliis. Velocitas inter equos. Sed ſua cuiq; menſura: ſicuti uires: nec ultra aſſuetũ procedit ſpatiũ: nec plus inſtituto onere recipit. Odium aduerſus equos gerũt naturale. Sitĩ & q̃triduo tolerant. Implent̃ cũ bibẽdi occaſio eſt & in præteritũ & in futuꝝ: obt̃bata conculcatione prius aqua : aliter potu non gaudent. Viuunt quinquagenis annis. Quidam & centenis. Vtrunq; rabiem & ipſi ſentiunt. Caſtrandi genus etiã fœminas quæ bello præparentur inuentum eſt. Fortiores ita fiunt coitu negato. Horũ aliqua ſimilitudo in duo tranſfertur animalia. Nabuna æthiopes uocant: collo ſimilẽ equo pedibus & cruribus boui: camelo capite: albis maculis rutilũ colorem diſtĩguẽtibus: unde appellata camelopardalis. Dictatoris Cæſaris cyrcẽſibus ludis primum uiſa romæ. Ex eo ſubinde cernitur aſpectu magis q̃ feritate conſpicua: quare etiam ouis fere nomen inuenit.

DE Chao & cepho. Cap. xix.

POmpeii Magni primum ludi oſtenderunt chaum: quem calliraphiũ uocabãt: effigie lupi: pardorum maculis. Iidem ex æthiopia quas uocant cephos: quarũ pedes poſterioribus pedibus humanis & cruribus: priores manibus fuere ſimiles hoc animal poſtea roma non uidit.

DE Rhinocerote. Cap. xx.

IIſdem ludis & rhinoceros unius ĩ nare cornu qualis ſæpe uiſus. Alter hic gẽitus hoſtis elephanto: cornu ad ſaxa limato præparat ſe pugnæ. In dimicatiõe aluũ maxime petens quam ſcit eſſe molliorem. Longitudo ei par. Crura multa breuiora. Color buxeus.

DE Lyncibus: & ſphingibus: & crocutis: cercopithecis: indicis bubus: leucrocutis: eale: tauris æthiopiæ: mãticora: monocerote: catoblepa: baſiliſco. Cap. xxi.

LYncas uulgo frequentes & ſphingas: fuſco pilo: mammis in pectore geminis æthiopia generat: multaque alia monſtro ſimilia. Pennatos equos & cornibus armatos: quos pegaſos uocant. Crocutas uelut ex cane lupoq; conceptos: oĩa dẽtibus frangentes: protinuſq; deuorata conficientes uentre. Cercopithecos nigris capitibus: pilo aſinino: & diſſiles cæteris uoce. Indicos boues unicornes tricorneſq;. Leucrocutã ꝑniciosiſſimam feram: aſini fere magnitudine: clunibus ceruinis: collo cauda pectore leonis: capite melium: biſulca ungula : ore ad aures uſq; reſciſſo: dentium locis oſſe perpetuo. Hanc feram humanas uoces tradunt imitari. Apud eos & quæ uocat̃ eale magnitudine equi fluuiatilis : cauda elephãti: colore nigra uel fulua. Maxillas apri: maiora cubitalibus cornua habens mobilia : quæ alterna in pugna ſiſtit. uariatque infeſta aut obliqua: utcunq; ratio mõſtrauit. Sed atrociſſimos habet tauros ſilueſtres maiores agreſtibus : uelocitate ante omnes : colore fuluos : oculis cæruleis : pilo in contrarium uerſo: rictu ad aures dehiſcente. Iuxta cornua mobilia. Tergoris duricia ſilicis: omne reſpuens uulnus. Feras omnes uenantur. Ipſi non aliter q̃ foueis capti feritate ſemper intereunt. Apud eoſdem naſci Cteſias ſcribit : quam manticoram appellat triplici dentium ordine pectinatim coeũti. Facie & auriculis hominis oculis glaucis colore ſanguineo: corpore leonis. Cauda ſcorpionis modo ſpicula infigẽtem: Vocis ut ſi miſceatur fiſtulæ & tubæ cõcentus. Velocitatis magnæ: humani corporis uel præcipuæ appetentem. In india & boues ſolidis ungulis unicornes: & feram noĩe axin: hinnuli pelle : pluribus candidioribuſq; maculis ſacrorum Liberipatris. Orſei indi ſimias cãdentes toto corpore uenantur. Aſperrimam autem feram monocerotẽ: reliquo corpore equo ſimilem : capite ceruo : pedibus elephanto: cauda apro : mugitu graui: uno cornu nigro media fronte cubitorum duum eminente. Hanc feram uiuam negant capi. Apud heſperios æthiopas fons eſt nigris: ut pleriq; exiſtimauere

nili caput:ut argumēta quæ dixius: perſuadent. Iuxta hunc feta appellatᵘʳ catoblepas modica alioquin:cæteriſq; mēbris iners:caput tantū prægraue ægre ferens: id deiectū ſemper in terram. Alias internecio humani generis omnibus:qui oculos eius uidere: confeſtim expirantibus. Eadem & baſiliſci ſerpentis eſt uis. Cyrenaica hunc generat prouincia.xii. nō amplius digitoꝝ magnitudine. Cādida in capite macula ut quodā diademate inſigni. Sibilo omnes fugat ſerpētes. Nec flexu multiplici nec ut reliquæ corpus impellit: ſed celſus & erectus in medio incedens. Necat frutices nō cōtactas modo: uerum & afflatas. exurit herbas. rumpit ſaxa. Talis uis malo eſt. Creditum quōdam ex equo occiſo haſta:& per eam ſubeunte ui:non equitem modo: ſed equū quoq; abſumptum. Huic tali monſtro(ſæpe .n. enectum concupiuere reges uidere) muſtellarum uirus exitio eſt:adeo naturæ nihil placuit eſſe ſine pari. Interficiūt eos cauernis facile cognitis: ſola tabe. Necant illi ſimul odore:moriūtᵠ;:& naturæ pugnā conficiunt.

DE Lupis. Cap.xxii.

SEd ī italia quoq; creditur lupoꝝ uiſus eſſe noxius. Vocēq; homini quē priores contemplentur:adimere ad præſens. Inertes hos paruoſque africa & ægyptus gignunt: aſperos truceſq; frigidior plaga. Homines in lupos uerti: ruſuſq; reſtitui ſibi:falſum eſſe confidenter exiſtimare debemus:aut credere omnia quæ fabuloſa tot ſæculis comperimus. Vnde tamen iſta uulgo infixa ſit fama in tantū ut ī maledictis uerſipelles habeant: indicabitur. Euanthes inter auctores græciæ non ſpretus tradit arcadas ſcribere ex gente Antæi cuiuſdam ſorte familia electum ad ſtagnum quoddā regionis eius duci.ueſtituq; in quercu ſuſpenſo tranare: atq; abire in deſerta: tranſ/figurariq; ī lupum: & cum cæteris eiuſdem generis congregari per annos nouē. Quo in tempore ſi homine ſe abſtinuerit: reuerti ad idem ſtagnum: & cum tranatauerit: effigiem recipere ad priſtinum habitum addito nouem annorum ſenio. Addit quoq; Fabius eandem recipere ueſtem. Mirum eſt q̄ procedat græca credulitas. Nullum tā impudens mendacium eſt:ut teſte careat. Itaq; Copas qui olympionica ſcripſit:nar/rat Demenetum parrhaſium in ſacrificio quod arcades Ioui Lyceo humana etiam cum hoſtia faciebant: immolati pueri exta deguſtaſſe & ī lupum ſe cōuertiſſe. Eūdē decimo anno reſtitutum athleticæ reſtitiſſe ī pugilatu:uictoremq; uictoria olympia reuerſum. Quin & caudæ huius animalis creditur uulgo ineſſe amatorium uirus: exiguo in uillo.eumq; qui capiatur:abiicere. Nec idem pollere:niſi uiuenti direptū. Dies quibus coeant:toto anno non amplius .xii. Eundem in fameueſci terra. Inter auguria ad dexteram commeantiū præciſo itere ſi pleno id ore fecerit: nullū ōium præſtantius. Sūt ī eo gn̄e qui ceruarii uocantur: qualem e gallia in Pompeii Magni arena ſpectatum diximus. Huic q̄uis in fame mandenti ſi reſpexit: obliuionem cibi ſurrepere aiunt:digreſſumq; quærere aliud.

DE Serpentibus. Cap.xxiii.

QVod ad ſerpentes attinet:uulgatum eſt colores earum pleraſq; terras habere in quas occultentur. Innumera eſſe genera. Ceraſtis corpore eminere. Corniculа ſæpe quadrigemina quorum motu reliquo corpore occultato ſollicitent ad ſe aues. Geminum caput amphesibenæ:hoc eſt & ad caput & ad caudam tanq̄ parū eſſet uno ore fundi uenenum. Aliis ſquamam eſſe: aliis picturas. Omnibus exitiale uirus. Iaculum ex arborum ramis uibrari. Nec pedibus pauendas tantum ſerpentes: ſed & miſſili uolare tormento. Colla aſpidum intumeſcere nullo ictus remedio: præterq̄ ſi confeſtim partes contactæ amputentur. Vnus huic tam peſtifero animali ſenſus uel potius affectus eſt. Coniuga ferme uagantur:nec niſi cum compare uita eſt. Itaque alterutra interempta:incredibilis alteri ultionis cura. Perſequitur interfectorē:unūq;

eum in quātolibet populi agmine noticia quadam infeſtat. Pērumpit omnes difficultates. Permeat ſpatia: nec niſi amnibus arcetur aut præceleri fuga. Non eſt fateri rerum natura largius mala aut remedia genuerit. Iam primum hebetes oculos huic malo dedit eoſq; nō in frōte: nec ex aduerſo cernere: ſed in temporibus. Itaq; excitat̃ ſed ſæpius auditu q̃ uiſu.

DE Ichneumone. Cap. xxiiii.

HAbet deinde interneciuum bellum cum Ichneumone. Notum eſt animal hac gloria maxime in eadem natum ægypto. Mergit ſe limo ſæpius: ſiccatque ſole. Mox ubi pluribus eodē modo ſe coriis loricauit: in dimicationem pergit. In ea cauda attollens: ictus irritos auerſus excipit: dōec obliquo capite ſpeculatus īuadat ī fauces. Nec hoc contentus: aliud haud mitius debellat animal.

DE Crocodilo & hippopotamo. Cap. xxv.

CRocodilum habet nilus quadrupes malū: & terra pariter ac flumine infeſtum. Vnum hoc animal terreſtre līguæ uſu caret. Vnum ſuperiore mobili maxilla īprimit morſum alias terribile: pectinatim ſtipante ſe dentium ſerie. Magnitudine excedit plerunq; duodeuiginti cubita. Parit oua quanta anſeres. Eaq; extra eū locū tranſferens ſemper incubat: prædiuinatione quadam ad quē ſummo auctu eo anno egreſſurus ē nilus. Nec aliud animal ex mīori origine ī maiorē creſcit magnitudinē. Et unguibus hic armatus ē contra omnes ictus cute inuicta. Dies in terra agit: noctes aqua: tēporis utrunq; ratione. Hunc ſaturum cibo piſcium: & ſemper eſculēto ore in littore ſomno datum: parua auis: quæ trochilos ibi uocatur: rex auium ī italia: īuitat ad hiādum pabuli ſui gratia: os primum eius adſultim repurgans: mox dētes: & ītus fauces quoq; ad hanc ſcabēdi dulcedinem q̃ maxime hiantes. In qua uoluptate ſōno preſſum conſpicatus Ichneumon per eaſdem fauces ut telū aliquod immiſſū erodit aluum. Similis crocodilo: ſed minor etiam Ichneumone eſt in nilo natus ſcincos: contra uenena præcipuum antidotum. Item ad inflammandam uirorum uenerem. Verum ī crocodilo maior erat peſtis q̃ ut uno eſſet eius hoſte natura contenta. Itaq; & delphini immeantes nilo: quorum dorſo tanq̃ ad hunc uſum cultellata īeſt penna abigentes eos præda: ac uelut in ſuo tantum amne regnantes alioquī impares uiribus ipſi aſtu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia: ſciuntq; non modo ſua commoda: uerum & hoſtium aduerſa. Norunt ſua tela. norunt occaſiones:parteſque diſſidentium in bellis. In uentre mollis eſt: tenuiſq; cutis crocodilo. ideo ſe ut territi immergunt delphini: ſubeunteſq; aluum illam ſecant ſpina. Quin & gēs hominum eſt huic beluæ aduerſa in ipſo nilo: & in interiore habitans nitria ab inſula ī q̃ habitat appellata. Menſura eorum parua: ſed præſentia animi ī hoc tantum uſu mira. Terribilis hæc contra fugaces belua eſt: fugax contra inſequentes. Sed aduerſum ire ſoli hi audent. Quin etiam flumini innatant. Dorſoq; equitantium modo impoſiti hiantibus reſupino capite ad morſum addita ī os claua dextra ac leua tenentes extrēa eius utrinq; ut frenis in terram agunt captiuos: ac uoce etiam ſola territos cogūt euomere recentia corpora ad ſepulturam. Itaq; ei uni inſulæ crocodili non adnatant. Olfactuq; eius generis hominum ut Pſyllorum ſerpentes fugātur. Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua: extra acerrimi uiſus. Quatuorq; menſes hyemis inedia ſemper tranſmittere ī ſpecu. Quidam hoc unum quādiu uiuat creſcere arbitrāt̃. Viuit aūt longo tēpore. Maior altitudine in eodem nilo belua hippopotamus edit̃. Vngulis binis quales bubus: dorſo equi: & iuba: & hinnitu: roſtro reſino: cauda torta & dentibus aprorum aduncis: ſed minus noxiis. Tergoris ad ſcuta galeaſque impenetrabilis: præterq̃ ſi humore madeat. Depaſcitur ſegetes: deſtinatiōe ante ut ferunt: determinatas in diem & ex agro ferētibus ueſtigiis ne quæ reuertenti inſidiæ comparent̃.

Quis primus romæ hippopotamū & crocodilos oſtēdit: & medicinæ ab animalibus repertæ. Cap. xxvi.

Primus eum & quinq; crocodilos romæ ædilitatis ſuæ ludis: M. Scaurus temporario euripo oſtendit. Hippopotamus ĩ quadã medendi parte etiã magiſter exiſtit: aſſidua nanq; ſatietate obeſus exit in littus: recentes arundinum cæſuras perſpeculatus:atq; ubi acutiſſimum uidet ſtipitem imprimens corpus: uenam quãdam in cure uulnerat.atque ita profluuio ſanguinis morbidum alias corpus exonerat: & plagã limo rurſus obducit.

Quæ animalia quas herbas oſtẽderũt cerui:lacerti:hirundines:teſtudĩes:muſtela:ciconia:aper:anguis:draco:panthera:elephas:urſi:cerui:palumbes: columbæ:grues:coruus. Cap.xxvii.

Simile quiddam & uolucris ĩ eadem ægypto monſtrauit quæ uocatur ibis: roſtri aduncitate per eam partem ſe perluens:q̃ reddi ciborum onera maxime ſalubre eſt. Nec hæc ſola multis animalibus reperta ſunt uſui futura & homini. Dictamum herbam extrahendis ſagittis cerui monſtrauere percuſſi eo telo:paſtuque eius herbæ eiecto. Iidem percuſſi a phalangio quod eſt aranei genus aut aliquo ſimili: cancros edendo ſibi medentur. Eſt & ad ſerpẽtiũ ictus præcipua qua ſe lacerti:quotiens cum his conſeruere pugnam: uulnerati refouẽt. Chelidoniam uiſui ſaluberrimã hirũdĩes monſtrauere: uexatis pullorum oculis illa medentes. Teſtudo cunilæ:quã bubulã uocant: paſtu uires contra ſerpentes refouet. Muſtela ruta in murium uenatu cum iis dimicatione conſerta. Ciconia origano. Edera apri in morbis ſibi medentur. Et cancros ueſcendo maxime mari eiectos. Anguis hyberno ſitu membrana corporis obducta fœniculi ſucco impedimentum illud exuit:nitiduſq; uernat. Exuit autem a capite primum:nec celerius q̃ uno die ac nocte replicans: ut extra fiat mẽbranæ quod fuerat intus. Idẽ hyberna latebra uiſu obſcurato:marathro herbæ ſeſe affricãs oculos ĩungit ac refouet. Si uero ſquamæ obtorpuere:ſpinis iuniperi ſe ſcabit. Draco uernã nauſeam ſilueſtris lactucæ ſucco reſtringit. Pantheras per carnes fricatas aconito uenantur iidem barbari. Occupat ilico fauces earum angor. Quare pardalianthes id uenenum appellauere quidam. At uera contra hæc incrementis hominis ſibi medet: & alias tam auida eorum: ut a paſtoribus ex ĩduſtria in aliquo uaſe ſuſpenſa altius q̃ ut queat ſaltu contingere:iaculando ea perendoq; defigi & poſtremo expirare:alioqn uiuacitatis adeo lẽtæ:ut eiectis interaneis diu pugnet. Elephas cameleonte concolori fronde deuorato:occurrit oleaſtro huic ueneno ſuo. Vrſi:cum mandragoræ mala deguſtauere:formicas lambunt. Ceruus herba cynare uenenatis pabulis reſiſtit. Palumbes:graculæ:merulæ:perdices:lauri folio annuum faſtidium purgant. Columbæ turtures:& gallinacei herba quæ uocatur helxine. Anates anſeres cæteræq; aquaticæ herba ſiderite. Grues & ſimiles iunco paluſtri. Coruus occiſo chameleonte qui etiã uictori nocet: lauro infeſtũ uirus extinguit. Prognoſtica aĩaliũ. Cap.xxviii.

Milia præterea utpote q̃plurimis animalibus eadem natura rerum cæli quoque obſeruatione & uentorum & hymbrium & tempeſtatum præſagia aliis alia dederit.quod perſequi immenſum eſt:æque ſcilicet q̃ reliquam cum ſigulis hominum ſocietatem. Siquidem & pericula præmonent:non fibris modo extiſque: circa quod magna mortalium portio hæret: ſed alia quadam ſignificatione. Ruinis ĩminẽtibus muſculi præmigrant. Aranei cum telis primi cadunt. Auguria quidem artẽ periculis fecere. Apud romanos ſacerdotum collegium uel maxime ſolenne eſt. In thracia locis rigentibus & uulpes aĩal alioquin ſollerti auditu: amnes gelatos lacuſq; nõ niſi ad paſtus iturae redituræq; trãſeũt. Obſeruatũ eã aure ad glaciẽ appoſita coniectare craſſitudinẽ gelu. Ciuitates & gẽtes a minutis animalibus deletæ. Cap.xxix.

Nec minus clara exitii documenta ſunt etiam ex contemnendis animalibus. M. Varro auctor eſt a cuniculis ſuffoſſum in hiſpania oppidũ: a talpis ĩ theſſalia: ab ranis ciuitatem in gallia pulſam: ab locuſtis in africa. Ex gyaro cycladum inſula amyclios a muribus fugatos: in italia amyclas a ſerpẽtibus deletas. Citra cynamulgos

æthiopas late deſerta regio ē a ſcorpionibus & ſolipygis gēte ſublata. Et a ſcolopēdris abactos otrerietes auctor ē Theophraſtus. Sed ad reliqua ferarꝫ genera trāſeamus.

DE Hyena & crocuta & manticora & fibris & lutris. Cap.xxx.

HYenis utrāq; eſſe naturā: & alternis ānis eſſe marē: alternis fœminā fieri. Parere ſine mare uulgus credit. Ariſtoteles negat. Collum & iuba continuitate ſpinæ porrigit͛. flectiq; niſi circūactu totius corporis nequit. Multa præterea mira tradūtur. Sed maxīe ſermonē hūanū īter paſtorꝫ ſtabula aſſimulare. Nomēq; alicuius addiſcere quē euocatū foras laceret. Itē uomitionē hoīs imitari ad ſollicitandos canes: quos inuadat. Ab uno aīali ſepulchra erui: inqſitiōe corporꝫ. Fœminā raro capi. Oculis mille eſſe uarietates: colorūq; mutatiōes. Præterea umbræ eius cōtactu canes obmuteſcere. Et qbuſdā magicis artibus ōe aīal quod ter luſtrauerit: ī ueſtigio hærere. Huius gn̄is coitu leæna æthiopica parit crocutam ſimiliter uoces imitantē hoīum pecorꝫq;. Acies ei ꝑpetua in utraq; ꝑte oris: nullis gingiuis dente continuo. quæ ne contrario occurſu hebetet͛: capſarꝫ mō īcludit͛. Hoīum ſermōes imitari & māticoran ī æthiopia auctor eſt Iuba. Hyenæ pluriæ gignunt͛ in africa: quæ & aſinorꝫ ſilueſtriū multitudinem fūdit. Mares in eo gn̄e ſinguli fœminarꝫ gregibus īperitāt. Timēt libidinis æmulos. Et ideo grauidas cuſtodiunt. Morſuq; natos mares caſtrāt. Contra grauidæ latebras petunt & parere furto cupiūt: gaudentq; copia libidinis. Eaſdē ꝑtes ſibi ipſi pontici āputāt fibri ꝑiculo urgente: ob hoc ſe peti gnari. Caſtoreū id uocāt medici: alias aīal horrendi morſus. Arbores iuxta flumina ut ferro cædit. Hominis parte compreheſa: non anteq̄ fracta concrepuerint oſſa: morſu reſoluit. Cauda piſciū iis. Cætera ſpecies lutræ. Vtrunq; aquaticū. Vtriq; mollior pluma pilus.

DE Ranis & uitulis marinis & ſtellionibus. Cap.xxxi.

RAnæ quoq; rubetæ: quarꝫ & ī terra & ī hūore ē uita: pluris refertæ medicamībus deponere ea quotidie ac reſumere paſtu dicunt͛: uenena tātū ſibi reſeruantes. Similis & uitulo marino uictus in mari ac terra. Simile fibro & ingeniū. Euomit fel ſuū: ad multa medicamēta utile. Itē coagulū ad comitiales morbos: ob ea ſe peti prudēs. Theophraſtus auctor ē: angues eo mō & ſtelliones ſenectutē exuere: eāq; ꝓtinus deuorare: præripientes comitiali morbo remedia. Eoſdem peſtiferos ferunt ī græcia: īnocuos eſſe in ſicilia.

DE Ceruis. Cap.xxxii.

CEruis quoq; ē ſua malignitas: quāq̄ placidiſſīo aīaliū urgente ui canū ultra cōfugiunt ad hominē. Et ī pariendo ſemitas minus cauēt: hūanis ueſtigiis tritas q̄ quæ ſecretæ ac feris opportunæ. Conceptus earꝫ poſt arcturi ſydus. Octonis menſibus ferūt partus: & interdū geminos. A conceptu ſeparāt ſe. At mares relicti: rabie libidinis ſæuiunt. Fodiunt ſcrobes. Tunc roſtra eorꝫ nigreſcunt: donec aliqui abluāt hymbres. Fœminæ aūt ante partū purgāt͛ herba quadā quæ ſeſelis dicit͛: faciliore ita utentes utero. A partu duas habent herbas quæ aros & ſeſelis appellant͛. Paſtæ redeūt ad fœtū. Illos imbui lactis prīo nolunt ſucco q̄cūq; de cauſa. Editos partus exercent curſu: & fugā meditari docent. Ad prærupta ducunt. Saltūq; demonſtrāt. Iā mares ſoluti deſiderio libidinis auide petūt pabula. Vbi ſe præpingues ſēſere latebras quærunt: fatentes incommodum pondus: & alias ſemper in fuga aqeſcūt: ſtāteſq; reſpiciunt. Cū ꝓpe uētū ē: rurſus fugæ præſidia repetētes. Hoc fit inteſtini dolore tā īfirmi ut ictu leui rūpat͛ intus. Fugiūt aūt latratu canū audito. Aura ſēp ſecūda ut ueſtigia cū ipſis abeāt. Mulcent͛ fiſtula paſtorali & cātu. Cū erexere aures acerrimi auditu: cū remiſere: ſurdi. Cæterꝫ aīal ſīplex: & omnium rerꝫ miraculo ſtupens: in tātū ut equo aut bucula accedente ꝓpius: hominē iuxta uenantē non cernāt: aut ſi cernunt: arcū ipſū ſagittaſq; mirent͛. Maria tranāt gregatī nantes porrecto ordine: & capita īponētes præcedētiū clunibus: uicibuſq; ad terga redeuntes. Hoc maxīe notat͛ a cilicia cyprꝫ traiicientibus. Nec uident terras: ſed in odore earꝫ natant. Cornua mares habent: ſoliq; aīaliū ōibus annis ſtatuto ueris tp̄e amittūt. Ideo ſub ipſa die q̄ maxīe inuia

petunt. Latent amiſſis uelut inermes. Sed & ipſi bono ſuo inuidētes. Dextrū cornu negant inueniri: ceu medicamēto aliquo præditū. Idq; mirabilius fatēdum ē: cū & in uiuariis mutent omnibus annis. Defodi ab iis putant. Accenſis aūt utriſlibet odore ſerpentes fugātur: & comitiales morbi deprehendūt᷑. Indicia quoq; ætatis ī illis gerūt ſingulis annis adiicientibus ramos uſq; ad ſexennes. Ab eo tpr̄e ſimilia reuiuiſcunt. Nec pōt ætas diſcerni. Sed dentibus ſenecta declaratur. Aut enim paucos aut nullos habent: nec in cornibus imis ramos: alioquin āte frontē ꝓminere ſolitos iunioribus. Nō decidunt caſtratis cornua: nec naſcūt᷑. Erūpūt aūt renaſcentibus tuberibus prīo aridæ cutis ſimilia. Eadē teneris īcreſcūt ferulis arūdineas ī pāniculas molli plumata lanugine. Quādiu carent iis: noctibus ꝓcedunt ad pabula. Increſcentia ſolis uapore durant: ad arborē ſubinde experientes. Vbi placuerit robur: in apta ꝓdeūt. Capti iā ſunt edera in cornibus uiridāte ex attritu arboꝝ: ut in aliquo ligno teneris dū expiūt᷑ innata. Fiunt aliquando ex candido colore qualem fuiſſe tradit᷑. Q. Sertorii ceruam: quā eſſe fatidicam hiſpaniæ gentibus perſuaſerat. Et iis ē cū ſerpēte pugna. Inueſtigāt cauernas: nariūq; ſpiritu extrahūt renitētes. Ideo ſingulare abigendis ſerpētibus odor aduſto cornu ceruino. Contra morſus uero præcipuum remedium ex coagulo hinnuli in utero occiſi. Vita ceruis in cōfeſſo longa: poſt centū annos aliqbus captis cū torqbus aureis: quos Alexander Magnus addiderat: adoptis iā cute ī magna obeſitate. Febriū morbos non ſentit hoc aīal. Quin & medet᷑ huic timori. Quaſdam nos principes fœminas ſcimus ōibus diebus matutinis carnē eā deguſtare ſolitas & longo æuo caruiſſe febribus. Quod ita demū exiſtimāt ratū: ſi uulnere uno interierit.

DE Tragelapho & chameleonte & reliqs colorē mutantibus. Cap. xxxiii.

Est eadem ſpecie barba tantū et armoꝝ uillo diſtans: quem tragelaphon uocant: non alibi ꝗ iuxta phaſin amnem naſcens. Ceruos africa ꝓpemodum ſola non gignit. At chameleontem & ipſa: quāꝗ frequētiorē india. Figura & magnitudo erat lacerti: niſi crura eſſent recta & excelſiora. Latera uentri iungunt᷑ ut piſcibus & ſpina ſimili mō. Eminet roſtrū ut in paruo ſit haud abſimile ſuillo. Cauda prælonga in tenuitatē deſinens: & īplicans ſe uiperinis orbibus. Vngues adunci. Motus tardior ut teſtudini. Corpus aſpeꝝ ut crocodilo. Oculi in receſſu cauo: tenui diſcrimine prægrandes: & corpori concolores. Nunꝗ eos operit. Nec pupillæ motu: ſed totius oculi uerſatione circumaſpicit. Ipſe celſus hianti ſemꝑ ore. Solus aīaliū nec cibo nec potu ſēp alitur: nec alio ꝗ aeris alimento. Circa caprificos ferus: īnoxius alioqn. Et coloris natura mirabilior. Mutat nāq; eū ſubīde & oculis & cauda et toto corpore. Redditq; ſēp quēcūq; proxime attingit præter rubrum candidūq;. Defūcto pallor eſt. Caro in capite & maxillis: & ad cōmiſſurā caudæ admodum exigua: nec alicubi toto corpore. Sāguis ī corde & circa oculos tātū. Viſcera ſine ſplene. Hybernis menſibus latet ut lacerta.

DE Tarando: & lycaone: & thoe. Cap. xxxiiii.

MVtat colores ſcythaꝝ tarandus nec aliud ex iis quæ pilo ueſtiuntur: niſi ī indis lycaon cui iubata traditur ceruix. Nam thoes lupoꝝ id genus eſt procerius lōgitudine: breuitate crurum diſſimile: uelox ſaltu. Venatu uiuens: innocuū homini. Habitum nō colorem mutat. Per hyemes hirti: æſtate nudi. Tarando magnitudo quæ boui ē. Caput maius ceruino: nec abſimile: cornua ramoſa: ungula bifida: uillus magnitudine urſoꝝ. Sed cum libuit ſui coloris eſſe: aſino ſimilis eſt. Tergori tanta duricia: ut thoraces ex eo faciant. Colorem omnium arborum fruticum floꝝ locoꝝq; reddit metuens in quibus latet. Ideoque raro capit᷑. Miꝝ eſſet habitum corpore tam multiplicē dari: mirabilius & uillo.

DE Hyſtrice. Cap. xxxv.

HYſtrices generat india: & africa ſpina contectas: ac erinaceoꝝ genere: ſed hyſtrici lōgiores aculei: et cū intendit cutē miſſiles. Ora urgentium figit canū: et paulo longius iaculat᷑. Hybernis autē ſe mēſibus condit. Quæ nat᷑a multis: et āte oīa urſis.

DE Vrſis et fœtibus eorum. Cap. xxxvi.

COrum coitus hyemis initio : nec uulgari quadrupedum more : ſed ambobus cubantibus: complexiſq;. Deinde ſeceſſus in ſpecus ſeparatim in qbus pariũt triceſimo die: ac plurimum quinos. Hi ſunt candida informiſq; caro paulo muribus maior: ſine oculis ſine pilo. Vngues tantum prominenr. Hanc lambendo paulatim figurãt. Nec quicq̃ rarius homines q̃ pariẽtẽ uidere urſam. Ideo mares quadragenis diebus latẽt. Fœminæ quaternis menſibus. Specus ſi non habuere: ramoꝝ fruticũq; congerie ædificant impenetrabiles hymbribus : mollique fronde conſtraros. Primis diebus bis ſeptenis tã graui ſomno premunt: ut ne uulneribus quidẽ excitari queãt. Tunc mirum in modum ueterno pingueſcunt. Illi ſunt adipes medicaminibus apri contraq; defluuium capilli tenaces. Ab his diebus reſidunt: ac priorum pedum ſuctu uiuunt. Fœtus rigẽtes apprimendo pectori fouent: nõ alio incubitu q̃ oua uolucres. Mirum dictu credit Theophraſtus per id tempus coctas quoque urſorum carnes ſi aſſeruentur increſcere. Cibi tunc nulla argumenta : nec niſi humoris minimum in aluo ĩueniri. Sanguinis exiguas circa corda tantũ guttas: reliquo corpori nihil ĩeſſe. Procedunr uere : ſed mares præpingues. Cuius rei cauſa non prompta eſt. Quippe nec ſomno quidem ſaginatis præter quatuordecim dies: ut diximus. Exeuntes herbã quãdã aron nomine laxãdis inteſtinis alioquin concretis deuorant. Circaq; ſurculos dentium prædomãtes ora. Oculi eorum hebetantur crebro. Qua maxĩe cauſa fauos expetunt: ut conuulneratum ab apibus os leuet ſanguine grauedinem illã. Inualidiſſimum urſo caput : quod leoni fortiſſimum. Ideo urgente ui præcipitaturi ſe ex aliq̃ rupe: manibus eo operto iaciuntur: ac ſæpe in arena colaphis inflictis exanimantur. Cerebro ueneficium eſſe hiſpaniæ credunt: occiſorumq; ĩ ſpectaculis capita cremant. teſtato quoniã potum in urſinam rabiem agat. Ingrediuntur et bipedes. Arborem auerſi diripiunt. Tauros ex ore cornibuſq; eorum pedibus omnibus ſuſpenſi põdere fatigant. Nec alteri animalium ĩ maleficia ſtultitia ſollertior. Annalibus notatum ẽ .M. Piſone. M. Meſſalla conſſ. ad. xiiii. kalendas octobris: Domitium Aenobarbum ædilem currulem urſos numidicos. c. & totidem uenatores æthiopas in cyrco dediſſe. Miror adiectum numidicos fuiſſe: cum in africa urſos non gigni conſtet.

DE Muribus ponticis & alpinis: & herinaceis. Cap. xxxvii.

COnduntur hyeme & pontici mures duntaxat alibi. Quorum palatum ĩ guſtu ſagaciſſimum auctores quonã modo intellexerinr: miror. Conduntur & alpini quibus magnitudo media eſt. Sed hi pabulo ante in ſpecus coniecto: cum qdã narrẽt alternos: marem ac fœminam ſupra ſe complexo faſce barbæ ſupĩos cauda mordicus apprehenſa inuicem detrahere ad ſpecum. Ideoq; illo tẽpore detrito eſſe dorſo. Sũt his pares & in ægypto. Similiter reſident in clunes : & in binis pedibus gradiuntur: prioribuſq; ut manibus utũtur. Præparãt hyemi & herinacii cibos: ac uolutati ſupra iacentia poma affixa ſpinis unum non amplius tenentes ore portant ĩ cauas arbores. Iidem mutationem aquilonis in auſtrũ condentes ſe in cubile præſagiunt. Vbi uero ſenſere uenantem cõtracto ore pedibuſq; ac parte omni inferiore qua rarã & ĩnocuã habent lanuginem cõuoluuntur in formam pilæ: nequid comprehendi poſſit prærer aculeos. In deſperatione uero urinam ex ſe reddunt tabificam tergori ſuo ſpiniſque noxiam: propter hoc ſe capi gnari. Quãobrem exinanita prius urina uenari ars ẽ. Et tum præcipua dos tergoris. Alias corrupta fragilis putribus ſpinis atq; deciduis : etiã ſi uiuat ſubtractus fuga: ob id non niſi in nouiſſĩa ſpe maleficio illo pfũdit. Quippe & ipſi odere inſitum ueneficiũ: ita parcentes ſibi: terminumq; ſupremũ opperientes: ut ferme ante captiuitas occupet. Calidæ poſtea aquæ aſperſu reſoluit pila: apprehenſuſq; pede altero e poſterioribus ſuſpendio ac fame necatur. Aliter nõ ẽ occidere & tergori parcere. Ipſum animal non uerentur pleriq; dicere uitæ hominũ ſupuacuũ eſſe ſi non ſint illi aculei. Fruſtra uellerum mollicies in pecude mortalibus data. Hac cute expoliuntur ueſtes. Magnũ fraus & ibi lucrũ monopolium inuenit. De nulla

re crebrioribus ſenatuſcõſultis nulloq; nõ principe aditõ querimoniis ꝓuincialibus; Vrina & duobus aliis animalibus ratione mita eſt.

DE Leontophono:lynce:melibus & ſciuris. Cap.xxxviii.

LEontophonon accepimus uocari paruum : nec aliubi naſcens q̃ ubi leo gignit. Quo guſtato tanta illa uis eſt:ut cæteris quadrupedũ imperitans ilico expiret. Ergo corpus eius aduſtum aſpergunt aliis carnibus polentæ modo inſidiantes feræ: necãtq; etiam cinere tam cõtraria eſt peſtis. Haud immerito igitur odit leo.uiſumq; frãgit & citra morſũ exanĩat. Ille cõtra urinã ſpargit prudẽs hãc quoq; leoni exitialẽ. Lyncũ humor ita redditus ubi gignũt:glaciat: areſcitue ĩ gemmas carbũculis ſimiles & igneo colore fulgẽtes:lyncuriũ uocatas:atq; ob id ſucino a pleriſq; ita gñari ꝑdito. Nouere hoc:ſciũtq; lynces & ĩuidentes:urinã terra operiunt : eoq; celerius ſolidatur. Illa alia ſollertia in metu melibus ſufflata cute diſtẽtæ ictus hominũ & morſus canũ arcent. Præuidẽt tẽpeſtatẽ & ſcyuri:obturatiſq; qua ſpiraturus eſt uentus cauernis:ex alia parte aperiũt fores decretos. Ipſis uilloſior cauda ꝓ tegumẽto eſt. Ergo ĩ hyemes aliis prouiſum pabulum : aliis pro cibo ſomnus.

DE Vipera:cocleis:& lacertis. Cap.xxxviiii.

SErpẽtiũ uipera ſola terra dicit condi. Cæteræ arboꝝ aut ſaxorũ cauis.& alias uel annua fame durant:algore mõ dẽpto. Oĩa ſeceſſus tpẽ ueneno orba dormiũt. Simili mõ & cochleæ. illæ quidem iteꝝ & æſtatibus adhærẽtes maxime ſaxis: ut etiam iniuria reſupinatæ auulſæq; non tamẽ exeãt. In balearibus uero ĩſulis cauaticæ appellatæ nõ prorepũt e cauis terræ neq; herba uiuunt:ſed uuæ modo ĩter ſe cohærẽt. Eſt & aliud genus minus uulgare. Adhærẽt operculo eiuſdẽ teſtæ ſe operientes:obrutæ terra ſẽp. Hæ & circa maritimas tãtũ alpes quondã effoſſæ. cœpere iam erui et ĩ ueliterno. õium tamen laudatiſſimæ in aſtypalea inſula. Lacertæ inimiciſſimũ genus cochleis. Negant ſemeſtrẽ uitã excedere. Lacerti arabiæ cubitales. In india uero in niſa monte .xxiiii. in longitudine pedum:colore fului aut punicei aut cærulei.

DE Canibus. Cap.xl.

EX iis quoq; aĩalibus quæ nobiſcũ degũt:multa ſũt cognitu digna. Fideliſſimi ante omnia homini canes atq; equi. Et pugnaſſe aduerſus latrones canem pro domino accepimus:confectumq; plagis a corpore non receſſiſſe uolucres & feras abigentem. Ab alio in epiro agnitum in conuentu percuſſorem domini : laniaruque & latratu adactum:ut cogeretur fateri ſcelus. Garamantem regẽ canes ducenti ab exilio reduxere prœliantes contra reſiſtentes. Propter bella colophonii : itẽq; caſtabalenſes cohortes canũ habuere. Ex primæ dimicabant in acie nunq̃ detrectantes. Hæc erant fidiſſima auxilia: nec ſtipendiorum indiga. Canes defendere cimbros cæſis dominis eorum plauſtris impoſitis. Canis Iaſone Lycio ĩterfecto cibum capere noluit: ĩediaq; conſumptus eſt. Is uero cui nomen hyrcani reddidit Durides accenſo regis Lyſimachi rogo:iniecit ſe flammæ. Similiterq; Hieronis regis. Memorat & Pyrrhũ Gelonis tyranni canem Philiſtus. Memorat & Nicomedis bithyniæ regis uxore eius Cõſynge lacerata propter laſciuiorem cũ marito iocum. Apud nos Volcatiũ nobilẽ q Ceſeliũ ius ciuile docuit aſturcone e ſuburbano redeũ tẽ cũ aduesſperauiſſet canis a graſſatore defendit. Item Celium ſenatorem ægrũ placẽtiæ ab armatis oppreſſũ. Nec prius ille uulneratus eſt:q̃ cane interempto. Sed ſuper omnia in nr̃o æuo actis po.ro.teſtatũ Appio Iunio & .P. Silio conſſ. cum aĩaduerteret ex cã Neronis Germanici filii ĩ.T. Sabinum & ſeruitia eius:unius ex iis canem nec a carcere abigi potuiſſe:nec a corpore receſſiſſe:abiecto ĩ gradibus gemitoriis mœſtos edentẽ ululatus magna populi ro.corona circũſtãte.ex qua cũ qdã ei cibũ obieciſſet: ad os defũcti tuliſſe. Innatauit idẽ ĩ tyberim cadauere abiecto ſuſtentare conatus:effuſa multitudĩe ad ſpectãdã animalis fidẽ. Soli dominũ nouere. Et ignorũ quoq; ſi repente ueniat:intelligunt. Soli noĩa ſua: ſoli uocẽ domeſticam agnoſcunt. Itinera q̃uis longa meminere. Nec ulli præter

hominē mēotia maior. Impetus eoꝝ & ſæuitia mitigatur ab homine cōſidēte humi. Pluria alia in his quotidie uita inuenit. Sed in uenatu ſollertia & ſagacitas præcipua eſt. Scrutatᷣ ueſtigia atq; perſequiᷣ. Comitantē ad feram inquiſitorē loro retrahens: quis aquam tranſiliēs ſe occultaſſet: quam ſignificans demonſtratio ē cauda primū deinde roſtro. Ergo etiam ſenecta feſſos cæcoſq; ac debiles ſinu ferunt: uētos & odorē captantes: prodenteſq; roſtro cubilia. E tigribus eos indi uolunt cōcipi: & ob id in ſiluis coitus tpē alligant fœmīas. Primo & ſecundo fœtu nimis feroces putāt gigni. Tertio demum educant. Hoc idem e lupis galli: quorum greges ſuū quiſq; ductorē e canibus & ducē habēt. Illum in uenatu comitantur: illi parēt. Nāq; inter ſe exercēt etiam magiſteria. Certum eſt iuxta nilum amnem currentē lābere: ne crocodilorum auiditati occaſionē præbeāt. Indiam petēti Alexandro Magno rex albaniæ dono dederat inuſitatæ magnitudinis unum: cuius ſpecie delectatus iuſſit urſos: mox apros & deinde damas emitti cōtēptu immobili iacēte. Eaq; ſegnicie tāti corporis offenſus īpator genetoſi ſpiritus eū īterimi iuſſit. Nūciauit hoc fama regi. Itaq; alteꝝ mittēs addidit mādata: ne ī paruis expetiri uellet: ſed in leone elephātoue. Duos ſibi fuiſſe. Hoc interempto præterea nullum fore. Nec diſtulit Alexander leonemq; fractum ꝓtinus uidit. Poſtea elephantum iuſſit induci haud alio magis ſpectaculo lætatus: horrētibus quippe p totum corpus uillis ingēti primū latratu intonuit. Mox ī ceruicē aſſultans contraq; beluam exurgens hinc & illinc artifici dimicatiōe: qua maxīe opus eſſe infeſtans atq; euitans: dōec aſſidua rotatū uertigine afflixit: ad caſum eius tellure cōcuſſa. Canum generibus annui partus. Iuſta ad pariendum annua ætas. Gerunt ī utero ſexagenis diebus. Gignunt cæcos & quo largiore alūtur lacte: eo tardiorem uiſum accipiunt: non tamen unq̄ ultra uiceſimumprimum diem: nec ante ſeptimum. Quidam tradunt ſi unus gignatur nono die cernere. Si gemini decimo: idemq; in ſingulos adiici: totidemque eſſe tarditatis ad lucem dies. Et ab ea quæ fœmina ſit ex primipara genita citius cerni. Optimus in fœtu qui nouiſſimus cernere incipit: aut quem primum fert in cubile fœta. Rabies canum ſyrio ardente homini peſtifera ut diximus: ita morſis letalis aquæ metus. Quapropter obuiam itur per.xxx. eos dies gallinaceo maxime fimo mixto canum cibis: aut ſi præuenerit morbus ueratro.

Ad canis rabidi morſum. Cap.xli.

AD morſum uero unicum remedium oraculo quodam nuper repertū radix ſilueſtris roſæ quæ cynorhoda appellatur. Columella auctor ē: ſi quadrageſimo die q̄ ſit natus caſtretᷣ morſu cauda: ſūmuſq; eius articulus auferatur: ſequēti neruo exempto nec caudam creſcerere: nec canes rabidos fieri. Canē locutū in ꝓdigiis quod eqdem annotauerim accepimus: & ſerpentē latraſſe: cū pulſus eſt regno Tarquinius.

DE Natura equorum. Cap.xlii.

EIdem Alexandro & equi magna raritas contigit. Bucephalan eum uocarūt: ſiue ab aſpectu toruo: ſiue ab inſigni taurini capitis armo impreſſi. Sedecī talentis ferunt ex Philonico pharſali grege emptum etiam tum puero capto eius decore. Neminem hic alium q̄ Alexandrum regio inſtratus ornatu recepit in ſedem: alios paſſī reiiciens. Idem in prœliis memoratæ cuiuſdam perhibetur operæ. Thebaꝝ oppugnatione uulneratus: in alium tranſire Alexandrum non paſſus. Multa præterea eiuſdē modi. Propter quæ rex defunctoᷣ ei duxit exequias: urbem tumulo circundedit nomīe eius. Nec Cæſaris dictatoris quenq̄ alium recepiſſe dorſo equus traditur. Idemque hominis ſiles pedes priores habuiſſe: hac effigie locatus ante Veneris genitricis ædē. Fecit & diuus Auguſtus equo tumulū: de quo Germanici Cæſaris carmē ē. Agrigēti complurium equorum tumuli pyramides habēt. Equum adamatum a Semiramide uſq; ad coitum Iuba auctor eſt. Scythæ quidē equitatus & equorum gloria ſtrepūt. Occiſo deniq; ipſorum regulo ex prouocatione dimicāte hoſtem cum uictor ad ſpoliandum ueniſſet: ab equo eius ictibus morſuq; confectum. Alium detracto oculoꝝ

oculorum operimento & cognito cum matre coitu:petiſſe prærupta:atq; exanimatũ. Equam eadem ex cauſa in reatino agro laceratumq; pariter aurigam ĩuenimus. nãq; & cognationum intellectus in iis eſt. Itaque in grege prioris anni ſorore libentius etiã q̃ matre equa comitatur. Docilitas tanta eſt:ut uniuerſus ſybatitãi exercitus eq-tatus ad ſymphoniæ cantũ ſaltatione q̃dã moueri ſolitus inueniat͛. Iidem præſagiũt pugnã:& amiſſos lugẽt dominos: lachrymaſq; interdũ deſiderio fundũt. Interfecto Nicomede rege : equus eius inedia uitam finiuit. Philarchus refert Centaretrium e galatis ĩ prœlio occiſo Antiocho potitum equo eius. Conſcendiſſe ouantem. At illũ indignatione accenſum:domitis frenis ne regi poſſet præcipitem in abrupta iſſe:exa-nimatumq; una. Philiſtus a Dionyſio relictũ ĩ ceno hærẽtem ut ſeſe euelliſſet ſecutũ ueſtigia domini:examine apum iubæ ĩhærente:eoq; oſtento tyrannidem a Dionyſio occupatã. Ingenia eorum ĩenarrabilia iaculantes obſequio expiũt͛: difficiles conatus corpore ipſo:nixuq; ĩuitãtiũ. Iã tela humi collecta eq̃ti porrigunt. Nam in cyrco ad currus uincti non dubie intellectũ adhortationis & gloriæ fatentur. Claudii Cæſaris ſæculariũ ludoꝝ cyrcenſibus excuſſo ĩ carceribus auriga albati eq palmã occupauere: primatũ obtinuere : oppoſita effũdentes oĩa:quæ contra æmulos debuiſſent:pitiſſio auriga inſiſtente facientes: cũ puderet hominum artes ab equis uĩci : peracto legitĩo curſu ad metã ſtetere. Maius auguriũ circa priſcos plebeiis cyrcẽſibus excuſſo auriga: ita ut ſi ſtaret:in capitolium cucurriſſe equos: ſedemq; ter luſtraſſe. Maximum uero eodem perueniſſe habenas cũ palma & corona effuſo Ratumena q ibi uicerat. Vnde poſtea nomen portæ eſt. Sarmatæ longinqua itinera acturi:inedia pridie præparant eos:exiguũ tãtũ potũ ĩpartientes:atq; ita per centena milia & quinquaginta cõtinuo curſu euntibus inſident. Viuunt annis quidem quĩquagenis. Fœminæ mĩore ſpatio. Eædem quinquennio finem creſcendi capiunt : mares anno addito. Forma equorũ quales maxime legi oporteat : pulcherrime quidem Virgilio uate abſoluta eſt. Sed & nos diximus in libro de iaculatione equeſtri condito : & fere inter omnes conſtare uideo. Diuerſa autem cyrco ratio quæritur. Itaq; cum bimi in alio ſubigant͛ imperio non ante quinquennes ibi certamen accipiunt. Partum ĩ eo genere undenis mẽſibus ferunt:duodecimo gignunt. Coitus uerno æquinoctio bimo utrinq; uulgaris. Sed a trimatu firmior partus. Generat mas ad ãnos trigintatres. Vtpote cum a cyrco poſt uiceſimum annum mittantur ad ſobolem reparandam. Et ad quadraginta duraſſe tradunt:adiutum modo ĩ attollenda priore parte corporis. Sed ad generandũ paucis animalium minor fertilitas. Quadecauſa per interualla admiſſuræ dantur:nec tamẽ quĩdecim initus eiuſdem anni ualet tolerare. Equarum libido extinguit͛ iuba tonſa. Gignunt annis omnibus ad quadrageſimum. Vixiſſe equum ſeptuagintaquinque annis proditur. In hoc genere grauida ſtans parit:præterq; cæteras fœtum diligit. Et ſane equis amoris innaſci ueneficium : hippomanes appellatum in fronte caricæ magnitudĩe:colore nigro.quod ſtatim edito partu deuorat fœta. Aut partũ ad uberã non admittit : ſiquis præreptum habeat. Olfactu in rabiem id genus agit͛. Amiſſa parente in grege armenti:reliquæ fœtæ educant orbum. Terram attingere ore triduo proximo q̃ ſit genitus negant poſſe. Quo quis acrior : in bibendo profundius nares mergit. Scythæ per bella fœminis uti malunt:quoniã urinã curſu nõ ĩpedito reddãt. Cõſtat in luſitania circa ulyxipponem oppidũ & tagũ amnem equas fauonio flante obuerſas animalem concipere ſpiritum:idq; partum fieri:& gigni perniciſſimum ita: ſed triẽniũ uitæ nõ excedere. In eadem hiſpania galleca gens & aſtutia eſt equini gñis. Hi ſunt quos tiheldones uocamus. Minoti forma appellatos aſturcones gignunt. Quibus non uulgaris ĩcurſu gradus:ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio. Vnde eq̃s colutĩ carpe ĩcurſus tradit͛ arte. Equo fere q homini morbi præterq; ueſicæ conuerſio:ſicut omnibus in gñe ueterino.

DE Aſinis & mulis. Cap.xliii.

ASinum quadringētis nummis emptum.Q .Aſio ſenatori auctot eſt.M.Varro: haud ſcio an omnium ptecio animalium uicto opera ſine dubio geruli mirifica arando quoq;.Sed mularum maxime pto generatione patria etiam ſpectat̃ in his.arcadibus in achaia:in italia reatinis . Ipſum animal frigotis maxime impatiens : ideo nō generat̃ in ponto.nec in æquinoctio uerno ut cætera pecua admittit̃:ſed ſolſtitio. mares in temiſſione operis deteriores . Partus a.xxx.menſe ociſſimus: ſed a trimatu legitimus:Totidem quot equæ & eiſdem menſibus & ſimili modo.Sed incontinens uterus urinā genitalem reddit:ni cogatur in curſum uerberibus a coitu. Raro gemīos parit.paritura lucē fugit : & tenebras quærit:ne conſpiciatur ab homine.Gignit tota uita quæ eſt ei ad,xxx. annum.partus caritas ſumma:ſed aquarum tediū maius.Per ignes ad fœtus tendunt. Ex item ſi riuus minimus interſit: horrent ita:ut pedes oīo caueant tingere.nec niſi aſſuetos potant fontes:qui ſunt in pecuariis. Atq; ita ut ſicco tramite ad potum eant.nec pontes tranſeant pet taritatem plantacum trāſlucētibus fluuiis.mitumq; dictu ſitiunt:& ſi immutentur aquæ ut bibant:cogēdæ exonerādæue ſunt:nec niſi ſpatioſe incubant alias atterunt̃.Varia nāq; ſōnio uiſa concipiunt ictu pedū crebro: qui niſi pet inane emicuerit tepulſu durioris materiæ clauditatem ilico affert.quæſtus ex his opima prædia exuperat. Notum eſt in celtiberia ſingulas q̃dragenis milibus nummorum emi.Ad mularum maxime pattus aurium referre in his & palpebrarum pilos aiūt:q̃uis enim unicolor toto reliquo cotpote:totidē tamē colores quot ibi fuere teddit. Pullos earum epulari Mecenas inſtituit : multum eo tempore prælatos onagtis.poſt eum interiit auctoritas ſaporis. Sed aſino moriente uiſo celertime id genus deficit.

DE Mulis. Capitulum.Liii

EX aſino & equa mulus gignitut menſe.xiii.animal uiribus in labote eximium. Ad tales partus equas neq; quadrimis minores:neq; decennibus maiores legūt. arceriq; utrunq; genus ab altero narrant : niſi infantia eius generis quod ineant lacte hauſto. Quapropter ſurreptis ſtatim pullis in tenebris equarum uberi aſinarumue eculeos admouent.Gignitur autem mula ex equo & aſina: ſed effrenis & tarditatis īdomitæ . lenta omnia eſſe uetulis . Conceptum ex equo ſecutus aſini coitus abortu perimit:non item ex aſino equi. Fœminas a partu optime ,vii. die impleri obſeruatū eſt:mares fatigatos melius implere.quæ non priuſq̃ dentes : quos pullinos appellāt iaciat: cōceperit:ſterilis intelligitur:& quæ non primo initu generare cœperit.Equo & aſina genitos mates hinulos antiqui uocabant:contraq; mulos quos aſini & equæ generarent.obſeruatum ex duobus diuerſis generibus nata tertii generis fieri:& neutri parentum eſſe ſimilia.eaq; ipſa quæ ita nata ſunt non gignere in omni animalium genere:iccirco mulas non parere.Eſt in annalibus noſtris peperiſſe ſæpe : ueꝝ ꝓdigii loco habitum.Theophraſtus uulgo parete in cappadocia tradit:ſed eſſe id animal ibi ſui generis.Mulæ calcittatus inhibetut uini crebtiore potu.In plurium græcorum eſt monumētis cum equa muli coitu natum:quem uocauerunt hinum.i. paruū mulū . Generantur ex equa & onagris manſuefactis mulæ ueloces in curſum: duricia eximia pedum:uetum rugoſo cotpore:indomito animo ſed generoſo.onagro & aſina geītus omnes antecellit.Onagri in phrygia & lycaonia præcipui. pullis eorum ceu præſtantibus ſapore africa gloriatut: quos laliſiones appellant . Mulum.lxxx.annis uixiſſe athenienſium monumentis apparet.eo gauiſi cum templum in arce facerent : quod derelictus ſenecta cadentia iumenta comitatu uiſuq; exottaretut decretum fecere: quo caueretur:ne frumentarii negociatotes ab incerniculis eum arcetent.

DE Bubus. Capitulum.Liiii.

BVbus indicis camelotum altitudo ttadit̃:cornua in latitudinem quaternorum pedū.In nr̃o orbe epiroticis laus magna a Pyrrhi(ut ferunt)iam inde regis cura. Id conſecutus eſt non ante quadrimatum ad partus uocandos . Prægrandes itaque fuete:hodieq; reliquiæ ſtitpium dutant.At nunc aniculæ ad fœcunditatem poſcunt̃:

tolerantius tamen bimæ. Tauri generationem quadrimi īplent. & ſingulis denæ eodē āno traduntur. Si autem poſt coitum in dextram partem abeāt tauri: generatos mares eſſe: ſi in leuam fœminas. Conceptio uno initu peragitur. quod ſi forte pererrauit. xx. poſt die marem fœmina repetit. Pariunt menſe. x. quicquid ante genitum inutile eſt. Sūt auctores ipſa complēte. x. mēſem duos parere: nūc raro gemīos. Coitus a delphini exortu ad pridie nōn. ianuarii diebus. xxx. aliquibus & autūno: gētibus qdē quæ lacte uiuūt ita fœtus diſpēſantibus: ut ōi tpīe āni ſupſit id alimētū. Tauri nō ſæpius q̄ bis die īeūr. Boues aīaliū ſoli & retro ābulāres paſcūt᷑: apud garamātas qdē haud aliter. Vita fœīs. xv. ānis lōgiſſīa: maribus. xx. Robur ī qmatu. lauatione calidæ aquæ tradūt᷑ pīgueſcere: & ſiqs īciſa cute ſpiritū ī uiſcera haꝝdīe adigat. Nō degeneres exiſtīari etiā mīus laudato aſpectu: plrīmū lactis alpīs: qbus mīmū corporis plrīmū laboris capite nō ceruice iūctis. Syriacis nō ſūt palearia: ſed gibber ī dorſo. Carici quoq; ī pte. Aſiæ fœdi uiſu tubere ſup armos a ceruicibus eminēte: laxaris cornibus excellentes in opere narrāt᷑. Cæteri nigri coloris cādidiue ad laborē dānāt᷑. Tauris minora q̄ bubus cornua tenuioraq;. Doītura boū in trimatu: poſtea ſera: āte præmatūra. optīe cū doīto iuuēcus ībuit᷑. Sotiū. n. laboris agriq; culturæ habemus. Hoc aīal tantæ apud priores curæ: ut ſit īter exēpla dānatus a populo rōano die dicta qui cōcubīo ꝓcaci rure omaſū ediſſe ſe neganti occiderit bouē: actuſq; ī exiliū tāq̄ colono ſuo interēpto. Tauris ī aſpectu generoſitas torua frōte: auribus ſetoſis: cornibus in ꝓcinctu dimicationē poſcētibus. ſed tota cōminatio prioribus ī pedibus ſtat: ira gliſcēte alternos replicās ſpargenſq; ī altū harēā: & ſolus animaliū eo ſtimulo ardeſcēs. Vidimus ex impio dimicātes: & ideo ſe demōſtratos rotari cornibus cadētes excipi: iterūq; reſurgere mō iacētes ex humo tolli bigarūq; etiā curru citato uelut aurigas inſiſtere. Theſſaloꝝ gētis inuentum ē equo iuxta quadrupedāte cornu intorta ceruice tauros necare. Primus id ſpectaculum dedit romæ Cæſar dictator: hinc uictimæ optimæ & lautiſſima deoꝝ placatio. huic tantum animali ōniū qbus ꝓcerior cauda nō ſtatim nato cōſūatæ ut cæteris mēſuræ: creſcit uni dōec ad ueſtigia ima ꝑueniat. Quāobrē uictimaꝝ ꝓbatio in uitulo ut articulum ſuffraginis cōtingat: breuiore nō litāt. Hoc quoq; notatū uitulos ad aras hūeris hominis allatos nō fere litare: ſicut nec claudicante: nec aliēa hoſtia deos placari: nec trahēte ſe ab aris. Eſt frequēs in ꝓdigiis priſcoꝝ bouē locutū: quo nūciato ſenatum ſub diuo haberi ſolitum.

DE Apiboue. Capitulum. xLiiii.

Bos ī ægypto etiā numinis uice colitur. Apim uocant: inſigne ei in dextro latere candicās macula cornibus lunæ creſcere incipiētis nodus ſub lingua quē cātaꝝ appellant. Non ē fas eū certos uitæ excedere ānos. merſūq; in ſacerdotū fonte enecāt quæſituri luctu aliū: quē ſubſtituāt: donec inueniant mœrēt. Deraſis etiā capitibus nec tāen uſq̄ diu quærit᷑. Inuētus deducit᷑ a ſacerdotibus memphim. Sunt delubra ei gemina quæ uocant thalamos auguria populoꝝ. alteroꝝ intraſſe lætū eſt: in altero dira portendit. Reſponſa priuatis dat e māu conſulētiū cibū capiēdo. Germanici Cæſaris manū auerſatus eſt haud multo poſt extincti. Cætero ſecretius cū ſe ꝓrupit in cœtus incedit ſūmoto ſtrepitu lictoꝝ. grexq; pueroꝝ comitat᷑ carmen honori eius canentiū: intelligere uider᷑ & adorari uelle. hi greges repente lymphati futūra præcinūt. Fœmina bos ſemel ei āno oſtendit᷑ ſuis & ipſa inſignibus q̄q̄ aliis: ſēperq; eodem die & īueniri eam extinguiq; tradūt. Memphi eſt locus in nilo: quē a figura uocāt phialā omnibus annis ibi aureā pateram argenteāq; mergentes: diebus quos habent natales apis. ſeptē hi ſunt: mirū q; neminē per eos a crocodilis attingi. octauo poſt horam diei. vi. redire beluæ feritatem.

DE natura Pecudū & Pecorum. Ca. xLvi.

Magna & pecori gratia uel in placamentis deorum: uel in uſu uellerum. ut boues ſumptum hominum excolūt: ita corpoꝝ tutela pecori debetur. generatio bimis utranq; ad nouenos annos: quibuſdam & ad. x. primi pares minores fœtus. coitus omnibus ad arctuti occaſum: id eſt a tertio idus maias ad aqlæ occaſum. i. xiii. kalē.

auguſti.Gerunt partum diebus.cl. poſtea cõcepti inualidi.cordos uocabant antiqui poſt id tẽpus natos. Multi hybernos agnos præferũt uernis: quoniam magis interſit ãte ſolſtitium:q̃ ante brumam firmos eſſe:ſolumq; hoc animal utiliter bruma naſci. Arieti naturale agnas faſtidire: ſenectam ouiũ conſectari:& ipſe ſenecta melior:illis quoq; utilior. Fetocia eius cohibet' cornu iuxta aurẽ terebrato.Dextro teſte præligato fœminas generat:leuo mares. Tonitrus ſolitariis ouibus abortus ĩfeꝝt. Remediũ ẽ cõgregare eas:ut cœtu iuuẽt'. Aquilonis flatu mares cõcipi dicũt:auſtri fœmĩas. Atq; in eo genere arietũ maxĩe ſpectãt' ora:qa cuius coloris ſub lingua habuere uenas: eius & lanitiũ ẽ ĩ fœtu:uariũq; ſi plures fuere:& mutatio aquaꝝ potuſq; uariat. Ouiũ ſũma genera duo tectũ & colõicũ. Illud mollius:hoc in paſcuo elegãtius: quippe cũ tectũ rubis ueſcat'. Operimẽta eis ex arabicis præcipua. lana autẽ laudatiſſima apula & quæ ĩ italia græci pecoris appellat':alibi italica. Tertiũ locum mileſiæ oues optinẽt:apuliæ breues uillo:nec niſi penulis celebres. Circa tarentũ canuſiumq; ſummam nobilitatẽ hẽnt. In aſia uero eodẽ genere laodiceæ. alba circũpadãis nulla præfert'. nec libra cẽteos nummos ad hoc æui exceſſit ulla. Oues nõ ubiq; tondẽt'. durat quibuſdã in locis mos uellendi. Coloꝝ plura genera qppe cũ deſint etiam nomina eis:q̃s natiuas appellant aliquot modis.

DE Genenbus lanarum & ueſtium. Ca.xLvii.

HIſpania nigri uelleris præcipuas habet:polleria iuxta alpes:canuſia rutili: quas erythras uocãt. Itẽ betica ut canuſiũ. fuluas tarẽtũ ac pulliginis ſuæ:& ſuccidis õibus uſus medicatus. hyſtriæ liburniæq; pilo propior q̃ lanæ pexis aliẽa ueſtibus:& quã ſola ars ſcutulato textu cõmẽdat. In luſitania ſimilis circa piſcĩas ꝓuĩciæ narbonẽſis. Sĩlis & in ægypto:ex qua ueſtis detrita uſu tĩgit':rurſuſq; æuo durat. Eſt & hirtæ filo craſſo in tapetis ãtiqſſĩa grã. Iã certe priſcos iis uſos Homerus auctor ẽ. aliter hæc galli tingũt:aliter parthoꝝ gẽtes. Lanæ & per ſe coactæ ueſtẽ faciunt:& ſi addat' acetũ etiã ferro reſiſtunt:imo uero etiam ignibus. Nouiſſimo ſui purgamẽto qppe ahenis coquẽtiũ extractæ indumentis uſum ueniũt:galliaꝝ(ut arbitror)ĩuentũ. certe gallicis hodie nomĩbus diſcernunt':nec facile dixerĩ qua id ætate cœperit. Antiqs enim torus e ſtramento erat:q̃liter nũc etiã ĩ caſtris gauſape. patris mei mẽoria cœpere ãphimala nr̃a:ſicut uilloſa & etiam uentralia. Nã tunica lati claui in modũ gauſape texi nunc primũ ĩcœpit. lanaꝝ nigræ nullũ colorẽ bibunt. De reliqꝫ ĩfectu ſuis locis dicẽus. In cõchylis maris aut herbaꝝ natura:lanã colo & fuſo Tanaqlis:quæ eadẽ Caia Cecilia uocata ẽ:ĩ tẽplo. M. Anci duraſſe ꝓdẽte ſe auctor ẽ. M. Varro:factãq; ab ea togã regiã ũgulatã ĩ æde fortunæ: q̃ Seruius Tullius fuerat uſus. Inde factũ ut nubẽtes uirgĩes coitaret' colus cõpta & fuſus cũ ſtamĩe. Ea prĩa texuit rectã tunicã:q̃ ſĩul cũ toga pura tyrões ĩduũt':nouæq; nuptæ. Vngulata ueſtis prĩo lautiſſĩs fuit:ĩde ſurriculata defluxit. Togas raſas phrygianaſq; diui Auguſti nouiſſĩs tpĩbus cœpiſſe ſcribit Feneſtella. Crebræ papaueratæ ãtiqorẽ hẽnt origĩẽ:iã ſub Lucilio poeta ĩ Torq̃to noratæ. Prætextæ apud hetruſcos originẽ ĩuenere. Trabeis uſos accipio reges. Pictas ueſtes iã apud Homeꝝ fuiſſe:unde triũphales natæ. Acu facere idæi phryges ĩuenerũt:ideoq; phrygiones appellati ſũt. Auꝝ ĩtexere ĩ eadẽ aſia ĩueĩt Attalus rex:unde nomẽ attalicis. Colores diuerſos picturæ ĩtexere babylõ maxĩe celebrauit:& nomẽ ĩpoſuit. Plurimis uero liciis texere:quæ polymita appellãt:alexandria ĩſtituit. ſcutulis diuidere gallia. Metellus Scipioni triclinaria babylonica ſeſtertiũ octĩgẽtis milibus ueniſſe iam tunc poſuit in capitalibus criminibus:quæ Neroni prĩcipi q̃drĩgẽtis milibus ſeſtertiũ nuper ſtetere. Serui Tullii prætextæ:qbus ſignum fortunæ ab eo dicatæ cooptum erat:durauere ad Seiãi exitum. mirũq; fuit nec defluxiſſe eas:nec teredonum iniurias ſẽſiſſe ãnis .dlx. Vidĩus iã & bidẽtium uellera purpura cocco cõchylio ſexqpedalibus libris ĩfecta: uelut illa ſic naſci cogẽte luxuria. In ipſa oue ſatis generoſitatis oſtẽdit' breuitate cruꝝ uẽtris ueſtitu. qbus nudus eſſet:apicas uocabãt:damnabantq;. Syriæ cubitales ouium caudæ:plĩmumq; ĩ ea pte lanicii. Caſtrari agnos niſi qnquemenſtres præmaturum

existimant.

DE Musimonio. Capitulum xLviii.

EST & in hiſpania & maxie corſica non maxime abſimile pecori gẽus muſioniũ caprino uillo q̃ pecoris uelleri propius: quorum e genere & ouibus uaros pnſci umbros uocauerũt. Infirmiſſimũ pecori caput: q̃obrẽ auerſum a ſole paſci cogẽdum. q̃ſtultiſſia animaliũ lanata. q̃ timuere ingredi unũ cornu rapto ſequũt. Vita lõgiſſia annis decem: in æthiopia. xiii. Capris eodem loco. xi. in reliquo orbe plurimum octo. Vtrunque genus intra quartum coitum impletur.

DE Capris & generatione earum. Ca. xLviiii.

CApræ pariũt & quaternos: ſed raro admodum. ferũt. v. mẽſibus: ut oues. Capræ piguedie ſterileſcũt. Trimæ mĩus utiliter generãt & ĩ ſenecta: nec ultra q̃drieni/um. Incipiunt. vii. menſe & adhuc lactantes. Mutilũ in utroq; ſexu utilius. Primus in die coitus nõ ĩplet: ſequens efficacior: ac deĩde cõcipiunt nouẽbri menſe: ut martio pariãt turgeſcẽtibus uirgulris. Aliquãdo aniculæ: ſẽp bimæ: in trimatu ĩutiles pariunt octõis ãnis. Abortus frigori obnoxius. Oculos capra ſuffuſos iũci pũcto ſãguĩe exone/rat: caper rubi. Solertiã eius aĩalis Mutianus uiſã ſibi ꝓdidit ĩ põte prætenui duabus obuiis e diuerſo cũ circũactũ ãguſtiæ nõ caperẽt: nec reciprocationẽ lõgitudo ĩ exilita/te cæca torrẽte rapido mĩaciter ſubterfluẽte alterã decubuiſſe: atq; ita alterã ꝓculcate ſupgreſſã. Mares q̃maxĩe ſimos lõgis auriculis ĩfractiſq; armis q̃uilloſiſſios ꝓbant. Fœmĩaꝝ generoſitatis inſigne lacinia corporibus & ceruice binæ depẽdẽtes. Nõ oĩbus cornua: ſed qbus ſunt in his & ĩdicia ãnoꝝ p incrementa nodoꝝ. Multis lactis maior ubertas. Auribus eas ſpirare: nõ naribus: nec ũq̃ febri carere Archelaus auctor ẽ. Ideoq; fortaſſis ꝙ aĩa his q̃ ouibus ardentior: calidioreſq; cõcubitus. Tradunt & noctu non mĩus cernere q̃ ĩterdiu. & ideo caprinũ iecur: ſi ueſcat: reſtitui ueſptinã aciẽ his: quos nyctilopas uocãt. In cilicia circaq; ſyrias uillo tõſili ueſtiũt. Capras in occaſũ decliui ſole in paſcuis negant cõtueri inter ſeſe: ſed auerſas iacere. Reliqs autẽ horis inter ſe aduerſas & cognitiores. Depẽdet omniũ mento uillus: quẽ arũcũ uocant. hoc ſiquis apprehenſã ex grege unã trahat: cæteræ ſtupentes ſpectant. Id etiã euenire cũ quandã herbã aliqua ex eis momorderit. Morſus eaꝝ arbori exitialis. oliuam lambẽdo quoq; ſterilem faciunt. eaq; ex cauſa Mineruæ immolatur.

DE Suibus & natura earum. Capitulum L.

SVilli pecoris admiſſura a fauonio ad æquinoctiũ uernũ ætatis. viii. mẽſe: qbuſ/dã ĩ locis etiã a. iiii. uſq; ad. viii. ãnũ. partus bis in ãno: tẽpus utero. iiii. menſiũ: Numerus fœcunditatis ad uicenos: ſed educare tã multos nequeunt. Diebus. x. circa brumã ſtatĩ dẽtatos naſci Nigidius tradit. Implent uno coitu qui & gemĩatus ꝓpter facilitatẽ abortiẽdi remediũ ne prĩa ſubactione: neq; ante flacidas aures coitus fiat. Mares nõ ultra trimatũ generãt. Fœmĩæ ſenectute feſſæ cubãtes coeũt. Comeſſe fœ/tus his nõ ẽ ꝓdigiũ. Suis fœtus ſacrificio die. v. purus eſt. pecoris die. vii. bubus. xxx. Corũcanius rumĩalis hoſtias donec bidentes fierent: puras negauit. Suẽ oculo amiſſo putant cito extingui: alioqn uita ad. xv. annos: qbuſdã uicenos. Veꝝ efferant. & alias obnoxiũ genus morbis anginæ maxĩe & ſtrumæ. Index ſuis ĩualidæ cruor ĩ radice ſetæ dorſo euulſæ. Caput obliquũ in inceſſu. penuriã lactis præpingues ſẽtiunt: & primo fœtu minus ſunt numeroſæ. In luto uolutatio generi grata: intorta cauda: Id etiam notatũ facilius iacere ĩ dexterũ q̃ leuũ detortã. piĝueſcũt. lx. diebus: ſed magis tridui inedia ante ſaginationẽ orſa. Animaliũ hoc maxĩe brutũ: animãq; ei ꝓ ſale datã non illepide exiſtimabat. Cõptũ agnita uoce ſuarii ſutto abactos: merſo nauigio ĩcliatiõe lateris unius remeaſſe. qn & duces in urbe foꝝ nundinariũ domoſq; petere diſcunt. & feri ſapiũt ueſtigia palude cõfũdere: urina fugã leuare. Caſtrant fœminæ ſic quoq; uti cameli poſt bidui inediã ſuſpenſæ pernis prioribus uulua reciſa celerius: ita pin/gueſcunt: & adhibetur ars iecori fœminarum ſicut anſeꝝ. Inuentum. M. Apicii fico carica ſaginatis ac ſacietate necatis repente mulſi potu dato. neq; alio ex animali

numeroſior materia ganeæ.l. ꝓpe ſapores cũ cæteris ſiguli. Hic cẽſoriaꝝ legũ paginæ interdictaq; cœnis abdoía glãdia teſticuli uuluæ ſincipita uertía: ut iã Publii mimoꝝ poetæ cœna: poſt q̃ ſeruituté exuerat: nulla mẽoretˀ ſine abdomine: etiã uocabulo ſumís ab eo íposito. placuere auté & feri ueſicæ. Catóis cẽſotis oróes aprinũ exprobrãt callũ. In tres tamé ptes diuiſo apro media ponebãt lũbos aprunos appellata. Solidũ aptũ romanoꝝ primus in epulis appoſuit. P. Seruilius Rullus pr̃ eius Rulli: q Ciceronis in cõſulatu legé agrariã ꝓmulgauit. tã ꝓpĩq origo nũc quottidianæ rei eſt. & hoc ãnales notatũt hoꝝ. s. ad emendationé moꝝ: qbus notata qdem eſſet cœna. ſed í prícipio bini terniq; pariter mãdebãtˀ apri. DE Viuariis beſtiarum. Cap. Li.

Viuaria eoꝝ cæteroꝝq; ſilueſtriũ prius togati gñis íueít Fuluius Hirpius: q í tarqnẽſi feras paſcere íſtituit. Nec diu imitatores defuere. L. Lucullus: & Q. Hortẽſius. Sues feræ ſemel ãno gignũt. Maribus í coitu plrima aſpitas. tũc írer ſe dimicãt íducítes attritu arboꝝ coſtas: luroq; ſe tergorãtes. Fœmíæ í pru aſpiores: & fere ſiliter í óí genere beſtiaꝝ. Apris maribus nó niſi ãniculis gñatio. In ídia cubitales dẽtiũ flexus gemini ex roſtro: totidé a frõte ceu uituli cornua exeunt. Pilus æreo ſimilis agreſtibus: cæteris niger. At í arabia ſuillũ genus non uiuit í ullo genere.

DE Semiferis animalibus. Cap. Lxii.

a Eque facilis mixtura cũ fero: qlĩter natos ãtiq hibndas ſues uocabãt. Seiferos ad hoíes quoq; ut í Caiũ Antoniũ Ciceronis í cõſulatu collegã appellatióe trãſlata nó í ſuibus tãtũ: ſed í óibus quoq; aíaliũ cuiuſcũq; generis ullũ é placidũ. Eiuſdé inuenitˀ & feꝝ: utpote cũ hoíũ etiã ſilueſtriũ tot genera prædicta ſint. Capræ tñ í plrimas ſilitudines trãſfigurãtˀ. Sunt capræ. ſũt rupicapræ. ſũt ibices pnicitatis mirandæ. q̃q̃ onerato capite uaſtis cornibus gladioꝝq; uaginis in hæc ſe librant: ut tormento aliquo rotati in petris potiſſimũ & mõte aliquo in aliũ trãſilire cupiẽtes: atq; recurſu pnici quo libuerit exultãt. Sũt & origes ſoli a qbuſdã dicti cõrtrario pilo ueſtiti: & ad caput uerſo. Sunt & damæ: & pigargi: & ſtrepſicerotes: multaq; alia haud diſſimilia. Sed illa alpes: hæc trãſmarini ſitus mittũt. DE Simiis. Cap. Lxiii.

Simiaꝝ quoq; genera hoís figuræ ꝓxía caudis inter ſe diſtinguũtˀ. Mira ſolertia uiſco íungunt laqueos: calceariq; imitatione uenãtiũ tradunt. Mutianus & latrũculis luſiſſe fictis cera: nuces uiſu diſtinguere. Cornelius luna caua triſtes eſſe: qbus í eo genere cauda ſit: noua exultationé adoriri. Nãq; defectũ ſydeꝝ & cæteræ pauent qdrupedes. Simiaꝝ generi præcipua erga fœtũ affectio. Geſtãt catulos: quos mãſuefactæ intra domos peperere. óibus demõſtrant: tractatiq; gaudẽt: tractatu gratulatióẽ ítelligẽtes. Itaq; magna ex pte cõplectẽdo necãt. Efferacior cynocephalis natura: ſicut mitiſſía ſatyris. Calitrices toto pene aſpectu differũt. barba é í facie: cauda late diffuſa priori pte. hoc aíal negatˀ uiuere in alio niſi in æthyopiæ: quo gignitˀ: cælo.

DE Leporibus. Cap. Liiii.

Lepoꝝ plura ſũt genera í alpibus cãdidi: qbus hybernis mẽſibus ꝑ cibatu niuem credunt eſſe. Certe liqueſcẽte ea rutileſcunt ãnis oíbus. Et é aliquod aíal ítolerãdi rigoris alũnũ lepoꝝ generis. Sunt & quos hiſpania cuniculos appellat fœcũditatis ínumeræ: faméq; balearibus inſulis populatis meſſibus afferẽs. Fœtus uẽtre exſectos uel uberibus ablatos nó repurgatis interraneis gratiſſío in cibatu hẽnt: laurices uocãt. Certũ é balearicos aduerſus ꝓuentũ eoꝝ auxiliũ militare a diuo Auguſto petiſſe. magna ꝓpter uenatũ eoꝝ in terris grã é. Iniciunt eas in ſpecus q ſunt multifores í terris: unde & nomé aíali. atq; ita eiectos ſuperne capiũt. Archelaus auctor é quot ſint corporis cauernæ ad excremẽta: lepori tondé ãnos eſſe ætatis. Varius certe nũerus repitˀ. Idé utrãq; uí ſingulis ineſſe: ac ſine mare æque gignere. Benigna circa hoc nar̃a ínocua & eſculẽta animalia fœcunda generauit. Lepus óium prædæ naſcẽs ſolus: præter daſipodé ſupfœtat: aliud educãs: aliud in utero pilis ueſtitũ: aliud íplume: aliud íchoatã gerens parté. Necnó & ueſtes leporino pilo facere tentatum é tactu nó pinde molli: ut

in cute ptoptet breuitatem pili dilabi.

DE Damis. Cap. Lv

DAmæ manſueſcunt raro: cum feræ iute dici nō poſſint. Cōplura nāq; ſunt nec placida nec feta: ſed mediæ īter utrūq; naturæ: ut ī uolucribus hirūdīes: apes ī campo: in mari delphini. quo in genere mulri & hos incolas domus impoſuere.

DE Muribus & Glıribus. Cap. Lxvi.

MVres haud ſpernendū ın oſtētis etiā publicis aīal. arroſis lauini clypeis argēteis marſicū porrēdere bellū: Carboni īpatori apud cluſium faſciis qbus in calciatu utebatʼ exitium. Pluta eoꝝ genera ın cyrenaica regıōe: alıı lata frōte: alıı acuta: alıi herınaceoꝝ genere pungētıbus pılis. Theophraſtus auctor ē in gyato inſula cum ıncolas fugaſſēt: ferꝝ quoq; roſiſſe. cōſtat ıd quod ıacturā qdā & ad chalybas fecere ī ferrarıis officinıs. auraruis qdē ın metallis ob hoc aluos eoꝝ excıdı: ſēpq; ıd furtū deprehendı: tantā eſſe dulcedınē furandı. Venıſſe murē. cc. nummis caſilınū obſıdēte Hānıbale: eumq; qui uēdıderat fame ınterıſſe: emptorem uixiſſe annales tradunt. Cum cādıdi ptouenere lætū facıunt oſtentum. Nam ſorıcum occentu dırimi auſpıcia annales reſertos hēmus. Sorices & ıpſos hyeme cōdı auctot ē Nigıdius: ſicut glires quos cēſoriæ legis principes. Q Scaurus: &. M. ī conſulatu nō alio mō cœnis ademere q̄ cōchylia: aut ex alio orbe cōuectas aues. Semıferꝝ & ipſum aīal: cui uiuatia ī dolıis idem q apris inſtituir. qua ın re notatum non congregarı: nıſı populares eıuſdem ſiluæ. & ſı miſceantʼ alıenıgenæ: nıſı amne uel monte dıſcreri ın rerıre dımicando. Genıtores ſuos feſſos ſenecta alunt inſıgni pıetate. ſenıū finıtʼ hyberna qete. Cōditi. n. & hi cubant: ruſus æſtate iuueneſcūr: ſıli & muſtellis qere.

Quæ aīalıa qbus locis nō ſıt. Ca. Lxvii.

SIc mirum rerum naturam non ſolum alıa alıis dediſſe terris aīalia: ſed in eodē quoq; ſitu quædam alıquıbus locis negaſſe. In meſia ſilua ıtaliæ nō nıſi in ꝑte repiuntʼ hi glıres. In lycia dorcades nō tranſeunt montes ſyris uicinos. Onagri montē q cappadocıam a lycıa dıuidıt. In helleſponto ın alıenos fines non cōmeant ceruı & circa argmuſā elaphū mōtē nō excedunt aurıbus etiā ī mōte fiſſıs. ī pordoſelene īſula uiciniam muſtellæ non tranſeunt. In boetıa leucadıa ıllatæ ſolum ipſū fugıunt: quæ iuxta ın orchomeno tota ſubruunt arua talpæ: quıbus e pellıbus cubicularıa uıdimus ſtragula. Adeo ne relıgio qdem a portentis ſummouet delıtıas. In ıthaca lepores illati moriuntʼ. extremis qdem ın lıtroribus. ın ebuſo ī lıttorıbus cunıculı ſcatent ıuxta hiſpaniā baleareſq;. Cyrenis mutæ fuere ranæ. Illatis e contınente uocalıbus durat genus earum. Mutæ ſunt etiam nunc cicadæ ın ſeripho ınſula. Eædem alio tranſlatæ canūt. quod accıdere & ın lacu theſſaliæ ſicendo tradunt. In ıtalia muribus araneis uenenatus eſt morſus. Eoſdē ulteriot appennina regio non habet. Iıdē ubicunq; ſint orbıtam ſı tranſıere moriuntʼ. In olympo macedoniæ monte non ſunt lupi: nec ī creta ınſula. Ibi quidem non uulpes urſiue: aut omnino ullum maleficum aīal: præter phalāgiū. Atanei id genus de quo dicemus ſuo loco mirabilius ī eadem inſula. ceruos præterq̄ ī cidoneatatum regione nō eſſe. Item apros: & artagenas: herınaceos. In afrıca autē nec apros: nec ceruos: nec capreas: nec utſos.

Quæ aduenis noceant. Ca: Lxviii.

i IAm quædā aīalia innoxia indigenis aduenas ınterimunr ſicut ſerpentes. ꝑcunt in myrınthe quos terra naſci ꝓdıtʼ. Item ın ſyrıa angues circa euphratis maxīe ripas dormientes ſyros non attıngunr. Aut eriam ſı calcatı momordere non ſentiunt maleficia alios cuiuſq; genris infeſti auıde & cum cruciatu exanimantes: quāobrē & ſyri non necant eos. Contra in aletenıo cariæ monte Ariſtoteles tradıt a ſcorpiōıbus hoſpites non ledı: indıgenas ınrerimi. Sed reliquoꝝ quoq; animalıū: & præterea terreſtrium dicemus genera.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER.IX.IIII.

DE Aquatilium natura. Cap. .i.

ANIMALIVM: QVAE TERRESTRIA APpellauimus: hominũ quadã conſortione degẽtia idicata natura ẽ. Ex reliqs minimas eſſe uolucres cõueit. Quamobrem prius æquorum: amnium: ſtagnorumque dicentur.

Quare in mari maxĩa aĩalia. Cap. .ii.

s SVnt autẽ cõpluria in his maiora etiã terreſtribus. Cã euidẽs humoris luxuria. alia ſors alitum qbus uita pendentibus. In mari autem tã late ſupino molliq; ac fertili accremẽto accipiẽte cãs genitales ſublimi ſẽpq; pariente natura pleraq; etiã mõſtrifica repiũt perplexis & ĩ ſemet aliter atq; aliter nunc flatu: nunc fluctu conuolutis ſeminibus atq; principiis. Vt uera fiat uulgi opinio qcqd naſcat in parte naturæ ulla: & in mari eſſe: præterq; multa: quæ nuſq̃ alibi rerꝝ qdẽ non ſolum aĩalium ſimulacra ineſſe licet intelligere ĩtuẽtibus uuã: gladiũ: ſerras. Cucumim uero & in colore & in odore ſimilẽ. quo minus mirẽur equorum capita in tam puis eminere cocleis.

DE Indici maris belluis. Cap. iii.

PLurima autem & maxima in indico mari aĩalia. e qbus balenæ q̃ternũ iugerum: priſtres ducenũ cubitorꝝ: qppe ubi locuſtæ q̃terna cubita ĩpleãt. Anguillæ quoq; ĩ gage ãne tricẽos pedes. Sed ĩ mari belluæ circa ſolſtitia maxĩe uiſunt. Tunc illic ruunt turbines: tũc ĩbres: tunc deiectæ montiũ iugis ꝓcellæ ab imo uertũt maria: pulſataſq; ex ꝓfundo belluas cũ fluctibus uoluunt: & alias tanta thynnorꝝ multitudine: ut magni Alexãdri claſſis haud alio mõ: q̃ hoſtiũ acie obuia cõtrariũ agmẽ aduerſa frõte ditexerit. Aliter ſpſis nõ erat euadere: q nõ uoce: non ſonitu: nõ ictu: ſed fragore terrẽt: nec niſi ruina t̃bãt. Cadara appellat rubri maris peniſula ingens. huius obiectu uaſtus efficit ſinus. xii. dierꝝ & noctiũ remigio enauigatus Ptolemæo regi: q̃do nullius auræ recipit afflatum. huius loci qete præcipua ad ĩmobilẽ magnitudĩem belluæ adoleſcũt. Cedroſii: qui arabim amnẽ accolunt: Alexandri Magni claſſium præfecto ꝓdidere in domibus fores maxillis belluaꝝ facere: oſſibus tecta cõtignare. ex quibus multa q̃dragenũ cubitorꝝ longitudinis repta. Exeunt & pecori ſimiles belluæ ibi in terrã. paſtæq; radices fruticũ remeãt. & quædã equorꝝ: aſĩorꝝ: taurorꝝ capitibus: quæ depaſcũt ſata. Maximum animal in ĩdico mari priſtris: & balena eſt.

Quæ in quoq; oceano maxima. Cap. .iiii.

i IN gallico oceano phyſeter ingentis colũnæ mõ ſe attolens: altiorq; nauiũ uelis diluuiẽ quandã eructans. In gaditano oceano arbor ĩ tantũ uaſtis diſpanſa rãis: ut ex ea cã fretũ nũq̃ intraſſe credat. Apparẽt & rotæ appellatæ a ſimilitudĩe q̃ternis diſtinctæ radiis modiolos earum oculis duobus utrinque claudentibus.

DE Tritonum & Nereidum & Elephantorꝝ marinorꝝ figuris. Ca. .v.

t TIberio principi nunciauit oliſiponẽſium legatio ob id miſſa uiſum audiumq; ĩ quodã ſpecu cõcha canentem tritonẽ: q̃ noſcit forma. Et nereidũ falſa opinio nõ ẽ ſquaĩs mõ hiſpido corpore etiã: in quo hũanã effigiẽ hẽnt. Nanq; hæc in eodem ſpectata littore ẽ: cuius moriẽtis etiã gãnitũ triſtẽ accolæ audiuere longe. Et diuo Auguſto legatus galliæ cõplr̃es ĩ littore appete exanimes nereidas ſcripſit. Auctores hẽo ĩ equſtri ordĩe ſplẽdẽtes uiſũ ab his ĩ gaditão oceano marinũ hoĩẽ toto corpore abſoluta ſĩlitudine aſcendere nauigia nocturnis tẽporibus. ſtatĩq; degrauari quas inſederit

ptes:& ſi diutius pmaneat etiã mergi. Tiberio pricipe cõtra lugdunẽſis ꝓuĩciæ littus ĩſularꝫ trecentas ãplius belluas reciprocãs deſtituit oceanus miræ uarietatis & magnitudĩs:nec pauciores ĩ ſãtonũ littore. Interq; reliqs elephãtos & arietes candore tantũ cornibus aſſimilatis:nereidas uero multas. Turanius uero ꝑdidit expulſam belluam ĩ gaditana littora:cuius inter pinnas duas ultĩæ caudæ cubita .xvi. fuiſſent. dẽtes eiuſdẽ .cxx. Maxĩi dodrãtiũ mẽſura:minimi ſẽipedũ. Belluæ: cui dicebatˀ expoĩta fuiſſe Andromeda:oſſa romæ apportata ex oppido iudeæ iope oſtẽdit ĩter reliq̃ miracula ĩ ædilitate ſua. M. Scaurus lõgitudĩe pedũ .xl. altitudĩe coſtarꝫ ĩdicos elephãtos excedente: ſpinæ craſſitudĩe ſexqpedali.

DE Balenis & Orcis. Cap. .vi.

BAlenæ & in nr̃a maria penetrant. In gaditano oceano nõ añ brumã cõſpici eas tradũt. Cõdi autẽ æſtatis tpr̃ibus ĩ quodã ſinu placido & capaci mire gaudẽtes ibi parere. Hoc ſcire orcas ĩfeſtã his belluã:& cuius imago nulla repræſẽtatiõe exprimi poſſit alia:q̃ carnis ĩmenſæ dẽtibus truculẽtæ. Irrũpũt ergo ĩ ſecreta:ac uitulos earꝫ & fœtas uel etiã ĩ ãnũ grauidas lacerãt morſu:ĩcurſuq; ceu liburnicarꝫ roſtris fodiũt. Illæ ad flexũ ĩmobiles:ad repugnãdũ inertes & põdere ſuo oneratæ. Tũc qdẽ & utero graues pariẽdiue pœnis ĩualidæ ſolũ auxiliũ nouere:in altũ ꝓfugere:& ſe toto defẽdere oceano. Cõtra orcæ occurrere laborant:ſeſeq; opponere:& cautiũ ãguſtiis trucidare:in uada urgere:ſaxis illidere. Spectãtˀ ea prælia ceu mari ipſo ſibi irato nullis ĩ ſinu uẽtis. Fluctibus uero ad anhelitus ictuſq;:q̃tos nulli tˀbies uoluãt. Orca & in portu hoſtiẽſi uiſa ẽ oppugnata a Claudio principe. Venerat tũc exædificante eo portum inuitata naufragiis tergorꝫ euectorꝫ e gallia:ſacianſq; ſe p cõplr̃es dies alueũ in uado ſulcauerat: accumulata fluctibus in tantũ:ut circũagi nullo mõ poſſet:& dũ ſagenã ꝑſeqtˀ ĩ littus fluctibus ꝓpulſa eminẽte doiſo multũ ſuper aq̃s carinæ uice inuerſæ. protendi iuſſit Cæſar plagas multiplices ĩter ora portus. ꝓfectuſq; ipſe cũ prætoriãis cohortibus populo ro. ſpectaculũ præbuit:lãceas cõgerente milite e nauigiis aſſultantibus. quorꝫ unũ mergi uidĩus reflatu belluæ oppletũ ũda. Ora balenæ hñt ĩ frõtibus. Ideoq; ſũma aq̃ ãnatantes ĩ ſublime nĩbos efflãt.

An ſpirent piſces:an dormiãt. Cap. .vii.

SPirãt autẽ cõfeſſiõe oĩũ & pauciſſĩa alia in mari: quæ ĩternorꝫ uiſcerꝫ pulmonẽ habẽt:quoniã ſĩe eo nullũ aĩal putatˀ ſpirare. nec piſciũ brãchias hñtes anhelitũ reddere: ac p uices recipe extĩant: quorꝫ hæc opĩo ẽ. nec multa alia gñ̃a etiã branchiis carẽtia. in q̃ ſñia fuiſſe Ariſtotelẽ uideo: & multis pſuaſiſſe doctrinã indaginibus. nec me ꝓtinus huic opinioni eorꝫ accedere haud diſſimulo:quoniã & pulmonũ uice alius poſſũt alia ſpirabilia ĩeſſe uiſcera ita uolẽte natˀa:ſicut & ꝓ ſãguĩe multus alius humor. In aq̃s qdẽ penetrare hũc uitalẽ halitũ qs miretˀ:q etiã reddi ab his eũ cernat: & ĩ terras tanto quoq; ſpiſſiorẽ naturæ ptẽ ꝑnetrare argumento aĩaliũ:quæ ſẽp defoſſa uiuunt ceu talpæ. Accedit apud me certæ efficaciæ ut credã oĩa in aq̃s ſpirate naturæ ſuæ ſorte:primũ ſæpe ãnotata piſciũ æſtiuo calore quædã anhelatio:& alia trãqllo uelut oſcitatio. ipſorꝫ quoq; q ſunt in aduerſa opinione de ſõno piſciũ cõfeſſio. Quis .n. ſine reſpiratione ſõno locus? Præterea bullantiũ aq̃rꝫ ſufflatio:lunæq; effectu:cõcharꝫ quoq; corpora augeſcẽtia ſup oĩa ẽ: ꝙ eſſe auditũ & odoratũ piſcibus nõ erit dubiũ ex aeris utrũq; materia. Odorẽ qdẽ nõ aliud q̃ infectũ aera intelligi poſſe. q̃obrẽ de his opinetˀ:ut cuiq; libitũ erit. Branchiæ nõ ſunt balenis:nec delphinis. hæc duo gñ̃a fiſtulis ſpirãt:quæ ad pulmonẽ ptinent. Balenis a frõte:delphinis a dorſo. & uituli marini:quos uocant phocas:ſpirant & dormiũt ĩ terra. Item teſtudines de qbus mox plura.

DE Delphinis. Cap. .viii.

VElociſſimũ oĩm aĩaliũ nõ ſolũ marinorꝫ delphĩus:ſed ocior uolucre:acrior telo. ac niſi multũ infra roſtrũ os illi foret medio pene in uẽtre. Nullus piſciũ celeritatẽ eius euaderet:ſed affert morã ꝓuidentia naturæ:qa niſi reſupini atq; conuerſi nõ corripiunt. quæ cã præcipue uelocitatẽ eorꝫ offẽdit. Nã cũ fame concitati fugiẽtẽ in uada ima perſecuti piſcẽ diutius ſpiritũ cõtinuere:ut arcu emiſſi ad reſpirandum

amicāt.tātaq; ui exiliunt:ut pleꝝq; uela nauiū trāſuolent uento. Agunt uere cōiugia: pariunt catulos.x.menſe:æſtiuo tempore.īterdū & binos nutriunt uberibus ſicut balena.atq; etiā geſtant fœtus ī infantia infirmos.qnetiā adultos diu comitātur magna erga ptū caritate.adoleſcunt celeriter .x.annis putant̄ ad ſūmā magnitudīem peruenire. Viuunt etiā tricenis.quod cognitū præſciſſa cauda ī expimentū.abdunt̄ tricenis diebus circa canis ortū.occultant̄q; incognito mō.quod eo magis miꝝ ē : ſi ſpirare ī aqua nequeunt.Solent in terrā erūpere īcerta de cā.nec ſtatī tellure tacta moriuntur: multoq; ocius fiſtula obturata. Lingua ē his cōtra natā aqtilium mobilis breuis atq; lata haud differens ſuillæ.ꝓ uoce gemitus hūano ſimilis:dorſū repandū:roſtꝝ ſimū. q̄ de cā nomē Simōis ōes miro mō agnoſcūt.maluntq; ita appellari.Delphinus non tātū hoīs amicū aīal:ueꝝ & muſica arte mulcet̄ ſymphoniæ cātu:& præcipue hydrauli ſono.Hoīem nō expaueſcit ut alienum: obuiam nauigiis uenit . alludit exultans. certat etiā:& q̄uis plena prætérit uela.Diuo autē Auguſto principe lucrinū lacum inuectus pauperis cuiuſdā pueꝝ ex baiano puteolos in ludum lr̄aꝝ itātē:cum meridiāo īmorans appellatum eum Simonis noīe ſæpius fragmentis panis:quē ob id ferebat allexiſſet:miro amore dilexit . Pigeret referre:ni res Mœcenatis & Flauiani & Flauii Alfii multoꝝq; eſſet lr̄is mādata.quocunq; diei tp̄e īclamatus a puero q̄uis occultus atq; abditus ex imo aduolabat:paſtuſq; e manu præbebat aſcenſuro dorſū pennæ aculeos uelut uagina cōdens.receptumq; puteolos p magnum æquor in ludū ferebat. Sīli mō reuehēs plr̄ibus ānis:dōec morbo extīcto puero ſubīde ad cōſuetū locū uētitās triſtis & merenti ſilis ipſe quoq;:quod nēo dubitaret: deſiderio expirauit.Alius inter hos ānos in africo littore hipponis diaritis ſimili mō ex hominum manibus ueſcens ferenſq; ſe tractandum:& alludens nantibus:īpoſitoſq; portans unguēto perunctus a Flauiano ꝓconſule africæ.& ſopitus(ut apparuit)odoris nouitate fluctuatuſq; ſimilis exanimi caruit hominū cōuerſatione:ut iniuria fugatus p aliquot mēſes.mox reuerſus in eodē miraculo fuit . Iniuriæ poteſtatum in hoſpitales ad uiſendū uenientium hipponenſes in necem eius compulerunt . Ante hæc ſimilia de puero in ialiſo urbe memorant̄ . cuius amore ſpectatus longo tēpore dum abeuntem ī littus auide ſeqt̄: in harenā inuectus expirauit . pueꝝ Alexander Magnus babylone Neptūni ſacerdotio præfecit amorem illum numinis ꝓpitii fuiſſe interpretatus . In eadē urbe ialiſo Egeſidemus ſcribit & aliū pueꝝ Hermiā noīe ſimiliter maria pereqtantē eū repētinæ ꝓcellæ fluctibus exanimatus eſſet relatū delphinūq; cām læti farentē non reuerſum ī maria:atq; in ſicco expiraſſe.Hoc idē & naupacti accidiſſe Theophraſtus tradit : nec modus exēploꝝ.Eadē āphilochii:& tarētini de pueris delphīſq; narrāt . Quæ faciūt: ut credat̄ Arionem quoq; citharedicæ artis interficere nautis in mari parantibus ad intercipiendos eius quæſtus eblanditum:ut prius caneret cithara.congregatis cantu delphinis cū ſe ieciſſet in mare exceptū ab uno tænaꝝ in littus puectū. Eſt ꝓuinciæ narbonenſis & in nemuſienſi agro ſtagnū laterna appellatū:ubi cum hoīes delphini ſocietate piſcant̄:innumera uis mugilū ſtatuto tp̄e āguſtis faucibus ſtagni in mare erūpit obſeruata æſtus reciprocatione.q̄ de cā prætendi non queunt retia : quæ molē pōderis nullo mō tolerent:etiā ſi non ſolertia inſidiet̄ tp̄i. Sīli rōne in altū ꝓtinus tēdunt:quod uicino gurgite efficere:locūq; ſolum pandendis retibus habilē effugere feſtināt.quod ubi aīaduertere piſcantes:cōcurrit autē multitudo tēporis gnara & magis etiā uoluptatis huius auida : totuſq; populus e littore q̄to pōt clāore conciet Simonē ad ſpectaculi euentū.Celeriter delphini exaudiunt deſideria aqlonū flatu uocē proſequente: auſtro uero tardius ex aduerſo referente.ſed tum quoq; improuiſo in auxilium aduolant.propere apparet acies:quæ ꝓtinus diſponit̄ in loco:ubi coniecta ē pugna.Opponunt ſeſe ab alto: trepidoſq; in uada urgent. Tunc piſcatores circundāt retia:furciſq; ſubleuant. At mugilū nihilominus uelocitas tranſilit.At illos excipiūt delphini:& occidiſſe ad pn̄s cōtenti cibos ī uictoriā differunt.Operæ prælium feruet:

icludiq; retibus ſe fortiſſie urgẽtes gaudẽt. Ac ne id ipſum fugam hoſtium ſtimulet: inter nauigia & retia natãteſue hoĩes ita ſenſĩ elabunť: ut exitus non appareat. Saltu: quod ẽ alias blãdiſſimũ his: nullus conať euadere: ni ſũmittãť ſibi retia. egreſſi ꝓtinus ante malũ prælianť. Ita pacta captura quos interemere diripiunt: ſed enixioris operæ q̃ ĩ unius diei premiũ ut cõſcii ſibi opperiũť ĩ poſteꝝ. nec piſcibus tãtũ: ſed ĩteriectu panis ac uino ſatianť. Quæ de eodẽ gñe piſcãdi in latio ſinu conſul Mutianus tradit: hoc differunt: q ultro neq; inclamanti præſto ſint: parteſq; e manibus accipiant. & ſuũ quẽq; cubantes cũ delphinis ſociũ hẽant: q̃uis noctu & ad faces. ipſis quoq; inter ſe ẽ publica ſocietas. Capto a rege cariæ alligatoq; in portu delphino ingens reliquoꝝ cõuenit multitudo mœſtitia q̃dã: quæ poſſet intelligi miſeratione petens: donec dimitti rex eũ iuſſit. qn & puos ſẽp aliqs grãdior coĩrať ut cuſtos. cõſpectiq; ſũt iã defunctũ portãtes ne lacereť a belluis.

DE Torſionibus aq̃tilibus. Cap. viiii.

Delphinoꝝ ſilitudinẽ hẽnt q uocãť torſiones. Diſtant & triſtitia q̃dem aſpectus. Abẽ. n. illa laſciuia maxĩe: tñ roſtris caniculaꝝ maleficentia aſſimulati.

DE Teſtudinibus quomodo capiantur. Cap. x.

Teſtudines tantæ magnitudĩs indicũ mare eĩtrit: ut ſingulaꝝ ſupficie hĩtabiles caſas integant. atq; inter inſulas rubri præcipue maris his nauigent cymbis. Capiũť multis q̃dẽ modis: ſed maxĩe euectæ in ſũma pelagi: aut meridiano tp̃e blãdito eminente toto dorſo p tranq̃lla fluitantes. quæ uoluptas libere ſpirandi in tantũ fallit oblitas ſui: ut ſolis uapore ſiccato cortice nõ queãt mergi. inuitæq; fluitẽt opportũæ uenãtiũ prædæ. Ferunt & paſtũ egreſſas noctu auideq; ſaturatas laxari. atq; ut remearĩt matutĩo ſumma ĩ aq̃ obdormiſcere. id ꝓdi ſtertentiũ ſonitu. Tũq; leuiter capi. Annatare. n. ſingulis ternos. a duobus in dorſũ uerti. a tertio laqueũ inici ſupinæ: atq; ita ad terrã a pluribus trahi. In phœnicio mari haud ulla difficultate capiũť. ultroq; ueniunt tp̃e ſtatuto ãni in ãnem eleutherũ effuſa multitudĩe. Dentes nõ ſũt teſtudini: ſed roſtri margines acuti ſupna pte inferiorẽ claudente pixidũ mõ. In mari uiuunt conchyliis tanta oris duricia: ut lapides cõminuant. In terrã egreſſæ in herbis pariunt oua auiũ ouis ſilia ad centena numero. eaq; defoſſa extra aq̃s & coopta terra ac pauita pectore & complanata incubant noctibus. educant fœtus annuo ſpatio. q̃dam oculis ſpectando quoq; oua foueri ab his putant. Fœmĩa coitũ fugere: donec mas feſtucam aliquã ĩponat aduerſe. Troglodytæ cornigeras hẽnt: ut ĩ lyra annexis cornibus latis: ſed mobilibus: quoꝝ ĩ natãdo reĩgio ſe adiuuãt. Celriũ gẽus id uocať eximiæ teſtudĩs: ſed raræ. nãq; q̃ſi ſcopuli præacuti chelonophagos terrent. Troglodytæ autẽ: ad quos annatant: ut ſacras adorant. Sunt & terreſtres: quæ ob id in operibus cherſinæ uocãť ĩ africæ deſertis: q̃ pte maxĩe ſitiẽtibus harẽis ſq̃llẽt roſcido (ut crediť) humore uiuẽtes. neq; ibi aliud aĩal ꝓueit.

Quis prĩus Teſtudĩes ſecare ĩſtituerit. Cap. xi.

Reſtudinum putamĩa ſecare ĩ lamĩas lectoſq; & repoſitoria his ueſtire Carbilius Pollio inſtituit prodigi & ſagacis ad luxuriæ inſtrumenta ingenii.

Tegmenta aquatilium. Cap. xii.

Aquatilium tegmẽta plr̃a ſũt. Alia corio & pilis tegũť ut uituli: hippotami. Alia corio tantũ ut delphini. Cortice ut teſtudĩes. Silicũ duricia ut oſtreæ: & cõchæ. Cruſtis ut locuſtæ. Cruſtis & ſpĩs ut echini. Squamis ut piſcis. Aſpera cute ut ſquatĩa q̃ lignum & ebora polliũť. Molli ut murenæ. Alia nulla ut polypes.

DE Vitulo marino. Cap. xiii.

Quæ pilo ueſtiunť aĩal pariunt ut priſtis: balena: uitulus. Hic parit ĩ terra pecudũ more. ſecũdo ptus reddit initu. Canũ mõ cohæret & parit nũq̃ geĩis plr̃es. educat mãmis fœtũ. non añ. xii. diẽ deducit ĩ mare: ex eo ſubĩde aſſuefaciens. Interficiunť difficulter: niſi capite eliſo. Ipſis in ſono mugitus: unde nomẽ uituli accipiunt. Tenent diſciplinã. uoceq; pitet & uiſu populũ ſalutant. Condito freitu noĩe uocati reſpõdẽt. Nullũ aĩal grauiore ſõno premiť. Pẽnis: q̃bus ĩ mari utũť: humi quoq; uice

pedum ſerpũt. Pelles eoꝝ etiã detractas corpori ſẽſũ æquoꝝ retĩere trãdũt: ſẽpq; æſtu maris recedẽte ĩhorreſcere. Præterea dextræ pennæ uĩ ſoporiferã ĩeſſe: ſõnoſq; allicere ſubditam capiti.

DE Piſcibus pilo carentibus: & quomodo pariant. & quot eorũ genera. Capitulum. xiiii.

PIlo carẽtiũ duo oĩo ut aĩal pariunt: delphinus ac uipera. Piſciũ ſpẽs ſũt. lxxiiii. præter cruſtis intecta quæ ſunt. xxx. De ſingulis alias dicẽus. Nunc. n. naturæ tractantur inſignium.

DE Nomĩbus & naturis multoꝝ piſciũ. Cap. xv.

PRæcipua magnitudĩe thynni inuenimus talenta. xv. pependiſſe. Eiuſdẽ caudæ latitudinẽ duo cubita & palmũ. Sũt & in q̃buſdã ãnibus haud mĩores: ſylurus in nilo: eſos in rheno: atilus in pado inertia pingueſcens ad mille aliq̃do libras cathenato captus hamo: nec niſi boum iugis extractus. Atq hũc mĩmus appellatus clupea uenam q̃dam eius ĩ faucibus mira cupidine appetens morſu exanimat. Sylurus graſſatur ubicũq; eſt omne aĩal appetens equos. innatantes ſæpe demergens præcipue in meno germaniæ ãne ꝓpter liſ boum. & in danubio mari extrahit̃ porculo marino ſillimus. & in boriſthene mẽorat̃ præcipua magnitudo nullis oſſibus ſpiniſue ĩterſitis: carne prædulci. In gange indiæ plataniſtas uocant roſtro delphini & cauda: magnitudine autẽ. xv. cubitorũ. In eodem eſſe Statius Seboſus haud modico miraculo affert uermes branchiis binis. lx. cubitorum cæruleos: qui nomen a facie traxerunt. his tãtas eſſe uires: ut elephantos ad potum uenientes mordicus comprehenſa manu eoꝝ abſtrahant. Thynni mares ſub uentre non habent pinnam. Intrant magno mari pontũ uerno tempore gregatim: nec alibi fœtificant. Cordilla appellat̃ ꝑtus q̃ fœtas redeũtes in mare autumno comitatur. Limoſæ uero: aut e luto pelamides incipiunt uocari: & cum ãnuũ exceſſere tempus thynni hi membratim cæſi ceruice & abdomĩe cõmẽdãt̃: atq; edulio recenti duntaxat. & tum quoq; graui tuctu cætera ꝑte plenis pulpamẽtis ſale aſſeruantur. Melandrya uocat̃ cæſis quercus aſſulis ſimillima. uiliſſima ex his quæ caudæ proxima: quia pingui carent. ꝓbatiſſima ea quæ faucibus. At in alio piſce circa caudam exercitatiſſima pelamides ĩ alica coctæ particulatimq; confectæ ĩ genera ciborum diſpartiuntur. Piſcium genus omne præcipua celeritate adoleſcit maxime in ponto. Cauſa multitudo ãnium dulces inferentium aquas. amiam uocant. cuius incrementum ſingulis diebus intelligitur. cum thynnis hæc & pelamides in pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum ſuis quæq; ducibus. & primi omniũ ſcombri: q̃bus & in aq̃s ſulfureus color: extra qui cæteris. Hiſpaniæ cœtarias hi replent thynnis non commeantibus. Sed in pontum nulla intrat beſtia piſcibus malefica præter uitulos & paruos delphinos. Thynni dextera ripa intrant: exeunt leua. Id accidere exiſtimat̃: quia dextro oculo plus cernunt utroq; hebete natura. Eſt ĩ euripo thracii boſphori: quo propontis euxino iungit̃ in ipſis europam aſiamq; ſeparantis freti anguſtiis ſaxum miri candoris a uado ad ſumma perlucens iuxta calcedonem in latere aſiæ. huius aſpectu repente territi ſemper aduerſus bizantii promontorium ex ea cã appellatum auricornu præcipiti petunt agmine. Itaq; omnis captura bizantii eſt magna calcedonis penuria. M. P. medii interfluentis euripi. oppenunt̃ autem aquilonis flatum: ut ſecũdo fluctu exeant ex ponto. nec niſi intrantes pontum bizantii capiũt̃. Bruma non uagantur. ubicũq; deprehenſi uſq; ad æquinoctium ibi hybernant. Iidẽ ſæpe nauigia uelis euntia comitantes mira quadam dulcedine per aliquot horarum ſpatia: & paſſuum milia a gubernaculis nõ ſeparant̃: ne tridente quidem ĩ eos ſæpius iacto territi. Quidam eos: qui hoc & thynnis faciant: pomphilos uocant. Multi in propõtide æſtuant: pontum non intrant. Item ſoleæ cũ rumbi intrant: nec ſæpia eſt cum loligo reperiat̃: ſaxatilium turdus & merula deſunt: ſicut conchylia cum oſtreæ abundant. Omnia autem hybernant ĩ ægæo. Intrantium portum ſoli non remeant trichiæ: græcis enim in pleriſq; nominibus uti par erit: quando aliis atq; aliis eoſdem diuerſi appellauere tractus. Sed hi ſoli hiſtrum amnẽ ſubeunt. ex eo ſubterraneis eius

uenis in adriaticum mare defluunt. Itaq; & illic deſcendentes nec unq̄ ſubeuntes e mari uiſunt̃. Thynnorum captura ē a uergiliarum exortu ad arcturi occaſum. reliquo tēpore hyberno latent in gurgitibus imis: niſi tempore aliquo euocati aut plēilunijs. Pingueſcunt & in tantum: ut dehiſcant. Vita longiſſima his biennio. Animal ē paruū ſcorpionis effigie: aranei magnitudīe. hoc ſe & thynno & ei: qui gladius uocat̃: crebro delphini magnitudinem excedenti ſub pinna affigit aculeo: tantoq; infeſtat dolore: ut naues ſæpenumero exiliant. Quod & alias faciunt aliorum uim timentes. Mugiles maxīe tā præcipuæ uelocitatis: ut tranſuerſa nauigia interim ſuperiactent.

DE Auguriis & diuerſitate piſcium. Ca. xvi.

SVnt & piſcibus præſcita in hac parte auguria. Siculo bello ambulante in littore Auguſto piſcis e mari ad pedes eius exilit: quo argumento uates reſpondere Neptūnū prēm adoptantē eū ſibi Sexto Pōpeio repudiato. Tāta erat naualis rei glīa ſub pedibus Cæſaris futuros: q maria tpē illo tenerent. Piſciū fœminæ maiores q̄ mares. In quodā genere omino nō ſūt mares: ſicut ī erythinis & chromibus. omnes enim ouis grauidæ capiunt̃. Vagant̃ gregatī fere cuiuſq; generis ſquamoſi. Capiūt̃ an̄ ſolis ortū. Tū maxime piſcium fallit̃ uiſus. noctibus qdem illuſtribus æque q̄ die cernūt. Aiunt & ſi iteret̃ gurges ītereſſe capturæ. itaq; plēs ſecundo tractu trahi q̄ prīo: guſtu olei maxime. Dein modicis ībribus gaudent: aluntq;. qppe & harūdīes: q̄uis in palude prognatæ: nō tn̄ ſine ībre adoleſcunt. & alias ubicūq; piſces in eadē aq̄ aſſidui: ſi non affluat exanimant̃. Prægelidā hyemē omnes ſentiunt: ſed maxīe q lapidē hr̄e ī capite exiſtimant̃ ut lupi: coracini: ſciena: pagri. Cū aſperæ hyemes fuere: multi cæci capiūt̃. Itaq; his menſibus iacēt in ſpeluncis conditi: ſicut in terreſtriū gn̄e rettulīus. Maxime hippurus & coracinus hyeme non capi: præterq̄ æſtatis diebus paucis: & iiſdem ſemp. Item murena & orphus: conger: percæ & ſaxatiles omnes. terra qdem: hoc ē uado maris excauato condi per hyemes torpedinē piſtā ſoleamq; tradunt. Quidā rurſus æſtus impatientia mediis feruoribus ſexagenis diebus latent: ut glaucus: aſelli: auratæ. Fluuiatilium ſylurus canuculæ exortu ſyderat̃: & alias fulgore ſopit̃. Hoc & ī mari accidere cyprio putant: & alioqn totum mare ſentir exortum eius ſyderis: quod maxime ī boſphoro apparet. Algæ. n. & piſces ſuperferunt̃ ab imo uerſa oīa.

DE Mugili & aliis piſcibus. Et q̄ nō idē ubiq; placeāt. Ca. xvii.

MVgilum natā ridet̃ ī metu capite abſcondito totos ſe occultari credentiū. Iiſdē tn̄ tanta facilitas: ut in phœnice & narbonenſi ꝓuincia coitus tpē e uiuariis marem linea longinq̄ p os ad brachias religata emiſſum in mare: eademq; linea retractum fœminæ ſequāt̃ ad littus: rurſuſq; fœminā mares ptus tēpore. Apud ātiquos piſcium nobiliſſimus habitus accipēſer unus omnium ſq̄mis ad os uerſis cōtra aquā nando meat. nullo nunc in honore ē. quod qdē miror: cum ſit rarus īuentu. Quidā eū elopem uocāt. Poſtea præcipuā auctoritatē fuiſſe lupo & aſellis Cornelius Nepos & Laberius poeta mimoꝝ tradidere. Lupoꝝ laudatiſſimi: q appellant̃ lanati a candore mollitiaq; carnis. Aſelloꝝ duo gn̄a collyn mīores & brachii: q nō niſi in alto capiūt: ideoq; prælati prioribus. at in lupis in amne capti præferūt̃. nūc ſcaro dat̃ prīcipatus: q ſolus piſciū dicitur ruminare: herbiſq; ueſci: non aliis piſcibus mari carpathio maxīe frequēs. Promōtoriū troadis lectū ſpōte nūq̄ trāſit. Inde aduectos Tiberio Claudio prīcipe Optatus Elipertius præfectus claſſis inter hoſtiēſē & cāpaniæ orā ſparſos diſſeminauit. Quinquennio fere cura ē adhibita: ut capti redderent̃ mari. Poſtea frequentes inueniunt̃ italiæ littore non an̄ ibi capti. Admouitq; ſibi gula ſapores: piſcibus ſatis: & nouū incolā mari dedit: ne qs pegrinas aues rōæ parere miret̃. Proxima ē his menſa generis dūtaxat muſtellaꝝ: q̄s miꝝ dictu inter alpes lacuſq; reciæ brigātinus æmulas marinis generat. Ex reliq̄ nobilitate & grā maxīa ē & copia mullis: ſicut magnitudo modica: binaſq; libras pondens raro admodū exuperant: nec in uiuariis piſciniſq; creſcunt. Septentrionalis tantū hos: & ꝓxīa occidētis parte gignit oceāus.

Cætera eorum gñapl̃ra. Nã & alga ueſcũt̃:& oſtteis:& limo:& alioꝝ piſcium carne. & barba gemina ĩſigniunt̃ inferiori labro. Lutariũ ex his uiliſſimi gñis appellant. Hunc ſẽp comitat̃ ſargus nomine alius piſcis: & cænũ fodiẽte eo: excitatũ deuorat pabulũ. nec littoralibus gr̃a. Laudatiſſimi conchyliũ ſapiunt. Nomen his Feneſtella a colore mollioꝝ calciamentoꝝ datũ putat. Pariũr ter ãno. his certe totiens fœtura apparet. Mullũ expirantẽ uerſicolori q̃dã & numeroſa uarietate ſpectari proceres gulæ narrãt rubẽtiũ ſquamarũ multiplici mutatione palleſcentẽ: utiq; ſi uitro ſpectet̃ incluſus. .M. Apicius ad omnem luxum ingeniũ maius in inſectoꝝ garo (nã ea quoq; res co/gnomen inuenit) necari eos præcellens putauit: atq; e iecore eoꝝ alecẽ excogitare pro/uocauit. Id. n. ẽ facilius dixiſſe: q̃ qs uicerit. Aſinius Celer e conſularibus hoc piſce ꝓ/digus Claudio principe unũ mercatus octo milibus nũmum. Mullus æq; reputatione aufert tranſuerſũ animũ ad cõtẽplationem eoꝝ: q ĩ conquæſtione luxus coquos emi ſingulos pluris q̃ equos querebant̃. Adhuc coci triumploꝝ preciis pant̃:& coquorum piſces: nulluſq; ꝓpe iã mortalis æſtimat̃ pl̃ris: q̃ q petitiſſĩe cenſũ dñi mergit.

DE Mullo Salpa & Salmone. Ca. xviii.

MVllum. lxxx. libraꝝ in mari rubro captũ Licinius Mutianus ꝓdidit. Quanta mercatura cũ luxuria ſuburbanis littoribus inuentũ ẽ. & hæc nat̃a ut alii alibi piſces principatũ optineant. Coracinus in ægypto zeus idem faber appellat̃. gadibus circa ebuſũ ſalpa. obſcenus alibi. & q nuſq̃ pcoq poſſit: niſi ferula uerberatus. In aq/tania ſalmo fluuiatilis marĩs õibus præfert̃. Piſciũ alii brãchias multiplices hñt: alii ſimplices: alii duplices. his aquam acceptã ore emittũt. Senectutis indiciũ ſquamaꝝ duricia: quæ non ſunt omnibus ſimiles. Duo lacus italiæ in radicibus alpiũ larius & uerbanus appellant̃: in qbus piſces omnibus annis uergiliaꝝ ortu exiſtunt ſquamis conſpicui crebris atq; præacutis clauorum caligarium effigie: nec amplius q̃ circa eũ menſẽ uiſũr̃.

DE Exocœto. Ca. xviiii.

MIrat̃ arcadia ſuum exocœtum appellatum ab eo: ꝙ in ſiccũ ſõni cã exeat. Circa clitonũ uocalis hic tradir̃ & ſine branchiis. Idẽ aliq̄bus ãdonis dictus. Exeunt ĩ terram:& q marini mures uocant̃:& polypi:& murenæ. qn & in indiæ fluminibus cer/tũ genus piſcium: ac deinde reſilit. Nam ſtagna & amnes tranſeunt. pleriſq; & euidẽs tõ ẽ: ut tuto fœtus edãt: qa non ſint ibi: qui deuorent fœtus fluctuſq; minus ſæuiant. Has intelligi ab his cãs: ſeruariq; tempoꝝ uices magis miret̃ ſiqs reputet quoto cuiq; hominũ noſci uberrimã eſſe capturam ſole tranſeunte piſcium ſignum.

Digeſtio piſcium in figuras corpoꝝ. Cap. xx.

MAriñoꝝ alii ſunt plani ut rũbi ſoleæ ac paſſeres: q a rũbis ſitu tantum corporũ differunt. Deſter reſupinatus eſt illis: paſſeri leuus. alii longi ut murena: cõger: Ideo pennarum quoq; fiunt diſcrimina: quæ pedum uice datæ ſunt piſcibus. Nullis ſupra qnas: quibuſdã binæ: quibuſdam trinæ: aliquibus nullæ. In fucino tantũ lacu piſcis ẽ: qui octonis pẽnis narat. binæ omnino lõgis: ut lũbricis:& anguillis:& cõgris. nullæ ut murenis: quibus nec branchiæ. Hæc omnia flexuoſo corpoꝝ ĩpulſu ita mari utunt̃: ut ſerpentes terræ in ſicco quoq; repunt. ideo etiam uiuaciora talia. & e planis aliq̃ non habent pennas: ut paſtinacæ. Ipſa. n. latitudine natant. & quæ mollia appel/lãtur: ut polypi: quoniã pedes uicẽ pẽnarum illis præſtant.

DE Anguillis. Cap. xxi.

a ANguillæ octonis uiuũt annis. Durant & ſine aq̃ ſenis diebus aquilone ſpirãte: auſtro paucioribus. At hyemẽ eædẽ in exigua aq̃ non tolerant: nec in turbida. ideoq; circa uergilias maxĩe capiũtur: flumĩbus tñ præcipue turbidis. Paſcũtur nocti/bus: exanimes piſciũ ſolæ nõ fluitãt.

DE Lacu benaco. Cap. xxii.

LAcus ẽ italiæ benacus ĩ ueronenſi agro minciũ ãnẽ tranſmittens: ad cuius emer/ſus ãnuo tp̃e octobri fere mẽſe autumnali ſydere ut palam ẽ hyemato lacu fluctibus glomeratæ uoluuntur in tãtũ mirabili multitudine: ut in excipulis eius flumĩs ob hoc

ipſum fabricatis ſingulorum milium globi reperiantur.

DE Murena. Cap.xxiii.

MVrena quocũq; tp̃e parit: cũ cæteri piſces ſtato pariãt. Oua eius citiſſie creſcũt ĩ ſicco litrore. elapſas uulgus coitu ſerpentium ĩpleri putat. Ariſtoteles myrinum uocat marem: qui generat. Diſcrimen eſſe: ꝙ murena uaria & infirma ſit: myrinus unicolor & robuſtus: denteſq; extra os hẽat ĩ gallia ſeptentrionali. Murenis omnibus dextera in maxilla ſeptenæ maculæ ad formã ſeptentriõis aureo colore fulgẽt dũtaxat uiuentibus: piterq; cũ aĩa extinguuntur. Inuenit in hoc aĩali documenta ſæuiciæ Vedius Pollio eques ro. ex amicis diui Auguſti: uiuariis eaꝝ ĩmergẽs dãnata mãcipia: nõ tanq̃ ad hoc feris terraꝝ nõ ſufficiẽtibus: ſed qa in alio genere totũ piter hominẽ diſtrahi ſpectare nõ poterat. Ferunt aceti guſtu præcipue eas in rabiẽ agi. Tenuiſſimũ his tergus. Contra anguillis craſſius: eoq; uerberari ſolitos tradit Verrius prætexatos: & ob id multã his dicit non inſtitutam.

DE Planis piſcibus. Ca.xxiiii.

PLanoꝝ piſciũ alteꝝ eſt genus: quod ꝓ ſpina carthilaginẽ hẽt: ut rapæ: paſtiacæ: ſqͣtinæ: torpedo: & quos bouis lamiæ aqlæ ranæ nomĩbus græcia appellat. quo in numero ſũt ſqli quoq; q̃uis non plani. Hæc græce in uniuerſum ſelache appellauit Ariſtoteles prĩus. Hoc nomẽ eis ĩpoſito nos diſtĩguere nõ poſſũus: ni carthilagĩata appellare libeat. Oĩa autẽ carnoſiora ſũt talia: & ſupĩa ueſcunt̃ ut ĩ delphĩs dixĩus. Et cũ cæteri piſces oua piãt: hoc genus ſolũ ut ea: quæ cete appellãt: aĩal parit excepta: quã ranam uocant.

DE Echino. Cap.xxv.

EST puus admodũ piſcis aſſuetus petris echinus appellatus. hoc carinis adherẽte naues tardius ire credũt̃: ĩde nomĩe ĩpoſito. Quam ob cãm amatoriis quoq; ueneficiis infamis ẽ: & iudicioꝝ ac litiũ mora. quæ crimĩa una laude penſat. Fluxus grauidaꝝ utero ſiſtens: partuſq; cõtiens ad puerperiũ: tñ in cibos nõ admittit̃. Pedes eũ hr̃e arbitrat̃ Ariſtoteles: ita poĩta pennarum ſilitudine. Mutianus muricẽ eſſe latiorẽ purpura: neq; aſpero: nec rotundo ore: neq; in angulos ꝓdeunte roſtro: ſed ſĩplice concha utroq; latere ſeſe colligente. qbus inhærentibus plenam uentis ſtetiſſe nauẽ portantẽ nuncios a Periandro ut caſtrarent̃ nobiles pueri: conchaſq;(id præſtiterunt) apud gnidioꝝ Venerem coli. Trebius Niger pedalem eſſe & craſſitudĩe quinq; digitoꝝ naues morari. Præterea hanc eſſe uim eius aſſeruati in ſale: ut auꝝ quod deciderit ĩ altiſſĩos puteos: admotus extrahat.

DE Varietate naturæ piſciũ. Cap.xxvi.

MVtant piſces colorem: candidæ hyeme menæ: & fiunt æſtate nigriores. Mutat & phycis reliquo tp̃e candida: uere uaria. Eadẽ piſciũ ſola nidificat ex alga: atq; in nido parit. Volat hirundo ſane perquamſilis uolucri hirundini.

DE Miluo piſce & Dracone marino. Cap.xxvii.

i ITem miluus ſubit in ſumma maria piſcis ex argumento appellatus lucerna: linguaq; ignea p os exerta tranqllis noctibus relucet. Attollit cornuta e mari ſexq; pedalia fere cornua: quæ ab his nomẽ traxit. Rurſus draco marĩus captus atq; ĩmiſſus in harenam cauernam ſibi roſtro mira celeritate excauat.

DE Piſcibus ſanguine carentibus. Cap.xxviii.

PIſciũ qdã ſãguine carent. De qbus dicẽus. Sũt autẽ tria gña ĩ primis quæ mollia appellant̃. deinde contecta cruſtis tenuibus. poſtrẽo teſtis cõcluſa duris. Mollia ſunt loligo: ſæpia: polypus & cætera eius gñis. His caput inter pedes & in uentre: pediculi octoni omnibus. Sæpiæ & loligini pedes duo. ex his longiſſimi & aſperi qbus ad ora admouent cibos: & in fluctibus ſe uelut anchoris ſtabiliũt: cæteri cirri cũ qbus uenant̃.

DE Loligine: & Sæpiis: & Polypis: & Naupliis. Ca.xxix.

LOligo etiã uolitat extra aquam ſe efferẽs: quod & petũculi faciunt ſagittæ mõ. Sæpiaꝝ generis mares uarii & nigriores: cõſtantiæq; maioris. Percuſſæ tridente fœminæ auxiliantur. At fœmĩa icto mare fugit. Ambo autẽ ubi ſenſere ſe apprehendi effuſo atramẽto: quod ꝓ ſanguine his ẽ: infuſcata aqua abſcondunt̃. Polypoꝝ multa

genera. Terreni maiores q̄ pelagici. & ōnes brāchiis ut pedibus ac maībus utũt': cauda uero quæ ē biſulca & acuta in coitu. Eſt polypis fiſtula ī dorſo: q̄ tranſmittunt mare: eāq; mō ī dexterā pré mō in ſiniſtrā trāſferunt. Natant obliq in caput: quod præduꝝ ē ſufflatiōe uiuentibus. Cæteꝝ p brachia uelut acceptabulis diſpſis eo hauſto quodā mō cui adhæreſcunt: tenent ſupini: ut auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grādibus minor tenacitas. Soli molliũ in ſiccũ exeũt dũtaxat aſperũ. leuitaté odere. Veſcunt' conchylioꝝ carne: quoꝝ cōchas cōplexu criniũ frangunt. Itaq; præiacētibus teſtis cubile eorum deprehendit'. Et cũ alioqn brutũ hēat' aīal: ut quod ad manũ hoīs ānatat: in re quodāmō failiari callet. Omnia in domũ comportat. dein putamīa roſa carne egerit. annatantesq; piſculos ad ea uenat'. colorem mutat ad ſilitudiné loci: & maxīe in metu. ipſũ brachia ſua rodere falſa opinio ē. Id. n. a congris euenit ei. ſed renaſci ſicut colchotis & lacertis caudas haud falſũ. Inter præcipua auté miracula eſt q uocat' nautilos: ab aliis pōpilos. Supinus in ſũma æquoꝝ peruenit: ita ſe paulatim ſubrigens: ut emiſſa omni p fiſtulā aq̄ uelut exoneratus ſentina facile nauiget. poſtea duo prima brachia retorquens membranā inter illa miræ tenuitatis extendit: q̄ uelificante in auras cæteris ſubremigans brachiis media cauda ut gubernaculo dirigit: ita uadit alto liburnicarum gaudens imagīe. Siqd pauoris interueniat hauſta ſe mergés aqua.

DE Onigena Locuſtis & Cancris Cocleis & Conchis. Ca. xxx.

POlypoꝝ gñis onigena dicta graui capitis odore. Ob hoc maxīe murenis ea conſectantibus. Polypi binis mēſibus condũt'. ultra bimatũ nō uiuũt. Pereũt autē tabe ſemper: fœminæ celerius: & fere a ptu. Nō ſunt prætereunda &. L. Lucullo ꝓcōſule beticæ cōperta de polypis: quæ Trebius Niger e comitibus eius ꝓdidit: auidiſſīos eſſe cōchaꝝ. Illas ad tactum cōprimi præcidētes brachia eoꝝ: ultroq; eſcā ex prædāte capere. Carēt conchæ uiſu omniq; ſenſu alio q̄ cibi & periculi. Inſidiant' ergo polypi apertis: impoſitoq; lapillo extra corpus ne palpitatu eiciantur: ita ſecuri graſſantur extrahuntq; carnes. illæ ſe contrahunt ſed fruſtra diſcuneatæ: tanta ſolertia aīalium hebetiſſimis quoq; ē. Præterea negat ullum eſſe atrocius aīal ad conficiendũ hoīem in aqua. Luctat'. n. cōplexu: & ſorbet acceptabulis: ac numeroſo ſuctu detrahit eũ. In naufragos urinātiſue impetũ capit: ſed ſi inuertat' elangueſcit uis. Exporrigunt. n. ſe reſupinati. Mire omnibus maris expetentibus odorem quoq; eorum: q̄ de cā & naſſis illinũt'. Cætera quæ idem rettulit: mōſtro ꝓpiora poſſunt uideri. Carteie ī cetariis aſſuetus qdam polypus exire e mari in lacus eoꝝ apros: atq; ibi ſalſamenta populari. conuertit in ſe cuſtodum indignationem aſſiduitate furti immodici. Sæpes erant his obiectæ: ſed has tranſcendebat per arborem: nec deprehendi potuit: niſi canũ ſagacitate. Hi redeuntem circumuaſere noctu: concitiq; cuſtodes expauere nouitatem. Primũ omniũ magnitudo inaudita erat. Deinde color muria obliti odore diri: qs ibi polypum expectaſſet: aut ita cognoſceret: cũ monſtro dimicare ſibi uidebant'. Nāq; & afflatu terribili canes agebat nũc extremis crinibus flagellatos: nunc robuſtioribus brāchiis clauarum modo incuſſos. ægreq; multis tridentibus confici potuit. Oſtēdere Lucullo caput eius dolii magnitudine amphorarum. xv. capax. atq; (ut ipſius Trebii uerbis utar) barbas: quas uix utroq; brachio complecti eſſet: clauarũ modo toroſas lōgas pedum. xxx. acceptabulis ſiue caliculis urnalibus peluium modo. Dentes magnitudini reſpondentes. reliquiæ aſſeruatæ miraculo pependere pondo ſeptingentorum. Sæpias quoq; & loligines eiuſdem magnitudinis expulſas in littus illud idem auctor eſt. In noſtro mari loligines quinum cubitorum capiunt': ſæpiæ binum. neq; his bimatu longior uita. Nauigerā ſimilitudīem & aliam in propontide uiſam ſibi ꝓdidit Mutianus concham eſſe achati modo carinatam inflexa puppe prora roſtrata. In hāc condi nauplium animal ſæpiæ ſimile ludendi ſocietate ſola. duobus hoc fieri gñibus. Tranquillo. n. uectoré demiſſis palmulis ferre ut remis. Si uero flatus inuitent: eaſdē in uſu gubernaculi porrigi pandiq; concharum ſinus aura. huius uoluptatem eſſe ut

ferat:illius ut regat:ſimulq; eandem deſcendere incluſo ſinu:fluctu hauſto:territam uiſu.id enĩ ut conſtat rumore nauigantium humana calamitas in cã ẽ. Locuſtæ cruſta fragili muniunt̃ in eo genere:quod caret ſanguine.latent menſibus quinis. Similiter cancri qui eodem tpr̃e occultant̃:& ambo ueris principio ſenectutem ãguium more exuũt reuocatione tergorum. Cæteꝝ in aquis natant. Locuſtæ reptantium mõ fluitãt. ſi nullus ingruat metus recto meatu cornibus:quæ ſunt rotunditate præpilata:ad latera porrectis. Iiſdẽ erectis ĩ pauore oblique ĩ latere procedũt.cornibus inter ſe dĩcãt. Vnũ hoc aĩaliũ niſi uiuum feruenti aqua ĩcoq̃t̃:fluida carne nõ hẽt callum.

DE Cancris. Cap.xxxi.

VIuunt petroſis locis: cancri mollibus.hyeme aprica littora ſectãt̃.æſtate ĩ opaca gurgitum recedunt. Oĩa eius generis hyeme lædũt̃. autũno & uere pĩgueſcunt: & plenilunio magis:qa nocte ſydus tepido fulgore mitificat. Cãcroꝝ genera carabi: aſtaci:tacineæ:pagurí heracleotici:leones:& alia ignobiliora. Carabi a cæteris cancris cauda diſtant. In phœnice hippoe uocant̃:tantæ uelocitatis ut conſeq nõ ſit. Cancris uita lõga:pedes octoni õnes in obliquũ flexi. Fœminæ p̃rius pes duplex:mari ſĩplex. Præterea bina brachia dẽticularis forcipibus. ſuperior ps in primoribus his mouetur ĩferiore immobili:dextrũ brachiũ õibus maius. Vniuerſi:ubi aliquando cõgregant̃: os ponti euincere non ualent. Quãobrẽ egreſſi circũeunt:apparetq; tritũ iter. Pinnoteras uocat̃ mĩmus ex õni gñe:ideo opportunus ĩiuriæ. huic ſolertia ẽ inaniũ oſtreaꝝ teſtis ſe condere:& cum accreuerit:migrare in capaciores. Cancri in pauore enã retrorſũ pari uelocitate redeunt. dimicant inter ſe ut arietes aduerſis cornibus incurſantes. contra ſerpentium ictus medent̃. Sole cancri ſignum tranſeunte & ipſoꝝ cũ exaĩati ſint:corpus trãſfigurari in ſcorpiones narrant̃ in ſicco. Ex eodẽ gñe ſunt echini:qbus ſpinæ pro pedibus.ingredi ẽ his in orbem uolui. Itaq; detritis ſæpe aculeis inueniũt̃. Ex his echinometræ appellãt̃:quoꝝ ſpinæ longiſſimæ.calices minimi:nec õnibus idẽ uitreus color. Circa turonem candidi naſcunt̃ ſpina parua. oua omniũ amara q̃na numero:ora in medio corpore in terrã uerſa. Tradunt ſæuitiam maris præſagire eos:correptiſq; opperiri lapillis:mobilitatẽq; pondere ſtabilientes nolunt uolutatione ſpĩas atterere.quod ubi uidere nautici ſtatim plr̃ibus anchoris nauigia infrenant.

DE Cocleis. Cap.xxxii.

IN eodem genere ſunt cocleæ aq̃tiles terreſtreſq; exerentes ſe domicilio:binaque ceu cornua ꝓtẽdẽtes cõtrahenteſq;. oculis carent:ideoq; corniculis prætẽtãt iter.

DE Pectinibus. Cap.xxxiii.

PEctines ĩ mari ex eodẽ genere hẽnt̃. Reconditi & ipſi ĩ magnis frigoribus ac magnis æſtibus:ungueſq; uelut igne lucentes in tenebris etiam ĩ ore mandẽtium: Firmioris iã teſtæ murices:& cõchaꝝ genera:in qbus magna ludentis naturæ uarietas: tot colorũ differentiæ: tot figuræ planis & concauis lõgis lunatis in orbem circũactis dimidio orbe cæſis in dorſũ elatis leuibus rugatis denticulatis ſtriatis uertice muricatim intorto:margine ĩ mucronem emiſſo:foris effuſo:intus replicato. Iã diſtĩctiõe uirgulata: crinita: criſpa: cuniculatim pectinatim imbricatim undata cancellatim reticulata:in obliquum: in rectũ expãſa:prædenſata:porrecta: ſinuata: breui nodo ligatis:toto latere connexis:ad plauſum apertis:ad buccinam recuruis. Nauigãt ex his neritæ:præbenteſq; concauã ſibi ptẽ: & alterã auræ opponentes per ſũma æquoꝝ uelificant. Saliunt pectines:& extra uolitant:ſeq; & ipſi carinant.

DE Diuitiis marinis. Cap.xxxiiii.

SEd qd hæc tam parua cõmemoro:cum populatio moꝝ atq; luxuria non aliunde maior:q̃ e concharum genere ꝓueĩat̃? Iam qdẽ ex tota reꝝ natura dãnoſiſſimũ uentri mare eſt tot modis:tot menſis:tot piſcium ſaporibus:qbus precia capientium periculo fiunt. Quomodo naſcant̃ & ubi. Et quomodo inueniũt̃ margaritæ. Capitulum.xxxv.

SEd quota hæc portio é reputātibus purpuras: cōchylia: margaritas: paꝝ ſcilicet fuerat in gulas condi maria: niſi manibus: auribus: capite: toto corpore a fœmīs iuxta uiriſq; geſtarent. Quid mari cū ueſtibus? Quid undis fluctibuſq; cum uellere? Nō recte recipit hæc nos reꝝ natura niſi nudos. Eſto. ſit tāta uentri cū eo ſocietas. qd tergori? Paꝝ ſit niſi q ueſtimur: periculis etiam ueſtiamur. Adeo ꝑ totum corpus aīæ hoīs quæſita maxīe placent. Principium ergo culmēq; omnium reꝝ precii margaritæ tenent. Indicus maxime has mittit oceanus. Inter illas belluas tales tantaſq;: q̄s dixīus ꝑ tot maria uenīētes tā longo terraꝝ tractu e tantis ſolis ardoribus atq; indicis quoq; inſulis petuntur & admodum paucis. Fertiliſſīa ē taprobane & torois: ut diximus in circuitu mundi. Item petimula ꝓmontorium indiæ. Præcipue autem laudantur circa arabiam in perſico ſinu maris rubri. Origo autem atq; genitura cōchæ ē haud multū oſtrearum conchis differens. Has ubi genitalis anni ſtimulauerit hora: pandentes ſeſe q̄dam oſcitatione īpleri roſcido conceptu tradunt. grauidas poſtea eniti. partumque cōchaꝝ eſſe margaritas: ꝓ q̄litate roris accepti. Si purus īfluxerit: candorem conſpici. Si uero turbidus & fœtum ſordeſcere. Eundem pallere cælo minante conceptum. Ex eo qppe conſtare: cæliq; eis maiorem ſocietatem eſſe q̄ maris. inde nubilum trahit colorem: aut ꝓ claritate matutina ſerenum. Si tempeſtiue ſatient̄: grandeſcere & ꝑtus. Si fulgaret: comprimi conchas: ac pro ieiunii modo minui. Si uero & tonuerit: pauidas ac repente compreſſas: quæ uocant phyſemata: efficere ſpeciem: ueꝝ inani inflatā ſine corpore. Hos eſſe conchaꝝ abortus. Sani qdem partus multiplici conſtant cute: non īproprie callū ut exiſtīari corporis poſſit. Itaq; & purgant̄ a peritis. Miror ipſo tantū eas cælo gaudere. Sole rubeſcere: cādoremq; perdere ut corpus humanū. Quare præcipuum cuſtodiunt pelago altius merſæ: q̄ ut penetrent radii. Flaueſcunt tamē & illæ ſenecta: rugiſq; torpeſcunt: nec niſi ī iuuenta conſtat ille: qui querit̄ uigor. Craſſeſcunt etiam in ſenecta: conchiſq; adhæreſcūt. nec iis auelli queūt: niſi lima. Quibus una tantum ē facies & ab ea rotunditas: auerſis planicies: ob id tympania nominant̄. Cohærentes uidemus in conchis hac dote unguenta circunferentibus. Cætero in aqua mollis unio exēptus ꝓtinus dureſcit. Concha ipſa cum manum uidet: cōprimit ſeſe: operitq; opes ſuas: gnara propter illas ſe peti. manumq; ſi præueīat acie ſua abſcidit: nulla iuſtiore pœna: & aliis munita ſuppliciis. Quippe īter ſcopulos ꝑs maior īueīt̄. ſed in alto quoq; comitant̄ marinis canibus. nec tn̄ aures fœminarū arcentur. Quidā tradunt ſicut apibus: ita concharum examinibus ſingulas magnitudine & uetuſtate præcipuas eſſe ueluti duces: miræ ad cauendum ſolertiæ. Has urinantium cura peti. Illis captis facile cæteras pallantes retibus includi. Multo deinde obrutas ſale in uaſis fictilibus eroſa carne omni nucleos quoſdam corpoꝝ: hoc eſt uniones decidere ī ima. Vſu atteri nō dubium ē: coloremq; indiligentia mutari. Dos omnis ī cādore: magnitudine: orbe: leuore: pondere: haud promptis rebus in tantum: ut nulli duo reperiant̄ īdiſcreti. Vnde nomen unionū romanæ ſcilicet impoſuere deliciæ. Nam apud græcos non ē: nec apud barbaros īuētores eius aliud: q̄ margaritæ. Et in candore ipſo magna differentia. Clarior in rubro mari repertus. Indicus ſpecularium lapidum ſq̄mas aſſimilat: alias magnitudine præcellens. Sūma laus coloris eſt exaluminatos uocari: & ꝓcerioribus ſua gr̄a eſt. Elencos appellant faſtigata longitudine. Alabaſtroꝝ figura ī pleniore orbe deſinentes. Hos digitis ſuſpendere: & binos ac ternos auribus: fœmīarū gloria eſt. Subeunt luxuriæ eius nomina & tedia exquiſita perditione potatu. Siqdē cum id fecere crotalia appellāt: ceu ſono quoq; gaudeant: & colliſu ipſo margaritaꝝ. Affectantq; iam & pauperes lictorem fœminæ: in publico unionem eſſe dictantes. Quin & pedibus: nec crepidarum tātum obſtragulis: ſed totis ſocculis addunt. Neq; .n. geſtare iam margaritas: niſi calcent: ac ꝑ uniones etiam ambulent: ſatis ē. In nr̄o mari reperiri ſolebant: crebrius circa boſphorum thracium: ruffi ac parui in conchis: quas myas appellant. At in acarnania quæ uocat̄ pinna gignit. quo apparet non uno

conchæ gñe naſci. Namq; & Iuba tradit arabicis concham eſſe ſimilem pectini ĩſecto: hirſutam echinoꝝ mõ. Ipſum unionẽ in carne ipſa eſſe grandini ſilem. Conchæ non tales ad nos afferunt᷑. Nec in acarnania añ laudati reperiũt᷑: enormes & feri: colorisq; marmorei. Meliores circa actiũ: ſed & ii parui. Et in mauritaniæ maritimis. Alexãder Polyhiſtor: & Sudines ſeneſcere eos putãt: coloremq; expirare. Eoꝝ corpus ſolidũ eſſe manifeſtum eſt: ꝙ nullo lapſu frangunt᷑. Non autem ſemper in media carne repiũt᷑: ſed aliis atq; aliis locis. Vidimuſq; iam extremis etiã marginibus uelut e concha exeuntes. Et in quibuſdã q̃ternos: qnoſq;. Pondus ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. In britãnia puos atq; decolores naſci certũ ẽ: quoniã diuus Iulius thoracẽ quẽ Veneri genitrici in tẽplo eius dicauit: ex britannicis margaritis factum uoluerit intelligi. Lolliam Paulinã: quæ fuit Caii principis matrona: ne ſerio quidẽ aut ſolenni cerimoniarum aliquo apparatu: ſed mediocrium etiam ſponſaliũ cœna uidi ſmaragdis margaritiſq; opertam: alterno textu fulgentibus toto capite crinibus ſpiris auribus: collo monilibus digitiſq;. quæ ſumma q̃dringeſies ſeſtertiũ colligebat. Ipſam confeſtim paratam nuncupationem tabulis ꝓbare. Nec dona ꝓdigi principis fuerant: ſed auitæ opes ꝓuinciaꝝ ſcilicet ſpoliis partæ. Hic ẽ rapinarum exitus. Hoc fuit quare. M. Lollius infamatus regum muneribus ĩ toto oriente ĩterdicta amicitia a Caio Cæſare Auguſti filio uenenum biberet: ut neptis eius quadringeſies ſeſtertium opta ſpectaret᷑ ad lucernas. Computet nũc aliquis ex alia pte: q̃tum Curius aut Fabririus in triumphis tulerint: & imaginetur eoꝝ fercula: & ex altera pte Lolliam unam imperii mulierculam accubantem: non illos curru detractos q̃ in hoc uiciſſe malit? Nec hæc ſumma luxuriæ exempla ſunt. Duo fuere maximi uniones per omne æuũ: Vtrũq; poſſedit Cleopatra ægypti reginarum nouiſſima per manus orientis regum ſibi traditos. Hæc: cum exquiſitis quotidie Antonius ſaginaret᷑ epulis: ſupbo ſimul ac ꝓcaci faſtu ut regina meretrix lauticiã eius omnẽ apparatumq; obtrectans: quærẽte eo quid aſtrui magnificentiæ poſſit: reſpõdit: una ſe cœna cẽties ſeſtertiũ abſũpturã. Cupiebat diſcere Antonius: ſed fieri poſſe nõ arbitrabat᷑. Ergo ſpõſiõibus factis: poſtero die quo iudicium agebat᷑: magnificam alias cœnã: ne dies periret: ſed quotidianã Antonio appoſuit irridenti computationemq; expoſtulanti. At illa corollariũ id eſſe: conſumpturamq; ſe ea in cœna taxationẽ confirmãs: ſolãq; ſe centies ſeſtertium cœnaturam: inferri mẽſam ſecundam iuſſit. Ex præcepto miniſtri unum tãtũ uas añ eã poſuere aceti: cuius aſperitas uĩſq; in tabẽ margaritas roſoluit. gerebatq; auribus tum maxĩe ſingulare illud & uere unicum naturæ opus. Itaq; ſpectante Antonio quidnã eſſet actura: detractum alterum merſit: ac liquefactum abſorbuit. Iniecit alteri manũ .L. Plãcus iudex ſponſionis eius: eum quoq; paranti ſimili modo abſumere. Victũq; Antonium ꝓnunciauit homine irato. Comitet᷑ fama unionis eius parẽ facta illa tãtæ quæſtionis uictrice regina diſſectũ: ut eſſet in utriſq; Veneris auribus romæ ĩ pãtheo: dimidia eoꝝ cœna. Non ferẽt tñ hanc palmã. ſpoliabunt᷑q; etiã luxuriæ glr̃ia. Prior id fecerat romæ in unionibus magnæ taxationis Clodius tragœdi Aeſopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres: ne triumphatu ſuo nimis ſupbiat Antonius pene hiſtrioni compatus. Et quidẽ nulla ſponſione ad hoc ꝓductus: quo id magis regium erat: ſed ut expiret᷑ in gloria palati quid ſaperent margaritæ: atq; ut mire placuere: ne ſolus hoc ſciret: ſingulos uniones cõuiuis ad ſorbendum dedit. Romæ in ꝓmiſcuum ac frequentem uſum ueniſſe: alexãdria in ditionẽ redacta. Primum autẽ cœpiſſe circa ſyllana tp̃a minutas & uiles Feneſtella tradit manifeſto errore: cum Elius Stilo iugurthino bello unionũ nomẽ impoſitum maxime grandibus margaritis ꝓdat. Et hoc tñ æternæ ꝓpe poſſeſſionis ẽ. ſeq᷑ hæredẽ. In mancipatum uẽit: ut prædium aliquod. Conchylia & purpuras omnis ora atterit. quibus eadem mater luxuria paria pene etiã margaritis precia fecit.

DE Natura purpuræ & muricis. Ca. xxxvi.

PVrpuræ uiuũt annis plurimum ſeptenis. Latẽt ſicut murices circa canis ortum

tricenis diebus. Cōgregāť uetno tēpore: mutuoq; attritu lentorē cuiuſdā ceræ ſaliuāt: ſimili modo & murices. Sed purpuræ florē illum tingendis expetitum ueſtibus in mediis hēnt faucibus. Liquoris hic ē minimi in cādida uena. Vñ precioſus ille bibitur nigrātis roſæ colore ſublucēs. Reliquū corpus ſterile. Viuas capere contendunt: qa cū uita ſua ſuccū illū euomūt. Et maioribus quidem purpuris detracta concha auferūt. minores cum trapetis frangūt: ita demū rorē eū excipientes tyrii. Præcipuus hic aſiæ. In enynge africæ: & gætulo littore oceani. In læonica europæ. Hinc faſces ſecureſque romanæ uiam faciunt. Idemq; pro maieſtate in puericia ē. Diſtinguit ab eqte curiam. Diis aduocať placādis. omnemq; ueſtē illumīat. In triumphali miſceť auro. q̄propter excuſata & purpuræ ſit inſania. Sed unde conchyliis precia? Quis uirus graue ī ſucco: color auſterus in glauco & iraſcēti ſīlis mari. Lingua purpuræ longitudīe digitali: qua paſciť pforando reliq̄ conchylia: tanta duricia aculeo ē. Aqua dulci enecanť: & ſicubi flumini immergūť: alioqn captæ diebus qnq̄genis uiuunt ſaliua ſua. Conchæ omnes celerrime creſcunt: præcipue purpuræ. Anno magnitudinē implēt. Quod ſi hactenus tranſcurrat expoſitio: fraudatā ſe ptinus luxuria credat. Nos indiligētiæ dānet. Quāobrē pſequemur etiā officinas: ut tāq̄ in uictu frugum noſciť rō: ſic omnes qui iſtis gaudēt premio uitæ ſuæ calleāt. Concharum ad purpuras & conchylia eadē qdē ē materia: ſed diſtat temperamēto. Duo ſunt gña. Buccinum minor concha ad ſīlitudinē eius buccini: quo ſonus editur. unde & cā nomini rotunditate oris in margine inciſa. Alterum purpura uocať caliculatim pcurrente roſtro: & caliculi latere introrſus tabulato qua proferať lingua. Præterea clauatum ē ad turbinē uſq;: aculeis ī orbē ſeptenis fere: qui non ſunt buccino: ſed utriſq; orbes totidem quot hēnt ānos. Buccinum non niſi petris adhæret. Circaq; ſcopulos legiť.

Quot ſunt gña. Cap.xxxvii.

Purpuræ nomīe alio pelagiæ uocāť. Earū gña plřa. pabulo & ſolo diſcreta. Lutēſe putri limo. & algenſe enutritum alga uiliſſimum. Vtriſq; melius teniēſe ī tenei maris ora collectū. Hoc quoq; tñ etiā nū leuius atq; dilutius. Calculoſæ appellantur a calculo maris mire apto conchyliis: & longe optimo purpuris. Dialutenſe id ē uario ſoli genere paſtū. Capiunť autē purpuræ paruulis rariſq; conchis textu ueluti naſſis ī alto iactis. Inē iis eſca cluſiles mordaceſq; concharum: quales uidēus. has ſemineces: ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes. Appetunt eas purpuræ: porrectiſq; līguis infeſtant. At illæ aculeo extimulatæ claudunt ſeſe: comprimuntq; mordentia: ita pēdentes auiditate ſua purpuræ tolluntť.

Quo capiāť tpře. Ca.xxxviii.

Capi eas poſt canis ortum aut āte uernum tēpus utiliſſimum: quoniā cū fœtificauere fluxos hēnt ſuccos. Sed id tingentū officinæ ignorant: cum ſūma uertať in eo. Eximiť poſtea uena: quā diximus. Cui addi ſalem neceſſarium: ſextarios ferme in libras centenas. Macerari triduo iuſtum. qppe maior uis tanto q̄to recēſior. Feruere in plūbo: ſinguliſq; aquæ amphoris centenas atq; quinquagenas medicaminis libras æquari: ac modico uapore terreri: & ideo lōginque fornacis cuniculo. Ita deſpumatis ſubīde carnibus: quas hæſiſſe uenis neceſſe ē: decimo ferme die liquatis cortina uellus elutriatū mergiť ī expimētum. Et dōec ſpei ſatiſfiat uriť liquor. Rubeus color nigrāte deterior. Quinis lana potat horis. Rurſuſq; mergiť carminata: donec omnem ebibat ſaniē. Buccinum p ſe damnať: quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligať. nimiæq; eius nigriciæ dat auſteritatem illam nitoremq;: qui quæriť cocci. Ita pmixtis uiribus: alterū altero excitať: aut aſtringiť. Summa medicamīum in libras. Vellerum buccino ducentæ: Pelagio.cxi. Ita fit amethyſti colos eximius ille. At tyrius pelagio primum ſatiať immatura uiridiq; cortina: mox pmutať ī buccina. Laus ei ſumma in colorē ſanguinis cōcreti nigricās aſpectu. Idēq; ſuſpectu refulgens. Vnde & Homero purpureus dř ſāguis.

Romæ qñ uſus purpuræ. Cap.xxxix.

Purpuræ uſum romæ ſēp fuiſſe uideo. ſed Romulo in trabea. Nā toga prætexra

& latiore clauo Tullum Hoſtilium e regibus primum uſum : hetruſcis deuictis ſatis conſtar . Nepos Cornelius: qui diui Auguſti pricipatu obiit: Me īqt iuuene uiolacea purpura uigebat: cuius libra denariis centum uenibat: nec multo poſt rubra tarentīa. Huic ſucceſſit dibapha tyria: quæ in libras denariis mille non poterat emi. Hac Lētulus Spinter ædilis currulis prīus ī prætexta uſus improbabat᷑ . qua purpura qs nō iā īqt triclinaria facit᷑ Spīter ædilis fuit urbis cōditæ āno .dcc. Cicerone conſ. Dibapha tunc dicebat᷑: quæ bis tincta eſſet: ueluti magnifico impendio. Qualiter nunc omnes pene commodiores purpuræ tingunt᷑. In cōchyliata ueſte cætera eadem ſine buccino: prætercꝫ ius temperaturæ. Aeque pro indiuiſo humani potus excremento: dimidia & medicamina addunt᷑. Sic gignit᷑ laudatus ille pallor ſaturitate fraudata: tantoqꝫ dilucidior q̄to magis uellera eſuriunt.

DE Precio earum. Cap. xxxx.

PRecia medicamento ſunt quidem ꝑ fertilitare littoꝝ uiliora. Non tn̄ uſq̄ pelagi libras qnq̄genos nummos excedere: & buccini centenos ſciant: q iſta mercantur immenſo. Sed alia ſunt: nec habent finem uitia. iuuatqꝫ ludere impendio: & luſus gemīare miſcendo iterum: & ipſa adulterare adulteria naruræ: ſicut teſtudines tingere: argentum auro confundere: ut electra fiant: addere iis æra: ut corinthia.

DE Tingendo amethyſtio: & cocco byſſino. Ca. xxxxi.

NOn ē ſatis abſtuliſſe gēmæ nomē. Amethyſtū rurſū abſolutus īebriat᷑ tyrio: ut ſit ex utroqꝫ nomē īprobū. Thyriamethyſtus ſili luxuria duplex . Et cū confecere cōchylia: tranſire melius in tyriū putant. Pœnitentia hoc primū debet īueīſſe artifice mutante quod dānabat. īde rō ē nata. Votum quoqꝫ factum e uitio portētoſis īgeniis: & gemina demonſtrata uia luxuriæ: ut color alius operiret᷑ alio: ſuauior ita fieri leuiorqꝫ dictus. qn & terrena miſcere : coccoqꝫ tinctum tyrio tingere ut fieret his byſſinū. Coccum galariæ tubēs gramen: ut dicemus in terreſtribus : aut circa emeritā luſitaniæ in maxīa laude ē. Veꝝ ut ſimul pagant᷑ nobilia pigmenta: anniculo gramini lāguidus ſuccus. Idē a quadrimo euanidus. Ita nec recenti uires: neqꝫ ſeneſcēti. Abūde tractata eſt rō: qua ſe uiroꝝ luxa fœmīarūqꝫ forma credit ampliſſimam fieri.

DE Pinna & Pinnotere: & aq̄tiliū ſenſu. Cap. xxxxii.

COncharū gn̄is & pinna ē. Naſcit᷑ in limoſis ſubrecta ſēp: nec unq̄ ſine comite. quē pīnoterē uocāt. alii pīnophylacē: id ē ſuilla pua. alibi cācer: dapis aſſectator. Pandit ſe pinna lumībus orbum corpus intus minutis piſcibus præbens. Aſſultāt alii ꝓtinus: & ubi licentia audacia creuit: īplent eam . Hoc tempus ſpeculatus index morſu leui ſignificat. Illa ore compreſſo quicqd incluſit: exanimat. ptēqꝫ ſocio tribuit. Quo magis miror quoſdam exiſtimaſſe aquatilibus nullū in eſſe ſenſum . Nouit torpedo uim ſuam ipſa non torpens . merſaqꝫ in limo ſe occultat : piſces qui ſecuri natātes obtorpuere corripiēs. Huius iecori teneritas nulla præfert᷑. Nec mīor ſolertia ranæ : quæ in mari piſcatrix uocat᷑. eminentia ſub oculis cornicula t᷑bato limo exerit: aſſultantes piſciculos pertrahēs: donec tam prope accedant: ut aſſiliat. Sīli mō ſq̄tina & rhombus additi pīnas exertas mouent ſpecie uermiculorū. Itemqꝫ quæ uocat᷑ raia. Nam paſtinaca latrocinatur ex occulro tranſeuntes radio: quod telum eſt ei figens. Argumenta ſolertiæ huius: quod tardiſſimi piſciū hi mugilem uelociſſimum omniū hn̄tes ī uentre repiūt᷑.

DE Scolopendris Vulpibus & Glanis. Ca. xxxxiii.

SColopendræ terreſtribus ſimiles: quas centipedes uocāt: hamo deuorato omnia interanea euomūt: donec hamum egerant. deinde reſorbent. At uulpes marinæ ſili in periculo glutiunr amplius uſqꝫ ad infirma lineæ: quæ facile prærodāt. Glaucius qui & glanis uocat᷑ auerſus mordet hamos: nec deuorat: ſed eſca ſpoliat.

DE Ariete piſce. Cap. xxxxiiii.

GRaſſatur aries ut latro. Et nunc grandioꝝ nauium in ſalo ſtantium occulratus umbra: ſiquē nādi uoluptas inuitet: expectat. Nunc elato extra aquam capite: piſcantium cymbas ſpeculatur: occultuſqꝫ adnatans mergit.

DE His quæ tertiam naturam habēt non aīalium:neq; fruticum. Et de urticis & ſpongiis. Capitulum.xxxxv.

E Quidem & iis ſenſum ineſſe arbitror:q nec aīalium:neq; fruticum:ſed tertiam ex utroq; naturā habēt:urticis dico & ſpongiis. Vrticæ noctu uagantur:noctuq; mutantur:carnoſæ frondis. Iis natura ut carne ueſcantur. Vis pruritu mordax.eadēq; quæ terreſtris urticæ. Cōtrahit ergo ſe q̄maxime rigens:ac prænatante piſciculo frōdē ſuam ſpargit. Complectenſq; deuorat.alias marcenti ſimilis:& iactari ſe paſſa fluctu algæ uice contractos piſces:attrituq; petræ ſcalpentes pruritum inuadit. Eadē noctu pectines & echinos pq̄rit. Dum admoueri ſibi manum ſentit:colorem mutat:& contrahitur. Tacta uredinem mittit:paulumq; ſi fuerit interualli:abſconditur. Ora ei in radices eſſe traduntur. Excrementa per ſumma tenui fiſtula reddi. Spongiarum tria genera accipimus:ſpiſſum:ac prædurum:& aſpetum. Tragos id uocatur. Spiſſum & mollius.magis tenue denſūq; ex quo penicilli:achilleum. Naſcuntur omnes ī petris. Alunt̄ conchis: piſce:limo. Intellectum ineſſe iis apparet:quia ubi auulſorem ſēſere: cōtractæ multo difficilius abſtrahunt̄. Hoc idem fluctu pulſante faciunt. Viuere eſca manifeſto conchæ minutæ in iis repertæ oſtendunt. Circa toronem ueſci illis auulſas etiam aiunt. & ex relictis radicibus recreſcere. In petris cruoris quoq; inhæret color africis præcipue quæ generant̄ in ſyrtibus. maxime fiunt mancæ. Sed molliſſīæ circa lyciam. In profundo autem nec uentoſo:molliores. In helleſponto aſperæ. Et denſæ circa maleam. Putreſcunt in apricis locis:ideo optime in gurgitibus uiuentibus idēq; madentibus nigricans color. Adhærent nec pte nec totæ. interſunt.n. fiſtulæ quædam inanes quaternæ fere aut quinæ:per quas paſci exiſtimant̄. Sunt & aliæ: ſed ſupernæ concretæ. Et ſubeſſe membrana quædam radicibus earum intelligit̄. Viuere conſtat longo tempore. Peſſimum omnium genus earum ē: quæ aplyſiæ uocant̄:quia elui non poſſunt:in quibus maxime ſunt fiſtulæ: & reliq̄ dēſitas ſpiſſa.

DE Caniculis marinis. Cap.xlvi.

C Anicularum maxime multitudo circa eas urinantes graui periculo infeſtat. Ipſi ferunt & nubem quādam craſſeſcere ſuper capita animalium planoꝝ piſcium ſimilem prementem eos:arcentemq; a reciprocando. & ob id ſtilos præacutos lineis annexos hr̄e ſeſe:quia niſi perfoſſæ ita non recedant:caliginis & pauoris(ut arbitror) opere. Nubem.n.& nebulam cuius nomīe id malum appellant:inter aīalia illa haud ultra comperit quiſq̄. At cum caniculis atrox dimicatio. Inguina & calces: omnemq; candorē corporum appetunt. Salus una in aduerſas eundi:ultroq; terrendi. pauet.n. hominem æque:ac terret. Et ſors æqua in gurgite. Vt ad ſumma aquæ uentum eſt: ibi periculum anceps. adempta ratione contra eundi:dum conetur emergere. Et ſalus ōnis in ſociis. Funē illi religatum ab humeris eius trahunt. Hunc dimicans:ut ſit periculi ſignū:leua quatit. Dextera apprehenſo ſtilo in pugna eſt. Modicus alias tractus. Vt prope carinā uentū eſt:niſi præceleri ui repente rapiant:abſumi ſpectant. Ac ſæpe iam ſubducti e manibus auferunt̄:ſi non trahentium ope conglobato corpore ī pilæ modū ipſi ſe adiuuere. Protēdunt quidē tridentes illi. Sed monſtri ſoletria ē nauigiū ſubeundi:atq; ita e tuto præliādi. Omnis ergo cura ad ſpeculandū hoc malū īſumit̄.

DE Animantibus quæ ſilicea teſta:& quæ ſine ullo includuntur: & reliquis ſordidis aīalibus. Capitulum.xlvii.

C Ertiſſima eſt ſecuritas uidiſſe planos piſces:quia nūq̄ ſūt: ubi maleficæ beſtiæ. Qua de cauſa urinantes ſacros appellant eos. Silicea teſta incluſis fatēdum eſt nullum eſſe ſenſum ut oſtreis. Multis eadem natura quæ frutici ut olothyris:pulmonibus:ſtellis. Adeoq; nihil nō gignit̄ in mari ut cauponaꝝ etiam æſtiua aīalia pernici moleſta ſaltu:aut quæ capillus maxime celat:exiſtant:& circumglobata eſcæ ſæpe extrahuntur. Quæ cauſa ſōnium piſciū in mari noctibus infeſtare exiſtimat̄. Quibuſdā uero ipſis innaſcūt̄:quo in numero chalcis accipitur.

DE Venenatis marinis. Cap.xlviii.

NEc uenena ceſſant dira ut in lepore:qui in indico mari etiam tactu peſtilens: uomitum diſſolutionemq; ſtomachi protinus creat. In noſtro offa informis: colore tantum lepori ſimilis. In indis & magnitudine & pilo duriore. Tantū uiuus ibi capitur. Eq; peſtiferum aīal araneus ſpinæ in dorſo aculeo noxius. Sed nullū uſq̄ execrabilius q̄ radius ſuper caudam eminēs trigonis:quam noſtri paſtinacā appellāt. Quin conchylii magnitudine arbores infixus radici necat. Arma ut telum perforat & ferri & ueneni malo.

DE Morbis piſcium. Cap.xlix.

MOrbos uniuerſa gn̄a piſcium ut cætera aīalia etiam fera non accipimus ſentire. Verum ægrotare ſingulos manifeſtum facit aliquorum macies: cum in eodem genere præpingues alii capiant.

DE Gn̄atiōe eoꝝ mira. Cap.L.

QVonam modo gn̄ent:deſiderium & admiratio hominum differri non patitur. Piſces arrritu uentrium coeunt:tanta celeritate ut uiſum fallant. Delphini & reliq̄ cete ſili modo:& paulo diutius. Fœmīa piſcis coitus tp̄e maré ſeqt̄: uentrē eius roſtro pulſans. Sub ptu mares fœminam ſilirer oua ueſcētes eaꝝ. Nec ſatis ē gn̄ationi per ſe coitus:niſi editis ouis inter ſe uerſando mares & fœminæ uitale aſpſerīt uirus. Non omnibus id contingit ouis in tanta multitudīe:alioqn replerentur maria & ſta-gna:cum ſinguli uteri innumerabilia concipiāt.

Item de generatione.& q piſces oua piāt. Cap.Li.

PIſcium oua in mari creſcunt. quædam ſumma celeritate ut murenarum. quædā paulo tardius. Plani piſcium:q̄bus cauda non obeſt:aculeiq; ut teſtudīes & raiæ in coitu ſuperueniunt. Polypi crine uno fœminæ naribus adnexo. Sæpiæ & lolligines linguis componentes inter ſe brachia:& in contrariū nātes:& pariunt ore. Sed polypi in terram uerſo capite coeūt. Reliqua mollium tergis:ut canes. Item locuſtæ & ſqllæ. Cancri ore. Ranæ ſuperueniūt: prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente: poſterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras quas gyrinos uocant: oculis tm̄ & cauda inſignes. mox pedes figurantur:cauda findente ſe in poſteriores. Mirumque ſemeſtri uita reſoluuntur in limum nullo cernente. & rurſus uernis aqs renaſcuntur quæ fuere natæ:perinde occulta rōne cum ōnibus ānis id eueīat. Et mytuli & pectīes ſponte naturæ in harenoſis proueniunt. Quæ durioris teſtæ ſūt:ut murices purpuræ ſaliuario lentore. Sicut aceſcēte humore culices:atque ſpuma maris incaleſcēte cum admiſſus ē hymber. Quæ uero ſiliceo tegmīe opiūtur: ut oſtrea putreſcēte limo: aut ſpuma circa nauigia diutius ſtāte:defixoſq; palos:& lignū maxīe. Nup cōptū ī oſtrea-riis:humorē iis fœtificum lactis modo effluere. Anguillæ atterūt ſe ſcopulis. ea ſtrigmēta uiueſcūt. Nec alia ē eaꝝ ꝓcreatio. Piſciū diuerſa genera nō coeūt præter ſq̄tinā & ranam:ex q̄bus naſcit̄ priori pte ranæ ſimilis:& nomē ex utroq; compoſitum apud græcos trahit. Quædā tēpore āni gignūt̄:& in humore ut ī terra. Vere pectines:lima-ces:hirudīes. eodē tēpore euaneſcunt. Piſciū autē lupus & trichias bis āno parit. Et ſaxatiles omnes. Mulli ter:ut chalcis:cyprinus:exien. Scorpiones bis ac ſargi uere & autūno. Ex planis ſq̄tina ſola autūno:occaſu uergiliaꝝ. Plurimi piſcium tribus mē-ſibus:aprili:maio:iunio. Salpæ autūno. Spari:torpedo:ſq̄li circa æqnoctium. Molles uere. Sæpia omnibus mēſibus. Oua eius glutino atramēti ad ſpeciē uuæ cohærentia maſculus ꝓſeqt̄ afflatu:alias ſterileſcūt. Polypi hyeme coeūt. Pariūt uere oua tortili uibrata pampino:tanta fœcunditate:ut multitudīem ouoꝝ occiſi nō recipiāt cranos capitis:quæ prægnātes tulere. Ea excludūt qnq̄geſīo die. e q̄bus multa ꝓpter numeꝝ intercidunt. Locuſtæ & reliqua tenuioris cruſtæ ponūt oua ſupra oua:atq; ita īcubāt. Polypus fœmīa modo in ouis ſedet:modo cauernam cācellato brachiorum implexu claudit. Sæpia in terreno parit:inter harūdines aut ſicubi enata alga. Excludit qntode-cimo die. Lolligines in alto cōferta oua edūt ut ſæpiæ. Purpuræ:murices:eius denicq; generis uere pariunt. Echini oua pleniluniis hn̄t hyeme. Et cocleæ hyberno tempore

naſcũtur. Torpedo octogenos fœtus hñs inuenit᷑. Ea quæ ĩtra ſe parit oua præmollia in alium locum uteri tranſferẽs: atque ibi excludẽs. Sĩli modo omnia quæ cartilaginea appellauimus: ita fit ut ſola piſcium & aĩal pariant: & oua cõcipiãt. Silurus mas ſolus omnium edita cuſtodit oua: ſæpe & quinquagẽis diebus ne abſumãt᷑ ab aliis. Ceteræ fœminæ in triduo excludunt: ſi mas attigit. Acus ſiue belonæ unius piſcium dehiſcẽte ꝓpter multitudinem utero parit. A ꝑtu calleſcit uulnus: quod & in cæcis ſerpẽtibus tradũt. Mus marinus ĩ terras ſcrobe effoſſa parit oua: & rurſus obruit terra. Triceſio die refoſſa aperit. fœtumque in aquam ducit.

DE Uuluis piſcium. Cap. Lii.

ERrythini & chanæ uuluas habere tradunt᷑. Qui trochos appellat᷑ a græcis ipſe ſe inire. Aquatilium omnium fœtus inter initia uiſu carẽt.

DE Longiſſima uita piſcium. Ca. Liii.

a AEui piſcium memorandum nuꝑ exẽplum accepimus. Pauliſipum uilla ẽ cãpaniæ haud procul neapoli. In ea in Cæſaris piſcinis a Pollione Vedio coniectum piſcẽ: ſexageſimum poſt annũ expiraſſe ſcribit Anneus Seneca. Duobus aliis æq̃libus eius ex eodẽ genere etiã tunc uiuẽtibus. Quæ mẽtio piſcinaꝝ admonet: ut paulo plr̃a dicamus hac de re: priuſq̃ digrediamur ab aquatilibus.

DE Viuariis oſtrearum. & qs ea prius inuenerit. Cap. Liiii.

OStreaꝝ uiuaria primus õniũ Sergius Orata ĩuenit ĩ baiano: ætate. L. Craſſi oratoris añ marſicũ bellũ. nec gulæ cã: ſed auariciæ: magna uectigalia tali ex ĩgenio ſuo ꝑcipiẽs. Vt q prius pẽſiles ĩueñt balineas ita mãgonizatas uillas ſubĩde uẽdẽdo. Iis primus optimũ ſaporẽ oſtreis lucrinis adiudicauit: quãdo eadẽ aq̃tilia genera alibi atq; alibi meliora. Sicut lupi piſces in tyberi amne inter duos pontes: rombus rauennæ: murena in ſicilia: elops rhodi: & alia genera ſimiliter: ne culinaꝝ cẽſura pagat᷑. Nondũ britannica ſeruiebant littora: cum Orata lucrina nobilitabat. Poſtea uiſũ tãti in extrema italia petere brunduſium oſtreas ac uelitis. Sed ĩter duos ſapores nuꝑ excogitatum famem longæ aduectionis a brũduſio cõpaſcere in lucrino. Eadẽ ætate prior Lucinius Murena reliquoꝝ piſciũ uiuaria ĩuenit. Cuius deĩde exẽplũ nobilitas ſecuta ẽ. Philippus: Hortẽſius. Lucullus exciſo etiã monte iuxta neapolim maiore ĩpendio q̃ uillã ædificauerat: euripũ & maria admiſit. Qua de cauſa Magnus Põpeius Xerxẽ togatum eum appellabat. Quadraginta ipſius piſcinæ. A defuncto illo uenire piſces.

Quis primus murenaꝝ uiuaria fecerit. Cap. Lv.

MUrenarum uiuarium priuatim excogitauit Chirrus añ alios: qui cœnis triumphalibus Cæſaris dictatoris ſex milia numero murenaꝝ mutua appẽdit. Nam ꝑmutare qdẽ precio noluit: aliaue merce. Huius uillã inter q̃ modicũ. xl. piſcinæ uẽdiderũt. Inuaſit deinde ſingulorum piſcium amor. Apud baulos in pte baiana piſcinã habuit Hortẽſius orator. Murenam adeo dilexit: ut exanimatã fleſſe credat᷑. In eadẽ uilla Antonia Druſi murenæ quam diligebat in aures addidit: cuius propter famam nõnulli baulos uidere cõcupiuerunt.

DE Cocleaꝝ uiuariis. & qs primus ĩſtituit. Cap. Lvi.

COclearũ uiuaria ĩſtituit Fuluius Lupinus ĩ tarqniẽſi paulo añ ciuile bellum: quod cum Pompeio Magno actum ẽ: diſtĩctis quidem generibus earum: ſepatĩ ut eſſent: albæ quæ in reatino agro naſcũt᷑. ſepatĩ illyricæ: qbus magnitudo præcipua. africanæ: qbus fœcũditas. ſolitanæ quibus nobilitas. Quin & ſaginã eaꝝ cõmẽtatus eſt. Sapa & farre: aliiſq; generibus: ut cocleæ quoq; altiles ganeam implerent. Cuius artis gloria in eam magnitudinem perducta ſit: ut octoginta quadrantes caperent ſigulaꝝ calices auctor ẽ. M. Varro.

DE Piſcibus terrenis. Cap. Lvii.

PIſcium genera etiã nũ a Theophraſto mira produntur circa babylonis rigua decedẽtibus fluuiis ĩ cauernas aq̃s hñtes remanere. Quoſdã ĩde exire ad pabula pennulis gradientes crebro caudæ motu. contraq; uenãtis refugere in ſuas cauernas:

& ĩ iis obuerſos ſtare. Capita eorũ eſſe ranæ marinæ ſimilia : reliquas partes gobiorũ: brãchias ut cæteris piſcibus. Circa heracleã & toronẽ & lycũ amnẽ eſſe multipharia. In ponto unum genus eſſe: quod extremas fluminum aquas ſectet̃: cauernaſq; ſibi faciat in terra. atq; in iis uiuat etiam reciprocis ãnibus ſiccato littore. Effodi ergo. motu demum corporum uiuere eos approbant. Circa heracleam eandem eodemq; lyco ãne decedente ouis relictis in limo generari piſces qui ad pabula petenda palpitent exiguis brãchiis. Quod fieri non indigo humoris : propter quod & anguillas diutius uiuere exemptas aquis. Oua autem in ſicco maturari: ut teſtudinum. Eadem ĩ ponti regione apprehendi in glacie piſcium quoſdam maxime gobiones non niſi patinarũ calore uitalem motum fatẽtes. In iis quidẽ tametſi mirabilis: ẽ aliqua rõ. Idem tradit in paphlagonia effodi piſces gratiſſimos cibis terrenos altis ſcrobibus. in his locis ubi nullæ reſtagnent aquæ. Miratq; & ipſe gigni ſine coitu. Humoris quidem uim aliquã ineſſe quã puteis arbitrat̃: cum nonnulli reperiant̃ piſces. Quicqd ẽ hoc certe minus admirabilem talparũ facit uitã ſubterranei aĩalis : niſi forte uermium terrenorũ & iis piſcibus natura ẽ.

DE Muribus nili. Cap. Lviii.

VErum õnibus iis fidẽ nili ĩundatio affert omnia excedentem miracula. Quippe deturgente eo muſculi reperiant̃ inchoato opere genitalis aquæ terræq;: iã parte corporis uiuentes nouiſſĩa effigie: etiã num terrena.

DE Anthia piſce: & quomodo capiat̃. Cap. Lix.

NEc de ãthia piſce ſileri conuenit. Itaq; pleroſq; aduerto credidiſſe apud chelidonias inſulas: q̃s diximus aſiæ ſcopulos in mari ante promontorium ſitas. Ibi frequens hic piſcis. & celeriter capit̃ uno gñe: puo nauigio & concolori ueſte: eadẽq; hora p aliquot dies continuos piſcator enauigat certo ſpatio. eſcamq; proiicit. qcqd ex eo mutet̃: ſuſpecta fraus prædæ ẽ. Cauenſq; quod timuit: cum id ſæpe factum eſt: unus aliquando conſuetudine inuitatus anthias eſcam appetit. Notat̃ hic intentiõe diligenti: ut auctor ſpei: cõciliatorq; capturæ. neq; .n. ẽ difficile cum p aliquot dies ſolus accedere audeat: tandem & aliquos ĩueĩt: paulatĩ comitatior. Poſtremo greges adducit innumeros: iam uetuſtiſſĩs qbuſq; aſſuetis piſcatorem agnoſcere: & cibum e manu rapere. Tum ille paulum ultra digitos ĩ eſca iaculatus hamum ſigulos inuolat uerius q̃ capit: ab umbra nauis breui conatu abſtrahens: ita ne cæteri ſẽtiãt alio ĩtus excipiẽte cẽtonibus raptũ: ne palpitatio ulla aut ſonus cæteros abigat. Conciliatorẽ noſſe ad hoc prodeſt: ne capiat̃. pcit piſcator fugituro in reliquum gregem. Ferũt diſcordẽ ſotium duci ſotii inſidiatum pulchre noto cepiſſe maleficia uoluntate. Agnitum in macello a ſocio cuius iniuria erat: & dati dãni formula ex edicto cõdẽnatum. Addit Mutianus æſtimata lite decem libris. Idem ãthiæ cum unum hamo teneri uiderint: ſpinis quas in dorſo ſerratas habent lineã ſecare traduntur: eo qui tenetur extendẽte: ut præcidi poſſit. At inter ſargos ipſe q tenet̃ ad ſcopulos lineã terit.

DE Stellis marinis. Cap. Lx.

PRæter hæc claros ſapientia auctores uideo mirari ſtellam in mari. Ea figura eſt pua admodum caro intus: extra duriore callo. Huic tã igneum feruorem eſſe tradunt: ut omnia in mari contacta adurat. Omnem cibum ſtatĩ pagat. Quibus ſit hoc cognitum experimentis: haud facile dixerim. Multo mirabilius dixerim id cuius experiendi quotidie occaſio eſt.

DE Dactylis eorũq; miraculis. Cap. Lxi.

COncharum e gñe ſunt dactyli ab humanorum unguium ſilitudĩe appellati. Iis natura in tenebris remoto lumĩe: alio fulgore clarere : & quãto magis humorẽ habeãt. Lucere ĩ ora mãdentium. Lucere in manibus: atq; etiam in ſolo: ac ueſte decidẽtibus guttis: ut pculdubio pateat: ſucci illam naturam eſſe: quã miremur etiam in corpore.

DE Inimicitiis & amicitiis ĩter ſe aq̃tilium. Cap. Lxii.

SVnt & inimicitiarũ atq; cõcordiæ miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrãt. Cõger & murena caudas ĩter ſe prærodentes. Polypum in tãtum locuſta pauet:

ut ſi iuxta uiderit:oīno moriat̃. Locuſtā cōger. Rurſus polypū cōgri lacerāt. Nigidius auctor ē prærodere caudā mugili lupū. eoſdēq; ſtatis mēſibus cōcordes eſſe. Omnes autem uiuere: qbus caudæ ſic āputēt̃. At ɔ cōtrario amicitiæ exēpla ſūt: præter illos de quorum dixīus ſocietate. Balenæ muſculus quādoq; prægraui ſuperciliorum pōdere obruris eius oculis īfeſtātia magnitudīem uada prænūtiās demonſtrat. oculorumque uice fungit̃. Hinc uolucrum naturæ dicentur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. X.

DE Natura auium. Cap. i.

SEQVITVR NATVRA AVIVM: QVARVM grādiſſimi & pene beſtiarū generis ſtrutiocameli. Africi uel æthiopici altitudinem eqtis inſidentis equo excedunt: celeritate uīcunt. ad hoc demum datis pennis ut currentem adiuuent. Cætero non ſunt uolucres: nec a terra tollunt̃. Vngulæ iis ceruinis ſīles: qbus dimicāt: biſulcæ comprehēdēdis lapibus utiles: quos ī fuga cōtra ſequentes īgerūt pedibus. Concoquēdi ſine delectu deuorata mira natura. Sed non minus ſtoliditas: ī tāta reliqui corporis altitudīe cū colla frutice occultauerint: latere ſeſe exiſtimantiū. Premia ex iis oua ꝓpter āplitudīem ꝑ qbuſdā hīta uaſis: conoſq; bellicos & galeas adornantes pennæ.

DE Phœnice. Cap. ii.

AEthiopes atq; indi diſcolores maxime: & inenarrabiles ferunt aues. Et añ ōnes nobilem arabiæ phœnicem. haud ſcio an fabuloſe unum in toto orbe: nec uiſū magnopere. Aquilæ narrat̃ magnitudine: auri fulgore circa colla: cætera purpureus: cæruleam roſeis caudam pēnis diſtinguentibus. Criſtis faciem: caputq; plumeo apice honeſtare. Primus atq; diligentiſſimus togatorum de eo prodidit Manilius ſenator ille maximis nobilis doctrinis: doctore nullo. Auctor eſt neminem extitiſſe q uiderit ueſcentem. Sacrum in arabia ſoli eſſe. Viuere annis ſexcentis ſexaginta. Seneſcētem caſia: turiſq; ſurculis conſtruere nidum: replere odoribus: & ſuperemori. Ex oſſibus deinde ac medullis naſci primo ceu uermiculum. inde fieri pullum. Principioq; iuſta funeri priori reddere: & totum deferre nidum ꝓpe pancaiam in ſolis urbem: & in ara ibi deponere. Cum huius alitis uita magni conuerſionem anni fieri prodit idē Manilius. Iterumq; ſignificationes tempeſtatum & ſyderum eodem reuerti. Hoc autē circa meridiem incipere: quo die ſignum arietis ſol intrauerit. Et fuiſſe eius conuerſionis annum prodente ſe. P. Licinio. M. Cornelio cōſſ. ducēteſimum quintumdecimum. Cornelius Valerianus phœnicem deuolauiſſe in ægyptum tradit. Q. Plautio. Sex. Papinio conſſ. Allatumq; eſſe in urbē Claudii principis cenſura: anno urbis. dccc. Et in comitio propoſitum: quod actis teſtatum ē. Sed quæ falſa eſſe nēo dubitarit.

DE Aquilis. Cap. iii.

EX iis quas nouimus: aquilæ maximus honos: maxīa & uis. Sex earum genera. Melenætos a græcis dicta: eadēq; in ualeria minima magnitudine: uiribus præcipua: colore nigricans. Sola aquilarum fœtus ſuos alit. Cæteræ (ut dicemus) fugant. Sola ſine clāgore: ſine murmuratione. Conuerſat̃ autem in montibus. Secūdi generis pygargus in oppidis & in campis albicante cauda. Tertii morphos quam Homerus & parcnon uocat. aliqui & plancū & anatariam. Secunda magnitudine & ui. huicque uita circa lacus. Phœmonœ Apollinis dicta filia dentes ei eſſe prodidit. mutæ alias

catẽti lingua. Eandẽq; aquilarũ nigerrimam: prominẽtiore cauda. cõfẽſit & Boetius. Ingeniũ eſt ei teſtudines raptas frangere e ſublimi iaciendo: quæ ſors interemit poetã Aeſchylum: prædictam fatis (ut ferunt) eius diei ruinam ſecura cæli fide cauentẽ. Item quarti generis eſt percepterus. eadẽ morat̃ p lacus: uulturina ſpecie: alis minimis: reliquas magnitudine añcellẽs: ſed ĩbellis & degener: utpote quam uerberet coruus. Eadẽ ieiunæ ſemp auiditatis: & querulæ murmurationis. ſola aquilarum exanima fert corpora. Cæteræ: cum occidere: conſidunt. Hæc facit ut quintum genus gneſion uocetur uelut uerum ſolumq; incorruptæ originis: media magnitudine: colore ſubrutilo: rarꝫ conſpectu. Supeſt halietus: clariſſima oculorum acie: librãs ex alto ſeſe. uiſoq; ĩ mari piſce: præceps in eum ruẽs: & diſcuſſis pectore aquis: rapiens. Illa quam tertiã diximus circa ſtagna aquaticas aues appetit: mergẽtes ſe ſubĩde: dõec ſopitas laſſataſq; rapiat. Spectanda dimicatio: aue ad pfugia littorum tẽdẽte: maxime ſi condẽſa harundo ſit. Aquila in deiectu abigente alia: & cum appetit in lacus cadẽte: umbramq; ſuã nanti ſub aqua a littore oſtẽdẽte. Rurſus aue in diuerſa: & ubi minime ſe credat ſpectari: emergẽte. Hæc cã ẽ gregatim auibus natãdi: quia plres ſimul non infeſtant̃: reſperſu pẽnarum hoſtẽ occæcantes. Sæpe & aquilæ ipſæ non tolerantes pondus apprehẽſum una mergunt̃. Halietus tantum implumes etiam num pullos ſuos pcutiens ſubinde cogit aduerſos intueri ſolis radios. & ſi cõniuẽtẽ flẽtẽq; aĩaduertit: præcipitat e nido uelut adulterinum & degenerẽ. Illum cuius acies firma cõtraſteterit: educat. Halieti ſuum genus non hñt: ſed ex diuerſo aquilarum coitu naſcunt̃. Id quidẽ quod ex iis natum ẽ: in oſſifragis genus hẽt: e quibus uultures progenerant̃ minores. & ex iis magni qui omnino nõ generant. Quidam adiiciunt genus aquilæ quam barbatã uocãt: thuſci uero oſſifragam: tribus primis: & quinto aquilarum gñi medificat̃. Nido lapis ætites: quẽ aliqui dixere gagiten: ad multa remedia utilis: nihil igne depdẽs. Eſt autẽ lapis iſte prægnans: ĩtus cum quatias alio uelut in utero ſonante. ſed uis illa medica: non niſi in nido direptis. Nidificat ĩ petris & arboribus. Pariunt oua terna. Excludũt pullos binos: uiſi ſunt & tres aliquando. Alterum expellunt: tedio nutriẽdi. Quippe eo tpr̃e ipſis cibum negauit natura proſpiciens: ne omnium ferarum fœtus rapetẽt̃. Vngues quoq; earũ inuertunt̃ diebus iis. Albeſcunt inedia pẽnæ: ut merito ptus ſuos oderint. Sed eiectos ab iis cognatum genus oſſifragi excipiunt: & educant cum ſuis. Verum adultos quoq; pſequit̃ parẽs: & longe fugat: æmulos ſcilicet rapinæ. Et alioqn unum par aquilarum magno ad populandum tractu ut ſatiet̃: indiget. Determinãt ergo ſpatia: nec in proximo prædãt̃. Rapta non protinus ferunt: ſed primo deponũt. exptæq; pondus tunc demum abeunt. Oppetunt non ſenio nec ægritudine: ſed fame: intantum ſuperiore accreſcẽte roſtro: ut adũcitas aperiri non queat. A meridiano autem tpr̃e operant̃: & uolant. prioribus horis diei donec impleant̃ hominum conuẽtu fora ignauæ ſedẽt. Aquilarꝫ pẽnæ mixtas reliquarum alitum pẽnas deuorant. Negant unq̃ ſolã hãc alitẽ fulmĩe exanimatã. Ideo armigerã Iouis conſuetudo iudicauit.

Quãdo legionum ſigna eſſe cœperint. Cap. iiii.

ROmanis eam legionibus. C. Marius in ſecundo conſulatu ſuo proprie dicauit. Erat & antea prima cum quattuor aliis lupis: minotauris: equis: apris: quæ ſingulos ordines añibant. Paucis añ annis ſola in aciem portari cœperat. Reliq̃ in caſtris relinquebant̃. Marius in totum ea abdicauit. Ex eo notatum non fere apud legiones unq̃ hybernatum eſſe in caſtris: ubi aquilarum non ſit iugum. Primo & ſecundo gñi non minorum tantum quadrupedum rapina: ſed etiam cum ceruis prælia. Multum puluerem uolutatu collectum inſidẽs cornibus excutit in oculos: pẽnis ora uerberãs: donec præcipitet in rupes. Nec unus hoſtis illi ſatis eſt. Acrior ẽ cum dracone pugna: multoq; magis anceps etiam ſi ĩ aere. Oua hic conſectatur aquilæ auiditate malefica. At illa ob hoc rapit ubicũq; uiſũ. Ille multiplici nexu alas ligat: ita ſe ĩplicãs ut ſimul decidat.

Mirum de aquila. Cap. v.

ESr pcelebris apud ſeſton urbē aquilæ gloria educatam a uirgine rettuliſſe gratiā: aues primo mox deinde uenatus aggerētē. Defuncta poſtremo ī rogum accēſū eius inieciſſe ſeſe: & ſimul conflagraſſe. Quamobcauſam incolæ: quod uocant heroū: in eo loco fecere appellatum Iouis & uirginis: quoniam illi deo ales aſcribit᷑.

DE Vulturibus. Cap. vi.

uVlturum præualēt nigri. Nidos nemo attigit: ideo etiam fuere qui putarēt illos ex aduerſo orbe aduolare falſo. Nidificant. n. in excelſiſſimis rupibus. fœtus q̄dem ſæpe cernunt᷑ fere bini. Vmbricius aruſpicum in noſtro æuo peritiſſius parere tradit oua tredecim. Vno ex iis reliq̄ oua nidumq; luſtrare: mox abiicere. Triduo autē ante aut biduo uolare eos ubi cadauera futura ſunt.

DE Sanquale. Cap. vii.

sSAnqualem auē atq; īmuſulū augures romani magnæ quæſtioni habēt. Immuſulum aliqui uulturis pullum arbitrant᷑ eſſe: & ſanqualem oſſifragam. Maſſurius ſanqualem oſſifragam dicit eſſe. Immuſulū autem pullum aq̄læ: priuſq̄ albicet cauda. Quidam poſt Mutium augurem uiſos nō eſſe romæ confirmauere. Ego: quod ueriſimilius eſt: in deſidia rerum omnium non arbitror agnitos.

DE Accipitribus. Cap. viii.

aACcipitrum gñ̄a ſedecim īuenimus. Ex iis circon claudum altero pede ꝓſperrimi augurii nuptialibus negociis & pecuariæ rei. Triorchē a numero teſtiū: cui prīcipatum in auguriis Phemonœ dedit. Buteonem hūc appellant romani. Familia etiā ex eo cognominata cum proſpero auſpicio in ducis naui ſediſſet. Eſaloa græci uocāt: qui ſolus omni tempore apparet. Cæteri hyeme abeunt. Diſtinctio generum ex auiditate. Alii non niſi ex terra rapiunt auem. Alii non niſi circa arbores uolitantem. Alii ſedentem in ſublimi. Aliqui uolantem in aperto. Itaq; & columbæ nouere ex iis pericula: uiſoq; conſidunt: uel ſubuolant: contra naturam eius auxiliantes ſibi: in inſula africæ cerno in oceano. Accipitres totius maſſiliæ humi fœtificant. Nec alibi naſcunt᷑: illis aſſueti gentibus. In thraciæ p̄te ſup̄ amphipolin homines atq; accipitres ſocietate quadam aucupantur. Hi ex ſiluis & arundinetis excitant aues. illi ſupuolātes deprimunt. Rurſus captas aucupes diuidunt cum iis. Traditum ē miſſas ī ſublīe ibi excipere eos: & cum tempus ſit capturæ: clangore ac uolatus genere inuitare ad occaſionem. Simile quiddam lupi apud mæotin paludem faciunt. nam niſi partem a piſcantibus ſuam accepere: expanſa eorum retia lacerant. Accipitres auium nō edūt corda. Nocturnus accipiter cymindis uocat᷑: rarus etiam in ſiluis: interdiu minus cernēs. Bellum ītern eciuum gerit cum aquila. cohærēteſq; ſæpe prehendunt᷑.

DE Cocyce quæ a ſuo genere interimitur. Cap. ix.

cCOcyx ex accipitre uidet᷑ fieri: tempore anni figuram mutans: quoniam tūc non apparēt reliqui: niſi ꝑquāpaucis diebus. Ipſeq; modico tempore æſtatis uiſus: non cernit᷑ poſtea. Eſt autem neq; aduncis unguibus ſolus accipitrum: nec capite ſilis illis: neq; alio q̄ colore: at rictu columbi potius. Quin abſumit᷑ ab accipitre: ſi quando una apparuere. Sola omnium auis a ſuo genere interēpta. Mutat autem & uocem. Procedit uere. Occultatur caniculæ ortu. Semperq; parit ī alienis nidis: maxime paliūbiū maiori ex p̄te ſingula oua: quod nulla alia auis: raro bina. Cauſa ſubiiciendi pullos putat᷑: ꝙ ſciat ſe inuiſam cunctis auibus: nam minuta quoq; infeſtant. Ita nō fore rutam gñ̄i ſuo ſtirpem opinat᷑: ni fefellerit. Quare nullum facit nidum. alioq̄n trepidum animal. Educat ergo ſubditum adulterato fœta nixu. Ille auidus ex natᷓ præripit cibos reliquis pullis. Itaq; pingueſcit: & nitidus in ſe nutricē conuertit. Illa gaudet eius ſpecie. miratq; ſeſe ipſam: ꝙ talem pepererit. Suos comparatione eius damnat: ut alienos. Abſumiq; etiam ſe inſpectāte patit᷑: donec corripit ipſam quoq; iā uolādi potens. Nulla tū auium ſuauitate carnis comparat᷑ illi.

DE Miluis. Cap. decimum.

MIlui ex eodem accipitrum genere magnitudīe differūt. Notatū ī iis rapaciſſīam & famelicā ſemp alitē: nihil eſculenti rapere ūq̄ ex funeꝝ ferculis: nec olympiæ ex ara. Ac ne ferētiū qdē manibus: niſi lugubri municipioꝝ immolātiū oſtēto. Iidem uident̃ artē gubernandi docuiſſe caudæ flexibus in cælo monſtrāte nata quod opus eſſet in profūdo. Milui & ipſi hybernis menſibus latent: non tamen ante hirūdines abeūtes. Tradūt̃ autem & ſolſtitiis affici podagra.

Digeſtio auium per genera. Cap.xi.

VOlucrū prima diſtinctio pedibus maxime cōſtat. Aut.n. adūcos ūgues habent: aut digitos: aut palmipedū in genere ſūt: uti āſeres: & aquaticæ fere aues. Adūcos ūgues habentia carne tantū ueſcūt̃ ex parte magna.

DE Inauſpicatis auibus Cornice: Coruis: Bubone. Cap.xii.

COrnices & alio pabulo. Atq; duriciam nucis roſtro repugnātem uolantes ī altū in ſaxa tegulaſue iaciunt iterum ac ſæpius: donec q̄ſſatam perfringere queāt. Ipſa ales eſt inauſpicatæ garrulitatis: a quibuſdam tamen laudata. Ab arcturi ſydere ad hirundinum aduentum notat̃: eam in Mineruæ lucis templiſq; raro: alicubi ōino non aſpici: ſicut athenis. Præterea ſola hæc etiam uolantes pullos aliq̄diu paſcit. Inauſpicatiſſima fœtus tempore: hoc eſt poſt ſolſtitium. Cæteræ omnes ex eodem gñe pellunt nidis pullos: ac uolare cogunt. Sicut & corui: qui & ipſi non carne tantū alūt: ſed robuſtos quoq; fœtus ſuos fugant longius. Itaq; paruis in uicis non plus bina coniugia ſunt. Circa cranonem quidem theſſaliæ ſingula perpetuo. Genitores ſoboli loco cedunt. Diuerſa in hac & ſupradicta alite quædam. Corui an̄ ſolſtitium generāt. Item ægreſcunt ſexagenis diebus: ſiti maxime: anteq̄ fici coquant̃ autumno. Cornix ab eo tempore corripit̃ morbo. Corui pariunt cū plurimum quinos. Ore eos parere aut coire uulgus arbitrat̃. Ideoq; grauidas ſi ederint coruinum ouum: per os partum reddere. atq; in totum difficulter parere: ſi tecto inferant̃. Ariſtoteles negat. Non hercule magis: q̄ in ægypto ibim. Sed illam exoſculationem: quæ ſæpe cernit̃: qualem in columbis eſſe. Corui in auſpiciis ſoli uident̃ intellectū habere ſignificationum ſuaꝝ. nam cum mediæ hoſpites occiſi ſunt: omnes e peloponneſo & attica regione uolauerunt. Peſſima eoꝝ ſignificatio cum glutiunt uocem uelut ſtrangulati. Vncos ungues & nocturnæ aues habent: ut noctuæ: bubo: ululæ. Omnium horum hebetes interdiu oculi. Bubo funebris & maxime abominatus publicis præcipue auſpiciis. Deſerta īcolit: nec tantum deſolata: ſed dira etiam: & inacceſſa. Noctis monſtrum: nec cantu aliquo uocali: ſed gemitu. Itaq; in urbibus: aut omnino in luce uiſus: dirum oſtētum eſt. Priuatorum domibus inſidentem plurimum ſcio non fuiſſe feralem. Volat nūq̄ quo libet: ſed tranſuerſus aufert̃. Capitolii cellam ipſam intrauit Sex. Papellio Iſtro: .L. Pedanio conſſ. propter quod nonis martiis urbs luſtrata ē eo āno.

DE Incendiaria. Cap.xiii.

i INauſpicata ē & incēdiaria auis: ꝑptet quā ſæpenumero luſtratam urbem ī ānalibus inuenimus: ſicut .L. Craſſo. C. Mario conſſ. Quo anno & bubone uiſo laſtrata ē. Quæ ſit auis ea nec reperit̃: nec tradit̃. Quidam ita interpretāt̃ incēdiariam eſſe: quæcūq; apparuerit carbonem ferens ex aris uel altaribus. Alii ſpinturnicem eam uocāt. Sed hæc ipſa quæ eſſet inter aues: qui ſe ſcire diceret: non inueni.

DE Cliuina. Cap.xiiii.

CLiuinam quoq; auem ab antiquis nominatam animaduerto ignorari. Quidā clamatoriam dicunt: Labeo ꝓhibitoriā. Et apud Nigidiū ſubis appellat̃ auis: quæ aqlaꝝ oua frāgat. DE Auibus incognitis. Cap.xv.

SVnt præterea complura genera depicta in hetruſca diſciplina ſæculis non uiſa: quæ nunc defeciſſe mirum eſt: cū abūdēt etiā quæ gula hūana populat̃.

DE Auibus nocturnis. Cap.xvi.

EXternorum de auguriis peritiſſime ſcripſiſſe Illapſas nomine putat̃. Is tradit

noctuā bubonē picū arbores cauātē trogonē cornicem a cauda de ouo exire: quoniā pondere capitū peruersa oua posteriorē ptē corpoꝝ fouēdā matri applicēt.

DE Noctuis. Cap.xvii.

NOctuaꝝ contra aues sollers dimicatio. Maiore circundatæ multitudīe resupinæ pedibus repugnant: collectæq; in arcum rostro & unguibus totæ tegūt̃. Auxiliat̃ accipiter collegio quodam naturæ: bellumque partitur. Noctuas sexagenis diebus hyemis cubare: & nouem uoces habere tradit Nigidius.

DE Pico martio. Cap.xviii.

SVnt & puæ aues uncoꝝ ūguiū: ut picus martius: cognomine insignes & ī auspiciis magnæ. Quo in gn̄e arborum cauatores scandentes in subrectum felium modo. Illi uero & supini percussi corticis sono pabulū subesse intelligunt. Pullos in cauis educant auiū soli. Adactus cauernis eoꝝ a pastore cuneus: admota quadā herba ab iis elabi credit̃ uulgo. Trebius auctor est: clauū uel cuneū adactū q̄ta ui libeat in arbores: in q̄bus nidū habeat: statim exilire cū crepitu arboris: cum insederit clauo aut cuneo. Ipsi principales latio sunt in auguriis: a rege qui nomen huic aui dedit. Vnum eorum præscitū transire non queo. In capite prætoris urbani. L. Tuberonis ī foro iura pro tribunali reddentis sedit ita placide: ut manu apprehenderetur. Respondere uates exitium imperio portendi: si dimitteret̃. At si exanimaret̃ prætori. Et ille autē protinus concerpsit. Nec multo post impleuit prodigium. Vescunt̃ & glande in hoc genere: pomisq; multæ: sed quæ carne tantum non uiuunt. Excepto miluo: quod ipsum in auguriis dirꝝ ē.

DE Vncos ungues hn̄tibus & digitos. Cap.xix.

VNcos ungues habētes omnino non congregant̃: & sibi quoq; prædāt̃. Sūt autē omnes fere altiuolæ: præter nocturnas: & magis maiores. Omnibus quibus alæ grandes: corpus exiguum. Ambulant difficulter. In petris raro consistunt: curuatura unguium prohibente. Nūc de secundo ordine dicamus: quod in duas diuidit̃ spēs: oscines & alites. Illarum gn̄i cantus oris: his magnitudo differentiam dedit. Itaque præcedēt ordīe ōnes reliq̄s.

DE Pauonibus: et q̄s eos prius comederit. Cap.xx.

i IN his pauonum genus cum formam tum intellectum eius & gloriam geminātes. Laudatus expandit colores: aduerso maxime sole: quia sic fulgētius radiāt. Simul umbræ quosdam repercussus cæteris qui in opaco clarius micant conchata quærit cauda. Omnesq; in aceruum contrahit pēnarum quos spectari gaudet oculos. Idem cauda annuis uicibus amissa cum foliis arborum donec renascat̃ iteꝝ: cū flore pudibundus ac mœrens quærit latebram. Viuit annis.xxv. Colores incipit fundere in trimatu. Ab auctoribus non gloriosum tantum animal traditur: sed & maliuolum: sicut anserum uerecundum. quoniam has quoq; quidam addiderunt notas in his: haud probatas mihi. Pauonem cibi gratia romæ primus occidit orator Hortensius a dialicii cœna sacerdotii. Saginare primus instituit circa nouissimum piraticū bellum .M. Aufidius Lurco. exq; eo quæstu redditus is sestertiū sexagena milia habuit.

DE Gallis & quomodo castrēt̃: & gallinaceo locuto. Cap.xxi.

PRoxime gloriam sentiunt & hi nostri uigiles nocturni: quos excitandis ī opera mortalibus: rumpendoq; somno natura genuit. Norunt sydera: & ternas distinguūt horas interdiu cantu. Cum sole eunt cubitum. Quartaq; castrensi uigilia ad curas laboremq; reuocant. Nec solis ortum incautis patiunt̃ obrepere. Diemq; ueniētē nunciant cantu: ipsum uero cantum plausu laterum. Imperitāt suo generi. Et regnū in quacunq; sunt domo exercent. Dimicatione patitur hoc quoq; inter ipsos: uelut ideo tela agnata cruribus suis intelligentes. Nec finis sæpe commorientibus. Quod si palma contingit: statim in uictoria canunt: seq; ipsi principes testant̃. Victus occultatur silēs: ægreq; seruitium patit̃. Et plebs tamen æque superba gradit̃: ardua ceruice: cristis celsa. Cælumq; solum uolucrum aspicit crebro. In sublime quoq; caudā falcatā erigens. Itaq; terrori sunt etiam leonibus generosissimis ferarum. Iam ex his quidā ad

bella tantum & prælia aſſidua naſcunt᷑: quibus etiam patrias nobilitarūt rhodum:ac
tanagram. Secūdus eſt honos habitus.melicis & chalcidicis:ut plane digni aliti: tantū
honoris præbeat romana purpura. Hoꝝ ſūt tripudia ſolliſtima. Hi magiſtratus nr̄os
quotidie regūt:domuſq; ipſi ſuas claudunt:aut reſerant. Hi faſces romanos īpellūt:
aut retinét. Iubent acies aut prohibent. Victoriarum ōniū toto orbe partarū auſpices.
Hi maxime terrarum imperio imperitant. Ex iis etiam fibræ ſūt: quæ haud aliter q̄
optimæ uictimæ diis gratæ. Habent oſtenta ex ſe & præpoſteri eoꝝ ueſptiniq; cātus.
Nam ꝗ totis noctibus canendo boetus nobilem illam aduerſus lacedæmonios præſa/
giuere uictoriā:ita cōiecta interpretatiōe:quoniam uicta ales illa nō caneret. Deſinūt
canere caſtrati. Quod duobus fit modis:lūbis aduſtis candēte ferro:aut imis cruribus.
Mox ulcere oblito figulina creta. Facilius ita pingueſcūt. Pergami ōnibus annis ſpec/
taculum gallorum publice edit᷑ ceu gladiatorum. Inuenit᷑ in annalibus in ariminenſi
agro. M. Lepido. Q. Carulo cōſſ. in uilla Galerii locutū gallinaceū ſemel:quod eq̄dé
ſciam. DE Anſeribus. Et quis primus iecur anſerinum comederit: Et de adipe
anſerino comageno. Capitulum.xxii.

Est & āſeri uigil cura capitolio teſtata deféſo:p id tempus canum ſilentio ꝑditis
rebus. Quam ob cauſam cibaria āſerum cenſores in primis locant. Quin & fa/
ma amoris: argis delecta forma pueri nomīe Oleni:& Glauces Ptolemæo regi cithara
canentis: quā eodé tempore & aries amaſſe prodit᷑. Pōt & ſapientiæ uideri itellectus
iis eſſe: ita comes ꝑpetuo adhæſiſſe Lacydi philoſopho dr̄:nuſq̄ ab eo:nō in publico:
non in balneis:non noctu:non interdiu digreſſum. Nr̄i ſapientiores: q eos iecoris bo/
nitate nouere. Fartilibus in magnam amplitudinem creſcit. Exemptum quoq; lacte
mulſo auger᷑. Nec ſine cauſa in quæſtione ē: Quis primus tātum bonum inuenerit:
Scipio an Metellus uir conſularis:an. M. Seſſeius eadem ætate eques romanus? Sed
(quod cōſtat) Meſſalinus Cotta Meſſalæ oratoris filius palmas pedum ex iis torrere:
atq; patinis cū gallinaceorum criſtis condire repperit. Tribuer᷑.n.a me culinis cuiuſq;
palma cum fide. Mirum in hac alite:ex thurinis romam pedibus uenere. feſſi ꝓferūt᷑
ad primos.ita cæteri ſtipatiōe naturali propellunt eos. Candidorum alterum uectigal
in pluma. Velluntur quibuſdam locis bis anno.rurſus plumigeri ueſtiunt᷑.molliorq;
quæ corpori q̄proxima. Et e germania laudatiſſima. Candidi ibi:uerum mīores.gāzæ
uocantur. Precium plumæ eorum in libras denarii quini. Et inde crimina plerunque
auxiliariū præfectis a uigili ſtatiōe ad hæc aucupia dimiſſis cohortibus totis. Eoque
deliciæ ꝓceſſere:ut ſine hoc inſtrumēto durare iam ne uiroꝝ quidem ceruices poſſīt.
Aliud repperit ſyriæ ps:quæ comagene uocat᷑.adipem eorum in uaſe æreo cū cīnamo
niue multa obrutum: ac rigore gelido maceratum ad uſum præclari medicaminis:
quod ab gente dicitur comagenum. Anſerum generis ſunt penolopes: & quibus
lautiores epulas non nouit britannia chenalopeces fere āſere minores. Decet & ery/
throtaonas ſuus nitor:abſolutaq; nigricia:in ſuperciliis cocci rubor. Alterum eorum
genus uulturum magnitudinem excedit:quorum & colorem reddit. Nec ulla auis ex/
cepto ſtruciocamelo maius corpore īplēs pondus:in tantum aucta:ut in terra quoq;
immobilis prehendat᷑. Gignunt eos alpes:& ſeptentrionalis regio. In auiariis ſaporé
perdunt. Moriunt᷑ contumacia ſpiritu reuocato. Proximæ eis ſunt:quas hiſpania aues
tardas appellat. Græci oridas:damnatas in cibis.emiſſa enim oſſibus medulla:odoris
tediū extéplo ſeq᷑r. DE Gruibus:Ciconiis:Oloribus:& peregrinis auibus:&
Coturnicibus:de Glotte. Cap.xxiii.

i INducias habet gens pygmeorum abſceſſu gruum (ut diximus) cū iis dimicātiū.
Immenſus eſt tractus quo ueniunt ſiquis reputet a mari eo. Quando ꝓficiſcūt᷑
cōſentiunt. Volant ad proſpiciendum altæ. Ducem quem ſequant᷑:eligunt. In extrēo
agmine per uices qui acclament diſpoſitos habent:& qui gregem uoce cōtineant. Ex/
cubias hn̄t nocturnis tēporibus:lapillum pede ſuſtinētes:qui laſſatis ſomno decidés

indiligentiam ſono coarguat. Cæteræ dormiunt capite ſubter alam condito alternis pedibus inſiſtentes. Dux erecto prouidet collo: ac prædicit. Eæ eædem manſuefactæ laſciuiunt: gyroſq; quoſdam indecoro curſu uel ſingulæ peragunt. Certum eſt pōtum tranſuolaturas primum ōnium anguſtias petere inter duo ꝓmōtoria criumetopum & carambem. mox ſaburra ſtabiliri. cum medium trāſierint: abiici lapillos e pedibus. cum attigerint continentem: & e gutture arenam. Cornelius Nepos: qui diui Auguſti principatu obiit: cū ſcriberet turdos paulo añ cœptos ſaginari: addidit ciconias magis placere q̄ grues: cum hæc nunc ales inter primas expetatur: illam nēo uelit tetigiſſe. Ciconiæ quonam e loco ueniant: aut quo ſe referant: incōptum adhuc ē. E lōginquo uenire non dubium: eodem quo grues mō. Illas hyemis: has æſtatis aduenas. Abituræ cōgregantur in loco certo: comitatæq; ſic: ut nulla ſui gn̄is relinquatᷣ: niſi captiua & ſerua: ceu lege prædicta die recedunt. Nemo uidit agmen diſcedentiū: cum diſceſſurꝫ appareat: nec uenire: ſed ueniſſe cernimus. utrūq; nocturnis fit temporibus: & quāuis ultra citraue peruolent: nūq̄ tamen aduenisse uſq̄: niſi noctu exiſtimantᷣ. Pithonis comen uocant in aſia patentibus campis: ubi congregatæ inter ſe commurmurant. Eam deniq;: quæ nouiſſimo aduenit: lacerant: atq; ita abeunt. Notatum poſt idus auguſtas non temere uiſas ibi. Sunt qui ciconiis non ineſſe linguas cōfirment. Honos iis ſerpētiū exitio tantus: ut ī theſſalia capitale fuerit occidiſſe: eadem legibus pœna: quæ in homicida. Simili anſeres quoq; & olores ratione commeant. Sed hoꝝ uolatus cernitᷣ: liburnicarum more roſtrato impetu feruntᷣ: facilius ita findentes aera q̄ ſi recta fronte impellerent a tergo ſenſim dilatante ſe cuneo porrigitᷣ agmen: largeq; īpellenti præbetᷣ auræ. Colla imponunt præcedētibus. Feſſos duces ad terga recipiunt. Ciconiæ nidos eoſdem repetūt. Genitricum ſenectam inuicem educāt. Olorum morte narratᷣ flebilis cantus: falſis (ut arbitror) aliquot experimentis. Iidem mutua carne ueſcuntur inter ſe. Verum hæc commeantium per maria: terraſq; pegrinatio non paritᷣ deferri minores quoq; quibus eſt natᷣa ſimilis. Vtrunq; enim ſupradictas magnitudo & uires corporum inuitare uideri poſſunt. Coturnices etiam ſemp añ ueniunt q̄ grues. Parua auis: & cum ad nos uenit terreſtris potius q̄ ſublimis. Aduolant & eæ ſimili modo nō ſine periculo nauigantium: cum appropinquare terris. Quippe uelis ſæpe incidunt: & hoc ſemper noctu: merguntq; nauigia. Iter ē iis per hoſpitia certa. Auſtro non uolant humido ſcilicet & grauiore uēto. Aura tñ uehi uolunt: propter pondus corporum: uireſq; puas. Hinc uolantium illa conqueſtio labore expreſſa. Aquilone ergo maxime uolant ortygometra duce. Primam earum terræ appropinquantem accipiter rapit. & ſēp hīc remeantes comitarū ſollicitant. abeuntq; una per ſua ſigna glottis & otus & cenchramus. Glottis plongam exerit linguam: unde ei nomē. Hanc in initio blādita pegrinatione auide prouectam. Pœnitētia in uolatu cum labore ſcilicet ſubit. Reuerti incomitatam piget: & ſequi: nec unq̄ plus uno die pagit. In proximo hoſpitio deſerit. Verū inuenitur alia añcedēte anno relicta. Simili modo in ſingulos dies. Cēchramus perſeuerantior feſtinat etiam peruenire ad expetitas ſibi terras. Itaq; noctibus is eas excitat: admonetq; itineris. Otus bubone minor ē: noctuis maior: auribus plumeis eminentibus: unde & nomē illi. Quidam latine aſionem uocant. Imitatrix alias auis ac paſita: & quodam gn̄e ſaltatrix. Capitur haud difficulter ut noctuæ: intēta in aliquo circumeunte alio. Quod ſi uētus agmē aduerſo flatu cœperit inhibere: ponduſculis lapidum apprehēſis: aut gutture arena repleto ſtabilitæ uolant. Coturnicibus ueneni ſemē gratiſſimus cibus. Quam ob cauſam eas damnauere mēſis. Simulq; comitialē ꝓpter morbū deſpui ſuerū: quē ſolæ aīaliū ſētiunt: præter hominem.

DE Hirūdibus: Merulis: Turdis: & Sturnis: Turtibus & Palūbis. Cap. xxiiii.

ABeunt & hirundines hybernis menſibus ſola carne ueſcēs auis: ex iis quæ adūcos ungues nō habēt. ſed in uicina abeūt africos ſecutæ montiū receſſus: inuētæq; iam ſunt ibi nudæ atq; deplumes. Thebarum tecta ſubire negantᷣ: quoniam urbs illa

ſæpius capta ſit. Nec bizecis ĩ thracia ꝓpter ſcelera Terei. Cecina uolaterrãus equeſtris ordinis quadrigarum dominus comprehẽſas ĩ urbẽ ſecũ afferẽs uictoriæ nũcias amicis mittebat: in eundẽ nidum remeantes illiro uictoriæ colore. Tradit & Fabius Pictor in annalibus ſuis: cum obſideretur præſidium romanum a liguſtinis hirundinẽ a pullis ad ſe cum epiſtola allatam: ut lino ad pedẽ eius alligaro nodis ſignificaret: quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet. Abeunt & merulæ turdiq; & ſturni ſimili mõ in uicina. Sed ii plumam non amittunt: nec occultantur: niſi ſpe cibi: quo hybernum pabulum petant. Itaq; in germania hyeme maxime turdi cernunt̃. Vere turtur occultat̃: pennaſq; amittit. Abeunt & palumbes: quonam & in iis incertum. Srurnoꝝ gñi propriũ cateruatim uolare: & quodam pilæ orbe circumagi omnibus in mediũ agmẽ tendentibus. Volucrũ ſoli hirũdini flexuoſi uolatus: uelox celeritas, quibus ex cauſis neq; rapinæ cæteraꝝ alitũ obnoxia ẽ. Eadẽ demũ ſola auiũ nõ niſi ĩ uolatu paſcit̃.

Quæ auiũ perennes: quæ ſemeſtres: quæ trimeſtres. Cap. xxv.

TEmpoꝝ magna differẽtia auibus. Perennes ut columbæ. Semeſtres ut hirũdĩes. Trimeſtres ut t̃di: & t̃tures: & quæ cũ fœtum eduxere: abeũt: ut galguli: upupæ.

DE Auibus mira. Cap. xxvi.

AVctores ſunt omnibus annis aduolare ilium ex æthiopia aues: & confligere ad Memnonis ſepulchrũ: quas ob id memnonidas uocant. Hoc idem qnto quoq; anno facere eas in æthiopia circa regiam Mẽnonis exploratum ſibi Cremutius tradit. Simili modo pugnãt meliagrides in boetia africæ: hoc eſt gallinarum genus gibberꝝ: uariis ſpſum plumis: quæ nouiſſimæ ſunt peregrinarum auium in menſas receptæ ꝓpter ingratum uitus. Verum Meleagri tumulus nobiles eas fecit.

DE Auibus ſeleucidibus. Cap. xxvii.

SEleucides aues uocant̃: quarum aduentum ah Ioue precibus impetrant caſini montis incolæ fruges eoꝝ locuſtis uaſtantibus. Nec unde ueniant: quoue abeãt compertum: nunq̃ conſpectis niſi cum præſidio earum indiget̃.

DE Ibi. Cap. xxviii.

INuocant & ægyptii ibes ſuas contra ſerpẽtium aduentum. Et cyrenaici Achorẽ deum muſcaꝝ multitudĩe peſtilẽtiã afferẽte: quæ ꝓtinus ĩtereũt q̃ litarũ ẽ illi deo.

Quæ aues in ꝗbus locis nõ ſũt: & quæ mutãt colorẽ & uocẽ & luſciniis Capitulum. xxix.

SEd in receſſu auium & noctuæ paucis diebus latere tradunt̃. Quarum genus in creta inſula nõ eſt. Et etiam ſi qua inuecta ſit: emorit̃. Nã hæc quoq; mira naturæ differẽtia. Alia aliis locis negat: tanq̃ gñia frugum fruticumue: ſic & animalium non naſci: tranſlatitiotumq; inuecta mori. Miꝝ quidẽ eſt illud unius generis aliti aduerſum. Quæ nã eſt iis naturæ inuidia? aut qui terrarũ dicati auibus termini? Rhodus aquilam non habet. Tranſpadana italia iuxta alpes larium lacum appellat amœnũ arbuſto agrum: ad quem ciconiæ non traſmeant. Sicuti nec octauum circa lapidem ab eo. Immenſa alioqn finitimo ĩſubrum tractu examina gracculorum monedulaꝝ: cui ſoli aui furacitas auri argentiq; præcipua mire eſt. Picus martius in tarentino agro negat̃ eſſe. Nup & adhuc tñ rara ab apœnino ad urbem uerſus cerni cœpere picarum genera: quæ longa inſignes cauda uariæ appellant̃. Proprium iis calueſcere omnibus annis cum ſerit̃ rapa. Perdices non tranſuolãt boetiæ fines in atrica. Nec ulla auis in põto ĩſula ĩ qua ſepultus eſt Achilles: ĩfeſtat ſacratam ei ædem. In fidenate agro iuxta urbem ciconiæ nec pullos: nec nidum faciunt. At in agrum uolaterranum palũbium uis e mari quot ãnis aduolat. Romæ in ædem Herculis in foro boario nec muſcæ: nec canes intrant. Multa præterea ſimilia: quæ prudẽs ſubĩde omitto in ſigulis generibus faſtidio pcẽs. Quippe cũ Theophraſtus tradat inuectitias eſſe in aſia etiã columbas: & pauones: & ceruos: & in cyrenaica uocales ranas. Alia admiratio circa oſcines: fere mutãt colorem uocemq; tempore anni: ac repẽte fiũt aliæ. Quod ĩ grãdiore alitum

genere grues tãrum. Eæ. n. ſenectute nigreſcũt. Merula ex nigra ruffeſcit. Canit æſtate. hyeme balbutir. circa ſolſtitium muta. Roſtrum quoq; ãniculis in ebur trãſfigurat’: duntaxat maribus. Turdis color æſtate circa collum uarius: hyeme cõcolor. Luſciniis diebus ac noctibus cõtinuis quĩdecim garrulus ſine intermiſſu cãtus: dẽſãte ſe frõdiũ germĩe nõ ĩ nouiſſimũ digna miratu aue. Primum tãta uox tam paruo ĩ corpuſculo: tam ptinax ſpiritus. Deĩde ĩ una pfecta muſicæ ſciẽtia modulatus edit’ ſonus: & nunc cõtinuo ſpiritu trahit’ ĩ lõgũ: nũc uariat’ ĩflexo: nũc diſtĩguit’ cõciſo: copulat’ intorto: ꝓmittit’: reuocat’: ĩfuſcat’ ex ĩopinaro. Interdũ & ſecũ ipſa murmurat: plenus: grauis: acutus: creber: extentus. ubi uiſũ eſt uibrans: ſũmus: medius imus. breuiterq; omnia tam paruulis in faucibus: quæ tot exquiſitis tibiarum tormentis ars hominũ excogitauir. Vt non ſir dubium hanc ſuauitarem præmonſtratam efficaci auſpicio: cum ĩ ore Steſichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artes eſſe plures: ſingulis ſunt cantus: & non iidem omnibus: ſed ſuus cuiq;. certant inter ſe: palamq; animoſa contentio ẽ. Victa morte finit ſæpe uitam: ſpiritu prius deficiẽre q̄ cantu. Meditant’ aliæ iuniotes: uerſuſq; quos imitẽt’ accipiunt. Audit diſcipula intẽtione magna: & reddit. uicibuſq; reticent. Intelligit’ emendatæ correptio: & in docente quædã reprehenſio. Ergo ſeruoꝝ illis precia ſunt: & quidem ampliora q̄ quibus olim armigeri parabantur. candidam ſcio incondirã: alioquin quod eſt prope inuſitatum uenuiſſe: quæ Agrippinæ Claudii principis cõiugi dono daret’. Viſum iam ſæpe iuſſas canere cœpiſſe: & cũ ſymphonia alternaſſe. ſicut homines repertos: qui ſonum earum addita in tranſuerſas labias frõde arundinea quaſi foramine inſpirantis linguæ: ut parua aliqua appoſira mora indiſcreta redderent ſimilitudĩe. Sed eæ tãtæ: rãq; artifices argutiæ a. xv. diebus paulatĩ deſinunt: nec ut fatigatas poſſis dicere aut ſatiatas. mox æſtu aucto in torum alia uox fir: nec modulata aur uaria. Mutat’ & color. Poſtremo hyeme ipſa non cernit’. Linguis eaꝝ tenuitas illa prima non eſt: quæ cæteris auibus. Pariunt uere primo: cũ plurimũ ſena oua. Alia ratio ficedulis. nam formam ſimul coloremq; mutant. hoc nomen nõ niſi autũno habent. poſtea melancoryphi uocant’. Sic & erythacus hyeme: idẽ phœnicurus æſtate. Mutar & upupa ur tradit Eſchylus poeta. obſcena alias paſtu auis. criſta uiſenda plicatili: contrahens eam ſubrigenſq; per longitudinem capitis. Oenanthe quidem etiam ſtatos latebræ dies habet: exoriente ſyrio occultata: ab occaſu eiuſdem prodit. Quod miremur ipſis diebus utrũq;. Chlorion quoq; qui rotus eſt luteus: hyeme nõ uiſus circa ſolſtitia ꝓcedit.

DE Merulis. Cap. xxx.

MErulæ circa cyllenẽ arcadiæ: nec uſq̄ aliubi candidæ naſcuntur. Ibis circa peluſiũ tantum nigra eſt: cæteris omnibus locis candida.

Tempus auium genituræ. Cap. xxxi.

OScines præter exceptas: non temere fœtus faciunr añ æquinoctium uernũ: aur poſt aurũnale. añ ſolſtitium autem dubios: poſt ſolſtitiũ uitales.

DE Halcyonibus: & de diebus earum nauigabilibus. Et Gauie: & reliquo aq̄ticaꝝ genere. Cap. xxxii.

EOq; maxime ſunt inſignes halcyones. Dies earum partus qui maria quoq; nauigãt nouere. Ipſa auis paulo amplior paſſere: colore cyaneo ex pte maiore tãtũ purpureis & candidis admixtis pennis: collo gracili ac procero. Alterum genus earum magnitudine diſtinguit’ & cantu. Minores in arundinetis canunt. Halcyonem uidere rariſſimum eſt: nec niſi uergiliarum occaſu: & circa ſolſtitia brumamue naue aliquãdo circumuolata: ſtatim ĩ latebras abeuntem. Fœtificant bruma: qui dies halcyonides uocant’: placido mari per eos & nauigabili ſiculo maxime. In reliquis partibus ẽ quidẽ mitius pelagus. Siculum utiq; tractabile. Faciunt autem ſeprem ante brumam diebus nidos: & totidem ſequẽtibus pariunt. Nidi earum admitationem habent: pilæ figura paululum eminenti: ore perq̄anguſto: grandium ſpongiarum ſimilitudine. Ferro ĩtercidi non queunt: franguntq; ictu ualido: ut ſpuma arida maris. nec ũde cõfigãrur

inuenit̃. Putāt ex ſpinis aculeatis. Piſcibus enim uiuunt. Subeunt & in amnes. Pariūt
oua quina. Gauiæ in petris nidificāt. Mergi in arboribus. Pariunt plurimum terna.
Sed gauiæ æſtate: mergi incipiente uere.

DE Diuerſitate nidificātiū auiū Agathylis Cīnamulgis & Perdicibus. Ca. xxxiii.

HAlcyonum nidi figura reliquarum quoq; ſolertiæ nos admonet. Neq; alia pte
ingenia auium magis admirāda. Hirundines luto conſtruunt: ſtramento robo-
rāt. Siqñ īopia eſt luti: madefactum mulra aq̄ pennis puluerem ſpgunt. Ipſum uero
nidum mollibus plumis flocciſque conſternunt tepefaciendis ouis ſimul: ne du-
rus ſit infātibus pullis. In fœtu ſūma æquitate alternant cibum. Notabili mūdicia
egerunr excrementa pullorum. Adultioreſq; circumagi docent: & foras ſaturitatem
emittere. Alterū genus hirundinum eſt ruſticarum & agreſtium: quæ raro ī domibus
diuerſos figura: ſed eadem materia confingūt nidos totos ſupinos faucibus porrectis
in āguſtum utero capaci. Mirum q̄ peritia occultādis habiles pullis & ſubſternendis
molles. In ægypti heracleotico oſtio molē continuatione nidorum euagāti nilo inex-
pugnabilem opponūt ſtadii uere unius ſpatio: quod humano opere perfici nō poſſet.
In eadem ægypto iuxta oppidum copton inſula eſt ſacra Iſidi: quam ne laceret ānis
idem muniunt opere incipientibus uernis diebus palea & ſtramento roſtro firmātes
continuatis per triduum noctibus tanto labore: ut multas in opere emori cōſtet. eaq;
militia illis cum anno redit ſemper. Tertium eſt earum genus quæ ripas excauāt: atq;
ita in terram fœtificant. Harum pulli ad cinerem ambuſti mortifero faucium malo:
multiſq; aliis morbis humani corporis medent̃. Non faciunt hæ nidos. Migrantque
multis diebus añ ſi futurum eſt: ut auctus amnis attingat. In gñe uiteriparum eſt: cui
nidus ex muſco arido ita abſoluta perficit̃ pila: ut īueniri non poſſit aditus. argathy-
lis appellat̃: eadem figura ex lino intexens. Picorum aliquis ſuſpendit̃ in ſurculo pri-
mis in ramis: cyathi modo: ut nulla quadrupes poſſit accedere. Galgulos quidē ipſos
dependentes pedibus ſōnū capere confirmant: quia tutiores ita ſe ſperant. Iā publicū
quidem omnium eſt: tabulata ramorum ſuſtinendo nido prouide eligere: cameraque
ab hymbri aut fronde protegere denſa. In arabia cinnamulgus auis appellat̃. cinnami
ſurculis nidificat. Plumbatis igit̃ eos & ſagittis decutiunt indigenæ mercis gratia. In
ſcythis auis magnitudine otidis binos parit in leporina pelle ſemper in cacuminibus
ramorum ſuſpenſa. Picæ cum diligennius uiſum ab homine nidum ſenſere: oua trāſ-
gerūt alio. Hoc ī iis auibus: quaꝝ digiti nō ſint accōmodati cōplectēdis trāſferēdiſq;
ouis miro tradit̃ mō. Nāq; ſurculo ſup bina oua impoſito: ac ferrumīato alui glutino
ſubdita ceruice medio æqua utrinq; libra deportant alio. Nec uero iis mīor ſolertia:
quæ cunabula in terra faciunt corporis grauitate prohibitæ ſublime petere. Merops
uocat̃ genitores ſuos recōditos paſcens pallido intus colore pennarum: ſupne cyaneo:
priori ſubrutilo. nidificat in ſpecu: ſex pedum defoſſa altitudine. Perdices ſpina &
frutice ſic muniunt receptaculum: ut contra feras abunde uallent̃. Ouis ſtragulum
molle puluere contumulant. nec in quo loco peperere: īcubāt. neue cui frequentior
conuerſatio ſit ſuſpecta: tranſferunt alio. Illæ quidem & maritos ſuos fallunt: quoniā
intēperātia libidīs frangunt earum oua: ne cubando detineāt̃. Tunc īter ſe dimicant
mares deſiderio fœminarum. Victum aiunt uenerem pati. Id quidem & coturnices.
Trogus inquit & gallinaceos aliquando. Perdices uero a domitis feros & nouos haud
uictos iniri promiſcue. Capiunt̃ quoq; pugnacitate eiuſdem libidīs contra aucupis ī-
dicem exeūte in prælium duce totius gregis. Capto eo procedit alter: ac ſubīde ſiguli.
Rurſus circa conceptum fœminæ capiunt̃ contra aucupem fœmina exeūte: ut rixādo
abigat eum. Nec in aīali alio par opus libidīs. Si contra mares ſteterint fœminæ: aura
ab iis flāte prægnantes fiunt. Hiantes autem exerta lingua per id tempus æſtuant. cō-
cipiuntq; ſuperuolantium afflatu. ſæpe uoce tantum audita maſculi. Adeoq; uīcit
libido etiam fœtus caritatem: ut illa furtim & in occulto incubās cum ſit fœmina

aucupe accedēte ad matem tecanat:teuocetq;.& ultro præbeat ſe libidini . Rabie qdē tāta ferūt:ut ī capite aucupātium ſæpe cæcæ metu ſedeant . Si ad nidum is cœperit accedere:pcurnt ad pedes eius fœta prægrauem aut delumbem ſeſe ſimulās:ſubitoq; in procurſu:aut breui aliquo uolatu cadit fracta aut ala:aut pedibus.aut procurnt iterum iamiam prehenſurum effugiens ſpe fruſtrans:donec in diuerſum abducat a nidis.Eadem iam pauore libera:ac materna uocante cura in ſulco reſupina gleba ſe terræ pedibus apprehēſa operit.Perdicū uita ad ſexdeci ānos durare exiſtīat᷑.

DE Columbis. Cap.xxxiiii.

a A B iis columbaꝝ geſta ſpectant᷑ maxime ſimili ratione.Motes īde:ſed pudicitia illis pría. et neutri nota adulteria.Cōiugii fidē nō uiolant:cōmunemq; ſeruāt domum.Niſi cælebs aut uidua domum non relinquit.& imperioſos mates ſubinde etiam iniquos ferunt. Quippe ſuſpitio eſt adulterii:quamuis natura non ſit . Tunc plenum querela guttur:ſæuiq; roſtro ictus:mox in ſatiſfactione exoſculario . & circa ueneris preces crebris pedū orbibus adulatio. Amor utriq; ſobolis æqualis.Sæpe & ex hac cauſa caſtigatio pigrius intrante fœmina ad pullos.Partutienti ſolatia & miſteria ex mare.Pullis ptimo ſalſiorem terram collectam gutture in ora inſpuunt:præparantes tempeſtiuitatem cibo. Proprium gñis eius & t̄turum:cum bibant:colla non reſupinate : large bibere iumentorum modo.

DE Palumbibus & differentia columbarum. Cap.xxxv.

V Iuere palūbes ad triceſimum ānum:reliquos ad.xl.Ariſtoteles auctor eſt. Vno tamen incommodo unguium: eodem & argumento ſenectæ:qui citra perniciē tecidūt᷑. Cantus omnibus ſimilis atq; idem.terno conficit᷑ uerſu:præterq̄ in clauſulæ gemitu.hyeme mutis:uere uocalibus.Nigidius putat cum oua incubāt ſub tecto nominata:palumbem relinquere nidos.Parunt autem poſt ſolſtitia . Colūbæ & t̄ures octonis ānis uiuūt. DE Paſſeribus. Cap.xxxvi.

c C Ontra paſſeri minimū uitæ:cui ſalacitas par.Mates negāt᷑ āno diutius durate. argumento:quia nulla ueris initio appareat nigritudo in roſtro:quæ ab æſtate incipit.Fœmīs longiuſculū ſpatium.Verum columbis ineſt qdam gloriæ ītellectus. Noſſe credas ſuos colores:uarietatemq; diſpoſitam: quæ etiam ex uolaru creduntur plaudere in cælo:uarieq; ſulcare.Qua in oſtentatione ut uictæ præbentur accipitri:īplicatis ſtrepitu pēnis:qui nō niſi ipſis alarum humeris elidit᷑. Alioqn ſolito uolatu multum uelociorem ſpeculatur occultus fronde latro : & gaudentem in ipſa gloria rapit. DE Tinungulo. Cap.xxxvii.

o O B id cum iis habenda eſt auis:quæ tinungulus uocat᷑.Defendit.n. illas:tertetq; accipitres nat̄ali potentia in tantum:ut uiſum uocemque eius fugiant . Hac de cauſa præcipuus columbis amor eorum.Feruntq; ſi in quattuor angulis defodiāt᷑ in ollis nouis oblins non mutare ſedem columbas. Quod auro inſectis alarum articulis quæſiuere aliqui:non aliter innoxiis uulneribus:multiuaga alioqn aue . Eſt enī ars illis inter ſe blandiri:& corrumpere alias:furtoq; comitatiores reuerti.Quin & internūtiæ ī rebus magnis fuere:& epiſtolas adnexas earum pedibus obſidiōe mutinēſi in caſtra cōſulum pertulere.D.Bruto mittente.Quid uallum & uigilum obſidio:atq; etiam retia amne prætenta profuere Antonio:per cælum eūte nūtio:Et harum amore inſaniunt multi . ac ſuper tecta exædificant turres iis. nobilitatemq; ſingularum & origines narrāt:uetere iā exemplo.Laxius eques romanus an̄ bellum ciuile pōpeianū denariis quadringentis ſingula paria uendicauit:ut.M.Varro tradit. Quin & patriā nobilitauere:in campania grandiſſimæ prouenire exiſtimaræ . Harum uolatus in reputationem cæretarum quoque uolucrum nos impellit.

DE Volaru & inceſſu auiū. Cap.xxxviii.

o O Mnibus aīalibus reliquis certus & uniuſmodi:& in ſuo cuiq; gñe inceſſus eſt. Aues ſolæ uario meatu ferunt᷑:& in terra:& ī aere.Ambulāt aliquæ ut cornices.

Saliunt aliquæ ut paſſeres: merulæ. Currũt ut perdices ruſticulæ. Ante ſe pedes iaciũt ut ciconiæ & grues. Expandunt alas pẽdenteſq; raro interuallo q̃tiũt. Aliæ crebrius: ſed & primas dũtaxat pẽnas. Aliæ & tota latera pandũt. Quædam uero maiore ex pte compreſſis uolant. Percuſſoq; ſemel aliquæ & gemino ictu aere ferũt: uelut incluſum eũ prementes. Iaculant̃ ſeſe in ſublime: in rectũ: in pronũ. Impingi putes aliq̃s. Aut rurſus ab alto cadere has: illas ſalire. Anates ſolæ: quæq; ſunt eiuſdem generis ĩ ſubli-me ꝓtinus ſeſe tollunt: atq; e ueſtigio cælum petũt: & hoc etiam ex aq̃. Itaq; ĩ foueas qbus feras uenamur: delapſæ ſolæ euadunt. Vultur & fere grauiores niſi ex procurſu aut altiore tumulo ĩmiſſæ nõ euolãt. Cauda regunt̃ aliæ. Circunſpectãt aliæ: flectũtq; colla. Nonnullæ ueſcunt̃ ea: quæ rapuere pedibus. Sine uoce non uolant multæ. Aut econtrario ſemper in uolatu ſilent. Subrectæ: pronæ: obliquæ in latera: in ora. Quædã & reſupinæ ferunt̃: ut ſi pariter cernant̃: plura gña non in eadem nat̃a meare uideãt̃.

DE Apodibus. Cap.xxxix.

PLurimum uolant quæ apodes uocant̃: quia careant uſu pedum. Ab aliis cypſeli appellant̃ hirundinum ſpecie. Nidificant in ſcopulis. Hæ ſunt quæ toto mari cernunt̃. Nec unq̃ tam longo naues: tamq; continuo curſu recedunt a terra: ut non circumuolitẽt eas apodes. Cætera gña reſidunt: & ſiſtunt. His quies niſi ĩ nido nulla. Aut pẽdẽt: aut iacent. & ingenia æque uaria: ad paſtum maxime.

DE Caprimulgis & Plateis. Cap.xl.

CAprimulgi appellant̃ grãdiores: merulæ aſpectu: fures nocturni. interdiu enim uiſu carent. Intrant paſtorum ſtabula. caprarumq; uberibus aduolant ſuctum ꝓpter lactis. q̃ iniuria uber emoritur. capriſq; cæcitas q̃s ita mulſere: oborit̃. Platea no-minat̃ aduolans ad eas: quæ ſe in mari mergunt: & capita illarum morſu corripiens: donec capturam extorqueat. Eadem cum deuoratis ſe impleuit conchis: calore uẽtris coctas euomit. atq; ita ex iis eſculẽta legit teſtas excreãs.

DE Ingeniis auium. Cap.xli.

VIllaribus gallinis & religio ineſt. Inhorreſcũt edito ouo: excutiũtq; ſeſe. & circũ-actæ purificant: aut feſtuca aliq̃ ſeſe & oua luſtrant.

DE Carduele & Pſytaco & auibus quæ loquũt̃. Cap.xlii.

MInimæ auium cardueles imperata faciunt: nec uoce tantum: ſed pedibus & ore pro manibus. Eſt quæ boum mugitus imitet̃ in arelatẽſi agro taurus appellata: alioqn pua. Eſt quæ equorum quoq; hinnitus anthus nomine: herbæ pabulo aduẽtu eorum pulſa imitat̃ ad hunc modum ulciſcens. Super omnia humanas uoces reddũt pſytaci: & quidem ſermocinantes. India autem hanc mittit. Sitacem uocant: uiridem toto corpore torque tantum miniato in ceruice diſtinctã. Imperatores ſalutat: & quæ accipit uerba ꝓnũciat. In uino præcipue laſciua. Capiti eius duricia eadẽ quæ roſtro. Hæc cũ loqui diſcit: ferreo uerberat̃ radio. Non ſẽtit aliter ictus. Cum deuolat roſtro ſe excipit. illi innitit̃. leuioremq; ſe ita pedum infirmitati facit. Minor nobilitas: quia non ex longinquo uenit: ſed expreſſior loq̃citas certo gñi picarum eſt. Adamãt uerba quæ loquunt̃. Nec diſcũt tantum: ſed diligunt. meditanteſq; intra ſemet cura atque cogitatione intentionem non occultãt. Conſtat emori uictas difficultate uerbi: ac niſi ſubinde eadem audiant: memoria falli. quærenteſq; mirum in modum hylarari: ſi interim audierint id uerbum. Nec uulgaris iis forma: quamuis non ſpectanda. Satis illis decoris in ſpecie ſermonis humani eſt. Verum addiſcere alias negant poſſe: q̃ quæ ex gñe earum ſunt: quæ glande ueſcunt̃. Et inter eas facilius quibus quini ſũt digiti ĩ pedibus. Ac ne eas qdem ipſas primis duobus uitæ annis. Latior iis eſt lingua õnibus in ſuo cuiq; gñe quæ ſermonem imitant̃ humanum: q̃q̃ id pene in omnibus cõtingit. Agrippina coniunx Claudii Cæſaris turdũ habuit (quod nũq̃ añ) imitantem ſermões hominũ: cum hæc proderem. Habebant & Cæſares iuuenes item ſturnum: luſcinias græco atq; latino ſermone dociles. Præterea meditãtes ĩ diẽ: & aſſidue noua loquẽtes

longiore etiam cõtextu. Docẽt̃ ſecreto:& ubi nulla alia uox miſceat̃:aſſidẽte q̃ crebro dicat ea:quæ cõdita uelit addiſci:aliquo blandiente.

DE Coruorũ intelligentia. Cap.xliii.

REddat̃ & coruis ſua grã indignatione quoq; populi romani atteſtata non ſolũ conſcia. Tiberio prĩcipe ex fœtu ſupra Caſtorũ ædem genitus pullus ĩ oppoſitã ſutrinam deuolauit:etiam religione commendatus officinæ dño. Is mature ſermoni aſſuefactus omnibus matutinis euolans in roſtra:ĩ forum uerſus Tiberium: deinde Germanicum & Druſum Cæſares nominatim: mox tranſeuntem populum romanũ ſalutabat. Poſtea ad tabernam remeãs:plurium ãnorum aſſiduo officio meritus. Hũc ſiue æmulatione incitatus mãceps proxime ſutrinæ: ſiue iracũdia ſubita ut uoluit uideri:excrementis eius poſita calceis macula exanimauit:tãta plebei conſternatione: ut primo pulſus ex ea regione:mox & interemptus ſit. funuſq; innumeris aliti celebratum exequiis. Conſtratum lectum ſuper æthiopum duorũ humeros præcedente tibicine: & coronis omniũ generum ad rogum uſq;: qui cõſtructus dextra uiæ appiæ ad ſecundum lapidem in campo ridiculi appellato fuit. Adeo ſatis iuſta cã populo ro. uiſa eſt exeq̃arum ingeniũ auis:aut ſupplicii de ciue romano in ea urbe:in q̃ multorũ principum nemo deduxerat funus. Scipiõis uero Aemiliãi poſt carthaginem numãtiamq; deletas ab eo:nemo uindicauerat mortẽ. Hoc geſtum. M. Seruilio. C. Ceſtio conſſ. ad. v. kal. aprilis. Nunc quoq; erat ĩ urbe roma hæc prodente me eq̃tis romani cornix e betica primum colore mira admodum nigro. deinde plura contexta uerba exprimens:& alia atq; alia crebro addiſcens. Necnon & recens fama Crateri monocerotis cognomine in troecena regione aſiæ coruorum opera uenantis. eo q̃ deuehebat in ſiluas eos inſidentes humeris. atqui coruiculos illi ueſtigabãt. agebãtq;: eo ꝑducta conſuetudine ut exeuntem ſic comitarent̃ & feri. Tradendum putauere memoriæ q̃dam uiſum per ſitim lapides congerentem in ſitulam monumenti:in qua pluuia aq̃ durabat:ſed quæ attingi non poſſet. ita deſcẽdere pauentem expreſſiſſe tali cõgerie: quæ poturo ſufficeret.

DE Diomedeis auibus. Cap.xliiii.

NEc diomedeas prætẽribo aues. Iuba cataractas uocat. Et eis eſſe dentes oculoſq; igneo colore:cætero candidas tradens. Duos ſemper iis duces. Alterum ducere agmen:alterum cogere. Scrobes excauare roſtro:inde crate conſternere:& operire terra quæ añ fuerit egeſta. In iis fœtificare. Fores binas omnium ſcrobibus. Orientẽ ſpectare quibus exeãt in paſcua:occaſum quibus redeant. Aluum exoneraturas ſubuolare ſẽp: & contrario flatu. Hæ in ſolo loco totius orbis uiſuntur:in inſula quam diximus nobilem Diomedis tumulo atq; delubro contra apuliæ oram: fulicarum ſimiles. Aduẽas barbaros clangore infeſtant. Græcis tantum adulant̃: miro diſcrimine:uelut gñi Diomedis hoc tribuentes. Aedẽq; eius quotidie pleno gutture madentibus pennis pluũt atq; purificant. Vnde origo fabulæ Diomedis ſocios ĩ eaꝝ effigies mutatos.

Quæ aĩalia nihil diſcãt. Cap.xlv.

NOn omittendum eſt:cum de ingeniis diſſerimus:e uolucribus hirundines eſſe indociles. Et e terreſtribus mures:cum elephanti iuſſa faciant. Leões iugum ſubeant. In mari uituli:totque piſcium gñã miteſcant.

DE Potu auium. Cap.xlvi.

BIbunt aues ſuctu cæteræ. Sed ex iis q̃bus longa ſunt colla intermittentes capite reſupinato ueluti infũdentes ſibi. Porphyrio ſolus morſu bibit. Idem ex ꝓprio genere omnẽ cibum aqua ſubinde tĩgens:deinde pede ad roſtrum ueluti mãu afferẽs. Laudatiſſimi in commagene. Roſtra iis & prælonga crura rubent.

DE Hematopodi & Onocrotali. Et de peg̃rinis auibus. Cap.xlvii.

HAec q̃dẽ & hematopodi multo mĩori: quanq̃ eadẽ cruꝝ altitudĩe. Naſcitur in ægypto. Inſiſtit ternis digitis. Præcipue ei pabulũ muſcæ. Vita ĩ italia paucis diebus. Grauiores õnes fruge ueſcũt̃. Altiuolæ carne tãtũ. Inter aq̃ticas mergi ſoliti

ſūt deuorare:quæ cæteræ reddūt.Oloꝝ ſimilitudinem onacrotali habent:nec diſtare exiſtimarent omnino:niſi faucibus ipſis ieſſet alterius uteri gēus.huc ōnia īexplebile animal cōgerit:mira ut ſit capacitas:mox perfecta rapina ſēſī inde in os reddita īferā in aluum ruminantis modo defert.Gallia hos ſeptētrionalis proxima oceano mittit. In hercinio germaniæ ſaltu īuſitata gña alitum accepīus:q̃ꝝ plumæ igniū mō cōluceant noctibus.In cæteris nihil præter nobilitatē lōgīqtate factā mēorādū occurrit.

DE Multaꝝ auiū nominibus & naťa. Cap.xlviii.

PHalerides in ſeleucia parthorum & in aſia aquaticarum laudatiſſimæ.Rurſus phaſianæ in colchis geminas ex pluma aures ſubmittunt: ſubriguntque. Numidicæ in parte africæ numidia: omneſq; iam in italia. Phœnicopteri līguam præcipui ſaporis eſſe Apicius docuit nepotum omnium altiſſimus gurges.Atagē maxime ionius celebrat. uocalis alias:captus uero obmuteſcēs: quondam exiſtimatus īter raras aues.Iam & in gallia hiſpaniaq; capitur:& alpes etiam ubi & phalacrocoraces aues balearium inſularum peculiares.Sicut alpium phyrrhocorax luteo roſtro niger & præcipuo ſapore.Lagopus pedes leporino uillo ei nomē hoc dedere.Cætero cādidæ columbarum magnitudine.Non extra terram in qua naſcit eam ueſci facile:quando nec uiua māſueſcit:& corpus occiſæ ſtatim marceſcit.Et alia nomine eodem a coturnicibus magnitudine tantum differēs croceo rinctu cibis gratiſſima. Viſam ī alpibus ab ſe peculiarē ægypti ibim Megnatius Caluinus præfectus earum ꝓdidit.

DE Nouis auibus & fabuloſis. Cap.xlix.

VEnere in italiam bedriacēſes bellis ciuilibus tranſpadum externæ & nouæ aues. ita.n.adhuc uocāt turdorum ſpecie: paulum infra columbas magnitudine:ſapore gratæ.Baleares inſulæ nobiliorem etiam ſupradicto porphyrionem mittunt. Ibi & buteo accipitrum generis in honore mēſarum ē.Item uipiones.ſic.n.uocant mīorē gruem.Pegaſos equino capite uolucres:& gryphas auritos aduncitate roſtri fabuloſos reor.Illos in ſcythia:hos ī æthiopia. Equidē & tragopanadem:quam plures affirmāt maiorem aquila cornua in temporibus curuata habentem ferruginei coloris tantum capite phœniceo. Nec ſirenes impetrauerīt fidem:licet affirmet Dino Clytarchi celebrati auctoris pater in india eſſe.mulceriq; earum cantu:quos grauatos ſōno lacerāt. Qui credit iſta & Melampodi profecto aures lambēdo dediſſe intellectum auium ſermonis dracones non abnuet.Vel quæ Democritus tradit nominando aues:q̃ꝝ cōfuſo ſanguine ſerpēs gignat: quem qſqs ederit intellecturus ſit alitum colloqa. Quæq; de una aue galerita priuatim cōmemorat:etiam ſine iis immenſa uitæ ambage circa auguria.Nomināt ab Homero ſcopes auium genus. Neq; harum ſatyricos motus cū inſidēt pleriſq; memoratos:facile conceperim mēte.Neque ipſæ iam aues naſcuntur. Quaobrem de confeſſis diſſeruiſſe præſtiterit.

Quis gallinas farcire īſtituerit: de auiariis:& qs ea prīus īſtituerit. Cap.L.

GAllinas ſaginare deliaci cœpere.Vñ peſtis exorta opimas aues & ſuopte corpore unctas deuorandi.Hoc primum antiquis cœnarum interdictis exceptū īuenio iam lege.C.Fannii conſulis undecim ānis añ tertium punicum bellum:neqd uolucꝝ ꝑponeret:præter unam gallinam:quæ non eſſet altilis. Quod deinde caput trāſlatū ꝑ omnes leges ābulauit. Inuētumq; diuerticulum ē ī fraude earum gallinaceos quoq; paſcēdi lacte addito cibis.Multo ita gratiores approbantur. Fœminæ qdē nō omnes ad ſaginam eligūt:nec niſi in ceruice pingui cute. Poſtea culinarum artes ut clunes ſpectētur:ut diuidant in tergora:ut a pede uno dilatatæ repoſitoria occupēt. Dedere & parthi cocis ſuos mores. nec tñ in hoc māgonio qcq̃ totum placet:hic clune alibi pectore tantum laudatis.Auiaria primus inſtituit:incluſis omnium generum auibus .M.Lælius Strabo brunduſii equeſtris ordinis. Ex eo cœpimus carcere animalia coercere:qbus naťa cælū aſſignauerat.

DE Aeſopi patina. Cap.Li.

MAxime tñ inſignis ē ī hac mēoria Clodii Aeſopi tragici hiſtrionis patina ſexcētis

ſeſtertiis taxata . in qua poſuit aues cantu aliquo aut humano ſermone uocales nummis ſex ſingulas coēptas: nulla alia inductus ſuauitate: niſi ut in iis imitationē homīs māderet: ne quæſtus qdē ſuos reueritus illos opimos & uoce meritos: dignus pr̄ſus filio a quo diximus deuoratas margaritas. Nō ſit tñ (ut uerum fateat) facile īter duos iudicium turpitudīs: niſi quod minus ē: ſūmas teꝝ natæ opes: q̄ hominū līguas cœnaſſe.

DE Gñatiōe auiū: et præter aues quæ quadrupedes oua piāt. Ca. Lii.

GEneratio auium ſimplex uidet̃ eſſe: cum & ipſa ſua hēat miracula: quoniam & q̄drupedes oua gignunt: chamæleontes: lacertæ: & quæ diximus inter ſerpētes. Pēnatorum autem infœcunda ſunt quæ aduncos hn̄t ungues gñi. Nulla ex iis ſupra q̄terna edit oua. Tribuit hoc auium gñi nat̃a: ut fœcūdiores eſſēt fugaces eaꝝ q̄ fortes. Plurima piunt ſtruthiocameli: gallinæ: perdices ſali. Coitus auibus duobus modis: fœmina humi cōſidēte ut in gallinis: aut ſtāte ut in gruibus. Ouorum alia ſunt cādida ut columbis: perdicibus. Alia pallida ut aq̄ticis. Alia punctis diſtincta ut meleagridū. Alia rubri coloris ut phaſianis: cēchridis. Intus autem omne ouum uolucrum bicolor. Aq̄ncis lutei pluſq̄ albi: idq; ipſum magis liuidum q̄ cæteris. Piſciū unus color: ī quo nil cādidi. Auium oua ex calore fragilia. Serpentium ex frigore lenta. Piſciū ex liquore mollia. Aq̄tilium rotunda. Reliq̄ fere faſtigio cacuminata. Exeūt a rotundiſſima ſui pte: dum pariūt̃ molli putamine: ſed protinus dureſcente: q̄buſcunq; emergunt portionibus. Quæ oblonga ſint oua: gratioris ſaporis putat Oratius Flaccus. Fœminam edunt quæ rotundiora gignunt̃: reliq̄ marē. Vmbilicus ouis a cacumine ineſt: ceu gutta eminēs in putamīe.

DE Tp̄e & gñatiōe īcubatus auiū & coitu. Ca. Liii.

QVædam omni tempore coeunt ut gallinæ. & pariunt: præterq̄ duobus mēſibus hyemis brumalibus. Ex iis iuuencæ plura q̄ ueteres: ſed minora. Et in eodem fœtu prima & nouiſſima. Eſt autem tanta fœcunditas: ut aliquæ & ſexagena pariāt. Aliquæ quotidie: aliquæ bis die: aliquæ ī tantum ut effœtæ moriant̃. Hadrianis laus maxima. Columbæ decies anno pariunt: quædam & undecies. In ægypto etiam brumali menſe. Hirundines: & merulæ: & palumbi: & turtures bis anno pariunt. Cæteræ aues fere ſemel. Turdi in cacuminibus arborum luto nidificantes pene cōtextim in ſeceſſu generant. A coitu decem diebus oua matureſcunt in utero. Vexatæ autem gallinæ & columbæ penna euulſa aliaue ſimili iniuria diutius. Omnibus ouis medio uitelli pua ineſt uelut ſanguinea gutta: quod eſſe cor auium exiſtimant. Primum in omni corpore id gigni opinantes. In ouo certa eſt gutta: ea ſalit: palpitatq;. Ipſū aīal ex albo liquore oui corporat̃. Cibus eius ī luteo eſt. Omnibus intus caput maius toto corpore. Oculi compreſſi capite maiores. Increſcente pullo candor ī medium uertit̃. luteum circumfundit̃ uiceſimo die: ſi moueat̃ ouum. Iam uiuentis intra putamē uox audit̃. Ab eodem tempore plumeſcit ita poſitus: ut caput ſupra dextrum pedem hēat: dexterā uero alā ſupra caput. Vitellus paulatim deficit. Aues omnes in pedes naſcūt̃ contra q̄ reliq̄ animalia. Quædam gallinæ omnia gemina oua piunt: & geminos īterdum excludunt: ut Cornelius Celſus auctor eſt: alterum maiorem. alioquin negant omnino geminos excludi. Plus uicena q̄na incubanda ſubiici uetant. Parere a bruma incipiunt. Optima fœtura añ uernum æquinoctium. Poſt ſolſtitium nata non īplēt magnitudinem iuſtā: tātoque minus q̄to ſerius puenere.

DE Vitiis & remediis incubātiū. Cap. Liiii.

OVa incubari infra decem dies edita utiliſſimum. Vetera aut recentiora īfœcūda. Subiici impari numero debent. Quarto die poſtq̄ cœpere incubari ſi cōtra lumē cacumine ouorum apprehēſo una manu purus & uniuſmodi perluceat color: ſterilia exiſtimātur eſſe. ptoq; eis alia ſubſtituenda. Et in aq̄ eſt experimentum. īane fluitat. Itaq; ſidentia: hoc eſt plena ſubiici uolunt. Concuti uero expimento uetant: quoniā non gignāt confuſis uitalibus uenis. Incubationi datur initium poſt nouā lunā: qa prius inchoata nō proueniāt. Celerius excludūt̃ calidis diebus. Ideo æſtate ūdeuiceſīo

educũt fœtũ : hyeme uiceſimoqnto . Si in cubatu tonuerit:oua pereũt.& accipitris audita uoce uitiant᷑.Remedium contra tonitruũ:clauus ferreus ſub ſtramine ouorũ poſitus:aut terra ex aratro.Quædam autem & citra incubitum ſponte natura gignit: ut in ægypti figmentis eſt ſcriptum. De quodam uinipotore reperit᷑ ſyracuſis tã diu potare ſolitum:donec ab eo coopta ĩ terra fœtũ ederẽt oua.Quin & ab hoĩe pficiũt᷑.

DE Auguriis ouoꝝ. Cap.Lv.

LIuia Auguſta prima ſua iuuenta Tiberio Cæſare ex Nerone grauida:cũ parere uirilem ſexum admodũ cuperet:hoc uſa ẽ puellari augurio . Ouũ ĩ ſinu fouẽdũ atq; cum deponendum haberet:nutrici per ſinũ tradendo ne ĩtermitteret᷑ tepor . Nec falſo Auguſta auguriata prodit᷑ imperatoris inde fœta.Sed ĩuentũ ut oua calido ĩ loco impoſita paleis igne modico fouerent᷑ homine uerſãte pariter nocte ac die:& ſtatuto die illinc erumpere fœtus.Tradit᷑ quædã ars gallinarii cuiuſdã dicentis quid ex q̃q; eſſet. Narrant᷑ & mortua gallina mariti earum uiſi ſuccedẽtes inuicem:& reliq̃ fœtæ more facientes:abſtinenteſq; ſe a cantu. Sup omnia eſt anatum ouis ſubditis atq; excluſis admiratio prima non plane agnoſcentis fœtum . Mox incertos concubitus ſollicite conuocantis. Poſtremo lamenta circa piſcinæ ſtagna mergẽtibus ſe pullis natã duce.

Quæ gallinæ optimæ. Cap.Lvi.

GAllinarum gñoſitas ſpectat᷑ criſta erecta:interdum & gemina:pennis nigris:ore rubicundo:digitis imparibus:aliq̃do & ſuper quattuor digitos tranſuerſo uno. Ad rem diuinam luteo roſtro pedibuſq; puræ non uident᷑. Ad optanea ſacra nigræ. Eſt & pumilionum genus non ſterile in iis:quod non in alio genere alitum.ſed qbus certa fœcunditas rara & incubatio ouis noxia.

DE Morbis earum & remediis. Cap.Lvii.

INimiciſſima autem omnium generi pituita:maximeq; inter meſſis & uĩdemiæ tẽpus.Medicina in fame:& cubatus in fumo:ſi utiq; ex lauro aut herba ſauina fiat.Penna per tranſuerſas inſerta nares:& per omnes dies mota . Cibus allium cum farre aut aqua perfuſus in qua lauerit noctua auis cum ſemine uitis albæ coctus : & quædã alia.

DE Conceptu & numero fœtus auiũ. Cap.Lviii.

COlumbæ proprio ritu oſculant᷑ añ coitum . Pariunt fere bina oua:ita natura moderante: ut aliis crebrior ſit fœtus:aliis numeroſior . Palumbes & turtures plurimum terna.nec pluſq̃ bis fere pariunt:atq; ita ſi prior fœtus corruptus ẽ. & q̃uis tria pepererint:nunq̃ plus duobus educant.Tertium quod irritum eſt:urinũ uocant. Palumbes incubat fœmina poſt meridiana ĩ matutinum:cætero mas. Columbæ marẽ ſemper & fœminam pariunt.priorem marem : poſtridie fœminam . Incubant in eo gñe ambo.interdiu mas:noctu fœmina.Excludunt uiceſimo die. pariunt a coitu.v. Aeſtate qdem interdum binis menſibus terna edunt paria . nãq; octauodecimo die excludũt:ſtatimq; concipiunt.Quare inter pullos ſæpe oua inueniunt᷑:& alii puolãt. alii erumpũt.Ipſi deinde pulli qnquemeſtres fœtificãt. Et ipſæ autẽ ĩter ſe(ſi mas nõ ſit)fœminæ æq; ſaliũt. pariũtq; oua irrita:ex qbus nihil gignit᷑:quæ hypenemia græci uocant.

DE Pauone & ãſeribus. Cap.Lix.

PAuo a trimatu parit . primo anno unum aut alterum ouum : ſequẽti quaterna qnaue : cæteris duodena non amplius. intermittens binos dies ternoſue parit. & ter anno:ſi gallinis ſubiiciant᷑ incubanda.Mares ea frangunt deſiderio incubãtiũ. Quapropter noctu & in latebris pariunt:aut in excelſo cubantes . & niſi molli ſtrato excepta frangũt᷑.Mares ſinguli qnis ſufficiũt coniugibus. Cũ ſingulæ aut binæ fuere:corrumpit᷑ ſalacitate fœcũditas.Partus excludit᷑ diebus ternouenis:aut tardius triceſimo.Anſeres ĩ aq̃ coeũt:pariũt uere.Aut ſi bruma coiere:poſt ſolſtitium:q̃dragita ppe.Bis ãno ſi priorẽ fœtũ gallinæ excludant:alias plurima oua ſexdecim:pauciſſima ſeptem.Siqs ſubripiat pariũt:donec rumpant᷑. Aliena non excludunt . Incubanda ſubiici utiliſſimum nouem aut undecim.Incubant fœminæ tantum tricenis diebus.

Si uero tepidiores ſint:uiceſioqnto.Pullis eo𝔶 urtica contactu mortifera.Nec minus auiditas:nūc ſatietate nimia:nūc ſuamet ui:quando apprehenſa radice morſu:ſæpe conantes auellere ante colla ſua abrumpunt. Contra urticam remedium ſtramento ab īcubatu ſubdita radix ea𝔶: DE Ardeolis & quomō ſeruēt̄ oprīe oua. Ca.Lx.

aA Rdeola𝔶 tria genera:leucon:aſterias:pellos.Hi in coitu angūt̄.Mares qdem cū uociferatu ſanguinem etiā ex oculis profūdūt. Nec minus ægre piūt grauidæ. Aqla tricenis diebus incubat:& fere maiores alites.Minores uicenis ut miluus & acci- piter. Sīgulos uere parit:nūq̄ plus ternos.Is q ægolios uocat̄:q̄ternos.Coruus aliq̄do & qnos.Incubant totidem diebus.Cornicem incubantem mas paſcit. Pica nouenos. Melācoriphus ſupra uiginti parit:ſēper numero impari īæqlia. nec alias in pluribus tanta fœcūditas:maior tamē paruis.Hirūdini cæci primo pulli.Et fere omnibus qbus numeroſior ptus.Irrita oua quæ hypenemia diximus:quæq; aut mutua fœminæ īter ſe libidīs imaginatione concipiunt:aut puluere:nec columbæ tantum: ſed & gallinæ perdices:pauones:anſeres:chenalopeces. Sunt autem ſterilia & minora:ac minus iu- cundi ſaporis:& magis humida.Quidam & uento putant ea gñari:qua de cauſa etiā zephyria appellant̄. Hæc autem uere tantum.Vrina fiunt incubatione derelicta:quæ alii cynoſura dixere.Oua aceto macerata ī tantum emolliunt̄: ut per annulos trāſeāt. Seruari ea in lomento:aut hyeme in paleis:æſtate in furfuribus utiliſſimum.Sale ex- inaniri credūt̄. Quæ uolucr𝔶 ſola aīal piat & lacte nutriat. Cap.Lxi.

uV Olucrum animal parit ueſpertilio tantum:cui membrana ceu pēnæ. Eadē ſola uolucrum lacte nutrit ubera admouens.geminos uolitat amplexa infantes: ſe- cumq; deportat.Eidem coxendix una tradit̄:& in cibatu culices gratiſſimi.

DE Cōceptu uiperæ & ptu:& quæ terreſtrium oua piant. Cap.Lxii.

R Vrſus in terreſtribus oua pariunt ſerpentes: de quibus nondum dictum ſit. Coeunt complexu adeo circumuolutæ ſibi:ut una exiſtimari biceps poſſit. Vi- peræ mas caput inſerit in os:quod illa abrodit uoluptatis dulcedine. Terreſtriū eadē ſola ītra ſe parit oua unius coloris & mollia:ut piſces.Tertia die intra uterum catulos excludit.deīde ſingulos diebus ſingulis parit uiginti fere numero. Itaq; cæteri tardi- tatis impatientes:perrumpunt latera occiſa parente. Cæteræ ſerpentes contecta oua in terra incubant:& fœtum ſequente excludunt anno. Crocodili uicibus incubāt mas & fœmina.Sed reliquo𝔶 quoq; terreſtrium reddat̄ gñatio.

DE Gñatiōe terreſtrium. Cap.Lxiii.

B Ipedū ſolus hō aīal gignit.Homini tātū primi coitus pœnitētia auguriū ſcilicet uitæ a pœnitēda origīe. Cæteris aīalibus ſtati p tpīa anni cōcubitus.Homini(ut dictū ē)ōnibus horis die𝔶 noctiūq;.Cæteris ſatietas ī coitu:homini ꝓpe nulla.Meſſal- lina Claudii Cæſaris coniūx hanc regalē exiſtimās palmā: elegit in id certamen no- biliſſimam e proſtituris āncillam mercenariæ ſtipis:eamq; die ac nocte ſuperauit qnto ac uiceſimo concubitu.In hominum gñe:maribus diuerticula ueneris excogitata ōnia ſcelere naturæ: fœmīs uero abortus. Quantum in hac pte multo nocentiores q̄ feræ ſumus. Viros auidiores ueneris hyeme:fœmīas æſtate Heſiodus ꝓdidit.Coitus auer- ſus elephantis:camelis:tigribus:lyncibus:rhinoceroti:leoni:daſipodi:cuniculis:qbus auerſa genitalia.Cameli etiam ſolitudines aut ſecreta certa petunt.: neq; interuenire dat̄ ſine pernicie.Coitus tota die eſt tantum iis ex omnibus:qbus ſolida ungula.In q̄- drupedum gñe mares olfactus antecedit.Auertunt̄ & canes:phocæ: lupi: in medioq; coitu.inuitiq; etiam cohærent.Supradictorum plerumq; fœminæ priores ſupueniūt. Reliqs mares.Vrſi autē ut dictum eſt humanitus ſtrati. Herinacii ſtantes ambo ītet ſe complexi.Feles mare ſtante:fœmina ſubiacente.Vulpes in latere proiectæ: marēq; fœmina amplexa.Taurorum ceruorumque fœminæ uim non tolerant. Ea de cauſa ingrediunt̄ in cōceptu.Cerui uiciſſim ad alias tranſeunt:& ad priores redeunt.Lacer- tæ ut ea quæ ſine pedibus ſūt:circūplexu uenerem nouere.Omnia aīalia quo maiore

corpore:eo mīus fœcũda ſũt. Sĩgulos gignũt elephãti:cameli:equi. Achãtis duodẽos auis minima. Ociſſime pariũt:quæ plurimos gignũt. Quo maius eſt aĩal:tãto diutius formať ĩ utero. Diutius geſtãť q̃bus lõgiora ſunt uitæ ſpatia. Neq; creſcẽtiũ tẽpeſtiua ad generãdum ætas. Quæ ſolidis hñt ungulas ſingulos:quæ biſulcas & gemĩos piũt. Quorum in digitos pedum fiſſura diuiſa eſt:eo numeroſiora in fœtu. Sed ſuperiora omnia perfectos edunt partus:hæc inchoatos. In quo ſunt genere leænæ:urſæ: & uulpes. Informia eriã magiſ q̃ ſupradicta urſæ pariunt. rarumq; ẽ uidere pariẽtes. poſtea lãbendo calefaciunt fœtus omnia ea:& figurãt. pariunt plurimũ quaternos. Cæcos autem gignunt canes:lupi:pantheræ:thoes. Canum plura ſunt genera. Laconicæ octauo mẽſe utrinq; generant. ferunt. lxx. diebus: & plurimum tribus mẽſibus. cæteræ canes & ſemeſtres coitum patiuntur. Implentur omnes uno coitu. Quæ ante iuſtum tẽpus cõcepere: diutius cæcos habẽt catulos. nec omnes totidem diebus. Exiſtimantur in urina attollere crus feræ ſemeſtres:id eſt ſignum conſumati uirium roboris:fœminæ hoc idem ſidentes. Partus duodeni: quibus numeroſiſſimi: cætero quini: ſeni: aliquando ſinguli. quod prodigioſum putant. Sicut omnes mares aut omnes fœminas gigni. Primos quoq; mares pariunt: in cæteris alternant: ſi ineant opportuno:& recto menſe. Ineuntur a partu ſexto mẽſe. Octonos laconicæ pariunt. Propria in eo genere maribus laboris alacritas. Viuunt laconici ãnis denis: fœminæ duodenis. Cætera genera quindecim annos: aliquando uiginti. Nec tota ſua ætate generant: fere a duodecimo deſinentes. Felium & ichneumonum reliqua ut canum. Viuunt annis ſenis. Daſipodes omni menſe pariunt. & ſuperfœtanr: ſicut lepores. A partu ſtatim implentur. Concipiunt quãuis ubera ſiccante fœtu. pariunt non cæcos. Elephanti ut diximus: pariunt ſingulos magnitudine uituli trimeſtris. Cameli duodecim menſibus ferunt a trimatu: pariunt uere. Iterũq; poſt annum implentur a partu. Equas autem poſt tertium diem aut poſt unũ ab enixu utiliter admitti putant:coguntq; inuitas. Mulier ſeptima die cõcipere facillime creditur. Equarum iubas tonderi præcipiunt:ut aſinorum in coitum patiãtur hũilitatẽ: comantes enim gloria ſuperbire. A coitu ſolæ animaliũ currunt: ex aduerſo aq̃lonũ: auſtrorumue prout mare aut fœminam concepere. Colorem illico mutant rubriore pilo: uel quicunq; ſit: pleniore. Hoc argumento deſinunt admittere etiam uolẽtes. Nec ĩpedit partus quaſdam ab opere. Falluntq; grauidæ. Viciſſe olympia prægnãtẽ equam Hecratidis theſſali inuẽnimus. Equos & canes & ſues initum matutinum appetere:fœminas autem poſt meridiem blandiri diligentiores tradũr. Equas domitas. lx. diebus equire:anteq̃ gregales. Sues tantum coitu ſpumam ore fundere. Verrem ſubantis audita uoce niſi admittatur: cibum non capere uſq; in maciem. Fœminas tantum efferari: ut hominem lacerent:candida maxime ueſte indutum. Rabies ea aceto mitigatur naturæ aſperſo. Auiditas coitus putatur ex cibis fieri. Sicut uiro eruca:pecori cepa. Quæ ex feris mitigẽtur:nõ concipere ut anſeres:apros uero tarde: & ceruos:nec niſi ab infantia educatos. Mirum eſt:quadrupedum prægnãtes uenerẽ arcent:præter equam & ſuem. Sed ſupfœtant & daſipus & lepus tãtũ.

DE Varia gñariõe auium. Cap. Lxiiii.

QVæcũq; aĩal pariunt: in capita gignunt circumacto fœtu ſub enixum: alia in utero porrecta. Quadrupedes geſtanť extenſis ad longitudinem cruribus:& ad aluum ſuam applicatis. Homo in ſemet conglobatus inter duo genua naribus ſitis. Molas de quibus añ diximus: gigni putãr: ubi mulier nõ ex mare: uerum ex ſemetipſa tantum conceperit. ideo nec animari: quia non ſit ex duobus. Altricẽq; habere per ſe uitam illã: quæ ſatis arboribuſq; contingat: ex omnibus quæ pfectos fœtus uel rãtos & ĩnumeroſos edũt. Itẽ plures cõtra natũram ſolidipedũ aut biſulcoꝝ.

DE Murium fœtu. Cap. Lxv.

SVpra cũcta eſt murium fœtus haud ſine contatiõe dicendus. quanquã auctore

Ariſtotele & Alexandri Magni militibus gñatio eorum lambendo conſtare:non coitu dicat᷑.Ex una geniros.cxx.tradiderunt. Apud perſas uero prægnantes ueneris patiẽtis & utero patientis repertas. Et ſalis guſtatu fieri prægnantes opinant᷑.Ita deſinit mirũ eſſe:ũde uis tãta meſſes populet᷑ murium agreſtium.In qbus illud quoq; adhuc latet: quonãmodo illa multitudo repente occidat.Nam nec exanimes reperiunt᷑:neq; extat qui murem hyeme in agro effoderit.Plurimi itaq; ad troadẽ pueniunt. Et iam inde fugauerũt accolas.Prouentus eorum ſiccitatibus tradunt. Et iam obituris uermiculũ in capite gigni.Aegyptiis muribus durus pilus:ſicut herinaceis.Iidẽ bipedes ãbulant: ceu alpini. Cũ diuerſi quoq; gñis coiere animalia:ita demum gñant:ſi tẽpus naſcẽdi par hñt.Quadrupedum oua gignentium lacertam ore parere(ut credit᷑ uulgo)Ariſtoteles negat.Neq; incubant eædem oblitæ quo ſint in loco enixæ: quoniam huic aĩali nulla memoria.Itaq; catuli per ſe erumpunt.

DE Spina hoĩs anguem naſci. Cap.Lxvi.

Anguem ex medulla hominis ſpinæ gigni accepimus a multis. Pleraq;.n.occulta & cæca origine ꝓueniũt:etiam in quadrupedum gñe.

DE Salamandra. Cap.Lxvii.

Sicut ſalamandra aĩal lacerti figura ſtellatum nũq̃ niſi magnis hymbribus ꝓueniẽs:& ſerenitate deficiens. Huic tantus rigor:ut ignem tactum exringuat non alio modo q̃ glacies.Eiuſdem ſanie:quæ lactea ore uomit᷑:quacunq; pte corporis humani contacta toti defluunt pili.idq; quod cõtactũ ẽ: colorẽ ĩ uitiliginẽ mutat.

DE Iis quæ naſcũt᷑ ex nõ genitis:& quæ nata nihil gignũt. Cap.Lxviii.

Quædam uero gignunt᷑ ex non genitis:& ſine ulla ſimili origine ut ſupradicta:& quæcũq; æſtas aut uer:ſtatũq; tẽpus anni generant.Ex iis quædã nihil gignunt: ut ſalamandræ.Neq; eſt ĩ iis genus maſculinum fœmineumue.Sicut neq; ĩ ãguillis: omnibuſq; quæ nec aĩal nec ouum ex ſeſe generant. Neutrum eſt & oſtreis genus: & cæteris adhærentibus uado uel ſaxo. Quæ autem ꝑ ſe generant᷑ ſicuti infra mares ac fœminas deſcripta ſunt: ita generant quidem ea aliquid coitu: ſed imperfectum & diſſimile:& ex quo nihil amplius gignat᷑:ut uermiculos muſcæ. Id magis declarant naturæ eorum:quæ inſecta dicunt᷑.Arduæ explanationis omnia:& priuatim dicato opere narranda.Quapropter ut ingenium prædictoꝝ ita & reliq̃ ſubtexet diſertatio.

DE Senſibus aĩalium. Cap.Lxix.

Ex ſenſibus añ cætera homini tactus:deinde guſtus. Reliqs ſuperat᷑ a multis. Aqlæ clarius cernunt.Vultures ſagacius odorant᷑.Liquidius audiunt talpæ obrutæ terra:tam denſo atq; ſurdo naturæ elemento.Præterea uoce omnium in ſublime tẽdẽte ſermonẽ exaudiunt.& ſi de iis loq̃re intelligere etiã dicunt᷑:& ꝓfugere.Auditus cui hominũ primo negatus eſt:huic & ſermõis uſus ablatus. Nec ſũt naṫaliter ſurdi: ut non iidem ſint & muti.In marinis oſtreis auditum eſſe non eſt ueriſimile: ſed ad ſonum mergere ſe ſolent.Ideo & ſilẽtiũ ĩ mari piſcãtibus.

Auditum & olfactum eſſe piſcibus. Cap.Lxx.

Piſces quidem auditus nec membra hñt nec foramina. Audire tñ eos palam eſt: ut patet cum plauſu congregari feros ad cibum conſuetudine in quibuſdam uiuariis ſpectet᷑.Et in piſcinis Cæſaris gña piſcium ad nomẽ uenire:quoſdam ſigulos. Itaq; prodũt᷑ etiam clariſſime audire mugil:lupus:ſalpa:chromis:& ideo in uado uiuere.Olfactum iis eſſe manifeſtum patet. Quippe non omnes eadem eſca capiũtur. & priuſq̃ appetant:odorant᷑.Quoſdã & ſpeluncis latentes ſalſamento illitis faucibus ſcopoli piſcator expellit:uelut ſui cadaueris agnitionem fugientes. Conueniuntq; ex alto etiam ad quoſdam odores:ut ſepiam uſtam:& polypum:quæ ob id coguntur in naſſas.Sẽtinæ quidem nauium odorem fugiunt ꝓcul. Maxime tñ piſcium ſãguinẽ. Nõ poteſt petris auelli polypus.Idem cunicula admota ab odore ꝓtinus reſilit. Purpuræ quoq; fœtidis capiũt᷑. Nã de reliquo aĩalium gñe quis dubitet?Cornus ceruini

odore ſerpētes fugātur. Sed maxime ſtyracis origani aut calcis aut ſulphuris formicæ necantur. Culices acida petūt: ad dulcia non aduolāt.

Tactum communem eſſe omnibus. Cap. Lxxi.

TActus ſēſus omnibus eſt etiam quibus nullus alius. nam & oſtreis & terreſtribus uermibus. Quo exiſtimauerim omnibus ſenſum guſtus eſſe. Cur. n. alios alia ſapores appetūt? In quo uel præcipua naturæ architectiq; uis. Alia dentibus prædāt: alia ūguibus. Alia roſtri adūcitate capiūt. Alia latitudine ruūt: Alia acumine excauāt. Alia ſugunt. Alia lambūt: ſorbēt: mādūt: uorāt. Nec minor uarietas in pedum miſterio: ut rapiāt: diſtrahāt: teneāt: premant: pēdeāt: tellurem ſcabere nō ceſſēt.

Quæ uenenis uiuāt: & quæ terra. Cap. Lxxii.

VEnenis capreæ & cot̄nices (ut diximus) pingueſcūt placidiſſima aīalia: at ſerpētes ouis. Spectanda quidem draconum arte: aut enim ſolida hauriūt: ſi iam fauces capiūt: quæ deinde in ſemet conuoluti frāgūt ītus: atq; ita putamīa excutiūt: aut ſi tenerior eſt & catuli adhuc ætas orbe apprehēſa ſpira: ita ſēſim uehēmēterque præſtringūt: ut amputata pte ceu ferro: reliquam: quæ amplexu tenet: ſorbeāt. Simili modo auibus deuoratis ſolidis cōtentione plurima: & cætera oſſa reuomūt. Scorpiōes terra uiuūt. Serpētes cum occaſio eſt: uinum præcipue appetūt: cum alioquin exiguo indigeant potu. Eædem minimo & pene nullo cibo cum adſeruantur incluſæ: ſicuti aranei quoq;: alioquin ſuctu uiuentes. ideo nullum interit fame aut ſiti uenenatū. Nam neq; caloris uim hñt: neq; ſanguinis: neq; ſudoris: quæ auiditatem naturalem ſale augent. In quo gñe omnia magis exitialia: ſi ſuum genus edere añq̄ noceāt. Cōdit in theſauros maxillarum cibum ſpongionum & ſatyrorum genus: Mox inde ſenſim ad mādēdū māibus exprimit. Et quod formicis in ānū ſolēne ē: his ī dies uel horas.

DE Cibo & potu quoꝝdā. Cap. Lxxiii.

VNum aīal digitos hñtium herba alitur lepus: ſed & fruge. Solidipedes & biſulci ſues omni cibatu & radicibus. Solidipedum uolutatio propria. Serratoꝝ dētiū carniuora ſunt omnia. Vrſi & fruge: frōde: uindemia: pomis uiuunt & apibus: cācris etiam & formicis. Lupi ut diximus & terra in fame. Pecus potu pīgueſcit: ideo ſal illis aptiſſimus: item ueterina. quanq̄ & fruge & herba: ſed ut bibere: ſecedunt. Ruminant pter iam dicta: ſilueſtrium cerui: cum a nobis alunt. Omnia autem iacentia potius q̄ ſtantia: & hyeme magis q̄ æſtate ſeptenis fere menſibus. Pontici quoq; mures ſili modo remādunt. In potu: quibus ſerrati dentes: lambunt. Et mures hi uulgares: q̄uis ex alio gñe ſint. Quibus continui dētes ſorbent: ut equi: boues. Neutꝝ urſi: ſed aquā quoq; morſu uorant. In africa maior ps ferarum æſtate non bibunt īopia hymbriū. Quamobcauſam capti mures libyci ſi biberint moriunt. Orygem perpetuo ſitiētem africa gñat: ex natā loci potu carentem cum mirabili modo ad remedia ſitiētiū. Nāq; gætuli latrones eo durāt auxilio repertis ī corpore eorum ſaluberrimi liquoris hauſtu ueſicis. Inſidunt in eadem africa pardi condenſa arbore. occultatiq; eius ramis ī prætereuntia deſiliunt: atq; e uolucꝝ cæde graſſāt. Feles quidem quo ſilētio q̄ lenibus ueſtigiis obrepunt auibus: q̄ occulto ſpeculatu in muſculos exiliunt? Excremēta ſua effoſſa obruūt terra: intelligentes odorē illū īdicē ſui eſſe.

Quæ īter ſe diſſideant: & quæ īter ſe cōueniāt. Cap. Lxxiiii.

ERgo & alios ſenſus quoſdam eſſe q̄ ſupradictos haud difficulter apparet. Sunt enim quædam iis bella: amicitiæq;. unde & affectus præter illa quæ de qbuſq; eorum ſuis diximus locis. Diſſident olores & aquilæ. Coruus & cloreus noctu inuicem oua exquirentes. Simili modo coruus & miluus illo præripiente huic cibos. Cornices & noctua. Aquilæ & trochilus (ſi credimus) quoniam rex appellat auium. Noctuæ & cæteræ minores aues. Rurſus cum terreſtribus muſtela & cornix. Turtur & pyralis. Ichneumones & ueſpæ. Phalanges & aranei. Aquaticæ anates & gauiæ. Harpæ & triorches accipiter. Sorices & ardeolæ īuicem fœtibus inſidiantes. Egithus auis minima

cum aſino. Spinetis enim ſe ſcabēdi cauſa atterens: nidos eius diſſipat. quod illa adeo pauet: ut uoce omnino rudētis audita oua eiiciat: pulli ipſi metu cadāt. Igit̃ aduolās ulcera eius roſtro excauat. Vulpes & milui. Angues & muſtelæ & ſues. Eſalon uocat̃ pua auis oua corui frangens: cuius pulli infeſtant̃ a uulpibus. Inuicem hæc catulos eius ipſāq; uellit. quod ubi uiderint corui: contra auxiliant̃: uelut aduerſus cōmunem hoſtem. Et achantis ī ſpinis uiuit: iccirco aſinos & ipſa odit flores ſpinæ deuorantes. Egithum uero in tātū ut ſanguinem eoꝝ credanr non coire: multiſq; ob id ueneficiis infament. Diſſident thoes & leones: et minima æque ac maxima. Formicoſā arborem ſorices cauent. Librat araneus ſe filo in caput ſerpētis porrectæ ſub ūbra arboris ſuæ. tantaq; ui morſu cerebꝝ apprehendit: ut ſtridēs ſubinde: ac uertigine rotata: ne filum qdem deſup pēdētis rumpere adeo non fugere queat: nec finis añ mortem eſt. Rurſus amici pauones et columbæ: turt̃es et pſitaci: merulæ et turdi: cornix et ardeolæ. Cōtra uulpiū genus communibus inimicitiis. Harpe et miluus contra triorchin. Quin et affectus īdicia ſūt etiam in ſerpētibus immitiſſimo aīaliū gn̄e. Dicta ſūt quæ arcadia narrat de domino a dracone ſeruato: et agnito uoce hominis. De aſpide miraculū a Philarcho tradit̃. Is enim auctor ē: cū ad mēſam cuiuſdam ueniēs ī ægypto aleret̃ aſſidue enixam catulos: quorum ab uno filium hoſpitis interēptū. Illam reuerſam ad conſuetudinem cibi: intellexiſſe culpam: & necem intulliſſe catulo: nec poſtea in tectum id reuerſam. DE Somno aīaliū. Cap. Lxxv.

SOmni quæſtio nō obſcuram coniectationem habet. In terreſtribus omnia: quæ cor habent: dormire manifeſtum ē. Aquatilium quoq; exiguum quiddam: etiā qui de cæteris dubitant: dormire tamen exiſtimant: non oculorum argumento: quia non habent genas: uerum ipſa quiete cernuntur placida ceu ſoporata: neq; alia q̄ caudis mouentia: & ad tumulrū aliquem expauenria. De rhynnis confidentius affirmat̃. Iuſta ripas enim aut petras dormiunt. Plani autem piſcium in uado: ut manu ſæpe tollātur. Nam & delphini balenæq; ſtertentes etiam audiunt̃. Inſecta quoq; dormire ſilentio apparet: quia nec luminibus quidem admotis excitentur. Homo genitus premitur ſomno per aliquot menſes. Deinde longior in dies uigilia. Somniat ſtatī īfās. Nam & pauore expergiſcitur: & ſuctum imitatur. Quidam uero nunq̄: quibus mortiferum fuiſſe ſignum contra conſuetudinem ſomnioꝝ īuenimus exempla. Magnus hic īuitat locus & diuerſis refertus documentis: utrum ne ſint aliqua præſcita animi quieſcentis? Qua fiant ratione: an fortuita res ſit ut pleraq;? Et ſi exemplis agatur: profecto paria fiant. A uino & a cibis proxima atq; in redormitione uana eſſe uiſa ꝓpe conuenit. Eſt autem ſomnus nihil aliud q̄ animi in medium ſeſe receſſus. Præter hominem ſomniare equos: canes: boues: pecora: capras palam eſt. ob hoc creditur & in omnibus quæ animal pariunt. De iis quæ oua gignunt incertū eſt. Sed dormire ea certum. Verum & ad inſecta tranſeamus. Hæc nanque teſtant immenſæ ſubtilitatis animalia.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VNDECIMVS. PROOEMIVM.

DE Inſectis aīalibus: ut ſūt Apes: Formicæ: et huiuſmodi.

RESTANT IMMENSAE SVBTILITAtis animalia: quādo aliqui ea neq; ſpirare & ſine ſanguine eſſe eriam prodiderunt.

DE Inſectoꝝ gñe. Cap.i.

MVlta hæc & multigena terreſtrium uolucrūq; uita. Alia pēnata ut apes. Alia utroq; modo ut formicæ. Aliqua & pennis & pedibus carentia. Et iure omnia inſecta appellata ab inciſuris: quæ nunc ceruicum loco: nunc pectorum atq; alui præcincta ſeparant membra tenui modo fiſtula cohærentia. Aliquibus ueto non tota inciſura eas ambiente rugas: ſed in aluo aut ſupeme tātū ībricatis flexiliū uertebris: nuſq̄ alibi ſpectatiore naturæ reꝝ artificio.

DE Subtilitate naturæ in his. Cap.ii.

IN magnis ſiquidē corporibus aut certe maioribus facilis officina ſeq̄ci materia fuit. In his uero tā paruis atq; tam nullis quæ ratio? quāta uis? tam īextricabilis perfectio. Vbi tot ſēſus collocauit in culice? Et ſunt alia dictu minora. Sed ubi uiſum in ea prætēdit? Vbi guſtatum applicauit? Vbi odoratum inſeruit? Vbi uero truculētā illam & portione maximam uocem ingenerauit? Qua ſubtilitate pennas adnexuit? Prælongauit pedum crura? Diſpoſuit ieiunam cauam uti aluum? Auidam ſanguinis & potiſſimū humani ſitim accendit? Telum uero perfodiēdo tergori quo ſpiculauit ingenio? Atq; ut in capaci cum cerni non poſſit exilitas: ita reciproca gñauit arte: ut fodiēdo acuminatum pariter ſorbendoq; fiſtuloſum eſſet. Quos teredini ad pforāda robora cum ſono teſte dentes affixit? potiſſimumq; e ligno cibatum fecit? Sed turrigeros elephātotum miramur humeros: taurorumq; colla: & truces in ſublime iactus: tigrium rapinas: leonū iubas: cum rerum natũa nuſq̄ magis q̄ in minimis tota ſit. Quaptopter quæſo ne noſtra legentes (quoniam ex his ſpernunt̃ multa) etiam relata faſtidio dānēt: cū ī contēplatione naturæ nihil poſſit uideri ſupuacuū.

Vtrum ſpirent an habeant ſanguinem. Cap.iii.

INſecta multi negarūt ſpirare id ratione perſuadentes: quoniam uiſceri īteriori nexus ſpirabilis nō ineſſet. Itaq; uiuere ut fruges arboreſq;. Sed plurimūītereſſe ſpiret aliquid: an uiuat. Eadem de cā nec ſanguinem iis eſſe: qui ſit nullis carentibus corde aut iecore. Sic nec ſpirare ea quibus pulmo deſit. Vnde numeroſa quæſtionum ſeries exorit̃. Iidem enim & uocem eſſe iis negant in tanto murmure apum: cicadarū ſono: & aliis quæ ſuis æſtimabunt̃ locis. Nam mihi contuenti ſemper ſuaſit rerum natuta nihil incredibile exiſtimare de ea. Nec uideo cur magis nō poſſint trahere animam talia & uiuere: q̄ ſpirare ſine uiſceribus. Quod etiam in marinis docuimus: q̄uis arcente ſpiritum denſitate & altitudine humoris. Volare quidem aliqua & animatu carere in ipſo ſpiritu uiuentia. Habere ſenſum uictus gñationis atq; operis & de futuro etiam curam. Et q̄uis non ſint membra: quæ uelut carina ſenſus inuehant: eſſe tamen iis auditum: olfactum: guſtatum: eximia præterea naturæ dona: ſolettiā: animum: artem: quis facile crediderit? Sāguinem non eſſe iis fateor: ſicut ne terreſtribus quidem cunctis inter ſe ſimilem quidem: ut ſepiæ in mari ſanguinis uires attramētū optineat: purpurarū generi infector ille ſuccus. ſic inſectis quiſquis eſt uitalis hūor: hic erit ſanguinis loco. Sed exiſtimatio ſua cuiq; ſit. Nobis propoſitum eſt naturas rerum manifeſtas indicare: non cauſas iudicare dubias.

DE Corpore eorum. Cap.iiii.

INſecta ut intelligi poſſit: non uidentur neruos habere: nec oſſa: nec ſpinas: nec cartilaginem: nec pinguia: nec carnes: nec cruſtam quidem fragilem: ut quædā marina. nec iure dicetur cutis: ſed mediæ cuiuſdam inter omnia hæc naturæ corpus

atenti ſimile neruo mollius: in reliquis partibus ſiccius uerius q̃ durius. Et hoc ſolum iis eſt: nec prætetea aliud. Nihil intus niſi admodum paucis inteſtinum implicatum. Itaq; diuulſis præcipua uiuacitas: & partium ſingularum palpitatio. Quia quæcunq; eſt ratio uitalis: illa non certis ineſt membris: ſed toto in corpore: minime tñ capite. Solumq; non mouet̃ niſi cum pectore auulſum. In nullo gñe plures ſunt pedes. Et q/bus ex iis plurimi: diutius uiuunt diuulſa: ut in ſcolopendris uidemus. Habẽt autem oculos: prætetq; ſẽſus tactum & guſtatum: aliqua & odoratum: pauca & auditum.

DE Apibus. Cap. v.

SEd inter omnia principatus apibus & iure præcipua admiratio. Solis ex eo gñe hominum cã genitis. Mella contrahunt ſuccumq; dulciſſimum atq; ſubtiliſſi/mum ac ſaluberrimum. Fauos confingunt & cæras. Illæ ad uſus uitæ laborem tolerãt. Opera conficiunt. Rempublicã habent: conſilia priuatim: ac duces gregarim. Et quod maxime mirum ſit: mores habent. Præterea cum ſint neq; manſueti generis neq; feri: tamen tanta eſt natura rerum: ut prope ex umbra minimi aĩalis incomparabile effe/cerit qddam. Quos efficaciæ induſtriæq; tãtæ comparemus neruos? q̃s uires? quos ra/tione mediuſfidius uiros? hoc certe præſtantiotibus quo nihil nouere niſi commune. Nõ ſit de aĩa quæſtio. conſtet & de ſanguine: q̃tulum tñ eſſe in tanrulis poteſt. Aeſti/memus poſtea ingeniũ.

Qui ordo naturæ ĩ eis. Cap. vi.

HYeme condũt̃. Vnde enim ad pruinas niueſq; & aquilonum flatus pferendos uires? Sane & inſecta õnia: ſed minus diu. Quæ pieribus nr̃is occultata: mature tepefiũt. Circa apes aut temporum locorumue ratio mutata eſt: aut errauerũt priores. Cõdũt̃ a uergiliarum occaſu: ſed larent ultra exortum. Adeo non ad ueris initium ut dixere: nec ut quiſq̃ in italia de alueis exiſtimat. Añ fabas florẽtes non exeũt ad opera & labores. nulluſq; (cum per cælum licuit) ocio perit dies. Primũ itaq; fauos cõſtruũt. cæram fingũt: hoc eſt domos cellaſq; faciunt. Deinde ſobolẽ: poſtea mella: cæram ex floribus. Melligenem a lachrymis arborum quæ glutinum pariũt ſalicis ulmi arũdĩs ſucco: gummi: reſina. Iis primum alueum ipſum intus totum ut quodam tectorio il/linũt: & aliis amarioribus ſuccis contra aliarum beſtiolarum auiditates. id ſe facturas conſciæ quod concupiſci poſſit. Iis deinde fores quoq; latiores circũſtruũt.

DE Vocabulis operis. Cap. vii.

PRima fundamenta operis metyn uocant periti: ſecunda piſſocæron: tertia propolin. Inter coria cæraſq; magni ad medicamina uſus. Metys cruſta eſt pr̃ia ſaporis amari. Piſſocæros ſuper eam uenit picantium modo ceu diluciot cæræ initiũ populorumq; mitiore gũmi. Propolis craſſioris iam materiæ additis floribus. nundũ tamẽ cæra: ſed fauoꝝ ſtabilimentum: qua omnes frigoris aut iniuriæ aditus obſtruũt̃: odore etiã nunc graui: ut qua pleriq; pro galbano utant̃. Præter hæc conuehet̃ rhithace quam alii ſandaracam: alii cærinthum uocant. Hic erit apum dum operant̃ cibus: q ſæpe inuenit̃ in fauorum inanitaribus ſepoſitus: & ipſe amari ſaporis: ſed plenus hu/moris cibus. Gignitur autem rore uerno: & arborũ ſucco gummi modo: africi mĩor: auſtri flatu nigrior: aquilonibus melior & rubens. Plurimum in græcis nucibus Me/necrates florem ait eſſe futuræ meſſis indiciũ: ſed nemo ptætet eũ.

Ex qbus floribus opera fiant. Cap. viii.

CAeras ex omnium arborum ſatorumq; floribus confingunt: excepta rumice & chenopode. Herbarum hæc gñ̃a. Falſo excipitur ſpartum. quippe cum hiſpania multa in ſpartariis melia herbam eam ſapiunt. Falſo & oleas excipi arbitrot. quippe oliuæ prouentu plutima examina gigni certum ẽ. Fructibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus quidem non modo corporibus inſidunt. Operant̃ intra. lx. paſſus. Et ſub/inde conſũptis in proximo floribus: ſpeculatores ad pabula ulteriora mittunt. Noctu deprehenſæ in expeditione excubant ſupinæ: ut alas a rore ꝑtegãt.

DE Amatoribus earum. Cap. ix.

NE quis miretur amore earum captos Ariſtomachum ſoléſem duo de.xl.annis nihil aliud egiſſe. Hyliſcum uero thaſium in deſertis apes colentem Agrium cognominatum: qui ambo ſcripſere de iis.

Ratio operis. Cap.x.

RAtio operis: interdiu ſtatio ad portas more caſtrorum. Noctu qes in matutinũ donec una excitet omnes gemino aut triplici bombo: ut buccino aliquo. Tunc uniuerſæ prouolant: ſi dies mitis futurus eſt. Prædiuinant.n.uentos hymbreſq;: & tunc ſe continent tectis. Itaq; temperie cæli (hanc.n.inter præſcita hñr) cum agmen ad opera proceſſit: aliæ flores aggerunt pedibus: aliæ aquam ore: guttaſq; lanugine totius corporis. Quarum adoleſcentiores ad opera exeunt: & ſupradicta conuehunt. Seniores intus operant̃. Quæ flores comportant: prioribus pedibus fœmina onerant propter id natã ſcabra: pedes priores roſtro. totæq; onuſtæ remeant ſarcina pandatæ. Excipiunt eas ternæ: quaternæq; exonerãt. Sunt enim intus quoq; officia diuiſa. Aliæ ſtruunt. Aliæ poliunt. Aliæ ſuggerunt. Aliæ cibum comparant ex eo: quod allatum ẽ. Neq;.n.ſepatim ueſcũt: ne inæq̃litas operis aut cibi fiat & temporis. Struunt rurſus ea orſa concameratione alui. textumq; uel uſq; ad ſumma tecta deducunt: limitibus binis circa ſingulos actus: ut aliis ĩtrẽt: aliis exeant. Faui ſupiore pte affixi: & paululũ etiam lateribus ſimul hærent: & pendent una. alueum non contingunt: nunc obliqui: nunc rotũdi qualiter poſcit alueus. Aliquando & duorum generum: cum duo examĩa concordibus populis diſſimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt pilaꝝ inſtar ĩterius a ſolo fornicatis: ut ſit aditus ad ſarciẽdum. Primi fere tres uerſus ĩanes ſtruũt: ne promptum ſit quod inuitet furantem. Nouiſſimi maxime implẽtur melle: ideoq; auerſo alueo faui eximunt̃. Gerulæ ſecundos flatus captant. ſi cooriat̃ procella: apprehenſis peduſculo lapillis ſe librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta uero terram uolant in aduerſo flatu uepribus hebetato. Mira obſeruatio operis. Ceſſantiũ inertiam notant: caſtigant: mox & puniunt morte. Mira mundicia. Amoliunt̃ omnia e medio. nullæq; inter opera ſpurciciæ iacent. Quin & excrementa opatium intus ne longius recedant: unum congeſta in locum turbidis diebus & operis ocio egerunt. Cũ adueſperaſcit: ĩ alueo ſtrepũt minus ac minus: dõec una circũuolet: eodem quo excitauit bombo: ceu quietem capere imperans. Et hoc caſtrorum more. Tunc repẽte õnes cõticeſcũt. Domos primum plebeiis exædificãt: deĩde regibus.

DE Fucis. Cap.xi.

SI ſperat̃ largior prouẽtus: adiiciunt̃ contubernia & fucis. Hæ cellarum minimæ: ſed ipſi maiores apibus. Sũt autem fuci ſine aculeo uelut imperfectæ apes: nouiſſimæq; a feſſis & iam emeritis inchoatæ: ſerotinus fœtus & quaſi ſeruitia uerarum apum. Quamobrem imperant iis: primoſq; in opera expellunt: tardantes ſine clæmentia puniunt. Neq; in opere tantum: ſed in fœtu coadiuuant eas: multum ad calorem conferente turba. Certe quo maior eorum fuerit multitudo: eo maior fiet examinum prouentus. Cum mella cœperint matureſcere: abigunt eos. Multæ ſingulos aggreſſæ trucidant. Nec id genus niſi uere conſpicit̃. Fucus ademptis alis in alueum reiectus ipſe cæteris adimit. Regias imperatoribus futuris in una parte aluei extruũt amplas: magnificas: ſeparatas: tuberculo eminentes. Quod ſi exprimat̃: non gignũt̃ ſoboles. Sexangulæ omnes cellæ: a ſingulorum ex pedum opere. Nihil hoꝝ ſtatuto tpẽe: ſed rapiunt diebus ſerenis munia. & melle uno alteroue ſummũ die cellas replẽt.

Quæ natura mellis. Cap.xii.

VEnit hoc ex aere: & maxime ſyderum exortu. præcipueq; in ipſo ſyrio explẽdente fit: nec omnino prius uergiliarum exortu ſublucanis temporibus. Itaque cum prima aurora folia arborum melle roſcida ĩueniũt̃. Ac ſiqui matutĩo ſub diuo fuere: unctas liquore ueſtes: capillumq; concretum ſentiunt. Siue ille eſt cæli ſudor: ſiue quædã ſyderum ſaliua: ſiue purgantis ſe aeris ſuccus: ſiue aquæ eſt & purus ac liq̄dus & ſuæ naturæ: q̃lis defluit primo. Nunc uero e tanta cadens altitudine: multumque

dum uenit ſordeſcēs & obuio terræ halitu infectus prætetea a frōde ac pabulis potus: & i utetculos congeſtus apū. Ore enim eū uomūt. Ad hæc ſucco florum corruptus & alueis macetatus: totienſq; mutatus: magnam tn̄ cæleſtis naturæ uolup tatē affert.

Quæ optima mella. Cap.xiii.

i IBi optimus ſemper: ubi optimorum doliolis flotum condit᷑. Atticæ regionis hic & ſiculæ hymeto & hybla ab locis: mox callimne in ſula. Eſt autem initio mel ut aqua dilutum: & primis diebus feruet ut muſta: ſeq; purgat. Viceſimo die craſſeſcit. Mox obducitur tenui membrana: q̄ feruoris ipſius ſpuma concreſcit. Sorbet᷑ optimū. & minime frōde infectū e quercus tiliæ arundinū foliis.

Quæ gn̄a mellis in ſingulis. Cap.xiiii.

SVmma quidē bonitatis natiōe cōſtat (ut ſupradiximus) pluribus modis. Aliubi enim faui cæra ſpectabiles gignunt᷑: ut in pelignis: ſicilia. Aliubi mellis copia: ut in creta: cypro: africa. Aliubi magnitudine: ut in ſeptentrionalibus: uiſo iam in germania octo pedum longitudinis fauo: in caua parte nigro. In quocūq; tn̄ tractu terna ſūt mellis gn̄a. Vernum ex floribus conſtructo fauo: quod ideo uocat᷑ anthinū. Hoc qdam attigi uetant: ut largo alimento ualida exeat ſoboles. Alii ex nullo minus apibus reliquūt: quoniam magna ſequat᷑ ubertas magnorum ſyderꝝ exortu. Præterea ſolſtitio cum thynnis & uua florere incipiūt: præcipua cellarum materia. Eſt autem in eximendis fauis neceſſaria diſpenſatio: quoniam inopia cibi deſperant: moriuntᷓq;: aut effugiūt. Contra copia ignauiam affert. Maciem melle non rhithace paſcūt. Qui autem ſunt diligentiores: ex hac uindemia duodecimam partem apibus relinquunt. Dies ſtatutus inchoandi ut quadam lege naturæ ſi ſcire: aut obſeruare homīes uelint: triceſimus ab educto examine. fereq; maio mēſe includit᷑ hæc uindemia. Alterꝝ genus ē mellis æſtiui: quod ideo uocat᷑ horeum a tempeſtiuitate præcipua ipſo ſyrio explen- deſcente poſt ſolſtitium diebus.xxx.fere. Immēſa circa hoc ſubtilitas naturæ morta- libus patefacta eſt: niſi fraus hominū cuncta pernicie corrumperet. Namq; ab exortu ſyderis cuiuſcunq;: ſed nobilium maxime aut cæleſtis arcus ſi non ſequant᷑ hymbres: ſed ros tepeſcat ſolis radiis: medicamēta non mella gignūt᷑ oculis ulceribus: īterniſq; uiſceribus dona cæleſtia. Quod ſi ſeruet᷑ hoc ſyrio exoriente: caſuq; congruat in eūdē diem: ut ſæpe ueneris aut iouis mercuriiue exortus non alia ſuauitatis: uſuſq; morta- lium malis a morte uocandis q̄ diuini nectaris fiat.

Quomō ꝓbent᷑ mella. Cap.xv.

MEl plenilunio uberius capit᷑: ſerena die pīguius. In omni melle quod p ſe fluxit: ut muſtum oleumq;: appellat᷑q; tacitum: maxime laudabile eſt: Aeſtiuū ōne rutilum ut diebus confectum ſiccioribus. Aptiſſimum in æſtimatione e thymo coloris aurei: ſaporis gratiſſimi: cum ſit palam doliolis pingue: marino e rore ſpiſſū. Quod concreſcit autem: hoc minime laudat᷑. Thymoſum non coit: & tactu prætenuia fila mittit. Quod primum grauitatis argumentum eſt: abrumpi ſtatim & reſilire guttas: uilitatis indicium habet᷑. Sequens probatio ut ſit odoratum & ex dulce reglutinoſum perlucidum. Aeſtiua mellatione decimam partem Thaſio Dionyſio apibus relinqui placet: ſi pleni fuerint aluei. Si minus ꝓ rata portiōe: aut ſi inanes: omnino nō attigi. Huic uindemiæ attici ſignum dedere initiū caprificialē diē Vulcano ſacrum.

DE Tertio gn̄e mellis: & quomō Apes ꝓbēt᷑. Cap.xvi.

t TErtium genus mellis minime probatum: ſilueſtre quod ericeum uocant. Cōue- hit᷑ poſt primos autumni hymbres cum erica ſola floret in ſiluis: ob id arenoſo ſimile. Gignit᷑ id maxime arcturi exortu a pridie idus ſeptembris. Quidam æſtiuam mellationem ad arcturi exortum proferunt: quoniam ad æquinoctium autumni ab eo ſuperſunt dies.xiiii. Et ab æquinoctio ad uergiliarum occaſum diebus.xlviii. Plurimi ſyderitē: atheniēſes tetradicē appellāt: euboea ſiſarum: putātq; apibus eſſe gratiſſiam: fortaſſis quia tunc nulla alia ſit copia. Hæc ergo mellatio fine uindemiæ & uergiliaꝝ

occaſu idibus nouēbris fere includitur. Reliqui ex ea duas partes apibus rō ꝑſuadet: & ſemper eas partes fauorum: quæ habeant rhitacem. A bruma ad arcturi exortum diebus.lx.ſomno alunt' ſine ullo cibo. Ad arcturi exortum ab æquinoctio uerno tepidiore tractu iam uigilant. Sed etiam tunc alueo ſe continent: ſeruatoſq; in id tempus cibos repetunt. In italia uero hoc idē a uergiliarum exortu faciunt: & in eū dormiūt. Alueos qdā in eximēdo melle expendunt: ita dirimentes quantum relinquant. Aeqtas etiam in eis obſtringit'. Feruntq; ſocietate fraudata alueos mori. In primis præcipitur ut lauti puriq; eximant mella. Furem & mulierum menſes odere. Cum eximunt' mella: apes abigi fumo utiliſſimum: ne iraſcantur: aut ipſæ auidæ uorent. Fumo crebriore etiā ignauia eaꝝ excitatur ad opera. Nā ubi incubauere: fauos liuidos faciunt. Rurſus nimio fumo inficiunt': quarum iniuriam celerrime ſentiunt mella: uel minimo contactu roris aceſcentia. Et ob id inter gn̄a ſeruat' quod acarnon uocant. Album mel nō fit quod bithymum eſt: ſed oculis & ulceribus aptiſſimum. Fœtus quonammodo ꝓgenerarent: magna inter eruditos & ſubtilis quæſtio fuit. Apum.n.coitus uiſus eſt nunq̄. Plures exiſtimauere oportere confici floribus compoſitis: apte atque utiliter. Aliqui coitu unius: qui rex in quoq; appellet' examine. Hunc eſſe ſolū marē præcipua magnitudine: ne fatiſcat. Ideo fœtum ſine eo non edi: apeſq; reliquas tanq̄ marem fœminas comitari: non tanq̄ ducem. Quam probabilem alias ſententiam fucorum euentus coarguit. Quæ enim rō ut idem coitus alios perfectos: imperfectos generet alios? Propior uero prior exiſtiario fieret: ni rurſus alia difficultas occurreret. Quippe naſcunt' aliquando in extremis fauis apes grandiores: quæ cæteras fugant. Oeſtrus uocat' hoc malum: quonam modo naſcens: ſi ipſæ ſe fingunt? Quod certum ē: gallinarum modo incubant. Id quod excluſum eſt primum uermiculus uidetur candidus iacens tranſuerſus: adhærenſq; ita: ut paſcere uideat'. Rex ſtatī mellei coloris ut electo flore ex omni copia factus: neq; uermiculus: ſed ſtatim penniger. Cætera turba cum formam capere cœpit nymphæ uocant': ut fuci ſirenes arq; cephenes. Siqs alterutris capita demat: priuſq̄ pēnas habeant: pro gratiſſimo ſunt pabulo matribus. Tempore procedente īſtillant cibos: atq; incubant tum maxime murmurantes caloris ut putāt faciendi gr̄a neceſſarii excludendis pullis: donec ruptis membranis quæ ſingulos cingunt: ouorum modo uniuerſum agmen emergat. Spectatum hoc romæ conſularis cuiuſdam ſuburbano alueis cornu laterne tranſlucido factis. Fœtus intra.xlv.diem peragit'. Fit in fauis quibuſdam qui uocat' clerus amaræ duricia ceræ: cum fœtum īde non eduxere morbo aut ignauia: aut in fœcunditate naturali. Hic eſt abortus apum. Protinus autem educti operant' quadam diſciplina cum matribus. Regemq; iuuenē æqualis turba comitat'. Reges plures inchoant' nec deſunt. Poſtea ex iis ſoboles cum adulta eſſe cœpit concordi ſuffragio teterrimos negant: ne diſtrahant agmina. Duo autem gn̄a eorum: melior niger: uariuſq;. Omnibus forma ſemper egregia: & duplo q̄ cæteris maior. Pennæ breuiores: crura recta: ingreſſus celſior. In fronte macula quodā diademate cādicās. Multū etiam nitore a uulgo differunt.

Quæ regiminis rō. Cap.xvii.

QVærat nūc aliquis: unus ne Hercules fuerit? et quod Liberipatris ſepulchrum? & reliqua uetuſtatis ſitu obruta. Ecce in re parua: uilliſq; noſtris annexa: cuius aſſidua copia eſt: non conſtat inter auctores. Rex nullum ne ſolus habeat aculeum maieſtate tantum armatus: an dederit eum quidem natura: ſed uſum eſſe tantum negauerit. Illud cōſtat: imperatorem aculeo non uti. Mira plebeii circa eum obediētia: cum procedit una eſt. Totum examen circa eum conglobat'. Cingit: protegit: cerni nō patit'. Reliquo tempore cum populus in labore eſt: ipſe opera intus circuit ſimilis exhortanti ſolus immunis. Circa eum ſatellites quidam: lictoreſq; aſſidua cuſtodientes auctoritate. Procedit foras non niſi migraturo examine. Id multo intelligitur ante aliquot diebus murmure intus ſtrepēte apparatus indicio diem tempeſtiuū eligēnū.

Siquis alam ei detruncet: non fugiet examen. Cum proceſſere: ſe quæq; ꝓximam illi cupit eſſe: & in officio conſpici gaudet. Feſſum humeris ſubleuant. Validius fatigatũ ex toto portant. Siqua laſſata deficit: aut forte aberrauit: odore proſequitur. Vbicũq; ille conſedit: ibi cunctarum caſtra ſunt. Tunc oſtenta faciunt priuata ac publica uua dependente in domibus templiſue ſæpe expiata magnis euentibus. Sedere in ore infantis Platonis: tunc etiam ſuauitatem illam prædulcis eloquii portendentes. Sedere in caſtris Druſi imperatoris: cum proſperrime pugnatum apud arbalonem eſt: haud quaquã perpetua aruſpicum coniectura: qui dirum id oſtentum exiſtimant. Semper duce ꝓhẽſo totum tenet᷑ agmen. Amiſſo dilabit᷑: migrantq; ad alios. Eſſe utiq; ſine rege non poſſunt. Inuitæ autem interimunt eos cum plures fuere: potiuſq; naſcentiũ domos diruunt. Si prouentus deſperat᷑: tunc & fucos abigunt. Quanq̃ de iis uideo dubitari: propriumq; iis genus eſſe aliquos exiſtimare. Sicut furibus grandiſſimis ĩter illas: ſed nigris: lataq; aluo. Ita appellatis: quia furtim deuorent mella. Certum eſt ab apibus fucos interfici. Vtiq; regem non hñt. Sed quomodo ſine aculeo naſcant᷑: in quæſtione eſt. Humido uere melior fœtus: ſicco mel copioſius. Quod ſi defecerit alicuius aluei cibus: impetum in proximas faciunt rapinæ propoſito. At illæ contra dirigunt aciem: & ſi cuſtos aſſit: alterutra pars quem ſuis fauere ſentit: non appetit eum. Et aliis quoq; ſæpe dimicãt cauſis: eaſq; acies cõtrarias duo ĩperatores ĩſtruũt. Maxĩa rixa & ĩ cõuehẽdis floribus exorta: & ſuos qbuſq; euocãtibus. Quæ dimicatio iniectu pulueris aut fumo tota diſcutit᷑. Recõciliãt᷑ uero lacte: uel aq̃ mulſa.

DE Gñe Apum: & quæ inimica apibus. Cap. xviii.

APes ſunt & ruſticæ ſilueſtreſq;: horridæ aſpectu: multo iracũdiores: ſed opere ac labore præſtantes. Vrbanarum duo gña. Optimæ breues: uariæq;: & ĩ rotũditatẽ compactiles. Deteriores longæ: & qbus ſimilitudo ueſparum: etiamnũ deterrimæ ex iis piloſæ. In põto ſunt quædam albæ: quæ bis in menſe mella faciunt. Circa thermodoontem autem fluuium duo gña. Aliarum quæ in arboribus mellificãt. Aliarũ quæ ſub terra: triplici cærarum ordine uberrimi prouentus. Aculeum apibus natᷓa dedit uẽtri conſertum: ad unum ictum hoc infixo. Quidam eas ſtatim emori putant. Aliq nõ niſi intantum adacto: ut inteſtinum ſæpe aſſequat᷑. Sed fucos poſtea eſſe: nec mella facere: uelut caſtratis uiribus. Pariterq; & nocere & prodeſſe: dein deſinere. Eſt ĩ exẽplis equos ab iis occiſos. Odere fœdos odores. procul fugiunt: ſed & infectos. Itaq; ũguẽta redolentes infeſtant. Ipſæ plurimorum aĩalium iniuriis obnoxiæ. Impugnant eas naturæ eiuſdem degeneres ueſpæ atq; crabrones: & e culicum gñe qui uocãt᷑ muliones. Populant᷑ hirundines & quædam aliæ aues. Inſidiant᷑ aquantibus ranæ: quæ maxima earum eſt operatio: tum cum ſobolem faciunt. Nec eæ tãtum quæ ſtagna riuoſq; obſidẽt: uerũ & rubetæ ueniunt ultro: adrepẽteſq; floribus opertas ſufflant ab hoc ſpatio prouolant: confeſtimq; abripiunt᷑. nec ſẽtire ictus apium ranæ tradunt᷑. Inimicæ & oues: difficile ſe e lanis earũ explicantibus. Cancrorum etiam odore ſiquis iuxta coq̃t: exanimant᷑. Quin & morbos ſuapte natura ſẽtiunt. Index eorum triſtitia torpẽs. Et cum añ fores in teporẽ ſolis promotis aliæ cibos miniſtrant. Cum defunctas ꝓgerũt. Funerantiũq; more comitant᷑ exequias. Rege ac peſte cõſumpto: mœret plebs ignauo dolore. Non cibos conuehunt. Non procedunt: triſti tantum murmure glomerantur circa corpus eius. Subtrahit᷑ itaq; deducta multitudĩe: alias ſpectantes exanimẽ luctũ non minuũt. Tũc quoq; ni ſubueniat᷑: fame moriũt᷑. Hylaritate igit᷑ & nitore ſanitas æſtimat᷑.

DE Moribus apum. Cap. xix.

SVnt & operis morbi: cum fauos non explẽt: cleron uocant. Iidẽ blapſigoniam ſi fœtum non ꝑagant. Inimica & echo ẽ reſultanti ſono: quĩ pauidas alterno pulſet ictu. Inimica & nebula. Aranei quoq; uel maxime hoſtiles cum præualuere ut intexant: enecant alueos. Papilio etiam ignauus & inhonoratus: luminibus accenſis aduolans peſtifer: nec uno modo. nam & ipſe cæras depaſcit᷑: & relinqt excrementa:

qbus teredines gignũť. filis etiam araneus quacũq; ĩceſſerit alarũ maxime lanugines
obtexit. Naſcũtur & in ipſo ligno teredines: quæ cæras præcipue appetũt. Infeſtat &
auiditas paſtus nimia florũ ſatietate uerno maxime tẽpore aluo cita. Oleo quidẽ non
apes tãtum: ſed omnia inſecta exanimantur: præcipue ſi capite ũcto in ſole ponãtur.
Aliq̃do & ipſæ contrahũt mortis ſibi cãs: cum ſẽſere eximi mella: auide uorantes. Cæ-
tero præpcæ: & quæ alioqn ꝓdigas atq; edaces nõ ſecus ac pigras & ignauas pturbẽt.
Nocent & ſua mella ipſis. illitæq; ab aduerſa pte moriunť: tot hoſtibus: tot caſibus.
& quota portione eorum commemorata: tam munificum animal expoſitum eſt. Re-
media dicemus ſuis locis. Nũc.n. ſermo de naťa ẽ.

DE Cõtinẽdis apibus: & quomõ reparẽť. Cap. xx.

GAudent plauſu atq; tinnitu æris. eoq; conuocanť. quo manifeſtum ẽ auditus
quoq; ĩeſſe ſẽſũ. Effecto opere: educto fœtu fũctæ munere õni: exercitationẽ tñ
ſolemnem hñt. Spatiatæq; in apto: & in altum datæ gyris uolatu editis tum demum
ad cibum redeunt. Vita eis lõgiſſima: ut proſpere inimica ac fortuita cedant: ſeptenis
annis uniuerſa. Alueos nunq̃ ultra decem annos duraſſe prodiť. Sũt q mortuas ſi in-
tra tectũ hyeme ſeruẽť: deinde ſole uerno torreanť ac ficulneo cinere toto die foueãť:
putẽt reuiuiſcere. In totum uero amiſſas reparari uentribus bubulis recẽtibus cũ fimo
obrutis. Virgilius iuuẽcoꝝ corpore exanimato: ſicut equoꝝ ueſpas atq; crabrones:
ſicut aſinorum ſcarabeos mutante naťa ex aliis quædam in alia. Sed hoꝝ omnium
coitus cernũť. & tñ ĩ fœtu eadem prope naťa quæ apibus.

DE Veſpis & Crabronibus. Cap. xxi.

VEſpæ in ſublimi e luto nidos faciunt & in iis cæras: crabrones cauernis ac ſub
terra. Et hoꝝ omnium ſexangulæ cellæ. Cæteta autem cortice. Araneis fœtus &
ipſe inæq̃lis ut barbarus. alius euolat. alius ĩ infantia eſt. alius ĩ uermiculo. Et autũno
non uerno omnia ea. Plenilunio maxime creſcunt. Veſpæ quæ ichneumones uocanť
(ſũt autem minores q̃ aliæ) unum genus ex araneis pimũt phalangium appellatum.
& in nidos ſuos ferũt. deĩde illinunt. & ex iis incubando ſuũ genus procreant. Præte-
rea omnes carne ueſcũť cõtra q̃ apes: quæ nullum corpus attingũt. Sed ueſpæ muſcas
grandiores uenanť. & ãputato iis capite: reliquũ corpus auferũt. Crabronũ ſilueſtres
in arborum cauernis degũt. Hyeme ut cætera inſecta condũť. Vita bimatũ nõ trãſit.
Ictus eorum haud temere ſine febri non eſt. Auctores ſũt ter nouenis pũctis interfici
hominẽ. Alioꝝ qui mitiores uidenť duo gña. Opifices minores corpore q moriũtur
hyeme. Matres: quæ biennio durant. ii & clæmẽtes. Nidos uere faciũt fere q̃drifores: ĩ
qbus opifices gñenť. Iis educatis: alios deinde nidos maiores fingũt: in qbus matres
futuras producãt. Iam tũc opifices fũgũť munere: & paſcũt eas. Latior matꝝ ſpecies:
dubiumq; an hẽant aculeos: qa non egrediũť. Et his ſũr ſui fuci. Quidam opinantur
omnibus his ad hyemẽ decidere aculeos. Nec crabronum autem nec ueſpaꝝ gñi reges
aut examĩa: ſed ſubĩde renouať multitudo ſobole.

DE Bombicibus: & Bombyli: & Necydalo: & quis primus bombicinam ueſtem
inuenerit. Cap. xxii.

QVartum inter hæc genus ẽ bombicum ĩ aſſyria proueniẽs: maius q̃ ſupradicta.
Nidos luto fingunt ſalis ſpecie applicatos lapidi: tãta duricia: ut ſpiculis pfo-
rari uix poſſint. In iis & cæras largius q̃ apes faciũt. Deĩde maiorem uermiculum. Et
alia hoꝝ origo. Ea grãdiore uermiculo gemina ꝓtẽdẽs ſui gñis cornua. Hi erucæ ſũt.
Fit deĩde quod uocať bõbylis: ex ea necydalus: ex hoc in ſex mẽſibus bõbices. Telas
araneorum mõ texũt ad ueſtem luxumq; fœminarum: quæ bõbicina appellať. Prima
eas retorqueri ruſſuſq; texere inuenit: in co mulier Pamphile Platis filia non frau-
dãda gloria excogitatæ rõnis: ut denudet fœminã ueſtis bõbicina.

DE Bõbice coa. Cap. xxiii.

ET ĩ co inſula naſci tradũť cupreſſi: terebinthi: fraxini. Quercus florẽ hymbribus

decuſſum terræ halitu animante.Fieri autem primo papiliões puos:nudoſq; . Mox
frigo℞ impatiẽtia uillis inhorreſcere:& aduerſus hyemẽ tunicas ſibi inſtaurare dẽſas:
pedum aſpitate radẽte foliorum lanuginẽ in uelleta. Hãc ab his quoq; cogi ſubigiq;
unguium carminatione:mox trahi inter ramos:tenuari ceu pectine.Poſtea apprehẽſã
corpori inuolui nido uolubili. Tũc ab homine tolli:fictilibuſq; uaſis tepore & furfu℞
eſca nutriri. Atq; ita ſubnaſci ſui gñis plumas:quibus ueſtitos ad alia pẽſa dimitti.
Quæ uero capta ſint lanificia hũore lẽteſcere:mox in fila tenuari iũceo fuſo. Nec pu/
duit has ueſtes etiam uiros lenitate uſurpare ꝓpter onera æſtiua. In tantum a lorica
gerẽda diſceſſere mores:ut oneri ſit etiã ueſtes.Aſſytia tñ bõbice adhuc fœmĩs cedĩus.

DE Araneis & gñatiõe eorum. Cap.xxiiii.

ARaneo℞ his nõ abſurde iungat natura : digna uel præcipue admiratiõe . Plura
autem horum ſunt gña:nec dictu neceſſaria in tanta notitia . Phalangia ex iis
appellantur.quorum noxii morſus:corpus exiguum:uarium acuminatum: ad ſaltũ
ingrediẽtium.Altera eorum ſpecies nigri prioribus cruribus longiſſimis.omnibus in/
ternodia terna in cruribus lupo℞ mõ.Minimi non texunt.Maiores in terra cauerna℞
exigua ueſtibula præpãdunt.Tertium eorundem genus erudita operatiõe cõſpicuũ.
Ordit telas: tantiq; operis materiæ uterus eius ſufficit : ſiue ita corrupta alui natura
ſtatuto tempore ut Democrito placet:ſiue eſt intus quædam lanigera fertilitas: tam
moderato ungue:tam tereti filo & tam æq̃li deducit ſtamina ipſo ſe põdere uſus.Te/
xere a medio incipit circinato orbe ſubtemina adnectens : maculaſq; paribus ſemper
interuallis: ſed ſubinde creſcentibus ex anguſto dilatans indiſſolubili nodo ĩplicat.
Quanta arte celant pedicas ſcutulato rete ad capiendas muſcas circa graſſantes? q̃ nõ
ad hoc uidet ptinere crebra tapexitas telæ: & quadam politura artis:ipſa p ſe tenax tõ
textrinæ? q̃ laxus afflatus ad non reſpuenda quæ ueniant? ſinus derelicto laxo prætẽti
ſumma pte:ut arbitrari liceat illa:quæ difficile cernunt:atq; ut in plagis lineæ offẽſæ
præcipitant in ſinum. Specus ipſæ qua cõcameratæ architectura? & cõtra frigora q̃to
uillosior? q̃ remotus a medio aliudq; agẽti ſimilis? Incluſus uero ſic ut ſit nec ne ĩtus
aliquis cerni non poſſit. Age firmitas q̃ta irrumpẽtibus uẽtis ? q̃ puluerum mole de/
grauãte? Latitudo telæ ſæpe inter duas arbores cum exercet artem & diſcit texere. Lõ/
gitudo fili a culmine: ac rurſus a terra p illud ipſum uelut reciprocatio : ſubitq; piter
ac fila deducit.Cum uero captura incidit:q̃ uigilans & patus ad curſum? Licet extrẽa
hæreat plaga ſemper in medium currit:ex quo ſic maxime totum concutiẽdo ĩplicet.
Sciſſa protinus reficit ad polituram ſarciens. Nanq; & lacertarum catulos uenantur.
hos primum tela inoluentes:& tunc demum labra utraq; morſu apprehendentes ã/
phitheatrali ſpectaculo cum contingit.Sunt & ex eo auguria.Quippe ĩcremẽto ãniũ
futuro:telas ſuas altius tollunt.Iidem ſereno non texunt:nubilo texunt.Ideoq; mul/
tæ araneæ hymbrium ſigna ſunt.Fœminam putant eſſe quæ texat:marem q uenatur.
Ita paria fieri merita.Cõiugio aranei conueniunt clunibus. Pariunt uermiculos ouis
ſimiles. Nam nec differri horum genit̃a põt:quoniam inſectorum uix ulla alia nar/
ratio ẽ.Pariunt autem omnia in telas expanſa:quia ſaliunt atq; ita emittunt. Phalã/
gius tãtum in ipſo ſpecu incubat magno numero.Qui ut emerſerit:mr̃em conſumit:
ſæpe & pr̃em.Adiuuat enim ĩcubare.Pariũt autem & tricenos: cæteræ pauciores.Et ĩ/
cubant triduo.Conſumũtur aranei quater ſeptenis diebus.

DE Scorpionibus. Cap.xxv.

SImiliter his & ſcorpiones terreſtres uermiculos ouorum ſpecie pariunt:ſiliterq;
pimunt.Peſtis importuna ueneni ſerpẽtiũ:niſi ꝙ grauiore ſupplicio lẽta p tri/
duum morte conficiunt. Virginibus lætali ſemper ictu:& fœmĩs fere in totum. Viris
autem in matutino exeuntes cauernis priuſq̃ aliquo fortuito ictu ieiunum egerant
uenenum . Sẽp cauda in ictu eſt:nulloq; momento meditari ceſſat:ne quando deſit
occaſioni.Ferit obliquo ictu & iflexu. Venenum ab iis candidum fundi Apollodorus

auctor eſt in nouem gn̄a deſcriptis p colores maxime ſupuacuos: quoniam nō ē ſcire
quos minime exitiales prædixerit. Geminos qbuſdam aculeos eſſe: mareſq; ſeuiſſios.
nam coitum iis tribuit. Intelligi autem gracilitate & longitudine. Venenum omnibus
medio die cum incanduere ſolis ardoribus. Itemq; cum ſitiūt: inexplebiles potu. Cō/
ſtat & ſeptena caudæ internodia ſeuiora eſſe. Pluribus. n. ſena ſunt. Hoc malū africæ
uolucre eriam auſtri faciunt: pādētibus brachia ut remigia ſubleuantes. Apollodorus
idem plane quibuſdam ineſſe pēnas tradit. Sæpe pſylli: qui reliq̄rum uenena terrarū
inuehētes quæſtus ſui cā pegrinis malis impleuere italiam: hos quoq; impottare co/
nati ſunt. ſed uiuere intra ſiculi cæli regionē non potuere. Viſunt̃ tn̄ aliq̄do in italia:
ſed innocui: multiſq; aliis in locis: ut circa farum in ægypto. In ſcythia interimūt etiá
ſues: alioquī uiuaciores contra uenena talia. Nigras quidem celerius ſi in aquam ſei/
merſerit. Homini icto putat̃ eſſe remedio ipſorū cinis potus in uino aut oleo merſus.
Magnam aduerſitatem cum ſtellionibus putant eſſe: innocuos duntaxat iis: q & ipſi
carent ſanguine lacertarum figura. Atq; ſcorpiones in totum nulli nocere: qbus non
ſit ſanguis. Quidam & ab ipſis fœtum deuorari arbitrant̃. Vnum modo relinq ſoler/
tiſſimū: & q ſe ipſius mr̄is clunibus imponendo tutus & a cauda & a morſu loco fiat.
Hūc eſſe reliquoꝝ ultoré: q poſtréo genitores cōficiat ſupne. Pariūt̃ autē ūdeni.

DE Stellionibus. Cap. xxvi.

CHameleonum ſtelliones quodammodo naturā hn̄t rore tātū uiuētes: præterq;
araneis. Sīlis cicadis uita: q̄ꝝ duo gn̄a. Minores quæ primæ proueniunt: quæue
ſunt mutæ: & nouiſſime pereūt. Sunt autem multæ. Sequens eſt uolatura. Quæ ca/
nunt uocant̃ achetæ: & quæ minores ex iis ſunt tetrigometræ. Sed illæ magis canoræ.
Mares cātāt in urroq; gn̄e: fœminæ ſilēt. Gētes ueſcūt̃ iis ad oriētē: etiam pthi opibus
abūdāribus. Añ coitum mares præferūt: a coitu fœminas: ouis earum corruptis quæ
ſunt cādida. Coitus ſupinis. Aſperitas præacuta in dorſo: q̄ excauāt fœturæ locum in
terra. Fit primo uermiculus. Dein ex eo quæ uocat̃ tettigometra: cuius cortice rupto
circa ſolſtitia euolant: noctu ſemp. Primum nigræ atq; duræ. Vnum hoc ex iis quæ
uiuūt: & ſine ote eſt. Pro eo qddam aculeatum linguis ſimile. & hoc in pectore: quo
rorem lambūt. Pectus ipſum fiſtuloſum. Hoc canunt achetæ ut diximus. De cætero ī
uentre nihil eſt. Excitatæ cum ſubuolant: humorem reddunt. quod ſolum argumētū
eſt: rore eaſdem ali. Iiſdem ſolis nullum ad excremēta corporis foramē. Oculis tam
hebetes: ut ſiquis digitum contrahēs ac remittēs iis appropinquet: trāſeāt uelut folia.
Quidam duo alia gn̄a faciūt earum. Surculariam quæ ſit grādior: ftumētariam quā
alii auenariam uocant. Apparet. n. ſimul cū frumētis areſcētibus.

DE Cicadis. Cap. xxvii.

CIcadæ non naſcūt̃ in raritate arboꝝ. Iccirco non ſūt cyrenis circa oppidū: nec i
campis: nec in frigidis aut ūbroſis nemoribus. Eſt quædam & iis locoꝝ differē/
tia. In mileſia regione paucis ſūt locis. Sed in cephalenia amnis quidam penuriā eaꝝ
& copiā dirimit. At in regio agro ſilent omnes. Vltra flumen in locris canunt. Pēnaꝝ
illis natura quæ apibus: ſed pro corpore amplior.

DE Pēnis īſectoꝝ: & Scatabeis: & reliqs ſcarabeoꝝ generis. Cap. xxviii.

i INſectoꝝ quædam binas gerūt pēnas ut muſcæ: quædam q̄ternas ut apes. Mē/
branis ut cicadæ uolant. Quaternas habent quæ aculeis in aluo armant̃. Nullū
cui telum in ore: pluribus q̄ binis aduolat pennis. Illis enim ultionis cā datū: & his
auiditatis. Nullis eorum pennæ reuiuiſcūt auulſæ. Nullum cui aculeus in aluo: bipē/
ne eſt. Quibuſdam pennaꝝ tutelæ cruſta ſuperuenit: ut ſcarabeis. Quorum tenuior
fragiliorq; penna: iis negatus aculeus. Sed in quodam gn̄e eorum grandi cornua præ/
longa biſulcis dentata forficibus in cacumine (cum libuit) ad morſum coeuntibus. In/
fantum remediis etiam ex ceruice ſuſpendūt̃. Lucanos uocat hos Nigidius. Aliud
rurſus eoꝝ genus q e fimo ingentis pilas auerſi pedibus uolutant. puoſq; in iis cōtra

rigorem hyemis uermiculos fœtus ſui nidulant᷑. Volitant alii magno cũ murmure aut mugitu. Alii focos & prata crebris foraminibus excauant nocturno ſtridore uocales. Lucent ignium mō noctu lateꝝ & clunium colore lampyrides: nunc pennarum hiatu refulgētes: nũc ueto compreſſu obumbratæ non ante matura pabula: aut poſt defecta conſpicuæ. Econtrario tenebrarum alumnæ blattæ uitam lucemq; fugiunt in balneis maxime humido uapore ꝓgnatæ. Fodiũt ex eodem gñe rutili atq; prægrandes ſcarabei tellurem aridam: fauoſq; puæ & fiſtuloſæ modo ſpongiæ medicato melle fingũt. In thraciæ ptibus iuxta olympum locus ē puus: in quo unũ hoc aĩal exaĩmat᷑: ob hoc cantharolethrus appellatus. Pennæ inſectis õnibus ſine ſciſſura. Nulli cauda: niſi ſcorpioni. Hic eoꝝ ſolus & brachia habet: & in cauda ſpiculũ. Reliquoꝝ qbuſdã aculeus in ore ut aſilo: ſiue tabanum dici placet. Item culicibus & quibuſdam muſcis. Omnibus autem his in ore & pro lingua ſunt hi aculei. quibuſdam hebetes: neq; ad punctum: ſed ad ſuctum: ut muſcarum generi. in quo lingua euidens fiſtula eſt. Nec ſunt talibus dentes. Aliis cornicula añ oculos prætendunt᷑ ignauia: ut papilionibus. Quædam ĩſecta carent pennis ut ſcolopēdræ. Inſectorum pedes quibus ſunt in obliquũ mouēt᷑. Quorũdã extremi longiores foris curuãt᷑: ut locuſtis.

DE Locuſtis. Cap. xxix.

HAe pariunt in terra dimiſſo ſpinæ caule oua cõdēſa autũni tempore. Ea durant hyeme ſub terra. Subſequēti anno exitu ueris emittunt paruas nigrantes: & ſine cruribus: penniſq; repentes. Itaq; uernis aquis intereunt oua: ſicco uere maior ꝓuētus. Alii duplicem earum fœtum: geminũq; exitum tradũt. Vergiliarum exortu parere. deinde ad canis ortũ obire: & alias renaſci. Quidam arcturi occaſu renaſci. Mori mr̃es cum pepererint certum eſt uermiculo ſtatim circa fauces innaſcēte: qui eas ſtrãgulat. Eodem tempore mares obeunt. Tam friuola ratione morientes ſerpentem (cũ libuit) necant ſingulæ: faucibus eius apprehenſis mordicus. Non naſcunt᷑ niſi in planis & rimoſis locis. In india ternum pedum longitudinis eſſe tradũt᷑: cruribus & fœmĩbus ſerrarum uſum præbentes cum inaruerint. Eſt & alius earum obitus. Gregatĩ ſublatæ uento in maria aut ſtagna decidunt. Forte hoc caſuq; euenit: non ut priſci exiſtĩauere: madefactis nocturno humore alis. Iidem qppe noctibus non uolare eas propter frigora tradiderũt. Ignari etiam longinq̃ maria ab iis tranſiri: continuata plurium dieꝝ profectione. Quod maxime miremur: famē quoq;: quam ꝓpter externa pabula præterq; ſciunt imminere. Ac deorum iræ peſtis ea intelligit᷑. Nanq; & grandiores cernũt᷑: & tanto uolant pennarũ ſtridore: ut aliæ alites credant᷑: ſolemq; obumbrent: ſollicite ſuſpectantibus populis: ne ſuas operiant terras. Sufficiunt qppe uires. & tanq̃ parũ ſit maria trãſire: immenſos permeant tractus. Diraq; meſſibus contegunt nube: multa contactu adurentes. Omnia uero morſu erodentes: & fores quoq; tectorum. Italiã ex africa magna cohorte infeſtant: ſæpe populo ad ſibyllina coacto remedia cõfugere: inopiæ metu. In cyrenaica regione lex eſt ter anno debellandi eas. Primo oua obterendo: deinde fœtum: poſtrēo adultas. Deſertoris pœna in eum qui ceſſauerit. Et in lemno inſula certa menſura præfinita eſt: quam ſinguli enecatarum ad magiſtratus referant. Gracchulos quoq; ob id colũt aduerſo uolatu occurentes earum exitio. Necari & in ſyria militari imperio cogunt᷑. Tot orbis ptibus uagat᷑ id malum. Parthis & hæ in cibo gratæ. Vox earum proficiſci ab occipitio uidet᷑. Eo loco in commiſſura ſcapularum habere q̃ſi dentes exiſtimant᷑. eoſq; inter ſe terendo ſtridorem edere: circa duo æqnoctia maxime: ſicut cicadæ circa ſolſtitium. Coitus locuſtarum: q & ĩſectoꝝ omniũ quæ coeunt: marem portante fœmina: in eum fœminaꝝ ultimo caudæ reflexo tardoq; digreſſu. Minores autem ĩ õni hoc gñe fœmĩs mares.

DE Formicis nr̃atibus. Cap. xxx.

PLurima inſectorum uermiculum gignunt. Nam & formicæ ſimilem ouis. Vere & hæ ut apes communicantes laborem. Sed apes utiles faciunt cibos. Hæ cõdũt.

Ac ſiqꝫ comparet onera corporibus earum:fatear̃ nullis portione uires eſſe maiores. Gerunt ea morſu. Maiora auerſæ poſtremis pedibus moliũť:humeris obnixæ. Et iis reip.tõ memoria:cura.Semina arroſa condũt:ne rurſus ĩ fruges exeãt e terra. Maiora ad introitum diuidunt.Madefacta hymbre ꝓferũt atqꝫ ſiccant. Operanť & noctu plena luna.Eædem interlunio ceſſant.Iam in opere qui labor:quæ ſedulitas:Et quoniam ex diuerſo conuehũt altera alterius ignara:ut ſigna inuicem recognoſcant:certi dies ad recognitionem mutuam nũdinis danť.Quæ tunc eaꝝ concurſatio:q̄ diligẽs:Cum obuiis quædam collocutio atqꝫ ꝑcontatio.Silices itinere eaꝝ attritos uidemus:& in opere ſemitam factam:ne quis dubitet q̄libet ĩ re q̄d poſſit quãtulacũqꝫ ſedulitas. Sepeliũť ĩter ſe uiuẽtiũ ſolæ:præter hominẽ.Nõ ſũt ĩ ſicilia pẽnatæ.

DE Indicis. Cap.xxxi.

i INdicæ formicæ cornua erythris in æde Herculis fixa miraculo fuere . Auꝝ ex cauernis egerunt terræ:in regione ſeptentrionaliũ indorum:qui dardæ uocanť. Ipſis color felium.Magnitudo ægypti luporum . Erutũ hoc ab iis tempore hybemo indi furãť:æſtiuo feruore conditis ꝓpter uaporem in cuniculis formicis: quæ tamẽ odore ſollicitatæ ꝓuolant:crebroqꝫ lacerãt : q̄uis præuelocibus camelis fugiẽtes . Tãta pernicitas feritaſque eſt cum amore auri.

DE Diuerſitate inſectoꝝ. Cap.xxxii.

MVlta autem inſecta & aliter naſcunť.Atqꝫ aſilus in primis. Inſidet ex rore hic raphani folio primo uere:& ſpiſſatus ſole:in magnitudinem milii cogiť. Inde oritur uermiculus puus.& tridua eruca:mox urica:quæ adiectis diebus creſcit immobilis duro cortice.Ad tactum mouetur aranei.Hæc eruca : quam chryſalidem appellant:rupto deinde cortice uolat papilio.

DE Animalibus in ligno & ex ligno naſcẽtibus. Cap.xxxiii.

s SIc quædam ex hymbre gñanť in terra:quædam & in ligno. Nec.n.& coſſi tãtũ in eo:ſed etiam tabani ex eo naſcunť:& alia ubicunqꝫ humor ẽ nimius. Sic ĩtra hominẽ tineæ tricenum pedum:aliq̄do & plurium lõgitudine:iam in carne exanimi. uiuẽtium quoqꝫ hominũ capillo. Qua fœditate & Sylla dictator & Alcman ex clariſſimis græciæ poetis obiere.Hoc quidem & aues ĩfeſtat.Phaſianas uero interimit:niſi puluerantes ſeſe . Pilos hñtium aſinum tantum immunẽ hoc malo credunt:& oues. Gignũť autem & ueſtis gñe:præcipue lanicio interemptaꝝ a lupis ouium.Aq̄s quoqꝫ q̄ſdam q̄bus lauamur : fertiliores eius gñis inuenio apud auctores . Quippe cum & ceræ hoc gignant:quod animaliũ minimum exiſtimať.Alia rurſus generãť ſordibus aridi ſoli:poſterioꝝ cruꝝ laſciuia petauri & auris . Alia puluere humido in cauernis uolucria.

DE Animali cui cibi exitus nõ ẽ. Cap.xxxiiii.

EStaĩal eiuſdem tp̃is infixo ſemp ſanguini capite uiuens:atqꝫ ita intumeſcens: unum aĩalium cui cibi non ſit exitus:cum nimia dehiſcit ſatietate alimẽto ipſo moriens . Nunq̄ in iumentis gigniť:in bubus frequens :in canibus aliq̄do:in quibus omnia.In ouibus & in capris hoc ſolum.Aeque ẽ mira ſanguinis & hirudinum gñi in paluſtri aqua ſitis.Nãqꝫ & hæ toto capite cõdũť.Eſt & uolucre canibus peculiare ſuũ malũ:aures maxĩe lãcinãs:quæ deſẽdi morſu non queũt.

DE Tineis & Culicibus & diuerſitate earum. Cap.xxxv.

i IDem puluis in lanis & ueſte tineas creat:præcipue ſi araneus una includať.ſitit enim:& omnẽ humorẽ abſorbẽs ariditatem ampliat . Hoc & in chartis naſciť. Eſt earum genus tunicas ſuas trahẽtium quo cocleæ modo. Sed hoꝝ pedes cernũtur. ſpoliatæ expirant.Si accreuere faciunt chryſalidẽ.Ficarios culices caprificus generat. Canthatides uermiculi ficorum:& pyri:& peuces:& cynacanthæ:& roſæ . Venenum hoc remedia ſecum habet.Alæ medeť:quibus demptis lætale eſt. Rurſus alia gña culicũ aceſcens naťa gignit. quippe cũ & ĩ niue cãdidi repianť:& uetuſtiores uermiculi in media q̄dẽ altitudĩe tutili.nam & ipſa nix uetuſtate rubeſcit:hirti pilis:grãdiores:

torpẽteſq;.

DE Pyrali ſiue Pyrauſta. Cap.xxxvi.

GIgnit aliq̄ & contrarium nat͛a elementum. Siquidem in cypri ærariis fornacibus ex medio igni maioris muſcæ magnitudinis uolat pẽnatum q̄drupes. appellat͛ pyralis a qbuſdam pyrauſta. Quandiu eſt in igne uiuit. Cum euaſit longiore paulo uolatu tunc morit͛. Hypanis fluuius in ponto circa ſolſtitium defert acinoꝝ effigie tenues mẽbranas: quibus erumpit uolucris q̄drupes ſupradictæ modo. nec ultra diem uiuit: unde hemerobion uocat͛. Reliquis talium ab initio ad finem ſeptenarii ſũt numeri. Culici et uermiculo ter ſepteni. Corpus parientibus quater ſepteni. Mutatiões et in alias figuras tranſitus trinis aut q̄drinis diebus. Cætera ex iis pennata: autũno fere moriũt͛. Tabani qdẽ etiã cæcitate. Muſcis hũore exãimatis: ſi cinere cõdãt͛: redit uita.

Hiſtoria naturæ aĩalium per ſingula mẽbra. Cap.xxxvii.

ITaq; nunc ꝑ ſingulas ꝑtes corporis præter iã dictas mẽbratim tractetur hiſtoria. Caput hñt cuncta quæ ſanguinem. In capite paucis aĩalium niſi uolucribus apices. diuerſi qdem gñis. Phœnici plumarum ſerie medio eo exeũte alio. Pauonibus crinitis arbuſculis. Stymphalidæ cirro. Phaſianæ corniculis. Præterea parco: atq; ab illo galerita appellata quõdam. Poſtea gallico uocabulo etiam legioni nomẽ dederat alauda. Diximus & cui plicabilẽ criſtã dediſſet nat͛a ꝑ mediũ caput a roſtro reſidentẽ. Et fulicaꝝ generi dedit cirros. Pico martio & gruibus ardeæ. Sed ſpectatiſſimũ ĩſigne gallinaceis corpore conſerratum: nec carnem id eſſe: nec cartilaginem: nec callum iure dixerimus: uerum peculiare. Draconum enim criſtas qui uiderit: non reperit͛. Cornua multis quidem & aq̄tilium & marinorum & ſerpẽtium uariis data ſunt modis. Sed quæ iure cornua intelligant͛: q̄drupedi tantum generi. Acteonem. n. & cippum etiam in latina hiſtoria fabuloſos reor. Nec alibi maior laſciuia naturæ luſit aĩaliũ armis. Spſit hæc in ramis: ut ceruorum. Aliis ſimplicia tribuit ut in eodem gñe ſubulonibus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas: digitoſq; emiſit ex iis: unde platycerotas uocant. Dedit ramoſa capreis: ſed ꝑua: nec fecit decidua. Conuoluta ĩ ãfractum arietũ generi: ceu ceſtus daret: infeſta tauris. In hoc quidem gñe & fœmĩs tribuit. In multis tantum maribus. Rupicapris in dorſum adunca: damis in aduerſum. Erecta autem rugarumq; ambitu contorta & in leue faſtigium exacuta ut lyras decerẽt ſtrepſiceroti: quem addacẽ africa appellat. Mobilia eadem: ut aures phrygiæ armẽtis. Troglodytaꝝ in terram directa: qua de cauſa obliqua ceruice paſcunt͛. Aliis ſingula: & hæc medio capite aut naribus: ut diximus. Iam q; aliis ad incurſum robuſta. Aliis ad ictũ pluribus modis: ſupina: conuerſa: connexa: omnia in mucronem migrantia. In quodã gñe ꝓ manibus ad ſcabẽdũ corpus. Cochleis ad prætentãdũ iter. In corpore cornua hæc ſicut ceraſtis: aliquando & ſingula. Cochleis ſemꝑ bina: & ut prætendant͛: ac reſiliant. Vrorum cornibus barbari ſeptentrionales potant: urnaſq; binas capitis unius cornua implent. Alii præfixa his pila cuſpidant. Apud nos in lamina ſecta traſlucẽt. atq; etiam lumen incluſum latius fundunt. multaſq; alias ad delicias conferunt͛: nũc tincta: nunc ſublita: nunc quæ ceroſtrata picturæ gñe dicũt͛. Omnibus autem caua. & in mucrone demum concreta ſunt. Ceruis tantum ſolida: & omnibus ãnis decidua. Boũ attritis ũgulis cornua ũguẽdo a ruina medẽt͛ agricolæ. Adeo ſeq̄x nat͛a ẽ: ut ĩ ipſis uiuẽtiũ corporibus feruẽti cæra flectãt͛: atq; ĩciſa naſcẽtiũ ĩ diuerſas ꝑtes torqueant͛: ut ſingulis capitibus q̄terna fiãt. Tenuiora fœmĩs plerũq; ſunt: ut in pecore. Multis ouium nulla: nec ceruarum: nec qbus multifidi pedes: nec ſolidipedum ulli: excepto aſino indico: q uno armatus eſt cornu. Biſulcis bina tribuit. Nulli q ſuperne primores hñt dentes. Qui putant eos ĩ cornua abſumi: facile coarguunt͛ ceruarum natura: quæ nec dentes hñt: ut neq; mares: nec tamen cornua. Cæterorum oſſibus adhærent. Ceruorum tantum cutibus enaſcunt͛. Capita piſcibus portione corporum maxima: fortaſſis ut mergant͛. Oſtrearum gñi nulla: nec ſpongiis: nec aliis fere: qbus ſolus ex ſenſibus tactus eſt. Quibuſdam indiſcretum caput eſt: ut cancris. In capite cunctoꝝ

animalium homini plurimus pilus. Iã qdẽ ꝓmiſcue maribus ac fœmĩs. apud ĩtonſas utiq; gentes: atq; etiam nomĩa ex eo capillatis alpium incolis galliæ comatæ: ut tamẽ ſit aliqua ĩ hoc terrarũ differẽtia. Quippe miconii carẽtes eo gignũtur: ſicut in cauno lientoſi. Et quædam aĩalium nat̃aliter caluent: ſicut ſtrutiocameli & corui aquatici: qbus apud græcos nomen eſt inde. Defluuium eorum in muliere raꝝ. In ſpadonibus nõ uiſum. Nec in ullo añ ueneris uſum. Nec infra cerebrum: aut infra uerticem. Aut circa tp̃ra: atq; aures. Caluicium uni tantum aĩalium homini: præterq̃ innatum. Canicies homini tãtũ & equis. Sed homini ſẽper a priori ꝑte capitis: tũ deĩde ab auerſa. Vertices bini homini tãtum. Aliqbus capitis oſſa plana: tenuia: ſine medullis: ſerratis pectinatim ſtructa compagibus. Perfracta non queũt ſolidari. Sed exempta modice nõ ſunt lætalia in uicem eorum ſuccedente corporea cicatrice. Infirmiſſima eſſe urſis: duriſſima pſitacis ſuo diximus loco. Cerebꝝ omnia hñt animalia quæ ſanguinẽ. Aeq; & ĩ mari quæ mollia appellauimus: quamuis careant ſanguine: ut polypi. Sed homo portione maximum & humidiſſimum: omniumq; uiſceꝝ frigidiſſimũ: duabus ſupra ſubterq; membranis uelatum: q̃ꝝ alterutram rumpi mortiferum ẽ. Cætero uiri q̃ fœminæ maius. Homĩbus hoc ſĩe ſãguĩe ſĩe uenis: & reliqs ſine pĩgui. Aliud eſſe q̃ medullam eruditi docent: quoniam coquendo dureſcat. Omnium cerebro medio inſũt oſſicula ꝑua. Vni hominum ĩ ĩfãtia palpitat: nec roborat̃ añ pmũ ſermõis exordiũ. Hoc eſt uiſceꝝ excelſiſſimũ: ꝓximumq; cælo capitis: ſine carne: ſine cruore: ſine ſordibus. Hic hẽt ſenſuum arcem. Huc uenatum omnis a corde uis tendit. Hic definit. Hic culmen altiſſimum. Hic mentis ẽ regimẽ. Omnium autem aĩalium in priora ꝓnum: qa & ſenſus ãte nos tendũt. Ab eo ꝓficiſcit̃ ſomnus. Hinc capitis nutatio. Quæ cerebrum nõ hñt: non dormiunt. Ceruis in capite ineſſe uermiculi ſub lĩguæ ĩanitate & circa articulum: qua caput iungit̃ humero numero. xx. ꝓdũt̃. Aures homini tãtum immobiles. Ab iis Flaccoꝝ cognomĩa. Nec in alia ꝑte fœmĩs maius ĩpẽdiũ margaritis dependẽtibus. In oriẽte qdẽ & uiris auꝝ geſtare eo loci decus exiſtimat̃. Aĩalium aliis maiores: aliis mĩores. Ceruis tantum ſciſſæ: ac uelut diuiſæ. Soricibus piloſæ. Sed aliquæ omnibus aĩal dũtaxat gñantibus: excepto uitulo marino: atq; delphino: & quæ cartilaginea appellauimus: & uiperis. Hæ cauernas tãtũ hñt aurium loco: præter cartilaginea & delphinum: quem tamen audire manifeſtum ẽ. Nam & cantu mulcent̃: & capiunt̃ attoniti ſono. Quonam mõ audiãt: miꝝ. Iidem nec olfactus ueſtigia hñt: cum olfaciãt ſagaciſſime. Pennatorum aĩalium buboni tantum: & oto plumæ uelut aures. Cæteris cauernæ ad auditum. Simili modo ſq̃migeris atq; ſerpẽtibus. In equis & omnium iumentorum gñe indicia animi præferunt. Feſſis marcidæ. Nutãtes pauidis. Subrectæ furentibus. Reſolutæ ægris. Facies homini tantũ. Cæteris os: aut roſtra. Frons & aliis. Sed homini tãtum triſtitiæ: hilaritatis: clæmentiæ: ſeueritatis index in aſſenſu eius. Supercilia homini & ꝑiter & alterne mobilia: & in iis ꝑs animi. Negãus an ãnuimus: hæc maxime indicãt. Faſtus ſuperbia aliubi conceptaculum: ſed hic ſedẽ hẽt: In corde naſcit̃: hic ſubit: hic pendet. Nihil altius ſimul abruptiuſq; inuenit in corpore: ubi ſolitaria eſſet. Subiacent oculi ꝑs corporis precioſiſſima: & q lucis uſu uitam diſtinguãt a morte. Nõ omnibus aĩalium hi. Oſtreis nulli. Quibuſdã cõchaꝝ dubii. Pectines: n. ſiqs digitos aduerſum hiantes eos moueat: contrahunt̃ ut uidẽtes. Et olentes fugiunt admota ferramenta. Quadrupedum talpis uiſus nõ eſt. Oculorũ effigies ineſt: ſiqs prætentam detrahat membranam. Et ĩter aues ardeolarum genera: quos leucos uocant: altero oculo carere tradunt. Optimi augurii cum ad auſtꝝ uolãt: ſeptẽtrionẽue. Solui enim pericula & metus narrãt. Nigidius nec locuſtis nec cicadis eſſe dicit. Cocleis oculorum uicem cornicula bina prætẽtatu adĩplent. Nec lumbricis ulli ſunt: uermiumue generi. Oculi homini tãtum diuerſo colore. Cæteris ĩ ſuo cuiq; generi ſĩles. Et equoꝝ qbuſdam glauci. Sed ĩ homĩe numeroſiſſime diuerſitatis atq; differẽtiæ: grãdiores: modici: ꝑui: ꝓminentes: quos hebetiores putant. Condiri quos

clariſſīe cernere: ſicut in colore caprinos. Præterea alii cōtuent̄ longinq̄. Alii niſi ꝑpe admota non cernunt. Multorum uiſus fulgore ſolis cōſtat nubilo die nō cernētium: nec poſt occaſū. Alii īterdiu hebetiores: noctu præter cæteros cernūt. De geminis pupillis: aut q̄bus noxii uiſus eſſēt: ſatis dixīus. Tyberio Cæſari ī tenebris clariores ferūt. Ipſi aliam q̄ genitorum mortaliū fuiſſe natam. Orcis in tenebris clariores ferūt. Tyberio Cæſari ipſi aliā q̄ genitoꝝ mortaliū fuiſſe natam: ut expgefactus noctu pauliſp haud alio modo q̄ luce clara contueret̄ omnia: paulatim tenebris ſeſe obducentibus. Diuo Auguſto equorum modo glauci fuere: ſupraq; hominē albicantis magnitudīs. Quamobcauſam diligentius ſpectari eos iracunde ferebat. Claudio Cæſari: ab āgulis candore carnoſo: ſanguineiſq; uenis ſubīde ſuffuſi. Caio principi rigentes. Neroni niſi cum cōniueret: ad prope admota hebetes. Viginti gladiatorum paria in Caii prīcipis ludo fuere. In iis duo omnino ꝗ contra comminationem aliquam nō cōniuerēt: & ob id inuicti. Tantæ hoc difficultatis eſt homini. Pleriſq; uero naturale: ut nutare non ceſſent: quos pauidiores accepimus. Oculos unicolores nulli cum cādore ōibus mediuſculo differentes. Neq; ulla ex pte maiora indicia animi cunctis aīalibus: ſed maxīe homini: id ē moderationis: clæmentiæ: miſericordiæ: odii: amoris: triſtitiæ: lætitiæ. Contuitu quoq; multiformes: truces: torui: flagrantes: graues: trāſuerſi: limi: ſūmiſſi: blandi. Profecto in oculis animus inhabitat. ardent: incenduntur: humectant: cohibent. Hinc illæ miſericordiæ lachrymæ. Hos cū oſculamur: animum ipſū uidēur attingere. Hinc fletus & rigantes ora riui. Quis ille humor eſt in dolore tam fœcūdus & patus? Aut ubi reliquo tēpore? Aīo autē uidēus. Aīo cernīus. Oculi ceu uaſa quædā uiſibilē eius partem accipiunt: atq; tranſmittūt. Sic magna cogitatio obcæcat abducto intus uiſu. Sic in morbo comitiali aperti nihil cernunt animo caligante. Quin & patētibus dormiūt lepores: multiq; hominū: quos corybātian græci dicunt. Tenuibus multiſq; membranis eos natura cōpoſuit: calloſis cōtra frigora: caloreſq; ī extrēo tunicis: q̄s ſubīde purificāt lachrymationū ſaliuis: lubricos propter īcurſāria & mobiles. Media eorum cornea feneſtrauit pupilla: cuius anguſtiæ non ſinunt uagari incertam aciē: & uelut canali dirigunt: obiterq; incidentia facile declinant. aliis nigra: aliis atra: aliis ruffa: aliis glauci coloris orbibus circundatis: ut habili mixtura accipiat̄ circūiecto candore lux: & temperato repercuſſu non obſtrepat. adeoq; iis abſolura uis ſpeculi: ut tam parua illa pupilla totam imaginem reddat homīs. Ea cauſa eſt: ut pleræq; alitum e maībus hominū oculos potiſſimum appetant: ꝙ effigiem ſuā ī iis cernentes: uelut ad cognata deſideria ſua tendunt. Veterina tātū quædā ad īcrementa lunæ morbos ſentiunt. Sed homo ſolus emiſſo humore cæcitate liberat̄. Poſt uiceſīū ānū multis reſtitutus eſt uiſus. Quibuſdam ſtatī naſcentibus negatus nullo oculoꝝ uitio. Multis repente ablatus ſili modo nulla præcedente iniuria. Venam ab iis pertīgere ad cerebrum peritiſſimi auctores tradūt. Ego & ad ſtomachum crediderim. Certe nulli ſīe redundatione eius eruit̄ oculus. Morientibus illos operire: rurſuſq; in rogo patefacere q̇ritiū magno ritu ſacrum eſt. Ira more cōdito: ut neq; ab homīe ſupremū eos ſpectari fas eſt: & cælo non oſtēdi nefas. Vni aīaliū homini deprauāt̄: ūde cognomina ſtrabonū & pætoꝝ. Ab iiſdem: ꝗ altero lumīe orbi naſcerēt̄: coclites uocāt̄. Quis pui utrīq; ocelli lucini iniuriæ cognomen habuere. Nocturnorum aīalium ueluti felium ī tenebris fulgent: radiantq; oculi ut contueri non ſit. Et capræ lupoq; ſplendēt: lucemq; iaculant̄. Vitulo marino & hyenæ ī mille colores tranſeunt ſubinde. Quin & ī tenebris multorum piſcium refulgent: ſicut aridi robuſtiq; caudices uetuſtate putreſq;. Non cōniuere diximus: quæ non obliquis oculis: ſed circūacto capite cernerēt. Chamæleonis oculos circūagi totos tradūt. Cancri ī obliquū aſpiciunt. Cruſta fragili īcluſis rigentes. Locuſtis ſq̄lliſq; magna ex pte ſub eodē munimento præduri eminēt. Quorum duri ſunt: mīus cernunt: q̄ quorum humidi. Serpētium catulis & hirūdinū pullis ſiq̄s eruat: renaſci tradunt. Inſectorū omniū & q̄bus reſtacea operimēta oculi

mouent̃:ſicut q̃drupedum aures. Quibus fragilia operimenta:iis oculi duri. Omnia talia & piſces & inſecta non hñt genas:nec integunt oculos. Omnibus mẽbrana uitri mõ tranſlucida optendit̃. Palpebræ in genis homini utriq;. Mulieribus etiam infectæ quotidiano:tanta eſt decoris affectatio:ut tingãt̃ oculi quoq;. Alia de cã hoc natura dederat ceu uallum quoddam uiſus & ꝓminens munimentum circa occurſãtia aĩa-lia:aut alia fortuitu ĩcidentia. Defluere eas haud ĩmerito uenere abundãtibus tradũt. Ex cæteris nulli ſunt:niſi qbus & ĩ reliquo corpore pili. Sed q̃drupedi ĩ ſuperioribus tantum genæ. Volucribus ĩ ĩferiore. Et qbus molle tergus ut ſerpentibus. Et q̃drupe-dibus:quæ oua piunt:ut lacertæ. Strutiocamelus alitũ ſola ut homo utriq; palpebras habet. Nec genæ qdem omnibus:ideo neq; nictatiões iis:quæ aĩal gñant. Grauiores alitum inferiore gena conniuent. Eædem nictant̃ ab angulis membrana obeunte. Co-lumbæ & ſilia utraq; conniuẽt. At q̃drupedes quæ oua piũt ut teſtudines:crocodili: ĩ-feriore tantum ſine ulla nictatione:ꝓpter præduros oculos. Extremum ãbitum genæ ſupioris antiq cilium uocauere:unde & ſupcilia. Hoc uulnere aliquo deductum non coaleſcit. In paucis humani corporis membris. Infra oculos malæ homini tãtũ: quas priſci genas uocabant. xii. tabularum ĩterdicto radi a fœmĩs eas uetantes. Pudoris hæc ſedes. Ibi maxĩe oſtẽditur rubor. Infra eas hilaritates riſumq; ĩdicantes buccæ. Et alti-or homini tãtum:quem noui mores ſubdola itriſione dicauere naſus. Nõ alii aĩaliũ nares eminẽt. Auibus:ſerpẽtibus:piſcibus foramĩa tantum ad olfactus:ſine naribus. Et hĩc cognomĩa ſimoꝝ ſilonũ. Septimo mẽſe genitis ſæpenumero foramĩa auriũ & nariũ defuere. Labra qbus brochi labeones dicti. Et os ꝓbũ duriuſue aĩal gñantibus. Pro iis cornea & acuta uolucribus roſtra. Eadem rapto uiuentibus adunca. Collecto recta. Herbas ruẽtibus limũq; reducta ut ſuũ generi. Lata ĩ uſum iumentis uice mãus ad colligenda pabula. Ora aperriora laniatu uiuentibus. Mentum nulli præter ho-minem:nec malæ. Maxillas crocodilus tantum ſupiores mouet. Terreſtres q̃drupedes eodem quo cæteræ more:præterq̃ ĩ obliquum. Dentium tria gña. Serrati:aut cõtinui aut exerti. Serrati pectinatim coeuntes:ne contrario occurſu atterant̃:ut ſerpentibus: piſcibus:canibus. Continui ut homini:equo. Exerti apro:hippopotamo: elephanto. Continuoꝝ q digerũt cibum lati & acuti. Qui conficiunt:duplices. Qui diſcriminãt eos canini appellant̃. Hi ſunt ſerratis longiſſimi. Cõtinui aut utraq; pte oris ſunt: ut equo. Aut ſupiore primores nõ ſunt:ut bubus ouibus:omnibuſq; quæ ruminant. Capræ ſupiores nõ ſũt:præter primores geĩos. Nulli exerti qbus ſerrati. Raro fœmiæ & tamen ſĩe uſu. Itaq; cum apri pcutiant:fœmĩæ ſues mordent. Nulli cui cornua ex-erti. Sed õnes ſui cõcaui. Cæteris dentes ſolidi. Piſcium omnibus ſerrati præter ſcaꝝ. huic uni aq̃tilium plani. Cætero multis eoꝝ ĩ lingua: & toto ore:ut t̃ba uulnerum molliant:quæ attritu ſubigere non queunt. Multis & in palato atq; etiam in cauda. Præterea in os uergentes:ne excidant cibi nullum habentibus retinendi aminiculũ. Sĩles aſpidi & ſerpentibus: ſed duo in ſuperna pte dextra leuaq; longiſſimi:tenui fi-ſtula perforati ut ſcorpionum aculei uenenum infundentes: non aliud hoc eſſe q̃ fel ſerpentium. Et inde uenis ſub ſpina ad os peruenĩre:& has per uentrem deſcendere:di-ligẽtiſſimi auctores ſcribunt. Quidam unum eſſe eum:& quia ſit aduncus:reſupĩari cum momorderit. Aliq tunc decidere eum:rurſuſq; recreſcere facilem decuſſu:& ſine eo eſſe quos tractari cernamus. Scorpiõis caudæ ineſſe eũ:& pleriſq; ternos. Viperæ dẽ-tes gingiuis cõdũt̃. Hæc eadem prægnãs ueneno impreſſo dentium repulſu: uirus fũdit in morſus. Volucꝝ nulli dentes præter ueſptiliõem. Cameli ſoli ex iis:quæ non ſunt cornigera:ĩ ſupiori maxilla priores non hñt. Cornua habentium nulli ſerrati. Et cochleæ dentes hñt:indicio eſt a minimis eaꝝ deroſas uites. At in marinis cruſtata & cartilaginea priores hẽe. Item echinis qnos eſſe:unde ĩtelligi potuerit miror. Dentiũ uice aculei inſectis. Simiæ dentes ut homini. Elephanto intus ad mandendum q̃ttuor præterq; eos q ꝓminẽt. Maſculis reflexi:fœmĩs recti:atq; proni. Muſculus marinus:

q balenã añcedit:nullos habet.Sed pro iis ſetis intus:os hirtũ:& lĩguã etiã appellatã. Terreſtriũ minutis q̃drupedibus primores bini:utrinq; longiſſimi.Cæteris cum ipſis naſcũt̃.Homini poſtq̃ natus ẽ ſeptimo mẽſe.Reliq̃s ꝑpetui manẽt.Mutant̃ homini: leõi:iumẽto:cani:& rumĩãtibus:ſed leoni & cani nõ niſi canini appellati.Lupi dexter caninus in magnis habet̃ operibus. Maxillares qui ſũt a caninis nullum aĩal mutat. Homini nouiſſimi q gemini uocãt̃:circiter uiceſimũ ãnũ gignũt̃:multis & octogeſĩo. Fœmĩs quoq;:ſed q̃bus ĩ iuuẽta nõ fuere nati:decidere ĩ ſenecta:& mox renaſci certũ ẽ.Zanclen ſamothracenũ ciuẽ:cui renati eſſẽt poſt centum & q̃ttuor ãnos Mutianus uiſũ a ſe ꝑdidit.Cætero maribus plr̃es q̃ fœmĩs ĩ homĩe pecude capriſue.Timarchus Nicoclis filius Pappii duos ordĩes habuit maxillarium.Frater eius nõ mutauit priores:ideoq; præteriuit.Eſt exẽplum dentis homini & in palato geniti.At canini amiſſi caſu aliquo nũq̃ renaſcũt̃.Cæteris ſenecta rubeſcunt.Equo tantum cãdidiores fiunt. Aetas ueterinorum dentibus ĩdicat̃. Equo ſũt numero .xl. Amittit triceſimo mẽſe primores utrĩq; binos.Sequẽti ãno totidem proxĩos:cum ſubeũt dicti columellares. Quinto anno incipiente binos amittit:q ſexto anno renaſcũt̃. Vii.omnis habet & tenatos & immutabiles.Equo caſtrato prius non decidunt dentes. Aſinorum genus triceſimo menſe ſĩliter amittit:deĩde ſenis menſibus. Quod ſi nõ prius peperenint:q̃ decidant poſtremi:ſterilitas certa.Bobus bis mutant̃.Suibus decidunt nũq̃.Abſũpta hac obſeruatiõe ſenectus ĩ eq̃s & cæteris ueterinis ĩtelligit̃ dẽtiũ brochitate:ſupciliorũ canicie:& circa ea lacunis cũ fere.xvi.ãnorum exiſtimãt̃. Hominum dẽtibus quoddã inẽ uitus.Nãq; & ſpeculi nitorem ex aduerſo nudati hebetant:& columbarum fœtus implumes necãt.Reliq̃ de iis in gñatione hominum dicta ſunt. Erumpẽtibus morbi corpora infantia accipiũt.Reliq̃ aĩalia quæ ſerratos habent:ſæuiſſima dẽtibus.Lĩguæ nõ omnibus eodem mõ. Tenuiſſima ſerpentibus & triſulca:uibrans atri coloris: & ſi extrahas:prælõga.Lacertis bifida & piloſa.Vituliſq; marinis duplex.Sed ſupradictis capillamenti tenuitate.Cæteris ad circumlambenda ora.Piſcibus paulominus q̃ tota adhærens: crocodilis tota.Sed ĩ guſtatu linguæ uice carnoſum aquatilibus palatum. Leonibus ac pardis:omnibuſq; gñis eius etiam felibus imbricatæ aſperitatis: & limæ ſilis:attenuanſq; lambendo cutem homĩs.Quæ cã etiam manſuefacta ubi ad uicinũ ſanguinem peruenit:ſaliua inuitat ad rabiem.De purpurarum lĩguis diximus.Ranis prima cohæret.Intima abſoluta a gutture qua uocem mittunt. Mares tum uocãtur ololygones ſtato id tempore euenit:cientibus ad coitum fœmĩas.Tum ſiq̃dẽ ĩferiore labro demiſſo ad libramentum modicæ aquæ receptæ in fauces palpitante ſibi lĩgua ululatus elicit̃.Tũc extenti buccarum ſinus perlucent.oculi flagrant labore perpulſi. Quibus ĩ poſteriore parte aculei:iis & dentes & lingua.Apibus etiam prælõga eminẽs & cicadis.Quibus aculeus in ore fiſtuloſus:iis nec lingua nec dentes.Quibuſdam inſectis intus lingua:ut formicis.Cæterum lata elephanto præcipue.Reliquis ĩ ſuo gñe ſemper abſoluta.Homini tantum ita ſæpe conſtricta uenis:ut intercidi eas neceſſe ſit. Metellum pontificem adeo ĩexplanatæ fuiſſe accepĩus:ut multis menſibus tortus credat̃:cum meditat̃ in dedicãda æde Opiferæ dicere. Cæteris ſeptĩo fere ãno ſermonem exprimit.Multis uero talis eius ars contigit: ut auium & aĩaliũ uocis ĩdiſcrete edat̃ imitatio.Intellectus ſaporum eſt cæteris in prima lingua:homini & ĩ palato. Tonſillæ in homĩe.In ſue glandulæ. Quod inter eas uuæ nomĩe ultimo dependet palato:homini tantum eſt.Sub ea minor lingua. Nulli oua gñantium. Opera eius gemina:duabus interpoſita fiſtulis.Interior earum epiglottis appellat̃ arteria ad pulmonem atq; cor pertinens.Hanc operit in epulando ſpiritu ac uoce illac meante: ne ſi potus cibuſue in alienum deerrauerit tramitem:torqueat.Altera exterior ẽ.appellat̃ ſane gula:qua cibus atq; potus deuorat̃.Tendit hæc ad ſtomachum: is ad uentrem. Hanc per uices operit:cum ſpiritus tantum aut uox commeat:ne reſtagnatio intempeſtiua alui obſtrepat.Ex cartilagĩe & carne arteria:gula neruo & carne cõſtat. Ceruix

nulli:niſi qbus utraq; hæc.Cæteris collum:qbus tantum gula . Sed quibus ceruix e multis uertebratiſq; orbiculatim oſſibus flexilis ad circunſpectum articulorum nodis iungiť.Leoni tantum:& lupo: & hyenæ ſingulis rectiſq; oſſibus rigẽs. Cætero ſpinæ adnectiť. Spina lõbis oſſea:ſed tereti ſtructura per media foramĩa a cerebro medulla deſcendente.Eandem eſſe ei naturam:quam cerebro colligunt:quoniã prætenui eius membrana modo inciſa ſtatim expireť.Quibus longa crura:iis longa & colla . Item aq̃ticis : q̃uis breuia crura hñtibus:ſili modo uncos ungues.Guttur homini tantũ & ſuibus intumeſcit:aq̃ꝝ quæ potanť pleꝝq; uitio . Summum gulæ fauces uocantur: poſtremum ſtomachus.Hoc nomĩe eſt ſub arteria iam carnoſa ĩanitas adnexa ſpinæ ad latitudinem ac longitudinem lagenæ mõ fuſa.Quibus fauces non ſunt:ne ſtomachus qdem eſt:nec colla:nec guttur:ut piſcibus.& ora uentribus iunguntť. Teſtudini marinæ lĩgua nulla:nec dentes:ſed roſtri acie cõminuit õnia.Poſtea arteria & ſtomachus denticulatus callo in modum rubi ad conficiendos cibos decreſcentibus crenis qcqd appropĩq̃t uẽtri.Nouiſſĩa aſpitas ut ſcobina fabri.Cor aĩalibus cæteris ĩ medio pectore ẽ. Homini tantum infra leuam papillam:ťbinato mucrone ĩ priora eminẽs. Piſcibus ſolis ad os ſpectat.Hoc primum naſcentibus formari ĩ utero tradũt. Deĩde cerebrum:ſicut tardiſſime oculos.Sed hos primum mori: cor nouiſſime . Huic præcipuus calor.Palpitat certe:& q̃ſi alteꝝ moueť.Intra aĩalia præmolli firmoq; optum membranæ inuolucro:munitum coſtarum & pectoris muro: ut pareat præcipuã uitæ cauſam & originem.Prima domicilia ĩtra ſe aĩo & ſanguini præbet:ſinuoſo ſpecu: & in magnis aĩalibus triplici.In nullo non gemĩo.Ibi mens habitat . Ex hoc fonte duæ grandes uenæ in priora & terga diſcurrunt:ſparſaſq; ramorum ſerie p alias minores omnibus membris uitalem ſanguinem rigant. Solum hoc uiſcerum uitiis nõ macerať:nec ſupplicia uitæ trahit:læſumq; mortem ilico affert. Cæteris corruptis:uitalitas in corde durat.Bruta exiſtimãť aĩalium qbus durum riget:audacia qbus puum ẽ:pauida qbus prægrande.Maximum autem ẽ pro portione muribus:lepori:aſino:ceruo: pantheræ:muſtelis:hyenis & õnibus timidis aut propter metũ maleficis. In paphlagonia bina perdicibus corda.In equorum corde & boum oſſa repiũť:ĩterdũ augutia. Id per ſingulos annos in homĩe ad binas drachmas ponderis ad qnq̃geſimum ãnum accedere.Ab eo detrahi tantundem:& ideo non uiuere hominem ultra centeſimum annum defectu cordis ægyptii exiſtimant:qbus mos eſt cadauera aſſeruare medicata. Hirto corde gigni quoſdam homĩes produnt:neq; alios fortiores eſſe ĩduſtria : ſicut Ariſtomenem meſſenium:q. ccc.occidit lacedæmonios. ipſe conuulneratus & captus ſemel:p cauernam latomiarum euaſit ãguſtias:uulpium aditus ſecutus.Iteꝝ captus: ſopitis cuſtodibus ſomno ad ignem aduolutus lora cum corpore exuſſit.Tertio capto lacedæmonii pectus diſſecuere cauſa uidendi . hirſutumq; cor reptum eſt . In corde ſummo pinguitudo eſt quædam lætis extis. Non ſemper hoc autem in pte extorum habitũ eſt.L.Poſtumio.L.Albino rege ſacrorum : poſt centeſimam uiceſimãtertiam olympiadẽ:cum rex Pyrrhus ex italia diſceſſiſſet:cor in extis aruſpices aſpicere cœperunt.Cæſari dictatori quo die primum ueſte purpurea proceſſit:atq; in ſella aurea inſedit ſacrificãti bis ĩ extis defuit. Vnde quæſtio magna de diuinatiõe argumẽtãtibus: potuerit ne ſine illo uiſcere hoſtia uiuere:ʼAn ad tẽpus amiſerit:ʼNegať cremari poſſe in iis:qui cardiaco morbo obierint.Negať & ueneno interemptis . Certe exeat oratio Vitellii:qua reum Piſonẽ eius ſceleris coarguit:hoc uſus argumẽto: palamq; teſtatus non potuiſſe ob uenenum cor Germanici Cæſaris cremari.Contra gñe morbi defẽſus ẽ Piſo.Sub eo pulmo ẽ ſpirandiq; officina attrahens:ac reddẽs animam:iccirco ſpongioſus:ac fiſtulis inanibus cauus.Pauca eũ (ut dictũ ẽ) hñt aq̃tilia:ac cætera oua piẽna exiguum:ſpumoſum nec ſanguineum:ideo non ſitiunt. Eadẽ ẽ cã q̃re ſub aqua diu ranæ & phocæ urinenť.Teſtudo quoq; q̃uis prægrandem & ſub toto tegumẽto hẽat: ſie ſanguine tñ hẽt.Quãto mĩor hic corporibus:tanto uelocitas maior. Chamæleoni

portione maxīus:& nihil aliud intus. Iecur & dextera ī pte ē. In eo quod caput extorū uocant: magnæ uatietatis. M. Marcello circa mortem cū periit ab Annibale defuit in extis. Sequēti deīde die: geminum reptum ē. Defuit & Caio Mario cum immolaret uticæ. Item Caio principi kal. ianuariis cum iniret conſulatum: quo anno īterfectus ē. Claudio ſucceſſori eius quo mēſe interēptus ē ueneno. Diuo auguſto ſpoleti ſacrificāti prīo poteſtatis ſuæ die: ſex uictimaꝝ iocinera replicata intrinſecus ab ima fibra repta ſunt. Reſponſumq; duplicaturum intra annum imperium. Caput extoꝝ triſtis oſtenti uiſum rum quoq; eſt: prærerq̄ in ſollicitudīe ac metu. runc. n. pemit curas. At bina iocinera leporibus circa briletum: & rharnē: & in cheronneſo ad propontidem. Miꝝq; tranſlatis alio interit alteꝝ. In eodem eſt etiam fel non omnibus datum aīalibus. In euboeæ chalcide nullum pecori. In naxo prægrāde: geminūq;: ut prodigii loco utrinq; aduenæ. Eq: muli: aſini: cerui: capræ: apri: cameli: delphini non hn̄t. Murium aliq hn̄t. Hominum paucis non eſt: quorum ualitudo firmior & uita longior. Sunt qui equo nō quidem in iecore eſſe: ſed in aluo purent: & ceruo in cauda aut īteſtinis. Ideo tantam hn̄t amaritudinem: ut a canibus non attingant̃. Eſt autem nihil aliud q̄ purgamenrum peſſimi ſanguinis: & ideo in materia eius eſt. Certe iecur nulli eſt: niſi ſanguinem hn̄tibus. Accipit hoc a corde cui iungit̃: funditq; in uenas. Sed in felle nigro inſaniæ cauſa homini: morſq; toto reddiro. Hinc & in mores crimen: bilis nomīe. Adeo magnum eſt in hac pte uirus: cum ſe fundit in animum. Quin & toto corpore uagum colorē quoq; oculis aufert. Illud quidem reddirum etiā ahenis. Nigreſcūtq; contacta eo: ne quis miret̃ id uenenum eſſe ſerpenrium. Carent eo q abſinthio ueſcūt̃ in ponto. Sed renibus ex pte tantum altera inteſtino iungit̃: ut coruis: cuturnicibus: phaſianis. Quibuſdam inteſtino tātum: ut columbis: accipitre: murenis. Paucis auiū in pectore. Serpentibus portione maxīe copioſum & piſcibus. Eſt autem pleriſque toto inteſtino: ſicut accipitri: miluo. Præterea in pectore eſt & cæteris auibus. Vitulis quidem marinis ad multa quoq; nobile. Taurorū felle aureus ducit̃ color. Aruſpices id Neptunno & humoris potentiæ dicauere. Geminumq; fuit diuo Auguſto: quo die apud actium uicit. Murium iecuſculis fibræ ad numeꝝ lunæ dieꝝ in menſe cōgruere dicunt̃. totidemq; & inueniri quotum lumē eius ſit. Præterea bruma increſcere. Cuniculorum exta in betica gemina ſæpe reperiunt̃. Ranarum rubetaꝝ altera fibra a formicis non attingit̃ ꝓpter uenenum: ut arbitrant̃. Iecur maxīe uetuſtatis patiens: centenis durare annis obſidionum exempla prodidere. Exta ſerpentibus & lacertis longa. Cecinæ uolaterrano dracones emicuiſſe de extis læto prodigio tradit̃. Et ꝓfecto nihil īcredibile ſit exiſtimanribus Pyrrho regi quo die periit præciſa hoſtiarum capita repſiſſe ſanguinem ſuum lambenria. Exta homini ab inferiore uiſcerum pte ſepant̃ mēbranis: quæ præcordia appellant: quia cordi prætendūt̃: quod græci appellauerunt phrenas. Omnia quidem principalia uiſcera membranis propriis ac uelut uaginisincluſit prouidēs natura. In hac fuit & peculiaris cā uicinitas alui: ne cibis ſuppr imeret̃ animus. Huic certe refert̃ accepta ſubtilitas mentis: ideo nulla eſt ei caro: ſed neruoſa exilitas. In eadē præcipua hilaritatis ſedes: quod titillatu maxīe intelligit̃ alarum: q̄s ſubit: non alibi tenuiore cute humana: ideo ſcabendi dulcedine ibi ꝓxia. Ob hoc in præliis gladiatoriūq; ſpectaculis mortem cum riſu traiecta præcordia attulerūt. Subē uenter ſtomachum habentibus: cæteris ſimplex: ruminantibus geminus: ſāguīe carētibus nullus. Inteſtinus. n. qbuſdam ab ore incipiens quadam uia eodem reflectitur: ut ſepiæ & polypo. In homīe adnexus infimo ſtomacho ſilis canino. His ſolis aīalium inferiore pte anguſtior. Itaq; & ſola uomunt: quia repleto propter anguſtias ſupprimit̃ cibus. Quod accidere nō pōt iis: quoꝝ ſpatioſa laxitas eū ad inferiora trāſmittit. Ab hoc uentriculo lactes in oue & homine per quas labit̃ cibus. In cæteris eæ ilia: qbus capaciora inteſtīa ad aluum. Hominiq; flexuoſiſſimis orbibus. Iccircoq; magis auidi ciborum: qbus ab aluo lōgius ſpatiū. Iidem minus ſolertes: qbus obeſiſſimus uenter.

Aues quoq; geminos ſinus hñt. Quædam unũ: quo mergũt recentia: ut guttur. alteꝝ in quem ex eo dimittũr concoctione maturata: ut gallinæ: palũbes: colũbæ: perdices. Cætera fere carẽt eo: ſed gula patentiore utũt: ut gracchuli: corui: cornices. Quædam neutro modo. Sed uentrem proximum habent: quibus prælonga colla & anguſta: ut porphyrioni. Venter ſolidipedum aſper & durus. Terreſtrium aliis denticulatæ aſperitatis: aliis cancellatim mordacis. Quibus neq; dentes utrinq;: nec ruminatio. Hic conficiunt cibi. Hinc ĩ aluũ delabũt. Medio hæc umbilico adnexa omnibus. In hoĩe ile ĩſima pte ſile ſuillo: a græcis appellat colon: ubi doloꝝ magna cauſa ẽ. Anguſtiſſĩa canibus. Quadecã uehementi niſu: nec ſine cruciatu leuant eam. Inſatiabilia aĩalium qbus a uẽtre ꝓrius recto ĩteſtino tranſeunt cibi: ut lupis ceruariis: & ĩter aues mergis. Vẽtres & elephãto q̃ttuor. Cætera ſuibus ſilia. Pulmo q̃druplo maior q̃ bubulo. Auibus uenter carnoſus calloſuſq;. In uẽtre hirũdinum pullis lapilli candido aut rubẽti colore: q chelidonii uocant: magicis narrari artibus reperiunt. Et in iuuencarũ ſecũdo uẽtre pilæ rotunditate nigricans tophus: nullo pondere: ſigulare (ut putãt) remedium ægre parientibus: ſi tellurem non attigerit. Ventriculi atq; inteſtina pingui ac tenui omento integũt: præterq̃ oua gignẽtibus. Huic adnectit lyen in ſiniſtra pte aduerſus iecur: cum quo locum aliq̃do pmutat: ſed prodigioſe. Quidam eum putant ĩeſſe oua piẽtibus: itẽ ſerpẽtibus admodum exiguum. Ita certe apparet ĩ teſtudĩe: & crocodilo: & lacertis: & ranis. Cynocephalo aui non eſſe conſtat: neq; iis quæ careant ſanguine. Peculiare curſus inpedimentum aliq̃do in eo. Quamobrem ĩurit curſoꝝ laborãtibus. Et p uulnus etiam exempto uiuere aĩalia tradunt. Sunt q putent adimi riſum ſimul homini: intemperantiamq; ioci conſtare lyenis magnitudine. Aſiæ regio ſcepſis appellat: in qua minimos eſſe pecori tradũt: & inde ad lyenem inuenta remedia. At in brileto & tharne: q̃terni renes ceruis. Contra pennatis ſq̃moſiſq;: nulli. Cætero ſũmis adhærent lumbis. Dexter omnibus ẽ latior: & minus pinguis: ſicciorq;. Vtriq; autem pinguitudo e medio exit: præterq̃ in uitulo marino. Aĩalia in renibus pinguiſſima. Oues qdem lætaliter circum eos concreto pĩgui. Aliq̃do in eis inueniũt lapilli. Renes hñt omnia quadrupedũ: quæ aĩal gñant. Oua piẽtium teſtudo ſola: quæ & ãlia õnia uiſcera. Sed homo bubulis ſiles uelut e multis renibus compoſitos. Pectus hoc ẽ oſſa præcordiis & uitalibus natura circũdedit. At uẽtri: quẽ neceſſe erat increſcere: ademit. Nulli aĩalium circa uentrem oſſa. Pectus homini tantum latum: reliquis carinatum: uolucribus magis: & inter eas aq̃ticis maxime. Coſtæ homini tantum octonæ: ſuibus denæ: cornigeris tredecim: ſerpentibus triginta. Infra aluum ẽ a priore pte ueſica: quæ nulli oua gignentium præter teſtudinem. Nulli niſi ſanguineũ pulmonẽ hñti. Nulli pedibus carẽtium. Inter eam & aluum arteriæ ad pubem tẽdẽtes: quæ ilia appellãtur. In ueſica lupi lapillus: qui ſyrites appellat. Sed hominum quibuſdam diro cruciatu ſubĩde naſcẽtes calculi: & ſetarum capillamẽta. Veſica membrana conſtat: quæ uulnerata cicatrice non ſolideſcit: neq; q̃ cerebrum aut cor inuoluit. Plura.n. mẽbranarũ gñа. Fœmĩs eadem omnia: præterq; ueſicæ iũctus utriculus: ũde dictus uterus: quod alio nomĩe locos appellant. Hoc in reliqs aĩalibus: uuluam. Hæc uiperæ & intra ſe pariẽtibus duplex. Oua gñantium adnexa præcordiis. Et in muliere geminos ſinus ab utraq; pte lateꝝ hẽt. Funebris quotiẽs uerſa ſpiritum incluſit. Boues grauidas negãt: præterq̃ dextero uuluæ ſinu ferre: etiam cum gemĩos ferant. Vulua enecto ptu melior q̃ edito. Eiecticia uocat illa. Hæc porcaria. Primiparæ ſuis optĩa. Contra effœtis a ptu præterq̃ eodem die ſuis occiſæ liuida ac macra. Nec nouellarum ſuum præterq̃ primipararum probant. potiuſq; ueterum: nec dũ effœtaꝝ: & biduo añ ptũ aut poſt partum aut quo eiecerint die. Proxĩa eiecticia ẽ occiſo uno die poſt partum. Huius & ſumẽ optimum: ſi modo fœtus non hauſerit. Eiecticiæ teterrimum. Antiqui abdomẽ uocabant priuſq̃ calleret id ſciẽtes occidere non aſſueti. Cornigera una parte dẽtata & quæ in pedibus talos hñt ſ[illegible]uo pingueſcunt. Biſulca ſciſſiſue in digitos pedibus &

nó cornigera:adipe. Concretus hic & cum refrixit fragilis:ſẽperq; in fine carnis. Cõtra pígue íter carnem cutẽq;:ſucco liqdum. Quædam non pígueſcunt:ut lepus:perdix. Steriliora cũcta píguia:& í maribus & í fœmís. Seneſcũt celerius præpíguia. Omnibus aíalibus ẽ quoddã in oculis pingue. Adeps cunctis ſine ſẽſu:q nec arterias hñt:nec uenas. Pleriſq; aíalium ẽ pinguedo ſine ſenſu. quam ob cauſam ſues ſpirantes a muribus tradũt roſas. Quin & L. Apronii conſularis uiri filio detractos adipes:leuatũq; corpus immobili onere. Et medulla ex eodem uidet̃ eſſe a iuuẽta rubẽs: & ſenecta albeſcens. Non niſi cauis hæc oſſibus. Nec cruribus iumẽtoꝝ aut canũ. Quare fracta non feruminant̃:quod defluẽte euenit medulla. Eſt autem pinguis iis: qbus adeps. Seuoſa cornigeris. Neruoſa & in ſpina tantum dorſi oſſa non hñtibus ut piſciũ gñi. Vrſis nulla. Leoni í fœminum & brachiorum oſſibus paucis exigua admodũ. Cæteris enim eſt tãta duricia:ut ignis elidat̃:uelut e ſilice. Iis dura quæ nõ pígueſcũt. Aſinoꝝ ad tubas canora. Delphinis oſſa non ſpinæ. animal. n. pariunt. Serpẽtibus ſpinæ. Aq̃tilium mollibus nulla. Sed corpus circulis carnis uinctum:ut ſepiæ atq; lolligini. Et inſectis negat̃ æque eſſe ulla. Cartilaginea aíalium aq̃tilium hñt medullam in ſpina. Vituli marini cartilaginem:non oſſa. Item omnium auriculæ ac nares quæ modicum eminent flexili mollicia:naturæ prouidentia:ne frangerent̃. Cartilago rupta non ſolideſcit. Nec præciſa oſſa recreſcũt: præterq̃ ueterinis ab ũgula ad ſuffragina. Homo creſcit in longitudinẽ ad annos uſq; ter ſeptenos. Tum deíde ad plenitudinẽ. Maxíe autem pubeſcens nodum quendam ſoluere:& præcipue ægritudíe ſentit̃. Nerui orſo a corde:bubuloq; etiam circumuoluti ſilem naturam & cauſam hñt in omnibus lubricis applicati oſſibus:nodiſq; corporum q uocãt̃ articuli. Alibi interuentu: alibi ambitu:alibi trãſitu ligantes. Hic teretes:illic lati:ut in unoquoq; poſcit figuratio. Neq; ii ſolidat̃ inciſi. mirumq; uulneratis ſummus dolor:præſectis nullus. Síe neruis ſunt quædam aíalia:ut piſces. arteriis. n. conſtant. Sed neq; eæ molli piſcium generi. Vbi ſunt nerui:interiores cõducũt membra:ſuperiores reuocãt. Inter os latẽt arteriæ: id ẽ ſpiritus ſemitæ. Iis ínatant uenæ:id eſt ſanguís riui. Arteriarum pulſus í cacumíe maxíe membrorum euidens index fere morborum in modulos certos legeſq; metricas per ætates ſtabilis aut citatus aut tardus deſcriptas ab Eriphilo medicíæ uate:mirãda arte: nimiam propter ſubtilitatem deſertus. Obſeruatio tñ crebri aut languidi ictus gubernacula uitæ temperat. Arteriæ carent ſenſu. nam & ſanguíe. Nec omnes uitalẽ continent ſpiritum:præciſiſq; torpeſcit tantum pars ea corporis. Aues nec uenas nec arterias hñt. Item ſerpẽtes:teſtudíes:lacertæ:minimumq; ſanguís. Venæ in prætenues poſtremo fibras ſubter totam cutem diſperſæ:adeo in anguſtam ſubtilitatem tenuãt̃: ut penetrare ſãguis nõ poſſit:aliudue q̃ exilis humor ab illo q cacumíbus innumerus ſudor appellat̃:í ũbilico uenaꝝ nodoſo coitu.

DE Sãguíe: & quoꝝ celerríe ſiccet̃: quoꝝ nõ coeat: quoꝝ grauiſſius:uel tenuiſſius:quoꝝ nullus. Cap. xxxviii.

SAnguis qbus multus & pinguis iracũdia. Maribus q̃ fœmís nigrior. Et í iuuẽta magis q̃ ſenio. Et íferiore pte píguior. Magna & í eo uitalitatis portio. Emiſſus ſpiritus trahit ſecum:& tamen tactũ non ſẽtit. Aíalium fortiora qbus ſãguis craſſior. Sapiẽtiora:qbus tenuior. Timidiora:qbus minimus. At qbus nullus hebetia. Tauroꝝ celerrime coit atq; dureſcit:ideo peſtifer potu maxime. Aprorum ac ceruoꝝ capraꝝq; & bubaloꝝ omnium non ſpiſſat̃. Pinguiſſimus aſinis. Homini tenuiſſimus. Iis qbus plus q̃terni pedes nullus. Obeſis minus copioſus:quoniam abſumit̃ pingui. Profluuiũ eius uni fit í naribus homini: aliis nare altera:aliis utraq;. Quibuſdam p íferna. Multis per ora ſtatuto tẽpore ut nuper Macrio uiro prætorio:& omnibus annis Voluſio Saturnino urbis præfecto:q nonageſimum etiam exceſſit annum. Solum hoc í corpore temporarium ſẽtit incremẽtum. Siqdem hoſtiæ abũdantiorem fũdũt: ſi prius bibere. Quæ aíalium latere certis temporibus diximus:non hñt tunc ſanguíẽ

præter exiguas admodum circa corda guttas: miro opere naturæ. Sicut & in homīe: uī eius ad minima mométa mutari: non modo tantum in ore ſuffuſa materia: uerū ad ſingulos animi habitus: pudore: ira: metu: palloribus pluribus mōis: itē ruboris. Alius enim iræ: & alius uerecūdiæ. nam & in metu refugere & nuſq̄ eſſe certum eſt. Multiſq; nō trāſfluere trāſfoſſis: quod homini tantum euenit. Nam quæ mutari dixīus: colorē alienū accipiūt quodā repcuſſu. Homo ſolus in ſe mutat. Morbi ōes: morſq; ſāguinē abſumūt. An ī ſanguine principatus: & tergore: & pilis: & mammis: & ueſtitu. Cap. xxxix.

SVnt q ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſāguīs putēt: ſed cute: opimē-tiſq; corpoꝶ. & tunc magis aut minus bruta eſſe: ut oſtteas & teſtudīes. Boum tergora: ſetas ſuum obſtare tenuitati innati ſpiritus: nec puꝶ liqdumq; tranſmitti. Sic & ī homīe cum craſſior calloſiorue excludat cutis. Quæ uero rō crocodilis ſi non cruori ſed duriciæ tergoris tribuatˀ & ſolertia? Hippopotami corii craſſitudo talis: ut īde torreantˀ eſcæ. Et tñ ē quædam ingenio medica diligētia. Elephantorum quoque tergora impenetrabiles ſetas hñt: cum tñ omnium q̄drupedum ſubtilitas animi præ-cipua perhibeatˀ illis. Ergo cutis ipſa ſenſu caret: maxime in capite. ubicūq; per ſe ac ſine carne eſt uulnerata nō coit: ut ī bucca cilioq;. Quæ aīal. piūt: pilos hñt. Quæ oua: pennas: aut ſq̄mas: aut corticem: aut teſtam ut teſtudīes: aut cutem puram ut ſerpē-tes. Pennarum caules omnium auium præciſæ non creſcūt: uulſæ autem renaſcuntˀ. Mēbranis uolant fragilibus inſecta. Humētibus hirundines in mari. Siccis īter tecta ueſptilio. Hoꝶ quoq; alæ articulos hñt. Pili a cute exeunt craſſa hirti. Fœmīs tenuio-res. Eqs in iuba largi. In armis leoni. Daſipodi & in buccis intus & in pedibus. Quæ utraq; Trogus & in lepore tradidit: Hoc exemplo libidinoſiores hominum quoque hirtos colligēs. Villoſiſſimus aīalium lepus. Pubeſcit homo ſolus: quod niſi cōtigat: ſterilis in gignendo eſt: ſeu maſculus: ſeu fœmīa. Pili in homīe ptim ſīul: ptī poſtea gignuntˀ. Congeniti autem non deſinunt: ſicut nec fœmīs magnopere. Inuentæ tamē quædam defluuio capitis inualidæ: uelut languidiores cum menſtrui curſus ſtetere. Quibuſdam poſtgenitæ. Viris ſponte non gignūtˀ. Quadrupedibus pilum cadere atq; ſubnaſci annuum eſt. Viris creſcūt maxīe in capite: mox ī barba. Reciſi non ut herbæ ab cætera inciſura augētˀ: ſed ab radice exeunt. Creſcunt & in qbuſdam morbis: maxīe tuſſis: & in ſenecta. defunctorum quoq; corporibus. Libidinoſis cōgeniti ma-turius defluunt. At nati celerius recreſcunt. Quadrupedibus ſenectute craſſeſcūt: la-næq; rareſcūt. Quadrupedū dorſa piloſa: uentres glabri. Boum coriis glutinū excoqtˀ: taurorūq;: & id præcipuum. Mammas homo ſolus e maribus habet. Cætera animalia mammarum notas tantum. Sed ne fœmīæ qdem in pectore: niſi quæ poſſunt partus ſuos attollere. Oua gignētium nulli. Nec lac niſi aīal parienti. Volucrum ueſpertilio tantum. Fabuloſū. n. arbitror de ſtrigibus ubera eas īfātium labris immulgere. Eſſe ī maledictis iā ātiqs ſtrigē cōuenit. Sed quæ ſit auiū cōſtare nō arbitror.

Notabilia aīalia quæ mām̄is. Cap. xl.

ASinis a fœtu dolent: ideo ſexto menſe arcent ptus: cum equæ anno prope toto præbeant. Quibus ſolida ungula: nec ſupra geminos ptus. Hæc ōnia binas hñt mammas: nec aliubi q̄ in femoribus. Eodem loco biſulca & cornigera. Boues q̄ternas. Oues: capræ binas. Quæ numeroſo fœcunda ptu: & quibus digiti in pedibus: hæc plures hñt toto uentre duplici ordine: ut ſues. generoſæ duodenas: uulgares binis mi-nus. Sīliter canes. Alia uētre medio q̄ternas ut pātheræ. Alia binas ut leænæ. Elephas tantum ſub armis duas: nec in pectore: ſed citra in alis occultas. Nulla in fœminibus digitos hñtium. Primi geniti in q̄q; parte ſues: primas premūt. Etſi eſcæ ſūt faucibus proxīæ: tñ ſuam nouit qſq; in fœtu quo genitus eſt ordīe. eaq; alitˀ: nec alia. Detracto illa alūno ſuo ſterileſcit illico: ac reſilit. Vno uero ex omni tᵉba relicto: ſola munifex quæ genito fuerat attributa: deſcendit. Vrſæ mammas quaternas gerunt. Delphini

binas in ima aluo papillas tantum: nec euidentes: & paulo in obliquũ porrectas. neq; aliud aĩal in curſu lãbit̃. Et balenæ uituliq; mãmis nutriũt fœtus.

DE Lacte: & unde caſeus non fiat. Cap.xli.

MVlieri añ ſeptimum menſem profuſum lac inutile. Ab eo menſe quod uitalis ẽ partus: ſalubre. Pleriſq; autem totis mammis: atq; etiam in alarum ſinus fluit. Cameli lac mulget̃: ne iterum graueſcat. Suauiſſimum hoc exiſtimat̃ ad unã mẽſurã tribus aquæ additis. Bos añ ptum non habet. Ex primo ſemper a partu coloſtra fiunt. ni admiſceat̃ aqua: ĩ pumicis modum coeũt duricia. Aſinæ prægnãtes cõtinuo lacteſcũt. Pullo eaꝝ ubi pingue pabulũ biduo a ptu maternũ lac guſtaſſe lætale eſt. Genus mali uocat̃ coloſtratio. Caſeus non fit ex utrĩq; dẽtatis: quoniam eoꝝ lac non coit. Tenuiſſimum camelis: mox eq̃bus. Craſſiſſimũ aſinæ: ut coaguli uice utãt̃. Conferre aliqd & candori in mulieꝝ cute exiſtimat̃. Popea certe Domitii Neronis cõiũx qngẽtas per omnia ſecum fœtas trahens balneaꝝ etiam ſolio: totũ corpus illo lacte macerabat: extẽdi quoq; cutem credẽs. Omne autem igne ſpiſſatũ humore ferueſcit. Bubulũ caſeo ferrilius q̃ caprinũ: ex eadem menſura pene altero tanto. Quæ plures quaternis mammas hñt caſeo inutilia. Et meliora quæ binas. Coagulum inutile leporis. Hædi laudatum. Præcipuum tñ daſipodis: quod & pfluuio alui medet̃. unius utrinque dentatorum. Miꝝ barbaras gentes: quæ lacte uiuant: ignorare aut ſpnere caſei tot ſæculis dotem: denſantes id alioqn in acorem iucundum. Et pingue butyꝝ ſpuma: id ẽ lactis concretiuſq; q̃ quod ſerum uocat̃. Non omittendum in eo olei uim eſſe: & barbaros omnes infanteſque noſtros ita ungi.

DE Diuerſitate caſeoꝝ. Cap.xlii.

LAus caſeo romæ: ubi omnium gentium bona iudicant̃: comminus e prouinciis nemauſenſi præcipua: leſuræ gabaliciq; pagis. Sed breuis ac muſteo tãtum cõmendatio. Duobus alpes generibus pabula ſua approbãt. Dalmatiæ docleatẽ mittũt. Ceutrionicæ uatuſicum. Numeroſior apennino cebanus. Hunc & liguria mittit ouiũ maxime lactis. Auximatem ex umbria. Mixtoq; etruriæ atq; liguriæ confinio lunẽſẽ magnitudine conſpicuum. Quippe & ad ſingula milia põdo premit̃. Proximũ autẽ & urbi ueſtinum: cruſtuminũ q; & e ceditio campo laudatiſſimum. Et captaꝝ gregibus ſua laus eſt. In recenti maxime: eam augente gratiam fumo: qualis in ipſa urbe conficit̃: cunctis præferendus. Nam galliarum ſapor medicamenti uim optinet. Trãs maria uero bithynius fere ĩ gloria eſt. Ineſſe pabulis ſalem etiam ubi nõ det̃: ita maxime ĩtelligit̃: omni in ſale caſeo ſeneſcente. Quales redire in muſteum ſaporẽ aceto e thymo maceratos certum eſt. Tradũt Zoroaſtrẽ ĩ deſertis caſeo uixiſſe ãnis.xx. ita tẽpato: ut uetuſtatẽ nõ ſẽtiret.

Differẽtia membrorum hominis a cæteris aĩalibus. Cap.xliii.

TErreſtriũ ſolus homo bipes. Vni iuguli: humeri. Cæteris armi. Vni ulnæ. Quibus aĩalium manus ſunt intus tantum carnoſæ: extra neruis & cute conſtant. Digiti quibuſdam in manibus ſeni. C. Oratii ex patricia gente filias duas ob id Sedigitas accepi appellatas. Vulcatium Sedigitum illuſtrem ĩ poetica. Homĩs digiti articulos hñt ternos. Pollex binos. & digitis aduerſus uniuerſis flectit̃. per ſe uero ĩ obliquum porrigit̃: craſſior cæteris. Huic minimus menſura par eſt. Duo reliq ſibi. Inter quos medius lõgiſſime protendit̃. Quibus ex rapina uictus quadrupedum qni digiti in prioribus pedibus: reliquis quaterni. Leones: lupi: canes & pauca in poſterioribus quoq; qnos ungues hñt: uno iuxta cruris articulum dependente. Reliq̃ quæ ſũt minora digitos qnos. Brachia nõ omnibus paria eſſe. Thracio.n. ſtudioſo in. C. Cæſaris ludo notum eſt dexteram fuiſſe proceriorem. Aĩalium quædam ut manibus utunrur prioꝝ miniſterio pedũ. ſedẽtq; ad os illis admouẽtia cibos: ut ſciuri.

DE Simiaꝝ ſĩlitudĩe. Cap.xliiii.

NAm ſimiaꝝ gña perfectam hoĩs ſimulatiõem continent facie: naribus: auribus:

palpebris. Quæ ſolæ quadrupedū & inferiorem hn̄t genam : iam mām̄as in pectore
& brachia:& crura in cōtrarium flexa. Siliter in manibus ūgues:digitos: longioremq;
medium. Pedibus paulum differunt. Sunt enim ut manus prælongi : ſed ueſtigium
palmæ ſilæ faciunt. Iis quoq; pollex & articuli ut homini . Et præter genitale tantū.
& hoc ī matibus. Viſcera etiam interiora omnia ad exemplar.

DE Vnguibus. Cap.xlv.

VNgues:qui clauſulæ neruorū ſummæ exiſtimant̄:omnibus iis qbus & digiti.
Sed ſimiæ imbricati:homībus lati:& defuncto creſcunt. Rapacibus unci. Cæte/
ris recti ut canibus:preter eum qui a crure pleriſq; dependet. Omnia digitos hn̄t quæ
pedes:excepto elephanto . Huic enim informes numero qdem qnq;:ſed indiuiſi:ac
leuiter diſcreti:ūguliſq; non unguibus ſimiles:& pedes maiores priores. In poſterio/
ribus articuli breues. Idem poplites intus flectit homīs modo. Cætera aīalia ī diuerſū.
Poſterioribus articuli pedibus q̄ prioribus . Nā quæ aīal generāt:genua an̄ ſe flectūt:
& ſuffraginum artus in aduerſum. Homini genua & cubiti contraria . Item urſis &
ſimiarum gn̄i:ob id minime pernicibus. Oua parientibus quadrupedum crocodilo.
Lacertis priora genua poſt curuant̄:poſteriora in priorē partem. Sūt autem crura his
obliqua humāi pollicis modo. Sic & multi pedibus:præterq̄ nouiſſīa ſaliēribus. Aues
& q̄drupedes alas in priora curuant: ſuffragines ī poſteriora. Hoīs genibus quædam
& religio ineſt obſeruatione gentium. Hæc ſupplices attingunt. Ad hæc māus tēdūt.
Hæc ut aras adorant : fortaſſis quia ineſt iis uitalitas. Nanq; in ipſa genu utriuſque
commiſſura dextra leuaq; a priore pte gemina quædam buccarum inanitas ineſt:qua
pfoſſa ceu uinculis ſpiritus fugit. Ineſt & in aliis partibus quædam religio:ſicut dex
tra oſculis auerſa appetit̄ . In fide porrigit̄. Antiqs græciæ in ſupplicando mentum
attingere mos erat. Eſt in aure ima memoriæ locus:quem tangentes atteſtamur . Eſt
poſt aurem æq; dextram nemeſios:quæ dea latinum nomen:ne in capitolio quidem
inuenit:quo referimus tacto ore proximum a minimo digitum : ueniam ſermonis a
diis expoſcentes. Varices in cruribus uiro tantum:mulieri raro. C. Marium:q ſepties
conſul fuit ſtantem ſibi extrahi paſſum unū hominem Oppius auctor eſt . Omnia
aīalia a dextris partibus incedunt:ſiniſtris incubant. Reliq̄ ut libitum eſt: gradiūtur.
Leo tātum & camelus pedatim:hoc ē ut ſiniſter pes non tranſeat dextꝝ:ſed ſubſeq̄t̄.
Pedes homini maximi: fœmīs tenuiores . In omni gn̄e ſuræ homini tantum & crura
carnoſa. Reperit̄ apud auctores in ægypto quædam non habuiſſe ſuras. Vola homini
tantum exceptis quibuſdam. nāq; & hinc cognomīa inuenta Planci: Plauti: Scauri:
Panſæ : ſicuti a cruribus Vari: Vatie : Vatiniiq; uitia . Et ī q̄drupedibus ſolidas hn̄t
ūgulas quæ non ſunt cornigera . Igit̄ ꝑ eis telū ungula ē illis. Nec talos hn̄t eadē. At
quæ biſulca ſunt: hn̄t. Iidem digitos hn̄tibus non ſunt. Neq; prioribus pedibus om/
nino ulli. Camelo tali ſiles bubulis:ſed minores paulo . Eſt enim biſulcum diſcrimīe
exiguo pes ſimus ueſtigio carnoſo:ut urſi . Quadecā ī lōgiore itinere ſīe calciatu fa/
tiſcūt.

DE Vngulis. Cap.xlvi.

VNgulæ ueterino tātum gn̄i renaſcunt̄. Sues in illyrico quibuſdam locis ſolidas
hn̄t ungulas. Cornigera fere biſulca. Solida ūgula & bicorne:nullū . Vnicorne
aſinus tantū indicus. Vnicorne biſulcum:orix. Talos aſinus indicus unus ſolidipedū
habet. Nam ſues ex utroq; gn̄e exiſtimant̄:ideo fœtus earum. Hominē q exiſtimarūt
habere facile conuicti. Lynx tantum digitos hn̄tium ſimile quiddam talo habet. Leo
etiānū tortuoſos . Talus autem rectus eſt ī articulo pedis uentre eminens:concaua ī
uertebra ligatus.

DE Pedibus auiū & ūguibus. Cap.xlvii.

AVium aliæ digitatæ:aliæ palmipedes : aliæ inter utrunq; digitis diuiſis adiecta
latitudine. Sed omnibus quaterni digiti:tres ī ſuperiore pte:unus in calce. Hic
deeſt quibuſdam longa crura hn̄tibus. Lynx ſola utriq; binos habet. Eadem linguam
ſerpētium ſilem in magnam longitudinem porrigit. Circūagit collum ī aduerſū ſe.

Vngues ei grãdes ceu gracchulis. Auium qbuſdam grauioribus in cruribus additi ra-
dii. Nulli ũcos hñtium ũgues longi pedes. Porrectis ad caudam ex cruribus uolant.
Quibus breues contractis ad mediũ. Qui negant uolucrem ullam ſine pedibus eſſe:
confirmant & apodas habere: & ocen: & drepanin in eis: quæ rariſſimæ apparent.
Viſæ iam etiam ſerpentes anſerinis pedibus.

DE Pedibus inſectoꝝ a duobus ad cẽtũ. Cap.xlviii.

INſectoꝝ aĩalium pedes primi longiores duros hñtibus oculos ut ſubinde pedi-
bus eos tergant: ceu notamus ĩ muſcis. Quæ ex iis nouiſſimos hñt lõgos: ſaliũt
ut locuſtæ. Omnibus autem iis ſeni pedes. Araneis qbuſdam prælongi accedũt bini.
Internodia ſigulis terna. Octonos & marinis eſſe dixius polypis: ſepiis: lolliginibus:
cancris: q brachia ĩ cõtrarium mouent: pedes ĩ orbem aut ĩ obliquũ. Iidem ſoli aĩaliũ
rotũdi. Cætera binos pedes duces habẽt: cancri tantum quaternos. Quæ hũc numerũ
pedũ exceſſere terreſtria ut pleriq; uermes: nõ ĩfra duodenos habent. Aliqua uero &
centenos. Numerus pedum ĩpar nulli eſt. Solipedum crura ſtatim iuſta naſcuntur
menſura: poſtea exporrigentia ſe uerius q̃ creſcentia. Itaq; in infantia ſcabunt aures
poſterioribus: quod addita ætate non queunt: quia longitudo ſupficiẽ corpoꝝ ſolam
ampliat. Hac de cauſa inter initia paſci: niſi ſubmiſſis genibus non poſſunt: nec uſq;
dum ceruix ad iuſta incrementa perueniat.

DE Pomilionibus: & Genitalibus. Cap.xlviiii.

POmilionum genus in omnibus aĩalibus eſt: atq; etiam inter uolucres. Genitalia
maribus quibus eſſẽt retro ſatis diximus. Oſſea ſunt lupis: uulpibus: muſtelis:
uiuerræ. Sunt iis etiam calculo humano remedia præcipua. Vrſo quoq; ſimul ut expi-
rauerit corneſcere aiunt. Camelino arcus intendere orientis populis fidiſſimum. Nec
non in aliqua gentiũ quoq; in iis diſcrimĩa. Et ſacrorum etiam citra perniciẽ ãputatis
matris deũ gallis. Contra mulieꝝ paucis prodigioſa aſſimilatio ſicut hermaphroditis
utriuſq; ſexus. Quod etiã quadrupedum generi accidiſſe Neronis prĩcipatu primũ
arbitror. Oſtentabat certe hermaphroditas ſubiuges carpento ſuo: & equas ĩ treberico
galliæ agro repertas: ceu plane uiſẽda res eſſet: principem terrarum inſidere portẽtis.
Teſtes pecori armentoq; ad crura decidui: ſuibus adnexi: delphino prælongi: ultima
condũt᷑ aluo: & elephanto occulti. Qui oua parientium lumbis intus adhærent: q̃lia
ociſſima in uenere. Piſcibus ſerpentibuſq; nulli: ſed eorum uice binæ ad genitalia a
renibus uenæ. Buteonibus terni. Homini tantum iniuria aut ſponte naturæ frangũt᷑.
Idque tertium ab hermaphroditis & ſpadonibus ſemiuiri genus habent. Mares in
omni genere fortiores: præterq̃ in pantheris & urſis.

DE Caudis. Cap.L.

CAudæ præter hominem ac ſimias omnibus fere animalibus: & oua gignentibus
pro deſiderio corpoꝝ. Nudæ hircis & apris: ſetoſæ ut equis. Amputatæ lacertis
& ſerpentibus renaſcunt᷑. Piſcium meatus gubernaculi modo regunt. Atq; etiam in
dextram ac leuam motæ: ut remigio quodam impellunt. Lacertis ĩueniũt᷑ & geminæ.
Boum caudis longiſſimus caulis: atq; in ima pte hirtus. Idem aſinis longior q̃ eqs:
ſed ſetoſus ueterinis. Leoni infima parte ut bubus & ſorici: & pantheris non item.
Vulpibus & lupis uilloſus ut ouibus: qppe ꝓcerior. Sues intorquẽt. Canũ degeneres
ſub aluũ reflectũt.

DE Vocibus. Cap.Li.

VOcem non habere niſi quæ pulmonem & arterias hñt: hoc eſt niſi quæ ſpirãt:
Ariſtoteles putat. Iccirco & inſectis ſonum eſſe nõ uocem: intus meãte ſpiritu:
& ĩcluſo ſonante. Alia murmur edere: ut apes. Alia cum tractu ſtridorem: ut cicadas.
recepto.n. ut duabus ſub pectore cauis ſpiritu mobili occurſante membrana intus at-
tritu eius ſonare uiſcera ſat notum eſt. Cætera ſimul cum uolatu ĩcipere audiri: & de-
ſinere: ut muſcas apes. Sonũ enĩ attritu & interiore aura non anima reddi. Locuſtas
pennarum & fœminũ attritu ſonare credit᷑ ſane. Item aq̃tilium pectines ſtridere cũ

uolant. Mollia & cruſta intecta nec uocem: nec ſonum ullum habere. Sed & cæteri piſces q̃uis pulmone & arteria careant: non in totum ſine ullo ſono ſunt. Stridorem eum dentibus fieri cauillant᷑. Et is qui caper uocat᷑ in acheloo amne: grũnitũ hẽt: & alii de quibus dixĩus oua pariẽtibus. Sibilus ſerpentibus longus. Teſtudini abruptus. Ranis ſonus ſui generis: ut dictum eſt: niſi ſi & in his ferenda dubitatio eſt: qui mox in ore concipit᷑ non in pectore. Multum tamen in his refert & locorum natura. Mutæ in macedonia tradunt᷑. Muti & apri. Auium loquaciores quæ minores: et circa coitus maxime. Aliis in pugna uox ut coturnicibus. Aliis ãte pugnam ut perdicibus. Aliis cũ uicere ur gallinaceis. Iiſdẽ ſua maribus. Aliis eadem ut fœmĩs: ut luſciniarum generi. Quædam toto anno canunt: quædam certis temporibus: ut in ſingulis dictum eſt. Elephas circa nares ore ipſo ſternutamento ſilẽ elidit ſonum: per nares autem tubaꝝ raucitati. Bubus tantum fœmĩs uox grauior: in alio omni gñe exilior q̃ maribus. In homĩe etiam caſtratis. Infantis naſcentis nulla audit᷑ añq̃ totus emergat utero. Prĩus ſermo anniculo eſt. Semeſtris locutus eſt Crœſi filius in crepũdiis: quo prodigio totũ id concidit regnum. Qui celerius fari cœpere: tardius ingredi incipiunt. Vox roborat᷑ a tredecim annis. Eadem in ſenecta exilior. Neq; in alio aĩalium ſæpius mutat᷑. Mira præterea ſunt de uoce magna digna dictu in theatrorum orcheſtris ſcobe aut arena ſuperiecta deuorat᷑: & in rudi parierum circũiectu. Etiam doliis inanibus currit eadẽ concauo uel recto parietum ſpatio: q̃uis leui ſono dicta uerba ad alteꝝ caput ꝑferẽs ſi nulla inæqualitas impediat. Vox in homine magnam uultus partem habet. Agnoſcimus eam priuſq̃ cernamus: non aliter q̃ oculis. Totidemq; ſunt eæ: quot in rerum natura mortales: & ſua cuiq; ſicut facies. Hinc illa gentium: totq; linguaꝝ toto orbe diuerſitas. Hĩc tot cãtibus & modulis flexiones. Sed añ õnia explanatio animi: quæ nos diſtĩxit a feris. Inter ipſos quoq; hoĩes diſcrimẽ alteꝝ æq; grãde q̃ a belluis fecit.

DE Agnaſcentibus membris: & dicta Ariſtotelis de uita hoĩs. Cap. LII.

MEmbra aĩalibus agnata: inutilia ſunt: ſicut ſextus homini ſẽper digitus. Placuit in ægypto nutrire portentum: binis & in aduerſa capitis parte oculis hominem: ſed iis nõ cernentem. Miror quidẽ Ariſtotelem non mõ credidiſſe præſcita uitæ eſſe aliqua in corporibus ipſis: uerum etiam prodidiſſe. Quæ quanq̃ uana exiſtimo: nec ſine contatione proferenda: ne in ſe quiſq; & auguria anxie quærat: attingam tamen quæ tantus uir in doctrina non ſpreuit. Igitur uitæ breuis ſigna ponit ratos dentes: prælongos digitos: plumbeum colorem: pluresq; in manu inciſuras: nec perpetuas. Contra longæ eſſe uitæ incuruos humeris: & in manu una duas inciſuras lõgas hñtes: & plures q̃. xxxii. dentes habentes: auribus amplis. Nec uniuerſa hæc (ut arbitror) ſed ſingula obſeruat. Friuola ut reor: & uulgo tamen narrata. Addidit morum aſpectus ſili modo apud nos Trogus: & ipſe auctor ſeueriſſĩus: quos uerbis eius ſubiiciã. Frõs ubi eſt magna: ſegnẽ animũ ſubeſſe ſignificat. Quibus ꝑua mobilem. Quibus rotũda iracũdum: uelut hoc ueſtigio tumoris apparente. Supcilia quibus porriguntur in rectum: molles ſignificant. Quibus iuxta naſum flexa ſunt: auſteros. Quibus iuxta tempora inflexa deriſores. Quibus in totum dimiſſa: maliuolos & inuidos. Oculi q̃buſcunq; ſunt longi: maleficos eſſe indicant. Qui carnoſos à naribus angulos habent: maliciæ nota præuenti. Cãdidi pars extenta notam impudentiæ habet. Qui idẽtidem autem operire ſolent inconſtantiæ. Auricularꝝ magnitudo: loq̃citatis & ſtulticiæ nota ẽ. Hactenus Trogus.

DE Aĩa: & de hĩtu aĩaliũ: & quæ guſtata ĩterimãt: & de uictu hoĩs: & q̃bus de cauſis non coq̃t᷑. Cap. LIII.

a ANimæ leonis uirus graue. Vrſi peſtilẽs. Cõtacta halitu eius attingit nulla fera: ciciuſq; putreſcunt afflatæ reliquis. Homĩs tantum nat᷑a infici uoluit pluribus modis: & ciborum ac dentium uitiis: ſed maxime ſenio. Dolorem ſentire nõ poterat: tactu ſenſuq; omni carebat ſine qua nihil ſentit᷑. Eadẽ cõmeabat ab eo recens aſſidue exitura ſupremo: & ſola ex omnibus ſuperfut᷑a. Deniq; hæc trahebat᷑ e cælo. Huius

quoq; tñ repta pœna eſt:ut neq; id ipſum quo uiuit:in uita iuuatet. Parthoꝶ populis hoc præcipue & a iuuenta propter indiſcretos cibos: nanq; & uino fœtent ora nimio. Sed ſibi ꝑceres medẽť grano aſſyrii mali:cuius ẽ ſuauitas præcipua ĩ eſculẽta addito. Elephantoꝶ aĩa ſerpentes extrahit. Ceruoꝶ itẽ urit. Diximus hominum gñ͠a q̃ uenena ſerpentium ſuctu e corporibus exigerent. Quin & ſuibus ſerpentes in pabulo ſunt. & aliis uenenum eſt. Quæ inſecta appellauimus: omnia olei aſperſu necantur. Vultures unguento quidem fugant̃. Alia alios appetunt odores. Scarabei roſam. Quoſdam ſerpẽtes ſcorpio occidit. Scythæ ſagittarum ungũt aciem uiperina ſanie & humano ſanguine. Irremediabile id ſcelus. Mortem illico affert leui tactu. Quæ animaliũ ueneno paſcerent̃: diximus. Quædam innocua alioqn uenenatis paſta noxia fiunt & ipſa. Apros in pamphylia & ciliciæ mõtoſis ſalamandra ab iis deuorata qui edere: moriũť. Nec enim eſt intellectus ullius in ſapore uel odore. Et aqua uinumq; interimit. Salamandra ibi i nmortua: uel ſi omnino biberit: unde poteť. Item rana quã uocãt rubetã: tantum inſidiarum eſt uitæ. Veſpæ ſerpentes auidæ ueſcunť: quo alimẽto mortaferos ictus faciunt. Ideoq; magna differentia eſt uictus: ut in tractatu piſce uiuẽtiũ Theophraſtus prodit. Boues quoq; piſce ueſci: ſed nõ niſi uiuente. Homini cibus utiliſſimus ſimplex. Aceruatio ſaporum peſtifera: & condimẽta pernicioſiora. Difficulter autem perficiuntur omnia in cibis acria: nimia: & auide hauſta: & æſtate q̃ hyeme difficilius: & in ſenecta q̃ in iuuẽta. Vomitiones homini ad hæc in remedium excogitatæ: frigidiora corpora faciunt. Inimicæ oculis maxime: aut dentibus. Sõno concoquere corpulentiæ q̃ firmitati utilius. Ideo athletas malunt cibos ambulatione perficere. Peruigilio quidem præcipue uincuntur cibi.

Simplex cibus homini utilissimus

DE Corpulẽtia augẽda uel minuẽda: & quæ guſtu famẽ ac ſiti ſedẽt. Ca. Liiii.

a AVgeſcunt corpora dulcibus atq; pinguibus: & potu. Minuunť ſiccis: & aridis: ac ſiti. Quædam aĩalia & pecudes quoq; in africa quarto die bibũt. Homini nõ ante diem ſeptimum lætalis inedia. Duraſſe & ultra undecimum pleroſq;. Certum eſt mori eſuriendi ſemper inexplebili auiditate animalium uni homini. Quædam rurſus exiguo guſtu famem ac ſitim ſedant: conſeruantq; uires: ut butyrum: ut ritipace: glycyrrizon. Pernicioſiſſimum autẽ et in omni uita qdẽ quod nimium. Præcipue tamen corpori. minuiq; quod graue quodlibet modo utilius. Veꝶ ad reliq̃ naturæ trãſeãus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DVODECIMVS. PROOEMIVM.

ANIMALIVM OMNIVM QVAE NOSCI potuere naturæ generatim membratimq; ita ſe habent. Reſtant neq; ipſa anima carẽtia: q̃doqdẽ nihil ſine ea uiuit: terra edita: ut inde eruta dicãť: ac nullum ſileať rerum naturæ opus. Diu fuere occulta eius beneficia. Summumque munus homini datum: arbores ſiluæq; intelligebantur. Hinc primum alimẽtum. Hatum frõde mollior ſpecus: libro ueſtis. Etiam num gentes ſic degũt. Quo magis ac magis admireris ab iis principiis cædi montes in marmora. Veſtes a ſeribus peti. Vnionem in rubri maris profundo. Smaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata ſunt aurium uulnera. Nimirum quoniã parꝶ eſt collo crinibuſq; geſtari: niſi infoderent̃ etiam corpori. Quamobrem ſequi par eſt ordinẽ uitæ: & arbores añ alia dicere: ac moribus primordia ingerere.

DE Arboꝶ honore: & qñ Platanus primũ ĩ italia: & de nat̃a eaꝶ. Cap. i.

HAe fuere numinũ templa: priſcoq; ritu ſimplici rura etiam nunc deo præcellẽtẽ arborem dicant. Nec magis auro fulgentia atq; ebore ſimulacra q̃ lucos: & ĩ iis ſilẽtia ipſa adoramus. Arborum gña numinibus ſuis dicata perpetuo ſeruant᷑: ut Ioui eſculus: Apollini laurus: Mineruæ olea: Veneri myrtus: Herculi populus. Quin & ſiluanos faunoſq; & deoꝶ genera ſiluis ac ſua numina tanq̃ e cælo attributa credimus. Arbores poſtea blandioribus fruge ſuccis hominem mitigauere. Ex iis recreãs mẽbra olei liquor: uireſq; potus uini: tot deniq; ſapores annui ſponte uenientes. & menſæ: depugnet᷑ licet earum cauſa cum feris: & paſti naufraugorum corporibus piſces expetant᷑: etiamnum tamen ſecundæ. Mille præterea ſunt uſus earum: ſine quis uita degi non poſſit. Arbore ſulcamus maria: terraſq; admouemus. Arbore exædificamus tecta. Ex arbore & ſimulacra numinum fuere: nondum precio excogitato belluaꝶ cadaueri: atq; ut a diis nato iure luxuriæ eodem ebore numinum ora ſpectarẽt᷑: & mẽſaꝶ pedes. Produnt alpibus coercitas & tam inexuperabili munimento gallias hanc primũ habuiſſe cauſam ſuperfundendi ſeſe italiæ: ꝙ Elico ex heluetiis ciuis eorum fabrilem ob artem romæ commoratus ficum ſiccam & uuam: oleiq; ac uini præmiſſa remeãs ſecũ tuliſſet. Quapropter hæc uel bello quæſiſſe uenia ſit. Sed quis non iure miret᷑ arborẽ umbræ gña tantum ex alieno petitam orbe᷑ Platanus ea eſt. Hæc per mare Ionium in Diomedis inſulam eiuſdem tumuli gña primum inuecta. Inde in ſiciliam trãſgreſſa: atq; inter primas donata italiæ etiam ad morinos uſq; peruecta: ad tributarium etiã pertinens ſolum: ut gentes uectigal & pro umbra pendant. Dionyſius prior ſiciliæ tyrannus regiam in urbem tranſtulit eas: domus ſuæ miraculum: ubi poſtea factum gymnaſium. nec potuiſſe in amplitudinem adoleſcere. Haud alias fuiſſe in italia: ac nominatim hiſpania apud auctores inuenit᷑. Hoc actum circa captæ urbis ætatem. tantumq; poſtea honoris increuit: ut mero infuſo enutriant᷑. Compertum id maxime prodeſſe radicibus. Docuimuſq; etiam arbores uina potare. Celebratæ ſũt primum in ambulatione academiæ athenis cubitorum. xxx. ſex unius radice ramos antecedente. Nunc eſt clara in lycia ſoria gelidi fontis amœnitate itineri appoſita domicilii modo caua octoginta atq; unius pedum ſpecu: numeroſo uertice: & ſe uaſtis protegens ramorum arboribus inſtar agros lõgis optinens umbris: ac nequid deſit ſpeluncæ imagini ſaxea intus crepidinis corona muſcoſos complexa pumices extat: tam digna miraculo: ut Licinius Mutianus ter conſul: & nuper prouinciæ eius legatus ꝑdẽdum etiam poſteris putauerit: epulatum intra eam ſe cum duodeuiceſimo comite. Large ipſa toros præbente fronde: ab omni afflatu ſecurum optantem hymbrium per folia crepitus. Lætioremq; marinorum nitore picturæ uarietate laquearium auro cubuiſſe in eadem. Aliud exemplum Caii principis in uelitetno rure mirati unius tabulata: laxeq; ramorum trabibus ſcamna patula & in ea epulanti cum ipſe pars eſſet umbræ quinderim conuiuarum ac miniſterii capacem triclinio. quam cœnam appellauit ille nidum. Eſt gortynæ in inſula creta iuxta fontem platanus una inſignis utriuſq; linguæ monumẽtis: nunq̃ folia dimittens. Statĩq; ei græciæ fabuloſitas ſuperfluit: Iouẽ ſub ea cum Europa cõcubuiſſe. Ceu uero nõ alia eius gñis eſſet in cypro: ſed ex ea primum in ipſa creta: ut eſt natura hominum nouitatis auida. Platani ſatæ regenerauere uitium: quandoquidem commendatio arboris eius non alia maior eſt: q̃ ſolẽ æſtate arcere: hyeme admittere. Inde in italiam quoq; ac ſuburbana ſua Claudio principe Marcelli Eſernini libertus: ſed qui ſe potẽtiæ cauſa Cæſaris libertis adoptaſſet ſpado theſſalicus prædiues ut merito diti poſſet. Is quoq; Dionyſius tranſtulit id genus. durãtq; etiã ĩ italia portẽta terraꝶ: præter illa ſcilicet quæ ipſa excogitauit italia.

DE Chameplatano: & qs totõdent uiridaria. Cap. ii

NAnq; & chameplatani uocant᷑ coactæ breuitatis: quoniam arboꝶ etiam abortus inuenimus. Hoc quoq; ergo in genere pumilionum infœlicitas dicta erit. Fit autẽ & ſerendi genere & recidendi. Primus Cn. Matius ex equeſtri ordĩe diui Auguſti

amicus ſueīt nemora tonſilia ītra hos.lxxx.ãnos.

DE Peregrinis arboribus:& Malo aſſyrio. Cap.iii.

PEregrinæ ceraſi perſicæq;:& omnes quarum græca nomīa aut aliena. Sed quæ ex iis incolaꝝ numero eſſe cœpere:dicēt́ inter fructiferas. In præſentia extrema proſequemur:a ſalutari maxime orſi. Malus aſſyria:quam alii uocant medicam: uenenis medet́. Folium eius eſt unedonis intercurrentibus ſpinis: Pomum ipſum alias non mandit́:odore præcellit foliorū quoq;:qui tranſit in ueſtes una conditus:arcetq; animalium noxia. Arbor ipſa ōnibus horis pomifera ē:aliis cadentibus:aliis matureſcentibus: aliis uero ſubnaſcentibus. Tentauere gentes tranſferre ad ſeſe propter remedii præſtātiam fictilibus in uaſis dato per cauernas radicibus ſpiramēto. Qualiter ōnia trãſitura longius ſeri arctiſſime tranſferriq; quæ meminiſſe conueniet:ut ſemel quæq; dicant́. Sed niſi apud medos & in perſide naſci noluit. Hæc eſt cuius grana pthoꝝ proceres incoquere diximus eſculentis:commendandi halitus gr̃a.nec alia arbor laudat́ in medis. Lanigeras ſeꝝ ī mērione gētis eius narrabimus.

DE Indiæ arboribus: uel qn̄ primū romæ Hebenus. Cap.iiii.

ITem indiæ arboꝝ magnitudinem unam:quam peculiarius Virgilius celebrauit hebenum nuſq̄ alibi naſci profeſſus. Herodotus eam æthiopiæ intelligere maluit tributi uice regibus perſidis e materie eius centenas phalangas tertio quoq; anno penſitaſſe æthiopas cum auro & ebore prodendo. Nō omittendum id quoq; uicenos dentes elephantorum grandes:quoniam ita ſignificauit: æthiopas eadem cā pēdere ſolitos:tanta ebori auctoritas erat:urbis noſtræ trecenteſimodecimo ãno. Tunc enim auctor ille hiſtoriam eā condidit Thurius in italia. Quo magis mirum eſt:quod eidē credimus:qui padum amnem non uidiſſet: nemini ad id tempus aſiæ græciæq;: aut ſibi cognitum. Aethiopiæ forma ut diximus. Meroen uſq; nuper allatam Neroni pricipi raram arborem hebenum. A meroe uſq; ad ſyenem finem imperii per nongenta nonaginta ſex.M.paſſuum:nullamq; aliam niſi palmarum generis eſſe docuit. Ideo fortaſſis in tributorum auctoritate tertia res fuerit hebenus. Romæ eā Magnus Pompeius in triumpho mithridatico oſtendit. Accendi eam Fabianus negat. Vritur tamen odore iucūdo. Duo gn̄a eius. Rarum id quod melius:arboreum trūco enodi:materiæ nigri ſplendoris:ac uel ſie arte ꝑprinus iucūdi. Alteꝝ fruticoſū cytiſi mō: & tota india diſpſū ē..

DE Spina & Ficu indicis. Cap.v.

IBi & ſpina ſimilis ſed deprehenſa uel lucernis igni protinus tranſiliente. Nunc eas exponam:quas mirata eſt Alexandri Magni uictoria:orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma habet.ipſa ſe ſēp ſerens:uaſtis diffūdit́ ramis. quoꝝ pōdera adeo in terram curuāt́:ut annuo ſpatio infigant́. nouamq; ſibi propaginem faciant circa parentem in orbes:quodam opere topiario. Intra ſepem eam æſtiuant paſtores:opacā pariter & munitam uallo arboris: decora ſpecie ſubter intuenti proculue fornicato ābitu. Superiores eiuſdem rami in excelſum emicant:ſiluoſa multitudine: uaſto mr̄is corpore:ut.lx.paſſus pleræq; orbem colligant. Vmbræ uero bina ſtadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem amazonicæ habet. Ea cauſa fructum integēs: creſcere prohibet. Raruſq; eſt:nec fabæ magnitudinem excedens. Sed per folia ſolibus coctus prædulci ſapore digno miraculo arboris gignit́.circa aceſinē maxīe amnē.

DE Arbore Pala & arboribus indicis ſie nomībus & laniferis. Cap.vi.

MAior alia pomo & ſuauitate præcellentior: quo ſapientiores indorum uiuunt. Folium alas auiū imitat́ longitudīe trium cubitorum:latitudīe duum. Fructū e cortice mittit admirabilem ſucci dulcedine:ut uno quaternos ſatiet. Arbori nomen palæ:pomo arienæ. Plurima eſt in ſidracis expeditionum Alexandri termino. Eſt & alia ſimilis huic:dulcior pomo:ſed intraneorum ualitudini īfeſta. Dixerat Alexāder: nequis agminis ſui id pomum attingeret. Gn̄a arborum macedones narrauere:ex maiore pte ſine nomībus. Eſt & terebintho ſimilis cætera:pomo amygdalis: uel minore

tantum magnitudine:præcipuæ ſuauitatis in bactris. Vtiq; hanc aliqui terebinthum eſſe proprii generis potius q̃ ſimilem ei putauerunt. Sed unde ueſtes lineas faciunt: foliis moro ſilis calice bombicino. Rhodo ferunt eam in campis:nec ẽ gratior ullaꝝ ꝓſpectus. Oliua indiæ ſterilis:præterq̃ oleaſtri fructu.

DE Piperis arboribus:& Gariophylo:& aliis pluribus. Cap.vii.

PAſſim uero quæ piper gignunt:iuniperis noſtris ſiles:quanq̃ in fronte caucaſi ſolibus oppoſita gigni tantum eas aliqui tradidere. Semina a iunipero diſtant paruulis ſiliquis:quales in paſſiolis uidemus. Hæ prius q̃ dehiſcant:decerptæ toſtæq; ſole faciunt quod uocat̃ piper longum. Paulatim uero dehiſcentes per maturitatem: oſtendunt candidum piper:quod deĩde toſtum ſolibus:colore rugiſq; mutat̃. Verũ & iis ſua iniuria eſt:atq; cæli intẽperie carbũculant̃. fiuntq; ſemĩa caſſa & ĩania. quod uocant brechmaſin:indorum lingua ſic ſignificante abortum. Hoc ex omni genere aſperrimum:leuiſſimumq;:& pallidum. Gratius nigrum:leniuſq; utroq; candidum. Nõ eſt huius arboris radix:ut aliqui exiſtimauere:quam uocant ſingiuerim: alii uero gingiberim:quãq̃ ſapore ſili. Id enim in arabia atq; troglodytica in uillis naſcit̃: puæ herbæ:radice candida. Celeriter ea cariẽ ſentir:q̃uis in rãta amaritudĩe. Preciũ eius in libras ſex. Piper longum facillime adulterat̃ alexandrino ſinapi. Emit̃ ĩ libras. xxv. album. xvii. nigrum. xiiii. Vſum eius adeo placuiſſe mirum eſt. In aliis qppe ſuauitas cepit:in aliis ſpecies inuitauit. Huic nec pomi nec baccæ commendatio eſt aliq̃. Sola placere amaritudine:& hanc in indos peti. Quis ille qui primus cibis experiri uoluit? aut cui ĩ appetenda auiditate eſurire non fuit ſatius? Vtrũq; ſilueſtre gentibus ſuis ẽ: & tamen pondere emit̃ ut aurum uel argentum. Piperis arborem iam etiam hẽt italia maiorem myrto:nec abſilem. Amaritudo grano eadẽ quæ piperi myrteo credit̃ eſſe. Deeſt toſta illa maturitas:ideoq; & rugarum:coloriſq; ſilitudo. Adulteratur iuniperi baccis mire uim trahentibus. In pondere quidem multis modis. Eſt etiamnũ ĩ india piperis granis ſile:quod uocat̃ gariophylon grãdius fragiliuſq;. Tradunt ĩ ĩdico luco id gigni. Aduehitur odoris grã. Fert & in ſpinis piperis ſilitudĩem:præcipua amaritudĩe:foliis puis:dẽſiſq; cypri modo:ramis triũ cubitorum:cortice pallido: radice lata: lignoſaq;:buxei coloris. Hac in aqua cum ſemĩe excepta in æreo uaſe medicamẽtum fit:quod uocat̃ lycione. Ea ſpina & in pelio monte naſcit̃:adulteratq; medicamẽtum. Item aſphodeli radix aut fel bubulum aut abſĩthium uel rhus uel amurca. Abſĩthiũ aptiſſimũ medicĩæ quod ẽ ſpumoſũ. Indi ĩ utribus cameloꝝ aut rhinocerotũ admittũt. Spinã ipſã ĩ græcia qdam pixacãthũ chironiũ uocãt.

DE Machir & arboribus amanæ gentis. Cap.viii.

ET machir ex india aduehit̃ cortex rubẽs: radicis magnæ: nomĩe arboris ſuæ. Qualis ſit ea:ĩcomptum habeo. Corticis melle decocti uſus in medicĩa ad dyſẽtericos præcipuus hẽt̃. Saccaron & arabia fert:ſed laudatius india. Eſt autem mel in arũdinibus collectum:gummium mõ cãdidum:dentibus fragile. Ampliſſimũ nucis auellanæ magnitudĩe: ad medicinæ tantum uſum. Contermĩa indis gens ariana appellat̃:cuius ſpina lachrymarum precioſa:myrrhæ ſilis:acceſſu propter aculeos ãxio: Ibi & frutex peſtilens raphani folio:lauri odore:equos inuitante: qui pene equitatu orbauit Alexandrum primo introitu. Quod & ĩ gedroſiis accidit. Item laurino folio. Et ibi ſpina tradita ẽ: cuius liquor aſperſus oculis cæcitatem ĩfert aĩalibus omnibus. Nec non & herba præcipui odoris referta minutis ſerpentibus: q̃ꝝ ictu protinus moriẽdum eſſet. Oneſicritus tradit ĩ hyrcaniæ conuallibus ficis ſimiles eſſe arbores: quæ uocẽt̃ occhi:ex qbus defluat mel horis matutĩs duabus.

DE Bdellio & arboribus perſici maris. Cap.ix.

VIcina eſt bactriana:ĩ qua bdelliũ nominatiſſimum. Arbor eſt nigra:magnitudĩe oleæ:folio roboris:fructu caprifici:naturaq; gummi. Alii brochon appellãt: alii malachran:alii maldacon. Nigrum uero & in offas conuolutum hadrobalum.

Eſſe aurem debet trāſlucidum:ſīle ceræ:odoratum:& cum fricat᷑ pīgue:guſtu amarū citra acorem. In ſacris uino perfuſum odoratius. Naſcit᷑ & ī arabia īdiaq; & media ac babylone. Aliq̄ petaticum uocāt ex media aduectum. Facilius hoc & cruſtoſius:amariuſq; & gummoſum. Adulterat᷑ amygdala nuce. Cætera eius gñā cortice:& ſcordaſti: ita uocat᷑ arbor æmula gummi. Sed deprehendunt᷑ (quod ſemel dixiſſe & ī cæteros odores ſatis ſit)odore:colore:pondere:guſtu:igne. Bactriano nitor ſiccus : multique candidi ungues. Præterea ſuum pondus : quod grauius eſſe aur leuius non debeat. Precium ſinceto in libras decem tantum . Gentes ſupradictas perſis attingit rubro mari:quod ibi perſicum uocauimus longe ī terra æſtus agente. Mira arborum natuta: nanq; eroſæ ſale īuectis derelictiſq; ſīles ſicco littore radicibus nudis polypotum mō̄ amplexæ ſteriles harenas ſpectant᷑. Eædem mari aduenīete fluctibus pulſatæ reſiſtūt immobiles. Quin & pleno æſtu operiunt᷑ totæ . apparetq; rerum argumētis aſpitate aquarum illas ali. magnitudo miranda eſt. ſpecies ſimilis unedonis . pomum amygdalis extra : intus contortis nucleis .

DE Arboribus perſicæ īſulæ:& lanigeris arboribus. Cap.x.

TYlos inſula ī eodem ſinu eſt:repleta ſiluis qua ſpectat orientem : q̄q; & ipſa æſtu matis perfundit᷑. Magnitudo ſigulis arboribus fici. flos ſuauitate īenarrabili. Pomum lupino ſīle:proptet aſpetitatem intactum omnibus aīalibus. Eiuſdē inſulæ excelſiore ſuggeſtu lanigeræ arbores alio mō̄ q̄ ſerum. iis folia īfœcunda:quæ ni minora eſſent:uitium poterant uideri . Ferunt cotonei mali amplitudīe cucurbitas: quæ maturitate ruptæ oſtendūt lanuginis pilas: ex q̄bus ueſtes precioſo līteo faciūt.

DE Goſampino:& arboribus ex quibus ueſtes fiunt:& q̄bus mōis conſtēt arboꝝ fructus. Cap.xi.

ARbores uocant goſampinos fertiliores etiam tylo ueto minores:quæ diſtāt decē paſſibus. Iuba circa fruticem lanugines eſſe tradit:linteaq; fieri īdicis præſtantiora. Arabiæ autem arbores ex quibus ueſtes faciant:cynas uocari : folio palmæ ſīli. Sic indos ſuæ arbores ueſtiunt. In tylis autem & alia arbor floret albæ uiolæ ſpecie:ſed magnitudīe quadruplici ſīe odore quod miremur. In eo tractu ē & alia ſīlis folioſior tamen roſeiq; floris:quem noctu comprimens aperire incipit ſolis exortu. meridie expandit. īcolæ dormire eum dicunt. Fert eadem īſula & palmas:oleaſq;:ac uites:& cum reliquo pomorum genere ficos. Nulli arborum folia ibi decidunt. rigat᷑q; gelidis fontibus:& hymbres accipit. Vicina iis arabia flagitat quādam generum diſtinctionem: quoniam fructus iis conſtat radice : frutice:cortice:ſucco:lachryma:ligno:ſurculo: flore:folio:pomo.

DE Coſto & Nardo:& differētiis nardi. Cap.xii.

RAdix & foliū indis eſt maximo precio. Radix coſti guſtu feruens:odore eximio: frutice alias īutili:primo ſtatī ītroitu amnis indi ī patale īſula . Duo ſunt eius gñā:nigrum:& quod melius candicans. Precium ī libras.xvi. De folio nardi plura dicere par eſt:ut pricipali ī unguētis. Frutex eſt graui & craſſa radice:ſed breui ac nigra: fragiliq; q̄uis pīgui. Situm redolente ut cupreſſi aſpero ſapore: folio paruo denſoq;. Cacumīa ī ariſtas ſe ſpargunt: ideo gemīa dote nardi ſpicas ac folia celebrant. Alrerū eius genus apud gangem naſcens damnat᷑ in totum ozenitidis nomīe uirus tedolens. Adulterat᷑ & pſeudo nardo herba:quæ ubiq; naſcit᷑:craſſiore atq; latiore folio & colore languido in candidum uergente. Item ſua radice permixta ponderis cauſa:& gummi: ſpumaq; argenti aut ſtibio:cyperiue cortice . Sincerum quidem leuitate deprehēdit᷑: & colore ruffo:odoriſq; ſuauitate & guſtu:maxime ſiccante os:ſapore iucundo. Precium ſpicæ ī libras.lxxxx. Folia diuiſere ad nouam amplitudinem:quod hadroſphærum uocat᷑:maioribus ſiclis.xxx. Quod mīore folio eſt:meſoſphærum appellat᷑:emit᷑ .lx. Laudatiſſimum microſphærum e minimis folium:preciumq; eius.lxxv . Odoris grā omnibus:maior recentibus. Nardo color qui inuetetauerit nigriori melior. In nr̄o orbe proxime laudat᷑ ſyriacum:mox gallicum. Tettio loco creticum: quod alii q̄dem

agrion uocāt: alii aliphū: folio oluſatri: caule cubitali geniculato: in purpura albicāte: radice obliq̄ uilloſaq; & imitāte auiū pedes. Baccaris uocat nardū ruſticū: de quo dicēus īter flores. Sunt autē ea ōnia herbæ: præter indicum. Ex iis gallicum & cū radice uellit: abluitq; uino. Siccat in umbra. alligat faſciculis in charta nō multum ab īdico differens: ſyriaco tamen leuius. precium ſiclis. xiii. In iis probatio una: ne ſit fragilia & arida potius q̄ ſicca folia. Cum gallico nardo ſemper naſcit herba quæ hirculus uocat a grauitate odoris & ſilitudīe: q̄ maxime alteratur. Diſtat ꝙ ſine cauliculo eſt: & ꝙ minoribus foliis: ꝙq; radicis neq; amaræ neq; odoratæ.

DE Aſſaro Amomo & Amomi: & de Cardamomo. Cap. xiii.

NArdi uim habet & aſſarum: quod & ipſum aliqui ſilueſtre nardum appellant. Eſt autem ederæ foliis: rotūdioribus tantū molliotibuſq;: flore purpureo: radice gallici nardi ſile: acinoſum ſaporis calidi: ac uenoſi. Montibus ī umbroſis bis anno floret. Optimum in ponto: proximum ī phrygia: tertium ī illyrico. Fodit cum folia mittere īcipit. Et ī ſole ſiccat: celeriter ſitum trahens: ac ſeneſcens. Inuenta nup & in thracia herba eſt: cuius folia nihil ab īdico nardo diſtant. Amomi uua ī uſu eſt īdica uite labruſca ut alii exiſtimauere: frutice uenoſo palmi altitudīe. carpitq; cum radice: manipulatim leniter componit: ꝓtinus fragile. Laudat q̄ maxime punici mali foliis ſile: nec rugoſis: colore ruffo. Secunda bonitas pallido: herbaceum peius: peſſimūq; candidū: quod & uetuſtate euenit. Precium uuæ ī libras ſicli. lxx. Friato uero amomo. xlviii. Naſcit & ī armeniæ pte: quæ uocat ocene: & ī media & ī pōto. Adulterat foliis punicis: & gummi liquido: ut cohæreat: cōuoluatq; ſe ī uuæ modum. Eſt & quæ uocat amomis minus uenoſa: atq; durior: ac minus odorata à quo apparet aut aliud eſſe: aut colligi īmaturum. Sile iis & nomīe & frutice cardamomum: ſemīe oblōgo. Metit eodem mō & ī arabia. Quattuor eius gñа. Viridiſſimum ac pīgue acutis āgulis cōtumax fricāti: quod maxime laudat. Proximum eius ruffo candicans. Tertium breuius: atq; nigrius. Peius tñ uarium & facile triru: odoriſq; parui. Quod uerius coſto uicinius eſſe debet. Hoc & apud medos naſcit. Precium optimi ī libras. xii. Cinamomo gentilitas proxima erat nilus: ni prius arabiæ diuitias īdicari conueniret: cauſaſq; quæ cognomen illi fœlicis ac beatæ dedere. Prīcipalia ergo ī illa thus & myrrha. Hæc & cū troglodytis communis.

DE Thure & arboribus thuris. Cap. xiiii.

THura præter arabiam nullis: ac ne arabiæ quidem uniuerſæ. In medio eius ſunt fere attramitæ pago ſabæorum capite regni. Sabota ī monte excelſo: a quo octo māſionibus diſtat regio eorum thurifera. Saba appellat: ꝙ ſignificare græci myſteriū dicunt: ſpectans ortus ſolis æſtiui undiq; rupibus īuia: & a dextra maris ſcopulis īacceſſa. Id ſolum e rubro lacteum tradit. Siluarum longitudo eſt ſchœnorum. xx. Latitudo dimidium eius. Schœnus patet Eratoſthenis ratione ſtadia. xl. hoc eſt paſſus. v. milia. Aliqui. xxii. ſtadia ſingulis ſchœnis dedere. Attollunt colles alti: decurruntq; & in plana arbores ſponte natæ. Terram argilloſam eſſe conuenit: raris fontibus ac nitroſis. Attingunt & miniei pagus alius: p quos euehit uno tramite anguſto. Hi primi commercium thuris fecere maximeq; exercent: a quibus et minieum dictum eſt. Nec præterea arabum alii thuris arborem uidēt: ac ne horum quidem omnes. Ferūtq;. ccc. non amplius eſſe familiarum: quæ ius per ſucceſſiones id ſibi uendicent. Sacros uocari ob id: nec ullo congreſſu fœmīarum funetūq; cum incidant eas arbores: aut metāt: pollui. Atq; ita religione merces augeri. Quidam promiſcuum ius his populis eſſe tradunt ī ſiluis. Alii per uices annorum diuidi. Nec arboris ipſius quæ ſit facies: conſtat. Res ī arabia geſſimus: & romana arma ī magnam partem eius penetrauere. Caius etiā Cæſar Auguſti filius īde gloriam petiit: nec tamen ab ullo (quod eqdē ſciā) latino arborum eaꝝ tradita eſt facies. Græcorum exempla uariant. Alii folio pyri minore duntaxat et herbidi coloris prodidere. Alii lentiſco ſimilem ſubrutilo folio. Quidā terebīthū eſſe: & hoc uiſū Antigono regi allato frutice. Iuba rex iis uolumībus:

quæ ſcripſit ad Caium Cæſarem Auguſti filiũ ardẽtem fama arabiæ trãdit cõtorti eſſe caudicis: ramis aceris maxime ponti. Succum amygdalæ mõ emittere. Taleſque in carmania apparere: et in ægypto ſatas ſtudio Ptholemæoꝝ regnantium. Cortice lauri eſſe conſtat. Quidam et folium ſimile dixere. Talis certe fuit arbor ſardibus. Nam et aſiæ reges ſerendi curam habuerunt. Qui mea ætate legati ex arabia uenerunt: omnia incertiora fecerunt. Quod iure miremur: uirgis etiam thuris ad nos commeantibus quibus credi poteſt: matrem quoq; teretẽ & enodi fruticare trunco. Meti ſemel ãno ſolebat mĩore occaſiõe uẽdẽdi. Iã quæſtus alteram uiã affert.

DE Natura thuris & gñibus. Cap. xv.

PRior atq; naturalis uindemia circa canis ortum flagrantiſſimo æſtu ĩcidẽtibus: qua maxime uideatˀ eſſe prægnans tenuiſſimuſq; tendi cortex. Laxatˀ hic plaga: non adimitˀ. Inde proſilit ſpuma pinguis. Hæc concreta denſatˀ: ubi loci natˀa poſcat tegete palmea excipiente. Aliubi area circum pauita. purius illo mõ: ſed hoc ponderoſius. Quod in arbore hæſit: ferro depectitur: ideo corticoſum. Silua diuiſa certis portionibus mutua innocentia tuta eſt. Neq; ullus ſaucias arbores cuſtodit. Nemo furatˀ alteri. At hercule alexãdriæ ubi thura interpollantˀ: nulla ſatis cuſtodit diligẽtia officinas. Subligaria ſignantˀ opifici. Perſona adiicitˀ capiti: denſuſue reticulus. Nudi emittuntˀ: tanto minus fidei apud nos pœna: q̃ apud illos ſiluæ habent. Autũno legitˀ ex æſtiuo ptu. hoc puriſſimum: candidum. Secunda uindemia eſt uere: ad eã hyeme corticibus ĩciſis. Ruffum hoc exit: nec comparandum priori. Illud carſiatum: hoc dathiathum uocant. Creditˀ & nouellæ arboris cãdidius eſſe: ſed ueteris odoratius. Quidam & ĩ ĩſulis melius putant gigni. Iuba ĩ ĩſulis negat naſci. Quod ex eo rotũditate guttæ pepẽdit: maſculum uocamus: cum alias non fere mas uocetˀ: ubi nõ ſit fœmĩa. Religioni tributum ne ſexus alter uſurparetˀ. Maſculum aliqui putant a ſpecie teſtiũ dictum Præcipua autem gr̃a eſt mammoſo cum hærente lachryma priore conſecuta alia miſcuit ſe. Sĩgula hæc manum implere ſolita ĩuenio. Cum mĩori diripiendi auiditate lentius naſci liceret. Græci ſtrygoniam & atomum tali mõ appellant: minorẽ autem orobiam. Micas concuſſu eliſas mammam uocamus. Etiam num tñ ĩueniuntˀ guttæ: quæ tertiã partem minæ: hoc eſt. xxxix. denariorũ pondus æquent. Alexãdro Magno ĩ pueritia ſine parſimonia thura ingerenti aris pædagogus Leonides dixerat: ut illo mõ cum deuiciſſet thuriferas gentes: ſupplicaret. At ille arabia potitus thure onuſtam nauim miſit ei: large exhortatus ut deos adoraret. Thus collectum ſabotã camelis conuehitˀ: porta ad id una patente. Digredi uia capitale leges fecere. Ibi decĩas deo: quem uocant Sabin: menſura nõ pondere ſacerdotes accipiunt. Nec añ mercari licet. Inde impenſæ publicæ tolerantˀ. nam & benigne certo iterum numero deus hoſpites paſcit. Euehi non poteſt: niſi per gebbanitas. Itaq; & hoꝝ regi pẽditur uectigal. Caput eorum thõma abeſt a gaza noſtri littoris iudææ oppido. lxxx. xxxvii. milia paſſuum. Quod diuiditur ĩ mãſiones camelorum. lxii. Sunt & quæ ſacerdotibus dantur portiones ſcribiſq; regum certæ. Sed præter hos & cuſtodes ſatelliteſq; & hoſtiatii & miſtri populãtur. Iam quacũq; iter eſt aliubi pro aqua: aliubi pro pabulo aut pro mãſionibus: uariiſq; portoriis pẽdũt: ut ſũptus ĩ ſigulos camelos denarium. dc. lxxxviii. ad noſtrum littus colligat. Iterumq; imperii noſtri publicanis penditur. Itaq; optimi thuris libra ſiclorum. vi. precium habet. ſecũda. xii. tertia xiiii. Apud nos adulteratur reſĩæ cãdidæ gẽma pq̃ſili: ſed deprehẽditur q̃bus dictũ ẽ mõis. Probatur cãdore: ãplitudĩe: fragilitate: carbone. Vt ſtatĩ ardeat. Itẽ ne dẽtẽ recipiat potius q̃ ĩ micas frãgatˀ.

DE Myrrha & arboribus myrrhæ. Cap. xvi.

MYrrham ĩ iiſdem ſiluis permixtam arborem naſci tradidere aliqui: plures ſepatim. Quippe multis ĩ locis arabiæ gignitur: ut apparebit ĩ generibus. Cõuehitur & ex ſiluis laudata: petũtq; eam etiã a troglodytis ſabæi trãſitu maris. Satiua quoq; ꝓuenit multum ſiluestri prælata. Gaudet raſtris & ablaqueationibus. Melior radice

reſtigerata. Arbori altitudo ad quinq; cubita:nec ſie ſpina: caudice duro & intorto:
craſſiore q̃ thuris:& ab radice etiã q̃ reliq̃ ſui pte. Corticem lenem:ſilemq; unedoni.
Scabrum alii ſpinoſumq; dixere. Folium oliuæ:uerum criſpius:& aculeatum. Iuba
oluſatri: aliq ſilem iunipero:ſcabriorem tantum:ſpiniſq; horridam:folio rotũdiore:
ſed ſapore iuniperi. Nec non fuere qui e thuris arbore utrunq; naſci mentirentur. In-
cidũtur bis & ipſæ: iiſdemq; temporibus:ſed a radice uſq; ad ramos qui ualent. Sudãt
autem ſponte priuſq̃ incidãtur:ſtacten dictã:cui nulla præfertur. Ab hac ſatiua:& in
ſilueſtri quoq; melior æſtiua. Non dãt ex myrrha portiones deo:quoniã & apud
alios naſcitur. Regi tñ gebbãnitarũ q̃rtas ptes eius pendũt. Cætero paſſim ac uulgo co-
ẽptã ĩ folles cõfarciũt. ipſiq; unguẽtarii digerunt haud difficulter odoris atq; pĩguedis
argumẽtis.

DE Gñibus Myrrhæ:& natura:& precio eius. Cap. xvii.

GEenera complura. Troglodytica ſilueſtrium prima. Erythrea ſequens & in
aqua ſtactea & aſtramitica eſt gebbannitica & auſeritis gebbannitarũ regno.
Tertia dianitis. Quarta collaticia. Quĩta ſembracena a ciuitate regni ſabæorum mari
proxima. Sexta quam duriſitin uocant. Eſt & candida uno tantum loco:quæ ĩ meſſa-
lum oppidum confert᷑. Probat᷑ troglodytica pĩguedĩe:& ꝙ aſpectu aridior eſt:ſordi-
daq; ac barbara:ſed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret uitiis ante alias hylaris:
ſed uiribus tenuis. In plenum autem probatio eſt minutis glebis:nec rotundis. In cõ-
cretu albicantis ſucci & tabeſcentis: utq; confracta candidos ungues habeat: guſtu
leniter amara. Secunda bonitas:intus uaria. Peſſima quæ intus nigra. Peior ſi ſit etiã
foris. Precia ex occaſione ementium uaria. Stacteæ a ſex ad qnq̃gĩta. Satiuæ ſũmũ
ad. xxii. Erythtææ ad. xvi. hãc uolunt arabicam intelligi. Troglodyticæ nucleo ad. xiii.
Seæ uero: quam odorariam uocãt: ad. xiiii. Adulterat᷑ lentiſci glebis & gummi. Item
cucumeris ſucco amatitudinis cauſa: ſicut ponderis ſpuma argenti. Reliqua uitia de-
prehendunt᷑ ſapore:gummi dente lentiſcentis. Facillime autem adulteratur indica
myrrha:quæ ibidẽ quadã e ſpina colligit᷑. Hoc ſolũ peius india affert facili diſtĩctiõe.
tãto deterior ẽ.

DE Maſtice:Ladano:& Bruta:Enheno:& Strobo:& de Sty-
race. Cap. xviii.

ERgo tranſit in maſticem quæ ex alia ſpina fit ĩ ĩdia. Itemque ĩ arabia lamam
uocant. Sed maſtice quoq; gemina eſt:quoniam & ĩ aſia græciaq; herba repit᷑ e
radice folia emittens:& carduum ſilem alo ſemĩs plenum lachryma:quæ erũpit ĩciſa
parte ſumma:uix ut dinoſci poſſit a maſtice uera. Nec non & tertia ĩ ponro eſt bitu-
minis ſilior. Laudatiſſima autem chia candida:cuius precium ĩ libras. xx. Nigræ uero
. xii. Chia e lentiſco tradit᷑ gigni gũmi mõ. Adulteratur ut thura reſina. Arabia etiã nũ
& ladano gloriat᷑. forte caſuq; hoc & ĩiutia fieri odores plures tradidere. Capras male-
ficũ alias frondibus aĩal: odoratorum ueto fruticum expetentius tãq̃ ĩtelligãt precia
carpere germinum caules prædulci liquore turgentes: diſtilãtemq; ab iis caſus mixta
ſuccum improbo barbarum uillo abſtergere. hunc glomerari ĩ puluerem: & incoqui
ſole. Er ideo ĩ ladano caprarum pilos eſſe. Sed hoc non alibi fieri q̃ ĩ nabathæis: q ſũt
ex arabia contermini ſyriæ. Recentiores ex auctoribus ſtrobon hoc uocant. Traduntq;
ſiluas arabũ paſtu caprarum infrĩgi:atq; ita ſuccum uillis inhæreſcere. Verum autem
ladanum cypri ĩ ĩſula eſſe. Vt obiter quæq; gña odorum dicãt᷑:q̃uis non terrarũ ordĩe.
Sĩliter & hoc ibi fieri tradunt & eſſe ceſyphum hircorum barbis genibuſque uilloſis
inhærens. Sed ederæ flore deroſo paſtibus matutinis cum eſt rorulenta cypros. deĩde
nebula ſole diſcuſſa in puluerem madentibus uillis adhæreſcere:atq; ita ladanum
depecti. Sunt qui herbam in cypro:ex qua id fiat:ladã appellent. & enim illi ladanum
uocant:huius pingui inſidere. Itaque attractis funiculis herbam eam conuolui: atq;
ita offas fieri. Ergo ĩ utraq; gẽte bina genera:terrenum:& facticium. Id quod terrenũ
eſt friabile:facticiũ lentum. Nec non & fruticẽ eſſe dicunt in carmania & ſuper ægyp-
tum per Ptholemæos tranſlatis plãtis. Aut ut alii generari & id in iis:ut thuris arbore

colligiq; ut gummi inciſo cortice & caprinis pellibus excipi. Precia ſunt laudatiſſimo in libras aſſes.xl. Adulteratꝰ myrti baccis:& aliis animalium ſordibus. Síceri odor eſſe debet ferus:& quodãmõ ſolitudinem redolẽs. Ipſum uiſu aridum:ſtatim tactu mollescere. Accenſum fulgure:odore iucundo gratuitum. Myrrhata deprehenduntur:crepitãtq; in igne. Præterea ſincero calculi potius e rupibus inhærent:q̃ puluis. In arabia & olea dotatꝰ lachryma:q̃ medicamentum conficitꝰ a græcis enhemon dictũ ſingulari effectu contrahẽdis uulnerum cicatricibus. In maritimis eæ fluctibus æſtuq; operiũtꝰ. nec baccæ nocetꝰ:cum conſtet & ĩ foliis ſalẽ reliq̃. Hæc ſunt peculiaria arabiæ. Et pauca præterea alibi communia dicenda : quoniam in iis uincit. peregrinoſq; ipſa myrrhæ odores & ab exteris petit. Tanta mortalibus ſuarum rerum ſatietas eſt : alienarumq; auiditas. Petunt igitur in helimæos arborem brutam cupreſſo fuſæ ſilem : exalbidis ramis iucundi odoris accenſam:& cum miraculo hiſtoriis Claudii Cæſaris prædicatã. Folia eius inſpergere potionibus parthos tradit . Odorem proximum eſſe cædro. fumũq; eius contra ligna alia remedio. Naſcitꝰ ultra phaſin tigrimq; ĩ finibus opimis ſcytræ in monte ſcanthro. Petunt & in carmanos arborem ſtrobum ad ſuffitus pfuſã uino palmeo accẽdẽtes. Huius odor redit a cameris ad ſolum iucundus:ſed aggrauãs capita:citra dolorem tamen. hoc ſomnum ægris quærunt. His commerciis carracem oppidum aperuere:quod eſt illis nundinarium. Inde gabbam omnes petere ſolebant dieꝝ.xx.itinere: et palæſtinam ſyriam. Poſtea carracem peti cœptum:ac regna pthoꝝ ex ea cauſa Iuba auctor eſt. Mihi & ad perſas etiam prius iſta portaſſe:q̃ in ſyriã aut ægyptum uidentꝰ Herodoto teſte:qui tradit ſingula milia talentum thuris annua pẽſitaſſe arabas regibus perſarum . Ex ſyria reuehunt ſtyracem : acri odore eius in focis abigentes ſuorum faſtidium. Cætero non alia ligni genera ſunt in uſu q̃ odorata . Ciboſq; ſabæi coquunt thuris ligno:alii myrrhæ. Oppidorum uicorumq; non alio q̃ ex aris fumo atq; nidore . Ad hũc ergo ſanandum urunt ſtyracem in pellibus hircinis: ſuffiũtq; tecta. Adeo nulla ẽ uoluptas:quæ nõ aſſiduitate ſui faſtidium pariat. Eũdẽ & ad ſerpentes fugandos urũt in odoriferis ſiluis frequẽtiſſĩas.

DE Fœlicitate arabiæ. Cap.xix.

NOn ſunt eorum cinnamomum aut caſia. Et tamem fœlix appellatꝰ arabia falſo & ingrati cognomĩs:quæ hoc acceptũ ſuperis ferat:cum plus ex eo ĩferis debeat. Beatum illa fecit hominẽ etiam in morte luxuria: quæ diis ĩtellexerat genita adhibẽs urendis defunctis. Periti rerum adſtruxerunt nõ ferre tantum annuo fœtu:quantum Nero princeps nouiſſimo pompæ ſuæ die concremauit. Aeſtimentꝰ poſtea toto orbe ſingulis annis tot funera:aceruatimq; congeſta honori cadauerum:quæ diis p ſigulas micas dantꝰ. Nec minus propicii erãt mola ſalſa ſupplicantibus . Immo uero(ut palã eſt)placatiores. Verum arabiæ etiam nunc fœlicius mare eſt. Ex illo nanq; margaritas mittit. Minimaq; computatione milies cẽtena milia ſeſtertium annis omnibus ĩdia & ſeres penĩſulaq; illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis deliciæ & fœmĩæ cõſtãt. Quota enim portio ex illis ad deos quæſo iã uti ad ĩferos ptinet?

DE Cinnamomo:& Xilocinnamomo:& Caſia. Cap.xx.

CInnamomum & caſias fabuloſa narrauit ãtiquitas princepſue Herodotus auiũ nidis:& priuatim phœnicis:in quo ſitu Liber pater educatus eſſet ex iuiis rupibus arboribuſq; decuti carnis:quam ipſæ ĩferrent: pondere:aut plumbaris ſagittis. Itẽ caſiam circa paludes propugnãte ũguibus diro ueſptilionũ gñe:aligeriſq; ſerpẽtibus: his commentis augentes reꝝ precia . Commutata uero fabula eſt ad meridiani ſolis repcuſſus:inenarrabilem quendam uniuerſitatis halitum e tota penĩſula exiſtere tot generum auris ſpirãte concẽtu. Magniq; Alexandri claſſibus arabiam odore primum nunciatam in altum. Omnia falſa:ſiquidem cinnamomum:idemq; cinnamũ naſcitꝰ i æthiopia troglodytis connubio pmixta . Ii mercantes a contermĩs uehunt p maria uaſta ratibus:quas neq; gubernacula regant:neq; remi trahãt uel impellant:nõ uela:

non rō ulla adiuuet:cum omnium inſtar ibi ſint homo tātum & audacia. Præterea hybernum mare exigāt circa brumā eutis tum maxime flātibus. Ii recto curſu p ſinus impellunt.atq; a pmontorii ābitu argeſte deferunt in portum gebbānitarum: qui uocatᷣ ocila.Quāobrem illi maxime id petunt. Produntq; uix quinto āno reuerti negociatores:& multos interire.Contra reuehunt uitrea:& ænea:ueſtes:fibulas:cum armillis:ac monilibus.Ergo negociatio illa fœminaꝝ maxime fide conſtat. Ipſe frutex duoꝝ cubitoꝝ altitudine āpliſſimus: palmiq; minimus.iiii.digitoꝝ craſſitudinis: ſtatim a terra ſex digitis ſurculoſus:arido ſimilis.Cum uiret non odoratus: folio origani:ſiccitate gaudens:ſterilior hymbre:ceu diræ naturæ. Gignitᷣ quidem in planis: ſed denſiſſis ī uepribus:rubiſq;.difficilis collectu.Metitᷣ nō niſi permiſerit deus.Iouē hunc intelligunt aliqui. Aſſabinum illi uocant.Xliiii.boum caprarumq; & arietum extis impetratᷣ uenia metendi.Non tamē aut āte ortum ſolis:aut poſt occaſum licet. Sarmenta haſta diuidit ſacerdos:deoq; partem ponit. Reliquum mercator in naſſas condit.Eſt & alia fama:cū ſole diuidi:ternaſq; ptes fieri.deīde ſorte germīa diſcerni. quodq; ſoli ceſſerit relīqui:ac ſponte conflagrare. Præcipua bonitas uirgultoꝝ tenuiſſimis partibus ad longitudinem palmi.Secunda proximis breuiore menſura atque ordīe. Viliſſimum quod radicibus proximū:quoniā ibi minimū corticis ī quo ſūma gratiæ. Quadecauſa præferuntᷣ cacumīa:ubi plurimus cortex.Ipſum uero lignum in faſtidio eſt propter origani acrimoniam.xilocinnamum uocatᷣ. Precium eſt in libras.xx.Quidā cinnami duo gña tradidere:candidius:nigricanſq;.Et quondā præferebatᷣ candidum.Nunc contra nigrum laudatᷣ.Atq; etiam uarium præferunt candido: certiſſīa rñ æſtimatione ſi ſit ſcabrum:atq; ut inter ſeſe tritum tarde frietur. Damnatur in primis molle:aut cui alber cortex.Ius eius a gebbannitarum rege ſolo proficiſcitur. Is edicto mercatu uendit.Precia quondam fuere in libras denariorum mille.Auctum id parte dimidia eſt incenſis(ut ferunt)ſiluis ira barbarorum. Id acciderit ne ob iniquitatem præpotentium:an forte: non ſatis conſtat. Auſtros ibi tam ardenter flare:ut æſtatibus ſiluas accēdant:inuenimus apud auctores.Coronas ex cīnamomo īterraſili auro incluſas primus omnium in templis capitolii atq; Pacis dicauit imperator Veſpaſianus Auguſtus.Radicē eius magni ponderis uidīus ī palacii templo:quod fecerat diuo Auguſto coniunx Auguſta aureæ pateræ impoſitam: ex qua guttæ editæ annis omnibus ī grana durabantur:donec id delubrum incendio conſumptum ē. Frutex& caſia eſt.iuxtaq; cīnami cāpos naſcitᷣ:ſed in montibus craſſiore ſarmento: tenui cute uerius q̄ cortice:quem conteri atq; in cinnamomo leuari & exinaniri precium ē. Amplitudo fruticis trium cubitorum.Colos triplex. Cū primum emicat cādidus pedali menſura.Deinde rubeſcit addito ſemipede.Vltra nigricans.Hæc pars maxīe laudatᷣ: ac deinde proxima.Damnatur uero candida.Tum ſecant ſurculos longitudīe binum cubitorum.Mox præſuunt recentibus coriis quadrupedum ob id interemptorum: ut iis putreſcentibus uermiculi lignum erodant:& excauent corticem tutū amaritudīe. Probatᷣ recens maxime:& quæ ſit odoris molliſſimi:guſtuue q̄maxīe feruens: potius lento tepore leniter mordens: colore purpureo: quæq; plurima minimum ponderis faciat breui tunicarum fiſtula & non fragili. Ladam uocant talem barbaro nomine. Alia eſt balſamodes ab odore ſimili appellata:ſed amara.ideoq; utilior medicis:ſicut nigra ūguētis.Precia nulli diuerſiora.Optimi ī libras.xl.cæteris.xv.

DE Iſocinamo:& Chancamo:ac Tato. Cap.xxi.

HIs addidere māgones quam daphnoides uocant:iſocinnamon cognominatam. Preciumq; eius faciunt.ccc.Adulteratᷣ ſtyrace:& propter ſilitudinē cortice lauri tenuiſſīs ſurculis.Quin & in noſtro orbe ſetitᷣ:extremoq; in margīe imperii:q̄ rhenus alluit. Viuit in aluearijs apum ſata. Color abeſt ille torridus ſole:& ob id ſimul idem odor.Ex confinio caſiæ cinnamiq; & chancamum ac tarum inuehitᷣ:ſed p nabathæos troglodytaſq; confines: qui conſedere ex nabathæis.

DE Serichato & Gabalio: & de Myrobalano: Cap.xxii.

EO comportatˀ & ſerichatum & gabalium: quæ intra ſe conſumunt arabes: nr̃o orbi tãtum nomĩbus cognita: ſed cum cinnamomo caſiaq; naſcentia. Peruenit tñ aliquando ſerichatum: & in unguenta additur ab aliquibus. Permutatˀ ĩ libras.vi. Myrobalanum troglodytis & thebaidi & arabiæ: quæ iudæam ab ægypto diſterminat cõmune eſt: naſcens unguento ut ipſo nomĩe apparet. Quo item indicatˀ & glandem eſſe: arbori heliotropio: quã dicẽus ĩter herbas: ſili folio. Fructus magnitudĩe auellanæ nucis. Ex iis in arabia naſcens ſyriaca appellatˀ: & eſt cãdida: contra ĩ thebaide nigra. Præfertˀ illa bonitate olei quod exprimitˀ. Sed copia thebaica. Inter hec troglodytica uiliſſima eſt. Sũt qui æthyopicam iis præferãt glãdem nigram nec pinguem nucleoq; gracili: ſed liquore q exprimitˀ: odoratiori naſcentẽ ĩ cãpeſtribus. Aegyptiã pĩguiorem eſſe & craſſiori cortice rubẽtem: et quanuis ĩ paluſtribus naſcatˀ breuiorem ſicciorẽq;. E diuerſo arabicam uiridem ac tenuiorem: & quoniam ſit montoſa ſpiſſiorem. Lõge autẽ optimã petream: ex quo diximus oppido: nigro cortice: nucleo candido. Vnguẽtarii aũt tãtũ cortices premũt. Medici nucleos tũdũt: affuſa eis paulari calida aqua.

DE Phœnicobalano: & Calamo odorato. Cap.xxiii.

MYrrhobalano ĩ unguentis ſĩlẽ proximũq; uſũ habet palma ĩ ægypto: quæ uocatˀ adipſos: uiridis: odore mali cotonei: nullo ĩtus ligno. Colligitˀ aũt paulo añq̃ incipiat matureſcere. Quod relinquitˀ: phœnicobalanus uocatˀ: & nigreſcit: ueſcẽteſq; inebriat. Myrrhobalano precium ĩ libras binas. Inſtitores & fæcem unguenti hoc nomĩe appellant. Calamus quoq; odoratus ĩ arabia naſcens communis ĩdis atq; ſyriæ ẽ. In qua uincit omnis a noſtro mari centum ſtadiis. Inter libanum montem aliumq; ignobilem: non (ut quidam exiſtimauere) antilibanum in cõualle modica: iuxta lacũ cuius paluſtria æſtate ſiccantˀ: tricenis ab eo ſtadiis calamus & iũcus odorati gignũtˀ. Sane enim dicamus & de iunco q̃uis alio herbis dicato uolumĩe: quoniam tamen hic unguentorum materia tractatˀ. Nihil ergo a cæteris ſui gñis differunt aſpectu: ſed calamus præſtantior odore ſtarim e longĩquo inuitat. mollior tactu. meliorq; q minus fragilis: & q a ſolo ſe potius q̃ q raphani modo frangitˀ. Ineſt fiſtulæ araneum quod uocant florem. Præſtantior eſt cui numeroſius. Reliqua probatio ut niger ſit. Dãnatˀ alibi. Melior quo breuior & craſſior: lentuſq; ĩ frangendo. Calamo precium ĩ libras.i. iunco.v. Tradũtque iuncum odoratum & in campania inueniri. Diſceſſimus a terris oceanum ſpectantibus ad conuexas in noſtra maria.

DE Hammoniaco & Spagno. Cap.xxiiii.

ERgo æthiopiæ ſubiecta africa hãmoniaci lachrymam ſtillat in arenis ſuis. Inde etiam nomine Hammonis oraculo iuxta quod gignitˀ arbor: quam metopion uocant reſinæ modo ut gummi. Gñã eius duo traſton maſculi thuris ſĩlitudĩe: quod maxĩe probatˀ. Alterum pingue & reſinoſum quod pyrama appellant. Adulteratˀ harenis uelut naſcendo apprehenſis. Igitˀ q̃ minimis glebis probatˀ & q̃ puriſſĩs. Precium optimi in libras aſſes.xl. Spagnos ĩter eos ſitus ĩ cyrenaica prouĩcia maxime probatˀ. Alii ibrion uocant. Secundum locum optinet cyprius: tertium phœnicius. Fertur in ægypto naſci. Quin & ĩ gallia: nec dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborũ uilli: quales ĩ quercu maxĩe uidemus: ſed odore præſtantes. Laus prima candidiſſimis atq; altiſſĩs: ſecunda rutilis: nulla nigris. Et in inſulis petriſque nati improbãtur: omneſque: quibus palmarum atq; non ſuus odor eſt.

DE Cypero: & Aſpalathro: & Maro. Cap.xxv.

CYperus ĩ ægypto eſt arbor ziziphi foliis: ſemine coriandri: candido: odorato. Coquitˀ hoc ĩ oleo: premitˀq; poſtea quod cyperus uocatˀ. Preciũ ei ĩ libras.v. Optimum habetˀ e canopica ĩ ripis nili nata: ſecundum aſcalonæ iudææ: tertium cypro ĩſula odoris ſuauitate. Quidam hanc eſſe dicunt arborem: quæ ĩ italia liguſtrũ uocetˀ. In eodẽ tractu aſpalathros naſcitˀ ſpina cãdida: magnitudĩe arboris modicæ:

flore roſæ. Radix unguentis expetitur. Tradunt in quocunq; frutice curuetur arquus cæleſtis: eãdem quæcũque ſit aſpalathro ſuauitatem odoris exiſtere: ſed ĩ aſpalathro inenarrabilem quandam. Quidam eum Eriſi ſceptrum uocant: alii ſceptrum Eliſei. Cuius probatio eſt ĩ colore ruffo uel igneo tactuq; ſpiſſo & odore caſtoreo. Permutat' in libras. xv. In ægypto naſcitur & maron peius q̃ lydium: maioribus foliis ac uariis. Illa breuia ac minuta & odorata.

DE Balſamo: & Opobalſamo: & Xylobalſamo: & Styrace: & Galbana. Ca. xxvi.

SEd õnibus odoribus præfertur balſamum uni terrarum iudææ cõceſſum. Quõdã in duobus tãtũ hortis utroq; regio: altero iugerum. xx. nõ amplius: altero pauciorum. Oſtendere arbuſculam hãc urbi imperatores Veſpaſiani. Clarũq; dictu a Põpeio Magno in triumpho arbores quoq; duximus. Seruit nũc hæc: & tributa pẽdit cũ ſua gente. In totum alia eſt natura: q̃ nr̃i externiq; ꝓdiderant. Quippe uiti ſilior eſt q̃ myrto. Malleolis ſeri dicit' nuper iuncta ut uitis. & impler colles uineatum mõ quæ ſine amminiculis ſe ipſæ ſuſtinent. Tõdetur ſiliter fruticans: ac taſtris niteſcit. Properat naſci. Intra tertium annum fructifera. Folium proximum tuberi: perpetua coma. Seuiere in eadem iudæi ſicut in uitam quoq; ſuam. Contra defendere romani. & dimicatum pro frutice eſt. Seritq; nunc eam fiſcus. Nec unq̃ fuit numeroſior aut procerior. Proceritas intra bina cubita ſubſiſtit. Arbori tria gña. Tenui & capillacea coma: quod uocant anthericeum. Alterum ſcabro aſpectu incuruum: fruticoſũ: odoratius: hoc ſtracum appellãt. Tertium eumetes: quia eſt cæteris procerius: leui cortice. Huic ſecunda bonitas: nouiſſima anthericeo. Semen eius eſt uino proximum guſtu: colore ruffum: nec ſine pingui. Peius in grano quod leuius atq; uiridius. Ramus craſſior myrto. Incidit' uitro: lapide: oſſeiſue cultellis. Ferro lædi uitalia odit. Emorit' ꝓtinus. Eadem amputari ſuperuacua patiens. Incidentis manus librat' artifici tẽpamẽto: ne quid ultra corticem uiolet. Succus e plaga manat: quem opobalſamum uocant: eximiæ ſuauitatis: ſed tenui gutta. ploratu lanis parua colligit' in cornua. Ex iis nouo fictili cõdit': craſſiori ſilis oleo: & in muſto candida. Rubeſcit deĩde: ſimulq; dureſcit: & tranſlucida. Alexandro Magno res ibi gerente toto die æſtiuo unam conchã ĩpleri iuſtum erat. Omni uero fœcunditate e maiore horto: congios ſenos. minore ſigulos: cum & duplo rependebat' argento. Nunc eriam ſingulatum arbotum largior uena ter omnibus percutitur æſtaribus. Poſtea deputat'. Et ſarmẽta quoq; in merce ſũt. Dccc. amputatio ipſa ſurculuſq; uenit ĩtra quintum demum annum. Xylobalſamũ uocat': & coquitur in unguentis. Pro ſucco ipſum ſubſtituere officinæ. Corticis etiam ad medicamenta precium eſt. Præcipua autem gratia lachrymæ: ſecunda ſemini: tertia cortici: minima ligno. Ex hoc buxoſum eſt optimum: quod eſt odoratiſſimum: mordẽs guſtu: feruenſq; in ore. Adulterat' petreo hyperico quod coarguitur magnitudĩe: inanitate: latitudine: ſeu longitudĩe: odoris ignauia: ſapore piperis. Lachrymæ probatio ut ſit pinguis tenuis ac modice ruffa: & in fricando odorata. Secundus cãdido color. Peior uiridis: craſſuſq;. Peſſimus niger. Quippe ut oleum ſeneſcit. Ex omni inciſura maxime probat': quod añ ſemel fluxit. Et alias adulterat' ſemĩe ſucco: uixq; maleficiũ deprehenditur guſtu amariore. Eſſe enim debet lenis: non ſubacidus: odore tantum auſterus. Viriat' & oleo roſæ cypri: lentiſci: balani: terebinthi: myrti: reſina: galbano: cæra cypria: prout quæq; res fuit. Nequiſſime autem gummi: quoniam ipſum quoq; inareſcit ĩ manu ĩuerſa: & ĩ aqua: ſidetq;. Probatio eius gemĩa eſt. Debet ſincetum & inareſcere. ſed hoc & gummi addita fragili crusta euenit: & guſtu deprehenditur. Carbone uero: quod cæra reſinaq; adulretatum eſt: nigriori flamma. Nam melle mutatũ ſtatim contrahit muſcas. Præterea ſincere denſat' in tepida aqua gutta ſidens ad ima uaſis. Adulterata olei modo innatat. Et ſi metopio uitiatum eſt: circulo cãdido cĩgit'. Summa eſt probatio: ut lac coagulet: & in ueſte maculas non faciat. Nec manifeſtior alibi fraus. Quippe milibus denariorum ſextatii empti uendente fiſco. ccc. denariis:

ueneũt. Intãtum expedit augere liquorem. Xylobalſamo precium in libras.vi. Proxia ſyria iudææ ſupra phœnicem ſtyracem gignit circa gabala & marathũta & caſſium ſeleuciæ montem. Arbor eſt eodem nomĩe: cotoneo malo ſilis lachrymæ ex auſteto iu/cundioris: intus ſilitudo harundinis: ſuccoq; prægnãs. In hãc circa canis ortum aduo/lãt pẽnati uermiculi etodẽtes: ob id ĩ ſcobe ſordeſcit. Styrax laudat̃ poſt ſupradicta ex piſidia: ſidone: cypro: cilicia: creta minime. Ex amano ſyriæ medicis: ſed ũguẽtariis magis. Colos in quacunq; natiõe præfertur ruffus & pinguiter lentus. deterior furfu/roſus: & cano ſit obductus. Adulteratur cedri reſina: uel gũmi: alias melle: aut amyg/dalis amaris. Omniaq; ea deprehenduntur guſtu. Precium optimo.xix. Exit & ĩ pam/phylia: ſed acrior: minuſq; ſuccoſus. Dat & galbanum ſyria ĩ eodem amano monte: & ferulam: quã eiuſdem nominis reſinæ mõ ſtagonitĩ appellãt. Quod maxime laudãt: cartilaginoſum: purum: ad ſiĩitudinem hammoniaci: minimeq; lignoſum. Sic quoq; adulterat̃ faba aut ſagapeno. Sincerum: ſi uratur: fugat nidore ſerpentes. Permutatur in libras qnq; medicinæ hoc tantum.

DE Panace: & Spondilio: & Malobathro. Cap.xxvii.

PAnacem & unguentis eadem gignit naſcenrem & in ipſo fine arcadiæ. circaque erymãthi fontes: & in africa & in macedonia ferula ſui generis quinq; cubitoꝝ: foliis quaternis: mox ſenis in terram iacentibus: ampla magnitudine rotundis: in ca/cumen uero oleagineis: ſemine in muſcariis dependente ut ferulæ. Excipitur ſuccus inciſo caule meſſibus: radice in autũno. Laudatur candor eius coacti. Sequẽs pallido ſtatera: Niger colos improbat̃. Precium optimo ĩ libras bini aſſes. Ab hac ferula differt quæ uocat̃ ſpondylion: foliis tantum quia ſunt mĩora: & platani diuiſura. Non niſi in opacis gignit̃. Semẽ eodem nomĩe ſilis ſpeciem habet: medicĩæ tantum utile. Dat & malobathron ſyria arborem folio conuoluto: arido colore: ex quo exprimit̃ oleũ ad unguenta. Fertiliore eiuſdem ægypto: laudatius ex india uenit. In paludibus ibi gigni tradunt: lentis modo: odoratius croco: nigricans: ſcabrumq; quodam ſalis guſtu. Mi/nus probat̃ candidum. Celerrime ſitum in uetuſtate ſentit. Sapor eius nardo ſilis eſſe debet ſub lingua. Odor uero in uino ſufferuefacti añcedit alios. In precio qdẽ ꝓdigio ſile ẽ a ſigulis ad.ccc. pueĩre libras. Foliũ autẽ ipſum in libras.lx.

DE Oleo omphacio. Cap.xxviii.

OLeum & omphacium ẽ. Fit duobus generibus & totidem modis ex olea & uite. Olea adhuc alba expreſſa: deterius ex druppa: ita enĩ uocat̃ priuſq̃ cibo matura ſit: iam tum colorem mutans. Differentia ꝙ hoc uiride eſt: illud candidum. E uite fit pſytia aut aminea: cum ſint acini cicens magnitudine ante canis ortum. In prima la/nugĩe demetitur uua: eiuſq; melligo. Reliquum corpus ſole coquitur. Nocturni rores cauẽtur. In fictili condita melligo colligit̃: ſubĩde cyprio ære ſeruat̃. Optĩa quæ ruffa: acriorq; & aridior. Precium omphacio in libras.vi. Fit & alio mõ cum ĩ mortariis uua immatura terit̃. Siccataq; in ſole poſtea digerit̃ in paſtillos.

DE Iryo: & Oenanthe: & de Elate arbore: & Cĩnamo comaco. Cap.xxix.

EOdem & iryon pertinet uua populi albæ. Optima circa gnidum aut cariam in ſitientibus aut ſiccis aſperiſq;. Secũda ĩ lycia cædro. Eodem & oenãthe ptĩet. Eſt autem uitis labruſcæ uua. Colligit̃ cum flore: cum optime olet. Siccatur in umbra ſubſtrato linteo: atq; in cados condit̃. Præcipua ex parapotamia: ſecũda ab antiochia: atq; laodicia ſyriæ: tertia ex montibus medicis. Hæc utilior medicinæ. Quidã õnibus his præferunt eam: quæ in cypro ĩſula naſcit̃. nam quæ in africa fit: ad medicos tãtũ pertinet: uocat̃q; maſaris. Omnis autem ex alba labruſca præſtantior q̃ e nigra eſt. Eſt prætetea arbor ad eadẽ unguenta pettinens: quã alii elaten uocant: quod nos albietẽ: alii palmã: alii ſpathen. Laudat̃ hammoniaca maxime: mox ægyptia. Dein ſyriaca: duntaxat in locis ſitientibus odorata: pingui lachryma: quæ in unguẽta addit̃: ad do/mandum oleum. In ſyria gignit̃ & cinnamum quod comacon appellant. Hic eſt

ſuccus nuci expreſſus:multum a ſurculo ueri cinnami differens:uicina tamen gratia. Precium in libras aſſes quadraginta.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TERTIVSDECIMVS. PROOEMIVM.

DE Peregrinis arboribus.

HACTENVS IN ODORIBVS HABENT precia ſiluæ.Erantq; per ſe mira ſingula.Iuuitq; luxuriam ea omnia miſcere : & e cunctis unum odorē facere.Ita repta ſūt ūguēta.

DE Vnguentis:& quando primum ſunt cognita nobis:& de compoſitione. Cap.i.

QVis primus inuenerit:non traditur. Iliacis tēporibus non erāt:nec thure ſupplicabat'. Cædri tātū & citri ſuorum fruticum ī ſacris fumo conuolutum nidorem uerius q̄ odorem nouerāt. Iam roſæ ſucco reperto. Nominatur.n.id quoq; ī olei laude. Perſarum eſſe debet gentis ūguentū. Sed & bathylli ma[d]ent eo:& accerſita commēdatiōe ingluuie natum uirus extīguūt. Primum quod equidem inueniam:caſtris Darii regis expugnatis ī reliquo eius apparatu Alexander cepit ſcrinium unguentorum.Poſtea uoluptas eius a nr̄is quoq; inter laudatiſſima atq; etiā honeſtiſſima uitæ bona admiſſa eſt.Honoſq; iis & ad defūctos pertinere cœpit.Quapropter plura de eo dicemus:q̄ quæ etiam ii nouerunt. Fruticū ad præſens nomībus tantum indicabuntur . Natura uero eorum ſuis reddetur locis. Vnguētis cognomina dedere aliis patriæ:aliis ſucci:aliis arbores:aliis cauſæ.Primūq;. id ſcire conuenit:mutata auctoritate ad peius tranſiſſe gloriam.Laudatiſſimum fuit antiquitus in delo inſula:poſtea mendeſium . Nec mixtura tantum & compoſitione hoc accidit:ſed iidem ſucci uarie alibi ad quælibet præualuere:aut degenerauere. Iriū corinthi diu maxime placuit:poſtea cyzici : ſimili modo rhodinum phaſeli . Quam gloriam abſtulere neapolis:capua:preneſte.Crocinum in ſolis ciliciæ diu maxīe laudatum:mox rhodi. Oenanthinum in cypro:deīde ī ægypto præpoſitum:poſtea adramiteo : amaracinum in co.Poſtea eodem loco prælatum eſt melinum : cyprinum in cypro.Deīnde in ægypto ubi mendeſium & metopium gratius factum eſt. Mox hoc abſtulit phœnice.Et cyprini laudem ægypto reliquit . Panathenaicum ſuum athenæ perſeueranter optinuere. Fuerat & pardalium in tharſo : cuius etiam compoſitio & mixtura oblitterata eſt.Narciſſinum quoq; ex flore narciſſo:deſiit componi . Ratio faciendi duplex:ſuccus:& corpus.Ille olei generibus fere conſtat: hoc odorum . Hæc ſtagmata uocant:illa hedyſmata.Tertius inter hæc eſt colos a multis neglectus. Huius cauſa addunt' cinabari & anchuſa.Sal aſperſus olei naturam coercet. Quibus anchuſa adiecta eſt : ſal non addit'. Reſina aut gummi adīciunt' ad continendū odorē in corpore.Celerrime iis euaneſcit atq; defluit:ſi non ſit hæc addita . Vnguentorum expeditiſſimum fuit:primumq; ut ueriſimile eſt e brio & balanino oleo : de quibus ſupradiximus.Increuit deinde mendeſium. Balanino reſina mixta: magiſq; etiā nū metopio.Oleū hoc eſt amygdalis amaris expreſſum ī ægypto. Cui addidere ōphaciū: cardamomum:iuncum:calamum:mel:uinum:myrrham:ſemen balſami:galbanum: reſinā therebīthinā.Et e uiliſſimis quidem hodie eſt:ob id creditum & id ī uetuſtiſſimis eſſe. quod conſtat oleo myrteo:calamo:cupreſſo:cypro:lentiſco:malogranati cortice. Sed diuulgata maxime unguenta crediderim roſa:quæ plurima ubiq; gignit'. Itaque

ſimpliciſſıa rhodini mixtura diu fuit:additis omphacio:flore roſæ:crocino:cinabari: calamo:melle:iunco:ſalis flore:aut anchuſa:uino. Similis ratio & in crocino additis cinabari anchuſa uino. Sılis & in ſanſucino admixtis omphacio:calamo. Optimum hoc in cypro & mytilenis:ubi plurima ſanſucus. Miſcent̃ & uiliora genera olei myrto lauro:qbus addit̃ ſanſucinum:lilium: fœnogræcũ:myrrha:caſia:nardum iuncus:cı̃namomum. E malis quoq; cotoneis & ſtrutheis fit oleum(ut diximus)melinũ: quod in unguenta tranſit:admixtis omphacio: cyprino:ſamio:balſamo:iunco:caſia:ãbrotano. Suſinum tenuiſſimum omnium eſt. Conſtat ex liliis:balano:calamo:mello: cinnamomo: croco : myrrha. Et idẽ cyprinũ ex cypro:& omphacio:& cardamomo: calamo aſpalatho:ambrotano. Aliqui & in cyprinum addunt myrrham:& panacen. Hoc optimum ſidone:mox ægypto:ſi non addat̃ ſelaminum oleum. Durat & q̃driẽnio. Excitatur cı̃namomo. Telinum fit ex oleo recenti cypro:calamo:melliloto:fœnogræco:melle:mello:oraro:amaraco. Hoc erat celeberrimum Menandri poetæ comici ætate. Poſtea multo ſucceſſit propter gloriam appellatũ megalium ex oleo balanino balſamo:calamo:iunco xylobalſamo:caſia:reſina. Huius proprietas ut uentiletur in coquẽdo donec deſinat olere. Rurſus refrigeratum odorem ſuum capit. Sı̃guli quoq; ſucci nobilia ũguenta faciunt. In primis malobathrum:poſtea iris illyrica:& cizicena amaracus. Herbarii in utraq; pauca iis & alia aliis miſcẽt. Qui plurima alterutri mel: ſalis florem:omphacium angnifoliam panacen. Externa omnia. Et prodigioſa cı̃namino precia. Adiicitur cinnamomo balaninũ oleum:xylobalſamum:calamus:iũcus: balſami ſemina:myrrha:mel odoratum. Vnguentorum hoc craſſiſſimum. Precia ei a denariis. xxxv. ad. ccc. x. Nardinum ſiue foliatum conſtat omphacio:balanino:iunco: coſto:nardo:amomo:myrrha:balſamo. In hoc genere cõueniet meminiſſe herbarum: quæ nardum indicum imitentut ſpecies nouem a nobis eſſe dictas:tãta materia adulterandi eſt. Ommia autem acuriora fiunt coſto:amomo:quæ maxime nares feriunt. Craſſiora myrrha ſuauioraq;. Mediciæ autem utiliota croco. Acerrima per ſe amomo. Hoc & capiris dolores facit. Quidam ſatis habent aſpergere quæ ſunt precioſiſſima: cæteris decoctis:impendio parcentes:ſed non eadem eſt uis:niſi una decoctis. Myrrha & per ſe unguentum facit ſine oleo:ſtacte duntaxat. Alioquin nimiam amaritudinẽ affert. Cyprino uiride fit:ſuſino ũguinoſum:mendeſio nigrum:rhodino candidum: myrrha pallidum. Hæc ſũt antiquæ inuentionis genera:& poſtera officinarum furta. Nunc dicet̃ cumulus iſte deliciarum:& ſũma auctoritas rei.

Quod unguentũ regale uocet̃:& quæ diapaſmata:& qualiter ſeruẽt̃. Cap. ii.

ERgo regale unguentum appellatum:quod parthoꝝ regibus ita tẽpatur. Cõſtat myrobalano:coſto:amomo:cı̃namomo:comaco:cardamomo:nardi ſpica:maro:myrrha:caſia:ſtirace:ladano:opobalſamo:calamo:iuncoq; ſyrio:oenanthe:malobathro:ſericato:cypro:aſpalato:panace:croco:cyprio:amaraco: colato melle : uino. Nihilq; eius rei cauſa in italia uictrice omnium. In europa uero tota præter irin illyricã & nardũ gallicũ gignit̃. Nã uinũ & roſa & myrti folia oleũque cõmunia fere õniũ terraꝝ intelliguntur. Siccis odoribus conſtant quæ diapaſmata uocantur. nam fæces unguenti magmata appellant. Inter õnes potentiſſı̃us odor quiſquis nouiſſı̃e addit̃. Vnguenta optime ſeruantut in alabaſtris: odores in oleo. Quod diuturnitati eoꝝ tãto utilius eſt:quanto pinguius:ut ex amygdalis. Et ipſa unguenta uetuſtate meliora. Sol inimicus iis. Quãobrẽ in ũbra coquuntur plũbeis uaſis. Experimentum eorum inuerſa manu capit̃:ne carnoſæ partis calore uiriet̃.

Quanta in unguentis luxuria:& quando primũ romanis in uſu. Cap. iii.

HAec eſt materia luxus e cunctis maxı̃e ſuperuacui. Margaritæ enı̃ gẽmæq; ad hæredem tñ trãſeunt. Veſtes prolongant tẽpus. Vnguenta illico expirant:ac ſuis moriuntur horis. Sũma cõmendatio eorum:ut tranſeuntẽ fœminã odor inuitet etiã aliud agentẽ. Excedũtq; quadragenos denarios libræ. Tantũ emitur uoluptas aliena.

Etenĩ odorẽ qui gerit: ipſe nõ ſentit. Sed tñ & hæc aliqua differentia ſignãda ſunt. In. M. Ciceronis monumẽtis inuenitur unguenta gratiora eſſe quæ terrã: q̃ quæ crocũ ſapiant: quando etiã corruptiſſio in genere. Magis tamen iuuat quædã ipſius uitii ſeueritas. Sed quoſdã craſſitudo maxĩe delectat: id ipſũ approbantes. Liniq; iã nõ ſolũ: ſed & perfundi unguentis gaudent. Vidĩus etiã ueſtigia pedũ tingi: quod. M. Othonẽ mõſtraſſe Neroni pricipi ferebãt. Quæſo ut qualiter ſentiretur iuuari ab ea parte corporis? Nec non aliquem ex priuatis audiuimus iuſſiſſe ſpargi parietes balnearum unguẽto. Atq; Caium principem ſolitum lauari. Ac ne principale uideatur hoc bonũ: & poſtea quendam ex ſeruis Neronis. Maxime tamen mirum eſt hanc gratiam penetraſſe & in caſtra. Aquilæ certe ac ſigna puluerulenta illa & cuſtodiis horrida iungũt̃ feſtis diebus. Vtinãq; dicere poſſẽus: quis prĩus ĩſtiruiſſet iſta. Nimirũ hac mercede orbem terrarum corruptæ deuicere aquilæ. Iſta patrocinia quærimus uitiis: ut p hoc ius ſumant̃ ſub caſſide unguenta. Quãdo id primum ad romanos penetrauerit: non facile dixerim. Certum ẽ Antiocho rege aſiaq; deuictis urbis ãno quĩgenteſimo ſexageſimo qnto. P. Licinium Craſſum: Iulium Cæſarem cenſores edixiſſe: neqs uẽderet unguenta exotica: ſic enĩ appellauere. At hercules iam quidam etiam in potu addũt. tantiq; amaritudo eſt: ut odore prodigo fruantur ex utraq; parte corporis. L. Plotium. L. Plotii bis cõſulis cẽſoriſue fratrem proſcriptum a triumuiris ĩ ſalernitana latebra unguẽti odore proditum conſtat: quo dedecore tota abſoluta proſcriptio eſt. Quis enim non merito iudicet periſſe tales? Cæterum terrarum omnium ægyptus accõmodatiſſima unguentis. Ab ea campania eſt proxima copia roſæ.

DE Palmis: & natura earum: & gñibus. Cap. iiii.

i IVdæa inclyta eſt: uel magis palmis: quarum natura nunc dicet̃. Sunt quidem in europa uulgoq; italia: ſed ſteriles. Ferũt in maritimis hiſpaniæ fructum: uerũ immitem: dulcem in africa: ſed ſtatim euaneſcentem. Contra in oriente ex iis uina. Gentiumq; aliquibus panis. Plurimis uero etiam quadrupedum cibus. Quamobrem iure dicentur externæ. Nulla eſt in italia ſponte genita: nec in alia parte terrarum: niſi in calida. Frugifera uero nuſq̃ niſi in feruida. Gignit̃ leui ſabuloſaq; terra: maiore in parte & nitroſa. Gaudet & riguis: totoq; anno bibere cum amet: anno ſitienti. A fimo quidam etiam lædi putant. Et aſſyriorum pars aliqua ſi non riuis miſceatur. Genera earum plurima. Et prima fruticem non excedentia. Sterilem hanc. Aliubi & ipſam fertilem: breuẽq; ramis obire umbra foliorum. Tectorii uicem hæc parietibus pleriſq; in locis præſtat contra aſpgines. Sunt e procerioribus ſiluæ arbore ex ipſa foliorum aculeo fruticante circa totas pectinatim: quas ſilueſtres intelligi neceſſe eſt. Incerta tñ libidine etiam mitioribus ſe miſcent. Reliquæ teretes atq; proceræ denſis gradatiſq; corticum pollicibus: ut orbibus faciles ſe ad ſcandendum orientis populis præbent. Vtilem ſibi arboriſq; induuiis circulũ mira pernicitate tum homine ſubeunte. Coma omnis in cacumine: & pomum eſt: non inter folia ut in cæteris: ſed ſuos inter ramos palmitibus racemoſum. Vtraq; natura uuæ atq; pomi. Folia cultrato mucrone lateribus in ſeſe bifidatis bellas primum demonſtrauere gemmas. Nunc ad funes uitiliũq; nexus & capitum leuia umbracula funduntur. Arboribus immo potius omnibus quæ terra gignit: herbiſq; etiam utrũq; ſexum eſſe diligentiſſimi naturæ tradunt. Quod ĩ plenum ſatis ſit dixiſſe hoc in loco. Nullis tamen arboribus manifeſtius. Mas in palmite floret. Fœmĩa citra florem germinat tantum ſpinæ modo. Vtriſq; autem prima naſcitur pomi caro: poſtea lignum intus: hoc eſt ſemen eius. Argumẽtum quod puæ ſine hoc reperiuntur in eodẽ palmite. Eſt autem oblongum non ut oliuis orbiculatũ. Præterea cæſum a dorſo puluinato & ĩ aluo media fiſſura: pleriſq; umbilicatum: ũde primum ſpargit̃ radix. Seritur autem pronum: & bina iuxta compoſita ſemina: ſupq; totidem: quoniam infirma ſingulis plãta eſt. Quaternæ coaleſcunt. Multis cãdidiſq; lignum hoc a carnibus diſcindit̃ tunicis aliis corpori adhærentibus: laxeq; diſtãs: rãrũ

a cacumis filo adhærens. Cato matureſcit anno. Quibuſdam tñ in locis ut cypro: q̄q̄
ad maturitaté nó peruenīat: grato ſapore dulcis eſt. & foliū ibi latius. fructus q̄ reliqs
rotūdior. Nec ut deuoretur corpus: uerum ut expuatur ſucco mō expreſſo. Et ī arabia
languidæ dulces tradunť eſſe palmæ. Quāq̄ Iuba apud ſcenitas arabas præfert ōnibus
ſaporibus: quā uocāt dabulan. Cætero nō ſine maribus gignere fœminas ſpōte edito
nemore cōfirmāt. Circaq; ſingulos plures nutare in eū pronas blādioribus comis. Illū
erectis hiſpidum afflatu uiſuq; ipſo & puluere etiā reliq̄s maritare. Huius arbore ex-
ciſa uiduas poſt ſterileſcere fœminas. Adeo eſt ueneris īrellectus uti coitus etiā exco-
gitatus ſit ab homine: ex maribus flore ac lanugine : interī uero tantū puluere īſpſo
fœmīs. Serunť autē palmæ & trunco duoꝝ cubitoꝝ lōgitudine a cerebro ipſo arboris
uiridi fiſſuris diuiſo atq; defoſſo. Et ab radice auulſæ uiralis ē ſatus: & ramoꝝ teneri-
mis. In aſſyria ipſa quoq; arbor ſtrata in ſolo humido tota radicatur : ſed ī frutices
non in arborem. Ergo plantaria inſtituunt: anniculaſq; tranſferunt: & iterum bimas.
Gaudent enim mutatione ſedis: uerna alibi: in aſſyria autem circa canis ortum. Nec
ferro attingunt ibi nouellas: ſed religant comas: ut ī altitudinem exeant. Robuſtas de-
putant: craſſitudīs gratia ſemipedales ramorū relinquentes truncos. Qui deciſi alibi
necant matrē. Diximus ſalſum ab iis ſolum diligi. Ergo ubi nō eſt tale: ſalē aſpgūt:
non radicibus ſed longius paulo. Quædam in ſyria & ægypto in binos diuidunt ſe
truncos: in creta & ternos: quædamq; & in quinos. Ferūt ſtatim in trimatu. In cypro
uero ſyria ægypto quadrimæ aliæ: aliæq; quinquennes: aliæ altitudine homīs : nullo
intus pomi ligno q̄diu ſunt nouellæ: ob id ſpadonum accepto nomīe. Genera earum
multa. Sterilibus ad materias operaq; lautiora utitur aſſyria: & tota perſis. Sunt & cæ-
duæ palmarum quoq; ſiluæ: germinātes rurſus ab radice ſucciſæ. Dulcis medulla eaꝝ
in cacumine quod cerebrum appellant. exemptaq; uiuunt: quod non aliæ. Vocantur
autem chamerepes: folio latiore ac molli: ad uitilia utiliſſimo. Copioſæ in creta : ſed
magis in ſicilia. E palmis prunæ uiuaces: igniſq; lentus. Fructiferarum aliis breuius
lignum in pomo: aliis longius. His mollius: illis durius. Quibuſdā oſſeum: limatūq;
dente contra faſcinantes religione politum. Aliud pluribus ueſtitum paucioribuſue
tunicis: aliud craſſioribus tenuioribuſue. Ita fiunt undequinquaginta genera: ſiquis
omnium perſequi uelit nomina etiam barbara: uinorumq; ex iis differētias. Clariſſīe
omnium: quas regias appellauere ab honoribus: quoniam regibus tātum perſidis ſer-
uarentur babylone natæ uno in horto bagoo. Ita enim uocant ſpadones : qui apud
eos etiam regnauere. Hortus ille nunq̄ niſi dominantis in aula fuit. At in meridiano
orbe præcipuam optinent nobilitatem ſyagri. Proximamq; margarides. Eæ breues: cā-
didæ: rotundæ: acinis q̄ balanis ſīliores. Quare & nomen a margaritis accepere. Vna
earum arbor ī chora eſſe tradiť: una & ſyagrorum. Mirumq; de ea accepimus cū phœ-
nice aue: quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepiſſe: iterum mori : ac
renaſci ex ſeipſa: quod erat prius: pomis refertā. Ipſum pomum grāde: duꝝ: horridū:
& a cæteris generibus diſtās: ſapore ferino quem ferme ī apris nouimus: euidētiſſīeq;
cauſa eſt nomīs. Quarta auctoritas ſcandalidum: a ſīlitudīe appellatarum . Iam in
æthiopiæ fine quinq; earum nec plurimas arbores tradunt: non raritate magis q̄ ſua-
uitate mirabiles. Ab iis caryotæ maxime celebrantur & cibo quidem: ſed & ſucco uber-
rimæ. ex quibus præcipua uina orienti iniq̄ capiti: unde pomo nomē. Sed ut copia
ibi atq; fertilitas ita nobilitas in iudæa: nec in tota: ſed hiericūte maxime. Quanq̄ lau-
datæ & rachelaidæ: & phaſelidæ: atq; libyadæ gētis eiuſdem conuallibus. Dos his præ-
cipua. Succo pingui lactentibus: quodamq; uini ſapore in melle prædulci. Sicciores
in hoc genere nicolai: ſed amplitudīs præcipuæ . quaterni cubitorum longitudinem
efficiunt. Minus ſpecioſæ: ſed ſapore caryotarum ſorores: & ob hoc adelphides dictæ:
proximam ſuauitatem habent: non tamen eandem. Tertium ex iis genus patet: & ni-
mio liquore abūdat. Rumpitq; ſe pomi ipſius etiam in ſuam matrem ebrietas calcatis

ſimile. Suum genus ſed e ſicciore turba iacens dactylis prælonga gracilitate curuatis i terram. Nam quos ex iis deorum honori dicamus: idæos appellauit iudæa gens contumelia numinnm inſignis. In totum atentes thebaides atq; arabicæ: macro corpore exiles: & aſſiduo uapore torrentes. Cruſtam uerius q̃ curem obducunt. In ipſa quidem æthiopia friatur hæc: tanta eſt ſiccitas. & farinæ modo ſpiſſatur in panem. Gignit̃ aũt in frutice ramis cubitalibus: folio latiore: pomo rotũdo: ſed maiore q̃ mali ãplitudĩe. cæcas uocant. triennio matureſcũt. ſemperque frutici pomum eſt ſubnaſcente alio. Thebaidis fructus ex templo in cados condit̃: cum ſui ardoris animam: ni ita fiat: celeriter expiret: marceſcitq; non retoſtus furnis. Ex reliquo genere plebeiæ uidentur. Syri hoc & Iuba tragemata uocant. Nam in alia parte phœnicis ciliciæq; populari etiã nomĩe a nobis appellãt̃ balani. Eoꝝ quoq; plura genera. Differũt figura rotũditatis aut ꝓceritatis. Differunt & colore nigriores: ac rubentes. nec pauciores fico traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Diſtant & magnitudine prout multi cubitũ effecere. Quidam ſũt non ampliores faba. Seruant̃ ii demum: q naſcũt̃ in ſalſis atque ſabuloſis: ut in iudæa: & cyrenaica: africa. Non item in ægypto: cypro: ſyria: ſeleucia: aſſyria. Quãobrem ſues & reliqua animalia ex iis ſaginantur. Vitiari aut uetuſti eius pomi ſignum eſt: decidiſſe cãdidã uerrucam: quæ racemo adhæſerit. Alexãdri milites palmis uiridibus ſtrangulati ſunt. In gedroſis id factum eſt pomi genere. Alibi copia euenit. Eſt enim tanta muſteis ſuauitas: ut finis mãdẽdi nõ niſi ꝑiculo fiat.

DE Syriæ arboribus. Cap. v.

SYria præter hãc peculiares habet arbores. In nucum gñe piſtacia nota. Prodeſſe aduerſus ſerpentium traduntur morſus & potu & cibo. In ficorum auté caricas & minores eius generis: quæ cottana uocant. Item pruna in damaſco monte nata & myxa: utranq; iam familiarem italiæ. Ex myxis in ægypto & uina fiunt. Iuniperi ſimilitudine habent phœnices & cædrum minorem. Duo eius gña: lyria & phœnicia. Differũt folio. Nam quæ durum: acutum: ſpinoſum habet oxycædros uocat̃: ramoſa & nodis infeſta. Altera odore præſtat. Fructum ferunt myrti magnitudine: dulcem ſapore. Et maioris cædri duo genera. Quæ floret: fructum nõ fert. Fructifera nõ floret. Et in ea antecedẽtem fructum occupat nouus. Semen eius cupreſſo ſimile. Quidã cædrelaté uocant. Ex hac reſina laudatiſſima. Materiæ uero ipſi æternitas. Itaq; & ſimulacra deorum ex ea factitauerunt. Cædrinus eſt romæ in delubro Apollo Soſianus e ſeleucia aduectus. Cædro ſimilis in arcadia eſt arbor: quæ ĩ phrygia frutex uocat̃.

DE Terebintho. Cap. vi.

SYria & terebinthum habet. Ex iis maſcula eſt ſine fructu. Fœmĩarum duo gña. Alteri fructus rubet lentis magnitudine: alteri pallidus. Cum uite matureſcit: non grandior faba: odore iucundior: tactu reſinoſus circa idam troadis. Sed in macedonia breuis arbor hæc atq; fruticoſa: in damaſco ſyriæ magna. Materies ei admodũ lenta ac fidelis ad uetuſtatem: eximii ac nigri ſplendoris: flos racemoſus oliuæ modo: ſed rubens: folia denſa. Fert & folliculos emittentes quædam animalia ceu culices: lẽtoremq; reſinoſum: qui & ex cortice erumpit. Etiam rhus ſyriæ maſcula fert: ſterili fœmĩa: folio ulmi: paulo longiore: & piloſo: foliorum inter ſe ſemper contrariis pediculis: gracili: breuiq; ramo. pelles candidæ conficiuntur. Iis ſemen lenti ſimile cũ uua rubeſcit: quod uocat̃ rhus: medicamentis neceſſarium.

DE Ficu ægyptia & cypria. Cap. vii.

ET in ægypto multa arborum genera: quæ non alibi. Ante omnia ficus ob id ægyptia cognominata. Arbor moro ſimilis: folio: magnitudine: aſpectu. Pomum fert nõ ramis: ſed caudice ipſo. idq; ipſum ficus eſt prædulcis: ſine granis ĩterioribus perq̃ fœcundo prouentu: ſcalpendo tantum ferreis unguibus. aliter non matureſcit. Sed cum factum eſt: quarto die demeritur: alio ſubnaſcente: ſepteno ita numeroſa partu per ſingulas æſtates multo lacte abundante. Subnaſcitur etiam ſi nõ ſcalpatur

fœtus:quater æſtate.prioremq; expellit immaturum. Materies proprii generis inter utiliſſimas. Cæſa ſtatim ſtagnis mergitᷣ.hoc eſt eius ſiccari. Et primo ſidet:poſtea fluitare incipit.certoq; eam fugit alienus humor: qui aluim omnem rigat. Cū innatare cœperit:tempeſtiue habet ſignum. Huic ſilis q̄dā tenus quæ uocatᷣ cypria ficus ī creta. Nā & illa in caudice ipſo fert pomum & ramis:cum in craſſitudinem adoleuere. Sed hæc germina emittit ſine ullis foliis radici ſilia. Caudex arboris populo ſilis:folium ulmo. Fructus quaternos fūdit:totiens & germinat. Sed groſſus eius non matureſcit: niſi inciſura emiſſo lacte. Suauitas & interior fici. Magnitudo ſorbi ſilis.

DE Ceraunia & Siliqua. Cap.viii.

SIliqua quam iones cerauniam uocant: trūco & ipſa fertilis: ſed pomo ſiliquæ. Ob id qdā ægyptiā ficū dixere errore manifeſto. Nō enim in ægypto naſcitur: ſed in ſyria:ioniaq; & circa gnidum:atq; in rhodo:ſemper comantibus foliis:flore cādido:cum uehementia odoris. Plantigera imis partibus:& ideo ſuperficie flaueſcens ſuccum auferente ſobole. Pomo antecedentis anni circa canis ortus detracto:ſtatim alterꝝ parit. Poſtea florē ꝑ arcturꝝ hyeme fœtus enutriēte.

DE Perſico ægypti & ſpina ægyptia. Cap.ix.

AEgyptus & perſicā arborem ſui generis habet ſilem piro:folia retinēté. Fertilitas aſſidua eius ſubnaſcente craſtino fructu. maturitas eteſiarum afflatu. Pomum longius piro incluſum amygdalæ puramīe & corio:colore herbido. Sed ubi nux illi: huic pomum:differens breuitate ac mollicie. Et q̄uis blandiatᷣ prædulcis ſuauitas:nō innocuum. Materies bonitate:firmitudine:nigricia quoq; nihil differens a loto. Simulacra ex ea factitauere nō eadem gratia q̄ fideli materie:ut ex arbore quam balanū appellauimus:magna ex parte contorta. Naualis itaq; tantum eſt. At e diuerſo cinus in magno honore palmæ ſilis:quādo & eius foliis utuntur ad textilia. Differt ꝓ ī brachia ramorum ſpergitᷣ. Pomo magnitudo:quæ manum impleat:colos fuluus. cōmēdabilis ſucco ex auſtero & dulci. Lignum ītus grandis firmæq; duriciæ:ex quo uelares detornant annulos. In eo nucleus dulcis dum recens eſt. Siccatus dureſcit ad īfinitū: ut mandi non poſſit niſi pluribus diebus maceratus. Materies criſpioris elegantiæ: & ob id perſis gratiſſima. Nec minus ſyria ſpina celebratur in eadem gente dūraxat nigra:quoniā incorrupta etiam in aquis durat:ob id utiliſſima nauium coſtis. Cādida facile putreſcit. Aculeus ſpinarum & in foliis. Semen in ſiliquis:quo coria ꝑficiuntur gallæ uice. Flos & coronis iucundus:& medicamentis utilis. Manat & gummi ex ea. Sed præcipua utilitas ꝓ cæſa anno tertio reſurgit. Circa thebas hæc:ubi & quercus & perſica oliua.ccc.a nilo ſtadiis:ſiluestri tractu & ſuis fontibus riguo.

DE Pruno & arboribus circa memphin. Cap.x.

IBi prunus ægyptia non diſſimilis ſpinæ proxime dictæ. Pomo meſpili:matureſcēs bruma:nec folia dimittens. Lignum in pomo grande:ſed corpus ipſū natᷓ copiaq; meſſiū inſtat incolis. Purgatum enim tūdunt:ſeruantq; eius offas. Silueſtris fuit & circa memphin regio tam uaſtis arboribus:ut terni nequirent uel circumplecti: unius peculiari miraculo: nec pomum propter uſumue aliquem:ſed euētum. Facies enim ſpinæ.folia habet ceu pennas:quæ tactis ab hoīe ramis cadūt ꝓtinus:ac poſtea renaſcūtᷣ.

DE Gūmi gn̄ibus:& papyro. Cap.xi.

GVmmi optimum eſſe ex ægyptia ſpina conuenit:uermiculatum:colore glauco: purum:ſine cortice:dentibus adhærens. Precium eius in libras.xiii. Deterius ex amygdalis amaris:& ceraſo. Peſſimum ex prunis. Fluit & ex uitibus:īfāriū ulceribus aptiſſimum. Et aliq̄do in olea:dentium dolori. Vlmo etiam in corico monte ciliciæ. Ac iunipero ad nihil utile. Ex ulmi uero gummi & culices ibi naſcuntᷣ. Fit & ex ſarcocolla:ita uocatᷣ arbor:gummi utiliſſimum pictoribus ac medicis : ſile pollini thuris. & ideo candidum q̄ ruffum melius. Precium eius quod ſupra. Nondum paluſtria attigimus : nec frutices amnium. Prius tamē q̄ digrediamur ab ægypto & papyri natᷓ

dicet͛:cum chartæ uſu maxime humanitas uitæ conſtet & memoria . Et hanc Alexādri
Magni uictoria repertam auctor eſt. M. Varro:cōdita in ægypto alexandria. Antea nō
fuiſſe chartarum uſum. Palmatum foliis primo ſcriptitatum : deīde quarūdā arboꝝ
libris: poſtea publica monumenta plumbeis uolumībus: mox & priuata līteis cōfici
cœpta: aut cæris. Pugillarium enim uſum fuiſſe ante troiana tpr̄a inuenimus apud
Homerum. Illo uero prodente:ne terra quidem ipſa tota fuiſſe:quæ nūc ægyptus in/
telligit͛:cum in ſebenniſtico ſaltem eius nomīs charta naſcat͛. Poſtea adaggeratā nilo.
Siqdem a pharo inſula:quæ nunc alexandriæ ponte iūgit͛:noctis dieiq; uelifico naui/
gii curſu terram fuiſſe prodidit. Mox æmulatione circa bibliothecas regum Ptolemæi
& Eumenis ſupprimēte chartas Ptolemæo idē Varro mēbranas pergami tradidit rep/
tas. Poſtea promiſcue patuit uſus rei:qua conſtat immortalitas hominum. Papyrum
ergo naſcit͛ ī paluſtribus ægypti:aut qeſcentibus nili aquis:ubi euagatæ ſtagnant duo
cubita nō excedente altitudīe gurgitum. Brachiali radicis obliquæ craſſitudīe:triāgulis
lateribus decem nō amplius cubitorum longitudine:in gracilitatem faſtigiatū thyrſi
modo cacumen includens. Semīe nullo aut uſu eius alio q̄ floris ad deos coronādos.
Radicibus incolæ pro ligno utunt͛: nec ignis tantum gratia:ſed ad alia quoq; utēſilia
uaſorum. Ex ipſo quidem papyro nauigia texunt. Et e libro uela:tegeteſq;:necnon &
ueſtem:atq; ſtragula:ac funes. Mandūt quoq; crudum decoctumq;:ſuccum tantum
deuorantes. Naſcit͛ & ī ſyria circa quem odoratus ille calamus lacum. Neq; ad alios
uſus illis q̄ ī funibus. Rex Antigonus in naualibus uſus eſt rebus:nō dum ſparto cō/
municato. Nuper & in euphrate naſcens circa babylonem papyrum intellectum eſt
eundem uſum habere quem chartæ. Et tamen adhuc malunt parthi ueſtibus litteras
intexere. Præparant͛ ex eo chartæ diuiſæ acu in prætenues:ſed q̄latiſſīas filluras.

DE Generibus chartarum:& quomō chartæ fiāt:& de chartaꝝ ꝓbatione & uitiis
& glutino earum. Cap. xii.

PRincipatus medio atq; inde ſciſſuræ ordīe. Hieratica appellabat͛ antiqtus:reli/
gioſis tantum uolumibus dicata:quæ ab adulatione Auguſti nomen accepit.
Sicut ſecunda Liuiæ a coniuge eius. Ita deſcendit hieratica in tertium nomen. Proxi/
mū amphitheatricæ datum fuerat:a confecturæ loco. Excepit hāc romæ Fannii ſagax
officina. tenuatamq; curioſa interpollatione:principalem fecit e plebeia. & nomen ei
dedit. Quæ non eſſet ita recurata:in ſuo manſit amphitheatrica. Poſt hanc ſaitica ab
oppido:ubi maxīa fertilitas ex uilioribus ramentis. Propiorq; etiam num cortici. Te/
neotica a uicino loco. pondere iā hæc non bonitate uenalis. Nam amphoretica īutilis
ſcribēdo inuolucris chartarum ſegeſtriumq; in mercibus uſum præbet:& ideo a mer/
catoribus cognominata. Poſt hāc papyrum eſt extremumq; eius ſcirpo ſile:ac ne ad
funes quidem niſi in humore utile. Texunt͛q; omnes tabulæ madentes nili aq̄. Tur/
bidus liquor uim glutini præbet cum primo ſupina tabula. Sceda adlinit͛ longitudīe
papyri:quæ potuit eſſe ſegminibus utrīq; amputatis. Tranſuerſa poſtea crates pagit͛.
Premunt͛ deinde prelis:& ſiccantur ſole:atq; inter ſe pagellæ iūgūt͛. A proxīarum ſēp
bonitate diminutione ad deterrimas. Nūq̄ plures ſcapo q̄ uicenæ. Magna in latitudīe
earum differentia. Xiii. digitorum optimis. Duo detrahūt͛ hieraticæ. Fanniana denos
habet. Et uno minus amphitheatrica. Pauciores ſaitica:nec malleo ſufficit. Nam am/
phoreticæ breuitas ſex digitos nō excedit. Præterea ſpectāt͛ in chartis tenuitas:dēſitas:
candor:leuor. Primatum mutauit Claudius Cæſar. Nimia qppe auguſtæ tenuitas
tolerandis non ſufficiebat calamis. ad hoc tramittens litteras lituræ metum afferebat
aduerſis:& alias īdecoro uiſu per tranſlucida. Igit͛ & ſecūdo corio ſtamina facta ſunt
e primo ſubtegmine. Auxit & latitudinem. pedalis erat menſura:& cubitalis macro/
colis. Sed ratio deprehēdit uitium unius ſcedæ reuulſione plures infeſtante paginas.
Ob hoc prælata omnibus claudia. Auguſtæ ī epiſtolis auctoritas relicta. Liuiana ſuā
tenuit:cui nihil e prima etat:ſed omnia e ſecūda. Scabricia leuigat͛ dēte concauo: ſed

caducæ litteræ fiũt. Minus ſorbet. Polit̃ & charta magis ut ſplendeat. Rebellat ſæpe humor incurioſe datus. Primoq; malleo deprehendit̃: aut etiam odore cũ fuerit ĩdiligentior. Deprehẽdit̃ & lẽtigo oculis: ſed mediis ĩſerta glutinamẽtis ceu tænia fũgio papyri bibulo ibi uix lr̃a fundente ſe: tantum ĩeſt fraudis. Alius igitur iterum texendis labor. Glutinum uulgare e pollinis flore temperatur feruente aq̃ minimo aceti aſpſu. nam fabrili a gummi commiſſuræ fragiles ſũt. Diligentior cura molli panis frumẽtacii colata aqua feruente minimũ hunc modum ĩtergerit. atq; etiã nili leuitas ſupat̃. Omne autẽ glutinum nec uetuſtius eſſe uno die debet: nec recẽtius. Poſtea malleo tenuat̃: & iteꝶ glutino ꝑcutritur. iterũq; coſtricta erugat̃: atq; extẽdit̃ malleo. Ita ſunt longinqua monumenta Tiberii Caiiq; Gracchorum manus: quæ apud Pomponium ſecundum uatem ciuemq; clatiſſimum uidi annos fere poſt.cc. Iam ueto Ciceronis ac diui Auguſti Virgiliiq; ſæpenumero uidemus.

DE Libris Numæ. Cap.xiii.

INgentia quidem exempla contra Varronis ſententiam de chartis reperiuntur. Nanq; Caſſius Hemina uetuſtiſſimus auctot annalium quarto eorum libro ꝓdidit Cn. Terentium ſcribam agrum ſuum in ianiculo repaſtinãtem offendiſſe arcã: ĩ qua Numa q romæ regnauit ſitus fuiſſet. In eadem libros eius repertos. P. Cornelio. L. filio Cethego. M. Bebio. Q. filio Pamphilo coſſ. Ad quos a regno Numæ colligũt̃ anni. d.xxxv. & hos fuiſſe e charta. Maiore etiamnum miraculo: quod tot infoſſi durauerunt annis. Quapropter in re tanta ipſius Heminæ uerba ponam. Mirabãtur alii quomodo illi libri durare potuiſſent. Ille ita rationem reddebat. lapidem fuiſſe quadratum circiter in media arca uĩctum candelis q̃q̃ uerſum. In eo lapide inſuper libros impoſitum fuiſſe: ptoptetea atbittariet eum non computruiſſe. Et libros cædratos: propterea arbitrarier eum tineas nõ tetigiſſe. Nulla in iis libris ſcripta erãt: niſi phĩæ pythagoricæ. Eoſq; cõbuſtos a. Q. Petilio prætore: qa philoſophiæ ſcripta eſſẽt. Hoc idem tradit. C. Piſo cenſorius primo cõmentarioꝶ libro. Sed libros ſeptem iuris põtificii totidem pythagoricos fuiſſe. Tuditanus uero tertiodecimo Numæ decretorum libro.xii. fuiſſe. Ipſe Varro humanaꝶ ãtiquitatum.vi. Antias ſecũdos libros fuiſſe. Ex iis duodecim pontificales latĩos: totidem græcos. Præcepta philoſophiæ cõtinẽtes idem terrios ponit. quo combuti eos placuerit. Inter omnes uero conuenit ſibyllam ad Tarqniũ Supbũ ttis libros attuliſſe. Ex qbus igni duo cremati ab ipſa. Tertius cũ capitolio ſyllanis temporibus. Præterea Mutianus tet conſul prodidit nuper ſe legiſſe cum præſideret lyciæ: Sarpedonis a troia ſcriptam ĩ quodam templo epiſtolæ chartã. Quod eo magis mirot: ſi etiamnum Homero prodente ægyptus non erat. Aut cur ſi iam hic erat uſus: in plumbeis linteiſq; uolumibus ſcriptitatum conſtet? Cur & Homerus in ipſa illa lycia Bellerophonti codicillos datos nõ epiſtolas ꝓdidit? Sterilitatẽ ſentit hoc quoq;. Factumq; iam Tiberio principe inopia chartæ: ut e ſenatu datentur arbitri diſpenſandæ. alias in tumultu uita erat.

DE Arboribus æthiopiæ. Cap.xiiii.

AEthiopia ægypto contermina. Inſignes arbores non fete habet: præter liniferas: quarum natura in deſcriptione indotum atq; arabiæ dicta eſt. Propior tamen huic natura lanæ. maiorq; folliculus granati mõ mali. Sĩleſq; & ĩrer ſe arbores ipſæ. Præter hãc palmæ quales tettulimus. Inſularum arbores ambitu æthiopiæ & nemora odorata in mentione earum dicta ſunt.

DE Atlãtis arboribus: & citteis: & quæ in his laudentut: & quæ uitupetentur. Capitulum.xv.

ATlas mõs peculiari ꝓditur ſilua: de q̃ diximus. Cõfines ei mauri: qbus plurima arbor cædri & menſarum inſania: quas fœmĩæ uiris contra margaritas tegerũt. Extãt hodie. M. Ciceronis in illa paupertate: & quod magis mirum eſt: illo æuo ẽptæ libtis.xi. Cum his memotant̃ & Galli Aſinii quæ libris.xi. uenundatæ ſunt. Et duæ a

Iuba rege uendēte. Quarum alteri precium fuit libris .xv. alteri paulominus. Interiit nuper incendio: quam Cethegiis decedens libris. xiiii. permutauerat lati fūdi taxatiōe ſiqs prædia tanti mercari malit. Magnitudo ampliſſima adhuc fuit unius commiſſæ ex orbibus dimidiatis duobus a rege mauritaniæ Ptholemæo quattuor pedum & ſemipedis per medium ambitum: craſſitudīe q̄drantali. Maiuſq; miraculum in ea eſt artis latēte iūctura: q̄ potuiſſet eſſe natura ſolide a Nomio Tiberii Cæſaris liberto cognomen trahentis tribus ſicilicis infra. iiii. pedes: totidemq; īfra ſemipedem craſſitudīs. Qua ī re non omittendum uidet᷑: Tiberio prīcipi menſam quattuor pedes ſextante & ſicilico excedentem. Tota uero craſſitudīe ſeſcūciali operimento cōchylii & laminæ per medium ueſtitam fuiſſe: cum tam optīa Nomio liberto eius eſſet. Cuius materia erat tuber hoc ē radicis uitium. Maximeq; ī eo laudatum quod ſub terra totū fuerit & rarius: q̄ quæ ſuperne. quæq; gignunt᷑ etiam ī ramis. Proprieq; quod tanti emit᷑ arborum uitiū eſt: quatum amplitudo ac radices æſtīari poſſunt ex orbibus. Sūt autem cupreſſo fœmīæ etiamnū ſilueſtri ſīles folio: odore: caudice. Anchorarius mōs uocat᷑ citeriotis mauritaniæ: q laudatiſſimam dedit cædrum iam exhauſtus. Menſis præcipua dos ī uena criſpis: uel ī uertice paruis. Illud oblongo euenit diſcurſu: ideoq; tigrinæ appellant᷑. Hoc ītorto: & ideo tales pantherinæ uocant᷑. Sunt & undatī criſpæ maiore grā ſi pauonum caudæ oculos imitēt᷑. Magna uero poſt has grā extra prædictas criſpi denſa ueluti grani congerie: q̄s ob id a ſilitudīe apiatas uocant. Sūma uero omnium in colore. hic maxime mulli placet ſuis refulgens uenis. Poſt hæc āplitudo: etiam totius caudicis. Iuuant plura quoq; ī una menſa uitia. Lignum ita uocat᷑. Materia ſurda & īdigeſta ſimplicitas: aut platani foliorum modo digeſta. Iligneæ uenæ etiam ſilitudo: uel coloris: & qbuſdam maxīe obnoxias fecere æſtus uentiq; rimæ: aut capillamenta rimas imitata. Poſtea murena nigro tranſcurrens limite: uariſq; corticū punctis apprehenſus papauerum modo: & ī totum atro propior colos: maculæue diſcolores. Virides terra condunt barbari: & cæra illinūt. Artifices uero frumenti aceruis imponunt ſeptenis diebus: totidem ītermiſſis. Mirumq; ponderi quantum ita detrahant. Naufragia docuere nuper quoq; hanc materiam ſiccatam mari duricie & maturitate īcorrupta ſpiſſari: non ullo modo uehemētius. Nutriunt᷑ optīæ ſplēdeſcūtq;. manuq; ſiccæ fricant᷑: ab alienis maxīe: ne ab accolis lædāt᷑: ut ī iis genitæ. Inter pauca nitidioris uitæ īſtrumēta hæc arbor ē. Quapropter īſiſtēdū ei quoq; paulū uidet᷑.

DE Arbore trogete. Cap. xvi.

NOta etiam Homero fuit. Trogete uocat᷑: ab aliis thia. Hāc igit᷑ inter odores uri tradit ī deliciis Circes: quam deā uolebat ītelligi: magno errore eoꝝ q odoramenta ī eo uocabulo accipiunt. Cum præſertim eodem uerſu cædrum laricemq; una tradat. In quo manifeſtū eſt de arboribus tantum locutum. Theophraſtus q prius a Magni Alexandri ætate ſcribit: quæ circa urbis romæ quadringenteſimum q̄dragesimum geſta ſunt annum: magnum iam huic arbori honorem tribuit memoratas ex ea referens templorum ueterum cōtignationes: quandāq; immortalitatem materiæ ī tectis cōtra uitia omnia īcorruptæ. Radice nihil criſpīus. Nec aliūde precioſiora opa. Præcipuam autem eſſe eam arborem circa Hammonis delubrum. Naſci & ī inferiore cyrenaicæ parte. De mēſis tamen tacuit. & alias nullius ante ciceronianam uetuſtior memoria eſt: ex quo nouiciæ apparent. Alia eſt arbor eodem nomīe malum ferens execratum aliqbus odore & amaritudīe: aliis expetitum: domos etiam decorans: nec dicēda uerboſius.

DE Arbore loto. Cap. xvii.

EAdem africa qua uergit ad nos: inſignem arborem loton gignit: quam uocant celtin. Et ipſam italiæ familiarem: ſed terra mutatam. Præcipua eſt circa ſyrtes atq; naſamonas. Magnitudo quæ piro: q̄q̄ Nepos Cornelius breuem tradat. Inciſuræ ī folio crebriores: alioquin ilicis uiderent᷑. Differentiæ plures: eæq; maxime fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ: color croci: ſed ante maturitatem alius atq; alius: ſicut ſ

uuis.Naſcit̃ denſus ĩ ramis myrti modo:non ut ĩ italia ceraſi. Tam dulcis ibi cibus: ut nomen etiam genti terræq; dederit nimis hoſpitali aduenaꝝ obliuione patriæ. Ferunt uentris non ſentire morbũ q eum mandant. Melior ſine ĩteriore nucleo: qui in altero gñe oſſeus uidet̃. Vinũ quoque exprimit̃ huic ſile mulſo:quod ultra denos dies negat durare idem Nepos:baccaſq; contuſas cũ ſiliqua ad cibos doliis condi. Quin & exercitus paſtos eo accepimus:ultro citroq; cõmeantes ꝑ africam. Ligno colos niger. Ad tibiaꝝ cãtus expetit̃. E radice cultellis capulos breueſq; alios uſus excogitauit. Hæc ibi natã arboris. Eſt autẽ eodẽ nomĩe & herba:& ĩ ægypto caulis ĩ paluſtrium gñe. Recedẽtibus.n.aqs nili riguis:ꝓueĩt ſilis fabæ caule foliiſq; denſa congerie ſtipatis: breuioribus tantum graciliorĭbuſq;:cui fructus ĩ capite papaueri ſilis ĩciſuris: omnique alio modo. Intus grana ceu milium. Incolæ capita ĩ aceruis putrefaciunt. mox ſepant lauando. & ſiccata tundunt. eoq; pane utũt̃. Miꝝ eſt quod præter hæc tradit̃. Sole occidente papauera ea comprimi & integi foliis. Ad ortum autem aperiri:dõec maturefcant: floſq; qui eſt candidus decidat.

DE Scapo ipſo:& radice loti. Cap.xviii.

HOc amplius ĩ ea ꝑte tradũt: & ſcapum ipſum & florem ueſpa mergi uſque in medias noctes. Totũq; abire ĩ lacũ:ut ne dimiſſa quidem manu poſſit ĩueniri. Verti deĩde paulatĩq; ſubrigi:& ad exortũ ſolis emergere extra aquã:ac florẽ patefacere:atq; etiãnũ exurgere:ut plãe ab aq̃ abſit alte. Radicem lotos hæc habet mali cotonei magnitudĩe opertam nigro cortice:qualis & caſtaneas tegit. Interius candidum corpus: gratum cibis: ſed crudum. Gratius decoctum ſiue aqua ſiue ꝑtuna. Nec aliũde magis q̃ purgamẽtis eius ſues craſſeſcũt.

DE Paliuro:& punico malo:& de flore punici mali. Cap.xix.

CYrenaica regio loton ſuæ poſtponit paliuro. Fruticoſior hæc: fructuq; magis rubens:cuius nucleus nõ ſimul mandit̃. Iucũdus per ſe atq; ſuauior eſt uino: quin & uina ſucco ſuo cõmendãs. Interior africa ad garamantas uſq; & deſerta palmaꝝ magnitudine & ſuauitate cõſtat. Nobilis maxĩe circa delubrum Hammonis. Sed circa carthaginem punicum malum cognomen ſibi uendicat. Aliq granatũ appellant. Diuiſit & ĩ gña: apyrinon uocando cui lignoſus nucleus abeſt. Sed cãdidior ei natura & blãdiores ſũt acini minuſq; amari:diſtincti mẽbranis. Alia ſtructura eoꝝ quædã ut ĩ fauis cõmunis nucleos habentium. Quinque ſpecies:dulcia:acria:mixta: acida:uinoſa. Samia & ægyptia diſtĩguũt̃. Erythrocomis:& leucocomis. Corticis maior uſus ex acerbis ad ꝑficiẽda coria. Flos baluſtiũ uocat̃:& medicinis idoneus:& tingendis ueſtibus:q̃ꝝ color ĩde nomen accepit.

DE Aſiæ & græciæ fructibus. Cap.xx.

IN aſia & græcia naſcunt̃ frutices. Epicactis:quem alii embolinen uocant: puis foliis:quæ potata contra uenena proſunt. Sicut herices contra ſerpentes. Et in quo naſcit̃ granum gnidium:quod aliqui linum uocant.

DE Timelea ſiue chamelea:& tragacãthe:& de trago ſiue ſcorpione & myrice: & brya:& galla. Cap.xxi.

FRuticẽ uero timeleã:alii chameleã:alii pyroſachẽ:alii neſtorẽ:alii coenoron. Eſt ſilis oleaſtro:foliis anguſtioribus:gũmoſis ſi mordeãt̃: myrti magnitudĩe:ſeĩe colore:& ſpecie farris:ad medicĩæ tantũ uſũ. Tragion fruticẽ ſola creta inſula gignit terebĩtho ſilẽ & ſemine. quod cõtra ſagittaꝝ ictus efficaciſſimũ tradũt. Eadẽ & tragacãthẽ ſpĩæ albæ radice:multũ prælatã apud medos aut ĩ caucaſo naſcenti. Preciũ eius in libras.xiii. Tragon & aſia fert:ſiue ſcorpionẽ:ueprem ſĩe foliis:ramis rubẽtibus:ad medicinæ uſum. Myricen & italia:quam alii tamaricen uocant. Achaia autem bryan ſilueſtrem: ĩſignem ĩ ea:ꝙ ſatiua tãtũ ferat gallæ ſilem fructum. In ſyria & ĩ ægypto copioſa hæc ẽ:cuius ĩfœlicia ligna appellamus: quæ tñ ĩfœliciora ſũt græciæ. Gignit enĩ arborem oſtrin:quam & oſtream uocant ſolitariam circa ſaxa aquoſa: ſimilem

fraxino cortice & ramis & folio: pilis paulo tamen lōgioribus craſſioribuſq;: ac rugoſis īciſuris: quæ per totam diſcurrunt. Semīe ordeo ſilī: & colore & materia dura atque firma. qua ī domū illata: difficiles partus fieri produnt: morteſq; miſeras.

DE Enonymo: & andrachna congrygia & thapſia. Cap. xxii.

NEc auſpicatior ī leſbo īſula arbor quæ uocat̃ enonymos: nō abſīlis punicæ arbori: īterq; eam & lauꝝ folii magnitudīe: figura uero & mollicia punicæ: flore candidior ē: ſtatī peſtē denūciās. Fert ſiliq̄s ſeſamī ſīles: intus granū q̄drāgula figura: ſpiſſū: lætale aīalibus: necnō & ī folio eadē uis. Succurrit aliquādo præceps alui exianitio. Alexāder Cornelius arborē eonē appellauit: ex q̄ facta eſſet argo ſimilē robori uiſcū ferēti: quæ nec aq̄ nec igni poſſet corrumpi: ſicuti nec uiſcum: nulli alii cognitā quod eq̄dē ſciam. Adrachnen omnes fere græci portulacæ nomine interpretantur: cū illa ſit herba et andrachne uocet̃ unius litteræ diuerſitate. Cæteꝝ adrachne ē ſilueſtris arbor: neq; in planis naſcens: ſimilis unedoni folio tātum minore: et nūq̄ decidente. Cortice nec ſcabro quidem: ſed qui circungelatus uideri poſſit: tam triſtis aſpectu eſt. Sīlis & congrygia eſt folio: magnitudīe minor. Proprietatem habet fructuū amittēdi lanuginē: pappū uocant: quod nulli alii arbori euenit. Sīlis & aparache bifera æque q̄ adrachne. Priorem fructū īcipiente pubeſcere una peragit: alterum in initio hyemis. quales eos: non tradit̃. Et ferulam īter externas dixiſſe conueniet: arborumq; generi adſcripſiſſe: quoniam quarūdam naturæ ſicut diſtinguimus: lignum omne corticis loco habēt: hoc eſt forinſecus: ligni autem loco fungoſam ītus medullam ut ſābuci. Quædam uero inanitatem ut arundīes. Ferula calidis naſcit̃ locis: atq; trans maria geniculatis nodata ſcapis. Duo eius genera. Nartheca græci uocant aſſurgentē ī altitudīe. Nartheciam uero ſemper humilem a genibus exeuntia folia maxima ut quæq; terræ proxima. Cætero natura eadem quæ anetho: & fructui ſīlis. Nulli fruticū leuitas maior: ob id geſtata facilius baculorum uſum ſenectuti præbet. Semen ferulæ thapſiā quidam uocauere decepti eo: quoniam ferula ſie dubio eſt rhapſia: ſed ſui generis: foliis fœniculi: īani caule: nec excedēte baculi longitudine. Semen quale ferulæ: radix candida. Inciſa lac emanat: & contuſa ſucco abdicat. Omnia uenenata. Quippe etiā fodientibus nocet. ſi minima aſpiret aura: intumeſcunt corpora: faciēq; īuadūt ignes ſacri: ob id cæroto prius illinunt. Quibuſdam tamē morbis auxiliari dicunt medici permixtam aliis. Item ī alopeciis ſugillatiſq; ac liuentibus. Ceu uera remedia deſint: ut ſcelera contractent. Sed iſta prætexuerunt noxio inſtrumento: tantumq; īpudētiæ eſt: ut uenenum artis eſſe perſuadeant. Thapſia ī africa uehementiſſima. Quidā caulem īcidunt per meſſes: & ī ipſa excauant radice: quo ſuccus confluat. arefactumque tollunt: alii folium. Radicem tondunt ī pila: & ſuccum in ſole coactum diuidunt in paſtillos. Nero Cæſar claritatem ei dedit: initio imperii: nocturnis graſſationibus conuerberatam faciem illinens ſibi cum thure cæraq;: & ſequenti die cōtra famā cutē ſicerā circūferēs. Ignē ferulis optīe ſeruari certū ē: eaſq; ī ægypto præcellere.

DE Cappari ſiue cynoſbato aut opheoſtaphyle: & de ſaripha. Cap. xxiii.

IBi & cappari firmioris ligni frutex: ſeminiſq; & cibi uulgati: caule quoque una plerunq; decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siq̄dem arabicum peſtilēs. Africum gingiuis inimicum. Marmaricum uuluis: & omnium īflationibus. Apulum uomitus facit. Stomachum & aluum mouet. Quidam eum cynoſbaton uocāt: alii opheoſtaphylen: fruticoſi eſt generis. Et ſaripha circa nilum naſcens duorum cubitoꝝ altitudīe: pollicari craſſitudīe. Coma papyri: ſilique manditur modo. Radice ferrariis officinis præcipua carbonis uſu propter duriciam.

DE Spina babylonis regia: & de cytiſo. Cap. xxiiii.

NOn omittendum eſt & quod babylone ſerit̃ in ſpinis: quoniam nō aliubi uiuit. Eſtq; ſicut uiſcum ī arboribus: ſed illud in ſpina tantum: quæ regia uocatur. Mirum ꝙ eadem die germinat quod iniectum eſt. Iniicitur autem ipſo canis ortu: et

celerrime arborem occupat. Condiunt eo uina:et ideo ſeritur. Spina illa naſcitur et athenis ī longis mutis. Frutex eſt et cytiſus ab Antinomacho atheniēſi miris laudibus prædicatus: pabulo omnium. Aridus uero etiam ſuum. Spondetq; iugero eius ānuos perpluris uel mediocri ſolo redditus. Vtilitas herboſa: ergo et eo lætior ſatietas: q̄ perq̄modico pīgueſcunt et quadrupedia: ita ut iumenta hordeum ſpernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior. Super omnia pecorū medicīa a morbis ōni uſu præſtante. Quin et nutricibus ī defectu lactis aridum atque ī aqua decoctū potui cum uino dari iubet: et firmiores celſioreſq; infātes fore. Viridem etiam gallinis: aut ſi aruerit: madefactum. Apes quoq; nunq̄ de flore cytiſi pabulum contīgentes: ꝓmūt Democritus et Ariſtomachus. Nec aliud mīoris īpendii eſt. Seritur cum hordeo: aut uere ſemīe ut porrum: uel caule autumno āte brumam. Si ſemīe: madidū. Et ſi deſint hymbres: ſatum ſpargitur. Plātæ cubitales perferuntur ſcrobe pedali. Seritur poſt æq̄noctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetit̃ uerno æqnoctio cū florere deſinit: uel pueri uel anus uiliſſīa opera. Canus aſpectu breuiterq; ſiquis exprimere uelit ſilitudīem: āguſtioris trifolii frutex. Dat̃ aīalibus poſt biduū ſemper. Hyeme uero quod aruit: madidum. Satiant equos denæ libræ: & portione minora animalia. obiterque inter ordines hoc aīalium capeſtrium fertile eſt. Inuentus hic frutex ī cytno īſula. inde tranſlatus eſt ī omnes cycladas: mox in urbes græcas magno caſei prouentu. Propter quod maxime miror rarum eſſe in italia. Nō æſtuū: nō frigorum: nō grandinum: aut niuis īiuriā expaueſcit. Adiicit Higinus ne hoſtium quidem: ꝓpter nullā grām ligni.

DE Fruticibus & arboribus nr̄i maris atq; rubri & īdici. Cap. xxv.

NAſcūt̃ & in mari frutices arboreſq;. Minores in noſtro. Rubrum. n. & totus orientis oceanus refertus ē ſiluis. Non habet lingua alia nomen: quod græci uocāt phycos: quoniā alga herbarum magis uocabulum ītelligit̃. hic autem eſt frutex. Folia lata colore uiridi gignit. quod quidam graſon uocant: alii zoſtera. Alterum genus eiuſdem: capillaceo folio: ſile fœniculo: in ſaxis naſcit̃. Superius inuadit haud ꝓcul littore. Verno utrūq;: & interit autūno. Circa cretam īſulam nato ī petris purpuras quoq; īficiūt. Laudatiſſimo a parte aquilonis: aut ſpongiis. Tertium eſt gramini ſile: radice geniculata & caule: q̄liter calami. Aliud genus fruticū bryon uocat̃ folio lactucæ: rugoſiore tātum. Iam hoc naſcens. In alto uero abies & quercus cubitali altitudīe. Ramis earum adhærent cōchæ. Quercu etiam tingi lanas tradūt. Glandem etiā q̄ſdā ferre ī alto. Naufragiis hæc deprehenſa urinantibuſq;. Et aliæ tradūt̃ prægrādes circa ſycionem. Vilis enim paſſim naſcit̃. Sed phycos ſīe foliis rubro cortice. Fit & palma fruticū generis extra Herculis colūnas porri frōde. Naſcit̃ frutex & alius lauro & thymo ſilis: q̄ ambo eiecti ī pumicem tranſfigurant̃. At in oriēte miꝝ eſt ſtatim a copto per ſolitudīes nihil gigni præter ſpinam: quæ ſitiens uocat̃: & hanc raram admodum. In mari uero rubro ſiluas uiuere: maxime lauꝝ & oliuam ferentem baccas: & cū pluat fūgos: q ſole tacti mutant̃ in pumicē. Fruticū ipſoꝝ magnitudo ternoꝝ eſt cubitorū caniculis referta: uix ut reſpicere e naui tutū ſit: remos plerūq; ipſos inuadentiū. Qui nauigauere in indos Alexandri milites frondem marinaꝝ arboꝝ tradidere ī aq̄ uiridē fuiſſe: exemptam ſole protinus in ſalem areſcentem. Iūcos quoq; lapideos perq̄ſiles ueris per littora: & in alto q̄ſdam arbuſculas: colore bubuli cornus ramoſas: & in cacuminibus rubētes: cū tractarent̃: uitri modo fragiles. In igne autem ut ferrū exardeſcētes: reſtinctis colore ſuo redeūte. Eodem in tractu inſularum ſiluas operit æſtus: q̄q̄ altiores ſint platanis populiſq; altiſſimis: folia laurea: flos uiolæ: & odore & colore. Baccæ ut oleis: & ipſæ odoris iucūdi autūno naſcentes: foliis nūq̄ deciduis. Haꝝ mīores totas integit mare. Maximaꝝ cacumina extant ad quæ naues religant̃: & cū deceſſerit æſtus ad radices. Alias quoq; arbores in alto ab eiſdem accepimus eodē in mari uiſas: ſemper folia retinentes. Fructū eaꝝ lupino ſimilem. Iuba tradit circa troglodytaꝝ īſulas fruticem in alto uocari iſidos plomachas corallio ſilem ſine foliis: præciſū

mutato colore ĩ nigrũ dureſcere. Cũ cadat: frãgi. Item aliũ q uocet᷑ charitoblephaton efficacem ĩ amatoriis. Spatalia eo facere & monilia fœmĩas. Sẽtire eũ ſe capi: duratiq; cornus mõ: & hebetare aciẽ ferri. Quod ſi fefellerint ĩſidiæ: ĩ lapidẽ trãſfigurari.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XIIII. IN QVO FRVCTIFERAE ARBORES TRADVNTVR. PROOEMIVM.

EXTERNAE ARBORES INDOCILES, que naſci alibi q̃ ubi cœpere: & quæ in alienas nõ cõmeant terras: hactenus fere ſũt. Licetq; iam de communibus loq: q̃ꝶ omnium peculiaris parens uideri põt italia. Noſcentes tantum meminerint naturas eaꝶ a nobis ĩterim dici: non culturas. q̃q̃ & colendi maxima ĩ natura portio eſt. Illud ſatis mirari nõ queo: ĩtetiſſe q̃rũdam memoriam: atq; etiam nominum quæ auctores ꝓdidere: noticiã. Quis enim nõ communicato orbe terrarum maieſtate romãi impũ ꝓfeciſſe uitam putet cõmercio reꝶ? Ac ſocietate feſtæ pacis? omniaque: etiã quæ occulta ante fuerant: in ꝓmiſcuo uſu facta? At hercule non repiunt᷑: qui norint multa ab antiquis prodita: tantum priſcorum cura fertilior aut ĩduſtria fœlicior fuit: ante milia annorum: inter principia litterarum Heſiodo præcepta agricolis pandere orſo: ſubſecutiſq; non paucis hanc curã eius: unde nobis creuit labor. Quippe cũ requirenda ſint non ſolum poſtea inuenta: uerum etiam ea quæ inuenerant priſci deſidia rerum internitione memoriæ indicta. Cuius uitii cauſas quis alias q̃ publicas mundi inuenerit? nimirum alii ſubiere ritus. Circaq; alia mentes hominum detinẽt᷑: & auariciæ tantum artes colunt᷑: antea incluſis gentium imperiis intra ipſas. Ideoq; & ingeniis q̃dam ſterilitate fortunæ neceſſe erat animi bona exercere. Reges ĩnumeri honore artium colebant᷑: & in oſtentatione has præferebant: opem & immortalitatẽ ſibi p illas ptorogari arbitrantes. Quare abundabant & premia & opere uitæ. Poſteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit: poſtq̃ ſenator cenſu legi cœptus: iudex fieri cenſu: magiſtratum ducemq; nil magis exornare q̃ cenſus: poſtq̃ cœpere orbitas in auctoritate ſumma & potentia eſſe: captatio in quæſtu fertiliſſimo: ac ſola gaudia in poſſidendo: peſſum iere uitæ precia: omneſq; a maximo bono liberales dictæ artes in contrarium cecidere: ac ſeruitute ſola profici cœptum. Alius hanc alio mõ: & ĩ aliis adorare: eodem tñ habendi quæſtu ad ſpes hominum tendente uoto. Paſſim uero etiam egregii aliena uitia q̃ bona ſua colere malle. Ergo hercule uoluptas uiuere cœpit: uita ipſa deſiit. Sed nos oblitterata quoq; ſcrutabimur. Nec deterrebit quarundam rerum humilitas: ſicut nec ĩ aĩalibus fecit. Quãq̃ uidemus Virgilium præcellentiſſimum uatem eadem cauſa hortorum dotes fugiſſe: e tãtiſq; quæ rettulit flores mõ rerum decerpſiſſe. Beatum fœlicemq; græciæ quindecim omnino generibus uuarum nominatis: tribus oleæ: totidem pirorum: malo uero tantum aſſyrio: cæteris õnibus neglectis. Vnde autem potius incipiemus q̃ a uitibus? q̃rum prĩcipatus ĩtãtũ peculiaris italiæ eſt: ut uel hoc uno omnia gentium uiciſſe: quanq̃ odorifera poſſit uideri bona: q̃q̃ ubicũq; pubeſcentium odori nulla ſuauitas præfert᷑.

DE Viriũ natã: & qbus modis ferant. Cap. i.

VItes iure apud priſcos magnitudine quoq; intet arbores numerabant᷑. Iouis ſimulacꝶ ĩ urbe populonio ex una conſpicimus uite tot æuis incorruptum. Item maſſiliæ pateram. Metaponti templum Iunonis uitigineis columnis ſtetit. Etiamnũ ſcalis tectum epheſiæ Dianæ ſcãdit᷑ uite una cyptia (ut ferũt) quoniã ibi ad præcipuã

altitudiné exeũt. Nec é ligno ulli æternior nata. Vetz iſta ex ſilueſtribus facta crediderim: quando hæ uites tõſura annua coercent. & uis eaꝝ omnis euocat ĩ palmites: aut deprimit in propagines: ſucciq; tantũ gr̃a ex iis pluribus mõis ad cæli mores ſoliq; ĩgenia. Iam ĩ campano agro populis nubũt: maritaſq; cõplexæ: atq; per ramos earum ꝓcacibus brachiis geniculato curſu ſcandẽtes cacumĩa æquant: ĩtantum ſublimes: ut uidemiator autoratus rogum ac tumulum excipiat. Nullo fine creſcũt. diuidiq; aut potius auelli nequeũt. Villas & domos ambiri ſigularum palmitibus ac ſeq̃cibus loris memoria quoq; dignum. Inter prima Valerianus quoq; Cornelius exiſtimauit. Vna uitis romæ in Liuiæ porticibus ſubdiuales deambulatiões ũbroſis opculis opacat. Eademq; duodenis muſti amphoris fœcũda. Vlmos qdem ubiq; exupant. Miratũq; altitudinem eaꝝ ariciæ ferũt legatum regis Pyrrhi. Quin eũ facete luſiſſe ĩ auſteriore guſtu uini: merito matrem eius pẽdere ĩ tam alta cruce. Rontotinus uocat & alio nomĩe populus arbor italiæ pagum tranſgreſſis: cuius tabulata in orbem patula replent: puroq; ꝓducto dracone ĩ palmam eius ĩde ſubrectos ramoꝝ digitos flagella diſpgũt. Eædem modici homĩs altitudĩe amminiculatæ ſudibus horrent. uineamq; faciunt: & aliæ improbo reptatu pampinoꝝq; ſupfluitate pitia domini amplo diſcurſu atria media cõplentes. Tot differentias uel ſola tantum italia recipit. Stat ꝓuĩciaꝝ aliq̃ꝝ p ſe uitis ſĩe ullo pedamento: artus ſuos ĩ ſe colligens: & breuitate craſſitudinem paſcens. Vetant hoc alibi uenti: ut in africa & narbonenſis ꝓuinciæ ptibus. Excreſcereq; ultra ſuos pollices prohibitæ: ſemperq; paſtinatis ſiles herbarum modo uagãt per arua: ac ſuccum terræ paſſim uuis bibũt: quæ ob ĩb magnitudinem ĩfãtium pueroꝝ ĩ ĩteriore africæ parte exuperant uires. Vua non alibi granior callo: ut ĩde poſſit ĩueniſſe nomen duracini durus acinus. Nãq; gñ̃a magnitudĩe: colore: ſaporibus acini: innumera etiã nũ multiplicant uino. hic purpureo lucẽt colore: illic fulgẽt roſeo: nitẽtq; uiridi. Cãdidæ enim nigræq; uulgares. Tument uero mãmaꝝ modo bumaſti: prælõgis dactyli porrigũt acinis. Eſt & illa naturæ laſciuia: ut prægrandibus adhæreant pergulis pui mites & ſuauitate certantes: leptorogas has uocant. Durant aliæ per hyemem penſili concameratæ nodo. Aliæ ĩ ſua tantum continent anima ollis fictilibus: & ĩſup doliis incluſæ ſtipatæ uinaceis circũfudantibus. Aliis gratiam q & uinis fumus affert: fabriliſq; iis gloriam præcipuam ĩ fornacibus africæ Tiberii Cæſaris auctoritas fecit. Ante eum teriacis prior mẽſa erat: & ullis ueronenſium agro. Quĩ & a patientia nomẽ acinis dat paſſis. Cõdũt & muſto uuæ: ipſæq; uino ſuo ĩebriãt. Aliæ decoctæ in muſto dulceſcũt. Aliæ uero ſobolem nouam ĩ matre ipſa expectant tranſlucidæ uitro. affertque acinis tãdem: quam ĩ doliis amphoriſue duratricem illam firmitatem auſteritas picis infuſa pediculo. Iam ĩuenta uitis per ſe ĩ uino picẽ habens reſpicienſq; uiennẽſẽ agꝝ. Nobilitas aruerno ſecanoq;: & heluico generibus non pridem illuſtrata. Atque hæc Virgilii uatis ætate ĩcognita. a cuius obitu nonaginta agũt anni. Quid ꝙ ĩſertæ caſtris ſummam rerum imperiũque cõtinent? Centurionum in manu uitis: & oprio premio tardos ordĩes ad lentas perducit aqlas. atq; etiã ĩ delictis pœnam ipſam honorat. Nec non uineæ oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeo magnũ optinent locum: ut per ſeſe uino ipſo remedia ſint.

DE Generibus uitium; Cap. ii.

[G]Enera uitium comprehendi numero unus exiſtimauit Democritus cũcta ſibi græciæ cognita ꝓfeſſus. Cæteri ĩnumera atq; ĩfinita eſſe prodiderũt. Quod uerius apparebit ex uinis. Nec omnia dicent: ſed maxime inſignia: qppe quæ totidẽ ſũt pene: quot agri. Quamobrem celeberrimas uitium aut qbus ẽ aliq̃ proprietate miraculum oſtendiſſe ſatis erit. Principatus dat amineis propter firmitatem ſenio quoq; proficientem utiq;: uiniq; uniuſcuiuſq; uitam. Quinq; eius genera. Ex iis germana mior acino melius defloreſcit. hymbres tempeſtateſq; tolerat. Non item maior ſed in arbore q̃ in iugo minus obnoxia. Gemellarum qbus hoc nomen uuæ ſemper geminæ

dedere:aſpettimus ſapor:ſed uites præcipuæ.Ex iis minor auſtro lædit᷑:cæteris uentis
alit᷑:ut in ueſuuio monte ſurrentiniſq; collibus. In reliqs italia partibus non niſi ar/
bori accommodata.Quintum genus lanatæ:ne ſeres mitemur aut indos:adeo lanugo
eam ueſtit.Prima ex amineis matureſcit ociſſime : atq; putreſcit. Proxima dignitas
nomentanis rubente materia. Quapropter qdã rubellas appellauere uineas. Eæ mĩus
fertiles uinaceis:& fæce nimiæ.Contra pruinas fortiſſimæ:ſiccitate magis q̃ hymbre:
æſtu q̃ algore uexant᷑.Quamobrem in frigidis humidiſq; principatum optinent. Fer/
tilior quæ mĩor acino & folio ſciſſa minus. Apianis apes dedere cognomẽ:præcipue
earum auidæ.Ex iis duo genera:lanugine & ipſæ pubeſcũt. Diſtant q; altera celerius
matureſcit:quanq̃ & altera properanre.Situs frigidos non reſpuũt : & tamen nullæ
celerius hymbre putreſcũt.Vina primo dulcia auſteritatẽ annis accipiũt:& rubra fiũt.
nulla magis uite gaudet.Et hactenus potiſſima nobilitas dat᷑ peculiaribus atq; uer/
naculis italiæ.Cæteræ aduenere chio thaſoue. Græcula non inferior amineis bonitate
prætenera acino:& uua tam pua:ut niſi pinguiſſimo ſolo colere non proſit. Eugeniã
taurominitani colles cũ gñoſitatis cognomĩe miſere albano tantum agro : quoniam
tranſlata ſtatim mutat᷑.Nanq; eſt aliqbus tantũ locoꝝ amor:ut omnem in iis gloriã
ſuam relinquant:nec uſq̃ tranſeant totæ.Quod & in retica allobrogicaque:quam ſu/
pra picatam appellauimus:euenit: domi nobilibus nec agnoſcendis alibi. fœcũdæ tñ
bonitatis uice copiam præſtant.Eugenia feruentibus locis:rhetica temperatis:allobro/
gica frigidis:gelu matureſcẽs:& colore nigra.Adhuc ex iis q̃s diximus:ſed etiã e nigris
uina uetuſtate ĩ album colorem tranſeũt.Reliquæ ignobiles. Aliq̃do tamen cæli aut
ſoli opera nõ fallũt uetuſtatem:ſicuti fecenia & cum ea florens biturica. Acino rarior
nũq̃ floris obnoxii:quoniam antecedũt:uentiſq; & hymbribus reſiſtũt. Meliores tñ
algentibus locis q̃ calidis:humidis q̃ ſitientibus. Vix ulla magis tam denſo uuarum
partu impatiens uariantis cæli:ſed contra tenorem unum algoris æſtuſue conſtans.
Quæ minor eſt ex eo gñe mollior.in neglecto ſolo moroſa. pingui putreſcit. gracili
omnino non prouenit.Mediam temperiem delicate quærit : ob hoc ſabinis collibus
familiaris.Vua eius indecora uiſu:ſapore iucũda:niſi matura protinus rapiat᷑:etiam
non putreſcens cadit.Cõtra grandines eam tuet᷑ foliorum amplitudo:atque duricia.
Inſignes iam colore inter purpureas nigraſq; medio heluolæ ſæpius uarianti: & ob id
uarianæ a qbuſdam appellatæ.Præfert᷑ in iis nigrior.utraq; alternis annis fertilis.Sed
melior uino cũ parcior.Et preciæ duo gña magnitudĩe acini diſcernũt᷑. Quibus ma/
teries plurima:uuaq; ollis utiliſſima:folio apio ſilis. Baliſcã dirrhachini celebrant.
Hiſpaniæ cocolobin uocant:rarior uua:æſtus auſtroſq; tolerat.Capiti inimica.Copia
larga. Hiſpani duo gña eius faciũt:unũ oblongo acino:alterum rotũdo:nouiſſimas
uindemiant.Quo dulcior cocolobis:hoc melior. Sed & auſtera tranſit in dulcem ue/
tuſtate:& quæ dulcis fuit:ĩ auſteritatem. Tuncq; albanum uinum æmulant᷑. Tradũt
ueſicæ uitiis utiliſſimum ex iis potum.Albuelis ſummis arboribus eſt fertilior:uiſula
imis.Quamobrem circa eaſdem ſatæ diuerſitate naturæ locupletant. Inerticulã e ni/
gris appellauere iuſtius ſobriam dicturi:inueterato præcipue commendabilem uino:
ſed uiribus ĩnoxiam. Siqdem temulentiam ſola nõ facit.Fertilitas commendat cæte/
ras: principemq; heluenacam.Duo eius genera.Maior quam quidam longam : mĩor
quam arcam appellant:nõ tam fœcũdam:ſed gratiorem hauſtu.Diſcernit᷑ folio circi/
nato. Verum utraq; gracilis:furcas ſubdere iis neceſſarium: alioquin ubertatem ſuã
nõ tolerant.Maritimo afflatu gaudent:roſcido odore. Nulla uitium minus italiam
amat:rara:pua:putreſcens in ea.Vinum quoq;:quod genuit:æſtatem non exuperat.
Nec alia macro ſolo familiarior.Græcinus qui alioquin Cornelium Celſũ trãſcripſit
arbitrat᷑ nõ naturam eius repugnare italiæ:ſed culturam:auide palmites euocanniũ.
ob id fertilitatem ſuam abſumi:ſi nõ præpinguis ſoli ubertas laſſeſcentem ſuſtineat.
Carbunculari negat᷑:magna dote : ſi uerum eſt:aliq̃ in uite e cælo non eſſe ius.Aeſtũ

fert ſpionia: quam qdam ſpineā uocāt. Autūniſq; & hymbribus pigueſcit. Quiimmo nebulis una alit̃: ob id rauennati agro peculiaris. Veniculam īter optīe defloreſcentes: & ollis aptiſſimam campani malūt ſcirculam uocare: alii ſtaculam. Tarracina numiſianam nullas uires ꝓprias habentem: ſed totam perīde ac ſolum ualeat. Surrētinis tñ efficaciſſima teſtis ueſubio tenus. Ibi enim murgentina e ſicilia potiſſīa: quā pompeianam aliqui uocant. Latio demum feracē: ſicut horconia in campania tantū uilitatis cibariæ: ſed ubertate præcipua. Tolerat & ānos moenca contra omnes ictus firmiſſima: nigro acino uinis uetuſtate rubeſcentibus.

Item de uitium gñibus. Cap. iii.

Et hactenus publica ſūt gña. Cætera regionum locorumq;: aut ex iis īter ſe īſito mixta. Siqdem thuſcis peculiaris eſt tudernis æque etiam eius nomīs florētia. Eſt opima arretio talpana & eteſiaca & conſeminia. Talpana nigra candidum facit muſtum. Eteſiaca fallax: quæ quo plus tulit: eo laudabilius fūdit. Mirūq; fœcūditate ceſſat. Cōſeminia nigra uino minime durante. Vua maxīe poſt. xv. dies q̃ ulla alia. Minus fertilis: ſed cibaria. Huius folia ſicuti labruſcæ priuſq̃ decidant: ſāguineo colore mutant̃. Euenit hoc etiam quibuſdam aliis peſſimi generis argumento. Irtiola umbriæ meuanatiq; & piceno agro peculiaris eſt. Amiternino pumula. Iiſdē bānanica fallax eſt. amant tñ eam. Mutinam uuam Pompeii nomīe appellāt: q̄uis cluſinis copioſiorem. Mutinam & tyburtes appellauere: quāuis oleaginam nuper inuenerint a ſilitudie oliuæ. Nouiſſima hæc uuarum ad hoc tempus reperta eſt. Vinaciolam ſoli qdem nomīauerūt ſabini ac laurenti. Nam gauranas ſcio a falerno agro trāſlatas uocari falernas celerrime ubiq; degenerantes. Nec nō tarentinum genus aliqui fecere: prædulci uua. Capnias & bucuniates & tarrupia ī thurinis collibus nō ante demetūt̃ q̃ gelauerit. Pharia gaudēt piſæ. Mutina pruſiniæ nigro acino ītra q̄driēniū albeſcēte uino. Mirum ubiq; cum ſole circūagi uuam: quæ ob id ſtreptus uocat̃. Et ī italia gallicam placere. Tranſalpes uero picenam. Dixit Virgilius thaſias & mareotidas & lageas compluresq; externas: quæ nō reperiūt̃ ī italia: ſed ſūt etiam nūc īſignes uua nō uino ambroſiacā duracina ſīe ullis uaſis ī uite ſeruabilis: tāta eſt contra frigora æſtus tempeſtateſq; firmitas. Nec orthāpelos īdiget arbore aut palis ipſa ſe ſuſtinens. Non itē dactylides digitali gracilitate. Colūbinæ acinoſiſſimæ. Et magis purpureæ cognomīe bimāmiæ: qñ nō racemos: ſed uuas alias gerūt. Item crepidanea: cui nomē a mēſura ē. Itē ſcripula paſſo acino. Et retica ī maritimis alpibus appellata diſſīlis laudatæ illi. Nāq; hæc breuis conferta acino: degener uino: ſed cute omnium tenuiſſima. Nucleo quem chium uocāt: uno ac minimo. Acinum prægrandem unum alterumue habens. Eſt & nigra aminea: cui ſyriace nomen īpoſuīt. Item hiſpana ignobilium probatiſſīa. In pergulis uero ſerūt̃ eſcariæ appellatæ eduræ acinis: albæ: nigræq;. Et bumaſti totidem coloribus. Ac nondum dictæ ægia & rhodia & uncialis: ueluti a pondere acini. Itē pucina omnium nigerrima. Et coronario naturæ luſu ſtephanitis acinos foliis intercurſātibus. Et quæ forenſes uocāt̃ celeres prouentu: uendibiles aſpectu: portatu faciles. Contra damnāt̃ etiam uiſu cinerea & rhabucula: & aſiniſca. Minus tamen caudā uulpiū imitata alopecis. Alexādrina appellat̃ uitis circa palacraiam breuis: ramis cubitalibus: acino nigro: fabæ magnitudīe: nucleo molli: & minimo: obliqs racemis prædulcibus: folio paruo: & rotūdo ſine diuiſuris. Septimo ab hinc anno in narbonenſis prouinciæ aruo olina inuenta eſt uitis uno die defloreſcens: ob id tutiſſima carbonicā uocant: quam nunc tota prouincia conſerit.

Inſignia culturæ uinearum. Cap. iiii.

Catonum ille primus triumpho & cēſura ſuper cætera inſignis magis tñ etiānū claritate litterarum: præceptis omnium rerum expetēdaꝝ datis generi romano. Inter prima uero agrum colendi. Illius uero æui confeſſione optimus ac ſine æmulo agricola pauca attigit uitium genera: quarundam ex iis iam etiam nomībus abolitis

roro ſepatim tractaru teſtatus ſententiam. cuius excellentia indicanda eſt:ut in omni
gn̄e noſcamus quæ fuerinr celeberrima. Anno.dc.urbis circa captas carthaginem ac
corinthum cum ſupremum is diem obiit:& quantum poſtea. cc.xxx.annis uita ꝓfe/
cerit.Ergo de uitibus uuiſq; ita prodidit. Qui locus uino optimus dr̄ eſſe:& oſtēius
ſolibus. Amineū minuſculum & geminum eugenium heluinum minuſculum cō/
ſenro. Qui locus craſſior aut nebuloſior amineum maius aut murgētinum apicium
lucanum ſerito. Cæteræ uites miſcellæ maxime in quēuis agrum conueniūt. In lora
recte cōdūt̄.Quas ſuſpendas duracinas amineas maiores:uel ad fabrum ferrarium ꝑ/
paſſos: ne recte ſeruant̄. Nec ſūt uetuſtiora de illa re latinæ linguæ præcepta:tā ꝓpe
ab origīe rerum ſumus. Amineam proxime dictam Varro ſcantianam uocat.In nr̄a
ætare pauca exempla conſummaræ huius artis fuere. Verum eo minus omittenda:ut
noſcant̄ etiam premia:quæ ī omni re maxime ſpectant̄. Summam ergo adeptus eſt
gloriam Acilius Srenelius e plebe libertina.lx.iugerum nō amplius uineis excultis in
nomenrano agro:atq; æque.cccc.nūmis uenundatis. Magna fama & Vetuleno Egi/
lao perīde libertino fuit in campaniæ ture ueliternino: maiorq; etiam fauore hominū
quoniam ipſū Africani colebat exilium. Sed maxima eiuſdē Stenelei opera Rhēmiū
Palæmonem alias grammarica arte celebrem ī hiſce.xx.ānis mercatum.dc.nummū ī
eodem nomētano decimi lapidis ab urbe diuerticulo. Eſt autem uſq;quaq; nobilitas
mercis per omnia ſuburbana: ibi tn̄ maxima:quoniam & neglecta per indiligentiam
prædia pauerar. Ac ne in peſſimis q̄dem elegantioris ſoli hæc agreſſus excolere:non
uirtute animi:ſed uanitare.Quæ primo norata mira in illo fuit.Paſtinatas enim de/
inregro uineas cura Steneleum agricolam imitatus ad uix credibile miraculum per/
duxit.Intta octauum ānum.cccc.nūmum emptori addicta pendente uīdemia. Cu/
curritq; non nemo ad ſpectandas uuarum in iis uineis ſtrues: litteris eius altioribus
contra id pigra ī ciuitate ſibi patrocinante. Nouiſſime Anneo Seneca principatu tra/
ditionis ac potenria:quæ poſtremo nimia fuit ſuper ipſum. Minime utiq; miraturi
Anneum tanto prædii eius amore captum:ut non puderet inuiſo alias & oſtēto ſuīo
rradere palmam eam emptis q̄druplicato uineis illis intra decimum fere cutæ ānum:
digna opera quæ in cecubis ſetiniſq; proficeret:quādo & poſtea ſæpenumero ſeptēos
culeos ſingula iugera:hoc eſt amphotas centenas q̄dragenas muſti dedere.Ac ne quis
uictam in hoc antiquiratem arbitraret̄: idem Cato denos culeos redire ex iugeribus
ſcripſit.Efficacibus exemplis non maria plus temerata conferre mercatori: nō ī rubrū
littus indicumue merces petitas q̄ ſedulum ruris larem. Vino antiq̄ſſima claritas ma/
roneo in thraciæ maritima parte genito:ut auctor eſt Hometus.Neq; enim fabuloſa
aut de origine uarie prodita conſectamur: præter q̄ Ariſteum primum omniū ī eadē
gente mel miſcuiſſe uino ſuauitate præcipua:utriuſq; naturæ ſpōte prouenīetis. Ma/
roneum uities tantum addito aquæ miſcēdum Homerus prodidit. Durat etiam uis
in eadem rerra generi uigorq; indomitus. Quippe cum Mutianus rer conſul ex iis:q
nuperrime prodidere:ſextarios ſingulos octogenis aquæ miſceri comperit præſens ī eo
tractu. Eſſe aurem colore nigtum:odoratū:uetuſtate pīgueſcere. Et pramno quod
Homerus celebrauit:etiam nūc honos durat. Naſcit̄ ſmyrnæ religione iuxta delubꝝ
matris deum.In reliquis generi claritas non fuir alicui.Anno fuit omnium generum
bonitas.L.Opimo conſule:cum.C.Gracchus tri.pl.ſeditionibus agiratis īteremptus
ea cæli remperies fulſit:quam cocturam uocant ſolis opere:natali urbis.dc.xxxiiii.
duratq; adhuc uinea ducentis fere annis iam in ſpeciem redacta mellis aſperi. Eteni
hæc̄ nat̄a uinis in uetuſtate eſt:ne potari per ſe queant ſine prouinciæ aqua:uſque in
amaritudinem carie indomita.Sed cæteris uinis cōmendandis minima aliq̄ mixtura
medicamenta ſunt:quo eius temporis æſtimatione in ſingulas amphoras cēteni nū/
mi ſtaruant̄.Ex iis tn̄ uſura multiplicata ſemiſſibus:quæ ciuilis ac modica eſt. In.C.
Cæſaris Germanici filii prīcipatu ānis cētū ſexaginta ſingulas uncias uini conſtitiſſe

nobili exemplo docuimus: referentes uitã Põponii Secũdi uatis: cœnãq; quã principi illi dedit. Tãtũ pecuniaꝝ detinẽt uini apothecæ. Nec alia res maius incremẽtũ ſẽnt. Ad uiceſimũ ãnũ maiuſue ab eo diſpẽdiũ: nõ proficiẽte precio. Rara quippe adhuc fuere: nec niſi ĩportatis: ſigulis teſtis milia nũmũ. Viẽnẽſes ſoli picata ſua: quoꝝ gña plura dixĩus: pluris permutaſſe: ſed ĩter ſeſe amore patrio credũt. Idq; uinũ frigidius reliqs exiſtiat ĩ frigido potu.

DE Natura uini. Cap.v.

Vino natura ẽ exhauſto accẽdi calore uiſcera intus: foris infuſo refrigerandi. Nec alienum fuerit commemorare hoc in loco: quod Androcides ſapientia claruſ ad Alexandrum Magnum ſcripſit: intemperãtiam eius cohibens. Vinum potaturus rex: memento te bibere ſanguinem terræ. Sicuti uenenum eſt homini cicuta: ita & uinũ. Quibus præceptis ſi ille oprẽpauiſſet: profecto amicos in temulentia non ĩteremiſſet. Prorſus ut iure dici poſſit: neq; uiribus corporis utilius aliud: neq; aliud uoluptatibus pernicioſius: ſi modus abſit.

Vina gñoſa. Cap.vi.

Genera autẽ uini alia aliis gratiora eſſe quis dubitet? Aut nõ ex eodem lacu aliud præſtantius potu eſſe altero? Aliud alteꝝ germanitate præcedere ſiue teſta ſiue fortuito euẽtu? Quamobrem de principatu ſe quiſq; iudicem ſtatuat. Liuia Auguſta .lxxxii. annos uitæ pucino uino rettulit acceptos nõ aquoſo. Gignit in ſinu adriatici maris: non procul a timauo fõte: ſaxeo colle: maritimo afflatu: paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamẽtis iudicat. Hoc eſſe crediderim quod græci celebrãtes miris laudibus pyctanum appellauerunt ex adriatico ſinu. Diuus Auguſtus ſetinum prætulit cunctis: & fere ſecuti principes propter confeſſa experimenta non timere cruditatibus noxiis. Ab eo ſaluia naſcit ſupra foꝝ Apii. Antea cecubo erat gñoſitas celeberrima in paluſtribus populetis: ſinu amiclano quod iam intercidit: & incuria coloni lociq; anguſtia. Magis tamen foſſa Neronis: quam a baiano lacu oſtiam uſq; nauigabilem inchoauerat: ſecunda nobilitas falerno agro erat. & ex eo maxime fauſtiano cura culturaq; id collegerat. Exoleuit hoc quoq; nimietate copiæ potius q̃ bonitati ſtudentium. Falernus ager a ponte campano leua petẽtibus urbanã coloniã ſyllanam nuper capuæ contributam incipit. Fauſtianus autem circiter quattuor miliaria a uico prope cedias: qui uicus a ſinueſſa ſex milibus abeſt. Nec ulli ĩ uino maior auctoritas ſolo. Vinoꝝ flãma accẽdit. Tria eius gña. Auſterum: dulce: tenue. Quidã ita diſtinguũt. Summis collibus gauranũ gigni: mediis fauſtianum: imis falernum. Nõ omittendum autem nulli eoꝝ quæ celebrent: iucũdum ſaporem uuæ eſſe. Ad tertiam palmam uariæ uenere. Albanæ urbi uicinæ prædulces: ac raræ in auſtero. Irẽ ſurrentina ĩ uineis tãtum naſcentia cõualeſcẽtibus maxĩe probata: propter tenuitatẽ ſalubritatemq;. Tiberius Cæſar dicebat cõſẽſiſſe medicos: ut nobilitatem ſurrentino darent: alioqn eſſe gñoſũ acetum. Caius Cæſar: qui ſucceſſit illi nobilem uappam. Certant maſſica æque ex mõte gaurano puteolos baiaſq; proſpectantia. Nã falerno cõtermĩa ſtatana ad principatus uenere nõ dubie: palamq; fecere. Sua qbuſque terris tpña eſſe ſecũdum quod rerum prouẽtus occaſuſq; iũcti. Iis præponi ſolebãt calena: & quæ ĩ uineis arbuſtiſq; naſcũt fũdana. Ex alia uicinia urbis ueliternina priuernatiaq;. Nã quod ſigniæ naſcit auſtentate nimia cõtinendæ utile aluo: ĩter medicamẽta numerat. Quartum curriculũ publicis epulis optinuere a diuo Iulio (is enim prĩus auctoritatem iis tribuit: ut epiſtolis eius apparet) mamertina circa meſſanam ĩ ſicilia genita. Ex iis potulana ab auctore dicta: in loco proxima italiæ laudant præcipue. Eſt & in eadem ſicilia & tauromĩnitanis honos lagenis pro mamertino plerũq; ſubditis. Ex reliquis autem a ſupero mari pretutia: atq; a neone naſcẽtia: & quæ a palma una forte enata palmeſia appellant. In mediterraneo uero ceſẽnatia mecenariana. In ueronenſi item retica falernis tanrum poſthabita a Virgilio. Mox optima ab ĩtimo ſinu maris hadriana. Ab ĩfeto autem latinenſia: grãuicana: ſtomẽſia. Etruriæ palmã luna habet: liguriæ genua. Inter pyreneum alpeſq; maſſilia: gemino ſapore: quando &

cōdiēdis aliis pīguius gignit:quod uocāt ſuccoſum. Ceterano īter gallias conſiſtit auctoritas. De reliqs ī narbonēſi genitis aſſeuerare nō ē:quoniam officinam eius rei īfecere tingētes fumo:utināq; nō & herbis ac medicamētis noxiis. Quippe etiam aloe mercāť:quo ſaporem colorēq; adulterāt. Veꝝ & lōgīqora italiæ ab auſonio mari non carēt gloria: tarētina: & ſeruitiana:& cōſētiæ genita:& tēpſiæ ac balbiæ lucanaq; anꝛcedēnbus thurinis. Omnium uero eorum maxīe illuſtrata meſſalla pōtia: & ſalute lagaria nō procul grumēto naſcētia. Cāpania nuper excitauit nouis nomībus auctoꝛritatem:ſiue cura ſiue caſu: ad quartū neapoli lapidē trebellicis: iuxta capuā caulinis: & ī ſuo agro trepulanis:alioquī ſemper īter plebeia & trifollinis gloriata. Nā pōpeꝛianis ſūmū decē ānoꝝ īcremētū ē nihil ſenecta confetente. Dolore etiā capitū ī ſextā horā diei ſequentis īfeſta deprehēdūť. Quibus exēplis(niſi fallor)manifeſtū ē pr̄iam terrāq; referre:nō uuā. Et ſupuacuā geneꝝ cōſectationē ī numeꝝ:cū eadē uitis aliud aliis locis pullulet. Hiſpaniaꝝ luſitana copia nobilitanť. Elegāria uero tarraconēſia: atq; lauronenſia:& baleatica ex īſulis conferūť italiæ primis. Nec ignoro multa præꝛtermiſſa pleroſq; exiſtīaturos:qn̄ ſuū cuiq; placet:& quocūq; eať:fabula eadē repiať. Diui Auguſti iudicioꝝ ac palam pitiſſimū e libertis cenſurā uini ī epulas eius faciētē dixiſſe hoſpiti deīdigena uino:nouū quidem ſibi guſtū eſſe eū atq; nō ex nobilibus: ſed Cæſarē non aliud potatuꝝ. Nec negauerim & alia digna eſſe fama. Sed de qbus cōſēſus æui iudicauerūt hæc ſūt.

Vina tranſmarina. Cap.vii.

NVnc ſili mō trāſmarina dicemus. In ſūma gloria poſt homerica illa:de quibus ſupra diximus:fuere thaſiū:chiūq;. Ex chio quod aruſiū uocant. Iis addidit leſbiū Eraſiſtrari maximi medici auctoritas:circiter.cccc.L.anno urbis romæ. Nunc gr̄a an̄ ōnia ē clacomenio:poſtq̄ parcius mari cōdiūt. Leſbiū ſpōte naturæ ſuæ maꝛre ſapit. Nec tmolio p ſe gr̄a ut uino:ſed cuius dulci admixto reliquoꝝ duricia ſuaꝛuitatem accipiat ſimul & ætatē:quoniā uetuſtiora ꝓtinus uidenť. Ab iis dignatio eſt ſicyonio:cyprio:telmeſico:tripolitico:berritio:tyrio: ſebennitico. In ægypto hoc naſciť tribus gn̄ibus uuaꝝ:ibi nobilius thaſio & alopece. Poſt hæc auctoritas hippoꝛdamātio:myſtico:cantharitæ:protopo:cnidio:catacæ:caumenitæ: petritæ: miconio. Nā meſogiten capitis dolores facere cōptū eſt. Nec epheſiū ſalubre eſſe: quoniam mari & defruto cōdiať. Apamenū mulſo præcipue cōuenire dr̄: ſicut prætutium in italia. Eſt.n.& hæc ꝓprietas geneꝝ:ut dulcia utiq; ītet ſe non cōgruāt. Exoleuit & ꝓtagion:quod italicis proximū fecerant Aſclepiadis ſcholæ. Apollodorus medicus ī uolumīe quo ſuaſit Ptolemæo regi quæ uina biberet: italicis etiātū ignotis: lauꝛdauit in ponro naſpcenitem:mox oroeticū:eneathē:leucadiū: ambraciotē: & quod cūctis prætulit præparēnū. Sed mīoris famæ eſſe dixit:quoniā ſex ānos nō placeret.

DE Vino quod uocať bion gn̄a ſeptē. Cap.viii.

HActenus bonitas uini nationibus debeť. Apud græcos iure clariſſimū nomen accepit:quod appellauerūt biō ad pluriōs ualitudinū uſus excogitatū:ut doceꝛbimus ī pte medicīæ. Fit autē hoc mō. Vuæ paulū an̄ maturitatē decerptæ ſiccāť acri ſole ter die uerſatæ p triduū. quatto exprimūť. dein cadis ſole inueterāť. Cui maꝛrinā aquā largiorē miſcent:a ſerui furto origīe orta ſic menſurā explētis. Idq; trāſlatū in albū muſtū leucochrun appellať. In aliis autē gētibus ſili mō factū rethalaſſomeꝛnon uocāt. Thalaſſiren autem uaſis muſti deiectis ī mare. quo gn̄e ptæcox fit & ueꝛtuſtius. Nec nō apud nos quoq; coū uinū ex italico faciēdi rōnē Cato demōſtrauit. Sup cætera ī ſole q̄driēnio maturādū præcipiēs. Rhodiū coo ſile eſt:phorineū falſius coo. Omnia rrāſmarina ſeprē ī ſex ānis ad uetuſtatē mediā puēire exiſtianť.

DE Dulciū gn̄ibus.xiiii. Cap.ix.

VInū ōne dulce mīus odoratū.quo tenuius:eo odoratius. Colores uinis q̄ttuor. Albus:fuluus:ſāguīeus:niget. Pſythiū & melāpſythiū paſſi gn̄a ſūt ſuū ſapoꝛrē nō uini referētia. Ciſibilites uero mulſi ī galatia naſcens & baliciū ī ſicilia. Nam

ſyreũ quod alii hepſema:nr̃i ſapam appellãt:igenii nõ naturæ opus eſt:muſto uſque ad tertiã ptẽ menſuræ decocto. quod ubi factũ ad dimidiã eſt: defrutũ uocãus. omnia ĩ adulteriũ mellis excogitata. Sed priora uua terraq; cõſtãt. Paſſũ a græco ciliciũ ꝑbaт̃ & africum: & ĩ italia ꝑuĩciiſq; finitimis. Fieri certũ eſt ex uua quã græci ſticam uocãt: nos appianã. Item ſcirpulã diutius ĩ uite ſole uuis aduſtis aut feruente oleo. Quidã e q̃cũq; dulci dũ præcocta alba faciũt ſiccãtes ſole: dõec paulo ãplius dimidiũ põdus ſupſit. Tuſaſq; leniter uuas exprimũt. Deĩde quãtum expreſſere adiiciũt uinaceis aquæ puteanæ: ut & ſecũdariũ paſſũ faciant. Diligentiores eodem mõ ſiccatis acinos eximũt: ac ſine ſarmentis madefactos uino excellenti dõec intumeſcãt: exprimũt. & hoc genus ãte cætera laudãt. ac ſili mõ aq̃ addita ſecundariũ faciunt. Mediũ ĩter dulcia uinũ eſt quod græci aigleuces uocãt: hoc eſt ſemp muſtũ. Id euenit cura: quoniam feruere prohibeт̃. Sic enĩ appellãt muſti ĩ uina trãſitũ. Ergo mergũt e lacu ꝓtinus ĩ aqua cados: dõec bruma tranſeat: & cõſuetudo fiat algendi. Eſt etiãnũ aliud genus eius p ſe: quod uocat dulce narbonenſis ꝓuĩcia: & ĩ ea maxĩe uocõtia. Aſſeruaт̃ eius gr̃a uua diutius ĩ uite: pediculo ĩtorto. Ab aliis ipſe palmes ĩcidiт̃ ĩ medullã. Ab aliis uua torr̃т̃ ĩ tegulis: õnia ex heluennaca uite. Iis adiiciunt aliq quod uocãt diachyton: uuis in ſole ſiccatis loco cluſo p dies. vii. ĩ cratibus totidẽ pedibus a terra alte: noctibus a rore defenſis: octauo die calcatis. ita fieri optimi odoris ſaporiſq;. Dulci e gñe eſt & melitites. Diſtat a mulſo quod fit e muſto: cũ qnq; cõgiis auſteri muſti cõgio mellis & ſalis cyatho ſufferuefactis auſteꝝ. Sed ĩter hæc gñ̃a potuũ ponere debeo & ꝓtropũ. Ita appellaт̃ a qbuſdã muſtũ ſpõte defluens añq̃ calcenт̃ uuæ. Hoc ꝓtĩus diffuſũ lagenis ſuis deferuere paſſi. Poſtea ĩ ſole. xl. diebus torrent æſtatis ſecutæ ipſo canis ortu.

DE Deuteriis & ſecũdariis uini gñ̃a tria. Cap. x.

NOn poſſunt iure dici uina quæ græci deuterias appellant: Cato & nos lorã: maceratis aq̃ uinaceis. Sed tamen inter uina operaria numerantur. Tria eorum genera. Decima parte aquæ addita q̃ muſti expreſſa ſit: & ita nocte & die madefactis uinaceis: rurſuſque prelo ſubiectis. Alteꝝ quod hoc modo græci factitauere: tertia pte eius quod expreſſũ ſit addita aquæ: expreſſoq; decocto ad tertias ptes. Tertiũ eſt fæcibus uini expreſſũ: quod fæcarũ Cato appellat. Nulli ex iis plus q̃ ãno uſus.

Quæ nup ĩ italia gñoſa uina eſſe cœperũt. Cap. xi.

VEꝝ ĩter hæc ſubit mentẽ cũ ſit gñ̃a nobilia quæ proprie uini ĩtelligi poſſĩt: lxxx. fere ĩ toto orbe duas ptes ex hoc numero italiæ eſſe. Longe præterea añ cunctas terras: & hĩc deĩde altius cura ſerpit nõ a primordio hanc gr̃am fuiſſe.

DE Vini obſeruatiõe Romulo rege poſita. Cap. xii.

AVctoritatem poſt ſexcenteſimũ forte urbis annũ cœpiſſe. Romulũ lacte non uino libaſſe ĩdicio ſũt ſacra ab eo ĩſtituta: quæ hodie cuſtodiũt morẽ. Numæ regis Poſtumi lex eſt. Vino rogũ ne reſpgito. Quod ſãxiſſe illũ ꝓpter ĩopiã rei nemo dubitet. Eadẽ lege ex ĩputata uite libari uina diis nefas ſtatuit: ratione excogitata ut putare cogereт̃ alias aratores & pigri circa arbuſti pericula. M. Varro auctor ẽ Mezẽtiũ etruriæ regẽ auxilium rutulis cõtra latinos tuliſſe uini mercede: quod tum in latino agro fuiſſet.

Qui uini uſus ãtiqs: & de uinis antiquoꝝ. Cap. xiii.

NOn licebat id fœmĩs romæ bibere. Inueniũs ĩter exẽpla Egnati Metentini uxorẽ ꝙ uinũ bibiſſet e dolio: ĩterfectã fuſte a marito. eũq; cædis a Romulo abſolutũ. Fabius Pictor ĩ ãnalibus ſuis ſcripſit: matronã: ꝙ loculos ĩ qbus erant claues uinariæ cellæ reſignauiſſet: a ſuis ĩedia mori coactam. Cato ideo ꝓpĩquos fœmĩs oſculum dare: ut ſcirẽt an temetũ olerent. Hoc tũ nomen uino erat: unde & temulẽtia appellata. Cn. Domitius iudex ꝓnũciauit mulierẽ uideri plus uini bibiſſe: q̃ ualitudĩs cã uiro ĩſciẽte. ac dote mulctauit. Diuq; eius rei magna parſimonia fuit. L. Papyrius ĩperator aduerſus ſãnites dimicaturus uotũ fecit: ſi uiciſſet: Ioui pocillũ uini. Deniq; inter dona ſextarios lactis datos inuenimus nuſq̃ uini. Idem Cato cum ĩ hiſpaniã

nauigaret : ũde cũ triũpho rediit:nõ aliud ĩqt uinũ bibi q̃ remiges:ĩtãrũ diſſilis iſtis q etiã cõuiuis alia q̃ ſibimetipſis mĩſtrant:aut ꝓcedẽte mẽſa ſubiiciũt. Laudatiſſima apud priſcos uina erant myrrhæ odore cõdita:ut apparet ĩ Plauti fabula : quæ perſa ĩſcribit:q̃q̃ ĩ ea & calamũ addi iubet. Ideo qdã aromaticis delectatos maxĩe credunt. Sed Fabius Doſẽnus his uerſibus decreuit.

Mittebant uinum pulchrum murrinam. Et in Achariſtione.

Panem & polentam uinum murrinam.

Scæuolam quoq; & Lælium & Atteium Capitonem in eadem ſententia fuiſſe uideo: quoniam in Pſeudulo ſit.

Quod ſi opus ẽ ut dulce ꝓmant idem ecqd hẽant roga.

Murrinam paſſum defrutum mella.

Quibus apparet nõ inter uina modo murrinam:ſed inter dulcia quoq; nominatum.

DE Apothecis & de uino opimiano. Cap.xiiii.

a APothecas fuiſſe:& diffũdi ſolita uina:ãno.dc.xxxiii.urbis appet ĩdubitato opimiani uini argumẽto: iã ĩtelligẽte ſuũ bonũ italia. Nõdũ tñ iſta gña ĩ claritate erãt. Itaq; õnia tũc genita unũ hñt cõſulis nomẽ. Sic quoq; diu trãſmarina fuerũt ĩ auctoritate ad attauos uſq; noſtros etiã falerno iã repto: ſicut apparet ex illo comico uerſu Anaxipolis thaſii.

Quinq; thaſii uini inde depromam falerni bina.

.P.Licinius Craſſus &.L.Cæſar cẽſores:ãno urbis cõditæ.dc.lxv.edixerũt ne qs uinũ græcũ amineũq; octonis æris ſigula q̃drãtalia uẽderet. Hæc.n.edicti uerba ſũt. Tãta uero uino græco gr̃a erat:ut ſigulæ potiones ĩ uno cõuictu darẽt. Quibus uinis auctoritas fuerit ſua ĩ mẽſa.M.Varro his uerbis tradit. L.Lucullus puer apud pr̃em nũq̃ lautũ cõuiuiũ uidit:ĩ quo plus ſemel græcũ uinũ daret. Ipſe cũ rediit ex aſia milia cadorũ:cõgiorꝫ diuiſit ãplius cẽtũ. C.Cẽſius:quẽ prætorẽ uidĩus:chiũ uinũ ĩ domũ ſuã illatũ dicebat tũ primũ: cũ ſibi cardiaco medicus dediſſet. Hortẽſius ſup.x.cados hæredi reliquit. Hactenus Varro.

DE Liberalitate Cæſaris ĩ uino:& qñ primum gña uini fictitii. Cap.xv.

q QVid ni & Cæſar dictator triũphi ſui cœna uini falerni ãphoras cẽtũ : chii cados cẽtũ ĩ cõuiuia diſtribuit. Idẽ hiſpaniẽſi triũpho chiũ & falernũ dedit. Epulo uero ĩ tertio cõſulatu ſuo falernũ:chiũ:leſbiũ:mamertinũ:quo primũ tpr̃e quattuor gña uini apposita cõſtat. Poſtea ergo alia õnia ĩ nobilitatẽ uenerũt circiter ſeptĩgẽteſimũ urbis ãnũ.

DE Vinis fictitiis. Cap.xvi.

i ITaq; nõ mĩora ĩnumerabilia pene gña ficticii repta multis añ ſæculis:quæ nũc dicẽus õnia ad medicĩæ uſũ ptinẽtia. Omphaciũ quomõ fieret ꝓpter unguẽta dixĩus priore libro. Fit e labruſca:hoc ẽ uite ſilueſtri:quod uocat̃ oenathinũ. Flores eius libris duabus ĩ muſti cado macerari poſt.xxx.dies mutãt̃. Præter hoc radix labruſcæ & acini coria pficiũt. Ii paulo poſtq̃ defloruere:ſigulare remediũ hñt ad refrigerãdũ ĩ morbis corporꝫ ardores gelidiſſĩa(ut ferũt)nata. Pars eorꝫ æſtu morit̃:priuſq̃ reliq q ſolſtitiales dicũt̃. Vniuerſi nũq̃ matureſcũt. Et ſi prius q̃ tota uua matureſcat: ĩcocta det̃ cibo gallinaceo gñi : faſtidiũ gignit uuas appetẽdi. Ficticiorꝫ primũ fit ex ipſo uino:quod uocãt aſſinamõ hoc mõ. Albi muſti ſextarii.xx.aquæ dimidiũ.feruet dõec excoq̃t̃ aquæ mẽſura. Alii marinæ ſextarios decẽ:tãtũdẽ pluuiæ:ĩ ſole.xl.diebus torrẽt. Dãt ægris:qbus uini noxã timent. Proximã fit e milii ſemĩe mat̃o cũ ipſa ſtipula librã & q̃drãtẽ ĩ cõgios duos muſti macerãt. Et poſt ſeptimũ mẽſẽ trãſfuſo. Ex loto arbore frutice herba dictũ ẽ uti quæq; fierẽt. Fit & e pomis quæ dicẽus:ĩterpretationibus nõ niſi neceſſariis additis. Primũq; ei e palmis:quo pthi & ĩdi urũt̃:& oriẽs totus. Maritiarꝫ q̃s uocãt & cycleas modio ĩ aquæ cõgiis tribus macerato expreſſoq;. Sic fit & ſycites e fico:quẽ alii palmiprunũ: alii trocin uocãt. Aut ſi dulce eſſe nõ libeat:pro aqua tãtũdem uinaceorꝫ adiiciũt. Ex cypria fico & acetũ fit præcellens: atq;

alexádrino quoq; melius uinū. Fit & ex ſiliqua ſyriaca:& e piris: maloꝝq; omnibus gñibus. Sed e punicis quod rhoiton uocāt. Et e cornis:meſpilis:ſorbis: moris ſiccis: nucleis pineis. Hi muſto madidi exprimūť. Supiora p ſe mitia. Myrtitē Cato quēadmodū fecerit hoc paulo poſt īdicabīus. Græci uero & alio mō:ramis teneris cū ſuis foliis ī albo muſto decoctis tuſis libra ī tribus muſti cōgiis deferuere faciūt: dōec duo ſupſit. Quod ita ſilueſtris myrti baccis factū ē:myrtidanū uocať.hoc manus tīgunt. Ex iis quæ ī hortis gignūť fit uinū e radice aſparago:mello:origano:apii ſemīe: ābrotono:mētaſtro:ruta:nepeta:ſerpillo:marrubio. Manipulos bīos tūdūt ī cadū muſti: & ſapæ ſextariū:& aquæ marinæ heminā. E napis fit.x.denarioꝝ pōdere ī ſextarios binos muſti addito. Itē e ſcylla radice. Inter flores & roſæ foliis tuſis:ī līteoloq; ī muſtū collaris cū pōduſculo ut ſidat.xl.pōdere denarioꝝ. In ſextarios uicenos muſti: nec añ tres mēſes uaſe apto. Itē ī agro caligo:& aliud e ſilueſtri. Aromatiten quoque īuenio factitatū nō tātū ūguētoꝝ cōpoſitiōe. Prīo ex myrrha:ut dixīus:mox e nardo celtico:calamo:bitumīe:offis ī muſtū:aut dulce uinū deſectis. Alii de calamo:iunco: coſto:nardo:ſyriaco:amomo:caſia:cynnamo:croco palma : agaro : ſimiliter & offa. Apud alios nardi: & malobathri ſex libris ī muſti cōgios duos additis. Qualia nunc quoq; fiūt pipere & melle addito:quæ alii cōdita:alii piperata appellāt. Inuenitur & nectarites ex herba:quā alii menaliō:alii medicā:alii ſymphytō:alii deamoreſtin: alii nectareā uocāt:radice pōderis.xl.denarioꝝ ī ſextarios ſex muſti addita. Sīliter ī līteo. Ex cæteris herbis collatis fit abſīthites ī.xl.ſextariis muſti abſinthii pōtici libra decocta ad tertias ptes:uel ſcopis abſīthii ī uinū additis. Sīliter hyſopites e lycio hyſopo ūciis tribus ī duos cōgios muſti cōiectis aut tuſis ī uinū. Fiūt utraq; & alio mō circa radices uitiū ſato. Sic & helleboriten fieri ex ueratro nigro Cato docet. Sic fit & ſcamonites. Mira uitiū nat́a ſaporē alienū ī ſe trahēdi:q̄lē & ſalicū redolēt patauinoꝝ ī paluſtribus uīdemiæ. Sic & helleboꝝ ſerit́ ī thaſo:aut cucumis ſilueſter:aut ſcamonea:quod uinū ectromatiū uocāt:quoniā abortus facit. Fit & ex herbis:q̄ꝝ nat́a ſuo loco diceť. Eſt & ocha de radice gētianæ:& tragoriano:& dictamo:aſſaro: dauco:elebi:panacea:ſpagora:corīthimo:mādragora:iūco. Vocarūt & ſycinū:& ithacomelin: & lectiſpagiten:quoꝝ iā oblitterata rō ē. Ex fruticū uero gñe cædri utriuſq; cupreſſi: laurus:iuniperi:pini:piri:terebīthi:callini:lētiſci. Baccas aut lignū recēs ī muſto decoquūt. Item chameleæ & chamepityos & chamedryos lignū. Eodē mō & ex flore in cōgiū muſti decē denarioꝝ pōdere addito.

DE Hydromelle & oxymelle. Ca.xvii.

FIt uinū ex aq̄ ac melle tātū. Quīquēnio ad hoc ſeruari cæleſtē iubēt aliq prudētiores. Alii ſtatī ad tertias ptes decoquūt & tertiā mellis ueteris adiiciūt. Deinde xl.diebus canis ortu ī ſole hñt. Alii diffuſa ita decīo die obturār. Hoc uocať hydromel:et uetuſtate ſaporē uini aſſeqť:nuſq̄ laudatius q̄ ī phrygia. Quin et acetū melle tēpabať:adeo nihil ītēptatū ī uita fuit. Oxymel hoc uocarūt:mellis decē libris : aceti ueteris heminis qnq;:ſalis marini libra:aquæ pluuiæ ſextarios qnq; ſufferuefactis decies:mox elutriatis:atq; ita īueteratis. Omnia ab Themiſione ſūmo auctore dānata. Et hercule coactus eoꝝ uſus uideri pōt:niſi ſiqs naturæ opus eſſe credit aromatiten: et ex ūguētis uina cōpoſita:aut ut bibereť genuiſſe ea frutices. Iſta ſūt cognitu iucūda ſolertia humani animi ōnia exqrēte. Nihil qdē ex iis āno durare:præterq̄ quæ uetuſtate ipſa fieri diximus. Et plura ne tricenis qdē diebus non erit dubium.

Prodigioſa gña uini. Cap.xviii.

SVnt et ī uino ꝑdigia. Diciť ī arcadia fieri quod fœcūditatē fœmīs īportet:uiris rabiē. At ī achaia maxīe circa chariniā abigi ptū uino: atq; etiā ſi uuā edār grauidæ:cū differentia ī guſtatu nō ſit. Troeceniū uinū q bibūt : negāť gñare. Thaſios duo gña uini diuerſa facere ꝑdiť. Vnum quo ſōnus cōciliet́:alteꝝ uero quo fugetur. Apud eoſdē uitis theriace uocať : cuius & uinū et uua cōtra ſerpētiū ictus medetur. Libadeos thuris odore:ex q̄ diis ꝓlibant. E diuerſo aſpēdios dānata a feris. Ferūt eā

nec ab alite ulla attigi. Thaſiā uuā ægyptus uocat apud ſe prædulcē quæ ſoluit aluū. Eſt cōtra ī lycia quæ ſolutā firmat. Aegyptus & ecbolinā hēt abortiuos facientē. Vina ī apothecis canis ortu mutāt̄ quædā: poſteaq; reſtituūt̄ ſibi. Sic et maris nauigio: cuius iactatus iis quæ durauerīt: tātū uetuſtatis adiicere ſentit̄: q̄tū habuerīt.

Quibus uinis ad ſacra uti fas nō ſit: et qbus gn̄ibus muſta cōdiāt̄. Cap. xix.

ET quoniā religiōe uita cōſtat: ꝓlibare diis nefaſtū hēt̄ uino præter īputatæ uitis: fulmīe tactæ: quāq; iuxta hoīs mors laqueo pependerit: aut uulneratis pedibus calcata: et quod circūciſis uinaceis ꝓfluxerit: aut ſupne deciduo īmūdiore lapſu aliquo polluta. Itē græca: quoniā aquā hēat. Vitis ipſa quoq; mādit̄ decoctis caulibus ſūmis: q et cōdiūt̄ ī aceto ac muria. Veꝝ et de appatu uini dixiſſe cōuēiat: cum græci priuatī ea præcepta tradiderint: artēq; fecerīt: ſicut Euphronius et Ariſtomachus et Cōiades et Hiceſius. Africa gypſo mitigat aſpitatē: nec nō aliqbus ſui ptibus calce. Græcia argilla aut marmore aut ſale aut mari lenitatē excitat. Italiæ ī pte aliq̄ rabulana pice ac reſīa cōdire muſta: uulgare ē ei: ꝓuīciiſq; finitimis. Anni prioris uina nō nuſq̄ fæce acetoue cōdiūt. Nec nō et ex ipſo muſto fiūt medicamīa. Decoqt̄ ut dulceſcat portiōe uiriū. Nec durare ultra ānuū ſpatiū tale ꝓdit̄. Aliqbus ī locis decoquūt ad ſapas muſta: īfuſiſq; iis ferociā frāgūt. Et ī hoc tn̄ gn̄e & ī ōni alio ſubminiſtrāt uaſa ipſa condimentis picis. Cuius faciendæ ratio proximo dicet̄ uolumine.

DE Picis generibus: & reſinis: & muſtis cōdiēdis: & de aceto & fæce. Cap. xx.

ARboꝝ ſucco manantiū picē reſināq; aliæ ortæ ī oriēte: aliæ ī europa ferūt̄. Quæ ītere aſia utrīq; q̄ſdā hēt. In oriente optimā tenuiſſimāq; terebinthi fundunt. Deīde lētiſci: quā & maſticē uocāt. Poſtea cupreſſi acerrimā ſapore. Liqdā ōnes & tātū reſinā. Craſſiorē uero & ad pices faciēdas cædrus. Arabica reſīa alba eſt: acri odore difficilis coquenti. Iudaica calloſior. Et terebīthi quoq; odoratior. Syriaca attici mellis ſilitudinē hēt. Cypria āncedit ōnes. Eſt autē melleo colore carnoſa. Colophonia præter cæteras fulua: ſi terat̄ alba fit: grauior odore. & ob id nō utūt̄ ea ūguētarii. In aſia quæ fit e picea admodū cādida: ſpagos uocat̄. Reſīa ōnis diſſoluit̄ oleo. Quidā & creta figulinaꝝ hoc fieri arbitrāt̄. Pudetq; cōfiteri: maximū iā honorē eius eſſe ī euellendis a uiroꝝ corporibus pilis. Rō autē cōdiēdi muſta ī prīo feruore q nouē diebus cōplurimum pagit̄: aſpſu picis: ut odor uino cōtīgat: & ſaporis quædā acumina. Vehemētius id fieri arbitrāt̄ crudo flore reſinæ. Excitariq; lenitatē. E diuerſo crapulā cōpeſci: & feritatē nimiā: frāgiq; uirus. Aut ubi pigra lenitas torpeat: uirus addi. Liguriæ maxīe circūpadaniſq; muſtis utilitas diſcernit̄ hoc mō pugnacibus muſtis crapulæ plus īdit̄: lenibus parcius. Sunt q & ex utroq; condiri uelīt. Nec nō alia quæ eſt multa pice nat̄a. Vitiūq; muſto qbuſdā ī locis iteꝝ ſponte feruere: q̄ calamitate cum deferbuit depit ſapor. uappæq; accipit nomē. ꝓbroſū etiā hominū cū degn̄auit aīus. Acetis. n. neqciæ īeſt uirtus magnos ad uſus: & ſīe qs uita mitior degi nō poſſit. Cætero uinoꝝ medicamīs tāta cura ē: ut cinere apud quoſdā ceu gypſo alibi qbus dixīus mōis īſtaurēt̄. Sed cinerē e uitis ſarmētis aut quercu præferūt. Quin & marinā aquā eiuſdē rei gr̄a ex alto peti iubent: ſeruariq; ab æqnoctio uerno: aut certe nocte ſolſtitio & aqlone flāte hauriri: uel circa uīdemiā ſi hauriat̄: decoq. Pix ī italia ad uaſa uino cōdēdo maxīe ꝓbat̄ brutia. Fit e picea reſina. In hiſpania autē e piceaſtris minime laudata. Eſt. n. reſina haꝝ amara & arida & graui odore. Differētiā rōnēq; faciendi ꝓxīo uolumīe demōſtrabīus īter arbores feras. Vitia præter ſupradicta acor: aut fumidū uirus: aut picis aduſtio. Expimētū uero ſi fragmenta ſubluceāt: ac ſub dente lenteſcat acore iucūdo. Aſia picē īdicā maxīe ꝓbat: græcia piericā: Virgilius naricīā. Diligentiores admiſcent nigrā maſticē: quæ ī pōto bituminis ſilis gignit̄: et iris radicē oleūq;. Nā cærā accipientibus uaſis cōptū ē uina aceſcere. Sed trāſfetre ī ea uaſa ī qbus acetū fuerit: utilius q̄ ī ea ī qbus dulce: aut mulſū. Cato iubet uina cōcinnari: hoc enim utit̄ uerbo: cineris lexiui cum defruto cocti pte quadrīgenteſīa pulegii uel ſalis

ſeſqlibra. Inteti et tuſo marmore. Facit et ſulphuris mētionē. Reſinæ uero ī nouiſſis. Sup ōnia addi matureſcente iā uino iubet muſtū: quod ille tortinū appellat: nos intelligīus nouiſſīe expreſſū : et adiici muſtis tīgendi grā coloris: ut pigmentū aliquod uini: atq; ita pīguius fieri. tot ueneficiis placere cogit̃. et miramur noxia eſſe in uitiū inclinantes. Expimentū ē laminæ plūbeæ mutatus in eo colos. Propriū autem inter reliquos liquores uino mulceſcere: aut ī acetū uerti. Extātq; mediciæ uolumina. Et fæx uini ſiccata recipit ignes. ac ſine alimento p ſe flagrat. Cinis eius nitri natā habet: eaſdēq; hēt uires. hoc āplius quo pīguius ſērit̃. DE Cellis uinariis. Cap. xxi.

MAgna et collecto iā uino differentia in cella. Circa alpes ligneis uaſis condunt: circuliſq; cingūt: atq; etiā hyeme gelida ignibus rigorem arcent. Mię dictu: ſed aliq̄do uiſū: ruptis uaſis: ſtetere glaciatæ moles ,pdigii mō: quoniā uini natā nō gelaſcit: alias ad frigus ſtupens tārū. Mitiores plagæ doliis condūt. Infodiūtq; terræ tota: aut ad portionē ſitus. Item cælū præbent. Alibi uero īpoſitis tectis arcent. Tradūt̃q; ad hæc præcepta. Latus cellæ uinariæ aut certe feneſtras obuerti in aqlonem oportere: uel uſq; in exortū æqnoctialem. Sterqlinia et arboꝝ radices ,pcul abeſſe. omniaque odoris euitādi: facillimo ī uina trāſitu. Ficos utiq; et caprificos. Doliis etiā īterualla dari: ne īter ſeſe uitia ſerpāt: cōtagione uini ſemp ociſſīa. Quin et figuras referre. Ventroſa ac patula mīus utilia. Picari oportere ,ptinus a canis ortu. poſtea pfundi marīa aq̄ aut ſalſa: ac leui cinere ſarmenti ea aſpgi : uel argilla aſpſa myrtha ſuffiri: ipſaſq; ſæpius cellas. Imbecilla uina demiſſis ī terrā doliis ſeruāda. Valida expoſitis: nūq̄ īplēda: & quod ſupſit: paſſo aut defruto pūgēdū: admixto croco : pice ueteri: cū ſapa. Sic coopcula dolioꝝ medicāda addita maſtice ac pice. Bruma apiri uetāt : niſi ſereno die. uetāt auſtro flāte: luna ue plena. Flos uini cādidus ,pbat̃. Rubens triſte ſignū ē: ſi nō is uini colos ſit. Itē uaſis īcaleſcentibus: opculiſue ſudātibus. Quod celeriter florere cœperit: odorēq; trahere: nō fore diutinū. Ipſa quoq; defruta ac ſapa : cū ſit cælū ſīe luna: hoc ē ī ſyderis eius coitu neq; alio die coq iubent. Præterea plumbeis uaſis: nō æreis : nucibus iuglādibus additis. Eas. n. fumū excipe. Cāpaniæ nobiliſſīa expoſita ſub diuo ī cadis uerberari ſole luna hymbre ac uētis aptiſſimū uidet̃.

DE Vitanda ebrietate. Cap. xxii.

aAC ſiqs diligētius repuret: ī nulla pte opoſior uita ē: ceu nō ſaluberrimū ad potū aquæ liquorē natā dederit: quo cætera oīa aīantia utūt̃. At nos uinū bibere & iumēta cogimus : tātoq; ope: tāto labore: & īpēdio cōſtat: quod hoīs mentē mutet: ac furorem gignat: milibus ſceleꝝ huic deditis tāta dulcedīe: ut magna ps nō aliud uitæ premiū ītelligat. Quinīmo ut plus capiāus: ſucco frāgīus uires. & alia iritamenta excogitāt̃: ac bibendi cā etiā uenena cōficiūt̃. Alii cicutā præſumentibus: ut bibere mors cogat. Aliis pumicis farinā: & quæ referendo pudet docere. Cautiſſīos ex iis balineis quoq; coq uidēus: exanimeſq; efferti. Iā uero alios lectū expectare nō poſſe: īmo uero nec tunicā. nudoſq; ibi ,ptinus & anhelos īgentia uaſa corripere: uelut ad oſtētatiōem uinū: ac plene īfūdere ut ſtatī euomāt: rurſuſq; hauriāt. idq; ireꝝ tertioq;: tāq̄ ad pdēda uina geniti: & tāq̄ effūdi illa nō poſſīt: niſi p humanū corpus. Ad hæc ptinent pegrinæ exercitatiōes: & uolutatio ī ceno: ac pectoroſa ceruicis repādæ oſtētatio. Per ōnia hæc prædicat̃ ſitis quæri. Iā uero quæ uaſa adulteriis celata? tanq̄ p ſe paꝝ doceat libidīes temulētia. Ita uina ex libidīe hauriūt̃: atq; etiā premio īuitat̃ ebrietas. Et ſi diis placet: emit̃ alius ut uel quārū biberit tātū edat. & preciū uinolētiæ lege accipit. Alius q̄tū alia quæſierit : tātū bibit. Tūc auidi matronā oculi licent̃. Tūc graui ,pdūt̃ marito. Tūc animi ſecreta ,pferūt̃. Alii teſtamēta ſua nūcupāt. Alii mortifera loquūt̃. redituraſq; p iugulū uoces nō cōtinēt : q̄multis ita īteremptis. Vulgoq; ueritas iā attributa uino ē. Interea ut optīe cadat: ſolē orīetē nō uident: ac mīus diu uiuūt. Hīc pallor: & genæ pendulæ: oculoꝝ ulcera: tremulæ manus effūdentes plena uaſa. & quæ ſit pœna præſēs: furiales ſōni: & īqes nocturna. Premiumq; ſummum

ebrietatis libido portentoſa : ac iucūdū nefas. Poſtea die ex ore halitus fetidi.ac fere reꝝ ōniū obliuio:morſq; mēoriæ. Rape ſe ita uitā prædicāt cū priorē diē quotidie ꝑdāt. illi uero & uenientē. Tiberio Claudio prīcipe añ hos.xl.ānos īſtitutū ut ieiuni biberent:potuſq; uini añcederent cibos:externis & hoc artibus: ac medicorū placitis nouitate aliq̄ ſeſe cōmēdātiū. Gloriā hac uirtute parthi quærūt. Famā apud græcos Alcibiades meruit. Apud nos cognomē etiā Nouellius Tricōgius mediolanenſis : ad ꝓconſulatū uſq; e prætura honoribus geſtis: tribus cōgiis (ūde & cognomen illi fuit) epotis uno īpetu: ſpectāte miraculi grā Tiberio prīcipe in ſenecta iā ſeuero: atq; etiā alias ſæuo. Sed ipſa iuuēta ad meꝝ ꝓnior fuerat. Eadēq; cōmendariōe credidere. L. Piſonē urbis romæ curatorem ab eo delectū: q biduo duabuſq; noctibus ꝑpotationē cōtinuaſſet apud ipſū iā prīcipem. Nec alio magis Druſus Cæſar regñaſſe pr̄em Tiberiū ferebat᷑. Tricōgia rata glr̄ia: qñ & hæc ars ſuis legibus cōſtat: nō labaſſe ſermōe: nec leuatū uomitiōe : nō altera corporis pte. Dum biberet matutinas obiſſe uigilias. plurimū hauſiſſe uno potu. plurimū præterea aliis mīoribus addidiſſe. optima fide: nō reſpiraſſe ī hauriendo: neq; expuiſſe: nihilq; ad elidendū ī pauimentis ſomnū ex uino reliqſſe: diligenti ſcito legū cōtra bibendi fallacias. Tergilla Ciceronem. M. F. binos cōgios ſiul haurire ſolitū ipſi obiicit. M. q; Agrippæ a marcido ac temulēto ſcyphū impactū. Etenī hæc ſūt ebrietatis opera. Sed nimiꝝ hanc gloriā auferre Cicero uoluit īterfectori patris ſui. M. Antonio. Is. n. añ eum auidiſſīe apprehenderat hanc palmā: edito etiā uoluīe de ſua ebrietate: quo p̄ocinari ſibi auſus approbauit plane (ut eqdē arbitror) q̄ta p temulētiā mala terraꝝ orbi īruliſſet. Exiguo tp̄e añ prælium acciacū illud uolumē euomuit. quo facile īrelligat᷑ ebrius iā ſāguīe ciuiū: & tāto magis eū ſitiēs. Nāq; & hæc neceſſitas uitiū comitat᷑: ut bibēdi cōſuetudo augeat auiditatē. Scitūq; ē ſcytaꝝ legati: q̄to plus biberīt: tāto magis ſitire pthos. Eſt & occidētis populis ſua ebrietas: fruge madida. Pluribuſq; mōis p gallias hiſpaniaſq;: nomībus aliis: ſed rōne eadē. Hiſpani iā & uetuſtatem ferre ea gñ̄a docuerūt. Aegyptus quoq; e fruge ſibi potus ſiles excogitauit. Nullaq; ī pte mūdi ceſſat ebrietas. Meros qppe hauriūt tales ſuccos: nec diluēdo ut uina mitigāt. At hercule illic tellus fruges parere uidebat᷑. Heu mira uitioꝝ ſolertia īuētū ē quēadmodū aq̄ quoq; īebriaret. Duo ſūt liquores corporibus humanis gratiſſimi: ītus uini: foris olei. Arboꝝ e gñe ābo præcipui. Sed olei neceſſarius. Nec ſegniter uita ī eo elaborauit. Quāto tñ ī potu īgenioſior appebit ad bibēdū gñibus cērūnonagītaqnq;. Si ſpecies uero æſtimet᷑: pene duplici numero excogitatis: tātoq; paucioribus olei. de quo ī ſequenti uolumīe dicēus:

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .XV.

Naturæ frugiferaꝝ arboꝝ. Cap. i.

OLEAM THEOPHRASTVS CELEBERrimus e græcoꝝ auctoribus urbis romæ āno circiter q̄drīgētesīo q̄drageſīo negauit : niſi ītra. xl. milia paſſus a mari naſci. Feneſtella uero ōnino nō fuiſſe ī italia hiſpania atq; africa Tarquinio Priſco regnāte: ab annis populi ro. clxxxiii. Quæ nūc pueīt trās alpes quoq; & ī gallias hiſpaniaſq; medias. Vrbis qdē anno qngēteſīoqnto: Appio Claudio Cæci nepote. L. Iunio cōſſ. olei libræ duodenæ aſſibus ueniere. Et mox anno. dc. octogeſīo. M. Seuius. T. F. ædilis currulis olei denas libras ſigulis aſſibus præſtitit populo ro. p totum

ānum. Minus ea mireť:q ſciat poſt annos.xxii.Cn.Pōpeii.iiii.cōſulatu oleū ꝓuīciis italiā miſiſſe. Heſiodus quoq; ī primis cultū agroꝶ docēdā arbitratus uitā : negauit oleæ ſatorē fructum ex ea ꝑcepiſſe quēq̄ tā tarda tūc res erat. At nūc etiā ī plantariis ferūt.trāſlataꝶq; altero āno decerpūť baccæ. Fabianus negat ꝓuēire ī frigidiſſīs oleā: neq; ī calidiſſīs. Gn̄a eaꝶ tria dixit Virgilius:orchites:& radios:& poſias.Nec deſiderare raſtros aut falcē ullā:aut curā.Sīe dubio & ī iis ſolū maxīe cælūq; referre. Veꝶtñ attōdēť ſicut & uites:atq; etiā īterradi gaudēt. Cōſequēs eaꝶ uindemia ē : arſque uel maior oleo q̄ muſta tēpandi. Ex eadē qppe oliua differūt ſucci. Primū omniū cruda atq; nōdū īchoatæ maturitatis:hæc ſapore præſtātiſſio. Quin & ex ea pr̄a ūda præli laudatiſſīa : ac deīde ꝑ diminutiōes:ſiue(ut nuꝑ īuētū ē)exilibus tegulis pede īcluſo. Quāto maturior bacca:tāto pīguior ſuccus:minuſq; gratus. Optīa autē ætas ad decerpēdū:īter copiā bonitatēq; īcipiēte bacca nigreſcere. Nr̄i uocāt drupas: græci uero drypetas. Cætero diſtat an maturitas illa ī torcularibus fiat:an ramis. Rigua fuerit arbor:an ſuo tātū bacca ſucco:nihilq; aliud q̄ rores cæli biberit.

DE Oleo. Ca.ii.

VEtuſtas oleo tediū affert nō itē ut uino: plurimūq; ætatis annuo ē : prouida ſi libeat ītelligere naťa. Quippe temulentiæ naſcētibus uinis uti neceſſe non eſt. Quinīmo īuitat ad ſeruādū blāda īueterati caries. Oleo noluit parci.fecitq; ueteratū ea neceſſitate ꝓmiſcuū. Et uulgo principatū ī hoc quoq; bono optinuit italia toto orbe:maxīe agro uenafrano:eiuſque ꝑte:quæ licinianū fūdit oleū:ūde & liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguēta hanc palmā dedere accōmodato ipſis odore. Dedit & palatū delicatiore ſētētia. Cætero baccas liciniæ nulla auis appetit. Reliquū certamē īter iſtriæ terrā & beticæ par ē. Vicina bonitas ꝓuīciis:excepto africæ frugifero ſolo. Cæteris totū id naťa cōceſſit. Oleū ac uinū nō īuidit tātū:ſatiſque gloriæ ī meſſibus fecit. Reliq̄ erroris plena:quē ī nulla parte uitæ numeroſiorem eſſe docebimus.

DE Natura oliuæ & oleæ īcipiētis. Cap.iii.

OLiuæ cōſtāt nucleo:oleo:carne:amurca. Sanies ē hæc eius amara. Fit ex aq̄s. Ideo ſiccitatibus minima:riguis copioſa. Suus qdē oliuæ ſuccus ē oleū. idq; præcipue ex īmaturis intelligīus:ſicut de ōphacio docuīus. Augeť oleū ab arcturi exortu ad.xvi.kal.octob.poſtea nuclei īcreſcūt:& caro. Cū ſitiēti hymbres copioſi acceſſere: uitiať oleū ī amurcā. Huius color oliuā cogit nigreſcere. Ideoq; īcipiēte nigricia minimū amurcæ : añ eā nihil. Et error hominū falſus exiſtīantiū maturitatis initiū:quod ē uitio ꝓximū. Deīde ꝙ oleū creſcere oliuæ carne arbitranť:cū ſuccus ōnis in corpus abeat:lignūq; ītus grandeſcat.ergo tū maxīe tiganť. Quod ubi cura multa ſiue hymbribus accidit:oleū abſumiť:niſi ſecuta ſerenitate:quæ corpus extenuet. Omnino.n. ut Theophraſto placet: ē olei cā calor.q̄re & ī torcularibus & iā ī macellis multo igni quæriť. Tertia ē culpa ī parſimonia:quoniā ꝓpter īpēdiū decerpēdi expectať ut decidat oliua. Qui mediū tēpamētū ī hoc ſeruāt:pticis decutiūt cū iīuria arboꝶ ſequētis āni dāno. Quippe oliuātibus lex ātiq̄ſſīa fuit:Oleā ne ſtrīgito:neue uerberato. Qui cautiſſime agunt:harūdīe leui ictu:nec aduerſos pcutiūt ramos. Sic quoq; alternare fructus cogiť decuſſis germinibus. Nec minus ſi expectať ut cadat. Hærendo enim ultra ſuum tēpus:abſumūt ueniētibus alimētū:& detinēt locū. Argumentū ē:ꝙ niſi añ fauoniū collectæ:nouas uires nō reſumūt:& difficilius cadūt. Primū ergo ab autūni colligiť initio ope nō naťa: poſia cui plurimū carnis:mox orchites:qbus olei:poſt radios. Has.n.ociſſīe occupat æſtas:qa ſūt tenerrimæ:& amurca cogit decidere. Differūt uero etiā ī martiū menſē calloſæ contra humorē pugnaces:ob idq; minime:licinia cominia. Cōtra ſergia:quā ſabini regiā uocant:nō añ fauonii flatū nigreſcētes: hoc ē ad.vi.idus febr. Tūc arbitranť eas matureſcere:& quoniā ꝓbatiſſimū fiat ex iis oleū. Accedere etiā rō prauitati uideť. Ferūtq; frigore ſterilitatē fieri:ſicut copiā maturitate:cū ſit illa bonitas nō tp̄ris:ſed gn̄is tarde putreſcentis ī amurcā. Sīlis error collectā ſeruandi in tabulatis:nec priuſq̄ ſudet premendi:cū ōni hora oleū decreſcat:

amurca augeatur. Itaq; uulgo nō amplius ſenas libras ſigulis modiis exprimi dicūt. Amurcæ menſurā nēo agit q̄to eo copioſior repiat̄ ī eodē gn̄e diebus adiectis. Omnino ī uita error publicus: tumore oliuæ creſcere oleū exiſtīantiū: præſertī cū magnitudīe copiā olei nō cōſtare īdicio ſit quæ regiæ uocant̄: ab aliis maiorinæ: & ab aliis bābiæ grādiſſīæ: alioqn minimo ſucco. Et ī ægypto carnoſiſſīs olei exiguū. Decapoli uero ſyriæ pq̄paruæ: nec cappari maiores: carne tn̄ cōmēdāt̄. Quamobcauſā italicis trāſmarinæ præferūt̄ ī cibis: cū oleo uincāt̄. Et ī ipſa italia cæteris picenæ: & ſidicinæ. Sale illæ priuatī cōdiūt̄: & ut reliquæ amurca ſapaue. Necnō aliquæ oleo ſuo & ſine arte ſua cōmēdatiōe puræ īnatāt. Colībades frāgūt̄. eædēq; herbaꝝ uiridiū ſapore cōdiūt̄. Fiūt & præcoces feruenti aqua pfuſæ: quālibet īmaturæ. mirūq; dulcē ſuccum oliuas bibere: & alieno ſapore īfici. Purpureæ ſūt & ī iis & ī uuis ī nigrū colorē trāſeūtibus. Poſiæ ſunt & ſupbæ præter iā dicta genera. Sūt & prædulces p ſe tātū ſiccatæ: uuiſq; paſſis dulciores. Admodū raræ ī africa: & circa emeritā luſitaniæ. Oleū ipſum ſale uīdicat̄ a pīguitudīs uitio. Cortice oleæ cōciſæ odorē accipit. medicatio alia ut uino. Palati gr̄a nulla ē. Nec tā numeroſa differentia. Tribus ut plurimū bonitatibus diſtat. Odor ī tenui argutior: & is rn̄ etiā ī optīa breuis. DE Nat̄a olei. Cap. iiii.

OLeo nat̄a tepefacere corpus: & cōtra algores munire. Eidē feruores capitis refrigerare. Vſū eius ad luxuriā uertere græci uitioꝝ ōniū genitores in gymnaſiis publicādo. Notū ē magīſtatus honori eius octogēis ſeſtertiis ſtrigmēta olei uēdidiſſe. Oleæ honorē romana maieſtas magnū præbuit: t̄mas eqtū idibus iuliis ex ea coronādo. Item mīoribus triūphis ouantes. Athenæ quoq; uictores olea coronant: græci uero oleaſtro olympiæ. DE Cult̄a oliuaꝝ. Cap. v.

NVnc dicent̄ Catonis placita de oliuis. In calido & pīgui ſolo radium maiorem: ſalentinam: orchitem: poſiā: ſergianā: cominianā: albicerā ſeri iubet. Adiicitq; ſigulari prudentia quam eaꝝ īſimis locis optimā eſſe dicāt. In frigido autē & macro liciniā. Pīgui. n. aut feruēti uitiari eius oleū: arborēq; ipſā fertilitate cōſumi: muſco præterea & robore īfeſtari. Spectare olīueta ī fauoniū loco expoſita ſolibus cēſet.

DE Seruādis oliuis: & quomō faciendū oleū. Cap. vi.

NEc alio ullo mō laudat cōdi oliuas optime orchites & poſias q̄ uel uirides ī muria: uel fractas in lētiſco. Oleū q̄acerbiſſimū diu optimū fieri. Cætero q̄primū e terra colligendā. Si īqnata ſit: lauandā. Siccari triduo ſatis eſſe. Si gelent frigora: quarto die premendā. Hāc & ſale aſpgi. Oleū ī tabulato minui: deteriuſq; fieri. Itē ī amurcā: & flagibus. eæ ſūt carnes: & īde fæces. q̄re ſæpius die decapulādū. Præterea conchas & plūbeas cortinas aere uitiari. Feruentibus omnia ea fieri clauſiſq; torcularibus: & q̄minime uentilatis. ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de cā e nucleis ipſaꝝ ignis aptiſſimus: & e cortinis ī labra fūdendū: ut fæces & amurca liquent̄. ob id crebrius uaſa mūdāda. Fiſcinas ſpōgia tergendas: ut q̄maxīe pura ſinceritas conſtet. Poſtea īuentū ut lauarent̄: utiq; feruenti aq̄. ꝓtinus prælo ſubiicerent̄ ſolidæ. ita. n. amurca exprimit̄. mox trapetis fractæ premerēt̄. Iteꝝ premi plus q̄ centenos modios nō ꝓbāt. Fructus uocāt. Quod uero poſt molā primū ē: flos fructus. Tres germiniforos a q̄ternis hoībus nocte & die premi iuſtū ē. DE Oleo factitio Cap. vii.

NOn erat tū factitiū oleū. ideoq; arbitror nihil a Catone dictū. Nūc eius genera plura. Primūq; pſequemur ea: quæ ex arboribus fiūt: & īter illas an̄ omnes ex oleaſtro. Tenue id: multoq; amarius q̄ oleæ: tātū ad medicamentū utile. Sīllimum huic īeſt ex chamelea frutice ſaxoſo nō altiore palmo: foliis oleaſtri: bacciſq;. Proximū fit & e cyci arbore ī ægypto copioſæ. alii ſcrotonē: alii rhibī: alii ſiſamū ſilueſtre appellāt. Ibiq; nō pridē. Et ī hiſpania repēte ꝓuenit: altitudīe oleæ: caule ferulaceo: folio uitiū: ſeīe uuaꝝ graciliū: pallidaꝝq;. Nr̄i eā uocant ricinū a ſīlitudīe ſeminis. Coqt̄ id ī aq̄: īnatanſq; oleū tollit̄. At ī ægypto ubi abundat ſine igni & aqua ſale aſpſū exprimit̄: cibis fedū: lucernis exile. Amygdalinū quod aliq neopum uocant:

ex amaris nucibus atefactis:& ī offā cōtuſis aſpſū aqua & iterꝝ tuſis exprimit᷑. Fit & lauro admixto drupaꝝ oleo. Quidāq; e baccis exptimūt tātū. Alii foliis mō. Alii folio & cortice baccaꝝ. Nec nō ſtiracē addunt:alioſq; odores. Optima laurus ad id latifolia:ſilueſtris:nigra baccis. Sīle ē e myrto nigra. Et hæc latifolia melior. Tundunt᷑ baccæ aſpſæ calida aq̄:mox decoquūt᷑. Alii foliorꝝ molliſſīa decoquūt ī oleo:et exprimūt. Alii deiecta ea ī oleū prius ſole maturāt. Eadē rō et ī ſatiua myrto: ſed præfert᷑ ſilueſtris:mīore ſemīe:quā qdē oxymyrſinē uocāt:alii chamemyrſinē:qa coronæ hēt ſilitudinē. Hæc ē.n.breuis:fruticoſa. Fit et ex citro cupreſſo:nucibuſq; iuglandibus: quod caryinō uocāt. Malis cædri quod cædreleō. Ex grano quoq; gnidio purgato ſeīe et tuſo. Itē lentiſco. Nā et cyprinū:etiā e glāde ægyptia ut fierer odorꝝ cā dictum eſt. Indi etiā ex caſtaneis et ſiſama atq; oriza facere dicūt᷑. Ichthyophagi e piſcibus. Inopia cogit aliqn̄ luminū cā et e platani baccis fieri aq̄ et ſale maceratis. Et oenāthinū fit de ipſa oenāthe:ut ē dictū ī ūguentis. Gleucino muſtū incoq̄t᷑ uapore lento. Ab aliis ſīe igne circundatis uinaceis diebus.xxii.bis ſigulis ꝑmixtis. Cōſumit᷑q; muſtū oleo. Aliq nō ſāſucū tātū admiſcēt:ſed etiā precioſiora odotamēta. Et in gymnaſiis quoq; cōdit᷑ odoribus:ſed uiliſſīs. Fit et de aſphalto : calamo:balſamo:iri:cardamomo:meliloto:nardo:gallico:panace:ſanſuco:helenio : cinnami radice:ōniū ſuccis in oleo maceratis expreſſiſq;. Sic et rhodinū e roſis:iuncinū e iunco:quod ē roſaceo ſillimū. Itē hyoſcyamo:lupinis:& narciſſo. Plurimū autē ī ægypto e raphani ſeīe aut gramine herbæ quod cortinō uocāt. Itē e ſiſama:& urtica:quod agroſtinū appellant. E lilio & alibi fit ſub diuo ſole luna pruina maceratū. Suis herbis cōponūt īter cappadociā & ſeleuciā quod ſeleuticū appellāt:neruis admodū utile. Sicut ī italia e gūmi. E pice fit quod picinū appellant:cū cōcoq̄t᷑ uellenbus ſupra halitū eius expanſis atq; expreſſis. Probatū maxīe e brutia. eſt.n.pīguiſſīa & reſinoſiſſīa. Color oleo fuluus. Spōte naſcit᷑ ī ſyriæ maritimis:quod eleomeli uocant. Manat ex arboribus pīgue:craſſius melle: reſina tenuius : ſapore dulci:& hoc medicis. Veteri quoq; oleo uſus ē ad quædā gn̄a morborꝝ. Exiſtīat᷑ & ebori uīdicando a carie utile eſſe. Certe ſimulacrꝝ Saturni romæ ītus oleo repletū ē.

DE Amurca. Cap.viii.

SVper ōnia autē celebrauit amurcā laudibus Cato. Dolia oleāria cadoſq; illa ībui:ne bibāt oleū. Amurca ſubigi areas terendis meſſibus ut formicæ rimæque abſīt. Quin & lutū pierū & tectoria & pauimēta horreorꝝ frumēti. Veſtiariū etiā cōtra teredīes:ac noxia aīalia amurca aſꝑgi. Seīa frugū ꝑfundi. Morbis q̄drupedū arborꝝ quoq; mederi illa:efficaci ad ulcera īteriora humani quoq; oris. Lora etiā ac coria ōnia & calceamīa:axeſq; decocta ūgi atq; æramēta cōtra eruginē. Coloriſq; gr̄a elegātioris & totā ſuppellectilē ligneā:ac uaſa fictilia ī qs ficū aridā libeat aſſeruare. Aut ſi folia baccaſq; & uirgas myrti aliudue id genus ſīle. Poſtréo ligna macerata amurca nullius fumi tedio ardere. Oleā ſi lābendo capra līgua cōrigerit : depauentq; primo germinatu ſterileſcere auctor ē.M.Varro. Et hactenus de olea atq; oleo.

Pomorum omnium gn̄a et naturæ. Cap.ix.

REliq arborꝝ fructus uix ſpecie figuraue nō mō ſaporibus ſucciſq; totiēs ꝑmixtis atq; īſitis enumerari queūt.

Nucū pineaꝝ gn̄a quattuor. Cap.x.

GRandiſſīs pineis nucibus altiſſīeq; a terra ſuſpēſis:ītus exiles nucleos lacunatis īcludi totis ueſtitos alia ferrugīs tunica : mira naturæ cura molliter ſeīa collocādi. Harꝝ genus alterꝝ tarentinū digitis fragili putamīe auiūq; expoſitū furto ī arbore. Et tertiū apinū picea ſatiua nucleorꝝ cute uerius q̄ putamīe adeo molli ut ſimul mādant᷑. Quartū pityia uocāt e pinaſtris: ſigularis remedii aduerſus tuſſī. In melle decoctos nucleos taurini aqcelos uocāt. Pinea corona uictores apud iſthmū coronāt᷑.

DE Malo cotoneo. Cap.xi.

HIs ꝑxīa amplitudīe mala quæ uocāus cotonea:& græci cydonea ex creta inſula aduecta. Incuruatos trahunt ramos:ꝓhibētq; creſcere patētē. Plura eorū gn̄a.

Chryſomela īciſuris diſtīcta colore ad auꝝ īclīato. Quæ cādidiora nr̄atia cognomīata
odoris præſtantiſſimi. Eſt & neapolitanis ſuus honor. Minota ex eodē gn̄e ſtrutea
odoratius uibrār: ſerotino ꝓuētu. Præcocia uero muſtea. Struteis autē cotonea īſita
ſuū genus fecere muluianū: quæ ſola ex iis uel cruda mandūt̄. Omnia iā & uirorum
ſalutatoriis cubilibus īcluſa ſimulacris noctiū cōſciis īpoſita. Sūt præterea ſilueſtria
pua e ſtruteis odoratiſſīa in ſepibus naſcētia. Mala appellamus quāq̄ diuerſī pſica et
granata: quæ in punicis arboribus nouē geneꝝ dicta ſūt. His acinus ſub cortice ītus.
Lignū illis ī corpore. Nec nō et quædā e piris libralia appellata āplitudinē ſibi pōde/
ris noīe aſſerunt.

DE Perſico gn̄a quattuor. Cap.xii.

SEd perſicoꝝ palma duracinis. Nationum hn̄t cognomem gallica et aſiatica.
Poſt autūnū matureſcūt. æſtate præcocia: ītra.xxx.ānos repta: et prīo denariis
ſingula uenūdata. Supnatia e ſabinis ueniūt: popularia ūdiq;. Pomū innocuū ex/
petit̄ ægris. Preciūq; ſigulis iā triceni nūmi fuere: nullius maiorē. Quod miremur qa
nō aliud fugacius. Lōgiſſīa nāq; decerpto bidui mora eſt. cogitq; ſe uenundari.

DE Pruno gn̄a.xi. Cap.xiii.

i INgens poſtea t̄ba prunoꝝ uerſicolor: nigra: cādicās. Hordearia appellata a co/
mitatu frugis eius. Alia eodē colore ſeriota maioraq; : aſinina cognominata a
uilitate. Sunt & nigra ac laudatiora cerina atq; purpurea. Necnon ab externa gente
armeniaca: quæ ſola & odore cōmēdāt̄. Peculiaris īpudētia nucibus ē īſitoꝝ quæ fa/
ciē parētis: ſuccūq; adoptiōis exhibēt appellata ab utroq; nucipruna. Et hæc autē &
pſica & cerina: ac ſilueſtria ut uuæ autūno cadis cōdita uſq; ad alia naſcētia ætatē ſibi
ꝓrogāt. Reliquoꝝ uelocitas cito miteſcentiū trāſuolat. Nup ī betica malina appel/
lari cœperūt malis īſita & alia amygdalina amygdalis. His ītus ī ligno nucleus amyg/
dalæ ē. nec aliud pomū īgenioſius gemīatū ē. In pegrinis arboribus dicta ſūt dama/
ſcena a ſyriæ damaſco cognomīata: iā pridē ī italia naſcētia grādiore q̄q̄ ligno & exi/
liore carne: nec ūq̄ ī ruga ſiccata qn̄ ſoles ſui deſūt. Sīul dici poſſunt populares eoꝝ
mixtæ quæ & ipſæ nunc cœpe romæ naſci īſitæ ſorbis. In totū q̄dē pſica pegrina etiā
aſiæ græciæque eſſe ex nomīe ipſo appet: atq; ex pſide aduecta. Sed pruna ſilueſtria
ubiq; naſci certū ē. Quo magis miror huius pomi mētiōem a Catone nō hītā: præſer/
tim cū cōdenda demōſtraret quædā etiā ſilueſtria. Nā pſicæ arbores ſero & cū diffi/
cultate trāſiere ut quæ ī rhodo nihil ferāt: quod primū ab ægypto eaꝝ fuerat hoſpiti/
um. Falſum ē uenenata cū cruciatu ī pſis gigni: & pœnaꝝ cā a regibus tranſlata: & in
ægyptum terra mitigata. Id enī de pſea diligentiores tradūt: quæ ī totū alia ē: mixis
rubeſcentibus ſilis. nec extra oriētē naſci uoluit. Eā quoq; eruditiores negauerunt ex
pſide ꝓpter ſupplicia trāſlatā: ſed a Perſeo mēphi ſatā. & ob id Alexādꝝ illa coronari
uictores ibi īſtituiſſe ī honorem attaui ſui. Sēp autē folia hēt & poma ſubnaſcētibus
aliis. Sed pruna quoq; ōnia poſt Catonē cœpiſſe manifeſtum eſt.

DE Diuerſis gn̄ibus maloꝝ gn̄a.xxix. Cap.xiiii.

MAloꝝ plura ſunt gn̄a. De citreis cū ſua arbore dixīus. Medicā autē græci uocāt
patriæ nomīe. Aeq; pegrina ſūt zinzipha & tuberes: quæ & ipſa nō pridē uene/
te ī italiā. Hæc ex africa: illa ex ſyria. Sex. Papinius: quē cōſulē uidīus: prīus utraque
attulit diui Auguſti nouiſſīs tp̄ibus ī caſtroꝝ aggeribus ſata: baccis ſiliora q̄ malis.
Sed aggeribus præcipue decora: quoniā & ītecta iā ſiluæ ſcādunt. Tuberꝝ duo genera.
Cādidū: & a colore ſericū dictū pene pegrina. Sūt ī uno italiæ agro uetonenſi naſcē/
tia quæ lanata appellant̄. lanugo ea obducit. Struteis q̄dē pſiciſq;: plurimis tamen
peculiare nomē dedit nulla alia cōmēdatiōe īſignibus. Reliq̄ cur pigeat noīati īdica/
ræ: cū cōditoribus ſuis æternā ꝓpagauerint mēoriā: tāq̄ ob egregiū aliq̄d ī uita factū.
Ni fallor appebit ex eo īgeniū īſerendi: nihilq; tā puū eſſe quod nō gloriā pere poſſit.
Ergo hn̄t originem a Matio Geſtioq; & Mālio: itē Claudio a q̄bus cotoneo īſito. Ab
Appio e claudia gente appiana ſūt cognomīata. Odor ē his cotoneoꝝ: magnitudoq;.

Sed claudiãis colot tubeus. Ac ne qs id ãbitu ualuiſſe clatitatis & fãliæ putet ſũt & ſceptiana ab ĩuentore libertino ĩſignia rotũdirare. Caro adũcit qriana:& quæ tradit ĩ doliis cõdi ſcãriana. Oĩũ autẽ nuprime adoptata ſũt pua gratiſſimi ſaporis quæ petiſia nomĩãt. Pĩias nobilitauere camerina & græcula. Cætera e cauſis rraxere nomen. Germanitatis cohærẽtia & gemella nũq̃ ſingula ĩ fœtu. A colore ſerica : cognarione melappia: muſtea a celentare miteſcendi. Quæ nũc melimela dicũt a ſapore melleo. Orbiculata ex figura orbis ĩ rotũditarẽ circũacti. Hæc in epiro primũ ꝓueniſſe argumẽto ſũt græci:q epirotica uocãr. Mammaꝝ effigie ortomaſtica. A cõditiõe caſtrari ſeminis:quæ ſpadonia appellãt. Belgemella:a foliis. Foliũ.n.unũ aliqñ & geminum erũpit e latere medio. Celerrime ĩ rugas marceſcũt pãnucea. Srolide tumẽt pulmonea. Sũt qbus ſãguineus ẽ color:origine ex mori inſiru tracta. Cũctis uero quæ fuerũt a ſole pres:rubẽt. Sũt & pua grati ſaporis:atq; etiã acutiora odore: ſilueſtria. Id peculiare ĩptobitatis & acerbitatis cõuitiũ: & uis rãta ut aciem gladii pſtrĩgat. Dacis ferme uiliſſimis nomen:q̃q̃ primis aduentu decerpiq; properantibus.

DE Pyris & inſitorum uarietate. Cap.xv.

EAdẽ cã ĩ piris taxat:ſupba cognomĩe. Patua hæc:ſed ociſſĩa. Cũctis autem cruſtumina gratiſſĩa. Ptoxĩa iis falerna a potu:quoniã tãta uis ſucci abũdat. Lactea hæc uocãt ĩ his:quæ alii colore nigro donãt ſytiæ. Reliquoꝝ nomĩa aliter ĩ aliis atque aliis locis appellãt. Sed cõfeſſis urbis uocabulis auctores ſuos nobilitauere. Decumiana:& ex eo tractũ:quod pſeudodecimianũ uocãr. Dolobelliana lõgiſſimi pediculi. Põponiana cognomĩe mãmoſa:liceriana:ſeuetiana:& quæ ex iis nata ſũt tyranniana lõgitudĩe pediculi diſtãtia. Fauoniana rubra: paulo ſupbis maiora. Lateriana aniciana. Poſt autũnalia acidulo ſapore iucũda. Tiberiana appellãt quæ maxime Tiberio prĩcipi placuere. Colorãt magis ſole : grãdeſcuntq;: alioqn eadẽ eſſẽt quæ liceriana. Pĩiæ nomĩa hñt ſeriſſĩa oĩũ amerina:picẽtĩa:numãtina:alexãdrina:numidiana:græca:& in iis tarentina:ſignina : quæ alii a colore teſtacea appellãr:ſicut onychina purpurea. Ab odore myrrhappia laurea:nardina. A tẽpore hordeatia. A collo ãpullacea & coriolana. Brutæ gẽtiliratis cucurbirana. Acidula ſucci. Incerta nominũ cã ẽ barbaricis uenetiiſq;:quæ colorata dicunt. Regiiſq;: quæ minimo pediculo. Seſſilia prĩciis uoconiis uiridibus oblõgiſq;. Præterea dixit uolema Virgilius a Carone ſũpta: qui & ſemẽtina & muſtea noĩat. Pars hæc uitæ iã pridẽ puẽit ad columẽ:exptis cũcta hoĩbus. Quippe cũ Virgilius ĩſitã nucibus arbutũ:malis plaranũ:ceraſis ulmũ dicar. Nec qcq̃ ãplius excogitari põt:nullũ certe pomũ nouũ diu iã ĩuenit. Neq; oĩa ĩſita miſceri fas eſt:ſicut nec ſpinas ĩſeri:qñ fulgura expirari nõ queũt. Facile quoque gña ĩſita fuerũt:rot fulgura uno ictu ꝓnũciãt. Turbinatior piris figura. In iis ſerotĩa ad hyemẽ uſq; ad matrẽ pendẽt gelu matureſcẽtia. Græca:ãpullacea:laurea:ſicut ĩ malis amerina:ſcãtiana. Cõdũt uero pira ut uuæ:ac totidẽ mõis nõ aliter q̃ ĩ cadis. Præterea quæ pomis ꝓprietas piris quoq; uini. Sĩliter iis ægris medentes ĩ eſcã dãt:ac uino & aq̃ coquũt:atq; pulmẽtarii uicẽ ĩplent:quod nõ alia præter coronea & ſtrutea.

DE Pomis ſeruãdis & uuis. Cap.xvi.

IN uniuerſum uero de pomis ſeruandis præcipit. Pomaria in loco frigido ac ſicco cõtabulari. Septẽtrionalibus feneſtris ſereno die parere. Auſtros ſpecularibus arcere. Aqlonis quoq; afflatu poma derpãte rugis. Colligi mala poſt æqnoctiũ autũnale:neq; añ.xvi.lunã:neq; añ primã horã. Cadiua ſepari ſtramentis:ſtoreis:paleiſue ſuſterni. Rara cõponi:ut limites peruii ſpiritũ æq̃lẽ accipiãt. Amerina maxĩe durare: melimela minime.

DE Cotoneis piris & ſorbis. Cap.xvii.

COtoneis ĩtercluſis ſpiramẽtũ õne adimẽdũ. Aut ĩcoq melle ea:ĩmergiue oportere. Punica aq̃ marina feruẽte ĩdurari:mox triduo ſole ſiccara:ita ne nocturno rore contĩgãt:ſuſpẽdi. Cũ libeat uti:aq̃ dulci plui. M.Varro & ĩ doliis arenæ ſeruati iubet: & immatura obrui terra ĩ ollis fũdo effracto. Sed ſpiritu excluſo:ac ſurculo pice

Sic etiã creſcere amplitudine maiore q̃ poſſint ĩ arbore. Cætera mala foliis ficulneis
præterq̃ cadiuis ſingula conuolui. Ciſtiſque uitilibus cõdi. Vel creta figulinarum
illini. Pira ĩ uaſis fictilibus picatis ĩuerſis obrui ĩter ſcrobes. Tarẽtina ſeriſſime legi.
Anitiana ſeruari & ĩ paſſo. Sorba uero & ĩ ſcrobibus gypſato ꝑculo duũ pedũ terra
ſupĩducta ĩ loco aprico ĩuerſis uaſis. Et ĩ doliis ut uuas cũ ramis ſuſpẽdi. E proximis
auctoribus qdã altius curã petũt. Putãtq; ſtatĩ poma ac uites ad hũc uſũ præcipiũt
decreſcente luna: poſt horã diei tertiã cælo ſereno aut ſiccis a uẽtis. Sĩliter delegi & ex
locis ſiccis: & ãn ꝑfectã maturitatẽ: addito ut luna ĩfra terrã ſit: uuas cũ malleolo ſar-
mẽtiſue duro dẽptis forcipe corruptioribus acinis ĩ dolio picato recẽti ſuſpẽdi: exclu-
ſa õni aura ꝑculo & gypſo. Sic & ſorba & pira illitis õniũ ſurculis pice. Dolia ꝓcul
ab aq̃ eſſe. Quidã ſic cũ palmite ĩ gypſo cõdũt: capitibus eius ſcyllæ ĩfixis utrinque.
Alii etiam uina hñtibus doliis: dũ ne cõtingãt ea uuæ. Aliꝗ mala ĩ patinis fictilibus
fluitantia quo gñe & uino odorem acqri putãt. Aliꝗ õnia hæc ĩ milio ſeruare malũt.
Pleriq; uero ĩ ſcrobe duum pedũ altitudĩs arena ſubſtrata: & fictili ꝑculo: dein terra
ꝑto. Creta qdã etiã figulina uuas illinũt: ſiccataſq; ſole ſuſpendũt: ĩ uſu diluentes
cretã. Eandẽ pomis ĩ uino ſubigũt. Mala uero gñoſiſſĩa eadẽ tõne cruſtãt gypſo uel
cæra. Quæ niſi maturuerint: ĩcremẽto calicẽ rũpũt. Sẽꝑ autẽ ĩ pediculos collocãt ea.
Alii decerpunt cũ ſurculis: eoſq; ĩ medullã ſãbuci abditos obruũt: ut ſupra ſcriptũ ẽ.
Alii ſĩgulis malis pitiſq; ſĩgula uaſa fictilia aſſignant: & ꝑcula eoꝝ picata dolio iteꝝ
ĩcludũt. Nec nõ aliꝗ ĩ floccis capſiſq; q̄s luto paleato illinũt. Alii hoc idẽ ĩ patinis
fictilibus. Aliꝗ & ĩ ſcrobe ſubiecta arena: ita ſicca ꝑiunt: mox terra. Sũt q cotonea
cæra põtica illita melle demergãt. Columella auctor ĩ puteos ciſternaſue ĩ fictilibus
uaſis pice diligenti cura illitis mergi. Liguria maritĩa alpibus ꝓxĩa: uuas ſole ſiccatas
iũci faſciis ĩuoluit: cadiſq; cõditas gypſo ĩcludit. Hoc idẽ græci platani foliis aut uitis
ipſius: aut fici uno die ĩ ũbra ſiccatis: atq; ĩ cado uinaceis ĩterpoſitis. quo gñe coa uua
& bernitia ſeruãt nullius ſuauitati poſtferendæ. Quidã ut has faciãt ĩ cinere lexiuio
tĩgũt ꝓtinus q̃ detraxere uitibus. mox ĩ ſole ſiccãt. tũ foliis ut ſupra dictũ ẽ ĩuolutas
uinaceis ſtipant. Sũt q malũt uuas ĩ ſcobe tamẽtiſue abietis: populi: fraxini ſeruare.
Sũt q ſuſpẽdi ꝓcul malis: ꝓtinuſq; ĩ granariis iubeãt: quoniã optĩe ſit opimẽto pul-
uis pẽſilibus. Cõtra ueſpas remedio ẽ oleo aſꝑgi ex ore: ut de palmis diximus.

DE Ficis gña. xxix. Cap. xviii.

E Reliquo gñe pomoꝝ ficus ãpliſſĩa ẽ. Quædãq; & piris magnitudĩe æmula. De
ægyptiæ cypriæq; miraculis retulĩus ĩter externas. Iudæa rubet oliuæ magni-
tudĩe rotũdior tãtũ ſapore meſpili. Alexãdrinã hãc ibi uocãt: craſſitudine cubitali
ramoſã: materia ualidã: lentã: ſĩe lacte: cortice uiridi: folio tiliæ: ſed molli. Oneſicri-
tus tradit ĩ hyrcania multũ nr̃is eſſe dulciores: fertilioreſq;: utq; modios. cclxx. ſigu-
læ ferãt. Ad nos ex aliis trãſiere gẽtibus chalcidicæ: q̃ꝝ plura gña. Siqdẽ & lydiæ: quæ
ſũt purpureæ. & mamillanæ ſĩlitudinẽ mãmaꝝ hñt. & calliſtrutiæ pti ſapore præſtã-
tiores ficoꝝ õiũ frigidiſſĩæ. Nã de africanis q̄s multi præferũt cũctis magna quæſtio
ẽ: cũ id genus ĩ africã nuperrime trãſierit: pr̃iæ nomẽ optinẽt. Nã alexãdrinæ enixiores.
Cãdicãs retina cognomĩe delicata. Nigra & rhodia ẽ: & tyburtina de præcocibus. Sũt
& auctoꝝ nomĩa iis. Liuiæ põpeiæ ſiccatæ hæ ſolæ ĩ ãnuos uſus aptiſſĩæ cũ mariſcis:
& q̄s arũdinei folii macula uariat. Eſt & herculanea: & albicerata: & aratia alba: pedi-
culo minimo latiſſĩa. Prĩo autẽ ꝓuẽit porphyritis lõgiſſĩo pediculo. Comitat̃ eam e
minimis & uiliſſĩs popularis dicta. Contra nouiſſĩa ſub hyeme maturat̃ chelidonia.
Sũt præterea eædẽ ſerotinæ & præcoces biferæ alba ac nigra cũ meſſe uĩdemiaq; matu-
reſcẽtes. Serotinæ et a corio appellatæ duro. Ex chalcidicis q̃ꝝdã trifero ꝓuentu. Ta-
renti tãtũ prædulces naſcũt̃ q̄s uocãt onas. Cato de ficis ſerẽdis ita mẽorat. Ficus ma-
riſcas ĩ loco cretoſo aut aperto ſerito. In loco autẽ craſſiore aut ſtercorato africanas: ſed
et herculaneas: ſagõtinas: hybernas: telianas atras pediculo lõgo. Poſtea tot ſubiere

nomía atq; gña:ut uel hoc ſolũ æſtĩantibus appeat mutatã eſſe uitã. Sũt et hybernæ qbuſdã ꝓuincíis:ſicuti meſiæ:ſed arte nõ natá. Paruaꝝ genus arboꝝ poſt autũnum fimo cõtegũt: deprehẽſaſq; ĩ his hyeme groſſos. quæ mitiore cælo refoſſæ cũ arbore atq; in lucẽ remiſſæ nouos ſoles alioſq; q̃ qbus uixere:auidæ tã q̃ iteꝝ natæ accipiũt.et cũ ueniẽtiũ flore matureſcũt:alĩeo præcoces ãno:ĩ tractu uel gelidiſſĩo. Sed a Catone appellata iã tũ africana ammonet et africe ad ĩgens documẽtũ uſo eo pomo. Nanq; pnĩciali odio carthaginis flagrãs:nepotũq; ſecuritatis ãxius:cũ clamaret ĩ omni ſẽatu carthagĩẽ delẽdã:attulit quodã die ĩ curia præcocẽ ex ea ꝓuĩcia ficũ.Oſtẽdẽſq; pr̃ibus: Interrogo uos ĩqt qñ hoc pomũ dẽptũ putatis ex arbore?Cũ ĩter õnes recens eſſe conſtaret. Atq tertiũ ĩqt añ diẽ ſcitote decerptũ carthagĩe:tã ꝓpe a muris hẽmus hoſtẽ. Statĩq; ſũptũ ẽ punicũ tertiũ bellũ:quo carthago deleta eſt. Quãq̃ Catone ãno ſequẽte rapto. Quid primũ ĩ eo miremur?Cutã ĩgenii?an occaſionẽ fortuitã? celeritatẽq; curſus?an uehementiã uiri?Sup õnia eqdẽ ẽ quo nihil eqdẽ duco mirabilius:tãtã illã urbẽ & de terraꝝ orbe p.cxx.ãnos urbis æmulã unius pomi argumento euerſã. Quod nõ trebia aut thraſimenus: nõ cãnæ buſto ĩſignes romãi noĩs pficere potuere. Nõ caſtra punica ad tertiũ lapidẽ uallata.portæq; colinæ adeq̃ rãs ipſe Annibal tanto ꝓpius carthaginẽ pomo Cato adiri monuit. Colit̃ ficus arbor ĩ foro ipſo ac comitio romæ nata ſacra fulguribus ibi cõditis. Magiſq; ob mẽoriã eius quæ nutrix fuit Romuli ac Remi cõditoris appellata:quoniã ſub ea ĩuẽta ẽ lupa ĩfãtibus præbẽs rumen: ita.n.uocabãt mammã. Miraculo ex ære iuxta dicato tãq̃ in comitiũ ſpõte trãſiſſet. Adacto nauigio ilico areſcit. Rurſuſq; cura ſacerdotũ ſerit̃. Fuit & añ Saturni ædem urbis anno ducẽteſĩo ſexageſĩo ſublata ſacro a ueſtalibus facto cum Siluani & Iſidis ſimulacꝛ ſubuerteret̃. Eadẽ autẽ fortuito ſato adiuuit ĩ medio foro:q̃ſi ſidẽtia ĩpeni fundamẽta oſtẽto fatali. Quæ Curtius maxĩs bonis hoc ẽ uirtute ac pietate ac morte præclara expleuerat. Aeq; fortuita eodẽ loco ẽ uitis atq; olea ũbræ gr̃a:ſedulitate plebeia ſatæ. Ara inde ſublata gladiatorio munere diui Iulii:quod nouiſſĩe pugnauit in foro. Admirabilis ẽ pomi huiuſce feſtinatio unius ĩ cũctis ad maturitatẽ ꝓperãtis arte naturæ.

DE Caprifico & caprificatione. Cap.xix.

CAprificus e ſilueſtri gñe ficus nũq̃ matureſcẽs:ſed quod ipſa nõ hẽt aliis tribuens: quoniam ẽ naťalis caꝝ trãſitus:atq; e putreſcẽtibus idẽtidẽ gñatur aliqd. Ergo culices parti fraudati alimẽto ĩ m̃re : hoc ẽ putri eius tabe ex q̃ nati ad cognatam uolãt.morſuq; ficoꝝ crebro hoc ẽ auidiore paſtu aperiẽtes ora eaꝝ:atq; ita penetrãtes intus ſolẽ pr̃io ſecũ ĩducũt.cerealeſq; auras ĩmittũt fonbus apr̃is.mox lacteũ hũorẽ: hoc ẽ ĩfãnã pomi abſumũt:quod fit & ſpõte. Ideoq; ficetis caprificus pmittit̃ ad rõẽ uẽti:ut flatus euolãtes ĩ ficos ferat. Inde reptũ:ut illatæ quoq; aliunde:& ĩter ſe colligatæ ĩiicerẽt̃ fico.quod ĩ macroſo & aqlonio ſitu nõ deſideraẗ: quoniam ſpõte areſcũt:loci ſitu. rimiſq; eadẽ quæ culicũ opa cã pficit. nec nõ ubi multus puluis: quod euẽit maxĩe frequenti uia appoſita. Nãq; & pulueri uis ſiccãdi:ſuccũq; lactis abſorbẽdi:quæ rõ puluere & caprificatiõe hoc quoq; præſtat:ne decidãt abſũpto humore tenero:&cũ q̃dã fragilitate põderoſo. Ficis mollis õnibus tactus: maturis frumẽta ĩtus. Succus matureſcẽtibus lactis:pcoctis mellis. Seneſcũt ĩ arbore. Anuſq; diſtillãt. Gũmi lachrymã ſiccãt. Honos laudatas ſeruat ĩ capſis. Ebuſo ĩſula præſtantiſſimas ãpliſſĩaſq;:& mox in marrucinis. At ubi copia abũdat ĩplent̃ orcæ:ĩ aſia cadi: aut in ruſpina africæ urbe:paniſq; ſimul & obſonii uicẽ ſiccatæ ĩplent. utpote cũ Cato cibaria ruris opariis iuſta ceu lege ſãciens minui iubet p fici maturitatẽ : cum & obſonii uicẽ hẽ.it recentes ficus. Salis ſiccatis & caſei loco ueſci nup excogitatũ ẽ. Ex hoc gñe ſũt ut diximus caſtaneæ & caricæ.quæq; cõſcendenti nauĩ aduerſus parthos omẽ fecere. M.Craſſo uenales prædicantis uoce cauneæ. Omnia hæc ĩ albẽſe rus e ſyria ĩtulit .L.Vitellius q poſtea cenſor fuit:cũ legatus ĩ ea ꝓuĩcia eſſet:nouiſſĩs Tiberii Cæſaris temporibus.

DE Meſpilis & eoꝝ gñibus tribus. Cap.xx.

MAlorum piroꝝq; gn̄i adnumerent̄ iure meſpila atq; ſorba. Meſpilis tria genera.
Anthedō:ſetania. Tertiū degn̄at. Anthedōi tametſi ſilius ē quod gallicū uocāt:
ſetaniæ tn̄ maius pomū:candidi uſq; acini:molliore ligno. Anthedoni cæteris minus
pomū:ſed odore præſtātius;& quod diutius ſeruet̄. Arbor ipſa de āpliſſis. Folia anq̄
decidāt:rubeſcunt. Radices multæ atq; altæ:& ideo inextirpabiles. Nō fuit hæc arbor
in italia Catonis æuo. DE Sorbis gn̄a q̄ttuor. Cap.xxi.

SOrbis q̄druplex differentia. Aliis enim eorum rotunditas mali. aliis t̄oinatio
piri. aliis ouata ſpecies:ceu maloꝝ aliqbus. Hæc obnoxia acri odore & ſuauitate
iucunda. Cæteris uini ſapor. Generoſiſſima quibus circa pediculos folia. Quartum
genus torminale appellāt:remedio tantū probabile:aſſiduum prouentu: minimūq;
pomo:arbore diſſimili:foliis pene platani. Non ferunt ante trimatum. Ex ullo gn̄e.
Cato & ſorba ſapa condi iubet. Ab iis locum amplitudine uindicauerunt quæ ceſſere
auctoritati. DE Nuce iuglande. Cap.xxii.

NVces iuglandes q̄q̄ & ipſæ nuptialium feſcenninorum comites:multum pineis
minores uniuerſitate.eædemq; portiōe ampliores nucleo. Nec nō & honor his
naturæ peculiaris:gemino ptotectis operimēto:puluinati primum calicis:mox lignei
putaminis. Quæ cauſa eas nuptiis fecit religioſas tot modis fœtu munito. quod eſt
ueriſimilius:q̄ quia cadendo tripudium ſōnumue faciant. Et has e pſide a regibus
tranſlatas indicio ſunt græca nomina. Optimum quippe earum genus perſicū atq;
baſilicon uocant. Et hæc fuere prima nomina. Carion a capitis grauedine ptopter
odoris grauitatem cōuenit dictum. Tinguntur cortice earum lanæ:& ruffat̄ capillus
primū prodeuntibus nucleis. Id compertum infectis tractatu manibus. Pingueſcūt
uetuſtate. Sola differentia generum in putamine duro fragiliue & tenui:ac craſſo lo/
culoſo & ſimplici. Solum hoc pomum natura compactili operimenro clauſit. Nāq;
ſunt bifidæ putaminum carinæ. Nucleorumq; illis quadriptita diſtinctio lignea īter/
curſante membrana. Cæteris quicquid eſt ſolidum eſt:ut in auellanis & ipſo nucum
genere:quas antea abellinas patrio nomine uocabant. In aſiam græciamq; e ponto
uenere:& ideo ponticæ nuces uocāt̄. Has quoq; mollis protegit barba. Sed putamini
nucleiſq; ſolida rotunditas ineſt. Eæ & torrentur. ūbilicus illis intus in uētre medio.
Tettia ab iis natura amygdalis:tenuiore ſed ſimili iuglandium ſummo operimento.
Item ſecundo putaminis. Nucleus diſſimilis latitudine:& acriore callo. Hæc arbor
an fuerit in italia Catonis ætate dubitatur:quoniam græcas nominat:quas quidam
& in iuglandium genere ſeruant. Adiicit præterea auellanas : & galbas : præneſtinas
quas maxime laudat. & conditas ollis ī terra ſeruari uirides tradit. Nunc thaſiæ &
albenſes celebrant̄ : & tarentinaꝝ duo genera : fragili putamine:ac duro : quæ ſunt
ampliſſimæ:& minime rotundæ. Præterea molluſcæ putamen rumpentes. Sunt qui
honori nomen interpretentur:& Iouis glandem eſſe dicunt. Nuper conſularem uiꝝ
audiui biferas & iuglandes nuces ſe habere profiterem. De piſtaciis & ipſi rettulius.
Et hæc autem idem Vitellius in italiam primus intulit eodem tempore. Simulque ī
hiſpaniam Flaccus Pompeius eques romanus:qui cum eo militabat.
DE Caſtaneis gn̄a octo. Cap.xxiii.

NVces uocamus & caſtaneas:q̄q̄ accommodatiores glandium generi. Armatum
iis echinato calice uallum:quod inchoatum glandibus. Mirumq; uiliſſia eſſe
quæ tanta occultauerit cura naturæ. Trini quibuſdam partus ex uno calice : cortexq;
lentus. Proxima uero corpori membtana:& in iis & in nucibus ſaporem ni detrahat̄
infeſtat. Torrere has in cibis gratius modulantū:laturas præſtanti ieiunio fœminarū
quandam imaginem panis. Sardibus eæ prouenere primum. Ideo apud græcos ſar/
dianos balanos appellant. Nam diuus Tibetius poſtea balanum nomen impoſuit
excellentioribus ſatu factis. Nunc plura earum genera. Tarentinæ faciles:nec opoſo
ſunt cibo:planæ figura. Rotundior quæ balanitis uocat̄:purgabilis maxime:& ſpōte

ꝓſiliens. Puta & plana eſt ex eis & ſalariana. Tarētina minus tractabilis. Laudatior corelliana & ex ea facta : quod dicemus ī inſitis meterana quā rubens cortex præfert triāgulis & populanbus nigris:quæ coctiuæ uocant. Pꝛ̄ia laudatiſſīs tarentū: et ī cā/ pania neapolis. Cæteræ ſuū pabulo gignūt:ſcrupuloſæ corticis:ītra nucleos quoque rumīatiōe. DE Siliqs & carnoſis pōis et motis:et de acinis et baccis. Ca.xxiiii.

H Aud ꝓcul abeſſe uidēt et prædulces ſiliquæ:niſi ꝙ ī his cortex ipſe mādit. Di/ gitoꝝ hoīs lōgitudo illis:et interī falcata pollicari latitudīe. Glādes inter poma numerari nō poſſūt. Quāobrē ī ſua natā dicēt. Reliq̄ carnoſi ſūt gn̄is.eaq; baccis at/ que carnibus diſtāt. Alia acinis caro: alia motis:alia unedonibus:et alia acinis inter cutem ſuccumque : alia mixis:alia baccis : ut oliuis. Moris ſuccus in carne uino/ ſus:trini colores:cādidus prīo:mox rubēs:maturis niger. In nouiſſīs florēt. Inter pri/ ma matureſcūt. Tīgūt manus ſucco. Maturæ ruūt : acerbæ minimū. In hac arbore ingenia ꝓfecerūt:nec nomībus:nec īſitis:nec alio mō q̄ Pōpeii. Magnitudīe differūt mora oſtienſia:et thuſculana. Romæ naſcūt et ī rubis:multū differēte callo. Aliud corpus eſt et terreſtribus fragis.aliud cōgeneri eoꝝ unedoni:quod ſolū pomū ſimile frutici terræq; gignit. Arbor ipſa fruticoſa. fructus āno matureſcit.piterq; floret ſub/ naſcēs.& prior coqt. Mas ſit an fœmīa ſterilis īter auctores nō cōſtat. Pomū ihono/ rū:ut cui nomē ex argumento ſit:unum tātū edēdi. Duobus tñ hoc noībus appellāt græci comaron & memecylō.ex quo apparet totidē eſſe gn̄a & apud nos. Alio nomine arbutus uocat. Iuba auctor ē:qnq̄genū cubitoꝝ altitudīe ī arabia eſſe eas. Acinorū quoq; magna ē differentia. Primū īter uuas ipſas callo:teneritate:craſſitudīe:īteriore ligno aliis puo:& aliis etiā gemīo:q minime feraces muſti. Pluriū uero differūt hede/ ræ ſābuciq; acini. ī figura etiā punici āguloſi qppe ſoli:nec cutis ulla ſīgulis : præter cōmunē quæ ē cādida:totiſq; ſuccus & caro ē iis præcipue qbus puulū ī eſt ligni. Ma/ gna & baccis differētia. aliæ nāq; ſūt oliuis:lauris:& alio mō loto:cornis:alia myrtis: lētiſco. Aqfolio.n.ac ſpinæ ſine ſucco. Medioq; etiā nūc gn̄e īter baccas acinoſq; ce/ raſis. Pomū iis prīo cādidū:& fere ōnibus baccis.mox aliis uireſcit : ut oliuis lauris. Rubet uero moris:ceraſis:cornis. Deīde nigreſcit moris:ceraſis:oliuis.

DE Ceraſis gn̄a octo. Cap.xxv.

C Eraſī añ uictoriā mithridaticā.L.Luculli nō fuere in italia. At urbis āno ſexcē/ teſīo octogeſīo is primū uexit e pōto.āniſq;.cxx.trās oceanū ī britāniā uſq; p/ uenere. Eadē ut dixīus ī ægypto nulla cura potuere gigni. Ceraſeoꝝ aproniana ma/ xie rubēt.Nigerrima ſūt:ut actia. Cæciliana uero & rotūda. Iulianis gratus ſapor: ſed pene tātū ſub arbore ſua:adeo teneris:ut geſtatū nō tolerēt. Prīcipatus duracinis: quæ cāpania plyniana appellat. In belgica uero luſitanis. In ripis etiā rheni. Tertius ūs colos e nigro ac rubēti uiridiq; ſīlis matureſcētibus ſēp. Minus qnquēnio eſt : ꝙ ꝓdiere quæ uocāt laurea:nō īgratæ amaritudīs īſitæ ī lauro. Sūt & macedonica puæ arboris:ratoq; tria cubita excedētis:& minore etiā nūc frutice chameceraſi. Inter prīa hoc e pomis colono gratiā ānuā refert. Septētriōe frigidiſq; gaudet. Siccat etiā ſole. Cōdirq; ut oliua cadis. DE Corno & lentiſco. Cap.xxvi.

Q Væ cura & cornis atq; lētiſco adhibet:ne qd nō hoīs uētri natū eſſe uideat. Mi/ ſcēt ſapores:& alio aliuis placere cogit. Miſcēt uero & terræ cæliq; tractus. Inq; alio cibi gn̄e īdia aduocat. In alio ægyptus:creta:cyrene: ſīgulæq; terræ. Nec ceſſat in ueneficiis uita:dū mō ōnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natā.

DE Gn̄ibus ſuccoꝝ:& de odore. Cap.xxvii.

I Nterī quæ ſūt cōmunia et pomis:ōnibuſq; ſuccis ſapoꝝ gn̄a tredecī reperiunt. Dulcis:ſuauis: pinguis : amarus: auſterus:acer:acutus:acerbus:acidus:ſalſus. Præter hæc tria gn̄a ſūt:mirabili maxīe natā. Vnū ī quo plures piter ſētiūt ſapores: ut uinis. nāq; ī iis et auſterus et acutus et dulcis et ſuauis:ōnes alieni. Alteꝝ ē genus ī quo ſit et alienus qdē:ſed et ſuus qdā et peculiaris:ut ī lacte. Siqdē ineſt ei quod tñ

iute diri nõ põt dulce et pĩgue et ſuaue: optinẽte lenitate: quæ ipſa ſuccedit ĩ ſaporis
uicẽ. Nullus hic aqs: ne ſuccus q̃dẽ: ut tñ eo ipſo fiat aliqs: ac ſuũ genus faciat. Sẽti-
ri q̃dẽ aquæ ſaporẽ ullũ: ſuccũue uitiũ ẽ. Magnũ his oĩbus ĩ odore momẽtũ & ma-
gna cognatio q & ipſe nullus ẽ aqs: aut ſi ſentit̃ omnino uitium eſt. Miꝝ tria naturæ
præcipua elemẽta ſine ſapore eſſe ſĩe odore ſine ſucco: aqua: aer: ignis.

DE Succis fructuũ & arboꝝ: et coloribus & odoribus: & natã pomoꝝ: & de cõmẽ-
datione fructuum. Cap. xxviii.

ERgo ſuccoꝝ uinoſus piro moro myrto. Minime quod miremur uuis. At pin-
guis oliuæ: lauro: nuci iuglãdi: amygdalis. Dulcis uuis: ficis: palmis. Aquoſus
prunis. Magna ẽ & in colore ſucci differentia. Sãguineus moris: ceraſis: cornis: uuis
nigris. Idẽ albis candidus. Lacteus ĩ capite ficis: in corpore nõ itẽ. Spumeus malis.
Nullus pſicis: cũ præſertĩ duracĩa abũdẽt ſucco. Sed qs eius ullũ dixerit colorẽ? Sua
& ĩ odore miracula. Malis acutus: pſicis dilutus: dulcibus nullus. Nã & uinũ tale ſĩe
odore. Tenue odoratius. Multoq; celerius talia ad uſũ ueniũt: q̃ pĩguia. Quæ odo-
rata: nõ eadẽ ĩ guſtu tenera: q̃a nõ ſũt pariter odor & ſapor. Quãobrẽ citreis odor acer-
rimus: ſapor aſperrimus: quadãtenus & cotoneis. Nulluſq; odor ficis. Et hactenus ſit
ſpecies ac gñ̃a pomoꝝ. Natãs arctius colligi par ẽ. Alia ſiliqs gignũt̃: ipſis dulcibus:
ſemẽq; cõplexis amaꝝ. Cũ ĩ pluribus ſeĩa placeãt: ĩ ſiliq̃ dãnẽt. Alia baccis q̃ꝝ intus
lignũ & extra caro: ut oliuis: ceraſis. Aliq̃ꝝ ĩtus baccæ foris lignũ: ut ĩ iis quæ ĩ ægyp-
to dixĩus gigni. Quæ baccis natã eadẽ & pomis. Alioꝝ ĩtus corpus & foris lignũ: ut
nucũ. Aliis foris corpus: ĩtus lignũ ut pſicis & prunis. uitiũq; cĩctũ fructu: cũ fruc-
tus alibi muniat̃ uitio. Putamĩe claudũt̃ nuces: corio caſtaneæ. Detrahitur hoc iis.
At ĩ meſpilis mãdit̃. Cruſta tegũt̃ glãdes: cute uuæ: corio & mẽbrana punica. Car-
ne & ſucco mora cõſtant: cute & ſucco ceraſi. Quædã ſtatĩ a ligno recedũt: ut nuces
& palmæ. Quædã adhærẽt: ut oliuæ: lauroq;. Quoꝝdã gñi utraq; ẽ natã: ut perſicis.
Etenĩ duracinis adhæret corpus. e lignoq; auelli neq̃t: cũ in cæteris facile ſepet̃. Qui-
buſdã nec ĩtus nec extra lignũ: ut ĩ palmaꝝ gñe. Aliquoꝝ lignũ ipſũ in uſũ & pomi
uicẽ ut gñ̃a mixis: quã ĩ ægypto gigni dixĩus. Quorũdã extra gemina geminãt̃ uitia:
ut ĩ caſtaneis: amygdalis: nucibuſq; iuglãdibus. Quorũdã natã trigemina ẽ: corpus:
deĩde lignũ: rurſuſq; ſemẽ ĩ ligno: ut pſicis. Quædã ĩter ſe dẽſa: ut uuæ: ſorba quæ
ramos circũdata ex õni pte uuaꝝ mõ degrauãt. Alia rara ut ĩ pſicis. Quædã alio con-
tinẽt̃: ut granata. Dependẽt alia pediculis ut pira: alia racemis ut uuæ palmæ: alia &
pediculis & racemis ut hederæ ſãbuci. Alia ramo adhærent ut ĩ lauro: quædã utroq;
mõ ut oliuæ. Nã & breues pediculi & lõgi. Quædã uaſculis cõſtãt ut punica et meſ-
pila: lothoſq; ĩ ægypto: et euphrate. Iã uero diuerſa grã et cõmendatio. Carne pal-
mæ placẽt. Cruſta thebaicæ. Succo uuæ & caricæ. Callo pira ac mala. Corpore melime-
la. Mora cartilagĩe. Nuclei grano. Quædã ĩ ægypto cute caricæ. Detrahit̃ hæc ficis ui-
rẽtibus ut putamẽ. Eadẽ ĩ ſiccis maxĩe placet. In papyris & ferulis ſpĩaq; alba: caulis
ipſe pomũ ẽ. Sũt et ficulni caules. In fruticoſo gñe cũ caule capparis. In ſiliqs uero
quod mãdit̃: qd niſi lignũ ẽ? Nõ omittenda ſeĩs eaꝝ ꝓprietas. Nã neq; corpus neq;
lignũ nec cartilago dici põt: neq; aliud nomẽ ĩuẽit.

DE Myrto gñ̃a eius. xxix. Cap. xxix.

SVccoꝝ natã præcipuã admirationẽ ĩ myrto hẽt: q̃ñ ex una õĩũ olei uiniq; bina
gñ̃a fiũt. Itẽ myrtidanũ ut dixĩus. Et alius uſus baccæ fuit apud ãtiquos: ãnq̃
pip repiret̃: libr optĩẽs uicẽ. Quodã etiã gñoſi obſonii noĩe ĩde tracto: quod etiã nũc
myrtatũ uocat̃. Eadẽq; origine aproꝝ ſapor cõmendat̃: pleꝝq; ad ĩtictus additis myr-
tis. Arbor ipſa in europa tetriore cælo quod e cerauniis mõribus ĩcipit: primũ celcei:
in Elpenoris tumulo uiſa tradit̃. Græcũq; ei nomẽ remanet: quo pegrinã eſſe appet.
Fuit ubi nũc roma ẽ: iã tũ cũ cõderet̃. Quippe ita tradit̃ myrtea uerbena romanos ſa-
binoſq; cũ ꝓpter raptas uirgines dimicare uoluiſſẽt: depoſitis armis pacificatos in eo

loco:q nunc ſigna Veneris cluacinæ hēt. Cluere enī ātiq pugnare dicebant. Et in ea quoq; arbore ſuffimenti genus hēt᷑. Ideo tn̄ electa: quoniam cōiūctioni et huic arbori præeſt Venus. Haud ſcio an primæua etiā ōniū ī locis publicis romæ ſata ſit: fatidico qdē et mēorabili augurio. Inter ātiqſſīa nāq; delubra hēt᷑ Quirini hoc ē ipſius Romuli. ī eo ſacræ myrti fuere duæ an̄ ædē ipſā ꝑ longū tēpus. Altera pr̄icia appellata: altera plebeia. Pr̄icia multis ānis prævaluit. Flacceſcēte plebeia exuberās ac læta: q̄diu ſenatus quoq; floruit: illa uigens. Plebeia torrida ac ſq̄lida. Quæ poſtq̄ eualuit flacceſcēte pr̄icia marſico bello: lāguida auctoritas patꝵ facta ē: ac paulatī ī ſterilitatē emarcuit maieſtas. Quī & ara uetus fuit Vēeri myrteæ: quā nūc myrtiā uocāt. Cato tria gn̄a myrti ꝓdidit. Cādidā nigrā: cōiugalē: fortaſſis a cōiugis ex illo cluacīæ gn̄e. Nūc & alia diſtīctio ſatiuæ aut ſilueſtris: & ī utraq; latifoliæ. In ſilueſtri ꝓpria oxymyrſine. Satiuaꝵ gn̄a topiarii faciūt. Tarētiā folio minuto: nr̄atē patulo: exoticā dēſiſſio: ſenis folioꝵ uerſibus. hæc nō ē ī uſu. ramoſa utraq; alia. Cōiugalē exiſtīo nūc nr̄atē dici. Myrtus odoratiſſīa ē ī ægypto. Cato docuit uinū fieri e nigra: ſiccata uſq; ī ariditatē ī umbra: atq; ita mulſo īdita. Si nō ſiccēt᷑ baccæ oleū gigni. Poſtea cōptū & ex alba uinū fieri albū: duobus ſextariis myrti tuſæ ī uini tribus heminis maceratæ: expreſſæq;. Folia & ꝑ ſe ſiccant᷑ ī farina ad ulceꝵ remedia ī corpore humano leniter mordaci puluere: ac refrigerādis ſudoribus. Quinīmo oleo quoq; miꝵ dictu ineſt qdam uini ſapor: ſimulq; pīguis liquor præcipua ui ad corrigenda uina: ſaccis an̄ ꝑfuſis. Retinet qppe fæcē: nec præter puꝵ liquorē trāſire patit᷑. datq; ſe comitē præcipua cōmēdatiōe liq̄to. Virgæ quoq; eius geſtatæ mō uiatori ꝓſūt in lōgo itinere pediti. Quin & uirgæ ānuli exptes ferri īguinū tumori medēt᷑. Bellicis quoq; ſe rebus inſeruit: triūphanſq; de ſabinis Poſtumius libertus ī cōſulatu: q prius ōniū ouās īgreſſus urbē ē: quoniā rē leuiter ſīe cruore geſſerat: myrto Veneris uictricis coronatus īceſſit: optabileq; arborē etiā hoſtibus fecit. Hæc poſtea ouantiū fuit corona: excepto. M. Craſſo q de fugitiuis & ſpartaco laurea coronatus īceſſit. Maſſurius auctor ē: curru quoq; triūphātes myrtea corona uſos. L. Piſo tradit Papyriū Maſonē: q prius ī mōte albano triūphauit de corſis myrto coronatū ludos cyrcēſes ſpectare ſolitū. Auus maternus africani ſequētis hic fuit. M. Valerius duabus coronis utebat᷑ laurea & myrtea: q & hoc uouerat.

DE Lauro gn̄a. xiii. Cap. xxx.

LAutus triūphis proprie dicat᷑ uel gratiſſīa domibus: ianitrix Cæſaꝵ pōtificūq;. Quæ ſola & domos exornat: & ante limina excubat. Duo eius genrea tradit Cato: delphicam & cypriam. Pompeius leneus adiecit: quam muſtacem appellauit: quoniam muſtaceiis ſubiiceretur. Hanc eſſe folio maximo flaccidoque & albicante. Delphicam æq̄li colore uiridiorem: maximis baccis: atque e uiridi rubētibus. Hac uictores delphis coronari & triūphātes romæ. Cypriā eſſe folio breui nigro ꝑ margines ībricato criſpā. Et poſtea acceſſere gn̄a cuius hāc ſilueſtrē laurū aliq ītelligūt: nōnulli ſui gn̄is arborē. Differt color. ē. n. cærulea baccā. Acceſſit & regia: quæ cœpit auguſta appellari āpliſſīa & arbore & folio: baccis guſtatu quoq; non aſpo. Aliq negāt eādē eſſe: & ſuū genus regiæ faciūt lōgioribus foliis latioribuſque. Iidē ī alio gn̄e bacaliā appellāt hāc quæ uulgatiſſīa ē: baccaꝵq; fertiliſſīa. Sterilē uero eaꝵ (quod maxīe miror) triūphalē. eaq; dicūt triūphātes uti: niſi id a diuo Auguſto cœperit: ut docebīus: ex ea lauru quæ ei miſſa e cælo minima ē altitudīe: folio criſpo ac breui: quæ īuenit᷑ rara. Accedit ī topiario opere taxa excreſcente ī medio folio: paruulo ueluti lacinia folii: & ſīe ea ſpadonia mira opacitatis patiētia. Itaque q̄ta libeat ſub ūbra ſolū īplet. Eſt & chamedaphne ſilueſtris frutex: & alexandrina: quā aliqui idæā: alii hippoglotthiō: alii daphnē: alii carpophyllō: alii hypelatē uocāt. Rāos ſpgit a radice dodrātales topiarii: ac coronarii opis: folio acutiore q̄ myrti: molliore et candidiore. Maiore ſeīe īter folia rubro. Pluria ī ida et circa heracleam ponti: nec niſi in mōtoſis. Id quoq; quod danaides uocat᷑ genus ī nominū ābitu eſt. Alii enī pelaſgū

alii euptalō:alii cephalō Alexādri uocāt. Et hic frutex ē ramoſus:craſſiore ac molliore
q̄ laurus folio.ex cuius guſtatu accēdat᷑ os : thuris baccis e nigro ruffis. Notatū ātiqs
nullū genus lauri in corſica fuiſſe.quod nūc ſatū & ibi ꝓuenit. Ipſa pacifera: ut quā
prætēdi etiā īter armatos hoſtes:qetis ſit īdiciū. Romanis præcipue lætitiæ uictoria/
tūq; nūcia. Addit᷑ lr̄is:& militū lāceis:pilisq;.faſces īpatoꝝ decorat. Ex iis in gremio
Iouis optimi maximi deponit᷑:quotiens lætitiā uictoria nouā attulit. Idq; nō qa p/
petuo uiret:nec qa pacifera ē:præfetenda utiq; myrto & oleæ ē : ſed qa ſpectatiſſima
ī mōte parnaſo.Ideoq; etiā grata Apollini: aſſuetis eo dona mittere iā & regibus ro/
manis:teſte.L.Bruto.Fortaſſis etiā ī argumētū:quoniā ibi libertatē publicā is meruiſ/
ſet : lauriferā tellurē illā oſculatus ex reſpōſo. Et qa manu ſataꝝ receptaꝝq; ī domos
fulmine ſola nō icit᷑. Ob has cās eqdē crediderī honorē eis hītū in triūphis potius: q̄
qa ſuffimētū ſit cædis hoſtiū & purgatio:ut tradit Maſſurius. Adeoq; ī ꝓfanis uſi/
bus pollui laurū & oleā fas non ē:ut ne ꝓpitiādis qdē numinibus accēdi ex iis altaria
aræue debeāt. Laurus qdē manifeſto abdicat ignes crepitu:& q̄dā deteſtatione : inte/
taneoꝝ etiā uitia & neruoꝝ ligno torquente. Tiberiū prīcipē tonante cælo coronari
ea ſolitū ferūt cōtra fulminū metus. Sed & circa diuū Auguſtum euenta eius digna
memoratu. Nāq; Liuiæ Druſillæ:quæ poſtea Auguſta mr̄imonii nomē accepit:cum
pacta eſſet illi Cæſari:gallinā conſpicui cādoris ſedenti aqla ex alto abiecit in gremiū
illæſā. Intrepideq; mirāti acceſſit miraculū:quoniā tenētē roſtro laureū ramū honu/
ſtū ſuis baccis. Cōſeruari alitē & ſobolē iuſſere aruſpices:ramūq; eū ſeri ac rite cuſto/
diri. Quodq; factū ē ī uilla Cæſaꝝ fluuio Tiberii īpoſita:iuxta nonū lapidē flaminia
uia : quæ ob id uocat᷑ ad gallinas . mireq; ſilua ꝓuenit. Ex ea triūphās poſtea Cæſar
lauꝝ ī manu tenuit:coronāq; ī capite geſſit. Ac deīde īpatores Cæſares cūcti. Tradi/
tuſq; mos ē ramos quos tenuerunt:ſerēdi. Et durāt ſiluæ noībus ſuis diſcretæ. For/
taſſis ideo mutatis triūphalibus. Vnius arborū latīa līgua nomē īponit᷑ uiris. Vnius
folia diſtīguūt᷑ appellatiōe. laureā.n.uocāus. Durat & ī urbe īpoſitū loco:q̄do laure/
tū ī auētino uocat᷑:ubi ſilua lauri fuit. Eadē purificationibus adhibet᷑. Teſtatūq; ſit
obiter & ramo eam ſeri:quoniam dubitauere Democritus & Theophraſtus. Nunc
dicemus ſilueſtrium naturas.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER SEX/TVS DECIMVS. PROOEMIVM.

Silueſtriū arboꝝ naturæ. Cap.i.

POMIFERAE ARBORES:QVAEQVE MI/
tioribus ſuccis uoluptatē primæ cibis attulerunt:
& neceſſario alimēto delicias īmiſcere docuerūt.
Siue illæ ultro ſiue ab hoīe didicere blādos ſapo/
res adoptiōe & cōnubio:idq; munus etiā feris uo/
lucribuſq; dedīus ītra prædictas cōſtāt. Priū erat
narrare glādiferas quoq;: quæ prīo uictū morta/
liū alueꝝt nutrices īopis ac feræ ſortis:ni præuerti
cogeret admiratio uſu cōpta : quænā q̄liſq; eſſet
uita ſīe arbore ulla ſīe frutice uiuētiū.

Gētes ſine arbore:& miracula ī ſeptētrionalis
regionis arboribus. Cap.ii.

DIxīus & ī oriēte qdē iuxta oceanū cōplures ea neceſſitate gentes. Sūt uero & in
ſeptētriōe uiſæ nobis caucoꝝ : q maiores mīoreſq; appellant᷑. Vaſto ibi meatu
ꝑpetuis bis dierum noctiūq; ſingulaꝝ interuallis effuſus ī immenſum agit᷑ oceanus

ɛremā opiens reꝝ naturæ cōtrouerſiā. dubiūq; terræ ſit:an ps maris. Illic miſera gēs tumulos optinet altos: aut tribunalia ſtructa manibus ad expimēta altiſſimi æſtus: caſis ita īpoſitis. nauiganribus ſiles:cū ītegāt aquæ circūdatæ naufragiis. Cū uero receſſerīt:fugiētes cū mari piſces circa tuguria uenāt᷑. Nō pecudes hos hr̄e:nō lacte alii ut finitiōs. Ne cū feris qdē dimicare cōtigit ōni ꝓcul abacto frutice. Vlua & paluſtri iūco funes nectūt ad prætexēda piſcibus retia. Captūq; manibus lutū uētis magis q̄ ſole ſiccantes. Terra cibos & rigēria ſeptētriōe uiſcera ſua urūt. Potus nō niſi ex hymbre ſeruaro ſcrobibus ī ueſtibulo dōus. Et e gētes certe ſi uincāt᷑ hodie a populo ro. ſeruire ſe dicūt. Ita ē ꝑfecto:multis fortūa pcit ī pœnā. Aliud ī ſiluis miraculū ī totā teliquā germaniā referūt. Addūtq; frigori ūbras:alriſſīe tn̄. Haud ꝓcul ſupradictis caucis circa duos præcipue lacus. Littora ipſa optinēt quercus maxīa auiditate naſcēdi. ſuffoſſæq; fluctihus aut ꝓpulſæ flatibus uaſtas cōplexu radicū īſulas ſecū afferūt. Atq; ita libratæ ſtātes uauigāt īgētiū ramoꝝ armamētis. Sæpe territis claſſibus nr̄is:cū uelut de īduſtria fluctibus agerēt᷑:ut ī ꝓſpectu ſtātes noctu:īopeſq; remedii illæ prælīū nauale aduerſus arbores inirēt.

DE Hyrciniæ ſiluæ magnitudīe. Ca.iii.

IN eadē ſeptētriōali plaga hyrciniæ ſiluæ roboꝝ uaſtitas ītacta & cōgenita mūdo:ꝓpe īmortali ſorte:miracula excedir. Vt alia omittāt᷑:fide caritura. Cōſtat attolli colles occurſāriū īter ſe radicū repcuſſu. Aut ubi ſecura rellus nō ſit:arcus ad ramos uſq;.& ipſos īter ſe rixātes curuari portaꝝ patētiū mō:ut t̄mas eqrū trāſmittāt.

DE Glandiferis. Cap.iiii.

GLandiferi maxīe gn̄is ōnes:quibus honos apud romanos perpetuus.

DE Ciuica corona:& q frōdea corona donari. Cap.v.

HInc ciuicæ corōæ militū uirtutis īſigne clariſſiū. Iā pridē uero & clæmētiæ īpatoꝝ:poſtq̄ ciuiliū belloꝝ ꝓfanariōe meritū cœpit uideri:ciuē nō occidere. Cedūt iis murales:uallareſq;:& aureæ:q̄q̄ ptecio ãtcedētes. Cedūt & roſtratæ:q̄uis ī duobus maxīe ad hoc æui celebres. M. Varrone e piraticis bellis dāte Magno Pōpeio. Itēq; .M. Agrippa tribuēte Cæſare e ſiculis:quæ et ipſa piratica fuere. Antea roſtra nauiū tribunali præfixa foro decus erant:ueluti populo ro. ipſa corona īpoſita. Poſtq̄ uero tribunitiis ſeditionibus calcari ac pollui cœpe:poſtq̄ uires ex publico ī priuatū magis ſīguliſq; ciuiū quæri:& ſacroſācta ōnia ꝓfana fecere:rū a pedibus eoꝝ ſubiere ī capita ciuiū roſtra. Dedit hāc Auguſtus coronā Agrippæ. Sed ciuicā a gn̄e hūano accepit ipſe. Antiqtus qdē nulla niſi deo dabat᷑. Obid Homerus cælo tārū eas & prælio uniuerſo tribuir. Viritī uero ne ī certamīe qdē ulli. Ferūtq; primū ōniū Liberꝝ pr̄em īpoſuiſſe capiti ſuo ex hedera. Poſtea deoꝝ honori ſacrificātes ſūpſere uictimis ſīul coronatis. Nouiſſīe & ī ſacris certamībus uſurpatæ:ī qbus hodieq; nō uictori dār: ſed pr̄iā ab eo coronari ꝓnūciat᷑. Inde narū:ut etiā triūphaturis cōferrēt᷑ ī tēplis dicādæ. mox ut & ludis darēt᷑. Lōgū ē:nec ex īſtirutiōe opis differere:qs quā romāoꝝ primus accepetit. neq;. n. alias nouerāt q̄ bellicas. Quod certū ē:uni gēnū huic plura ſūt gn̄a q̄ cūctis. Romulus frōdea coronauir Hoſtū Hoſtiliū:q fidenā prīus irrupiſſet. Auus hic Tullii Hoſtilii regis fuit. P. Detiū pr̄em tribunū militū frōdea donauit exercitus ab eo ſeruatus:īpatore Cornelio Coſſo cōſule ſānitiū bello. Ciuica iligna prīo fuit: poſtea magis placuit ex eſculo Ioui ſacra. Vanatūq;:& hoc cū quercu ē:ac data ubiq; quæ fuerat:cuſtodito tn̄ honore glādis. Additæ leges arctæ:& ideo ſupbæ:q̄ſq; cōferte libeat cū illa græcoꝝ ſūma:quæ ſub ipſo Ioue dat᷑. Quiq; pr̄iæ muros prīus ſcandēs audētē irrūpe occidit. Quiq; ciuē maluit ſeruare:q̄ hoſtē occidere. Vrq; eū locū ī quo ſit actū:optīeret hoſtis eo die. Vtq; ſeruatus fatear᷑:alias teſtes nil ꝓſūt. Vt ciuis fuerit. Auxiliis q̄uis rege ſeruato decus id nō dār. Nec creſcit honos idē īpatore conſeruato:quoniā cōditores ī quocūq; ciuē ſūmū eſſe uoluerūt. Accepta licet uti ꝑpetuo ludis. Induēti ſēper aſſurgi etiā ab ſenatu ī more ē. Sedendi ius ī ꝓxīo ſenatui. Vacatio munerum ōniū ipſi:pr̄iq; & auo pr̄no. Xiiii. eas accepir Sictius Dētatus ut

rettulimus ſuo loco. Sex. Capitolinus. Is qdē & de duce Seruilio. Africanus de pr̄e
accipe noluit apud trebiā. O mores æternos: q tāta opa honore ſolo donauerunt. Et
cū reliq̄s corōas auro cōmēdarēt: ſalurē ciuis iis ī precio eſſe noluerūt: clara ꝓfeſſiōe:
ſeruari qdē hoīem nefas eſſe lucri cā. DE Glāde gn̄a tredecī. Cap. vi.

GLādes opes eſſe nūc quoq; mulraꝝ gentiū etiā pace gaudētiū cōſtar. Nec nō &
īopia frugū arefactis molit̄ farina: ſpiſſatq; ī panis uſū. Quin & hodieq; per
hiſpanias ſecūdis mēſis glans īſerit̄. Dulcior eadē ī cinere toſta. Cautū ē prærerea le-
ge. xii. tabulaꝝ: ut glandem ī alienū fūdū ꝓcidentē liceret colligere. Gn̄a eaꝝ multa:
Diſtāt fructu: ſitu: ſexu: ſapore. Nāq; alia fageæ glādi figura: alia quernæ: & alia ili-
gnæ. Atq; īter ſe quoq; generꝝ ſīgulorꝝ differēriæ. Prærerea ſūt aliæ ſilueſtres: aliæ pla-
cidiores: quæ culta optinēt. Iā etiam ī mōroſis planiſq; diſtāt. Sicut & ſexu mares ac
fœmīæ: itē ſapore. Dulciſſīa ōniū fagi: ut q̄ obſeſſos etiā hoīes duraſſe ī oppido chio
tradit Cornelius Alexāder. Gn̄a diſtīguere nō dat̄ nomībus: quæ ſūt alia alibi. qppe
cū robur quercūq; uulgo naſci uideāus: ſed æſculū nō ubiq;. Quartā uero gn̄is eiuſdē
quæ cerrus uocat̄: ne italiæ qdē maiori ex pte noram eſſe. Diſtīguēus ergo ꝓprietate
nat̄aq;. & ubi res coget: etiā græcis nomībus utēdū.

DE Fagina glande: & reliquis glandibus: & carbone: & paſtu porcoꝝ. Cap. vii.

FAgi glās nucleis ſīlis: triāgula cute īcludit̄. Foliū tenue ac leuiſſimū: populo ſi-
mile: celerrīe flaueſcēs: & media pte pleꝝq;. Gignēs ſupnæ puulā baccā uindē:
cacumīe aculeatā. Fagi glās muribus gratiſſīa eſt. & ideo aīalis eius una ꝓuētus. Gli-
res quoq; ſaginat. Expetit̄ & t̄dis. Arborꝝ fertilitas ōniū fere alternat: ſed maxīe fagi.
Glādē quæ ꝓprie ītelligit̄: ferūt robur: quercus: æſculus: cerrus: ilex: ſuber. Cōtinent̄
hiſpido calice p gn̄a plus minus. Itē cōplectente folia præter ilicē: grauia: carnoſa: ꝓ-
ceta: ſinuoſa lateribus, nec cū cadūt flaueſcēria: ut fagi. Pro differēria generꝝ breuiora
uel lōgiora. Ilicis duo gn̄a. Ex iis ī italia folio nō multū ab oleis diſtāt. Milaces a q-
buſdā græcis dictæ: in ꝓuīciis aqfoliæ. Ilicis glans utriuſq; breuior & gracilior: quam
Homerus aculon appellat: eoq; noīe a glande diſtīguit. Maſculas ilices negant ferre.
Glās optīa ī quercu: atq; grādiſſīa: mox æſculo. Nā roboris pua. Cerro triſtis: horri-
da: echinato calice ceu caſtaneæ. Sed ī querna alia dulcior: molliorq; fœminæ: maris
ſpiſſior. Maxīe autē ꝓbāt̄ latifoliæ ex argumento dictæ. Diſtāt autē īter ſe magnitu-
dīe: & cutis tenuitate. Itē q alios ſubeſt tunica rubigīe ſcabra: aliis ꝓtinus candidum
corpus. Probat̄ & ea: cuius ī balano utrīq; ex lōgitudīe extrēa lapideſcit in duriciam.
Melior cui ī corrice: q̄ cui ī corpore. Vtrūq; nō niſi mari. Præterea aliis ouata: aliis ro-
tūda: aliis acutior figura. Sicut & colos nigrior: cādidiorue q præfert̄. Amaritudo in
extremitatibus: mediæ dulces. Quin & pediculi breuiras ꝓceritaſq; differētiā hēt. In
ipſis uero arboribus quæ maximā fert: hemeris uocat̄: breuior: & ī orbē comoſa: alaſq;
ramorꝝ crebro cauata. Fortius lignū quercus hēt & īcorruptius: ramoſa & ipſa. Proce-
rior tn̄ & craſſior caudice. Excelſiſſīa autē egilops: īcultis amica. Ab hac ꝓxīe latifo-
liæ procentas: ſed minus utilis ædificiis. Atq; carbone dotata uitiis obnoxia ē: quāob-
rē ſolido utūt̄ carbone: ærariorꝝ tātū officinis cōpēdio: quoniā deſinente flatu protīus
emoriēs ſæpius recoqt̄. Cætero pluris ſcītillis. Idē e nouellis melior. Aceruí cōfertis
paleis recentibus luto camināt̄: accenſaq; ſtrue contis pūgit̄ dureſcens calx: atq; ita
ſudorē emittit. Peſſīa & carbōi & materiæ haliphleos dicta: cui craſſiſſīus cortex atq;
caudex: & plerūq; cauus fūgoſuſq;. Nec alia putreſcit ex hoc gn̄e: etiā cū uiuit. Quin
& fulmine ſæpiſſime icit̄: q̄uis altitudine nō excellat. Ideo ligno eius nec ad ſacrificia
uti fas hēt̄. Eidē raro glās: & cū tulerit amara: quā præter ſues nullū attīgit animal.
Ac ne eæ qdem ſi aliud pabulū hēant. Hoc quoq; inter reliq̄ neglectæ religionis ē: q
emortuo carbone ſacrificat̄. Glās fagea ſuē hylarē facit: carnē coctibilē: ac leuē: & utilē
ſtomacho. Iligna ſuē anguſtā: nitidā: ſtrigoſā: pōderoſā. Querna diffuſā ac grauiſ-
ſimā: & ipſa glandiū equæ dulciſſīa. Proxīam huic cerreā tradit Nigidius: nec ex alia

ſolidiorē carnē:ſed ducā. Iligna tentan ſues:niſi paulatī det'. Hāc nouiſſimā cadete. Fūgoſā carnē fieri æſculo:robore : ſubere. Quæ glādē ferūt ōnes & gallā. Alterniſq; annis glādē. Sed gallā hemeris optimā:& conis pficiēdis aptiſſimā. Similem huic latifoliā:ſed leuiorē:multoq; minus probatā. Fert & nigrā. Duo.n.gn̄a ſūt. Hæc tī/gēdis utilior.

DE Glāde:& q̄ multa præter glādē eædē ferāt arbores. Cap.viii.

NAſcit' autem galla ſole de geminis exeūte erūpens noctu ſemp uniuerſa. Creſcit uno die cādidior. Et ſi excepta eſt æſtu areſcit protinus:neq; ad iuſtū īcremētū puēit:hoc ē:ut nucleū fabæ magnitudīē hēat. Nigra diurius uiret:creſcitq; ut īterdū mali compleat magnirudinem.Optima cōmagena. Deterrima ex robore. Signū eius ꝙ cauetnæ tranſlucent. Robur præter fructū plurima alia gignit. Nanq; fert & gallæ utrunq; genus:& quædam ueluti mora ni diſtarent arida duricia plerūq; tauri caput imitantia:quibus fructus ineſt nucleis oliuæ ſimilis. Naſcūt' ī eo & pilulæ: nucibus non abſimiles. Intus hn̄tes flocculos molles:lucernarum luminibus aptos. Nā & ſīe oleo flagrant:ſicuti galla nigra. Fert & aliam utilem pilulam cum capillo uerno rpr̄e tr̄ melligeni ſucci. Gignunt & alii ramorum eius pilulas corpori nō pediculo adhæ/rentes:candicantes umbilicis. Cætera nigra uarietate diſperſa. Media cocci colorem hn̄t. Apriis amara inanitas ē. Aliquādo & culices gignit. Nec nō & e foliis cōuoluras pilulas: & in folio rubēres. Aquoſos nucleos candicantes ac trāſlucidos: q̄diu molles ſint:ī quibus & culices naſcūt':matureſcunt ī modum.

DE Canchrye:& cocco grano:& agarico:& ſubere. Cap.ix.

FErunt robora & canchryn:ita uocat' pilula in medicina urendi uim hn̄s. Gignit' & in abiete:larice:picea:tilia:nuce:platano:poſtq̄ folia cecidere hyeme durans. Cōtinet nucleum pineis ſimilem. Is creſcit hyeme. Aperit' uere pilula tota. Cadit cū folia cœperint creſcere. Tam multifera ſūt:et tot res præter glandem pariūt robora. Sed et boletos:ſuilloſq; gulæ nouiſſima irritamenta:quæ circa radices gignūt'. Quer/cus probatiſſimos. Robur autem et cypreſſus et pinus noxios. Robora ferūt et uiſcū et mella:ut auctor eſt Heſiodus. Conſtatq; rores melleos e cælo ut diximus cadentes non aliis magis inſidere frōdibus. Cremati quoq; roboris cinerem nitroſum eſſe ma/nifeſtum eſt. Omnes tamē has eius dotes ilex ſolo prouocat cocco. Granū hoc. Pri/moq; ceu ſpectes frutices paruos aquifoliæ ilicis: quiſquilium uocāt:penſionē alterā tributi pauperibus hiſpaniæ donari. Vſū eius gratiorē in conchylii mentione tradi/dimus. Gignit' et ī gallacia africa piſidia cilicia : peſſimū in ſardinia. Galliaꝝ glādi/feræ maximæ arbores agaricum ferūt. Eſt autem fungus candidus odoratus: ātidotis efficax: in ſummis arboribus naſcens:nocte relucens. Signum hoc eius:quod ī tene/bris decerpitur. E glandiferis ſola:quæ uocat' egylops:fert pannos arentes : muſtoſo uillo:canos:non in cortice modo:ueꝝ et e ramis dependentes cubitali magnitudine: odoratos ut diximus inter unguēta. Suber minima arbor:glans peſſima:rara: cortex tantum in fructu:præcraſſus ac renaſcens:atq; etiam in denos pedes undiq; explana/tus. Vſus eius anchoralibus maxime nauium:piſcantiumq; tragulis:et cadoꝝ obtu/ramentis. Præterea in hyberno fœminarum calcearu:quamobrem non infacete græci cortices arborum appellant. Sunt qui fœminam ilicem uocent:atq; ubi non naſcitur ilex:pro ea ſubere utunt'. In carpētanis præcipue fabricis ut circa elin et lacedæmonē. Nunc in italia tota naſcit':aut in gallia omnino.

Quarum ſint ī uſu cortices. Cap.x.

COrtex e fago:tilia:abiete:picea:in magno uſu agreſtium. Vaſa corbeſq;:ac pa/tentiora quædam meſſibus conuehendis uidemiiſq; faciunt:atq; prætexta tu/gurioꝝ. Scribit in recēti ad duces explorator incidens litteras a ſucco.nec nō ī quodā uſu ſacrorum religioſus eſt fagi cortex. Sed non durat arbor ipſa.

DE Scandulis et pinu pinaſtro abiete piceaq;:larice tæda taxo. Cap.xi.

SCandulæ e robore aptiſſimæ:mox e glādiferis aliis : fagoq;:facillime ex ōnibus

quæ reſinam ferunt:ſed minime durant:prærterq̄ e pino. Scandula contectam fuiſſe romā uſq; ad bellū Pyrrhi:annis q̄dringētis.lxx.Cornelius Nepos auctor ē. Siluarū certe diſtinguebant̄ inſignibus. Fagus italo Ioui etiam nunc ē ubi lucus fageus fuit: portaq; querculana:colle in quem uimina petebant̄:rotq; lucis qbuſdam & geminis. .Q.Horrēſius dictator cum plebs ſeceſſiſſet in ianiculum:legem in eſculeto tulit:ut ea quod iuſſiſſet:omnes qrites tenerent. Peregrinæ tunc uidebant̄: quoniā nō erant ſuburbanæ:pinus atq; abies. Omneſq; quæ picē gignunt:de qbus nunc dicēus. Sīul ut tota condiendi uina origo cognoſcat̄. Quæ ferunt in aſia aut in oriente prædictis picem. In europa ſex gn̄a cognataꝶ arboꝶ reſinā ferunt. Ex iis pinus: atq; pinaſter folium hn̄t capillamenti mō prætenue:lōgūq;:& mucrone aculeatū. Pinus fert minimū reſinæ:īterdū ex nucibus ipſis de qbus dictū ē. Vixq; ut aſcribat̄ gn̄i. Pinaſter nihil aliud ē q̄ pinus ſilueſtris:mira altitudine:& a medio ramoſa ſicut pinus īuertice. Copioſiorem dat hæc reſinā quo dicemus mō. Gignit̄ & in planis. Eaſdē arbores alio noīe eſſe p oram italiæ quas ſtibulas uocant:ut pleriq; arbitrant̄:ſed graciles:ſuccinctioreſq;:& enodes liburnicaꝶ ad uſus:pene ſine reſina. Picea montes amat atque frigora:feralis arbor:& funebri indicio ad fores poſita:ac rogis uirens. Iā tn̄ & ī domo recepta:tonſili facilitate. Hæc plurimā reſinā fundit:interueniente candida gemma tam ſili thuri:ut mixta uiſu diſcerni nō queat : & īde fraus ſæpiſſīe aſiæ. Omnibus iis gn̄ibus folia breui ſeta:& craſſiore:duraq; ceu cupreſſis. Piceæ rami pene ſtan̄ ab radice modici uelut brachia lateribus inhærent. Sīliter abieti expetitæ nauigiis. Situs ī excelſo mōtiū ceu maria fugerit:nec forma alia. Materies uero præcipua trabibus:& pluriſ uitæ opibus. Reſina ei uitium. Vn̄ fructus unus piceæ:exiguū q; ſudat:aliq̄do contactu ſolis. E diuerſo materies quæ abieti pulcherrima:piceæ ad fiſſiles ſcādulas: cupaſq;:& pauca alia ſecamēta. Quīto gn̄i ſitus idē:eadē facies:larix uocat̄: materia præſtantior longe:incorrupta uis humori contumax:rubens præterea:& odore acrior. Pluſculū huic erūpit liquoris:melleo colore:atq; lētiore:nūq̄ dutaſcētis. Sextū genus genus e tæda ꝓprie dicta:abundantior ſucco q̄ reliq̄:pcior liqdiorq; q̄ picea:flammis ac lumini ſacroꝶ etiā grata. Hāc mares duntaxat ferūt:& eā quā græci ſtacten uocāt odoris grauiſſimi. Laricis morbus ē ut tæda fiat. Omnia aūt hæc gn̄a accenſa fuligie īmodica carbonē repente expuūt:cū eruptionis crepitu. eiaculant̄q; longe:excepta larice:quæ nec ardet:nec carbonē facit:nec alio mō ignis ui cōſumit̄;q̄ lapides. Omnia uero ea ꝑpetuo uirēt:nec facile diſcernunt̄ in fronde etiā a peritis:tāta nataliū mixta ē. Sed picea minus alta q̄ larix. Illa craſſior leuiorq; cortice:folio uilloſior : pīguior: & dēſior:molliorq; flexu. At piceæ rariora ſiccioraq; folia & tēuiora ac magis algētia. Totaq; horridior ē:& pfuſa reſina. Lignū uero abieti ſimilius. Larix uſtis radicibus nō repullulat:ut in leſbo accidit incenſo nemore pyrrheo. Alia etiamnum generibus ipſis in ſexu differētia. Mas breuior & durior:fœmina procerior:pinguioribus foliis: & ſimplicibus:atq; non rigentibus. Lignum maribus durum:& in fabrili opere contortum. Fœminæ mollius : publico diſcrimine in ſecuribus. Eæ in quocunq; genere deprehendunt marem quippe reſpuuntur:& fragoſius ſidunt : ægrius reuelluntur. ipſaq; materies retorrida:& nigrior maribus radix. Circa idam in troade et alia differentia eſt montanæ maritimæq;. Nanque in macedonia & arcadia circa elin permutant nomina. Nec conſtat auctoribus quod cuiq; generi attribuant:nos iſta romano diſcernimus iudicio. Abies e cūctis ampliſſima eſt. Et fœmina etiam prolixior. Materia mollior:utiliorq;:arbore rotūdior:folio pinnato dēſa ut hymbres nō trāſmittat. at hilarior intuitu. E ramis generum horum pannicularum modo nucamenta ſquāmatim cōpacta dependent:præterq̄ larici. Hæ quoq; abietes maſculæ prima in parte nucleos habent: non item fœminæ. Piceæ uero totis panniculis minoribus gracilioribuſq; minimos ac nigros:propter quod græci phthirophoron eam appellant. In eadē nucamenta compreſſiora maribus ſunt:ac minus reſina roſcida. Similis his etiā nūc

aſpectu é:ne q̄d prætereat̃ taxus:minus uirens:gracilıſq; & triſtis:ac dira:nullo ſucco: ex omnibus ſola baccifera. Mas noxio fructu. Letale quippe baccis in hiſpania præcipue uenenum ineſt. Vaſa etiam uiatoria ex ea uinis in gallia facta:mortifera fuiſſe comptum eſt. Hanc Seſtius ſimilacem a græcis uocari dixit. Et eſſe in arcadia tam præſentis ueneni : ut ſiqui dormiant ſub ea cibumue capiant:moriant̃. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant uenena:quæ nunc toxica dicimus:quibus ſagittæ tīgāt̃. Repertum innoxiam fieri:ſi in ipſam arborem clauus æreus addicat̃.

Quibus modis fiant gn̄a picis:& quomodo fiat cædrum:& de ſpiſſa pice quomō fiat:& quibus modis reſina coquatur. Capitulum.xii.

PIx liquida in europa e tæda coq̄t̃ naualibus muniendis:multoſq; alios ad uſus. Lignum eius conciſum furnis ūdiq; igni extra circundato ferro ut prīus ſudor aquæ mō fluat in canali. Hoc in ſyria cædrum uocat̃:cui tanta uis eſt:ut in ægypto corpora hominum defunctorum eo perfuſa ſeruentur. Sequens liquor craſſior iam: picem fūdit. Hæc rurſus in cortinas æreas coniecta:aceto ſpiſſat̃:& coagulata brutiæ cognomen accipit:doliis duntaxat:uaſiſq; cæteris utilis:lentore ab alia pice differés. Item colore rutilante:& ꝙ pinguior eſt. E tæda omnia illa fiunt. E picea reſina feruentibus coacta lapidibus in alueis ualidi roboris:aut ſi aluei nō ſint ſtruis cōgerie uelut in carbonis uſu. Hec in uinum addit̃:farinæ modo tuſa:nigrior colore. Eadem reſina ſi cum aqua leuius decoquat̃ colet̃q;:ruffo colore lēteſcit:ac ſtillaticia uocat̃. Seponunt̃ autem in id fere uitia reſinæ corticiſq;. Alia temperies ad crapulam. nāq; flos crudus reſinæ cum multa haſtula tenui breuiq; auulſus concidit̃ ad cribrum minuta:deinde feruenti aqua donec coquat̃:perfūdit̃. Huius expreſſū pīgue præcipua reſina fit:atq; rara:nec niſi paucis in locis ſubalpinæ italiæ:conueniens medicis. Reſinæ albæ congiū ī duobus aquæ pluuiæ coquūt. Alii utilius putant ſine aq̄ coquere lento igne tota die. utriq; uaſe æris albi. Item terebinthinam in ſartagine referuenti: hanc cæteris præferentes. Proxima ex lentiſco.

DE Zoſippa & ſapio:& quarum arborum materia in precio. Cap.xiii.

NOn omittendum apud eoſdem zoſippam uocari deraſam nauibus maritimis picem cum cætera:nihil non experiente uita:multoq; efficaciorem ad omnia q̄bus pices:reſinæq; proſunt uidelicet adiecto ſalis callo. Aperit̃ picea e parte ſolari nō plaga:ſed uulnere ablati corticis:cum plurimum bipedali hiatu:ut a terra cubito cū minimum abſit. Nec corpori ipſi parcit̃:ut in cæteris:quoniā haſtula in fructu eſt. Verum hæc terræ proxima laudat̃. Altior amaritudinem affert. Poſtea humor omnis e tota confluit in ulcus. Item in tæda. Cum id manare deſiit:ſimili modo ex alia pte aperit̃:ac deinde alia. poſtea tota arbor ſuccidit̃:& medulla eius urit̃. Sic & in ſyria terebintho detrahunt cortices:ibi quidem & e ramis ac radicibus cum reſina damnet̃ ex iis partibus. In macedonia laricē maſculam urunt:fœminæ radices tantū. Theopompus ſcripſit in apolloniatarum agro picem foſſilem non deteriorem macedonica īueniri. Pix optima ubiq; ex apricis aquilonis ſitu. Ex opacis horridior:uiruſq; præferens. Frigida hyeme deterior:ac minus copioſa & decolor. Quidam arbitrant̃ ī mōtoſis copia præſtantiorem fieri ac coloratiorem:& dulciorem quoq; & gratiorem dū reſina ſit. Decoctam autem minus picis reddere:quoniā in infeꝶ abeat:tenuioreſque eſſe ipſas arbores q̄ ī planis. Sed has & illas ſerenitate ſteriliores. Fructū quædā ꝓxīo anno ab inciſu largiunt̃:aliæ ſecundo:quædā tertio. Explet̃ autem plaga reſina non cortice nec cicatrice: quæ ī hac arbore nō coit. Inter hæc gn̄a ꝓpriū q̄dā fecere ſatiuū: quoniam ex cognatione eaꝶ ferit̃:q̄lis dicta é nucleis. Eiuſq; arboris imas ptes tædas uocāt:cū ſit illa arbor nil aliud q̄ picea feritatis paulū mitigatæ ſatu. Satiui aūt materies cæſaꝶ e gn̄e fit:ſicuti docebīus. DE Fraxino gn̄a eius q̄tuor. Cap.xiiii.

MAteriæ.n. cā reliquas arbores natᷓa genuit. Copioſiſſimāq; fraxinum. Procera hæc ac teres:pennata & ipſa folio. Multumque Homeri preconio & Achillis

haſta nobilitata. Materies eſt ad plurima utilis. Ea q̄dē quæ fit in ida troadis ītantū cædro ſilis:ut ementes fallat cortice ablato. Græci duo gña eius fecere. Longā enodē: alterā breuē duriorē fuſcioremq;:laureis foliis. Bumeliā uocāt ī macedonia āpliſſimā lentiſſimāq;. Alii ſitu diuiſere. Campeſtrē.n.eſſe criſpam:mōtanā ſpiſſā. Folia eaꝝ iumentis mortifera: cæteris ruminantiū innocua græci ꝓdidere. In italia nec iumētis nocet. Contra ſerpētes uero ſucco expreſſo ad potum:& īpoſita ulceribus opifera: ac nihil æque reperit̃. Tantaq; eſt uis:ut ne matutinas q̄dem occidenteſue umbras q̄uis ſint longiſſimæ:ſerpens arboris eius attingat:adeo ipſam ꝓcul fugat. Expta ꝓdius: ſi fronde ea gyro claudat̃ ignis & ſerpens:in ignes potius q̄ in fraxinū fugere ſerpētē. Mira nat̃æ benignitas: priuſq̄ hæ ꝓdeāt florere fraxinū:nec añ cōditas folia dittere.

DE Tilia gña duo. Cap.xv.

i IN tilia mas & fœmina differūt omni mō. Nanq; & materies maris dura ruffiorq; ac nodoſa & odoratior. Cortex quoq; craſſior: ac detractus īflexibilis. Nec ſemen fert aut florē ut fœmina. quæ craſſior arbore:materia candida:præcellēſq; eſt. Miꝝ in hac arbore fructum a nullo aīalium attingi:foliorum corticiſq; ſuccum dulcē eſſe. Inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana:e q̄bus uícula tiliæ euocant̃. Tenuiſſimum eorum phillyræ coronaꝝ lēniciis celebres antiquorumque honore. Materies teredinem non ſentit:ꝓceritate p̄q̄modica: ueꝝ utilis.

DE Aceris gñibus.x. Cap.xvi.

a ACer eiuſdem fere āplitudīs:opeꝝ elegantia ac ſubtilitate cædro ſecundū. Plura eius gña. Album quod præcipui candoris uocat̃ gallicum in tranſpadana italia tranſq; alpes naſcens. Alterum genus criſpo maculaꝝ diſcurſu:qui cū excellētior fuit:a ſilitudine caudæ pauonum nomen accepit. In iſtria retiaq; præcipuum. E uiliori gñe craſſiuenium uocat̃. Græci ſitu diſcernunt. Campeſtre.n.cādidum eſſe:nec criſpum:quod glinon uocant. Montanum uero criſpius duriuſq;: etiam nunc e maſcula criſpius ad lautiora opera. Tertium genus zygiam rubētem fiſſili ligno: cortice liuido & ſcabro. Hoc alii proprii gñis eſſe malunt:& latine carpinū appellant.

DE Bruſco molluſco:& ſtaphilodēdro & buxo gña tria. Cap.xvii.

p PVlcherrimum uero eſt bruſcum:multoq; excellentius etiamnum molluſcum. Tuber utrūq; arboris eius:ſed bruſcum intortius criſpum. Molluſcum ſimplicius ſparſum. Et ſi magnitudinem menſarum caperet:haud dubie præferreret̃ cædro. Nunc intra pugillares lectorumq; ſilicios aut laminas:raro uſu ſpectat̃. E bruſco fiūt & menſæ nigreſcentes. Repent̃ & in alno tuber:tāto deterius q̄to ab acere alnus ipſa diſtat. Aceris mares prius florent. Etiamnum in ſiccis natæ præferunt̃ aq̄ticis: ſicut & fraxini. Eſt & trans alpes arbor ſimillima aceri albo in materia:quæ uocat̃ ſtaphylodendron. Fert ſiliquas:& in iis nucleos ſapore nucis auellanæ. In primis uero materies honorata buxo eſt raro criſpanti:nec niſi radice:cætero lenis:quies materia ſilēti:& q̄dam duricia ac pallore commēdabilis. In ipſa uero arbore topiario opere. Tria eius gña. Gallicum quod in metas emittit̃:amplitudineq; procerior eſt. Oleaſtrum in omni uſu damnatum grauem fert odorem. Tertium genus noſtratis uocant. Silueſtre ut credo: mitigatum ſatu:diffuſius:& denſitate parietum uirens ſemper ac tōſile. Buxus pyreneis ac cythero mōtibus plurima:ac berecynthio tractu. Craſſiſſima i corſica florem non ferendo. Quæ cā amaritudinis mellis. Semen illius cūctis aīantibus īuiſum. Hæc in olympo macedoniæ gracilior:ſed breuis. Amat frigida:aprica. In igne quoq; duricia quæ ferro:nec flamma nec carbone utilis.

DE Vlmo gña quattuor. Cap.xviii.

i INter has atq; frugiferas materiæ uitiumq; amicitia accipit̃ ulmus. Græci duo eius genera nouere. Montoſam:quæ ſit amplior:campeſtrem quæ fruticoſa. Italia attinias uocat excelſiſſimas:& ex iis ſiccanas illis præfert:quæ non ſunt riguæ. Alteꝝ genus gallicas:tertiū noſtrates:dēſiore folio:& ab eodē pediculo numeroſiore.

At quartum ſilueſtte. Intet quas attiniæ non ferunt. Samariamita ueto uocat̃ ulmi ſemen. Omneſq; e radicum plantis proueniunt. Reliquæ ſemine.

DE Arbor̃ natura per ſitus. Cap.xix.

NVnc celeberrimis arborum dictis:quædam in uniuerſum de cunctis indicanda ſunt. Montes amant cædrus larix tæda:& cæteræ e quibus reſina gignit̃. Irem aqfolia buxus ilex iuniperus terebinthus populus ornus cornus carpinus. Eſt & in apennino frutex q uocat̃ cotinus:ad liniamenta mõ conchylii colore ĩſignis. Mõtes & ualles diligit abies robur caſtaneæ tilia ilex cornus. Aquoſis montibus gaudẽt acer fraxinus ſorbus tilia ceraſus. Nõ temere in montibus uiſæ ſunt prunus punicæ oleaſtri iuglans morus ſambuci. Deſcendunt etiam in plana cornus corylus quercus ornus acer fraxinus fagus carpinus. Subeunt & in montoſa ulmus malus pirus laurus myrtus. Sanguinei frutices ilex:tingendiſq; ueſtibus naſcentes geniſtæ. Gaudet frigidis ſorbus:& magis etiam betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore atq; tenuitate tetribilis magiſtratuum uirgis. Eadem circulis flexibilis. Item corbium ſportis. Bitumen ex ea galliæ excoquunr. In eoſdẽ ſitus comitat̃ & ſpina nuptiarum facibus auſpicariſſima:quoniam inde fecerint paſtores qui rapuerunt ſabinas:ut auctor eſt Maſſurius. Nunc facibus carpinus & corylus familiariſſimæ. Aquas odere cupreſſi iuglandes caſtaneæ labutnum. Alpina & hæc arbor:nec uulgo nota. Dura ac cãdida materie: cuius florẽ cubitalem longitudine apes non attingunt. Odit & quæ appellat̃ Iouis barba in opere topiario tonſilis:& in rotunditatẽ ſpiſſa argenteo folio. Nõ niſi in aquoſis proueniunt ſalices alni populi ſiler. Liguſtra teſſeris utiliſſima. Irem uaccinia italiæ in aucupiis ſata. Galliæ uero etiam purpurea tingendi cã ad ſeruorum ueſtes. Quæcũq; cõmunia ſunt mõtibus planiſq; maiora fiũt:aſpectuq; pulchriora. Quæ ĩ cãpeſtribus:meliora materie. Criſpiora quæ ĩ mõtibus exceptis malis piriſq;.

Diuiſio generum. Cap.xx.

PRæterea arborum aliis decidunt folia. aliæ ſempiterna coma uirent. Quã differentiã neceſſe eſt ãcedat prior. Sũt.n.arborum quædam omnino ſilueſtres: quædam urbaniores:q̃s his placet nomĩbus diſtinguete. Ergo mites: quæ fructu aut aliq̃ dote ũbrarũue officio humanius iuuant: non improbe dicant̃ urbanæ.

Quibus folia non decidant:& de rhododendro. Cap.xxi.

HAr̃ generi nõ decidunt oleæ lauro palmæ myrto cupreſſo pinis hederæ rhododendro. Et quamuis herba dicat̃ ſabina rhododendron: ut nomine apparet:a græcis uenit. Alii neruim uocarunt:alii rhodophanen:ſempiternum fronde roſæ ſilitudine:caulibus fruticoſum. Iumentis capriſq; & ouibus uenenũ ẽ. Idẽ homini cõtra ſerpẽtiũ uenena remedio. Item quibus folia non decidunt:& quibus nõ õnia folia cadant:& quibus locis nullæ arborum. Capitulum.xxii.

SIlueſtrium generis folia non decidunt abieti larici pinaſtro iunipero cædro terebintho buxo ilici aqfolio ſuberi taxo tamarici. Inter utraq; gña ſũt ãdrachne in græcia:& ubiq; unedo. Reliq̃.n. folia decidunt his præterq̃ in cacuminibus. Non decidunt autem & in fruticum genete quibuſdam tubo & calamo. In thurino agro ubi urbs ſybaris fuit:ex ipſa urbe proſpiciebat̃ quercus una nunq̃ folia dimittens:nec ãte mediam æſtatem germinans. Idq; mirum eſt græcis auctoribus proditum. Apud nos poſtea ſileri. Nam locorum tanta uis eſt:ut circa memphin ægypti:& in elephãtine thebaidis nulli arbori decidant:ne uitibus quidem.

DE Natura foliorum cadentium:& quibus foliorum uarii colores. Cap.xxiii.

CAeteræ omnes extra prædictas(etenim numerare longum eſt) folia deperdunt. Obſeruatumq; non areſcere:niſi tenuia & lata & mollia. Quæ uero nõ decidãt callo craſſa & anguſta eſſe. Falſa definitio ẽ non decidere iis quarum ſuccus pĩguior ſit. Quis.n.poteſt in ilice ĩtelligere? Decidere Timæus mathematicus ſole ſcorpionẽ tranſeũte ſyderis ui:ut quodã ueneno aeris putat. Cur ergo non eadẽ cauſa aduerſũ

omnes polleat: iure miremur. Cadunt plurimis autũno. Quædam tardius amittunt: atq; in hyemes prorogãt moras. Nec intereſt maturius germinaſſe: utpote cũ quædã primæ germinent: & inter nouiſſimas nudent̃: ut amygdala fraxini ſambuci. Morus auté nouiſſime germinat: & cũ primis folia dimittit. Magna & in hoc uis ſoli. Prius decidunt in ſiccis macriſq;: & uetuſtæ prius arbori. Multis etiã añq̃ matureſcat fructus. In ſerotina ficu: & hyberna piro: & malo granato: é pomũ tantũ aſpici in matre. Neq; iis auté quæ ſemper retinent comas: eadé folia durant: ſed ſubnaſcentibus aliis tũc areſcunt uetera. quod euenit circa ſolſtitium. Maxīe foliorum unitas ĩ ſuo cuiq; gñe pmanet: præterq̃ populo hederæ crotoni: quam & cinũ dixĩus uocari.

DE Populo tria gñã: & quorum foliorum figura mutet̃. Cap. xxiiii.

POpuli tria gñã: alba: & nigra: & quæ libyca appellat̃ minima folio ac nigerrima: fungiſq; enaſcentibus laudatiſſima. Alba folio bicolor: ſupne cãdicans ĩferiore pte uiridi. Huic nigræ quæ & crotoni folia in iuuenta circinnatæ rotunditatis ſunt. Vetuſtiora in angulos exeũt. E contrario hederæ anguloſa rotũdãt̃. Populorũ foliis grandiſſĩa lanugo. euolat cãdidæ. tradita folio numeroſiore candida: & ut uilli: folia: granatis & amygdalis rubentia. Mira in primis id quod ulmo tiliæq; & oleæ: populo albo & ſalici euenit. Circũagũt̃. n. folia earꝝ poſt ſolſtitiũ. Nec alio argumẽto certius intelligit̃ ſydus confectũ. Quæ folia uerſentur omnibus annis: quæ foliorũ eius palmis cura & uſus: & foliorum mirabilia. Cap. xxv.

EST & publica omnium folioꝝ differentia. In ipſis nanq; ps ĩferior a terra herbido uiret colore. Ab eadé leuiora. Neruos callũq; & articulos ĩ ſupiore hñt pte. Inciſuras uero ſubter: ut manus humana. Oleæ ſupnæ cãdidiora: & minus leuia. Ité hederæ. Sed õniũ folia quotidie ad ſolé oſcitant: interiores partes tepefieri uolẽtia. Superior pars omnium lanuginem quantulancunq; habet. Quæ in aliis gentium lana eſt. In oriente funes ualidos e palmæ foliis fieri dictum eſt: eoſq; in humore utiliores eſſe. Et apud nos uere palmæ a matre integræ decerpunt̃. Meliores enim ſunt quæ non diuiſæ fuerint. Siccantur ſub tecto quaternis diebus. Mox ĩ ſole expãdũt̃. Et noctibus relictæ donec cãdore inareſcant: poſtea in opera diuidunt̃. Latiſſĩa folia ſunt fico uiti platano. Anguſta myrto punicæ oleæ. Capillata pino cædro. Aculeata aquifolio: & ilicum generi. Nam iunipero ſpina pro folio eſt. Carnoſa cupreſſo tamarici. Craſſiſſima alno. Lõga arũdini ſalici. Palmæ etiã duplicia. Circĩnata piro. Mucronata malo. Anguloſa hederæ. Diuiſa platano. Inſecta pectinũ modo piceæ abieti. Sinuoſa toto ambitu robori. Spinoſa cute rubo. Mordacia ſunt quibuſdam: ut urticis. Pungentia pino piceæ abieti larici cædro aquifoliis. Pediculo breui oleæ & ilici: longo uitibus: tremulo populis. Et hiſdem ſolis inter ſe crepitantia. Iam & ĩ pomo ipſo mali quodam in genere parua mediis emicant folia. Interim & gemina. Præterea aliis circa ramos: aliis in cacumine ramorum. Robori et in ipſo caudice. Iã denſa ac rara: ſempq; lata rariora. Diſpoſita myrto. Concaua buxo. Inordinata põis. Plura eodem pediculo exeũtia malis piriſq;. Ramuloſa ulmo: et cytiſo. Quibus adiicit Cato decidua a populo quernaq; animalibus iubens dari non perarida. Bubus q̃dẽ et ficulnea ilignaq; et hederacia. Dãt̃ et ex arũdine ac lauro. Decidũt ſorbo uniuerſa. Cæteri paulari. Et de foliis hactẽus. DE Ordine naturæ in ſatis: et de flore arboꝝ: et cõceptu: et germinatione: et partu: et quo ordine floreãt. Cap. xxvi.

ORdo autem naturæ annuus ita ſe habet. Primus eſt conceptus flare incipiente uento fauonio. Exinde fere. vi. idus febru. Hoc. n. maritant̃ uiueſcentia e terra. Cum etiam equæ in hiſpania ut diximus. Hic eſt genitalis ſpiritus mundi a fouẽdo dictus: ut quidam exiſtimauere. Flat ab occaſu æquinoctiali uer ĩchoans: cathlitioné ruſtici uocant geſtiente natura ſemina accipere: eaq; anima inferente omnibus ſatis. Concipiunt uariis diebus: et pro ſua quæq; natura. Alia protinus ut animalia. Tardius aliqua et diutius grauida partus gerunt. quod germinatio ideo uocatur. Pariũt

uero cum florent:floſque ille ruptis conſtat utriculis. Sed educatio in pomo ē. Hoc et germinatio arborum. Flos eſt pleni ueris indicium:et anni renaſcentis. Flos gaudiū arborum. Tunc ſe nouas aliaſq; q̃ ſunt:oſtendunt. Tunc uariis coloꝝ picturis in certamē uſque luxuriant. Sed hoc negatum pleriſq;. Nam nec omnes florēt: ſed ſunt triſtes quædam:quæque non ſentiant gaudia ānorum. Nam neque ilex picea larix pinus ullo flore exhylarātur:nataleſue pomorum recurſus ānuos uerſicolori nūtio promittunt. Nec fici atq; caprifici. Protinus enim fructū flores gignunt. In ficis mirabiles ſunt et abortus:qui nunq̃ matureſcunt. Nec iuniperi florent. Quidā earū duo genera tradunt. Alteram florere:nec ferre. Quæ uero non floreat:ferre protinus baccis ſubnaſcētibus quæ biennio hæreant. Sed id falſum:omnibuſq; iis dura facies ſemper. Sic et hominum multis fortuna ſine flore eſt. Omnes autem germināt etiā quæ non florent. Magna et locorum differentia. Quippe cum ex eodem genere quæ ſunt ĩ paluſtribus priora germinent:mox campeſtria:nouiſſima in ſiluis. Per ſe autē tardius piri ſilueſtres q̃ cætera. Primo fauonio germĩat cornus. Proxĩe laurus. Pauloq; ante æquinoctium tilia acer. Inter prĩas uero populus ulmus ſalix alnus nuces. Feſtinat et platanus. Cæteræ uere concepto aquifoliū terebinthus paliurus caſtanea glandes. Serotino autem germine malus: tardiſſimus ſuber. Quibuſdam geminatur germinatio:nimia ſoli ubertate:aut inuitantis cæli uoluptate:quod magis in herbis ſegetum euenit. In arboribus tamen nimia germinatio elaſſeſcit. Sūt aliæ naturales quidem quibuſdam germinationes:pīterque uernæ:quæ ſuis conſtant ſyderibus:q̃ꝝ tõ aptius reddet̃ ab hoc tertio uolumĩe. Hyberna aquilæ exortu. Aeſtiua canis ortu. Tertia arcturi. Has duas quidem omnibus arboribus communes putāt. Sentiri autē maxime in fico uite punicis cauſam afferentes:quoniam in theſſalia macedoniaque plurima tunc ficus exeat. Maxime tamen in ægypto apparet hæc rõ. Et reliquæ qdē arbores ut primum cœpere continuant germinationem. Robur & abies & larix ĩtermittunt triptito:ac terna germina edunt. Ideo & inter ſquammas corticem ſpargūt. Quod omnibus arboribus in germinatiõe euenit:quoniam prægnantium rumpitur cortex. Eſt autem prima earum incipiente uere circiter.xv.diebus. Iterum germinant tranſeunte geminos ſole. Sic fit ut dum prima cacumina impellunt̃:ſe cutis aperiat geniculato incremento. Tertia eſt earundem ad ſolſtitium breuiſſima : nec diutius ſeptenis diebus. Clareq; & tunc cernit̃ excreſcentium cacuminum articulatio. Vitis ſola bis parturit:cum primum emittit uuam: iterum cum digerit. Eorum quæ non florēt:ptus tantum eſt:& maturitas. Quædam ſtatim in germinatione florent:ꝓperantq; in eo:ſed matureſcūt tarde:ut uites. Serotino quædam germinatu florēt:maturantq; celeriter:ut morus quæ nouiſſima urbanarum germinat:nec niſi exacto frigore:ob id dicta ſapientiſſĩa arborum. Sed cum cœperit in tārum uniuerſa germĩatio erumpit ut una nocte peragat etiam cum ſtrepitu. Ex iis quæ hyeme:aqla exoriente (ut dixĩus)concipiunt:floret prima omnium amygdala:menſe ianuario.Martio uero poma matura. Ab ea proxime florent armeniaca: dein tuberes:& præcoces. Illæ peregrinæ:hæ coactæ. Ordine autem naturæ ſilueſtrium primæ ſambucus : cui medulla plurima. Et cui nulla cornus maſcula. Vrbanarum malus:puoq; poſt ut ſĩul poſſit uideri:pirus & ceraſus & prunus. Sequitur laurus:illāq; cupreſſus. Deinde punica fici. At uites & oleæ florentibus iam his germinant. Concipiunt uergiliarum exortu. Hoc ſydus illatum eſt. Floret aūt ſolſtitio uitis:& quæ paulo ſerius incipit olea. Defloreſcunt omnia ſeptenis diebus:nõ celerius. Quædam tardius. Sed nulla pluribus bis ſeptenis. Omnia & intra.viii.iulii idus eteſiaꝝ præcurſu. Nec ſtatĩ fructus ſeqr̃ ĩ aliqbus.

DE Corno & quo tpr̃e quæq; ferāt:& quæ fructū nõ ferāt:& quæ ĩfœlices exiſtĩāt:& quæ facillĩe fructū pdūt:& qbus fructus anq̃ foliū naſcāt. Ca.xxvii.

COrnus.n. circa ſolſtitia reddit primo cādidum:poſtea ſanguineum. Ex eo gñe fœmina poſt autumnum fert baccas acerbas & ĩguſtabiles cūctis animantibus.

Ligno quoq; fũgoſa & inutilis. Sumas e fortiſſimis quæ ſit tanta differentia ab eodẽ
gñe. Et terebinthus meſſibus reddit ſemen:& acer:& fraxinus:nuces:& mala:& pira:
præterq̃ hyberna aut præcocia. Autumno glandiferæ. Serius etiamnum uergiliarum
occaſu. Aeſculus tantum aũtumno. Incipiente autem hyeme quædam gña mali pi-
riq; & ſuber. Abies flores croci colore circa ſolſtitium. Semen uero reddit poſt uer-
giliaꝝ occaſũ. Pinus autem & picea præueniunt germinatione.xv.fere diebus. Semẽ
uero poſt uergilias & ipſæ reddunt. Cædri & iuniperus & ilex annuæ fere habentur.
nouuſq; fructus in iis cum aurumno pendet. In maxima tñ admiratione pinus eſt.
Haber fructum matureſcentem.Habet proximo anno ad maturitatem uenturum:ac
deinde tertio.Nec ulla arbor auidius ſe promittit. Quo menſe ex ea nux decerpitur:
eodem matureſcit alia.& ſic diſpenſat̃:ut nullo non menſe matureſcant. Quæ ſe in
arbore ipſa diuiſere uocant̃ zamiæ. læduntq; cæteras:niſi detrahant̃. Fructum arboꝝ
ſolæ nullum ferunt:hoc eſt ne ſemen quidem tamarix. Scopis tantum naſcẽs popu-
lus alnus ulmus attinia alaternus cui folia inter ilicẽ & oliuam. Infœlices aũt exiſti-
mant̃:damnatæq; religione quæ neq; ferunt̃ unq̃:neq; fructum ferunt. Cremutius
auctot eſt:nunq̃ uirere arborem:ex qua Phyllis ſe ſuſpenderit. Quæ gummi gignũt:
poſt germinationem aperiũt̃. Gummi uero non niſi fructu detracto ſpiſſat̃. Nouel-
læ arbores carent fructu: quandiu creſcunt. Perdunt autem facillime añ maturitatẽ
palma ficus amygdala malus pirus. Itẽ punica:quæ eriam roribus nimiis & pruinis
florem amittit. Qua de cã inflectũt ramos eius:ne ſubrecti humorem infeſtũ excipi-
ant:atq; contineant. Pirus & amygdala etiam ſi non pluat : ſed fiat auſtrinum cælũ
atq; nubilum amittunt florem: & primos fructus ſi cum defloruere tales dies fuerĩt.
Ociſſime autem ſalix amittit ſemen añq̃ omnino maruritatem ſentiat : ob id dicta
ab Homero frugipda. Secutaq; ætas ſcelere ſuo interpretata eſt hanc ſententiam:qñ
ſemen ſalicis mulieri ſterilitatis medicamentum eſſe conſtat. Sed hoc quoq; ꝓuidẽs
nat̃a facile naſcenti & depacto ſurculo incurioſius ſemen dedit. Vna tantum ꝓditur
ad maturitatem proferre ſolita in creta inſula ipſo deſcenſu Iouis ſpeluncæ toruum
ligneumq; magnitudine ciceris. Fiunt uero quædam loci uitio infructuoſa:ſicut in
pharo ſiluacenda:quæ nil fert. Perſicæ arbores in rhodo florent tantum. Fit hæc dif-
ferentia & ex ſexu. In iis eſſe mares quæ non ferunt. Aliqui hoc permutantes mares
eſſe:quæ ferant:tradunt. Facit & denſitas ſterilitatem. Gignentium aurem quædam
ex lateribus ramorum & cacumĩbus ferũt:ut pirus punica ficus myrtus. Cætero eadẽ
natura quæ frugibus. nãq; & in eis ſpica in cacumen naſcit̃. legumina in lateribus.
Palma ſola ut dictum eſt:in ſpatulis hẽt ftuctum tacemis ptopendentem. Reliquis
ſub folio pomum:ut ptotegat̃:excepta fico:cui folium maximum umbroſiſſimũq;:
& ideo ſupra id pomũ.ei demũ ſerius foliũ naſcit̃ q̃ pomũ. Inſigne prodit̃ ĩ quodã
gñe ciliciæ cypriæ helladis:ficos ſub folio:groſſos uero ſupta foliũ naſci. Ficus & præ-
coces hẽt:quas athenis prodromos uocant. In laconico gñe maximæ ſũt.

DE Biferis & triferis:& quæ celerrĩe ſeneſcãt:& de ætatibus eaꝝ. Cap.xxviii.

SVnt & biferæ in eiſdẽ. In cea inſula caprifici triferæ ſũt. Primo fœtu ſequens
euocat̃:ſequenti tertius. Hoc fici caprificant̃. Et caprifici aũt ab aduerſis foliis
naſcunt̃. Biferæ & in malis ac piris quædã ſicut & præcoces. Malus ſilueſtris bifera.
Sequens eius fructus poſt arctuꝝ : in apricis maxime. Vites qdẽ & ttiferæ ſunt : q̃s
ob id inſanas uocant:quoniã in iis alia matureſcunt:alia turgeſcũt:alia florent. M.
Varro auctor ẽ:uitẽ fuiſſe zmyrnæ apud matteã triferã: & malũ in agro conſentino.
Hoc autẽ euenit perpetuo in frauẽneſi africæ agro:de quo plura alias:ea ẽ ſoli fertili-
tas. Trifera eſt & cupreſſus. Nãq; baccæ eius colligunt̃ menſe ianuario : et maio: et
ſeptẽbri:ternaſq; eaꝝ gerũt magnitudĩes. Eſt uero et in ipſis arboribus:etiã honuſtis
peculiaris differẽtia. Summa ſui pte fertilior ẽ arbutus. Quercus inferiore:iuglãdes:
fici:mariſcæ. Omnes quo magis ſeneſcunt:eo maturius fetunt:et ĩ apticis locis nec

pingui terra. Silueſtriora omnia tardiora. Quædā ex iis ōnino nō matureſcūt. Item quæ ſubarātᷣ:aut quæ ablaqueātᷣ:celeriora neglectis.hæc & fertiliora. Eſt etiānū ætatis differētia. Amygdala.n.et pirus in ſenecta fertiliſſiæ:ut glandiferæ:et quoddā genus ficoꝝ. Cætera eius in iuuēta tardiuſq; maturantes.quod notatᷣ in uitibus maxīe. Ve/tuſtioribus.n.uinū melius:nouellis copioſius. Celerrīe uero ſeneſcit:et ī ſenecta de/teriorē fructū gignit:malus. Nāq; et minora poma ꝓueniūt:et uermiculis obnoxia. Quin et ī ipſa arbore naſcuntᷣ. Ficus ſola ex ōniū arboꝝ fœtu maturitatis cā medicatᷣ. Iā qdē ex portentis:quoniā maiora ſūt præcocia præpoſteris. Omnia autē celerius ſe/neſcunt praſœcunda. Quin et protinus moriūtᷣ aliq̄ cælo fœcūditatē omnē eblādito. quod maxīe uitibus euenit. DE Moro. Cap.xxix.

COntra morus tardiſſīe ſeneſcit:fructibus minime laborans. Tarde et ea quorū criſpa materies:ut acer palma populus. Et ſubarata ocius ſeneſcunt.

DE Silueſtribus. Cap.xxx.

SIlueſtria autē tardiſſime. Atq; ī rorū omnis cura fertilitatem adiicit. Fertilitas ſenectā. Ideoq; & præflorēt alia & prægerminant:atq; in torum præcocia fiūt: quoniā omnis infirmitas cælo magis accidit. Multæ uero plura gignunt: ut diximus in glādiferis. Inter quæ laurus uuas ſuas. maximeq; ſterilis quæ nō gignit aliud:obq; id a qbuſdā mas exiſtimatᷣ. Ferūt & auellanæ iulos cōpactili callo ad nihil utiles.

DE Buxo:& faba græca ſiue loto. Cap.xxxi.

PLurīa uero buxus. Nā & ſemē ſuū:& granū quod cartegon uocant:& a ſeptē/trione uiſcum:a meridie hyphear:e qs plura mox paulo. Interdūq; piter res q̄/ternas hn̄t. Arboꝝ quædam ſimplices:qbus a radice caudex unus & rami frequentes: ut oliuæ:fico:uiti. Quædam fruticoſi gn̄is:ut paliurus:myrtus. Item nux auellana. Quinīmo melior eſt & copioſior fructu in plures diſpſa ramos. In qbuſdā omnino nullus:ut in ſuo gn̄e buxo loto tranſmarinæ. Quædam bifurcæ:atq; etiā ī qnas ptes diffuſæ. Quædā īdiuiduæ: nec ramoſæ:ut ſābuci. Quædā indiuiduæ ramoſæ ut pi/ceæ. Quibuſdā ramoꝝ ordo ſicut piceæ:abieti. Aliis inconditus ut robori malo piro. Et abieti qdem ſubrecta diuiſura:ramiq; in cælum tendentes:non in latera ꝓni. Miꝝ cacuminibus eoꝝ deciſis moritᷣ. Totis uero detrūcatis durat. Et ſi infra q̄ rami fuere præcidatᷣ:quod ſupeſt uiuit. Si uero cacumē tantum auferatᷣ:tota moritᷣ. Alia ab ra/dice brachiata ut ulmus. Alia in cacumīe ramoſa ut pinus lotos ſiue faba græca:quā romæ a ſuauitate fructus ſilueſtris qdē:ſed ceraſorum pene naᷣa lotō appellāt. Præ/cipueq; domibus expetitᷣ:ramoꝝ petulantia:breui caudice latiſſima expatiātiū ūbra: & in uicinas domos ſæpe trāſilientium. Nulli opacitas breuior:nec aufert ſolē hye/me decidentibus foliis. Nulli cortex iucundior aut oculos excipiēs blādius. Nulli ra/mi lōgiores ualidioreſq; aut plures:ut dixiſſe totidē arbores liceat. Cortice pelles tin/gūt:radice lanas. Malis ꝓpriū genus. Feraꝝ.n.roſtra reddūt:adhærētibus uni maxīo mioribus. Ramoꝝ aliq cæci q nō germinant.quod naᷣa fit ſi nō eualuere: aut pœna cū āputatos cicatrix hebetauit. Quæ diuiduis in ramo natura eſt:hæc uiti in oculo: haꝝdini in geniculo. Omniū terræ ꝓxīa craſſiora. In longitudinē excreſcunt abies: larix:palma:cupreſſus:ulmus:& ſiq̄ uniſtirpia. Ramoſaꝝ ceraſus etiā in.xl.cubitoꝝ trabes æq̄li per totum duum cubitorum craſſitudine reperitᷣ.

DE Ramis & cortice & radicibus arboꝝ. Cap.xxxii.

QVædam ſtatī in ramos ſpgunt:ut mali. Cortex aliis tenuis:ut lauro tiliæ. Aliis craſſus ut robori. Aliis lenis:ut malo fico. Idē ſcaber robori palmæ. Omnibus ī ſenecta rugoſior. Quibuſdam rumpitᷣ ſponte:ut uiti. Quibuſdam etiam cadit:ut malo unedoni. Carnoſus ſuberi populo. Mēbranaceus ut uiti harundini. Libris ſilis ceraſo. Multiplex tunicis:ut uitibus tiliæ abieti. Quibuſdam ſimplex:ut fico haꝝdi/ni. Magna & radicum differentia. Copioſæ fico robori platano. Breues & anguſtæ malo. Sīgulares abieti larici. Sīgulis.n.innitūtᷣ:q̄q̄ minimis ī latera diſpſis. Craſſiores

lauro:& īæq̄les. Itē oleæ:cui & ramoſæ. At robori carnoſæ. Robora ſuas ī ꝓfundum agūt. Si Virgilio qdē credīus æſculus q̄tū corpore eminet:tātū radice deſcēdit. Oleæ maliſq; & cupreſſis p ſūma ceſpitū. Aliis recto meatu:ut lauro oleæ. Aliis flexuoſo: ut fico. Minutis hæc capillamētis hirſuta:ut abies:multæq; ſilueſtriū. E qbus mōtani prætenuia fila decerpētes ſpectabiles lagenas & alia uaſa nectūt. Quidā nō altius deſcēdere radices q̄ ſolis calor tepefaciat. Idq; naťa loci tenuiores ſiue grauiſſīas dixere:quod falſū arbitror. Apud auctores certe īuenit̃ abietis plātā cum tráſferret̃: octo cubitoꝝ ī altitudīe:nec totā refoſſā:ſed abruptā. Maxīa ſpatio atq; plenitudīe & cædri ē.ab ea platani:roboris:& glādiferaꝝ. Quarūdā radix uiuacior ſupficie:ut lauri. Itaq; cū trūco inaruit reciſa etiā lætius fruticat. Quidā breuitate radicū celerius ſeneſcere arbores putāt. Quod coarguūt fici:q̄ꝝ radices lōgiſſīæ:& ſenectus ociſſima. Falſū arbitror.& quod aliq ꝓdidere:radices arboꝝ uetuſtate minui. Viſa &enī ē ānoſa quercus euerſa ui tēpeſtatis:& iugeꝝ ſoli āplexa. Proſtratas reſtitui pleꝝq;:& q̄dā terræ cicatrice reuiuiſcere:uulgare ē. Et fāiliariſſimū hoc platanis:quæ pluriū uētoꝝ cōcipiūt ꝓpter denſitatē ramoꝝ. Quibus amputatis leuatæ onere in ſua ſcrobe reponuntur. Factumq; iam eſt hoc & in iuglandibus:oleiſq;:ac multis aliis.

DE Prodigioſis arboribus:& quibus modis ſponte naſcunt̃:& ꝙ nō omnia ubiq; naſcantur:& quæ non alibi naſcantur arbores. Capitulum.xxxiii.

EST ī exēplis & ſīe tēpeſtate ullaue cā alia q̄ ꝓdigii cecidiſſe multas:ac ſua ſpōte reſurrexiſſe. Factū hoc populi ro.qritibus oſtentū cībricis bellis nuceriæ ī luco Iunonis ulmo poſtq̄ etiā cacumē āputatū erat:quoniā in arā ipſā ꝓcūbebat:reſtituta ſpōte:ita ut ꝓtinus floreret. A quo deīde tpr̃e maieſtas poppli ro.reſurrexit: quæ an̄ uaſtata cladibus fuerat. Memorat̃ hoc idē factū & in philippis ſalice ꝓcidua atq; detrūcata. Et ſtagiris ī muſæo populo alba. Oīa fauſti ominis. Sed maxīe miꝝ ātādri platanus etiā circūdolatis lateribus reſtibilis ſponte facta: uitæq; reddita. Lōgitudīe .xv.cubitoꝝ:craſſitudīe q̄ttuor ulnaꝝ. Arbores q̄s naťæ debeāus tribus mōis naſcūt̃. Sponte:aut ſeīe:aut ab radice. Cura nūeroſior exiſtit:de q̄ ſuo dicēus uolumīe. Nūc enim totus ſermo de naťa ē:multis mōis miriſq; mēorabili. Nāq; nō oīa ī oībus locis naſci docuimus:nec trāſlata uiuere. Hocq; alias faſtidio:alias contumacia: ſæpius ībecillitate eoꝝ quæ trāſferūt̃:euenit. Alias cælo īuidente:alias ſolo repugnāte. Faſtidio balſamū alibi naſci naťa q̄ in ſyria noluit fere. Necnō & palmā naſci ubiq;: aut natā pere:uel cū ꝓmiſit etiā oſtēditq; ea educare quæ tāq̄ ī uita peperit. Nō hētuires frutex cīnami ī ſyriæ uicina puēiēdi. Nō ferūt amomi nardiq; deliciæ: ne ī arabia qdē ex india naue pegrinari. Tētauit.n. Seleucus rex. Illud maxīe miꝝ ipſas arbores pleꝝq; exorari ut uiuant atq; trāmigrēt. Aliq̄do & a ſolo īpetrari ut alienas alat: aduenaſq; nutriat.cælū nullo mō qt flecti. Viuit in italia pipis arbor. Caſiæ uero etiā ī ſeptētrionali plaga. Vixit & in lydia thuris. Sed ūde ſorbētes ſuccū ōnē ex iis ſoles coquēteſq; lachrymā:̃ Illud ꝓxīe miꝝ mutari naťā ī iiſdē locis atq; īprouiſo ualere. Cædrū æſtuoſis ptibus dederat.& ī lyciis frigidiſq; mōtibus naſcit̃. Frigus inimicum lauro fecerat.ſed ī olympo copioſior nulla ē. Circa boſphoꝝ cīmeriū ī pāticapeo urbe ōni mō laborauit Mithridates rex & cæteri īcolæ:ſactoꝝ certe cā lauꝝ myrtūq; hr̄e:& nō cōtigit:cum abūdēt arbores ibi punicæ ficiq;. Iā mali & piri laudatiſſīæ. Frigidas naťa eodē tractu nō genuit arbores pinū abietē piceā. Et qd attīet ad pōtū abire:̃ Iuxta romam ipſā caſtaneæ:ceraſiq; ægre ꝓueniūt. Perſica ī thuſculano. Nec nō nuces græcæ cum tedio inſeruntur. Terracina ſiluis ſcatet eaꝝ.

DE Cupreſſo:& ꝙ ex terra noua aliq̄ ſæpe naſcāt̃ quæ ī ea an̄ nō fueꝝt. Ca.xxxiiii.

CVpreſſus aduena & difficillīe naſcētiū fuit:ut de q̄ uerboſius ſæpiuſq; q̄ de omnibus aliis prodiderit Cato. Natu moroſa:fructu ſupuacua:baccis torua:folio amara:odore uiolenta. Ac ne ūbra qdē gratioſa:materie rara:ut pene fruticoſi gn̄is. Diti ſacra: & ideo funebri ſigno ad domos poſita. Fœmīa ſterilis diu. Mete demum

aſpectu non repudiata diſtinguẽdis tantũ pinoꝝ ordinibus. Nuncueto tõſilis facta in denſitate patietũ: coercitaq; gracilitate perpetuo tenera. Trahit̃q; etiã in picturas ope hiſtoriali uenatus claſſeſue & imagĩes reꝝ tenui folio breuiq; & uirẽte ſupueſtiẽs. Duo gñã eaꝝ. Meta in faſtidiũ conuoluta quæ & fœmĩa appellat̃. Mas ſpgit extra ſe ramos: deputat̃q;: & accipit uitẽ. Vtraq; aurẽ ĩmittit̃ in ꝑticas aſſereſue ãputatione ramoꝝ: q. xiii. ãno denariis ſingulis ueneũt. Quæſtuoſiſſĩa in ſatus rõne ſilua. Vulgoq; dotẽ filiaꝝ ãtiq plantaria appellabant. Huic pͥa inſula creta: q̄q̄ Cato tarẽtinã eam appellat. Credo ꝙ primum eo uenerit. Et ĩ enaria ſucciſa regermĩat. Sed ĩ creta quocũq; loco terram mouerit qſpiam niſi ſerat̃ alia: hæc gignit̃: ꝓrinuſq; emigrat. Illa uero etiam non appellato ſolo ac ſponte: maximeq; in idæis montibus: & quos albos uocant: ſummiſq; iugis ubi niues nunq̄ abſunt plurima. Quod miremur: alibi non niſi in tepore ꝓueniens: & nutricem magnopere faſtidiens. Nec terræ tãtũ nat̃a circa has refert aut perpetua cæli: ueꝝ & quædam tẽp̃aria uis hymbriũ. Aliquæ pleꝝq; ſemina afferunt: & certo fiuint gñe. Aliquæ etiam incognito. quod accidit cyrenaicæ regioni cum primum ibi laſſerpitiũ natum eſt: ut ĩ herbaꝝ natura dicemus. Nata ẽ & ſilua urbi ei ꝓxĩa hymbre piceo craſſoq; circiter urbis romæ ãno q̄drĩgẽteſĩo triceſĩo.

DE Hedera. Cap. xxxv.

HEdera iam dr̃ in aſia naſci. Negauerat Theophraſtus: nec in india niſi ĩ monte mero. Quin & Harpalum õni modo laboraſſe: ut fereret eam in medis fruſtra. Alexandꝝ uero ob raritatem ita coronato exercitu uictorem ex india rediſſe exẽplo Liberi pr̃is: cuius dei & nunc adornant thyrſos galeaſq; etiã ac ſcuta in thraciæ populis ĩ ſolẽnibus ſacris. Inimica arbor ſatis õibus ſepulchraq; ac muros rũpẽs. Serpẽtiũ frigori gratiſſĩa: ut miꝝ ſit illam in honore ullo hĩtam. Duo gñã eius. Pͥa ut reliq̄ꝝ mas & fœmĩa. Maior tradit̃ mas corpore: & folio duriore ac pĩguiore: & flore ad purpuram accedente. Vtriuſque autem flos ſimilis eſt roſæ ſilueſtri: niſi ꝙ caret odore. Species hoꝝ geneꝝ tres. Eſt. n. candida: & nigra hedera: tertiaq; quæ uocat̃ helix. Etiãnum hæ ſpecies diuidunt̃ in alias: quoniam eſt alia fructu tantum candida: alia & folio. Fructumq; candidum ferentium; aliis denſus acinus & grandior racemis in orbẽ circũactis q uocãt̃ corymbi. Itẽ ſilenicũ cuius ẽ minor acinus ſpſior racẽus. Sĩli modo in nigra. Alicui & ſemen nigrum: alii crocatum: cuius coronis poetæ utuntur: foliis minus nigris: quam qdam nyſiam: alii bacchicam uocant: maximis inter nigras corymbis. Quidam apud græcos etiamnum duo gñã huius faciunt a colore acinorũ erythranum & chryſocarpum. Plurimas aũt hẽt differẽtias helix: quoniã folio maxĩe diſtat. Parua ſunt et anguloſa concinnioraq;: cum reliquoꝝ gñã ſimplicia ſĩt. Diſtat et longitudine internodiorum: præcipue tñ ſterilitate: quoniam fructum non gignit. Quidam hoc ætatis eſſe non generis exiſtimant. primoq; eſſe helicem putant fieri hederam ueſtuſtate. Hoꝝ error manifeſtus intelligit̃: quoniam helicis plura genera reperiuntur: ſed tria maxime inſignia. Herbacea ac uirens quæ plurima eſt. Altera cãdido folio. Tertia uerſicolor quæ thracia uocat̃. Etiamnum herbaceæ tenuiora folia: in ordinem digeſta: denſioraq;. In alio genere diuerſa omnia. Et in uerſicolori alia tenuioribus foliis ac ſimiliter ordinatis denſioribuſq;. In altera neglecta omnia hæc. Maiora quoq; ac minora ſunt folia. maculaꝝq; hĩtu diſtant. Et in candidis alia ſũt candidiora. Adoleſcit in longitudinem maxime herbacea. Arbores autem necat candida: omnemq; ſuccum auferendo tanta craſſitudine auget̃: ut ipſa arbor fiat. Signa eius folia maxima atque latiſſima mammas erigentis quæ ſunt cæteris inflexæ. Racemi ſtantes ac ſubrecti. Et q̄q̄ omnium generi radicoſa brachia huic tamen maxime ramoſa ac robuſta. Ab ea nigræ. Sed proprium albæ ꝙ inter media folia emittit brachia: utrũque ſemper amplectens. Hæc eſt & in muris quanuis ambire non poſſit. Itaq; etiam pluribus locis interciſa uiuit tamen: duratq;: & totidem initia radicũ hẽt: quot brachia. Quibus incolumes et ſolidas arbores ſuggit: ac ſtrangulat. Eſt et in

fructu differentia. Albæ nigræq; hederæ:quoniam aliis tãta amaritudo acini: ut aues non attingant. Eſt & rigens hedera:quæ ſine ãminiculo ſtat. Sola omnium generũ ob id uocata ciſſos. E diuerſo nunq̃ niſi humi repens chameciſſos.

DE Hedera quæ uocat̃ ſimilax. Cap.xxxvi.

SImilis eſt hederæ e cilicia q̃dem primum ꝓfecta:ſed in græcia frequẽtior:quam uocant ſimilacẽ denſis geniculata caulibus:ſpinoſa:fruticoſa ramis:folio hederaceo:paruo:non anguloſo:a pediculo emittente pampinos:flore cãdido:olẽte liliũ. Fert racemos labruſcæ mõ nõ hederæ:colore rubro : cõplexa acinis maioribus nucleos undenos:minoribus ſingulos:nigros duroſq; īfauſta omnibus ſacris & coronis:quoniam ſit lugubris: uirgīe eius nominis propter amorem iuuenis Croci mutata ī hũc fruticem. Id uulgus ignorans:pleꝝq; feſta ſua polluit hederam exiſtimãdo. Sicut in poetis aut Libero pr̃e aut Sileno:qui omnino neſcit quibus coronet̃. E ſimilace fiũt codicilli. Propriumq; materiæ eſt:ut admota auribus leuem ſonum reddat. Hederæ mira ꝓdit̃ nat̃a ad expiẽda uina. Si uas fiat ex ligno eius:uina trãſfluere:ac remanere aquã ſiq̃ mixta fuerit.

DE Aq̃ticis calamis & fruticibus. Cap.xxxvii.

INterea q̨ frigidis gaudent aquaticos frutices dicere conuenit. Principatum in iis tenebũt harundines belli paciſq; experimentis neceſſariæ:atq; etiam in deliciis gratæ. Tegulo.n.eaꝝ domus ſuas ſeptentrionales populi operiunt:durantq; eius alta tecta. In reliquo uero orbe & cameras leuiſſīe ſuſpẽdũt. Chartiſq; ſeruiũt calami: ægyptii maxime cognatione quadam papyri. Probatiores tñ gnidii : et q̨ ī aſia circa anaeticum lacum naſcuntur. Nr̃atibus fungoſior ſubeſt natura : cartilagine bibula. quæ cauo corpore intus ſupeme tenui inareſcit ligno. Fiſſilis præacuta ſemper acie: geniculata. Cætero gracilitas nodis diſtincta leui faſtidio tenuat̃ in cacumīa. Craſſiore peniculo coma:neq; hac ſuperuacua. Aut.n. pro pluma ſtrata cauponaꝝ replet. aut ubi limoſiore callo indutuit:ſicut in belgis cõtuſa & interiecta nauiũ cõmiſſuris ferruminat textus:glutino tenacior:rimiſq; explendis fidelior pice. Calamis orientis populi bella conficiunt. Calamis ſpicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortem accelerãt pinna addita calamis. Fitq; & ex ipſo telum aliud fracto in uulneribus. His armis ſolẽ ipſum obumbrant. Propter hoc maxime ſerenos dies optant. Odere uẽtos & hymbres q̨ inter illos pacem eſſe cogunt. Ac ſiquis æthiopas ægyptum arabas īdos ſcytas bactras ſarmatarum tot gẽtes & orientis:omniaq; parthorum regna diligẽtius cõputet:æqua ferme ꝑs hominum in toto mũdo calamis ſuperata degit. Præcipuus hic uſus in creta bellatores ſuos præcipitauit. Sed in hoc quoq; ut in cæteris rebus uicit italia:quoniã nullus ſagittis aptior calamus q̃ in rheno bononienſi amne:cui plurima ineſt medulla:ponduſq; uolucre. Contra flatus quoq; peruicax libra. Quippe non eadem gratia belgicis. Hæc & creticis commendationibus: quanq̃ præferãt̃ indi: quorum alia quibuſdam uidetur natura quando & haſtarum uicem præbent additis cuſpidibus. Harundini quidem indicæ arborea amplitudo qualem uulgo in templis uidemus. Differre mares ac fœminas ī his quoq; indi tradunt. Spiſſius mari corpus: fœminæ capacius. Nauigiorum etiam uicem præſtãt(ſi credimus)ſigula internodia. Circa aceſinẽ amnem maxime naſcunt̃. Arundo omnis ex una ſtirpe numeroſa.Atq; etiam reciſa fœcundius reſurgit. Radicis natura uiuax:geniculata & ipſa. Folia īdicis tantum breuia. Oĩbus uero a nodo orſa complexu tenues per ambitum inducunt tunicas.atq; a medio internodio cum plurimum deſinunt ueſtire: procumbuntque. Latera arundini calamoq; in rotunditatem bina ſuper nodos alterno ſemper īguine: ut alterum ad dextram fiat:alterum ſuperiore geniculo ab leua per uices. Inde exeũt aliquando rami qui ſunt calami tenues. Plura autem genera. Alia ſpiſſior denſiorq; geniculis:breuibus internodiis. Alia rarior maioribus tenuior & ipſa. Calamus uero alius totus concauus:quem ſyringiam uocant:utiliſſimus fiſtulis:quoniam nihil eſt ei chartilaginis atq; carnis. Orchomenius eſt cõtinuo foramine ꝑuius:quẽ auleticon

uocant. hic tibiis utilior: fiſtulis ille. Eſt alius craſſiore ligno & tenui foramine. hunc totum fungoſa tepler medulla. Alius breuior: alius procerior: exilior: craſſiorq;. Fruticoſiſſimus qui uocatur donax: nõ niſi in aquaticis natus: quoniam & hæc differẽtia eſt multum prælata arũdine quæ in ſiccis proueniat. Suum genus ſagittario calamo ut diximus. Sed cretico longiſſimis inremodiis obſequiumq; quo libeat flecti calefacto. Differentias faciunt & folia non multitudine: uerum robore & colore. Valida laconicis & ab una parte denſiora: quales in totũ circa ſtagna gigni putant. Diſſiles amnicis: longiſq; ueſtiri foliis: ſpatioſius a nodo ſcandente complexu. Eſt & obliqua arundo non in excelſitatem naſcens: ſed iuxta terram fruticis modo ſe ſpargens: ſuauiſſima in teneritate animalibus. Vocat᷑ a quibuſdam elegia. Eſt & in italia naſcens adarcha nomine paluſtris ex cortice tãtum. Sub ipſa coma utiliſſima dentibus: quoniam uis eadem eſt quæ ſinapi. De orchomenii lacus arũdinetis accuratius dici cogit ammiratio ãtiqua. Characian uocabant craſſiorem firmioremq;. Plociam uero ſubtiliorem. Hanc in inſulis fluitantibus natare: illam in ripis expatiantis lacus. Tertia arundo eſt tibialis calami: quem auleticon uocant. nono hic anno naſcebatur. Nam & lacus incrementa hoc temporis ſpatio ſeruabat. Prodigioſus ſiquando amplitudinem biennio extendiſſet: quod notatum apud cheroniam infauſto atheniensium prælio: & apud lebaida ſæpe notatur influente cephiſo. Cum igitur anno permanſerit inundatio proficiunt: in aucupatoriam quoq; amplitudinem. Vocantur zeugitæ. Contra bombyciæ maturius teciproco graciles. Fœminaium latiore folio atq; candidiore: modica lanugine aut omnino nulla ſpadonum nomine inſignibus. Hinc erant armamenta ad incluſos cantus non ſilendos ex reliquo curæ miraculo: ut uenia ſit argento iam potius cani. Cædi ſolebãt tempeſtiue uſq; ad Antigenem tibicinem cum adhuc ſimplici muſica uterentur: ſub arcturo. Sic præparatæ aliquot poſt annos utiles eſſe incipiebant. Tunc quoq; multa domandæ exercitatione: & canore tibiæ ipſæ educendæ: cõprimẽtibus ſe lingulis: quod erat illis theatro℞ moribus utilius. Poſtq̃ uarietas acceſſit & cãtus quoq; luxuriantes. Cædi an̄ ſolſtitia cœptæ & fieri utiles in trimatu apertioribus earum ungulis ad flectẽdos ſonos. Quæ inde ſunt & hodie. Sed tũc ex ſua quaq; tantum arundine congruere perſuaſũ erat: et ea quæ radicem anteceſſerat: leuæ tibiæ conuenire: quæ cacumen dexteræ. Immẽſũ quantum iis prælatis quas ipſe cephiſus abluiſſet. nunc ſacrificæ thuſcorum e buxo. Ludicræ uero loto oſſibuſq; aſininis & argento fiunt. Aucupatoria arundo a panhormo laudatiſſĩa. Piſcatoria ab aritana ex africa. Arũdinis italiæ uſus ad uineas maxĩe. Cato ſeri eam iubet in humidis agris bipalio ſubacto prius ſolo: oculis diſpoſitis interuallo ternorum pedum. Simul & corrudam unde aſparagi fiant: concordare amicitiam. Salicis uero qua nulla aquaticarum utilior licet populi uitibus placeant: & cecubum ducant. Licet alni ſæpes muniant contraq; erumpentium amnium ĩpetus ripa℞ muro ĩ tutelis ruris excubẽt: ĩ aq̃ ſatæ: cæſæq; denſius innumero hærede ꝓſint.

DE Salice genera eius octo: & quæ præter ſalicem ſit utilia ligaturis: & de rubis. Capitulum. xxxviii.

SAlicis ſtatim plura genera. Nam quædam & ĩ proceritatem magnam emittũt iugis uinearum perticas. Pariuntq; balteo cortice uincula. Et aliæ uirgas ſeq̃cis ad iuncturas lenticiæ. Aliæ prætenues uiminibus texendis ſpectabili ſubtilitate. Rurſus aliæ firmiores corbibus ac plurĩæ agricolarum ſupellectili cãdidiores ablato cortice: leuiq; tractatu mollioribus uaſis q̃ ut e corio fiant: atq; etiã ſupina℞ ĩ delicias cathedrarũ aptiſſima. Decidua ſalici fertilitas denſiorq; tonſura ex breui pugno uerius q̃ ramo: non ut remur in nouiſſimis curanda arbore. Nullius quippe tutior redditus minoriſue impendii aut tempeſtatum ſecurior. Tertiũ locum ei in æſtimatione ruris Cato attribuit: ꝑtioremq; q̃ oliuetis: q̃q; frumento: aut pratis: nec quia deſint alia uincula. Siquidem & geniſtæ: ithaceæ: & populi: & ulmi: & ſanguinei frutices: & betullæ

& arundo fiſſa & atundinum folia : ut in liguria. & uitis ipſa:teciſiſque aculeis rubi alligãt:& intorta corylus. Mirũq; contuſo ligno alicui:maiores ad uincula eſſe uires. Salici autem præcipua dos. Finditur enim græca rubens . candidiorque ametina : ſed paulo fragiliot . ideoque ſolido ligat nexu. In aſia tria genera obſeruant. Nigram utiliorem uiminibus. Candidam agricolarum uſibus. Tertiam quæ breuiſſia eſt helicem uocant. Apud nos quoque multi toridem nomina imponunt. Viminеam uocant eandem purpuream. Alteram nicelinam a colore:quæ ſit tenuior. Tertiam gallicam quæ tenuiſſima. Nec in fruticum nec in ueprium cauliumue : neque in herbarum aut alio ullo q̃ ſuo genere numerentur iure ſcirpi fragiles paluſtreſque ad tegulum tegeteſque. E quibus detracto cortice candelæ luminibus & funeribus ſeruiunt. Firmior quibuſdam in locis earum rigor. Nanq; iis uelificant non in pado tantum nautici : uerum & in mari piſcator africus præpoſtero more uela intra malos ſuſpendens. Et mapalia ſua mauri tegunt. Proximeq; æſtimanti hoc uideatur eſſe: ꝙ in interiore mundi parte pari ſunt papyri uſui : ſed fruticoſi generis ſunt. Inter aquaticas arbores ſunt & rubi atq; ſambuci fungoſi generis:aliter tñ q̃ ferulæ. Quippe plus ligni ac ſucci utriq; ſambuco . ex q̃ magis canoram buccinam tubamq; credit paſtor ibi cæſæ ubi gallorꝫ cantum frutex ille non exaudiat. Rubi mora ferunt & alio genere ſilitudinem roſæ:qui uocatur cynoſbatos. Tertium genus idæum uocant græci a loco. tenuior eſt q̃ cætera:minoribuſq; ſpinis & minus aduncis. Flos eius contra lippitudinem illinitur ex melle:& ignem ſacrum. Contra ſtomachi quoq; uitia bibit̃ ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atq; paruos:humoris lenti inficiendo maxĩe capillo:qui & ipſi aqua decocti:manduntur.

DE Succis arborum & natura materiarꝫ:& de cædẽdis arboribus. Cap.xxxix.

HVmor & cortici arborum eſt qui ſanguis earꝫ ĩtelligi debet:nõ idẽ õnibus. Ficis lacteus. Huic ad caſeos figurãdos coaguli uis. Ceraſis gũmoſus. Vlmis ſaliuoſus. Lentus ac pĩguis malis. Vitibus & piris aquoſus. Viuaciora qbus lẽtior. Atq; ĩ totũ corpore arborꝫ:ut reliquorꝫ aĩaliũ: cutis:ſãguis:caro:nerui:uenæ:oſſa:medullæ. Pro cute cortex. Mirum in moro medicis ſuccum quærentibus fere hora diei ſecunda lapide inciſus manat:altius fractus ſiccus uidet̃. Proximi pleriſq; adipes. Ii uocant̃ a colore alburnum. Mollis ac peſſima pars ligni etiam in robore facile putreſcens:teredini obnoxia:q̃re ſemper ãputabit̃. Subeſt huic caro:cui oſſa:id ẽ materiæ optimũ. Alternãt fructus quibus ſiccius lignum ut olea:magis q̃ qbus carnoſum:ut ceraſus. Nec omnibus adeps carneſue largæ:ſicuti nec animalium acerrimis. Neutrum habẽt buxus:cornus:olea:nec medullam:minimumque etiam ſanguinis. Sicuti oſſa non habent ſorba:carnem ſambuci : & plurimam ambæ medullam. Nec arundines maiore ex parte. In quarũdam arborum carnibus pulpæ uenæq; ſunt. Diſcrimen earum facile. Venæ latiores cãdidioreſq;. Pulpæ fiſſilibus inſunt. Ideo ſit:ut aure ad caput trabis quãlibet prælõgæ admota ictus ab altero capite uel grauis ſentiatur: penetrãte rectis meatibus ſono. Vnde deprehendit̃ an torta ſit materies nodiſq; cõciſa. Quibuſdam ſunt tubera:ſicut ſunt in carne glandia. In iis nec uena nec pulpa : quodam callo carnis in ſe conuoluto. Hoc precioſiſſimum in cædro & acere. Cætera menſarũ genera fiſſis arboribus circinãtur in pulpã. Alioquin fragilis eſſet uena ĩ orbẽ arboris cæſa. Fagis pectĩes tranſuerſi in pulpa apud antiquos. Inde & uaſis honos. Manius Curius iurauit ſe ex præda nihil attigiſſe:præter guttũ faginũ:quo ſactificaret. Lignũ in longitudinẽ ita fluctuat:ut quæ pars fuit ab radice:ualidius ſidat. Quibuſdã pulpa ſine uenis: mero ſtamine & tenui conſtat. Hæcq; maxĩe fiſſilia. Alia frangi celeriora q̃ findi:qbus pulpa non eſt:ut oleæ uites. At e contrario totum a carne corpus fico. Tota oſſea eſt ilex:cornus : robur:cytiſus : morus : hebenos : lotos:& quæ ſine medulla eſſe diximus. Cæteris nigricans color. Fulua cornus in uenabulis nitet inciſuris nodata propter decorem. Cædrus & larix & iuniperus rubent.

DE Teredinibus larice. Ca. Lviiii:

LArix fœminam habet:quã græci uocant ægida mellei coloris. Inuentũ ẽ pictorꝝ tabellis ĩmortale:nulliſq; fiſſile rimis. Hoc lignũ proximũ medullæ ẽ:ĩ abiete leucon græci uocauere. Cædrus quoq; duriſſima:quæ medullæ ꝓxima ut in corpore oſſa deraſo modo limo. Et ſãbuci interiora mire firma tradũt. Nanq; q̃ uenabula ex ea faciũt:præferũt õibus. Cõſtat.n.ex cute & oſſibus. Cædi tẽpeſtiuũ quæ decorticẽt. Vt teretes ad tẽpla cæteraq; uſus rotũdi cũ germinãt:alias cortice ĩextricabili & carie ſubnaſcẽte ei:materiaq; nigreſcente. Tigna & q̃bus aufert ſecuris corticẽ a bruma ad fauoniũ:aut ſi præuenire cogamur arcturi occaſu:& ãte eũ fidiculæ. Nouiſſĩa ratiõe ſolſtitio. Dies ſyderꝝ horꝝ reddẽt ſuo loco. Vulgo ſatis putãt obſeruare:ne quæ dedolãdæ arbores ſternant ãte editos ſuos fructus. Robur uere cæſũ teredinẽ ſẽrit. Bruma aũt neq; uitiat:neq; findit:alias obnoxiũ etiã ut torqueat ſeſe:findatq;.quod ĩ ſubere tempeſtiue quoq; cæſo euenit. Infinitũ refert lunaris ratio:nec niſi a uiceſima in triceſimã cædi uolũt. Inter ões cõuenit utiliſſĩe in coitu eius ſterni: quẽ diem alii interluniũ:alii ſilentis lunæ appellãt. Sic certe Tiberius Cæſar cõcremato ponte naumachiario larices ad reſtituendũ cædi ex retia præfiniuit. Quidã dicunt: ut in coitu & ſub terra ſit luna.quod fieri non põt niſi noctu. Ac ſi cõperãt coitus in nouiſſimũ diẽ brumæ:illa æterna ſit materies:proxĩe cũ ſupradictis ſyderibus. Quidã & canis ortum addũt:& ſic cæſas materies in forꝝ auguſtũ. Nec nouellæ aurem ad materiem nec ueteres utiliſſimæ. Circunciſas quoq; ad medullã alii nõ inutiliter relinquũt: ut omnis humor ſtantibus defluat. Mirum apud antiquos primo punico bello claſſem Duillii ĩpatoris ab arbore exciſa ſexageſimo die nauigaſſe. Contra uero Hieronem regem ducentas.xx.naues effectas diebus.xlv.tradit.L.Piſo. Secundo quoq; punico bello Scipionis claſſis.xl.die a ſecuri nauigauit:tantũ tempeſtiuitas etiam in rapida celeritate pollet. Cato hominum ſummus in omni uſu:de materiis hæc adiicit. Prælũ e ſappino atra potiſſimũ facito. Vlmeã pineã nuceã:hanc atq; aliã materiem õnem cum effodies: luna decreſcente eximito poſt meridiem ſine uento auſtro. Tunc erit tempeſtiua:cũ ſemen ſuũ maturũ erit. Caueto ne p rorem trahas:aut doles. Idemq; mox: niſi in triméſtri lunaq; dimidiata ne tangas materiem. Tunc ne effodias aut præcidas abs terra. Diebus q̃ttuor ꝓximis:quibus luna plena fuerit: optime eximit. Omnino caueto nigrã materiã ne doles:ne cædas:neue tãgas niſi ſiccã: neue gelidã: neue rorulentam. Tiberius idem & in capitolio condendo ſeruauit interlunia. M. Varro aduerſus defluuia præcepit obſeruandum idem a pleniluniis. Larici & magis abieti ſucciſis humor diu defluit. hæ õiũ arborꝝ altiſſimæ ac rectiſſimæ. Nauiũ malis antẽniſq; ꝑpter leuitatẽ præfert abies. cõmuni ab iis pino:quæ aut q̃driptitos uenarꝝ curſus bifidoſq; habeat:uel õnino ſimplices. Fabrorum inteſtina operaria medulla ſectilis optima q̃dripartitis materiis & mollior q̃ cæteræ. Intellectus ĩ cortice ꝑtinus peritis. Abietis quæ pars a terra fuit enodis eſt. Hacq;:quã diximus:ratione fluuiata decorticatur:atq; ita ſappinus uocatur:ſuperior pars nodoſa duriorq; fuſterna. Et in ipſis aũt arboribus robuſtiores aquiloniæ partes. Et in totũ deteriores ex humidis opaciſque. Spiſſiores ex apricis: & diuturnæ. Ideo romæ infema abies ſupemari praefert. Eſt per gentiũ quoq; regiones in iis differentia. Alpibus apenninoq; laudatiſſimæ:in gallia ciuribus ac monte uoſego: in corſica:bithynia: ponto:macedonia. Deteriores eneatica & arcadica. Peſſimæ parnaſia & eubœa:quoniam ramoſæ ibi & contortæ putreſcenteſque facile. At cædrus in creta africa ſyria laudatiſſima. Cædri oleo perũcta materies nec tineã:nec cariem ſẽtit. Iunipero eadem uirtus: quæ cædro. Vaſta hæc ĩ hiſpania:maxĩeq; bacæ eis. Medulla eius ubicũq; ſolidior etiã q̃ cædrus. Publicũ omniũ uitiũ uocãt ſpiras ubi ſeſe cõuoluere uenæ atq; nodi. Inueniunt in q̃buſdã ſicut in marmore centra:id eſt duritia clauo ſimilis inimica ferris. Et quædã forte accidunt in lapide cõprehenſo aut recepto in corpus:aut alterius arboris ramo.

Megaris diu ſtetit oleaſter in foro: cui uiri fortes affixerãt arma: quæ cortice ãbiente ætas lõga occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio urbis præmonitæ oraculo: cũ arbor arma peperiſſet. quod ſuccisæ accidit ocreis galeiſq; ĩtus repertis. Ferũt lapides ita inuentos ad cõtinendos partus eſſe remedio.

DE Materiis. Ca. Lx.

DE Magnitudĩe arborꝝ: & quæ cariẽ & ruinã nõ ſẽtiũt. & de ꝑpetuitate materiaꝝ.

AMpliſſĩa arborꝝ ad hoc æui exiſtimat̃ romæ uiſa: quã ꝓpter miraculũ Tiberius Cæſar in eodẽ põte naumachiario expoſuerat aduectã cũ reliq̃ materie. Durauitq; ad Neronis principis ãphiteatrꝝ. Fuit aũt trabs e larice lõga pedes. cxx. bipedali craſſitudine æq̃lis. quo intelligebat̃ uix credibilis reliq̃ altitudo faſtigiũ ad cacumen æſtimãtibus. Fuit & memoria noſtra in porticibus ſeptorꝝ a. M. Agrippa relicta æque miraculi cauſa: quæ delibatorio ſupfuerat. xx. pedibus breuior: ſeſq̃pedali craſſitudine. Abies admirationis præcipuæ uiſa in naui: quæ ex ægypto Caii principis iuſſu obeliſcũ in uaticano circo ſtatutum: quattuorq; trũcos lapidis eiuſdẽ ad ſuſtinendũ eũ adduxit. Qua naue nil admirabilius uiſũ in mari certũ eſt. Cxx. modii tũc lentis pro ſaburra ei fuere. Lõgitudo ſpatiũ obtinuit magna ex parte oſtienſis portus latere leuo. ibi nãq; demerſa eſt a Claudio prĩcipe cũ tribus molibus turriũ altitudine in ea exædificatis obiter puteolano puluere aduectis. Quæ arboris craſſitudo q̃ttuor hoĩũ ulnas complectẽtiũ implebat. Vulgoq; audit̃. lxxx. nummoꝝ & pluris malos ad eos uenundari uſus. Rates uero cõnecti. xl. ſeſtertiis pleraſq;. At in ægypto ac ſyria reges inopia abietis cædro ad claſſes feruntur uſi. Maxima ea in cypro tradit̃ ad ũdeciremẽ Demetrii ſucciſa. cxxx. pedũ lõgitudinis: craſſitudinis uero ad triũ hominũ cõplexũ. Germaniæ prædones ſingulis arboribus cauatis nauigãt: q̃rũ quædã & triginta hoĩes ferunt. Spiſſiſſima ex omni materie ideo & grauiſſima iudicatur hebenus & buxus: graciles natã: neutra in aquis fluitat nec ſuber ſi demat̃ cortex; nec larix. Ex reliq̃s ſicciſſima lotos: quæ romæ ita appellatur. Deinde robur exalburnatum: et huic nigricans color: magiſq; etiam cythiſo: quæ proxime accedere hebenum uidetur. Quanq̃ non deſint q̃ ſyriacas terebinthos nigriores affirment. Celebratur & Tericles nomine calices ex terebintho ſolitus facere torno. Per quã probatur materies: õniũ hæc ſola ungi uult: meliorq; olea fit. Colos mire adulteratur iuglande ac piro ſilueſtri tinctis atq; in medicamine decoctis. Omnibus quæ diximus ſpiſſa firmitas. Ab his proxima eſt cornus: q̃q̃ non poteſt uideri materies ꝓpter exilitatem. ſed lignum nõ alio pene q̃ ad radios rotarum utile: aut ſiq̃d cuneãdũ ſit in ligno clauiſue figendũ ceu ferreis. Ilex item: & oleaſter: & olea: atq; caſtanea: carpinus: populus. Hæc omnia & criſpa aceris mõ: ſi ulla materies idonea eſſet. Ramis ſæpe deputatis caſtraceo illis eſt: adimitq; uires. De cætero plæriſq; eorꝝ. ſed utiq; robori tanta duritia eſt: ut terebrari niſi madefactũ nõ queat: & ne ſic q̃dẽ adactus auelli clauus. E diuerſo clauũ non tenet cædrus. Molliſſima tilia: eadem uidetur & calidiſſima. argumentum afferunt: ꝙ citiſſime aſcias retundat. Calidæ morus laurus hedera: & omnes quibus igniaria fiũt. Exploratorꝝ hoc uſus in caſtris paſtorumq; repperit: quoniam ad excuciendum ignẽ non ſemper lapidis occaſio eſt. Teritur igit̃ lignum ligno. ignemq; concipit attritu: excipiente materia aridi fomitis fungi uel foliorum facillime conceptum. Sed nihil hedera præſtantius: quæ teratur lauro: laurumq; terat. Probat̃ & uitis ſilueſtris alia q̃ labruſca: & ipſa hederæ modo arborem ſcandens. Frigidiſſima quæcunq; aquatica. Lentiſſima aurẽ: & ideo ſcutis faciẽdis aptiſſima: quorꝝ plaga contrahit ſe protinus: clauditq; ſuũ uulnus: & ob id contumacius tranſmittit ferrum: in quo ſunt genere fici: ut ſalix: tilia: betulla: ſambucus: populus utraq;. Leuiſſimæ ex his: ſicut & ſalix: ideoq; utiliſſimæ. Omnes aũt etiam ad ciſtas quæcũq; flexibili crate conſtãt. Habẽt & candorẽ rigoremq;: & ĩ ſculpturis facilitatẽ. Eſt lenticia platano: ſed madida ſicut alno. Siccior eadem ulmo: fraxino: moro: ceraſo: ſed põderoſior. Rigorem fortiſſime

ſeruat ulmus:ob id cardinibus aſſamentiſq; portarum utiliſſima:quoniam minime torquetur:permutanda tantũ ſic ut cacumen ab inferiore ſit cardine:radix ſuperior. Palma é mollis. Et ſuberis materies ſpiſſa.& malus piruſq;:necnõ acer:ſed fragiles: & quæcũq; criſpa. In õnibus ſilueſtris & maſcula differentia cuiuſq; generis augent. Et infœcunda firmiora fertilibus. Niſi quo in genere mares ferunt:ſicur cupreſſus & cornus. Cariem uetuſtatemq; nõ ſentiunt cupreſſus:cædrus:hebenus: loros :buxus: taxus: iuniperus: oleaſter:& olea.& ex reliqs tardiſſimæ larix:robur:ſuber:caſtanea: iuglãs. Rimã fiſſurãq; nõ capit ſpõte cædrus:cupreſſus:olea. Buxum maxĩe æternam putãt: hebenũ:& cupreſſũ: cædrũq;. Claro de õnibus materiis ĩdicio ĩ tẽplo epheſiæ Dianæ utpote tota aſia extruente:cũ q̃dringentis annis pactũ ſit. Cõuenit tectũ eius eſſe e cædrinis trabibus. De ipſo ſimulacro deæ ãbigit᷑. Cæteri ex hebeno eſſe tradũt. Mutianus ter cõſul ex iis : q proxime uiſo eo ſcripſere:uitigineũ:& nunquã mutatũ ſepties reſtituto templo. Hanc materiam elegiſſe eandem Canetiam nomen artificis nũcupans. Quod equidẽ miror:cũ ãtiquiorem Mineruã nõ quoq; mõ Libero patri uetuſtatẽ attribuat. Adiicit multis foraminibus nardo rigati : ut medicatus humor alat:teneatq; iũcturas:q̃s & ipſas eſſe modicas admodũ miror. Valuas eſſe e cupreſſo: & iam q̃dringentis prope annis durare materiã omnẽ nouæ ſimilẽ. Id quoq; notãdũ ualuas ĩglutinis cõpage q̃driẽnio fuiſſe. Cupreſſus ĩ eas electa : quoniã præter cætera uno in genere materiæ nitor maxime ualeat æternus. Nõne ſimulacrũ Iouis in arce e cupreſſo durat a condita urbe ſexcẽteſĩo ſexageſimo primo ãno dicatũ? Mẽorabile & uticæ tẽplũ Apollinis:ubi indicaꝝ cædroꝝ trabes durãt ita: ut poſitæ fuere prima urbis eius origine annis. M.clxxxviii. Et in hiſpaniis aiunt templum Dianæ a Zacyntho aduectæ cum conditoribus ãno ducẽteſimo ante excidium troiæ:ut auctor eſt Bocchus:infra oppidũ ipſum id haberi. Cui pepcit religiõe inductus Annibal iunipi trabibus etiã nunc durãtibus. Sup õnia memorat᷑ ædes in aulide eiuſdẽ deæ ſæculis ante troianũ bellũ exædificata. Cuius quoniã gñis materiæ ſciẽtia oblitterata ĩ plenũ dici nõ poteſt : utiq; quæ odore præcellãt:ea æternitate præſtare. A prædictis morus ꝓxime laudatur:quæ ueruſtare etiã nigreſcit. Et quæda tñ in aliis diururniora ſunt uſibus q̃ alia. Vlmus ĩ præflatu firma. Robur defoſſum. Et in aquis quercus obruta. Eadem ſuper terram rimoſa facit opera torquendo ſeſe. Larix in humore præcipua: & alnus nigra. Robur marina aqua corrumpitur. Non improbatur in aqua & fagus & iuglans. Hæ qdem in iis:quæ defodiunt᷑:uel principales. Item iuniperus:eadem & ſubdialibus aptiſſima. Fagus & cerrus celeriter marceſcunt. Aeſculus quoq; humoris impatiens. Ecõtra adacta in terrã ĩ paluſtribus alnus æterna:oneriſq; q̃tilibet patiẽs. Ceraſus firma. Vlmus & fraxinus lentæ:ſed facile pãdũt᷑:flexibiles tamen ſtanteſq; a circũciſura:ſiccatæ fideliores. Laricẽ in maritimis nauibus obnoxiã teredini tradũt. Et õia præterq̃ oleaſtrũ & oleã. Quædã.n.ĩ mari:quædã in terra uitiis opportuniora.

DE Teredinibus. Ca.Lxi.

i INſeſtãriũ q̃ttuor genera. Teredines capite ad portionẽ grauiſſimo:rodũt dentibus. hæ tãtũ ĩ mari ſentiũt᷑.nec aliã putãt teredinẽ ꝓprie dici. Terreſtres tineas uocãt. Culicibus uero ſimiles triphas. Quartũ ẽ & e uermiculoꝝ genere:quoꝝ qdem alii putreſcente ſucco:ipſa materie alii pariunt᷑:ſicut in arboribus. Ex eis qui ceraſtes uocat᷑:cũ tãtũ eroſerit:ut circũ agat ſe:generat aliũ. Hæc naſci ꝓhibent in aliis amaritudo:ut cupreſſo:in aliis duritia:ut buxo. Tradunt & abietem circa germinationes decotticatam q̃ diximus luna:aquis non corrumpi. Alexãdri Magni comites prodiderunt in tilo rubri maris inſula arbores eſſe:ex qbus naues fierent. quas.cc. annis durantes inuentas:& ſi mergerent᷑ incorruptas. In eadem eſſe fruticem baculis tantũ idoneæ craſſitudinis:uarium tigrium maculis:ponderoſum:& cum in ſpiſſiora decidit:uitri modo fragilem.

DE Materiis architectis Et quæ materies ad qd utilis. & quæ firmior materia ĩ tectũ. Ca.Lxii.

a A Pud nos materiæ findūt' aliquæ ſponte: ob id architecti eas fimo illitas ſiccari
iubent: ut afflatus non noceant. Pondus ſuſtinere ualide abies larix etiam in
tranſuerſum poſitæ. robur olea incuruant': ceduntq; ponderi: illæ renitūt'. nec temere
rūpūt'. priuſq; carie ꝗ uiribus deficiūt. Et palma arboꝶ ualida: in diuerſū .n. curuat'.
At populus cōtra ōia īferiora pandit'. Palma e contrario fornicat'. Pinus & cupreſſus
aduerſus cariē tineaſq; firmiſſimæ. Facile pādit' iuglās. Fiūt .n. & ex ea trabes: frāgiq;
ſe prænūtiat ſtrepitu. Quod ī ādro accidit: cū e balneis territi ſono ꝓfugerūt. Pinus:
piceæ: alni ad aq̄rū ductus in ſtobos cauantur. Obrutæ terra plurimis durant annis.
Eædē ſi nō integāt': cito ſeneſcunt: miro modo fortiores ſi humor extra quoq; ſupſit.
Firmiſſima in rectū abies. Eadē ualuarū repagulis & ad quæq; libeat inteſtina opera
aptiſſima ſiue græco ſiue cāpano ſiue ſiculo fabricæ artis genere ſpectabilis: ramētoꝶ
crinibus pāpinato ſemꝑ orbe ſe uoluens ad īcitatos rūcinaꝶ raptus. eadē & curribus
maxime ſoriabilis glutino in tantum: ut findatur ante ꝗ ſolida eſt.

DE Glutinanda materia: & lignis ſectilibus. Ca. Lxiii.

MAgna aūt & glutinario: ꝓptereaq; ſectilibus laminis: ac in alio genere openūt'.
Stramineā hoc uſu ꝓbāt uenā: & uocāt fertileā argumēto ſimilitudīs: quoniā
lacunoſe criſpa. In ōni genere & glutinū abdicāt quædā: & inter ſe & cū aliis īſotia-
bili glutīo: ſicut robur. Sed nec fere cohærēt: niſi ſimilia nat'a: ut ſiqs lapidē lignūq;
cōiūgat. Cornū maxime audit ſorbus: carpinus: buxus: poſtea tilia. Cuicūq; open fa-
cilia flexilia ōia: quæ lēta diximus: præterq; morus & caprificus. Durabilia ac ſectilia:
quæ modice humida. Arida .n. larius ꝗ uiridia ſerris cedūt: præter robur & buxū: quæ
pertinacius reſiſtunt: ſerrarūq; dentes replent æqualitate inerti. qua de cauſa alterna
inclinatione egerūt ſcobē. Obedientiſſima quocūq; in opere fraxinus. eadēq; corylo
haſtis melior: cornu leuior: ſorbo lentior. Gallica uero etiā ad currus flexibilis. Vitem
æmularet' ulmus: ni pōdus eſſet in culpa. Facilis & fagus: ꝗꝗ fragilis & tenore eodem
fictilibus laminis in tenui flexilis. capſiſq; ac ſcriniis ſola utilis. Secatur in laminas
ptenues & ilex: colore quoq; nō ingrata: ſed maxime fida iis: quæ terunt': ut rotarum
axibus. Ad quos lētore fraxinus utilis: ſicut duritia ilex: & utroq; legit' ulmus. Sūt ue-
ro & pui uſus fabriliū miniſterioꝶ īſignes. Ideoq; ꝓditū terebris uaginas ex oleaſtro:
buxo: ilice: ulmo: fraxino utiliſſimas fieri. Ex iiſdē malleos. maiores quoq; e pinu &
ilice. Et iis aūt maior ad firmitatē cauſa tempeſtiuæ cæſuræ ꝗ īmaturæ. Quippe cū
ex olea duriſſimo ligno cardines in foribus diutius īmorati plātæ mō germinauerīt:
Cato uectes aquifolios: laureos: ulmeos fieri iubet. Higinus manubria ruſticis
carpinea: iligna: cerrea. Quæ in laminis ſecant': quorumq; operimento ueſtiatur alia
materies: præcipua ſunt citrus: terebinthus: aceris genera: buxum: palma: aquifoliū:
ilex: ſambuci radix: populus. Dat & alnus (ut dictum eſt) tuber ſectile: ſicut cædrus
acerq;. Nec aliarum tubera in precio. Mediaq; pars arborum criſpior: & quo propior
radici minoribus magiſq; flexibilibus maculis. Hæc prima origo luxuriæ arborē alia
ītegi: & uiliores ligno precioſiores cortice fieri: ut una arbor ſæpius ueniret. Excogita-
tæ ſūt & ligni bratteæ. Nec ſatis: cœpe tingi animaliū cornua: dētes ſecari: lignumq;
ebore diſtingui: mox operiri. Placuit deinde materiem & in mari quæri. Teſtudo in
hoc ſecta. Nuperq; portentoſis ingeniis principatu Neronis inuentum: ut pigmentis
perderet ſe: pluriſq; ueniret imitata lignum. ſic lectis precia quærūtur. ſic terebīthū
uinci iubent. ſic cædrum precioſius fieri. ſic acer decipi. mō luxuria non fuerat con-
tenta ligno: iam lignum emi teſtudinem facit.

DE Arboꝶ ætate. & quæ genera arborum minime durant. Ca. xvii.

VIta arborum quarundā īmenſa credi poteſt: ſiquis profunda mundi & ſaltus
inacceſſos cogitat. Verum ex iis: quas memoria hominum cuſtodit: durāt in
ueliterno Africani prioris manu ſatæ oliuæ. Item myrtus eodem loco conſpicuæ
magnitudinis. Subeſt ſpecus: in quo manes eius cuſtodire draco trahitur. Romæ uero

lotos in Lucinæ area āno:ꝗ fuit ſine magiſtratibus.ccclxix.urbis æde cōdita. Incertū q̄tū ipſa uetuſtior. eſſe q̄dem uetuſtiorem non eſt dubiū:cū ab eo luco Lucina nominet'. hæc nūc circiter ānū.cccccl.habet. Antiq̄or enim illa eſt:ſed īcerta eius ætas: quæ capillata dicit':quoniā ueſtaliū uirginū capillus ad eam defert'. Verum altera lotos in uulcanali:quod Romulus cōſtituit ex uictoria de decimis:æquæua urbi intelligitur: ut auctor eſt Maſſurius. Radices eius in forū uſq; Cæſaris per ſtationes municipioꝝ penetrāt. Fuit cum ea cupreſſus æqualis circa ſuprema Neronis prīcipis ꝓlapſa:atq; neglecta. Vetuſtior aūt urbe in uaticano ilex: in q̄ titulus æreis litteris herruſcis religiōe arborē iā tūc dignā fuiſſe ſignat. Tyburtes quoq; originē multo ante urbē romā habēt. Apud eos extant ilices tres etiā Tyburno conditore eoꝝ uetuſtiores:apud quas inauguratus tradit'. Fuiſſe aūt eum tradunt filiū Amphiarai: ꝗ apud thebas obierit una ætate ante iliacū bellū. Sūt auctores & delphicā platanū Agamemnonis manu ſatā. Et alterā in caphie arcadiæ luco. Sunt hodie ex aduerſo ilienſiū urbis iuxta helleſpōtū in Proteſilai ſepulchro arbores:quæ ōibus ephebiis eius cū in tātū accreuere: ut iliū aſpiciāt:inareſcūt: rurſuſq; adoleſcūt. Iuxta urbē aūt quærcus in Ili tumulo tūc ſatæ dicunt':cū cœpit iliū uocari. Argis olea etiā nūc durare dicit':ad quā Ionē in uaccā mutatā Argus alligauerit. In ponto circa heracleam aræ ſunt Iouis Statiui cognomīe:ibiq; quercus duæ ab Hercule ſatæ. In eodē tractu portus Amyci eſt Bebryce rege interfecto clarus. Eius tumulus a ſupremo die lauro tegit':quam inſanā uocant: quoniā ſiq̄d ex ea decerptū inferatur nauibus:iurgia fiant:donec abiiciat'. Regionem aulocrenen diximus:ꝑ quā ab apamea in phrygiā itur. ibi platanus oſtendit': ex qua pepēdit Marſya uictus ab Apolline:quæ iā tū magnitudine electa eſt. Nec nō palma deli ab eiuſdē dei ætate conſpicitur. Olympiæ oleaſter:ex quo primus Hercules coronatus eſt:& nūc cuſtodit' religioſe. Athenis quoq; olea durare tradit' ī certamīe edito a Minerua. E diuerſo breuiſſima uita eſt punicis:fico:malis. Ex iis præcocibus breuior q̄ ſerotinis:dulcibus q̄ acutis:& dulcior in punicis. Item in uitibus: præcipueq; fertilioribus. Grecinus auctor eſt ſexagenis annis duraſſe uites. Vident' & aquaticæ celerius interire. Seneſcunt quidem uelociter:ſed ē radicibus repullulant laurus: & mali:& punicæ. Firmiſſimæ ergo ad uiuēdū oleæ:ut q̄s durare annis.cc.īter auctores cōueniat. Et in ſuburbano thuſculani agri colle:qui corne appellat': lucus antiq̄ religione Dianæ ſacratus a Latio:uelut arte tōſili coma faginei moris. In hoc arborem mori eximiā ætate noſtra adamauit Paſſienus Criſpus bis conſul orator Agrippinæ matrimonio:& Nerone priuigno clarior poſtea:oſculari complectiq; eam ſolitus:nō mō cubare ſub ea:uinūq; illi affūdere. Vicina luco eſt ilex & ipſa nobilis.xxxv.pedū ambitu caudicis.x.arbores metiens ſingulas magnitudinis uiſēdæ:ſiluāq; ſola facit. Hedera necari arbores certū eſt. Simile quiddā & in uiſco:tāetſi tardiorē eaꝝ iniuriā arbitrātur. Nāq; & hoc præter fructus agnoſcitur nō in nouiſſimis mirabile. Quedā .n.in terra gigni nō poſſūt:& in arboribus naſcuntur. namq; cū ſuā ſedē nō habeāt: in aliena uiuunt:ſicut uiſcū. Eſt & in ſyria herba:quæ uocatur caſſitias:non tantum arboribus:ſed ipſis etiā ſpinis circūuoluens ſeſe. Item circa tēpla theſſalica quæ polypodion uocatur:& quæ dolichos:ac ſerpillū. Oleaſtro quoq; deputato quod gignit' uocāt phaunos. Quod uero in hiſpitia fullonia hipophactō caliculis inanibus:foliis paruis:radice alba. cuius ſuccus ad detractiōes in comitiali morbo utiliſſimus habet'. Viſci tria genera:nanq; eſt in abiete & larice caſſitias. Stelin dicit euboea naſci. Hyphear arcadia. Viſcum aūt in quercu:robore:ilice:pruno ſilueſtri:terebītho:nec aliis arboribus adnaſci. Pleriq; copioſiſſimū in quercu: quod dryos hyphear uocant. In omni arbore:excepta ilice: & quercu differentiam facit odor uiruſq; & folium non iucūdi odoris. In utroq; uiſcum amaꝝ & lētū. Hyphear ad ſaginanda pecora utilius. Vitia modo purgat primo. dein ea pinguefacit:quæ ſuffecere purgationi. Quibus ſit aliq̄ tabes intus:negāt durare ea. Edendi ratio ætatis q̄dragenis diebus. Aducunt

diſcrimen ī iis:quæ folia mittāt:& ipſi decidere. Cōtra ihærere nato in æterna frōde.
Omnino aūt ſatū nullo modo naſcit̃. nec niſi ꝑet aluū auiū redditū:maxīe palūbis
& turdis. Hæc eſt nat̃a : ut niſi maturatū in uentre auiū nō proueniat. Altitudo eius
nō excedit cubitalem ſemꝑ fruticoſi ac uiridis. Mas fertilis:fœmina ſterilis. aliq̄ndo
non fert. Viſcum fit ex acinis:q colligūtur meſſiū tempore immaturi. Nā ſi acceſſere
hymbres: amplitudine q̄dem augent̃:uiſco uero marceſcūt. Siccāt̃ deīde:& aridi tū/
dūt̃. ac cōditi in aq̄ putreſcūt duodenis fere diebus. Vnūq; hoc reꝝ putreſcēdo gratiā
inuenit. Inde in ꝓfluēte rurſus malleo tuſi amiſſis corticibus īteriore carne lēteſcūt.
Hoc ē uiſcū pēnis auiū tactu ligādis:iuglādis oleo ſubactū cū libeat inſidias moliri.
Nō eſt omittenda in ea re & galliaꝝ admiratio. Nihil habent druides(ita ſuos appel/
lant magos)uiſco & arbore in q̄ gignat̃(ſi mō ſit robur)ſacratius. Iā ꝑ ſe roboꝝ eligūt
lucos:nec ulla ſacra ſine ea fronde conficiūt:ut inde appellari quoq; interpretatione
græca poſſint druides uideri. Enimuero q̄cq̄d adnaſcatur illis:e cælo miſſum putant:
ſignūq; eſſe electæ ab ipſo deo arboris. Eſt aūt id raꝝ admodū inuentu: & repertum
magna religione petit̃. Et ante ōnia ſexta luna:quæ prīcipia mēſiū annorūq; iis facit
& ſæculi poſt tiiceſimū ānū:qa iam uiriū abunde habeat. nec ſit ſui dimidia. omnia
ſanātē appellātes ſuo uocabulo. Sacrificio epuliſq; rite ſub arbore præparatis : duos
admouēt candidi coloris tauros:quoꝝ cornua tūc ꝑmū uinciant̃. Sacerdos candida
ueſte cultus arborem ſcādit. Falce aurea demetit. Candido id excipit̃ ſago. Tū demū
uictimas immolāt:ꝑcecātes ut ſuū donū deus ꝓſperū faciat iis:q̄bus dederit. Fœcū/
ditatem eo poto dari cuicunq; animaliū ſterili arbitrant̃. Contraq; uenena ōnia eſſe
remedio. Tanta gentium in rebus friuolis plerunq; religio eſt.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER SEP/TIMVSDECIMVS. PROHOEMIVM.

Arboꝝ precia mirabilia. Ca. i.

NATVRA ARBORVM TERRA MARIQVE
ſponte ſua prouenientium dicta eſt. Reſtat earū
quæ arte & humanis ingeniis fiunt : ueriuſq̄
naſcuntur. Sed ꝑius mirari ſuccurrit quæ ab/
ſtulimus penuria pro indiuiſo poſſeſſa a feris:
depugnāte cū iis homine circa caducos fructus.
Circa pēdētes uero & cū alitibus. In tāta delitiaꝝ
precia uēiſſe clariſſīo(ut eq̄dem arbitror) exēplo
.L. Craſſi:atq; Cn. Domitii Aenobardi. Craſſus
orator fuit ī ꝑimis nominis romani. Domus ei
magnifica:ſed aliquāto præſtantior in eodē pa/
latio. Q. Catuli:q cimbros cum. C. Mario fudit.
Multū uero pulcherrima cōſenſu omniū ætate ea in colle uiminali. C. Aq̄lii equitis
romani clarioris etiā tū q̄ iuris ciuilis ſciētia: cū tñ obiecta Craſſo ſua eſt. Nobiliſ/
ſimaꝝ gētiū ambo Craſſus atq; Domitius cenſurā poſt conſulatū ſimul geſſere āno
cōditæ urbis ſexcenteſīo ſexageſīo ſecūdo frequentem iurgiis ꝓpter diſſimilitudinē
moꝝ. Tūc Cn. Domitius ut erat uehemens natura præterea accenſus odio:quod ex
æmulatiōe auidiſſimū eſt:grauiter increpuit tanti cenſorem habitare pro domo eius
milia nummoꝝ identidem ꝓmittens. Et Craſſus ut præſens ingenio ſemꝑ & faceto
lepore ſollers cōcedere ſe reſpondit:exceptis ſex arboribus. ac ne uno q̄dem denario
ſi adimerent̃:emptā uolente Domitio. Craſſus utrūne igitur ego ſum inquit quæſo
Domiti exemplo graui & ab ipſa mea cenſura notandus:qui in domo quæ mihi hæ/
reditate obuenit comiter habitem:an tu qui ſex arbores æſtimes? Eæ fuere loti patula
ramorum opacitate laſciuæ. Cæcina Largo e ꝓceribus crebro in iuuenta noſtra eas in

domo ſua oſtētāte. Durauerūtq; (quoniam & de lōgiſſimo æuo arboꝝ diximus) ad
Neronis principis incendia: quibus cremauit urbem: ānis .clxxx. poſtea cultu uirides
iuueneſq;: ni princeps ille acceleraſſet etiā arboꝝ mortē. Ac neqs uilē de cætero Craſſi
domū: nihilq; in ea iurgāte Domitio fuiſſe dicēdū præter arbores iudicet: iā colūnas
q̄ttuor hymetii marmoris ædilitatis gratia ad ſcænam ornādā aduectas in atrio eius
domus ſtatuerat: cū in publico nōdū eſſent ullæ marmoreæ. Tā recens ē opulētia tā-
toq; tūc plus honoris arbores dōibus afferebāt: ut ſine illis ne inimiciciaꝝ qdē preciū
ſeruauerit Domitius. Fuere ab iis & cognoīa antiqs: Frōdicio militi illi: q præclara
facinora uulturnū tranſnatans frōde capiti impoſita aduerſus Annibalē edidit. Sto-
lonū Liciniæ genti (ita .n. appellat̃ in ipſis arboribus fruticario inutilis: unde & pam-
pinario iuenta) primo Stoloni dedit nomē. Fuit & arboꝝ cura legibus priſcis. cautūq;
eſt duodecim tabulis: ut q iniuria cecidiſſet alienas: lueret in ſingulas ſiclos æris .xxv.
Quid exiſtimamus? futuras ne eas credidiſſe ad ſupradictam æſtimationē illos: qui
frugiferas tāti taxauerāt? Nec minus miraculū in pomo eſt multaꝝ circa ſuburbana
fructu ānuo addito binis milibus nummū maiore ſingularū reditu: q̄ erat apud anti-
quos prædioꝝ. Ob hoc inſita & arboꝝ quoq; adulteria excogitata ſunt: ut nec poma
pauperibus naſcerentur. Nūc ergo dicemus quo maxime modo tātum ex iis uectigal
cōtingat: uerā colēdi rationē abſolutāq; ꝓdituri. Et ideo nō uulgata tractabimus: nec
quæ cōſtare aīaduertīus: ſed incerta atq; dubia: in quibus maxime fallit̃ uita. Nam
diligentiā in ſupuacuis affectare nō noſtrū eſt. Ante ōia aūt in uniuerſum & quæ ad
cūcta arboꝝ genera ptinēt: in cōmune de cælo terraq; dicemus.

DE Natura cæli ad arbores. & quā partē cæli ſpectare debeant. Ca. ii.

2 AQuilone maxime gaudenr: denſiores ab afflatu eius lætioreſq; & materiæ fir-
mioris. Qua in re pleriq; fallūt̃: cū in uineis pedāmēta nō ſit a uento eo oppo-
nenda: & id tātū a ſeptentrione ſeruandū. Quinimmo tempeſtiua frigora plurimū
arboꝝ firmitati cōferūt: & ſic optime germināt. alioquin ſi blandiant̃ auſtri defati-
ſcentes: ac magis etiā ī florem. Nā ſi cum defloruere: ꝓtinus ſequāt̃ hymbres: ī totū
poma depereūt. adeo ut amigdala & piri: etiā ſi ōino nubilū fiat auſtrinuſue flatus:
amittant fœtus. Circa uergilias qdem pluere: inimiciſſimū uiti & oleæ: quoniā tunc
coitus eſt eaꝝ. Hoc eſt illud q̄triduū oleis decretorium. hic articulus auſtrinus nubili
ſputci quod diximus. Fruges quoq; peius matureſcūt auſtrinis diebus: ſed celerius.
Illa ſūt noxia frigora: quæ ſeptentrionibus aut præpoſteris fiūt horis. Hyemē qdem
aqloniam eſſe: ōnibus ſatis utiliſſimū. Hymbres uero tūc expetendi euidens cauſa ē:
quoniā arbores fœtu exīanitas: & folioꝝ quoq; amiſſione languidas natale eſt auide
eſurire. Cibus aūt eaꝝ hymber. quare tepidā eſſe hyemem: ut abſumpto partu arborū
ſeq̄tur protinus conceptus: id eſt germinatio. ac deinde alia floreſcendi exinanitio:
inutiliſſimū experimentis credit̃. Quinimmo ſi plures ita cōtinent̃ anni: etiam ipſe
moriūt̃ arbores: quoniā nemini dubia pœna eſt in fame laborātium. Ergo qui dixit
heymes ſerenas optādas: nō pro arboribus uota fecit. Nec p ſolſtitia hymbres uitibus
cōducūt. hyberno qdem puluere fieri meſſes lætiores luxuriātis īgenii fertilitate dictū
eſt. Alioquī uota arboꝝ cōmunia ſūt frugūq;: niues diutinas ſedere. Cauſa nō ſolum
qa animā terræ euaneſcentem exhalatione includūt: & comprimūt: retroq; agunt in
uires frugū atq; radices: uerꝝ q & liquorem ſenſī præbent: puꝝ præterea leuiſſimūq;:
quādo nix aqꝝ cæleſtium ſpuma eſt. Ergo humor ex iis non uniuerſus ingurgitans
diluenſq;: ſed quomodo ſitit̃ diſtillans uelut ex ubere alit omnia: quæ non inundat.
Tellus quoq; illo mō fermenteſcit: & ſucci plena: ac lacteſcentibus ſatis nō effœta cū
tempus aperit: tepidis arridet horis. Ita maxime frumenta pingueſcunt: præterq̄ ubi
calidus ſemper aer eſt: ut in ægypto. Continuatio .n. & ipſa conſuetudo idem quod
modus alibi efficit. Plurimūq; prodeſt: ubicūq; nō eſſe quod noceat. In maiore pte
orbis cū præcoces excutrere germinatiōes euocatæ indulgentia cæli ſecutis frigoribs

exuruntur. Qua de cauſa ſerotinæ hyemes noxiæ ſilueſtribus quoq;. quæ magis etiã
dolent urgente umbra ſua: nec adiuuante medicina: quoniã ueſtire teneras intorto
ſtramento in ſilueſtribus nõ eſt. Ergo tẽpeſtiuæ aquis hybernis primum hymbribus.
Deĩde germĩatiõe antecedẽtibus. Tertiũ tẽpus eſt cũ educãt poma: nec ꝓtinus: ſed iã
ualido fœtu. Quæ fructus ſuos diutius cõtinẽt: lõgioreſq; deſiderãt cibos: iis & ſeroti
næ aquæ utiles: ut uiti: oleæ: punicis. Hæ iã pluuiæ generis cuiuſq; arboribus diuerſo
modo deſiderant̃: aliis alio tẽpore maturãtibus. Quapropter iiſdẽ hymbribus quædã
lædi uideas: alia iuuari. Et in eodẽ gñe ſicut in piris: alio die hyberna quærũt pluuias:
alia uero præcocia. Vt pariter q̃dem õia deſiderẽt. hybernũ tẽpus eſt ãte germĩationẽ
quæ aq̃lonẽ auſtro utiliorẽ facit. Ratio eadẽ mediterranea maritimis præfert (ſũt.n.
plerunq; frigidiora) & montoſa planis: & nocturnos hymbres diurnis. Magis fruunt̃
aq̃s ſata: nõ ſtatim auferẽte eas ſole. Conuexa & ſitus uineaꝝ arbuſtorũq; ratio ẽ: q̃s
in horas debeãt ſpectare. Virgilius ad occaſus ſeri damnauit. Aliqui ſic maluere: q̃ in
exortu. A pluribus meridiem probari aduerto. Nec arbitror perpetuum quicq̃ in hoc
præcipi poſſe. Ad ſoli naturam: ad loci ingeniũ: ad cæli cuiuſq; mores dirigenda ſol/
lertia eſt. In africa meridiẽ uineas ſpectare & ſi uiti ĩutile: colono ſalubre eſt: quoniã
ipſa meridianæ ſubiacet plagæ. Quapropter ibi qui in occaſum aut ſeptentriones cõ/
ſeret: optime miſcebit ſolũ cælo: cũ Virgilius occaſus improbet. Nec de ſeptentrione
relinqui dubitatio uidet̃. Atq; in ciſalpina italia magna ex parte uineis ita poſitis:
cõpertũ eſt nullas eſſe fertiliores. Multũ rationis obtinent uenti. In narbonenſi pro/
uĩcia atq; liguria & parte etruriæ contra circium ſerere imperitia exiſtimatur. Eũdẽq;
obliquũ accipe prouidentia. Is.n. ibi æſtatem temperat: ſed tanta plerunq; uiolentia
ut auferat tecta.

DE Societate cæli & terræ ad arbores. Ca.iii.

QVidam cælum terræ parere cogũt: ut quæ in ſiccis ſeruantur orientem ac ſep/
tentriões ſpectent. Quæ ĩ hũidis meridiem. Nec nõ ex ipſis uitibus cauſas mu
tuãt̃. In frigidis præcoces ſerendo: ut maturitas ãtecedat algorem. Quæ poma uiteſq;
rores oderint cõtra ortus: ut ſtatĩ auferat ſol. Quæ ament ad occaſus: uel etiã ad ſep/
tentriones: ut diutius eo fruãt̃. Cæteri uero fere rationem naturæ ſecuti in aq̃lonem
obſeruare uites: & arbores poni ſuaſere. Odorariorem etiã fieri talem fructũ Demo/
critus putat.

DE Qualitate regionũ. Ca.iiii.

AQuilonis ſitum uentorumq; reliquoꝝ diximus ſecũdo uolumine. Dicemuſq;
proxĩo plura cæleſtia. Interĩ manifeſtũ uidet̃ ſalubritatis argumentũ: quoniã
in meridiem etiã ſpectãtiũ ſemp ãre decidũt folia: ſimilis & ĩ maritimis cauſa. Qui/
buſdã locis afflatus maris noxii: in plurimis iidem utiles. Quibuſdã ſatis e lõgĩquo
aſpicere maria iucũdũ. Propius admouere ſalis halitũ ĩutile. Similis & fluminũ ſta/
gnoꝝq; rõ. Nebulis adurũt aut æſtuãtĩa refrigerãt opacitate: atq; etiã rigore gaudẽt:
quæ diximus. Quare experimentis optime creditur. A cælo proximum eſt terræ
dixiſſe rationem haud faciliore tractatu. Quippe nõ eadem arboribus cõuenit & fru/
gibus. plerũq; nec pulla qualẽ habet cãpania: ubiq; optima uitibus. Aut quæ tenues
exhalat nebulas. Nec lubrica multis laudata. Cretã in albenſiũ põpeianoꝝq; agro &
argillã cũctis ad uineã generibus ãteponũt. q̃q̃ præpingues quod accipit̃ ĩ eo genere
inuicem ſabulũ albũ. In ticinienſi: multiſq; in locis nigrũ. itemq; rubrũ etiã pingui
terræ permixtũ infœcũdũ eſt. Argumenta quoq; iudicantiũ ſæpe fallunt. Non utiq;
ſolũ lætũ eſt: in quo ꝓceræ arbores nitent: præterq̃ illis arboribus. Quid enim abiete
procerius? Aut quæ uixiſſe poſſit alia in loco eodem? Nec luxurioſa pabula pinguis
ſoli ſemp iudiciũ habent. Nã q̃d laudatius germaniæ pabulis? & tamen ſtatĩ ſubeſt
harena: tenuiſſimo ceſpitũ corio. Nec ſemp aquoſa eſt terra: cui ꝓceritas herbarum.
nõ hercle magis q̃ pinguis adhærens digitis: quod in argillis arguitur. Scrobes q̃dem
regeſta in eos nulla complet: ut denſa atque rara ad hunc modum deprehendi poſſit.
ferroq; omnis rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iuſto deprehenditur põdere.

Quod.n.terræ põdus iuſtũ ĩtelligi poteſt?Nec fluminibus aggeſta ſemp laudabilis: quando ſeneſcant ſata quædam aqua.Sed neq; illa quæ laudatur:diu præterq̃ ſalici utilis ſentit.Inter argumenta ſtipulæ craſſitudo eſt tanta alioquĩ in leborino cam/paniæ nobili campo:ut ligni uice utant.Sed idem ſolũ ubicũq; arduũ opere:difficile cultu:bõis ſuis acrius pene q̃ uitiis quem affligit agricolam.Et carbũculus quæ terra ita uocat.Emẽdari uitẽ hac terra putat.Nã tofus ſcaber nata fricabilis expetit quoq; ab auctoribus.Virgilius & quæ filicẽ ferat:nõ improbat uitibus.Salſæq; terræ multa melius credũt:tutiora uitiis innaſcentiũ animaliũ.Nec colles opere nudãtur:ſiquis penite fodiat.Nec cãpi ões minus ſoles atq; perflatus q̃ opus ſit:accipiunt. Et q̃ſdã pruinis ac nebulis paſci diximus uites.Omniũ rex ſunt quædã in alto ſecreta:& ſuo cuiq; corde præuidẽda.Quid quod mutatur ſæpe iudicata quoq; ac diu cõprehẽſa?In theſſalia circa lariſſã emiſſo lacu frigidior facta ea regio eſt.oleæ deſierunt:quæ prius fuerãt.Itẽ uites aduri:quod non ãtea thracia ſenſit amoto hebro. Et circa philippos cultura ſiccata regio mutauit cæli habitũ.At in ſyracuſano agro aduena cultor : ela/pidato luto:ſole prodidit fruges:donec regeſſit lapides.In ſyria leuẽ tenui ſulco ĩpri/mũ uomerẽ:qa ſubeſt ſaxũ exurens æſtate ſemina.Iã in quibuſdã locis ſimiles æſtus ĩmodici & frigox effectus. Eſt fertilis thracia frugũ rigore & æſtibus africa & ægyp/tus.In chalchia rhodiox inſula locus qdã ẽ in tãtũ fœcũdus: ut ſuo tempore ſatum demetãt hordeũ:ſublatũq; ꝓtinus ſerãt: & cũ aliis frugibus metãt.Glareoſum oleis ſolũ aptiſſimũ in uenafrano:pinguiſſimũ in betica. Punica uina in ſaxo coquũtur. Cecubæ uites in pontinis paludibus madent.Tãta eſt argumẽtorũ & ſoli uarietas ac differẽtia.Cæſar Vopiſcus cũ cauſã apud cẽſores ageret:cãpos roſiæ dixit italiæ ſemẽ eſſe:in qbus perticas pridie relictas gramẽ operiret.Sed nõ niſi ad pabulũ probãtur. Nõ tamen indociles nata nos eſſe uoluit:& uita cõfeſſa fecit etiã ubi bona certa non fecerat.Quamobrem prius dicamus crimina.

Genera Terrax. Ca.v.

TErrã amarã ſiue macrã ſiqs ꝓbare uelit.Demõſtrãt eã atræ degenereſq; herbæ: Frigidã aũt retorride nata.Itẽ uliginoſã triſtia.Rubricã oculi.Argilloſã quæ opi difficilliã:quæq; raſtros ac uomeres ĩgẽtibus glebis oneret. q̃q̃ aliq̃do nõ quod opi: hoc & fructui ſit aduerſũ.Itẽ ecõtrario cineraceã:& ſabulũ albũ.Nã ſterilis dẽſa callo facile deprehendit:uel uno ictu cuſpidis.Cato breuiter:atq; ex ſuo more uitia deter/minat.Terrã carioſam caue:neue plauſtro neue pecore impellas.Quid putamus hac appellatione ab eo tantopere reformidari: ut pene ueſtigiis quoq; ĩterdicat?Redeãus ad ligni cariem.& inueniemus illa:quæ ĩ tantum abominantur uitia:aridæ fiſtuloſæ ſcabræ caneſcentis exeſæ pumicoſæ.Plus dixit una ſignificatione:q̃ poſſit ulla copia ſermonis enarrari.Eſt.n. interpretatione uitiox q̃dã nõ ætate:quæ nulla ĩ ea ĩtelligi poteſt:ſed natura ſua anus terra.& ideo infœcunda ad omnia:atq; etiam imbecilla. Idem agrũ optimũ iudicat ad radicẽ mõtiũ:planicie in meridiem excurrente:quæ eſt totius italiæ ſitus.Terram ueto teneram quæ uocet pulla.Erit igit hæc optima & opi ſatiua.Intelligere mõ libeat dictam mira ſignificatione tenerã:& qcq d optari debet: in eo uocabulo ĩueniet.Illa temperate ubertatis.Illa mollis:facilifq; culturæ:nec ma/dida:nec ſitiens.Illa poſt uomerẽ nitefcens : q̃lem fons ingeniox Homerus in armis ab eo cælatã dixit.addiditq; miraculũ increſcentis:quanuis fieret in auro.Illa q̃m re/centem exquirunt improbæ alites uomerem comitantes: coruique aratoris ueſtigia ipſa rodentes.Reddatur hoc in loco luxuriæ quoq; ſententia & aliq̃ in ꝓpoſitũ.Certe Cicero lux doctrinax altera: Meliora ĩqr ũguẽta ſũt quæ terrã:q̃ quæ crocũ ſapiunt. Hoc.n.maluit dixiſſe:q̃ redolent.Ita eſt profecto. Illa.n.erit optima:quæ unguenta ſapiet.Quod ſi admonendi ſumus:qualis ſit terræ odor ille:q quæritur:cõtĩgit ſæpe etiam quieſcẽte ea ſub occaſu ſolis : in quo loco arcus cæleſtis deiecerit capita ſua. & cũ a ſiccitate cõtinua immaduerit hymbre:tũc emittit illũ ſuũ halitum diuinum ex ſole conceptum:cui cõpari ſuauitas nulla poſſit.Is eſſe odor in cõmota debebit.

reptuſq; neminé fallet.ac de terræ odore optie iudicabit.Talis fere ē ī noualibus cæſa
uetere ſilua:quæ cōſēſu laudat᷑. Et in ftugibus q̄dē ferēdis eadē terra utilior ītelligit᷑:
quotiens ītermiſſa cultura quieuit.quod in uineis nō fit.Eoq; diligētius eligēda eſt:
ne uera exiſtat opinio eorū:q iā italiæ terrā exiſtimauere laſſā . Opis q̄dē facultas in
aliis generibus cōſtar e cælo:nec poteſt arari poſt hymbres aliq̄ ubertatis uitio lente/
ſcens.Cōtra in byzantio africæ illū cētena & quīquagena fruge fertilē cāpum:nullis
cū ſiccus eſt arabilē rauns : poſt hymbres uili aſello & a parte altera iugi anu uomerē
trahente uidimus ſcindi. Terrā.n.terra emendari : ut aliqui præcipiūt:ſuper tenuem
pingui iniecta aut gracili.bibulaq; ſup humidā ac præpinguē:dementiæ operatii eſt.
Quid enim poteſt īperare:qui talem colit᷑

DE Terra:quam Britānia & Gallia amat. Ca.vi.

a A Lia eſt ratio:quā britānia & gallia inuenere alendi eā:ipſa.quod genus uocant
margā.Spiſſior ubertas in ea intelligit᷑.Eſt aūt q̄dā terræ adeps ac uelut glādia
in corporibus ibi dēſāte ſe pīguitudinis nucleo.Nō omiſere & hoc græci.

DE Græcorū doctrina. Ca.vii.

q Q Vid enī intentatū illis᷑Laucargyllion uocāt candidam argyllā:qua ī megarico
agro utūt᷑.ſed tātū in humida frigidaq; terra.Illas gallias britāniaſq; locuple/
tātis cū cura dici cōuēit.Duo genera fuerāt.Plura nuper exerceri cœpta ꝑficiētibus
ingeniis.Eſt.n.alba:ruffa:colūbina:argyllacea:tofacea:arenacea. Naťa duplex: aſpa
aut pīguis.Experimenta utriuſq; in manus:uſuſq; geminus:aut ut fruges tātū alant
aut eædē & pabulū.Fruges alit tofacea alba:quæ ſi ſit inter fōtes reperta : eſt ad infi/
nitū fertilis:uerꝫ aſpera tractat᷑.& ſi nimia iniecta eſt:exurit ſolū.Proxima eſt ruffa:
quæ uocat᷑ capnumargos intermixto lapide terræ minutæ harenoſæ.Lapis cōtūditur
in ipſo cāpo:primiſq; ānis ſtipula difficulter cæditur propter lapides. Impendio tñ
minimo leuitate dimidio minoris q̄ cæteræ inuehit᷑.Inſpergit᷑ rara:ſale eam miſceri
purāt . Vtrūq; hoc genus ſemel iniectū in.l.ānos ualet & frugū & pabuli ubertate.

DE Terrarū generibus. Ca.viii.

q Q Væ pingues eſſe ſentiūt᷑:ex iis præcipua alba.Plura eius genera.Mordaciſſimū
quod ſupra diximus.Alterū genus albæ cretæ argētaria eſt.Petit᷑ ex alto in cen/
tenos pedes actis plerunq; puteis ore anguſtatis intus ut in metallis ſpatiante uena.
Hac maxīe britānia utit᷑.Durāt ānis.lxxx.Neq; eſt exemplū ullius:q bis in uita hanc
eidem iniecerit.Tertiū genus cādidæ gliſchromargon uocāt.Eſt autem creta fullonia
mixta pingui terra:pabuli q̄ frugū fertilior:ita ut meſſe ſublata āte ſementem alterā
lætiſſimū ſecet᷑.Dū in fruge eſt:nullū aliud gramen emittit.Durat.xxx.ānis denſior
iuſto.Cymini mō ſtrāgulat ſolū.Colūbinā gallia ſuo nomine glaucopelon appellat:
glebis excitat᷑ lapidū modo.Sola gelatione ita ſoluit᷑:ut tenuiſſimas bratteas faciat.
Hæc ex æquo fertilis.Harenacea utunt᷑ ſi alia nō ſit in uliginoſis uerticibus.& ſi alia
ſit:ubi hos gentiū ſolos nouimus:q fertiliſſimū agrū colentes:q̄cūq; terra īfra pedes
tres effoſſa & pedali craſſitudine iniecta lætificēt.Sed ea nō diutius ānis decē ꝑdeſt.
Hedui & pictones calce ubertimos fecere agros:quæ ſane & oleis & uitibus utiliſſia
reperitur.Omnis aūt marga arato iniicienda eſt : ut medicamentū rapiatur: & fimi
deſiderat aliquantulū.Quæ primo plus aſpera & quæ in herbas nō effūdit᷑.alioquin
nouitate quæcūq; fuerit:ſolum lædet.Ne ſic q̄dē primo anno fertilis . Intereſt & q̄li
ſolo quæratur.Sicca enim humido melior.Arido pīguius.Temperata alterutra creta
uel columbina conuenit.

DE Cineris uſu:& de fimo.Et quæ ſata ubetiorē terrā faciāt:& quæ utāt. Ca.ix.

t T Ranſpadanis cineris uſus adeo placet:ut anteponant fimo iumentorꝫ.quod q̄a
leuiſſimū eſt:ob id exurūt.Vtroq; tamen pariter non utuntur in eodem aruo:
nec in arbuſtis cinere:nec quaſdam ad fruges ut diximus.Sunt qui puluere quoque
uuas ali iudicent:pubeſcenteſq; puluerent:& uitiū arborumq; radicibus aſpgant.

Quod certū eſt narbonenſi ꝓuíciæ & uindemias certius ſic eo coqui: qa plus puluis ibi q̄ ſol cōferr. Fimi plures differentiæ. Ipſa res ātiq̄. Iam apud Homeꝝ regius ſenex agrum ita ſuis manibus lætificans repirur. Argeus rex in græcia excogitaſſe traditur. Diuulgaſſe uero Hercules in iralia. quæ regi ſuo Stercuto Fauni filio ob hoc īuentū īmortalitaté tribuit. M. Varro prīcipatū dar turdoꝝ fimo ex auiariis. quod etiam pabulo boum ſuūq; magnificat. neq; alio cibo celerius pīgueſcere aſſeuerat. De noſtris moribus bene ſperare é: ſi ranta apud maiores fuere auiana: ut ex iis agri ſtercorarēť. Proximū Columella colūbariis: mox gallinariis facit: natātiū alitū damnato. Cæteri auctores cōſenſu humanas dapes ad hoc in primis aduocāt. Alii ex iis præferūt hominū potus in corioꝝ officinis pilo madefacto. Alii per ſeſe aq̄ iterū largiuſq; eriam q̄ cū bibitur admixta. Quippe plus iam ibi male domandū eſt: cū ad uirus illud uini homo acceſſerit. Hæc ſūt certamina qbus īuicem ad tellurem quoq; alendam urūtur homines. Proxime ſpurcicias ſuū laudant. Columella ſolus damnat. Alii cuiuſcunq; q̄drupedis exitioſū. Aliqui colūbaꝝ præferť. Proximū deīde capraꝝ eſt. Ab hoc ouiū. Deīde boū. Nouiſſimus iumentoꝝ. Hæ fuere apud priſcos differentiæ. ſimulq; præcepta non inuénio re tali utendi: quando & hic uetuſtas utilior. Viſumq; iā eſt apud quoſdā prouīcialiū in rantū abūdāte geniali copia pecudū fannæ uice cribris ſuperiniici: fetore aſpectuq; temporis uiribus ī quādā etiā gratiā mutato. Nuper repertum oleas gaudere maxime cinere e calcariis fornacibus. Varro præceptis adiicit equino: ꝙ ſit leuiſſimum ſegetes alēdas. Prata uero grauiore: & quod ex hordeo fiat. Multaſq; gignit herbas. Quidā etiā bubulo iumentoꝝ præferūt: ouillūq; caprino. Oībus uero aſiniū: quoniā lentiſſime mādant. E cōtrario uſus aduerſus utrūq; pronunciat. Inter ōes aū cōſtat: nihil eſſe utilius lupini ſegete: priuſq̄ ſiliquet ararro uel bidēnbus uerſa: manipuliſue circa radices arboꝝ uel uitiū obrutis. Eriam ubi non ſit pecus culmo ipſo uel etiā filice ſtercorare arbitranť. Cato: ſtercus unde fiat: ſtramenra: lupinū: paleas: fabalia: ac frondis iligneas: quernaſq; ex ſegete euellito. Ebulum: cicutam: & circū ſalicta herbā auctā: uluāq; ea ſubſternito ouibus: frondemq; putridam. Vinea ſi macruent: ſarmēta ſua cōburito: & inde inararo. Itemq; ubi ſarurus ens frumentū: oues ibi delectato. Nec non & ſatis qbuſdā ipſis paſci terrā dicit. Segetem ſtercorant fruges lupinū faba uicia. Sicut e cōtrario cicer quia uellitur & quia ſalſū eſt: hordeū fœnugræcū: eruū. Hæc omnia ſegeté exurūt: & ōnia quæ uellūť. Nucleos ī ſegetē ne indideris. Virgilius & lino ſegeté exuri & auena & papauere arbitratur. Fimeta ſub diuo cōcauo loco & qui humoré colligat: ſtramento intecta ne in ſole areſcant. Palo e robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innaſcanť iis ſerpentes. Fimum miſcere terræ: plurimū refert: fauonio flante ac luna ſitiente. id pleriq; praue intelligunt a fauonii ortu faciendū. ac februario menſe tantū: cū id pleraq; ſata aliis poſtulent menſibus. Quocunq; tempore fiat: curandum ut ab occaſu æquinoctiali flanre uento fiat: luna decreſcente: ac ſicca. Mirū in modū augetur ubertas affectuſq; eius obſeruatiōe tali.

De Satione arboꝝ: & ꝙ auulſione naſcūtur arbores. Ca. x.

A Būde prædicta ratione cæli ac terræ. Nunc de his arboribus dicemus: quæ cura hominū atq; arte ꝓueniūt. Nec pauciora ꝓpe ſūt gña: rā benigne naťæ gratiā rettulīus. Aut .n. ſemine ꝓueniūt aut plantis radicis: aut ꝓpagine: aur auulſiōe: aut ſurculo: aur inſito & conſecto arboris trunco. Nam folia palmaꝝ apud babylonios ſeri atq; ita arborē ꝓuenire Trogū crediāiſſe demiror. Quædam pluribus generibus ſerūtur: quædā ōnibus. Ac pleraq; ex iis natura ipſa docuit: & in primis ſemé ſerere: cū decidens exceptumq; terra uiuiſceret. Sed quædā nō aliter ꝓueniunt: ut caſtaneæ: iuglandes: cæduis duntaxat exceptis. Ex ſemine aūt quanq̄ diſſimili ea quoq; quæ & aliis modis ſeruntur: ut uites & mala atq; pira. nanq; iis pro ſemine nūcleus: non ut ſupradictis fructus ipſe. Et meſpila ſemine naſci poſſūt. Omnia hæc tarda prouētu ac degenerantia: & īſito reſtituēda. Interdū etiā caſtaneæ. Quibuſdam natura contra

omnino nõ degenerandi quoquomodo ſetantur:ut cupreſſis:palmis:lauris.Nãq; &
laurus pluribus modis ſerit̃.Genera eius diximus . Ex iis auguſta & bacalis: et pinus
ſimili modo ſerũt̃.Bacæ mẽſe ianuario aqlonis afflatu ſiccante legũt̃: expãdũturq;
raræ:ne calefiãt aceruo.Poſtea quidã fumo ad ſerendũ paratas urina madefaciunt.
alii in qualo pedibus in ꝓfluẽte deculcãt:donec auferat̃ cutis.Alioquĩ uligo infeſtat:
nec patit̃ naſci.In ſulco repaſtinato palmi altitudĩe uicenæ fere aceruatĩ mẽſe mar/
tio.Eædẽ & propagine ſerunt̃.Triumphaliſq; talea rantũ.Mytti genera õnia ĩ cãpãia
baccis ſerunt̃: romæ ꝓpagine tarẽtina.Democritus & alio modo ſeri docet grãdiſſĩs
baccaꝝ tuſis leuiter ne grana frãgãt̃:eaq; intrita reſte circunligari:atq; ita ſeri:parietẽ
fore dẽſitaris:ex quo uirgulæ differant̃.Sic & ſpinas ſepis cauſa ſerũt uomice moris
ſpinaꝝ circũlita.Pilas aũt laurus & myrti inopia a trimatu tempeſtiuũ eſt trãſferre.
Inter ea:quæ ſemine ſerũt̃:Mago in nucibus operoſus eſt.Amygdalæ in argilla molli
meridiem ſpectanti ſeri iubẽtur.Gaudere eas in dura calidaq; terra.In pĩgui & hũida
mori ac ſterileſcere.Setẽdas q̃maxime falcaras & e nouella: fimoq; diluto maceratas
p triduũ: aut pridie q̃ ſerant̃ aqua mulſa.Mucrone defigi aciem lateris.In aquilonẽ
ſpectare:ternas ſimul ſerendas:trianguli ratione:palmo inter ſe diſtantes:denis die/
bus adaq̃ri donec grãdeſcãt.Iuglandes nuces porrecte ſeruntur cõmiſſuris iacẽtibus.
Pineæ nucleis ſeptenis fere in ollas pforatas additis:aut ut laurus quæ bacis ſeritur.
Citrea grano & propagine.Sorba ſemine & a radice planta & auulſione proueniunt.
ſed illa in calidis:ſorba & in frigidis:& humidis.Natura & plantaria demonſtrauit:
multaꝝ radicibus pullulãre ſobole denſa:& pariente matre quas enecet.eius quippe
umbra turba indigeſta premit̃:ut in lauris:punicis:platanis:ceraſis:prunis.Paucorũ
in hoc genere rami parcunt ſoboli:ut ulmorum palmarũq;.Nullis uero tales pulluli
ꝓueniunt:niſi quaꝝ radices amore ſolis atq; hymbris in ſumma tellure ſpatiantur.
Omnia ea non ſtatim moris eſt in ſua locari:ſed prius nutrici dati: atq; in ſeminariis
adoleſcere:iterũq; migrare.Qui tranſitus miꝝ in modum mitigat etiã ſilueſtres:ſiue
arboꝝ quoq; ut hominũ natura nouitatis ac peregrinatiõis auida eſt:ſiue diſcedẽtes
uirus relĩquũt:mãſueſcũtq; tractatu ceu fere dũ radici auellit̃ planta.Et aliud genus
ſimile natura præmõſtrauit.Auulſiq; arboribus ſtolones uixere.Quo in genere & cũ
parui ſũt:auellũtur:partemq; aliquã e matris quoq; corpore auferũt ſecũ fimbriato
corpore.Hoc modo plantant̃ punicæ:coryli:mali:ſorbi:meſpili:fraxini : fici. In pri/
miſq; uites.Coroneũ ita ſatũ degenerat.Ex eodẽ inuentu eſt:ſurculos abſciſos ſerere.
hoc primo ſepis cauſa factũ ſambucis:cotoneo :& rubis depactis.Mox & culturæ:ut
populis: alnis:ſalici:quæ uel inuerſo ſurculo ſerit̃. Iã eæ ibi diſponũt̃:ubi libeat eſſe
eas.Quãobrẽ ſeminarii curã ante cõuenit dici q̃ trãſeat̃ in alia genera.Nanq; & huic
prĩcipio eligi ſolũ refert:quoniã nutricẽ indulgentiorem eſſe : q̃ matrẽ ſæpe cõuenit.
Sit ergo ſiccũ ſuccoſũq; bipalio ſubactũ:aduenis hoſpitale:& q̃ ſimillimum terræ in
quã transferendũ ſit.Ante omnia elapidatum munitumq; ad incurſũ etiã gallinacei
generis.Quamminime rimoſũ:ne penetrãs ſol exurat fibras. Interuallo ſeſqpedum
ſeri ne ſe inter ſe contingant: & noceant.Præter alia uiria etiam uermioſa fiũt.Ideo
ſarriri cõuenit ſæpius:herbaſq; auelli.Præterea ſemina ipſa fruticantia ſupputare: ac
falcẽ pati cõſueſcere. Cato & furcis crates imponi iubet altitudine hominis ad ſolem
recipiendũ. atq; integi culmo ad frigora arcenda.Sic piroꝝ maloꝝq; ſemina nutriri.
ſic pineas nuces . ſic cupreſſos ſemine ſatas & ipſas.Minimis id granis cõſtat:ut uix
perſpici quædã poſſint.Nõ omittendũ naturæ miraculũ : ex tã paruo gigni arbores:
tanto maiore tritici & hordei grano : ne quis fabã reputet.Quid ſimile originis ſuæ
habẽt maloꝝ piroꝝq; ſemina?His prĩcipiis reſpuẽtẽ ſecures materiẽ naſci indomitã:
ponderibus immenſis prela:arboris uelis turribus muriſq; impellẽdis arietibus. Hæc
eſt natura eius.hæc potentia.Sup õnia erit e lachryma naſci aliquid:ut ſuo loco dice/
mus.Ergo e cupreſſo fœmina(mas enim ut diximus:nõ gignit)pilulæ collectæ:q̃bus

docui mēſibus ſiccāt̃ ſole:ruptæq; emittūt ſemē formicis mire expetitū : āpliato etiā miraculo tātuli animalis cibo abſumi natalem tantaꝝ arboꝝ. Serit̃ menſe aprili area æq̄ta cylindris:aut uolgiolis dēſū.terraq; cribris ſupcernit̃ pollicis craſſitudīe. Cōtra īmane pōdus attollere ſe nō ualet.retorquet̃q; ſub terra.ob hoc parcit̃ ueſtigiis.Leni-ter rigatur a ſolis occaſu in trinis diebus:ut æq̄liter bibat donec erūpāt.Differūt̃ poſt ānū dodrātali filo.cuſtodita tēperie:ut uiridi cælo ferātur ac ſine aura.Mirūq; dictu periculū tātū eo die ē:ſi rorauerit quantulūcūq; hymbtē:aut ſi afflauerit.De reliquo tutæ ſūt perpetua ſecuritate.Aquaſq; poſtea odere.Et ziziſa grano ſerūt̃ mēſe aprili. Tuberes melius inſerūt̃ ī pruno ſilueſtri & malo cotoneo.Et ī calabrya ea eſt. Spina ſilueſtris:quæcunq; optime & mixas recipit: utiliter & ſorbos.

DE Transferendis ſeminariis:& Vlmis ſerendis & ſcrobibus. Ca.xi.

P Lantas ex ſeminario tranſferre ī aliud priuſq̄ ſuo loco ponāt̃:operoſæ præcipi arbitror:licet tranſlatione folia latiora fieri ſpondeāt.Vlmoꝝ priuſq̄ folio ueſtiant̃. Samara colligenda eſt circa martias kalen.cū flaueſcere incipit:deīde biduo ī umbra ſiccata ſerenda denſa in refracto terra ſuper minutatim cribrata craſſitudine quæ in cupreſſis.Pluuiæ ſi non adiuuent:rigandā. Deferendæ ex areaꝝ uenis poſt annū in ulmaria interuallo pedali in unanquāq; partē. Maritas ulmos autumno ſerere uti-lius:quia carent ſemine.Nā eæ e plantis ſeruntur.In arbuſtū quinquennes ſub urbe tranſferūt̃:aut(ut qduſdā placet)quæ uicenū pedū eſſe cœperūt.Sulco q nouenarius dicitur:altitudine pedū trium:pari altitudine.& eo amplius circa poſitas pedes terni undiq; e ſolido adaggerantur.Arulas id uocant in cāpania. Interualla ex loci natura ſumuntur.Aridiores ſerendas in cāpeſtribus cōuenit.Populos & fraxinos qa feſtinā-tius germinant:diſponi quoq; maturius cōuenit.Hoc eſt ab idibus febru.plantis & ipſas naſcentes.In diſponendis arboribus arbuſtiſq; ac uineis qncuncialis ordinū rō uulgata & neceſſaria:nō perflatu modo utilis:ueꝝ & aſpectu grata quocunq; mō in-tueare in ordinē ſe porrigente uerſu. Populis eadē ratio ſemine qua ulmos ſerendi: transferendi quoq; e ſeminariis eadem & ſiluis.Ante omnia igitur in ſimilē trāſferri terrā aut meliorē oportet.nec e tepidis aut præcocibus in frigidos aut ſerotinos ſitus: ut neq; ex iis ī illos.Præfodere ſcrobes ante(ſi fieri poſſet)tanto:donec pingui ceſpite obducantur. Mago ante annū fieri iubet:ut ſolē pluuiaſq; cōbibant:aut ſi conditio largita non ſit:ignes ī medios fieri āte menſes duos:nec niſi poſt hymbres in iis ſeri. Altitudinē eaꝝ in argilloſo aut duro ſolo triū cubitoꝝ eſſe in q̄q; partem. In prunis palmo amplius.& ubique caminata foſſura ore compreſſiore ſint. Nigra uero terra duo cubita & palmum q̄draris angulis.Eadē menſura græci auctores cōſentiunt:non altiores qno ſemipede eſſe debere:nec latiores duobus pedibus. Nuſq̄ ueto ſerqpede minus altos: quoniā ī humido ſolo ad uicina aquæ perueniat.Cato ſi locus aquoſus ſit inquit: latas pedes ternos.In faucibus imiſq; palmū & pedem:altitudīe quattuor pedū:eas lapide cōſterni:aut ſi non ſit perticis ſalignis uiridibus.Si neq; eæ ſint: ſar-mentis:ita ut in altitudinem ſemipedem trahantur. Nobis adiiciendum uidetur ex prædicta arboꝝ natura: ut altius dimittantur eæ:quæ ſumma tellure gaudent:tanq̄ fraxinus:olea.Hæc & ſimilia quaternos pedes oportet demitti. Cæteris ſat eſt: ſi altitudinis pedes ternos effecerint.Excide inquit radicē iſtam Papyrius Curſor impe-rator ad terrorem preneſtinoꝝ prætoris.Deſtringi ſecurius ſe teſte: innoxium abradi partes:quæ ſe nudauerīt terra.Aliqui lapides rotūdos ſubiici malunt:q & cōtineant humorē:& trāſmittant.Nō item planos facere:& a terreno arcere radicē exiſtimātes. Glarea ſubſtrata inter utranq; ſētentiā fuerit.Arborem nec minorē bima nec maiorē trima tranſferri quidā præcipiūt. Alii cum annū impleat.Cato craſſiorem quinque digitis non omiſit.Idem ſi abſtineret:meridianam cæli partem ſignare in cortice: ut tranſlata iiſdem & aſſuetis ſtatueret̃ oris:ne aquiloniæ meridianis oppoſitæ ſolibus finderētur:& algerēt meridianæ aquilonibus. Quod e diuerſo affectāt etiam qdā in

uite ficoq; pmutantes in cõtratiũ. Denſiora.n.folia ita fieri magiſq; protegere fructũ
& minus amittere. ficũq; ſic etiã ſcanſilẽ fieri. Pletiq; id demũ cauẽt: ut plaga depu/
tati cacuminis meridiẽ ſpectet: ignari fiſſuris nimii uaporis opponi. Id qdẽ in horã
diei quĩtã uel octauã ſpectare maluerim. Aeq; latet non negligendũ: ne radices mora
inateſcãt: neue a ſeptẽtriõibus: aut ab ea parte cæli uſq; ad exortũ brumalem uento
flante effodiãt arbores: aut certe non aduerſæ iis uentis radices præbeantur. Propter
quod emoriũt ignatis cauſæ agricolis. Cato omnes uentos & hymbrem quoq; in tota
tranſlatione dãnat. & hoc ꝓderit q̃plurimũ terræ in q̃ uixerint radicibus cohærere: ac
totas ceſpite circũligari. Cũ ob id Cato in cotdibus transferri iubeat. Proculdubio uti/
liſſime qdẽ ſũmã terrã cõtentus eſt ſubdi. Quidã punicis malis ſubſtrato lapide nõ
rũpi pomũ in arboribus tradũt. Radices inflexas poni melius. Arborem ita locari: ut
media ſit totius ſcrobis neceſſariũ. Ficus ſi in ſicilia: bulborum hoc genus eſt: ſeritur:
ociſſime ferre traditur pomũ: neq; uermiculationi obnoxium. Quo uitio non carent
reliq̃ poma ſimiliter ſata. Radicũ eius magnã adhibendã curã ut exemptas appareat:
nõ auulſas: quis dubitet? q̃ ratiõe & reliqua cõfeſſa omittimus. ſicuti terrram circa
radices feſtucato ſpiſſandã. Quod Cato primũ in ea re eſſe cenſet. Plagam quoque a
trunco oblini fimo & foliis præligari præcipiẽs.

DE Interuallis plãrandaꝝ arboꝝ. Et ũbris: & ſtillicidiis. Et ubi plãtari debeãt. Ca.xii.

Hvius loci pars eſt ad inretualla pertinẽs. Quidam punicas: & myrtos: & lauros
dẽſiores ſeri iuſſerunt. In pedibus tñ nouenis. Malos amplius paulo. uel magis etiã
piros. magiſq; amygdalas: & ficus. quod optime diiudicabit ramoꝝ amplitudinis rõ:
locoꝝq;: & umbræ cuiuſq; arboris: quoniã has quoq; obſeruari oportet. Breues ſunt
q̃uis magnaꝝ arboꝝ: q2 in orbẽ ramos circinent: ut in malis piriſq;. Eædem enormes
ceraſis: lauris. Iam quædã umbraꝝ proprietas. Iuglãdiũ grauis & noxia: etiam capiti
humano: omnibuſq; iuxta ſatis. Negat germina & pinus. Sed uentis utraque reſiſtit:
quoniã & ꝓrecta uineaꝝ ratione egent. Stillicidia pinus: quercus: ilicis põderoſiſſia.
Nullũ cupreſſi. umbra minima: & in ſe circũuoluta. Ficorũ leuis: q̃uis ſparſa. ideoq;
inter uineas ſeri non uetantur. Vlmoꝝ leuis: etiã nutriẽs quæcũq; opacat. Sed attico
hæc quoq; uidet e grauiſſimis. nec dubito ſi emittãt in ramos. Conſtrictæ qdẽ ulmi
noxiã eſſe non arbitror. Iucunda & platani q̃q̃ craſſa. Licet gramini credere non ſoli:
haud alia lætius operiente totos. Populo nulla ludentibus foliis. Pinguis alno: ſed
paſcens ſata. Viris ſibi ſufficit mobili folio: iactatuq; crebro ſolẽ ũbra tẽperãs. Eodẽ
graui protegens in hymbre. Omniũ fere leuis umbra: quoꝝ pediculi longi. Non faſti/
dienda hæc quoq; ſcientia: atq; non in ultimis ponenda. qñ quibuſq; ſatis ũbra: aut
nutrix aut nouerca eſt. Iuglandiũ qdẽ pinoꝝq; & piceaꝝ & abietis q̃cũq; attigere: nõ
dubie uenenũ eſt. Stillicidii breuis diffinitio ẽ. Omniũ: quæ ꝓiectu frõdis ita diffũ/
dunt: ut p ipſas non defluat hymbres: ſtilla ſæua eſt. Ergo plurimum intererit hac in
quæſtione terra in q̃ ſeremus: in q̃tũ arbores q̃ſq; alat. Iã p ſe colles minora quærunt
ĩterualla. Ventoſis locis crebriores ſeri cõducit. Olea tñ maxĩo interuallo: de qua Ca/
tonis italica ſenrentia eſt. In.xxv. pedibus minimũ: plurimũ. xxx. ſeri. Sed hoc uariat
locoꝝ natura. Non alia maior in betica arbor. In africa uero fides penes auctores erit.
Maliarias uocari multas narrat a põdere olei: quod ferãt ãnuo prouentu. Ideo. lxxv.
pedes Mago interuallo dedit undiq; etiã in macro ſolo ac duro atq; uentoſo. Cũ mi/
nimũ. xlv. Betica qdem uberrimas meſſes inter oleas metit. Illam inſcitiam pudendã
eſſe cõueniet: & adultas inter ſeſe luctari iuſto plus. & in ſenectã præcipitare: aut ple/
runq; ipſis: qui poſuere coarguentibus imperitiã ſuã totas excidere. Nihil eſt fœdius
agricolis: q̃ geſtæ rei pœnitentia. mulro iam ut præſtet laxitate delinquere.

Quæ Arbores tarde creſcãt: & quæ celeriter: & de ſabina. Ca.xiii.

QVædã aũt natura tarde creſcũt. & in primis ſemine tãtũ naſcẽtia: & longo æuo
durãtia. At quæ cito occidũt: uelocia ſũt: ut ficus: punica: prunus: malus: pirus:

myrtus:ſalix:& tamē ātecedūt diuitiis.In trimatu.n.fere incipiūt oſtēdentes & ante. Ex iis lētiſſia pirus. Ociſſima oīū cypitus & pſeudocapirius frutex.ꝓtinus.n.floret: ſemēq; profert.Omnia uero celerius adoleſcūt ſtolonibus ablatis:unamq; in ſtirpem redactis alimētis.Eadē naťa & ꝓpagines docuit.Rubi nāq; curuari gracilitate & ſimul ꝓceritate nimia defigūt rurſus in terrā capita.Iteꝝq; naſcūť:ex ſeſe repleturi omnia: ni reſiſtat cultura:ꝓrſus ut poſſit uideri homines terræ cauſa geniti.Ita peſſima atq; execranda res ꝓpaginē tamē docuit:atq; radicē acqri uiridem. Eadem autem natura ē hederis.Caro ꝓpagari præter uirem tradit ficū oleam punica maloꝝ genera omnia. Laurum:ptunos:myrtus:nuces:auellanas:& preneſtinas: platanū. Propagationum duo genera:ramo ab arbore depreſſo in ſcrobē quattuor pedū quoq;.& poſt bienniū amputato flexu:plantaq; tranſlata poſt trimatū: q̄s ſi longius ferre libeat: in qualis ſtatim aut uaſis fictilibus defodere ꝓpagines aptiſſimū:ut in iis tranſferanť. Alterū genus luxurioſius.radices in ipſa arbore ſollicitando traiectis ꝑ uaſa fictilia uel q̄los ramis terraq; circūpactis:atq; hoc blādimento īpetratis radicibus:inter poma ipſa & cacumina(in ſūma.n. cacumina hoc modo petunť audaci ingenio)arborē aliā longe a tellure faciēdi.Eodē quo ſupra biennii ſpatio abſciſa propagine:& cū q̄lis illis ſata. Sabina herba ꝓpagine ſeriť:& auulſiōe.Tradūt fæce uini aut e parietibus latere tuſo mire ali.Iiſdē modis roſmarinū ſerunt:& ramo:quoniā neutri ſemen.Rododendron propagine & ſemine.

DE Satione arborum:& inſitione.Et quomō inuenta ſit tenera inſerendi implaſtratio. Ca.xiiii.

SEmine quoq; inſerere natura docuit raptim auium fame deuorato:ſolidoq;& alui tepore madido cū fœcundo fimi medicamine abiecto in mollibus arborū lecticis:& uentis ſæpe tranſlato in aliquas corticū rimas:unde uidimus ceraſum in ſalice: platanū in lauro:laurū ī ceraſo:& baccas ſimul diſcolores. Tradūt & monedulā cōdentē ſemina in theſauros cauernaꝝ eiuſdē rei præbere cauſas.Hinc nata inoculatio ſutoriæ ſimili fiſtula aperiēdi in arbore oculū cortice exciſo:ſemēq; īcludēdi eadē fiſtula ſublatū ex alia.In ficis aūt & malis hæc fuit inoculatio antiq̄.Virgiliana quærit ſinū in nodo germine expulſi corticis:gemmāq; ex alia arbore īcludit.Et hactenus natura ipſa docuit.Inſitionem aūt caſus magiſter alius:& pene numeroſior: ad hunc modū.Agricola ſedulus caſā ſepis munimento cingens: quo minus putreſcerent ſudes:limē ſubdidit ex hedera.At illæ uinaci morſu apprehenſæ ſuā ex alieno fecere uitam:apparuitq; truncū eſſe pro terra.Auferť ergo ſerra æqualiter ſuperficies: leuigať falce truncus.Ratio poſtea duplex.Et prima inter corticem lignūq; inſerēdi. Timebāt priſci truncū fidere.Mox inforare auſi medio.Ipſiq; medullæ calamū īprimebāt unū inſerētes.neq;.n.plures capiebat medulla ſubtilior.Poſtea ratio uel ſenos adiecit mortalitati eoꝝ ex numero ſuccurrere perſuaſa per media trūco leniter fiſſo: cuneoq; tenui fiſſuram cuſtodiente: donec cuſpidatim deciſus deſcendat in rimam calamus.Multa in hoc ſeruanda.Primū omniū quæ patiať coitū talē arbor:& cuius arboris calamus. Varie quoq; & nō iiſdem partibus.Subeſt omnibus ſuccus. Vitibus ficiſq; media ſicciora:& e ſumma parte conceptus:ideo illinc ſurculi petuntur. Oleis circa medias ſuccus:inde & ſurculi.Cacumina ſitiunt. Facillime coaleſcunt.Quibus eadem corticis naťa: quæq; pariter florentia eiuſdem horæ gignationem ſuccoiumq; ſotietatem habent.Lenta.n.res quotiens humidis repugnant ſicca:mollibus corticū duri.Reliqua obſeruatio ne fiſſura in nodo fiat:repudiat quippe aduenā īhoſpitalis duritia:ut in ꝑte nitidiſſīa:ne longior multo tribus digitis:ne obliqua:ne trāſlucens. Virgilius ex cacumine inſeri uetat.Certumq; eſt ab humeris arboꝝ orientem æſtiuū ſpectātibus ſurculos petendos:& e feracibus & e germine nouello:niſi uetuſtæ arbori inſeranť.ii enī robuſtiores eſſe debent.Præterea ut prægnantes:hoc eſt germinatione turgentes:& q patere illo ſperauerint āno. Bimi utiq; nec tenuiores digito minimo. inſerunť aūt & inuerſi cū id agiť:ut minor altitudo in latitudinem ſe fūdat.Ante oīa

gemmātes nitere cōueniet:nihil uſq̄ ulcerosū eſſe aut retorridū. Spei fauet medulla
calami cōmiſſuræ:ſi in matre ligni corticiſq; iungat᷑. Id.n.ſatius q̄ foris cortici æq̄ri.
Calami exacutio medullam ne nudet. Tenui tñ fiſtula detegat: ut faſtigatio leui de-
ſcendat cuneo tribus nō āplior digitis. Quod facillime cōtingit tinctū:aq̄ radētibus
ne excuciat᷑ in uento:ne cortex a ligno decidat alterutri. Calamus ad corticē uſq; ſuū
deprimat᷑. Ne laxet᷑ dū deprimit᷑:neue cortex replicet᷑ in rugas. ideo lachrymātes cala-
mos inſeri nō oportet. Non hercule magis q̄ aridos:qa illo mō labat humore nimio
cortex. Hoc uitali defectu nō humeſcit neq; cōcorporat. Id etiā religionis ſeruāt:ut
luna creſcente calamus utraq; deprimat᷑ manu. Et alioquī in hoc ope duæ ſimul ma-
nus minus nitūt᷑ neceſſario tēperamento. Validius.n.demiſſi tardius ferunt:fortius
durāt. Cōtrariū ex diuerſo:ne hiſcat nimiū rima:laxæq; capiat:aut ne par̄ exprimat:
aut cōpreſſū necet. Hoc maxīe præcauēdū:ut prælidæ accipiētis trūco ī media fiſ-
ſura reliq̄t᷑. Quidā ueſtigio fiſſnræ falce in trūcis facto ſalice præligāt marginē ipſū.
poſtea cuneos figūt cōrinente uīculo libertatē dehiſcendi. Quædā in plārario inſita
eodē die trāſferūt᷑. Si craſſior trūcus inſerat᷑:inter corticē & lignū inſeri melius cuneo
optime oſſeo:ne cortice rūpatur laxato. Ceraſi libro dempto findūt᷑. Hæ ſolæ & poſt
brumā inſerūtur:dempto libro habent ueluti lanuginē:quæ ſi cōprehendit inſitum:
putrefacit. Incolumi cuneo adactū utiliſſime aſtringit᷑. Inſerere aptiſſimū q̄ pximū
terræ patiat᷑ nodor̄ trūciq; ratio. Eminere calami ſex digitor̄ longitudine nō āplius
debēt. Cato argyllæ uel cretæ harenā fimūq; bubulū admiſceri:atq; ita uſq; ad lento-
rem ſubigi iubet. idq; interponi & circūlini. Ex iis quæ cōmentatus eſt:facile apparet
illa ætate inter lignū & corticē:nec alio mō inſerere ſolitos:aut ultra latitudinē duū
digitor̄ calamos dimittere. Inſeri aūt præcepit pira ac mala p uer:& poſt ſolſtitiū die-
bus. L. poſt uīdemiā. Oleas aūt & ficos p uer tātū luna ſitiente:hoc eſt ſicca. Præterea
poſt meridiē:ac ſine uento auſtro. Mirū q̄ nō cōtentus inſitū muniſſe:ut dictū eſt:&
ceſpite ab hymbre frigoribuſq; ꝓtexiſſe ac mollibus bifidorū uiminū faſcibus:ligua
bubula(herbæ id genus eſt)inſup obtegi iubet:eāq; illigari opertā ſtramētis. Nūc aūt
abūde arbitret᷑ paleato luto libro farcire duos digitos inſito extante. Verno inſerētes
tēpus urget:incitantibus ſe gēmis:præter q̄ in olea:cuius diutiſſime oculi parturiūt:
minimumq; ſucci habēt ſub cortice:q nimius inſitis nocet. Punica uero & ficū:q̄q̄
alias ſicca ſint:tecraſtinare minime utile. Pirū uel florentē inſerere licet:& in maiū
quoq; menſē ꝓtendere inſitionē. Quod ſi longius afferāt᷑ pomor̄ calami rapo īfixos
optime cuſtodire ſuccū arbitrant᷑:ſeruariq; inter duos hymbrices iuxta riuos uel pi-
ſcinas utrinq; terra obſtructos.

DE Vite inſerenda. Ca.xv.

VItiū uero in ſcrobibus ſiccis ſtramento opertos ac deīde terra obrutos:ut cacu-
mine exiſtāt. Cato uitē tribus modis inſerit. Præſectam findi iubet p medullā.
In eā ſurculos exacutos:ut dictū eſt:addi. medullas iūgi. Altero ſi ſeſe uites cōtigāt:
utriuſq; in obliquū latere cōtrario adraſo iūctis medullis colligari. Tertiū genus eſt:
terebrare uitem in obliquū ad medullā:calamoſq; addere lōgos pedes binos:atq; ita
ligatū inſitū intritaq; illitum operire terra calamis ſubrectis. Noſtra ætas cortexit:ut
gallica uteret᷑ terebra:quæ excauat nec urit:quoniā aduſtio omnis hebetat. atq; ut gē-
maſcere incipiens ligetur calamus. Nec plus q̄ binis ab inſito emineat oculis ulmeo
uimine alligatus:binaq; circundaretur acie a duabus partibus:ut inde potius diſtillet
humor:q maxime uites infeſtat. Deīde cū eualuiſſent flagella pedes binos:uinculum
inſiti incideret᷑ ubertati craſſitudine permiſſa. Vitibus inſerendis tempus dedere ab
æqnoctio autumno ad germinationis initia. Satiuæ plantæ ſilueſtriū radicibus inſe-
rūt᷑ natura ſiccioribus. Si.n.ſatiuæ ſilueſtribus inſerantur: degenerant in feritatem.
reliq̄ cælo conſtāt. Aptiſſima inſitis ſiccitas. Huius.n.remedium appoſitis fictilibus
uaſis modicus humor per cinerem diſtillat. Inoculatio rores amat leues.

DE Emplaſtratione. Capitulum ſextumdecimum.

EMplaſtri ratio & ipſa ex ĩoculatiõe nata uideri poteſt. Craſſo aũt maxĩe cortici cõuenit ſicut eſt ficis. Ergo ãputatis õibus ramis ne ſuccũ auocẽt: nitidiſſima in parte q̃q; præcipua cernatur hylaritas: exempta ſcutula ita ne deſcendat ultra ferrum cortici imprimitur. ex alia cortex par cum ſui germinis mãma: ſic cõpage denſata ut cicatrici locus non ſit. & ſtatim unitas fiat: non humorem non afflatum recipiens. nihilominus tñ & luto munire & uĩculo melius. Hoc genus nõ pridẽ reptũ uolunt: q nouis motibus fauẽt. Sed id etiã apud ueteres græcos inuenitur: et apud Catonem: q oleã ficũq; ſic inſeri iuſſit menſura etiã præfinita ſecũdũ reliquã diligentiã ſuam. cortices ſcalpro excidi quattuor digitoꝝ longitudĩe: & triũ latitudĩe: atq; ita coagmẽ-tari & illa ſua intrita oblini. Eadẽ ratione & in malo. Quidam huic generi miſcuere fiſſurã in uitibus exempta cortice teſſella ſurculo a latere plano adigendo. Tot mõis inſitã arborẽ. Vidimus iuxta tyburtes tiliã õni genere pomoꝝ onuſtã alio ramo nu-cibus: alio baccis: aliũ de uite: ficis: piris: punicis: malorumq; generibus. Sed huic fuit breuis uita. Nec tñ omnẽ experimẽtis aſſequi naturã poſſumus. Quædã. n. naſci niſi ſponte nullo modo queunt. Eaq; immitibus & deſertis tantũ locis proueniũt. Capa-ciſſima inſitoꝝ omniũ dicit᷑ platanus: poſtea robur: ueꝝ utraq; ſapores corrumpunt. Quædã õni genere inſerunt᷑: ut ficus & punicæ. Vitis nõ recipit emplaſtra: nec q̃bus tenuis ac caducus rimoſuſq; cortex. Neq; inoculationem ſiccæ aut humoris exigui. Fertiliſſima omniũ inoculatio: poſtea emplaſtratio. Sed utraq; infirmiſſima. Et quæ cortice nitunt᷑ tãtũ: uel leui aura ociſſĩe deplantant᷑. Inſerere firmiſſimũ & fœcũdius q̃ ſerere.

Exemplũ huius rei. Capitulũ ſeptimũdecimũ.

NOn eſt omittẽda raritas unius exempli. Corellius eques romanus Aceſte gẽitus inſeruit caſtaneã ſuomet ipſã ſurculo in neapolitano agro. Sic facta ẽ caſtanea quæ ab ipſo nomẽ accepit inter laudatas. Poſtea hæres eiuſdẽ libertus: corellianã iteꝝ inſeuit. Hæc eſt inter eas differentia illa copioſior. Hæc corelliana melior. Reliq̃ gñа caſus ingenio ſuo excogitauit: ac defractos ſerere ramos docuit: cũ pali defixi radices cepiſſẽt. Multa ſic ſerũt᷑. In primiſq; ficus: omnibus quidẽ aliis modis naſcens: præ-terq̃ talea. Optime q̃dẽ ſi uaſtiore ramo pali modo exacuto adigat᷑ alte exiguo ſuper terrã relicto capite: eoq; ipſo harena coopto. Ramo ſerũt᷑ & punica palis laxato prius meatu: itẽ myrtus. Oĩũ hoꝝ lõgitudine triũ pedũ: craſſitudine minus brachiali. Cor-tice diligenter ſeruato: trũco exacuto. Myrtus & taleis ſerit᷑. Morus talea tãtũ: quoniã in ulmo eã inſeri: religio fulgurũ ꝓhibet Quapropter de taleaꝝ ſatu nũc dicẽdũ eſt. Seruandũ in eo ante õnia: ut taleæ ex fetacibus fiant arboribus: ne curuæ: neue ſcabræ aut bifurcæ: ne tenuiores q̃ ut manũ ĩpleat: ne minores pedalibus: ut illibato cortice. atq; ut ſectura ĩferior ponatur ſẽp: & quod erit ab radice. accumuleturq; germinatio terra: donec robur planta capiat.

DE Cultura taleaꝝ. Et q̃bus temporibus inſitio fiat. Ca. xviii.

BVæ cuſtodiẽda ĩ taleaꝝ cult᷑a Cato iudicauerit: ipſius uerbis optĩe præcipiẽus. Taleas oleaginas: q̃s ĩ ſcrobe ſaturus eris: tripedaneas facito. Diligenterq; trac-tato: ne liber laboret: cũ dolabis aut ſecabis. Quas in ſeminario ſaturus eris: pedales facito. Eas ſic inſerito. locus bipalio ſubactus ſit beneq; glutius. Cũ taleã demittis: pede taleã opprimito. Si parũ deſcendat: malleo aut mateola adiicito: cauetoq; ne librũ ſcĩdas. Cũ adiicis: palo prius locũ ne feceris quo taleã demittas. Ita melius uiuet talea. Et ubi trimæ ſũt: tum deniq; curæ ſint: ubi liber ſe uertet. Si in ſcrobibus aut in ſulcis ſeras: ternas taleas ponito. Eas diuaricato ſup terram: nec plus q̃ttuor digitis. Tranſuerſo ſemine uel oculis ſerito. Diligenter eximere oleam oportet: & radices q̃ plurimas cum terra ferre. Vbi radices bene operuetis: calcare bene: ne quid noceat. Si quis quærat quod tempus oleæ ſerendæ ſit: agro ſicco per ſementem: agro læto per uer. Oliuetum diebus. xv. ante æquinoctium uernum incipito putare. Ex eo die dies. xl. recte putabis. Id hoc modo putato. Qua locus recte fetax erit: quæ arida erunt: &

ſi qd uẽtus interfregerit in ea õnia eximito. Qua locus ferax nõ erit: id plus cõcidito:
aratoq; bene: enodatoq;. Stirpes leues facito. circũ oleas autũno ablaqueato: & ſtercus
adiicito. Qui oliuetũ ſæpiſſime & altiſſime miſcebit: is tenuiſſimas radices exarabit.
Radices ſi ſurſũ abibũt: craſſiores fiẽt: & eo in radices uires oleæ abibũt. Quæ genera
olearũ uel in quo genere terræ uiuere & ſeri debeãt: ſpectariq; oliueta: dixius ĩ ratione
olei. Mago in colle & ſiccis & argilla & inter autumnũ & brumã ſeri iuſſit. In craſſo
aut humido aut ſubriguo a meſſe ad brumã. Quod præcepiſſe eũ africæ ĩtelligitur.
Italia quidẽ nũc uere maxime ſerit. Sed & autumno ſi libeat. Poſt æquinoctium. xl.
diebus ad uergiliarũ occaſũ. xiiii. ſoli dies ſũt: qbus ſeri noceat. Africæ peculiare qdẽ
in oleaſtro eſt inſerere. Quadã æternitate conſeneſcũt ꝓxime adoptiõe uirga emiſſa:
atq; ita alia arbore ex eadem iuueneſcente. Iterũq; & quotiens opus ſit: ut eius eadem
oliueta cõſtent. Inſerit̃ aũt oleaſter calamo & inoculatione. Olea ubi quercus effoſſa
ſit: male ponit̃: quoniã uermes: q raucæ uocãt̃: in radice quercus naſcũt̃: & tranſeũt.
Nõ inhumare taleas aut ſiccare: priuſq̃ ſerant̃: utilius cõptũ. Vetus oliuetũ ab æqui-
noctio uerno intra uergiliarũ exortũ interradi alternis annis melius inuentum. Item
muſcũ circũdare radici. Circũfodi aũt õnibus annis a ſolſtitio duũ cubitorum ſcrobe
pedali altitudine. Stercorari tertio ãno. Mago idem amygdalas ab occaſu arcturi ad
brumã ſeri iubet. Pira nõ eodẽ tẽpore õnia quoniã neq; floreãt. Eadem oblonga aut
rotũda ab occaſu uergiliarũ ad brumã. Reliq̃ genera media hyeme ab occaſu ſagittæ
ſubſolanũ aut ſeptentriones ſpectãtia. Laurum ab occaſu aqlæ ad occaſum ſagittæ.
Confeſſa. n. de tempore ſerendi quæ ratio eſt uere & autumno. Id ex magna pte fieri
decreuere. Eſt & alia hora circa canis ortus paucioribus nota: quoniam non omnibus
locis utilis pariter intelligitur. Sed haud omittenda nobis nõ tractus alicuius rõnem:
uerum naturæ potius indagantibus. In cirenayca regione ſub eteſiarũ flatu cõſetũt.
Nec nõ & in græcia oleã: maxĩe in laconia. Co inſula & uites tunc ſerit. Cæteri apud
græcos inoculare & inſerere nõ dubitãt. Sed arborẽ nõ ſerũt. Plurimũq; in eo locorũ
natura pollet. Nanq; in ægypto omni ſerũt mẽſe. & ubicũq; hymbres æſtiui non ſũt:
ut in india & æthiopia. neceſſario poſt hæc autũno ſerũtur arbores. Ergo tria tẽpora
eadem germinationis uer & canis arcturiq; ortus. Neq; enĩ animaliũ tantum eſt ad
coitũ auiditas: ſed multo maior eſt terræ ac ſatorum omniũ libido. Qua tẽpeſtiue uti
plurimũ intereſt conceptus. Peculiare utiq; in inſitis: cũ ſit mutua cupiditas utrinq;
coeundi. Qui uer probãt: ab æqnoctio ſtatĩ admittũt: prædicãtes germina parturire:
ideo faciles corticũ eſſe amplexus. Qui præferũt autũnũ: ab arcturi exortu: quoniam
ſtatim radicem quandã capiant: & ad uer parata ueniant: atq; nõ protinus germina-
tio auferat uires. Quædã tamẽ ſtatutum tempus ãni habent ubiq;: ut ceraſi & amyg-
dalæ circa brumã ſerẽdi uel ĩſerẽdi. De pluribus locorũ ſitus optime iudicabit. Frigida
& aquoſa uerno conſeri oportet. Sicca & calida autumno. Communis quidem italiæ
ratio tempora ad hũc modũ diſtribuit. Mora ab idibus februariis in æquinoctium.
Pira in autumnũ: ita ut brumã. xv. ne minus diebus antecedãt. Malis æſtiuis & coto-
neis: item ſorbis prunis poſt mediam hyemen in idus februarias. Siliquæ græcæ &
perſici ante brumã per autumnũ. Nucibus iuglandi & pineæ & auellanæ græcæ atq;
caſtaneæ a kalen. martiis ad idus eaſdẽ. Salici & geniſtæ circa martias kalen. Hanc in
ſiccis ſemine: illã in humidis uirga ſeri diximus.

Quæ arbores ſocietate gaudeant. Et de diſciplĩa ablaqueãdi: & aculeãdi. Ca. xix.

ESt etiã nũc noua inſerendi rõ: ne quid ſciẽs quidẽ prætereã: quod uſq̃ ĩueneri
a Columella excogitata: ut affirmat ipſe. qua uel diuerſæ inſociabileſq; naturæ
arborum copulentur: ut fici: atq; oleæ. Iuxta hãc ſeri ficũ iubet: nõ ãpliore interuallo
q̃ ut contingi large poſſit: ramo oleæ q̃ maxime ſequaci: atq; obedituro. Eumq; omni
ĩterim tempore edomari meditatione curuãdi. poſtea fico adepta uires: quod euenire
trimæ: atq; utiq; quinquenni ſolet: detruncata ſuperficie ipſaq; deputata: ut dictũ

eſt adraſo cacumine defigi ĩ cruce fici cuſtoditũ uiculis:ne curuata fugiat. Ita quodã propaginũ inſitoꝝq; temperamento triennio cõmuni inter duas matres coaleſcere. quarto anno abſciſũ totũ adoptãtis eſſe:nõdũ uulgata ratione haud mihi certe ſatis cõperta. Cæteꝝ eadẽ illa de calidis frigidiſq; & humidis & ſiccis ſupradicta ratio:& ſcrobes fodere mõſtrauit. In aquoſis .n. neq; altos neq; amplos facere cõuenit. Altos æſtiuoſo ſolo & ſicco:ut q̄maxĩe accipiant aquã:contineantq;. Hæc & apud ueteres arbores colendi ratio eſt. Feruentibus enĩ locis accumulãt a ſtate radices. operiuntq;: ne ſolis ardor adurat. Alibi ablaqueant:perflatuſq; admittũt. Iidẽ hyeme cumulis a gelu uindicant. Contra illi hyeme aperiunt. humoremq; ſitientibus quærũt. Vbicunq; circũfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbẽ ternos: neq; id in pratis: quãdo amore ſolis humoriſq; in ſumma tellure oberrant. Et de arboribus hæc quidẽ fructus gratia ſerendis inſerendiſq; in uniuerſũ ſint dicta.

DE Salicto & harũdineto: & cæteris cæduis ad perticas:palos. Ca.xx.

HInc reſtat earum ratio:quæ propter alias ſerũtur:uineas maxime:cæduo ligno: Principatũ in iis optinent ſalices:q̄ꝝ ſatio fit loco madido tamen refoſſo duos pedes & ſemipedẽ. talea ſeſquipedali:uel pertica:quæ utilior quo plenior. Interuallo eſſe debent pedes ſenos trimæ. pedibus binis a terra putatione coercentur:ut ſic ſe in latitudinem fundant:ac ſine ſcalis tõdeant͛. Salix.n. fœcundior eſt quo terræ ꝓpior. has quoq; omnibus annis confodi iubent menſe aprili. Hæc eſt uiminalium cultura. Perticalis & uirga & talea ſeritur foſſura eadem. Perticas ex ea iuſtũ eſt cædi quarto fere anno. Et hæ autẽ ſeneſcentiũ propagine ſarciũt locũ, pertica ĩmerſa ac poſt ãnũ reciſa. Salicis uiminalis iugera ſigula ſufficiũt .xxv. uineæ iugeribus. Eiuſdẽ rei cauſa populus alba ſeritur bipedaneo paſtinatu:talea ſeſq̄pedali biduo ſiccata palmipede interuallo:terra ſuperiniecta duoꝝ cubitoꝝ craſſitudine. Harundo etiamnũ dulciore q̄ hæ ſolo gaudet. Seritur bulbo radicis:quem alii oculum appellãt dodrãtali ſcrobe: ĩteruallo duũ pedũ & ſemipedis. reficiturq; ex ſeſe uetere harũdineto extirpato:quod utilius reptũ q̄ caſtrare ſicut antea. Nanq; inter ſe radices ſerpunt. mutuoq; diſcurſu necant͛. Tempus inſerendi priuſq̄ oculi arũdinũ intumeſcãt:ante kalendas martias. Creſcit ad brumã uſq;:deſinitq; cum dureſcere incipit. Hoc ſignum quod tẽpeſtiuã habet cæſurã. Et hanc autem quotiens & uineã fodiẽdũ putant. Seritur & tranſuerſa nõ alte terra condita. Erũpuntq; ſingulis oculis totidem plantæ. Serit͛ & deplantata pedali ſulco binis obtutis gemmis:ut tertius nodus terram attĩgat prono cacumine: ne rores concipiat. Cæditur decreſcente luna. Vineis anno ſiccata utilior q̄ uiridis. Caſtanea pedamentis omnibus præfertur facilitate tractatus: perdurandi peruicacia: regerminatione cædua uel ſalice lætior. Quærit ſolũ facile: necnõ harenoſũ:maxĩeq; ſabulũ humidũ aut carbũculũ:uel tofi etiã farinã quãlibet opaco ſeptentrionalique & præfrigido ſitu:uel etiã decliui. Recuſat eadem galliã rubricã cretã:omnemq; terræ fœcunditatem: ſeri nuce diximus:ſed niſi ex maximis non prouenit. nec niſi quinis aceruatĩ ſatis. Perfrĩgi ſolum debet ſupra ex nouembri mẽſe in februariũ:quo ſolutæ ſponte cadũt ex arbore:atq; ſubnaſcũt͛. Interualla ſint pedalia ũdiq; ſulco dodrãtali. Ex hoc ſeminario trãſferũt͛ in aliud bipedali interuallo plus biennio. Sũt & ꝓpagĩes nulli quidẽ faciliores. Nudata enim radice:tota in ſulco proſternit͛. Tũc ex cacumine ſuper terrã relicto renaſcitur & alia ab radice. Sed tranſlata neſcit hoſpitari. pauetq; nouitatem. Biennio fere poſtea proſilit. Ideo nucibus potiuſquã radice plantaria cædua implent͛. Cultura non alia q̄ ſupradictis fodiendis ſupputandiſq; per biennium ſequens. De cætero ipſa ſe colit umbra ſtolones ſuperuacuos enecãte. Cæditur intra ſeptimum ãnum. Sufficiunt pedamẽta iugeri unius uicenis uinearum iugeribus:q̄ñ etiã ea bifida ſtirpe fiunt. Durantq; ultra alterã ſiluæ ſuæ cæſurã. Aeſculus ſimiliter prouenit cæſura:triennio ſenior. minus motoſa naſci. In quacunq; terra ſerit͛: naſcit͛ e balano ſed nõ niſi æſculi:ſcrobe dodrantali:interuallis duorum pedũ ſerit͛ leuiter

quatet anno. Hoc pedamentū minime putreſcit. Læſūq; maxíe fruticat. Præter hæc
ſūt cædua quæ diximus: fraxinus: laurus: perſica: corylus: malus: ſed tardius naſcunť.
terramq; defixa uix tolerāt: non modo humoré. Sambucus cōtra firmiſſima ad palū.
taleis ſeriť ut populus. Nā de cupreſſo ſaris diximus. Et prædictis uelut armamentis
uineaꝝ.

DE Culturis & diſciplina excolendaꝝ uinearū. Ca. xxi.

RÉſtat ipſarum natura præcipua tradenda cura. Vitium ſurculis & quarundam
arboꝝ: quibus fungoſior intus natura eſt: geniculatis ramoꝝ nodis interſepiūt
medullā. Ferulæ ipſæ breues: & ad ſumma breuiores articulis utiq; duobus ĩternodia
includūt. Medulla ſiue illa uitalis anima eſt ante ſe tendit longitudinē impellēs q̄diu
nodi peruia patet fiſtula. Cum uero concreti ademere tranſitum: repercuſſa erumpit
ab ima ſui parte: iuxta priorem nodū alternis laterum ſemper inguinibus: ut dictum
eſt in arundine ac ferula: quoꝝ dextrū ab imo intelligiť articulo: leuū in ꝓximo: atq;
ita per uices. Hæc uocať in uite gemma: cū ibi ceſpirē facit. Ante uero q̄ faciat in cō-
cauo oculos: & in cacumine ipſo germen: Sic palmites nepotes uuæ folia pampini
gignunť. Mitumq; firmiora eſſe in dextra parte genita. Hos ergo: in ſurculis nodos
cū ſeruntur: medios ſecare oportet: ita ne profluat medulla: & in fico qdē dodrātales
paxilli ſolo parefacto ſeruntur: ſic ut deſcendant: quæ proxima arbori fuerint. Duo
oculi extra terrā emineāt. Oculi aūt in arboꝝ ſurculis proprie uocanť: ūde germināt.
Hac de cauſa & in plantariis aliquando eodem anno ferūt quos fuere laturi fructus
in arbore: cum tempeſtiue ſati prægnantes inchoatos conceptus aliubi pariūt. Ita ſa-
tas ficos tertio anno tranſferre facile. Hoc pro ſeneſcendi celeritate attributum huic
arbori: ut citiſſime proueniat. Vitium numeroſior ſatus. Primum omniū nihil ſeriť
ex iis niſi inutile & deputatum in ſarmento. Opputatur autem quicquid proximo
tulit fructū. Solebat capitulatus utrinq; e duro ſurculus ſeri: eoq; argumēto malle-
olus etiam uocať nunc. Poſtea auelli cum ſua calce cœptus eſt: ut in fico: neq; aliud
eſt uiuacius. Tertiū genus adiectū etiā nū expeditius ſine calce: quod ſagittæ uocāť:
cū intorti pangūtur. Id enim cum deciſi nec intorti trigemmes. Plures aūt ex eodem
ſurculo hoc modo fiunt. Setere e pampinariis ſagittas ſterile eſt non niſi fœcundas
oportet. Quæ raros habent nodos: infœcundæ iudicantur. At denſitas gemmarum
fertilitaris indiciū eſt. Quidā ſeri uetant niſi eos qui floruerint ſurculos. Sagittas ſe-
rere minus utile: quoniā in trāſferēdo facile rumpitur quod ĩtortū fuit. ſerūť pedali
non breuiores longitudine quinq; ſexue nodoꝝ. Pauciores tribus gemmis ĩ hac mē-
ſura eſſe nō poterūt. Inſeri eodē die quo putanť: utiliſſimū. Si multo poſtea neceſſe
ſit ſetere cuſtoditos uti præcipimus oportet caueri utiq; ne extra terram poſiti ſole
inareſcant: uentoue aut frigore hebetentur. Quid diutius in ſicco fuerint prius q̄ ſe-
rantur: in aqua pluribus diebus reuiuiſcant. Solum apricum: & q̄ ampliſſimum in
ſeminario ſiue in uinea bidente paſtinari debet ternos pedes bipalio altæ ĩ area reiici
quaternoꝝ pedū fermento, ita ut in pedes binos foſſa procedat. foſſatum purgari &
extendi ne crudum relinquatur. Verum & exigi menſura. Male paſtinatum deprehē-
dunt ſcāna inæqualia. Metienda eſt & ea pars quæ interiacet puluinis. Surculi ſerūť
& in ſcrobe: & in ſulco longiore: ſuper quos tenerrima ingeritur terra. Sed in gracili
ſolo fruſtra: niſi ſubſtrato pinguiore. Nec minus q̄ duos integi oportet: & proximam
attingi terram: & eodem paxillo deprimi & ſpiſſari. Intereſſe in plantario ſeſqpedes
inter bina ſemina in latitudinem: in lōgitudinem ſemiſſes. Ita ſatos malleolos. xxiiii.
menſe recidere ad imum articulum: niſi ipſi parcatur. Oculorum inde materia emi-
cat cum aqua. xxxvi. mēſe uiuæ radix tranſfertur. Eſt & luxurioſa ratio uites ſerendi:
ut quattuor malleoli uehemēti uinculo colligēť in parte luxurioſa: atq; ita uel ꝑ oſſa
bubuli cruris uel ꝑ colla fictilia traiecti obruantur: binis eminentibus gemmis. Hu-
meſcunt hoc modo reciſiq; palmitē emitrūt. Poſtea fiſtula fracta radix libere capit
uires. uuāq; fert: & omniū corporum ſuorum acinos in alio genere inuentu nouicio

fiditur malleolus:medullaq; eraſa ĩ ſe colligãt ipſi caules:ita ut gemmis parcat omni
modo. Tũ malleolo in terrã fixo:mixta ſeritut.& cũ ſpargere cœperit caules:decidit:
foditurq; ſæpius. Talis uuæ acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit:
cũ uiuete ſemina ipſa p q̃mirũ ſit & medulla adépta naſci. Surculis etiã q̃buſnã ſit
articulatio arboris:nõ omittẽdũ uidet. Nãq; buxi tenuiſſis quinis ſeniſue colligatis
depacti proueniunt. Quõdã in obſeruatione erat:ut defringerẽt ex imputata buxo:
aliter uiuere nõ crediti. Detraxere hæc experimẽta ſeminarii curaq;. Sequit uinearũ
ratio.quĩq; generꝝ hæ. Sparſis per terram palmitibus:aut p ſe uite ſubrecta. Vel cũ
ãminiculo ſine iugo. Aut pedatæ ſimplici iugo. Aut cõpluuiatæ quadruplici. Quæ
pedatæ ratio erit:eadem intelligitur eius quoq;:in qua ſine amminiculo uitis per ſe
ſtabit.id enĩ non fit niſi pedamenti inopia. Sĩplici iugo conſtat porrecto ordine: quẽ
canterium appellant. Meliorq; ea uino:quando ſibi ipſa nõ obumbrat. aſſiduoque
ſole coquitur:& afflatum magis ſentit & celerius rorẽ dimittit. Pãpinatiõi quoq; &
occatiõi omniq; operi facilior. Super cætera defloreſcit utilius. Iugum fit pertica aut
arundine aut crine funiculoue:ut in hiſpania brunduſioq;. Compluuiata copioſior
uino eſt:dicta a cauis ædium cõpluuiis. Diuiditut in quaternas partes totidẽ iugis.
Huius ſerendi ratio dicetur.eadem ualitura in omni genere: in hoc uero numeroſior
tantum. His uero tribus ſeritur modis. Optime in paſtinato: proxime in ſulco: no-
uiſſime in ſcrobe. De paſtinatione dictum eſt.

DE Sulco & uinearũ putatione. Ca.xxii.

SVlco latitudo palæ ſatis eſt. Scrobibus ternorum pedum in q̃cũq; partem. Alti-
tudo ĩ quocũq; genere tripedalis:ideo nec uitis minor trãſferri debet. Extarura
etiam num duabus gemmis. Emolliri terram minutis in ſcrobe ima ſulcis fimoque
miſceri neceſſariũ. Cliuoſa altiores poſcunt ſcrobes. Præterea puluinatis a deuexitate
labris. Quæ ex iis longiores fient:ut uites binas accipiant. e diuerſo aliæ locabuntut.
Eſſe uitis radicem in media ſcrobe oportet. Sed ipſam innixã ſolido in orientẽ æqui-
noctialem ſpectare. Adminicula prima e calamo accipere. uineas limitari decumano.
xviii. pedũ latitudĩs ad contrarios uehiculoꝝ trãſitus:aliiſq; cõuerſis limitibus. denũ
pedũ diſtĩgui p media iugera. Aut ſi maior modus ſit:totidẽ pedũ cardĩe quot decu-
mano limitari. Sẽp uero q̃ntanis ſemitari:hoc ẽ ĩ q̃nto quoq; palo ſingulæ iugo pagĩæ
ĩcludãt. Solo ſpiſſo nõ niſi tepaſtinato:nec niſi uiuæ radicẽ ſeri. Tenero & ſoluto uel
malleolũ ſulco uel ſcrobe. In colles ſulcos agere trãſuerſos:melius q̃ paſtĩare ut deflu-
uia palis eoꝝ contineant. Aquoſo cælo uel ſicco ſolo malleolos ſetere autũno:niſi ſi
tractus ratio mutauerit. Siccus.n.& calidus autũno poſcit ſeri. Humidus frigiduſq;
etiam ueris exitu. In arido ſolo uiuæ radix quoq; fruſtra ſeritur. Male & in ſiccis mal-
leolus:niſi poſt hymbrem. Aut in riguis:uel frondens uitis:& uſq; ad ſolſtitiũ recte.
uſq; uer ut in hiſpania. Quieſcere uentos ſationis die utiliſſimũ. pleriq; auſtros op-
tant. Caro abdicat. Intereſſe medio tẽperamento inter binas uites oportet pedes q̃nos.
Minimũ aũt læto ſolo pedes quaternos. Tenui plurimũ octonos. Vmbri & marſi ad
uicenos intermittunt arationis gratia in iis: quæ uocant proculeta. Pluuio & caligi-
noſo tractu rariores poni:ſicco denſiores congruit. Subtilitas parſimoniæ cõpendia
inuenit.cũ uinea in paſtinato ſeratur:obiter ſeminarium faciendi ut uiuæ radix loco
ſuo:& malleolus qui tranſferatur inter uites ordine ſerat. Quæ ratio ĩ iugero circiter
.xvi.uiuæ radicem donat. Intra biennium autem fructus:quo tardius in ſato ꝓuenit
q̃ in tranſlato. Viuæ radix poſita in uinea poſt annum reſecatur uſq; ad terram:ut
unus tantũ emineat oculus amminiculo iuxta affixo: & fimo addito. Simili modo
& ſecundo anno reciditur: uireſque concipit:& intra ſe paſcit ſuffecturas oneri:alias
feſtinatione pariendi gracileſcat:ac e mucida(ni cohibeatut)caſtigatione tali: in fœtũ
exeat tota. Nihil auidius naſcitur:ac niſi ad pariẽdum uites ſeruẽtur:tota fit fœtus.
Pedamẽta optima quæ diximus:aut radice:robur:oleaq;:aut ſi nõ ſint:pali iunipero:

recidunt.
cupreſſo:alburno:ſambuco.Reliquorum generum ſudes omnibus annis recidunt.
Saluberrima in iugo harundo connexa faſciculis durat qnis annis.Cū breuiores pal/
mites ſarmento iūgūť inter ſe funiū modo:ex hoc arcus funeta dicūť.Tertius uineæ
annus palmitem uelocem robuſtūq; emittit:in quem faciat ætas uitem.Hic in iugū
inſilit.Quidā tunc excæcāt eum ſupina falce auferēdo oculos:ut noxia īiuria lōgius
euocent.Vtilior.n.conſuetudo pariendi.ſatiuſq; pāpinos adiudicare detergere:uſq;
quo placeat roborari eā.Sūt qui uetant tāgi proxīo anno:quo tranſlata ſit:neq; ante
quadrageſimū menſē falce curari.Tūc aūt ad tres gemmas recidi.Alii proximo qdē
āno recidūt.Sed ut ternos quaternoſue ſigulis ānis adiiciūt articulos.Quarto demū
perducāt ad iugū:ideo utriuſq; fructū tardū.Præterea retorridū & nodoſū puluino/
ſūq; reddit incremento.Optimū aūt matrē eſſe firmā:poſtea fœtū audacē.Nec tutū
eſt:quod cicatricoſum:magno imperitiæ errore.Quicquid eſt tale:plagis naſcit:non
e matre.totas.n.habet illa uires dū roborať:& ānuos accipit tota fœtus:cū permiſſū
fuerit naſci.Nil natura portionibus patit.Quæ cū excreuerit:ſatis firma protinus in
iugo collocari debebit.Si etiānū īfirmior erit ſub ipſo iugo hoſpitari:reciſa uiribus
nō ætate decernit.Temerariū eſt āte craſſitudinem pollicarē uiti imperare.Sequenti
anno palmites ſaluentur pro uiribus matris:ſinguli aut gemini.Iidem & ſecundo ſi
cogit infirmitas:nutriantur.Tertioq; demum anno duo adiiciant.Nec ſūt plures q̄/
ternis unq̄ permittendi.Breuiterq; nō indulgendū eſt:& ſemp inhibenda fœcūditas.
In ea eſt.n.natura ut parere malit q̄ uiuere.Quicqd materiæ adimiť:fructui accedit.
Illa ſeīa mauult q̄ fructū gigni:quoniā fructus caduca res eſt.Sic pniciose luxuriat:
nec ampliat ſe:ſed egerit.Dabit cōſiliū & ſoli natura.In macro etiā ſi uires habebit:
reciſa intra iugum moretur ne omnis fœtura ſub eo exeat.Minimū id eſſe debebit in/
teruallū:ut attingat iugū:ſuperq; non teneat:adeo non recūbat in eo:nec delicate ſe
ſpargat.Ita tēperetur hic modus:ut creſcere etiā malit:q̄ parere.Palmes duas treſue
gemmas ſub iugo habere debet ex materiis quibus materia naſcatur.tunc per iugum
mergi alligariq; ut ſuſtineatur iugo:non pendeat.Vinculo mox aſtrictius a tertia gē/
ma alligari:quoniā & ſic coercetur impetus materiæ.Dēſioreſq; citra pāpini exuliāt.
cacumen religari uetāt.Natura hæc eſt:deiecta pars aut præligata fructum dat:plu/
rimumq; ipſa curuatura.Quod citra eſt:materiem mittit:offēſante credo ſpiritu &
illa quā diximus:medulla.Quæ ita emicuerit materia:fructū dabit anno ſequente.
Sic duo genera palmitū.Quod e duro exit materiāq; in proximū annū ꝓmittit:pā/
pinariū uocať.aut ubi ſupra cicatricē eſt:fructuariū.Alterū ex amminiculo palmite:
ſemperq; fructuariū relinquitur ſub iugo.Et qui uocať cuſtos.Hic eſt nouellus pal/
mes non longior tribus gemmis:proximo anno materiam daturus:ſi uitis luxuria ſe
conſumpſerit.Et alius iuxta eum uerucæ magnitudine:qui furūculus appellatur.Si
forte cuſtos fallat.Vitis anteq̄ ſeptimū ānū compleat a ſurculo euocata ad fructum
eiuueneſcit:ac moritur.Nec ueterem placet palmitem in longū & ad quartū uſque
pedamentū emitti:quod alii dracones:alii iuniculos:ut faciāt quæ maſculeta appel/
lant.cum induruit uitis peſſimū in uinea traducere.Quinto anno & ipſi palmites
intorquenť.ſingulæq; e ſingulis materiæ emittunť:ac deinde e proximis.prioreſque
amputanť.Semper cuſtodem relinqui melius.Sed is proximus uiti eſſe debet:nec lō/
gior q̄ dictū eſt.& ſi luxuriauerint:palmites intorqueri:ut q̄ttuor materias uel duas:
ſi uniiuga erit uinea:emittat.Si per ſe uitis ordinabitur ſine pedamēto:qualecūq; tñ
initio āminiculū deſiderabit:dum ſtare cōdiſcat & recta ſurgere.Cætera primordia
eadē.Diuidi aūt putatione pollicis inæquali examine ūdiq; ne prægrauet fructus pte
aliq̄:obiter idē deprimēs ꝓhibebit in excelſū emicare.Huic uineæ triū pedū altitudo
excelſior nutat:cæteris a quinto:dū ne excedat hominis longitudinē iuſtā.Iis quoq;
quæ ſparguntur in terra:breuis ad īnitendū caueas circūdant:ſcrobibus per ambitū
factis:ne uagi palmites inter ſe pugnent occurſantes.Maiorq; pars terrarū ita ſupinā

in tellure uindemiá metit. Siquidem & in africa & in ægypto ſyriaq; ac tota aſia &
multis locis europæ hic mos præualet. Ibi ergo iuxta terram cōprimi debet uitis. Eodē
modo & répore nutrita radice: quo iniugata uinea: ut ſemp tantū pollices relíquant
fertili ſolo cū tribus gémis: graciliore quinis. Præſtatq; mulros eſſe q̄ longos. Quæ de
natura ſoli diximus: tanto potentiora ſentientur: q̄ro propior fuerit uua terræ. Ge/
nera ſeparari ac ſingulis cōſeri tractibus: utiliſſimū. Mixtura. n. genetū etiā in uino:
nó modo in muſto diſcors. Aut ſi miſceantur non alia q̄ pariter matureſcentia iūgi
neceſſariū. Iuga altiora quo lætior ager: & quo planior. Ité roſcido: nebuloſo: minuſq;
uétoſo cōueniūt. Cōtra humiliora gracili: & arido: æſtuoſo: uētiſq; expoſito. Iuga ad
pedamentū q̄ arctiſſimo nodo uíciri oporret: uitem leui contineri. Quæ genera uitiū
& in quali ſolo cæloq; eſſent conſerenda: cum enumeraremus naturas eaꝝ & uinoꝝ:
notauimus. De reliquo cultu uehementer ambigitur. Pletiq; æſtate tota poſt ſigulos
rores confodi iubent uineā. Alii uetant gemmantem: decuri enim oculos tactuq; in/
trantium deteri: & ob id arcendū procul omne quidem pecus: ſed maxime lanatum:
quoniā facillime auferat gemmas. Inimicos & pubeſcēte uua taſtros. Satiſq; eſſe ui/
neā ter anno confodi: ab æquinoctio uerno ad uergiliarum exortum: & canis ortum:
& nigreſcente acino. Quidā ita determinant: ueterem ſemel a uindemia ante brumā:
cum alii ablaqueare & ſtercorare ſatis putent. Iterum ab idibus aprilis āteq̄ cōcipiat.
hoc eſt in. vi. idus maii. Deinde priuſq̄ florere incipiat: & cum defloruerit: & uariāte
ſe uua. Peritiores affirmant ſi iuſto ſæpius fodiatur: intantum tenereſcere acinos: ut
tumpantur. quæ fodiuntur: ante feruentes horas diei fodiendas conuenit. Sicuti lu/
tum neq; arare neq; fodere. Foſſione pulueré excitatum cōtra ſoles nebulaſq; ꝓdeſſe.
Pampinatio uerna in confeſſo eſt ab idibus maiis intra dies. x. utique anteq̄ florere
incipiat: & eam infra iugū debere fieri. De ſequéte uariant ſententiæ. Cū defloruerit:
aliqui pāpinandū putant. Alii ſub ipſa maturitate. Sed de his Catonis præcepta de/
cernent. Nanq; & putationum tradenda ratio eſt. Protinus hanc a uindemia ubi cæli
tepor indulget: adoriuntur. Sed hoc fieri nū q̄ debet ratione naturæ ante aqlæ exortū:
ut in ſyderum cauſis docebimus proximo uolumine. Immo uero fauonio: quoniam
āceps culpa ſit præproperæ feſtinatiōis. Si ſaucias recéti medicina mordeat quædam
hyemis ruminatio: certū eſt gémas earū frigore hebetari. Plagaſq; findi. Et cæli uitio
exuti oculos lachryma diſtillante. Nā gelu fragiles fieri quis neſciat? Operarū iſta cō/
putatio eſt. In latifundis non legitima naturæ feſtinatio quo maturius putātur aptis
diebus: eo plus materiæ fundunt: quo ſerius: eo fructū uberioré. Quare macras prius
conuenit putare: ualidas nouiſſime. Plagā omné obliquā fieri: ut facile decidāt hym/
bres: & ad terram uerti q̄ leuiſſima cicatrice acie falce exacta: plagaq; cōuelata. Recidi
autem ſemper inter duas gemmas: ne ſit uulnus oculis in reciſa parte. Nigrā eſſe eā
exiſtimant: & donec ad ſynceram ueniatur recidendā: quoniā e uitioſa materie utilis
non exeat. Si macra uitis idoneos palmites nō habeat: ad terram recidi eam: nouoſq;
elici utiliſſimū. In pampinatione non hos detrahere pāpinos q cū uua ſint. id. n. uuas
ſupplantat: præterq̄ in nouella uinea. Inutiles iudicantur in latere nati non ab oculo.
Quippe etiā uua quæ naſcatur e duro rigeſcéte: ut niſi ferro detrahi nō poſſit. Peda/
mentum quidam inter duas uites utilius putant ſtatui: & facilius ablaqueantur ita:
meliuſq; eſt uniiugæ uineæ: ſi tamen & ipſi iugo ſint uires: nec flatui infeſta regio. In
quadripartita q̄ proximū oneri āminiculū eſſe debet: ne tamen impedimentū ſétiat
ablaqueatio cubito abeſſe non amplius. Ablaqueari autem priuſq̄ putari iubet. Cato
de omni cultura uitium ita præcipit. Quā altiſſimā uineam facito. Alligatoq; recte:
dū ne nimiū cōſtringas. hocq; modo eam curato. Capita uitium putata circūfodito.
Arare īcipito. Vltra citraq; ſulcos perpetuos ducito. Vites teneras q̄ primū ꝓpagato.
Veteres q̄ minimū caſtrato. Potius ſi opus fuerit deiicito: biénioq; poſt præcidito.
Vité nouellā reſecari tum erit tépus: ubi ualebit. Si uinea ab uite caluata erit: ſulcos

inrer ponito. Ibiq; uiuam radicem ſerito. Vmbram a ſulcis remoueto: crebroq; fodi‐
ro. In uinea ueteri ſerito ocimū. Si macra erit: quod granum capit: ne ſerito. Et circū
capita addito ſtercus: paleas uinaceas: aliquid horunce. Vbi uinea frondere cœperit:
pampinato. Vineas nouellas alligato crebro: ne caulis præfringatur. Et quæ iam
in perticam ibir: eius pampinos reneros alligaro leuiter: porrigitoq;. Quæ ubi recte
ſtererinr: ubi uua uallaria fieri cœperir: uites ſubligato. Vitis inſitio una eſt per uer.
Altera cum uua floret. ea optima eſt. Vineam ueterē ſi in aliū locū tranſferre uoles:
dunraxar brachiū craſſū primum deputato. Binas gemmas nec amplius relinquito.
ex radicibus bene effodito. Et caue radices ne ſaucies. Ita uti fuerit: ponito ī ſcrobe:
aut in ſulco: operitoq;: & bene occultato. eodēq; mō uineam ſtatuito: alligato: floxa‐
toq; uti fuerit: crebroq; fodito. Ocimum quod in uinea ſeri iuber: antiq appellabant
pabulū umbræ pariens quod celerrime proueniat. Ratio arbuſtorū. Ca. xxiii.

SEcquitur arbuſti ratio mirum in modum damnara a Saſerna patre filioq;: ce‐
lebrata Scrofæ: uetuſtiſſimis poſt Catonem peritiſſimiſq;: ac ne a Scrofa quidē
niſi uni italiæ conceſſa: cum tam longo iudicetur æuo. Nobilia uina non niſi in ar‐
buſtis gigni: & in iis quoque laudatiora ſūmis: ſicut uberiora imis: adeo excelſitate
proficitur. Hac ratione & arbores eligunt̄. Prima omniū ulmus: excepta ꝓpter nimeā
frondem atinia. deinde populus nigra eadē de cauſa minus denſa folio. Nō ſpernūt
pleriq; & fraxinum ficumq; & etiam oleam ſi non ſit umbroſa ramis. Harum ſatus
cultuſq; abunde tractatus eſt. Ante tricesimumſexrum menſē attingi falce uetātur.
alterna ſeruantur brachia. Alternis putant̄ annis. Sexto anno maritant̄. Trāſpadana
italia præter ſupradicta: cornu: populo: tilia: acere: orno: carpino: quercu arbuſtat
agros. Veneria ſalice ꝓpter uliginem ſoli. Et ulmus detruncata a media inter ramos
ſcamna digeritur: nulla fere. xx. pedū altiore arbore. Tabulata earum ab octauo pede
altitudinis dilatant̄ in collibus ſicciſq; agris. A duodecimo in cāpeſtribus & humidis.
Meridianum ſolem ſpectare palmites debēt. Rami a proiectu digitorum mō ſubrigi
tonſili in iis tenuium quoq; uirgultorum barba ne obumbrent. Interuallum iuſtum
arborum ſi aretur ſolum: quadrageni pedes in terga: frontemq;: in latera uiceni. Si
nō aret̄: hoc in ōnes partes. Singulis denas ſæpe adnutriunt uites: damnato agricola
minus ternis. Maritare niſi ualidas inimicū: enecante ueloci uiriū incremēto. Serere
tripedaneo ſcrobe neceſſarium: diſtantes inter ſeſe: arboremq; ſigulis pedibus. Nihil
ibi malleolis atq; paſtinationi. Nulla fodiēdi impendia: utpote cum arbuſti ratio hoc
peculiari dote præſtet: ꝗ in eodem ſolo ſeri fruges & uiribus prodeſt. Superq; ꝗ ui‐
dicans ſe altitudo: non ut in uinea ad arcendas animaliū iniurias pariete uel ſepe: uel
foſſarum utiq; impendio muniri ſe cogat in arbuſto. Et prædicta eſt ſola uiuæ radicis
ratio. Item propaginum: & hæc gemina ut diximus. Qualorū in ipſo tabulato maxīe
probata: quoniam a pecore rutiſſima eſt. Altera deflexa uite uel palmite iuxta ſuam
arborem: aut citra proximam cælibem. Quod ſupra terrā eſt e matre radi iubetur: ne
fruticet. In terra non pauciores gemmæ quattuor obruuntur ad radicem capiendam.
extra in capite binæ relinquūt̄. Vitis in arbuſto quattuor pedes in longo conſtat: ōni
ſulco tres lato: alto duos cum ſemipede. Poſt annum propago inciditur ad medullā.
ut paulatī radicibus aſſueſcat ſuis. Caulis a capite ad duas gemmas reciditur. Tertio
totus mergus abſcidit̄: reponiturq; altius in terram: ne ex reciſo frondeat. Tolli uiua
radix a uīdemia protinus debet. Nuper repertum draconem ſerere iuxta arborem: ita
palmitem appellamus emeritum pluribuſq; induratū annis. Hunc præciſū q̄ maxīa
amplitudine tribus partibus longitudinis deraſo cortice quatinus obruatur: unde &
raſilem uocant: deprimere ſulco: reliqua parte ad arborē erecta: ociſſimum in uite. Si
gracilis ſit uitis aut terra uſitatum eſt q̄ proxime ſolum decidi: donec firmetur radix:
ſicut neq; roſcidam ſeri: neq; ſeptentrionis flatu. Vites aquilonem ſpectare debent
ipſæ. Palmites autem earundē ad meridiē. Non eſt feſtinandū ad putationē nouellæ:

ſed pnmo in circulos materies colligenda.nec niſi ualidæ putatio admouēda.Seriora fere āno ad fructū arbuſta:q̄ uitis iugata.Sūt qui ōnino putari uetant:priuſq̄ arboꝶ longitudinē æquauerit.Prima falce ſex pedes a terra recidatur: flagello infra relicto & naſci coacto in curuationem materiæ.Tres ei gemmæ non amplius deputaro ſupſint.Exq; iis emiſſi palmites proximo anno imis inferantur ſcamnis: ac per ſingulos annos ad ſuperiora ſcandant:relicto ſēper duramento in ſingulis tabulatis & emiſſario uno:qui ſubeat uſquequo placuerit.De cætero putatione ōni:flagella quæ proxīe tulerint:recidant̄.Noua circūciſis ūdiq; capreolis aſpergant̄ in tabulatis. Vernacula putatio deiectis per ramos uitiū crinibus circunueſtit arborem: crineſq; ipſos uuis. gallica in traduces porrigitur. Emiliæ uiæ in radices atiniarum ambitu frondē earū fugiens.Eſt quorundā imperitia ſub ramo uitem uinculo ſuſpendendi ſuffocātium iniuria:quando contineri debet uimine non arctari. Quinimmo etiā quibus ſalices ſuperſunt:molliore hoc uīculo facere malūt:herbaq; quā ſiculi uocāt āpelodeſmen. Græcia uero uniuerſa iūco cypero ulua. Liberā quoq; uinculo ꝑ aliquot dies uagati: & īconditā ſpargi:atq; in terra quam per totū annū ſpectauerit:recumbere. Nāq; ut uetenna a iugo & canes a curſu uolutatio iuuat: ita tum & uitium porrigi lumbos. Arbor quoq; ipſa gaudet aſſiduo leuata onere ſimilis reſpiranti. Nihil eſt in opere naturæ:quod non exemplo dierum noctiumq; aliquas uices feriarum uelit:ob id ꝓtinus a uindemia putari: & laſſas etiānū fructu edito improbatur:ut putatæ rurſus alligentur alio loco. Nanq; orbita uinculi ſentitur uexatione non dubia. Traducis gallicæ cultura binis utriq; lateribus ſi pars q̄drageno diſtet ſpatio:quaternis.Viceno inter ſe obuii miſcentur alliganturq; uno conciliati uirgultorū comitatu obiter ligari qua deſiriant: Aut ſi breuitas nō patiatur ipſoꝝ: adalligato ꝓtēdūt̄ in uiduā arborē iunco.Traducem bimū præcidere ſolebant. Oneratis enim uetuſtate melius donare tempus ut tranſilē faciāt:ſi largiat̄ craſſitudo.Alias utile toros futuri draconis paſci. Vnū etiānum genus eſt mediū inter hæc & propaginem.Totas ſupplantandi ī terrā uites cuneiſq; findendi: & in ſulcos plures ſimul ex una propagandi gracilitate ſingularum firmata circūligatis haſtilibus:nec reciſis qui a lateribus excurrūt: pāpinis. Nouatienſis agricola traducū turba non cōtentus:nec copia ramoꝝ:impoſitis etiānū patibulis palmites circūuoluit.Itaq; præter ſoli uitia cultura quoq; torua fiūt uina. Alia culpa iuxta urbem uaracinis quæ alternis putantur annis:nō quia id uiti cōducat:ſed quia uilitate reddituum impendia exuperent.Medium temperamentum in carſulano ſequūt̄:carioſaſq; tātū uitis partes incipiētes marceſcere deputādo:cæteris ad uuā relictis detracto onere ſuperuacuo pro nutrimento omni eſt raritas uulneris. ſed niſi pingui ſolo talis cultura degenerat in labruſcam. Arbuſta arati q̄ altiſſime deſiderant:&ſi tantam frumenti ratio non exigit.Pampinari ea non eſt moris:& hoc compendiū operæ.Deputantur cum uite pariter interlocata denſitate ramorum q ſit ſuperuacui:& abſumant alimēta. Plagas ad ſeptentrionem aut ad meridiē ſpectare uetuimus.Melius ſi neq; in occaſus ſolis:diu.n.dolent talia quoq; ulcera & difficile ſaneſcunt algendo minus æſtuandoue. Non eadem in uite quæ in arbuſtis libertas: quoniam certa latera & facilius abſcondere:& detorquere quo uelis.plagas in arborū tonſura ſupinare uelut calices faciendi:ne conſiſtat humor.Viti adminicula addēda quæ ſcandat apprehenſa ſi maiores ſint.

DE Seruandis uuis:& morbis arbotum. Ca.xxiiii.

VItiū generoſatū pergulas quinquatribus putandas: & quarū ſeruare uuas libeat decreſcente luna:tradūt.Quæ uero interlunio ſint putatæ:nullis animaliū obnoxias eſſe.Alia ratione plena luna noctu tondendas:cum ſit ea in leone ſcorpiōe ſagittario tauro:atq; in totum ſerendas plena aut creſcente utiq; cenſent.Sufficiunt in italia cultores deni in centena iugera uinearum.At abunde de ſatu cultuq; arborū tractato:quoniā de palmis ac cytiſo in peregrinis arbotibus affatim diximus:ne quid

deſit: indicanda reliqua natura ſit: magnopere pertinens ad omnia ea. Infeſtant̃ nanq; & arbores morbis. Quid.n. gentiũ caret iis malis? Et ſilueſtriũ quidem pernicioſos negãt eſſe. Vexariq; tãtũ grandine in germinatione aut flore. Aduri quoq; feruore aut flatu fragiliore præpoſtero die q̃ ſuo. frigora etiã obſunt: ut diximus. Quid ergo? non ne & uites algore intereunt? hoc quidem eſt quo deprehendat̃ ſoli uitiũ: quoniã non euenit niſi in frigido. Itaq; per hyemes cæli rigorem probamus. Non enĩ ſolum infirmiſſimæ arbores gelu periclitantur: ſed maximæ. uexatiſq; ita prima cacumina inareſcunt: quoniam præſtrictus gelu non potuit eo peruenire humor. Arbo℞ quidã communes morbi: quidã priuati generũ. Communis uermiculatio eſt. Sideratio: & dolor membrorũ: unde partiũ adhibita ſocietate nominũ quoq; cũ hominũ miſeris trunca dicimus certe corpora: & oculos germinũ exuſtos: ac multa ſimili ſorte. Itaq; laborant & fame & cruditate: quæ fiunt humoris q̃titate. Aliquæ uero & obeſitate: ut omnia quæ ferunt reſinam: nimia pinguedine in tædam mutant̃. Et cũ radices quoq; pingueſcere cœpere: intereunt. ut animalia nimio adipe q̃to & peſtilentia per genera: ſicut inter homines: nunc ſeruitia nunc plebes urbana uel ruſtica. Vermiculantur magis minuſue quædam: omnes tamẽ fere. Idq; aues caui corticis ſono experiunt̃. Iã qdem & in hoc luxuria eſſe cœpit: prægrandeſq; robo℞ delicatiores uti in cibo. coſſes uocãt. Atq; etiã farina ſaginati. Ii quoq; altiles fiũt. Maxime aũt arborũ hæc ſẽtiũt: piri: mali: fici. minuſq; quæ amaræ ſunt & odoratæ. Eo℞ qui in ficis exiſtũt: alii naſcũtur ex illis: alios parit qui uocatur ceraſtes. Omnes tamẽ in ceraſtẽ figurãt̃: ſonũq; edunt paruuli ſtridoris. Et ſorbus arbor infeſtatur uermiculis ruffis piloſis: atq; ita emorit̃. Meſpila quoq; in ſenecta obnoxia ei morbo eſt. Sideratio tota e cælo cõſtat: q̃ptopter & grãdo in iis cauſis intelligi debet. & carbũculatio: quod pruinarũ iniuria euenit. hæc.n. uerno tempore inuitatis & erũpere audentibus ſatis mollibus iſidens adurit lacteſcentes germinũ oculos: quod in flore carbunculũ uocãt. Pruinæ pniciosior natura: quoniã lapſa perſidet: gelatq;: ac ne aura quidẽ ulla depellitur: quia non fit niſi immoto aere & ſereno. Propriũ tamen ſiderationis eſt ſub ortu canis ſiccitatũ uapor: cũ inſitæ ac nouellæ arbores moriuntur: præcipue ficus & uites. Olea præter uermiculationem: q̃m æque ac ficus ſentit: clauũ etiã patitur: ſiue fungũ placet dici uel patellã. hæc eſt ſolis exuſtio. Nocere tradit Cato & rubrũ muſcũ. Nocet plerũq; uitibus atq; oleis & nimia fertilitas. Scabies cõmunis omnium eſt. Impetigo & quæ adnaſci ſolẽt cochleæ peculiaria ficorum uitia: Nec ubiq;. Sunt.n. quædã ægritudĩes & loco℞. Ve℞ ut homini neruorũ cruciatus: ſic & arbori. ac duobus æque modis. Aut enĩ in pedes hoc eſt radices erũpit uis morbi: aut in articulos: hoc eſt cacuminũ digitos: qui lõgiſſime a toto corpore exeũt. inareſcũt ergo & ſũt apud græcos ſua nomina utriq; uitio. Vndiq; primo dolor: mox & macies earũ partiũ fragilis: poſtremo tabes morbuſq; nõ intrãte ſucco: aut non perueniente: maximeq; id fici ſentiũt. Caprificus omnibus immunis eſt: quæ adhuc diximus. Scabies gignit̃ roribus lentis poſt uergilias. nam ſi rariores fuere perfundunt arborem: non ſcalpunt ſcabie. Cæterũ ſi cadũt. Siue hymbres nimii fuere. Alio mõ ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter uermiculationẽ & ſiderationem morbus peculiaris articulatio tribus de cauſis. Vna ui tempeſtatũ germinibus ablatis. Altera ut notauit Theophraſtus in ſupinũ excisis. Tertia culturæ ĩperitia læſis. Omnes.n. ea℞ iniuriæ ĩ articulis ſentiũt̃. Siderationis genus eſt in his defloreſcẽtibus roratio. Aut cũ acini priuſq̃ creſcant: decoquuntur in callum. Aegrotant & cum alſere: læſis uredine attonſarũ oculis. Ex calore hoc euenit intempeſtiuo: quoniã omnia modo conſtant: certoq; temperamento fiunt. Et culpa uinitorum colentiũ: cũ præſtringuntur ut dictum eſt. Aut circunfoſſor ĩiurioſo ictu uerberauit. Vel etiam ſubarator imprudens luxauit radices: corpuſue deſquãmauit. Eſt & quædã contuſio falcis hebetioris. Quibus omnibus cauſis difficilius tolerant frigora aut æſtus: quoniam in ulcus penetrat omnis a foris iniuria. Infirmiſſima uero

malus:maximeq; quæ dulcis eſt.Quibuſdam debilitas ſterilitaté nõ necem affert: ut ſiquis pino cacumen auferat uel palmæ.Sterileſcunt.n.nec moriunt̃.Aegrotãt aliqñ & poma ipſa per ſe ſine arbore:ſi neceſſariis temporibus hymbres aut tepores uel afflatus defuere:aut contrario abundauere.Decidũt.n. aut dereriora fiunt.Peſſimũ eſt inter omnia cũ defloreſcentem uitem & oleã percutit hymber:quoniã ſimul defluit fructus.Sunt eadem cauſa naſcentes & erucæ dirũ animal:erodũtq; frõdẽ:aliæ florẽ. Oliuaꝝ quoq; ut ĩ mileto:ac depaſtam arbotem turpi facie relinquũt. Naſcitur hoc malũ tempore humido & lento. Fit aliud ex eodem ſi ſol acrior inſecutus inuſſerit ipſum uinum:ideoq; mutauit.Eſt etiãnum peculiare oliuis ac uitibus:quod araneũ uocant:cum ueluti telæ inuoluunt fructum & abſumunt.Adurunt & flatus quidam eas maxime: ſed & alios fructus.Nam uermiculationem & poma ipſa per ſe qbuſdã annis ſentiunt:mala:pira:meſpila:punica.In oliua ancipiti euentu:quando ſubeunt nati fructum adimunt.Augent ſi in ipſo nucleo fuere erodentes eum.Gigni illos ꝓhibent pluuiæ quæ fiunt poſt arcturum. Eædem ſi auſtrinæ fuere:generãt.In druppis quoq; quæ matureſcẽtes tũc ſũt præcipue caducæ:id riguis magis euẽit:etiã ſi nõ ceciderint:faſtidiendis.Sunt & culicum genera aliquibus moleſta:ut glandibus fico q uidẽt̃ ex humore naſci tũc dulci ſubdito corticibus.Et ægrotatio qdẽ fere in iis eſt. Quædã tẽpoꝝ cauſæ aut locoꝝ nõ ꝓpñe dicũt̃ morbi: quoniã ꝓtinus necant: ſicut tabes cum inuaſerit arbotem:aut uredo. Vel flatus alicuius regionis proprius: ut eſt in apulia atabulus:in eubœa olympias.hic enim ſi flauerit circa brumam: exurit frigore areſaciens:ut nullis ſolibus poſtea tecreari poſſint.Hoc genete cõualles & appoſita fluminibus laborãt:præcipueq; uitis:olea:ficus. Quod cũ euenerit:detegit̃ ſtatĩ in germinatione. In oliuis tardius. Sed in omnibus ſignum eſt reuiuiſcendi:ſi folia amiſete.alioqn q̃s putes præualuiſſe:moriunt̃.Nonnũq̃ inareſcũt folia:eadẽq; reuiuiſcũt.Aliæ in ſeptentrionalibus:ut in ponto phrygia frigote aut gelu laborãt:ſi poſt brumã cõtinuauete.xl.diebus.Ibi aũt & ĩ reliqs partibus:ſi protinus editis fructibus gelatio magna conſecuta eſt:etiã paucis diebus necat.Quæ iniuria hominũ cõſtant: ſecũdas habent cauſas. Pix:oleũ:adeps inimica præcipue nouellis.Cortice in orbe detracto necant̃:excepto ſubete:quod ſic etiã iuuat̃:craſſeſcẽs enĩ præſtrĩgit & ſtrangulat.Nec andtachne offendit̃:ſi nõ ſimul incidat̃ & corpus.Alioquin & cetaſus & tilia & uitis corticẽ mittũt:ſed nõ uitalẽ:nec proximũ corpori:uerũ eũ q ſubnaſcente alio expellit̃.Quaꝝdã nat̃a rimoſus cortex:ut platanis. Tiliæ renaſcit̃ paulomĩuſq̃ totus. Ergo iis quaꝝ cicatricẽ trahit:medent̃ luto fimoq;:& aliqñ profũt:ſi nõ uehementiot frigoꝝ uel caloꝝ uis ſecuta ẽ.Quædã tardius ita moriũt̃:ut robora & quercus. Refert & tẽpus ãni.Abieti enĩ & pino ſiqs detraxerit ſole tautũ uel geminos tranſeũte cum germinãt:ſtatĩ moriũt̃.Eandẽ iniutiã hyeme paſſæ diutius tolerant.Similiter ilex & tobur & quercus.Quod ſi anguſta decotticatio fuerit: nil nocet ſupradictis. Infirmiores quidem & in ſolo gracili uel ab una tanrũ parte detractus interemit.Similem & decacuminatio rationẽ habet cupreſſi:piceæ:cædri. Eæ enĩ detractio cacumine aut ignibus aduſto:intereunt. Similẽ & depaſtio animaliũ. Oleam qdem etiã ſi lambat capra ſterileſcere auctor eſt Varro:ut diximus.Quædam hac iniuria moriũt̃.Aliqua deteriora fiũt:ur amygdalæ.ex dulcibus enim tranſfigurant̃ in amaras.Aliq̃ uero etiã utiliora: ut apud chios pirus quã phocida appellãt.Nam detrũcatio diximus quibus prodeſſet.Intereũt pleraq; & fiſſa ſtirpe:exceptis uite malo fico punica. Quædã uel ab ulcere.Ficus hanc iniuriam ſpetnit:& omnia quæ reſinã gignunt. Radicibus amputatis mori:minime mirũ eſt.Pleræq; tamen non õnibus:ſed maximis:aut quæ ſũt inter illas uitales:abſciſis moriũt̃.Necat inuicẽ inter ſeſe ũbra. Vel dẽſitate atq;a alimenti rapina.Necat & hedera uinciens.Nec uiſcũ prodeſt:& cytiſus:nec auteo quod alimon græci uocant.Quorundã natura non necat quidem:ſed lædit odote aut ſucci mixtura:ut rhaphanus & lautus uitem.Olfactrix enim ĩtelligitur.et tangi eã odote

mirum in modū.ideoq; cū iuxta ſit:auerti & recedere:ſaporéq; inimicū fugere.Hinc ſumpſit Androcides medicinā contra ebrietates rhaphanū mādi præcipiens. Odit & caulem:& omne olus. Odit & corylum:niſi procul abſint triſtis atq; ægra.Nitrū qdē & alumen marina aq̄ calida & fabæ putamina uel erui ultima uenena ſunt inter uitia arborum.

DE Prodigiis ex mutatione:& de remediis ex arboribus:& quæ irrigatione proficianr:& qualiter rigandū:& mirabilia de riguis. Ca.xxv.

EST & prodigiis locus.Inuenimus enim ſub foliis natas uitem ficū & malū punicum ſtirpe fructum tuliſſe:non palmite aut ramis:uitē uuas ſine foliis:oleas quoq; amiſiſſe folia baccis hærentibus.Sūt & miracula fortuita.Nam & oliua ī totū ambuſta reuixit.Et in boetia deroſæ a locuſtis ficus iterum germinauere.Mutantur arbores & colore. Fiuntq; ex nigris cādidæ:non ſemper prodigioſæ:& maxime quæ ex ſemine naſcūt̄:ut populus alba in nigram tranſit.Quidam & ſorbum ſi in calidiora loca uenerit:ſterileſcere putant.Prodigio aūt fiunt ex dulcibus acerba poma:aut dulcia ex acerbis. E caprifico fici: et contra.Graui oſtento cum in deteriora mutantur: ex olea in oleaſtrū:ex cādida uua & fico in nigras:ut laodiceæ Xerxis aduētu platano in oleam mutata.Qualibus oſtentis Ariſtandri apud græcos uolumen ſcatet: ne in infinitū abeamus. Apud nos uero.C.Epidii commentarii: in quibus arbores locutæ reperiant̄. Subſedit in cumano arbor graui oſtenro:paulo āte Pompeii Magni bella ciuilia:paucis ramis eminentibus.inuentū ſybillinis libris internicionem hominum fore:tantoq; eam maiorem q̄to propius ab urbe poſtea facta eſſet.Sūt prodigia & cū alienis locis naſcunt̄:ut in capitibus ſtatuarū:uel aris.& cū in arboribus ipſis alienæ. Ficus in lauro nata eſt cyzici ante obſidionem. Simili modo trallibus palma in baſi Cæſaris dictatoris circa bella ciuilia eius. Nec non & romæ in capitolio in capite bis bello perſei enata palma uictoriā triūphoſq; portendit: ac tēpeſtatibus ꝓſtrata.eodē loco ficus enata eſt.M.Meſſallæ.C. Caſſii cenſorū luſtro.a quo tempore pudiciciam ſubuerſā Piſo grauis auctor ꝑdidit.Super omnia quæ unq̄ audita ſunt:etiā ꝓdigiū in noſtro æuo Neronis principis ruina factū in agro marrucino Vectii Marcelli e primis equeſtris ordinis olivueto uniuerſo uiā publicā trāſgreſſo: aruiſq; inde e cōtrario in locū oliueti profectis.

DE Remediis morborū arborū. Ca.xxvi.

NVnc expoſitis arborū morbis: conſentaneū ē dicere & remedia.Ex iis quædam ſūt cōmunia ōniū:quædā propria quarūdā.Cōmunia: ablaqueatio:accumulatio:afflari radices: aut coopeiriri:riguis dato potu uel ablato fimi ſucco refectis.Putarione leuatis onere.Item ſucco emiſſo quibuſdā ueluti derractio ſāguinis circūraſi corticis.uitiū extenuatio:& domitura palmitū.Gemmaꝝ(ſi frigus retorridas hirtaſq; fecerit) repumicatio & quædā politura.Arborum iis aliæ magis:aliæ minus gaudēt. ueluti cupreſſus & aquā aſpernatur et fimū et circūfoſſurā amputationemq; et ōia remedia odit.Quinetiam necatur.Riguis et uites et punicæ præcipue aluntur. Ficus ipſa arbor riguis alitur. Pomū uero eius inareſcit:amygdalæ ſi colant̄:foſſione florē amittūt.Nec inſitas circunfodere oportet:priuſq̄ ualidæ ferre cœperint poma.Pluriæ aūt amputari ſibi uolūt onerοſa ac ſuperuacua:ſicut nos unguē et capillū.Recidūt ueteres totæ.Ac rurſus a ſtolone aliquo reſurgunt: ſed non omnes: nec niſi quarum naturam pari diximus.Rigua æſtiuis uaporibus utilia:hyeme inimica:autūno uana. et hoc eſt ex natura ſoli.Quippe cū uindemiator hiſpaniarum ſtagnante ſolo uuas demetat.Cæterum maiore in parte orbis etiam pluuia aut omni aqua ſeri et arari nō conuenit. Circa canis ortum rigua maxime p roſūt:ac ne tūc quidem nimia:quoniā inebriatis radicibus nocent.Et ætas modū temperat.Nouellæ enī minus ſitiūt.Deſiderant autem maxime rigari:quæ aſſueuere. Contra ſiccis locis genita non expetunt humorem:niſi neceſſarium.Aſperiora uina rigari utiq; cupiunt.In ſulmonenſi italiæ agro pago fabiano:ubi et arua rigant̄:mirum ꝙ herbæ aqua illa necātur:fruges alūt. et riguis pro ſarculo eſt.In eodem agro bruma:tanto magis ſi niues ſcateant geletue.

ne frigus uites adurat:circūfūdūt riguis:quod ibi tepidare uocant:memorabili nata
in amne ſolo.Sed eædem in æſtate uix tolerandi rigoris.

DE Caprificatione & ſtercoratione. Ca.xxvii.

CArbunculi ac rubiginum remedia demonſtrabimus uolumine proximo.Interī
eſt & caprificario quædā ī remediis.Cum macie corticis ex ægritudine aſtrīgēte
ſe:iuſtoq; plus uitalia arborū cōprimente exactā falcis aciem utraq; manu īprimētes
perpetuis inciſuris deducunt:ac ueluti cutem laxant.Salutare id fuiſſe argumēto ſūt
dilatatæ cicatrices:& internato corpore expletæ. Magnaq; ex parte ſimilis hominum
medicina & arborum eſt : quando earū quoq; terebrātur oſſa . Amygdalæ ex amaris
dulces fiunt:ſi circunfoſſo ſtipite:& ab ima parte circunforato defluēs pituita abſter-
gatur.Et ulmis detrahitur ſuccus īutilis ſupra terrā foratis uſq; ad medullā ī ſenecta:
aut cum alimento nimio abundare ſentiunt'.Idem & ficorum turgido cortice īciſuris
in obliquū leuibus emittit'.Ita fit ne decidant fructus.Pomiferis : quæ germināt:nec
ferunt fructū:fiſſa radice indit' lapis:fertileſq; fiunt.Hoc idem & amygdalis e robore
cuneo adacto. In piris ſorbiſq; e tæda ac cinere & terra cooperto etiam radices circun-
cidiſſe prodeſt. Vitium luxuriantium:ficorumq; & circunciſis cinerem addidiſſe.Fici
ſerotinæ fiunt:ſi primæ groſſi cū fabæ magnitudinem exceſſere:detrahāt'.Subnaſcūt'
enī quæ ſerius matureſcunt.Eædē cum frondere incipiunt : ſi cacumina rami cuiuſq;
detrahātur : firmiores fertilioreſq; fiunt . nam caprificatione maturata in ea culices
naſci e groſſis manifeſtū eſt:quoniam cum euolauere:non inueniūt' intus grana quæ
ī eos uerſa apparet.Exeūdi tāta ē auiditas:ut pleriq; aut pede relicto:aut pēna pariter
erumpant.Eſt & aliud genus culicū quos uocant centrinas fucis apum ſimiles igna-
uia maliciaq; cum pernicie uerorum & utilium . Interimūt.n.illos atq; ipſi moriūt'.
Vexant & tineæ ſemina ficorū.Cōtra quas remediū in eadem ſcrobe defodere italicā
lentiſcū inuerſa parte:quæ fuerit a cacumine.Vberrimas autem ficus lubrica amurca
diluta & cum fimo infuſa radicibus frondete incipientiū facit . Caprificoꝝ laudant'
maxime nigræ : & in petroſis:quoniā frumēta plurima habeat caprificatio ipſa poſt
hymbrem.In primis autem cauendum:ne ex remediis uitia fiant.quod euenit nimia
aut ītempeſtiua medicina.Interlucatio arboribus prodeſt:ſed ōniū annoꝝ trucidatio
inutiliſſima.Vitis tantū tonſurā annuam quærit.Alternā myrtus:punicæ:oleæ:quia
celeriter fruticeſcunt.Cæteræ rarius tondentur.Nulla autumno.Ac ne radunt' quidē
niſi uere putatione.Plagæ ad uitalia ſunt omnia quæcunq; non ſuperuacua. Similis
ſtercoratio.Gaudent ea:ſed cauendū eſt:ne in feruore ſolis admoueatur:ne immatu-
nus:ne ualidius q̄ opus ſit.Vrit uineas ſuillū:niſi quīquennio interpoſito:præterq̄
ſi riguis diluatur.Et e coriariorum ſordibus:niſi admixta aqua.item largius.Iuſtum
exiſtimāt:ī denos pedes q̄dratos tres medios.Id quidē ſoli natura decernit.Colūbino
ac ſuillo plagis quoq; arborum medentur.Si mala punica acida naſcāt' : ablaqueatis
radicibus fimū ſuillū adhibent:eo anno uinolenta:proximo dulcia futura.Alii urina
hominis aqua mixta riganda cenſent quater anno:ſingulis amphoris:aut cacumina
ſpargi uino laſere diluto.Si findāt' in arbore:pediculū intorqueri.Ficis utiq; amurcā
adfūdi.Cæteris arboribus ægris fecē uini:aut lupinū circū radices eaꝝ ſeri.Aq̄ quoq;
lupini decocti circūfuſa pomis prodeſt.Fici:cū uulcanalibus tonuerit: cadēt. Reme-
diū eſt:ut ante ſtipula ordeacea areæ ſtringant'.Ceraſos præcoces facit:cogitq; matu-
reſcere calx admota radicibus.Et hæc ante omnia pomā interuelli melius eſt: ut quæ
relicta ſunt grandeſcant.

DE Diuerſis medicamētis arboꝝ cōtra uenenata aīalia:& cōtra formicas:& cōtra noxia animalia. Ca.xxviii.

QVædam pœna emendātur:aut morſu excitant':ut palmæ & lentiſci.Salis enim
aquis alunt'.Salis ui & cinis ſed leniorem habet:ideo ficis aſpergūtur rutaq; ne
fiāt uermioſæ:neue radices putreſcāt. Quin & uitium radicibus aquā ſalſam iubent
affundi:ſi ſint lachrymoſæ . Si uero fructus earum decidant : cinerem aceto aſpergi:

ipſaſq; inlini:aut ſãdataca ſi putreſcat uua. Si uero fertiles nõ ſũt:aceto acri ſubacto cinere rigari atq; oblini. Quod ſi fructũ non maturẽt:prius inareſcenrẽ: præciſarũ ad radices plagam fibraſq; aceto acri & urina uetuſta madefacere:atq; eo luto obruere. ſæpe fodere. Olearum:ſi parũ promiſere fructus:nudatas radices hyberno frigori opponunt. eaq; caſtigatione ꝓficiunt. Omnia hæc annua cæli tariõe conſtant. Et aliqñ ſerius poſcunt:aliquãdo celerius. Nec non ignis aliquid prodeſt:ut arundini. ãbuſta nanq; denſior mitiorq; ſurgit. Cato & medicamẽta quædã cõponit : menſuræ quoq; diſtinctione ad maiorũ arborũ radices amphorã ad minotũ urnam amurcæ & aquæ portionem æquam : ablaquearis prius radicibus:paulatim affũdi iubens. In olea hoc amplius:ſtramentis ãtea circũpoſitis: item fico. Huius præcipue ueterem terram aggetari radicibus. Ita futurũ ut non decidant groſſi:maiotq; fœcunditas:nec ſcabra proueniat. Simili modo ne conuoluolus fiat in uinea:amurcæ cõgios duos decoctos in craſſitudinem mellis: turſuſq; cum bituminis tertia parte in ſulphuris quarta ſub diuo uſquequo exardeſcat ſub tecto. Hoc uites circa capita ſub brachiis ungui. ita nõ fore conuoluolũ. Quidam contenti ſunt fumo huius mixruræ ſuffire uineas ſecũdo flatu continuo triduo. Plerique non minus auxilii & alimenti arbitranrur in urina:q̃ Cato in amurca addita modo aquæ pari portione: quoniam pet ſe noceat. Alii uoluocem appellant animal prærodẽs pubeſcentes uuas. Quod ne accidat falces cũ ſint exacutæ fibrina pelle detergunt:atq; ita putant. aut ſanguine utſino liniri uolũt poſt purationem eaſdem. Sunt arbotũ peſtes & formicæ. has abigunt rubrica ac pice liqda perunctis caudicibus. Necnon & piſce ſuſpenſo iuxta in unũ locũ congregant. Aut lupino triro cũ oleo radices linunr. Multi & talpas amurca necãt. Contraq; erucas & mala:ne putreſcant:lacertæ uiridis felle tangi cacumina iubẽt. Priuatim autem cõtra erucas ambiri arbores ſingulas a muliere incitati menſis nudis pedibus recincta. Itẽ ne quod animal paſtu malefico decerpat frondem : fimo boum diluto aſpergi folia: quotiens hymber interueniat : quoniã abluatur ita uirus medicaminis : mira quædã excogitante ſollertia humana. Quippe cũ auerti carmine grandines ctedant pleriq;. cuius uerba inſerere nõ equidem ſetio auſim:quanq̃ a Catone ptodita. Contra luxata membra inunguenda harundinũ fiſſuræ : Idem arbotes religioſas lucoſq; ſuccidi permiſit ſacrificio ptius facto. cuius rei tationẽ notionemq; eodẽ uolumine tradit.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER OCTAVVSDECIMVS. PROHOEMIVM.

Quod ãtiqs maximũ ſtudiũ agriculturæ fuit. Et de hortorum ſingulari dilıgẽtia. Ca.i.

SEQVITVR NATVRA FRVGVM: HORtorumq;:ac florũ. Quæq; alia:præter arbores:aut frutices benigna tellure ꝓueniũt:uel per ſe tãtũ herbarũ immenſa conrẽplatione: ſiquis æſtimet uarietatẽ:numeꝝ:flores:odores:coloreſq;:& ſuccos:ac uires earum : quas ſalutis:aut uoluptatis hominum gratia gignit. Qua in parte primum õniũ patrocinari rerræ:& adeſſe cunctoꝝ parenti iuuat:quãq̃ inter initia operis defẽſæ:quoniã tñ ipſa mareria intus accedit:ad reputationẽ eiuſdẽ patiẽtis & noxia. Noſtris eã criminibus urgẽus. culpãq; noſtrã illi ĩputãus : Genuir uenena : ſed qs ĩuenit illa præter hominẽ? Cauere ac refugere alitibus: feriſq; ſatis eſt. Atq; cum

in arbores exacuāt:limētq; cornua elephanti: & duro ſaxo rinocerotes:& utroq; apri
dentiū ſiccas:ſciārq; ad nocendum ſe præparare animalia.quod tamen eorū tela ſua:
excepto homine:uenenis tingit? Nos & ſagittas ūgimus:& ferro ipſi nocētius aliqd
damus.Nos & flumina inficimus:& rerū naturæ elementa.Ipſū quoq;:quo uiuitur:
aerē in perniciem uertimus.Neq; eſt ut putemus ignorari ea ab animalibus:quæ qdē
quæ præpararent contra ſerpentiū dimicationē:quæ poſt præliū ad medēdū excogi-
tarēt indicauimus.Nec ab ullo præter hominem:ueneno pugnatur alieno.Fateamur
ergo culpā:ne iis quidē:quæ naſcunť:contenti.etenī quādo plura eoꝝ genera hūana
manu fiūt.Quid?nō & homines quidā ad uenena naſcūť?Atra hominū ceu ſerpētiū
lingua uibrat:tabeſq; animi:contrectata adurit culpantiū omnia. Ac dirarū alitum
modo:tenebris quoq;: & ipſarum noctium quieti inuidentiū gemitu:quæ ſola uox
eoꝝ eſt:ut inauſpicataꝝ animātiū uice:obuii quoq; uetent agere:aut prodeſſe uitæ.
nec ullum aliud abominati ſpiritus premiū nouere: q̄ odiſſe omnia.Verū & in hoc
eadem naturæ maieſtas:tanto plures bonos genuit ac fruges:q̄nto fertilior in iis:quæ
iuuāt:aluntq;. Quorū æſtimatione & gaudio:nos quoq; relictis:exuſtioni ſuæ iſtis
hominum turbis:pergamus excolere uitā:eoq; conſtantius:quo opere nobis maior:q̄
famæ gratia expetitur. Quippe ſermo circa rura eſt:agreſteſq; uſus.Sed quibus uita:
honoſq; apud priſcos maximus fuerit.

Quæ corona primo romæ. Cap.ſecundum.

ARuorum ſacerdotes Romulus in primis inſtituit:ſeq; duodecimū fratrē appel-
lauit. inter illos ab Acca Laurentia nutrice ſua: ſpicea corona:quæ uitta alba
colligaretur:in ſacerdotio ei pro religioſiſſīo inſigni data. Quæ prima apud romāos
fuit corona.honoſq; is non niſi uita finitur: & exules etiam:captoſq; comitať. Bina
tunc iugera populo ro.ſatis erant: nullique maiorem modum attribuit:quo ſeruos
pauloante principis Neronis cōtempto:huius ſpatii uiridia:& piſcinas iuuat habere
maiores.gratumque:ſi non aliquem & culinas. Numa inſtituit deos fruge colere:&
mola ſalſa ſupplicare.atq;(ut auctor eſt) hemina.far torrere: quoniam toſtum cibo
ſalubrius eſſet.Id uno modo conſecutum:ſtatuendo non eſſe purum ad rē diuinam:
niſi toſtū.Is & Fortunæ caluæ īſtituit farris torrendi ferias: et æque religioſas termi-
nis agroꝝ. hos enī deos tunc maxime nouerant.Seiamq; a ſerendo:Segeſtā a ſegeti-
bus appellabāt. quaꝝ ſimulacra ī cyrco uidemus.Tertiā ex his nominare ſub tecto:
eſt religio.Ac ne deguſtabant qdē nouas fruges aut uina: anteq̄ ſacerdotes primitias
libaſſent. DE Iugere & actu:& legibus circa pecora:& quotiens & quibus tē-
poribus fiunt ſūma utilitas annonæ:& qui agri cultura illuſtres. Ca.iii.

IVgerū uocabatur: quod uno iugo boum in die exarari potuiſſet.Actus in quo
boues agerentur:cū aratur uno impetu iuſto.hic erat.c.xx.pedū. duplicatuſq;
in longitudinem:iugerum faciebat.Dona ampliſſima imperatorū:ac fortium ciuiū
quantū quis uno die plurimum circūarauiſſet.Item quartarii farris:aut heminæ cō-
ferente populo.Cognomina etiā prima inde:Pilūni:qui pilum piſtrinis inuenerūt.
Piſones a piſendo.Iam Fabiorū:Lentinorū:Ciceronum:ut quiſquis aliquod optime
genus ſereret.Iuniorum familiæ bubulcū nominarunt:qui bubus optime utebatur.
Quin & in ſacris nihil religioſius confarrationis uinculo erat.Nouæq; nuptæ farreū
præferebāt.Agrum male colere:cenſorium probrum iudicabatur.Atq;(ut refert Cato)
quem uirum bonum colonum dixiſſent:ampliſſime laudaſſe exiſtimabant.Hinc &
locupletes dicebant:loci hoc eſt agri plenos.Pecunia ipſa a pecore appellabať.Etiam
nunc in tabulis cenſoriis paſcua dicunť omnia:ex quibus populus redditus habet:
quia diu hoc ſolum uectigal fuerat.Multatio quoque non niſi ouium: boumque
impendio dicebatur. Non omittenda priſcarum legum beniuolentia.Cautū quippe
eſt:ne bouē priuſq̄ ouē nominaret:qui indiceret multā.Ludos boū cauſa celebrātes:
bupetios uocabant. Seruius rex ouiū boumq; effigie primum aras ſignauit.Frugem

quidem aratro quæſitam furtim nocte pauiſſe: ac ſecuiſſe puberi duodecim tabulis capitale erat. ſuſpenſumq; Cereri necari iubebant grauius: q̃ homicidio cõuictũ. ĩpubẽ prætoris arbitratu uerberari: noxamue: duplionemue decerni. Iam diſtinctio honoſq; ciuitatis ipſius non aliunde erat. Ruſticæ tribus laudatiſſimæ eorũ: q rura haberent. Vrbanæ uero in quas tranſferri ignominia eſſet deſidiæ probro. Itaq; quattuor ſolæ erant: a partibus urbis: in quas habitabant: ſuburbana: pallatina: collina: eſquilina. Nundinis urbem reuiſitabant: & ideo comitia nundinis haberi non licebat: ne plebs ruſtica auocaretur. Quies ſomnuſq; in ſtramentis erat. Gloriam deniq; ipſã a farris honore: adoriam appellabant. Equidẽ etiam uerba priſcæ ſignificationis admiror. Ita enĩ eſt in cõmentariis pontificum. Augurio coronario augendo dies conſtituantur: priuſq̃ frumenta uaginis exeant: & anteq̃ in uaginas perueniant. Ergo iis moribus nõ modo ſufficiebant fruges nulla prouinciarũ paſcente italiã: uerũ etiã annonæ uilitas incredibilis erat. Mannius Martius ædilis plebis primũ frumentũ populo in modios aſſibus donauit. Minutius Augurinus: qui. Sp. Helium coarguerat: farris precium in trinis nũdinis ad aſſẽ redegit: undecimus plebei tribunus: qua de cauſa ſtatua ei extra portam trigeminã a populo ſtipe collata ſtatuta eſt. Trebius in ædilitate aſſibus populo frumentũ præſtitit. quã ob cauſã & ei ſtatuæ in capitolio & palatio dicatæ fũt. Ipſe ſupremo die populi humeris portatus in rogum eſt. Verũ quo ãno mater deum aduecta romã eſt: maiorem ea æſtate factã eſſe: q̃ antecedentibus annis decem facta eſſet: tradunt. M. Varro auctor eſt: cũ. L. Metellus in triumpho plurimos duxit elephantos: aſſibus ſingulis farris modios fuiſſe. item uini congios. ficiq; ſiccæ pondo .xxx. olei pondo. x. carnis pondo. xii. Nec e latifundiis ſingulorũ contingebat arcẽtiũ uicinos. Quippe etiam lege Stolonis Licini incluſo modo quingentorũ iugerum: & ipſo ſua lege damnato: cum ſubſtituta filii perſona amplius poſſideret. luxuriantis iam reipublicæ fuit iſta menſura. Manii quidem Curii poſt triumphos: immẽſumq; terrarũ adiectũ imperio: nota concio eſt: perniciosũ intelligi ciuem: cui ſeptẽ iugera non eſſent ſatis. Hæc autẽ menſura plebi poſt exactos reges aſſignata eſt. Quænam ergo tantæ ubertatis cauſa erat? Ipſorũ tunc manibus imperatorũ colebãtur agri (ut fas eſt credere) gaudente terra uomere laureato: & triũphali aratore. Siue illi eadẽ cura ſemina tractabant: q̃ bella: eademq; diligentia arua diſponebant: q̃ caſtra: ſiue honeſtis manibus: omnia lætius proueniũt: quoniã & curioſius fiunt. Serentem inuenerunt dati honores Serranũ: ũde cognomẽ. Aranti q̃ttuor ſua iugera in uaticano: quæ prata quĩtia appellantur: Cincĩnato uiator attulit dictaturam: & quidẽ (ut tradit Norbanus) nudo plenoq; pulueris etiã nũ ore. cui uiator: uela corpus inqt: ut ꝑferã ſenatus populiq; romani mandata. Tales tum etiã uiatores erant: quibus id ipſum nomen inditũ eſt: ſubinde ex agris ſenatũ ducesq; accerſentibus. At nũc eadam illa uicti pedes: damnatæ manus: inſcripti uultus exercẽt. Non tamẽ ſurda tellure: quæ parens appellatur: coliq; dicit & ipſa: honore hinc aſſumpto: ut nunc inuitata ea: & indigne ferente credat id fieri. Sed nos miramur ergaſtulorũ nõ eadẽ emolumẽta eſſe: quæ fuerũt ĩperatorũ. Igitur de cultura agri præcipere prĩcipale fuit: & apud exteros. Siquidẽ & reges fecere Hiero: Philometer: Attalus: Archelaus. et duces Xenophon: & pœnus etiã Mago. Cui quidem tantum honorẽ ſenatus noſter attribuit carthagine capta: ut cũ regulis africæ bibliothecas donaret: unius eius duode. xxx. uolumina cenſeret in latinã linguã transferenda: cum. M. Cato præcepta cõdidiſſet: peritiſq; lĩguæ punicæ dãdũ negociũ. In quo præceſſit omnis uir tũ clariſſimæ familiæ. D. Syllanus ſapientiæ cõpoſitiſſĩæ. quos ſequeremur prætexuimus in hoc uolumine non ingrate nominãdo. M. Varronem: qui octogeſimũ primum uitæ annũ agens de ea re ꝓdẽdũ putauit.

Ratio de agricultura. Ca. iiii.

APud romanos multo ſerior uirium cultura eſſe cœpit. Primoq;: ut neceſſe erat: arua tãtũ coluere. Quorũ nobis ratio nũc tractabitur nõ uulgari modo: uerum

ut adhuc fecius:& uetuſtis:& poſtea inuētis ōni cura perquiſitis:cauſaq; rerū & ratiōe ſimul eruta. Dicemus & ſydera. Syderūq; ipſorū terreſtria ſigna dabimus indubitata: quādoqdē qui adhuc ea diligētius tractauere:qbuſuis oratoribus potius: q̄ agricolis ſcripſiſſe poſſūt uideri. Ac primū ōniū oraculis maiore ex parte agemus:quæ non in alio uitæ genere plura:certioraue ſunt. Cur enī nō uideātur oracula a certiſſimo die: maximeq; ueridico uſu profecta? Principiū aūt a Catone ſumemus.

Laus agricolarū:& quæ obſeruāda in agro parando. Ca.v.

FOrtiſſimi uiri & milites ſtrenuiſſimi ex agricolis gignūt: minimeq; malecogitantes. Prædium ne cupide emas. In re ruſtica:operi ne parcas. In agro emēdo: minime. Quod male emptū eſt ſemper pœnitet. Agrū paraturos ante omnia īrueri oporter aquarum uī:aut uicinū. Singula magnas interpretatiōes habēt:nec dubias. Cato in cōterminis hoc amplius æſtimari iubet: quo pacto uiuāt. In bono eſt inqt religione bene utenti. Attilius Regulus ille:punico bello bis cōſul:aiebat:neq; fœcūdiſſimis locis inſalubrem agrū parandū:neq; effœtis ſaluberrimum. Salubritas loci non ſemper incolarū colore detegit:quoniā aſſueti in peſtilentibus durant. Præterea ſunt quædam partibus anni ſalubria. Nihil autem ſalutare eſt:niſi quod toto anno ſalubre. Malus eſt ager:cū quo dominus luctatur. Cato inter prima ſpectari iubet:nū ſolū ſua uirtute ualeat:qua dictū eſt poſitione. Vt operariorū copia prope ſit. Oppidumq; ualidum. Vt nauigiorum euectus:uel itinerum. Vt bene ædificatus:& cultus. in quo falli pleroſq; uideo. Segnitiem.n.prioris domini:pro emptore eſſe arbitrant. Nihil eſt dānoſius deſerto agro. Itaq; Cato:de bono domino melius emi:nec temere contemnendam alienam diſciplinā: agroq; ut homini:q̄uis quæſtuoſus ſit:ſi tamen & ſumptuoſus:non multum ſupereſſe. Ille in agro quæſtuoſiſſimam iudicat uitem: non fruſtra:quoniā āte ōnia de īpenſæ ratione cauit. Proxime hortos irriguos:nec id falſo:ſi ſub oppido ſint. Et prata:quæ ātiq parata dixere. Ideq; Cato interrogatus:qs eſſet certiſſimus quæſtus? reſpōdit:ſi bene paſcas. Qui proximus ſit. At bene ſumma omniū in hac ſpectanda fuit:ut fructus is maxime probaretur:q q̄ minimo īpendio cōſtaturus eſſet. Hoc ex locorū occaſione:aliter alibi decernitur. Eodemq; pertinet:ꝙ agricolā uendacē oportere eſſe dixit. Fūdū in adoleſcentia conſerendū ſine cūtatiōe: ædificādū nō niſi cōſito agro. Tunc quoq; cunctanter:optimūq; eſt:ut uulgo dixere: aliena inſania frui:ſed ita:ut uillarū tutela nō ſit oneri. eū tñ: q bene habitet:ſæpius uentitare in agrū. Frontemq; domini plus ꝓdeſſe:q̄ occipitiū: nō mentiunt.

DE Villarū poſitione:& præcepta antiquorū de agro colendo. Ca.vi.

MOdus hic probat:ut neq; fundus uillā quærat:neq; uilla fūdū. Nō ut fecerint: iuxta diuerſum:eadē ætate exemplis. L. Lucullus. Q. Scæuola. Cum uilla Scæuolæ fundus careret: uilla Luculli agro. Quo in genere cēſoria caſtigatio erat:minus arare:q̄ uerrere. Nec hoc ſine arte quadā eſt. Nouiſſimus uillam in miſinenſi poſuit C. Marius. vii. conſul: ſed peritia caſtra metandi. ſicut comparatus ei in cæteris etiā Sylla fœlix. Quos cæcos fuiſſe:dicere conuenit. Neq; iuxta paludes ponendam eſſe: neq; aduerſo amne. Quāq̄ Homerus omnino e flumine ſēper ātelucanas auras inſalubres:uetiſſime tradit. Spectare in æſtuoſis locis ſeptētrionē deber:meridiē ī frigidis. In tēperatis:exortū æquinoctialē. Agri ipſius bonitas:quibus argumētis iudicāda ſit: q̄q̄ de terræ optimo genere differentes:abunde dixiſſe poſſumus uideri: etiam nū tñ traditas notas ſubſignabimus Catonis maxime uerbis. Ebulū:uel prunus ſilueſtris: uel rubus:bulbus minutus:trifoliū:herba pratenſis:quercus ſilueſtris:pirus:maluſq; frumētarii ſoli notæ. Item nigra terra & cinerei coloris. Omnis creta coquit: niſi permacra. Sabulū etiā:niſi id prenue ē. & multo cāpeſtribus magis: q̄ cliuoſis reſpōdēt eadem. Modū agri in primis ſeruandū antiq putauere. Quippe ita cenſebant: Satius eſſe minus ſerere:& melius arare. Qua in ſententia & Virgiliū fuiſſe uideo. Verumq; confitentibus:latifundia prodidere italiam. Iam uero & prouincias ſex: & ſemiſſem

dominí afncæ poſſidebant:cũ ĩterfecit eos Nero princeps.Nõ fraudabo magnitudĩe
hac quoq; ſua Cn.Pompeiũ : qui nũq̃ agtum mercatus eſt cõterminũ.Agro empto:
domũ uendendam ĩclæmenter:atq; nõ ex utilitate publici ſtatus Mago cenſuit.Hoc
exordio præcepta pandere ingreſſus:ut tamẽ appareat aſſiduitatem deſideratã ab eo.
De hinc peritia uillicoꝝ in cura habẽda eſt.Multaq; de iis Cato præcepit.Nobis ſatis
ſit dixiſſe:q̃proximũ domino corde eſſe debere:& tamẽ ſibimetipſi non uideri. Coli
rura ergaſtulis:peſſimũ eſt:ut quicqd agit᷑ a deſperantibus.Temerariũ uideatur unã
uocẽ antiquorũ poſuiſſe:& fortaſſis incredibile penitus æſtimẽt: Nihil minus expe/
dire:q̃ agrum optime colere.L.Tarius Ruffus infima nataliũ humilitate: conſulatũ
militari induſtria meritus antiquæ alias parſimoniæ circiter mille ſiclos liberalitate
diui Auguſti cõgeſtũ uſq; ad detractionẽ hæredis exhauſit agros in piceno coemẽdo:
colendoq; in gloriã.Internetionẽ ergo:famẽq; cẽſemus? Immo hercule iudico modũ
rerũ omniũ utiliſſimũ.Bene colere neceſſariũ eſt.Optime damnoſũ.Præterq̃ ſobole
ſua colono:aut paſcendis.Alioquin domino aliquas meſſes colligere non expedit:ſi
computet᷑ impẽdiũ operæ.Nec temere oliuã:nec quaſdã terras diligenter colere:ſicut
in ſicilia tradũt:itaq; decipi aduenas. Quonã igitur modo utiliſſime colunt᷑ agri? ex
oraculo ſcilicet:malis:ac bonis.Sed defendi æquũ eſt abauos:qui præceptis ſuis pro/
ſpexere uitæ.Nãq; cũ dicerẽt malis:intelligere uoluere uiliſſimos. Summũ ꝓuidẽtiæ
illorũ fuit: ut q̃minimum eſſet impendii.Præcipiebant enĩ iſta:q triumphali denas
argenti libras in ſupellectile crimini dabant.q mortuo uillico relinquere uictorias:&
reuerti in ſua rura poſtulabant:quoꝝ prædia colenda ſuſcipiebat reſpub.exercituſq;
ducebãt : ſenatu illis uillicante.Inde illa reliqua oracula.Neq̃ agricolã eſſe:quiſquis
emeret:quod præſtare ei fundus poſſet.Malum patrẽfamilias: quiſquis interdiu fa/
ceret:quod noctu poſſet:niſi in tẽpeſtate cæli.Peiorẽ:q profeſtis diebus ageret:quod
feriatis deberet.Peſſimũ:q ſereno die ſub tecto potius operaretur:q̃ in agro.Nequeo
mihi temperare:quo minus unũ exemplũ antiquitatis afferã.ex quo intelligi poſſit:
apud populũ etiã de culturis agendi morẽ fuiſſe.qualiter defendi ſoliti ſint illi uiri:
C.Furius Creſinus e ſeruitute liberatus:cũ in paruo admodũ agello largiores multo
fructus perciperet:q̃ ex ampliſſimis uicinitas. In inuidia magna erat:ceu fruges alie/
nas pelliceret ueneficiis.Quãobrẽ ã Sp. Albino curruli die dicta metuẽs dãnarionẽ:
cũ in ſuffragiũ tribus oporteret ire:inſtrumentũ ruſticum omne in forum attulit:&
adduxit filiã ualidã:atq;(ut ait Piſo)bene curatã:ac ueſtitã:ferramenta egregie facta:
graues ligones:uomeres põderoſos:boues ſaturos.Poſtea dixit: Veneficia mea qrites
hæc ſũt.Nec poſſũ uobis oſtẽdere:aut in forum adducere lucubrationes:uigiliaſq;:&
ſudores.Omniũ ſententiis abſolutus itaq; eſt. Profecto opera:non impenſa cultura
conſtat. Et ideo maiores fertiliſſimũ in agro oculum domini eſſe dixerunt. Reliqua
præcepta reddentur ſuis locis:quæ propria ſingulorũ generũ erunt. Interim cõmunia
quæ ſuccurrũt:nõ omittemus.Et in primis Catonis humaniſſimũ:& utiliſſimum.Id
agendũ:ut diligãt uicini.Cauſas reddit ille:quas exiſtimamus nulli eſſe dubias.Inter
prima idem cauet:ne familiæ malæ ſint . Nihil ſero faciendũ in agricultura omnes
cenſent.Iterũq; ſuo quæq; tẽpore facienda.Et tertio præcepto prætermiſſa fruſtra re/
uocari.De terra cariosa execratio Catonis abunde indicata eſt . Quãq̃ prædicere non
ceſſat is.Quicqd per aſellum fieri poteſt utiliſſime conſtat.Filix biennio moritur: ſi
frondẽ agere nõ patiaris.Id efficaciſſime contingit germinãtis ramis baculo decuſſis.
ſuccus enĩ ex ipſa deſluẽs necat radices.Aiũt & circa ſolſtitiũ auulſas nõ renaſci.Nec
harundine ſectas.Aut exaratas uomeri harũdine impoſita.Similiter & harundinem
exarari:filice uomeri ĩpoſita præcipiunt.Iuncoſus ager uerti pala debet.At in ſaxoſo
bidẽtibus.Fruteta igni optime tollũt᷑. Humidiorẽ agrum foſſione cõcidi:atq; ſiccari
utiliſſimũ eſt.Foſſas aũt retuſis locis apertas reliq.In ſolutiore terra ſepibus firmari.
In reprocibus:ac ſupinis lateribus procumbere quaſdam obſerari : & in alias dirigi.

maiotes patētiotesq;:ſi ſit occaſio:ſilice uel glarea ſterni: ota utrinq; lapidibus ſtatu/
minati:& alio ſuperīregi.Siluæ extirpandæ rationē Democritus ꝓdidit.Lupini flote
in ſucco cicutæ uno die macetato:ſparſiſq; radicibus.

DE Frugū genetibus & natura. Ca.vii.

ET quoniā præparatus eſt ager:natura nunc indicabiť frugū.Sūt aūt duo prima
earū genera.Frumenta:ut triticū hordeū.Et legumina:ut faba & cicer.Differē/
tia uero norior:q̄ ut indicari deceat.Frumenti ipſius rotidem genera:ꝑ tempora ſatu
diuiſa.Hyberna:quæ circa uergiliarū occaſū terra per hyemem nutriūtur:ut triticū:
far:hordeū.Aeſtiua:quæ æſtate ante uergiliarū exortū ſerūrur:ut milium:panicum:
ſiſama:horminum:irio italiæ duntaxat riru.Alioquī in græcia & aſia ōnia uergiliaꝝ
occaſu ſerūť.Quædā aūt utroq; rempore ī italia.Ex his quædā & tertio:ueris ſcilicet.
Aliqui uerna:milium:panicū:lentem:cicer.halicam appellant.Semētica aūr triticū:
hordeum:fabam:napū:rapā. Et in tritici genere pars aliqua pabuli eſt quadrupedū
cauſa ſati: ut farrago. Et in leguminibus : ut uitia.At communis quadrupedum:
hominumq; uſui lupinus.Legumina omnia:ſingulas habent radices: præter fabam:
eaſq; ſurculoſas:quia nō in multa diuidunť. altiſſimas autem cicer.Frumenta mul/
tis radicātur fibris ſine ramis.Erumpit a primo ſatu hordeum die ſeptimo.Legumīa
quarto:uel cū rardiſſime.vii.Faba a.xv.ad.xx.Legumina ī ægypro terrio die. Ex hor/
deo alteꝝ capur grani in tadicē exit:alterū ī herbā:quæ & prior florer. Radicē craſſior
pars grani fundit:tenuior florem.Cæteris ſeminibus eadē pars:& radicem & flotem.
Frumenta hyeme in herba ſūt. Verno tempore faſtigiāť in ſtipulā:quæ ſūt hyberni
generis.At miliū & panicū in culmē geniculatū & cōcauū.Siſama uero in ferulaceū.
Omniū ſatoꝝ fructus aut ſpicis cōtinetur: ut tritici:hordei. muniturq; uallo ariſtaꝝ
quadruplici:aut includiť ſiliquis:ut leguminū:aut uaſculis:ut ſiſamæ ac papaueris.
Miliū ac panicū rantū pro indiuiſo & paruis auibus expoſita ſunt:indefenſa quippe
membranis continenť.Panicū a paniculis dictū:cacumine languido nurāre: paulatī
extenuato culmo:pene in ſurculū:prædenſis aceruať granis : cum longiſſima pedali
obſimili come granū cōplexæ:quæ fimbriato capillo curuať. Sunt & panico genera.
Māmoſo:epāno:puis racemato paniculis: & cacumine gemino. Quī & colore diſti/
guitur:candido:nigro:ruffo:etiam purpureo.Panis multifarie & e milio fit:e panico
rarius.Sed nullū frumento ponderoſius:aut quod coquendo magis creſcat.Lx.enim
pōdo panis e modio reducunt:modiumq; pultis ex tribus ſextariis madidis. Milium
intra hos decem ānos ex india in italiam inuectū eſt:nigrum colore: amplum grano:
harundineū culmo.Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem:prægrādibus culmis.Lobas
uocant:omniū frugum fertiliſſimū.Ex uno grano terni ſextarii gignunť. Seri debet
in humidis. Frumenta quædam:in genu tertio ſpicam incipiunt concipere.Quædā
in quarto:ſed etiamnū occultam.Genicula autem ſunt tritico quaterna: farri ſena:
hordeo octaua. Sed non ante ſupradictum geniculorum numerum conceptus eſt
ſpicæ.qui ut ſpecie ſui fecerit:quatruor:aut quinq; tardiſſime diebus florere īcipiūr.
totidemq; aut paulo pluribus defloreſcunt.hordea uero cum tardiſſime.vii. Varro q̄/
ter nouenis diebus fruges abſolui tradir:& menſe nono meti.Fabæ in folia exeunr:ac
deinde caulem emittunt:nullis diſtinctum intemodiis.Reliqua legumina ſurculoſa
ſunt.Ex iis ramoſa cicer:eruum:lens.Quorundā caules ſpargunť in rerrā:ſi nō habe/
anr adminiculum:ut piſoꝝ.quod ſi nō habuere deteriora fiunt.Leguminū unicaulis
faba ſola.Vnus & lupinis. Cæteris ramoſus pretenui ſutculo.Omnibus uero fiſtulo/
ſus.Folium quædā a radice mittunt: quædā a cacumine. Frumētum uero:& hordeū
uiciaq;:& quicqd in ſtipula eſt:in cacumine unum folium habet.Sed hordeo ſcabra
ſunt:cæteris leuia.Multiplicia cōtta fabæ:ciceri:piſo.Frumētis folium harūdinaceū.
Fabæ rotundum:& magnæ leguminum parti.Longiora eruiliæ:& piſo.Faſiolis ueno/
ſa.Siſamæ & itioni ſanguinea.Cadunt folia lupino tantum:& papaueri. Legumina

diutius florent:& ex iis eruũ ac cicer:ſed diutiſſime faba.xl.diebus. Non aũt ſinguli ſcapi tã diu:quoniã alio deſinẽte:alius incipit. Nec tota ſeges ſicut frumenti pariter. Siliquantur uero omnia diuerſis diebus : & ab ima primũ pte paulatĩ flore ſubeũte. Frumenta:cũ defloruere:craſſeſcũt:maturantq;.cũ plurimũ diebus.xl.perficiuntur. Item faba:pauciſſimis cicer. Id enĩ a ſemente diebus.xl.pficit̃. Milium:& panicũ:& ſiſama: & õnia æſtiua q̃dtaginta diebus maturant̃ a flore. Magna terræ:cæliq; diffe-rentia. In ægypto enĩ hordeũ ſexto a ſatu menſe:frumenta ſeptimo metunt̃. In hel-lade hordeum. In pelopõnenſo octauo. et frumẽta etiãnũ tardius. Grana in ſtipula crinito textu ſpicãt̃. In faba leguminibuſq; alternis lateribus ſiliq̃nt̃. Fortiora hyeme frumenta:leguminaq; in cibo. Tunicæ frumento plures. Hordeũ maxime nudũ:& halica : ſed præcipue auena. Calamus altior frumento : q̃ hordeo. Ariſta mordacior hordeo. In area exteruntur triticum & ſiligo & hordeũ. Sic & ſerunt̃ pura:qualiter molũt̃:quia toſta non ſũt. E diuerſo far: miliũ panicũ purgari niſi toſta nõ poſſũt. Itaq; hæc cũ ſuis folliculis ſerunt̃ cruda. Et far in uaginulis ſuis ſeruãt ad ſatus:atq; non torrent. Leuiſſimũ ex iis hordeũ:raro excedit.xv.libras.et faba.xxii. Ponderoſius far.magiſq; etiamnũ triticũ. Far in ægypto olyra conficitur. Tertiũ genus ſpicæ hoc ibi eſt. Galliæ quoq; ſuũ genus farris dedere:quod illic brance uocãr:apud nos ſan-dalã nitidiſſimi grani. Et alia differentia eſt:q̃ fere quaternis libris plus reddit panis: q̃ far aliud. Populũ romanũ farre tãtũ e frumento.ccc.annis uſum Verrius tradidit. Tritici genera plura quæ fecere gentes. italico nullũ equidẽ comparauerĩ candore:ac pondere.quo maxime decernit̃. Montanis modo comperur italiæ agris externum. In quo principatum tenuit boetia:deinde ſicilia:mox africa. Tertium põdus erat thra-cio:ſynoq;:deinde ægyptio:athletaꝝ cum decreto:quorum capacitas iumẽtis ſimilis: quem diximus ordinem fecerat. Græcia & ponticũ laudauit:quod in italiam non p-uenit. Ex omni eodẽ genere grani prætulit oreuntiũ & tragũ dignes:& ſelinuncium argumento craſſiſſimi calami. Itaq; pingui ſolo hæc genera aſſignabat. Leuiſſimum & maxime inane:ſeu tenuiſſimi calami ĩ humidis ſeri iubebat: quoniã multo egeret alimento. Hæ fuere ſententiæ Alexandro Magno regnãte:cum clariſſima fuit græcia atque in toto orbe terrarum potentiſſima: ita tamen:ut ante mortem eius annis fere centum quadragintaquĩque Sophocles poeta in fabula Triptolemo : frumentum italicum ante cuncta laudauerit:ad uerbum tranſlata ſententia.

Et fortunatam italiam frumento caneſcere candido.

Quæ laus peculiaris hodie italico eſt. Quo magis admiror poſteros græcorũ nullam mentionẽ huius feciſſe frumẽti. Nũc ex iis generibus:quæ romã inuehũt̃: leuiſſimũ eſt gallicũ:atq; e cherſonneſo aduectũ:quippe non excedũt in modiũ uicenas libras: ſiquis granũ ipſũ põderet. Adicit ſardiũ ſex libras: alexandrinũ & trientes. Hoc eſt & ſiculi pondus. Boeticũ totã libram addit: africũ & dodrantes. In tranſpadana ita-lia ſcio uicenaſq;nas libras farris modios pẽdere. Circa cluſiũ & ſenas. Lex naſæ certa eſt:ut in quocũq; genere:pane militari:tertia portio ad grani pondus accedat. Sicut optimum eſſe frumentũ:quod impactum congiũ aquæ capiat. Quibuſdã generibus per ſe pondus:ſicut balearico:modio tritici:panis põdo.xxx. reddit. Quibuſdã ĩper-mixtis:ut cyprio:& alexandrino.xx.prope libras non excedentibus. Cyprium fuſcum ẽ.panẽ nigrũ facit.itaq; miſcet̃ alexãdrinũ cãdidũ.redduntq;.xxv.pondo. Thebaicũ libras adiicit. Marina aqua ſubigi:quod pleriq; maritimis in locis faciunt:occaſione lucrandi ſalis:uiliſſimum. non alia de cauſa opportuniora morbis corpora exiſtunt. Galliæ & hiſpaniæ frumẽto in potum reſoluto : q̃bus diximus generibus:ſpuma ita cõcreta pro frumẽto utunt̃:q̃ de cauſa leuior illis:q̃ cæteris panis eſt. Differẽtia eſt & calami. Craſſior qppe melioris eſt generis. Plurimis tunicis thracium triticum ueſtit̃ ob nimia frigora illi plagæ exq̃ſitum. Eadẽ cauſa & trimeſtria inuenit detinentibus terras niuibus. quod tertio fere ſatũ mẽſe:ut ĩ reliquo orbe:metit̃. Totis hoc alpibus

notum:& hyemalibus ꝓuiciis.Nullum hoc fruméto lætius.Vnicalamū prætere a:nec
uſq; capax.ſeriturq; non niſi tenui terra . Eſt & bimeſtre circa thraciū ſinum:quod
.xl.die quo ſatum eſt matureſcit.mirumq; nulli frumento plus eſſe ponderis:& fur/
furibus carere.Vtiť eo & ſicilia & achaia:mōtoſis utraq; partibus.Eubœa quoq; circa
canſtum.In tātum fallıť Columella:ꝗ ne trimeſtris ꝗdē ꝓpriū genus exiſtimauent
eſſe:cum ſit ātiqſſimum.Græci trimenon uocāt.Tradunt in bactris grana tantæ ma/
gnitudinis fieri:ut ſigula ſpicas noſtras æquent.Primum ex ōnibus fruméťis ſeritur
hordeum.Dabimus & dies ſerendi cuiq; generi:natura ſingulorꝝ expoſita.Hordeum
indis ſatiuum & ſilueſtre:ex quo panis apud eos præcipuus . Italici ꝗdē maxīe oriza
gaudēt:ex q̄ ptiſanā cōficiūr:quā reliq mortales ex hordeo.Orizæ ꝗdé folia carnoſa:
porro ſimilia:ſed latiora:altitudo cubitalis:flos purpureus:radix gēmeæ rotūditatis.
Antiqſſimū in cibis hordeum ſicut athenienſium ritu:Menādro auctore:apparet:&
gladiatorꝝ cognomine:ꝗ hordearii uocabāť.Polétā quoq; græci nō aliūde præferunt.
pluribus fit hæc modis.Græci perfuſū aq̄ hordeū ſiccāt nocte una:ac poſtero die fri/
gūt:deīde molis frāgūr.Sūt ꝗ uehemētius toſtū:rurſus exigua aq̄ aſpergāt : ſiccétq;
priuſq̄ molāt.Alii uero uirētibus ſpicis:decuſſū hordeū recés purgāt.madidūq; ī pila
tūdūt:atq; ī corbibus eluūt.ac ſiccatū ſole:rurſus tūdūt:& purgatū molūt.Quocūq;
aūt gn̄e præparato:uicenis hordei libris:ternas ſemīs lini:& coriādri ſelibras:ſaliſq;
acetabulo: torrētes āte oīa miſcēt ī mola.Qui diutius uolunt ſeruare:cū polline : ac
furfuribus ſuis cōdūt nouis fictilibus . Italia ſine ꝑfuſione toſtū in ſubtilem formā
molit:iiſdē additis:atq; etiā milio.Panē ex hordeo antiqs uſitatū uita dānauit:q̄dru/
pedūq; tradidit refectibus . Ptiſanæ inde uſus ualidiſſīus:ſaluberrimuſq; tantopere
probať.Vnū laudibus eius uolumē dicauit Hippocrates clariſſīus medicinæ ſciētiæ.
Ptiſanæ bonitas præcipua uticenſi.In ægypto uero ea eſt:quæ fit ex hordeo: cui ſunt
bini anguli.In boetia & africa genus ex quo fiat hordei : glabrū appellat Turranius.
Idem olyram & oriſam eandem eſſe exiſtimat . Ptiſanæ conficiendæ uulgata ratio ē.
Simili modo ex tritici ſemine tragū fit in cāpania tantū & ægypto.Amilū uero ex oī
tritico ac ſiligine.Sed optimū ex trimeſtri.Inuētio eius chio inſulæ debetur:& hodie
laudatiſſimū inde eſt appellatū ab eo:ꝙ ſine mola fiat.Proximum trimeſtri:quod ē
minime ponderoſo tritico.Madeſcit dulci aqua in ligneis uaſis:ita ut integať:qnqes
in die mutata.Melius ſi & in nocte:ita ut miſceať pariter:emolitū priuſq̄ aceſcat. li/
teoq; aut ſportis ſiccatū:tegulæ infundiť illitæ fermento:atq; ita in ſole denſať.Poſt
chiū maxīe laudať creticū:mox ægyptiū.Probať autē leuitare:& leuore:atq; ut recés
ſit.Iam & Catonis dictu.Apud nos hordei farina & ad medēdū utunť. Mirūq; ī uſu
iumētorꝝ:ignibus durato:ac poſtea mollito : offiſq; humana manu dimiſſis maiores
in aluū uires:totoſq; corporis fieri.Spicæ quædā binos ordines habent:quædā plures
uſq; ad ſenos. Grano ipſi aliquot differentiæ:lōgius:leuiuſq;:aut breuius:aut rotū/
dius:cādidius:nigrius:uel cui purpura eſt.Vltimo ad polentā cōtra tēpeſtates cādido
maxima infirmitas. Hordeū frugū oīū molliſſimū eſt.ſeri non ualet: niſi in ſicca
& ſoluta terra:ac niſi læta.palea ex optimis.Stramento uero eius:nullū comparatur.
Hordeū ex omni frumento minime calamitoſum:quia tollitur anteq̄ triticū occupet
rubigo.Itaq; ſapientes agricolæ triticum cibariis tantum ſerunt.Hordeū ſarculo ſeri
dicunt:propterea celerrime reddit:fertiliſſimumq;. Quod in hiſpania:& carthagine
aprili mēſe collectū eſt.hoc ſentur eodem menſe in celtiberia:eodēq; anno bis naſciť.
Rapitur omne a prima ſtatim maturitate:feſtinantius q̄ cætera.fragili enim ſtipula:
& tenuiſſima palea granum continetur.Meliorem etiam polentam fieri tradunt : ſi
non exacta maturitate tollatur.

Non oīa frumenti gn̄a ubiq; naſci.& de reliqs in oriente generibus. Ca.viii.

FRumenti genera nō eadē ubiq;:neq; ubi eadē ſūt:iiſdē nominibus.Vulgatiſſīa:
far:quod adoreū ueteres appellauere:ſiligo:triticū.Hæc plurimis terris cōmūia

Arinca galliaꝝ propria.copioſa & italiæ eſt. In ægypto auté:ac ſyria:ciliciaq;:& aſia: ac græciæ parte:peculiares zea:olyra:typhe. Aegyptus ſimilaginé cōficit e tritico ſuo neq̄q̄ italicæ paré.Qui zea utūt:nō habēt far.Eſt & hæc italiæ: in cāpania maxime: ſemenq; appellatur.hoc habet nomé res præclara:ut mox docebimus: propter quam Homerus zederos arura dixit.Nō ut arbitrāt aliqui : quoniam uitā donaret.Amylū quoq; ex ea fit:priore craſſius. hæc ſola differentia eſt. Ex omnigenere duriſſimū far:& cōtra hyemes firmiſſimū.patit frigidiſſimos locos:& minus ſubactos:uel æſtuoſos:ſitienteſq;:prius antiqs latio cibus:magno argumento in adoreæ donis: ſicuti diximus.Pulte aūt:nō pane lōgo tépore uixiſſe romanos manifeſtū . quoniā inde & pulmētaria hodieq; dicūt.Et Ennius ātiquiſſimus uates obſidionis famé deſcribens offā eripuiſſe plorātibus liberis patres cōmemorat.Et hodie ſacra priſca:atq; natalium pulte fritilla conficiunt.uidetq; tā puls ignota græciæ fuiſſe:q̄ italiæ polenta.Tritici ſemine auidius nullū eſt:nec quo plus alimenti trahat.Siliginem dixerī ꝓprie tritici delicias.candor eſt:& ſine uirtute:& ſine pondere:cōueniens humidis tractibus:q̄les italiæ ſunt : & galliæ comatæ. ſed & trans alpes in allobrogū tantū aruernorūq; agro pertinax.In cæteris ibi partibus biennio: in triticū tranſit.Remedium:ut grauiſſima quæq; grana eius ſerant.

DE Piſtoriis & molitura & farina. Ca.ix.

E Siligine lautiſſimus panis. piſtrinarūq; opera laudatiſſima. Præcellit in italia ſi cāpana piſis natæ miſceat.ruffior illa:at piſana candidior : ponderoſior uero cretacea.Iuſtū é e grano cāpaniæ:quā uocāt caſtratā:e modio redire ſextarios q̄ttuor ſiliginis.Vel e gregali ſine caſtrata:ſextarios qnq;.Præterea floris ſemodiū. Et cibarii: quod ſecūdariū uocāt:ſextārios.iiii.Furfuris ſextarios totidem.E piſana aūt ſiliginis ſextarios qnq;.Cætera paria ſūt.Cluſina arretiaq; etiānū ſextarios ſiligīs aſciūt:i reliqs pares.Si uero pollinē facere libeat.xvi.pōdo panis redeūt.Et cibarii tria.Furfuruq; ſemodiū.molæ diſcrimine hoc conſtat.Nā quæ ſicca molūt:plus farinæ reddūt.quæ ſalſa aqua ſparſa:candidiorem medullā:uerū plus retinēt in furfure.Farinam a farre dictā:nomine ipſo apparet.Sigilineæ farinæ modius gallicæ.xxii.libras panis reddit. Italicæ duabus:tribuſue āplius:ī artoptitio pane.Nā furnaceis binas adiiciunt libras in quocunq; genere.

DE Similagine & Siligine:& de aliis generibus & de piſtura. Ca.x.

S Imilago ex tritico fit laudatiſſima .Ex africo iuſtū é e modiis redire ſemodios & pollinis ſextarios quinq;.ita enī appellant in tritico:quod florem in ſiligine. Hoc ærariæ officinæ chartariæq; utunt.Prætera ſecundarii ſextarios quattuor:furfurumq; tantūdem.Panes uero e modio ſimilaginis.c.xxii.e floris modio.c.xvii.Preciū huic annona media in modiō farinæ.xl.aſſes.Similagini caſtratæ octonis aſſibus āplius.Siligini caſtratæ duplū.Eſt & alia diſtinctio:ſimilago.l.pollin aūt.xvii.pondo panis reddere uiſa tritici.xxx.cū triēre.& ſecūdarii panis qnas ſelibras: tondé cibarii: & furfutū ſextarios ſex.Siligo nūq̄ matureſcit pariter:nec ulla ſegetū minus dilationem parit ꝓpter teneritatem . iiſq; quæ maturuere ꝓtinus granū dimittentibus:ſed minus q̄ cætera frumenta in ſtipula periclitat:quoniā ſemper rectā habet ſpicā: nec rorem continet:q rubiginem faciat.Ex africa dulciſſimus panis.ipſa ſpiſſior:q̄ far:& maior.ſpica eadem:& ponderoſior.Raro modius grani nō.xvi.libras īplet.Exerit in græcia difficulter. Ob id iumentis dari ab Homero dicta : hæc enim eſt:quam uocat olyram . Eadem in ægypto facilis:fertiliſq;.Far ſine ariſta eſt.Item ſiligo excepta ea: quæ laconica appellatur.Adiiciūt iis gñā:bromos:ſiligo excepticia:& tragos:externa omnia:ab oriente inuecta:orizæ ſimilia.Tiphe & ipſa eiuſdem generis:ex qua fit in noſtro orbe oriza.Apud græcos eſt: & iſia.Tradūtq; eam:ac tiphen:cū ſit degeneres: redire ad frumentū:ſi piſtæ ſerant:nec protinus:ſed tertio anno.Tritico nihil eſt fertilius.hoc enī natura ei tribuit:quoniā eo maxime alat hominem:utpote cū e modio ſi ſit aptū ſolū:q̄le in byzantio africæ campo:centeni quīquageni modii reddantur.

Miſit ex eo loco diuo Auguſto procurator eius ex uno grano uix credibile dictu quadringenta paucis minus germina. extãtq; de ea re epiſtolæ. Miſit & Neroni ſimiliter .ccc.xl. ſtipulas ex uno grano. Cũ centeſimo quidem & leontini ſiciliæ campi fũdũt. aliiq;: & tota bethyca: & in primus ægyptus. Fertiliſſima tritici genera: ramoſum: aut quod centigranũ uocãt. Inuentus eſt iã & ſcapus unus centũ fabis honuſtus. Aeſtiua fruméta dixĩus ſiſamã: miliũ: panicũ. Siſama ab ĩdis uenit. ex ea & oleũ faciũt. Color eius cãdidus. huic ſimile eſt ĩ aſia græciaq; eriſimũ. idéq; erat: niſi pĩguis eſſet quod apud nos uocãt irioné: medicãinibus annumerandũ potius: q̃ frugibus. Eiuſdé naťæ & horminũ a græcis dictũ: ſed cymino ſimile: ſeriťq; cũ ſiſama hoc & irione. Nullũ animal ueſciť uitentibus. Piſtura nõ omniũ facilis. Quippe & herturia ſpicam farris toſti piſente pilo præferrato: fiſtula ferrata: & ſtella intus denticulata: ut niſi intenti piſant: concidanť grana ferroq; frangantť. Maior pars italiæ ruido utiť pilo: rotis etiã q̃s aq̃ uerſet obiter: & molat. De ipſa ratione piſendi Magonis ꝓponetur ſententia. Triticũ ante perfundi aq̃ multa iubet: poſtea euelli. Deinde ſole ſiccatũ: pila repeti. Simili modo hordeũ. huius ſextarios. xx. ſpargi duobus ſextariis aquæ. Lenté torrere prius: deĩde cũ furfuribus leuiter piſi. Aut addito in ſextarios. xx. lateris crudi fruſto: & arenæ ſemodio. Eruiliam iiſdem modis: q̃bus lentem. Siſamã in calida maceratam exporrigi. Deinde confricari: frigidæ immergi: ut paleæ fluctuent. iterumq; exporrigi in ſole ſuper lintea. quod niſi feſtinato peragatur: lurido colore muceſcere. Et ipſa autem quæ eualuantur: uariam piſturarũ rationé habent. Acus uocať: cũ per ſe piſiť: ſpica tantũ aurificũ ad uſus. Si uero in area teritur: cũ ſtipula: palea: ut maiore in terraꝝ pte: ad pabula iumentoꝝ. Miliũ & panici & ſiſamæ appludã uocant purgaméta: alibi aliis nominibus. Milio campania gaudet præcipue pultéq; cãdidã ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarũ quoq; gentes hac maxime pulte alunť: & cruda etiam farina equino lacte: uel ſanguine: e cruris uenis admixto. Aethiopes non aliã frugem q̃ milii hordeiq; nouere. Panico & galliæ quædã præcipue aq̃tania utitur. Sed circũpadana italia addita faba: ſine qua nihil conficiunt. Ponticæ gentes nullum panico præferunt cibum. Cætero æſtiua frumenta riguis magis etiam q̃ hymbribus gaudent. Milium & panicum aquis minime: cum in folia exeunt. Vetant ea inter uites: arboreſq; frugiferas ſeri: terram emacrari hoc ſatu exiſtimantes.

DE Fermétis: & panis faciendi ratio & genera: & quando primum piſtores romæ: & de cribris: & alica. Capitulum undecimum.

Milii præcipuus ad fermenta uſus e muſto ſubacti in annuũ tempus. Simile fit ex tritici ipſius furfuribus minutis & optimis: e muſto albo triduo maturato ſubactis: ac ſole ſiccatis. Inde paſtillos ĩ pane faciendo dilutos: cũ ſimilagine ſeminis ferueſaciunt: atq; ita farinæ miſcent: ſic optimũ pané fieri arbitrantes. Græci in binos ſemodios farinæ ſatis eſſe beſſes ferméti conſtituere. Et hæc quidem genera uĩdemiis tantũ fiunt. Quo libeat uero tempore ex aqua hordeoq; bilibres offæ feruenti foco: uel fictili patina torrentur cinere: & carbone uſq; dum rubeant. poſtea operiuntur in uaſis: donec aceſcant. hinc fermentum diluitur. Cum fieret autem panis hordeaceus eruiliæ: aut cicerulæ farinæ ipſæ admixtione fermentabantur. Iuſtũq; erat duæ libræ in quinq; ſemodios. Nunc fermentũ fit ex ipſa farina: quæ ſubigiť: priuſq̃ addať ſal: ad pultis modũ decocta: & relicta donec aceſcat. Vulgo uero nec ſufferuere faciũt: ſed tantum pridie aſſeruata materia utunť. Palamq; natura eſt acore fermentari: ſicut & ualidiora eſſe corpora quæ fermentato pane alũtur. quippe cũ apud ueteres ponderoſiſſimo cuiq;: præcipua tritico ſalubritas perhibita ſit. Panis ipſius uaria genera ꝑſequi ſuperuacuũ uidetur. alias ab obſoniis appellati: ut oſtrearii: alias a deliciis ut artolagani: alias a feſtinatiõe ut ſpeuſici. Necnõ a coquendi ratione ut furnacei: uel artopteſii: aut in clibanis cocti: nõ pridem etiã e parthis aduecto. qué alii aquaticum uocant: quoniã aq̃ trahitur a tenui: & ſpongioſa inanitate. alii parthicũ. Sũma laus

ſiliginis bonitate:& cribri tenuitate conſtat.Quidā ex ouis:aut lacte ſubigūt.Butyro
uero gētes etiā pacatæ ad operis piſtorii gña tranſeunte cura.Durat ſua piceno in pa/
nis inuentione gratia:ex alicæ matetia:cū nouē diebus macerata: decimo ad ſpeciem
tracta:& ſubacta uuæpaſſæ ſucco eſt.ibi poſtea in furnis ollis indita:quæ rumpant̃:
ibi torrent.Neq; eſt ex eo cibus niſi madefacto:quod fit lacte maxime mulſo.Piſto/
res romæ nō fuerunt ad perſicū uſq; bellū:annis ab urbe condita ſup quīgētos octo/
ginta.Ipſi panes faciebāt quirites:mulierūq; id opus erat.ſicut etiā nūc in plurimis
gentiū.Artopreſiā Plautus appellat in fabula:quā aulularian ſcripſit. magna ob id
concertatiōe eruditoꝝ:an is uerſus poetæ ſit illius:certūq; ſit Attei Capitōis ſētētia:
toſtū panē lautioribus coquere ſolitos:piſtoreſq; tātū eos:q far piſebāt:noīatos.Nec
cocos uero habebant in ſetuitiis:eoſq; ex macello cōducebant.Cribrorū genera galliæ
ſetis equorū inuenere : hiſpaniæ lino excuſſoria & pollinaria : ægyptus e papiro atq;
iunco.Sed inter hæc dicatur prima & alicæ ratio:præſtantiſſimæ ſaluberrimæq;. quæ
palma frugū indubitanter italiam contingit.fit ſine dubio & in ægypto:ſed admodū
ſpernenda.In italia uero pluribus locis:ſicut ueronenſi piſanoq; agro . In campania
tamē laudatiſſimus campus eſt:montibus ſubiacet nimboſis totis quidē.xl.milibus
paſſuū planicie.Gratia terræ eius:ut protinus ſoli natura dicatur: puluetea ſumma:
inferior bibula:& pumicis fiſtulans uice. Montiū quoq; culpa in bonū cedit.crebros
enim hymbres percolat:atq; ttanſmittit.nec dilui:aut madere uoluit ꝓpter facilitatē
culturæ.Eadē acceptū humorē nullis fontibus reddat:ſed temperat.& concoquēs itra
ſe uice fuſi continet.Seritur toto anno:panico ſemel:bis farre.Et tamen uere:ſegetes
quæ interqeuere:fundunt roſā:odoratiorem ſatiua:adeo terra nō ceſſat parere.Vnde
uulgo dictum:plus apud campanos unguenti:q̃ apud cæteros olei fieri.Quantū aūt
uniuerſas terras campus circūcāpanus antecedit:tantum ipſū pars eius: quæ laboriæ
uocātur:quem phlegræū græci appellant.Finiuntur laboriæ uia ab utroq; latere con/
ſulari : quæ a puteolis:& quæ a cumis capuā ducit.Alica fit e zea: quā ſemē appella/
uimus.Tundit̃ granū eius in pila lignea . Nā lapidis duritia conteritur.nobilius:ut
notū eſt:pilo uictorum:penali opera.Primori ineſt pixis ferrea:excuſſis inde tunicis:
iterū iiſdē armamentis nudata conciditur medulla.Ita fiunt alicæ tria gña:minimū:
ac ſecundarium:grandiſſimū uero aphetema appellāt. Nondū habent candorē ſuū:
quo præcellunt.Iam tamen alexandrinæ præferunt̃.poſtea mirum dictu:admiſcetur
creta:quæ trāſit in corpus:coloremq;: & teneritatem affert.Inuenit̃ hæc īter puteolos
& neapolim:in colle leucogeo appellato.Extatq; diui Auguſti decretum:quo āno ad
uicena milia neapolitanis ꝓ eo numerari iuſſit e fiſco ſuo: coloniam deducēs capuā.
adiecitq; cauſam afferendi:quoniā negaſſent campani alicam confici ſine eo metallo
poſſe.In eodē repitur & ſulphur. Emicantq; fontes araxi oculoꝝ claritati: & uulneꝝ
medicinæ:dentiumq; firmitati.Alica adulterina fit maxime e zea : quæ ī afrita dege/
nerat:latiores eius ſpicæ:nigrioreſq;:& breui ſtipula.Piſunt cum arena:& ſic quoque
difficulter conterūt utriculos:fitq; dimidia modii menſura. poſteaq; gypſi pars q̃rta
inſpergit̃:atq; ut cohæſerit:farinario cribro ſubcernūt.Quæ in eo temāſit:exceptitia
appellatur:& grandiſſima eſt.Rurſus quæ tranſit:arctiore cernitur : & ſecūdaria uo/
catur.Item cribraria:quæ ſimili modo in tertio remanſit cribro anguſtiſſimo:& tātū
harenas tranſmittente.Alia ratio ubique adulterandi . Ex tritico candidiſſima atque
grandiſſima eligunt grana:& ſemicocta in ollis:poſtea arefaciunt ſole ad initiū:rur/
ſuſq; leuitet aſperſa molis frangunt.Ex zea pulchrius:q̃ ex tritico fit granum : q̃uis
id alicæ uitiū ſit.Candotem autem ei pro creta:lacti incoctis mixtura confert.

DE Leguminibus. Capitulum duodecimum .

SEquitur natura leguminū.inter quæ:maxīe honos fabæ. Quippe ex qua tenta/
tus ſit etiam panis.Lomentum appellatur farina ea:adgrauaturq; pondus illa
& omni legumine.Iam uero & pabulo uernalis . Fabæ multiplex uſus:oīū q̃drupedū

generi:præcipue homini. Frumento etiam miſcetur apud pleraſq; gentes:& maxime panico:ſolida:ac delicatius fracta. Quī & priſco ritu:fabacia ſuæ religionis diis ī ſacra eſt: prævalens pulmentarii cibo: & hebetare ſenſus exiſtimata:inſõnia quoq; facere. ob hoc pythagorica ſententia damnata. Vel(ut alii tradidere)quoniā mortuoꝝ animæ ſunt in ea:qua de cauſa parentando utiq; aſſumitur. Varro & ob hæc flaminē ea non ueſci tradit: quoniam & in flore eius litteræ lugubres reperiantur. In eadem peculiaris religio. Nanq; fabam utiq; in frugibus referre mos eſt:auſpicii cauſa:quæ ideo referuia appellat̃. Et auctionibus eam adhiben lucroſū putant. Sola certe frugū etiā exeſa replet̃ creſcente luna. Aqua marina aliaue ſalſa non percoquit̃. Seritur āte uergiliarū occaſū leguminū prima:ut antecedat hyemem. Virgilius per uer eā ſeri iubet circū padanæ italiæ ritu. Sed maior pars malunt fabalia maturæ ſationis: q̄ trimeſtiē fructum eius. Nanq; ſiliquæ:cauleſq; graciſſimi ſunt pabulo pecori. Aquas in flore maxime concupiſcit: cum uero defloruit: exiguas deſiderat. Solum in quo ſata eſt lætificat ſtercoris uice. Ideo circa macedoniā:theſſaliamq; cum florere incepit:uertūt arua. Naſcitur & ſua ſponte pleriſq; in locis:ſicut ſeptentrionalis oceani inſulis: q̄s ob id noſtri fabarias appellant. Item in mauritania ſilueſtris paſſim: ſed prædura:& quæ percoqui non poſſit. Naſcitur & in ægypto ſpinoſo caule. q̄ de cauſa crocodili aculeos timentes refugiunt. Longitudo ſcapo quattuor cubitorum eſt. Ampliſſima craſſitudo. octona genicula habet:molli calamo. Siīe caput papaueri: colore roſeo. In eo fabæ non ſupra tricenas. Folia ampla:fructus ipſe amarus & odore. ſed radix p̄ q̄lata. Incolaꝝ cibus cruda. & omnino decocta:harundinū radicibus ſimilis. Naſcit̃ & in ſyria ciliciaq;:et in thorone chalcidis lacu. Ex leguminibus autem nouembri ſeruntur lens:& in græcia piſa. Lens amat ſolum tenue magis q̄ pingue: cælum utique ſiccum. Duo genera eius in ægypto:alterum rotundius:nigriuſq;:alterum ſua figura unde uario uſu tranſlatū eſt in lenticulas nomē. Inuenio apud auctores æq̄nimitatē fieri ueſcentibus ea. Piſum in apricis ſeri debet:frigorū impatientiſſimū. Ideo in italia & in auſteriore cælo:non niſi uerno tempore:terra facili:ac ſoluta. Ciceris natura eſt gigni cum ſalſilagine:ideo ſolū urit. Nec niſi madefactum pridie ſeri debet. Differētiæ plures magnitudine:figura:colore:ſapore. Eſt enim arietino capiti ſimile:ūde ita appellat̃. Albū:nigrūq; eſt:& columbinū: quod alii uenerū uocant:cādidū:rotūdū: leue. Arietino minus:quod religio peruigiliis adhibet. Eſt & cicercula minuti ciceris inæqualis āgulos habēs ueluti piſum. Dulciſſimum autem id: quod eruo ſimillimū. Firmiuſq;:quod nigrū & ruffum:q̄ quod album. Siliquæ rotundæ ciceri: cæteriſque leguminum longæ:& ad figuram ſeminis latæ. Piſo cilindraciæ. Faſiolorum cū ipſis māduntur granis. Serere eos q̄ uelis terra licet:ab idibus octobris in kalen. nouēbris. Legumina cum matureſcere cœperīt:rapienda ſunt:quoniā cito exiliunt. latentq; cū decidere:ſicut & lupinum.

DE Rapis & napis amiterinis. Capitulum. xiii.

QVanq̄ prius dixiſſe conueniat de rapis. in trāſcurſu eas attigere noſtri:paulo diligentius græci: & ipſi tamen inter hortenſia. Si iuſtus ordo fiat: a frumento protinus:aut certe faba dicēdis:quando alii præſtantior uſus ab iis non eſt. Ante oīa nanq; cunctis animalibus naſcuntur:nec in nouiſſimis. ſaturant ruris alitum quoque genera:magiſq; ſi decoquant̃ aqua. quadrupedes & fronde earū gaudent. Et homini non minore rapaciorum ſuis horis gratia:q̄ cimarum. flaccidorum quoq;:& ī horreis enecatorum:uel maiore:q̄ uirentium. Ipſa uero durant & in ſua terra ſeruata. & poſt a paſſo pene ad alium ꝓuentū fameq; ſentiri ꝓhibent. a uino:atq; meſſe tertius hic trāſpadanis fructus. Terram non moroſe eligit. pene ubi nihil aliud ſeri poſſit. Nebulis: & pruinis:ac frigore ultro alū tur:amplitudīe mirabili. Vidi. xl. libras excedētia. In cibis quidem noſtris pluribus modis cōmendantur. durantq; ad alia ſinapis acrimonia domita:etiā coloribus picta: præter ſuū ſemē:ſex aliis:purpureo quoq;:neq;

aliud ĩ cibis tĩgui decet. Genera eoꝝ græci duo prima fecete: maſculinũ fœmininũq;: et ea ſetendi modo: ex eodem ſemine. Denſiore enim ſatu: maſculeſcere: itẽ in terra difficili. Semẽ præſtãtius quo ſubtilius. Species ueto omnium tres. Aut enim in latitudinẽ fundi: aut in rotunditatem globari. Tertiam ſpeciem ſilueſtrem appellauete: in longitudinẽ radice procurrente: rhaphani ſimilitudine & folio anguloſo ſcabroq;: ſucco acri. Qui circa meſſẽ exceptus: oculos purgat: medetq; caligini: admixto lacte mulierũ. Frigore dulciora fieri exiſtimãtur & grãdiora. Tepore in folia exeũt. Palma in nurſino agro naſcentibus. Taxatio in libras: ſeſtertii ſinguli: & in penuria bini. Ptoxima in algido natis. Napi uero amiternini: quotum eadem fere natura: gaudent æque frigidis. Seruntᷣ & ante kalen. martias: in iugero ſextarii quattuor. Diligentiores qnto ſulco napũ ſeri iubẽt: rapã q̃rto: utroq; ſtercorato. Rapã latiorem fieri ſi palea ſemineť. Serere nudum uolũt: precantem ſibi & uicinis ſerere ſe. Satus utriq; generi iuſtus ĩter duoꝝ numinũ dies feſtos Neptũni atq; Vulcani. Ferũtq; ſubtili obſeruatione: quota luna: ꝓcedente hyeme: nix prima ceciderit: ſi totidem numinũ die intra prædictum temporis ſpatium ſeranť: mire prouenire. Seruntᷣ & uete in calidis atque humidis.

DE Lupino. Ca. xiiii.

LVpino eſt uſus proxius: cũ ſit & homini: & q̃drupedũ generi ungulas habenti cõmunis. Remediũ eius ne metentes fugiant exiliendo: ut ab hymbre tollatur. Nec ullius: quæ ſerunť: natura aſſẽſu terræ mirabilior eſt. Primum omniũ: cum ſole quotidie circũagiť: horaſq; agricolis etiã nubilo demõſtrat. Ter præterea floret: terrã amat: terraq; operiri nõ uult. Et unũ hoc ſeriť: nõ arato: ubi fuerit maxĩe ſabuloſa: & ſicca: atq; etiã harenoſa. Coli utiq; non uult. Tellutem adeo amat: ut q̃uis frutero ſolo coniectũ inter folia uepreſq;: ad rerram tamen radice perueniat. Pĩgueſcere hoc ſatu arua: uineaſq; diximus. Itaq; adeo non eget fimo: ut optimi uicem repræſentet. Nihilq; aliud nullo ĩpendio cõſtat: ut quod ne ſerendi quidẽ gratia opus ſit afferre. ꝓtinus ſeritur ex aruo. Ac ne ſpargi quidem poſtulat: decidens ſponte. Primũq; oĩũ ſeritur: nouiſſimum tollitur. Vtrunq; ſeptembri fere menſe: quia ſi non anteceſſerit hyemem: frigoribus obnoxiũ eſt. Impune præterea iacet: uel derelictum etiã: ſi non ꝓtinus ſecuri obruant hymbres: ab omnibus animalibus amaritudine ſua tutum. Plerunq; tamẽ leui ſulco integunt. Ex denſiote terra: rubricã maxime amat. Ad hanc alendã poſt terriũ flotem uerti debet: in ſabulo poſt ſecundũ. Cretoſa tãtũ limoſaq; odit: & in iis non prouenit. Maceratum calida aqua: homini in cibo eſt. Nam bouem unũ modii ſinguli ſatiant: ualidumq; præſtãt. Quando etiam impoſitum puerorum uentribus pro remedio eſt. Condi in fumo maxime conuenit: quoniã in humido uermiculi umbilicũ eius in ſterilitatẽ caſtrant. Si depaſtum ſit in fronde: inarari ꝓtinus ſolum eſt opus.

DE Viria & eruo. Ca. xv.

ET uitia pingueſcunt atua. nec ipſa agricolis opetoſa: uno ſulco ſata. nõ ſarriť: non ſtercoratut: nec aliud q̃ deoccatur. Sationis eius tria tempora. Circa occaſũ arcturi: ut decẽbri mẽſe paſcat: tunc optĩe ſeritur in ſemen: æque nanq; fert depaſta. Secunda ſatio menſe ianuarii eſt: nouiſſima martio: ac tum ad frondem utiliſſima. Siccitatem ex omnibus: quæ ſeruntur: maxime amat. non aſpernatur etiam ũbroſa. Ex ſemine eius: ſi lecta matura eſt: palea cæteris præfertur. Vitibus præripit ſuccum: langueſcuntq; ſi in arbuſtis ſeratur. Nec erui operoſa cura eſt. hoc amplius: q̃uicia runcatur. & ipſum medicaminis uim optinens. Quippe per eum diuum Auguſtum curatum: epiſtolis ipſius memoria extat. Sufficiunt ſingulis boum iugis modii quini ſati. Martio menſe ſatum: noxium eſſe bubus aiunt. Item autumno grauedinoſum. Innoxiũ aũt fieri: primo uete ſatũ.

DE Fœno & farragine & de ocino & medica & cytiſo. Ca. xvi.

ET ſilicia: hoc eſt fœnũ græcũ: ſcariſatione ſeritur: nõ altiore quattuor digitoꝝ ſulco. quãtoq; peius tractatur: tanto prouenit melius. Rarum dictu: eſſe aliqd:

cui ꝑſit negligentia.Id autē:quod ſecale atq; farrago appellat̃:occan̄ tātū deſiderat. Secale taurini ſub alpibus aſiā uocāt:deterrimū:& tātū ad arcēdū famē utile.fœcūda ſed gracili ſtipula:nigricia triſte ſed pondere præcipuū.Admiſcet̃ huic far:ut mitiget amaritudinē eius:& tñ ſic quoq; ingratiſſimū uentri eſt. Naſcit̃ qualicūq; ſolo: cū cēteſimo grano. ipſūq; pro lætamine eſt.Farrago ex recrementis farris prædēſa ſerit̃: admixta aliqñ & uicia.Eadē aliqñ in africa fit ex hordeo.Omnia hæc pabularia. Degeneratq; ex leguminibus:quæ uocat̃ cracca.intātū colūbis grata:ut paſtas ea negent illius loci fugitiuas fieri. Apud ātiquos erat pabuli genus:quod Cato ocinū uocat. quo ſiſtebāt aluum bubus.id erat e pabulis ſegete uiridi deſecta:anteq̃ gelaret. Sura Manulius id aliter interpretat̃.& tradit fabæ modios.x.uiciæ duos:tātūdē & eruiliæ ĩ iugero:autūno miſceri & ſeri ſolitos.Melius & auena græca: cui non cadit ſemē:admixta.hoc uocitatū ocinū:boūq; cā ſeri ſolitū.Varro appellatū a celeritate ꝓueniēdi a græco:quod ocys oceos dicunt. Medica externa etiam græciæ ut a medis aduecta p bella perſarū: quæ Darius intulit.Sed uel in primis dicenda tāta dos eius:ut cū uno ſatu:āplius q̃ tricenis annis duret.Similis eſt trifolio caule:foliiſq; geniculata:qcqd in caule aſſurgit:in folia cōtrahitur. Vnum de ea & cytiſo uolumē Amphilocus fecit cōfuſū.Solū ĩ quo ſeratur:elapidatū:purgatumq;. Subigitur autūno.mox aratū & occatū ĩtegit̃ crate iterū & tertio:qnis diebus interpoſitis & fimo addito. Poſcit aūt ſiccū:ſuccoſū:uel riguū.Ita præparatū ſeritur menſe maio: alias pruinis obnoxia. Opus eſt denſitate ſeminis omnia occupari:internaſcenteſq; herbas excludi. Id præſtant in iugera modia uicena.ĩmouendū ne adurat: terraq; protinus integi debet. ſi ſit humidū ſolū:herboſumue uincitur & deſciſcit in pratū.Ideo protinus altitudine unciali herbis omnibus liberanda eſt: manu potius q̃ ſarculo. Secatur incipiens florere:& quotiens refloruit.id ſexies euenit per annos:cū minimum quater. ĩ ſemen matureſcere prohibendum eſt:quia pabulum utilius eſt uſq; ad trimatū.Verno ſeri debet:liberatiq; cæteris herbis:ad trimatū marris a ſolo radi.Itaq; reliquæ herbæ ĩtereūt ſine ipſius damno:ꝓpter altitudinē radicum. Si euicerint herbæ:remediū unicū eſt:aratio:ſepius uertendo:donec omnes aliæ radices intereāt.Dari nō ad ſanietatem debet:ne depellere ſanguinem neceſſe ſit:& uiridis utilior eſt.Areſcit ſurculoſe:ac poſtremo in puluerem inutilem extenuatur. De cytiſo:cui & ipſi principatus datur in pabulis:affatim diximus inter frutices.Et nunc frugum omniū nat̃a peragenda eſt: cuius in parte de uitiis quoq; dicatur.

DE Vitiis frugum & remediis:& qd in quoq; terræ gñe debeat ſeri. Ca.xvii.

PRimum omnium frumenti uitium auena eſt.Et hordeū in eā degenerat: ſicut ipſa frumēti fit inſtar.Quippe cum germaniæ populi edāt eam:neq; alia pulte uiuāt.Soli maxime cæliq; humore hoc euenit uitiū.Sequentē cauſam habet ĩbecillitas ſeminis:cum diutius retentū eſt terra:priuſq̃ erūpat.Eadem eſt ratio ſi carioſum fuit:cum ſereretur.Prima autē ſtatim eruptione agnoſcit̃. ex quo apparet in radice eſſe cauſā. Eſt & aliud ex uicino auenæ uitiū:cum amplitudine inchoata granum: ſed non dum natura:priuſq̃ roboretur corpus afflatu noxio caſſum & inane a ſpica euaneſcit quodam abortiuo. Venti autem tribus temporibus nocent frumento:& hordeo.In flore: aut protinus cum defloruere:uel matureſcere incipientibus. Tunc enim exinaniunt grana.Prioribus cauſis naſci prohibent.Nocet & ſol creber e nube. Naſcunt̃ & uermiculi in radice:cum ſemētem hymbribus ſecutis incluſerit repēntinus calor humorem.Gignuntur & in grano: cum ſpicæ in pluuiis calor inferueſcit.Eſt & cantharis dictus ſcarabeus paruus frumēta erodēs.Omnia ea aĩalia cū cibo deficiūt. Oleum:pix:adeps contraria ſeminibus. Cauendumq; ne contacta eis tunc ſerantur. Hymber ĩ herba utilis q̃rto. Florētibus aūt frumento & hordeo nocet.Leguminibus inocuus:præterq̃ ciceri.Matureſcentia frumēta hymbre læduntur: & hordeū magis. Naſcitur & herba alba:panifico ſimilis:occupans arua:pecori quoq; mortifera.Nam

lolium:& tribulum:& carduum:lappamq; non minus q̃ rubũ: inter frugũ morbos
potius q̃ ĩter ipſius terræ peſtes numeraueri.Cæleſte frugũ:uineaꝝq; malũ nullo mi/
nus noxium eſt rubigo.frequentiſſima hæc in roſcido tractu:cõuallibuſq;: ac pflatũ
nõ habẽtibus.E diuerſo carẽt ea uẽtoſa:& excelſa.Inter uitia ſegetũ & luxuria eſt: cũ
onerata fertilitate procumbunt.Cõmune aũt omniũ ſatoꝝ uitium urica:etiã ciceris.
cũ ſalſilaginẽ eius abluẽdo hymber dulcius id facit.Eſt herba quæ cicer enecat:& eruũ
circũligando ſe:uocatur orobanche. Triticum ſimili modo era.Hordeũ feſtuca quæ
uocat̃ ægilops.Lenté herba ſecuridaca:quam græci a ſimilitudine pelecinon uocant.
Et hæ qdẽ cõplexu necãt.Circa philippos aũt antraniũ nominãt in pĩgui ſolo herbã:
qua faba necat̃.Era nõnũq̃ in macro:cũ udã qdã uẽtus afflauerit.Eræ granum mini/
mũ eſt in cortice aculeato.Cũ eſt in pane:celerrime uertigines facit.Aiuntq; in aſia &
græcia balneatores:cum uelint turbã pellere:carbonibus id ſemen inicere. Naſcitur
& phalangius in eruo beſtiola aranei generis:ſi hyems aquoſa ſit.Limaces naſcuntur
in uitia:aliquando e terra cocleæ minutæ mirum in modum erodentes eã. Et morbi
quidem hi ſunt.Remedia eoꝝ:quæcunq; pertinent ad herbas in ſarculo: & cũ ſemen
iactatur cinere.Quæ uero in ſemine & circa radicem conſiſtunt: præcedente cura ca/
uẽt̃.Vino aũt ſeĩa pfuſa minus ægrotare exiſtimãt. Virgilius nitro & amurca pfũdi
iubet fabam:ſic etiam grandeſcere promittit.Quidam uero ſi triduo ante ſatũ urina
& aqua maceret̃:præcipue adoleſcere putant. Ter quidẽ ſartã modiũ fractæ e modio
ſolidæ reddere. Reliqua ſemina cupreſſi foliis tuſis ſi miſceant̃:non eſſe uermiculis
obnoxia: nec ſi interlunio ſerant̃.Multi ad milii remedia rubetam noctu aruo circũ/
ferri iubent:priuſq̃ ſarriatur.defodiq; in medio incluſam uaſe fictili:ita nec paſſerem
nec uermẽ nocere:ſed eruẽdã priuſq̃ metat̃:alioqn amaꝝ fieri.Quĩ & armo talpæ cõ/
tacta ſemina uberiora eſſe.Democritus ſucco herbæ:quæ appellatur aizoon ĩ tegulis
naſcens tabuliſeſſũ latine uero ſeduma(ut dicit ille) medicata ſeri iubet oĩa ſemina.
Vulgo uero ſi dulcedo noceat:& uermes radicibus inhæreant: remedium eſt amurca
pura:ac ſine ſale ſpargere:deinde ſarrire.ſi in articulum ſeges ire cœperit:runcare ne
herbæ uincant.Peſtem a milio:atq; panico:ſturnoꝝ paſſerũ ue agmina ſcio abigi her/
ba:cuius nomen eſt ignotũ:in quattuor angulis ſegetis defoſſa.miũ dictu:ut õnino
nulla auis intret.Mures abiguntur cinere muſtelæ:uel felis: diluto & ſemine ſparſo:
uel decoctarum aqua.ſed redolet uirus animalium eorum etiam in pane. ob id felle
bubulo ſemina attingi utilius putant.Rubigo quidem maxima ſegetum peſtis:lauri
ramis in aruo defixis:trãſit in earum folia ex aruis. Luxuria ſegetum caſtigatur dẽte
pecoris in herba dũtaxat:& depaſtæ quidem uel ſæpius nullam in ſpica ĩiuriã ſẽtiũt.
Retonſarum uero etiam ſemel omnino:certum eſt granum longius fieri: ſed inane
caſſũq; ac ſatum non naſci.Babylone tamen bis ſecant:tertio depaſcũt: alioqn folia
tantum fierent:ſic quoq; cum quintodecimo fœnore meſſes reddit exilitas ſoli.Veꝝ
diligentioribus cum centeſimo quinquageſimo.Neq; eſt cura difficilis.q̃ diutiſſime
aquari gaudent:ut præpinguis & denſa ubertas diluatur.Limum aũt non inuehunt
euphrates tigriſq;:ſicut in ægypto nilus.Nec terra ipſa herbas gignit.Vbertatis tamẽ
tantæ ſunt:ut ſequente anno:ſponte reſtibilis fiat ſeges:ĩpreſſis ueſtigio ſeminibus.
Quæ tãta ſoli differentia ammonet terræ genera in fruges deſcribere. Igitur Catonis
hæc ſententia eſt.In agro craſſo & læto frumentum ſeri.Si uero nebuloſus ſit: idem:
Raphanũ:miliũ: panicũ in frigido & aquoſo prius ſerẽdũ:poſtea in calido. In ſolo
autẽ rubricoſo:uel pullo:uel arenoſo:ſi nõ ſit aquoſũ:lupinũ.In cretoſo & rubricoſo
& aquoſiore agro:adoreũ. In ſicco & nõ herboſo:nec umbroſo triticũ.In ſolo ualido
fabam.Viciam uero:q̃ minĩe aquoſo herbidoq;. Siliginem & triticum in aperto loco
edito:qui ſole q̃ diutiſſime torreatur.Lentẽ in fruteto:& rubricoſo:qui non ſit herbi/
dus.Hordeum in nouali:et in aruo quod reſtibile poſſit fieri:trimeſtre:ubi ſementẽ
maturam facere non poſſit: & cuius craſſitudo ſit reſtibilis.Subtilis & illa ſententia

Serenda eſſe ea in tenuiore terra:quæ non multo indigent ſucco:ut cytiſus & cicer: exceptis leguminibus quæ uellunrur e terra: non ſubſecantur. Vnde & legumina appellata:quia ita legũtur. In pingui aũt quæ cibi ſũt maioris:ut olus:triticũ:ſiligo: linum. Sic ergo tenue ſolum hordeo dabitur:minus enĩ alimenti radix poſcit. Leuior terra: déſiorq; tritico. In loco humili far adoreũ potius:q̃ triticũ feret. Temperato & triticum & hordeum. Colles robuſtius:ſed minus reddunt triticũ. Far & ſiligo & cretoſum & uliginoſum ſolum ſortiuntur.

DE Prodigiis frugum & arandi diſciplina & uomerũ generibus. Ca.xviii.

EST & in frugibus oſtentũ. Semel (quod equidem ĩuenerim) accidit. P. Elio Cn. Cornelio conſſ. quo anno ſuperatus eſt Annibal. In arboribus enim tunc nata ꝑdunt frumenta. Et quoniam de frugum terræq; generibus abunde diximus: nunc de arandi ratione dicemus: ante omnia ægypti fœlicitate cõmemorata. Nilus ibi coloni uice fũgens euagari incipit (ut diximus) a ſolſtitio: aut noua luna: ac primo léte deinde uehementius q̃diu in leone ſol eſt. mox pigreſcit: in uirginem tranſgreſſo: atq; in libra reſidet. Si. xii. cubitos nõ exceſſerit: fames certa eſt: nec minus ſi. xvi. exuperauerit. tanto enim tardius decidit: quanto abundantius creuit: & ſementem arcet. Vulgo credebatur ab eius deceſſu ſerere ſolitos: mox ſues impellere ueſtigiis ſemina deprimentes. & in madido ſolo credo antiquitus factitatum. Nunc quoq; nõ multo grauiore opera: ſed tamen inarari certũ eſt: abiecta prius ſemina in limo digreſſi amnis: hoc eſt nouembri menſe incipiente. poſtea pauci runcant: quod botaniſmon uocant. Reliqua pars: non niſi cum falce arua uiſit: paulo ante kalen. aprilis. Peragitur autem meſſis menſe maio: ſtipula nunq̃ cubitali. Quippe ſabulum ſubeſt: granũq; limo tantum continetur. Excellentius in thebaidis regionibus frumentum: q̃ paluſtribus ægyptiis. ſimilis ratio: ſed fœlicitas maior: babylõiæ ac ſeleutiæ euphrate: atq; tigri reſtagnantibus: quoniam ibi rigandi modus manu temperatur. Syria quoque tenui ſulco arat: cum multifariam ĩ italia octoni boues ad ſingulos uomeres anhelẽt: In omni quidem parte culturæ: ſed ĩ hac maxime ualet oraculum illud. Quid quæq; regio patiatur. Vomerum plura genera. Culter uocatur prædenſam prius: q̃ præſcindatur: terram ſecans: futuriſq; ſulcis ueſtigia præſcribens inciſuris: q̃s reſupinus in arando mordeat uomer. Alterum genus eſt uulgare roſtratũ uti uectis. Tertiũ: in ſolo facili: nec toto porrectum dentali: ſed exigua cuſpide: in roſtro latior. hæc quarto generi: ſed exacutior in mucronẽ faſtigata. eodemq; gladio ſcindens ſolum: & acie laterum radices herbarum ſecans: non pridem inuentum in rhetia. Galliæ uero duas addiderunt rotulas: quod genus uocant plammorati. Cuſpis effigiem palæ habet. ſerunt ita non niſi culta terra: & fere noua. Latitudo uomeris ceſpites uerſat. Semen protinus iniiciũt. Crateſq; dẽtatas ſupertrahunt. nec ſarrienda ſunt hoc modo ſata. ſed proſellis binis terniſq; ſic arãt. Vno iugo boum cenſeri anno: facilis ſoli q̃dragena iugera: difficilis tricena: iuſtum eſt.

DE Temporibus arandi & iunctione boum. Ca.xviiii.

IN arando magnopere ſeruandũ eſt Catonis oraculum. Quid eſt primũ? Agrũ bene colere. Quid ſecundũ? Bene arare. Quid tertium? ſtercorare. Sulco uario ne ares. tempeſtiue ares. Tepidioribus locis a bruma ꝓſcĩdi arua oportet: at frigidioribus ab æquinoctio uerno. Et maturius ſicca regione q̃ humida: maturius denſa terra q̃ ſoluta: pingui q̃ macra. Vbi ſiccæ & graues æſtates: terra cretoſa aut gracilis: utilius inter ſolſtitiũ et autumni æquinoctium aratur. Vbi leues æſtus: frequentes hymbres pingue herboſumq; ſolum: ibi melius caloribus. Altum & graue ſolum: etiam hyeme moueri placet. Tenue ualde & aridum paulo ante ſationis tempus. Sunt & hic ſuæ leges. Lutoſam terram ne rãgito. Vi omni arato. priuſq̃ ares: ꝓſcindito. hoc utilitatẽ habet: q; inuerſo ceſpite herbarum radices necantur. Quidam utiq; ab æquinoctio uerno proſcindi uolunt. quodque uere ſemel aratum eſt: a temporis argumento:

ueruactũ uocaẽ.hoc in nouali atq; reqeto neceſſarium eſt. Nouale eſt:quod alternis annis ſentur. Araturos boues q̃ arctiſſime iungi oportet:ut capitibus ſublatis arent. ſic minime colla contũdunt. Si inter arbores uiteſq; aretur fiſcellis capiſtrari:ne germinum tenera præcerpant. Secuiculam inſitiuam pẽdere:qua intercidãẽ radices. hoc melius:q̃ conuelli aratro:boueſq; luctari. In arando uerſũ peragi:nec ſtrigare in actu ſpiritus. Iuſtũ eſt proſcindi ſulco dodrãrali: iugerum uno die. iterari ſeſquiiugerũ:ſi ſit facilitas ſoli. Si minus proſcindi ſemiſſẽ:iterari aſſem. qñ & aĩaliũ labori natura leges ſtatuit. Omne aruũ rectis ſulcis:mox & obliqs ſubigi debet. In collibus:trãſuerſo rãrũ mõte araẽ:ſed modo in ſuperiora:modo in inferiora roſtrante uomere. Tãtũq; eſt laboris homini:ut etiam boũ uice fungaẽ. Certe ſine hoc aĩali montanæ gẽtes ſarculis arãt. Arator:niſi incuruus:preuaricatur. Inde tranſlatum hoc crimen ĩ forũ. Ibi itaq; caueatur:ubi inuentum eſt. Purget uomerem ſubinde ſtimulus cuſpidatus rulla. Scãna inter duos ſulcos cruda ne relinquãẽ:glebæ ne exulrent. Male araẽ aruũ: quod ſatis fragilibus occãdũ eſt. Id demũ recte ſubactũ erit:ubi non intelligeẽ utro uomer ierit. In uſu eſt:& collecticias ĩterponere:ſi ita locus poſcat:ãpliore ſulco:quæ in foſſas aquam educant.

DE Occando:& quodã arationis gñe:& de iteratione:& reſectione Ca.xx.

ARatione per tranſuerſũ iterata:occatio ſequitur:ubi res poſcit:crate uel raſtro. Et ſato ſemine:iteratio. Hoc quoq; : ubi conſuetudo patitur crate dentata:uel tabula aratro adnexa: quod uocant lerare: operiẽtes ſemina. unde primum appellata deliratio eſt. Quarto ſeri ſulco Virgilius exiſtimatur uoluiſſe:cũ dixit optimam eſſe ſegetem:quæ bis ſolem bis frigora ſenſiſſet. Spiſſius ſolum ſicut plerunq; in italia quinto ſulco ſeri melius eſt:in thuſcis uero nono. At fabam:& uiciam non proſciſſo ſetere ſine dãno:cõpendiũ operæ eſt. Non omitremus unã etiãnũ arandi rationem:in tranſpadana italia bellorum iniuria excogitatam. Salaſſi cum ſubiectos alpibus depopularentur agros:panicum miliumq; iam excreſcens tentauere. poſtq̃ reſpuebat naſa ĩararũt. At illæ meſſes duplicatæ docuere:quod nũc uocãr artrare: id ẽ aratrare: ut credo tunc dictum. Hoc fit uel incipiente culmo:uel tum iã ſi aut bina:ternaue emiſerit folia. Nec recens ſubtrahemus exemplum: in tteuerico agro tertio ante hunc ãnum compertũ. Nã cum hyeme prægelida captæ ſegetes eſſent:reſeuerẽt:reſartiẽtes campos menſe martio:uberrimaſq; meſſes habuerunt. Nunc reliqua cultura tradeẽ p gña frugũ.

DE Cultura terræ. Ca.xxi.

SIliginem:far:triticum:ſemen:hordeum occato:ſarrito runcato:quibus dictum erit diebus. Sĩgulæ operæ cuiuſq; generi ĩ iugero ſufficient. Sarculatio ĩduratã hyberno rigore ſoli triſticiam laxat temporibus uernis: nouoſq; ſoles admittit. Qui ſarriet:caueat ne frumenti radices ſuffodiat. Triticum:hordeum : ſemen : fabam bis ſarrire:melius. Runcatio cum ſeges in articulo eſt: euulſis inutilibus herbis:frugum radicem uindicat. ſegetemq; diſcernit a ceſpite. Leguminum cicer eadem:quæ far deſiderat. Faba runcari non geſtit:quoniam euincit herbas. Lupinum rũcaẽ tãtũ. Miliũ panicum occatur:& ſeritur:non iteratur:non runcatur. Sicilia & faſioli occanẽ tãtũ. Sũt genera terræ:quarum ubertas pectinari ſegetem in herba cogat. Cratis & hoc genus dẽtatis ſtilis ferreis. Eadẽq; nihilominus & depaſcunẽ. Quæ depaſta ſũt:ſarculo iterum excitari neceſſarium. At in bactris:africa:cyrene õnia hæc ſuperflua: quæ fecit indulgentia cæli. & a ſemente non niſi nonis mẽſibus in aream redeunt:quia ſiccitas coercet herbas:fruges nocturno tactas rore nutriens. Virgilius alternis ceſſare arua ſuadet. & hoc(ſi patiãẽ ruris ſpatia)utiliſſimũ ꝓculdubio eſt. Quod ſi neget cõditio: far ſerendum:unde lupinum: aut uicia:aut faba ſublata ſint:& quæ terram faciant lætiorem In primiſq; & hoc notandum:quædam propter alia ſeri obiter : ſed parum prouenite: priori diximus uolumine : ne eadem ſæpius dicantur. Plurimum enim refert ſoli cuiuſque ratio.

Exẽpla diuerſaꝝ & de ſũma fertilitate:& bifera uite:& aq̄ꝝ differẽtia. Ca.xxii.

CIuitas africæ in mediis ſita arenis: ſyrtis petentibus leptin:quæ magna uocaẗ: Tacape fœlici ſup omne miraculum riguo ſolo: ternis fere milibus paſſuũ in omnẽ partẽ. Fons abũdat largus quidẽ:ſed certis horaꝝ ſpatiis diſpẽſatus ĩter ĩcolas. Palmæ ibi prægrãdi ſubdiẗ olea. huic ficus: ſico pũica: illi uitis. ſub uite ſeriẗ frumẽtũ: mox legumẽ: demũ olus. oĩa eodẽ anno: omniaq; aliena ũbra alũẗ. Quaterna cubita eius ſoli in q̄dratũ: nec ut apporrectis metianẗ digitis ſed in pugnũ cõtractis: q̄ternis denariis uenũdãẗ. Sup õnia ẽ: biferã uitẽ bis ãno uĩdemiare. & niſi multiplici partu exinaniatur ubertas: pereant luxuria ſinguli fructus. Nunc uero toto anno metitur aliquid. Conſtatq; fertilitati nõ occurrere homines. Aquaꝝ quoq; differẽtia magna riguis eſt. In narbonẽſi prouĩcia nobilis fõs orge nomine ẽ. In eo herbæ naſcũẗ ĩtãtũ expetitæ bubus: ut merſis capitibus totis eas quærãt uiribus. Sed illas in aq̄ naſcẽtes: certum eſt non niſi hymbribus ali. Ergo quiſq; ſuã terrã: aquãq; nouent.

DE Qualitate terræ & ſtercoratione. Ca.xxiii.

SI fuerit illa terra: q̄m appellauimus teneram: poterit ſublato hordeo: miliũ ſeri. eo condito raphanus: iis ſublatis hordeum: uel triticũ ſicut ĩ campania. ſatiſq; talis terra araẗ: cũ ſeritur. Alius ordo: ut ubi adoreũ fuerit: ceſſet quattuor menſibus hybernis & uernã fabã recipiat: aut ante hyemalẽ: ne ceſſet. Nec nõ minus pinguis alternari poteſt ita: ſi frumento ſublato legumen tertio ſeratur. Gracilior & in ãnum tertiũ ceſſet. Frumẽtum quidam ſeri uetant: niſi in ea: quæ proximo anno quieuerit. Maximam huius loci partem ſtercorationis optinet ratio: de qua & priore diximus uolumine. Hoc tantũ unum in confeſſo eſt: niſi ſtercorato ſeri non oportere: quanq̄ & hic leges ſint propriæ. Milium: panicum: rapa: napus niſi ĩ ſtercoratione nõ ſerãẗ. Nõ ſtercorato frumẽtũ potius: q̄ hordeũ ſerito. Item in nouallibus tãetſi in illis fabã ſeri uolunt: eandẽ ubicunq; q̄ recentiſſime ſtercorato ſolo. Autũno aliquid ſaturus ſeptembri menſe fimũ inaret poſt hymbrẽ. Vtiq; ſi uerno erit ſaturus: p hyemẽ fimũ diſponat. Iuſtũ eſt ueges. xviii. iugero tribui. Diſpgere aũt: priuſq̄ areſcat: aut iactato ſemine. Si hæc omiſſa ſit ſtercoratio: ſequẽs ẽ priuſq̄ ſerat ãre puluerẽ. Quod ut hãc quoq; curã determinemus: iuſtũ eſt ſingulas ueges fimi denario ire: in ſingulas pecudes minores. in maiores denas: niſi hic male ſubſtrauiſſe pecori colonũ appareat. Sũt q optĩe ſtercorari putẽt ſub diuo retibus incluſa pecoꝝ mãſiõe. Ager ſi nõ ſtercoraẗ alget: ſi nimiũ ſtercoratus eſt aduriẗ. Satiuſq; eſt id ſæpe: q̄ ſupra modũ facere. Quo calidius ſolũ eſt: eo minus addi ſtercoris: ratio eſt.

DE Bonitate ſeminum & diſciplina ſeminandi:& quantum ex quoq; genere frumenti in iugero ſerendũ:& temporibus ſerendi. Ca.xxiiii.

SEmen optimũ ãniculũ: bimũ deterius: trimum peſſimũ: ultra ſterile. Et in imo õniũ definita genere ratio eſt. Quod ĩ ima areæ ſubſedit: ad ſemẽ reſeruãdũ ẽ. id .n. optimũ quoniã grauiſſimũ. Neq; alio mõ utilius diſpergiẗ. Quæ ſpica p interualla ſemina habebit: abiicieẗ. Optimũ eſt granũ: quod rubet: & dentibus fractũ eũdẽ habet colorem. Deterius: cui plus intus albi eſt. Certũ terras alias plus ſemĩs recipe: alias minus. Religioſũq; inde primũ colonis auguriũ: cũ auidius accipiat eſurire credıẗ: & comeſſe ſemẽ. Sationem locis humidis celerius fieri ratio eſt: ne ſemẽ hymbre putreſcat. ſiccis ſerius ut pluuiæ ſequanẗ: ne diu iacens atq; nõ cõcipiẽs euaneſcat. Itẽq; feſtinata ſatione denſũ ſpargi ſemen: qa tarde concipiat: ſerotina rarum: quia denſitate nimia neceẗ. Artis quoq; cuiuſdã eſt æqualiter ſpargere. Manus utiq; congruere debet cũ gradu: ſempq; cũ dextro pede. Fit quoq; quorũdã occulta ratione: ꝙ ſors genialis: atq; fœcũda eſt. Non tranſferendũ eſt ex frigidis locis ſemen in calida: neq; ex præcocibus in ſerotina. nihilq; in contrariũ præripere quadã falſa diligẽtia. Serere in iugero tẽperati ſoli: iuſtũ ẽ tritici: aut ſiliginis modios. v. farris: aut ſemĩs: quod frumenti genus ita appellãus. x. hordei. vi. fabæ quintã partẽ amplius: q̄ tritici.

uiciæ.xii.cicens & cicerculæ & piſi.iii.lupini.x.lentis.iii. Sed hanc cū fimo arido ſeri
uolūt.Erui.vi.ſiciliæ.vi.faſioloꝝ.iiii.pabuli.xx.milii:panici ſextarios quattuor. Pí-
gui ſolo plus:gracili minus.Eſt & alia diſtinctio.In denſo aut cretoſo: aut uliginoſo
ſolo tritici:aut ſiliginis modios.vi. In ſolura terra:& nuda:& ſicca:& læta quattuor.
Macies.n.ſoli maior:niſi rarū culmū habeat:ſpicá minutá facit:& ïané.Pĩguia arua
ex una ſemĩs radice:fruticé numeroſū fūdūt.dēſāq; ſegetem ex raro ſemine emittūt.
Ergo inter quattuor & ſex modios: pro narura ſoli:alii quīq; nō minus ſeri:pluresue
præcipiūt.Item in conſiro:aut cliuoſo:aut macro hoc pnnet.Oraculū illud magno-
pere cuſtodiendū:ſegetē ne defruges.Adiecit his Accius in praxidico:ut ſereret: cum
luna eſſet in ariete:geminis:leone:libra:aquario.Zoroaſtres:ſole.xii.partes ſcorpiōis
tranſgreſſo:cū luna eſſet in tauro.Seqr huc dilata:& maxima indigens cura:de tem-
pore fruges ſerendi quæſtio: magnaq; ex parte ratione ſyderū cōnexa. Quamobrem
ſententias ōniū in primis ad id pertinentes exponemus.Heſiodus: qui prĩceps ōniū
de agricultura præcepit:unū tépus ſerendi tradidit: ad uergiliarū occaſū. Scribebat
enī in boetia helladis:ubi ita ſeri diximus.Inter diligentiſſimos cōuenit:ut in alitum
q̄drupedūq; genitura:eſſe quoſdā ad cōceptū impetus terræ.Hos græci ita definiūt:
cum ſir calida:& humida. Virgilius triticum & far ad uergiliarum occaſū ſeri iubet:
hordeū inter æquinoctiū autūni & brumam. Viciam uero:faſiolos:& lentem boote
occidente.Quo fit:ut horū ſyderū:aliorūq; exortus & occaſus dirigendi ſint in ſuos
dies. Sunt qui & ante uergiliarum occaſum ſeri iubeant duntaxat in arida terra:ca-
lidiſq; prouinciis.Cuſtodiri enim ſemen:corrumpente humore:& a proximo hymbre
uno die erumpere.Alii ſtatim ab occaſu uergiliarū ſequi hymbres a ſeptimo fere die.
Aliq in frigidis ab æquinoctio autumni:in calidis ſerius: ne āte hyemem luxurient.
Inter ōnes autem cōuenit:circa brumā ſerendū nō eſſe magno argumento:quoniam
hyberna ſemina cū ante brumā ſata ſint ſeptimo die erumpant: ſi poſt brumā:uix
.xl.Sunr q properent:atq; ita pronūtient:feſtinarā ſementem ſæpe decipere:ſerotinā
ſēp.Ecōtrario alii uel uere potius ſerendū: q̄ male in autūno.Atq; ubi fuerit neceſſe
incer fauonium & uernum æquinoctium. Quidā omiſſa cæleſti cura ut inutili:tem-
poribus definiunt. Vere linum:& auenam:& papauer.atq; uti nunc etiā tranſpadani
ſeruant:uſq; in quinquatribus fabam.ſiliginem nouembri menſe:far ſeptembri ex-
tremo:uſq; in idus octobris.Alii poſt hunc diem in kalend.nouembris. Ita his nulla
naturæ cura eſt:illis nimia.Et ideo cæca ſubtilitas:cū res inter ruſticos geratur līrarūq;
expertes:non modo ſyderum.Et confitendum eſt cælo maxime conſtare ea. Quippe
Virgilio iubente prædiſci uentos āte ōnia:ac ſyderū mores. neq; aliter q̄ nauigātibus
ſeruari.Spes ardua & immenſa:miſceti poſſe cæleſtem diuinitatem ĩpentiæ:ſed con-
templanda ramen grandi uitæ emolumento.Prius tamen ſyderalis difficultas:quam
ſenſere etiam periti:ſubiicienda contemplationi eſt.quo deinde lætior mens diſcedat
a cælo:& facta ſentiat:quæ futura prænoſci non poſſunt.

Digeſtio ſyderum in noctes & dies. Ca.xxv.

PRimū ōnium dieꝝ ipſoꝝ anni:ſoliſq; motus: ꝓpe inexplicabilis ratio eſt.Ad
.ccc.lxv.adiiciunt etiamnū intercalarios diei noctiſq; q̄drantes.Ita fit ut tradi
non poſſint certa ſyderum tempora.Accedit confeſſa rerum obſcuritas: nūc præcur-
rente:nec paucis diebus:tempeſtatum ſignificatione: quod ꝓchemaſin græci uocāt:
nunc poſtueniēte:quod epichemaſin.& plerūq; alias citius:alias rardius cæli effectu
ad terrā deciduo.unde uulgo:ſerenirate reddita:cōfectū ſydus audimus. Præterea cū
ōnia hæc ſtatis ſyderibus:cæloq; adfixis cōſtent: īteruenīunt motus ſtellaꝝ grādines:
hymbres:& ipſi non leui effectu ut docuimus.turbanrq; conceptæ ſpei ordinem.Idq;
ne nobis rantum putemus accidere:& reliqua fallir animalia:ſagaciora circa hoc: ut
uita eoꝝ cōſtet.æſtiuaſq; alites præpoſtere:aut præpropere rigore. nec ante hybernos
æſtus.Ideo Virgilius errantium quoq; ſydeꝝ rationem ediſcendā præcepit:āmonens

obſeruandum frigidæ ſaturni ſtellæ tranſitum . Sunt qui certiſſimū ueris indicium
arbitrent̃ ob infirmitatem aīalis:papilionis ꝓuentum . Ideo ipſo anno cū cōmenta/
remur hæc:notatū eſt:ꝓuentū eoꝝ ter repetito frigore extīctum. aduenaſq; uolucres
ad.vi.kalend. februarii ſpem ueris attuliſſe: mox ſeuiſſima hyeme conflictatas . Res
anceps:primū ōnium a cælo peti legem.Deinde eam argumentis eſſe quærédā. Sup
ōnia eſt mūdi cōuexitas:terrarumq; globi differentia : eodem ſydere alio tépore aliis
aperiente ſe gentibus.Quo fit:ut cauſa eius nō iiſdem diebus ubiq; ualeat.Addidere
difficultatem & auctores:diuerſis in locis obſeruando: mox etiam in iiſdem diuerſa
prodendo.Tres aūt fuere ſectæ:chaldæa:ægyptia:græca . His addit apud nos quartā
Cæſar dictator:ānos ad ſolis curſū redigés ſigulos: Soſigene perito ſcientiæ eius ad/
hibito.Et ea ipſa ratio poſtea cōperto errore:correcta eſt.ita ut duodecī ānis cōtinuis
non intercalaretur: quia cœperat ſydera annus morari:qui prius antecedebat.Et So/
ſigenes ipſe tribus cōmentationibus : quanq̄ diligentior eſſet cæteris:nō ceſſauit tñ
addubitare:ipſe ſemet corrigédo . Auctores ꝓdidere ea:quæ prætexuimus uolumini
huic:raro illius ſétentia cū alio congruente.Minus hoc in reliquis miꝝ:quos diuerſi
excuſauere tractus.Eoꝝ q in eadé regione diſſidere:unā diſcordiā ponemus . Exépli
gratia:occaſum uergiliarum matutinum Heſiodus (nam huius quoq; nomine extat
aſtrologia)tradidit fieri : cum æquinoctium autumni conficeretur . Thales.xxv.die
ab æquinoctio:Anaximander uigintinouem:Eudemon.xlviii. Nos ſequemur obſer/
uationem Cæſaris.maximeq; hæc erit italiæ ratio . Dicemus tamé & aliorū placita.
id quoniā nō unius terræ:ſed totius naturæ īterpretes ſumus:nō auctoribus poſitis:
id enī uerboſū eſt:ſed regionibus: ut legentes tātū meminerint:breuitatis gratia.Cū
attica nominata fuerit ſimul intelligere cycladas īſulas.Cū macedonia:magneſiam:
thraciā . Cum ægyptus:phenicem:cyprū ciliciam . Cū boetia:locridé phocidé & fini/
timos ſemper tractus. Cum helleſpontus:cherſōneſū:& cōtinentia uſq; atho mōté.
Cum ionia:aſiam & īſulas aſiæ.Cū pelopōneſus:achaiā & ad heſperū iacētes terras.
Chaldæi:aſſyriam & babyloniam demonſtrabunt.Africā:hiſpaniam:gallias ſileri nō
erit mirum.nemo.n.obſeruauit in iis:qui ſyderū proderet exortus.non tamé difficili
ratione dinoſcent̃ in illis quoq; terris digeſtione circulorū:quā in ſexto uolumine fe/
cimus:qua cognitio cæli non gentiū modo:ueꝝ urbiū quoq; ſingularū intelligitur:
nota ex iis terris quas nominauimus:ſumpta conuexitate circuli pertinentis ad quas
quiſq; quæret:& terras ad earum ſyderum exortus : per omnium circulorum pares
umbras.Indicādū & illud tempeſtates ipſas ardores ſuos habere q̄drinis ānis.& eaſdé
nō magna differétia reuerti ratiōe ſolis:octonis uero augeri eaſdé:cēteſima reuoluēte
ſe luna.Omnis aūt ratio obſeruata eſt tribus modis:exortu ſyderū:occaſuq; & ipſoꝝ
temporū cardinibus.Exortus occaſuſq; binis modis intelligunt̃ . Aut enim aduentu
ſolis occultant̃ ſtellæ:& conſpici deſinunt.aut eiuſdé abſceſſu proferūt ſe ī emerſū.
Hoc melius:q̄ exortū conſuetudo dixiſſet:& illud occultationé potius q̄ occaſū.Illo
modo quo die incipiunt apparere:uel deſinunt:oriente ſole:aut occidente:matutini
ueſpertiniue cognominati : prout alterutris eorum mane uel crepuſculo contingit.
dodrātes horarū:cū minimū:interualla ea deſiderāt ante ſolis ortū:uel poſt occaſū:
ut aſpici poſſint.Præterea bis quædam exoriuntur:& occidūt.Omniſq; ſermo de his
eſt ſtellis:q̄s adhærere cælo diximus.Cardo téporū:quadripartita āni diſtinctione cō/
ſtat.Per incrementa lucis auget̃ hoc a bruma & æquat̃ noctibus:uerno æquinoctio in
diebus.xc.tribus horis.Deīde ſuperat noctes ad ſolſtitiū diebus.xciiii. horis.xii.uſq;
ad æquinoctiū autūni. & cum æquata die procedit ex eo ad brumam diebus.lxxxix.
horis tribus.Horæ nunc in omni acceſſione æquinoctiales:non cuiuſcūq; diei ſigni/
ficant̃:ōneſq; eæ differentiæ fiunt in octauis partibus ſingulorū . Bruma capricorni
ad octauo kalend . ianuarii fere . Aequinoctium uernum: arietis.Solſtitium:cancri.
Alteꝝq; æquinoctium:libræ.Qui & ipſi dies raro:non aliquos tépeſtatū ſignificatus

habent.Rurſus hi cardines ſingulis etiamnum articulis temporum diuiduntur:per media omnes dierum ſpatia.quoniam ĩter ſolſtitium & æquinoctiũ autũni.fidiculæ occaſus qui autumnum inchoar dies.xlvi.At ab æquinoctio eo ad brumam uergiliaꝝ marutinus occaſus hyemem :dies.xliii.Inrer brumam & æquinoctiũ dies.xlv.Flatus fauonii uernum tempus.Ab æquinoctio uerno ĩitium æſtatis.dies.xlviii.uergiliarum exortus matutinus.Nos incipiemus a ſemẽtibus frumẽti:hoc eſt uergiliarum occaſu matutino:nec deinde paruotum ſyderum mentione:concidenda ratio eſt:& difficultas rerum augenda:cũ ſydus uehemens orionis iiſdem diebus longo decedat ſpatio. Sementibus tempota pleriq; præſumũt.& ab .xi.die autũnalis æquinoctii fruges ſerunt:adueniente coronæ exorru continuis diebus certo prope hymbrium promiſſu. Xenophon non anteq̃ deus ſignũ dederit.Hoc Cicero nouembris hymbre fieri interpretatus eſt:cum ſit uera ratio nõ prius ſerendi q̃ folia ceperĩt decidere. Hoc ipſo uergiliarũ occaſu fieri putãt.Aliqui ad.iii.idus nouembris ut diximus ſeruant: quoniã id ſydus etiam ueſtis inſtitoris eſt.& eſt in cælo notaru facillimũ. Ergo ex occaſu eius de hyeme augurantur:quibus eſt cura negociatoris ĩſidiandi auariciæ.Nubilo occaſu pluuioſam hyemem denunciat:ſtatimq; augent lacernarum precia. Sereno aſperam & reliquarum ueſtiũ accendunt. Sed ille indocilis cæli agricola hoc ſignum habeat inter ſuos uepres:humũq; ſuam aſpiciens cũ folia uiderir decidua.Sic iudicatur ãni temperies:alibi tardius: alibi maturius.Ita.n.ſẽtitur:ut cæli lociq; efficit natura.Idq; in hac ratione præcellit:ꝙ eadem & in mundo publica eſt & unicuiq; loco peculiaris. Miterur hoc qui non meminerit ipſo brumali die pulegium in carnariis florere:adeo nihil eſſe occultum narura uoluit.& ſerendi igitur hoc ſignum dedit.Hæc eſt uera interpretatio argumentum naturæ ſecũ afferẽs.Quippe ſe & terra peti ſuadet: promittitq; quandam ſterconis uicem:& contra rigores terram:ſatuſq; operiri a ſe nuntiat:& monet feſtinari.Varro in fabæ utiq; ſatu:hanc obſeruationem cuſtodiri præcipit.Alii plena luna ſerendam.Lentẽ uero a.xxv.ad.xxx.Viciam quoq; iiſdem lunæ diebus.ita demum ſine limacibus fore.Quidam pabuli cauſa ſic ſeri iubẽt:ſeminis autem uere. Eſt et alia manifeſtior ratio:mirabiliore naturæ ꝓuidẽtia.In qua Ciceronis ſẽtentiam ipſius uerbis ſubſignabimus .

Iam uero ſemper uiridis:ſemperq; grauata
Lentiſcus triplici ſolita eſt grandeſcere fœtu.
Ter fruges fundens:tria tempora monſtrat arandi.

Ex iis unum hoc erit idẽ & lino & papaueri ſerendo.Cato de papauere ita tradit.Virgas & ſarmẽta:quæ tibi in ſatione ſupant:in ſegete cõburito. ubi eas combuſſeris: ibi papauer ſerito ſilueſtre:quod in miro uſu eſt melle decoctum ad faucium remedia. uiſq; ſomnifera etiam ſatiuo.Et hactenus de hyberna ſemente

Replicatio totius culturæ:et quid quoq; menſe in agro fieri oporteat. Ca.xxvi.

VErum ut pariter omnis culturæ quoddam breuiarium pagatur:eodem tempore conuenit & arbores ſtercorare:accumulare itẽ uineas. Sufficit in iugerũ opera: et ubi patietur loci ratio:arbuſta ac uineas putare:ſeminariis ſolum bipalio præpare: foueas aperire:aquã de agro pellere : torcular lauare et recondere.A kalend. nouembris gallinis oua ſupponere nolito:donec bruma conficiat̃.In eum diem terna dena ſubiicito æſtate tota:hyeme pauciora:non tamẽ infra nouena . Democritus talẽ futuram hyemẽ arbitratur:qualis fuerit brumæ dies & circa eũ terni.Itẽ ſolſtitio æſtatẽ. Circa brumã pleriq; biſſeptẽ halcyonũ fœtura uentoꝝ quietem mollius cælũ: ſed & ĩ his & ĩ aliis omnibus ex euẽtu ſignificationũ ĩtelligi ſydera debebũt : nõ ad dies utiq; præfinitos ſpectari tẽpeſtatũ uadimõia. Per brumã uitẽ ne colito.Vina tũ defæcari: etiam diffũdi Higinus ſuadet a cõfecta ea ſeptimo die utiq; ſi ſeptima luna cõpetat. Ceraſa circa brumam ſeri.Bubus glandẽ tũc aſpgi conuenit in iuga ſingula modios. largior ualitudinem infeſtat.& quocũque tempore det̃ ſi minus.xxx.diebus cõtinuis

data ſit:nattant uerna ſcabie pœnitere. Materiei cædēdæ tempus hoc dedimus. Reliq̄ opera nocturna maxime uigilia conſtant:cum ſint noctes tanto ampliores. Qualos: crates fiſcinas texere. faces incidere. rudicas præparare interdiu.xxx.palos.lx. In lucubratione ueſpertina rudicas.v.palos.x. Totidem antelucano. A bruma in fauoniū Cæſari nobilia ſydera ſignificant.iii.kalend.ianuarii matutino:canis occidens. Quo die atticæ finitimis regiōibus aquila ueſperi occidere traditur. Pridie nonas ianuarii Cæſari delphinus matutīo exorit̃:& poſtero die fidicula. Quo ægypto ſagitta ueſperi occidit. Itē ad.vi.idus ianuarii eiuſdē delphini ueſptino occaſu: cōtinui dies hyemāt italiæ.& cū ſol in aq̄riū ſentiat̃ trāſire:quod fere.xvi.kalēd. februarii euēit.viii.kalēd. ſtella regia uenus appellata Tuberōi ī pectore leōis occidit matutīo. Et pridie nonas februarii:fidicula ueſperi. Huius tēporis nouiſſimis diebus: ubicūq; patiet̃ cæli ratio: terrā ad roſaꝝ:& uineæ ſatū uertere bipalio oportet. Iugero operæ.lx.ſufficiūt. Foſſas purgare:aut nouas facere. Antelucāis ferramēta acuete:manubria aptare. Dolia q̄ſſa ſarcire:ipſorumq; lanas ſcabendo purgare: aut nouas facere. Antelucanis a fauonio in æquinoctiū uetnū Cæſari ſignificat.xvii.kalen. martii triduū uarie.&.viii.kalen. hirūdinis uiſu:& poſtero die arcturi exortu ueſpertino. Item.iii.nonas martii Cæſar cancri exortu id fieri obſeruauit. Maior pars auctorū uindemitoris emerſu.viii.idus aquilonis piſcis exortu:& poſtero die orionis. In attica miluum apparere obſeruatur. Cæſar & idus martias ferales ſibi annotauit ſcorpionis occaſu. Xv.uero kalen.aprilis italiæ miluum oſtendit. Xii.kalen.equū occidere matutino. Hoc interuallū temporis uegetiſſimū agricolis:maximeq; operoſum eſt. In quo præcipue fallunt̃.neq; enim illo die uocātur ad munia:quo fauonius flare debeat:ſed quo cœpit. Hoc acri ītētiōe ſeruandum eſt.hoc illo menſe ſignum deus habet:obſeruatione minime fallaci: aut dubia. Siquis attendat:unde ſpiret is uentus: quaq; parte ueniat:diximus ſecundo uolumine:& dicemus mox paulo operoſius. Interī eo die:quiſqs ille fuerit:quo flare cœperit:nō utiq;.vi.idus februarii: ſed ſiue anteq̄ uer præuenerit:ſiue poſtq̄ hyemauit:poſt eam diem inq̄ innumera ruſticos cura diſtringat.& prima quæq; peragātur: quæ differri nequeunt. Trimeſtria ſerantur. Vites putent̃ qua diximus ratione. Oleæ curentur. Poma ſerant̃:inſerant̃q;. Vineæ paſtinentur. Semina digerant̃. Inſtaurētur alia. Harundines:ſalices:geniſtæ ſerant̃:cædant̃q;. Serant̃ uero ulmi:populi:platani: uti dictum eſt. Tum & ſegetes conuenit purgare. Sarrire hybernas fruges: maximeq; far. Lex certa in eo cū quattuor fibrarū eſſe cœperit. Faba uero nō āteq̄ trium folioꝝ. Tunc quoq; leui ſarculo purgare uerius:q̄ fodere. Florentem utiq;.xv. primis diebus non attingere. Hordeū niſi ſit ſiccū:ne ſento. Putationem æquinoctio pactā habeto. Vineæ iugerū quaternæ operæ putant:alligantq;. In arbuſto ſingulæ operæ.xv.arbores. Eodem hoc tempore hortorū roſariorumq; cura eſt. quæ ſepatim proximis uoluminibus dicentur: eodē & topiariorum. Tunc optimæ ſcrobes fiūt. Terra ī futurū ꝓſcindit̃: Virgilio maxime auctore:ut glebas ſol coquat. Vtilior ſententia:quæ non niſi tēperatū ſolū in medio uere arari iubet:quoniā in pingui ſtatim ſulcos occupāt herbæ.in gracili inſecuti æſtus exiccant.certumq; ſuccū futuris ſeminibus auferunt. Talia autūno melius arari certū eſt. Cato uerna opera ſic definit.ſcrobes fieri ſeminaria propagari in locis craſſis:& humidis:ulmos:ficos:poma: oleas:prata ſtercorari luna ſitiente.quæ rigua non erunt:ab afflatu fauonii defēdit. purgari herbas.malas radicitus erui.ficus interpurgari. ſeminaria fieri.& uetera ſarciri. Hæc anteq̄ uinea florere incipiat. Itemq; piro florente:arare incipiat macra:harenoſaq;. poſtea uuque grauiſſima & aquoſiſſima.ita poſtrēo arato. Ergo hæc aratio has habebit notas lētiſci primum fructum oſtendentis:ac piri florentis. Erit & tertio in bulborum ſatu ſcyllæ. Item in coronamentorum narciſſi. nanq; & hæc ter florent. primoq; flore primam arationem oſtendunt:medio ſecundam:tertio nouiſſimam: quando inter ſeſe alia: alias notas præbent. Ac non in nouiſſimis cauetur: ne fabis florentibus attingatur

hedera.id enim noxium & exitiale eſt ei tempus. Quædam uero & ſuas habēt notas ſicuti ficus. Cum folia pauca in cacumine acetabuli modo germinent: tunc maxime ſerendas ficus. Aequinoctium uernū ad.viii.kalen.aprilis peragi uidetur. Abeo ad uergiliarum exorrū marutinū: Cæſari ſignificant kalen. aprilis.iii.nonas aprilis: in attica uergiliæ ueſperi occultāť. Eadē poſtridie in boetia. Cæſari aūt & chaldæis nonis ægypro orion & gladius eius incipiunt abſcondi. Cæſari.vi.idus ſignificatur hymber libræ occaſu.xiiii.kalend.maii. Aegypro ſuculæ occidunr ueſperi: ſydus uehemens: & terra mariq; rurbidum.xvi.atticæ.Xv.Cæſari: cōtinuoq; triduo ſignificat. Aſſyriæ aūt .xii.kalen.hoc eſt uulgo appellatū ſydus paliliciū: quoniā.xi.kalen.maii urbis romæ natalis: quo fere ſereniras reddiť. Clariratē obſeruatiōi dedit: nibo℞ argumento: hyadas appellanribus græcis has ſtellas. quod noſtri a ſimilirudine cognominis. Græci propter ſues impoſirū arbitrantes: imperitia appellauere ſuculas. Cæſari ad.viii.kalē. notat dies.vii.kalen. Aegypto hedi exoriūtur. vi.kalen.boetiæ & atticæ canis ueſperi occultatur. Fidicula mane oritur.v.kalend. Aſſyriæ orion totus abſcondiť. Tertio aūt canis. VI.nonas maii Cæſari ſuculæ matutino exoriūtur. Et octo idus Capella pluuialis. Aegypro aurē eodem die canis ueſperi occulratur. Sic fere ī.vi.idus maii: q eſt uergiliarum exorrus decurrunr ſydera. In hoc temporis interuallo.xv.diebus primis agricolæ rapienda ſunr ea: quibus peragendis anre æquinoctium non ſuffecerit. Dū ſciat inde natam exprobrationem fœdam putantiū uites per imitationē cantus alitis temperarii: quem cuculū uocanr. Dedecus enī habeť: obprobriūq; meritum: falcem ab illa uolucre in uite deprehendi: ut ob id petulantiæ ſales etiam cum primo uere ludantur. Auſpicio tamen deteſtabiles uidenrur. adeo minima quoq; in agro naturalibus rrahuntur argumentis. Extremo aūt panici: miliiq; ſatio eſt. Iuſtum eſt hoc ſeri maturato hordeo: atq; etiam in eodē aruo. Eſtq; ſignū illius maturitatis: & ho℞ ſationis commune: lucentes ueſpere p arua cicidelæ. ita appellāt ruſtici ſtellātes uolatus. Græci uero lampyridas: incredibili benignitate naturæ.

Ne agricolæ aſpiciant ſtellas: ſed magis rempora ſerendæ frugis & ortus occaſuſq; ſyderis in quibuſdam herbis. & de ſtellarum orru & occaſu. Ca.xxvii.

1 IAm uergilias ī cælo notabiles natā fecerat. nō tñ iis cōtēta: terreſtres fecit alias ueluti uociferans: Cur cælum ītuetis agricola? Cur ſydera quæris ruſtice iam te breuiore ſōno feſſum premūr noctes. Ecce tibi īter herbas tuas ſpgo peculiares ſtellas: eaſq; ueſpere & ab opere diſurgēti oſtendo. Ac ne poſſis præterire: miraculo ſollicito. Videſne ut fulgor igni ſimilis: alarum compreſſu tegatur? ſecū lucē habeat & nocte? Dedi ecce tibi herbas horarū indices: & ut ne ſic quidem oculōs tuos a terra reuoces. Heliotropium ac lupinum circumagūť cū ſole. Cur etiam nūc altius ſpectas? ipſūq; cælū ſcrutaris? Habes anre pedes tuos ecce uergilias. In certis eæ diebus proueniunt. durantq; fœdere ſyderis huiuſce. Partūq; eas illius eſſe certum eſt. Proinde quiſquis æſtiuos fructus ante illas ſeuerit: ipſe fruſtrabirur ſeſe. Hoc interuallo & apicula procedens fabā florere indicat. fabaq; floreſcens eā euocat. Dabitur & aliud finiti frigoris indicium. Cum germinare uideris morum: iniuriā poſtea frigoris timere noliro. Ergo operator. Taleas oliuarum ponere. Ipſaſq; oleas interradere. Rigare prata æquinoctii diebus primis. Cum herba creuerit in feſtucā: arcere aquas. Vineas pāpinare. Et huic lex ſua cū pāpini quattuor digitos lōgitudīe expleuerīt. Pāpinat una opera iugerum. Segetes iterare. Senť uero diebus.xx. Ab æqnoctio: ſartura nocere & uineæ & ſegeti exiſtimať. Et oues lauādi hoc idem tempus eſt. A uergilia℞ exortu ſignificāt Cæſari poſtridie: arcturi occaſus matutini.iii.idus maii. Fidiculæ exortus. xii.kalend.iunii. Capella ueſpere occidens. Et in attica canis.xi.kalen. Cæſari orionis gladius occidere īcipit.iii.nonas iunii. Cæſari & aſſyriæ aquila ueſpi oriť.viii.idus. Arcturus maturino occidit. italiæ.viii.&.iiii.idus. Delphinus ueſpi exoriť. Xvii.kalen.iulii gladius oriōis exoritur. Quod in ægypto poſt quatriduū.xi.kalen. eiuſdem orionis gladius Cæſari

occidere incipit.viii.kalend.Iulii uero longiſſima dies totius anni & nox breuiſſima ſolſtitium conficiunt. In hoc temporis interuallo uineæ pāpinātur.curat'q; ut uinea uetus ſemel foſſa ſit:bis nouella. Oues tōdētur. Lupinū ſtercorādi cauſa uerti'. Terra proſcīdit'. Vicia in pabulū ſecat'.Faba metit':deinde concutitur.

DE Pratis & teparatiōe prati:& cotibus:& falcibus:& deſcriptio frugū:& ſydeꝝ. Ca.xxviii.

PRata circa.kalen.iunii cædūt':quoꝝ facillima agricolis cura:ac minimi īpendii. hæc de ſe poſtulat dici. Relinq̄ debent in læto ſolo:uel humido: uel riguo.eaq; aq̄ pluuia rigari uia publica. Vtiliſſimum ſimul & herbæ arare:deinde cratire: ſerere florē ex fœnilibus:atq; ex præſepibus fœno dilapſū ſpargere: priuſq̄ cratiantur. nec primo anno rigati.nec paſci ante ſecūda fœniſecia:nec herbæ uellant':obtritu q; hebetentur. Seneſcūt prata:reſtituiq; debent: faba in iis ſata:uel rapis:uel milio:mox īſequente anno frumento:rurſuſq; in prata tertio relinq̄. Præterea quotiens ſecta ſint: ſicilire:hoc ē quæ fœniſeces prætereunt ſecari. Eſt enim inprimis inutile enaſci herbas ſementaturas. Herba optima ī prato trifolii:proxīa graminis:peſſima nimmuli. Siliqua etiam dira ferendis.inuiſa & equiſelis eſt a ſimilitudine equinæ ſetæ. Secādi tempus cum ſpica defloreſcere cœperit:atq; roborari:ſecādūq; anteq̄ inareſcat. Cato fœnū inquit non ſeces:priuſq̄ ſemen maturum ſit. Quidam pridie rigant ubi ſunt rigua. Noctibus roſcidis ſecari melius. Quædā partes italiæ poſt meſſem ſecant. Fuit hoc quoq; maioris impēdii apud priores:creticis tantū:trāſmanniſq; cotibus notis: nec niſi oleo falcis aciem excitātibus. Igit' cornu propter oleū ad crus ligato: fœniſex incedebat. Italia aquatias cotes dedit:limæ uice īperātes ferro. Sed aquaria protinus uirent. Falciū duo genera. Italicū breuius:ac uel ītet uepres quoq; tractabile. Galliaꝝ lanfundia maioris compendii:quippe medias cædunt herbas:breuioreſq; prætereūt. Itali fœnum ex una dextera manu ſecant. Iuſtum eſt una opera iugerū ī die deſecari. Alligariq; manipulos tria milia.cc.quaternoꝝ pondo. Sectum uerti ad ſolē:nec niſi ſiccum conſtrui oportet. Ni fuerit hoc obſeruatum diligenter: exhalare matutino nebulam quandā:metaſq; mox ſole accendi:& conflagrari certum eſt. Rurſus rigari deſecta oportet:ut ſecetur autumnale fœnū: quod uocant cordū. Interānæ in ūbria quater anno ſecantur etiā non rigua. Ter uero pleriſq; in locis:& poſtea ī ipſo pabulo non minus emolumēti eſt:q̄ a fœno. Armentorum id cura: iumentoꝝq; ꝓgeneratio ſuum cuiq; conſilium dabit. Optimum maxime quadrigarū quæſtus. Solſtitiū pagi in octaua parte cancri &.viii.kalen.iulii diximus. Magnus hic anni cardo: magna res mundi. Ex hoc uſq; ad brumā decreſcūt dies:qui creuerūt ſex mēſibus. Ac ſol ipſe ad aquilonem ſcandens aſpet: ardua emēſus: ab ea meta incipit flecti: & digredi ad auſtrum:aucturus noctes aliis ſex menſibus:ablaturuſq; diei menſurā. Ex hoc deīde conuehēdi:rapiendiq; fructus alios:atq; alios:tēpus. & præparandi ſe contra ſæuam: feramq; hyemē.decebatq; hoc diſcrimē indubitatis notis ſignaſſe nat'ā. Quāobrē eas mā̄ibus ipſis agricolaꝝ īgeſſit. uertiq; iuſſit ipſa die folia:& eſſe cōfecti ſyderis ſignū. Nec ſilueſtrium tātum arborū: remotarūq;:ne in ſaltus deuios:monteſq; eūdū eſſet quærentibus ſigna:non rurſus proximarum:urbanarūq;:& quæ topiario tātum uſu colunt':quanq̄ & in iis illa uiſant'. Vertit oleæ ante pedes ſatæ. Vertit tiliæ:ad mille uſus petendæ. Vertit populi albæ:etiam uitibus nupræ. Adhuc parū eſt īquit ulmū uite dotatam habes.& huius ueterinorum pabulo uerſa folia ſtringis.ſtringēs autem deputas. Aſpice & tenebis ſydus.alia pte cælū reſpiciūt: q̄ quā ſpectauere pridie. Salice omnia alligas:humillima arboꝝ: ipſe toto capite altior:& huius folia circūagūt': quid te ruſticū quereris? Non ſtat per me:quo minus cælū ītelligas:& cæleſtia ſcias. Dabo & auribus ſignum. Palumbiū utiq; exaudi gemitus. Tranſiſſe ſolſtitiū cātu ne putes:niſi cum incubantē uideris palumbem. A ſolſtitio uſq; ad fidiculæ occaſū.vi. kalen.iulii Cæſari oriō exorit'. Zona aūt eius.iiii.nonas aſſyriæ. Aegypto uero procyō matutino æſtuoſus; quod ſydus apud romanos non habet nomen: niſi caniculam

hãc uelimus intelligi:hoc eſt minorẽ canẽ. Sane ut in aſtris pingit᷑. Eſt aũt magnope
pertinẽs:ſicut paulo mox docebimus.iii. nonas chaldæis corona occidit matutino.
Atticæ oriõ torus eo die exorit᷑. pridie idus iulii.& ægyptiis orion deſinit exoriri.Xvi.
kalend.auguſti aſſyriæ proceron exoritur. Deinde poſtridie fere ubiq; cõfeſſum inter
õnes ſydus indicans:quod canis ortũ uocamus:ſole primã partẽ leonis ĩgreſſo. Hoc
fit poſt ſolſtitiũ.xxiii.dies. Sentiũt id maria & terræ: multæ uero & feræ ut ſuis locis
diximus. Neq; eſt ei minor ueneratio:q̃ deſcriptis in deos ſtellis. Accenditq; ſolem &
magnam æſtus optinet cauſã. Xviii.kalen.auguſti ægypto aquila occidit matutino:
eteſiaꝝq; prodromi flatus incipiũt.quod Cæſar.x.kalen.ſentire italiam exiſtimauit.
Aquila atticæ matutino occidit.iii. kalend. regia in pectore leonis ſtella matutino
Cæſari immergit᷑:octauo idus auguſti: Arcturus medius occidit.iii.idus fidicula oc/
caſu ſuo autumnũ inchoat:uti is adnotat. Sed & uera ratio id fieri inuenit.vi. idus
eiuſdem. In hoc temporis interuallo res ſũma uitiũ agit᷑ dectetorio uuis ſydere illo:
quod caniculã appellauimus:unde carbunculare dicunt᷑ ut quodã uredinis carbone
exuſtæ.non cõparantur huic malo grandinis procellæ.nec quæq; unq̃ annonæ intu/
lere caritatem. Agroꝝ quippe mala ſunt illa. Carbunculus autem regionum late pa/
tentium:nõ difficili remedio:niſi calumniari magis naturam rerum homines:q̃ ſibi
prodeſſe mallent. Ferunt Democritum:qui primus intellexit:oſtenditq; cum terris
cæli ſocietatem: ſpementibus hanc curam eius opulentiſſimis ciuibus prouiſa olei
caritate ex futuro uergiliatũ ortu:qua diximus ratione:oſtendemuſq; iam plenius:
magna uilitate tunc propter ſpem oliuæ:coemiſſe in toto tractu õne oleũ: mirãtibus
qui paupertatẽ:& quietẽ doctrinatũ ei ſciebant in primis cordi eſſe. Atq; ut apparuit
cauſa:& ĩgẽs diuitiaꝝ curſus:reſtituiſſe mercedẽ anxiæ:& auidæ dominoꝝ penitẽtiæ.
contentus ita ꝓbaſſe:opes ſibi:cum uellet in facili fore. Hoc Seſtius poſtea e romãis
ſapientiæ ſectatoribus athenis fecit eadem ratione.tãta litterarum occaſio eſt. Quas
equidẽ miſcebo agreſtibus negociis:q̃ potero dilucide:atq; perſpicue. Pleriq; dixere:
rorem inuſtum ſole agri frugibus rubiginis cauſam eſſe: & carbunculi uitibus.quod
ex parte falſũ eſſe arbitror. omnemq; uredinem frigore tantũ innoxio conſtare ſole.
Id manifeſtũ fiet attẽdentibus. Nam primũ omniũ hoc non euenite niſi noctibus:&
ante ſolis ardorẽ:deprehenditurq;.totũq; lunari ratione conſtat: quoniã talis iniuria
non fit niſi interlunio:plenaue luna:hoc eſt præualente. utroq; enĩ habitu plena eſt:
ut ſæpius diximus.ſed interlunio omne lumen quod a ſole accipit:cælo regerit. Dif/
ferentia utriuſq; habitus magna: ſed manifeſta.nanq; interlunio æſtate calidiſſima
eſt:hyeme gelida. Ecõtrario in plenilunio æſtate gelidas facit noctes:hyeme tepidas.
cauſa euidens. Sed alia reddit᷑ a Fabiano græciſq; auctoribus. Aeſtate enĩ interlunio
neceſſe eſt:ut cũ ſole nobis ꝓxĩo circulo currat: igne eius cõinus recepto candẽs:eadẽ
interlunio abſit hyeme quãdo abſedit & ſol. Itẽ plenilunio æſtiuo ꝓcul abeat auerſa
ſoli.hyeme autẽ ad nos ꝑ æſtiuũ circulũ accedat. Ergo pet ſe roſcida: quotiens alget:
infinitum quantũ illo tempore cadentes pruinas congelat. Ante omnia aũt duo gñ̃a
cæleſtis iniuriæ meminiſſe debemus. Vnũ:quod tempeſtates uocamus: ĩ q̃bus gran/
dines:ꝓcellæ:cæteraq; ſimilia intelligũt᷑. quæ cum acciderint:uis maior appellatur.
Hæc ab horridis ſyderibus exeũt:ut ſæpius dixĩus:ueluti arcturo: orione: hædis. Alia
ſunt illa:quæ ſilente cælo:ſereniſq; noctibus fiunt:nullo ſentiente:niſi cũ facta ſũt.
publica hæc: & magnæ differentiæ a prioribus: aliis rubiginem:aliis uredinem: aliis
caniculum appellantibus. Omnibus uero ſterilitatẽ. De his nũc dicemus: a nullo ãte
nos prodita:priuſq; cauſas reddemus.

DE Tẽpeſtatibus utriuſq; tẽpons: & remediis ſterilitatũ. Ca.xxix.

DVæ ſunt præter lunarem:pauciſq; cæli locis eſſe conſtat. Nanq; uergiliæ priuati
attinẽt ad fructus:ut quaꝝ exortu æſtas incipiat: occaſu hyems:ſemeſtri ſpa/
tio:intra ſe meſſes:uindemiaſq;:& omniũ maturitatẽ complexæ. Eſt præterea in cælo

q uocatur lacteus circulus:etiam uiſu facilis . Huius defluuio:uelut ex ubere aliquo
ſata cuncta lacteſcunt:duoꝝ ſyderũ obſeruatione: aquilæ in ſeptentrionali parte:& ĩ
auſtrina caniculæ : cuius mẽtionẽ ſuo loco fecimus. Ipſe circulus fertur p ſagittariũ
& geminos:ſolis centrum infra æquinoctialem circulum ſecans:commiſſuras eorum
optinente hinc aquila:illinc canicula. Ideo effectus utriuſq; ad omnes frugiferas per-
tinet terras : quoniã in iis tantũ locis ſolis terræq; cẽtra congruũt. Igit̃ hoꝝ ſyderum
diebus : ſi purus atq; mitis aer genitalem illum:lacteũq; ſuccũ tranſmiſerit in terras:
læta adoleſcunt ſata. Si luna qua dictũ eſt ratione:roſcidũ frigus aſperſerit: admixta
amaritudo:ut in lacte:puerperium necat. Modus in terris huius iniuriæ:quã fecit in
quacunq; cõuexitate comitatus utriuſq; cauſæ. Et ideo non pariter in toto orbe ſẽtit̃:
ut nec dies. Aquilam diximus in italia exoriri ad.xiii.kalend.ianuarii.nec patit̃ ratio
naturæ quicq̃ in ſatis ãte eum diem ſpei eſſe certæ. Si uero interlunium incidat:õnes
hybernos fructus:& præcoces lædi neceſſe ẽ. Rudis fuit priſcoꝝ uita:atq; ſine litteris:
nõ minus tamen ingenioſã fuiſſe in illis obſeruationem apparebit:q̃ nunc eſſe rõnẽ.
Tria nanq; tempora fructibus metuebãt:propter quod inſtituerũt ferias:dieſq; feſtos
rubigalia : floralia:uinalia. Rubigalia Numa conſtituit anno regni ſui.xi.quæ nunc
agunt̃ ad.vii.kalen.maii:quoniã tunc fere ſegetes rubigo occupat. Hoc tẽpus Varro
determinat ſole tauri partem decimam optinente:ſicut tũc ferebat ratio. Sed uera cã
eſt:ꝙ poſt dies undeuiginti ab æquinoctio uerno:per id quatriduum : uaria gentium
obſeruatione:in.iiii.kalen. maii canis occidit:ſydus & per ſe uehemens:& cui præoc-
cidere caniculam neceſſe ſit. Idem itaq; floralia.iiii.kalend.eaſdem inſtituerunt urbis
anno quingenteſimo ſextodecimo:ex oraculis ſybillæ:ut omnia bene defloreſcerent.
Hunc diem Varro determinat:ſole tauri partem quartamdecimam optinente . Ergo
ſi in hoc quatriduũ inciderit pleniluniũ:fruges & omnia:quæ florebunt:lædi neceſſe
erit. Vinalia priora:quæ ãte hos dies ſunt.ix.kalen.martii:deguſtandis uinis ĩſtituta
nihil ad fructus attinent. Nec quæ adhuc diximus ad uites:oleaſq; : quoniam earum
conceptus exortu uergiliaꝝ incipit ad.vi.idus maii:ut docuimus. Aliud hoc q̃triduũ
eſt:quod neq; rore ſordere uelint . exhorrent enim frigidum ſydus arcturi poſtridie
occidens:& multo minus plenilunium incidere. IIII.nonas iunii iterum aq̃la exorit̃
ueſperi:decretorio die florentibus oleis:uitibuſq;:ſi pleniluniũ in eum incidat . Eq-
dem & ſolſtitium.viii.kalen.iunii:in ſimili caſu dixerim : & canis ortum:poſt dies a
ſolſtitio.xxiii. Sed interlunio accidẽte:quoniam uapore conſtat culpa:aciniq; præco-
quũt ĩ callũ. Rurſus pleniluniũ nocet ad.iiii.nonas iulii cũ ægypto canicula exorit̃.
Vel certe.xvi.kalen . auguſti cum italiæ. Item.iiii.kalen.auguſti cum aquila occidit:
uſq; in.x.kalend.eiuſdem. Extra has cauſas ſunt uinalia altera:quæ aguntur ad.xiii.
kalend.ſeptembris . Et Varro a fidicula incipiente occidere mane determinat:quod
uult initiũ autumni eſſe. Et hunc diem feſtum tempeſtatibus leniendis eſſe ĩſtitutũ:
Nunc fidiculam occidere ad ſextum idus auguſti ſeruatur. Intra hæc conſtat cæleſtis
ſterilitas. Neq; negauerim poſſe eam permutari arbitrio legentium:locoꝝ æſtimãtiũ
naturas. Sed a nobis rationẽ demonſtratam eſſe ſatis eſt. Reliqua obſeruatiõe cuiuſq;
cõſtabunt. Alterutrum quidem fore in cauſa:hoc eſt plenilunium:aut interlunium:
non erit dubium. Et in hoc mirabilem admirari benignitatem naturæ ſuccurrit. Iam
primum hanc iniuriam õnibus annis accidere nõ poſſe:propter ſtatos ſyderũ curſus.
Nec niſi paucis noctibus ãni. Idq; quãdo futuꝝ ſit:facile noſci. Ac ne p õnes mẽſes
timeret̃ eaꝝ quoq; lege diuiſũ. Aeſtate interlunia præterq̃ biduo:ſecura eſſe . Hyeme
plenilunia. Nec niſi æſtiuis:breuiſſimiſq; noctibus metui . nõ diebus itẽ ualere. Præ-
terea tã facile intelligi:ut formica minimum animal interlunio quieſcat . Plenilunio
etiam noctibus operetur . Auem param oriente ſirio ipſo die non apparere:& donec
occidat . E diuerſo uirionem prodire ipſo ſolſtitii die . Neutrum uero lunæ ſtatum
noxium eſſe:nec noctibus quidem:niſi ſerenis:& omni aura quieſcente : quoniam

neq; i nube:neq; i flatu cadūt rores. Sic quoq; nō ſine remedio. Sarmēta:aut paleaꝝ aceruos:& euulſas herbas:fruticeſq; per uineas:cāpoſq; cū timebis:incendito. fumus medebitur. Hic e paleis & contra nebulas auxiliatur:ubi nebulæ nocēt. Quidam tres cancros uiuos cremari iubēt ī arbuſtis:ut carbūculi nō noceāt. Alii ſiluri carnē leuiter uri a uento:ut per totā uineam fumus diſpergat̃. Varro auctor eſt:ꝙ ſi fidiculæ occaſu:quod eſt initiū autumni:uua picta conſecretur inter uites minus nocere tēpeſtates. Archibius ad Antiochū ſyriæ regē ſcripſit: Si fictili nouo obſerata:obruat̃ rubeta rana in media ſegete:nō eſſe noxias tempeſtates. Opera ruſtica huius īteruallī. Terrā iterare. Arbores circūfodere. Vbi æſtiuoſa regio poſcat:accumulare. Germinātia:niſi in ſolo luxurioſo:fodienda non ſunt. Seminaria purgari ſarculo. Meſſem hordeaceā facere. Aream ad meſſem creta præparare Catonis ſententia:amurca temperata:Virgilii operoſius. Maiore ex parte æquant tantum:& fimo bubulo dilutiore illinunt. Id ſatis ad pulueris remedium uidetur.

DE Meſſe & tritico & palea & frumento ſeruando. Ca. xxx.

MEſſis ipſius ratio uaria. Galliarū latifundiis ualli prægrandes:dentibus ī margine infeſtis:duabus rotis per ſegetem impellūt̃: iumento in contrariū iūcto. ita direptæ in uallum cadunt ſpicæ. Stipulæ alibi media falce præciduntur:atq; inter duas mergites ſpica diſtringitur. Alibi ab radice euellunt. Quod qui faciunt: ꝓſcindi ab ſe obiter agrum interpretantur: cum extrahant ſuccum. Differentia hæc. Vbi ſtipula domos contegunt:q̄ longiſſimam ſeruant. Vbi fœni inopia eſt:ſtramēto paleā quærunt. Panici culmo non tegunt. Milii culmū fere inurūt. Hordei ſtipulam bubus gratiſſimam ſeruant. Panicum & milium pectine manuali ſigillatim legunt galliæ. Meſſis ipſa alibi tribulis in area: alibi equorum greſſibus exteritur. Alibi perticis flagellatur. Triticū quo ſerius metitur:copioſius inuenitur. Quo celerius uero:eo ſpecioſius:ac robuſtius. Lex aptiſſima anteq̄ granū indureſcat:& cū iam traxerit colorē. Oraculū uero:biduo celerius meſſem facere:potius q̄ triduo ſerius. Siliginis & tritici etiam ratio in area horreoq;. Far(quia difficulter excutitur) conuenit cum palea ſua condi & ſtipula tantum:& ariſtis liberatur. Palea plures gentium pro fœno utuntur. Melior ea quæ tenuior:minutiorq;. & pulueri propior. Ideo optima:e milio. Proxima: hordeo. Peſſima ex tritico: præterq̄ iumentis opere laborantibus. Culmum ſaxoſis locis cum inaruerit:baculo frangunt:ſubſtratu animalium. Si palea deficit: & culmus terit̃. Ratio hæc:maturius deſectus:muria diu aſpgit̃. dehinc in manipulos ſiccatus conuoluitur: atq; ita pro fœno bubus datur. Sunt qui accēdunt in aruo & ſtipulas: magno Virgilii preconio. Sūma aūt ratio:ut herbarū ſemen exurant. Ritus diuerſitatē:magnitudo facit meſſiū:& raritas operarioꝝ. Connexa eſt ratio frumēti ſeruādi. Horrea operoſa:tripedali craſſitudine:pariete lateritio:exædificari iubēt aliq. Præterea ſuperne impleri:nec adflatus admittere: aut feneſtras habere ullas. Alii ab exortu tantū æſtiuo:aut ſeptentrione:eaq; ſine calce cōſtrui:quoniā ſit frumento īimiciſſia. Nā quæ de amurca præceperit:inculcauimus. Alibi contra:ſuſpendūt granaria lignea columnis:& perflari undiq; malunt: atq; etiam a fundo. Alii omnino pendūt: & ab afflatu extenuari granum arbitrātur. & ſi tegulis ſubiaceat: conferueſcere. Multi ueri are quoq; uetant. gurgulionem enim non deſcendere infra quattuor digitos:nec amplius periclitari. Columella & fauonium uentum conferre frumento prædicit:quod miror equidem ſicciſſimum alioquin. Sunt qui rubetā ranam in limine horrei pede e longioribus ſuſpenſam inuehere iubeant. Nobis referre plurimum tempeſtiuitas cōdendi uidebitur. Nam ſi parum toſtum:atq; robuſtum collectum ſit:aut calidum conditum:inimica innaſci neceſſe eſt. Diuturnitatis cauſæ plures. Aut in ipſius grani corio: cum eſt numeroſius:ut milio. Aut ſucci pinguedine:qui pro humore ſufficit tantū:ut ſiſamæ. Aut amaritudine:ut lupino:& cicerculæ. In tritico maxime creſcūt animalia:quoniā ſpiſſitate ſua cōcaleſcit:& furfure craſſo ueſtitur. Tenuior hordeo

palea:exilis & legumini. Ideo non generant. Faba craſſioribus tunicis operitur: ob hoc efferueſcit. Quidam ipſum triticū diuturnitatis gratia aſpergunt amurca: mille modios q̄drātali. Aliū chalcidica: aut cariorica creta: aut eriā abſinthio. Eſt & olynthi: ac petinthi: euboeæ terra: quæ corrūpi nō ſinat. Nec fere condita in ſpica læduntur. Vtiliſſime tamen ſeruāt in ſcrobibus: quos ſyros uocāt: ut in cappadocia: & thracia: & hiſpania: africa. Ante ōnia ut ſicco ſolo fiant curat. Mox ut palea ſubſternantur. Præterea cum ſpica ſua conduntur. Ita frumenta ſi nullus ſpiritus penetret: certū eſt nihil maleficum naſci. Varro auctor eſt ſic conditum triticum durare annis quinq̄ginta: milium uero centum. Fabam & legumina in oleatiis cadis oblita cinere: longo tempore ſeruari. Idem fabam a Pyrrhi regis ætate ī quodam ſpecu ambrariæ: uſq; ad piraticum Pompeii magni bellū duraſſe: ānis circiter. c. xx. Ciceri rātū nullæ beſtiolæ in horreis innaſcunt. Sūt qui urceis cinere ſubſtratis: & illitis: acerū habētibus: leguminum acetuos ſupetingetāt: ita non naſci maleficia credentes. Alii q ī ſalſamētanis cadis gypſo illinanr. Alii qui lentem aceto laſerpiriato reſpetganr: ſiccatamq; oleo inungant. Sed breuiſſīa obſeruatio: quod uitiis carere uelis: interlunio legere. Quare plurimū refert: cōdere qs malit: an uendere. Creſcente enim luna frumēta grādeſcūt.

DE Vindemia & autumni temporibus. Ca. xxxi.

SEquitur ex diuiſione temporum. Autūnus a fidiculæ occaſu ad æquinoctium: ac deinde uergiliarum occaſum: initiumq; hyemis iis interuallis ſignificatur. Pridie idus auguſti atticæ equus oriens. Veſpa ægypto & Cæſari delphinus occidēs. Xi. kalen. ſeptēbris Cæſari & aſſyriæ ſtella: quæ uindemiaror appellarur: exoriri mane incipit: uindemiæ maturitatē ꝓmitrens. Eius argumētum erūt acini colore mutari. Aſſyriæ. v. kalen. & ſagitta occidit: & eteſiæ deſinunt. Vindemiaror ægypto nō exorit. Atticæ arcturus matutino & ſagitta occidit mane. V. idus ſeptembris Cæſari capella oritur ueſperi. Arctutus uero medis pridie idus: uehemētiſſimo ſignificaru terra: mariq; per dies quinq;. Ratio eius hæc traditur. Si delphino occidente hymbres fuerīt: non futuros per arcturum. Signum orientis eius ſyderis ſeruetur hirūdinum abitus: nanq; deprehenſæ intereunt. Xvi. kalen. octobris ægypto ſpica: quā tenet uirgo: exorit matutino: eteſiæq; deſinūt. Hoc idem Cæſari. xiiii. kalend. Xiii. aſſyriæ ſignificant. & . xi. kalen. Cæſari cōmiſſura piſciū occidens. Ipſumq; æquinoctii ſydus. viii. kalend. octobris. Deīde conſentiūt (quod eſt ratum) Philippus: Calippus: Doſitheus: Parmeniſtus: Conō: Criton: Democritus: Eudoxus: Ion. iiii. kalē. octobris capellā matutino exoriri. Et. iii. kalend. hædos. Vi. nonas octobris atticæ corona exoritur. Mane aſiæ & Cæſari. V. kalend. eniochus occidit matutino. III. kalen. Cæſari corona exoriri īcipit. Et poſtridie occidūt: abditi ueſperi. Viii. idus octobris Cæſari fulgens ī corona ſtella oritur. Et tertio idus uergiliæ ueſperi. Ididus corona tota. Vi. kalend. nouēbris ſuculæ ueſperi exoriunt. Pridie kalen. Cæſari arctutus occidit: & ſuculæ exoriunt cum ſole. IIII. nonas arctutus occidit ueſperi. V. idus nouēbris gladius orionis occidere īcipit. Deinde tertio idus uergiliæ occidunt. In his tempoꝝ interuallis opera ruſtica: napos: raphanos ſerere: quibus diebus dixīus. Vulgus agreſte & rapam poſt ciconiæ diſceſſū male ſeri putat. Nos ōnino poſt uulcanalia: & præcocia cum panico. A fidiculæ aūt occaſu uiciam: paſſiolos: pabulū. Et hoc ſilente luna ſeri iubent. Et frōdis præparādæ tempus hoc eſt. Vnus frōdator quattuor frondarias fiſcinas complere in die iuſtum habet. Si decreſcente luna præparet nō putreſcit. Aridā colligi non oportet. Vīdemiā antiq nunq̄ exiſtimauere maturam āte æquinoctiū. Iā paſſim rapi cerno. Quāobrē & huius tempora notis: argumentiſq; ſignent. Leges ita ſe habent. Vuam calidam ne legito: hoc eſt ī eius ſiccitate. Ac niſi hymber interuenerit. Hanc nec legito rorulētā: hoc eſt ſi ros nocturnus fuerit: Nec prius q̄ ſole diſcutiatur: Vīdemiare incipito: Cū ad palmitem pampinus procumbere cœperit: aut cum exempto acino ex denſitate interuallū nō cōpleri appatuerit acinū non augeri. Acino plurimū refert: ſi cōtingat

creſcente luna uindemiare. Preſſura una culleos.xx.īplere debet. Hic eſt pes iuſtus. Ad totidē culleos:& lacus. Xx.iugeribus unū ſufficit torculū. Premūtq; aliq ſigulis. Vtilius binis:licet magna ſit uaſtitas ſingulis. Longitudo in iis refert:non craſſitudo. Spatioſa melius premūt. Antiqui funibus:uittiſq; loreis ea detrahebant.& uectibus: intra cannos:inuenta gæcanica:mali rugis per cocleas bullātibus palis: affixa arbori ſtella:a palis arcas lapidū attollente ſecum arbore:quod maxime probatˀ. Intra.xxii. hos ānos īuentū paruis prælis:& minori torculari:ædificio breuiore:& malo ī medio decreto:tympana impoſita uinaceis:ſuperne toto pondere urgere:& ſuper præla cō/ſtruere cōgerié. Hoc & poma colligendi tempus:& obſeruatio:cū aliquod maturitate non tempeſtate deciderit. Hoc & fæces exprimēdi. Hoc & defrutū coquendi: ſilente luna noctu:aut ſi interdiu plena. Cæteris diebus:aut ante exortū lunæ:aut poſt occa/ſū. Nec de nouella uite:aut paluſtri. Nec niſi e matura uua. Nec niſi e foliis deſpu/mandum. Quia ſi ligno contingatur uas:aduſtum ac fumoſum fieri putant. Iuſtum uindemiæ tempus ab æquinoctio ad uergiliarum occaſum dies.xliiii. Ab eo die ora/culum occurrit:frigidum picari pro nihilo ducentium. Sed iam & kalend. ianuarii defectu uaſorum:uindemiātes uidi.piſciniſq; muſta condi aut uina effundr priora: ut dubia reciperentur. Hoc non tam ſæpe prouentu nimio euenit:q̄ ſegnitia inſidiā/tium caritati ciuili. Sed æqui patriſfamilias modus eſt annonæ:cuiuſq; āni utilitate. Id peræque lucroſiſſimū. Reliqua de uinis affatim dicta ſunt. Item uindemia facta oliuam eſſe rapiendam. Et quæ ad oleum pertinent: quæq; a uergiliarum occaſu agi debent.

DE Lunari ratione. Ca.xxxii.

HIs quæ ſunt neceſſaria: adiicientur de luna uentiſq; & præſagiis: ut ſit tota ſyderalis ratio perfecta. Narq; Virgilius etiā in numeros lunæ quædā digerēda putauit:Democriti ſecutus oſtentationem. Nos legum utilitas:quæ in toto opere: in hac quoq; mouet parte. Omnia quæ cæduntur:carpuntˀ:tunduntur innocentius de/creſcente luna:q̄ creſcente fiunt. Stercus niſi decreſcente luna:ne tangito. Maxīe aūt intermenſtrua dimidiaque ſtercorato. Verres: iuuencos:arietes hædos:decreſcente luna caſtrato. Oua luna noua ſupponito. Scrobes luna plena noctu facito. Arbo/tum radices luna plena operito. Humidis locis interlunio ſerito: & circa interlu/nium quatriduo. Ventilari quoq; frumenta:ac legumina: & condi circa extremam lunam iubent. Seminaria cum luna ſupra terram ſit fieri. Calcari muſta cū luna ſub terra. Item materies cædi:quæq; alia locis ſuis diximus:neq; facilior eſt obſeruatio:ac iam dicta a nobis ſecundo uolumine:ſed quod intelligere uel ruſtici poſſīt. Quotiés ab occidēte ſole cernitˀ: prioribuſq; noctis horis lucebit:creſcēs erit. Et oculis dimidi/ata iudicabitur. Cum uero occidente ſole orietur ex aduerſo: ita ut pariter aſpiciantˀ: tunc erit plenilunium. Quotiens ab ortu ſolis oritur:prioribuſq; noctis horis detra/het lumē:& in diurnas extendet:decreſcens erit. Iterūq; dimidia. In coitu uero: quod interlunium uocātˀ:cum apparere deſierit. Supra terras autem erit: quamdiu & ſol. Interlunio:& prima tota die:ſecūda hora noctis:uno diſtante ſicilico:ac deīde tertia: uſq; ad quintamdecimam multiplicatis horarum iiſdem portionibus:quintadecima tota ſupra terras noctu erit: eademq; ſub terris tota die.xvi.ad primæ horæ nocturnæ dextātem ſicilicum ſub terra aget:eaſdēq; portiones horarū per ſingulos dies adiicit: uſq; ad interlunium.& q̄tum primis partibus noctis detraxerit:quod ſub terris agat: tātūdem nouiſſimis ex die adiiciet ſup terram. Alternis autē menſibus.xxx.implebit numeros. Alternis uero detrahet ſingulos. Hæc erit ratio lunaris.

DE Ventorum ratione. Ca.xxxiii.

VEntorū paulo ſcrupuloſior obſeruatio. Solis ortu:quocūq; libeat die:ſtātibus hora diei ſexta:ſic ut ortum eum a ſiniſtro humero habeant: contra mediam faciem meridies:a uertice ſeptentrio erit:qui ita limes per agrum currit:cardo appel/latur. Circumagi deinde melius eſt:ut umbram ſuam quiſq; cernat:alioquin poſt

hoīe erit.Etgo pmutatis lateribus:ut ortus illius diei a dextro humeto fiat: occaſus a ſiniſtro:tunc erit hora ſexta:cum minima umbra contra mediū fiat hominem. Per huius mediam lōgitudinem duci ſarculo ſulcum:uel cinere lineā:uerbi gratia: pedū .xx.conueniet.mediāq; mēſurā: hoc eſt in decimo pede circūſcribi circulo paruo: q uocet umbilicus. quæ pars fuerit a uertice umbræ:hæc erit uentus ſeptentrionalis.Illo tibi putator arborum plagæ nec ſpectēt: neue arbuſta:uineaue niſi in africa:cyrenis: ægypto.Illinc flante ne arato:quæq; alia præcepimus .Quæ pars lineæ fuerit a pedibus umbræ meridiem ſpectans:hæc uentū auſtrū dabit:quē a græcis notum diximus uocari.Illinc flatu uenięte:materiā uineāq; agricola ne tractes. Humidus aut æſtuoſus italiæ eſt. Afticæ quidem incendia cum ſerenitate affert.In hunc italiæ palmites ſpectent:ſed non plagæ arborum uinumue.Hūc olivetí metator:uergiliaꝶ q̄triduo. Hunc caueat inſitor calamis: gemmiſq; inoculator. De ipſa regionis eius ora præmonuiſſe conueniet.Frondem medio die arboratot ne cædito.Cum meridiem adeſſe ſenties paſtor: æſtat contrahente ſe umbra: pecudem a ſole in opaca cogito. Cum æſtate paſces:in occidentem ſpecta ante meridiem: poſt meridiem in oriētem.Aliter noxium:ſicut hyeme:& uere in rorulentum duceres.Nec contra ſeptentrionē paueris ſupradictum.Clodunt ita:lippiuntue ab afflatu:& aluo cita pereunr.Qui fœminas concipi uoles:in hunc uentum ſpectantes iniri cogito.

DE Limitatione agrorum. Capitulum.xxxiiii.

DIximus:ut in media linea deſignatetur umbilicus.Per hunc mediū tranſuerſa currat alia. Hæc erit ab exortu æquinoctiali:ad occaſum æquinoctialem. Et limes qui ita ſecabit agrum:decumanus uocabitur.Ducant deinde aliæ duæ lineæ:inde his olbiquæ:ita ut a ſeptentrionis dextera: leuaq; ad auſtri dextram ac leuā deſcēdāt. Omnes per eundem currant umbilicum. Omnes inter ſe pares ſint: ōniū interualla paria.Quæ tatio ſemel in quoq; agro ineunda erit:uel ſæpius:ſi libeat:ita uite ligno facienda:regulis paribus ī tympanū exiguū:ſed circinatū adactis.Ratione qua doceo occurrendū ingeniis quoq; imperitorum eſt.Meridiem excuti placet:quoniā ſemper eſt idem.Sol autē quottidie ex alio cæli momēto q̄ pridie oritur. Ne quis forte ad exortū capiendā putet lineam.Ita cæli exacta parte:quod fuerit lineæ caput ſeptētrioni proximū:a parte exortiua ſolſtitialē habebit exortum:hoc eſt longiſſimi diei:uētūq; aquilonem:boream a græcis dictum.In hunc ponito arbores:uiteſq;. Sed hoc flante ne arato.Frugē ne ſerito.Semen ne iacito.Præſtringit enim atq; percellit hic radices arborū:quas poſiturus afferes. Præmonitus eſto. Alia robuſtis proſūt:alia īfātibus. Nec ſū oblitus in hac patte uentū a græcis poni:quē cæciā uocāt. Sed idē Ariſtoteles uir immenſæ ſubtilitatis:qui idipſum fecit:rationem conuexitatis mundi reddit:qa contrarius aquilo africo flat. Nec tamen eum toto anno in prædictis timet agricola. Mollit ſydera æſtate media:mutatq; nomen: & eteſias uocatur.Etgo cum frigidum ſenties:caueto. Ac quacūq; aquilo prædicitur.Tanto pernicioſior ſeptentrio eſt. In hūc aſiæ:græciæ:hiſpaniæ:maritimæ:italiæ:cāpaniæ:apuliæ arbuſta:uineæq; ſpectāt. Qui mares cōcipi uoles:in hunc paſcito:ut ſic in eundem ineāt. Ex aduerſo aqlonis ab occaſu brumali africus:quem græci lyba uocant. In hunc a coitu:cum ſe pecus circūegerit:fœminas conceptas eſſe ſcito. Tertia a ſeptentrione linea:quam p latitudinē umbræ duximus: & decumanam uocamus:exortū habebit æquinoctialē:uentumq; ſubſolanū a græcis apeliotē dictū. In hūc ſalubribus locis uillæ:uineæq; ſpectēt. Ipſe leniter pluuius:tamen eſt ſiccior fauonio. Ex aduerſo eius ab æquinoctiali occaſu: zephyrus a græcis nominatur. In hunc ſpectare olivetа Cato iuſſit. Hic uer īchoat: apetitq; terras:tenui frigore ſaluber.Hic uites putandi:frugeſq; curandi: arbores ſerendi:poma inſerēdi:oleas tractandi ius dabit.afflatuq; nutricum exercebit. Quarta a ſeptentrione linea:eadem auſtro ab exortiua parte proxima:brumalē habebit exortū uentumq; uulturnum:eurum a græcis dictum:ſicciorem & ipſum:tepidioremq;. In

hunc apiaria:& uineæ italiæ galliarumq; ſpectare debent.Ex aduerſo uulturni flabit
chorus:ab occaſu ſolſtitiali & occidẽtali latere ſeptentrionis: a græcis dictus argeſtes.
ex frigidiſſimis & ipſe:ſicut omnes qui a ſeptentrionis parte ſpirant. hic & grãdines
ĩfert.cauendus et ipſe:non ſecus ac ſeptentrio. Vulturnus ſi a ſerena cæli parte cœpit
flare:non durabit in noctem.At ubi ſubſolanus in maiorem partẽ noctis extenditur:
qſqs erit uentus:ſi feruidus ſentiet̃:pluribus diebus permanebit.Aqlonẽ prænuntiat
terra ſicceſcens.Sed roreſcens repente:auſtrũ immiſcet humeſcens in rore occulto.

Prognoſtica tempeſtarum. Ca.xxxv.

ETenim prædicta ratione uentorũ:ne ſæpius eadem dicantur:tranſire conuenit
ad reliq̃ tẽpeſtarũ præſagia. quoniã & hoc placuiſſe Virgilio magnope uideo.
ad reliq̃ tẽpeſtarũ præſagia . quoniã & hoc placuiſſe Virgilio magnope uideo.
Siquidẽ in ipſam meſſem ſæpe concurrere prælia uentorũ damnoſa ĩpenſis refert.
Tradunt enim eundem Democritũ: metente fratre eius Damaſo ardentiſſimo æſtu:
oraſſe ut reliquæ ſegeti parceret:raperetq; deſecta ſub tectum:paucis mox horis ſæuo
hymbre uaticinatione approbata.Quĩimmo & arũdinem non niſi impendente plu/
uia ſeri iubent:et fruges inſecuturo hymbre. Quamobrem & hæc breuiter cõtĩgemus:
ſcrutari maxime pertinentia.Primumq; a ſole capiemus præſagia. Purus oriens:atq;
non feruens:ſerenum diem nuntiat.At hybernam pallidus grandinem. Si & occidit
pridie ſerenus:& oritur:tãto certior fides ſerenitatis .Concauus oriens pluuias prædi/
cit.Item uentos:cum ante exorientem eum nubes rubeſcũt. Quod ſi & nigræ rubẽti/
bus interuenerint:& pluuias.Cum orientis atq; occidentis radii rubent:coire pluuias.
Si circa occidentem rubeſcunt nubes:ſerenitatem futuræ diei ſpondent.Si in exortu
ſpargentur:partim ad auſtrum:partim ad aquilonẽ:pura circa eum ſerenitas ſit licet:
pluuiam tamen uentoſq; ſignificabunt . Si in ortu:aut in occaſu contracti cernẽtur
radii hymbrem . Si in occaſu eius pluet : aut radii in ſe nubem trahent: aſperam in
proximum diem ſignificabũt tempeſtatem.Cum oriente radii nõ illuſtres eminebũt:
quãuis circundati nube non ſint:pluuiam portendent . Si ante exortũ nubes globa/
buntur:hyemem aſperã denuntiabũt. Si ab exortu repellent̃:& ad occaſum abibunt:
ſerenitatem.Si nubes ſolẽ circũcludẽt:quãto minus luminis reliquẽr:tãto turbidior
tẽpeſtas erit. Si uero etiã duplex orbis fuerit:eo atrocior.Quod ſi in exortu fiet ita:
ut rubeſcant nubes:maxima oſtendetur tempeſtas . Si non abibunt:ſed incũbent:a
quocũq; uento fuerint:eũ portendẽt.Si a meridie:& hymbrem.Si oriens cinget̃ orbe:
ex qua pte is ſe aperit:expectet̃ uentus .Si totus defluxerit æqualiter ſerenitatẽ dabit.
Si in exortu lõge radios per nubes porriget:& medius erit ĩanis pluuiam ſignificabit.
Si ante ortũ radii ſe oſtendent aquam & uentũ.Si circa occidentem cãdidus circulus
erit notis:leuem tempeſtatem.Si nebula:uehementiorem . Si cadente ſole:uentũ.Si
ater circulus fuerit:ex qua regione is erupetit:uentum magnum. Proxima ſunt iure
lunæ præſagia.Quartam eam maxime obſeruat ægyptus . Si ſplendens exorta puro
nitore fulſerit:ſerenitatem.Si rubicunda:uentos.Si nigra:pluuias portenderẽ credit̃.
In quinta cornua eius obtuſa:pluuiam. Erecta & infeſta uentos ſemper ſignificant.
Quarta tamen maxime. Cornu eius ſeptentrionale acuminatũ atq; rigidũ:illũ præ/
ſagit uẽtum.Inferius auſtrum.Vtraq; recta: noctem uentoſam.Si q̃rtũ orbis rutilus
cinget:uentos & hymbres præmonebit.Apud Varronẽ ita eſt.Si quarto die luna erit
directa:magnam tempeſtatem in mari præſagiet:niſi ſi coronam circa ſe habebit &
eam ſinceram:quoniam illo modo non ante plenam lunam hyemandum oſtendit.
Si plenilunio per dimidium pura erit:dies ſerenos ſignificabit.Si rutila:uentos. Ni/
greſcens:hymbres.Si caligo orbis nubẽ incluſerit:uentos qua ſe ruperint . Si gemini
orbes cinxerint:maiorem tempeſtatem. Et magis ſi tres erunt:aut nigri:aut ĩterrupti:
atq; diſtracti.Naſcens luna ſi cornu ſuperiore obatro ſurget:pluuias decreſcẽs dabit.
Si inferiore ante plenilunium.Si in media nigritia illa fuerit:hymbrẽ in plenilunio:
Si plena circa ſe habebit orbem:ex q̃ parte is maxĩe ſplẽdebit:ex ea uentũ oſtendet.

Si in ortum cornua craſſiora fuerint:horridam tempeſtatem. Si ante quartam non apparuerit uento fauonio flante:hyemalis toto mẽſe erit. Si.xvi.uehementius flãmea apparuerit:aſperas tempeſtates præſagiet. Sunt & ipſius lunæ octo articuli:quotiẽs in angulos ſolis incidit:pleriſq; inter eos tantũ obſeruantibus præſagia eius . hoc eſt tertia.vii.xi.xv.xix.xxiii.xxvii.& interlunium. Tertio loco ſtellarum obſeruationem eſſe oportet. Diſcurrere eæ uidẽtur interdũ:uentiq; protinus ſequunt̃ in quarũ parte ita præſagauere. Cælum cum æqualiter totum erit ſplendidũ articulis temporũ quos propoſuimus: autũnum ſerenum præſagabunt & frigidũ. Si uer et æſtas non ſine riguo aliquo trãſierint:autũnum ſerenũ & denſũ:minuſq; uentoſũ facient. Autũni ſerenitas uentoſam hyemem facit. Cum repente ſtellarum fulgor obumbrat̃:uti neq; nubilo neq; caligine fluitans:graues denũtiant̃ tempeſtates. Si uolitare plures ſtellæ uidebunt̃:quo feruntur albeſcentes:uentos ex iis partibus nuntiant. Ac ſi circa pure ſtabunt certos. Si id in partibus pluribus fiet:inconſtantes uentos effũdẽt. Si ſtellarũ errantium aliquã orbes incluſerint hymbres. Sunt in ſigno cancri duæ ſtellæ paruæ aſelli appellatæ:exiguũ inter illas ſpatiũ optinente nubecula:quã præſepia appellãt. Hæc cũ cælo ſereno apparere deſient: atrox hyems ſequit̃. Si alteram earũ aqloniam caligo abſtulerit:auſter ſæuit. Si auſtrinam aquilo. Arquus cũ ſunt duplices:pluuias nunciant. A pluuiis ſerenitatem non peride certam. Circuli noui circa ſydera aliqua pluuiam. Cum æſtate uehementius tonuerit:q̃ fulſerit: uentos ea parte denuntiat. Ecõtra ſi minus tonuerit:hymbrem. Cum ſereno cælo fulget:pluuiæ erũt & tonitrua & hyemabit. Atrociſſime autem cum ex omnibus quattuor partibus cæli fulgurabit. Cum ab aquilone tantum:in poſterũ diem aquã portendit. Cum a ſeptentrione uẽtũ. Cum ab auſtro uel choro aut fauonio nocte ſerena fulgurauerit: uentum & hymbrẽ ex iiſdem regionibus demonſtrabit. Tonitrua matutina uẽtum ſignificant. Hymbrẽ meridiana. Nubes cum ſereno cælo ferunt̃: a quacũq; parte id fiet: expectent̃ uenti. Si eodẽ loco globabũt̃:appropinquãte ſole diſcutientur. Et hoc ſi ab aquilone fiat: uentos: ſi ab auſtro:hymbres portendẽt. Sole occidente ſi ex utraq; parte eius cælũ patet:tempeſtatẽ ſignificabunt. Vehementius atræ ab oriente in noctẽ aquã minãt̃. Ab occidente in poſterum diem. Si nubes ut uellera lanæ ſpargent̃ multæ ab oriente: aquã in triduũ præſagient. Cũ in cacuminibus montium nubes conſident hyemabit. Si cacumina pura fient:diſſerenabit. Nube grauida cãdicãte quod uocãt tempeſtatẽ albam:grãdo imminebit. Cælo quãuis ſereno nubecula quãuis parua uẽtũ ꝓcelloſũ dabit. Nebulæ e mõtibus deſcẽdentes:aut cælo cadentes:uel in uallibus ſedẽtes: ſerenitatem promittunt. Ab his terreni ignes proxime ſignificant. Palladi nãq; murmuranteſq;:tempeſtatum nũtii ſentiũtur. Pluuiæ etiã ſi in lucernis fungi. Si flexuoſe uolitet flamma:uentum. Et lumina cum præ ſe flammas elidunt:aut uix accẽdũtur. Item cum in eo pendentes coaceruãtur ſcintillæ: uel cum tollentibus ollas carbo adhæreſcit:aut cum contentus ignis e ſe fauillam diſcutit:ſcintillamue emittit: uel cũ cinis in foco concreſcit:& cum carbo uehementer perlucet. Eſt & aquarũ ſignificatio. Mare ſi in tranquillo portu a curſu ſtabit:& murmurauerit intra ſe:uentũ prædicit. Si idẽdem: & hyemem & hymbrem. Littoris ripæq; ſi reſonabunt tranquilla:aſperã tempeſtatem. Item maris ipſius trãquillus ſonitus ſpumæue diſperſæ aut aquæ bullantes. Pulmones marini in pelago:plurimum dierum hyemem portendunt. Sæpe & ſilentio intumeſcit:flatuq; altius ſolito iam intra ſe eſſe uentos fatetur. Equidem & montium ſonitus nemorumq; mugitus prædicunt. Et ſine aura quæ ſentiatur folia ludentia. Lanugo populi aut ſpinæ uolitans. Aquiſq; pluma innatans. Atq; etiam in campis tempeſtatem uenturam præcedens ſuus fragor:& cæli quidem murmur non dubiam habet ſignificationem. Præſagiunt & animalia. Delphini tranquillo mari laſciuiẽtes flatum ex qua ueniũt parte. Item ſpargẽtes aquam. Item turbãtes tranqlitatem. Lolligo uolitans. Conchæ adhæreſcentes. Echini affigentes ſeſe:aut harena

ſaburrãtes tẽpeſtatis ſigna ſunt.Ranæ quoq; ultra ſolitũ uocales. Et fulicæ matutino
clangore.Irem mergi anateſq; pennas roſtro purganres:uentum Cæteræq; aquaticæ
aues cõcurſãtes.Grues in mediterranea feſtinantes.Mergi maria aut ſtagna fugiẽtes.
Grues ſilentio per ſublime uolantes ſerenitatem.Sic noctua in hymbre garrula.at ſe-
reno rempeſtaré.Coruiq; ſigultu quodam latrãtes:ſeq; concutientes:ſi continuabũt:
uentos.ſi uero carptim uocem reſorbebũr:uentoſũ hymbrem.Graculi ſero a pabulis
recedẽtes:hyemem.Et albæ aues cum congregabunť. Et cũ terreſtres uolucres contra
aquã clangores dabũt:perfũdentes ſeſe.Sed maxime cornix.Hirũdo tam iuxra aquã
uolitans ut pẽna ſæpe percuriat.Quæq; in arbonbus habirãt:fugitãtes in nidis ſuis.
Er anſeres continuo clãgore intempeſtiui.Ardea in mediis arenis rriſtis.Nec mirum
aq̃ricas: aut in totũ uolucres præſagia aeris ſẽtire.Pecora exultãtia & ĩdecora laſciuia
ludẽtia eandem ſignificationem habent.Et boues cælũ olfactantes:ſeq; lãbẽtes cõtra
pilum.Turpeſq; porci alienos ſibi manipulos fœni lacerãtes. Segniterq; & cõtra in-
duſtriam ſuã formicæ abſconditæ concurſantes aut progerentes oua. Item uermes
terreni erumpentes.Trifolium quoq; inhorreſcere: & folia contra tempeſtatem ſub-
rigere certum eſt. Necnõ & in cõuiuiis menſiſq; noſtris uaſa:quibus eſculẽtũ additť:
ſudorem repoſitoriis linquentia diras tempeſtares prænũtiant.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER DE-CIMVSNONVS. PROOEMIVM: IN QVO LINI NATVRA CONTINETVR ET MIRABILIA.

SYDERVM QVOQVE TEMPESTA-
tumque ratio uel imperitis facili atque indubi-
tato modo monſtrata eſt. Verũ q̃a intelligẽtibus
non minus conferunt tura deprehendendo cælo
q̃ ſyderalis ſcientia: Agro colendo proximam
multi hortoꝶ curam fecere. Nobis non protinus
tranſire ad iſta tempeſtiuũ uidetur. Miramurq;
quoſdã ſcientiæ gratia eruditionis ſuæ gloriã ex
his petentes tam multa præteriſſe:nulla mẽtione
habita tot rerum ſponte curaue prouenientium:
præſertim cũ pleriſq; earum precio uſuq; uitæ
maior etiã q̃ frugibus perhibeať auctoritas. Atq;
ut a cõfeſſis ordiamur utilitatibus quæq; nõ ſolũ
terras omnes:uerum etiam maria repleuere: ſeriť: ac dici neq; inter fruges neq; inter
hortenſia poteſt linum.Sed in qua non occurrete uitæ parte? Quod ue miraculum
maius.Herbam eſſe quæ admoueat ægyptũ italiæ:ĩtantum ut Galerius a freto ſiciliæ
alexandriam ſeptima die peruenenir.Babillus ſexta:ãbo præfecti.Aeſtate uero proxia
Valerius Marianus ex prætoriis ſenatoribus a puteolis nono die leniſſio flatu. Her-
bã eſſe quæ gadis Herculis colũnas ſeptimo die hoſtiam afferat: et citeriorẽ hiſpaniã
quarto:prouinciam narbonenſem tertio:africam altero. quod eriã molliſſimo flatu
contingit.C.Flacco legato Vibii Criſpi procõſulis.Audax uita ſcelerum plena aliq̃d
ſeri:ut uentos procellaſq; recipiat.Et paꝶ eſſe fluctibus ſolis uehi.Iam uero nec uela
ſatis eſſe maiora nauigiis.Sed quãuis amplitudini antẽnatum ſingulæ arbores ſuffi-
ciant:ſuper eas tamẽ addi uelorum alia uela. Præterq; alia in proris & alia ĩ pupibus
pandi ac tot modis prouocari mortem.Deniq; tam paruo ſemine naſci:quod orbem
terraꝶ ultro citroq; portet:tam gracili auena rã non alte a terra tolli:neq; id uiribus
ſuis necti:ſed paſſũ tuſumq;:& in molliciem lanæ coactum iniuria naturæ:ac ſũma
audacia:& quo peruenire nulla execratio ſufficit contra inuentorem dictũ ſuo loco a

nobis:cui ſatis non fuit hominem in terra mori:niſi periret & inſepultus. At nos ptiore libro hymbres & flatus cauendos frugum cauſa uictuſq; præmonebamus. Ecce ſetitur hominis manu:metitur eiuſdem hominis ingenio quod uẽtos in mari optet. Præterea ut ſciamus fauiſſe pœnas:nihil gignitur facilius. Vt ſẽtiamus nolẽte id fieri natura:urit agrum:deterioremq; ipſum facit.

DE Lini ſatione:& generibus eius:& quomõ pficiatur:& de mappis:& lino non ardente:& quando primum in theatris uela. Ca.i.

SEritur ſabuloſis locis maxime:unoq; ſulco:nec magis feſtinat aliud. Vere ſatũ æſtate uellitur. & hanc quoq; terræ iniuriã facit. Ignoſcat tamẽ aliquis ægypto ſerẽti:ut arabiæ indiæq; merces apportet. Ita ne & galliæ cenſent hoc reditu? Mõteſq; mari oppoſitos eſſe non eſt ſatis:& a latere oceani obſtare ipſum quod uocant ĩane. Cadurci:caleti:ruteni:bituriges:ultimique hominum exiſtimati morini: immo uero galliæ uniuerſæ uela texunt. Iam quidem & tranſrhenani hoſtes. Nec pulchriorem aliam ueſtem eorum fœminæ nouere. Qua ammonitione ſuccurrit: quod. M. Varro tradit ĩ ſerranorum familia gentilitiũ eſſe fœminas linea ueſte non uti. In germania autem defoſſi & ſub terra id opus agunt. Similiter in italia ratione alia. Nam inter padum ticinumq; amnes:ſubiacent abiterna. In europa lino palma ſecunda. In uicino enim halionis capeſſunt retouina. Et in æmilia uia fauentina candore. Halionis ſemper crudis fauẽtina præferuntur. Retouinis tenuitas ſumma denſitaſq;. Candor æque ut fauentinis:ſed lanugo nulla. quod apud alios gratiam:apud alios offẽſionẽ haber. Neruoſitas filo æqualior pene q̃ coroneis: tinnituſq; cum dente libeat experiri. Ideo duplex q̃ cæteris precium. Et hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuũ torrẽtis:in quo politur natura:qui aluit terraconem. Et tenuitas mira ibi ptimũ carbaſis repertis. Nam dudum ex eadem hiſpania zoelicum uenit in italiam plagis utiliſſimum. Ciuitas ea gallaciæ & oceano propinqua. Eſt ſua gloria & Cumano in campania ad piſcium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus inſidias q̃ nobiſmetipſis lino tendimus. Sed cumanæ plagæ concidunt apros:& hæ caſſeſue aſperi ferri aciem conuincunt. Vidimuſq; iam tantæ tenuitatis:ut anulũ hominis cũ epidromibus tranſirent:uno portante multitudinem qua pſaltus cĩgerẽtur. Nec id maxime mirũ:ſed ſĩgula eaꝝ ſtamina cẽteno quinquageno filo conſtare:ſicut paulo ãte Iulio Lupo q in præfectura ægypti obiit. Mirentur hoc ignorantes ĩn ægyptii quondam regis:quẽ Amaſyn uocant: thorace in rhodiorũ inſula oſtendi in templo Mineruæ. ccc. lxv. filis ſingula fila cõſtare. Quod exemplum per ſe expertum nuper romæ prodidit Mutianus ter conſul:paruaſq; iam reliquias eius ſupereſſe:hac experientiũ iniuria. Italia & pelignis etiamnum linis honorem habet:ſed fullonum tantum in uſu. Nullum eſt candidius lanæue ſimilius: ſicut in culcitris præcipuam gloriam cadurci optinent. Galliarum hoc ad tormenta pariter inuentum. Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione ſtramenti. Aegypto lino minimũ firmitatis:plurimum lucri. Quattuor ibi genera tainicium:ac peluſiacũ:buticũ:tentiriticum:cum regionum nominibus:in quibus naſcũr. Supior pars ægypti in arabia uergens gignit fruticem:quem aliqui goſſipion uocant. Plures xylon:& ideo lina ĩde facta xylina. paruulus eſt:ſimileq; barbaræ nucis defert fructũ. cuius in exteriore bombice lanugo netur. Nec ulla ſunt eis in candore molliciaue præferenda. Veſtes ĩde ſacerdotibus ægypti gratiſſimæ. Quartũ genus orthominum appellant. Fit e paluſtri uelut arundine duntaxat pannicula eius. Aſia geniſta facit lina ad retia præcipua:in piſcando durantia frutice madefacto. x. diebus. Aethiopes indiq; e malis. Arabes cucurbitis in arboribus ut diximus geniſtis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur:intumeſcente ſemine:aut colore flaueſcente. Tunc euulſum:& ĩ faſciculos manuales colligatum ſiccatur in ſole pendens:conuerſis ſuperne radicibus uno die: mox quinq; aliis in contrarium inter ſe uerſis faſcium

cacuminibus ut ſemé in mediū cadat. Inter medicamina huic uis: & in quodā ruſtico
ac prædulci italiæ tranſpadanæ cibo: ſed iam pridem ſacrorū tārū gratia. Deīde poſt
meſſé triticeā uirgæ ipſæ merguntˊ in aquā ſolibus tepefactā: pōdere aliquo depreſſæ.
nulli cnī leuiras maior. Maceraras indicio eſt mēbrana laxatior. iterumq; uniuerſæ ut
prius ſole ſiccātˊ. mox arefactæ ī ſaxo tūdūtˊ ſtippario malleo. Quod proximū cortici
fuit: ſtuppa appellatˊ: deterioris lini: lucernarū fere luminibus aptior. Et ipſa tamen
pectitˊ ferreis ahenis: donec ōnis mēbrana decorticetˊ. Medullæ numeroſior diſtīctio:
cādore: mollitia. Linūq; nere & uiris decoꝝ ē. Cortices quoq; decuſſi clibanis & furnis
præbēt uſū. Ars depectēdi digerēdiq;. Iuſtū eſt e quīquagenis faſciū libris qnas denas
carminari. Iteꝝ deīde in filo polirur illiſū crebro in ſilice ex aqua. rectūq; rurſus tun/
ditˊ clauis: ſemper iniuria melius. Inuentū iam eſt etiā quod ignibus nō abſumeretˊ.
Viuū id uocāt: ardēteſq; in focis conuiuiorū ex eo uidimus mappas ſordibus exuſtis
ſplēdeſcentes igni magis: q̄ poſſēt aqs. Regum īde funebres tunicæ corporis fauillā
ab reliquo ſeparāt cinere. Naſcitˊ ī deſertis aduſtiſq; ſole īdiæ: ubi nō cadūt hymbres:
inter diras ſerpētes. aſſueſcitq; uiuere ardendo. Rarū inuentu: difficile textu: propter
breuitatem. Ruffus de cætero colos ſplendeſcit igni. Cum inuentum ē: æquat precia
excellentium margaritarum. Vocatur aurē a græcis aſueſtinū ex argumento naturæ.
Anaxilaus auctor ē: lintheo eo circūdarā arborē: ſurdis ictibus & q nō exaudiātˊ cædi.
Ergo huic lino prīcipatus ī toto orbe: proxīus byſſino: mulieꝝ maxīe deliciis circa eli
in achaia genito: q̄ternis denariis ſtipula eius permutata quondā ut auri. Repertaq;
lintheorū lanugo e uillis nauiū maritimarū maxime in magno uſu medicinæ eſt. &
cinis ſpondii uim habet. Eſt & inter papauera genus quoddā: quo candorem lintea
præcipuum trahunt. Tentarum eſt tingi linū quoq; & ueſtium inſaniā accipere in
Alexādri Magni primū claſſibus indo amne nauigāris: cum duces eius ac præfecti in
certamine quodam uariaſſent inſignia nauiū. Stupuerūtq; littora flatu uerſicoloria
ſplendente. Velo purpureo ad accium cū. M. Antonio Cleopatra uenit: eodēq; effu/
git. Hoc fuit imperatoriæ nauis inſigne. Poſtea in theatris tātū umbrā fecere: quod
primus omniū inuenit. Q. Catulus cum capitolium dedicaret. Carbaſina deīde uela
primus ī thearro duxiſſe traditˊ Lentulus Spīter apollinaribus ludis. Mox Cæſar dic/
tator totum forum romanum intexit. uiamq; ſacram ab domo ſua ac cliuum uſq; in
capitolium. quod murmure ipſo gladiatorio mirabilius uiſū tradunt. Deinde & ſine
ludis Marcellus: Octauia ſorore Auguſti genitus in ædilitate ſua auunculo. xi. con/
ſule. kalend. auguſti uelis forū inūbrauit: ut ſalubrius litigantes cōſiſterent. Quantū
mutaris moribus Catonis cēſorii: qui ſternēdū quoq; forū muricibus cēſuerat. Vela
nuper colore cæli ſtellata per rudentes terræ etiam in amphitearris prīcipis Neronis
rubent in cauis ædium: & muſcū ac ſolem defendūt. Cætero manſit candori pertinax
gratia. Honor etiam & troiano bello. Cur enin non & præliis interſit: ut naufragiis?
Thoracibus lineis: paucos tn̄ pugnaſſe teſtis ē Homerus. Hinc fuiſſe & nauiū arma/
mēta apud eūdē īterpretati ſūt eruditiores: quoniā cū ſparta dixit: ſignificauerit ſata.

DE ſpatti natura: & quando primum uſus eius: & quomodo perficiatur: & quæ
ſine radice naſcantur & uiuant. Capitulum ſecūdū.

SParti quidē uſus multa poſt ſæcula cœptus ē. Nec āte pœnoꝝ arma: quæ primū
hiſpaniæ īruleřt. Herba & hæc ſpōte naſcēs & quæ nō queat ſeri. iūcuſq; ꝓpr̄ie
aridi ſoli uni terræ dato uitio. Nanq; id malū telluris eſt: nec aliud ibi ſeri aut naſci
poteſt. In africa exiguum & inutile gignitur: chartagineñ hiſpaniæ citerioris portio.
Nec hæc tota: ſed quatinus parit mōtes quoq; ſparto operit. Hīc ſtrata ruſticis eoꝝ.
hinc ignes faceſq;. hinc calceamina & paſtorum ueſtis: animalibus noxium: præterq̄
cacuminū teneritate. Ad reliquos uſus laborioſe euellitˊ. Ocreatis cruribus: mātbuſq;
tectis manicis cōuolutum oſſeis ligneiſue conamentis. Nunc iam in hyemem uix: fa/
cillime tn̄ ab idibus maiis ī iunias. hoc maturitatis tempus. Vulſum faſcibus ī aceruo

adunatum biduo tertio reſolutum. Spargitur in ſole: ſiccaturq;. & rurſus in faſcibus reddit ſub tecta. Poſtea maceratur aqua marina optime: ſed & dulci ſi marina deſit. Siccatumque ſole iterum rigatur: ſi repente urgeat deſiderium. pfuſū calida in folio: ac ſiccatū ſtans cōpēdiū operæ fatetur. Hoc aūt tūdit̄: ut fiat utile præcipue in aquis: mariq; inuictū. In ſicco præferūt e canabi funes. Et ſpartū alitur etiā diuerſū: ueluti nataliū ſit īpenſa. Eſt qdē eius natura interpolis. Rurſuſq; q̄ libeat uetuſtum nouo miſcet̄. Veruntamen cōplectetur animo: qui uolet miraculū æſtimare: quāto ſit in uſu ōnibus terris nauiū armamentis: machinis ædificationum: aliiſq; deſideriis uitæ. Ad hos omnes uſuſq; ſufficiant minus. xxx. paſſuum in latitudinem. A littore carthaginis nouæ: minuſq; in longitudine eſſe reperientur. Longius enim uehi īpendia prohibent. Iunco græcos ad funes uſos nomini credamus: quo herbā eā appellāt. Poſtea palmarum foliis phyllyraq; manifeſtum eſt. Et inde tranſlatū a pœnis ſparti uſum perq̄ſimile eſt ueri. Theophraſtus auctor eſt: eſſe bulbi genus circa ripas āniū naſcens: cuius inter ſūmū corticē: eamq; partem qua ueſcūtur: eſſe laneā naturam ex qua mapalia: ueſteſq; quōdā conficiebantur. Sed neq; regionē ī qua id fiat: neq; qcq̄ diligentius: præterq̄ eriophoron id appellari in exemplaribus: quæ equidem īueneri: tradit. Neq; omnino ullam mentionem habet bulbi generū circa ripas amnium naſcētis. cuius inter ſummum corticem eāq; partem: qua ueſcūt̄: ſemper habet ſpartū. Cuncta cura magna perſecutus. cccc. xc. ānis ante nos: ut alio iam loco diximus: quo apparet poſt id temporis ſpatiū in uſum ueniſſe ſpartū. Et quoniā a miraculis rerū cœpimus ſequemur eorū ordinē: in quibus uel maximum eſt aliqd naſci: aut uiuere ſine ulla radice. Tubera uocātur hæc undiq; terra circūdata: nulliſq; fibris nixta aut ſaltem capillamētis: nec utiq; extuberante loco in quo gignūt̄: aut rimā agente. Neq; ipſa terræ cohærent. Cortice etiam includūt̄: ut plane nec terrā eſſe poſſimus dicere: neq; aliud q̄ terræ callū. Siccis hæc fere & ſabuloſis locis: frutetoſiſq; naſcūt̄. Excedūt ſæpe magnitudinē mali cotonei: etiam librali pondere. Duo eorum genera: harenoſa dentibus īimica: & altera ſincera. Diſtinguūt̄ & colore ruffo nigroq;: & intus cādido. Laudatiſſima quæ africæ creſcunt. An ne uitium id terræ? Neq; enim aliud intelligi poteſt: malum ne id ea protinus globet̄ magnitudine qua futuꝝ eſt? Et uiuat ne an non: haud facile arbitror intelligi poſſe. Putteſcendi enim ratio cōmunis eſt iis cum ligno. Lartio Licinio prætorio uiro iura reddente in hiſpania carthagine paucis his annis ſcimus accidiſſe: mordenti tuber: ut deprehenſus inde denarius primos dentes īflecteret. Quo manifeſtū erit terræ naturam in ſe globari. Quod certū eſt ex iis quæ naſcuntur: & ſeri non poſſunt.

DE Myſi & tuberibus: de fūgis pezicis: laſerpitio: & magyderi: & rubia: & radicula. Ca. iii.

SImile eſt quod in cyrenaica prouincia uocāt myſi: præcipuum ſuauitate: odore ac ſapore: ſed carnoſius. Et quod in trachia ceraunīū. De tuberibus hæc tradūt̄ peculiariter. Cum fuerīt hymbres autumnales ac tonitiua crebra: tūc naſci & maxīe e tonitribus. nec ultra ānum durare. tenerrima autem uerno eſſe. Quibuſdam locis acceptant̄ riguis: & ſerūt̄ ſicut mitylenis. Negant naſci niſi exundatione fluminum inuecto ſemine aptiaris. Eſt autem is locus in quo plurima naſcūt̄. Aſiæ nobiliſſima circa lampſacū & alopeconeſum: græciæ uero circa elin. Sunt & in fungoꝝ genere a græcis dicti pezicæ: qui ſine radice aut pediculo naſcuntur. Ab his proximum dicetur auctoritate clariſſimū laſerpiciū. quod græci ſilphion uocant: in cyrenaica prouincia reptum: cuius ſuccum uocant laſer. magnificum in uſu medicamentiſq;: & ad pōdus argētei denarii pēſū. Multis iā ānis in ea terra nō īuenit̄: quoniā publicani q paſcua cōducunt: maius ita lucrū ſentientes depopulant̄ pecoꝝ pabulo. Vnus aūt caulis nr̄a repertus memoria Neroni principi miſſus eſt. Siquādo īcidit pecus in ſpem naſcētis: hoc deprehenditur ſigno: cū comederit dormiente ꝓrinus: capra & ſternutāte. Diuq; iā nō aliud ad nos inuehitur: q̄ quod in perſide aut media & armenia naſcitur laſer:

multo infta cyrenaicū. Id quoq; adulteratū gummi : aut ſacopenio : aut faba fracta.
Quo minus omittēdum uidetur. C. Valerio. M. Herennio cōſulibus cyrenis aduecta
romam publice laſetpirii pondo. xxx. Cæſarē uero dictatorem initio belli ciuilis inter
aurum argentumq; protuliſſe ex ærario laſetpitii pōdo. cxi. Id apud auctores græciæ
euidentiſſimos inueníus. Natum hymbre piceo repente madefacta tellure circa heſ-
peridum horros ſyrtinq; maiorem. vii. annis anre oppidum cyrenaꝝ: quod conditum
eſt urbis noſtræ āno. c. xliii. Vim autem illam ꝑ quattuor ſtadiorum ſpariū in africa
ualuiſſe. In ea laſerpitium gigni ſolitum rem feram ac contumacem: & ſi coleretur:
in deſerta fugiētem. Radice multa craſſaq;: caule ferulaceo: haud ſimili craſſitudine.
Huius folia maſpetum uocabāt: apio maxime ſimilia. Semen erat foliaceū. Folium
ipſum uero deciduum. Veſci pecora ſolita: primoq; purgari: mox pingueſcere: carne
mirabilē in modū iucunda. Poſt folia amiſſa caule ipſo & homines ueſcebāť decocto
aſſo elixoq;. Eorum quoq; corpora. xl. primis diebus purgante a uitiis. Ex his ōnibus
ſuccus duobus modis capiebarur: e radice atq; caule. & hæc duo erant nomina rhizias
atq; caulias. Vilior ille ac putreſcens radice: cortex niger: & ad mercis adultetia. Succū
ipſū in uaſa coniectū admixro furfure ſubinde cōcuriendo ad maturitatē ꝑducebāt:
ni ita feciſſent: putreſcentem. Argumētū erat maturitatis color: ſiccitaſq;: ſudore fi-
nito. Alii tradunr laſerpitii radicem fuiſſe maiorem cubitali: tuberq; in ea ſup terrā.
Hoc inciſo profluere ſolitum ſuccū ceu lactis ſupernato caule: quē magydarin uoca-
runt. Folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe: cadenria a canis ortu: auſtro flante. Ex iis
laſerpitium naſci ſolirum annuo ſpario & radice & caule conſummentibus ſeſe. Hoc
& circūfodi ſolitū ꝓdidere. Nec purgari pecora: ſed ægra ſanari: aut protinus mori.
quod in paucis accidere. Perſico Silphio prior opinio congruit. Alreꝝ genus eſt quod
magydaris uocatur tenerius: & minus uehemens: ſine ſucco. Quod circa ſyriā naſciť:
non proueniens in cyrenaica regione. Gigniť & in parnaſo monre copioſum: qbuſdā
laſerpiriū uocātibus: perq; ōnia adulrerarur rei ſalubertimæ utiliſſimæq; auctoritas.
Ratio ſiceri pría ī colore modice ruffo: & cū frāgiť: cādido ītus: mox trāſlucente gutta
aquæ ſaliuaq; liqueſcit. Vſus in mulris medicaminibus. Sūt etiamnum duo genera
non niſi ſordido nota uulgo: cum quæſtu nullo polleant. In primis rubia tinguēdis
lanis & coriis neceſſaria. Laudatiſſima italica: & maxime ſuburbana & omnes pœne
prouinciæ ſcatent ea. Sponte prouenir. ſeriťq; ſimilitudine eruiliæ. Verum ſpinoſus
ei caulis & genicularus hic eſt qnis circa articulos in orbe foliis. Semē eius tubia eſt.
Quot in medicina uſus habet: ſuo dicemus loco. At quæ uocatur radicula: lauandis
demū lanis ſuccum habet: mirum quantum conferens cādore: mollitiaq;. Aeq; naſciť
ſatiua ubiq;: ſed ſpōte præcipua in aſia: ſyriaq; ſaxoſis & aſperis locis. Trās euphratē
tamen laudariſſima caule ferulaceo tenui: & ipſis cibis indigenarum expetiro: & un-
genti quicqd ſir: cum quo decoquatur: folio oleæ. Iſatin græci uocant: floret æſtate:
grata aſpectu: uerum ſine odore: ſpinoſa: & caule lanuginoſo. Semen ei nullū: radix
magna: quæ conciditur ad quem dictum eſt uſum.

DE Hortorū cura & digeſtio tetræ naſcentium: prætet fruges & ftutices. Ca. iiii.

AB his ſupereſt reuerti ad hortorum curam: & ſuapte natura memorandum. Et
quoniā antiqtas nihil prius mirara eſt: q̄ & heſperidū hortos: ac regū Adonis &
Alcinoi: itemq; penſiles: ſiue illos Semiramis: ſiue aſyriæ rex Cyrus fecerit: de quorū
opere alio uolumine dicemus. Romani quidē reges ipſi coluere. Quippe etiā Sup̄bus
Tarquinius nuntium illū ſæuum atq; ſāguinarium: filio remiſit ex horto. In. xii. ta-
bulis legum noſtrarum: nuſq̄ nominatur uilla: ſemp in ſignificatione ea hortus. In
horti uero ædium. Quā rem comirata eſt: & religio quædam: hortoſq; & fores rantū
contta inuidentium faſcinationes dicari uidemus. In remedio ſaturnica ſigna quanq̄
hortos tutelæ Veneris aſſignante Plauto. Iam quidem hortorum nomine ī ipſa urbe
delitias: agros: uillaſq; poſſidēt. Prīus hoc īſtituit athenis Epicurus hortoꝝ magiſter.

Vſq; ad eum moris nō fuerat in oppidis haberi rura. Romæ quidē per ſe hortus: ager pauperis erat. Ex horto plebei macellū: quāto innocētiore uictu. Mergi enim credo in profunda ſatius eſt: & oſtrearum genera naufragio exquiri. Aues ultra phaſidē amnē peti: & fabuloſo quidem terrore tutas: immo ſic precioſiores. Alias in numidia atque æthyopia ī ſepulchris aucupari: aut pugnari cū feris mādi ab eo cupiētē: quod mādat alius. At hercule q̄ uilia hæc: q̄ parata uoluptati ſatietatiq;: niſi eadē quæ ubiq; īdignatio occurreret? Ferēdū ſane fuerit exqſita naſci poma: alia ſapore: alia magnitudine: alia monſtro: pauperibus interdicta. Inueterari uina: ſucciſq; caſtrari. Nec cuiq̄ adeo longā eſſe uitam: ut non ante ſe genita potet. E frugibus quoq; quoddā alimentum excogitaſſe luxuriā: ac medullā tātū earū. ſuperq; piſtrinarū operibus & ex celaturis: uiuere alios pane ꝓcerū: alios uulgi: tot generibus uſq; ad infimam plebē deſcēdēte annona. Etiam ne in herbis diſcrimen inuentum eſt? oluſq; differentiā facere in cibo: etiam uno aſſe uenali? Et in his aliq̄ quoq; ſibi naſci tribus negant: caule in tantum ſaginato: ut pauperis menſa non capiat. Silueſtres fecerat natura corrudos: ut quiſque demeteret paſſī. Ecce altiles ſpectant̄ aſparagi. Et rauēna ternis libris rependit. Heu prodigia uentris: mirum eſſet non licere carduis pecori uesci: non licet plebei. Aquæ quoq; ſeparant̄. Et ipſa naturæ elementa ui pecuniæ diſcreta ſūt. Hi niues: illi glaciē potant. pœnaſq; montium ī uoluptatem gulæ uertunt. Seruatur algor æſtibus: excogitaturq; ut alienis menſibus nix algeat. Decoquūt alias quas mox & illas hyemant. Nihil itaq; homini ſic: quomodo rerum naturæ placet. Etiā ne herba aliqua diuitiis tantū paſcit̄? Nemo ſacros auentinoſq; mōtes: & iratæ plebis ſeceſſus circunſpexerit? mors enim certe æq̄bit: quos pecunia ſepauerit. Itaq; hercule nullū macelli uectigal maius fuit romæ clamore plebis incuſantis apud omnes principes: donec remiſſū eſt portorium mercis huius. compertumq; non aliter quæſtuoſius cenſū haberi aut tutius ac minore fortunæ iure cum credatur penſio ea pauperū. Is in ſolo ſponſor eſt: & ſub die redditus: ſuperficieſq; cælo quocunq; gaudēs. Hortorum Cato prædicat caulentes. Hinc primū agricolæ exiſtimabant̄ priſci: & ſic ſtatim faciebant iudiciū: num quæ eſſet in domo materfamilias. etenim hæc cura fœminæ dicebatur: ubi indiligēs eſſet hortus: quippe e carnario aut macello uiuendū eſt. Nec cautes ut nunc maxime ꝓbabant: damnātes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam carnis deſideria etiam erant in exprobratione. Horti maxime placebant: qa non egerent igni: parcerentq; ligno. expedita res & parata ſemper: unde & acetana appellabantur. Facilia concoqui nec oneraturo ſenſum cibo: & quæ minime accenderent ad deſiderium panis. Pars eorum ad condimenta pertinens: fatetur non domi uerſuram fieri ſolitam. Atq; non indicium piper quæſitū: quæq; tranſmaria petimus. Iā quoq; in feneſtris ſuis plebs urbana in imagine hortorū quotidiana oculis rura præbebant: anteq̄ præfigi ꝓſpectus ōnis coegit multitudinis innumeræ ſæua latrocinatio. Quāobrem ſit aliquis & his honos: neue auctoritatē rebus uilitas adimat: cū præſertī etiā cognomīa procerū inde nata uideamus. Lactucinoſq; in ualeria familia nō puduiſſe appellari: & contingat aliq̄ gratia operi: curæq; noſtræ: Virgilio quoq; cōfeſſo quā ſit difficile uerboꝝ honorē tam paruis perhibere. Hortos uillæ iungendos non eſt dubiū: riguoſq; maxime habendos: ſi cōtingat: profluo amne. ſi minus: e puteo pertica organiſue pneumaticis tollendo: non hauſtu rigando. Solum proſcindendū a fauonio: in autumnū præparandū eſt poſt. xiiii. dies. Iterandumq; ante brumam. Octo iugerum operis palarii iuſtū eſt. Fimum tres pedes alte cū terra miſceri. Areis diſtingui: eaſq; reſupinis puluinorū thoris ambiri ſingulis tramitū ſulcis: qua det̄ acceſſus homini: ſcatebriſq; decurſus. In hortis naſcentium alia bulbo commendant̄: alia capite: alia caule: alia folio: alia utroque: alia ſemine: alia cortice: alia cute aut chartilagine: alia carne: alia tunicis carnoſis. Aliorum fructus in terra eſt: aliorum & extra: aliorum non niſi extra. Quædā iacent: creſcuntq;: & cucurbitæ: & cucumis. Eadem & pendēt: quāq̄

grauiora multo etiam iis quæ in arboribus gignunt᷑. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate tranſit in lignũ. Terra condũt᷑ raphani:napiq;:& rapa:atq; alio modo inulæ:ſiſer:paſtinacæ. Quædã uocauimus ferulacea:ut anetũ maluas. Nanq; tradunt auctores in arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere:baculorũ uſũ præbere exemplo:ſed & arbor & malua in mauritania lixi oppidi æſtuario: ubi heſpendum horti fuiſſe produnt᷑.cc.paſſibus ab oceano iuxta delubrũ Herculis ãtiquius gaditano ut ferũt. Ipſa altitudinis pedes.xx. craſſitudĩs quã cirũplecti nemo poſſit. In ſimili gñe habebit᷑ & canabis. Necnon & carnoſa aliq̃ appellabimus:ut ſpongias in humore pratorum enaſcentes.

Natura & genera:& hiſtoria naſcentiũ in hortis rerum. Ca.v.

FVngorum enim callum in ligni arborũq; natura diximus:& alio genere tuberũ pauloante. Chartilaginei generis:extraque terram eſt cucumis: mira uoluptate Tiberio principi expetitus. Nulli quippe non die contigit ei penſiles eorum hortos: promouentibus in ſolem rotis olitoribus. Rurſuſq; hybernis diebus intra ſpeculariũ munimenta reuocantibus. Quin & lacte mulſo ſemine eorum biduo macerato: apud ãtiquos græciæ auctores ſcriptum eſt ſeri oportere:ut dulciores fiãt. Creſcunt qua cogũtur forma. In italia uirides & q̃minimi. In prouĩciis q̃maximi & cirrini aut nigri. Placent copioſiſſimi africæ ac grandiſſimi. Aſt cum magnitudine exceſſere: pepones uocantur. Viuunt hauſti in ſtomacho in poſterum diem:nec perfici queunt. In cibis non inſalubres:tamen plurimum natant. Oleum odere mire. Nec minus aquas diligunt. Deſecti quoq; ad eas modice diſtantes adrepunt. Contra oleum refugiunt. Aut ſiquid obſtet:uel ſi pendeant curuãtur. Idq; uel una nocte deprehenditur. Si uas cũ aqua ſubiiciatur a quattuor digitorũ interuallo deſcendentibus ante poſterum diẽ. At ſi oleum eodem modo ſit in hamos curuatis. Iidem in fiſtula flore dimiſſo mira longitudine creſcunt. Ecce cum maxime noua forma eorũ in campania ꝓuenit mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio unũ. mox ſemine ex illo genus factum. melopeponas uocãt. Non pendent hi:ſed humi rotũdãt᷑. Mirũ in his præter figurã: coloremq; & odorem:ꝙ maturitatem adepti quãq̃ nõ pendẽtes:ſtatĩ a pediculo recedunt. Columella tradit ſuum commentum:ut toto anno contingant. Fruticem rubi q̃ uaſtiſſimum in apricum locum trãſferre.& recidere duum digitorum relicta ſtirpe circa æquinoctium uernũ. Ita in medulla rubi ſemine cucumeris inſito terra minuta fimoq; circũaggeratas reſiſtere frigori radices. Cucumerũ græci tria genera fecere. Laconicum:ſcitalicum:boeticum. Ex iis tantũ laconicũ aqua gaudere. Sunt qui herba quæ uocatur culix nomine trita ſemen eorũ maceratum ſeri iubeant:ut ſine ſemine naſcantur. Similis & cucurbitis natura duntaxat in naſcendo. Aeque hyemem odere. Amant rigua ac fimum. Seruntur ambo ſemine in terra ſeſq̃pedali foſſura inter æqnoctium uernum & ſolſtitium. Parilibus tamen aptiſſime. Aliqui malunt ex kalend. martii cucurbitas:& nonis cucumeres & per quinquatros ſerere ſimili modo reptãtibus flagellis ſcãdentes per arteſum aſpera in tectum uſq; natura ſublimitatis auida. Vites ſine adminiculo ſtãdi nõ ſunt:uelocitas pernix. leui umbra cameras ac ꝑgulas opperiẽtes. Inde hæc duo prima genera. Cameranũ. Et plebeium quod humi credit᷑. In priore mire tenui pediculo libratur pondus ĩmobile aure. Cucurbita quoq; omnimodo faſtigatur:uaginis maxime uitilibus: coniecta in eas poſtq̃ defloruit:creſcit q̃ cogitur forma. Plerumq; & draconis intorti figura. Libertate uero penſili conceſſa:iã uiſa eſt nouem pedum longitudinis. Particulatim cucumis floret: ſibi ipſe ſupfloreſcens.& ſicciores locos patitur:candida lanugine obductus:magiſq; dum creſcit. Cucurbitarum numeroſior uſus. Et primus caulis in cibo. Atq; ex eo in totum natura diuerſa. Nuper in balnearum uſum uenere urceorum uice. Iam pridem uero etiam cadorum ad uina condenda. Cortex uiridi tener. Deraditur nihilominus cibis. Cibos ſalubres ac leues pluribus modis exiſtimant:qui perfici humano uentre non queant:

ſed nõ intumeſcãt. Semina quæ ꝓxĩa collo fuerĩt: proceras pariũt. Item ab imis: ſed nõ cõparãdas ſupradictis: quæ in medio rotũdas: quæ lateribus craſſas: breuioreſq;. Siccant’ in ũbra: & cũ libear ſerere: in aqua macerãt’. Cibis quo lõgiores tenuioreſq;: eo gratiores. Et ob id ſalubriores: quæ pẽdẽdo creuere: minimũq; ſeminis tales habẽt: duricia eius in cibis gratiã terminãte. Eas quæ ſemini ſeruãt’: ãte hyemẽ præcidi non eſt mos. Poſtea fumo ſiccant’ condẽdis hortenſiorum ſeminibus ruſticæ ſupellectili. Inuenta eſt ratio: qua cibis quoq; ſeruarent’. Eodemq; modo cucumis uſq; ad alios pœne prouentus. & id quidem in iuna fit. Sed & ſcrobe opaco in loco arena ſubſtrato fœnoq; ſicco opertos: ac deinde terra: uirides ſeruari tradũt. Sũt & ſilueſtres ĩ utroq; genere: & õnibus fere hortenſibus. Sed & his medica tantũ natura eſt. Quamobrem differentur in ſua uolumina. Reliqua cartilaginum naturæ terra occultãt’ omnia. In quibus de rapis abunde dixiſſe poteramus uideri: niſi medici maſculini ſexus facerẽt in his rotũda. Latiora uero & cõcaua: fœminini: præſtantiora ſuauitate & ad cõdiẽdũ faciliora. Quæ ſæpius ſata tranſeunt in marem. Iidem naporũ quinq; genera fecere: corintheum: cleonæum: lyothaſium: boeticum: & quod per ſe uiride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adoleſcit corinthiũ nuda fere radice. ſolum enim hoc genus ſupne tendit: nõ ut cætera ĩ terrã. Lyothaſiũ quidã thraciũ appellant: frigorũ patiẽtiſſimũ. Ab eo boeticũ dulce eſt: rotũditate etiã breui notabile. Neq; ut cleonæum prælongũ in totũ quidem. Quoꝝ tenuiora folia: ipſi quoq; dulciores. Quoꝝ ſcabra & ãguloſa & horrida: amariores. Eſt præterea gẽus ſilueſtre: cuius folia ſũt erucæ ſimilia. Palma romæ amiterninis datur: inde nurſiis: tertia noſtratibus. Cætera de ſatu eoꝝ in rapis dicta ſunt. Cortice & cartilagine conſtãt raphani. Multiſq; eorum cortex craſſior etiã ꝗ̃ quibuſdã arborum. Amaritudo plurima illi eſt: & pro craſſitudine corticis. Cætera quoq; aliquando lignoſa. Et uis mira colligendi ſpiritum laxandiq; ructum. Ob id cibus illiberalis utique ſi proxime olus mandatur. Si uero cum oliuis diruptis ſ. rior ructus fit: minuſq; fœtidus. Aegypto mire celebratur propter olei fertilitatem: quod de ſemine eius faciunt. Hoc maxime cupiũt ſerere: ſi liceat: quoniã & quæſtus pluſꝗ̃ e frumento: & minus tributi eſt. Nullumq; copioſius oleum. Genera raphani græci fecere tria folioꝝ differentia: criſpi: atq; lenis: & tertium ſilueſtre. atq; huic leuia qdẽ folia: ſed breuiora ac rotũda: copioſaq; atq; fruticoſa. Sapor aũt aſper: & medicamẽti inſtar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differentia ſeminis eſt: quoniã aliꝗ̃ admodũ exiguum ferunt. Hæc uitia nõ cadunt niſi in criſpa folia. Noſtri alia fecere genera. Algidenſe a loco longum atq; tranſlucidum. Alterum rapi figura: quod uocãt ſyriacũ: ſuauiſſimũ fere ac tenerrimũ: hyemiſq; patiens. Præcipuũ tamen eſt: quod e ſyria non pridem aduectum apparet: quoniam apud auctores non reperitur. Id autẽ tota hyeme durat. Etiamnum unũ ſilueſtrem græci cheriam uocant: pontici armõ: aliĩ leucem: noſtri armoraciam fronde copioſius ꝗ̃ corpore. In omnibus aũt ꝓbãdis maxime ſpectant’ caules: in initio enim rotundiores craſſioreſq; ac longis canalibus. Folia ipſa triſtiora: & ãgulis horrida. Seri uult rhaphanus terra ſoluta: humida. fimũ odit: palea contentus. Frigore adeo gaudet: ut in germania infãtium pueroꝝ magnitudinem æquet. Seritur poſt idus febru. ut uernus ſit. Iterũq; circa uulcanalia: quæ ſatio melior. Multi & martio & aprili ſerunt & ſeptembri. Incipiente incremento cõfert alterna folia circũ obruere: ipſos uero accumulare. Nam ꝗ extra terrã emerſerit: durus fit atq; fungoſus. Ariſtomachus detrahi folia per hyemem iubet. & ne lacunæ ſtagnent accumulare. Ita in æſtate grandeſcere. Quidam prodidere: ſi palo adacto cauerna palea inſternat’ in ſex digitorum altitudine: deinde ſemen fimumq; & terra cõgeratur ad magnitudinem ſcrobis creſcere. Præcipue tamen ſalſis alũtur. Itaq; etiam talibus aquis irrigant’. Et in ægypto nitro ſpargunt’: ubi ſunt ſuauitate præcipui. In totũ quoq; ſalſugine amaritudo eoꝝ eximit’. fiuntq; coctis ſimiles. Nanq; & cocti dulceſcunt: & in napotũ uicẽ tranſeunt. Crudos medici ſuadent: ad colligenda acria

uiſceꝝ:dandos cum ſale ieiunis eſſe:atq; ita uomitionibus præparant meatũ. Tradũt
& præcordiis neceſſariũ hunc ſuccũ:quando phthiſin cordi intus inhærentẽ nõ alio
potuiſſe depelli cõpertũ ſit in ægypto regibus corpora mortuoꝝ ad ſcrutãdos morbos
inſecãtibus. Atq; ut eſt græca uanitas:fert̃ in tẽplo Apollinis delphis adeo cæteris cibis
prælatus raphanus:ut ex auro duceretur raphanus : beta ex argẽto: rapum e plumbo.
Scires nõ ibi genitũ Mãniũ Curiũ imperatorẽ:quem in hoſpitio legatis auꝝ repudia/
turo afferentibus:rapum torrentem in foco inuentũ:annales noſtri ꝓdidere. Scripſit
& Morchion græcus de raphano unũ uolumen. Vtiliſſimi in cibis hyberno tempore
exiſtimãtur. Iidemq; dentibus ſemper inimici:quoniam atterant. Ebora certe poliũt.
Odiũ iis cũ uite maximũ. refugitq; iuxta ſatos. Lignoſiora ſunt reliq̃ in cartilaginũ
genere a nobis poſita. Mirũq; õnibus uehementiã ſaporis ineſſe. Ex iis paſtinacæ unũ
genus agreſte ſponte prouenit. ſcaphylinos græce dicitur. Alterum ſeritur radice uel
ſemine prĩo uere uel autũno. Vt Hygino placet: februario:auguſto:ſeptẽbri:octobri:
ſolo q̃altiſſime refoſſo. Annicula utilis eſſe incipit : bima utilior:gratior autumno:
patiniſq; maxime. Et ſic quoq; uirus intractabile illi eſt. Hibiſcũ a paſtinaca gracili/
tate diſtat. Damnatum in cibis : ſed medicinæ utile. Eſt & quartum genus in eadem
ſimilitudine paſtinacæ:quã noſtri gallicam uocãt: græci uero glaucon. Cuius genera
etiam quattuor fecere:inter medica dicendum. Siſer & ipſum Tyberius prĩceps nobi/
litauit:flagitans õnibus ãnis a germania. Gelduba appellatur caſtellũ rheno ĩpoſitũ:
ubi generoſitas præcipua:ex quo apparet frigidis locis conuenire. Ineſt longitudine
neruus:q in decoctis extrahitur:amaritudinis tamen magna parte relicta:quæ mulſo
in cibis temperata etiam in gratiam uertitur. Neruus idem & paſtinacæ maiori dũ/
taxat anniculæ. Siſer his ſeritur menſibus:februario: martio:aprili:auguſto:ſeptẽbri:
octobri. Breuior his eſt ſed toroſior : amariorq; inula per ſe ſtomacho inimiciſſima.
Eadem dulcibus mixtis ſaluberrima. Pluribus modis auſteritate uicta gratiã inuenit.
Nanq; & in pollinem tundit̃ arida. liquidoq; dulci temperatur:& decocta poſtea aut
adſeruata uel macerata pluribus modis:& tunc mixta defruto : aut ſubacta melle:
uuiſue paſſis : aut pinguibus cariotis. Alio rurſus modo cotoneis malis:uel ſorbis:
aut prunis. Aliquando pipere aut thymo uariata defectus præcipue ſtomachi excitat.
Illuſtrata maxime Iuliæ Auguſtæ quotidiano cibo. Superuacuũ eius ſemẽ:quoniam
oculis ex radice exciſis ut harundo ſeritur. Et hæc aũt ſerit̃ & ſiſer & paſtinaca utroq;
tempore uere & autũno magnis ſeminũ interuallis. nullaue minus quaternoꝝ pedũ
quoniã ſpatioſe fruticat. Siſer aũt trãſferre melius. Proxima his eſt bulborum natũ:
quos Cato in primis ſerendos præcipit:celebrans megaricos. Verum nobiliſſima eſt
ſcylla:quanq̃ medicamini nata acetoq; exacuendo. Nec ulli amplitudo maior:ſicut
nec uis aſperior. Duo genera medicæ. Maſculus albis foliis : fœmina nigris. Et tertiũ
genus eſt cibis gratum. Epimenidiũ uocat̃:anguſtius folio:ac minus aſpero. Seminis
plurimum omnibus. Celerius tamen proueniunt ſatæ bulbis circa latera natis. Et ut
creſcant:folia quæ ſunt iis ampla:deflexa circa obruuntur. Ita ſuccum omnem in ſe
trahũt capita. Sponte naſcunt̃ copioſiſſime in balearibus ebuſoq; inſulis:ac p hiſpa/
nias. Vnum de iis uolumẽ condidit Pythagoras philoſphus:colligens medicas uires:
quas proximo reddemus libro. Reliqua bulboꝝ genera differũt colore:magnitudine:
ſuauitate. Quippe cum quidã crudi mandant̃:ut in cherrõneſo taurica. Poſt hos in
africa nati maxime laudant̃. Mox apuli genera græci hæc fecere balbinon:ſitanion:
pithyon:actocotiõ:egylops:iſorrynchiõ. In hoc miꝝ:imas eius radices creſcere hyme.
Verno aũt cũ apparuerit uiola:minui ac contrahi:tum deinde bulbum pingueſcere.
Eſt inter genera quod in ægypto aron uocant:ſcyllæ proximũ amplitudine : foliis la/
pati:caule recto duũ cubitorum baculi craſſitudine:radice mollioris naturæ:quæ edat̃
& cruda. Effodiũtur bulbi ante uer. At deteriores illico fiũt:ſi finduntur. Signũ ma/
turitatis:folia inareſcentia ab imo. Vetuſtiores improbant. Item paruos & longos.

Contra rubicundis rotũdioribuſq; laui:& grandiſſimis. Amaritudo pleriſq; ĩ uertice
eſt. Media eorũ dulcia. Bulbus non naſci niſi ex ſemine: priores tradiderũt. Sed & in
preneſtinis campis ſponte naſcunť: ac ſine modo: etiam in remorũ aruis.

DE Hortenſiũ herbaꝝ radicibus foliis floribus coloribus. Ca. v.

HOrtẽſibus õibus fere ſingulæ radices: ut rhaphano: betæ: apio: maluæ. Ampliſſia
aũt lapato: ut quæ deſcendat ad tria cubita. Silueſtri minores rumidæ. Effoſſa
quoq; diu uiuit. Quibuſdam ramẽ capillatæ: ut apio: maluæ. Quibuſdã ſurculoſæ:
ut ocino. Aliis carnoſæ: ut betæ: aut magis etiãnũ croco. Aliquibus ex cortice & carne
conſtant: ut rhaphano & rapis. Quorũdam geniculatæ ſunt: ut graminis. Quæ rectã
non habent radicem: ſtatim plurimis nituntur capillamentis: ut atriplex: & blitum.
Scylla autem & bulbi & cepe & allium: nõ niſi in rectum radicantur. Spõte naſcẽtiũ
quædam numeroſiora ſunt radice q̃ folio: ut calax: perdiorum: crocum. Florent uero
cum fraxino: ſerpillum: ambrotonum: napi: rhaphani: menta: ruta. Et cætera quidem
defloreſcũt cum cœpere. Ocimũ autem particulatim: & ab imo incipit. Qua de cauſa
diutiſſime floret. Hoc & in heliotropio herba euenit. Flos aliis candidus: aliis luteus:
aliis purpureus. Folia cadunt a cacuminibus origano: inulæ: & aliquãdo rutæ iniuria
leſæ. Maxime concaua ſunt cepe: getio. Allium: cepaſq; inter deos iureiurando habet
ægyptus. Cepe genera apud græcos: ſarda: ſamothrana: halſidena: ſetania: itẽ ſcitta.
Aſcalonia ab oppido iudææ nominata. Omnibus etiã odor lachrymoſus & præcipue
cypriis: minime gnidiis. Omnibus corpus totum pinguitudinis earũ cartilagine. E
cunctis ſetania minima: excepta thuſculana ſed dulcis. Scitta autem & aſcalonia cõ/
duntur. Scittam hyeme cum coma ſua relinquunt. Vere folia detrahunt. Et alia ſub/
naſcuntur iiſdem diuiſuris: unde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoq; generibus
detrahi iubent: ut in capita creſcant: potius q̃ in ſemetipſa. Aſcaloniarum propria
natura. Etenim uelut ſteriles ſunt ab radice. & ob id ſemine ſeri illas: non deponi
iuſſere græci. Præterea ſerius circa uer cum germinãt transferri. Ita craſſeſcere. Et tunc
properare: præteriti temporis penſitatione. Feſtinandũ aũt in his eſt: quoniã maturæ
celeriter putreſcunt. Si deponãtur: caulẽ amittunt: & ſemẽ. ipſæq; euaneſcunt. Eſt &
colorũ differentia. Samo enim & ſardibus candidiſſimæ prouenıũt. Sunt in honore
& creticæ: de quibus dubitant an eædem ſiti quæ aſcalonicæ: quoniã ſatis capita craſ/
ſeſcunt: depoſitis caulibus & ſemine. Diſtant ſapore tantum dulci. Apud nos duo
prima genera. Vnũ cõdimentarium: quod illi getion: noſtri pallacanam uocãt. Serũť
menſibus martio: aprili: maio. Alterũ capitatũ æque ab æquinoctio autumni uel fa/
uonio. Genera eius auſteritatis ordine: africana: gallica: thuſculana: amiternina.
Optima aũt quæ rotundiſſima. Item ruffa acrior q̃ candida: ſicca q̃ uiridis: & cruda
q̃ cocta: ſicca q̃ condita. Seritur amiternina frigidis & humidis locis. Et ſola allii
modo capite: reliquæ ſemine. Proximaq; æſtate nullum ſemen emittunt: ſed caput
tantum: quod inareſcit. Sequenti autem anno permutata ratione ſemen gignitur.
Caput ipſum corrumpitur. Ergo omnibus annis ſeparatim ſemen cepe cauſa ſeritur.
Separim cepe ſeminis. Seruantur autem optime in paleis. Getium pene ſine capite
eſt: ceruicis tantum longæ. & ideo totum in fronde: ſæpiuſq; reſecatur: ut porrum.
Ideo & illud ſerunt: nõ deponunt. Cætero cepas ter foſſo ſolo ſeri iubent: extirpatis
radicibus herbarum. In iugere denas libras. Intermiſceri ſatureiã quoniã melius pro/
ueniat. Runcari præterea: & ſarriri ſi nõ ſæpius quater. Aſcaloniam menſe februario
ſerũt noſtri. Semen ceparum nigreſcere incipiẽs anteq̃ marceſcat: metũt. Et de porro
in hanc cognationem dici conuenit: præſertim cũ ſectiuo nuper auctoritatem dederit
princeps Nero: uocis gratia ex oleo æſtatis menſium omnibus diebus. Nihilq; aliud
ac ne pane quidem ueſcendo. Seritur ſemine ab æquinoctio autũno ſi ſectiuũ facere
libuerit denſius. In eadem area ſecatur donec deficiat. ſtercoraturq; ſemper. ſi nutriť ĩ
capita: anteq̃ ſecetur: cum increuerit: in aliam aream transfertur ſũmis foliis leniter

recisis ante medullam et capitibus tettactis tunicisue extremis. Antiq ſilice uel tegula ſubiecta capita dilatabāt. Hoc irem de bulbis. Nunc ſarculo leuiter cōuellūtur radices ut delumbatæ alanr: neq; diſtrahant. Inſingne: ꝙ cū fimo læroq; ſolo gaudeat: rigua odit. et tamen proprietate quadam ſoli conſtat. laudatiſſimus in ægypto: mox orchiæ atq; ariciæ. Sectiui duo genera. Hoc herbaceū folio inciſuris eius euidētibus quo utūť medicamentarii. Alterū genus ſuauidioris folii rotundioriſq;: inciſuris leuioribus. Fama eſt Melā equeſtris ordinis reū ex ꝓcuratione a Tiberio principe accerſitū ī ſūma deſperatiōe ſucco porri ad triū denariorū argenteoꝝ pondus hauſto: cōfeſtī expiraſſe ſine cruciatu. Ampliorē modū negāt noxiū eſſe. Alliū ad multa ruris præcipue medicamenta prodeſſe creditur. Tenuiſſimis & quæ ſeparantur: in uniuerſum uelatur mēbranis: mox pluribus coagmētatur nucleis: & iis ſeparatim ueſtitis. Aſperi ſaporis. & quo plures nuclei fuere: hoc eſt aſperius. Tediū huic quoq; halitu ut cepis: nullum tamen coctis. Generum differentia in tempore. Præcox matureſcit. lx. diebus: tum in magnitudine. Vlpicum quoq; in hoc genere græci appellauere allium cyprium: alii antiſcordon: præcipue africæ celebratum inter pulmentaria ruris grandius. Allio trito in oleo et aceto mirū q̃tum increſcat ſpuma. Quidam et allium ulpicum ī plano ſeri uetant: caſtellatimq; grumulis imponi diſtantibus inter ſe pedes ternos. Inter grana quattuor digiti intereſſe debent. ſimul atq; tria folia eruperint ſarriri Grādeſcūt quo ſæpius ſarriuntur. Matureſcentium caules depreſſi in terram obruuntur: ita cauetur ne ī frondem luxurient. In frigidis utilius uere ſeri q̃ autumno. Cæterum ut odore careant omnia hæc iubentur ſeri: cum luna ſub terra ſit: colligi cum in coitu. Sine iis Menādet e græcis auctor eſt: allium edentibus ſi radicem betæ ī pruna roſtā ſupederit odorem extingui. Sunt qui et alliū et ulpicum inter compitalia ac ſaturnalia ſeri aptiſſime putent. Alliū et ſemine prouenit ſed tarde. Primo enī anno porri craſſitudine capite efficitur. ſequenti diuiditur. tertio conſumatur. pulchriuſq; exiſtimatur tale. a quibuſdā ī ſemē exire uetatur: ſed ītorqueri caulis ſationis gratia ut caput ualidius fiat. Quod ſi diutius alliū cepeq; īueterari libeat: aqua ſalſa tepida capita ītinguēda ſunt: ita diuturniora fient melioraq; uſui: ſed in ſatu ſterilia. Alii contenti ſūt primo ſuper prunas ſuſpendiſſe: abundeq; ita profici arbitrantur: ne germinent. quod facere alliū cepāq; extra terram quoq; certū eſt; et cauliculo acto euaneſcere. Aliqui et alliū palea optime ſeruari putant. Alliū eſt et ī aruis ſponte naſcēs. alum hoc uocāt: quod aduerſus improbitatem alitum depaſcētium ſemina: coctū: ne renaſci poſſit: abiicit. ſtatimq; quæ deuorauere aues ſtupentes manu capiuntur. et ſi paulum cōmorauere reſopitæ. Eſt et ſilueſtre et quod urſinum uocāt: odore molli: capite prætenui: foliis grandibus.

Quoto die quæq; herbæ naſcuntur ſatæ: & quō quæq; formantur uel digerantur: & quorum ſingula genera: et quoꝝ plura. Cap. vi.

IN horto ſatoꝝ celerrime naſcuntur ocimum: blitum: napus: eruca. Tertio enī die erūpunt: anetum quarto: lactuca quinto: rhaphanus ſexto: cucumis et cucurbitæ ſeptimo: prior cucumis: naſturtium ac ſinapi quīto: beta æſtate ſexto hyeme decimo: atriplex octauo: cepe. xix. aut. xx. getiū decimo aut. xii. Contumacius coriandrum. Cunila quidem et origanū poſt. xxx. diem. Omnium difficillime apium. xl. ei die cum celerrime maiore ex pte emergit. Aliquid et ſeminum ætas confert: quoniam recentiora maturius gignūtur. In porro: getio: cucumere: cucurbita. Ex uetere autem celerius proueniunt: apium: beta: cardamum: cunila: origanum: coriandrum. Mirum in betæ ſemine. non enim tota eodem anno gignitur: ſed aliquid ſequente: aliquid tertio. Itaq; ex copia ſeminis modice naſcitur. Quædam āno tātū ſuo pariūt: quædā ſæpius: ſicut apium: porrum: getium. Hæc enim ſemel ſata pluribus annis reſtibili fertilitate proueniūt. Semina plurimis rotūda: aliquibus oblonga: paucis foliacea: & lata: ut atriplici. Quibuſdā anguſta & canaliculata ut cumino. Differunt & colore: nigro candidoq;: item duritie. Surculacea in folliculo ſunt rhaphano: ſinapi: rapo.

Nudum ſemen apii:coriandri:aneti : fœniculi:cumini . Cortice obducta bliti:betæ:
atriplicis:ocimi.At lactucis in lanugine.Nihil ocimo fœcundius.Cum maledictis ac
probris ſerendum præcipiunt: lætius ptoueniet . Satum etiam paſcitur terra adacta
cuminum:& qui ſerũt præcantˀ:ne exeat.Quæ ĩ cortice ſũt:difficillime matureſcũt :
maximeq; ocimum:& gyt.Siccantur omnia ac ſunt fœcunda.Vtiq; meliora naſcuntˀ
aceruarim ſato ſemine : q̃ ſparſo . Ita certe porrum & allium ſerunt in laciniis colli-
gatum.Apium etiam paxillo cauema facta ac fimo ingeſto . Naſcuntur autem õnia
aut ſẽine:aut auulſiõe.Quædã ſẽine & ſurculo:ut ruta:origanũ.Ocimũ præcidũt.n.
& hoc cũ puẽit ad palmæ altitudinẽ.Quædã & radice & ſẽine:ut cepa:alliũ:bulbi:& ſi
quoꝝ radicẽ minimi florũ relinquunt.Eorũ uero quæ a radice naſcũtˀ:radix diutuma
& fruticoſa eſt:ut bulbi:getii:ſcyllæ.Fruticant alia & non capite:ut apium: & beta.
Caule reciſo fere quidem omnia regerminãt:exceptis quæ non ſcabrum caulẽ habẽt.
Eſt in uſu uero ocimum:rhaphanus:lactuca.Hanc etiam ſuauiorem putant a reger-
minatione. Rhaphanus utiq; iucundiot detractis foliis anteq̃ decauleſcat.Hoc & in
rapis.Nam & eadem direptis foliis cooperta terra creſcunt:durantq; in æſtate.Sĩgula
genera ſunt ocimo:laparo :blito:naſturtio:erucæ:attiplici:coriandro:aneto. Hæc enĩ
ubiq; eadem ſunt:neq; aliud alio melius uſq̃ . Rutam furtiuam tantum prouenire
fertilius putant.Sicut apes furtiuas peſſime.Naſcuntut etiam non ſata: mentaſtrũ:
nepeta:intubum:pulegium.Contra plura genera ſunt eorũ:quæ diximus:dicemuſq;
in primis de apio.

Natura & genera & hiſtoriæ ad condimenda in horto ſatarum tetum xxxvi. Ca.vii .

i ID enim quod ſponte in humidis naſcitur:helioſelinũ uocatˀ uno folio:nec hir-
ſutum.Rurſus in ſiccis hipposelinũ:pluribus foliis ſimile helioſelino . Tertiũ
eſt oreoſelinum cicutæ foliis:radice tenui:ſemine aneti:minutiore tamen. Eſt autem
ſatiuis differentia in folio denſo criſpo aut rariore & leuiore.Item caule tenuiore ac
craſſiore. Et caulis aliorum candidus eſt:aliorũ purpureus:aliorum uarius . Lactucæ
græti tria fecere genera . Vnum lati caulis:adeo ut urceola & olitona ex iis factitari
prodiderint.Folium his paulo maius herbaceo & anguſtiſſimum: ut alibi cõſumpto
incremento.Alterum rotundi caulis.Tertium ſeſſile:quod laconion uocant.Alii co-
loris & temporis ſatus genera diſcteuere.Eſſe enim nigras:quarũ ſemẽ mẽſe ianuario
ſeratur: albas quarum martio:rubentes quarũ aprili.At õniũ earũ plantas poſt binos
menſes differri. Diligentiores plura genera faciunt:purpureas: criſpas:cappadocias:
græcas . Longiora his folia:cauliſq; lati.Præterea lõgi & anguſti intubis ſimiles.Peſ-
ſimum aũ genus cũ exprobratione amaritudinis appellauere picrida.Eſt etiãnũ alia
diſtinctio attæ:quæ miconis uocatˀ a copia lactis ſopotiferi : quanq̃ omnes ſomnum
parere credantˀ.Apud antiquos italiæ hoc ſolũ genus eatũ fuit: & ideo lactucæ nomẽ
adeptæ.Purpureã maxĩæ radicis:cecilianã uocãt.Rotũdã uero ac minimæ radicis:latis
foliis artylida.Quidamq; eumechion:quoniã hæc maxĩe tefragetˀ ueneni.Eſt quidem
natura õnibus refrigeratrix.& ideo æſtare gratæ a ſtomacho faſtidium auferũt: cibiq;
appetentiam faciunt.Diuus certe Auguſtus lactuca conſeruatus in ægritudine fertur
prudentia Muſæ medici:cum prior eſſet eſca e melle . Religio minime omine caret:
intantum tecepta commendatione : ut ſeruari etiam in alienos menſes eas oximelite
reptũ ſit.Sanguinẽ quoq; augere credũtur.Eſt etiam nũ quæ uocatˀ caprina lactuca:
de qua dicemus inter medicas . Er ecce cũ maxime cœpir irrepere ſatiuis admodum
probata:quæ cilicia uocatur:folio cappadociæ niſi criſpũ latiuſq; eſſet.Neq; ex eodẽ
genere poſſunt dici:neq; ex alio intubi hyemis impatientiores:uiruſq; præferẽtes:ſed
caule non minus grati.Seruntur uemo plantæ eorũ:ultimo uere tranſferuntut . Eſt
& erraticum intubum:quod in ægypto cichorium uocãt:de quo plura alias. Inuẽtũ
omnes thyrſos uel folia lactucarum prorogare urceis conditos ac recentes in patinis
coquere.Setuntˀ lactucæ anno toto lætis & irriguis ſtercoratiſq; binis menſibus inter

ſemen plantamq; & maturitatem . Legitimum tamen a bruma ſemen iacere:plãtam
in fauonio tranſferre. Aut ſemen fauonio:plantã æquinoctio uerno . Albæ maxime
hyemem tolerant.Humore omnia hortenſia gaudẽt & ſtercore : præcipue lactucæ:
& magis intubi.Seri etiam radices illitas fimo intereſt : & repleri ablaqueatas humo.
Quidã & aliter ãplitudinẽ augent:reciſis cũ ad ſemipedẽ excreuerĩt: fimoq; ſuillo re/
centi ĩ litis.Cãdorẽ uero putãt cõtingere iis duntaxat:quæ ſunt ſeminis albi: ſi arena
de littore a primo incremẽto congeratur in medias: atq; increſcentia folia cõtra ipſas
religentur.Beta hortenſiorum leuiſſima eſt.Eius quoq; a colore duo genera græci fa/
ciunt:nigrã:& candidã:quã præferũt: parciſſimi ſeminis:appellantq; ſiculũ:cãdoris
ſane diſcrimine præferentes ut lactucã.Noſtri betæ genera faciũt uernũ & autũnale:
a tẽporibus ſatiuis.quãq̃ & iunio ſerat͂.Transferũt aũt in planta hæ quoq;. & oblini
fimo radices ſuas:locumq; ſimiliter madidũ amãt. Vſus iis & cũ lente ac faba. idẽq;
qui oleris:& præcipuus:ut lenitas excitetur acrimonia ſinapis. Medici innocentiorem
q̃ olus eſſe iudicauere. Quãobrẽ adpoſitas non memini deguſtare etiã religio eſt:utq;
ualidis potius in cibo ſint.Gemina iis natura & oleris & capite ipſo exilientis. Bulbis
ſpecies ſumma in latitudine.ea contingit ut in lactucis: cum cœperint colorẽ trahere
impoſito leui pondere.neq; alii hortenſiorũ latitudo maior.In binos pedes aliquãdo
ſe pandunt:multum & ſoli natura conferente eis. Et in circelenſi agro ampliſſime ꝑ/
ueniunt. Sunt qui betas punico malo florente optime ſeri exiſtiment:tranſferri autẽ
cũ quinq; folioꝝ eſſe cœperint. Mira differentia:ſi uera eſt:candidis ſolui aluos:mo/
dice nigris inhiberi.Et cum braſſica corrũpatur in dolio uini ſapor : odore betæ foliis
demerſis reſtitui. Olus cauleſq;:quibus nunc principatus hortorum: apud græcos in
honore fuiſſe non reperio. Sed Cato braſſicæ miras canit laudes:quas in medẽdi loco
reddemus.Genera eius facit tria. Vnam extentis foliis:caule magno . Alteram criſpo
folio:quã apianam uocat. Tertiam minutis caulibus lenem tenerã:minimeq; probat.
Braſſica toto anno ſeritur:quoniam & toto ſecatur. Vtiliſſime tamen ab æquinoctio
autũni. Tranſfertur:cum quinq; foliorũ eſt. Cimas a prima ſectione præſtat proxio
uere. Hic eſt quidam ipſorũ caulium delicatior teneriorq; cauliculus Apitii luxuria.
Et per eum Druſo Cæſari faſtiditus non ſine caſtigatione Tiberii patris . Poſt cimã
ex eadem braſſica contingunt æſtiui autumnaleſq; cauliculi:mox hyberni: iterumq;
cimæ. nullo æque genere multifero:donec ſua fertilitate cõſumatur. Tertia circa ſol/
ſtitiũ:ex qua ſi humidior locus eſt æſtate:ſi ſiccior: autũno plantat͂.Humor fimuſq;
ſi defuere:maior ſaporis gratia eſt : ſi abundauere: lætior fertilitas. Fimum aſininum
maxime conuenit.Eſt hæc quoq; res inter opera ganeæ. Quapropter non pigebit uer/
boſius perſequi. Præcipuus fit caulis ſapore ac magnitudine. Primũ omnium ſi in re/
paſtinato ſeras: dein ſi terrã fugientes cauliculos ſeces:a terraq; proceritate luxurioſa
attollentes ſe exaggerando aliã attumules ita:ne plus q̃ cacumẽ emineat. Tritianum
hoc genus uocatur:bis computabili impendio:tedioq;. Cætera genera complura ſũt.
cumanũ:ſeſſile:folio capite patulũ. Aricinũ altitudine nõ excelſius:folio numeroſius
q̃ tenuius. hoc utiliſſimum exiſtimatur:quia ſub omnibus pene foliis fruticat cauli/
culis peculiaribus. Pompeianũ procerius caule ab radice tenui intra folia craſſeſcit.
rariora hæc:anguſtioraq;:ſed teneritas in dote fit. Frigora non tolerat. Quibus etiam
aluntur britiani prægrandes foliis:caule tenues:ſapore acuti. Sabellico uſq; ĩ ammi/
rationem criſpa ſunt folia.quorũ craſſitudo caulem ipſum extenuat: ſed dulciſſimi
perhibẽt͂ ex õibus. Nup ſubiere lacuturres ex cõualle aricina:ubi quõdã fuit lacus tur/
riſq; quæ remanet:capite prægrãdes:folio innumeri . Alii in orbem porrecti . Alii in
latitudinẽ toroſi.nec plus ullis capitis poſt tricianũ:cui pedale aliquãdo cõſpicit͂.Et
cima nullis ſerior. Cuicũq; aũt generi pruinæ plurimũ ſuauitatis conferunt . Et niſi
obliquo uulnere defendatur medulla:plurimũ nocent. Semini deſtinati non ſecant͂.
Eſt etiam ſua gratia nõnũq̃ plantæ habitu excellentibus. Halmyridia uocãt: quoniã

niſi in maritimis nō proueniunt. Nauigatiōe quoq; lōginqua uiridibus adſeruatis. Statī deſecti: ita ne humū attingāt: in cados olei quāq̄ proxime ſiccatos obturatoſq; cōduntur: omni ſpiritu excluſo. Sunt qui plantā in transferendo alga ſubdita pediculo nitroue trito: quod tribus digitis capiatur: celeriores ad maturitatem fieri putēt. Sunt qui ſemen trifolii nitrūq; ſimul tritū aſpgant foliis. Nitrum etiā in coquendo uiriditatem cuſtodit. Aut apitiana coctura oleo ac ſale priuſq̄ coquār: maceratis. Eſt inter herbas genus inſerendi præciſis germinibus caulis: & in medullam ſemine ex aliis addito. Hoc & in cucumere ſilueſtri. Necnō olus quoq; ſilueſtre eſt triū foliorū diui Iulii carminibus præcipue iocis militaribus celebratū. Alternis quippe uerſibus exprobrauere lapſana ſe uixiſſe apud dyrrachium premiorū parſimoniā cauillātes. Eſt autem id cima ſilueſtris. Omnium hortenſiorum laudatiſſima cura aſparagis. De origine eorum in ſilueſtribus curis abunde dictum: & quomodo eos iuberet Cato in arundinetis ſeri. Eſt & aliud genus incultius: aſparago mitius corruda paſſī etiam in montibus naſcens: refertis ſuperioris germaniæ campis: non inſcito Tyberii Cæſaris dicto: herbam ibi quādam naſci ſimillimam aſparago. Nam quod in heſide cāpaniæ inſula ſpōte naſcitur: longe optimum exiſtimatur hortenſium. Seritur ſpongiis. Eſt enim plurimæ radicis: altiſſimeq; germinat. Viret thyrſo primum emicāte. Qui caulem educens tempore ipſo quo faſtigatus eſt in totos ſtrīgitur. Poteſt & ſemine ſeri. Nihil diligentius comprehendit Cato. nouiſſimūq; libri eſt: ut appareat repentinam ac nouiciam uiro curam fuiſſe. Locū ſubigi iubet humidū aut craſſum. Semipedali undiq; interuallo ſeri: ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti. Videlicet ſemine tum tantum ſerebantur. Id fieri ſecundum æquinoctium uernū. Stercore ſatiari. Crebro purgari. Caueri ne cū herbis euellantur aſparagi. Prīo anno ſtramento ab hyeme protegi. Vere aperiri: ſarriri: runcari. Tertio incendi uerno. Quo maturius incenſus eſt: hoc melius prouenit. Itaq; harundinetis maxīe cōuenit: quæ feſtinant incendi. Sarriri iubet idem non anteq̄ aſparagus natus fuerit: ne in ſarriendo radices uexētur. Ex eo uelli aſparagū ab radice. Nā ſi defringatr: ſtirpeſcere & intermori. Velli donec in ſemen eat. Id autem matureſcere ad uer: incendique. Ac rurſus cum apparuerint aſparagi ſarriri: ac ſtercorari. Ac poſt annos nouem cum iam uetus ſit: digeri ſubacto ſolo ſtercoratoq;. Tum ſpōgiis ſeri ſingulorū pedū īteruallo. Quin & ouillo fimo nominatim uti: quoniam aliud herbaſceret. Nec quicq̄ poſtea tentatum utilius apparuit: niſi ꝙ circa idus februarii defoſſo ſemine aceruatis puulis ſcrobibus ſerūt: plurimū maceratū fimo. Dein nexis inter ſe radicibus ſpōgias factas poſt æquinoctium autūni diſponūt pedalibus interuallis: fertilitate in denos annos durante. Nullum gratius iis ſolum q̄ rauennatiū. Hortorū indicauimus corrudam. hunc intelligimus ſilueſtrem aſparagum: quē græci orminū aut myacanthon uocant aliiſue noībus. Inuenio naſci & arietis cornibus tuſis atq; defoſſis. Poterāt uideri dicta omnia: quæ in precio ſunt: niſi reſtaret res maximi quæſtus non ſine pudore dicenda. Certum eſt quippe carduos apud carthaginem magnam cordubamq; præcipue ſeſtertia ſena milia e paruis iis reddere: quoniā portenta quoq; terraꝝ in ganeā uertimus. etiam ea quæ refugiūt quadrupedes conſciæ. Carduos ergo duobus modis ſerunt autumno: planta & ſemine ante nonas martias. Plantæq; quæ ex eo diſponēt: ante idus nouembris: aut in locis frigidis circa fauonium. Stercorantur etiā ſi placet: lætiuſq; proueniunt. Ocimū parilibus optime ſeri ferunt. Quidā & autūno: iubētq; cum hyeme ſeratur: aceto ſemen perfundi. Eruca quoq; & naſturcium uel æſtate uel hyeme facillime naſcūtur. Eruca præcipue frigorū contemptrix diuerſæ eſt: q̄ lactuca naturæ. Concitatrix ueneris. Iccirco iungitur illi fere in cibis: ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Naſturtium nomen accepit a nariū tormēto. Et īde uigoris ſignificatio prouerbio id uocabulū uſurpauit: ueluti torporē excitātis. In arabia mire amplitudinis dicit gigni. Ruta quoq; ſeritur fauonio & ab æqnoctio

autumni. Odit hyemem & humorē ac fimū. Apricis gaudet & ſiccis: terra q̄maxime
lateritia. Cinere uult nutriri. Hic & ſemini miſcet̄: ut careat erucis. Auctoritas etiam
peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio muſtum turatum populo datū a Cornelio
Cethego in conſulatu collega. Q. Flaminii comitiis pactis. Amicicia eſt ei & cum fico-
intantum ut nuſq̄ lætior proueniat q̄ ſub hac arbore. Seritur & ſurculo melius in p-
foratam fabam inditoq; ſucco nutrit comprehendendo ſurculum. Seritur & a ſeipſa.
nanq; incuruato cacumine alicuius rami: cum attigerit terram: ſtatim radicatur. Eadē
& in ocimo natura: niſi ꝙ difficilius areſcit. Sed durata runcatur: nō ſine difficultate
prouenientibus ulceribus: ni munitis manibus id fiat: oleoue defenſis. Conciduntur
autem & eius folia: ſeruanturq; faſciculis. Ab æquinoctio uerno ſeritur apiū: ſemine
paulum in pila pulſato. Criſpius ſic putant fieri: aut ſi ſatum calcetur cylīdro: pedi-
buſue. Proprium ei: ꝙ colorem mutat. Honos ipſi in achaia coronare uictores ſacri
certaminis nemeæ. Eodem tempore ſeritur menta planta: uel ſi nondum germinat.
ſpōgia minus hæc humido gaudet. Aeſtate uiret. Hyeme flaueſcit. Genus eius ſilueſ-
tre mentaſtrum eſt. Et hoc propagatur ut uitis: uel ſi uniuerſi rami ſerantur. Mentæ
nomen ſuauitas odoris apud græcos mutauit: cum alioquin mintha uocaret̄. Vnde
ueteres noſtri nomen declinauerūt. Grato menta menſas odore percurrit in ruſticis
dapibus. Semel ſata diutina ætate durat. Congruit pulegio cuius natura ī coronariis
refloreſcens ſæpius dicta eſt. Hæc quoq; ſeruant̄ ſimili genere: mentā dico pulegiūq;
& nepitam. Condimentoꝝ tamē ōniūq; faſtidiis ciminū amiciſſimū. Naſcit̄ ī ſūma
tellure uix hærens: & in ſublime tendens. In putribus & calidis maxime locis: medio
ſerendū uere. Alterum eius genus ſilueſtre quod ruſticū uocāt: alii thebaicū. Si tritū
ex aqua potetur: in dolore ſtomachi prodeſt. In carpētania noſtri orbis maxīe laudat̄.
Alioquin æthiopico africoq; palma eſt. Quidā huic ægyptiū præferunt. Sed præcipue
oluſatrum miræ naturæ eſt. Hippoſelinū græci uocāt: alii ſmynion. E lachryma cau-
dicis ſui naſcitur. Seritur & radice. Succum eius qui colligūt murræ ſaporem habere
dicūt. Auctorq; eſt Theophraſtus murra ſata natū. Hippoſelinū ueteres præceperāt
in locis incultis: lapidoſis: iuxta maceriā ſeri. Nūc & repaſtinato ſeritur: & a fauonio
poſt æquinoctiū autūnū. Quippe cum capparis quoq; ſeratur ſiccis maxime: area in
defoſſu cauata: ripiſq; undiq; circūſtructis lapide: alias euagat̄ per agros: & cogit ſolū
ſterileſcere. Floret æſtate. Viret uſq; ad uergiliarū occaſū. Sabuloſis familiariſſimū.
Vitia eius quod trans maria naſcitur: diximus inter peregrinos frutices. Peregrinum:
& careum gentis ſuæ nomine appellatum: culmis principale. In quacunq; terra ſeri
uult ratione eadem qua oluſatrū. Laudatiſſimū tamen in caria: proximum phrygia.
Liguſticum ſilueſtre eſt. In liguriæ ſuæ mōtibus ſeritur. Vbiq; ſuauius ſatiuum: ſed
ſine uiribus. Panacem aliqui uocāt. Crateias apud græcos cunilam bubulam eo noīe
appellat. Cæteri fere cunizamidē: cunilaginem. Thymbram uero quæ ſit cunila. Hæc
apud nos habet uocabulū & aliud ſatureia dicta in cōdimentario genere. Serit̄ mēſe
februario: origano æmula. Nuſq̄ utrūq; additur: quippe ſimilis effectus. Sed cunilæ
ægyptium origanū tātū præfertur. Peregrinum fuit & lepidū. Seritur a fauonio. Dei
cū fruticauerit: iuxta terrā præciditur. Tunc runcat̄: ſtercoraturq;. Per biennium hæc.
Poſtea iiſdem fruticibus utunt̄: ſi non ſæuicia hyemis ingrauat: quādo īpatiētiſſimū
eſt frigoꝝ. Exit & in cubitalem altitudinem: foliis laurinis: ſed mollibus. Vſuſq; eius
nō ſine lacte. Git piſtrinis aniſum: & anetum culinis: & medicis naſcunt̄. Sagapenū
& ipſum in hortis quidem: ſed medicinæ tātum. Sunt quædā comitātia alioꝝ ſatus:
ut papauer: nanq; cū braſſica ſeritur. Ac porculaca & eruca cum lactuca. Papaueris ſa-
tiui tria genera. Candidum: cuius ſemen toſtum in ſecunda menſa cum melle apud
antiquos edebat̄. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpergitur: adfuſo ouo inhærens. Vbi
inferiorem cruſtam apio: gitq; ceriali ſapore condiunt. Alterum genus papaueris
nigrum: cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus exprimitur. Tertium genus rhyan uocant

græci : id noſtri erraticum. Sponte quidem: ſed maturius: cum hordeo maxie naſcit: erucæ ſimile: cubitali altitudine: flore ruffo & ꝓtinus deciduo: unde & nomẽ a græcis accepit. De reliquis generibus papaueris ſpõte naſcentis docebimus ĩ medicinæ loco. Fuiſſe autem in honore apud romanos ſemper indicio eſt Tarquinius Superbus: qui legatis a filio miſſis decutiendo papauera in horto altiſſima: ſãguinarũ illud reſpõſum hac facti ambage reddidit. Rurſus alio comitatu æquinoctio autumni ſeruntur coriãdrum: anetum: atriplex: maluæ: lappati: cerefoliũ. quod pederoton græci uocãt. & acerrimũ ſapore: igneiq; effectus ac ſaluberrimum corpori. Sinapi nulla cultura: melius tamen plãta relata. Quin e diuerſo uix eſt ſato ſemel eo liberare locũ: quoniã ſemen cadens protinus uiret. Vſus eius etiã pro pulmentario in patellis decocto citra intellectum acrimoniæ. Coquunt & folia ſicut reliquorũ olerũ. Sunt autem trium generum: unum gracile: alteꝝ rapi foliis ſimile: tertiũ erucæ. Semẽ optimũ ægyptiũ. Athenienſes napi appellauerũt: alii tapſi: alii ſaurion. Serpylo & ſiſimbrio montes plenq; ſcarent: ſicut thracia. Aut aquæ deferũt ex iis auulſos ramos: ſeruntq;. Item ſicyone ex ſuis montibus: & athenis ex hymetto. Simili modo & ſiſimbrium ſerunt. Latiſſimum naſcitur in puteorum parietibus: & circa piſcinas & ſtagna.

DE Fœniculo & canabe. Capitulũ. viii.

RElıq̃ ſũt ferulacei gñis ceu fœniculũ: ãguibus (ut dixĩus) gratiſſimũ: ad cõdiẽda plurima cũ ĩaruerit. Eiq; pq̃ſimilis rhapſia: de qua dixĩus ĩter externos frutices. Deĩde utiliſſĩa funibus canabis. ſerit a fauonio. Quo denſior ẽ: eo tenerior. Semẽ eius cũ ẽ maturꝝ ab æqnoctio autũni defrĩgit. & ſole aut uẽto aut fumo ſiccat. Ipſa canabis uellitur poſt uindemiam. ac lucubratiõibus decorticata purgatur. Optima alabãdica: plagarum præcipue uſibus. Tria ibi eius genera. Improbatur cortici proximum aut medullæ. Laudatiſſimũ eſt e medio: quæ meſa uocatur. Secunda milaſea. Quod ad proceritatem quidem attinet: roſea agri ſabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Semẽ eius ĩ italia cibus eſt. Cõdit qppe: duratq; in urceis uel anni ſpatio. Duo ea genera: caules & racemi. Corymbiam hanc uocant: corymboſq; quos condiunt.

DE Morbis hortoꝝ: & remedia circa formicas & erucas & culices. Ca. ix.

MOrbos hortenſia quoq; ſentiunt: ſicut reliqua terræ ſata. Nanq; & ocimum ſe necat. degeneratq; rire in ſerpillum: & ſiſimbriũ in calamintham. Et ex ſemine braſſicæ ueteris rapæ fiunt. Atq; inuicem enecat cyminum ab unio dorſo niſi repurgetur. Eſt autem unicaule: radice bulbo ſimili non niſi in ſolo gracili naſcens. Alias priuatim cymini morbus ſcabies. Et ocimũ ſub canis ortu palleſcit. Omnia uero acceſſu mulieris menſtrualis flaueſcunt. Beſtiolarũ quoq; genera innaſcuntur. Napis culices: raphano erucæ: & uermiculi. Item lactucis & oleri. Vtriſq; hoc amplius limaces & cocleæ. Porro uero priuatim animalia: quæ facillime ſtercore iniecto capiũtur: condentia in id ſe. Ferro quoq; non expedire rangi rutam cunilam mentam ocimũ auctor eſt Sabinus Tyro ĩ libro cepuricon: quẽ Mœcenati dicauit. Itẽ cõtra formicas non minimũ hortorũ exitiũ ſi non ſint rigui: remedium mõſtrauit limo marino aut cinere obruratis earum foraminibus. Sed efficaciſſime heliotropio herba necantur. Quidã & aquã diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicinæ ſunt: ſiliq̃s una ſeri: ſicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quæ ſi omiſſo iam natæ ſint: remediũ abſinthii ſuccus decocti inſperſus ſedi: quã anagoꝝ uocãt. Genus hoc herbæ diximus. Semen olerũ ſi ſucco eius madefactũ ſeratur: olera nulli animaliũ obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas ſi palo imponãtur in hortis oſſa capitis ex eqno gñe fœminæ duntaxat. Aduerſus erucas & cancrũ fluuiatilem in medio horto ſuſpenſum auxiliari narrant. Sunt qui ſanguineis uirgis tangant ea: quæ nolunt his obnoxia eſſe. Infeſtant & culices hortos riguos præcipue ſi ſunt arbuſculæ aliquæ. Hi galbano accenſo fugantur.

Quæ magis ſint fortia uel minus: & quibus ſalſæ aquæ proſint. Ca.x.

NAm quod ad permutationẽ ſeminũ artinet:quibuſdã ex iis firmitas maior eſt:
ut coriãdro:betæ:porro:naſturtio: ſinapi:erucæ:cunilæ:& fere acribus. Infirmi/
ora aũt ſunt attiplici:ocimo:cucurbitæ:cucumi:& æſtiua õnia hybernis magis durãt:
minime aurem getium. Sed ex iis:quæ ſũt fortiſſima:nullum ultra quadrimatũ utile
eſt dũtaxar ſerendo. Cunilis & ultra tempeſtiua ſunr. Peculiaris medicina rhaphano:
betæ:rutæ:cunilæ:in ſalſis aqs quæ plurimũ ſuauitati & fertilitati conferunr. Cæteris
dulciũ aquaꝝ rigua proſũt. Vtiliſſĩæ ex iis aquæ frigidiſſimæ:& quæ potu ſuauiſſĩæ.
Minus utilis e ſtagno:& quas ſilices inducunt:quoniã herbarũ ſemina inuehũt. Præ/
cipue ramen hymbres alũt. Nam & beſtiolæ innaſcentes necantur.

Ratio rigandorũ hortorũ : & quæ tranſlata meliora fiant: & de ſuccis hortenſiorũ
& ſaporibus. Capitulum.xi.

HIs horæ rigandi:matutina:atq; ueſpera:ne inferueſcar aqua ſole. Ocimo tãtum
& meridiana etiam. Satum celerrime erumpere putant inter initia ferueti aq̃
aſperſũ. Omnia aũr tranſlata meliora : grandioraq; fiunt:maxime porri : napiq;. In
tranſlatione & medicina eſt:deſinuntq; ſẽtire iniurias: ut gerium:porrum: rhaphani:
apium:lactucæ:rapa:cucumis. Omnia aũt ſilueſtria fere ſũt & foliis minora & cauli/
bus:ſucco acriora:ſicut cunila:origanũ: ruta. Soliimodo ex õnibus lapatũ ſilueſtre
melius. Hoc inſatiuum rumex uocarur:naſciturq; fortiſſimũ. Traditur ſemel ſatum
durare:nec unq̃ uitiari terra maxime iuxta aquã. Vſus eius cũ ptiſana tantũ in cibis
leuiorem gratioremque ſaporem præſtat. Silueſtre ad multa medicamenta utile eſt.
Adeoq; nihil amiſit cura:ut carmine quoq; comprehenſũ repperim : in fabis caprini
fimi ſingulis cauatis:ſi porri:erucæ:lactucæ : apii:intubi:naſturtii ſemina incluſa ſe/
rant:mire ꝑuenire. Quæ ſũt ſilueſtria:eadẽ inſatiuis ſicciora intelligũt: & acutiora.
Nanq; & ſuccoꝝ ſaporũq; dicenda differẽtia eſt:uel maior in iis q̃ pomis. Sunt autẽ
acres cunilæ:origani:naſturtii:ſinapis. Amari abſĩthii:centaureæ. Aq̃tiles cucumeris:
cucurbitæ:lactucæ. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati:apii:aneti:fœniculi. Salſus
tantum e ſaporibus non naſcitur:aliquando extra inſidit pulueris modo : & circulis
tãtum aquæ ut intelligatur uana ceu plerunq; uitæ perſuaſio. Panax piperis ſaporẽ
reddit. Et magis etiam ſiliquaſtrũ:ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorẽ
thuris:murra myrræ. De panace abunde dictũ eſt. Libanotis locis putridis & macris
ac roſcidis ſeritur. Radicem habet oluſatri:nihil a thure differentem. Vſus eius poſt
ãnũ ſtomacho ſaluberrimus. Quidã eã nomĩe alio roſmarinũ appellãt. Et ſmyrniũ
olus ſeritur iiſdem locis. Murraq; radicẽ recipit. Eadẽ & ſiliquaſtro ſatio. Reliqua a
cæteris & odote & ſapore differũt ut anetũ. Tantaq; eſt diuerſitas atq; uis:ut nõ ſolũ
aliud alio mutetur : ſed etiam in totũ auferatur. Apio eximi incoctis obſoniis aceto:
in eodem cellario ĩ ſaccis odorem uino grauem. Et hactenus hortenſia dicta ſint ci/
borũ gratia duntaxat. Maximũ quidẽ opus in iiſdem naturæ reſtat : quoniã ꝓuẽtus
tantũ adhuc ſũmaſq; quaſdã tractauimus. Vera aũt cuiuſq; natura non niſi medico
effectu prænoſci poteſt:opus ingẽs occultumq; diuinitatis:& quo nullũ reperiri poſ/
ſit maius. Ne ſingulis id rebus contexeremus:iuſta fecit ratio:cum ad alios medendi
deſideria pertinerent:longis utriuſq; dilationibus futuris ſi miſcuiſſemus. Nũc ſuis
quæq; partibus conſtabunt. poteruntq; a uolentibus iungi.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .XX.
PROOEMIVM.

MAXIMVM HINC OPVS NATVRAE ordiemur: & cibos ſuos homini narrabimus. fateriq; cogẽus ignota eſſe ꝑ quæ uiuat. Nemo ĩd paruũ ac modicũ exiſtimauerit nominũ uilitate deceptus. Pax ſecũ in his aut bellũ naturæ diceť: odia amiciciæq; rerũ ſurdarũ ac ſenſu carentiũ. Et quo magis miremur: omnia ea hominum cauſa: quod græci ſimpathian appellauere: q̇bus cuncta conſtant: ignes aq̄s reſtinguẽtibus: aquã ſole deuorante: luna ꝑiente. Altero alterius iniuria deficiente ſydere. Atq; ut a ſublimioribus recedamus: ferrũ ad ſe trahente magnete lapide: & allio rurſus abigente a ſeſe. Adamãtẽ opũ gaudium infragilem omni cætera ui & inuictũ: ſanguine hircino rũpẽte. Quæq; alia in ſuis dicemus locis paria: uel maiora mira. Tantũ uenia ſit: a minimis: ſed a ſalutaribus ordiemur. Primũq; ab hortẽſibus.

DE Cucumere ſiluestri & elaterio. Capitulum. i.

CVcumim ſilueſtrem eſſe diximus multo infra magnitudinem ſatiui. Ex eo fit medicamentũ quod uocatur elateriũ ſucco expreſſo e ſemine. cuius cauſa niſi maturius incidatur: ſemen exilit oculorum etiã periculo. Seruatur autem decerptus una nocte. Poſtero die inciditur harundine. Semen quoque cinere conſpergitur ad coercendã ſucci abundantiã: qui expreſſus ſuſcipitur aq̄ cæleſti: atq; ſubſidet. Deĩde in ſole cogiť in paſtillos: ad magnos mortalium uſus. Obſcuritates & uitia oculorũ ſanat: genarumq; ulcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus uitiũ non attĩgi uuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur. Succoq; dentium dolori medetur. Arida cum reſina impetiginem & ſcabiem quã pſoram & lichenas uocant. Parotidas & panos ſanat. Et cicatricibus colorem reddit. Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur. Elaterium tempeſtiuum ẽ autumno. Nec ullum ex medicamẽtis longiore æuo durat. Incipit a trimatu. Siquis recentiore uti uelit: paſtillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Idq; melius quo uetuſtius erit. Quem iam ducentis annis ſeruatum eſſe auctor eſt Theophraſtus. Et uſq; ad quinquageſimũ lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum eſt: ſi admotũ priuſq̄ extinguat: ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Pallidum ac leue herbaceo ac ſcabro melius: ac leniter amarũ. Putãt cõceptus adalligato ſemine adiuuari: ſi terram non attigerit. Partus uero ſi in arietis lana alligatum inſciẽtis lumbis fuerit: ita ut ꝓtinus ab ea eximatur: & rapiatur extra domũ ipſam. Cucumim qui magnificant: naſci præcipuum in arabia: mox cyrenis. Alii in arcadia tradunt ſimilem heliotropio: cuius ĩter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglandis ſemẽ. Eſſe autem ad ſpeciem ſcorpionis cauda reflexa: ſed candida. Aliqui etiam ab eo ſcorpionũ cucumim uocãt. efficaciſſimum cõtra ſcorpionũ ictus: & ſemine & elaterio. Et ad purgandum uteꝝ aluoſq;. Modus portione uirium ab dimidio obolo ad ſolidum. Copioſius necat. Sic & contra phthiriaſin bibitur. Et hydropiſes illitum. Anginas & arterias cũ melle & oleo uetere ſanat.

DE Anguino cucumete: ſiue erratico: & de ſatiuo: & de pepone Cap. ii.

MVlti hunc eſſe apud nos qui anguinus uocatur: ab aliis erraticus: arbitrãť. Quo decocto ſparſa mures de eius medecina non attingunt. Idem podagris cum articulorũ morbis decoctũ ĩ aceto illinũr præſentaneo remedio. Lumboꝝ uero dolori ſemine ſole ſiccato: dein trito. xxx. denariorũ põdere in hemina dato aquæ. Sanat & humores ſubitos illitum cum lacte mulieꝝ. Purgat eas elateriũ. Sed grauidis abortũ facit. Suſpirioſis prodeſt. Morbo uero regio in nares coniectum. Lentigines & maculas e facie tollit in ſole illitum. Multi eadem omnia ſatiuis attribuunt. Magnũ etiam

in eis momenti. Nanq; & eorũ ſemen quantũ tres digiti apprehenderit: cum cumino tritũ potumq; in uino tuſſientibus auxiliatur. Sed & phreneticis in lacte mulieris. Et dyſentericis acetabuli menſura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari põdere. Et iocineris uitiis in aqua mulſa. Vrinã mouet ex uino dulci. Et in renũ dolore clyſteribus ſimul cum cumino infunditur. Pepones refrigerant: maxime in cibo. Et emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. Radix ſanat ulcera concreta in modũ faui: quem cæreon uocant. Eadem contra uomitiones ſiccatur in farina tuſa. Datur quattuor obolis in aqua mulſa: ita ut qui biberit: quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adiicitur. Cortex quoque uomitionem mouet. faciem purgat. Hoc & folia cuiuſcũq; ſatiui illita. Eadẽ cũ melle epinyctidas ſanant. Cum uino canis morſus. Item multipedem: ipa græci uocant: oblongã piloſis pedibus: pecori præcipue nociuã. Morſũ tumor inſequitur: & putreſcit locus ipſe. Cucumis odore defectũ animi. Coctos deraſo cortice ex oleo aceto & melle iucundiores eſſe certum eſt.

DE Cucurbita ſiluestri & rapo. Ca. iii.

CVcurbita ſilueſtris quoq; inuenitur ſomphos a græcis appellata inanis: unde & nomen: digitali craſſitudine: non niſi in ſaxoſis naſcens. Huius cõmanducatæ ſuccus ſtomacho admodum prodeſt. Colocinthis uocatur alia: ipſa plena: ſed minor q̃ ſatiua. Vtilior pallida: quando eius ſunt medicinæ. Herbacea arefacta p ſe inanit aluum. Infuſa quoq; clyſteribus inteſtinorum omnium uitiis medetur: & renum: & lumbo℞: & paralyſi eiecto ſemine. Aqua mulſa in ea coquit̃ ad dimidias: ſic tuſſiẽti infunditur obolis quattuor. Prodeſt & ſtomacho farinæ aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis. In morbo uero regio utiliter ſemina eius inſumunt̃: & protinus aqua mulſa. Carnes eius cũ abſinthio & ſale dentium dolorem tollunt. Succus uero cum aceto calefactus: mobiles ſiſtit. Item ſpinæ & lumborũ ac coxarũ dolores cum oleo: ſi infricetur. Præterea mirum dictu: ſemina eius ſi fuerint pari numero adalligata febribus ſanare dicũt̃: q̃s græci periodicas uocãt. Satiuæ quoq; raſæ ſuccus tepefactus auribus medetur. Caro eius interior ſine ſemine clauis pedũ & ſuppurationibus: quæ græci uocant apoſtemata. Decoctæ aũt uniuerſæ ſuccus dentium motus ſtabilit. Dolores inhibet. Vinum cũ ea feruefactũ oculorũ etiam impetus. Folia eius etiam cum recentibus cupreſſi contuſa & impoſita. Ipſa quoq; toſta in argilla ac trita cum adipe anſeris: uulneribus medetur. Necnon ramentis corticis recentes podagras refrigerat: & ardores capitis: & maxime infãtũ. Et ignes ſacros de ſtrigmentis uelis impoſitis uel feminibus. Succus ex ſtrigmentis illitus cũ roſaceo & aceto febriũ ardores refrigerat. Aridæ cinis impoſitus mire combuſta ſanat. Chryſippus medicus dãnabat eas ĩ cibis. Sed omnium conſenſu ſtomacho utiliſſime iudicantur: & interaneorum ueſicæq; exulcerationibus. Eſt & rapo uis medica. Pernioues feruens impoſitum ſanat. Item frigus pellit e pedibus aqua decoctus. Et uis feruens podagris etiam frigidis medet̃. Et crudum tuſum cum ſale cuicunq; uitio pedum. Semen illitum & potum in uino contra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo. Democritus in totũ eũ abdicauit in cibis ꝑpter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit. Etiam uenerem ſtimulari ab eo profeſſus. Item Dionyſius. Magiſq; ſi eruca condiretur. Toſta quoq; articulorum dolori cum adipe prodeſt. Silueſtre rapum in aruis maxime naſcitur: fruticoſum: ſemine candido: duplo maiore q̃ papaueris. Hoc ad albicandam cutem in facie totoq; corpore utuntur mixta urina pari menſura. Nam (ut ſupra diximus) erui: hordei: & tritici: & lupini radix ad omnia inutilis.

DE Napotum differẽtiis & raphano ſilueſtri: & de raphano ſatiuo & paſtinaca. Capitulum. iiii.

NApo℞ duas differẽtias & in medicina græci ſeruant. Anguloſis folio℞ caulibus florentes: & quod bunion uocant: purgationibus fœminarũ & ueſicæ. Et urinæ utile decoctum potũ ex aqua mulſa: uel ſucci drachma. Semen dyſentericis toſtum

rntū in aqua calida e cyathis q̄ttuor. Sed urinā inhibet: ſi nō lini ſemen una bibatur. Alterū genus buniada appellant & raphano & rapo ſimile. Seminis præclari contra uenena: ob id & in antidotis utuntur illo. Rhaphanū & ſilueſtrem eſſe diximus. Laudatiſſimū in arcadia: quanq̄ & alibi naſcitur: utilior urinæ dūtaxat eiiciendæ. Cætero bilem detrahit. Præterea cortices in uino. Prætetea quæ circa eos dicta ſunt: ſtomachū purgant. Pituitam extenuant. Vrinam concitant. Eſt æſtiuoſus in italia & armoraciā uocant ſatiuā. Satiui uero decocti mane pori ad ternos cyathos: cōminuūt: & eiciūt calculos. Iidem in poſca decocti contra ſerpentium morſus illinuntur. Ad tuſſī etiā mane ieiunis rhaphanus prodeſt cum melle. Semē eorū toſtū: ipſūq; cōmanducatū ad lagaraponon. In aqua foliis eius decoctis bibere uel ſuccum ipſius cyathis binis. contra phlegmoni ipſos illinere ruſos utile. Inchoantibus uero recentem corticem cum melle. Veternoſis autē q̄acerrimos mandere. Semenq; toſtum: dein contritū cū melle ſuſpirioſis. Iidem & contra uenena proſunt. Cæterū ceraſtis ſcorpionibus aduerſatur: uel ipſo ſemine infectis manibus impune tractabilibus. Impoſito rhaphano ſcorpionibus moriūt̄. Salutares & contra fungoꝝ aut hyſtriominæ uenena æque ut Nicāder tradit. Et cōtra uiſcū quoq; dari Apollodori duo iubēt ſcyllæus & tarērinus. Scyllæus ſemen ex aq̄ tritū: tarentinus ſuccū. Lienē item extenuant. Iocineri ꝓſunt: et lumborū doloribus. Hydropicis quoq; ex aceto aut ſinapi ſumpti: & lethargicis. Praxagoras & ilioſis dandos cenſet. Pliſtonices & colicis. Inteſtinorū ulcera ſanant. Ac purulenta præcordiorū: ſi cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos ī luto illitos malunt. Sic & fœminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti inteſtinorū animalia detrahunt. Item ad tertias: decocto eorum poto cum uino enterocelis ꝓſūt. Sāguinē quoq; inutilem ſic extrahunt. Medius ad hæc & ſanguinem excreantibus coctos dari iubet. Et puerperis ad lactis copiā augendam. Hippocrates capillos mulierū defluos fricari rhaphanis. Et ſuper umbilicum imponi contra tormenta uuluæ. Reducūt & cicatricē ad colorem. Semen quoq; ex aqua impoſitum ſiſtit ulcera: quæ phagedenas uocant. Democritus uenerem hoc cibo ſtimulari putat. Ob id fortaſſis uoci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis tantum naſcuntur: excitare oculorū aciem dicuntur. Vbi uero acrior rhaphani medicina admota ſit: hyſopum dari protinus imperant. Hæc antiparhia eſt. Et aurium grauitati ſuccum thaphani inſtillant. Nam uomituris ſūmo cibo eſſe eos utiliſſimū ē. Paſtinacæ ſimile hibiſcū quod molochen agrian uocāt: & aliqui pliſtolochiam. Vlceribus: cartilagini: oſſibus fractis medetur. Folia eius ex aqua pota aluum ſoluunt: ſerpentes abigunt. Apū: ueſparū: crabronū ictibus illita medētur. Radicē eius ante ſolis ortū erutam inuoluunt lana coloris quē natiuū uocant. Præterea ouis quæ fœminā peperit. Strumiſq; uel ſuppuratis alligāt. Quidam ad hunc uſum auro effodiendam cenſent. Cauendumq; ne terram attigat. Celſus podagris quæ ſine tumore ſunt: radicē eius ī uino decoctā imponi iubet.

DE Staphylino ſiue paſtinaca & gigidio: & ſiſere: & ſeſeli: & inula: & de cepe ſilueſtri. Capitulum. v.

ALterum genus eſt ſtaphylinos: quod paſtinacam erraticam uocant. Eius ſemen contritum & in uino potum tumentem aluum & ſuffocationes mulierū doloreſq; lenit intantum: ut uuluas corrigat. Illitum quoq; paſſionibus uentri earum prodeſt. Viris uero prodeſt cum panis portione æqua tritum. Ex uino potum cōtra uentris dolores. Pellit & urinam. Et phagedenas ulceꝝ ſiſtit recens cū melle īpoſitū. Vel aridæ farinæ inſparſam radicem eius. Dieuces contra iocineris: aut lienis: iliumi lumborum: & renum uitia ex aqua mulſa dari iubet. Cleophantus & dyſentericis ueteribus. Philiſtion in lacte coquit. Et ad ſtranguriam dat radicis uncias quattuor. Ex aqua hydropicis: ſimiliter & opiſtotonicis: & pleureticis: & comitialibus. Habētes eam feriri a ſerpentibus negantur. Aut qui ante guſtauerint: non lædi. Percuſſis imponitur cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium ieſſe

de paſtinaca

ſtaphylino dixit: fortaſſis quoniā uenerē ſtimulari hoc cibo certum eſt. Ideo cōceptus
adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & ſatiua pollet. Efficacior tamen ſilueſtris.
Magiſq; in petroſis nata. Semen ſatiuæ quoq; contra ſcorpionū ictus ex uino aut
poſca ſalutare eſt. Radice eius circunſcalpti denres dolore liberantur. Syria in ortis
operoſiſſima. Inde quoq; eſt prouerbium græcis: Multa ſyrorum olera. Simillimam
ſtaphylino herbā ſerit: quam alii gigidion uocāt: tenuius tamen & amarius: eiuſdēq;
effectus eſt. Coctum crudumq; ſtomachi magna utilitate. Siccat enim ex alto omnes
humores eius. Siſer craticum ſatiuo ſimile eſt: & effectu. Stomachum excitat. Faſti-
diū abſtergit. Ex aceto laſerpitiato ſumptū: aut ex pipere & mulſo: uel ex garo: urinā
ciet (ut Opinion credit) & uenerem. In eadem ſententia eſt Diocles. Præterea cordi
cōuenire conualeſcentium. Aut poſt multas uomitiones perq̄utile. Heraclides cōtra
argentum uiuum dedit. Et ueneri ſubinde offenſantem: ægriſq; ſe recolligentibus.
Hunc Heſius ideo ſtomacho utile uideri dixit: quoniā nemo tres ſiſeres edendo con-
tinuaret. Eſſe tamen utile conualeſcentibus: & ad uirā tranſeuntibus. Satiui priuatī
ſuccus cum lacte caprino potus ſiſtit aluum. Et quoniā pleroſq; ſimilitudo nominū
græcorum confundit: conteximus & de ſeſeli: ſed hoc eſt uulgaris noriciæ. Optimum
maſilienſe. lato enim grano & fuluo eſt. Secundum æthiopicum nigrius. Creticum
odoratiſſimū omnium. Radix iucundi odoris eſt. Semen eius eſſe & uultures dicūt.
Prodeſt homini ad tuſſim ueterem. Rupta conuulſa: & in uino albo potum. Item
opiſtothonicis: & iocinerū uitiis: & torminibus: & ſtranguriæ: duarū: aut triū linguaꝝ
menſura. Sunt & folia utilia: ut quæ partus adiuuent: etiam quadrupedum. Hoc
maxime paſci dicuntur ceruæ parituræ. Illinitur & igni ſacro. Multum in ſummo
cibo concoctionibus confert uel folio uel ſemine. Quadrupedū quoq; aluum ſiſtit:
ſiue tritum potui infuſum: ſiue mandendo commanducatum e ſale. Boum morbis
medetur uel ſi contritum infunditur. Inula quoq; a ieiunis commanducata dentes
confirmat: ſi ut eruta eſt terram non attigit. Condita tuſſim emundat. Radicis uero
decoctæ ſuccus tineas pellit. Siccata autē in umbra farina tuſa & conuulſis: & inflati-
onibus & arteriis medetur. Venenatorum morſus abigit. Folia ex uino lumborum
dolori illinunt. Cepæ ſilueſtres nō ſatiuæ olfactu ipſo & delachrymationi & caligini
medentur. Magis uero ſucci inunctione. Somnum etiam facere traduntur. Et ulcera
oris ſanare cōmanducatæ cum pane. Et canis morſus uirides ex aceto illitæ: aut ſiccæ
cum melle & uino: ita ut poſt diem tertium ſoluantur. Sic & tritæ ſanant. Toſtam
ī cinerem epiphoris multi impoſuere cum farina hordeacea. Et genitalium ulceribus.
Succo & cicatrices oculorum & albugines & argemas inunxere. et ſerpētium morſus:
& omnia uulnera: cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum. Et in iiſdem
ſonitum aut grauitatem emendantes cum adipe anſerino: aut cum melle: ſtillauere.
Et ex aqua bibendum dederunt repente obmuteſcentibus. In dolore quoq; ad dentes
colluendos inſtillauere: & plagis beſtiarum omnium: priuatim ſcorpionū. Alopecias
fricuere & pſoras tuſis cepis. Coctas dyſentericis ueſcendas dedere. Et contra lumboꝝ
dolores. Purgamento quoq; earū cremata in cinerem illinentes ex aceto ſerpentium
morſibus. In ipſas quoq; multipedes ex aceto. Reliqua īter medicos mira diuerſitas.
Proximi inutilia eſſe præcordiis & concoctioni. Inflationemq; & ſitim facere dixerūt.
Aſclepiadis ſchola ad ualidum quoq; colorē profici in cibo. Et ſi ſuccum ieiuni quo
tidie edant firmitatē ualitudinis cuſtodiri. Stomacho utilia eſſe: ac ſpiritus agitatiōi.
Ventrem mollire. Hæmorrhoidas pellere ſubditas pro balanis. Succū cū ſucco fœni-
culi contra incipientes hydropiſes mire proficere. Item contra anginas rutæ & melle.
Excitari eiſdem lethargicos. Varro quæ ſale aut aceto piſa eſt arefactaque uermiculis
non infeſtari auctor eſt.

PDE Porro ſectiuo & capitato: & de allio. Capitulum. vi.

Porro ſectiuo ꝓfluuia ſanguinis ſiſti in naribus contrito eo obturatis: uel gallæ

mixto: aut mentæ. Item ex abortu profluuia poto ſucco cum lacte mulierum. Tuſſi etiā ueteri ac pectoris & pulmonis uitiis medet̃. Illitis foliis ſanant̃ ambuſtæ epinyctides: ita uocatur ulcus aciem hebetans: et in angulo oculi perpetim humor emanans. Quidam eodem nomine appellāt puſtulas liuentes: ac noctibus inqetātes. Et alia ulcera cum melle trito. Vel beſtiarum morſus ex aceto. Item ſerpentiū aliorū uitia cum felle caprino: uel pari menſura mulſi. Stridores cum lacte mulieris. Capitis dolores ſi in nares ſūdat̃. Dormitutiſue ī aurē duobus ſucci cocleanbus: uno mellis. Succus & ad ſerpentiū ſcorpionūq; ictus in potū bibit̃ cū mero & ad lūboꝝ dolores cū uino hemina potus. Sāguinē uero excreātibus & phthiſicis diſtillatiōibus lōgis uel ſuccus ex ipſo cibus ꝓdeſt. Itē morbo regio: uel hydropicis. Et ad renum dolores cū ptiſanæ ſucco acetabuli menſura. Idem motus cum melle uuluas purgat. Toſtus uero editur & contra fungorum uenena. Imponitur & uulneribus. Venerem ſtimulat. Sitī ſedat. Ebrietates diſcutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur. Inflationem quoq; facere: quæ tamen ſtomacho non noceat: uentremq; molliat. Voci ſplendorem affert. Capitato maior eſt ad eadem effectus. Sanguinem reiiciētibus ſuccus cum caule: aut thuris farina uel acacia datur. Hippocrates & ſine alia mixtura dari iubet. Vuluaſq; contractas aperiri putat. Fœcunditatem etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritū ex melle ulcera purgare. Tuſſim. Et diſtillationes thoracis. Pulmonis & arteriæ ſanat uitia datū in ſorbitione ptiſanæ. Vel crudum præter capita ſine pane: ita ut alternis diebus ſumatur. Vel ſi purulenta excreantur. Sic & uoci uel ueneri: ſōnoq; multum confert. Capita bis aqua mutata cocta aluum ſiſtūt: & inflationes ueteres. Cortex decoctus illituſq; īficit canos. Allio magna uis: magnæ etiam utilitates contra aquarū & quorumlibet locorum mutationes. Serpentes abigit & ſcorpiones odore. Atque ut aliqui tradidere: & beſtiarum ōniū ictibus medetur. Potu uel cibo uel illitu priuatim contra hemorrhoidas prodeſt. Cū uino reddit uomitum. Ac ne contra araneorū aut murium uenenatum morſum ualere miremur: aconitum quod alio nomine pardalianches uocatur depellit. Item hyoſcyamum contra canū morſus. Inq; uulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentium quidem ictus potum cum reſtibus ſuis. Efficaciſſīe ex oleo illinitur. Attritiſq; corporū partibus. Vel ſi ueſica intumuerit. Quī & ſuffitu eo ſecundos partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorū cum oleo capitis ulcera manātia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum aliqui crudū id dedere. Diocles hydropicis cum cētaurea aut in fico duplici ad euacuandam aluum. Quod efficacius præſtat uiridi cum coriandro in mero potum. Suſpirioſis aliqui & tritū ī lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium uino miſcuit. Et contra ileum in oleo & pulte ſic illinens. Strumis quoq;. Antiqui & inſanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gargariſſare prodeſt. Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit. Vel ſi decocta aqua colluantur. addaturq; ipſum in caua dentium. Auribus etiam īſtillatus ſuccus cū adipe āſerino. Phthiriaſes & prurigines potum. Tuſū item cū aceto & nitro. Compeſcit diſtillatiōes cum lacte coctū uel tritum permixtumue caſeo molli. Quo genere et raucitatem extenuat. Vel phthiſin in fabæ ſorbitione. In totum autem coctum utilius eſt crudo: elixumq; toſto. Sic & uoci confert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit in aceto mulſo coctum. Tenaſmo in pulte medetur. Temporū doloribus illitū elixū & puſtulis coctum cum melle: deinde tritum. Tuſſim cum adipe uetuſto decoctū: uel cum lacte. Aut ſi ſanguis etiam excreet̃: uel purulēta ſint. Et pituitæ ſub pruna coctum potum & cum mellis pari modo ſumptum. Conuulſis & ruptis cum ſale & oleo. Nam cum adipe tumores ſuſpectos ſanat. Extrahit fiſtulis uitia cum ſulphure & reſina etiam harundines cum pice. Lepras lichenas lentigines exulcerat. ſanatq; cū origano. Vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & ſacros ignes. Sugillata aut liuētia ad colorem reducit. Combuſtum ex melle credunt & comitialem morbum ſanare:

ſiquis eo in cibo utatur:ac potione. Quartanas quoq; excutere potū caput unū cū
laſerpitii obolo. In uino auſtero tuſſim. Et alio modo acceptū. Suppuratiões q̄ntaſ/
libet ſanat:fractæ incoctū fabæ atq; in cibo ſumptū donec ſanitatem reſtituat. Facit
& ſomnos atq; in totum rubicundiora corpora. Venerē quoq; ſtimular cū coriandro
uiridi tritum potūq; e mero. Vitia eius ſunt:ꝙ oculos hebetat:inflationes facit. Sto/
machum lædit copioſius ſumptum. Sitim gignit. Cæterum contra pituitā & gallinæ
& gallinaceis prodeſt. Mixtum farre in cibo iumentis urinam reddere. Atq; non tor/
queri tradunt:ſi eo trito natura tangatur.

DE Lactuca ſiluatica ſiue caprina & eſopo & iſati: & lactuca ſilueſtri. Ca.vii.

LActucæ ſponte naſcentis primum eſt genus eius:quam caprinam uocant.qua
piſces in mare deiecta ꝓtinus necant̄ qui ſunt in proximo. Huius lac expiſſatū
mox in aceto pondere obolorum duum: adiecto aquæ uno cyatho hydropicis datur.
Caule & foliis contuſis aſperſo ſale nerui inciſi ſanātur. Eadem trita ex aceto colluta
matutinis bis e menſe:dentiū dolorem prohibet. Alteꝝ eſt genus:quod græci eſopon
uocant. Huius folia trita & cum polenta illita ulcenbus medentur̄. Hæc in aruis na/
ſcitur. Tertium genus eſt in ſiluis naſcēs:iſatin uocant. Huius folia trita cum polēta
uulneribus proſunt. Quarto infectores lanarum utuntur:quod ſiluaticum uocant.
Simile erat lapato foliis:niſi ꝙ plura habet:& nigriora. Sāguinem ſiſtit. Phagedenas
& putreſcentia ulcera:quæ ſerpunt:ſanat. Item tumores ante ſuppurationem. Cōtra
ignem ſacrum radice uel foliis prodeſt:uel ad lyenes pota. Hæc propria ſigulis. Com/
munia autem:ſponte naſcentibus:candor caulis:interdū cubitali longitudine.thyrſo
& foliis ſcabricia. Ex his rotunda folia & breuia habentem ſūt qui hieraciam uocant:
quoniam accipitres ſcalpendo eam: ſuccoq; oculos tingendo obſcuritatem cū ſēſere
diſcutiant. Succus omnibus candidus: uiribus quoq; papaueri ſimilis. Carpitur per
meſſes inciſo caule. Conditur fictili nouo:ad multa præclarus. Sanat omnia oculoꝝ
uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas:cicatrices:aduſtioneſq; omnes:præcipue
caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Item ſuccus aluū purgat
in poſca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in uino potus. Et folia
toſta thyrſuſq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur:maxime contra ſcorpionū
ictus. Verum cōtra longiam commixto uino ex aceto. Aliis quoq; uenenis reſiſtunt:
exceptis quæ ſtrangulando necant:aut iis quæ ueſicæ nocent: itē pſimythio excepto.
Imponunt̄ & uentri ex melle atq; aceto ad detrahenda uitia alui. Vrinæ difficultates
ſuccus emendat. Cratenas eum & hydropicis obolis duobus in aceto cyatho uini dari
iubet. Quidam & e ſatiuis colligunt ſucco minus efficaci. Peculiares earum uires p̄ti
iam dictæ ſunt. Somnum faciendi:ueneremq; inhibendi: æſtum refrigerādi:ſtoma/
chum purgandi: ſanguinem augendi. Nunc non paucæ reſtant:quoniā & īflationes
diſcuniūt. Ructuſq; lenes faciunt. Concoctiones adiuuant. Cruditatem ipſæ nequāq̄
faciunt. Nec ulla res maiorem in cibis auiditatem incitat:inhibetq;. Eadem in cauſa
alterutrinq; modus eſt. Sic & aluum copioſiores ſoluunt. Modicæ ſiſtunt. Lēticiam
pituitæ digerunt. Atq; ut aliqui tradiderunt:ſenſum purgant. Stomachos diſſolutos
utiliſſime adiuuant. Vrinæ uſus adiuuant & oxyporoboli aſperitatem addito dulci
acrementum aceti temperantes. Si craſſior pituita ſit:ſcyllite aut uino abſinthite. Si
& tuſſis ſentiatur:hyſopite admixto. Dantur cœliacis cum intubo erratico. Et ad du/
riciam præcordioꝝ. Dantur & melancholicis candidæ copioſiores. Et ad ueſicæ uitia.
Praxagoras & dyſentericis dedit. Ambuſtis quoq; proſunt recentibus priuſq̄ puſtulæ
fiant:cum ſale illitæ. Vlcera etiam:quæ ſerpunt:coercent initio cum aſſo nitro. Mox
in uino tritæ. Igni ſacro illinuntur. Conuulſa & luxata caulibus tritis cum polēta ex
aqua frigida leniunt. Eruptiones papularū ex uino & polenta. In colera quoq; coctas
patellis dederunt. Ad quod utiliſſime q̄maxīe caule:ſed amaræ. Quidā lacte īfūdūt.
Deferuefacti ii caules & ſtomacho utiliſſimi traduntur. Sicut ſōno & ſatiua maxie

lactuca & amara lacteſq;:quã meconidem uocauimus.Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utiliſſimum eſſe præcipitur:dum tempeſtiue capiti inunguntur. Oculorum quoq; uitiis quæ frigore in iis facta ſunt. Miras & alias inuenio laudes. Thoracis etiam uitiis prodeſſe:non ſecus q̃ ambrotonum cum melle attico.Purgari & fœminas hoc cibo.Semen ſatiuarum contra ſcorpiones dari.Semine trito ex uino poto & libidinũ imaginationes in ſõno compeſcit.Tẽtãtes aquas non nocere lactucã edentibus.Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculoꝝ tradiderũt.

DE Generibus betæ & intubis & cichorio & ſeri genera duo. Capitulum.viii.

NEc beta ſine remedio eſt utraq;.Siue cãdidæ ſiue nigræ radix recẽs & madefacta ſuſpenſa funiculo contra ſerpentium morſus efficax eſſe dicitur.Candida beta cocta & cum allio crudo ſumpta contra tineas.Nigræ radices ita in aqua coctæ pruriginem tollũt.Atq; in totum efficacior eſſe traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines. Item ſonitum aurium ſedat infuſus iis. Ciet urinam. Medetur dyſentericis iniecta:et morbo regio. Dolores quoq; dentium ſedat illitus ſuccus.Et contra ſerpentium ictus ualet: ſed huic radici duntaxat expreſſus. Ipſa uero decocta pernionibus occurrit.Albæ ſuccus epiphoras ſedat fronte illita. Aluminis paruo admixto:ignẽ ſacrũ.Sine oleo trita licet aduſtis medetur.Et cõtra eruptiones papularũ cocta.Eadem contra ulcera quæ ſerpunt.Illinitur & alopetiis cruda.Et ulceribus quæ in capite manant.Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat.Coquitur & cum lenticula addito aceto:ut uentrẽ molliat. Validius cocta fluctuationes ſtomachi ſiſtit & uentris.Eſt & beta ſilueſtris:quam limonion uocant.Alii neuroden:multum minoribus tenuioribuſq; ac denſioribus foliis.Vndecim ſæpe caulium. Huius folia ambuſtis utilia.guttantia aſtringunt.Semen acetabuli menſura dyſentericis ꝑdeſt. Aquæ e radice coctæ maculas ueſtium eluere dicũtur: itemq; membranarum.Intubi quoq; non extra remedia ſunt.Succus eorum cum roſaceo & aceto capitis dolores lenit.Idemq; cum uino potus iocineribus & ueſicæ & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidã ambugiam appellauere.In ægypto cichorium uocant quod ſilueſtre ſit.Satiuum autem ſerin:quod ẽ minus & uenoſius.Cichorium refrigerat. Inde cibũ ſumptum & illitũ collectiones:ſuccuſq; decocti uentrẽ ſoluit. Iocineri & renibus & ſtomacho prodeſt.Item ſi in aceto decoquatur:urinæ tormina diſcutit. Item morbũ regium e mulſo:ſi ſine febre ſit. Veſicam adiuuat.Mulierum purgationibus quidem decoctum in aqua adeo prodeſt:ut emortuos partus trahat. Adiiciunt magi ſucco totius cum oleo pũctos fauorabiliores fieri:& quæ uelint facilius impetrare.Quod qdẽ propter ſingularem ſalubritatẽ aliqui chreſton appellant:alii pancracion.Et ſilueſtre genus alii edypnoida uocant:latioris folii. Stomachum diſſolutum aſtringit cocta. Crudaq; ſiſtit aluũ.Et dyſentericis prodeſt magis cum lente.Rupta & cõuulſa utroq; genere iuuãtur.Item quibus genitura ualitudinis morbo effluat.Seris & ipſa lactucæ ſimillĩa duũ generũ eſt.Silueſtris melior.Nigra iſta & æſtiua.Deterior hyberna:& cãdidior. Vtraq; tamen ſtomacho utiliſſima:præcipue quem humor uexat.Cum aceto in cibo refrigerant:uel illitæ.diſcutiuntq; & alios q̃ ſtomachi.Cum polenta ſilueſtriũ radices ſtomachi cauſa ſorbentur.Et cardiacis illinuntur ſuper ſiniſtram mammam: & ex aceto.Omnes hæ & podagricis utiles: et ſanguinem reiicientibus. Item quibus genitura fluit: alterno dierum potu.Petronius Diodotus qui antilegomena ſcripſit: in totũ damnauit ſeriam multis modis arguens.Sed alioꝝ omnium opinio reſiſtit.

DE Braſſica & lapſana:& de braſſica marĩa & ſcylla & de bulbis & bulbine. Ca.ix.

BRaſſicæ laudes longum eſt exequi:cum & Chryſippus medicus priuatĩ uolumẽ ei dicauerit per ſingula membra hominis digeſtum: et Dieuches. Ante omnes autem Pythagoras:& Cato non parcius celebrarint.Cuius ſententiã uel eo diligentius perſequi par eſt:ut noſcatur qua medicina uſus ſit annis ſexcentis.In tres ſpecies diuiſere eam græci antiquiſſimi.Criſpam:quam ſelinada uocauerunt a ſimilitudine

apii foliorum:ſtomacho utilem:aluum modice mollientem. Alterã elean latis foliis
e caule exeuntibus:unde caulo den quidam uocauere: nullius in medicina momenti.
Tertia eſt proprie appellata crambe:tenuioribus foliis & ſimplicibus: denſiſſimiſque
amarior:ſed efficaciſſima. Cato criſpam maxime probat: dein lenem: grãdibus foliis
caule magno. Prodeſſe tradit capitis doloribus : oculorũ caligini : ſcintillationibuſq;
uel ſtomachi præcordiis. Crudam ex aceto & melle:coriandro:ruta:menta. Laſeris ra-
dicula ſumpta acetabulis duobus matutino. Tantamque eſſe uim: ut qui terant hæc:
ualidiores fieri ſe ſentiant. Ergo uel cum uino tritam ſorbendam: uel ex olei intinctu
ſumendam. Podagræ autem : morbiſq; articularis illini cum rutæ coriandri & ſalis
mica hordei farina. Aq̃ quoq; eius decocta:neruos articuloſq; mire iuuari. Si foueant
uulnera & recentia & uetera. Etiam carcinomata quæ nullis aliis medicamẽtis ſanari
poſſint. Foueri prius aqua calida iubet : ac bis die tritam imponi . Sic etiam fiſtulas
eluxatas & tumores euocari:quæq; diſcuti opus ſit. Inſomnia etiam uigiliaſq; tollere
decoctã ſi ieiuni edant q̃plurimam ex oleo & ſale. Tormina ſi decocta iterũ decoquatur:
addito oleo & ſale cumino polenta. Si ita ſumatur ſine pane:magis profuturã. Inter
reliqua bilem detrahit per uinum nigrum pota . Quin & urinam eius qui braſſicam
potandã æſtimauerit:aſſeruari iubet. calefactamq; neruis remedio eſſe. Verba ipſius
ſubiiciam ad exprimendam ſẽtẽtiam. Pueros puſillos ſi laues illa urina:nũq̃ debiles
fieri. Auribus quoq; ex uino ſuccum braſſicæ tepidum inſtillari ſuadet. Idq; etiã tar-
ditati audientium prodeſſe aſſeuerat. Et impetigines eadẽ ſanare ſine ulcere. Græcorũ
quoq; opĩones iam & Catõis cã poni cõuenit ĩ ũs dũtaxat:quæ ille prætermiſit. Biles
detrahere non percoctam putant. Item aluum ſoluere . Eãdemq; bis coctam ſiſtere.
Vino aduerſari:ut inimicam uitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem . Poſtea
ſumpta crapulam diſcuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multũ. Succo
uero crudæ angulis uel tantum tactis cum attico melle:plurimum . Facillime cõcoq̃.
Ciboq; eo ſenſum purgari. Eraſiſtrati ſchola clamat:nihil eſſe utilius ſtomacho:ner-
uiſq;. Ideo paralyticis & tremulis dari iubet:& ſanguinem excreantibus. Hippocrates
cœliacis dyſẽtericis bis coctam cum ſale. Item ad tenaſmon & renum cauſas. Lactis
quoq; ubertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans. Et purgationem fœminis. Crudus
quidem caulis ſi edatur: partus quoq; emortuos pelli. Apollodorus aduerſus fũgorũ
uenena ſemen aut ſuccum bibendum cenſet. Philiſtion opiſthotonicis ſuccũ ex lacte
caprino cum ſale & melle. Inuenio & a podagra liberatos edendo eam decoctæq; ius
bibendo. Hoc & cardiacis datum:& comitialibus morbis addito ſale. Item ſpleneticis
in uino albo per dies. xl. Ictericis necnon & phreneticis radicis crudæ ſuccũ gargariſ-
ſandum bibendumq; demonſtrat. Contra uero ſingultus cum coriandro & aneto &
melle ac pipere & aceto. Illitam quoq; prodeſſe inflationibus ſtomachi. Itẽ ſerpentiũ
ictibus. Et ſordidis ulceribus ac uetuſtis:uel ipſa aqua cum hordeacea farina . Succũ
ex aceto uel cũ fœno græco. Sic aliq̃ & articulis podagris ĩponũt. Epinyctidas & q̃cq̃d
aliud ſerpit in corpore:impoſita leuat. Item repentinas caligines. Has & ſi manditur
ex aceto. Sugillata uero & alios liuores. Pura illita lepras & pſoras cũ alumine rotũdo
ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus teſtiũ & genitalium malis hanc
utiliſſime imponi aſſerit. Efficacius eandem cum faba trita. Item conuulſis cum ruta.
Contra ardorem febrium & ſtomachi uitia ſemina & ad ſecundas . Et muris aranei
morſus:foliorum aridorum farina altetutra parte exinaniuit . Ex omnibus braſſicæ
generibus ſuauiſſĩa eſt quin et inutilis habetur. difficilis in coquẽdo et renibus cõtraria.
Illud quoq; non eſt omittendum aquam decoctæ ad tot uſus laudatam fetere humi
effuſam. Stirpium braſſicæ aridorum cinis inter cauſtica intelligitur. Ad coxẽdicum
dolores cum adipe uetuſto. At cum laſere et aceto ĩuicem pſilothri euulſis illitus pi-
lis:naſci alios prohibet. Bibitur et cum oleo ſubferuefactus: uel per ſe elixus ad con-
uulſa et rupta intus:lapſumq; ex alto. Nulla ergo ſunt crimina braſſicæ? Immo uero

apud eoſdem. Animæ grauitatem facere. Dentibus et gingiuis nocere. Et in ægypto
proptet amaritudiné nõ eſtur. Silueſtris ſiue erraticæ immenſo plus effectus laudat
Cato. Adeo ut aridæ quoq; farinam in olfactorio collectam uel odore tãtum naribus
adhibito uitia orium: grauem olentiamq; ſanare affirmet. Hanc alii petream uocant:
inimiciſſimam uino: quam præcipue uitis fugiat. Aut ſi non poſſit fugere: moriatur.
Folia habet bina rotũda pua lenia plãtis oleris ſimilior. Candidior ſatiua & hirſutior.
Hanc inflationibus mederi. Melancholicis quoq; ac uulneribus recentibus cũ melle:
ita ne ſoluantur ante diem ſeptimum. Strumis fiſtulis in aqua cõtritam Chryſippo
auctore. Et alii compeſcere mala corporis quæ ſerpũt: nomas uocant. Ité excreſcẽtia
abſumere. Cicatrices ad planum reducere. Oris ulcera & tonſillas manducatã & coctã
ſucco gargariſſato cum melle tollere. Iré pſoras & lepras ueteres ipſius tribus ptibus
cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus ſatis eam eſſe contra canis ra/
biosi morſum imponi. Melius ſi cũ laſere & aceto acri. Necari quoq; canes ea ſi det̃
ex carne. Semen eius toſtum auxiliatur contra ſerpentes: fungorũq; uenena. In tauri
ſãguine folia cocta: ſpleneticiſq; in cibo data & cruda illita cũ ſulphure & nitto pſũt.
Item mammarum duritiæ. Radicum cinis uuæ ĩ faucibus tumenti tactu medetur. Et
parotidas cum melle illitus reprimit. Serpẽtium morſus ſanat. Virium braſſicæ unũ
& magnũ argumẽtũ addemus & mirabile. Cruſtæ ſi occupẽt intus uaſa õnia in qbus
aquæ feruent: intantũ ut non ſit eas auellere: ſi braſſica in his decoquat̃: abſcedunt.
Inter ſilueſtres braſſicas & lapſana eſt: pedalis altitudinis: hirſutis foliis: ſinapi ſimil/
limis: niſi candidior eſſet flore. Coquit̃ ĩ cibo. aluum leniter emollit. Marina braſſica
uehementiſſime ex omnibus aluum ciet. Coquitur propter acrimoniam cum pingui
carne: ſtomacho inimiciſſima. Scyllarũ in medicina alba eſt: quæ maſculus. Fœminæ
nigræ. Scylla quæ candidiſſima fuerit: utiliſſĩa erit. Huic aridis tunicis direptis quod
reliquum e uiuo eſt conſutum ſuſpenditur lino modicis interuallis. Poſtea arida fru/
ſta ĩ cadum aceti q̃aſperrimi pendentia immerguntur: ita ne ulla parte uas cõtingãt.
Hoc fit ante ſolſtitium diebus. xlviii. Gypſo deinde oblitus cadus ponitur ſub tegulis
totius diei ſolem accipiẽtibus. Poſt eum numerũ dierum tollitur uas. Scylla eximit̃.
Acetum tranſfunditur. Hoc clariorem oculorum aciem facit. Salutare eſt ſtomachi
laterumq; doloribus parum ſumptũ binis diebus. Sed tãta uis eſt: ut auidius hauſtũ
extinctæ animæ momẽto aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingiuis & dentibus uel
per ſe cõmanducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit: ex aceto & melle ſũpta.
Linguæ quoq; recens ſubiecta præſtat: ne hydropici ſitim ſentiant. Coquit̃ pluribus
modis: in olla quæ conIiciatur in clibanum aut fumum: uel adipe: aut luto illita: aut
fruſtatim in patinis. Et cruda ſiccatur: deinde conciditur. Coquiturq; in aceto. Tum
ſerpentium ictibus imponitur. Toſta quoq; purgatur: & mediũ eius iterum in aqua
coquit̃. Vſus ſic coctæ ad hydropicos: urinam ciendã tribus obolis cum melle & aceto
potæ. Item ſpleneticos & ſtomachicos: ſi non ſentiant ulcus: quibus ĩnatet cibus. Ad
tormina: regios morbos: tuſſim ueterem cum ſuſpirio. Diſcutit & ex foliis ſtrumas:
q̃drinis diebus ſoluta. Furfures capitis & ulcera manantia illita ex oleo cocta. Coqtur
& in melle cibi gratia: maxime uti coctionem facias. Sic & interiora purgat. Rimas
pedũ ſanat in oleo cocta & mixta reſinæ. Semẽ eius lumboꝝ dolori ex melle ĩponit̃.
Pythagoras ſcyllam in limine quoq; ianuæ ſuſpenſã malorum medicamẽtoꝝ ĩtroitũ
pellere tradit. Cæterum bulbi ex aceto & ſulphure uulneribus in facie medentur. Per
ſe uero triti neruorum contractionem. Et ex uino porrigines. Succum cũ melle: canũ
morſibus. Eraſiſtrato placet cum pice. Sanguinem idem eos ſiſtere tradit illitos cum
melle. Alii ſi e naribus fluat: coriandrũ & farinam adiiciunt. Theodorus & lichenas
ex aceto bulbis curat. Et erumpentia in capite cum uino auſtero aut ouo. Et bulbos
epiphoris idem illinit: & ſic lipitudini medetur. Eorumq; uitia quæ ſũt facie rubẽtes:
maxime in ſole illitis cũ melle & nitro emendat. Lentiginem: cũ uino aut cũ cumino

coctis. Vulnenbus quoq; mire profũt per ſe. Aut ut Damion ex mulſo: ſi quinto die
ſoluant̃. Iiſdem & auriculas fractas curat. Et teſtium pituitas. In articulorꝝ dolonbus
miſcẽt farinã. In uino cocti illiti uentri duriciam præcordiorũ emolliũt. Dyſẽtericis
in uino ex aqua cæleſti temperato dant̃. Ad conuulſa intus cum ſilphio pilulis fabæ
magnitudine. Ad ſudorẽ tuſi illinunt̃. Neruis utiles. Ideo & paralyricis dantur iuxta
in pedibus. Qui ſunt ruffi ex his citiſſime ſanant cum melle & ſale. Venerem maxie
megarici ſtimulãt. Hortẽſii pattũ cum ſapa aut paſſo ſumpti. Silueſtres interaneorꝝ
plagas & uitia cum ſilphio pilulis deuoratis ſedant. Et ſatiuorũ ſemen contra pha/
langia bibitur in uino. Ipſi ex aceto illinũt̃ contra ſerpentium ictus. Semen antiqui
bibendũ inſanientibus dabãt. Flos bulborũ tritus crurũ maculas: uarietateſq; igne
factas emẽdat. Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos aſſis minus utiles adiiciũt
eſſe. & difficile concoqui ex ui uniuſcuiuſq; naturæ. Bulbinem græci uocant herbam
paracæ foliis: rubicũdo bulbo. Hæc traditur uulneribus mire utilis duntaxat recenti/
bus. Bulbus: quem uomitorium uocant ab effectu: folia habet nigra cæteris longiora:
utiliſſimus ſtomacho cibus.

DE Aſpatagis & corruda & libyco & horminio. Ca.x.

ASparagi (ut tradirur) cumino quidem addito inflationes ſtomachi coliq; diſcu/
tiunt. Ventrẽ leniter molliunt. Pectoris & ſpinæ dolotibus: inteſtinorũq; uitiis
proſunt. Vino cum coquũtut addito: ad lumborum & renum dolores. Semen trium
obolorum pondere: parte cumini bibitur. Venetem ſtimalant. Vrinam cient utiliſſie
ptæterq̃ ꝙ ueſicam exulcetant. Radix quoq; plurimorum prædicatione trita & in
uino albo pota calculos quoq; exturbat. Lumborum & renum dolores ſedat. Quidã
ad uuluæ dolotem radicem cum uino dulci ptopinant. Eadem in aceto decocta cõtra
elephantiam proficit. Aſparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant.
Silueſtrem aſpatagum aliqui cortudam: aliqui libycum uocant: attici horminium.
Huius ad ſupradicta omnia efficaciot uis: & candidiori maior. Regium morbum ex/
tenuant. Veneris cauſa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminam. Ad idem
& ſemen ualet cum aneto tritum. Ternis utrunq; obolis datur. Et ad ſerpẽtium ictus
ſuccus decoctus. Radix quoq; miſcetur radici marathri inter efficaciſſima auxilia. Si
ſanguis per urinam reddatur ſemen aſparagi & apii & cumini ternis obolis in uino
cyathis duobus quinis diebus Chriſippus dari iubet. Sic & hydropicis contrariũ eſſe
quãuis urinam moueat: docet. Item ueneri. Veſicæ quoq; niſi coctũ aqua. Si canibus
detur: occidit eos. In uino decoctæ tadicis ſuccus ſi ore contineatur: dentibus mederi.

DE Apio & apiaſtro: & helioſelino: & oteoſelino. Ca.xi.

APio gratia uulgo eſt. Nanq; rami largis portionibus per iura innatant. Et in cõ/
dimentis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum cum melle: ita ut
ſubinde foueantur feruenti ſucco decocti: aliiſq; membrorum. Epiphoris per ſe tritũ
aut cum pane uel polenta impoſitum mire auxiliatur. Piſces quoque ſi ægrotent in
piſcinis: apio uiridi recreantur. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in ma/
iore ſententiarum auctoritate eſt. Diſtinguitur ſexu. Chryſippus fœminam eſſe dicit
criſpioribus foliis & duris: craſſo caule: ſapore acri & feruido. Dionyſius marẽ nigrio/
tem: breuioris radicis: uermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendũ:
immo omnino nefas. Nam id defunctorum epulis feralibus dicatum. Ipſius quoq;
uiſus claritati inimicũ. Caule fœminæ uermiculos gigni. Ideoq; eos qui ederint: ſteri/
leſcere: mares fœminaſue. In puerpetiis uero ab eo cibo comitiales fieri qui ubera
hauriunt. Innocentiorem tamen eſſe marem. Eaq; cauſa eſt ne inter nefaſtos frutices
damnetur. Mammarum duriciam impoſitis foliis emollit. Suauiores aquas potui
incoctum præſtat. Succo maxime radicis cum uino: lũborum dolores mitigat. Eodẽ

iute inſtillato:grauitatem aurium.Semine urinam ciet:menſtrua:ac ſecūdos partus. Et ſi foueantur ſemīe decocto ſugillata reddit colori:cum oui albo illitum.Aut ex aq̄ coctum potumq; renibus medetur.In frigida tritum oris ulceribus.Semen cum uino uel radix cum uereri uino ueſicæ calculos frangit. Semen datur ex tribus cyathis ex uino albo.Apiaſtrum Higinus quidem meliſſophylon appellat.Sed in cōfeſſa damnatione eſt uenenatum in ſardinia.Contexenda enim ſunt omnia ex eodem nomine: apud græcos pendentia.Oluſatrum quod hippoſelinum uocant:aduerſatur ſcorpionibus.Poto ſemine torminibus interaneis medetur. Itemque difficultatibus urinæ ſemen eius decoctum ex mulſo potum. Radix eius in uino decocta:calculos pellit & lumborum ac lateris dolores.Canis rabioſi morſibus potum & illitum medetur. Succus eius algentes calefacit potus.Quartum genus ex eodem faciunt aliqui oreoſelinon alio frutice recto ſemine cumino ſimile. Vrinæ & menſtruis efficax.Helioſelino uis priuata contra araneas.Sed de oreoſelino fœminæ purgant̃ e uino.

DE Petroſelino & ocimo. Ca.xii.

A Lio genere petroſelinon quidam appellant in ſaxis natum.Præcipuum ad uomicas coclearibus binis ſucci additi in cyathum marrubii ſucci:atque ita aquæ calidæ tribus cyathis.Addidere quidam buſelinon differens breuitate caulis a ſatiuo & radicis colore ruffo eiuſdem effectus. Præualere contra ſerpentes potum & litum. Ocimum quoque Chryſippus grauiter increpuit:inutile eſſe dicens ſtomacho:urinæ: oculorum quoq; claritati. Præterea inſaniam facere & lethargicos & iocineris uitia. Ideoq; capras id aſpernari. In hominibus quoq; fugiendū cenſet. Adiiciunt quidā tritum ſi operiatur lapide:ſcorpionem gignere.Commanducatum & in ſole poſitum uermes afferre.Alii uero ſi eo die feriatur quiſpiā a ſcorpiōe qui ederit ocimū : ſanari non poſſe. Quinimmo tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris.x.marinis uel fluuiatilibus trito : conuenire ad eum ſcorpiones a proximo omnes. Diodorus in emitericis etiam pediculos facere ocimi cibum. Secuta ætas alacriter defendit. Nam id eſſe capras.Nec minuſq̄ mentā & rutam ſcorpionum terreſtrium ictibus marinorumq; uenenis mederi cum uino:addito aceto exiguo. Vſu quoq; compertum deficientibus ex aceto odoratu ſalutarem eſſe.Item lethargicis & īflāmatis refrigerationi: illitum capitis doloribus cum roſaceo:aut myrteo:aut aceto.Item oculorū epiphoris impoſitum ex uino. Stomacho quoque eſſe utile.Inflationes & ructum ex aceto diſſoluere ſumptum.Aluum ſiſtere impoſitum. Vrinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodeſſe. Diſtillationes eo coli & ſtomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philiſtio dedit.Et coctum dyſentericis: & contra pliſtonicum.Aliqui & in tenaſmo. Et ſanguinem excreantibus in uino.Duriciamq; præcordiorum. Illinitur mammis. extinguit quoq; lactis prouentum.Auribus utiliſſimum:īfantium præcipue cū adipe anſerino.Semen tritum & hauſtum naribus ſternutamenta. Et diſtillationes capitis quoq; illitū.Vuluas purgat ī cibo ex aceto.Verrucas mixto ceramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat. Ideoq; etiā equis aſiniſq; admiſſuræ tempore ingeritur.

DE Silueſtri ocimo:& eruca:& naſturcio:& ruta. Ca.xiii.

S Ilueſtri ocimo uis efficacior ad eadem omnia.Peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris contrahuntur. Vomiciſque uuluæ. Contraq; beſtiarum morſus radix in uino eſt efficaciſſima. Erucæ ſemen ſcorpionum uenenis & muris aranei medetur. Beſtiolas omes innaſcentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum.Lentigines ex aceto.Cicatrices nigras reducit ad candorem cū felle bubulo. Aiunt uerbera ſubituris potum ex uino duritiam quandam contra ſenſum induere. In condiendis obſoniis:tanta eſt ſuauitas:ut græci euzomon appellauerint. Putant ſubtrita eruca ſi foueantur oculi:claritatem reſtitui.Tuſſim infātium ſedare. Radix

eius in aqua decocta: fracta oſſa extrahere. Nam de uenere ſtimulanda diximus tria folia ſilueſtris erucæ ſiniſtra manu decerpta & trita in aqua mulſa ſi bibantur. Econtrario naſturrium uenerem inhibet. Animum exacuit. Vt diximus duo eius genera. Aluum purgat. Detrahit bilem potum in aqua .x. denariorum pondo. Cum lomento ſtrumis illitum opertumq; braſſica: præclare medetur. Alteꝝ eſt nigrius quod capitis uitia purgat. Viſum clarificat. Commotas mentes ſedat ex aceto ſumptum. Lyenem ex uino potũ uel cũ fico. Tuſſim ex melle ſi quotidie ieiuni ſumãt. Semen ex uino omnia inteſtinorum animalia expellit. Efficacius addito mentaſtro. Prodeſt & cõtra ſuſpiria & tuſſim cum origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice: extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur ouorum album. Et lyenibus illinitur ex aceto. Infãtibus uero e melle utiliſſime. Seſtius adiicit hoc ſerpentes fugare. Scorpionibus reſiſtere. Capitis dolorem contritum: & alopecias emendare. Sinapi grauitaté auriũ trito impoſito auribus cum fico. Dentium dolores infuſo in auris ſucco. Pruriginẽ & ulcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationem perducit: & rumpit. Phagedenas ulcetũ expurgat cũ melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur. Item licheni. Item unguibus ſcabris. Quippe natura eius cauſtica eſt. Optimum autem babyloniũ. Silueſtri uero ad omnia ea effectus maior. In præcipuis aũt medicaminibus ruta eſt. Latiora ſatiuæ folia. Rami fruticoſiores. Silueſtris horrida ad effectũ eſt: & ad omnia acrior. Succus exprimitur tuſa ea & aſperſa modice aqua. Et in pyxide cypria adſeruatur. Hic copioſior datus ueneni noxiam optinet. Macedonia maxime: iuxta flumen anacimum. Mirumque cicutæ ſucco extinguitur: adeo etiam uenenorum uenena ſunt. Quando cicutæ ſuccus prodeſt manibus colligentium rutam. Cæterum inter prima ĩmiſcetur antidotis præcipueq; galaciæ. Quæcunq; autem ruta aut p ſe aut pro antidoto ualet foliis tritis & ex uino ſumptis. Contra aconitum maxime: & uiſcum. Item fungos ſiue in potu detur: ſiue in cibo. Simili modo contra ſerpentium ictus: utpote cum muſtelæ dimicaturæ cum iis rutam prius edendo ſe muniant. Sed ualent & contra ſcorpionum ictus: & araneorum: apium: crabronum: ueſparum aculeos. Et cãtaridas: ac ſalamãdras: caniſue rabioſi morſus: acetabuli mẽſura ſi ſuccus e uino bibitur. Et folia trita uel cõmãducata ĩponũt cũ melle & ſale uel cũ aceto & pice decocta. Succo uero perunctos aut etiam habentes negant feriri ab iis maleficiis. Serpentesq; ſi urã rutã: nidorem fugere. Efficaciſſima tamen eſt ſilueſtris radix cum uino ſumpta. Eãdem adiiciunt efficaciorem eſſe ſub diuo potã. Pythagoras & in hac marẽ minoribus herbaceiq; coloris foliis a fœmina diſcreuit: etiam latioribus foliis & colore. Idemque oculis noxiam putauit. falſo: quoniam ſculptores & pictores hoc cibo utuntur oculorum cauſa. Cum pane quoq; uel naſturtio ſatiuæ. Atq; ſilueſtris propter uiſum. Vt aiunt multi: ſucco eius cum melle attico inuncti diſcuſſerunt caligines: uel cum lacte mulieris puerum enixæ: uel puro ſucco angulis oculorum tactis. Epiphoras cũ polẽta impoſita. Lenit autem capitis dolores pota cum uino: aut cũ aceto: & roſaceo illita. Si uero ſit cephalea: cum farina hordeacea uel aceto. Eadem cruditates diſcutit: mox inflationes: dolores ſtomachi ueteres. Vuluas aperit. Corrigitque conuerſas illita in melle toto uentre & pectore. Hidropicis cũ ficu & decocta ad dimidias partes potaq; ex uino. Sic bibitur & ad pectoris dolores: laterumq; & lumborum. Tuſſes: ſuſpiria: pulmonũ: iocinerũ: renũ uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines. Decoquunt folia poturis. Et in cibo uel cruda uel decocta conditaue prodeſt. Item torminibus in hyſopo decocta. Et cum uino. Sic & ſanguinem ſiſtit interiorem: & narium indita. Sic & collutis dentibus prodeſt. Auribus quoq; in dolore ſuccus infũditur: cuſtodito ut diximus modo. E ſilueſtri uero: contra tarditatem & ſonitum cum roſaceo uel cum laureo oleo aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ inſtillatur

in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & ſerpillum & laurum illinentes capita & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibẽdũ decoctæ ſuccũ in cyathis quattuor ante acceſſiones: quarũ frigus intolerabile eſt. Alſioſiſq; crudam dari in cibo. Vrinam quoq; uel cruentam pellit. Fœminarum etiam purgationes: ſecũdaſq;: etiam emortuos partus: ut Hippocrati uidetur: ex uino dulci nigro pota: itaq; illitam & uuluarum cauſa etiam ſuffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle: cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo ac uelleribus collecta. Multi uero & cõtra purulentas excreatiões ſiccæ drachmas duas: ſulphuris unam & dimidiam ſumi cenſent. Et contra cruentas ramos tres in uino decoctos. Datur & dyſentericis cum caſeo in uino contrita. Dederunt & cum bitumine infrictam potioni propter anhelitum. Ex alto lapſis ſeminis tres uncias: olei libra: uiniq; ſextario illinitur. Cum oleo coctis foliis partibus quas frigus aduſſerit. Si urinam mouet (ut Hippocrati uidetur) mirum eſt quoſdã dare uelut inhibẽtẽ potui cõtra ĩcõtinẽtiã urinæ. Pſoras & lepras cũ melle & alumĩe illita emẽdat. Itẽ uitiligines uel tugas ſtrũas & ſilia cũ hircino & adipe ſuillo ac taurino ſepio. Ignẽ ſacrũ ex aceto & oleo: uel pſimythio. Carbũculũ ex aceto. Nõnulli laſerpitiũ una illii iubet. Sine quo epinyctidas puſtulas curant. Imponũt & mammis turgentibus decoctam. Et pituitæ eruptiõibus cũ cæra. Teſtiũ uero epiphoris cũ ramis laureæ teneris: adeo peculiari ĩuiſcenbus his effectu: ut ſiluestri ruta cũ axũgia ueteri illiros ramices ſanari prodant. Fracta quoq; membra ſemine trito cum cæra impoſito. Radix rutæ: ſãguinẽ oculis ſuffuſum: & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quoq; quæ traduntur: mirum eſt: cum feruentem rutæ naturam eſſe cõueniat. Faſciculum eius in roſaceo decoctum addita uncia aloes perunctis ſudorem reprimere. Itemq; generationes impedin hoc cibo. Ideo profluuio genitali datur. Et uenerem crebro per ſomnia imaginantibus. Præcauendum eſt grauidis abſtineant hoc cibo: necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus ſatis: quadrupedum quoq; morbis ĩ maximo uſu eſt: ſiue difficile ſpirantibus: ſiue contra maleficorum animalium ictus infuſa per nares ex uino: aut ſi ſanguiſugam exhauſerit: ex aceto: & quocunq; ĩ ſimili morborum genere ut in homine temperato.

DE Mentaſtro: & menta: & pulegio: & nepeta: & de cumino. Ca. xiiii.

MEntaſtrum ſilueſtris menta eſt: differens ſpecie foliorum quaſi figura ocimi: pulegii colore. Propter quod quidam ſilueſtrem pulegium uocant. Iis commãducatis: & impoſitis ſanari elephantiam: ſicut Magni Põpeii ætate fortuito cuiuſdã experimento propter pudorem in facie illita compertum eſt. Eadem illinuntur bibũturq; aduerſus ſcolopendras & ſerpentium ictus drachmis duabus in uini cyathis duobus. Aduerſus ſcorpionum ictus cum ſale oleo & aceto. Item aduerſus ſcolopendras uis decocti. Aduerſuſq; omnia uenena ſeruantur folia arida ad farinæ modũ. Subſtrarum uel accẽſum fugat ſcorpiones. Potum fœminas purgat a partu. Sed partus necat. Ruptis: conuulſiſq; e partu. Ortopnoicis torminibus cholericis efficaciſſimum: Item lumbis. Podagris ĩpoſitum. Succus auribus uermioſis inſtillat. In regio morbo bibit. Strumis illinitur. Omnia uenenis inhibet. Tineas pellit ex aceto potum. Contra pruriginem ex aceto infunditur capiti in ſole. Mentæ ipſius odor animum excitat: & ſapor auiditatem in cibis. Ideo in mãmarum mixtura familiares ipſæ acceſſeræ: ut coire deſeniq; lac non patiantur. Quare lactis potionibus additur: ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Data in aqua & mulſo eadem ui reſiſtere & generationi creditur: cohibendo genitalia denſari. Aeque maribus ac fœminis: ſiſtit ſanguinem & purgationes fœminarum ĩhibet. Cum amylo ex aqua pota cæliacorum impetus. Syration & uomicas uuluæ curauit. Ille & iocinerum uitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem excreantibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantiũ

mire ſanat. Arterias humidas ſiccat. Siccas adſtrĩgit. Pituitas corruptas purgat ĩ mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine utilis duntaxat: & qui gargariſſatur uua tumente adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cum alumine. Linguæ aſperæ cum melle. Et conuulſa intus per ſe uitiiſq; pulmonis. Singultus & uomitiones ſiſtit cum ſucco granati ut Democritus monſtrat. Recentis ſuccus: narium uitia. Spiritus ſubductos emendat. Ipſa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluctiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta: & ſi mammæ tendantur. Illinit̃ & tẽporibus in capitis dolore. Sumitur et contra ſcolopendras: et ſcorpiones marinos et ad ſerpentes. Epiphoris illinitur: et omnibus in capite eruptionibus. Item ſedis uitiis. Impetigines quoq;: uel ſi teneatur tantum: prohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt et lyeni mederi eam in horto guſtatam ita ne uellatur: ſi is qui momorderit: dicat ſe lyeni mederi per dies nouem. Aridæ quoque farinæ tribus digitis apprehenſam et ſtomachi dolorem ſedare in aqua. Et ſimiliter aſperſa in potionem uentris animalia expellere. Magna ſocietas cum hac ad recreandos defectos animo pulegio cum ſurculis ſuis in ampullas uitreas aceti utriſque deiectis. Qua de cauſa dignior e pulegio corona uertigini q̃ e roſis cubiculis noſtris pronunciata eſt. Nam & capitis dolores impoſita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æſtuſque iniuriam: & ab ſiti traditur. Neq; æſtuare eos qui duos e pulegio ſurculos impoſitos auribus in ſole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto. Fœmina efficacior. Eſt autem hæc flore purpureo. Mas cãdidum habet. Nauſeas cum ſale & polẽta ĩ frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris: ac uentris dolorem. Stomachi autẽ ex aqua intercisiones ſiſtit. Et uomitiones cum aceto & polenta. Inteſtinorũ uitia melle decocta & nitro ſanat. Vrinam pellit ex uino: & ſi amineũ ſit. Et calculos & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto ſedat menſtrua: & ſecundas uuluas conuerſas corrigit. Defunctos partus eiicit. Semen obmuteſcentibus olfactu admouet̃. Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſint: tritum inſpergitur. Salſitudines corporis: ſi cũ uino tradatur: minuit. Neruorum cauſa & in contractione cum ſale & aceto & melle confricatur opiſthotono. Imbibitur ad ſerpẽtium ictus decoctum. Ad ſcorpionum in uino tritum: maxime quod in ſiccis naſcit̃. Ad oris exulcerationes: ad tuſſim efficax habetur. Flos recentis incenſus pulices necat odore. Xenocrates pulegii ramum lana inuolutum in tertianis ante acceſſionem olfactandum dari: aut ſtragulis ſubiici: & ita cõllocari ægrum: inter remedia tradit. Silueſtri ad eadem uis efficacior eſt: quod ſimile eſt origano minoribus foliis q̃ ſatiuum: & a quibuſdam dictamus uocatur. Guſtatũ a pecore capriſq; balatũ concitat. Vnde quidam græci litteras mutantes blechon uocauerunt. Natura tam feruens eſt ut illitas partes exulceret. Tuſſi ĩterfrictiones fricari ãte balnea conuenit & ante acceſſionũ horrorem conuulſis & torminibus. Podagris mire prodeſt. Hepaticis cum melle & ſale bibendum datur. Pulmonum uitia excreabilia facit. Ad lyenem cum ſale utile ẽ. Et ueſicæ & ſuſpiriis & inflatiõibus decoctum ſucco æqualiter. Et uuluas corrigit. Et contra ſcolopẽdram terreſtrem uel marinam. Item ſcorpiones. Priuatimue ualet cõtra omnem morſum. Radix contra increſcentia uulnera recens potentiſſima. Arida uero cicatricibus decorem affert. Item pulegio eſt nepetæq; ſocietas. Decocto enim in aqua ad tertias diſcutiunt frigora. Mulierumq; menſtruis proſunt. Et æſtate ſedant calores. Nepeta quoq; uires contra ſerpentes habet. Fumum ex ea nidoremq; fugiũt. quam & ſubſternere in metu obdormituris utile eſt. Tuſa egilopis imponitur. Et capitis doloribus recens cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. Succus eius inſtillatus naribus ſupinis: profluuium ſanguinis ſiſtit. Item radix cum myrti ſemie in paſſo tepido gargariſſata anginis medet̃. Cuminum ſilueſtre eſt prætenue q̃ternis aut quinis foliis ueluti ſerratis. Et in ſatiuo magnus uſus in ſtomachi præcipue remediis. Diſcutit pituitas & inflationes. Tritum & cum pane ſumptum uel potum

ex aqua uinoque tormina quoque & inteſtinorum dolores. Veruntamen omnem pallorē bibentibus gignit. Ita certe ferunt Portii Latronis clari īter magiſtros dicendi ad ſectores ſimilitudinem coloris ſtudiis contra æmulos imitatos: & pauloante Iulium Vindicem adſertorem illum a Nerone libertatis captatiōe teſtamentis ſic lenocinatum. Narium ſanguinem paſtillis inditum: uel ex aceto recens ſiſtit. Et oculorū epiphoris per ſe impoſitum tumentibus cum melle prodeſt. Infantibus imponi in uentre ſatis eſt. Morbo regio in uino albo ab alienis datur.

DE Poſca quæ urinam ſtringit: & de cappari: & de liguſtico ſiue panace: & cunila bubula. Capitulum. xv.

A. Ethiopicum maxime in poſca illinitur cum melle. Africano priuatim urinæ incontinentiam cohiberi putant. Sariuum datur & ad iocineris uitia toſtum tritum in aceto. Item ad uertiginem. Iis uero quos acriore ui urina mordeat in dulci tritum uino. Ad uuluarum uitia in uino. Præterque impoſitis uellere foliis. Teſtium tumoribus toſtum tritumq; cum melle aut roſaceo & cæra. Silueſtre ad omnia eadē efficacius. Præterea ad ſerpentes cum oleo: ad ſcorpiones: ad ſcolopendras. Siſtit & uomitionē: nauſeaſque ex uino: quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoq; bibitur. Illiniturq; uel penicillis feruens: uel adſtringit̄ faſciis. Strangulationes uuluæ potum in uino aperit tribus drachmis in tribus cyathis uini. Auribus inſtillat̄ ad ſonitus atq; tīnitus cū ſeuo uitulino uel melle. Suggillatis illinit̄ cū melle & uua paſſa & aceto. Lentigini nigræ ex aceto. Eſt cumino ſillimū quod græci uocant ami. Quidā uero æthiopicū cuminū id eſſe exiſtimāt. Hippocrates regiū appellat: uidelicet qa efficaciūs ī ægypto iudicauit. Pleriq; alterius naſæ ī totū putāt: quoniam ſit exilius & candidius. Similis autem & huic uſus. Nam & panibus alexandrinis ſubigitur. Et cum alimentis interponitur. Inflationes & tormina diſcutit. Vrinam & menſtrua ciet. Suggillata & oculorum epiphoras mitigat. Cū lini ſemine ſcorpionū ictus in uino potum drachmis duabus. Priuatimq; ceraſtarum cum pari portiōe myrrhæ. Colorem quoq; bibentium ſimiliter mutat ī pallorem. Suffitum cum uua paſſa aut reſina: uuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas: quæ odorantur id p coitū. De cappari ſatis diximus inter peregrinos frutices. Non utendum tranſmarino. Innocentius italicum eſt. Ferunt eos qui quotidie id edunt: paralyſi non periclitari. Nec lyenis doloribus. Radix eius uitiligines albas tollit ſi tritæ in ſole fricētur. Spleneticis prodeſt in uino pota. Radicis cortex duabus drachmis dempto balnearum uſu. Feruntque trigintaquinque diebus per urinam & aluum totum lyenem emitti. Bibitur in lumborum doloribus ac paralyſi. Dentium dolores ſedat tritum ex aceto ſemen decoctum: uel manducata radix. Infunditur aurium dolori decoctum oleo. Vlcera quæ phagedenas uocāt folia & radix recens cum melle ſanant. Sic & ſtrumas diſcutit radix. Parotidas uermiculoſq; cocta in aqua. Iocineris quoq; malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit. Stomacho inutiles eſſe inter auctores conuenit. Liguſticum aliqui panacem uocant: ſtomacho utile eſt. Item conuulſionibus & inflationibus. Sunt & quidam qui cunilam bubulā appellauerunt uti diximus falſo. Cunilæ præter ſatiuam plura ſunt in medicina gn̄a. Quæ bubula appellatur: ſemen pulegii habet: utile ad uulnera commanducatum impoſitumq;: ut quinto poſt die ſoluatur. Contra ſerpentes quoque in uino bibitur. Ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab iis facta perfricantur. Item teſtudines cum ſerpentibus pugnaturæ hac ſe muniunt. Quidamq; in hunc uſum panacem uocant. Sedat & tumores & uirilīū mala. ſicca uel foliis tritis ī ōni uſu mire cōgruēs ex uino.

Item De cunila: ſiue origano: & de cunilagone & cunila molli: & libanotide: & cunila ſatiua. Capitulum. xvi.

EStalia cunilacea appellata a noſtris:a græcis origanum hetacleoticum.Prodeſt oculis trita addito ſale.Tuſſim quoq; emendat & iocinerꝶ uitia.Laterꝶ dolores cum fatina oleo & aceto in ſorbitionem temperata.Præcipue ueto ſerpentium morſus.Tertium genus eſt eius:quæ a græcis maſcula:a noſtris cunilago uocatur: odoris fœdi:radicis lignoſæ:folio aſpero. Vires eius uehementiſſimas in omnibus iis generibus eatum tradunt.Manipulo quoq; eius adiecto:omnes etiã a tota domo blattas conuenire ad eam.Priuatim aduerſus ſcorpiones ex poſca tollere.Tribus foliis ex oleo peruncto homine fugari ſerpentes. Econtrario quæ mollis uocat̃:piloſioribus ramis & aculeatis.Trita mellis odorem habet digitis tactu eius cohærentibus.Altera thuris: quam libanoridem appellauimus.Medetur utraq; cõtra ſerpentes ex uino uel aceto. Pulices etiam cõtritæ cum aqua ſparſæ necãt.Satiua quoq; ſuos uſus habet.Succus eius cum roſaceo auriculas iuuat.Ipſa ad ictos bibitur.Fit ex ea montana ſerpillo ſimilis:efficax contra ſerpentes.Vrinam mouet.Purgat & a partu mulieres.Concoctionem mire adiuuat:& ad cibos auiditatem.Vtraq; uel in cruditate ieiunis in potione aſperſa.Luxatis quoque utilis. Contra ueſparũ & ſimiles ictus ex farina hordeacea & poſca utiliſſima.Libanotidis alia genera ſuis dicentur locis.

DE Piperiti & origano:& othimine praſio:& tragotigano:& hetaclio:& lepidor & de gith ſiue melanthio:& aniſo. Capitulum.xvii.

PIperitis: quam & ſiliquaſtrum appellauimus: contra morbos comitiales bibitur Caſtore taliter demonſtrante.Caule rubro & longo:denſis geniculis foliis lauri:ſemine albo tenui:guſtu piperis. Vtilis gingiuis:dẽtibus:oris ſuauitati:& ructibus. Origanum quod in ſapore cunilam æmulatur ut diximus: plura genera in medicina habet.Othimin uel praſion appellant non diſſimile hyſopo.Priuatim eius uſus contra torſiones ſtomachi in tepida aqua:& cruditates. Contra araneos:ſcorpioneſque in uino albo. Luxata & incuſſa in aceto & oleo & lana. Tragoriganon ſimilis eſt ſerpillo ſilueſtri.Vrinã ciet. Tumores diſcutit cõtra uiſcum porum uiperæq; ictum efficaciſſimũ:ſtomachoq; acida ructanti & præcordiis. Tuſſiẽtibus quoq; cum melle datur:& pleureticis:& perpneumonicis. Heraclium quoque tria genera habet nigrius latioribus foliis glutinoſum. Alterum exilioribus mollibuſq; ſanſuco non diſſimile:quod aliqui praſion uocare malunt. Tertium eſt inter hæc medium: minuſq̃ cætera efficax. Optimum autem creticum: nam & iucunde olet.Proximum Smyrneum. Deinde heracleoticum ad potum utilius:quod othimin uocant. Communis autem uſus:ſerpẽtes fugare.Percuſſis eſui dare decoctum.Potu urinam ciere. Ruptis conuulſis mederi cum panacis radice. Hydropicis cum fico aut cum hyſopo acetabuli menſuris decoctum ad ſextam.Item ſcabiem:pruriginem:pſoras in deceſſione balnearum.Succus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonſillis quoq; fluuiis medetur.Capitis ulceribus.Venena opii & gypſi extinguit decoctum:ſi cũ cinere & uino bibatur.Aluum mollit acetabuli menſura. Sugillatis illinitur.Item dentium dolori:quibus etiam & candorem facit cum melle & nitro.Sanguinem narium ſiſtit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias aſperas cũ galla & melle teritur.Ad lyenem folia cum melle & ſale.Craſſiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & ſale ſumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur.Laſſi perunguntur ex eo:ita ut ne uenter attingatur. Epinyctidas cũ pice ſanat. Furunculos aperit cum fico trita.Strumas cum oleo & aceto: & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluctiones ſanguinis in genitalibus tuſum ex aceto illitum.Reliquias purgationum a partu.Lepidum ĩter urentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando: ut tamen cæra & roſaceo facile ſanetur.Sic lepras & pſoras tollit ſemper facile:& cicatricum ulcera.Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio qua doleat:compeſcere dolorem. Gith ex græcis alii melãthion

alii melaſpmon uocant. Optimum q̄ excitatiſſimi odoris: & q̄ nigerrimum. Medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum. Illini ex aceto & melle reperio. Incenſoq; ſerpentes fugari. Bibitur drachma una contra araneos. Diſtillationem narium diſcutit iuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto: & infuſum naribus. Cum murrino oculorum epiphoras & tumores. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum aut commanducatum. Item lepras & lentigines ex aceto. Difficultates ſpirandi: addito nitro potum. Duricias tumoreſq; ueteres & ſuppurationes illitum. Lac mulierum auget: continuis diebus ſumptū. Colligitur ſuccus eius ut hyoſcyami. ſimiliterq; largius uenenum eſt. quod miremur: cum ſemen gratiſſime panes etiam condiat. Oculos quoq; purgat. Vrinam & menſtrua ciet. Quinimmo linteolo illigatis tantum granis. xxx. ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina. Culices ſuffitu necare. Item muſcas. Et aniſum aduerſus ſcorpiones ex uino bibitur: a Pythagora inter pauca laudatum ſiue crudum ſiue decoctum. Item uiride aridumue omnibus: quæ condiuntur: quæq; intinguntur deſideratum. Panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum. Sagis quoq; additur. Cum amaris nucibus uina commendat. Quin ipſum oris halitum iucundiorem facit. Fetoremq; tollit manducatum matutinis cum zmyrneo & melle exiguo. Mox uino collutum uultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpēſum ī puluino ut dormientes olfaciant. Appetētiā ciborum præſtat. quādo id quoq; īter artificia deliciæ fecere: ex quo labor deſiit cibos poſcere. Ob has cauſas quidam anicetum id uocauere. Laudatiſſimum eſt creticum: proximum ægyptium. Hoc liguſtici uicem præſtat in condimentis. Dolores capitis leuigat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorum radicem eius tuſam imponit Iollas. Ipſum cum croco pari modo & uino. & per ſe tritum cum polenta ad magnas fluctiones: extrahendaq; ſiquæ in oculis inciderit. Narium quoq; cardines cōſumit illitū ex aqua. Sedat anginas cum melle ac hyſopo ex aceto gargariſſatum. Auribus infunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum: cū melle ſumptū melius. Cū acetabulo aniſi nuces amaras. l. purgatas tere in melle ad tuſſim. Facillime uero aniſi drachmæ tres: papaueris duæ miſcētur melle ad fabæ magnitudinē. Et ternis diebus ſumuntur. Præcipuum autem eſt ad ructus. Ideo inflatiōibus ſtomachi & inteſtinoꝝ torminibus: & cæliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum potumq; inhibet. Foliis decoctis digerit cruditates ſuccus decocti. Ipſum cum apio olfactum ſternutamenta inhibet. Potum ſomnum concitat. Calculos pellit. Vomitiōes cohibet: & præcordiorum tumores. Et pectorum uitiis. Neruis quoq; quibus ſuccinctum ē corpus: utiliſſimum. Prodeſt eius & capitis doloribus inſtillari ſuccum cum oleo decocti. Nō aliud utilius uentri: & inteſtinis putant. Ideo dyſentericis & in tenaſmis datur toſtū. Aliqui addunt & opium pilulis in die ternis lupini magnitudine: & in uini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores ſucco uſus eſt. Semen hydropicis & cæliacis dedit tritum cum menta. Verum & radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplaſma impoſuit cum apio. Item uuluarum dolori. Deditq; bibendū cum aneto parturientibus. Phreneticis quoq; illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale uitium aut contractiones ſentientibus. Pythagoras quidem non corripi uitio comitiali in manu habentes. Ideoq; q̄plurimum domi ſerendum. Parere quoq; facilius olfactantes. Et ſtatim a partu dandum potui polenta aſperſa. Soſimenes cōtra ōnes duricias ex aceto uſus eſt. Eo & cōtra laſſitudines in oleo decoquēs: addito nitro. Semine eius poto: laſſitudinis auxiliū uiatoribus ſpopondit. Heraclides ad inflationes ſtomachi ſemen tribus digitis cum caſtorei obolis duobus ex mulſo dedit. Similiter ad uentris aut inteſtinorum inflationes. Et ortopnoicis quod ternis digitis prehenderit ſeminis: tātundē hyoſcyami cum lacte aſinino. Multi uomituris acetabula eius & folia lauri decem trita in aqua bibenda inter cœnam ſuadent. Strāgulationes uuluæ ſi manducetur: & linatur calidum: uel ſi bibatur cum caſtoreo in

aceto & melle ſedat. Vertigines a partu cũ ſeīe cucumeris & lini pari menſura trinũ digitorum uini albi tribus cyathis diſcutit: Cleopolemus ad quartanas trinis digitis ſeminis aniſi & fœniculi uſus eſt in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos cum amaris nucibus illitum. Sunt & qui aſpidum uenenis aduerſari naturam eius putēt. Vrinam ciet. Sitim cohibet. Venerem ſtimulat. Cum uino: ſudorem leniter præſtat. Veſtes quoq; a tineis defendit. Efficacius ſemper recens & quo nigrius. Stomacho tamen inutile eſt præterq̃ inflato.

DE Aneto & ſagapenio: & de papauere albo: & nigro. Et quomõ ſuccus herbaꝶ colligendus eſt: & de opio. Capitulum. xviii.

a ANerum quoq; ructus mouet: & tormina ſedat. Aluum ſiſtit. Epiphoris radices illinũtur ex aqua uel uino. Singultus cohibet ſemen feruens olfactum. Sumptum ex aqua: ſedat cruditates. Cinis eius uuam in faucibus leuat. Oculos et genitura hebetat. Sacopenium quod apud nos gignitur: ī totum tráſmarino alienatur. Illud enim ammoniaci lachrymæ ſimile ſagapenion uocatur. Prodeſt laterum & pectoris doloribus: conuulſis: tuſſibus ueteribus: excreationibuſq;. Præcordiorum tumoribus: Sanat & uertigines: tremulos: opiſtothonicos: lyenes: lumbos: perfrictiones. Datur & olfactandum ex aceto in ſtrangulatu uuluæ. Cæteris & potu datur & cum oleo infricatur. Prodeſt & contra mala medicamenta. Papaueris ſatiui diximus genera: & ſpõte naſcentis alia promiſimus. Sed ſatiui albi calix ipſe teritur & bibitur ſomni cauſa. Semen elephãtis medetur. E nigro papauere ſapor gignitur ſcapo inciſo: ut Diagoras ſuadet: cum turgeſcit. Vt Iollas cum defloreſcit hora diei ſereni: hoc eſt cum ros in eo exaruerit. Incidi iubent ſub capite & calice. Nec in alio genere ipſum inciditur caput. Succus & hic: & herbæ cuiuſq; lana excipitur. Aut ſi exiguus eſt: ungue pollicis ut lactucis: & poſtero die magis quod inaruit. Papaueris uero largus denſatur & in paſtillos tritus in umbra ſiccatur non ui ſoporifera modo uerum ſi copioſior hauriat' etiam mortifera per ſomnum: opion uocant. Sic ſcimus interemptum Licinii Cecinæ prætorii uiri patrem in hiſpania baiulicum quoniã ualitudo impatibilis odium uitæ feciſſet. Item pleroſq; alios. Quadecauſa magna cõcertatio extitit. Diagoras: & Eraſiſtratus in totum damnauere in mortiferum infundi uetantes. Præterea quoniam uſui noceret. Addidit Andron: ideo non protinus excæcari eo: quoniam adulteratur alexandrino. Sed poſtea uſus eius non improbatus eſt medicamento nobili: quod acidion uocant. Semine quoq; eius trito in paſtillos e lacte utuntur ad ſomnum. Itẽ ad capitis dolores cum roſaceo. Cum his aurium dolori īſtillatum. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipſis utuntur ad ſacros ignes. Item uulnera cum aceto. Ego tamẽ damnauerim collyriis addi. Multoq; magis quas uocant lexipyretas: quaſq; pepticas & cæliacas. Nigrum tamẽ in cæliacis uino datur. Satiuum omne magis rotundat capita. At ſiluestri longum ac puſillum: & ad omnes effectus ualentius. Decoquitur & bibitur contra uigilias: eademq; aqua fouet ora. Optimus in ſiccis: & ubi raro pluit. Cum capita ipſa & folia decoquuntur: ſuccus meconium uocatur: multum opio ignauior. Experimentum opii eſt primum in odore. Sincerum enim perperi non mox eſt. Dein in lucernis: ut pura luceat flamma: aut extinctum demũ oleat. Quæ in fucato non eueniunt. Accenditur quoq; difficilius & crebro extinguit'. Eſt ſinceri experimentum & in aqua: quia nebula innatat. Fictum in poſca coit. Sed maxime mirũ æſtiuo ſole deprehẽdi. Sincerum enim ſudat: & ſe diluit: donec ſucco recenti ſimile fiat. Mneſides optīe ſeruari putat hyoſcyami ſemīe adiecto. Alii ī faba.

DE Emptactico: & etratico: & glaucio ſiue paralio: & heraclio ſiue aphro: & de diacodio. Capitulum xix.

i INter ſatiua eſt et ſilueſtria medium genus: quod niſi inatuiſſet: ſpõte naſceret'.

Rhiam uocauimus & empracticum. Quidam id decerptum protinus cum toto calice mandunt. Aluum exinaniunt capita quinque decocta. In uini tribus heminis pota ſomnum faciunt. Silueſtrium unum genus cæraticum uocant: nigrum: cubitali altitudine: radice craſſa & corticoſa: cauliculo inflexo: ut comicula. Folia minora & tenuiora q̃ cæteris ſilueſtribus: ſemen exile. Tempeſtiuum eſt menſtruis. Aluum purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita cum oleo argemas iumentorum ſanãt. Radix acetabuli menſura cocta in duobus ſextatiis ad dimidias: datur ad lumborum uitia & iocineris. Carbũculis medẽtur ex melle folia. Quidam hoc genus glaution uocãt: alii paralion. Naſcit enĩ in afflatu maris: aut nitroſo loco. Alterum eſt ĩ ſilueſtribus generibus heraclion: uocatur ab aliis aphron. Foliis ſi procul intuearis ſpeciẽ paſſerꝫ præſentantibus: radice in ſumma terræ cute: ſemine ſpumeo. Ex hoc lina ſplendorẽ trahunt æſtate. Tunditur in pila comitialibus morbis acetabuli menſura ſeminis in uino albo: uomitiones enim facit. Medicamento: quod diacodion & aſteriace uocatur: utiliſſimum. Fit autem huius papaueris aut cuiuſcũq; ſilueſtris capitibus. c. xx. in aquæ cæleſtis ſextatiis tribus biduo maceratis: in eademq; decoctis: deinde ſiccatis: iterumq; cũ melle decoctis ad dimidias partes uapore tenui. Addidere poſtea drachmas ſenas croci: hypociſtidis: thuris: acaciæ: & paſſi cretici ſextarium. Hac oſtẽtatiõe ſimplex quidem & antiqua illa ſalubritas papauere & melle conſtat.

DE Tichymalo: & atchelio: & porculaca ſiue peplio: & coriãdro: & de atriplici. Capitulum. xx.

TErtium genus eſt tichymalon: mecona uocant: alii atchalion: folio leui albo: capite magnitudinis fabæ. Colligitur uua florente: ſiccatur in umbra. Semẽ potũ purgat aluũ dimidio acetabulo in mulſo. Cuiuſcunq; autem papaueris caput uiride uel ſiccum illitum: epiphoras oculorum lenit. Opium ex uino meraculo ſi protinus detur: ſcorpionum ictibus reſiſtit. Aliqui hoc tãtum nigro tribuunt ſi capita eius uel folia terantur. Eſt & porculaca: quam peplion uocant: non multum ſatiua efficacior: cuius memorabiles uſus traduntur. Sagittarum uenena & ſerpẽtium hemorrhoidũ: & præſigrum reſtringi. pro cibo ſumpta & plagis impoſita extrahit. Item hyoſcyamo poto e paſſoq; expreſſo ſucco. Cum ipſa non eſt: ſemen eius ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit & aquarum uitiis: capitis dolori: ulceribuſq; in uino tuſa & impoſita. Reliq̃ ulcera commanducata cum melle ſanat. Sic & infantium cerebro imponitur. Vmbilicoq; prociduo. In epiphoris uero omnium fronte temporibuſq; cum polenta. Sed ipſis oculis e lacte & melle. Eadem ſi procident prodeſt oculis. foliis tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polenta & ſale & aceto ac cæra. Et ulcera oris tumoremque gingiuarum commanducata cruda ſedat. Item dentium dolores. Tonſillarum ulcera ſuccus decoctæ. Quidam adiecere paulum murræ. Nam & mobiles dentes ſtabilit commanducata. Cruditates ſedat: uocemq; firmat: & ſitim arcet. Ceruicis dolores cũ galla & lini ſemine & melle pari menſura ſedat. Mammarum uitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris & ſuſpirioſis: ſemine cum melle hauſto. Stomachum in acetariis ſumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et alias manducata refrigerat: etiam inteſtina. Vomitiones ſiſtit. Diſenteriæ & uomicis datur ex aceto uel bibitur cum cumino. Tenaſmis autem cocta & comitialibus cibo uel potu prodeſt. Purgationibus mulierum acetabuli menſura in ſapa. Podagris calidis cum ſale illita & ſacro igni. Succus eius potus renes iuuat ac ueſicas. Ventris animalia pellit. Ad uulnerum dolores ex oleo cum polenta imponitur. Neruorum duricias emollit. Metrodorus qui epitomenton rhizitomumenon ſcripſit: purgationibus a partu dandam cenſuit. Venerem inhibet: ueneriſq; ſomnia. Prætorii uiri pater eſt hiſpaniæ princeps: quem ſcio propter impatibiles uuæ morbos radicem eius filo ſuſpenſam e collo gerere: prætetq̃ in balneis: & ita liberatum incommodo omni.

Quin etiam inueni apud auctores:caput inde litum: diſtillationem toto anno non ſentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter ſiluestria nō inuenitur. præcipuum tamen eſſe conſtat ſtatim ægyptium. Valet cōtra ſerpentium genus unū: quod amphiſbenas uocant: potum impoſitūq;. Sanat & alia uulnera. Epinyctidas puſtulas tritum. Sic & omnes tumores: collectioneſq; cum melle aut uuapaſſa. Panos uero ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante acceſſionem. Vel plura illini fronti. Sunt qui & āte ſolis ortum ceruicalibus ſubiici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi. Vlcera quoq; quæ ſerpunt: ſanat cum melle uel uuapaſſa. Item teſtes:ambuſta: carbunculos aures cum lacte mulieris:epiphoras oculorum:uentris & inteſtinorum fluctiones. Semen ex aq̄ potum bibitur in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorum cum mali punici ſucco & oleo ſemen potum. Xenocrates tradit rem miram:ſi uera eſt:menſtrua contineri uno die:ſi unum granum biberint fœminæ:biduo ſi duo:& totidē diebus quot grana ſūpſerint. M. Varro coriandro ſubtrito cum aceto:carnem īcorruptam æſtate ſeruari putat. Atriplex & ſilueſtre eſt & ſatiuum : accuſatum a Pythagora tanquam faceret hydropicos morboſq; regios & pallorem. Coquitur difficillime. Ac ne ī hortis quidem iuxta id naſci quicq̄ niſi lāguidum culpauit. Addidere Dionyſius & Diocles plurimos gigni ex eo morbos. Nec niſi mutata ſæpius aqua coquendum. Stomacho cōtrarium eſſe. Lentigines & papulas gignere. Miror quare difficulter ī italia id naſci tradiderit Solon ſmyrneus. Hippocrates uuluarum uitiis id infundi cum beta. Lycus neapolitanus cōtra cantaridas bibendum dedit. Panos:furunculos incipiētes: duricias omnes uel cocto uel crudo utiliter illini putant. Item ignem ſacrum cum melle aceto nitroq;. Similiter podagris. Vngues ſcabros detrahere dicitur ſine ulcere. Sunt:qui in morbo regio dēt ſemen eius cum melle. Arterias & tōſillas nitro addito perfricēt. Aluum moueant. Cocto aut per ſe aut cum malua aut lenticula concitātes uomitiones. Silueſtri capillos tingūt. Et ad ſupraſcripta utuntur medicina.

DE Malua:malope:& althea:& lapatio:oxylapato:hydrolapato:& hippolapato: & bubalapato. Capitulum.xxi.

E Cōtrario ī magnis laudibus malua ē utraq; & ſatiua & ſilueſtris. Duo gn̄a earū amplitudine folii diſcernuntur. Maiorem græci malopen uocant in ſatiuis. Alteram ab emolliendo uentre dictam putant malachen . E ſilueſtribus : cui grande folium & radices albæ althea uocatur. Ab excellentia effectus:a quibuſdam ariſtalthea. Omne ſolum in quo ſerūtur pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior uis:præcipue ſcorpionum ueſparum:ſimiliumq;: & muriſaranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti āte uel habentes:eas nō feriūt. Folium impoſitum ſcorpionibus:torporem affert. Valent & cōtra uenena. Aculeos omnis extrahunt illitæ crudæ aut cum anetho potæ. Decoctæ uero cum radice ſua: leporis marini uenena reſtīguunt. Et ut quidam dicūt:ſi uomatur. De eiſdem mira & alia traduntur. Sed maxime ſi quotidie quis ſucci ex qualibet earū ſorbeat cyathū dimidium:omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite ſanant. In urina putrefactæ lichenas. Et ulcera oris cū melle. Radix decocta:furfures capitis:& dētiū mobilitates. Eius quæ unum caulem habet : radice circa dentem: qui doleat:pungere donec deſinat dolor. Eadē ſtrumas & parotidas panoſq; addita hominis ſaliua purgat citra uulnus. Semen ī uino nigro potum a pituita & nauſeis liberat. Radix mammarum uitiis occurrit adalligata in lana nigra. Tuſſim in lacte cocta & ſorbitionis modo ſumpta quinis diebus emendat. Stomacho utiles Sex. Niger dicit. Olympiades thebanus abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas foliis earū manus plenæ menſura in oleo & uino ſumptis . Vtriq; conſtat parturientes foliis ſubſtratis celerius ſolui: protinus a partu reuocanda: ne uulua ſequatur. Dant &

ſuccum bibendum parturientibus ieiunis in uino decocta hemina. Quin & ſemen tritũ adalligãt brachio genitale nõ continentium. Adeoq; ex ueneri naſcũt́:ut ſemẽ unicaulis aſperſum cubitali fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas. Tenaſmo & dyſentericis utiliſſime ĩfundi. Itẽ ſedis uitiis:uel ſi foueant́. Melãcholicis quoq; ſuccus dat́ cyathis ternis tepidus. Et inſanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ ſucci. Hic & calculoſis & inflatione & torminibus aut opiſtothonico laborantibus tepidus illinitur. Et ſacris ignibus:& ambuſtis decocta in oleum folia imponuntur. Et ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodeſt:& ueſicæ: & ĩteſtinorum roſiõibus. Vuluas & cibo & infuſione emollit ĩ oleo. Succus decoctæ poti meatus ſuaues facit. Altheæ in omnibus ſupradictis efficacior radix: præcipue conuulſis ruptiſq;. Cocta in aqua aluum ſiſtit. Ex uino albo ſtrumas & parotidas & mammarum inflationes: & panos. In uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta q̃libet pernitioſæ tuſſi citiſſime medent́. Hippocrates uulneratis ſitientibuſq; defectu ſanguinis radicis decoctæ ſuccum bibendum dedit. Et eam uulneribus cum melle:& reſina. Item conuulſis:luxatis:tumentibus:& muſculis:neruis:articulis impoſuit. Et aſmaticis:ac diſentericis in uino bibendum dedit. Mirum aquã radice ea addita:adenſari ſub diuo:atq; elacteſcere. Efficacior autem quo recentior. Nec lapatium diſſimiles effectus habet. Eſt autem ſilueſtre : quod alii oxalidem appellant: ſatiuo proximum:foliis aquoſis: colore betæ candidæ:radice minima. Noſtri uero rumicẽ alii lapatium cantherinũ ad ſtrumas cum axungia efficaciſſimũ. Eſt & alterũ genus fere oxylapaton uocant. Satiuo idem ſimilius:& acutiora habet folia ac rubriora:nõ niſi in paluſtribus naſcens. Sunt qui hydrolapaton tradunt in aqua natum. Eſt & aliud hippolapaton maius ſatiuo:candidiuſque ac ſpiſſius. Silueſtria ſcorpionum ictibus medẽtur:& ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta ſi coletur ſuccus: dentibus auxiliatur. Si uero bibatur:morbo regio. Semẽ ſtomachi ĩextricabilia uitia ſanat. Hippolapati radices priuatim ungues ſcabroſos detrahũt. Dyſentericos ſemẽ duabus drachmis in uino potum liberat. Oxylapati ſemen lotum in aqua cæleſti: ſanguinem prodeſt reiicientibus. Adiecta acacia lentis magnitudine prodeſt. Præſtãtiſſimos paſtillos faciunt ex foliis & radice: addito nitro & uire anguino. In uſu aceto diluunt. Sed ſatiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice chetias & lepras curãt. In uino uero decocta:ſtrumas & parotidas & calculos. Poto uino & lyenes. Cæliacos æque & dyſentericos & tenaſmos. Ex eademq; omnia efficacius. Vis lapati & ructus facit & urinam ciet & caliginem oculorum diſcutit. Item pruritum corporis in ſolia balnearum additum: aut prius ipſum illitum ſine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum uino ſiſtit aluum. Folia ſoluunt adiecto ſale. Adiecit Solon neq; ut omittamus bulapaton:radicis tantum altitudĩe differens eſt. Et erga dyſentericos efficacis effectus potum ex uino.

DE Sinapis tribus gñibus:& marrubio: & ſerpillo:& ſiſymbrio ſiue thymbræo: & de lini ſemine:& blito. Capitulum.xxii.

SInapis:cuius in ſatiuis tria genera diximus:Pythagoras principatum habere ex iis quorum ſublime uis feratur:iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad ſerpentium ictus & ſcorpionũ tritum cum aceto illinitur. Fungorum uenena diſcutit. Contra pituitam teneturĩ ore:donec liqueſcat:aut gargariſſatur cum aqua mulſa. Ad dẽtium dolorem manditur. Ad uuam gargariſſatur cum aceto & melle. Stomacho utiliſſimum cõtra omnia uitia pulmonibuſq;. Excreationes faciles facit ĩ cibo ſumptum. Datur & ſuſpirioſis. Item comitialibus tepidũ cum ſucco cucumerũ. Sẽſus atq; ſternutamenta capitis purgat. Aluum mollit. Mẽſtrua & urinam ciet. Et hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tuſum ternis

pattibus comitiali morbo. Et uuluarum conuerſionem ſuffitum excitat odore aceto mixto. Item lethargicos. Adiicitur cordylon. Eſt auté ſemen ex ſeſe. Et ſi uehemétior ſomnus lethargicos ptemat: cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico & aceto. Veteres dolores: thoracis lumborum coxendicum humerum & in quacunq; pte corporis ex alto uitia extrahenda ſunt: illirum cauſtica ui emendat puſtulas faciendo. At in magna duricia ſine fico impoſitum: uel ſi uehementior uerrigo timeat̃ per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica: pſoras: lepras: phthiriaſes: lithannicos: opiſthotonicos. Inungunt quoque ſcabras genas aut cum gallica inter oculos cum melle. Succuſq; tribus modiis exprimit̃ in fictili: caleſcitq; in eo in ſole modice. Exit & e cauliculo ſuccus lacteus: qui ita cum indutuit dentium dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere: muſto conteruntur. Manuſq; plenæ menſura ſorbentur ad firmandas fauces: ſtomachum: oculos: caput: ſenſuſq; omnes. Mulierum etiam laſſirudines ſaluberrimo genete medicinæ. Calculos quoq; diſcutit potum ex aceto. Illinuntur & liuoribus ſuggillatiſq; cum melle: & adipe anſerino: aut cæra cypria. Fit & oleum ex ſemine madefacto in oleo expreſſoq;: quo utunrur ad neruorum rigores: lumborumq; & coxendicum perfrictiones. Sinapis naturam effectuſq; eoſdé habere traditur adarca inter ſiluas inracta cortice planiore ſub ipſa coma naſcés. Marrubiũ pleriq; inter primas herbas commendauere: quem græci praſion uocant: alii linoſtrophon: nonnulli philopeda: aut philochares: notius q̃ ut indicandum ſit. Huius folia ſemenq; contrita: proſunt contra ſerpentes: pectorum & lateris dolores: tuſſi ueterem. Et iis qui ſanguinem eiiciũt: eximie utile: ſcopis eius cum panico aqua decoctis: ut aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui uiridis ſemen quantum duobus digitis capiant: cum farris pugillo decoctum addito exiguo olei & ſalis ſorbere ieiunos ad tuſſim iubeant. Alii nihil comparant. In eadem cauſa marrubii & fœniculi ſuctis ad ſextarios ternos expreſſis decoctiſq; ad ſextarios duos: tum addito mellis ſextario rurſus decocto ad ſextarios duos: ſi cocleari menſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. Et uirilium uitiis ruſum cum melle mire prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis conuulſis: ſpaſmatum neruis ſalutare. Potũ aluũ ſoluit cum ſale & aceto. Item méſttua & ſecundas mulierum. Arida farina cũ melle ad tuſſim ſiccam: efficaciſſima eſt. Item ad cancrenas & pterygia. Succus uero articulis & naribus: & morbo regio minuendæq; bili cum melle ꝓdeſt. Item contra uenena inter pauca potens. Ipſa herba ſtomachũ & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ ueſicæ & renum uitiis. Dicitur ſuccus claritatem oculorum adiuuare. Caſtor marrubii duo genera tradit. nigrũ: & quod magis probat: candidum. In ouum inane ſuccum adiicit his: ipſumq; ouum infũdit melle æquis portionibus tepefactum: uomicas rumpere: purgare: perſanare ꝓmittés. Illitis etiam uulneribus a cane factis tuſa cum axungia ueteri. Serpillum a ſerpendo putant dictum. Quod in ſilueſtri euenit: in petris maxime. Satiuum non ſerpit: ſed ad palmi altitudinem increſcit. Pinguius uoluntarium: & candidioribus foliis & ramis: aduerſus ſerpẽtes efficax maxĩe cenchrin. Et ſcolopendras terreſtres ac marinas. Et ſcorpiones decoctis ĩ uino ramis foliiſq;. Fugat & odore cõminus ſi utat̃. Et cõtra marinorum uenena præcipue ualet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur témporibus ac fronti cũ roſaceo. Ité phreneticis: lethargicis: contra tormina: & urinæ difficultatem: anginas: uomitiones drachmis quattuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores. Folia obolis quattuor dantur ad lyenem ex aceto. ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. Siſymbrium ſilueſtre a quibuſdã thymbræum appellatum: pedali non amplius altitudine: quod in riguis naſcitur ſimile naſturtio eſt. Vtrunq; efficax aduerſus aculeata animalia: ut ſunt crabrones & ſimilia. Quod in ſicco ortum odoratum eſt: inſeritur coronis: ãguſtiore folio. Sedãt utraq; capitis dolorem. Item epiphoras ut Pilinus tradit. Alii panem addunt. Alii per

ſe decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas cutiſq; uitia in facie mulieꝝ intra quartũ
diem noctibus impoſitum diebuſque detractum. Vomitiones: ſingultus: tormina:
ſtomachi diſſolutiões cohibet ſiue in cibo ſumptum: ſiue ſucco potum. Nõ edendũ
grauidis: niſi mortuo conceptu. Quippe etiam impoſitum eiicit. Mouet urinam cũ
uino potum. Silueſtre & calculos. Quos uigilare opus ſit: excitat infuſum capiti cũ
aceto. Lini ſemen cũ aliis quidem in uſu eſt. Et per ſe mulierũ cutis uitia emẽdat
in facie. Oculorum aciem ſucco adiuuat. Epiphoras thure & aqua aut cum myrrha.
Cum uino ſedat parondas. Cum melle aut adipe aut cæra ſtomachi ſolutiones inſp/
ſum polẽtæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum: & cum aniſo illitum. Torret
ut aluum ſiſtat. Cæliacis & dyſẽtericis imponitur ex aceto. Ad iocineris dolores eſtur
cum uuapaſſa. Et ad phthiſin utiliſſime. Semine fiunt & eligmata. Muſculorum:
neruorum: articulorum ceruicum duricias. Cerebri membranas mitigat farina ſemis
nitro aut ſale aut cinere additis. Eadẽ cum fico item cõcoquit ac maturat. Cũ radice
uero cucumeris ſilueſtris extrahit quæcunq; corpori inhærent. Sic & fracta oſſa. Ser/
pere ulcus ĩ uino decocta prohibet. Eruptiones pituitæ cum melle emendat. Vngues
ſcabros cum pari mõ naſturtii. Et teſtium uitia & ramices cum reſina & murra. Et
cãcrenas ex aqua. Stomachi dolores cum fœnogræco ſextariis utriſq; decoctis ĩ aqua
mulſa. Inteſtinorũ & thoracis perniicioſa uitia clyſtere in oleo & melle. Blitum iers
uidet ac ſine ſapore aut acrimonia ulla. unde conuitium fœminis apud Menandrum
faciunt mariti. Stomacho ĩutile eſt. Ventrem adeo turbat: ut cholerã faciat aliq̃bus.
Dicitur tamẽ aduerſus ſcorpiones potum e uino prodeſſe. Et clauis pedum illini. Itẽ
lyenibus. Et temporum dolori ex oleo. Hippocrates menſtrua ſiſti eo cibo putat.

DE Meu: & fœniculo: & hippomarathro: uel myrſeneo: & canabi: & de ferula: &
tarduis. Cap. xxiii.

MEu ĩ italia nõ niſi a medicis ſerit: & iis admodũ paucis. Duo genera eius. Nobi/
lius athamanticum uocant illi tanq̃ ab Athamante inuentum. Hi quoniam
laudatiſſimum ĩ athamante reperiatur: foliis aniſo ſimile: & caule aliquãdo bipedali:
radicibus multis & obnigris: quibuſdam altiſſimis: minus ruffum q̃ illud alteꝝ. Ciet
urinam in aqua potum radice trita uel decocta. Inflationes ſtomachi mire diſcutit.
Item tormina & ueſicæ uitia. Vuluarumq; articulis cum melle. Infãtibus cum apio
illitum imo uentri: urinas mouet. Fœniculum nobilitauere ſerpentes: guſtatu ut
diximus ſenectam exuendo: oculorumq; aciem ſucco eius reficiẽdo. Vnde intellectũ
eſt hominũ quoq; caliginem præcipue eo releuari. Colligitur hoc caule turgeſcente.
In ſole ſiccatur. Inungitur ex melle. Vbiq; hoc eſt. Laudatiſſimum tamen in hiberia
e lachrymis fit & ex ſemine recenti. Fit etiam e radicibus prima germinatione ĩciſis.
Eſt & ĩ hoc genere ſilueſtre: quod alii hippomarathron: alii myrſeneum uocãt foliis
maioribus: guſtu acriore: procerius: brachiali craſſitudine: radice cãdida. Naſcitur in
calidis: ſed ſaxoſis. Diocles & aliud Hippomarathri genus tradit: longo & anguloſo
folio: ſemine coriandri. Medicinæ in ſatiuo ad ſcorpionum ictus & ſerpentium: ſeĩe
in uino poto. Succus & auribus inſtillatur: uermiculoſq; in iis necat. Idipſum cõdi/
mentis prope omnibus inſeritur. Oxyporis etiam aptiſſime. Quin & cruſtis ſubdit
panis. Semen ſtomachum diſſolutum aſtringit uel in febribus ſumptum. Nauſeam
ex aqua tritum ſedat. Pulmonibus & iocineribus laudatiſſimum. Ventrem ſiſtit: cũ
modice ſumitur. Vrinam excitat. Et tormina mitigat totum decoctum. Lactiſque
defectu potum mãmas replet. Radix cum ptiſana ſumpta renes purgat ſiue decocto
ſucco: ſiue ſemine ſumpto. Prodeſt & hydropicis radix ex uino cocta. Item conuulſis
illinũtur folia tumoribus. Ardentes ex aceto calculos ueſicæ pellunt. Genituræ a/
bundantiam quoquomodo hauſtum facit. Verendis amiciſſimum: ſiue ad fouendũ
radice cum uino cocta ſiue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & ſuggillatis cũ

cæra illinũr. Et radice in ſucco uel cũ melle cõtra canis morſum utuntur. Et contra multipedem ex uino. Hippomarathron ad omnia uehementius. Calculos præcipue pellit. Prodeſt ueſicæ cũ uino leui. Et fœminarum menſtruis. Efficacius in eo ſemẽ q̃ radix. Modus in utroq;:quod duobus digitis trito additur in potionem. Petrichius qui ophiaca ſcripſit:& Mycon qui rhizitomumena:aduerſus ſerpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sane & Nicander nõ in nouiſſimis poſuit. Canabis in ſiluis primum nata eſt:nigriore folio & aſperior. Semen eius extinguere geniturã uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium & quodcunq; intrauerit eiicit:ſed cum dolore capitis. Tantaq; uis ei eſt:ut aquæ infuſa coagulare eam dicatur. & ideo iumentorum aluo ſuccurrit pota ĩ aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & ſimiles impetus. Ambuſtis cruda illinit̃:ſed ſæpius mutat̃: priuſq̃ areſcat. Ferula ſemen ſimile anetho habet. Quæ ab uno caule diuiditur a cacumine:fœmina putatur. Caules eduntur decocti. Commendant̃q; muſto ac melle. ſtomacho utiles. Sin plures ſumpti: capitis dolorem faciunt. Radix denarii põdere in uini cyathis duobus bibitur aduerſus ſerpentes. Et ipſa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto contra ſudores immodicos uel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum ſiſtit fabæ magnitudine deuoratuſq;. E uiridi ferula ramuſculus utilis ẽ ad omnia ea uitia. Ad ſanguinem ſiſtendum decem grana ſeminis bibuntur in uino trita:uel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant:luna q̃rta:ſexta:ſeptima:linguæ mẽſura. Natura ferulaꝝ murenis infeſtiſſĩa eſt. Tactæ ſiquidem ea moriuntur. Caſtor radicis ſuccum & oculorum claritati cõferre multum putauit. Et de carduorum ſatu inter hortenſia diximus. Quapropter & medicinam ex iis non differamus. Silueſtrium genera ſũt duo. Vnum fruticoſius a terra ſtatim. Alterũ unicaule:craſſius. utriq; folia pauca ſpinoſa muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos celeriter caneſcẽtem & abeuntem cum aura. Scolimon græci uocant. Hic anteq̃ floreat contuſus atque expreſſus: illito ſucco alopecias replet. Radix cuiuſq; ex aqua decocta potantibus ſitim facere narratur. Stomachum corroborat. Et uuluis ſi credimus etiam conferre aliquid traditur:ut mares gignant̃.Ita enim Chereas athenienſis ſcripſit:& Glaucias qui circa carduos diligentiſſius uidet̃. Mãducatus carduus hic:odorẽ cõmendat oris.

Confectio tyriacæ compoſitio medicaminis Antiochi. Ca.xxiiii.

SEd ante diſceſſum ab hortenſibus unam compoſitionem ex iis clariſſimã ſubtexemus aduerſus uenenata animalia:inciſam lapide uerſibus in limine ædis Aeſculapii. Serpilli duum denariorum pondus. Opopanacis & milii: tantundem ſingulorꝝ. Trifolii pondus denarii. Anethi & fœniculi ſeminis & aniſi & ammi & apii denariorum ſenũ ex ſingulis generibus. Erui farinæ duodecim. Hæc tuſa cribrataq; uino quantum poſſit excellenti digeruntur in paſtillos: uictoriati pondere. Ex iis ſinguli dantur ex uini mixti cyathis ternis. Hac tyriaca magnus rex Antiochus aduerſus omnia uenena uſus traditur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER .XXI. PROOEMIVM.

DE natura florum & coronamentorꝝ:de mira florum uarietate. Ca.i.

IN HORTIS SERI ET CORONAMENta iuſſit Cato inenarrabili florum maxime ſubtilitate:quando nulli poteſt facilius eſſe loqui q̄ rerum naturæ pingere:laſciuienti præſertim & in magno gaudio fertilitatis tā uarie ludēti. Quippe reliqua uſus alimenti gratia genuit. Ideoque ſæcula annoſq; tribuit iis. Flores uero odoreſq; de die in diem gignit. Magna ut palā eſt admonitione hominum: quæ ſpectariſſime floreant: celerrime marceſcere. Sed ne pictura qdē ſufficiente imagini colorum reddendæ: mixturarumq; uarietati: ſiue alterni atque multiplices inter ſe nectantur: ſiue priuatis generum funiculis in orbem: in obliquum: in ambitum: quædam coronæ per coronas currūt.

DE Strophiolo ſerto:& qui primum flores miſcere cœperint:& quando primum corolla inuenta:uel appellata:& quare. Ca.ii.

TEnuioribus utebantur antiqui:ſtrophia appellantes:ūde nata ſtrophiola. Quī & uocabulum ipſum tarde inde cōmunicatum eſt: inter ſacra tantum & bellicos honores coronis ſuum nomen uindicantibus. Cum uero a floribus fierent ſerta: a ſerendo ſeruiæ appellabant̃. Quod apud græcos quoq; non adeo antiqtus placuit. Arborum enim ramis coronari in ſacris certaminibus mos erat primum. Poſtea uariari cœptum mixtura uerſicolores. Florumq; inuicem odores coloreſq; accendere. Sycion ex īgenio Pauſiani pictoris atq; Glyceræ coronariæ dilectæ admodum illi cū opera eius pictura imitaretur: adinuenit:& illa prouocans uariaret: eſſetq; certamen artis ac naturæ.quales etiā nunc extant artificis illius tabellæ:atq; in primis appellata ſtephanoplocos qua pinxit ipſam. Idq; factum eſt poſt olympiadem centeſimam. Sic coronis e floribus receptis paulo mox ſubiere quæ uocantur ægyptiæ. Ac deinde hybernæ:tum cum terra flores negat;ramento e cornibus tincto. Paulatimq; & romæ ſubrepſit appellatio corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollariis:poſtq̄ e lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

1

Quis primum coronam foliis aureis: & argenteis dedit:& de honore coronarum apud antiquos: & de Scipionis honore: & de pactilibus coronis:& Cleopatræ reginæ facta. Capitulum.iii.

CRaſſus diues primus argento auroq; folia imitatus ludis ſuis coronas dedit. Acceſſerunt quoq; & lemniſci: quos adiici ipſarū coronarum honos erat ꝓpter etruſcas quibus iungi niſi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Celare eos primus inſtituit.P.Claudius Pulcher. Bracteaſq; etiam phyliræ dedit. Semper tamen auctoritas uel ludicro quæſitarum fuit. Nanq; ad certamina in circum per ludos & ipſi deſcendebant. Et ſeruos ſuos quoſq; mittebant. Inde illa .xii. tabularum lex. Qui coronam parit ipſe pecuniaue eius. Virtutis ergo arguitur: quā ſerui eque meruiſſēt. pecuniam partam lege dici:nemo dubitauit. Quis ergo honos?ur ipſi mortuo:parētibuſq; eius dum intus poſitus eſſet:foriſue ferretur:ſine fraude eſſet impoſita. Alias in uſu promiſcuo ne ludicræ quidem erant. Ingenſq; & iis ſeueritas. L.Fuluius argentarius bello punico ſecundo cum corona roſacea interdiu e pergula ſua ī forum proſpexiſſe dictus:ex auctoritate ſenatus in carcerem adductus:non ante finem belli emiſſus eſt. P.Mutianus cum demptam Marſyæ coronā e floribus capiti ſuo impoſuiſſet:atq; ob id duci eū in uincula triumuiri iuſſiſſent: appellauit trib.ple.nec īterceſſere illi aliter q̄ athenis:ubi comeſabundi iuuenes ante meridiem cōuētus ſapiētiū

quoq; doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ huius non eſt aliud: q̄ filia diui Auguſti: cuius luxuria noctibus coronatum Marſyā litreræ illius degemūt. Florum quidem populus romanus honorem Scipioni tantum adhibuit. Suario cognominabarur: propter ſimilirudinem Suarii cuiuſdam negociatotis. Ob id erat in tribunatu plebei admodum gratus: dignuſq; Afticanorum familia. Nec ei fuit ī bōis funeris impenſa. Aſſes ergo contulit populus ac funus elocauit. quaq; parte ferebat: flores e proſpectu omni ſparſit. Et iam tunc coronæ deorum honos erant. Et Lariū publicorum priuatorumq;. Et ſepulchrorum & manium. Summaq; auctoritas pactili coronæ. Sutiles ſaliotum ſacris inuenimus & ſolennes cœnas. Tranſire deinde ad roſalia. Eoq; luxuria proceſſit: ut non eſſet gratia niſi mero folio. Sutilibus mox petitis ab india aut ultra indos. Lautiſſimum quidem habetur e nardi folio eas dan aut ueſte ſerica uerſicolores unguentis madidas. Hunc habet nouiſſime exitū luxuria fœminarum. Er apud græcos quidem de coronis priuatim ſcripſere Mneſteus atq; Callimachus medici: ꝙ nocerent capiti: quoniam & in hoc eſt aliqua ualitudinis portio. In potu atq; hylaritate præcipue odorum ui ſurripiente fallaciter ſollertiam. Nāq; ſcelerata Cleopatra apparatu belli acciaci gratificationem ipſius reginæ Antonio rimente: nec niſi prægustatos cibos ſumente: fertut ab ore eius luſiſſe extremis coronæ floribus ueneno illitis. Ipſaq; capiti īpoſita. Mox ꝓcedente hylaritate īuitauit Antonium: ut coronas biberent. Quis iſtas timeret inſidias? Ergo cōcerpta in cyphū incipienti haurire: oppoſita manu: en ego ſum inquit illa care Antoni: quā tu noua prægustantiū diligentia caues: adeo mihi ſi poſſī ſine te uiuere occaſio & ratio adeſt. Inde eductam e cuſtodia bibere iuſſit illico expirantem. De coronis extra ſupradictos ſcripſit Theophraſtus apud græcos. Ex noſtris autem īſcripſete aliqui libros ātholo gicon. Flores uero perſecutus eſt nemo: ꝙ equidem inueniam. Nec nos nunc ſcilicet coronas nectemus. id enim friuolum eſt. Sed de floribus: quæ uidebūtur digna: memorabimus. Pauciſſima genera noſtri coronamentotum intet hottenſia nouere: ac pene uiolas roſaſq; tantum.

DE Roſa in coronis: & de generibus eius: & ubi ſeratur. Cap. iiii.

ROſa naſcitur ſpina uenus q̄ frurice: in rubo quoq; proueniens. Illic etiam iucundi odoris q̄uis anguſti. Germinat ōnis primo īcluſa granoſo cortice. Quo mox intumeſcente & in uirides alabaſtros faſtigato: paulatim rubeſcens dehiſcit: ac ſeſe pandit: in calicis medio ſui ſtantis complexa luteos apices. Vſus eius in coronis prope minimus eſt. Oleo maceratur. Idq; iam a troianis temporibus Homero teſte. Prætetea in unguēta tranſit: ut diximus. Per ſe medicas artes præbet. Emplaſtris atq; collyriis imponitur mordaci ſubtilitate. Menſarum etiam deliciis inungendis: minie noxia. Contra genera eius noſtri fecere: celeberrima preneſtinam: & campanā. Addidete alii mileſiam: cuius ſit ardentiſſimus colos nō excedentis duodena folia. Proximam ei trachimiam: minus rubentem. Mox alabandicam uiliorem: albicantibus foliis. Viliſſimā uero pluribus uel minutiſſimā ſpinioiam. Differūt. n. multitudine foliorum aſperitate leuore colore odore. Pauciſſima quina folia: ac deinde numeroſiora. Cū ſit genus eius: quā centifoliam uocant: quæ eſt in campania iraliæ. Græciæ uero citca philippos. Sed ibi non ſuæ terræ prouentu. Pangæus nanq; mons in uicino fere eſt: numeroſis foliis ac paruis. Vnde accolæ traſſerentes conferunt. Ipſaque plantatione proficiunt. Nō autē talis odoratiſſima eſt. Nec cui latiſſimū maximūq; folium. Breuiterq; indicium eſt odoris: ſcabritia corticis. Cepio Tiberii Cæſaris principatu negauit centifoliam in coronis addi: præterq̄ extremos uelut ad catdines: nec odore nec ſpecie probabilem. Eſt & quæ græcia appellatur a noſtris: a græcis lichnys non niſi in humidis locis proueniens: nec unq̄ excedens quinq; folia: uiolæ magnitudine: odore nullo. Eſt & alia gtæcula appellata: conuolutis foliorum panniculis: nec

dehiſcẽs niſi manu coacta:ſemperq; naſcenti ſimilis:latiſſimis foliis. Alia funditur e caule maluaceo folia oleacea habens. Muſceton uocant. Atq; inter has media magnitudine autũnalis: q̃m coroneolam uocant:omnes ſine odore. Coroneola in rubo nata tot modis adulteratur. Et alias uera quoq; plurimum ſola præualet. Cyrenis odoratiſſima eſt. Ideoq; ibi unguẽtum pulcherrimum. Carthagine hiſpaniæ hyeme quoq; tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibuſdam enim annis minus odorata prouenit. Prætetea magis locis omnibus ſiccis q̃ humidis odoratior. Seti nec pĩguibus uult:neq; argilloſis locis:nec riguis:contenta ratis. Propneq; ruderatum agrum amat. Præcox campana. Sera mileſia. Nouiſſime tamen deſinit preneſtina. Fodiũt altius q̃ fruges: leuius q̃ uites. Tardiſſime proueniunt ſemine:quod in ipſo cortice eſt ſub ipſo flore opertum lanugine. Obid potius caule conciſo inſeruntur & ocellis radicis: ut harundo. Vnum genus inſeritur pallidæ ſpinoſæ: longiſſimis uirgis quinq;foliæ: quæ a græcula altera eſt. Omni autem reciſione atq; uſtione proficit. Tranſlatione quoq; ut uitis optime ociſſimeq; prouenit. Surculis quaternum digitorum longitudine aut ampliore poſt uergiliarum occaſum ſata. Dein p fauonium tranſlata:pedalibus interuallis: crebroq; circunfoſſa. Qui præcocem faciunt:pedali circa radicem ſcrobe aqua calida infundunt:germinare incipiente calice.

DE Lilio tria genera:& ratione ea inſerendi. Cap.v.

LIlium roſæ nobilirate proximũ eſt:& quadã cognatione unguenti oleiq; quod lilion appellatur. Er impoſitum etiam maxime roſas decet:medio prouentu earum incipiens. Nec ullis florum excelſiras maior. Inrerdum cubitorũ trium. Languido ſemper collo:& non ſufficiente capitis oneri. Candor eius eximius:foliis foris ſtriatis:& ab anguſtiis in latitudinem paularim ſeſe laxantibus effigie calathi. Reſupinis per ambitum labris. Tenuiq; filo & ſemine ſtantibus in medio crocis. Ita odor colorq; duplex:& alius calicis alius ſtaminis: differentia anguſta. In unguenti uero oleiq; uſu:folia non ſpernuntur. Eſt flos non diſſimilis illi in herba quã cõuoluolũ uocant:naſcens per fruteta:nullo odore:nec crocis intus.candorem tantum referens: ac ueluti rudimentũ naturæ lilia facere condiſcentis. Alba lilia iiſdem õnibus modis ſeruntur quibus roſa. Et hoc amplius lachryma ſua: ut hippoſelinum. Nihilq; eſt fœcundius. Vna radice quinquagenos ſæpe emittente bulbos. Eſt & rubens lilium: quod græci crinon uocãt. Alii florem eius cynorhodon. Laudatiſſimum ĩ antiochia & laodicea ſyriæ: mox in phaſelide. Quartum locum optinet in italia naſcens. Sũt & purpurea lilia:aliquando gemino caule:carnoſiore tantum radice:maioriſq; bulbi: ſed unius. Narciſũ uocant huius alterum genus flore candido calice purpureo. Differentia liliis eſt & hæc:ꝙ narciſis folia in radice ſunt probatiſſimis in lyciæ mõtibus. Tertio generi cætera eadem.calix herbaceus.omnes ſerotini.poſt arcturum.n.florẽt: ac per æqnoctiũ autumnũ. Inuenta eſt in iis & ratio inſerendi monſtrificis hominũ ingeniis. Colliguntur nanq; menſe iulio ſcapi areſcentes. Liliaq; ſuſpenduntur in fumo. Dein nudantibus ſe nodulis in fæce nigri uini uel græci menſe martio macerantur:ut colorem accipiant:atq; ita in ſcrobiculis ſeruntur heminis fæcis circũfuſis. Sic fiunt purpurea lilia. Mirumq; ita tingi aliquid:ut naſcatur infectum.

DE Violis & de calta & baccare & combreto. Cap. vi.

VIolis honos proximus. Earum plura genera. Purpureæ: luteæ: albæ: plantis omnes ut olus ſatæ. Ex iis uero quæ ſponte apricis & macris locis proueniunt: purpureæ latiore folio ſtatim ab radice carnoſa exeũt. ſolæq; græco nomine a cæteris diſcernũtur:appellatæ.ita ut ab iis hyacinthina ueſtis. Sed ſatiuis maxĩa auctoritas luteis. Genera iis thuſculana & quæ marina appellat᷑. Folio aliquanto latiore:ſed minus odorato. In totum uero ſine odore minutoq; folio calathiana munus autũni

cæteræ ueris. Proxima ei calta eſt concolori amplitudine. Vincit numeto foliorum
marinam quinq; folia non excedentem. Eadem odore ſuperatur. Eſt enim grauis
calta. Non leuior ei quã ſcopã regiam appellant. quanq̃ folia eius oleant: non flores.
Baccar quoq; radicis tãrum odoratæ ẽ: a quibuſdam nardum ruſticum appellatum.
Vnguenta ex ea radice fieri ſolita apud ãtiquos Ariſtophanes priſcæ comœdiæ poeta
teſtis eſt. Vnde quidam etrore falſo barbaricam eã appellabãt. Odor eſt ei cinnamo/
mo proximus. Gracili ſolo nec humido prouenit. Simillimũ ei combretũ appel/
latur foliorum exilitate uſq; in fila extenuata: & procerius q̃ baccar. Nec hæc ſũt tãtũ
ſed eorum quoq; error corrigendus eſt: qui baccar ruſticum nardum appellauere. Eſt
enim alia herba ſic cognominara: quam græci aſaton uocant. cuius ſpeciem figuráq;
diximus in nardi generibus. Quinimmo aſaron inuenio uocitati: quoniam in coro/
nas non addatur. Crocum ſilueſtre optimũ ſerere in italia minime expedit: ad ſcru/
pula uſq; ſingula areis decoquẽtibus. Seritur tadicis bulbo. Satiuũ latius maiuſq;
& niridius: ſed multo leuius degenerans. Sed ubiq; nec fœcundum etiam cyrenis:
ubi ſemper flores laudatiſſimi. Prima nobilitas cilicio croco: & ibi in corico monte.
Dein lycio monte olympo. Mox centuripino ſiciliæ. Aliqui phlegræo ſecundũ locũ
dedere. Adulreratur nihil æque. Probatio ſynceri impoſita manu crepat ueluti fra/
gile. Humidum enim quod euenit adulteratione: ſedet. Altera probatio ſi manu
prolata ad ora leniter faciem oculoſq; mordeat. Et per ſe genus ſatiui blandiſſimum
uulgo: cum ſit mediocre: deliacon uocant. Contra cyreneaico uitium quod õni croco
nigrius eſt: & celerrime marceſcit. Optimum ubicunq; quod pĩguiſſimum & breui/
bus capillis. Peſſimum uero eſt: quod ſitum redolet. Mutianus auctor eſt ĩ lycia ãno
ſeptimo aut octauo tranſferri in locum ſubactum: atq; ita degenerans reuocari. Vſus
eius in coronis nuſq̃. Herba enim eſt folio anguſto pene in capillamenti modum.
Sed uino mire cõgruit: præcipue dulci tritum ad theatra replenda. Floret Vergiliarũ
occaſu paucis diebus folio qui florẽ expellit. Viret bruma & colligitur. Siccat̃ umbra
melius: etiam hyberna. Carnoſa & illi radix: uiuaciorq; q̃ cæteris. Gaudet calcari: &
atteri pede: pereundoq; melius prouenit. ideo iuxta ſemitas ac fontes lætiſſimum.

DE Floribus antiquis: & de odoramẽtorũ diuerſitate: & ſaliunca: & polio. Ca. vii.

TRoianis temporibus ei iã erat honos. Et hos certe flores Homerus tris laudat
loton: crocon: hyacinrhum. Omnium odoramentorum atq; adeo herbaꝝ diffe/
rentia eſt in colore & odore & ſucco. Odorato ſapor raro ulli non amarus. Ecõtrario
dulcia raro odorata. Itaq; & uina odotatiora muſtis. Silueſtria magis omnia ſatiuis.
Quorundam odor ſuauior e longinquo: propius admotus hebetatur ut uiolæ. Roſa
recens a longinquo olet: ſicca propius. Omnis autem uerno tempore acrior: & ma/
tutinis. Quicq̄d ad meridianas horas diei uergit: hebetatur. Nouella quoq; uetuſtis
minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æſtate media. Roſa & crocũ odo/
ratiora cum ſerenis diebus leguntur. Et omnia ĩ calidis magis q̃ in frigidis. In ægypto
tamen minime odorati flores: q̄a nebuloſus & roſcidus aer eſt a nilo flumine. Quo/
rundã ſuauitati grauitas ineſt. Quædã cũ uirẽt: non olẽt ꝓpter humorem nimium:
ut buceros quod eſt fœnogræcum. Acutus odor non omnium ſine ſucco eſt: uiolæ:
roſæ: croco. Quæ uero ex acutis ſucco carẽt: eorum omnium odor grauis: ut in lilio
utriuſq; generis. Ambrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos
tantum iucundus: reliquæ partes ignauæ: ut uiolæ: ac roſæ. Hortenſium odoratiſſĩa
quæ ſicca: ut ruta: menta: apium: & quæ in ſiccis naſcuntur. Quædã uetuſtate odo/
ratiora: ut cotonea. eademq; decerpta q̃ in ſuis radicibus. Quædam nõ niſi defracta:
aut ex attritu olent. Alia non niſi detracto cortice. Quædam uero nõ niſi uſta: ſicut
thura myrrhæq;. Flores triti omnes amariores q̃ intacti. Aliq̄ arida diutius odorem
continent: ut melilotos. Quædam locum ipſum odotatiorem faciunt: ut iris. Quin

& arborem totã cuiuſcunq; radices attingũt. Heſperis noctu magis olet: inde nomĩe inuento. Animaliũ nullũ odoratum: niſi de pantheris quicq̃ dictum eſt: ſi credimus. Illa quoq; non omittenda differentia: odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta: ut irin: atq; ſaliuncam: quãq̃ nobiliſſimi ſit odoris utraq;. Sed iris radice tãtũ cõmẽdat̃: unguentis aut medicinæ naſcens. Laudatiſſĩa in illyrico. Et ibi quoq; nõ maritimis: ſed ĩ ſilueſtribus drinonis & natrone. Proxĩa ĩ macedonia. Laudatiſſĩa hæc & cãdicãs. Et ex illis tertiũ locũ habet africana ãpliſſĩa inter õnes: guſtuq; amariſſima. Illyrica quoq; duoꝝ geneꝝ ẽ. Rhaphanitis a ſimilitudĩe: quæ & melior. Rhizotomos ſubruffa. Optĩa quæ ſternutamenta tactu mouet. Caulem habet cubitalẽ: & rectum. Floret diuerſi coloris ſpecie: ſicut arquus cæleſtis: unde & nomen. Non improbatur & piſidica. Et foſſuri tribus ante menſibus mulſa aqua circũfuſa hoc ueluti placamento terræ blandiuntur circunſcriptam mucrone gladioue triplici. & cum legerint: eam protinus in cælum attollunt. Natura eſt feruens. Tractataq; puſtulas ambuſti modo facit. Præcipiturq; ante omnia: ut caſti legant. Teredines non ſicca modo: uerum & in terra celerrime ſentit. Optimũ antea irinum leucade & elide ferebatur. Iam pridem enim & ſeritur. Nunc e pãphylia.. Sed cilicum maxĩe laudat̃: atq; e ſeptentrionalibus. Saliunca folioſa quidẽ eſt: ſed breuis & quæ necti nõ poſſit. Radici numeroſæ cohæret. herba uetius: q̃ flos: denſa ueluti manu preſſa: breuiterq; ceſpes ſui generis. Pannonia hãc gignit: & norica: alpiumq; aprica urbium eporedia. tantæ ſuauitatis ut metallum eſſe ceperit. Veſtibus interponi eã gratiſſimum. Sic & apud græcos polion herbam inclytam Muſei & Heſiodi laudibus: ad omnia utilẽ prædicantium. Superq; cætera ad famam etiam dignitatis. Prorſuſq; miram: ſi mõ ut tradunt: folia eius mane candida: meridie purpurea: ſole occidente cerulea aſpiciũtur. Duo genera eius. Cãpeſtre maius. Silueſtre quod minus eſt. Quidã teucriõ uocant. Folia canis hominis ſimilia: a radice protinus: nunq̃ palmo altiora. Et de odoratis floribus ſatis dictum: in quibus unguenta uiciſſe naturam gaudent.

DE Veſtiũ æmulatiõe cũ floribus & amarãto & chryſocome ſiue chryſiti. Ca. viii.

LVxuria ueſtibus quoq; ꝓuocauit eos flores: q colore cõmẽdãt̃. Hos aĩaduerto tres eſſe principales. Vnum in cocco q in roſis micat. gratius nihil traditur aſpectu: & ĩ purpuras tyrias dibaphaſq; aut laconicas. Aliũ amethyſtõ: q uiola. & ipſe in purpureum: quemq; hyacinthinum appellauimus. Gña enim tractamus in ſpẽs multas ſeſe ſpargentia. Tertius eſt q proprie cõchylii intelligit̃ multis modis. Vnus in heliotropio & in aliquo ex iis plerunq; ſaturatior. Alius in malua: ad purpuram inclinans. Alius in uiola ſerotina cõchyliorum uegetiſſima. Paria nunc componũt̃: & natura atq; luxuria depugnante. Lutei uideo honorem antiquiſſimũ ĩ nuptialibus flammeis totum fœminis cõceſſum. Et fortaſſis ideo non numerari ĩter principales: hoc eſt communes maribus ac fœminis quoniam ſocietas principatum dedit. Amaranto nõ dubie uincimur. Eſt autem ſpica purpurea uerius q̃ flos aliquis: & ipſe ſine odore. Miꝝq; ĩ eo gaudere decerpi: & lætius renaſci. Prouenit auguſto mẽſe. Durat in autumnum. Alexandrino palma: qui decerptus aſſeruatur. Mirumq; poſtq̃ defecere cuncti flores: madefactus aq̃ reuiuiſcit: & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine eſt: appellato quoniã non marceſcit. In nomine eſt & cyani colos. Item holochryſi. Omnes autem hi flores non fuere in uſu Alexandri Magni ætate: quoniam proximi a morte eius auctores ſiluere de illis: quo manifeſtum eſt poſtea placuiſſe. A græcis tamen repertos quis dubitet? non aliter italia uſurpante nomina illorum. At hercules petilio ipſa nomen impoſuit autumnali circaq; uepres naſcẽti. & tamen colorem commendat qui eſt roſæ ſilueſtri. Folia parua quina. Mirumq; in eo flore inflecti cacumine & non niſi retorto folio naſci paruo calice ac uerſicolori luteum ſemen includente. Luteus & bellio paſtillicantibus quinquagenis quinis

barbulis coronat. Pratenſes hi flores:ac ſine uſu.& ideo pleriq; ſine nõibus. Qui & his ipſis alia alii uocabula imponunt. Chryſocome ſiue chryſitis nõ habet latinam appellationem. Palmi altitudine eſt: comantibus fulgore auri corimbis: radice nigra ex auſtero dulci:in petroſis opaciſq; naſcens.

DE Honore coronarum:& cyclamino:& melotto:& triſolio tria gñа eius. Cap.ix.

ET fere peractis colorũ celeberrimis:tranſeat ratio ad eas coronas:quæ uarietate ſola placent. Duo earum genera:quando aliæ flore conſtant:aliæ ſolio. Florẽ eſſe dixerim geniſtas. Nanq; & iis decerpitur luteus. Item rhododendron. Item zizippa:quæ & cappadocia uocatur. Iſq; odoratus ſimiliſq; olearum floribus. In uepribus naſcit cyclaminũ:de quo plura alias. Flos eius coloſſinus in coronas admittitur. Folia milacis & ederæ in coronamentum ſe dedere. Coronæq; earum optinent principatum:de quibus in fruticum loco abunde diximus. Sunt & alia genera nominibus græcis indicanda:quia noſtris maiore ex parte nomen dare iis defuit cura. Et pleraq; eorum in exteris terris naſcuntur:nobis tamen conſectata quoniam de nata ſermo non de italia eſt. Ergo in coronamenta folio uenere melothron:ſpireon:triganõ:cneoron:quod caſiã Higinus uocat. Et quod cunilaginẽ:conyza:meliſophyllon: quod apiaſtrum: meliloton quod ſertulam campanam uocant. Eſt enim in cãpania italiæ laudatiſſima:a græcis ĩ ſunio:mox chalcidica: & cretica:ubicunq; uero aſperis & ſilueſtribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas indicio eſt nomen ſertulæ quod occupauit. Odor eius croco uicinus eſt & flos:ipſa cana. Placet maxime:foliis breuiſſimis atq; pinguiſſimis. Folio coronat & trifoliũ. Tria eius genera. Niphãtes uocant græci. Alii aſphaltion maiore folio quo utuntur coronarii. Alterum acuto oxytriphyllon. Tertium ex omnibus munitiſſimũ. Inter hæc neruoſi cauliculi qbuſdã ut marathro hippomarathro myophano. Vtũtur & ferulis & corimbis & ederæ flore purpureo. Eſt & in alio genere earum ſilueſtribus roſis ſimilis. Et in iis quoq; colos tantum delectat. Odor autem abeſt. Et cneori duo genera nigri atq; candidi. Hoc & odoratum. Ramoſa ambo. Florent poſt æquinoctium autumni.

DE Origano:& thymo: & melle attico:& conyza:& Iouis flore:& hilenio:& ambrotono: & leucantemo. Cap.x.

TOtidem & origano in coronamentis ſpecies. Alterius enim nullum ſemen. Id autem cui odor eſt:creticum uocatur. Totidem & thymi: cãdidum ac nigricãs. Floret autem circa ſolſtitia:cum & apes decerpũt. Et augurium mellis eſt. Prouentũ enim ſperãt apiarii large floreſcente eo. Læditur hymbribus amittitq; florem. Semẽ thymi non poteſt deprehendi:cũ origani per̃q minutum non tamen fallat. Sed qd intereſt id occultaſſe naturam? In flore ipſo ĩtelligitur.ſatoq; eo naſcitur. Quid nõ tentauere homines? Mellis attici in toto orbe ſũma laus exiſtimat. Ergo trãſlatum eſt ex attica thymum.& uix flore:uti docemus:ſatum. Sed alia ratio naturæ obſtitit: non durante attico thymo:niſi in afflatu maris feratur. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo. Ideoq; non naſci in arcadia. Tunc oleam non putabãt gigni niſi intra trecenta ſtadia a mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in prouĩcia narbonenſi refertos ſcimus. hoc pene ſolo reditu e longinqs regionibus pecudum milibus conuenientibus ut thymo ueſcantur. Et conyzæ duo genera in coronamentis: mas & fœmina. Differentia in folio. Tenuius fœminæ & conſtrictius anguſtiuſq;. Imbricatum maris & ramoſius. Flos quoq; magis ſplendet eius. Serotinus utriq; poſt arcturum. Mas odore grauior. Fœmina acrior. Et ideo contra beſtiarum morſus aptior. Folia fœminæ mellis odorem habent. Maſculæ radix a quibuſdam libanoris appellatur:de qua diximus. Et tãtum folio coronant Iouis flos:amaracus: hemerocalles:ambrotonũ:helienum: ſiſymbrium: ſerpillum. Omnia ſurculoſa roſæ modo. Colore tãtũmodo placet Iouis flos. Odor abeſt. Sicut & illi qui græce phlox uocat. Et ramis autem & folio odorata ſunt:excepta ſerpillo. Helenum e lachrymis

Helenæ dicitur natum. Et ideo ĩ helena inſula laudatiſſimum. Eſt autẽ frutex humi ſe ſpargens dodrantalibus ramulis: folio ſimili ſerpillo. Ambrotonum iucũdi odoris eſt & grauis. Floret æſtate. Flos aurei coloris. Vacuum ſponte prouenit. Cacumine ſuo ſe propagat. Seritur autem ſemine melius q̃ radice aut ſurculo. Semine quoq; non ſine negocio plantaria tranſferuntur. Sic & adonium. Vtrunq; æſtate. Alſioſa enim admodum ſunt. Et ſole nimio læduntur. Sed ubi conualuere: ritu uitis fruti/cant. Ambrotono ſimile odore leucanthemum eſt: flore albo: folioſum.

DE Amaraco uel ſanſuco: & nyctegreto: & meliloto: & uiola alba: & codiamino: & de ſilueſtribus bulbis: & helichryſo: & lychnis: & de herbis citra mare. Cap. xi.

a A Maracum Diocles medicus & ſicula gens appellauere: quod ægyptus & ſytia ſãſucũ. Serit' utroq; genere: & ſemine: & ramo: uiuacius prædictis: & odore me/lius. Copioſũ amaraco æque q̃ ambrotono ſemẽ. Sed ambrotono radix una: & alte deſcendens: cæteris in ſummo terræ leuiter hærens. Reliquorum ſatio autũno fere incipiente: necnon & uere quibuſdam locis quæ umbra gaudent & aq̃ ac fimo. Nyc/tegreton inter pauca miratus eſt Democritus: coloris ignei: foliis ſpinæ: nec a terra ſe attollentem: præcipuamq; in gedroſia narrat. Eruitur poſt æquinoctium uernũ radicitus. Siccaturq; ad lunam. xxx. diebus: ita lucens noctibus. Magos parthorũque reges uti hac herba ad uota ſuſcipienda. Eãdem uocari chenamychon: quoniã ãſeres a primo conſpectu eius expaueſcant. Ab aliis nyctipolon: quoniam e lõginquo noc/tibus fulgeat. Melilotos ubiq; naſcitur. Laudatiſſimum tamen in attica. Vbicunq; uero recens: nec candicans: & croco q̃ ſimillima. Quanq̃ ĩ italia odoratior: & cãdida. Florum prima uer nuciãtium uiola alba. Tepidioribus uero locis etiã hyeme emicat. Poſtea quæ appellatur & purpurea. Proxime flammea: quæ & flox uocatur: ſilueſtris duntaxat. Codiaminon bis anno: uere & autumno. Aeſtates hyemeſq; fugit. Serio/res ſupradictis aliquanto narciſus: & lilium trans maria. Et in italia quidẽ ut dixius per roſam. Nam in græcia tardius etiamnum anemone. Eſt autem hæc ſilueſtrium bulborum flos: aliaq; q̃ quæ dicetur in medicinis. Sequitur oenanthe: melanthiũ: ex ſilueſtribus helichryſos. Deinde alterum genus anemones quæ timonia uocatur. Poſt hanc gladiolus comitatus hiacynthis. Nouiſſima roſa. Eadem prima deficit: excepta ſatiua. Cæterum hiacynthus maxime durat: & uiola alba: & oenãte. Sed hæc ita ſi deuulſa crebro prohibeatur in ſeminibus. Naſcitur locis tepidis. Odor idem q germinantibus uuis: atq; inde nomen. Hiacynthum comitatur fabula duplex luctũ præferens eius: quem Apollo dilexerat. aut ex Aiacis cruore editi: ita diſcurrentibus uenis ut græcarum litterarum figura ea legatur inſcripta. Helichryſos florem habet auro ſimilem: folium tenue: cauliculum quoq; gracilem: ſed durum. Hoc coronare ſe magi ſi & unguenta ſumantur ex auro quod apyron uocãr: ad gratiam quoq; & uitæ gloriam pertinere arbitrantur. Et uerni quidem flores hi ſunt. Succedunt illis æſtiui lychnis: & Iouis flos: & alterum genus lilii. Item typhon: & amaracus quem phrygiũ cognominant: ſed maxime ſpectabilis pothos. Duo genera huius. Vnum cui flos hiacynthi eſt. Alterum candidius qui fere naſcitur in tumulis: quoniã fortius durat. Et iris æſtate florens. Abeunt & hi: marceſcũtq;. Alii rurſus ſubeunt autũno. Tertium genus lilii: & crocus: & oriſin in utroq; genere: unum hebes: alteꝝ odoratum primis omnia hymbribus emicantia. Coronarii quidem & ſpinæ flore utuntur. q̄ppe cum ſpinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoq; condiantur. Hic eſt trans maria ordo florum. In italia uiolis ſuccedit roſa. Huic interuenit liliũ. Roſã cyanus excipit. Cyanum amarãthus. Nam uĩcaperuinca ſemper uiret in modum lineæ foliis geniculatim circundata. Topiaria herba. Inopiam tamen florum aliquãdo ſupplet. hæcq; a græcis camedaphne uocatur. Vita longiſſima uiolæ albæ eſt trimatu. Ab eo tempore degenerat. Roſa & quinquennium perfert non reciſa nec aduſta. illo enim modo iuueneſcit. Diximus & terram referre plurimum. Nam in ægypto ſine odore

hæc omnia. Tantumq; myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mēſibus ātecedit germinatio omnium. Roſaria a fauonio foſſa oportet eſſe: iterumq; ſolſtitio. Et id agendum: ut intra id tempus purgata & pura ſint.

DE Cura apum: pabulo: & morbis earum: & remediis. Ca.xii.

VErum hortis coronamentiſq; maxime aluearia & apes conueniunt: res præcipui queſtus: compendiique cum fauit. Harum ergo cauſa oportet ſerere thymum: apiaſtrum: roſam: uiolas: lilium: cytiſum: fabā: eruilium: cunilam: papauer: conizā: caſiam: melilotum: meliſſophillum: cerinthen. Eſt autem cerinthe folio candido: incuruo cubitalis: capite concauo mellis ſuccum habente. Horum florum auidiſſime ſunt: atq; etiam ſinapis. quod miremur cum oliuæ florem ab iis non attingi conſtet. Ideoq; hanc arborem ꝓcul eſſe melius ſit: cum aliquas q̄ proxime ſeri cōueniat: quæ & euolantium examina inuitent: nec longius abire patiantur. Cornum quoq; arborē caueri oportet. Nam flore eius deguſtato aluo concita moriuntur. Remediū ſorbam cōtuſam e melle præbere iis: uel urinam hominum: uel boum: aut grana punici mali amineo uino conſperſa. Et geniſtas circunſeri aluearíis gratiſſimum. Mirum eſt: dignumq; memoratu de alimentis quod comperi. Hoſtilia uicus alluitur pado. Huius inquilini pabulo circa deficiente imponunt nauibus aluearia. Noctibuſq; ad quina milia paſſuum contrario amne naues ſubuehūt. Egreſſæ luce apes: paſtæq; ad naues quotidie remeant: mutantes locum: donec pondere ipſo preſſis nauibus plena aluearia intelligantur: reuectiſq; eximuntur mella.

DE Venenato melle: & de remediis mellis uenenati: & mellis inſani. Cap.xiii.

ET in hiſpania mulis prouehunt ſimili de cauſa. Tantumq; pabulum refert: ut mella quoq; uenenata fiant. Heracliæ in ponto quibuſdam ānis ꝑniciosiſſima exiſtunt: ab iiſdem apibus facta. Nec dixere auctores e quibus floribus ea fierēt. Nos tamen trademus quæ cōperimus. Herba eſt alba. Vexatio quidem iumentorum eſt: ſed præcipue caprarum: appellata egolethron. Huius flore concipiunt noxium uirus aquoſo uere marceſcente. Ita fit ut non omnibus annis ſentiatur hoc malum. Venenati ſigna ſunt: ꝙ omnino non denſatur: ꝙ color magis rutilus eſt: odor alienus ſternutamenta protinus mouens: ꝙ ponderoſius innoxio. Qui edere: abiiciunt ſe humi refrigerationē quærentes. Nā & ſudore diffluunt. Remedia ſunt multa quæ ſuis locis dicemus. Sed quoniam ſtatim repræſentari aliq̄ in tantis inſidiis oportet: mulſum uetus e melle optimo & ruta: ſalſamenta etiam ſi reiiciātur ſumpta crebro. Certumq; eſt id malum ꝑ excrementa ad canes etiam peruenire: ſimiliterq; torqueri eos. Mulſum tamen ex eo inueteratum innocuum eſſe conſtat. Et fœminarum cutē nullo melius emendari cum coſto: ſugillata & aloe. Aliud genus in eodem ponti ſitu uiget ex annona mellis: quod ab inſania quam gignit: mænomenon uocāt. Id existimatur contrahi flore rhododendri: quo ſcatent ſiluæ. Genſq; ea cum cæram ī tributa romanis præſtet: mel quoniam exitiale eſt: non uendit. Et in perſide: & ī mauritania cæſariēſis gætulia cōtermina maſſylis: uenenati faui gignūt: qdāq; a ꝑte: quo nihil eſſe facilius poteſt: niſi ꝙ liuore deprehenduntur. Quid ſibi uoluiſſe naturam iis arbitremur inſidiis: ut ab iiſdem apibus: nec ōnibus annis fierent: aut nō totis fauis? Parum enim erat genuiſſe rem ī qua uenenum facillime daretur. Etiamne hoc ipſa in melle tot animalibus dedit? Quid ſibi uoluit? niſi ut cautiorem minuſq; auidum faceret hominem. Non enim ipſi melli ſed apibus iam cuſpides dederat & quidem uenenatas. Remedium aduerſus has utiq; non differendo. Ergo maluæ ſucco aut foliorum ederæ perūgi ſalutare ē. Vel percuſſos eas bibere. Mirum tamen eſt uenena portantes ore fingenteſq; ipſas non mori. Niſi ꝙ illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus. Sicut cōtra ſerpentes pſyllis: marſiſq; inter homines.

DE melle quod muſcæ non attingunt: & alueariis & cura eorum ſi famem ſētiūt apes: & quomodo cæra fiat. Cap.xiiii.

ALliud in creta miraculum mellis.Mōs eſt carina:nouem milia paſſuum ābitu: ītra quod ſpatium muſcæ nō repeniūt̃.Natumq; ibi mel nuſq̄ attingunt. Hoc experimento ſingulare medicamētis eligitur. Aluearia orientem æqnoctialē ſpectare conuenit.Aquilonem euitent. Nec fauonium minus. Aluearia optima cortice. Secunda ferula. Tertia uimine. Multi ea & e ſpeculari lapide fecere:ut operantes intus ſpectarent. Circunlini aluearia fimo bubulo utiliſſimum. Operculum a tergo eſſe ambulatorium ut properatus intus ſit ꝓſper. Si magnus ſit uterus alueariis ꝓuētus autem ſterilis:ne operandi deſperatione curam abiiciant:id paulatim reduci oportet fallente operis incremento. Aluearia hyeme ſtramento operiri crebro ſuffiri:maxime fimo bubulo. Cognatum hoc iis:& innaſcentes beſtiolas necat:araneos:papiliones: teredines:apeſq; ipſas excitat. Et araneoꝝ quidem exitium facilius eſt. Papilionum maior peſtis. Tollitur uero cū matureſcit malua noctu interlunio cælo ſereno accēſis lucernis ante alueos. In eam flammam ſeſe ingerunt. Si cibus deeſſe ſentiat̃ apibus: uuas paſſas:ſiccaſue:ficoſq; tuſas ad fores earum poſuiſſe conueniet. Itē lanas tractas madētes paſſo:aut defruto:aut aqua mulſa. Gallinaꝝ etiā crudas carnes. Quibuſdā etiā æſtatibus iidē cibi præſtādi cū ſiccitas cōtinua floꝝ alimenta negat. Alueoꝝ:cū mel eximitur:illini oportet exitus meliſſophyllo aut geniſta tritis: aut medios alba uite præcīgere:ne apes diffugiāt. Vaſa mellaria aut fauos lauari aq̄ præcipiūt. Hac decocta fieri ſaluberrimū acetū. Cæra fit ex expreſſis fauis:ſed ante purificatis aq̄. Ac triduo ī tenebris ſiccatis: quarto die liq̄tis igni ī nouo fictili aq̄ fauos tegente:tunc ſporta collatis.rurſus in eadem olla coquitur cæra cum eadem aqua.excipiturq; alia frigida:uaſis melle circūlitis. Optima quæ punica uocat̃. Proxima q̄maxime fulua: odoriſq; mellei pura. Natione autē pontica. quam conſtare equidem miror īter uenenata mella. Deinde cretica.plurimum enim ex propoli habet de qua diximus in natura apium. Poſt has corſica:quoniam ex buxo fit & habere aliquantam uim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo. Ventilatur ſub diuo ſæpius cæra fulua. Deinde feruet in aq̄ marina ex alto petita addito nitro. Inde lingulis eligunt florem: id eſt candidiſſima quæq;:tranſfunduntq; in uas:quod exiguum marinæ habeat frigidæ. & rurſus marina decoquunt ſeparatim.dehinc uas ipſum refrigerant. Et cum hæc ter fecere:uinacea crate ſub diuo ſiccant ſole lunaq;.hoc enim candorem facit:ſi ſic ſiccatur. Et ne liquefaciant protegunt tenui lintheo. Candidiſſima uero fit poſt inſolationē etiamnum recocta. Punica medicinis utiliſſima. Nigreſcit cæra addito chartarum cinere. Sicut anchuſa admixta rubet. Varioſq; in colores pigmentis trahitur ad reddendas ſimilitudines & innumeros mortalium uſus:parietumq; etiam & armorum tutelam. Cætera de melle apibuſq; in natura earum dicta ſunt. Et hortoꝝ quidem omnis fere ratio peracta eſt.

DE Herbis ſponte naſcentibus & aculeatis. Ca.xv.

SEquūtur herbæ ſponte naſcentes:quibus pleræq; gentium utunt̃ ī cibis:maximeq; ægyptus frugum fertiliſſima. Sed ut ſola iis carere poſſit:tanta eſt ciboꝝ ex herbis abundantia. In italia pauciſſimas nouimus : fraga : tamnum:ruſcum:batin marinam:batin hortenſianam:quam aliqui aſparagum gallicum uocant. Præter has paſtinacam pratenſem:lupū ſalictariū:eaq; uerius oblectamenta q̄ cibos. In ægypto nobiliſſima eſt colocaſſia:quam cyamon uocant aliqui. Hanc a nilo metunt:caule cum coctus eſt araneoſo in mandendo. Thyrſo autem qui inter folia emicat:ſpectabilis foliis latiſſimis etiam ſi arbores compentur: ad ſimilitudinem eorum:quæ pſarta in noſtris manibus uocamus. Adeoq; nili ſui dotibus gaudent:ut implexis colocaſſiæ foliis in uariā ſpeciem uaſorum potare gratiſſimum habeant. Seritur iā hæc in italia. Et ī ægypto proxima auctoritas cicorio eſt quam diximus ītubū erraticum. Naſcitur poſt uergilias:floret particulatim. Radix ei lenta:quare etiam ad uincula utuntur illa. Antalium longius a flumine naſcit̃ meſpili magnitudine & rotūditate.

ſine nucleo ſine cortice folio cyperi. Mandunt igni paratum. Mandūt & oetum cui pauca folia minimaq; uerum radix magna. Aracinde quidem & aracos cū habeant radices ramoſas ac multiplices: nec folium nec herbam ullam aut quicq̄ aliud ſupra terram habent. Reliq̄ uulgarium in cibo apud eos herbarum nomina: condriala: hypocaris: & caucaris: anthericum: ſcandix: quæ ab aliis tragopogon foliis croco ſimillimis: partheniū: ſtrychnum: corcorus. Et æquinoctio naſcentis aphace: achineæ quā epipetron uocant quæ nunq̄ floret. At econtrario aphace ſubinde marceſcente flore emittit aliū tota hyeme totoq; uere uſq; in æſtatē. Multas præterea ignobiles habēt. Sed maxime celebrant cnicon italiæ ignotam: ipſis autem oleo non cibo gratā. Hoc faciunt ex ſemine eius. Differentia prima ſilueſtris & ſatiuæ. Silueſtrium duæ ſpēs una mitior eſt ſimili caule tamen rigido. Itaq; & æolii antiqui utebantur. Exilis: quā quidam atractylida uocāt. Semen eius candidū: & grande: amarum. Altera hirſutior toroſiore caule: & qui pene humi ſerpat: minuto ſemine. Aculeatarum hæc eſt gn̄is: quoniam diſtinguenda ſunt & genera. Ergo quædam herbaꝝ ſpinoſa ſunt. Quædā ſine ſpinis. Spinoſarum multæ ſpecies. In totū ſpina eſt aſparagus: ſcorpio: nullū enim folium habet. Quædā ſpinoſa foliata: ut carduus: eryngion glycyrrhizon. Vrtica iis enim omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas. Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium: ut tribulus: & ononis. Quædam ī folio habent: & in caule ut phleos: quod aliqui ſtoeben appellauere. Hypophes ſpinis geniculatum. Tributa ꝓprietas quod & fructum ſpinoſum habet. Ex omnibus iis generibus urtica maxime noſcit: acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus ſæpe altior binis cubitis. Plures eius differentiæ. Silueſtris quam fœminam uocant: mitior. Et in ſilueſtri quæ dicitur cania acrior. Caule quoq; mordaci fimbriatis foliis. Quæ uero etiam odorem fundit: herculanea uocatur. Semen omnibus copioſum: nigrum. Mirum ſine ullis ſpinarum aculeis lanuginem ipſam eſſe noxiam: & tactu tantum leui pruritum puſtulaſq; confeſtim aduſto ſimiles exiſtere. Notum eſt & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipſa herba gignitur: nec niſi ſolibus roborata. Incipiens q̄dē ipſa naſci uere non ingrato multis etiam religioſo in cibo eſt: ad pellendos totius āni morbos. Silueſttium quoq; radix: omnem carnem teneriorē facit ſimul cocta. Quæ innoxia eſt morſu carens: aononium uocatur. De ſcorpione dicemus īter medicas.

DE Carduo & helxine & tribulo: & anchuſa. Ca. xvi.

CArduus & folio & caule ſpinoſas lanugines habet. Item acorna: leucacanthos: onopygos: helxine: ſcolimos. Cameleon in foliis non habet aculeos. Eſt & illa differentia ꝙ quædam ī iis multicaulia ramoſaq; ſunt: ut carduus. Vno autem caule nec ramoſum cnidos. Quædam cacumine tantum ſpinoſa ſunt: ut cringili. Quædā æſtate florent ut atractylis: helixinos. Scolimos quoque floret ſero & diu. Diuacrona colore tantum ruffo diſtinguitur: & pinguiore ſucco. Idem erat atractylis quoq;: niſi candidior eſſet: & niſi ſanguineum ſuccum funderet. Qua de cauſa phonos uocatur a quibuſdam odore etiam grauis: ſero matureſcente ſemine nec āte autumnū: quāq̄ id de omnibus ſpinoſis dici poſſit. Verum ōnia hæc & ſemine & radice naſci poſſūt. Scolimos carduorum generis ab iis diſtat: ꝙ radix eius ueſcendo eſt decocta. Mirum ꝙ ſine interuallo tota æſtate aliud floret in eo genere: aliud concipit: aliud parturit. Aculei areſcente folio deſinunt pungere. Helxine rara uiſu eſt neq; in omnibus terris eſt: radice folioſa: ex qua media ueluti malum extuberat. Cōtacta ſuaue olet. Huius uertex ſummus lachrymam continet iucūdi ſaporis acanthicen maſtichen appellatā. Ectatos quoq; in ſicilia tantum naſcitur ſuæ proprietatis & ipſa. Cuius ī terra ſerpūt caules e radice emiſſi lato folio & ſpinoſo. Cauleſq; uocant cactos. Nec faſtidiunt in cibis inueteratos quoq;. Vnū caulem rectum habent: quem uocāt tenica: eiuſdem ſuauitatis ſed uetuſtatis impatientem. Semen ei lanuginis: quem papponuocant: quo detracto ex cortice: teneritas ſimilis cerebro palmæ eſt. uocant aſcaliā. Tribulus

non niſi ĩ paluſtribus naſcitur. Dira res alibi. Iuxta nilum & ſtrymonem amnes excipitur in cibis. Inclinatus in uadum: folio ad effigiem ulmi: pediculo longo. At in reliquo orbe gña tria. Cicerculæ folia alteri aculeata. Hic & ſenius floret. Magiſque ſepta obſider uillarum. Semen ei rotundius nigrum in ſiliqua. Alteri harenaceum. Spinoſorum etiam num aliud genus ononis: in ramis enim ſpinas haber oppoſito folio rutæ ſimili: toto caule foliatum in modum coronæ. ſequitur a frugibus: aratro inimicum: uiuaxq; præcipue. Aculeatarum caules aliquarum per terram ſerpunt: ut eius quã coronopon uocant. Et ex diuerſo ſtans anchuſa inficiendo ligno cæriſq; radice apta. Eſt autem mitior iis anthemis: & phyllanthos: & anemone: & aphace: caule foliato eſt: & crepis & lotos. Differentia foliorũ & hic quæ & in arboribus: breuitate pediculi ac longitudine: anguſtiis ipſis foliorũ: amplitudine: angulis: inciſuris: odore: flore. diuturnior hic. quibuſdã per partes florentibus ut in ocimo: heliotropio: aphace oenochyte.

DE Differentia herbarum per folia: & quæ herbæ toto anno floreant: & haſtula regia: & piſtana: & de gladiolo. Cap. xvii.

MVltis ĩter hæc æterna folia: ſicut quibuſdam arborum. In primiſq; heliotropio: adiãto. Aliud rurſus ſpicatarũ genus ex quo ẽ ſtamnios: alopecuros: ſelapyros: quam quidam ortigyan uocant: alii plantaginem: de qua infra dicemus ĩter medicas. Pyrallis ex iis. Alopecuros ſpicam habet mollem & lanuginem denſam nõ diſſimilẽ uulpium caudis: unde ei & nomẽ. Proxima ei eſt & ſelapyros: niſi ꝙ illa particulatim floret. Cicorion & ſimilia circa terram folia habent germinantes ab radice poſt uergilias. Perdirio quam & æoliæ gentes & ægyptii edunt: nomen dedit auis id maxime eruens. Craſſas plurimaſq; habet radices. Item orinthogale caule tenero: cãdido: ſemipedali radice bulboſa: molli tribus aut quatuor agnatis. Coquitur ĩ pulte. Mirũ loton herbam: & egilopa non niſi poſt annum e ſemine ſuo naſci. Mira & anthemidis natura: ꝙ a ſummo flore incipit: cum cæteræ omnes quæ particulatim florent: ab ima ſui parte incipiãt. Notabile & in lappa quæ adhæreſcit: quoniam in ipſa flos naſcitur: non euidens: ſed intus occultus. & intra ſe germinat uelut animalia quæ in ſe pariunt. Item circa opuntem opuntia eſt herba etiam homini dulcis. Mirumq; e folio eius radicem fieri ac ſemina naſci. Laſſine unum folium haberi ſed ita implicatũ: ut plura uideanť. Cyndrilla amara eſt: & acri in radice ſucco. Amara & aphace & quæ picris nominatur: & ipſa toto anno florens. nomen ei amaritudo impoſuit. Notabilis & ſcyllæ crociq; natura: quæ cum omnes herbæ folium primum emittant: moxq; in caulem rotundentur: in iis caulis prior intelligitur q̃ foliũ. Et in croco qdẽ flos impellitur caule. In ſcylla uero caulis exit: deinde flos ex eo emergit. Eademque ter floret: ut diximus: tria tempora ſationum oſtendens. Bulborum generi quidam adnumerant & cypiri hoc eſt gladioli radicem. Dulcis ea eſt: & quæ decocta: panem etiam gratiorem faciat: põderoſiorem ſimul ſubacta. Similis eſt: & quæ ctesion uocatur: guſtu aſpera. Cæteræ eiuſdem generis folio differunt. Aſphodelus oblongum & anguſtum habet. Scylla latum & tractabile. Gladiolo ſimile nomini. Aſphodelus manditur & ſemine roſto: & bulbo. ſed hoc in cinere toſto: dein ſale & oleo addito. Præterea tuſo cum ficis præcipua uoluptate: ut uidetur Heſiodo. Traditur & ante portas uillarum ſatum remedio eſſe contra ueneficorum noxam. Aſphodeli mentionem & Homerus fecit. Radix eius napis modicis ſimilis eſt. Neq; alia numeroſior: octoginta ſimul aceruatis ſæpe bulbis. Theophraſtus & fere græci prĩcipeſq; Pythagoras caulem eius cubitalem & ſæpe duum cubitorum foliis porri ſilueſtris ãtheriſcõ uocauere. Radicem uero id eſt bulbos aſphodelon: noſtri illud albucum uocant & aſphodelum haſtulam regiam. ea eſt caulis acinoſi. Eius duo genera faciunt. Albuco eſt ſcapus cubitalis & ãplius purus leuis. De quo Mago præcipit exitu menſis martii & initio aprilis cum floruerit: nondũ ſemine eius intumeſcente demetẽdũ: fĩdẽdoſq; ſcapos: & quarto die in ſolem proferendos. Ita ſiccatis manipulos faciendos. Item

piſtanam dicit a græcis uocari:quam inter uluas ſagittã appellamus. Hãc ab idibus maii uſque ad finem octobris menſis decotticari.atque leui ſole ſiccari iubet. Idem & gladiolum alterum quem cypiron uocant:& ipſum paluſttem iulio menſe ſecari iuber ad radicem.tertioq; die in ſole ſiccari:donec candidus fiat.quotidie autẽ ante ſolẽ occidentẽ in tectum referri:quoniam paluſtribus deſectis noctumi rores uoceãt.

DE Iunco genera ſex:& de cypero:& de medicamentis eatum:& de cypiro & odorato iunco. Capitulum.xviii.

SImilia præcipit de iunco:quem matiſcon appellant:ad texendas tegetes:& ipſũ iunio menſe eximi ante iulium medium præcipiens.Cætera de ſiccando eadem quæ de ulua ſuo loco diximus. Alterum genus iuncorum facit:quod marinum & a græcis oxyſchoenon uocari inueni. Tria genera eius:acuti:ſterilis quẽ marem & oxyn græci uocant:reliqua fœminini ferentis ſemen nigrum:quem melancranin uocant. Craſſior hic & fruticoſior. Magiſq; etiam num tertius qui uocatut holoſcoenos. Ex iis melancranis ſine aliis generibus naſcit᷑. Oxys & holoſchenos:eodẽ ceſpite. Vtiliſſimus ad uitilia holoſchenos:quia mollis & carnoſus eſt. Fert fructum uuarum cohærentium modo. Naſcitur autem is quem marem appellamus ex ſemetipſo: cacumine in terram defixo. Melancranis autem ſuo ſemine. Alioquĩ omnium radices omnibus annis intermoriũtur. Vſus ad naſſas marinas:uitilium nexus: elegantium lucematum lumina præcipua medullæ amplitudine. Iuxta maritimas alpes tanta ut inciſo uentre impleant pene unciarum latitudinem. In ægypto uero ctibtorum longitudinem non alias utiliorem. Quidam etiamnum unum genus faciunt. Iunci trianguli cyperon uocant.multi enim non diſcernunt a cypiro uicinitate nominis.Nos diſtinguemus utrunq;. Cypirus eſt gladiolus ut diximus radice bulboſa:laudatiſſius in inſulis creta: dein naxo:& poſtea phœnice. Cretico candot odorq; uicinus nardo: naxio acrior:phœnicio exiguum ſpirans: nullus ægyptio. Nam & ibi naſcitur. Diſcutit duricias corporum. Iam enim remedia dicemus: quoniam & florum odorumq; generi eſt magnus uſus in medicina. Quod ad cypiron attinet: Appollodorum qdẽ ſequimur:qui negabat bibendum:quanq̃ profeſſus efficaciſſimum eſſe aduerſus calculoſos. Eo fœtas fœminas quidem abortus facete non dubitat. Mirumq; tradit barbaros ſuffitũ huius herbæ excipiẽtes ore lyenes conſumere. Et nõ egredi domibus niſi ab hoc ſuffitu. Vegetiores enim firmioreſq; ſic etiã fieri. Intertriginum & alarũ uitiis perfricationibuſque cum oleo illitum non dubie mederi. Cypetos iuncus eſt qualiter diximus anguloſus:iuxta tetram candidus:cacumine niger:pinguiſq;.Folia ima portaceis exiliora:in cacumine minuta:inter quæ eſt ſemen. Radix oliuæ nigræ ſimilis:quam cum oblonga eſt:cyperida uocant:magni in medicina uſus. Laus cypero. prima hammoniaco: ſecunda rhodio: tertia thracio: nouiſſima ægyptio quæ & confundit intellectum:quoniã & cypiros ibi naſcitur. Sed cypiros duriſſima uixq; ſpirans. Cæteris odor eſt ipſã nardum imitans. Eſt & per ſe indica herba quæ cyperis uocatur:gingibẽris effigie: commanducata croci uim reddit. Cypero uis in medicina pſilothri.illinit᷑ pterygis:ulceribuſq; genitaliũ & quæ ĩ humore ſũt oĩbus:ſicut oris ulceribus. Radix aduerſus ſerpẽtiũ ictus & ſcorpionũ præſertĩ remedio eſt. Vuluas aperit pota. largiori tãta uis:expellit eas: urinã ciet:& calculos: ob id utiliſſima hydropicis. Illinitur & ulceribus quæ ſerpunt:ſed iis præcipua quæ in ſtomacho ſũt ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias: tuſſi medetur. Semen toſtum & in aqua potum ſiſtit aluum:& fœminarum menſes:capitiſq; dolores facit. At qui uocatur holoſchœnos eius quæ proxima ſunt radicis cõmanducantur aduerſus araneorum morſus. Inuenio etiam num unum iunci genus quod tropicen uocãt.huius ſemine ſomnum alici.ſed modum ſeruandum: ne ſopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicentur: quoniam & in ſyria cœle:ut ſuo loco rettulimus: naſcitur. Laudatiſſius ex nabathæa iũcus cognomĩe theucitis. Proxĩus

babylonius. Peſſimus ex africa ac ſine odore. Eſt autem rotūdus uinoſæ mordacitatis ad linguam. Sincerus in confricando odorē roſæ emittit rubentibus fragmentis. Diſcutit inflationes. Ob id ſtomacho utilis: bilemq; & ſanguinem reiiciētibus. Sīgultus ſedat. Ructus mouet. Vrinam ciet. Veſicæ medetur. Ad muliebres uſus decoquitur. Opiſthotonicis cū reſina arida imponitur. excalefactoria uteros aſtringit: refrigerat. uſus eius diuiditur in folia & flores. Capita foliorum parteſq; candidæ ungues uocāt' In flore autem aliud eſt ſemen: aliud capillus in capite: aliud cortex: aliud calix. Foliū ſiccat' aut tribus modis exprimit'. Per ſe: cū ungues nō detrahunt': ibi enim humoris plurimum. Aut cum detractis unguibus reliqua pars aut oleo: aut uino maceratur in ſole uaſis uitreis. Quidam & ſalem admiſcent: & āchuſam nonnulli: aut aſphaltum: aut iuncum odoratum: quia talis maxime ꝓdeſt uuluæ ac dyſentericis. Exprimūtur eadem folia detractis unguibus trita per linteum ſpiſſum ī æreum uas. leuiq; igni ſuccus coquit': donec fiat craſſitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratiſſīa quæq; folia.

EX Roſa medicinæ: & de lilio & de narciſſo & ex uiola & de baccare & combrero & aſaro. Capitulum. xviiii.

VInum quomodo fieret e roſa diximus inter gña uini. Vſus ſucci ad aures: oris ulcera: gingiuas: tonſillas: gargariſſatus. Stomachū: uuluas: ſedis uitia: capitis dolores. In febre per ſe uel cum aceto ſomnos: nauſeas. Folia utuntur ī calliblepharꝭ. Et ſuccis fœmina aſperguntur. Epiphoras quoq; arida leniunt. Flos ſomnum facit. Inhibet fluctiones mulierum maxime albas in poſca potus. Et ſanguinis excreatiōes. Stomachi quoq; dolores quantum in uini cyathis tribus. Semen iis optimum crocinum: nec anniculo uetuſtius: & in umbra ſiccatur. Nigrum inutile. Dentiū dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni ſacro non ueteri. Naribus ſubductum caput purgat. Capita pota uentrem & ſanguinem ſiſtunt. Vngues roſæ epiphoris ſalubres ſunt. Vlcera enim oculorum roſa ſordeſcunt: præterq̄ in initiis epiphoræ ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem uitiis ſtomachi: roſiōibus & uitiis uentris: & inteſtinorum: & præcordiis utiliſſima uel illita. Cibo quoq; lapati modo condiuntur. Cauendus quoq; in iis ſitus celeriter inſidēs. Et aridis & expreſſis aliquis uſus. Diaplaſmata inde fiunt ad ſudores coercendos: ita ut a balneis inareſcant corpora: dein frigida abluantur. Silueſtris cum adipe urſino alopecias mirifice emendat. Lilii radices multis modis florem ſuum nobilitauere. Contra ſerpentium ictus ex uino potæ & contra fungorum uenena. Propter clauos pedum in uino decoquuntur: triduoq; non ſoluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ pilos quoq; aduſtis reddūt. E mulſo potæ inutilem ſanguinem cum aluo trahunt. Lyeniq; & ruptis uulſis proſunt. Et menſtruis fœminatū in uino decoctæ. Impoſitæq; cum melle: neruis præciſis medentur. Contra lychenas & lepras: & furfures in facie emendant. erugant corpora. Folia in aceto cocta in uulneribus imponuntur: ſi teſtium in melle cum hyoſcyamo & farina tritici. Semen illinitur igni ſacro. Flos & folia ulcerum uetuſtati. Succus qui flore expreſſus eſt: ab aliis mel uocatur: ab aliis ſyrium ad emolliendas uuluas: ſudoreſq; faciendos: et ſuppurationes coquendas. Narciſſi duo genera in uſu medici recipiunt. Vnum purpureo flore. Et alterum herbaceū. Hunc ſtomacho inutilem & ideo uomitorium: aluos quoque ſoluentem: neruis inimicum: caput grauātem. Et a narce narciſſum dictum: nō a fabuloſo puero. Vtriuſq; radix ut diximus mulſei ſaporis eſt. Ambuſtis prodeſt cum exiguo melle. Sic & uulneribus: et luxatis. Panis uero cum melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit ī poléta tritus: oleoq; cōtuſus. Medetur & lapide pcuſſis. Purgat uulnera permixtus farinæ. Nigras uitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narciſſinum oleum ad emolliendas duricias. Calefaciēda quæ alſerīt. Auribus eſt utiliſſīus. Sed capitis dolores facit. Violæ ſilueſtres ſunt & ſatiuæ. Purpureæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur ſtomacho ardenti. Imponūtur & capiti in fronte. Oculoꝝ priuatim epiphoris: & ſede

pcidẽte:uuluaue. Et contra ſuppurationes. Crapulam & grauedines capitis ĩpoſitis
coronis:olfactuq; diſcuriunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum eſt ex iis
comitialibus medetur : maxime pueris in aqua potum. Semen uiolæ ſcorpionibus
aduerſatur. Contra flos albæ ſuppurata aperir. Ipſa diſcutit. Et alba autem & lutea
extenuant menſtrua. Vrinam ciunt. Minor uis eſt recentibus. Ideoq; aridis poſt an/
num utendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus menſes trahit. Radices eius cũ
acero illitæ ſedanr lyenem. Item podagram. Oculorum inflationes cum myrrha &
croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera. Cum cæta rimas ſedis. Et quæ in hu/
midis ſunt. Ex aceto uero collectiones ſanant. Baccar in medicinæ uſu eſt. Aliqui ex
noſtris perpenſam uocant. Auxiliatut contra ſerpentes. Capitis dolores: feruoreſq;.
Item epiphoras. Mammis rumenribus a partu & egilopis. Incipientibuſq; ignibus
ſacris. Odor ſomnũ gignit. Radicem decoctã bibere ſpaſticis euerſis conuulſis ſuſ/
piriosis ſalutare eſt. In tuſſi uetere radices eius tres quattuorue decoquuntur ad ter/
rias partes. Hæcq; potio mulieres ex abortu purgat. Laterum cõpunctiones tollit &
ueſicæ calculos. Tunditur cum diapaſmate. Veſtibus odoris gratiæ inſeritur. Com/
bretum quod ſimile ei diximus tritum cum axungia; uulnera mite ſanat. Aſarum
iocinerum uitiis ſalutare eſſe traditur:uncia ſumptum in hemina mulſi mixti. Aluũ
purgar ellebori modo. Hydropicis ptodeſt & præcordiis uuluiſq; ac morbo regio. In
muſtum ſi addatur:facit uinum utinis ciendis. Effoditur cum folia mittit. Siccatur
in umbra. Situm celertime ſentit.

DE Natdo gallico & de croco medicinæ:& croco mago & exſiri & ſaliunca & ho/
lochryſo & chryſocome & meliloto. Cap.xx.

ET quoniam quidam ur diximus nardum ruſticum nominauere radicem bac/
caris:contexemus & gallici nardi remedia in hunc locum dilata cũ diſputarẽus
de peregrinis arboribus. Ergo aduerſus ſerpentes duabus drachmis in uino ſuccurrit.
Inflationibus coli uel ex aqua uel ex uino. Item iocineris & renum ſuffuſiſq; felle. Et
hydropicis per ſe uel cum abſynthio. Siſtit purgationes mulierũ. Impetus uero eius
quam phun eodem loco appellamus. Radix datur potui trira uel decocta ad ſtrãgu/
lariones uel pectoris dolores uel laterum. Menſes quoq; cit. Bibitur cũ uino. Crocũ
cum melle nõ ſoluitur nulloq; dulci. Facillime autem uino:aut aqua. Vtiliſſimum
in medicina. Adſeruat̃ cornea pyxide. Diſcutit inflammationes omnes quidem. Sed
oculorum maxime ex ouo illitus. Vuluarum quoq; ſtrãgulatus. Stomachi exulcera/
tiones:pectoris:& renum:iocinerum:pulmonum:ueſicatumq; peculiariter. Inflam/
mationi earum uehementer utile. Irem tuſſi & pleureticis. Tollit & pruritus. Vrinã
cit. Qui crocum prius biberint:crapulam nõ ſentient. Ebrietati eo reſiſtũt. Coronæ
quoq; ex eo mulcent ebrietatem. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerem
ſtimular. Flos eius igni ſacro illinitur cum creta cimolia. Ipſum plurimis medicami/
nibus miſcetur. Collyrio uni nomen dedit. Ex eo quoq; expreſſo unguento crocino:
quod crocomigma appellanr. Habet ſuas utilitates contra ſuffuſiones oculorum.
Vrinas magis excalfacit q̃ crocum ipſum. Optimum quod guſtatum ſaliuam den/
teſque inficit. Iris ruffa melior q̃ candida. Infantibus eam circunligari:ſalutare eſt.
Dentientibus præcipua eſt & tuſſienribus:tinearumue uitio laborãribus inſtillari.
Cæteri effectus eius non multum a melle differunr. Vlcera purgat capitis præcipue.
Suppurationes ueteres. Aluũ ſoluir duabus drachmis cum melle. Tuſſim:tormina:
inflationes: pota. Lyenes ex aceto. Contra ſerpentium & araneorũ morſus ex poſca
ualet. Contra ſcorpiones duarum drachmarum pondere:in pane uel aqua ſumitur.
Cõtra canum morſus ex oleo imponit̃. Er contra perfrictiones. Sic & neruorũ dolo/
ribus. Lumbis uero & coxendicibus cum reſina illinitur. Vis ei concalfactoria. Nari/
bus ſubducta:ſternutamenta mouet:caputque purgat. Dolori capitis cum cotoneis
malis aut ſtruteis illinitur. Crapulas quoq; & ortopnoeas diſcutit. Vomitiones cit

duobus obolis ſumpta. Oſſa fracta extrahit impoſita cum melle. Ad paronychias farina eius utuntur. Cum uino ad clauos uel uerrucas. Triduoq; non ſoluitur. Halitus oris commanducata abolet. Alaꝝq; uitia. Succo duricias omnes emollit. Sōnū conciliat. Sed genituram cōſumit. Sedis rimas & condilomata. Omniaq; in corpore excreſcentia ſanat. Sūt qui ſilueſtrem ſinn uocent. Strumas hæc uel panos uel inguina diſcutit. Præcipitur ut ſiniſtra manu lecta ad hos uſus ſeruerur: colligenteſq; dicant cuius hominis utiq; cauſa eximant. Scelus herbariorum aperietur in hac mētione:partem eius ſetuantium:& quarundam aliarum herbarum ſicuti plantaginis ſubſtituentium ſi parum mercedis tuliſſe ſeſe arbitrantur. Ruſuſq; ut plus operis acquirant:partem eam quam ſeruauere:eodem loco infodiunt. Credo ut uitia quæ ſanauerint:faciant rebellare. Saliūcæ radix in uino decocta:ſiſtit uomitiones. Corroborat ſtomachum. Polio Muſæus & Heſiodus perungi iubent dignationis gratia. Gloriæque auidos polium tractare colere. Polium contra ſerpentes ſubſternitur uel portatur. Medici in uino decoquunt recens uel aridum:illinuntq; uel ſpleneticis ꝓpinant ex aceto. Morbo regio in uino. Et hydropicis incipientibus in uino decoctū. Vulneribus quoq; ſic illinunt. Secundas mulietum partuſq; emottuos repellit. Itē dolores corporis. Veſicas inanit. Et epiphoris illinitur. Nec magis alia herba cōuenit medicamento quod alexipharmacon uocant. Stomacho tamen inutile eſſe. Caputq; eo impleri. Et abortum fieri poto. Aliqui negant. Ad religionem addūt:ubi inuētū ſit:protinus adalligandum contra oculorum ſuffuſionem. Cauendumq; ne terram attingat. Hi & folia eius thymo ſimilia tradunt:niſi ꝙ molliora ſunt & lanatiore canicie. Cum ruta ſilueſtri & ſi teratur ex aqua cæleſti aſpidas mitigare dicitur. At nō ſecus atq; cyamus aſtringit & cohibet uulnera:ꝓhibetq; ſerpere. Holochryſos medet̄ ſtrāguriæ ī uino pota. Et oculoꝝ epiphoris illita. Cū fæce uero uini cremata ī polēta: lichenas emendat. Chryſocomæ radix calfacit & ſtringit. Datur potui ad iocinerum uitia. Item Pulmonum. Vuluæ dolores in aqua mulſa decocta. Ciet menſtrua. Et ſi cruda detur: hydropicotum aquā ſiſtit. Meliſſophyllo:ſiue melitena ſi perungant̄ aluearia non fugient apes.nullo enim magis gaudent flore. Copia iſtius examina facillime continentur. Itē præſenniſſimū eſt conrra ictus earum:ueſparumq; & araneorum. Item ſcorpionū. Item contra uuluarum ſtrangulationes:addito nitro. Contra tormina e uino. Folia eius ſtrumis illinuntur. Et ſedis uitiis cum ſale decocta. Succus fœminas purgat. Et inflatiōes diſcutit. Et ulcera ſanat. Articularios morbos ſedat. Caniſq; morſus. Prodeſt dyſētericis ueteribus. Et cæliacis & ortopnoicis lyenibus. Vlceribus thoracis. Caligines oculorum ſucco cum melle inungi eximiū habet̄. Melilotos quoq; oculis medetur cum lacte:aut cum lini ſemine. Maxillarum quoq; dolores lenit. Et capitis cū roſaceo. Itē aurium e paſſo. Quæq; in manibus intumeſcunt uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta:uel cruda tritaq;. Idē effectus eſt ad uuluas. Teſtes uero & ſedem prociduam:quæq; ibi ſūt uitia:recens ex aqua decocta:uel ex paſſo. Adiecto roſaceo illinuntur ad carcinomata. defetueſcit in uino dulci. Peculiariter & cōtra melicetidas efficax.

DE Trifolio & thymo & hemerocalle:& de helenio:& ambrotono. Cap.xxi.

TRifolium ſcio credi præualere contra ſerpentium ictus:& ſcorpionum:ex uino aut poſca ſeminis granis.xx.potis. Vel foliis & tota herba decocta. Serpēteſq; nunq̄ in trifolio aſpici. Præterea celebratis auctoribus contra omnia uenena pro antidoto ſufficere.xxv.grana eius.miniarithos ex eo appellauimus tradi. Multa alia præterea in remediis eius adſcribi. Sed me contra ſententias eorum grauiſſimi uiri auctoritas mouet. Sophocles enim poeta uenenatū id dicit. Simus quoq; medicus decocti aut contriti ſuccum infuſum corpori eaſdem uredines facere quaſi percuſſis a ſerpente imponatur. Ergo non aliter utendum eo q̄ contra uenena cenſuerunt. Forraſſis.n.& iis uenenis īter ſe contraria ſit nar̄a:ſicut multis aliis. Item aīaduerro

ſemen eius cuius minima ſint folia utile eſſe ad cuſtodiendam mulierū cutis gratiā
in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore & in umbra ſiccari. Duo autē ſunt
genera eius. Candidū radice lignoſa in collibus naſcens quod & præfertur. Alterum
nignus floriſq; nigri. Vtraq; oculorum claritati multum conferre exiſtimantur. Et
in cibo: & in medicamentis. Item diutinæ tuſſi eligmate faciles excreationes facere
cum aceto & ſale. Sanguinem concreſcere non patitur e melle. Longas fauciū diſtil/
lationes extra illita cum ſinapi extenuare. Item ſtomachi & uentris uitia. Modice tñ
utendum eſt. Condylomata excalfaciunt q̄uis ſiſtunt aluum: quæ ſi exulcerata ſit
denarii pondus in ſextarium aceti & mellis addi oportet. Item ſi lateralis dolor ſit:
aut inter ſcapulas aut in thorace. Præcordiis medent̃ ex aceto cū melle. Quæ potio
datur & in alienatione mentis ac melancholicis. Datur & comitialibus quos correp/
tos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormite eos oportere in molli thymo. Prodeſt &
ortopnoicis: & anhelationi. Mulierumq; menſibus retardatis. Vel ſi emortui ſint in
utero partus decoctum in aqua ad tertias. Viris uero contra inflationes cum melle
& aceto. Et ſi uenter turgeat. Teſteſue aut ueſicæ dolor exigat. E uino tumores &
impetus tollit impoſitum. Coxendicibus imponitur cum articularibus morbis: triū
obolorum pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in faſtidio tritum cum ſale.
Hemerocalles pallidum e uiridi & molle folium habet: radicē odoratam atq; bulbo/
ſam. Quæ cum melle impoſita uentri aquam pellit: & ſanguinem etiam inutilem.
Folia epiphoris oculoꝝ: mammarumq; poſt partum doloribus illinūtur. Helenū ab
Helenæ lachrymis dixius natū. Fauere credit̃ formæ. Cutem mulieꝝ ĩ facie reliquoq;
corpore nutrire incorruptam. Præterea putant uſu eius quandam datam gratiam iis:
ueneremq; conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in uino. Eumq;
quem habuerit Nepenthes illud prædicatum ab Homero ꝙ ea triſticia ōnis aboleat̃.
Eſt autē ſucci prædulcis. Prodeſt & orthopnoicis. Traditio radicis eius in aq̄ prodeſt
ieiunis. Eſt autem candidus intus & dulcis. Bibitur & contra ſerpentium ictus ex
uino. Mures quoq; contrita dicitur necare. Ambrotonum duorum traditur generū:
cāpeſtre ac mōtanū. Hoc fœīnā: illud marē ĩtelligi uolumus. Amaritudo abſinthii ĩ
utroq;. Siculum laudatiſſimum: dein gallaticum. Vſus eſt & foliis. Sed maior ſe/
mine ad calefaciēdum. Ideo neruis utile: tuſſi: orthopnoicis: conuulſis: ruptis: lūbis:
urinæ anguſtiis. Dat̃ bibendum manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes. Ex
iis quaternis cyathis bibitur. Datur & ſemen tuſum in aqua drachmæ pondere. Pro/
deſt & uuluæ. Concoquitur panis cum farina hordeacea & oculorum inflāmatiōibus
illinitur. Cotonico malo concocto: ſerpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum
uino: illiniturq;. Efficaciſſimum cōtra ea quorum ueneno tremores & frigus accidūt:
ut ſcorpionum & phalangiorum: & contra uenena alia pota. Prodeſt & quoquomō
algentibus. Et ad extrahēda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneoꝝ mala.
Ramo eius ſi ſubiiciat̃ puluino uenerem ſtimulari aiunt. Efficaciſſimāq; eſſe herbā
contra omnia ueneficia quibus coitus inhibeatur.

EX Leucanthemo & ſanſuco medicinæ. Cap. xxii.

LEucanthemum ſuſpirioſis medetur: duabus partibus aceti permixtum. Sāſucū
ſiue amaracū in cypro laudatiſſimū & odoratiſſimū. Scorpionibus aduerſat̃
ex aceto & ſale illitum. Mēſtruis quoq; multum cōfert impoſitum. Minor eſt eidem
poto uis. Cohibet & oculoꝝ epiphoras cū polenta. Succus decocti tormina diſcutit.
Et urinis & hydropicis utile. Mouet & nariū ſternutamēta. Fit ex eo oleū quod ſan/
ſucinum uocat̃ aut amaracinum ad excalfaciendos emolliendoſq; neruos: & uuluas
calefacit. Et folia ſugillatis cum melle & luxatis cum cæra proſunt.

EX Anemona medicinæ. Cap. xxiii.

ANemonas coronarias tantum diximus. Nūc reddemus & medicas. Sunt qui
phrenion uocent. Duo eius genera. Silueſtris prima. Altera in cultis naſcens.

Vtraq; ſabuloſis. Huiuſq; plures ſpecies. Aut enim phœniceum florem habet: quæ & copioſiſſima eſt: aut purpureum aut lacteũ. Harum triũ folia apio ſimilia. Nec temere ſemipedalem altitudinem excedunt: cacumine aſparagi. Flos nunq̄ ſe aperit: niſi uento ſpirante: unde & nomen accepit. Silueſtri amplitudo maior: latioribuſq; foliis: flore phœniceo. Hanc errore ducti argemonem putant multi. Alii rurſus papauer: quod rhyan appellauĩus. Sed diſtĩctio magna: ꝙ utraq; hæc poſtea floret. nec aut ſuccum illarum anemonæ reddũt: aut calices habent: nec niſi aſparagi cacumen. Proſũt anemonæ capitis doloribus: & inflammationibus: uuluis mulieꝶ lacti quoq;. Et menſtrua cient cum ptiſana ſumptæ aut uellere appoſitæ. Radix commanducata pituitam trahit. Dentes ſanat. Decocta oculorum epiphoras. Magi multum q̄dem iis tribuere. Quamprimum auſpiciatur eo anno tolli iubentes. diciq; colligi eas tertianis: & quartanis remedio. Poſtea alligari florem panno roſeo & in ũbra aſſeruari: ita cum opus ſit: alligari. Quæ ex his phœniceum florem habet radice contrita: cuicunq; animalium impoſita ulcerum facit ſtipticam uim. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

Ex oenanthe medicinæ. Cap. xxiiii.

OEnãthe herba naſcit̃ in petris: folio paſtinacæ radice magna: numeroſa. Caulis eius & folia cũ melle ac uino nigro pota: facilitatẽ pariẽdi præſtant. Secũdaſq; purgãt. Tuſſim e melle tollũt. Vrinã ciẽt. Radix & ueſicæ uitiis medet̃.

EX Heliochryſo medicinæ. Cap. xxv.

HEliochryſum quod alii chryſãthon uocant: ramulos habet candidos folia ſubalbida: ambrotono ſimilia: ad ſolis repercuſſum aureæ lucis in orbem ueluti corimbis dependentibus: qui nunq̄ marceſcũt. qua de cauſa deos coronãt illo. Quod diligentiſſime obſeruauit Ptholemæus rex ægypti. Naſcitur in fruretis. Ciet urinas e uino pota: & menſes. Duritias & inflammationes diſcutit. Ambuſtis cum melle imponitur. Contra ſerpentium ictus: & lumborum uitia bibitur. Sanguinem concretũ uentris ac ueſicæ abſumit cum mulſo. Folia eius trium obolorum pondere ſiſtunt ꝓfluuia mulierum in uino albo. Veſtes tuetur odore non ineleganti.

EX Hiacyntho medicinæ. Cap. xxvi.

HIacynthus in gallia eximie ꝓuenit. hoc ibi loco hyſginum tingit. Radix eſt bulbacea mangonicis uenalicis pulchre nota. Quæ in uino dulci illita pubertatẽ coercet: & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morſibus reſiſtit. Vrinã impellit. Contra ſerpentes & ſcorpiones: morbumq; regium ſemen eius cum ambrotono datur. Lignys quoque flammea illa aduerſus ſerpentes ſcorpiones crabrones ſimiliaq; bibitur e uino ſemine trito. Silueſtris eadem e ſtomacho inutilis. Aluum ſoluit. Ad detrahendam bilẽ efficaciſſima duabus drachmis. Scorpionibus adeo cõtraria ut omnino uiſa ea torpeſcant. Radicẽ eius aſiani boliten uocant. Qua alligata oculo: albugines tolli dicũt̃.

EX Vincaperuincæ medicinæ. Ca. xxvii.

ET uincaperuinca: ſiue camedaphne arida tuſa hydropicis datur in aqua cocleari menſura. Celerrimeq; reddunt aquam. Eadem decocta in cinere ſparſa uino tumores ſiccat: auribus ſucco medetur. Aluinis impoſita multũ ꝓdeſſe dicitur. Ruſci radix decocta bibitur alternis diebus in calculorum ualitudine: & toruoſiore urina: uel cruẽta. Radicem pridie erui oportet: poſtero mane decoqui. Ex eo ſextano uini cyathis duobus miſceri. Sũt qui & crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum ad uinlia cauliculis eius ĩ uino & aceto tritis nihil utilius putãt. Bactis quoq; aluum mollit. Illinitur podagricis toſta & contuſa. Acinoen & coronarum cauſa & ciborum ægyptii ſerunt. Eademq; erat quæ ocimum: niſi hirſutior ramis ac foliis eſſet: & admodum odorata. Ciet menſes & urinas.

EX Colocaſia medicinæ. Cap. xxviii.

COlocaſia Glaucias acria corporis leniri putauit: & ſtomachum iuuari.

EX Anthalio medicinæ. Cap. xxix.

ANthalii quod ægyptii edūt:nullū aliū reppi uſū. & hæc ē herba. Antilliū quā alii āticelliū uocāt:duoꝝ geneꝝ:foliis & ramis lenticulæ ſilis:palmæ altitudīe: ſabuloſis apricis naſcēs ſubſalſa guſtātu. Altera chamepityos ſilis breuior:& hirſutior, purpurei floris:odore grauis:ī ſaxoſis naſcens. Prior uuluis aptiſſīa. Et ex roſaceo & lacte īpoſita ēt uulneribus. Bibit̄ ī ſtrāguria:renūq; doloribus tribus drachmis. Altera bibit̄ ī duritia uuluaꝝ & ī torminibus & in comitiali morbo cū melle & aceto q̄ttuor drachmis.

DE Parthenio medicinæ. Cap.xxx.

COntra ptheniū alii leucanthen:alii thānacū uocāt. Celſus apud nos pelleciū & mutaliū. naſcit̄ ī hortoꝝ ſepibus:flore albo:odore mali:ſapore amaro. Ad īſedēdū decoctū ī duricia uuluaꝝ:& ī inflāmatiōibus. Siccatū cū melle & aceto īpoſitū bilē detrahit atrā. Ob hoc cōtra uertigines utilis. Et calculoſis. Illinit̄ & ſacro igni. Itē ſtrumis cū axūgia īueterata. Magi cōtra tertianas ſiniſtra manu euelli eā iubēt:diciq; cuius e cā uellar̄:nec reſpicere. dein eius foliū ægri linguæ ſubiicere:ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

DE Strychne medicinæ. Cap.xxxi.

STrychne quā qdā ſtrychnū ſcripſere:utinā nec coronarii ī ægypto uterēt̄:quos īuitat hederæ folioꝝ ſilitudo:ī duobus eius gn̄ibus:quoꝝ alterū cui acini coccinei:granoſi folliculi. Halicaccabū uocāt & halicalliō:nr̄i aūt ueſicariā:quoniam ueſicæ & calculis ꝓdeſt:frutex eſt ſurculoſus uerius q̄ herba:folliculis magnis:latiſq; & turbinatis:grādi īt̄us acino q mat̄eſcit nouēbri mēſe. Tertio folia ſūt ocimi minīe diligēter demōſtrāda. remedia.n.nō uēena tractāus:qppe īſaniā facit puo quoq; ſucco: q̄q̄ & græci auctores ī iocū uertere. Drachmæ.n.pōdere luſū pudoris gigni dixerūt: ſpēs uanas imagīeſq; cōſpicuas obuerſari demōſtrātes. Duplicatū hūc modū:legitimā īſaniā facere. Quicqd uero adiiciat̄ pōderi repræſētari mortē. Hoc ē uenenū quod īnocētiſſī auctores ſiplıciter doriō appellauere: ab eo ꝙ cuſpides ī præliis tīgerēt illo: paſſī naſcēte:quo prius ſpectabat̄. Magi cognoīauere q neqter occultabant:erytrō:aut neurira:ut nōnulli piſone cauēdi eqdē cā curioſius dn̄dū. qn & altū genus ꝙ halicacabō uocāt:ſoporifeꝝ ē:atq; ēt opio uelocius ad mortē:ab aliis moriō:ab aliis molyappellatū. Laudatū uero a locro ad fruēdū & timariſto:qdā ēt carmīe mīore obliuionē īducētes. qppe præſētaneū remediū ad dētiū mobiles firmādos ſi colluerēt̄. Halicacabo uni exceptionē addidere ne diutius id fieret. Delirationē.n. gigni eo. Nec demōſtrāda remedia:quorū medicīa maioris mali piculū afferat. Cōmēdat̄.n.cibis t̄tiū:licet præferat̄ hortēſis ſaporibus. Et nihil ſit corpis maloꝝ cui nō ſalutare ſit ſtrychnos Xenocrates prædicet. Nō t̄n auxilia eoꝝ tāti ſūt:ut uel ꝓfutura nō de iis cōmemorare nefas putē:præſertī tāta copia īnoxioꝝ medicāinū. Halicaccabi radicē bibūt:q ſūt uaticinādi callētes ꝙ furere ad cōfirmādas ſ̄ſtitiōes aſpici ſe uolūt. Remedio eiuſ.n. liberius retuleri aq̄ copioſa mulſa calida potui data. Nec illud prætenbo aſpidū naturæ halicaccabum ītārū aduerſā:ut radice eius ꝓpius admota ſoporet̄:illas ſopore enecās uis earum. Ergo trita ex oleo:pcuſſis auxiliat̄.

DE Corcoro. Cap.xxxii.

COrcoꝝ alexādrii cibi herba ē cōuolutis foliis ad ſilitudīē mori. Præcordiis ut fert utilis:alopeciiſq; & lētigī. Boū quoq; ſcabiē celerrīe ſāari ea īueio. apud Nicādrū qdē & ſerpētiū morſus āteq̄ floreat. Nec de cnico ſiue atrallide uerboſius diſputet̄. Aegyptia herba eſt:& magnū cōtra uenenata aīalia præbet auxiliū. Itē aduerſus fūgos. Cōſtat a ſcorpiōe pcuſſos q̄diu tēeāt eā herbā nō ſētire cruciatū. De pſoluta. C.xxxiii.

ET pſolutā ægyptus ī hortis ſerit coronaꝝ grā. duo gn̄a eius:fœīa:ac maſ. Vtraq; ſubdita uēerē īhiberi uiroꝝ maxīe tradūt. De mēſuris & pōderibus. Ca.xxxiiii.

ET quoniā ī mēſuris quoq; ac pōderibus crebro græcis noībus utēdū ē:īterpretatiōnē eoꝝ ſemel in hoc loco ponēus. Drachma attica:fere.n. attica obſeruatione medici utūt̄:denarii argētei habet pōdus. Eadēq; ſex obolos pōdere efficit. Obolus decē calchos. Cyathus pēdet p ſe drachmas decē. Cū acetabuli mēſura dicit̄ ſignificat hemīnæ q̄rtā ptē ideſt drachmas.xv. Quā nr̄i minā uocāt pēdet drachmas atticas centū.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VI-CESIMVSSECVNDVS. PROHOEMIVM.

COMPLESSE POTERANT MIRACV-
lũ ſui natura:atq; tellus:reputantium uel prioris
tantum uoluminis dotes:totq; genera herbarum
utilitatibus hominum aut uoluptatibus genita.
Sed quãto plura reſtant: tãto quoq; mirabiliora
inuentu. Illa enim maiore parte cibi:aut odoris:
decoriſue commendatione ad numeroſa expimẽ-
ta duxit. Reliquorum potẽria approbat nihil ab
terum natura ſine aliqua occultiore cauſa gigni.

DE Gentibus herbis formæ gratia utentibus.
Capitulum primum.

EQuidem et formæ gratia ritusq; perpetui ĩ
corporibus ſuis aliquas exterarum gentiũ uti herbis quibuſdam aduerto aío. Illinũt
certe aliis aliæ faciem in populis barbarorum fœminæ. Mareſq; etiam apud dacos &
ſarmatas corpora ſua inſcribunt. Simile plantagini glaſtum in gallia uocatur. Britã-
norum coniuges nuruſque toto corpore oblitæ quibuſdam in ſacris nudæ incedũt:
æthiopum colorem imitantes.

Quod herbis ueſtes inficiant. Cap.ii.

IAm uero ĩfici ueſtes ſcimus ammirabili ſucco. Atq; ut ſileamus galatiæ:africæ:
luſitaniæ granis coccũ impatoriis dicatum paludamẽtis:tranſalpina gallia her-
bis tyrium atq; conchylium tingit:omniſq; alios colores. nec quærit in ꝓfundis mu-
rices: ſeſeq; obiicientes dum præripiunt eſcam bæluis marinis:intacta etiam ãchoris
ſcrutatur uada:ut inueniat per quod facilius matrona adultero placeat:corruptor in-
ſidietur nuptæ. ſtans et in ſicco carpit quo frugi mõdos exculpat uſu alioquin fulgẽ-
tis. Inſtrui poterat luxuria certe innocentius. Nunc propoſitum iſta conſectari. nec
omittemus: ut ſubiiciendo utiliora luxuriam uilitate circũſcribamus dicturi & alias
herbis tingi lapides parieteſq;. Nec tingendi:nec pingendi tamen rõem omiſiſſemus:
ſi unq̃ ea liberalium artium fuiſſet. Interim fortius augetur auctoritas:quæ quanta
debeat etiam ſordis:hoc eſt ignobilibus herbis ꝓhibebitur. Siquidem auctores imperii
romani conditoreſq; immenſum quiddam & hinc ſumpſere: quoniam non aliunde
ſagmina in remediis publicis fuere:et in ſacris legationibus:q̃ uerbenæ. certe utroque
nomine idem ſignificatur:hoc eſt gramen ex arce cum ſua terra euulſum. Hac ſemp
et legati cum ad hoſtes clarigatumq; mitterentur uſi:id eſt res raptas clare repetitum:
unus utiq; Verbenarius uocabatur.

DE Corona graminea. Ca.iii.

COrona quidem nulla fuit graminea nobilior ĩ maieſtate populi terrarꝝ prĩcipis
premiiſque gloriæ. Gemmatæ:et aureæ:uallares:murales:roſtratæ:ciuicæ:triũ-
phales poſt hanc fuere. Sũtq; cunctæ magno interuallo:magnaq; differẽtia. Cæteras
omnes ſinguli et duces ipſi imperatoreſq; militibus:aut aliquando collegis dedere.

DE Raritate eius. Capitulum.iiii.

DEcreuit in triumphis ſenatus cura belli ſolutus et populus ocioſus gramineam
nunq̃:niſi in ſuprema deſperatione. Contigitq; nulli niſi ab uniuerſo exercitu
ſeruato ſeruatori decreta. Cæteras imperatores dedere. Hanc ſolam miles imperatori.
Eadẽ uocat̃ obſidionalis: liberatis obſidione abominãdoq; exitio totis caſtris. Quod
ſi ciuicæ honos uno aliquo ac uel humillimo ciue ſeruato præclarus ſacerq; habetur:
quid tandem exiſtimari debet unius uirtute ſeruatus uniuerſus exercitus? Dabat̃ hæc
uiridi e gramine decerpto inde: ubi obſeſſos ſeruaſſet aliquis. Nanq; ſummum apud
ãtiquos ſignum uictoriæ erat:herbam porrigere uictos:hoc eſt terra et altrice ipſa hu-
mo et humatione etiam cedere. Quem morem etiã nunc durare apud germanos ſcio.

Qui ſoli corona ea donati. Capitulum. v.

DOnatus eſt ea. L. Sictius Dentatus ſemel cum ciuicas quattuordecim meruiſſet: depugnaſſetq;.c.xx. præliis ſemper uictor. Tanro rarius eſt ſeruatorem unum a ſeruatis donari. Quidam imperarores et ſæpius donati ſunr: ueluti. P. Decius primus uidelicet tribunus militum ab exercitu. Altera ab iis: qui in præſidio obſeſſi fuerant: quanta eſſet eius honoris auctoritas confeſſus religione: ſiquidem donatus bouem album Marti immolauit: et centum fuluos: qui ei uirtutis cauſa dati fuerant ſimul ab obſeſſis. Hic Decius poſtea conſul et imperio et collegæ ſe pro uictoria deuouit. Data eſt et a ſenatu populoq; romano: qua claritate nihil equidem in rebus humãis ſublimius duco: Fabio illi: qui rem omnẽ romanam reſtituit nõ pugnando. Nec data cum magiſtrum equitum et exercitum eius ſeruaſſet. Tunc ſarius fuit nomine nouo coronari appellatum patrem ab iis: quos ſeruauerat. Sed quo dictum eſt cõſenſu honoratus eſt: Annibale ex italia pulſo. quæ corona adhuc ſola ipſius imperii manibus impoſita eſt. Et quod peculiare ei eſt: ſola a tota italia data.

Qui ſolus centurio coronatus. Capitulum. vi.

PRæter hos contigit eius coronæ honos. M. Calphurnio Flammæ tribuno militũ in ſicilia. Cẽturioni uero uni ad hoc tempus Cn. Petreio Acinati cimbrico bello. Primum pilum is capeſſens ſub Catulo excluſam ab hoc legionem ſuam hortatus tribunum ſuum dubitantem per caſtra hoſtium erumpere interfecit: legionemque eduxit. Inuenio apud auctores eundem: præter hũc honorem aſtãtibus Mario & Catulo cõſulibus prætextatum immolaſſe ad tibicinem foculo poſito. Scripſit et Sylla dictator ab exercitu ſe quoq; donatum apud nolam legatum bello marſico. idq; in uilla ſua thuſculana: quæ fuit poſtea Cicerõis: pinxit. Quod ſi uerum eſt: hoc execrabiliorem eum dixerim: quandoquidem eam capiti ſuo proſcriptione detraxit ipſe tãto paucioribus ciuium ſeruatis: q̃ poſtea occiſis. Addat etiam nũc huic gloriæ ſupbũ cognomẽ fœlicem. Ipſe tamẽ obſeſſus in toto orbe proſcriptus. Hæc corona Sertorio etiam ceſſit. Aemilianũ quoq; Scipionem Varro auctor eſt donatum obſidionali in africa Manilio conſule: cohortibus ſeruatis: totidẽq; ad ſeruandas eas eductis. Quod et ſtaruæ eius in foro ſuo diuus Auguſtus ſcripſit. Ipſum Auguſtũ cũ Marco Cicerõe filio conſulem idibus ſeptembribus ſenatus obſidionali donauit: adeo ciuica nõ ſatis uidebatur. Nec præterea quenq̃ hac iuenimus donatum. Nullæ ergo herbæ fuere cetere in hoc honore: ſed quæcũq; fuerãt in periculi ſede q̃uis ignobiles ignotæq; honorẽ nobilem faciebant. Quod latere apud nos minus quidem miror: cernens negligi ea quoque: quæ ad ualitudinem conſeruandam: cruciatuſque corporis propulſandos: et mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores iure caſtiget? Addidere uiuendi precia deliciæ: luxuſq;. nunq̃ fuit cupido uitæ maior: nec minor cura. Alioꝝ hãc operã eſſe credimus. ac ne mandato quidem noſtro alios id agere. mediciſq; prouiſum eſſe: proh bonis ipſi fruimur uoluptatis. & quo nihil equidem probroſius duco: uiuimus aliena fiducia. Immo uero plenſque ultro etiam in riſu ſumus iſta commẽrãtes. atq; friuoli operis arguimur. Magna quanq̃ immẽſi laboris ſolatia ſperni cum rerum natura: quã certe non defuiſſe nobis docebimus: et inuiſis quoq; herbis inſeruiſſe remedia. Quippe cũ medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime reſtant ex iis: quas priore libro nominauimus: in quibus ipſius prouidentiã naturæ ſatis ammirari amplectiq; nõ eſt. Dederat et quas diximus molles: cibiſq; gratas. Pinxerat & remedia floribus. uiſuque ipſos animos inuitauerat: etiam deliciis auxilia permiſcẽs. Inde excogitauit aliquas aſpectu hiſpidas: tactu truces: ut cantum non uocem ipſius figẽtis illas rationemque reddentis exaudire uideamur: ne ſe depaſcat auida quadrupes: nec procaces manus rapiant: ne neglectu ueſtigia obterant: ne inſidens ales infringat: has muniendo aculeis teliſque armando: remediis ut tuta ac ſalua ſint. Ita hoc quoque quod in iis odimus: hominum cauſa excogitatum eſt.

Medicinæ ex reliquis ornamentis et Erynge. Capitulum.vii.

ET clara in primis aculeatarum erynge eſt ſiue eryngion cõtra ſerpentes et uenenata omnia naſcens. Aduerſus ictus morſuſque radix eius bibitur drachmæ põdere in uino. Aut ſi plerunque tales iniurias comitatur et febris ex aqua. Illinirur plagis peculiariter efficax contra chryſodos ac ranas. Omnibus uero contra toxica et aconita efficaciorem Heraclides medicus in iure ãſeris decoctã arbitrat̃. Apollodorus aduerſus toxica cũ rana decoquit: cæteri in aqua. Ipſa dura: fruticoſa: ſpinoſis foliis: caule geniculato cubitali et maiore aliquãdo. Alia albicãs: alia nigra: radice odorata. Et ſatiua quidem eſt. ſed et ſpõte naſcitur in aſperis et ſaxoſis. et in littoribus maris durior: nigriorq; folio apii.

DE Herba: quã cẽtũcapita uocãt. Cap. viii.

EX iis candidam noſtri centũcapita uocant. Omnes eiuſdem effectus caule et radice in cibos græcorum receptis utroq; modo ſiue coquere libeat: ſiue crudaueſci. Portentoſũ eſt: quod de ea traditur: radicem eius alterutrius ſexus ſimilitudinẽ referre rara inuentu. Et ſi uiris contigent mas: etiam amabiles fieri. Ob hoc et Phaonẽ & Leſbium dilectos a Sappho. Multæq; circa hanc non magorum ſolum uanitates: ſed etiam pythagoricorum. Sed in medico uſu præter ſupradicta auxiliatur inflatiõibus: torminibus: cordis uitiis: ſtomacho: iocineri: præcordiis: in aqua mulſa. Lyeni in poſca. Item ex mulſa renibus: ſtranguriæ: opiſthotonicis: ſpaſmis: lumbis: hydropicis: comitialibus: mulierũ menſibus ſiue ſubſidant: ſiue abundent: uuluarum omnibus uitiis. Extrahit infixa corpori cum melle: ſtrumas: parotidas: panos. Recedẽtes ab oſſibus carnes ſanat cum axungia ſalſa & cærato: item fracturas. Crapulã præſũpta arc&. aluum ſiſtit. Aliqui e noſtris ſub ſolſtitio colligi eam iuſſere. Ex aqua cæleſti imponi omnibus ceruicis uitiis. oculorum quoq; albugines ſanare adalligatam tradiderunt.

DE Achano et Glycyrrhiza & Stomachice. Capitulum.viiii.

SVnt qui et achanon eryngio aſcribant ſpinoſam breuemq; ac latam herbã ſpiniſq; latioribus. Hãc impoſitam ſanguiné mire ſiſtere. Alii eryngen falſo eãdẽ putauerunt eſſe et glycyrrhizam: quare ſubiungi eam protinus refert. Et ipſa ſine dubio inter aculeatas eſt: foliis echinatis: pinguibus: tactuq; gummoſis: fruticoſa: binoꝝ cubitorum altitudine: flore hyacynthi: fructu pilularum platani magnitudinis. Præſtantiſſima in cilicia: ponto ſecunda radice dulci. et hæc tantum in uſu. Capiturq; ea uergiliarum occaſu: lõga ceu uitium: coloris buxei. Meliorque nigra: quæq; lenta: q̃ quæ fragilis. uſus in ſubditis. decocta ad tertias: cætero ad mellis craſſitudinẽ: aliquãdo & tuſa. e quo genere et uulneribus imponitur: & faucium uitiis omnibus. Itẽ uoci utiliſſimo ſucco ſic ut ſpiſſatus eſt: linguæ ſubdito. Item thoraci: iocineri. Hac dixĩus ſitim: famẽq; ſedari. Ob id quidam adipſon appellauere eam: & hydropicis dedere: ne ſitirent. Ideo & cõmãducata ſtomachica eſt: & ulceribus oris inſperſa ſæpe & ptericis. Sanat et ueſicæ ſcabies: renum dolores: condylomata: ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis: drachmarum duarum pondere et pipere: hemina aquæ. Commanducata ſanguinem ſiſtit. Sunt qui et calculos ea pelli tradiderunt.

DE Tribulo et generibus eius et medicinis. Capitulum.x.

TRibuli unum genus in hortis naſcitur. alterum in fluminibus tantum. Succus ex iis colligitur ad oculorum medicinas. Eſt enim refrigerantis naturæ: et ideo utilis contra inflammationes: collectioneſq;. Vlcera per ſe erumpentia et præcipue ĩ ore cum melle ſanat: item tonſillas. Potus calculos frangit. Thraces qui ad ſtrymona habitant: foliis tribuli equos ſaginant. Ipſi nucleo uiuunt panem facientes prædulcẽ: & qui contrahat uentrem. Radix caſte pureq; collecta diſcutit ſtrumas. Semen adalligatum uaricum dolores ſedat. Tritum uero & in aquam ſparſum pulices necat.

DE Stoebe: & medicinis eius. Capitulum.xi.

STœbe: quam aliqui peon uocant: decocta in uino præcipue auribus purulẽtis medetur. Item oculis ictu cruentatis. Hæmorrhoiæ quoq; & dyſenteriæ infuſa.

DE Hippophye et medicinis eius. Cap. xii.

HIppophyes ĩ ſabuloſis:maritimiſq; naſcit̃:ſpinis albis.Ederæ mõ racemoſa eſt:
candidis et ex parte rubentibus acinis.Radix ſucco madet:q aut per ſe cõditur:
aut paſtillis farinæ.Hæc bilem detrahit obolo põderis:ſaluberrĩe cum mulſo. Altera
hippope ſine caule ſine flore:foliis tantum minutis.Huius quoq; ſuccus hydropicis
mire ꝓdeſt. Debent accõmodatæ eſſe equoꝝ naturæ:neq; ex aliis cauſis nomen acce-
piſſe.Quippe quædã animaliũ remediis naſcunt̃:locupleti diuinitate ad gerẽda præ-
ſidia:ut nõ ſit mirari ſatis ingeniũ eius diſponentis auxilia in gña:in cauſas:in tp̃a:
ur aliis proſit atq; aliis ab horis:dieſq; nullus prope ſine præſidiis repenatur.

DE Vrtica & medicinis eius. Cap. xiii.

VRtica qd eſſe inuiſius põt̃?At illa præter oleum:quod in ægypto ex ea fieri dixi-
mus: uel plurimis ſcatet remediis.Semẽ eius cicutæ cõtrariũ eſſe Nicãder affir-
mat.item fungis in argento uiuo. Appollodorus & ſalamandris cum iure decoctæ
teſtudinis.Item aduerſari hyoſcyamo:et ſerpentibus:& ſcorpionibus.Quin illa ipſa
amaritudo mordax uuas in ore:ꝓcidenteſq; uuluas:& infantium ſedes tactu reſilire
cogit.Lethargicos expgiſcit tactis cruribus:magiſq; frõte.Eadẽ cãis morſibus addito
ſale medet̃.Sãguinẽ trita naribus ĩdita ſiſtit:& magis radice.Carcinomata & ſordida
ulcera ſale admixto:itẽ luxata.Sanat & panos:parotidas:carneſq; ab oſſibus receden-
tes.Semen potũ cũ ſapa uuluas ſtrangulãtes aperit:& ꝓfluuia nariũ ſiſtit impoſitũ.
Vomitiões in aqua mulſa ſumptũ. a cœna faciles præſtat duobus obolis.Vno autẽ ĩ
uino poto laſſitudĩes recreat.Vuluæ uitiis toſtũ acetabuli mẽſura.Potũ ĩ ſapa reſiſtit
ſtomachi inflationibus.Orthopnoicis prodeſt cum melle.et thoracem purgat eodem
eclegmate.Et lateri medet̃ cũ ſemine lini.Addũt hyſopum:& piperis aliqd. Illinitur
lyeni.Difficilẽ uẽtrẽ toſtũ cibo emollit.Hippocrates uuluã purgari poto eo ꝓnũciat.
Dolore leuari toſto acetabuli mẽſura dulci pota:& ĩpoſito cũ ſucco maluæ.Inteſtioꝝ
animalia repellit cũ hydromelite & ſale. Defluuia capitis ſeĩe illito cohoneſtan.Arti-
cularibus morbis:et podagricis plurimi cũ oleo uetere:aut folia cũ urſino adipe trita
ĩponũt. Ad eadẽ radix tuſa cũ aceto nõ minus utilis.itẽ lyeni.& cocta ĩ uino diſcutit
panos cũ axũgia uetere ſalſa.Eadẽ pſilothrum exiccat. Condidit laudes eius Phanias
phyſicus:utiliſſimã cibis coctã cõditãue ꝓfeſſus:arteriæ:tuſſi:uentris diſtillatiõi:ſto-
macho:panis:parotidis:pemiõibus cũ oleo.ſudorẽ coctã cum conchyliis ciere. Aluũ
cum ptiſana.pectus purgare:mulieꝝq; mẽſes cum ſale.ulcera quæ ſerpunt:ꝓhibere.
Succus quoq; in uſu eſt.Expreſſus inlituſq; fronti ſanguinẽ nariũ ſiſtit.Potus urinã
ciet.Calculos rumpit.Vuam gargariſſatus reprimit.Semen colligi meſſibus oportet.
Alexandrinum maxime laudatur ad omĩa hæc.Et mitiores quidẽ teneræq; efficaces.
ſed præcipue ſiluestris illa.Et amplius lepras e facie tollit in uino pota.Si q̃drupedes
fœtum non admittãt:urtica naturã fricandã monſtrat.

DE Lamio & medicinis eius. Cap. xiiii.

EA nunc quoq;: quã lamium inter genera eaꝝ appellauimus:mitiſſima & foliis
non mordentibus:medet̃ cum mica ſalis cõtuſis incluſiſq; uſtis:& ſtrumis:tu-
moribus:podagris:uulneribus.Album hẽt ĩ medio folio:quod ignibus ſacris medet̃.
Quidã e nr̃is tp̃e diſcreuere genera.Autumnalis urticæ radicẽ alligatam ĩ tertianis:
ita ut ægri nuncupẽtur:cũ eruitur ea radix:& dicat̃ quæ et cui et quoꝝ folio eximat̃:
liberari morbo tradiderunt.Hoc idẽ et contra quartanas pollere. Iidem urticæ radice
addito ſale infixa corpori extrahi.Foliis cum axungia ſtrumas diſcutit.Vel ſi ſuppu-
rauerint:erodi complerique.

DE Scorpiõe gñibuſq; ac medicĩs eius. Ca. xv.

EX argumento nomen accepit ſcorpius herba.Semen enĩ hẽt ad ſimilitudinem
caudæ ſcorpionis:folia pauca.Valet & aduerſus animal nominis ſui.Eſt & alia
eiuſdem nominis:effectuſq; eius ſine foliis aſparagi caule in cacumine aculeũ habẽs.

DE Leucacantha:ſiue phinio:ſiue iſchada & medicinis eius. Cap. xvi.

ET inde nomen leucacantha.quã alii phinion:alii iſchada:alii polygonaton appellãt:radice cyperi:quæ cõmanducata dentium dolorem ſedat.Item laterũ & lumborum : ut Hiceſius tradit ſemine poto drachmis octo:aut ſucco.Eadéq; ruptis conuulſis medetur.

DE Helxine Perdicio Parthenio Sylerite:& medicinis eius. Cap. xvii.

HElxiné aliq perdicium uocant:quoniam perdices ea præcipue uefcantur.alii ſyderiten:nonnulli partheniũ.Folia habet mixtæ ſimilitudinis plãtagini & marrubio:cauliculos denſos leuiter rubentes.Semina in capitibus lappaceis adhæreſcẽtia ueſtibus:unde et helxinem dictã uolunt. Sed nos qualis uera eſſet helxine: diximus priore libro.Hæc autem inficit lanas.ſanat ignes ſacros:et tumores:collectiõeſq; ões & adusta.Panos ſuccus eius cum pſimithio.Ignes ſacros:tumores:collectiões:& guttura incipientia turgeſcere.Item uetetem tuſſim cyatho hauſto.Et omĩa in humido. Sicut tonſillas et uarices cum roſaceo.Imponit̃ & podagris cum caprino ſeuo:cæraq; cypria.Perdicium ſiue parthenium(nã ſyderitis alia eſt)a nr̃is herba urceolaris uocat̃: ab aliis aſteticum folio ſimilis ocimo:nigrior tantum:naſcens in tegulis:parietinisq;. Medet̃ cum mica ſalis trita iiſdem omnibus:quibus iamium:& eodem modo. Item uomicæ calefacto ſucco pota.Et cõtra ulcera rupta:lapſuſq;:& præcipitia:aut uehiculorum euerſiones ſingularis. Vernula carus Pericli athenienſium principi:cum is in arce templum ædificaret:repſiſſetq; ſup altitudinem faſtigii:& ĩde cecidiſſet:hac herba dicit̃ ſanatus mõſtrata Pericli ſomnio a Minerua. quare partheniũ uocari cœpta eſt.aſſignatutq; ei deæ. Hinc eſt uernula:cuius effigies ex ære fuſa eſt:et nobilis ille Sparginoptes.

DE Chamæleone gñibuſq; & medicinis eius. Cap. xviii.

CHamæleonem aliqui ixion uocant. Duo genera eius.candidior aſperiora folia hẽt.ſerpit in terra:echini mõ ſpinas erigẽs:radice dulci:odore grauiſſimo.Quibuſdã in locis uiſcum gignit album ſub alis foliorum:maxime circa canis ortũ.Quõ thura naſci dicunt̃:unde et ixia appellatur. Hac & maſtice utuntur mulieres.Quare et camæleon uocetur a uarietate foliorum euenit.Mutat enim cum terra colores.Hic niger:illic uiridis:alibi cyaneus:alibi croceus:atq; aliis coloribus.Ex iis cãdidus hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ.bibitur drachma in paſſo.Pellit & ĩteraneoꝝ aĩalia acetabuli menſura ſucci eiuſdem in uino auſtero cum origani ſcopis.facit difficultatẽ urinæ.Hic ſuccus occidit canes ſueſq; in polenta.Addita aqua et oleo contrahit in ſe mures:ac necat:niſi protinus aquam ſorbeant.Radicem eius aliqui conciſam ſeruari iubent funiculis pendentem.decoquuntq; in cibo contra fluxiones: quas græci rheumatiſmos uocant.Ex nigris aliqui marem dixere:cui flos purpureus eſſet:et fœminã: cui uiolaceus. Vno naſcuntur caule cubitali:craſſitudine digirali. Radicibus earum lichenes curantur cum ſulphure et bitumine una coctis.Commanducaris uero dẽtes mobiles:aut in aceto decoctis.Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanant.Et ricinos canum necant: iuuencas quoq; anginæ modo.quare a quibuſdam ulophiron uocat̃. Eſt et cynizolõ propter grauitatem odoris.Ferunt et hæc uiſcum ulceribus utiliſſimũ. Omnium autem generum earum radices ſcorpionibus aduerſantur.

DE Coronopo et medicinis eius. Cap. xviiii.

COronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris.Seritur interim:quoniam radix cœliacis præclare facit in cinere toſta.

DE Anchuſa et Pſeudanchuſa et medicinis earum. Capitulum.xx.

ET anchuſæ radix in uſu eſt:digitali craſſitudine.Findit̃ papyri modo. manuſq; inficit ſanguineo colore.præparat lanas precioſis coloribus.Sanat ulcera in cærato:præcipue ſenum :item aduſta.Liquari non poteſt in aqua:oleo diſſoluit̃.Idque ſincere experimẽtum eſt.et ad renum dolores drachma eius in uino.Aut ſi febris ſit ĩ decocto balani.Item iocinerum uitiis et lyeni et bile ſuffuſis.Lepris et lẽtigini illinit̃ ex aceto.Folia trita cum melle et farina luxatis imponũtur.Et pota drachmis duabus

in mulſo aluum ſiſtūt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. Eſt et alia ſimi/
lis pſeudanchuſa ob id appellata: a qbuſdam uero enchiſa: aut doris: & multis aliis
nominibus: lanuginoſior: & minus pīguis: tenuioribus foliis: & lāguidioribus. Radix
oleum non fundit: ſed rubentem ſuccum. & hoc ab anchuſa diſcernitur. Contra ſer/
pētes efficaciſſima potu foliorum uel ſeminis. folia ictibus imponūť. Virus ſerpētiū
fugat. bibitur et propter ſpinam. Folium eius ſiniſtra decerpi iubent magi: et cuius
cauſa ſumatur dici: tertianiſq; febribus alligari. DE Onichylo: Anthe/
mi: Loto: et Lotometra: Heliotropio: Tricocco: et Callitricho. Cap. xxi.

EſT alia herba proprio nomine onichylon. quam aliqui anchuſam uocant. alii
archeuion. alii onochelin. aliqui rhexiā. multi enchryſon: puo frutice: flore pur/
pureo: aſperis foliis et ramis: radice meſſibus ſanguinea: cætero nigra. In ſabuloſis
naſcens: efficax contra ſerpentes: maxime uiperas: et radice et foliis: e q; cibo ac potu.
Vires habet meſſibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus
uulua procidente. Pellit et tineas cum hyſopo: et in dolore renum aut iocineris in aq̄
mulſa ſi febris ſit. Sin aliter: ex uino bibitur. Lentigini ac lepris radix illiniť. Habētes
eam a ſerpentibus feriri negantur. Eſt et alia huic ſimilis flore rubro minor: et ipſa ad
eoſdem uſus. Tradunt q; commanducata ea ſi inſpuatur mori ſerpentem. Anthemis
magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade. aliqui leucanthemida uocant. alii leu/
canthemum. alii arethemida: quoniam uere floreat. Alii themimalon: quoniā odorē
mali habeat. Nonnulli melanthion uocant. Genera eius tria. fronde tantum diſtant
palmum non excedētia: paruiſq; foliis: ut rutæ cādidis aut melinis aut purpureis. In
macro ſolo aut iuxta ſemitas colligitur uere: et in coronamenta reponiť. Eodē tēpore
& medici folia tuſa in paſtillos digerunt. item florem et radicem. Danť omnia mixta
drachmæ unius pondere contra ſerpētium ictus. Pellit mortuos partus. Item mēſtrua
in potu: & urinam: calculoſq;: inflationes: iocinerum uitia: bilem ſuffuſam: egilopiā.
Cōmāducata ulcerum eruptiones manātes ſanat. Ex oībus iis generibus ad calculos
efficaciſſima eſt: quæ florem purpureum habet: cuius et foliorum & fruticis āplitudo
maiuſcula eſt. Hanc proprie quidam hierāthemin uocāt. Loton qui arborē putāt tā/
tum eſſe: uel Homero auctore argui poſſūt. Is enim īter herbas ſubnaſcētes deoꝝ uo/
luptati loton primam nōiauit. Folia eius cum melle oculorū cicatrices: argemata: nu/
beculas diſcutiūt. Eſt et lotometra: quæ fit ex loto ſata. ex cuius ſemīe ſimillīo porri
fiūt panes in ægypto a paſtoribus: maxime aqua uel lacte ſubacto. Negať quicq̄ illo
pane ſalubrius eſſe: aut leuius dum caleat. Refrigeratus difficilius cōcoquitur: fitque
pōderoſus. Conſtat eos qui illo uiuāt: nec dyſēteria: nec teneſmo: neque aliis morbis
uētris īfeſtari. Itaque īter remedia eorum habetur. Heliotropii miraculū ſæpius dixi/
mus cum ſole ſe circūagētis: etiam nubilo die: tātus ſyderis amor eſt: nocte uelut de/
ſiderio cōtrahit cæruleum florem. Genera eius duo: tricoctum: & helioſtrophiū. Hoc
altius: quāq̄ utrūq; ſemipedalē altitudinē nō excedat. ab ima radice ramoſū. Semen
ī folliculo meſſibus colligitur. Naſcitur nō niſi in pīgui ſolo: cultoque maxime. Tri/
coccum ubique. Si decoquatur: iuenio cibis placere. Et in lacte iucūdius aluū mollire.
Et ſi decocti ſuccus bibatur: efficaciſſime exinaniri. Maioris ſuccus excipitur æſtate:
hora ſexta. miſcetur cū uino: ſic firmior. Capitis dolores ſedat roſaceo admixto. Ver/
rucas cum ſale tollit ſuccus e folio. Vnde noſtri uerrucariam herbā appellauere: aliis
cognominari effectibus digniorem. Nāq; & ſerpentibus & ſcorpionibus reſiſtit ex ui/
no & aqua mulſa: ut Apollophanes et Apollodorus tradunt. Folia īfantium diſtilla/
tionibus: quod ſyriaſin uocant: illita medentur. Itē cōtractionibus: etiam ſi id comiti/
aliter accidat. Decocto quoq; foueri eos ſaluberrimum eſt. Potum id pellit tineas: et
renum harenas. Si cuminum adiiciatur calculos frāgit. Decoqui cum radice oportet.
quæ cū foliis et hircino ſeuo podagris illinitur. Alterum genus: quod tricoccum ap/
pellauimus: & alio noīe ſcorpiuron uocatur: foliis nō ſolum minoribus: ſed etiam in

terrá uergétibus.ſemé ei eſt effigie ſcorpióis caudæ.quare nomé. Vis ad oía uenenara & phalágias:& cōtra ſcorpiões præcipue illita.nó feriūtur habétes. Et ſi terrā ſurculo helioſtrophii circūſcribat aliquis:negant ſcorpionem egredi. Impoſita uero herba aut ſide omnío reſperſū ptotinus mori. Sic ſeminis grana quattuor pota quartanis prodeſſe dicuntur. Tria uero tertianis. Vel ſi herba ter circūlata ſubiiciatur capiti. Semen et uenerem ſtimulat. Cum melle panos diſcutit. Et uertucas hoc utiq; helioſtrophiū radicitus extrahit. et excreſcentia in ſedibus. Spinæ quoq; ac lumbotum ſanguinem corruptum trahit illitum ſemen et potum in iure gallinacei decoctum:aut in beta et léte. Cortex uero liuentibus colotem reddit. Magi helioſtrophium quartanis quater: in tertianis ter alligari iubent ab ipſo ægro:precariq; eum cum ſole iterum ſe:& cum nodis liberandum:et ita facere:non exempta herba. Aliud adiáto miraculum. æſtate uiret. bruma non marceſſit. aquas reſpuit:perfuſum merſumq;. Sicco ſimile eſt: tāta diſſociatio deprehenditur:unde et nomen a græcis. Aliqui frutici topiario. Quidam callitrichon uocāt. alii polytrichon. utrūq; eſt ab effectu. Tingit enim capillum:& ad hoc decoquitur in uino cum ſemine apii adiecto oleo copioſe:ut criſpum denſumq; faciat. Defluere autem prohibet. Duo genera eius:candidius:& nigrum breuiuſq;. Id quod breuius eſt polytrichon:aliq trichomanes uocant. Vtrique ramuli nigro colore nitent foliis filicis:ex quibus inferiora aſpera ac fuſca ſunt. Omnia aurem contrariis pediculis denſa inter ſe ex aduerſo radix nulla: umbroſas petras: parietūq; aſpgines: ac fontium maxime ſpecus ſequitur & ſaxa manantia:quod miremur:cum aquas nō ſentiat. Calculos e corpore mire pellit:frangitq;:unq; nigrum. Qua de cauſa potius q̄ ꝙ in ſaxis naſceretur:et a noſtris ſaxifragum appellatum crediderim. Bibitur e uino quátū terni decerpſere digiti. Vrinam cient. Serpentium et araneoꝝ uenenis reſiſtūt. In uino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex iis ſedat. Cōtra ſcolopēdræ morſus illinunt́ crebro auferendi:ne pereant. Hoc et in alopeciis. Strumas diſcutiūt: furfureſque in facie:& capitis manātia ulcera. Decoctum ex iis prodeſt ſuſpirioſis:& iocineri:& lyeni:& felle ſuffuſis:& hydropicis. Stranguriæ illinunt́:& renibus cū abſinthio. Secundas cient et menſtrua. Sāguinem ſiſtunt ex acero:aut rubi ſucco poti. Infátes quoq; ulcerati perungūtur ex iis cum roſaceo et uino prius. Folium in urina pueri impubis tritum quidem cum afro nitro & illitum uentri mulierum:ne rugoſus fiat:præſtare dicitur. Perdices et gallinaceos purgatiores fieri putāt in cibum eorum additis:pecoriq; eſſe utiliſſimos.

DE Picride: Theſio:& Aſphodelo: Halimo:& Acantho:& Bupreſti: Elaphoboſco: Scandice: & Laſina:& de Caucalide: Sio: Syllibo: Scolymo ſiue Limonio: & Soncho: Condrilo ſiue Condrili:et Boletis. Capitulum uigeſimumſecundum.

PIcris ab inſigni amaritudinis cognominatur:ut diximus: rotundo folio. Tollit eximie uerrucas. Theſium quoq; nō diſſimili amaritudine eſt. ſed purgat aluū: in quem uſum terit́ ex aqua. Aſphodelum de clariſſimis herbaꝝ:quam heroion aliq appellauerit:Heſiodus & in ſiluis naſci dixit. Dionyſius marem ac fœminā eſſe. Defectis corporibus et ptyſicis conſtat bulbos eius cum ptiſana decoctos aptiſſime mederi:panemque ex iis cum farina ſubactum ſaluberrimum eſſe. Nicander & contra ſerpentes ac ſcorpiones uel caulé manthericé uocamus:uel ſemen:uel bulbos dedit in uino tribus drachmis. Subſtrauitq; ſomno cōtra metus. Dat́ & contra uenenata manna:& contra ſcolopendras terreſtres. Cochleæ mire in campania caulé eū pſequunt́: & ſuggendo arefaciunt. Folia quoq; illinūtur uenenatoꝝ uulneribus ex uino. Bulbi neruis articuliſq; cum poléta tuſi illinūt́. Prodeſt & conciſis ex aceto lichenas fricare. ité ulceribus putreſcétibus ex aqua imponere. māmaꝝ quoq; & teſtiū íflāmatiōibus. Decocti in fæce uini oculoꝝ epiphoris ſuppoſito linteolo medét́. Foliis in quocunq; morbo decoctis magis medici utunt́. Ité ad tibiaꝝ tetra ulcera:rimaſq; corpoꝝ q̄cūq; in parte farina arefactoꝝ. Autumno auté colligunt́:cum plurimum ualent. Succus

quoq; ex tuſis expreſſus aut decoctus utilis fit corporis dolori cum melle. Item odoré corpotis iucundum affectantibus cum iri arida & ſale exiguo. Folia etiam ſuptadictis medétur. Er ſtrumis: panis: ulceribus in facie decocta cum uino. Cinis e radice alopecias emendat: et rimas pedum. Decoctæ radicis in oleo ſuccus ꝑniones et ãbuſta. Et ad grauitatem aurium infunditur. A conttaria aure in dolore détium. Prodeſt et urinæ pota modice radix: et menſtruis: et lateris doloribus. Item ruptis conuulſis: tuſſibus drachmæ pōdere in uino pota. Eadem et uomitiones adiuuat cōmãducata. Seīe ſumpto turbatur uenter. Chryſermus et parotidas in uino decocta radice curauit. Ité ſtrumas admixta cacia ex uino. Quidam aiunt: ſi impoſita radice pars eius in fumo ſuſpendatur: & quarta die ſoluatur: una cum tadice areſcere ſtrumam. Sophocles ad podagras utroq; modo cocta crudaq; uſus eſt. Ad perniones decoctam ex oleo dedit. et ſuffuſis felle in uino: et hydropicis. Venerem quoq; concitati cum uino et melle perunctis aut bibentibus tradiderũt. Xenacrates & lichenas & pſoras radice in aceto decocta tolli dicit. Item ſi cocta ſit cum hyoſcyamo & pice liquida: alarum quoq; et fœminum uitia. Et capillum ctiſpioré fieri raſo prius capite: ſi radice ea fricet᷑. Simus lapides renum in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates ſemen eius ad impetus lyenis dari cenſet. Iumentoꝝ quoq; ulcera ac ſcabiem radix illita aut decoctæ ſuccus ad pilum reducit. Mures etiam eadem fugantur. Cauerna præcluſa moriunt᷑. Aſphodelon ab Heſiodo quidã halimon appellari exiſtimauere: quod falſũ atbittor. Eſt enī ſuo nomine halimon non parui et ipſum ettoris inter auctores. Alii enī fruticé eſſe dicunt denſũ: candidum: ſine ſpina: foliis oleæ: ſed molliotibus. Coqt᷑ aũt hoc ciboꝝ gratia. Radix tormina diſcutit drachmæ pondere in aqua mulſa pota. Item conuulſa rupta. Alii olus matitimum eſſe dixere ſalſum: & inde nomeri foliis in rotunditatem longis: laudatum in cibis. Duoꝝ præterea generꝝ ſilueſtre: & mitius: utrunque ꝓdeſſe dyſentericis & exulceratis cum pane: ſtomacho uero ex aceto. Vlceribus uetuſtis illinit᷑ crudũm: & uulnerum recentium impetus lenire perhibet᷑: & luxatorum pedum ac ueſicæ dolores. Silueſtri tenuiora folia. ſed in iiſdem remediis effectus maiores: et in ſanãda hominum ac pecoꝝ ſcabie. Præterea nitoré corpori fieri: dentibuſq; cãdotem: ſi fricent᷑ radice ea. Semine linguæ ſubdito ſitim non ſentiri. Hoc quoque mandi. Et uttaq; etiam condiri. Crateias etiam tettium genus tradidit longioribus foliis & hirſutioribus: odore cupreſſi: naſci ſub hedera: maxime prodeſſe opiſthotonicis: cōttactionibus neruorum tribus obolis in ſextarium aquæ. Acanthos eſt topiatia & urbana herba: e lato longoq; folio crepidines marginum adſurgentiumq; puluinotum toros ueſtiés. Duo genera eius ſunr: aculearum & criſpum: quod breuius. Alterꝝ lene: quod aliq̄ pederoton uocant. alii melamphyllum. Huius radices uſtis luxatiſq; mire ꝓſũt. Ité ruptis conuulſis: ptyſin metuétibus īcoctæ cibo: maxime ptiſana. Podagris quoq; illinunt᷑ tritæ et calefactæ calidis. Bupleuron in ſponte naſcentium herbaꝝ numero græci habent: caule cubitali: foliis multis: longiſque: capite anethi: laudatum in cibis: Hippocrate in medicina: Glaucone: et Nicandro. Semé cōtra ſerpétes ualet. folia ad ſecundas fœminaꝝ uel ſuccum ex uino illinũt. Et ſtrumis folia cum ſale et uino. Radix contra ſerpentes dat᷑ in uino: et utinæ ciendæ. Bupreſtin magna ī cōſtantia græci ī laudibus ciboꝝ etiam habuere. Iidéq; temedia tanq̄ contra uenenum prodidetũt: Et ipſum nomen indicio eſt boum eſſe uenenum: quos diſſilire deguſtata fatent᷑. Quapropter nec de hac plura dicemus. Eſt uero cauſa quapropter uenena mōſtremus iter gramineas coronas: niſi libidinis cauſa expetenda alicui uidetur: quam nō aliter magis accẽdi putãt: q̄ potu. Elaphoboſcō ferulaceum eſt geniculatum: digiti craſſitudīe: ſeīe corimbis depẽdẽtibus: ſilis effigie: ſed nō amaris: foliis oluſatri. et hoc laudatum in cibis. Quippe etiam cōditum ꝓrogatur ad urinam ciendam: lateris dolotes ſedãdos: rupta conuulſa ſanãda: inflationes diſcutiendas: coli quoque tormenta. Contra ſerpētium omniumq; aculeatorũ ictus. Quippe fama eſt hoc pabulo ceruos reſiſtere

ſerpentibus. Fiſtulas quoq; radix nitro addito illita ſanat. Siccanda auté in eos uſus prius eſt: ne ſucco eius madeat: qui contra ſerpentiũ ictus facit eam deteriorẽ. Scãdix quoq; in olere ſilueſtri a græcis ponit᷑: ut Opion et Eraſiſtratus tradũt. Item decocta aluum ſiſtit. Semĩe ſingulrus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis: urinas cit. Decoctæ ſuccus prodeſt ſtomacho: iocineri: renibus: ueſicæ. Hæc eſt: quã Ariſtophães Euripidi poetæ obiicir iocnlariter matrem eius ne olus quidem legitimum uẽditaſſe: ſed ſcandicem. Eadem erat enteriſcus: ſi tenuiora folia & odoratiora hr̃et. Peculiaris laus eius: ꝙ fatigato uenere corpori ſuccurrit: marceſcenteſq; ſenio iã coitus excitat. ſiſtit profluuia alba fœminaꝝ. Er laſinæ olus ſilueſtre habet in terra repens cũ lacte multo: florem fert candidum. conciliũ uocant. et huius eadẽ cõmendatio ad ſtimulãdos coitus. Cruda ex aceto ĩ cibo ſũpra mulieribus lactis ubertatẽ præſtat. Salutaris eſt ptyſin ſentiẽtibus. Infantium capiti illita nutrit capillum: tenacioreq; eius cutem efficit. Eſt & caucalis feniculo ſimilis: breui caule: flore candido: cordi utilis. Succus eius bibitur ſtomacho perq̃commodarus: et urinæ: calculiſq; et arenis pellẽdis: & ueſicæ pruritibus. Extenuat & lyenis iocineris renumq; pituitas. Semen mẽſes fœmĩarũ adiuuat: bilemq; a partu ſiccat. Datur & contra profluuia geniturę uiris. Chryſippus & conceptionibus eam putat conferre multum. bibitur in uino ieiunis. Illinitur et contra uenena marinorum: ſicur Petricus in carmine ſuo ſignificat. His adnumerant ſion latius apio in aqua naſcens: pinguius: nigrius: copioſũ ſemine: ſapore naſturcii. prodeſt urinis: renibus: lyenibus: mulierumq; menſibus: ſiue ipſum in cibo ſumptũ: ſiue ius decocti: ſiue ſemẽ e uino drachmis duabus. Calculos rũpit: aqſq; quæ gignũt eos: reſiſtit. Dyſentericis prodeſt infuſum. Item lentigini illitum: & mulierum uitiis ĩ facie noctu illitum: momentiq; cutem emendat: et ramices lenit: et ſcabiem equorũ. Syllibum chamæleonti albo ſimilem æque ſpinoſam ne in cilicia quidem: aut ſyria: aut phœnice: ubi naſcitur: coquere tanti eſt: ita operoſa eius culina tradit᷑. In medicĩa nullum uſum habet. Scolymon quoq; in cibos recipit oriens: & alio nomine limoniõ appellat. Frutex eſt nunq̃ cubitali altior: criſtiſq; foliorum ac radice nigra: ſed dulci. Eratoſtheni quoq; laudata in pauperis cœna. Vrinã ciere præcipue traditur. Sanare lichenas et lepras ex aceto. Venerem ſtimulari in uino: Heſiodo et Alcæo reſtibus: q florente ea cicadas acerrimi cãtus eſſe: & mulieres libidinis auidiſſĩas: uiroſq; ĩ coitũ pigerrimos ſcripſere: uelut prouidẽtia naturæ hoc adiumẽto tũc ualẽtiſſimo. Itẽ graueolẽtiam alarum emendat: radicis emedullatæ uncia in uini falerni heminis tribus decocta ad tertias: & a balneo ieiuno. Itemque poſt cibum cyathis ſingulis pota. Miꝝ eſt: quod Xenocrates ꝓmittit experimẽto uiriũ id ex alis per urinã effluere. Eſtur & ſõchos: ut quem Theſeo apud Callimachum apponat Hecate caule uterq; albus: & niger. lactucæ ſimiles ambo niſi ſpinoſi eſſẽt. caule cubitali ãguloſo: intus cauo: ſed q fractus copioſo lacte manet. Albus qui e lacte nitor utilis orthopnoicis lactucaꝝ mõ. Eraſiſtratus calculos per urinam pelli eo mõſtrat. et oris graueolẽtiam cõmanducato corrigi. Succus trium cyathoꝝ mẽſura in uino albo & oleo calefactus adiuuat partus: ita ut a potu ambulent grauidæ. Datur et in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundãtiam nutricibus: coloremq; meliorem infantium. Vtiliſſimus iis: quæ lac ſibi coire ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus: calidusq; in ſtrãguria bibitur cyathi mẽſura: et in ſtomachi roſiõibus cum ſemine cucumeris: nucleiſq; pineis. Illinit᷑ & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpioneſq;. radix uero illinitur. Eademque decocta in oleo punici mali calice aurium morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet ueſci: ut morbos faciente: de albo cõſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſucco eius uti. Refrigeratoriam tamẽ uim eſſe conuenit nigro: ex hac cauſa imponendum cum polenta. Zenon radice albi ſtrãgunam docet ſanari. Chondrilon ſiue chõdrile folia habet intubi circũ roſis ſimilia: caulem minus pedali ſucco madẽtem amaro: radice fabæ ſimili: aliquãdo numeroſã.

Habet proximam terræ maſticem tubeculo fabæ: quæ appoſita fœminaꝝ menſes
trahere dicit͛. Tuſa cum radicibus tota diuidit͛ ĩ paſtillos cõtra ſerpentes argumento
ꝓbabili. Siquidem mures agreſtes læſi ab iis hanc eſſe dicunt͛. Succus ex uino coctæ
aluum ſiſtit. Eadem palpebrarum pilos inordinatiſſimos pro gummi efficaciſſime
regit. Dorotheus ſtomacho et concoctionibus utilem ſuis carminibus pronunciauit.
Aliqui fœminis et oculis: generationiq; uirorum contrariam putauere. Inter ea quæ
temere manduntur: boletos merito poſuerim. Optimus quidem eſt is cibus: ſed ĩmẽ-
ſo exemplo in crimen adductus ueneno Tiberio Claudio principi per hãc occaſionẽa
coniuge dato Agrippina. quo facto illa terris uenenum alteꝝ ſibiq; ante ões Nerõẽ
ſuum dedit. Quorundam ex iis facile noſcũtur uenena: diluto rubore: rancido aſpec-
tu: liuido intus colore: rimoſaſtri pallido per ambitum labro. Non ſunt hæc in qui-
buſdam. ſiccique et nitri ſimiles ueluti guttas in uertice albas ex tunica ſua gerunt.
Voluam enim terra ob hoc prius gignit ipſum: poſtea in uolua ceu in ouo eſt luteũ.
Nec tunicæ minor grã in cibo infantis boleti. Rũpit͛ hoc primo naſcente: mox creſcẽ-
te in pediculo corpus abſumit͛: raroq; unq̃ geminis ex uno pede. Origo prima cauſaq;
limo: & aceſcente ſucco madentis terræ: aut radicis ferme glandiferæ: initioq; ſpuma
lentior. Dein corpus mẽbranæ ſimile. mox partus: ut diximus illa pnicialia protſuſq;
improbanda: ſi enim caligaris clauus ſi ferri uel calybis aliqua rubigo: aut pãni mar-
cor affuerit: omnem illico ſuccum alienum ſaporemq; in uenenum decoqt: deprehẽ-
diſſeq; niſi agreſtes poſſunt: atq; qui colligunt. Ducunt ipſi alia uitia. nunc quidẽ ſi
ſerpentis cauerna iuxta fuerit: ſi pateſcentes primo adhalauerit: capaci uenenoꝝ co-
gnatione ad uirus accipiendum. Itaq; caueri cõueniet prius q̃ ſe cõdãt ſerpẽtes. ſigna
erunt tot herbæ tot arbores fruticeſq; ab emerſu earum ad latebram uſq; uernãtes &
uel fraxini tantum folia nec poſtea naſcentia: nec ante decidentia. Et boletis quidem
ortus occaſuſq; omnis intra dies ſeptem eſt.

DE Fungis et Silphio: & de Laſere medo. Cap. xx.

FVngorũ lentior natura: & numeroſa genera: & origo non niſi ex pituita arboꝝ.
Tutiſſimi qui rubent callo minus diluto rubore q̃ boleti. Mox candidi: uelut
apice flaminis: ĩſignibus pediculis. Tertiũ genus ſuillis uenenis accommodatiſſimũ.
Familias nuper interemere: & tota conuiuia: Anneum Serenum præfectum Neronis
uigilum et tribunos & centuriones quoſq;. Voluptas tanta ancipitis cibi. Quidã diſ-
creuere arborum generibus: fico: ferula: & gummi ferentibus. Nos item fago aut robo-
re aut cupreſſo ut diximus. Sed iſta quis ſpondet ĩ uenalibus? Omniũ colos liuidus.
his aberit ueneni argumẽtum: quo ſimilior fuerit arborum fici. Aduerſus hæc dixĩus
remedia: dicemuſq;. interim ſunt aliqua & in iis. Claudius ſtomacho utiles putat bo-
letos. Siccãtur pẽdentes ſuilli iunco trãſfixi: quales a bithynia ueniũt. Hi fluxiõibus
alui: quas rheumatiſmos uocant: medentur: excreſcẽtibuſq; in ſede carnibus. minuũt
enim eas: et tempore abſumunt. Item lentigines & mulierum uitia in facie leuãt. La-
uantur etiam ut plumbum in oculorum medicamenta. Sordidis ulceribus: et capitis
eruptionibus: canum morſibus ex aqua illinuntur. Libet & coquendi dare aliq̃s cões
in omni eorum genere obſeruatiões: quando ipſæ ſuis mãibus deliciæ præparãt hunc
cibum ſolum: & cogitatione ãte paſcũt͛: ſuccineis nouaculis aut argenteo apparatu
comitãte. Noxii erunt fungi: qui in coquendo duriores fiunt. Innocentiores: q nitro
addito coquẽt͛: ſi utiq; percoquãt͛. Tutiores fient cum carne cocti: aut cum pediculo
piri. Pteſũt & pira cõfeſtĩ ſumpta. Debellat eos & aceti natura cõtraria his. Hymbri-
bus proueniũt omnia hæc. Hymbre & ſilphion uenit primo e cyrenis: ut dictum eſt.
Ex ſyria nũc hoc maxime ĩportat͛ deterius parthico: ſed medico melius: extĩcto omni
cyrenaico ut diximus. Vſus ſilphii ĩ medicina. nam folia ad expurgãdas uuluas: pel-
lẽdoſq; emortuos partus decoquũt͛ in uino albo odorato: ut bibat͛ mẽſura acetabuli
a balneis. Radix prodeſt arteriis exaſperatis: & collectionibus ſãguinis illinit͛. Sed &

in cibis cōcoquit̃ ægre. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoq; noxia. Suggillatis cū uino & oleo amiciſſía: et cū cæra ſtrumis. Verrucæ ſedis crebriore eius ſuffitu cadūt. Laſer e ſilphio profluens quo diximus modo: inter eximia eſt naturæ dona numeratum. Pluribus compoſitionibus inſerit̃. Per ſe aūt algores excalfacit. potum neruorū uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouer̃ uuluæ ad menſes ciendos. Pedū clauos circūſcarificatos ferro mixtū cæræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutum. Andrias ſpondet copioſius ſumptum: nec inflationes facere: & concoctioni plurimum conferre ſenibus & fœminis. Item hyeme q̃ æſtate utilius: ueruntamen aquam bibentibus: cauendumque ne qua ſit exulceratio intra. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempeſtiue enim datum caueretium optin&: aſſuetis etiam utilius q̃ expertibus. Extera corporum indubitatas confeſſiones habent. Venena telorum et ſerpentium extinguit potum: ex aqua uulneribus iis circunlinitur. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus uero non matureſcentibus cū farina hordeacea uel fico ſicca. Carbunculis cum ruta uel cū melle: uel per ſe uiſco ſuplitū ut hæreat. ſic & ad canis morſus. Excreſcentibus circa ſemē cum germine punici mali ex aceto decoctum. Clauis pedum: q uulgo morricini appellantur: nitro mixto. Ante ſubactas carnes replet cū uino & croco: aut pipere: aut murū fimo & aceto. Perniões ex uino fouet: et ex oleo coctum imponitur. Sic & callo. Clauis pedum ſupraſis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas: peſtilentes tractus: uel dies. In tuſſi: uua: fellis ueteris ſuffuſione: hydropicis: raucitatibus. confeſtim enim purgat fauces: uocemq; reddit. Podagras in ſpungia dilutum poſtea lenit. Pleureticis in ſorbitione uinū poturis datur. contractionibus: opiſthotonicis: ciceris magnitudine cæræ circunlitū. In angina gargariſſatur. Anhelatoribus & in tuſſi uetuſta cum porro ex aceto dat̃: atq; ex aceto iis: qui coagulum lactis ſorbuerint. Præcordiorum uitiis: ſynt ecticis: comitialibus cum uino in aqua mulſa; linguæ: paralyſi. Coxendicibus lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non cenſuerim: quod auctores ſuadent: cauernis dentiū in dolore inditum cæra includi: magno experimēto hominis: qui ſe eadem cauſa præcipitauit ex alto. quippe tauros inflammat naribus illitis. Serpentes auidiſſimas uini admixtum rumpit: ideo nec inungi ſuaſerim cum attico melle: licet præcipiāt. Quas habeat utilitates admixtum aliis immenſum eſt referre. & nos ſimplicia tractamus: quoniam in his naturam eſſe apparet: in illis coniecturam ſæpe fallacem: nulli ſatis cuſtodita ī mixturis concordia naturæ ac repugnātia. Qua de re mox plura dicemus.

DE Natura mellis & aqua mulſa. Et quare genere cibotū mores īmutētur. Et de melitide: & cæra. Capitulum. xxi.

NOn eſſet mellis auctoritas ī precio minor q̃ laſeris: ni ubiq; naſceret̃. Illud ipſa fabricata ſit natura. Sed huic gignēdo animal: ut diximus innumeros ad uſus ſi quotiens miſceatur æſtimemus. Prima propolis alueorum de qua diximus, aculeos & omnia īfixa corpori extrahit: tubera diſcutit: dura concoquit: dolores neruorū mulcet: ulceraq; iam deſperātia cicatrice īcludit. Mellis quidem ipſius natura talis eſt: ut putreſcere corpora nō ſinat iucūdo ſapore atq; nō aſpero. Alia q̃ ſalis nat̃a faucibus: tōſillis: āginæ: omnibuſq; oris deſideriis utiliſſimum: areſcētiq; in febribus līguæ. Iā uero peripneumonicis pleureticis decoctum. item uulneribus: a ſerpēte percuſſis. Et cōtra uenena fungorum. Paralyticis in mulſo: quāq̃ ſuæ mulſo dotes cōſtāt. Mel auribus īſtillatū cū roſaceo lēdes & fœda capitis animalia necat. Vſus deſpumati ſēper aptior: ſtomachū tamē īflat: bilem auget: faſtidiū creat: et oculis per ſe īutile aliqui arbitrant̃. Rurſus quidam angulos exulceratos melle tāgi ſuadēt. Mellis cauſas atq; differētias natiōeſq;: & iudicationem in apium: ac deīde florum natura diximus: cū ratio operis diuidi cogeret miſcēda. Rurſus naturā rerum pernoſcere uolētibus ī mellis operibus & aqua mulſa tractari debet. Duo genera eius ſubitæ ac recentis: alterum īueteratæ. Repentina deſpumato melle præclaram utilitatem hab& ī cibo ægrotātiū

leui.hoc eſt alicæ elutæ:uiribus recreandis:ore ſtomachoq; mulcẽdo:ardore refrigerã/do.frigidam enim utilius dari uentri molliendo.Inuenio etiam apud auctores hunc potũ bibẽdum alſioſis.Itẽ animi humilis & præparci:quos illi dixere micropſychos. Eſt & ratio ſubtilitatis immẽſæ a Platõe deſcendens.Corpuſculis reꝝ leuibus ſcabris ãguloſis rotundis magis aut minus ad aliorum naturã accedentibus:ideo non eadẽ omnibus amara aut dulcia eſſe.ſic & in laſſitudĩe proniores eſſe ad iracundiã:& ĩ ſiti. Ergo & hæc animi aſperitas:ſeu potius animæ dulciore ſucco mitigatur.Lenit trãſitũ ſpiritus:& molliores facit meatus:ne ſcindãt euntem redeuntẽq;.Experimenta in ſe cuiq;.Nullius non ira luctuſq; triſticiæ.Omnis animi impetus cibo mollitur.Ideoq; obſeruanda ſunt quæ non ſolum corpoꝝ medicinã:ſed & motũ habent.Aqua mulſa & tuſſientibus utilis traditur.Calefacta incitat uomitiões.Cõtra uenenum pſimythii ſalutaris addito oleo.Item cõtra hyoſcyamum cum lacte maxime aſinino. Et contra hallicaccabim:ut diximus.Infundit̃ & auribus:& genitalium fiſtulis.Vuluis ĩponit̃ cum pane molli.Subitis tumoribus:luxatis:leniendiſq; omnibus.Inueteratæ autem uſũ dãnauere poſteri.Minus ĩnocente aqua:minuſq; uino firmũ.Lõga tñ uetuſtate tranſit in uinum:ut conſtat inter omnes:ſtomacho inutiliſſimũ:neruiſq; contrariũ. Sẽper mulſum ex uetere uino utiliſſimum:facilliẽq; cum melle concorporatur:quod in dulci nunq̃ euenit.Ex auſtero factum non implet ſtomachum.Neque ex decocto melle:minuſq; inflat.quod fere euenit.Appetentium quoq; reuocat auiditatem cibi. Aluum mollit frigido potu pluribus:calido ſiſtit.Corpora auget.Multi ſenectã lõ/gam mulſi tantum intritu tolerauere:neq; alio ullo cibo. Celebri Pollionis Romuli exemplo:quem centeſimum annum excedentem cum diuus Auguſtus hoſpes inter/rogaret:qua nã ratione maxime uigorẽ illum animi corporiſq; cuſtodiſſet:ille rñdit: Intus mulſo:foris oleo.Varro regium morbum cognominatum aquatorum tradit: quoniã curetur mulſo.Melitides quo fieret modo ex muſto & melle docuimus in rõe uini.Sæculis iã fieri non arbitror.Hoc genus inflationibus obnoxium. Solebat tamẽ inueteratum alui cauſa dari in febre.Item articulario morbo:& neruorum ĩfirmitate laborãtibus:et mulieribus uini abſtemiis.Mellis naturæ adnexa cæra eſt:de cuius ori/gine et bonitate nationibuſq; ſuis diximus locis. Omnis autẽ mollit:calfacit:explet corpora.recens melior.Dat̃ in ſorbitione dyſentericis.Fauiq; ipſi in pulte alicæ prius toſtæ.Aduerſat̃ lactis naturæ.ac milii magnitudĩe decẽ grana cæræ hauſta:nõ patiũt̃ coagulari lac in ſtomacho.Si inguẽ tumeat:albam cærã in pube fixiſſe remedio eſt. Nec huius uſus:quos mixta aliis præſtat:enumerare medicina poſſit.ſicuti nec cæte/roꝝ quæ cum aliis proſunt.Iſta ut diximus ingenii conſtãt. Non fecit cærata mala/gmata:emplaſtra:collyria:ãtidota:parens illa ac diuina reꝝ artifex.Officinaꝝ immo uerius auariciæ cõmẽta ſunt.Naturæ quidẽ opera abſoluta atq; perfecta gignuntur: paucis ex cauſa nõ ex cõiectura rebus aſſumptis:ut ſucco aliquo ſicca temperãtur ad meatus:aut corpore alio humẽtia adnixus.ſcrupulatim quidẽ colligere ac miſcere ui/res:nõ cõiecturæ humanæ opus:ſed impudẽtiæ eſt.Nos nec indicaꝝ arabicarumque mercium aut externi orbis attingimus medicinas.Nõ placẽt remediis tã longe naſcẽ/tia.Nõ nobis gignunt̃.immo ne illis quidẽ:alioquin nõ uenderent. Odorum cauſa: unguentoꝝq;:& deliciaꝝ:ſi placet etiã ſuperſtitionis grã emant̃:quoniã thure ſup/plicamus & coſto.Salutẽ quidẽ ſine iis poſſe conſtare:uel ob id probabimus:ut tãto magis ſui delicias pudeat.Sed medicinas e floribus coronamẽtiſq; & hortẽſiis:quæq; mandunt̃ herbis ꝓſecuti:quonã mõ frugum omittemus?nimiꝝ & has indicare con/ueniet.

Cõtra cõpoſitiões medicorum medicinæ ex frugibus. Cap. xxii.

IN primis ſapientiſſima animaliũ eſſe conſtat:quæ fruge ueſcant̃.Siliginis gra/na combuſta & trita in uino amineo oculis illita epiphoras ſedãt. Tritici uero ferro combuſta iis:quæ frigus uſſerit:præſẽtaneo ſunt remedio.Farina tritici ex aceto cocta neruorum contractionibus:cum roſaceo uero & fico ſicca mixiſque decoctis.

Furfures tonſillis faucibuſq; gargariſſatione proſunt. Sex. Pōpeius prætorii uiri pater
hiſpaniæ citerioris princeps cum horreis ſuis uentilādis præſideret: correptus dolore
podagræ merſit ī rriticum ſeſe ſuper genua: leuatuſq; ſiccatis pedibus mirabili modo
hoc poſtea remedio uſus eſt. Vis tanta eſt: ut cados plenos ſiccet. Paleā quoque tritici
uel hordei calidā īponi ramicū incōmodis experti iubent. quaq; decoctæ ſunt aqua
foueri. Eſt in farre uermiculus teredini ſimilis: quo cauis dentiū cæra incluſo cadere
uitiari dicuntur: etiam ſi fricentur. Olyrā arīcam diximus uocari. hac decocta fit me/
dicamentū: quod ægyptii aterā uocant: infantibus utiliſſimū: ſed & adultos illinunt
eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones īpetuſq; diſcutit: lenit & cōcoq̄t.
Decoquirur alias in mulſa aqua: aut fico ſicca. Ad iocineris dolores eā ī poſca īpoſitā
concoq̄ opus eſt aut cū uino. Cū uero intercōcoquendū diſcutiendūq; cura eſt: tunc ī
aceto melius: aut in fæce aceti: aut cotoneis piriſue decoctis. Ad multipedum morſus
cum melle. ad ſerpentiū in aceto: & cōtra ſupputantias. ad extrahendas ſuppuratiōes
ex poſca: addita reſina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera cum reſina. Ad
duricias cū fimo colūbaꝝ: aut fico ſicca aut cinete. Ad neruoꝝ inflammationes: aut
inteſtinoꝝ uel auriū uel uirilium dolores cum papauere aut meliloto: & quotiens ab
oſſibus caro recedit. Ad ſtrumas cū pice & īpubis pueri urina. Cū oleo & fœno græco
contra tumores præcordioꝝ: uel in febribus cum melle uel adipe uetuſto. Suppuratis
triticea farina multo lenior. Neruis cū hyoſcyami ſucco illinitur. Ex aceto & melle lē/
tigini. Zea ex qua alicam fieri diximus: efficatior etiam hordeacea uidetur: trimeſtris
mollior. Ex uino rubro ad ſcorpionū ictus tepida: & ſanguinē excreantibus. Item ar/
teriæ. Tuſſi cū caprino ſeuo: aut butyro. Ex fœno græco molliſſīa omniū. Vlcera ma/
nātia ſanat: & furfures corporis: ſtomachi dolores: pedes & mām̄as cum uino & nitro
cocta. Herina magis cæteris purgat ulcera uetera & grāgrenas. Cum rhaphano & ſale
& aceto lichenas. Lepras cum ſulphure uiuo. Et capitis dolores cū adipe anſerino īpo/
ſita fronti. Strumas et panos cōcoquit in fimo columbino et lini ſemine decocta in
uino. De polētæ generibus in frugū loco ſatis diximus: locoꝝ ratiōe: quæ a farina hor/
dei diſtat eo ꝙ torretur. Ad ſtomachū utilis: aluum ſiſtit: īpetuſq; rubicūdi tumoris.
Et oculis illinitur & capitis dolori cum mēta: aut alia refrigerāte herba. Itē pnionibus
et ſerpētiū plagis. Irē ābuſtis ex uino. Inhibet quoque puſtulas. Farina in pollinem
ſubacta uī extrahēdi humoris habet: ideo et cruore ſuffuſis in faſcias uſque ſanguinē
perducit. efficacius ī ſapa. Imponitur et pedum callo: clauiſq;. Nam cum oleo uetere
ac pice decocta polline cōdylomata et alia omnia ſedis uitia q̄maxīe calido mirabilem
ī modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina qua chartæ glutinantur: ſanguinem
excreātibus datur tepida ſorbēda: efficaciter prodeſt. Alica res romana eſt: et nō pridē
excogitata: alioquin non priſanæ potius laudes ſcripſiſſēt græci. Nōdū arbitror pom/
peii magni ætate ī uſu fuiſſe. et ideo uix quicq̄ de ea ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola.
Eſſe quidem eximie utilem nemo dubitat: ſiue eluta detur ex aqua mulſa: ſiue in ſor/
bitiōes decocta: ſiue in pulte. Eadem in aluo ſiſtenda torretur. dein fauoꝝ cæra coq̄t:
ut ſupra diximus. Peculiaris tamen longo morbo ad tabitudinem redactis ſubuenit:
ternis eius cyathis in ſextarium aquæ ſenſim decoctis: donec omnis aqua conſumat̄.
poſtea ſextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies mox adiecto melle.
Tali ſorbitiōis genere emendantur ſynthexes: quæ ſunt ex iis ſumptæ. Milio ſiſtitur
aluus. Diſcutiunt̄ tormina: in quem uſum torretur āte. Neruorum doloribus et alius
ferues in ſacco ponitur. neque aliud utilius: quoniam leuiſſimum: molliſſimūq; eſt:
et caloris capaciſſimum. Itaque talis uſus eius eſt ad omnia: quibus calor ꝓfuturus
eſt. Farina eius cum pice liquida ſerpentium et multipede plagis īponitur. Panicum
Diodes medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos milium. In uino potū
prodeſt dyſentericis. Similiter iis: quæ uaporanda ſunt: excalfactum imponitur. Siſtit
aluū ī lacte caprino decoctum: & bis die hauſtum. Sic prodeſt et ad tormina. Seſama

trita in uino ſumpta inhibet uomitiones. Auriũ inflammationi illinitur: et ãbuſtis. Eadem efficit & dum in herba eſt. Amplius hoc oculis imponit̃ decocta in uino. Stomacho inutilis cibus: et animæ grauitatem facit. Stellionum morſibus reſiſtit: item ulceribus quæ cacoethe uocant. Et auribus oleum: quod ex ea fit: prodeſſe diximus. Seſamoides a ſimilitudĩe nomẽ accipit: grano amaro: folio minore. Naſcit̃ ĩ glarioſis. Detrahit bilẽ in aqua potum. Semẽ illinitur igni ſacro. Diſcutit panos. Eſt etiã nunc aliud ſeſamoides anticyræ naſcens: quod ideo aliqui anticyricon uocãt: cætera ſimile erigerõti herbæ: de qua ſuo dicemus loco. Granum ſeſamæ datur in uino dulci ad detractiones: quantum trinis digitis capitur. Miſcent & elebori albi unum et dimidium obolum. Purgationẽ eam adhibẽtes maxime inſanæ melãcholiæ: comitialibus: podagris. Et per ſe drachmæ põdere exinanit. Hordeum optimum quod candidiſſimum. Succus decocti in aqua cæleſti digeritur in paſtillos: ut infũdatur exulceratis ĩtraneis & uuluis. Cinis eius ãbuſtis illinitur: et carnibus: quæ recedunt ab oſſibus: et eruptionibus pituitæ: muris aranei morſibus. Idẽ aſperſo ſale ac melle cãdorem dentibus & ſuauitatẽ oris facit. Eos qui pane hordeaceo utunt̃: morbo pedũ tẽtari negãt. Nouẽq; granis ſi furunculum quis circunducat: ſingulis ter manu ſiniſtra & omnia in ignem abiiciat: confeſtim ſanari aiunt. Eſt & herba phœnicea appellata a græcis: a nr̃is uero hordeum murinum. Hæc trita ex uino pota præclare ciet mẽſes. Ptiſanæ quæ ex hordeo fit: laudes uno uolumine condidit Hippocrates: quæ nunc ões in halicã trãſeũt. Contra quanto innocentior eſt halica: Hippocrates tantum ſorbitionis gr̃a laudauit: quoniã lubrica ex facili hauriretur: quoniã ſiti arcer&: quoniã ĩ aluo nõ tumeſceret: quoniam facile redderetur. & aſſuetis hic ſolus cibus in febribus die poſſet dari: tantũ remotus ab iſtis qui medicinam fame exercent. Sorbitione tamen dari totum uetuit. Aliudue q̄ ſuccum ptiſanæ. Itẽ uetuit q̄diu pedes frigidi eſſent: tunc qdẽ nec potionẽ dandam. Fit & ex tritico glutinoſior: arteriæq; exulceratæ utilior. Amylõ hebetat oculos: & gulæ inutile contra q̄ creditur. Item ſiſtit aluum. Epiphoras oculoꝝ inhibet: & ulcera ſanat. Item puſtulas & fluitiones ſanguinis. Genas duras emollit. Datur cum ouo iis: qui ſãguinẽ reiecerint. In ueſicæ uero dolore ſemuncia amyli cũ ouo & paſſis tribus ſufferuefacta a balneo. Quin et auenæ farina decocta in aceto tollit neruos. Panis ipſe quo uiuitur innumeras pene cõtinet medicinas. Ex aqua enim & oleo aut roſaceo mollit collectiones. Ex aqua mulſa duricias ualde mitigat. Datur ex uino ad diſcutienda ualens: aut quæ præſtringi opus ſit. Et ſi magis etiamnum ex aceto. Aduerſus acutas pituitæ fluxiões: quas græci rheumatiſmos uocant. Item ad ꝑcuſſa luxata. Ad omnia autẽ hæc fermentatus: q uocat̃ autopyrus: utilior. Illinit̃ & paronychiis. Et callo pedum in aceto ueteri. Nauticus panis tuſus atq; iterum coctus ſiſtit aluũ. Vocis ſtudioſis & cõtra diſtillatiões ſiccum eſſe primo cibo utiliſſimum eſt. Sitanius hoc eſt trimeſtris incuſſa in facie: aut diſquammata cum melle aptiſſime curat. Candidus ægris aqua calida frigidaue madefactus leuiſſimum cibum præbet. Oculorum tumori ex uino imponitur: ſic et puſtulis capitis: aut adiecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua eſſe ieiunis ſtarim a balneis demonſtrant. Quin et grauitatem odoꝝ cubiculis uſtus emendat: et uini in ſaccis addito. Auxiliat̃ et faba. Nãque ſolida fricta feruenſque in acri aceto coniecta: torminibus medet̃. In cibo freſſa et cum allio cocta contra deploratas tuſſes ſuppuratiõeſque pectorum quotidiano cibo ſumit̃: et commanducata ieiuno ore etiam ad furunculos maturãdos: diſcutiendoſue imponit̃. Et in uino decocta ad teſtium tumores et genitalium. Lomẽto quoque ex aceto decocto tumores maturat: atque aperit. Item liuoribus combuſtis medet̃. Voci eam prodeſſe auctor eſt. M. Varro. Fabalium etiam ſiliquaꝝque cinis ad coxendices: et ad neruoꝝ ueteres dolores cũ adipis ſuilli uetuſtate ꝓdeſt. et ꝑ ſe cortices decocti ad tertias ſiſtũt aluũ. Lens optima quæ facillime coqt̃. eaq; quæ maxime aquã abſorbet. Aciem qdẽ oculorum obtundit: et ſtomachum inflat. ſed aluum ſiſtit in cibo: magiſq; diſcocta

cæleſti aqua. Eadē ſoluit minus percocta. Puſtulas ulceꝝ rumpit. Eaq;: quæ intra os
ſunt: purgat: & adſtringit. Collectiōes omnes impoſita ſedat: maximeque exulceratas
& rimoſas. Oculorum autē epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra ſuppurāna
cū polēta imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur.
Ad ſedē cū roſaceo aut cotoneo. In iis: quæ acrius remediū exigūt: cū putamīe punici:
melle modico adiecto. Ad id demū: ne celeriter inareſcat: adiiciunt & betæ folia. Im/
ponit̄ & ſtrumis paniſq; uel matutis uel matureſcentibus ex aceto diſcocta. Rimis ex
aqua mulſa: & grangtenis cum punici germine. Item podagris cum polēta: & uuluis:
& renibus: & pernionibus. ulceribus difficile cicatricē trahentibus. Propter diſſolutio/
nem ſtomachi. xxx. grana lentis deuorantur. In choleris quoq; & dyſenteria efficacior
eſt in tribus aquis cocta. In quo uſu melius ſemper eā torrere: aut tūdere: ut tenuiſſīa
detur uel per ſe uel cū cotoneo malo aut pitis aut myrto aut intubo erratico aut beta
nigra aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis: & capitis dolori: neruoſiſq; omnibus: et
felli: nec ſomno facilis. Ad puſtulas utilis: ignique ſacro & mammis in aqua marina
decocta. In aceto autem duricias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidē cauſa polentæ
modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta aqua ſemicocta curat. Poſtea trita
& per cribrum effuſo furfure: mox procedente curatione addito melle. Ex poſca coq̄t̄
ad guttura. Eſt & paluſtris lens & per ſe naſcēs in aqua non fluente refrigeratonæ
naturæ. Propter quod collectionibus illinit̄: & maxime podagris: & per ſe et cum po/
lenta. glutinat et interanea procidenna. Eſt ſilueſtris et eleliſphacos dicta a græcis: ab
aliis phacos. Ea eſt ſatiua lēte leuior: & folio minore atq; ſicciore: & odoratiore. Eſt &
alterū genus eius ſilueſtris: odore graui. hæc minor. Folia habet cotonei mali effigie:
ſed minora et candida: quæ cum ramis decoquunt̄. Menſes cit: et urinas: et paſtinacæ
marinæ ictus ſanat. Torpotē aūt obducit percuſſo loco. Bibitur cum abſinthio ad dy/
ſenteriam. Cum uino eadem cōmorantes mēſes trahit. Abundātes ſiſtit decocto eius
poto. Per ſe impoſita herba: uulnerum ſanguinē cohibet. Sanat et ſerpentiū morſus.
Et ſi in uino decoquat̄ prutitus teſtiū ſedat. Noſtri qui nūc ſunt herbani eleliſphacō
græce: latine ſaluiam uocant mente ſimilem canam odoratam. partus emortuos ea
appoſita extrahunt. item uermes auriū ulcerumque. Cicer et ſilueſtre eſt: folus ſatiuo
ſimile: odore graui. Sed ſi largius ſumatur: aluus ſoluitur: et inflatio contrahitur: et
tormina. Toſtū ſalubrius habet̄. Cicercula etiam nunc magis in aluo proficit. Farina
utriuſque ulcera manantia capitis ſanat: efficacius ſilueſtris. item comitiales et ioci/
nerum tumores: et ſerpentium ictus. Cit menſes et urinas: grano maxime. Emendat
et lichenas: et teſtium inflammatiōes: regium morbū: hydropicos. Lædūt omnia hæc
genera exulceratam ueſicam et renes. Grangtenis utiliora cum melle et iis: quæ cacoe/
the uocant̄. Verrucarum in omni genere prima luna ſingulis granis ſingulas tangūt.
Eaque grana in linteolo deligata abiiciūt poſt ſe: ita fugari uitium arbitrātes. Noſtri
præcipiūt arietinum in aqua cum ſale diſcoquere: ex eo bibere cyathos binos in diffi/
cultatibus urinæ. Sic et calculos pelli: morbumque regium. eiuſdem folus ſarmētiſq;
decoctis aqua q̄maxime calida morbos pedum tolli: & ipſum calidum tritūq; illitū.
Columbini decocti aqua horrorem tertianæ et quartanæ minuere tradit̄. Nigrū autē
cum gallæ dimidio tritum oculorum ulceribus ex paſſo medet̄. De eruo quædā ī mē/
tiōe eius diximus: nec potētiā ei minorem ueteres q̄ braſſicæ tribuere. Contra ſerpētiū
ictus ex aceto ad crocodilorum: hominumque morſum. Si qs eruū quondie ieiunus
edat lyenem eius abſumi certiſſimi auctores affirmant. Farina eius (ut ait Varro) ma/
culas ex toto corpore emendat. Serpere uulnera non patit̄. In mammis efficaciſſimū.
Carbūculos rūpit ex uino. Vrinæ difficultates: inflāmationē: uitia iocineris: tenaſmō
quæ cibum non ſentiāt: atropha appellata: toſtum et in nucis auellanæ magnitudinē
melle collectum deuoratumque corrigit. Item impetigines ex aceto coctū et quarto
die ſolutum. Panos in melle ſuppurare prohibet impoſitum. Aqua decoctum p̄niōes

& pruritus ſanat fouendo. Quin et uniuerſo corpori: ſi quis quotidie ieiunus biberit: melioré fieri coloré exiſtimãt. Cibis idé hominis alienum. Vomitiões mouet. Aluum turbat. Capiti & ſtomacho oneroſũ. Genua quoq; degrauat. Sed madefactũ pluribus diebus miteſcit. Bubus iumentiſque utiliſſimum. Siliquæ eius uirides: priuſq̃ indureſcãt: cum ſuo caule foliiſque cõtritæ capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoq; ſilueſtres ſunt omnimodo minores ſatiuis: prætetq̃ amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur: ſicco nulli minus põderis eſt: nec plus utilitatis. Miteſcunt cinere aut aqua calida. Diſcoloré hominem frequẽtiores in cibo exhilarãt. Amari cõtra aſpidas ualẽt. Vlcera atra aridi decorticatique triti ſuppoſito linteolo ad uiuum corpus redigunt. Strumas parotidas in aceto cocti diſcutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere uel in febri datˀ ad uẽtris animalia pellenda minoribus. xxx. annoꝝ. Pueris uero etiam ĩpoſiti in uentré ieiunis proſunt. Et alio genere toſti: & in defruto poti uel ex melle ſumpti. Iidem auiditaté cibi faciũt. faſtidium detrahunt. Farina eorum aceto ſubacta papulas prurituſque in balneis illita cohibet: & per ſe ſiccat ulcera. Liuores emẽdat. Inflammatiões cum polenta ſedat. Silueſtrium efficacior uis eſt contra coxendicũ et lumboꝝ debilitatem. Ex iiſdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigunt. Si uero ad mellis craſſitudiné decoquantˀ ſatiui: uitiligĩes nigras & lepras emendãt. Satiui quoque rumpunt carbunculos ĩpoſiti: panos & ſtrumas minuunt: aut maturãt. Cocti ex aceto cicatricibus candidum coloré reddunt. Si uero cæleſti aqua decoquãtˀ: ſuccus ille ſmegma fit: quo ſolẽt fouere gangrænas: eruptiões pituitæ: ulcera manãtia utiliſſimum. Expedit ad lyené bibere: & cum melle menſtruis hærentibus. Lyeni crudi cum fico ſicca triti ex aceto ĩponuntˀ. Radix quoque in aqua decocta: urinas pellit. Medentˀ pectori cum chameleone herba decocti: aqua in potum collata. Sanant & ſcabié quadrupedũ omnium ĩ amurca decocti: uel nitro eo liquore poſtea mixto. Fumus crematorum culices necat. Irioné inter fruges ſeſamæ ſimilem eſſe diximus: & a græcis eryſimon uocari. Galli uelaꝝ appellãt. Eſt auté fruticoſum: foliis erucæ ãguſtioribus paulo: ſeĩe naſturtii. Vtiliſſimum tuſſientibus cum melle: & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo: et lumboꝝ uitiis pleureticis torminibus celiacis. Illinitˀ uero parotidum & carcinomatum malis. Teſtium ardoribus ex aqua: alias cum melle. Infantibus quoque utiliſſimum. Item ſedis uitiis & articulariis morbis cum melle et fico. Contra uenena etiam efficax potu. Medetˀ et ſuſpirioſis. Item fiſtulis cum axungia ueteri ne intus addatur. Orminum ſemine (ut diximus) cymino ſimile eſt: cætero porro dodrantali altitudine. Duoꝝ generꝝ: alteri ſemen nigrius et oblongum. Hoc ad ueneré ſtimulandã: et ad oculoꝝ argema et albugines. Alteri candidius ſemen et rotundius. Vtroque tuſo extrahuntˀ aculei ex corpore per ſe illitum ex aqua. Folia ex aceto ĩpoſita panos per ſe uel cum melle diſcutiunt. Item furunculos: priuſq̃ capita faciant: õeſque acrimonias. Quĩ et ipſæ frugũ peſtes ĩ aliquo ſunt uſu. Infœlix dictum eſt a Virgilio lolium. hoc tamen mollitum ex aceto coctum ĩpoſitumq; ſanat ĩpetigines: celerius quo ſæpius mutatum eſt. Medetˀ et podagris: aliiſq; doloribus cũ oximelite. Curatio hæc a cæteris differt. aceti ſextario uno dilui: mellis uncias duas iuſtũ eſt. ita temperatis ſextariis tribus decocta farina lolii ſextariis duobus uſque ad craſſitudinem: calidumque ipſum ĩponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit oſſa fracta. Miliaria appellatur herba q̃uæ necat milium. Hæc trita et cornu cum uino infuſa: podagras iumentoꝝ dicitˀ ſanare. Bromos ſemen eſt ſpicã ferentis herbæ: naſcitˀ inter uitia ſegetis auenæ græce genere et folio et ſtipula triticum imitatˀ. In cacuminibus depẽdentes paruulas ueluti lobas habet. Semen utile ad cataplaſmata atq; hordeum et ſimilia. Prodeſt tuſſientibus ſuccus. Orobanchen appellauimus necantem eruum et legumina. Alii cynomorion eam appellant a ſimilitudine canini genitalis: cuius cauliculus eſt ſine foliis pinguis: rubens. Eſtur et per ſe et in patinis: cum tenera eſt decocta. Et leguminibus innaſcuntur beſtiolæ uenenatæ: quæ manus

pungunt:& periculū uitæ afferunt. Solifugarum generis. Aduerſus has omnia eadē medentur:quæ cōtra araneos:& phalangia demonſtrantur. Et frugum quidē hæc ſūt in uſu medico. Ex iiſdē fiunt & potus:zythum in ægypto:celia & cerea in hiſpania: ceruiſia & pluta genera ī gallia:aliiſque prouinciis. quorum omnium ſpuma cutem fœminatum in facie nutrit. Nā ꝙ ad potum ipſum attin&:præſtat ad uini tranſire mentionē:atque a uite ordiri medicinas arboꝝ.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VICESIMVSTERTIVS. PROHOEMIVM.

PERACTA CEREALIVM IN MEDENDO quoque natura eſt. Omniumq; ciborum aut florū odorumque gratia proueniunr ſupina tellure:non ceſſit his pomona: parteſque medicas pendentibus quoq; dedit:non cōtenta ꝓtegere: arborumq; alere umbra quæ diximus:īmo uelut īdignata plus auxilii ineſſe iis: quæ longius a cælo abeſſent:quæq; poſtea cepiſſent. Primum enī homini cibum fuiſſe inde:& ſic inductos cælum ſpectare:paſciq; & nūc ex ſe poſſe ſine frugibus. Ergo hercule artes in primis dedit uitibus:nō cōtenta delicias etiam & odores atq; unguenta omphacio & oenanthæ ac maſſari:quæ ſuis locis diximus:nobiliter inſtruxiſſe. Plurimū īquit homini uoluptatis ex me eſt. Ego ſuccum uini:liquorē olei gigno. Ego palmas & poma:totq; uarietates. Neq; ut tellus omnia per labores:arāda tauris:terēda areis: deinde ſaxis:ut quando quantoue opere cibi fiant. At ex me parata omnia:nec curuo adoranda atatro:nec cura laboranda:ſed ſeſe porrigentia ultro. & ſi pigeat attingere etiam cadentia. Certauit ipſa ſecum:pluſq; utilitatis cauſa genuit etiā:ꝗ uoluptatis. Folio uitium & pampino capitis dolotes:inflammationeſq; corporum mitigant cū polēta. Folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida. Cum farina uero hordei articularios morbos. Pampini triti & impoſiti tumorem omnem ſiccant. Succus eotum dyſentericis infuſus medetur. Lachryma uitium:quæ ueluti gūmi eſt:lepras:& lichenas & pſoras nitro ante præparatas ſanat. Eadem cum oleo ſæpius pilis illitis pſilothri effectum habet maximeq; aqua quam uirides accenſæ uites exudant:qua & uerrucæ tolluntur. Pampini ſanguinem excreātibus:& mulierum a conceptu defectiōi diluti potu proſunt. Cortex uitium & folia arida uulnerum ſanguinem ſiſtunt: ipſumque uulnus conglutinant. Vitis albæ uiridis tuſæ ſucco & thure impetigines tollūtur. Cinis ſarmentorum uitiumque & uinaceorum condylomatis et ſedis uitiis medetur ex aceto. Item luxatis: et ambuſtis:et lyenis tumoti cum roſaceo et ruta et aceto. Item igni ſacro ex uino citra oleum aſpergitur:et intertrigines et pilos abſumit. Dant & bibendum cinerem ſarmentorum ad lyenis remedia aceto conſperſum:ita ut uini cyathi in tepida aqua bibantur:utq; qui biberit in lyene iaceat. Clauiculæ ipſæ ꝗbus repunt uites tritæ et ex aqua potæ ſiſtunt uomitionum conſuetudinem. Cinis uitiū cum axungia uetete cōtra tumores proficit. Fiſtulas purgat:mox et perſanat:neruorum dolotes frigore ortos conttactioneſque: contuſas uero partes cum oleo:carnes excreſcentes in oſſibus cum aceto et nitro: ſcorpionum et canum plagas cum oleo. Corticis per ſe cinis combuſtus pilos reddit. Omphacium qua fieret ranōe incipiētis uuæ pubertate in unguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo ꝑtinētia indicabimus. Sanat ea:quæ in humido ſunt ulceta oris:tonſillarum:genitaliū. Oculoꝝ claritati plurimū cōfert. Scabriciæ genaꝝ ulceribuſq; āguloꝝ:nubeculis:ulceribus

q̄cūq; in parte manātibus.Cicatricibus marcidis.Oſſibus purulēte limoſis.Frāgit' ue/
hemētia eius melle aut paſſo.Prodeſt dyſētericis:ſāguinē excreātibus:āginis.Ompha/
cio cohæret oenāthe:quā uites ſilueſtres ferunt:dicta a nobis in unguēti tatiōe. Lau/
datiſſīa in ſyria:maxīe circa anthiochiæ et laodiceæ mōtes.Et ex alba uite:refrigerat:
aſtringit:uulneribus inſpergitur:ſtomacho illinitur:utilis urinæ:iocinen.Capitis do/
loribus:dyſentericis:cœliacis:cholericis.contra faſtidia obolo ex aceto pota. Siccat
manantes capitis eruptiōes.efficaciſſima ad uitia quæ ſunt in humidis.Ideoq; & oris
ulceribus:& uerēdis:ac ſedi.Cum melle et croco aluum ſiſtit.Genarū ſcabiē emēdat:
oculoꝝq; lachrymatiōes.Ex uino ſtomachi diſſolutionē.Ex aqua frigida pota:ſāgui/
nis excreatiōes.Cinis eius ad collyria & ad ulcera purganda & paronychia:et pterygia
probat'.Vritur in furno donec panis percoquatur. Maſſaris odoribus tantum gignit'
omnia quæ auiditas humani ingenii nobilitauit:rapete feſtinando.

DE Medicinis uuarum recentium:et ſarmentis uuaꝝ:& uinaceis:et de uua theri/
ace:et de uua paſſa:& aſtaphide:& aſtaphiſagria:pituitaria:& labruſca:& de uite al/
ba et nigra:& de muſtis:et uini generibus. Capitulum.ii.

MAtureſcentium autem uuæ uehementiores nigræ:ideoque uinum ex iis minus
iucundū.ſuauiores albæ:quoniā e ttalucido facilius accipitur aer.Recentes ſto/
machum & ſpiritum inflant:aluumq; turbant.Itaq; in febri damnāt' utiq; largiores.
grauedinem enim capiti:morbumq; lethargicum faciūt.Innocentiores quæ decerptæ
diu pependere:qua uentilatione etiā utiles fiunt ſtomacho ægriſq;.Nā & refrigerant
leniter:& faſtidium aufetunt.Quæ autem in uino dulci conditæ fuere:caput tētant.
Proximæ ſunt penſilibus in palea ſeruatæ.nam et uinaceis ſeruatæ et caput et ueſicā
et ſtomachum infeſtant.Siſtunt tamen aluum:ſāguinē excreantibus utiliſſīæ. Quæ
uero in muſto fuere:peiorem uim etiamnum habent:q̄ quæ in uinaceis.Sapa quoq;
ſtomacho inutiles facit.Saluberrimas putant medici in cæleſti aqua ſeruatas:etiā ſi
minime iucundas:ſed uoluptatem earum in ſtomachi ardore ſentient:& in amaritu/
dine iecoris fellisq; uomitiōe.In choleris hydropicis cū ardore febrium ægrotātibus.
At in ollis ſeruatæ et os et ſtomachum et auiditatem excitant.Paulo tamē grauiores
exiſtimantur fieri uinaceorum halitu.Vuæ florem in cibis ſi edere gallinacei:uuas nō
attingūt.Sarmenta eaꝝ in q̄bus acini fuere:aſtringendi uim optinent.Efficaciora ex
ollis.Nuclei acinorū eandē uim optinent.Hi ſunt qui in uino capitis dolorē faciūt.
Toſti tritiq; ſtomacho utiles ſunt.Inſpergitur farina eorum polentæ modo potionis
dyſentericis:et cœliacis:et diſſolutis ſtomacho.Decocto etiam eorum fouere pſoras:
et pruritum utile eſt.Vinacei per ſe minus capiti aut ueſicæ nocent q̄ nuclei.Māmaꝝ
inflationi triti cum ſale utiles.Decoctura eorū ueteres dyſentericos et cœliacos iuuat
et potione et fotu.Vua theriace de qua ſuo loco diximus:cōtra ſerpentium ictus ua/
let.Pampinos quoq; eius edendos cenſent.imponendoſq;:uinumq; et acetum ex iis
factum auxiliarem contra eadem uim habet.Vua paſſa:quam aſtaphida uocant:ſto/
machū uentrē interanea tētaret:niſi ꝓ remedio in ipſis acinis nuclei eſſent.Iis excēptis
ueſicæ utilis habetur et tuſſi alba utilior.Vtilis et arteriæ et renibus:ſicut ex iis paſſū
priuatim e ſerpentibus.Contra emorrhoiam potens. Teſtium inflammationi cum
farina cumini:aut coriandri imponuntur. Item carbunculis:articularibus morbis ſie
nucleis tritæ cum ruta.Fouere āte uino ulcera oportet.Sanāt epinictidas et dyſēteriā
cum ſuis nucleis:et in oleo coctæ grangrenis illinunt' cum cortice rhaphani et melle.
Podagris et unguium mobilibus cum panace:et per ſe ad purgādum os caputq; cum
pipere cōmanducātur. Aſtaphiſagria:ſiue aſtaphis:quā uuam taminiam aliq uocāt
falſo:ſuum enī genus habet:cauliculis nigris rectis foliis labruſcæ : fert folliculos ue/
rius q̄ acinos uirides ſimiles ciceri.In iis nucleum triāgulū.Matureſcit cū uindemia:
nigreſcitque cum taminiæ rubētes norimus acinos.ſciamuſq; illam in apricis naſci.
hāc nō niſi in opacis.His nucleis ad purgationē uti nō cenſuerim propter ancipitem

ſtrāgulationē:nec ad pituitam oris ſiccandam:fauces enim lædunt. Phthiriaſi caput et reliquum corpus liberanr triti. Facilius admixta ſandaraca. item pruritu et pſoris. Ad dentium dolores decoquūtur ī aceto. Ad aurium uitia: rheumatiſmum: cicatricū: ulcerum manātia. Flos tritus in uino contra ſerpentes bibit̃. Semē enim abdicauerim propter nimiam uim ardoris. Quidam eam piruirariam uocant: & plagis ſerpentiū utiq; illinunt. Labruſca quoque oenanrhen fert ſatis dictā: quæ a græcis āpeloſagria appellatur: ſpiſſis & candicantibus foliis geniculata: rimoſo cortice. Fert uuas rubentes cocci modo: quæ cutem in facie mulierum purgāt: & uariis coxendicum & lūborū uitiis tuſæ cum foliis et ſucco proſunt. Radix decocta in aqua & in uini coi cyathis duobus humorem alui ciet: ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim eſſe: quā uulgus uuam taminiam uocat. Vtrunque ea pro amuleto: & ad expiationē ſāguinis quoque adhibent nō ultra gargariſſatiōes: & ne quid deuoret̃: addito ſale rhymo aceto mulſo. Iidē & purgatiōibus ancipitē tentant. Eſt huic ſimilis: ſed in ſalictis naſcēs: ideo diſtinguitur nomine cum eoſdem uſus habeat & ſalicaſtrum uocat̃. ſcabiem & pruriginē hominū & q̄drupedū aceto mulſo trita hæc efficacius tollit. Vitis alba quā græci ampeloleucen: alii ſtaphylen: alii melothrō: alii pſilothrum: alii arceſoſtin: alii cedroſin: alii madon appellant. Huius ſarmenta lōgis & exilibus ītemodiis gēiculata ſcandunt. Folia panipinoſa ad magnitudinem hederæ diuiduntur ut uitium. Radix alba grandis: rhaphano ſimilis initio: ex ea caules aſparagi ſimilitudine exeunt. Hi decocti in cibo aluum & urinam ciēt. Folia & caules exulcerāt corpus: utique ulcetum phagedenis & grangrenis tibiarūque tedio cū ſale illinūtur. Semen in uua raris acinis dependet ſucco rubenre poſtea croci. Nouere id qui coria perficiūt: illo enī utuntur. Pſoris & lepris illinitur. Lactis abūdātiam facit coctum cum tritico potumq;. Radix numeroſis utilitatibus nobilis: contra ſerpentium ictus trita drachmis duabus bibit̃. Vitia cutis in facie uaroſq; & lentigines & ſuggillata emendat er cicatrices. Eademq; præſtar decocta in oleo decocto: datur & in comitialibus potus. irem mēte cōmotis: et uertigine laborantibus drachmæ pondere quotidie anno roto. Et ipſa autem largior aliq̄nto purgat ſenſus. Illa uis præclara ꝙ oſſa fracta extrahit in aqua īpoſita bryenia. quare quidam hanc albam bryeniam uocant. Alia uero nigra efficacior in eodem uſu cum melle et thure. Supputatiōes incipientes diſcutit: ueteres maturat & purgat. Cit menſes & urinam. Eligma ex ea fit ſuſpirioſis et contra lareris dolores: uulſis rupris. Splenem temis obolis pota. xxx. diebus conſumit. Illinitur eadē cum fico & prerygiis digitorum. Ex uino ſecūdas fœminarum appoſita trahit & pituitam drachma pota ī aqua mulſa. Succus radicis colligi deber āte maturitatem ſeminis. Qui illirus per ſe et cum eruo lætiore quodam colore et cutis teneritate mangonizat corpora. Serpētes fugat. Tūdit̃ ipſa radix cum pīgui fico: etugatque corpus: ſi ſtatim bina ſtadia ambulent̃: alias urit: niſi frigida ſtatim abluat̃. Iucūdius hoc idem præſtat nigra uitis: quoniam alba pruritum affert. Eſt ergo et nigra: quā proprie etiam bryeniam uocant. alii chironiam. alii gynæcanthen aut aproniam: ſimilem priori: præterq̄ colore. Huius ſemen nigrum eſſe diximus aſparago ſimile. Diocles prætulit ueris aſparagis in cibo urinæ ciendæ: lyenique minuendo. In frutetis et harundinetis maxime naſcit̃. Radix foris nigra: intus buxeo colore: oſſa īfracta efficacius extrahit q̄ ſupradicta. Cæterum eidem peculiare eſt: ꝙ iumentorum ceruicibus unice medetur. Aiunt ſiquis in uilla eā extruxerit: fugere accipitres: tutaſq; fieri aues uillaticas. Alirer eadē in iumento hoīeq; flegma aur ſāguinem q ſcreat̃: talo circūligata ſanat. Et hactenus de uitiū generibus. Muſta differentias habenr naturales has ꝙ ſunt cādida aut nigra: aut inter utrunq;. alia ex aliis. ex quibus uinum fiat. alia ex quibus paſſum. curaq; differētias īnumerabiles facit. In plenum ergo hoc dixiſſe cōueniet. Muſtū omne ſtomacho īutile: uenis iucundum. A balneis raptim et ſine īterſpiratiōe potum necat. cantharidum naturæ aduerſatur: item ſerpentibus maxime hæmotrhoiæ et ſalamandræ. Capitis dolores: er

gutturi ĩutilis. Prodeſt renibus: iocineri et interaneis ueſicæ: colleuat enĩ ea. Priuatim cõtra bupeſtrin ualet. Contra meconiũ. lactis coagulationem. Cicutá: toxica: dorycnidium ex oleo potum: redditũq; uomitiõibus. Ad omnia infirmius album: iucundius paſſi muſtũ. & ꝗ minorem capitis dolorem afferat. Vini gña differẽtiaſq; pq̃multas expoſuimus: & fere cuiuſque proprietates. neque eſt ulla pars difficilior tractatu: aut numeroſior. Quippe cum ſit tardũ dictu pluribus proſit an noceat. Præterea q̃ ãcipiti euentu potu ſtatim auxiliũ ſit aut uenenum. Etenĩ de eius natura: quæ ad remedia tantũ pertinent nunc loquimur. Vnum de dando eo uolumen Aſclepiades condidit: ab eo cognominatũ. Qui uero poſtea de uolumine illo diſſeruere: ĩnumeri. Nos iſta romana grauitate artiumque liberalium appetẽtia nõ ut medici: ſed ut iudices ſalutis humanæ diligenter diſtinguemus. De generibus ſingulis diſſerere ĩmenſum & ĩexplicabile eſt diſcordibus medicorũ ſententiis. Surrentinũ ueteres maxime probauere. Sequens ætas albanum: aut falernum. Deĩde alia alii iniquiſſĩo genere decreti: quod cuique gratiſſimum: cæteris omnibus pronunciãdo. Quin ut conſtarẽt ſẽtẽtiæ quota portio tamẽ mortalium iis generibus poſſet uti? Iã uero nec proceres uſq̃ ſinceris. Eo uenere mores: ut nomina cellaꝝ modo ueneãt: ſtatĩq; in lacubus uĩdemiæ adulterent̃. Ergo hercle mirũ dictu innocẽtius iã eſt: quodcunq; et ignobilius. Hæc tamen facere conſtãtiſſime uident̃ ſententiæ uictoriã: quoꝝ mentionẽ fecimus: ſiquis hoc quoque diſcrimẽ exigat. Falernum nec in nouitate nec in nimia uetuſtate corpori ſalubre eſt. Media eius ætas a quintodecimo ãno incipit. Hoc nõ rigido potu ſtomacho utile: nõ item in calido. Et in diutina tuſſi ſorbetur merum utiliter a ieiunis: item in q̃rtanis. Nullo æque uenæ excitãtur. aluum ſiſtit. corpus alit. Creditum eſt obſcuritatẽ uiſus facere. nec prodeſſe neruis: aut ueſicæ. Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ ſũt dulcia uel auſtera. Falerna utiliora. Concoctionẽ minus adiuuãt. Stomachũ modice implẽt. At ſurrẽtina nullo modo: nec caput tentãt: ſtomachi & inteſtinorũ rheumatiſmos cohibẽt. Cecubum iã nõ gignitur. At quæ ſuperſunt ſetina cibos concoqui cogunt. Viriũ plus ſurrentino: auſteritatis albano: uehementiæ minus falerno. Ab iis ſtatana nõ lõgo interuallo abfuerũt. Aluo citæ ſigninum maxĩe cõducere indubitatũ eſt: reliqua in cõmune dicẽtur. Vino alũtur uires: ſãguis: colorq; hominũ. Hoc quoq; diſtat orbis medius & mitior plaga a circumiectis: quantum illis feritas facit roboris: tãtum nobis hic ſuccus. Lactis potus oſſa alit. Frugum neruos. Aquæ carnes: ideo minus ruboris eſt in corporibus illis: et minus roboris: cõtraque labores patientiæ. Vino modico nerui iuuãtur: copioſiore læduntur. ſic & oculi. Stomachus recreatur. Appetẽtia ciborum inuitatur. Triſtitiæ cura hebetatur. Vrina & algor expellitur. Somnus conciliatur. Præterea uomitionem ſiſtit. Collectiones extra lanis humidis impoſitis mitigat. Aſclepiades utilitatem uini æquari uix deorum potẽtia poſſe pronuntiauit. Vetus copioſiore aqua miſcetur. Magis nouũ urinã expellit: minus ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat: ſed ſtomacho innatat. Auſterum facilius cõcoquitur. Leuiſſimum eſt: quod celerrime inueteratur. Minus infeſtat neruos quod uetuſtate dulceſcit. Stomacho minus utile eſt pĩgue nigrum: ſed corpora magis alit. Tenue & auſteꝝ minus alit: magis ſtomachum nutrit. Celerius per urinam tranſit: tantoq; magis capita tentat. Hoc & in omni alio ſucco ſemel dictum ſit. Vinum ſi ſit fumo inueteratum inſaluberrimum eſt. Mãgones iſta in apothecis excogitauere. Iã & patreſfamilias ætatẽ ademere iis: quæ per ſe cariem traxere. quo certe uocabulo ſatis conſilii dedere priſci: quoniam & in materiis cariem fumus erodit. At nos e diuerſo fumi amaritudine uetuſtatem indui perſuaſum habemus. Quæ ſunt admodum exalbida hæc uetuſtate ĩſalubria fiunt. Quo generoſius uinum eſt: hoc magis uetuſtate craſſeſcit: & in amaritudinem corpori minime utilem coit. Condire eo aliud minus annoſum inſalubre eſt. Sua cuiq; uino ſaliua innocentiſſima. Sua cuiq; ætas gratiſſima: hoc eſt media. Corpus augere uolentibus: aut mollire aluum: conducit inter cibos bibere. Contra

minuentibus:aluumque cohibentibus ſitite in edendo.poſtea patum bibere.Vinum
ieiunos bibere nouitio inuento inutiliſſimum eſt.Curas uigotemq; animi impedir ad
procinctum rendentibus.Somno ueto accōmodatū ac ſecuritatibus.Iāq; dudum hoc
fuit:quod homerica illa Helena āte cibum miniſtrauit. Sic quoq; ī prouerbiū ceſſir:
Sapientiam uino obumbrari. Vinoſos dicimus homines:ꝙ ſoli animalium nō ſitiē-
tes bibimus.Aquæ potum interponere utiliſſimū.Itemq; iugi ſuperbibere ebrietati:
quam q̄dem frigidæ potus extēplo diſcurit. Metacis potionibus per.xx.dies āte canis
ortū totidēq; poſtea ſuadet Heſiodus uti.Merum quidē remedio eſt contra cicutas:
coriandrū:aconita:uiſcum:meconium:argenrū uiuum:apes:ueſpas:crabrones:pha-
langia:ſerpentum ſcorpionumque ictus:contraq; omnia quæ refrigerando nocent.
Priuarī cōtra hemorrhoidas:preſteras:fungos.item conrra inflāmationes:roſioneſq;
præcordioꝝ:& quorum ſtomachus in uomitiōes effunditur.Et ſi uenter aut īteranea
rheumatiſmū ſentiant.Dyſentericis:ſudatoribus:in lōga tuſſi:in epiphoris meracū.
At uero cardiacis in māma leua merum in ſpungia īponi prodeſt. Ad omnia autem
maxime album inueteraſcens.Vtilirer etiā fouerur uino calido uirilitas iumēris:quo
etiā infuſo cornu laſſitudinē auferri aiūt.Simias quadrupedeſque quibus digiti ſūr:
negāt creſcere aſſuetas meri potu.Nūc circa ægritudines ſermo de uinis erit.Salube r-
rimum liberaliter genitis campaniæ quodcūq; tenuiſſimum.Vulgo uero quod quēq;
maxime iuuerit:ualidum.Vtiliſſimum omnibus ſacco uiribus fractis.Meminerimus
ſuccum eſſe:qui feruēdo uires e muſto ſibi fecerir.Miſceri plura genera ōibus inutile.
Saluberrimum cui nihil in muſto addirum eſt.meliuſque ſi in uaſis pix affuit.Mar-
more enī & gypſo aut calce cōdita quis nō etiā ualidus expauerit?In primis igr̄ uinū
matina aqua factū inutile eſt ſtomacho:neruis:ueſicæ.Reſina condita frigidis ſtoma
chis utilia exiſtimantur.Nō expedire uomitionibus:ſicut neque muſtū:neque ſapa:
neque paſſum.Nouitiū reſinatum nulli conducit.Capitis dolorem & uertigīes facir:
ab hoc dicta crapula eſt.Tuſſiētibus:& in rheumariſmo nominata proſunt.irem cœ-
liacis:& dyſētericis:mulieꝝ menſibus.In hoc genere rubrū nigrumue magis cōſtrīgir:
magiſque calefacit.Innocentius pice ſola cōditum.Sed & picem meminiſſe debemus
nō aliud eſſe q̄ cōbuſtæ reſinæ fluxum. Hoc genus uini calefacit:concoquit:purgar:
pectori uētri urile.Item uuluaꝝ dolori ſi ſine febre ſit.ueteri rheumatiſmo:exulcera-
tiōi:ruptis cōuulſis:uomicis:neruoꝝ īfirmitati:īflatiōibus:tuſſi:āhelatiōibus:luxatis
in ſuccida lana impoſitum.Ad omnia hæc urilius id quod ſpōte naturæ ſuæ piceum
recipit:picatumque appellaṙ.heleniatro quoque tamen nimio caput tētari cōueniet.
Quod ad febrium ualitudīes attinet:certū eſt nō dādum in febre:niſi ueteribus ægris
uinum:nec niſi declināte morbo.In acutis uero periculis nullis niſi qui māifeſtas te-
miſſiōes habeāt:& has noctu potius.Dimidia enim pars periculi eſt noctu:hoc ē ſpe
ſomni bibentibus:nec a partu abortuue:nec a libidine ægrotātibus:nec in capitis do-
loribus:nec quorum acceſſiōes cum frigote extremitatū fiant:nec in febri tuſſiētibus:
nec in tremore neruoꝝque doloribus:uel faucium:aut ſi uis morbi circa illa ītelligaṫ:
nec in duricia præcordioꝝ:uenaꝝ uehemētia:neq; in opiſthotonio:tetano:& ſingulti-
entibus:nec ſi cum febre dyſpnoea ſit.Minime uero oculis rigentibus:& genis ſtanti-
bus:aur defectis:grauibuſq;:nec quoꝝ cōniuentium perlucebunt oculi:neu palpebris
nō coeuntibus.Vel ſi dormiētibus hoc idem eueniet.Aut ſi cruore ſuffunduntˢ oculi:
uel ſi lachrymæ in oculis erunt. Minime līgua fungoſa:nec graui:et ſubinde īpfecta
loquentibus:nec ſi urina difficile reddetūr.Neq; expaueſcentibus repente.Nec ſpaſti-
cis:aut rurſus torpentibus:nec ſi per ſomnos genitura effunderˢ.Cardiacorum morbo
unicam ſpem hāc in uino eſſe certum eſt.Sed id dādum quidam nō niſi in acceſſiōe
cēſent:alii in remiſſiōe.Illi ut ſudorem coerceāt.Hi q̄a tutius putāt minuēte ſe mor-
bo:quam plurium ſententiam eſſe uideo.Dari utiq; nō niſi in cibo debet.nec a ſōno:
nec præcedente alio potu:hoc eſt utiq; ſitienti:nec niſi in deſperatiōe ſumma:& uiro

facilius q̄ fœminæ:ſeni q̄ iuueni:iuueni q̄ puero:hyeme q̄ æſtate:aſſuetis potius q̄ expertibus. Modus dandi pro uehemẽtia uini:item mixtura. Atq; uulgo ſatis putant unum uini cyathum duobus aquæ miſceri. Si diſſolutio ſit ſtomachi dandum:& ſi cibus nō deſcẽdat. Inter uini genera quæ fingi docuimus:nec fieri iã arbitror:eſt ſupuacaneus eorum uſus:cum ipſis rebus ex quibus fingitur doceamus uti:& alias modũ exceſſerat medicorꝶ in his oſtentatio:ueluti in apiis uinum utile eſſe ab armorũ equitatuſue laſſitudine præcipiẽtiũ:atq; ut reliqua omittamus:etiã ĩ iunipero. Et ſi quis ſatius cenſeat abſinthite uino utendum potius q̄ abſinthio ipſo. in reliquis omittat. Et palmeũ capiti noxium uẽtriq; tãtum molliendo & ſanguinẽ excreantibus nõ inutile. Ficticiũ nõ poteſt uideri:quod bieon appellauimus:cũ ſit ĩ eo ſola pro arte feſtinatio. Prodeſt ſtomacho diſſoluto:aut cibos nõ perficiẽte:pregnantibus:defectis:paralyticis:tremulis:uertigini:torminibus:iſchiadicis. In peſtilẽtia quoq; ac pegrinationibus uim magnã auxiliãdi habere dicitur. Vini etiã uitiũ trãſit in remedia. Aceto ſumma uis eſt in refrigerando:non tamẽ minor in diſcutiendo. Ita fit ut infuſo terræ ſpumet. Dictũ eſt ſæpius:diceturq; quotiẽs cum aliis proſit. Per ſe hauſtum faſtidia diſcutit. Sĩgultus cohibet. Sternuramenta olfactu. Vĩ in balneis æſtus arcet:ſi cõtineatur ore. Quin & cũ aqua bibitur. Multorum ſtomacho utiliter gargariſſat. Cũ eadẽ conualeſcẽtium:& a ſolis ardoribus. Oculis quoque illo modo ſaluberrimũ. Plurimũ fotu medetur poſt uredines. Item lepris:furfuribus:ulceribus manantibus:canis morſibus:ſcorpionum ictibus:ſcolopendrarum:muriſaraneiq;. Contra omniũ aculeatorꝶ uenena & pruritus. item cõtra multipedum morſum. Calidum in ſpungia appoſitũ: aut adiecto ſulphuris ſextante ſextariis tribus aceti aut hyſſopi faſciculo medet ſedis uitiis. in ſãguinis fluxione poſt exciſos calculos et omnes alias roſiones foris ĩ ſpũgias ĩpoſitum:intus potus cyathis binis q̄ acerrime. Cõglobatum utiq; ſanguinẽ diſcutit. Contra lichenas & bibitur & ĩponitur. Siſtit aluos:& rheumatiſmos ĩteraneorꝶ ĩfuſũ. item procidentia ſedis:uuluæque. Tuſſim ueterẽ inhibet:& gutturis rheumatiſmos: orthopnœã:dentium labefactionem. Veſicæ nocet:neruorꝶ infirmitatibus. Neſciere medici quãtum contra aſpidas polleret. Nuper ab aſpide calcata percuſſus utrẽ aceti ferens:quotiẽs depoſuiſſet ſentiebat ictum:alias illæſo ſimilis. Intellectum ibi remedium eſt:potuque ſuccurſum. Neque altero os colluunt uenena exugentes. In totum uomitrix uis hæc non ciborum modo eſt:uerum & rerꝶ plurimarꝶ. Saxa rũpit infuſũ: quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & ſapores non alius magis ſuccus commendat: aut excitat. In quo uſu mitigatur toſto pane aut uino. Vel accẽdit pipe ac laſare. utique ſale compeſcitur. Non eſt prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidẽ. M. Agrippa ſupremis ſuis annis cõflictatus graui morbo pedum cum dolorẽ eum perpeti nequiret:unius medicorum portentoſa ſciẽtia ignorante diuo auguſto: tanti putauit uſu pedum ſenſuq; omni carere:dummõ & dolore illo careret:demerſis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi euaſit.

DE Aceto ſcyllino:& oxymelle:& ſapa:& fæce uini:aceti:& ſapæ. Cap .iii.

a ACetum ſcyllinum inueteratum magis probatur. Prodeſtq; ſup ea quæ diximus: aceſcentibus cibis. guſtatum enim diſcutit pœnã eam:& iis qui ieiuni uomũt. Callum enim faucium facit:ac ſtomachi:odorem oris tollit:gingiuas adſtrĩgit:dẽtes firmat:colorem meliorem præſtat. Tarditatem quoq; aurium gargariſſatiõe purgat: & tranſitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit:comitialibus:melãcholicis:uertiginoſis:uuluarꝶ ſtrangulationibus:percuſſis:aut præcipitatis. Et ob id ſãguie conglobato. Neruis infirmis:renum uitiis perq̄utile. Cauendum exulceratis. Oxymel antiq(ut Dieuces tradit)hoc mõ tempabant. Mellis heminas. x. aceti ueteris heminas qnq;:ſalis marini pondo:thymbræ quadrantem:aquæ marinæ ſextarios. v. pariter coquebant decies deferueſcente cortina:atq; diffundebãt:inueterabantq;. Suſtulit totũ id Aſclepiades:coarguitq;. Nam etiam in febribus dabant. Profuiſſe tamen fatentur

contra ſerpentes:quos ſepas uocant:& contra meconium:ac uiſcum:& āginas calidū
gargan ſſatum:& auribus:& oris:gutturiſque deſideriis.quæ nunc omnia oxyhalme
cōtigūt.id ſale & aceto recēte efficacius eſt.Vino cognata res ſapa eſt:muſto decocto:
donec tertia pars ſupetſit.Ex albo hoc melius.Vſus cōtra cātharidas:bupreſtī:pinoꝝ
erucas:quas piryocampas uocāt.ſalamandras:& cōtra mordētia uenenata. Secundas
partuſq; mortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus auctor eſt:uenenū eſſe ſiquis
ieiunus a balneis id bibat.Cōſequēs horum eſt fæx uini:ſui cuiuſq; generis.Ergo uini
fæci tāta uis eſt:ut deſcēdentes in cupas enecet.Experimentū dimiſſa præbet lucerna
q̄diu extinguatur deſcenſiōis periculū denuntiās.Illota miſcetur medicamenti.Cum
iridis uero pari pōdere eruptiōibus pituitæ illinitur. Et ſicca uel madida cōtra phalā-
gias:& teſtium:mām̄atūq; īflāmatiōes:uel ī q̄cūq; parte corporis.itē cum hordeacea
farina & thuris polline in uino decocta crematur:& ſiccatur.Indeq; experimentū eſt
legitimæ coctæ:ut refrigerata linguā tactu uideatur urere.Celerrime exanimatur non
incluſo condita.Crematio ei multum uirium adiicit.Vtiliſſima eſt ad compeſcendas
lichenas:furfureſq; cum fico decocta.Sic & lepris & ulceribus manantibus imponit̃.
Fungoꝝ naturæ contraria eſt pota:ſed magis cruda.Oculorum medicamētis cocta &
lota miſcetur.Medetur illita & teſtibus et genitalibus.In uino autem aduerſus ſtran-
gurias bibitur. Cum expirauerit quoq; lauandis corporibus & ueſtibus utilis:tuncq;
uſum acaciæ hēt.Fæx aceti pro materia acrior ſit neceſſe eſt:multoq; magis exulceret.
Reſiſtit ſuppurationū incremētis:ſtomachum:interanea:uentrē illita adiuuat.Siſtit
earum partium rheumatiſmos:et mulierum menſes.Panos diſcutit nondum exulce-
ratos:et āginas.Sacros ignes cum cæra. Mām̄as lactis ſui impatiētes eadem extīguit.
Vngues ſcabros aufert.E ſerpentibus contra ceraſtas ualidiſſima cum polenta.Cum
melanthio autē contra crocodili morſus:& canis.Et hæc cremata ampliat uires.Tunc
addito lentiſcino oleo illita una nocte ruffat capillum.Eadem ex aqua in līteolo ap-
poſita:uuluas purgat.Sapæ fæce ambuſta ſanātur.Melius addita lanugine arūdinis.
Eadem quoq; fæce decocta potaq; tuſſes ueteres. Decoquitur in patinis cum ſale et
adipe:ad tumorem quoq; maxillarum & ceruicum.

DE Oleis et foliis oleæ & flore et cinere:et de oliua alba et nigra:et de amurca.
Capitulum quartum.

OLearum proxima auctoritas intelligitur.Folia earum uehementiſſime aſtrīgūt:
purgant:ſiſtunt.itaque manducata īpoſita ulceribus medentur:& capitis dolo-
ribus illita cum oleo.Decoctum eorum cum melle iis quæ medici uſſerint.Gingiuaꝝ
inflammationibus:paronychiis ſordidiſq; ulceribus excreſcentibus. Cum melle ꝓflu-
uium ſāguinis e neruoſis partibus cohibet.Succus eoꝝ carbunculantibus circa oculos
ulceribus excreſcentibus:et puſtulis:ꝓcidentiq; pupillæ efficax.quapropter ī collyna
additur.Nam et ueteres lachrymationes ſanat:et genarum eroſiones.Exprimitur aūt
ſuccus tuſis:affuſo uino ex aqua cæleſti.Siccatuſque in paſtillos digeritur.Siſtit mē-
ſes in lana admotus uuluæ. Vtilis et ſaniem emanātibus.item cōdylomatis.ignibus
ſacris:quæq; ſerpunt ulcera.epinyctidi. Eoſdem et flos earum habet effectus. Vrunt̃
cauliculi floreſcentes ut ſpodii uicem cinis præſtet.Vinoq; infuſo iterum urit̃. Sup-
purationes et panos illinunt cinere eo:uel foliis tuſis cum melle. Oculos uero cum
polenta. Succus fruticis recentis accenſi diſtillans ſanat lichenas:furfures:manantia
ulcera. Nam lachrymam:quæ ex arbore ipſa diſtillat æthiopicæ maxime oleæ:mirari
ſatis non eſt.Reperti ſunt qui dentium dolores illinendos cenſerent:cōtra uenenum
eſſe prædicantes:atq; etiam in oleaſtro quærendam. E radice oleæ q̄ tenerrime cortex
deraſus:in melle crebro guſtatu medetur ſanguinem reiicientibus:et ſuppurata tuſſi-
ētibus. Ipſius oleæ cinis cum axungia tumores ſanat:extrahitq; fiſtulis uitia:et ipſas
ſanat. Oliuæ albæ ſtomacho utiliores:uentri minus.Præclarum habēt anteq̄ cōdiant̃
uſum:recentes per ſe cibi modo deuoratæ.Medentur enī harenoſæ urinæ:itē dētibus:

aut attritis:aut conuulſis. Nigra oliua ſtomacho inutilior:uentri facilior:capiti et
oculis non conuenit. Vtraque ambuſtis prodeſt trita & illita. Sed nigra cōmāducat̄:
& protinus ex ore impoſita puſtulas gigni prohibet. Colymbades ſordida ulcera pur/
gāt. Inutiles difficultatibus urinæ. De amurca poteramus uideri ſatis dixiſſe Catonē
ſecuti:ſed reddenda medicinæ quoq; ratio eſt. Gingiuis & oris ulceribus:dentiū ſtabi/
litati efficaciſſime ſubuenit. Item ignibus ſacris infuſa:& iis quæ ſerpunt. pnionibus
nigræ oliuæ amurca utilior:item infantibus fouendis. Albæ uero mulierum uuluæ in
lana admouetur. Multo autem omnis amurca decocta efficacior. Coqt̄ ī cupreo uaſe
ad craſſitudinē mellis. Vſus eius cū aceto:aut uino uetere:aut mulſo:ut quæq; cauſa
exigat:in curatione oris:dentium:aurium:ulcerum manantiū:genitalium:rhagadū.
Vulneribus in linteolis imponitur:luxatis in lana. Ingens hic uſus:utique inueterato
medicamento. Tale enim fiſtulas ſanat. Infundit̄ ſedis genitaliū:uuluæ exulceratiōi.
Illinitur uero podagris incipientibus:item articularibus morbis. Si uero cū omphacio
recoquatur ad mellis craſſitudinem:caſuros dentes extrahit. item iumentoꝝ ſcabiem
cum decocto lupino et chamæleonthæ herba mire ſanat. Cruda amurca podagras fo/
ueri utiliſſimū.

DE Foliis oleaſtri & oenanthino oleo:& coccino:& amygda/
lino:& laurino:& myrteo chamemyrſino:& cupreſſino:& citreo:& caryino. Ca. v.

O Leaſtri foliorum eadem natura. Spodiumq; e cauliculis uehementius inhibet
rheumatiſmos. Sedat inflammatiōes oculorum. Purgat ulcera. alienata explet.
excreſcentia leniter erodit. Siccat:& ad cicatricem perducit. cætera et in oleis. In hoc
autem peculiare:ꝙ folia decoquuntur ex melle:danturq; coclearibus contra ſāguinis
excreationes. Oleum tamen acrius atq; efficacius. & os quoq; colluitur illo. Ad dētiū
infirmitatem imponuntur folia:& paronychiis:& carbunculis:& contra omnem col/
lectionem cū uino. Iis uero quæ purgāda ſint:cū melle. Miſcēt̄ oculoꝝ medicamētis:
& coctum foliorum:& ſuccus oleaſtri. Vtiliter etiā auribus inſtillatur cum melle:uel
ſi pus effluat. Flore oleaſtri condylomata illinuntur et epinyctides. Item cum farina
hordeacea uēter. In rheumatiſmo cū oleo. Capitis doloribus. Cutē ī capite ab oſſibus
recedentem cauliculi decocti et cum melle impoſiti comprimunt. Ex oleaſtro maturi
in cibo ſumpti ſiſtunt aluum. Toſti autem et cum melle triti nomas repurgant. Car/
bunculos rumpūt. Olei naturam cauſaſq; abunde diximus. Ad medicinam ex olei
generibus hæc pertinent. Vtiliſſimū eſt omphacinum:proxīe uiride. Præterea q̄maxīe
recens: niſi cum uetuſtiſſimum quæritur:tenue:odoratum. quodq; non mordeat:e
diuerſo q̄ in cibos eligitur. Omphacium prodeſt gingiuis. Si cōtineat̄ in ore:dolorem
dentium cuſtodit magis q̄ aliud. Sudores cohibet. Oenāthino idem eſt effectus:qui
roſaceo. Omni autem oleo mollitur corpus:uigorem et robur accipit. Stomacho cō/
trarium. Auget ulcerum īcrementa. Fauces exaſperat. Et uenena omnia cohibet:hebe/
tatq;. Præcipue pſimythii et gypſi ī aqua mulſa. Aut ficorum ſiccarum decoctū potū
contra meconium. Ex aqua cōtra cātaridas bupreſtin ſalamandras pityocampas. Per
ſe lotum:redditumq; uomitionibus. Cōtra omnia ſupradicta laudatiſſimum:et laſſi/
tudinum perfrictionumq; refectio eſt. Tormina calidum potum cyathis. vi. magiſq;
ruta ſimul decocta pellit. item uētris animalia. Soluit aluū heminæ mēſura cū uino
et calida aqua potum:aut ptiſanæ ſucco. Vulnerariis emplaſtris utile. Faciē purgat.
Bubus infuſū per nares donec ructēt:īflationē ſedat. Vetus autē magis excalfacit cor/
pora:magiſq; diſcutit ſudores. Duricias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare
et īclinato morbo. Oculorū claritati cōfert aliquid cum pari portione mellis:ac opii.
Capitis doloribus remedium eſt:item ardoribus in febri cū aqua. Et ſi uetuſti non ſit
occaſio:decoquit̄ ut uetuſtatē repræſētet. Oleum coccinū bibitur ad purgatiōes uen/
tris cū pari caldæ mēſura. Priuati dicitur purgare præcordia. Prodeſt et articulorum
morbis:duritiis omnibus:uuluis:auribus:ambuſtis. Cum cinere uero muricum ſedis
īflāmationibus:itē pſoræ. Colorē cutis cōmēdat:capillūq; ferrili natura euocat. Semē

ex quo fit:nulla animans attingit. Ellychnia ex uua fiunt claritatis præcipuæ. Ex oleo
lumen obſcurum propter nimiã pĩguitudiné. Folia igni ſacro illinũtur ex aceto. Per
ſe auté recẽtia mãmis:et epiphoris. Eadem decocta in uino ĩflãmatiõibus cũ polenta
et croco. Per ſe autem triduo impoſita faciem purgãt. Oleum amygdalinum purgat.
mollit corpora. cuté erugat. nitorem cõmẽdat. uaros cum melle tollit a facie. Prodeſt
et auribus cum roſaceo et melle et mali punici germine decoctum. Vermiculoſque in
his necat:& grauitatem auditus diſcutit:ſonos ĩcertos & tinnitus. obiter capitis do-
lores:& oculorum. Medet̃ furunculis:& a ſole uſtis cum cæra. Vlcera manantia & fur-
fures cũ uino expurgat:cõdylomata cũ meliloto. Per ſe uero capiti illitum ſomnum
allicit. Oleũ laurinũ utilius quo recẽtius:quoq; uiridius colore. Vis eius excalfactoria:
& ideo paralyticis:ſpaſticis:iſchiadicis:ſuggillatis capitis doloribus ĩueteratis diſtil-
latiõibus auribus in calice punici calfactũ illinitur. Similis & myrtei olei ratio:adſtrĩ-
git:indurat. medetur gingiuis:dentium dolori:dyſenteriæ:uuluæ exulceratæ:ueſicis:
ulceribus uetuſtis uel manãtibus cũ ſquãma æris & cæra:itẽ eruptiõibus ãbuſtiõibus.
Attritas ſanat & furfures rhagadas cõdylomata:articulos luxatos:odoré graué corpo-
ris. Aduerſatur cãtharidi bupreſti:aliiſq; malis medicamẽtis:quæ exulcerãdo nocent.
Chamemyrſinæ:ſiue oxymyrſiæ eadé natura. Cupreſſinũ oleum eoſdẽ effectus habet
quos myrteũ:iré citreum. E nuce uero iuglãdium:quod caryinum appellauimus:alo-
petiis utile eſt:& tarditati aurium infuſũ:item capitis doloribus illitum. Cæteꝝ iners
et graue ſapore corpori. Enĩuero ſiquid ĩ nucleo putridi fuerit:totus modus deperit.
Ex gnidio grano factũ uĩ habet quã coccinũ. Ex lentiſco factum utiliſſimum acopo
eſt. Idẽq; proficeret æq; ut roſaceum:ni durius paulo intelligeretur. Vtunt̃ eo & cõtra
nimios ſudores:papulaſq; ſudorum. Scabiẽ iumentoꝝ efficaciſſime ſanat. Balaninũ
oleum repurgat uaros:furunculos:lentigines:gingiuas. Cypros qualis eſſet:& quẽad-
modum ex ea fieret oleum:docuimus. Natura eius excalfacit:emollit neruos. Folia
ſtomacho illinuntur. et uuluæ cõcitatæ ſuccus quoq; eorum apponitur. Folia recẽtia
cõmãducata:ulceribus ĩ capite manãtibus:itẽ oris medẽt̃ collectiõibus cõdylomatis.
Decoctum folioꝝ ãbuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa ruffãt capillum tuſa:adiecto ſtrutei
mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus ĩ cruda olla
nomas ſanat:& putreſcentia ulcera per ſe uel cum melle. Odor floris olet:ꝗ ſomnum
facit. Aſtrĩgit gleucinum et refrigerat eadem ratione qua et oenãthinum. Balſaminũ
longe precioſiſſimum omnium:ut in unguentis diximus:cõtra õẽs ſerpentes efficax.
oculorum claritati plurimum cõfert. caliginem diſcutit. item diſpnoeas. collectiones
omnes duriciaſque lenit. ſanguinem denſari prohibet. ulcera purgat. auribus capitis
doloribus tremulis ſpaſticis ruptis perq̃utile. Aduerſat̃ aconito ex lacte potũ. Febres
cum horrore uenientes punctis leuiores facit. utẽdum tamen modice:quoniã adurit:
augetq; uitia nõ ſeruato tempamento. Malobathri quoq; naturã et gĩia expoſuimus.
Vrinã cit. Oculoꝝ epiphoris uino expreſſum utiliſſime ĩponitur. item frontibus dor-
mire uolentibus: efficacius ſi et nares illinantur:aut ſi ex aqua bibatur. Oris halitus
et ſuauitatem cõmendat linguæ ſubditum folium:ſicut et ueſtium odorem ĩterpoſi-
tum. Hyoſcyaminum molliendo utilius eſt:neruis inutile. Potum quidem cerebri
motus facit. Therminum e lupinis emollit proximum roſaceo effectum habens. Nar-
ciſſinum dictum eſt cum ſuo flore. Rhaphaninum phthiriaſes longa ualitudĩe cõtra-
ctas tollit. Scabriciaſque cutis in facie emendat. Seſaminum aurium dolores ſanat:
& ulcera quæ ſerpunt:et quæ cacoethe uocant ulcera. Lilinum:quod & phyllinum &
ſyrium uocauimus:renibus utiliſſimum eſt:ſudoribuſq; euocãdis:uuluæ molliendæ:
cõcoquẽdoque intus. Selgiticum neruis utile eſſe diximus:ſicut herbaceum quoque:
quod eugubini circa flaminiã uiã uendunt. Eleomeli:quod in ſyria ex ipſis oleis ma-
nare diximus:ſapore melleo nõ ſine nauſea aluum emollit. Bilem præcipue detrahit:
duobus cyathis in hemina datis:qui bibere torpeſcunt:excitãturq; crebro. Pugnatores

certaturi præſumunt ex eo cyathum unũ. Piſſino oleo uſus eſt paſſim ad q̃drupedum ſcabiem. Eſt autem uitibus oleiſq; proxima nobilitas palmis. inebriant recẽtes. capitis dolorẽ afferunt: minus ſiccæ. Nec quãtũ uidetur utiles ſtomacho. tuſſim exaſperant. corpus augẽt. Succũ decoctaꝝ antiqui pro hydromelite dabant ægris ad uires recreandas: ſitim ſedandã: in quẽ uſum præferebant thebaicas. Sanguinẽ quoq; excreãtibus utiles: in cibo maxime. Illinuntur caryotæ ſtomacho ueſicæ: uentri inteſtinis. Cum cotoneis & cæra & croco ſugillata emendant. Nuclei palmarum cremati in fictili nouo cinere loto ſpodii uicem efficiunt. miſcenturq; collyriis: & calıblephara faciunt addito nardo.

DE Myrobalano palma: & de palma elata. Cap. vi.

PAlma quæ fert myrobalanum probatiſſia in ægypto. Oſſa non habet reliquarũ mõ in balanis. Aluũ & menſes cit in uino auſtero. et uulnera cõglutiat. Palma elata ſiue ſtare medicinæ confert gramina folia corticem. Folia ĩponuntur præcordiis ſtomacho iocineri: ulceribuſq; quæ ſerpunt cicatrici repugnãtia. Pſoras cortex eius tener cũ reſina & cæra ſanat diebus. xx. Decoquitur & ad reſtiũ uitia. Capillum denigrat ſuffitu. Partus extrahit. Datur bibendus renum uitiis: & ueſicæ: & præcordiorũ. Capiti et neruis inimicus. Vuluæ ac uentris fluctionem ſiſtit decoctũ eius. Itẽ cinis ad tormina potus in uino albo. In uuluarum uitiis efficaciſſimus.

Medicinæ ex ſingulorum generum flore: foliis: fructu: ramis: cortice: ligno: ſucco: radice: cinere. Capitulum. vii.

PRoximæ uarietates generum medicinarumq;: quæ mala habent. Ex iis uerna acerba ſtomacho inutilia ſunt. Aluũ ueſicã circũagunt. Neruos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta ſuauiora. Cruda tamen dũtaxat matura proſunt ſanguinem excreãtibus: ac dyſentericis: cholericis: cœliacis. Non idem poſſunt decocta: quoniam amittunt conſtringentem illã uim ſucci. Imponunť et pectori in febris ardoribus: et tum decoquuntur in aqua cæleſti: ad eadẽ quæ ſupraſcripta ſunt. Ad ſtomachi autẽ dolores cruda decoctaue cærati modo imponuntur. Lanugo eorum carbũculos ſanat: cocta in uino & illita cum cæra. Alopeciis capillũ reddunt. Quæ ex iis cruda in melle condiuntur: aluum mouent. Mellis autẽ ſuauitati multum adiiciunt: ſtomachoque id utilius faciunt. Quæ uero in melle condiuntur cocta: quidã ad ſtomachi uitia trita cum roſaceo foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lyenibus: orthopnoicis: hydropicis prodeſt: item mãmis condylomatis: uaricibus. flos & uiridis & ſuccus iflãmationibus oculorum: excreatiõibus ſanguinis: menſibus mulierum. Fit et ſuccus ex iis mitis cum uino dulci tuſus: utilis cœliacis: & iocineri. Decocto quoq; eoꝝ fouenť: ſi procidant uuluæ & interanea. Fit et oleũ ex iis: quod melinum uocauimus quotiẽs nõ fuerint in humidis nata. Ideo utiliſſia quæ ex ſicilia ueniũt. Minus utilia ſtruthia quãuis cognata. Radix eorum circunſcripta terra manu ſiniſtra capitur: ita ut q̃ faciat dicat quæ capiat: & cuius cauſa. Sic adalligata ſtrumis medeť. Melimela & reliq̃ dulcia ſtomachũ & uentrẽ ſoluunt: ſiticuloſa: æſtuoſa: ſed neruos nõ lædunt. Orbiculata ſiſtunt aluũ: & uomitiões et urinas ciunt. Silueſtria mala ſimilia ſunt uernis acerbis: aluumq; ſiſtunt. Sane in hunc uſum immatura opus ſunt. Citrea contra uenenum i uino bibunť: uel ipſa uel ſemẽ. faciũt oris ſuauitatẽ decocto eorum colluto aut ſucco expreſſo. Hoꝝ ſemen edendum præcipiunt in malacia pregnantibus. Ipſa uero cõtra infirmitatẽ ſtomachi: & nõ niſi ex aceto facillime mãdunť. Punici mali nouẽ genera nunc iterare ſuperuacuum. Ex iis dulcia: quæ apyrina alio nomine appellauimus: ſtomacho inutilia habenť. inflationes pariunt. dentes gingiuaſq; lædunt. Quæ uero ſapore proxima uinoſa diximus: paruũ nucleũ habentia: utiliora paulo intelliguntur. Aluum ſiſtunt & ſtomachũ duntaxat pauca citraq; ſatietatem. Sed hæc minime danda quanq̃ omnino nulla in febri nec carne acinorum utili nec ſucco. Cauentur æque uomitionibus: ac bilem reiicientibus. Vuam in iis ac ne muſtum quidem: ſed ꝓtinus uinum apuit natura. Vtrunq; uero aſpiore cortice. hic acerbus ĩ magno uſu. Vulgus

coria maxime perficere illo nouit:ob id malicoriū appellāt medici. Vrinā cieri eodem mōſtrant:mixtaq; galla in aceto decocto mobiles dētes ſtabilire. Expetit̃ in grauidaꝝ malacia:et quoniā guſtatu moueat īfantē. Diuiditur malū:cæleſtique aqua madeſcit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis:& ſāguinem excreātibus. Ex acerbo ſit medicamentū:ſtomachicæ uocatur. utiliſſimū oris uitiis:narium:aurium:oculorum caligini:pterygiis:genitalibus:& iis quæ nomas uocāt:& quæ in ulceribus excreſcūt. Contra leporē marinum hoc mō acinis detracto cortice tuſis mellis attici ſelibris. Alii hoc modo faciunt. Punica acida multa tunduntur. Succus in cacabo nouo coquitur mellis craſſitudine:ad uirilitatis et ſedis uitia:& omnia quæ lycio curant̃:aures purulētas:epiphoras incipiētes:rubras maculas. In manibus rami punicoꝝ ſerpētes fugāt. Cortice punici ex uino cocti et īpoſiti perniones ſanātur. Cōtuſum malum ex tribus heminis uini decoctum ad heminā:tormina & tineas pellit. Punicū ī olla noua operculo indito in furno toſtū & cōtritum potumq; in uino ſiſtit aluum. diſcutit tormīa. Primus pomi huius partus florere incipiētis cytinus uocat̃ a græcis:mire obſeruatiōis multoꝝ experimēto. Si quis unum ex iis ſolutus uīculo omni cīctus & calciatus:atq; etiā annuli decerpſerit duobus digitis pollice & quarto ſiniſtræ manus:atq; ita luſtratis leui tactu oculis:mox in os additum deuorauerit ne dēte cōtingat:affirmat̃ nullā oculoꝝ ībecillitatē paſſuꝝ eo āno. Idē cytini ſiccati tritiq; carnes excreſcenres cohibēt. Gingiuis et dētibus medētur. Vel ſi mobiles ſīt:decocto ſucco. Ipſa corpuſcula trita ulceribus:quæ ſerpunt putteſcuntue:illinuntur. item oculorū īflāmatiōi:īteſtīorūq;. & fete ad omnia quæ cortices malorum. Aduerſat̃ ſcorpiōibus. Nō eſt ſatis mirari curā diligētiāq; priſcoꝝ:qui omnia ſcrutati nihil ītentatum reliquere. In hocipſo cytino floſculi ſunt:āteq̃ ſcilic& malum ipſum prodeat:erumpētes:quos balauſtium uocari diximus. Hos quoq; ergo experti īuenerunt ſcorpiōibus aduerſari. Siſtūt potu mēſes fœminaꝝ. ſanāt oris ulcera:tōſillas:uuam:ſāguinis excreatiōes:uētris & ſtomachi ſolutiōes:genitalia:ulcera quacunque in parte manātia. Siccauere etiam:ut ſic quoque experirētur. Inuenerūtque tuſoꝝ farina dyſētericos a morte reuocari. Aluū ſiſti. Quī & nucleos ipſos acinoꝝ experiri nō piguit. Toſti tuſique ſtomachum iuuāt. Cibo aut potiōe īſperſi bibuntur ex aqua cæleſti ad ſiſtendū aluum. Radix decocta ſuccū emittit:qui tineas necat uictoriati pondere. Eadem diſcocta in aqua quas lycium præſtat utilitates. Eſt & ſilueſtre punicum a ſimilitudīe appellatū. Eius radices rubro cortice denarii pondete ex uino potæ ſōnos faciunt. Semine poto aqua quæ ſubierit:cutem ſiccat. Mali punici corticis fumo culices fugātur.

DE Piris:& eorum obſeruatiōibus:& de ficorum obſeruatiōe:& caprifico:et hermeta:& aliorum generibus medicinæ. Cap. viii.

PIrorum omnium cibus etiam ualētibus onetoſus. ægris quoq; uini mō negatur. Decocta eadem mire ſalubria et grata:præcipue cruſtumina. Quæcunque uero cum melle decocta ſtomachum adiuuāt. Fiūt cataplaſmata e piris ad diſcutiēda corpoꝝ uitia:et decocto ad duricias utuntur. Ipſa aduerſātur boletis atq; fūgis:pelluntq; pōdere & pugnāte ſucco. Pirum ſilueſtre tardiſſime matureſcit. Cōcidit̃:ſuſpēſumq; ſiccatur ad ſiſtendam aluum:quod et decoctum eius potum præſtat. Decoquunt̃ et folia cum pomo ad eoſdem uſus. Pirorum ligni cinis contra fungos etiam nunc efficacius proficit. Mala piraque portatu iumentis mire grauia ſunt uel pauca. Remedio aiunt eſſe:ſi prius edenda dentur aliqua:aut utique oſtendantur. Fici ſuccus lacteus aceti naturam habet. Itaque coaguli modo laccontrahit. Excipirur ante maturitatem pomi:et in umbra ſiccatur ad aperienda ulcera:cienda menſtrua appoſitus cum luteo oui:aut potus cum amylo. Podagris illinitur. Cum farina fœnogræci et aceto. Pilos quoque dettahit. Palpebrarumque ſcabiem emendat:item lichenas et pſoras. aluum ſoluit. Lactis ficulni natura aduerſatur crabronum ueſparumq; et ſimilium uenenis:priuatim ſcorpionum. Idē cum axungia uerrucas tollit. Folia et quæ non maturuere

fici:ſtrumis illinunt.omnibuſq; quæ emollienda ſunt diſcutiendaue.Præſtant hæc& per ſe folia.Et alii uſus eorum tanq̃ in fricãdo lichenæ et alopeciis:et quæcũq; exulcerati opus ſit:et aduerſus canis morſus. Ramorũ teneri cauliculi cuti ĩponunt. Iidem cũ melle ulceribus:quæ cæria uocantur:illinunt. Extrahũt infracta oſſa cũ papaueris foliis ſilueſtris.Canum rabioſorum morſus folio trito ex aceto reſtinguũt.E nigra fi cu candidi cauliculi illinunt furunculis:muris araneı morſibus cum cæra. Cinis earũ e foliis grãgrenis: cõſumẽdiſq; quæ excreſcunt. Fici maturæ urinã ciũt.aluũ ſoluunt, ſudorem mouent:papulaſq;.Ob id autumno ĩſalubres:quoniam ſudãtia huius cibi opa corpora refrigeſcũt.Nec ſtomacho utiles.Sed ad breue tempus.Et uoci cõtrariæ intelliguntur.Nouiſſimæ ſalubriores q̃ primæ.Medicatæ uero nõnunq̃ iuuenũ uires augẽt.Senibus meliorem ualitudinẽ faciũt: minuſq; rugaꝝ.Sitim ſedãt.Calorem refrigerant.ob id nõ negandæ in febribus conſtrictis:quas ſtegenas uocãt.Siccæ fici ſtomachum lædunt.Guttun et faucibus magnificæ utiles.Natura iis excalfaciẽdi.Sitim afferunt.Aluum molliunt.Rheumatiſmis eius et ſtomacho contrariæ. Veſicæ ſemp utiles:& anhelatoribus:ac ſuſpirioſis:item iocinerum renum lyenum uitiis. Corpus & uires adiuuant:ob id ante athletæ hoc cibo paſcebantur.Pythagoras exercitator primum ad carnes eos tranſtulit.Recolligentibus ſe a longa ualitudine utiliſſimæ:item comitialibus & hydropicis.Omnibuſq; quæ maturanda aut diſcutienda ſũt:ĩponũt. efficacius calce aut nitro admixto. At coctæ cũ hyſopo pectus purgant:pituitã:tuſſi ueterem.Cum uino autem ad ſedẽ et tumorem maxillaꝝ et furunculos:panos:parotidas decoctæ illinunt.Vtile et decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoq; eædẽ cum fœnograæco utiles ſunt pleureticis:& peripneumonicis.Cum ruta coctæ & õibus proſunt tibiaꝝ ulceribus.Cũ æris flore et ſpaſticis et pterygiis.Cum punico malo ambuſtis:pernionibus.Cum cæra hydropicis coctæ in uino & cũ abſinthio & farina hordeacea nitro addito.Aluum ſiſtunt manducatæ.Scorpionum ictibus cum ſale tritæ illinunt.Carbunculos extrahunt in uino coctæ et ĩpoſitæ.Carcinomati:ſi ſine ulcere eſt:q̃pinguiſſimam ficum imponi:pene ſigulare remedium eſt:itẽ phagedenæ. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior:non conglutinat replet aſtringit.Bibitur & ad diſcutiendum ſanguinem cõcretum:item percuſſis:præcipitatis.Conuulſis ruptis cinens cyathis ſingulis aquæ et olei datur tetanicis et ſpaſticis:item potus uel infuſus cœliacis dyſentericis.Et ſi quis eo cum oleo perungatur:excalfacit.item cum cæra et roſaceo ſubactus ambuſtis cicatricem tenuiſſimam obducit.Luſcioſos ex oleo illitus emendat:dentiumq; uitia crebro fricatu.Produnt etiã ſi quis inclinata arbore ſupino ore aliquem nodũ eius morſu abſtulerit nullo uidente : atque in aluta ĩligatum licio e collo ſuſpenderit:ſtrumas et parotidas diſcutit.Cortex tritus cum oleo uẽtris ulcera ſanat.Crudæ groſſi uerrucas thymo nitro farina additis tollunt.Spodiiq; uicem exhibet fruticum a radice exeuntium cinis.Bis toſtus adiecto pſimythio digerit ĩ paſtillos ad ulcera oculorum et ſcabriciã.Caprificus etiamnũ multo efficacior fico. Lactis minus habet.Surculo quoq; eius lac coagulatur in caſeo.Exceptum id coactumq; in duriciam ſuauitatem carnibus affert.Fricatur diluto ex aceto.miſcetur exulceratoriis medicamentis.Aluum ſoluit.uuluam cũ amylo aperit.Pota menſes cit cũ luteo oui. Podagris cum farina fœnogræci illinitur.Lepras:pſoras:lichenas:lẽtigines expurgat. itẽ uenenatorum ictus:& canis morſus.Dentium quoq; dolori hic ſuccus appoſitus ĩ lana ꝓdeſt:aut in cauis eoꝝ additus.Cauliculi et folia admixto eruo contra marinoꝝ uenena proſunt.Adiiciunt et uinum.Bubulas carnes additi caules magno ligni compẽdio ꝑcoquũt.Groſſi illitæ ſtrumas:et omnium collectionẽ emolliunt & diſcutiũt. aliq̃tenus et folia.Quæ molliſſima ſunt ex iis cum aceto ulcera manãtia et epinyctidas et furfures ſanãt.cũ melle itẽ et foliis cærea ſanant:et canis morſus.Recẽtes cum uino phagedenas.Cum papaueris foliis oſſa extrahunt.Groſſi caprifici inflãmatiões diſcutiunt ſuffitu.Reſiſtunt & ſãguini taurino poto:& pſimythio et lacti coagulato

potæ.Item aqua decoctæ atq; illitæ parotidas ſanãt.Cauliculi aut groſſi eius q̄minu-
tiſſimæ ad ſcorpionum ictus e uino bibuntur.Lac quoq; inſtillatur plagæ:& folia im-
ponuntur:item aduerſus muremaraneum.Cauliculorum cinis uuam faucium ſedat.
Arboris ipſius cinis ex melle:rhagadia.Radix deferuefacta in uino dentium dolores.
Hyberna caprificus in aceto cocta et trita impetigines tollit.Illinuntur ramenta rami
ſine cortice q̄minutiſſima ad ſcobis modum. Caprifico quoq; medicinæ unius mira-
culum additur.Corticem eius impubeſcẽtem puer impubis ſi defracto ramo detrahat
dentibus medullam ipſam adalligatam ante ſolis ortũ prohibere ſtrumas.Caprificus
tauros quãlibet feroces collo eorum circũdata in tantũ tabidam naturã compeſcit:ut
ĩmobiles præſtet.Herba quoq;:quã græci erin uocãt:reddẽda in hoc loco ꝑpter genti-
litatem. Palmo alta eſt cauliculis quinis fere ocimi ſimilitudine flos candidus:ſemẽ
nigrum paruum tritum cum melle attico oculorum epiphoris medetur.manat lacte
multo et dulci.Herba perq̄utilis aurium dolori nitri exiguo addito.folia reſiſtunt ue-
nenis.Pruni folia decocta tonſillis gingiuis uuæ proſunt in uino decocta:et ſubinde
ore colluto.Ipſa pruna aluum molliunt:ſtomacho nõ utiliſſima:ſed breui momẽto.
Vtiliora perſica:ſuccuſq; eorum etiã in uino aut in aceto expreſſus. Nec eſt alius eis
pomis innocentior cibus.Nuſq̄ minus odoris.Succi plus:qui tamen ſitim ſtimulet.
Folia eius trita illita hemorrhoiã ſiſtũt. Nuclei perſicorum cum aceto & oleo:capitis
doloribus illinuntur.Silueſtrium quidẽ prunorum baccæ:uel e radice cortex in uino
auſtero ſi decoquantur ita:ut triens ex hemina ſuperſit:aluũ et tormina ſiſtũt.Satis
eſt ſingulis cyathos decocti ſumi.Et in iis & ſatiuis prunis eſt limus arborum: quem
græci lichen appellãt:rhagadis et cõdylomatis mire utilis.Mora ĩ ægypto et cypro ſui
generis(ut diximus)largo ſucco abundant.Sũmo cortice deſquamimato altiore plaga
ſicca mirabili natura.Succus aduerſat̃ uenenis ſerpentiũ.Prodeſt dyſentericis.Diſcu-
tit panos:omneſq; collectiones.Vulnera cõglutinat.Capitis dolores ſedat:itẽ auriũ.
Splenicis bibitur.Illinitur et contra perfrictiones.Celerrime teredinẽ ſẽtit.Nec apud
nos ſucco uſus minor.Aduerſatur aconito & araneis in uino potũ.Aluum ſoluit.Pi-
tuitaſq; ac tineas et ſimilia uẽtris animalia extrahit. Hoc idẽ præſtat & cortex tritus.
Folia tingunt capillũ cũ fici nigræ et uitis cortice ſimul coctis in aqua cæleſti. Pomi
ipſius ſuccus aluũ ſoluit protinus.Ipſa poma ad præſens ſtomacho utilia:refrigerãt:
ſitĩ faciunt.Si non ſuperueniat alius cibus:ĩtumeſcunt.Ex ĩmaturis ſuccus:ſiſtit al-
uum:ueluti animalis alicuius in hac arbore obſeruandis miraculis:quæ ĩ natura eius
diximus.Fit ex pomo pãchreſtos ſtomachice:eadẽ arteriace appellata hoc mõ.Sextarii
tres ſucci e pomo leui uapore ad craſſitudinẽ mellis rediguntur.Poſt additur õphacii
aridi põdo duodecĩ:aut myrrhæ.xi.croci.xi.Sed hæc ſimul mixta uel trita miſcentur
decocto.Neq; eſt aliud oris arteriæ uuæ ſtomachi iucundius remediũ.Fit & alio mõ.
Succi ſextarii duo mellis attici decoquuntur ut ſupra diximus. Mira ſunt præterea
quæ produntur.Mora germinatione prius q̄ in folia exeant:ſiniſtra decerpi iubẽtur
futura poma.rhicinos græci uocant. Hi terrã ſi nõ attigere:ſãguinẽ ſiſtũt adalligati.
ſiue ex uulnere fluat:ſiue ore:ſiue naribus:ſiue hæmorrhoidis.Ad hoc ſeruãt̃ repoſiti.
Idẽ præſtare et ramus dicitur:luna plena defractus incipiens fructũ habere. Si terrã
non attigerit priuatĩ mulieribus alligatus lacerto contra abundantiã menſium. Hoc
& quocunq; tẽpore ab ipſis decerptũ ita:ut terrã non attingat:adalligatũq; exiſtimãt
præſtare.Folia mori trita aut arida decocta:ſerpentiũ ictibus imponuntur. Ad idẽq;
potu proficitur.Scorpionibus aduerſat̃ e radice corticis ſuccus ex uino aut poſca po-
tus.Reddenda eſt ãtiquorum cõpoſitio.Succũ expreſſum pomi maturi immaturiq;
mixtũ coquebant in uaſe æreo ad mellis craſſitudinem.Aliqui myrrha adiecta et cu-
preſſo præduratum uas ſole torrebant:permiſcẽtes ſpata ter die.Hæc erat ſtomachice:
quæ et uulnera ad cicatricem ꝑducebat.Alia ratio:ſuccum ſiccato exprimebãt pomo
multum ſapori obſoniorum conferente.In medicina uero contra nomas et pectoris

pituitas:& ubicunq; opus eſſet aſtringi uiſcera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertiū genus ſucci foliis et radice decoctis ad ambuſta ex oleo illinenda. Imponuntur & per ſe folia. Radix per meſſes inciſa ſuccum apriſſimum dentium dolori collectiōibuſq; & ſuppurationibus habet. aluum purgat. Folia mori in urina madefacta pilū coriis detrahunt. Ceraſia aluum molliunt. ſtomacho inutilia. Eadem ſiccata aluū ſiſtunt. urinam ciunt. Inuenio apud auctores ſiquis maturino roſcida deuoret cum ſuis nucleis:intantum leuari aluum:ut pedes morbo liberentur. Meſpila exceptis ſetaniis: quæ malo propriorem uim habent:reliqua aſtringunt ſtomachum:ſiſtuntq; aluū: item ſorba ſicca. Nam recentia ſtomacho & aluo citæ ꝓſunt.

DE Pineis & amygdalis & nuce auellana:& de nuce iuglande:& piſtaciis:& caſtaneis:& ſiliquis:& cornu:& unedine et lauro. Cap. ix.

NVces pineæ quæ reſinam habēt cōtuſæ leuiter additis in ſingulis ſextanis aquæ ad dimidiū decoctæ ſāguinis excreatiōi medētur:ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Cortex e pino ĩ uino decoctus cōtra tormīa datur. Nuclei nucis pineæ ſitī ſedant: et acrimoniam ſtomachi:roſioneſq; et cōtrarios humores conſiſtentes ibi:et infirmitatem uirilium roborant:renibus & ueſicæ utiles. Fauces uidentur exaſpare & tuſſim. Bilem pellunt poti ex aqua aut uino aut paſſo:aut balanorum decocto. Miſcetur iis cōtra uehementiores ſtomachi roſiōes cucumeris ſemē & ſuccus porrulacæ. item ad ueſicæ ulcera et renes:quoniam et urinam cient. Amygdalæ amaræ radicum decoctū cutem ĩ facie corrigit:coloremq; hilatiorem facit. Nuces ipſæ ſomnum faciūt & auiditatem. Vrinam et menſes ciunt. Capitis dolori illinuntur. maximeq; in febri:ſi ab ebrietate in aceto & roſaceo ex aquæ ſextario:et ſanguinē ſiſtunt. Cū amylo & menta lethargicis comitialibuſq; proſunt. Capite petuncto epynictidas ſanant. E uino ueteτe ulcera putreſcentia. Canum morſus cum melle. Et furfures ex facie ante fotu præparata. item iocineris et renum dolores ex aqua potæ. Er ſæpe ex eligmate cum reſina terebinthina. Calculoſis et difficili urinæ in paſſo:et ad purgandam curem in aqua mulſa tritæ ſunt efficaces. Proſunt eligmate iocineri tuſſi et colo cū eleliſphaco modice addiro. In melle ſumitur nucis auellanæ magnirudine. Aiunt quoq; quinis fere præſumptis ebrietatis non ſentiri putores. Vulpeſq; ſi ederint eas nec contigat e uicino aquam lambere:mori. Minus ualēt in remediis dulces:& eæ tamē purgāt & urinā ciunt. Recentes ſtomachum implent. Nucibus græcis cum abſinthii ſemine ex aceto ſumptis morbus regius ſanari dicitur. item illitis per ſe uitia ſedis. Et priuatim cōdylomara. item tuſſi & ſanguinis relictioni prodeſt. Nuces iuglandes græci a capitis grauedine appellauere. Etenim arbotum ipſarum foliorūq; uires in cerebrum penetrant. hocq; minore momento:ſed in cibis nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucūdiores. Siccæ uinoſiores:et ſtomacho inutiles:difficiles concoctu:dolorem capitis inferētes. Tuſſientibus inimicæ:& uomituris ieiunis. Aptæ tenaſmo ſolo. trahūt enim pituitā. Eædem præſumptæ uenena hebetant. item āginam cum rura & oleo. item aduerſātur cepis:leniuntq; earum ſaporem. Aurium īflāmatiōi imponūtur cum mellis exiguo. item ruta mammis & luxatis. Cum cepa autem & ſale & melle canis hominiſq; morſui. Puramine nucis iuglandis dens cauus inurirur. Putamen combuſtum tritūque ī oleo aut uino infātium capite peruncto nutrit capillum:& ad alopecias eo ſic utunť. Quo plures quis nuces ederit:hoc facilius tineas pellit. Et quæ perueteres ſūt nuces grangrenis et carbunculis medētur:item ſugillatis. Cortex iuglandium lichenū uitio & dyſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto aurium dolori. In ſanctanis Mithridatis maximi regis deuicti Cn. Pompeius īuenit in peculiari cōmētatio ipſius manu cōpoſitionem antidoti e duabus nucibus ſiccis: item ficis rotidem:& rutæ foliis. xx. ſimul tritis:addito ſalis grano:& qui hocieiunus ſumat:nullum uenenum nociturum illo die. Cōtra rabioſi quoq; canis morſus nuclei a ieiuno homine commanducati illitiq; præſenti remedio eſſe dicunť. Nuces auellanæ capitis dolorem faciūt & īflāmationē

ſtomachi:et pinguedini corporis conferunt plus q̃ ſit ueriſimile. Toſtæ et diſtillatiõi medentur. Tuſſi quoq; ueteri tritæ et in aqua mulſa potæ. Quidam adiiciunt grana piperis. Alii e paſſo bibunt. Piſtacia eoſdem uſus et effectus habẽt:quos pinei nuclei: prætetq̃ ad ſerpẽtium ictus ſiue edãtur ſiue bibãtur. Caſtaneæ uehemẽter ſiſtunt ſtomachi & uẽtris fluctiões. Aluum ciunt. Sanguinem excreãtibus proſunt. Carnes alũt. Siliquæ recẽtes ſtomacho ĩutiles. aluum ſoluunt. Eædem ſiccatæ ſiſtunt:ſtomachoq; utiliores fiunt. Vrinam ciunt. Syriacas in dolore ſtomachi ternis in aqua ſextariis decoquunt. Quidã ad dimidiũ:eumq; ſuccũ bibunt. Sudor uirgæ cornu arboris lamĩa ferrea cãdẽte exceptus: non contingente ligno illitaq; inde ferrugo ĩcipientes lichenas ſanat. Arbutus ſiue unedo fructum fert difficilẽ cõcoctiõi:& ſtomacho ĩutilẽ. Laurus excalfactoriã naturã habet & foliis:& cortice:et baccis. Itaq; decoctum ex iis maxime e foliis prodeſſe uuluis et ueſicis cõuenit. Illita uero ueſpaꝝ crabronumq; et apiũ. Itẽ ſerpentium uenenis reſiſtunt:maxime ſepis dipſadis & uiperæ. Proſunt et menſibus fœminarum cum oleo cocta. Cũ polẽta autem:quæ tenera ſunt trita ĩflatiões oculorũ cum ruta:teſtiũ cum roſaceo:capitis dolores:aut cum irino. Quin manducata atque deuorata per triduũ terna:liberãt a tuſſi. Eadẽ proſunt ſuſpiriis trita cũ melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipſa radix calculos rumpit. iocineri prodeſt:tribus obolis ĩ uino odorato pota. Folia pota uomitiões mouent. Baccæ mẽſes trahũt appoſitæ tritæ uel potæ. Tuſſĩ ueterẽ et orthopnoeã ſanãt binæ detracto cortice in uino potæ. Si et febris ſit:ex aqua. aut eligmate ex aqua mulſa aut ex paſſo decoctæ. Proſũt et phthiſicis eodẽ modo:& omnibus thoracis rheumatiſmis. Nam et excoquunt pituitam: et extrahunt. Aduerſus ſcorpiones quaternæ ex uino bibũtur. Epinyctidas ex oleo illitæ et lentigines. Et ulcera manantia:et ulcera oris:et furfures. Cutis pruriginẽ ſuccus baccarũ emendat et phthiriaſin. aurium dolori et grauitati inſtillatur cum uino uetere et roſaceo. Perunctos eo fugiunt uenenata omnia. Prodeſt et contra uenenatoꝝ ictus potus. Maxime autem eius laurus:quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum uino ſerpentibus et ſcorpionibus et araneis reſiſtunt. Ex oleo et aceto illinunt & lyeni et iocineri. Grangrenis cum melle:et in fatigatiõe etiam aut perfrictione ſucco eo perungi nitro adiecto prodeſt. Sunt qui celeritati partus multũ cõferre putẽt radice acetabuli menſura pota in aqua. Efficacius recentem q̃ aridam. Quidam aduerſus ſcorpionũ ictus decem baccas dari iubẽt potui. Item et ĩ remedio uuæ iacẽtis quadrãtem põdo baccaꝝ foliorũue decoqui in aqua ſextariis tribus ad tertias. eamq; calidam gargariſſare et in capitis dolore impari numero baccas cum oleo cõterere et calfacere. Laurus delphicæ folia trita olfactaq; ſubĩde peſtilentiæ cõtagia prohibẽt:tãto magis ſi et urant͛. Oleũ ex delphica ad cærata acopumq; ad pfrictiões diſcutiẽdas neruos laxandos lateris dolores febreſq; frigidas utile eſt. itẽ ad auriũ dolorem:in mali punici cortice tepefactũ. Folia decocta ad tertias partes aquæ uuam cohibẽt gargariſſatione. pota alui dolores: inteſtinoꝝq;. Tenerrima ex iis trita in uino papulas prurituſq; illita noctibus proxĩe ualẽt. Cætera lauri genera. Laurus alexãdrina ſiue idea partus celeres facit radice pota trium denariorũ pondere in uini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit:mẽſeſq; eodem modo pota. Daphnoides ſiue iis nominibus:quæ diximus ſilueſtris laurus ꝓdeſt:aluum ſoluit recẽti folio uel arido drachmis tribus cum ſale et hydromelite mãducata. Pituitas extrahit folium et uomitus:ſtomacho inutile. Sic et baccæ quæ denæue purgationis cauſa ſumuntur.

DE Myrto ſatiua et myrtidano:et de myrto ſilueſtri. Cap. x.

MYrtus ſatiua candida minus utile eſt medicinæ q̃ nigra. Semẽ eius medetur ſanguinẽ excreantibus. itẽ contra fungos in uino porum. Odorẽ oris cõmendat uel pridie cõmanducatũ. item apud Menandrum ſynariſtuſin hoc edunt. Datur et dyſentericis denarii pondere in uino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat cum uino ſubferuefactũ. Imponitur lippitudini cum polenta. Et cardiacis ĩ mãma ſiniſtra.

Et cõtra ſcorpionis ictus in mero:et ad ueſicæ uitia. Capitis dolores er ægilopas:ãteq̃ ſuppurent:item tumoribus. Exemptiſq; nucleis in uino uetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus ſeminis aluum ſiſtit. Vrinas cit. Ad eruptiões puſtularum pituitæq; cum cæraro illinit̃:et contra phalangias. Capillum denigrat. Lenius ſucco oleum eſt ex eadem myrto et uinum:quo nunq̃ ĩebriant̃. Inueteratumq; ſiſtit aluum et ſtomachum. tormina ſanat. faſtidium abigit. Foliorum arentium farina ſudores cohibet inſperſa:uel in febri. Vtilis et cœliacis:et procidentiæ uuluarum: ſedis uitiis:ulceribus manantibus:igni ſacro foru:capillis fluentibus:furfuribus:item aliis eruptionibus: ambuſtis. Additur quoq; in medicamento:quod alephas uocãt:eadem de cauſa qua oleum ex iis efficaciſſimũ ad ea:quæ in humore ſunt:tanq̃ in ore et uulua. Folia ipſa fungis aduerſantur trita ex uino:cum cæra ueto articularibus & collectionibus. Eadẽ in uino decocta dyſentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farina quæ inſpergirur ulceribus:aut emorrhoiæ. Purgant et lentigines:pterygia et paronychia:et epinyctida:condylomata teſtes:terra ulcera:item ambuſta cum cærato. Ad aures purulẽtas & foliis crematis utuntur & ſucco decocto. Comburuntur & in antidota. Item cauliculi flore decerpti in nouo fictili operto cremati in furno:dein triti ex uino.& ambuſtis foliorum cinis medetur. Inguen ne intumeſcat ex ulcere: ſatis eſt ſurculum tantũ myrti habere ſecum nec ferro nec terra contactum. Myrtidanũ diximus quomõ fieret. uuluæ prodeſt appoſitum fotu:et illitu. multo efficacius & cortice:et folio:& ſemine. Exprimitur et foliis ſuccus molliſſimis in pila tuſis adfuſo paulatim uino auſtero. Alias aqua cæleſti:atq; etiam expreſſo utuntur ad oris ſediſq; ulcera uuluæ.& uenrns. Capillorum nigriciam:malarum perfuſiones purgationes lentiginũ: et ubi conſtringendũ aliquid eſt. Myrtus ſilueſtris ſiue oxymyrſine ſiue chamemyrſine baccis rubentibus et breuitate a ſatiua diſtat. Radix eius in honore eſt:decocta uino ad renum dolores pota. Et difficili urinæ:præcipueq; craſſæ et grauiter olenti. Morbo regio et uuluarum purgationi trita cum uino. Cauliculi quoq; incipientes aſparagorũ modo in cibo ſumpti:& in cinere cocti. Semen cum uino potum aut oleo aut aceto calculos frangit. item in aceto & roſaceo tritum capitis dolores ſedat:et potũ morbũ regiũ. Caſtor oxymyrſinen myrti foliis acutis:ex q̃ fiunt ruri ſcopæ:ruſcũ uocauit:ad eoſdẽ uſus. Et hactenus habẽt ſe medicinæ urbanaꝶ arboꝶ. Trãſeamus ad ſilueſtres.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VICESIMVSQVARTVS. PROOEMIVM.

Medicinæ ex arboribus ſilueſtribus.

DE SILVAE QVIDEM HORRIDIORq; naturæ facies medicinis carent:ſacra illa parente rerum omnium nuſq̃ non remedia diſponente homini:ut medicina fieret etiam ſolitudo ipſa: ſed ad ſingula illius diſcordiæ atq; cõcordiæ miraculis occurſantibus. Quercus et olea tã ptinaci odio diſſident:ut altera ĩ alterius ſcrobe depactæ moriantur. Quercus uero & iuxta nucẽ iuglãdẽ. Pernicialia et braſſicæ cum uite odia. Ipſumque olus quo uitis fugatur:aduerſum cyclamino & origano areſcit. Quin & annoſas iã & quæ ſternãtur arbores:difficilius cædi:ac celerius inareſcere tradunt:ſi prius manu q̃ ferro attingantur. Pomorum onera a iumentis ſtati ſentiri. ac niſi prius oſtendantur iis:q̃uis pauca portent:ſudare illico. Ferulæ aſinis gratiſſiæ

ſunt ĩ pabulo:cæteris uero iumẽtis præſẽtaneo ueneno.qua de cauſa id aĩal Libero pr̃i aſſignatur:cui ferula.Surdis etiam rerum ſua cuiq; ſũt uenena:ac minimis quoque. Phyllyra coci et poline nimium ſalem cibis eximunt.Prædulcium faſtidiũ ſal rẽpat. Nitroſæ aut amaræ aquæ polenta addita mitigantur:ut intra duas horas bibi poſſĩt. Qua de cauſa & in ſaccos uinarios additur polenta.Similis uis rhodiæ cretæ:& argillæ noſtrari concordiã ualentium.Pix oleo extrahitur quando utrunq; pĩguis naturæ eſt.Oleum ſolũ calci miſcetur quando utrũq; aquas odit. Gũmi aceto facilius eluit̃. Atramentum aqua.Innumera præterea alia: quæ ſuis locis dicẽtur aſſidue.Hĩc nata medicina.Hæc ſola naturæ placuerat eſſe remedia parara uulgo:inuentu facilia ac ſie impendio:ex quibus uiuimus.Poſtea fraudes hominum et ingeniorum capturæ officinas inuenere iſtas:in quibus ſua cuiq; homini uenalis promittitur uita.Statĩ compoſitiones & mixturæ inexplicabiles decãtantur.Arabia atq; india in medio æſtimãt̃. Vlceriq; paruo medicina a rubro mari imputatur:cũ remedia uera quotidie pauperrimus quiſq; cœnet. Nam ſi ex horto aut petat̃ herba:uel frutex quæratur:nulla artiũ uilior fiet.Ita eſt profecto:magnitudo populi romani perdidit ritus:uincẽdoq; uicti ſumus. Paremus externis.Et una artium imperatoribus quoq; imperat.Verũ de his alias plura. Lothon herbam:itemq; ægyptiam eodem nomine:alias et ſyrticã arborẽ diximus ſuis locis.

Lotos. Cap. ii.

HAec lotos:quæ fabagræca appellatur a noſtris:aluum baccis ſiſtit.Ramẽta ligni decocta in uino proſunt dyſentericis:menſtruis:uertigini:comitialibus.cohibẽt et capillum.Mirũ his ramentis nihil eſſe amarius:fructuq; dulcius.Fit et e ſcobe eius medicamentum:ex aqua myrti decocta ſubacta et diuiſa in paſtillos:dyſentericis utiliſſimum pondere uictoriati cum aquæ cyathis tribus.

Glans. Cap. iii.

GLans intrita duricias:quas cacoethe uocãt cum ſalſa axungia ſanat:uehemẽtioreſq; lichenas.In omnibus cortex ipſe corticiq; tunica ſubiecta.Hæc decocta iuuat iliacos.Dyſentericis etiam illinitur:uel ipſa glans.eademq; reſiſtit ſerpentium ictibus:rheumatiſmis:ſuppurationibus. Folia & baccæ uel cortex uel ſuccus decocti proſunt contra toxica.Cortex illinitur decoctus lacte uaccino ſerpẽtis plagæ.Datur & ex uino dyſentericis.Eadem et ilici uis.

DE Coco ilicis & galla & uiſco pilulis glãde:de cerri radice & ſubere. Cap. iiii.

COcum ilicis uulneribus ex aceto recentibus imponit̃.Epiphoris ex aqua.& oculis ſuffuſis ſãguine inſtillat̃.Eſt autem genus ex eo in attica fere & aſia naſcẽs: celerrime in uermiculum ſe mutans:quod ideo ſcoletylon uocant:ĩ̱pbãtq;.Pricipalia eius genera diximus.Nec pauciora genera gallæ fecimus:ſolidã:perforatam.itẽ albã: nigram:maiorem:minorem.Vis omnium ſimilis.Optima comagena.Excreſcẽtia in corpore tollit.Proſunt gingiuis uuæ.Oris exulcerationi.Cræmatæ & in uino extinctæ cœliacis:dyſentericis illinuntur. Paronychiis ex melle:et unguibus ſcabris:pterygiis: ulceribus manantibus:cõdylomatis:uulneribus:quæ phagedenica uocantur. In uino autem decoctæ auribus inſtillantur:oculis illinuntur.Aduerſus eruptiones & panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem ſedat.itẽ intertrigines:& ambuſta.Immaturæ ex iis ex aceto potæ lyenem conſumunt.Eædem crematæ et aceto ſalſo extinctæ menſes ſiſtunt:uuluaſq; procidẽtes.Poru omnes capillos denigrãt. Viſcum e robore præcipuum diximus haberi.et quo conficeretur modo.Quidam in aqua contuſum decoquunt:donec innatet.Quidam commãducantes acinos expuũt cortices.Optimum eſt:quod ſine cortice eſt:quodq; leuiſſimum:extra fuluum:intus porraceum.quo nihil eſt glutinoſius:emollit:diſcutit:humores ſiccat:ſtrumas cum reſina & cæra.panos mitigat omnis generis.Quidam & galbanũ adiiciũt pari põdere ſingulorum:eoq; modo et ad uulnera utuntur. Vnguium ſcabricias expellit:ſi ſeptenis diebus ſoluantur.nitroq; colluantur.Quidam ad religionem efficacius fieri purãt prima luna collectum e robore ſine ferro.Si terram nõ attigerit comitialibus meden.

Cóceptum fœminarum adiuuare:ſi omnino ſecum habeant. Vlcera commãducatu ĩpoſituq; efficaciſſime ſanant. Roboris pilulæ ex adipe urſino alopecias capillo replẽt. Cerri folia & cortex et glãs ſiccat collectiões:ſuppuratióeſq;.fluctiões ſiſtit. Torpẽtes mẽbroꝝ ptes corroborat decoctũ eius fotu:cui et ĩſidere expedit ſiccãdis aſtrĩgẽdiſue partibus. Radix cerri aduerſatur ſcorpionibus. Subens cortex tritus ex aqua calida et potus ſanguinem fluentem ex utralibet parte ſiſtit. Eiuſdem cinis ex uino calido ſanguinem excreantibus mangnopere laudatur.

DE Fago et cupreſſo & cedro magna:de cedride:galbano. Cap.v.

FAgi folia mãducantur in gĩgiuarum labiorumq; uitiis. Calculis glãdis fagineæ cinis illinitur:item cum melle alopeciis. Cupreſſi folia trita ſerpentium ictibus ĩponũt:& capiti cũ polẽta ſi a ſole doleat. itẽ ramici:qua de cauſa & bibunt. Teſtium quoq; tumori cũ cærato illinũt. Capillũ denigrãt ex aceto. Eadẽ trita cũ duabus partibus panis mollis et e uino amineo ſubacta:pedũ ac neruoꝝ dolores ſedãt. Pilulæ aduerſus ſerpẽtiũ ictus bibũt. Aut ſi eiciat ſãguis:collectióibus illinũt. Ramici quoq; teneræ tuſæ cũ axungia & lomẽto proſũt. Bibunt ex eadem cauſa. Parotidi et ſtrumæ cum farina imponuntur. Exprimitur ſuccus tuſis cũ ſemine:qui mixto oleo caliginẽ oculorum aufert. Item uictoriati pódere in uino potus illituſq; cum fico ſicca pigui exemptis granis uitia teſtiũ ſanat. Humores diſcutit:et cũ fermento ſtrumas. Radix cum foliis trita potaq; ueſicæ & ſtranguriæ medetur. et contra phalangias. Ramenta pota menſes ciunt. Scorpionum ictibus aduerſantur. Cedrus magna quã cedrelaten uocant:dat picem quæ cedria uocatur:dentium doloribus utiliſſimam. frangit enim eos:& extrahit:dolores ſedat. Cędri ſuccus ex ea quomodo fieret diximus. Magni ad lumina uſus:ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora ĩcorrupta conſeruat. Viuentia corrumpit mira differentia:cum uitam auferat ſpirantibus:defunctiſque pro uita ſit. Veſtes quoq; corrumpit:& animalia necat. Ob hoc non cenſeam in anginis hoc remedio utendum:neq; in cruditatibus:quod ſuaſere aliqui. Guſtu dentes quoq; colluere ex aceto ĩ dolore timuerim:uel grauitati aut uermibus aurium ĩſtillare. Portẽtum eſt quod tradunt:abortiuum fieri in uenere ãte perfuſa uirilitate. Phthiriaſes perungere eo non dubitauerim:itẽq; prurigines. Suadent et contra uenenum leporis marini bibere in paſſo. Facilius in elephantia:ſi illinãtur & ulcera ſordida & excreſcẽtia in iis. Auctores quidam & oculorum albugines caligineſq; inunxere eo. Et contra pulmonis ulcera cyathum eius ſorbere iuſſerunt:item aduerſus tineas. Fit ex ea oleũ: quod piſſeleon uocant:uehementioris ad omnia eadem uſus. Cedri ſcobe ſerpentes fugari certum eſt:item baccis tritis cum oleo ſiqui perungant. Cedrides hoc ẽ frutices cedri tuſſĩ ſanãt. urinam ciunt. aluũ ſiſtũt. utiles ruptis cóuulſis:ſpaſticis:ſtrãguriæ: uuluis admoti. Cótra lepores marinos eadẽ:quæ ſupra collectióibus ĩflãmatióibuſq;. De galbano diximus neq; humidum neq; aridum probatur:ſed quale docuimus. Per ſe bibitur ad tuſſim ueterem:ſuſpiria: rupta conuulſa. Imponit iſchiadicis:lateris doloribus:panis:furunculis:corporum ab oſſibus recedẽti. Strumis:articuloꝝ nodis:dẽtiũ quoq; doloribus. Illinitur et cum melle capitis ulceribus. Purulentis ĩfũditur auribus cum roſaceo:aut nardo. Odore comitialibus ſubuenit:& uuluæ in ſtrangulatu:& ſtomachi defectu. Abortus non exeũtes trahit appoſitu uel ſuffitu. item ramis hellebori circunlitum atque ſubiectum. Serpẽtes nidore urentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & a ſcorpione percuſſis. Bibitur et in difficili partu fabæ magnitudine in uini cyatho:uuluaſq; conuerſas corrigit. In myrrha autem et in uino mortuos partus extrahit. Aduerſatur & uenenis maxime toxicis cum myrrha & uino. Serpentes oleo & ſpondylio mixto tactu necat. Nocere urinæ exiſtimatur.

DE Hãmoniaco & ſtyrace:& ſpondylio & ſphano:& terebintho & chamepite et ſpicio et reſinis et picea et lentiſco. Cap. vi.

SImilis hãmoniaci natura atque lachrymæ ꝓbandæ ut diximus. mollit:calfacit:

diſcunt:diſſoluit.Claritati uiſus in collyriis conuenit.pruritum:cicatrices:albugines oculorum tollit. dentium dolores ſedat:efficacius accenſum. Prodeſt diſpnoicis: pleureticis:pulmonibus:ueſicis:urinæ cruentæ:lyeni:iſchiadicis potum.Sic et aluum ſoluit.Articulis & podagræ cũ pari põdere picis aut cæræ et roſaceo coctum.Maturat panos:extrahit clauos cum melle.Sic et duricias emollit. Lyeni cum aceto et cæra cypria uel roſaceo efficaciſſime ĩponitur.Laſſitudĩes perũgi cum aceto et oleo exiguoq; nitro unle. Et ſtyracis naturã in peregrinis arboribus diximus. Placet præter illa quæ diximus:maxime pinguis:purus:albicantibus fragmentis. Medetur tuſſi:faucibus: pectoris uitĩis:uuluæ præcluſæ:duriciaue laborãti.Cit menſes potu:appoſituq;.aluũ mollit.Inuenio potu modico triſticiam animi reſolui:largiore cõtrahi.Sonitus auriũ emendat infuſu:ſtrumas illitu neruorumq; nodos. Aduerſatur uenenis:quæ frigore nocent:ideo & cicutæ.Spondylion una demonſtratum.Infũditur capitibus phreneticorum:et lethargicorum.item capitis doloribus longis.Cũ uetere oleo bibitur et in iocinerũ uitiis:morbo regio:cominalibus:orthopnoicis:uuluaꝝ ſtrangulatione.qbus et ſuffitu prodeſt.aluum mollit.Illinitur ulceribus ſerpentibus cũ ruta.Flos auribus purulentis efficaciter infũditur.Sed ſuccus cũ exprim:t̃:integẽdus eſt:quoniam mire appetitur a muſcis & ſimilibus.Radix detaſa et in fiſtulas coniecta callum earum derodit.Auribus quoq; inſtillatˊcum ſucco.Datur et ipſa contra morbum regium:et in iocineris uitio:& uuluaꝝ.Capillos criſpos facit pũcto capite.Sphagnos ſiue ſphacos ſiue bryon:et ĩ gallia(ut indicauimus)naſcitur:uuluis inſidentiũ utilis.Item genibus & fœminum tumoribus mixtus naſturcio et aqua ſalſa tritus. Cum uino aut reſina ſuccus potus urinam pellit celerrime.Hydropicos inanit cum uino et iunipero tritus et potus.Terebinthi folia et radix collectionibus imponũtˊ.Decoctum eoꝝ ſtomachũ firmat.Semen in capitis dolore bibitur in uino:& contra difficultatem urinæ.Ventrẽ lenit et emollit.Venerem excitat.Piceæ & laricis folia trita & decocta in aceto dentiũ dolori proſunt.Ciriis corticũ intertrigini & ambuſtis.Potus aluũ ſiſtit.urinã mouet. ſuffitu uuluas corrigit.Piceæ folia priuatim & iocineri utilia ſunt drachmæ pondere ĩ aqua mulſa pota.Siluas eas duntaxat:quæ picis reſinæq; gratia raduntur:utiliſſimas eſſe phthiſicis:aut qui longa ægritudine non recolligunt uires:ſatis conſtat.et illum cæli aera plus ita q̃ nauigationem ægyptiam proficere:plus q̃ lactis herbidos p mõtiũ æſtiua potus.Chamepitis latĩe aiuga appellatˊ.diciturq; propter abortus ab aliis thus terræ.Cubitalibus ramis:flore pinus et odore.Altera breuior & incuruæ ſimilis.Tertia eodem odore:& ideo nomine quoq; paruula collicola:craſſitudine digitali:foliis ſcabris:exilibus:albis:in petris naſcẽs.omnes herbæ:ſed propter cognationẽ nominis nõ differendæ.Proſunt aduerſus ſcorpionum ictus:item iocineri illitæ cum palmis aut cotoneis.Renibus et ueſicæ decoctum earum cum farina hordeacea.Morbo quoq; regio & urinæ difficultatibus ex aqua decoctæ bibuntˊ.Nouiſſima cõtra ſerpentes ualet cum melle.Sic et appoſita uuluas purgat.Sanguinem dẽſatum extrahit pota.Sudores facit perunctis ea.Peculiariter renibus utilis eſt.Fiunt ex ea et hydropicis pilulæ cũ ficu aluum trahentes.Lumborum quoq; dolorem uictoriati pondere in uino finit:et tuſſim recentem.Mortuos partus ex aceto cocta potaq; eiicere protinus dicitur.Cum honore & pityuſa ſimili de cauſa dicetur:quam quidam in tithymalli genere numerãt. Frutex eſt ſimilis piceæ:flore paruo purpureo.Bilem et pituitam p aluum detrahit. Radix decocti hemina aut ſeminis lingula in balanis.Folia in aceto decocta:furfures cutis emendant.Mammas quoq; mixto rutæ decocto:& tormina:et ſerpentiũ ictus: et in totum collectiões incipientes.Reſinam e ſupradictis arboribus gigni docuimus: et genera eius et nationes in rationæ uini ac poſtea in arboribus.cuius ſũmæ ſpecies duæ ſicca et liquida.Sicca:quæ e pinu et picea fit.Liquida e terebintho:larice:lẽtiſco: cupreſſo.nam et eæ ferunt in aſia et ſyria. Falluntur qui eandem putant eſſe e picea atq; larice.Picea enim pinguem et ſuccoſam fundit.larix gracilem ac mellei liquoris

uirus redolentem. Medici liquida raro utuntur et in ouo fere. Larice ptopter tuſſim
ulceraq; uiſcerum. Nec pinea magnopere in uſu. Cæteriſ non niſi coctis. Et coquendi
genera ſatis demonſtrauimus. In arborum differẽtia placet terebinthina odoratiſſima
atq; leuiſſima nationũ cypria & ſyriaca utraq; mellis attici colore. Sed cypria carnoſi/
or: ſicciorq;. In ſicco genere quærunt ut ſit candida: pura: perlucida. In omni autem ut
montana potius q̄ campeſtris: item aquilonia q̄ ab alio uento. Reſoluitur reſina ad
uulnerum uſus & malagmata oleo: in potiones amygdalis amaris. Natura in medẽdo
contrahere uulnera: purgare: diſcutere collectiones: item pectoris uitia. Therebĩthina
illinitur & eadem calida membrorum doloribus ſpaſticiſq; illinitur in ſole: rotiſque
corporibus. Mangonum maxĩe cura ad gracilitatem emendandam: ſpatiis ita laxãtiũ
cutem per ſingula membra: capacioraq; ciborum facienda corpora. Proximum locũ
optinet e lentiſco. Ineſt ei uis aſtringendi. Mouet et ante cæteras urinam. Reliquæ uẽ/
trem emolliunt. cruda concoquunt. tuſſim ueterem ſedant. Vuluæ onera extrahunt
etiã ſuffitæ. Priuatim aduerſantur uiſco. Panos et ſimilia cum ſeuo taurino & melle
ſanant. Palpebras lentiſcina commodatiſſime replicat. Fractis quoque utiliſſima: et
auribus purulentis: item in pturitu genitaliũ. Pinea capitis uulneribus optĩe medet̃.

DE Pice ſpiſſa & liquida: & palimpiſſa: & piſſaſphaltos: & zopiſſa: et tæda: et
lentiſco. Cap. vii.

PIx quoque: unde & quibus conficeretur modis: ĩdicauimus. Et eius duo genera.
Spiſſum liquidumq;. Spiſſaꝝ utiliſſima medicinæ eſt brutia: quoniã pĩguiſſĩa
& reſinoſiſſima: utraſq; præbet utilitates. Ob id magis tutila q̄ cæteræ. Id enĩ quod
in hoc adiiciunt: ex maſcula arbore meliorẽ eſſe: nõ arbittor poſſe intelligi. Picis natũ
excalfacit: explet. Aduerſatur priuatim ceraſtæ morſibus cum polenta. item ãginæ cũ
melle. Diſtillationibus & ſternuramentis. Pituitis aurium ĩfũditur cũ roſaceo. Illinit̃
cum cæra. ſanat lichenas. aluum ſoluit. Excreationes pectoris adiuuat eligmate aut il/
lita. Tonſillis cum melle. Sic et ulcera purgat. Explet cum uua paſſa & axungia. Car/
bunculos purgat: et purreſcentia ulcera. Quæ uero ſerpunt cum pineo cortice aut ſul/
phure. Phthiſicis etiam cyathi menſura quidam dederunt: et contra ueterem tuſſim.
Rhagadas ſedis & pedum: panoſq;: & ungues ſcabros emendat. Vuluæ duricias & cõ/
uerſiones odore: item lethargicos: ſtrumas. Item cum farina hordeacea & pueri ĩpubis
urina decocta ad ſuppurationem pducit. & ad alopecias ſicca pice utũtur. Ad mulieꝝ
mammas brutia ex uino ſubferuefacta cum poline farraceo q̄calidiſſimis impoſitis.
Liquida pix oleũq;: quod piſſeleon uocant: quẽadmodum fieret: diximus. Quidam
iterum decoquunt: & uocant palimpiſſa. Liquida anginæ perunguntur intus & uua.
Ad aurium dolores: claritatem oculorum: oris circunlitiões: ſuſpirioſas: uuluas: tuſſĩ
ueterem. Et crebras excreationes pectoris: ſpaſmos tremores: opiſthotonos: paralyſes:
neruoꝝ dolores præſtantiſſimum. Ad canum & iumentoꝝ ſcabiem. Eſt & piſſaſphal/
tos mixta bitumini pice: naturaliter ex apolloniatarum agro. Quidam autem ipſi
miſcent. præcipuum ad ſcabiem pecorum temedium. Aut ſi fœtus mammas læſe/
rit. Maturum optimum ex eo: quod cum feruet: innatat. Zopiſſam eradi nauibus
diximus cæra manno ſale macerata. Optima hæc a ryrocinio nauium. Additur autem
in malagmata ad diſcutiendas collectiones. Tædæ decoctæ in aceto dentium dolores
efficaciter colluunt. Lentiſci & arbores & ſemen et cortex et lachryma urinam ciunt.
aluum ſiſtunt. Decoctum eoꝝ ulceribus quæ ſerpũt fotu. Illinitur in humidis et igni
ſacro. gingiuas colluit. Folia dentibus in dolore atterunt̃. Mobiles decocto colluũtur.
Capillum tingunt. Lachryma ſedis uitiis prodeſt: cum quid ſiccari excalfieriue opus
ſit. Decoctum et e lachryma ſtomacho utile ructũ et urinam mouens: quod et capitis
dolori cum polenta illinitut. Folia uero tenera oculis inflammatis illinunt̃. Itẽ maſti/
ce lentiſci replicandis palpebris: et ad extetendam cutẽ in facie et ſmegmata. Adhibet̃
& ſanguinem reiiciẽtibus: tuſſi ueteri: et ad omnia quæuis. Medet̃ et attritis partibus

ſiue oleo e ſemīe eius facto ceræq; mixto: ſiue foliis ex oleo decoctis: ſiue cū aq̄ uitilia foueantur. Scio Democritū medicū in ualitudine conſidiæ. M. Seruilii conſularis filiæ omnem curationem auſteram recuſātis diu efficaciter uſum lacte caprarum: quas lentiſco paſcebat.

DE Platano et fraxino et acere et alba populo et ulmo et tilia et ſambuco et iunipero. Capitulum. viii.

PLatani aduerſantur ueſpertilionibus. Pilulæ earum in uino potæ. xiiii. pondere omnibus ſerpentiū & ſcorpionum uenenis: ambuſtis tuſæ aut cum aceto acri magiſq; ſcyllitino ſanguinē omnem ſiſtunt: & lentiginem & carcinomata. Melādrias quoq; ueteres addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectiōibus & ſuppuratiōibus: & decoctum eorum. Cortex autem in aceto dentium remedium ē. Folia eorum tenerrima in uino albo decocta oculorum. Lanugo foliorū et auribus & oculis inutilis. Cinis pilularꝝ ſanat ambuſta igni uel frigore. Cortex e uino ſcorpionū ictus reſtinguit. Fraxinus quam uim aduerſus ſcorpiones haberet: īdicauimus. Semē foliis eius ineſt: quæ medentur iocineris et lateris doloribus in uino. Aquam quæ ſubit cutē extrahunt. Corpus obeſum leuāt onere ſenſim ad maciem reducentia iiſdem foliis cū uino tritis ad unum portionem: ita ut puero quinq; folia tribus cyathis dentur. Robuſtioribus. vii. folia quinq; cyathis uini. Non omittendum ramenta eius et ſcobem a quibuſdam cauenda prædici. Aceris radix cōtuſa iocineris doloribus utiliſſīe īponit̃. Populi albæ uuarū in unguentis uſum expoſuimus. Cortex potus iſchiadicis & ſtranguriæ prodeſt. Foliorum ſuccus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenētibus intertrigo nō metuatur. Populus nigra efficaciſſima habetur quæ ī creta naſcit̃. Comitialibus ſemen ex aceto utile. Fundit illa et reſinam exiguam: qua utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponunt̃. Humor e cauis populi nigræ effluens uerrucas papulaſq; ex attritu odoratus tollit. Populi ferunt in foliis guttam: ex qua apes propolin faciunt. Gutta quoq; aquæ propolis ex aqua remediū q̄ efficax eſt. Vlmi & folia et cortex et rami uim habent ſpiſſandi et uulnera contrahendi. Corticis utiq; interior tilia lepras ſedat: et folia ex aceto illita. Corticis denarii pōdus potū in hemina aquæ frigidæ: aluum purgat. Pituitaſq; & aq̄s priuatim trahit. Imponit̃ & collectionibus lachryma. Et uulneribus ambuſtiſq; decocto fouere prodeſt. Humor ī folliculis arboris huius naſcens cuti nitorem inducit: faciemq; gratiorē præſtat. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores ſanant: extrahuntque per fiſtulas. Idem præſtant et tiliæ cortices. Multi corticem commanducatum uulneribus utiliſſimum putant. folia trita aqua aſperſa pedum tumori. Humor quoq; e medulla uti diximus caſtratæ arboris effluens: capillum reddit capiti illitus: defluēteſq; cōtinet. Arbor tilia leniter tuſa ad eadem fere utilis eſt atq; oleaſter. Folia autem tantum in uſu. & ad infantium ulcera in ore. & commanducata et decocta urinam ciunt. mēſes ſiſtūt illita. ſanguinem pota detrahūt. Sambucus habet alterꝝ genus magis ſilueſtre: quod græci chameacten: alii hellon uocant multo breuius. Vtriuſq; decoctum in uino ueteri foliorum uel ſeminis uel radicis ad cyathos binos potum ſtomacho inutile eſt: aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationē: maxime recentis ambuſti. Et canis morſum cum polēta molliſſimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiōes: priuatīq; membranæ: quæ circa cerebrum eſt: lenit infuſus. Acini eius infirmiores q̄ reliq̄ tīgūt capillum poti acetabuli menſura. Vrinā mouēt. Foliorum molliſſima ex oleo & ſale eduntur ad pituitam bilemq; detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in uino decocti duo cyathi poti hydropicos exinaniunt. Vuluas emolliunt. Has et foliorum decocto īſidentium. Caules teneri minoris ſābuci in patinis cocti aluum ſoluunt. Reſiſtunt folia et ſerpentium ictibus in uino pota. Podagris cū ſeuo hircino uehementer proſunt cauliculi illiti. Iidemque in aqua macerātur: ut ea ſparſa pulices necentur. Foliorum decocto ſi locus ſpargatur: muſcæ necātur. Boa appellat̃ morbus

papulatum cum tubent cotpora.ſambuci ramo uetberatut. Cortex interiot tritus ex
uino albo potus aluum ſoluit.Iuniperus uel ante cætera omnia excalfacit:extenuat:
cedro aſſimilis.Et eius duo genera.altera maior:altera minot. Vtraq; accenſa ſerpẽtes
fugat.Semen ſtomachi pectoris lateris dolotibus utile.Inflammationes algoreſq; diſ/
cutir.Tuſſes concoquir et duticias.Illitum tumores ſiſtit.Item aluum:bacis ex uino
nigro potis:item uentris tumores illitis.Miſcetur & ãtidotis oxyporis.Vrinas cit.Illi/
nitur et oculis in epiphoris. Datur cõuulſis ruptis:torminibus:uuluis:iſchiadicis cũ
uino albo potum pilulis quaternis aut decoctis uiginti in uino.Sunt qui & pungant
corpus e ſemine eius in ſerpentium metu.

DE Salice & amerina & uitilibus et enſtro

SAlicis fructus ante maturitatem in araneam abit.Sed ſi prius colligat̃:ſãguinẽ
reiiciẽtibus ptodeſt.Corticis e ramis primis cinis clauum & callum aqua mixta
ſanat.Vitia cutis in facie emendat:magis admixto ſucco ſuo.Eſt autem triũ generũ.
Vnũ arbot ipſa exudat gummi modo.Alterũ manat in plaga cum flore exciſo cortice
trium digitorum magnitudine.Hic ad purgãda quæ obſtent oculis:item ad ſpiſſãda
quæ opus ſunt:ciendãq; urinam:& ad omnes collectiones intus extrahẽdas. Tertius
ſuccus eſt detruncatione ramorum a falce diſtillans.Ex iis ergo aliquis cum roſaceo ĩ
calice punico calfactus auribus infunditur.Vel folia cocta & cum cæra trita ĩponunt̃:
item podagricis.Cortice et foliis in uino decoctis foueri neruos utiliſſimũ.Flos tritus
cum foliis furfures purgat in facie.Folia contrita et pota intemperantiã libidinis co/
ercent:atq; in torũ auferũt uſũ ſæpius ſũpta.Ametinæ nigræ ſemẽ cũ ſpuma argẽti
pari pondere a balneo illitum pſilothrũ eſt.Nõ multum a ſalice uitilium uſu diſtat
uitex:foliorum quoque aſpectu:niſi odore gratior eſſet.ſed græci ligon uocant:alii
agnon:quoniam matronæ in theſmophoriis athenienſium caſtitatem cuſtodiẽtes iis
foliis cubitus ſibi ſternũt.Duo genera eius.Maior in arborem ſalicis modo aſſurgit.
Minor ramoſa foliis candidioribus lanuginoſis.Prima atborum flotem mittit cum
purpureo:quæ et candida uocarur.Nigra:quæ tanrum purpureum.Naſcunt̃ in pa/
luſtribus campis.Semen potum uini quẽdam ſaporem habet:et dicitur febres ſolue/
re.Et cum ungãtur oleo admixtum ſudorẽ facere:ſic et laſſitudines diſſoluere.Vrinã
ciunt et menſes.Caput tentant uini modo:nam et odor ſimilis eſt.Inflatiões pellũt ĩ
inferiora.aluum ſiſtunt.Hydropicis & lyenibus perq̃utiles.Lactis ubertatem faciũt.
Aduerſantur uenenis ſerpentium:maxime quæ frigus inferunt.Minor efficacior ad
ſerpentes.bibitur ſeminis drachma in uino uel poſca:aut duabus foliorũ tenerrimo/
rum.Illinuntur & utræq; aduerſus araneorum morſus uel perunctis tantũ. Suffitu
quoq; aut ſubſtratu fugant uenenata.At uenereæ rei impetus inhibent. Eoq; maxĩe
phalangiis aduerſantur:quorum morſus genitale excitat.Capitis dolorem ex ebrieta/
te ſedant cum roſaceo flos teneriq; cauliculi.Seminis decoctum uehemẽtiorẽ capitis
dolorem diſſoluit fotu:et uuluam etiam ſuffitu uel appoſitu.Purgat aluum cũ pu/
legio & melle potum.Vomicas panoſq; difficile cõcoquentes cum farina hordeacea
mollit.Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto ſemen ſanat:et oris ulcera et
eruptiones cũ melle.Teſtium cum butyro et foliis uitium.Rhagadas ſedis cum aqua
illitum.Luxatis cum ſale et nitro & cæra & ſemine & folio. Additur in malagmata
neruorum & podagras.Semẽ inſtillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phre/
neſi.Virgam qui in manu habeant aut cinctu:negantur intertriginem ſentire.Ericen
græci uocant fruticem non multum ab ilice differentem colore roris marini:& pene
folio.Hoc aduerſari ſerpentibus tradunt.Geniſta quoque uinculi uſũ præſtat.Flores
apibus gratiſſimi.Dubito an hæc ſit:quam græci auctores ſparton appellauere:cum
ex ea lina piſcatoria apud eos factitari docuerim.Et nunquid hanc deſignauerit Ho/
merus:cum dixit nauium ſparta diſſoluta?Nondum enĩ fuiſſe africanum uel hiſpa/
num ſpartum in uſu certum eſt. Et cum ſutiles fierent naues:lino tamen nõ ſparto

unq̄ ſutas. Semen eius: quod græci eodē nomine appellant: in folliculis paſſiolorum modo naſcens: purgat hellebori uice drachma & dimidia pota in aquæ mulſæ cyathis quattuor ieiunis. Ramis ſimiliter fronde in aceto maceratis pluribus diebus & tuſis ſuccum dant iſchiadicis utilem cyathi unius potu. Quidam marina aqua macerare malunt: & infundere clyſtere. Perunguntur eodem ſucco iſchiadici addito oleo. Quidam ad ſtranguriā utuntur ſemine. Geniſta tuſa cum axungia genua dolentia ſanat. Myricen quam & amaricē uocat Leneus ſimilem ſcopis ametinis. Sanari dicit ea carcinomata ī uino decocta tritaq; cum melle illita. Arbitrantur quidam hāc eſſe tamaricam. Sed ad lyenem præcipua eſt: ſi ſuccus eius expreſſus in uino bibatur. Adeoque mirabilem eius antiparhiam cōtra ſolum hoc uiſcerum faciunt: ut affirment: ſi ex ea alueis factis bibant ſues: ſine lyene inuenin. & ideo homini ſplenetico cibū potumq; dant in uaſis ex ea factis. Grauis autem auctor ī medicina uirgam ex eadem fractam: ut neq; terram neq; ferrum attingeret: ſedare uentris dolores aſſeuerauit īpoſitam: ita ut tunica cinctuq; corpori apprimeret̃. Vulgus infœlicem eam arborem appellat: ut diximus: quoniam nihil ferat: nec ſeratur unq̄. Corinthus & quæ circa eſt regio: brian eam uocat. Eiuſque duo genera facit. ſilueſtrem plane ſterilem: alteram mitiorē. Hæc fert in ægypto ſyriaque etiam abundanter lignoſum fructum maiorem galla: aſperꝝ guſtu: quo medici utuntur uice gallæ: & in compoſitionibus: quas antheras uocant. Lignum autem & flos & folia & cortex in eoſdem uſus adhibētur quanq̄ remiſſiora. Datur ſanguinem reiicientibus cortex tritus: & contra profluuia fœminarū: cæliacis quoque. Idē tuſus impoſituſq; collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur ſuccus. Ad hæc eadem & ī uino decoquūtur. Ipſa uero adiecta melle grangrenis illinunt̃. Decoctum eorum in uino potum uel impoſitum cum roſaceo & cæra ſedat. Sic et epinyctidas ſanāt. Ad dentium dolorem auriumque decoctum eorum ſalutare eſt: radix ad eadem: ſimiliter folia. Hæc amplius ad ea: quæ ſerpunt: imponuntur cum polēta. Semen drachmæ pondere aduerſus phalangias & araneos bibitur. Cum altiliū uero pigui furunculis imponitur. Efficax & contra ſerpentiū ictus prærerq̄ aſpidū. Necnō morbo regio: phthiriaſi: lendibuſque decoctum infuſum prodeſt. Abundantiamque mulierū ſiſtit. Cinis arboris ad omnia eadem prodeſt: ſi bouis caſtrati urinæ īmiſceat̃ uel in potu uel in cibo uenerem finiri. Carboq; ex eo genere urina ea reſtictus in ūbra cōdit̃. Idē cū libeat accēdere reſoluit̃. Magi et id ex ſpadonis fieri urina tradiderūt.

DE Virga ſanguinea & ſilere & liguſtro: & alno: et edera & cyſtho: & ciſſo: et erythrano: & chameciſſo: et milace: et de clematida. Cap. x.

NEc uirga ſāguinea fœlicior habetur. Cortex eius interior cicatrices: quæ præſanauere aperit. Sileris folia illita fronti capitis dolores ſedant. Eiuſdem ſemē tritū in oleo phthiriaſes coercet. Serpentes et hunc fruticem refugiunt: baculūq; ruſtici ob id ex eo gerunt. Liguſtrum eadē arbor eſt: quæ in oriente cypros. ſuos in europa uſus habet. Succus eius neruis articulis algoribus: folia ubiq; ueteri ulceri cum ſalis mica: et oris exulcerationi proſunt. Acini contra phthiriaſin: item contra intertrigines: foliaue. Sanant et gallinaceorum pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua cerriſſimo remedio ſunt tumori. Hederæ genera. xx. demonſtrauimus. Natura omniū ī medicia anceps. Mentē turbat: et caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iiſdem neruis adhibita foris prodeſt. Eadē natuta quæ et aceto ei eſt. Omnia genera eius tefrigerāt. Vrinam ciunt potu. Capitis dolorem ſedāt: præcipue cetebro: continentiq; cerebrum mēbranæ utiliter mollibus impoſitis foliis cū aceto et roſaceo tritis et decoctis addito poſtea roſaceo oleo. Illinūtur autem fronti et decocto eorum fouetur os: caputq; perungitur. Lyeni et pota et illita ꝓſunt. Decoquuntur et contra horrores febriū: eruptioneſq; pituitæ: aut in uino terunt̃. Corymbi quoq; poti uel illiti lyenē ſanāt: iocinera autem illiti. Trahunt et menſes appoſiti. Succus hederæ tedia narium graueolentiāq; emendat: præcipue albæ ſatiuæ. Idem infuſus naribus caput purgat. Efficacius addito

nitro. Infunditur etiã purulentis auribus aut dolẽtibus cum oleo. Cicatricibus quoq;
decorem facit. ad lyenes efficacior albæ eſt ferro calefactus. Satiſq; eſt acinos ſex ĩ uini
cyathis duobus ſumi. Acini quoq; ex eadẽ alba terni in aceto mulſo poti tineas pellũt.
In qua curatione uentri quoq; ĩpoſuiſſe eos utile eſt. Hederæ: quam chriſolanon ap/
pellamus: bacis aurei coloris uiginti in uini ſextario tritis ita ut terni cyathi potentur:
aquam: quæ cutem ſubierit: per urinam educit. Eraſiſtratus eiuſdẽ acinos. v. tritos in
roſaceo oleo: calefactoſq; in cortice punico inſtillauit dentium dolori a contraria au/
re. Acini qui croci ſuccum habent: præſumpti potu a crapula tutos præſtant. Item
ſanguinem excreantes aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ candidiores co/
rymbi poti ſteriles etiã uiros faciũt. Illinitur decocta in uino omnium ulcerũ generi:
etiam ſi cacohetæ ſint. Lachryma hederæ pſilothrum eſt: phthinaſinque tollit. Flos
cuiuſcũq; generis triũ digitorum carptu dyſentericos et aluum citam emendat ĩ uino
auſtero bis die potus. Et ãbuſtis illinitur utiliter cũ cæra. Denigrant capillũ corymbi.
Radicis ſuccus in aceto potus cõtra phalangias prodeſt. Huius quoq; ligni uaſe ſple/
neticos bibentes ſanari inuenio. Et acinos terunt: moxque comburunt. et ita illinunt
ambuſta prius perfuſa aqua calida. Sunt qui et incidant ſucci gratia. eoq; utantur ad
dentes eroſos. frangiq; tradunt proximis cæra munitis ne lædantur. Gummi etiam i
hedera quærunt: quod ex aceto utiliſſimũ dẽtibus promittunt. Græci uicino uocabu/
lo ciſthon appellãt fruticem maiorẽ thymo foliis ocimi. Duo eius gña. Flos maſculo
roſaceus: fœminæ albet. Ambo proſunt dyſentericis & ſolutionibus uentris in uino
auſtero trinis digitis flore capto: & ſimiliter bis die poto. Vlceribus ueteribus & am/
buſtis cum cæra: & per ſe oris ulceribus. Sub his maxime naſcitur hypociſthos: quam
inter hederas diximus. Ciſſos erythranos ab iiſdem appellatur ſimilis hederæ: coxen/
dicibus utilis e uino potus: item lumbis. tantamq; uim accipiunt: ut ſanguinẽ urina
detrahant. Item chameciſſon appellant hederã non attolentem ſe a terra. Et hæc con/
tuſa in uino acetabuli mẽſura lyeni medetur. Folia ambuſtis cũ axũgia. Milax quoq;:
qui et autophoros cognomĩatur: ſimilitudinem hederæ habet: tenuioribus foliis. Co/
ronam ex eo factam impari foliorum numero aiunt capitis doloribus mederi. Quidã
duo genera milacis dixere. Alterum immortalitati proximum conuallibus opacis cã/
dentem. Alterum comantibus acinorum corymbis cõtra uenenata omnia efficaciſſis:
intantum ut acinorum ſucco infantibus ſæpe ſtillato nulla poſtea uenena nocitura
ſint. Alterum genus culta amare: & in iis gigni nullius effectus. Illam eſſe milacem
priorẽ cuius lignũ ad aures ſonare diximus. Similẽ huic aliq clematida appellauerũt
repentem per arbores geniculatam & ipſam. Folia eius lepram purgant. Semen aluũ
ſoluit acetabuli menſura in aquæ hemina aut aqua mulſa. Datur ex eadẽ cauſa & de/
coctum eius.

DE Harundine & papyro: & hebeno: & rhododendro: de rhuſẽ: & hydro: & canchry & ſabina: & ſelagine: & ſamulo: & gũmi medicĩs. Cap. xi.

HArundinis genera. xxix. demonſtrauimus: nõ aliter euidentiore illa natũra quam
continuis iis uoluminibus tractamus. Siquidem harũdinis radix cõtrita et im/
poſita filicis ſtirpem corpore extrahit. item harũdinem filicis radix. ex quo plura gña
fecimus. Illa quæ in iudea ſyriaq; naſcitur odorum unguentorumque cauſa: urinam
mouet cum gramĩe aut apii ſemine decocta. Cit & mẽſtrua admotu. Medet᷑ cõuulſis
duobus obolis pota: iocineri: renibus: hydropi: tuſſi etiam ſuffitu: magiſq; cũ reſina.
Furfuribus ulceribuſq; manãtibus cum myrrha radix decocta. Excipit᷑ et ſuccus eius:
fitq; elaterio ſimilis. Efficaciſſima autem ĩ omni harũdine quæ proxima radici. Effi/
cacia et genicula. Harũdo cypria: quæ donax uocatur: cortice cinere alopecias emẽdat:
item putreſcentia ulcera. Foliis eius ad extrahendos eius aculeos utuntur. Efficacius
et contra ignes ſacros: collectioneſq; omnes. Vulgaris harũdo extractoriam uĩ habet:
et recens tuſa: non in radice tantum. Multum enim et ipſam harũdinem ualere tra/
dunt. Medetur et luxatis: et ſpinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita

& in uino pota: uenerem concitat. Harundinū lanugo illata auribus obtūdit auditū. Cognita res eſt in ægypto de harundine. Papyro præcipuæ utilitates cum inaruerit: ad laxandas ſiccandaſq; fiſtulas: & in tumeſcendo ad introitum medicamentorum apiendas. Carta quæ fit ex ea cremata: inter cauſtica eſt. Cinis eius ex uino potus ſomnū facit. Ipſa ex aqua impoſita: callum ſanat. Ne in ægypto quidem naſcit̃ hebenus: ut docuimus. nec tractamus in medicina alienos orbes. Non omittetur tamen propter miraculum. Scobem eius oculis unice mederi dicūt. Lignoq; ad cotem trito cū paſſo caliginem diſcutit. Ex aqua uero & radice albugines oculorū. Item tuſſim pari modo dracunculi radicis cum adiecto melle. Hebenum medici & īter erodentia aſſumunt. Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit latinum. Rhododaphnen uocant aut nerium. Mirum folia eius quadrupedum uenenum eſſe. Homini uero contra ſerpentes præſidium: ruta addita & e uino pota. Pecus etiam & capræ ſi aquā biberint: in qua folia ea maduerint: mori dicuntur. Nec rhus latinum nomen habet: cum in uſum pluribus modis ueniat. Nam & herba eſt ſilueſtris: foliis myrti cauliculiſq; breuibus: quæ uenena & tineas pellit. & frutex excoriarius appellatur: ſubrutilus: cubitalis: craſſitudine digitalis. cuius aridis foliis & malicorio cona pficiunt̃. Medici autem rhoicis utuntur ad contuſa: item cæliacos & ſedis ulcera: aut quæ phagedenas uocant: trita cum melle & illita cum aceto. Decoctū eorum īſtillat̃ auribus purulētis. Fit & ſtomachice decoctis ramis: ad eadē quæ ex moris: ſed efficacior admixto alumīe. Illiniturq; eadem hydropicorum tumoribus. Rhus quæ erythros appellat̃: frutex eſt: & huius fruticis ſemen uim habet adſtringendi refrigerandique. Aſpergitur pro ſale obſoniis. Aluos ſoluit. Omneſq; carnes cum ſilphio ſuauiores facit. Vlceribus medet̃ manantibus cum melle. Aſperitati linguæ: percuſſis: liuidis: deſquāmatis eodem mō. Capitis ulcera ad cicatricem celerrime perducit: & fœminarum abūdantiā ſiſtit cibo. Erythrodanus quam aliqui ereuthodanum uocant: nos rubiam qua tinguntur lanæ pelleſq; perficiūtur: in medicina urinam ciet. Morbum regium ſanat ex aqua mulſa. Et lichenas ex aceto illita. Et iſchiadicos: & paralyticos: ita ut bibentes lauer̃ quotidie. Radix ſemenq; trahunt menſes. Aluum ſiſtunt: & collectiones diſcutiūt. Contra ſerpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum tingūt. Inuenio apud quoſdā morbum regium ſanari hoc frutice: etiam ſi adalligatus ſpectetur tantum. Diſtat ab eo qui aliſſon uocatur: foliis tantum et ramis minoribus. Quique nomen accepit ꝙ a cane emorſos rabiem ſentire non patitur: potus ex aceto adalligatuſque. Mirumq; eſt quod additur: inſaniam conſpecto eo omnino frutice ſanari. Tīgētibus & radicula ramos præparāt: quam ſtruthion uocari diximus a græcis. Medet̃ morbo regio ipſa decocta & ius potum: item pectoris uitiis. Vrinam ciet. Aluum ſoluit. & uuluas purgat. quamobrem aureum poculum medici uocant. Ea et ex melle prodeſt magnifice ad tuſſim. Orthopnoeæ cocleariis menſura. Cum polenta uero & aceto lepras tollit. Eadem cum panace et cappari's radice calculos frangit: pellitq;. Panos diſcutit cū farina hordeacea uino decocta. Miſcetur et malagmatis et collyriis: claritatis cauſa. Ad ſternutamenta utilis inter pauca. Lyeni quoq; ac iocinori. Eadem pota denarii unius pōdere ex mulſa aq̄: ſuſpirioſos ſanat. Sic et pleureticos et ōes lateris dolores. Apocyni ſemen ex aqua frutex eſt: folio hederæ: molliore tamen et minus longis uiticulis: ſeīe acuto diuiſo lanuginoſo: graui odore. Canes et omnes quadrupedes necat ī cibo datū. Eſt et roſmarinum. Duo genera eius. alterum ſterile: alterum cui et caulis et ſemen reſinaceum: quod canchrys uocatur. Foliis odor thuris. Radix uulnera ſanat uiridis impoſita et ſedis procidētia: condylomata hemorrhoidos. Succus et fruticis et radicis morbum regium: et ea quæ repurganda ſunt. Oculorum aciem exacuit. Semen ad uetera pectoris uitia datur potui. Et ad uuluas cum uino et pipere. Menſes adiuuat. Podagris illinitur cum ervea farina. Purgat et lentigines: et quæ excalfacienda ſunt: aut cum ſudor quærendus illitum: item conuulſis. Auget et lac in uino potum: item

radix. Ipſa herba ſtrumis cum aceto illinitur: ad tuſſim cum melle prodeſt. Canchrys
multa genera habet ut diximus. Sed hæc: quæ ex rore ſupradicto naſcit̃: ſi fricetur re-
ſinoſa eſt. Aduerſatur uenenis et uenenatis: præter ãguibus. Sudorẽ mouet. tormina
diſcutit. lactis ubertatem facit. Herba ſabina brathy appellata a græcis duorũ generũ
eſt. Altera amaraci ſimilis folio eſt: altera cupreſſo. Qua ex re quidã creticã cupreſſũ
dixerunt: utilis in ſuffitus pro thure aſſumitur. In medicamentis uero duplicato põ-
dere eoſdem effectus habere quos cynnamum traditur. Collectiões minuit: & nomas
compeſcit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit et ſuffita. Illinitur
igni ſacro et carbunculis. Cum melle et uino pota regio morbo medetur. Gallinacei
generis pituitas fumo eius herbæ ſanari tradunt. Similis herbæ huic ſabinæ eſt ſelago
appellata. Legitur ſine ferro dextra manu per tunicã: qua ſiniſtra manu exuit̃ uelut
furãte: candida ueſte ueſtito pureque lotis nudis pedibus. ſacro facto prius q̃ legat̃:
pane uinoq;. Fertur in mappa noua. Hãc cõtra omnem perniciem habendam prodi-
dere druidæ gallorum: et contra omnia oculorum uitia fumum eius prodeſſe. Iidem
ſamolũ herbã nominauere naſcẽtẽ in humidis. Et hanc ſiniſtra manu legi a ieiunis
contra morbos ſuum boumq;. nec reſpicere legentem: nec alibi q̃ in canali deponere:
ibiq; cõterere poturis. Gũmi genera diximus. Ex iis maiores effectus melioris cuiuſq;
erunt. Dentibus inutiles ſunt. Sanguinem coagulant: & ideo reiicientibus ſãguinem
proſunt: item ambuſtis: arteriæ uitiis. Inutilem urinam ciunt. Amaritudines hebetãt
aſtrictis cæteriſq;. Et amygdala amara eſt ſpiſſandiq; uiribus efficacior. Habet excal-
factorias uires. Præponuntur autem prunorum & ceraſorum ac uitium. Siccãt illitæ
& aſtringunt. Ex aceto uero infantium lichenas ſanãt. Proſunt et tuſſi ueteri: quattu-
or obolis in mixto potis. Credũtur et colorem gratiorem facere: ciborumq; appetẽtiã:
& calculoſis prodeſſe cum paſſo potæ. Oculorum et uulnerum inutilitatibus maxĩe
conueniunt.

DE Spina ægyptia & ſpina alba et acãtho: & acatia. Ca. xii.

a A B ſpina ægypria ſpinæ arabicæ laudes in odorum loco diximus. & ipſa ſpiſſat:
ſtringitq; diſtillationes omnes: & ſanguinis excreationes: mẽſiũq; abundantiã:
etiam nunc radice ualentior. Spinæ albæ ſemen cõtra ſcorpiões auxiliatur. Corona ex
ea impoſita capitis dolores minuit. Huic ſimilis eſt ſpina illa: quam græci acanthon
uocant: minoribus multo foliis aculeatis per extremitates & araneoſa lanugine obdu-
ctis. Qua collecta etiam ueſtes quædam bombicinis ſimiles fiunt in oriẽte. Ipſa folia
uel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur. Eſt & acaciæ ſpina. Fit in ægypto alba
nigraq; arbore: item uiridi: ſed longe melior eſt prioribus. Fit & in gallatia tenerrima
ſpinoſior arbore. Semen omnium lenticulæ ſimile: minore eſt tantũ & grano & folli-
culo. Colligitur autũno: ante collectum nimio ualidius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis
aqua cæleſti perfuſis. mox in pila tuſis: exprimit̃ organis. tunc denſatur ĩ ſole morta-
riis in paſtillos. Fit ex foliis minus efficax. Ad coria perficiẽda ſemine ꝓ galla utunt̃.
Foliorum ſuccus & galatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui ualde ruffus.
Purpurea aut leucophea: & quæ facillime diluitur. Vis ſumma ad ſpiſſandum refri-
gerandumq; eſt. Oculorũ medicamentis ante alias utiles. Lauant̃ in eos uſus paſtilli.
ab aliis torrentur. ab aliis capilli tinguntur. Sanãt ignem ſacrum. Vlcera quæ ſerpũt:
& humida uitia corporis: collectiones: articulos contuſos: perniones pterygia. Abun-
dantiam menſium in fœminis ſiſtunt: uuluamque et ſedem procidẽtem: itẽ oculos:
oris uitia et genitalium.

DE Vulgari ſpina: & ſilueſtri: et de ſytiſceptro: et de appendice ſpina: et pyracã-
tho: et paliuro: aquifolia: et taxo: et rubis: medicinæ. Cap. xiii.

u V Vlgaris quoq; hæc ſpina: ex qua uenæ fulloniæ implẽtur: radicis uſus habetur.
Per hiſpanias quidem multi et inter odores et ad unguenta utuntur illa aſpa-
lathũ uocantes. Eſt ſine dubio hoc nomine ſpina ſilueſtris ĩ oriente (ut diximus) can-
dida magnitudine arboris iuſtæ. Sed et frutex humilior: atque ſpinoſus. In ſyria et

rhodiorum inſulis:quam alii ſyriſceptrum:alii adipſatheum ſiue dipſacon ſiue diacheron uocant. Optimus qui minime ferulaceus:rubeus:et in purpuram uergẽs detracto cortice. naſcitur pluribus locis:ſed nõ ubiq; odoratus. Quã uim haberet cæleſti arquu in eum innixo:diximus. Sanat tetra oris ulcera:et ozenas:geniralia exulcerata: aut carbunculantia:item rhagadia:inflationes potu. Diſcutit et ſtrangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctũ eius. Aluum ſiſtit cortex. Similia præſtare ſiluestrem quoq; putant. Spina eſt appendix appellata:quoniã baccæ puniceo colore in ea appendices uocantur. Hæ crudæ per ſe et aridæ in uino decoctæ aluum citant: ac tormina compeſcunt. Pyrachanti baccæ contra ſerpentiũ ictus bibuntur. Paliurus quoq; ſpinæ genus eſt. Semen eius afri zurã uocant contra ſcorpiones efficaciſſimũ: item calculoſis et tuſſi. Folia aſtrictoriã uĩ habent. Radix diſcutit panos: collectiões: uomicas. urinas trahit pota. Decoctum eius in uino aluum ſiſtit. Serpentibus aduerſatur. radix præcipue datur in uino. Alioqn folia cõtuſa addito ſale articuloꝝ morbis imponunt. Proſunt baccæ purgatiõi fœminarum:cæliacis:dyſentericis:ac cholericis. In uino potæ aluum ſiſtunt. Radix decocta et illita extrahit infixa corpori. Vtiliſſima eſt et luxatis tumoribuſq;. Aqfolia arbor in domo aut uilla ſata ueneficia arcet. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit. Itemq; baculum ex ea factum in quoduis aĩal emiſſum etiam ſi citra ceciderit defectu mittentis:ipſum per ſeſe recubitu ꝓpius adlabi:tam præcipuam naturam ineſſe arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubros ad maleficia tantũ genuit nat̃a:ideoq; ex eis mora beſtiis uel hoĩbus cibos dedit. Vim habent ſiccandi:aſtringẽdi. Gingiuis:tonſillis:genitalibus accommodatiſſimi. Aduerſantur ſerpentium ſceleratiſſimis hemorrhoidi et præſteri flos aut mora. Scorpionum uulnera ſine collectionũ periculo iungunt. Vrinas ciunt. Caules eoꝝ tũdũt̃ teneri. exprimiturq; ſuccus. mox ſole cogitur ĩ craſſitudinem mellis ſigulati remedio contra mala oris oculorumq;:ſanguinem excreantes:anginas:uuluas:ſedes:cæliacos: potus aut illitus. Oris quidem uitiis etiam folia commãducata proſunt. & ulceribus manantibus:aut quibuſcunq; in capite illinuntur cardiacis. uel ſic per ſe imponũtur a mamma ſiniſtra. Item ſtomachi doloribus:oculiſq; procedentibus. Inſtillat̃ ſuccus eorum et auribus. Sanat condylomata cũ roſaceo cærato. Calculorumue ex uino decoctum uel præſentaneum remedium eſt. Item per ſe in cibo ſumpti cymæ modo:aut decocti in uino auſtero labantes dentes firmant. Aluum ſiſtunt et ꝓfluuia ſãguinis: Dyſentericis proſunt. Siccantur in umbra ut cinis crematorum uuam reprimat. Folia quoque arefacta et contuſa iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quæ in iis naſcũtur uel efficaciorem ſtomachicẽ præbuere q̃ ſatiua morus. Eademq; cõpoſitiõe uel cum hypociſtide tantum et melle bibuntur in cholera:& a cardiacis:& contra araneos. Inter medicamenta: quæ ſtyptica uocãt:nihil efficacius rubi mora ferẽtis radice decocta in uino ad tertias partes:ut colluant̃ eo oris ulcera & ſedis foueantur. Tãtaq; uis eſt:ut ſpongiæ ipſæ lapideſcãt. Alterum genus rubi eſt in quo roſa naſcit̃. Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem:præcipuo remedio calculoſis. Alia eſt cynothoda:quam proximo dicemus uolumine.

DE Cynobato:& idæo rubo:& thamno:et lycio:& ſarcocolla:& oporice medicĩæ. Capitulum quartumdecimum.

CYnobaton:quam alii cynoſpaſton:alii neuroſpaſton uocãt:folium hẽt ueſtigio hominis ſimile. Fert & uuam nigram:in cuius acino neruum hẽt. unde neuruſpaſſus dicitur. Alia eſt cappari:quã medici cynobaton appellauerunt. Huius thyrſus ad remedia ſplenis & inflationes cõditus ex aceto mãditur. Neruus eius cum maſtice chia commãducatus os purgat. Ruborum roſa alopecias cum axungia emẽdat. Mora capillum tingunt cum õphacino oleo. Flos mori per meſſes colligitur:candidus pleureticus præcipuus ex uino potus:item cæliacis. Radix ad tertias decocta:aluum ſiſtit & ſanguinem:item dentes collutos decocto. Eodẽ ſucco fouentur ſedis atq; genitaliũ

ulcera. Cinis e radice deprimit uuam. Idæus rubus appellatus eſt: quoniam in ida nō
alias naſcitur. Eſt autem tenerior ac minor rarioribus calamis innocentioribuſq;: ſub
arborum umbra naſcens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur & ignibus ſacris.
Stomachiciſq; ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præſtat quæ ſupradicta. Inter
genera ruborum rhamnos appellatur a græcis candidior: & fruticoſior. Is floret ramos
ſpgēs rectis aculeis nō ut cæteri aduncis: foliis maioribus. Alterū genus eius ſilueſtre
nigrius & quadantenus rubens. Fert ueluti folliculos. Huius radice decocta in aqua:
fit medicamētū: quod uocatur lycium. Semen ſecundas trahit. Alterq; ille candidior
aſtringit magis: refrigerat: collectionibus & uulneribus accommodarior. Folia uero
utriuſq; & cruda & decocta illinuntur cum oleo. Lycium præſtātius e ſpina fieri tra/
dunt: quam et pyxacanthon chironiam uocant: quales in indicis arboribus diximus:
quoniam longe præſtantiſſimum exiſtimatur indicū. Coquuntur in aqua tuſi rami:
radiceſq; ſummæ amaritudinis æreo uaſe fere per triduum. iterumque exēpto ligno
donec mellis craſſitudo fiat. Adulteratur amaris ſuccis: etiam amurca ac felle bubulo.
Spuma eius ac flos quidem oculorum medicamentis additur. Reliquo ſucco faciem
purgat. & pſoras ſanat: eroſos angulos oculorum: uetereſq; fluctiones: aures putulen/
tas: tonſillas: gingiuas: tuſſim: ſanguinis excreatiōes: fabæ magnitudine deuoratum.
aut ſi ex ulceribus fluat: illitum rhagadas: genitalium ulcera: attritus: ulcera recentia
& ſerpentia ac putreſcentia: in naribus clauos: ſuppurationes. Bibitur et a mulieribus
ī lacte contra profluuia. Indici differentia glebis extrinſecus nigris intus ruffis: cū fre/
geris: cito nigreſcentibus. Aſtrīgit uehementer cum amaritudine. Ad eadē omnia uti/
lis eſt: ſed præcipue ad genitalia. Sūt qui & ſarcocollā & ſpinæ lachrymam putēt pol/
lini thuris ſimilem cum quadam acrimonia dulcem. Cum uino tuſa ſiſtit fluctiones.
Illinitur īfantibus maxime. Vetuſtate & hæc maxime nigreſcit. melior quo cādidior.
Vnum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum: quod oporicē
uocāt. Fit ad dyſētericos ſtomachiq; uitia in congio muſti albi lento uapore decoctis
malis cotoneis quinq; cum ſuis ſeminibus: puniceis totidem: ſorboꝝ ſextario & pari
menſura eius: quod rhun ſynacon uocant: croci ſemuncia. Coquitur uſq; ad craſſitu/
dinem mellis. His ſubnectemus ea: quæ græci cōmunicatione nominum in ambiguo
fecere an ne arborum eſſent.

DE Chamedrye & chamedaphne: & chamelea: & chameſice: & chameciſſo: & cha/
meleuce: & chamecypariſſo: & āpelopraſo: & ſtachye: & clinopodio: & centunculo: &
clematide ægyptia medicinæ. Cap. xv.

CHamedrys herba eſt: quæ latine trixago dicitur. Aliqui eam chametopem: alii
teucriam appellauere. Folia habet magnitudine mentæ colore & diuiſura quer/
cus. Alii ſertatam: & ab ea ſerram inuentam eſſe dixere flore pene purpureo. carpitur
prægnans ſucco. In petroſis aduerſus ſerpētium uenena potu illituque efficaciſſima.
Item ſtomacho tuſſi uetuſtæ piruitæ in gula cohæreſcēti: ruptis conuulſis: lateris do/
loribus. Lyenem conſumit. urinam & menſes cit. ob id incipientibus hydropicis effi/
cax manualibus ſcopis eius in tribus heminis aquæ decoctis uſq; ad tertias. Faciūt &
ex ea paſtillos terentes eam ex aqua ad ſupradicta. Sanat et uomicas et uetera ulcera
uel ſordida cum melle. Fit et uinum ex ea pectoris uitiis. Foliorum ſuccus cum oleo
caliginem oculorum diſcutit. Ad ſplenem ex aceto ſumitur. Excalfacit perunctiones.
Chamedaphne unico ramulo eſt cubitali fere: folio tenui lauri ſimilitudine. Semen
rubens admixtum foliis illinitur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat. Ad tor/
mina cum uino bibitur. Menſes ſuccus eius et urinam cit potu: partuſq; difficiles in
lana appoſitus. Chamelea ſimilitudinem foliorum oleæ habet. Sunt autem ei mora
odorata: in petroſis naſcens palmi altitudinem non excedens. Aluū purgat. Detrahit
pituitam bilemq;: foliis in duabus partibus abſinthii decoctis: ſuccoq; eo cum melle
poto. Foliis impoſitis & ulcera purgantur. Aiunt ſiquis ante ſolis ortū capiat: dicatq;

ad albugines oculorum ſe capere:adalligata diſcuti id uitium.Quoquo mõ collectã iumentorum pecorumq; oculis ſalutarem eſſe.Chameſice lentis folia habet nihil ſe attollentia:in aridis petroſiſq; naſcens.Claritati oculorum et contra ſuffuſiones utiliſſia:et cicatrices caligines muriculas nubeculas in uino cocta:inũcta.Uuluæ dolores ſedat apposita in linteolo.Tollit et uerrucas omnium generum illita.Prodeſt et orthopnoicis.Chameciſſos ſpicata eſt tritici modo:ramulis quinis fere folioſa.cũ floret exiſtimari poteſt alba uiola:radice tenui.Cuius bibunt iſchiadici folia tribus obolis:ĩ uini cyathis duobus ſeptem diebus admodum amara potione. Chameleucen apud nos farranum ſiue farfugium uocant.Naſcit̃ ſecus fluuios:folio populi:ſed ãpliore. Radix eius imponitur carbonibus cupreſſi.atque is nidor per infurnibulũ imbibitur ĩ uetere tuſſi.Chamepeuce laricis foliis ſimilis lumborum et ſpinæ doloribus ꝓpitia eſt.Chamecypatiſſos herba ex uino pota contra uenena ſerpẽtiũ omniũ ſcorpionũq; pollet.Ampeloprason in uinetis naſcitur:foliis porri:ructu grauis.Contra ſerpentiũ ictus efficax.Urinam & menſes cit.eruptiones ſanguinis per genitale ĩhibet potum : impoſitumq;.Datur & a partu mulieribus:& contra canis morſum.Ea quoque quæ ſtachys uocatur:porri ſimilitudinem habet:longioribus foliis pluribuſq; et odoris iucundi:coloriſq; in luteũ inclinati.Pellit mẽſtrua.Clinopodion:quod alii clinopictõ: alii zopyrocheron:alii encimoides appellant:ſerpillo ſimilem:ſurculoſam palmi altitudine.naſcitur in petroſis:orbiculato foliorum ambitu:ſpeciem lectipedũ præbẽs. Bibitur ad conuulſa rupta ſtrangurias:ſerpentium ictus:item decocti ſuccus. Nunc ſubtexemus herbas mirabiles quidem:ſed minus claras:nobilibus in ſequentia uolumina dilatis.Itali centrũculum uocant roſtratis foliis ad ſimilitudinẽ capitis penularꝝ iacentem in aruis:græci autem clematidem.Eſt eius egregius effectus ad ſiſtẽdã aluũ in uino auſtero.Idem ſanguinem ſiſtit tritus cum oxymelite:aut aquæ calidæ cyathis quinq; denarii unius pondere.Sic & ad ſecundas mulierum efficax.Sed græci clematidas & alias habent:unam quam aliqui echiten uocant:alii laginem:nonnulli tenuẽ ſcamoneam:& pedales folioſos:nõ diſſimiles ſcamoneæ ramos habet:niſi ꝙ nigriora minoraq; ſunt folia.Inuenit̃ in uineis aruiſq;.Eſtur uſu ut olus cum oleo et ſale.Aluum cit.Eadem a dyſentericis cum lini ſeĩe in uino auſtero ſorbetur.Folia epiphoris imponuntur cũ polenta:ſuppoſito udo linteolo.Strumas impoſita ad ſuppurationẽ perducunt.deinde axungia adiecta percurant:itẽ hemorrhoidas cũ oleo uiridi.Phthiſicos iuuant cum melle.Lactis quoq; ubertatem faciunt in cibis ſũpta.Et infantibus illita capillum alunt.Ex aceto dentium dolores ſedant.Venerem ſtimulãt.Eſt & alia clematis ægyptia cognomine:quæ ab aliis daphnoides:ab aliis polygonoides uocatur folio lauri longo:tenuiq;.aduerſus ſerpẽtes ac priuarim aſpides ex aceto pota efficax. Aegyptus hanc maxime gignit.

DE Aron:& dracunculo:& dracontio:& eti:& millefolio:et herba eiuſdẽ nomĩs : et pſeudouunio:et myrrhi:et onobryche medicinæ. Cap.xvi.

EST et aron de qua inter bulbos diximus magnæ cum dracuntio litis.Quidã enĩ eſſe dixerunt eandem.Glaucias ſatu diſcreuit:dracõtium ſilueſtrem arum pronuntiando.Aliqui radicem aron appellauerunt:caulem uero dracuntium:in totum alium.Si modo hic eſt:qui uocatur apud nos dracunculus. Nanq; aros radicẽ nigrã in latitudinem rotundam habet:multo quoque maiorem.et qua manus impleatur. Dracunculus ſubrutilam et draconis conuoluti modo:unde ei et nomen. Quĩ et ipſi græci immenſam poſuere differentiam.Semen dracũculi feruens mordaxq; tradẽdo. tantumq; ineſſe ei uirus ut olfactum grauidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere:primum in cibis fœminarum præferentes:quoniam mas dulcior eſſet:et ĩ coquendo lentior:pectoriſque uitia purgaret.Aridum impoſitiõe inſpſũ aut eligmate: urinam et menſes cieret.ſic et in oxymelite potum ſtomacho interaneiſq; exulceratis ex lacte ouillo bibendum. Ad tuſſim in cinere coctum ex oleo dedere.Alii coxere in

lacte:ut decoctum biberetur.Epiphoris elixum impoſuere:item ſugillatis:tõſillis.Ex
oleo hæmorrhoidũ uitio ĩfudere:lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophan/
tus & pro antidoto contra uenena:pleureticis:peripneumonicis quoq; & tuſſiẽtibus.
Semen intrirum cum oleo aut roſaceo infundens auriũ dolori Dieuches.Cleophãtus
tuſſientibus aut ſuſpirioſis & orthopnoicis & purulenta excreantibus fatina pmixtũ
in pane cocto dedit.Diodotus phthiſicis e melle eligmate et pulmonis uitiis.oſſibus
etiam fractis impoſuit.Partus omnium animalium extrahit naturæ circũlitũ.Succus
radicis eius cum melle attico:oculorum caligines:ac ſtomachi uitia diſcutit:tuſſĩ de/
cocti ius cum melle. Vlcera omnium generum ſiue phagedenæ ſit:ſiue carcinomata:
ſiue ſerpant:ſiue polypi in naribus:ſuccus mire ſanat.Folia ambuſtis proſũt ex uino
& oleo cocta.Aluum inaniunt ex ſale & aceto ſumpta.Etiam luxatis cocta cum melle
proſunt.Item articulis podagricis cum ſale recentia uel ſicca. Hippocrates quaſlibet
ad collectiones cum melle ĩpoſuit.Ad menſes trahendos ſeminis uel radicis drachmæ
duæ in uini cyathis duobus ſufficiunt.Eadem potio ſi a partu non purgantur:& ſe/
cundas trahit.Hippocrates & radicẽ ipſam appoſuit.Dicunt & in peſtilẽtia ſalutarẽ
eſſe in cibis.Ebrietatem diſcutit.Serpentes nidore cum crematur:priuatimq; aſpides
fugat:aut inebriat:ita ut torpentes inueniantut.Perũctos quoq; areo aut laureo oleo
fugiunt.Ideo et contra ictus dari potu in uino nigro putant utile.In foliis ari caſeus
optime ſeruari traditur.Dracunculus quem dixi:hordeo matureſcente effodit' luna
creſcente.omnino habentem ſerpentes fugiunt.Ideo percuſſis prodeſſe in potu aiunt
maiorem:ut & menſes:ſi ferro non attingatur:ſiſtat.Succus eius et auriũ dolori pro/
deſt.Id autem quod græci dracontion uocant triplici effigie mihi demonſtratum eſt
foliis betæ:non ſine thyrſo:flore purpureo.Hoc eſt ſimile aro.Alii tadice lõga ueluti
ſignata articuloſaq; monſtrauere tribus omnino cauliculis.Folia eius ex aceto decoq
contra ſerpentium ictus iubentes.Tertia demonſttatio fuit folio maiore q̃ cornus:ta/
dice harundinea:totidem ut affirmabant geniculata nodis:quot hẽret ãnos:toridem
eſſe folia.Hi ea ex uino uel aq̃ cõtra ſerpentes dabant. Eſt & eris quæ in eadẽ ægypto
naſcitur ſimilis aro:minor tãtum:minoribuſq; foliis & utiq; radice:quæ tamẽ oliuæ
grandis magnitudinem implet.Alba geminum caulem:altera unum tantũ emittens.
Medetut utraq; ulceribus manantibus:item combuſtis ac fiſtulis.Collyrio ĩmixta:&
nomas ſiſtunt:decoctarum in aqua & poſtea trirarum roſaceo addito.Sed unũ mira/
culũ ingẽs:contacto genitali cuiuſq; fœminini ſexus:animal ĩ perniciem agi.Myrio/
phyllon:quod noſtri millefolium uocãt:caulis eſt tenet.Similis eſt feniculo plurimis
foliis:unde & nomen accepit.Naſcitur in paluſtribus:magnifici uſus ad uulnera. Cũ
aceto bibitur ad difficultates urinæ & ueſicæ:& ſuſpiria:præcipiratiſq; ex alto.Effica/
ciſſima eadem ad dẽtium dolores.Etruria hoc nomine appellat herbam ĩ bratis tenuẽ
a latenbus capillamenti mõ folioſam:eximii uſus ad uulnera:boum neruos abſciſos
uomere ſolidari ea:rurſuſq; iungi addita axungia affitmãs.Pſeudouunion napi folia
habet:fruticans palmi altitudine.Laudatiſſima in creta.Cõtra tormĩa atq; ſtrãguriã:
laterum præcordiorumq; dolores bibuntur rami eius quinis cyathis e niue.Myrrhis:
quam alii myrrhizam:alii myrrhã uocant ſimillima eſt cicutæ. Caule foliiſq; & flore
minor tãtum & exiliot:cibo nõ ĩſuauis.Cit mẽſtrua et partus cum uino.Aiunt quoq;
eandem potam in peſtilentia ſalutatem eſſe.Subuenit & phthiſicis in ſorbitiõe.Aui/
ditatẽ cibi facit.Vlcera in facie aut capite ſuccus eius in aqua triduo maceratæ ſanat.
Onobrychis folia habet lentis lõgiora paulo:florem tubẽtem:radicem exiguã et graci/
lem.Naſcitur circa fõtes.Siccata in farinæ modum & inſperſa uino albo ſtrangurias
finit.Aluum ſiſtit.Succus eius perunctis cum oleo ſudotes mouet.

DE Coriaceſia:& callicia:& menaide:& aliis.xxiii.& medicinis earum:q̃s qdam
magicas eſſe dicunt:& de cõſidia:& de aproxi:& recidiuis morboꝝ. Cap.xvii.

i. IN promiſſo herbaꝝ mirabilium occuttit aliqua dicete et de magicis. Quæ eni

mirabiliores ſũt.⸌Primi eas ĩ nr̃o orbe celebrauere Pythagoras atq; Democritus cõſec-
tati magos.Coriaceſiã et calliciã Pythagoras qua aquam glaciari tradit:et quaꝝ men-
tionem apud alios nõ reperio:nec apud eum alia de his.Idem menaidem appellat et
nomine alio corinthadem:cuius decocto in aqua ſucco protinus ſanari ictus ſerpẽtiũ
ſi foueantur:dicit.Eundemque effuſum in herba qui ueſtigio contigerint:aut forte
reſperſi fuerint inſanabiles perire:mõſtrifica protſus natura ueneni prẽterq̃ cõtta ue-
nena.Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba:cuius radix e lõgĩquo concipiat
ignes ut napta:de qua in terræ miraculis diximus.Idem tradit:ſiqui morbi humano
corpori acciderint florente aproxi:q̃uis ſanatos admonitionem eoꝝ ſentire quotiens
florere eam cõtigerit:et frumentum:et cicutam:et uiolam ſimilem cõditionẽ habere.
Nec me fallit hoc uolumen eius a quibuſdam Cleemporo medico aſcribi.Pythagoræ
uero eſſe pertinax fama antiquitaſq; uendicant.Et idipſum auctoritatem uolumibus
affert:ſiquis alius curæ ſuæ opus illo uiro dignũ iudicauerit:quod feciſſe ſcimus Cleẽ-
porum:cum et alia ſuo ex nomĩe ederet quis crederet.⸌Democriti certe chirocinera eſſe
conſtat.At in iis ille poſt Pythagoram magorum ſtudioſiſſimus quanto portẽroſiora
tradit.⸌Aglaopotin herbam:quæ admiratione hominum propter eximium colorẽ ac-
ceperit nomen: in marmoribus arabiæ naſcentem perſico latere:qua de cauſa & mar-
maritidẽ uocari.Magos utique ea uti:cum uelint deos euocare.Achemenidon colore
eſt electri ſine folio naſcens in taradaſtilis indiæ.Cuius radix ĩ paſtillos digeſta ĩ dieq;
pota in uino noxii pet cruciatus nocte cõfiteantur omnia per uarias numinũ imagi-
nationes.Eãdem hippophoruadem appellat:quoniam equæ præcipue caueant eam.
Theõbrotion.xxx.ſchoenis a Choaſpe naſci pauonis picturis ſimilem odore eximio.
Hanc autem a regibus perſarum comedi aut bibi cõtra omnia corporum incõmoda.
ſtabilitatemq; mentis & iuſticiæ uocari. Eãdem deniq; ſemniona potentiæ maieſtate
appellari.Aliã deinde adamãtidem armeniæ cappadociæq; alumnã.Hac admota leo-
nes reſupinari cum hiatu laxo.Nominis cauſam eſſe ꝙ cõteri nequeat.Arianidem in
arianis gigni igneam colore.Colligi cum ſol in leone ſit.Huius tactu peruncta oleo
ligna accẽdi.Theriocarna in cappadocia & myſia naſcẽte:omnes feras torpeſcere:nec
niſi hyenæ urinæ aſpſu recreari. Ethiopida in meroe naſci.ob id & meroidẽ appellari:
folio lactucæ:hydropicis utiliſſimã e mulſo potã. Ophiuſã in elephãtine eiuſdẽ ethi-
opiæ liuidã:difficilemq; aſpectu:qua pota:terrorem minaſq; ſerpẽtium obuerſari:ita
ut mortem ſibi eo metu cõſciſcãt.ob id cogi ſacrilegos illam bibere.Aduerſari autem
ei palmeum uinum.Thalaſſeglen circa indum amnem ĩueniri:quæ ob id nomĩe alio
potamautis appellatur.Hac pota lymphari homines obuerſãtibus miraculis.Thean-
gelida in libano ſyriæ dicteo cretæ montibus & babylone & ſuſis perſidis naſci:q̃ pota
magi diuinent.Gelotophyllida in bactris et circa boryſthenẽ.Hæc ſi bibat᷑ cũ myrrha
& uino:uarias obuerſari ſpecies:ridendiq; finem nõ fieri:ni potis nucleis pineæ nucis
cũ pipere & melle in uino palmeo.Syſſitieterida a conuictu in perſide noĩari:quoniã
hilarẽtur illa.eadem protomedia:qua primatum apud reges optineant.Caſigneten:
quoniã ſecum ipſa naſcatur:nec cum ullis aliis herbis.Eãdem dionyſionymphadem:
quoniam uino mire cõueniat.Heliatheri uocãt in themiſyriaca regione et ciliciæ mõ-
tibus maritimis:folio myrti.Hac cum adipe leonino decocta addito croco et palmeo
uino perungi magos et perſarum reges:ut fiat corpus aſpectu iucundũ. Ideo eãdem
heliocallidem nominari.Hermeſias ab eodẽ uocatur ad liberos generandos pulchros
bonoſq;.Nõ herba:ſed cõpoſitio e nucleis pineæ nucis tritis cum melle myrrha croco
uino palmeo.poſtea admixto theõbrotio & lacte bibere generat᷑os iubet:et a cõceptu
puerperas partum nutriẽtes.ita fieri excellentes animo et forma:atq; bonos.Haꝝque
omnium magica quoq; uocabula põit.Adiecit his Apollodorus aſſectator eius herbã
eſchynomenem:quoniã appropinquante manu folia cõtraheret.Aliã crocidem:cuius
tactu phalãgia moreret᷑.Crateias oenotheridẽ:cuius aſperſu e uino feritas omnium

animaliũ mitigaretur. Anacãpſerotẽ celebet arte grãmatica pauloante. cuius omnino tactu redirent amores uel cũ odio depoſita. Et abunde ſit hactenus attigiſſe inſignia magorum in iis herbis: alio de his aptiote dicturus loco.

DE Eriphia & lanaria & ſtracioti medicinæ. Capitulum.xviii.

ERiphiam multi prodidere. Scarabeum hæc in habena habet ſurſum deorſumq; decurrentem cum ſono hedi: unde et nomen accepit. Hac ad uocẽ nihil præſtã/rius eſſe tradũt. Herba lanaria ouibus ieiunis data: lactis abundãtiã facit. Eq; nota lactoris uulgo eſt plena lactis: quod deguſtatum uomitiones concitat. Eandem hanc aliqui eſſe dicunt: & alii ſimilem illi: quam militarem uocant: quoniam uulnus ferro factum nullum non intra dies quinq; ſanat ex oleo ĩpoſita. Celebrat̃ autẽ & a græcis ſtraciotes. Eſt & ea in ægypto tantum: & inundatione nili naſcit̃ aizoo ſimilis: ni ma/iora haberet folia. Refrigerat mire: & uulnera ſanat ex aceto illita: item ignes ſacros ac ſuppuratiões. Saguinẽ quoq; q defluit a renibus pota cũ thure maſculo mirifice ſiſtit.

DE Herba quæ naſcitur ĩ capite ſtatuæ: & de herba de fluminibus: & herba lĩgua: & cribro: & fimetis: & rhodora: & impia: & ueneris pectine: & nodia: & philanthropo: & canaria lappa: & tordyle: & de graie: & dactylo: & fœno græco: medicĩæ. Ca.xviiii.

HErba in capite ſtatuæ nata collectaq; alicuius in ueſtis panno: & alligata in lino ruffo capitis dolorem cõfeſtim ſedare traditur. Herba quæcunque e riuis aut fluminibus ante ſolis ortum collecta: ut nemo colligẽtem uideat: contra tertianas ad/alligata leuo brachio: ita ut æger quid ſit illud ignoret tertianas arcere tradit̃. Lĩgua herba naſcitur circa fontes. Radix eius combuſta et trita cum adipe ſuis: adiiciunt ut nigra ſit & ſterilis: alopecias emẽdat ungẽtiũ in ſole. Cribro in limite abiecto: herbæ intus extãtes decerptæ: adalligatæq; grauidis: partus accelerant. Herba quæ gignitur ſupra fimeta ruris: cõtra anginas efficaciſſime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quã canes urinam fundũt euulſa ne ferro attĩgatur: luxatis celerrime medet̃. Rũbotinũ arborem demonſtrauimus inter arbuſta. Iuxta hãc uiduam uite naſcitur herba: quã galli rhodoram uocãt. caulem habet uirgæ ficulneæ modo geniculatum folia urticæ ĩ medio exalbida. eadẽ procedẽte tẽpore tota rubẽtia: florẽ argenteum: præcipua contra tumores feruoreſq; & collectiones. Cum axungia ueto ueteri tuſa: ita ut ferro nõ atti/gatur: qui perunctus eſt: ſi deſpuat ad ſuã dextetã tet: efficacius temedium eſſe aiũt. ſi tres quoq; trium nationũ homines perũgant dextrorſus. Herba ĩpia uocat̃ icana: roris marini aſpectu thyrſi modo ueſtita atq; capitata. Inde alii ramuli aſſurgunt ſua capitella gerẽtes. ob id impiam appellauere: quoniam liberi ſuper parentem excellãt. Alii potius ita appellatam: ꝙ nullum animal eam attingat: exiſtimauere. Hæc inter duos lapides trita feruet: præcipuo aduerſus anginas ſucco lacte & uino admixto: mi/rũq; tradit̃: nunq̃ ab eo morbo tentari qui guſtauerint. Itaq; & ſuibus dari: quæq; me/dicamẽtũ id noluerint haurire: eo morbo ĩterire. Sunt qui & in auiũ nidis inſeri aliqd ex ea putẽt: atq; ita nõ ſtrangulari pullos auidius deuorantes. Veneris pectinem ap/pellant a ſimilitudine pectinum. Cuius radix cum malua tuſa omnia corpori infixa extrahit. Veternoſa curat: quæ exedũ uocatur. Nodia herba coriariorũ officinis etiã hilaris eſt: aliiſue. Nomas curat. Efficaciſſimãq; aduerſus ſcorpiones eſſe potã ĩ uino aut poſca reperio. Philãtropõ herbam græci appellant naſutẽ: quoniam ueſtibus ad/hæreſcat. Ex haccorona ĩpoſita capitis dolores ſedantur. Nã quæ canaria appellatur lappa cum plantagine et millefolio trita ex uino carcinomata ſanat: ternis diebus ſo/luta. Medetur & ſuibus hæc effoſſa ſine ferro & addita in colluuiem poturis uel ex lacte & uino. Quidã adiiciunt et fodientem dicere oportere: hæc eſt herba argemon: quã Minerua repperit ſuibus iis remediũ: q de illa guſtauerint. Tordylen alii ſemen ſilis eſſe dixerũt: alii herbam per ſe: quã et ſyreon uocauerunt. Neq; aliud de ea ꝓditũ inuenio q̃ in montibus naſci. Combuſtam potu ciere menſes: et pectoris excreatiões. Efficacior eſt etiam nunc radice. Succo eius ternis obolis hauſto renes ſanari. Addi

radicem eius et in malagmata. Gramen ipſũ eſt inter herbas uulgatiſſimum. Geniculatis ſerpit internodiis. crebroq; ab iis et ex cacumine nouas radices ſpargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem faſtigãtur. In parnaſo tantum hederacea ſpecie denſius q̃ uſq̃ fruticante: flore odorato candidoq;. Iumentis herba non alia gratior ſiue uiridis ſiue in fœno ſiccata. Tũditur aſperſa aqua. Succum quoq; eius in parnaſo excipi tradunt propter ubertatẽ. Dulcis enim hic eſt. In uicẽ eius in reliqua parte terrarꝫ ſuccedit decoctũ ad uulnera cõglutinãda: quod et ipſa herba tuſa præſtat. Tueturque & ab inflãmatiõibus placat. Decocto adiicitur uinũ ac mel: ab aliquibus & thuris & piperis myrrhæq; tertiæ portiones. Ruſuſq; coquitur in æreo uaſe ad dentium dolores et epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medeť & urinæ difficultatibus. Vlceribus ueſicæ. Calculos frãgit. Semẽ uehemẽtius urinã ĩpellit. Aluũ uomitiõeſq; ſiſtit. Priuatim autem draconum morſibus auxiliať. Sunt qui genicula. ix. uel unius uel e duabus tribuſue herbis ad hunc articulorum numerum inuolui lana ſuccida nigra iubeant: ad remedia ſtrumæ panorumue. Ieiunum debere eſſe qui colligat. Ita ire in domum abſentis cui medeatur: ſuperuenietiq; ter dicere: ieiuno ieiunũ medicamentum dare. Atq; ita adalligare: triduoque id facere. Quod e graminum genere ſeptem internodia habet: efficaciſſĩe capiti contra dolores adalligatur. Quidã propter ueſicæ cruciatus decoctũ ex uino gramẽ ad dimidias e balneis bibi iubẽt. Sũt q & aculeatũ gramẽ uocãt trium generum: cum in cacumĩe aculei ſint plurimũ: quod illi dactylon uocant: hos cõuolutos naribus inſerunt extrahuntque ſanguinis ciendi gratia. Altero quod eſt aizoo ſimile ad paronychia & pterygia unguium: & cum caro unguibus excreuent uruntur cum axungia. Ideo dactylon appellãtes quia digitis medeať. Tertiũ genus dactyli ſed tenuis naſcitur in parietinis aut tegulis. huic cauſtica uis eſt. Siſtit ulcera quæ ſerpunt. Gramen capiti circundatum ſãguinis e naribus fluctiones ſiſtit. Camelos autem necare traditur in babylonis regione id quod iuxta uias naſcitur. Nec fœnogræco mĩor auctoritas: quod telin uocãt: alii carphos. Aliq buceras: alii egoceras: quoniam corniculis ſemẽ eſt ſimile: nos ſiciliam. quod quomodo ſereretur: ſuo loco diximus. Vis eius ſiccare: mollire: diſſoluere. Succus decocti fœminarꝫ pluribus malis ſubuẽit: ſiue duricia: ſiue tumor: ſiue cõtractio ſit uuluæ: fouẽtur: ĩſidũt: ĩfuſũ quoq; prodeſt. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & ĩpoſitũ medeť: itẽ ex aceto. Sic iocineri decoctum. Diocles difficile parientibus ſemen eius dedit acetabuli mẽſura tritum in nouẽ cyathis ſapæ ad tertias partes bibere: ut qui biberint in calida lauarẽtur. Et in balneo ſudãtibus dimidium ex relicto iterum dedit: mox a balneo reliquum pro ſummo auxilio. Farinã fœnogræci cum hordeo aut lini ſemine decoctã aqua mulſa contra uuluæ cruciatus ſubiecit. Itemq; impoſuit ĩmo uẽtri. Lepras lẽtigines: ſulphuris pari portiõe mixta farina curauit nitro ãte præparata cute ſæpius die illinens: perungiq; præcipiẽs. Theodorus fœnogræco miſcuit quartã partẽ purgati naſturtii acerrimo aceto ad lepras. Damion fœnogræci ſemen acetabuli dimidia menſura cum ſapæ & aquæ nouem cyathis ad mẽſes ciendos dedit potu. Nec dubitať qn decoctum eius utiliſſimum ſit uuluis interaneiſq; exulceratis: ſicuti ſemen articulis atq; præcordiis. Si uero cũ malua decoquatur: poſtea addito mulſo potus ante cætera uuluis interaneiſq; laudatur: quippe cum uapor quoq; decocti plurimum proſit. Alarũq; etiã graueolentiã decoctũ fœnogræci ſemẽ emendat. Farina prurigĩes capitis furfureſq; cũ uino et nitro celeriter tollit. In hydromelite aũt decocta addita axungia: genitalibus medeť: item pano: parotidi: podagræ: chiragræ: articulis carnibuſque quæ recedunt ab oſſibus. Aceto uero ſubacta luxatis. Illinitur et lyeni decocta in aceto et melle tantũ. Carcinomata ſubacta ex uino purgat. Mox addito melle pſanat. Sumiť et ſorbitio e farina ad pectus exulceratũ lõgãq; tuſſim diu decoqť donec amaritudo deſinat. poſtea mel additur. Nunc ipſa claritas herbarum dicetur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VICESIMVSQVINTVS. PROOEMIVM.

Natura herbarum ſpōte naſcētium. Ca.i.

IPSA QVAE NVNC DICETVR HERbarum claritas: medicinæ tantum gratia gignēte eas tellure in admirarionem curæ priſcorū diligētiæq; animū agit. Nihil ergo intentatū inexptūq; illis fuit. Nihil deinde occulratū quod nō ꝓdeſſe poſteris uellent. At nos elaborata iis abſcondere ac ſupprimere cupimus: & fraudare uitam etiam alienis bonis. Ita certe recondunt: qui pauca aliq̄ nouere: inuidentes aliis: & neminem docere in auctoritatem ſcientiæ eſt. tantum ab excogitādis nouis ac adiuuanda uita mores abſunt. Sūmūq; opus ingeniorum diu in hoc fuit: ut intra unumquenq; recte facta ueterum perirent. At hercule ſingula quoſdam inuenta deorum numero addidere: omniumque uitam clariorem fecere cognominibus herbarum tam benigne grariā memoria referente. Nō æq; hæc cura eorum mira eſſet in iis: quæ ſatu blandiuntur aut cibo inuitāt: ſed culmina quoq; montiū inuia & ſolitudines abditas omniſq; terræ fibras ſcrutari īuenere: quid quæq; radix polleret: ad quos uſus herbaꝝ folia ꝑtinerent: etiam quadrupedum pabulo intacta ad ſalutis uſus uertentes.

Qui latine uſus herbarum ſcripſerinr: & quādo ad romanos notitia eaꝝ ꝑuenerit: & qui primi græcorum de his compoſuerint: & de herbarum inuentione: & antiqua medicina: & quare minus exerceantur earum remedia: er de cynothodo: & de dracūculo medicinæ. Capitulum ſecundum.

MInus hoc q̄ par erar: noſtri celebrauere omnium utilitatū & uirtutū rapaciſſimi. Primuſque & diu ſolus idem ille. M. Cato omnium bonarum artium magiſter paucis dūtaxat attigit. Boum etiam medicamina nō omiſſa. Poſt eum unus illuſtriū tentauit. C. Valgius eruditione ſpectatus: imperfecto uolumine ad Diuū Auguſtū: inchoata eriam præfatione religioſa: ut omnibus malis humanis illius potiſſimū principis ſemper medicetur maieſtas. Ante condiderat ſolus apud nos: quod eq̄dē inueni: Pompeius Leneus Magni Pompeii libertus: quo primum tempore hanc ſciētiam ad noſtros perueniſſe animaduerto. Nāq; Mithridates maximus ſua ætate regum: quem debellauit Pompeius: omnium ante ſe genitoꝝ diligentiſſimus uitæ fuiſſe argumentis prærerq̄ fama ītelligitur. Vni ei excogitatum quotidie uenenum bibere: præſūptis remediis: ut conſuetudine ipſa innoxiū fieret. Prima inuenta genera ātidoti: ex q̄bus unum eriam nomen eius rerinet. Illius inuentum autumant manatum ponticorum miſcere antidotis: quoniam ueneno uiuerent. Ad illum Aſclepiadis medēdi arte clari: uolumina compoſita extant: cum ſollicitatus ex urbe roma præcepta pro ſe mitteret. Illum ſolum mortalium Mithridaré. xxii. linguis locutum certum eſt. Nec de ſubiectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis. lvi. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenii magnitudine medicinæ peculiariter curioſus ab hominibus ſubiectis: qui fuere pars magna terrarum ſigula exquirens: ſcriniū cōmētationum harum & exemplaria effectuſq; in archanis ſuis reliquit. Pompeius autem omni regia præda potitus: tranſferre ea ſermone noſtro libertum ſuum Leneū grammaticæ artis doctiſſimum iuſſit. Vitæque ita profuit nō minus q̄ reipublicæ uictoria illa. Prærer hos græci auctores medicinæ ꝓdidere: quos ſuis locis diximus. Ex iis Crateias: Dionyſius: Mettodorus ratiōe blandiſſīa: ſed q̄ nihil pene aliud q̄ rei difficultas

ītelligatur. Pinxere nāq; effigies herbarum:atq; ſubſcripſere effectus. Verū & pictura
fallax eſt ex coloribus tam numeroſis:præſertim in æmulatione naturæ.multumque
degenerat tranſcribentiū ſors uaria. Præterea parum eſt ſingulas earū ætates pingi:cū
quadripritis uarietatibus anni faciem mutenr. Quare cæteri ſermone eas rradidere.
Aliqui effigie quidē indicata & nudis quidem plerunq; nominibus defuncti:quoniā
ſatis uidebat' poteſtates uíq; demōſtrare quærere uolenribus. Nec ē difficile cognitu.
Nobis certe exceptis admodum paucis contigit reliquas cōtemplari ſcienria Antonii
Caſtoris:cui ſumma auctoritas erat in ea arte noſtro æuo. Viſēdo horrulo eius:ī quo
plurimas alebat:centeſimum ætatis annum excedens nullum corporis malū exptus:
ac ne ætate quidem memoria aut uigore concuſſis. Nec aliud mirata magis antiqtas
reperietur. Inuenta iam pridem rario eſt prænuncians horas non modo dies ac noctes
ſolis lunæq; defectum. Durat tamen tradita perſuaſio ī magna parte uulgi ueneficiis
& herbis id cogi. In eo nanq; fœminaꝝ ſcienriam præualere. Certe quid non repleue/
re fabulis colchis Medea:aliæq;'In primiſq; italica Circe diis etiā adſcripta'ūde arbi/
tror natū ut Aeſchylus e ueruſtiſſimis in poetica re refettam italiam herbarū porētia
proderet. Multiq; circeios agros ubi habitauit illa:iri magno argumento etiamnum
durāte in marſis a filio eius orta gente:quos eſſe domitores ſerpētiū cōſtat. Homerus
quidem primus doctrinarū & antiquiratis parens:mulrus alias in admiratiōe Circes:
gloriam herbarum ægypto tribuit:tum etiam cum rigaretur ægyptus illa non autem
eſſet poſtea fluminis limo inuecta. Herbas certe ægyptias ab regis uxore traditas ſuæ
Helenæ plutimas narrat:ac nobile illud Nepenthes obliuionē triſticiæ ueniamq; affe/
rens:& ab Helena utiq; omnibus mortalibus propinādum. Pnmus autem omnium:
quos memoria riouit:Orpheus de iis herbis curioſius aliq̄ prodidit. poſt eū Muſeus
& Heſiodus polion herbam inq̄tum mitati ſūr:diximus. Orpheus & Heſiodus ſuffi/
tiones commendauere. Homerus & alias nominarim herbas celebrat:quas ſuis locis
dicemus. Ab eo Pythagoras clarus ſapientia pnmus uolumen de earum effectu cōpo/
ſuit:Apollini:Aeſculapioq;:& in totum diis immortalibus inuentiōe & origine aſſi/
gnata. Compoſuit et Democritus:ambo peragratis perſidis arabiæ ethiopiæ ægyptiq;
magis. Adeoq; ad hæc attonira antiquitas fuir:ut affirmaret etiam incredibilia dictu.
Xanthus hiſtotiarum auctor in prima earum tradidit occiſum draconis catulū reuo/
catum ad uitam a parente herba:quam balin nominat. Eademque tillonem quem
draco occiderat:reſtitutum ſaluti. Et Iuba in arabia herba reuocatū ad uitā hominem
tradir. Dixit Democritus:credidir Theophraſtus eſſe hetbam:cuius cōtactu illatæ ab
alite:quam rettulimus exiliret cuneus a paſtoribus arbori adactus. Quæ eriam ſi fide
carent:admirationem tamen implent:coguntq; confiteri multum eſſe:quod uero ſu/
perſit. Inde & pleroſq; uideo exiſtimare:nihil non herbarum ui effici poſſe. Sed plu/
rimarum uires eſſe incognitas. Quorum numero fuit Herophilus clarus in medicina
a quo ferunt dictum quaſdam etiam fortaſſis calcatas prodeſſe. Obſeruarū certe eſt:
inflammari uulnera ac morbos ſuperuentu eorum:qui pedibus iter confecerint. Hæc
erar antiqua medicina:quæ tota migrabat in græciæ līguas. Sed quare nūc nō plures
noſcunt' cauſæ'niſi ꝙ eas agreſtes littetarumq; ignari experiuntur:utpote q ſoli īter
illas uiuant. Praetetea ſecuriras quærendi obuia medicorū turba. Multis eriā inuentis
nomina deſunt:ſicut illi quam rettulimus in frugum cura:ſcimuſq; defoſſā ī angulis
ſegens præſtare ne qua uis ītret. Turpiſſima cauſa raritatis:ꝙ etiam qui ſciūt:demō/
ſtrare nolunt:tanq̄ ipſis periturum ſit quod tradiderint aliis. Accedit rario inuētiōis
anceps. Quippe etiam in repertis:alias inuenit caſus:alias(ut uere dixerim)deus. In/
ſanabilis ad hoſce annos fuit rabidi canis morſus:pauorem aquæ:potuſque omnis
afferens odium. Nuper cuiuſdam militantis in prætorio mater uidit in quiete radicē
ſilueſtris roſæ:quam cynorhodō uocant:quāq; blandirā ſibi aſpectu pridie ī fruteto
mitteret filio bibendam in lacte. In luſitania res gerebatur hiſpaniæ proxima parte.

Caſuque accidit:ut milite a morſu canis incipiente aquas expaueſcere ſuperueniret epiſtola orantis:ut pareret religioni. Seruatuſque eſt ex inſperato. Et poſtea quiſquis auxilium ſimile tentauit. Alias apud auctores cynorhodi una medicina erat: ſpõgiolæ quæ in mediis ſpinis eius naſcitur cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadẽ prouincia cognoui in agro hoſpitis nuper ibi repertum dracunculum appellatũ caulẽ pollicali craſſitudine uerſicoloribus uiperarum maculis: quam ferebant cõtra omniũ morſus eſſe remedium. Alius eſt quem nos in priori uolumine eiuſdẽ nominis diximus: ſed huic alia figura. Aliudq; miraculum exeuntis e terra ad primas ſerpentium uernationes bipedali fere altitudine. rurſuſq; cum iiſdem in terram ſe condẽtis: nec omnino occultato eo apparet ſerpens: uel hoc per ſe ſatis officioſo naturæ munere: ſi tantum præmoneret: tẽpuſq; formidinis demonſtraret.

DE Quodam peſtifero fonte germaniæ: & de britannica: & maximis morborum doloribus. Capitulum tertium.

NEc beſtiarum ſolum ad nocẽdum ſcelera ſunt: ſed interim aquarum quoq; ac locorũ. In germania trans rhenũ caſtris a germanico Cæſare ꝓmotis maritimo tractu fons erat aquæ dulcis ſolus: qua pota intra bienniũ dẽtes deciderẽt. Cõpageſq; in genibus ſoluerentur. Stomachacen medici uocabant: & ſcelerorben. Ei malo reperta auxilio eſt herba: quæ uocatur britannica non neruis modo & oris malis ſalutaris: ſed contra anginas quoq; & contra ſerpentes. Folia habet oblonga nigra: radicem nigrã. Succus eius exprimitur et ex radice. Florem uibones uocant: qui collectus priuſq̃ tonitrua audiantur: & deuoratus ſecuros in totum reddit. Fidã in qua caſtra erãt noſtris monſtrauere illam. Miror quidem quæ nominis eſſet cauſa: niſi forte confini oceano britanniæ ueluti propinquæ dicauere. Non enim inde appellatam eam: quoniam ibi plurima naſceretur: certũ eſt. Etiã tum britannia libera fuit quidem. Nec hic quondã ambitus nominibus ſuis ẽas adoptãdi: ut docebimus feciſſe reges: ut res tãta debeat: herbam inuenire: uitam iuuare: nõ fortaſſis credet aliquis: cum hæc nr̃a friuola quoq; exiſtimentur: adeo deliciis ſordent: etiam quæ ad ſalutem pertinent. Auctores tamen quarum inueniuntur in primis celebrare par eſt: effectu earum digeſto ĩ genera morborum. Qua quidem in reputatione miſereri ſortis humanæ ſubit: & præter fortuita caſuſq; et nomina quæ omnis hora excogitat: ad milia morborum ſingulis mortalibus timenda. Qui grauiſſimi ex iis ſint: diſcernere ſtulticia prope uideri poteſt: cum ſuus cuiq; ad præſens quiſq; atrociſſimus uideatur. Et de hoc tamen iudicauere aut experimento aſperrimos cruciatus eſſe calculorum a ſtillicidio ueſicæ. Proximũ ſtomachi. Tertium eorum qui ĩ capite doleant. Nõ ob aliud fere morte conſcita græcis & noxias herbas demonſtratas. miror equidem. nec uenenorum tantum: quoniam ea conditio uitæ eſt: ut mori plerunq; etiam optimi portus ſit: tradatq; Varro Seruium Clodiũ equitem romanum magnitudine doloris in podagra coactum ueneno crura pñxiſſe: & poſtea caruiſſe ſenſu omni æque q̃ dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit uenia monſtrandi: qua mentes ſoluerent? Partus eliderent? multaq; ſimilia? Ego nec abortiua dico. Ac ne amatoria quidem memoro. Lucullum imperatorem clariſſimũ amatorio periiſſe. Nec alia magica portenta: niſi ubi cauenda ſunt aut coarguẽda ĩ primis fide eorum damnata. Satis opere fuit abundeque præſtitum uitæ: ſalutares dixiſſe ac poſtea inuenta.

DE Moly: & dodecatheo: & pæonia uel pentorobo uel glycyſide: & panace uel aſclepio: & heracleo panace: chironio: & panace cẽtaureo: uel pharnaceo: & heracleo ſiderio: & hyoſcyamo uel apollinari ſiue altercangeno. Capitulum quartum.

LAudatiſſima herbarum eſt Homero teſte: quam uocari ab diis putat moly. Aſt inuentionẽ eius Mercurio aſſignat. Contraque ſumma ueneficia demonſtrat. Naſci eam hodie circa pheneum & in cyllene arcadiæ tradunt. Specie illa homerica radice rotunda nigraque: magnitudine cepæ: folio ſcyllæ. effodi autẽ difficulter. Græci

auctores florem eius luteum pinxere:cum Homerus candidum ſcripſerit. Inuenit e ꝑitis herbaꝝ medicis:qui & ĩ italia naſci eam diceret.afferriq; campania mihi aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas radicis triginta pedes longæ.ac ne ſic quidẽ ſolidæ:ſed abruptæ. Ab ea maxima auctoritas herbæ ẽ:quã dodecatheõ uocãt:omniũ deorum maieſtatem commẽdantes.In aqua potam omnibus morbis mederi tradũt. Folia eius ſeptem lactucis ſimillima exeunt:lutea radice. Vetuſtiſſima iuẽtu peonia eſt.Nomenq; auctoris retinet.Quam quidam pentorobon appellãt:alii glycyſiden. Hæc quoq; difficultas eſt:ꝙ eadem aliter alibi nuncupatur.Naſcitur opacis mõtibus caule inter folia digitorum quattuor ferẽte in cacumine ueluti græcas nuces quattuor aut quinq;.Ineſt iis ſemen copioſum:rubrum:nigrumq;.Hæc medetur & faunoꝝ in quiete ludibriis.Præcipiunt eruere noctu:quoniam ſi picus martius uideat:tuẽdo in oculos impetum faciat.Panaces ipſo nomine omnium morborum remedia ꝓmittit:numeroſum & diis inuentoribus adſcriptum.Vnum quippe aſclepeõ cognoĩat̃: quoniam is filiam panaciam appellauit.Succus eius eſt coactus ferulæ q̄lẽ diximus. Radix ẽ multi corticis & ſalſi.Hac euulſa ſcrobem repleri uario genere frugũ religio eſt:ac terræ piamentum.Vbi:& quo fieret modo:& quale maxime probaretur:ĩter peregrina docuimus.Id quod e macedonia affertur:bucolicon uocant:armẽtariis ſpõte erumpentem ſuccum excipientibus.hoc celerrime euaneſcit.Et in aliis aũt generibus improbatur maxime nigrum ac molle.id enim argumẽtum eſt cæra adulterati.Alteꝝ genus heracleon uocant:& ab Hercule inuentum tradũt.Alii origanum heracleoticũ ſilueſtre:quoniam eſt origano ſimile:radice inutili.De origano diximus. Tertiũ panaces chironeon cognominatur ab inuentore.Foliũ eius lappato ſimile:maius tamẽ & hirſutius.Flos aureus:radix parua.Naſcitur pinguibus locis.Huius flos efficaciſſimus eoq; amplius q̄ ſupradicta prodeſt.Quartum genus panaces ab eodẽ Chirone reptum centaurion cognominatur.Sed & pharnaceon in controuerſia inuentionis a Pharnace rege deductũ.Seritur hoc longioribus q̄ cætera foliis:& ſerratis.Radix odorata in umbra ſiccatur:uinoq; gratiam adiicit.Huius genera duo fecere:alteꝝ leuioris folii:alterum tenuioris.Heracleon ſiderion & ipſum ab Hercule inuentum eſt:caule tenui digitoꝝ quattuor altitudine.Flore puniceo:foliis coriãdri. Iuxta lacus & amnes inuenitur.Omniaq; uulnera ferro illatã efficaciſſime ſanat.Et Chironis inuẽtum ampelos quæ uocatur chironia:de qua diximus ĩter uites.Sicuti de herba cuius inuentio aſſignatur Mineruæ. Herculi quoq; eã adſcribũt:quæ apollinaris apud arabas altercum ſiue altercangenũ:apud græcos uero hyoſcyamos appellatur.Plura eius genera. Vnum nigro ſemine:foliis pene purpureis ſpinoſum.Talis naſcitur in galacia. Vulgare autem candidius eſt & fruticoſius:altius papauere. Tertii ſemen irionis ſemini ſimile:& omnia inſaniam gignentia:capitiſq; uertigines.Quartum genus molle:lanuginoſũ pinguius cæteris.Candidi ſeminis:in maritimis naſcẽs.hoc recepe medici. Item ruffi ſeminis nonnũq̄ ante candidum ruffeſcit:ſi nõ ematuruit:improbaturq;. Et alioquĩ nullum:niſi cum inaruerit legitur:natura uini.Ideoq; mentem caputque infeſtans.Vſus ſeminis & per ſe & ſucco expreſſo.Exprimitur ſeparatim:& caulibus foliiſq; utuntur & radice:temeraria ĩ totum(ut arbitror)medicinæ.Quippe etiã foliis conſtat mẽtem corrumpi:ſi plura q̄ quattuor bibantur. Etiam antiqui in uino febrẽ depelli arbitrabantur.Et oleum fit ex ſemine ut diximus:quod ipſum auribus ĩfuſũ tentat mẽtem.mireq; cõtra uenenum remedia prodidere iis:qui id bibiſſẽt:& ipſum pro remediis.adeo nullo omnia experiendi fine:ut cogerentur etiã uenena prodeſſe.

DE Linozoſte parthenio hermipora ſiue potius mercuriali:& achillea:& panace heraclea ſiderti millefolio:& de ſcopa regia:et hermineo teucrio ſplenio de melãpodio ſiue helleboro:quotue eorum genera:et de nigro helleboro:et albo medicinæ:et quando detur:et quomodo ſumendum:et quibus non dandum:et ꝙ mures necat.

Capitulum quintum.

LInozoſtis ſiue parthenion a Mercurio ĩuẽrus eſt:ideo apud græcos hermupoan
multi uocant. Eam apud nos omnes mercurialem. Duo eius genera:maſculus
& fœmina quæ efficacior:caule cubitali interdũ ramoſo in cacumine:ocimo ãguſtio-
ribus foliis:geniculis denſis:alarũ cauis multis:ſemine in geniculis depẽdẽte:fœminæ
copioſo:mari iuxta genicula ſtãti rariore ac breui:contortoq;. Fœminæ ſoluto & cã-
dido. Folia maribus nigriora:fœminis candidiora:radix ſupuacua:prætenuis. Naſcũt
in campeſtribus cultis. Mirum eſt quod de utroq; eorum genere proditur. Vt mares
gignantur hunc facere:ut fœminæ:illam. Hoc contingere ſi a conceptu ſuccus pro-
rinus bibatur in paſſo:edãtue folia decocta ex oleo uel ſale:uel cruda ex aceto. Quidã
decoquunt eam in nouo fictili cum heliotropio:& duabus aut tribus ſpicis donec de-
coquatur. Decoctum dari iubent:& herbam ipſam in cibo altero die purgatiõi:muli-
eribus per triduũ. quarto die a balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus ĩ mulierũ
uſu prædicauit illas. Eaſq; ad hunc modum adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas
uuluæ cum melle uel roſaceo uel lilino uel irino admouit:item ad ciendos menſes ſe
cundaſq;. Hoc idem præſtare potu fotuque dixit. Inſtillauit auribus ſurdis ſuccum
inunxitq; cum uino uetere. Aluo folia impoſuit:epiphoris:ſtranguriæ:& ueſicæ. De-
coctum eius dedit cum myrrha et thure. Aluo quidem ſoluendæ:uel in febri decoqt̃
quantum manus capiat in duobus ſextanis aquæ ad dimidias. bibitur ſale et melle
admixto:necnon cum ungula ſuis aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis
cauſa putauere aliqui utranq; dandam:ſiue cum malua decoctum. Thoracẽ purgãt.
Bilem detrahunt. Sed ſtomachum lædũt. Reliquos uſus dicemus ſuis locis. Inuenit
et achilleon Achilles diſcipulus Chirõis:qua uulneribus mederet̃:quæ ob id achilleos
uocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alii primum eruginem inueniſſe utiliſſimã
emplaſtris:ideo depingitur ex cuſpide decutiens eam gladio in uulnus Telephi. Alii
utroque uſum medicamento uolunt. Aliqui et hanc panacem heracleõ:alii ſideriten.
Hanc apud nos millefoliam uocãt cubitali ſcapo ramoſam:minutioribus q̃ fœniculi
foliis ueſtitam ab imo. Alii fatentur quidem illam uulneribus utilem:ſed uerã achil-
leon eſſe ſcapo cæruleo pedali:ſine ramis ex omni parte ſigulis foliis rotũdis elegãter
ueſtitam. Alii quadrato caule:capitibus marrubii folio quercus. Hãc etiam præciſos
neruos glutinare faciunt. Alii ſideriten in maceriis naſcentem cum teriť fœdi odoris.
Etiamnum aliam ſimilem huic:ſed candidioribus foliis et pinguioribus tenuioribus
cauliculis in uineis naſcentem. Aliam uero quinum cubitorum ramulis exilibus triã-
gulis:folio filicis pediculo longo:betæ ſemine:omnes uulneribus præcipuas. Noſtri
eam quæ eſt latiſſimo folio:ſcopam regiam uocant. Medetur anginis ſuum. Inuenit
& teucer eadem ætate teucrion:quam quidam hermeneon uocant:ſpargentem iũcos
tenues:folia parua aſperis locis naſcentem:auſtero ſapore:nunq̃ florentẽ. Neq; ſemẽ
gignit. Medetur lyenibus. Conſtatq; ſic inuentam:cum exta ſuper eã proiecta eſſent:
fertur adhæſiſſe lyeni:eumq; inaniſſe. ob id a quibuſdam ſplenion uocatur. Narrant
ſues qui radicem eius edunt:ſine ſplene inueniri:ramis hyſopi ſurculoſã folio fabæ.
eodem nomine appellant:& colligi florentem adhuc iubent adeo florere nõ dubitãt:
maximeq; ex ciliciis et pyſidiæ montibus laudãt. Melampodis fama diuinationis ar-
tibus nota eſt. Ab hoc appellatur unum hellebori genus melampodion. Aliq paſtorẽ
eodem nomine inueniſſe tradunt:capras purgari paſtore illo animaduertente:datoq;
lacte earum:ſanaſſe parotidas furentes. Quamobrem de omnibus eius generibus dici
ſimul conuenit. Prima duo ſunt cãdidum ac nigrum. hoc radicibus tantum ĩtelligi
tradũt pleriq;. Alii folia nigri platani ſimilia & minora nigrioraq;:& pluribus diuiſu-
ris ſciſſa. Alii betæ incipientis. Hæc quoq; nigriora et canaliũ dorſo rubeſcẽtia. Vtraq;
caule palmi ferulaceo bulborum tunicis cõuoluto radice fibrata ceparum mõ. Nigro
equi boues ſues necantur. Itaq; cauent id:cum candido ueſcantur. Tempeſtiuũ eſſe
tradunt meſſibus. Plurimum autem naſcitur in oeta monte. Et optimum uno eius

loco circa epirum. Nigrum ubiq; ptouenit:ſed melius in helicone:qui mons & aliis laudatur herbis. Candidum probatur oeteum. Secundum ponticum. Tertio loco heleaticum:quod in uitibus naſci ferunt. Quarto pamaſium quod adulteratur ætolico ex uicino. Nigrum ex iis melampodion uocant:quo & domos ſuffiunt purgantque aſpergentes ſe & pecora. Cum precatione ſolenni hoc & religioſius colligitur. Primũ enim gladio circũſcribitur. Deinde qui ſucciſurus eſt:ortum ſpectat. Et precarur:ut id liceat ſibi concedẽtibus diis facere. Obſeruatq; aquilæ uolatus:fere enim ſecãtibus intereſt. Et ſi prope aduolauerit:moriturum illo anno qui ſuccidit:augurium ẽ. Nec albũ facile colligit̃:caput aggrauans maxime:niſi præſumatur alliũ. & ſubinde uinũ ſorbeatur:celeriterq; fodiatur. Nigrum alii euchymon uocãt:alii polyrrhyſon. purgat per inferna. Candidum autem uomitione. Cauſaſq; morborum extrahit. quondã terribile. poſtea tam promiſcuum:ut pleriq; ſtudiorum gratia ad prouidẽda acrius quæ commenrabantur:ſæpius ſũptitauerint. Carneadem reſponſurum Zenonis libris: Druſum quoq; apud nos tribunorum popularium clariſſimum:cui ãte omnes plebs adſtans plauſit:optimates uero bellum marſicum ĩputauere:cõſtat hoc medicamẽto liberatum comitiali morbo in anticyra inſula. ibi enim tutiſſime ſumitur: quoniam ut diximus:ſeſamoides admiſcent. Iralia ueratrũ uocat. Farina eorum per ſe & mixta radiculæ:qua lanas diximus lauari:ſternutamentũ facit. Amboq; ſomnum. Leguntur autem tenuiſſimæ radices breueſq; ac uelut decurtatæ etiam hæ. Nã ſumma quæ eſt craſſiſſima cepis ſimilis canibus tantum datur purgationis cauſa. Antiqui radicẽ corticemque carnoſiſſimum eligebant:quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpongiis opertam turgeſcentemq; in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra ſiccabant iis utentes. Nunc ramulos ipſos ab radice ſua grauiſſimi corticis:ita dãtes. Oprimum quod acre guſtu feruenſq; in frangendo puluerem emittit. Durare uĩ eius .xxx. annis fetunt. Nigrum medetur paralyticis inſanientibus hydropicis dummodo citra febrim:podagris ueteribus:articularis morbis. Trahit aluũ & bilem pituitaſq;. Ex aqua datur ad leniter molliendam aluum plurimum drachma:modice quattuor obolis. Miſcuere aliqui & ſcamoneam:ſed tutius ſalem. In dulcibus datum copioſius periculum infert. Oculotum caliginem fotu diſcutit. ob id quidam et ĩunxere. Tritũ ſtrumas ſuppurata duricias concoquit:& purgat:item fiſtulas tertio die exemptum. Verrucas tollit cum ſquamis æris:& ſandaraca. Hydropicorum uẽtri ĩponit̃ cũ farina hordeacea & uino. Pecorum et iumentorum pituitas ſanat ſurculo per aurẽ traiecto: & poſtero die eadẽ hora exẽpto. Scabiẽ quadrupedũ cũ thure et cæra ato pice uel cum piſſeleo. Album optimum:quod celerrime mouet ſternutamenra:ſed multũ terribilius nigro:præcipue ſiquis apparatum poturorum apud ãtiquos legat:cõtra horrores ſtrangulatus intempeſtiuas ſomni uires ſingultus infinitos aut ſternutamẽta ſtomachi diſſolutiones:tardiores uomitus aut longinquiores:exiguos aut nimios. Quippe alia dare ſoliti:quæ concitarent uomitiones:ipſumq; helleborum extraherenr medicamentis aut clyſteribus:ſæpe etiam ſanguine uenis emiſſo. Iã uero & cum proſpere cedat terribilibus uiſu in uariis coloribus uomitionũ:& poſt uomitiones obſeruatiõe alui:balnearum diſpenſatione:totius corporis cura antecedente:omnia hæc magno terrore & fama. Nanq; tradunt abſumi carnem ſi coquatur una. Sed antiquoꝝ uitiũ erat:ꝙ propter hos metus parcius dabant:cum celerius erumpat:quo largius ſumit̃. Themiſon binas non amplius drachmas donauit:ſequentes et q̃ternas dedere. Claro Herophili preconio:qui helleborum fortiſſimi ducis ſimilitudini æquabat. Cõcitatis enim intus omnibus:ipſum in primis exire. Præterea mirum inuẽrum eſt:ꝙ inciſum forficulis ut diximus:ſcribãt:cortex remanet. hoc inanito medulla cadit. Hæc ĩ nimia purgatione data:uomitiones ſiſtit. Cauendum eſt fœlici quoq; cura:ne nubilo detur die:quippe impetibiles cruciatus exiſtunt. Nam æſtate potius q̃ hyeme dandum non eſt in dubio. Corpus ſeptem diebus præparandum cibis acribus:abſtinẽtia uini:q̃rto

& tertio die uomitionibus:pridie cœnæ abſtinentia. Albū e dulci dat̃:aptiſſime uero in lacte aut pulte. Nuper inuenere diſſectis rhaphanis inſerere helleborum:rurſuſq; comprimere rhaphanos:ut tranſeat ius:atque eo lenimēto dare. Reddi poſt quattuor fere horas incipit. Totum opus ſeptenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus ut diximus:uertigini:melācholicis:inſaniētibus:lymphaticis:elephantiæ albæ:lepris:tetano:tremulis:podagricis:hydropicis:īcipiētibuſq; tympanicis:ſtomachicis:ſpaſticis:clinicis:iſchiadicis:quartanis quæ aliter nō deſinant:tuſſi ueteri:inflāmationibus:torminibus redeuntibus. Vetant dari ſenibus et pueris. Itē mollibus ac fœminei corporis animæue exilibus aut teneris:& fœminis minus q̄ uiris. Itē timidis:aut ſi exulcerata ſint præcordia:uel tumeant. minimeue ſāguinem excreantibus:cauſans uel latere:uel faucibus. Medetur extra corporis eruptionibus pituitæ cū axungia ſalſa illitum:item ſuppurationi ueteri. Mures polenta admixtum necat. Galli ſagittas in uenenato helleboro tingunt:circunciſoq; uulnere teneriorem ſentiri carnē affirmāt. Muſcæ quoq; necantur albo trito & cū lacte ſparſo. Eodē & phthiriaſis emendatur.

DE Mithridatia & ſcordoti ſiue ſcordio & polemonia uel philæteria uel chiliodynama:et eupatoria & cētautea ſiue chironia:& de lecto cētauteo libadio felle terræ et triorche medicinæ. Cap. vi.

IPſi Mithridati Crateias adſcripſit unā mithridatiam uocatam. Huic folia duo a radice achanto ſimilia. Caulis inter utraq; ſuſtinens roſeum florē. Alterā lenē ſcordotin ſiue ſcordion:ipſius manu adſcriptam:magnitudine cubitali:quadrāgulo caule ramoſam quernæ ſimilitudine foliis lanuginoſis. Reperitur in ponto campis pinguibus humidiſq;:guſtus amari. Eſt & alterius generis:latioribus foliis:mētaſtro ſimilis:plurimoſq; utraq; ad uſus:per ſe & inter alia in antidotis. Polæmoniam alii philæteriam a certamine regum inuentionis appellāt. Cappadoces aūt chiliodynamā radice craſſa:exilibus ramis:quibus in ſummis corymbi dependent:nigro ſemine. cætero rutæ ſimilis. Naſcit̃ in montoſis. Eupatoria quoq; regiam auctoritatem habet. Caulis lignoſi nigricantis hirſuti:cubitalis aliquando:& amplioribus foliis p interualla .v. folia ut cannabis per ambitum inciſis quinq; partito:nigris & ipſis plumoſiſq; radice ſuperuacua. Semē dyſentericis in uino potum auxiliatur unice. Centauria curatus dicitur Chirō cum Herculis exceptus hoſpitio ptractanti arma:ſagitta excidiſſet in pedem. quare aliqui chironium uocant. Folia ſunt lata & oblonga:ſerrata ābitu dēſa ab radice:caules ternum cubitorum geniculati. In iis capita ceu papaueꝝ. Radix uaſta:rubeſcens:tenera fragiliſq; ad bina cubita madida. Succo amara cum quadam dulcedine. Naſcitur in collibus pingui ſolo. Laudatiſſima in arcadia:elide:meſſenia:phoruo & lyceo atq; in alpibus:pluribuſq; locis in lycia. Quidā et ex ea lyciū faciunt. Vis in uulneribus tanta ut cohæreſcere etiam carnes tradant ſi coquat̃ ſimul. In uſu radix tātū duabus drachmis bibēda qbus dicetur:ſi febris ſit:ī aq̄ trita:cæteris ī uino. Medetur & ouium morbis decoctæ ſuccus. Eſt alterum centaurion cognomīe lecton:minutis foliis:quod aliqui libadion uocant:quoniam ſecundum fontes naſcitur:origani ſimile:anguſtioribus & longioribus foliis anguloſo caule paululū alto fruticāti flore lichenidis:radice tenui & ſupuacua ſucco efficax. Ipſa herba autumno legitur. ſuccus e fronde. Quidam caules conciſos madefaciūt diebus .xviii. atq; ita exprimūt. Hoc centaurion noſtri fel terræ uocant:propter amaritudinem ſūmā. Galli exacum:quoniam omnia mala medicamenta potum e corpore exiccat per aluum. Tertia eſt centauris cognomine triorches. Qui eam ſecat rarum eſt ut non uulneret ſeſe. Hæc ſuccum ſanguineum mittit. Theophraſtus defendi eam:impugnariq; colligentes tradit a triorche accipitrū genere:a quo et nomen accepit. Imperiti confundunt hæc oia:& uini generi aſſignant.

DE Climeno & gentiana:& lyſimachia:& parthenide:& artemiſia:& ambroſia:et nymphea:et heracleo ſiue rhopalo:et euphorbia:medicinæ. Capitulum ſeptimum.

CLimenos a rege herba appellata eſt hederæ foliis ramoſa caule inani:articulis præcíſta:odore graui et ſemine hederæ:ſiluestribus et mōtoſis naſcés.Quibus morbis pota medeatur:dicemus.Sed hic indicandum eſt dum medeatur:ſterilitatem pota etiam in uiris fieri.Græci plantagini ſimilem eſſe dixerunt:caule quadrato:folliculis cum ſemine inter ſe implexis:uelut in polyporum cirris.Et ſuccus auté in uſu. Vis eius ſumma in refrigerando.Gentianam inuenit Gentianus rex illyriorū ubique naſcétem:in illyrico tamen præſtantiſſimam folio fraxini:ſed magnitudine lactucæ: caule tenero pollicis craſſitudine:cauo et inani:ex interuallis foliato:trium aliquādo cubitorum:radice lenta:ſubnigra ſine odore aquoſa:montibus ſubalpinis plurima. Vſus ī radice & ſucco.Radicis natá é excalfactoria:ſed prægnātibus nō bibéda.Inuēit & Lyſimachus herbā lyſimachiā:quæ ab eo nomē retinet:celebrata Eraſiſtrato. Folia hēt ſalicis uiridia:florē purpureū:fruticoſū:ramulis erectis odore graui.gignit́ ī aquoſis.Vis eius tanta eſt ut iumētis diſcordantibus iugo īpoſita aſperitatē cohibeat.Mulieres quoq; hac gloriā affectauere.in quibus Artemiſia uxor Mauſoli adoptata herba quæ ātea parthenis uocabatur.Sūt qui ab artemide artemiſiam cognominatá putét: quoniam priuatim medicatur fœminarum malis. Abſinthii autem modo fruticoſa maioribus foliis pinguibuſq;.Ipſius duo genera.Altera latioribus foliis:altera tenera tenuioribus:& non niſi in maritimis naſcens.Sūt qui in mediterraneis eodē nomine appellant ſimplici caule:minimis foliis flores copioſi erūpentes: cū una matureſcit odore non iniucūdo:quam quidam botryn:alii ābroſiā uocant. Talis in cappadocia naſcit́.Nymphea nata tradit́ a nympha Zelotypia erga Herculem rhopalo mortua. q̄re heracleon uocant aliqui:alii rhopalon a radice clauæ ſimili. Ideoq; eos qui bibāt eam.xii.diebus coitu genituraq; priuari.laudatiſſima in orchomeno & marathone boetiæ.Timalon uocāt:quæ ſemen edunt.Naſcitur in aquoſis foliis magnis:& in ſūma aqua & aliis ex radice ꝓdeuntibus flore lilio ſimili:& cū defloruerit capiti papaueris.In caule ſecatur autūno.Radix nigra in ſole ſiccat́.Aduerſatq; et allium.Eſt et alia nymphea in theſſalia amne pæonio:radice alba:capite luteo:roſæ magnitudine. Inuenit et patrū noſtrorū ætate rex Iuba:quē appellauit euphorbiā medici ſui fratris nomine & muſæ:a quo diuū Auguſtū cōſeruatū īdicauimus.Iidē fres īſtituere a balneis frigida multa corpora aſtrīgi.Antea nō erat mos niſi calida tātū lauari ſicut apud Homerum etiam inuenimus.Sed Iubæ uolumē quoq; extat de ea herba et clarū preconiū.Inuenit eā in monte atlante.ſpectatur foliis acāthinis.Vis tāta eſt:ut uel e lōginquo ſuccus excipiatur inciſæ cōto.Suſcipitur excipulis uētriculo hædino.Humor lactis uidetur effluere.Siccat́ cōto:ſic thuris effigiē habet.Qui colligūt clarius uidēt. Contra ſerpentes medet́. Quacūq; pte percuſſa uertice inciſo & medicamēto addito. Ibi geruli qui legūt:hædino lacte adulterāt.ſed diſcernitur igni.id enī quod ſincerū non eſt:faſtidiēdū odorē habet.Multū infra hunc ſuccū eſt qui in gallia fit ex herba chamelea granū cocci ferēte. Fractus āmoniaco ſimilis eſt:etiam leui guſtu os accēſū diu detinens:et magis ex īteruallo donec fauces quoq; ſiccet.

DE Plātagiē & bugloſſo:& cynogloſſo:et buphthalmo:et ſcythica:et de ſpartania:et hippice:et iſchæmōe:et de betōica:et cātabiaca:et cōſiligīe:et hiberida:et chelidonia:et canaria:et elaphoboſco:et dictamno:et ariſtolochia:et ꝙ eius delectatiōe īuoluāt piſces et ſtatim capiantur:et medicinæ cōtra ſerpentium ictus ex herbis:quas ſuperius nominauit. Capitulū.viii.

CElebrauit et Themiſon medicus uulgarē herbā plantaginē tanq̄ inuentor uolumine de ea edito.Duo eius genera.minor anguſtioribus foliis et nigrioribus: linguæ pecorum ſimillimis:caule anguloſo in terram īclinato in pratis naſcens.Altera maior foliis laterꝝ modo incluſa: quæ quia ſeptena ſūt quidā eā heptapleurō uocauere.Huius et caulis cubitalis ē et napi ſimilis. Naſcit́ ī humidis multo efficacior. Vis mira in ſiccando denſandoq; corpore cauterii uicē optinens.Nulla res æque ſiſtit

fluctiones:q̄s græci rheumatiſmos uocāt.Iungitur huic bugloſſo boū linguæ ſimilis:
cui præcipuū ꝙ in uinum deiecta animi uoluptates auget.et uocatur euphraſynum.
Iungitur & cynogloſſos caninas imitans linguas:topiariis operibus gratiſſīa.Aiūtq;
eam:quæ thyrſos ſeminis emittat:eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe:
quæ quattuor ad quartanas.Eſt alia ſimilis ei et quæ ferat lappas minutas.Eius ra/
dix pota ex aqua ranis & ſerpentibus aduerſatur.Eſt & buphthalmos ſimilis boum
oculis:folio fœniculi:circa oppida naſcens fruricoſa caulibus:qui & mādūt̄ decocti.
Quidam chalcian uocant.hæc cum cæra ſcirtomata diſcutir.Inuenere herbas & uni/
uerſæ gentes.Scythia eam primū:quæ ſcythice uocarur:circa boetiā naſcēs prædulcis.
Aliam quoq; utiliſſimam quam ſpartaniam uocant.Magna & ea commendatio:ꝙ in
ore ea habentes famem ſitimq; non ſentiunt.Idem præſtat apud eos hippice dicta:ꝙ
in equis quoq; eundem effectum habeat.Traduntq; his duabus herbis ſcythas etiā in
duodenos dies durare in fame ſitiq;.Iſchemonē thracia inuenit:q̄ ferunt ſanguinem
ſiſti:nō aperta modo uena:ſed etiam præciſa.Serpit e terra milio ſimilis:foliis aſpis
& lanuginoſis.farcitur in nates.Quæ in italia naſcitur:& ſanguinem eodē adalligata
ſiſtit.Vetones in hiſpania eam:quæ betonica dicitur in gallia.In italia autē ſerratula
a græcis ceſtron aut pſychroteron ante cunctas laudatiſſima.Exit anguloſo caule cu/
bitorum duum a radice ſpargens folia fere lappati ſerrata ſemine purpureo.Folia ſic/
cantur in farinam plurimos ad uſus.Fir uinum ex ea et acetum ſtomacho & daritati
oculorum.tantumq; gloriæ habet:ut domus in qua ſata ſit:tura exiſtimet̄ a piaculis
omnibus.In eadem hiſpania inuenta eſt cantabrica per Diui Auguſti tempora a can/
tabris reperta.Naſcitur ubiq; caule iunceo pedali in quo ſunt floſculi oblongi uelut
calathi.In iis ſemen perq̄minutum.Nec alias defuere hiſpaniæ herbis exquirēdis:ut
in quibus eriamnum hodie in numero ſit lætiore conuictu potionem egentē herbis
mulſo additis credidere ſaluberrimam ſuauiſſimamq;.Nec quiſq̄ genera earum iam
nouit aut mulritudinem.numerus tamen conſtat in nomine.Noſtra ætas meminit
herbam ī marſis repettam.Naſcitut & æquiculis circum uicum nerueſiæ:uocat̄ con/
ſiligo.Prodeſt ut demōſtrauimus ſuo loco deploratis in phthiſi.Inuenit nup & Ser/
uilius Democrates primus medētium:quam appellauit hiberidam quanq̄ ficto noīe
inuentioni eius aſſignato carmine.Naſcitut maxime circa uetera monumenta pane/
tinaſq; & occulta itinetum.Floret ſēper folio naſturtii:caule cubitali:ſemine tā puo
ut uix aſpici poſſit.Radici odor naſturtii.Vſus æſtate efficaciot:& recenti tantū.Tū/
ditur difficulter.Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utiliſſima:
uiris plurimum quaternis horis:fœminis minus dimidio adalligata:ut dein ī balneū
deſcendatur in calidam.& poſtea oleo & uino corpus perungat̄.diebuſq; uicenis iter/
poſitis idem fiat ſiqua admonitio doloris ſuperſit.Hoc modo rheumatiſmos omnes
ſanat occultos.Imponitur non in ipſa inflāmatione:ſed imminuta.Animalia quoq;
inuenere herbas:in primiſq; chelidoniā.Hac enim hirundines oculis pulloꝝ in nido
reſtituunt uiſum:ut quidam uolunt eriam erutis oculis.Genera eius duo.Maior fru/
ticoſo caule:folio paſtinacæ etraticæ ampliore:ipſa alritudine duum cubitorū.Colos
albicans:flos luteus.Minori folia hederæ rotundiora minus candida.Succus croci
mordax.Semen papaueris.Florent aduentu hirundinum.Diſceſſu marceſcūt.Florē/
tibus ſuccus exprimitur:& in æreo uaſe cū melle attico leniter cinere feruenti decoq̄t̄
ſingulari remedio contra caligines oculotum.Vtuntut & per ſe ſucco in collyriis:quæ
chelidonia appellantur ab ea.Inuenerunt & canes canariam:qua faſtidium deducūt.
eamque in noſtro conſpectu mandunt:ſed ita ut nunq̄ intelligatur quæ ſit.etenim
depaſta cernirur.Notata eſt autem animalis huius malignitas in alia herba maior.
Percuſſus enim a ſerpente:mederi quadam ſibi dicitut.ſed illam homine inſpectāte
non decerpit.Simplicius ceruæ monſtrauere elaphoboſcon:de qua diximus.item
helxinem a partu dictam.Oſtendere(ut indicauimus)dictamum uulneratæ eo paſtæ

ſtatī decidentibus telis. Nō eſt alibi q̄ in creta: ramis prætenue: pulegio ſimile: feruēs
& acre guſtu: foliis rārum utuntur. Flos nullus ei eſt. Semen ur caulis. Radix tenuis
& ſuperuacua. Er in creta aurem non ſpatioſe naſcitur. mireq; a capris expetitur. Pro
eo eſt et pſeudodictamum mulris in terris naſcens: folio ſimili: ramulis minoribus a
quibuſdā condiis uocatum. Minoris effectus ſtatim intelligitur. Dictamum enim
minima portione accendir os. Qui legere eā: in ferula uel arundine cōdūr: prælıgātq;:
ne potentia euaneſcat. Sunr qui dicant utranq; naſci mulrifariam: ſed deteriores in
agris pinguibus: ueram quidam dictamum non niſi in aſperis. Eſt & rerrium genus
dictamnum uocatum: ſed neq; facie neq; effectu ſimile folio ſiſymbrii: ramis maiori/
bus procedente perſuaſione illa: quicquid in crera naſcirur: infinito præſtare cæteris
eiuſdem generis alibi genitis. Proxime quod ī parnaſo: alioquī herbiferum eſſe. Et pe/
lium montem in rheſſalia. Et eletrium in eubœa. Er totam arcadiam ac lycaoniam.
Tradunt arcades quidem non medicaminibus uri: ſed lacte circa uer: quoniam tunc
maxime ſuccis herbæ rurgeār: medicenturq; ubera paſcuis. Bibūr autem lac uaccinū:
quoniam boues omnino uoriferæ ſunr in herbis. Potētia earum per q̄drupedes etiam
nunc duobus claris exemplis manifeſta fit. Circa abderam & limirem: qui Diomedis
uocatur: equi paſti inflammanrur rabie: circa pothniam uero & aſini. Inrer nobiliſſīas
ariſtolochiæ nomen dediſſe grauidæ uidentur: quoniam eſſer ariſte recuſes. Noſtri
malumterræ uocant. & quatruor genera eius ſeruanr. Vnum ruberibus radicum ro/
tundis foliis inter maluam er hederam nigrioribus pīguioribuſq;. Alterum maſculæ
radice longa quattuor digitorum longirudine: baculi craſſitudine. Tertium lōgiſſīæ
tenuitatis uitis nouellæ cui ſit præcipua uis: quæ & clematitis uocatur: ab aliis cre/
tica. Omnes colore buxeo: caulibus paruis: flore purpureo. Ferunt baculas paruas ut
cappari. Valent radice rātum. Eſt et quæ piſtolochia uocatur quarri generis: tenuior
q̄ proxime dicta: denſis radicis capillamentis iunci plenioris craſſitudine. Hāc quidā
polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicarus. Sed oblonga radice tenuioriq;
gratior. Carnoſi enim eſt corricis: unguētis quoq; nardinis cōueniēs. Naſcūt͛ pingui/
bus locis et campeſtribus. Effodere eas meſſibus rempeſtiuū: ita deſquāmato terreno
ſeruantur. Maxime tamen laudarur pōtica. Et ī quocūq; genere pōderoſiſſima quæq;
medicinis aprior. Rotūda cōtra ſerpētes. Oblōga in ſumma tamē gloria eſt etiā mō.
A cōceptu admota uuluis in carne bubula mares figurat: ut traditur. Piſcatores cam/
paniæ radicem eam: quæ totūda eſt: uenenum terræ uocāt. coramq; nobis contuſam
immixta calce in mari ſparſere. aduolāt piſces cupiditate mira: ſtatimque exanimati
fluitār. Quæ polyrrhizos cognominarur: cōuulſis conruſis ex alto præcipitatis radice
pota ex aqua utiliſſima eſſe tradirur. Semīe pleurericis & neruis cōfirmare excalface/
re. Eadem ſatyrion eſt. Verum et effectus earum uſuſq; dicendi ſunt. Ordiendumq;
a malorum omnium peſſimo: id eſt ſerpentium ictu. Medenrur ergo britānica herba.
Panaces generum omnium radix e uino. Chironiæ & flos et ſemen potum illirumq;
ex uino et oleo. Priuariq; quæ cunila bubula appellat͛. Polymōia uel philetēris radicis
drachmis quatruor ex mero. Teucria: ſideritis: ſcordotis: ex uino priuati ad āgues po/
tæ & illitæ: ſiue ſucco ſiue folio ſiue decocto. Cētaunæ maioris radice drachma ī uini
albi cyathis tribus. Genriana præcipue aduerſus āgues duabus drachmis cū pipere &
ruta uini cyathis. vi. ſiue uiridis ſiue ſicca. Et lyſimachiæ odorem fugiūr ſerpētes. Dat͛
ex uino percuſſis chelidonia. Morſibus imponirur uetonica præcipue: cuius uis tanra
perhibetur: ur incluſæ circulo eius ſerpenres ipſæ ſeſe interimanr flagellando. Dat͛ et
ad ictus ſemen eius denarii pondere cum tribus cyathis uini: uel ſarina drachmis tri/
bus ſextario aquæ imponitur. Cātabricæ: dictami: ariſtolochiæ radicis drachma ī ui/
ni hemina ſæpius bibenda: prodeſt et illita ex aceto. Similiter piſtolochiæ. Quin & ōi/
no ſuſpenſa ſupra focum fugat e domibus ſerpentes.

DE Argemonia: et agarico: et echyo: & hyoſcyamo: & hieтabotane: & blattaria: et

lemonia:& quinquefolio:& dauco:& perſolata:& arctio:& cyclamino:& peucedano.

Capitulum nonum.

a ARgemonia quoq; radice eius denarii põdere in uini cyathis tribus potat'. Plura
de ea cõuenit dici:cæteriſq; quæ primũ nominabũt'. In eo autem genere medẽ/
di primum conuenit quanq; nominari:in quo maxime ualebit. Folia habet anemonæ
æqualia diuiſa apii modo:caput ĩ cauliculo papaueris ſilueſtris:item radicẽ. Succum
croci colore actem et acutum. Naſcitur et ĩ aruis apud nos. Noſtri tria genera eius fa/
ciunt. et id demum probãt:cuius radix thus redoleat. Agaricon ut fungus naſcitur in
arboribus circa boſphotum:colore cãdido. Datur obolis quattuot cõtritum cũ binis
cyathis aceri mulſi. Id quod in gallia naſcitur:ĩfirmius habetut. Præterea mas ſpiſſior
amariorq;. Hic et capitis dolores facit. Fœmina ſolutior in initio guſtus dulcis:mox
ĩ amaritudinẽ trãſit. Echyos utriuſq; gñis pulegio ſimilis. Foliis coronata:drachmis
duabus ex uini cyathis quattuot darur. Item altera quæ lanugine diſtĩguitur ſpinoſa:
cui et capitula uipetæ ſimilia ſunr. hæc ex uino et aceto. Quidam echyon perſonatã
uocant:cuius folio nullũ eſt latius:grandes lappas ferentem. Huius radicẽ decoctam
ex aceto dant potui. Hyoſcyamum contuſũ cum foliis ex uino dat' peculiariter con/
tra aſpidas. Nulla tamẽ romanæ nobiliratis plus habet q̃ hierabotane. Aliq peniſte/
reon:noſtri uerbenacam uocant. Hæc eſt quam legatos ferre ad hoſtes indicauimus.
Hac Iouis menſa uerritur. Domus purgantur:luſtranturq;. Genera eius duo ſũt. Fo/
lioſa:quam fœminam putant. Mas rarioribus foliis. Ramuli utriuſq; plures:tenues:
cubitales:anguloſi. Folia minora q̃ quercus:anguſtioraque:diuiſuris maioribus. Flos
glaucus:radix longa:tenuis. Naſcitur ubiq; in planis aquoſis. Quidã non diſtĩguunt
ſed unum omnino genus faciunt:quoniam utraq; eoſdem effectus habeat. Vtraque
ſortiuntur galli:& præcinunt reſponſa. Sed magi utiq; circa hanc inſaniunt. Hac p/
unctos impetrare quæ uelint:febres abigere:amicicias conciliare:nulliq; non morbo
mederi. Colligi circa canis ortum debere:ita ut ne luna aut ſol conſpiciatur:fauis ãte
& melle terræ ad piamentũ datis. circunſcriptã ferro effodi ſiniſtra manu:et ĩ ſublime
tolli. Siccari in umbra ſeparatim:folia:caulem:radicem. Aiuntque ſi aqua ſpargatur
triclinium:qua maduerit:lætiores conuictus fieri. aduerſus ſerpẽtes conterit' ex uino.
Eſt ei ſimilis uerbaſcon herba:quæ ſæpe fallit pro ea capta:foliis minus candidis:cau/
liculis pluribus:flore luteo. Hæc abiecta blattas in ſe contrahit:ideoq; romæ blattaria
uocatur. Lemonium ſuccum lacteum mittit:cõcreſcentem gummi modo humidis
locis. Datur denarii pondus in uino. Quinquefolium nulli ignotum eſt:cum etiam
fraga gignẽdo commẽdetur. Græci uocant pẽrapeton ſiue chamezeleon:ſiue pentha/
phillon. Cum effodirur rubram habet radicem. Hæc marceſcens nigreſcit & anguloſa
fit. Nomen a numero folioꝝ habet. Et ipſa herba incipit & deſinit cum uite. Adhibet'
& purgandis domibus. Aduerſus ſerpẽtes bibitur & eius radix:quæ ſparganion uocat'
ex uino albo. Dauci genera quattuor fecit Petronius Diodotus: quæ perſequi nihil
attinet:cum ſint differenriæ duæ. Probatiſſimæ in creta:mox in achaia & in ſiccis ubi/
cunq; nati:fœniculi ſimilitudine:candidioribus foliis & minoribus hirſutiſq;. Caule
pedali recto:radice ſuauiſſimi guſtus & odoris. Hoc genus in ſaxoſis naſcit' meridia/
nis. Reliqua genera ubiq; naſcuntur terrenis collibus limitibuſq; nec niſi pĩgui ſolo:
foliis coriãdri:caule cubitali capitibus totũdis:ſæpe pluribus q̃ ternis:radice ligno/
ſa:ſed cum inaruerit ſuperuacua. Semen eius cymino ſimile. prioris milio albũ acre
odoratũ õibus & feruens. Secundũ priore uehementius eſt:ideoq; parce ſumi debet.
Si iã maxime tertium genus facere libear ẽ ſimile ſtaphylino:quod paſtinacã erraticã
appellant:ſemine oblongo:radice dulci. Omnia hæc & hyeme & æſtate ſunt intacta
quadrupedi:niſi poſt abortus. Ex aliis uſus fœminis. Ex creta dulcis & magis ad ſer/
pẽtes eſt. Bibitur e uino drachma una. Datut et quadrupedibus percuſſis. Theonarca
alia q̃ magica & in nr̃o orbe naſcit':fruticoſa:foliis ſubuiridibus:flore roſeo. Serpẽtes

necat cuicunq; admota fuerit.Et hæc torporem affert. Perſolatā quā nemo ignorat: græci uero arction uocāt:folia habet maiora etiam cucurbitis & hirſutiora nigrioraq; & craſſiora:radicem albam & grādem.Hæc ex uino bibitur denariorum duū pōdere. Item cyclamini radix cōtra ſerpentes omnes.Folia habet minora q̄ hedera nigriora & tenuiora ſine āgulis:in quibus albicant maculæ.Caule exiguo inani:floribus purpureis radice lata ut rapum uideri poſſit:cortice nigro.Naſcitur in umbroſis. A noſtris tuber terræ uocat̃.In omnibus ſetenda domibus:ſi uerum eſt ubi ſata ſit nihil nocete mala medicamenta. Amuletū uocant:narrantq; ea ebrietatem repræſentari.Addita in uinum radice & ſiccata ſcyllæ modo conſciſa reponit̃:decoquit̃q; eadem ad craſſitudinem mellis. Suū tamen uenenum ineſt ei.traduntq; ſi prægnans radicē trāſgrediat̃:abortum fieri.Eſt et altera cyclaminos cognomīe ciſſanthemos genicularis caulibus ſupuacuis a priore diſtans circa arbores ſe uoluens acinis hederæ:ſed mollibus. Flore candido ſpecioſo radice ſupetuacua.Acini tantum in uſu:guſtu:acri:ſed lenti. Siccantur in umbra:tuſiq; diuiduntur in paſtillos.Mihi et tertia cyclaminos demonſtrata eſt:cognomīe chameciſſos uno omnino folio:radice ramoſa:q̄ piſces necabāt̃. Sed inter primas celebratur peucedanū:laudatiſſimum in arcadia:mox ſamothrace. Caulis eſt ei tenuis longus:fœniculo ſimilis:iuxta terrā folioſus radice nigra craſſa: graui odore ſuccoſa.Gignitur in montibus opacis.Foditur exitu autumni. Placēt tenerrimæ & altiſſimæ radices.Hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis. funduntque ſuccum in umbra capite prius & naribus roſaceo perunctis:ne uertigo ſentiatur.Et alius ſuccus inuenit̃ caulibus adhærens inciſiſq; manat.Probat̃ craſſitudine mellea:colore ruffo:odore ſuauiter graui:feruens guſtu.Et hic in uſu & radix:& decoctum eius pluribus medicamentis.Succo tamen efficaciſſimo q reſoluit̃ amaris amygdalis aut ruta.Bibiturq; contra ſerpentes & ex oleo pūctos tuetur.Ebuli quoq; quem nemo ignorat:fumo fugantur ſerpētes.Priuatim aduerſatur ſcorpionibus polymoniæ radix uel alligata tantum.item phalangio ac cæteris minoribus uenenatis. Scorpionibus ariſtolochia agaricum obolis quattuor ī uini mixti cyathis tondē. Verbenaca & phalangio cum uino aut poſca.Item quinque folium daucum. Verbaſcum græci plomon uocant.Genera habet prima duo.Album in quo mas intelligit̃.Alterū nigrum:in quo fœmina.Tertium genus nō niſi in ſiluis īuenitur.Sūt folia braſſicæ latiora:piloſa:caulis erectus:cubitali amplior.Semen nigrum inutile.radix una craſſitudine digiti. Naſcuntur & in campeſtribus.Silueſtri folia elelifphaci:alta:ramis lignoſis.Sūt & plomides duæ:hirſutæ:rotūdis foliis:humiles.Tertia lichnitis uocat̃. Ab aliis autem thryalis foliis ternis aut cum plurimum quaternis craſſis pīguibuſq;: ad lucernarum lumina aptis.Aiūt in foliis eius quam fœminam diximus:ficus ōino nō putreſcere.Diſtīgui genera hæc pene ſupuacuū eſt:cū ſint omnia eiuſdē effectus. Cōtra ſcorpiōes bibitur radix cum ruta ex aqua:magna amaritudīe:ſed effectu pari. Telegonon herba ab aliis ſcorpiō uocatur propter ſimilitudinem radicis:cuius tactu moriuntur ſcorpiones.Itaq; contra eorum ictus bibitur.Scorpionem mortuum ſiqs helleboro candido linat:reuiuiſcere aiunt. Telegonon omnē q̄drupedē necar īpoſita uerendis radice.Folio quidem intra eūdem diem quod eſt ſimile cyclamino.Ipſa geniculata naſcit̃ ī opacis.Scorpiōibus aduerſat̃ & betonicæ ſuccus ac plātaginis.Sunt & ranis uenena rubetinis maxime uidimuſq; pſyllos in certamine patinis cādefactas admittētes ociore etiam q̄ aſpidum pernicie.Auxiliatur eis phrynon ī uino pota.Aliq neurada appellāt:alii polyrrhizon floribus paruis:radicibus multis neruoſis bene olētibus.Item alcima quam alii damaſonion:alii pyton appellant.Folia ei plantaginis: niſi anguſtiora eſſent:& magis lacinioſa:conuexaq; in terram.Alias etiam uenenoſa ſimiliter. Caule ſimpliciter tenui:cubitali:capite thyrſi:radicibus denſis:tenuibus: ut ueratri nigri:acribus:odoratis:pīguibus. Naſcitur in aquoſis.Alterū genus eiuſdē ī ſiluis nigrius maioribus foliis.Vſus in radice utriuſque aduerſus ranas et lepores

marinos drachmæ pondere ĩ uino potum. Lepori marino aduerſatur & cyclaminos. Veneni uim canis quoq; rabidi morſus habent: contra quos ent cynorhodum: de quo diximus. Plãtago ad omnes beſtiarum morſus pota atque illita prodeſt. Betonica ex mero ueten. Periſtereos uocat̃ caule alto foliato cacumine in alios caules ſe ſpargens: columbis admodum familiaris. Vnde et nomen. Hanc habentes negant latrari a canibus. Proxima ab his malis uenena ſunt: quæ ſibimeripſis homines excogitãt. Cõtra hæc omnia: magicaſq; artes erit primum illud Homericum moly: dein mithridatia et ſcordotis & centaurium. Pota omnia mala medicamenta exigir per aluum. Betonicæ ſemen in mulſo aut paſſo uel farinæ drachma ĩ uini ueteris cyathis quattuor uomere cogendi atq; iterum bibere. Iis qui quotidie guſtent eam nulla nocita mala medicamenta tradunt. Poto ueneno ariſtolochia ſubuenit eadem menſura q̃ cõtra ſerpẽtes. Quinq; folii ſuccus. Agaricũ poſtq̃ uomuetint denarii põdere ex aquæ mulſæ cyathis tribus. Antirrinũ uocat̃ ſiue phanarinon lychnis agria ſimilis lino radice nulla: flore hiacynthi: ſemine uitulinario. Ex hoc petunctos uenuſtiores fieri: nec ullo malo medicamento lædi poſſe aut ueneno: ſiqs in brachiali habeat: arbitrant̃ magi. Similiter eam quam eupleam uocant: traduntq; ea petunctos cõmendationis eſſe famæ. Artemiſiam quoq; ſecum habenribus negant nocere mala medicamenra beſtiamue ullã: ne ſolem quidem. Bibitur & hæc ex uino aduerſus opium. alligata priuatim potens tradit̃: potaue aduerſus ranas. Pericarpũ bulbi genus ẽ. Duæ eius ſpẽs: cortice rubro alterum: alterũ nigro papaueri ſimile. Sed uis maior q̃ priori: utriq; aũt excalfaciẽdo. Ideo contra cicutam dantur: contra quam & thus et panaces: & chironium præcipue. Hoc ueto et contra fungos. Verum & generatim membratĩq; ſingulis corpoꝶ morbis remedia ſubtexemus. Orſi a capite. Alopecias emẽdat nympheæ & cicutæ radix: ſi una tritæ illinantur. Polytricha diſtat a callitricha ꝙ iuncos albos habet & folia plura maioraq;. Frurice quoq; maior eſt: & defluentem capillum confitmat: & denſat. Itẽ ligulaca circa fontes naſcens: cuius radix admixta combuſta teritur cum adipe ſuis nigræ. id quoq; excipitur ut eius ſit ſuis: quæ nunq̃ pepererit. Sol deinde plurimum confert illitæ. Similis uſus eſt cyclamini radicis. Pruriginem ueratri tadix tollit ĩ oleo decocta uel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix in oleo cõtrita. Ariſtolochia & hiberis adalligata hora: uel diutius ſi pati poſſit comitãte balnei uſu. Medetur & daucum. Purgat autem cyclaminos cum melle in nates addita: & ulcera capiris ſanat illita. Mederur & periſtereos. Calcalla ſiue leantides uocatur ſemẽ margaritis minutis ſimile dependens inter folia grandia in montibus fete. Huius grana .xv. in oleo macerantur: atque ita aduerſo capillo caput ungitur. Fit & ex callitriche ſternutamẽtum. Folia ſunt lenticulæ ſimilia. Caules iuncis tenuiſſimis: radice minima. Naſcitur in opacis & humidis: guſtatu feruẽs. Hyſopum ĩ oleo contritũ phthiriaſi reſiſtit & prurigini in capite. Eſt autem optimum cilicium e tauro monte. Dein pamphylium: & ſmyrnæum. Stomacho contrarium. Purgat cum fico ſumptum per inferna: cum melle uomitionibus. putant & ſerpenrium ictibus aduerſari tritum cũ melle & ſale & cumino. Lonchitis nõ (ut pleriq; exiſtimauerũt) eadẽ ẽ: quæ & xiphiõ: aut phaſganion quanq̃ cuſpidi ſimilis ſemine. Habet enim folia porri rubentia ad radicem & plura q̃ in caule capitula perſonis comicis ſimilia paruam exerentibus linguam radicibus prælongis. Naſcitur in ſitientibus. E diuerſo xiphion & phaſganion ĩ humidis: cum primum exit: gladii præbet ſpeciem caule duum cubitorum: radice ad nucis auellanæ figuram fimbriata: quam effodi ante meſſes oportet: ſiccari ĩ umbra. Superior pars eius cum thure trita æquo pondere admixto uino: oſſa fracta e capite extrahit: aut ſiquid in corpore ſupputat: uel ſi calcata ſunt oſſa. Serpentis eadẽ cõtra uenena efficax. Caput ĩ dolore ueratro ĩ oleo uel roſaceo decocto tritoq; ũgi cõuenit. Peucedano ex oleo uel roſaceo et aceto. Tepidum hoc prodeſt et doloribus: q pleruq; ex dimidia parte capitis ſentiũtur: et uertigini. Perungũt et radice eius ſudoris cauſa

eliciendi:quoniã cauſtica uis ei eſt.Pſyllion:alii cynoides:alii chryſalion:alii ſicelicõ:
alii cynomylam appellant:radice tenui:ſupuacua:ſatmentoſum:fabæ granis in cacu-
minibus:foliis canino capiti nõ diſſimilibus:ſemĩe autẽ puniceo:unde et nomẽ hoc ĩ
bacis.Ipſa herba in uineis inuenitur.Vis ei ad refrigerandum & diſcuriendũ ingens.
Semẽ in uſu.frõti imponitur in dolore:et temporibus:ex aceto et roſaceo:aut poſca.
ad cætera illinitur acerabuli menſura ſextario aquæ denſar ac contrahit.Tunc terere
oportet:et craſſitudinem illinere cuicunq; dolori et collectioni inflãmationique. Et
uulneribus capitis medetur ariſtolochia:fracta extrahens oſſa:et in alia quidẽ parte
corporis:ſed maxime e capite.Similiter plyſtolochia.

DE Rhyſellio:& centaurea:& chelidonia:& panace:& hyoſcyamo:& euphorbio.
Capitulum decimum.

RHyſellium nõ diſſimile apio.Huius radix cõmãducata purgat capitis pituitas.
Oculorum aciem centaurio maiore putant adiuuari:ſi addita aqua foueantur.
Succo uero minoris cum melle culices nubeculas obſcuritatem diſcuti cicatrices exte-
nuari.Albugines quidem etiam iumẽtorum ſiderite.Iã chelidonia ſupradictis õibus
mire medetur.Panacis radicem cum polenta epiphoris imponitur.Hyoſcyami ſemẽ
bibunt obolo tantundem meconii adiicientes:uinũq; ad epiphoras inhibendas. Ad-
iungunt & gentianæ ſuccum:quem collyriis acrioribus pro meconio miſcent. Facit
claritatem & euphorbium inunctis.Inſtillatur plantaginis ſuccus lippitudini.Caligi-
nes ariſtolochia diſcutit.Iberis adalligata capiti cum quinquefolio epiphoras:& ſiq̃
in oculis uitia ſunt:emendat.Verbaſcum epiphoris imponit᷑.Periſtereos ex roſaceo
uel aceto.Ad hypochyſis & caliginẽ cyclaminon in paſtillos diluũt.Peucedani ſuccũ
ut diximus ad claritatem & caligines cum meconio et roſaceo.Pſyllion illitum frõti
epiphoras ſuſpendit. DE Anagallide ſiue acoro:& mandragora:ſiue cir-
celo:& cicuta:& cremno agrio:et molibdena:et capno:et alia:et acoro:et iride:et co-
tyledo:et aizoo:et andrachne:et erigero:et de ephemero:& de labro ueneris:et de ta-
minculo medicinæ:et de oris uitiis. Cap.xi.

ANagallida aliqui acoron uocãt.Duo genera eius.Mas flore phœniceo: fœmina
ceruleo:nõ altiores palmo:frutice tenero:foliis puſillis rotũdis ĩ terra iacẽtibus.
naſcuntur in hortis & aquoſis.Prior floret cerulea. Vtriuſq; ſuccus oculorũ caliginẽ
diſcutit cum melle:et ex ictu cruorem:et argema rubens:magis cum attico melle in-
unctis.pupillas dilatat:et ideo hoc iunguntur ante:quibus paracenteſis fit.Iumẽtorũ
quoq; oculis medentur.Succus caput purgat per nares ĩfuſus:ita ut deinde uino col-
luatur.Bibitur et contra angues ſucci drachma in uino. Mirum q̧ fœminam pecora
uitant.At ſi decepta ſimilitudine(flore enim tantum diſtant)deguſtauere:ſtatim eã
quæ aſyla uocatur: in remedio quærunt.Ea a noſtris ferus oculus nuncupatur. Præci-
piunt aliqui effoſſuris ante ſolem ortum priuſq̃ quicq̃ aliud loquantur:ter ſalutare
eam.tunc ſublatam exprimere.ita præcipuas eſſe uires. De euphorbio ſatis dictum
eſt:cuius ſuccus lippitudini ſi tumor erit:item abſinthium cum melle tritum:itemq;
betonicæ farina cõueniet.Et egilopas ſanat herba eodẽ nomine:quæ in hordeo naſcit᷑
tritici folio ſemine contrito cum farina permixta impoſitaq; uel ſucco.Exprimit᷑ hic
e caulibus foliiſq; prægnantibus dempta ſpica:et in trimeſtri farina digerit᷑ in paſtil-
los. Aliqui et mandragora utebantur.Poſtea abdicatus in hac curatione eſt.Sed epi-
phoris:quod certum eſt:medetur:et oculorum dolori:radix tuſa cũ roſaceo et uino.
Nam ſuccus multis oculorum medicamentis miſcetur. Mandragoram alii circelon
uocãt.Duo eius genera.Candidus qui et mas:niger quæ fœmina exiſtimat᷑. Anguſti-
oribus foliis q̃ lactucæ.Hirſutis et caulibus:radicibus binis:terniſue ruffulis.Intus al-
bis carnoſis:teneriſq; pene cubitalibus.Ferunt mala auellanarum nucũ magnitudĩe.
Et iis ſemen ceupirorum album.Hoc alii arſen:alii morion:alii hypoplomon uocãt.
Huius folia alba.Alterius latiora ut lappari ſatiuæ.Cauẽt effoſſuri contrariũ uentũ.

Et tribus circulis ante gladio circũſcribunt. Poſtea fodiunt ad occaſum ſpectantes.
Succus fit et e malis et e caule deciſo cacumine et radice:punctis aperta aut decocta
utilis uel ſurculo.Cõciſa quoq; in orbiculos ſeruatur in uino.Succus non ubiq; iue/
nitur:ſed ubi poteſt:circa uindemias quæritur.Odor grauis ei:ſed radicis et mali gra/
uior.Mala maturata in umbra ſiccanrut.Succus ex iis ſole dẽſatur.Item radicis tuſæ:
uel in uino nigro ad tertias decoctæ.Folia ſeruantur in muriis efficacius .Albus rore
tantum ſuccus peſtis eſt.Sic quoq; noxiæ uires:grauedinem afferunt etiam olfactu:
quãq̃ mala in aliis terris mãdant.Nimio tamen odore obmuteſcũt ignari.Potu qdẽ
largiore etiam moriuntur.Vis ſomnifica pro uiribus bibentium.Media potio cyathi
unius.Bibitur et contra ſerpẽtes:et ante ſectiones punctioneſq; ne ſentiant.Ob hæc
ſatis eſt aliquibus ſomnum odore quæſiſſe.Bibitur et pro helleboro duobus obolis in
mulſo.Efficacius helleborum ad uomitiones et ad bilem nigram extrahẽdam.Cicuta
quoq; uenenum eſt:publica athenienſium pœna inuiſa. Ad multa tamen uſus non
omittendi.Semen habet noxium.Caulis autem eſt uiridis:et urit plerunq; ut in pla/
tanis.Leuis hic et genicularus ut calami nigricans. Altior ſæpe binis cubitis:in cacu/
minibus ramoſus.Folia coriandri tenuiora:graui odoratu.Semen aniſo craſſius: ra/
dice concaua:nullius uſus.Semini & foliis refrigeratoria uis:quæ ſi enecat:incipiunt
algere ab extremitatibus corporis.Remedium eſt:prius q̃ perueniat ad uitalia:uini
natura excalfactoria.Sed in uino pota irremediabilis exiſtimatur.Succus exprimitur
foliis floribuſq;:tunc enim maxime tempeſtiuus eſt & melior.Semine trito expreſſus
& ſole denſatus in paſtillos necat:ſanguinem expiſſando.Hæc altera uis.Et ideo ſic
necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad diſſoluenda medicamenta utuntur
illo pro aqua.Fit ex eo ad refrigerãdum ſtomachum malagma.Præcipuus tamen eſt
ad cohibendas epiphoras æſtiuas oculorumq; dolores ſedãdos circunlitum. Miſcetur
collyriis.Et alios omnes rheumatiſmos cohibet.Folia quoq; tumorẽ omnẽ dolorẽq;
& epiphoras ſedant.Anaxilaus auctor eſt mãmas a uirginitate illitas ſemper eſſe ſta/
turas.Quod certum eſt:lac puerperarum mammis impoſita extinguit.Veneremque
teſtibus circa pubertatem illita.Remedia liberationi quibus bibẽda cenſet:nõ equidẽ
præcepimus.Maxima uis terræ parthoꝝ:mox laconicæ:creticæ:aſiaticæ.In græcia ue/
ro megaricæ:deĩde atticæ. Cremnos agrios gremias tollit oculoꝝ impoſitus:tumorẽ
quoq; polẽta addita.Naſcitur uulgo molibdena ideſt plumbago etiam in aruo:folio
lappari:craſſa:radice hiſpida.Hæc commãducata:ſi oculis ſubĩde religat̃:plumbum
quod eſt genus uitii:ex oculis tollit. Capnos prima quam pedes gallinaceos uocãt:
naſcens ĩ parietinis & ſepibus:ramis tenuiſſimis ſparſiſque:flore purpureo uiridis:
ſucco caligĩnẽ diſcutit.Itaq; in medicamento oculorum additur.Similis & nomĩe &
effectu alia eſt capnos fruticoſa:prætenera foliis coriãdri:cineracei coloris: flore pur/
pureo.Naſcitur in hortis et ſegetibus hordeaceis.Claritatem facit inunctis oculis de/
lachrymationẽq; ceu fumus:ũde nomẽ accepit.Eadẽ euulſas palpebras renaſci ꝓhibet.
Acorõ iridis folia habet ãguſtiora tãtũ & lõgiore pediculo:radices nigras:minuſque
uenoſas.Cætero & has ſimiles iridis:guſtu acres:odore nõ ĩgratas:ructu faciles.Optĩæ
põticæ:dein galaticæ:mox creticæ.Sed primæ ĩ cholchide iuxta phaſin ãnẽ:et ubicũq;
in aquoſis.Recẽtibus uirus maius q̃ uetuſtis.Creticæ candidiores ponticis.Siccantur
urtibus in umbra digitalibus fruſtis.Necnõ inueniũtur qui oxymyrſine radicẽ acorõ
uocãt.Ideoq; quidã hanc acron agriõ uocare malunt.Vis ei ad calfaciendum extenu/
ãdumq; efficax cõtra ſuffuſiões & caligines oculorum ſucco eiuſdem poto:cõtraque
ſerpẽtes. Cotyledõ paruula herba cauliculo tenero:puſillo:pingui:cõcauo:ut coxẽdi/
ces.Naſcit̃ in maritimis petroſiſq; uiridis:radice oliuæ modo rotunda.Oculis medet̃
ſucco.Eſt & aliud genus eiuſdem ſordidis foliis:latioribus:denſioribuſq; circa radicẽ
uelut oculum cĩgentibus:aſperrimi guſtus:lõgiore caule:ſed pergracili.Vſus eius ad
eadem quæ iridis. Aizoi duo genera:maius in fictilibus uaſculis ſeritur:quod aliqui

buphthalmon uocãt:alii zoophthalmon:alii erogennetõ:quod amatoriis cõueniat.
Alii hypogeſon:quoniam in ſuggrundis fere naſcitur.Sunt qui ambroſiam potius
uocãt:& qui amerimnon.Itali ſedum magnum:aut oculum:aut digitellũ. Alterum
minuſculũ:quod eritheles uocant:alii tritheles quia ter floreat:alii chryſotheles:aliq
iſoetes.Sed alii itali ſedum:alii aizoum.Vtrũq; quoniam uireat ſemper.Aliq ſemp-
uiuum.Maius cubiti altitudinẽ excedit:craſſitudine pluſq̃ pollicari.Aliud ĩ cacumĩe
linguæ ſimile carnoſum:pingue:largo ſucco:latitudine pollicari.Alia ĩ terrã cõuexa:
alia ſtantia:ita ut ambitu effigiem imitentur oculi.Quod minus eſt:ĩ muris parieti-
niſq; naſcitur:et tegulis.Fruticoſũ a radice & ſurſum uſq; ad cacumen.Foliis ãguſtis
mucronatis:ſuccoſis:palmo alto caule.radix inutilis. Huic ſimilis eſt:quam græci
andrachnen agriam uocant.Itali celebrant in paſtillos latioribus foliis & breuiori ca-
cumine.Naſcitur in petris:et colligitur cibi cauſa.Omniũ harum uis eadẽ:pfrigerare
& aſtringere.Medentur epiphoris folia impoſita:uel ſuccus inunctus.Purgant enim
ulcera oculorum explentq;:et ad cicatricem perducunt palpebras deglutinãt.Eædem
capitis doloribus medentur:ſucco uel folio tẽporibus illitis. Aduerſant̃ phalangiorũ
ictibus.Aconito uero maius aizoum præcipue.A ſcorpionibus quoq; feriri id habẽtẽ
negant.Medentur & aurium dolori.Item ſuccus inunctus hyoſcyami modice.Item
achilleæ:& minoris centaureæ:& plãtaginis peucedani cum roſaceo & meconio.Acori
ſuccus cum roſa.Omnis autem ſtrigili calefactus infunditur.Cotyledon etiã infũdit̃
purulentis cũ medulla ceruina calefacta.Ebuli radices tritæ et ſuccus linteo colatus:
mox in ſole denſatus & cum opus eſt roſaceo dilutus & calefactus parotidas. Verba-
naca quoq;:item plantago ſanat:item ſideritis cum axungia ueteri. Narium ozenas
emendat ariſtolochia cũ cypero.Dentibus remedio ſunt panacis radix cõmanducata:
præcipue chironiæ:item collutis ſucco. Radix hyoſcyami ex aceto manducata.Item
polymoniæ commanducantur:& plantaginis radices:aut colluũtur in aceto decoctæ
ſucco.Et folia ſũt utilia.Vel ſi ſanguine gingiuæ putreſcant:uel ſemen eiuſdẽ apoſte-
mata:& collectiones gingiuarum ſanat.Et ariſtolochia gingiuas denteſue confirmat.
Verbenaca cum radice manducata et decoctæ ex uino aut aceto ſuccus collutus.Item
quinquefolii radices decoctæ ad tertias uino aut aceto.Prius uero q̃ decoquant̃:aqua
marina aut ſalſa lauantur. Decoctum diu tenendum in ore.Quidã cinere qnq;folii
fricare malunt.Et uerbaſci radix decoquitur in uino ad colluendos dentes.Et hyſopo
colluuntur:& peucedani ſucco cum meconio uel radicum anagallidis magis fœmĩæ
ſucco:ab altera nare quam doleat ĩfuſo. Erigeron a græcis:quæ a noſtris uocatur ſe-
necio.Hanc ſi ferro circũſcriptam effodiat aliquis:tangatq; ea dentem et alternis ter
deſpuat ac reponat in eundẽ locum:ita ut uiuat herba aiunt dentem eum poſtea non
doliturum.Herba eſt theriſſagum ſpecie & mollicia:cauliculis ſubrubicũdis. Naſcit̃
& in tegulis & in muris.Nomẽ hoc græci dederunt:quia uere caneſcit.Caput eius nu-
meroſa diuiditur lanugine:qualis e ſpinæ ĩter diuiſuras exeũte.Quare eam Callima-
chus acanthida appellat:alii pappum.Nec deinde græcis de ea conſtat.Alii erucæ fo-
liis eſſe dixerunt:alii roboris:ſed minoribus multo.Radice alii ſuperuacua:alii neruis
utili:alii potu ſtrangulante.E diuerſo quidam regio morbo cum uino dederunt.Et
contra omnia ueſicæ uitia:item cordis & iocineris.Renibus extrahere arenam dixere.
Iſchiadicis drachmam cũ oxymelite ab ãbulatione propinauere.Torminibus quoq;
in paſſo utiliſſimam:præcordiis etiam:cibo ex aceto eam prædicantes:ſerenteſque in
hortis.Nec defuere qui et alterum genus facerent.Nec quale eſſet demonſtrarent:
contra ſerpentes in aqua bibendam edendamq; comitialibus dantes.Nos eã romanis
experimentis per uſus digeremus.Lanugo eius cũ croco & exiguo aquæ frigidæ trita:
illinitur epiphoris. Toſta cum mica ſalis ſtrumis.Ephemeron folia habet pſillii:ſed
minora:caulem parem:florem cæruleum:ſemẽ ſuperuacuum:radicem unã digitali
craſſitudine dentibus præcipuam:conciſam in acero:decoctãq; ut tepido colluantur.

Et ipſa etiā radix mobiles ſiſtit. Cauis et exeſis imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. Eroſis uerarrum nigrum imponitur. Mobiles dentes utralibet decocta in aceto firmantur. Labrum uenerium uocant in flumine naſcentem. Eſt ei uermiculus qui circa dentes ligatur: aut cauis dentium cæra includitur. Cauēdum ne euulſa herba terram tangat. Ranūculum uocamus: quam græci uatrachion. Genera eius quattuor: unum pīguioribus q̄ coriandri foliis: & ad latitudinem maluæ accedētibus: colore liuido: caule albo gracili & radice alba. Naſcitur in limitibus humidis & opacis. Alterum folioſius pluribus foliorum inciſuris: altis caulibus. Terriū minimū eſt graui odore: flore aureo. Quartum ſimile huic flore luteo. Omnibus uis cauſtica ſi cruda folia imponantur: puſtulaſq; ut ignis faciunt. Ideo ad lepras & pſoras utūt: & ad tollēda ſtigmata. Cauſticiſq; omnibus miſcent. Alopeciis imponūt: celenter remouentes. Radix in dolore cōmanducata diutius rumpit dentes. Eadem ſicca conciſa ſternutamentum facit. Noſtri herbarii ſtrumeam uocār: quoniam medetur ſtrumis et panis parte in fumo ſuſpenſa. Creduntque ea rurſus ſata rebellare quæ curauerint uitia. Quo celere & plantagine utunt̄. Oris ulcera intus ſuccus plantaginis emendat & folia radiceſq; commanducata: uel ſi rheumatiſmo laboret os. Vlcera fetoremque quinquefolium. Vlcera pſyllium. Compoſita quoq; ad fetorem uel maxīe pudendū uitium trademus. Ergo folia myrti & lentiſci pari pondere gallæ ſyriacæ dimidium pōdus ſimul terere in uino uetuſto ſparſa mandere matutino optimū eſt. Vel ederæ baccas cum caſia & myrtha pari pondere ex uino. Naribus utiliſſimum eſt dracōtii ſemen corticum ex melle: etiam ſi carcinomata in iis ſunt. Suggillata hyſopo emēdāt̄. Stigmata in facie mandragora illita delet.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VICESIMVS SEXTVS. PROOEMIVM.

Reliquæ per morborum genera medicinæ: & de nouis morbis: & de lichene qd ſit: & quādo primū in italia cœperint: & de carbūculo: et elephantiaſi: et colo. Cap. i.

SENSIT ET FACIES HOMINVM NOuos omniq; æuo priore incognitos nō italiæ mō: uerum etiā uniuerſæ prope europæ morbos. Tūc quoq; nec tota italia nec per illyricum galliaſue aut hiſpanias magnope uagatos: aut alibi q̄ romæ circaque ſine dolore quidem ullo: aut ſine pnicie uitæ: ſed tanta feditate: ut quæcūq; mors præferenda eſſet. Grauiſſimum ex his lichenas appellauere græco nomine: latine quoniā a mento fere oriebatur ioculari primum laſciuia: ut eſt procax natura multorum ī alienis miſeriis: mox & uſurpato uocabulo mentagram: occupantem multis & intuitus: totoſque utique uultus oculis tantū īmunibus: deſcendentem uero & in colla pectuſq; ac manus fedo curis furfure. Non fuerat hæc lues apud maiores patreſque noſtros. Et primum Tiberii Claudii Cæſaris principatu medio irrepſit in italia quodam Perſino equite romano quæſtorio ſcriba cū in aſia apparuiſſet: inde contagionem eius importāte. Nec ſenſere id malū fœminæ aut ſeruitia: plebeſque humilis et media: ſed proceres ueloci tranſitu oſculi maxime fediore multorum: qui perpeti medicinam tolerauerant cicatrice q̄ morbo. Cauſticis nanq; curabatur: nec niſi uſq; in oſſa corpus exuſtum eſſet non rebellante tedio. Aduueneruntq; ex ægypto genitrice talium uitiorum medici hanc ſolam operā afferentes

magna ſua præda. Siquidem certum eſt Manilium Cornutum ex prætoriis legarum aquitanicæ prouinciæ ſeſtertia.cc.elocaſſe in eo morbo ad curandum ſeſe. Acciditque ſæpius: ut noua contra genera morborum gregatim ſētirentur. Quo mirabilius quid poteſt reperiri? aliqua gigni repente uitia terrarum in parte certa: certiſque membris hominum: uel ætatibus: aut etiam fortunis. tanq̄ malo eligente: hæc ī pueris graſſari: illa in adultis. hæc ꝓceres ſentire: illa paupes. L. Paulo. Q. Martio cenſoribus primū in italia carbunculum ueniſſe: annalibus cōſcriptum eſt peculiare narbonēſis ꝓuīciæ malum: quo duo conſulares obiere: condentibus hæc nobis. eodem anno Iulius Ruffus: & Q. Lecanius Baſſus: ille medicorū inſcitia ſectus: hic uero pollice leuæ manus euulſo acu ab ſemetipſo tam paruo uulnere ut uix cerni poſſet. Naſcitur ī occultiſſimis corporum partibus: & plerunque ſub lingua duricia rubens uariis modis: ſed nigricans capite alias liuida corpus intendens neq; ītumeſcens: ſine dolore: ſine prurītu: ſine alio q̄ ſomni indicio: quo grauatos in triduo aufert: aliquando & horrorem afferens: circaq; puſtulas paruas: rarius feriens ſtomachum. Fauceſque cum inuaſerit ociſſime exanimans. Diximus elephantiaſin ante Pompeii Magni ætatē nō acidiſſe in italia: & ipſam a facie ſæpius incipientem. In nare prima ueluti lenticula mox inualeſcente per totum corpus maculoſa uariis coloribus & inæquali cute alibi craſſa: alibi tenui dura ceu ſcabie aſpera: ad poſterum uero nigreſcente: & ad oſſa carnes apprimente intumeſcētibus digitis in pedibus manibuſq;. Aegypti peculiare hoc malū: et cum in reges incidiſſet: populis funebre. Quippe in balneis ſolia tēpabāť humano ſanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus in italia celeriter reſtinctus eſt: ſicut & ille quem gemurſam appellauere priſci inter digitos pedum naſcentem etiā nomine oblitterato. Idipſum mirabile: alios deſinere in nobis morbos: alios durare: ſicuti colum. Tiberii Cæſaris principatu irrepſit id malum. Nec quiſq̄ prior īperatore ipſo ſenſit: magna ciuitatis ambage cum edicto eius excuſantis ualitudinem legeret nomen incognitum. Quid hoc eſſe dicemus? aut quas deorum iras? Parū enim erant homini cætera morborum genera: cum ſupra.ccc.eſſent: niſi etiam noua timerentur. Neq; ipſi homines pauciora ſibi opere ſuo negocia important. Hæc apud priſcos erāt quæ memoramus remedia medicinam ipſa quodā mō rerꝫ natā faciēte & diu fuere.

Laus Hippocratis. Capitulum ſecundum.

HIppocratis certe qui primus medendi præcepta clariſſime condidit: referta herbarum mentione inuenimus uolumina. nec minus Dioclis Caryſtii qui ſecūdus ætate famaque extitit. Item Praxagoræ & Chryſippi: ac deinde Eraſiſtrati. Herophilo quidem quanq̄ ſubtilioris ſectæ cōditori ante omnes celebratam rationem eā paulatī uſu efficaciſſimo rerum omnium magiſtro peculiariter utiq; medicinæ ad uerba garrulitatēq; deſcendēte. Sedere nanq; in iis ſcholis auditioni occupatum gratius erat: q̄ ire per ſolitudines: & quærere herbas alias aliis diebus anni.

DE Noua medicina et Aſclepiade medico: & qua ratione ueterem medicinā mutauerit. Capitulum tertium.

DVrabat tamen antiq̄tas firma: magnaſq; confeſſæ rei uindicabat reliq̄as: donec Aſclepiades ætate Magni Pōpeii rhetoricæ magiſter: nec ſatis ī ea arte quæſtuoſus ut ad alia ſagacis ingenii huc ſe repente conuertit: atq; ut neceſſe erat homini qui nec id egiſſet: nec remedia noſſet oculis uſuq; pcipiēda torrenti ac meditata quotidie oratione blandiēs: omnia abdicauit. totamq; medicinam ad cauſā reuocādo cōiecturā fecit. Quinq; res maxime cōmunium auxiliorum profeſſus. Abſtinentiam cibi: alias uini: fricationem corporis: ambulationem: geſtationeſq;: cum unuſquiſq; ſemetipſum ſibi præſtare poſſet intelligere. Fauentibus cunctis ut eſſet uera: quæ facillima erant: uniuerſum prope humanum genus circūegit in ſe: non alio modo q̄ ſi cælo emiſſus aduenifſet. Trahebat præterea mētes artificio mirabili uino promittēdo ægris dādoq; tēpeſtiue tum frigidā aquam. Et quoniam cauſas morbor̄ prior ſcrutari Herophilus

inſtituerat:uini rationé illuſtrauerat Cleophantus apud priſcos:ipſe cognominari ſe
frigidā dando præferens.& ut auctor eſt.M.Varro:alia quoq; blādimēta excogitabat
iam ſuſpēdēdo lectulos:quorum iactatu aut morbos extenuaret:aut ſōnos allıceret:
iam balneas auidiſſima hominum cupidine inſtituēdo:& alia multa dictu grata atq;
iucunda magna auctoritate.nec minore fama cū occurriſſet ignoto funeri:relato ho/
mine ab rogo atque ſeruato:ne quis leuibus momentis tātam conuerſionem factam
exiſtimet.Id ſolum poſſumus indignari unū hominem e leuiſſima gente ſine opibus
ullis orſum uectigalis ſui cauſa repente leges ſalutis humano generi dediſſe:q̄s tamē
poſtea abrogauere multi.Aſclepiadem uero adiuuere multi:quorum cura nimis āxia
& rudi aut obruendi ægros ueſte ſudoreſque omni modo ciēdi:nunc corpora ad ignes
torredo: ſoleſue aſſidue quærendo in urbe umbroſa:immo uero tota italia impatrice
tum primum pēſili balnearum uſu ad infinitum blādiēte.Præterea ī qbuſdā morbis
medēdi cruciatus detraxit:ut in anginis quas curabant in fauces organo demiſſo.Dā/
nauit merito & uomitiones rūc ſupra modū frequentes.Arguit & medicamentorum
potus ſtomacho inimicos:quod eſt magna ex parte uetitum.Itaq; nos in primis quæ
ſunt ſtomacho utilia ſignemus.

Irriſio magicæ artis:& de lichene:& tapſia. Capitulum.iiii.

SVper omnia adiuuere eum magicæ uanitates:inrātum euectæ ut abrogare her/
bis fidē cunctis poſſēt.Aethiopide herba amnes ac ſtagna ſiccari cōiectu.Tactu
clauſa omnia apiri.Achemenide coniecta in aciē hoſtium trepidare agmina ac terga
uertere.Latacen dari ſolitam a perſarum rege legatis:ut quocunq; ueniſſēt omnium
rerum copia abundarent:ac multa ſimilia.Vbi nam iſtæ fuere:cum cimbri teutoniq;
terribili Marte ulularent?Aut cum Lucullus tot reges magoꝝ paucis legionibus ſter/
neret?Curue romani duces primam ſemper in bellis rationem commercioꝝ habuere?
Cur Hercules Cæſaris miles in pharſalica famē ſenſit:ſi abundantia omnis cōtingere
unius herbæ fœlicitate poterat?Non ſatius fuit Aemilianū Scipionē carthaginis por/
tas herba patefacere:q̄ machinis clauſtra per tot ānos q̄tere?Siccēt æthiopide pōtinæ
paludes:tantumq; agri ſuburbanæ reddatur italiæ.Nanq; apud eundem Democritū
inuenitur compoſitio medicamenti:quo pulchri boniq; et fortunati gignātur liberi.
Cur nunq̄ perſarum regi talis eſt dedita?Mirum eſſet profecto hucuſq; prouectā cre/
dulitatem antiquorum ſaluberrimis ortā initiis ſi in ulla re modum humana īgenia
nouiſſent.Atq nos hanc ipſam medicinam ab Aſclepiade repertam ſuo loco ꝓbatum
ceſſemus:euectam ultra magos etiam. Sed hæc eſt omni in re animorum cōditio: ut
a neceſſariis orſa primum cuncta uenerint ad nimium.Igitur demonſtratarū priore
libro herbarum reliquos effectus dicemus:adiiciemuſq; quas ratio dictauerit.Sed in
lichenis remediis atq; tam fedo etiam malo:plura undiq; aceruabimus:quanq̄ non
paucis iam demonſtratis.Medetur ergo plantago trita.Quīquefoliū.Radix albuci ex
aceto.Ficulni caules aceto decocti.Hibiſci radix cum glutino & aceto acri decocta ad
quartas. Defricantur etiam pumice.Et rumicis radix trita ex aceto illinitur.Et flos
uiſci cum calce ſubactus.Laudatur & tithymalum cum reſina decoctū.Lichen uero
herba his omnibus præfertur:inde nomine inuento.Naſcitur in ſaxoſis folio uno ad
radicem lato:caule uno:paruo:longis foliis dependētibus.Hæc delet & ſtigmata.Te/
ritur cum melle.Eſt aliud genus lichenis petris tantum adhærēs:ut muſcus:q & ipſe
illinitur.Hic et ſanguinem ſiſtit uulneribus inſtillatus:& collectiones illitus.Morbū
quoq; regium cum melle ſanat ore illito & lingua.Qui ita curantur:aq̄ ſalſa lauari
iubentur:ungi oleo amygdalino:hortenſibus abſtinere. Ad lichenas & tapſiæ radice
utuntur trita cum melle.Anginæ & argemonia medetur ſumpta ex uino.Et hyſopū
cum uino decoctum & gargariſſatum.Peucedanum cum coagulo uituli marini æqs
partibus.Proſerpinata cum muria et ex oleo trita uel ſub lingua habita.Item ſuccus
de quīquefolio potus cyathis tribus.Hic et ōibus faucium uitiis medet̄ gargariſſatus.

Verbaſcum priuatim tonſillis in aqua potum.

AD Strumas:& ad digitos:& ad pectus:& ad tuſſim medicinæ. Cap.v.

STrumis plantago. Chelidonia cum melle & axungia. Quĩquefolium. Er radix perſolatæ. Item cũ axungia operitur folio ſuo impoſita. Irem artemiſia. Radix mãdragoræ ex aqua. Sideritis lata folia clauo ſiniſtra manu circunfoſſa adalligantur cuſtodienda ſanatis:ne rurſus ſata diro herbariorum ſcelere:ut in q̄buſdam rebellet. Quod & in iis:quos artemiſia ſanauerit:prædici reperio. Item in iis quos plantago. Damaſion:quæ & caucalis uocatur:ſub ſolſtitio collecta imponirur ex aqua cæleſti folium tritum uel radix cum axungia tuſa:ita ut impoſita folio ſuo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores tumoreſq; quacũq; in parte. Bellis in pratis naſcitur:flore albo aliq̃tenus rubente. Hãc cum artemiſia illitã efficaciorem produnt. Condurdon herba ſolſtitialis flore rubeo ſuſpenſa in collo cõprimere dicit̃ ſtrumas. Itẽ uerbenaca cum plantagine digitorum uitiis omnibus:& priuarim pterigiis. Quinquefoliũ medetur pectoris uitiis. Vel quod grauiſſimum eſt tuſſis huic medetur panacis radix in uino dulci. Succus hyoſcyami etiam ſanguinem excreantibus. Nidor quoque accenſi tuſſientibus. Item ſcordotis mixto naſturtio & reſina cum melle tuſa arida. facit & ꝑ ſe faciles excreationes. Item centaurium maius:& ſanguinem reiicientibus. Cui uirio & plantaginis ſuccus medetur. Et betonica obolis tribus in aqua cõtra purulentas cõtraq; cruentas excreationes. Perſolaræ radix drachmæ põderis cum pineis nucleis.xi. Peucedani ſuccus. Pectoris doloribus & acorum ſubuenit:& ideo antidotis miſcetur. Tuſſi daucum:item ſcythiaca herba. Ea demum omnibus pectoris uitiis tuſſi & purulenra excreantibus obolis tribus in paſſo.

DE Verbaſco:& chameleuce uel tuſſilagie:& bechio:& aq̄legia:& ſaluia. Ca.vi.

ROrdem obolis bibitur uerbaſcũ:cuius flos aureus. Tanta huic uis ẽ:ut iumẽtis etiam non tuſſiennbus modo:ſed ilia quoq; trahentibus auxiliet̃ potus. Quod & de gentiana reperio. Radix chameleuce:quæ tuſſilago dicitur:commanducata:& ĩ uino madefacta non tuſſi tantum:ſed & faucibus prodeſt. Hyſopi quoque.v.ramis cum duobus rutæ & ficis tribus decoctis thoracem purgãt. Tuſſim ſedat bechiõ:quæ et tuſſilago dicitur. Duo eius genera. Silueſtris ubi naſcitur:ſubeſſe aquas credunt:et hoc habent ſignum aquileges. Folia ſunt maiuſcula q̃ hederæ.v.aut.vii. ſubalbida a terra ſuperne pallida:ſine caule:ſine flore:ſine ſemine:radice tenui. Quidam eãdem eſſe bechion et alio nomine chameleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per harũdinẽ hauſtus aut deuoratus ueterem ſanare dicitur tuſſim. Sed ĩ ſigulos hauſtus paſſum guſtandum eſt. Altera a quibuſdam ſaluia appellatur ſimilis uerbaſco: cõteritur ea et colata calefit. atq; ita ad tuſſim lateriſq; dolores bibitur. Contra ſcorpiones eadem er dracones marinos efficax. Contra ſerpentes quoq; ex oleo perungi ea ꝓdeſt. Hyſopi faſciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tuſſim.

AD Lateris dolores et pectoris ad orthopnoeas ad iocineris dolorẽ:cordis dolori pulmoni urinæ tuſſi pectori ulceribus renibus epaticis:ad uomitiones ad ſingultus: pleureticis lateri. Cap.vii.

LAteris et pectoris dolores uerbaſcum cum tuta ex aqua. Betonicæ farina bibitur ex aqua calida. Stomachum corroborar ſcordoris ſuccus:centaurium:gentiana ex aqua potæ. Plantago autem per ſe ſumpta in cibo cum lente halicæue ſorbitione. Betonica alias grauis ſtomacho uiria tamẽ ſanat pota uel foliis commãducata. Item ariſtolochia pota. Agaricum mãducatum ſiccum ut ex interuallo merum ſorbearur. Nymphea heraclea illita. Peucedani ſuccus. Pſyllion ardoribus ĩponitur uel cotelydõ trita cum polenta:uel aizoum. Molon ſcapo eſt ſtriato foliis mollibus paruis radice quattuor digitoꝝ:in aqua extrema potatur. Vocatur a quibuſdam ſyton:ex uino ſtomacho et diſpnoeæ medetur. Centaurium maius eligmate. Planrago ſucco uel cibo. Betonicæ tuſæ pondo libra mellis attici ſemuncia ex aq̃ calida quotidie bibentibus.

Ariſtolochia uel agaricon obolis ternis ex aq̄ calida aut lacte aſini pota. Ciſſāthemos
ad orthopnoeas bibitur. Item hyſopum. Et aſmaricis. Peucedani ſuccus ī iocineris do-
loribus et pectoris laterīſque ſi febres nō ſūt. Sāguinem quoq; expuentibus ſubuenit
agaricum uictoriati pōdere tritum et in mulſa quīque cyathis datum. Idē et amomō
facit. Iocineri priuatim teucria bibitur recēs drachmis q̄ttuor in poſcæ hemina. Beto-
nicæ drachma una ī aq̄ calida cyathis tribus ad cordis uitia: in frigida cyathis duobus.
Quinquefolii ſuccus iocineris et pulmōis uitiis: ſāguinemque reiiciētibus et cuicūq;
ſāguinis uitio intus occurrit. Iocineri anagalides mire proſunt. Capnion herbā qui
edere: bilem per urinā trahunt. Acoron iocineri medetur thoraci quoq; et præcordiis.
Caucum quæ et ephedra: ab aliis anabaſis uocata naſcitur uentoſo fere tractu ſcādēs
arborem: et ex ramis propendens folio nullo: cirris numeroſa qui ſunt iunci genicu-
lati: radice pallida. Datur ex uino nigro auſtero trita ad tuſſim: ſuſpiria tormina et
ſorbitione facta in quā uinum addi cōuenit. Item gentiana madefacta pridie cōtrita
denarii pōdere in uini cyathis tribus. Geum radiculas tenues habet nigras beneolētes.
medetur non modo pectoris doloribus aut lateris: ſed et cruditates diſcutit iucundo
ſapore. Verbenaca uero omnibus uiſceribus medetur lateribus pulmonibus iocineri-
bus thoraci. Peculiariter autem pulmonibus & quos ab iis phthiſis tētat. Radix uero
herbæ conſiliginis: quam nuper inuentam diximus: ſuum quidem et pecoꝝ omnium
remedium præſens eſt. Pulmonum uitio uel traiecta tātum in auricula. Bibi debet ex
aqua: haberiq; in ore aſſidue ſub lingua. Superficies huius herbæ an ſit in aliquo uſu
adhuc īcertū eſt. Renibus ꝓdeſt plātaginis cibus. Betonicæ potus. Agāricū potū ut in
tuſſi. Tripolium in maritimis naſcitur ſaxis: ubi allidit unda: neq; in mari neq; ī ſicco
folio ſatis craſſiore: palmo alto in mucrone diuiſo: radice alba odorata craſſa calidi
guſtus. Datur epaticis in farre cocta. Hæc herba eadem uidetur quibuſdā quæ poliū:
de qua ſuo loco diximus. Syomphona uel cromphena alternis uiridibus roſeiſq; per
caulem foliis in poſca ſanguinē reiicientibus medetur. Iocineri autē herba melādryū
naſcens in ſegete ac pratis flore albo odorata. Eius cauliculus conteritur ex uino uete-
re. Item herba chalcetum e uineis contrita imponitur. Faciles præſtat uomitiōes radix
betonicæ hellebori modo quattuor drachmis ī paſſo aut mulſo. Hyſopum tritum cū
melle utilius præſumpto naſturcio aut irione. Molemonium denarii pondere. Eſt et
pſyllibus lacteus ſuccus qui denſatus in gummi ſumitur cum melle ſupradicto pon-
dere: præcipueq; bilem trahit. Rurſus ſiſtunt uomitionem cyminū ſilueſtre: betonicæ
farina. ſumuntur ex aqua: abſtergūtq; faſtidia. cruditateſq; digerunt daucū betonicæ
farina ex aqua mulſa: plantago decocta caulium modo. Singultus hermionū ſedat.
Item ariſtolochia. Suſpiria dimenus. Pleureticis & peripneumonicis cētauriū maius.
Item hyſopum bibitur. Pleureticis peucedani ſuccus. Halus autē: quā galli ſic uocant:
ueneti cotoneam: medetur lateri. item renibus cōuulſiſq; & ruptis. Similis eſt cunilæ
bubulæ cacuminibus thymo dulcis: & ſitim ſedat: raſæ radicis alibi albæ alibi nigræ.
Eoſdem effectus lateris doloribus habet chamerops: myrteis circa caules geminos fo-
liis capitibus græculæ roſæ ex uino pota. Iſchiadicos dolores & ſpinæ leuat agaricum
potū ut in tuſſi. Item & rheocadis aut betonicæ farina ex aqua mulſa.

DE Omnibus uitiis uētris & remediis: & eorum quæ circa uel intra ſūt: & de aluo
ſiſtenda uel ſoluenda. Cap. viii.

PLurimum tamen negocii humano generi aluus exhibet. cuius cauſa maior pars
mortalium uiuit. Alias enim cibos non tranſmittit: alias non continet: alias nō
capit: alias non conficit. Eoq; mores uenere: ut homo maxime cibo pereat. Peſſimum
corporum uas. Inſtat ut creditor: et ſæpius die appellat. Huius gratia præcipue auari-
cia expetitur. huic luxuria conditur. huic nauigatur ad phaſin. huic profunda uada
exquiruntur. Et nemo uilitatem eius æſtimat conſūmationis feditate. Ergo numero-
ſiſſima eſt circa hanc medicinæ opera. Siſtit eā ſcordotis recentis drachma cū uino

trita uel decocta pota. Polemonia quoq;. Et dyſétericis ex uino datur. Verbaſci radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudine. Nympheæ heracliæ ſemen cum uino potum. Radix ſuperior ex ſylphio drachmæ pondere ex aceto. Semen plantaginis in uino tritum: uel ipſa ex aceto cocta: aut halica ex ſucco eius ſumpta. Item cũ léticula cocta uel aridæ farina ĩſperſa potioni cum papauere toſto & trito. Vel ſuccus infuſus aut potus betonicæ ĩ uino ferro calefacto. Eadem cœliacis in uino auſtero datur. Iis & iberis imponitur: ut dictum eſt. Tenaſmo radix nympheæ heracliæ e uino bibit̃. Pſyllium ĩ aqua cum radicibus decoctum. Aizoi ſuccus aluũ ſiſtit & dyſenterias & tineas rotundas pellit. Symphytis radix dyſéteriam ſiſtit. Item dauci. Aizoum foliis cõtritis ex uino torminibus reſiſtit. Alcmeæ ſiccæ farina torminibus pota cum uino. Aſtragalus folia habet longa inciſuris multis obliqua circa radicem caules. iii. aut. iiii. foliorũ plenos: florem hiacynthi: radices uiolloſas ĩplicatas rubras præduras. Naſcit̃ in petroſis apricis: & iiſdem niualibus: ſicut pheneo arcadiæ. Vis ei ad ſpiſſanda corpora. Aluũ ſiſtit radix ĩ uino pota. quo fit ut moueat urinam repercuſſo liquore: ſicut pleraque q æ aluum ſiſtunt. Sanat & dyſentericos in uino rubro tuſa. Difficile autem tundit̃. Eadem gingiuarum ſuppurationi utiliſſima eſt fotu. Colligitur exitu autũni cũ folia amiſerit. Siccatur in umbra. Et ladano ſiſtitur aluus utroq;. Quod ĩ ſegetibus naſcit̃ contuſo & cribrato: bibitur ex aqua mulſa: item nobili e uino. Ledon appellat̃ herba ex qua ladanum fit in cypro barbis caprarum adhæreſcens: nobilius in arabia. Fit iã etiam in ſyria atq; africa: quod taxicon uocant. Neruos enim in arcu circundatos lanis trahunt adhæreſcente roſcida lanugine Plura de eo diximus inter unguenta. Hoc grauiſſimum onere eſt: duriſſimum tactu. Plurimum enim terræ colligit: cũ ꝓbetur maxime purum: odoratum: molle: uiride: reſinoſum. Natura ei molliẽdi ſiccandi coquendi ſomnum alliciendi. Capillum fluẽtem cohibet: nigriciamq; cuſtodit. Auribus cum hydromelite aut roſaceo infunditur. Furfures cutis & manãtia ulcera ſale addito ſanat. Tuſſim ueterem cum ſtorace ſumptum. Efficaciſſimum ad ructus. Aluũ ſiſtit & chondris: ſiue pſeudodictamũ: hypociſthis: orobation uel orobarche a quibuſdam dictum malogranato ĩmaturo ſimilis. Naſcitur ut diximus ſub ciſtho: unde nomen hoc. Arefacta in umbra ſiſtit aluum: ex uino auſtero nigro utraq;. Duo enim genera eius cãdida & ruffa. Vſus in ſucco. ſpiſſat: ſiccat. Et ruffa magis ſtomachi rheumatiſmos emendat. Pota tribus obolis ſanguinis excreatiões. Cum amylon dyſéterias pota & infuſa. Item uerbenaca ex aqua data aut carentibus febre ex uino amineo coclearibus. v. additis in cyathis tribus uini. Lauer quoque naſcens in riuis condita et cocta torminibus medetur. Potamogetõ uero ex uino dyſentericis etiam & cœliacis ſimilis betæ foliis minoribus tantum hirſutioribuſq; paululum ſupereminens extra aquam peculiariter refrigerant: ſpiſſant. Vſus in foliis cruribus uitioſis utilia. & cõtra ulcerũ nomas cum melle uel aceto. Caſtor hanc aliter nouerat tenui folio uelut eq̃nis ſetis: thyrſo longo & leui in aquoſis naſcentem. Radice ſanabat ſtrumas & duricias. Potamogeton aduerſatur & crocodilis: itaq; ſecum habent eam qui uenãtur illos. Aluum ſiſtit & achillea. Eoſdẽ effectus præſtat & ſtance. vii. caulibus ueluti roſæ capita ſuſtinens. Ceratia uno folio radice nodoſa & magna in cibo cœliacis & dyſétericis medet̃. Leontopodion alii liceoron: alii dorypetron: alii toriuẽtoron uocant: cuius radix aluũ ſiſtit: purgatq; bilem in aqua mulſa addito pondere denariorum duum. Naſcitur in campeſtri & gracili ſolo. Semẽ eius potum lymphatica ſõnia facere dicitur. Lagopus ſiſtit aluum e uino pota aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore. Naſcitur in ſegetibus. Multi ſuper omnia laudant ad deploratos dyſentericos q̃nquefolium decoctis in lacte radicibus & potis: & ariſtolochiam in uictoriati pondere in cyathis uini tribus. Quæ ex ſupradictis calida ſumentur: hæc cãdente ferro temperari aptius erit. E diuerſo purgat aluum ſuccus cẽtaurii minoris drachma in hemína aquæ cum exiguo ſalis & aceti. bilemque detrahit. Maiore tormina diſcutiuntur. Betonica

aluum ſoluit drachmis quattuor:in hydromelitis cyathis noue͂.Item euphorbium
uel agaricum drachmis duabus cum ſale modico potum ex aqua:aut ĩ mulſo obolis
tribus.Soluit & cyclaminos ex aqua pota aut balanis ſubditis.Item chamæciſſi bala
nus.Hyſopi manipulus decoctus ad tertias cu͂ ſale pituitas trahit illitus:uel co͂rntus
cum oxymelite & ſale.Pellitq; ue͂tris animalia. Piruitã & bilem detrahit peucedani
radix. Aluum purgat anacallis ex aqua mulſa.Item epithymo͂:qui eſt flos e thymo
ſatureiæ ſimilis.Differe͂tia ꝙ hic herbaceus e͂:alterius thymi albus.Quidã hypopheo͂
uocant:ac ſtomacho minus utilis.uomitiones mouet.ſedar tormina.& inflãmatio͂es
diſcutit.Sumitur et ex eligmate ad pectoris uitalia cum melle & aliquãdo iride.Aluu͂
ſoluit a quattuor drachmis ad ſex cum mellis exiguo:ſaliſq; & aceri.Quidam aliter
epirhymu͂ tradunt ſine radice naſci tenui ſimilitudine pallioli rubens:ſiccari ĩ u͂bra.
Bibi ex aqua acetabuli menſura.dimidia detrahere pituitam bilemq;.Aluum leniter
ſoluit & nymphæa in uino auſteto. Soluit & pygmocomon erucæ foliis craſſioribus
& acrionbus radice rotunda lutei coloris terram olente caule quadrãgulo modico te-
nui flore ocimi.Inuenitur in ſaxoſis locis.Radix eius in aqua mulſa.xii.po͂dere dena-
riorum & aluum & bilem & pituitam exinanit.Seme͂ ſomnia tumultuoſa facit una
drachma in uino potum.Et capnos ſtrumã diſcutit.detrahit bilem polypodion: quã
noſtri filiculã uocãt:ſimilis enim eſt filici.Radix in uſu piloſa:colons intus herbacei:
craſſitudĩe digiti minimi acetabulis cauernoſa ceu polyporum cirri ſubdulcis:ĩ petris
naſce͂s:aut ſub arboribus uetuſtis.Exprimitur ſuccus aqua madefacta:& ipſa conciſa
inſpergitur oleri & betæ uel malu æuel ſalſamenro.uel cum pulticula coquit ad aluu͂
leuiter ſoluendam uel in febri.Dettahit bilem & pituitam.Stomachu͂ offe͂dit.Aridæ
farina indita naribus polypum conſumit.floret:et ſemen no͂ fert. Scamoniu͂ quoq;
diſſolutionem facit.bilem detrahit.aluum ſoluit:prætetq̃ ſi adiiciãt aloes drachmæ
duæ obolis eius duobus. Eſt autem ſuccus herbæ ab radice ramoſæ pinguibus foliis
triangulis albis radice craſſa madida nauſeoſa.Naſcitur pingui et albo ſolo. Radix
circa canis ortum excauatur:ut in ipſã confluat ſuccus:qui ſole ſiccarus digeritur in
paſtillos.Siccatur et ipſa uel cortex. Laudat natio͂e colophonium myſiu͂ prienneſe.
Specie autem nitidum:et q̃ſimillimum taurino glutini fungoſu͂ tenuiſſimis fiſtulis
cito liqueſcens uirus redole͂s ſuminoſum linguæ tactu lacteſcens:q̃leuiſſimum cum
diluitur albeſcens.Hoc euenit et adultetino:quod fit herbæ fatina et tithymalli ma-
rini ſucco in iudæa fere:quod etiam ſtrãgulat ſumptum.Depreheditur guſtu.Tithy-
mallus enim linguam excalfacit bulbi more:nec ante nec poſtea utile.Dedere et per
ſe ex aqua uel mulſa et ſale quaternis obolis.Sed utiliſſime cum aloe:ita ut ĩcipiente
purgatione mulſum bibatut.Fit et decoctum radicis in aceto ad craſſitudine͂ mellis:
quo lepræ illinuntur.Et caput ungitur in dolore cum oleo. Tithymallu͂ nr̃i herbam
lactariam uocãt:alii lactucã caprinã.Narrãtq; lacte eius inſcripto corpore cu͂ ĩaruent
ſi cinis inſpergatur apparete litteras.et ita quidam adulteras alloqui maluere:q̃ codi-
cillis.Genera eius multa.Primus cognomĩatur carachias:qui et maſculus exiſtimat:
ramis digitali craſſitudine rubris tugoſis quĩq; aut ſex cubitali longitudine a radice
foliis peneleæ.in cacuminibus coma iunci.Naſcitur in aſpetis maritimis.Legit ſeme͂
autumno cum coma:ſiccatum ſole tunditur:et reponitur.Succus uero ĩcipiente po-
morum lanugine defractis ramulis excipitur farina erui aut fici:ut cum iis areſcar.
Quinas autem guttas ſingulis excipi ſatis eſt.Traduntq; etiam totie͂s purgari hydro-
picos fico ſumpta:quot guttas et lactis exceperit.Succus cum colligitur:ne attingat
oculos cauendum eſt.Fit et foliis tuſis priore minus efficax.Fit et decoctum e ramis.
Eſt et ſemen in uſu cum melle decoctum ad catapotia ſoluendæ alui gratia.Seme͂ et
dentium cauis cæra includitur.Colluuntut et radicis decoctæ uino aut oleo.Illinunt
et lichenas ſucco.Bibuntq; eum ut purge͂t uomitiones et aluo ſoluta:alias ſtomacho
inutilem.Trahit pituitam ſale adiecto in potu:bilem afro nitro.Si p aluum purgari

libeat in poſca.Si uomitione:in paſſo aut aqua mulſa.Media potio tribus obolis cõ/ſtat.Ficos a cibo ſumpſiſſe melius eſt.Fauces urit leniter.Eſt enim tã feruentis nat̃æ: ut per ſe extra corpori impoſitum puſtulas ignium modo faciat:et pro cauſtico ĩ uſu ſit.Alterum genus tithymalli myrſiniten uocant:alii caryoten foliis myrti acutis & pungentibus:ſed mollioribus:& ipſum etiam in aſperis naſcens.Colligũt comæ eius hordeo turgeſcente.ſiccatæq; in umbra diebus.ix.in ſole inareſcunt.Fructus nõ pĩter matureſcit:ſed pars anno ſequente:& nux uocatur.Inde cognomen græci dedere.De/metitur cum meſſium maturitate.Lauatum deinde ſiccatur:& datur cum papaueris nigri duabus partibus:ita ut ſit totũ acetabuli. mõ.minus hic uomitiõibus q̃ ſuꝑior: cæteri iidem.Aliqui ſic et folium eius dedere:nucem uero ipſam in mulſo aut paſſo: uel cum ſeſama.Trahit bilem & pituitã per aluum.Oris ulcera ſanat.Ad nomas oris foliũ cum melle eſtur.Tertium genus ẽ tithymalli:paralius uocatur ſiue tithymalis folio rotundo:caule palmum alto:ramis rubentibus:ſemine albo:quod colligit' inci/piente uua:& ſiccatum teritur.ſumiturq; acetabuli menſura ad purgatiões. Quartũ genus heliſcopion appellant:foliis porculacæ:ramulis ſtantibus a radice q̃ttuor aut quinque rubentibus ſemipedali altitudine ſucci plenis.Quintum cypariſſian uocant propter foliorum ſimilitudinem:caule gemino aut triplici naſcente in campeſtribus: cui eadẽ uis quæ heliſcopio aut characiæ. Hoc circa oppida naſci:ſemĩe albo colũbis gratiſſimo:quod colligitur incipiente uua.Nomen accepit:quoniam capita cum ſole circũagit.Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo. Cæteri uſus qui characiæ.Sextum platyphillon uocãt:alii corymbiten:alii amygdaliten a ſimilitudĩe. Nec ullius latiora ſunt folia.Piſces necat.aluum ſoluit:radice:uel foliis:uel ſucco in mulſo aut aqua mulſa drachmis quattuor.Detrahit priuatim aquas.Septimum dẽ/droides cognominant:alii codion:alii leptophyllon in petris naſcens:comoſiſſimum ex omnibus:maxime cauliculis rubentibus:& ſemine copioſiſſimum.eiuſdẽ effectus: cuius characias.Opoſſcylla ſiue rhaphanoſagria iuncos duos ſiue tres ſpargit in terra rubẽtes:foliis rutæ:radice cepe:ſed amplior.quare quidam rhaphanum ſilueſtrẽ uo/cãt.Intus habet mãmã cãdidam:extra cortices nigros.Naſcitur in montoſis & aſpis: aliquando et herboſis.Effoditur uere:tuſaq; in fictili mergitur.Deiectoq; quod ſup/natat:reliquus ſuccus purgat utraq; parte ſeſqobolo ĩ aqua mulſa.Sic & hydropicis datur acetabuli menſura.Inſpergitur & aridæ radicis farina potioni.aiũtq; ſuperiorẽ partẽ eius uomitione biles extrahere:inferiorẽ per aluum.Tormĩa diſcutit.quodcũq; betonica et panaces præterq̃ a cruditate.Peucedani ſuccus:inflatiões & ructus gignit. Acori radix daucumue ſi lactucæ modo ſumatur. Ladanum cyprium potum in/teraneorum uitiis occurrit.Item gentianæ farina ex aqua tepida fabæ magnitudine. Plantago mane ſumpta duabus linguis et tertia papaueris in uini non ueteris cyathis quattuor datur in ſomnum euntibus addito nitro ſeu polenta.Simul ſi poſt cibum detur.Colo infunditur hemina ſucci:uel in febri.Agaricum potum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno lyeni medetur.E panace omniũ generum radix in mulſo:ſed teucria præcipue pota arida et decocta q̃tum manus capiat ĩ aceti heminis tribus. Ad uulnus illinitur eadem cum aceto:aut ſi tolerari nõ poſſit ex ficu uel aq̃.Polemonia bibitur ex uino.Betonicæ drachma in oxymelitis cyathis tribus. Ariſtolochia contra ſerpentes.Argemonia.vii.diebus in cibo ſumpta lyenem conſumare dicitur. Agaricũ ĩ aceto mulſo obolis duobus.Nympheæ heracliæ radix in uino pota & ipſa cõſumit. Ciſſanthemus drachma bis die ſumpta ĩ uini albi cyathis duobus per dies.xl.lyenem dicitur paulatim emittere per urinã.Prodeſt & hyſopum cũ ficu decoctũ. Lõchitidis radix decocta priuſq̃ ſemẽ emittat.Peucedani quoq; radix decocta & lyeni & renibus. Lyen acoro poto conſumitur.Præcordiis & ilibus utiliſſimæ radices.Climeni ſemen potum diebus.xxx.pondere denarii in uino albo.Betonicæ farina ex melle et aceto ſcyllite pota.Radix lonchitidis in aqua et teucrium illinitur.Item ſcordium cũ cæra

agaricum cum farina fœnogræci ueſicæ malis: contraq; calculos grauiſſis cruciatibus
ut diximus:auxilio eſt.Polemonia ex uino pota:item agaricum.Plantago radice uel
foliis poris ex paſſo.Et betonica ut in iocinere diximus.Item ramici pota atq; illita.
Eadem ad ſtrangurias efficaciſſima.Ad calculos quidam betonicam & uerbenacam &
millefolium æquis portionibus ex aqua pro ſingulari remedio bibere ſuadēt. Stran-
gurias diſcutere & dictamnū certum eſt.Item quinquefolium decoctum ad tertias ī
uino ictericis dari atq; illini utiliſſimum eſt.Xiphii quoq; radix ſuperior urinam ciet
infantibus. Enterocœlicis datur ex aqua:& illinitur ueſicæ uitiis. Peucedani ſuccus
infātium ramici:et umbilicis eminentibus pſyllion illinitur. Vrinā cient anagallides:
achoriq; radicis decoctum:uel ipſa trita potaq;.& omnia ueſicæ uitia ſanat.& calcu-
los herba et radix cotelydonis.Itemq; genitalium inflammationem pari pondere: et
caulis et ſèminis & myrrhæ. Ebulū tenerū cum foliis tritum ex uino potū calculos
pellit.Impoſitum teſtes ſanat. Erigeron quoq; cū farina thuris & uino dulci:teſtiū
inflammationes ſanat.Symphyti radix illita enterocelas cohibet:& genitaliū nomas
hypociſthis alba.Artemiſia quoq; dat̃ contra calculos ex uino dulci:& ad ſtranguriā.
Dolores ueſicæ ſedat ex uino nympheæ heracliæ radix. Eadē uis crethmo ab Hippo-
crate admodum laudata.Eſt autem inter eas quæ eduntur ſilueſtrium herbaꝝ.Hācq;
certe apud Callimachū apponit ruſtica illa hecale.Species quæ elatæ hortēſis.Caulis
palmum unum altus.Semen feruens:odoratum ceu libanotidis:rotundum.Siccatū
rumpitur. Habet ītus nucleum candidum:quem aliqui cachryn uocant:folio pīgui:
albicante:ueluti oliuæ:craſſiore:& ſalſo guſtu.radices digiti craſſitudīe tres aut q̃ttu-
or.Naſcitur in maritimis petroſis.Eſtur crudū coctumue cum olere odorati ſaporis
& iucundi.Seruatur etiam in muria:præcipueque eius uſus ad ſtranguriam folio uel
caule aut radice ex uino.Colorem quoque corporis gratiorem facit.Verum largior
quoq; inflationes. Aluum ſoluit decocto. Vrinamq;:& a renibus dolorem trahit.Sic
& alcmeæ ſiccæ farina in uino pota ſtranguriam tollit:efficacius addito dauco. Lyeni
quoq; utilis.Aduerſus ſerpentes bibitur.Iumētis quoq; in pituita aut ſtrāguria hor-
deo inſpſa ſuccurrit. Anthyllion eſt lenti ſimillima:quæ in uino pota ueſicas uitiis
liberat.Sāguinē ſiſtit.Altera eſt anthylis chamæpityos ſimilis:flore purpureo:odoris
grauis:radice īrubi:uel magis cepe:ſimilis potculacæ:nigriore radice:ſed iutili:naſcēs
in littoribus arenoſis:guſtu amara.In uino cū aſparagi radice ueſicæ plurimū ꝓdeſt.
Eadē præſtat hypericon:quā alii chamæpityn:alii corycon appellant:oleraceo frutice:
tenui:cubitali:rubente:folio rutæ:odore acri:ſemine ſiliquæ:nigro:matureſcente cū
hordeo.Natura ſemini ſpiſſandi.Aluum ſiſtit.Vrinā cit.Ad calculos ueſicæ cū uino
bibitur.Eſt aliud hypericon:quod alii charō appellāt:folio tamarici:& ſub ea naſcit̃:
ſed pinguioribus foliis:& minus rubentibus:odoratum:palmo altius:leniter ſuaue:
aculeatū.Vis ſemini excalfactoria:& ideo īflationē facit enterocœlicis:ſed ſtomacho
nō inutile:præcipue ad ſtranguriam ſi exulcerata nō ſit ueſica.Medetur & pleureticis
ex uino potum.Veſicæ autem callitrichon trita ſimilis cumino medet̃ et data ex uino
albo.Verbenaca quoq; foliis decocta ad tertias.uel radix eius e mulſo calido calculos
eiicit. Itemq; perpreſſa:quæ arretii & ī illyrico naſcit̃:in aqua decocta e tribus hemīs
ad unum & pota.Trifolium ex uino ſumptum:& chryſanthemū primum.Anthemū
quoq; calculos eiicit:paruis e radice foliis quinis caulibus longis duobus flore roſeo.
radices tritæ per ſe:uel lauer crudū. Silaus naſcitur glareoſis & perennibus riuis:cubi-
talis:apii ſimilitudine.Coquit̃ ut olus acidum:magna utilitate ueſicæ.Quæ ſi ſcabiē
ſentiat:panacis radice ſanatur.aliter īutilis ueſicis.Calculos pellit malum erraticum
radicis libra in uini cōgio decocta ad dimidias.Inde heminæ ſumuntur per triduum.
Reliquum ex uino cū zio:& urtica marina:et daucum:et plantaginis ſemen ex uino.
Et herba fuluiana trita ex uino:quæ et nomē inuētoris habet nota tractāribus urinas
cit.Scordion teſtium tumores ſedat.Hyoſcyamum genitalibus medetur.Peucedani

ſuccus ex melle et ſemen ſtrâguriæ. Agaticũ obolis tribus in uini ueteris cyatho uno. Trifolii radix drachmis duabus in uino: dauci una drachma uel ſeminis. Iſchiadici et ſemíe et foliis etythridani tritis ſanantur panace pota. et ífricata polemonia. aristolochiæ decoctæ foliis. Agatico quidem et neruus qui platys appellatur: atque humeroꝶ dolor ſanatur obolis tribus í uini ueteris cyatho uno poto. Quíquefolium iſchiadicis & bibitur & imponitur. Item ſcamonia decocta cum hordei farina. Semen hyperici utriuſq; bibitur ex uino. Sedis uitia & atttitus celettime ſanat plãtago. Cõdylomata uero quinquefolium. Sedem cõuerſam cyclamini radix ex aceto. Anagallides cærulea procidentia ſedis retro agit. E diuerſo tubens proritar. Cotelydon condylomata et hæmorrhoidas mire curat. Teſtium tumotes acori radix decocta in uino tritaq; et illita. Intertrigines negat fieri Cato abſinthium ponticum ſecum habentibus.

DE Pulegio & argemone. Cap. x.

ALii adiiciunt et pulegium quod ieiunus quis legerit: ſi poſt ſe alliget. Inguinis dolores ꝓhibet aut ſedat cœptos inguinaria: quã quidã atgemoné uocãt: paſſim in uepribus naſcens. Vt proſit inguinibus in manu tantum habenda eſt. Panos ſanat panaces cum melle. Plantago cum ſale. Quíquefolium. Perſolatæ radix ut í ſtrumis. Item damaſonium. Verbaſcũ cum ſua radice tuſum uino aſperſum: folioq; íuolutũ: & ita in cinere calfactum: ut imponatur calidum. Expertique affirmauere plurimum remedium eſſe: ſi uitgo imponat nuda ieiuna ieiuno: & manu ſupina tangens dicat: Negat Apollo peſtem poſſe creſcere: quã nuda uirgo teſtinguat. atq; ita retorſa manu ter dicat. totienſque deſpuant ambo. Medetur & radix mandragoræ ex aqua: radicis ſcamoniæ decoctum cum melle. Sideritis cum adipe ueteri: uel chryſippea cum ficis pinguibus: quæ hoc ab inuentore habet nomẽ.

DE Nymphea & abſtinentia & appetentia ueneris: & de ſatyrio erythrococco: et crategi et ſidetiti. Capitulum. xi.

VEnerem in totum adimit (ut diximus) nymphea heraclia: eadem ſemel pota í. xl. dies. Inſomnia quoq; ueneris a ieiuno pota & in cibo ſũpta. Illita quoq; radix genitalibus inhibet non ſolum uenerem: ſed affluentiam genituræ: ob id corpus alere uocéq; dicitur. Appetentiam uenetis facit radix e xiphio ſuperior data potu in uino. Item quã cremnion agrion appellant. Et orminos agrios cum polenta contritus. Sed inter pauca mirabilis eſt orchis herba: ſiue ſarapias: foliis porri: caule palmeo: flore purpureo: gemina tadice teſticulis ſimili: ita ut maior: ſiue (ut aliqui dicunt) tenuior: ex aqua pota excitet libidinem: minor ſiue mollior e lacte caprino inhibeat. Quidam folio ſcyllæ eſſe dicunt leuiori ac minori: caule ſpinoſo. Eiuſq; radices ſanant oris ulcera: thoracis pituitas. aluum ſiſtũt e uino potæ. Concitatricé uim habet ſatyrion. Duo eius geneta: una longioribus foliis q̃ oleæ: caule quattuor digitorũ: flore purpureo: tadice gemina ad formam hominis teſtium alternis annis ítumeſcéte ac reſidére. Altera ſatyrion orchis cognominatur: et fœmina eſſe ctedirut. Diſtinguitur íternodiis et ramoſiore frutice: radice faſcinis utili. Naſcit᷑ fere iuxta mare. Hæc tumores & uitia ꝑtium earum etũpentia cum polenta illita ſedat: uel ꝑ ſe trita. Superioris radix in lacte ouis colonice data: neruos intendit. Eadé ex aqua temittit. Græci ſaryrion: foliis lilii rubti minoribus et ttibus nõ amplius e terra exeuntibus tradunt: caule leui cubitali nudo: radice gemina. cuius inferior pars et maiot mares gignit: ſuperior ac minor fœminas. Eſt et aliud genus ſatyrion: erythrococcon appellãt: ſemine uiticis: maiore: leui: duræ radicis: cortice rubro: intus album includitur: ſapore ſubdulci. Fert᷑ í mõtoſis inueniri. Venerem etiam ſi omnino manu teneatur radix ſtimulat. Magis adeo ſi bibatur in uino auſtero. Atietibus quoq; et hircis ſegnioribus í potu dari. Et a ſarmatis equis ob aſſiduum laborem pigrioribus in coitu: quod uitium proſedamũ uocant. Vim eius teſtinguit aqua mulſa aut lactuca ſũpta. In totum quidem græci cũ concitationem hanc uolunt ſignificare: ſatyrion appellant. Sic et crategin cognominantes

& teliconon: quarum ſemen teſtium ſimile eſt. Tithymalli quoque ramoꝝ medullã habentes: ad uenerem proniores fieri dicuntur. Prodigioſa ſunt quæ circa hoc tradit Theophraſtus auctor alioqn grauis: ſeptuageno coitu durare libidinẽ cõtactu herbæ cuiuſdã: cuius nomẽ ſpeciemq; nõ poſuit. Sideritis adalligata uarices minuit et ſine dolore præſtat. Podagræ morbus rarior ſolebat eſſe nõ mõ parrum auoꝝq; memoria: uerum etiã noſtra. Peregrinus et ipſe. Nam ſi italiæ fuiſſet antiquitus: latinũ nomẽ ĩueniſſet. Inſanabilis nõ eſt credendus. quippe quoniam in multis & ſponte deſinit: & in pluribus curatur. Medẽtur panacis radices cum uua paſſa: ſuccus hyoſcyami cũ farina: uel ſemen ſcordion ex aceto. Iberis uti dictum eſt. Verbenaca cũ axũgia trita. cyclamini radix: cuius decoctum & pernionibus prodeſt. Podagras refrigerat radix e xiphio. Semẽ e pſyllio. Cicuta cum lythargyrio aut axungia. Aizoum in primo ĩpetu podagræ rubentis hoc eſt calidæ. Vtrilibet uero conuenit erigeron cum axungia. Plã-taginis folia trita addito ſale modico. Argemõia tuſa ex melle. Medetur & uerbenaca illita: aut ſi pedes macerentur in eius decocto. Eſt et lappago ſimilis anagallidi niſi eſſet ramoſior ac pluribus foliis: aſpera: rugoſa: aſpioris ſucci: grauis odoris: quæ talis ẽ mollugo uocatur. Similis & aſperioribus foliis aſparago. Supioris ſuccus expreſſus põdere. xi. denariorum in uini cyathis duobus quotidie ſumitur. Præcipue uero libe-rat eo malo phycoſthalaſſion: id eſt fucus marinus lactucæ ſimilis: qui conchyliis ſubſternitur: nõ podagræ modo: ſed omnibus articulorum morbis impoſitus priuſq̃ exareſiat. Tria autem genera eius. Latum. Et alterum longius: quadantenus rubens. Tertium criſpis foliis: quo in creta ueſtes tinguntur. omnia eiuſdem uſus. Nicander eam & aduerſus ſerpentes in uino dedit. Salutare eſt & ſemẽ eius herbæ: quã pſylliõ appellauimus: madefactum aqua admixtis in heminam ſeminis reſinæ colophoniæ coclearibus duobus: thuris uno. Laudantur & mãdragotæ folia cum polenta tuſa.

Medicinæ generales de pedibus: talis: articulis: neruis: & remedia contra morbos: q totum corpus occupant: & de myrtido: & uigiliis: & paralyſi: & de febribus frigidis: & febre iumẽtorum: & freneticis: & chameacta: & aizoo: & igne ſacro. Cap. xii.

TAlis uero tumẽtibus limus aquaticus cum oleo ſubactus mire ꝓdeſt. Articulis ſuccus e centaurio minore. Idem neruis utiliſſimus: item centaurium. Betonica neruis diſcurrẽtibus per ſcapulas humeris: ſpinæ: lumbis: pota ut ĩ iocinere. Articulis quinquefolium impoſitum. Mandragoræ folia cum polenta. uel radix recens tuſa cũ cucumere ſilueſtri: uel decocta in aqua. Cubitorum ac pedum rimis polypodii radix. Articulis ſuccus hyoſcyami cum axungia. Amomi ſuccus cum decocto. Itẽ cẽtũculus decocta: uel muſcus recẽs ex aqua obligatus donec inareſcat. Item lappæ boariæ radix e uino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniunculos curat: omniaque alia frigoris uitia. Perniunculos curat & cotelydon cum axungia. folia ex batrachio. epithymi ſuc-cus. Clauos pedum extrahit ladanum cum caſtoreo. Verbenaca ex uino. Nunc pactis malis: quæ mẽbratim ſentiunt: dicemus de iis: quæ totis corporibus graſſãt. Remedia autem hæc communia inuenio. Ante omnes pota dodecatheũ de qua diximus. Deĩde panacis omnium generum radices peculiariter lõginquis morbis. Et ſemẽ ĩteraneoꝝ uitiis. Ad omnes uero corporis dolores ſuccum e ſcordio. Item betonicæ: quæ pota co-lorem plumbeum corporis priuatim emendat: gratioremq; reducit. Geranion aliqui myrrhin: alii myrtida appellãt. Similis eſt cicutæ foliis minutioribus & caule breuiori rotundo: ſaporis et odoris iucundi. Noſtri ſic eam tradunt. Græci foliis cãdidioribus paulo q̃ maluæ: caulibus tenuioribus & piloſis ramoſam ex ĩteruallis binum palmoꝝ & in iis foliis: inter quæ in cacuminibus capitula ſunt gruum. Alterum genus foliis anemones: diuiſuris longioribus: radice mali modo rotunda: dulci: reficientibus ſe ab imbecillitate utiliſſima: & fere talis uera eſt. Bibitur contra phthiſin drachma in uini cyathis tribus bis die. Item cõtra inflatiões. quæ & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemẽ drachmis quattuor cũ pipere & myrrha potũ

phthiſin ſanat.& plãtagĩs ſuccus:ſi bibat.& ipſa decocta ĩ uino cũ ſale et oleo a ſõno maturino refrigerat.Eadẽ dat iis:quos atrophos uocant:interpoſitis diebus.Beronica phthiſicis eligmate cum melle fabæ magnitudine.Agaricum potum duobus obolis ĩ paſſo uel dauco cum centaurio maiore in uino.Phagedenis:quod nomen ſine modo eſurientiũ ẽ:et alias ulcerum:tithymalli medentur cum ſeſamis ſumpti.Inter mala uniuerſi corporis uigiliæ ſũt pleriſq;.Harum remedio mõſtratur panaces:clymenos:ariſtolochia:et odore et puncto capite.Ayzoum ſiue ſedum ſi ĩuolutum pãno nigro ignorãtis puluino ſubiiciatur. Et onothera ſiue onear hilaritatem afferunt in uino. Amygdalino eſt folio:flore roſaceo:fruticoſa:longa radice:& cũ ſiccata ẽ uinũ olẽte. Hæc in potu data fetas quoq; mitigat.Cruditates:quæ nauſeam faciunt:digerit betonica. Eadem pota a cœna concoctionem facit in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere & ctapulã diſcutit.Item agaricum poſt cibos in aqua calida potũ.Paralyſin betonica ſanare dicitur.Item iberis ut dictum eſt.Eadem & torpẽtibus mẽbris ꝓdeſt. Item argemonia omniaq; quæ periclitentur ſecari diſcutiendo.Comitiales ſanantur panacis:quam heracleam diximus:radice pota cum coagulo uituli marini:ita ut ſint panacis tres partes.Plantago pota.Betonica in oxymelitis drachma:uel agarici obolis tribus.Folia quinquefolii ex aqua.Sanat et archezoſtis:ſed cum amineo pota.Sanat & bacaris radix arida in puluerem contrita cyathis tribus cum coriandro ĩ aq̃ calida. Et centunculus trita in aceto aut melle aut in aqua calida. Verbenaca ex uino pota. Hyſopi baccæ temæ cõtritæ & in aqua potæ diebus ſedecim.Peucedanum cũ coagulo uituli marini æquis portionibus potum.Quinquefolii contrita folia ex uino ſumpta diebus.xxx.in betonicæ farinæ põdo denatiorum.xiii.cũ aceti ſcyllitici cyatho mellis attici uncia.Scamonium obolis duobus cum caſtorei drachmis quattuor.Febres frigidas leuiores facit agaricum potum in calida aqua.Tertianas ſideritis cum oleo.Itẽ ladanum:quod in ſegetibus naſcitur:contuſũ.Plantago ex aqua mulſa duabus horis ãte acceſſionem pota binis drachmis.Vel ſuccus radicis madefactæ uel tuſæ.Vel ipſa radix trita in aqua ferro calfacta.Quidamq; ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere.Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Bugloſſo inareſcente ſiquis medullam e caule eximat:dicatq; ad quem liberãdum febre id faciat:& alliget ei.vii.folia ante acceſſionem:aiunt a febre liberari.Itemq; betonicæ drachmã in aquæ mulſa cyathis tribus uel agaricum:maxime in iis febribus:quæ cum horrore ueniunt.Quinquefolii folia quidam terna tertianis dedere:quaterna quartanis:plura cæteris.aliis omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulſa.Verbenaca quidem & iumentorum febribus in uino medetur.Sed in tertianis a tertio geniculo inciſa:quartanis a quarto.Bibitur & ſemen hyperici utriuſq; in q̃rtanis & horroribus betonicæ farina:quæ ões horrores coercet.Item panaces adeo excalfactoria natura:ut per niuem ituris bibere id ac pũgi eo præcipiant.Et ariſtolochia perfrictionibus reſiſtit. Phreneticos ſomnus ſanat:qui contingit peucedano ex aceto capiti infuſo anagallidum ſucco.E diuerſo lethargicos excitari labor eſt.Hoc præſtat euphorbium(ut perhibẽt)ex aceto naribus tactis peucedani ſucco.Cõtra inſanias betonica bibitur.Carbunculos rumpit panaces.Sanat betonicæ farina ex aq̃ aut braſſica cũ thure frequẽti potu calidæ:uel e carbone ĩ cõſpectu extincto fauilla digito ſublata et illita:uel plãtago tuſa.Tithymallus characites hydropicos ſanat.panaces.plãtago in cibo:cum prius panem ſiccum commederint ſine potu.Betonica drachmis duabus in duobus cyathis uini aut mulſi.Vel agaricum:uel ſemen lonchitidis duabus lingulis ex aqua potum.Pſyllium ex uino.Anagallidum ſuccus.Cotelydonis radix ex mulſo.Ebuli tecentis radix excuſſa tantum nec colluta q̃tum duo digiti comprehendãt:ex uini ueteris calidi hemina.Trifolii radix drachmis duabus in uino.Tithymallũ:platyphyllon cognomine.Semen hyperici:quod charos appellatur.Actæ quã quidam eſſe ebulũ putant radice contrita in uini cyathis tribus ſi febris abſit:uel ſemine ex uino nigro.Itẽ uerbenaca faſciculo manus plenæ decocta

ĩ aqua ad dimidias. Præcipue tamen chameactæ ſuccus aptiſſimus credit᷑. Eruptiões pituitaſq; emendat plantago. Cyclamini radix cũ melle. Ebuli folia cõtrita & e uetere uino impoſita etiam boam ſanant: ideſt rubẽtes papulas. Pruriginem ſuccus ſtrychni illirus. Igni ſacro medetur ayzoum. Folia trita cicutæ. Mãdragoræ radix. Siccat᷑ ĩ aere ut cucumis: primoq; ſuper muſtum ſuſpenditur: mox in fumo. dein tundit᷑ in uino: aut aceto. Prodeſt & uino myrteo fouere: mentæ ſextãs: uiui ſulphuris uncia ex aceto ſimul trita: fuligo ex aceto. Ignis ſacri plura ſunt genera. Inter quæ medium hominẽ ambiens qui zoſter appellatur. & enecat: ſi cinxerit. Medetur plãtago cũ creta cymolia. & periſtereos p ſe. Radix perſolatæ. Aliis quæ ſerpũt cotelydonis radix cũ mulſo. Ayzoum. Succus linozoſtis ex aceto

Ad eluxata membra: & contra morbum regium: & contra furunculos: & fiſtulas: & ĩflariones & ãbuſtionẽ: & cõtra alios morbos ad neruos & ſãguinẽ. Cap. xiii.

Radix polypodii illita luxatis medetur. Doloreſq; & tumores tollũt ſemẽ pſyllii. Folia plantaginis tuſa: ſale modico addito. Verbaſci ſemen ex uino decoctũ & contritum. Cicuta cum axungia. Folia ephemeris tuberibus atq; tumoribus. Illinũtq; etiã dum diſcuti poſſunt. Morbum regium in oculis præcipue. mirari eſt tenuitatem illã denſitatemq; tunicularũ felle ſubeunte. Hippocrates a ſeptimo die in febre mortiferum ſignum eſſe docuit. Nos ſcimus uixiſſe aliquos etiã ab hac deſperatione. Fit uero & circa febres. ĩpugnant᷑q; centaurio maiore ut diximus poto. Betonica: agarici obolis tribus ex uini ueteris cyatho. Item uerbenacæ folio obolis tribus ex uini calidi hemina quatriduo. Sed celerrime quinquefolii ſuccus medetur tribus cyathis potus cum ſale & melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido: & a pfrictionibus tuto. ſudores enim felleos mouet. Folia tuſſilaginis ex aqua. Semẽ linozoſtis utriuſq; inſperſum potioni: uel cum abſinthio aut cicere decoctum. Hyſopi baccæ cũ aq̃ potæ. Lichen herba ſi cum ſumitur: cætero olere abſtineatur. Polytrix ĩ uino data. Struthion in mulſo. Paſſim & in quacunq; parte ac maximo incommodo naſcũtur: qui furunculi uocantur: mortiferum aliq̃ndo malum confectis corporibus. Remedio ſunt pygnocomi folia trita cum polenta: ſi nundum caput fecerit. Diſcutiũt & folia ephedri illita. Fiſtulæ quoq; in omni parte ſerpunt: medicorum uitio malefectis corporibus. Auxilio eſt centaurium minus: collyriis cum melle decocto additis. Plãtagĩs ſuccus infuſus. Quinquefolium cum ſale et melle. Ladanũ cum caſtoreo. Cotelydon cum medulla ceruina calefacta impoſita. Verbaſci radicis medulla collyrii tenuitate ĩ fiſtulã addit᷑. Vel ariſtolochiæ radix. Vel ſuccus tithymalli. Collectiões ĩflãmatiõeſq; ſanãt argemoniæ folia illita. Duricias & collectiões ões uerbenaca uel qnquefolium: decoctumq; in aceto uerbaſci folia uel radix. Hyſopum e uino impoſitũ. Acori radix decocto eius herbæ fouentibus. Ayzoũ. Itẽ quæ cõtuſa ſit: duriciaſq; & ſinus corporis & tela omnia infixa corpori extrahunt. Folia tuſſilaginis. Daucum. Semen leõtopodi tritum in aqua cum polenta. Suppuratiõibus imponuntur pygnocomi folia trita cũ polenta: uel ſemen. Item orchis. Vitia quæ ſunt in oſſibus ſatyrii radice ĩpoſita efficaciſſime ſanari dicuntur. Nomæ et collectiões omnes fuco maris priuſq̃ ĩareſcat. Et alcmeæ radix collectiones diſcutit. Ambuſta ſanãtur plãtagine arctio: ita ut cicatrix fallat. Folia eius in aqua decocta & cõtrita illinuntur. Radices cyclamini cum ayzoo. Herba ipſa hyperici: quod coriſſum appellauimus. Neruis & articulis cõuẽit plãtago trita cũ ſale. Argemonia tuſa ex melle. Peucedani ſucco perungũtur ſpaſtici: tetanici. Neruoꝝ duriciæ egilopi ſucco. Doloribus erigerõ ex aceto illinitur. Epithymo ſpaſticis & opiſthotonicis perungi. ſemine hyperici: quod charos uocatur. Idemque bibere prodeſt. Phrimon dicitur etiã abſciſſos ſanare neruos ſi confeſtĩ imponatur trita uel manſa. Spaſticis tremulis opiſthotonicis alcmeæ radix bibitur ex aqua mulſa. Sic et rigores excalfacit. Sãguinis profluuium ſiſtit herbæ peoniæ ſemen rubrum. Eadem et in radice uis. Cylcaminos uero ſi ore ſãguis reiiciatur: ſiue e naribus: ſiue aluo fluat:

ſiue fœminarũ utero. Item lyſimachia pota uel illita: uel naribus indita. Itẽ plantagĩs
ſemen. Quinquefolium potum & illitum. Cicutæ ſemen in nares ſi inde fluat tritum
ex aqua & ĩditũ. Aizoum. Aſtragali radix ſiſtit. Et iſchemon. Et achillea.

DE Herba equiſeto: & ſtephanomeli: & eriſitale: & cõtra uermes. Cap. xiiii.

EQuiſetum hippuris a græcis dicta & in pratis naſcẽs: uituperara a nobis. Eſt aũt
puluis terræ equinæ ſetæ ſimilis. lyenis curſorum extinguit decocta fictili nouo
ad tertias q̃tum uas capiat: & per triduum heminis pota. unctis eſculentis ante diem
unum interdicitur. Græcorum uaria circa hãc opinio. Alii pini foliis ſimilẽ nigricãtẽ
eodem nomine appellant: uim eius ammirabilem tradentes: ꝙ etiam ſanguĩs ꝓfluuia
uel tacto eo tantum homine ſiſtat. Alii hippurin: alii ephedron: alii anabaſin uocãt.
traduntq; iuxta arbores naſci & ſcandentem eas dependere comis iũceis multis nigris
ut eſt equorum cauda genicularis ramis: folia habere pauca: tenuia: exigua: ſemen ro-
tundum ſimile coriandro: radice lignoſa: naſci in ãbuſtis maxime. Vis eius ſpiſſare
corpora. Succus ſanguinem e naribus fluentem incluſus ſiſtit. Item aluum. Medetur
dyſentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinã cit. Tuſſim orthopnoeã ſanat.
Item rupta: & quæ ſerpunt. Inteſtinis & ueſicæ folia bibuntur. Entherocelen cohibet.
Faciũt & aliam hippurin breuioribus & mollioribus caulibus cãdidioribuſq;: ꝑq̃utilẽ
iſchiadicis: & uulneribus ex aceto impoſitam: propter ſanguinẽ ſiſtẽdũ. Et nymphea
trita plagis imponitur. Peucedanum cum ſemine cupreſſi bibitur: ſi ſãguis ꝑ os red-
ditus eſt: fluitq; ab infernis. Syderitis tantam uim habet: ut q̃uis recenti gladiatoris
uulneri illigata: ſãguinem claudat. Quod facit & ferulæ cinis uel carbo. Fungus uero
etiã efficacius qui ſecundum radicem eius naſcitur. Per nares autem fluenti & cicutæ
ſemen tritũ ex aqua: iditũq; efficax habetur. Itẽ ſtephanomelis ex aq̃. Betonicæ farina
e lacte caprino pota ſiſtit ex ubere fluentem. Plantagoq; cõtuſa. Eiuſdẽ ſuccus uomẽ-
tibus ſanguinem datur. Ad erraticum autem radix perſolatæ cũ axungia uetere illita.
Potatur a ruptis conuulſiſq; et ex alto deiectis centaurium maius. Gentianæ radix
trita uel decocta: uel ſuccus betonicæ. Et hoc amplius addo: iocineris aut lateris cõtor-
tionibus: panaces ſcordion ariſtolochia pota cum agarico. Itẽ contuſis et euerſis potũ
duobus obolis in mulſi cyathis tribus. Aut ſi febris ſit: in aqua mulſa uerbaſcũ: cuius
flos ſimilis auro ẽ. Acori radix. Ayzoum omne. Sed e maiori ſuccus efficaciſſiẽ. Item
ſymphyti radices: uel decoctum. Daucũ crudũ. Eryſithales ẽ flore luteo foliis achãri.
Bibitur e uino. Item chamerops: & in ſorbitiones irio uel plantago omnibus modis.
Item phthiriaſi: quo Sylla dictator cõſumptus eſt. Naſcuntur quoque in ſanguine
ipſo hominis animalia exeſura corpus. Reſiſtitur uuæ taminiæ ſucco: aut ueratri cum
oleo pũctis corporibus. Taminia quidẽ in aceto decocta: etiã ueſtes eo tedio liberat.

DE Vlceribus: et ad plagas: et de polycnemo. Cap. xv.

VLcera multorũ ſunt generũ: ac multis modis curantur. Panacis omniũ generũ
radix ex uino calido illinitur manãtibus. Siccat priuatĩ quã chironiã diximus.
Cum melle trita tubera aperit: ulceribuſq; quæ ſerpunt. Deploratis auxilio eſt cũ æris
flore uino temperata omnibus modis uel flore uel ſemine uel radice. Eadẽ cũ polenta
uetuſtis uulneribus prodeſt. Heraclion quoq; ſidereon. Apollinaris. Pſyllium. Traga-
cantha. Scordotis cũ melle purgat. Farina eius carnes excreſcẽtes per ſe ĩſpſa cõſumit.
Polemonia ulcera: quæ cacoethe uocãt: ſanat. Centaurium maius ĩſperſum uel illitũ.
Item minoris coma decocta uel trita: uetera quoque ulcera purgat et ꝑſanat. Folliculi
dimeni recentibus plagis imponuntur. Illinitur autẽ gentiana ulceribus quæ ſerpũt:
radice tuſa uel decocta in aq̃ ad mellis craſſitudinẽ: uel ſucco uulneribus. Ex ea factũ
lichium. Lyſimachia recentibus plagis medetur. Plantago omnium generũ ulceribus:
peculiariter fœminarum ſenum et infantium: igne mollita melior. et cũ cæroto craſſa
ulcerũ labra purgat. Nomas ſiſtit. Et tritã ſuis foliis integere oportet. Suppurationẽs:
collectiones: ſinus ulcerũ. Chelidonia quoq; ſiccantur ulcera: adeo ut etiã pro ſpodio

utantur. Eadem iam deſperatis cum axungia imponitur. Dictamnum pota ſagittas pellit: et alia tela extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorũ obolo. Proxime pſeudodictamnum. Vtraq; etiã ſuppurationes diſcutit. Ariſtolochia quoq; putrida ulcera exeſt. Sordida expurgat cum melle. Vermeſq; extrahit: itẽq; clauos ĩ ulceribus natos. Et infixa corpori omnia: præcipue ſagittas et oſſa fracta cum reſina. Caua uero ulcera explet per ſe. Et cum iride recentia uulnera ex aceto. Vetera ulcera uerbenaca quĩque folium cum ſale et melle. Radices perſolatæ uulneribus ferro illatis recentibus imponuntur: folia ueteribus. Cum axungia utraque: & ſuo folio operitur. Damaſonium aurẽ et ĩ ſtruma. Folia uerbaſci ex aceto aut uino. Periſtereos ad omnia genera uel calloſorum putreſcentiumque ulcerum facit. Manantia nympheæ heracliæ radix ſanat. Item cyclamini radix: uel per ſe: uel ex aceto: & cũ melle. Eadem & contra ſteatomata efficax: ſicut ad ulcera manantia hyſopum. Item peucedanum. cui ad recẽtia uulnera tanta uis eſt: ut ſaniem oſſibus extrahat. Præſtant hoc & anagallides. cohibẽtq; quas uocãt nomas: & rheumatiſmos. Vtiles & recẽtibus plagis: ſed præcipue ſenũ corpori. Cum ceroto apoſtemata: & u..cera terra folia mandragoræ recentia. Radix uulnera cũ melle aut oleo. Cicuta conſiligini mixta mero. Aizoum herpetas quoque et nomas ac putreſcentia: ſicut erigeron uermioſa. Recentia autẽ uulnera aſtragali radix: & uetera quoq; ulcera purgat hypociſthis utraque. Leontopodii ſemen tritum in aqua et cum polenta illitum ſpicula ſagittariorum extrahit. Item pycnocomi ſemen: tithymallus. Characites ſucco grangrenas phagedenas putria: uel decocto ramorum cum polẽta et oleo. Orchis radices. Hoc amplius & cacoethe ex aceto cum melle ſiccæ & recentes. Per ſe uulnera onothera efferentia ſeſe ſanat. Scythæ uulnera ſcythicæ curãt. Ad carcinomata argemonia ex melle efficaciſſima eſt. Vulneribus perſonatis aſphodeli radix decocta ut diximus: trita cum polenta et illita. Quibuſcunq; uero apollinaris. Aſtragali radix in puluerem trita humidis ulceribus prodeſt. Item callitrix decocta ĩ aq̃. Priuati uero iis quæ calciamẽto facta ſint: uerbenaca. Necnon & lyſimachia cõtrita. Ac nymphea arida ĩfricata. Polytrix ĩueteratis iiſdẽ utilior. Polycnemõ cunilæ bubulæ ſimilẽ ſemine pulegii ſurculoſa multis geniculis corymbo odorata acri et dulci odore: quæ ferro factis uulneribus commanducata imponitur. quinto die ſoluitur. Symphyton ad cicatricem celerrime perducit. Item ſyderitis. Hæc ĩponitur ex melle. Verbaſci ſeie ac foliis ex uino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur. Item mãdragoræ foliis cum polenta. Cyclamini radicibus cum melle. Triſaginis folia in oleo contrita maxime adhibentur ulceribus: quæ ſerpunt. Et alga in melle trita. Betonica ad carcinomata. Et melandria: ac ueteres addito ſale. Verrucas tollit argemonia ex aceto uel batrachii radix: quæ & ungues ſcabros aufert. Linozoſtidis utriuſque folia uel ſuccus illitus. Tithymalli omnes genera uerrucarum omnium. Item omnia pterygia: uaroſq; tollunt. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum.

DE Plurimis expimentis ad inficiendos capillos: & partus eiiciẽdos et cõtinẽdos: & aliarum remedia. Capitulum. xvi.

a ARtemiſiam: & eleliſphacũ alligatas qui habet uiator: negatur laſſitudinẽ ſẽtire. Mulieribus morbis medetur maxime in uniuerſum peoniæ herbæ ſemẽ nigrũ ex aqua mulſa. Eadem & in radice uis. Menſes cit. Panacis ſemen cũ abſinthio menſes & ſudores. Scordotis potu & illitu. Betonica drachma in uino cyathis tribus bibitur contra omnia uuluarum uitia. Aut quæ a partu fiunt. Menſes nimios ſiſtit achillea impoſita: & decoctum eius inſidentibus. Mammis imponitur hyoſcyami ſemen ex uino. Lori radix ex cataplaſmate. Et mammis etiam chelidonia. Secundas morantes uel partus emortuos radices panacis appoſitæ extrahunt. Ipſum panacis ſemẽ e uino potum uuluas purgat: appoſitumque cum melle. Polemonia pota ex uino ſecundas pellit. Nidore purgat uuluas centaurii minoris ſuccus potus. fotuq; menſes cit. Item maioris radix in uuluæ doloribus iiſdem modis prodeſt. Deraſa uero & appoſita

extrahit partus emortuos.Plantago ĩponitut in lana in dolore uuluæ.In ſtrangulatu
bibitur.Sed præcipua dictamno uis eſt.Menſes cit.Partus emortuos uel tranſuerſos
eiicit.Bibitut ex aqua foliorum obolo:adeo ad hæc efficax:ut ne in cubiculum quidẽ
prægnantium infetatur.Nec potu tãtum:ſed & illitu & ſuffitu ualet.Proxime pſeu/
dodictamnum.Sed menſes cit cum mero decoctum pondere denarii.Pluribus tamẽ
molochis & ariſtolochia prodeſt.nam & menſes et ſecundas cit.Et emortuos partus
extrahit:mirrha et pipere addiris pota uel ſubdita.Vuluas quoque procidẽres ĩhibet
potu uel ſuffitu uel ſubiectu maxime tenuis.Strãgulatum ab iis menſiumque diffi/
cultatem agaricum tribus obolis tritũ in uini ueteris cyatho potum emendat.Periſte/
ros appoſira in adipe ſuillo recenti.Antirtinon cum roſaceo et melle,Item appoſita
nympheæ theſſalæ radix pota dolori medetur.In uino pota nigro profluuia inhibet.
E diuerſo ciet cyclamini radix pota et appoſita.Et ueſicæ inſidẽtium decocto medet᷑.
Secundas pota ciſſanthemos pellit.Vuluam ſanat.Et xiphii radix ſuperior mẽſes cit
drachma ex aceto pota.Peucedanum ſtrangulatus uuluæ nidore uſtũ recreat.Menſes
aluoſq; præcipue pſylliũ drachma in cyathis tribus aquæ mulſæ.Semen quoq; man/
dragoræ potum uuluam purgat.Mẽſes cit ſuccus appoſitus:& emortuos partus.Ni/
mia rurſus profluuia ſiſtit ſemẽ cum uino & ſulphure.Alui ꝓfluuia ſiſtit & cõttahit
batrachion potu:uel cibo ardens alias ut diximus cruda.Sed cocta cõmẽdatur ſale &
oleo & cymino.Daucum & menſes & ſecundas potũ facillime pellit.Ladanũ ſuffitu
corrigit uuluas.Dolori earum exulceratiſque imponitur.Emortua ſcamonium pellit
potum uel appoſitum.Menſes ciet hypericum:utrũq; appoſitum.Ante alia uero ut
Hippocrati uidetur eryſimon e uino ſeĩe uel radice.Cortice trahir & ſecũdis ſuccurrit
& ſtrãgulatiõibus ex aq̃ pota .Itẽ radix e geranio peculiariter ſecũdis ĩflãmatiõibuſq;
uuluaꝝ conueniens.Purgat hippuris pota et appoſita uuluas.Polygonas pota mẽſes
cit.Et alcmeæ radix.Folia plantaginis pellũt.Item agaticũ ex aqua mulſa. Artemiſia
uuluæ medetur trita ex oleo irino aut fico aut cum myrrha appoſita. Eiuſdem radix
pota intantum purgat ut partus enectos extrahat. Menſes & ſecundas cit ramorum
decoctum inſidentibus:item folia pota drachma.Ad eadem omnia ꝓſunt uel ĩpoſita
uentri imo cum farina hordeacea.Acharon quoq; utile eſt interionbus fœminarum
morbis.Et coniza utraq;.Et cremnos.Et cantillides duæ uuluis utiliſſumæ.Tormini/
buſque:& ſecundarum more in uino potæ.Callitrix fotu locis medetur.Albugines in
capite tollit.Capillos inficit oleo trita.Geranion in uino albo potum.& hypociſthis ĩ
rubro ꝓfluuium ſiſtunt.Hyſopum ſuffocationes laxat.Radix uerbenacæ pota ex aq̃
ad omnia in partu aut ex partu mala præſtantiſſima eſt.Peucedano quidam miſcent
in uino nigro ſemen cupreſſi contritum.Nam ſemen pſyllii deferuefactum in aqua
cum intepuerit:epiphoras omnes uteri lenit.Symphyton tritũ in uino nigro euocat
menſes.Partus accelerat ſcordotis pota drachma ſucci in aqua mulſa cyathis q̃ttuor.
Dictamni folia præclare dantur ex aqua.Cõſtat unius oboli põdere:uel ſi mortui ſit
ĩ uteto ĩfantes:ꝓtinus reddi ſine uexatiõe puerperæ.Similiter ꝓdeſt pſeudodictãnũ:
ſed tardius.Cyclaminos adalligata.Ciſſanthemos pota.Item betonicæ farina ex aqua
mulſa.Arſenogonon & thelygonon herbæ ſunt habentes uuas floribus oleæ ſimiles :
pallidiores tamen.Semen album:papaueris modo.Theligoni poru fœminam cõcipi
narrant.Arſenogonon ab ea ſemine oleæ nec alio diſtat.Huius potu mares generari
ꝓhibentur:ſi ctedimus,alii utrãq; ocimo ſimilem tradunt.Atſenogoni ſemen autem
geminum eſſe teſtibus ſimile.Mammarũ uitiis aizoũ:quod digitellũ appellauimus
unice medetur.Erigeron ex paſſo mammas uberiores facit.Sonchum in farre coctũ .
Quæ uero maſtos uocatur ĩdita pilos mammaꝝ e partu naſcentium & tineas aufert
in facie:aliaq; cutis uitia emendat.Gentiana nymphea heraclia illita cyclamini radix
maculas omnes.Caucaliæ grana mixta cæræ liquidæ extendunt cutẽ ĩ facie:erugãtq;.
Vitia omnia acori tadix emẽdat.Capillum lyſimachia flauũ facit.Denigrat hypicõ:

quod & oriſton uocatur. Item ophryos herba:denticulato oleri ſimilis:foliis duobus. Nigriciam dat & palæmonia in oleo decocta. Pſilorhrum nos quidé in muliebribus medicamẽtis tractamus:uerum etiam uiris in uſu eſt. Efficaciſſimum autem habeť archezoſtis. Itẽ tithymalli ſucco uel in ſole cum oleo illito crebro:uel euulſis pilis. Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſopũ ex oleo fotum. Anginas peculiariter ſideritis. Verum et reliqua genera herbarũ reddamus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VICESIMVS SEPTIMVS. PROOEMIVM.

Reliqua herbarum genera. Cap.i.

CRESCIT APVD ME CERTE TRACTAtu ipſo ammiratio antiquitatis. Quãtoq; maior copia herbarum dicenda reſtat:tanto magis adorare priſcorum in inueniendo curam:in tradẽdo benignitatẽ ſubit. Nec dubie ſuperata hoc mõ poſſet uideri etiã rerꝫ naturæ ipſius munificẽtia: ſi humani operis eſſet inuentio. Nũc uero deorũ fuiſſe eam apparet:aut certe diuinam: etiam cũ homo inuenerit. Eãdemque omnium parentem genuiſſe hæc:& oſtendiſſe:nullo uitæ miraculo maiore:ſi uerũ fateri uolumus. Scythicã herbã a mæotidis paludibus et euphorbeam e monte atlãte:ultraq; Herculis columnas et ipſo rerum naturæ defectu. Parte alia britãnicã ex oceani inſulis extra terras poſitis:itemq; æthiopidẽ ab exuſto ſyderibus axe. Alias præterea aliunde:ultro citroq; humanæ ſaluti in toto orbe terrarum portare ĩmenſa romanæ pacis maieſtate non homines modo diuerſis inter ſe terris gentibuſq;:uerũ etiam montes & excedentia in nubibus iuga paſtuſq; pecorum & herbas quoq; ĩuicẽ oſtẽtãt. Aeternum quæſo deorum ſit munus iſtud. Adeo romanos uelut alterã lucẽ dediſſe rebus humanis uidentur.

DE Aconito & panthera:quæ extinguitur aconito. Cap.ii.

SEd antiquorum curam diligentiamq; quis poſſit ſatis uenerari? cũ cõſtet õium uenenorum ociſſimum eſſe aconitum:& tactis quoque genitalibus fœminini ſexus animalium eodem die inferre mortem. Hoc fuit uenenum quo interemptas dormiẽtes a Calfurnio Beſtia uxores. M. Cecilius accuſator obiecit. Hinc illa atrox peroratio eius ĩ digito eas mortuas. Fabulæ narrauere e ſpumis cerberi canis extrahente ab inferis Hercule. Ideoq; apud heracleam ponticam ubi monſtratur eius ad inferos aditus gigni. Hoc quoq; tamen in uſus humanæ ſalutis uertere. Scorpionum ictibus aduerſari experiendo aconitum datũ ĩ uino calido. Ea eſt natura ut hominẽ occidat: niſi inuenerit quod in homine perimat. Cum eo ſolo colluctatur:uelut præſentius inuento ſolo. hæc pugna eſt cum uenenum in uiſceribus repperit. Mirumq; exitialia per ſe ambo cum fuerint duo uenena in homine commoriuntur:ut homo ſupſit. Immo uero etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt:demonſtrando quomodo uenenata quoq; ipſa ſanantur. Torpeſcunt ſcorpiones aconiti tactu:ſtupentque pallẽtes & uinci ſe cõfitentur. Auxiliatur eis helleborum albũ tactu reſoluente. Ceditq; aconitũ duobus malis ſuo & omnium. Quod ſiquis illa forte ab homine excogitari potuiſſe credit:ingrate deorum intelligit munera. Tangunt carnes aconito:necantq; guſtatu earum pantheras:niſi hoc fieret repleturas illos ſitus. ob id quidam pardaliãches appellauere. At illas ſtatim liberari morte excrementorum hominis guſtu demõſtratũ.

Quod certe caſu repertum quis dubitet?& quotiens fiat etiam nunc:ut nouū naſci. quoniam feris ratio & uſus inter ſe tradi non poſſit.

Quod omnium creaturarum conditor ſit deus. Cap.iii.

HIc ergo caſus hic eſt ille:qui plurima inuenit in uita deus. Hoc habet nomē:per quem intelligitur eadem & parēs rerum omnium & magiſtra utraq; cōiectura pari:ſiue iſta quotidie feras inuenire:ſiue ſemper ſcire iudicemus. Pudendūq; rurſus omnia animalia quæ ſint ſalutaria ipſis:noſſe ipſa:præter hominem. Sed & maiores oculo℞ quoq; medicamētis aconitū miſceri ſaluberrīe promulgauere:apta ꝓfeſſiōe: malum quidem nullum ſine aliquo bono dicere. Fas ergo nobis erit:qui nulla diximus uenenata:nunc demonſtrare quale ſit aconitum uel deprehendendi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris non plura quattuor ab radice leniter hirſuta. Radicem modicam cammaro ſimilē marino:quare quidā cāmaron appellauere. Alii lycoctonō ex qua diximus cauſa. Radix incuruatur paulum ſcorpionum mō:quare & ſcorpion aliqui appellauere. Nec defuere qui myoctonō appellare mallent. quoniam ꝓcul & e lōginquo odore mures necat. Naſcitur in nudis cautibus:quas aconas uocāt. Et ideo aconitū aliq̄ dixere nullo iuxta ne puluerem q̄dē nutriente. Hanc aliqui rationē nōis attulere. Alii quoniam uis eadem in morte eſſet:quæ cotibus ad ferri aciem deterēdā ſtatimq; admota uelocitas ſentiretur.

DE Aethiopide:& amaranto:& aloe:& alcea:& alipho:& alſina:& androſace:et androſemo:et ambroſia:et anconi:et anagyro:et anonymo. Cap.iiii.

AEthiopis radix folia habet phlomo ſimilia:magna et multa:& hirſuta ab radice. Caulem quadrangulum ſcabrum:ſimilem arctio. multis concauum. In aliis ſemen eruo ſimile candidū geminum:radices numeroſas lōgas. Plenas molles glutinoſas guſtu ſiccāti. Creſcuntq; ut cornua poſſint uideri. Præterea in æthiopia naſcūt & in ida monte troadis:& in meſſenia. Colliguntur autumno:ſiccātur in ſole aliquot diebus ne ſitum ſentiant. Medentur uuluis potæ in uino albo:iſchiadicis:pleureticis: faucibus ſcabris:decocta potu dantur. Sed quæ ex æthiopia uenit:eximia eſt atque illico prodeſt. Amarāton ferulacea eſt duorum palmorum altitudine origano ſimilis flore:bulbis aureis. Huius uſtæ nidor urinam cit. uuluamq; purgat:tanto magis inſidentibus. Cauſa nominis nō hæc:ſed quoniam diutiſſime nō marceſcit. Aloe ſcyllæ ſimilitudinem habet maior & pinguioribus foliis ex obliquo ſtriata. Caulis eius tener eſt rubens medius:nō diſſimilis antherico. Radice una ceu palo ī terra dimiſſa:graui odore:guſtu amara. Laudatiſſima ex india affertur:ſed naſcitur et in aſia:non tamen ea utuntur:niſi ad uulnera recentibus foliis. mirifice enim conglutinat:uel ſucco. ob id in turbinibus cadorum eam ſerunt ut aizoum maius. Quidam et caulem ante maturitatem ſeminis incidunt ſucci gratia:aliqui et folia. Inuenitur & per ſe lachryma adhærens. Ergo pauimentandum ubi ſata ſit cenſēt:ut lachryma nō abſorbeat. Fuere q̄ traderent in iudæa ſuper hieroſolymam metallicam eius naturam:ſed nulla magis improba eſt. neque alia nigrior eſt:aut tumidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida ruffi coloris friabilis:ac iocineris modo coacta:facile liqueſcens. Improbanda nigra & dura:harenoſa quoq;:quæ & guſtu ītelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Natura eius ſpiſſare:denſare:& leuiter calfacere. Vſus in multis:& prīcipalis aluū ſoluere:cū pene ſit ſola medicamentorum:quæ per ſe id præſtant. Confirmat etiā ſtomachum: adeo ut non infeſtet ulla uis contraria. bibit drachma. Ad ſtomachi uero diſſolutionē in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ:coclearis menſura bis ter ue in die ex interuallis ut res exigit. Purgationis etiam cauſa plurimum tribus drachmis. Efficacior ſi pota ea ſumatur cibus. Capillum fluentem continet cum uino auſtero capite in ſole contra capillum peruncto. Dolorem capitis ſedat temporibus & frōti īpoſita ex aceto & roſaceo. Dilutiorq; infuſa:oculorum uitia omnia ſanari ea conuenit. Priuatī prurigines & ſcabiem genarum. Item inſignita ac liuida illita cum melle:maxime pōtico.

Tonſillas:gingiuas:& oĩa oris ulcera.Sāguinis excreationes ſi modicæ ſint:drachmæ pondere ex aqua:ſi minus ex aceto pota. Vulnerum quoq; ſanguinem & undecunq; fluentem ſiſtit per ſe uel ex aceto.Alias etiam eſt uulneribus utiliſſima ad cicatricem perducens.Eadem inſpergitur exulceratis genitalibus uirorum:cōdylomatis: rimiſq; ſedis:alias ex uino:alias ex paſſo:alias ſicca per ſe ut exigit mitiganda curatio:aūt coercenda.Hemorrhoidum quoq; abundantiam leniter ſiſtit.Dyſenteriæ infūditur.Et ſi difficilius concoquantur cibi:bibitur a cœna modico interuallo.Et in regio morbo tribus obolis ex aq̄.Deuorāt̃ pilulæ cū mellis decocto:aut reſina terebinthina ad purganda interiora.Digitorum pterygia tollit.Oculorum medicamentis lauat̃:ut quod ſit arenoſiſſimum ſubſidat.Aut torretur in teſta:pennaq; ſubinde uerſatur:ut poſſit æqualiter torreri. Alcea folia habet ſimilia uerbenacæ:quæ & periſtereon cognoiat̃. Caules tres aut quattuor foliorum plenos:florem roſæ:radices albas:cum plurimum ſex:cubitales:obliquas.Naſcitur in pingui ſolo nec ſicco.Vſus radicis ex uino uel ex aqua dyſētericis:aluo cita:& ruptis cōuulſis. Aliphon cauliculus eſt molli capite nō diſſimilis betæ acre guſtatu ac lentum:mordenſq; uehemēter & accēdens.Aluū ſoluit in aqua mulſa addito ſale modico.Minima potio duarum drachmaꝝ:media q̄ttuor: maxima ſex:ea purgatione quibus datur e gallinaceo. Alſine:quā quidā myoſoton appellāt:naſcit̃ in lucis:unde & alſine dicta eſt.Incipit a media hyeme.Areſcit æſtate media cum prorepit:muſculorum aures imitatur foliis.Sed aliam docebimus eſſe quæ iuſtius myoſotis uocet̃.Hæc eadē erat quæ alſine:niſi minor minuſq; hirſuta eſſet.Naſcit̃ in hortis & maxime ĩ parietibus.Cum teritur:odorē cucumis reddit. Vſus eius ad collectiones:inflāmationeſq;.Quin emēdat omnia quæ alſine:ſed ĩfirmius. Epiphoris peculiariter imponitur.Item uerendis:ulceribuſq; cum farina hordeacea. Succus eius auribus ĩfunditur.Androſaces herba eſt alba amara ſine foliis:folliculos in cirris habens:& in iis ſemen.Naſcitur in maritimis iſtriæ maxime.Dat̃ hydropicis drachmis duabus tuſa aut decocta in aqua uel aceto uel uino. Vehemēter enĩ urinas cit.Datur & podagris:illiniturq;.Idem effectus eſt et ſeminis. Androſemon:ſiue(ut alii appellauere)aſcyron:non abſimile eſt hyperico:de qua diximus cauliculis maioribus denſioribuſq; & magis rubētibus.Folia alba rutæ figura.Semē papaueris nigri. Comæ tritæ ſanguineo ſucco manantes.Odores tres in uſus.Gignitur in uineis.Fere medio autumno effoditur:ſuſpenditurq;.Vſus ad purgandam aluū tuſæ cū ſemine potæq; matutino:uel a cœna duabus drachmis in aqua mulſa:uel uino uel aq̄ pura: totius potionis ſextario.Trahit bilem. Prodeſt iſchiadicis maxime. Sed poſtera die capparis radicem reſinæ permixtam deuorare oportet drachmæ pondere. Iterumque quatridui interuallo eadem facere.A purgatione autem ipſa robuſtiores uinū bibere: infirmiores aquā.Imponitur et podagris et ambuſtis & uulneribus cohibēs ſāguinē. Ambroſia uagi nominis eſt:et circa alias herbas fluctuās:fruticem unum habēs dēſū ramoſum tenuem trium fere palmorum.Tertia parte radice breuiore foliis rutæ:circa imum caulem in ramulis ſemen eſt uuis depēdentibus:odore uinoſo:q̄ de cauſa botrys a quibuſdam uocatur:ab aliis artemiſia.Coronantur illa cappadoces. Vſus eius ad ea quæ diſcuti opus ſit. Anconin quidam ononida malūt uocare:ramoſā ſimilē fœnogræco:niſi fruticoſior hirſutiorque eſſet:odore iucundo. Poſt uer ſpinoſa.eſtur etiam muria cōdita.Recens uero margines ulcerum erodit.Radix decoquitur ĩ poſca dolori dentium.Eadem cum melle pota calculos pellit.Comitialibus dat̃ ĩ oxymelite decocta ad dimidias.Anagyros:quā aliqui acoton uocant:fruticoſa eſt grauis odore: flore oleris.Semen in corniculis non breuibus gignit:ſimile renibus:quod dureſcit p menſes.Folia collectionibus imponuntur.Difficulterq; parientibus adalligāt̃:ita ut a partu ſtatim auferantur.Quod ſi emortuus hæreat:et ſecundæ menſeſq; morētur: drachmæ pondere bibuntur in paſſo folia.Sic et ſuſpitioſis dantur.& in uino uetere ad phalangiorum morſus.Radix diſcutiendis concoquendiſque adhibetur. Semen

commanducatum uomitiones facit. Anonymos a non inueniendo nomine nomen īuenit. Affertur e ſcythia celebrata et ab Hiceſio non paruæ auctoritaris medico. Irem ariſtogeton in uulneribus præclara ex aqua tuſa et īpoſita. Pota uero mãmis præcordiiſq; percuſſis. Item ſanguinem excreanribus. Putauerunt et bibendam uulneraris. Fabuloſa arbitror: quæ adiiciuntur: recēte ea ſi uratur: ferrum aut æs ferruminari.

DE Aparine et arctio: & aſpleno: & aſclepiade: & aſtere: uel bubonio: et aſcyro: uel aſcyroide: & aphace: & de alcibio: & alectorolopho. Cap. v.

APARINEN aliqui omphacocarpon: alii philanthropon uocant: ramoſam: hirſutã: quinis ſeniſue in orbem circa ramos foliis per inreualla. ſemen rorundũ durũ: concauum: ſubdulce. Naſcitur in frumentario agro aut hortis pratiſue: aſpitate etiã ueſtium tenaci. Efficax conrra ſerpentes ſemine poro ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abudantiam ex uulneribus reprimũt folia īpoſira. Succus auribus infũditur. Arction aliqui porius arcturion uocant: ſimilis eſt uerbaſco foliis: niſi ꝙ hirſutiora ſunt caule longo molli: ſemine cymini. Naſcitur in petroſis: radice tenera: alba: dulciq;. Decoquitur in uino ad dentium dolorem: ita ut cõtineatur ore decoctũ. Bibitur propter iſchiada & ſtrãguriam ex uino. Ambuſtis imponitur et pernionibus. fouentur eadem cum radice ſemine trito in uino. Aſplenon ſunt q hemionõ uocãt: foliis triẽtalibus multis: radice limoſa: cauernoſa: ſicut filicis cãdida: hirſuta: nec caulẽ nec florem nec ſemẽ habet. Naſcitur in petris: parietibus opacis: humidis. laudatiſſia in creta. Huius foliorum iure in aceto decocto per dies. xxx. poto lyenẽ abſumi aiunt. Et illinuntur, Eadem autem ſedant ſingultus: non danda fœminis quoniã ſterilitatẽ facit. Aſclepias folia hederæ habet. Ramos longos: radices numeroſas: tenues: odoratas: florem auteum: graue ſemen: ſerrulatum. Naſcit̃ in montibus. Radices tormĩbus medentur: & cõtra ſerpentium ictus non ſolum potum: ſed etiam illitum. Aſter ab aliquibus bubonion appellatur: quoniam inguinum præſentaneum remedium eſt. Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus in cacumine capitula ſtellæ mõ radiata. Bibitur aduerſus ſerpenres. Sed et ad inguinũ medicinã: ſiniſtra manu decerpi iubẽt: & iuxta cinctus alligari. Prodeſt et coxẽdicis dolori adalligara. Aſcyron & aſcyroides ſimilia ſũt inter ſe: ſed aſcyron maiores habet ramos: qui aſcyroides uocãt̃ ferulaceos omnino tubentes: capitulis paruis luteis. Semẽ in cauliculis puſillũ: nigrũ: reſinoſũ. Comæ tinctæ uelut cruentatæ. qua de cauſa quidã hanc androſemon uocauere. Vſus ſeminis ad iſchiadicos potus duabus drachmis: ĩ hydromelitis ſextario. Aluũ ſoluit. Bilem detrahit. Illinitur et ambuſtis. Aphace tenuia admodum folia habet puſilla. Altior lenticula eſt. Siliquas maiores fert: in quibus rerna aur quaterna ſemina ſunr nigriora & madidiora et minora lenticula. Naſcitur in atuis. Natura ei ad ſpiſſãdum efficacior q̄ lenti. Reliquo uſu eoſdẽ effectus habet. Stomachi aluiq; fluctiones ſiſtit ſemen decoctum. Alcibion qualis eſſet herba apud auctores non repperi. Sed radicẽ eius & folia trita ad ſerpentis morſus imponi et bibi iubẽt. Folia q̄tum manus capiat trita cum uini meri cyathis tribus: aut radicem drachmarum trium pondere cum uini eadem mẽſura. Alectorolophos: quæ apud nos criſta dicitur: folia haber ſimilia gallinaceæ criſtæ plura: caulem tenuem: er ſemen nigrum in ſiliquis. Vtilis tuſſientibus cocta cum faba freſſa melle addito: et caligini oculorum. Solidum ſemen coniicit̃ in oculum: nec turbat: ſed in ſe caliginem cõtrahit. Murat colorem. ſed ex nigra albicare incipit. & intumeſcit: ac per ſe exit.

DE Alo. Cap. vi.

ALum nos uocamus græci ſymphytõ petreũ: ſimile cunilæ bubulæ: foliis paruis: ramis tribus aut quartuor: radice a cacuminibus thymi: ſurculoſum: odorarum guſtu dulce: ſaliuã ciens: longa radice rutila. Naſcitur in petris: ideoq; petreũ cognominatum. Vtiliſſimum lateribus: lyenibus: renibus: torminibus: pectoribus: pulmõibus: ſanguinem reiicientibus: faucibus aſperis. Bibitur radix trita et in uino decocta. & aliquando ſuperlinitur. Quin & commanducata ſitim ſedat. præcipueq; pulmonẽ

refrigerat. Luxatis quoq; imponitur et conuulſis. Lyeni intetaneis. Aluũ ſiſtit cocta ĩ cineres. Detractis quoq; folliculis trita cum piperis nouẽ granis & ex aqua pota. Vulnetibus ſanandis tanta præſtantia eſt: ut carnes quoque cum coquuntur conglutinet addita. Vnde & græci nomen impoſuere. Oſſibus quoq; fractis medetur.

DE Alga et actea & de ampelo agria et abſinthio. Cap. vii.

aALga ruffa & ſcorpionum ictibus. Actea graui foliorum odore: caulibus aſperis geniculatis: ſemine nigro ut hederæ: baccis mollibus. Naſcitur ĩ opacis & aſpis & aquoſis. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarum morbis. Ampelos agria uocatur herba foliis duris cineracei coloris: qualem in ſatis diximus: uiticulis longis calloſis rubentibus: qualiter flos quẽ Iouis flammam appellamus: ignobilis. fert ſemẽ punici mali ſimile ĩ acinis. Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis additis uini coi cyathis duobus aluũ ſoluit leniter. Ideo hydropicis datur. Vuluæ uitia & cutis ĩ facie mulierum emendat. Iſchiadicos quoque uri hac herba prodeſt: tuſa cũ foliis & illita cum ſucco ſuo. Abſinthii genera ſunt plura. Santonicũ appellatur a galliæ ciuitate. Ponticum a ponto: ubi pecora pingueſcunt illo: & ob id ſine felle reperiuntur. Neq; aliquod præſtantius. Multumq; italico amarius: ſed medulla pontici dulcis. De uſu eius conuenit dicere herbæ facillĩæ atq; inter paucas utiliſſimæ. Prætetea ſacris populi romani celebratæ peculiaritet. Siquidem latinarum feriis quadrigæ certãt ĩ capitolio: uictorq; abſinthium bibit. Credo ſanitatem premio dari honorifice arbitratis maioribus. Stomachũ corroborat: & ob hoc ſapor eius in uina tranſfertur: ut diximus. Bibit & decoctum aqua ac poſtea nocte & die refrigetatum ſub diuo decoctis ſex drachmis foliorum cum ramis ſuis in cæleſtis aquæ ſextariis tribus. Oportet et ſalem addi. Vetuſtiſſime in uſu eſt. Bibitur & madefacti dilutum. Ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio ut quiſquis fuetit modus aquæ: tegatur per triduum. Tritum raro ĩ uſu eſt: ſicut & ſuccus expreſſi. Exprimitur autem cum primũ ſemẽ turgeſcit madefactũ aqua triduo recẽs: aut ſiccum ſeptem diebus. Deinde coctum in æneo uaſe ad tertias. x. heminis in aquæ ſextatiis. xlv. Iterumq; percolatum. Herba lente coquit ad craſſitudinem mellis qualiter ex minore cẽtaurio quæritur ſuccus. Sed hic abſinthii ĩutilis ſtomacho capitiq; eſt: cum ſit ille decoctus ſalubertimus. Nãq; aſtringit ſtomachum: bilemq; detrahit. Vrinam cit. Aluum emollit: & in dolore ſanat. Ventris aĩalia pellit. Malaciam ſtomachi & inflammationes diſcutit cũ ſale et nardo gallico: aceto exiguo addito. Faſtidia abſterget. Concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cũ ruta & pipe & ſale. Antiqui purgationis cauſa dabant: cum marinæ aquæ ueteris ſextario ſeminis ſex drachmis: cum tribus ſalis & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato ſale. Diligenter autem teri debet propter difficultatem. Quidã et in polenta dedere ſuptadictũ pondus: addito pulegio. Alii contta paralyſin. Alii pueris folia in fico: ſic ut amaritudinem fallerent. Facile thoracem purgat cum iride ſumptum. In regio morbo crudum bibitur cum apio aut adianto. Aduerſus ĩflationes calidum paulatim ſorbetur ex aq̃. Iocineris cauſa cum gallico nardo. Lyenis cũ aceto aut pulte aut fico ſumit. Aduerſatur fungis ex aceto. Item uiſco. Cicutæ ex uino: & muris aranei morſibus. Draconi marino. Scorpionibus. Oculoꝝ claritati multum confert. Epiphoris cũ paſſo ĩponit. Suggillatis cum melle. Aures eius decoctũ uaporis ſuffitu ſanat. Aut ſi manat ſanies cum melle tritum. Vrinam ac menſes ciunt tres quatruorue ramuli cum gallici nardi radice una cyathis aquæ ſex. Menſes priuatim cum melle ſumptum: et in uellere appoſitum. Anginis ſubuenit cum melle et nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat. Vulnera recentia priuſq̃ aqua tãgãtut impoſitum. Præteteaq; capitis ulcera. Peculiaritet ilibus ĩponitur cum cypria cæra: aut cum fico. Sanat & pruritus.

DE Abſinthio: et ballote: et botrye fruticoſa: et brauylla: et brio: et bupleuri: et catanance: et calla: et circæa: et circeſio: et crategono: et theligono: et crocodilio: et cynoſorchi: et chryſolachano: et cuculo: et conferua. Cap. viii.

NOn dandum in febri. Nauſeas matis arcet in nauigationibus potum. Inguinū
tumorem in uentrali habitum. Somnos allicit olfactum: aut inſcio ſub capite
poſitum. Veſtibus inſertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit: et fumo ſi
uratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum litteras a muſcis tuetur.
Capillum denigrat abſinthii cinis unguento roſaceoq; permixtus. Eſt et abſinthiū
marinum: quod quidam ſeriphium uocāt: probatiſſimum in taphnis ægypri. Huius
ramum iſiaci præferre ſolēne habent. Anguſtius priore: minuſq; amarum: ſtomacho
inimicum. Aluum mollit. Pellitq; animalia intetaneorum. Bibitur cum oleo et ſale:
aut in farinæ trimeſtris ſorbitione dilutum. Coquitur quantū manus capiat: in aquæ
ſextario ad dimidias. Balloten alio nomine porrum nigrum græci uocant: herbam
fruticoſam: anguloſis caulibus: nigris: hirſutis: foliis ueſtientibus: maioribus q̄ porri:
& nigrioribus: graue olentibus. Vis eius efficax aduerſus canis morſus: ex ſale foliis
tritis impoſita. Item ad condylomata coctis cinere in folio oleris. Purgat et ſordida
ulcera cum melle. Botrys fruticoſa herba eſt luteis ramulis. Semen circa totā naſcit̃.
folia cicorio ſimilia. Inuenitur in torrētium ripis. Medetur orthopnoicis. Hoc cappa⁄
doces ambroſiam uocāt: alii artemiſiam. Brauylla ſpiſſandi uim habet cotonei mali
modo: nec āplius de ea tradunt auctores. Brion marina herba ſine dubitatiōe lactucæ
foliis ſimilis rugoſa ueluti contracta: ſine caule ab ima radice exeūtibus foliis. Naſcit̃
in ſcopulis maxime: teſtiſq; terra comprehenſis. Præcipua ſiccandi ei ſpiſſandiq; uis.
Et collectiones omnes inflammationeſq; cohibendi: præcipue podagræ: & quicquid
refrigerare opus ſit. Bupleuri ſemen ad ictus ſerpērium dari reperio. Foueriq; plagas
decocta ea herba: adiectis foliis mori aut organi. Catanancen theſſalam herbam q̄lis
ſit: a nobis deſcribi ſuperuacuum ſit: cum ſit uſus eius ad amatoria tantum. Illud nō
ab re eſt dixiſſe ad detegendas magicas uanitates electam ad hunc uſum coniectura:
quoniam areſcens contraheret ſe ad ſpeciem unguium milui exanimati. Eadem ex
cauſa et cemos ſilebitur a nobis. Calla duorum generum eſt. Vna ſimilis aro. Naſcit̃
in arationibus. Colligitur anteq̄ inareſcat. Vſuſq; eoſdem habet quos arum. Bibitur
quoq; radix huius ad exinaniendas aluos: mēſeſq; mulierum. Item caules cum foliis ī
leguminibus decocti ſanant tenaſmon. Alterum genus eius quidam anchuſā uocāt:
alii rhinocliſiā. Folia lactucæ lōgiora: plumoſa: radice rubra: quæ ignes ſacros cū folio
polētæ ſanat īpoſita. Iocineris aūt uitia ī uino albo pota. Circæa ſtrychno ſatiuo ſimi⁄
lis eſt: flore nigro: puſillo. Paruo ſemine ut milii naſcētis in quibuſdam corniculis: ra⁄
dice ſemipedali: triplici ferme aut quadruplici: alba: odorata: guſtus calidi. Naſcitur ī
apricis ſaxis. Diluitur in uino. Bibiturq; ad dolorem uuluæ & uitia. Macerari oportet
in ſextariis tribus quadrātem radicis tuſæ per noctem et diem. Trahit eadem potiōe
ſecundas ſemine. Lac minuit in uino aut mulſa aqua pota. Circeſion cauliculus eſt
tener duum cubitorū triangulo ſimilis foliis ſpinoſis circundatus. Spinæ molles ſūt.
Folia bouis linguæ ſimilia: minora: ſubcādida: & in cacumine capitulata: purpureaſq;
ſoluuntur in lanugines. Hanc herbam radicemue eius adalligatam dolores uaricum
ſanare tradunt. Crategonon ſpicæ tritici ſimile eſt: multis calamis ex una radice ma⁄
nantibus: multorumq; geniculorum. Naſcitur in opacis ſemine milii: uehementer
aſpero guſtu. Quod ſi bibār ex uino ante cœnam tribus obolis in cyathis aquæ totidē
mulier ac uir ante conceptum diebus quadraginta: uirilis ſexus partum futurū aiūt.
Eſt et alia crategonos: quæ theligonos uocat̃. Differentia intelligitur lenitate guſtus.
Sunt qui florem crategoni bibentes mulieres intra quadrageſimum diem concipere
tradant. Eadem ſanant ulcera uetera nigra cū melle: explent ſinus ulcerū. Et atropha
carnoſiora faciunt. Putulēta expurgāt. Panos diſcutiunt. Podagras: collectioneſq; ōes
leniunt: peculiariter mammarum. Theophraſtus arboris genus intelligi uoluit crate⁄
gonon ſiue crategona: quam italia aquifolium uocat. Crocodilion chamæleontis
herbæ nigræ figuram habet: radice longa æqualiter craſſa: odoris aſperi. Naſcitur in

ſabuletis. Pota ſanguinem per nares pellit copioſum craſſumq;. Atq; ita lyenem conſumere dicitur. Cynoſorchin uel cynoſatcimã: aliq orchin uocãt foliis oleæ mollibus ternis paruiſq; ſemipedis longitudinis in terta ſtratis: radice bulboſa oblõga duplici ordine: ſuperiore quæ durior eſt: & inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi cocti in uineis forte inuenri. Ex iis radicibus ſi maiorem edant uiri mares generari dicũtur. Si minorem fœminæ: alterum ſexum. In theſſalia molliorẽ in lacte caprino uiri bibunt ad ſtimulandos coitus: duriorem uero ad inhibendos. Aduerſatur altet alteri. Chryſolachanum ĩ pineto lactucæ ſimile naſcitur. Sanat neruos inciſos ſi cõfeſtĩ ĩponat̃. Et alibi genus chryſolachani ttaditur: flore aureo: foliis oleris. Coctum eſtur ut olus molle. Herba hæc alligata morbum regium habẽtibus: ita ut ſpectari ab iis poſſit: ſanare id malum traditut. De chryſolachano nec ſatis dici ſcio: nec plura reperio: nanq; et hoc uitio laborauete proximi utiq; hetbarii noſtri: quod ipſis notas ueluti uulgares ſtrictim et nominibus tantum indicauete: tanq̃ coagulo terræ aluum ſiſti: ſtranguriã diſſolui ſi bibatur ex uino aut aqua. Cuculi folia trita cum aceto: ſerpentiũ ictibus: & ſcorpionum mederi. Quidam alio hãc nomine ſtrumum appellant: alii græce ſtrygnon: acinos habet nigros. Ex iis cyathus ſucci cum mulſi duobus medetur lũbis. Itẽ capitis doloribus cum roſaceo infuſus. Ipſa ſtrumis illita ſanãdis peculiaris ẽ: alpinis maxĩe fluminibus. Conferua appellata a conferruminando: ſpongia aquarũ dulciũ uetiuſq̃ muſcus aut herba uilloſæ dẽſitatis atq; fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio omnibus fere oſſibus confractis prolapſum ex arbore alta putatotem: circundata uniuerſo corpori: aquam ſuam inſpergentibus quotiens inareſcet: raroq; nec niſi deficientẽ herbã mutationis cauſa reſoluentibus conualuiſſe uix credibili celeritate.

DE Cocco gnidio et dryopteris et dryphono: et elatine: et empetro ſiue calcifraga: et epicacti: uel helleborine: et epimedio: et enneaphyllo: & filice pteri: et de femore bubulo. Cap. ix.

COcco gnidio color cocci. magnitudo grano piperis maiot. uis ardens. Itaque in pane deuoratur: ne adurat cum gulam trãſir. Huic uis præſẽtanea cõtra cicutã. Siſtit aluum. Dipſacos folia habet lactucæ: bulbaſq; ſpinoſas ĩ dorſi medio: caulem duorum cubitorum iiſdem ſpinis horridum: genicula eius binis foliis amplectẽtibus concauo alarum ſinu: in quo ſubſiſtit ros ſalſus. In cacumine capitula ſunt echinata ſpinis. Naſcitur in aquoſis. Sanat rimas ſedis. Itẽ fiſtulas decocta in uino radice uſq; dum ſit craſſitudo cæræ: ut poſſit in fiſtula collyrium mitti. Item uetrucas omnium generum. Quidam er alarum quas ſupra diximus ſuccum illinunt iis. Dryopteris filici ſimilis in arboribus naſcitur: tenui foliorum ſubdulcium ĩciſura: radice hirſuta. Vis ei cauſtica eſt. Ideo et pſilotrum eſt radix tuſa: illinitur enim uſque dum ſudores euocet. Iterũq; et tertio: ita ne ſudor abluatut. Dryphonon ſimilis herba ẽ: cauliculis tenuibus cubitalibus circundatis utrinque foliis pollicari amplitudine: qualibus & oxymyrſine. Sed cãdidioribus molliotibuſq;: flore candido ſambuci. Edũt cauliculos decoctos. Semine uero eius pro pipere utuntur. Elatine folia habet caſiæ puſilla piloſa rotunda: ſemipedalibus ramulis quinis ſeniſue a radice ſtatim folioſis. Naſcitur in ſegetibus. Acerba guſtu: et ideo oculorum fluctionibus efficax: foliis cum polenta tritis er impoſitis: ſubdito linteolo. Eadem cum lini ſemine cocta ſorbitionis uſu a dyſenteria liberat. Empetron quam noſtri calcifragam uocanr: naſcitur in mõtibus maritimis fere ĩ ſaxo: quod ꝓpius mari fuerit. Salſa eſt: potaq; bilẽ trahit ac pituitas: quo longius magiſq; tetitur: amarior ſentitut. Trahit aquã. Sumit̃ aũt in iure aliquo aut in hydromelite. Vetuſtate uires perdit. Recẽs urinas cit decoctum in aq̃ uel tritũ. calculos frangit. Qui fidem promiſſo huic quærunt: affirmant lapillos qui ſubferueſiant una rumpi. Epicactis ab aliis helleborine uocatur: parua hetba: exiguis foliis iocineris uitiis utiliſſima: et contta uenena pota. Epimedion caulis eſt non magnus hederæ foliis denis atq; duodenis: nũq̃ flotens: tadice tenui nigra graui odore. Naſcit̃

in humidis:et huic ſpiſſandi refrigerandiqꝫ natura.Fœminis cauenda.Folia in uino
trita uirginum mammas cohibent. Enneaphyllon longa folia nona habet:cauſticæ
naturæ.Imponitur lana circundata ne urat latus:continuo enim puſtulas excitat:lū/
borum doloribus et coxendicum utiliſſimum. Filicis duo genera nec florem habent:
nec ſemen.Pterin græci uocāt:alii blachnon:cuius ex una radice q̃plures exeūt filices:
bina etiam cubita excedentes longitudine:non graues odore.Hanc marē exiſtimant.
Alterum genus thelypterin græci uocāt:alii nympheopterin. Eſt autem ſigulans atqꝫ
non fruticoſa breuior molliorqꝫ et denſior foliis ad cananiculata. Vtriuſqꝫ radice ſues
pingueſcunt.Folia utriſqꝫ lateribus pinnata:unde nomen græci impoſuere. Radices
utriqꝫ longæ in obliquum:nigræ:præcipue cum inaruere.Siccari autem eas ſole opor
tet.Naſcuntur ubiqꝫ:ſed maxime frigido ſolo. Effodi debent uergiliis occidentibus.
Vſus radicis in trimatu tantum:neque ante nec poſtea.Pellūt interaneorū animalia.
Ex iis tineas cū melle.Cætera ex uino dulci triduo potæ.Vtraqꝫ ſtomacho inutiliſſia.
Aluum ſoluit primo bilem trahens:mox aquam. Melius tineas cum ſcamonii pari
pondere.Radix eius duorum obolorum pondere ex aqua poſt unius diei abſtinētiam
bibit᷑:melle præguſtato contra rheumatiſmos.Neutra danda fœminis:quoniā graui/
dis abortum:cæteris ſterilitatem facit.Farina earum ulceribus tetris iſpgit᷑.Iumētorū
quoqꝫ ceruicibus.Folia cimicem necant.Serpētem non recipiunt.Ideo ſubſterni utile
eſt in locis ſuſpectis. Vſtæ etiam fugant nidore.Fecere medici huius quoque herbæ
diſcrimen. Optima macedonica eſt. Secunda caſſiopica. Femur bubulum appellat᷑
herba neruis et ipſa utilis:recēs ī aceto ac trita ſale. Galapſis:aut ut alii galactobdalō
uel galion.Caulem et folia habet urticæ:leuiora:& quæ grauem odorem trita reddāt.
Flore purpureo.Naſcitur circa ſepes ac ſemitas ubiqꝫ.Folia cauleſqꝫ duricias et carci/
nomata ſanāt ex aceto trita & impoſita.Item ſtrumas.Panos:& parotidas diſcutiūt.
Ex uſu eſt & decocto ſucco fouere.Putreſcentia quoqꝫ & grangrenas ſanat cum ſale.
Glaux antiquitus et galacton uocabatur cythiſo et lenticulæ foliis ſimilis auerſa cā/
didiora.Rami in terram ſerpunt quini ſeniue admodum tenues ab radice. Floſculi
purpurei exeunt.Inuenit᷑ iuxta mare.Coquitur in ſorbitione ſimilagīs ad excitandā
ubertatem lactis.eamqꝫ qui hauſerint balneis uti conuenit.

DE Glaucio et glycyſide et glaphalio ſiue chamezelo et galedrago et holco et
hyoſiri & holoſteo & hypopeſto. Cap.x.

GLaucion in ſyria et parthia naſcitur humilis herba denſis foliis fere papaueris:
minoribus tamen:ſordidioribuſqꝫ:odoris tetri:guſtus amari cum aſtrictione.
Granum habet crocei coloris.Hoc in olla fictili luto circūlitum in clibanis calefaciūt.
deinde exempto ſucco exprimunt eiuſdem nominis. Vſus eſt et ſucci et foliorum ſi
terantur aduerſus epiphoras:quæ uniuerſæ uno impetu cadunt.Hinc tēpat᷑ collyriū:
quod medici diaglaucion uocant.Lactis quoque ubertas intermiſſa reſtituit᷑. Sumit᷑
eius rei cauſa ex aqua. Glycyſide:quam aliqui peoniam aut pentorobon uocāt:cau/
lem habet duum cubitorum:comitantibus duobus aut tribus ſubrutilum cute lauri
folia qualia iſſatis pinguiora rotundioraqꝫ et minora.Semen in ſiliquis aliud grano
rubente:aliud nigro.Duo autem genera ſūt.Fœmina exiſtimatur:cuius radicibus ceu
balani longiores circiter octo aut ſex inhærent. Mas plures habet:quoniā non una
radice nixus eſt:palmi altitudine:candidaqꝫ.Ea guſtu aſtrīgit.Fœminæ folia myrrhā
redolent:et denſiora ſunt.Naſcuntur in ſiluis.Tradunt noctu effodiendas:quoniam
pico martio impetum in oculos faciente interdiu periculoſum ſit. Radix uero cum
effodiatur:periculum eſſe ne ſedes procidant. Magna id uanitate ad oſtentationem
rei fictū arbitror.Vſus in iis diuerſus.Rubra enim grana rubentis menſes ſiſtunt.xv.
fere pota in uino nigro.Nigra grana uuluis medentur ex paſſo:aut uino totidē pota.
Radix omnes uētris dolores ſedat in uino.aluūqꝫ purgat.Sanat opiſthotonū:morbū
regium:renes:ueſicam.Matricem autem et ſtomachum decocta in uino.Aluumque

ſiſtit.Eſtur etiam contra malū mentis.ſed in medēdo.iiii.drachmæ ſatis ſunt.Grana nigra auxiliantur et ſuppreſſiõibus nocturnis in uino pota quo dictum eſt numero. Stomacho uero et toſiõibus & eſſe ea et illinire ꝓdeſt.Supputatiões quoq; diſcutiūtur.Recentes nigro ſemine:ueteres rubro.Vtrunq; auxiliatur a ſerpente percuſſis.Et pueris contra calculos incipiente ſtranguria. Glaphalium alii chamezelon uocant: cuius foliis albis mollibuſq; ꝓ tomento utuntur.Sane et ſimilia ſunt.Datur in uino auſtero ad dyſenteriam:uentris ſolutiões. Menſeſque mulierum ſiſtit.Infūdit̃ autē teneſmo.Illinitur et putreſcentibus ulcerꝫ. Galedragō uocat Xenocrates leucacātho ſimilem paluſtrem et ſpinoſam:caule ferulaceo alto:cui ſummo in capite inhæreat ſimile ouo.In hoc excreſcente ætate uermiculos naſci tradit:quos pyxide cōditos adalligari cum pane brachio ad eam partem qua dens doleat.mireq; illico dolorē tolli. Valere non diutius anno & ita ſi terram nō attigerit. Holcus in ſaxis naſcitur ſiccis. Ariſtas habet in cacumine tenues culmo:quale hordeum teſtibile.Hæc circa caput adalligata: uel circa lacertum educit e corpore ariſtas. Hanc quidam ob id ariſtidam uocant. Hyoſitis intubo ſimilis:ſed minor:& tactu aſperior.Vulneribus cōtuſa præclare medetur. Holoſteon ſine duricia herba ex aduerſo appellata a græcis:ſicut fel dulce:tenuis uſq; in capillamenti ſpeciem:lōgitudine.iiii.digitorum ceu gramē foliis āguſtis aſtringens guſtu.Naſcitur in collibus terrenis.Vſus eius ad conuulſa rupta ī uino pota.Vulnera quoque conglutinat.nam et carnes concoquuntur addita. Hypopeſton naſcitur in ſpinis: ex quibus fiunt eneæ fulloniæ ſine cauliculo ſine flore capitulis tantū inanibus et foliis paruis multis:herbacei coloris:radiculas habēs albas molles.Succus earum exprimitur æſtate ad ſoluendam aluum tribus obolis:maxime ī comitialibus morbis & tremulis:hydropicis.Cōtra uertigines:orthopnoeas: palyſes incipientes.

DE Hypogloſſa:& hypeco:idæa:iſoſphyto:lathyri:leontopetalo:lithapſo:lithoſpermo:lapide uulgari:de limeo:leuco. Cap.xi.

HYpogloſſa folia habet figura ſiluestris myrti cōcaua ſpinoſa:& in iis ceu līguas folio paruo exeunte de foliis. Capitis dolorem corona ex iis impoſita minuit. Hypecoon ī ſegetibus naſcitur:foliis rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris ſucco. Idææ herbæ folia ſūt quæ oxymyrſinæ ahhærentis uelut pampini in qbus flos. Aluū menſeſq; & omnem abundantiam ſanguinis ſiſtit.Spiſſandi cohibendique naturam habet. Iſophyllon uocant aliqui phaſelion:quoniam folium quod eſt aniſo ſimile ī pampinos torquetur.Capitula ſunt in ſūmo capite tenuia plena ſeminis melanthii. Cōtra tuſſim & cætera pectoris uitia ex melle & aqua mulſa. Item iocineris:utiliſſia. Lathyris folia habet multa lactucæ ſimilia tenuiora germina multa:in quibus ſemen tuniculis continetur ut capparis:quæ cum maturere:eximuntur grana piperis magnitudine candida dulcia facilia purgatu.Hæc in cœna in aqua pura aut mulſa pota hydropicos ſanant. Trahunt & bilem.Qui uehementius purgari uolunt:cum folliculis ipſis ſumunt eam:ſtomachū lædunt.Itaq; inuentū eſt ut cū piſce aut iure gallinacei ſumerentur. Leontopetalon alii rhopadion uocant folio braſſicæ:caule ſemipedali leni.cuius ſemē in cacumine in ſiliqs ciceris modo.radix rapæ ſimilis grandis nigra. Naſcitur in aruis.Radix aduerſatur omnium ſerpentium generibus ex uino pota:nec alia res celerius proficit.Datur et iſchiadicis. Lycapſos longioribus q̄ lactuca ē foliis: craſſioribuſque.Caule longo hirſutis adnatis multis capitulis flore paruo purpureo. Naſcitur in campeſtribus.Illinitur cum farina hordeacea igni ſacro. Sudores ī febribus mouet ſucco aquæ calidæ admixto.Inter omnes herbas lithoſpermo nihil eſt mirabilius.Alii qdē hexonychon uocāt:alii dioſpyron:alii heraclion. Herba qncūcialis fere foliis duplo maioribus q̄ rutæ:ramulis ſurculoſis craſſitudine iunci. Gerit iuxta folia ſingulas ueluti barbulas:& in earum cacuminibus lapillos candore & rotūditate margaritarum:magnitudīe ciceris. Duricia uero lapidea.Ipſi qua pediculis adhæreāt cauernulas habent & intus ſemē. Naſcit̃ & in italia:ſed laudatiſſimum in creta.Nec

quicq̃ inter herbas maiore quidem miraculo aſpexi. Tantus eſt decor uelut aurificū arte alternis inter folia candicantibus margaritis tam exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis. Iacere atq; humi ſerpere auctores tradunt. Ego uulſam non hærentē uidi. Iis lapillis drachmæ pondere potis in uino albo calculos frangi: pelliq́ue cōſtat. & ſtrāguriā diſcuti. neq; in alia herbarū fides eſt. Vſus ſtatim ad quācūque medicinā natam. Sic eſt autē eius ſpecies ut etiam ſine auctore uiſa ſtatim noſci poſſit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muſcum ſiccum canum. Hic fricatur altero lapide addita hominis ſaliua. Illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit dicit: Pheugete canthandes lycos agrios hymas dioci. Limeum herba appellať a gallis: q̃ ſagittas ī uenatu tīgūt medicamento: quod uenenum ceruarium uocāt. Ex hac in tres modios ſalinari addiť tantum q̃tum in una ſagitta addi ſolet. Ita offa dimittitur in boū faucibus ī morbis. Alligari poſtea ad præſepia oportet donec purgentur. Inſanire enim ſolent. Si ſudor inſequitur: aqua frigida perfundi. Leuce mercuriali ſimilis nomen ex cauſa accepit per medium folium candida linea tranſcurrente. Quare meſoleucon quidā uocāt. Succus eius fiſtulas ſanat. Ipſa contrita carcinomata. Fortaſſis eadem ſit quæ leucas appellatur: contra omnia marina uenena efficax. Speciem eius auctores non tradunt nec aliud q̃ ſilueſtrē latioribus foliis eſſe: efficaciorē hanc ſemine acriore. Leucographis qualis eſſet: ſcriptum non repperi. Quod et magis miror: quoniā utilis prodiť ſanguinem excreātibus tribus obolis cum croco. Item cæliacis trita ex aq̃ & appoſita. Profluuio fœminarum. Oculorum quoque medicamentis. Et explēdis ulceribus: quæ fiunt in teneris partibus corporis.

DE Medio: et myoſota: & myagro: & natrice: & othone: & onoſma: & onopordo: et oſiri: & oxye: & batrachio: & polygono: & leucanthemo: & plythema: & phyllo: & phellandrio: & phuleri: & polyrrhizo: & ꝓſerpinaca: & de rhecoma: de reſeda: & ſtoechade. Capitulum. xii.

MEdion folia habet iridis ſatiuæ: caulem tripedalem: & in eo florem grandē purpureum rotundū ſemīe minuto: radicem ſemipedalem. In ſaxis opacis naſciť. Radix drachmis duabus cum melle menſes fœminarum ſiſtit eligmate per aliquot dies ſumpto. Semen quoq; in uino tritum contra abundantiam fœminarum datur. Myoſota ſiue myoſotis leuis herba: caulibus pluribus ab una radice aliq̃tenus rubentibus concauis ab imo: foliis anguſtis oblongis dorſo acuto nigris ꝑ īterualla aſſidue geminatis & tenuibus cauliculis ex taleis prodeuntibus: flore cæruleo. Radix digitali craſſitudine multis capillamētis fibrata. Vis ei ſeptica & exulceratrix. ideoq; egilopas ſanat. Tradunt ægyptii menſis: quem thiatin uocant: die. xxvii. fere in auguſto menſe incurrente: ſiquis huius herbæ ſucco inungatur mane priuſq̃ loquatur nō lippiturū eo āno. Myagros herba ferulacea eſt foliis ſimilis rubiæ tripedanea. Semen oleoſū: quod et fit ex eo. Medetur oris ulceribus perūctis hoc ſucco. Herba quæ uocať nigina tribus foliis longis inrubaceis illita: cicatrices ad colorem reducit. Natrix uocať herba: cuius radix euulſa uirus hirci redolet. Hac ī piceno a fœminis abigunt: quos mira perſuaſione fatuos uocant. Ergo ſpecies lymphantium hoc modo animorum eſſe credimus: qui tali medicamento iuuentur. Odontites inter fœni genera eſt: cauliculis denſis ab eadem radice geniculatis triangulis nigris geniculis. Folia parua hēt lōgiora tamen q̃ polygonum. Semen in aliis hordeo ſimile florē purpureum: puſillū. Naſciť in pratis. Decoctum cauliculorum eius in uino auſtero q̃tum manus capiat: dētium dolori medetur: ita ut cōtineať ore. Othone in ſyria naſcitur: ſimilis erucæ ꝑforatis crebro foliis flore croci. quare quidam anemones uocauerunt. Succus eius oculorum medicamentis conuenit. Mordet enim leuiter & calfacit: aſtringitq; ſiccando. Purgat cicatrices & nubeculas: & quicquid obſtat. Quidam tradunt lauari: atq; ita ſiccatam digeri in paſtillos. Onoſma longa folia habet fere ad tres digitos in terra iacētia tria ad ſimilitudinem anchuſæ inciſa ſine caule ſine flore ſine ſemine. Prægnās ſi edat eā

aut ſupragradiatur: abortum facere dicitur. Onopordon ſi cōmederit aſini: crepitus
reddere dicuntur. Trahit urinas et menſes. Aluū ſiſtit. Supputationes & collectiones
diſcutit. Oſiris ramulos fert nigros tenues lētos: & in iis folia nigra ceu lini. Semēq;
in ramulis nigrum initio: dein colore mutato rubeſcens. Smegmata mulieribus faci/
unt ex iis. Radicum decoctum potū ſanat arcuatos. Eædem: priuſq̄ matureſcat ſemē:
conciſæ et ſole ſiccatæ aluum ſiſtunt. Poſt maturitatem uero collectæ & in ſorbitiōe
decoctæ rheumatiſmis uentris medentur: et per ſe tritæ ex aqua cæleſti bibūt. Oxis
folia terna habet. Datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui enterocelon habēt.
Polyanthemum: quā qdā batrachion appellant: cauſtica ui exulcerat cicatrices: & ad
colorē reducit. Eademq; uitiligines cōcorporat. Polygonum græci uocant quam nos
ſanguinariā: non attollit̄ a terra foliis rutæ ſimilis gramini. Succus eius infuſus nari/
bus ſupprimit ſanguinem: & potus cū uino cuiuſlibet partis ꝓfluuiū excreationeſq;
cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt: hanc marem intelligi uolūt: ap/
pellantque a multitudine ſeminis aut denſitate fruticis calligonon. Alii polygonon a
frequentia geniculorū: alii halmada: alii carninothrō: alii dema: multi myrtopetalō.
Necnon inueniuntur q hanc fœminam eſſe dicant. Marem autem maiorē: minuſq;
nigrā et geniculis denſiorem: ſemine ſub omnibus foliis turgeſcentē. Quocunq; hæc
modo ſe habeant: uis earum eſt ſpiſſare ac refrigerare. Semine aluum ſoluūt largius
ſumpto. Vrinā cient. Rheumatiſmos cohibent. Qui ſi nō fuere: nō ꝓſunt. Stomachi
feruori folia imponunt̄. Veſicæ dolori illinuntur: & ignibus ſacris. Succus & auribus
purulentis inſtillatur: & oculorum dolori per ſe. Dabatur & in febribus āte acceſſiōes
duobus cyathis ī tertianis quartaniſue præcipue. Item cholericis dyſentericis: & in ſo/
lutione ſtomachi. Tertiū genus oreon uocatur in montibus naſcens: arūdini teneræ
ſimile: uno caule: denſis geniculis: et in ſe fractis. Foliis autē piceæ: radicis ſupuacuæ:
īefficacius q̄ ſuperiora: peculiare iſchiadicis. Quartum genus ſilueſtre appellat̄ pene
arboris frutice radice lignoſa ſtirpe cedri rubicundo. Ramis ſparti binum palmorum
nigris geniculorum ternis quaterniſq; articulis. Huic quoq; ſpiſſandi natura. Sapor
mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias: aut aridi farina inſpergitur: et oris ulce/
ribus: & attritis partibus. Propter gingiuarum uero uitia ipſa cōmanducatur. Nomas
ſiſtit: omniaq;: quæ ſerpunt aut difficilem cicatricem habent. Priuatim uero ſanat a
niue facta ulcera. Herbarii & ad anginas utuntur illa. Et in capitis dolore coronam ex
ea imponūt. Et contra epiphoras collo circundāt. In tertianis quidem ſiniſtra manu
euulſam adalligant: adeo contra profluuia ſanguinis. Nec ullam magis aridam q̄ po/
lygonum ſeruant. Pancration aliqui ſcyllam puſillam appellare malunt: foliis albi
lilii longioribus craſſioribuſq;. Radice bulbi magni: colore ruffo. Aluum ſoluit ſucco
cum farina erui ſumpto. Vlcera purgat. Hydropicis ſpleniciſq; cum melle datur. Alii
decoquunt eam donec aqua dulcis fiat. Eaq; effuſa radicem terentes digerūt ī paſtil/
los ſole ſiccatos. & poſtea utuntur ad capitis ulcera: & cætera quæ repurganda ſunt.
Item ad tuſſim q̄tum tribus digitis apprehēderint: in uino dantes. Et ad lateris dolo/
res aut peripleumonicis eligma dantes. Propter iſchiada in uino bibendum. Et ꝓpter
tormina menſeſq; ciendos. Peplos: quam aliqui ſychē: alii meconiō aphrodes uocāt
ex una radice tenui fruticat: foliis rutæ paulo latioribus: ſemine ſub foliis rotundo:
minus candido q̄ papaueris. Inter uites fere colligitur meſſibus. Siccaturq; cū fructu
ſuo ſubiectis aquis: in quas excidāt. Hoc poto aluus ſoluit̄. Bilis ac pituita detrahit̄.
Media potio eſt acetabuli menſura in aquæ mulſæ heminis tribus & cibis īſpergitur
obſoniiſq; ad molliendā aluū. Periclymenos fruticat et ipſa ex interuallo duo folia
habens ſubcandida mollia. In cacumine autem ſemen inter folia durum & quod dif/
ficile uelatur. Naſcitur in aruis ac ſepibus conuoluens ſe āminiculis qbuſcūq;. Semē
eius in umbra ſiccatum tūditur: & in paſtillos digeritur. Ii reſoluti dantur ī uini albi
cyathis tribus tricenis diebus ad lyenem. eumq; urina cruenta aut p aluum abſumit:

quod intelligitur a decimo ſtatim die. Vrinā ciēt et folia et decocta. quæ & orthopnoicis proſunt. pattum quoq; adiuuant. ſecundaſq; pellūt pota ſimili modo. Pelecinū in ſegetibus diximus naſci fruticoſā: cauliculis: foliis ciceris. Semē ī ſiliquis fert corniculorum modo aduncis ternis quaterniſue: quale git nouimus amarum: ſtomacho utilē. Addit̄ ī ātidotis. Polygala palmi altitudinē petit: ī caule ſūmo foliis lēticulæ: guſtu aſtricto. quæ pota lactis abundantiā facit. Pontirtis: aut ut alii uocant paroenion uel neutas large fruticat ſpinis retotrida: lanugine ſpiſſa: foliis paruis: rotundis: ramulis longis: mollibus: lentis: tenuibus: flore longo: herbacei coloris: ſeminis nulli uſus: ſed guſtu acuto & odorato. Inuenit̄ in aquoſis collibus. Radices habet duas aut tres binū cubitoꝝ ī altitudīe neruoſas cādidas firmas. Circūfodit̄ autūno & præciſo frutice dat ſuccū gūmi ſimilē. Radix mira uulneribus ſanādis tradit̄: præcipueq; neruis uel præciſis illita. Decoctū quoq; eius cū melle potū diſſolutiōes neruoꝝ: & infirmitates & īciſuras iuuat. Phalāgites a qbuſdā phalāgiō uocat̄: ab aliis leucāthemō: uel ut ī qbuſdā exēplaribus īuenio leucacatha. Ramuli ſūt ei nūq̄ pauciores duobus ī diuerſa tēdētes. Flos cādidus lilio rubro ſimilis ſeīe nigro lato ad lēticulæ dimidiæ figurā multo tenuiore: radice herbacei coloris. Huius folio uel flore uel ſeīe auxiliāt̄ cōtra ſcorpionū phalāgiorūq; & ſerpētiū ictus: itē cōtra tormīa. Plytema qualis ſit: deſcribere ſupuacuū habeo: cū ſit uſus eius tātū ad amatoria. Phyllō a græcis uocat̄ herba in ſaxoſis montibus fœmina magis herbacei coloris: caule tenui: radice parua: ſemine rotūdo: papaueri ſimili. Hæc ſui ſexus facit partus. Mares aūt ſemine tantū differūt: quod ē īcipiente oliua. Vtrūq; bibit̄ in uino. Phellādriō naſcit̄ ī paluſtribus folio apii. Bibit̄ ſemē eius ꝓpter calculos & ueſicæ incōmoda. Phaleris thyrſum hēt longum tenuē ceu calamum in ſummo flore inclinatū. Semen ſimile ſeſamæ. Et hoc calculos frāgit potū ex uino uel aceto uel cū melle et lacte. Item etiā uitia ueſicæ ſanat. Polyrrhizon folia habet myrti: radices multas. Hæ tuſæ dantur in uino contra ſerpētes. Proſunt & quadrupedibus. Proſerpinaca herba uulgaris eſt eximii aduerſus ſcorpiōes remedii. Eadē cōtrita addita muria & oleo āginā eximie curari tradunt. Prætetea in quantalibet laſſitudīe recreari defeſſos: etiam cum obmutuerint: ſi ſubiiciatur linguæ. Si deuoret̄: uomitionem ſeq ſalutatem. Rhecoma affert̄ ex iis: quæ ſupra pontū ſunt regionibus. Radix coſto nigro ſimilis minor et ruffior paulo ſine odore: calfaciēs guſtu & aſtringens. Eadē trita uini colorem reddit ad crocum īclinātem. Illita collectiones inflammationeſq; ſedat. Vulnera ſanat. Epiphoras oculoꝝ ſedat ex paſſo illita. Inſignita cum melle. Et alia liuētia ex aceto. Farina eius īſpgitur cōtra cacoethe & ſanguinem reiicientes drachmæ pōdere in aqua. Dyſentericis etiā & cæliacis ſi febri careant in uino. Sin aliter ex aq̄. Facilius terit̄ nocte ātecedēte madefacta. Datur & decoctum eius bibendum duplici menſura ad rupta cōuulſa cōtuſis ex ſublimi deuolutis. Si pectoris ſit dolores addit̄ pipis aliqd & myrrhæ. Si diſſolutio ſtomachi ex frigida aq̄ ſumitur: ſiue intus ſiue extra purulentis excreatiōibus. Item epaticis ſpleneticis iſchiadicis ad renum uitia: ſuſpiria: orthopnoeas. Arteriæ ſcabricias ſanat ex paſſo tribus obolis potis trita: aut decoctum eius. Lichenas quoq; ex aceto īpoſita purgat. Bibit̄ cōtra inflatiōes & pfrictiōes: febres frigidas: ſingultus: tormina: aſpitates: capitis grauitates: melancholicas uertigīes: laſſitudinem: dolores: & conuulſiones. Circa ariminum nota eſt herba: quam reſedā uocant. Diſcutit collectiones: inflammatiōeſq; omnes. Qui curāt ea: addunt hæc uerba: Reſeda morbos reſeda: ſciſne ſciſne qs hic pullos egerit: radices nec caput nec pedes habeant. Hæc ter dicunt: totienſq; deſpuunt. Stoechas in inſulis tantum eiuſdem nominis gignitur: odorata herba: coma hyſopi: amara guſtu. Mēſes cit potu. Pectoris dolores leuat. Antidotis quoq; miſcet̄.

DE Solano: & ſmyrnio: & telephio: & trichomane: & thalietro: & thlaſpe: & tragonia: & tragoni: & trago: & tragologo: & ſpōdile. Et ꝙ quidam morbi in quibuſdam nō ſunt gentibus. Cap. xiii.

SOlanū græci ſtrychnō uocāt:ut tradit Cornelius Celſus. Huic uis reprimēdi refrigerādiq;. Smyrnion caulē hēt apii:folia latiora & maxīe circa ſtolōes multos: quoꝝ a ſinu exiliūt pīguia ad terrā īfracta: odore medicato cū q̄dā acrimōia iucūdo colore in luteū lāgueſcēte a capitibus cauliū orbiculato ut apii ſemine rotūdo nigro: q atreſcit īcipiēte æſtate. Radix quoq; odorata guſtu acri mordet ſuccoſa mollis. Cortex eius foris niger intus pallidus. Odor myrrhæ habet q̄litatē:unde & nomē. Naſcit̃ & in ſaxoſis collibus in terrenis. Vſus eius excalfacere:extenuare. Vrinā et mēſes ciūt folia et radix. Aluum ſemen ſiſtit. Radix collectiones & ſuppurationes non ueteres. Item duricias diſcutit illita. Prodeſt & contra phalangia ac ſerpentes admixto cāchri aut polline aut meliſſophyllo ī uino pota.ſed particulatim:quoniam uniuerſa uomitionem mouet. Qua de cauſa aliquando cum ruta dat̃. Medetur tuſſi & orthopnoeæ ſemen uel radix. Item thoracis aut lyenis & renum & ueſicæ uitiis. Radix autē ruptis cōuulſis. Partus quoq; adiuuat:& ſecūdas pellit. Dat̃ iſchiadicis cum cretanio in uino. Sudores ciet & ructus. Ideo inflationem ſtomachi diſcutit. Vulnera ad cicatricem pducit. Exprimit̃ ſuccus radicis utilis & fœminis & thoracis:præcordioꝝq; deſideriis. Calfacit.n.& concoq̄t & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potum:quibus & ſuccus illinitur & malagmate cortice arido. Et ad obſonia utuntur cū mulſo et oleo et garo maxīe in elixis carnibus ſimul. Cōcoctiōes facit. Sapore ſimillima pipi. Eadē in dolore ſtomacho efficax. Telephion porculacæ ſimilis et caule et foliis. Rami a radice ſepteni octoniq; fruticant:foliis craſſis:carnoſis. Naſcitur in cultis et maxime inter uites. Illinit̃ lētigini:& cum inaruit:teritur. Illinit̃ et uitiligini:ternis fere menſibus ſenis horis noctis aut diei.poſtea farina hordeacea illinit̃. Medet̃ et uulneribus et fiſtulis. Trichomanes adianto ſimilis eſt:exilius modo:nigriuſq;:foliis lenticulæ denſis:amaris:aduerſis inter ſe. Decoctum eius ſtrangurias ſanat in uino albo potū: addito cymino ruſtico. Succus cohibet capillos defluentes:aut ſi effluxerint reparat. Alopeciaſq; denſat tritum et in oleo illitum. Sternutamenta quoq; guſtatu mouet. Thalietrum folia coriandri habet:pinguiora paulo:caulem papaueris. Naſcit̃ ubiq;: præcipue in campeſtribus. Medentur ulceribus folia cum melle. Thlapſe duum generū eſt anguſtis foliis digitali lōgitudine et latitudine in terram uerſis:in cacumine diuiſis:cauliculo ſemipedali:non ſine ramis peltarū ſpecie: ſemine incluſo lenticulæ effigie:niſi ꝙ infringitur:unde nomen. Flos albicat. Naſcitur in ſemitis et ſepibus. Semen aſperi guſtus. Bilem et pituitā utrunq; extrahit. Modus ſumendi acetabuli menſura. Prodeſt et iſchiadicis infuſū:et donec ſanguinem trahat. Menſes quoque ciet:ſed partus necat. Alterum thlaſpen aliq pſiconapa uocant latis foliis:radicibus magnis. Et ipſum utile iſchiadicorum infuſioni. Prodeſt et inguinibus utrūq;. Præcipitur ut q colligit:dicat ſumere ſe contra inguina:et cōtra ōes collectiōes:et contra uulnera.unaq; manu tollat. Tragonia herba q̄lis ſit non traditur. Credo et falſum eſſe promiſſum Democriti. Portētoſum.n.eſt:adalligatam triduo abſumere lyenes. Tragonis:ſiue tragion naſcitur in creta tantum inſula in maritimis:iunipero ſimilis et ſemine et folio et ramis. Succus eius lacteus in gummi ſpiſſatus uel ſemen impoſitione ſpicula e corpore eiicit. Tunditur recens:& cum uino illinitur aut ſiccæ farina cum melle. Eadem lactis abundantiam facit:mammiſq; unice medetur. Eſt et alia herba tragos:quā aliq ſcorpion uocāt:ſemipede alta fruticoſa:foliis puſillis:racemis rubentibus grano tritici acuto acumine:et ipſa in maritimis naſcens. Huius ramoꝝ .x.aut.xii.cacumina trita ex uino pota cœliacis:dyſentericis:ſanguinem excreantibus menſiumque abundantiæ auxiliantur. Eſt et tragologon: quem alii comen uocant. Caulem habet paruum:foliis croci:radice lōga:dulci:ſuper caulem calice lato:nigro. Naſcitur in aſpis ſine uſu. Et de herbis q̄dem memoria digna hactenus accepimus: aut comperimus. In fine earum admonere nō ab re iudicamus:aliis alias uiriū ætates eſſe. Lōgiſſimo tempore durat elaterium:ut diximus. Chameleon niger.xl.annis.

Centaurium nõ ultra duodecĩ. Peucedanũ & ariſtolochia ac uitis ſiluſtris ãno ĩ ũbra ſeruãť. Et animaliũ qdẽ cæteroꝝ nullũ aliud radices a nobis dictas attingit: excepta ſpõdile: quæ ões pſeqť. Genus id ſerpẽtis eſt. Ne illud qdẽ dubitať: omniũ radicũ uim effectuſq; minui: ſi fructus prius matureſcãt. Item ſeminum ãte radice propter ſuccum inciſa. Reſoluiť aũt omniũ uis conſuetudĩe. Et deſinunt ꝓdeſſe cum opus ẽ: quæ quotidie ĩ uſu fuere: æque q̃ nocere. Omnes uero herbæ uehemẽtiores effectu uiribuſq; ſunt in frigidis locis & in aqlonis. Item ſiccis. Sũt & gẽtiũ differentiæ nõ mediocres. Sicut accepimus de tineis lõbriciſq; ĩeſſe ægypti arabiæ ſyriæ ciliciæ populis. E diuerſo græciæ phrygiæ omnino nõ naſci. Minus id miꝝ q̃ ꝙ in cõfinio atticæ boetiæq; thebanis ĩnaſcũť: cum abſit athenieẽſibus. Quæ cõtemplatio aufert nos ad ipſorum animaliũ naturas. Ingenitaſq; iis uel certiores morboꝝ omnium medicinas rurſus. Enimuero rerum omnium parẽs nullum animal ad hoc tantum ut paſcereť: aut alia ſatiaret: naſci uoluit. Quin artes ſalutares inſeruit & uiſcenbus. Quippe cũ ſurdis etiam rebus inſeruerit. Tum uero illa animæ auxilia præſtantiſſima ex anima alia eſſe uoluit contemplatione ante cuncta mirabili.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VICESIMVS OCTAVVS. PROOEMIVM.

DE Medicinis ex animalibus. Cap. i.

DICTAE ERANT OMNIVM RERVM naturæ inter cælũ ac terram naſcentiũ. reſtabãtq; quæ ex ipſa tellure fodiũtur: ſi nõ herbaꝝ ac fruticum tractata remedia auferrent tranuerſos: ex ipſis animalibus quæ ſanant' reperta maiore medicĩa. Qui ergo diximus herbas et floꝝ imagĩes: ac pleraq; inuentu rara ac difficilia: iidem tacebimus: qd in ipſo hoĩe ꝓſit homini? cæteraq; gñа remediorũ ĩter nos uiuentia? cum præſertim niſi carenti doloribus morbiſq;: uita ipſa pœna fiat. Minime uero. Quĩ omnẽ ĩſumemus operã: licet faſtidii piculũ urgeat: quãdo ita decretũ ẽ minorẽ gratiæ q̃ utilitatũ uitæ reſpectũ hr̃e. Quinĩmo externa quoq; et barbaros etiam ritus ĩdagabimus. Fides tanrũ auctores appellet. quãq̃ et ipſi cõſenſu ꝓprii iudicii ita eligere laborauimus. potiuſq; curæ rerum: q̃ copiæ inſtitimus. Illud ãmonuiſſe perq̃ neceſſariũ eſt: dictas iã a nobis naturas animaliũ: et quæ cuiuſq; eſſẽt inuenta. Neq; enĩ minus profuere medicinas repiendo: q̃ ꝓſunt præbẽdo. Nũc quæ in ipſis auxilieť ĩdicari: neq; illic in totũ omiſſa. Itaq; hæc eſſe quædã alia: illis tamẽ cõnexa. Incipiemus aũt ab homine: ipſũ ſibi exqrẽtes: ĩmenſa ſtatĩ difficultate obuia. Sãguinẽ nãq; gladiatoꝝ bibũt: ut bibẽtibus populis ꝓcul ſit comitiales morbi. Quod ſpectare facientes eadẽ harena feras quoq; horror eſt. At hercule illi ex homine ipſo ſorberi efficaciſſimum putant calidum: ſpirãtẽq;: & una ipſã animã ex oſculo uulnerũ. cum plagis hoc. Omniũ feraꝝ qdem animo feriore fas ſit dixiſſe: humano. Alii medullas crurũ quærunt: et cerebrum infãtium. Nec pauci apud græcos ſingulorum uiſcerũ mẽbrorumq; etiã ſapores dixere. Omnia pſecuti uſq; ad reſegmina unguium. Quaſi uero ſanitas uideri poſſit ferã ex hoĩe fieri. Quin morbo dignũ nõ ipſa medicĩæ gr̃a. Egregia hercle fruſtratiõe ſi nõ ꝓſit. Aſpici humana exta nefas habetur: quãtomagis mãdi? Quis iſta ĩuenit oſtẽta? Tecũ. n. res erit euerſor iuris humani: mõſtrorũq; artifex: q primus ea cõdidiſti. Fecisti credo ne uita tui obliuiſcereť. Quis ĩuenit ſingula

mébta humana mãdete? Qua cõiectura inductus? Quã poteſt medicina iſta originẽ habuiſſe? Quis ueneficia ĩnocẽtiora effecit:q̃ remedia? Eſto barbari externique ritus ĩuenerint. Etiã ne græci ſuas fecere has artes? Democriti extant cõmentatiões ad alia tioxii hominis & ex capite oſſa plus ꝓdeſſe:ad alia amici & hoſpitis. Iã uero ui inter/empti dẽte gingiuas ĩ dolore ſcarificari Apollonius efficaciſſimum ſcripſit. Miletus oculorum ſuffuſiões felle hominis ſanari. Artemon caluaria ĩterfecti:igneq; crema/ti propinauit aquã e fõte noctu comitialibus morbis. Ex eadem ſuſpendio interẽpti catapotia fecit contra canis rabidi morſus Antheus. Atq; etiam quadrupedes homĩes ſanauere:cõtra inflatiões boum pforatis cornibus inſerẽtes oſſa humana. Vbi homo occiſus eſſet aut crematus ſiliginem quæ pnoctaſſet:ſuum morbis dando. Procul a nobis nr̃iſq; lr̃is abſint iſta. Nos auxilia dicemus nõ piacula. Sicubi lãcertis puerpa/ alias rũ uſus mederi poterit.ſicubi ſaliua tactuſue corporis cæteraq; ſimilia. Vitam quidẽ nõ adeo extẽdendã cẽſemus:ut quoquomõ ptrahenda ſit. Quiſqs eſt talis æque mo/riere etiã cũ obſcenus uixeris:aut nefãdus. Quaptopter hoc primũ qſq; in remediis animi ſui habeat:ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura: nullum melius eſſe tẽpeſtiua morte. In eaq; id optimũ:ꝙ illã ſibi quiſq; præſtare poterit.

An ſit in medendo aliqua uis uerborum & ſanari & depelli. Cap.ii.

EX homine remedioꝝ primũ maxĩe quæſtiõis et ſemp ĩcertæ eſt:ualeãt ne aliqd uerba & incantamenta carminũ. Quod ſi ueꝝ eſt:hominis acceptũ fieri opor/tere cõueniet. Sed uiritĩ ſapiẽtiſſimi cuiuſq; reſpuit fides. In uniuerſum uero õibus horis hominis credit uita:nec ſentit. Quippe uictimas cædi ſine precatiõe non uidet̃ referre:nec deos rite cõſuli. Præterea alia ſunt uerba impetrantis:alia dẽpulſonis:alia cõmẽtatiõis. Vidimuſq; certis precatiõibus obſecraſſe ſũmos magiſtratus. Et ne qd uerboꝝ prætereat̃:aut præpoſteꝝ dicat̃:de ſcripto præire aliquẽ. Rurſuſq; aliũ cuſto/dem dare q attendat:aliũ uero præponi q fauere linguis iubeat. Tibicinem canere ne qd aliud exaudiat̃. Vtraq; memoria inſigni quotiẽs ipſæ diræ obſtrepẽtes nocue/rint:quotienſue precatio errauerit. Sic repẽte extis adimi capita uel corda:aut gẽiari uictima ſtãte acciderit. Duratq; immenſo exẽplo Decioꝝ p̃ris filiiq; quo ſe deuouere carmẽ. Extat Tuciæ ueſtalis inceſtæ precatio:q̃ uſa aquam tulit in cribro:anno urbis romæ.dc.nono. Boario uero in foro græcũ græcãq; defoſſos aut aliaꝝ gẽtiũ:cũ qbus tũ res eſſet:etiã nr̃a ætas uidit.Cuius ſacri precationẽ qua ſolet præire quindecemuiꝝ collegii magiſter:ſiqs legat:profecto uim carminũ fateat̃. Ea omnia approbantibus octingẽtis.xxx.ãnoꝝ euẽtibus. Veſtales nr̃as hodie credimus nõdũ egreſſa urbe man/cipia fugitiua retinere in loca ptecatiõis. Quod ſi ſemel recipiat̃ ea ratio:& deos pre/ces aliq̃s exaudire aut ullis moueri uerbis:cõfitendum ſit de tota coniectatiõe. Priſci qdem nr̃i ppetuo talia ꝓdidere. Difficillimumq; ex iis etiã fulmina elici:ut ſuo loco edocuimus. L.Piſo primo annalium auctor eſt Tullum Hoſtilium regem ex Numæ libris eodem quo illum ſacrificio Iouem cælo deuocare conatum:quoniã parum rite quædã feciſſet fulmine ictũ. Multi uero magnaꝝ reꝝ fata & oſtenta uerbis pmutari. Cũ.n. in tarpeio fodientes delubro fundamenta caput humanum inueniſſent:miſſis ob id a ſe legatis etruriæ celeberrimus uates Olenus Calenus præclarũ id fortunatũq; cernens:interrogatione in ſuã gentem transferre tentauit:ſcipione prius determinata tẽpli imagine in ſolo ãte ſe. Hoc ergo dicitis romani hic tẽplũ Iouis optimi maximi futuꝝ eſt:hic caput inuenimus? Conſtantiſſima annalium affirmatione tranſiturũ fuiſſe fatum in etruriam:ni præmoniti a filio uatis legati romani reſpondiſſent:non plane hic:ſed romæ inuentum caput dicimus. Iterum id accidiſſe tradunt cũ in faſti/gium eiuſdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuiſſent. Et iterum ſimili mõ retentum augurium. Hæc ſatis ſint exẽplis ut appareat oſtentorum uires & ĩ nr̃a poteſtate eſſe:ac ꝓut quæq; accepta ſũt ita ualere. In augurũ certe diſciplina conſtat.neq; diras aues:neq; ulla auſpicia pertinere ad eos q quãq; rem ingredientes

obſeruare ſe ea negauerint. Quo munere diuinæ indulgentiæ maius nullum eſt.
Quin etiā et legum ipſaꝝ in.xii.tabulis uerba ſunt:q fruges excātaſſet. Et alibi. Qui
malum carmē incātaſſet. Verrius Flaccus auctores ponit quibus credat:in oppugna/
tionibus āte omnia ſolitum a romanis ſacerdotibus euocari deum:cuius in tutela id
oppidum eſſet:promittiq; illi eundem aut āpliorē locum apud romanos cultumue.
Durat in pontificum diſciplina id ſacrum. Conſtatque ideo occultatum in cuius dei
tutela roma eſſet:ne qui hoſtium ſimili mō agerent. Defigi quidem miris deprecati/
onibus nemo non metuit. Huc ꝑtinet:ut ouoꝝ exorbuerit quiſq; calices cochlearūq;
ꝓtinus frangi:aut eaſdē cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud græcos:Catulli
apud nos:proximeq; Virgilii incātamētorum amatoria imitatio. Figulinarū opera
multi rumpi credunt tali mō. Nō pauci etiā ſerpētes ipſos recātari. Et hunc unum
eſſe ipſis intellectum:cōtrahiq; marſorum cantu etiā in nocturna qete. Etiā parietes
incendiorum deprecationibus cōſcribuntur. Neque eſt facile dictu.et externa uerba
atq; īefficabilia derogant fidē. Validius etiā latina inopinata. et quæ ridicula uideri
cogit animus ſemꝑ aliqd īmenſū expectās ac dignum deo mouendo:īmo uero quod
numini īperet. Dixit Homerus ꝓfluuiū ſāguinis uulnerato fœmine Vlyxē īhibuiſſe
carmine. Theophraſtus iſchiadicos ſanari. Cato ꝓdidit luxatis mēbris carmē auxili/
ari. M. Varro podagris. Cæſarē dictatorē poſt unū ācipitē uehiculi caſū ferūt ſemꝑ
ut primum conſediſſet(id quod pleroſq; nunc facere ſcimus)carmine ter repetito ſe/
curitatē itineꝝ aucupari ſolitū. Licet hāc in partē ſiguloꝝ quoq; cōſciētiā coarguere.
Cur.n. primū āni incipientis diē lætis precatiōibus inuicē fauſtum ominamur? Cur
publicis luſtris etiā nomina uictimas ducēriū ꝓſpere legimus? Cur & faſcinatiōibus
adoratiōe peculiari occurrimus? Alii græcā Nemeſī īuocātes:cuius ob id romæ ſimu/
lacrum ī capitolio eſt:q̄uis latinum nomen nō ſit. Cur ad mentionem defunctorum
teſtamur memoriā eoꝝ a nobis nō ſollicitari? Cur īpares numeros ad omnia uehemē/
tiores credimus? idq; ī febribus dieꝝ obſeruatiōe intelligit᷑. Cur ad primitias pomorū
hæc uetera eſſe dicimus:alia noua optamus? Cur ſternutamentis ſalutamus? Quod
etiā Tyberiū Cæſarem triſtiſſimū(ut conſtat)hominū in uehiculo exegiſſe tradūt. Et
aliq noīe quoq; cōſalutare religioſius putāt. Quin & abſentes tinnitu auriū præſen/
tire ſermones de ſe receptū eſt. Attalus affirmat ſcorpione uiſo ſiqs dicat duo:cohi/
beri nec uibrare ictus. Et quoniā ſcorpio admonuit:in africa nemo deſtinat aliquid:
niſi præfatus africā. In cæteris uero gentibus deos āte obteſtat᷑:ut uelint. Nā ſi mens
aſſit:nullū ponere trāſlaticium uidebimur:quoniā multas etiā pollere religiones ma/
nifeſtū eſt. Alius ſaliua poſt aurē digito relata:ſollicitudinē animi ꝓpitiat. Pollices
cū faueamus premere etiā ꝓuerbio iubemur. In adorādo dextrā ad oſculū referimus:
totumq; corpus circūagimus. Quod in leuum feciſſe galliæ religioſius credunt. Ful/
getras adorare conſenſus gentiū eſt. Incendio inter epulas nominato aquā ſub mēſa
ꝓfūdi. Abominamur recedēte aliquo ab epulis:ſimul uerri ſolū. Aut bibēte cōuiua
menſā uel repoſitoriū tolli in auſpicatiſſimum iudicat᷑. Seruii Sulpitii prīcipis uiri
commētatio eſt:quāobrem menſa linquenda non ſit. Nondum.n.plures q̄ conuiuæ
numerabant᷑. Nam ſternutamento reuocari ferculum menſāue:ſi non poſtea guſtet᷑
aliqd:īter dira habet᷑. Omnino aūt eſſe hæc īſtituere illi:q omnibus negociis horiſq;
intereſſe credebant deos. Et ideo placatos etiam uitiis nrīs reliquerūt. Quī & repēte
conticeſcere cōuiuiū adnotatum eſt:nō niſi in pari præſentium numero.q̄ in re fame
labor eſt:ad quēcunq; eoꝝ ꝑtinens. Cibus etiam e manu ꝓlapſus reddebat᷑. Atq; per
menſas uetabāt᷑ mundiciarū cauſa deflare. Et ſunt cōdita auguria qd loquenti cogi/
tātiue id acciderit:inter execratiſſima. Si pōtifici accidat ditis cauſa epulanti:ī mēſa
utiq; id reponi adoleriq; ad larem piatio eſt. Medicamenta priuſq̄ adhibeant᷑ ī mēſa
forte depoſita negant᷑ ꝓdeſſe. Vngues reſecari nundinis romanis tacenti atq; a digito
indice:multorum pecuniæ religioſum eſt. Capillū uero cōtrectari contra defluuia ac

dolores capitis.xvii.luna:atq;.xxix. Pagana lege in pleriſq; italiæ prædiis cauetur:ne
mulieres p itinera ambulantes torqueāt fuſos:aut omnino detectos ferant:quoniam
aduerſetur id omnium ſpei:præcipue frugum. M.Seruilius Nouianus prīceps ciui/
tatis nō pridem in metu lippitudinis priuſq̄ eam ipſam nominaret:aliuſue ei prædi/
cerer:duabus lr̄is græcis.p.&.α.chartam īſcriptam circū ligatā lino ſubnectebat collo.
Mutianus ter conſul eadem obſeruatione uiuentem muſcam in linteolo albo:his re/
mediis carere ipſos lippitudīe prædicātes. Carmina quædam extant cōtra grandines.
Cōtraq; morboꝝ gn̄a. Cōtra ābuſta. Quædā etiā in ptus. Sed ī ꝓdēdo obſtat ingens
uerecundia in tāta animoꝝ uarietate. Quaꝓpter de his ut libitū cuiq; fuerit opinet̃.

Remedia ex homine contra magos. Cap.iii.

HOminū mōſtrificas naturas & ueneficos aſpectus plenius diximus in portentis
gētiū:& multas aīaliū ꝓprietates:quæ repeti ſupuacuū ē. Quorūdā hominū
tota corpora ꝓſunt:ut ex iis familiis quæ ſunt terrori ſerpētibus:tactu ipſo leuāt p/
cuſſos ſuctuue modico. Quoꝝ e gn̄e ſunt pſylli marſiq;:& q oblōgenes uocāt̃ ī īſula
cypro. Ex q̄ familia legatus Hexagō noīe a cōſulibus romæ ī doliū ſerpētiū cōiectus
expimenti cauſa circūmulcentibus līguis miraculū præbuit. Signū eius familiæ eſt
ſi mō adhuc durat uernis tēporibus odoris uirus. Atq; eoꝝ ſudor quoq; medebat̃:nō
mō ſaliua. Nā in inſula nili tentyrii naſcētes tanto ſunt crocodilis terrori:ut uocem
quoq; eoꝝ fugiāt. Hoꝝ omniū geneꝝ ī ſua repugnantia interuētū quoq; meden cō/
ſtat. Sicut aggrauari uulnera introitu eoꝝ:q unq̄ fuerīt ſerpētiū caniſue dente læſi.
Idē gallinaꝝ incubitus.pecorū fœtus abortu uitiāt. Tantum remanet uirus excepto
ſemel malo : ut ueneficio fiāt uenena. Paſſi remedio eſt ablui prius manus eorum:
aq̄q; illa eos qbus medearis inſpgi. Rurſus a ſcorpiōe aliqn̄ pcuſſi nūq̄ poſtea a cra/
bronibus:ueſpis:apibuſue feriunt̃. Minus miret̃ hoc:q ſciat:ueſtem a tineis nō atti/
gi:quæ fuerit in funere. Serpentes ægre præterq̄ leua manu extrahi.

DE Quibuſdam ſortilegiis & ſaliua hominis. Cap.iiii.

PYthagoræ iuētis nō temere fallere:īpoſitiuoꝝ nominum īparē uocaliū numeꝝ
claudirates:oculorumue orbitatē ac ſimiles caſus:dextris aſſignare pribus parē
leuis. Ferunt difficiles ptus ſtatī ſolui:cum qs tectum in quo ſit grauida:trāſmiſerit
lapide uel miſſili ex iis quæ tria aīalia ſingulis ictibus interfecerit:hominē:apꝝ:urſā.
Probabilius id facit haſta uelitaris euulſa a corpore hoīs:ſi terrā nō attigerit.Eoſdem
.n.illata effectus hēt. Sic & ſagittas corpore eductas ſi terrā non attigerint ſubiectas
cubantibus amatorium eſſe Orpheus & Archelaus ſcribunt. Quin & comitialē mor/
bum ſanari cibo e carne feræ occiſæ eodē ferro quo homo interfectus ſit. Quorundā
ptes medicæ ſunt ſicuti diximus de Pyrrhi regis pollice. Et elide ſolebat oſtendi Pelo/
pis haſta:quā eburneam affirmabant. Neuos in facie tōdere religioſum habēt etiam
nunc multi. Omnium uero in primis ieiunam ſaliuam cōtra ſerpentes præſidio eſſe
docuimus. Sed & alios efficaces eius uſus recognoſcat uita. Ita deſpuimus comitia/
les morbos:hoc eſt cōtagia regerimus. Simili mō & faſcinatiōes repcutimus ſiniſtræ
dextræq; claudiratis occurſu. Veniā quoq; a deis ſpei alicuius audacioris petimus in
ſinum ſpuendo. Etiam eadē rōe terna deſpuere deprecatione in omni medicina mos
eſt:atq; effectus adiuuare. Incipientes furunculos ter præſignare ieiuna ſaliua. Nūc
mirum dicemus:ſed expimento facile. Si qs pœniteat ictus eminus cōminuſue illa/
ti:& ſtatim expuat mediam in manum qua pcuſſit:leuat̃ illico pcuſſis a pœna. Hoc
ſæpe delumbata q̄drupede approbat̃:ſtatī a tali remedio correcto animalis ingreſſu.
Quidam uero aggrauant ictus āte conatum ſimili mō ſaliua in manu ingeſta. Cre/
damus ergo & lichenas lepraſq; ieiuno illitu aſſiduo arceri. Itē lippitudines matutīa
uelut quotidie inunctiōe. Carcinomata malo terræ ſubacto. Ceruicis dolorem ſaliua
ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata leua ad ſiniſtrum. Si quod animal
autem intrauerit:& inſpuatur exire. Inter amuleta eſt editæ quenque urinæ expuere

ſimiliter in calciamentū dextri pedis anteꝗ̄ induat̃. Item cum qs trāſeat locū in quo aliquod ꝑiculum adierit. Martion ſmymeus ꝗ de ſimplicibus effectibus ſcripſit rūpi ſcolopendras marinas ſputo tradit. Item rubetas aliaſq; ranas. Ophilius ſerpētes ſiqs in hiatum earum expuat. Salpæ torporem ſedari quocunq; membro inſtupente ſiqs in ſinum expuat. Aut ſi ſupior palpebra ſaliua tangatur. Nos ſic hæc credamus rite fieri. Extranei interuentu: aut ſi dormiens expectet̃ infans a nutrice tema expui quāꝗ̄ religiōe mutat & faſcias. Impatorū quoq; nō ſolū infātiū cuſtos qs deus inter ſacra romana a ueſtalibus colit̃ & currus triūphātiū. Sub his pendēs defēdit medicus īuidiæ: iubetq; eoſdē recipe. Similis medicīa līguæ ut ſit exorara a tergo fortuna gloriæ carnifex. Morſus hoīs inter aſprimos quoq; numerat̃. Medēt̃ ſordes ex auribus. Ac ne qs miret̃ etiā ſcorpionū ictibus ſerpentiūq; ſtatī īpoſitæ. Melius e ꝑcuſſi auribus ꝓſunt. Ita & rediuiua ſanari. Serpennū uero ictū cōtuſi dentis humani farina. Capillus puero ꝗ primū deciſus ē podagræ īpetus dicit̃ leuare circūligatus. Et ī totū īpubiū īpoſitus. Viroꝝ quoq; capillus canis morſibus medet̃ ex aceto. Et capitū uulneribus ex oleo aut uino. Si credimus a reuulſo cruci ꝗ̄rtanis. Cōbuſtus æq; capillus carcinomari. Pueri ꝗ primus ceciderit dens: ut terrā non attingat incluſus in armillā & aſſidue ī brachio habitus muliebriū locorū dolores ꝓhiber. Pollex in pede præligatus ꝓxīo digito tumores inguinū ſedat. In manu dextra duo medii lino leuiter colligati diſtillatiōes atq; lippitudīes arcent. Quin et eiectus capillus calculoſo alligatus ꝗ ſupra pubem leuare cæteros dicitur: ac iocineris etiam dolores. Ac celeritatē partus facere. Addidit Granius efficaciorē ad hoc eſſe ferro exēptū. Partus accelerat uicinos ex quo quæq; cōcepit: ſi cinctu ſuo ſoluto fœminā cinxerit. dein ſoluerit: adiecta precatiōe ſe uīxiſſe eūdē & ſoluturū. atq; abierit. Sanguine ipſius hominis ex ꝗ̄cūq; pte emiſſo efficaciſſīe āginā illini tradunt Orpheus & Archelaus. Itē ora cominali morbo lapſoꝝ. exurgere. n. ꝓrinus. Quidā ſi pollices pedum pungāt̃: exq; iis guttæ referant̃ ī faciē. Aut ſi uirgo dextro pollice attīgat. Hac cōiectura cēſēres uirgines carnes edēdas. Eſchines atheniēſis excrementoꝝ cinere āginis medebat̃ & tōſillis: uuiſq;: & carcinomatis. Hoc medicamētum uocabāt botiyon. Mulra gn̄a morborū primo coitu ſoluunt̃: primoq; fœminaꝝ mēſe. Aut ſi nō id cōtingat: lōginꝗ̄ fiunt: maxīeq; comitiales. Quin a ſerpēte ac ſcorpiōe ꝑcuſſos coitu leuari ꝓdūt. uerū fœminas uenere ea lædi. Oculorū uiiia fieri negāt: nec lippire eos ꝗ cum pedes lauāt aꝗ̄ inde ter oculos tāgāt. Immara morte raptorū manu ſtrumas parotidas gutta tactu ſanari affirmāt. Quidā uero cuiuſq; defuncti dunraxat ſui ſexus leua manu auerſa. Et e ligno fulgere icto reiectis poſt terga māibus demorderi aliꝗd ad dētē qui doleat admoueri: remedio eſſe ꝓdunr. Sunt qui præcipiant dentem ſuffiri dente hoīs ſui ſexus. Et eū ꝗ caninus uocet̃ inſepulto exēptum adalligari. Terrā ex caluaria pſilothꝝ eſſe palpebraꝝ tradunt. Herba uero ſiꝗ̄ genita ſit cōmāducata dētes cadere. Vlcera nō ſerpe ex oſſe hominis circunſcripta. Alii e tribus puteis pari menſura aquas miſcent: & prolibant nouo fictili. Reliquū dāt in tertianis acceſſu febriū bibēdum. Itē in quartanis fragmentum claui a cruce inuolutū lana collo ſubnectunt. Aut ſpartū e cruce: liberaroq; cōdunt cauerna quā ſol nō attingat. Magorum hæc commenta ſunt. Vt cotem qua ferramenta ſæpe exacuta ſint: ſubiectam ignari ceruicalibus de ueneficio deficientes euocare. Indicium ut ipſe dicat: ꝗd ſibi datum ſit & ubi & quo tēpore: auctorē tamē non nominare. Fulmine utiq; ꝑcuſſo circūactum in uulnus hominem loꝗ protinus cōſtat. Inguinibus medent̃ aliꝗ licium telæ detractum alligantes nouenis ſeptenisue nodis ad ſingulos nominantes uiduam aliquā: atq; ita inguina adalligantes licio. Et clauum: aliudue quod quis calcauerit: alligatum ipſos iubēt gerere: ne ſit dolori uulnus. Verrucas auellunt a uiceſima luna in limitibus ſupini ipſā intuētes ultra caput manibus porrectis: & quicquid cōprehendere eo fricantes. Clauum corporis cū cadat ſtella ſiquis diſtringat: uel cito ſanari aiunt. Cardinibus hoſtiorum aceto affuſis lutū

frōti illitum capitis dolorem ſedare. Itē laqueū ſuſpendioſi circundatum tēporibus. Siquid e piſce hæſerit faucibus:demiſſis in aquam frigidam pedibus cadere. Si uero ex aliis oſſibus:impoſitis capiti ex eodem uaſe oſſiculis. Si panis hæreat:ex eodem in utrāq; aurē addito pane. Quin & ſordes hoīs in magnis fecere remediis quæſtuoſoꝝ gymnaſia græcorum:quippe ea ſtrigmenta molliunt:calfaciunt: complent ſudore et oleo medicinam facientibus. Vuluis inflāmatis cōtractiſq; admouent̃. Sic & menſes cient. Sedis inflammationes & condylomata leniunt. Item neruorū dolores:luxata: articuloꝝ nodos. Efficaciora ad eadem ſtrigmenta a balneis.& ideo miſcent̃ ſuppuratoriis medicamentis. Nam illa quæ ſunt e cetomate ꝑmixto ceno:articulos tantum molliunt:calefaciunt:diſcutiūt efficacius:ſed ad cætera minus ualent. Excedit fidem impudens cura:qua ſordes uirilitatis contra ſcorpionum ictus ſingularibus remediis celeberrimi auctores clamāt. Rurſus in fœminis quas infantium aluo editas in utero ipſo cōtra ſterilitatē ſubdi cēſēt.meconiū uocāt. Immo etiā ipſos gymnaſioꝝ raſere pietes. Et illæ quoq; ſordes excalfactoriā uī hr̄e dicūt̃. Panos diſcutiūt. Vlceribus ſenū pueroꝝq; & deſq̄mmaris ābuſtiſue illinūt̃. Eo minus omitti cōuenit ab aīo hoīs pendentes medicinas. Ex ſub abſtinere a cibo nimio:aut potu.alias uino tātum aut carne.alias balneis cū qd eoꝝ poſtuler ualitudo:in præſentiſſīs remediis hēt̃. His remediis adnumerat̃ exercitatio:intētio uocis:ūgue fricari cū tōe. uehemens.n.fricatio ſpiſſat lenit mollit. Multa adimit corpus. Auget modica. In primis uero ꝓdeſt ābulatio:geſtatio:& ea pluribus mōis. Eqtatio ſtomacho & coxis utiliſſīa. Phthiſi nauigatio. Lōgis morbis locoꝝ mutatio. Itē ſōno mederi ſibi aut lectulo aut rara uomitiōe. Supini cubitus oculis cōducūt:ꝓni tuſſibus. In latera aduerſū diſtillatiōes. Ariſtoteles & Fabianus plurimū ſōniari circa uernū & autūnū tradūt.magiſq; ſupio cubitu:at ꝓno nihil. Theophraſtus celerius cōcoq dextri lateris īcubitu:difficilius in ſupīs. Solū quoq; remedioꝝ maximū ab ipſo ſibi præſtari pōt:ſicuti līteorū ſtrigiliūq; uehemētia. Perfūdere caput aq̄ calida āte balneaꝝ uaporationē & poſtea frigida: ſaluberrimū intelligit̃. Itē præſumere cibos:& īterponere frigidā eiuſdēq; potu ſōnos añcedere:& ſi libeat interrūpe. Notādū nullū aliud aīal calidos potus ſeq:ideoq; nō eſſe natales. Mero āte ſōnos colluere ora:ꝓpter halitus. Frigida aq̄ matutinis īpari numero ad cauendum dentiū dolores.

Ad lippitudines oculoꝝ. Cap.v.

i ITē poſca oculos cōtra lippitudīes. Certa expimenta ſūt totius corpis ualitudīs in uarietate uictus īobſeruata. Hippocrates tradit non prādentiū exta celerius ſeneſcere. Verū id remediis cecinit:nō epulis. Quippe multo utiliſſīa eſt tēpātia ī cibis. L.Lucullus hāc de ſe præfecturā ſeruo dederat. Vltimoq; ꝓbro maius ī cibis triūphalibus ſedenti dicebat̃ uel in capitolio epulāti pudēda re:Seruo ſuo facilius parere q̄ ſibi.

DE Sternutamento & uenere & cæteris remediis. Cap.vi.

ſ STernutamenta pinna grauedinē emendāt.& ſiqs muco nares (ut tradūt) oſculo attingat ſternutamenta & ſingultū. Ob hoc Varro ſuadet palmā altera manu ſcalpe. Pleriq; ānulū e ſiniſtra in lōgiſſimū dextræ digitū trāſferri. Aut in aq̄m feruentē manus immergere. Theophraſtus ſenes laborioſius ſternuere dicit. Venerem dānauit Democritus ut in q̄ homo alius exiliret ex hoīe. Eſt hercule raritas eius utilior. Athletæ tn̄ torpentes reſtituunt̃. Venere uox reuocat̃ cum ea cādida declinat in fuſcā. Medet̃ & lūboꝝ dolori. Oculoꝝ hebetatiōi. Mētecaptis ac melācholicis. Adſidere grauidis uel cū remedium alicui adhibeat̃ digitis pectinatī inter ſeſe amplexis ueneficiū eſt. Idq; cōptū tradūt Alcmena Herculē patiente. Peius ſi circa unū āboue genua. Irē poplites alternis genibus īponi. Ideo hæc in cōſiliis ducum poteſtatumue fieri uetuere maiores uelut ōnē actū īpedientia. Vetuere uero & ſacris uotiſue ſimili mō intereſſe. Capita aūt apiri aſpectu magīratuum nō uenerationis cauſa iuſſere:ſed ut Varro auctor eſt ualitudīs:quo firmiora cōſuetudīe ea fierēt. Cum qd oculo inciderit:alterū cōprimi ꝓdeſt. Cum aq̄ dextræ auriculæ:ſiniſtro pede exultare capite in

dextrꝝ humerꝝ deuexo. Inuicē e diuerſa aute. Si tuſſis concitet:ſaliuā in frōte ab alio
afflari. Si iaceat uua:a uertice morſu alterius ſuſpēdi. In ceruicis dolore poplites fri-
care. Aut ceruicē in poplitū dolore. Pedes in humo deponi ſi nerui in his cruribuſue
tēdāt̃ in lectulo. At ſi ī leua pte id accidat:ſiniſtræ plātæ pollicē dextra manu appre-
hēdi. Itē e diuerſo. Extremitates corporis uel auriū uelicatibus pſtrīgi cōtra horrores
corporis ſāguīēue nariū īmodicū. Lino uel papyro prīcipia gēitaliū:femur mediū:ad
cohibēda urinæ ꝓfluuia. In ſtomachi ſolutiōe pedes preſſare:aut manus in feruentē
aq̄m dimittere. Iā & ſermōi pci multis de cauſis ſalurare eſt. Triēnio Mœcenatē me-
liſſiū accepimus ſilētiū ſibi īparauiſſe a cōuulſiōe reddito ſāguine. Nā e diuerſo ſcā-
dēteſq; ac iacētes:ſiq̄d ingruat cōtraq; ictus ſpiritum cohibere ſingularis præſidii eſt.
Quod inuētū eſſe aīalis docuimus. Clauū ferreū defigere in quo loco primum caput
defixerit corruēs morbo comitiali abſolutoriū eius mali dicit̃. Cōtra renū aut lūborꝝ
ueſicæq; cruciatus in balnearꝝ ſoliis ꝓnos urinā reddere mitigatoriū hēt̃. Ac uulnera
nodo Herculis præligare:mirꝝ quātū ocior medicīa ē. Atq; etiā quotidiani cīctus rali
mō uī q̄ndā hr̄e utilē dicūt̃. Quippe cū Herculaneū ꝓdiderit. Numerꝝ quoq; q̄ter-
nariū Demetrius cōdito uolumīe.& q̄re q̄terni cyathi ſextariiue nō eſſēt potādi. Cō-
tra lippitudīes retro aures fricare ꝓdeſt:& lachrymoſis oculis frōtē. Auguriū ex hoīe
ipſo nō ē timēdi mortē ī ægritudīe:q̄diu oculorꝝ pupillæ imaginē reddāt. Magna &
urinæ nō rō ſolū:ſed etiā religio apud auctores īuenit̃ digeſta ī gn̄a. Spadonū quoq;
ad fœcūditatis bn̄ficia. Verꝝ ex iis quæ referre fas ſit:īpubiū puerorꝝ cōtra ſaliuas aſ-
pidū q̄s ptyadas uocāt:quoniā uenena ī oculos hōīnū expuāt. Cōtra oculorꝝ albugi-
nes:obſcuritates:cicatricē:argema:palpebras:& cū erui farina cōtra aduſtiōes. Cōtra
auriū pituitas uermiculoſq; ſi decoq̄t̃ ad dimidias ptes cū porro capitato nouo ficti-
li. Vaporatio quoq; ea mēſes fœīnarꝝ cit. Salpa fouet illa cū oculos īfirmitatis cauſa
illinit ſole uſta cū oui albugīe efficacius ſtrutocameli binis horis. Hac & atramenti
lituræ abluūt̃. Virilis podagris medet̃ argumēto fullonū:quos ideo tētari eo morbo
negāt. Veteri ſi miſceat̃ cinis oſtreorꝝ:aduerſus eruptiōes ī corpore īfāriū & oīa ulcera
manātia. Ea exeſis:ābuſtis:ſedis uitiis:rhagadiis:& ſcorpionū ictibus illinit̃. Obſte-
tricū nobilitas nō alio ſucco efficacius curari ꝓnūciauit corporꝝ pruritus nitro addito
ulcera capitū prurigīes nomas præcipue genitaliū. Sua cuiq; aūt quod fas ſit dixiſſe
maxīe ꝓdē. Cōfeſtī pfuſo cāis morſu echinorꝝq; ſpinis īhærērībus & ī ſpōgia laniſue
impoſita aut aduerſus canis rabidi morſus cinere ex ea ſubacto. Cōtraq; ſerpentium
ictus. Nā cōtra ſcolopēdras mirꝝ ꝓdit̃ uertice tacto urinæ ſuæ gutta liberari ꝓrinus
læſos. Auguria ualitudīs ex ea tradunt̃. Si mane cādida dein ruffa ſit.illo mō cōco-
quere:hoc cōcoxiſſe ſignificat̃. Mala ſigna rubræ. Peſſīa nigræ. Mala bullātis & craſ-
ſæ. In q̄ quod ſubſidit ſi albū ē:ſignificat circa articulos aut uiſcera dolorē īminere.
Eadē uiridis morbū uiſcerꝝ:pallida bilis:rubēs ſāguīs. Mala & ī q̄ ueluti furfures atq;
nubeculæ apparēt. Diluta quoq; alba uitioſa eſt. Mortifera uero craſſa graui odore.
Et ī pueris tenuis ac diluta. Magi uetāt eius cauſa cōtra ſolē lunāq; nudari:aut ūbrā
cuiuſq; ab ipſa reſpgi. Heſiodus iuxta obſtantia reddi ſuadet:ne deū aliquē nudatio
offēdat. Oſtanes cōtra mala medicamēta oīa promiſit auxiliari matutinis hons ſuā
cuiq; inſtillatā in pedem.

DE Remediis muliebribus. Cap.vii.

Quæ ex mulierꝝ corporibus tradūt̃:ad portētorꝝ miracula accedūt:ut ſileamus di-
uiſa mēbratī ī ſcelera:abortus:mēſiū piacula.quæq; alia nō obſtetrices mō:uerꝝ
etiā ipſæ meretrices ꝓdidere. Capilli mulieris ſi cremēt̃:odore ſerpētes fugari. Eodē
odore uuluæ morbo ſtrāgulatus reſpirare. Cinere eo q̄dē ſi ī teſta ſūt cremati:uel cū
ſpuma argenti ſcabricias oculorꝝ ac prurigines emendari. Item uerrucas & īfantium
ulcera cū melle. Capitis quoq; uulnera & omniū ulcerū ſinus ſimul addito melle &
thure. Panos podagras cū adipe ſuillo. Sacrꝝ ignē ſāguinē ſiſti illico:& īformicatiōes
corporum. De lactis uſu conuenit eſſe dulciſſimum molliſſimūq;.q̄re & ī lōga febre

cæliaciſq; utiliſſimũ:maxĩe eius quæ iã ĩfãtẽ remouerit. Et ĩ malacia ſtomachi:ĩ febri/
bus:roſióibuſq; efficaciſſimũ expiũr. Itẽ mãmarum collectióibus cũ thure.oculo ab
ictu cruore ſuffuſo & ĩ dolore aut epiphoris ſi ĩmulgeat:plurimũ ꝓdeſt.magiſq; cũ
melle & narciſſi ſucco:aut thuris polline. Sẽpq; in omni uſu efficacius eſſe eius quæ
marẽ enixa ſit:multoq; efficaciſſimum eius quæ gẽinos pepit mares. Et ſi uino ipſa
cibiſq; acrioribus abſtineat. Mixto præterea ouorum cãdido liquore.madidaq; lana
frõribus ĩpoſitum fluctióes oculoꝝ ſuſpẽdit. Nã ſi rana ſaliua ſua oculum aſperſerit:
præcipuũ ẽ remediũ. Et cõtra morſum eiuſdẽ bibit ſtillatq;. Qui ſimul mr̃is filiæq;
lacte ĩũctus ſit:liberari oculoꝝ metu ĩ totã uitã affirmãt. Auriũ quoq; uitiis medet:
modice admixto oleo. Aut ſi ab ictu dolẽt:ãſerĩo adipe tepefactũ. Si odor grauior ſit
(ut pleꝝq; fit)lõgis uitiis diluto melle lana ĩcludit. Et cõtra morbũ regiũ ĩ oculis re/
lictũ ĩſtillat cũ elaterio. Peculiariter ualet potũ cõtra uenena quæ data ſunt cũ mario
lepore bupreſtiq; ut Ariſtoteles tradit dorycnidiõ. Et cõtra ĩſaniã quæ facta ſit hyo/
ſcyami potu. Podagris quoq; iubẽt illini cũ cicuta. Alii cũ hyſopo & adipe ãſerĩo:q̃lĩ
etiã uuluaꝝ doloribus ĩponit. Aluum etiã ſiſtit potũ ut Rabirius ſcribit. Et menſes
cier. Eius uero quæ fœminã enixa ſit ad uitia tãtũ in facie ſanãda præualet. Pulmo/
nũ quoq; incõmoda lacte muliens ſanãt:cui admiſceat ĩpubis pueri urĩa & mel atti/
cũ. Oĩa ſiguloꝝ cocleariũ mẽſura. Marmora quoq; auriũ eiici ĩuẽio. Eius quæ marẽ
pepit lacte guſtato canes rabioſos fieri negant. Mulieris quoq; ſaliuã ieiunæ una po/
tẽtẽ diiudicãt oculis cruẽtatis. Et ſi cõtra epiphoras feruẽtes ãguli oculoꝝ ſubĩde ma/
dificẽt. Efficacius ſi cibo uinoq; ſe pridie ea abſtinuerit. Inuẽio & faſcia mulieris alli/
gato capite dolores minui. Poſt hæc nullus ẽ mõus. Iã primũ abigi grãdĩes t̃binesq;
cõtra fulgura ipſa ĩ mẽſe cõnudaras:ſic auerti uiolẽtiã cæli. In nauigãdo q̃dẽ tẽpeſta/
tes etiã ſine mẽſtruis. Ex ipſis uero mẽſibus mõſttificis alia(uti ſuo loco ĩdicauimus)
dira & infãda uaticinãt. E q̃bus dixiſſe nõ pudeat ſi in defectu lunæ ſoliſue cõgruat
uis illa:irremediabilẽ fieri. Nõ ſegnius & in ſilẽte luna coitus ſuos maribus exitiales
eſſe atq; peſtiferos. Purpurã quoq; ab iis eo tp̃e pollui. Tanto uĩ eſſe maiorẽ. Quo/
cũq; aũt alio mẽſtruo ſi nudatæ ſegetẽ ãbiãt:erucas ac uermiculos ſcarabeoſq; ac no/
xia alia decidere. Metrodorus Sepſius in cappadocia inuentũ ꝓdit ob multitudinem
cãtharidũ illas ire p media arua retectis ſup clunes ueſtibus. Alibi ſeruat ut nudis pe/
dibus eãt capillo cinctuq; diſſoluto. Cauẽdũ uero ne id oriẽte ſole faciãt:ſementẽ.n.
areſcere. Nouella uitis eius tactu ĩ ppetuũ lædit. Vt ad noxiã res medicatiſſĩa traſſe/
rat rutã & edetas illico mori. Multa dixĩus de hac uiolẽtia. Sed præter hæc certum ẽ
tactis aluearíis apes fugere. Linaq; cũ coquãt nigreſcere. Aciẽ ĩ cultris tõſoꝝ hebeta/
ri. Aes cõractũ graue uirus odoris accipe & eruginẽ. Magis ſi decreſcẽte luna id acci/
dat. Eq̃s ſi ſint grauidæ tactas abortũ pati. Quĩ et aſpectu õino q̃uis ꝓcul uiſas:ſi
purgatio illa poſt uirginitatẽ prima ſit:aut ĩ uirginea ætate ſpõtanea. Nã bitumẽ in
iudæa naſcẽs ſola hac ui ſpõte ſupari. Et fila ueſtis cõtactæ ut docuimus:ne igne q̃dẽ
uĩcũt quo cũcta. Ciniſq; etiã ille ſiq̃s aſpgat eum lauãdis ueſtibus purpuras mutat.
Floribus colorẽ adimit. Ne ipſis q̃dem fœmĩs malo ſuo ĩmũnibus. Abortũ facit illi/
tus.aut ſi õino prægnãs ſupgrediat. Quæ Lais & Cleophãtus ĩter ſe cõrtaria ꝓdidere:
de abortiuis carbõe ac radice braſſicæ uel miricæ uel tamarici in eo ſãguĩe extĩcto. Itẽ
aſinas nõ cõcipe tot ãnis:quot grana hordei cõtacta ederint. Quæq; alia nũcupauere
mõſtrifica aut inter ſe pugnãtia:cũ hic fœcũditatẽ fieri iiſdẽ mõis q̃bus illa ſterilitatẽ
ꝓnuntiaret:melius eſt non credere. Bythus dyrrhachinus hebetari aſpectu ſpecularẽ
nitorẽ tradit. Iiſdẽ aduerſa rurſus cõtuentibus. Omnemq; talẽ uĩ reſolui ſi nullum
piſcẽ habeãt ſecũ. Multi uero ĩeſſe etiã remedia tãto malo aiũt.Podagras illini:ſtru/
mas:& parotidas:panos:ſacros ignes:furũculos:epiphoras tractatu eaꝝ mulieꝝ leni/
ri. Lais & Salpe canũ rabioſoꝝ morſus & tertianas q̃rtanaſq; febres mẽſtruo in lana
arietis nigri argẽto brachiali incluſo. Diotimus thebanus ueſtis omnino ita infectæ

pottiūcula acu:uel pellicio brachiali īſertæ. Sotira obſtetrix tertiāis q̄rtāiſq; efficaciſſimū dixit. Plātas ægri ſubterlini. Multoq; efficacius ab ipſa muliere ēt ignorāti. Sic & comitiales excitari morboſq; ſanari. Icethidas medicus q̄rtanas coitu finiri īcipiētibus dūtaxat mēſtruis ſpopōdit. Inter ōes uero cōuēit:ſi aq̄ potuſq; formidet̄ a morſu canis ſuppoſita tātū calici lacinia mēſtruo tīcta tali:ſtatī metū eū diſcuti uidelicet præualēte ſympathia illa græcoꝝ. Cū rabiē canū eius ſāguīs guſtatu īcipe dixerimus. Cinere eo iumētoꝝ ōium ulcera ſanari certū ē. Addita caminoꝝ farīa & cæra. Maculas aūt e ueſte eas nō niſi eiuſdē farīa ablui. Cinerē p ſe roſaceo mixtū fœīnaꝝ præcipue capitis ſedare dolores illitū frōn. Aſprimāq; uī ꝓfluuii eius eſſe primis ānis uirginitate reſoluta. Id quoq; cōuēit:quo nihil eq̄dē libērius crediderī:tactis ōino menſtruo poſtibus:irritas fieri magoꝝ artes:gn̄is uaniſſimi ur æſtimare licet. Ponā.n.uel modeſtiſſimū e ꝓmiſſis eoꝝ. Ex hoīe ſiq̄dē reſegmīa ūguiū e pedibus māibuſq; cæra ꝑmixta:ita ut dicat̄ tertianæ uel quotidianæ uel q̄rtanæ febri remediū quæri:āte ſolis ortū alienæ ianuæ affigi iubēt ad remedia ī iis morbis:q̄nta uāitate ſi falſū ē:q̄ntaue noxa ſi trāſferūt morbos ad īnocētiores. Ex iis omniū digitoꝝ reſegmina unguiū ad cauernas formicaꝝ abiici iubēt.eāq; quæ prima cœpit trahere correprā ſubnecti colo: & ita diſcuti morbū.

Medicīæ ex aīalibus pegrinis:de elephāro & leōe:de camelo & hyena:& crocodilo:& chameleōte:& ſtīco:& hippopotamo:& lyncibus. Ca.viii.

HAec ſūt quæ rettuliſſe fas ſit:ac pletaq; ex iis nō niſi honore dicto. Reliq̄ ītestabilia & īfāda:ut feſtinet oīo ab hoīe fugere. In cæteris claritates aīaliū aut opū ſequemur. Elephāti ſāguis præcipue maris fluctiones ōes:q̄s rheumatiſmos uocāt:ſiſtit. Ramētis eboris cum melle attico ut aiūt:nubeculæ in facie. Scobe paronychia tollūt̄:efficacius ſi extenuata. Proboſcidis tactu capitis dolor leuatur:efficacius ſi & ſternutet. Dextra ps ꝓboſcidis cū lemma rubrica adalligata īpetus libidinū ſtimulat. Sāguis & iſchiadicis ꝓdē. Iecurq; comitialibus morbis. Leōis adeps cū roſaceo cutē ī facie cuſtodit a uitiis:cādorēq; ſeruat.& ſanat aduſta niuibus articulorūq; tumores. Magoꝝ uanitates pūctis eo adipe faciliorem gratiā apud reges populoſue ꝓmittunt. Præcipue tn̄ eo pīgui quod ſit īter ſupcilia:ubi eſſe nullū pōt. Simili̅r dētis maxime a dextera pte:uilliq; e roſtro īferiori ꝓmiſſa ſūt. Fel aq̄ addita claritatē oculis inunctis facit. Et cū adipe eiuſdē comitiales morbos diſcutit leui guſtu:& ut ꝓtinus q ſūpſere curſu id digerāt. Cor ī cibo ſūptū q̄rtanis medet̄. Adeps cū roſaceo quotidiāis febribus. Perūctos eo beſtiæ fugiūt. Reſiſtere ēt īſidiis uidet̄. Cameli cerebꝝ arefactum potūq; ex aceto comitialibus morbis aiūt mederi. Itē fel cū melle potū.hoc & āginæ. Cauda arefacta ſolui aluū. Fimi cinere criſpati capillū cū oleo. Et dyſentericis ꝓdeſt illitus cinis:potuſq; q̄ntū trinis digitis capit̄:ēt comitialibus morbis. Vrinā fullonibus utiliſſimā eſſe tradūt. Itēq; ulceribus manātibus. Barbaros eā ſeruare qnquēnio. & heminis pota ciere aluū. Setas e cauda cōtortas:& ſiniſtro brachio illigatas q̄rtanis mederi. Hyenā magi ex ōibus aīalibus ī maxima admiratiōe poſuerūt:utpote cui & ipſi magicas artes dederūt:uīq; q̄ alliciat ad ſe hoīes mente alienatos. Permutationes ſexus ex iis ānua uice dixīus:cæteraq; mōſtrifica natūæ eius. Nūc pſeq̄mur quæcūq; medicīs ꝓdūt̄. Præcipue pātheris eſſe ī metu hyenæ dicunt̄:ut ne conēt̄ q̄dē reſiſtere. Et aliq̄d de corio eoꝝ habentē nō appeti. Miꝝq; dictu ſi pelles utriuſq; cōtrariæ ſuſpēdāt̄ decidere pilos pātheræ. Cū fugiūt uenātē declināt ad dextrā:ut prægreſſi hoīs ueſtigia occupēt. Quod ſi ſucceſſerit:alienari mēte uel ex equo hoīē decidere. At ſi ī leuā detorſerit:deficiētis argumentū eſſe:celerēq; capturā. Facilius aūt capi ſi cinctus ſuos uenator flagellūq; & ipſos equos ſeptēis alligauerit nodis. Mox aūt ut ē ſollers ābagibus uanitas magoꝝ capi iubet geminoꝝ ſignū trāſeūte luna:ſiguloſq; ꝓpe pilos ſeruari. Capitis dolori alligatā cutē ꝓdeſſe quæ fuerit in capite eius. Lippitudini fel illitū frōtibus. Aut ne omnino lippiat̄ decoctum cū mellis attici cyathis tribus et croci uncia illitum. Sic & caligīes diſcuti & ſuffuſiōes.claritatem excitari.melius in

ueterato medicaméto. Aſſeruari aūt ī cypria pyxide. Eodé ſanari argema: ſcabricias: excreſcétia ī oculis: ité cicatrices. Glaucomata uero iocineris recétis īaſſati ſanie cum deſpumato melle īūctis. Détes eius détiū doloribus tactu ꝓdeſſe uel alligatos ordīe. Humeros humeroꝝ & lacertoꝝ doloribus. Eiuſdé détes ſi de ſiniſtra pte roſtri eruti ſit illigatos pecoris aut capri pelle: ſtomachi cruciatibus. Pulmões ī cibo ſūptos cœliacis. Vétriculis cineré cū oleo illitū. Neruis medullas e dorſo cū oleo uetere ac felle. Febribus q̄rtanis iecur deguſtarū āte acceſſiões. Podagris ſpinæ ciueré cum līgua & dextro pede uituli marini addito felle taurino oīa piter cocta atq; illita hyenæ pelle. In eodé morbo ꝓdeſſe: & fel cū lapide aſio. Tremulis iſchiadicis exilientibus: & qbus cor palpitet: aliqd ex corde mádédū: ita ut reliquæ ptis cinis cū cerebro hyenæ illinat. Pilos ét auferri hac cōpoſitiōe illita. aut p ſe euulſos felle: priuſq̄ renaſci nō libeat. Sic & palpebris iutiles tolli. Lūboꝝ doloribus carnes e lūbis edédas: illinédaſq; cū oleo. Sterilitaté mulieꝝ emédari oculo cū glycyrrhiza & aneto ſūpto ī cibo: ꝓmiſſo in triduum cōceptu. Cōtra nocturnos pauores ūbraꝝq; terroré unus e magnis dentibus lino alligatus ꝓdé. Suffiri furētes eodé & circūligari āte pectus ſuū cū adipe renū aut iocinere aut pelle præcipiūr. Mulieri prægnāti a pectore hyenæ caro: & pili ſepté & genitale a ceruice ſi alligét dorcadis pelle collo ſuſpéſa: cōtineri ptus ꝓmittūt. Veneré ſtimulari genitali ad ſexus ſuos ī melle ſūpto: ét ſi uiri mulierū coitus oderit. Quīmmo totius domus cōcordiā eodé genitali & articulo ſpinæ cū adhærēte corio cōſeruatis conſtare: qué ſpinæ articulū ſiue nodū atlātion uocāt. Eſt aūt primus. In comitialium quoq; remediis habét eū. Adipe accéſo ſerpétes fugari dicūt. Maxillæ pte cōminuta ī aniſo & ī cibo ſūpta horrores ſedari. Eodé ſuffitu mulieribus méſtrua euocari. Tārūq; é uanitatis: ut ſi ad brachiū alliger ſupioris roſtri dextræ ptis dés: iaculātiū ictus deerratos negét. Palato eiuſdé areſacto: & cū alumīe ægyptio calefacto ac tet ī ore pmutato: fetores & ulcera oris emédari. Eos uero q līguā ī calciaméto ſub pede héant: nō lattari a cāibus. Siniſtra pte cerebri naribus illita: morbos pnicioſos mitigari: ſiue hominū: ſiue q̄drupedū. Frontis corium faſcinatiōibus reſiſtere. Ceruicis carnes ſiue mādār ſiue bibāt areſactæ: lūboꝝ medét doloribus. Neruis a dorſo armiſq; ſuffiédos neruoꝝ dolores. Pilos roſtri admotos mulieꝝ labris: amatoriū eſſe. Iecur potum torminibus & calculis mederi. Iā cor ī cibo potuue ſūptū: ōībūs doloribus corpoꝝ auxiliari. Lyené lyenibus. Omentū ulceꝝ īflāmatiōibus cū oleo. Medullas doloribus ſpinæ & neruoꝝ laſſitudini renū. Neruos poros ī uino cū thure fœcūditaté reſtituere adéptā ueneficio. Vuluā cū mali punici dulcis cortice ī potu datā ꝓdeſſe mulieꝝ uuluæ. Adipe e lūbis ſuffiri difficulter piétes: & ſtati parere. E dorſo medullā adalligatā cōtra uanas ſpés opitulari. Spaſticis genitale e maribus ſuffitu. Ité lippiētibus: ruptis: & cōtra īflatiōes ſeruatos pedes tactu leuos dextris pribus: dexteros leuis. Siniſtꝝ pedé ſuplatū pturienti letalé eſſe. Dextro illato facile eniti. Mébranā quæ fel cōtinuerat a cardiacis potā ī uino uel ī cibo ſūptā ſuccurrere. Veſicā ī uino potā contra urinæ incōtinentiā. Quæ aūt ī ueſica īuenta ſit urina additis oleo & ſeſamo & melle aſiano hauſtā ꝓdeſſe agrimonio ueteri. Coſtaꝝ primā & octauā ſuffitu ruptis ſalutaré eſſe. Ex ſpina uero pturientibus oſſa. Sāguinem cū polenta ſūptū tormibus. Eodé tactis poſtibus ubicūq; magoꝝ īfeſtari artes. Nō elici deos: nec colloq: ſiue lucernis: ſiue uiſu: ſiue pluuiis: ſiue aq̄: ſiue pila: ſiue quo alio gñe tétét. Carnes ſi edāt: cōtra cāis rabidi morſus efficaces eſſe. Etiānū iecur efficacius. Carnes uel oſſa hoīs ſiquæ ī uétriculo occiſæ īueniāt ſuffitu podagricis auxiliari. Si ūgues īueniāt ī iis: morté alicuius capientiū ſignificari. Excrementa ſiue oſſa reddita cū īterimit: cōtra magicas īſidias pollere. Fimum q in inteſtinis īuentus ſit: areſactum ad dyſentericos ualere potum. Illitumq; cum adipe āſerino opitulari toto corpore læſis malo medicamento. A cane uero morſis adipem illitum. Et corium ſi ſit ſubſtratum. Rurſus tali ſiniſtri cinere decocto cum ſanguine muſtelæ perunctis omnibus odio euenire. Idem fieri oculo

decocto. Sup oīa eſt:ꝙ extremā fiſtulā īteſtini cōtra ducū ac poteſtatum īiquitates cōminiſtrāt. Et ad ſucceſſus petitionū:iudicioꝝq; ac litiū euētus ſi oīo aliq̄ntulū qs ſecū hēat. At eiuſdē cauerna ſiniſtro lacerto teligata ſiqs mulierē reſpiciat:amatoriū eſſe:tā præſens ut illico ſeq̄t᷑. Eiuſdē loci piloꝝ cinere ex oleo illitū uiris q ſit ꝓbroſæ molliciei nō mō pudicos:ſed & ſeuetos mores īduere. Proxīe fabuloſus ē crocodilus īgenio quoq; illo:cui uita ī aqua terraq; communis. Duo.n.gn̄a eoꝝ. Illius e dextra maxilla dētes adalligati dextro lacerto coitus(ſi credimus)ſtimulāt. Canini eius dētes febres ſtatas arcēt repleti.ſūt.n. cani:ira ne diebus qnq; ab ægro cernāt᷑ q adalligauere. Idē pollere & uētre exēptos lapillos:aduerſus febriū horrores uenīētes tradūt. Hac ēt de cauſa ægyptii pūgūt adipe ægros ſuos. Alter illi ſimilis multū īfra magnitudinē ī terra tantum:odotatiſſīſq; floribus uiuit. Ob id īreſtina eius diligēter exq̄rūt᷑ iucūdo nidore refracta crocodileā uocāt oculoꝝ uitiis utiliſſimā cū porri ſucco inunctā & cōtra ſuffuſiōes uel caligīes. Illita quoq; ex oleo cyprino:moleſtias ī facie enaſcentes tollit. Ex aq̄ uero morbos ōes:quoꝝ nat᷑a ſerpit ī facie:nitoremq; reddit. Lentigines tollit ac uaros:ōeſq; maculas. Et cōtra comitiales morbos bibit᷑ ex aceto mulſo binis obolis. Appoſita mēſes ciet. Optīaque ē quæ cādidiſſīa:& friabilis:mīmeq; pōderoſa:cū terat᷑ ītet digiros fermēteſcēs. Lauat᷑ ut cæruſa. Adulterāt amylo aut cymolia: ſed maxīe q captos oriza tātū paſcūt. Felle īūctis oculis ex melle cōtra ſuffuſiōes nihil utilius prædicāt. Inteſtinis & teliquo corpore eius ſuffiri uulua laborātes ſalutare tradūt. Itē uelleribus circūdari uapore eius īfectis. Coni utriuſq; cinis ex aceto illitus iis ptibus q̄s ſecari opus ſit:aut nidor cremati ſēſū ōnē ſcalpelli aufert. Sāguis utriuſq; claritatē uiſus īūctis donat & cicatrices oculoꝝ emēdat. Corpus ipſū excepto capite pedibuſq; elixū mādit᷑ iſchiadicis. Tuſſī ueterē emēdat:præcipue ī pueris. Itē lūboꝝ dolores. Et adipem habent:quo tactus pilus defluit. Hic pūctos a crocodilis tuetur. Defluit īſtillat᷑q; morſibus. Cor ānexū ī lana ouis nigræ:cui nullus alius color īcurſauerit:& primo ptu genita ſit q̄rtanas abigere dicit᷑. Iūgemus illis ſimillīa & pegrina æq; aīalia. Priuſq; chameleōtē peculiari uolumīe dignū exiſtimatū Democrito. Et p ſigula mēbra deſacratū nō ſine magna uoluptate nr̄a cognitis ꝓditiſq; mēdaciis grææ uanitatis. Similis eſt magnitudīe ſupradicto crocodilo:ſpinæ tārū uitio:ac recuruat᷑a:& caudæ āplitudīe diſtās. Nullū aīal pauidius eſſe exiſtimat᷑:& ideo uerſicoloris eſſe demutatiōis. Vis eius maxīa cōtra accipitꝝ genus. Detrahere.n.ſupra uolātē ad ſe tradit᷑:& uolūtariū præbere lacerādum cæteris aīalibus. Caput eius & guttur ſi roboreis lignis accēdāt᷑ hymbriū & tonitruū concurſus facere Democritus narrat. Itē iecur ī tegulis uſtū. Reliq̄ ad ueneficia ptinētia quæ dicit:q̄q̄ falſa exiſtimātes omittemus:prætetq̄ ī riſu coarguētiū. Dextro oculo ſi uiuenti eruat᷑:albugīes oculorū cū lacte caprino tolli. Līgua adalligata:picula puerpii. Eūdē ſalutarē eſſe pturientibus circa domū. Sin uero domibus īferat᷑:pniciosiſſimū. Līguā ſi uiuēti exempta ſit:ad iudicioꝝ euentus pollere. Cor aduerſus q̄rtanas illigatum nigra lana primæ tōſuræ: Pedē e priotibus dextꝝ hyenæ pelle illigatū ſiniſtro brachio:cōtra latrocinia terroreſq; nocturnos pollere. Itē dextrā mamillā cōtra formidīes pauoreſq;. Siniſtꝝ uero pedē torreri in furno cū herba:quæ ēt chameleō uocat᷑. Additoq; ūguento in paſtillos digeri. Eos in ligneo uaſe cōditos:præſtare ſi credimus:ne cernat᷑ ab aliis q habeat. Armū dextꝝ ad uīcendos aduetſarios uel hoſtes ualere utiq; ſi abiectos eiuſdem neruos calcauerit. Siniſtꝝ miꝝ qbus mōſtris cōſecret q̄lī ſōnia quæ uelis:& qbus uelis mittāt᷑:pudet teferre. Oīa ea dextro pede reſolui:ſicut ſiniſtro latere lethargos: quos fecerit dextꝝ. Capitis dolores inſpſo uino in quo latus alterutꝝ maceratum ſit:ſanari fœmīs. Si ſiniſtri pedis cineri miſceat᷑ lac ſuillū podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffuſiōes corrigi ꝓpe credit᷑ tridui inunctiōe. Serpentes fugari lyene inſtillato. Muſtelas cōtrahi in aquam cōiecto. Corpore uero illito detrahi pilos. Idē præſtare narrāt iecur cum ranæ tupetæ pulmone illitum. Prætetea iocinete amatoria

diſſoluere. Melãcholicos aũt ſanari ſi ex corio chameleõtis herbæ ſuccus hñte bibat'. Inteſtĩa & fimũ eoꝝ cũ id aĩal nullo cibo uiuat cũ ſimiaꝝ urina illita ĩimicoꝝ ĩ mane odiũ & õniũ hoĩnũ iis cõciliare. Cauda flumĩa & aqꝝ ĩpetus ſiſti. Serpẽtes ſoporari. Eadẽ medicata cedro & myrrha illigataq; gẽino ramo palmæ pcuſſã aquã diſcuti:ut quæ ĩtus ſĩt:oĩa appareãt. Atq; utinã eo ramo cõtactus eſſet Democritus:quoniã ita loqcitates ĩmodicas pmiſit ĩhiberi. Paláq; ẽ:uiꝝ alias ſagacẽ & uitæ utiliſſimũ nimio iuuãdi mortales ſtudio plapſũ. Ex eadẽ ſimilitudĩe ẽ ſcincus:quẽ qdã terreſtrẽ crocodilũ eſſe dixerũt. Cãdidiore aũt & tenuiore cute. Præcipua tamẽ differẽtia dinoſcit' a crocodilo aqtico ſqmmaꝝ ſeta a cauda ad caput uerſa. Maxĩus ĩdicus:deinde arabicus. Afferũt' ſalſi. Roſtꝝ eius & pedes ĩ uino albo poti cupiditates ueneris accẽdunt. utiq; cũ ſatyrio & erucæ ſeĩe ſĩgulis drachmis omniũ ac pipis duabus admixtis:ita ut paſtilli ſĩgulaꝝ drachmaꝝ bibãt'. Per ſe lateꝝ carnes obolis binis cũ myrrha & pipe pari mõ potæ efficaciores ad idẽ credũt'. Prodeſt & cõtra ſagittas uenenatas:ut Apelles tradit poſtea ſũptus. In ãtidota quoq; nobilia addit'. Seſtius pluſq̃ drachmæ põdere ĩ uini hemĩa potũ pniciẽ afferre tradit. Præterea eiuſdẽ decoctũ cũ melle ſũptũ:uenerẽ ĩhibere. Eſt crocodilo cognatio quædã affinitaſq; amnis eiuſdẽ geminiq; uictus cum hippopotamo reptore trahẽdi ſãguis ut dixĩus. Plurimi aũt ſr' ſaitica præfecturã. Huius corii cinis cũ aq̃ illitus panos ſanat. Adeps frigidas febres. Itẽ fimus ſuffitu. Dẽtes e pte leua dolores dẽtiũ ſcarificatis gĩgiuis. Pellis eius e ſiniſtra pte frõtis ĩ ĩguina adalligata:uenerẽ ĩhibet. Eiuſdẽ cinis alopecias explet. Teſticuli drachma ex aq̃ cõtra ſerpẽtes bibit'. Sãguĩe pictores utũt'. Peregrinæ ſunt & lynces:quæ clariſſĩe omnium q̃drupedũ cernũt. Vngues eaꝝ ões cũ corio exuri efficaciſſĩe ĩ carpato inſula tradũt. Hoc cinere poto præputia uiroꝝ. Eiuſdẽ aſpſu fœminaꝝ libidĩes inhiberi. Itẽ pruritus corpoꝝ. Vrina ſtillicidia ueſicæ. Itaq; eã ptinus pedibus obruere tradit'. Eadem aũt & ungulaꝝ dolor mõſtrat' ĩ remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertemur ad noſtꝝ orbẽ. Primũq; cõmunia animalium remedia atq; eximia dicemus.

Medicinæ cõmunes ex feris animalibus:aut eiuſdẽ gñibus placidis. Lactis uſus & obſeruationes. Et caſeis butyro & adipe. Cap. ix.

SIcuti e lactis uſu. Vtiliſſimũ cuiq; mẽnũ cõcipe:nutricis exitioſũ ẽ. Hi ſũt.n. infãtes quæ coloſtrati appellãt':dẽſato lacte in caſei ſpẽm. Eſt aũt coloſtra pria a ptu ſpõgioſa dẽſiras lactis. Maxĩe aũt alit quodcunq; humanũ:mox caprinũ. Vñ forraſſis fabulæ Iouẽ ita nutritũ dixere. Dulciſſimũ ab hoĩs camelinũ. Efficaciſſimũ ex aſinis. Magnoꝝ aĩaliũ & corpoꝝ facilius reddit'. Stomacho accõmodatiſſimũ caprinũ:quoniã frõde magiſq; herba ueſcũt'. Bubulum medicatius. Ouillũ dulcius & magis alit. Stomacho minus utile:quoniã ẽ pinguius. Omne aũt uernũ aq̃tius æſtiuo. Et de nouellis. Probatiſſimũ ueto quod in ũgue hæret nec defluit. Innocentius decoctũ:præcipue cũ calculis marinis. Aluus maxime ſoluit' bubulo. Minus inflat quodcũq; decoctũ. Sanat uuas lichenas. Ad oĩa utile cõtuſa aut luxata. Maxĩe renes ueſicã interanea fauces pulmões. Foris pruritũ cutis eruptiões pituitæ cibi aut potus abſtinẽtia. Nã ut in achaia bubulũ biberẽt phthiſici ſyncteticiq; dixĩus ĩ rõe herbaꝝ. Sũt inter exẽpla q aſininũ bibẽdo liberati ſũt podagra chiragraue. Medici ſpẽm unã addidere lactis gñibus:quod ſchiſton appellauere. Id fit hoc mõ. Fictili nouo feruet maxime caprinũ:ramiſq; ficulneis recẽtibus miſcet':additis totidẽ cyathis mulſi quot ſint heminæ lactis. Cũ feruet ut circũfũdat':præſtat cyathus argẽteus cũ frigida aqua demiſſus ita ne qd infũdat'. Deinde igni dẽptũ refrigeratiõe diuidit' & diſcedit ſerũ a lacte. Quidã & ipſũ ſeꝝ iã multo potẽtiſſimũ decoquunt ad tertias ptes:& ſub diuo refrigerãt. Bibit' autẽ efficaciſſĩe heminis p interualla ſanis diebus.v.a potu illius ſolitis geſtari. Dat' comitialibus melãcholicis paralyticis in lepris elephãtiis articularibus morbis. Infũdit' quoq; lac cõtra roſiões a medicamẽtis factas. Et ſi urat dyſẽteria decoctũ cum marinis lapillis:aut cum ptiſana hordeacea. Itẽ cõtra roſiões ĩteſtinoꝝ

bubulũ aut ouillũ utilius. Recẽs quoq; dyſentericis ĩfũdit̃. Ad colũ autẽ crudũ. Itẽ
uuluæ:& cõtra ſerpẽtium ictus phthiſicis cãtharidũ:aut ſalamãdræ aut bupreſtis aut
phytocãpes uenenis. Priuatĩ bubulũ iis q colaſtrꝝ biberĩt aut cicutã aut dorICniũ aut
leporẽ marinũ:ſicut aſininũ cõtra gypſũ et cæruſã:& ſulphur & argẽtũ uiuũ. Item
duræ aluo in febri. Gargariſſat̃ quoq; faucibus exulceratis utiliſſĩe.& bibit̃ ab ĩbecil⸗
litate uires recolligẽtibus:quos atrophos uocãt. In febri ẽt quæ careat dolore capitis.
Pueris ãte cibũ lactis aſinini heminã dari cõuenit.aut ſi in exitu cibi toſiões ſentiant.
Antiqui in arcanis habuerũt. Sed hoc ſi nõ eſſet:habuerũt e caprino. Bubuli ſeꝝ or⸗
thopnoicis prodeſt ante cætera addito naſturcio. Inunguntur etiam oculi in lactis
heminis ſeſami addiris drachmis quattuor:tritis in lippitudine. Caprino lyenes ſa⸗
nãtur poſt bidui ĩediã tertia die hedera paſtis capris p triduũ poto ſĩe alio cibo. Lac⸗
tis uſus alias cõtrarius capitis doloribus. Epaticis ſplenicis neruoꝝ uitio febres hñti⸗
bus:uertigini præterq̃ purgatiõis grauedĩe ruſſiẽtibus lippis. Suillũ utiliſſimũ tenaſ⸗
mo dyſẽtenæ:necnõ phthiſicis. Hũc ẽr mulieribus q dicerẽt ſaluberrimũ fuerũt. De
gñibus caſeoꝝ dixĩus:cũ de uberibus ſĩgulíſq; aĩaliũ mẽbris doceremus. Seſtius eoſdẽ
effectus eqno quos bubulo tradit. Hos uocãt hippacen. Stomacho utiles:q nõ ſunt
ſalſi:ideſt recẽtes. Veteres aluũ ſiſtũt:corpuſq; minuũt:ſtomacho utiliores. In totũ
ſalſa minuũt corpus:alunt mollia. Caſeus recẽs cum melle ſugillata emẽdat. Mollis
aluũ ſiſtit. Sedat tormĩa paſtillis ĩ uino auſtero decoctis:rurſuſq; in patina toſtis cũ
melle:quod ſapꝝ uocãt:q cũ ſale & ſorbis ſiccis e uino tritus potuſq; medet̃ cæliacis.
Genitaliũ carbunculis caprinus tritus & ĩpoſitus. Itẽ accidus cũ oxymelle. Maculis ĩ
balineo illitus oleo ĩretlinit̃. E lacte fit & butyꝝ barbaraꝝ gẽtiũ laudatiſſĩus cibus:&
q diuites a plebe diſcernat. Plurimum e bubulo:& ĩde nomẽ. Pĩguiſſimũ ex ouibus.
Fit & ex caprino:ſed hyeme calefacto lacte æſtate expreſſo tãtũ:crebro iactatu in lõgis
uaſis ãguſto foramĩe:ſpiritũ accipiẽtibus ſub ipſo ore alias præligato. Addit̃ paulum
aquæ ut aceſcat. Quod ẽ maxĩe coactũ ĩ ſũmo fluit.at id exẽptũ addito ſale oxygala
appellãt. Reliq̃ decoquunt in ollis. Ibi quod ſupnatat:butyꝝ ẽ oleoſũ nat̃a. Quod
magis uirus reſpuit:hoc præſtãtius iudicat̃. Pluribus cõpoſitiõibus miſcet̃ ĩueteratũ.
Nat̃a eius aſtringere:mollire:replere:purgare. Oxygala fit & alio mõ acido lacte ad⸗
dito in recẽs:quod dũ aceſcit utiliſſĩũ ẽ ſtomacho. Effectus dicemus ſuis locis. Pro⸗
xima in cõmunibus laus ẽ adipi:ſed maxime ſuillo. Apud ãtiquos ẽt religioſus erat.
Certe nouæ nuptæ intrãtes etiãnũ ſolẽne habẽt poſtes eo attĩgere. Inueterat̃ duobus
mõis:aut cum ſale aut ſincerus.tãto utilior:q̃nto ſit uetuſtior. Axungiã ẽt græci ap⸗
pellauere in uolumĩbus ſuis. Neq;.ẽ occulta uiriũ cauſa:quoniã id aĩal herbaꝝ radi⸗
cibus ueſcit̃. Itaq; ẽt fimo ĩnumeri uſus. Quãobrẽ non de alia loquemur ſue multo
efficaciore fœĩa:& quæ nõ pepit. Multo uero præſtãtior ĩ apris ẽ. Vſus igit̃ axungiæ
ẽ ad emolliẽda:excalfaciẽda:diſcutiẽda:purgãdaq;. Medicoꝝ aliq admixto ãſeris adi⸗
pe tauroꝝq; ſeuo & hyſopo ad podagras uti iubent. Si uero pmanet dolor cum cæra:
myrto:reſina pice. Sĩcera axungia medet̃ ãbuſtis uel niue. Perniõibus aũt cũ hordei
cinere & galla pari mõ. Prodẽ & cõfricatis mẽbris. Itinerꝝq; laſſitudĩes & fatigatiões
leuat. Ad tuſſĩ ueterẽ recens decoq̃t̃ q̃drãtis põdere ĩ uini cyathis tribus addito melle.
Vetus ẽt phthiſin ĩ pilulis ſumpta ſanat:quæ ſine ſale ĩueterata ẽ. Oĩo.n.nõ niſi ad
ea quæ purgãda ſĩt:aut quæ nõ ſĩt exulcerata & calida recipit̃. Quidã q̃drãtes axun⸗
giæ & mulſi in uini cyathis tribus decoquunt cõtra tuſſĩ:q̃ntoq; die picẽ liq̃dã ĩ ouo
ſumi iubẽt circũligatis lateribus & pectoribus & ſcapulis eoꝝ q phthiſĩ ſẽtiũt. Tãtaq;
ẽ uis ut genibus ẽt adalligata redeat in os ſapor:eãq; expuere uideant̃. E ſue quæ non
pepit aptiſſĩe utunt̃ ad cutẽ mulieres. Cõtra ſcabiẽ uero q̃uis admixto iumẽtoꝝ ſeuo
ꝑ pte tertia & pice piterq; ſubferuefactis. Sincera ptus in aboitũ uergẽtes nutrit col⸗
lyrii mõ ſubdita. Cicatrices cõcolores facit cæruſa admixta uel argẽti ſpuma. At cum
ſulphure unguium ſcabricias emendat. Medet̃ & capillo fluẽti. Et ulceribus ĩ capite

mulieꝝ cum gallæ pte q̄rta. Et ĩfumata pilis oculoꝝ. Dat̃ & phthiſicis unciatim cū uini ueteris héina decocta:donec tres unciæ e toto reſidāt. Alii & mellis exiguū adiciūt. Panos ſanat illita cū calce. Itē furūculos: duriciéq; mãmaꝝ. Rupta & cōuulſa & ſpaſmata & luxata ſanat. Clauos & rimas coliq; uitia cū elleboro albo. Parotidas ãmixta farina e ſalſamētaria teſta. Quo genere ꝓficit ad ſtrūas. Pruritus & papulas ĩ balneo perūctis tollit. Alioq; etiānū mō. Podagricis ꝓdeſt mixto oleo uetere: contrito una ſarcophago lapide & qnq; folio tuſa ĩ uino uel cū calce uel cū cinere. Facit & peculiare éplaſtrū. lxxxv. pōdere. C. ſpūæ argēteæ mixtis: utiliſſiū cōtra ĩflãmationes ulcerū adipe uerrino cõfici. Et ĩūgi putāt utile. Iiſq; quæ ſerpāt illĩire cū reſina. Antiq maxĩe axibus uehiculorū perūgēdis ad faciliorē circūactū rotarū utebãt: unde nomē. Sic quoq; utili medicina cū illa ferrugine rotarū:ad ſedis uitia: uirilitatiſq;. Et p ſe axūgiā medici ãtiq maxĩe ꝓbabãt rēibus detractā:& exēptis uenis aqua cæleſti fricabãt crebro. decoquebãtq; fictili nouo ſæpius: tū demū aſſeruātes. Conueniiq; ſalſā magis mollire:excalfacere:diſcutere. utilioréq; eſſe uĩo lotā. Maſurius palmam lupino adipi dediſſe ãtiquos tradit. Ideo nouas nuptas illo perūgere poſtes ſolitas: neqd mali medicãēti ĩferret̃. Quæ ratio adipis eadé ĩ iis quæ rūinãt: ſeui é. aliis modis nō mĩoris potētiæ. Perficit̃ ōne exēptis uenis aq̄ maria uel ſalſa lotū. mox ĩ pila tuſū: aſpſū marina. Crebro poſtea coqt̃:donec ōnis aboleat̃ odor. Mox aſſiduo ſole ad candoré reducit̃. A rēibus aūt ōne laudatiſſiū é. Si uero uetus reuocet̃ ad curā: liquefieri prius iubēt. Mox frigida aqua lauari ſæpius. deĩ liquefacere affuſo uino q̄ odotatiſſĩo. Eodéq; mō iterū ac ſæpius cogūt:donec uirus euaneſcat. Multi priuati ſic tauroꝝ leonū pãthetaꝝ ac cãeloꝝ pĩguia curari iubēt. Vſus dicet̃ ſuis locis. Cōmunis & ratio medullaꝝ é. Omnes molliūt:explēt:ſiccãt:excalfaciūt. Laudatiſſima ceruĩa: mox uitulina: dein hircina & caprina. Curãt̃ ãte autumnum recētes lotæ:ſiccatæq; ĩ ūbra p cribrū. Deĩde liquatæ p litea exprimūt̃. ac reponūt̃ ĩ fictili locis frigidis. Inter oĩa aūt cōmunia aĩalium fel præſtãtius ĩ effectu. Eſt enĩ uis eius excalfacere:mordere:ſcindere:extrahere:diſcutere. Minoꝝ aĩaliū ſubtilius ĩtelligit̃. Et ideo ad oculoꝝ medicamēta utilius exiſtĩat̃. Taurĩo præcipua etiā ĩ ære pellibuſq; colore aureo ducēdis. Omne aūt curat̃ recēs præligato ore lino craſſo déiſtū ĩ feruēté aquā ſēihora:mox ſiccatū ſine ſole:atq; ĩ melle cōditū. Dãnat̃ eqnū tãtū ĩter uenena. ideo Flãminio ſacroꝝ equū tãgere nō licet:cū romæ publicis ſacris equus etiam immolet̃. Quĩ & ſãguis eoꝝ ſtipticā uĩ habet. Itē equaꝝ præter q̄ uirginū erodit:emargĩat:ulcerat. Taurinus qdé recēs inter uenena é:excepta egyta. Ibi enĩ ſacerdos terræ uaticinatura tauri ſãguiné bibit:priuſ q̄ deſcēdat in ſpecus. Tãtū pōt ſympathia illa de qua loquūt̃: ut aliquãdo religione uel loco fiat. Druſus tribunus plebis tradit̃ caprinum bibiſſe:cū pallore & inuidia ueneni ſibi dati inſimulari. Q. Scipionē inimicū uellet. Hircoꝝ ſãguini uis eſt: ut ferramētoꝝ ſubtilitas nō aliter acuat̃ aut induret̃ aut ſcabricia poliat̃:uehementiuſq; q̄ lima. Non igit̃ & ſãguis animaliū inter cōmunia dici pōt. Et ideo ſuis quæq; dicēt̃ effectibus. Digeremus enim in animalia ſingula uſus: plurimūq; cōtra ſerpētes. Exitio iis eſſe ceruos nēo ignorat: ut ſiquæ ſūt extractas cauernis mãdãt. Nec uero ipſis ſpirãtes tãtū aduerſãt:ſed membratim quoq; fugan eos nidore cornus eoꝝ ſi urat̃ dictū ē. At e ſūmo gutture uſtis oſſibus cōgregan dicūtur. Pelles eiuſdem aĩalis ſubſtratæ: ſecuros præſtant ab eo metu ſōnos. Coagulum quoq; ex aceto potum: ab ictu. et ſi ōnino tractatum ſit: eo die nō ferit ſerpēs. Teſtes quoq; eius inueteratí:uel genitale maris:ſalutariter dãt̃ ĩ uino. Item uentres qui cētipeliones uocãt̃ fugiūt. Et ōnino aliqd ceruí habentes aut medulla pūctos ſeuoue ceruí autūnali. Sūmis aūt remediis præfert̃ hinuli coagulū in matris utero executi ut indicauimus. Sanguine quoq; ceruino ſi una urãt̃ dracontion & cunilago & ãchuſa lentiſci ligno cōtrahi ſerpentes dicunt. Diſſipari deĩde ſi ſãguine detracto adduciat̃ pyretrum. Inuenio apud auctores græcos:animal ceruo mĩus:& pilo demum ac dente

ſimili quod ophion uocat̃. Sardineã eũ tãtũ ferre ſolitã. Hoc ĩtereſſe arbitror. Et
ideo medicinas ex eo omitto.

Mediciæ de apro:& capris:& eq̃s feris:& remedia de beſtiis cõtra oẽs morbos. C.x.

Apri quoq; cerebrũ cõtra eos laudat̃ cũ ſãguĩe. Iecur ẽt ĩueteratũ potũ cũ ruta
& uino. Itẽ adeps cũ melle reſinaq;. Sili mõ uerrinũ iecur exemptis duntaxat
fibris quattuor oboloꝝ põdere:uel cerebrum ĩ uino potũ. Capraꝝ cornu uel pilis ac/
cẽſis fugari ſerpẽtes dicũt. Cinerẽq; eoꝝ potũ uel illitũ contra ictus ualere. Itẽ lactis
hauſtus cũ uua aminea. Vel urinæ cũ aceto ſcyllitico. Caſeũ caprinum cum origano
impoſitum uel ſeuũ cũ cæra. Milia præterea remedioꝝ ex eo animali demõſtrãt̃:ſicut
apparebit. quod eq̃dẽ miror:cũ febri neget̃ carere. Amplior potentia feris eiuſdem
generis:quod nũeroſiſſimũ eſſe dixĩus. Alia uero ex hircis. Democritus etiamnum
effectus auget eius q̃ ſĩgularis natus ſit. Fimus quoq; capraꝝ ĩ aceto decoctus & illi/
tus ĩ ictus ſerpẽtiũ placet:& recẽtis cinis in uino. Atq; ĩ toto difficilius ſe recolligẽtes
a ſerpẽtiũ ictu: ĩ caprilibus optĩe cõualeſcũt. Qui medicari efficacius uolũt: occiſæ
capræ aluũ diſſectã cũ fĩo ĩtus repto ſtatĩ illigãt. Alii carnẽ recẽtẽ hædoꝝ pilo ſuffiũt.
eodẽq; nidore fugãt ſerpẽtes. Vtũt̃ & pelle eoꝝ recẽte ad plagas: carne & fimo eq̃ in
agro paſti. Coagulo leporis ex aceto cõtra ſcorpionẽ: & murẽ araneũ. Aiũt aũt non
feriri leporis coagulo pũctos. Percuſſis a ſcorpione fimũ capræ efficacius cũ aceto de-
coctũ auxiliat̃. Lardũ iuſq; decocti potũ iis q̃ bupreſtĩ hauſerĩt. Quin ẽt ſiq̃s aſino ĩ
aurẽ dixerit ꝑcuſſũ ſe a ſcorpĩõe trãſire malũ ꝓtinus tradũt. Venenataq; oĩa accẽſo
eius pulmone fugere. Et fimo uituli ſuffiri ꝑcuſſis a ſcorpione ꝓdeſt. Canis rabidi
morſu facta uulnera circũcidũt ad uiuas uſq; carnes q̃dã .carnẽq; uituli admouẽt. &
ius ex eodẽ carnis decoctæ dãt potui:aut axũgiã cũ calce tuſã. Laudãt hirci iecur:quo
impoſito ne tẽtari q̃dẽ aquæ metu affirmãt. Laudãt & capræ fimũ ex uino illitũ aut
melle. Melis & cuculi & hirũdinis decoctũ & potum. Ad reliquos beſtiaꝝ morſus
caprinũ caſeũ ſiccũ cũ origano ĩponũt:& bibi iubẽt. Ad hõinis morſus carnẽ bubulã
decoctã. Efficacius uituli ſi non ãte q̃ntũ diẽ ſoluãt. Veneficiis roſtrũ lupi reſiſtere
ĩueteratum aiũt. ob idq; uillaꝝ portis præfigunt. Hoc idẽ præſtare & pellis e ceruice
ſolida manica exiſtimat̃. q̃ppe tãta uis eſt aĩalis. Præter ea quæ rettulimus & ueſtigia
eius calcata eq̃s afferũt torporẽ. Iis q̃ argẽtũ uiuũ biberĩt:lardũ remedio ẽ. Aſinino
lacte poto:uenena teſtĩguũt̃. Peculiariter ſi hyoſcyamũ potũ ſit: aut uiſcũ:aut cicu/
ta:aut lepus marinus:aut opocarpathũ:aut caryce: aut dorycnidiũ. Et ſi coagulum
alicui nocuerit. nã id quoq; uenenũ ẽ ĩ prĩa lactis coagulatione. Multos eius & alios
uſus dicemus. Sed meminiſſe oportebit recẽti utẽdũ:aut nõ multo poſtea tepefacto.
Nullũ enĩ celerius euaneſcit. Oſſa quoq; aſini cõfracta & decocta:cõtra leporis ma/
rini uenenũ dãt̃. Oĩa eadẽ onagris efficaciora. De eq̃s feris nõ ſcripſerũt græci:quo/
niã terræ illæ nõ gignebãt. uerũ tamẽ fortiora eadẽ q̃ ĩ equis ĩtelligi debẽt. Lacte eq̃no
uenena leporis marini & toxica expugnãt̃. Nec uros aut biſõtes græci ĩ expimẽtis ha/
bẽt quãq̃ boue fero refertis ĩdiæ ſiluis portione tamẽ eadẽ efficaciora oĩa ex iis credi
par ẽ. Sic quoq; lacte bubulo cũcta uenena expugnari tradũt: maxĩe ſupradicta:& ſi
ephemeꝝ ĩpactũ ſit:aut ſi cãthandes datæ uomitione oĩa egeri. Sic & caprino iure
cãtharides. Cõtra ea uero quæ exulceratiõe enecãt:ſeuũ uitulinũ ſeu bubulũ auxiliat̃.
Nã cõtra ſãguiſugas potas butyrũ remedio ẽ cũ aceto ferro calefacto. Quod & ꝑ ſe
ꝓdeſt cõtra uenena. Nã ſi oleũ nõ ſit:uicẽ eius repræſẽtat. Multipedũ morſus cum
melle ſanat. Oĩa ſeſãi quoq; iure poto uenena ſupradicta expugnari putãt. Priuatĩ
uero aconita & cicutas. Itẽq; uitulino ſeuo. Caprinus caſeus recẽs iis q̃ uiſcũ biberĩt.
Lac uero cõtra cãthandas remedio ẽ. & cõtra ephemerĩ potũ cũ tãinia uua. Sãguis ca/
prinus decoctus cum medulla:cõtra toxica uenena ſumitur. Hædinus contra reli/
qua. Coagulum hædi contra uiſcum: & chameleonem album: ſanguinemque
taurinum:contra quem & leporis coagulũ ẽ ex aceto. Contra paſtĩacã uero et omniũ

marinoꝝ ictus uel morſus coagulū leporis:uel hædi:uel agni drachmæ pōdere ex ui-
no. Leporis coagulū & cōtra uenena addit̃ āridotis. Papilio quoq; lucernaꝝ lumini-
bus aduolās īter mala medicamēta numerat̃. Huic cōtrarium eſt iecur caprinū:ſicut
fel ueneficiis ex muſtela ruſtica factis. Hīc deīde reuertemur ad genera morborum.
Capilli defluuia urſinus adeps mixto ladano & adiātho cōtinet. Alopeciaſq; emēdat
& raritatē ſupciliorꝝ cū fūgis lucernaꝝ ac fuligine quæ ē in roſtris eaꝝ. Prurigini cum
uino ꝓdeſt. Ad hāc & cornus ceruini cinis e uino:utq; nō tediū aīalis eius capillis ī-
creſcat. Itē fel caprinū cū creta cymolia & aceto:ſic uri paululū capilli īareſcāt. Itē fel
hircinū cū urina tauri. Si uero uetus ſit ēt:furfures adiecto ſulphure emēdar. Cinere
genitalis aſini ſpiſſari capillū putāt:& e canicie uindicari ſi raſis illinat̃. Plūboq; tri-
tus cū oleo dēſari:& aſinini pulli cū urina.admiſcētq; nardū:faſtidii gr̄a. Alopecias
felle taurino cū ægyprio alumīe tepefactas illinūt. Capitis ulcera manātia urina tau-
ri efficaciter ſanat. Itē hoīs uerus ſi cyclaminū adiiciat̃ & ſulphur. Efficacius tamen
uitulinū fel. Quo cū aceto calefacto tollūt̃ & lēdes. Seuū uitulinū cū ſale tritū ca-
pitis ulceribus utiliſſimū. Laudat̃ & uulpiū adeps:ſed præcipue fel & fimū cū ſinapi
pari mō illitū. Caprini cornus farina uel cinis magiſq; hircini addito nitro & tamari-
ci ſeīe:& butyro:oleoq; prius capite raſo mire cōtinēt ita fluētē capillū. Sicut & canis
cinere ex oleo illito ſſcilia nigreſcūt. Lacte caprino lēdes tolli tradūt. Fimo cū melle
alopecias expleri. Itē ungulaꝝ cinere cū pice fluētē capillū cōtineri. Leporinus cinis
cū oleo myrteo capitis dolores ſedat. Itē aq̄ pota quæ de bouis aut aſini potu relicta
ē. Et ſi credimus uulpis maſculæ genitali circūligato. Cornus ceruini cinis illitus ex
aceto aut roſaceo aut ex irino:oculoꝝ epiphoras. Eaſq; bubulo ſeuo cū oleo cocto il-
linūt. Ceruini cornus cinis ſcabricias eodē ūguine ſanat. Mucrōes aūt ipſos efficaci-
ores putāt. Lupi excremētis circūlini ſuffuſiōes ꝓdeſt. Cinere eoꝝ cum attico melle
īūgi obſcuritates. Itē felle urſino. Epinyctidas adipe aprino cū roſaceo. Vngulæ aſi-
ninæ cinis inūctus e ſuo lacte cicatrices oculoꝝ & albugīes tollit. Medulla bubula ex
dextro crure priore trita cū fuligīe pilis et palpebraꝝ uitiis ſigulis occurrit. Callible-
phari pari mō fuligo in hoc uſu tēpat̃. Optīe et lichno papiraceo. Oleoq; ſeſamino.
Fuligīe ī nouo uaſe pēnis dererſa. Efficaciſſime tamē euulſos ibi pilos coercet. Felle
tauri cū oui albugīe collyria fiūt.aq̄q; diſſoluta īūgunt̃ p q̄triduū. Seuum uituli cū
āſeris adipe et ocimi ſucco genaꝝ uitiis aptiſſimum eſt. Eiuſdē medulla cum pari pō-
dere cæræ et olei uel roſacei addito ouo duriciæ genaꝝ illinunt̃. Caſeo molli caprino
īpoſito ex aq̄ calida epiphoræ ſedāt̃. Si tumor ſit:ex melle. Vtrunq; uero ſero calido
fouēdū. Sicca lippitudo lumbulis ſuum toſtis atq; cōtritis et īpoſitis tollit̃. Capras
negāt lippire:quoniā eæ q̄ſdā herbas edāt. Itē dorcades. Et ob id fimum earum cæra
circundatum noua luna deuorari iubēt:quoniā noctu æq; quoq; cernāt. Sāguine hir-
ci ſanari luſcioſos putāt nyctilopas appellāt græci. Capræ uero iocinere ī uino auſtero
decocto. Quidā īaſſati iocineris ſanie īungunt. Aut felle capræ:carneſq; eas ueſci:et
dum coquātur:oculos uaporari præcipiunt. Id quoq; referre arbitrāt̃:ſi rutili coloris
fuerit. Volunt et oculos ſuffiri iocinere ī ollis decocto. Quidā īaſſato. Fel qdē capri-
num pluribus mōis aſſumūt cum melle cōtra caligīes. Cum ueratri cādidi tertia pte
cōtra gleucomata. Cū uino cōtra cicatrices:et albugīes:et caligīes:et pterygia:et arge-
mata. Ad palpebras uero euulſo prius pilo cum ſucco oleris:ita ut unctio inareſcat.
Cōtra ruptas funiculas cum lacte mulieris. Ad oīa autē īueterata fel efficacius putāt.
Nec abdicāt fimū ex melle illitum epiphoris. Cōtraq; dolores medullā. Itē pulmonē
leporis. Sedat caliginē fel cū paſſo aut melle. Lupino quoq; adipe uel medulla ſuū
fricari oculos cōtra lippitudīes præcipiunt. Nā uulpinā līguā hn̄tes in armilla lippi-
tutos negāt. Auriū dolori et uitiis medet̃ urina apri ī uitro ſeruata. Fel apri uel ſuis:
uel bubulū cū oleo citreo et roſaceo æquis portiōibus. Præcipue uero taurinum cum
porri ſucco tepidum:uel cum melle ſi ſuppurent. Contraque odorem grauem per ſe

tepefactũ ĩ mali corio. In ea pte rupta cũ lacte mulieꝝ efficaciter ſanat. Quidã ẽt in
grauitate aures ſic pluẽdas putant. Alii cũ ſenecta ſerpẽtiũ & aceto ĩcludũr lana ãte
aq̃ calida collutas. Et ſi maior ſit grauitas auriũ fel cũ myrrha & ruta ĩ mali corio ex/
calfactũ ĩfũdũt. Lardũ quoq; pĩgue. Itẽ fimũ aſini recẽs:cui roſaceũ ĩſtillat̃. Oĩaq;
ea tepefacta. Vtilior eq ſpuma:uel eqni fimi recẽtis cinis cũ roſaceo. Seuũ bubulum
cũ adipe ãſerino.butyꝝ recẽs.urina capri uel tauri:aut fullonia uetus calfacta uapore
p lagenæ collũ ſubeũte. Admiſcẽt & aceti tertiã ptẽ. Et aliqd urinæ uituli q nõdum
herbã guſtauerit. Fimũ ẽt mixto felle eiuſdẽ. Et cutẽ quã relĩquũt ãgues:excalfactis
prius auribus. Lana autẽ medicamĩa ea ĩcludũt̃. Prodẽ & ſeuũ uituli cũ ãſeris adipe
& ocimi ſucco.cũ eiuſdẽ medulla admixto cumino trito ĩfuſa. Virus uernnũ e ſcrofa
ex coitu exceptũ:priuſq̃ terrã attĩgat cõtra dolores. Auribus fractis glutinũ e natis ui/
tuloꝝ factũ & ĩ aq̃ liq̃tũ. Alis uitiis adeps uulpiũ. Itẽ fel caprinũ cũ roſaceo tepido
aut porri ſucco aut ſi ſit rupta ibi aliq̃ e lacte mulieris. Si grauitas ſit audiẽdi:fel bu/
bulũ cũ urina capræ:uel hirci uel ſi pus ſit. In quocũq; autẽ uſu putãt hæc efficacio/
ra ĩ cornu caprino p dies.xx.ĩfumata. Laudãt & coagulũ leporis tertia denarii pte di/
midia quoq; ſagapeni ĩ amineo uino. Parotidas urſinus adeps cõprimit pari põdere
ceræ & taurini ſeui. Addũt qdã hippociſtidem:& p ſe butyꝝ illitum ſi prius foueant̃
fœnogræci decocti ſucco:efficacius cũ ſtrychno. Proſunt & uulpiũ teſtes:& taurinus
ſãguis aridus tritus. Vrina capræ calefacta ĩſtillata auribus. Fimũq; eiuſdẽ cũ axun/
gia illitũ. Dẽtes mobiles cõfirmat ceruini cornus cinis.doloreſq; eoꝝ mitigat:ſiue ĩ/
fricẽt̃:ſiue colluãt̃. Quidã efficaciorẽ ad ões eoſdẽ uſus crudi cornus farinã arbitrãt̃.
Dẽtifricia utroq; mõ fiũt. Magnũ remediũ ẽ & ĩ lupoꝝ capitis cinere. Certũq; ẽ ĩ ex/
cremẽtis eoꝝ pleꝝq; ĩueniri oſſa. Hæc adalligata eũdẽ effectũ hñt. Itẽ leporina coa/
gula p aurẽ ĩfuſa:cõtra dolores. Et capitis eoꝝ cinis dentifricium ẽ. Adiectoq; nardo
mulcet graueolẽtiã oris. Aliq murinoꝝ capitũ cinerẽ miſcuiſſe malũr. Repit̃ ĩ latere
leporis acui os ſimile.hoc ſcarificari dẽtes ĩ dolore ſuadẽt. Talus bubulus accẽſus eos
q labãt cũ dolore admotus cõfirmat. Eiuſdẽ cinis cũ myrrha dẽtifriciũ ẽ. Oſſa quoq;
ex ungulis ſuũ cõbuſta eundẽ uſũ præbẽt. Itẽ oſſa ex acetabulis pnaꝝ circa quæ coxẽ/
dices uertũt̃. Iiſdẽ ſanari dimiſſis ĩ fauces iumẽtoꝝ uerminatiões norũ ẽ. Sed & cor/
ruptos dẽtes cõfirmari. Aſinæ quoq; lacte pcuſſu uexatos:aut dẽtiũ eiuſdẽ cinere. Ly/
ene itẽ eq cũ oleo ĩfuſo p aurẽ. Eſt autẽ hoc nõ hippomães:quod alioqn noxiũ omit/
to. Sed ĩ equoꝝ genibus ac ſr̃ ungulas præterea ĩ corde equoꝝ ĩuenit̃ os dẽtibus cani/
nis maxĩe ſimile.hoc ſcarificari dolorẽ.aut exẽpto dẽte e mortui eq maxillis ad numeꝝ
eius q doleat demõſtrãt. Eqꝝ uirus a coitu ĩ lychnis accẽſũ Anaxilaus ꝓdidit eqnoꝝ
capitũ uiſus repræſẽtare mõſtrifice. Similr̃ ex aſinis. Nã hippomanes tãtas ĩ ueneſi/
cio uires hẽt:ut affuſũ æris mixturæ ĩ effigiẽ equæ olympiæ admotos mares equos ad
rabiẽ coitus agat. Medet̃ dẽtibus & fabrile glutinũ ĩ aq̃ decoctũ illitũq; & mox paulo
detractum:ita ut cõfeſtĩ colluãt̃ uino:ĩ quo decocti ſunt cortices mali punici dulcis.
Efficax hẽt̃ & caprino lacte collui dentes uel felle taurino. Taloꝝ capræ recentiũ cinis
dentifricio placet. Et oĩũ fere uillaticaꝝ q̃drupedũ:ne ſæpius eadẽ dicãt̃. Cutẽ ĩ facie
erugari & tenereſcere:& cãdorem cuſtodiri lacte aſinino putãt. Norumq; eſt:quaſdã
quotidie.dcc.cuſtodito numero fouere. Poppeaq; hoc uxor Nerõis prĩcipis ĩſtituit.
Balneaꝝ quoq; ſic ſolio tempato:aſinoꝝ gregibus ob hoc eã comitantibus. Impetus
pituitæ ĩ facie butyro illito tollũt̃. Efficacius cũ cæruſa. Sĩcero uero ea uitia quæ ſer/
pũt:ĩſup ĩpoſita farina hordeacea. Vlcera ĩ facie mẽbrana e ptu bouis madida. Fri/
uolũ licet uideat̃ nõ tamen omittendũ ꝓpter deſideria mulieꝝ. Talũ cãdidi iuuenci
.xl.diebus noctibuſq; donec reſoluat̃ ĩ liquorẽ decoctũ & illitũ lĩteolo candorẽ cutiſq;
erugationem præſtare. Fimo taurino malas rubeſcere aiũt:nõ ut crocodileã illini me/
lius.ſed foueri frigida & ãte & poſtea iubent. Aeſtates & quæ diſcolorem faciũt cutem
fimũ uituli cũ oleo & gũmi manu ſubactũ emendat. Vlcera oris & rimas ſeuũ uituli

uel bouis cũ adipe ãſeris:& ocimi ſucco. Eſt & alia mixťa ſeuo uituli cũ medulla cer/
ui & albæ ſpinæ foliis una tritis. Idẽ præſtat & medulla cũ reſina.uel ſi uaccina ſit.
Iuſq; e carne uaccĩa. Lichenas otis præſtãtiſſĩe uĩcit glutinũ factũ e genitalibus uitu/
loꝝ liq̃tũ aceto cũ ſulphure uiuo ramo ficulneo ꝑmixtum:ita ut bis die recẽs illinať.
Itẽ lepras ex melle & aceto decoctũ:q̃s & iecur hirci calidũ illitũ tollit:ſicut elephãti/
aſin fel caprinũ. Etiãnum lepras ac furfures tauri fel addito nigro. Vrina aſini circa
cãis ortum:maculas ĩ facie. Fel utriuſq; ꝑ ſeſe aq̃ infractũ:euitatiſq; ſolibus ac uẽtis
poſt detractã cutẽ. Similis effectus & in taurino ſeuo uitulinoue felle cũ ſeĩe cunilæ
ac cinere e cornu ceruino:ſi canicula exoriẽ e cõburať. Aſinino ſeuo cicatricibus ac li/
cheni lepriſq; maxĩe color reddiť. Hirci fel lẽtigĩes tollit:admixto caſeo & uiuo ſul/
phure ſpõgiæq; cinere:ut mellis ſit craſſitudo. Aliq ĩueterato felle uti maluere:mix/
tis calidis furfuribus põdere oboli unius:q̃ttuorq; mellis prius defricatis maculis.Ef/
ficax eiuſdẽ & ſeuũ cũ melãthio & ſulphure & iride. Laboꝝ fiſſuris cũ adipe anſeriõ
ac medulla ceruina reſinaq; & calce. Inuẽio apud auctores iis q lentiginẽ hẽãt negari
magicæ ſacrificioꝝ uſũ. Lacte bubulo aut caprino tõſillæ & arteriæ exulceratæ leuãť.
Gargariſſať tepidũ ut ẽ expreſſũ aut calefactũ. Caprinũ utilius cũ malua decoctũ &
ſale exiguo. Lĩguæ exulceratiõi & arteriaꝝ ꝓdẽ:ius ſi omaſi gargariſſať. Tõſillis aũt
priuãtĩ renes uulpiũ aridi cũ melle triti illitiq;. Anginæ fel taurinũ uel caprinũ cum
melle. Iecur melis ex aq̃ oris grauitatẽ. Vlceraq; butyꝝ citiſſĩe ſanat. Spinã aliudue
qd faucibus adhærẽs felis extrĩſecus fĩo ꝑfricatis aut reddi aut delabi tradũt. Strũas
diſcutit fel aprinũ uel bubulũ tepidũ illitũ. Nã coagulũ leporis e uino ĩ lĩteolo exul/
ceratis dũtaxat ĩponiť. Diſcutit & ũgulæ aſini uel eq cinis ex oleo aq̃ illitus & urina
calefacta. Et bouis ũgulæ cinis ex aq̃. Fimũ quoq; feruẽs ex aceto decoctũ:teſteſque
uulpini. Prodẽ & ſapo galloꝝ hoc ĩuentũ:rutilãdis capillis ex ſeuo et cinere. Optĩus
fagino et caprino duobus mõis ſpiſſus ac liqdus. Vterq; apud germãos maiore ĩ uſu
uiris q̃ fœĩs. Ceruicũ dolores butyro aut adipe urſino ꝑfricãť. Rigores bubulo ſeuo:
quod & ſtrũis ꝓdẽ cũ oleo. Dolorẽ ĩflexibilẽ opiſthotonõ uocãt:leuat urĩa capræ au/
ribus ĩfuſa:aut fimũ cũ bulbis illitũ. Vngues cõtuſos fel uniuſcuiuſq; aĩalis circũliga/
tũ. Pterygia digitoꝝ fel taurinũ aridũ aq̃ calida diſſolutũ. Quidã adiciũt ſulphur et
alumẽ:pari põdere õiũ. Tuſſĩ iecur lupi ex uino tepido ſanat. Vrſinũq; fel admixto
melle. Aut ex cornu bubuli ſũmis ꝑtibus cinis. Vel ſaliua eq:triduo potu eã mori tra/
dũt. Pulmo ceruinus cũ gula ſua arefactus ĩ fumo:deĩ tuſus:ex melle quotidião elig/
mate. Efficacior eſt ad id ſubulo ſeruoꝝ gñis. Sãguinẽ expuẽtes ceruini cornus cinis.
Coagulũ leporis tertia ꝑte denarii cũ terra ſamia et uino myrteo potũ ſanat. Eiuſdẽ
fimi cinis ĩ uino ueſpi potus:noctĩnas tuſſis. Pili quoq; leporis ſuffiti extrahunt pul/
mõibus difficiles excreatiões. Purulẽtas aũt exulceratiões pectoris pulmõiſq; et a pul/
mõe graueolẽtiã halitus butyꝝ efficaciſſĩe iuuat cum pari mõ mellis attici decoctum
donec ruffeſcat.et maturinis ſũptum ad mẽſurã lĩguæ. Quidã ꝓ melle laricis reſinã
addere maluerunt. Si ſãguis reiciať:efficacẽ tradunt bubulum ſãguinẽ modice et cũ
aceto ſũptum. Nã de taurino credere temerariũ eſt. Sed glutinum taurinum tribus
obolis cum calida aq̃ bibiť ĩ uetere ſãguinis excreatiõe. Stomachum exulceratũ lactis
aſinini potus reficit. Item bubuli. Roſiones eius caro bubula admixto aceto et uino
cocta. Rheumatiſmos cornus ceruini cinis. Sanguinis excreationes hædinus ſanguis
recens ad cyathos ternos:cum aceto acri pari modo feruens potus. Coagulũ tertia ꝑte
ex aceto potum. Iocineris dolores lupi iecur aridum ex mulſo. Aſininum iecur aridũ
cum petroſelini ꝑtibus duabus ac nucibus tribus ac melle tritum et in cibo ſumptũ:
Sanguis hircinus cibo aptatus. Suſpirioſis ante omnia efficax eſt potus eqferorum
ſanguis. Proxime lactis aſini tepidi cum bulbis decocti: ita ut ſerum ex eo bibatur:
addito in tres heminas cyatho naſturcii albi perfuſi aqua:deinde melle diluti. Iecur
quoq; uulpinum aut pulmo ĩ uino nigro aut fel urſinũ ĩ aqua laxat meatus ſpirãdi.

Lumbotum dolores et quæcunq; alia mollite opus ſit: urſino adipe pſricari cõuenit.
Cinerem aprini aut ſuilli fimi inueterati aſpergi potione uini. Afferunt et magi ſua
commenta. Primum omniũ rabiem hircorum ſi mulceatur barba mingari. Eadem
præciſa non abire eos in alienum gregem. Huic admiſcẽt fimum caprinum. & ſubdi/
to linteolo ũcto caua manu quantum pati poſſit feruens: ſuſtineri iubent: ita ut ſi le/
ua pars doleat. Hæc medicina ĩ dextera manu fiat: aut econtrario. Fimum quoq; ad
eum uſum acus æreæ punctis tolli iubent. Modus curationis eſt donec uapor ad lũ/
bos ſentiatur puenire. Poſtea ueto manum porro tuſo illinunt. Item lumbos ipſo fi/
mo cum melle. Suadẽtq; in eodem dolore et teſtes leporis deuorate. Iſchiadicis fimũ
bubulum imponunt calfactum in foliis cinere feruenti. In renum dolore leporis re/
nes crudos deuorari iubent: aut certe coctos ita ne dente cõtingantur. Ventris qdem
dolore tentari negant talum leporis habentes. Lyenem ſedat fel apri uel ſuis potum
uel ceruini cornus cinis in aceto. Efficaciſſime tamen inueteratus lyen aſini: ita ut in
triduo ſentiatur utilitas. Aſinini pulli fimum quod primum edidit: polean uocant:
ſyri dant in aceto mulſo. Datur et equi lingua inueterata ex uino præſentaneo medi/
camento: ut didiciſſe ſe ex barbaris Cecilius & Bion tradidit. Et lyen bubulus ſimili mõ.
Recẽs autem aſſus uel elixus in cibo. In ueſica quoq; bouis allii capita. xx. tuſa cum
aceti ſextario imponũtur ad lyenis dolorem. Eadem ex cauſa emi lyenem uituli q̃nti
indicatus ſit: iubent magi nulla precii contatione: quoniam hoc quoq; religioſe perti/
neat. Diuiſumq; p longitudinem annecti tunicæ utrinq; & induentem pati recidere
ad pedes. Dein collectum in umbra arefacere. Cũ hoc fiat ſimul reſidere lyenem ægri
uitiatum: liberariq; cum morbo dicitur. Prodeſt et pulmo uulpiũ cinere ſiccatus atq;
in aqua potus. Item hædorum lyen impoſitus. Aluum ſiſtit ceruinus ſanguis. Item
cornus cinis. Iecur aprinum ex uino potum citra ſalem: recenſq;. Irem aſſũ: uel ſuillũ
uel hircinum decoctum in uini hemina. Coagulũ leporis in uino ciceris magnitudine:
Aut ſi febris ſit ex aqua. Aliqui et gallam adiiciunt. Alii per ſe leporis ſanguine cõten/
ti ſunt lacte cocto. Equini fimi cinis ĩ aqua potus. Taurini cornus ueteris e pte iam
cinis ĩſperſus potioni aquæ. Sanguis hircinus in carbone decoctus. Corium caprinũ
cum ſuo pilo decoctum ſucco epoto. Coagulũ equi et ſanguis caprinus uel medulla
uel iecur aluum ſoluit. Fel lupi cũ elaterio umbilico illigatũ: uel lactis equini porus.
Item caprini cum ſale et melle. Capræ fel cum cyclamini ſucco et aluminis modico.
Aliqui et nitrum et aquam adieciſſe malunt. Fel tauri cum abſinthio tritum ac ſub/
ditum paſtillo. Butyrum largius ſumptum cæliacis et dyſentericis medet᷑. Iecur uacci/
num. Cornus ceruini cinis tribus digitis captus in potione aquæ. Coagulum leporis
ſubactum in pane. Si ueto ſanguinem detrahunt in polenta. Aprini uel ſuilli uel le/
porini fimi cinis inſperſus potioni tepidi uini. Vituli quoq; ius uulgariter datũ inter
auxilia cæliacorum & dyſentericorum traduntur. Lactis aſinini potus utilior addito
melle. Nec minus efficax fimi cinis ex uino utriq; uitio. Item polea ſupradicta. Equi
coagulũ: quod aliqui hippacen uocant: etiam ſi ſanguinem detrahant: uel fimi cinis.
dentiumq; eiuſdem tuſorum farina ſalutaris dicitur. Et bubuli lactis decocti porus.
Dyſentericis addi mellis exiguum præcipiunt. Et ſi tormina ſint: cornus ceruini cine/
rem: aut fel taurinum cymino mixtum. Et cucurbitæ carnes umbilico imponere. Ca/
ſeus recens uaccinus immittitur ad utrũq; uitium. Item butyrum heminis quatuor
cum reſinæ terebinthinæ ſextante: aut cũ malua decocta: aut roſaceo. Datur & ſeuũ
uitulinum aut bubulum. Item medullæ excoquuntur cum farina et cæra exiguoq;
oleo: ut ſorberi poſſit. Medulla et in pane ſubigitur. Lac caprinum ad dimidias ptes
decoctũ. Si ſint et tormina: additur protropũ. Torminibus ſatis eſſe remedũ ĩ leporis
coagulo poto e uino tepido uel ſemel arbitrantur aliqui. Cautiores et ſanguine capri/
no cum farina hordeacea et reſina uentrem illinunt. Ad omnes epiphoras uentris
illini caſeum mollem ſuadent. Veterem autem ĩ farina tritum cæliacis & dyſẽtericis

dari: cyatho caſei in uini cyathis tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dyſentericis. Iecur aſſum capræ cæliacis ſubuenit: magiſq; etiam hirci cũ uino auſtero decoctum: potũq; uel ex oleo myrteo umbilico impoſitum. Quidã uero decoquũt a tribus ſextariis aquæ ad heminam addita ruta. Vtuntur et lyene aſſo capræ hirciue et ſeuo hirci in pane qui cinere coctus ſit: capræ a renibus maxime ut ꝑ ſe hauriatur: protinuſq; modice frigidam ſorberi iubent. Aliqui et in aqua decoctum ſeuum ammixta polenta et cymino et aneto acetoq;. Illinunt et uentrem cæliacis fimo cũ melle decocto. Vtuntur ad utrumq; uitium et coagulo hædi in uino myrteo magnitudine fabæ poto: et ſanguine eiuſdem in cibum formato: quem ſanguiculum uocant. Infundunt dyſentericis et glutinum taurinum aqua calida reſolutũ. Inflationes autẽ diſcutit uitulinum fimum in uino decoctum. Inteſtinorũ uitiis magnopere ꝓdeſt coagulum ceruorum decoctum cum lente betaq;: atq; ita in cibo ſumptum. Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus decoctus cum malua exiguo ſale addito. Et ſi coagulum addatur maioribus emolumentis fiet. Eademq; uis eſt et in ſeuo caprino et in ſorbitione aliqua uti protinus hauriatur frigida aqua. Item fœminum hedi cinis rupta inteſtina ſarcire mire traditur. Fimum leporis cũ melle decoctũ et quotidie fabæ magnitudine ſumptum ita ut deploratos ſanauerint. Laudãt et caprini capitis cum ſuis pilis decocti ſuccum. Tenaſmos id eſt crebra et inanis uoluntas egerendi tollitur poto lacte aſinino: itẽ bubulo. Tinearũ genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inueniri oſſa ſi terram non attigerint: colo medẽtur adalligata brachio. Polea quoq; ſupradicta magnopere ꝓdeſt in ſapa decocta. Item ſuilli fimi farina addito cymino in aqua rutæ decoctæ. Cornus ceruini teneri cinis cochleis africanis cum teſtis ſuis tuſis mixtus in uini potione. Veſicæ calculorumq; cruciatibus auxiliatur urina apri: et ipſa ueſica pro cibo ſumpta. Efficacius ſi prius fumo maceratur utrunq;. Veſicã elixam mandi oportet et a muliere fœminæ ſuis. Inueniuntur et in iocineribus eorum lapilli haud duricie lapillis ſimiles candidi ſicuti in uulgari ſue: quibus contritis atq; potis in uino: pelli calculos aiunt. Ipſi apro tam grauis ſua urina eſt: ut niſi egeſta fugæ non ſufficiat: ac uelut deuinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati in uino poti calculos pellunt. In perna ſuum articulos eſſe diximus: quoꝝ decoctum ius facit urinæ utilius. Aſinini renes inueterati: tritiq; et in uino mero dati ueſicæ medentur. Calculos expellunt lyenes equini ex uino aut mulſo poti diebus .xl. Prodeſt et ungulæ equæ cinis in uino aut aqua. Item fimum caprarum in mulſo: efficacius ſilueſtrium. Pili quoq; caprini cinis. Verendorum carbunculis cerebrum apri uel ſuis ſanguiſq;. Vitia uero: quæ in eadem parte ſerpunt: iecur eorum combuſtum maxime iuniperi ligno cum charta armeniaca ſanat. Fimi cinis fel bubulum cum alumine ægyptio ac muria ad craſſitudinem mellis ſubactum. inſuper beta ex uino cocta impoſita. caro quoq;. Manantia uero ulcera ſeuum cum medulla uituli in uino decoctum: uel caprinum cum melle rubiq; ſucco. Vel ſi ſerpant: fimum etiam prodeſſe cum melle dicunt: aut cum aceto: et per ſe butyrum. Teſtium tumor cũ ſeuo uituli addito nitro cohibetur. Vel fimo eiuſdem ex aceto decocto. Vrinæ incontinentiam cohibet ueſica aprina ſi aſſa mandatur. Vngularum apri uel ſuis cinis potioni inſperſus. Veſica fœminæ ſuis combuſta ac pota. Item hædi. Vel pulmo. Cerebrũ leporis ĩ uino. Eiuſdẽ teſticuli toſti uel coagulum cum anſerino adipe in polenta. Renes aſinini in mero triti potiq;. Magi uerrini genitalis cinere poto ex uino dulci demonſtrant urinam facere in canis cubiculo: ac uerba adiicere: ne ipſe urinã faciat: ut canis in ſuo cubiculo. Rurſus ciet urinam ueſica ſuis: ſi terram non attigerit: impoſita pubi. Sedis uitiis præclare ꝓdeſt fel urſinum cum adipe. Quidam adiiciunt ſpumam argenti ac thus. Prodeſt et butyrum cum adipe anſerino ac roſaceo. Modũ ipſæ res ſtatuunt: ut ſit illitu faciles. Præclare medetur et taurinum fel in linteolis concerptis. Rimaſq; ꝑducit

ad cicatricem. Inflationibus in ea pte seuũ uituli maxime ab inguinibus cum ruta. Cæteris uitiis medetur ſanguis caprinus cum polenta. Item fel caprinum condylomaris per ſe. Item fel lupinum ex uino. Panos & apoſtemata in quacunque pte ſanguis urſinus diſcutit. Itē taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium tradit in calculo onagri: quem dicunt cum interficiatur: reddere urina liquidiorem in initio: ſed in terra ſpiſſantem ſe. Hic adalligatus fœmini omnes impetus diſcutit: omniq; ſuppuratione liberat. Eſt autem rarus inuentu: nec ex omni onagro: ſed celebri remedio. Prodeſt et urina aſini cum melanthio. Et ungulæ equinæ cinis cum oleo et aqua illitus. Sanguis equi præcipue admiſſarii. Et ſanguis bubulus. Item fel. Caro quoq; eoſdem effectus habet calida impoſita. Et ungulæ cinis ex aqua aut melle. Vrina caprarum. Hircorumq; carnes in aqua decoctæ. Aut fimum ex iis cum melle decoctum. Fel urſinũ ſiue uerrinũ. Vrina ſuum ĩ lana impoſita. Fœmina atteri aduriq; equitatu notum eſt. Vtiliſſimum eſt ad omnes inde cauſas ſpumã equi ex ore inguinibuſq; illinire. Inguina et exulcerum cauſa intumeſcunt. Remedio ſunt equi ſetæ tres totidẽ nodis et ceſtros herba adalligatæ intra ulcus. Podagris medetur urſinus adeps: taurinumq; ſeuum pari pondere & ceræ. Addunt quidam hippociſtidem & gallam. Alii hircinum præferunt ſeuum cum fimo capræ et croco et ſinapi cum caulibus ederæ tritis ac appendicio uel flore cucumeris ſilueſtris. Item bouis fimum cum aceti fæce. Magnificant & uituli qui nondum herbam guſtauerit fimum. Aut per ſe ſanguinem tauri. Vulpem decoctam uiuam donec oſſa tantum reſtent. Lupumue uiuum oleo ceroti modo incoctum. Seuum hircinum cum helſines parte æqua: ſinapis tertia. Fimi caprini cinerem cum axungia. Quin et iſchiadicos uri ſub pollicibus pedum eo fimo feruente utiliſſime tradunt. Articulorumq; uitiis fel urſinum utiliſſimum eſſe et leporis pedes adalligatos. Podagras quidam mitigari pede leporis uiuentis abſciſo ſi quis ſecum aſſidue habeat. Perniones urſinus adeps: rimaſq; pedum omnes arcet. Efficacius alumine addito. Seuum caprinum. Dentium equi farina. Aprinũ uel ſuillũ fel. Cum adipe pulmo impoſitus. Et ſi ſubtriti ſint contuſiue: offenſione. Si uero aduſti frigore: leporini pili cinis. Eiuſdem pulmo contuſis diſſectus: aut pulmonis cinis. Sole aduſta ſeuo aſinino aptiſſime curantur. Item bubulo cum roſaceo. Clauos et rimas calliq; uitia fimum apri uel ſuis recens illitum ac tertio die ſolutum ſanat. Talorum cinis pulmo aprinus: aut ſuillus: aut ceruinus. Attritus calciamentorũ urina aſini cum luto ſuo illita. Clauos ſeuum bubulum cum thuris polline. Perniones uero corium combuſtum. Melius ſi ex uetere calciamento. Iniurias a calciatu ex oleo corii caprini cinis. Varicum dolores ſedat fimi uitulini cinis cum lilii bulbis decoctis addito melle modico. Itemq; omnia inflãmata ac ſupputationes minantia. Eadẽ res et podagricis prodeſt et articularis morbis e maribus præcipue uitulis. Articulorum attritis fel aprorum uel ſuum linteo calefacto impoſitum. Vituliq; qui nundũ herbã guſtauerit fimum. Item caprinum cum melle et aceto decoctum. Vngues ſcabros ſeuum uituli emendat. Item caprinum admixta ſandaraca. Verrucas uero aufert uitulini fimi cinis ex aceto. Aſini urinæ lutum. Comitiali morbo teſtes urſinos ediſſe prodeſt: uel aprinos bibiſſe ex lacte equino aut ex aqua. Item aprinam urinam ex aceto mulſo. Efficacius quæ inaruerit in ueſica ſua. Dantur et ſuum teſticuli inueterati tritiq; in ſuis lacte præcedente uini abſtinentia et ſequente continuis diebus. Dantur et leporis ſale cuſtoditi pulmones cum thuris tertia parte in uino albo per dies .xxx. Itẽ coagula. Eiuſdem aſini cerebrum ex aqua mulſa infumatum prius in foliis ſemũcia per dies. Vel ungularũ eius cinis coclearibus binis toto menſe potus. Item teſtes ſale aſſeruati et aſperſi potioni in aſinarum maxime lacte uel ex aqua. Membrana ptus earum præcipue ſi marem pepererint: olfacta accedente morbo comitialium reſiſtit. Sunt qui e mare nigroq; cor edendum cum pane ſub diuo prima aut ſecunda luna præcipiant. Alii carnem: aliqui ſanguinem aceto dilutum per dies .xl. bibendum.

Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miſcent. Eadem potione et lymphaticis medentur. Comitialibus datur et lactis equini potus lichenæq; ī aceto mulſo bibendum. Dantur et carnes caprinæ in rogo hominis toſtæ ut uolunt magi. Seuum earum cum felle taurino pari pondere decoctum: et in follitudo fellis recōditum: ita ne terram attingat. Potum uero ſublime ex aqua. Morbum ipſum deprehendit caprini cornus uel ceruini uſti nidor. Sideratis urina pulli aſinini nardo admixto per coniunctionem prodeſſe dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis. Sanguis aſinini pulli ex uino. Item fimum aſinini pulli: quod primum edidit a partu: datum fabæ magnitudine e uino medetur intra diem tertiū. Eadē et ex equino pullo ſimiliterq; uis eſt. Fractis oſſibus præſentaneus maxillarum apri cinis uel ſuis. Item lardū elixū atq; circūligatum mira celeritate ſolidat. Coſtis quidem fractis laudatur unice caprinum fimum ex uino uetere. aperit: extrahit: perſanat. Febres arcet ceruorum caro ut diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt oculus lupi dexter ſalſus adalligatuſq; ſi credimus magis. Eſt genus febrium quod ephemerinum uocāt. Hoc liberari tradunt: ſiquis e uena auris aſini tres guttas ſanguinis in duabus heminis aquæ hauſerit. Quartanis magi excremēta felis cum digito bubonis adalligari iubēt. et ne recedant: non remoueri ſepteno circuitu. Quis hoc quæſo inuenire potuit? Quæ eſt iſta mixtura? Cur digitus bubonis potiſſimum electus eſt? Modeſtiores iecur felis decreſcente luna occiſæ inueteratum ſale ex uino bibendum ante acceſſiones quartanæ dixere. Idem magi fimi bubuli cinere conſperſo puerorum urina illinunt digitos pedum: manibuſq; leporis cor adalligant. Coagulum ante acceſſionem propinant. Datur et caſeus caprinus recens cum melle diligenter ſero expreſſo. Melancholicis fimum uituli ī uino decoctū remedio eſt. Lethargicos excitat aſini lyen naribus illitus ex aceto. Caprini cornus nidor: aut pilorum: iecur aprinum. Itaq; et ueternoſis datur. Phthiſicis medentur iecur lupi ex uino. Macræ ſuis fœminæ herbis paſtæ lardum. Carnes aſininæ ex iure ſumptæ. Hoc genere maxime ī achaia curāt id malū. Fimi quoq; aridi: ſed pabulo uiridi paſto boue fumum arundine hauſtum prodeſſe tradunt. Bubuli quoq; cornus mucronem exuſtum duorū cocleariū menſura addito melle pilulis deuoratis. Capræ ſeuo ī pulte halicacia et phthiſin et tuſſim ſanari. Vel recenti cum mulſo liquefacto: ita ut uncia in cyathū addatur: rutæq; ramo permiſceatur: nō pauci tradūt. Lupi & capræ ſeui cyatho uel lactis pari menſura deploratū phthiſicum conualuiſſe: certus auctor affirmat. Sunt et qui ſuum fimi cinerem profuiſſe ſcripſerint in paſſo. Et cerui pulmonem maxime ſubulonis ſiccatum in fumo: tritumq; in uino. Hydropicis auxiliatur urina ueſicæ apri paulatim data in potus. Efficacius quæ inaruerit cū ueſica ſua. Fimi taurini maxime ſubulonis: ſed et bubuli: de armentinis loquor. Quidā bolbiton uocant. Cinis cocleariorū trium in mulſi hemina bouis fœminæ in mulieribus: et ex altero ſexu in uiris: quod ueluti myſterium occultarunt magi. Fimum uituli maſculi illitum. Fimi uitulini cinis cum ſemine ſtaphylini æqua portione ex uino. Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorem putāt hircorum: utiq; ſi lentiſco paſcantur. Igni ſacro urſinus adeps illinitur: maxime qui eſt ad renes. Virulinum fimum recens: uel bubulū. Caſeus caprinus ſiccus cū porro. Ramenta pellis ceruinæ deſecta pumice ex aceto trita. Ruborem cum prurigene equi ſpuma aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ: aſinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris caſeus caprinus ſiccus ex melle et aceto in balneis oleo remoto. Puſtulis ſuilli fimi cinis aqua illitus: uel cornus ceruini cinis. Luxatis recens fimum aprinum uel ſuillum. Item uitulinum. Verris ſpuma recens cum aceto. Fimum caprinum cum melle. Bubula caro impoſita tumorem ſanat. Fimum ſuillum in teſta calefactū tritumq; cum oleo: duricias corporum omnes tollit optime. Adeps e lupis illitus in iis quæ rumpere opus eſt: plurimum proficit. Fimum bubulum in cinere calefactum: aut caprinum in uino uel aceto decoctum. In furunculis ſeuum bubulum

cum ſale. Aut ſi dolor eſt: intinctum oleo liquefactum ſine ſale. Similiq; mō caprinū
in ambuſtis. Prodeſt urſinus adeps cum lilii radicibus. Aprinum aut ſuillum fimum
inueteratum. Setarum ex iis e penicillis tectoriis cinis cum adipe tritus. Tali bubuli
cinis cū cæra et medulla ceruina. Fel tauri. Fimū leporis. Sed caprarum fimum ſine
cicatrice ſanare dicitur. Glutinum præſtantiſſimum fit ex auribus taurorum & ge/
nitalibus. Næc quicq̄ efficacius prodeſt ambuſtis. Sed adulteratur nihil æque qbuſ/
uis pellibus inueteratis calciamentiſq; etiam decoctis. Rhodiacum uero fideliſſimū.
Eoq; pictores et medici utūtur. Id quoq; quo cādidius: eo probarius. Nigrū et ligno/
ſum damnatur. Neruorum doloribus fimum caprinum decoctum in aceto cum
melle utiliſſimum putant: uel putreſcente neruo. Spaſmata et percuſſu uitiata fimo
aprino curant uere collecto et arefacto. Sic et quadrigis agendis tractos: rotaue uul/
neratos. Et quoquo modo ſanguine cōtuſo: uel ſi recens illinatur. Sūt qui id coxiſſe
aceto utilius putent. Quin et in potu farinam eam ruptis conuulneratiſq; et euerſis
ex aceto ſalutarem promittunt. Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt. Ferūtq;
et Neronem principem hac potione recreari ſolitum: cū ſic quoq; ſe trigario appro/
bare uellet. Proximam ſuillo fimo uim putant. Sanguinem ſiſtit coagulum ceruinū
ex aceto. Item leporis: Huius quidem et pilorum cinis. Item ex fimo aſinino cinis. Et
pilorum quidē cinis illitus. Efficacior uis e naribus aceto admixto. Et ī lana ad omne
profluuium impoſito. Similiter ex equino capite: et fœminæ. Aut fimi uitulorū cinis
illitus ex aceto. Item caprini cornus uel fimi ex aceto. Hircini uero iocineris diſſecti ſa
nies efficacior. Et cinis utriuſq; ex uino potus: uel naribus ex aceto illitus. Hircini
quoq; utris uinarii dumtaxat cinis cum pari pōdere reſinæ. Quo genere ſiſtit̃ ſāguis:
et uulnus glutinatur. Hædinum quoq; coagulum ex aceto: et fœminum eius com/
buſtorum cinis ſimiliter pollere traduntur. Vlcera ſanat in tibiis cruribuſq; adeps ur/
ſinus admixta rubrica. Quæ uero ſerpunt: fel aprinum cum reſina et ceruſa. Maxil/
larum apri uel ſuum cinis. Fimum ſuum illitum ſiccum. Item caprinum ex aceto
ſubferuefactum. Cætera purgantur et explentur butyro. Cornus ceruini cinere. Vel
medulla cerui. Felle taurino cū cyprino oleo. Aut fimo aprino. Aut hircino. Fimum
recens ſuum. Vel inueterati farina illinit̃ uulneribus ferro factis. Phagedenis et fiſtu/
lis immittitur fel tauri cum ſucco porri aut lacte mulierum. Vel ſanguis aridus cum
cotyledone herba. Carcinomata curat coagulum leporis cum pari pondere capparis
aſperſum uino. Grangrenas urſinum fel penna illitum. Aſini ungularū cinis ea quæ
ſerpunt ulcera inſperſus. Sanguis equi adrodit carnes ſtiptica ui. Item fimi equini ī/
ueterati fauilla. Ea uero quæ phagedenas uocant in ulcerum genere cornu bubuli cinis
cum melle. Caro uituli recentia uulnera non patitur intumeſcere. Fimum bubulum
cum melle. Fœminum uituli cinis ſordida ulcera: & quæ cacoethe uocant e lacte mu/
lieris ſanat. Recentes uero plagas ferro illatas glutinum taurinum liquefactū tertio
die ſolutū. Caſeus caprinus ſiccus ex aceto ac melle purgat ulcera. Quæ uero ſerpūt
cohibet ſeuum cum cæra. Item addita pice ac ſulphure percurat. Similiter proficit ad
cacoethe hædi fœminini cinis e lacte mulieris. Et aduerſus carbunculos ſuis fœminæ
cerebrum toſtum illitumq;. Scabiem hominis aſininæ medullæ maxime abolēt. Vri/
næ eiuſdem cum ſuo luto illitæ. Butyrum etiam quod in iumentis proficit cū reſina
calida. Glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce. Fel caprinum cum
aluminis cinere. Boas fimum bubulum: unde et nomē traxere. Canum ſcabies ſanat̃
bubulo ſanguine recenti. Iterumq; cum inareſcat illito: et poſtero die abluto cinere
lixiuio. Spinæ et ſimilia corpori extrahuntur felis excrementis. Item capræ ex uino.
Coagulo quocunq;: ſed maxime leporis cum thuris polline et oleo: aut cū muſci pari
pondere: aut cum propoli. Cicatrices nigras ſeuum aſininum reducit ad colorem. Fel
uituli extenuat calefactum. Medici adiiciūt myrrhā & mel et crocum. æreaq; pyxide
condunt. Aliqui & florem æris miſcent. Mulierum purgationes adiuuat fel taurinū

lana ſuccida appoſitum. Olympias thebana addidit hyſopum et nitrum. Cornus ceruini cinis potus. Item uuluæ laborantı. Illıtumquoq; et fel taurinum cū opio appoſitum obolis binıs. Vuluas et pilo ceruino ſuffiri prodeſt. Tradunt ceruas: cū ſenſerīt ſe grauidas: lapillum deuorare: quem in excrementis repertum aut in uulua (nam et ibi inuenitur) cuſtodire partus adalligatum. Inueniuntur et oſſicula in corde et uulua perquamutilia grauidis parturientibuſq;. Nam de punice qui in uaccarum utero ſimili modo repentur: diximus in natura boum. Lupi adeps illitus uuluas mollit. Dolores eatum iecur. Carneſq; lupi ediſſe panturis prodeſt. Aut ſi incipienribus ptunre ſit iuxta qui ederit. Adeo ut etiam contra illita noxia ualeat. Eundem uero ſupuenıre perniriosum eſt. Magnus & leporis uſus mulıenbus. Vuluas adiuuat pulmo andus potus. Profluuia iecur cum ſamia terra ex aqua potum. Secundas coagulum. Cauēt prıdıana balnea. Illitum quoq; cum croco & porri ſucco: uellere appoſitum abortus mortuos expellit. Si uuluæ lepotum in cibis ſumantur: mares concipi putant. Hoc et teſticulis eorum et coagulo profici. Conceptum leporis utero exemptum iis: quæ parere deſierint: reſtibilem fœcunditatem afferre. Sed et pro conceptu leporis ſaniem et uiro magi propinant. Item uirgini nouem grana fimi ut ſtent ꝑpetuo mammæ. Coagulo quoq;. Ob id cum melle linunt ſanguinem ubi euulſos pilos renaſci nolūt. Inflationi uuluæ fimū aprinū ſuillumue cum oleo illini prodeſt. Efficacius ſiſtit farina andi ut aſpergatur potioni: uel ſi grauidæ aut puerperæ torqueantur. Lacte ſuis poto cum mulſo adiuuantur partus mulietum. Per ſe uero potum deficientia ubera puerperarum replet. Eadem circumlita ſanguine fœminæ ſuis minus creſcunt. Si dolent lactis aſinini potu mulcentur. Quod addito melle ſumptum et purgationes eaꝝ adiuuat. Sanat et uuluarum exulcerationes eiuſdem animalis ſeuum inueteratum: et ī uellere appoſitum duriciam uuluarum emollit. Per ſe uero recens uel inueteratū ex aqua illitum pſilothri uim optinet. Eiuſdem animalis lyen inueteratus ex aqua illitus mammis abundantiam facit. Vuluas ſuffitu corrigit. Vngulæ aſininæ ſuffitæ ptum maturant: ut uel abortus euocetur. nec aliter adhibetur: quoniam uiuentem partum necat. Eiuſdem animalis fimum ſi recens imponatur: profluuia ſāguinis mire ſedare dicitur. Nec non et cinis eiuſdem fimi: qui et uuluæ prodeſt impoſitus. Equi ſpuma illita per dies .xl. priuſq̄ naſcantur primum pili reſtinguuntur. Item cornus ceruini decocto. Melius ſi recentia ſint cornua. Lacte equino iuuantur uuluæ collutæ. Quod ſi mortuus partus ſentiatur: lyen ex aqua dulci potus eiicit. Item ungulæ ſuffitu aut fimum aridum. Vuluas procidentes butyrum infuſum ſiſtit. Induratam uuluā apit fel bubulum roſaceo admixto: foris uellere cum reſina terebinthina impoſito. Aiunt et ſuffitu fimi e mare boue procidentes uuluas reprimi: partus adiuuari. Conceptus uero uaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus uexationem fieri certum eſt. Hanc emēdari Olympias thebana affirmat felle taurino et adipe ſerpētium et erugine addito melle medicatis locis ante coitus. Vitulinum quoq; fel ſi ī purgationibus fuerit ſub coitu aſperſum uuluæ etiā duriciā uētris emollit: et profluuiū minuit umbilico peruncto. atq; in totum uuluæ ꝓdeſt. Modū ſtatuunt fellis pondere denarii ad apii tertiam ammixto amygdalino oleo: quantum eſſe ſatis appareat. hoc in uellere imponunt. Maſculi fel uituli cum mellis dimidio tritum ſeruatur ad uuluas. Carnem uituli ſi cum ariſtolochia inaſſatam edant circa conceptū: mares parituras ꝓmittūt. Medulla uituli in uino et ex aqua decocta cum ſeuo exulcerationibus uuluarum impoſita prodeſt. Item adeps uulpium: excrementumq; felium cum reſina et roſaceo impoſitum. Caprino cornu ſuffiri uuluam utiliſſimum putant. Silueſtriū caprarum ſāguis cum palma marina pilos detrahit. Cæterarū uero fel callum uuluarū emollit inſperſum: er a purgatione conceptus facit. Sic quoq; pſilothri uis efficiť euulſis pilis triduo ſeruať illitum. Profluuium q̄uis immenſum urina capræ pota ſiſti obſtetrices promittunt. et ſi fimum illinatur. Membrana capratum ī aqua partu edito īueterata

potuq; ſumpta in uino:ſecundas pellit. Hædorum pilis ſuffiri uuluas utile putant.
Et ĩ ꝓfluuio ſãguinis coagulum bibi aut hyoſcyami ſemine imponi. E boue ſilueſtri
nigro ſi ſãguine ricini lumbi perũgantur: mulieri tedium ueneris fieri dicit Eſchines.
Idem amoris pota hirci urina ammixto propter faſtidium nardo. Infantibus nihil
butyro utilius per ſe et cum melle: priuatim & in dentitione: & ad gingiuas: & ad oris
ulcera. Dens lupi adalligatus infantium pauores prohibet: dentiẽtiq; morbos. Quod
et pellis lupina præſtat. Dentes quidem eorum maximi equis quoq; adalligati infa-
tigabilem curſum præſtare dicunt. Leporum coagulo illito ubere ſiſtitur infantium
aluus. Iecur aſini ammixta modice panace inſtillatum in os a comitialibus morbis et
aliis infantes tuetur. Hoc. xl. diebus fieri præcipiunt. Et pellis aſinina iniecta impaui-
dos infantes facit. Dentes: qui equis primum cadũt: facilem dentitionem præſtãt in-
fantibus adalligati. Efficacius ſi terram non attigere. Lyen bubulus ĩ melle editur. Et
illinitur ad lyenis dolores. Ad ulcera manantia cũ melle. Lyen uituli ĩ uino decoctus
tritusq; et illitus ulcuſcula oris. Cerebrum capræ magi per annulum aureum traiectũ
prius q̃ lac detur ĩfantibus: inſtillatur contra comitiales: cæteroſq; infãtium morbos.
Caprinum fimum inquietos infantes adalligatum panno cohibet: maxime puellas.
Lacte caprino uel cerebto leporum perunctæ gingiuæ faciles dẽtitiones faciũt. Som-
nos fieri lepore ſumpto in cibis Cato arbitratur. Vulgus et gratiam corpori in nouẽ
dies friuolo quidẽ loco. Cui tamẽ aliq̃ debeat ſubeſſe cauſa ĩ tãta perſuaſione. Magi
felle capræ ſacrificatæ dũtaxat illito oculis uel ſub puluino poſito ſomnũ allici dicũt.
Sudores inhibet cornus caprini cinis e myrteo oleo perunctis. Coitus autẽ ſtimulat
fel aprinum illitum. Item medullæ ſuum hauſtæ. Seuum aſininum anſeris maſculi
adipe permixto illitũ. Item a coitu equi Virgilio quoq; deſcriptum uirus et teſticuli
equini aridi ut potioni inſeri poſſint: dexterue aſini teſtis in uino potus ꝓportione:
uel adalligatus brachiali. Eiuſdem a coitu ſpuma collecta roſeo panno et ĩcluſa argẽ-
to ut Eſchines tradit. Salpe genitale in oleum feruens mergi iubet ſepties: eoq; pungi
pertinentes partes. Bialcon cinerem ex eodem bibi uel tauri a coitu urinã: lutoq; ipſo
illini pubem. At e diuerſo muris fimo illito cohibetur uirorum uenus. Ebrietatẽ arcet
pulmo apri aut ſuis aſſus a ieiuno cibo præſũptus eo die. Item hædinus.

Mira de animalibus. Capitulum. xi.

Mira prætetea traduntur in eiſdem animalibus. Veſtigium equi excuſſũ ungula
(ut ſolet plerunq;) ſiquis collectum reponat: ſingultus remediũ eſſe recordãtibus
quonam loco id repoſuerint. Iecur luporum eqnæ ungulæ ſimile eſſe. Et rumpi
equos qui ueſtigia luporum ſub equite ſequãt. Taliſq; ſuũ diſcordia uim quãdam
ineſſe in incendiis ſi fimi aliquid egerãt e ſtabulis facilius extrahi. Nec recurrere oues
bouesq;. Hircorum carnes uirus non recipere: ſi panem hordeaceum eo die quo inter-
ficiantur ederint. Laſerue dilutum biberint. Nullas uero teredinem ſentire luna de-
creſcente induratas ſale. Adeoq; nihil omiſſum eſt: ut leporem ſurdum celerius pin-
gueſcere reperiamus. Animalium uero medicina. Si ſanguis profluat iumẽtis: ſuillũ
fimũ ex uino infundendum. Boum autem morbis ſeuum ſulphur uiuum allium ſil-
ueſtre ouum coctum. Omnia hæc trita in uino danda. aut uulpis adipem. Carnem ca-
ballinam diſcoctam potu ſuum morbis mederi. Omnium uero quadrupedũ morbis
capram ſolidam cum corio et ranam rubetam diſcoctas. Gallinaceos non attingi a
uulpibus qui iecur animalis eius aridum ederint. Vel ſi pellicula ex eo collo induta
galli interent. Similia in felle muſtelæ. Boues in cypro contra tormina hominum ex-
crementis ſibi mederi. Inſuper pedes boum ſi prius cornua pice liquida pungantur.
Lupos in agrum non accedete: ſi capti unius pedibus infractis cultroq; adacto pau-
latim ſanguis circa fines agri ſpargatur. atq; ipſe defodiatur in eo loco ex quo cœpit
trahi. Aut ſi uomerem quo primus ſulcus eo anno in agro ductus ſit excuſſũ aratro
focus latiũ quo familia conuenit: abſumat. Ac lupum nulli animalium nociturum

in eo agro q̄diu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia ſui generis:quæ aut placida non ſunt:aut fera.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VICESIMVSNONVS. PROOEMIVM.

DE Medicina et īuentoribus eius. de origine medicinæ:et quando primũ clinice: et quando primũ iatraliptice.et de Chryſippo: et Eraſiſtraro:et Empirice :et Erophilo:et reliquis illuſtribus medicis.Et quotiés ratio medicinæ mutata ſit. Et q primus romæ' medicus:et quando.Et quid de medicis antiqui romani iudicauerint. Et uitia medicinæ. Capitulum primum.

NATVRA REMEDIORVM : ATQVE multitudo inſtantium ac præteritorum: plura de ipſa medēdi arte cogũt dicere.q̄q̄ non ignarus ſī nullis āte hæc latio ſermōe cōdita:ācepſq; ac lubricũ eſſe rerũ omniũ nouarũ principiũ : nec aliud utiq; gratiæ q̄ ſterilis difficultatis ī ꝓmōdo.Sed quoniā occurrere ueri ſimile eſt omniũ qui hæc noſcant cogitationi : quonā mō exoleuerint in medicinæ uſu:quæ temperata atq; pūnentia erāt.Mirũq; et indignum ꝓtinus ſubiit nullam artium inconſtantiorem fuiſſe. Et etiā nunc ſæpius immutari contigerit cũ ſit fructuoſior nulla. Diis primum inuentores ſuos aſſignauit:et cælo dicauit.Nec nō et hodie multifaria ab oraculis medicina petitur.Auxit deinde famam etiam crimine: ictum fulmine Aeſculapiũ fabulata:quoniam Tyndaridam reuocauiſſet ad uitam. Nec tamen ceſſauit narrare alios reuixiſſe opera ſua clara troianis temporibus a quibus fama certior uulnerum duntaxat remediis. Sequentia eius mirum dictu ī nocte denſiſſima latuere:uſq; ad pelopōneſiacum bellum.Et tunc eam reuocauit in lucē Hippocrates genitus in inſula co:in primis clara et ualida ac Aeſculapio dicata.Is : cum fuiſſet mos liberatos morbis ſcribere in templo eius dei:qui auxiliatus eſſet:ut poſtea ſimilitudo proficeret:exſcripſiſſe ea traditur.Atq; ut Varro apud nos credit iā tēplo cremato is inſtituiſſe medicinam hanc:quæ clinice uocatur.Nec fuit poſtea quæſtus modus:quoniam Prodicus Selymbriæ natus diſcipulus eius īſtituiſſet quam uocant iatralepticen.Reũctoribus quoq; medicorum ac medicis in eis uectigal inuenit.Horũ placita Chryſippus ingenti garrulitate mutauit.Plurimumq; etiam ex Chryſippo diſcipulus eius Eraſiſtratus Ariſtotelis filia genitus. Hic Antiocho rege ſanato centum talentis donatus eſt a rege Ptolemæo filio eius:ut incipiamus et premia artis oſtendere.Alia factio ab experimentis ſe cognominans Empiricen cœpit in ſicilia a Creōte agrigentino Empedoclis phyſici auctoritate commendato. Diſſideruntq; eæ ſcholæ: et omnes eas damnauit Erophilus in muſicos pedes uenarum pulſu diſcreto p ætatũ gradus.Deſerta inde et hæc ſecta eſt:quoniam neceſſe erat in ea litteras ſcire. Mutata et quam poſtea Aſclepiades(ut rettulimus) īuenerat.Auditor eius Themiſon fuit. Seq; inter initia ſcripſit.Illo mox recedente a uita ſua placita mutauit. Sed et illa Antonius muſa eiuſdem: auctoritate diui Auguſti:quem contraria medicina graui periculo exemerat.Multos præterea medicos celeberrimoſq; ex iis caſſios carpitanos aruncios albucios rubrios.cc.l. ſeſtertia annua mercede iis fuere apud principes. Quæ Sterrinus imputauit principibus: ꝙ ſeſtertiis quingentis annuis cōtentus eſſet. Sexcena.n.ſibi quæſtu urbis fuiſſe numeratis domibus oſtendebat.Par et fratri eius

merces a Claudio Cæſare infuſa eſt:cenſuſq; quanq̃ exhauſtis opibus neapoli exornata ut hæredi ſeſtertia.ccc.relinqueret:quantum Athena id eſt Arũtius ſolus. Exortus deinde eſt Vectius ualens adulterio Meſſalinæ Claudii Cæſaris nobilitatus: pariterq; eloquentiæ aſſectator. Is eam potentiam nactus nouam inſtituit ſectam. Eadem ætas Neronis principatu ad Theſſalũ tranſiliuit delentem cuncta maiorum placita & rabie quadam in omnes æui medicos perorantem. Quali prudẽtia ĩgenioq; æſtimari uel uno argumento abunde poteſt cum monumento ſuo:quod eſt appia uia: iatronicen ſe inſcripſerit. Nullius hiſtrionũ par:ex quo de comino e quadrigario comitatu regreſſus in publico erat. Eum Crinas maſſilienſis arte geminata ut cautior religioſiorq; ad ſyderum motus ex ephemeride mathematica cibos dando: horaſque obſeruãdo auctoritate eum præceſſit. Nuperq; ſeſtertia.c.reliquit muris patriæ mœnibus quoq; aliis pene non minori ſumma extructis. Hi regebant fata:cum repente ciuitatem Charmis ex eadem maſſilia inuaſit:damnatis non ſolum prioribus medicis uerum et balneis. Frigidaq; etiam hybernis algoribus lauari pſuaſit. Merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes conſulares uſq; in oſtentationem rigentes. Qua de re extat etiam Annei Senecæ aſtipulatio. Nec dubiũ eſt:omnes iſtos famam nouitate aliqua aucupantes animas ſtatim noſtras negociari. Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarum concertationes:nullo idem cenſente ne uideatur aſſertio alterius. Hinc illa infœlicis monumenti inſcriptio:turba ſe medicorum periſſe. Mutatur ars quotidie toties ĩterpollis. Et ingeniorum græciæ flatu impellimur. Palamq; eſt:ut quiſquis inter iſtos loquendo polleat imperatorem ilico uitæ noſtræ neciſq; fieri. Ceu uero non milia gẽtium ſine medicis degant:nec tamen ſine medicina. Sicut populus romanus ultra ſexcenteſimum annum:neq; ipſe in accipiendis artibus lentus:medicinæ uero etiam auidus donec expertã damnauit. Etenĩ percenſere inſignia priſcorum in his moribus conuenit. Caſſius Hemina ex antiquis auctor eſt primum e medicis ueniſſe romam pelopõnenſem Archagathũ Lyſaniæ filiũ. L. Aemilio. M. Liuio conſul. anno urbis d.xxxv. Eiq; ius quiritium datum et tabernam in compito acilio ẽptam. Ob id publice uulnerarium fuiſſe eum tradũt uocatum. Mireq; gratum aduentum eius ĩno. Mox a ſæuicia ſecandi urendiq; tranſiſſe nomẽ in carnificẽ et ĩ tediũ artis. Omneſq; medicos. quod clariſſime ĩtelligi poteſt ex. M. Catone:cuius auctoritas triũphus atq; cenſura etiam quanto non minimum conferunt:tanto plus in ipſo eſt. Quamobrẽ uerba ipſa ponemus. Dicam de iſtis græcis ſuo loco Marce fili quid athenis exq̃ſitũ habeam. Et quod bonum ſit illorum litteras aſpicere nõ perdiſcere. Vincam nequiſſimum & indocile genus illorum:& hoc puta uatem dixiſſe. Quandocunq; iſta gens ſuas litteras dabit:omnia corrumpet. Tunc etiam magis:ſi medicos ſuos huc mittet. Iurarunt inter ſe barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipſum mercede faciunt: ut fides iis ſit:et facile diſperdant. Nos quoq; dictitãt barbaros:et ſpurios:noſq; magis q̃ alios hippicos appellatione fedant. Interdicit ibi de medicis. Atq; hic Cato.dc.v. anno urbis noſtræ obiit:octogeſimoquinto ſuo:nequis illi defuiſſe publicæ tempora: aut priuatim uitæ ſpatia ad expediendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rẽ utiliſſimam credimus? Minime hercule. Subiicit enim qua medicina uſus et ſe et cõiugem uſq; ad longam ſenectam perduxerit:iis ipſis ſcilicet quæ nũc nos trademus. Profiteturq; eſſe etiam commentarium ſibi quo medeatur filio:ſeruis: familiaribus: quæ nos per genera uſus ſui diſſerimus. Non rem antiqui damnabant: ſed artem. Maxime uero quæſtum eſſe immani precio uitæ recuſabant. Ideo templũ Aeſculapii etiam cum reciperetur is deus:extra urbem feciſſe:iterumq; ĩ inſula traduntur. Et cũ græcos italia pellerent:diu etiam poſt Catonem excepiſſe medicos. Augebo prouidẽtiam illorum. Solam hanc artium græcarum nondum exercuerat romana grauitas. In tanto fructu pauciſſimi quiritium attigere:et ipſi ſtatim ad græcos tranſfugæ. Immo uero auctoritas aliter q̃ græce eam tractantibus etiam apud imperitos experteſq;

linguæ non eſt. Ac minus credunt:quæ ad ſalutem ſuam pertinent:ſi ĩtelligũt. Itaq;
hercule in hac artiũ ſola euenit:ut cuicunq; medicum ſe profitenti ſtatim credatur:
cum ſit periculum in nullo mendacio maius. Nõ tamen illud intuemur. adeo blāda
eſt ſpirandi per ſe cuiq; dulcedo. Nulla præterea lex quæ puniat inſcitiam capitalem.
Nullum exemplum uĩdictæ. Diſcũt periculis noſtris. Et experimẽta per mortes agũt.
Medicoq; tantum hominem occidiſſe ſumma impunitas eſt. Quinimmo tranſit in
conuitium. Et intẽperantia culpatur. Vltroq; qui periere arguuntur. Sed et decuriæ ꝓ
more cenſuris principum examinantur. Inquiſitio per parietes agitur. Et q̃ de num/
mo iudicet a gadibus columniſq; Herculis arceſſitur. De exilio uero non niſi die. xlv.
Q uĩq; electis uiris datur tabella. At de iudice ipſo quales in conſilio eunt: ſtatĩ occa/
ſuri? Merito dum nemini noſtrũ libet ſcire: quod ſaluti ſuæ opus ſit. Alienis pedibus
ãbulamus. Alienis oculis agnoſcimus. Aliena memoria ſalutamus. Aliena uiuimus
opera. Perieruntq; rerum naturæ precia: & uitæ argumẽta. Nihil aliud pro noſtro ha/
bemus: q̃ delicias. Nõ deſeram Catonem tam ambitioſæ artis inuidia a me obiectũ:
& a ſenatu illum qui ita cenſebat. Itaq; non criminibus artis arreptis ut aliquis expec/
tauerit. Quid enim uenenorum fertilius: aut ũde teſtamentorum plures inſidiæ? Iam
uero et adulteria etiam in principum domibus: ut euidens ĩ Liuia Druſi Cæſaris. Item
Valentis in qua dictum eſt regina. Non ſũt artis iſta: ſed hominum. Nõ magis hæc
urbi timuit Cato ut equidem credo: q̃ reginas. Ne auaritiam quidem arguam rapa/
ceſq; nundinas pendentibus fatis et dolorũ indicaturã: ac mortis arrha: aut arcana
præcepta. Squamam in oculis emouendam potius q̃ extrahendam. Per quæ effectũ
eſt: ut nihil magis prodeſſe uideretur: q̃ multitudo graſſantium. Neq; enim pudoris
æmuli precia ſũmittunt. Notum eſt ab eodem Archamide unum ægrum ex prouin/
cialibus ſeſtertiis ducentis conductum. Archontio uulnerum medico ſeſtertiis centũ
condemnato ademiſſe Claudium principem. Eidẽq; ĩ gallia exulãti et deĩde reſtituto
acquiſitum nõ minus intra paucos annos, Et hæc perſonis imputentur, Ne fæcem
quidem aut inſcitiam eius turbæ arguamus: ipſorumq; intemperantiam in morbis
aquarum calidarum diuerticulis: imperioſam inediam. Et ab iiſdem deficiẽtibus cibo
ſæpius die ingeſto. Mille præterea pœnitentiæ modis: culinarum etiam præceptis: et
unguentorum mixturis: quando nullas omiſere uitæ illecebras. Inuehi peregrinas
merces: conciliariq; externa precia diſplicuiſſe maioribus crediderim quidem: non ta/
men hoc Catonem prouidiſſe: cum damnaret artem. Tyriace uocatur excogitata cõ/
poſitio luxuriæ. Fit ex rebus externis: cum tot remedia dederit natura: quæ ſingula
ſufficerent. Mithridaticum antidotum ex rebus. liiii. cõponitur. Interim nullo pon/
dere æquali: et quarundam rerum ſexageſima denarii unius imperata. Q uo deorum
perfidiam iſtam monſtrante? Hominum enĩ ſubtilitas tanta eſſe non potuit. Oſtẽ/
tatio artis et portentoſa ſcientiæ uendicatio manifeſta eſt. Ac ne ipſi quidem illam
nouere. Comperiq; uulgo pro cĩnabari indica in medicamenta minium addi inſcitia
nominis: quod eſſe uenenum docebimus inter pigmenta. Verum et hæc ad ſigulorũ
ſalutem pertinent. Illa autem quæ timuit Cato: atq; prouidit: innocentiora multo et
parua opinatu: quæ proceres artis eiuſdem in ſemetipſis fatentur. Illa ꝓdidere impii
mores. Illa quæ ſani patimur luctatus ceromata ceu ualitudinis cauſa inſtituta. Bal/
neæ ardentes: quibus perſuaſere in corporibus cibos coqui: ut nemo non minus uali/
dus exiret. Obedientiſſimi uero efferrentur. Potus deinde ieiunorum ac uomitiones:
et rurſus perpotationes: ac pilorum euiratio inſtituta reſinis eorum. Itemq; pectines
in fœminis quidem publicati. Ita eſt profecto: lues morum nec aliũde maior q̃ e me/
dicina. Vatem prorſus quotidie facit Catonem: et eius oraculum: ſatis eſſe ingenia
græcorum inſpicere. Hæc fuerint dicenda pro ſenatu illo ſexcentiſq; populi romani
annis aduerſus artem: in qua conditione inſidioſiſſima auctoritatem peſſimis boni
faciunt. Simul contra attonitas quorundam perſuaſiones qui prodeſſe niſi precioſa

nō putant. Neque enim dubitauerim aliq̄bus faſtidio futura quæ dicētur animalia. At non Virgilio nefas fuit nominare formicas nulla neceſſitate: et gurguliones ac lucifugis congeſta cubilia blattis. Non Homero īter prælia deorū improbitatē muſcæ deſcribere. Non naturæ gignere iſta: cum gignat hominem. Proinde cauſas quiſq; et effectus non res æſtimet. Ordiemur autem a confeſſis: hoc eſt lanis ouibuſq;. Vt obiter rebus præcipuis honos in primis habeatur. Quædam etiā ſi alienis locis: tamen obiter dici neceſſe erit. Nec deeſſet materiæ pompa: ſi quicq̄ aliud intueri liberet: q̄ fidem operis. Quippe inter prima proditis etiam ex cinere phœnicis nidoq; medicinis. Ceu uero id certum eſſet: atq; non fabuloſum. Irridere eſt uitæ remedia poſt milleſimum annum reditura monſtrare.

DE Medicina lanarū. Cap. ii.

Lanis auctoritatē ueteres romani etiā religioſam habuere poſtes a nubētibus attingi iubentes. Præterq; cultū & tutelā contra frigora. Succidæ plurima præſtāt remedia ex oleo uinoq;: aut aceto: prout quæq; mulceri moraderiq; opus ſit: et ad ſtrigi laxatiue: luxatis mēbris dolentibuſq; neruis impoſitæ: & crebro ſuffuſæ. Quidam etiam ſalem admiſcent luxatis. Alii cum lana rutam tritam adipemq; imponunt. Itē contuſis tumentibuſq;. Halitus quoq; oris gratiores facere traditur confricatis dētibus atq; gingiuis āmixto melle. Prodeſt & phreneticis ſuffitu. Sanguinem in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo: & allio indita modico auribus obturatis ſpiſſius. Quī & ulceribus uetuſtis īponit̄ cū melle. Vulnera ex uino uel aceto uel aqua frigida et oleo aſpſa ſanat. Arietis uellera lota frigidaq; ex oleo madefacta in mulieribus malis inflammationes uuluæ ſedant. Et ſi procidant: ſuffitu reprimunt. Succida lana impoſita ſubditaq; mortuos partus euocat. Siſtit etiā profluuia earum. At canis rabioſi morſibus inculcata poſt diem ſeptimum ſoluitur. Reduuias ſanat ex aqua frigida. Eadem nitro ſulphure oleo aceto: pice liquida feruētibus tīcta q̄ calidiſſima impoſita bis die lumborum dolores ſedat. Sanguinēq; ſiſtit ex ariete ſuccida: articulos extremitatum præligans. Laudatiſſima omnis e collo. Natione uero galatica: tarentina: attica: mileſia. Succidam imponunt et deſquammatis percuſſis liuidis contuſis colliſis contritis deiectis. Capitis et aliis doloribus ſtomachi īflāmtioni ex aceto & roſaceo. Cinis eius illinitur attritis uulneratis ambuſtis. Et in oculorū medicamēta additur. Itē ī fiſtulas: aureſq; ſuppuratas. Ad hæc detonſam eam: alii uero euulſam deciſis ſummis ptibus ſiccant. Carpuntq; et in fictili crudo componunt: ac melle perfundunt utrunq;. Alii haſtulis tædæ ſubiectis: et ſubinde interſtratis: oleo aſperſam accendunt. Cineremq; ī labellis aqua addita confricant manu: et conſidere patiuntur: idq; ſæpius mutantes aquam donec linguam aſtringat leniter: nec mordeat. Tunc cinerem reponunt. Vis eius ſtiptica eſt: efficaciſſimeq; genas purgat. Quin ipſæ ſordes pecudum ſudorq; fœminum et alarum adhærentes lanis æſopum uocant. Innumeros prope uſus habent. In atticis ouibus genito palma fit pluribus modis. Sed probatiſſimū lana ab iis ptibus recenti concerpta: aut quibuſcūq; ſordibus ſuccidis primū collectis ac lento igni ī æneo uaſe ſufferuefactis et refrigeratis: pinguiq; quod ſupernatat: collecto in fictili uaſe: iterumq; decocta priore materia: quæ pinguitudo utraq; frigida aqua lauatur: & in linteo ſiccatur: ac ſole torretur donec candida fiat ac tranſlucida. Tum in ſtagnia pyxide conditur. Probatio autem ut ſordium uirus oleat: & manu fricāte ex aqua non liquetur: ſed albeſcat ut ceruſa. Oculis utiliſſimum contra inflāmationes genarūq; callum. Quidam in teſta torrendo conficiunt ne pinguedinem amittat: utilē talem exiſtimātes eroſis et duris genis: angulis ſcabioſis et lachrymātibus. Vlcera nō oculorum modo ſanat: ſed oris etiam et genitalium cū anſerino adipe. Medetur et uuluæ īflammationibus: et ſedis rhagadis: et cōdylomatis cū meliloto ac butyro. Reliquos uſus eius ſuo loco digeremus. Sordes quoq; caudarum concretæ in pilulas ac ſiccatæ per ſe tuſæq; farina et illitæ dentibus mire proſunt etiam labentibus: gingiuiſq; ſi carcinoma ſerpat. Iam uero pura uellera aut per ſe impoſita cæcis doloribus: aut

accepto ſulphure et cinis eorum genitalium uitiis. Tantumq; pollẽt ut medicamẽtis quoq; ſuperponantur. Medentur ante omnia et pecori ipſi ſi faſtidio non paſcatur. Cauda enim q̃artiſſime præligata euulſa inde lana ſtatim ueſcuntur. Tradũtq; quod extra nodum ſit e cauda præmori.

DE Ouorum natura. Cap. iii.

LAnæ habent et cum ouis ſotietatem ſimul fronti impoſitæ contra epiphoras. Non opus eſt eas in hoc uſu rudiculis eſſe curatas. Neq; aliud q̃ candidum ex ouo infundi ac pollinem thuris. Oua per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibẽt: urenteſq; refrigerãt. Quidam cum croco præferunt: et ꝓ aqua miſcẽt collyriis. Infantibus uero contra luppitudines uix aliud remediũ eſt: butyro ammixto recenti. Eadẽ cum oleo trita ignes ſacros leniunt betæ foliis ſuperilligatis. Cãdido ouorum ĩ oculis et pili reclinantur hãmoniaco trito ammixtoq;. Et Vari in facie cum pineis nucleis ac melle modico. Ipſa facies illita ſole nõ aduritur. Ambuſta aquis ſi ſtatim ouo occupẽtur: puſtulas non ſentiunt. Quidam ammiſcent farinam hordeaceam et ſalis parũ. Vlceribus uero ex ambuſto cum candido ouorum toſtum hordeum et ſuillo adipe mire prodeſt. Eadem curatione ad ſedis uitia utuntur. Infantibus quidem etiam ſiqd ibi procidat. Ad pedum rimas ouorum candido decocto cum ceruſæ denariorũ duorum pondere pari ſpumæ argenti myrrhæ exiguo deinde uino. Ad ignem ſacrum cãdido ouorum trito cum amylo. Aiunt et uulnera candido glutinari. Calculoſq; pelli. Lutea ouorum cocta ut indureſcant: admixto croco modice: item melle ex lacte mulieris illita dolores oculorum mitigant. Vel cum roſaceo et mulſo lana oculis impoſita: uel cum trito apii ſemine ac polenta in mulſo illita. Prodeſt et tuſſientibus per ſe luteum deuoratũ liquidum: ita ut dẽtibus nõ attĩgatur. Thoracis diſtillationibus. Fauciũ ſcabriciæ. Priuatim contra hemorrhoidũ morſum illinitur: ſorbeturq; crudũ. Prodeſt et renibus: ueſicæ: roſionibus: exulcerationibuſq;: et cruenta excreantibus. Quinq; ouorũ lutea in uini hemina cruda ſorbentur dyſentericis: cũ iure putaminis ſui et papaueris ſucco aut uino. Dantur cæliacis cum uuæ paſſæ pinguis pari põdere: et malicorio per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorum trium lardi ueteris et melle quadrantibus. Vini ueteris cyathis tribus trita ad craſſitudinẽ mellis et cum opus ſit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Item ex oleo fricta terna totis ouis pridie maceratis ĩ aceto. Sic et illita lyenicis. Sanguinem autẽ reiicientibus cum tribus cyathis mixti. Vtuntur iiſdem ad liuentia ſi uetuſtiora ſint: cum bulbis ac melle. Siſtunt et menſes mulierum cocta et ex uino pota. Inflationes quoq; uuluæ cruda cum oleo ac uino illita. Vtiliora ſunt et ceruicis doloribus cum anſerino adipe et roſaceo. Sedis etiã uitiis durata igni: ut calore quoq; proſint. Et condylomatis cum roſaceo. Item ambuſtis durata in aqua mox in pruna putaminibus exuſtis tum lutea ex roſaceo illinuntur. Fiunt et tota lutea: quæ uocant ſitiſta cum triduo incubata tolluntur. Stomachum diſſolutum confirmant pulli ouorum cũ gallæ dimidio: ita ut ne ante duas horas alius cibus ſumatur. Dant et dyſentericis pullos in ipſo ouo decoctos ammixta uini auſteri hemina: et pari modo olei polentæq;. Membrana putaminis detracta ſiue crudo ſiue decocto: labiorum fiſſuris medetur. Putaminis cinis in uino potus ſanguinis eruptionibus. Comburi ſine membrana oportet. Sic fit et dentifricium. Idem cinis et mulierum menſes cum myrrha illitus ſiſtit. Firmitas putaminum tanta eſt: ut recta nec ui nec pondere ullo frangatur: nec niſi paululum ĩflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partum cum ruta et anetho et cymino pota ex uino. Scabiem corporum ac pruritum oleo et cedria mixtis tollunt. Vlcera quoq; humida in capite cyclamino ammixta. Ad puris et ſanguinis excreationes ouũ crudũ cum porri ſectiui ſucco: pariq; menſura mellis græci calefactum hauritur. Dantur & tuſſientibus cocta et trita cum melle: et cruda cum paſſo oleiq; pari modo. Infũdũtur et uirilitatis uitiis ſingula cum ternis paſſi amyliq; ſemuncia a balneis. Aduerſus ictus ſerpentium cocta tritaq; adiecto naſturtio illinũtur. Cibos quot modis ĩuenit: notũ

eſt:cum tranſmittant faucium tumotem calfactuq; obiter foueant. Nullus eſt alius
cibus qui in ægntudine alat:neq; oneret. Simulq; uini uſum et cibi habeat. Macera-
torum in aceto mollin diximus putamen. Talibus cum farina ī pane ſubactis: cæliaci
tecreantur. Quidam ita reſoluta in patinis torreri utilius putāt. Quo genere non al-
uos tantum ſed et menſes fœminarum ſiſtunt:aut ſi maior ſit impetus cruda cum
farina ex aqua hauriuntur. Et per ſe lutea ex iis decocta turſum in aceto donec indu-
reſcant. Itetumq; cum trito pipere torrentur ad cohibendas aluos. Fit et dyſentericis
remedium ſingulare ouo effuſo in fictili nouo eiuſdemq; oui menſura:ut paria ſint
omnia melle mixto mox aceto. Item oleo confuſis crebroq; permixtis. quo fuerint ea
excellentiora:hoc præſentaneum remedium erit. Alii eadē mēſura pro oleo et aceto
reſinam adiiciunt rubentem uinumq;:et alio modo temperant o ei tanrum menſuta
pari pineiq; corticis duabus ſexageſimis denariorum. Vua eius quod rhun diximus:
mellis obolis quinq; ſimul decoctis: ita ut cibus alius poſt quatruor horas ſumatur.
Totminibus quoq; multi medentur oua bina cum alis piſcis quattuor una atterēdo
uiniq; hemina calefaciendo atq; ita potui dando. Et ne quid deſit ouorum gratiæ:cā-
didū ex iis admixtum calci uiuæ glutinat uitri fragmenta. Vis uero tanta eſt ut lignū
perfuſum ouo non ardeat. Ac ne ueſtis quidem contacta aduratur. De gallinarum
autem ouis tantum locuti ſumus:cum et relquarum alitum reſtant magnæ utilita-
tes ſicut ſuis dicemus locis. Præterea eſt ouorum genus in magna galliarum fama
omiſſum a græcis. Angues ea numerus eſt ouorum conuoluti ſaliuis fauciū corpoꝝq;
ſpumis artifici complexu glomerantur:anguinum appellatur. Dtuidæ ſibilis id dicūt
in ſublime iactari. ſagoq; opottere intercipi ne tellurem attingat. ptofugere raptorem
equo. ſerpentes enim inſequi:donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimē-
tum eius eſſe ſi contra aquas fluitet:uel auto cinctum. Atq;(ut eſt magorum ſollertia
occultandis fraudibus ſagax)certa luna capiendum cenſent. tanq̄ cōſtruere operationē
eam ſerpentium:humani ſit arbitrii. Vidi equidem id ouum mali orbiculari modici
magnitudine. Cruſta cartilaginis uelut acetabulis brachiorū polypi crebris: inſigne
druidis. Ad uictorias litium ac regum aditus maxime laudatur. Tātæ uanitatis ut
habentem id in lite in ſinu equitem tomanum euocatum a diuo Claudio principe
interemptum non ob aliud ſciam. Hic tamē complexus anguium et efferatotum cō-
cordia cauſa uidetur eſſe: quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circū-
data effigie anguium fecerint. Neq; enim criſtatos eſſe in caduceo mos eſt. De āſerū
ouis magnæ utilitatis ipſoq; āſere dicturi hoc uolumine debemus honorē & coma-
genotum clariſſimæ tei. Fit ex adipe anſerum. Alioquin celeberrimi uſus eſt. At hoc ī
comagene ſyriæ cum cynnamo caſia pipere albo herba quæ comagine uocatur: obru-
ns niue uaſis:odore iucundo:utiliſſimum ad pfectiones:cōuulſiones:cæcos aut ſubi-
tos dolores:omniaq; quæ a copis curantur. Vnguētumq; pariter et medicamētum ē.
Fit et in ſyria alio modo. Adipe auium curato ut dicemus:additis eriſceptro xylobal-
ſamo phœniceo tuſo:item calamo ſingulorum pondete qui ſit adipis cymino bis aut
ter ſubferuefactis. Fit autem hyeme: quoniam æſtate non glaciat niſi accepta cæra.
Multa præterea temedia ſunt ex anſere quod miror æq; q̄ in coruis. Nanq; cū anſere
coruus ab æſtate ī autumnum morbo conflictari dicitur. De anſerum honore: quem
meruere gallorum in capitolium aſcenſu deprehenſo:diximus.

Remedia de cane:et ex animalibus quæ placida nō ſūt ſed fera:& ex uolucribus:et cō-
tra morſus phalangiorum. Cap. iiii.

EAdē de cauſa ſupplicia annua canes pēdunt ītet ædem Iuuētutis et Summani
uiui in furcas ſambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priſ-
corum mores. Catulos lactentes adeo puros exiſtimabant ad cibum:ut etiā placādis
numinibus hoſtiarū uice utetentur iis. Genito mane catulo res diuina fit:et ī cœnis
deorum etiam num ponitur. Catulina addita talibus quidem epulis celebres fuiſſe

Plauti fabulæ ſunt indicio. Sãguine canino contra toxica nihil præſtantius putatur.
Vomitiones quoq; hoc animal mõſtraſſe uidetur. Et alios uſus ex eo mire laudatos
referemus ſuis locis. Nunc ad ſtatutũ otdinem pergemus. Aduerſus ſerpentiũ ictus
efficacia habentur fimum pecudis recens in uino decoctum illitumq;. Mures diſſecti
et impoſiti quoq; natura non eſt ſpetnenda præcipue in aſcenſu ſyderum ut diximus:
cum lumine lunæ fibrarum numero creſcente atq; decreſcente. Tradũt magi iocinere
muris dato porcis in fico ſequi dantem id animal. In homine quoq; ſimiliter ualere.
ſed reſolui cyatho olei poto. Muſtelarũ duo genera. Alterũ ſilueſtre. Diſtãt magni-
tudine. Græci uocant ictides. Harũ fel cõtra aſpidas dicitur efficax: cætero uenenũ.
Hæc autẽ quæ in domibus noſtris oberrar: et catulos ſuos (ut auctor eſt Cicero) quoti-
die trãſfert: mutatq; ſedem ſerpẽtes proſequitur. Ex ea inueterata ſale denarii põdus
in cyathis tribus datut percuſſis: aut uentriculus coriandro ſartus inueteratuſq; et in
uino potus. Et catulus muſtelæ etiã efficacius. Quædam pudenda dictu tãta aucto-
rum aſſeueratione commendantur: ut præterire fas non ſit. Siquidem illa concordia
rerum aut repugnantia medicinæ gignuntur. Veluti cimicum animalis fetidiſſimi: et
dictu quoq; faſtidiẽdi natura contra ſerpentium morſus et præcipue aſpidum ualere
dicitur. Item contra uenena omnia. Argumento ꝙ dicũt gallinas quo die id ederĩt nõ
ĩterfici ab aſpide. Carnes quoq; earũ percuſſis plurimũ prodeſſe. Ex iis quæ tradunt
humaniſſimum illinire morſibus cum ſanguine teſtudinis. Item ſuffitu eorũ abigere
ſanguiſugas adhærentes: hauſtaſq; ab animalibus reſtinguere in potu datos. Quãq̃
et oculos quidam iis inungunt tritis cum ſale et lacte mulierum. Aureſq; cum melle
et roſaceo ammixtis. Eos qui agreſtes ſint: et in malua naſcantur crematos cinere p-
mixto roſaceo infundunt auribus. Cætera quæ de iis tradunt: uomicæ et quartanarũ
remedia: aliorũq; morborũ quãq̃ ouo aut cæra aut faba incluſos cenſeant deuorãdos
falſa nec referenda arbitror. Lethatgi tamen medicinæ cum argumento adhibent:
quoniam uincatur aſpidum ſomnifica uis ſeptenos ĩ cyatho aquæ dantes puerilibus
annis quaternos. Et ſtranguriæ fiſtulæq; impoſuere: adeo nihil illa rerum omnium
parens ſine ingentibus cauſis genuit. Quin et adalligatos leuo brachio binos lana
ſubrepta paſtoribus reſiſtere nocturnis febribus ptodiderunt: diurnis in roſeo panno.
Rurſus iis aduerſatur ſcolopendra ſuffituq; necat. Aſpides percuſſos torpore & ſom-
no necant: omnium ſerpentium minime ſanabiles. Sed et uenenum earum ſi ſãguis
attingit: aut recens uulnus ſtatim ĩterimit. Inueteratũ ulcus tardius. De cætero potũ
quantalibet copia: non nocet. Non enim eſt tabifica uis: itaq; occiſa morſu earum
animalia cibis innoxia ſunt. Contater in ptoferendo ex iis remedia: niſi. M. Varronẽ
ſcirem. lxxxiii. uitæ anno prodidiſſe aſpidũ ictus efficaciſſime curari hauſta a pcuſſis
ipſorum urina. Baſiliſci: quem etiam ſerpentes ipſi fugiunt alios olfactu necantem:
qui hominem uel ſi aſpiciat tantum dicitur interimere: ſanguinem magi miris laudi-
bus celebrant coeuntem picis modo et colore dilutum cinnabari clariorem fieri. Tri-
buunt ei et ſucceſſus petitionum a poteſtatibus: & a diis etiam precum: morborum
remedia beneficiorum munere. Quidã id Saturni ſanguinem appellant. Draco nõ
habet uenena. Caput eius limini ianuarum ſubditum propitiatis oratione diis fortu-
natam domum facere promittitur. Oculis eius ĩueteratis et cum melle tritis ĩunctos
non paueſcere ad nocturnas imagines etiam pauidos cordis. Pingue in pelle dorcadũ
neruis ceruinis adalligatum in lacerto conferre iudiciorum uictoriam. Primũ ſpõdy-
lum aditus poteſtatum mulcere. Dentes eius illigatos pellibus capreatum ceruinis
neruis: mites præſtare dominos: poteſtateſq; exorabiles. Sed ſuper omnia eſt cõpoſi-
tio: qua inuictos faciunt magorum mendacia. Cauda draconis et capite uillis leonis
e fronte et medulla eiuſdem equi uictoris ſpuma canis unguibus adalligatis ceruino
corio: neruiſq; cerui alternatis et dorcadis. Quæ arguiſſe non minus refert: q̃ contra
ſerpentes temedia demonſtraſſe: quoniam hæc morbotum beneficia ſunt. Draconũ

adipem uenenata fugiunt. Item uirus ichneumonum. Et cutis cinere in aceco pũctos. Viperæ caput impoſitum: uel alterius q̃ quæ percuſſerit: ſine fine prodeſt. Item ſiqs eam ipſam in uapore baculo ſubſtineat: aiunt eum futura præcinere. Item ſiquis exuſtæ eius cinerem illinat. Reuerti autem ad percuſſum ſerpentem neceſſitate naturæ Nigidius auctor eſt. Caput quid diſſecant ſcythæ: īterq; aures eximũt lapillum: quē aiunt ab ea deuorari territa. Alii ipſo toto capite utuntur. Fiunt et ex uipera paſtilli qui theriaci uocantur a græcis: ternis digitis utrinq; amputatis: exemptiſq; interaneis et liuore ſpinæ adhærente: reliquo corpore in patina ex aqua et anetho diſcocto: ſpiniſq; exemptis & addita ſimilagine: atq; ita in umbra ſiccatis paſtillis: quibus ad multa medicamenta utunt̃. Significandum uidetur e uipera tãtũ hoc fieri. Quidã purgatæ ut ſupradictũ ē adipē cũ olei ſextario decoquũt ad dimidias. Ex eo cũ opus ſit ternis ſtillis additis ī oleum perunguntur: ut omnes beſtiæ fugiãt eos. Præterea cōſtat cõtra omniũ ſerpētiũ ictus q̃uis īſanabiles ipſarũ ſerpētiũ exta īpoſita auxiliari. Eoſq; q aliq̃ndo uiperæ iecur coctũ hauſerīt: nũq̃ poſtea feriri a ſerpēte. Neq; ãguis uenenatus eſt niſi ꝑ mēſē luna īſtigatus. Sed ꝓdeſt uiuus cōprehēſus: & ī aq̃ cõtuſus ſi foueantur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa credunt̃: ut dicemus. Et ideo Aeſculapio dicat̃. Democritus qdē mõſtrat quædã ex iis cõfici: ut poſſīt auiũ ſermones ītelligi. Atq ãguis æſculapius epidauro romam aduectus eſt: uulgoq; paſcit̃: & ī domibus. Ac niſi incendiis ſemina exurerentur non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus eſt: quod in aqua uiuit. hydri uocant̃. nullis ſerpentium inferiores ueneno. Horum iecur ſeruatum aduerſus percuſſos ab iis auxilium eſt. Et ſcorpio tritus ſtellionum ueneno aduerſatur. Fit enī & e ſtellionibus malum medicamentum. Nam cum immortuus eſt in uino faciem eorum qui biberint lentigine obducit. ob hoc in unguento necant eum inſidiantes pelicũ formæ. Remediũq; eſt oui luteum & mel ac nitrũ. Fel ſtellionum tritum in aqua: muſtelas congregare dicitur. Inter omnia uenenata ſalamandræ ſcelus maximum eſt. Cætera enim ſingulos feriunt: nec plures pariter interimunt: ut omittam: ꝙ perire cõſcientia dicuntur homine percuſſo: neq; amplius admitti ad terras. Salamandra popolos pariter necare improuidos poteſt. Nam ſi arbori irrepſerit: omnia poma inficit ueneno. et eos qui ederint: necat frigida ui nihil aconito diſtans. Quinimmo ſi contacto ab ea ligno uel pede cruſta panis incoquatur idem ueneficium eſt: uel ſi in puteũ cadat. Quippe cum ſaliua eius quacunq; parte corporis: uel in pede imo reſperſa omnis in toto corpore defluat pilus. Tamen talis et tanta uis ueneni a quibuſdam animalium ut ſuibus manditur: dominante eadem illa rerum diſſidentia. Venenum eius extīgui primum omnium ab iis quæ ueſcantur illa: uériſimile eſt. His uero ſimilia ſunt quæ produntur cantharidum potu: aut lacerta in cibo ſumpta. Cætera aduerſantia diximus: dicemuſq; ſuis locis. Ex ipſis quæ magi tradunt contra incendia: quoniam ignes ſola animalium extinguat: ſi forent uera iam eſſet expta roma. Seſtius uenerē accendi cibo earum ſi detractis interaneis et pedibus et capite: in melle ſeruentur: tradit. negatq; reſtingui ignem ab iis. Ex uolucribus in auxilio contra ſerpentes primũ uultur eſt. annotandum quoq; minus uirium eſſe nigris pennarũ. Ex iis enim ſi urãt̃: nidore fugari eas dicunt. Item cor eius alitis habētes tutos eſſe ab impetu nõ ſolum ſerpētium: ſed etiam ferarum: & latronum: ac regum ira. Carnibus gallinaceorum ita ut tepebũt auulſæ appoſitis: uenena ſerpētium domãtur. Itē cerebro in uino poto. Parthi gallinæ malũt cerebrum plagis imponere. Ius quoq; ex iis potum præclare medetur: & ī multis aliis uſibus mirabile. Pantheræ leoneſq; non attingũt pũctos eo: præcipue ſi & allium fuerit incoctum. Aluum ſoluit. Validius e uetere gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres: & torpentibus membris: tremuliſq;: & articularis morbis: et capitis doloribus. Epiphoris: inflammationibus: faſtidiis incipienti tenaſmo: iocineri renibus ueſicæ. Contra cruditates: ſuſpiria. Itaq; etiam faciendi eius

extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olere marino: aut cibio:aut cappari:aut apio:aut herba mercuriali:aut polypodio:aut anetho. Vtiliſſime autē ī cōgiis tribus aquæ ad tres heminas cum ſupradictis herbis:et refrigeratū ſub diuo dari tempeſtiuis antecedente uomitione. Non præteribo miraculum quāq̄ ad medicinam nō pertinēs: ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur:conſumunt illud in ſe.ita hoc uenenum auri eſt. At gallinaceis ipſis circulo e ſarmentis addito collo non canunt. Auxiliatur contra ſerpentes et columbarum caro recens conſcerpta: et hirundinum. Bubones pedes uſti cum pulpagine herba. Nec omittam in hac alite quoq; exēplum magicæ uanitatis:quippe præter reliqua portentoſa mendacia. Cor bubonis impoſitum mammæ mulieris dormientis ſiniſtræ:tradūt efficere:ut omnia ſecreta ꝓnūtiet. Præterea in pugnam ferentes idem fortiores fieri. Eiuſdem ouo ad capillos remedia demonſtrant. Quis autem quæſo ouum bubonis uidere potuit cum tam ipſam auē uidiſſe prodigium ſit?quis utiq; experiri et præcipue in capillo? Sanguine quidē pulli bubonis etiam criſpari ꝓmittūt capillum. Huius generis prope uideri poſſūt quæ tradunt & e ueſpertilione:ꝙ ſi ſit circunlatus domui uiuus & per ſe feneſtram īuerſo capite infigatur amuletum eſſe. Priuatimq; ouilibus circunlatum totiens & pedibus ſuſpenſum ſurſum in ſupliminare. Sanguinem quoq; eius cum carduo cōtra ſerpētium ictus inter præcipua laudant. Phalāgium eſt italiæ ignotum & pluriū generū. Vnum ſimile formicæ:ſed multo maius:ruffo capite: reliqua parte corporis nigra: albis intercurſantibus reſperſus guttis. Acerbior huius q̄ ueſpæ ictus. Viuit maxime circa furnos & molas. In remedio eſt ſi quis eiuſdem generis alterum ꝑcuſſo oſtēdat. Et ad hoc ſeruantur cum mortui inueniuntur. Et cortices eorum contriti & poti medentur. Et muſtelæ catuli ut diximus ſupra. Aeque phalangion græci uocant inter genera araneorum:ſed diſtinguunt lupi nomine. Tertium genus eſt eodē phalāgii nomine araneus:lanuginoſus:grandiſſimo capite. quo diſſecto inueniri dicūtur itus uermiculi duo:adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante ſolis ortum præſtant ne cōcipiant:ut Cecilius in comentariis reliquit. Vis ea annua eſt:quam ſolam ex omni tacito dixiſſe fas ſit:quoniam aliquarum fœcunditas plena liberis tali uenia indiget. Vocatur et rhachino nigro ſimilis ore minimo ſubalbo pedibus breuiſſimis:tāq̄ imperfectis. Dolor a morſu eius qualis a ſcorpione. Vrina ſimilis araneis textis. Idem erat Aſiorion:niſi diſtingueretur uirgulis albis. Huius morſu genua labefactantur. Peior utroq; eſt cæruleus lanugine nigra:caliginem concitans:et uomitus araneoſos: etiamnum deterior:a crabrone penna tantum differens. Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicæ ſimilis capite:aluo nigra guttis albis diſtinguentibus. Veſparū dolore torquet. Tetraganthii duo genera habent.peior medium caput diſtinguente linea alba & tranſuerſum altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus poſteriori parte candicās lentior. Minime autem noxius eodem colore qui telas muſcis in parietibus latiſſime pandit. Contra omnium morſus remedium eſt gallinaceum cerebrum cū piperis exiguo potum in poſca. Item formicæ quinq; potæ. Pecudū fimi cinis illitus ex aceto. Et ipſi aranei quicūq; ī oleo putrefacti. Muris aranei morſus ſanat̃ coagulo agnæ in uino poto. Vngulæ arietinæ cinere cū melle. Muſtelæ catulo ut ī ſerpentibus dictum eſt. Si iumenta momorderit:mus recēs cum ſale imponitur:aut fel ueſptilionis ex aceto. Et ipſe mus araneus contra ſe remedio eſt diuulſus & impoſitus. Nā ſi prægnans momorderit: protinus diſſilit. Optimum eſt:ſi is imponatur q momorderit. Sed & alios ad hunc uſum ſeruant in oleo aut luto circunlitos. Eſt & contra morſum eius remedio terra ex orbita. Ferunt enim nō tranſiri ab eo orbitam torpore quodam naturæ. Scorpionibus contrarius maxime inuicem ſtellio traditur:ut uiſu quoq; pauorem iis afferat:& torporem frigidi ſudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eū: et ita eo uulnera perungunt. Quidam oleo illo ſpumam argenteam decoquunt ad emplaſtri genus:atq; ita illinunt. Hunc græci colorem uocāt & aſcalabotē & galeotē

In italia non naſcitur. Eſt enim hic plenus lentigine:ſtridoris acerbi. Et ueſcitur. quæ omnia a noſtris ſtellionibus aliena ſunt. Prodeſt & gallinarum fimi cinis illitus. Draconis iecur. Lacerta diuulſa. Mus diuulſus. Scorpio & ipſe ſuæ plagæ impoſitus aut aſſus in cibo ſūptus:aut potus in meri cyathis duobus. Proprium eſt ſcorpionū ꝙ manus palmam nō feriūt. nec niſi pilos attingere. Lapillus qualiſcunq; ab ea ꝑte qua in terra erat:appoſitus plagæ lenit dolorem. Item teſta ſicut erat terra operta ex aliqua parte ſicut erat impoſita:liberare dicitur. Non debent reſpicere q̄ imponunt. Et cauere ne ſol aſpiciat. Vermeſq; terreni triti impoſiti proſūt. Multa & alia ex his remedia ſunt:propter quæ in melle ſeruantur. Noctua apibus contraria & ueſpis crabronibuſq; & ſanguiſugis. Pici quoq; martii roſtrum ſecum habentes:nō feriunť ab iis. Aduerſantur & locuſtarum minimæ ſine pennis:quas atelabos uocant. Eſt et formicarum genus uenenatum. Non eas nouere in italia. Solifugas Cicero appellat. Salfugas betica. Iis cor ueſpertilionis contrarium omnibuſq; formicis:& ſalamādris reſiſtit. Cantharidas diximus. Sed & in iis magna quæſtio:quoniam ipſæ uenena ſūt potæ ueſicæ cum cruciatu præcipuo. Coſſinum equitem romanum amicicia Neronis principis notum: cum is lichene correptus eſſet: uocatus ægypto medicus ad hanc ualitudinem eius a Cæſare:cum cantharidum potum præparare uoluiſſet interemit. Verum illitas prodeſſe nō dubium eſt cū ſucco taminiæ uuæ:& ſeuo ouis uel capræ. Ipſarum cantharidum uenenum in qua parte ſit:non conſtat inter auctores. Alii in pedibus & capite exiſtimant eſſe. Alii negant. Conuenit tantum pēnas earū auxiliari in quacunq; parte ſit uenenum. Ipſæ naſcuntur ex uermiculo in ſpongia maxime cynorhodi: quæ fit in caule. Sed fœcūdiſſimæ in fraxino. Cæteræq; in alba roſa minus efficaces. Potentiſſimæ inter omnes uariæ luteis lineis:quas in pennis trāſuerſas habent. Multum pingues inertiores minutæ latæ piloſæ. Inutiliſſimæ uero unius coloris macræq;. Conduntur in calice fictili non picato & linteo colligato congeſtæ roſa matura. & ſuſpenduntur ſuper acetum cum ſale feruens:donec ꝑ linteolū uaporenť. poſtea reponuntur. Vis earum adurere corpus:cruſtas obducere. Eadē pityocampis in picea naſcentibus. Eadem bupreſti. ſimiliterq; præparantur. Efficaciſſimæ omnes ad lepras lichenaſq; dicuntur. Menſes cit:& urinam. Ideo & Hippocrates hydropicis dabat. Cantharides obiectæ ſūt Catoni uticenſi ceu uenenū uendidiſſet ī auctione regia:quoniam eas ſeſtertiis.lx.addixerat.

DE Seuo camelino:& cane rabido:& lacerta:& anſeribus:& columbis:& muſtelis remedia. Capitulum.iiii.

ET ſeuum autem ſtruto camelinum tunc ueniſſe ſeſtertiis.lxxx: obiter dictum ſit:efficacioris ad omnia uſus q̄ eſt adeps āſerinus. Diximus & mellis uenenati genera. Contra quod utuntur melle:in quo apes ſint mortuæ. Idem potum in uino remedium eſt uitiorum:quæ cibo piſcium gignūtur. In canis rabidi morſu tuetur a pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulnera. Oportet igne comburi omnia eodē modo ut ſemel diximus ī uaſe fictili nouo argilla circūlito:atq; ita in furnum indito. Idem & in potione ꝓficit. Quidamq; ob id edendum dederunt. Aliqui & uermen e cadauere canino adalligauere. Menſtruaue canis in panno ſubdidere calici aut intus. Ipſius caudæ pilos combuſtos inſuere uulneri. Cor caninum habentem fugiunt canes. Non latrant uero lingua canina in calciamento ſubdita pollici. Aut caudam muſtelæ quæ abſciſa dimiſſa ſit habentes. Eſt limus ſaliuæ ſub lingua rabioſi canis qui datus in potu fieri hydrophouos nō patitur. Multo tamen utiliſſime iecur eius qui in rabie momordent datur. Si poſſit fieri crudum mandendum. Si minus quoquomodo coctum aut ius incoctis carnibus. Eſt uermiculus ī lingua canum q uocať a græcis lytta:quo exempto infantibus catulis nec rabidi fiunt nec faſtidium ſētiunt. Idem ter igni circumlatus datur morſis a rabioſo:ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id deuoratum anno tantum eo prodeſt. Aiunt & criſtam galli

contritam efficaciter imponi. Et anſeris adipem cum melle. Saliuntur & carnes eorũ
qui rabidi fuerunt ad eadem remedia in cibo dandi. Quin & necantur catuli ſtatim ĩ
aqua ad ſexum eius qui momorderit: ut iecur crudum deuoretur ex iis. Prodeſt & fi/
mum gallinaceum duntaxat ruffum: ex aceto impoſitum. Et muris araneæ caudæ
cinis ita ut ipſe cui abſciſſa ſit: uiuus dimittatur. Gleba ex hirundinum nido illita ex
aceto: uel pulli hirundinis combuſti. Membrana ſiue ſenectus anguium uernatione
exuta cum cancro maſculo trita. Nam etiam per ſe repoſita in arcis armariiſq; tineas
necant. Tanta uis mali eſt ut urina quoq; calcata rabioſi canis noceat maxime ulcus
habentibus. Remedium eſt fimum caballinum aſperſum aceto & calefactum ĩ fico
impoſitum. Minus hoc miretur qui cogiter lapidem a cane morſum: uſq; ĩ ꝓuerbiũ
diſcordiæ ueniſſe. Qui in urinam canis ſuam egeſſerit: torporem lumborum dicitur
ſentire. Lacerta quam hyſepa alii chalcidicen uocant ĩ uino pota: morſus ſuos ſanat.
Veneficiis ex muſtela ſilueſtri factis cõtrarium eſt ius gallinacei ueteris largehauſtũ.
Peculiariter contra aconitum addi parum ſalis oportet. Gallinarum fimũ dũtaxat
candidum in hyſopo decoctum aut mulſo: uenena fungorum boletorumq; aſtrĩgit.
Item inflammationes ac ſtrangulationes. quod miremur cum ſi aliud animal guſta/
uerit id fimum torminibus & inflationibus afficiatur. Sanguis anſerinus cõtra lepo/
res marinos ualet: cum olei æqua portione. Item contra medicamenta mala omnia.
Aſſeruatur cum lemnia rubrica & ſpinæ albæ ſucco paſtillorum drachmis quinq; qui
in cyathis ternis aquæ bibãtur. Item muſtelæ catulus ut ſupra diximus præparatus.
Coagulum quoq; agninum aduerſus omnia mala medicamenta pollet. Itẽ ſanguis
anatum ponticarum. Itaq; & ſpiſſatus ſeruatur uinoq; diluitur. Quidam fœminæ
anatis efficaciorem putant. Simili modo cõtra uenena omnia ciconiarũ uentriculus
ualet. Coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietũ priuatim aduerſus cãtharidas.
Item lac ouium calidum: præter q̃ iis q̧ bupreſtin aut aconitum biberint. Columbarũ
ſilueſtrium fimum priuatim contra argenti uiui potum. Contra toxica muſtela uul/
garis inueterata binis drachmis pota.

Ad Alopecias tollendas: & ad pilos reddendos: & ad lendes tollẽdas: & ad palpebras:
& ad glaucomata: & ad oculos: & ad parotidas remedia. Cap. v.

a ALopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprio & melle. Item ungularũ
muli uel mulæ ex oleo myrteo. Præterea (ut Varro noſter tradit) murinũ fimũ
quod item muſcerdas appellat. Et muſcarum capita recentia prius folio ficulneo aſ/
perata. Alii ſanguine muſcarum utuntur. Alii decem diebus cinerem earum illinunt
cum cinere chartæ uel nucum: ita ut ſit tertia pars e muſcis. Alii lacte mulierum cum
braſſica cinerem muſcarum ſubiiciunt. quidam mel tantum. Nullum animal minus
docile exiſtimatur minoriſue ĩtellectus. Quo mirabilius eſt olympiæ ſacro certamine
nubes earum immolato tauro deo quem Myoden uocant extra territorium id abire.
Alopecias cinis e murium capitibus caudiſq; & totius muris emendat: præcipue ſi
ueneficio acciderit hæc iniuria. Item herinacei cinis cum melle: aut corium combuſtũ
cum pice liquida. Caput quidem eius uſtum per ſe etiam cicatricibus pilos reddit.
Alopecias autem in ea curatiõe præparari oportet nouacula & ſinapi. Quidã ex aceto
uti maluerunt. Quæ de erinaceis dicuntur omnia tanto magis ualebunt in hyſtrice.
Lacertæ quoq; ut diximus combuſtæ cum radice recentis harundinis: quæ ut una cre/
mari poſſit: minutatim findenda eſt. Itemq; myrteo oleo permixto cineres capillorũ
defluuia continent. Efficacius uirides lacertæ omnia eadẽ præſtãt. Etiã num unlius
ammixto ſale & adipe urſino & cepa tuſa. Quidam denas uirides in decem ſextariis
olei ueteris diſcoquunt: contenti ſemel in menſe ungere. Pellium uiperinaꝶ cinis
alopecias celerrime explet. Itẽ gallinarum fimum recens illitum. Corui ouum ĩ æreo
uaſe permixtum illitumq; deraſo capite: nigritiam capillis affert. Sed donec ĩareſcat:
oleum in ore habendum eſt: ne & dentes ſimul nigreſcant. Idq; in umbra faciendum

eſt:neq; ante triduum abluendum. Alii ſanguine & cetebro eius utuntut cum uino nigro. Alii excoquunt ipſum:& nocte concubia in plumbeum uas condunt. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cum pice liquida:nitro præparata cute. Cauſtica uis earum:cauendumq; ne exulcerent alte. Poſtea ad ulcera ita facta capita murium & fel murium:& fimum cum helleboro & pipere illini iubent. Lendes tollūtur adipe canino:uel anguibus in cibo ſumptis āguillarum modo:aut uernatione earum quā exuunt pota. prurigines felle ouillo cum creta cyniolia illita capiti donec inareſcat. Capitis doloribus remedio ſunt cochleæ eæ quæ nudæ īueniuntur nondum peractæ ablato capite:& iis lapidea duritia exempta. Eſt autem ea calculi latitudine: quæ alligātur:& minutæ fronti illinuntur tritæ. Item reſipum oſſa e capite uulturis adalligata:aut cerebrum cum oleo cedrino perunc͞to capire & intus naribus illitis. Cornicis cerebrum coctum in cibo ſumptum uel noctuæ idem præſtat. Gallinaceuſq; ſi īcluſus abſtineat᷑ die ac nocte pari inedia eius q doleat euulſis collo plumis circūligatiſq; uel criſtis. Muſtelæ cinis illitus. Surculus ex nido milui puluino ſubiectus. Murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas īuentæ oſſiculum per aurem cum ebore traiectum: uel in pellicula canina adalligatum. quod remedium pluribus ſemperq; ptodeſt. Fracto capiti aranei tela ex oleo et aceto impoſita: nō niſi uulnere ſanato abſcedit. Hæc & uulneribus tonſtrinarum ſanguinem ſiſtit. A cerebro uero profluentem āſeris ſanguis:aut anatis infuſus adeps ſiſtit. Adepſq; earūdē alitum cum roſaceo coctus. Matutino paſcentis harundine caput præciſum maxime luna plena lineo panno adalligant capitis doloribus licio. Aut cæra alba frōti illinūr. & pilos caninos panno adalligant. Cerebrum cornicis in cibo ſumprum palpebras gignere dicitur. Hyſopumq; cum myrrha calidum penicillo illitum. Idem præſtare muſcatū: fimi quoq; murini cinerē æquis portionibus: ut efficiatur dimidiū pondus denarii promittitur:additis duabus ſextis denarii ſextiui ut omnia hyſopo illinantur. Item murini catuli triti in uino uetere ad craſſitudinem acopi. Pilos in iis īcōmodos euulſos tenaſci nō patitur fel herinacei. Ouorum ſtellionis liquor. Salamandræ cinis. Cinis lacertæ uiridis: uel ī uino albo ſole coactus ad craſſitudinem mellis in æreo uaſe. Hirūdinis pullorum cinis cum lacte titymalli ſpumaq; cochlearum. Glaucomata dicunt magi cerebro catuli ſeptem dierum emundari ſpecillo demiſſo in dexteram ptem ſi dexter oculus curetur:in ſiniſtram ſi ſiniſter. Aut felle recenti axionis. Noctuarum eſt id genus maximum:quibus pluma auri modo micat. Suffuſionem oculorum canino felle malebat q̄ hyenæ curari Apollonius pritaneus cum melle. Irem albugines oculorum. Murium capitum caudarumq; cinere ex melle inunctis claritatem uiſus reſtitui dicunt. Multoq; magis gliris aut muris ſilueſtris cinere: aut aquilæ cerebro uel felle. Cum attico melle cinis & adeps ſoricis combuſti tritus. Lachtymoſis oculis plurimum confert ſtibi. Quod quid ſit:dicemus in metallis. Muſtelæ cinis ſuffuſionibus. Item lacertæ hirundiniſue cerebrum. quæ etiam tritæ coctæue fronti illitæ epiphoras ſedant: ſiue per ſe ſiue cum polline ſiue cum thure. Sic & ſolatis id eſt ſole correptis proſunt. Viuas quoq; cremare:& cinere earum cum melle crenco iungi caligines utiliſſimum eſt. Iumentorum oculis membrana aſpidis quam exuent cū adipe eiuſdem claritatem inunctis facit. Viperam uiuam in fictili nouo comburere addito fœniculi ſucco ad cyathū unū & thuris mamma una atq; ita ſuffuſiones oculoꝵ & caligines inungere:utiliſſimū eſt. Medicamētū id entheon uocatur. Fit & collyrū uipera in olla putrefacta uermiculiſq; enatis cum croco tritis. Exuritur in olla cum ſale quem lingendo claritatem oculorum conſequuntur & ſtomachi toniuſq; corporis tempeſtiuitates. Hinc etiam ſal pecori datur ſalubritatis cauſa. & in antidotum contra ſerpentes additur & attollitur. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Primum omnium occiſæ ſtatim ſalē ī os addi iubent donec liqueſcat humor quattuor digitoꝵ mēſuta utrinq; præciſa. exemptiſq; īteraneis diſcoquunt ī aqua aut oleo ſale anetho

et omnibus aut ſtatim ueſcuntur:aut a pane colligũt ut ſæpius utantur. Ius præter
ſupradicta pediculos e toto corpore expellit:prurituſq; etiam ſummæ cutis. Effectũ
oſtendit & per ſe capitis uiperini cinis. Vtiliſſime oculos inungunt. Itemq; adeps
uiperinus. De felle non audacter ſuaſerim:quæ præcipiunt: quoniam ut ſuo loco
docuimus:non aliud eſt ſerpentium uenenum. Anguium adeps erugini mixtus rup-
tas oculorũ partes ſanat:et mẽbrana ſiue earũ ſenectus uernatione exuta ſi adfricet̃
claritatem oculorum facit. Vlulæ quoq; fel prædicatur ad albugines ſuffuſiones ca-
ligines. Adeps ſimiliter ad claritatem. Aquilæ:quam diximus pullos ad cõtuendum
ſolem experiri:mixto felle cum melle attico ĩungũtur nubeculæ & caligationes ſuffu-
ſioneſq; oculorum. Eadem uis & ĩ uulturino felle eſt cũ porri ſucco & melle exiguo.
Et item in gallinacei felle alligato ad argema:& ad albugines ex aqua diluto. Itẽ ad
ſuffuſiones oculorum maxime cãdidi gallinacei. Fimũ quoq; gallinaceorũ dũtaxat
rubrum luſcioſis illinendum monſtrant. Laudant & gallinæ fel:ſed præcipue adipẽ
contra puſtulas ĩ pupillis. Hos ſcilicet eius rei gratia ſaginãt. Adiuuat mirifice erup-
tas oculorum tuniculas ammixto ſchiſto & hemarite lapidibus. Fimum quoq; earũ
dũtaxat cãdidũ in oleo uetere corneiſq; pyxidibus adſeruant ad pupillarũ albugines.
Qua in mentione ſignificandum eſt pauones fimum ſuum reſorbere tradi inuidẽtes
hominum utilitatibus. Accipiter decoctus in roſaceo efficaciſſimus ad inunctiones
omnium uitiorum putatur. Item fimi eius cinis cũ attico melle. Laudatur & milui
iecur. Fimũ colũbarum ex aceto ad egylopas. Similiter & ad albugines & cicatrices:
Fel anſerinum ſanguis anatum contuſis oculis ita ut poſtea hyſopo & melle ĩungãt̃.
Fel perdicum cum mellis æquo põdere. per ſe uero ad claritatem Dioſcoridis:& Hip-
pocratis ut putant auctoritate adiicitur:ꝙ in argentea pyxide adſeruari iubent. Oua
perdicum ĩ uaſe æreo decocta cum melle:ulceribus oculorum & glaucomatis medẽt̃.
Columbarum turturum palumbium perdicum ſanguis oculis cruore ſuffuſis eximie
prodeſt. In columbis maſculæ efficaciorem putant. Vena autem ſub ala ad hũc uſũ
inciditur:quoniam ſuo calore utilior eſt. Superimponi oportet ſplenium e melle de-
coctum:lanamq; ſuccidam ex oleo et uino. Earundem auium ſanguis nyctilopas
ſanat. Et iecur ouium. Atq; ut ĩ capris diximus efficacius fuluæ. Decocto quoq; eius
oculos abluere ſuadent: & medulla dolores humoreſq; illinunt. Bubonis oculorum
cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. Turturis fimum albugines
extenuat. Item cochlearum cinis. Fimum cenchridis accipitrum generis hanc græci
faciunt. Argema ex melle omnibuſq; quæ ſupra ſcripta ſũt ſanantur. Mel utiliſſimũ
oculis in quo ſũt apes immortuæ. Ciconiæ pullum qui ederit: negat̃ ãnis continuis
lippiturus. Item qui draconis caput habeat. Huiuſq; adipe & melle cum oleo uetere
incipientes caligines diſcuti tradunt. Hirundinum pullos plena luna excæcant:reſti-
tutaq; earum acie capita comburuntur. Cinere cum melle utuntur ad claritatem &
dolores ac lippitudines & ictus. Lacertas quoq; pluribus modis ad oculorũ remedia
aſſumũt. Alii enim uiridem includunt nouo fictili. ac lapillos qui uocantur cenidia:
quæ & inguinum tumoribus adalligari ſolent: nouem ſingulos ſignis ſignantes:&
ſingulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertam. Lapillos ſeruant ad oculorũ
dolores. Alii terram ſubſternunt lacertæ uiridi excæcatæ:& una in uitreo uaſe ãnulos
includunt ferro ſolido uel auro. cum recepiſſe uiſum lacertam apparuerit per uitrum
emiſſa ea annulis contra lippitudinem utuntur. Alii capitis cinere pro ſtibio ad ſca-
bricias. Quidam uiridem longo collo in ſabuloſis naſcentem comburunt: & ĩcipiẽtẽ
epiphoram inungunt. Et item glaucomata. Muſtelæ etiam oculis pũctu erutis aiũt
uiſum reuerti. eademq; quæ in lacertis & annulis faciunt. Serpentis oculum dex-
trũ adalligatum contra epiphoras prodeſſe ſi ſerpens uiua dimittatur. Lachryman-
tibus ſine fine oculis cinis ſtellionis capitis cum ſtibio eximie medetur. Aranei
muſcarii tela: & præcipue ſpelunca ipſa impoſita fronti ad duo tempora: ita uta

puero impube & capiatur & imponatur. Nec is triduo ſe oſtendat ei cui medeatur.ne
ue alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus: mirabiliter epiphoras mederi
dicuntur. Albugines quoq; dicitur tollere inunctione araneus candidus longiſſimis
ac tenuiſſimis pedibus contritus in oleo uetere. Sed is etiã cuius craſſiſſimum textũ
eſt in contignationibus fere adalligatus panno epiphoras ſanare traditur. Scarabei
uiridis natura contuentium uiſũ exacuit. Itaq; gemmarum ſculptores cõtuitu eoꝝ
acquieſcũt. Aures purgat fel pecudis cũ melle. Caniniq; lactis ĩſtillatio ſedat dolo-
rem. Grauitatem adeps cum abſinthio & oleo uetere. Item adeps anſerinus. Quidã
adiiciunt ſuccum cepe & allii pari modo. Vtuntur & per ſe ouis formicarum.nanq;
& huic animali eſt medicina. cõſtatq; urſos ægros hoc cibo ſanari. Anſerum quoq; et
omnium auium adeps præparatur.exẽptiſq; uenis omnibus patina noua fictili opta
in ſole:ſubdita aqua feruenti liquatur. Siccaturq; lineis ſaccis ĩ fictili nouo repoſitus
loco frigido minus putreſcit:addito melle. Murium cinis cum melle inſtillatus: aut
cum roſaceo decoctus aurium dolores ſedat. Si aliquod animal in aurem intrauerit:
præcipuum remedium eſt murinum fel aceto dilutum. Si aqua intrauerit:adeps an-
ſerinus cum cepe ſucco. Glis detracta pelle:inteſtiniſq; exemptis diſcoquitur melle
in uaſe nouo. Sed medici malũt nardo decoqui uſq; ad tertias:atq; ita aſſeruari.de-
inde cum opus ſit ſtrigili tepefacta infundere. Conſtat deplorata aurium uitia eo
remedio ſanari. Aut ſi terreni uermes adipe anſeris decocti infundantur. Item ex ar-
boribus rubri cum oleo triti exulceratis & ruptis auribus præclare medentur. Lacerti
inueterati in os pendentium addito ſale contuſi & ab ictu læſas aures ſanant. Effica-
ciſſime autem ferrugineas maculas habentes. Lineis etiam per caudam diſtincte.
Millepeda:ab aliis centipeda aut multipeda dicta:animal eſt e uermibus terræ piloſũ
multis pedibus arcuatim repens tractuq; cõtrahens ſe: oniſcõ græci uocãt:alii tilon.
Efficaciter ſanat aurium dolores in cortice punici mali decoctũ & porri ſucco. Addũt
et roſaceum & in alteram aurem infundunt. Illã autẽ quæ non arcuatur ſepa græci
uocant:alii ſcolopendram minorem pernicioſamq;. Cochleæ quæ ſunt in uſu cibi cũ
myrrha aut thuris polline appoſitæ. Item minutæ & latæ fracturis aurium illinunt
rum melle. Senectus ſerpentiũ feruente teſta uſta inſtillatur roſaceo ammixto cõtra
omnia quidem uitia efficax:ſed contra graueolentiam præcipue.aut ſi purulentæ ſũt
ex aceto. Melius cum felle caprino uel bubulo aut teſtudinis marinæ. Vetuſtior ãno
eadem membrana non prodeſt:nec hymbre perfuſa:ut aliqui putant. Item aranei
ſanies cum roſaceo:aut per ſe in lana uel cum croco. Auribus prodeſt gryllus cũ ſua
terra effoſſus & illitus. Magnam auctoritatẽ huic animali perhibet Nigidius: maiorẽ
magi:quoniam retro ambulet:terramq; terebret:ſtridat noctibus. Venantur eum
formicæ circũligatæ capillo in cauernam eius coniectæ efflato prius puluere ne ſeſe
condat:& ita formicæ complexu extrahitur. Ventris gallinaceorum membrana quæ
abiici ſolet inueterata & in uino trita auribus purulentis calida infunditur. Gallinaꝝ
quoq; adeps. Eſt & quædam pinguitudo blattæ ſi caput auellatur. Hanc tritã una
cum roſaceo auribus mire prodeſſe dicunt. Sed lanam qua incluſerint poſtpaulum
extrahendam.celerrime enim id pingue tranſire in animal: fieriue uermiculum. Alii
binas ternaſue in oleo decoctas:efficaciſſime auribus mederi ſcribũt:& tritas ĩ lĩteolo
imponi contuſis. Hoc quoq; animal inter pudenda eſt. Sed propter ammirationem
naturæ priſcorũq; curã:totum in hoc loco explicandum. Plura earum genera fecerũt.
Molles quas in oleo decoctas uerrucis efficaciter illini experti ſunt. Alterum genus
Mylochon appellauere circa molas fere naſcens.has capite detracto attritas lepras ſa-
naſſe Muſa & Picton in exemplis reliquerunt. Tertium genus & odoris tedio ĩuiſũ
exacuta clune cum piſſeleo ſanare ulcera tradunt alias inſanabilia. Strumas panos
diebus.xxi.impoſitas:pcuſſa:cõtuſa:cacoethe:ſcabiẽ: furunculoſq; detractis pedibus
et pennis. Nos hæc etiam auditu faſtidimus. At hercule Diodorus & morbo regio et

orthopnoicis reſtitiſſe tradit cum reſina & melle. Tantum poteſtatis habet ars ea pro medicamēto dandi quicquid uelit. Humaniſſimi eorū cinerē crematorū reſeruādū ad hos uſus in cornea pyxide cenſuere. aut tritas clyſteribus infundēdas orthopnoicis aut rheumaticis. Inſixa utiq; corpori illitas extrahere cōſtat. Mel utiliſſimū auribus quoq; eſt in quo apes emortuæ ſunt. Parotidas comprimit columbinum ſtercus uel per ſe: uel cum farina hordeacea: aut auenacea. Noctuæq; cerebrum uel iecur cū oleo infuſum auriculæ aut parotidæ. Multipeda cum reſinæ parte tertia illita. Grylli ſiue illiti ſiue adalligati. At reliqua morborum genera medicinaſq; ex iiſdem animalibus aut eiuſdem generis ſequenti dicemus uolumine.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXX. PRAEFATIO.

DE Origine magicæ artis: quādo & a quibus cœperit: & a quibus celebrata fuerit: et reliquæ ex animalibus medicinæ. Capitulum primum.

MAGICAS VANITATES SAEPIVS QVIdem antecedentis operis parte ubicūq; cauſæ locuſq; poſcebant: coarguimus. Detegemus etiam nunc in paucis. Tamen res digna eſt de q̄ plura dicantur: uel eo ipſo quo fraudulentiſſima artiū plurimum in toto terrarum orbe plurimiſq; ſæculis ualuit. Auctoritatē ei maximā fuiſſe nemo miretur: quando quidem ſola artium tres alias, imperioſiſſimas humanæ mentis complexa in unā ſe redegit. Natam primū ē medicina nemo dubitat: ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe uelut altiorē ſanctioremq; q̄ medicinam: ita blandiſſimis deſideratiſſimiſq; promiſſis addidiſſe uires religionis. ad quas maxime etiam num caligat humanū genus. atq; ut hoc quoq; ſuggeſſerit miſcuiſſe artes mathematicas nullo non auido futura de ſeſe ſciendi: atq; ea e cælo ueriſſime peti credente. Ipſa poſſeſſis hominum ſenſibus triplici uinculo in tantum faſtigii adoleuit: ut hodieq; etiam in magna parte gentiū præualeat: & in oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in perſide a Zoroaſtre ut inter auctores conuenit. Sed utrum unus hic tantum fuerit: an poſtea & alius nō ſatis cōſtat. Eudoxus qui inter ſapiētiæ ſectas clariſſimā utiliſſimāq; eā ītelligi uoluit: Zoroaſtrem hunc ſex milibus ānorum ante Platonis mortem fuiſſe prodidit. Sic & Ariſtoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligētiſſiē ſcribit: & uities centum milia uerſuum a Zoroaſtre condita indicibus quoq; uoluminum eius poſitis explanauit. etiam præceptorem a quo inſtitutum diceret: tradidit Agonacem. Ipſum uero quinq; milibus annorū ante Troianum bellum fuiſſe. Mirū hoc in primis: duraſſe memoriam artemq; tam longo æuo commentariis nō intercedentibus: præterea nec claris nec continuis ſucceſſionibus cuſtoditam. Iſtos enī qſq; cōmuni auditu ſaltem cognitos habet: qui ſoli cognominantur: Apuſcorū & Zaratū medos: babyloniūq; Marmaridium: et arabem Hippocū: aſſyrium uero Zarmocenidam. quorum nulla extant monumenta. Maxime tamen mirum eſt in bello troiano tantum de ea arte ſilentium fuiſſe Homero: tantumq; operis ex eadem in Vlyxis erroribus: adeo ut totum opus nō aliunde conſtet. Siquidem Protea & ſirenum cantus apud eum non aliter intelligi uolunt. Circem utiq; & inferorum euocationē ſolū hac agi. Nec poſtea quiſq̄ dixit: quonam modo ueniſſet telmeſum religioſiſſimam urbem quondam: tranſiſſetq; ad theſſalas urbes: quarum cognomen diu optinuit in

noſtro orbe alienæ gentis. Troianis itaq; temporibus Chironis medicinis contenta eſt ſolo Marte fulminante. Miror eqdē. Ac illis populis famā eius intantum adhæſiſſe: ut Menander quoq; litteratū ſubtilitatibus penitus in eadem telmeſo genitus theſſalam cognominarit fabulam complexam ambages fœminarum detrahentium lunā. Orphea putarē e propíquo primū ītuliſſe ad uicinas uſq; ſuperſtitiones ac medicinæ profectum: ſi non ex perſis eſſet uis tota in thraciamq; magicæ delata fuiſſet. Primus quod extet ut equidem inuenio commentatus de ea erat Hoſthanes: Xerxem regem perſarum bello: quod is græciæ intulit comitatus: ac uelut ſemina artis portentoſæ aſperſiſſe obiter interfecto quacunq; commeauerat mundo. Diligentiores paulo āte hunc ponūt Zoroaſtrem aliū proconeſium. Quod certū eſt: hic maxime Hoſthanes ad rabiem non auiditatem modo ſcientiæ eius græcorum populos egit. Quanq̄ animaduertam ſummā litterarū claritatem gloriamq; ex ea ſcientia antiquitus & pene ſemper petitam. Certe Pythagoras: Empedocles: Democritus: Plato ad hāc diſcédā nauigauere: exiliis uerius q̄ peregrinationibus ſuſceptis. Hanc reuerſi prædicauere. hāc ī arcanis habuere. Democritus Appollonicen Capridenē & Dardanū e phœnice illuſtrauit uoluminibus Dardani e ſepulchro eius petitis. ſuis uero ex diſciplina eorū editis. Quæ recepta ab aliis hominum atq; tranſiſſe per memoriam æque ac nihil in uita mirandum eſt. Intantum fides iſtis faſq; omne deeſt. adeo ut ii qui cætera de uito illo probant hæc opera eſſe eius inficientur. Sed fuſtra. Hūc enim maxime affixiſſe animis eam dulcedinem conſtat. Plenūq; miraculi & hoc pariter utraſq; artes effloruiſſe. medicinam dico: magicēq; eadem ætate illam Hippocrate hanc Democrito illuſtrantibus circa peloponneſiacum græciæ bellum: quod geſtum eſt a trecenteſimo urbis noſtræ anno. Eſt & alia magices factio a Moſe etiā num & Lotapea iudæis pēdens: ſed multis milibus annorum poſt Zoroaſtrem. Tanto recentior eſt cypria. Nō leuem & Alexandri Magni temporibus auctoritatem addidit profeſſione ſecundus Hoſthanes cominatu eius exornatus. Planeq; quod nemo dubitet orbem terrarum peragrauit. Extāt itaq; & apud italas gentes ueſtigia eius in .xii. tabulis noſtris aliiſq; argumentis quæ priori uolumine expoſui. Dc.lvii. demum anno urbis Cn. Cornelio Lentulo. P. Licinio Craſſo cōſulibus: ſenatuſconſultum factum eſt: ne homo immolaretur. palamq; in tempus ſiluit ſacri prodigioſi celebratio. Gallias utiq; poſſedit et quidē ad noſtram memoriam. Nāq; Tiberii Cæſaris principatus ſuſtulit druidas eorū. & hoc genus uatum medicorūq;. Quid ipſe ego hanc memorē artem oceanum quoq; tranſgreſſam: & ad naturæ inane peruectam in britanniam: quæ hodie eā attonite celebrat tantis cerimoniis: ut dediſſe perſis uideri poſſit. Adeo iſta toto mundo conſenſere q̄q̄ diſcordi & ſibi ignoto. Non ſatis æſtimari poteſt: quantum romanis debeatur: qui ſuſtulere monſtra: in quibus hominem occidere religioſiſſimum erat. mandi uero etiam ſaluberrimum. Vt narrauit Hoſthanes: ſpecies eius plures ſūt.

Vitupetatio Neronis Cæſaris. Cap. ii.

NAnq; ea quæ a ſphæris & ex aere & ſtellis & lucernis ac peluibus ſecuribuſq; & multis aliis modis diuina promittit: præterea umbrarū: inferorumq; colloqa: Quæ omnia ætate noſtra princeps Nero uana falſaq; comperit. Quippe non citharæ tragiciq; cantus libido illi maior fuit. Fortuna rerum humanarum ſumma geſtiente in profundis animi uitiis. primumq; imperare diis concupiuit: nec quicq̄ generoſius ualuit. Nemo unq̄ ulli artium ualidius fauit. Ad hæc non opes illi defuere: nō uires: non diſcendi ingenium aliaq; non patiente mundo. Immenſum & indubitatum exēplum eſt falſæ artis quam dereliquit Nero. Vtināq; inferos potius & quoſcunq; de ſuſpicionibus ſuis deos conſuluiſſet: q̄ lupanaribus atq; proſtitutis mandaſſet inqſitiones eas. Nulla profecto ſacra barbari licet feriq; ritus non mitiora q̄ cogitationes eius fuiſſent. Sæuius ſic nos repleuit umbris. Sunt quædam magis perfugia ueluti lentiginem habentibus non obſequi numina ut cerni non poſſint. Forte hoc in illo

Nihil membris defuit. Nam dies eligere certos liberum erat. Pecudes uero quibus nõ niſi ater colos eſſet: facile. Nam hominem immolare etiam gratiſſimum. Magus ad eum Mithridates uenerat: armeniacum de ſe triũphũ afferens: & ideo prouinciis grauis. Nauigare noluerãt: quoniam expuere in maria: aliiſq; mortalium neceſſitatibus uiolare naturam eam fas nõ putant. Magos ſecum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum ĩuitauerat. Non tamen cum regnum ei daret hanc ab eo accipere artem ualuit. Proinde autem ita perſuaſum ſit inteſtabilem irritam inanem eſſe: habentem tamen quaſdam ueritatis umbras: ſed in iis ueneficas artes pollere: non magicas. Quærat aliquis quæ ſint mentiti ueteres magi cum adoleſcentibus nobis uiſus Appion grammaticæ artis prodiderit cynocephaliam herbam: quæ in ægypto uocaretur oſirites diuinam & contra omnia ueneficia. Sed ſi ea erueretur: ſtatim eum qui eruiſſet: mori. Seq; euocaſſe umbras ad percontandum: Homerus qua patria quibuſq; parentibus genitus eſſet. Non tamen auſus profiteri quid ſibi reſpondiſſe diceret.

DE Talpis: & reliquæ medicinæ p morbos digeſtæ in animalibus: quorum genera placida ſunt: aut fera. Cap. iii.

PEculiare uanitatis ſit argumentum: q̃ animalium cunctorum talpas maxime mirãt̃: tot modis a rerũ natura damnatas cæcitatis perpetuæ tenebris etiã nũ aliis defoſſas ſepultiſq; ſimiles. Nullis æque credũt extis. Nullũ religionis capacius iudicant animal: ut ſiquis cor eius recens palpitanſq; deuorarit: diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Dente talpæ uiuæ exempto: ſanari dentium dolores adalligato affirmant. Cætera ex eo animali placita eorum ſuis reddemus locis. Nec quicq̃ probabilius inuenietur: q̃ muris aranei morſibus aduerſari eos: quoniam & terram ut diximus orbitis depreſſam auerſantur. Cæterum dentium doloribus (ut iidem narrant) medetur canum qui rabiem præferunt: capitũ crematorum cinis ſine carnibus inſtillatus ex oleo cyprio per autem cuius e parte doleant. Caninus dens ſiniſter maximus circunſcarificato eo qui doleat: aut draconis os e ſpina. Item enydridis. Eſt autem ſerpens maſculus & albus. Huius maximo dente circunſcarificant. at ĩ ſuperiore dolore duos ſuperiores adalligant: e diuerſo inferiores. Huius adipe pũgũt̃ qui crocodilum captant. Dentes ſcarificant & oſſibus lacertæ e fronte luna plena exemptis: ita ne terram attingant. Colluunt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tarde dentientes adiuuat cum melle. Fit eodẽ modo & dentifricium e caninis dentibus. Cinis e murino fimo inditus: uel iecur lacertarum aridum. Anguinum cor ſi mordeatur aut alligetur: efficax habetur. Sũtque ĩter eos qui murem bis in menſe iubeant mandi doloreſq; ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo infuſiq; auriculæ: cuius e parte doleant: præſtant leuamentum. Eorundẽ cinis exeſis dentibus coniectus ex facili cadere eos cogit. Integros dolentes illitus iuuat. Comburi autem oportet in teſta. Proſunt & cum mori radice in aceto ſcyllite decocti ita ut colluantur dentes. Is quoq; uermiculus qui in herba: quæ ueneris labrum appellatur: inuenitur cauis dentium inditus mire prodeſt. Nam erucæ braſſicæ eius cõtactu cadunt. Et e malua cimices infunduntur auribus cum roſaceo. Arenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochlearum cauis dentium inditæ ſtatim liberant dolore. Cochlearum inanium cinis cum murra gingiuis prodeſt. Serpentis cum ſale in olla exuſtæ cinis cũ roſaceo in contrariam aurem infuſus. Anguinæ uernationis mẽbrana cũ oleo tædæq; reſina calefacta & auri alterutri infuſa. Adiiciunt aliqui thus & roſaceum. Eademq; cauis indita ut ſine moleſtia cadant: præſtat. Vanum eſſe arbitror canis ortu angues cauda membranam exuere: quoniam neutrum in italia uiſum eſt. multoq; minus credibile in tepidis regionibus tam ſero exui. Hanc autem uel ĩueteratam cũ cæra celerrime dentes euellere tradunt. Et dens anguium alligatus dolores minuit. Sunt qui & araneum animal ipſum ſiniſtra manu captum tritũq; ĩ roſaceo & in aurem infuſum cuius a parte doleat: prodeſſe arbitrentur. Oſſiculis gallinarũ

ī pariete ſeruatis fiſtula ſalua adacto dēte uel gingiua ſcarificata ꝓiectoq; oſſiculo ſtatim dolorē abire tradunt. Itē fimo corui lana adalligato: uel paſſerum cum oleo calefacto & proximæ auriculæ infuſo prurituū quidem intolerabilem facit. & ideo utilius eſt paſſeris pullorū ſarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare. Oris ſaporem commendari affirmant murino cinere cum melle ſi fricētur dentes. Admiſcent qdā marathri radices. Penna uulturis ſi ſcalpant̄ dētes: acidum halitum faciunt. Hoc idē hyſtricis penna feciſſe ad firmitatem pertinet. Linguæ ulcera & labrorum hirundines in mulſo decoctæ ſanant. Adeps anſeris aut gallinæ rimas. Eſopū cū galla araneorū telæ candidæ: & quæ intra bulbos puæ texuntur. Si feruentia os ītus exuſſerint: lacte canino ſtatim ſanabitur. Maculas in facie eſopum cum melle corſico quod aſprimū habet̄ extenuat. Itē ſcobem cutis in facie cum roſaceo impoſitum uellere. Quidā et butyrum addunt. Si uero uitiligines ſint fel caninum prius acu compūctus. Liuentia & ſuggillata pulmones arietum pecudumq; in tenues conſecti membranas & calidi impoſiti: uel columbinum fimum. Cutem in facie adeps anſeris uel gallinæ cuſtodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt: & cinere erinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiunt. Tollit ex facie uitia & cochlearum quæ latæ & minutæ paſſim inueniuntur cum melle cinis. Omnium quidem cochlearum cinis ſpiſſat calfacit ſmectica ui. Et ideo cauſticis commiſcetur: pſoriſq; & lepris & lentigini illinitur. Inuenio & formicas herculaneas appellatas: quibus tritis adiecto ſale exiguo talia uitia ſanentur. Bupreſtis animal eſt rarum in italia ſimillimum ſcarabeo longipedi. Fallit inter herbas bouem maxime: unde & nomen inuenit. deuoratumq; tacto felle ita inflammat: ut rumpat. Hæc cū hircino ſeuo lichenas illita ex facie tollit ſmectica ui ut ſupradictum eſt. Vulturinus ſāguis cum chameleonis albæ: quam herbam eſſe diximus: radice & cedria tritus cōtentuſq; braſſica lepras ſanat. Itē pedes locuſtarum cū ſeuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cū cepa tritus & ſubactus. Vtiliſſimum & in facie ſæpe mel in quo apes ſint emortuæ. Præcipue tamen faciem purgat atq; erugat cygni adeps. Stygmata delētur columbino fimo ex aceto. Grauedinem inuenio finiri: ſi quis nares murinas oſculetur. Vua & faucium dolor mitigat̄ fimo agnorum prius q̄ herbam guſtauerint in ūbra arefacto. Vua ſucco cochleæ acu tranſfoſſæ illita: ut cochlea ipſa in fumo ſuſpendatur. Hirundinum cinere cū melle. Sic & tōſillis ſuccurritur. Tōſillas & fauces lactis ouilli gargariſſatio adiuuat. Multipeda trita. Fimum columbinum cū paſſo gargariſſatum etiā cum fico arida ac nitro impoſitum extra aſperitatem faucium & diſtillationes leniunt. Cochleæ coqui debēt in lacte: demptoq; tantum terreno conteri: & in paſſo dari potui. Sūt q aſtypaleicas efficaciſſimas putent: & in iis ſmegma earum. Lenit & gryllus infricatus. Aut ſiquis manibus quibus eum cōtriuerit: tonſillas attingat. Anginis felle anſerino cū elaterio & melle citiſſime ſuccurritur. Cerebro noctuæ. cinere hirundinis ex aqua calida poto. Huius medicinæ auctor eſt Ouidius poeta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirūdinibus monſtrātur: pulli ſilueſtrium. Figura nidorum eos deprehendit. Multo tamē efficaciſſime ripariarum pulli. Ita uocant in riparum cauis nidificantes. Sunt multi qui cuiuſcunq; hirundinis pullum edendum cenſent: ut toto anno non metuatur id malum. Strangulatos cum ſanguine comburunt in uaſe: & cinerem cum pane aut potu dāt. Quidam & muſtelæ cineres pari modo ammiſcent. Sic & ad ſtrumæ remedia. Dāt & comitialibus quotidie potu. In ſale quoq; ſeruatæ hirundines ad āginam una drachma bibuntur. Cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis efficaciſſimum putant. Alii. xxi. tritas ī aquæ mulſæ hemina dari parūdinem: quoniam dentibus tactis nihil proſunt. Tradunt & murem cum uerbenaca excoctum ſi bibatur is liquor: remedio eſſe. Et corrigiam caninam ter collo circūdatā. Fimum columbinum uino & oleo pmixtum. Ceruicis neruis & opyſthotono ex milui nido ſurculus uitis adalligatus auxiliari dicitur. Strumis exulceratis muſtelæ ſāguis.

Ipſa decocta in uino:non tamen ſectis admouetur. Aiunt & in cibo ſumptam idem
efficere.uel cineri eius ſarmẽtis cõbuſtæ miſcetur axungia.Lacertus uiridis adalliga/
tur. Poſt dies.xxx.oporter aliũ adalligari. Quidam cor eius in argenteo uaſculo ſer/
uant. Ad fœminarum ſttumas ueteres cochleæ cum teſta ſua tuſæ illinuntur: maxĩe
quæ frutetis adhærent. Irem cinis aſpidum cum ſeuo taurino imponitur. Anguinus
adeps mixtus oleo. Item anguium cinis ex oleo illitus:uel cũ cæra. Ediſſe quoq; eos
medios abſciſis utrinq; extremis artubus aduerſus ſtrumas prodeſt. Vel cinerẽ bibiſſe
in nouo fictili ita crematorũ. Efficacius multo ĩrer duas orbitas occiſorum. Et gryllũ
illinire cum ſua terra defoſſum ſuadent. Irem fimum columbarum per ſeſe:uel cum
farina hordeacea:uel auenacea ex aceto. Talpæ cinere ex melle illinere. Alii iecur eiuſdẽ
contritum inrer manus illinunr:& triduo non abluunt. Dextrum quoq; pedem eius
remedio eſſe ſtrumis affirmãt. Alii præcidũt caput:& cũ rerra a talpis excitata tuſum
digerunr in paſtillos pyxide ſtagnea.& utuntur ad omnia quæ intumeſcunr: & quæ
apoſtemata uocant:quæq; in ceruice ſunt. Veſciq; ſuilla tunc uetant. Tauri uocãtur
ſcarabei terreſtres hircino ſimiles.nomẽ cornicula dedere. Alii pediculos rerræ uocãt.
Ab iis quoq; terram egeſtam illinunr ſtrumis & ſimilibus uitiis:& podagris.triduo nõ
abluunt.prodeſtq; hæc medicina in annum. Omniaq; his aſcribunt quæ nos ĩ gryllis
rettulimus. Quidam & a formicis terra egeſta ſic utũtur. Alii uermes terrenos totidẽ
quot ſunt ſtrumæ adalligant: pariterq; cum iis areſcũt. Alii uiperam circa canis ortũ
circuncidunt ut diximus. Dein mediã comburunt. Deinde cinerem eum danr bibẽdũ
ter ſeptenis diebus quantum præhenditur ternis digitis. Sic ſtrumis medent̃. Aliqui
uero circunligãt eas lino quo præligata infra caput uipera pependerat: donec exani/
maretur. Et millepedis uruntur addita reſinæ rerebinthinæ parte quarta. Quo medi/
camento omnia apoſtemata curari iubent. Humeri doloribus muſtelæ cinis cũ cæra
medetur. Ne ſint malæ hirſutæ formicarum oua pueris ĩfricata præſtãt. Item man/
gonibus:ur lanugo tardior ſit pubeſcentium ſanguine e teſticulis agnorũ q caſtrant̃.
Qui euulſis pilis illitus & cõtra uirus proficit. Præcordia uocamus uno nomine exta
in homine:quotũ in dolore cuiuſcunq; pattis ſi catulus lactens admoueatur: appri/
maturq; iis partibus:tranſire in eum morbus dicitur. Idq; exenterato perfuſoq; uino
deprehendi uitiato uiſcere illo quod doluent hominis:& obrui. aliis religio eſt. Eæ
quoq; quas melolonthas uocamus:ſtomachi dolorem ſedant applicatæ ſæpius. Trã/
ſireq; morbos ægritudine eotum intelligitur: plerumq; & morte. Pulmonum uitiis
medentur & mures:maxime africani detracta cute in oleo & ſale decocti: atq; in cibo
ſumpti. Eadem res & purulentis uel cruentis excreationibus medetur. Præcipue uero
cochlearum cibus ſtomacho. In aqua eas ſubferuefieri intacto corpore earum opor/
tet:mox ĩ pruna torreri nihilo addito.atq; ita e uino garoq; ſumi: præcipue africanas.
Nuper hoc compertum plurimis prodeſſe. Id quoq; obſeruanr:ut numero impari
ſũmant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Proſunt & ſanguinem excre/
antibus dempta teſta tritæ in aquæ potu. Laudatiſſimæ autem ſunt africanæ. Ex iis
olitanæ aſtypaleicæ. Siculæ modicæ:quoniam magnitudo duras facit:& ſine ſucco.
Baleanicæ quas cauaricas uocant:quoniam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatæ & ex in/
ſulis caprearum. Nullæ earum aurem cibis gratæ neq; ueteres:neq; recentes. Fluuia/
tiles & albæ uirus habent:nec non ſilueſtres.ſtomacho utiles.aluum ſoluunt. Item
omnes minutæ. Conrra marinæ ſtomacho utiliores. Efficaciſſimæ tamen in dolore
ſtomachi. Laudatiores traduntur quæcunq; uiuæ cum acero deuoratæ. Præterea ſũt
quæ aceratæ uocantur late multifariã naſcentes:de quarum uſu ſuis dicemus locis.
Gallinaceorum uẽtris membrana ĩueterata & inſperſa potioni diſtillationes pectoris
& humidam tuſſim:uel recens toſta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cũ aquæ tepidæ cya/
this tribus ſi ſorbeantur:tuſſim ſedant. Diſtillationes ſedat & canina cutis cuilibet
digito circundata. Iure perdicum ſtomachus recreatur. Iocinerum doloribus medet̃

muſtela ſilueſtris in cibo ſumpta uel iocinera eius. Item uipera porcelli modo īaſſa⸗
ta. Suſpirioſis multipedæ ita ut ter ſeptenæ in attico melle diluātur:& p arundinem
bibantur. Omne enim uas earum nigreſcit contactu. Quidam torrenris ſextarium
in patina donec candidæ fiāt excoquunt. Tunc mel immiſcent. Alii centipedā necāt.
& ex aqua calida dari iubent. Cochleæ in cibos iis quos linquit animus:aut quorum
alienatur mens:aut quibus uertigines fiunt:ex paſſi cyathis tribus ſingulæ contritæ
cum ſua teſta et calefactæ in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliq ſingulas pri⸗
ma die dedere: ſequenti binas:tertio ternas:quarto duas:quinto unam. Sic et ſuſpi⸗
ria emendāt et uomicas. Eſſe animal locuſtæ ſimile ſine pennis: quod tryxalis græce
uocatur. latinum nomen non habet. Aliqui arbitrantur auctores nec pauciores hoc
eſſe quod gryllus uocet᷑. Ex iis.xx.torreri iubent:ac bibi e mulſa contra orthopnoeas
ſanguinemq; expuentibus. Eſt qui cochleis illotis quibuſdam protropum infundat:
uel marinam aquam ita decoquat.et in cibo ſumat.aut ſi tritæ cum teſtis ſuis ſumāt᷑
cum protropo. Sic et tuſſi medentur ac uomicas priuatim ſanant melle in quo apes
ſint emortuæ. Sanguinem reiicientibus pulmo uulturinus uingineis lignis cōbuſtus
adiecto flore mali punici ex parte dimidia. Item cotoneorum liliorumq; uſdem por⸗
rionibus potus mane atq; ueſperi e uino ſi febris abſit. Sin minus:ex aqua in qua
cotonea decocta ſunt. Pecudis lyen recens magicis præceptis ſuper dolentem lyenem
extenditur:dicente eo qui medeatur:lyeni ſe remedium facere. Poſt hæc iubent eum ī
pariete dormitorii eius tectoue includi & obſignari annulo ter:nouieſq; carmen dici.
Caninus ſi uiuenti exprimatur & in cibo ſumatur:liberat eo uitio. Quidam recentē
ſuperilligant. Alii duorum dierum catuli ex aceto ſcyllitico dant ignorāti fel:uel he⸗
rinacei lyenem. Item cochlearum cinerem cum ſemine lini & urticæ:addito melle do⸗
nec perſanet. Eliberat & lacerta uiridis eo dolore uiua in olla ante cubiculum dormi⸗
torii eius cui medetur:ſuſpenſa:ut ægrediens reuertenſq; attingat manu. Cinis e ca⸗
pite bubonis cum unguento. Mel in quo apes ſunt emortuæ. Araneus & maxime q
lycos uocatur. Vpupæ cor. In lateris doloribus laudatur & cochlearū cinis ī priſana
decoctarum: quæ & per ſe illinūtur. Canis rabioſi caluariæ cinis portoni inſpergitur.
Lumborum dolori ſtellio transmarinus capite ablato & īteſtinus decoctus in uino cū
papaueris nigri denarii pondere dimidio eo ſucco bibitur. Lacertæ uirides deciſis pe⸗
dibus & capite in cibo ſumuntur. Cochleæ tres contritæ cum teſtis ſuis atq; ī uino de⸗
coctæ cum piperis granis.xv. Aquilæ pedes euellunt in auerſum a ſuffragine:ita ut
dexter dexteræ ptis doloribus adalliget᷑:ſiniſter leuæ. Multipeda quoq;:quam oniſcō
appellauimus:medetur denarii pōdere ex uini cyathis duobus pota. Vermem terrenū
catillo ligneo ante fiſſo & ferro uincto impoſitū aqua excepta perfundere & defodere
unde effoderis magi iubēt:mox aquā bibere catillo:mire id prodeſſe iſchiadicis affir⸗
mantes. Dyſētericos recreant fœmina pecudum decocta cum lini ſemine aqua pota.
Caſeus ouillus uetus. Seuum ouium decoctum in uino auſtero. Hoc & ileo medet᷑.
Et tuſſi ueteri. Dyſentericis ſtellio transmarinus ablatis inteſtinis & capite pedibuſq;
ac cute decoctuſq; & in cibo ſumptus. Cochleæ duæ cum ouo utraq; cū putamine
contrita:atq; in uaſe nouo addito ſale & paſſi cyathis duobus:aut palmarum ſucco
& aquæ cyathis tribus ſubferuefactis & in potu datis. Proſunt & combuſtæ ut cinis
earum bibatur in uino addito reſinæ momento. Cochleæ nudæ de quibus diximus:
nafrica maxime inueniuntur:utiliſſimæ dyſentericis. Quinæ combuſtæ cum denarii
pondere dimidii acaciæ. Exq; eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite: aut
quolibet auſtero cum pari modo calidæ. Quidā omnibus africanis ita utuntur. Alii
totidē africanis:uel latas infūdunt potius.& ſi maior fluctio ſit:addunt acacia fabæ
magnitudine. Senectus anguium dyſentericæ & teneſmis in ſtagneo uaſe decoquit᷑
cum roſaceo:uel ſi in alio cum ſtagno illinitur. Ius e gallinaceo uſdem medetur:ſed
ueteris gallinacei uehementius. Salſum ius aluum cit. Membrana gallinarum toſta

& data in oleo ac ſale cœliacorum dolores mulcet. Abſtinere autem frugibus ante et
gallinam & hominem oportet. Fimum columbinum toſtum potumq;. Caro palūbi
in aceto decocta dyſentericis & cœliacis medetur. Turdus aſſatus cum myrti baccis
dyſentericis. Item merulæ. Item medetur mel in quo ſint immortuæ apes decoctū.
Grauiſſimum uitium apuleios appellatur. Huic reſiſti aiunt diſcerpti ueſpertilionis
ſanguine. Etiam illito uentre ſubuenire. Reſiſtit & cochlea ſicut diximus in ſuſpirio⁄
ſis temperata. Item cinis earum quæ uiuæ crematæ ſint potus ex uino auſtero. Galli⁄
naceorū iecur aſſum cum uentriculi membrana: quæ abiici ſolet inueterata: ammixto
papaueris ſucco. Alii recentem torrent ex uino bibendam. Ius perdicum & per ſe uē⁄
triculus contritus ex uino nigro. Item palumbus ferus & e poſca decoctus. Lyen pe⁄
cudis toſtus & in fimo tritus. Fimum columbinum cum melle illitū. Oſſifragi uēter
arefactus & potus iis qui cibos non conficiunt: uti ɩ'ſſimus: uel ſi manu tātum teneāt
capientes cibum. Quidamq; adalligant ex hac cauſa: ſed continuare non debent:
maciem.n.facit. Siſtit & anatum maſcularum ſanguinem. Inflationem diſcutit co⁄
chlearum cibus. Tormina ſanat lyen ouium toſtus: atq; e uino potus. Palūbus ferus
ex poſca decoctus. At hippondis ex uino. Cinis ibidis ſine pennis crematæ potus.
Quod præterea traditur ī torminibus. Mirū eſt anate appoſita uentri tranſire mor⁄
bū: anatēq; mori. Tormina & melle curantur in quo ſunt apes immortuæ decocto.
Coli uitium efficaciſſime ſanatur ab aue galerita aſſa in cibo ſumpta. Quidam ī uaſe
nouo cum plumis exuri iubēt: conterīq; in cinerē bibiq; ex aqua coctum cochlearibus
ternis per quatriduum. Quidā cor eius adalligari fœmini. Alii recēs tepenſq; adhuc
deuorari. Conſularis aſprenatum domus eſt: in qua alter e fratribus colo liberatus eſt
aue hac in cibo ſumpta: et corde eius in armilla aurea incluſo. alter ſacrificio quodam
facto crudis laterculis ad formā camini: atq; ut ſacrū pactum erat obſtructo ſacello.
Vnum eſt oſſifrago inteſtinū mirabili natura omnia deuorata conficienti. Huius ptē
extremam adalligatam prodeſſe contra colum conſtat. Sunt occulti interaneorum
morbi: de quibus mirum proditur. Si catuli prius q̄ uideant applicentur ſtriduo ſto⁄
macho maxime ac pectori. & ex ore ægri ſuctum lactis accipiant: tranſire uim morbi.
poſtremo exanimari. diſſectiſq; palam fieri ægri cauſas. Mori & humari debere eos
obrutos terra. Magi quidem ueſpertilionis ſanguine contacto uentre in totū annū
caueri dolorē tradūt. Aut in dolore ſiquis aquam per pedes fluentem haurire ſuſti⁄
neat. Murino fimo cōtra calculos illinere uentrem prodeſt. Herinacei carnē iucūdā
eſſe aiunt: ſi capite percuſſo uno ictu interficiatur pnuſq̄ in ſe urinam reddat. Eos
qui carnem ederint: ſtranguriæ morbum contrahere minime poſſe. Hæc caro ad hūc
modum occiſa ſtillicidia ueſicæ emendat. Item ſuffitus ex eodem. Quod ſi urinam
in ſe reddiderint: eos qui carnem ederint: ſtrāguriæ morbū cōtrahere traditur. Iubent
& uermes terrenos bibi ex uino aut paſſo ad comminuendos calculos: uel cochleas
decoctas ut in ſuſpirioſis. Eaſdem exemptis teſtis tritiſq; tres ī uini cyathis bibi: ſequē⁄
ti die duas: tertia die unam ut ſtillicidia urinæ emendent. Teſtarum uero inanium
cinere ad calculos pellendos. Item hydri iecur bibi. Vel cinerem ſcorpionum aut pa⁄
ne ſumi. Vel ſiquis cum locuſta edit. Lapillos qui in gallinaceorum ueſica: aut ī pa⁄
lūbium uentriculo inueniantur conteri: & potioni inſpergi. Item membranam e uē⁄
triculo gallinacei aridam: uel ſi recens ſit toſtam. Fimum quoq; palumbinum ī faba
ſumi contra calculos & alias difficultates ueſicæ. Similiter plumarum cinerem palū⁄
bium ferorū ex aceto mulſo. Et inteſtinorū ex iis cinerem cochlearibus tribus e nido
hirūdinum. Gryllum dilutum aqua calida. Oſſifragi uentrem arefactum. Turturis
fimum in mulſo decoctum: uel ipſius decoctæ ius. Turdos quoq; ediſſe cum baccis
myrti prodeſt urinæ. Cicadas toſtas in patellis. Millepedam oniſcon bibiſſe. Et in
ueſicæ doloribus decoctum agninorum pedum. Aluū cit gallinaceorum decoctum
ius: & acria mollit. Cit & hirundinum fimum adiecto melle ſubditum. Sedis uitiis

efficaciſſima ſunt oeſipum. Quidam adiiciunt pompholium & roſaceum. Canini
capitis cinis ſenecta ſerpentis ex aceto ſi rhagades ſint. Cinis fimi canini candidi cum
roſaceo. Aiūtq; inuentum Aeſculapii eſſe. Et eodē uerrucas efficaciſſime tolli. Mu-
rini fimi cinis. Adeps cygni. Adeps bouis. Procidentia alui. Succus cochlearū punctis
euocatus irrita depellit. Attritis medetur cinis muris ſiluatici cum melle uel herinacei
uel ueſpertilionis:& anſerinus cum cerebro & alumine & oeſipo. Fimum colūbinum
cum melle. Condylomatis priuatim araneus dempto capite pedibuſq; infricatus. Ne
acria perurant:adeps anſerinus cum cæra punica cæruſſa roſaceo. Adeps cygni. Hæc
& hæmorrhoidas ſanare dicūt. Iſchiadicis cochleas crudas tritas cū uino amineo & pi-
pere potu prodeſſe dicunt. Lacertam uiridem in cibo ablatis pedibus īteraneis capite.
Sic et ſtellionem adiectis huic papaueris nigri obolis tribus. Ruptis conuulſis fel ouiū
cum lacte mulierum. Verendorum formicationibus uerrucíſq; medetur arietini pul-
monis inaſſati ſanies. Cæteris uitiis uellerum eius uel ſordidorum cinis ex aqua. Se-
uum ex omento pecudis & præcipue a renibus ammixto cinere punicis ex ſale. Lana
ſuccida ex aqua frigida. Carnes pecudis combuſtæ ex aqua. Mulæ ungularum cinis.
Dentis caballini cōtuſi farina inſperſa. Teſtibus uero farina ex oſſibus canini capitis
ſine carne tuſis. Si decidat teſtiū alter:ſpumā cochlearum illitā remedio eſſe tradūt.
Tetris ibi ulceribus & manātibus auxiliantur canini capitis recentis cineres. Cochleæ
latæ puæ cōtritæ ex aceto uel cinis eius. Mel ī quo apes ſūt emortuæ cū reſina. Cochleæ
nudæ quas in africa gigni diximus tritæ cum thuris polline & ouorum albo.xxx.q;
die reſoluunt. Aliq pro thure bulbum āmiſcent. Hydrocelicis ſtelliones mire ꝓdeſſe
traduntur capite pedibus interaneiſq; demptis: reliquum corpus inaſſatum. In cibo
id ſæpius datur. Sicut ad urinæ incontinentiā. Caninum adipem cum alumine ſciſſo
fabæ magnitudine. Cochleas africanas cum ſua carne & teſta crematas poto cinere.
Anſerum trium linguas inaſſatas in cibo. Huius rei auctor eſt Anaxilaus. Panos apit
ſeuum pecudū cum ſale toſto. Murinū fimum ammixto thuris polline:& ſandaraca
impoſita diſcutit. Lacertæ cinis: & ipſa diuiſa impoſita. Item multipeda contrita:ā-
mixta reſina terebīthina ex parte tertia. Quidam & ſinopidem ammiſcent. Cochleæ
cōtuſæ & per ſe cinis inaniū cochlearum cæræ mixtus diſcuſſoriam uim habet. Fimū
columbarum per ſeſe:uel cum farina hordeacea:aut auenacea illitum. Cantharides
mixta calce panos ſcapelli uice auferunt. Inguinum tumorem cochleæ minutæ cum
melle illitæ leniūt. Varices ne naſcantur: lacertæ ſanguine pueris crura ieiunis a ieiu-
no illinuntur. Podagras lenit oeſipum cum lacte mulieris & cæruſſa. Fimum pecudū
quod liquidum reddunt. Pulmones pecudum. Fel arietis cū ſeuo muris diſſecti im-
poſiti. Sanguis muſtelæ cum plantagine illitus & uiuæ combuſtæ cinis ex aceto & ro-
ſaceo ſi pēna illinat̄. Vel ſi cæra & roſaceum ammiſceatur fel caninum ita ne manu
attingatur:ſed penna illinatur. Fimum gallinarum uermium terrenorum cinis cum
melle:ita ut tertio die ſoluātur. Alii ex aqua illinere malunt. Alii ipſo aceto menſura
cum mellis cyathis tribus pedibus āte roſaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere di-
cuntur pedum & articulorum dolores. Bibuntur autē binæ in uino tritæ. Eædem
illinuntur cum helſines herbæ ſucco. Quidam ex aceto intriuiſſe contenti ſunt ſale.
Quidam ſale cum uipera crematis ī olla noua & ſæpius ſumptis aiunt podagra libe-
rari. Vtile eſſe & adipe uiperino pedes perungi. Et de miluo affirmant:ſi inueterato
tritoq; quātum tres digiti capiant:bibatur ex aqua. Aut ſi pedis ſanguinem cū urtica
uel pennis eorum cum primum naſcentur:tritis cum urtica. Quin & fimus eorum
articularibus doloribus illinitur. Itē cinis muſtelæ aut cochlearum & cum amylo uel
tragacantho. Incuſſos articulos aranei telæ commodiſſime curant. Sunt qui cinere
earum uti malint ſicut fimi columbini cinere:cū polēta & uino albo. Articulis luxatis
præſentaneum eſt & ſeuum pecudis cum cinere & capillo mulierum. Pernionibus
quoq; imponitur ſeuum pecudum cum alumine. Canini capitis cinis aut fimum

murinum. Quod ſi putrida ſint ulcera cæra ad cicatricem perducunt: uel gryllorum
crematorum fauilla ex oleo. Item muris ſiluatici cum melle. Vermium quoq; terre/
norum cum oleo uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniuntur. Vlcera omnia pedum
ſanat cinis earum quæ uiuæ combuſtæ ſint. Fimiq; gallinacei cinis. Exulcerationes
columbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiā calciamentorū uetens ſoleæ crematæ cinis.
Agninus pulmo et arietis ſanant. Dentis caballini contuſi farina priuatim ſubleuat.
Lacertæ uiridis ſanguis ſubtritus & hominum & iumentorum pedes ſublitus ſanat.
Clauos pedum urina muli mulæue cum luto ſuo illita. Fimum ouium. Iecur lacertæ
uiridis: uel ſanguis flocco impoſitus. Vermes terreni ex oleo. Stellionis caput cum ui/
ticis pari modo tritum ex oleo. Fimū colūbinum decoctum ex aceto. Verrucas uero
omnium generum urina canis recens cum ſuo luto illita. Fimi canini cinis cum cæra.
Fimum ouium. Sanguis recens murinus illitus: uel ipſe mus diuulſus. Herinacei fel.
Caput lacertæ uel ſanguis uel cinis totius. Membrana ſenectutis anguium. Fimum
gallinaceum cum oleo ac nitro. Canthardes cum uua taminia intritæ exedunt. Sed
ita eroſas aliis quæ ad perſananda ulcera monſtrauimus: curari oportet. Nūc autem
reuertemur ad ea: quæ totis corporibus medēda ſūt. Fel canis nigri maſculi amuletū
eſſe magi dicunt domus totius. Suffitæ eo purificatæue contra omnia mala medica/
menta. Item ſanguine canis reſperſis parietibus: genitaliq; eius ſub limine ianuæ de/
foſſo. Minus mitentur hæc qui ſciunt fœdiſſimum animal quantum magnificent
ricinum: quoniam uni nullus ſit exitus ſaginæ nec finis alia q̄ morte: diutius in fame
uiuēti. Septenis ita diebus duraſſe tradunt. At ī ſatietate paucioribus dehiſcere. Sūt
qui hunc ex aure ſiniſtra canis omnes dolores ſedare adalligatū. Fūditūi eū ī augurio
uitalium habent. Nam ſi æger ei reſpondeat qui intulent a pedibus ſtanti: interro/
gantiq; de morbo: ſpem uitæ certam eſſe. Moriturum nihil reſpondere. Adiiciunt: ut
euellatur ex aure leua canis cui non ſit alius q̄ niger color. Nigidius fugere tota die
canes conſpectum eius qui e ſue id animal euellent ſcriptum reliquit. Rurſus magi
tradunt lymphatos ſanguinis talpæ aſperſura reſipiſcere. Eos uero qui a nocturnis
diis fauniſq; agitentur: draconis lingua & oculis & felle: inteſtiniſq; ī uino & oleo de/
coctis: ac ſub diuo noctu refrigeratis perūctos matutinis ueſptiniſq; liberari pfrictio/
nibus. Remedio eſſe tradit Nicander amphiſibenam ſerpētem mortuam adalligatā
uel pellem tantū eius. Quinimmo arbori quæ cædatur adalligata nō algere cæderes:
faciliuſq; ſuccidere. Itaq; ſola ſerpentium frigori ſe committit prima omniū ꝓcedēs
& ante cuculi cantum. Aliud eſt cuculo miraculū: quo quis loco primum audiat alitē
illā: ſi dexter pes circunſcribatur: ac ueſtigiū id defodiatur: non gigni pulices ubicūq;
ſpargatur. Paralyſin cauentibus pinguia glyrium decoctorum & ſoricum utiliſſima
tradunt eſſe. Millepedas ut in anginis diximus potas. Phthiſin ſentientibus lacertā
uiridem decoctam in uini ſextariis tribus ad cyathum unum ſingulis cochlearibus
ſumptis per dies: donec conualeſcant. Cochlearum cinerem potum in uino. Comiti/
alibus morbis oeſipum cū myrrhæ momento & uini cyathis duobus dilutum magni/
tudine nucis auellanæ a balneo potum. Teſticulos arietinos inueteratos tritoſq; di/
midio denarii pōdere in aqua uel lactis aſinini hemina. Interdicit̃ uini potus quinis
diebus ante & poſtea. Magnifice laudatur & ſanguis pecudum potus. Item fel cum
melle præcipue agninum. Catulus lactens ſumptus abſciſo capite pedibuſq; ex uino
& myrrha. Lyen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis tranſmarini cinis
potus in aceto. Tunicula ſtellionis quam eodem modo ut anguis exuit pota. Quidā
& ipſum arundine exenteratum inueteratūq; bibendum dedere. Alii ī cibo in ligneis
uerubus inaſſatum. Operæ precium eſt quomodo prærripiatur ſcire cum exuitur
mēbrana hyberna alias deuoranti eā. quoniā nullum animal fraudulentius inuideri
tradunt. Inde ſtellionum nomē aiunt: in maledictum tranſlatum. Obſeruāt cubile
eius æſtatibus. Eſt autē in locis hoſtiorum feneſtratumq;: aut cameris ſepulchriſue.

Ibi uere incipiente fiſſis arundinibus textas opponunt caſas: quarum anguſtiis etiam gaudet: eo facilius exuens circundatũ torporem. Sed eo derelicto nõ poteſt remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. Prodeſt & cerebrum muſtelæ inueteratum potumq;: & iecur eius. Teſticuli: uuluæq; aut uentriculus inueteratus cum coriandro ut diximus: item cinis. Silueſtris uero tota in cibo ſumpta. Eadem omnia prædicantur ex uipera. Lacerta uiridis cum condimentis quæ faſtidium abſtergant: ablatis pedibus & capite. Cochlearum cinis addito ſemine lini & urticæ cum melle inunctos ſanãt. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis alligata ceruinis neruis. Vel lapilli e uẽtre pullorum hirundinum ſiniſtro lacerto annexi. Dicuntur. n. excluſo pullo lapillum dare. Quod ſi pullus iis detur incipienti in cibo: quem primũ pepent: cum quis primũ tentatus ſit: liberatur eo malo. Poſtea medetur hirundinum ſãguis cum thure: uel cor recẽs deuoratum. Quin & e nido earũ lapillus impoſitus recreare dicitur cõfeſtim: & adalligatus perpetuo tueri. Prædicatur & iecur milui deuoratum & ſenectus ſerpentium. Iecur uulturis tritum cum ſuo ſanguine ter ſeptenis diebus potum. Cor pulli uulturini adalligatum. Sed & ipſum uulturem in cibo dari iubent: & quidem ſatiatum humano cadauere. Quidã pectus ei bibendum cenſent: & ĩ cerrino calice. Aut teſtes gallinacei ex aqua & lacte antecedente quinq; dierum abſtinentia uini ob id inueteratos. Fuere & qui. xx. unam muſcas ruffas: & quidem emortuas in potu darent: infirmioribus pauciores. Morbo reſiſtunt regio ſordes auriumi: aut mãmarum pecudis denarii pondere cum myrrhæ momento & uini cyathis duobus. Canini capitis cinis in mulſo. Multipeda in uini hemina. Vermes terreni in acero mlulſo cũ myrrha. Gallina ſi ſit luteis pedibus prius aqua purificatis: dein collutis uino quod bibatur. Cerebrum perdicis: aut aquilæ in uini cyathis tribus. Cinis plumarum aut ĩteraneorum palumbi ſed in mulſo ad cochlearia tria. Paſſerum cinis ſarmentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulſa. Auis Icterus uocatur a colore: quæ ſi ſpectetur: ſanari id malum tradunt: & auem mori. Hanc puto latine uocari galgulũ. Phreneticis prodeſſe uidetur pulmo pecudum calidus circa caput alligatus. Nam nõ modo muris cerebrum dari potui ex aqua: aut cinerem muſtelæ: uerum etiam inueteratas herinacei carnes quis poſſit furenti etiam ſi certa ſit medicina? Bubonis quidem oculorũ cinerem inter ea quibus prodigioſe uitam ludificãrur: acceperim. Præcipueq; febrium medicina placitis eorum renunciat. Nanq; & in. xii. ſigna digeſſere eam ſole tranſmeante: iterunq; luna: quod totum abdicandum paucis exemplaribus docebo. Siquidem crematis tritiſq; cum oleo perungi iubent ægros: cum geminos tranſit ſol criſtis & auribus & unguibus gallinaceorum. Si luna raſis barbis eorum. Si uirginem alteruter hordei granis. Si ſagittarium ueſpertilionis alis. Si leonem luna tamaricis fronde: & adiiciũt ſatiuæ. Si aquarũ e buxi carbonibus tritis. Ex iſtis cõfeſſa aut certe ueriſimilia ponemus: ſicut & lethargum olfactoriis excitari. Inter ea fortaſſis muſtelæ teſticulis inueteratis: aut iocinere uſto. Iis quoq; pulmonẽ pecudis calidũ circa caput adalligari putant utile. In quartanis medicinæ clinice prope modum nihil pollet. Quamobrem plura eorum remedia ponemus. Primumq; eũ quem adalligari iubent puluerem in quo ſe accipiter uolutauerit lino rutilo in linteolo. Canis nigri dentem longiſſimum. Pſeudoſpecen uocant ueſpam: quæ ſingularis uolitat. hãc ſiniſtra manu apprehenſã ſubnectunt. Alii uero quam quis eo anno uiderit primam. Viperæ caput abſciſum in linteolo: uel cor uiuentis exemptum. Muris roſtellũ auriculaſq; ſummas roſeo panno: ipſumq; dimittunt. Lacertæ uiridis dextrum oculum effoſſũ mox cum capite ſuo deciſo in pellicula caprina. Scarabeus qui pilulas uoluit. Propter hũc ægypti magna pars ſcarabeos inter numina colit curioſa Appionis interpretatione qua colligit ſolis operum ſimilitudinem huic animali eſſe ad excuſandos gẽtis ſuæ ritus. Sed & alium adalligant magi cui ſunt corniculа reflexa ſiniſtra manu collectum. Tertium qui uocatur fullo albis guttis diſſectum utriq; lacerto adalligant.

Cætera ſiniſtro. Cor anguinum ſiniſtra manu exemptũ uiuentibus. Scorpionis caudæ quattuor articulos cum aculeo panno nigro: ita ut nec ſcorpionem dimiſſum nec eum qui alligauerit: uideat æger triduo. poſt tertium circuitum id condat. Erucam in linteolo ter lino circundant totidem modis ad ſingulos dicentes quare faciant: q medebuntur. Limacem in pelliculam uel quattuor limacum capita præciſa harundine. Multipedam lana inuolutam. Vermiculos ex quibus tabani fiunt: anteq̃ pennas germinét. Alios e ſpinoſis fruteris lanuginoſos. Quidã ex illis q̃ternos ĩcluſos iuglãdis nucis putamine adalligant. Cochleaſq; quæ nudæ inueniuntur. Stellionem incluſũ capſulis ſubiiciunt capiti: & ſub deceſſu febris emittunt. Deuorari autem iubent cor mergi marini ſine ferro exemptũ: inueteratumq; cõteri: & in calida aqua bibi. Corda hirundinum cum melle. Aliĩ fimũ drachma una: in lactis caprini uel ouilli uel paſſo cyathis tribus ante acceſſiones. Sunt qui totas cenſeant deuorandas. Aſpidis cutem pondere ſexta parte denarii cum piperis pari modo parthorum gentes in remedium quartanæ bibunt. Chryſippus philoſophus tradidit phryganion adalligatum remedio eſſe quartanis. Quod eſſet animal nec ille deſcripſit: nec nos inuenimus qui nouiſſet. Demonſtrandum tamen fuit a tam graui auctore dictum: ſi cuiuſq̃ cura efficacior eſſet ad inq̃rẽdum. Cornicis carnes eſſe: & nidum illinere in longiſſimis morbis utiliſſimum putãt. Et in tertianis fiat poteſtas experiendi: quoniam miſera ſpei deiecta: an ne aranei quem lycum uocant tela: ipſo ſpecu toto reſina ceraq; impoſita utriſq; tẽporibus: & frõti ꝓdeſt. Aut ipſe calamo adalligatus: qualiter & aliis febribus prodeſſe traditur. Item lacerta uiridis adalligata uiua in eo uaſe: quod capiat. Quo genere & recidiuas frequẽter abigi affirmãt. Hydropicis oeſipum ex uino addita myrrha modice potui datur nucis auellanæ magnitudine. Aliq addunt & anſerinũ adipẽ & oleum myrteum. Sordes ab uberibus ouium eundẽ effectum habent. Item carnes inueteratæ herinacei ſumptæ. Vomitus quoq; canum illitus uentri: aquam trahere promittuntur. Igni ſacro medetur oeſipũ cum pompholonio & roſaceo. Ricini ſãguis. Vermes terreni ex aceto illiti. Gryllus contritus in manibus. Quo genere præſtat: ut qui id fecerit anteq̃ incipiat uitium: toto eo anno careat. Oportet autem eum ferro cum terra cauernæ ſuæ tolli. Adeps anſeris. Viperæ caput aridum aſſeuatũ & combuſtum: dein ex aceto impoſitum. Senectus ſerpentium ex aqua illita a balneo cum bitumine & ſeuo agnino. Carbunculus fimo columbino deletur per ſe illito: uel cum lini ſemine ex aceto mulſo. Item apibus quæ in melle ſunt immortuæ impoſitis. Polentaq; impoſita inſpſa. Si ĩ uerẽdis ſit: cæteriſq; ibi ulceribus occurrit e melle oeſipũ cũ plũbi ſquamis. Item fimũ pecudũ incipiẽtibus carbunculis. Tubera et quæcunq; emolliri opus ſit: efficaciſſime anſerino adipe curantur. Idem præſtat & gruũ adeps. Furunculis mederi dicitur araneus ſi prius q̃ nominetur ſit impoſitus: & tertia die ſolutus. Mus araneus pẽdens necatus ſic ut terrã nec poſtea attingat: ter circundatus furunculo totiens expuentibus medente & cui medebitur. Ex gallinaceo fimo quod eſt ruffũ: maxime recẽs illitũ ex aceto. Ventriculus ciconiæ decoctus. Muſcæ impari numero ĩfricatæ digito medico. Sordes ex pecudum auriculis. Seuum ouium uetus cum cinere e capillis mulierum. Seuum arietis cum cinere punicis & ſalis pari põdere. Ambuſtis capitum canis cinis medetur. Item glinum cum oleo. Fimum ouium cum cera commixtum. Murium cinis & cochlearum. Eoq; ſic ut ne cicatrix quidem appareat. Item adeps uiperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus cyprino. Neruorum nodis medetur capitis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni uermis cinis cum melle illitus: etiam dolores tollit. Item amphiſbena mortua adalligata. Adeps uulturinus cum uentre arefactus contrituſq; cum adipe ſuillo inueterato. Cinis e capite bubonis in mulſo potus cum lilii radice: ſi magis credimus. In contractione neruorũ caro palumbina in cibis prodeſt: & ĩueterata. Herinacei ſpaſticis. Item muſtelæ cinis. Serpentũ ſenectus in pelle taurina adalligata ſpaſmos fieri prohibet. Opiſthotonicis

milui iecur aridum tribus obolis in aquæ mulſæ cyathis tribus potum. Rediuiuas & quæ in digitis naſcuntur pterygia tollunt canini capitis cinis aut uulua decocta ĩ oleo ſuper illito butyro ouillo cũ melle. Itẽ folliculus cuiuſlibet animalis fellis. Vnguium ſcabriciam cãtharides cum pice tertio die ſolutæ:aut locuſtæ frictæ cum ſeuo hircino. Pecudum ſeuum. Aliqui miſcent uiſcum & portulacam:uel æris florem. Ita ut tertio die ſoluant. Sanguinem ſiſtit e naribus ſeuum ex omento pecudum illitum. Item coagulum ex aqua maxime agninum ſubditum uel infuſum etiam ſi alia non ꝓſit. Adeps anſerinus cum butyro pari pondere paſtillis ingeſtus. Cinis cochlearum terrenarum. Sed & ipſæ extractæ teſtis. E naribus fluentem ſanguinem ſiſtunt cochleæ contritæ fronti illitæ. Aranei telæ ſuppoſitæ. Gallinacei cerebellum:uel ſãguinis profluuia a cerebro. Item colũbinus ſãguis:ob id ſeruatus concretuſq;. Si uero ex uulnere immodice fluat fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impoſitus mire ſiſtit. Et uulneribus medentur eſipum cũ hordei cinere & erugine æquis ꝑtibus. Ad carcinomata ac ſerpentia quoq; ualet. Erodit & ulcerũ margines. Carneſq; quæ excreſcunt:ad æqualitatem redigit. Explet quoq;:& ad cicatricem perducit. Magna uis & in cinere pecudũ fimi ad carcinomata addito nitro:aut cinere ex oſſibus fœminũ agninorum:maxime in iis ulceribus quæ cicatricem non trahunt. Magna & pulmonibus præcipue arietum. Excreſcentes carnes in ulceribus ad æqualitatem efficaciſſime reducũt. Fimo quoq; ipſo ouium ſub teſta calefacto & ſubacto tumor uulnerũ ſedat᷑. Fiſtulæ purgãtur ſanãturq;. Itẽ epinyctides. Sũma uero uis in canini capitis cinere. Excreſcentia omnia ſpodii uice erodit & ꝑſanat. Item murino fimo eroduntur. Itẽq; muſtelæ fimi cinere. Duricias enã in alto ulcerum & carcinomata ꝑſequit᷑ multipeda trita:admixta reſina terebinthina & ſinopide. Eademq; utiliſſima ſunt in iis ulceribus quæ uermibus periclitãtur. Quin & uermium ipſorum genera mirandos uſus habẽt. Coſſes qui in ligno naſcuntur:ſanant ulcera omnia. Nomas uero combuſti cũ pari pondere aniſi & ex oleo illiti. Vulnera recentia conglutinarit terreni adeo:ut neruos quoq; abſciſos illitis ſolidari infra ſeptimũ diem Democritus ꝑſuaſerit. Itaq; ĩ melle ſeruandos cenſet. Cinis eorum margines ulcerum duriores abſumit cum pice liquida uel ſymbolo & melle. Quidam arefactis in ſole ad uulnera ex aceto utuntur:nec ſoluunt niſi biduo intermiſſo. Eadem ratio & terrenarum cochlearum eſt:quæ exempto tuſæq; & impoſitæ:recentia uulnera cõglutinant:& nomas ſiſtunt quæ non adhærẽt. Herpes quoq; animal a græcis uocatur:quo præcipue ſanantur quæcunq; ſerpunt. Cochleæ quoq; proſunt cum teſtis ſuis tuſæ cum myrrha quidem & thure etiã præciſos neruos ſanare dicunt᷑. Draconũ quoq; adeps ſiccatus in ſole magnopere prodeſt. Item gallinacei cerebrum recentibus plagis ſale uiperino in cibo ſumpto. Tradunt & ulcera tractabiliora fieri & ſanari celerius. Antonius muſa medicus cum incidiſſet ĩſanabilia ulcera:uiperas edendas dabat:miraq; celeritate ꝑſanabat. Tryxalidum cinis margines ulcerum duros aufert cum melle. Item fimus columbinus cum arſenico & melle ea quæ erodenda ſunt. Bubonis cerebro cũ adipe anſerino mire uulnera dicũt᷑ glutinari quæ uocantur cacoethe. Cinis etiam fœminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutus linteolis ſanat. Vlula quoq; auis cocta in oleo cui liquato miſcetur butyrum ouillum & mel:ad ulcera ſananda ualet. Vlcerum labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. Et elephãtiaſin ſãguis & cinis muſtelæ. Verberum uulnera atq; uibices pellibus ouium recentibus impoſitis oblitterantur. Articulorum fracturis cinis fœminum pecudis peculiariter medetur. Efficacius cum cæra. Idem medicamentum fit ex maxillis ſimul uſtis:cornuq; ceruino & cæra mollita roſaceo. Oſſibus fractis caninum cerebrum linteolo illito ſuperpoſitis lanis:quæ deinde ſubfundantur fere quattuordecim diebus ſolidat. Nec tardius cinis ſilueſtris muris cum melle:aut cum uermium terrenorum cinere. Qui etiam oſſa extrahit. Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo præcipue ex ariete ſeuum ex nitro. Lacertæ uiridis

cinis. Vernatio anguium ex uino decocta. Fimum columbinum ex melle. Item uitiligines albas ex uino. Ad uitiliginem & cantharides cum rutæ foliorum duabus ptibus in ſole donec formicet cutis: toletandæ ſunt. Poſtea fouere : oleoq; perungere neceſſarium:iteꝝq; illinere:idq; diebus pluribus facere cauētes exulcerationē multā. Ad eaſdem uitiligines & muſcas illini iubent cum radice lappatoria. Gallinarū fimū candidum ſeruatum in oleo uetere cornea pyxide. Veſpertilionum ſanguinem. Fel herinacei ex aqua. Ad ſcabiem ueto bubonis cerebrum cum afro nitro. Sed ante omnia ſanguis caninus. Sedant pruritum cochleæ minutæ latæ contritæ illitæ. Harundines & tela quæq; alia extrahēda ſunt corporí:euocat mus diſſectus impoſitus. Præcipue uero lacerta diſſecta:& uel caput eius tantum contuſum cum ſale impoſitum. Cochleæ ex iis quæ gregatim folia ſectantur contuſæ impoſitæq; teſtis:& eæ quæ mādūtur exemptæ teſtis. Sed cum leporis coagulo efficaciſſimæ. Oſſa anguium eūdē cum coagulo cuiuſcunq; quadrupedis intra tertium diem approbant effectum.

AD Muliebria mala medenda:& conceptus maturandos. Cap.iiii.

LAudant & cātharides tritæ cum farina hordeacea. Muliebribus malis mēbranæ a ptu ouium proficiunt:ſicut in capris rettulimus. Fimum quoq; pecudum eoſdem uſus habet. Locuſtarum ſuffitu ſtranguriæ maxime mulierum iuuantur. Gallinaceorum teſtes ſubinde ſi a conceptu edat mulier:mares in utero fieri dicunt. Partus conceptos hiſtricum cinis potus continet. Maturat caninum lac epotū. Euocat membrana e canum ſecundis ſi terram non attigerit. Lumbos parturientium potus lactis. Fimū murinū aqua pluuia dilutum mammas mulierum a ptu tumeſcētes reficit. Cinis herinaceorum cum oleo punctarum cuſtodit partus contra abortus. Facilius enituntur quæ fimū āſerinū cū aquæ cyathis duobus ſorbuere. Aut ex utriculo muſtelino per genitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti in ceruices & ſcapulas ne nerui doleant:præſtant. Grauidis ſecundas pellunt in paſſo poti. Item per ſeſe impoſiti:mammarum ſupputationes concoquunt & aperiunt. extrahuntq;: & ad cicatricem perducunt. Lac deuocant poti cum mulſo. Inueniuntur & in gramine uermiculi:qui adalligati collo cōtinent partum. Detrahūtur autem ſub partu:alias eniti non patiuntur. Cauendum etiam ne in terra ponantur. Conceptus quoq; cauſa dāt in potu quini aut ſepteni. Cochleæ in cibo ſumptæ accelerant partum. Item cōceptū impoſitæ cum croco. Eædē ex amylo & tragacantho illitæ profluuia ſiſtunt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo & uuluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina ita ut uni cochleæ denarii pōdus addatur & cypri. Inflationes quoq; uuluarū diſcutiunt exemptæ teſtis:tritæq; cum roſaceo. Ad hoc aſtypaleicæ maxime eligunt. Alio modo africanæ binæ cum fœnogræco quod tribus digitis capiatur: additis mellis cochlearibus quattuor. Illinunt aluo prius irino ſucco punctæ. Sunt & minutæ lōgæq; candidæ cochleæ paſſim oberrantes. Eæ arefactæ ī ſole tegulis:tuſæq; ī farina miſcēt lomento æquis portionibus. Cādoremq; & liuorem corpori afferunt. Scabendi deſideria tollunt minutæ & latæ cum polenta. Viperam mulier prægnans ſi tranſcenderit:abortum faciet. Item amphiſbenam mortuam duntaxat. Nam uiuam habētes ī pyxide impune tranſeunt etiam ſi mortua ſit. Atq; adſeruata partus faciles præſtat uel mortua. Mirum ſi non adſeruatā trāſcendent grauida: innoxiam fieri:ſi ꝓtinus tranſcendat adſeruatam. Anguis inueterati ſuffitus menſtrua adiuuant. Anguium ſenectus adalligata lumbis faciliores partus facit: protinus a puerperio remouenda. Dant & in uino bibendū cum thure. Aliter ſumpta abortū facit. Baculus quo angui rana excuſſa ſit:parturientes adiuuat. Tryxalidum cinis illitus cū melle purgationes. Item araneus q filum ducit ex alto:capi debet manu caua trituſq; admoueri. Quod ſi redeuntem prehendent:inhibebit idem purgationes. Lapis aetites in aquilæ repertus nido cuſtodit partus cōtra omnes abortuū inſidias. Penna uulturina ſubiecta pedibus adiuuat parturientes. Ouū coruí grauidis cauendum conſtat: quoniā trāſgreſſus

abortus aſperos facit. Fimum accipitris in mulſo potum uidetur fœcundas facere. Vuluarum duritias & collectiones adeps anſerinus:aut cygni emollit. Mãmas a ptu cuſtodit adeps anſeris cum roſaceo & araneo. Phryges & lycaotes mãmis puerperio uexatis inuenere otidum adipem utilem eſſe:& iis quæ uulua ſtrãgulentur.& blattas illinunt. Ouorum perdicis putaminum cinis cadmiæ mixtus & ceræ ſtantes mãmas ſeruat. Putãt & ter circũdatam ouo perdicis non inclinari. Et ſi ſorbeantur eadem: fœcunditatem facere:lactis quoq; copiam. Cum anſerino adipe peruuctis mammis: dolores minuere. Molas uteri rumpere. Scabiem uuluarun ſedare ſi cum cimice trito illinantur. Veſpertilionum ſanguis pſilothri uim habet:ſed malis puerorum illitus: non ſatis proficit niſi erucæ uel cicutæ ſemen poſtea ĩducatur. Sic enim aut in totum tolluntur pili:aut non excedũt lanuginem. Idem & cerebro eorũ profici putant. Eſt autem duplex rubens utiq; et candidum. Aliqui ſanguinem & iecur eius ammiſcẽt. Quidã in tribus heminis olei diſcoquunt uiperam exemptis oſſibus & pſilothri uice utuntur:euulſis prius pilis:quos renaſci uolunt. Fel herinacei pſilothrum eſt utiq; mixto cerebro ueſpertilionis & lacte caprino. Item per ſe cinis cum lacte.canis primi ptus euulſis pilis quos renaſci nolunt:uel nondum natis perunctis partibus:alii non ſurgũt. Idẽ euenire tradit̃ ſãguine ricini euulſi cani. Itẽ hirũdinino ſãguine uel felle.

Promiſcuæ medicinæ. Capitulum.v.

OVis formicarum ſupercilia denigrari cum muſcis tritis tradunt. Si uero oculi nigri naſcentium placeant:ſoricem prægnanti edendum. Capilli ne caneſcãt: uermium terrenorum cinere præſtari ammixto oleo. Infantibus qui lacte concreto uexãtur:præſidium eſt agninũ coagulum ex aqua potum. Aut ſi uitium coagulato lacte acciderit:diſcutit̃ coagulo ex aceto dato. Ad dentitionẽ cerebrũ pecoris utiliſſimũ eſt. Oſſibus in canino fimo inuentis aduſtio ĩfantiũ quæ uocatur ſiriaſis adalligatis emendatur. Ramices infantium lacertæ uirides admotæ dormientibus morſu emendantur. Poſtea harundini adalligatæ:ſuſpenduntur in fumo. Traduntq; pariter cum ea expirante ſanati infantem. Cochlearum ſaliua illita infantium oculis: palpebras corrigit:gignitq;. Ramicoſis cochlearum cinis cum thure ex oui albi ſucco illitus ꝑ dies.xxx.medetur. Inueniuntur in corniculis cochlearum arenaceæ duriciæ.eæ dentitionem facilem præſtant adalligatæ. Cochlearum inanium cinis admixtus ceræ ꝓcidentium interaneorum partes extremas prohibet. Oportet autem cineri miſceri ſaniẽ punctis emiſſam e cerebro uiperæ. Cerebrum uiperæ illigatum pelliculæ dentitiones adiuuat. Ad idem ualent & grandiſſimi dentes ſerpentium. Fimum corui lana adalligatum infãtium tuſſi medetur. Vix eſt ſerio complecti quædam non omittenda tamen:quia ſunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi iubent. Marem hanc prehendi. Id intelligi & ꝙ ſub cauda unam cauernam habeat. Id agendum ut ꝑ aurum aut argentum aut oſtrum mordeat uitium. Tum in calice nouo illigatur: & in fumo ponitur. Vrina infantiũ cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabeorũ cornua grandia denticulata adalligata in iis amuleti naturam optinent. Bouis capiti lapillũ tradunt ineſſe:quẽ ab eo expui ſi necem timeat:inopinatis præciſo capite exemptum adalligatumq; mire prodeſſe dentitioni. Item cerebrum eiuſdem ad eundem uſum adalligari iubẽt. Et limacis lapillũ ſiue oſſiculũ quod inuenitur in dorſo. Magnifice iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum. Sicut autes adeps anſerinus cum ocimi ſucco impoſitus. Sũt uermiculi in ſpinoſis herbis aſperi lanuginoſi.hos adalligatos ꝓtinus mederi tradũt infantibus : ſiquid ex cibo hæreat. Somnos allicit oeſipũ cũ myrrhæ momento in uini cyathis duobus dilutum:uel cum adipe anſerino & uino myrtite. Auis cuculus leporina pelle adalligatus. Ardeolæ roſtrũ ĩ pelle aſinina frõti adalligatum. Putant & ꝑ ſe roſtrum eiuſdem effectus eſſe uino collutum. E diuerſo ſomnũ arcet ueſpertilionis caput aridum adalligatum. In urina uirili lacerta necata uenerem eius qui fecerit:cohibet. Nã ĩter amatoria eſſe magi dicũt. Inhibet et fimum cochleæ

et columbinum cum oleo & uino potum. Pulmonis uulturini dexteræ ptes: uenerem cōcitant uiris adalligatæ gruis pelle. Item ſi lutea ex ouis qnq; columbarum admixta adipis ſuilli denarii pondere ex melle ſorbeantur. Paſſeres in cibo uel oua eorū. Gallinacei dexter teſtis anetina pelle adalligatus. Ibicum cineres cū adipe anſeris & irino perunctis ſi conceptus ſit: partus continere. Cōtra ĩhibere uenerem: pugnatoris galli teſticulis āſerino adipe illitis adalligatiſq; pelle anetina tradūt. Item cuiuſcunq; galli gallinacei ſi cum ſanguine gallinacei lecto ſubiciantur. Cogūt cōcipere inuitas: ſetæ ex cauda mulæ ſi iunctis inter ſe colligentur in coitu. Qui in urinam canis ſuā ĩgeſſerit: dicitur ad uenerem pigrior fieri. Mirum & de ſtellionis cinere ſi uerum eſt in linamento inuolutum in ſiniſtra manu uenerem ſtimulare. Si transferatur in dextram: inhibere. Item ueſpertilionis ſanguinem collectum flocco ſuppoſitumq; capiti mulierum libidinem mouere: aut anſeris linguā in cibo uel potione ſūptam. Tyna uero mactato corpore pota. Et membrana ſenectutis anguium triduo inhibet. Ac ſerum exempto caſeo potum cum exiguo ſale. Caſeos ſi cerebrum muſtelæ coagulo addat: negant corrumpi uetuſtate: aut a muribus attingi. Eiuſdemq; muſtelæ cinis ſi deturĩ offa gallinaceis pullis & columbinis tutos eſſe a muſtelis. Iumentorum urinæ tormina ueſpertilione adalligato finiuntur. Vermicatio ter circunlato uerendis palumbo mirum dictu palumbus emiſſus moritur: iumentumq; liberatur confeſtim. Ebrioſis oua noctuæ per triduum data in uino: tedium eius adducunt. Ebrietatem arcet pecudum aſſus pulmo præſumptus. Hirundinis roſtri cinis cum myrrha tritus & in uino quod bibatur inſperſus: ſecuros præſtabit a temulentia. Inuenit hoc Horus aſſyriorum Rex. Præter hæc ſunt notabilia animalium ad hoc uolumen pertinentium. Gromphenam auem in ſardinia narrant grui ſimilem ignotam iam etiam ſardis: ut exiſtimo. In eadem prouincia eſt ophion ceruis tantum pilo ſimilis: nec alibi naſcens. Iidem auctores nominauere ſirulugum. Quod nec quale eſſet animal: nec ubi naſceretur tradidetunt. Fuiſſe quidem non dubito: cum & medicinæ ex eo ſit demōſtratæ. M. Cicero tradit animalia bituros uocari: qui uites in campania rodant.

DE Miraculis quarundam beſtiarum. Cap. vi.

Reliqua mirabilia ex iis quoq; dicemus. Non latrari a cane membranam ex ſecundis canis habentem: aut leporis fimum uel pilos tenentem. In culicum genere muliones non amplius q̄ uno die uiuere. Eoſq; qui arboratū pici roſtrum habeant & mella eximant ab apibus non attingi. Porcos ſequi eos a quibus cerebrū corui acceperint in offa. Puluerem in quo ſe mula uolutauerit corpori inſperſum mitigare ardores amoris. Sorices fugari: ſi unus caſtratus emittatur. Anguina pelle & ſale & farre cum ſerpillo contritis uno die: deiectiſq; cum uino in fauces boum uua matureſcente: toto anno eos ualere. Vel ſi hirundinum pulli tres tribus offis dentur. Puluere e ueſtigio anguium collecto: ſparſas apes in aluearia reuerti. Arietis dextro teſte præligato oues tantum gigni. Non laſſeſcere in ullo labore qui neruos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas non calcitrare cum uinum biberint. Vngulas tantum mularum repertas: neq; aliam ullam materiam quæ non perroderetur a ueneno ſtygis aquæ: cum id dādum Alexandro Magno Antipater mitteret memoria dignū eſt: magna Ariſtotelis infamia excogitatum. Nunc ad aquatilia reuertemur.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXXI.

PROOEMIVM.

AQVATILIVM SEQVVNTVR IN MEdicina beneficia: opifice natura ne ĩ illis q̃dẽ ceſſãte et p ũdas fluctuſq; ac reciprocos æſtus amniũq; rapidos curſus ĩprobas exerẽte uires. Nuſq̃ potẽtia maiore ſi ueꝝ fateri uolumus. Quippe hoc elementũ cæteris omnibus imperat. Terras deuorant aquæ. Flammas necant. Scandunt in ſublime: & cælũ quoq; ſibi uendicant. Ac nubiũ obrentu uitalem ſpiritum ſtrãgulãt. Quæ cauſa fulmĩa edidit: ipſo ſecum diſcordante mundo. Quid eſſe mirabilius poteſt aq̃s ĩ cælo ſtantibus? At illæ ceu parũ ſit in tãtam puenire altitudinẽ: rapiunt eo ſecum piſcium examina. Sæpe etiam lapides ſubuehunt portantes aliena pondera. Eædem cadentes omnium terra naſcentium cauſa fiunt: prorſus mirabili natura. Siquis uelit reputare ut fruges gignantur arbores fruticeſq; uiuant in cælum migrare aquas animamq; etiam herbis uitalem inde deferre uicta confeſſione. omnis quoq; terræ uires aquarũ eſſe beneficii. Qua propter ante omnia ipſarum potentiæ exempla ponemus. Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

DE Differentia aquarum medicinis: & obſeruatioĩbus. cc.lxvi: Cap.ii.

EMicãt benigne paſſimq; in plurimis terris alibi frigidæ: alibi calidæ: alibi iũctæ ſicut in trebellis aq̃tanica gente. Exin in pyreneis montibus tenui interuallo diſcernente. Alibi tepidæ gelidæq; auxilia morboꝝ conferentes. Et e cũctis animaliũ hominum tantum cauſa erumpentes. Augent numerum deorum numinibus uariis urbeſq; condunt. ſicut puteolos in campania: ſtatielas in liguria: ſeſtias in narbonẽſi ꝓuincia. Nuſq̃ tamen largius q̃ in baiano ſinu: nec pluribus auxiliãdi generibus: aliæ ſulphuris: aliæ aluminis: aliæ ſalis: aliæ nitri: aliæ bituminis: nonnulla etiam acida ſalſaue mixtura. Vapore quoq; ipſo aliquæ proſunt. tãtaq; eſt uis ut balneas calefaciãt: ac frigidam etiam in ſoliis feruere cogant: quæ in baiano poſideanæ uocantur nomine accepto a Claudii Cæſaris liberto. Obſonia quoq; percoquũt. Vaporãt & in mari ipſo quæ Licinii Craſſi fuere. Medioſq; inter fluctus exiſtit aliquid ualitudini ſalutare. Iã generatim neruis proſunt pedibuſue: aut coxendicibus: aliæ luxatis: fractiſue. Inaniũt aluos. ſanant ulcera. capiti auribuſq; priuatim medentur. Oculis uero ciceronianæ. Digna memoratu uilla eſt ab auerno lacu puteolos tendentibus impoſita littori: celebrata porticu ac nemore. Quã & uocabat. M. Cicero academiam ab exemplo athenarum: ibi compoſitis uoluminibus eiſdem nominibus. In qua & monumentum ſibi inſtaurauerat. Ceu uero non & in toto terrarum orbe feciſſet. Huius in parte prima exiguo poſt obitum ipſius: Antiſtio Vetere poſſidente eruperunt fontes calidi pq̃ſalubres oculis celebrati carmine Laureæ Tullii qui fuit e libertis eius. Vt ꝓtinus noſcatur etiam miniſterium eius hauſtus ex illa maieſtate: ponam enim ipſum carmen dignum ubiq; & non ibi tantum legi.

Quod tua romanæ uindex clariſſime linguæ
Silua loco melius ſurgere iuſſa uiret.
Atq; academiæ celebratam nomine uillam
Nunc reparat cultu ſub potiore Vetus.
Hic etiam apparent lymphæ non ante repertæ:
Languida quæ infuſo lumina rore leuant.
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit: hac fontes cum patefecit ope.

Vt quoniam totum legitur ſine fine per orbem:

Sint plures oculis quæ medeantur aquæ. In eadem campaniæ regione ſinueſſanæ aquæ ſterilitatem fœminarum & uirorũ īſaniam abolere produntur. In enaria īſula calculoſis mederi. Et quæ uocat͛ acidula ab teano ſidicino quatruor milibus paſſuũ frigida. Item in ſtabiano quæ dimidia uocatur:& in uenaftano ex fonte acidulo. Idem contingit in uelino lacu potantibus. Item in ſyriæ fonte iuxta taurum montē. Auctor eſt. M. Varro. Et in phrygiæ gallo flumine Gallimachus. Sed ibi in potando neceſſarius modus: ne lymphatos agat. Quod in æthiopia accidere iis: qui e fonte rubro biberint Cteſias ſcribit. Iuxta romam albulæ aquæ uulneribus medent͛. Prægelidæ eæ. Sed ſubcutilæ in ſabinis gelidiſſimæ ſuctu quodā corpora inuadunt: ut prope morſus uideri poſſit. aptiſſimæ ſtomacho: neruis: uniuerſo corpori. Theſpi eorum fons cōceptus mulieribus repræſentat. Item in arcadia flumen elatũ. cuſtodit autem partum. Linus fons in eadem arcadia abortus fieri non patit͛. E diuerſo in pyrrhea flumen quod aphrodiſium uocatur: ſteriles facit. Lacus Amphion uitiligines tollit. Varro auctor eſt Ticium quēdā prætura functũ marmorei ſigni faciē habuiſſe ꝑpter id uitiũ. Cidnus ciliciæ amnis podagricis medet͛: ſicut apparet in epiſtola Caſſii parmenſis ad. M. Antoniũ. Contra aquaꝝ culpa in troezene: omniũ pedes uitia ſētiunt. Tungri ciuitas galliæ fōtem habet īſignē plurimis bullis ſtillātem: ferruginei ſaporis quod ipſũ nō niſi ī fine potus ītelligit͛. Purgat hic corpora. Tertianas febres diſcutit: calculorũq; uitia. Eadē aqua igne admoto turbida fit. ad poſterum rubeſcit. Leucogei fontes inter puteolos & neapolim oculis & uulneribus medēt͛. Cicero ī admirandis poſuit reatinis tantũ paludibus ungulas iumentorum indurari. Eudicus ī heſtia euriche fontes duos tradit eſſe: ceronē ex quo bibentes oues nigras fieri: mellē ex quo albas: ex utroq; autem uarias. Theophraſtus in thuriis catharin candorem facere: ſybarim nigritiam bobus ac pecoribus. Quin & homines ſentire differentiā eā. Nā qui ſybarin bibāt: nigriores eſſe: durioreſq; & criſpo capillo. Qui ex cathari: cādidos: mollioreſq; ac porrecta coma. Item in macedonia quæ uelint ſibi candida naſci ad halialmonē ducere: quæ nigra aut fuſca ad axium. Idē omnia fuſca qbuſdā in locis tradit naſci: & fruges quoq;: ſicut in meſſapiis. At in leucis arcadiæ quodā fonte mures terreſtres bibere & conuerſari. Erythris aleos amnis pilos gignit in corporibus. In boetia ad Trophonium deum: iuxta flumē eiynum duo ſũt fōtes: quorum alter memoriam: alter obliuionem affert: inde nominibus inuentis. In cilicia apud oppidum iuſgum riuus fluit unus: ex quo bibētium ſubtiliores ſēſus fieri Varro tradit. In cea inſula fontē eſſe qui hebetes facit. Zame ī africa ex quo canoras uoces. Vinũ tedio uenire iis q ex clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus īebriari fōtibus iis quos diximus aſſerũt. Mutianus ādtiæ fōte Liberi patris ſtatis diebus ſeptenis eiuſdē dei uinũ fluere. Si auferatur e cōſpectu tēpli ſapore ī aquā trāſeunte. Polyclytus explere olei uicē iuxta ſolos ciliciæ fontem. Theophraſtus hoc idem fieri in æthiopia eiuſdē uirtutis fōte. Lycos in indiæ terris fōtē eſſe: cuius aqua lucernæ ardeāt. Idem ecbathanis traditur. Theopompus in ſcottis lacũ eſſe dicit: qui uulneribus medetur. Iuba ī troglodytis lacũ īſanũ malefica ui appellatum: ter die fieri amarũ ſalſumq;: ac deīde dulcē: totiēſq; etiā noctu ſcatētē albis ſerpētibus uicenũ cubitorũ. Idē in arabia quoq; fontē exilire tāta ui ut nullũ nō pōdus impactũ reſpuat. Theophraſtus marſyæ fontē in phrygia ad celenarũ oppidum ſaxa egerere. non ꝑcul ab eo duo ſũt fōtes cyllon & gyllon: ab effectu græcorum nominũ dicti. Cyzice fōs Cupidinis uocatur: ex quo potātes amorē deponere Mutianus credit. Gannone eſt fōs calidus citra ſũmum feruorē q ī uinũ additus triduo calorē potionis cuſtodit in uaſis. Sunt & mattiaci in germania fōtes calidi trans rhenum: quorũ hauſtus triduo feruet. Circa margines uero pumicem faciũt aquæ. Quod ſiquid fide carere ex iis aliqua arbitratur: diſcat in nulla ꝑte naturæ maiora eſſe miracula: quāq̄ īter uitia opis abunde multa tettulimus.

Cteſias tradit ſiderī uocari ſtagnū ī indis:ī quo nihil īnatet:ſed oīa mergant. Celius apud nos ī auetno ait etiā folia ſubſidere. Varro aues quæ euolauerīt emori. Cōtra ī africæ lacu apuſcidamo oīa fluuitāt:nihil īmergit. Itē ī ſiciliæ fōte phinthia:ut Apion tradit. Et ī medorū lacu puteoq; Saturni. Neptunni fōs limire trāſire ſolet in loca uicīa portēdēs aliqd. Mirū quoq; eſt ꝙ cū piſcibus trāſit. Reſpōſa ab iis petunt īcolæ cibo:quē rapiūt ānuētes. Si uero euētū negēt:caudis abigūt. Amnis olachas in bithynia Brietū alluit.hoc eſt & tēplo & deo nomen.cuius gurgite piuri necāt parthi uelut flāma urente. In cātabria fōtes tamarici ī augurio habent. Tres ſūt octonis pedibus diſtātes.ī unū alueū coeūt uaſto amne.ſigulis ſiccāt duodecies diebus aliqndo uicies citra ſuſpitionē ullā aquæ:cū ſit illis uicinus fōs ſīe ītermiſſiōe largus. Dirūq; eſt nō ꝓfluete eos aſpicete uolētibus:ſicut ꝓxime Lartio Licinio legato poſt præturā poſt ſeptem dies accidit. In iudæa riuus ſabbatis oībus ſiccat. E diuerſo miracula alia dira Cteſias ī armenia ſcribit eſſe fōtē:ex quo nigros piſces illico mortē afferre ī cibis. Quod & citra danubii exortū audiui:donec ueniat ad fōtē aluio appoſitū: ubi finit id genus piſciū. Ideoq; ibi caput eius amnis ītelligit fama. Hoc idē & ī lydia ī ſtagno nympharū tradūt. In achaia ad pheneum aqua ꝓfluit e ſaxis ſtyx appellata:quæ illico necat ut diximus. Sed eſſe piſces puos ī ea tradit Theophraſtus letales & ipſos:quod nō ī alio gñe mortiferorū fōtiū. Necare aquas Theopōpus & in thracia apud cychros dicit. Lycus ī leontinis tertio die ſi qſq̄ biberit. Varro ad ſoracten ſcripſit eſſe fōtē: cuius ſit latitudo quattuor pedū:ſole oriente eū exūdare feruēri ſimilem:aueſq; quæ guſtauerīt:iuxta mortuas iacere. Nāq; & hæc īſidioſa cōditio ꝙ quædā etiā blādiunt aſpectu:ut ad nonacrin arcadiæ. Oīno eī nulla deterrent qualitate:ſed hanc putant nimio frigore eſſe noxiā: utpote cū ꝓfluens ipſa lapideſcat. Aliter circa theſſalica tēpe quoniā uiſus oībus terrori eſt. Tradūtq; etiā æs ac ferrū erodi illa aqua. Profluit ut īdicauimus breui ſpatio. Mirūq; ſiliqua ſilueſtris āplecti radicibus fōtē eū dicit ſēp florēs purpura. Et quædā ſui gñis herba ī labris fōtis uiret. In macedonia nō ꝓcul ab Euripidis poetæ ſepulchro duo riui cōfluūt:alter ſaluberrimi potus:alter mortiferi. In perperenis fōs eſt:q quācūq; rigat lapideā facit terrā. Itē calidæ aquæ ī eubœa. Lebeonēq; alluit riuus:ī quo ſaxa ī altitudīem creſcūt. In eutimenis deiectæ coronæ in fōtē lapides fiūt. In coloſſis flumē eſt:ī quo lateres coniecti lapides extrahūt. In ſcyretico metallo arbores quæcūq; fluīe alluūt ſaxa fiūt cū ramis. Diſtillātes quoq; guttæ ī lapides dureſcūt. In ātris corycíis nāmioze. In macedonia etiā pēdētes ī ipſis cameris. At in corintho cum decidere in quibuſdam ſpeluncis utroq; modo columnas faciunt ut in phauſia cherſonneſi rhodo in antro magno etiam diſcolori aſpectu. Et hactenus contenti ſimus exemplis:

DE Qualitate aquarum:inſalubritate uel cōmoditate earum. Cap.iii.

Q Væritur īter medicos cuius gñis aquæ ſit utiliſſīæ. Stagnātes pigraſq; merito damnāt:utiliores quæ ꝓfluūt exiſtimantes. Curſu.n. pcurſuq; ipſo extenuari atq; ꝓficere. Eoq; miror ciſternarū ab aliqbus maxīe ꝓbari. Sed ii rationem afferunt quoniā leuiſſīa ſit hymbriū aqua:ut quæ ſubire potuerit ac pendere ī aere. Ideoq; et niues præferūt nubibus: niuibuſq; etiā glacies uelut ad īfinitū coacta ſubtilitate. Leuiora eī hæc eſſe:& glaciē multo leuiorē aqua. Horū ſētētiā refellere ītereſt uitæ. In primis.n. leuitas illa deprehēdi aliter q̄ ſēſu uix poteſt:nullo pene momento pōderis aquis īter ſe diſtātibus. Nec leuitatis ī pluuia aqua argumētū eſt ſubiſſe eā ī cælū:cū etiā lapides ſubire appareat:cadēſq; īficiatur halitu terræ. Quo fit ut pluuiæ aquæ ſordiū īeſſe plurimū ſētiat. citiſſimeq; ideo calefiat aq̄ pluuia. Niuē qdē glaciēq; ſubtiliſſimū elemēti eius uideri miror:appoſito grādinū argumēto e qbus peſtilentiſſimū potū eſſe cōuenit. Nec uero pauci īter ipſos e cōtrario:ex gelu ac niuibus īſaluberrimos potus prædicāt:quoniā exactū ſit īde:quod tenuiſſimū fuerit. Minui certe liquorē omnē cōgelatione deprehēdit:& rore nimio ſcabiē fieri. Pruina uredinē

cognatis & niuis cauſis. Pluuias qdē aq̄s celerrīe putreſcere cōuenit: minimeq; durare ī nauigatione. Epigenes autē aquā quæ ſepties putrefacta purgata ſit: phibet āplius nō putreſcere. Nā ciſternas etiā medici cōfitēt̄ ĩutiles aluo duricias faciētes faucibuſq; etiā limi nō aliis īeſſe plus: aut aīaliū quæ āplius faciūt tediū cōfitendū habēt. Nec ſtatī amniū utiliſſimas eſſe. ſicuti nec torrētiū ullius. lacuſq; plurimos ſalubres maxīe. Quædā igit̄ & huius gn̄is aptiſſīæ aliæ alibi. Parthoꝝ reges ex coaſpe & euleo tātū bibūt. Eæ q̄uis ī lōgīq̄ comitāt̄ illos. Et hoꝝ placere potū nō qa ſit amnes apparet: quoniā nec e tigri nec euphrate nec e multis aliis bibūt. Limus aquaꝝ uitiū ē: ſi tamē idē amnis āguillis ſcateat: ſalubritatis īdiciū habet̄. Sicuti frigoris tineas ī fōte gigni. Ante oīa damnāt̄ amaræ: & quæ ſcrobē ſtatī īplēt. quod euenit troezene. Nā nitroſas atq; ſalmacidas & fæculētas ī deſertis rubrū mare petētes addita polēta utiles ītra duas horas faciūt: ipſaq; ueſcūt̄ polēta. Damnāt̄ ī primis fōtes q cenū faciunt: quiq; malū colorē bibētibus referūt: & ſi uaſa ære īficiūt: aut ſi leguīa tarde pcoquūt. Si liquatæ leniter terrā relīquūt: decoctæq; craſſis obducūt uaſa cruſtis. Eſt enī nū uitiū nō fetidæ mō ueꝝ oīno quicq̄ recipiētis iucūdū ſit illud licet gratūq;: & ut ſæpe ad uicina lactis accedēs. Aquā ſalubrē aeri q̄ſimillimā eſſe oportet. Vnus ī toto orbe tradit̄ fōs aquæ iucūdæ olētis ī meſopotamia cabille. Fabulæ rationē afferūt: quoniā eo Iuno pfuſa ſit. De cætero aquaꝝ ſalubriū ſapor odorue nullus eſſe debet. Quidā ſtatera iudicāt de ſalubritate: fruſtrāte diligētia: quādo perraꝝ ē ut leuior ſit aliq̄. Certior ſubtilitas īter pares meliorē eſſe quæ calefiat refrigeretq; celerius. Quī exhauſtā uaſis ne manus pēdeāt depoſitiſq; ī humū tepeſcere affirmāt. Ex quonā ergo genere maxīe pbabilis cōrīgit? Puteis nimirū ut in oppidis cōſtare uideo. Sed iis qbus exercitationis ratio crebro hauſtu cōtingit: & illa tenuitas colāte terra. Salubritati hæc ſatis ſūt. Frigori & opacitas neceſſaria. Vtq; cælū uideāt ſuper omnia obſeruatio una. Eadē & ad pēnitatē ptinet ut illa uado exiliat uena nō e lateribus. Nā ut tactu gelida ſit: etiā arte cōtingit. Si etiā expreſſa in altū: aut e ſublimi deiecta uerberatu corripiat aera. In narādo qdē ſpiritū cōtinētibus frigidior ſērit̄ eadem. Neronis principis inuentū eſt decoquere aquā uitroq; demiſſā in niues refrigerare. ita uoluptas frigoris cōtingit ſine uitiis niuis. Omnē utiq; decoctā utiliorem eſſe cōuenit. Item calefactam magis refrigerari ſubtiliſſimo inuento. Vitioſæ aquæ remediū eſt ſi decoquat̄ ad dimidias ptes. Aqua frigida iniecta ſiſtit̄ ſāguis. Aeſtus in balneis arcet̄ ſiqs ore teneat. Quæ ſūt hauſtu frigidiſſimæ: nō pinde & tactu eſſe alternāte hoc bono multi familiari exemplo colligūt. Clariſſima aquaꝝ omniū in toto orbe frigoris ſalubritatiſq; palma præconio urbis martia eſt inter reliqua deū munera urbi tributa. Vocabatur hæc quōdā aufeia. Fons autem ipſe piconia. Orit̄ in ultimis mōtibus pelignoꝝ. Tranſit marſos & fucinum lacū romam non dubie petens. Mox ſpecu merſa in tyburtina ſe apit nouem milibus paſſuū fornicibus inſtructis p inductū. Primus eā in urbem ducere auſpicatus eſt Ancus Martius unus e regibus. Poſtea. Q Martius rex in prætura. Rurſuſq; reſtituit. M. Agrippa. Idem & uirginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo: duo milia paſſuū: præneſtina uia. Iuxta eſt herculaneus riuus: quem refugiens uirginis nomen optinuit. Hoꝝ amniū comparione differentia ſupradicta deprehendit̄ cū quātū uirgo tactu præſtat: tātum præſtet martia hauſtu. Quāq̄ utriuſq; iāpridem urbi periit uoluptas ambitione auariciaq; in uillas ac ſuburbana decoquentibus publicā ſalutem. Nō abre ſit quærendi aq̄s iunxiſſe rōem. Repiuntur in cōuallibus maxime: & quodā cōuexitatis cardine aut montium radicibus. Multi ſeptentrionales ubiq; ptes aquoſas exiſtimauere. q̄ in re uarietatem naturæ apuiſſe cōueniet. In hyrcanis mōtibus a meridiāo latere nō pluit: ideo ſiluigeri ab aqlōis tantum pte ſunt. At olympus oſſa pnaſus appenninus alpes undiq; ueſtiunt̄: amnibuſq; pfundunt̄. Aliq ab auſtro ſicut in creta albi mōtes. Nihil ergo in iis perpetuæ obſeruationis indicabitur. Aquaꝝ ſunt notæ iuncus aut harundo: aut herba de qua

dictum eſt. Multumq; alicui loco pectore incubās rana. Salix enim erratica & alnus aut uitex aut hedeta ſpōte ꝓueniunt & corriuatiōe aquæ pluuiæ in locum humiliorem e ſupioribus defluentis augurio fallaci. Certior multo nebuloſa exhalatio ē ante ortū ſolis lōgius ītuētibus. Quod ex edito qdā ſpeculāť ꝓni terrā mēto attīgēte. Eſt & peculiaris æſtimatio peritis tātū nota:quā feruētiſſimo æſtu ſequūtur dieiq; horis ardētiſſimis:qualis ex quoq; loco repcuſſus ſplēdeat. Nā ſi terra ſitiēte humidior eſt ille:īdubitata ſpes ꝓmittiť. Sed tāta ītēnione oculoꝝ opus eſt ut īdoleſcāt. Quod fugientes ad alia expimēta decurrūt loco ī altitudinē pedū quīq; defoſſo. Olliſq; e figulino ope crudis:aut pūcta pelui ærea coopto lucernaq; ardente cōcamerata frōdibus: dein terra. Si figulinū humidū ruptūue:aut ſi ī ære ſudor:uel lucerna ſine defectu olei teſtīcta:aut etiā uellus lanæ madidū repiať:nō dubie ꝓmittūt aquas. Quidā & igne prius excolūt locū:tāto efficaciore uaſoꝝ argumēto. Terra uero ipſa ꝓmittit cādicātibus maculis:aut tota glauci coloris. In nigra enī ſcaturigīes nō fere ſūt pennes. Figularis creta ſēp adimit ſpes. Nec āplius puteū fodiūt coria terræ obſeruātes:ut a nigra deſcēdat ordo ſupradictus. Aqua ſēp dulcis in argilloſa terra. Frigidior in tofo. Nāq; & hic ꝓbať. Dulces enī leueſq; facit:& colādo cōtinet ſordes. Sabulū exiles limoſaſq; ꝓmittit. Glarea īcertas uenas ſed boni ſaporis. Sabulū maſculinū & harēa carbunculoſa certas ſtabileſq; & ſalubres. Rubra ſaxa optimas ſpeiq; certiſſimæ. Radices mōtiū ſaxoſæ: & ſilex:hoc āplius rigētes. Oportet autē fodiētibus humidiores aſſidue reſpōdere glebas:faciliuſq; ferramēta deſcēdere. Depreſſis puteis ſulphurata uel aluminoſa occurrētia puteanos necāt. Expimētū huius periculi eſt demiſſa ardēs lucerna ſi extīguať. Tūc ſecūdū puteū dextra ac ſiniſtra fodiūť æſtuaria quæ grauiorem illum halitū recipiant. Fit & ſine his uitiis altitudine ipſa grauior aer:quā emendant aſſiduo linteorum iactatu euentilando donicū ad aquam uentum eſt. Sine harena tofus ſurgit:ne uenæ obſtruātur. Quædā aquæ uere ſtatim incipiente frigidiores ſunt:quaꝝ nō ī altum origo eſt:hybernis enī cōſtant hymbribus. Quædā canis ortu ſicut in macedonia apparet. Vtrunq; ante oppidum pellam. Incipiente enim æſtate frigida eſt paluſtris.dein maximo æſtu in excelſioribus oppidi riget. Hoc & in chio euenit ſimili ratione portus & oppidi. Athenis & neachronos nimboſa æſtate frigidior eſt.deinde maxīo æſtu ꝙ puteus ī Iouis horto at ille ſiccitatibus riget.

Aquarū ſubito naſcentium:aut deſinentium. Cap.iiii.

MAxime autē putei circa arcturum. Nam ipſa æſtate deficiunt.omneſq; quatriduo eo ſubſidunt. Iam uero multi hyeme tota ut circa olympum uere primū aquis redeūtibus. In ſicilia quidem circa meſſanam & mylas hyeme in totū iareſcūt fontes. Aeſtate exundant.amnemq; faciunt: Appolloniæ in ponto fons iuxta mare æſtate tantū ſuperfluit:& maxime canis ortu:parcius ſi frigidior ſit æſtas. Quædam terræ hymbribus ſicciores fiunt:uelut in narnenſi agro:quod admirādis ſuis īſeruit M.Cicero:ſiccitate lutū fieri ꝓdēs:hymbre autē puluerē. Omnis aqua hyeme dulcior eſt. Aeſtate autem minus. Autūno minime. Minuſq; per ſiccitates. Neq; æqualis amnium plerunq; guſtus eſt:magna aluei differentia. Quippe tales ſūt aquæ qualis terra per quam fluūt.qualeſq; herbarum quas lauant ſucci. Ergo iidem amnes parte aliqua reperiuntur inſalubres. Mutant ſaporem & influentes riui ut boryſthenem: uictiq; diluūtur. Aliqui uero & hymbre mutantur. Ter accidit in boſphoro:ut ſalſi deciderēt: necarētq; frumēta. Tonēs & nili rigua pluuiæ amara fecere:magna peſtilentia ægypti.Naſcūtur fontes deciſis plerunq; ſiluis:quos arborū alimenta cōſumebant. Sicut in hemo obſidente gallos Caſſandro:cum ualli gratia ſiluas cecidiſſent. Plerunq; uero damnoſi torrentes corriuantur detracta collibus ſilua cōtinere nymbos ac digerere cōſueta. Et coli moueriq; terram callumq; ſummæ cutis ſolui aquarum īntereſt. Proditur certe in creta expugnato oppido: quod uocabatur arcadia: ceſſaſſe fontes amneſq; qui in eo ſitu multi erant. Rurſus condito poſt ſex annos emerſiſſe

uti quæq; cœpiſſent partes coli.

Obſeruatio hiſtorica. Cap.v.

TErræ quoq; motus profundunt ſorbentq; aquas ſicut circa pheneum arcadiæ quiſquies accidiſſe conſtat. Sicut & in corico mõte amnis erupit:poſteaq̃ cœptus eſt coli. Illa mutatio mirabilis:nulla euidente cauſa apparet:ſicut in magneſia calidas factas frigidas alias non mutato ſapore. Et in caria ubi Neptumni templum eſt amnis qui fuerat ante dulcis mutatus in ſalem. Eſt & illa miraculi plena arethuſam ſyracuſis fimum redolere propter olympia:ueriq; ſimile:quoniam alpheus in ea inſula ſub ima maria permeet. Rhodiorũ fons in chetronneſo nono anno purgamẽta egerit. Mutantur & colores aquarũ:ſicut babyloniæ lacus æſtate rubras habet diebus undecim. Et boryſthenes æſtatis temporibus cæruleus fertur:quãq̃ omniũ aquarum tenuiſſimus. Ideoq; innatans hypani. In quo & illud mirabile. Auſtris flãtibus ſuperiorem hypanin fieri. Sed tenuitatis argumentũ & aliud eſt:quod nullũ halitũ non modo nebulam emittit. Qui uolunt diligentes circa hoc uideri: dicunt aquas grauiores poſt brumam fieri.

Ratio aquæ ducendæ:& quomodo medicatis utendum:& quid proſit nauigatio: & medicinæ aquæ marinæ. Capitulum.v.

CAeterum a fonte duci fictilibus tubis:utiliſſimum eſt:craſſitudine binum digitorum:commiſſuris pyxcidatis ita ut ſuperior intret calce uiua ex oleo leuigatis. Libramentum aquæ in centenos pedes ſurſum elici: minimum erit ſi uno cuniculo ueniet in binos actus:laminæ eſſe debebunt:per quas ſurgere in ſublime opus fuerit:e plumbo.ſubit altitudinẽ exortus ſui:ut ſi longiore tractu ueniat ſubeat crebra:deſcendatq; libramenta ne pereant.Fiſtulas denum pedum longitudinis eſſe:legitimum eſt. Et ſi quinariæ erunt:ſexagena pondo pendere.Si octonariæ centena. Si denariæ cẽtena uicena.Ac deinde ad has portiones. Denaria appellatur:cuius laminæ latitudo anteq̃ curuetur digitorum decem eſt.dimidioq; eius quinaria. In omni anfractu enim collis quinariam fieri:ubi dometur impetus:neceſſarium eſt. Itẽ caſtella prout res exiget. Hometum calidorum fontium mentionem non feciſſe demiror:cũ alioquĩ lauari calida frequẽter indiceret.uidelicet quia medicina tunc non erat hæc: quæ nunc aquarum perfugio utitur. Eſt autem utilis ſulphurata neruis. Aluminata paralyticis:aut ſimili morbo ſolutis. Bituminata aut nitroſa qualis cutilia utilis eſt bibendo:atq; purgationibus. Pleriq; in gloria ducunt:plurimis horis perpeti calorẽ earum:quod eſt inimiciſſimũ. Nanq; paulo diutius q̃ balneis uti oportet.ac poſtea frigida dulci nec ſine oleo diſcedentibus:quod uulgus alienũ arbitratur: idcirco non alibi corporibus magis obnoxiis. Quippe & uaſtitate odoris capita replẽtur:& frigore infeſtantur ſudantia:reliqua corporũ p̃te merſa. Similis error quo quidam plurĩo potu gloriãtur. Vidiq; iam turgidos bibendo:in tantum ut annuli integerentur cute: cum reddi non poſſet hauſta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri conuenit ſine crebro ſalis guſtu. Vtuntur & ceno fontium ipſorũ utiliter:ſed ita ſi in litum ſole inareſcat. Nec uero omnes quæ ſint calidæ:medicatas eſſe credendũ:ſicut in ſegeſta ſiciliæ:lariſſa:troade:magneſia:melo:lipara. Nec decolor ſpecies æris argẽtiue:ut multi exiſtimauere:medicaminũ argumentũ eſt.quando nihil eorũ in patauinis fõtibus ne odoris quidem differentia aliqua deprehenditur. Medendi modus idem & in marinis erit:quæ calefiunt ad neruorũ dolores ferruminata & fracturas oſſaq; contuſa. Itẽ ad corpora ſiccãda. Qua de cauſa & frigido mari utũtur. Præterea eſt alius uſus multiplex. Principalis uero nauigandi pthiſi affectis ut diximus: aut ſanguinẽ egerentibus:ſicut proxime Anneũ Gallionem feciſſe poſt conſulatũ meminimus. Neq; enim ægyptus propter ſe petitur:ſed propter longinquitatem nauigandi. Quin & uomitiones ipſæ inſtabili uolutatione commotæ pluribus morbis capitis oculorum pectoris medentur. Omnibuſq; propter quæ helleborum bibitur. Aquã uero maris

per ſeſe efficaciorẽ diſcutiendis tumoribus putant medici:ſi illa decoquatur hordea-
cea farina ad parotidas.emplaſtris etiã maxime albis & malagmatis miſcent. Prodeſt
& infuſa cerebro ictu. Bibitur quoq; q̃uis non ſine iniuria ſtomachi ad purgãda cor-
pora bilemq; atram:aut ſanguinem concretum reddendum alterutra pte. Quidam
& in quartanis dedere eam bibendã. Et in tenaſmis articularibuſq; morbis adſerua-
tam:& in hoc uetuſtate uirus deponentem. Aliqui decoctam:omnes ex alto hauſtã
nullaq; dulciũ mixtura corruptam. Inquo uſu præcedere uomitum uolunt. Tunc
quoq; acetum aut uinum aqua miſcent. Qui puram dedere raphanos ſupermandi
ex mulſo aceto iubent:ut ad uomitiones reuocent. Clyſteribus quoq; marinam infũ-
dunt tepefactam. Teſtiũ quidẽ tumori fouendo:non aliud præferunt. Item pnionũ
uitio ante ulcera. Simili modo pruritibus pſoris & lichenũ curationi. Lendes quoq;
& tetra capitis animalia hac curantur. Et liuentia reducit eadẽ ad colorem. In quibus
curationibus poſt marinam aceto calido fouere:plurimum prodeſt. Quin & ad ictus
uenenatos ſalutaris intelligitur: ut phalangiorum & ſcorpionum & phthiade aſpide
reſperſis. Calida autem in iis aſſumitur. Suffitur eadem cũ aceto capitis doloribus.
Tormina quoq; & choleram calida infuſa clyſteribus ſedãt. Difficilius perfrigeſcũt
marina calefacta. Mammas rigẽtes præcordia:maciemq; corporis piſcinæ maris cor-
rigunt. Aurium dolores capitis grauitates cum aceto feruentium uapor. Rubiginem
ferro marinæ celerrime exterunt. Pecorum quoq; ſcabiem ſanant:lanaſq; emolliunt.
Nec ignoro hæc mediterraneis ſuperuacanea uideri poſſe. Verũ & hæc cura præuidit
inuenta ratione qua ſibi quiſq; aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum : ſi
pluſq̃ ſextarius ſalis cum quattuor aquæ ſextariis mergatur:uinci aquam ſalẽq; nõ
liquari. Cætero ſextarius ſalis cum quattuor aquæ ſextariis ſalſiſſimi maris uim &
naturam implet. Moderatiſſimum autem putant ſupradictam aquæ menſurã octo-
nis cyathis ſalis temperari:quoniam ita & neruos calefaciat:& corpus non exaſperet.
Inueteratur quod uocatur thalaſſomeli æquis portionibus maris:mellis:hymbris ex
alto.& ad hunc uſum aduehunt:fictiliq; uaſe & picato condunt. Prodeſt ad purgati-
ones maxime ſine ſtomachi uexatione & ſapore grato & odore. Hydromeli quoq; ex
hymbre puro cum melle tẽperabatur quõdã quod daretur appetentibus uinũ ægris:
ueluti innocẽtiore potu. Damnatum iã multis annis iiſdẽ uitiis quibus uinum:nec
iiſdẽ utilitatibus. Quia ſæpe nauigãtes defectu aquæ dulcis laborãt:hæc quoq; ſub-
ſidia demõſtrabimus. Expanſa circa nauim uelleta madeſcunt accepto halitu maris
quibus humor dulcis exprimitur. Item demiſſæ reticulis in mari cõcauæ e cæra pilæ.
uel uaſa inania obturata dulcem intra ſe colligunt humorem. Nam in terra marina
aqua argilla percolata:dulceſcit. Luxata hominum corpora & quadrupedum na-
tando in cuiuſlibet genis aquã:facillime in artus redeunt. Eſt & ĩ metu pegrinãtiũ:
ut tentent ualitudinẽ aquæ ignotæ. Hæc cauẽt a balneis egreſſi ſtatĩ frigidã ſuſpectã
hauriendo. Muſcus qui in aqua fuerit podagris illitus prodeſt. Item oleo ammixto
talorũ dolori tumoriq;. Spumaq; aquæ affrictu uerrucas tollit. Nec non harena lit-
torũ maris:præcipue tenuis & ſolibus candens:in medicina eſt ſiccandis corporibus
cooptis hydropicorũ aut rheumatiſmos ſẽtiẽtiũ. Et hactenus de aquis. Nũc & de
aquatilibus. Ordiemur autẽ ut ĩ reliqs a prĩcipalibus eorũ:quæ ſũt ſal & ſpõgia.

DE Generibus ſalis:& cõfecturis:et medicinis:et obſeruationibus. Cap.vii.

SAl omnis aut fit:aut gignitur. Vtrunq; pluribus modis: ſed cauſa gemina:
coacto humore uel ſiccato. Siccatur in lacu tarentino æſtiuis ſolibus.totumq;
ſtagnum ĩ ſalẽ abit:modicũ alioquĩ altitudine genua nõ excedens. Item in ſicilia in
lacu qui cocãicus uocatur:et alio iuxta gelam. Horũ extremitates tantum ĩareſcunt:
ſicut in phrygia cappadocia. Aſpendi:ubi largius coquitur et uſq; ad mediũ lacum.
Aliud etiam in eo mirabile:ꝙ tãtundem noctu ſubuenit:quãrũ die auferas. Omnis
eſt alius ſal minutus:atq; non gleba eſt. Aliud genus ex aquis maris ſponte gignitur

ſpuma ĩ exttemis littotibus ac ſcopulis relicta. Hæc enim omnis rote denſatur. Et eſt acrior quæ in ſcopulis inuenitur. Sunt etiam num naturales differentiæ tres. Nanq; in bactris duo lacus uaſti: altet ad ſcythas uerſus: alter ad darios ſale æſtuant. Sicut ad ſtytium in cypro & circa memphin extrahunt lacu. dein ſole ſiccant. Sed & ſũma fluminum denſantut in ſale: amne reliquo ueluti ſub gelu fluente: ut apud caſpias portas quæ ſalis flumina appellantur. Item circa mardos & armenios. Præterea apud bactros amnis ochus et xerxes ex appoſitis montibus deferunt ſalis tamenta. Sũt et in africa lacus & quidẽ turbidi ſalem ferentes. Fetunt quidem & calidi fontes ſicut pegaſei. Et hactenus habent ſe genera ex aquis ſponte prouenientia. Sũt & montes natiui ſalis: ut in indis oromenus: in quo lapidicinarum modo cæditur renaſcens. maiuſq; tegum uectigal ex eo eſt: q̃ ex auro atq; margaritis. Effoditur & e terra ut palã ẽ humote denſato in cappadocia. Ibi quidem cæditur ſpecularium lapidum modo. Pondus magnum glebis: quas micas uulgus appellat. Carrhis atabiæ oppido muros domoſq; maſſis ſalis faciunt: aqua ferruminantes. Inuenit & iuxta peluſium Ptolemæus rex cum caſtra faceret: quo exemplo poſtea inter ægyptũ & arabiã etiam ſqualentibus locis cœptus eſt inueniri detractis arenis. Qualiter & per africæ ſitientia uſq; ad Hammonis oraculum. Iis quidem ctescens cum luna noctibus. Nam cyrenaici tractus nobilitantur hammoniaco & ipſo quia ſub arenis inueniatur: appellato. Similis eſt colore alumini: quod ſchiſton uocant: lõgis glebis: neq; perlucidis: ingratus ſapore: ſed medicinæ utilis. Probatur q̃maxime perſpicuus rectis ſciſſuris ĩſignis. de quo proditur: ꝙ leuiſſimus intra ſpecus ſuos in lucem uniuetſam ptolatus: uix credibili pondete ingraueſcat. Sed cauſa euidens cuniculorũ ſpititu madido ſic adiuuãte moliẽtes ut adiuuent aquæ. Adultetatut ſiculo quẽ cocanicũ appellauimus: necnon & cyprio mire ſimili. In hiſpania quoq; citeriote e gelaeſte cæditur glebis pene trãſlucentibus. Cui iam pridem palma a pleriſq; medicis inter omnia ſalis genera ꝓhibet. Omnis locus in quo repetitur ſal: ſterilis eſt. nihilq; gignit: & in totum ſpõte naſcẽs. Inter hæc ſunt factitii uatia genera. Vulgaris plurimuſq; in ſalinis mari adfuſo: non ſine aquæ dulcis riguis: ſed hymbte maxime iuuante: ac ſuper omnia ſole multo: non alitet inareſcens. Aftica circa uticam conſtruit acetuos ſalis ad collium ſpeciem. Qui uero ſole lunaq; indutuete: nullo humore liqueſcunt: uixq; etiã ferro cædunt. Fit tamen & in creta ſine riguis in ſalinas mate infundentibus. Et circa ægyptũ ipſo mari influente in ſolum ut ctedo nilo ſuccoſum. Fit & e puteis in ſalinas ingeſtis. Prima denſatio babyloniæ in bitumen liquidum cogitur oleo ſimile: quo & ĩ lucernis utuntut. Detracto ſubeſt ſal. Et in cappadociæ puteis ac fonte quem in ſalinas ingerunt. In chaonia excoquunt aquam ex fonte: tefrigerandoq; ſalem faciunt ĩertẽ nec cãdidum. Galliæ germaniæq; ardẽtibus lignis aquã ſalſam infũdunt. Hiſpaniæ quadam ſui parte puteis hauriunt muriam appellantes. Et illi quidem etiã lignum referte atbitrãtur. Quercus optima ut quæ ꝑ ſe cinere ſincero uim ſalis reddat. Alibi corylus laudatut. Ita infuſo liquore ſalſo. Catbo etiam in ſalem uertitut. Quicunq; ligno conficitur ſal niger eſt. Apud Theophraſtum inuenio imbros harundinis & iunci cinerem decoquere aqua ſolitos: donec exiguum ſupereſſet humoris. Quin & e muria ſalſamentotum recoquitur. itetũq; conſumpto liquore ad naturam ſuã redit uulgo heminis iucundiſſimis. Marinorum maxime laudatur cyprius a ſalamine. At e ſtagnis tarentinis. Ac e riguis qui tateus uocatur. Hi duo oculis utiles. A cappadocia uero qui in laterculis affertur: cutis nitorem dicitur facete. Magis tamen extendit is quem ſtytium appellauimus. Itaq; a partu uentrem eo cum melanrhio illinunt. Salſiſſimus ſal qui ſicciſſimus. Suauiſſimus omnium tarẽtinus atq; cãdidiſſimus. Et de cætero fragilis qui maxime candidus. Pluuia dulceſcit omnis. Suauiotẽ tamẽ rores faciunt. Sed copioſum aquilonis flatus. Auſtro non naſcitur. Flos uero ſalis non fit niſi aquilonibus. In igni nec crepitat nec exilit ttagaſeus. neq; acanthius ab

oppido appellatus. Nec ullius ſpuma aut ramentum aut tenuis. Agrigentinus igni/um patiens:ex aqua exilit. Sunt et colorum differentiæ. Rubeus memphi. Ruffus ẽ circa oxum. Centuripis purpureus. Circa gelam in eadem ſicilia tanti ſplendoris: uti imaginem recipiat. In cappadocia croceus effoditur tranſlucidus et odoratiſſimus. Ad medicinæ uſus antiqui tarentinum maxime laudabant. Ab hoc uero quæcunq; e marinis ex genere eo:præcipue ſpumeũ. Iumentorũ uero et boum oculis tragaſeum et beticum. Ad obſonium et cibum utilior quiſquis facile liqueſcit. Item humidior. minorem enim amaritudinem habẽt: ut atticus et euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & ſiccus ut megaricus. Conditur etiam odoribus additis:et pulmentarii uicẽ implet excitans auiditatem inuitanſq; in omnibus cibis:ita ut ſit peculiaris ex eo ĩtellectus inter innumera condimenta. Ita eſt in mandendo quæſitus garo. Quin et pecudes armentaq; et iumenta ſale maxime ſollicitantur ad paſtum:multum largiores lacte:multoq; gratiore etiam in caſeo dote. Ergo hercule uita humanior ſine ſale nequit degere.adeoq; neceſſarium elementum eſt: ut trãſierit intellectus ad uoluptatem. Animi quoq; ſammia ſales appellantur.omniſq; uitæ lepos & ſumma hilaritatis laborũq; requies non alio magis uocabulo cõſtat. Honoribus etiam militiæq; ĩterponitur ſalariis inde dictis:magna apud antiquos auctoritate:ſicut apparet ex nomine ſalariæ uiæ:quoniam illa ſal in ſabinos portari conſuerat. Ancus Martius rex ſalis modia ſex milia in congiario dedit populis.& ſalinas primus inſtituit. Varro etiam pulmentarii uice uſos ueteres auctor eſt.eſitaſſe enĩ ſalem cum pane & caſeo: ut prouerbio apparet. Maxime tamen in ſacris intelligitur actoritas quãdo nulla cõficiũtur ſine mola ſalſa. Salinarũ ſynceritas ſũmam fecit ſuam differentiã. Quædã enĩ fauilla ſalis:quæ leuiſſima ex eo eſt & candidiſſima flos ſalis appellatur. Et flos quidem ſalis in totum diuerſa res humidioriſq; naturæ & crocei coloris:aut ruffi ueluti rubigo ſalis. Odore quoq; ingrato ceu gari diſſentiens a ſale non modo a ſpuma. In ægypto inuenitur uideturq; nilo deferri. Et fõtibus tamen quibuſdam innatat. Optimum ex eo quod olei quãdam pinguitudinem reddit. Eſt enim in ſale pinguitudo.quod miremur. Adulteratur autem tingiturq; rubrica:aut plerũq; teſta trita. Qui fucus aqua deprehenditur diluente factitium colorem:cum uerus ille non niſi oleo reſoluatur:& unguentarii propter colorem eo maxime utantur. Canicia in uaſis ſumma eſt. Media uero pars humidior ut diximus. Floris natura aſpera excalfactoria ſtomacho inutilis. Sudorem cit. Aluum ſoluit in uino & aqua acopicis & ſmegmaticis utilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficaciſſime. Fæces imæ cõcutiũtur ut color croci redeat. Præter hæc etiamnum appellatur in ſalinis ſalſugo:ab aliis ſalſilago tota liquida marina aqua ſalſior ui dictãs. Aliud etiãnũ liquoris exquiſiti genus quod garon uocauere inteſtinis piſcium cæteriſq; quæ abiicienda eſſẽt:ſale maceratis:ut ſit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim conficiebatur ex piſce:quem græci garon uocabant. Capite eius uſto ſuffitu extrahi ſecundas morantes.

DE Scombro piſce:& muria:& alece. Cap viii.

NVnc e ſcombro piſce laudatiſſimum in finibus catthaginis ſpartarie & cetariis ſotiorum appellatur ſingulis milibus nummum pmutãtibus congios pene binos. Nec liquor ullus pene præter unguẽta maiore in precio eſſe cœpit: nobilitatis etiam gẽribus. Scombros quidem & mauritania beticaq; & carteia ex oceano intrãtes capiunt:ad nihil aliud utiles. Laudatur & clazomene garo. Pompeiiq; & Leptis. Sicut muria antipolis ac thuria. Iã uero & dalmatia. Vitiũ huius eſt alex impfecta nec colata fæx. Cœpit tamen & priuatim ex inutili piſciculo minimoq; confici. Apuã noſtri aphyen græci uocant:quoniam is piſciculus e pluuia naſcitur. Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt lupum appellant. Tranſiit deinde in luxuriam creuerũtq; genera ad infinitum:ſicuti garum ad colorem mulſi ueteris:adeoq; dilutã ſuauitatem ut bibi poſſit. Aliud uero ad caſtimoniarum ſuperſtitionẽ:etiam ſacris iudæis dicatũ:

quod fit e piſcibus ſquamma carentibus. Sic alex peruenit ad oſtreas echinos urticas cammaros mullorum iocinera. Innumeriſq; generibus ad ſaporē gulæ cœpit ſal tabeſcere. Hæc obiter indicata ſint deſideriis uitæ:& ipſa tamen nonnulli uſus in medendo. Nanq; & alece ſcabies pectoris ſanatur infuſa per cutem inciſam. Et contra canis morſus draconiſq; marini prodeſt. In linteolis autē conceptis imponitur. Et garo ambuſta recentia ſanantur:ſiquis infundat ac non nominet garum. Cōtra canū quoq; morſus ꝓdeſt:maximeq; crocodili:& ulceribus quæ ſerpūt:aut ſordidis. Oris quoq; & aurium ulceribus:aut doloribus mirifice prodeſt. Muria quoq; ſiue illa ſalſugo:ſpiſſar:mordet:extenuat:ſiccat. Dyſentericis utilis eſt etiam ſi nome ītestina corripit. Iſchiadicis cæliacis ueteribus infunditur. Fotu quoq; apud mediterraneos aquæ marinæ uicem penſat.

DE Natura ſalis:& eius medicinis. Cap.ix.

SAlis natura eſt per ſe ignea & inimica ignibus fugiens eos:omnia erodēs. Corpora uero aſtringens:ſiccans:alligans. Defuncta autem ac putreſcentia ita uēdicans ut duret ea per ſæcula. In medendo uero mordens: adurens : repurgans:extenuans:diſſoluens. Stomacho tantum inutilis prꝫterq̄ ad excitandam auiditatem. Aduerſus ſerpentium morſus cum origano:melle:hyſopo. Contra ceraſten cū origano & cæra aut pice aut melle. Auxiliatᷣ cōtra ſcolopendras ex acero potus. Aduerſus ſcorpionum ictus cum quarta parte lini ſeminis:& oleo uel aceto illitus. Aduerſus crabrones uero:uel ueſpas ſimiliaq; ex acero. Ad hecerocranas capitiſq; ulcera & puſtulas papulaſue & incipientes uerrucas cum ſeuo uitulino. Irem oculorum remediis: & ad excreſcentes ibi carnes totiuſq; corporis pterygia. Sed in oculis peculiariter. Ob id collyriis emplaſtriſq; additur. Ad hoc maxime probatur etateus:aut caunites. Ex ictu uero ſuffuſis cruore oculis ſuggillatiſq; cum myrrhæ pari pōdere ac melle:aut cū hyſopo ex aqua calida:urq; foueātur ſalſugine. Ad hæc hiſpanienſis eligitur:cōtraq; ſuffuſiones oculorum cum lacte in coticulis teritur. Priuatim ſuggillationibus ī linteolo inuolutus crebroq; ex aqua feruenti impoſitus. Vlceribus oris manantibus in linteolo concepto. Gingiuarum tumori infricatus. Et cōtra ſcabriciem līguæ frictus comminutuſq;. Aiunt dentes non erodi neq; putreſcere ſiqs quotidie mane ieiunus ſalem contineat ſub lingua:donec liqueſcat. Lepras idem: & furunculos:& lichenas: & pſoras emendat cum paſſa uua exempto eius ligno:& ſeuo bubulo atq; origano ac fermento uel pane:maxime thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tōſillis & uuis cū melle prodeſt. Quicunq; ad anginas. Hic amplius cum oleo & aceto. Eodem tēpore extra fauces illitus cum pice liquida. Emollit & aluum in uino mixtus. Idem noxia: & tinearum genera pellit in uino potus. Aeſtus balnearum cōualeſcentes ut tolerari poſſint:linguæ ſubditus præſtat. Neruorum dolorem maxime uſurpanda obſeruatione circa humeros & renes in ſaccis aqua feruenti crebro madefactus leuat. Colum torminaq; & coxarum dolores potus:& ī iiſdem ſaccis impoſitus candens. Podagras cum farina ex melle & oleo tritus.ibi maxime obſeruanda uſurpatione qua quidem toris corporibus nihil eſſe utilius ſale et ſole dicunt. Itaq; cornea uidemus corpora piſcatorum. Sed hoc præcipuum dicatur in podagris. Tollit et clauos pedum. Item perniones. Ambuſtis ex oleo imponitur:aut commanducatus. puſtulaſq; reprimit. Ignibus uero ſacris ulceribuſq; quæ ſerpunt:ex acero aut hyſopo. Carcinomatis cum uua taminia. Phagedenis ulcerum tritus cum farina hordei ſuperimpoſito linteolo madente uino. Morbo regio laborantes donec ſudent ad ignem contra pruritus quos ſentiunt:ex oleo et aceto infricatus iuuat:et fatigatos ex oleo. Multi et hydropicos ſale curauere:feruoreſq; febrium cum oleo perunxere:et tuſſim ueterem linctu eius diſcuſſere. Clyſteribus infudere iſchiadicis. Vlceribus excreſcētibus uel putreſcētibus impoſuere. Crocodilorum morſibus ex aceto in linteolis:ita ut battuerentur āte ictū ulcera. Bibitur et contra oppium ex aceto mulſo. Luxatis imponitur cum farina et

melle. Item extuberationibus. Dentium dolori cum aceto totus et illitus cum reſina
prodeſt. Ad omnia autem ſpuma ſalis iucundior utiliorq;. Sed quicunq; ſal acopis
additur ad excalfactiones. Item ſmegmaticis ad extendendam cutem leuandamq;.
Pecorum quoq; ſcabiem et boum illitus tollit. Datuſq; lingendus: et oculis iumētoꝝ
inſpuitur. Hæc de ſale dicta ſint.

DE Nitri generibus: et cōfecturis: et medicinis: et obſeruationibus. Cap.x.

NOn eſt differenda et nitri natura non multum a ſale diſtans. et eo diligentius
dicenda: quia palam eſt medicos qui de eo ſcripſere: ignoraſſe naturam. Nec
queq̄ Theophraſto diligentius tradidiſſe. Exiguum fit apud medos caneſcētibus ſic-
citate conuallibus: quod uocant halmigara. Minus etiam in thracia iuxta philippos
ſordidum terra: quod appellant agrium. Nam quercu cremata nunq̄ multū factita-
tum eſt: et iam pridem in totum omiſſum. Aquæ uero nitroſæ pluribus locis repiūtᷓ:
ſed ſine uiribus denſandi. Optimum copioſumq; in clitis macedoniæ: quod uocāt
caleſtricum candidum purumq; proximum ſali. Lacus eſt nitroſus exiliente e medio
dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa canis ortum nouenis diebus: totidemq; ceſſat ac
rurſus innatat: et deinde ceſſat: quo apparet ſoli naturam eſſe quæ gignat: quoniā
cōpertum eſt nec ſoles proficere quicq̄: cum ceſſet: nec hymbres. Mirum eſt & illud
ſcatebra fonticuli ſemper emicante: lacum nec augeri nec effluere. Iis autem diebus
quibus gignitur ſi fuere hymbres: ſalſius nitrum faciunt. aquilones deterius quia ua-
lidius commouent limum. Et hic quidem naſcitur. In ægypto autē cōficitur multo
abūdantius: ſed deterius. Nam fuſcum lapidoſumq; eſt. Fit pene eodem modo quo
ſal: niſi ꝙ ſalinis mare infundunt. nihilum autem nitrariis. Excedente nilo ſiccātur:
decedente madent ſucco nitri. xl. diebus cōtinuis: non ut in macedonia ſtatis. Si etiā
hymbres affuerint: minus de flumine addunt. ſtatimq; ut denſari eſt cœptum: rapitᷓ
ne reſoluatur in nitrariis. Sic quoq; olei natura interuenit. Ad ſcabiem animalium
utilis. Ipſum autem conditum in aceruis durat. Mirum in lacu aſanio & quibuſdā
circa chalcida fōtibus ſūmas aquas dulces eſſe: potariq;: inferiores nitroſas. In nitro
optimum quod tenuiſſimum: & ideo ſpuma melior. Ad aliqua tantum ſordidū tāq̄
ad inficiendas purpuras: tīcturaſq; omnes. Magnus & nitro uſus q dicetur ſuo loco.
Nitrariæ egregiæ ægyptiis. Nam circa acharin & memphin tātum ſolebant eſſe. Cir-
ca memphin deteriores. Nam & lapideſcit ibi in aceruis. multiq; ſunt tumuli ea de-
cauſa ſaxei. Faciunt ex iis uaſa. Necnon frequenter liquatum cum ſulphure coquē-
tes in carbonibus. Ad ea quoq; quæ inueterari uolunt illo nitro utuntur. Sunt ibi
nitrariæ: in quibus & ruffum exit a colore terræ. Spumam nitri quæ maxime laudatᷓ:
antiqui negabant fieri: niſi cum ros cecidiſſet: prægnātibus nitrariis: ſed nōdū panē-
tibus. Itaq; non fieri incitatis etiam ſi caderet. Alii operimentorum fermento gigni
exiſtimauere. Proxima ætas medicorum aphronitrum tradidit in aſia colligi in ſpelū-
cis molibus diſtillans. Specus eos colligas uocant. Dein ſiccant ſole. Optimū putatᷓ
lydium. Probatio ut ſit minime ponderoſum: & maxime friabile. Colore pene pur-
pureo. Hoc in paſtillis affertur. Aegyptium in uaſis picatis: ne liqueſcat. Vaſa quoq;
ea ſole inareſcentia perficiūtur. Nitri probatio: ut ſit tenuiſſimum & q̄maxime ſpō-
gioſum fiſtuloſumq;. Adulteratur in ægypto calce. Deprehenditur guſtu. Sincerū
enim facile reſoluitur. Adulteratum pungit. Calce aſperſum reddit odorē uehemēter.
Vritur in teſta opertum ne exiliat. alias igni non exilit nitrum. nihilq; gignit aut alit.
Cum in ſalinis herbæ gignantur: & in mari tot animalia: tantum algæ. Sed maiorē
eſſe acrimoniam nitro apparet: nō hoc tantum argumento: ſed & illo ꝙ nitrariæ cal-
ciamenta protinus conſumunt. Alias ſalubres: oculorūq; claritati utiles. In nitrariis
non lippiunt. Vlcera allata eo celerrime ſanantur. Ibi facta tarde. Cit & ſudorem cū
oleo perunctis: corpuſq; emollit. In pane ſalis uice utuntur caleſtrico. Ad rhaphãos
ægyptio: teneriores eos facit. ſed obſōia alba & deteriora: olera uiridiora. In medicina

autem calfacit:extenuat:mordet:ſpiſſat:ſiccat:exulcerat. Vtile iis quæ euocanda ſit aut diſcutienda & lenius mordẽda atq; extenuãda:ſicut in papulis puſtuliſq;. Quidam in hoc uſu accenſum uino auſtero reſtinguunt:atq; ita trito in balneis utuntur ſine oleo. Sudores nimios inhibet cum iride arida adiecto oleo uiridi. Extenuat & cicatrices oculorum & ſcabricias genarum cum fico illitum aut decoctum in paſſo ad dimidias partes. Item contra argemas oculorum. Vngues decoctum in paſſo in mali punici calice adiuuat nitrum. Claritatemq; uiſus cum melle inunctum. Prodeſt dẽtium dolori ex uino ſi cum pipere colluantur. Item cum porro decoctum. Nigreſcẽtes dentes crematum dentifricio ad colorem reducit. Capitis animalia & lendes necat cum ſamia terra illitum ex oleo. Auribus purulentis uino liquato infunditur. Sordes eiuſdem partis erodit ex aceto. Sonitus & tinnitus diſcutit ſiccum additum. Vitiligines albas cum cymolia creta æquo pondere ex aceto in ſole illitum emendat. Furunculos ammixtum reſinæ extrahit:aut cũ uua alba paſſa:nucleis eius ſimul tritis. Teſtium inflammationi occurrit. Item eruptionibus pituitæ in toto corpore cũ axũgia. Contraq; canis morſus addita reſina initiis cum aceto illinitur. Sic & ſerpẽtium morſibus:phagedenis:& ulceribus quæ ſerpunt:aut putreſcunt cum calce ex aceto. Hydropicis fico tuſum datur:illiniturq;. Diſcutit & tormina ſi decoctum bibatur pondere drachmæ cum ruta uel anetho uel cymino. Reficit laſſitudines cum oleo ex aceto perunctorum:& cõtra algores horroreſq; prodeſt:manibus pedibuſq; cõfricatis cum oleo. Comprimit & pruritus ſuffuſorum felle:maxime cum aceto datum. Succurrit & uenenis fungorum ex poſca potum. Aut ſi bupreſtis paſta ſit ex aqua : uomitioneſq; euocat. Iis qui ſãguinem tauri biberint cum laſere datur. In facie quoq; exulcerationes ſanat cum melle & lacte bubulo. Ambuſtis toſtum donec nigreſcat tritumq; illinitur. Infũditur urceis & renum doloribus:aut rigori corporum: neruorumq; doloribus. Paralyſi in lingua cum pane imponitur. Suſpirioſis in ptiſana ſumitur. Tuſſim ueterem ſanat flore mixto galbani:reſinæ terebinthinæ pari pondere omnium:ita ut fabæ magnitudo deuoretur. Coquitur dilutumq; poſtea cum pice liquida ſorbendum in angina datur. Flos eius cum oleo cyprio:articulorũ doloribus in ſole iucundus eſt. Regium quoq; morbum in uino exterminat potum. Et ĩflatiões diſcutit. Sanguinis profluuiũ ſiſtit e naribus ex feruenti aqua uapore naribus rapto. Prurigine alumine permixto tollit. Alarum uirus ex aqua quotidiano fotu. Vlcera ex pituita nata cæra permixtum. Quo genere neruis quoq; prodeſt. Cæliacis ĩfundit. Perungi ãte acceſſiones frigidas nitro & oleo:multi præcepere. Sic & aduerſus lepras lentigines. Podagricis in balneis uti ſolia nitri ꝓdeſt:atrophis:opiſthotonis:tetanis. Sal nitrum ſulphuri concoctum in lapidem uertitur.

DE Spongiarum natura. Capitulum.xi.

ſS Pongiarum genera diximus in naturis aquatilium marinorum. Quidam eas ita diſtinguunt. Alias ex iis mares exiſtimauere tenui fiſtula ſpiſſioreſq; pſorbentes:& quæ tinguntur in deliciis aliquando & purpura. Alias fœminas maioribus fiſtulis ac ꝑpetuis maribus duriores. Alias quas appellant tragos tenuiſſimis fiſtulis æq; denſiſſimis. Candidæ cura fiunt:e molliſſimis recentes per æſtatem tinctæ ſalis ſpuma:ad lunã & pruinas ſternũtur inuerſæ:hoc eſt qua parte adhæſere:ut candorẽ bibant. Animal eſſe docuimus etiam cruore inhærente. Aliqui narrant & auditu regi eas:contrahiq; ad ſonum:exprimentes abundantiam humoris:nec auelli petris poſſe ideo abſcindi & ſaniem emittere. Quin & eas quæ ab aquilone ſint genitæ præferunt cæteris. Nec uſq̃ diutius durare ſpiritum medici affirmant. Sic & prodeſſe corporibus:quia noſtro ſuum miſceant:& ideo magis recentes:magiſq; humidas. Sed minus in calida aqua minuſq; unctas:aut ũctis corporibus impoſitas. Et ſpiſſas minus adhæreſcere. Molliſſimũ genus earum penicelli oculorum tumores leuant ex mulſo impoſiti. Itẽ abſtergẽdæ lippitudini utiliſſimi. Eam quæ tenuiſſima eſt molliſſimã

quoq; eſſe oportet. Imponũtur ſpongiæ ipſæ epiphoris ex poſca·& ex aceto calido ad capitis dolores. De cætero recentes diſcutiũt:molliũt:mitigãt. Veteres conglutinant uulneta. Vſus eatũ ad abſtergẽda:fouenda:opiẽda a fotu dũ aliud imponat. Vlcera quoq; humida & ſenilia impoſitæ ſiccãt. Fracturæ & uulnera ſpõgiis utiliſſĩe fouẽt. Sanguis rapitur in ſecando ut curatio pſpici poſſit. Et ipſæ uulnerũ inflãmationibus imponuntur:nũc ſiccæ:nũc ex aceto inſperſæ:nũc e uino:nũc ex aqua frigida. Ex aq̃ ueto cæleſti impoſitæ ſiccant.tecentia non patiuntur intumeſcere. Imponuntur et integris ptibus & fluctuatione occulta laborantibus quæ diſcucienda ſint:& iis quæ apoſtemata uocant melle decocto petunctis. Item articularis alias aceto ſalſo madidæ:alias e poſca. Si ferueat impetus ex aqua eadem e callo ſalſo madidæ. At contra ſcorpionum ictus ex aceto. In uulnerum curatione & ſuccidæ lanæ uicem implent. Nunc ex uino & oleo:nũc ex eadem. Differentia hæc ꝙ lanæ emolliunt: ſpongiæ coercent rapiuntq; uitia ulcerũ. Circunligantur & hydropicis ſiccæ:uel ex aqua repida poſcaue utcunq; blandioribus opus eſt opeririue:aut ſiccate cutem. Imponuntur & iis morbis:quos uaporari oporteat:feruenti ex aqua perfuſæ expreſſæq; inter duas tabulas. Sic & impoſitæ ſtomacho proſunt:& in febri contra nimios ardores. Sed ſpleneticis e poſca. Ignibus ſacris ex aceto. Efficaciores quãdo aliud ĩponi oportet:ſic ut ſanas quoq; partes ſpatioſe opetiant. Sanguinis profluuium ſiſtunt ex aceto:aut frigida. Liuorem ab ictu recentem ex aqua ſalſa calida ſæpius murata. Tollũtq; teſtiũ tumoré doloremq; ex poſca. Ad canũ morſus utiliter conciſæ imponuntur ex aceto aut frigida:aut melle abunde ſubinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri ſectiui ſucco ſanguinem reiicientibus hauſtu ſalis ex frigida prodeſt. Item cinis cũ oleo uel aceto fronti illitus tertianas rollit. Priuatim africanæ ex poſca tumorem diſcutiunt. Omnium autem cinis cum pice crematarum ſanguinem ſiſtit uulnerum. Aliq̨ raras tantum ad hoc cum pice urunt. Et oculorum cauſa comburuntur in cruda olla figulini operis:plutimum proficiente eo cinere contra ſcabricies genarum: excreſcenteſq; carnes:& quicquid opus ſit ibi deſtringere:ſpiſſare:explere. Vtilius in eo uſu lauare cinerem. Præſtant & ſtrigilum uicem linteorumq; affectis corporibus:& cõtra ſolem apte protegunt capita. Medici ĩſcitia ad duo nomina eas redegere. Africanas : quarũ firmius ſit robur. Rhodiacaſq; ad fouendum molliores. Nũc auté molliſſimæ circa muros antipolis urbis teperiuntur. Trogus auctor eſt:circa lyciam penicillos molliſſimos naſci in alto unde ablatæ ſint ſpongiæ. Polybius ſuper ægrum ſuſpenſos:qetiotes facere noctes. Nunc præuertemut ad marina animalia:& aquarilia.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRICESIMVS SECVNDVS. PROOEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus.

VENTVM EST AD SVMMA NATVRAE exemplorumq; per retum ordinem:& ipſum ſua ſponte occurrit immenſum potẽtiæ occultæ documentum:ut protſus nec aliud ultra quæri debeat:nec par aut ſimile poſſit inueniri : ipſa ſe uincẽte natuta.et qdé numeroſis modis declarãte.Quid enim uiolentius mari uentiſue:& turbinibus ac procellis quo maiore hominũ ingenio ĩ nulla ſui parte adiuta eſt: q̃ uelis remiſq;? Addatut his & reciproci æſtus inenarrabilis uis:uerſumq; totum mare in flumen.

DE Echeneide piſce : & mirabili eius proprietate : de torpedine:& marino lepo/
re : & mirabilia rubri maris. Capitulum.i.

TAmen omnia hæc pariterq; eodẽ impellẽtia:unus ac puus admodũ piſciculus echeneis appellatus in ſe tenet. Ruant uẽti licet:et ſeuiant procellæ imperat furori:uireſq; tãtas cõpeſcit:et cogit ſtare nauigia.quod nõ uincula ulla:nõ anchoræ pondere irreuocabili factæ. Infrenat impetus:& domat mundi rabiem:nullo ſuo labore:nõ retinẽdo:aut alio modo q̃ adhærẽdo.Hæc tantilla eſt ſatis cõtra tot impetus ut uetet ire nauigia. Sed armatæ claſſes imponũt ſibi turriũ ꝓpugnacula:ut in mari quoq; pugnet̃:uelut e muris. Heu uanitas humana cũ roſtra illa ære ferroq; ad ictus armata ſemipedalis ĩhibere poſſit:ac tenere deuicta piſciculus. Fertur acciaco marte tenuiſſe prætoriam nauim Antonii ꝓperãtis circuire & exhortari ſuos donec trãſiret ĩ aliã. Ideoq; cæſariana claſſis impetu maiore ꝓtinus uenit. Tenuit & noſtra memoria Caii principis ab aſtura antium remigãtis ut res eſt:etiã auſpicalis piſciculus. Siquidẽ nouiſſime tum ĩ urbẽ reuerſus ille imperator:ſuis telis cõfoſſus eſt. Nec lõga fuit illius moræ admiratio ſtatĩ cauſa ĩtellecta:cũ e tota claſſe quĩq;remis ſola non ꝓficeret.& exilientibus ꝓtinus q id quærerẽt circa nauim ĩuenere adhærẽtẽ gubernaculo:oſtẽderũtq; Caio ĩdignãti hoc fuiſſe quod ſe reuocaret:quadrĩgẽtorũq; remigũ obſequio cõtra ſe ĩtercederet. Conſtabat peculiariter miratũ quõ adhærẽs tenuiſſet:nec idẽ polleret ĩ nauigiũ receptus. Qui tũc poſteaq; uidere:eũ limaci magnæ ſimilem eſſe dicũt. Nos plurimorũ opiniones poſuimus ĩ natura aq̃tiliũ cũ de eo diceremus. Nec dubitamus idẽ ualere ad oĩa genera cũ celebri & cõſecrato etiã exẽplo apud gnidiam Venerẽ cõchas quoq; eiuſdẽ potẽtiæ credi neceſſe ſit. E noſtris qdã latinis remorã appellauere eũ. Mirũq; e græcis:alii lubricos ptus atq; ꝓcidẽtes cõtineri ad maturitatẽ alligato eo ut diximus ꝓdiderũt. Alii ſale adſeruatũ adalligatũ grauidis ptus ſoluere:ob id alio noĩe odinolyontẽ appellauere. Quocũq; mõ iſta ſe habeãt:quis ab hoc tenẽdi nauigia exẽplo de ulla potẽtia naturæ atq; effectu ĩ remediis ſpõte naſcẽtiũ rerũ dubitare debeat? Quin & ſine hoc exẽplo p ſe ſatis eſſet. Ex eodẽ mari torpedo etiã ꝓcul & e longinquo: uel ſi haſta uirgaue attĩgat̃:q̃uis prævalidos lacertos torpeſcere.q̃libetq; ad curſum ueloces alligari pedes ꝓdit̃. Quod ſi neceſſe habemus fateri hoc exẽplo eſſe uim aliquã quæ odore tãtũ & quadam aura ſui corporis afficiat mẽbra : quid nõ de remediorũ omnium momẽtis ſperãdũ eſt? Non ſũt minus mira quæ e lepore marino tradũt̃. Venenũ eſt aliis ĩ potu:aut ĩ cibo datus:aliis etiã uiſus. Siquidẽ grauidæ ſi oĩno aſpexerit fœminã ex eo genere dũtaxat ſtatĩ nauſea & redũdatione ſtomachi uitiũ fatẽt̃:ac deinde abortũ faciũt. Remedio ẽ mas ob id ĩduratus ſale ut in brachialibus habeant. Eadem res ĩ mari & tactu quidem nocet. Veſcitur eo unũ tãtum animaliũ ut nõ intereat. Mullus piſcis:& tenereſcit tantum:& ingratior uiliorq; fit. Homines quibus ĩ paſtu eſt:piſcẽ olẽt:hoc primo argumẽto ueneficium id deprehenditur. Cætero moriũtur totidẽ diebus quot uixerit lepus. Incertiq; tẽporis ueneficiũ id eſſe auctor eſt Licinius macer. In ĩdia affirmãt nõ capi uiuẽtẽ. Inuicemq; ibi hominẽ illi pro ueneno eſſe:ac uel digito omnino in mari tactũ mori. Eſſe autẽ ãpliorẽ multo ſicut reliqua animalia. Iuba in iis uoluminibus quæ ſcripſit ad Caium Cæſarẽ Auguſti filiũ de arabia:tradit uitulos marinos ternas heminas capere. Cetos ſexcentorũ pedũ lõgitudinis:& trecentorũ ſexagĩta latitudinis ĩ flumen arabiæ intraſſe:pĩguiq; eius negociatores :& omnium piſcium adipe camelos perungi in eo ſitu:ut aſilos ab iis fugent odore.

DE Ingeniis : & manſuetudine quorundam piſcium : & ubi ex manu edant:& ubi reſponſa dantur ex piſcibus. Cap.ii.

MIhi uidentur mira & quæ Ouidius ꝓdidit piſciũ ingenia in eo uolumine quod halieuticon inſcribitur. Scarum ĩcluſum naſſis nõ fronte erũpere:nec infeſtis uiminibus caput ĩſerere:ſed auerſũ caudæ ictibus crebris laxare fores:atq; retrorſum

ita erūpere. Quem luctatum eius ſi forte alius ſcarus extrinſecus uideat: apprehenſa
mordicus cauda adiuuare niſus erumpentis. Lupū piſcem rete circūdatū harenas ara/
re cauda: atq; ita cōditum trāſire rete. Murenā maculas appetere ipſas cōſciā tereris
ac lubrici tergi: tum multiplici flexu laxare: donec euadat. Polybum hamos appetere
brachiiſq; cōplecti: nō morſu: nec prius dimittere q̄ eſcā circūroſerit: aut harundine
leuatū extra aquā. Scit & mugil eſſe in eſca hamum: inſidiaſq; nō ignorat: auiditas
tamen tāta eſt: ut cauda uerberādo excutiat cibos. Minus ī ꝓuidendo lupus ſollertiæ
habet: ſed magnū robur in pœnitendo. Nā ut hæſerit ī hamo: tumultuoſo diſcurſu
laxat uulnera donec excidāt inſidiæ. Murenæ āplius deuorāt hamū admouentq; den/
tibus lineas: atq; ita erodūt. Pytheas id tradit. Idem infixā hamo īuertere ſe: quoniā
ſit dorſo cultellato: ſpinaq; lineā præſecare. Licinius Macer murenas tārū fœminini
ſexus eſſe tradit: & cōcipere e ſerpentibus ut diximus: ob id ſibilo a piſcatoribus tanq̄
ſerpētibus euocari & capi. Pingueſcere lactaru. Fuſte non interimi. Eaſdem ferula
ꝓtinus. Animam in cauda habere certū eſt: eaq; icta celerrime exanimari. at capitis
ictu difficulter. Nouacula & ferrū quæ piſce tacta ſūt: olēt. Duriſſimum eſſe piſciū
conſtat qui orchis uocet̄. rotūdus eſt: & ſine ſquāmis: totuſq; capite cōſtat. Miluago
quotiēs cernat̄ extra aquā uolitās: tēpeſtates mutari Trebius Niger auctor eſt. Xiphiā
id eſt gladiū roſtro mucronato eſſe: ab hoc naues pfoſſas mergi in oceano ad locum
mauritaniæ qui cotta uocetur: nō ꝓcul a lyxo flumine. Idē lolligines euolare ex aqua
tradit: tanta multitudine ut nauigia demergāt. Et manu ueſcūtur piſces in pluribus
quidē Cæſaris uillis. Sed quæ ueteres prodidere in ſtagnis non piſcinis ammirati in
helore ſiciliæ caſtello nō ꝓcul ſyracuſis. Itē in labra Cnidii Iouis fōte āguillas. Et eæ
inaures additas gerūt. Similiter in chio iuxta ſenū delubrū. In meſopotamiæ quoq;
fōte chabura de quo diximus piſce. Nam in lycia myris in fonte Apollinis: quē curiū
appellant ter fiſtula euocati ueniūt ad augurium. Diripere eos carnes abiectas lætum
eſt conſultantibus: caudis abigere dirum. Hierapoli ſyriæ in lacu Veneris ædituorum
uocibus parent uocati: exornati auro ueniunt adulantes. Scalpūrur. ora hiantia ma/
nibus inſerendis præbent. In ſtabiano cāpaniæ ad Herculis petram: melanuri ī mari
panem abiectum rapiūt. Iidemq; ad nullum cibum in quo hamus ſit: accedūt. Nec
illa in nouiſſimis mira: amanſſimos eſſe piſces ad apellem inſulā & ad clazomenas.
Contra ad ſcopulum ſiciliæ: ac leptin africæ & eubœam & dyrrhachium. Rurſus ita
ſalſos: ut poſſint ſalſamenta exiſtimari. Circa cephaloniam & ampeloporon & deli
petras in portu eiuſdem inſulæ dulces. Quam differentiam pabulo conſtare: non eſt
dubium. Appion maximum piſcium eſſe tradit porcum: quem lacedæmonii oſtago/
tiſtum uocant. Grunnire eum cum capiarur. Eſſe uero illam naturæ accidētiam quod
magis miremur etiam in locis quibuſdam: appoſito occurrit exemplo. Siquidē ſalſa/
menta omnium generum in italia beneuenti recentia refici conſtat. Piſces marinos ī
uſu fuiſſe ꝓtinus a condita roma: auctor eſt Caſſius Hemina: cuius uerba de ea re hic
ſubiiciam. Numa cōſtituit: ut piſces q ſquāmoſi nō eſſēt ni pollincerēt patrimonia
ad cōuentus & cōuiuia publica: & priuata cœnaſq; ad puluinaria facilius cōpararent̄:
ni qui ad pollinctum emerent: precio minus parcerent: eaq; præmercarentur. Quan/
tum apud nos indicis margaritis precium eſt de quibus ſuo loco ſatis diximus: tārū
apud indos in chorallio. Nanq; iſta pſuaſione gētiū cōſtāt. Gignit̄ qdem & ī rubro
mari: ſed nigrius. Item in perſico uocatur iace. Laudatiſſimum in gallico ſinu: circa
orcadas inſulas. Et in ſiculo circa heliam & drepanum. Naſcitur & apud grauiſcas: &
ante neapolin cāpaniæ: maximeq; rubens ſed molle: & ideo uiliſſimū erythris. Forma
eſt ei fruticis: color uiridis. Baccæ eius candidæ ſub aqua ac molles. Exemptæ cōfeſti
durantur & rubeſcunt: quaſi corna ſatiua ſpecie atq; magnitudine. Aiunt tactu pro/
tinus lapideſcere ſi uiuat. Itaq; occupari euelliq; retibus: aut acri ferramento præci/
di. Hac de cauſa cheralium uocitatum interpretātur. Probatiſſimū q̄ maxime rubet

& q̄ ramoſiſſimum:nec ſcabroſum aut lapideum:uel rurſus inane aut concauum.
Auctoritas baccarum eius non minus indorum uiris quoq; precioſa eſt: q̄ fœminis
noſtris uniones indici. Aruſpices eorum uateſq; in primis religioſum id geſtamen
amoliendis periculis arbitrantur. Itaq; & decore & religione gaudent. Priuſq̄ hæc
noteſcerent:galli gladios:ſcuta:galeas:adornabant eo. Nunc tanta penuria eſt uen-
dibili merce:ut p̄q̄raro cernatur in ſuo orbe. Surculi infantiæ adalligati:tutelam ha-
bere creduntur. Contraq; torminum ac ueſicæ & calculorum mala:in puluerem igne
redacti:potiq; cū aqua auxiliantur. Simili modo ex uino poti:aut ſi febris ſit:ex aq̄
ſomnum afferunt. Ignibus diu repugnant. Sed eodē medicamine ſæpius poto tra-
dunt lyenem quoq; abſumi. Sauguinem reiicientibus excreantibuſue medent̄. Cinis
eorum miſcetur oculorū medicamentis. Spiſſat enim: ac refrigerat. Vlcerum caua
explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnantiam rerum attinet:quā græci anti-
pathiā uocant:nihil eſt uenenatius uſq̄:q̄ in mari paſtinaca:utpote cum radio eius
arbores necari diximus. Hanc tamen perſequitur galeos. Idem & alios qdē piſces
ſed paſtinacas præcipue. Sicut in terra ſerpentes muſtela. Tanta eſt auiditas ipſius
ueneni. Percuſſis uero ab ea medetur & hic qdem:ſed & mullus ac laſer.

DE hiis quibus in terris & in aquis uictus eſt:& de caſtoreis medicinæ : & obſer-
uationes. Capitulum.iii.

Spectabilis naturæ potentia in iis quoq; quibus & in terris:& in aqua uictus eſt:
ſicut & fibris quos caſtores uocant:& caſtorea teſtes eorum. Amputari hos ab
ipſis cum capiuntur negat Seſtius diligentiſſimus medicinæ. Quinimo paruos eſſe
ſubſtrictoſq; & adhærentes ſpinæ:nec adimi ſine uita animalis poſſe. Adulterari au-
tem renibus eiuſdem qui ſint grandes:cum ueri teſtes parui admodum reperiantur.
Præterea ne ueſicas quidem eſſe cum ſit gemīæ quot nulli animaliū. In iis folliculis
inueniri liquorem:& aſſeruari ſale. Itaq; inter probationes falſi eſſe folliculos gemi-
nos ex uno nexu dependentes:quod ipſum corrumpi fraude coniicientibus gummi
cum ſale:aut hammoniacum:quoniam hāmoniaci coloris eſſe debeant circundati li-
quore ueluti mellis cæroſi:odoris grauis:guſtu amaro:& acri friabiles. Efficaciſſime
e ponto galaciæ:mox africæ. Sternutamenta olfactu mouent. Somnum conciliāt cū
roſaceo:& peucedano peruncto capite. Et per ſe poti in aqua. Ob id phreneticis uti-
les. Item lethargicos odoris ſuffitu excitant. Vuluarūq; exanimationes uel ſubditi.
& menſes ac ſecundas ciunt duabus drachmis ex aqua cum puleio poti. Medētur &
uertigini:opiſthotonis:tremulis:ſpaſticis:neruorū uitiis:iſchiadicis:ſtomachicis: pa-
ralyticis:perunctis omnibus:uel triti ad craſſitudinem mellis cum ſemine uiticis ex
aceto:aut roſaceo. Sic & cōtra comiciales ſumpti. Poti uero cōtra inflationes: tormi-
na:uenena. Differētia tātum contra genera eſt mixturæ. Quippe aduerſus ſcorpiōes
ex uino bibuntur. Aduerſus phalāgia & araneos ex mulſo:ita ut uomitione reddāt.
Aut ut retineantur:cum ruta. Aduerſus chalcidas cum myrtite. Aduerſus ceraſten &
præſteras cum panace:aut ruta ex uino. Aduerſus cæteros ſerpentes cum uino. Dari
binas drachmas ſatis eſt:eorum quæ adiiciantur ſingulas. Auxiliantur priuari cōtra
uiſcum ex aceto. Aduerſus aconitum ex lacte:aut aqua. Aduerſus helleborum albū
ex aqua mulſa nitroq;. Medentur & dentibus infuſi cum oleo triti in aurem a cuius
parte doleant. Aurium doloribus melius ſi cum meconio. Claritatem uiſus faciunt
cum melle attico inuncti. Cohibent ſingultus ex aceto. Vrina quoq; fibri reſiſtit ue-
nenis:& ob id ī ātidota additur. Adſeruatur autē optīe ī ſua ueſica ut aliq exiſtimāt.

DE Teſtudīe. Et multorū piſciū medicīæ:et obſeruationes. Cap.iiii.

Geminis ſimiliter uictus in aquis terraq; et teſtudinum:effectuſq; par ī honore
habendo:uel propter excellens in uſu precium figuræq; ueræ proprietatē. Sūt
ergo teſtudinum genera:terreſtres:mannæ:lutariæ:quæ in dulci aqua uiuunt. Mas
quidem e græcis emydas appellant. Terreſtriū carnes ſuffitionibus ꝓprie : magiciſq;

artibus refutandis:et contra uenena ſalutares produntur. Plurimæq; in africa. Hæ
ibi amputato capite pedibuſq; pro antidoto dari dicuntur:& ex iure in cibo ſumptæ.
Strumas diſcutere ac lyenes tollere. Itē comitiales morbos. Sanguis earum claritatē
uiſus facit.ſuffuſioneſq; oculorum tollit. Et contra ſerpētium omnium et araneorū
et ſimilium:et ranarum uenena auxiliatur. Sanguine ſeruato in farina pilulis factis:
et cum opus ſit in uino datis. Felle teſtudinum cum attico melle glaucomata inūgi
prodeſt. Et ſcorpionum plagæ inſtillari. Tegumēti cinis uino et oleo ſubactus:pedū
rimas ulceraq; ſanat. Squammæ e ſumma parte deraſæ:et in potu datæ uenerē co/
hibēt. Eo magis hoc mirum:quoniam totius tegumenti farina accēdere traditur libi/
dinē. Vrinam earum aliter q̄ in ueſica diſſectarum:inueniri poſſe:nō arbitror:et ītra
eam eſſe. Hæc quoq; portētoſa magis demonſtratur aduerſus aſpidū ictus ſigulare
remedium. Efficacior eſt tamē ut aiunt cimicibus ammixtis. Oua durata illinuntur
ſtrumis et ulceribus frigore:aut aduſtione factis. Sorbentur in ſtomachi doloribus.
Marinarum carnes ammixtæ ranarum carnibus contra ſalamandras præclare auxili/
antur. Neq; eſt teſtudine aliud ſalamandræ aduerſius. Sanguine alopeciarum ſanitas
& prurigo omniaq; capitis ulcera curantur. Inareſcere autem eū oportet:lēteq; ablui.
Inſtillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduerſus comitiales morbos mā/
ditur cum polline frumenti. Miſcetur autem ſanguis heminis tribus aceti hemina
uini addita iis:& cum hordeacea farina:aceto quoq; ammixto:ut ſit quod deuoretur
fabæ magnitudine. Hæc ſingula & matutina & ueſpertina dantur:dein poſt aliquot
dies ueſpera. Comitialibus inſtillatur ore diductis labris iis : q modice corripiantur.
Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur. Quod ſi dentes per annū colluātur teſtu/
dinum ſanguine immunes a dolore fiunt. Et anhelitus diſcutit:q̄ſq; orthopneas uo/
cant:ad has in polenta datur. Fel teſtudinum claritatem oculorum facit. Cicatrices
extenuat. Tonſillas ſedat:& anginas:& omnia oris uitia. Priuatim nomas ibi. Item
ardentium teſtium. Naribus illitū. Comitiales erigit:attollitq;. Idem cū uernatione
anguium aceto ammixto:unice purulentis auribus prodeſt. Quidam bubulum fel
ammiſcent:decoctarumq; carniū teſtudinis ſuccum addita æque uernatione āguiū.
Sed diu in uino teſtudinem excoquunt. Oculorum quoq; uitia omnia fel inunctum
cum melle emendat. Suffuſiones etiam marinæ felle:uel cum fluuiatilis ſanguine &
lacte mulierum capillus inficitur. Fel & contra ſalamandras: uel ſuccum decoctum
bibiſſe:ſatis eſt. Teſtudinum eſt tertium genus in ceno & paludibus uiuētium. La/
titudo iis ī dorſo pectori ſimilis:nec cōuexo incurua calice:īgrata uiſu. Ex hac quoq;
tamen aliqua contingunt auxilia. Tres nanq; in ſuccenſa ſarmenta coniectæ & diui/
dentibus ſe tegumentis rapiuntur. Tū euulſæ carnes earum coquūtur in aquæ cōgio
ſale modice addito. Ita decoctarum ad tertias partes ſuccus paralyſin : & articularios
morbos ſentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas:ſāguinēq; uitiatum. Siſtitur
ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere teſtudinū quæ ſūt ī amni/
bus diuulſarum pinguia cum aizoo herba tuſa ammixto unguento & ſemine lilii āte
acceſſiones perunguntur ægri:præter caput mox conuoluti:calidam aquam bibunt;
quartanis liberari dicuntur. Hanc teſtudinem.xv.luna capi oportere:ut plus pin/
guium reperiatur. Verum ægrum . xvi.luna perungi tradunt. Ex eodem genere
teſtudinum ſanguis inſtillatus crebro capitis dolores ſedat. Item ſtrumas. Sunt
qui teſtudinum ſāguinē cultro æreo ſupinarum capitibus præciſis excipi nouo fictili
iubeant. Ignem ſacrum cuiuſcunq; generis ſanguine illini. Item capitis ulcera ma/
nantia:et uerrucas. Iidem promittunt teſtudinum omnium fimo panos diſcuti. Et
licet incredibile dictu ſit:ut aliqui tradunt:tardius ire nauigia:teſtudinis pedē dextrū
uehentia. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia:nō quia ignoremus gratiorē
eſſe uniuerſitatem animalium:maioriſq; miraculi. Sed hoc utilius eſt uitæ cōtributa
habere remedia:cum aliud alii proſit. Aliud alibi facilius inueniatur. Venenatū mel

diximus ubi naſceretur. Auxilio eſt piſcis aurata in cibo. Vel ſi ex melle ſincero
faſtidium cruditaſue quæ ſit grauiſſima incidat. Teſtudinem circuncifis pedibus:ca/
pite:cauda decoctam antidotum eſſe:auctor eſt Helopi Scincoq; Apelles. Qui eſſet
Scincus diximus. Sæpius uero quantum beneficium præſtatet menſtruis mulierum.
Contra omnia ea auxiliatur:ut diximus:mullus. Item contra paſtinacam & ſcorpiões
terreſtres marinoſq;:& dracones & phalãgia illitus ſumptuſue in cibo. Eiuſdé recétis
e capite cinis cõtra omnia uenena:priuatim contra fungos. Mala medicamenta ĩfer/
ri negant poſſe:aut certe nocere ſtella marina uulpino ſanguine illita:& affixa limini
ſuperiori:aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini ſcorpionumq; ictus carnibus earũ
impoſitis : item araneorũ morſus ſanantur. In ſumma contra omnia uenena:uel
potu:uel ictu:uel morſu noxia. Succus earũ ex iure decoctarũ:efficaciſſimus habet.
Sunt et ſeruatis piſcibus medicinæ. Salſamentorũq; cibus prodeſt a ſerpẽte pcuſſis:
& contra beſtiarũ ictus mero ſubinde hauſto:ita ut ad ueſperam cibus uomitione
reddatur. Peculiariter a chalcide ceraſte:aut quas ſepas uocant:aut helope diſpadeue
percuſſis. Contra ſcorpiones largius ſumi. Sed non euomi ſalſamenta prodeſt:ita ut
ſitis toleretur:& imponere ea plagis conuenit. Contra crocodilorum qdem morſus
non aliud præſentius habetur. Priuatim contra præſteris morſum ſarda prodeſt. Im/
ponuntur ſalſamenta & contra morſum canis rabioſi:uel ſi non ſit ferro uſtæ plagæ
corporaq; clyſteribus exinanita. Hæc per ſe ſufficit. Et contra draconem marinum ex
aceto imponitur. Iidem & ex cybio profectus. Draco enĩ marinus ad ſpinæ ſuæ qua
ferit uenenum ipſæ impoſitus:uel cerebro toto prodeſt. Ranarum marinarũ ex uino
& aceto decoctarum : ſuccus contra uenena bibitur:& contra ranæ rupetæ uenenum:
& contra ſalamandras. Fluuiatiles ſi carnes edantur iuſue decoctarum ſorbeat pſũt:
& contra leporem marinum:& cõtra ſerpentes ſupradictas. Cõtra ſcorpiões ex uino.
Democritus quidem tradit:ſiquis extrahat ranæ uiuenti linguam nulla alia corporis
parte adhærente:ipſaq; dimiſſa in aqua imponat ſupra cordis palpitationé mulieri
dormienti:quæcunq; interrogauerit:uera reſponſuram. Addunt etiã nũc alia magi:
quæ ſi uera ſunt:multo utiliores uitæ exiſtimantur ranæ q̄ leges. Nanq; harundine
tranſfixa natura per os:ſi ſurculus in menſtruis defigatur a marito:adulterorũ tediũ
fieri. Carnibus earum:uel hamo additis:præcipue purpuras certum eſt allici. Iecur
ranæ geminum eſſe dicunt.obiiciq; formicis oportere.eam partem quam appetant:
contra omnia uenena eſſe pro antidoto. Sunt quæ in ueprtibus tantum uiuunt:ob id
rupetarum nomine ut diximus:quas græci phrynos uocant:grandiſſimæ cunctarũ:
geminis ueluti cornibus plenæ ueneficiorũ. Mira de his certatim tradunt auctores.
Illatis ĩ populũ ſilẽtiũ fieri. Oſſiculo quod ſit ĩ dextro latere ĩ aquã feruẽté deiecto
refrigerari uas:nec poſtea feruere niſi exẽpto. Extẽplo id ĩueniri. Nã obiecta rana for/
micis: carnibuſq; eroſis ſĩgula ĩ oleũ addi. Et aliud eſſe ĩ ſiniſtro latere: quo deiecto
feruere uideat: apocynõ uocari. Canũ ĩpetus eo cohiberi. Amoré concitari: & iurgia:
addito ĩ potioné. Veneré adalligatũ ſtimulare. Rurſus a dextro latere refrigerari fer/
uẽria. Hoc & q̄rtanas ſanari alligato ĩ pellicula agnina recẽti:aliaſq; febres. Amoré
ĩhiberi eo. Ité ex iis ranis lyẽ cõtra uenena quæ fiãt ex ipſis:auxiliat. Cor uero etiã effi/
cacius é. Coluber é ĩ aqua uiués. huius adipẽ & fel habentes qui crocodilos uenentur:
mire adiuuari produntur: nihil contra bælua audente. Efficacius etiã num ſi herba
potamogeton miſceatur. Cancri fluuiatiles triti potiq; ex aqua recentes ſeu cinere
adſeruato:contra uenena omnia proſunt:priuatim contra ſcorpionum ictus cũ lacte
aſinino.uel ſi non aſſit:caprino uel quocunq;. Addi & uinum oportet. Necant eos
triti cum ocimo admoti. Eadem uis contra uenenatorum omnium morſus : priuatĩ
ſcytalen:& angues:& contra leporem marinum:ac ranam rupetam. Cinis eorũ ſer/
uatus pdeſt pauori. Prodeſt periclitãtibus ex canis rabioſi morſibus. Quidã adiiciũt
gentianam:& dant in uino. Nam ſi iam pauor occupauerit:paſtillos uino ſubactos

deuorandos ita præcipiunt. Decem uero cancris cum ocimi manipulo adalligatis:
omnes qui ibi ſunt ſcorpiones ad eum locum coituros magi dicunt. Et cum ocimo
ipſos cineremue eorum percuſſis imponunt. Minus in omnibus iis marini proſunt:
ut Traxillus auctor eſt. Nihil autem æq; aduerſari ſerpentibus q̃ cancros. Sueſq; p-
cuſſas hoc pabulo ſibi mederi. Cũ ſol ſit in cancro: torqueri ſerpentes. Ictibus ſcor-
pionũ carnes fluuiatilium cochlearum reſiſtũt crudæ uel coctæ. Quidã ob id ſalſas
quoq; adſeruant. Imponunt & ipſis plagis. Coracini piſces nilo quidem peculiares
ſunt. Sed nos hæc omnibus terris demonſtramus. Carnes eorum aduerſus ſcorpiões
ualent impoſitæ. Inter uenena ſunt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo cruciatu
magno læſorum: remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. Canis ra-
bidi morſu potum expaueſcentibus faciem perũgunt adipe uituli marini. Efficacius
ſi medulla hyenæ & oleum e lentiſco & cæra miſceatur. Murenæ morſus ipſarũ capi-
tis cinere ſanantur. Et paſtinaca contra ſuum ictum remedio eſt cinere ſuo ex aceto
illito: uel alterius. Cibi cauſa extrahi debet e dorſo eius quicquid ſimile eſt croco: ca-
putq; totum. Et hanc autem & omnia teſtacea modice collui in cibis: quia ſaporis
gratia perit. Leporis marini ueneficium reſtinguũt poti hippocãpi. Cõtra dorycniũ
echini maxime proſunt. Et iis qui ſuccum carphati biberint: præcipue eius iure ſũp-
to. Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur. Peculiariter uero
contra leporis marini uenena & oſtrea aduerſantur. Idem uidetur: nec poteſt uideri
ſatis dictum eſſe de iis cum palma menſarum diu iam tribuatur illis. Gaudẽt dulci-
bus aquis: & ubi plurimi influunt amnes. Ideo pelagia parua & rara ſunt. Gignunt
tamen in petroſis: carẽtibuſq; aquarum dulcium aduentu: ſicut circa grymũ & mu-
riam. Grandeſcunt ſyderis quidem ratione maxime: ut in natura aquatiliũ diximus.
Sed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia: atq; ubi ſol penetret ĩ uada.
Hæc uidetur cauſa quare minora in aliis locis reperiuntur. Opacitas enim prohibet
icrementum: & triſticia minus appetunt cibos. Variant coloribus. Ruffa ĩ hiſpania.
Fuſca in illyrico. Nigra & carne & teſta circeis. Præcipua uero habentur in quacunq;
gente ſpiſſa: nec ſaliua ſua lubrica. Craſſitudine potius ſpectãda q̃ latitudine. Neq;
in luto capta: neq; in arenoſis. Sed ſolido uado ſpondylo breui atq; non carnoſo: nec
fibris lacinioſo: ac tota in aluo. Addunt peritiores notam: ambiente purpureo crine
fibras eoq; argumento generoſa interpretantur callibia parata appellantes. Gaudẽt
& peregrinatione transferriq; in ignotas aquas. Sic brunduſina in auerno. Contra
iſta & ſuum retinere ſuccum: & a Lucrinio adoptare creduntur. Hæc ſit dicta de cor-
pore. Dicemus & de nationibus: ne fraudẽtur gloria ſua littora. Sed dicemus aliena
lingua digna quæq;. Peritiſſima huius cẽſura in noſtro æuo fuit. Sũt ergo Mutiani
uerba quæ ſubiiciam. Cyzizena maiora lucrinis: dulciora britannicis: ſuauiora edulis:
acriora lepticis: pleniora lucenſibus: ſicciora coryphatenis: teneriora iſtricis: cãdidiora
circeienſibus. Sed iis neq; dulciora: neq; teneriora eſſe ulla compertum eſt. In ĩdico
mari Alexandri rerum auctores pedalia inueniri ꝓdidere. Nec non inter nos nepo-
tis cuiuſdam nomenculator tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiẽs
ut ter mordenda eſſent. Eorum dos in medicina hoc in loco tota dicetur. Stomachũ
unice reficiunt. Faſtidiis medẽtur. Addiditq; luxuria frigus obrutis niue: ſũma mõ-
tium & maris ima miſcens. Molliunt aluũ leniter. Eadem cocta cũ mulſo teneſmo
qui ſine exulceratione ſit: liberant. Veſicarum ulcera quoq; repurgant. In conchis
ſuis cocta ſiue uti clauſa uenerint: mire diſtillationibus proſunt. Teſtæ oſtreorum
cinis uuam ſedat: & tonſillas ammixto melle. Eodem modo parotidas: panos: mam-
marumq; duricias: capitum ulcera ex aqua: cutemq; mulierum extendit. Inſpergitur
& ambuſtis. Et dentifricio placet. Pruritibus quoq; & eruptionibus pituitæ ex aceto
medetur. Crudæ ſi tondantur ſtrumas ſanant: & perniones pedum. Purpuræ quoq;
contra uenena proſunt. Et algam maris theriacen eſſe Nicander tradit. Plura eius

genera: uti diximus. Longo folio & latiore: rubente: aliaue criſpo. Laudatiſſima quæ in creta inſula iuxta terram in petris naſcitur. Tinguendis etiam lanis ita colorem alligans: ut elui poſtea non poſſit. E uino iubet eam dari. Alopecias: replet hippocampinus cinis nitro & adipe ſuillo mixtus: aut ſincærus ex aceto. Præparant autem ſepiarum cruſtæ farina medicamentis. Cutem replet & muris marini cinis cũ oleo. Item echini cum carnibus ſuis cremati cinis. Fel ſcorpionis marini. Ranatũ quoq; trium ſi uiuæ in olla crementur cinis cum melle. Melius cum pice liquida. Capillũ denigrant ſanguiſugæ: quæ in uino nigro diebus. xl. computruere. Alii in aceti ſextariis duobus ſanguiſugarum ſextarium in uaſe plumbeo iubent putreſcere totidem diebus: mox illini in ſole. Sornatius tantam uim habere tradidit: ut niſi oleum ore contineant qui tingunt: dentes quoq; eorum denigrari dicat. Capitis ulceribus muricum: uel purpurarum teſtæ cinis cum melle utiliter illinitur conchyliorum: uel ſi non urantur farina ex aqua doloribus. Caſtoreum cum peucedano & roſaceo. Omnium piſcium fluuiatilium marinorumq; adeps liquefactus oleo ammixto melle oculorum claritati plurimum confert. Item caſtoreum cum melle. Callionymi fel cicatrices ſanat: & carnes oculorum ſuperuacuas conſumit. Nulli hoc piſcium copioſius: ut exiſtimauit Menāder quoq; in comœdiis. Idem piſcis & uranoſcopos uocat᷑ ab oculo quem in capite habet. Et coracini fel excitat uiſum. Et marini ſcorpionis ruffi cum oleo uetere: aut melle attico incipientes ſuffuſiones diſcutit. Inungi ter oportet intermiſſis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. Mullorum cibo aciem oculorum hebetari tradunt. Lepus marinus ipſe quidem uenenatus eſt: ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet. Et ad hunc uſum utiliſſimi minimi. Item pectunculi ſalſi triti cum cædria. Ranæ quas diphthitas & calamitas uocant: ſanguis earum cum lachryma uitis ſi euulſo pilo palpebris illinatur. Oculorum tumorem ruboremq; ſepiæ cortex cum lacte mulieris illitus ſedat: & per ſe ſcabricias emendat. Inuertunt itaq; genas id agentes: & medicamentum auferunt poſt paulũ. roſaceoq; inungunt: & pane impoſito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctilopes curantur in farina trita: & ex aceto illita. Extrahit & ſquammas eius cinis. Cicatrices oculorum cum melle ſanat pterygia cum ſale: & cadmia ſingulis drachmis. Emendat & albugines oculorum iumentorum. Adiiciunt & oſſiculis eius genas ſi terantur ſanari. Echini ex aceto epinyctidas ſanant. Eundem comburi cũ uiperinis pellibus: raniſq;: & cinerem aſpergi potioni iubent magi claritatem uiſus promittentes. Ichthyocolla appellat᷑ piſcis cui glutinoſũ ē coriũ. Idemq; nomen glutino eius. Hic epinyctidas tollit. Quidam ex uentre non ex corio fieri dicunt. Ichthyocolla ut glutinũ taurinum laudatur. Pōtica cādida: & carēs uenis ſquāmiſq;: & quæ celerrīe liqueſcit. Madeſcere autē cōciſa ī aq̄: aut aceto nocte ac die. Mox tūdi maris lapidibus: ut facilius liqueſcat. Vtilē eā in capitis doloribus affirmant: & tetanicis. Ranæ dexter oculus dextro: ſiniſtro leuus ſuſpēſi e collo natiui coloris pāno lippitudīes ſanāt. Quod ſi per coitum ranæ eruantur: albuginem quoq;. Alligati ſimiliter in putamine oui. Reliquæ carnes impoſitæ ſuggillationem rapiunt. Cancri etiam oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt. Eſt parua rana in arundinetis: & herbis maxime uiuens muta: ac ſine uoce uiridis ſi forte hauriatur: uentres boum diſtendens. huius corporis humorem penicillis deraſum claritatem oculis inunctis narrant afferre. Ipſaſq; carnes doloribus oculorum ſuperponunt. Ranas etiam quindecim coniectas in fictili nouo iuncis configunt quidam: ſuccumq; earum qui ita effluxerit admiſcent lachrymæ: quæ ex alba uite emanat: atq; ita palpebras emendant inutilibus pilis exemptis acu inſtillantes hunc ſuccum in ueſtigia euulſorum. Meges pſilothrum palpebrarum faciebat in aceto enecans putreſcentes. & hoc utebatur in multis uaniſq; p aquationes autumni naſcentibus. Idem præſtare ſanguiſugarum cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet in nouo uaſe. Iidem cheni iecur ſiccatum pondere

.xiiii.cum oleo cædrino perunctis pilis nouem menſibus. Auribus utiliſſimum batiæ piſcis fel recens:ſed inueteratum uino. Item bacchi quem quidam myzen uocant. Item callionymi cum roſaceo infuſum. Vel caſtoreum cum papaueris ſucco. Vocāt & in mari pediculos eoſq; tritos inſtillari ex aceto auribus iubent. Et per ſe cōchylio infecta lana magnopere prodeſt. Quidā aceto et nitro madefaciunt. Sūtq; qui præcipue cōtra oīa auriū uitia laudent gari excellentis ſuccum cyathum mellis dimidio amplius aceti cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere. Deinde ſpuma pennis deterſa:et poſtq̄ deſierit ſpumare tepidum infundere. Si tumeant aures coriandri ſucco prius mitigandas iidem præcipiunt. Ranarum adeps inſtillatus ſtatim dolores tollit. Cācrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea aurium uulneribus efficaciſſime prodeſt. Parotides muricum teſtæ cinere cum melle:uel cōchyliorum ex mulſo curantur. Dentium dolores ſedantur oſſibus draconis marini ſcarificatis gingiuis. Cerebro caniculæ in oleo decocto adſeruatoq;:ut ex eo dentes ſemel anno colluātur. Paſtinacæ quoq; radio ſcarificare gingiuas:& in dolore utiliſſimum. Conteriturq; iis:& cum helleboro albo illitus dentes ſine uexatione extrahit. Salſamentorū etiā fictili uaſe combuſtorum cinis:addita farina marmoris inter remedia eſt. Et cyna uetere eluta in nouo uaſe & inde trita:proſunt doloribus. Aeq; prodeſſe dicuntur omnium ſalſamentorum ſpinæ combuſtæ tritæq; & illitæ. Decoquuntur & ranæ ſingulæ in aceti heminis:ut dentes ita colluātur: cōtineaturq; in ore ſuccus. Si faſtidiū obſtaret:ſuſpendebat pedibus poſterioribus eas Saluſtius Dionyſius:ut ex ore uirus deflueret in acetum feruens:idq; e pluribus ranis. Fortioribus ſtomachis ex iure edēdas dabat. Maxillareſq; ita ſanari dentes præcipue putant. Mobiles uero ſupradicto aceto ſtabiliri. Ad hoc quidam ranarum corpora binarum præciſis pedibus in uini hemina macerant:& ita collui dentes labentes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alii denas in aceti ſextariis tribus decoxere ad tertias partes:ut mobiles dentium ſtabilirent. Nec non.xxxvi. ranarum corda in olei ueteris ſextario ſub ærea teſta diſcoxere:ut infunderent per aurem dolentis maxillæ. Alii iecur ranæ decoctum & tritū cum melle impoſuere dētibus. Omnia ſupraſcripta ex marina rana efficaciora. Si cariosi & fetidi ſunt centum in furno areſieri per noctem præcipiunt. Poſtea tātundē ſalis addi atq; fricari. Enydris uocatur a græcis coluber in aqua uiuens. huius quattuor dentium ſuperioribus in dolore ſuperiorum gingiuas ſcarificant:inferiorum inferioribus. Aliqui canino tantum earum contenti ſunt. Vtuntur & cancrorū cinere: nam muricum cinis dentifricium eſt. Lichenas & lepras tollit adeps uituli marini. Murenarum cinis cum mellis obolis ternis. Iecur paſtinacæ in oleo decoctum. Hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus. Exulcerationem ſequi debet curatio quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrent:donec pinguitudo ſimilitudine olei fluat:ac perungunt. Muricum uel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus:cutemq; erugat : extenditq; ſeptenis diebus illitus:ita ut octauo candido ouorum foueantur. Muricum generis ſūt quæ uocant græci colytia:alii corythia:turbinata æque. Sed minora multo : efficaciora etiam & oris halitum cuſtodientia. Ichthyocolla erugat cutem : extenditq; in aqua decocta horis quattuor:dein contuſa:colluta:& ſubacta ad liquorem uſq; mellis. Ita præparata in uaſe nouo conditur:& in uſu quattuor drachmis eius binæ ſulphuris:& anchuſæ tondem:octo ſpumæ argenteæ adduntur:aſperſaq; aqua teruntur una. Sic illita facies poſt quattuor horas abluitur.

Promiſcuæ medicinæ. Capitulum.v.

MEdetur & lentigini cæteriſq; uitiis ex oſſibus ſepiarum cinis. Idem & carnes excreſcentes tollit: & humida ulcera. Pſoras tollit rana decocta ī heminis qnq; aquæ marinæ. Excoqui debet:donec ſit craſſitudo mellis. Fit in mari halcyoneum appellatum ex nidis(ut aliqui exiſtimant) halcyonum & cæycum : ut alii e ſordibus

ſpumarum craſſeſcentibus. Alii e limo:uel quadam maris lanugine. Quattuor eius genera. Cinereum ſpiſſum odoris aſperi. Alterum molle lenius odore fere algæ. Tertium candidioris uermiculi. Quartum pumicoſius:ſpõgiæq; putri ſimile pene purpureum. Quod optimum id & mileſium uocatur. Quo cãdidius autem hoc minus probabile eſt. Vis eorum ut exulcerent:purgent. Vſus toſtis & ſine oleo mire:lepras lichenas:lentigines tollunt cũ lupino:& ſulphuris duobus obolis. Halcyoneo utunt & ad oculorum cicatrices. Andrias ad lepras cancri cinere cum oleo uſus eſt. Attalus thynni recentioris adipe ulcera. Menarum muria & capitum cinis cum melle ſanat ſtrumas. Pungi piſcis eius qui rana in mari appellatur:oſſiculo de cauda:ita ut non uulneret prodeſt. Id faciendum quotidie:donec procurentur. Eadem uis & paſtinacæ radio & lepore marino impoſito:ita ut celeriter remoueatur. Echini teſtis cõtuſis & ex aceto illitis. Item ſcolopendræ marinæ e melle. Cancro fluuiatili contrito:uel combuſto ex melle. Mirifice proſunt:& ſepiæ oſſa cum axungia uetere contuſa & illita. Sic & ad parotidas utuntur:& ſcauri piſcis marini iocineribus. Quin & teſtis cadi ſalſamentarii tuſis cum axungia uetere:muricumq; cinere ex oleo ad parotidas ſtrumaſq;. Rigor ceruicis mollitur cũ marinis:qui pediculi uocantur drachma pota. Caſtoreo poro cum pipere ex mulſo mixto ranis decoctis ex oleo & ſale ut ſorbeatur ſuccus. Sic & opiſthotono medetur:& tetano:ſpaſticis pipere adiecto. Anginas menarum ſalſatum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet. Ranarumq; decoctarum ex aceto. Succus hic & contra tonſillas prodeſt. Cancri fluuiatiles triti ſinguli in heminam aquæ:anginis medentur gargariſſati:aut e uino:aut calida aqua poti. Vuæ medetur garum cochlearibus ſubditum. Vocem ſiluri recentes ſalſiue in cibo ſumpti adiuuant. Vomitiones mulli inueterari tritiq; in potione cõcitant. Suſpirioſis caſtoreo cum hammoniaci exigua portione ex aceto mulſo ieiunis utiliſſime pota. Eadem potio ſpaſmos ſtomachi ſedat ex aceto mulſo calido. Tuſſim ſanare dicũtur piſciũ modo e iure decocto in patinis ranæ. Suſpenſæ autem pedibus:cum diſtillauerit in patina ſaliua earum exenterari iubentur:abiectiſq; interaneis condiri. Eſt rana pua arborem ſcandens:& ex ea uociferans. In huius os ſiquis expuat ipſamq; dimittat: tuſſim liberare dicuntur. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tuſſi cruenta. Iocineris doloribus ſcorpio marinus in uino necatur ut inde bibatur. Conchæ longæ carnes ex mulſo potæ cum aqua pari modo:aut ſi febres ſit: ex aqua mulſa. Lateris dolores leniunt hippocampi toſti ſumpti. Theteæq; ſimiles oſtreæ in cibo ſumptæ. Iſchiadicorum muria ſiluri clyſtere infuſa. Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in uini ſextariis duobus per dies quindecim. Aluũ emollit ſilurus e iure & torpedo in cibo. Et olus marinum ſimile ſatiuo ſtomacho iimicũ aluum faciliime purgat. Sed propter acrimoniam cum pingui carne coquitur. Et omnium piſcium ius. Idem & urinas cit e uino maxime. Optimum e ſcorpionibus & iuride:& ſaxatilibus nec uirus recipientibus. Coqui debent cum anetho: apio:coriandro:porro:additis oleo et ſale. Purgant et cybia uetera:priuatimq; cruditates pituitas bilem trahunt. Purgant et myes:quorum natura tota ĩ hoc loco dicetur. Aceruantur muricum modo:uiuuntq; in algoſis:gratiſſimi autumno:et ubi multa dulcis aqua miſcetur mari:ob id in ægypto laudatiſſimi. Procedente hyeme: amaritudinẽ trahunt:coloremq; rubrum. Horum ius traditur aluum et ueſicas exinanire. Interanea diſtringere. Omnia adaperire. Renes purgare. Sanguinem adipemq; minuere. Itaq; utiliſſimi ſunt hydropicis: mulierum purgationibus: morbo regio: articulari: inflationibus. Item prodeſſe felli pituitæq; pulmonis : iocineris ſplenis uitiis:rheumatiſmis. Fauces tantum uexant:uoceſq; obtundunt. Vlceraq; quæ ſerpant:aut ſit purganda ſanant:item carcinomata. Cremati autem ut murices et morſus canum hominumq; cum melle:lepras:lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines. Gingiuarum & dẽtium uitia:eruptiones pituitæ:& contra dorycnium:aut opocarpũ

antidoti uicem optinent. Degenerant in duas ſpecies in mirulos:qui ſalem uiruſq; recipiunt:muſcaſq;. Quæ rotunditate differunt: minores aliquanto atq; hirtæ re/ nuioribus reſtis:carne duriores. Mituli quoq; ut murices cinere cauſticam uim ha/ bent:& ad lepras lentigines maculas. Lauantur quoq; plumbi modo ad gingiuarũ craſſitudines:& oculorum albugines :caligineſq;. Atq; in aliis partibus ſordida ulce/ ra:capitiſq; puſtulas. Carnes uero eorum ad canis morſus imponuntur. Et pelorides emolliunt aluum. Item caſtorea ex aqua mulſa:drachmis binis. Qui uehementius uolunt uti:addunt cucumeris ſatiui radicis ſiccæ drachmam:& afronitri duas. The/ reæ torminibus & inflationibus ſuccurrunt. Inueniuntur hæ in foliis marinis ſuggē/ ris:fungorum uerius generis q̄ piſcium. Eædem & tenaſmum diſſoluunt: renumq; uitia. Naſcitur & in mari abſinthium:quod aliqui ſeriphum uocant:circa raphoſyrin maxime ægypti:exilius terreſtri. Aluum ſoluit:et noxiis animalibus inteſtina liberat. Soluunt & ſepiæ. In cibo dantur cum oleo et ſale:& farina decoctæ. Menæ ſalſæ cũ felle taurino illitæ umbilico:aluum ſoluunt. Ius piſcium in patina coctorum cum lactucis tenaſmum diſcutit. Cācri fluuiatiles triti ex aqua poti:aluum ſiſtũt. Vrinā ciunt. In uino aluum. Ademptis brāchiis calculos pellunt tribus obolis cum myrrhæ tritæ ſingularibus eorum drachmis. Ileos & inflationes caſtoreum cum dauci ſemīe & petroſelini quantum ternis digitis ſumatur ex mulſi calidi cyathis quartuor. Tor/ mina uero cum acero uino mixto. Erythini in cibo ſumpti ſiſtunt aluum. Dyſen/ tericis medentur rana cum ſcylla decoctæ:ita ut paſtilli fiant. Fel ſiue cor earum cũ melle tritum ut tradit Niceratus. Morbo regio ſalſamentum cum pipere:ita ut reli/ qua carne abſtineatur. Lyeni medetur ſolea piſcis impoſitus. Item torpedo. Item rhombus uiuus:dein remittitur in mare. Scorpius marinus necatus in uino: ueſicæ uitia & calculos ſanat. Lapis qui inuenitur in ſcorpionis marini cauda pōdere oboli potus. Enhydri iecur. Blendiorum cinis cum ruta. Inueniuntur & in branchia piſcis uel capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculoſis præclare medentur. Aiuntq; & ur/ ticam marinam in uino potam prodeſſe. Item pulmonem marinum decoctum in aqua. Oua ſepiæ urinam mouent:renumq; pituitas extrahunt. Rupta conuulſa cā/ cri fluuiatiles triti in aſinino lacte maxime ſanant. Echini uero cum ſpinis ſuis con/ tuſi:& e uino poti calculos. Modus ſingulis hemina bibitur: donec proſit:& alias in cibis ad hoc proficiunt. Purgatur ueſica & pectinum cibo. Ex iis mares dorcas uocāt fœminas onychias. Vrinam mares mouent. Dulciores fœminæ ſunt unicolores. Sepiæ quoq; oua urinam mouent:renes purgant. Eurerocelæ lepus illinitur tritus cũ melle. Iecur quoq; aquatici colubri. Item hydri tritum porumq; calculoſis prodeſt. Iſchiadicos autem liberant ſalſamenta ex ſiluro infuſa clyſtere:euacuata prius aluo. Sedis attritus cinis e capite mugilum mullorumq;. Comburuntur autem in fictili uaſe. Illini cum melle debent. Item capitis menarum cinis ad rhagadas:& ad condy/ lomata utilis:ſicut pelamidum ſalſarum capitum cinis : uel cybiorum cum melle. Torpedo appoſita procidentis interanei morbum ibi coercet. Cancrorum fluuiatiliũ cinis ex oleo & cæra:rimas in eadem parte emendat. Item et marini cancri polline. Panos ſalſamenta coracina diſcutiunt. Sanant interanea et ſquammæ combuſtæ. Scorpio in uino decoctus:ita ut foueantur ex illo. At echinorum teſtæ contuſæ et ex aqua illitæ incipientibus panis reſiſtunt. Muricum uel purpurarum cinis utroq; mō: ſiue diſcutere opus ſit incipientes:ſiue concoctos emittere. Quidam ita componunt medicamentum:cæræ et thuris drachmas.xx. Spumæ argenti.xl. Cineris muricum.x. Olei ueteris heminam. Proſunt per ſe ſalſamenta cocta. Cancri fluuiatiles triti uerendorum puſtulas diſcutiunt. Cinis ex capite menarum. Item carnes decoctæ et impoſitæ. Similiter percæ ſalſæ e capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis aut ſquatinæ piſcis cutis combuſta. Hæc eſt q̄ diximus lignum poliri:quia et e mari fabriles uſus exeunt. Proſunt et ſmarides illitæ. Item muricũ:uel purpurarum teſtæ

cinis cum melle. Efficacius crematatum cum carnibus ſuis. Carbunculos uerendorũ priuatim ſalſamenta cocta cum melle reſtinguunt. At reſtem ſi deſcenderit: cochlearum ſpuma illini uolunt. Vrinæ incontinentiam hippocampi toſti: & in cibo ſæpius ſumpti emendant. Item ophidion piſciculus ſcombro ſimilis cum lilii radice. Piſciculi minuti ex uentre eius quos deuorauerit: exempti & cremati: ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. Iubent & cochleas africanas cum ſua carne comburi: cineremq; ex uino ſignino dari. Podagris articularibuſq; morbis utile eſt oleum: in quo decocta eſt rana: & ipſarum inteſtina: & rupetæ cinis cum adipe uetere. Quidam & hordei cinerem adiiciunt trium rerum æquo pondere. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibrinis quoq; pellibus calciari maxime pontici fibri. Item uituli marini. Cuius & adeps prodeſt. Item & bryon de quo diximus lactucæ ſimile: rugoſioribus foliis: ſine caule. Natura eſt ei ſtiptica. Impoſitum lenit impetus podagræ. Itẽ alga: de qua ſupradictum eſt. Obſeruaturq; in ea: ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus. Cancriq; marini cinis ex oleo. Item fluuiatiles triti ſicq; cinere & oleo ſubacti: & ſiluri adeps. Et in articulis morborum impetus ſedant ranæ ſubinde recentes impoſitæ: quas quidam diſſectas iubent imponi. Morbos abigit ius mitulorum: & concharum comitiales: & ut diximus coagulum uituli marini bibunt cum lacte equino aſininoue: aut cum punici ſucco. Quidam ex aceto mulſo. Nec non aliqui per ſe pilulas deuorant. Caſtoreum in aceti mulſi cyathis tribus ieiunis datur. Iis uero qui ſæpius corripiuntur: clyſtere infuſum mirifice prodeſt. Caſtorei drachmæ duæ eſſe debebunt: mellis & olei ſextarius: & aquæ tantundem. Ad præſens uero correptis olfactu ſubuenit cum aceto. Datur & muſtelæ marinæ iecur. Itẽ muris uel teſtudinum ſanguis.

AD Febres omnium generum: & contra diuerſas infirmitates. Cap. vi.

FEbrium circuitus tollit iecur delphini guſtatum ante acceſſiones. Hippocãpi necantur in roſaceo ut perungantur ægri in frigidis febribus. Et ipſi adalligãt ægris. Item ex aſello piſce lapilli qui plena luna inueniuntur in capite alligantur in linteolo. Pagri fluuiatilis longiſſimus dens capillo adalligatus: ita ut quinq; diebus eum qui alligauerit: non cernat æger. Ranæ uero in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus perunctos liberant quartanis. Sunt qui ſtrangulatas in oleo ipſas clam adalligent: oleoq; eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febriũ minuit. Et oleũ in quo inteſtina decocta ſint. Maxime autem quartanis liberant: ablatis unguibus ranæ & adalligatæ & rupetæ. Iecur eius: uel cor adalligatur in panno leucopho. Cãcri fluuiatiles triti in oleo & aqua perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt. Aliqui & piper addunt. Alii decoctos ad quartas in uino e balneo egreſſis bibere ſuadent in quartanis. Aliqui uero ſiniſtrum oculum deuorari iubent. Magi quoq; oculis earum ante ſolis ortum adalligatis ægro: ita ut cæcas dimittant ĩ aquam: tertianas abigi promittunt. Eoſdemq; oculos cum carnibus luſciniæ in pelle ceruina adalligatos: præſtare uigiliam: ſomno fugato tradunt. In lethargumq; uergentibus coagulo balenæ: aut uituli marini ad olfactum utuntur. Aliqui ſanguinem teſtudinum: & lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur: & ſpondylus percæ adalligatus. Quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Quidam ob id aſſeruãt ſale: ut dent tritas in potu. Strombi in aceto putrefacti lethargicos excitant odore. Proſunt & ĩ cardiacis. Cachecticis quorum corpus macie conficitur. Thetæ utiles ſũt cũ ruta ac melle. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus: & cum uino potus. Grauitati ſaporis occurritur tactis naribus unguẽto: aut odoribus: uel quoquomodo obturatis. Strõbi quoq; carnes tritæ: et in mulſi tribus heminis pari modo aquæ: aut ſi febres ſint: ex aqua mulſa datæ proficiunt. Succus cancrorum fluuiatiliũ cum melle. Ranæ quoq; aquaticæ in uino uetere et farre decoctæ: ac pro cibo ſumptæ ita ut bibatur ex eodem uaſe. Vel teſtudo decisis pedibus capite cauda et inteſtinis exemptis: reliqua carne

ita condita:ut citra faſtidium ſumi poſſit. Cācri fluuiatiles ex iure ſumpti:et phthi/
ſicis prodeſſe traduntur. Adusta ſanantur cancri marini:uel fluuiatilis cinere. Et ea
quæ feruenti aqua combuſta ſint. Hæc curatio etiam pilos reſtituit cum cancrorum
fluuiatilium cinere. Putantq; utendum cum cæra:et adipe urſino. Prodeſt et febri
ranarum fellis cinis. Ignes ſacros reſtinguunt ranarum uiuentium uentres impoſiti:
pedibuſq; poſterioribus pronas adalligari iubēt:ut crebriore anhelitu proſint. Vtūt
et ſilurorum capitum cinere ſalſamentorum ex aceto. Pruritum ſcabiemq; nō homi/
num modo:ſed et quadrupedum efficaciſſime ſedat iecur paſtinacæ decoctum ī oleo.
Neruos præciſos purpurarum callum quo ſe operiunt:tuſum glutinat. Lethargicos
coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pōdere. Item hichthyocollæ. Tremu/
los iuuat caſtoreum ſi ex oleo perungantur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio
fieri. Sanguinem piſcium putant cibo ſiſti polypo tuſo:illitoq;. De quo et hæc tra/
duntur muriam ipſum ex ſeſe emittere:& ideo non debere addi. In coquendo ſecari
harundine:ferro eminente: in uitiumq; trahere natura deſerente. Ad ſanguinem
ſiſtendum & ranarum illinunt cinerem uel ſanguinem arefactum. Quidam ex ea
rana quam græci calamiten uocant:quoniam inter arundines fruticeſq; uiuat:mini/
ma omnium & uiridiſſima cinerem fieri iubent. Aliqui & naſcentium ranarum in
aqua quibus adhuc cauda eſt:in calice nouo combuſtarum cinerem ſi per nares fluat:
inficiendum. Diuerſus hirudinum quas ſanguiſugas uocant : ad extrahendum
ſanguinem uſus eſt. Quippe eadem ratio earum quæ cucurbitarum medicinalium
ad corpora leuanda ſanguine ſpiramenta laxanda iudicantur. Sed uitium quod ad/
miſſæ ſemel deſiderium faciunt circa eadem tempora anni ſemper eiuſdem medicīæ.
Multi podagris quoq; admittendas cenſuere. Decidunt ſatietate & pondere ipſo
ſanguinis detractæ:aut ſale aſperſæ. Aliquando tamen adfixa relīquunt capita .quæ
cauſa uulnera inſanabilia facit:& multos interimit: ſicut Meſſallinum e cōſularibus
patriciis cum ad genua admiſiſſet. Inueniunt uirus remedio uerſo:maximeq; ruffæ
ita formidantur. Ergo ſuggentia ora forficibus præcidunt:ac ueluti ſiphonibus de/
fluit ſanguis:paulatimq; morientium capita ſe contrahunt:nec relīquuntur. Natu/
ra earum aduerſatur cimicibus:& ſuffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice
liquida combuſtarum cinis:narium profluuia ſiſtit ſucco porri mollitus. Extrahit
tela corpori inhærentia. Sepiarum teſtæ ex aqua ſalſamentorum carnes. Cancri flu/
uiatiles triti. Siluri fluuiatilis:qui & alibi q̄ in nilo naſcitur:carnes impoſitæ recentes:
ſiue ſalſæ. Eiuſdem cinis extrahit & adeps. & cinis ſpinæ eius uicem ſpodii præbet.
Vlcera quæ ſerpunt:& quæ ex iis excreſcunt ex capite menarum cinis:uel ſiluri coer/
cet. Carcinomata per earum capita ſalſarum:efficacius ſi cineri earum miſceatur ſal
& cunila capitata:oleoq; ſubigantur. Cancri marini cinis uſti cum plumbo carcino/
mata compeſcit. Ad hoc & fluuiatilis ſufficit cum melle:lineaq; lanugine. Sed aliq
malunt alumen melq; miſcere cineri. Phagedenæ ſiluro inueterato:& cum ſādaraca
trito. Cachoete & nomæ & putreſcentia cybio uetere ſanantur. Vermes uero innati
ranarum felle tolluntur. Fiſtulæ aperiuntur ſiccanturq; ſalſamentis cum līteolo im/
miſſis. Intraq; alteram diem callum omnem auferunt:& putreſcentia ulcerū quæq;
ſerpunt emplaſtri modo ſubacta:& illita. Ethalpe expurgat ulcera in linteolis con/
cerptis. Item echinorum teſtæ cinis. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita
diſcutiunt. Item mullorum ſalſamenti cinis. Quidam capite tantum utuntur cum
melle:uel coracinorum carne. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Cicatrices fel
ſcorpionis marini. Verrucas tollit glauci iecur illitum. Capitis menarum cinis cum
allio tritus ad thymia crudis urūtur fel ſcorpionis marini ruffi. Smarides tritæ illitæ.
Hallex deferuefacta unguium ſcabriciam ciniſq; e capite menarum extenuat. Mu/
lieribus lactis copiam facit glaucus e iure ſumptus:et ſmarides cum ptiſſana ſūptæ:
uel cum fœniculo decoctæ. Mammas ipſas muricum:uel purpuræ teſtarum cinis cū

melle efficaciter ſanat. Cancri fluuiatiles illiti: uel marini pilos in mamma: uel muricum carnes appoſitæ tollunt. Squatinæ illitæ creſcere mammas non patiuntur. Delphini adipe linamenta accenſa excitant uuluæ ſtrangulatu oppreſſas. Itē ſcōbri in acero putrefacti. Percarum uel menarū capitis cinis ſale ammixto: & cunila oleoq; uuluæ medetur. Suffitione quoq; ſecundas extrahit. Item uituli marini adeps inſtillatur igni naribus intermortuatum uuluæ uitio: & cum coagulo eiuſdem in uellere impoſitus. Pulmonis marini cinis adalligatus egregie profluuia purgat. Echini uiuētes ruſi: & in uino dulci poti. Siſtunt & cancri fluuiatiles triti in uino potiq;. Item ſiluri ſuffitu præcipue africi faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere. Ex hyſopo purgare. Et ſi partus ſtrangulet: ſimiliter poti auxiliantur. Eoſdem recentes: uel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuoſq; partus utitur illis cum quinis lappati radicibus cum ruta & fuligine ritis: & in mulſo datis potui. Item in iure cocti cum lappato & apio menſtruas purgationes expediunt. Lactiſq; ubertatem faciunt. Item in febri quæ ſit cum capitis doloribus: & oculorum palpitatione. Mulieribus in uino auſtero poti prodeſſe dicūtur. Caſtoreū ex mulſo potum purgationibus prodeſt. Contraq; uuluam olfactum cum aceto & pice: aut ſubditum paſtillis. Ad ſecundas etiam uti eodem prodeſt cum panace in quattuor cyathis uini. Et a frigore laborantibus ternis obolis. Sed ſi caſtoreum fibrumue ſuperegrediatur grauida: abortum facere dicitur: & periclitari partus ſi ſuperferatur. Mirum & quod de torpedine inuenio. Si capiatur cum luna in libra fuerit: triduoq; aſſeruetur ſub diuo faciles partus facere: poſtea quotiens inferatur adiuuare. Et paſtinacæ radius adalligatus umbilico exiſtimatur idem facere ſi uiuēti ablatus ſit: ipſaq; denuo in mare dimiſſa. Inuenio apud quoſdam oſtreatium uocari: quod aliqui onychen uocant. hoc ſuffitum uuluæ pœnis mire reſiſtere. Odorem eſſe caſtorei: meliuſq; cum eo uſtū proficere. Vetera quoq; ulcera & cacoethe eiuſdē cinere ſanari. Nam carbunculos & carcinomata in mulierum parte præſentiſſimo remedio ſanari tradunt cancro fœmina cum ſalis flore contuſo poſt plenam lunam: & ex aqua illita. Pſilothrum eſt thynni ſanguis: fel: iecur ſiue recentia ſiue ſeruata. Iecur etiam tritū: mixtaq; cædro plumbea pyxide aſſeruatum. Ita pueros pubeſcere negauit Māgo Salpe obſtetrix. Eadem uis eſt pulmonis marini. Leporis marini ſanguine & felle: uel ſi in oleo lepus hic necetur. Cancri ſcolopendræ marini cinis cum oleo. Vrtica marina trita ex aceto ſcyllito. Torpedinis cerebrum cum alumine illitum .xvi. luna. Ranæ paruæ quam in oculorum curatione deſcripſimus: ſanies efficaciſſīe pſilothrum eſt: ſi recens illinatur: & ipſa arefacta ac tuſa: mox decocta tribus heminis ad tertias: uel in oleo decocta æreis uaſis. Eadem menſura alii ex quindecim ranis conficiunt pſilothrum: ſicut in oculis diximus. Sanguiſugæ quoq; toſtæ in uaſe fictili: & ex aceto illitæ eundem contra pilos habent effectum. Et ſuffitus urentium eas necat cimices īuectas. Caſtoreo quoq; cū melle pro pſilothro uſi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem pſilothro uellendi prius ſunt pili. Infantium gingiuis dentitionibuſq; multum confert delphini cum melle dentium cinis: & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur. Adalligatuſq; idem pauores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Vlcera uero quæ in auribus: aut ulla corporis parte fiant cancrorum fluuiatilium ſuccus cum farina hordeacea ſanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis proſunt. Siriaſiſq; infantium ſpongia frigida cerebro humefacto rana inuerſa adalligata efficaciſſime ſanat: quam aridam inueniri affirmant. Mullus in uino necatus: uel piſcis rubellio: uel anguillæ duæ. Item una marina in uino putrefacta iis qui inde biberīt: tedium uini afferr. Venerem inhibet: & cinis hippopotami frōtis: e ſiniſtra parte pellis in linteolo adalligata. Fel ue torpedinis uiuæ genitalibus illitum. Concitant cochlearum fluuiatilium carnes ſale adſeruatæ: & ī potu ex uino datæ. Erythini in cibo ſumpti. Iecur ranæ dyrophetes & calamites in pellicula gruis

alligatum:uel dens crocodili maxillaris annexus brachio:uel hippocampus:uel nerui rupetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rupeta al/ligata. Equorum ſcabiem ranæ decoctæ in aqua extenuāt:donec illini poſſit. Aiūtq; ita curatos non reperi poſtea. Et ſalpe negat canes latrare:quibus in offa rana uiua data ſit. Inter aquarilia dici debet:& calamochnus latine adarcha appellata. Naſcit̃ circa harundines tenues ſpuma aquæ dulcis ac marinæ ubi ſe miſcent. Vim habet cauſticam. Ideo acopis additur contra perfrictionum uitia. Tollit & mulierum len/tigines in facie. Et calami ſimul dici debent. Phraxmatis radix recens tuſa luxatis medetur:& ſpinæ doloribus ex aceto illita. Cypri uero qui et donax uocatur cortex: alopeciis medetur uſtus:et ulceribus ueteratis. Folia extrahunt quæ infixa ſunt cor/pori:et igni ſacro. Paniculæ flos ſi aures intrauerit:exurdat. Sepiæ atramento tanta uis eſt:ut in lucerna addito æthiopas uideri ablato priore lumine Anaxilaus tradat. Rupeta decocta & ĩ aq̃ potu data ſuum morbis medetur : uel cuiuſcunq; ranæ cinis. Pulmone marino ſi confricetur lignum ardere uidetur:adeo ut faculā ita præluceat.

Animalium omnium in mari uiuentium.clxxvii.genera eſſe. Cap.vii.

PEracta aquatilium dote non alienum uidetur indicare per tot maria tam uaſta et tot milibus paſſuum terræ infuſa:extraq; circundata menſura pene ipſius mundi quæ intelligantur animalia centum.lxxvii.omnium generum eſſe : eaq; no/minatim complecti:quod in terreſtribus uolucribuſq; fieri non quit. Neq; enim omnis indiæ æthiopiæq; aut ſcythiæ deſertorumue nouimus feras aut uolucres cum hominum ipſorum multo plurimæ ſint differentiæ quas inuenire potuimus. Acce/dat his taprobane inſulæq; aliæ oceani fabuloſe narratæ.profecto cōueniet:nō poſſe omnia genera in contemplationem uniuerſam uocari. At hercule in tanto mari oceano quæq; naſcuntur:certa ſunt:notioraq; quod mitemur quæ profundo natura merſit. Vt a beluis ordiamur : arbores phyſethres:balenæ:piſtrices:tritones:nereides: elephanti:homines qui marini uocantur. rotæ:orcæ:arietes:muſculi :& alii piſcium forma arietes delphini:celebreſq; Homero uituli. Luxuriæ uero teſtudines:& medicis fibri:quorum genera nuſq̃ mari accepimus mergi:tantum marina dicentes. Iam ca/niculæ:drynones:cornutæ:gladii:ſerræ:communeſq; mari terræ amni hippopotami: crocodili. Et amni tantum ac mari:thynni:thynnides:ſiluri:coracini:percæ. Peculia/ris autem maris accipēſer:aurata:aſellus:acarne:aphia:alopeca:anguilla:araneus:box: batia:bachus:batrachus:belonæ:quos aculeatos uocamus:balanus:coruus: citharus. Rhomborum genera chalcis gobio. Collurus aſellorum generis ni minor eſſet colia: ſiue parianus: ſiue ſaxtanus.a patria baetica:lacertorum minima : abyſmon : eleſſe: cybium.ita uocatur conciſa pelamis:quæ poſt.xl.dies a ponto in mæotin reuertitur. Cordula & hæc pelamis puſilla:cum in pontum e mæotide exit : hoc nomen habet cantharus.callyonimus.ſiue uranoſcapus.cinædi.ſoleæ. phiſcinulæ. cnidæ. quā nos urticam uocamus. Cancrorum genera chameciſtite.chameleos. chamepotorides. ge/neris uarietate diſtantes et rotunditate. chameglycia.menides.quæ ſunt maiores q̃ pelotides.glycia ſiue corophia. Concharum genera ĩter quæ & margaritiferæ cochleæ quarum generis pentadactylides.melicembales.echinophoræ dicuntur quibus can/tant. Extra has ſunt rotundæ in oleario uſu cochleæ.cucumis.cynopos.camymarus. cynoſdexia.draco. Quidam aliud uolunt eſſe dracunculum. Eſt autem graculæ ſi/milis. Aculeos in branchiis habet ad caudam ſpectantis. Sic & ſcorpio lædit dū ma/nu tollitur.erythinus.echeneis.echinus. Elephanti locuſtarum generis nigri pedibus quaternis biſulcis. Præterea brachia duo binis articulis ſinguliſq; forficulis denticu/latis. Fabri ſiue zaegaucifci.glaneus. conger. gyres.galeos. garus. hippus.hippuros. hirundo.ale.pleumon.hippocampos.heparcotinos. Sunt lacertorum genera. lolli/go uolitans. locuſtæ. lucemæ.lipatis.lamyrus. lepus. leones quorum brachia cācris ſimilia ſunt : reliqua pars locuſtæ. mullus. merula.inter ſaxatiles laudata. mugil.

melanurus.mena.metis.murena.miſmylus.miſcus.murex.oculata.ophidion.oſtria eotia.orcynon.hic eſt pelamidum generis maximus. Neq; redit in mæotim : ſimilis tritoni:uetuſtate melior. Orphus.orthagoriſcus.phager.pichus ſaxſatiliūq; pelamis. Earum generis maxima apolectus uocatur.durius.triton.phorcus.phitharus. paſſer. paſtinaca. Polyporum genera pectines maximi & nigerrimi æſtate. Laudatiſſimi autem mitylenis rhyas.tyndarides ſalonis.altimatia in inſula alexandriæ.in ægypto pectunculi.purpuræ.pegrides.pinna.pinnothere.rhina quem ſquatinam uocamus. Rhombus ſcarus principalis hodie.ſolea.ſargus.ſcylla.ſarda:ita uocatur pelamis lōga ex oceano ueniens.ſcomber.ſalpa.horus.ſcorpena.ſcorpios.ſcyaſcia.ſciena.ſcolopendra.myrus.ægypta.ſtrombus.ſolen ſiue aulos ſiue donax ſiue onyx ſiue dactylus.ſpondylus.mariſtella.ſpongia. Turdus inter ſaxatiles nobilis. tynnus tranus: quem alii xiphiam uocant. Staſſa. torpedo.tethea. triphonon: pelamidum generis magni:ex eo ſerena cymbia fiunt Veneri. Euax.xyphi. Hiis adiiciemus apud Ouidium poſita nomina:quæ apud neminem alium reperiuntur. Sed fortaſſis in ponto naſcuntur:ubi id uolumen ſupremis ſuis temporibus inchoauit. Bopgyrum in ſcopulis uiuentem. Orphum rubenrem.rhacinumq; pullum:pictas mormyras: aureiq; coloris chryſon. Præterea paruum teragum:& placentem cauda labrum. Epodas lati generis. Prærer hæc inſignia piſcium tradit : channem ex ſeipſa concipere. Glaucum æſtate nunq̄ apparere. Pompium qui ſemper comitetur nauigiorum curſus. Chromin qui nidificet in aquis. Helopem quoq; dicit eſſe noſtris incognitum undis. Ex quo apparet falli eos:qui eundem accipenſerem exiſtimauerunt. Helopi palmam ſaporis inter piſces multi dedere. Sunt præterea a nullo auctore nominati ſudis latie appellata:a græcis phyren oſtreæ ſimilis nomine:magnitudine inter ampliſſimos rarus:ſed tamen non degener:& pernæ concharum generis circa pontias inſulas frequētiſſimæ. Stant uelut ſuillo crure longo in harena defixæ.hianteſq; qua limpitudo ē: pedali non minus ſpatio. Cibum uenantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. Intus pro ſpondyli grandis caro eſt. Et hyenam piſcem uidi in oenaria inſula captum caput exerentem. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna:& algis potius annumeranda q̄ animalibus.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRICESIMVS TERTIVS. PROOEMIVM.

Metallorum naturæ.

METALLA NVNC IPSAEQVE OPES ET rerum precia dicentur:tellurem intus exquirente cura multiplici. Modo quippe alibi diuitiis foditur:quærente uita aurū argentum æs electrū. Alibi deliciis gemmas: & panetum digitorumq; pigmenta. Alibi temeritati ferrum auro etiam gratius inter bella cædeſq;. Perſequimur omnes eius fibras uidemuſq; ſuperexcauatos montes mirantes dehiſcere aliquando: aut intremiſcere illam. Ceu uero nō hoc etiam exemplum īdignationis ſacræ parentis exprimi poſſit. Imus ī uiſcera eius : & in ſede manium opes quærimus: tāq̄ parum benigna fertiliq; qua ſecetur. Inter hæc minimum remediorum gratia ſcrutamur. Cui enim fodiendi cauſa medicina eſt? Quanq̄ & hæc ſumma ſui pte tribuit ut minime pca:faciliſq; in omnibus quæ proſunt. Illa nos premūt:illa nos adiferos

agunt quæ occultauit atq; demerſit. Illa quæ non naſcuntur:ut repente mens ad inane euolans reputet quis deinde futurus finis eſt:ſæculis omnibus exhauriendi eam quouſq; penetret auaricia? Quã ĩnocẽs q̃ beata: immo uero & delicata eſſet uita:ſi nihil aliud de ea niſi quod ſupra terras concupiſceret:haberetq; non niſi quod ſecũ eſt? Eruitur quidem aurum & chryſocolla iuxta:ut precioſior uideatur nomẽ ex auro cuſtodiens. Parum enim erat naturæ unam inueniſſe uitæ peſtem:niſi in precio etiã eſſet ſanies auri. Quærebat argentum auaricia. Boni conſuluit interim inueniſſe minium:rubentiſq; terræ excogitauit uſum. Heu prodigioſa ingenia quot modis auximus precia rerum? Acceſſit ars picturæ:& aurum argentumq; cælando carius fecimus. Didicit homo naturam prouocare. Auxere & artem uitiorum irritamenta. In poculis libidines cælare iuuit:ac p obſcenitates bibere. Abiecta ſunt deinde hæc:& ſordere cœpere:& auri argentiq; nimium fuit. Murina & cryſtallina ex eadem terra effodimus:quibus precium faceret ipſa fragilitas. Hoc argumentum opum:hæc uera luxuriæ æſtimata eſt gloria:habere quod poſſet ſtatim totum perire. Nec hoc fuit ſatis : turba gemmarum potamus:& ſmaragdis teximus calices:ac temulentiæ cauſa tenere indiam iuuat:& aurum iam acceſſu eius.

Quæ prima commendatio metallorum auri:& de origine annulorum aureorum: & modo auri apud antiquos:& equeſtri ordine:& de iure ãnulorum aureorũ. C.i.

VTinamq; poſſet e uita totũ abdicari aurũ ſacra fames: ut celeberrimi auctores dixere:proſciſſum conuitiis ab optimis quibuſq;:& ad perniciem uitæ repertũ. Quantum fœliciore æuo cum res ipſæ permutabantur inter ſe:ſicut & troianis temporibus factitatum Homero credi conuenit. Ita enĩ(ut opinor)commercia uictus gratia inuenta:alios coriis boum: alios ferro captiuiſq; rebus emptitaſſe tradit. quãq̃ & ipſe miratus aurum æſtimationes rerum ita fecit:ut centum boum arma aurea permutaſſe Glaucum diceret cum Diomedis armis nouẽ boum. Ex qua cõſuetudine multa legum antiquarum pecore conſtat etiam romæ. Peſſimum uitæ ſcelus fecit: qui annulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabuloſa arbitror. quanq̃ illi quoq; ferreum annulum dederit ãtiquitas: uinculumq; id non geſtamen intelligi uoluerit. Midæ quidem annulum quo circũacto habentem nemo cerneret: quis non etiam fabuloſiorem fateatur? Manus & prorſus ſiniſtræ maximam auctoritatem conciliauere auro:non quidẽ romani quorũ more ferendum erat bellicæ uirtutis inſigne. De regibus romanis non facile dixerim. Nullũ habet Romuli in capitolio ſtatua:nec præter Numæ Seruiiq; Tullii alia. Nec .L.quidem Bruti. Hoc in Tarquiniis maxime miror:quorum egregia fuit origo: unde hic annulorum uſus uenit.quanq̃ nunc lacedæmone ferreo utantur. Sed a Priſco Tarquinio omnium primo filium cum in prætextæ annis occidiſſet hoſtem bulla aurea donatum conſtat:unde mos bullæ durauit:ut eorum qui equo meruiſſẽt filii id inſigne haberent:cæteri lorum. Et ideo miror Tarquinii eius ſtatuam ſine annulo eſſe. Quanq̃ & de nomine ipſo ambigitur. Id græci a digitis appellauere. Apud nos priſci ungulum uocabant. Poſtea & græci & noſtri ſymbolum. Longo certe tẽpore ne ſenatum quidem romanum habuiſſe aureos:manifeſtum eſt. Siquidem iis tantũ qui legati ad exteras gentes ituri eſſent:annuli publice dabantur credo:quoniam exterorum honoratiſſimi intelligebantur. Neq; aliis uti mos fuit:q̃ qui ex ea cauſa publice accepiſſent: uulgoq; ſic triumphabant. Et cum corona ex auro etruſca ſuſtineretur a tergo:annulus tamen in digito ferreus erat:æqua fortuna triũphantis & ſerui coronam ſuſtinentis. Sic triumphauit de Iugurta.C.Marius. Aureum non ãte tertiũ conſulatum ſumpſiſſe traditur. Ii quoq; qui ob legationem acceperant aureos :in publico tantum utebantur:intra domos uero ferreis. Quo argumento etiã nũc ſpõſæ annulus ferreus mittitur:iſq; ſine gemma. Nec iliacis temporibus ullos fuiſſe annulos uideo:nuſq̃ certe Homerus dicit:cũ & codicillos miſſitatos epiſtolarum gratia

indicet:& conditas arte ueſtes:ac uaſa aurea argenteaq;:& ea colligata nodi nō ānuli nota. Sortiri quoq; contra prouocationem duces non annulis tradit. Fabricæ etiam deum fibulas:& aliam muliebris cultus:ſicut inaures in primordio factitaſſe ſine mentione annulorum. Et qui primus inſtituit:cuntanter id fecit:leuiſq; manibus ac latentibus induit:cum ſi honos ſecurus fuiſſet: dextra fuerit oſtentandus. Quod ſi impedimentum potuit in ea aliquod intelligi:etiam inſertorii uſu argumentum ē: maius in leua fuiſſe qua ſcutum rapitur. Eſt quidem apud eundem Homerum uirorum crinibus aurum implexum. Ideo neſcio an prior uſus a fœminis cœperit. Romæ quidem non fuit aurum:niſi admodum exiguum longo tempore. Certe cum a gallis capta urbe pax emeretur:non plus q̄ mille pondo effici potuere. Nec ignoro.M. Craſſum duo milia pondo auri rapuiſſe ſuo:& Pompeii tertio conſulatu e capitolini Iouis ſolio a Camillo ibi condita:& ideo a pleriſq; exiſtimari duo milia pondo collata. Sed quod acceſſit:ex gallorum præda fuit:detractumq; ab his in parte captæ urbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare ſolitos Torquatus indicio eſt. Apparet ergo gallorum templorumq; tantundem nec amplius fuiſſe. Quod quidem in augurio intellectum eſt:cum capitolinus duplum reddidiſſet. Illud quoq; obiter indicari conuenit:quoniam de annulis ſermonem repetimus: ædituum cuſtodiæ eius deprehenſum fracta in ore annuli gemma ſtatim expiraſſe:& indicium ita extinctū. Ergo ut maxime duo tantum milia pondo cum capta eſt roma anno trecenteſimo lxiiii.fuere:cum iam capitum liberorum cenſa eſſent.c.lii.milia quingenti.lxxxiii. Eadem poſt annos.ccc.vii.quod ex capitolinæ ædis incendio cæteriſq; omnibus delubris.C.Marius filius preneſte detulerat tredecim milia pondo ſub eo titulo in triūpho tranſtulit Sylla. Et argenti.vii.milia. Idē ex reliqua omni uictoria pridie trāſtulerat auri pondo.xv.milia:argenti pondo.c.xv.milia.Frequentior autem uſus annulorum non ante Cn.Flauium Annii filium deprehenditur. Hic nanq; publicatis diebus faſtis:quos populus a paucis principum quotidie petebat : tantam gratiam plebis adeptus eſt:alioquī libertino patre genitus:& ipſe Appii Cæci ſcriba: cuius hortatu exceperat eos dies:conſultando aſſidue ſagaci ingenio promulgaueratq;:ut ædilis curulis crearetur cum.Q. Anitio preneſtino:qui paucis ante annis hoſtis fuerat:præteritis.C.Petilio & Domitio : quorum patres conſules fuerant. Additum Flauio:ut ſimul Tribunuſplebis eſſet. Quo facto tanta ſenatus indignatione exarſit:ut annulos ab eo abiectos fuiſſe in antiquiſſimis repetiatur annalibus. Fallit pleroſq; qui tum & equeſtrem ordinem id feciſſe arbitrantur. Etenim adiectum hoc quoq;. Sed & phalera poſita propter quæ nomen equitum adiectum eſt. Annulos quoq; depoſitos a nobilitate in annales relatum eſt: non a ſenatu uniuerſo. Hoc actum.P. Sempronio Longo.L. Sulpitio conſſ. Flauius uouit ædem Concordiæ ſi populo reconciliaſſet ordines. Et cum ad id pecunia publica non decerneretur: ex multaticia fœneratoribus condemnatis ædiculam æream fecit in gratoſaſio: qui tunc ſupra comitium erat. Inciditq; in tabula ærea eam ædem.ccc. quattuor annis poſt capitolinam dedicatam. Ita quadringentis.xlviii.a condita urbe geſtum eſt:& primum annulorum ueſtigium extat. Promiſcui autem uſus alterum ſecūdo punico bello. Neq; enim aliter potuiſſent trimodia illa annulorum carthaginem ab Annibale mitti. Inter Scipionem quoq; & Druſum ex annulo in auctione nauali inimiciciæ cœpere. Vnde origo ſotialis belli:& exitia rerum. Ne tum quidem omnes ſenatores habuerunt:utpote cum memoria auorum multi prætura functi in ferreo conſenuerint: ſicut Calpurniū & Maniliū:qui legatus.C.Marii fuerat: iugurthino bello Feneſtella tradit. Et multi.L.Fufidium illum quē Scaurus in uita ſua ſcribit. In Quītiorum uero familia aurum ne fœminas quidē habere mos fuerit. Nulloſq; omnino annulos maior pars gentium hominumq; etiam qui ſub imperio noſtro degunt hodie habeat. Non ſignet oriens aut ægyptus etiam nunc litteris contenta

ſolis. Multis hoc modis ut cætera omnia luxuria uariauit: gemmas addendo exqui/
ſiti fulgoris: cenſuq; opimo digitos onerando. ſicut dicemus in gemmarum uolu/
mine. Mox & effigies uarias calando: ut alibi ars: alibi materia eſſet in precio. Alias
deinde gemmas uiolari nefas putauit: ac ne quis ſignandi cauſa in annulis eſſe
intelligeret: ſolidas induit. Quaſdā uero neq; ab ea parte: quæ digito occultatur: auro
cluſit aurumq; milibus lapillorum uilius fecit. Contra uero multi nullas admit/
tunt gemmas: auroq; ipſo ſignant: ut Claudii Cæſaris principatu repertum. Nec
non & ſeruitia iam ferrum auro cingunt: alia per ſeſe mero auro decorant: cu/
ius licentiæ origo nomine ipſo ī ſamothracia id inſtitutum declarat. Singulis pri/
mo digitis gerere mos fuerat: qui ſunt minimis proximi. Sic in Numæ &
Seruii Tullii ſtatuis uidemus. Poſtea pollici proximo induere etiam deorum ſi/
mulacris. Dein iuuit & minimo dare. Galliæ britanniæq; in medio dicuntur uſæ.
Hic nunc ſolus excipitur: cæteri omnes onerantur: atq; etiam priuatim articuli
minoribus aliis. Sunt qui tres uni minimo congerant. Alii uero & huic unum
tantum: quo ſignanda ſignent. Conditurq; ille ut res rara: & ad iniuriæ uſus in/
digna: uelut e ſacrario promitur. Et unum in minimo digito habuiſſe precioſio/
ris eſt in recondito ſupellectilis oſtentatio. Iam alii pondera eorum oſtentant.
Aliis plures q̄ unum geſtare labor eſt. Alii bratteas inſerunt leuiore materia: &
propter caſum gemmarum totam ſollicitudinem putant. Alii ſub gemmis uene/
na cludunt: ſicut Demoſthenes ſummus oratorum græciæ: annuloſq; mortis gra/
tia habent. Demumq; & plurima opum ſcelera annulis fiunt. Quæ fuit illa priſco/
rum uita: qualis innocentia in qua nihil ſignabatur? At nunc quoq; cibi ac potus
uindicantur annulo a rapina. Hoc profecere mancipiorum legiones: & in domo
turba externa acta. Seruorum quoq; cauſa nomenclator adhibendus. Sed aliter
apud antiquos. Singuli marſiferes lociferesue dominorum gentiles: omnem uictū
in promiſcuo habebant: nec ulla domi cuſtodia a domeſticis opus erat. Nunc ra/
piendæ comparantur epulæ: pariterq; qui rapiant eas. Sed & claues quoq; ipſas
ſignare non eſt ſatis: grauatis ſomno: aut morientibus annuli detrahuntur: ma/
iorq; uitæ ratio circa hoc inſtrumentum eſſe cœpit. incertum a quo tempore. Vi/
demur tamen poſſe in externis auctoritatem eius rei intelligere circa Polycratem
ſami tyrannum: cui dilectus ille annulus in mare abiectus capto relatus eſt piſce
ipſo circiter ducenteſimum.xxx.annum urbis noſtræ interfecto. Celebratioré qui/
dem uſum cum fœnore cœpiſſe argumenro eſt conſuetudo uulgi ad ſponſiones
etiamnum annulo exiliente: ab eo tempore quo nundum erat arra uelocior: ut
plane affirmare poſſimus: nummos ante apud nos cœpiſſe: mox annulos. De
nummis paulopoſt dicetur. Annuli diſtinxere alterum ordinem a plebe: ut ſemel
cœperant eſſe celebres: ſicut tunica ab annulis ſenatum tantum. quanq̄ & hoc
ſero: uulgoq; purpura latiore tunica uſos inuenimus etiam præcones: ſicut pa/
trem.L.Elii Stellionis Præconini ob id cognominati. Sed annuli plane medium
ordinem tertiumq; plebi & patribus inſeruere. Ac quod antea militares equi nomen
dederant: hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridem id factum. Diuo Au/
guſto decurias ordinante: maior pars iudicum in ferreo annulo fuit. Iiq; non
equites: ſed iudices uocabantur. Equitum nomen ſubſiſtebat in turmis equo/
rum publicorum. Iudicum quoq; non niſi quattuor decuriæ fuere primo. Vixq;
milia ſingula in decuriis inuenta ſunt: nondum prouinciis ad hoc munus ad/
miſſis. Seruatumq; in hodiernum diem eſt: ne quis e nouis ciuibus in iis iudicaret.

DE Decuriis iudicum: & quotiens nomina equeſtris ordinis īmutata: & donis
militaribus: & quando primum corona aurea. Cap.ii.

DEcuriæ quoq; ipſæ pluribus diſcretæ nominibus fuere Tribunorum æris:
& Selectorum: & iudicum. Propter hoc etiamnum Nongenti uocabantur

Nõgenti uocabãt ex omnibus Selecti ad cuſtodiẽda ſuffragiorum ſcita in comitiis. Et diuiſus hic quoq; ordo erat ſuperba uſurpatione nominum: cum alius ſe Nõgentum: alius Selectum: alius Tribunum appellaret. Tyberii demũ pncipatus nono ãno in unitatẽ uenit equeſter ordo annulorumq; auctoritati forma cõſtituta ẽ. C. Aſinio Pollione. C. Antiſtio Vetere cõſſ. anno urbis conditæ. dcc. ſeptuageſimoqnto. Quod miremur futuli pene de cauſa: cum. C. Sulpitius Galba iuuenalem famã apud prĩcipem popinarum pœnis aucuparetur: occupatuſq; in his eſſet queſtus ĩ ſenatu uulgo inſtitores eius culpæ defẽdi ãnulis. Hac de cauſa cõſtitutũ: ne cui ius eius eſſet: niſi cui ingenuo ipſi patri auoq; paterno ſeſtertia. cccc. cẽſus fuiſſẽt: & lege iulia theatrali ĩ. xiiii. ordĩbus ſedẽdi. Poſtea gregatim ĩſigne id appeti cœptũ. Propterq; hæc diſcrimina Caius Princeps decuriam qntã adiecit: tantumq; natum eſt faſtis: ut quæ ſub Diuo Auguſto impleri non potuerant decuriæ nõ capiãt eũ ordinẽ: paſſimq; ad ornamenta ea etiã ſeruitute liberati tranſiliant. quod antea nũq̃ erat factũ: quoniam ĩ ferreo annulo equites iudiceſq; intelligebantur: adeoq; ꝓmiſcuum id eſſe cœpit: ut apud Claudium Cæſarem in cenſura eius unus ex equitibus Flauius Proclus. cccc. ex ea cauſa reos poſtularet. Ita dum ſeparatur ordo ab igenuis: communicatus eſt cũ ſeruitiis. Iudicum autẽ appellatione ſeparari eum ordinem primi omnium ĩſtituere Gracchi diſcordi popularitate ĩ cõtumeliã ſenatus. mox ea debellata: auctoritas nominis uario ſeditionum euentu circa publicanos ſubſtitit. & aliquandiu tertiæ uires publicani fuere. M. Cicero demũ ſtabiliuit equeſtre nomen in conſulatu ſuo ei ſenatũ cõcilians: ex eo ſe ordine ꝓfectũ eſſe celebrãs: & eius uires peculiari popularitate quærẽs. Ab illo tẽpore plane hoc tertium corpus in re publica factũ eſt. Cœpitq; adiici ſenatui populoq; romano equeſter ordo. Qua de cauſa & nũc poſt populum ſcribitur: quia nouiſſime cœptus eſt adiici. Quin etiam ipſum eqtum nomẽ ſæpe uariatũ eſt: in iis quoq; q ad equitatum trahebãtur. Celeres ſub Romulo regibuſq; appellati ſunt. Deinde flexumines. Poſtea troſſulli: cũ oppidũ ĩ thuſcis citra uolſinios hoc nomine paſſuum. ix. milia ſine ullo adiumẽto peditũ cepiſſẽt. Eius uocabuli uis durauit ultra. C. Gracchũ. Iunius certe q ab amicicia eius Gracchanus appellatus eſt ſcriptũ reliquit his uerbis. Quod ad equeſtrẽ ordinẽ ptinet ãtea troſſullos uocabãt: nũc equites uocãt. Ideoq; qa nõ intelligũt troſſullus nomẽ quid ualeat: multos pudet eo nomĩe appellari: & cauſã quæ ſupra dicta eſt: exponit. Inuitoſq; etiam num tamen troſſullos uocari. Sunt adhuc aliquæ nõ omittendæ in auro differẽtiæ. Auxiliares quippe externos torquibus aureis donauere: at ciues nõ niſi argẽteis. Præterq; armillas ciuibus dedere: quas non habent externi. Iidem quod magis miremur coronas ex auro dedere ciuibus. Quis primus dõatus ſit ea nõ inueni. Sed quis primum donauerit a. L. Piſone traditur. A. Poſtumius dictator apud lacum regillum caſtris latinorũ expugnatis ei cuius maxĩe opera capta eſſẽt: hãc coronã ex præda dedit. Item. L. Lẽtulus cõſul Seruilio Cornelio merende ſamnitum oppido capto. Sed quinq; librarũ corona Piſo frugi filium ex priuata pecunia donauit. eamq; coronam teſtamento reipublicæ legauit.

DE Reliquo uſu auri ĩ uiris: & mulieribus: & de nummo aureo: & quãdo primũ ſignatũ eſt æs argentũ & aurũ: & ãteq̃ ſignaretur qui mos ĩ ære: & quæ maxĩa pecũia primo cẽſu: & quotiẽs: & qbus tẽporibus auctoritas auri. Cap. iii.

DEorũ uero honori ĩ ſacris nihil aliud excogitatũ ẽ: q̃ ut auratis cornibus hoſtiæ maiores dũtaxat ĩmolarẽt. Sed ĩ militia quoq; ĩ tãtũ adoleuit hæc luxuria: ut. M. Bruti ĩ philippicis cãpis epiſtolæ reperiãt fremẽtes fibulas tribunicias ex auro geri. At Hercules idẽ tu Brute mulierũ pedibus aurũ geſtari tacuiſti. Cuius ſceleris nos coarguimus illũ primũ: q auro dignitatem p ãnulos fecit: ut habeãt ĩ lacertis iã qdẽ & uiri quod e dardanis uẽit: itaq; & dardanũ uocabat. Viriolæ celticæ dicunt. Viriles celtibericæ. Habeãt fœminæ ĩ armillis digitiſq; totis collo auribus. Per has diſcurrãt

catenæ circa latera:& inſerta margaritaꝝ pōdera e collo dominarum auro pendeāt:
ut in ſomno quoq; unionum conſcientia aſſit. Etiam num pedibus induitur: atq;
inter ſtolam plebemq; hunc medium fœminarum equeſtrē ordinē facit. Honeſtius
uiri pedagogis id damus:balneaſq; diues puerorū forma conuertit. Iam uero etiam
Herpocratem ſtatuaſq; ægyptiorum numinum ī digitis uiri quoq; portare īcipiunt.
Fuit & alia Claudii principatu differentia inſolens iis quibus admiſſionē liberti eius
dediſſent:imaginem principis in annulo ex auro gerendi:magna criminum occaſio-
ne. Quæ omnia ſalutaris exortus Veſpaſiani principis aboleuit:æqualiter publicādo
principem. De annulis aureis eotumq; uſu hactenus dictum ſit. Proximum ſcelus
fecit:qui primus ex auro denariū ſignauit.quod & ipſum latet auctore incerto. Po-
pulus romanus ne quidem argento ſignato ante Pyrrhum regem deuictum uſus eſt.
Libralis unde etiam nunc libella dicitur:& dipōdius appendebatur aſſis. Quare æris
grauis pœna dicta. Et adhuc expenſa in rationibus dicuntur. Item intendia:& pon-
dera. Quin & militum ſtipendiorum:hoc eſt ſtipis ponderandæ penſatores libripē-
des dicuntur. Qua conſuetudine in iis emptionibus quæ mancupi ſunt:etiam nunc
libra interponitur. Seruius rex primus ſignauit æs. Antea rudi uſos romæ Timeus
tradit. Signatum eſt nota pecudum:unde & pecunia appellata. Maximus cēſus.cx.
milia aſſium fuit illo rege. Et ideo hæc prima claſſis. Argentum ſignatum eſt anno
urbis quingenteſimooctogeſimoqnto.Q.Fabio conſule quinq; annis ante primum
bellum punicum.Et placuit denarius ꝑ decē libris æris: quinarius ꝑ quīq;: ſeſterti-
um pro dipondio ac ſemiſſe. Libræ autē pondus æris imminutum bello punico prīo
cū impenſis reſpublica non ſufficeret. Conſtitutumq; ut aſſes ſextantario pondere
ferirentur. Ita qnta pte facta lucri diſſolutum æs alienum. Nota æris fuit ex altera
pte Ianus geminus:ex altera roſtrum nauis. In triente uero & quadrante æs quadrās
antea triuncis uocatus a tribus ūciis. Poſtea Annibale urgēte.Q.Fabio Maxīo dicta-
tore aſſes unciales facti. Placuitq; denarium.xvi.aſſibus ꝑmutari: quinariū octoīs:
ſeſtertium quaternis. Ita reſpub.dimidium lucrata eſt. In militari tamē ſtipendio
ſēp denarius ꝑ decē aſſibus datus. Nota argēti fuere bigæ:atq; quadrigæ:& īde biga-
ti quadrigatiq; dicti. Mox lege papyriana ſemunciales aſſes facti. Liuius Druſus in
tribunatu plebis:octauam partem æris argento miſcuit. Qui nunc uictoriatus appel-
latur:lege clodia ꝑcuſſus eſt. Antea enim hic nummus ex illyrico aduectus mercis
loco habebat̃. Eſt autē ſignatus uictoria:& inde nomen. Aureus nummus poſt ānū
ſexageſimūſecūdū ꝑcuſſus eſt q̄ argēteus:ita ut ſcrupulum ualeret ſeſtertiis uicenis.
quod efficit in libras ratione ſeſtertii:q tūc erāt:ſeſtertios nōgēros. Poſt hæc placuit
.xl.milia ſignari ex auri libris: paulatīq; prīcipes imminuere pōdus. minutiſſimus
uero ad.xlv.milia. Sed a nūmo prima eſt origo auariciæ excogitata fœnore quæſtuo-
ſaq; ſegnicia. Hæc paulatī exarſit rabie q̄dā nō iā auaricia:ſed fames aun. utpote cū
Sepeius Claudius.C.Gracchi familiaris auro repenſū caput eius exciſum ad Opimiū
tulerit.plūboq; ī os addito paricidio ſuo rēpublicā etiā circūſcripſerit. Nec iā quiri-
tium aliquo:ſed uniuerſo nomine romano īfami:rex Mithridates Aqlio duci capto
aurū ī os īfūdit.Hæc parit habēdi cupido. Pudet ītuētem tātū oīa iſta quæ ſubinde
noua græco ſermone excogitāt̃ expreſſo argēteis uaſis auro aut incluſo:qbus deliciis
ueneūt tā aurea q̄ iaurata cū ſciamus īterdixiſſe caſtris ſuis Spartacū ne qs aurū ha-
beret:aut argētū. Tāto fuit plus āimi fugitiuis noſtris. Meſſalla orator ꝑdidit Anto-
niū triūuirum aureis uſū uaſis in oībus obſcenis deſideriis:pudendo etiam crimine
Cleopatræ. Sūmæ apud exteros licētiæ fuerat poculo aureo puluīo ſubdito Philippū
regē dormire ſolitū. Agomēcelū Alexandri Magni præfectum aureis clauis ſuffigere
crepidas. Antonius Sopus ī cōtumeliā naturæ utilitatē auro fecit opus proſcriptione
dignū. Sed præter alia eqdē miror populum romanum uictis gētibus in tributo ſēp
argentum imperaſſe:non aurum ſicut carthagini cū Annibale uictæ argenti pondo

annua in quíquaginta ãnos nihil auri. Nec poteſt uideri penuria mũdi id eueniſſe. Nam Mida:ſed & Crœſus:infinituũ poſſederãt. Iã Cyrus deuicta aſia põdo.xxxiiii. milia inuenerat:præter uaſa aurea aurumq; factum:& in eo folia ac platanũ uitẽq;. Qua uictoria argenti quingenta milia talentorum reportauit:& craterem Semirami/dis:cuius pondus.xv.talentorum colligebat. Talentum autem ægyptium põdo.lxxx. patere Varro tradidit. Iam regnauerat in colchis Salauces & Eſubopes: qui terram uirginem nactus plurimũ argenti auriq; eruiſſe dicitur in ſuanorum gẽte:& alioqn uelleribus aureis inclyto regno. Sed & illius aureæ cameræ:& argenteæ trabes nar/rantur:& columnæ atq; paraſtate uicto Soſeſtre ægypti rege tam ſuperbo:ut ꝓdatur annis quibuſq; ſorte reges ſingulos e ſubiectis iungere ad currum ſolitus:ſicq; triũ/phare. Et nos fecimus quæ poſteri fabuloſa arbitrentur. Cæſar qui poſtea dictator fuit primus in ædilitate munere patris funebri omni apparatu arenæ argẽteo uſus eſt:feraſq; argenteis uaſis inceſſere tum primum uiſum. Mox quod etiam in muni/cipiis æmulantur.C.Antonius ludos ſcæna argentea fecit. Item.L.Murena & Caius princeps in cyrco pecma duxit. In quo fuere argenti pondo.cxxiiii. Claudius ſuc/ceſſor eius:cum de britannia triũpharet:inter coronas aureas unam.vii.põdo habuit: quam cõtuliſſet hiſpania citerior:alteram.ix.quam gallia comata ſicut titulus indi/cauit. Huius deinde ſucceſſor Nero Pompeii theatrum operui auro in unum diem: quo Tyridari regi armeniæ oſtenderat.Et quota pars ea apparatus fuit aureæ domus ambientis urbem?Auri in ærario populi romani fuere Sex.Iulio.L.Aurelio cõſſ.ſep/tem annis ante bellum punicum tertium põdo.dcc.xxvi.argenti nonagĩtaduo milia & extra numerũ.ccc.&.lxxv.milia. Item Sex.Iulio.L.Martio cõſſ.hoc eſt belli ſotia/lis ĩitio:octĩgẽta.xlvi.auri põdo. Cæſar primo ĩtroitu urbis ĩ ciuili bello ſuo ex æra/rio ꝓtulit laterũ aureorũ.xxvi.milia:& ĩ numero põdo.ccc. Nec fuit aliis tẽporibus reſpu.locupletior. Intulit & Aemilius Paulus Perſeo rege macedonico deuicto:prædã põdo triũ miliũ:a quo tempore populus romanus triburũ pẽdere deſiit. Laquearia quæ nũc & ĩ priuatis domibus auro tegũtur:poſt carthaginem euerſã primo ĩaurata ſũt in capitolio cenſura.L.Mũmii. Inde trãſiere ĩ cameras. In parietes quoq;: qui iã & ipſi tãq̃ uaſa ĩaurãtur:cũ ſua ætas uaria de Catulo exiſtimauerit:ꝙ tegulas æreas capitolii inauraſſet primus. Inuentores auri ſicut metallorũ fere omnium:ſeptimo uolumine diximus. Præcipuã gratiã huic materiæ fuiſſe arbitror: non colore qui in argento clarior eſt:magiſq; diei ſimilis:& ideo militaribus ſignis familiarior:quoniã is longius fulget.manifeſto errore eorum qui colorem ſyderum placuiſſe in auro ar/bitrantur:cum in gemmis aliiſq; rebus non ſit præcipuus.Nec pondere aut facilitate materiæ prælatum eſt cæteris metallis:cum cedat per utrunq; plumbo. Sed quia re/rum uni nihil igne deperit:tota etiã in incendiis rogiſq; durante materia. Quinimo quo ſæpius arſit:proficit ad bonitatem. Auriq; expimento ignis eſt:ut ſimili colore rubeat ignis.atq; ipſum obrizum uocant. Primum autem bonitatis argumentũ eſt q̃ difficillime accendi. Præterea mirũ prunæ uiolentiſſimæ ligni indomitum palea ci/tiſſime ardeſcere.atq; ut purgetur:cum plumbo coqui. Altera cauſa precii maior: ꝙ minimum uſus deterit:cum argento ære plumbo lineæ ducantur : manuſq; ſordeſ/cant decidua materia. Nec aliud laxius dilatatur:aut numeroſius diuiditur: utpote cuius unciæ in ſeptuagenas & quinquagenas pluresq; bratteas quaternum utræq; di/gitorum ſpargantur. Craſſiſſimæ ex iis preneſtinæ uocantur: etiam num retinentes nomen Fortunæ inaurato ibi fideliſſime ſimulacro. Proxima brattea quæſtoria ap/pellatur. Hiſpania ſtrigiles uocat auri paruulas maſſas:quod ſuper omnia ſolum in maſſa auramento capitur.Cum cætera in metallis reperta igni perficiantur:hoc ſtatĩ aurum eſt:conſummatamq; materiam protinus habet cum ita inuenitur. Hæc enĩ inuentio eius naturalis eſt. Alia quam dicemus coacta. Super cætera nõ rubigo ulla: non erugo:non aliud ex ipſo quod conſumat bonitatem:minuatue pondus. Iã cõtra

ſalis & aceti ſuccos domitores rerum conſtantia ſupq; omnia netur: ac texitur lanæ modo: & ſine lana. Tunica aurea triũphaſſe Tarquiniũ Priſcum Verrius tradit. Nos uidimus Agrippinam Claudii principis: edente eo naualis prælii ſpectaculum aſſidẽtem ei: indutam paludamento: auro textili ſine alia materie. Attalicis uero iãpridẽ intexitur inuento regum aſiæ. Marmori & iis quæ candæ fieri non poſſunt oui candido illinitur. ligno glutini ratione compoſita: leucoporon uocant. Quid ſit hoc: aut quẽadmodum fiat: ſuo loco docebimus. Aes inaurari argento uiuo: aut certe hydrargyro legitimum erat. de quibus ut dicemus illorum naturam reddentes: excogitata fraus eſt. Nanq; æs cruciatur in primis accenſumq; reſtinguitur ſale aceto alumine. poſtea exarenatur: an ſatis recoctum ſit: ſplendore deprehendente. iterumq; exhalat̃ igni: ut poſſit edomitũ mixtis pumice alumine argento uiuo inductas accipere bratteas. Alumen in purgando uim habet. tale eſt qualem eſſe diximus plumbo.

Ratio naturalis inueniendi auri: & quando primum autea ſtatua: & medicinæ ex auro. Capitulum. iiii.

a AVrum inuenitur in noſtro orbe: ut omittamus indicum: atq; a formicis: aut gryphibus apud ſcythas erutum. Apud nos tribus modis fluminum ramentis: ut in tago hiſpaniæ: pado italiæ: hebro thraciæ: pactolo aſiæ: gange indiæ. Nec ullũ abſolutius aurum eſt: ut curſu ipſo tritug; perpolitum. Alio modo puteorum ſcrobibus effoditur: aut in ruina montium. Quare utraq; ratio dicetur. Aurum q quærunt: ante omnia ſegullum tollunt: ita uocatur indicium. alueus ubi id eſt: arenæq; lauantur. atq; ex eo quod reſedit: coniectura capitur: ut inueniatur aliquando in ſũma tellure protinus rara felicitate: ut nuper in dalmatia principatu Neronis ſigulis diebus etiam quinquagenas libras fundens cum iam inuentum eſt in ſũmo ceſpite. Alutationem uocant ſi & auro ea tellus ſubeſt. Cæterum montes hiſpaniæ aridi ſterileſq;: & in quibus nihil aliud gignatur: huic bono coguntur ferriles eſſe. Quod puteis foditur: canalitium uocant: alii canalienſe mamoris gloriæ inhærens: nõ illo mõ quo in otiẽte ſapphyro atq; thebaico aliiſq; in gemmis ſcĩtillat. Sed micas amplexũ marmoris: hi uenarum canales per marmor uagantur & latera puteorum & huc illuc: inde nomine inuento. telluſq; ligneis columnis ſuſpenditur. Quod effoſſum eſt tũditur: lauatur: uritur: mollitur in farinam. nam quod in pilis cudunt apilaſcudem uocant argentum quod exit a fornace. ſudoremq; equi camino iactatur. Spurcicia in omni metallo uocatur ſcoria. Hæc in auro coquitur iterum & tunditur. Catini fiunt ex taſconio. Hæc eſt terra alba ſimilis argillæ. Neq; enim alia afflatum ignemq; & ardentem materiam tolerat. Tertia ratio opera uicerit gigantum. Cuniculis per magna ſpatia actis cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem menſura uigiliarum eſt. multiſq; menſibus non cernitur dies. Artugias id genns uocanr. ſidunrq; rimæ ſubito: & opprimunt operarios: ut iam minus temerarium uideatur e profũdo maris perere margaritas: tãto nocẽtiores fecimus terras. Relinquũtur itaq; fornices crebri mõtibus ſuſtinẽdis. Occurſãt ĩ utroq; genere ſilices. Hos igni & aceto rũpũt. Sæpius uero: quoniã ĩ cuniculis uapor & fumus ſtrangulat: cædunt fractaris. cl. libras ferri agentibus. Egerũtq; humeris noctibus ac diebus p tenebras proximis tradẽtes. lucẽ nouiſſimi cernũt. Si lõgior uidet̃ ſilex: larus ſequitur. Foſſã ambit qete. Tamẽ in ſilice facilior exiſtimatur opa. Eſt nanq; terra ex quodam argillæ genere glareæ mixta: candidam uocãt: prope inexpugnabilis. Cuneis eã ferreis aggrediuntur: & iiſdem malleis. nihilq; durius putãt. niſi q inter oĩa auri fames duriſſima eſt. Peracto ope ceruices fornicũ ab ultĩo cædũt. dantq; ſignũ rima. Eamq; ſolus intelligit in cacumine mõtis eius puigil. Hic uoce ictuue repẽte reuocari operarios iubet: pariterq; ipſe deuolat. Mõs fractus cadit a ſeſe lõgo fragore: qui cõcipi humana mente non poſſit: & flatu incredibili. Spectãt uictores ruinã naturæ. Nec tamẽ adhuc aurũ eſt. Nec ſciere eſſe cũ fodere. Tantaq; ad pericula euincenda fuit ſatis cauſæ ſperare quod

cuperẽt. Alius par eſt labor uel hoc maioris impẽdii flumĩa ad lauãdã hãc ruinam
iugis mõtiũ duxere obiter a cẽreſĩo plerunq; lapide. Corrugos uocant a corriuatione
credo. nimirũ & hic labor eſt. Præcepiſſe libramẽto oporret ut fruaris quãdo ĩfluat.
itaq; altiſſĩs partibus ducit᷑. Conuallis & interualla ſubſtructis canalibus iunguntur.
Alibi rupes ĩuiæ cædũt᷑: ſedẽq; trabibus cauatis præbere cogũt᷑. Is q cædit: funibus pẽ/
der: ut procul intuẽtibus ſpẽs nefaria qdẽ: ſed alitũ fiat. Pendẽtes maiore ex parte
librãt: & lineas itineri præfigũt. Itaq; ĩſiſtẽtis ueſtigiis hõinis locus nõ ẽ. Manes tra/
hũt᷑ ad hõines: ut uiriũ ĩportẽt. Id genus terræ uriõ uocãt. Ergo p ſilices calculoſue
ducũt᷑: & uriũ euitãt. Ad capita deiectus ĩ ſupciliis mõtiũ piſcinæ cauãt᷑: ducenos pe/
des ĩ q̃ſq; ptes: & ĩ altitudinẽ denos. Emiſſaria ĩ iis qna pedũ q̃dratoꝝ ternũ fere li/
quũt᷑: & repleto ſtagno excuſſis obturamẽtis erũpit torrens: tãta ui ut ſaxa ꝓuoluat.
Alius etiã nũ ĩ plano labor. Foſſæ ĩ q̃s ꝓfluat cauãt᷑: agãgas uocãt. eæ ſternũt᷑ gradatĩ.
Frutex ẽ ulex roris marini ſimilis aſp aurũq; retinẽs. Latera cludũtur tabulis: ac p præ/
rupta ſuſpẽdũt᷑: canali ita ꝓfluẽre de terra ĩ mare. His de cauſis iã ꝓmouit hiſpania
ĩ priore gn̄e: quæ exhauriũt᷑ ĩmẽſo labore ne occupẽt puteos ĩ hoc rigãt᷑. Aurũ arrugia
quæſitũ nõ coqt᷑: ſed ſtatĩ ſuũ ẽ. Inueniũt᷑ ita maſſæ. Necnõ ĩ puteis etiã denas ex/
cedẽtes libras. Palacas hiſpani: alii palacranas: iidẽ quod minutũ ẽ: balucem uocãt.
Vlex ſiccatus urit᷑: & cinis eius lauat᷑ ſuſtrato ceſpite herboſo ut ſidat aurum. Vicena
milia põdo ad hũc modũ ãnis ſigulis aſturiã atq; gall etiã & luſitaniam præſtare qdã
tradiderũt: ita ut plurimũ aſturia gignat. Neq; ĩ alia pte terrarũ tot ſæculis hæc fer/
tilitas. Italiæ pcitũ ẽ uetere interdicto patrũ: ut diximus. alioqn nulla fœcũdior me/
talloꝝ quoq; erat tellus. Extat lex cẽſoria uictimiliaꝝ aurifodinæ: qua in uercellenſi
agro cauebat᷑: ne plus qnq; hominũ ĩ ope publicani haberẽt. Auꝝ faciẽdi ẽ etiã num
una ratio ex auripigmẽto: quod ĩ ſyria fodit᷑ pictoribus ĩ ſũma tellure auri colore: ſed
fragili lapidũ ſpeculariũ modo. Inuitauerat q; ſpes Caium prĩcipẽ auidiſſimũ auri:
q̃mobrẽ iuſſit excoq magnũ põdus: & plane fecit aurũ excellẽs: ſed ita pui põderis ut
detrimẽtũ ſẽtiret illud ꝓpter auariciã exptus: q̃q̃ auripigmẽti libræ. xiiii. pmutarent᷑.
nec poſtea tentatũ ab ullo eſt. Omni auro ĩeſt argẽtũ uario pondere: alibi dena: alibi
nona: alibi octaua pte. In uno tantum galliæ metellæ loco: quod uocãt albucratenſe
.xxxvi. portio ĩuenitur: ideo cæteris præeſt. Vbicũq; quinta argenti portio eſt: electrũ
uocatur. Scrobes eæ repetiuntur in canalienſi. Fit & cura electrum argento addito.
Quod ſi quintã portionem exceſſit: incudibus nõ reſiſtit. Eſt electro auctoritas Ho/
mero teſte qui Menelai regiam auro: electro: argento: ebore fulgere tradit. Mineruæ
templũ habet lindos inſula rhodiorum: in quo Helena ſacrauit calicem ex electro.
Adiicit hiſtoriam mammæ ſuæ mẽſura. Electri natura eſt ad lucernaꝝ lumĩa clarius
argẽto ſplẽdere. Quod ẽ natiuũ & uenena deprehendit. nãq; diſcurrũt ĩ calicibus ar/
quus cæleſtibus ſimiles cũ igneo ſtridore: & gemina ratione prædicunt. Aurea ſtatua
prima omniũ nulla ĩanitate: & ãteq̃ ex ære aliqua illo mõ fieret: quã uocãt holoſphy/
ratõ ĩ tẽplo Anaetidis poſita dicit᷑. Quod ĩ ſitu terrarũ nomẽ hoc ſignificauimus: nu/
mine gẽtibus illis ſacratiſſĩo. Direpta ẽ Antonii parthicis rebus. Scitũq; narrat᷑ dictũ
unius ueteranoꝝ bononiæ hoſpitali diui Auguſti cœna cum ĩterrogaret᷑: eſſet ne ueꝝ:
eũ q primus uiolaſſet hoc numen: oculis mẽbriſq; captã exſpiraſſe᷑: reſpondit. n. tum
maxĩe Auguſtũ de cruore eius cœnare: ſeq; illũ eſſe: totũq; ſibi cẽſũ ex ea rapina eſſe.
Hominũ primus & aureã ſtatuã & ſolidã Gorgias Leõtinus delphis in tẽplo ſibi po/
ſuit. lxx. circiter olympiade. Tãtus erat docẽdæ oratoriæ artis quæſtus. Aurũ pluribus
mõis pollet ĩ remediis. Vulneratiſq; & ĩfãtibus applicat᷑: ut minus noceãt: quæ infe/
rantur ueneficia. Eſt & ipſi ſuperlato uis malefica gallinarũ quoq; & pecoꝝ fœturis.
Remedium eſt abluere illarũ & ſpargere eos quibus mederi uelis. Torretur & cũ ſalis
grũmo põdere triplici miſſo: & turſũ cũ duabus ſalis portiõibus & una lapidis quem
ſchiſtõ uocãt: ita uirus tradit rebus una crematis ĩ fictili uaſe ipſũ puꝝ & ĩcorruptũ.

Reliquus cinis ſeruatus in fictili & ex aqua illitus: lichenas in facie ſanat. Lomento id conuenit ablui. Fiſtulas etiã ſanat: & quæ uocantur hemorrhoides. Quod ſi rriro ſpuma adiiciarur putria ulcera & tetri odoris emendat. Ex melle uero decoctum cum melãthio & illitũ ũbilico leuiter ſoluit aluũ. Verrucas curari eo. M. Varro eſt auctor.

DE Chryſocolla & medicinæ ex chryſocolla. vi. & mirabilia naturæ de glutinandis inter ſe perficiendiſq; metallis. Capitulum. v.

CHryſocolla humor eſt in puteis quos diximus: per uenam auri defluens craſſeſcente limo rigoribus hybernis uſq; in duriciam pumicis. Laudatiorem eãdem in ærariis metallis: & proximam in argentariis fieri cõpertum eſt. Inuenitur & ĩ plũbariis uilior etiam auraria. In omnibus autem iis metallis fit & cura multum infra naturalem illam: immiſſis in uenam aquis leuiter hyeme tota: uſq; in iunium menſẽ. Dein ſiccatis in iunio & iulio ut plane intelligatur nihil aliud chryſocolla q̃ uena putris. Natiua duritia maxime diſtat. uuam uocant. Et tamen illã quoq; herba: quam luteam appellant: tinguitur. Natura eſt quæ lino lanæue ad ſuccum bibendum. Tũditur in pila. deinde tenui cribro ſecernitur: poſtea molitur: ac deinde tenuius ſic cribrat̃. Quicqd non tranſmeat: reperitur in pila: dein molitur. Puluis ſemper ĩ catinos digeritur: & ex acero maceratur: ut omnis duricia ſoluatur. Ac ruſus tunditur dein lauatur in conchis. ſiccaturq;. tũc tinguitur alumine ſchiſto & herba ſupradicta. pingiturq; anteq̃ pingat. Refert q̃ bibula dociliſq; ſit. Nam niſi rapuit colorem: addũt & ſcyranum atq; turbyſtum. ita uocant medicamenta ſorbere cogentia. Cum tinxere pictores: tureſſobitin uocant. Eiuſq; duo genera faciunt. Eluram quæ ſeruatur in lomenta. Et liquidam globulis ſudore reſolutis. Hæc utraq; genera in cypro fiunt. Laudatiſſima in armenia. Secunda in macedonia. Largiſſima in hiſpania. Summa commẽdationis eſt ut colorem herbæ ſegetis lætæ uirentis q̃ſimillime reddat. Viſũq; eſt iam Neronis principis ſpectaculis arenam cyrci chryſocolla ſterni: cum ipſe concolori panno aurigaturus eſſet inducta opificum turba. Tribus eam generibus diſtinguunt. Aſperam quæ taxatur ĩ libras. vii. Mediam quæ denariis quinis. Attritam quam & herbaceam uocant: quæ. xiii. Sublinunt autem arenoſam: priuſq̃ inducant atramento & paretonio. Hæc ſunt tenacia eius & colore blanda. Paretoniũ: quoniã eſt natura pinguiſſimum & propter leuorem tenaciſſimũ atramento aſpergit̃: ne paretoni cãdor pallorem chryſocollæ afferat. Luteam putant a lutea herba dictam: quã ipſam cæruleo ſubtritam chryſocolla inducũt: uiliſſimo genere atq; fallaciſſ°. Vſus chryſocollæ & in medicina eſt ad purganda uulnera cum cæra & oleo. Eadem per ſe arida ſiccat: & contrahit. Dat̃ & in angina orropnoeaue miſcẽda cum melle. Cõcitat uomitiones. Miſcetur & collyriis ad cicatrices oculorum: ac uiridibus emplaſtris. Ad dolores mitigandos & cicatrices trahendas. Hanc chryſocollam medici aceſin appellant quæ non eſt orobitis. Chryſocollam & aurifices ſibi uendicant agglutinãdo auro & inde omnes appellatam ſimiliter utentes dicunt. Temperatur autem ea cypria eruginẽ & pueri impubis urina: addito nitro. Teritur cyprio ære in cypriis mortariis. ſanternam uocant noſtri. Ita ferruminatur aurum quod argẽtoſum uocant. Signumq; eſt ſi addita ſanterna niteſcit. E diuerſo eroſum contrahit ſe: hebetatq;. & difficultet ferruminatur aurum. At id glutinum fit auro & ſpuma argenti ad ſupradicta additis: unaq; contritis. Contexi par eſt reliqua circa hoc: ut uniuerſa naturæ contingat ammiratio. Auri glutinum eſt tale. Argilla ferro. Cadmia æris maſſis. Alumen laminis. Reſina plumbo & marmori. Sed plumbum nigrum albo iungitur. Ipſũq; album ſibi oleo. Item ſtagnum æramentis ſtagno argentum. Pineis optime lignis æs ferrumq; funditur. Sed & ægyptia papyro. Paleis aurum. Calx aqua accenditur: & trachinius lapis. Idemq; oleo reſtinguit̃. Ignis autem aceto maxime & uiſco & ouo. Terra minime flagrat. Carboni maior uis exuſta. Iterumq; flagranti.

DE Argento & argento uiuo: & ſtibia ſiue alabaſtro: & ſcoria argẽti: & de ſpuma

argenti. Capitulum.vi.
a AB his argenri metalla dicantur: quæ ſequens inſania eſt. Non niſi in puteis
reperitur.nullaq; ſui ſpe naſcitur:nullis ut in auro lucentibus ſcintillis. Terra
eſt alia ruffa:alia cineracea. Excoqui non poteſt niſi cum plumbo nigro:aur cū uena
plumbi. Galenam uocant quæ iuxta argenti uenas plerunq; reperitur. Et eodē ope
ignium deſcendit pars in plumbum.argētum autem ſuperne innatat:ur oleum aq̄s.
Reperitur in omnibus pene prouinciis: ſed in hiſpania pulchertimum. Id quoque
in ſterili ſolo atq; eriam in montibus. Er ubicunq; una inuenra uena eſt:non procul
inuenitur alia. Hoc quidem & in omni fere mareria:ūde meralla græci uidēt dixiſſe.
Mirum adhuc per hiſpanias ab Annibale inchoatos puteos durare ſua ab inuenton/
bus nomina habenres. Ex quis bebelo appellatur hodieq; qui.ccc.pondo Annibali
ſumminiſtrauir in dies. Ad mille quingētos iam paſſus cauato monre per quod ſpa/
rium aquitani ſtantes diebus:noctibuſq; egerunt aquas lucernarū menſura:amnēq;
faciunt.Argenri uena quæ in ſummo reperta eſt: crudaria appellatur. Finis antiquis
fodiendi ſolebat eſſe alumen inuentum.ulrra nihil quærebatur. Nuper inuenta æris
uena infra alumen alba nullum finem ſpei fecit. Odor ex argentifodinis inimicus
omnibus animalibus: ſed maxime canibus. Aurum argenrūq; quo mollius eo pul/
chrius. Lineas ex argēro nigras fieri producíq; miramur. Eſt & lapis ī iis uenis:cuius
uomica liquoris æterni argentum uiuū appellatur. Venenū rerum omniū ē. Exedit
ac perrumpit uaſa permanēs tabe dira. Omnia ei innatant præter aurum, Id unum
ad ſe trahit. Ideo & optime purgat cæteras eius ſordes expuēs crebro iactatu fictilibus
in uaſis ira uitiis abiectis:ut & ipſum ab auro diſcedat. In pelles ſubactas effunditur.
perq; eas ſudoris uice defluens purum relinquit aurum. Ergo & cum æra īaurantur:
ſublirum brarteis pertinaciſſime retinet. Verum pallore detegit ſimplices aur præte/
nues bratreas. Quapropter id furrum quærentes oui liquore candido uſum eum ad/
ulterauere. Mox & hydrargiro:de quo ſuo dicemus loco. Et alias argentum uiuum
non largum inuentum eſt. In iiſdem argenti merallis inuenitur:ut proprie dicamus:
ſpumæ lapis cādidæ nitentiſq;: nō ramen tranſlucentis.ſtimini appellant:alii ſtibiā:
alii alabaſtrum:aliqui turbaſin. Duo eius genera mas & fœmina. Magis probāt fœ/
minam. Horridior eſt mas:ſcabriorq; & minus ponderoſus:minuſq; rabians & are/
noſior. Fœmina cōtra nitet friabilis:ſiſſuniſq; non globis dehiſcēs. Vis eius aſtrīgere
ac refrigerare. Principalis autem circa oculos.nanq; ideo etiam platyophthalmon id
appellauere:quoniam in callibus mulierumq; epiphoris dilater oculos & fluctiones
inhibeat oculorum:exulcerarioneſq;. Farina eius & thuris gummi ammixto ſiſtir &
ſanguinem e cerebro profluentem. Efficacior & contra recentia uulnera. Er cōtra ue/
teres canum morſus inſperſa farina. Et contra ambuſta igni cum adipe ac ſpuma ar/
gena ːæruſſaq; & cæra. Vritur autem offis bubuli fimi circumlitum in clibanis.Deī
reſtinguirur mulierum lacte. Teriturq; in mortariis ammixta aq̄ pluuia. Ac ſubinde
turbidum tranſfundirur in æreum uas. Et mundarur nitro. Fæx eius intelligitur
plumboſiſſima quæq; ſubſedit in mortario:abigiturq;. Dein uas in quo turbida trāſ/
fuſa ſunt: opertum linteo per noctem relinquitur.& poſtero die quicquid innatat
effunditur:ſpongiaq; aqua tollitur. Quod ibi ſubſedir:flos intelligitur. ac linteo in/
terpoſito in ſole ſiccatur non ut perareſcat. Iterumq; in mortario terit̄: & ī paſtillos
diuiditur. Ante omnia autem urēdi modus neceſſanus eſt:ne plumbum fiat. Quidā
non fimo utuntur coquētes:ſed adipe. Alii tritum in aqua triplici linteo ſiccant: fæ/
cemq; abiiciunt.idq; quod defluxerit tranſfundunt. Ac quicquid ſubſider id colli/
gentes:emplaſtris collyriiſq; miſcent. Scoriam ī argento græci uocāt helcyſma. Vis
eius aſtringere & refrigerare corpora. Additur emplaſtris:ut molibdena:de qua dice/
mus in plumbo. Cicatricibus maxime glutinandis:& contra renaſmos: dyſenreriaſq;
infuſa clyſteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamenta quæ uocant liparas

ad excreſcentia ulcerum aut ex attritu facta aut in capite manantia. Fit & in iiſdem
metallis:& quæ uocatur ſpuma argẽti. Genera eius tria. Optima quã chryſitin uocãt.
Secunda:quã argyritin. Tertia quã molibditin. Et plerunq; omnes hi colores ĩ eiſdẽ
tubulis inueniuntur. Probatiſſima eſt attica. Secũda hiſpanienſis. Chryſitis ex ipſa
uena fit. Argyritis ex argento. Molibditis plumbi ipſius fuſura quæ fit puteolis:&
inde habet nomen. Omnis autem fit ex cocta ſua materia ex ſuperiori catino defluẽs
in inferiorem. Ex eo ſublata ueruculis ferreis: atq; in ipſa flamma conuoluitur ueru/
culo:ut ſit modici ponderis. Eſt autem ut ex nomine ipſo intelligi poteſt ferueſcẽtis
& futuræ materiæ ſpuma. Diſtat a ſcoria quo poteſt ſpuma a fæce diſtare. Alterum
purgãtis ſe materiæ:alterum purgatæ uitium eſt. Quidam duo genera faciũt ſpumæ
quæ uocant ſtelerythida & peumenen. Tertium molibdenam in plumbo dicendã.
Spuma ut ſit utilis:iterum coquitur:cõfractis tabulis ad magnitudinem annulorũ.
ita accenſa follibus ad ſeperandos carbones cineremq;. Abluitur acero aut uino. Si/
mulq; reſtinguitur. Quod ſi ſit agyritis:ut candor ei detur:magnitudine fabæ con/
fracta in fictili coqui iubet ex aqua addito in linteolis tritico:& hordeo nouis:donec
ea purgentur. Poſtea ſex diebus terunt in mortariis ter die abluentes aqua frigida.
Et cum deſinant calida:addito ſale foſſili in libram ſpumæ obolo. Nouiſſimo die
condunt in plumbeo uaſe. Alii cum faba candida & ptiſana coquunt & ĩ ſole ſiccãt.
Alii in lana candida cum faba donec lanam non denigrent. Tũc ſalem foſſilem ad/
iiciunt:ſubinde aqua mutata:ſiccantq; diebus.xl.calidiſſimis æſtatis. Nec nõ in uẽ/
tre ſuillo in aqua coquunt exemptamq; nitro fricant.& ut ſupra terunt in mortariis
cum ſale. Sunt qui non coquant:ſed cum ſale terant. & adiecta aqua abluant. Vſus
eius ad collyria:& nitrum ad muliebrium cicatricum fœditates tollẽdas: maculaſq;.
& abluendum capillum. Vis autem: ſiccare: mollire:refrigerare: temperare:purgare:
explere. Vlcerum tumores lenire. Talibuſq; emplaſtris ſupradictis:ignes etiã ſacros
tollit cum ruta:myrtoq; & aceto. Itemq; perniones cum myrto & cæra & abdomine.

DE Minio q̃ntæ auctoritatis fuerit apud romanos & origine ac inuẽtiõe eius: &
cinnabaris rõne ĩ picturis & medicĩæ de gñibus minii & rõne eius ĩ picturis. Ca.xii.

INuenitur in argentariis metallis minium quoq;:& nũc inter pigmenta magnæ
auctoritatis:& quõdã apud romanos nõ ſolũ maximæ:ſed etiã ſacræ religiõis.
ut auctor eſt Verrius: & cuius ſit neceſſe credere auctoritati. Iouis ipſius ſimulacri
faciem diebus feſtis minio illini ſolitam:triumphãrumq; corpora. Sic Camillum tri/
umphaſſe. Hac religione etiam nunc addi in unguenta cœnæ triumphalis:& a cenſo/
ribus in primis Iouem miniandum locari. Cuius rei equidem cauſam miror.quanq̃
& hodie id expeti conſtat æthiopum populis: totoſq; eo tingui proceres, huncq; ibi
deorum ſimulacris colorem eſſe. Quapropter diligentius proſequemur õnia de eo.
Theophraſtus.xc.annos ante Praxibulum athenienſium magiſtrum.quod tempus
exit in urbis noſtræ ducenteſimum quadrageſimum.ix.annum:tradit inuẽtũ miniũ
a Callia athenienſe initio ſperãte aurum poſſe excoqui arena rubente in metallis ar/
genti. Hanc fuiſſe originem eius. Reperiri autem iam tum in hiſpaniis ſed durum
& arenoſum. Item apud colchos in rupe quadã inacceſſa ex qua iaculãtes decuterẽt
id eſſe adulterum. Optimũ uero ſupra epheſum. Cilbianis agris, Arenã cocci colorẽ
habere. Hanc teri. Dein lauari farinam. Et quod ſubſidat iterum lauari. Differẽtiã
artis eſſe:ꝙ alii minium faciunt prima lotura. Apud alios id eſſe dilutius. Sequentis
autem loturæ optimum. Auctoritatem colori fuiſſe non miror. Iam enim troianis
temporibus rubrica in honore erat Homero teſte:qui naues ea cõmendat. Alias circa
picturas pigmenta quæramus. Militon uocãt græci minium:quidã cinnabari. Vnde
natus error indico cinnabaris nomine, Sic enim appellant illi ſaniem draconis eliſi
elephantorum morientium pondere permixto utriuſq; animalis ſãguine:ut dixĩus.
Neque alius eſt color qui in picturis proprie ſanguinem reddat. Illa cinnabaris

antidotis medicamentiſq; utiliſſĩa eſt. At hercule medici quia cinnabarin uocãt pro ea utuntur hoc minio: quod uenenum eſſe paulo mox docebimus. Cĩnabari ueteres quæ etiã nunc uocanr monocromata: pingebant. Pinxerunt & epheſio minio: quod derelictũ eſt quia curatio magni operis erat: prætereaq; utrunq; nimis acre exiſtimat̃. Ideoq; trãſire ad rubricam & ſinopidem: de quibus ſuis locis dicam. Cinnabaris adulteratur ſãguine caprino: aut ſorbis tritis. Precium ſinceræ nummi quinquaginta. Iuba minium naſci & in carmania tradir. Hermogenes & in æthiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos: nec fere aliunde q̃ ex hiſpania. Celeberrimum ex ſiſaponẽſi regione in betica miniario metallo uectigalibus populi romani nullius rei diligẽtiore cuſtodia. Nõ licet id ibi perficere excoquiq;. Romam perfertur uena ſignata ad dena milia fere pondo annua. Romæ autem lauatur. In uendendo precio ſtatuta lege ne modum excedetet .lxx. in libras. Sed adulteratur multis modis: unde præda ſocierati. Nanq; eſt alterum genus in omnibus fere argẽtariis: itemq; plũbariis metallis: quod fit exuſto lapide uenis permixto non ex illo cuius uomicam argentumuiuum appellauimus (is enim & ipſe in argentum excoquitur) ſed aliis ſimul repertis. Steriles etiam plumbi deprehenduntur ſolo colore nec niſi in fornacibus rubeſcentes: exuſtique tunduntur in farinam. Et hoc eſt ſecundarium minium perq̃paucis notum: multum infra narurales illas harenas. Hoc ergo adulteratur minium in officinis ſociorum. Irem ſyrico. quonam modo ſyricũ fiat: ſuo loco dicemus. Sublini aut ſyrico minium compendii ratio demonſtrat. Et alio modo pingentium furto opportunum ẽ plenos ſubinde abluentium penicillos. Sidit autem in aqua: conſtatq; furantibus. Sinceri cocci nitor eſſe deber. Secundarii autem ſplendor in parietibus ſentit imaginem. Quanq̃ hoc rubigo quædã metalli eſt. Siſaponenſibus aũt miniariis ſuæ uenæ arena ſine argento excoquit̃. Auri modo probatur. Auro cãdẽte fucatum nigreſcit. Sincerum retinet colorem. Inuenio & calce adulterari. Ac ſimili ratione ferri cãdẽtis lamina: ſi non ſit aurum: deprehendi illico. Solis atq; lunæ contactus inimicus. Remedium ut parieti ſiccato cæra punica cum oleo liquefacta candens ſetis inducatur. Iterũq; admotis gallæ carbonibus adurat̃ ad ſudorem uſq;. Poſtea candelis ſubigat̃ ac deinde linreis puris ſicut & marmora niteſcunt. Qui minium in officinis poliũt: faciem laxis ueſicis illigant: ne in reſpirando pernitialem puluerem trahant: & tamẽ ur per illas ſpectẽt. Minium in uoluminum quoq; ſcriptura uſurpatur. Clarioreſq; litteras uel in auro uel in marmore etiam in ſepulchris facit.

DE Hydrargyro: de argento inaurando: de coticulis in argenti generibus & experimentis. Capitulum .viii.

EX ſecundario inuenit uita & hydrargyrum in uicem argenti uiui paulo ante dilarum. Fit autem duobus modis: æreis mortariis piſtilliſq; triro minio ex aceto aur patinis fictilibus impoſitum ferrea concha calice coopertum argilla ſuperillita. Dein ſub patinis accenſum follibus cõtinuo igni. atq; ita calicis ſudore deterſo: q fit argẽteo colore: & aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis & lubrico humore cõfluere. Quod cũ uenenum eſſe conueniat: omnia quæ de minio ĩ medicinæ uſu traduntur: temeraria arbitror. præterq̃ fortaſſe ꝙ illitum capiti uentriue ſanguinem ſiſtit: dũ ne quid prætereat in uiſcera: ac uulnus attingat: aliter utendum non equidem cenſeam. Hydrargyro argentũ inauratur ſolum nunc prope: cum & ĩ æra ſimili modo duci debeat. Sed eadem fraus quæ ĩ omni uitæ parte ingenioſiſſima eſt: uiliorẽ excogitauit materiam: ut docuimus. Auri argentiq; mentionem comitatur lapis quem coticulã appellant: quondam non ſolitum inueniri niſi in flumine hymocho ut auctor eſt Theophraſtus. Nunc uero paſſim quem alii heraclium alii lydium uocant. Sũt aũt modici: q̃ternas: uncias lõgitudinis: binaſq; latitudinis non excedẽtes. Quod a ſole fuit in iis melius: q̃ ꝙ a terra. Iis coticulis periti cum e uena lima rapuerint experimentum: ꝓtinus dicunt quantum auri ſit in ea: quantum argenti uel æris ſcrupulari

differentia mirabili ratione non fallente. Argenti duæ differentiæ. Batillis ferreis candentibus ramento impoſito quod candidum permaneat:probatur. Proxima bonitas ruffo: nulla nigro. Sed experimento quoq; fraus interuenit. ſeruaris enim in uirorum urina batillis inficitur ita ramenrum obiter dum uritur:candoremq; mẽtiť. Eſt aliquod experimẽtũ politi & in halitu hominis ſi ſudet ꝓtinus nubẽq; diſcutiat.

DE Speculis & ægyptio argento. Cap. ix.

LAminas duci & ſpecula fieri nõ niſi ex optimo poſſe creditum fuerat. Id quoq; iam fraude corrumpitur. Sed natura mira eſt imagines reddendi: quod repercuſſo aere atq; in oculos regeſto fieri conuenir. Eadem ui in ſpeculis uſu polita craſſitudine:paulumq; propulſa dilatatur in immenſum magnitudo imaginum. Tantũ intereſt:repercuſſum illum reſpuat:an accipiat. Quin eriam pocula ira figuranrur: expulſis intus crebris ceu ſpeculis:ut uel uno intuẽte populus totidem imaginũ fiar. Excogitantur & monſtrifica: ut in templo ſmyrnæ dicata. Id euenit figura materiæ. Plurimũq; refert:cõcaua ſinr & poculi modo an media depreſſa an elata an auerſa an obliqua ſupina an feſta qualitate excipienris figuræ rorquente uenientes umbras. Neq; enim eſt aliud illa imago:q̃ digeſta claritare materiæ excipientis umbram. Arq; ut omnia de ſpeculis peragantur hoc loco:optima apud maiores fiebanr brunduſina: ſtagno & ære mixtis. Prælata ſunt argentea. Primus fecit Praxiteles Magni Pompeii ætate. Nuperq; credi cœprum:certiorẽ imaginem reddi auro appoſito auerſis. Tigir & ægyptus argentum:ut ĩ uaſis Anubem ſuum ſpecter:pingirq; nõ celat argentum. Tranſiit inde materia & ad triumphales ſtatuas. mirumq; creſcit precium fulgoris excæcati. Id autem fit hoc modo. Miſcetur argento tertia pars æris cyprii tenuiſſimi quod coronarium uocant:& ſulphuris uiui quantum argenri. Conflantur in fictili circumlito argilla. Modus coquendi donec ſe ipſa opercula operiant. Nigreſcit oui indurati luteo:ut tamen aceto & crera deteratur. Miſcuit denario rriumuir Antonius ferrum. Miſcuit æri falſæ monetæ. Alii e pondere ſubttahunr:cum ſit iuſtũ. lxxxiiii. e libris ſignanť. Igitur ars facta denarios probare tam iucunda e lege plebe:uti Mario Gratidiano uicatim totas ſtatuas dicauerit. Mirũq; ĩ hac artium ſola uitia diſcũtur. & falſum denarii ſpectatur exemplar. pluribuſq; ueris denariis adulterinus emitur.

DE Immodica pecunia:& quorũ maximæ opes fuerint:& quãdo primũ populus ro. ſtipem ſparſerit. Capitulum. x.

NOn erat apud antiquos numerus ultra centum milia. Itaq; hic & hodie multiplicatur ut decies cenrena milia:aut ſæpius dicanrur. Fœnus hoc fecit nũmuſq; percuſſus:& ſic quoq; æs alienum etiam num appellať. Poſtea diuires cognominati. dum modo notum ſit:eum qui primus acceperit hoc nomen: decoxiſſe creditoribus ſuis. Ex eadem genre. M. Craſſus negabat diuitem eſſe:niſi qui redditu annuo legionem tueri poſſet. In agris ſuis ſeſtertium. xx. milia poſſedit. Quiritium poſt Syllam ditiſſimus. Nec fuit ſatis niſi rotum parthorum eſuriſſet aurum. Arq; ut memoriã quidem optimo occupauerit. Iuuat enim inſectati inexplebilem iſtã habendi cupiditatem. Multos poſtea cognouimus ſeruirute liberatos opulentiores parirerque rres Claudii prĩcipatu Pallantem Calliſtum & Narciſſũ. Atq; ut hii omittãť tanq̃ adhuc rerum potianť. C. Aſinio Gallo. C. Martio Cyrino Conſſ. ad. vi. ka. febru. C. Cecilius Claudius Iſidorus teſtamento ſuo edixir: quãuis multa ciuili bello perdidiſſet:tamẽ telinquere ſeruorum quattuor milia:centum. xvi. Iuga boum rria milia ſexcẽta. Reliqui pecoris. cc. quinquaginta. vii. milia. In numeraro põdo ſexcenta milia. Qui funetari ſe iuſſit ſextertiis. xi. milibus. Congregatæ & excedẽtes numerũ opes. Quota tamen portio erunt Ptolemæi:quem Varro tradit Põpeio res gerente circa iudæam: octona milia equitum ſua pecunia toleraiuiſſe. Mille conuiuas rotidem aureis potoriis imitantem uaſa cum ferculis ſaginaſſe. Quota uero illæ ipſæ(neq; enim de regibus loquor) portio fuerit Pythis bythinii q platanum auream:uiremq; nobilem

illā Dario regi donauit? Xerxis copias:hoc eſt ſepties.lxxxviii.milia hominū excepit epulo. Stipendium quinq; menſium frumentumq; pollicitus:ut e quinq; libens ſenectuti ſuæ in delectu unus ſaltem concederetur. Hunc quoq; ipſum aliquis cōparet Crœſo regi. Quæ malum amentia eſt:id in uita cupere: quod aut etiam ſeruis contigerit:aut ne in regibus quidem inuenerit finem? Populus romanus ſtipē ſpargere cœpit: Sp. Poſtumio. Q.Martio Cōſſ. Tanta pecunia erat:ut eam conferret. L. Scipioni:ex qua is ludos fecit. Nam ꝙ Agrippæ Menenio ſextantes æris in funus cōtulit:honoris id neceſſitatiſq; propter paupertatē Agrippæ:nō largitionis eſſe dixeri.

DE Luxuria & frugalitate in uaſis & lectis argenteis:& quando lances īmodicæ factæ. Capitulum.xi.

VAſa ex argento mira inconſtantia humani ingenii uariat:nullum genus officīæ diu probando:nunc furniana:nunc clodiana:nunc gratiana. Etenim tabernas maſſis adoptauimus:nūc anaglypha:in aſperitatemq; exciſa circa linearum picturas quærimus. Iam uero &ͤ menſas repoſitoriis imponimus.& ad ſuſtinenda obſonia interradimus altera. & intereſt q̄plurimum lima perdiderit. Vaſa coquinaria ex argento Caluus orator fieri queritur. At nos carrucas ex argento cælare inuenimus. Noſtraq; ætate Pompeia coniunx Neronis principis delicatioribus iumentis ſuis ſoleas ex auro quoq; induere ſolebat. Libras.xxxii. argenti Africanus ſequens hæredi reliquit. Idemq; cum de pœnis triumpharet:quattuor milia.cccc.lxx. pōdo trāſtulit. Hoc argentum tota carthago habuit illa terrarum æmula:quod nunc in menſarum eſt apparatu. Poſtea uicta numantia & deleta:idem Africanus ī triumpho militibus .xvii.milia pondo dedit. O uiros illo imperatore dignos:quibus hoc ſatis fuit. Frater eius allobrogicus primus omnium mille pōdo habuit. At Liuius Druſus ī tribunatu plebis.xi. milia. Nam propter quinq; pondo notatum a cenſoribus triūphalē ſenē: iam fabuloſum uidetur. Item Catum Elium cum legati ætolorum in conſulatu prandentem in fictilibus adiſſent miſſa ab iis uaſa argentea non accepiſſe:neq; aliud habuiſſe argenti ad ſupremum uitæ diem q̄ duo pocula:quæ.L. Paulus ſocer ei ob uirtutem deuicto Perſeo rege donaſſet. Inuenimus legatos carthaginenſium dixiſſe: nullos hominum benignius inter ſe uiuere q̄ romanos. Eodem enim argento apud omnes cœnitauiſſe ſeipſos. At hercules Pompeium Paulini equitis arelatenſis filiū: paterna quoq; gente pulſum:ꝙ.xii.pondo argenti habuiſſet apud exercitum ferociſſimis gentibus oppoſitum ſcimus. Lectos uero mulierum iam pridem totos operiri argento & triclinia quædam quibus argentum addidiſſe primus traditur Caruillius Pollio eques romanus:non ut opere:aut delicata ſpecie faceret:ſed punica. Idem & aureos fecit. Nec multo poſt argentei deliacos imitati ſunt. Quæ omnia expiauit bellum ciuile ſyllanum. Paulo enim ante hæc facta ſunt. Lanceſq; e centenis libris argenti:quas tunc ſuper quingentas numero romæ fuiſſe conſtat:multoſq; ob eas proſcriptos dolo concupiſcentium. Erubeſcant annales qui bellum ciuile talibus uitiis imputauere. Noſtra ætas fortior fuit Claudii pricipatu. Seruus eius Druſillanus nomine Rotūdus: diſpenſator hiſpaniæ citerioris quinquagenariam lancem habuit cui fabricandæ officina prius exædificata fuerat. Et comites eius octingentas qnq̄gintaocto librarum. Quare quæſo?niſi ut q̄ multi eas cōſerui inferrent:aut quibus cœnantibus. Cornelius Nepos tradit ante Syllæ uictoriam duo tantum triclinia romæ fuiſſe argentea. Repoſitoriis argentum addi ſua memoria cœptum Feneſtella dicit: qui obiit nouiſſimo Tyberii Cæſaris principatu. Sed & teſtudinea tum in uſum ueniſſe. Ante ſe autem paulo lignea rotunda ſolida nec multo maiora q̄ menſas fuiſſe. Se quidem puero : quadrata & compacta aut acere operta ac cædro cœpiſſe. Mox additum argentum in angulos lineaſq; per commiſſuras. Tympana uero ſe iuuene appellata tumateras & lances quas antiqui magiras appellauerant. Nec copia tātum argenti fuerat uitæ:ſed ualidius pœnæ metu preciū.Idq; iam pridem ut ignoſcamus

nobis. Delphinos quinis milibus ſeſtertiis in libras emptos. C. Gracchus habuit. L. uero Craſſus orator duos ſcyphos Mentoris artificis manu cælatos ſeſtertiis centum. Confeſſus eſt tamen nunq̄ ſe iis uti propter uerecundiam auſum. Sicut eundem .vi. milia ſeſtertiis in ſingulas libras uaſa empta habuiſſe. Aſia primum deuicta luxuriā miſit in italiam. Siquidem. L. Scipio tranſtulit in triumpho argenti cælati pondo milia quadringenta.l. Et uaſorum aureorum pondo .cc. milia āno conditæ urbis quīgenteſimo ſexageſimoquīto. Eadem aſia domita: multo etiā grauius afflixit mores: inutiliorq; uictoria illa hæreditas Attalo rege mortuo fuit. Tum enim hæc emendi romæ in auctionibus regiis uerecundia exempta eſt: urbis anno .dc.xxvi. mediis .lvii. annis erudita ciuitate amate etiam & non ſolum ammirari opulentiam externam. Immenſo & achaicæ uictoriæ momento ad impellendos mores: quæ & ipſa hoc interuallo āno urbis .dc.viii. parthica ſigna & tabulas pictas inuexit: ne qd deeſſet. Puriterq; luxuria nata eſt & carthago ſublata: ita congruentibus fatis: ut & liberet āplecti uitia: & liceret peccare ex dignatiōe. Hinc aliqui ueterum ut. C. Marius poſt uictoriā cimbricam cantharis potaſſe: Liberi patris exemplo traditur: ille arator arpinas & manipularis imperator.

DE Statuis argenteis: & cælatura argenti: & cæteris quibuſdam. Cap. xii.

aARgenti uſum in ſtatuas primum ad honorem diui Auguſti in adulationem temporum tranſiſſe falſo exiſtimatur. Iam enim triumpho Magni Pompeii reperimus tranſlatam Phamacis: qui primus regnauit in ponto: argenteam ſtatuā. Item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteoſq;. Argento ſuccedit ex ea re aliquādo & auro luxus: fœminaꝝ plebis: compedes ſibi ex eo facientium. q̄s īduere aureas mos triſtior uetat. Vidimus & ipſi Ialerium Tuſcum motum equeſtri ordine ob inſignem calumniam cum celebritate expectarentur adoleſcentium ſcholæ ex argento annulos habētem. Et quid hoc attinet colligere cum capuli militum ebore ēt faſtidito cælentur argento: uaginæ catillis: baltei laminis crepitent. Iam uero a pædagogis ad tranſitum utilitatis cuſtodiantur. Argento fœminæ lauentur & niſi argētea ſolia faſtidiant: eademq; materia & cibis & probris ſeruiatur. Videret hæc Fabritius & ſtratas argento mulierum balneas: ita ut ueſtigio locus non ſit cum uiris lauātiū. Fabritius inq̄ qui bellicoſos imperatores pluſq̄ pateram & ſalinum ex argēto habere uetabat. Videret hīc dona fortiū fieri: aut ī hæc frangi. Heu mores. Fabritii nos pudet. Mirum in auro cælando inclaruiſſe neminem: argento multos. Maxime tamen laudatus eſt Mētor: de quo ſupra diximus. Quattuor paria denīq; ab eo ōnino facta ſunt: ac iam nullum extare dicitur. Epheſiæ Dianæ tēplum iacet. Capitoliū īcendiis. Varro & æreum ſignum eius habuiſſe ſcripſit. Proximi ab eo ammiratione Acragas & Boetus & Mys fuere. Extant hodie omnium opera in īſula rhodiorum boeti apud lyndiā Mineruā in templo. Acragantis in templo Liberi patris in ipſa rhodo bacchæ centauriq; cælati in cyphis. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido & ueneratio in ſcyphis. Magna fama poſt hos celebratus eſt Antipater quiq; Satyrum in phyala grauatum ſomno collocauiſſe uerius q̄ cælaſſe dictus eſt Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauricus. Itē Ariſton & Onychus Mithylene laudat'. Et Hecateus. Et circa Magni Pompeii ætatē Praxiteles Poſidonius Epheſius Ledus Stratites: q prælia armatoſq; cælauit. Zopytus qui areopagitas & iudicium Oreſtis in duobus cyphis pondo .xii. æſtimatis. Fuit dein Pytheas cuius duæ unciæ uiginti uenierūt. Vlyxes & Diomedes erant ī phialæ emblemate palladiū ſurripentes. Fecit idem & cocos Magireſia appellatos paruulis pototiis. Sed e quibus ne exemplaria quidem liceret exprimere. Tam opportuna iniuriæ ſubtilitas erat. Habuit & Teucer Cruſtarius famam. Subitoq; hæc ars ita exoleuit: ut ſola iam uetuſtate cenſeatur uſq; adeo attritis cælaturis: ne figura diſcerni poſſit: auctoritas conſtet. Argentum medicatis aquis inficitur atque etiam afflatu falſo ſicut in mediterraneis hiſpaniæ. In argenti & auri metallis

naſcūt etiam nunc pigmenta. Fit enim cæruleum quod proprie limus eſt. Optimū
ex eo quod atticum uocatur. Precium in pondo libras.xxii. Proximum marmoroſū
ſub dimidio attici precio. Tertium genus eſt preſſum: quod alii ſyricum uocant ex
inſula ſcyro. Iam quidem & ex achaia quo utuntur ad picturæ umbras. Precium
in libras huius.hſ.bini. Dipondiis uero detractis quod lucidum uocāt e gallia ueniēs.
Hoc autem & attico ad lumina utuntur. Ad abacos non niſi marmoroſo: quoniam
marmor in eo reſiſtit amaritudini calcis. Effoditur & ad.xx. ab urbe lapidem in mō-
tibus. Poſtea uritur preſſum appellantibus qui adulterant. Sed eſſe falſū aduſtūq;
amaritudine apparet:quoniam reſolutum in puluerem eſt.

DE Sile & cæruleo & chryſocolla & neſtoniano & cilono: & ꝙ non omni anno
æq̄liter ſpecies uendantur. Capitulum.xiii.

SIle primi inſtituere pingere. Sed Polygnotus & Micon attico duntaxat. Hoc
ſecuta ætas ad lumina uſa ē. Ad ūbras aūt ſcyrico & lydio. Lydium ſardibus
emebat̃:quod nūc obmutuit. Cæruleum arena eſt. Huius genera tria. Antiqus ægyp-
tium.quod maxime probat̃ ſcyricū.hoc diluit̃ facile. Cūq; teritur:in q̄ttuor colores
murat̃:candidiorē nigriorēue: craſſiorē: tenuiorēue. Præfert̃ huic etiānū cypriū. Ac-
ceſſit his puteolanū & hiſpanienſe:arena ibi confici cœpta. Tinguit̃ aūt ōne & ī ſua
coqt̃ herba:bibitq; ſuccū. Reliqua cōfectura eadem quæ chryſocollæ. Ex cæruleo fit:
quod uocat̃ lomētū. Perficitur id lauādo terēdoue & hoc ē cæruleo cādidius. Precia
eius.xxiii.in libra. Cærulei.xviii. Vſus in creta calcis īpatiens. Nup acceſſit & neſto-
rianū ab auctore appellatū. Fit ex ægyptii leuiſſīa parte. Preciū eius.xl. in libras. Idē
& puteolani uſus: præterq; ad feneſtras. Vocant coelon. Nō pridē appottari & in-
dicū eſt cœptū. Cuius preciū.xvii.in libras. Ratio ī pictura ad inciſuras. hoc ē ūbras
diuidēdas ab lumine. Eſt & ſubtiliſſimū genus lomēti quod dāt tritū quinis aſſibus
æſtimatū. Cærulei ſiceri experimētū ī carbone ut flagret. Fraus uiola arida decocta in
aqua:ſuccoq; p līteū expreſſo ī cretā erethriam. Vis eius ī medicina ut purget ulcera.
Itaq; & ēplaſtris adiiciūt. Itē cauſticis. Terit̃ difficillīe ſile. In medio leuiter mordet.
aſtrīgitq; & explet ulcera. Vrit̃ ī fictilibus ut ꝓſit. Precia reꝝ quæ uſq̄ diſpoſuimus:
nō ignoramus alia in aliis locis eſſe.& oībus pene ānis mutari ꝓut nauigatiōes cōſti-
terint: aut ut qſq; mercatus ſit:aut aliquis præualens manceps annonā flagellet: nō
obliti Demetrium tota helladia Neronis principatu accuſatū apud conſulem. Poni
tamē neceſſarium fuit:quæ plerunq; erant romæ ut exprimeretur auctoritas rerum.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRI-CESIMVSQVARTVS.

PROOEMIVM

Aeris metalla. Ca.i.

PROXIMA DICANTVR AERIS METAL-
la:cui & in uſu proximū eſt preciū: Immo uero
āte argētū: ac pene etiā ante auꝝ corinthio. Sti-
pis quoq; auctoritas ut dixīus. Hīc æra militū:
tribuni ærarii & ærarium:& obærati ab ære dicti.
Docuimus q̄diu populus romanus ære ſignato
tātū uſus eſſet:& alia quæ uetuſtas tradidit cum
æqualē urbi auctoritatē eius declararet a rege Nu-
ma collegio tertio fabrū ærarioꝝ inſtituto. Vena
quo dictum eſt mō effodit̃:igniq; pficit̃. Fit & e
lapide eroſo:quē uocāt cadmiā. Celebritas ī aſia:
& quondā in campania:nūc ī bergomatiū agro:
extrema parte italiæ. Ferūtq; nupet in germania etiam prouincia repertum.

Genus æris:quæ corinthia:quæ deliaca:quæ æginetica. Cap.ii.

FIt & ex alio lapide: quem chalcitem uocāt in cypro:ubi prima fuit æris īuentio. Mox uilitas præcipua repto ī aliis terris præſtantiore:maxime aurichalco:quod ob præcipuā bonitatē āmirationē diu optinuit. Nec repit̄ longo iā tēpore effœta tel/lure. Proximū bonitate fuit ſaluſtianū in centronū alpino tractu non longi & ipſū æui. Succeſſit & liuianū in gallia. Vtrūq; a metalloꝝ dominis appellatum: illud ab amico diui Auguſti:hoc a coniuge: uelocis defectus. Liuianū quoq; certe admodū exiguū inuenit. Summa gloria nūc ī marianū cōuerſa:quod & cordubenſe dicitur. Hoc a liuiano cadmiā maxime ſorbet: & aurichalci bonitatem imitatur in ſeſtertiis dipōdiariiſq; cyprio ſuis aſſibus cōtēto. Et hactenus nobilitas in ære natalis ſe habet. Reliqua genera artificio conſtant quæ ſuis locis reddentur:ſūma claritate ante ōnia indicata. Quondā æs cōfuſe auro argētoq; miſcebat̄:& tamē ars precioſior erat.Nūc incertū eſt peior hæc ſit an materia. Mirūq; cū ad infinitū opeꝝ præcia hæc creuerīt: auctoritas artis extincta eſt. Quæſtus enim cauſa:ut omnia:exerceri cœpta eſt: quæ gloriæ ſolebat. Ideo ēt deoꝝ adſcripta operi cū ꝓceres gentiū claritatē & hac uia quæ/rerēt:adeoq; exoleuit fundendi æris precioſi ratio:ut iā diu ne fortuna qdē in ære ius artis habeat.Ex illa autē antiqua gloria corinthiū maxime laudat̄:hoc caſus miſcuit. Corintho cum caperetur incēſa:mireq; circa id multorū affectatio fuit. Quippe cum tradatur non aliena de cauſa Verrē quē Cicero dānauerat ꝓſcriptū eſſe ab Antonio: q̄ ꝙ corinthiis ſe ei ceſſurū negauiſſet. At mihi maior pars eorū ſimulare eā ſcientiā uidetur:ad ſegregandos ſe a cæteris:magis q̄ ītelligere aliquid ſubtilius.& hoc paucis docebo. Corinthus capta eſt olympiadis centeſimæ quīqgeſimæſextæ anno tertio: noſtræ urbis ſexcenteſīooctauo:cū āte in ſæculo fictores nobiles eſſe deſiſſent: quorū iſti ōnia ſigna hodie corinthia appellāt. Quapropter ad coarguendos eos ponemus artificum ætates.nam urbis noſtræ annos ex ſupradicta cōparatione olympiadū col/ligere facile erit. Sunt ergo uaſa tātū corinthia quæ iſti elegantiores nūc æs ſculpēdo trāſferūt modo in lucernas modo in trullas:nullo mūdiciaꝝ deſpectu. Eius tria gñā. Candidū argento nitore q̄proxime accedens:in quo illa mixtura præualuit. Alterū ī quo auri fulua natura. Tertiū in quo æqualis ōniū tēperies fuit. Præter hæc eſt:cuius ratio nō poteſt reddi quāq̄ hominis manu facta dederit fortuna temperamētū ſimu/lacro ſigniſq;. Illud ſuo colore precioſum ad iocineris imaginē uergens: quod ideo hepatizon appellant: procul a corinthio. Longe tamen ante egineticum atque deliacum : quæ diu obtinuere principatum . Antiquiſſima æris gloria deliaca fuit mercatus in delo concelebrāte toto orbe. & ideo cura officinis tricliniorum pedibus fulcriſq;. Ibi prima nobilitas æris. Peruenit deinde ad deū ſimulacra: effigiemq; ho/minū:& alioꝝ animaliū. Proxima laus eginetico fuit. Inſula ipſa ē nec gignens: ſed officinaꝝ tēperatura nobilitata. Bos æreus inde captus in foro boario eſt romæ. Hic eſt exemplar egenetici æris.Deliaci autē Iupiter in capitolio in Iouis tonātis æde. Illo ære Myromilas uſus ē.Hoc Polycletus æqualis atq; cōdiſcipulus. Aemulatio aūt & in materia fuit.

DE Candelabris & templorum ornamentis. Cap.iii.

PRiuatīq; ægina cādelabrorū ſupficiē duntaxat elaborauit:ſicut tarētū ſcapos. ī iis ergo iūcta cōmēdatio officinaꝝ eſt. Nec pudet tribunatum militarū ſa/lariis emere:cum ipſū nomē a candelabrorū lumine impoſitū appareat. Accēſio cāde/labri talis fuit:ut auctor eſt Dion. Iuſſu preconis Cleſippus fullo gibbere & præterea alio fœdus aſpectu fabricatus ē:emente id Gegania ſeſtertiis.l.eodemq; oſtentante ī cōuiuio emptū: ludibrii cauſa nudatus. atq; impudentia libidinis receptus in torū mox teſtamentum prædiues numinum uice illud candelabrum coluit.& hāc corīthus fabulā adiecit uīdicatis tamen moribus nobili ſepulchro p quod æterna ſupra terras Geganiæ dedecoris memoria duraret. Sed cū eſſe nulla corinthia candelabra cōſtet: nomen id præcipue in iis celebratur:quoniam Mummii uictoria corinthum quidem

diruit:ſed cōpluribus achaiæ oppidis ſimul æra diſperſit. Priſci limina ēt ac ualuas ī
tēplis ex ære factitauere. Inuenio & a Cn.Octauio: q de Perſeo rege naualē triūphū
egit factā porticū duplicē ad cyrcū flaminium:quæ corinthia ſit appellata a capitulis
æreis columnatū. Veſtæ quoq; ædē ipſā ſyracuſana ſupetficie tegi placuiſſe. Syracu/
ſana ſūt in Pantheo capita colūnaꝝ a.M.Agrippa poſita. Quī etiā priuata opulētia
eo mō uſurpata ē. Camillo.n.crimini obiecit.Sp.Caruilus quæſtor:ꝙ ærata hoſtia
haberet in domo. Nam triclinia ærata abacoſq; & monopodia Cn.Manlium aſia
deuicta primū īuexiſſe triūpho ſuo:quē duxit urbis anno qngēteſīo ſexageſīoſeptīo
L.Piſo auctor eſt. Antias quidē. L. Craſſū hærédē. L.Craſſi oratoris multa etiā tri/
clinia ærata uēdidiſſe. Ex ære factitauere & cortinas tripodiū noīe delphicas: quoniā
donis maxime Apollinis delphici dicabanť. Placuere & lychni penſiles in delubris:
arborum modo mala ferentium lucentes. Qualis eſt in tēplo Apollinis palatini:quē
Alexander thebarum expugnatione captum in cyma dicauerat eidem deo. Tranſit
deīde ars ubiq; uulgo ad effigiē deorum.

Quādo primū ſimulacrū romæ factū & de origine ſtatuaꝝ & honore ſtatuarū &
generibus & figuris. Capitulum.iiii.

ROmæ ſimulacrū ex ære factū Cereris primū reperio ex peculio. Sp.Caſſii:quē
regnū affectātē pater ipſius interemerat. Tranſiit & ab diis ad hominū ſtatuas
atq; imagines multis modis. Antiq pingebāt eas bitumine:quo magis mirū eſt:pla/
cuiſſe auro integere. Hoc neſcio an romanum fuerit īuētū. Certe etiā romæ nō habet
uetuſtatē. Effigies hominū nō ſolebāt exprimi niſi aliqua illuſtri cauſa ꝑpetuitatē
merentiū:& primo ſacrorū certaminū uictoria: maximeq; olympiæ ubi ōniū qui ui/
ciſſent:ſtatuas dicari mos erat. Eoꝝ uero q ter ibi ſuperauiſſent: ex membris ipſorū
ſimilitudine expreſſa : quas econas uocant. Athenienſes neſcio an primi omnium
Harmodio & Ariſtogitoni tyrānicidis publice poſuerint ſtatuas. Hoc actum eſt eodē
anno:quo & reges romæ pulſi. Excepta deinde res eſt a toto orbe terrarū hūaniſſima
ābitione. Et iam omniū municipiorū & fori ſtatuæ ornamentū eſſe cœpere: proro/
gariq; memoria hominū & honores legi æuo:& baſibus inſcribi:ne in ſepulchris tātū
legerētur. Mox forū & in domibus priuatis factū.atq; in atriis:honos clientiū inſti/
tuit ſic colere patronos. DE Statuis & qbuſdā aliis:& qbus primū ī columna:
& quādo roſtra:& quādo primū publice:& quæ primū ſtatuæ romæ. Cap.v.

TOgata effigie ātiqtus ſtatuæ dicebāť. Placuere & nudæ tenētes haſtā ab ephe/
borū gymnicis exēplaribus:quas achilleas uocāt. Græca res eſt nihil uelare. At
ecōtra romana ac militaris thoracas addere. Cæſar qdē dictator loricatā ſibi dicari in
foro ſuo paſſus eſt. Nā lupercoꝝ habitu factæ tā nouiciæ ſūt: q̄ quæ nuper ꝓdidere
penulis indutæ. Mācinus eodē habitu ſibi īſtituit quo deditus ē. Notatū ab aucto/
ribus &.L.Actiū poetā ī camœnaꝝ æde maxima forma ſtatuā ſibi poſuiſſe:cū breuis
admodū fuiſſet. Equeſtres uero ſtatuæ mō romanā celebrationē habēt:orto ſine du/
bio a græcis exēplo. Sed illi cælatas tātū dicabāt in ſacris uictores. Poſtea uero & qui
bigis uel quadrigis uiciſſent. Vnde & nr̄i currus nati in iis q triūphauiſſēt. Serū hoc
& in iis nō niſi a diuo Auguſto ſeiuges:ſicut & elephanti. Non uetus & bigarū cele/
bratio in iis qui prætura functi curru uecti eſſent p cyrcum. Antiqor colūnarū:ſicut
.C.Menio q deuicerat priſcos latinos:qbus ex fœdere tertias prædæ populus romāus
præſtabat. Eodēq; in conſulatu in ſuggeſtu roſtra deuictis āriatibus fixerat āno urbis
.cccc.xvi. Itē.C.Duilio q primus naualē triūphū egit de pœnis:quæ ē etiā nūc ī foro.
Itē.P.Minutio præfecto annonæ:extra portā trigeminā ūciaria ſtipe collata. Neſcio
an primo honor talis a populo. Antea.n.a ſenatu erat. præclara res:niſi friuolis cœ/
piſſet initiis. Nanq; & Atti Nauii ſtatua fuit ante curiā:cuius baſis cōflagrauit curia
incenſa.P.Clodii funere. Fuit & Hermodori epheſii in comitio legum:qs decemuiri
ſcribebāt: interpretis publice dicata. Alia cā & alia auctoritas maior ī Oratii Coclitis

ſtatua:quæ durat hodieq́;: cum hoſtes a ponte ſublicio ſolus arcuiſſet. Equidem & ſibyllæ tres iuxta roſtra ſunt minores ſint licet. Vna quā Pacuuius Taurus ædilis plebis inſtituit. Duæ quas. M. Meſſalla. Primas putarem has & Atti Nauii poſitas ætate Tarquinii Priſci:niſi regum antecedētiū eſſent in capitolio.

DE ſtatuis ſine tunicis & q̄buſdam aliis:& quæ prima romæ ſtatua equeſtris:& q̄ñ omnes ſtatuæ priuatim & publice ſublatæ:& quibus romæ mulieribus:& quæ primæ ab exteris publice poſitæ. Capitulum.vi.

EX iis Romuli eſt ſine tunica:ſicut & Camilli in roſtris:& āte ædem Caſtoꝝ fuit .M. Tremellii equeſtris togata:q ſamnites bis deuicerat. Captaq́; anagnia populum ſtipendio liberauerat. Inter antiquiſſimas ſunt & Tullii Celii. L. Roſcii. Et Sp. Matici Fulcini in roſtris a fidenatibus in legatione interfectoꝝ. Hoc a romano populo tribui ſolebat iniuria cæſis:ſicut. P. Iunio:&. T. Corūcanio:qui ab Teuſa illyricoꝝ regina interfecti erāt. Non omittēdū quod annotauere annales:tripedaneas iis ſtatuas in foro ſtatutas. Hæc uidelicet menſura honorata tūc erat. Nō prætenbo. C. Octauiū ob unū uerbū quo regem Antiochū dilaturum ſe reſponſū dicentem uirga quā tenebat forte circūſcripſit:& prius q̄ egrederet̃ circulo illo:reſpōſū dare coegit. In qua legatione interfecto ſenatus ſtatuā poni iuſſit q̄ oculatiſſimo loco in roſtris. Inuenitur & ſtatua decreta & Taraciæ Caiæ ſiue Suffeciæ uirgini ueſtali:ut poneret̃ ubi uellet.quod adiectū non minus honoris habet: q̄ ꝙ fœīæ eſſet decreta. Meritū eius ipſis ponā annaliū uerbis. Quod cāpū tyberinū gratificata ea eſſet populo. Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi ī cornibus comitii poſitas cū bello ſānitico Apollo pythius fortiſſimo græcoꝝ gentis iuſſiſſet & alteri ſapientiſſimo ſimulacra celebri loco dicari: donec Sylla dictator ibi curiam faceret. Mirumq́; eſt illos patres Socrati cunctis ab eodem deo ſapientia prælato Pythagoram prætuliſſe:aut tot aliis uirtute Alcibiadem aut quenq̄ utroq́; Themiſtocli. Colūnarū ratio erat:attolli ſupra cæteros mortales: ꝙ & arcus ſignificant nouitio inuento. Primus tamen honos cœpit a græcis. Nulliq́; arbitror plures ſtatuas dicatas q̄ Phalerio Demetrio athenis. Siquidē.ccc.lx.ſtatuere:q̄s mox lacerauerūt:nōdum anno hūc numeꝝ dieꝝ excedente. Statuerāt romæ etiā in ōnibus uicis. C. Mario Gratidiano tribus ut diximus.eaſdēq́; ſubuertere Syllæ introitu. Pedeſtres ſine dubio romæ fuere ī auctoritate longo tempore. Equeſtrium tñ origo perq̄ uetus eſt cū fœminis etiā honore cōmunicato. Cochliæ enim ſtatua ē equeſtris:ceu parū eſſet toga eā cingi:cū nec Lucretiæ:nec Bruto qui expulerāt reges propter quos Cochlia inter obſides fuerat:decernerentur. Hāc primā & Oratii Coclitis publice dicatā crediderī. Ante.n. ſibi ac ſibyllæ Tarquiniū & reges ipſos poſuiſſe ueriſimile ē:niſi Cochliæ poſitā quoq́; Piſo traderet ab iis q una obſides fuerant redditis a Porſenna:Honorem eius habuit e diuerſo Annius fæcialis. Equeſtrē ſtatuā cōtra Iouis Statoris ædē ī ueſtibulo ſuperiore domus Valeriæ fuiſſe Publiciæ cōſulis filiæ:eāq́; ſolam fugiſſe. Tyberimq́; tranſnatauiſſe: cæteris obſidibus qui Porſennæ mittebant̃:interemptis Tarquinii inſidiis. L. Piſo prodidit. Idem auctor eſt. M Aemilio. C. Pōpilio.ii.conſſ.a cenſoribus. P. Cornelio Scipione &. M Popilio ſtatuas circa forū eoꝝ qui magiſtratus geſſerant ſublatas omnes: præter eas quæ populi aut ſenatus ſententia ſtatutæ eſſent. Eam uero quam apud ædem Telluris ſtatuiſſet ſibi Sp. Caſſius: qui regnum affectauerat:etiam conflatam a cenſoribus. Nimirum ī ea quoq́; re ambitioni prouidebant illi uiri. Extant Catonis in cenſura uociferationes: mulieribus romanis in ꝓuinciis ſtatuas poni. Nec tamē potuit īhibere:quo minus romæ ponerēt̃:ſicuti Corneliæ Gracchoꝝ matri:quæ fuit Africani prioris filia Sedēs enīm huic poſita:ſoleiſq́; ſine amento inſignis in Metelli publica porticu. Quæ ſtatua nunc eſt in Octauiæ operibus. Publice autē ab exteris poſita eſt romæ a. C. Elio tribuno plebis lege perlata in Stenniū Statiliū Lucanum:qui thurinos bis infeſtauerat. Et ob id Elium thurini ſtatua & corona aurea donarunt. Iidem poſtea Fabritium

donauere ſtatua liberati obſidione. Paſſimq; ſtatuæ ĩ clientela ſunt receptæ. Et adeo diſcrimen omne ſublatum: ut Annibalis etiã ſtatuæ tribus locis uiſantur in ea urbe intra cuius muros ſolus hoſtium emiſit haſtam.

DE Antiq̃s ſtatuariis & preciis ſignoꝝ ĩmodicis: & coloſſis ĩ urbe celebetrĩs. Ca. vii.

FViſſe aũt ſtatuariam arté familiarem italiæ quoq; & uetuſtã indicant Hercules ab Euandro ſacratus ut produ͂t: in foro boario: q triũphalis uocat͛: atq; p triũphos ueſtit͛ habitu triũphali. Præterea Ianus geminus a Numa rege dicatus: q pacis belliq; argumento colit͛. Digitis ita figuratis: ut trecẽtoꝝ quĩquagintaq̃q; dierum nota p ſignificationẽ ãni tẽporis & æui ſe deũ indicaret. Signa quoq; thuſcanica p terras diſperſa: quæ in etturia factitata non eſt dubium. Deorum tantũ putarem eſſe: ni Metrodorus Sceptius cui cognomẽ romani nomĩs Odioſo inditũ eſt. Vulſinios pulſatos propter centũ &. x. ſtatuaꝝ ſigna obiecerit. Mirũq; mihi uidetur cum ſtatuarũ in italia tam uetus origo ſit: lignea potius aut fictilia deoꝝ ſimulacra in delubris dicata uſq; ad deuictã aſiã: unde irrepſit & luxuria. Similitudines exprimendi quæ prima fuerit origo: in ea quã plaſticen græci uocant dici conuenientius erit. Etenim prior quã ſtatuaria fuit. Sed hæc ad infinitũ effloruit multoꝝ uoluminũ opere ſiquis plures perſequi uelit. Omnia enĩ quis poſſit? In. M. Scauri ædilitate tria milia ſignorũ in ſcæna tãtũ fuere tẽporario theatro. Mũmius deuicta achaia repleuit urbẽ. Ipſe exceſſit non relicturus filiæ dotem. Cur enim non cũ excuſatione ponat͛? Multa & Luculli inuexere. Rhodi etiamnũ. lxx. tria milia ſignorũ eſſe Mutianus ter conſul ꝓdidit: nec pauciora athenis & olympiæ. Delphis ſupereſſe credũtur. Quis iſta mortaliũ perſeq poſſit? aut q̃s uſus noſcẽdi intelligat? Inſignia tñ maxĩe & aliqua de cã notata: uoluptariũ ſit attigiſſe. artificeſq; celebratos nominauiſſe ſingulorum quoq; inexplicabili multitudine cũ Lyſippus ad ſexcenta. x. opera feciſſe tradat͛. Ante õnia ut arti claritatem poſſent dare uel ſingula. Numerũ apparuiſſe defuncto eo cũ theſauꝝ effregiſſet hæres. ſolitũ. n. ex immani precio cuiuſq; ſigni denarios ſeponere aureos ſingulos. Euecta ſupra humanã fidẽ ars eſt ſucceſſu: mox etiã audacia. In argumentũ ſucceſſus: unũ exẽplũ afferã: nec deorũ nec hominum ſimilitudinis expreſſæ. Aetas noſtra uidit ĩ capitolio: priuſq̃ id nouiſſime conflagraret a Vitellianis ĩcẽſũ in cella Iunonis canem ex ære uulnus ſuũ lambẽtẽ. Cuius eximiũ miraculũ & ĩdiſcreta ueriſimilitudo nõ ex eo ſolũ intelligit͛: ꝙ ibi dicatus fuerat: ueꝝ & noua ſatiſdatiõe. nã ſũma nulla par uidebat͛ capite tutelarios cauere ꝓ eo inſtituti publici fuit. Innumera ſũt exẽpla. Moles q̃ppe excogitatas uidẽus ſtatuaꝝ: q̃s coloſſos uocãt turribus pes. Talis ẽ ĩ capitolio Apollo trãſlatus a Lucullo ex apollonia põti urbe. xxx. cubitoꝝ. c. l. talentis factus. Talis ĩ campo martio Iupiter a Claudio Cæſare dicatus: qui ideo uocatur põpeianus a uicinitate theatri. Talis & tarẽti factus a Lyſippo. xl. cubitoꝝ. Mirum in eo ꝙ manus ferunt moles ea ratione libramenti: ut nullis cõuellat͛ ꝓcellis. Id quidẽ prouidiſſe & artifex dicit͛: modico ĩteruallo. Vnde maxime opus erat flatũ frangi oppoſita colũna. Itaq; propter magnitudinẽ difficultatemq; moliendi: non attigit eum Fabianus Verrucoſus: cum Herculem qui eſt in capitolio: inde trãſferret. Ante omnes autem in ãmiratione fuit Solis coloſſus rhodi: quẽ fecerat Chares Lyndius Lyſippi ſupradicti diſcipulus. Septuagĩta cubitorũ altitudinis fuit. Hoc ſimulacrum poſt quĩquageſimũſextũ annũ terræmotu ꝓſtratũ. Sed iacẽs quoq; miraculo ẽ. Pauci pollicẽ eius ãplectunt͛. Maiores ſunt digiti q̃ pleræq; ſtatuæ. Vaſti ſpecus hiant defractis membris. Spectantur intus magnæ molis ſaxa: quorũ pondere illud ſtabiliuerat conſtituens. Duodecim annis tradunt effectum. ccc. talentis: quæ contulerant ex apparatu regis Demetrii relicta mora & tedio obſeſſa rhodo. Sunt alii minores hoc in eadem urbe coloſſi centum numero. Sed ubicunq; ſinguli fuiſſẽt nobilitaturi locum. Prætetq; hos deorũ quinq; quos fecit Bryxis. Factitauit coloſſos & italia. Videmuſq; certe Apollinem in bibliotheca templi Auguſti thuſcanicum

.l.pedũ a pollice:dubium ære mirabiliorem an pulchritudine. Fecit & Sp. Caruilius Iouem qui eſt in capitolio uictis ſamnitibus ſacrata lege pugnantibus e pectoralibus eorũ ocreiſq; & galeis. Amplitudo tanta eſt:ut conſpiciatᷣ a Latiario Ioue. Reliqiſq; limæ ſuã ſtatuam eam fecit quæ eſt ante pedes ſimulacri eius. Habent in eodem capitolio ammirationem & capita duo:quæ.P.Lentulus conſul dicauit. Alterũ a Charete ſupradicto factum. Alterum fecit Decius compararione in tãtũ uictus:ut artificium minime probabilis artificis uideatur. Veꝝ omnẽ amplitudinẽ eius generis ſtatuarum uicit ætare noſtra Zenodorus Mercurio facto in ciuitate galliæ aruernis per annos.x. pedum.cccc.in magno precio. Is poſtq̃ ſatis ibi artem approbauerat:romã accitus ẽ a Nerone:ubi deſtinatum illius principis ſimulacrum coloſſum fecit cẽtum.x.pedũ longitudine: qui dicatus Solis uenerationi eſt damnatis ſceleribus illius principis. Mirabamur in officina non modo ex argilla ſimilitudinem inſignem uetũ & de puis admodũ ſurculis quod primũ operis inſtaurati fuit. Ea ſtatua indicauit interiſſe fũdendi æris ſcientiam:cum & Nero largiri aurum argentumq; paratus eſſet:& Zenodorus ſciẽtia fingẽdi cælandiq; nulli ueterum poſtponeretur. Statuam aruernorum cum faceret:prouinciæ Vibio Auito præſidente duo pocula Calamidis manu cælata: quæ Caſſio Syllano auunculo eius præceptori ſuo Germanicus Cæſar adamata donauerat æmulatus eſt:ut uix ulla differentia eſſet artis. Quãtoq; maior ĩ Zenodoro præſtantia fuit: tanto magis deprehendi æris oblitteratio poteſt.

Nobilitates ex ære operum & artificum. ccclxvi. Cap.viii.

SIgnis quæ uocant corinthia pleriq; in tantũ capiũtur:ut ſecũ circũferant: ſicut Hortenſius orator ſphingẽ Verti reo ablatam. Propter quã Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei ſe enigmata intelligere:reſpõdit debere:quoniã ſphingem domi haberet. Circumtulit & Nero princeps amazonem:de qua dicemus. Et pauloante.C.Ceſtius conſularis ſignũ:quod ſecum etiã in prælio habuit. Alexandri quoq; Magni rabernaculũ ſuſtinere traduntur ſolitæ ſtatuæ:ex quibus duæ ante Martis ultoris ædem dicatæ ſunt:totidem ante regiam. Minoribus ſimulacris ſigniſq; innumera prope artificum multitudo nobilitata eſt. Ante omnes tamen Phidias atheniẽſis Ioue olympiæ facto ex ebore qdẽ. Sed & ex ære ſigna fecit. Floruit aũt olympiade octogeſima tertia circiter.ccc.noſtræ urbis anno. Quo eodem tempore æmuli eius fuere Alcamenes: Critias:Neſtocles:Hegleas. Et deĩde olympiade octogeſimaſeptĩa Agelades:Callon:Polycletus:Phradmõ:Gorgias:Lacon:Myron:Pythagoras:Scopas: Perelius. Ex iis Polycletus diſcipulos habuit Argium:Aſopodorum:Alexin:Ariſtidẽ: Phrinonem:Dinonẽ:Athenodorũ:Demeam: Clitorium:Myronem Lycium. Nonageſima.v.olympiade floruere Naucides: Dinomedes: Chanacus: Patroclus. Centeſimaſecunda Polycles: Cephiſodotus : Leuiares: Hypatodorus. Centeſimaquarta Praxiteles: Euphranor. Centeſimaſeptima: Echion: Thermachus. Centeſimaquartadecima Lyſippus fuit:cum & Alexander Magnus. Item Lyſiſtratus & frater eius Stennius:Euphronides:Soſtratus:Ion:Syllanion. In hoc mirabile:ꝙ nullo doctore nobilis fuit ipſe.diſcipuloſq; habuit Theuſin:& Iadẽ.Centeſima.xx. Euryclides: Eutycrates: Lahippus: Cephiſiorotus:Timarchus:Pyromachus.Ceſſauit deĩde ars:ac rurſus olympiade centeſima.lv.reuixit cum fuere longe quidem infra prædictos ꝓbati tamẽ Antheus:Calliſtrarus:Polycles: Arheneus: Callixenus: Pythocles: Pythias: Tymoles. Ita diſtinctis celeberrimoꝝ ætatibus:raptĩ trãſcurrã reliquã multitudinẽ & paſſim diſperſam. Venere autem & in certamen laudatiſſimi q̄q̄ diuerſis ætatibus geniti quoniam fecerant amazonas:quæ cum in templo Epheſiæ Dianæ dicarentur: placuit eligi probatiſſimã:ipſorum artificum qui præſentes erãt iudicio:cũ apparuit eam eſſe:quã omnes ſecundã a ſua quiſq; iudicaſſent. Hæc eſt Polycleti. Proxima ab ea Phidiæ. Tertia Chreſſilæ. Quarta Cydonis. Quinta Phradmonis. Phidias præter Iouem olympium quem nemo æmulatur: fecit & ex ebore æque Mineruam

athenis quæ eſt in parthenonia ſtans. Ex ære uero præter amazonem ſupradictam
Mineruam tam eximiæ pulchritudinis:ut a forma cognomen acceperit. Fecit & cly/
dicum & aliam Mineruam:quã romæ ad ædem Fortunæ Aemilius Paulus dedicauit.
Item duo ſigna: quæ Catulus in eadem æde poſuit: palliata. Et alterum coloſſicon
nudum. Primuſque artem toreuticen aperuiſſe atq; demõſtraſſe merito iudicatur.
Polycletus ſicyonius Ageladis diſcipulus Diadumenum fecit molliter iuuenem.c.ta/
lentis nobilitatum. Item & Doryphorum uiriliter puerum. Fecit & quem canona arti/
fices uocant:liniamenta artis ex eo petentes uelut a lege quadam:ſoluſq; hominum
artem ipſe feciſſe artis opere iudicatur. Fecit & deſtringentem ſe. Et nudum talo in/
ceſſentem. Duoſq; pueros. Item talis nudos ludentes:qui uocantur aſtragalizontes.
Et ſunt in Titi imperatoris atrio:quo opere nullum abſolutius pleriq; iudicant. Itẽ
Mercurium qui fuit liſymachiæ. Herculem qui romæ Antheum a terra ſuſtinentem.
Arremona qui Phacnaporreros appellatus eſt. Hic conſummaſſe hanc ſcientiam
iudicatur:& toreuticen ſic erudiſſe:ut Phydias aperuiſſe. Proprium eiuſdem:ut uno
crure inſiſterent ſigna excogitaſſe:ut ait Varro:& pene ad unum exemplum. My/
ronem eleuteris natum:& ipſum Ageladis diſcipulum bucula maxime nobilitauit
celebratis uerſibus laudata:quando alieno pleriq; ingenio magis q̃ ſuo commendãt.
Fecit & canem: & diſcobolon:& Perſea: & criſtas:& ſatyrum admirantem tibias:&
Mineruam:delphicos pentathlos pancratiaſtas. Herculem etiã qui eſt apud cyrcum
maximum in æde Pompeii Magni. Fecit & Cicadæ monumentum:& locuſtæ ſicut
carminibus ſuis Erina ſignificat. Fecit & Apollinem quem a triumuiro Antonio ſub/
latum reſtituit epheſiis diuus Auguſtus ammonitus in quiete. Primus hic multi/
plicaſſe uarietatẽ uidetur:numeroſior in arte q̃ Polycletus:& in ſymmetria diligẽtior.
Et ipſe tamen corporum tenus curioſus:animi ſenſus non expreſſiſſe. Capillũ quoq;
& pubem non emendacius feciſſe q̃ rudis antiq̃tas inſtituiſſet. Vicit eũ Pythagoras
ex italia Reginus Pancratiaſte delphis poſito. Eundem uicit & Leontius cum fecit
haſtadie dromonſtylon: qui olympiæ oſtenduntur. Et Iolpis puerum tenentem ta/
bellas eodem loco:& mala ferentem nudum. Syracuſis autem claudicantem: cuius
ulceris dolorem ſentire etiam ſpectantes uidentur. Item Apollinem citharedum:ſer/
pentemq; eius confici ſagittis: qui Dircæus appellatus eſt: quoniam cum thebæ ab
Alexandro caperentur:aurum a fugiẽte conditum ſinu eius cælatũ eſſet. Hic primus
neruos & uenas expreſſit capillũq; diligẽtius. Fuit & alius Pythagoras ſamius initio
pictor: cuius ſigna ad ædem Fortunæ huiuſce deæ ſunt ſeminuda:unde & laudata
ſunt. Hic ſupradicto facie quoq; indiſcreta ſimilis fuiſſe traditur. Regini autem di/
ſcipulus & filius ſororis fuiſſe traditur Soſtratii Lyſippus Sicyonius. Duris negat.
Tullius fuiſſe diſcipulum affirmat. Sed primo ærarium fabrum. Audẽdi rationem
cepiſſe pictoris Eupompi reſponſo. Eum enim interrogatum quem ſequeretur an/
tecedentium:dixiſſe demonſtrata hominum multitudine:naturam ipſam imitãdam
eſſe:non artificem. Plurima ex õnibus ſigna fecit: & ut diximus fœcũdiſſimæ artis:
inter quæ diſtringentem ſe:quem.M.Agrippa ante thermas ſuas dicauit:mire gratũ
Tyberio principi:qui non quiuit temperare ſibi in eo:quanq̃ ĩperioſus ſui ĩter initia
principatus tranſtulitq; in cubiculum:alio ibi ſigno ſubſtituto. Cum quidem tanta
populi romani contumacia fuit:ut magnis theatri clamoribus reponi Apoxyomenõ
conflagitauerit: princepſq; quanq̃ adamatum repoſuerit. Nobilitatur Lyſippus &
temulenta tibicina & canibus ac uenatione. In primis uero quadriga cum ſole rhodi/
orum. Fecit & Alexandrũ Magnum multis operibus:a pueritia eius orſus. Quam
ſtatuam inaurari iuſſit Nero princeps delectatus admodum illa. Dein cum precio
periſſet gratia artis:detractum ẽ aurum precioſiorq; talis exiſtimatur etiã cicatricibus
operis atq; conſciſſuris in quibus aurum hæſerat remanẽtibus. Idẽ fecit Epheſtionẽ
Alexandri Magni amicum:quem quidam Polycleto aſcribunt:cum is centum propẽ

annis ante fuerit. Item Alexandri uenationē quæ delphis ſacrata eſt. Athenis ſatyrorū turmā. Alexandrum amicorumq; eius imagines ſumma ōniū ſimilitudine expreſſit. Has Metellus macedonia ſubacta tranſtulit romam. Fecit & quadrigas multorum generum. Statuariæ arti plurimum traditur contuliſſe capillum exprimēdo. Capita minora faciendo q̄ antiqui. Corpora graciliora ſicciora q;: per quæ proceritas ſignorū maior uideretur. Nō habet latinū nomē ſymmetria: quā diligētiſſie cuſtodiuit noua intactaq; ratione quadratas ueterum ſtaturas permutando. uulgoq; dicebat: ab illis factos quales eſſent homines: a ſe quales uiderentur eſſe. Huius proprie uident̃ eſſe argutiæ operum cuſtoditæ in minimis quoq; rebus. Filios & diſcipulos reliquit laudatos artifices Lahippum & Bedam: ſed ante omnes Eutychratem. quanq̄ is cōſtātiā patris potius æmulatus q̄ elegantiam auſtero maluit genere q̄ iucundo placere. Itaq; optime expreſſit Herculem delphis & Alexādrum Theſpin uenatorem & theſpiadū prælīū equeſtre. Simulacrum Strophonii ad oraculū. Quadrigas Medeæ cōplures. Equum cum fiſcinis. Canes uenantium. Huius quoq; diſcipulus fuit Thyſicrates & ipſe ſityonius: ſed Lyſippi ſectæ propior ut uix diſcernantur complura ſigna: ceu Senex Thebanus Demetrius rex: Peuceſtes Alexandri Magni ſeruator. Digni tanta gloria artifices. Qui compoſitis uoluminibus condidere hæc miris laudibus celebrāt & Telaphanem Phoceum ignotum alias: quoniam in theſſalia ubi habitauerit: latuerint opera eius: alioquī ſuffragiis ipſorum æquatur Polyclero: Myroni: Pythagoræ. Laudant eius Lariſſam: & Spinarum: Pentachlon: & Apollinem. Alii nō hanc ignobilitatis fuiſſe cauſam: ſed quoniam ſe regnum Xerxis & Darii officinis dediderit: exiſtimant. Praxiteles quoq; marmore fœlicior: ideo clarior fuit. Fecit tamen ex ære pulcherrima opera. Proſerpinæ raptum. Item Cataglyſam: & ebrietatē: & Liberum patrem: nobilemq; una ſatyrum: quem græci Periboeoton cognominant. Signa etiā quæ ante Fœlicitatis ædem fuere. Veneremq; quæ cum ipſa æde īcendio cremata eſt Claudii principatu: marmore nulli ſuper terras inclyto parem. Item ſtephuſam. Spelumenen: Oenophorū: Harmodiū & Ariſtogytonem tyrannicidas: quos a Xerxe perſarum rege captos uicta perſide atheniēſibus remiſit Magnus Alexander. Fecit & puberem Apollinem ſubrepenti lacertæ cōminus ſagitta inſidiātē: quem Saurōctonō uocant. Spectantur & duo ſigna eius diuerſos affectus exprimentia flentis matronæ & meretricis gaudentis. Hanc putant Phrynem fuiſſe. deprehenduntq; in ea amorem artificis & mercedem in uultu meretricis. Habet ſimulacrum & benignitas eius. Calamidis enim quadrigæ aurigam ſuū impoſuit. Et ne melior in equorū effigie hoīem deuiciſſe crederetur ipſe Calamis & alias quadrigas bigaſq; fecit: equis ſemper ſine æmulo expreſſis. Sed ne uideatur in hominum effigie inferior: Achamene nullius eſt nobilior. Achamenes Phidiæ diſcipulus & marmorea fecit: & æreum petalū: q uocat̃ encrinomenos. At Polycleti diſcipulus Ariſtides quadrigas & bigas. Er Iphicratis leæna laudat̃. Scortū hæc lyræ cantu familiaris Harmodio & Ariſtogytoni conſilia eorum de tyrannicidio uſq; ad mortem excruciata a tyrannis nō prodidit. Quaobrē athenienſes eam honore habere uolentes: ne tñ ſcortū celebraſſe uiderentur: animal nominis eius fecere. Atq; ut intelligeretur cauſa honoris in opere linguā addi ab artifice uetuerunt. Bryaxis Aeſculapium & Seleucum fecit. Bedas adorantem Batton Apollinem & Iunonem: qui ſunt romæ in templo Concordiæ. Creſilas uulneratum deficientem: in quo poſſit intelligi: quantum reſtat animæ. Et Olympium Periclem dignum cognomine. Mirumque in hac arte eſt: ꝙ nobiles uiros nobiliores fecit. Cephiſidorus Mineruam mirabilem in portu athenienſium. Et aram ad templum Iouis Seruatoris in eodem portu: cui pauca comparantur. Canachus Apollinem nudum: qui Phileſius cognominat̃ in Didymeo eginetici æris temperatum. Ceruūq; una ita ueſtigiis ſuſpēdit: ut linū ſubter pedes trahatur alterno morſu digitis calceq; retinentibus ſolum. ita uertebrato dēte utriſq; in partibus ut a repulſu p uices reſiliat.

Idem celetizōtas pueros fecit. Chereas Alexandrum Magnum. Et Philippum patrē eius fecit. Cleſilaus Dorophoron: & amazonem uulneratam. Demetrius Lyſimachen: quæ ſacerdos Mineruæ fuit ānis.lxiiii. Idem & Mineruam quæ muſica appellatur: quoniam dracones in gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu reſonant. Idem equitem Sarmonem: qui primus de equitatu ſcripſit. Dedalus & ipſe inter fictores laudatus pueros duos diſtringētes ſe fecit. Dynomenes Proteſilaum: & Pythodemū luctatorem. Euphranoris Alexander Paris eſt. in quo laudatur: q̄ omnia ſimul intelligantur. Iudex dearum: amator Helenæ: & tamen Achillis interfector. Huius eſt Minerua romæ: quæ dicitur Catuleana īfra capitolium a.Q .Luctatio Catulo dicata: Et ſimulacrum boni euentus dextra pateram: ſiniſtra ſpicam ac papauer tenens. Itē Latona puerpera Apollinem & Dianam infantes ſuſtinens in æde Concordiæ. Fecit quadrigas bigaſq;. Et Clyticon eximia forma. Et uirtutem egregiam: utraſq; coloſſeas. Mulierem miniſtrantem & adorantem. Item Alexandrum & Philippum in quadrigis. Eutyclides eurotan fecit: ī qua artem ipſam liquidiorem plurimi dixere. Hegiæ Minerua Pyrrhuſq; rex laudatur. Et celetizontes pueri. Et Caſtor: ac Pollux ante ædem Iouis tonantis. Ageſie in pario colonia Hercules Iſidori. Buthyreus Lycius Myronis diſcipulus fuit: qui fecit dignum præceptore puerum ſufflantem languidos ignes & argonautas. Leocras: aquilam ſētientem quid rapiat in Ganymede: & quid ferat: parcentem unguibus etiam per ueſtem. Puerum Antolycum Pācratio uictorem. Propter quem Xenophon ſympoſium ſcripſit. Iouemq; illum Tonantem in capitolio ante cuncta laudabilem. Item Apollinem diadematum. Luciſcus Langonem puerum ſubdole ac fucate uernilitatis. Lycius & ipſe puerum ſuffitorem. Menichini uitulus genu premitur: replicata ceruice. Ipſeq; Menechinus ſcripſit de ſua arte. Naucides Mercurio & Diſcobolo immolante arietem cenſetur. Naucerus luctatorem anhelantem fecit. Niceratus Aeſculapium & Hygiam qui ſunt in Concordiæ templo romæ. Phyromachi quadriga regitur ab Alcibiade. Polycles Hermaphroditum nobilem fecit. Pyrrhus Hygiā & Mineruā. Phœnix Lyſippi diſcipulus Epidyrſam. Stypax Cyprius uno celebratur ſigno Splachnorte. Periclis olympii uernula. Hic fuit exta torrens: ignem oris pleni ſpiritu accendens. Syllanion Apollodorum fecit fictorem & ipſum: ſed inter cunctos diligentiſſimum artis & inimicū ſui iudicem crebro perfecta ſigna frangentem: dum ſatiare cupiditatem nequit artis. & ideo inſanum cognominatum. Hoc in eo expreſſit. Nec hominem ex ære fecit: ſed iracundiam. Et Achillem nobilem. Item Epiſtatem exercentem athletas. Strongiliō amazonem: quam ab excellentia crurum Eucnemon appellant. Ob id in comitatu Neronis principis circumlatam. Item fecit puerum: quē amando Brutus philippēſis cognomine ſuo illuſtrauit. Theodorus qui labyrinthū fecit ſami: ipſe ſe ex ære fudit præter ſimilitudinem nobilem: fama magnæ ſubtilitatis celebratus. Dextra limam tenet: leua tribus digitis quadrigulam tenuit tranſlatam preneſte: tantæ paruitatis: ut totam eam currumq; & aurigam integeret alis ſimul facta muſca. Xenocrates Tiſicratis diſcipulus: aut ut alii Eutycratis: uicit utroſq; copia ſignorū. & de ſua arte compoſuit uolumina. Plures artifices fecere Attali & Eumenis aduerſus gallos prælia. Iſigonus: Phyromachus: Stratonicus: Antigonus: qui condidit uolumina de ſua arte. Boeti quanq̄ argento melior infans eximie anſerem ſtrangulat. Atq; ex ōnibus quæ retttuli clariſſima quæq; in urbe iam ſunt dicata a Veſpaſiano principe ī templo Pacis: aliiſq; eius operibus uiolentia Neronis in urbem conuecta: & ī ſellariis domus aureæ diſpoſita. Prætera ſunt æqualitate celebrati artifices: ſed nullis operū ſuorum præcipui. Ariſton qui & argentum cælare ſolitus eſt. Callaſes: Deſias: Cantharus Sytionius: Dionyſiodorus Critiæ diſcipulus Deliades: Euphorion: Eunicus & Hecatæus. Argenti cælatores: Leſbocles: Prodorus Pythodicus: Polygnotus. Idem pictores nobiliſſī. Itē ex cælatoribus: Stratonicus Scinnus: qui fuit Critiæ diſcipulus

Nunc percenſebo eos:qui eiuſdē generis opera fecerūt:ut Apollodorus:Androbolus: Aſclepiodorus: Aleuas philoſophus: Apellas:& adorantes fœminas Antigonus. Et luctatores Peryoxyomenon. Tyrānicidaſq; ſupradictos: Antimachus: Athenodorus: Fœminas nobiles Ariſtodemus:& luctatores bigaſq; cum auriga. Philoſophos Anus Seleucum regem. Habet quoq; huius gratiam Doryphorus. Cephiſodori duo fuere. E priore eſt Mercurius Liberum patrem in infantiam nutriens. Fecit & concionantē manu elata. Perſona in incerto eſt. Sequens philoſophus fecit Coclites qui cum Phidia Iouem olympium fecerat. Philoſophus item Cleon & Cenchranus & Galli-cles:& Cephis: & Chalcoſchenes: & comœdos: & athletas: Dahippus: Pella:Iome-non Daiphron:& Democritus: & Dæmon. Philoſophus Epigenon omnia fere præ-dicta imitatus præceſſit in tubicine & matrem interfectam: & infantem miſerabi-liter blandientem. Eubolides digitis computans. Mycon athletis ſpectatur. Me-nogenes quadrigis. Nec minus Niceratus omnia quæ cæteri aggreſſus: repræſētauit Alcibiadem:lampadeq; accenſa matrem eius Demateten ſacrificantem. Tiſicrates bigæ Piſto mulierem impoſuit. Idemq; fecit Martem & Mercurium qui ſunt in Concordiæ templo romæ. Perillum nemo laudat ſæuiorem Phalaride tyranno: cui taurum fecit mugitus hominis pollicitus igne ſubdito. & primus eum expertus eſt cruciatum iuſtiore ſæuitia. In hoc a ſimulacris deum: hominumq; deuocauerat humaniſſimam artem. Ideo ne tot conditores eius elaborauerant:ut ex ea tormenta fierent? Itaq; una de cauſa ſeruātur opera eius:ut quiſquis illa uideat:oderit manus. Sthenius Ceretem: Iouem: Mineruam fecit: qui ſunt romæ in Concordiæ templo. Idem flentes matronas & adorantes: ſacrificanteſq;. Simon canem & ſagittarium fecit. Stratonicus cælator ille philoſophus. Scopas utraſq;. Athletas autem & ar-matos & uenatores:ſacrificanteſq; Batton. Eunuchit: Glaucides: Heliodorus: Hy-canus: Lophon: Lyſon: Leon: Menodorus: Myagarus: Polycrates: Polydus: Py-thocritus: Protogenes. Iidemque pictura clariſſimi:ut dicemus. Patrochles:Phyllis: Phyſidonius: qui & argentum cælauit nobilitet natione epheſius. Periclimenus: Philon: Simenus: Thimotheus: Theomneſtus: Thimarchides: Thimon: Thyſias: Thraſon. Ex omnibus autem maxime cognomine inſignis eſt Callimachus ſemper calumniator ſui:nec finem habēs diligentiæ:ob id Cacizotechnos appellatus. Memo-rabilis exemplo adhibendæ curæ modum. Huius ſūt ſaltantes Lacænæ emendatum opus. Sed in quo gratiam omnem diligentia abſtulerit. Quem quidem & pictorem fuiſſe tradunt. Non ære captus nec arte unam ſolummodo Zenonis cypriam ſta-tuam in expeditione non uendidit Cato. Sed quia philoſophi erat. Vt obiter hoc quoq; naſcatur tam inane exemplum in mentione ſtatuarum. Eſt & una non præte-reūda licet auctoris incerti iuxta roſtra Herculis tunicati. Eleo habitu romæ:torua facie ſentienteque ſuprema in tunica. In hac tres ſunt tituli. Vnus.L.Luculli im-peratoris de manubiis. Alter qui pupillum Luculli filium ex.S.C.dedicaſſe. Tertius qui.T.Septimium Sabinum ædilem curulem ex priuato in publicū reſtituiſſe. Tot certaminum tātæq; dignationis ſimulacrum id fuit. Nunc reuertemur ad differētias æris & mixturas. In cyprio coronarium & regulare eſt:utrunque ductile. Coronariū tenuatur in laminas: taurorumq; felle tinctum ſpeciem auri in coronis hiſtrionum præbet. Idemq; ī uncias additis auri ſcrupulis ſenis prætenui pyropi brattea igneſcit. Regulare & in aliis fit metallis. Itemq; chaldariorum differentia:q; chaldarium fū-ditur tantum:malleis fragile: quibus regulare obſequitur:ab aliis ductile appellatū. quale omne cyprium eſt. Sed & in cæteris metallis cura diſtat a chaldario. Omne.n. purgatis diligentius igni uitiis excoctiſq; regulare eſt. In reliquis generibus palma campano. Simile in multis partibus italiæ prouinciiſq;. Sed octonas plumbi libras addunt:& bene recoquunt propter inopiam ligni. Quantum ea res differentiæ affe-rat:in gallia maxime ſentitur:ubi inter lapides candefactos funditur. Exurente enim

coctura:nigrum atq; fragile conficit. Præterea ſemel recoquunt.quod ſæpius feciſſe bonitati plurimum confert. Id quod notaſſe:non ab re eſt.

Differentiæ æris & mixturæ: & de ſeruando ære. Cap.ix.

aAEs omne frigore magno melius fundi. Sequenſq; temperatura ſtatuaria eſt. Eademque tabularis hoc modo. Maſſa proflatur in primis: mox ĩ proflatum additur tertia portio æris collectanei:hoc eſt ex uſu coempti. Peculiareq; in eo condimentum attritu domiti & conſuetudine nitoris:ueluti manſuefacti. Miſcentur & plumbi argentarii pondo duodena: ac ſelibra e centenis proflata. Appellatur etiam nunc & formalis temperatura æris tenerrimi: quoniam nigri plumbi decima portio additur: & argentarii uiceſima. maximeq; ita colorem bibit: quem græcanicũ uocãt. Nouiſſima eſt quæ uocatur ollaria:uaſe nomen hoc dãte. Ternis aut quaternis libris plumbi argentarii in centenas æris additis. Cyprio ſi addatur plumbum:colos purpuræ fit in ſtatuarum prætextis. Aera exterſa rubiginem celerius trahũt:q̃ neglecta: niſi oleo perungantur. Seruari ea optime in liquida pice tradunt. Vſus æris ad perpetuitatem monumentorum iam pridem tranſlatus eſt. Tabulis æreis in quibus publicæ conſtitutiones incidantur.

DE Cadmia medicinæ. Capitulum.x.

METalla æris multis modis inſtruunt medicinam: utpote cum ulcera omnia ibi ociſſime ſanentur. Maxime tamen prodeſt cadmia. Fit ſine dubio hæc & in argenti fornacibus: candidior ac minus ponderoſa: ſed nequaq̃ comparanda ærariæ. Plura autem genera ſunt. Nanq; ipſe lapis ex quo fit æs cadmia uocatur fuſuris neceſſarius:medicinæ inutilis. Sic rurſus in fornacibus exiſtit aliamq; nominis ſui originem recipit. Fit autem egeſta flammis atq; flatu tenuiſſima parte materiæ:& cameris lateribuſue fornacium pro quantitate leuitatis applicata. Tenuiſſima eſt in ipſo fornacium ore:qua flammæ eluctantur.appellata capnitis:exuſta:& nimia leuitate ſimilis fauillæ. Interior optima:cameris dependẽs:& ab eo argumẽto botryſẽtos cognominata. Ponderoſior hæc priore. Leuior porro ſecuturis. Duo eius colores. Deterior cinereus. Puniceus melior:friabilis:oculorumq; medicamentis utiliſſima. Tertia eſt in lateribus fornacium:quæ propter grauitatem ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicit placitis:& ipſa ab argumento cruſta uerius q̃ pumex intus:uarias ad pſoras utilior:& ad cicatrices trahendas. Fluunt ex ea duo alia genera. Onychitis extra pene cærula:intus onychiti maculis ſimilis. Oſtracitis tota nigra & cæterarum fortiſſima:uulneribus maxime utilis. Omnis autem cadmia in cypri fornacibus optima. Iterum a medicis coquitur carbone puro atq; ubi in cinerem rediit:extinguitur uino amineo quæ ad emplaſtra præparatur: quæ uero ad pſoras aceto. Quidam in ollis fictilibus tuſam urunt:ac lauant in mortariis. poſtea ſiccant. Nymphodorus lapidem ipſum q̃grauiſſimum ſpiſſumq; urit pruna:& exuſtum chio uino reſtiguit: tunditq;.mox linteo cribrat:atq; in mortario terit.mox aqua pluuia macerat.iterũq; terit quod ſubſedit: donec ceruſæ ſimilis fiat:nulla dentium offenſa. Eadem Lolliæ actio:ſed q̃puriſſimum lapidem eligit. Cadmiæ efectus:ſiccare:ſanare:ſiſtere fluctiones: pterygia: ſordes oculorum purgare: ſcabritiem extenuare:& quicquid in plũbi effectu dicemus. Et æs ipſum ad omnia eadem uritur:prætereq; albugines oculorum: & cicatrices. Vlcera quoq; oculorum cum lacte ſanat. Idq; ægyptii collyrii modo terunt in coticulis. Facit & uomitiones e melle ſumptum. Vritur autem cyprium in fictilibus crudis cum ſulphuris pari pondere:uaſe circumlito ſpiramento ĩ caminis: donec uaſa ipſa percoquantur. Quidam & ſalem addunt. Alii alumẽ pro ſulphure. Alii nihil ſed aceto tãtum aſpergunt. Vſtum teritur mortario thebaico.aqua pluuia lauatur.minor effectu. iterumq; adiecta largiore teritur.& dum conſidat:relinquit. hoc ſæpius:donec ad ſpeciem minii redeat. Tũc ſiccatũ ĩ ſole:ĩ ærea pyxide ſeruat.

DE Scoria:& flore:& ſquama æris:& ſtomace:& erugine:& hyeratio. Cap.xi.

ET ſcoria æris ſimili modo lauatur: minor effectu q̄ æs ipſum. Sed & æris flos
medicinæ utilis eſt. Fit ære fuſo:& in alias fornaces tráſlato:ibi flatu crebriore
excutiunt' uelut milii ſquammæ:quas uocant lepidas:& ſic adulteratur flos:ut ſquā-
ma ueneat pro eo. Eſt autem ſquamma æris decuſſa ui clauis in quos panes ærei fer-
ruminantur. In cypriis maxime officinis omnia. Differentia hæc eſt:ꝙ ſquamma ex-
cutitur ictibus iiſdem panibus. Flos cadit ſpōte. Squammæ eſt alterum genus ſub-
tilius ex ſumma ſcilicet lanugine decuſſum:quod uocant ſtomoma. Atq; hæc ōnia
medici(quod pace eorum dixiſſe liceat)ignorant. Pars maior & nomina:in tantum a
conficiendis iis medicaminibus abſunt:quod eſſe proprium medicinæ ſolebat. Nūc
quotiens incidere in libellos:componere ex iis uolentes aliq̄:hoc eſt ípēdio miſerorū
experiri commentaria: credunt ſemplaciæ ea omnibus quidem fraudibus corrūpēri:
factaq; iam pridem emplaſtra & collyria mercant':tabeſq; mercium:fraus ſemplaſiæ
ſic extenitur. Et ſquamma autem & flos uruntur in patinis fictilibus aut æreis. dein
lauantur ut ſupra ad eoſdē uſus. Et amplius narium carnoſa uitia. Itemq; ſedis:&
grauitates aurium:per fiſtulas in eas flatu impulſa. Et ulcera oris farina admota.
Tollit & tōſillas cum melle. Fit & ex candido ære ſquāma cypria longe inefficacior.
Nec nō urina pueri prius macerant clauos paneſq;. Quidam uero excuſſā ſquāmā
terunt:& aqua pluuia lauāt. Dant & hydropicis duabus drachmis in mulſi hemina:
& illinunt cum polline. Eruginis quoq; magnus uſus. Sed pluribus fit ea modis.
nanq; & e lapide ex quo coquitur æs deraditur:& ære candido perforato:atq; in cadis
ſuper acetum ſuſpenſo æreo:obturatumq; operculo:multo probatiore q̄ ſi hoc idem
ſquammis fiat.Quidam uaſa ipſa candidi æris fictilibus condunt in aceto raduntq;
x.die.Alii uinaceis contegunt:totidemq; poſt dies radunt. Alii delimatam æris ſco-
bem aceto ſpargunt:uerſantq; ſpatis ſæpius die:donec abſumatur. Eandemq; ſcobē
alii terere in mortariis æreis ex aceto malunt. Ociſſime uero cōtrahit coronariū eru-
ginem recisamentis in acetum additis. Adulterant marmore trito maxime rhodiam
eruginem. Alii pumice aut gummi. Præcipue autem fallit atramento ſutorio adulte-
rata. Cætera enim dente deprehenduntur:ſtridentia in frendendo. Experimentum ī
batillo ferreo. Nam quæ ſincæra eſt: ſuum colorem retinet: quæ mixta atramento
rubeſcit. Deprehenditur & papyro galla prius macerato. Nigreſcit enim ſtatim eru-
gine illita. Deprehenditur & uiſu maligne uirens. Sed ſiue ſincæram ſiue adulterā
aptiſſimum eſt eius ſiccatam in patina noua uri & uerſari:donec ut fauilla fiat.Poſ-
tea teritur:& conditur. Aliqui ī crudis fictilibus urunt:donec figlinum percoquat'.
Nonnulli & thus maſculum ammiſcent. Lauatur autē erugo ſicut cadmia. Vis eius
collyriis oculorum aptiſſima:& delachrymationibus mordendo proficiens. Sed ab-
lui neceſſarium penicillis calidis:donec rodere deſinat. Hieracium uocat' collyrium
quod ita maxime conſtat. Temperatur autem idem hammoniaci unciis quattuor:
eruginis cypriæ duabus:atramenti ſutorii:quod chalcanthum uocant:totidem. Miſy
uero una: croci.vi. Hæc omnia trita aceto thaſio colliguntur in pilulas:excellentis
remedii contra glaucomatum initia & ſuffuſionum. Contra caliginem & ſcabritias &
albugines ac genarum uitia. Cruda autem erugo:uulnerariis emplaſtris miſcet'. Oris
etiam gingiuarumq; exulcerationem mirifice emendat:& labiorum ulcera cum oleo.
Quod & ſi cæra addatur:purgat & ad cicatricem perducit. Erugo & callum fiſtularū
erodit:uitiorumq; quæ circa ſedem: ſiue per ſe ſiue cum hammoniaco illita:uel col-
lyrii modo in fiſtulas adacta. Eademq; cum reſinæ terebinthinæ tertia parte ſubacta
lepras tollit.

DE ſcolecia:& calciti:& pſoro:& calcanto. Cap.xii.

ESt & alterum genus eruginis:quam uocant ſcoleciam in cyprio ære. Hoc trito
alumine & ſale aut nitro pari pondere cum aceto albo q̄acerrimo. Nō fit hoc
niſi æſtuoſiſſimis diebus circa canis ortum. Teritur autem:donec uiride fiat:contra-
hatq; ſe in uermiculorum ſpeciem : unde & nomen. Quod uitiū ut emendetur:duæ

partes q̄ fuere aceti miſcentur urina pueri impubis. Idem autem in medicamentis & ſantema efficit qua diximus aurum ferruminari. Vſuſque utriuſq; qui eruginis. Scolecia fit & per ſe raſa ab ærario lapide: de quo nunc dicemus. Chalcitin uocant lapidem: ex quo & ipſum æs coquitur. Diſtat a cadmia: ꝙ illa ſuper terram exſubdialibus petris cæditur: hæc ex obrutis. Item ꝙ chalcitis friat ſe ſtatim mollis natura: ut uideatur lanugo concreta. Eſt & alia diſtinctio: ꝙ chalcitis tria genera continet æris: & miſyos & ſorios. de quibus ſingulis dicemus ſuis locis. Habet aũt æris uenas oblongas. Probatur mellei coloris gracili uenarum diſcurſu friabilis: nec lapidoſa. Putant & recentem utiliorem eſſe: quoniam inueterata ſori fiat. Vis eius ad excreſcentia in ulceribus ſanguinem ſiſtere: gingiuas uuam tonſillas farina compeſcere. Vuluæ quoq; uitiis in uellere imponitur. Cum ſucco uero porri uerendorum addit' emplaſtris. Maceratur autem in fictili ex aceto circumlito fimo diebus. xl. Et colorē croci trahit. Tũc ammixto cadmiæ pari pōdere medicamentum efficit ſoricon dictũ. Quod ſi duæ partes chalcitidis rertiæ cadmiæ temperentur: acrius hoc idē fiet. Acrius etiamnũ & uehementius factum ſi aceto q̄ uino tēperentur. Toſta uero efficacior fit ad eadem omnia. Sori ægyptium maxime laudatur: multum ſuperato cyprio hiſpanienſi & africo: quãq̄ oculorum quoq; curationi quidam utilius cypriũ putāt. Sed in quacunq; natione optimum: cui maximum uirus olfactu: trituq; pinguiter nigreſcens: & ſpongioſum. Stomacho res contraria in tantum: ut quibuſdā olfactu modo uomitiones moueat. Et ægyptium quidem tale. Alterius nationis contritum ſplendeſcit. Et miſy eſt lapidoſius. Prodeſt autem & dentium dolori ſi contineatur: atq; colluat. Et ons ulceribus grauibus: quæq; ſerpunt. Vrit' carbonibus ut chalcitis. Miſy aliqui tradiderunt fieri exuſto lapide in ſcrobibus flore eius luteo miſcente ſe ligni pinea fauilla. Re uera autem e ſupradicto fit lapide concretum natā diſcretũq; & optimum in cypriorum officinis: cuius notæ ſunt friati aureæ ſcintillæ: & cum teratur arenoſa natura ſiue terra chalcitidi ſimilis. Hoc autem miſcent qui aurũ purgant. Vtilitas aũt eius infuſi cũ roſaceo auribus purulentis: & lana impoſiti capitis ulceribus. Extenuat etiam ſcabritias oculorum inueteratas. Præcipue utile tonſillis. contraque anginas & ſuppurata. Ratio ut. xvi. drachmæ in hemina aceti coquantur addito melle: donec lenteſcat. Sic ad ſupradicta utile eſt. Quotiens opus ſit mollini uim eius: mel aſpergitur. Erodit & callum fiſtularum ex aceto fouētium: & collyriis additur. Siſtit & ſanguinem: ulceraq; quæ ſerpāt: quæue putreſcant. Abſumit & excreſcentes carnes. Peculiariter uirilitatis uitiis utile: & fœminarum profluuiũ ſiſtit. Græci cognationem æris fecerunt nomine & atramento ſutorio. Appellant enī chalcantum. Nec ullius æque mira natura eſt. Fit in hiſpania e puteis ſtagniſue habentibus id genus aquæ. Decoquitur ea ãmixta dulci pari menſura: & ī piſcinas ligneas funditur. Immobilibus ſuper has tranſtris dependent reſtes lapillis extentæ: quibus adhæreſcēs limus: uitreis acinis imaginem quandam uuæ reddit. Exemptũ ita ſiccat' diebus. xxx. Color eſt cæruleus: perq̄ ſpectabili nitori: uitrumq; eſſe credit'. Diluēdo fit atramentum tinguendis coriis. Fit & pluribus modis genere eo in ſcrobe cauato. Quarum e lateribus diſtillantes hyberno gelu ſtyrias ſtalagmiam uocāt: neq; eſt purius aliud. Sed ex eo candidum colorem ſentientem uiolam leucanthon appellant. Fit & in ſaxorum catinis pluuia aqua corriuato limo gelāte. Fit & ſalis modo flagrātiſſimo ſole admiſſas dulces aquas cogente. Ideo duplici quidam differentia foſſile aut facticium appellant. hoc pallidius: & quantum colore: tantum bonitate deterius. Probant maxime cyprium in medicinæ uſu. Sumitur ad depellenda uētris animalia drachmæ pondere cum melle. Purgat & caput dilutum ac naribus inſtillatum. Item ſtomachum cum melle aut aqua mulſa ſumptum. Medetur & oculorum ſcabriciei doloriq;: necnon & caligini & oris ulceribus. Siſtit & ſanguinem narium. Item hæmorrhoidum. Extrahit oſſa fracta cum ſemine hyoſcyami. Suſpendit epiphoras

penicillo fronti impoſitum. Efficax & in ēplaſtris ad purgāda uulnera:& excreſcētia
ulcerum. Tollit & uuas uel ſi decocto tangantur. Cum lini quoq; ſemine ſupponit̃
emplaſtris ad dolores tollendos. Quodque ex eo candicat : in eo uſu præfertur uio/
laceis. Et grauitati aurium per fiſtulas inſpiratur. Vulnera etiam per ſe illitum
ſanat: ſed tinguit cicatrices. Nuperq; inuentum urſorum in harena & leonum ora
aſpergere illo:tantaq; eſt uis in aſtringendo:ut non queant mordere.

DE Pōpholyge:& ſpódio:& antiſpondio:& diphryge:& triente ſeruilio. Ca.xiii.

ETiam nunc in ærariis reperiuntur quæ uocant pompholygem:& ſpodion. Dif/
ferētia:ꝙ pōpholyx lotura parat̃. Spodios illota eſt. Aliqui id quod ſit cādidū
leuiſſimūq; pompholygem dixere: & eſſe æris & cadmiæ fauillam. Spodion nigriorē
ponderoſioremq; eſſe: deraſam parietibus fornacium mixtis ſcintillis aliquando &
carbonibus. Hæc aceto accepto odorem æris præſtat: & ſi tangatur lingua ſaporem
horridum. Conuenitq; oculorum medicamentis quibuſcunq; uitiis occurrens:& ad
omnia quæ ſpodion. Hoc ſolum diſtat ꝙ huius elutior uis eſt. Addit̃ et ĩ emplaſtra:
quibus lenis quæritur refrigeratio & ſiccatio. Vtilior ad omnia quæ uino lota eſt.
Spodios cypria optima. Fit autem liqueſcentibus cadmia & ærario lapide. Leuiſſĩe
hæc efflatur & ocius:euolatq; e fornacibus:& tectis adhæreſcit. A fuligine diſtans cā/
dore. Quod minus candidum ex ea:immaturæ fornacis argumentum eſt. Hoc qdā
pompholygem uocant. Quod uero rubicundius ex iis inuenitur:acriorē uim habet.
exulceratq; adeo:ut cum lauatur ſi oculos attingat excæcet. Eſt & mellei coloris ſpo/
dios:in qua plurimum æris intelligitur. Sed quodcunq; genus lauando fit utilius.
Purgatur ante pinna:dein craſſiore lotura. Digitis ſcabriciē exterunt. Media uis eius
eſt quæ uino lauatur. Eſt & aliqua in genere uini differentia.leni enim lota collyriis
oculorum nimium uigiliis fatigatorum apta putatur. Eademq; efficacior ulceribus
quæ manant:uel oris:quæ madent:& omnibus medicamentis quæ parantur contra
grangrenas. Fit & in argenti fornacibus ſpodios:quam uocant lautiotin. Vtiliſſima
autem oculis confirmatur:quæ fit in aurariis. Nec in alia parte magis eſt uitæ inge/
nia mirari. Quippe ne inquirenda eſſēt metalla uiliſſimis rebus: utilitates eadem ex/
cogitauit. Antiſpodion uocant cinerem fici arboris uel caprifici uel myrti foliorum
cum tenerrimis ramorum partibus uel oleaſtri uel cytonii mali uel lentiſci. Item ex
moris immaturis id eſt cādidis in ſole arefactis:uel e buxi coma:uel pſeudocyperi aut
rubi aut therebinthi uel oenantis. Taurini quoque glutinis:aut linteorum cinerem
ſimiliter pollere inuentum eſt. Vruntur omnia ea crudo fictili in fornacibus:donec
figlina percoquatur. In ærariis officinis & ſmegma fit:iam liquato ære atq; pcocto:
additis etiamnum carbonibus: paulatimq; accenſis: ac repente uehementiori flatu
expuitur æris pala quædam. Solum quo excipiatur: ſtratum eſſe debet. Maxili ab
ea diſcernitur aqua in iiſdem officinis. Diphryga uocant græci ab eo ꝙ bis torreatur.
Cuius origo triplex. Fieri enim traditur ex lapide pyrite cremato ĩ caminis:donec ex/
coquatur in rubricam. Fit & in cypro ex luto cuiuſdam ſpecus arefacto prius: mox
paulatim circundatis ſarmentis. Tertio fit modo in fornacibus æris fæce ſubſidēte.
Differentia eſt quidem:ꝙ æs ipſum in catino defluit: ſcoria extra fornaces: flos ſup/
natat. Diphryges remanet. Quidam tradunt in fornacibus globos lapidis q coquāt̃:
ferruminari:circa hunc æs feruere. Ipſum uero non percoqui niſi tranſlatum in alias
fornaces:& eſſe nodum quendam materiæ. Id quod excocto ſuperſit : diphryga uo/
cant. Ratio eius in medicina ſimilis ſupradictis. Siccare & excreſcentia conſumere &
perpurgare. Probatur lingua:ut eam ſiccet tactu ſtatim:ſaporemq; æris reddat. Vnū
etiamnum æris miraculum non omittemus. Seruilia familia illuſtris in faſtis triētē
æreum paſcit auro & argento:conſumentem utrunq;. Origo atq; natura eius ĩcōpta
eſt mihi. Verba ipſa de ea re Meſſallæ ſenis ponam. Seruilioꝝ familia habet triētē
ſactum:cui ſumma cum cura magnificentiaq; ſacra quot annis faciunt: quem ferūt

alias creuiſſe alias decreuiſſe uideri:& ex eo aut diminutionem aut honorem familiæ ſignificari.

DE Ferro & ferreis metallis:& differentiæ ferri. Cap.xiiii.

PRoxime indicari debent metalla ferri:optimo uitæ peſſimoq; inſtrumento. Siquidem hoc tellurem ſcindimus: ſerimus arbuſta: ponimus pomeria: uites ſqualore deciſo annis omnibus cogimus iuueneſcere. Hoc extruimus tecta:cædimus ſaxa.omneſq; ad alios uſus ferro utimur. Sed eodem ad bella cædes latrocinia non cōminus ſolū:ſed ēt miſſili uolucriq;:nūc tormētis excuſſo:nūc lacertis:nūc uero pēnato quā ſceleratiſſimā humani ingenii fraudem arbitror. Siquidem ut ocius mors perueniret ad hominem:alitem illam fecimus:pennaſq; ferro dedimus. Quamobrē culpa eius non natura fiat accepta. Aliquot experimentis probatum eſt poſſe īnocēs eſſe ferrū. In fœdere quod expulſis regibus populo romano dedit Porſenna:noīatim comprehenſum inuenimus: ne ferro niſi in agricultura uteretur. Et cū ſtilo ſcribere intutum ut uetuſtiſſimi auctores prodiderunt. Magni Pompeii in tertio conſulatu extat edictum:in tumultu necis clodianæ prohibentis ullum telum eſſe in urbe. Et tamen uita ipſa non defuit honorem initio habere ferro quoq;. Ariſtonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem Chlearcum filium præcipitare uolentis & præcipitato illo reſidentis pœnitentiam: ferrum & æs miſcuit:ut rubigine eius per nitorem æris relucente: exprimeretur uerecundiæ rubor. Hoc ſignum extat hodierno die. Eſt in eadem urbe & ferreus Hercules:quē fecit Halicon laborum dei patienna inductus. Videmus & romæ ſcyphos e ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obſtitit eadem naturæ benignitas exigentis a ferro ipſo pœnas rubigine. eademque prouidentia nihil in rebus mortalibus faciente:q̄ quod infeſtiſſimum mortalitati. Ferri metalla ubiq; propemodum reperiuntur. Quippe inſula etiam italiæ ilua gignente.minimaq; difficultate cognoſcuntur ipſo colore terræ manifeſto. Sed ratio eadem excoquendis uenis. In cappadocia tantum quæſtio eſt aquæ an terræ fiat acceptum:quoniam pfuſa certo fluuio terra neq; aliter ferꝝ e fornacibus reddit. Differentia ferri numeroſa. Prima in genere terræ cæliue. Alias enim molle tantum plumboq; uicinius ſubminiſtrāt. Alias fragile & eroſum rotarumq; uſibus:& clauis maxime fugiendum:cui prior ratio conuenit. Aliud breuitate ſola placet: clauiſq; caligariis. Aliud rubiginem celerius ſentit. Stricturæq; uocantur eæ omnes:quod nō in aliis metallis a ſtringenda acie uocabulo impoſito. Et fornaciū maxima differētia eſt. In hiis quidem nucleus ferri excoquitur ad indurandam aciem. Aliquæ modo ſunt ad denſandas incudes malleorumue roſtra. Summa autem differentia in aqua eſt:cui ſubinde candens immergit̄. Hæc aqua alibi atq; alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri:ſicuti bilbilin in hiſpania & turiaſſonem. Comum in italia cum ferraria metalla in iis locis non ſint. Ex omnibus autem generibus palma ſerico ferro eſt. Seres hoc cum ueſtibus ſuis pellibuſq; mittunt. Secunda parthico: neq; alia genera ferri eximia acie temperantur cæteris enim admiſcētūr. Mollior complexus ī noſtro orbe. Aliubi uena bonitatem hanc præſtat:ut in noricis. Aliubi factura:ut ſulmone aq̄ uti diximus. Quippe cum in exacuendo oleares cotes:& aquariæ æq; differāt. oleo delicatior fiat acies. Mirumq; cum excoquat̄ uena:aquæ modo liquari ferrum: poſtea in ſpongias frangi. Tenuiora ferramenta oleo reſtingui mos eſt: ne aqua in fragilitatem durentur. A ferro ſanguis humanus ſe ulciſcitur. Contactum nanq; eo celerius ſubīde rubiginem trahit. De magnete lapide ſuo loco dicemus: concordiaq; quam cum ferro habet. Sola hæc materia uirus ab eo lapide accipit:retinetq; longo tempore. Aliud apprehendens ferrum:ut annulorum cathena ſpectetur interdum. Quod imperitum uulgus appellat ferrum uiuum:uulneraq; ex tali aſperiora fiant. Lapis hic & in cantabria naſcitur:non ille magnes uerus caute continua: ſed ſparſa bubbatione ita appellant:neſcio an ultro fundendo perinde utilis:nondum enim expertus eſt qſq̄:ferri utiq; inficit aciem:ut magnes. De magnete lapide Dinocrates

architectus Alexandri Arſinoes templum cōcamerare inchoauerat:ut in eo ſimulacrū eius e ferro pendere in aere uideretur. Interceſſit mors & ipſius & Ptolmæi regis:qui id ſorori ſuæ iuſſerat fieri. Metallorum omnium uena ferri largiſſima eſt. Cantabriæ maritimæ parte qua oceanus alluit:mōs prærupte altus:incredibile dictu:totus ex ea materie eſt:ut in ambitu oceani diximus. DE Temperatura ferri:& medicinæ ex ferro:& ex erugine:& rubigine:& ſquāma ferri:& hygremplaſtro. Cap.xv.

FErrum accenſum igni:niſi duretur ictibus: corrumpitur. Rubens nō eſt habile tundendo:neq; anteq̄ albeſcere incipiat. Aceto & alumine illitum fit æri ſile. a rubigine uindicatur cæruſſa & gypſo & liquida pice. Hæc eſt temperatura a græcis anthipatia dicta. Ferunt quidam & religione quadam id fieri. Et extare ferream catenam apud euphratem amnem in urbe quæ zeugma appellatur:qua Alexander Magnus ibi uinxerit pontem:cuius annulos qui refecti ſunt rubigine infeſtari: carētibus ea prioribus. Medicina e ferro eſt: & alia q̄ ſecandi. Nanq; circunſcribi circulo terue cicumlato mucrone & adultis & infantibus prodeſt contra noxia medicaméta. & præfixos in limine e ſepulchro euulſos clauos:aduerſus nocturnas lymphationes. Pungiq; leuiter mucrone quo percuſſus homo ſit:cōtra dolores laterum pectorumue ſubitos qui punctionem afferant. Quædam uſtione ſanantur. Priuatim uero canis rabidi morſus. Quippe etiam præualente morbo expauenteſque potum:uſta plaga illico liberantur. Calefit etiam ferro candente aqua in multis uitiis: priuatimque dyſentericis. Eſt & rubigo ipſa in remediis.& ſic Telephū proditur ſanaſſe Achilles ſiue id ærea ſiue ferrea cuſpide fecit. Ita certe depingitur ex ea decutiens gladio. Sed rubigo ferri deraditur humido ferro clauis ueteribus. Vis eius: ligare: ſiccare: reſtrīgere. Emendat alopecias illita. Vtuntur & ad ſcabritias genarum: puſtulaſq; totius corporis cum cæra & oleo myrteo. Ad ignes uero ſacros ex aceto. Iré ad ſcabiem. Paronychia digitorum & pterygia ī linteolis. Siſtit & fœminarum ꝓfluuia īpoſita uelleribus. Plagis quoq; recētibus uino diluta & cum myrrha ſubacta. Et condylomatis ex aceto prodeſt. Podagras quoq; illita lenit. Squamma quoq; ferri in uſu eſt ex acie aut mucronibus maxime ſimili:ſed acriore ui:q̄ rubigo. Quamobré & contra Epiphoras oculorum aſſumitur. Sanguinemq; ſiſtit:cum uulnera maxime ferro fiant. Siſtit & fœminarum profluuia. Imponitur & contra lyenum uitia. Hemorroidas compeſcit ulcerumque ſerpentia. Et genis prodeſt farinæ modo aſperſa pauliſper. Præcipua tamen commendatio eius in irge emplaſtro ad purganda uulnera fiſtulaſq;:& omnem callum erodendum & raſis oſſibus carnes recreandas. Cōponitur hoc modo. Obolis ex cimolia creta duobus: drachmis ſex ex ære:totidem ex ſquamma ferri:totidem cæræ:ex oleo ſextarius. His adiicitur cū ſunt repurgāda uulnera aut replenda cæratum.

DE Plumbi metallis & albo plumbo & nigro. Capitulum.xvi.

SEquitur natura plumbi. Cuius duo genera:nigrum atq; candidum. Precioſiſſimum candidum a græcis appellatum caſſiterium: fabuloſeq; narratum in inſulas atlantici maris peti:uitilibuſq; nauigiis circumſutis corio aduehi. Nunc certum ē in luſitania gigni & in gallicia ſumma tellure arenoſa & coloris nigri. Pōdere tantum ea depreheditur. Interueniunt & minuti calculi:maxime torrétibus ſiccatis. Lauant eas harenas metallici:& quod ſubſedit coquūt ī fornacibus. Inuenitur & in aurariis metallis quæ alutia uocant. aq̄ īmiſſa eluūt calculos nigros paulū cādore uariatos:qbus eadē grauitas quæ auro. Et ideo ī colatis ī qbus auꝝ colligit̄ remanét cū eo. poſtea caminis ſeparāt̄. Cōflatiq; ī albū plūbū reſoluūt̄. Nō fit ī gallicia nigrū: cum uicina cantabria nigro tantum abundet. Nec ex albo argentum:cum fiat ex nigro. Iungi inter ſe plumbum nigrum ſine albo non poteſt. Nec hoc ei ſine oleo. Ac ne album quidem ſecum ſine nigro. Album habuit auctoritatem & iliacis temporibus teſte Homero criſſiritum ab eo dictum. Plumbi nigri origo duplex eſt.

Aut enim ſua prouenit uena: nec quicq̄ aliud ex ſe parit: aut cum argento naſcitur: mixtiſq; uenis conflatur. Eius q primus fluit in fornacibus liquor: ſtagnū appellaṫ. Qui ſecundus argentum. Qui remanſit in fornacibus: galena quæ portio eſt tertia addita uenæ. Hæc rurſus conflata dat nigrum plumbum deductis partibus duabus.

DE Stagno & plumbo argentario: & quibuſdam aliis. Cap.xvii.

STagnum illitum æreis uaſis ſaporem gratiorem facit: & compeſcit eruginis uirus: mitūq; pondus non auget. Specula quoq; ex eo laudatiſſima (ut dixīus) brunduſii temperabantur: donec argenreis uti cœpere & ancillæ. Nunc adulteratur ſtagnum addita æris tertia portione candidi in plumbum album. Fit & alio modo: mixtis albi plumbi nigriq; libris. Hoc nunc aliqui argentarium appellant. Iidem & tertiarium uocant in quo duæ nigri portiones ſūt: & tertia albi. Precium eius ī libras .xxx. Et hoc fiſtulæ ſolidantur. Improbiores ad tertiarium additis æquis partibus albi: argentarium uocant. & eo quæ uolunt incoquunt. Precia huius faciunt in pōdo .cxxx. In libras albo per ſe ſincæro precia ſunt.xxx.nigro.xvii. Albi natura plus aridi habet. Contraq; nigri tota humida eſt. Ideo album nulli rei ſine mixtura utile eſt. Neq; argentum ex eo plumbatur: quoniam prius liqueſcit argentum. Confirmantq; ſi minus albo nigri q̄ ſatis ſit miſceatur: erodi ab eo argērum. Album incoquiṫ æreis operibus galliarum inuento: ita ut uix diſcerni queat ab argento. eaque incoctilia uocant. Deinde & argentum incoquere ſimili modo cœpere: equoꝝ maxīe ornamētis iumentorumq; iugis. In alexia oppido reliqua gloria biturigum fuit. Cœpere deīde & eſſeda baculis & petorita exornare. Similiq; modo ad aurea quoq; & argentea uehicula inanis luxuria peruenit: quæq; in ſcyphis cerni prodigū erat: hæc ī uehiculis atteri cultus uocatur. Plumbi albi permixtum in charta eſt: ut liquefactum pondere uideatur non calore rupiſſe. India neq; æs neq; plumbum habet: gemmiſque ſuis ac margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fiſtulas laminaſq; utuntur laborioſius ī hiſpania eruto: totaſq; per gallias. Sed in britannia ſummo terræ corio adeo large: ut lex ultro dicatur: ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc ſunt noīa. Iouetanum: caprarienſe: oleaſtrenſe. Nec differentia ulla ſcoriæ modo ſit excocta diligenter. Mirumq; in his ſolis metallis ꝙ derelicta fertilius reuiuiſcunt. Hoc uidetur facere relaxatis ſpiramētis ad ſatietatem infuſus aer: æque ut fœminas quaſdā fœcundiores abortus facere. Nuper id compertum in betica ſātatenſi metallo quod locari ſolitum.x.libris per ducentos ante annos: poſtq̄ oblitteratum erat.lxv.locatū eſt. Simili modo antonianū. In eadem prouincia pari locatione peruenit ad pondo .cccc.uectigalis. Et mirum aqua addita non liqueſcere uaſa e plūbo conſtat. Eadem in aqua calculus æreuſue quadrans ſi addatur: uas peruri.

Medicinæ de plumbo: & ſcoria plumbi: de molibdena: ſiue galena: de pſymithio & ſandaraca. Capitulum.xviii.

IN medicina p ſe plumbi uſus eſt cicatrices reprimere: adalligatiſq; lumborū & renū parti laminis frigidiore natura inhiberi impetus ueneris. Viſaq; in qete ueneria ſponte naturæ erūpentia uſq; in morbi genus his laminis Caluus orator cohibuiſſe tradiṫ: uireſq; corporis ſtudiorum labore cuſtodiſſe. Nero quoniā ita diis placuit: princeps lamina pectori impoſita ſub ea cantica exclamans alendis uocibus demonſtrauit rationem. Coquiṫ ad medicinæ uſus patinis fictilibus ſubſtrato ſulphure minuto laminis impoſitis tenuibus opertiſq; ſulphure & ferro mixtis. Cum coqtur: munienda in eo opere foramina ſpūs conuenit: alioqn plumbi e fornacibus halitus noxius ſentiṫ & peſtilens: & canibus ociſſime. Omnium uero metallorum muſcis & culicibus. Quamobrem non ſunt ea tædia in metallis. Quidam ī coquēdo ſcobē plūbi lini aquæſitam ſulphuri miſcent. Alii cæruſſam potius q̄ ſulphur. Fit & loruta. Plumbi uſus in medicina: cum ſe ipſo teritur ī mortariis plumbeis: addita aq̄ cæleſti: donec craſſeſcat. Poſtea ſupernatās aqua tollitur ſpongiis: quod craſſiſſimū

fuit ſiccatū diuidit̄ ī paſtillos. Quidā limatū plūbū ſic terūt. Quidā etiā plūbaginē ammiſcēt. Alii uero acetū:alii uinū :alii adipē:alii roſā. Quidā in mortario lapideo & maxīe thebaico plumbeo piſtillo terere malunt. Candidiuſq; fit ita medicamētū. Id aūt quod uſtū eſt plūbū lauatur & ſtibiis & cadmiæ poteſt aſtringere:ſiſtere:contrahere cicatrices. Vſus enim ex eodem & ī oculorum medicamentis:& maxime cōtra procidentiam eorum & inanitatem & ulcerum excreſcētia:rimaſq; ſedis aut hæmorrhoidas & condylomata. Ad hæc maxime lotura plumbi facit. Cinis autem uſti ad ulceta ſerpentia aut ſordida. Eademque quæ chartis ratio profectus. Vritur autem in patinis per laminas minutas cū ſulphure uerſatū rudibus ferreis aut ferulaceis donec liquor mutetur in cinerē. Dein refrigeratū teritur in farinā. Alii elimatam ſcobem in fictili cado coquunt in caminis: donec percoquatur figlinum. Aliqui cæruſſam miſcent pari menſura:aut hordeum:teruntq; ut in crudo dictum eſt. & præferūt ſic tritum plumbum ſpodio cyprio. Scoria quoq; plumbi in uſu eſt. Optimaq; quæ ad luteum maxime colorē accedit ſine plumbi reliqiis:aut ſulphuris ſpecie & terra carēs. Lauatur hæc in mortariis minutim fracta:donec aqua luteum colorem trahat. & trāſfunditur in uas purum:idq; ſæpius:uſq; dum ſubſidat:quod utiliſſimū eſt. Eoſdēq; effectus habet quos plumbum:ſed acriores. Mirari ſuccurrit experienriam uitæ : ne fæce quidem neu rerū excrementorumq; fœditate intentata tot modis. Fit & ſpodiū ex plumbo eodem quo ex cyprio ære diximus. Lauatur in linteis raris in aqua cæleſti. ſeparaturque terrenum tranſfuſione: cribratumq; teritur. Quidam puluerem cum pennis detergere malunt: ac terere in uino odorato. Eſt & molibdena quam alibi galenam uocauimus:plumbi & argenti uena cōmunis. Melior hæc:q̄nto magis aurei coloris:quātoq; minus plumboſa friabilis & modice grauis. Cocta cū oleo iocineris colorem trahit. Adhæreſcit & auri & argenti fornacibus. Et hanc metallicam uocant. Laudatiſſima quæ in zephyrio fiat. Probantur minime terrenæ minimeq; lapidoſæ. Coquuntur lauanturque ſcoriæ modo. Vſus in lippara ad lenienda refrigerandaque ulcera. Emplaſtriſq; quæ non alligantur ſed illita ad cicatricem perducunt in teneris corporibus molliſſimiſq; ptibus. Cōpoſitio eius eſt libris tribus & ceræ libra una olei tribus heminis. Quod in ſenili corpore cum amurca additur. Temperat̄ & cū ſpuma argenti & ſcoria plumbi:ad dyſenteriam & tenaſmum fouendo calida. Pſymmythiū quoq; hoc eſt cæruſſam plumbariæ dant officinæ. Laudatiſſimum in rhodo. Fit autē ramentis plumbi tenuiſſimis ſuper uas aceti aſperrimi impoſitis atq; ita diſtillātibus. Quod ex eo cecidit in ipſum acetum arefactum molitur & cribratur. Iterumq; aceto mixto in paſtillos diuiditur:& ī ſole ſiccatur æſtate. Fit & alio modo addito ī urceos aceti plumbo obturatos per dies. x. deraſoq; ceu ſitu ac rurſus deiecto:donec deficiat materia. Quod deraſum eſt teritur:& cribratur:& coquit̄ in patinis:miſceturq; rudiculis donec ruffeſcat:& ſimile ſandaracæ fiat. Dein lauatur dulci aq̄:donec nubeculæ omnes eluantur. Siccatur ſimiliter poſtea:& in paſtillos diuiditur. Vis eius eadem quæ ſupradictis. Leuiſſima tantum ex omnibus præter quæ ad candorem fœminarū adhibetur. Eſt autem letalis potus:ſicut ſpuma argenti. Poſtea cæruſſa ipſa ſi coq̄t̄ ruffeſcit. Sandaracæ quoque propemodum dicta natura eſt. Inuenitur autem & in aurariis & in argentariis metallis:melior quo magis ruffa:quoq; magis uirus redolens ac pura friabiliſq;. Valet purgare:ſiſtere:excalfacere:perrodere. Sūma eius dos ſeptica. Explet alopecias ex aceto illita. Additur oculorum medicamentis. Fauces purgat cum melle ſumpta. Vocem lympidam ac canorā facit. Suſpirioſis tuſſiētibuſq; iucunde medetur cum reſina terebinthina in cibo ſumpta. Suffira quoq; cum cædro: ipſo nidore eis medetur. Et arſenicum ex eadem eſt materia. Quod optimū:coloris etiam in auro excellentius. Quod uero pallidius aut ſandaracæ ſimilius eſt:deterius exiſtimatur. Eſt & tertium genus quo miſcetur aureus color ſandaracæ. Vtraq; hæc ſquammoſa. Illud uero ſiccum purumq;:gracili uenarum diſcurſu fiſſile. Vis eadē

quæ ſupra:ſed acrior. Itaq; & cauſticis additur ex pſilotris. Tollit & pterygia digitoꝝ cameſque narium:& condylomata:& quicq̄d excreſcit. Torret̃:ut ualidius proſit in noua teſta:donec mutet colorem.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRICESIMVS QVINTVS. PROOEMIVM.

Honos picturæ & imaginum.

METALLORVM QVIBVS OPES CONſtāt: adnaſcentium quoq; eis natura indicata ꝓpemodū eſt:ita connexis rebus ut immenſa mediciæ ſilua & officinaꝝ tenebræ & moroſa cælādi pingendiq; ac tingendi ſubtilitas ſimul diceret̃. Reſtant terræ ipſius genera lapidūq;: uel numeroſiores ærariæ:plurimis ſigula a græcis præcipue uoluminibus tractata. Nos ĩ iis breuitatē ſequemur utilem inſtituti modo: nihil neceſſariū aut natãle omittētes. Honos picturæ. Cap.i.

PRimumq; dicemus quæ reſtant de pictura arte quondam nobili:tunc cum expeteret̃ a regibus populiſq;:& alios nobilitāte quos eſſet dignata poſteris tradere. Nūc uero in totū marmoribus pulſa tum quidem & auro: nec tantum ut patietes toti operiāt̃: uerū & interraſo marmore:uermiculatiſq; ad effigies reꝝ & aīaliū cruſtis. Nō placēt iam abaci: nec ſpatia montis in cubiculo dilatantia. Cœpimus & lapidem pingere. Hoc Claudii principatu inuentum. Neronis uero maculas quæ non eſſent in cruſtis inſerendo unitatem uariare:ut ouatus eſſet Numidicus:ut purpura deſtīgueret̃ Sinnadicus inuenit:qualiter illos naſci optaſſēt deliciæ. mōtiū hæc ſubſidia deficiētiū. Nec ceſſat luxuria id agere:ut q̄plurimū ĩcēdiis perdat. Honos imaginū. Cap.ii.

IMaginum q̄dē pictura:q̄maxĩe ſimiles ĩ æuū ꝓpagabāt̃ figuræ:quod in totum exoleuit. Aerei ponūt̃ clipei:argentea facies:ſurdo figurarū diſcrimĩe ſtatuarū capita permutāt̃. Vulgatis iā pridē ſalibus eriā carminū:adeo materiā malūt cōſpiciōnes q̄ ſe noſci. Et ĩteꝝ hæc pinacothecas ueteribus tabulis cōſuunt:alienaſq; effigies colūt: ipſi honorē niſi in precio ducētes:ut frāgat hæres furis detrahat laqueus. Itaq; nullius effigie uiuente:imagines pecuniæ nō ſuas relinquūt. Iidē palæſtras athletaꝝ imaginibus:& ceromata ſua exornant: & uultus Epicuri per cubicula geſtant:ac circumferunt ſecum. Natali eius uiceſima luna ſacrificāt:feriaſq; ōni mēſe cuſtodiūt: quas icadas uocāt: ii maxime qui ſe ne uiuentes quidem noſci uolunt. Ita ē ꝑfecto: artes deſidia perdidit. & quoniam animorum imagines nō ſunt: negliguntur etiam corporum. Aliter apud maiores in atriis hæ erant:quæ ſpectarentur:non ſigna externorum artificum:nec æra aut marmora. Expreſſi cæra uultus ſigulis diſponebantur armariis: ut eſſent imagines quæ comitarentur gentilicia funera. Semperq; defūcto aliquo:totus aderat familiæ eius qui unq̄ fuerat populus. Stemmata ueto lineis diſcurrebant ad imagines pictas. Tabulina codicibus implebantur:& monumentis rerū in magiſtratu geſtarum. Aliæ in foribus & circa limina animorū ingētium imagines erant:affixis hoſtiū ſpoliis:quæ nec emprori refrīgere liceret: quæ etiā dominis mutatis:domus ornamenta erant. Eratq; hæc ſtimulatio ſūma & ingens exprobrātibus tectis quotidie imbellem dominū ĩtrare ĩ alienū triumphū. Extat Meſſallæ oratoris indignatio quæ prohibuit inſeri genti ſuæ bleuinorum alienam imaginem. Similis cauſa Meſſallæ ſeni expreſſit uolumina illa quæ de familiis condidit:cum Scipionis

Pōponiani tranſiſſet atriū:uidiſſetq; adoptione teſtamentaria Saluitonis: hoc enim ei fuerat cognomē: Africanoꝝ dedecore notā irrepēre Scipionum nomini. Sed pace Meſſallaꝝ dixiſſe liceat:etiā mēriti claroꝝ imagines:erat aliqs uirtutū amor:multoq; honeſtius q̄ mereri:ne qs ſuas expeteret. Nō ē prætereundū & nouitiū īuētū. Siqdē nō ſolū ex auro argentoue aut certe ex ære in bibliothecis dicant̃ illi:quoꝝ īmortales animæ in iiſdē locis ibi loquūt̃:qnimmo ēt quæ nō ſūt:fīgūt̃.pariūtq; deſideria non traditi uultus:ſicut ī Homero euenit:quo maius(ut eqdē arbitror)nullū ē fœlicitatis ſpecimen:q̄ ſēp oēs ſcire cupere qualis fuerit aliqs. Aſinii Pollionis hoc romæ īuētū: q primus bibliothecā dicādo:īgenia hominū rēpublicā fecit. An priores cœperīt alexādriæ & pergami reges q bibliothecas magno certamīe īſtituere:nō facile dixeri. Imaginū amore flagraſſe quōdā teſtes ſūt:& Atticus ille Ciceronis:edito de iis uolumīe: &.M.Varro benigniſſīo īuēto īſeris uoluminū ſuoꝝ fœcūditati nō noībus tantum ſeptīgēroꝝ illuſtriū:ſed & aliquo mō imaginibus:nō paſſus ītercidere figuras:aut uetuſtatē æui cōtra hoīes ualere īuētiōi muneris. Etiā diis īuidioſis:qñ īmortalitatē nō ſolū dedit:ueꝝ etiam in ōnes terras miſit:ut præſentes eſſe ubiq; & claudi poſſent.

Quando primum clipei imaginū publice:quādo in domibus poſiti:& de picturæ initiis:& monochromatō: & primis pictoribus:& ātiqtate picturaꝝ ī italia. Cap.iii.

ET hoc qdē alienis ille præſtitit. Suoꝝ clipeos in ſacro uel publico priuatī dicare primus inſtituit(ut reperio)Ap.Claudius:qui cōſul cū Seruilio fuit:anno urbis ducēteſimo.lix. Poſuit.n.in Bellonæ æde maiores ſuos: placuitq; in excelſo ſpectari & titulos honoꝝ legi. Decora res utiq; ſi liberoꝝ turbæ paruulis imaginibus ceu nidū aliquē ſobolis pariter oſtendant. Quales clipeos nemo non gaudēs fauenſq; aſpicit. Poſt eū.M.Aemilius collega in conſulatu. Q .Luctatii non in baſilica modo æmilia uerum & domi ſuæ poſuit.id quoq; martio exemplo. Scutis.n. q̄libus apud troiam pugnatū eſt:continebant̃ imagines. Vnde & nomē habuere clipeoꝝ:nō ut peruerſa grammaticorum ſubtilitas uoluit a cluendo. Origo plenam uirtutis faciem reddi in ſcuto cuiuſque qui fuerit uſus illo. Pœni ex auro factitauere & clipeos & imagines. ſecumque in caſtris tulere. Certe captis eis talem Haſdrubalis inuenit. Q .Martius Scipionum in hiſpania ultor. Iſq; clipeus ſupra fores capitolinæ ædis uſq; ad īcēdiū primum fuit. Maiorum quidem noſtrorum tanta ſecuritas in ea re annotatur:ut.L. Manlio.Q.Fuluio conſſ. anno urbis quīgenteſimo.lxxv. M. Aufidius tutelæ capitolii redemptor docuerit patres argenteos eſſe clipeos:qui pro æris per aliquot iam luſtra aſſignabantur. De picturæ initiis incerta nec inſtituti operis quæſtio eſt. Aegyptii ſex milibus annorum apud ipſos inuentam priuſq̄ in græciam tranſiret: affirmant. Vana prædicatione ut palam eſt. Græci autem alii apud ſicyones:alii apud corinthios repertam:omnes ab umbra hominis lineis circumducta. Itaq; talē primā fuiſſe. Secundam ſingulis coloribus & monochromaton dictam:poſtquā operoſior inuenta erat. duratq; talis etiamnum. Inuentam linearē dicunt a Phylocle ægyptio uel Cleante corinthio. Primi exercuere Ardices corinthius & Telephanes ſycionius ſine ullo etiam hoc colore. Iam tamen ſpargentes lineas intus. Ideo & quos pīgerent aſcribere īſtitutum. Primus inuenit eos colores:teſte ut ferūnt Araro: Cleophantus corinthius. Hunc aut eodē nomine aliū fuiſſe:quem tradit Cornelius Nepos ſecutū in italia Demaratum Tarquinii Priſci romani regis patrem fugientem a corintho iniurias Cypſeli tyranni:ut mox docebimus. Iam enim abſoluta erat pictura etiam in italia. Extant certe hodieq; antiquiores urbe picturæ ardeæ in ædilibus ſacris qbus equidem nullas æque miror tam longo æuo durantes in orbitate tecti ueluti recētes. Similiter lanuuii ubi Atlanta & Helena cōminus pictæ ſūt nudæ:ab eodē artifice. utraq; excellentiſſima forma:ſed altera ut uirgo:ne ruinis quidem templi concuſſæ. Pōtius legatus Caii principis eas tollere conatus eſt libidine accenſus:ſi tecti natura permiſiſſet. Durauere & cæteræ antiquiores & ipſæ. Fatebiturq; qſquis eas diligēter

æſtimauerit:nullã artiũ celerius cõſũmatã:cũ iliacis tẽporibus nõ fuiſſe eã appareat.

DE Pictoribus romanis:& quando primũ dignitas picturæ:& qui uictorias ſuas pictura propoſuerunt:& quãdo externis picturis dignitas romæ. Capitulum.iiii.

a Apud romanos quoq; honos natꝰ huic arti contigit. Siquidẽ cognomina ex ea pictoꝝ traxerũt Fabii clariſſimæ gẽtis.princepſque eius cognominis ipſe ædem Salutis pinxit anno urbis conditæ.cccc.l.quæ pictura durauit ad noſtram memoriã: æde Claudii prĩcipatu exuſta. Proxime celebrata eſt ĩ foro boario æde Herculis Pacuuii poetæ pictura. Ennii ſorore genitus hic fuit:clarioreq; eam artẽ romæ fecit gloria ſcænæ. Poſtea non eſt ſpectata honeſtis manibus:niſi forte quis Turpiliũ equitem romanũ e uenetia noſtræ ætatis belle referat: hodieq; pulchris eius operibus ueronæ extãtibus. Leua is manu pinxit: quod de nullo ante memoratur. Paruis gloriabatur tabellis:extinctus nup in longa ſenecta. Aterius Labeo prætorius etiam ꝓcõſulatu ꝓuinciæ narbonenſis functus. Sed ad res in riſu:& iam cõtumelia erat. Fuit & prĩcipũ uirorũ nõ omittendum de pictura celebre conſiliũ.Q.Pedius Nepos.Q. Pedii conſularis triumphaliſq; a Cæſare dictatore cohæredis Auguſto dati cũ natꝰ mutus eſſet:eũ Meſſalla orator:ex cuius familia pueri auia erat:picturam docendum cẽſuit. Idq; etiam diuus Auguſtus cõprobauit. Puer magni profectus in ea arte obiit. Dignatio aũt præcipua romæ increuit(ut exiſtimo)a. M.Valerio Maximo conſule:cum Meſſalla princeps tabulam picturæ prælii:quo carthaginenſes & Hieronem in ſicilia deuicerat:propoſuit in latere curiæ hoſtile:anno ab urbe condita quadringenteſimo nonageſimo. Fecit hoc qdẽ &.L.Scipio.Tabulãq; uictoriæ ſuæ aſiaticæ in capitolio poſuit. Idq; ægre tuliſſe fratrẽ Africanũ tradũt iratũ haud ĩmerito:quoniã filius eius illo prælio captus fuerat.Nõ diſſimilẽ offẽſionẽ & Aemiliani ſubiit.L.Hoſtilius Mãcinus: qui primus carthaginem irruperat:ſitum eius expugnationemq; depictas proponendo in foro:& ipſe aſſiſtens populo ſpectanti ſigula enarrando.Qua comitate proximis comitiis conſulatum adeptus eſt. Habuit ſcæna ludis Claudii Pulchri magnam ammirationem picturæ:cum ad tegulaꝝ ſimilitudinem corui decepti imagine aduolarent. Tabulis autem externis auctoritatẽ romæ fecit primus õniũ.L.Mũmius cui cognomẽ Achaici uictoria dedit. Nam cum in præda uendenda res diſtraxiſſet:& rex Attalus ſex milibus ſextertium emiſſet Ariſtidis tabulam Liberumpatrem continentem:preciũ miratus ſuſpicatus aliquid ĩ ea uirtutis quod ipſe neſciret: reuocauit tabulam Attalo multum querente:& in Cereris delubro poſuit. Quã primũ arbitror picturam externã romæ publicatam. Deinde uideo & in foro poſitas uulgo. Hinc enim Craſſi oratoris ille lepos agentis:cui cum reus ſub ueteribus contextis compellatus inſtaret:dic ergo Craſſe qualem me reris? Talem inquit:oſtendẽs in tabula pictũ infacetiſſime gallum exerẽtem linguam. In foro fuit & illa paſtoris ſenis cũ baculo: de qua teutonorum legatus interrogatus quanti eum æſtimaret: reſpõdit ſibi donari nolle talem uiuũ uerumq;. Sed præcipuam auctoritatem fecit publice tabulis Cæſar dictator Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædẽ dicatis. Poſt eũ.M. Agrippa uir ruſticitati q̃ deliciis propior. Extat certe eius oratio magnifica et maximo ciuium digna de tabulis omnibus ſigniſq; publicandis. Quod fieri ſatius fuiſſet:q̃ in uillarũ exilia pelli. Verum eadem illa toruitas tabulas duas Aiacis & Veneris mercata eſt a cizicenis.xiii.milia pondo. In thermarum quoq; calidiſſima parte marmoribus incluſerat paruas tabellas:'pauloante cum refringerentur ſublatas. Super õnes diuus Auguſtus in foro ſuo in celeberrima parte poſuit duas tabulas: quæ belli pictam faciem habent & triumphum. Idem Caſtores ac uictoriã poſuit:& quas dicemus ſub artificum mentione in templo Cæſaris patris. Idem in curia quoq;:quam in comitio conſecrabat:duas tabulas impreſſit parieti. Nemean ſedentem ſupra leonem. Palmigeram ipſam aſtante cum baculo ſene. Cuius ſupra caput tabula bige dependet: quam Nicias ſcripſit ſe inuſſiſſe:tali enim uſus eſt uerbo. Alterius tabulæ admiratio

e puberem filium ſeni patri ſimilem eſſe: ſalua ætatis differentia: ſuperuolante aq̄la draconem complexa. Philochares hoc ſuum opus eſſe teſtatus eſt. Immenſam uel unam ſiquis tātum hanc tabulam æſtimet: potentiam artis: cum propter Philocharē ignobiliſſimos alioquī Glauconem filiumq; eius Ariſtippum ſenatus populuſq; romanus tot ſæculis ſpectet. Poſuit & Tyberius Cæſar minime comis imperator in templo ipſius Auguſti quas mox indicabimus.

Ratio pingendi de pigmentis. Capitulum.v.

HActenus dictum ſit de dignitate artis morientis. Quibus coloribus ſingulis primi pinxiſſent: diximus cum de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromatea genera picturæ uocauerint: qui deinde & quæ & quibus temporibus inuenerit: dicemus ī mentiōe artificū. quoniā īdicare naturas colorum cauſa inſtituti operis prior eſt. Tandem ſe ars ipſa diſtinxit: & inuenit lumen atq; umbras differētia colorum alterna uice ſeſe excitante. Deinde adiectus eſt ſplendor: alius hic q̄ lumē: quē quia inter hoc & umbram eſſet: appellauerunt tonon. Commiſſuras uero colorū & tranſitus: atmogen. DE Coloribus natiuis & facticiis. Cap.vi.

SVnt autem colores auſteri aut floridi. Vtrūq; natura aut mixtura euenit. Floridi ſūt: quos dominus fingenti præſtat: minium: armenium: cinabaris: chryſocolla: indicum purpuriſſimū. Cæteri auſteri. Ex omnibus alii naſcuntur. Alii fiunt. Naſcuntur ſinopis: rubrica: parethonium: melinum: eretria: auripigmentum. Cæteri finguntur. Primumq; quos in metallis diximus. Præterea e uilioribus ochra: ceruſſa uſta: ſandaraca: ſandix: ſyricum: atramentum. Sinopis inuenta eſt primū in ponto. Inde nomen a ſinope urbe. Naſcitur & in ægypto: balearibus: africa: ſed optima in lemno & in cappadocia. Effoſſa & in ſpelūcis. Quæ ſaxis adhæſit: excellit. Glebis ſuus colos: extra maculoſus. Hacq; uſi ſunt ueteres ad ſplendorē. Species ſinopidis tres: rubra: & minus rubens: & inter has media. Precium optimæ in libra.xii.denariis. Vſus ad penicillum: aut ſi lignum colorare libeat. Eius quæ ex africa uenit: octoni aſſes. cicerculum appellant. Quæ magis cæteris rubet: utilior abacis. Idem precium eius: quæ preſſior uocatur: & eſt maxime fuſca. Vſus eius ad baſes abacorum. In medicina uero blandus: emplaſtriſq; & malagmatis ſiue ſicca compoſitione eius ſiue liquida. Facilis contra ulcera in humore ſita: uelut oris ſedis. Aluum ſiſtit infuſa. Fœminarū profluuia pota denarii pondere. Eadem aduſta: ſiccat ſcabritias oculorū: uino maxime. Rubricæ genus in ea uoluere intelligi quidam ſecundæ auctoritatis. Palmam enim lemniæ dabant: minio proximam. Hæc eſt antiquis multū celebrata cum inſula in qua naſcitur. Nec niſi ſignata uenūdabatur: unde & ſphragidem appellauere. Hac minium ſublinunt: adulterantq;. In medicina præclara res habetur. Epiphoras enim oculorum mitigat & dolores circūlita. Egilopias manare prohibet. Sanguinem reiicientibus ex aceto datur bibenda. Bibitur & contra lyenum renumq; uitia & purgationes fœminarum. Item & contra uenena & ſerpentiū ictus terreſtriū marinorūq;. Omnibus ideo antidotis familiaris. Ex reliq̄s rubricæ generibus: fabris utiliſſima ægyptia: & africana: quoniam maxime ſorbentur. Picturis autem apta naſcitur: & in ferrariis metallis. Ex ea fit ochra: exuſta rubrica in ollis nouis luto circumlitis. Quo magis arſit in caminis: hoc melior. Omnis autem rubrica ſiccat. Ideoq; & emplaſtris conuenit: igni etiam ſacro. Sinopidis ponticæ ſelibra ſilis lucidi libris.x.& melini græcienſis duabus mixtis: tritiſq; una per dies.xii.eucophorum fit. hoc eſt glutinum auri cum inducitur ligno. Parethonion nomen loci habet ex ægypto: ſpumam maris eſſe dicunt ſolidatam cum limo: & ideo conchæ minutæ inueniuntur in eo. Fit & in creta inſula atq; cyrenis. Adulteratur romæ creta cimolia decocta conſpiſſataque. Precium optimo in pondo ſex librarum e candidis coloribus pinguiſſimum: & tectonis tenaciſſimum: propter liuorem. Melinum candidum & ipſum eſt. Optimum in melo inſula. In ſamo quoq; naſcitur. Sed eo nō utunt̄.

pictores propter nimiam pinguedigem. Accubantes effodiunt ibi inter ſaxa uenas ſcrutanres. In medicina eundem uſum habet quem eretria creta. Præterea linguam tactu ſiccat. Pilos detrahit & mitigat. Precium in libra ſeſtertiis ſingulis. Eſt & colos tettius e candidis cæruſſæ: cuius rationẽ in plumbi metallis diximus. Fuit & terra per ſe in Theodoti fundo inuenta ſmyrnæ:qua ueteres ad nauium picturas utebantur. Nunc omnis ex plumbo & aceto fit:ut diximus. Vſta caſu reperta ĩ incẽdio pyræ cætuſſa in hottis ctemata. Hac primus uſus eſt Nicias ſupradictus. Optima nunc aſiatica habetut: quæ & purputea appellatur. Precium eius in libras æris.v. Fit & romæ cremato ſile matmoroſo & reſtincto aceto. Sine uſta non fiunt umbræ. Eretria terræ ſuæ habet nomen. Hac Nicomachus & Patrhaſius uſi. Refrigetat emollitque. Explet uulneta ſi coquarur. Ad ſiccanda præcipue utilis:& capitis dolotibus: & ad deprehendenda pura. Subeſſe enim ea intelligitur ſi ex aqua illita non areſcat. Sandatacam & ochram Iuba tradit in inſula rubri maris topazono naſci. Sed inde non peruehuntur ad nos. Sandaraca quo modo fieret:diximus. Fit adulterina & ex cæruſſa ĩ fornace cocta. Colos eſſe debet flammeus. Precium in libras aſſes quini. Hæc ſi totreatur: æqua parte tubrica ammixta ſandicem facit. Quanq̃ animaduerto Virgilium exiſtimaſſe herbam id eſſe:illo uerſu.

Sponte ſua ſandyx paſcentes ueſtiet agnos.

Precium in libras dimidium eius quod ſandatacæ. Næc ſunt aliĩ colores maioris põdeńs. Inter facticios eſt & ſyricum:quo minium ſublini diximus. Fit aũt ſinopide & ſandyce mixtis. Atramentum quoque inter facticios etit.quanq̃ eſt & terta geminæ originis. aut enĩ ſalſuginis mõ emanat:aut rerra ipſa ſulphurei colotis ad hoc ꝑbat᷑. Inuenti ſunt pictores qui e ſepulchris carbones infectos effoderent. Sed importuna hæc omnia ac nouicia. Fit enim & fuligine pluribus modis: reſina uel pice exuſtis. Propter quod officinas etiã ædificauete:fumũ eũ nõ emittentes. Laudatiſſimũ eodẽ modo fit e rædis. Adulterat᷑ fornaciũ balneaꝝq; fuligine:quo ad uolumina ſcribẽda utunt᷑. Sũt qui & uini fæcem ſiccatã excoquãt:affirmãtq; ſi ex bono uino fæx fuerit: indici ſpeciẽ id atramẽtum præbere. Polygnotus & Mycõ celeberrimi pictura athenis e uinaceis fecere:ſtigmon appellant. Apelles commentus eſt ex ebore cõbuſto facere: quod elephantium uocant. Apportat᷑ & indicũ ex india:inexploratæ adhuc ĩuẽtionis mihi. Fir etiam apud infectores ex flore nigto: qui adhæreſcit æreis cottinis. Fit & e tædis ligno combuſto tritiſq; in mortatio carbonibus. Mira in hoc ſepiaꝝ natᷓa:ſed ex iis non fit. Omne aũt atramentũ ſole perficit᷑. Librariũ: & tectorium glutino ammixto. Quod autem aceto liquefactum eſt: ægre eluit᷑. E reliquis coloribus quos a dñis dari diximus propter magnitudinem precii ante omnes eſt purpuriſſum e creta argẽtaria cũ purpuris pariter tinguirur: bibitq; eũ colorẽ celerius lanis. Ptæcipuũ eſt primũ:feruẽn aheno rudibus medicamẽtis inebriatũ. Proximũ egeſto eo addita creta in ius idẽ. Et quotiẽs id factũ ẽ:leuat᷑ bonitas pro numero dilutiote ſanie. Quare puteolanũ potius laudat᷑ q̃ tyriũ aut gætulicũ uel laconicũ: ũde precioſiſſimæ purpuræ. Cauſa eſt ꝙ id genus maxĩe inficit᷑:rubiãq; cogit᷑ ſorbere. Vtiliſſimũ a canuſio. Preciũ huic a ſingulis denariis in libras ad.xxx. Pingẽtes ſandyce ſubdita mox ouo inducentes purpuriſſum:fulgorem minii faciunt. Si purpurã facere malunt: cæruleum ſublinũt:mox purpuriſſum ex ouo inducũt. Ab hoc maxima auctoritas indico. Ex india uenir arũdinum ſpumæ adhæreſcente limo cũ terit᷑ nigrũ. At in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilem reddit. Alteꝝ genus eius ẽ ĩ purpurariis officinis innatans cortinis & ẽ purpuræ ſpuma. Qui adulterant uero indico tĩgũt ſtetcora colũbina aut cretã ſilenuſiã uel annulariã ultro ĩficiũt. Probat᷑ carbone. Reddit.n. quod ſincæꝝ ẽ flãmã excellẽtis purpuræ:& dũ fumat odorẽ maris olet. Ob id qdã e ſcopulis id colligi putãt. Preciũ ĩdico denarii.xx.ĩ libras. In medicina indicũ rigores et ĩpetus ſedat. Siccat oris ulcera. Atmenia mittit quod eius nomine appellatut. Lapis ẽ hic

quoq; chryſocollæ modo infectus. Optimũq; eſt quod maxime uiride ē:cõmunicato colore cũ cæruleo. Solebant libræ eius tricenis nũmis taxari. Inuenta per hiſpanias harena eſt ſimilem curam recipiens. Itaq; ad denarios ſenos uilitas rediit. Diſtat a cæruleo candore modico:q teneriorẽ hũc efficit colorem. Vſum in medicina ad pilos tantũ alendos habet: maximeq; in palpebris. Sunt etiamnũ nouitii duo colores e uiliſſimis uiride quod appianũ uocat̃: et quod chryſocollã lotũ mẽtit̃. Ceu par̃ multa ſit mẽdacia eius. Fit ex creta uiridi æſtimatũ ſeſtertiis ĩ libras. Annulare quod uocãt candidũ ẽ:quo muliebres picturæ illuminãtur. Fit & ipſum ex creta ammixtis uitreis gemmis ex uulgi annulis:unde & annulare dictum.

Qui colores udo non indicantur:& quibus coloribus antiqui pinxerunt:& quãdo primum gladiatorum pugnæ propoſitæ ſunt. Cap.vii.

EX omnibus coloribus cretulã amare: udoq; illini recuſant purpuriſſum indicũ cæruleũ melinũ auripigmẽtũ appianũ. Ceruſſa ceræ tinguntur iiſdẽ coloribus ad eas picturas quæ inurunt̃ alieno parietibus gñe:ſed claſſibus familiari. Iã uero & onerariis nauibus :quoniã & picula expĩgimus:neqs mirer̃ & rogos pingi. Iuuatque pugnaturos ad mortẽ aut certe cædẽ ſpecioſe uehi. Qua cõtẽplatiõe tot colorũ tanta uarietate ſubit ãtiqtatẽ mirari. Quattuor coloribus ſolis ĩmortalia opera illa fecere: ex albis melino:ex ſilaceis attico:ex rubris ſinopide põtica: ex nigris attamẽto: Apelles Echion Melanchius Niconachus clariſſimi pictores: cum tabulæ eorum ſingulæ oppidor̃ uenirẽt opibus. Nũc & purpuris in parietes migrãtibus & ĩdia cõferẽte fluminũ ſuorũ limũ & draconũ & elephãtor̃ ſaniẽ nulla nobilis pictura ẽ. Omnia ergo meliora tũc fuere:cũ minor copia. Ita ẽ:quoniã(ut ſupra dixĩus)rer̃ nõ animi precũs excubatur. Et noſtræ ætatis ĩſaniam ex pictura non omittam. Nero prĩceps iuſſerat coloſſeũ pingi.c.xx.pedũ in linteo incognitũ ad hoc tempus. Ea pictura cũ peracta eſſet in lamianis hortis:accenſa fulmine cũ optima hortor̃ pte cõflagrauit. Libertus eius cum daturus eſſet Antii munus gladiatoriũ publicas porticus occupauit pictura ut conſtat:gladiator̃ miniſtror̃q; õniũ ueris imaginibus redditis. Hic multis iã ſæculis ſummus animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munera: atq; in publico exponi cœpta a.C. Terentio Lucano. Iſq; auo ſuo a quo adoptatus fuerat.xxx. paria in foro per triduũ dedit. Tabulamq; pictã in nemore Dianæ poſuit.

DE Aetate picturæ operũ & artificũ iudicatura nobilitates.cccv. Cap.viii.

NVnc celebres in ea arte q̃maxima breuitate pcurrã:neq;.n. ĩſtituti opis eſt talis executio. Itaq; quoſdã uelut in trãſcurſu & in aliorum mẽtione obiter noĩaſſe ſatis erit:exceptis oper̃ claritatibus:quæ & ipſa cõueniet attingi:ſiue extãt:ſiue ĩtercidere. Nõ cõſtat ſibi ĩ hac pte græcor̃ diligẽtia q̃ multas poſt olympiadas celebrãdo pictores q̃ ſtatuarios auctores. Primũq; olympiade nonageſima: cũ & Phidiã ipſũ initio pictorẽ fuiſſe tradat̃: clipeumq; athenis ab eo pictum. Præterea in confeſſo ſit octogeſimatertia fuiſſe Paneũ fratrem eius:q clipeũ intus pinxit elide Mineruæ quã fecerat Colotes Phidiæ diſcipulus:& in faciendo Ioue olympio adiutor. Quid̃q; in confeſſo perinde ẽ Bularchi pictoris tabula:in qua erat magnetũ prælium:a Cãdaule rege lydiæ heraclidarum nouiſſimo: qui & Myrſilus uocitatus eſt : repenſam auro? Tanta iã dignatio picturæ erat. Id circa ætatem Romuli acciderit neceſſe eſt.duo.n. deuiceſima olympiade interiit̃ Candaules:aut ut quidam tradunt eodem anno:quo Romulus: niſi fallor: manifeſta iam tum claritate artis adeo abſolutiore. Quod ſi pcipit̃:neceſſe ẽ ſĩul appareat multo uetuſtiora prĩcipia eſſe: eoſq; q monochromata pinxerunt:quorum ætas non traditur. Aliquanto ergo ante fuiſſe Hygiemonẽ Monochromadã:qui primus in pictura marem fœminãq; diſcreuerit :Eumar̃ atheniẽſẽ figuras omnes imitari auſum. Quiq; inuenta eius excoluerit Cimonem Cleoneum. Hic Cataglypha inuenit: hoc eſt obliq̃s imagines:& uarie formare uultus reſpiciẽtes ſuſpicienteſue:& deſpicientes. Articulis etiam membra diſtinxit. Venas protulit.

prætereaq; in ueſte rugas & ſinus inuenit. Paneus quidem frater Phidiæ etiam præliũ atheniensium aduerſus perſas apud marathonem factum pinxit. Adeo iam colorũ uſus inctebruerat:adeo ars perfecta erat:ut ĩ eo prælio iconicos duces pinxiſſe tradat: atheniẽſium Milciadẽ:Callimachum:Cynegyꝝ. Barbarorum Dariũ:Thyſſaphernẽ.

Primum picturæ certamen:& qui primi penicillo pinxerunt. Cap.ix.

QVinimmo certamen picturæ etiam florente eo inſtitutum eſt corinthi ac del-phis. Primuſque omnium certauit cum Timagota chalcidenſe:ſuperatuſq; eſt ab eo Pythis:quod & ipſius Timagoræ carmĩe uetuſto apparet: chronicoꝝ errore nõ dubio. Alii quoque poſt hos clari fuere nonageſima olympiade : ſicut Polygnotus Thaſius:qui primus mulieres lucida ueſte pinxit:capita earum mitris uerſicoloribus operuit: plurimumq; picturæ primus contulit. Siquidẽ inſtituit os adaperire:dẽtes oſtendere: uultum ab antiquo rigore uariare. Huius eſt tabula in porticu Pompeii: quæ ante curiam eius fuerat. In qua dubitatur aſcendentem cum clipeo pinxerit:an deſcendẽtem. Hic delphis ædem pinxit. Hic & athenis porticum quæ poetile uocat̃ gratuito:cum patrem eius Mycon mercede pingeret. Vnde maior huic auctoritas. Siquidem amphictyones:quod eſt publicum græciæ concilium:hoſpitia ei gratuita decreuere. Fuit alius Mycon qui minoris cognomine diſtinguitur:cuius filia Tima-rete & ipſa pinxit. Nonageſima autem olympiade fuere Aglaophon Cephiſodorus Phrylus Euenor pater Parrhaſii & præceptor Maximi pictoris:de quo ſuis annis di-cemus. Omnes hi iam illuſtres:non tamen in qbus hærere expoſitio debeat:feſtinãs ad lumina artis:in quibus primus refulſit Apollodorus athenienſis nonageſĩatertia olympiade. Hic primus ſpecies exprimere inſtituit:primuſq; gloriam penicillo iure contulit. Eius eſt ſacerdos adorans:& Aiax fulmine incenſus:qui pergami ſpectatur hodie. Neq; ante eum tabula ullius oſtenditur:quæ teneat oculos. Ab hoc artis fores apertas Zeuſis heracleotes intrauit olympiadis nonageſimæquĩtæ anno quarto:au-dentemq; iam aliquid penicillum(de hoc enim adhuc loquimur)ad magnam gloriã perduxit. A quibuſdam falſo ĩ octogeſimanona olympiade poſitus:cũ fuiſſe neceſſe eſt Demophilum hymereum:& Neſeam thaſium. Quoniã utrius eorum diſcipulus fuerit:ambigitur. In eum Apollodorus ſupradictus uerſus fecit: Artem ipſis ablatã Zeuſin ferre ſecum. Opes quoq; tantas acquiſiuit:ut in oſtẽtatione earum olympiæ aureis litteris in palliorum teſſeris intextum nomen ſuum oſtentaret. Poſtea donare opera ſua inſtituit:ꝙ ea nullo ſatis digno precio permutari poſſe diceret: ſicuti Alc-menam agrigentinis: Pana Archelao. Fecit & Penelopen:in qua mores pinxiſſe ui-detur: & Athleram. Adeoq; ſibi ĩ illo placuit:ut uerſum ſubſcriberet celebrem ex eo inuiſuꝝ aliquẽ facilius q̃ imitatuꝝ. Magnificus eſt Iuppiter eius in throno aſtãtibus diis. Et Hercules infans dracones ſtrangulans Alcmena matre coram pauente & Am-phitryone. Deprehenditur tamen Zeuſis grandior in capitibus articuliſq;. Alioquĩ tantus diligentia:ut agrigentinis facturus tabulam:quã in templo Iunonis laciniæ publice dicarent:inſpexerit uirgines eorũ nudas:& quinq; elegerit:ut quod in quaq; laudatiſſimum eſſet:pictura redderet. Pinxit & monochromata ex albo. Aequales eius & æmuli fuere Timanthes:Androgydes: Eupompus: Parrhaſius.

DE Auibus per picturam deceptis:& quid difficillimũ inpictura. Cap.x.

DEſcendiſſe hic cum Zeuſide in certamen traditur. Et cum ille detuliſſet uuas pictas tãto ſucceſſu ut ĩ ſcænã aues aduolarẽt:ipſe detuliſſe lĩteũ pictũ tradit̃: ita ueritate repræſẽtata:ut Zeuſis alitũ iudicio timẽs flagitaret tãdem remoto linteo oſtẽdi picturã:atq; intellecto errore cõcederet palmam ingenuo pudore:quoniã ipſe aues fefelliſſet:Parrhaſius autẽ ſe artificẽ. Fertur & poſtea Zeuſis pinxiſſe puerum uuas ferentem:ad quas cum aduolarent aues:eadem ingenuitate proceſſit iratus opi & dixit:uuas melius pinxi:q̃ puerũ.nã & ſi hoc cõſummaſſem:aues timere debuerãt. Fecit & figlina opera quæ ſola in ambracia relicta ſunt:cum inde muſas Fuluius

nobilior romā tranſferret. Zeuſidis manu romæ Helena eſt in Philippi porticibus.
Et in Concordiæ delubro Marſyas religatus. Parrhaſius epheſi natus: & ipſe multa
conſtituit. Primus ſymmetriam picturæ dedit. Primus argutias uultus: elegantiam
capilli: uenuſtaté oris confeſſione artificum in lineis extremis palmā adeptus. Hæc
eſt in pictura ſumma ſubtilitas. Corpora.n.pingere & media rerū: eſt quidem magni
operis: ſed ī quo multi gloriam tulerint. Extrema corporū facere: et deſinétis picturæ
modum includere: rarum in ſucceſſu artis īuenit᷑. Ambire.n.debet ſe extremitas ipſa:
et ſic deſinere: ut promittat alia poſſe: oſtendatq; etiam quæ occultat. Hanc ei gloriā
conceſſere Antigonus et Xenocrates qui de picturis ſcripſere: prædicantes quoque nō
ſolum confitentes alia multa. Graphidis ueſtigia extant in tabulis ac membranis ex
quibus proficere dicūt᷑ artifices. Minor tamen uidet᷑ ſibi compatus in mediis corpo-
ribus exprimendis. Pinxit et dæmonem athenienſium argumento quoq; īgenioſo.
Volebat nanq; uarium: iracūdum: iniuſtum: īconſtātem. Eundem uero exorabilem:
clæmētem: miſericordem: excelſum: glorioſum: humilem: ferocem: fugacemq;: et oīa
pariter oſtendere. Idem pinxit et Theſiam qui romæ in capitolio fuit. Et Nauarchū
thoracatum. Et in una tabula quæ eſt rhodi: Meleagrum: Herculem: Perſea. Hæc ibi
ter fulmīe ambuſta: neq; oblitterata hoc ipſo miraculum auget. Pīxit et Archigallū:
quam picturam amauit Tiberius princeps. atq; ut auctor eſt Decius Epulo. lx. ſeſter-
tiis æſtimatam cubiculo ſuo incluſit. Pinxit & Creſſam nutricem: infantemq; ī ma-
nibus eius. Et Philiſcū & Liberū patrē aſtante uirtute: & pueros duos: in qbus ſpectat᷑
ſecuritas & ſimplicitas ætatis. Item ſacerdotem aſtante puero cum acerra & corona.
Sunt & duæ picturæ eius nobiliſſimæ hoplitides. Alter in certamine ita decurrens: ut
ſudare uideat᷑. Alter arma deponens: ut anhelare ſentiat᷑. Laudat᷑ & Aeneas Caſtorq;
ac Pollux ī eadem tabula. Item Telephus: Achilles: Agamemnon: Vlyxes facūdus ar-
tifex. Sed quo nemo inſolentius & arrogantius ſit uſus gloria artis. Nā & cognomīa
uſurpauit abrodietum ſe appellando: aliiſq; uerbis principem artis: & eam ab ſe con-
ſūmatam. Super ōnia Apollinis ſe radice ortum. & Herculem quem lyndi fecerat
talem a ſe pictum: qualem ſæpe in quiete uidiſſet. Ergo magnis ſuffragiis ſuperatus
a Timanthe eſt ſami in Aiace: armorum quoq; iudicio Herois nomine. Et ſe moleſte
ferre dicebat: q̄ iterum ab indigno uictus eſſet. Pinxit & in minoribus tabellis libidīes
eo genere & petulantibus iocis ſe reficiens. Nam Timanthi uel plurimum affuit in-
genii. Eius.n.eſt Iphigenia oratorum laudibus celebrata. Qua ſtante ad aras peritura
cum mœſtos pinxiſſet omnes: præcipue patruum: cum triſtitiæ omnem imaginē con-
ſumpſiſſet: patris ipſius uultum uelauit: quem digne non poterat oſtendere. Sunt &
alia ingenia eius exemplaria: ueluti Cyclops dormiens in paruula tabula. Cuius & ſic
magnitudinem exprimere cupiens pinxit iuxta ſatyros thyrſo pollicem eius metiētes.
atq; in oībus eius operibus intelligitur plus ſemper q̄ pingit᷑. Et cum ars ſumma ſit: ingenium ultra artem
ingenium tamen ultra artem eſt. Pinxit & Heroa abſolutiſſimi operis: arte ipſa cō-
plexus uires pingendi. quod opus nunc romæ in tēplo Pacis eſt. Euxinidas hac ætate
docuit Ariſtidem præclarum artificem. Eupompus Pamphilum Apellis præceptorē.
Eſt Eupompi uictor certamine gymnico palmam tenens. Ipſius auctoritas tanta fue-
rit: ut diuiſerit picturam in genera tria: quæ ante eum duo fuere helladicū & aſiaticū.
Aſiaticum appellabant propter hunc qui erat ſycionius. Diuiſio helladico tria facta
ſunt. Ioniū ſicyoniū atticum. Pamphili pictura eſt cognatio et prælium ad philiū-
tem et uictoria athenienſium. Item Vlyxes in rate. Ipſe macedo natione: ſed primus
in pictura omnibus litteris eruditus: præcipue arithmetice et geometrice: ſine quibus
negabat artem perfici poſſe. Docuit neminem minoris talento annis decem. quam
mercedem et Apelles et Melantius ei dedere. Et huius auctoritate effectum eſt ſicyo-
ne primum: deinde et in tota græcia: ut pueri ingenui ante omnia antigraphicem:
hoc eſt picturā in ludo docerentur: reciperetq; ars ea in primum gradum liberaliū.

Semper quidem honos ei fuit:ut ingenui eam exercerent : mox ut honeſti perpetuo interdicto:ne ſeruitia docerentur. Ideo neq; in hac:neq; in toreutice ullius qui ſeruierit opera celebrantur. Clari etiam centeſimaſeptima olympiade extitere Echion: & Thetimachus. Echionis ſunt nobiles picturæ Liber pater : item tragœdia & comœdia: Semiramis ex ancilla adipiſcens regnum : anus lampadas præferens : et noua nupta uerecundia notabilis. Verum & omnes prius genitos futuroſque poſtea superauit Apelles eouſque olympiade centeſima.xii.in pictura prouectus:ut plura ſolus prope q̄ cæteri omnes contulerit:uoluminibus editis quæ doctrinam eam continent. Præcipua eius in arte uenuſtas fuit: cum eadē ætate maximi pictores eſſent:quorum opera cum ammiraretur:collaudatis omnibus : deeſſe iis unam illam uenerem dicebat:quam græci charita uocant. Cætera omnia contigiſſe. Sed hac ſoli ſibi neminem parem. Et aliam gloriam uſurpauit:cum Prothogenis opus immenſi laboris ac curæ ſupra modū anxie miraretur. Dixit enim omnia ſibi cum illo paria eſſe:aut illi meliora:ſed uno ſe præſtare:ꝙ manū ille de tabula neſciret tollere:memorabili præcepto:nocere ſæpe nimiā diligentiam. Fuit autē non minoris ſimplicitatis q̄ artis. Nec cedebat Amphioni de diſpoſitione:nec Aſclepiodoto de menſuris:hoc eſt quanto qd a quo diſtare deberet. Scitum eſt inter Prothogenem & eum quod accidit. Ille rhodi uiuebat. Quo cum Appelles annauigaſſet:auidus cognoſcendi opera eius fama tātū ſibi cogniti:continuo officinam petit. Aberat ipſe:ſed tabulam magnæ amplitudinis in machina aptatam picturæ anus una cuſtodiebat. Hæc Prothogenem foris eſſe reſpondit:interrogauitque a quo quæſitum diceret. Ab hoc inquit Apelles:arreptoq; penicul o lineā ex colore duxit ſummæ tenuitatis per tabulam. Reuerſo Prothogeni quæ geſta erant anus indicauit. Ferunt artificem protinus contemplatum ſubtilitatē dixiſſe:Apellem ueniſſe. Non enim cadere in alium tam abſolutum opus. Ipſū tunc alio colore tenuiorem lineam in ipſa illa duxiſſe:præcepiſſeque abeuntem ſi rediſſet ille:oſtenderet.adiiceretque hunc eſſe quem quæreret.atq; ita euenit. Reuertitur.n. Apelles:ſed uinci erubeſcens:tertio colore lineas ſecuit:nullum relinquens amplius ſubtilitati locum. At Prothogenes uictum ſe confeſſus in portum deuolauit:hoſpitem quærens. Placuitque ſic eam tabulam poſteris tradi:omnium quidem: ſed artificum præcipue miraculo. Cōſumptam eam conſtat priore incendio domus Cæſaris in palatio. Auide ante a nobis ſpectatam ſpatioſiore amplitudine:nihil aliud continentem:q̄ lineas uiſum effugientes. Inter egregia multorum opera inani ſimilem & eo ipſo allicıētem omniq; opere nobiliorē. Apelli fuit alioqn ꝑpetua cōſuetudo nūq̄ tā occupatā diē agēdi:ut nō lineā ducēdo exerceret artē:quod ab eo ī ꝓuerbiū uenit. Idem pfecta opa ꝓponebat ī pgula tranſeuntibus. Atq; poſt ipſā tabulā latens: uitia quæ notarentur aſcultabat:uulgum diligentiorem iudicem q̄ ſe præferens. Ferūtq; a ſutore reprehenſum ꝙ in crepidis una intus pauciores feciſſet anſas. Eodem poſtero die ſupbe emendationē priſtinæ āmonitiōis cauillāte circa crus indignatū ꝓſpexiſſe: denunciantem ne ſupra crepidā ſutor iudicaret . quod & ipſum in ꝓuerbium uenit. Fuit.n.& comitas illi:propter quam & gratior Alexandro Magno erat:frequenter in officinā uentitanti. Vnde ut iam diximus:ab alio pingi ſe uetuit in ueterato edicto. Sed & in officina imperite multa diſſerenti ſilentium comiter ſuadebat : rideri eum dicēs a pueris qui colores tererent. Tantum auctoritatis & iuris erat ei in regem alioquin iracūdum. Quanq̄ Alexander ei honorem clariſſimo præbuit exemplo. Nāq; cum dilectæ ſibi ex pallacis ſuis præcipue nomine Campaſpen nudam pingi ob ammirationem formæ ab Apelle iuſſiſſet:eumq; cum pateret captum amore ſēſiſſet:dono dedit eam. Magnus aīo maior imperio ſui : nec minor hoc facto q̄ uictoria aliqua. Quippe ſe uicit:nec thorum tantum ſuum:ſed etiam affectum donauit artifici : ne dilectæ quidem reſpectu motus ut quæ modo regis fuiſſet modo pictoris eſſet. Sunt qui Venerem Dionæam illo pictam exemplari putāt. Apelles & in æmulis benignus

Protogeni dignationem primus rhodi conſtituit. Sordebat ille ſuis : ut plerumque domeſtica. Percontantiq; quanti licitaretur opera effecta:paruum neſcioq̄d dixerat. At ille quīquagenis talentis popoſcit: famamq; diſpſit ſe emere ut pro ſuis uēderet. Ea res concitauit rhodios ad intelligendum artificem : nec niſi augentibus precium ceſſit. Imaginum ille ſimilitudines adeo indiſcrete pinxit:ut incredibile dictu Appiō grammaticus ſcriptum reliquerit:quendam ex facie hominum addiuinantem: quos Metopus uocant ex iis dixiſſe aut futuræ mortis annos:aut præteritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cum Ptolemæo quo regnante alexandriā ui tēpeſtatis expulſus ſubornato fraude æmulorum Planoregio inuitatus ad regis cœnam uenit. Indignantiq; Ptolemæo:& uocatores ſuos oſtendenti ut diceret a quo eoꝝ inuitatus eſſet:arrepto carbone extincto e foculo:imaginem in pariete deliniauit : agnoſcente uultum Planoregio ex inchoato protinus. Pinxit & Antigoni regis imaginem altero lumīe orbā prīus excogitata ratiōe uitia condēdi. obliquā nāq; fecit:ut quod corpori deerat:picturæ potius deeſſe uideret́. Tātūq; ea in pte a facie oſtendit:quā totā poterat oſtēdere. Sunt inter opa eius expirātium imagines. Quæ autem nobiliſſima ſint: non eſt facile dictu. Venerem exeuntem e mari diuus Auguſtus dicauit in delubro patris Cæſaris:quæ anadyomene uocat́:uerſibus græcis tali ope dū laudat́:uicta : ſed illuſtrata. Huius.n.inferiorem ptē corruptā qui reficeret:non poterat inueniri. Veꝝ ipſa iniuria ceſſit in gloriā artificis. Conſenuit hæc tabula carie. aliamq; pro ea Nero in principatu ſubſtituit ſuo Dorothei manu. Apelles īchoauerat aliā Venerem coiis: ſupaturus etiam ſuam illam priorem. Inuidit mors pacta pte.nec qui ſuccederet opi ad præſcripta liniamenta inuentus eſt. Pinxit & Alexandrū Magnum fulmen tenētē in templo epheſiæ Dianæ.xx.talentis auri. Digiti eminere uidentur : & fulmen extra tabulam eſſe. Sed legentes meminerint:omnia ea conſtare quattuor coloribus. Immane tabulæ precium accepit aureos mēſura non numero. Pinxit & Megalyſi ſacerdotis Dianæ epheſiæ pompā: Clytum equo ad bellum feſtinantem:& ei galeā poſcēti armigerum porrigentē. Alexandꝝ & Philippum quotiēs pinxerit:enumerare ſupuacuum eſt. Mirantur eius Abronem ſamii. Et Menandrum regem cariæ rhodii. Item Anceum. Alexandriæ Gorgonas tenentem Tragœdum. Romæ Caſtorem & Pollucē cum uictoria & Alexandro Magno. Item belli imaginem reſtrictis a tergo manibus Alexandro in curru triumphante. Quas utraſq; tabulas diuus Auguſtus in fori ſui partibus celeberrimis dicauerat ſimplicitate moderata. Diuus Claudius pluris æſtimauit. In utriſq; exciſa facie Alexandri diui Auguſti imagīes dedere. Eiuſdē arbitrāt́ manu eſſe & in Antoniæ templo Herculem auerſum:ut quo eſt difficillimum faciem eius oſtendat uerius pictura q̄ promittat. Pinxit & Heroa nudum:ad quam picturā naturā eum prouocauit. Eſt & equus eius ſiue fuit pictus in certamine quod iudiciū ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus. Nāque ambitu æmulos præualere ſentiens ſinguloꝝ picturas īductis equis oſtendit. Apellis tantum equo adhīniuere. idq; & poſtea ſemper illius expimētum artis oſtentatur. Fecit & Neoptolemum ex equo aduerſus perſas. Archelaum cum uxore & filia. Antigonum thoracatū cū equo incedentem. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundem regem ſedētē in equo. Dianam ſacrificantium uirginum choro mixtam : quibus uiciſſe Homeri uerſus uidetur idipſum deſcribentis. Pinxit & quæ pingi non poſſunt:tonitrua:fulgetta:fulguraq;:bronten:aſtrapen:ceraunobolon appellant. Inuenta eius & cæteris eius profuere in arte. Vnum imitari nemo potuit : quod abſoluta opera atramento illinebat ita tenui:ut idipſum repcuſſu claritates oculorum excitaret : cuſtodiretq; a puluere & ſordibus:ad manum intuēti demum appareret. Sed & cum ratiōe magna: ne colorum claritas oculorum aciem offenderet ueluti p̄ lapidem ſpecularem intuētibus e longinquo. Et eadem res nimis floridis coloribus auſteritatem occulte daret. Aequalis eius fuit Ariſtides thebanus. Is omniū primus animū pinxit:& ſēſus ōnes

expreſſit : quos uocant græci ethe. Item perturbationes : durior paulo in coloribus. Huius pictura: oppido capro ad matris morietis ex uulnere mammam adrepēs īfās. Intelligiturq; ſentire mater : & timere ne e mortuo lacte ſanguinem infans lambat. Quam tabulā Alexander Magnus tranſtulerat pellam in patriam ſuam. Idē pīxerat prælium cum perſis centum homines ea tabula complexus pactuſq; in ſīgulos mnas denas a tyranno elatenſium Mnaſone. Pinxit & currentes quadrigas. Et ſupplicantem pene cum uoce. Et uenatores cum captura. Et Leontionem pictorem. Et Anapauomenon propter fratris amorem morientem. Item Liberum patrem & Ariadnen ſpectatos romæ in æde Cereris. Tragœdum & puerum Apollinis. Cuius tabulæ gr̄a interiit pictoris inſcitia: cui tergendam eam mandauerat. M. Iunius prætor ſub die ludorum apollinarium. Spectata eſt & ī æde Fidei in capitolio imago ſenis cum lyra puerum docentis. Pinxit & ægrum ſine fine laudatum. Qua in arte tantum ualuit: ut Attalus rex unam tabulam eius centum talentis emiſſe tradatur. Simul ut dictū ē & Protogenes floruit patria phicaunus gentis rhodiis ſubiectæ. Summa eius pauptas initio: artiſque ſumma intentio: & ideo minor fertilitas. Quis eum edocuerit : non putant conſtare. Quidam & naues pinxiſſe uſq; ad annum quinquageſimum. Argumentum eſſe: ꝙ cum athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro Popyleō pīgeret ubi fecit nobilem Paralum & Hammoniadam: quam quidam nauſicam uocant: adiecerit paruulas naues longas in iis: quæ pictores parerga appellant: ut apperet a qbus initiis ad arcem oſtētationis opera ſua perueniſſent. Palmam habent tabularum eius Ialyſus: qui eſt uſque hodie romæ dicatus in templo Pacis: quem cum pingeret : traditur madidis lupinis uixiſſe: quoniam ſimul famem ſuſtinerent & ſitim: ne ſenſus nimia dulcedine obſtrueret. Huic picturæ quater colorem induxit contra ſubſidia iniuriæ & ueruſtatis: ut decedente ſuperiore inferior ſuccederet. Eſt in ea canis mire factus: ut quem pariter caſus & ars pinxerit. Non iudicabat ſe exprimere ī eo ſpumā anhelantis cum in reliqua omni parte quod difficillimum erat: ſibi ipſe ſatiſfeciſſet. Diſplicebat autē ars ipſa: nec minui poterat: & uidebatur nimia ac lōgius a ueritate diſcedere: ſpumaq; illa pingi nō naſci ex ore anxio animi cruciatu cum in pictura uerꝭ eſſe non ueriſimile uellet: abſterſerat ſæpius mutaueratq; penicillum : nullo mō ſibi approbans. Poſtrēo iratus arti quod intelligeretꝰ: ſpongiā impegit īuiſo loco tabulæ. ex illaq; repoſuit ablatos colores qualiter cura optauerat. fecitque in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo ſimilis et Nealtem ſucceſſus in ſpuma eq ſimiliter ſpongia impacta ſecutus dr̄ cum pīgeret Popizonta retinente pane. Cum ita Protogenes mōſtrauit & fortuna. Propter hunc Ialyſum ne crēmaret tabulas Demetrius rex : cū ab ea parte ſola poſſet rhodum cape: nō īcēdit. parcētēq; picturæ fugit occaſio uictoriæ. Erat tunc Protogenes in ſuburbano hortulo ſuo: hoc eſt Demetrii caſtris. Neq; interpellatus præliis inchoata opa intermiſit omnino: ſed accitus a rege interrogatuſque q̄ fiducia extra muros ageret: reſpōdit: ſcire ſe illi cū rhodiis bellum eſſe nō cū artibus. Diſpoſuit ergo rex in tutelam eius ſtationes: gaudens : ꝙ poſſet manus ſeruare qbus iam pepercerat: & ne ſæpius auocaret: ultro ad eū uenit hoſtis. Relictiſq; uictoriæ ſuæ uotis inter arma & murorum ictus ſpectauit artificem. Sequiturque tabulam eius temporis hæc fama: ꝙ eam Protogenes ſub gladio pinxerit. Satyrus hic eſt: quē Anapauomenō uocant: ne quid deſit temporis eius ſecuritati tibias tenēs. Fecit & Cydippen Triptolemū: Cyliſcū tragœdiarum ſcriptorem meditātē & Athletam: & Antigonū regē: & imagīē matris Ariſtotelis philoſophi: q ei etiā ſuadebat: ut Alexandri Magni opera pingeret: ꝑpter æternitatem reꝝ. Impetus animi & libido in hæc quædam artis eum potius tulere. Nouiſſime pīxit Alexandrum ac Pana. Fecit & ſigna ex ære: ut diximus. Eadem ætate Aſclepiodorus fuit: quem ī ſymmetria mirabatur Apelles. Huic Mnaſon tyrannus pro. xii. diis dedit in ſingulos mnas tricenas. Idemq; Theomneſto in ſingulos heroas mnas centenas. His ānumerari debet Nichomachus

Ariſtodemi filius:ac diſcipulus. Pinxit hic raptum Proſerpinæ. Quæ tabula fuit in capitolio in Mineruæ delubro ſupra ædiculam iuuentatis. Et in eodem capitolio alia quã Plancus imperator poſuerat:uictoria q̃drigam in ſublime rapiens. Hic primus Vlyxi addidit pileum. Pinxit & Apollinem & Dianam. Deumq; matrẽ in leone ſedẽtem. Et item nobiles uaccas arreptantibus ſatyris. Scyllamq; quæ nunc eſt romæ in templo Pacis. Nec fuit alius in ea arte uelocior. Tradunt nanq; conductum eum ab Ariſtrato ſicyonio℞ tyranno ad pingẽdum:quod is faciebat Teleſti poetæ monumẽtũ:præfinito die intra quẽ pageret̃. nec multo añ ueniſſe:acceſo in pœnã tyrãno: paucisq; diebus abſoluiſſe celeritate & arte mira. Diſcipulos habuit Ariſtidem fratrẽ et Ariſtoclẽ filium & Philoxenum eretriũ. Cuius tabula nullis poſtferenda Caſſãdro regi picta: continuit Alexandri prælium cum Dario. Item pinxit & laſciuiam:in qua tres Sileni comeſant̃. Hic celeritatem præceptoris ſecutus:breuiores etiamnum q̃ſdã picturæ uias & compendiarias inuenit. Annumeratur his & Nicophanes elegans & cõcinnus:ita ut uetuſta opa pingeret ꝑpter æternitatẽ re℞ ĩpetuoſi animi:& cui pauci comparẽt̃. Coturnus ei & grauitas artis. Multũ a Zeuſide & Apelle abeſt Apellis diſcipulus Perſeus: ad quẽ de hac arte ſcripſit q huius fuit ætatis. Ariſtidis thebani diſcipuli fuerũt & filii Niceros & Ariſtippus:cuius ẽ Satyrus cum ſcypho coronatus. Diſcipuli eius fuerunt Antorides & Euphranor:de quibus mox dicemus. Nanq; ſubtexi par eſt: minoris picturæ celebres in penicillo e quibus fuit Pyreicus:arte paucis poſtferendus. Propoſito neſcio an deſtruxerit ſe:quoniam humilia quidem ſecutus humilitatis tñ ſummam adeptus eſt gloriam. Tõſtrinas ſutrinaſque pinxit & aſellos & obſonia ac ſimilia:ob hoc cognominatus Rhyparograuos. In iis conſummatæ uoluptatis. Quippe eæ pluris ueniere q̃ maximæ multorum. E diuerſo mediana ut ĩqt Varro:omnia operiebat Serapionis tabula ſub ueteribus. Hic ſcænas optĩe pĩxit: ſed hominem pingere non potuit. Contra Dionyſius nihil aliud q̃ homines pinxit: ob hoc Anthropographus cognominatus. Parua & Calicles fecit. Item Calaces: comicis tabellis. Vtraq; Anthiphilus. Nam & Heſionam nobilem pinxit:& Alexandrum ac Philippum cum Minerua:qui ſunt in ſchola ĩ Octauiæ porticibus & Philippi. Libe℞ patrem: Alexandrum puerũ: Hippolytum tauro emiſſo expaueſcentem. In Põpeia uero Cadmum & Europen. Idemq; iocoſo nomine & gryllum ridiculi habitus pĩxit. Vnde hoc genus picturæ gryllus uocat̃. Ipſe in ægypto natus didicit a Cteſidemo. Decet nõ ſileri & ardeatis templi pictorem præſertim ciuitate donatũ. Ibi & carmĩe quod eſt in ipſa pictura his uerſibus.

Dignis digna loco picturis condecorauit
Reginæ iunonis ſupremæ coniugis tẽplum.
Marcus ludius elotas ætolia oriundus.
Quẽ nũc & poſt ſẽper ob artẽ hãc ardea laudat.

Eaq; ſũt ſcripta ãtiqs lr̃is latinis. Non fraudando & Ludio et diui Auguſti ætate:qui prĩus inſtituit amœniſſimã pietũ picturam uillas:et porticus:ac topiaria opera:lucos:nemora colles:piſcinas: euripos: amnes:littora:qualia quis optaret:uarias ibi obambulantium ſpecies:aut nauigãtiũ: terraq; uillas adeuntiũ aſellis aut uehiculis. Iam piſcantes:aucupanteſq; aut uenãtes aut etiam uindemiãtes. Sunt in eius exemplaribus nobiles plauſtri acceſſu uillæ:ſub colliũ ſpõſione mulieres labentes trepidæq; ferunt̃ plurimæ. Præterea faciles argutiæ: facetiſſimi ſales. Idẽq; ſubdialibus maritias urbes pĩgere inſtituit blandiſſĩo aſpectu minimoq; ĩpendio. Sed nulla gloria artificum eſt:niſi eorum qui tabulas pinxere: eoq; uenerabilior apparet antiquitas. Non enim parietes excolebant dominis tantũ: nec domos uno in loco mãſuras:quæ ex incẽdiis rapi nõ poſſent. Caſula Protogenes contentus erat in hortulo ſuo: Nulla in Apellis tectoriis pictura erat. Nõdũ libebat parietes totos pingere. Omnis eorum ars urbibus excubabat:pictorq; res communis terrarum erat. Fuit et Arellius romæ celebris paulo ante diuum Auguſtum: niſi

flagitio inſigni corrupiſſet artẽ ſemper alicuius amore fœminæ flagrans.& ob id deas
pingens:ſed dilectarum imagine:itaq; in pictura eius ſcorta numerabantur. Fuit &
nup grauis ac ſeuerus:idẽq; floridus humilis rei pictor Amulius. Huius erat Minerua
ſpectantem aſpectans quacunq; aſpiceret. Paucis die horis pingebat: id quoq; cum
grauitate: ꝙ ſemper togatus quanq̃ in machinis. Carcer eius artis domus aurea
fuit:& ideo non extant exempla alia magnopere. Poſt eum fuere in auctoritate Cor-
nelius Pinus & Actius Priſcus:qui Honoris & Virtutis ædes imperatori Veſpaſiano
Auguſto reſtituenti pinxerunt. Sed Priſcus antiquis ſimilior.

DE Auium cantu compeſcendo: & qui encauſto & penicillo primus lacunaria
& cameras pinxerit:ſparſimq; ptecia mirabilia picturarum. Cap.x.

NOon eſt omittenda in picturæ mentione celebris circa Lepidum fabula. Siqdẽ
in triũuiratu quodam loco deductus a magiſtratibus ĩ nemoroſũ hoſpitium:
minaciter cum iis poſtero die expoſtulauit:ſomnum ademptum ſibi uolucrum con-
centu. At illi draconem in longiſſima membrana depictum circũdedere loco. Eoque
terrore aues tunc ſiluiſſe narrantur.& poſtea cognitum eſt ita poſſe compeſci. Ceris
pingere ac picturam inurere quis primus excogitauerit:non conſtat. Quidam Ariſti-
dis inuentum putant:poſtea conſummatam a Praxitele. Sed aliquanto uetuſtiores
encauſticæ picturæ extitere:ut Polygnoti & Nicanoris & Mareſilai pariorum. Lyſip-
pus quoq; eginæ picturæ ſuæ inſcripſit Eneten:quod profecto nõ feciſſet:niſi encau-
ſtica inuenta. Pamphilus quoq; Apellis præceptor non pinxiſſe tantum encauſtica:
ſed etiam docuiſſe traditur Pauſiam ſicyonium primum in hoc genere nobilẽ.Brietis
filius hic fuit:eiuſdemq; primo diſcipulus. Pinxit & ipſe penicillo parietes thebis cũ
reficerentur quondam a Polygnoto picti:multumq; compararione ſuperatus exiſti-
mabatur:quoniam non ſuo genere certaſſet. Idem & lacunaria primus pingere inſti-
tuit. Nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat tabellas ma-
ximeq; pueros. Hoc æmuli eum interpretabantur facere: quoniam tarda picturæ rõ
eſſet illa. Quãobrẽ daturus celeritatis famam:abſoluit uno die tabellam quæ uocata
eſt hemereſios puero picto. Amauit in iuuenta Glyceram municipem ſuam ĩuẽtricẽ
coronarum:certandoq; imitatione eius ad numeroſiſſimam florum uarietatem pdu-
xit artẽ illã. Poſtremo pinxit illam ſedentem cum corona. Quæ nobiliſſima tabula
appellata eſt ſtephanoplocos:ab aliis ſtephanopolis:quoniam Glycera coronas uẽdi-
tando ſuſtinuerat paupertatem. Huius tabulæ exemplar: quod apographon uocant
.L.Lucullus duobus talentis emit athenis. Pauſias autem fecit & grandes tabulas:
ſicut ſpectatam in Pompeii porticibus boum ĩmolationẽ. Eam.n.picturam primus
inuenit:quam poſtea imitati ſunt multi:æq̃uit autem nemo. Añ oĩa cũ longitudinẽ
bouis oſtendere uellet:aduerſum eũ pĩxit:non tranſuerſum. Vnde & abũde ĩtelligit
amplitudo. Dein cum omnes quæ uolunt eminentia uideri:candifaciant: coloremq;
condiant nigro. Hic totũ bouẽ atri coloris fecit:ũbræq; corpus ex ipſo dedit. Magna
prorſus arte in equo extantia oſtendens:& in confracto ſolida omnia. Sicyone & hic
uitam egit:diuq; fuit illa patria picturæ. Tabulas inde omnes ex publico propter æs
alienum ciuitaris addictas Scauri ædilitas romam tranſtulit. Poſt eũ eminuit longe
añ omnes Euphranos iſthmius olympiade ſcilicet centeſimaquarta. Is eſt qui inter
fictores dictus eſt a nobis. Fecit & coloſſos & marmora ac ſcyphos ſculpſit. Docilis
ac laborioſus añ omnes:& in quocunq; gñe excellens ac ſibi æqualis. Hic prĩus uidet
& expreſſiſſe dignitates ĩ ſigna heroum:& uſurpaſſe ſymmetriam. Sed fuit ĩ uniuer-
ſitate corporum e::ilior:capitibus articuliſq; grandior. Volumina quoq; compoſuit
de ſymmetria & coloribus. Opera eius ſunt: equeſtre prœlium.xii.dii:Theſeus: in
quo dixit: eũdem apud parrhaſium roſa paſtum eſſe:ſuum uero carne. Nobilis eius
eſt tabula epheſi:Vlyxes ſimulata ueſania bouem cum equo iungens: et Palamedes
dux faſce gladium condens. Eodem tpẽ fuit et Cydias:cuius tabulam Argonautas

talentis.c.xliiii. Hortenſius orator mercatus eſt. eiq; ædem fecit in thuſculano ſuo. Euphranoris aũt diſcipulus fuit Antidotus. Huius ẽ clipeo dimicans athenis et luctator tibicẽq; ĩter pauca laudatus. Ipſe diligentior:q̃ numeroſior:et ĩ coloribus ſeuerus; Maxĩe inclaruit diſcipulo Nicia athenienſi:q diligentiſſĩe mulieres pĩxit. Lumẽ et umbras cuſtodiuit.atq; ut eminerent e tabulis picturæ:maxime curauit. Opa eius nemea aduecta ex aſia romam a Syllano:quam in curia diximus poſitam. Item Liber patet in æde Concordiæ. Hiacynthus:quem Cæſar Auguſtus delectatus eo ſecum deportauit alexãdria capta. Et ob id Tiberius Cæſar in templo eius dicauit hanc tabulã Dianæ. Epheſi uero eſt Megalyſi ſacerdotis epheſiæ Dianæ ſepulchrum. Athenis necromantia Homeri. Hanc uendere noluit Attalo regi talentis.lx.potiuſque patriæ ſuæ donauit:abundans opibus. Fecit & grandes picturas:in quibus ſunt Calypſo: et Io:et Andromeda. Alexander quoq; in Pompeii porticibus præcellens:et Calypſo ſedens. Huic quidem aſcribuntur quadrupedes. Proſperrime canes expreſſit. Hic eſt Nicias de quo dicebat Praxiteles interrogatus:quæ maxime opera ſua probaret in marmoribus?quibus Nicias manum admouiſſet. Tantum circunlitioni eius tribuebat. Non ſatis diſcernitur alius eodem nomine. At hunc eundem quidam faciunt olympiade centeſima . xii . Niciæ comparatur : & aliquanto præfertur Athenion Maronites Glautionis corĩthii diſcipulus: et auſterior colore: et ĩ auſteritate iucũdior:ut in ipſa pictura eruditio eluceat. Pinxit ĩ templo Eleuſinæ Philarchum. Athenis frequentiam:quã uocauere polygenneton. Item Achillem uirginis habitu occultatũ Vlyxe deprehendente. Et in una tabula quaque maxime inclaruit : agaſonem cum equo. Quod niſi in iuuẽta obiſſet: nemo ei cõpararetur. Eſt et nomẽ Heraclidi macedoni. Initio naues pinxit. Captoque rege Perſeo athenas commigrauit:ubi eodem tempore erat Metrodorus pictor:idemque philoſophus magnæ in utraque ſcientia auctoritatis. Itaq; cum.L.Paulus deuicto Perſeo petiſſet ab atheniẽſibus ut q̃probatiſſimum philoſophum mitterent ſibi ad erudiendos liberos : itemque pictorem ad triumphum excolendum : athenienſes Metrodorum elegerunt:ptofeſſi eundem in utroq; deſiderio præſtantiſſimũ.quod edicto quoq; Paulus indicauit. Timomachus bizantinus Cæſaris dictatoris ætate Aiacem ei pinxit & Medeã ab eo in Veneris genitricis æde poſitas : octoginta talentis uenundatas. Talentum autem atticum ut ait Varro.xvi.ſeſtertiis taxatur. Timomachi æque laudãt Oreſtes : Iphigenia in tauris: et Lecythion agilitatis exercitator ? cognatio nobilium palliati: quos dicturos pĩxit: alterum ſtantem:alterum ſedentem. Præcipue tamen ars ei fauiſſe ĩ Gorgone uiſa ẽ. Pauſiæ filius & diſcipulus Ariſtolaus e ſeueriſſimis pictoribus fuit:cuius ſunt Epaminundas:Pericles:Medea:Virtus:Theſeus. Imago atticæ plebis : boum ĩmolatio. Sunt quibus & Mechopanes eiuſdem Pauſiæ diſcipulus placeat diligentia:quam intelligant ſoli artifices. Alias durus in coloribus:ſed & multus. Nã Socrates iure omnibus placet.Taleſq; ſunt eius picturæ. Cum Aeſculapio filiæ Higia: Aegle: Pane: Calaſus:& Piget qui appellatur Ocnos ſpartũ torquẽs quod aſellus arrodit. Hactẽus indicatis genere in utroq; proceribus:non ſilebuntur & primis proximi. Ariſtoclides: qui pinxit ædem Apollinis delphis. Anthiphilus puero ignem cõflante laudatur:ac pulchre alias domo ſplendeſcente:ipſiuſq; pueri ore. Item lanificio:in quo ꝑperant omnium mulierum penſa : Ptolemæo uenante. Sed & nobiliſſimo ſatyro cum pelle pantherina:quem apocoptonta appellant. Ariſtophon Anchalo uulnerato ab apro cum ſocia doloris Aſtipale. Numeroſaq; tabula:in qua ſunt Priamus:Helena: Credulitas:Vlyxes:Deiphebus:Dolus; Androbius pinxit Scyllã anchoras perſicæ claſſis præcidentem. Artemon Danen mirantibus eam prædonibus. Reginam Stratonicẽ: Herculem & Deianiram; Nobiliſſimas autem quæ ſunt in porticibus Octauiæ opibus. Herculem ab oeta monte exuſta mortalitate conſenſu deorum in cælũ euntem. Laomedontis circa Herculem & Neptunnum hiſtoriam. Alcimachus:Dioxippum:

q Pācratio olympiæ circa pulueris iactū:quod uocāt aconiti:uicit. Coenus ſtémata. Cteſilochus Apellis diſcipulus petulanti pictura innotuit Ioue Liberum parturiente depicto mitrato & muliebriter ingemiſcente inter obſtetrices & dearum clamorem. Teſtidemus oecaliæ expugnatione & laodamia. Cleſides reginæ Stratonices iniuria: nullo enim honore exceptus ab ea: pinxit uoluptatem cum piſcatore:quem reginam amare ſermo erat. eamque tabulam in portu epheſi propoſuit.ipſe uelis raptus eſt. Regina tolli uetuit:utriuſque ſimilitudīe mire expreſſa. Cratinus comœdus athenis Pompeium pīxit. Euchides bigam regis cum uictoria. Eudorus ſcæna ſpectatur. Idē & ex ære ſigna fecit. Iphis Neptunno & Victoria. Abron amicitiam & concordiā pinxit:& deorum ſimulacra. Leontiſcus Aratum uictorem cum trophæo pſaltriam; Leon Sappho. Nicæarchus Venerem īter Gratias & Cupidinem. Herculem triſtem inſaniæ pœnitentia. Nealces Venerem ſolers in arte ingenioſo operi ſuperpinxit. Siquidem cum prælium nauale ægyptiorum & perſarum pinxiſſet:quod in nilo cuius aqua eſt mari ſimilis:factum uolebat intelligi. Argumentoque declarauit: quod arte non poterat. Aſellum enim in littore bibentem pinxit:& crocodilum inſidiantē ei. Oenias Syngenicon. Philiſcus officinam pictoris:ignem cōflāte puero. Phaleriō Scyllam. Simonides Agatharchum & Mnemoſinem. Simus iuuenem requieſcentē officinam fullonis quinquatriis celebrātem. Idemque Nemeſin egregiam. Theodorus uero emungentem. Idem ab Oreſte matrem & Aegiſthum interfici. Bellumque iliacum pluribus tabulis:quod eſt romæ in Philippi porticibus:& Caſſandram quæ ē in Concordiæ delubro. Leontius Epicurum cogitantem. Demetrium regem Theon. Oreſtis inſaniam. Thamyram citharœdum. Tauriſcus Diſcobolum:Clytemneſtrā: Paniſcum: Polynicem regnum repetentem:& Capanea. Non omittetur īter hos inſigne exemplum. Nanque Erigonus tritor colorum Nealcæ pictoris in tantum ipſe profecit:ut celebrem etiam diſcipulum ipſe reliquerit Paſiam fratrem Egenitæ fictoris. Illud uero perq̄rarum ac memoria dignum etiam ſuprema opera artificum imperfectaſque tabulas:ſicut Irin Ariſtidis: Tindaridas Nicomachi:Medeam Thimomachi: et quam diximus Venerem Apellis:in maiori ammiratione eſſe:q̄ perfecta. Quippe in iis liniamenta reliqua:ipſæque cogitationes artificum ſpectantur:atque ī lenocinio commēdationis dolor eſt. Manus cum id agerent extinctæ deſiderantur. Sunt etiam num non ignobiles quidem in tranſcurſu tamen dicendi:Ariſtonides: Anaxander: Ariſtobolus ſyrus: Arceſilas Tiſicratis filius: Coribas Nicomachi diſcipulus: Carmanides Euphranoris: Dionyſiodorus colophonius: Diogenes qui cum Demetrio rege uixit. Eutymedes: Heraclides macedo: Mydon ſolus Philomachi ſtatuarii diſcipulus: Mnaſitheus ſicyonius: Mnaſidemus Ariſtonidis filius & diſcipulus: Neſſus Habronis filius: Polemon alexandrinus: Theodorus ſamius & Tadius Nicoſthenis diſcipuli: Xenon Neoclis diſcipulus ſicyonius. Pīxere & mulieres. Timarete Myconis filia Dianam in tabula quæ epheſi eſt in antiquiſſimis picturæ. Irene Cratini pictoris filia & diſcipula puellam quæ eſt eleuſinæ. Calypſo ſenem & præſtigiatorem Theodorum. Alciſthene ſaltatorem. Ariſtarete Nearchi filia & diſcipula Aeſculapium. Lala cizicena perpetua uirgo. Martia.M.Varronis iuuēta romæ & penicillo pinxit:& ceſtro in ebore imagīes mulierum maxime:& Neapolitanum in grādi tabula. Suam quoque imaginem ad ſpeculum. Nec ullius in pictura uelocior manus fuit. Artis uero tantum:ut multum immanitate precii antecederet celeberrīos eadem ætate imaginum pictores Sopylon & Dionyſium:quorum tabulæ pinacothecas implēt. Pinxit & quædam Olympias:de qua hoc ſolum memoratur:diſcipulum eius fuiſſe Antobolum. In encauſtice pingendi duo fuiſſe antiquitus genera conſtat: cæra & ebore ceſtro id eſt uiriculo:donec claſſes pingi cœpere. Hoc tertium acceſſit reſolutis igni cæris penicillo utendi:quæ pictura in nauibus nec ſole nec ſale uentiſq; corrumpitur. Pingunt & ueſtes in ægypto inter pauca mirabili genere. Candida uela

poſtq̃ attriuere illinentes non coloribus:ſed colorem ſorbẽtibus medicamentis. Hoc cum fecere non apparet in uelis: ſed in cortina pingi. In feruentes aquas merſa poſt momentum extrahuntur picta. Mirumq; cum ſit unus in cortina colos: ex illo alius atq; alius fit ĩ ueſte accipientis medicamĩs qualitate mutatus. Nec poſtea ablui pōt: ita cortina nõ dubie confuſura colores ſi pictos acciperet. Digerit eos ex uno: pĩgitq; dum coquit. Et aduſtæ ueſtes firmiores fiunt:q̃ ſi non urerentur.

Plaſtices primi inuẽtores:de ſimulacris & uaſis fictilibus & precio eorũ. Cap.xi.

DE pictura ſatis ſupq;. Contexuiſſe his & plaſticẽ cõueniat:eiuſdẽ opæ terræ figere ex argilla ſilitudĩes:Dibutades ſicyonius figulus prĩus ĩuenit corĩthi filiæ opa. quæ capta amore iuuenis:illo abeũte pegre:ũbrã ex facie eius ad lucernã ĩ piete lineis circunſcripſit. Quibus pater eius impreſſa argilla typum fecit: & cum cæteris fictilibus induratum igni propoſuit.eumque ſeruatum in nympheo:donec corinthũ Mummius euerteret:tradunt. Sunt qui in ſamo primos omnium plaſticen ĩueniſſe Ideochum Rhetum & Theodorum tradant multo ante Batriadas corintho pulſos. Demoratum uero ex eadem urbe profugum qui in etruria Tarquinium Priſcum regẽ populi romani genuit:comitatos fictores Eucirapum & Eugrammum. Ab iis italiæ traditam plaſticen. Dibutadis inuentum eſt rubricam addere: aut ex rubia cretam fingere. Primuſque perſonas tegularum extremis imbricibus impoſuit:quæ ĩter initia protypa uocauit. Poſtea idem ectypa fecit. Hĩc & faſtigia templorum orta ꝓpter hunc plaſte appellata. Homĩs autem imaginem gypſo e facie ipſa primus omnium expreſſit:cæraq; in eam formam gypſi infuſa emẽdare inſtituit Lyſiſtratus ſycionius frater Lyſippi de quo diximus. Hic & ſimilitudinem reddere inſtituit. Ante eum q̃pulcherrimas facere ſtudebatur. Idem & de ſignis effigiem exprimere inuenit. Creuitque res in tantum:ut nulla ſigna ſtatuæue ſine argilla fierent. Quo apparet antiquiorẽ hanc fuiſſe ſcientiã:q̃ fundendi æris. Plaſtæ laudatiſſimi fuere Dimophilus & Gorgaſus. Idemque pictores qui Cereris ædem romæ ad cyrcum maximum utroque genere artis ſuæ excoluerunt : uerſibus inſcriptis græce quibus ſignificarunt a dextera opera Dimophili eſſe:a parte leua Gorgaſi. Ante hanc ædem thuſcanica oĩa in ædibus fuiſſe auctor eſt.M.Varro. Ex hac cum reficerentur:cruſtas parietũ exciſas tabulis marginatis ĩcluſas eſſe. Item ſigna ex faſtigiis diſperſa. Fecit & Calcoſthenes cruda opera athenis:qui locus ab officina eius ceramicos appellatur. M.Varro tradit ſibi cognitum romæ Poſſunium nomine a quo factas romæ tubas. Item piſces:quos aſpectu diſcernere a ueris uix poſſes. Idem magnificat Arceſilaum.L.Luculli familiarem:cuius pro plaſticen pluris uenire ſolitam ab artificibus ipſis q̃ aliorum opera. Ab hoc factam Venerẽ genitricem in foro Cæſaris: & priuſq̃ abſolueretur:feſtinatiõe dedicandi poſitam. Deinde ei a Lucullo ſeſtertiis.lx.ſignum fœlicitatis locatum:cui mors utriuſque inuiderit. Octauio equiti romano cratera facere uolenti exemplar e gypſo factum talento. Laudat & Praxitelem qui plaſticem matrem ſtatuariæ ſculpturæq; & cælaturæ eſſe dixit. & cũ eſſet in omnibus his ſummus:nihil unquam fecit: anteq̃ finxit. Præterea elaboratam hãc artem italiæ & maxime etruriæ:Turianumq; a fregellis accitum:cui locaret Tarquinius Priſcus Iouis effigiem ĩ capitolio dicandam. Fictilem eam fuiſſe:& ideo mirari ſolere. Fictiles in faſtigio templi eius quadrigæ:de quibus ſæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem:qui hodieque materiæ nomẽ in urbe retinet. Hæ enim tũ effigies deũ erant laudatiſſimæ. Nec pœnitet nos illorũ qui tales coluere. Aurum enim et argentum ne diis quidem conficiebant. Durant etiamnum pleriſque in locis talia ſimulacra. Faſtigia quidem templorum etiã ĩ urbe crebra et municipiis mira cælatura et arte firmitateque æui certiore auro certe innocẽtiore. In ſacris quidem etiam inter has opes non murrinis cryſtalliniſue:ſed fictilibus prolibatur ſympulis innocentius. Inenarrabili terræ benignitate:ſiquis ſingula æſtimet:etiam ut omittãtur ĩ frugum uini pomorum herbarum fruticum medicamẽtorũ

metallorum generibus beneficia eius:quæque adhuc diximus : uel quæ aſſiduitate ſatiant. Figlinarum opera: imbricibus tabulis teguliſque ad balneas mammatis uel ad tecta coctilibus laterculis fundamentiſque : aut quæ rota fiunt etiam fictilibus doliis ad uina excogitatis:& ad aquas. Propter quæ Numa rex ſeptimum collegium figulo℞ inſtituit. Quin et defunctos ſeſe multi fictilibus ſoliis condi maluere:ſicut .M.Varro pythagorico mõ in myrti et oleæ atq; nigræ populi foliis. Maior quoque pars hominum terrenis utitur uaſis. Samia etiamnum in æſculentis laudant̃. Retĩet hanc nobilitatem & arretium in italia & calicum tantum ſurrentum : aſta pollen⸗tia in hiſpania & ſaguntũ : in aſia pergamum. Habent & trallis opera ſua : et utina in italia:quoniam & ſic gentes nobilitantur. Et hæc quoque per maria terraſq; ultro citroque portantur. Inſignibus rotæ officinis erythris. Hodieque in templo mõſtrãt̃ duæ amphoræ propter tenuitatem conſecratæ diſcipuli magiſtrique certamine uter tenuiorem humũ circunduceret. Cois laus maxima : hadrianis firmitas. Nonnullis circa hoc ſeueritatis quoque exemplis. Q.Coponium inuenimus ambitus dãnatum: quia uini amphoram dediſſet dono ei:cuius ſuffragii latio erat. Atq; ut luxu aliqua quoq; auctoritas contingat figlinis : tripatinum inquit Feneſtella appellabat̃ ſũma cœnarum lauticia. Vna erat murenarum:altera luporum:tertia myxonis piſcis. In⸗clinatis iam ſcilicet moribus ut tamẽ eos præferre græciæ etiam philoſophis poſſius. Siquidem in Atiſtotelis hæredum auctione .lxx. patinas ueniſſe traditur. Nam nos cum unam Eſopi tragœdiarum hiſtrionis in natura auium diceremus ſeſtertiis centũ ſtetiſſe:non dubito indignatos legentes. At Hercules Vitellius in principatu ſuo.cc. ſeſtertiis condidit patinam. Cui faciendæ fornax in campis exædificata erat: quoniĩ eo peruenit luxutia:ut etiã fictilia pluris conſtent:q̃ murrina. Propter hãc Mutianus altero conſulatu ſuo in conquæſtione exprobrauit patinarum paludes Vitellio. Me⸗moria nõ illa fœdiore:cuius ueneno Aſprenati reo Caſſius Seuerus accuſator obiicie⸗bat interiſſe.c.xxx.conuiuas. Nobilitantur iis oppida quoque: ut regium:& cumæ. Samia teſta matris deum ſacerdotes:qui galli uocantur : uirilitatem amputant. Nec aliter citra perniciem:ſi.M.Celio credamus:qui linguam ſic ãputandã obiecit graui probro:tanq̃ & ipſe iam tunc eidem Vitellio malediceret. Quid non excogitauit ars: fractis etiam teſtis utendo ſic ut firmius durent tuſis calce addita : quæ uocant ſignina. Quo gñe etiã pauimẽta excogitauit.

Terræ uarietates: & de puluere puteolano:& aliis terræ gñibus quæ ĩ lapidẽ uertũt̃. Cap.xii.

VErum & ipſius terræ ſunt alia ſegmenta. Quis.n.ſatis miret̃ peſſimam eius ptẽ medioq; puluerem appellatum in puteolanis collibus opponi maris fluctibus: merſumq; protinus fieri lapidem unum inexpugnabilem ũdis:& fortiorẽ quotidie: utiq; ſi cumano miſceat̃ cemento. Eadem ẽ terræ natura in cycizena regione: ſed ibi nõ puluis:uerum ipſa terra qualibet magnitudine exciſa & demerſa in mare lapidea extrahit̃. Hoc idem circa caſſandream produ͂t fieri. Et in fonte gnidio dulci ĩtra octo menſes terram lapideſcere. Ab oropo quidem aulidem uſq; quicquid terræ attingit̃ mari:mutatur in ſaxa. Nõ multũ a puluere puteolano diſtat e nilo harena tenuiſſĩa ſui parte:non ad ſuſtinenda maria fluctuſq; frangendos : ſed ad debellanda corpora palæſtræ ſtudiis. Inde certe Patrobio Neronis principis liberto aduehebatur. Quin & Leonato & Cratero ac Meleagro Alexãdri Magni ducibus ſabulum hoc portari cũ teliqs militaribus cõmerciis repio. Plura de hac pte nõ ſũ dicturus:nõ hercules magis q̃ de terræ uſu ĩ cæromatis:qbus exercẽdo iuuẽtus nr̃a corpora uires aĩo℞ pdidit.

DE Parietibus fornaceis & lateritiis & eorum ratione. Cap.xiii.

QVid : non & in africa hiſpaniaq; ex terra parietes : quos appellant fornaceos (quoniam fornacum modo circũdati utrinq; duabus tabulis infarciunt̃ uerius q̃ inſtruunt̃) æuis durant:incorrupti hymbribus:uento:ignibus: omnique cemento firmiores. Spectat etiam nunc ſpeculas Annibalis hiſpania terrenaſque turres iugis

montium impoſitas. Hinc & ceſpitum natura caſtrorum uallis accommodata contra fluminũ ĩpetus aggeribus. Illini quidẽ crates parietũ luto: & lateribus crudis extrui qs ignorat? Lateres non ſunt e ſabuloſo: neq; arenoſo: multoque minus calculoſo ducẽdi ſolo : ſed e cretoſo & albicãte: aut ex rubrica. Vel ſi iam ex ſabulo e maſculo certe. Finguntur optime uere. Nam ſolſtitio rimoſi fiunt : quos ædificiis non idoneos probant. Quin & intritum ipſum eorum priuſq̃ fingantur: macerari oportet. Gña eorum tria. Lidoron quo utimur: longum ſeſquipede: latum pede. Alterum tetradoron. Tertium pentadoron. Græci enim antiqui doron palmum uocabant : & ideo dora munera : quia manu darentur. Ergo a quattuor & quinq; palmis prout ſunt: nominantur. Eadem eſt & latitudo. Minore in priuatis operibus: maiore in publicis utuntur. In græcia pithacne. In aſia & in ulterioris hiſpaniæ ciuitatibus maſſilia & calento fiunt lateres: qui ſiccati non merguntur in aqua. Sunt enim e terra pumicoſa: cum ſubigi poteſt utiliſſima. Græci: præterq̃ ubi e ſilice fieri poterat ſtructura: parietes latericios prætulere. Sunt enim æterni ſi ad perpendiculum fiant. Ideo & ad publica opera & regias domos adduntur. Sic extruxere murum athenis: qui ad montẽ hymetum ſpectat. Sic patris ædes Iouis & Herculis quamuis lapideas columnas & epiſtylia circundarent. Domum regiam Attali trallibus. Item ſardibus Crœſi: quam geruſia fecere. Halicarnaſi mauſolea: quæ etiam nunc durant. Lacedæmone quidem exciſum latericiis parietibus opus tectorium propter excellentiam picturæ ligneis formis incluſum romam deportauere in ædilitate ad comitium exornandum Murena & Varro. Quod opus cum per ſe mirum eſſet: tranſlatũ tñ magis mirabãť. In italia quoq; latericius murus acreti & meuaniæ eſt. Romæ nõ fiunt talia ædificia: quia ſeſquipedalis paries: non pluſq̃ unam contignatiõem tolerat. Cautumq; eſt: ne communis craſſior fiat: nec intergerinorum ratio patitur.

DE Sulphure & alumine & generibus eorum & medicinæ. Cap. xiiii.

HAec ſint dicta de lateribus. In terræ autem reliquis generibus uel maxime naťa mira eſt ſulphuris: quo pluria domantur. Naſcitur in inſulis æoliis inter ſiciliã & italiam: quas ardere diximus. Sed nobiliſſimum in melo inſula. In italia quoque inuenitur in neapolitano campanoq; agro collibus: qui uocantur leucogabi : quod e cuniculis effoſſũ: perficitur igni. Genera quattuor. Viuum : quod græci apyron uocãt: naſcitur ſolidum: hoc eſt gleboſum. Eo ſolo ex omnibus generibus medici utũť. Cætera enim liquore conſtant: & conficiuntur oleo ĩcocta. Viuum autem effoditur: tranſlucetq;: & uiret. Alterum genus appellant glebam: fullonum tantum officiis familiare. Tertio quoq; generi unus tantum eſt uſus ad ſuffiendas lanas: quoniam cãdorẽ tãtum molliciemq; confert. Egula uocať hoc genus. Quarto autem ad lychnia maxime cõficienda. Cætero tanta uis eſt: ut morbos comitiales deprehendat nidore: impoſitum igni. Luſit & Anaxilaus eo cãdens in calice nouo prunaq; ſubdita circũferẽs: ex ardeſcẽtis repercuſſu pallorẽ dirum uelut defũctorum effundente cõuiuiis. Natura eius excalfacit: concoqt. Sed & diſcutit collectiões corporum: ob hoc talibus emplaſtris malagmatibuſq; miſcetur. Renibus quoq; & lumbis in dolore cum adipe mire prodeſt impoſitum. Aufert & lichenas a facie cum terebinti reſina : & lepras. Harpacticon uocať a celeritate auellendi: auelli. n. ſubinde debet. Prodeſt & ſuſpirioſis linctum. Purulenta quoq; extuſſientibus: & contra ſcorpionum ictus. Vitiligines uiuum nitro mixtum: atq; ex aceto tritum & illitum: tollit. Item lendes in palpebris: aceto ſandaracato ãmixto. Habet & in religionibus locũ ad expiandas ſuffitu domos. Sẽtiť uis eius et in aquis feruentibus. Neq; alia res facilius accenditur : quo appet: igniũ uim magnam etiam ei ineſſe. Fulmĩa et fulgura quoq; ſulphuris odorẽ habent: ac lux ipſa eorum ſulphurea eſt. Et bituminis uicina eſt natura: alibi limus: alibi terra. Limus a iudææ lacu ut diximus emergens. Terra in ſyria circa ſydonem oppidum maritimum. Spiſſantur hæc utraque : et in denſitatem coeunt. Eſt uero

liquidum bitumen ſicut zacynthium & quod a babylone inuehitur. Ibi quidem & candidum gignit. Liquidum eſt & apolloniaticum: quæ omnia græci piſſaſphalton appellant: ex argumento picis et bituminis. Gignitur et pingue liquoriſque oleacei in ſicilia: agragantino fonte inficiens riuum. Incolæ id arundinū panniculis colligūt citiſſime ſic adhæreſcens. Vtunturque eo ad lucernarum lumina olei uice. Item ad ſcabiem iumentorum. Sunt qui et naphthen de qua in ſecundo diximus uolumine: bituminis generi aſcribunt. Verum ardens eius uis ignium naturæ cognata procul abeſt ab omni uſu. Bituminis probatio ut q̄maxime ſplendeat: ſitque ponderoſum ac graue. Leue autem modice: quoniam adulteratur pice. Vis bituminis quæ ſulphuris: ſiſtit: diſcutit: attrahit: glutinat. Serpētes nidore fugat accenſū. Ad ſuffuſiones oculorum et albugines babylonium efficax traditur. Item ad lepras lichenas pruritu ſque corporum. Illinitur et podagris. Omnia autem eius genera incōmodos oculoꝝ pilos replicant. Dentium doloribns medentur ſimul cum nitro illita. Tuſſē ueterem et anhelitus cum uino potum emendat. Dyſentericis etiam datur eodē mō. Siſtitque aluum. Cum aceto uero potum diſcutit cōcretum ſanguinem: et detrahit. Mitigat lumborum dolores: item articulorum. Cum farina hordeacea impoſitum: emplaſtrum peculiare facit ſui nominis. Sāguinē ſiſtit. Vulnera colligat. Glutinat neruos. Vtuntur etiam ad quartanas bituminis drachma & hedyoſmi pari pondere cum myrrhæ obolo ſubacti. Comitiales morbos uſtū deprehendit. Vuluarum ſtrāgulationes olfactum diſcutit: cum uino & caſtoreo. Procidentia ſedis ſuffitu reprimit. Purgationes fœminarum in uino potum elicit. In reliquo uſu eramentis illinitur: firmatque ea contra ignes. Diximus & tingi ſolitas ex eo ſtatuas & illini. Calcis quoque uſum præbuit: ita ferruminatis babylonis muris. Placet in ferrariis fabrorum officinis tingendo ferro: clauorumque capitibus: & multis aliis uſibus. Nec minor aut ab eo diſſimilis eſt aluminis opera: quod intelligitur ſalſugo terræ. Plura & eius genera. In cypro candidum & nigrum: exigua coloris differentia: cum ſit uſus magni: quoniam inficiendis claro colore lanis candidum liquidumque utiliſſimum eſt. Contraque fuſcis aut obſcuris nigrum. Et aurum nigro purgatur. Fit autem omne ex aqua limoque: hoc eſt terræ exudantis natura. Corriuatum hyeme æſtiuis ſolibus maturatur. Quod fuerit ex eo præcox: candidum fit. Gignitur autem ī hiſpania: ægypto: armenia: macedonia: ponto: africa. Inſulis ſardinia: melo: lipara: ſtrongyle. Laudatiſſimum in ægypto: proximum in melo. Huius quoque duæ ſpecies: liquidum: ſpiſſumque. Liquidi probatio: ut ſit lympidum lacteumque ſine offenſis fricandi: cum quodam igniculo caloris. Hoc phorimon uocant. An ſit adulteratum: deprehenditur ſucco punici mali. Sīcærum enim mixtura ea nigreſcit. Alterum genus eſt pallidæ & ſcabræ naturæ & quod inficitur galla. Ideoque hoc uocāt paraphoron. Vis liquidi aluminis aſtringere: indurare: rodere. Melle ammixto ſanat oris ulcera: papulas: pruritu ſque. Hæc curatio fit in balneis duabus mellis partibus: tertia aluminis. Virus alarum ſudoreſque ſedat. Sumitur pilulis cōtra lyenis uitia. Pellendumque pruritum: ac per urinam ſanguinem. Emendat & ſcabiem nitro ac melanthio admixtis. Concreti aluminis unum genus ſchiſton appellant græci in capillamenta quædam caneſcentia dehiſcens. Vnde quidam trichitin potius appellauere. Hocque fit ex lapide: ex quo & id chalcitin uocant: ut ſit ſudor quidam eius lapidis in ſpumam coagulati. Hoc genus aluminis ſiccat: minuſque ſiſtit humorem inutilem corporibus. Sed auribus magnopere prodeſt infuſum: uel illitum: uel oris ulceribus: dentibuſq; ſi ſaliua cum eo contineatur. Et oculorum medicamētis īſenī apte: uerēdiſq; utriuſq; ſexus. Coquitur in patinis: donec liquari deſinat. Inertioris eſt & alterum genus quod ſtrigilin uocant. Duæ eius ſpecies: fungoſum atq; omniū ore dilui facile: quod in totum damnatur. Melius pumicoſum: & foraminū fiſtulis ſpongiæ ſimile: rotundumq; natura: candido propius: cum quadam pīguedine ſine

arenis friabile:nec inficiens nigritia. Hoc coquitur per ſe carbonibus puris: donec cinis fiat. Optimũ ex omnibus quod melinum uocant:ab inſula melo:ut diximus. Nulli uis maior neq; aſtringẽdi:neq; denigrandi: neq; indurandi. Nullum ſpiſſius. Oculorum ſcabricias extenuat. Combuſtum utilius epiphoris inhibendis. Sic & ad pruritus corporis. Sanguinem quoq; ſiſtit in totũ foris illitum. Vulſis pilis ex aceto illitũ:renaſcentem mollit lanuginem ſummam. Omniũ generum uis ĩ aſtringẽdo. Vnde nomen a græcis. Ob id oculorum uitiis aptiſſima ſunt. Sanguinis fluctiones inhibenr cum adipe. Sic & infantium ulcera. Putreſcentia ulcerum compeſcit cum adipe. Et hydropicorum eruptiones ſiccat. Et aurium uitia cum ſucco punici mali. Et unguium ſcabricias:cicatricũque duricias: & pterygia:ac perniones. Phagedenas ulcerum ex aceto:aut cum galla pari pondere cremata. Lepras cum ſucco olerum. Cum ſalis uero duabus partibus uitia quæ ſerpunt. Lendes & alia capillorum aĩalia permixtum aquæ. Sic & ambuſtis prodeſt:et furfuribus corporum cum pice. Infũditur & dyſentericis. Vuam quoq; in ore comprimit: ac tonſillas. Ad omnia quæ ĩ cæteris generibus diximus efficacius intelligitur ex melo aduectum. Nam ad reliquos uſus uitæ in coriis laniſq; perficiendis: quanti ſit momenti: ſignificatum eſt. Ab his per ſe omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

DE Terra ſamia & eretria & chia & ſibaniſia & phiniti & appelliti medicĩæ. Ca.xv.

SAmiæ duæ ſunt:quæ ſyropicon: & quæ aſter appellantur. Prioris laus ut recẽs ſit:& lenis:lĩguæq; glutinoſa. Altera globoſior:candida. Vtraq; urit̃:ac lauat̃. Sunt qui præferant priorem. Proſunt ſanguinem expuentibus. Emplaſtriſq; quæ ſiccandi cã componũtur. Oculorum quoq; medicamentis miſcentur. Eretria totidẽ differentias habet. Nanq; & alba eſt & cinerea:quæ præfertur in medicina. Probatur mollicie:& quod ſi ære producatur:uiolaceum reddit colorem. Vis & ratio eius ĩ medendo dicta eſt inter pigmenta. Lauatur omnis terra. In hoc enim loco dicemus:p fuſa aqua ſiccataque ſolibus:iterum ex aqua trita ac repoſita:donec cõſidat:& digeri poſſit in paſtillos. Coquitur in calicibus crebro concuſſu. Eſt ĩ medicamĩbus & chia terra candicans. Effectus eius qui ſamiæ. Vſus ad mulierum maxime curem. Idem & ſelinuſiæ. Lactei coloris eſt hæc:& aqua dilui celerrima. Eademque lacte diluta: tectoriorum albaria interpolantur. Phnitis eretriæ ſimillima eſt:grandioribus tantũ glebis & glutinoſa:cui effectus idẽ qui cimoliæ:infirmior tantum. Bitumini ſimillia eſt ampelitis. Experimentum eius:ſi in cæra accepta olei modo liqueſcat. Et ſi nigricans colos maneat roſtæ. Vſus ad molliendum diſcutiendumque. Ad hæc medicamentis additur:præcipue in callıblepharis & inficiendis capillis.

Cretæ gña ad ueſtium uſus cimolia:ſarda:umbrica:ſaxum:argentaria. Cap.xvi.

CRetæ plura genera. Ex iis cimoliæ duo ad medicos pertinentia. Cãdidum & ad purpuriſſũ inclinans. Vis utriq; ad diſcutiendos tumores:& ſiſtendas fluctiones aceto aſſumpto. Panos quoq; & parotidas cohibet. Et lichenas illita:puſtulaſq;. Si uero aphronitrũ & cyprium admiſceatur & acetum:pedum rumores ſanat:ita ut in ſole curatio hæc fiat:& poſt ſex horas aqua ſalſa abluatur. Teſtium uero tumoribus cypria cæra addita prodeſt. Et refrigerandi quoq; natura cretæ eſt. Sudoreſque ĩmodicos ſiſtit illita. Atq; ita papulas cohibet ex uino ſũpta in balneis. Laudat̃ maxĩe theſſalica. Naſcitur & lycia creta circa bubonem. Eſt & alius cimoliæ uſus ĩ ueſtibus. Nam ſarda quæ affertur de ſardinia:candidis tantum aſſumitur. Inutilis uerſicoloribus. Eſt & utiliſſima omnium cimoliæ generum.præcioſior umbrica: et quã uocãt ſaxum. Proprietaſq; ſaxi:ꝙ creſcit in macerando:atq; pondere emitur: illa menſura. Vmbrica non niſi poliendis ueſtibus aſſumitur. Neq; enim pigebit hanc quoq; ptẽ attingere:cũ lex metella extet fullonibus dicta:quam.C.Flaminius: er.L.Aemilius cẽſores dedere ad populum ferendam. Adeo oĩa maioribus curæ fuere. Ergo ordo hic ẽ. Primũ abluit̃ ueſtis ſarda. dein ſulphure ſuffitur. mox deſquammatur cimolia:

quæ eſt coloris ueri. Fucatus.n.deprehēdit́ : nigreſcitq; & effundit́ ſulphure. Veros autem & precioſos colores emollit cimolia:& quodā nitore exhilarat cōtriſtaros ſulphure. Candidis ueſtibus ſaxū utilius a ſulphure. Inimicum coloribus. Græcia pro cimolia tymparico utit́ gypſo. Alia crera argentaria appellat́:nitoré argenteū reddés. Eſt & uiliſſima qua cyrcum prædu cere ad uictoriæ notā pedeſq; uenaliū trans mare aduectoꝝ denotare inſtituerunt maiores. Taléq; Plociū mimicæ ſcenæ conditoré & aſtrologiæ cōſobrinū eius Mālium ātiochū : ité grāmaticæ Staberiū Eroté eadé naue aduectos uidere proaui.

Qui & quoꝝ liberti præpoſiti. Cap.xvii.

SEd quid hos refero aliquo lraꝝ honore commendatos? Talē in cataſta uidere Chriſogonū Syllæ: Amphionem.Q.Catuli īterfectoré: Heronem.L.Luculli: Demetriū Pōpeii: Augéq; Demetrii.quanq̄ & ipſa Pōpeii credira eſt. Et Hipparchū .M.Antonii: Menā & Menecraté Sex.Pōpeii: alioſq; deīceps:quos enumerare iā nō é:e ſanguīe qritiū & ꝓſcriptionū licentia diratos. Hoc é inſigne uenaliciis gregibus: opprobriūq; inſolentis fortunæ:q̄ & nos adeo potiri reꝝ uidīus:ut prætoria quoq; ornaméris decerni a ſenatu iubente Agrippina Claudii Cæſaris uiderimus libertis. Tātūq; non cū laureatis faſcibus remitti illo unde cretaris pedidus adueniſſent.

Terra excalata:terra clupea:terra balearica:terra ebuſitana. Cap.xviii.

PRæterea ſūt gn̄a terræ ꝓprietatis ſuæ:de qbus iā dixīus. Sed & hoc loco reddéda natura. Ex galata inſula & circa clupeam africæ ſcorpiones necat balearis & ebuſitana ſerpentes.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRICESIMVS SEXTVS. PROOEMIVM.

Natæ lapidū ac marmoꝝ luxuria. Cap.i.

LAPIDVM NATVRA RESTAT:HOC EST præcipua moꝝ inſania: etiā ut gémæ cū ſucinis atq; criſtalli cū murrinis ſileant́. Oīa nanq; quæ uſq; ad hoc uolumé tractauimus homini aliq̄ ex cā genita uideri poſſūt. Montes natá ſibi fecerat ad quaſdā cōpages telluris uiſceribus denſandis. ſimul ad īpetus fluminū domandos: fluctuſque frangendos : ac minime quietas ptes coercendas duriſſīa ſui materia. Cædimus hos:trahimuſque nulla alia q̄ deliciaꝝ cā:quos tranſcédiſſe quoq; miꝝ fuit. In porréro ꝓpe habuere maiores alpes ab Annibale exupatas:& poſtea a cimbris. Nunc ipſæ cædunt́ in mille gn̄a marmoꝝ. Promontoria apiunt́ mari:& reꝝ natá agit́ ī planū. Euehimus ea quæ ſepandis gētibus ꝓ terminis cōſtituta erāt : naueſq; marmoꝝ cā fiunt:ac p fluctus ſcæuiſſimá reꝝ naturæ pté:huc illucq; portant́ iuga montium: maiore etiānū ueſania:q̄ cū ad frigidos porus uas petit́ in nubila. Cæloq; ꝓxīe rupes cauant́:ut bibarur glacie. Secū qſq; cogitet quæ precia hoꝝ audiat: q̄s uehi trahique moles uideat. Sed & q̄ ſine his multorum fuerit beatior uita:ad q̄q; multoꝝ neces ſit neceſſe iſta facere:īmo uerius pati morrales:quos ad uſus:q̄ſq; ad uoluptates alias niſi ut inter maculas lapidum iaceant : ceu uero non tenebris noctium dimidiæ primitæ cuiuſq; gaudia hæc auferētibus. Ingens iſta repuranté ſubit etiā ātiqtatis rubor. Extāt cēſoriæ leges glādia ī cœnis glireſq; & alia dictu minora apponi uerātes. Marmora inuehi:& maria huius rei cā tranſiri:quæ uetaret lex nulla lata eſt.

Quis primus in publicis operibus oſtenderit. Capitulum.ii.

Dicat forraſſis aliqs:nõ.n.iuehebãt̃. Id qdẽ falſo.ccc.lx.colũnas.M.Scauri ædilitate ad ſcenã theatri tpŕarii & uix uno mẽſe futi ĩ uſu uiderũt portatas ſilẽtio legum. Sed publicis nimiꝝ ĩdulgentes uoluptatibus. Id ipſũ cur? aut q̃ magis uia irrepũt uitia q̃ publica? Eníuero nõ alio mõ in priuatos uſus illa uenere: ebora:aurũ: gẽmæ.aut qd oĩmodis reliquimus? Veꝝ eſto ĩdulſerĩt publicis uoluptatibus : etiãne tacuerũt maxĩas eaꝝ atq; adeo duodeq̃dragenũ pedũ luculleí marmoris ĩ atrio Scauri collocari:nec clã illud occulteq; factũ ẽ. Satiſdari ſibi dãni infecti egit redẽptor cloacaꝝ cũ ĩ palatio extraherẽt̃. Nõ ergo ĩ tã malo exẽplo moribus caueri utilius fuerat: q̃ tacere tantas moles in priuatam domũ trahi præter fictilia deorum faſtigia.

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit romæ. Cap.iii.

NEc põt uideri Scaurus rudi & huius mali ĩprouide ciuitati obrepſiſſe quodã uitæ rudimento. Iã.n.L.Craſſũ oratorẽ illũ q priꝰ pegrini marmoris colũnas hũit in eodem atrio : hymetias tñ nec plures ſex aut longiores duodenũ pedũ: quem.M. Brutus in iurgiis ob id Venerẽ palatinam appellauerat. Nimiꝝ iſta omiſere moribus uictis:fruſtraq; interdicta quæ uetuerant : cernentes:nullas potius q̃ irritas eſſe leges maluerunt. Qui nos ſequent̃:meliores nos eſſe probabũt. Quis.n.tãtaꝝ hodie colũnarum atriũ hẽt? Sed prius q̃ de marmoribus dicamus:hominũ in iis præferenda iudicamus precia. Ante igitur artifices cenſebimus.

Qui primũ laudati in marmore ſcalpendo: & quibus temporibus. Cap.iiii.

MArmore ſcalpendo primi omniũ ĩclaruerũt Dipoenus et Scylus geniti in creta ĩſula etiãnũ medis ĩpantibus:priuſq; q̃ Cyrus ĩ pſis regnare incipet:hoc ẽ olympiade circiter qnq̃geſĩa. Ii ſicyonẽ ſe cõtulere: quæ diu fuit officinaꝝ õniũ metalloꝝ pŕia. Deoꝝ quorũdã ſimulacra publice ſiul locauerant ſicyonii : quæ priuſq̃ abſoluerent̃:artifices iniuriã queſti abierũt ĩ ætolos. Protinus ſicyonios fames inuaſit ac ſterilitas:mœrorq; dirus. Remediũ petentibus Apollo pythius affutuꝝ reſpondit: ſi Dipoenus et Scylus deoꝝ ſĩulacra pfeciſſẽt. Quod magnis mercedibus obſequiiſq; ĩpetratũ ẽ. Fuere aũt ſĩulacra Apollĩs:Dianæ:Herculis: Mineruæ.quod e cælo poſtea tactũ ẽ.

Nobilitates operum et artificum in marmore.cxxvi.de marmore pario et mauſoleo. Capitulum.v.

CVm ii eſſent:iã fuerant ĩ chio inſula Malas ſculptor:dein filius eius Micciades: ac deĩde nepos Anthermus chius:cuius filii Bupalus et Anthermus clariſſimi in ea ſciẽtia fuere Hipponactis poetæ ætate quẽ certũ ẽ.lx.olympiade fuiſſe. Quod ſiqs hoꝝ familiã ad ꝑauũ uſq; retro agat:ĩueniet artis eius originẽ cũ olympiadũ origine cœpiſſe. Hipponacti notabilis fœditas uultu erat:quãobrẽ imagĩẽ eius laſciuia iocoꝝ ii propoſuere ridẽtiũ circulis. Quod Hipponax ĩdignatus:amaritudĩe carminũ diſtrixit eos in tãtũ:ut credat̃ aliquos ex iis ad laqueũ cõpuliſſe:quod falſũ ẽ. Cõplura .n.ĩ finitimis inſulis ſimulacra poſtea fecere:ſicut in delo:qbus ſubiecerũt carmẽ: nõ uitibus tantum cẽſeri chiũ: ſed & opibus Anthermi filioꝝ. Oſtẽdũt & laſii Dianam mãibus eoꝝ factã. Et ĩ ipſa chio narrata ẽ opis eoꝝ Dianæ facies ĩ ſublimi poĩta: cuius uultũ ĩtrãtes triſtẽ:abeũtes exhylaratũ putant. Romæ ſigna eoꝝ ſũt ĩ palatĩa æde Apollinis ĩ faſtigio. Et oĩbus fere quæ diuus Auguſtus fecit. Pŕis quoq; eoꝝ & deli fuere opa:& in in libedo inſula. Dipoeni qdẽ ãbracia: argos: cleone: opibus refertæ fuere. Omnes aũt tãtũ cãdido marmore uſi ſunt e paro ĩſula:quẽ lapidẽ cœpere lychnitẽ appellare:quoniam ad lucernas ĩ cuniculis cæderet̃:ut auctor eſt Varro:multis poſtea cãdidioribus repertis. Nup etiã in lunenſiũ lapidicinis. Sed ĩ parioꝝ mirabile ꝑdit̃:gleba lapidis unius cuneis diuidentiũ ſoluta imaginẽ Sileni ĩtus extitiſſe. Nõ omittẽdũ hãc artẽ tãto uetuſtiorẽ fuiſſe q̃ picturã aut ſtaruariã: q̃ꝝ utraq; cũ Phidia cœpit octogeſĩatertia olympiade:poſt ãnos circiter.ccc.xxxii. Et ipſũ Phidiã tradunt ſculpſiſſe marmora. Venereq; eius eſſe romæ ĩ Octauiæ opibus eximiæ pulchritudĩs. Alcmanẽ atheniẽſẽ(quod certũ ẽ)docuit ĩ primis nobilẽ:cuius opa atheniẽſes cõplura

in ædibus ſacris poſuete. Præclatãq; Veneris imaginem extta muros quæ appellatur
aphrodite exopolis. Huic ſũmã manum ipſe Phidias ĩpoſuiſſe dr̃. Ipſius diſcipulus
fuit Agoractitus patius ei ætate gratus. Itaq; e ſuis opibus pleraq; nõi eius donaſſe
fert̃. Certauere aũt ĩter ſe ãbo diſcipuli ĩ Venere facienda. Vicitq; Alcmanes nõ ope:
ſed ciuitatis ſuffragiis cõtra pegrinũ ſuo fauẽtis. Quare Agoracritus ea lege ſignum
ſuũ uẽdidiſſe tradit̃: ne athenis eſſet: & appellaſſe nemeſi. Id poſitũ ẽ rhãnũte pago
atticæ: quod. M. Varro oĩbus ſignis prætulit. Eſt & ĩ mr̃is magnæ delubro ĩ eadẽ ciui-
tate Agoracriti opus. Phidiã clariſſimũ eſſe p õnes gentes quæ Iouis olympii famam
ĩtelligũt: nemo dubitat. Sed ut & merito laudari ſciãt etiã q opa eius nõ uiderũt ꝓfe-
remus argumẽto puo & ĩgenii tãtũ. Neq; ad hoc Iouis olympii pulchritudĩe utemur:
nõ Mineruæ athenis factæ ãplitudĩe: cũ ſit ea cubitoꝝ. xxvi. Ebore hæc & auro cõſtat:
ſed ĩ ſcuto eius in quo amazonũ præliũ cælauit ĩtumeſcẽte ãbitu parmæ eiuſdẽ cõca-
ua pte deoꝝ & gigãtũ dimicationẽ. In ſoleis uero laphitaꝝ & cẽtauroꝝ: adeo momẽta
oĩa cõpacta artis illi fuere. In baſe aũt quod cælatũ ẽ Pãdoras geneſĩ appellauit. Ibi
dii ſũt. xx. nũero noſcẽtes uictoriã mirabili & præcipuo precio. Miramur & ſerpentẽ:
& ſub ipſa cuſpide æreã ſphĩgẽ. Hæc licet ſint obiter dicta de artifice nũq̃ ſatis lau-
dato ſĩul ut noſcat̃ illã magnificentiã æq̃lẽ fuiſſe & ĩ puis. Praxitelis ætatẽ ĩter ſtatua-
rios dixĩus: q marmoris gl̃ia ſupauit etiã ſemet. Opa eius ſũt athenis ĩ ceramico: ſed
añ oĩa & nõ ſolum Praxitelis: ueꝝ & ĩ toto orbe terraꝝ Venus: quã ut uiderent multi
nauigauetũt gnidũ. Duas fecetat: ſĩulq; uẽdebat. Alterã uelata ſpecie quã ob id qdẽ
prætulerũt optione: quoꝝ cõditio erat coi: cũ alterã etiã eodẽ precio detuliſſet: ſeueriũ
id ac pudicũ arbitrantes. Reiectã gnidii emerũt: ĩmẽſa differentia famæ. Voluit eam
poſtea a gnidiis mercari rex Nicomedes: totũ æs ciuitaris alienũ: quod erat ĩgẽs: diſ-
ſolutuꝝ repromittẽs. Oĩa ppeti maluere: nec ĩmerito. Illo. n. ſigno Praxiteles nobi-
litauerat gnidũ. Aedicula eius tota apit̃: ut cõſpici poſſit ũdiq; effigies deæ: fauente
ipſa ut credit̃ facto. Nec mĩor ex q̃cũq; pte ãmiratio ẽ. Ferũt amore captũ quẽdã: cũ
delituiſſet noctu ſimulacto cohæſiſſe: eiuſq; cupiditatis eſſe ĩdicẽ maculã. Sũt ĩ gni-
do & alia ſigna marmorea illuſttiũ artificũ. Liber pr̃ Bryaxidis: & alter Scopæ: & Mi-
nerũa. Nec maius aliud Veneris praxitelicæ ſpecimẽ: q̃ quod ĩter hæc ſola memorat̃.
Eiuſdẽ ẽ Cupido obiectus a Cicerone Verti ille ꝓpter quẽ theſpiæ uiſebãt̃. Nunc in
Octauiæ ſcholis poſitus. Eiuſdẽ & alter nudus ĩ pario colonia ꝓpõtidis par Veneri
gnidiæ nobilitate & ĩiuria. Adamauit. n. eũ Alchidas rhodius: atq; in eo quoq; ſimile
amoris ueſtigiũ reliqt. Romæ Praxitelis opa ſũt: Flora: Triptolemus: Ceres in hortis
ſeruilianis. Boni euẽtus & bonæ fortunæ ſimulacra ĩ capitolio. Itẽ Menades: & quas
Thyeladas uocãt: & Carſatidas: & Sileni ĩ Aſinii Pollionis monumentis: & Apollo &
Neptũnus. Praxitelis filius Cephiſodo rei & artis hæres fuit. Cuius laudatũ ẽ perga-
mi Symplegaꝝ ſignũ nobile: digitis corpoti uerius q̃ marmoti ĩpreſſis. Rõæ eius opa
ſũt Latona ĩ palatũ delubro: Venus in Aſinii Pollionis monumẽtis: et ĩtra Octauiæ
porticus ĩ Iunonis æde Aeſculapius ac Diana. Scopæ ueto laus cũ his certãtis. Fecit
Venerẽ & Pothõ & Phæthõtẽ: q ſamothraciæ ſãctiſſĩs ĩ cetimoniis colũt̃. Itẽ Apolli-
nẽ palatinũ. Veſtã ſedẽtẽ laudatã in ſeruilianis hortis: duaſq; chameteras circa eã:
quoꝝ pares ĩ Aſinii monumẽtis ſũt. Vbi & Canephorus eiuſdẽ. Sed ĩ maxĩa digna-
tione Cn. Domitii delubro in cytco flaminio Neptũnus ipſe & Thetis atq; Achilles.
Nereides ſupta delphinos & cete & hippocãpos ſedentes. Itẽ tritones: choruſq; Phor-
ci: & piſtrices: ac multa alia marina. Eiuſdẽ mãus oĩa. Magnũ & præclaꝝ opus etiã
ſi totius uitæ fuiſſet. Nũc uero præter ſupradicta quæq; neſcĩus: Mars ẽ etiãnũ ſedẽs.
Coloſſus eiuſdẽ ĩ tẽplo Bruti Callaici apud cytcũ eũdẽ ad lauicanã portã eũti. Præte-
tea Venus ĩ eodẽ loco nuda ptaxitelicẽ illã gnidiã añcedẽs: & quæcũq; aliũ locũ nobi-
litant. Romæ qdẽ magnitudo opeꝝ ẽ iam oblitterata a magnis officioꝝ negocioꝝq;
aceruis: quæ õnes a cõtẽplatiõe taliũ abducũt: quoniã ocioſoꝝ: & ĩ magni loci ſilẽtio

apta ãmitatio talis ẽ. Qua de cã ignotat̃ artifex eius quoq; Veneris:quã Veſpaſiãus
ĩpator in operibus Pacis ſuæ dicauit ãriquotũ dignã famã. Pat hæſitatio ẽ in templo
Apollinis ſoſiani Nioben cũ liberis morientem Scopas an Praxiteles fecerit. Item
Ianus pater ĩ ſuo tẽplo dicatus ab Auguſto:ex ægypto aduectus:utrius manu ſit:iam
qdem & auro occultatus. Sĩliter ĩ curia Octauiæ quærit̃ de Cupidine fulmen tenen-
te. Id demũ affirmat̃:Alcibiadẽ eſſe prĩcipẽ forma in ea ætate. Multa ĩ eadem ſchola
ſine auctoribus placẽt. Satyri qrtuor:ex qbus unus Liberꝝ patrẽ palla uelatũ Veneri
præfert. Alter Liberã ſimiliter. Tertius ploratũ ĩfantis cohibet. Quartus cratere alte-
rius ſitim ſedat. Duæq; nimphæ uelificantes ſua ueſte. Nec mĩor quæſtio eſt:in ſep-
tis Olympũ & Pana Chironemq; cũ Achille q fecerit:præſerti cũ capitali ſatiſdatiõe
fama iudicet dignos. Scopas hũit æmulos eadem ætate Bryaxĩ:& Timotheũ:& Leo-
carẽ:de qbus ſimul dicendũ eſt:quoniã piter cælauere mauſoleũq; hoc eſt ſepulchrũ
ab uxore Artemiſia factũ Mauſulo cariæ regulo:q obiit olympiadis centeſimæ anno
ſecundo. Opus id ut eſſet inter ſeptem miracula:ii maxime artifices fecere. Patet ab
auſtro & ſeptentrione ſexagenos ternos pedes. Breuius a frõtibus toto circuitu pedes
q̃dringentos.xi. Attollit̃ in altitudinem . xxv.cubitis. Cingit̃ colũnis.xxxvi. Ab ori-
ente cælauit Scopas:a ſeptentrione Bryax:a meridie Timotheus:ab occaſu Leocares.
Priuſq; q̃ pagerẽt:regina Artemiſia:quæ mariti mẽoriæ id opus extrui iuſſerat: obiit.
Nõ tñ receſſerũt:niſi abſoluto iã.id gloriæ ipſoꝝ artiſq; monumentũ iudicãtes. ho-
dieq; certant manus. Aceſſit & qntus artifex. Nãq; ſupra pteron pyramis altitudine
inferiorẽ æquic.xxiiii.gradibus in metæ cacumẽ ſe cõtrahens. In ſũmo ẽ q̃driga mar-
morea:quã fecit Pythis. Hæc adiecta.cxl.pedũ altirudĩe:totũ opus ĩcludit. Timothei
manu Diana romæ ẽ ĩ palatio Apollinis delubro:cui ſigno caput repoſuit Aulanius
Euander. In magna ãmiratiõe ẽ & Hercules Mneſtrati. Et Hecate epheſi in templo
Dianæ poſt ædem in cuius cõtẽplatiõe ãmonẽt æditui pcere oculis:tanta marmoris
radiatio eſt. Nõ poſtferũt̃ & charites ĩ ꝓpyleis atheniẽſiũ: q̃s Socrates fecit:alius ille
q̃ pictor:idẽ ut aliq putãt. Nã Myronis illius:q ære laudat̃:anus ebria eſt ſmyrnæ in
primis inclyta. Pollio Aſinius ut fuit acris uehementiæ:ſic quoq; ſpectari monumen-
ta ſua uoluit. In iis ſũt cẽtauri nymphas gerẽtes:Archeſitæ:Theſpiades:Cleomenis:
Oceanus & Iupiter Entochi. Hermerotes Tauriſci nõ cælatoris illius: ſed Tralliani.
Iupiter hoſpitalis. Pappipi Praxitelis diſcipuli Zetus & Amphion & Dirce & Tau-
rus:uinculũq; ex eodẽ lapide. A rhodo aduecta opa Apollonii & Tauriſci parentũ. Ii
certamen de ſe fecere Menecraten uideri ꝓfeſſi:ſed eſſe naturalẽ Artemidorũ. Eodẽ
loco Liber pr̃ Eutychidis mãu laudat̃. Ad Octauiæ uero porticũ Apollo Philiſci rho-
dii in delubro ſuo. Itẽ Latona & Diana:& muſæ nouẽ:& alter Apollo nudus. Eũ q
citharã ĩ eodẽ tẽplo tenet:Timarchides fecit. Intra Octauiæ uero porticus in æde Iu-
nonis:ipſã deã Dionyſius & Polycles. Aliã Venerẽ eodẽ loco Philiſcus. Cætera ſigna
Praxiteles. Itẽ Polycles & Dionyſius Timarchidis filii Iouẽ q ẽ in ꝓxĩa æde fecerũt.
Pana & Olympũ luctantes. Eodẽ loco Heliodorus:quod eſt alterꝝ in terris ſymplega
nobile. Venerẽ lauantẽ ſeſe. Dædalũ aſtantem Polycharmus. Ex quo apper ĩ magni
honoris auctoritate hĩtũ Lyſiæ opus:quod in palatio ſupet arcũ diuus Auguſtus ho-
nori Octauii pr̃is ſui dicauit in ædicula columnis adornata. Id ẽ q̃driga curruſq;:&
Apollo ac Diana ex uno lapide. In hortis ſeruilianis repio laudatos Calamidis Apol-
linẽ illius cælatoris. Dactylidis Pythias. Amphiſtrati Calliſthenẽ hiſtoriaꝝ ſcriptorẽ.
Deĩde multorũ obſcurior fama ẽ:quorũdã claritati ĩ opibus eximiis obſtãte numero
artificũ:quoniã nec unus occupat gloriã:nec plures piter nuncupari poſſũt: ſicuti in
Lachoõte:q ẽ ĩ Titi ĩpatoris domo:opus oĩbus & picturæ & ſtatuariæ artis præponẽ-
dum. Ex uno lapide eũ & liberos:draconũq; mirabiles nexus de conſilii ſentẽtia fe-
cere ſummi artifices Ageſãder & Polydorus & Athenodorus rhodii. Sĩliter palatinas
domos Cæſarum repleuere probatiſſĩs ſignis Craterus cũ Pythodoro. Polydectes cũ

Hermolao:Pythodorus alius cum Artemone. Et ſingularis Aphrodiſius trallianis. Agrippæ Pãtheũ decorauit Diogenes athenienſis & Carſatides. In colũnis tẽpli eius ꝓbant̃ inter pauca opeꝝ ſicut in faſtigio poĩta ſigna:ſed ꝓpter altitudinẽ loci minus celebrata. In honore eſt ĩ tẽplo illo Hercules ad quẽ pœni oĩbus annis hũana ſacrificauerunt uictĩa humi ſtãs:añ aditũ porticus agnationes ſitæ. Fuere & Theſpiades ad ædem Fœlicitatis:q̃ꝝ unã amauit eques romanus Iunius Piſciculus:ut tradit Varro. Ammitat̃ & Paſiteles:q etiã qnq; ſcripſit uolumina nobiliũ opeꝝ ĩ toto orbe. Natus hic in græcia italiæ ora & ciuitate romana donatus cũ iis oppidis. Iouẽ fecit eburneũ ĩ Metelli æde:q̃ cãpus petit̃. Accidit uero ei:ut cũ in naualibus ubi feræ africanæ erãt: p caueã ĩtuẽs leonẽ cælaret:ut ex alia cauea pãthera erũpet nõ leui piculo diligẽtiſſimi artificis. Feciſſe opa cõpluta dr̃:ſed quæ fecerit noĩatĩ nõ refert̃. Arceſilaũ quoq; magnificat Varro:cuius ſe marmoream hũiſſe leænã tradit aligeroſq; ludẽtes cũ ea Cupidines quoꝝ alii religatã tenerent:alii e cornu cogerent bibere:alii calciarent ſoccos: omnes ex uno lapide. Idem et a Coponio .xiiii. nationes quæ ſunt circa Pompeium factas auctor eſt. Inuenio et Canacum laudatum inter ſtatuarios:feciſſe marmorea. Nec minus Sauron atq; Bathracum oblitterari conuenit:qui fecere templa Octauiæ porticibus incluſa natione ipſi lacones. Quidam & opibus præpotẽtes fuiſſe eos putant:ac ſua impenſa conſtruxiſſe:inſcriptionem ſperantes. Qua negata:hoc tamen alio loco & modo uſurpaſſe. Sunt certe etiamnum in columnarũ epyſtiliis ĩſculpta nominum eorum argumenta rana atq; lacerta. In Iouis æde extitiſſe picturam cultuſq; reliquos õnes fœmineis argumentis conſtat. At.n.facta Iunonis æde cũ ĩferrẽt̃ ſigna:pmutaſſe geruli tradunt̃:& id religioni cuſtoditum : uelut ipſis diis ſedem ita partitis. Ergo & ĩ Iunonis æde cultus eſt:qui Iouis eſſe debebat. Sũt & ĩ paruis marmoreis famam conſecuti Myrmecides:cuius quadrigam cum agitatore cooperuit alis muſca. Et Callicrates:cuius formicarum pedes atq; alia membra peruidere non eſt.

Quando primum marmorum in ædificiis uſus:& quis primus romæ cruſtauerit parietes:& quibus ætatibus quæq; marmora in uſum uenerint romæ: & quis primus marmora ſecuerit & ratio ſecandi de arena. Cap.vi.

HAec ſint dicta de marmorum ſculptoribus:ſummaque claritate artificum:quo in tractu ſubit mentem non fuiſſe tum auctoritatem maculoſo marmori: quã fecere e taſo cycladum inſularum una:æque & e leſbio:liuidius hoc paulo uerſicolores quidem maculas habens. Et in totum marmorum apparatum Menander etiã diligentiſſimus luxuriæ interpres primus & raro attigit. Columnis demum utebant̃ ĩ templis:nec læticiæ cauſa:nõ dum enim iſta intelligebantur:ſed quia firmiores aliter ſtatui nõ poterant. Sic eſt inchoatum athenis templum Iouis olympii:ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat columnas. Fuit tamẽ inter lapidem atq; marmor differentia iam apud Homerum. dicit enim Paridem os marmoreo ſaxo percuſſum. Sed hactenus. Regias quoque domos laudatiſſime tum præter æs: aurum: electrum:argentum : ebore tantum adornans. Primum(ut arbitror)uerſicolores iſtas maculas chiorum lapidicinæ oſtẽderunt:cum extruerent muros:faceto ĩ id.M.Ciceronis ſale. Omnibus enim oſtendebant ut magnificum. Multo inquit magis mira res eſſet: ſi tyburtino lapide feciſſetis. Et hercules non fuiſſet picturæ honos ullus : non modo tantus:aliqua marmorum auctoritate. Secandi marmor in cruſtas : neſcio an cariæ fuerit inuentum. Antiquiſſima quod equidem inueniam:Halicarnaſi Mauſoli domus proconneſo marmore exculpta eſt:latericiis parietibus. Is obiit olympiadis centeſimæſextæ anno ſecundo. Vrbis romæ anno.ccc.ſecundo. Primum romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in cælio mõte Cornelius nepos tradidit Mamurram formiis natum equitem romanũ præfectum fabrorũ.C.Cæſaris ĩ gallia. Neq; id indignatio ſit tali auctore inuenta re. Hic nanq; eſt Mamurra Catulli ueronenſis carminibus proſciſſus:quẽ ut res ẽ:domus ipſius clarius q̃ Catullus dixit hr̃e:

quicquid habuiſſet comata gallia. Nanque adiecit idem Nepos eum primum totis ædibus nullam niſi e marmore columnam habuiſſe:omnes ſolidas e caryſtio aut lunenſi. Denique.M.Lepidus Catuli in conſulatu collega primus omnium limina ex numidico marmore in domo poſuit:magna reprehẽſione. Is fuit conſul anno urbis .dc.lxvi. Hoc primum inuecti numidici marmoris ueſtigium inuenio: non in colũnis tãtum cruſtiſue ut Mamurra caryſtium poſuit: ſed in maſſa & uiliſſimo liminũ uſu. Poſt hunc Lepidum ferme quadriennio.L.Lucullus conſul fuit:qui nomen(ut apparet ex re)luculleo marmori dedit:admodum delectatus illo. Primuſque romam inuexit atrum alioquin:cum cætera maculis aut coloribus commendentur. Naſcitur autem in nilo inſula.ſolumque pene horum marmorum ab amatore nomẽ accepit. Inter hos primum(ut arbitror)marmoreos parietes habuit ſcena.M.Scauri: nõ facile dixerim ſectos an ſolidis glebis politos:ſicuti eſt hodie Iouis tonantis ædes in capitolio. Nondum enim ſecti marmoris ueſtigia inuenerat italia. Sed quiſquis primum inuenit ſecare luxuriamque diuidere:importuni ingenii fuit. Arena hoc fit : & ferro uidetur fieri ſerra in prætenui linea premente arenas uerſando tractuque ipſo ſecãte. Aethiopica ad hoc maxime probatur. Nam id quoque acceſſit:ut ad æthiopas uſque peteretur:quod faceret marmora. Immo uero etiam in indos unde margaritas quoq; peti ſeueris moribus indignum erat. Hæc proxime laudatur. Mollior tamen quæ ex æthiopia. Illa enim nulla ſcabricie ſecat. Indica non æque leuigat : ſed ea combuſta polientes marmora fricare iubentur. Simile & naxiæ uitium eſt & coptidi:quæ uocat̃ ægyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus ſecandis. Poſtea reperta eſt ars:non minus probanda:ex quodam hadriatici maris uado æſtu nudante obſeruatione non facili. Iã quidem quacunque arena ſecare e fluuiis omnibus fraus artificum auſa ẽ: quod diſpendium admodum pauci intelligunt. Craſſior enim arena laxioribus ſegmentis terit.& plus erodit marmoris . maiuſque opus ſcabricia polituræ relinquit. Ita ſectæ attenuantur cruſtæ. Rurſuſque thebaica polituris accommodatur. Et quæ fit e toro lapide aut e pumice. Signis e marmore poliendis:gemmiſque etiam ſcalpendis atque limandis.

DE Naxio & harmonio & de generibus marmorum. Cap.vii.

NAxium diu placuit ante alia uti.ita uocantur cotes in inſula cypro genitæ. Vicere poſtea ex armenia uectæ. Marmorum genera & colores non attinet dicere in tanta noticia. Nec facile ẽ enumerare in tanta multitudine. Quoto enim quoque loco non ſuum marmor inuenitur? Et tamen celebertimi generis dicta ſunt ĩ ãbitu terrarum cum gentibus ſuis. Non omnia autem in lapidicinis gignuntur. Sed multa & ſub terra ſparſa. Precioſiſſimi quidem generis lacedæmonium uiride : cunctiſque hilarius. Sic & auguſteum:ac deinde tiberium : in ægypto Auguſti ac Tiberii primũ principatu reperta. Differentiaque eorum eſt ab ophite : cum ſit illud ſerpentium maculis ſimile:ũde & nomen accepit:ꝙ hæ maculas diuerſo mõ colligũt. Auguſteũ undatim criſpum in uertices. Tiberium ſparſim conuoluta canicie. Neq; ex ophite colũnæ: niſi paruæ admodum ĩueniuntur. Duo eius genera:molle candidũ:nigricãs durum. Dicũtur ambo capitis dolores ſedate adalligati:& ſerpentium ictus. Quidã phreneticis ac lethargicis adalligari iubent candicantem. Contra ſerpentes autem a quibuſdam laudatur præcipue ex his quem tephriam appellant a colore cineris. Vocatur & memphites a loco gemmantis naturæ. Cuius uſus conuenit iis quæ urenda aut ſecanda ſunt:ex aceto illitus. Obſtupeſcit enim ita corpus ut nõ ſentiat cruciatũ. Rubet porphyrites in ægypto ex eo candidis interuenientibus punctis : leucoſtyctos uocatur. Quantiſlibet molibus cædendis ſufficiunt lapidicinæ. Statuas ex eo Claudio Cæſari procurator eius ĩ urbem ex ægypto aduexit tris Aſinius Pollio nõ admodũ probata nouitate. Nemo poſtea certe imitatus eſt. Inuenit eadem ægyptus ĩ æthiopia quem uocant baſalten:ferrei coloris atq; duriciæ. Vnde & ei nomen dedit. Nũq̃

is autem maior repertus eſt q̃ in templo Pacis ab impetatote Veſpaſiano Auguſto dicatus. Argumento ipſe liberis circa ludentibus:per quos toridem cubiti ſummi incrementi augentes ſe annis eius intelliguntur. Non abſimilis illi natratur in thebis delubro Serapis ut putāt Memnonis ſtatua dicatus: quem quotidiano ſolis orru cōtactum radiis crepare dicunt. Onychiten etiam tum in arabiæ montibus nec uſq̃ alibi naſci putauere noſtri ueteres. Sed & in germania potoriis uaſis īde factis primū dein pedibus lectorum ſelliſque Cornelius Nepos tradit magno fuiſſe miraculo: cum.P. Lentulus Spinter amphoras ex eo & urceos magnitudine cadorum oſtendiſſet. Poſt quinquennium deinde triginta duorum pedum longitudine columnas uidiſſe. Variarum in hoc lapide poſtea eſt. Nanque pro miraculo inſigni quattuor modicas in theatro ſuo Cornelius Balbus poſuit. Nos ampliores triginta uidimus in ſcena quā Calliſtus Cæſaris Claudii libertorum potentiſſimus exædificauerat.

DE Alabaſtrite & ligdino alabandico. Cap.viii.

HVnc aliqui lapidem alabaſtriten uocant:quē cauant ad uaſa unguentaria:quoniam optime ea incorrupta ſeruare dicitur. Idemq; etiam exuſtus: emplaſtris conuenit. Naſcitur circa thebas ægyptias:& damaſcum ſyriæ. Hic cæteris candidior. Probatiſſimus uero in carmania:mox in india. Iam quidē & in ſyria aſiaq;. Viliſſius autem & ſine ullo nitore in cappadocia. Probanť q̃maxime mellei coloris in uertice maculoſi atq; nō trāſlucidi. Vitia uero ī iis corneus color aut candidus: & quicquid ſimile uitro eſt. Paulum diſtat ab eo ad unguentorum fidem:uti exiſtimant : lygdinus in tauro repertus amplitudine qua lances cateraſq; non excedat. Antea tantum ex arabia aduehi ſolitus candoris eximii. Magnus & contratiæ inter ſe naturæ duobus honos. Coralitico in aſia teperto:menſuræ non ultra bina cubita : candore proximo ebori & quadam ſimilitudine. E diuerſo niger eſt alabandicus terræ ſuæ nomine: quanq̃ & mileti naſcens : ad purpuram tamen magis aſpectu declinante. Idemque liquatur igni:ac funditur ad uſum uitri. Thebaicus intercinctus aureis guttis inuenitur in africæ parte ægypto aſcriptæ coticulis ad terenda collyria quadam utilitate naturæ alia conueniens. Circa ſyenem uero thebaidis ſimites:quem ante pyrrhopœcilon uocabant. Trabes ex eo fecere reges quodam certamine obeliſcos uocantes ſolis numini ſacratos. Radiorum eius argumentum in effigie eſt:& ita ſignificatur nomīe ægyptio. Primus omnium id inſtituit Mitres qui in ſolis urbe regnabat ſōnio iuſſus: & hoc ipſum inſcriptū eſt ī eo. Etenim ſculpturæ illæ effigieſq; q̃s uidemus:ægyptiæ ſunt litteræ. Poſtea & alii regum in ſupradicta urbe. Sothis quattuor numero:quadragenoꝝ & octonum cubitorum longitudine. Ramiſes autem is quo regnante iliū captum eſt:quadraginta cubitorum. Idemq; digreſſus inde:ubi fuit Mneuidis regia poſuit alium longitudine undecentenis pedibus:per latera cubitis quattuor.

DE Obeliſco & thebaico alexandrino:& de illo qui eſt in circo magno. Cap.ix.

OPus id feciſſe dicūtur uiginti milia hominum. Ipſe rex cum ſubrecturus eſſet: uereretur que ne machinæ ponderi non ſufficerent:quo maius periculum curæ artificum denunciaret:filium ſuum adalligauit cacumini:ut ſalus eius apud moliētes prodeſſet lapidi. Hac ammiratiōe operis effectum eſt:ut cum oppidum id expugnaret Cambyſes rex:uentumque eſſet incendio ad crepidines obeliſci : extingui ignē iuberet molis reuerentia qui urbis nullam habuerat. Sunt & alii duo. Vnus a Myme poſitus:alter a Phio ſine notis quadragintaocto cubitorum. Alexandriæ ſtatuit unū octoginta cubitorum Ptolemæus Philadelphus:quem exciderat Nectabis rex purū. Maiuſque opus fuit in deuehendo ſtatuendoue multo q̃ in excidendo. A Satyro Architecto aliqui deuectum tradunt. Rate ut Callixenus dixit a phœnice foſſa pducta uſque adiacentem obeliſcum e nilo. Naueſque duas in latitudinem patulas: pedalibus ſpatiis ex eodem lapide ad rationem geminati per duplicem menſuram ponderis oneratas ita ut ſubirent obeliſcum pendentem extremitatibus ſuis in ripis utrinque:

poſtea egeſtis laterculis alleuata naue excepiſſe onus ſtatutum. Exciſos autem ſex talis in monte eodem & artificem donatum talentis quinquaginta. Hic autem obeliſcus fuit in arſinoe poſitus a rege ſupradicto: munus amoris in coniuge: eademque ſorore Arſinoe. Inde eum naualibus incommodum Maximus quidam præfectus ægypti tranſtulit in forū reciſo cacumine dum uult faſtigium addere auratum: quod poſtea amiſit. Et alii duo ſunt alexandriæ ad portum in Cæſaris templo: quos excidit Meſphees rex quadragenum binū cubitorum. Super omnia acceſſit difficultas mari romam deuehendi: ſpectatis admodum nauibus. Diuus Auguſtus priorem aduexerat miraculi gratia: puteoliſq; naualibus perpetuis dicauerat. Sed incendio cōſūptus eſt. Diuus Claudius aliquot per annos aſſeruatum eum quem Caius Cæſar importauerat: oībus quæ unquam in mari uiſa ſū t: mirabiliorem turribus puteolis ex puluere exædificatis perductum oſtiam portus gratia merſit. Alia ex hoc cura nauium quæ tyberi ſubuehebāt. quo experimento palam fuit: non minus aquarum huic amni eſſe q̄ nilo. Is autem obeliſcus quem diuus Auguſtus in cyrco magno conſtituit: exciſus a rege Semneſerteo: quo regnante Pythagoras in ægypto fuit: centum uigintiquinq; pedum eſt: & dodrātis: præter baſin eiuſdem lapidis. Is uero qui eſt in campo martio nouem pedum minor ē a Seſotide. Inſcriptam ambo rerum naturæ interpretatiōem ægyptiorum opere & philoſophiæ continent.

DE Illo qui eſt in campo martio pro gnomone. Cap. x.

EI q̄ ē ī cāpo diuus Auguſtus addidit mirabilē uſum ad deprehendendas ſolis ūbras: dierꝝq; ac noctiū magnitudīes: ſtrato lapide ad obeliſci magnitudinem: cui par fieret umbratum romæ confecto die ſexta hora paulatimque per regulas quæ ſunt ex ære incluſæ ſingulis diebus decreſceret: ac rurſus augeſceret. Digna cognitu res & ingenio fœcundo. Manlius mathematicus apici auratam pilam addidit: cuius uertice umbra colligeret̃ in ſemetipſam alia atq; alia incrementa iaculātē apice: ratione ut ferunt: a capite hominis intellecta. Hæc dierum obſeruatio triginta iam fere annis nō congruit: ſiue ſolis ipſius diſſono curſu & cæli aliqua tōne mutato: ſiue uniuerſa tellure aliquid a centro ſuo dimota: ut deprehēdi & in aliis locis accipio: ſiue urbis tremotibus ibi tātū gnomone ītorto: ſiue inūdationibus tiberis ſedimēto molis facto. quanq̄ ad altitudinē īpoſitæ rei ī terrā quoq; dicant̃ iacta fundamenta.

DE Tertio obeliſco romæ in uaticano. Cap. xi.

t TErtius eſt in uaticano Caii & Neronis principum cyrco: ex omnibus unus omnino fractus in molitione eius: quem fecerat Seſondis filius Nuncoreus. Eiuſdem remanet & alius centum cubitorum: quem poſt cæcitatem uiſu reddito ex oraculo ſoli ſacrauit.

DE Pyramidibus ægyptiis & ſphinge. Cap. xii.

DIcantur obiter & pyramides in eadem ægypto regum pecuniæ ocioſa ac ſtulta oſtentatio. Quippe cum faciendi eas cauſa a pleriſque tradatur: ne pecuniam ſucceſſoribus aut æmulis inſidiantibus præberent: aut ne plebs eſſet ocioſa. Multa circa hoc uanitas illorum hominum fuit: ueſtigiaque complurium inchoatarꝝ extāt. Vna eſt in arſinoe urbe: duæ in memphi non procul a labyrintho: de quo & ipſo dicemus. Totidem ubi fuit meridis lacus: hoc eſt foſſa grandis. Sed ægyptus inter mira ac memorāda narrat harum cacumina extrema: quæ eminere dicuntur. Reliquæ tres: quæ orbem terrarum impleuere fama: ſane cōſpicuæ undique ānauigantibus: ſitæ ſunt in parte africæ monte ſaxeo ſterilique inter memphin oppidum: & quod appellari diximus delta a nilo minus quattuor milibus paſſuum: a memphi ſeptem. d. paſſ. a uico appoſito quem uocant buſirin. In quo ſunt aſſueti ſcandere illas. Ante has eſt ſphinx uel magis miranda: qua ſilueſtria ſunt accolentium. Amaſin regem putāt in ea conditum: & uolunt inuectam uideri. Eſt autem ſaxo naturali elaborata: & rubrica. Capitis monſtri ambitus per frōtem centum duos pedes colligit: lōgitudo

pedum centum quadragintatriũ eſt.altitudo a uentre ad ſummam aſpidem ĩ capite ſexagintaduum. Sed pyramis ampliſſima ex arabicis lapidicinis conſtat. Trecenta ſexagintra hominum milia ãnis uiginti eam conſtruxiſſe produntur. Tres uero factæ ãnis ſeptuagintaocto & menſibus quattuor. Nempe qui de iis ſcripſerunt ſunt Herodotus:Euhemerus:Duris ſamius:Ariſtagoras:Dionyſius:Artemidorus: Alexander Polyhiſtor:Butarides:Antiſthenes: Demettius: Demoteles:Appion. Inter õnes uero eos nõ cõſtat a quibus factæ ſit iuſtiſſimo caſu oblitteratis tãtæ uanitatis auctoribus. Aliqui ex iis prodiderunt in raphanos et allium ac cepas mille octingẽra talenta erogata. Ampliſſima octo iugera optĩet ſoli:quattuor angulorum paribus interuallis ꝑ octĩgentos octogintatres pedes ſingulorum laterum altitudo. A cacumĩe pedes qndecim. Altenus interualla ſingula per quattuor angulos pares.dcc.trigintaſeptem comprehendũt. Tertia minor prædictis:ſed multo ſpectatiot. Aethiopicis lapidibus conſurgit.ccc.ſexaginta tribus pedibus inter angulos. Veſtigia ædificationum nulla extant. Arena late pura circum lentis ſimilitudine : qualis in maiori parte africæ. Quæſtionum ſumma eſt quanam ratione in tantam altitudinem ſubuecta ſint cementa. Alii enim nirro ac ſale adaggeratis cum creſcenre opere. At peracto fluminis itrogatione dilutis. Alii latenbus e luto factis extructos pontes in priuatas domos diſtributos. Nilum enim non putant rigare potuiſſe multo humiliorẽ. In pyramide maxima eſt intus puteus octogintaſex cubitorum:flumen illo admiſſum arbirrant̃. Menſutam alritudinis eatum:omniumque ſimilium deptehendere inuenit Thales mileſius umbram metiendo:qua hora par eſſe corpoti ſolet. Hæc ſunt pyramidum miracula. Supremumque illud:ne quis regum opes miretur:minimam extitiſſe laudatiſſimam a Rhodope meretricula factam. Aeſopi fabularum philoſophi conſerua quondam & contubetnalis hæc fuit:maiote miraculo tantas opes metetricio eſſe cõqſitas quæſtu. Magnificatur & alia tutris a rege facta in inſula pharo portũ optinẽte alexandriæ:quam conſtituiſſe.d.ccc.talentis tradunt: magno animo ne qd omittãus Ptolemæi regis : ꝙ in ea petmiſetit Soſtrati caſſidis architecti ſtructutæ ipſius nomen inſctibi. Vſus eius nocturno nautarum curſui ignes oſtendete ad prænũtianda uada porruſque introitum. Sicut iam tales compluribus locis flagrãt:ut potneoſicæ ac rauennæ ad uitandum periculum etiam in corriuatione. Flagtant cum eo ſita ea craſſienne. Periculum in corriuatione ignium ne ſydus exiſtimetur:quoniam e longinquo ſilis Flammaꝝ aſpectus ẽ. Hic idẽ Architectus prĩus õniũ pẽſilẽ ãbulationẽ gnidi feciſſe traditur.

DE Labyrinthis ægyptio:lemnio:italico. Cap.xiii.

DIcamus & labyrinthos:uel pottentoſiſſimum humani ingenii opus. Sed nõ ut exiſtimari poſſit falſũ. Durat etiam nunc in ægypto in heracleopolite nomos qui primus factus eſt ante annos ut ttadunt tria milia ſexcentos a Peteſuco rege:ſiue Tithoe. Quanq̃ Herodotus totum opus regum eſſe dicat:nouiſſimeq; Pſammetici. Cauſas faciẽdi uarie ĩrerpretãt̃. Demoteles regiam Motherudis fuiſſe. Lycias ſepulchrum Meridis. Plures ſoli ſacrum id extructum:quod maxime creditur. Hĩc utiq; ſumpſiſſe Dædalum exemplar eius labyrĩthi quẽ fecit ĩ creta:nõ ẽ dubiũ:ſed centeſimã tantũ porrionẽ eius imitatum:quæ itineꝝ ambages occurſuſq; ac recurſus inexplicabiles continet. Non ur in pauimentis puerorũue ludicris cãpeſtribus uidemus breui lacinia milia paſſuum plura ãbulationis continentem:ſed crebris foribus ĩditis ad fallendos occurſus:redeundũq; in errores eoſdem. Secundus hic fuit ab ægyptio labyrinthus:tertius in lemno:quartus ĩ italia. Omnes lapide poliro fornicibus tecti. Aegyptius quod mitor equidem in inrroitu lapideis e paro columnis. Reliquæ erãt ſyenitæ:molibus compoſitis quas diſſoluere:ne ſæcula quidem poſſint: adiuuãtibus Heracleopolitis:qui id opus in uiſu mire infeſtauete. Poſitionem operis eius:ſingulaſq; pattes enartare non eſt:cum ſit in tegiones diuiſum atque in præfecturas:quas uocant nomos:ſedecim nominibus eoꝝ totidem uaſtis domibus attributis. Præterea

templa omnium ægypti deorum continet: ſuperque Nemeſes quindecim ædiculis incluſæ. Sunt pyramides complures quadragenarum ulnarum ſenos radice muros optinentes. Feſſi iam eundo perueniunt ad uiarum illum inexplicabilem errorem. Quin & cœnacula prius excelſa: porticuſque aſcenduntur nonagenis gradibus ōnes. Intus columnæ de porphyrite lapide: deorum ſimulacra: regum ſtatuæ: mōſtrifi/cæ effigies. Quarundam autem domorum talis eſt ſitus: ut adaperientibus fores to/nitruum intus terribile exiſtat. Maiore autem in parte tranſitus ē per tenebras. aliæq; rurſus extra murum labyrinthi ædificiorum moles pteron appellant. Inde aliæ per/foſſis cuniculis ſubterraneæ domus. Refecit unus omnino pauca ibi ex monte phado Thebis rex ante Alexandrum Magnum annis quingentis. Id quoq; traditur fulſiſſe trabibus ſpinæ oleo incoctæ dum fornices quadrati lapidis aſſurgerent. De ægyptio & cretico labyrinthis ſatis dictum eſt. Lemnius ſimilis illis columnis tantum centū/quinquaginta memorabilior fuit: quarū in officina turbines ita librati pependerūt: ut puero circumagente tornarentur. Architecti illum fecere Zmilus & Rholus & Theodorus indigena. Extantq; adhuc reliqæ eius: cum cretici italiciq; nulla ueſtigia extent. Nanq; & italicū dici conuenit: quem fecit ſibi Porſenna rex etruriæ ſepulchri cauſa: ſimul ut & externorum regum uanitas quoq; ab italis ſuperaretur. Sed cū ex/cedat oīa fabuloſitas: utemur ipſius. M. Varronis ī expoſitiōe eius uerbis. Sepultus ē īqt ſub urbe cluſio: in quo loco monumētum reliquit lapide q̄drato. Sīgula latera pedum lata tricenum: alta quinquagenum. Inque baſi quadrata intus labyrinthum īextricabilem. Quo ſiqs īproperet ſine glomere lini: exitum īuenire nequeat. Supra id q̄dratum pyramides ſtant qnq;. Quattuor in angulis & ī medio una. In imo latæ pedum ſeptuagenumquinum: altæ centum quinquagenum: ita faſtigiatæ: ut ī ſūmo orbis æneus & Pegaſus unus omnibus ſit īpoſitus: ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula: quæ uento agitata longe ſonitus referant: ut dodonæ olim factum. Su/pra quem orbem quattuor pyramides inſup ſingulæ extant altæ pedum cētenum. Supra quas uno ſolo quinq; pyramides: quarum altitudinem Varronem puduit ad/iicere. Fabulæ etruſcæ tradunt eandem fuiſſe: quam totius operis: adeo ueſana de/mentia quæſiſſe gloriam impendio nulli pfuturo. Præterea fatigaſſe regni uires: ut tamen laus maior artificis eſſet.

DE Penſili horto & oppido: & templo Dianæ epheſiæ. Cap. xiiii.

LEguntur & penſiles hortos: immo uero totum oppidum feciſſe ægyptiæ thebæ: exercitus armatos ſubito educere ſolitis regibus nullo oppidanorum ſentiente. Etiamnum hoc minus mirum: q̄ ꝙ flumine medium oppidum interfluente: quæ ſi fuiſſent: non dubium eſt dicturum Homerum fuiſſe: cum centum portas ibi prædi/caret. Græcæ magnificentiæ uera ammiratio extat templum epheſiæ Dianæ ducentis uigīti annis factum a tota aſia. In ſolo id paluſtri fecere: ne terræmotus ſentiret: aut hiatus timeret. Rurſus ne in lubrico atq; inſtabili fundamenta tantæ molis locarēt: ante calcatis ea ſubſtrauere carbonibus: dein uelleribus lanæ. Vniuerſo templo lon/gitudo eſt quadringentorum uigintiquinque pedum: latitudo ducentorum uiginti. Columnæ cētum uiginti ſeptem a ſingulis regibus factæ: ſexaginta pedum altitudīe. Ex iis triginta ſex cælatæ. Vna a Scopa. Operi præfuit Cteſiphō architectus. Sūma miracula: epyſtilia tātæ molis attolli potuiſſe. Id conſecutus eſt ille beronibus arena plenis molli puluino ſuper capita columnarum exaggerato paulatim exinaniens ab imo ut ſenſim totum in colle ſederet. Difficillime hoc contigit in limine ipſo: quod foribus imponebat. Etenim ea maxima moles fuit: nec ſedit. In cubili ergo anxio ar/tifici mortis deſtinatione ſuprema. Traduntque in ea cogitatione feſſum nocturno tempore in quiete uidiſſe præſentem deam: cui templum fiebat: hortantem ut uiue/ret. ſe compoſuiſſe lapidem: atque ita poſtero die apparuit: pondereq; ipſo correptus uidebatur. Cætera eius operis ornamenta plurium librorum inſtar optinent: nihil ad

ſpecimē nat'æ ptinētia. DE Delubro Cyzici:& lapide fugitiuo: & de echo ſepties reſonante:& ædificio ſine clauo:& mirabilia ædificiorum romæ. Cap.xv.

DVrat & Cyzici delubrum:in quo filū aureū cōmiſſuris oībus politi lapidis ſubiecit artifex eburneum Iouē dicaturus intus coronante eo marmoreo Apolline. Tralucēt ergo picturæ tenuiſſīs capillamentis:leniq; afflatu ſīulacra refouēte: præter ingeniū artificis ipſa materia quāuis occulta in precio opis ītelligit'. Eodē ī oppido ē lapis:fugitiuus appellatus. Argonautæ eo pro anchora uſi ibi reliquerant. Hunc e prytaneo:ita uocatur locus:ſæpe profugum fixere plumbo. Eadem ī urbe iuxta portā quæ thracia uocatur turres.vii.acceptas uoces numeroſiore repercuſſu multiplicanr. Nomēq; huic miraculo echo ē a græcis darum. Et hoc quidem natura locoꝝ euenit. Et plerunque conuallium: ibi caſu accidit. Olympiæ autem arte mirabili modo in porticu quam oppidani heptaphonō appellant:quoniam ſepties eadem uox reddit'. Cyzici & buleuterion uocant ædificium amplum ſine ferreo clauo ita diſpoſira contignatione ut eximantur trabes ſine fulturis ac reponantur. Quod item romæ ī pōte ſublicio religioſum eſt:poſtea q̄ Coclite Horatio defendente ægre reuulſus eſt. Verū & ad urbis noſtræ miracula tranſire conuenit:nongentorūque annoꝝ dociles ſcrutari uiros:& ſic quoq; terraꝝ orbem uictum oſtendere:quod accidiſſe totiens pene:quot referēt' miracula:appebit. Vniuerſitate uero aceruata & ī quēdā unū cumulū cōiecta: nō alia magnitudo exurget:q̄ ſi mūdus alius qdā ī uno loco narret'. Nā ut cyrcum maximum a Cæſare dictatore extructū lōgitudīe ſtadioꝝ triū: latitudīe unius:ſed cū ædificiis iugeꝝ quaternū ad ſedem ducentoꝝ.lx.miliū inrer magna opera dicamus. Nonne inter magnifica baſilicam Pauli columnis e phrygibus mirabilem : forumq; diui Auguſti : templum Pacis diui Veſpaſiani imperatoris Auguſti : pulcherrima operum quæ unq̄' Pantheon Ioui ultori ab Agrippa factum : cum theatrum ante texerit romæ Valerius oſtiēſis architectus ludis Libonis' Pyramidas regum miramur opera:cum ſolum tantū foro extruendo ſeſtertiis mille ducentis Cæſar dictator emerit. Et ſiquidem impenſæ mouent captos auaricia animos.P.Clodius quem Milo occidit:ſeſtertiis.cxlviii.milibus domo empta habitauerit. Quod eqdē non ſecus ac tegum inſaniam miror. Itaq; & ipſum Milonem ſeſtertia ſeprīgēta milia æris alieni debuiſſe inter prodigia animi humani duco. Sed runc ſenes aggeris uaſtum ſpatium & ſubſtructiones inſanas captioſi mirabārur. Præterea cloacas operum omniū dictu maximum:ſuffoſſis mōtibus:atq; ut pauloante rettulimus:urbe penſili:ſubterq; nauigata. Id.M.Agrippa fecit ī ædilitate poſt conſulatum per meatus corriuatis ſeptē amnibus curſu præcipiti torrentium modo rapere:atque auferre omnia coactis. Inſuper mole hymbrium concitati uada ac littora quatiunt. Aliquando tiberis retro īfuſi recipiunr fluctus. Pugnanrque diuerſi aquatum impetus intus: & ramē obnixa firmitas reſiſtit. Trahuntur moles internæ rantæ non ſuccumbenribus cauſis operis. Pulſant ruinæ ſpōte præcipites:aur īpactæ incēdiis. Quatitur ſolum terræmotibus. Durant tamen a Tarquinio Priſco annis octingentis prope inexpugnabiles. Non omittendo memorabili exēplo uel eo magis:quoniam celeberrimis rerū cōditoribus omiſſum eſt. Cum id opus Tarquinius Priſcus plebis manibus faceret:eſſetq; labor incertum longior an periculoſior:paſſim conſcira nece quiritibus tedium fugiētibus: Nouum & inexcogiratum ante poſteaq; remedium inuenit ille rex : ut omnium ita defunctorum figeret crucibus corpora:ſpectanda ciuibus:ſimul & feris uolucribuſq; lacerāda. Quamobrē pudor romani nominis propius qui ſæpe res perditas ſeruauit in præliis:tunc quoq; ſubuenit. Sed illo tempore impoſuir iā erubeſcens:cū puderet uiuos tanq̄ puditurum eſſet extinctos. Amplitudinem cauis eam feciſſe proditur ut uehem fœni large onuſtam tranſmitteret. Parua ſunt cuncta quæ diximus : & ōnia uni comparanda miraculo:anteq̄ noua attigam. M.Lepido.Q.Catulo coſſ.ut conſtat inter diligentiſſimos auctores domus pulchrior non fuit romæ:q̄ Lepidi ipſius.

At hercule intra annos.xxxv.eadem centeſimum locum non optinuit. Computet in hac æſtimatione qui uolet: marmorum molem: opera pictorum: īpendia regalia. Et cum pulcherrīa laudatiſſimaq; certantes cētū domos: poſteaq; eas ab īnumerabilibus aliis in hunc diem uictas. Profecto incendia puniunt luxum: nec tamē effici poteſt: ut mores aliquid ipſo in homine mortalius eſſe intelligant. Sed eas ōnes duæ domus uicerunt. Bis uidimus urbem totam cingi domibus principum: Caii & Neronis. Et huius quidem ne quid deeſſet aurea. Nimirum ſic habitarunt illi qui hoc imperium fecere: tantas ad uincendas gētes triumphoſq; referendos ab aratro aut foco exeūtes: quorum agri quoq; minorem modum opinuere q̄ cellaria iſtorum. Subit uero cogitatio quota portio harum fuerint areæ illæ: quas inuictis imperatoribus decernebant publice ad exædificandas domos. Summuſq; illarum honos erat: ſicut in.L.Valerio Publicola: qui primus conſul fuit cum.L.Bruto poſt tot merita: & fratre eius qui bis in eodem magiſtratu ſabinos deuicerat: adiici decreto: ut domus eorum fores extra aperirēt: & ianua in publicum reiiceretur. hoc erat clariſſimum inſigne inter triūphales quoq; domos. Nō patiemur duos Caios uel duos Nerones ne hac quidem gloria famæ frui. Docebimuſq; etiam īſaniam eorum uictam priuatis opeibus. M. Scauri: cuius neſcio an ædilitas maxīe proſtrauerit mores ciuiles: maiuſq; ſit Syllæ malū tāta priuigni potentia q̄ proſcriptio tot milium. Hic fecit in ædilitate ſua opus maximum omnium quæ unq̄ fuere humana manu facta: non temporaria mora: uerū etiā æternitatis deſtinatione. Theatrum hoc fuit. Scæna ei triplex altitudine.ccc.lx.colūnarū in ea ciuitate quæ ſex hymetias non tulerat ſine probro ciuis ampliſſimi. Iam pars ſcænæ e marmore fuit. Media e uitro inaudito etiam poſtea genere luxuriæ. Summæ tabulis inauratis columnæ ut diximus: imæ duodequadragenum pedum. Signa ærea inter columnas ut indicauimus: fuerunt tria milia numero. Cauea ipſa cepit hominū lxxx.milia: cum Pompeii amphitheatri totiens multiplicata urbe tantoq; maiore populo ſufficiat large.xl.milia. Sed & reliquus apparatus tantus: attalica ueſte: tabulis pictis: cæteraq; cura fuit: ut ī tuſculanā uillam reportatis quæ ſupfluebāt quotidiani uſus deliciis incenſa uilla ab iratis ſeruis concrematēt ad ſeſtertia.M. Aufert animū & a deſtinato itinere digredi cogit contemplatio tam prodigæ mētis: aliamq; cōnecti maiorem inſaniam. E ligno.C.Curio qui bello ciuili in cæſarianis partibus obiit: funebri patris munere cum opibus apparatuq; nō poſſet ſuperare Scaurū. Vnde.n. illi uitricus Sylla? & Metella mater proſcriptionū ſectrix? unde.M.Scaurus pater totiens princeps ciuitatis: & marianis ſodaliciis rapinarum prouincialiū ſinus? cum iā ne ipſe quidem comparari ſibi poſſet. quando hoc certe incendii illius premiū habuit conuectis ex orbe terrarum rebus: ut nemo poſtea par eſſet inſaniæ illi. Ingenio ergo ſuo erat utendum: Curioniq; aliud excogitandum fuit. Operæ precium eſt ſcire quid inuenerit: & gaudere moribus noſtris: ac noſtro mō nos uocare maiores. Theatra duo iuxta fecit āpliſſima e ligno cardinū ſigulorum uerſatili ſuſpenſa librامēto. in quibus utriſq; antemeridiano ludorum ſpectaculo edito inter ſeſe auerſis: ne īuicē obſtreperēt ſcænæ: & repente circūactis ut conſtiterant. Poſtremo iā die diſcedētibus tabulis & cornibus inter ſe coeūtibus faciebat āphitheatꝝ: & gladiatorum ſpectacula edebat: ipſum magis auctoratum populum romanum circunferens. Quid.n. miret quiſq; in hoc primum? inuētorem? an inuentum? artificem? an auctorē? auſū aliquē hoc excogitare? an ſuſcipere? parere? an iubere? Super omnia erit populi furor ſedere auſi tam infida inſtabiliq; ſede. En hic eſt ille terrarum uictor & totius dominator orbis: qui gentes & regna diriperet: iura exteris mitteret: & quoſdam in numero deoꝝ immortaliū: generis humani portio in machina pendens: & ad piculum ſuū plaudēs. Quæ uilitas animarum iſta? aut quæ querela de cannis? aut quantū mali potuit accidere? Hautiri urbes terræ hiatibus publicus mortaliū dolor eſt. Ecce populus ro. uniuerſus uelut duobus nauigiis īpoſitus binis cardinibus ſuſtiēt: & ſeipſū depugnantē

ſpectat:periturus momēto aliquo luxatis machinis:& per hoc queritur in tribuniciis concionibus gratia:ut penſiles tribus faceret. Qualia hic in roſtris? Quid non auſurus apud eos quibus hoc perſuaſerit? Vera nanque confitentibus populus romanus funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit uniuerſus. Variauit hanc magnificētiam ſuam feſſis turbatiſque cardinibus:& amphitheatri forma cuſtodita nouiſſimo die diuerſis duabus per medium ſcænis athlætas edidit:raptiſq; e cōtrario repēte pulpitis eodem die uictores e gladiatoribus ſuis produxit. Nec fuit rex Curio aut gentium imperator:non opibus inſignis:uti qui nihil in cenſu habuerit: præter diſcordiam principum. Sed dicāt̄ uera æſtimatione inuicta miracula:quæ.Q.Martius rex fecit. Is iuſſus a ſenatu aquaꝝ appiæ & anienis tegula ductus reficere: nouā a nomine ſuo appellatā cuniculis per montes actis intra præturæ ſuæ tēpus adduxit. Agrippa uero ī ædilitate ſua:adiecta uirginea aqua:cæteriſq; corriuatis atq; emēdatis lacus.dcc.fecit. Præterea fontes.cv.caſtella.cxxx.complurataq; etiam cultu magnifica & operibus. His ſigna.ccc.ærea aut marmorea impoſuit: & columnas ex marmore q̄dringentas:eaq; omnia ānuo ſpatio. Adiecitq; ipſe in ædilitatis ſuæ cōmemoratiōe & ludos unde ſexaginta diebus factos:& gratuita præbuit balnea cētū.lxx.quæ nunc romæ ad infinitum auxere numerū. Vicit antecedentes aquarum ductus nouiſſimū impēdium operis inchoati a Caio Cæſare:& peracti a Claudio. Quippe a lapide.xl. ad eam excelſitatem:ut in omnes urbis montes leuarentur:influxere curtius atq; cæruleus fontes. Erogata in id opus ſeſtertia qngenta.lv.milia. Quod ſiquis diligērius æſtīauerit aquarum abundantiam in publico balneis piſcinis domibus euripis hortis ſuburbanis uillis ſpatioq; aduenientis extructos arcus:mōtes pfoſſos:cōualles æq̄ras: fatebitur nihil magis mirandum fuiſſe in toto orbe terrarum. Eiuſdem Claudii inter maxīa eqdē ac memoranda duxerī:quāuis deſtitutū ſucceſſoris odio mōtē pfoſſū ad lacū fucinū emittēdū:īenarrabili ꝓfecto īpendio:& operioꝝ multitudine p tot ānos: cū aut corriuatio aquaꝝ:q̄ terrenus mons erat egereret̄ in uertice machinis: aut ſilex cæderet̄. Oīaq; intus in tenebris fierēt:quæ neq; concipi aīo niſi ab iis q uidere:neq; humano ſermone enarrari poſſunt. Nā portus oſtienſis opus prætereo. Itē uias īter montes exciſas. Mare thirrhenum a lucrino molibus ſecluſum. Tot pontes tantis īpēdiis factos. Et īter plurīa alia italiæ miracula: ipſa marmora ī lapidicinis creſcere auctor ē Papyrius Fabianus natūræ reꝝ peritiſſimus. Exēptores quoq; affirmāt cōpleri ſpōte illa mōtiū ulcera. Quæ ſi uera ſūt:ſpes ē:nūq̄ defuturā luxuriam.

DE Magnetis gn̄ibus & medicinis. Cap.xvi.

A Marmoribus digredienti ad reliquoꝝ lapidū inſignes naturas:qs dubitet ī prīs magnetem occurrere? Quid.n.mirabilius?aut q̄ in pte naturæ maior īprobitas dederat uocem ſaxis ut diximus: reſpondentem homini:immo uero & obloquentē. Quid lapidis rigore pigrius? Ecce ſenſus manuſq; tributi illi. Quid ferri duricia pugnacius? Sed cedit:& patit̄ mores. trahit̄ nanq; a magnete lapide. Domitrixq; illa rerum omnium materia ad inane neſcioquid currit:atq; ut propius uenit:aſſiſtit.teneturq;:& complexu hæret. Sideritin ob hoc alio nomine appellant:qdā heracleon. Magnes appellatus eſt ab inuentore:ut auctor eſt Nicander in india repertus. Nāq; & paſſim inuenit̄:ut in hiſpania quoq;. Inueniſſe autem fertur clauis crepidarum & baculi cuſpide hærentibus:cū armenta paſceret. Quinque genera magnetis Sotacus demonſtrat. Aethiopicum: & magneſiacum a macedonia & contermina a bebonœa locatum petentibus dextra. Tertium in echio boetiæ. Quartum circa alexandriam troadem. Quintum in magneſia aſiæ. Differētia prima mas ſit an fœmina. Proxīa in colore. Nam qui in macedonia & magneſia reperiunt̄: ruffi nigriq; ſūt. Boetius uero ruffi coloris plus habet q̄ nigri. Is qui in troade inuenitur: niger eſt & fœminei ſexus:ideoq; ſine uiribus. Deterrimus autē in magneſia aſiæ candidus:neq; attrahēs ferrum ſimiliſq; pumici. Compertum tāto meliores eſſe:quanto ſūt magis cærulei.

Aethiopicis laus ſumma datur:pōduſq; argento rependitur. Inuenit̃ hic ĩ æthiopia zmiri:ita uocatur regio arenoſa. Ibi & hematites ſanguinei coloris:ſanguinēq; reddēs ſi teratur. Sed & crocū. In attrahendo ferrū nō eadem quæ magneti hematite nat̃a. Aethiopici argumentum eſt:ꝙ magnetem quoq; alium ad ſe trahit. Omnes autē hi oculoꝝ medicamentis proſunt ad ſuā q̄ſq; portionē. Maxīeq; epiphoras ſiſtūt. Sanāt & aduſta cremati triticq;. Alius ruſus ĩ eadē æthiopia nō ꝓcul mōs gignit lapidē theameden:q̄ ferꝝ omne abigit:reſpuitq;. De utraq; nat̃a eius ſæpius diximus.

DE Lapidibus qui cito abſumunt corpora in eis cōdita:& de his q̄ diu ſeruāt: & de thaſio lapide & medicinis eius. Cap.xvii.

LApidem e ſcyro inſula integrum fluctuare tradunt: eundem cōminutū mergi. In aſſo troadis ſarcophagus lapis fiſſili uena ſcinditur. Corpora defunctorum condita in eo abſumi conſtat ĩtra.xl.diē:exceptis dentibus. Mutianus ſpecula quoq; & ſtrigiles & ueſtes & calciamenta illata mortuis lapidea fieri auctor ē. Eius generis & in lycia ſaxa ſunt & in oriente:quæ uiuentibus quoq; adalligata:erodunt corpora. Mitior eſt autem ſeruandis corporibus nec abſumendis chemites ebori ſimillimus: ĩ quo Darium conditum ferunt. Parioq; ſimilis candore & duricia:minus tñ pōdetoſus qui porus uocatur. Theophraſtus auctor eſt & trāſlucidos lapides in ægypto inueniri quos ophionitæ ſimiles ait:quod forraſſis tunc fuerit:quoniam & ii deſinunt: & noui reperiuntur. Aſſius guſtu ſalſus podagras lenit pedibus in uaſe ex eo cauato inditis. Præterea omnia crurum uitia in iis lapidicinis ſanantur:cum in metallis ōnibus crura uitientur. Eiuſdem lapidis flos appellat̃. in farinam redigendam mollis ad quædam perinde efficax. Eſt autē ſimilis pumici ruffo. Ammixtus æri cyprio mamꝫ uitia emēdat. Pici autē reſinæue ſtrumas & panos diſcutit. Prodeſt & phthiſicis lictu. Cū melle uetera ulcera ad cicatricē perducit. Excreſcentia erodit. Et ad beſtiaꝝ morſus utilis. Repugnantia curationi ac ſuppurata ſiccat. Fit cataplaſma ex eo podagricis mixto fabæ lomento.

DE Ebore foſſili & lapidibus oſſeis & palmatis & alioꝝ gñibus. Cap.xviii.

IDem Theophraſtus & Mutianus eſſe aliquos lapides:qui pariāt credūt. Theophraſtus auctor eſt & ebur foſſile candido & nigro colore inueniri:& oſſa e terra naſci:inueniriq; lapides oſſeos. Palmati circa mundam in hiſpania:ubi Cæſar dictator Pompeium uicit:reperiuntur : idque quotiens fregeris. Sunt & nigri : quorum auctoritas uenit in marmora:ſicut tænarius. Varro nigros ex africa firmiores eſſe tradit:q̄ in italia. E diuerſo albos coranos duriores:q̄ parios. Idem lunenſē ſilicē ferra ſecari. At tuſculanū diſſilire igni. Sabinū fuſcum addito oleo etiā lucere. Idē molas uerſatiles uolſine inuentas. Aliquas & ſponte motas inuenimus in prodigiis. Nuſq̄ autē hic utilior q̄ in italia gignit̃:lapiſq; nō ſaxū ē. In quibuſdā uero prouĩciis omnino nō ĩuenit̃. Sunt q̄dā in eo gñe molliores:qui & cote leuigantur:ut ꝓcul ĩtuētibus ophitæ uideri poſſint. Neq; ē alius firmior:qñ & lapidis natura ut lignum ſimiliter hymbres ſoleſq; aut hyemes non patitur. In aliis atq; aliis generibus. Sunt q̄ & lunā nō tolerent:& q̄ uetuſtate rubiginem trahant:colorēue cādidum oleo mutent.

DE Corallio uel pyrite:& medicinis eius & oſtracite:de amātho lapide & medicĩs eius:de militino lapide & uiribus eius:de gagate lapide & medicinis eius:de ſpongiis & phrygio lapide et natura eius. Cap.xix.

COrallium lapidem quidam pyriten uocant:quoniam ſit plurimus ignis illi. Sed eſt alius etiamnum pyrites ſimilitudine æris. In cypro eum reperiri uolūt: et in metallis quæ ſunt circa acamaniam : unum argenteo colore : alterum aureo. Coquūtur uarie. Ab aliis iterum tertioque in melle : donec conſumatur liquor. Ab aliis pruna prius : dein melle : et poſtea lauantur ut æs. Vſuſque eorum in medicina excalfacere: ſiccare:diſcutere:humorem extenuare:et duricias nimias mollire. Vtuntur et crudis tuſiſque : ad ſtrumas atque furunculos. Pyritarum etiamnum

aliq genus unũ faciunt plurimũ habẽs ignis:quos uiuos appellãus & pōderoſiſſimi ſunt. Hi exploratoribus caſtrorum maxime neceſſarii:qui clauo uel altero lapide p/cuſſi:& ſcintillas edũt:quæ exceptæ ſulphure aut fũgis aridis uel foliis:dicto celerius ignem trahunt. Oſtraticæ ſimilitudinem teſtæ habent. Vſus eorum pro pumice ad leuigandam cutem. Poti ſanguinem ſiſtunt:& illiti cum melle ulcera doloreſq; mã/maꝝ ſanãt. Amiãtus alumini ſilis nihil igni deperdit. Hic ueneficiis reſiſtit oĩbus: ptiuatim magorum. Geoden ex argumento appellant:quoniã amplexus eſt terram: oculoꝝ medicamentis utiliſſimus. Itẽ mammatum & teſtium uitiis. Melitites lapis ſuccũ remittit dulcẽ:mellitũq; tuſus. Et cæræ mixtus eruptiõibus pituitæ maculiſq; corporis medet̃:et faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit:et uuluaꝝ dolores ĩpo/ſitus uelleri. Gagates lapis nomen loci et amnis habet gagatis lyciæ. Aiunt et ĩ leuco colla expelli mari:atq; infra duodecim ſtadia colligi. Niger eſt: planus: pumicoſus: non multum a ligno differens: leuis: fragilis:odore ſi teratur grauis. Fictilia ex eo inſcripta non delentur. Cum uritur:odorem ſulphureum reddit. Mirumq; accendit̃ aq̃:oleo reſtinguit̃. Fugat ſerpentes ita recreatq; uuluæ ſtrangulationes. Deprehẽdit ſonticum morbum & uirginitatem ſuffitus. Item ex uino decoctus:dentibus medet̃. Strumiſq; cæræ permixtus. Hoc dicuntur uti magi in ea quam uocant necyomãtiã. Id peturi negant ſi euenturum ſit:quod aliquis optet. Spongiæ lapides inueniunt̃ ĩ ſpongiis: et ſunt natiui. Quidam eos cyſteolithos uocant: quoniam ueſicæ medẽt̃. Calculos rumpunt in uino poti. Phrygius lapis gentis nomen habet. Eſt autẽ gleba pumicoſa. Vritur ãte uino perfuſus:flaturq; follibus:donec ruffeſcat:ac rurſus dulci uino reſtinguitur:& hoc trinis uicibus. Tingendis ueſtibus tantum utilis.

DE Hematite & qnq; generibus eius & ſchiſto. Cap.xx.

SChiſtos & hematites cognationem habent. Hematites inuenitur in metallis. Vſtus minii colorem imitatur. Vritur ut phrygius:ſed non reſtinguitur uino. Adulteratur ſchiſto. Hematiten diſcernunt uenæ rubentes : & friabilis eſt natura. Oculis cruore ſuffuſis mire conuenit. Siſtit profluuium mulierum potus. Bibunt eum & qui ſanguinem reiecerunt cum ſucco punici mali. Et in ueſicæ uitiis efficax. Bibit̃ & in uino cõtra ſerpentium ictus. Infirmior ad omnia eadem eſt:quẽ ſchiſton appellant. Sed in iis commodior croco ſimilis: peculiarius ſplẽdet. Proficit oculorũ lachrymis in lacte muliebri. Procidenteſq; oculos præclare cohibet. Hæc eſt ſetentia eorum qui nuperrime ſcripſere. Sed Sotacus e uetuſtiſſimis auctoribus quinq; gñā hematitarum tradit præter magnetem. Principatum dat ex iis æthiopico: oculorum medicamentis utiliſſimo. Et iis quæ panchreſta appellant. Item ambuſtis. Alterũ atrodamanta dicit uocari:colore nigro: pondere ac duricia inſignem: & inde nomen traxiſſe : præcipueque in africa repertam. Trahere autem in ſe argentum æs ferrum. Experimentum eius eſſe in cote ex lapide baſanite. Reddere enim ſuccum ſãguineũ: & eſſe ad iocineris uitia præcipui remedii. Tertium genus arabici facit:ſimili duricia: uix reddentis ſuccum ad cotem aquariam aliquando croco ſimilem. Quarti generis elatiten uocari quandiu crudus ſit: coctum uero militen: utilem ambuſtis. Ad õnia utiliorẽ rubrica. Quinti generis ſchiſtos hæmorrhoidas reprimit. In totum autem hematitas omnes tritos in oleo trium drachmarum pondere a ieiunis ſumendos : ad uitia ſãguinis. Idem auctor eſt ſchiſton eſſe alterius generis q̃ hematiten tradit:quẽ uocãt atractiten. Naſci in africa nigrum attritum reddere aquariis cotibus ab ea pte quæ fuerit ab radice nigrum colorem:ab altera parte croci. Ipſum utilem eſſe oculoꝝ medicamentis.

DE Quattuor gñibus aetitis:& calamo:& ſamio:& arabo:& pumicibus. Ca.xxi.

a AEtites lapis etiam argumento nominis magnam famã habet. Repitur in nidis aqlaꝝ:ſicuti ĩ decĩo uolumĩe diximus. Aiunt binos inueniri:marẽ et fœminã. Nec ſine iis parere q̃s diximus aqlas: et ideo binos tantum. Genera eorum quattuor.

In africa naſcētē puſillū & mollē ītra ſe ac uelut in aluo habērē argillā ſuauē:cādidā. Ipſū friabilē quē fœminei ſexus putāt. Marē aūt q in arabia naſcit̄:durū gallæ ſimilē: aut ſubrutilum in aluo habentem durum lapidem. Tertius in cypro inuenit̄:colore illis in africa naſcentibus ſimilis:amplior tamen atq; dilatatus. Cæteris enī globoſa facies. Habet in aluo arenam iucundam & lapillos. Ipſe tam mollis ut etiam digitis fricetur. Quarti generis Taphiuſius appellatur naſcens iuxta leucadem:in taphiuſa qui locus eſt dextra nauigantibus ex hac ad leucadem. Inuenitur in fluminibus cā/didus & rotundus. Huic eſt in aluo lapis qui uocatur callimus:nec quicq̄ tenerius. Aetitæ ōnes grauidis adalligati mulieribus uel quadrupedibus in pelliculis ſacrificati uteri animaliū continent partus:non niſi parturiāt:remouēdi: alioqn uuluæ excidiū fit. Sed niſi parturientibus auferantur:omnino non pariunt. Eſt & lapis ſamius in eadem inſula ubi terram laudauimus:poliēdo auro utilis. Vtilis & in medicina ocu/lorum ulceribus cum lacte quo ſupradictum eſt modo contra ueteres lachrymatiōes. Prodeſt & contra uitia ſtomachi potus. Vertigines ſedat. Mēteſq; cōmotas reſtituit. Quidam & morbis comitialibus utiliter dari putant. Et ad urinæ difficultates:acopis etiam miſcetur. Probatur grauitate:& candore. Vuluas & partus contineri adalli/gato eo tradunt. Arabius lapis ebori ſimilis : dentifriciis accommodatur crematus. Priuatim hæmorrhoidas ſanat cum lanugine linteorum: linteolis inſuper impoſitis. Non prætermittenda eſt & pumicum natura:ſiquidem ita appellātur quidā lapides ita eroſi amne:in ædeficiis muſea uocant dependentia ad imaginem ſpecus arte red/dēdā. Sed & ii pumices qui ſunt in uſu corporū leuigandoꝝ fœminis iā qdē & uiris atq; ut ait Catullus libris:laudatiſſimi ſunt in melo cſyro & æoliis inſulis. Probatio in candore & in minimo pondere:& ut q̄maxime ſpongioſi aridiq; ſint:ac teri faciles nec arenoſi in fricando. Vis eorum in medicina:extenuare:ſiccare.in uſtrina ter ſic/cantur:ita ut torreantur carbone puro ac totiens uino reſtinguantur albo. Lauantur deinde ut cadmia: & ſiccati conduntur q̄nihil uliginoſo loco. Vſus farinæ eius ocu/lorum maxime medicamentis. Vlcera purgant eorum leuiter:explentque cicatrices & emendant. Quidam tertia uſtione refrigeratos potius q̄ reſtinctos terere malunt ex uino. Adduntur etiam ad malagmata capitum uerendorumq; ulceribus. Vtiliſ/ſima fiunt ex iis dentifricia. Theophraſtus autem auctor eſt potores in certamine bibendi præſumere farinam eius:ſed niſi uniuerſo potu impleātur:piclitari. Tātāq; refrigerādi natā eſſe:ut muſta feruere deſināt pumice addito.

DE Lapidibus mortarioꝝ medicinaliū:& mollibus lapidibus:& ſpeculari lapide & ſilicibus & phengite & cotibus & reliqs ad ſtructurā lapidibus igni & tēpeſtatibus reſiſtētibus. Ca.xxii.

AVctoribus curæ fuere lapides mortariorū quoq; nec medicinaliū tantū aut ad pigmēta pertinētiū. Etheſiūq; lapidē in iis prætulere cæteris:mox & thebaicū: quē pyrrhopecilion appellauimus. Aliq pſaronium uocāt. Tertiū ex calazio chryſiten. Medici autē & baſaniten. Hic enī lapis nihil ex ſeſe remittit. Ii aūt lapides q ſuccū reddunt oculorum medicamentis utiles exiſtimantur. Ideoq; æthiopici maxime ad ea probantur. Tenarium uero lapidem & pœnicum et hematiten iis medicamentis prodeſſe tradūt:quæ ex croco componantur. Ex alio tenario qui niger eſt:& ex pario lapide non æque medicis utilem. Potiorem ex lapide Alabaſtrite ægyptio : uel ex ophite albo. Eſt enim hoc genus ophitis: ex quo uaſa & etiam cados faciunt. In ſyphno lapis eſt qui cauatur: tornaturq; in uaſa coquendis cibis utilia:uel ad eſcu/lentorum uſus. Quod in comenſi italiæ lapide accidere ſcimus. Sed in ſyphno ſi/gulare q excalfactus oleo nigreſcit:dureſcitq;. Natura molliſſimus tanta q̄litatum differentia eſt. Nam mollicie & tranſalpis præcipua ſūt exempla. In belgica ꝓuīcia candidum lapidem ſerra qua lignum: faciliuſq; etiam ſecātium ad tegulaꝝ & ībricū uicē. Vel ſi libeat:ad quæ uocant pauonacea tegendi genera: & igne quidem durati iidem ſectiles ſunt. Specularis uero quoniam & hic lapis nomen optinet: faciliore

multo natura finditur in q̄libet tenues cruſtas. Hiſpania hunc olim citerior tantum dabat:nec tota ſed intra centum milia paſſuum circa ſegobricam urbem. Iam & cypros et cappadocia et ſicilia:et nuper inuentum africa. Poſtferendos omnes tamen hiſpaniæ: et cappadociæ molliſſimis & ampliſſimæ magnitudinis: ſed obſcuris. Sunt & in bononienſi italiæ parte breues maculoſi complexu ſilicis alligati:quorum tamen appareat natura ſimilis eis q in hiſpania puteis effodiuntur ꝓfūda altitudīe. Necnō & ſaxo incluſus ſub terra inuenitur:extrahiturq;:aut exciditur. Sed maiori parte foſſili natura abſolutus ſegmenti modo: nunq̄ adhuc quinq; pedū lōgitudine amplior. Humore hunc terræ quidā autumant quadā anima cryſtalli mō glaciari. Et in lapidem concreſcere manifeſto apparet: ꝗ cum fere decidere ī puteos tales & medullæ ex oſſibus earum in eadem lapidis natura poſt unam hyemem figurantur. Inuenitur & niger aliquando. Sed candido natura mira cum ſit mollicia nota perpetiendi ſolis rigoriſq;:nec ſeneſcit ſi modo iniuria abſit:cū hoc etiā ī cemētis multorū generum accidat. Inuenere & alium uſum in ramentis quoq; cyrcum maximū ludis cyrcenſibus ſternendi:ut ſit in cōmendatiōe candor. Nerone principe in cappadocia repertus eſt lapis duricia marmoris candidus atq; tranſlucens:etiam qua parte fuluæ inciderant uenæ:ex argumento phengites appellatus. Hoc conſtruxerat ædē fortunæ quam ſeiam appellant: a Seruio rege ſacraram aurea domo complexus. Quare etiā foribus apertis interdiu claritas ibi diurna erat haud alio q̄ ſpecularium modo: tāq̄ incluſa luce: non tranſmiſſa. In arabia quoq; eſſe lapidem uitri modo tranſlucidū: quo utuntur pro ſpecularibus:Iuba auctor eſt. Nunc ad operarios lapides tranſiſſe conueniat: primumque cotes ferro acuendo. Multa earum genera. Creticæ diu maximam laudem habuere. Secundā laconicæ ex taygeto monte:utræq; oleo indigentes. Inter aquarias naxiæ laus maxima fuit:mox armeniacæ:de quibus diximus. Ex oleo & aqua ciliciæ pollent: ex aqua arſinoeticæ. Repertæ ſunt & in italia aqua trahentes aciem acerrimo effectu. Necnon & tranſalpes:quas paſcernices uocant. Quarta ratio eſt ſaliua hominis proficientium. Quæ in tonſtrinarum officinis inutilis eſt: fragili mollicia. Flaminitanæ ex hiſpania citeriore in eo genere præcipuæ. Reliqua multitudo lapidum in totum ædificiis inutilis eſt moroſitate. Quædā tamē loca morem illum habent: ſicuti carthago in africa exercetur halitu maris: fricatur uento:& uerberatur hymbri. Sed cura tuentur:picando parietes quoniam & tectona calx roditur. Sciteque dictum eſt: ad tecta eos pice ad uinum calce uti: quoniam ſic muſta condiunt. Alia mollicia circa romam fidenati & albano. In liguria quoque umbria & uenetia albus lapis dentata ſerra ſecatur. Hi tractabiles in opera laborē quoq; tolerant ſub tecto duntaxat. Aſpergine & gelu pruiniſq; rumpunť in teſtas. Nec contra humores & auram maris robuſti. Tyburtini ad reliqua fortes: uapore diſſiliunt. Nigri ſilices optimi:quibuſdam in locis & rubētes. Nōnuſq̄ uero & albi: ſicut in tarquinienſi & anitianis lapidicinis circa lacum uolſinienſem. Et in ſtratonenſi ſūt:qbus ne ignis quidem nocet. Iidē et ī monumēta ſculpti cōtra uetuſtatē quoque incorrupti permanēt. Exq; iis formæ fiunt:in qbus æra funduntur. Eſt et uiridis lapis uehementer igni reſiſtens:ſed nuſq̄ copioſus. Et ubi inueniť lapis non ſaxum eſt. E reliquis pallidus in cemento raro utilis. Globoſus cōtra iniurias fortis: ſed ad ſtructuram infidelis:niſi multa ſuffrenatione deuinctus. Nec certior fluuiatilis ſemper ueluti madēs. Remediū eſt in lapide dubio æſtate eum eximere:nec āte biennium eum inſerere tecto:domitum tempeſtatibus. Quæ ex eo læſa fuerint:in ſubterranea ſtructura aptantur utilius. Quæ reſtiterint: tutū eſt cælo committere. Græciæ lapide duro ac ſilice æquo cōſtruunt ueluti laterıtios parietes. Cum ita fecerint: iſodomos uocant genus ſtructuræ. At cum inæquali craſſitudine ſtructa ſunt pſeudiſodomon. Tertium eſt euplecton tantūmodo frontibus politis. Reliqua fortuito collocant. Alternas coagmentationes fieri:ur commiſſuras antecedentiū medii

lapides optineant:neceſſarium eſt:in medio quoq; pariete ſi res patiatur. Si minus:
utiq; a lateribus. Medios parietes ſarcire fractis cementis. Dictyotheton uocant re/
ticulatam ſtructuram:q̄ frequētiſſime romæ ſtruunt:rimis opportunam. Structurā
ad normam & libellam fieri & ad perpendiculum reſpondere oportet.

DE Ciſternis & calce et harenæ gn̄ibus:et mixtura calcis:et harenæ:et uitiis ſtruc/
turæ et coctariis et columnis. Cap.xxiiii.

ET ciſternas arena pura & aſpera qnq; partibus:calcis q̄uehementiſſimæ duabus
conſtrui cōuenit:fragmētis ſilicis non excedentibus libras. Ita ferratis uectibus
calcari ſolū parieteſq; ſimiliter. Vtilius geminos eſſe:ut in priore uitia cōſidāt aquæ:
atq; p collū in proximas tranſeat maxime pura aqua. Calcē e uario lapide Caro Cē/
ſorius īprobat. Ex albo melior q̄ ex duro & ſtructuræ utilior. Quæ ex fiſtuloſo:recto,
tiis. Ad utrunq; dānatur ex ſilice. Vtilior eadem ex effoſſo lapide q̄ ex ripis fluminū
collecto. Vtilior e molari:quia eſt quædam pinguior natura eius. Mirum aliquid
poſtq̄ arſerit:accendi aquis. Arenæ tria genera. Foſſicia cui quarta pars calcis addi
debet. Fluuiarili aut marinæ tertia. Si & teſtæ tuſæ tertia pars addatur melior ma/
teria erit. Ab apennino ad padum non inuenitur foſſicia : nec marina. Ruinarum
urbis ea maxime cauſa : q furto calcis ſine ferrumine ſuo cementa componuntur.
Intrita quoq; quo uetuſtior eo melior. Vnde & in antiquarū ædium legibus inueniť
ne recentiore trima uteretur redemptor quiſq̄. Ideoque nulla rectoria eorum rimæ
fœdauere. Tectoriūq;:quod niſi ter arenato & bis marmorato inductū eſt:non ſatis
ſplendoris habet. Vliginoſa & ubi ſalſugo teſtatio uitia ſublini utilius. In græcia
tectoriis etiam arenarum quod inducturi ſunt : prius in mortario ligneis uectibus
ſubigunt. Experimentum marmorati eſt in ſubigendo: donec rutro non cohæreat.
Contra in albario opere : ut macerata calx ceu glutinum hæreat. Sed macerari non
niſi a gleba oportet. In elide ædes eſt Mineruæ : in qua frater Phidiæ Panenus tec/
torium induxit lacte & croco ſubactum:ut ferunt:ideo quæ ſi teratur in ea hodieque
ſaliua pollice:odorem croci ſaporemq; reddere traditur. Columnæ eedere dēſius po/
ſitæ:craſſiores uidentur. Quattuor earum genera. Quæ ſextam partem altitudinis
in craſſitudine ima habent : doricæ uocantur : quæ nonam ionicæ : quæ ſeptimam
thuſcanicæ. Corinthiis eadem ratio quæ ionicis. Et differentia:quoniam capitularis
corinthiarum eadem eſt altitudo quæ colligitur craſſitudine ima:ideoque graciliores
uidentur ionicis:capitelli enim altitudo tertia præſtat craſſitudinis. Antiq̄ ratio erat
columnarum altitudinis tertia pars latitudinum delubri. In epheſiæ Dianæ æde:de
qua prius fuit ſermo:primum columnis ſpiræ ſubditæ:& capitella addita.placuitq;
altitudinis octaua pars in craſſitudine. & ut ſpiræ haberent craſſitudinis dimidium
ſeptimæq; partis detrahentibus ſūmarū craſſitudini. Præter has ſunt quæ uocātur
atticæ columnæ quaternis angulis pari laterum interuallo.

DE Medicinis calcis & malrha & gypſo. Cap.xxiiii.

CAlcis & in medicīa magnus uſus. Eligiť.n.recēs:nec aſpſa aquis:urit:diſcutit:
extrahit: īcipiētēſq; ſerpe ulcerꝝ īpetus coercet. Aceto & roſaceo rēperata pducit
ad cicatricem. Luxatis quoq; cum adipe ſuillo aut liquida reſina ex melle medetur.
Eadem compoſitione & ſtrumis. Malta e calce fit recenti. gleba uino reſtinguitur.
Mox tunditur cum adipe ſuillo & ficu duplici linamento. Quæ res ōniū tenaciſſīa:
& duriciā lapidis antecedens. Quod maltať oleo pficiť āte. Cognata calci reſgypſū
eſt. Plura eius genera. Nam e lapide coquitur ut in ſyria ac thuriis. E terra foditur
ut in cypro:ac perrhebie ſumma tellure:& hymeticum eſt. Qui coqť lapis nō diſſi/
milis alabaſtrite eſſe debet:aut marmoroſo. In ſyria duriſſīos ad id eligūt : coquūtq;
fimo bubulo ut celerius urantur. Omnium autem optimum fieri cōpertū ē e lapide
ſpeculari ſquamam uitalem habente. Gypſo madido ſtatim utendum eſt:quoniam
celerrime coit ac ſiccatur. Tamen rurſus tundi & in farinam reſolui patitur. Vſus

gypſi ĩ albariis ſigillis ædificiorum & coronis gratiſſimus. Exemplumq; illuſtre. C. Proculeium Auguſti Cæſaris familiarem in maximo ſtomachi dolore gypſo poto cõſciuiſſe ſibi mortẽ. DE Pauimẽtis:& qñ primũ romæ & ſubdiualibus pauimẽtis: & græcanicis:& quando primum cameræ. Capitulum.xxv.

PAuimenta originem apud græcos habent elaborata arte picturæ ratione:donec lithoſtrora expulere eam. Celeberrimus fuit in hoc generoſus: qui pergami ſtrauit quem uocant Euſaroton Oecon: quoniam purgamenta cœnæ in pauimento quoq; euerri ſolent:ueluti relicta. Fecerat paruis e teſtulis tinctiſq; in uarios colores. Mirabilis ibi columba bibens: & aquam umbra capitis infuſcãs abripiente alia eſcã. Dentes uideres in canthari labro. Apricantur aliæ ſcabentes ſeſe. Pauimenta credo primum facta:quæ nunc uocamus barbarica:atque ſubregulanea. In italia e feſtucis cannea.hoc aperte ex nomine ipſo intelligi poteſt. Romæ ſcalpturarum in Iouis capitolini æde primum factum eſt poſt tertium punicum bellum initũ. Frequentata uero pauimẽta ãte cimbricũ magna gratia animoꝝ indicio eſt lucilianus ille uerſus. Ante pauimenta atq; emblemata uermiculata.

Subdialia græci inuenere talibus domos contegentes facili tractu & tepente. Sed fallax ubicunq; hymbres gelant. Neceſſariũ binas per diuerſũ taxationes ſubſterni. Capita earum præfigi ne torqueant̃. Et ruderi nouo tertiam partem teſtæ tuſæ addi. Deinde rudus in quo duæ quintæ calcis miſceant̃ pedali craſſitudine feſtucari. Tũc nucleo craſſo ſex digitos induci & e teſta grandi non minus alia duos digitos ſtrui. Faſtigium uero ſeruari in pedes denos & ſeſcuncem. Ac diligenter cote deſpumare: uerniſq; axibus contribulare. Quæ torquentur inutilia putant. Immo & ſilice aut palea ſubſterni melius eſſe quo minor uis calcis perueniat. Neceſſariũ & globoſum lapidem ſubiici. Similiter fiunt ſpicata teſtacea. Non negligendum etiamnũ unũ genus græcanicum. Solo feſtucato iniicitur rudus aut teſtaceum pauimentũ. Dein ſpiſſæ calcatis carbonibus inducitur ſabulo calce ac fauilla mixtis.materia craſſitudĩe ſemipedali ad regulam & libellam exigitur:& eſt forma terrena. Si uero cote depolitum eſt:nigri pauimenti uſum optinet. Lithoſtrota cœptauere iam ſub Sylla paruulis certe cruſtis. Extatque hodie quod in Fortunæ delubro preneſte fecit. Pulſa deinde ex humo pauimenta in cameras tranſiere:ut pronum uirium. Et hoc certe inuentum ab Agrippa in thermis quas romæ fecit. Figlinum opus encauſto pinxit. In relqs albaria adornauit. Non dubie uitreas facturus cameras: ſi prius id inuẽtũ fuiſſet:aut a parietibus ſcænæ ut dixius: Scauri peruenĩſſet ĩ cameras. Quãobrẽ originẽ uitri dicemus. DE Origine uitri & rõne faciẽdi:& de obſiano uitro:& generibus multiformibus uitri. Capitulum.xxvi.

PArs eſt ſyriæ quæ Phœnice uocatur finitima iudææ ĩtra montis carmeli radices paludem habens quæ uocat̃ candebea. Ex ea credit̃ naſci belus amnis quinq; miliũ.p.ſpatio ĩ mare ꝓfluẽs iuxta ptholemaidem coloniã.Lẽtus hic currit:ĩſalubris potu ſed cerimoniis ſacer:limoſus:uado profundus. Non niſi refuſo mari harenas farer̃. Fluctibus.n. uolutatæ niteſcunt detritis ſordibus. Nũc & a marino credunt̃ aſtringi morſu:non prius utiles. Quĩgẽtoꝝ ẽ paſſuũ nõ ãplius littoris ſpatiũ. Idq; tantũ multa p ſæcula gignẽdo fuit uitro. Fama eſt appulſa naue mercatoꝝ nitri cum ſparſi p littus epulas pararẽt:nec eſſet cortinis attollẽdis lapidũ occaſio:glebas nitri e naue ſubdidiſſe. Quibus accẽſis pmixta harena littoris tranſlucẽtes nobilis liquoris fluxiſſe riuos:& hãc fuiſſe originẽ uitri. Mox ut eſt aſtuta & ĩgenioſa ſollertia nõ fuit cõtẽta nitrũ miſcuiſſe: cœptus addi & magnes lapis:quoniã in ſe liquorẽ uitri quoq; ut ferrũ trahere credit̃. Simili mõ & calculi ſplẽdẽtes multifariã cœpti uri:deĩde conchiæ & foſſiles arenæ. Auctores ſũt ĩ ĩdia e cryſtallo fracta fieri:& ob id nullũ cõparari indico. Leuibus aũt aridiſq; lignis coqt̃ addito cyprio ac nitro maxime ophirio. Cõtinuis fornacibus ut æs liquatur:maſſæq; fiunt colore pingui nigricantes. Acies tãta

eſt:quacunq; ut citra ullum ſenſum ad oſſa conſecet quicqd afflauerit corporis. Ex maſſis rurſus fundit̃ in officinis tinguit̃q;. Et aliud flatu figurat̃. Aliud torno terit̃. aliud argẽti mõ cælat̃. Sidone quõdã iis officinis nobili:ſiqdẽ etiã ſpecula excogitauerat. Hæc fuit antiq̃ ratio uitri. Iã uero & in uulturno mari italiæ arena alba naſcẽs ſex miliũ paſſuũ a littore inter cumas atq; lucrinũ:quæ molliſſima eſt: pila molaq; teritur. Dein miſcetur tribus partibus nitri pondere uel menſura: ac liquata in alias fornaces tranſfũditur. Ibi fit maſſa quæ uocat̃ hammonitrum. Atq; hæc recoquit̃ & fit uitrum purũ ac maſſa uitri candidi. Iam uero & per gallias hiſpaniaſq; ſimili mõ arenæ temperant̃. Ferunt Tyberio principe excogitatũ uitri rẽperamentũ ut flexibile eſſet: & totam officinam artificis eius abolitam:ne æris argenti auri metallis precia detraherent̃. Eaq; fama diu crebrior q̃ certior fuit. Sed quid refert. Neronis principatu reperta uitri arte quæ modicos calices duos:quos appellabant petroros.hſ. ſex milibus uenderet. In genere uitri & obſidiana numerantur:ad ſimilitudinẽ lapidis quẽ in æthiopia inuenit Obſidius nigerrimi coloris:aliquãdo & tranſlucidi:craſſiore uiſu atq; in ſpeculis parietum pro imagine umbras reddente. Gẽmas multi ex eo faciũt. Vidimuſq; & ſolidas imagines diui Auguſti:capti materia huius craſſitudinis. Dicauitq; ipſe pro miraculo in templo Concordiæ obſidianos quattuor elephantos. Remiſit & Tyberius Cæſar heliopolitatum cerimoniis repertam ibi ĩ hæreditate eius q præfuerat ægypto : obſidianã imaginẽ Menelai. Ex quo apparet antiqor materiæ origo nũc uitri ſimilitudine ĩterpolata. Xenocrates obſidianũ lapidẽ ĩ ĩdia & ĩ ſãnio italiæ & ad oceanũ in hiſpania naſci tradit. Fit & tincturæ genere obſidianũ ad eſcaria uaſa totũ rubens uitrum atq; non tranſlucens: hematinon appellatũ. Fit & albũ & murrhinũ aut hyacinthos ſaphiroſq; imitatũ:& õnibus aliis coloribus. Nec ẽ alia nũ materia ſeq̃cior:aut etiam picturæ accommodatior. Maximus tñ honos ĩ cãdido tranſlucente q̃proxima cryſtalli ſimilitudine. Vſus uero ad potãdũ argenti metalla & auri pepulit. Eſt autem coloris impatiens ni præcedat frigidus liquor: cum addita aqua uitreæ pilæ ſole aduerſo ĩ tantum excandeſcant: ut ueſtes exurant. Fragmenta teporata agglutinãt̃ tãtũ.rurſus adfũdi nõ queũt præterq̃ abrupto ſibimet ſigui uelut cũ calculi fiũt:quos qdã abaculos appellãt:aliquos ẽt pluribus mõis uerſicolores. Vitrũ ſulphuri concoctũ ferruminatur in lapidem. At peractis õnibus quæ conſtant ingenio artem natura faciente:ſuccurrit mirari nihil pene non igni perfici.

Ignium miracula & medicinæ prodigia. Capitulum.xxvii.

i IGnis accipit arenas:ex qbus alibi uitrũ alibi argentũ:alibi miniũ:alibi plumbi gñã:alibi pigmẽta:alibi medicamenta fundit. Igne lapides in æs ſoluũt̃. Igne ferrũ gignit̃:ac domat̃. Igne cremato lapide cemẽta ĩ tectis alligãtur. Alia ſæpius uri ꝓdeſt. Eadẽq; materia aliud gignit̃ pr̃is ignibus:aliud ſecũdis:aliud terriis. Quãdo ipſe carbo uires habere icipit teſtinctus:atq; ĩtereſſe creditus:maioris fit uirtutis. Imẽſa & improba reꝝ naturæ portio. Et ĩ q̃ dubiũ ſit plura abſumat:an pariat. Eſt & ipſis ignibus medica uis. Peſtilentiæ quæ ſolis obſcuratione cõtrahitur ignis ſuffitu multiformiter auxiliari certũ eſt. Empedocles & Hippocrates id demõſtrauere diuerſis locis. Ad conuulſa uiſcera aut contuſa ut.M. Varro auctor eſt.Ipſis.n.uerbis eius utar. Lix cinis ẽ inqt foci. Inde enĩ cinis luxatis potus medetur. Vt licet uidere gladiatores cum deluſerint hac iuuari potione. Quin & carbũculum genus morbi:quo duos cõſulares nuper abſumptos ĩdicauimus: querneus carbo tritus cũ melle ſanat. Adeo in rebus damnatis quoq; ac iam nullis ſunt aliqua remedia:ut in carbone ecce & cinere. Non præteribo & unum foci exemplum romanis litteris clarũ. Tarquinio Priſco regnante tradunt repente in foco cõparuiſſe genitale e cinere maſculini ſexus. Eãq;:quæ ĩſederat ibi: Tanaqlis reginæ ãcillã Ocreſtẽ captiuã cõſurrexiſſe grauidã. Ita Seruiũ Tulliũ natũ qui regno ſucceſſit. Inde & ĩ regia cubãti puero caput arſiſſe uiſũ creditũq; Laris familiaris filiũ. Ob id cõpiralia & ludos Laribus primũ ĩſtituiſſe

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER TRI-
CESIMVSSEPTIMVS ET VLTIMVS. PROOEMIVM.

Origo gemmarum.

ET NIHIL INSTITVTO OPERI DEſit: gemmæ ſuperſunt: & in artum coacta rerum naturæ maieſtas a multis nulla ſui parte mirabilior. Tantũ tribuũt uarietati coloribus materiæ decori. Violare etiã ſignis gẽmas nefas ducẽtes. Aliquas uero extra precia ulla taxationemq; humanarum opũ arbitrantes ut pleriſq; ad ſũmam abſolutamq; rerum naturæ contemplationẽ ſatis ſit una aliqua gemma. Quæ fuerit origo gẽmarꝶ & quibus initiis in tantũ hæc ãmiratio exarſerit diximus quodã tenus ĩ mẽtione auri ãnulorũq;. Fabulæ primordiũ a rupe caucaſea tradũt Promethei uĩculorꝶ ĩterpretatiõe fatali. primũq; ſaxi fragmẽtũ incluſum ferro ac digito circumdatum. hoc fuiſſe annulum & hoc gemmam.

DE Gẽma Polycratis tyrãni & Pyrrhi regis: & qui ſculptores optimi: & nobilitates artificũ: & qui primus dactylothecam romæ habuit. Capitulum. i.

HIs initiis cœpit auctoritas in tantum amorem elata ut Polycrati Seuero ſamio inſularum ac litrorum tyranno fœlicitatis ſuæ: quã nimiam fatebatur eſſe ipſe ſatis piamẽti in unius gẽmæ uolũtario damno uideret: ſi cũ fortunæ nobilitate pa- ria faceret. Planeq; ab inuidia eius abunde ſe redimi putaret: ſi hoc unum doluiſſet. Aſſiduo gaudio luxus eo ꝑfectus a nauigio in altum annulum merſit. At illũ piſcis eximia magnitudine regi natus eſcæ uice raptũ ut faceret oſtentũ: in culinã domini rurſus fortunæ ĩſidiãtis manui reddidit. Sardonicẽ eã gẽmã fuiſſe conſtat. oſtẽdũtq; romæ: ſi credimus: in Concordiæ delubro cornu aureo Auguſtæ dono incluſã: & nouiſſimus: prope locum tot prælatis optinentem. Poſt hunc ãnulum regia fama eſt gẽmæ Pyrrhi illius q aduerſus romanos bellũ geſſit. Nãq; habuiſſe traditᷣ acathen: ĩ q̃ nouẽ muſæ & Apollo citharã tenens ſpectaretᷣ: nõ arte ſed ſpõte naturæ ita diſcurrentibus maculis: ut muſis quoq; ſigulis ſua redderentᷣ ĩſignia. Nec deinde alia quæ tradatᷣ magnopere gẽmarꝶ claritas extat apud auctores: præterq̃ Iſmeniã Choraulen multis fugientibuſq; uti ſolitum comitãte fabula uanitatẽ eius in dicto in cypro ſex aureis denariis ſmaragdo in qua fuerat ſculpta Amymone. Et cum duo telari eſſẽt: ĩminuto precio: male me hercules curatũ dixiſſe. Multũ. n. detractũ erat gemmæ dignitati. Hic uidetᷣ ĩſtituiſſe ut omnes muſicæ artis hac quoq; oſtẽtatiõe cenſerentur: ueluti Dionyſiodorus æqualis eius & æmulus: ut ſibi quoq; par uideretᷣ. Tertius q eodẽ tẽpore fuit ĩter muſicos Nicomachus multas gẽmas habuiſſe traditᷣ: ſed nulla peritia electas: ſed ſorte quadã. His exẽplis initio uoluminis oblatis aduerſus iſtos q ſibi hãc oſtentationẽ arrogãt: ut palã ſit eos tibicinũ gloria tumere. Hoc ĩ Polycratis gẽma quæ demõſtratur illibata ĩtactaq; ab Iſmeniæ ætate poſt multos ãnos apparet ſcalpi etiã ſmaragdos ſolitos. Cõfirmat hãc eãdẽ opinionẽ edictũ Alexandri Magni: quo uetuit ĩ gẽma ſe ab alio ſcalpi q̃ a Pyrgotele nõ dubie clariſſĩo artis eius. Poſt eũ Apollonides & Cronius in gloria fuere. Quiq; diui Auguſti imaginẽ ſimilẽ expreſſit qua poſtea principes ſignabãt Dioſcorides. Sylla dictator traditiõe Iugurtæ ſẽper ſignauit. Eſt & ĩter auctores Carienſem illũ cuius patrẽ Scipio Aemilianus ex ꝓuocatiõe interfecerat: pugnæ eius effigie ſignaſſe uulgato Stillonis Præcontini ſale: Quid nã fuiſſe acturũ eũ ſi Scipio a patre eius ĩterẽptus eſſet? Diuus Auguſtus inter initia

ſphinge ſignauit. Duas autem in matris ānulis iā indiſcretæ ſimilitudinis īuenerat. Altera ꝑ bella ciuilia abſēte eo amici ſignauere epiſtolas & edicta. Quæ ratio tēporū nomīe eius reddi poſtulabat: nō īfaceto lepore accipiētiū enigmata afferre eā ſphīgē. Quī ēt Mecenatis rana ꝑ collationē pecuniaꝝ ī magno terrore erat. Auguſtus poſtea ad deuitāda cōuitia ſphingis Alexādri Magni imagine ſignauit. Gēmas plures: quod peregrino appellāt nomine dactylothecā: primus ōniū habuit romæ priuignus Syllæ Scaurus. Diuqꝫ nulla alia fuit: donec Pōpeius magnus eam: quæ Mythridatis regis fuerat: inter dona in capitolio dicaret: ut. M. Varro: aliiqꝫ eiuſdē ætatis auctores confirmant: multū prælatā Scauri. Hoc exēplo Cæſar dictator ſex dactylothecas in æde Veneris genitricis conſecrauit. Marcellus octauia genitus in palatina Apollinis æde unā. Victoria tamē illa Pōpeii ꝑmū ad margaritas gēmaſqꝫ mores īclinauit. Sicut .L. Scipiōis: & Cn. Mālii ad cælatū argentū & ueſtes attalicas & triclinia ærata. Sicut .L. Mummii ad corinthia & tabulas pictas.

DE Gēmis tranſlatis in triumpho Pōpeii: & natura cryſtalli & medicis: & luxuria circa eā: & qñ primū īuēta myrrhina: & luxuria circa eā & natā myrrhinoꝝ: & quæ mētiti ſūt auctores de ſuccino. Cap. ii.

i ID uti planius noſcat: uerba ex ipſis Pōpeii triūphoꝝ actis ſubiiciā. Ergo tertio triūpho quē de piratis: aſia: ponto gentibuſqꝫ & regibus in ſeptimo opis huius uolumīe indicatis. M. Piſone. M. Meſſalla conſſ. pridie kalendas octobris: die natalis ſui egit: tranſtulit alueum cum teſſeris luſoriū e gēmis duabus latū pedes tres: longū pedes quattuor. Et neqꝫ de ea re dubitet: nulla gēmaꝝ magnitudine hodie prope ad hāc āplitudinē accedēte. In quo fuit luna aurea: pōdo. xxx. miliū. Lectos tricliniares tres. Vaſa ex auro & gemmis abacorū nouem. Signa aurea tria: Mineruæ matris: & Apollinis coronas ex margaritis. xxx. tres. Montē aureū q̄dratū cū ceruis & leonibus & pomis ōnis generis circūdata uite aurea. Muſæum ex margaritis: in cuius faſtigio horologiū erat. Imago Cn. Pompeii e margaritis: illa regio honore grata: illius probi oris uenerādiqꝫ ꝑ cunctas gētes illa inq̄ ex margaritis: ſeueritate uicta & ueriore luxuria q̄ triūpho. Quod ꝓfecto inter illos uiros duraſſet cognomen Magni: ſi prima uictoria ſic triūphaſſes de margaritis Magne: tam prodiga re & fœminis reperta: quā habere gerereqꝫ fas nō ſit. Hinc ſic fieri tuos uultus? ſic te precioſū uideri? Nōne illa ſimilior tui eſt imago: quā pyrenæi iugis impoſuiſti? Graue profecto fœdūqꝫ probrū erat: ni uerius ſit eū deorū oſtentū credi oportere. Clareqꝫ intelligi poſſet iam tum illud caput oriētis opibus ſine reliquo corpore oſtentatum. Cætera triumphi eiuſdē q̄uetiſſime ſubiiciam. Reip. datum mille talentum. Legatis & quæſtoribus: qui oras maris defendiſſent ſeſtertia bina milia. Commilitibus ſingulis quinquaginta. Tolerabiliorem tamen fecit cauſā Caii principis: q ſup omnia muliebria oculos īduebat e margaritis. Et Neronis principis qui ſceptra perſonis hiſtrionū & cubicula uiatoria unionibus conſternebat. Quinimmo etiam ius uidemur ꝑdidiſſe corripiēdi gēmata potoria & uariæ ſupellectilis genera annulos tranſeuntes. Quæ. n. non luxuria innocentior exiſtimari poſſit? Eadem uictoria primum in urbem murrina inuexit. Primuſqꝫ Pompeius ſex pocula ex eo triūpho capitolino Ioui dicauit. Quæ ꝓtinus ad hominū uſū trāſiere: abacis etiam eſcariiſqꝫ uaſis inde expetitis. Excreſcitqꝫ in dies eius rei luxus murrino. lxxx. ſeſtertiis ēpto capaci plane ad ſextarios tres. Caliceqꝫ potauit ex eo ante hos annos conſularis ob amorē abraſo eius margine ut tamē iniuria illa precium augeret. Neqꝫ eſt hodie murrini alterius præſtātior indicatura. Idem in reliquis generis eius quantum ualuerit licet æſtimare ex multitudine: quæ tanta fuit ut auferente liberis eius Nerone Domitio theatrū peculiare trans tyberim hortis expoſita occuparēt: hoc a populo impleri cauētes. Et dū pompeianis præludit: etiam Neroni ſatis erat: qui uidit tunc annumerari unius ſcyphi fracta mēbra: quæ in dolorē credo ſæculi inuidiamqꝫ fortunæ tanq̄ Alexandri Magni corpus ī cōditorio ſeruari ut oſtentarentur: placebat. T. Petronius cōſularis moriturus inuidia Nerōis

principis ut menſam eius exhætedatet:trullã mutrinam. ccc.ſeſtertiis emptã fregit. Sed Nero ut par erat principem uicit omnes.cccc.ſeſtertiis capedinem unã parando. Memoranda res tanti imperatorem patremq; patriæ bibiſſe. Oriens murrina mittit. Inueniuntut enim ibi in pluribus locis nec inſignibus: parthici regni. Præcipua tñ in carmania. Humorem putant ſub terra calore denſari. Amplitudine nuſq̃ paruos excedunt abacos. Craſſitudine rara quanta dictum eſt uaſi potorio. Splendor iis ſine uiribus:nitorq; uerius q̃ ſplendor. Sed in precio uarietas colorum:ſubinde circumagentibus ſe maculis in purpurã candoremq;:& tertiũ ex utroq; igneſcẽte ueluti per tranſitum coloris purpura rubeſcente aut lacte candeſcente. Sunt q maxime in iis laudent extremitates:& quoſdã colorum repercuſſus:quales in cæleſti arquu ſpectantur. His maculæ pingues placent. Tranſlucere quicquã aut pallere uitium eſt. Item ſales uerrucæq; non eminentes:ſed ut in corpore etiam plerunq; ſeſſiles. Aliq̃ & in odore commendatio eſt. Contraria huic cauſa cryſtallum facit:gelu uehemẽtiore concreto. Nec alibi certe reperitur:q̃ ubi maxime hybernæ niues rigent.glaciemq; eſſe certum eſt:unde & nomen græci dedere. Oriens & hãc mittit. Sed indicæ nulla præfert̃. Naſcit̃ & in aſia:uiliſſima circa alabandã & hortoſiam finitimiſq; mõtibus: item in cypro. Sed laudata in europa alpium iugis. Iuba auctor eſt & in quadam inſula rubri maris ante arabiam ſita naſci quæ neron uocetur. Et in ea quæ iuxta gemmam topacion ferat. Cubitalemque effoſſam a Pyrhagora Ptolemæi regis præfecto. Cornelius Bocchus & in luſitania perquãmirandi ponderis immenſis iugis deprehenſis ad libramentũ aquæ puteis. Mirũ & quod Xenocrates tradit epheſius aratro in aſia & cypro excitari. Non enim inueniri in terreno:nec niſi inter cautes: creditum fuerat. Similius ueri eſt quod idem Xenocrates tradit torrentibus ſæpe deportari. Sudines uero negat niſi ad meridiem ſpectantibus locis naſci. Quod certũ eſt:nõ.n.reperitur in aquoſis quanq̃ in regione prægelida:uel ſi ad uada uſq; glaciẽt̃ amnes. Cæleſti humore paruaq; niue id fieri neceſſe eſt:ideo caloris ĩpatiens ĩ frigido potu abdicatur. Quare naſcatur anguloſis lateribus:non facile ratio inueniri poteſt. eo magis ꝙ neque mucronibus eadem ſpecies eſt:ita abſolutus eſt laterum leuor:ut nulla id arte poſſit æquari. Magnitudo ãpliſſĩa adhuc uiſa nobis erat:quã ĩ capitolio Liuia Auguſta dicauerat: librarum circiter. L. Idem Xenocrates auctor eſt:uas amphorale uiſum. Et aliqui ex india cryſtallum ſextariorum quattuor. Nos liquido affirmare poſſumus in cautibus alpium naſci adeo inuiis ut plerunq; fune pendẽtes eã extrahãt. Peritis ſigna & indicia nota ſũt. Infeſtãt̃ plurimis uitiis:ſcabro ferrugie maculoſa nube occulta aliquando uomica: præduro fragiliq; centro aſole appellato. Eſt & ruffa aliquibus rubigo. Aliis capillamẽtum rimæ ſimile. Hoc artifices litura occultãt. Quæ uero ſine uitio ſũt:puras eſſe malũt aſyntheta appellãtes:nec ſpumei coloris lympidæq;. Poſtrema uero auctoritas in pondere eſt. Inuenio medicos quæ ſunt urenda corporum nõ aliter utilius id fieri putare q̃ criſtallina pila aduerſis appoſita ſolis radiis. Alius hic furor.hſ.centum.L.milibus trulla una non ante multos annos mercata a matrefamilias nec diuite. Item Nero amiſſarum rerꝝ nũtio accepto duos calices cryſtallinos in ſuprema ira fregit illiſos. Hæc fuit in uitio ſæculum ſuũ punientis:ne quis alius ex iis biberet. Fragmenta ſarciri nullo modo queunt. Mireq; ad ſimilitudinem acceſſere uitri: ſed prodigii mõ ut ſuum precium auxerint:cryſtalli non diminuerint. Proximum locum in deliciis fœminarum tamen adhuc tantum ſucina optinẽt: eandẽq; omnia hæ quã gemmæ auctoritatẽ. Sane maiorem aliqbus de cauſis cryſtallina & murrina. Rigidi potus utraq;. In ſucinis cauſã ne deliciæ qdẽ adhuc excogitauerunt. Occaſio eſt uanitas græcorum diligenter. Legentes modo æque perpetiant̃ me de ortu eorũ:cum hoc quoq; interſit uitæ ſcire poſteros quicqd illi ꝓdidere mirãdũ. Phæthõtis fulmĩe icti ſorores fletu mutatas ĩ arbores populos lachrymis electꝝ õnibus annis fũdere iuxta eridanũ amnem: quem padum uocamus.

Et electrum appellatum : quoniam ſol uocitatus ſit electros : plurimi poetæ dixere: primiq; ut arbitror:Eſchylus:Philoxenus:Nicander : Euripides:Satyrus. Quod eſſe falſum italiæ teſtimonio patet. Diligentiores eorum electridas inſulas ĩ mari hadriatico eſſe dixerunt:ad quas dilaberet̃ padus. Qua appellatione nullas unq̃ ibi fuiſſe certum eſt. Nec uero ullas ibi appoſitas eſſe in quas quicq̃ curſu padi deuehi poſſit. Nam ꝙ Eſchylus in hyberia hoc eſt in hiſpania eridanũ eſſe dixit:eũdemq; appellari rhodanum:Euripides turſus & Apollonius in hadriatico littote confluere rhodanum & padum:faciliorem ueniam facit ignorati ſucini:in tanta orbis ignorãtia. Modeſtiotes : ſed æque falſum prodidere in extremis hadrianici ſinus rupibus inuiis arbores ſtare:quæ canis ortu hoc effunderent gummi. Theophraſtus ĩ liguria effodi dixit. Phæthontem ĩ æthiopia Hammonis obiſſe. Ob id delubrum ibi eſſe atq; oraculum. Electrumq; gigni. Philemon foſſile eſſe: & in ſcythia erui duobus locis. Candidum atq; cærei coloris : quod uocaretur electrum. In alio loco fuluum quod appellaretur ſualternicum. Demonſtratus lyncurion id uocat:& fieri ex urina lyncum beſtiarum. E maribus fuluum & igneum : e fœminis lãguidius atq; candidum. Alii dixere langurium:& eſſe in italia beſtias langurias. Zenothenis langas uocat eaſdem : & circa padum iis uitam affirmat. Sudines arbotem quæ gignat in liguria. In eadẽ ſentẽtia & Mettodorus fuit. Sotacus credidit in britannia arboribus effluere:quas electridas uocauit. Pytheas gutonibus germaniæ genti accolis æſtuarium metonomon nomine ab oceano ſpatio ſtadiorum ſex milium. Ab hoc diei nauigatione inſulam abeſſe abalum. Illo uere fluctibus aduehi:& eſſe concreti maris purgamentum. Incolas pro ligno ad ignem uti eo:proximiſque teutonis uendere. Huic & Timæus credidit : ſed ĩſulam baliſiam uocauit. Philemon negauit flammam ab electro reddi. Nicias ſolis radiorum ſuccum intelligi uoluit. Hos circa occaſum credit uehementiores in terrã actos pinguem ſudorem in ea patte oceani relinquere:deinde æſtatibus ĩ germanorũ littora eiici. Et in ægypto naſci ſimili modo : et uocari ſacal. Item in india:gratiuſq; thure eſſe indis. In ſyria quoq; fœminas uerricillos inde facere:& uocare harpaga:q̃ folia & paleas:ueſtiumq; fimbrias rapit. Theophraſtus oceano id exæſtuante ad pytenei promontorium eiici. Quod Xenocrates credidit: qui de iis nuperrime ſcripſit. Viuit adhuc Aſarubas:qui tradidit iuxta atlanticum mare eſſe lacũ cephiſida: quem mauri uocent electrum. Hunc ſole excalfactum e limo dare electꝝ fluitãs. Mneſias africæ lacum ſicyonem appellatum:& cratinam amnem in oceanum effluentẽ e lacu: in quo aues quas meleagridas & penolopas uocar uiuere. Ibi naſci ratione eadẽ qua ſupta dictum eſt de electride lacu. Theomenes dicit: iuxta ſyrtin magnam hortum heſperidum eſſe : ex quo in ſtagnum cadat. Colligi uero a uitginibus heſperidum. Cteſias indis flumen eſſe hypobarum : quo uocabulo ſignificetur omnia uaſa ferre bona:fluere a ſeptentrione in exottum oceanum iuxta montem ſilueſtrem arboribus electrum fetentibus. Arbotes eas aphytacoras uocari : qua appellatione ſignificetur prædulcis ſuauitas. Mithridates ĩ germaniæ littoribus eſſe inſulam: uocarique eam cædron:cædri genere ſiluoſã : inde defluere in petras. Xenocratis nõ ſucinum rãtum in italia:uerum etiã thieum uocari : a ſcythis uero ſacrium quoniam & ibi naſcatur. Alios putare in humidia gigni. Super omnes eſt Sophocles tragicus poeta : quod equidem miror tanta gtauitate cothurni & præterea uitæ fama alias principali loco genitus athenis tebus geſtis exetcitu adiecto. Hic ultta indiam fieri dixit e lachrymis meleagridum auium Meleagrũ deflẽtiũ. Quod & crediſſe eũ:uel ſperaſſe aliis perſuaderi poſſe quis non ueret̃? quãue pueri   ciam aut imperitiam poſſe reperiri quæ auium ploratus annuos credit:lachrymaſue tã grandes:aueſq; e græcia ubi Meleager periit ploratum iſſe ĩ indos?Quid ergo? Non multa æque fabuloſa produnt poetæ? Sed hoc ea ĩ re quæ quotidie ĩuehat̃:atq; abundet: & hoc mendacium coarguat ſerio queq̃ dixiſſe : ſũma hominũ contemptio eſt:& intoletãda mẽdacioꝝ ĩpunitas.

DE Ortu & medicinis & generibus & luxuria ſuccinoꝝ: & lyncurio & medicinæ. Capitulum.iiii.

CErrum eſt gigni ĩ inſulis ſeptentrionalis oceani & a germanis appellari gleſſũ: itaq; & a noſtris unã ĩſulaꝝ ob id gleſſariam appellatam: Germanico Cæſare ibi claſſibus rem gerente : auſtrauiam a barbaris dictam. Naſcitur autem defluente medulla pinei generis arboribus: ut gummi in ceraſis: reſina pineis erumpit humoris abundantia. Denſatur rigore uel tempore aut mari. Cũ uero intumeſcens æſtus rapuit ex inſulis: certe in littora expellitur: ita uolubile ut pendere uideatur. Quod arboris ſuccum eſſe etiam priſci noſtri credidere : ob id ſuccinum appellantes. Pineæ autem arboris eſſe indicio eſt pineus in attritu odor : & ꝙ accenſum tædæ modo ac nidore fragret. Affertur a germanis in pannoniam: mox per prouĩciam. Inde ueneti primum quos græci enetos uocãt: rei famam fecere. Proximæ pannoniæ id accipiẽtes circa mare hadriaticum. Pado uero adnexa fabulæ uidet̃ cauſa: hodieq; trãſpadanaꝝ agreſtibus fœminis: monilium uice ſuccina geſtãtibus maxime decoris gratia. Sed & medicinæ: quando tõſillis creditur reſiſtere : & faucium uitiis uario genere aquarum iuxta illos infeſtante guttura ac uicinas carnes. Centum fere milibus paſſuum abeſt a carnunto littus pannoniæ ex quo id germaniæ inuehitur. præcognitum nup. Vidit enim eques romanus miſſus ad id comparandum a Iuliano curante gladiatorium munus Neronis principis. Qui hæc cõmercia & littora peragrauit: tanta copia ĩuecta ut retia coercendis ſpodium protegentia ſuccinis nodarentur. Arma uero & libitina totuſq; unius diei apparatus eſſet e ſuccino. Maximum pondus iis glebæ attulit.xiii. libratum. Naſci & in india certum eſt. Archelaus qui regnauit in cappadocia illinc cortice inhærente tradit aduehi rude: poliriq; lacte incoctum. Liquidũ prĩo deſtillare argumento ſunt quædam intus tranſlucentia: ut formicæ aut culices : lacertæq; quas adhæſiſſe muſteo: non eſt dubium: & ĩcluſas ĩdureſcenti. Genera eius plura. Candida odoris præſtantiſſimi. Sed nec his nec cetris precium. Fuluis maior auctoritas. Ex iis etiamnũ amplior tranſlucentibus: præterq̃ ſi nimio ardore flagrent: imagineq; igneam ineſſe: non ignem placet. Summa laus falernis a uini colore dictis molli fulgore perſpicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verum hoc quoq; notum fieri oportet quocunq; modo tingui libeat: hædorum ſeuo & anchuſæ radice. Quippe etiam conchylio inficiuntur. Cæterum attritu digitorum accepta ui caloris attrahunt in ſe paleas & folia arida: ut magnes lapis ferrum. Ramenta quoq; ſuccini oleo addito flagrant dilucidius diutiuſq; q̃ lini medulla. Taxatio in deliciis tanta ut hominis q̃uis parua effigies uiuoꝝ hominum uigentiumq; precia ſuperet: prorſus ut caſtigatio una non ſit ſatis. In corinthiis æs placet auro argentoq; mixtum: ĩ cælaris ars & ingenia. Murrinorum & cryſtallinorum diximus gratiam. Vniones ꝙ capite circũferunt̃: gemmæ digitis. In omnibus deniq; aliis uitiis oſtẽtatio aut uſus placet. In ſuccinis deliciarum tantũ conſcientia. Domitius Nero in cæteris uitæ ſuæ portẽtis capillos quoq; coniugis ſuæ Popeæ in hoc nomen adoptauerat quodã etiam carmine ſuccinos appellando. Et quoniam nullis uitiis deſunt precioſa nomina ex eo tertius hic quidem colos cœpit experi a matronis. Vſus tamen ſuccinorum inuenitur aliqs in medicina: ſed non ob hoc fœminis placent. Infãtibus alligari Amuleti rõne ꝓdeſt. Calliſtratus & cuicũq; ætati contra lymphatiões prodeſſe tradit. Et urinæ difficultatibus potum: alligatumq;. Hic & differentiam nouã attulit appellando chryſolectrũ quaſi coloris aurei : & matutino grauiſſimi aſpectus. Rapaciſſimum ignium: & ſi iuxta fuerint celerrime ardeſcens. Hoc collo alligatum : mederi febribus & morbis. Tritum cum melle ac roſaceo aurium uitiis. Et ſi cum melle attico conterat̃: oculorũ quoq; obſcuritatibus. Stomachi etiam uitiis uel per ſe farina eius ſumpta: uel cum maſtice ex aqua pota. Succina etiã gemmis quæ ſunt trãſlucidæ: adulterãdi magnũ habẽt locum, maxime amethyſtis: cum omni ut diximus colore tingant̃. DE lyncurio

proxime dici cogit auctorũ pertinacia. Quippe etiam ſi non electrũ id eſſet lyncuriũ tamen gemmam eſſe contendunt. Fieri aũt ex urina quidẽ lyncis. Sed egeſtam terra protinus beſtia operiente eam: quoniam inuideat hominum uſui. Eſſe autem quaiẽ ĩ igneis ſuccinis colorem: ſcalpiq;. Nec folia tantum aut ſtramenta ad ſe rapere: ſed æris etiam ac ferri laminas: quod Diocles quidẽ & Theophraſtus credidit. Ego falſũ id totum arbitror. Nec uiſã ĩ æuo noſtro gẽmã ullã ea appellatione. Et quod de medicina ſimul proditur calculos ueſicæ eo poto elidi: & morbo regio occurri: ſi ex uino bibatur aut ſi portetur. Et tamen nunc gemmarum cõfeſſa dicemus a laudatiſſimis orſi. Nec uero id ſolum agemus: ſed ad maiorem utilitatem uitæ obiter coarguetur magorum infanda uanitas: quando illi uel plurima prodidere de gemmis medicinæ ex iis ſpecies blando prodigio tranſgreſſi.

DE Adamantis gñibus & medicinis & margaritis. Cap.v.

MAximũ in rebus humanis non ſolum ĩter gemmas precium habet adamas: diu nõ niſi regibus: & iis admodum paucis cognitus: unus modo ĩ metallis reprus: perq̃ raro comes auri: nec niſi in auro naſci uidebatur. Veteres eum in æthiopũ tãtũ metallis inueniri exiſtimauere: inter delubrum Mercurii atq; inſulam meroen. dixeruntq; non ampliorem cucumeris ſemine aut colore diſſimilẽ inueniri. Nũc genera eius ſex noſcuntur. Indici non in auro naſcentis: ſed quadam cryſtalli cognatione. Siquidem & colore tranſlucido non differt. Et laterum ſexangulo leuore turbinatus in mucronem: aut duabus cõtrariis partibus: quo magis miremur: ut ſi duo turbines latiſſimis ſuis partibus iungantur magnitudine uero etiam auellani nuclei. Similis eſt huic quidem arabicus: minor tantum. Similiter & naſcens: cæteris pallor gentis & in auro non niſi excellentiſſimo natalis. Incudibus hi deprehenduntur: ita reſpuentes ictum ut ferrum utrinque diſſulret: incudeſque etiam ipſæ diſſiliant. Quippe duricia inenarrabilis eſt: ſimulque ignium uictrix natura: & nunq̃ incaleſcens. Vnde & nomen indomita uis græca interpretatione accepit. Vnum ex iis uocant cenchron: quod eſt milii magnitudine. Alterum macedonicum in philippico auro repertum: & hic eſt cucumi ſemine par. Poſt hos cyprius uocatur in cypro repertus uergens in æreũ colorem. Sed in medicina ut dicemus efficaciſſimus. Poſt hũc eſt ſidirites ferrei ſplendoris: pondere ante cæteros: ſed natura diſſimilis. Nam & ictibus frangit̃: & alio adamante perforari poteſt. Quod & cyprio euenit. Breuiterq; ut degeneres noĩs tantum auctoritatem habent. Idque quod totis uoluminibus his docere & mandare conati ſumus de diſcordia reꝝ cõcordiaq;: quã antipathiã ac ſympathiã appellauere græci non aliter clarius intelligi poteſt. Siquidẽ illa inuicta uis duaꝝ uiolentiſſimæ naturæ rerum ferri igniſq; contẽptrix hircino rumpitur ſanguine ac ne aliter q̃ recenti calidoq; macerata: & ſic quoque multis ictibus: tunc etiam præterq̃ eximias incudes malleoſq; ferreos frangens. Cuius hoc ingenio ĩuentum? Quoue caſu repertũ? Aut quæ fuit coniectura experiendi rem immenſi ſecreti: & in fœdiſſimo aĩaliũ omnium. Profecto muneris talis ĩuentio hominis eſt. Nec quærenda in ulla pte naẽ ratio: ſed uoluntas. Vt cum feliciter rumpere contingit: in tam paruas frangantur cruſtas: ut cerni uix poſſint. Expetunt̃ a ſcalptoribus: ferroq; includunt̃: nullã non duriciam ex facili cauantes. Adamas diſſidet cum magnete lapide in tantũ: ut iuxta poſitus ferꝛ nõ patiat̃ abſtrahi: aut ſi admotus magnes apprehenderit: rapiat: atq; auferat. Adamas & uenena irrita facit: et lymphatiões abigit: metuſq; natos expellit a mẽte: ob id quidã eũ anchiten uocauere. Metrodorus Sceptius in eadẽ germania in baliſta ĩſula naſci ĩ q̃ & ſuccinũ quod eqdẽ legeri: ſolus dicit: & præfert arabicis. Quod falſũ eſſe qs dubitet? Proximũ apud nos indicis arabiciſq; margaritis precium eſt: de quibus ĩ nono diximus uolumine ĩter res mannas.

DE Smaragdi generibus: & gemmis uiridibus et trãſlucidis. Cap.vi.

TErtia auctoritas ſmaragdis perhibet̃ pluribus de cauſis: nullius coloris aſpectus

iucūdior ē. Nā herbas quoq; uitentes frōdeſq; haud deſpectamus. Smaragdos uero tāto libentius: quoniā nihil ōino uiridius cōpararū illis uiret. Præterea ſoli gemmaꝝ contutu oculos implent : nec ſatiant. Quin et ab intentione alia obſcurata aſpectu ſmaragdi recreat̃ acies. Scalpentibuſq; gemmas nō alia gratior oculorum refectio ē: ita uiridi lenitare laſſitudīe mulcent. Prærerea lōginquo amplificantur uiſu: īficiētes circa ſe repercuſſum aera non ſole murati: non umbra: nō lucernis: ſemperq; ſenſim radiantes: et uiſum admittentes : ad craſſitudinem ſui facilitate tranſlucida. Quod etiam in aquis non fit. Iidē pletūq; et concaui ut uiſum colligant. Quapropter decrero hominū iis parcit̃ ſcalpi uetitis. Quanq̄ ſcythicoꝝ ægyptioꝝq; tāra duricies eſt ut nequeāt uulnerari. Quoꝝ ueto corpus extēſū ē: eadē q̄ ſpecula rōne ſupini imagines reꝝ reddūt. Nero prīceps gladiaroꝝ pugnas ſpectabat ſmaragdo. Genera eorū duodecī nobiliſſimi ſcythici ab ea gente ī qua reperiuntur: appellati. Nullis maior auſteritas nec minus uitii. Et quantum ſmaragdi a gemmis diſtant : tantum ſcythici a cæteris ſmaragdis . Proximam laudem habent ſicut et ſedem bactriani : quos in commiſſuris ſaxorum colligere dicuntur eteſiis flantibus. Tunc enim tellure īternitēt qa iis uentis maxīe arenæ mouentur. Sed hos minores multo ſcythicis eſſe tradunt. Tertiū locū ægyptii habent q eruūt̃ circa copton oppidū thebaidis ī collibus et cautibus. Reliqua gn̄a ī metallis ærariis inueniuntur. Quapropter prīciparū ex iis ægyptii optinent: doſq; eorum ut ī colore liq̄do nec diluto: ueꝝ ex humido pinguique quaq; perſpiciatur imitante tranſlucidū mare: paritetq; trāſlucet & nitet: hoc ē colorē expellit: et aciem recipit. Ferūt et ī ea īſula tumulo reguli Hermiæ iuxta cetarias marmoreo leoni fuiſſe inditos oculos e ſmaragdis ita radiātibus etiā ī gurgitē: ut territi inſtrumenta refugerent thynni: diu mirantibus nouitatem piſcatoribus: dōec mutauere oculis gemmas. Sed & uitia demōſtrari oporter reperta. Sūt q̄dē ōium eadem. Quædā tamen nationū peculiaria: ſicut in homine. Ergo cyprii uarie glauci: magiſq; ac minus ī eodē ſmaragdo aliis partibus tenorem illū ſcythicæ auſteritatis non ſemp cuſtodiunt. Ad hoc q̄buſdā interrcurrit umbra ſurduſq; fit color q īprobat̃: etiā dilutior. Hincq; gn̄a diſtīguūt̃. Et ſunt aliqui obſcuri : quos uocāt cæcos. Alii denſi nec e liq̄do trāſlucidi. Quidam uaria nubecula improbari. Aliud ē hoc q̄ umbra: de qua diximus. Nubecula .n. albicantis eſt uitiū cū uiridis nō prrāſit aſpectus ſed aut itus occutrit aut excipit in fine uiſū candor. Hæc coloris uitia : iſta corporis capillamētū ſal: plumbago. Ab iis æthiopici laudant̃ a copro dieꝝ triū itinere: ut auctor eſt Iuba: acriter uirides : ſed non facile puri aut concolores. Democritus in hoc genere poſuit hermieos & perſicos. Illos extumeſcentes pinguitet: perſicos uero nō traſlucidos: ſed iucundi tenoris. Viſū īplere quē nō admittāt. Feliū pantheraꝝq; oculis ſīles. Nanq; & illos radiare nec perſpici. Eoſdē ī ſole hebetari : umbris refulgere: & longius q̄ cæteros nitere. Omniū hoꝝ etiānū uitiū ꝙ felis colorē aut aeris habēt. In ſole dilucidi q̄dē ac liq̄di : ſed nō uirides. Hæc uitia & atticis maxime ſēriūt̃ ī argentarus metallis repris: ī loco q thyricos uocatur: ſemper minus pingues & e longinquo ſpecioſiores. Frequens & iis plūbago: hoc eſt ut in ſole plūbei uideāt̃. Illudq; peculiare: ꝙ q̄dā ex iis ſeneſcunt: paulatī uiriditate euanida: & ſole lædūt̃. Poſt hos medici plurimū uiriditatis habent interdū & e ſaphyto. Ii ſunt fluctuoſi: & reꝝ imagines cōplexi: ut uerbi gr̃a papaueꝝ aut auiū pinnaꝝq; uel catuloꝝ aut ſiliū. Qui tamen uirides naſcunt̃: quoniā oleo meliores fiūt. Neq; ē alioꝝ magnitudo amplior. Carchedonii neſcio an ī rotū exoleuerit: poſtq̄ metalla æris ibi defecerūt: & ſēp tamen uiliſſimi fuere minimiq;. Iidem fragiles ſed colore īcerti et uirentiū ī caudis pauonū colūbarumq; collo plumis ſīles: ad īclinationē magis aut minus lucidi. Venoſi q̄dē: ſquamoſiq;. Peculiare erat ī iis uitium ſarcion appellatum. Hoc eſt quædam gemmæ caro. Mox iuxta carchedonem ī qua legebat̃: ſmaragdites uocatus eſt. Iuba eſt auctor ſmaragdū quē cholan uocant: in arabia ædificioꝝ ornamentis includi. Et lapidē quem alabaſtriten

ægyptii uocāt. Cōplures uero e proxīo laconicos in taygeto mōte erui medicis ſiles: & alios in ſicilia. Inſeritur ſmaragdis & quæ uocāt tanos: e perſis ueniens gēma ingrate uiridis: atq; intus ſordida. Item chalcoſmaragdos e cypro turbida æreis uenis. Theophraſtus tradit: ī ægyptioꝝ commentariis reperiri: regi eoꝝ a rege babylonio miſſum ſmaragdū munere.iiii.cubitorū longitudine & triū latitudine. Et fuiſſe apud eos in Iouis delubro obeliſcū e quattuor ſmaragdis quadraginta cubitoꝝ longitudīe. Latitudine uero in una parte quattuor: & ī altera parte duoꝝ. Se aūt ſcribente eſſe ī tyro Herculis templo ſtentenam planā e ſmaragdo: niſi ſi potius pſeudo ſmaragdus ſit. Nā & hoc genus reperiri: & in cypro inuentum ex dimidia pte ſmaragdū: ex dimidia iaſpidem: nondū humore ī totū tranſfigurato. Appion cognoīatus Pliſtonices: pauloāte ſcriptū reliqt: eſſe etiānū ī labyrītho ægypti coloſſeū Serapin e ſmaragdo nouē cubitoꝝ. Eādē multis naturā aut certe ſimilē hēre berylli uidentur: in india originem habentes: raro alibi reptos. Poliunt ōes ſexangula figura artificū ingeniis: quoniam hebeſcunt: ni color ſurdus repcuſſu anguloꝝ excitet. Aliter.n.politi non habent fulgorē eundem. Probatiſſimi ſunt ex iis qui uiriditatem puri maris imitātur. Proximi q uocāt chryſoberylli & ſunt paulo pallidiores: ſed ī aureū colorem exeunte fulgore. Vicinum genus huic eſt pallidius: & a quibuſdā ꝓprii generis exiſtimatur: uocaturque chryſopylon. Quarto loco numerāt hyacinthizontes. Quinto quos heroides uocāt. Poſt eos autem cerini. Ac deinde oleagini: hoc eſt colore olei. Poſtremi cryſtallis fere ſimiles. Hi capillamenta habent: ſordeſque: alioquin euanidi: quæ ſunt ōium uitia. Indi mire gaudēt longitudine eoꝝ: ſoloſq; gēmaꝝ eſſe prædicāt q carere auro malīt. & ob id pforatas elephātoꝝ ſetis religant. Et alios cōuenit nō oportere pforari: quoꝝ ſit abſoluta bonitas umbilicis ſtatī ex auro capita cōprehendētibus. Ideoq; cylindros ex iis facere malunt q̄ gēmas: quoniā eſt ſūma cōmendatio ī longitudīe. Quidam & anguloſos putant ſtatī naſci: & pforatos gratiores fieri medulla candoris exempta: additoq; auro repcuſſa aut ōino caſtigata cā pſpicuitatis ad craſſitudīē. Vitia præter iā dicta eadem fere quæ ī ſmaragdis & pterygia. In nr̄o orbe aliquando circa pontum inueniri putātur. Indi & alias qdē gemmas cryſtallo inuento adulterare reppererūt: ſed præcipue beryllos.

DE Opali gn̄ibus & uitiis & experimētis: & uariis gemmis. Cap.vii.

MInimū: iidemq; plurimum q ab iis differunt opali: ſmaragdis tantū cedētes. India ſolum & horum eſt mater. Atq; ideo eis precioſiſſimā gloriā cōpoſitores gemmaꝝ & maxime inenarrabilem difficultatem dederunt. Eſt .n. in iis carbunculi tenuior ignis. Eſt amethyſti fulgens purpura. Eſt ſmaragdi uirens mare: & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. Alii ſūmo fulgoris augmento colores pigmētorū æquauere. Alii ſulphuris ardentem flāmā: aut etiam ignis oleo accenſi. Magnitudo nucem auellanam æquat: inſigni apud nos hiſtoria. Siqdē extat hodieq; huius gn̄is gemma: ꝓpter quā ab Antonio proſcriptus Nonius ſēator eſt filius Strumæ Nonii eius: quem Catullus poeta ī ſella curuli uiſū indigne tulit. Auuſq; Seruilii Noniani quem conſulem uidimus. Illeq; ꝓſcriptus fugiens hunc e fortunis ſuis ōibus ānulū abſtulit ſecum. Quem certum eſt ſeſtertiis.xx. milibus æſtimatū. Sed mira Antonii feritas atq; luxuria propter gemmā ꝓſcribentis. Nec minor Nonii contumacia proſcriptionem ſuā amantis cū etiā feræ abroſas ptes corporis relinquant beſtiæ propter q̄s ſe periclitari ſciant. Vitia opali: ſi color ī flore herbæ quæ uocāt heliotropiū exeat: aut cryſtallū aut grādinem. Si ſal interueniat aut ſcabritia: aut cuncta oculis occurſātia: nulloſq; magis īdia ſilitudīe indiſcreta uitio adulterat. Expimentū ī ſole tātū. Falſis.n.contra radios libratis digito a pollice: unus atque idem trāſlucet colos in ſe conſumptus. Veri fulgor ſubinde uariat: & plus huc illucq; ſpargit: & fulgor lucis in digitos funditur. Hāc gemmā ꝓpter eximiā grām pleriq; appellauere pederota. Sūt & q priuatum eius genus faciunt: ſangenonq; ab indis uocari dicunt. Tradunt naſci

& in ægypto & in arabia:& uiliſſimi in ponto. Item in galatia ac thaſo & cypro qppe opali grãm habet. Sed mollius nitet:raro non ſcaber. Summa coloris ex aere & pur/pura conſtat. Viriditas ſmaragdi deeſt. Conſtatq; melior ille color:cuius fulgor uini colore fuſcatur:q̃ q diluitur aqua. Hactenus de principatu conuenit mulierũ maxĩe ſenatuſcon. Minus certa ſunt de quibus & uiri iudicãt. Singuloꝝ.n.libido ſingulis precia facit:& præcipue regum. Claudius Cæſar ſmaragdos induebat & ſardonycas. Primus autem romanoꝝ ſardonyce uſus eſt prior Africanus ut tradit Demoſtratus. Et inde romanis hanc gemmã fuiſſe celeberrimã. Quãobrem ꝓximum ei dabimus locum. Sardonyces olim ut ex noĩe ipſo apparet intelligebãtur candore in ſarda:hoc eſt uelut carnibus ungue hoĩs ĩpoſito & utroq; trãſlucido. Taleſq; eſſe ĩdicas tradũt Iſmenias:Demoſtratus:Zenothemis:Sotacus. Hi qdem duo reliquas oẽs quæ tra/luceãt cæcas appellantes: quæ nunc nomen abſtulere. Nullo ſardaꝝ ueſtigio arabicæ ſunt. Cœperuntq; pluribus hæ gemmæ coloribus intelligi: radice nigra:aut cæruleũ imitante & unguem: creditum enim candido pingi. Nec ſine quadam ſpe purpuræ candore in miniũ tranſeunte. Has indis non habitas in honore Zenothemis ſcribit tantæ alias magnitudinis:ut inde capulos factitarent. Etenim conſtat ibi tortẽtibus detegi. Et placuiſſe in noſtro orbe initio quoniã ſole ꝓpe gemmaꝝ ſcalptæ cærã non auferrent. Perſuaſimus deinde & ĩdis ut ipſi quoq; iis gauderent. Vtiturq; perforatis utiq; uulgus tãtũ in collo. Et hoc eſt nunc indicarum argumentũ. Arabicæ excellunt candore circuli prælucido atq; non gracili:neq; in receſſu gemmæ aut in deiectu reni/dente:ſed in ipſis umbonibus nitente. Præterea ſubſtrato nigerrimi coloris. Et hoc ĩ ĩdicis cæreũ:aut corneũ ĩuenit̃:etiã circuli albi:quædãq; ĩ iis cæleſtis arquus ãhelatio ẽ. Superficies uero locuſtaꝝ maris cruſtis rubentior. Iã melleæ aut fæculentæ(hoc.n. nomẽ ẽ uitio) ĩprobant̃:& ſi zona alba fũdat ſe:nõ colligat. Sĩli mõ ſi ex alio colore ĩ ſe admittat aliqd enormiter. Nihil.n. in ſua ſede alieno interpellari placet. Sunt & armeniacæ ut cæteræ ĩprobandæ:ſed pallida zona. Exponenda ẽ & onycis ipſius natã ꝓpter noĩs ſocietatẽ hoc in gẽma trãſilit & a lapide ex carmania. Sudines dicit ĩ gẽma eſſe candorẽ unguis humani ſĩlitudine. Item chryſolithi colorẽ & ſardæ & iaſpidis. Zenothemis indicã onycem plures hr̃e uarietates:igneã:nigrã: cingentibus candidis uenis oculi mõ ĩteruenientibus: quarundã oculis obliqs uenis. Sotacus & arabicam onycem tradit. Sed eã a cæteris diſtare ꝙ ĩdica igniculos habeat albis cingẽtibus zonis ſingulis pluribuſue:aliter q̃ ĩ ſardonyce ĩdica. Illic.n.momentũ eſſe:hic circulũ. Ara/bicas onycas nigras ĩueniri candidis zonis. Satyrus carnoſas eſſe ĩdicas pte carbũculi pte chryſolithi & amethyſti. Totũq; id gẽus abdicat. Verã aiũt onycẽ pluriãs uariaſq; cũ lacteis zonis hr̃e uenas:oĩum in tranſitu colore inenarrabili: & in unum redeunte concentũ ſuauitate grata. Nec ſardæ natã differenda ẽ diuiduæ ex eodẽ noĩe. Qua/propter omnium obiter gemmaꝝ ardentiũ natura indicanda.

DE Gñibus carbũculoꝝ & uitiis & expimẽtis & gemmis ardentibus. Cap.vii.

PRincipatũ habent carbunculi a ſĩlitudĩe igniũ appellati:cum ipſi non ſentiant ignes:ob id a qbuſdã apyruſtæ uocati. Hoꝝ gña:indici et garamãtici: quos et carchedonios uocauere:ꝓpter opulentiã carthaginis magnæ. Adiiciunt æthiopicos et alabandicos ĩ ortoſiaca caute naſcentes. Sed q pficiant̃ abandicos. Præterea in omni gñe maſculi appellant̃ acriores: at fœminæ lãguidius refulgẽtes. In maſculis quoq; obſeruãt liqdioris alios flãmæ:nigrioris alios: et quoſdã lucidius ac magis cæteris in ſole flagrãtes. Optĩos uero amethyſtizontas:hoc ẽ quoꝝ extremus igniculus ĩ ame/thyſti uiolam exeat. Proximos illis quos uocant ſyrtitas pinnato fulgore radiantes. Inueniri autem ubicunq;: maxime ſolis repercuſſu. Satyrus indicos non eſſe claros dicit:ac plerũq; ſordidos:ac ſemp fulgoris retorridi. Aethiopicos pingues: lucẽq; nõ emittentes:ſed conuoluto igne flagrare. Calliſtratus fulgorem carbunculi debere cã/didum eſſe poſuit extremo uiſu nubilantem:et ſi ita attollatur:exardeſcentem.ob id

ã pleriſq; hunc carbūculum candidum uocari. Qui languidius et liuidius ex indicis lucent liuicontas appellari. Carchedonios multo minores eſſe. Indicos etiam minus ſextarii unius mēſura cauari. Archelaus carchedonios nigrioris aſpectus eſſe: ſed igne uel ſole et inclinatione acrius q̄ cæteros excitari. Eoſdē obumbrante tecto purpureos uideri. Sub cælo flammeos. Contra radios ſolis et ſcintillare. Cæras ſignantibus iis liqueſcere quãuis in opaco. Multi indicos carchedoniis candidiores eſſe: et e diuerſo inclinatione hebetari ſcripſere. Etiamnum ī carchedoniis maribus ſtellas ītus ardere. Fœminas uniuerſum fulgorem fūdere extra ſe. Abandicos cæteris nigriores eſſe ſca-broſq;. Naſcūt᷑ et in thracia coloris eiuſdē ignem minime ſentientes. Theophraſtus auctor eſt et in orchomeno arcadiæ inueniri et in chio. Illos nigriores: e quibuſdam et ſpecula fieri. Eſſe & troecenios uarios interuenientibus maculis albis. Itē corinthios ex pallidiore candidos. Maſſilia quoq; īportari Boccus & Vlyxippone ſcripſit magno labore ob argillam ſole aduſtis ſaltibus. Nec eſt aliud difficilius: q̄ diſcernere hæc gn̄a: tanta eſt in iis occaſio artis: ſubditis per quæ tranſlucere cogantur. Aiunt ab æthiopibus hebetiores in aceto maceratos quattuordecim diebus niteſcere: totidem menſibus durante fulgore. Adulterant᷑ uitro ſimillimæ. Sed cote deprehenduntur ſicut aliæ gēmæ facticiæ. Mollior. n. materia & fragilis & centroſa ſcobe deprehēdūt᷑ & pondere quod minus eſt uitreis: aliquando & puſtulis argenti modo relucentibus. Eſt & anthracitis appellata: in teſprotia foſſilis: carbonibus ſimilis. Falſum arbitror quod & in lyguria naſci tradiderunt: niſi forte tunc naſcēbant᷑. Eſſe in iis & præcincti candida uena traduntur. horumq; igneus color ut ſuperiorum eſt. Peculiare quidem ꝙ lacte uelut intermortui extinguuntur. Contra aquis perfuſi exardeſcunt. Cognata eſt huic ſandaſtros: quã aliqui garamantiten uocant. Naſcit᷑ in india loco eiuſdem nominis. Gignitur & in arabia ad meridiem uerſa. Commendatio ſumma ꝙ uelut in tranſlucido ſtellantes intus fulgent aureæ guttæ: ſemper in corpore: nunq̄ in cute. Accedit religio narrata a ſyderum cognatione ab inſpectoribus: quoniam fere ſtellaꝝ hyadū & numero & diſpoſitione ſtellantur. Ob hoc a chaldæis in cerimoniis habitæ & hic mares auſteritas diſtincta quodam uigore appoſita tingueſcens. Indicæ quidē etiam hebetare uiſus dicuntur. Blandior fœminis flamma: alliciens magiſq̄ accēdēs. Sūt q præferāt arabicas īdicis. Numidæq; chryſolitho illas ſimiles dicunt. Iſmenias uero negat poliri ſandaſtros propter teneritatem & ob id magno uenire. Sunt qui ſandaſita uocent. Inter omnes conſtat: quantū numero ſtellarum accedat: tantum & precio accedere. Affert errorem aliquando ſimilitudo nominis. Sandaſer Nicander ſandeferion uocauit: alii ſandareſon. Quidam uero hanc ſandaſtron: illã ſãdareſon: in india naſcētem illam quoque & loci nomen cuſtodientem. Malicolotiam ut olei uiridis: omnibus improbatam. Ex eodem genere ardentium lychnites appellata a lucernarum accenſarum præcipua gratia. Naſcitur circa orthoſiam: totaq; carmania ac uicinis locis. Sed probatiſſima in indis. Quam quidam remiſſiorem carbunculū eſſe dixerūt. Secunda bonitate ſimilis eſt ionis appellata a prælatis floribus. Et alias inuenio differentias. Vnam quæ purpura radiet. Alterã quæ cocco: a ſole excalfactas aut digitorum attritu: paleas & carthaꝝ fila ad ſe rapere. Hoc idem & carchedonius facere dicitur: quãq̄ multo uilior prædictis. Naſcit᷑ apud naſamonas in montibus ut incolæ putant hymbre diuino. Inuenitur ad repercuſſum lunæ: maxime plenæ. Car-thaginē quondam deportabatur. Archelaus & in ægypto circa thebas naſci tradidit: fragiles: uenoſas: morienti carboni ſimiles. Potoria uaſa & ex hoc lapide & ex lychnite factitata inuenio. Omnia autem hæc genera ſcalpturæ contumaciter reſiſtūt: partēq; ceræ in ſigno tenent. E diuerſo ad hæc ſarda utiliſſima: quæ nomen cum ſardonyce cōmunicauit. Ipſa gemma uulgaris: & primum ſardibus reperta. Sed laudatiſſima circa babyloniam cum lapidicinæ quædam aperientur: hærens in ſaxi corde. Hocque modo metallum apud perſas defeciſſe traditur. Sed inueniuntur compluribus aliis

locis:ſicut in ephire & aſſo in india trium generum rubrum: et quod demiū uocāt a pinguedine: tertium quod argenteis bratteis ſublinitur. Indicaque perlucente craſſiores ſunt arabicæ. Inueniuntur & circa leucada epiri & circa ægyptum quæ brattea aurea ſublinuntur. Et in his autem mares excitatus fulgent. Fœminæ pigriores ſūt: & craſſius nitent. Nec fuit alia gemma apud antiquos uſu frequentior. Hac certe apud Menandrum & Philomenem fabulæ ſuperbiunt. Nec ullæ trāſlucenti tardius ſuffuſo humore hebetātur:oleoque magis q̄ alio liquore. Damnantur ex his melleæ & ualidius teſtaceæ.

DE Gn̄ibus topatii & callaite: & de gēmis uiridibus nō trāſlucentibus. Ca.viii.

EGregia etiamnum topatio gloria eſt: ſuo uirēti genere: & cum repta ē prælatæ omnibus. Id accidit in arabiæ inſula:quæ chytis uocatur. In qua troglodytæ prædones:cum diutius fame & tempeſtate preſſi herbas radiceſq; effoderent: eruerūt topazion. Hæc Archelai ſententia eſt. Iuba tobazion inſulā in rubro mari a cōtinēte ſtadiis.ccc.abeſſe tradit:nebuloſam:& ideo quæſitam ſæpe a nauigātibus: ex ea cauſa nomen accepiſſe. Topazin enim troglodytarum lingua ſignificationē hr̄e quærēdi. Ex hac primum importatam Berenicæ reginæ: quæ fuit mater ſequentis Ptolemæi a Philemone præfecto regis:ac mire placuiſſe. & inde factā ſtatuam Arſinoe Ptolemæi Philadelphi uxori quattuor cubitorum ſacratam ī delubro quod aureū cognoīabatͬ. Recentiſſimi auctores & circa thebaidis alabaſtre oppidū naſci dicunt. Et duo eius genera faciūt praſoidē:atq; chryſopteron ſimilē chryſopraſio.eius enim tota ſīlitudo ad ſuccum porri dirigitur. Eſt autem ampliſſima gemmarum. Eadem ſola nobiliū limam ſentit. Cæteræ ſaxo & cote poliuntur. Hæc & uſu atteritur. Comitatur eam ſimilitudīe propior: q̄ auctoritate callais uiride pallens. Naſcitur poſt aduerſa indiæ apud inſulas caucaſi mōtis phicaros ac aſdathas amplitudine cōſpicua:ſed fiſtuloſa ac ſordium plena. Sincærior multo præſtantiorq; in carmania. Vtrobique autem in rupibus inuiis & gelidis: oculi figura extuberans:leuiterque adhærens:nec ut annata petris:ſed ut appoſita. Quapropter ſcādere ad eam pigricia pedū equeſtres populos tedet: ſimul & periculū terret. Ergo euntes e longinquo inceſſunt:& cū toto muſco excutiunt. Hoc uectigal hocq; geſtamen diutius in ceruice gratiſſimum norunt. Is cenſus:hæc gloria a puericia deiectorum numerum prædicantium. In quo uaria fortuna. Quidam ictu primo cepere præclaras. Multi in ſecundo nullas. Et qdē callaides tali ſectura formantur:alias fragiles. Optimus color ſmaragdi ut tamen apparet ex alieno eſt ꝙ placeant. Incluſæ decorantur auro. Aurumque nullæ magis decent. Quæ ſunt earum pulchriores:oleo:unguento:& etiam mero colorē depdūt. Viliores conſtantius repræſentant:neq; eſt mutabilior alia aut mendacior uitri. Sunt qui in arabia inueniri eas dicant in nidis auium quas melancholicos uocant. Viridantium & alia plura ſunt genera. Vilioriq; eſt turbæ praſius. Cuius alterū genus ſanguineis punctis abhorret. Tertium uirgulis tribus diſtinctum eſt candidum. Præfertur his Chryſopraſius porri ſuccum & ipſa referente: ſed & paulum declinans a topazio in aurum. Huic et amplitudo ea eſt:ut cymbia etiā ex ea fiant. Cylindri qdē celerrime. India has generat et nilion fulgoris ſi ante habeas breuis: et cum intueare fallacis. Sudines uero dicit et in ſyuero atticæ flumine naſci. Eſt autem color fumidæ topazii aut aliquando melleæ. Iuba in æthiopia gigni tradit:et in littoribus amnis quē nilum uocauimus:et inde nomen trahere. Non tranſlucet malachites ſpiſſius uirēs: a colore maluæ nomine accepto:reddendis laudata ſignis:et infantium cuſtodia q̄dā innato contra pericula ipſorum medicamine. Viret et ſæpe trāſlucet iaſpis: etiam ſi uictus a multis antiquitatis tamen gloriam retinens. Plurimæ ferunt eam gentes. Smaragdo ſimilem indicæ. Cyprii dicunt glaucum pinguemq;. Perſæ aeri ſimilem: ob id uocatur aerizuſa talis. Et iaſpis eſt cærulea circa thermodoontem amnem. In phrygia purpurea. In cappadocia ex puputea cærulea atque non refulgens. Thracia

indicæ ſimilem mittit. Chalcidia turbidam. Sed minus refert nationes q̃ bonitates diſtinguere. Oprima ergo quæ purpuræ quicq̃ habet: ſecunda quæ roſæ: terria quæ ſmaragdi. Singulis autem græci nomina ex argumento dedere. Quarta apud eos uocatur boria cælo autumnali matutīo ſimilis.& hæc erit illa quæ uocatur aerizuſa. Similis eſt & ſardæ: imitata & uiolas. Non minus multæ ſpecies reliquæ: ſed omnes in uitio: cæruleæ aut cryſtallo ſimiles aut myxis. Item betetizuſa īproprio uti arbitror cognomine: uelut e multis eiuſdem generis compoſita gemmis. Quamobrem præſtantiores fūda clauduntur: id eſt patentes nec præterq̃ margines auro amplectente. Vitium eſt & breuis in iis nitor & longe ſplendēs: & ſal: & omnia quæ in cæteris. Et uitro adulterantur: quod manifeſtum fit: cum extra fulgorem ſpargunt: atq; nō in ſe continent: nec in diuerſa quæ ſphragidas uocāt. Publico gemmarꝝ dominio ī his tātū dato: quoniā optime ſignent.

DE Iaſpidum generibus. Cap.ix.

TOtus uero oriens pro mauletis tradit̃ teſtati ea: quæ ex iis ſmaragdo ſimilis eſt e petra per tranſuerſū linea alba præcīgitur: & grāmanias uocatur. Quæ pluribus polycalamos. Libet obiter uanitatem magicam hic quoq; coarguere: quoniam hanc concionantibus utilem eſſe prodiderunt. Eſt & onychipūcta quæ iaſponyx uocatur: & nubem complexa: & niues imitata: quæ ſtellata rutilis punctis eſt: & ſali megatico ſimilis: & ueluti fumo infecta quæ capnias uocatur. Magnitudinem iaſpidis .xi. unciarum uidimus: formatamq; inde effigiem Neronis thoracatam. Reddetur & per ſe cyaneo gratia accommodato pauloante iaſpidis nomine: colore cæruleo. Optima ſcythica: dein cypria: poſtremo ægyptia. Adulteratur maxime tinctura: idq; in gloria regis ægyptii adſcribitur: qui primus eam tinxit. Diuiditur aūt hæc in mares fœīaſq;: Ineſt aliquando & aureus puluis non qualis in ſapphirinis. Sapphirus enī & aureis punctis collucet. Cæruleæ & ſapphiri raroq; cū purpura. Optimæ apud medos: nuſq̃ tamen perlucidæ. Præterea inutiles ſcalpturæ interuenientibus cryſtallinis centris. Quæ uero ſunt ex iis reſani coloris: mares exiſtimātur. Alius ex hoc ordo purpureis dabitur: & ab iis diſcedentibus. Principatum amethyſti indicæ tenent. Sed ī arabia ex ea quoque parte quæ finitima ſytiæ petria uocatur: et in armenia minore: et in ægypto: & in galatia repeniuntur. Sordidiſſimæ autem atque uiliſſimæ in tharſo & cypro. Cauſam nominis afferunt: ꝙ uſque ad uini colorem accedens: priuſquam eum deguſtet: in uiolam deſinit. Fulgorque quidam in illa putpuræ non ex toto igneus: ſed ī uini colorem deficiens. Perlucent autem omnes uiolaceo colore: ſcalpt̃is faciles. Indicæ abſolutum purputæ colotem habent. Ad hancque tinguentium officinæ dingunt uota. Fundit autem eum aſpectu leniter blandum: neque in oculos ut carbunculi uibrat. Alterum earum genus deſcendit ad hyacinthos. Hunc colorem indi ſacon uocant: talemq; gemmam ſacondion. Dilutior uero ex eodem ſapinos uocatur. Eadem & paranites in contermino gentis arabiæ. Quartum genus colorem uini habet. Quintum ad uicinia cryſtalli deſcendit albicante purpuræ deiectu. Hoc & minime probatur: quando præcellens debet eſſe in ſuſpectu uelut ex carbunculo refulgens quidam in purpura leuiter roſeus nitor. Tales aliqui malunt pæderotas uocari. Alii anterotas. Multi Veneris gemmam quod maxīe uidet̃ de te et ſpecie et colore extremo gemmæ. Magorum uanitas reſiſtere ebrietari eas promittit: et inde appellatas. Et præterea ſi lunæ nomē ac ſolis ſcribatur in iis: atq; ita ſuſpendāt̃ collo e capillis cynocephali uel plumis hirūdinis: reſiſtere ueneficiis. Iā uero quoquomodo adeſſe reges adituris. Grandinem auertete quoq; ac ſimilia ptoſpere & locuſtas: precatione addita: quā demonſtrant. Nam e ſmaragdis quoq; ſimilia promiſere: ſi aqlæ ſcalperentur: aut ſcarabei. Quæ quidem ſcripſiſſe eos non ſine contēptu et irriſu gn̄is humani atbitror. Multum ab ea diſtat hyacinthos: tamen e uicino deſcendens. Differentia hæc: ꝙ ille emicans in amethyſto fulgor uiolaceus dilutus ē in hyacintho.

Primo quoq; aſpectu gratus:euaneſcit anteq̄ ſatiet:adeoq; non īplet oculos ut pene non attingat:marceſcens celerius nominis ſui flore. Hyacinthos æthiopia mittit & chryſolithos:aureo colore tranſlucentes. Præferuntur iis indicæ. Et ſi uariæ non ſint: bactrianæ. Deterrimæ autem arabicæ : quoniam turbidæ ſunt & uariæ:& fulgoris interpellati nubilo macularum : etiam quæ lympidis cōtigere:ueluti ſcobe ſua refertæ. Optimæ uero ſunt:quæ in collatione aurum albicare quadam argenti facie cogunt. Funda includuntur perſpicuæ. Cæteris ſubiicitur aurichalcum. Tam&ſi iam expertes gemmarum uſu appellantur aliqui & chryſelectri in coloré electri declinantes.maturinus aſpectus iucundior. Ponticas deprehendit leutias. Quædam in iis duræ ſunt ruffæq;: quædam molles & ſordidæ. Bocchus auctor eſt & in hiſpania repertas:quo in loco cryſtallum dicit ad libramentum aquæ puteis defoſſis inde erutā. Et chryſolithon.xii.pondo a ſe uiſam. Fiunt & leucochryſi:interueniente cādida uena. Sunt in hoc genere capniæ. Sunt & uitreis ſimiles ueluti croco refulgentes. Vitreæ uero ut uiſu diſcerni non poſſint. Tactus autem deprehendit tepidior ī uitreis. In eodem genere ſunt melichryſi:ueluti per aurum ſincæro melle tranſlucenre: quas india mittit:quanq̄ ad iniuriam fragiles. Eadem & xyſtion parit plebeiam ibi gemmam. Cādidarum dux eſt pederos: quāq̄ poteſt quæri:an in colore numerari debeat totiens iactari per alienas pulchritudines nominis:adeo decoris prærogatiua in uocabulo facta eſt. Eſt & ſuum genus expectatione tanta dignū. Coeunt enim ī tranſlucidam cryſtallum uiridis ſuo modo aer ſimulq; purpura:& quidā uini aureus nitor: ſemper extremus in uiſu.ſed purpura coronatus madere ſingulis uidetur his & pter omnibus. Nec gemmarum ulla eſt liquidior capiti iucunda:ſuauis & oculis. Laudatiſſima eſt ī indis:apud quos argenon uocatur. Proxima apud ægyptios:ubi ſenites. Tertia in arabia:uerum ſcabra. Mollius radiat pōrica & aſiatica. Ipſæ uero molliores ſunt galatica:& tragica:& cypria. Vitia earum langor:aut alienis turbari coloribus: & quæ cæterarum. Proxima candicantium eſt aſteria principatum habens proprietate naturæ:ꝙ incluſam lucem pupillæ modo quandam continet:ac tranſfundit cū inclinatione uelut intus ambulantem ex alio atq; alio loco reddens:eademq; contraria ſoli regerens candicantis radios:unde & nomen accepit. difficilis ad cælandum. Indicæ præfertur in carmania nata. Similiter cādida eſt quæ uocatur aſtrios cryſtallo propinquans in india naſcens:& in pallenes littoribus intus a centro: cui ſtella lucet fulgore lunæ plenæ. Quidam cauſam nominis reddunt:ꝙ aſtris oppoſita fulgorem rapiat:ac regerat. Optimam in carmania gigni: nullamq; minus obnoxiam uitio. Ceranniam enim uocari quæ ſit deterior. Peſſimam lucernarum lumini ſimilem. Celebrant et aſtroiten: miraſq; laudes eius in magicis artibus Zoroaſtrem ceciniſſe. Quidam diligentius de ea produnt. Aſtrobolon Sudines dicit oculis piſcium ſimilé eſſe:et radiare candido ut ſolem. Eſt inter candidas et quæ ceraunia uocatur:fulgoré ſyderū rapiens. Ipſa cryſtallina ſplendoris cærulei in carmania naſcens.Albā eſſe Zenorhemis fatetur:ſed habere intus ſtellam concurſantem. Fieri et hebetes ceraunias: quas nitro et aceto per aliquot dies maceratas concipere ſtellam eam:quæ poſt totidem mēſes relāgueſcat. Sothacus et alia duo genera fecit cerauniæ nigras rubētesq;. Ac ſimiles eas eſſe ſecuribus.Per illas quæ nigræ ſūt et rotūdæ urbes expugnari et claſſes:eaſq; betulos uocari. Quæ uero lōgæ ſūt ceranneas. Faciūt et aliā raram admodū et parthorum magis quæſitam:quoniam nō alibi īueniatur:q̄ in loco fulmine icto. Proximum cerauniæ nomen apud eos habet:quæ appellatur iris. Effoditur in quadā inſula rubri maris:quæ diſtat a beronice urbe.lx.milia paſſuum. cætera ſui pte cryſtallus. Itaq; quidam radicem cryſtalli eſſe dixerunt. Vocatur ex argento iris. Nam ſub tecto percuſſa ſole:ſpecies et colores arquus cæleſtis in proximos parietes eiaculatᷣ:ſubīde mutans:magnaq; uarietate ammirationem ſui augens. Sexangulam eſſe ut cryſtallum cōſtat. Sed eſſe aliquas ſcabris lateribus et āgulis inæqualibus dicunt.

In ſole apto proiectas:radios in ſe recandẽtes diſcutere. Aliq̃s uero ante ſe proiecto
nitore:adiacentia illuſtrare. Colores uero non niſi ex opaco reddũt:nec ut ipſæ habe/
ant:ſed ut repcuſſu parietem illidant:optimaq; quæ maximos arquus facit: ſimilli/
moſq; cæleſtibus. Eſt & alia iris ceræ ſimilis:& prædura. Quã Horus crematã tuſãq;
ad ichneomonũ morſus remedio eſſe. Naſci autẽ in perſide tradit. Similis ẽ aſpectu:
ſed non eiuſdem effectus quæ uocatur zeros alba nigraq; macula in tranſuerſũ diſti/
guente cryſtallum. Expoſitis per genera colorum principalium gemmis:reliquas lit/
terarum ordine explicabimus.

DE Quibuſdam gemmis per alphabeti ordinem. Cap. x.

ACHates in magna fuit auctoritate:nunc in nulla. Reperta primum in ſicilia
iuxta flumen eiuſdem nominis:poſtea plurimis locis:excedens amplitudine
numeroſa:uarietatibus diuerſis mutantibus cognomina eius. Vocat̃.n.phaſpacha/
tes:cerachates:ſardachates:hæmachates:leucahates:dendrachates:uelut arbuſcula in/
ſignis. Antachates cũ uritur myrrham redolẽs. Coraloachates guttis aureis ſapphiri
modo diſtincta:qualis copioſiſſima in creta ſacra appellata. Putant eam contra
araneorum et ſcorpionum ictus prodeſſe. Quod in ſiculis utiq; crediderim:quoniã
primum eius prouinciæ afflatu ſcorpionum peſtis extinguitur. Et in india inuentæ
contra eadem pollent:& aliis magnis miraculis. reddunt enĩ ſpecies fluminũ nemoꝝ
& iumentorũ:etiã ederæ & ſtatunculas:& equorũ ornamenta. Medici coticulas ĩde
faciunt. Spectaſſe etiã prodeſt oculis. Sitimq; ſedant in os additæ. Phrygiæ uiridia
non habent. Thebis ægyptiis repertæ carent rubentibus uenis:et albis. Et hæ quoq;
contra ſerpentes ualidæ. Eademq; auctoritas & cypriis eſt. Sunt etiã qui maxime
ꝓbent uitreã perſpicuitatem in his. Reperiuntur & in thracia circa oetham. Et in
parnaſo:& in leſbo:ac meſſene:ſimiles illitis floribus:& rhodo. Aliæ apud magos
differentiæ. Leoninæ pelli ſimiles:potentiam habere contra ſcorpiones dicuntur. In
perſis uero ſuffitu earum tempeſtates auerti:& præterea flumina ſiſti. Argumentũ
eſſe ſi in feruentes cortinas additæ refrigerent. Sed ut proſint leoninis iubis alligan/
das. Nam hyænæ pelli ſimilem abominant̃: diſcordialem domibus. Eam uero quæ
unius coloris ſit inuictam athlætis eſſe. Argumentum eius ꝙ in olla plena olei cocta
cum pigmentis:& intra duas horas ſubferuefacta:unum colorem ex omnibus faciat
minii. Acopis nitro ſimilis eſt:pumicoſa: aureis guttis ſtellata. Cũ hac oleũ ſuffer/
uefactum perunctis laſſitudinẽ:ſi credimus:ſoluit. Alabaſtrites naſcitur ĩ alabaſtro
ægypti:& in ſytiæ damaſco candore intercincto uariis coloribus. Quæ cremata cum
foſſili ſale:ac trita grauitates oris & dentium extenuare dicitur. Alectorias uocant ĩ
uẽtriculis gallinacioꝝ inuentas cryſtallina ſpecie:magnitudine fabæ. Quibus Milo/
nem crotonienſem uſum in certaminibus inuictum fuiſſe:uideri uolunt. Androda/
mas argenti nitorem habet ut adamas:quadrata:& ſemp teſſellis ſimilis magnis.pu/
tantq; nomen impoſitũ ab eo:ꝙ impetus hominũ:& iracũdias domet. Eadem ſit an
alia argyrodamas:auctores non explicant. Antiphates nigra contra lucet. Experimẽ/
tum eius ſi coquatur in lacte:facit enim hoc myrrhæ ſimile immiſſa. Eamq; contra
effaſcinationes auxiliari magi uolunt. Arabica ebori ſimillima eſt:& hoc uideretur:
niſi abnueret duricia. Quamq; putant contra dolores neruoꝝ ꝓdeſſe habentibus.
Aromatitis et ipſa in arabia tradit̃ gigni. Sed et in ægypto circa piſas ubiq; lapidoſa:
et myrrhæ coloris et odoris ob hoc reginis frequẽtata. Aſbeſtos in arcadiæ montibus
naſcit̃:coloris ferrei. Aſpilaten Democritus in arabia gigni tradidit ignei coloris. Eã
oportere cameli fimo ſplenicis alligari. Inueniriq; ĩ nido arabicarum alitum. Et aliã
eodẽ nomine ibi in leucopetra naſci argentei coloris:contra lymphatum habendam.
Atizoem in india et perſidis acidiæ mõte naſci tradit argenteo nitore fulgẽrẽ:magni/
tudine triũ digitorũ ad lẽticulæ figurã odoris iucũdi:neceſſariã magis regẽ cõſtituẽ/
tibus. Augites multis nõ alia uidet̃ eſſe q̃ quæ calais. Amphitane alio noĩe appellat̃

chryſocolla in indiæ pte:ubi formicæ eruũt aurũ:in qua ĩuenit' auro ſimilis:q̃drata
figura. affirmaturq; natura eius quæ magnetis:niſi ꝙ augere quoq; aurum traditur.
Aphrodiſiace ex candida ruffa eſt. Apiſtos ſeptenis diebus calorem tenet excalfacta
igni:nigra ac põderoſa diſtinguẽtibus eã uenis rubẽtibus. Purãr ꝓdeſſe cõtra frigo-
ra. Agyptillã Iacchus ĩtelligit per albũ ſarda:nigraq; uena trãſeũte. Vulgus autem
in nigra radice cæruleam facit. Balanitæ genera duo habent ſubuirides:& corinthii
æris ſimilitudine illa a copto. Hæc ex troglodytica regione ueniũt medias ſecãte flã-
mea uena. Batrachitas mittit & coptos. Vnam ranæ ſimilem colore. Alteram ebori.
Tertiã rubẽtis e nigro. Baptes mollis:alioqn odore excellit. Beli oculus albicãs pu-
pillã pingit nigrã e medio aureo fulgore lucẽtem. Hæc ꝓpter ſuã ſpeciem:ſacratiſſi-
mo aſſyriorũ deo dicat'. Aliã autẽ quã belũ notant in arbelis naſci Democritus tradit
nucis iuglandis magnitudine uitrea ſpecie. Baroptenus:ſiue botrypes nigra:ſangui-
neis & albis nodis alligata dicit':ueluti portentoſa. Botrytes alia nigra eſt:alia pam-
pinea incipiẽti uuæ ſimilis. Boſtrychitẽ Zoroaſtres uocat crinibus mulieꝝ ſimiliorẽ.
Bucardia bubulo cordi ſimilis:babylone tãrum naſcitur. Broniea capitibus teſtudinũ
ſimilis:& tonitrua cadentia ut putãt:reſtrĩgit:& fulmĩe icta reſtinguit:ſi credimus.
Bolæ nimbo inueniuntur glebæ ſimilitudine. Cadmites eadẽ eſſet: quam oſtraciten
uocãt:niſi ꝙ hanc cæruleæ interdũ bullæ cingũt. Calais ſapphirũ imitatur: cãdidior
& littoroſo mari ſimilis. Chamites quibuſdam uidetur ſuũ genus habere plurimis
ſpiris fumida:ut ſuo loco diximus. Cappadocia & in phrygia naſcirur ebori ſimilis.
Calamiten uocant e turbido:feruntq; plures calaicas cõiũctas ſimul inueniri. Cato-
chites corſicæ lapis eſt cæteris maiot mirabilis:ſi uera traduntur:impoſitam manum
ueluti gummi retinẽs. Catopyrites e cappadocia prouenit. Cepites ſiue cepocapites
candida eſt uenarum nodis coeuntibus cãdore imaginẽ regerens. Ceramites teſtæ co-
lorem habet. Cynodiæ inueniunt' in cerebro piſcis eiuſdẽ nominis cãdidæ & oblõgæ:
euentuq; mirandæ:ſi mõ eſt fides:præſagare eas habitum maris nubilo colore aut
tranqllitate. Cærites cæræ ſimilis ẽ:Circos piris:Corſoides caniciei hoĩs:Coralloacha-
tes corallo:aureis guttis diſtinctæ. Corallis minio gignit'q; in india & ſyene. Crateri-
tes inter chryſolithũ & electrũ colorẽ habet prædura naturæ. Crocallis cæras repræſẽ-
tat. Ciſſites circa copton naſcit' cãdida:& uidet' intus habere partũ qui ſẽtiat' etiam ſi
creditur. Chalcophonos nigra eſt:ſed illiſa æris tinnitũ reddit tragœdis ut ſuadent
geſtãda. Chelidoniæ duoꝝ ſũt generũ:hirundinũ colore:& alia pte purpureæ nigris
interpellãtibus maculis. Chelonia oculus eſt indicæ teſtudinis: uel portentoſiſſima
magoꝝ mẽdaciis:melle enĩ colluto ore impoſitam linguæ futurorum diuinationem
præſtare ꝓmittũt quĩtadecima luna & ſilẽre tota die:decreſcente uero ãte ſolis ortũ:
Cæteris diebus a prima in ſextã horã. Sũt & chelonitides teſtudinũ ſimiles:ex qbus
ad tempeſtates ſedãdas multa uaticinant'. Eam uero quæ ſit aureis guttis cũ ſcara-
beo deiectã in aquã feruẽtem:tempeſtates tueri. Calorites herbacei coloris eſt: quam
dicũt magi eam inueniri in ſyllæ auis uentre congenitam ei:ferroq; includi iubent ad
quædam ꝓdigioſa moris ſui. Choaſpites a flumĩe dicta eſt uiridis: fulgoris aurei.
Chryſolampis in æthiopia naſcit' pallidi coloris die:& noctu ignei. Chryſophis aurũ
uidetur eſſe. Cepionidæ in æolide nũc ad arneũ pagũ quondã oppidũ naſcunt' mul-
tis coloribus tranſlucentes:alias uitreæ:alias cryſtallinæ:alias iaſpideæ. Sed & ſordi-
dis tãtus ẽ nitor:ut imagines reddãt ceu ſpecula. Daphniã Zoroaſtres & Orchaſtres
morbis comitialibus demonſtranr. Diadochos beryllo ſimilis eſt. Diphris duplex cã-
dida ac nigra:mas ac fœmina: gentile utriuſq; ſexus diſtinguente linea. Dionyſias
nigra ac dura mixtis rubentibus maculis. Quæ ex aqua trita: ſaporem uini facit: &
ebrietati reſiſtere putatur. Draconites ſiue dracontia e cerebro fit draconum:ſed niſi
uiuentibus abſciſo:nunq̃ gemmaſcit:inuidia animalis mori ſe ſentientis . Igit' mos
eſt:ut dormientibus animalibus caput amputent. Sotacus: qui uiſam eam gemmã

ſibi apud regem ſcripſit:bigis uehi quærentes tradit:& uiſo dracone ſpargere omnia medicamenta:atq; ita præcidere. Eſſe autem candore tranſlucido:nec poſtea poliri: aut artem admittere. Ecardia cognominatᷓ ecardiſte. Vna in qua nigra effigies cordis eminet. Altera eodem nomine uiridi colore:cordis ſpeciem repræſētat. Tertia nigrū cor oſtendit reliqua ſui pte candida. Enorchis candida eſt:diuiſaq; fragmētis teſtiū effigiem repræſentar. Exhebenū Zoroaſtres ſpecioſā & candidam tradit:qua aurifices aurum poliunt. Eriſtalis cum ſit candida:ad inclinationes rubeſcere uidetᷓ. Erotylos eadem quæ mepicotos & hieronnemon a Democrito laudatur in argumentis diuinationum. Eumetis in bactris naſcitur:ſilici ſimilis:& capiti ſuppoſita uiſa nocturna oraculi modo reddit. Eumetren beli gēmam ſanctiſſimi deorū ſibi aſſyrii appellant porracei coloris ſuperſtitionibus gratam. Eupetalos quattuor colores habēt: cæruleū:igneū:minii:mali. Eureos nucleo oliuæ ſimilis ē:ſtrictæ cōchaꝝ mō nō adeo candida. Eurotias ſitu uidetᷓ operire nigriciā. Euſebes ex oleo lapide eſt:ex quo traditur Tyri in Herculis tēplo facta ſedes:ex qua dii facile ſurgebant. Epimelas fit:cū in cādida gēma ſupne nigricat colos. Galaxiā aliq galactiten uocāt: ſimilem ꝓxime dictis. Sed intercurrentibus ſanguineis:aut candidis uenis. Galactites ex uno colore lactis eſt. Eandē dicūt leucogageā & leucographiā appellāt:& ſynephiten lactis ſucco ac ſapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fœcūditatē:infāriū quoq; alligata collo ſaliuā facere dicitᷓ. In ore autē liqueſcete. Eandē memoriā adimere dicūt. Mittit eā & achelous amnis. Sūt q ſmaragdū albis uenis circūligatū galactiten uocent. Galaicos argyrodamāti ſimilis eſt:paulo ſordidior. Inueniuntur autē binæ uel ternæ. Gaſidanen medi mittūt coloris olorini ueluti floribus ſpetſā. Naſcitur & in arbellis. Hæc quoq; gēma cōcipere dicitur:& intra ſe partū fateri cōcuſſa. Concipere autē trimeſtri ſpatio. Gloſopetra linguæ ſimilis humanæ magnæ ī terra nō naſcitᷓ: ſed deficiēte luna cælo decidete:& lenocināti neceſſaria creditᷓ. Quod ne credamus: ꝓmiſſi quoq; uāitas facit. Vētos.n.ea cōprimi narrāt. Gorgōia nihil aliud ē q̄ coralliū:nominis cauſa:ꝙ ī duriciā lapidis mutatᷓ. Emollit marina fulminibus:& typhoni reſiſtere affirmāt. Genianen eadē uanitate īimicoꝝ pœnas efficere ꝓmittūr. Heliotropiū naſcitᷓ in æthiopia: africa: cypro: porracei coloris: ſāguineis uenis diſtincta. Cauſa nominis:quoniā deiecta in uas aquæ fulgorē ſolis accedētem ꝑcuſſu ſāguineo mutat:maxime æthiopica. Eadē extra aquā ſpeculi mō ſolē accipit:deprehēditq; defectus ſubeūtē lunā oſtendens. Magoꝝ impudentiæ uel manifeſtiſſimū hoc quoq; exemplū eſt:quoniā amixta herba heliotropio:qbuſdā quoq; additis præcationibus getentem conſpici negent. Hepiſthites quoq; ſpeculi naturam habet in reddendis imaginibus:q̄q̄ rutila. Experimentū eſt ſi feruentem aquā addita ſtatī refrigeret:aut ſi in ſole addita aridam materiam accendat. Naſcitᷓ ī coryco. Hermodochos ex argumento uiriditatis in candida gēma uel nigra:& aliquando pallida:ambiente circulo aurei coloris appellatur. Hexeconthalithos in pua magnitudine multicolor:hoc ſibi nomen adoptauit. Repitᷓ ī troglodytica regione. Hieracites alternat tota miluinis nigricās ueluti plumis. Hymnites ouis piſciū ſimilis eſt:& alia uelut nitro cōpoſita prædura alioqn. Hammonis cornu īter ſacratiſſīas æthiopiæ gemmas aureo colore arietini cornus effigiem reddens:ꝓmitritᷓ prædiuinans oīa repræſentare. Hormeſion īter gratiſſīas aſpicitᷓ ex igneo colore radians auro: portante ſecū ī extremitatibus cādidam lucem. Hyeniæ tabido ī uaſe īuenirī dicūtᷓ:& ſi credimus līguæ hoīs ſubditæ futura prædicere. Hæmatites ī æthiopia qdem principalis. Sed & in arabia & africa īuenitᷓ:ſanguineo colore:nō admittenda promiſſis ad coarguendas barbaroꝝ īſidias. Zacthalias babylonius ī his libris quos ſcripſit ad regem Mithridatem humana gemmis attribuit fata:has non contentus oculorū & iocinerum medicīa decoraſſe. A rege etiam aliquid petituris dedit:& litibus iudiciiſq; interpoſuit. In præliis etiam eas ſalutares pronuntiauit. Eſt et alia eiuſdem generis:quæ uocatur henui ab indis:

xanthos appellata a græcis e fuluo cādicās. Idæi dactyli in creta ferreo colore pollicē hūanū exprimūt. Icterias lurido ſimilis:ideo exiſtimat̃ ſalubris cōtra regios morbos. Eſt & alia eodē noīe liqdior. Tertia folio uiridi ſimilis:larior prioribus pene ſine pōdere uenis luridis. Quartū genus ī eodē colore nigris uenis deſcēdētibus. Iouis gēma cādida ē:nō pōderoſa:tenera. Indica gēriū ſuaꝝ habet nomē:ſubruffo colore:ī attritu ſudorē purpureū emanat. Alia eodē noīe cādida:pulureo aſpectu. Ion apud indos uiolacea ē:ſed raro ſato colore lucet. Lepidotes:ſquāmas piſciū uariis coloribus imitat̃. Leſbias leſbi patriæ nomē habēs. Inuenit̃ & ī īdia. Leucophthalmos rutila alias oculi ſpēm cādidā nigrāq; cōtinet. Leucopetalos:cādorē niuis ex auro diſtīguit. Libanochtos thuris ſimilitudinē oſtēdit:ſed ſuccū mellis. Limoniates eadē uidetur: quæ ſmaragdus. De lipare hoc tārū tradit̃:ſuffita ea:oēs beſtias euocari. Lyſimachus rhodio marmori ſimilis ē aureis uenis. polit̃ ex marmore:āplitudīe ī āguſtias coeūte: ut iutilia exterāt̃. Leucochryſos fit chryſolitho īteralbicāte. Memnonia q̄lis ſit non tradit̃. Medea nigra eſt:a Medea illa fabuloſa īuenta. Habet uenas aurei coloris ſudorē reddit croci:ſaporē autē uini. Meconites papauera exprimit. Mitrax a perſis eſt accepta:& rubri maris mōribus:multicolor cōtra ſolē uarie refulgens. Meroctes porracea lacte ſudat. Morion indica:quæ nigerrimo colore trāſlucet:uocat̃ ꝓmnion:in q̄ miſcet̃ & carbūculi colos. Alexādriū ubi ſardæ. Naſcit̃ ī cypro tyro & galatia. Xenocrates & ſub alpibus naſci tradit. Hæ ſunt gemmæ quæ ad ſculpt̃as aptant̃. Myrites myrrhæ colorem habet:faciemq; minimæ gemmæ unguenti odorem attrita etiā nardi. Myrmedia nigra haber eminentias ſimiles uerrucis. Myrſinites melleū colorem habet:myrrhæ odorem. Meſoleucos eſt mediam gemmā candida diſtīguente linea. Meſomelas nigra uena quemlibet colorem ſecāre p mediū. Naſomonites eſt ſāguinea nigris uenis. Nebrides Liberopr̄i ſacra nomen traxit a nebridū eius ſimilitudine. Sūt & aliæ nigræ gn̄is eiuſdē. Nympharena urbis & gentis pſicæ nomē haber ſimilis hypodatæ. Olca barbari noīs e nigro fuluoq; ac uiridi & cādido placet. Ombria quā aliq notiā uocant:ſicut ceraunia & broniena:cadere cū hymbribus & fulmībus dicit̃. eūdemq; effectū hr̄e quem bronea narrat̃. Præterea ī aras addita ea tradit̃ libamenta nō āburi. Orites globoſa ſpecie a qbuſdā & ſiderites uocat̃:ignē nō ſentiens. Oſtracias ſiue oſtracites eſt teſtacea durior alrera achatæ ſimilis:niſi ꝙ achates polit̃a pingueſcit duriori. Tantaq; ineſt uis:ut aliæ gemmæ ſcalpāt̃ fragmenris eius. Oſtracidi oſtrea nomen & ſimilitudinem dedere. Opphicardelō barbari uocāt:nigrū colore binis lineis albis includentibus. De obſidiano lapide diximus ſuperiore libro. Inueniūt̃ et gemmæ eodem noīe ac colore:nō ſolū ī æthiopia īdiaq;:ſed etiā ī ſamo ut aliq putāt:& ī litroribus hiſpanienſis oceani. Pāchros fete ex oībus coloribus cōſtat. Panconus lōgior digito:ne cryſtallus uideat̃ numero pluriū anguloꝝ cauet. Paneros q̄lis ſit:a Metrodoro nō dicit̃:ſed carmē Timaridis reginæ in eadem dicatum Veneri nō īelegās pōit.ex quo inrelligit̃:addictā ei fœcūditatē. Quidā hāc panſebaſton uocāt. Pōticaꝝ plura ſūt gn̄a. Eſt ſtellata nūc ſāguineis:nūc atris guttis:quæ īter ſacras habet̃. Alia ꝓ ſtellis eiuſdē coloris lineas hēt. Alia mōtiū cōualliūq; effigies. Philogynos quē & chryſiten uocāt oſtreæ articæ aſſimilata:īuenit̃ in ægypto. Phœnicites ex balani ſimilitudīe appellat̃. Phycites oliuæ. Perileucos fit ab ore gēmæ ad radicē uſq; cādido deſcendente. Pæātides q̄s qdā grauidas uocāt prægnantes fieri & parere dicūt̃:mederiq; pturiētibus. Natales in macedōia iuxta monumētū Tireſiæ īueniūt̃: ſpēſq; eis eſt aquæ glaciatæ. Solis gēma candida eſt:& ad ſpeciē ſyderis in orbem fulgentes ſpargit radios. Sagdam chaldæi adhæreſcentem nauibus hn̄t:inuenit̃ praſini coloris. Samothracia inſula eiuſdē nominis gēmā dat nigram ac ſine pondere:ligno ſimilē. Saunten in uentre uiridis lacerti arūdine deſecti tradūt inueniri. Sarcites bubulas carnes præſentat. Selenites ex candido tranſlucet melleo fulgore:imaginē lunæ cōtinēs. Redditq; eā in dies ſingulos creſcētis minuētiſq; numeto. Naſciq; putat̃ in

arabia. Sidentes ferro ſimilis: & litigio illata diſcordias facit quæq; naſcitur ī æthiopia. Sideropœcilos ex ea fit uariantibus guttis. Spongites: ſpongiæ nomen repræſentat. Synodontites e cerebro piſcium eſt: qui ſynodontes uocantur. Syrtitæ in littore ſyrtium iam quidem lucania inueniuntur melleo colore: croco refulgentes. Intus autē ſtellas continent languidas. Syringites ſtipulæ internodio ſimilis: ꝑpetua fiſtula cauatur. Tricus ex africa niger eſt: ſed tres ſuccos reddit: a radice nigrū: medio ſanguineū: ſūmo candidum. Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi candidis radicibus ſpectatur. Telicardios colore cordis perſas: apud quos gignitꝛ: magnopere delectat. Mucula quā appellant thraciā trium generū eſt: uiridis aut pallidior. tertia ſāguineis guttis. Thephrites nouæ lunæ ſpeciem habet curuatæ in comua: q̄uis cinerei coloris. Telicos oleæ nucleo ſimilis uidetꝛ: neq; eſt gemmæ honos: ſed lingentium calculos frangit pellitq;. Veneris crines nigerrimi nitoris continent in ſe ſpeciem ruffi crinis. Veientana italica gemma eſt ueiis repta nigrā materiam diſtinguente limite albo. Zathenen ī media naſci Democritus tradit: electri colore. Er ſiqs terat ī uino palmeo & croco: ceræ mō lenteſcere odore magnæ ſuauitatis. Zmilaces in euphrate naſcitꝛ: proconneſo marmori ſilis: medio colore glauco. Zoronyſios in indo flumīe naſcitꝛ: Magoꝝ gemma eſſe narratꝛ: neq; aliud amplius de ea.

De Gemmis quæ a membris hominum cognominantꝛ: & quæ ab animalibus: & de his quæ cæteris rebus. Ca .xi.

ESt etiānum alia diſtinctio quā eqdem fecerim ſubīde uariata expoſitiōe. Siquidem a membris corporum habent nomina. Heparites a iocinere. Steatites ſinguloꝝ animalium adipe numeroſa. Adureneis. Triopthalmos ionice naſcitꝛ tres hoīs ſimul oculos exprimēs. Ab anīalibus cognomīantꝛ. Carcinias marini cancri colore. Echites uipæ. Scorpites ſcorpionis aut colore aut effigie. Scarites: ſcari piſcis. Triglites muli. Aegophthalmos caprino oculo. Item alia ſuillo. Et a gruis collo geranites. Hieracites: accipitris. Aetites a colore aqlæ candicante cauda. Myrmecites innatā repentis formicæ effigiem habet. Scarabeoꝝ cantharias. Lycophthalmos quattuor eſt colorum ex rutilo: & ſanguineo in medio nigrum candido cingitꝛ: ut lupoꝝ oculi: illis per omnia ſimilis. Taos pauoni eſt ſimilis. Itemq; aſpidi: quā uocari timiclonia inuenio. Arenaꝝ ſimilitudo eſt ī hāmocryſo uelut auro harenis mixto. Cenchrites milii granis uelut ſparſis. Dryites: e truncis arboꝝ: hæc & ligni mō ardet. Ciſſites in candido collucet ederæ foliis quæ totam tenent. Narciſſites uenis etiam ederæ diſtinguitꝛ. Cyamea nigra eſt: ſed fracta ex ſe fabæ ſimilitudinem parit. Pyrene ab oliuæ nucleo dicta eſt. huic aliquādo ineſſe piſciū ſpinæ uidentur. Chalazias grandinum & colorem & figuram habet: adamantinæ duriciæ. Narrant etiam ī ignē additæ manere ſuum frigus. Pyrites nigra quidem: ſed atritu digitos adurit. Polizonos nigra multis zonis candicat. Aſtrapiæ in candido aut cyaneo diſcurrunt e medio fulminis radii. In phlegoniride intus ardere quædā uidetur flamma quæ non exeat. In anthracitide ſcintillæ diſcurrere aliq̄ndo uidentur. Enais ſemp rotunditatis abſolutæ in candore eſt leuis. Sed admorum fluctuat intus in ea ueluti in ouis liquor. Polythrix ī uiridi capillatꝛ: ſed defluuia comaꝝ facere dicitur. Sunt & a leonis pelle: & panteræ nominatæ leontios pardalios. Colos appellauit chryſolithum aureus. Chryſoprasum herbaceus. Melleus melichrota quāuis plura eius genera ſint. Melichros eſt geminus parte flauus: parte melleus. Crocias a croco. Polia caniciem q̄ndā ſparti īducit: eādē duriorem. Nigra ſpartopolia. Rhodites a roſa eſt. Melites mali coloris. Chalcites ærei. Sicites fici. Rario nominum nō eſt in borſycite in nigro ramoſa candidis aut ſanguineis frondibus. Nec gemite uelut in petra candidis manibus inter ſe cōplexis. Ananchiride ī necromantia dicunt euocari imagines deorum. Synochitide ūbras inferoꝝ euocatas teneri. Dēdritide alba defoſſa ſub arbore quæ cædatꝛ: ſecuris aciē nō hebetari. Et ſunt multo plures: magiſq; monſtrificæ quibus

barbari dedere nomina : conicili lapides esse. Nobis ſatis erit in his coarguiſſe dira mendacia.

De gemmis naſcentibus:& facticiis:& figuris gemmaꝝ. Ca. xii.

GEmmæ naſcũtᷣ repente nouæ : ac ſine noĩbus: ut lampſaci ĩ metallis aurariis una inuenta:quæ propter pulchritudinem Alexandro regi miſſa fuit:ut auctor eſt Theophraſtus. Coclides quoq; nunc uulgatiſſimæ famæ fiunt uerius q̃ naſcunt̃ in arabia repertis ĩgentibus glebis. Melle excoq tradunt : ſeptenis diebus noctibuſq; ſine intermiſſione:ita omni terreno uitioſoq; puluere decuſſo purgatã glebã artificũ ingenio uarie diſtribui in uenas ductuſq; maculaꝝ q̃maxĩe uendibili ratiõe ſectãtiũ. Quondam nq; tantæ magnitudinis fecere: ut equis regum in oriente frontalia atq; ꝑ phaleris penſilia facerent. Et alias omnes gemmæ mellis decoctu niteſcunt:præcipue corſici. In omni alio uſu acriora abhorrentes. Quæ uariæ ſunt:& ad nouitatem accedere caliditate ingeniorum contingit:ut nomen uſitatum non habeant. Phyſes appellant: uelut ipſius naturæ admirationem ĩ iis uendicantes:cũ finis nominum non ſit. quæ perſequi non equidem cogito : innumera ex græca uanitate conficta. Indicatis nobilibus gẽmis : immo etiã plebeiis rariorum generum dictu dignas diſtrĩxiſſe ſatis erat. Illud mõ meminiſſe conuenit increſcentibus uarie maculis atq; uerrucis lineaꝝ quæ interueniunt multiplici ductu:& colore mutata ſæpius nomina in eadem plerunq; materia. Nũc cõmuniter ad omniũ gemmarũ obſeruationem pertinentia dicemus opiniones ſecuti auctoꝝ. Cauæ aut extuberãtes uiliores uidentur æqualibus. Figura oblonga maxime probatur. deinde quæ uocatur lenticula. poſtea clipeidos & rotunda. anguloſis minĩa gratia. Veras a falſis diſcernendi magna difficultas. Quippe cum inuentum ſit ex ueris gemmis in alterius generis falſas traducere. Sardonyces e cerauniis glutinantur gemmis ita: ut deprehendi ars non poſſit : aliũde nigro : aliũde candido:aliunde minio ſumptis:omnibus in ſuo genere probatiſſimis. Quĩ immo etiam extant cõmentarii auctorum : quos non equidem demonſtrarim : q̃bus modis ex cryſtallo tingantur ſmaragdi: aliæq; tranſlucentes. Sardonyx e ſarda. Itẽ cæteræ ex aliis. Neq; eſt ulla fraus uitæ lucroſior.

De ratione probandarum gemmaꝝ. Ca. xiii.

NOs contra rationẽ deprehendendi falſas demonſtrabimus: quando etiã luxuriã aduerſus fraudẽ muniri decet. Præter illa quæ ĩ principalibus q̃buſq; generibus priuatim diximus. Tranſlucentes matutino probari cenſent : aut ſi neceſſe eſt in quartam horam:poſtea uetant. Experimenta pluribus modis conſtant. Primum pondere:ſi grauiores ſentiuntur. Poſt hæc corpore. Facticiis puſtulæ ĩ profundo apparent. Scabricia in cute. In capillamento frigoris inconſtantia : priuſq̃ ad oculos perueniat deſinens nitor. Decuſſi fragmenti paulum quod in lamina ferrea teratur efficaciſſimũ experimento excuſãt mãgones gemmarum. Recuſãt ſimiliter & limæ probationem. Obſianæ fragmenta ueras gemmas nõ ſcarificant. Facticiæ ſcarificationis candicãtiam fugiunt. Tantaq; differentia eſt:ut aliæ ferro ſcalpi non poſſint: aliæ non niſi retuſo: uerum omnes adamante. Plurimum autem in his terebraꝝ ꝓficit feruor. Gẽmiferi amnes ſũt axis:mater : ganges. Terrarum autem omniũ maxime india. Etiã pactis omnibus naturæ operibus:diſcrimẽ quoddã reꝝ ipſaꝝ facere cõueniat. Ergo in toto orbe: & in quæcunq; cæli cõuexitas uergit: pulcherrima eſt õniũ rebus meritoq; prĩcipatũ naĩæ optinens italia rectrix pareſq; mũdi altera: uiris: fœminis:ducibus:militibus:ſeruitiis:artiũ præſtãtia:ingenioꝝ claritatibus. Iã ſitu:ac ſalubritate cæli atq; temperie: acceſſu cunctarum gentium facili: littoribus portuoſis : benigno uentorum afflatu. Ei enim contigit recurrentis poſitio in partem

utiliſſimam: & inter ortus occaſuſq; mediam: aquarum copia: nemorum ſalubritate: montium articulis: ferorum animalium innocentia: ſoli fertilitate: pabuli ubertate. Quicquid eſt quo carere uita non debeat: nuſq̃ eſt præſtantius: fruges: uinum: olea: uellera: lina: ueſtes: iuuenci. Ne equos quidem in trigariis præferri ullis uernaculis animaduerto. Metallis auri: argenti: æris: ferri quandiu libuit exercere: nullis ceſſit. Et iis nunc in ſe grauida pro omni dote uarios ſuccos: & frugum pomorumq; ſapores fūdit. Ab ea exceptis indiæ fabuloſis proxīe qdē duxerī hiſpaniā quæcūq; ābit mari.

CAII PLYNII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBRI TRICESIMISEPTIMI ET VLTIMI FINIS IMPRESSI VENETIIS PER NICOLAVM IENSON GALLICVM .M.CCCC.LXXII. NICOLAO TRONO INCLYTO VENETIARVM DVCE.

Iohanniſandreæ epiſcopi alerienſis ad pontificem ſummum Paulum ſecundum uenetum epiſtola.

PRoperatio omnis iure reprehēdi ſolet pater beatiſſīe Paule ſecunde uenete pōtifex maxīe: iis in operibus: quæ uix ſatis maturari queunt. quod ipſe cū multis aliis in rebus ſim expertus: in plyniana tamen recognitione potiſſimum: quæ eiuſmodi quidem eſt: ut ſemper incipi poſſe: nunq̃ digne abſolui ac pro auctoris merito uideatur. Sed quid facerem? tot undiq; flagitantibus in nonū annū premi non potuit emendatio: ne futura quidem exacta poſt nonageſimū. Verſandi erant etiam atq; etiam ſcriptores omnes latini græciq;. Conſulendiq; non tantum ſapientiæ principes: uerum officinarꝝ quoq; omnium opifices. Ac penita abſtruſaq; in artificiis omnibus: & perſcrutanda diligentiſſime: & eruenda planiſſime. Iuuit ſane ac mirifice iuuit conatus meos: quod minime diſſimulandū arbitror: uir ſummæ eruditionis & ſapientiæ Theodorus meus gaza: atq; ita quidem ut abſq; illo neq; ego nec (pene dixerim) mundus hoc munus fuerit impleturus. Codicum noſtrorū lectio ubi in manus hominum uenerint: periculum de ſeſe præbebit noſtræ diligentiæ. Cōferentur cum iis uoluminibus quæ prius habebātur omnia: & ex librorum collatione iudicii cenſura cōſtabit. Quæ mihi ſint uiſa plus habere difficultatis: emolumenti uero rectiſſime etiam inuenta minus: ea ſunt locorum quorundam nomina: & dimenſionum numeri in ſitu terrarum poſiti. Potuiſſent tamen longiſſimo tempore ea quoq; partī ex coſmographis: partim ex hiſtoricis: partī deniq; ex poetis atq; oratoribus ſparſī attentata: & expreſſa nōnunq̃ colligi. Sed diuturnitatis prope immēſæ opus illud fuiſſet. Et legentium plurimi ſibi per ſeſe multa ī dies efficient eo ſtudio meliora. Qua in parte omnes humanitatis ſectatores obſecro: ut ad communem utilitatem ipſi quoq; ſollertia eorum inuenta proponant in medium. Nihil enim unq̃ aut tam exiguum & paruum fuit: aut adeo ingens atq; immenſum: quod non fieret a pluribus melius. Rudiméta ſunt: & inchoata quidē rudimēta noſtræ recognitiones experiēdo utiq; aſſidue profecturæ. Quod ſi in ſuis quiq; regionibus animaduertentes iam minus reſiſtentē lectori Plynium fuerint anniſi cognitos ſibi ſitus ſollertius emendare: & uetuſtatis tenebris ex parte īcognitis præſentium nominū lucem præferre: & more doctiſſimo tum uiros excellentiſſimos tum res ampliter geſtas: qua

ex hiſtoriis maiorū qua ex geſtis recentioribus ſuis locis adiungete: ingens fiet illis gloria: legentibus utilitas mira:& uoluptas impēdio ſingularis. Iuuare poteſt multis in locis hanc partem diuini uir ingenii: & facundiæ compoſitiſſimæ prædeceſſor tuus Pius pontifex maximus Aeneas ſenenſis nomine: qui recto more pontificum apud romanos gentiles adhuc maximorum: q ſoli maximos annales ſcriptitabant: hiſtorica dignitate plurīa ſcripſit elegantiſſīe ſimul atq; doctiſſime. Poſſunt ꝑdeſſe præſules multi immo uero omnes perdocti ſuarum diœceſum loca deſignādo. Europam certe longe melius maxima ſui parte ac uerius nos poſſumus: q̄ ueteres ōnes noſſe. Hæc ipſa tamē ego quoq; ſi uixero: pro mea uirili adhuc ſū diligenter tractaturus. Sed eſt hoc quidem opus dierum multorum hominūq; doctiſſimorum atq; plurimoruum. Menſuræ quidem & fuere hactenus certe:& erunt omni tempore inconſtantes rationibus innumerabilibus quæ in prōptu ſunt ōnibus. Verū de coſmographia hactenus. Cætera ſunt ut ratione ad attingendum faciliora: ita propter rerū magnitudinem·pondus: uarietatem prope infinita: dum a cælo exorſus Plynius q̄cqd in recognitionem hominum ſcitu dignum ad ætatem ſuam uenerat: quicqd opifex rerum deus:& deinceps parens natura crearat: atq; progenuerat: inexplicabili hoc ingentiſſimoq; opere nulla oratione unq̄ ſatis laudato eſt complexus. In hac tamen tanta rerum ſumma illud eſt maxime animaduerſu dignum:& ante omnia memorandum: diſcere quantum quaue in parte uita ex eo tempore ad noſtram profecerit tempeſtatem. Detriuit illa quidem quod facile aſſenſerim: multis in rebus iiſq; clariſſimis. Sed aucta eſt in digniſſimis pluribus atq; utiliſſimis: de quibus exempli grā pauca ſubnectam. Nauigatio ſparſū late orbē maxime omnium artium ſemper una coniunxit. Illa enim extrema indorum gadibus prope annexuit: & ab æthiopibus ultimis ad balteum uſq; mare diſcurrit. miſcuitq; res īuicem ortas cælo diuerſiſſimo. Cæterum in nauigandi arte quid habuit iuſte ac in parte rudis uetuſtas cū poſteriorꝝ inuentis conferendum? Pyxis una magnete moderata plus habet commodi: q̄ omnis āntiqua in contēplando nauigatio. Res militaris nonne eſt euecta magnopere bōbardis pyxidibuſq;:& id genus multis quas a ſonitu ſclopettos: aut zarbatanas: aut aliter ruſtice appellāt: excogitatis: quibus uix montes nedum arma muriq; poſſūt reſiſtere? &ſi in hac parte ſcio multa ueteres habuiſſe miri ingenii:& artificii immortalis. Mel cannæ ſaccar a Galleno dictum a nobis ſuccatū uix ueteres nouere: cuius hodie tam multiplex:& numeroſa cōpoſitio eſt: ut ab ea parte ſuauitas deliciarum omnis ſit ad excolendam uitam induſtrie maxime introducta. Attingāne cætera quæ exquiſitiſſime Lampus Biragus multumq; inueſtigauit?& ut puro redegit in uolumē. Huiuſmodi multa lectione erudimur plyniana: dum quæri ab eo cernētes ſingula acerrīe: & minutiſſime: permulra tamen habere nos experimur: quæ ille non paucis uolūinibus ſi ſuis quoq; fuiſſent tempotibus orta: explicuiſſet. Sed age quid in omnibus hominum inuentis tanti unq̄ fuit: ut cum impreſſorꝝ noſtrorꝝ libraria arte digne conferri:& anteferri queat? Quam gloriā æternus deus tuæ potiſſimū fœlicitati tribuit: quod alio quoq; loco ſcripſiſſe me memini: ut te pontifice maximo id romæ ſplēdoris & utilitatis aduexerit: unde ingenia monumentaq; ſapientum nulla unq̄ ſit mūdi ſenectute peritura. Vnde futura omnis ætas ſit incredibiliter ſeſe litterarum gn̄e omni exculruta. Quæ induſtria ſi fuiſſet apud ueteres: ꝑfecto & Plynii noſtri excellentiſſima alia monumenta:& cæterorum cæleſtium hominum noſtra ætate nō deſiderarentur. Equidem pater beatiſſime plynianam recognitionem ampliſſimo domino meo temporali Galiazſfortiæ Vicecomiti duci mediolani inclytiſſimo ſtatuerā tua fauente mageſtate delegare. Sed exiſtimaui aliquid me adhuc poſſe addere huic præſtantiſſimo operi: quod ſit deinceps illi principi plus præbiturum uoluptatis. q̄re ī proximam additionem recognitionemq; hoc illi munus reſeruaui. Tu ſi uides me iam tantopere uigilaſſe: ut quod prope factu uidebatur impoſſibile: iam aliqua ex

parte ſit inchoatum: nunq̄ enim dicā perfectū: hanc meam uoluntatem conatumq; munificentiſſime pater pro opere computa: & uolentem tanq̄ aſſecutum quod tam enixe cōcupiui gremio foue: iuuaq; auxilio. Tibi det ſancta trinitas: cæliteſq; omnes chori: & primi omnium præſides throni immortalis tui Petrus & Paulus apoſtolorum principes: ut te florentiſſimo & fauſtiſſimo diutiſſime pontifice chriſtianus populus de orbe triūphet infideliū: & contumaciā debellet hæreticorum impieratis. quod ille impleat: q ē ſēp benedictus ī ſæcula amē. Romæ pōtificatus tui fœliciſſimi anno ſexto.

Hereneus lugdunenſis epiſcopus: item Iuſtinus ex philoſopho martyr: item cum diuo Hieronymo Euſebius cæſanenſis: ſerio poſtentatem adiurarunt: ut eorum deſcriptori opera conferrent diligenter exemplaria: & ſollerti ſtudio emendarent. Idem ego tum in cæteris libris omnibus tum maxime ī Plynio ut fiat: uehementer obſecro: obteſtor: atq; adiuro: ne ad priora menda: & tenebras īextricabiles tanti ſudoris opus relabat᷑. Inſtauratū aliquātulū ſub romano pōtifice maximo Paulo ſecūdo ueneto.